Sacra Biblia, sive, Testamentum vetus, ab Imman. Tremelio & Francisco Iunio ex Hebraeo Latine redditum, et Testamentum novum, a Theodoro Beza e Graeco in Latinum versum

Bèze, Théodore de

Tiguri, 1673

Zentralbibliothek Zürich

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-13300

יהוה

SACRA BIBLIA

Sive

TESTAMENTUM VETUS:

Ab

IMMAN: TREMELIO

&

FRANCISCO JUNIO

ex Hebræo Latinè redditum

ET

TESTAMENTUM NOVUM

à THEODORO BEZA

ê Græco in Latinum versum.

TIGURI,

Ex Typographeo Bodmeriano.

MDCLXXIII

P. Kilian. f.

Johannes Stephanus Menochius,
Jesuita, Inst. Polit. lib I. c. 1. p. 13.

SCriptura à patribus nonnunquam Instrumentum *vocatur: hujus autem vocis duplex est notio, & utraque in scripturas optimè quadrat, & ad rem nostram facit. Nam* Instrumentum *apud Latinos, idem significat, quod* σκεῦος *aut* ὄργανον *apud Græcos. qua significatione, calamus graphiarius instrumentum scriptoris est; trulla, cæmentarii. Hac verò significatione* Scriptura *dici potest* instrumentum, *qua licèt Deus nullis opus habeat instrumentis ad salutem nostram procurandam, quæ tamen illius est in providendo suavitas, ut se captui nostro accommodet, libros hosce sacros adhibere voluit, quibus tanquam instrumentis nos dirigeret, in eum finem, quem ipse nobis constituit. Altera significatio est, ut vox ista* instrumentum *pressiùs accipiatur, & iis rebus accommodetur, quibus aliqua ratione instruimur: ex quo fit, ut quia sacræ scripturæ nos instruunt, normam tradendo de Deo, & Christo Domino rectè sentiendi, rationémque præscribendo, piè sanctéque vivendi, instrumenti, nomen meritò sortiantur. Quare D. Paulus discipulum suum Timotheum ad sacrarum literarum studium sedulò capessendum cohortatur. quæ te, inquit,* possunt instruere ad salutem per fidem, quæ est in Christo Jesu. *ac rursus,* ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. 2 Tim. 3, 15. & 17. *Quod verò præcipit Paulus Tim. hoc David habebat in votis cùm orabat Dominum:* viam justificationum tuarum instrue me, & exercebor in mirabilibus tuis. Psal. 118, 27. *Notandum autem est in Græco D. Pauli contextu, cùm dicitur,* quæ te possunt instruere, *haberi* σοφίσαι sapientem reddere, *quòd nimirum* NULLUM *sit* SAPIENTIÆ GENUS, *quod à divina Scriptura lumen non accipiat.* Habemus, *ait D. Petrus,* firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis, attendentes, quasi lucernæ in caliginoso loco, donec dies illucescat, 2 Petr. 1, 19. *dum enim caligine hujus mortalitatis involvimur, Ægyptiorum more palpamus in tenebris, nec quò gressum intendere satis intelligimus, si lucernæ hujus, ùt illam David appellat, splendore destituamur.* Lucerna, *inquit,* pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis: Ps. 118, 105. *& alibi,* præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. Psal. 18, 9. *A qua parentis metaphora, filius Salomon non discedit, cùm ait,* quia mandatum, lucerna est, & lex lux, & via vitæ, increpatio disciplinæ. Prov. 6. 23. *Cui ergò hæc lampas fulserit, perfectus erit homo Dei. Græcè* ἄρτιος, *ità numeris omnibus absolutus, ut nihil eorum desit, quibus opus habere possit. Is enim à Græcis* ἄρτιος *dicitur, qui omnibus suis partibus ità constat, ut* NIHIL *desideretur, aut redundet.* Hæc Menochius.

DEUT. XXXII. *vers.* 31.

Non enim rupes nostra rupes illorum *est*, ac inimici nostri *sunt* judices.

AN-

ANDREAS RIVETUS
LECTORI CHRISTIANO S.P.

NEminem esse fortunatum, nisi *sua bona nôrit*, rectè & prudenter vidit ille, qui cùm *agricolarum* felicitatem laudaret, hanc conditionem, tanquam necessariam, adjunxit bonorum possessioni. Quemadmodum enim ignoti, quantumvis boni, nulla cupido: sic etiam ejusdem, quàmvis adepti, nulla delectatio, nullus gaudii sensus. Hinc est, quòd infantes & pueri, etsi hæredes pontentissimarum ditionum, aut amplissimarum divitiarum, vel pomum, vel puppas, vel crepitacula, & alia nihili iis omnibus præferunt, in quibus alii felicitatem maximam constituunt. In multis certè infelicissima sunt nostra tempora, in quibus in pessum omnia ruunt, & quasi transversum ire videntur. Concutiuntur regna, & Respublicæ, tumultibus omnia perstrepunt, & seditionibus; cædibus terra polluitur; & quod malum omnium malorum fons est, clamant peccata, & cœlum provocant, profligatis ferè moribus honestis, & vitiis latè apertâ portâ erumpentibus. Pruriunt ingenia multorum, & in rebus divinis ità se gerunt, & adeò licenter, ut quod olim in populo Ebræo, *quibus temporibus non erat Rex in Israele, quisque, quod rectum videbatur in oculis suis, faciebant. Iudic.* 17. *v.* 6. & 21. *v.* 25. Sic multi sunt, qui nullis repagulis continentur, & fidem in dies mutant, quam, dum multiplicant, amittunt. Alios *vetustâ socordiâ* detentos, dum nullam mutationem admittunt in bonum, ità dementat superstitio, ut in monitores insurgant, ne dum ut eos patienter audiant. In tantis malis, & deplorandis, hoc nobis reliquum est boni, quòd Deus singulari providentiâ, & admirandâ benignitate, verbum suum, quod præteritis temporibus à θεοπνεύςοις viris, scriptis consignatum, hucusque conservavit adversùs omnes satanæ, & ejus emissariorum sive technas, sive tyrannidem, qui neque Corruptelis suis clancularìis, neque immissis ignibus, quibus Sacros libros incinerârunt, impedire potuerunt, quò minùs caput extolleret, & per innumera exemplaria sacer ille codex inter omnes ferè nationes, quantumvis non solùm linguis, sed etiam moribus & professione dissidentes, conservaretur; & ex una lingua, tanquam ex puro fonte, vetus Testamentum, ex alia, Novum, in plures diffunderetur; ut omnes populi, nationes & linguæ laudarent Dominum. Quàmvis enim Judæorum gens velo obducto cæcutiat in Mosis lege, & Prophetarum libris legendis, ità ut non immeritò Judæi post Christum, *Bajuli* tantùm nostri fuerint ab Augustino appellati. Admiranda tamen in eo fuit *Bajulorum* fidelitas, qui de lege, quam portabant, & scriptis Prophetarum, quod verba, & voces spectat, adeò fuerunt soliciti, ut ne apicem quidem excidere passi sint scientes & volentes. Quod quantumvis à nonnullis in dubium vocetur, qui sacros illos fontes calumniis suis inficiunt: ut, ipsis autoribus, impuris rivulis cedant: multi sunt tamen in iisdem patribus, qui Ebræorum in eo fidem laudant, & admirantur, gloriam tribuentes Deo, qui induratis alioquin, eam mentem indidit ùt thesaurum illum intactum nobis servarent. Nec minori providentiâ, inter varias Græcorum sectas, Novi Testamenti codex impollutus permansit, varietate quidem lectionum aspersus, sed quæ religiosè etiam notatæ fuerunt, & diligentem, ac sedulum lectorem non morantur, collatæ cum iis, quæ

præ-

præcedunt, & subsequuntur, maximè in iis, quæ ad regulam fidei pertinent; ut jure id etiam usurpare possimus, ad quod initio alludebamus, *fortunatos nos esse, si bona nostra noverimus*: præsertim, postquam effosso tanto, & tali thesauro, qui diu velut in sepulchro conclusus latuerat, omnibus communicatus est, quibus sua salus curæ est, ut ex eo sapere discant, & vitam, ac mores ad exactam normam instituere. In eum certè finem magnam inierunt gratiam apud omnes pios, qui in ea linguarum confusione, & varietate in mundum invecta, industriam suam, & vigilias contulerunt, tam olim, quàm patrum nostrorum memoria in Bibliis transferendis, maximè in eo idiomate, quod ferè apud omnes nationes Europæas in usu est; in scholis autem præcipuè obtinet: qui etsi non omnes pari felicitate, & successu opus absolverint, nemo tamen sua laude fraudandus est, cùm nullus sit, qui cum aliis collatus, juvare non possit, ut quasi pluribus oculis apertis, plùs etiam videre possint, qui, quod contulerunt omnes & singuli, inter se comparant. Inter alios autem, qui egregiam ei rei navârunt operam, & de Ecclesia Christiana bene meriti sunt, Immanuel Tremmellius, origine Judæus, professione Christianus, & Franciscus Iunius Biturix, vir doctissimus, & diligentissimus, conjunctis operis, donis ad id necessariis instructissimi, observatâ linguæ sanctæ proprietate, & idiotismis sedulò expensis, eam versionem Veteris Testamenti concinnârunt, quæ se doctis jamdiu probavit, maximè sermonis puritate, & proprietate linguæ Latinæ accommodata, quantum fieri potuit, ad rerum majestatem, quod idem à venerabili Beza, in Novi Testamenti versione observatam fuit. Utriusque cùm hactenus, intrà nonnullorum annorum spatium, plurimæ editiones variis in locis excusæ fuerint, & diversis formis: quæ, non ità pridem, minutis characteribus, & manuali formâ prodierunt, hoc emolumenti, & commodi attulerunt, ut exiguo pretio quisque studiosus possit sibi comparare thesaurum textûs sacri, quem perpetuum in via comitem habeat, levem sarcinam, infiniti tamen ponderis. Tuum erit, benigne Lector, boni consulere, quod à Typographis bono animo susceptum est, & absolutum in bonum tuum; & iis favere, qui in promovenda re literaria, ea potissimùm eligunt, quæ veritati, quæ est secundùm pietatem, illustrandæ, & propagandæ, sunt usui; atque adeò in usum tuum convertere eorum sedulitatem, dum sedulus eris in hoc volumine evolvendo, & juxta Christi præceptum, *Iohan*. 5. *vers*. 39. SCRUTANDO; In quo non solùm cum Judæis *putare* debes, sed firmissimè credere, *te vitam æternam habere*, ubi Christus via, veritas, & vita, veram viam ad vitam, tibi commonstrat. quam, si insistas, nunquam offendes ad lapidem, sed in eo *radicatus, superstructus, ac confirmatus fide, sicut edoctus es, abundabis cum gratiarum actione*, *Coloss*. 2. 7. Id Deus in omnibus lectoribus impleat,

cui honor, & gloria in secula,

AMEN!

Liber

Liber primus Moschis, *sive* Genesis.

CAP. I. *Creatio totius mundi sex diebus absoluta.*

IN principio creavit Deus cœlum & terram.
2 Terra autem erat res informis & inanis, tenebræq; *erant* in superficie abyssi : & Spiritus Dei incubabat superficiei aquarum.
3 Tum dixit Deus, esto lux : & fuit lux.
4 Viditque Deus lucem hanc esse bonam, & distinctionem fecit Deus inter hanc lucem & tenebras.
5 Lucemque Deus vocavit diem, tenebras verò vocavit noctem : sic fuit vespera, & fuit manè diei primi.
6 Deinde dixit Deus, esto expansum inter aquas, ut sit distinguens inter aquas unas, & alteras.
7 Fecit ergo Deus hoc expansum : quod distinguit inter has aquas, quæ *sunt* ab infera expansi istius, & aquas illas, quæ *sunt* à regione supera expansi : & fuit ita.
8 Expansum autem hoc Deus vocavit cœlum : sic fuit vespera, & fuit manè diei secundi.
9 Postea dixit Deus, confluant aquæ istæ, *quæ* sub hoc cœlo *sunt*, in locum unum, & conspicua sit arida : & fuit ita.
10 Aridam autem vocavit Deus terram, singula verò aquarum conceptacula vocavit maria : & vidit Deus id *esse* bonum.
11 Iterum dixit Deus, herbescat terra herbulas, herbas sementantes semen, arbores fructiferas edentes fructum in species suas, in quibus suum *sit* semen super terram : & fuit ita.
12 Nam produxit terra herbulas herbas sementantes semen in species suas, & arbores edentes fructum, in quibus semen suum *est* in species suas : & vidit Deus id esse bonum.
13 Sic fuit vespera, & fuit manè diei tertii.
14 Post dixit Deus, sunto luminaria in expanso cœli, ad distinctionem faciendum inter diem & noctem : ut sint in signa cùm tempestatibus, tum diebus & annis.
15 Sintq; in luminaria in expanso cœli, ad afferendum lucem super terram : & fuit ita.
16 Fecit enim Deus duo illa luminaria magna : luminare majus ad præfecturam diei, & luminare minus ad præfecturam noctis, atque stellas.
17 Et collocavit ea Deus in expanso cœli, ad afferendum lucem super terram,
18 Et ad præsidendum diei ac nocti, & ad distinctionem faciendum inter lucem hanc & tenebras : viditque Deus id esse bonum.
19 Sic fuit vespera, & fuit manè diei quarti.
20 Postea dixit Deus, abundè progignunto aquæ reptilia animalia, & volucres volanto supra terram, superficiem versùs expansi cœlorum.
21 Et creavit Deus cetos maximos : & animantia omnia repentia, quæ abundè progenuerunt aquæ in species ipsorum, omnesque volucres alatas in species suas : viditque Deus id esse bonum.
22 Et benedixit eis Deus, dicendo : fœcificate, ac augescite, & implete aquas per maria, & volucres augescunto in terra.
23 Sic fuit vespera, & fuit manè diei quinti.
24 Deinde dixit Deus, producat terra animantia in species ipsorum, pecudes & reptilia, bestiásque terrenas in species suas : & fuit ita.
25 Fecit enim Deus bestias terrenas in species suas, & pecudes in species suas, omniáque reptilia terræ in species suas : & vidit Deus id esse bonum.
26 Postea dixit Deus, faciamus hominem ad imaginem nostram, secundùm similitudinem nostram : qui dominentur in pisces maris, & in volucres cœli, & in pecudes, & in universam terram, atque in omnia reptilia reptantia super terram.
27 Itaque creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem, *inquam*, Dei creavit eum : marem & fœminam creavit eos.
28 Deinde benedixit eis Deus : & dixit eis Deus, fœtificate, ac augescite & implete terram, eámque subjicite : & dominamini in pisces maris, & in volucres cœli, & in omnes bestias reptantes super terram.
29 Præterea dixit Deus, ecce dedi vobis, omneis herbas sementantes semen, quæ *sunt* in superficie totius terræ : omnesq; arbores, in quibus *est* fructus arboreus, sementanteis semen, vestræ ad comedendum erunt.
30 Omnibus autem bestiis terræ, & omnibus volucribus cœli, omnibúsque reptantibus super terram, in quibus *est* anima vivens, *dedi* omnes herbas virides ad comedendum : & fuit ita.
31 Tum inspexit Deus quicquid fecerat, ecce autem bonum *erat* valde : sic fuit vespera, & fuit manè diei sexti.

CAP. II. *Dies septimus consecratur. Conjugium instituitur.*

ITaque perfecti sunt cœli & terra, omnísque exercitus illorum.
2 Quum autem perfecisset Deus die septimo opus suum quod fecerat : quievit ipso die septimo ab omni opere suo quod fecerat.
3 Et benedixit Deus diei septimo, & sanctificavit ipsum : quum in eo quievisset ab omni opere suo, quod creaverat Deus faciendo.
4 ISTÆ sunt generationes cœli & terræ, quando creata sunt : quâ die Jehova Deus fecit terram & cœlum :
5 Et omnem stirpem agri, *qui* nondum fuisset futurus in terra, omnemq; herbam agri, *quæ* nondum fuisset oritura, quum non demisisset Jehova Deus pluviam super terram, & nullus homo *fuisset* ad colendum terram,
6 Aut vapor ascendens è terra : qui irrigaret universam superficiem terræ.
7 Finxit verò Jehova Deus hominem de pulvere terræ, sufflavítque in nareis ipsius halitum vitæ : sic factus est homo anima vivens.
8 Ornaverat autem plantis Jehova Deus hortum in Hedene ab Oriente : ubi collocavit hominem illum quem finxerat :

9 Fecerátque Jehova Deus ut germinaret è terra illa quævis arbor desiderabilis ad adspectum,& bona ad cibum: arbor quoq; vitæ in horto illo,& arbor scientiæ boni & mali.
10 Fluvius autem procedit ex Hedene ad irrigandum hunc hortum: & deinde sese dividit,fertúrque in quatuor capita.
11 Primi nomen est Pischon: hic est qui alluit totam regionem Chavilæ,ubi est aurum.
12 Et aurum illius regionis præstans: ibidem est Bdellium,& lapis Sardonyx.
13 Nomen verò fluvii secundi est Gichon: hic est qui alluit totam regionem Cuschi
14 Et nomen tertii fluvii, Chiddekel,hic est qui labitur ad Orientem Assyriam versùs: fluvius autem quartus est Euphrates.
15 Accipiens itaq; Jehova Deus hominem,collocavit ipsum in horto Hedenis,ad colendum eum & ad custodiendum eum.
16 Interdixítque Jehova Deus homini dicendo: de fructu quidem omnis arboris hujus horti liberè comedes:
17 De fructu verò arboris scientiæ boni& mali,de isto ne comedas: nam quo die comederis de eo,utique moriturus es.
18 Dixerat autem Jehova Deus,non est bonum esse hominem solum: faciam ei auxilium commodum ipsi.
19 Nam quum formavisset Jehova Deus è terra omnes bestias agri,omnesque volucres cœli,& adduxisset ad Adamum, ut videret qui vocaret singulas, (etenim quocunq; nomine vocavit illas Adam animantem quamque; id nomen ejus est.)
20 Vocavissetque Adam nominibus pecudem quamlibet,& volucrem cœli,omnemq; bestiam agri: non aderat Adamo auxilium commodum.
21 Quapropter injecit Jehova Deus soporem altum in Adamum,quo obdormivit: & desumptâ unâ de costis ejus, inclusit carnem pro illa.
22 Exstruxítque Jehova Deus ex costa illa, quam sumserat de Adamo,mulierem: eámque adduxit ad Adamum.
23 Tum dixit Adam: hæc *demum* vice adest os ex ossibus meis, & caro ex carne mea: hæc vocabitur vira,eò quòd hæc ex viro desumta est.
24 Idcirco relicturus est vir patrem suum & matrem suam: & adhærebit uxori suæ, erúntque in carnem unam.
25 Erant autem illi ambo nudi, Adam & uxor ejus: ac non erubescebant.

CAP. III. *Lapsus hominis,& promissio reparationis per semen mulieris.*

SErpens autem erat astutus, *astutior* quavis bestiâ agri quam fecerat Jehova Deus: ille dixit mulieri, etiámne edixisse Deum, ne comedatis ex omni fructu arborum hujus horti?
2 Tum dixit mulier serpenti illi,de fructu *quidem* arborum hujus horti comedemus:
3 At de fructu arboris istius,quæ *est* in horto hoc,dixit Deus,ne comedatis ex isto,neque attingatis eum: ne moriamini.
4 Dixit verò serpens ille mulieri,non utique moriemini:
5 Novit enim Deus,quo die comederitis ex eo,aperturos se oculos vestros,& vos fore sicut Deos,scientes boni & mali.
6 Quum ergo videretur mulieri bonum esse fructum arboris illius in cibum,& gratissimam esse illam oculis,ac desiderabilem esse arboris fructum ad habendum intelligentiam,accepit de fructu ejus & comedit: etiámque dedit *comedendum* viro suo secum, qui comedit.
7 Tunc aperuerunt sese oculi amborum, noverúntque se nudos esse: & consutis foliis ficulneis fecerunt sibi subligacula.
8 Deinde audiverunt vocem Jehovæ Dei itantem per hortum ipsum ad ventum illius diei,quare abscondit se Adam & uxor ejus à facie Jehovæ Dei,inter arbores illius horti.
9 Inclamavit autem Jehova Deus Adamum: & dixit ei,ubi es?
10 Qui dixit, vocem tuam audiebam in hoc horto: extimui autem,eò quòd nudus sim,& abscondi me.
11 Dixit verò *Deus*, quis indicavit tibi nudum esse te? an de fructu illius arboris,de quo interdixeram tibi,ne comedas ex eo, comederis?
12 Cui dixit Adam: mulier ista,quam posuisti mecum,ipsa dedit mihi de fructu illius arboris,& comedi.
13 Tum dixit Jehova Deus mulieri,quid hoc est *quod* fecisti? dixit autem mulier,serpens iste seduxit me,& comedi.
14 Quapropter dixit Jehova Deus serpenti isti,cùm feceris illud,maledictus esto præ omni jumento,& præ omni bestia agri: super ventrem tuum ito,& pulverem comedito omnibus diebus vitæ tuæ.
15 Præterea inimicitiam pono inter te & mulierem hanc,similiterq; inter semen tuum & semen hujus: hoc conteret tibi caput,tu autem conteres huic calcaneum.
16 Mulieri dixit, admodum multiplico dolorem tuum, etiam conceptûs tui,in dolore paries liberos: quin erga virum tuum appetitus tuus *esto*,& ipse præesto tibi.
17 Adamo verò dixit, quia auscultavisti voci uxoris tuæ,& comedisti de fructu arboris illius,quo interdixeram tibi,dicendo ne comedas ex isto: maledicta *esto* terra propter te, cum dolore comedito proventum ejus omnibus diebus vitæ tuæ.
18 Eáque spinam & carduum proferto tibi,tu verò comedito herbam agri.
19 In sudore vultus tui vescitor cibo, donec revertaris in humum,cùm ex ea desumtus fueris: nam pulvis es,& in pulverem reverteris.
20 Vocavit autem Adam nomen uxoris suæ Chavvam: eò quòd ipsa mater *fit* omnium *hominum* viventium.
21 Fecítque Jehova Deus Adamo & uxori ejus tunicas pelliceas,quibus vestivit eos.
22 Et dixit Jehova Deus, ecce homo est*ne* sicut unus ex nobis, cognoscendo bonum & malum? nunc igitur *videndum*,ne extendens manum suam accipiat etiam de fructu arboris vitæ,ut comedat victurus in seculum.
23 Emisit itaque eum Jehova Deus ex horto Hedenis, ad colendum terram illam,ex qua desumtus fuerat.
24 Quúmq; expulisset hominem,instituit à parte anteriore horti Hedenis Cherubos, flammámque gladii sese vibrantis, ad custodiendum viam,*quæ ferebat* ad arborem vitæ.

CAP.

CAP. IV. *Nativitas Kajini & Hebeli, diversa fratrum studia. Fratricidium. Fratricidæ progenies. Propagatio sanctorum.*

DEinde Adam cognovit Chavvam uxorem
suam: quæ ubi concepit & peperit Kajinum,
dixit, acquisivi virum à Jehova.
2 Postea pergens parere, *peperit* fratrem
ipsius, Hebelum: fuitque Hebel pastor gregis,
& Kajin fuit agricola.
3 Fuit autem post dies multos, quum obtulit
Kajin de fructu terræ munus Jehovæ:
4 Et ipse quoque Hebel obtulit de primogenitis
gregis sui & de adipe eorum: respexitque
Jehova ad Hebelum & ad munus ejus.
5 Ad Kajinum vero & ad munus ejus non
respexit: quapropter accensa est *ira* Kajini
valde, & cecidit vultus ejus.
6 Tum dixit Jehova Kajino, quare accensa
est *ira* tua? & quare cecidit vultus tuus?
7 Nonne si bene egeris, remissio; si vero
non bene egeris, præ foribus *est* peccatum
excubans? at erga te *est* appetitus illius, & tu
præes illi.
8 Post colloquebatur Kajin cum Hebelo
fratre suo: evenit autem quum essent in agro,
ut insurgens Kajin in Hebelum fratrem
suum, interficeret eum.
9 Quamobrem dixit Jehova Kajino, ubi
est Hebel frater tuus? qui dixit, non novi, an
custos ego *sum* fratris mei?
10 Dixit verò *Deus*, quid fecisti? *ecce* vocem
sanguinum fratris tui, me ab ipsa humo inclamantium.
11 Nunc itaque tu maledictus *esto*: *exsul*
ab ista terra, quæ aperuit os suum ad excipiendum
sanguinem fratris tui è manu tua.
12 Quum humum ipsam colueris, ne pergito
edere vim suam tibi: vagus & infestus
agitationibus esto in terra.
13 Tum Kajin dixit Jehovæ, major est
pœna mea, quam ut sustinere *possim*.
14 En expellis me hodie à superficie istius
terræ, ut à facie tua abscondam me: cumq;
vagus sim & infestus agitationibus in terra,
si ullus fuerit, qui me inveniat, interficiet me.
15 Dixit verò Jehova illi, propterea quisquis
interfecerit Kajinum, septuplo vindicator:
& imposuit Jehova Kajino signum, ne
eum cæderet ullus, qui foret inventurus eum.
16 Egressus itaque est Kajin à facie Jehovæ:
& consedit in terra Nodi, ad Orientem
Hedenem versùs:
17 Et cognovit Kajin uxorem suam, quæ
concepit & peperit Chanocum: quamobrem
studebat ædificare civitatem, & vocavit nomen
civitatis illius de nomine filii sui Chanoc.
18 Deinde Chanoco natus est Hirad, &
Hirad genuit Mechujaëlem: Mechujaël verò
genuit Methuschaëlem, & Methuschaël
genuit Lemecum.
19 Assumsit autem sibi Lemec uxores
duas: prioris nomen fuit Hada, & nomen
secundæ Tzilla.
20 Peperitque Hada Jabalum: hic fuit autor
habitantium in tentoriis, & pecuariæ.
21 Nomenq; fratris ejus *fuit* Jubal: hic fuit
autor omnium tractantium citharam & organon.
22 Tzilla verò ipsa quoque peperit Thubal-Kajinum,
qui erudivit omnem fabrum
ærarium & ferrarium: sororemque Thubal-Kajini,
Nahamam.
23 Tum dixit Lemec suis uxoribus, ô Hada
&Tzilla audite vocem meam, uxores Lemeci
auribus percipite sermonem meum:
nam virum interfecero ad vulnus meum,
etiam adolescentem ad tumicem meum.
24 Cùm septuplo sit vindicandus Kajin,
utique Lemec septuagies septies *tantò*.
25 Cognovit autem denuò Adam uxorem
suam, quæ peperit filium, & vocavit nomen
ejus Schethum: nam reposuit mihi Deus, *inquit*,
semen alterum pro Hebelo, quum ipsum
interfecit Kajin.
26 Sed & ipsi Schetho genitus est filius, cujus
nomen vocavit Enoschum: tunc cœptum
est invocari nomen Jehovæ.

CAP. V. *Vita Patrum ante Diluvium. Enoschi in cœlum ascensio.*

HIc liber *est* generationum Adami: quo
die creavit Deus hominem, ad similitudinem
suam fecit ipsum.
2 Marem & fœminam creavit eos: ac benedixit
eis, vocavítque nomen eorum hominem,
quo die creati sunt.
3 Adam autem vixerat triginta & centum
annos, quum genuit *filium* ad similitudinem
suam, ad imaginem suam, vocavítque nomen
illius Schethum.
4 Fuerúntque dies Adami, postquam genuit
Schethum, octingentorum annorum:
quibus genuit filios & filias.
5 Sic fuerunt omnes dies Adami, quibus
vixit, nongentorum triginta annorum, ac
mortuus est.
6 Scheth autem vixerat centum quinque
annos, quum genuit Enoschum.
7 Vixit verò Scheth, postquam genuit
Enoschum, octingentis septem annis: quibus
genuit filios & filias.
8 Sic fuerunt omnes dies Schethi, nongentorum
duodecim annorum: ac mortuus est.
9 Vixerat autem Enosch nonaginta annos,
quum genuit Kenanem.
10 Vixit verò Enosch, postquam genuit
Kenanem, octingentis quindecim annis:
quibus genuit filios & filias.
11 Sic fuerunt omnes dies Enoschi, nongentorum
quinq; annorum: ac mortuus est.
12 Vixerat autem Kenan septuaginta annos,
quum genuit Mahalaleelem:
13 Vixit verò Kenan, postquam genuit
Mahalaleelem, octingentis quadraginta annis:
quibus genuit filios & filias.
14 Sic fuerunt omnes dies Kenanis, nongentorum
decem annorum: ac mortuus est.
15 Vixerat autem Mahalaleel sexaginta
quinque annos, quum genuit Jeredum.
16 Vixit verò Mahalaleel, postquam genuit
Jeredum, octingentis triginta annis:
quibus genuit filios & filias.
17 Sic fuerunt omnes dies Mahalaleelis,
octingentorum nonaginta quinque annorum:
ac mortuus est.
18 Vixerat autem Jered centum sexaginta
duos annos, quum genuit Chanocum:
19 Vixit verò Jered, postquam genuit
Chanocum, octingentis annis: quibus genuit
filios & filias.
20 Sic fuerunt omnes dies Jeredi, nongen-

torum sexaginta duorum annorum: ac mortuus est.

21 Vixerat autem Chanoc sexaginta quinque annos, quum genuit Methuschelachum:

22 Ambulavítque indesinenter Chanoc secundùm Deum, postquam genuit Methuschelachum, trecentis annis, quibus genuit filios & filias.

23 Sic fuerunt omnes dies Chanoci, trecentorum sexaginta quinque annorum:

24 Quúmque indesinenter ambulavisset Chanoc secundùm Deum, non exstitit *amplius*, quia assumsit eum Deus.

25 Vixerat autem Methuschelach centum octoginta septem annis, quum genuit Lemecum:

26 Vixit verò Methuschelach, postquam genuit Lemecum, septingentis octoginta duobus annis: quibus genuit filios & filias.

27 Sic fuerunt omnes dies Methuschelachi, nongentorum sexaginta novem annorum: ac mortuus est.

28 Vixerat autem Lemec centum octoginta duos annos, quum genuit filium:

29 Vocavítque nomen ejus Noachum, dicendo: Hic consolabitur nos de labore nostro, & de dolore manuum nostrarum, de maledictione, quâ maledixit Jehova terræ.

30 Vixit vero Lemec, postquam genuit Noachum, quingentis nonaginta quinque annis: quibus genuit filios & filias.

31 Sic fuerunt omnes dies Lemeci septingentorum septuaginta septem annorum: ac mortuus est.

32 Quum autem fuisset Noach natus quingentos annos, genuit Noach Schemum, Chamum, & Jephethum.

CAP. VI. *Defectio hominum. Diluvii prædictio. Mandatum de fabricanda arca.*

Evenit autem, quum cœpissent homines multiplicari in superficie terræ, & filiæ genitæ essent illis:

2 Ut videntes filii Dei filias hominum bonâ formâ esse, acciperent sibi à quibusvis mulieres, quas eligebant.

3 Quapropter dixit Jehova, non disceptabit Spiritus meus pro hominibus istis in seculum, eò quòd etiam isti caro sint: itaque dies hominis futuri sunt, centum viginti annorum.

4 Gigantes erant in terra diebus illis; ac etiam *fuerunt* postea, quibus diebus congrediebantur filii Dei cum filiabus hominum, quæ *liberos* pariebant illis: ii *sunt* potentissimi illi, qui *fuerunt* jam olim viri celeberrimi.

5 Quum itaque videret Jehova augescere malitiam hominis in terra: & omne figmentum *ac* cogitationes cordis ejus, tantummodo malum esse omni tempore:

6 Pœnituit Jehovam quod fecisset hominem in terra, & doluit apud animum suum.

7 Dixítq: Jehova, delebo hominem, quem creavi, de superficie terræ, tum hominem, tum jumenta reptiliáque & volucres cœli: nam pœnitet me quòd fecerim ea.

8 Sed Noach invenit gratiam in oculis Jehovæ.

9 Hæ sunt generationes Noachi, qui Noach, vir justus, integer erat in ætatibus suis, secundùm Deum indesinenter ambulabat Noach;

10 Genuit igitur Noach tres filios: Schemum, Chamum, & Jephethum.

11 Quúmque terra corrupta esset coram Deo ipso, & impleta esset terra violentiâ:

12 Aspiciens Deus terram, ut ecce corrupta erat; quia corruperat omnis caro viam suam super terram:

13 Dixit Deus Noacho, finis universæ carnis adventat coram me, quia plena est terra violentiâ ab istis: quamobrem ecce ego perditurus sum istos cum *reliqua* terra.

14 Fac tibi arcam è lignis Gopher, mansionum *multarum* facito arcam: & picato eam intrinsecus & extrinsecus pice.

15 Atque hæc *forma*, quâ facies eam: trecentorum cubitorum *esto* longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo ejus, & triginta cubitorum altitudo ejus.

16 Clarum lumen efficito arcæ, & in cubiti longitudinem consummato ejus tectum superne, ostiúmque arcæ in latere ipsius ponito; infimarum, secundanarum, & tertianarum *mansionum* facito eam.

17 De me enim, ecce ego adducturus sum aquas diluvio super terram, ad perdendum omnem carnem in qua *est* spiritus vitalis sub cælo: quicquid *est* in terra, exspirabit.

18 Stabilio autem fœdus meum tecum: ut ingrediaris in arcam, tu, & filii tui, cum uxore tua, uxoribúsque filiorum tuorum tecum.

19 Præterea de omnibus viventibus, de omni carne, de omnibus *inquam* bina introducas in arcam, quæ in vita conserves tecum: mas & fœmina futura sunt.

20 Ex volucribus in species suas, & ex jumentis in species suas, ex omnibus reptilibus humi in species suas; ex omnibus bina ventura sunt ad te, ut in vita conserves *ipsa*.

21 Tu ergo accipe tibi de omni cibo, qui comeditur, receptúmque asserva penes te; ut sit tibi & illis ad comedendum.

22 Quod fecit Noach: secundùm omnia quæ præceperat ipsi Deus, sic fecit.

CAP. VII. *Immissio diluvii, & conservatio reliquiarum mundi.*

Postea dixit Jehova Noacho, ingredere tu & universa familia tua in arcam hanc: te enim perspexi justum coram me in ætate hac.

2 Ex omnibus pecudibus mundis accipito septenas tibi, marem & fœminam ejus: ex iis verò bestiis, quæ non *sunt* mundæ, binas, marem & fœminam ejus.

3 Similiter ex volucribus cœli septenas, marem & fœminam ejus: ad conservandum in vita semen *eorum* in superficie totius terræ.

4 Nam ante dies adhuc septem, ego pluviam demissurus sum super terram quadraginta dies & quadraginta noctes: ut deleam omne corpus vivens, quod feci, è superficie terræ.

5 Quod fecit Noach, secundùm omnia, quæ præceperat ei Jehova.

6 Noach autem natus *erat* sexcentos annos, quum diluvium illud fuit, aquis *exundantibus* super terram.

7 Et ingressus est Noach, & filii ejus, & uxor ejus, & uxores filiorum ejus cum eo in arcam; propter aquas diluvii.

8 Ex pecudibus mundis, & ex bestiis, quæ non

non *sunt* mundæ,& ex volucribus,denique omnibus,quæ reptant super terram,

9 Bina ingressa sunt ad Noachum in arcam,mas & fœmina: quemadmodum præceperat Deus Noacho.

10 Evenit autem ipso die septimo,ut aquæ diluvii existerent super terram.

11 Anno sexcentesimo vitæ Noachi, mense secundo, decimo septimo die hujus mensis; hoc ipso die diffuderunt se omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cœli se aperuerunt:

12 Ut esset imber ille super terram; quadraginta dies,& quadraginta noctes.

13 Eodem ipso die,*quum* ingressus esset Noach, & Schem & Cham & Iepheth filii Noachi; uxórque Noachi,& tres uxores filiorum ejus cum ipsis in arcam.

14 Ipsi & quævis bestiæ in speciem suam, & quævis pecudes in speciem suam,& quævis reptilia reptantia super terram in speciem suam; & volucres quævis in speciem suam,omnes aves cujuscunque alæ,

15 (Venerant enim ad Noachum in arcam,bina ex omni carne in qua *erat* spiratio vitæ.

16 Et quæ venerunt, mas & fœmina ex omni carne,ingressa erant: sicut præceperat ipsi *Noacho* Deus,) occlusit Jehova pro eo.

17 Sic fuit diluvium hoc quadraginta dies super terram: *quo* primùm ita creverunt aquæ, ut sustulerint arcam, & elevaretur è terra.

18 Deinde invalescentibus aquis & crescentibus admodum super terram,ambulavit arca in superficie aquarum.

19 Tandem invalescentibus aquis quàmplurimùm super terram; operti sunt omnes montes altissimi,qui *sunt* sub universo cœlo.

20 Quindecim cubitis sursum versùs invaluerunt aquæ; postquam operti fuerunt montes illi.

21 Exspiravit itaq; omnis caro,quæ reptabat super terram,volucrium,pecudúmque & bestiarum,& omnium reptilium,quæ repunt super terram, & omnis homo.

22 Omne cujus in naribus halitus *erat* spirationis vitæ,ex universis,quæ *degunt* in sicco,mortuum est.

23 Et deletum est omne corpus vivens, quod *erat* in superficie terræ,tum homines, tum pecudes,reptilia & volucres cœli,deleta inquam sunt è terra,sed superstes relictus est tantummodo Noach,& quæ cum eo *fuerunt* in arca.

24 Prævaluerunt autem aquæ illæ super terram,centum quinquaginta diebus.

CAP. VIII. *Remissio diluvii,& Noachi gratiarum actio.*

RΕcordatus autem Deus est Noachi, & omnium bestiarum, omniúmque pecudum,quæ *erant* cum ipso in arca: & transmisit Deus ventum super terram,ut sedarentur aquæ.

2 Occlusis fontibus abyssi & cataractis cœli,cohibitóque imbre è cœlo.

3 Sic recedentibus aquis è superficie terræ,& *quidem* indesinenter recedentibus, defecerunt aquæ exactis centum quinquaginta diebus.

4 Adeò ut requieverit arca mense septimo,decimo septimo die ejus mensis,super *uno* montium Ararati.

5 Deinde quum pergerent aquæ deficere ad mensem usque decimum; ipso mense decimo,primo die illius mensis conspecti sunt vertices montium.

6 Fuit autem exactis quadraginta diebus, quum aperuit Noach fenestram arcæ,quam fecerat.

7 Et emisit corvum: qui indesinenter ibat & redibat, usque dum exaruissent aquæ ex superficie terræ.

8 Quamobrem emisit columbam à se,ut videret,an esset levata aquis superficies terræ.

9 Sed quum non inveniret columba hæc quietis locum plantæ pedis sui,reversa est ad eum in arcam,quia erant aquæ in superficie totius terræ illius: *Noach* verò emissa manu sua recepit eam,& intromisit eam ad se in arcam.

10 Itaque exspectavit adhuc septem dies alios; iterúmque emisit columbam illam ex arca:

11 Et venit ad eum columba illa tempore vespertino,ecce autem folium olivæ decerptum in ore illius:sic cognovit Noach levatam esse aquis superficiem terræ.

12 Deinde quum exspectavisset adhuc septem dies alios; emisit columbam illam,quæ non est denuo reversa ampliùs.

13 Fuitq; uno & sexcentesimo anno,*mense* primo,*die* primo mensis,siccatis aquis illis è superficie terræ; quum removens Noach operculum arcæ circumspiceret,ecce autem siccata erat superficies terræ.

14 Mense autem secundo,vicesimo septimo die illius mensis, exaruerat terra.

15 Tunc edixit Deus Noacho,dicendo:

16 Egredere ex arca hac,tu,& uxor tua,& filii tui,uxoresque filiorum tuorum tecum.

17 Omneis bestias,quæ *sunt* tecum ex omni carnis genere,ex volucribus,& ex jumentis,& ex omnibus reptilibus,quæ reptant super terram, tecum educito: ut abundè progignant in terra,foetificentque, & augescant super terram.

18 Egressus itaq; est Noach;& filii ejus;& uxor ejus; uxoresque filiorum ejus cum eo.

19 Omnes bestiæ,omnia reptilia,omnesque volucres,quæcunque reptant super terram; per genera sua ex arca egressa sunt.

20 Postea exstruxit Noach altare Jehovæ; & accipiens ex omnibus mundis pecudibus,& ex omnibus volucribus mundis,obtulit holocausta in altari illo.

21 Qúmque odoratus esset Jehova odorem illum gratum; dixit Jehova cum animo suo,non iterum maledicturus sum ampliùs terræ propter hominem,eò quòd figmentum cordis hominis *sit* malum à pueritia ipsius: iterúmque non percutiam ampliùs omnia viventia,quemadmodum feci.

22 Deinceps quamdiu erit terra;sementis & messis,frigúsque & æstus,& æstas & hiems, diesque & nox non cessabunt.

CAP. IX. *Benedictione Deus Noachum consolatur. Iridem statuit fœderis signum. Chami improbitas & maledictio.*

PRæterea benedixit Deus Noacho & filiis ejus; & dixit eis,foetificate,& augescite; ac replete terram.

2 Et timor vestri terrórque vestri insesto omnibus bestiis terræ, omnibúsque volucribus cœli : tum omnia, quæ calcant humum, tum omnes pisces maris in manum vestram traditi sunt.

3 Omne reptile,quod *quidem* vivum est, vobis ad comedendum esto : ut viridem herbam *illis*, sic illa omnia dedi vobis.

4 Veruntamen carnem cum sanguine ipsius,*qui* anima *est* ipsius,ne comeditote.

5 Quin etiam sanguinem vestrum,animarum vestrarum,reposcam,ab omni bestia reposcam illum : adeóque de manu ipsius hominis, de manu cujusque fratris ipsius, reposcam animam hominis.

6 Qui effundit sanguinem hominis, per hominem sanguis illius effunditor :quoniam ad imaginem suam hominem fecit Deus.

7 Vos ergo fœtificate & augescite : progignite abunde in terra,atque in ea augescite.

8 Deinde alloquutus est Deus Noachum & filios ejus cum eo,dicendo :

9 De me autem , ecce ego stabilio fœdus meum vobiscum , & cum semine vestro sequuturo vos,

10 Et cum omnibus animantibus,quæ vobiscum *sunt*,de genere volucrium,pecudum, & omnium bestiarum terræ vobiscum : tum omnibus egressis ex arca,tum omnibus bestiis terræ.

11 Stabilio igitur fœdus meum vobiscum, quòd non exscindetur ampliùs omnis caro ab aquis diluvii,neque futurum est ampliùs diluvium ad perdendam terram.

12 Dixítque Deus,hoc *est* signum illius fœderis,quod ego dispono inter me& vos,omnémq; animantem,quæ *est* vobiscum,in *omnes* ætates seculi.

13 Arcum meum dispositi in nube,qui sit in signum fœderis inter me & terram.

14 Ita futurum est,quum nube terram obnubilavero , ut conspicuus sit arcus ille in nube :

15 Et recordabor fœderis mei,quod *est* inter me & vos,omnemque animantem ex omni carne : & non erunt deinceps aquæ in diluvium,ad perdendum omnem carnem.

16 Nam quum erit arcus ille in nube , aspiciam ad illum,recordaturus fœderis perpetui inter Deum & omnem animantem *initi*,ex omni,quæ *fuerit* super terram.

17 Denique dixit Noacho Deus,hoc illud *est* signum fœderis,quod statui inter me & omnem carnem,quæ *est* super terram.

18 Erant autem filii Noachi, qui egressi sunt ex arca, Schem,& Cham,& Jepheth : Cham verò is pater *est* Cenahanis.

19 Tres isti *erant* filii Noachi , & ab istis resperſa est *incolis* universa terra.

20 Quum autem cœpisset Noach vir agriculturæ deditus,plantavit vineam :

21 Et bibens de vino illius,inebriatus est : retexítque se in medio tentorii sui.

22 Respiciens verò Cham,pater Cenahanis,nuditatem patris sui,indicavit duobus fratribus suis foris.

23 Tum accepit Schem cum Jephetho pallium ejus,quod imposuerunt súo amborum humero,& accedentes retrorsum,texerunt eo nuditatem patris sui : facie sua, inquam,retrorsum , adeò ut nuditatem patris sui non respexerint.

24 Sed quum evigilâsset Noach è vino suo, rescivit,quid fecisset ipsi filius suus minimus.

25 Et dixit,maledictus *erit* Cenahan , servus servorum erit fratribus suis.

26 Præterea dixit , benedictus Jehova Deus Schemi,erítque Cenahan servus illis.

27 Alliciet Deus Jephethum,ut habitet in tentoriis Schemi :erítq; Cenahan servus eis.

28 Vixit autem Noach post diluvium trecentis quinquaginta annis.

29 Sic fuerunt omnes dies Noachi,nongentorum quinquaginta annorum : postea mortuus est.

CAP. X. *Trium filiorum Noachi posteritas, & gentium origo.*

ISTæ sunt autem generationes filiorum Noachi,Schemi,Chami,& Jephethi : quibus filii ,post illud diluvium ,nati sunt

2 Filii Jephethi Gomer,& Magog,& Madai , Javánque, & Thubal, & Meschech,& Thiras.

3 Filii autem Gomeri,Ascheenaz,& Riphath,& Thogarma.

4 Filii verò Javanis , Elischa, & Tharschisch ; Citthim,& Dodanim.

5 Ab his divisæ sunt *postea* regiones gentium,per terras earum,cuique secundùm linguam suam : secundùm familias ipsarum in gentibus suis.

6 Filii autem Chami : Chusch, & Mitzrajim,& Put,& Cenahan.

7 Et filii Cuschi , Seba,& Chavila, & Sabbetha,& Rabma,& Sabtheca,filii vero Rahmæ,Scheba,& Dedan.

8 Præterea Cusch genuit Nimrodum :iste cœpit potens esse in terra.

9 Iste fuit potens venatione coram Jehova : propterea dici solet , tanquam Nimord potens venatione coram Jehova.

10 Erat enim principium regni ejus Babel & Erec,Accad, & Calne, in terra Schinharis.

11 E` terra hac processit *in* Assyriam : ubi ædificavit Nineven,& Rechobothas urbem, & Celachum.

12 Et Resenum inter Nineven & Celachum : illa est urbs illa maxima.

13 Mitzraiim autem genuit Ludæos, & Hanamæos,& Lahabæos,& Naphthuchæos.

14 Pathrosæos quoque,& Casluchæos(unde egressi sunt Pelischthæi) & Caphthoræos.

15 Cenahan verò genuit Tzidonem primogenitum suum,& Chethum :

16 Iebusæum quoque , & Emoræum, & Girgaschæum.

17 Et Chivvæum,& Harkæum,Sinæúmq;,

18 Et Arvadæum,& Tzemaræum,& Chamathæum : postéaque sparserunt sese familiæ Cenahanæorum.

19 Fuítque terminus Cenahanæorum à Tzidone,quà venis Gerarum Hazzam usq;, & Hazza,quà venis Sedomum & Hamoram, Admámq; & Tzebojima, Leschahum usq;.

20 Isti sunt filii Chami in familias suas secundùm linguas suas;in terris ipsorum per gentes suas.

21 Denique ipsi quoque Schemo edita est *proles*; patri omnium filiorum Heberi,fratri Jephethi *natu* maximi.

22 Filii Schem,Helam, & Aschur, & Arpacschad,& Lud,& Aram.

23 Filii autem Arami; Hutz, & Chul, & Gether, & Mesch.

24 Arpacichad verò genuit Schelachum, & Schelach genuit Heberum.

25 At Hebero editi sunt duo filii: *quorum* unius nomen *est* Peleg, quia diebus hujus fuit divisa terra, nomen verò fratris hujus Joktan.

26 Joktan autem genuit Almodadum, & Schelephum, & Chatzar-mavethum, & Jerachum.

27 Et Hadoramum, Uxalémq; & Diklam,

28 Et Hobalem, & Abimaëlem, & Schebam,

29 Et Ophirum, & Chavilam, & Jobabum: hi *fuerunt* omnes filii Joktanis.

30 Fuítque horum habitatio à Mescha, quâ venis Sepharum, *ad* montes Orientis usque.

31 Isti sunt filii Schemi in familias suas secundùm linguas suas: in terris ipsorum per gentes suas.

32 Hæ familiæ filiorum Noachi, secundùm generationes ipsorum in gentes suas; atque ex his sese diviserunt gentes in terra post diluvium illud.

CAP. XI. *Turris Babylonica, linguarum confusio. Schemi posteri ad Abramum usque.*

FUerat enim universa terra sermone uno, & verbis eisdem *usa*.

2 Evenit autem, quum ab Oriente profecti essent; ut invenientes convallem in terra Schinharis, considerent illic:

3 Dicerentque alter alteri, agedum, formemus lateres, & excoquamus optimè: sic fuerunt eis lateres pro lapidibus, & bitumen illius fuit eis pro intrito.

4 Nam dixerant, agedum, exstruamus nobis urbem & turrim, cujus fastigium *assurgat* in cœlum, ut nobis faciamus nomen: *videamus*, ne dispergamur in superficiem totius terræ.

5 Descendit verò Jehova ad videndum urbem illam & turrim, quam exstruebant filii hominum.

6 Dixítque Jehova, en populum unum, quibus omnibus sermo *est* unicus, atque hoc *est*, *quod* isti cœperunt facere: jam autem non præcideretur istis quicquam eorum, quæ cogitaverunt facere?

7 Agedum, descendamus, & confundamus ibi sermonem eorum: ut non intelligant alter sermonem alterius.

8 Sic dispersit illos Jehova inde in superficiem totius terræ: & desiverunt exstruere urbem illam.

9 Propterea vocavit *quisque* nomen illius Babel, quòd ibi confudisset Jehova sermonem totius terræ: & inde Jehova dispersit eos in superficiem totius terræ.

10 Hæ *sunt* generationes Schemi. Schem natus *erat* centum annos, quum genuit Arpacschadum: biennio post diluvium.

11 Vixítque Schem, postquam genuit Arpacschadum quingentis annis; quibus genuit filios & filias.

12 Arpacschad autem vixerat triginta quinque annis, quum genuit Schelachum,

13 Vixítque Arpacschad, postquam genuit Schelachum, quadringentis tribus annis, quibus genuit filios & filias.

14 Schelach autem vixerat triginta annis, quum genuit Heberum.

15 Vixítque Schelach, postquam genuit Heberum, quadringentis tribus annis, quibus genuit filios & filias.

16 Heber autem vixerat triginta quatuor annis, quum genuit Pelegum.

17 Vixítque Heber, postquam genuit Pelegum, quadringentis triginta annis: quibus genuit filios & filias.

18 Peleg autem vixerat triginta annis quum genuit Rehu.

19 Vixítque Peleg, postquam genuit Rehu, ducentis novem annis: quibus genuit filios & filias.

20 Rehu autem vixerat triginta duobus annis, quum genuit Serugum.

21 Vixítque Rehu, postquam genuit Serugum, ducentis septem annis: quibus genuit filios & filias.

22 Serug autem vixerat triginta annis, quum genuit Nachorem.

23 Vixítque Serug, postquam genuit Nachorum, ducentis annis; quibus genuit filios & filias.

24 Nachor autem vixerat viginti novem annis, quum genuit Therachum:

25 Vixítque Nachor, postquam genuit Therachum, centum novendecim annis: quibus genuit filios & filias.

26 Therach autem vixerat septuaginta annis, quum genuit Abramum, Nachorem, & Haranem.

27 Atque hæ generationes Therachi. Therach genuit Abramum, Nachorem, & Haranem: Haran verò genuit Lotum.

28 Postea mortuus est Haran in conspectu Therachi patris sui; in solo natali suo, Ure Chaldæorum *oppido*.

29 Duxerunt quoque Abram, & Nachor uxores sibi: noménque uxoris Abrami *fuit* Sarai: nomen verò uxoris Nachoris, Milca, filia Haranis patris Milcæ & patris Jiscæ.

30 Erátque Sarai sterilis: *ideóque* nulla *erat* ipsi proles.

31 Assumsit autem Therach Abramum filium suum, & Lotum filium Haranis nepotem suum, & Saraim nurum suam uxorem Abrami filii sui: & egressi unâ *oppido* Chaldæorum Ure, ad proficiscendum in regionem Cenahanis, pervenerunt Charanem usque, & consederunt illic.

32 Quúmque fuissent dies Therachi ducentorum quinque annorum, mortuus est Therach Charane. *Caput.* XII.

33 Dixerat enim Jehova Abramo, abi à terra tua, & à cognatione tua, atq; à familia patris tui; in eam terram, quam ostendam tibi.

34 Et efficiam te patrem gentis magnæ, ac benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum: adeóque *jam* esto benedictioni.

35 Nam benedicam iis, qui benedicent tibi, & qui maledixerit tibi, eum execrabor: & benedictæ erunt in te omnes familiæ terræ.

CAP. XII. *Abram vocatur, & ex Cananæa migrat in Aegyptum. Uxor ejus amittitur ad tempus, & recipitur.*

DEinde profectus est Abram *Charane*, sicut dixerat ei Jehova, & Lot cum eo profectus est: *erat* autem Abram natus septua-

ginta quinque annos, quum proficisceretur Charane.

2 Assumsit enim Abram Sarain uxorem suam,&Lotum filium fratris sui,cum universis facultatibus suis, quas comparaverant, & animis,quas acquisiverant Charane; & profecti,ut abirent in regionemCenahanis,tandem pervenerunt in eam.

3 Et transivit Abram per regionem illam ad locum usque Schecemi ad planitiem usque Moræ: *erat* autem Cenahanæus tunc in regione illa.

4 Quamobrem apparuit Jehova Abramo, & dixit,semini tuo daturus sum regionem hanc :*Abram* verò exstruxit ibi altare Jehovæ,qui apparuerat ipsi.

5 Postea refigens inde ad montana profectus est,versùs Orientalem tractum Beth-elis,& tetendit tentorium suum : Beth-el ab Occidente,& Hai ab Oriente *erat ipsi*,quum illic Jehovæ ædificaret altare,& invocaret nomen Jehovæ.

6 Deinde profectus est Abram indesinenter pergendo,in meridianum tractum.

7 Erat autem fames in regione illa: quapropter descendit Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur illic, quia gravis *erat* fames in regione illa.

8 Fuitq; quum propè esset,ut ingrederetur Ægyptum; ut diceret Sarai uxori suæ,ecce nunc novi mulierem pulcram aspectu esse te:

9 Itaque eventurum est,quum te viderint Ægyptii dixerintque, hæc uxor *est* illius; ut me interficiant,te verò in vita servent.

10 Dic quæso,sororem meam *esse* te,ut bene sit mihi propter te,& vivam ego causâ tui.

11 Sic autem evenit ingresso Abramo in Ægyptum,quum viderent Ægyptii mulierem illam pulcram esse valde.

12 Nam visâ eâ principes Parhonis, laudaverunt eam apud Parhonem: &capta mulier illa *in* Parhonis domum *perducta* est;

13 Qui Abramo benefecit propter illam; adeò ut fuerint ei oves bovesque & asini,servi quoque & ancillæ,asinæque & cameli.

14 Sed affecit Jehova plagis magnis Parhonem, & familiam ejus; propter Sarain uxorem Abrami.

15 Quamobrem accersivit Parho Abramum,& dixit,quid hoc *est*,quod fecisti mihi? quare non indicaveras mihi, uxorem tuam *esse hanc*?

16 Quare dixisti,soror mea est? adeò ut ducturus eam mihi fuerim uxorem? jam itaque ecce uxorem tuam,recipe *eam*,& abi.

17 Tunc dedit mandata de eo Parho *certis* hominibus : qui dimiserunt eum & uxorem ejus,& quicquid *erat* ei.

CAP. XIII. *Secunda Abrami vocatio ejusque à Loto separatio. Promissio seminis innumerabilis.*

ASCendit itaque Abram ex Ægypto, ipse & uxor ipsius, & quicquid *erat* ipsi,Lot quoque cum ipso in meridianum tractum.

2 (Erat autem Abram gravis valde;pecore,argento,& auro.)

3 Et ivit suis itineribus à Meridiano tractu Beth-elem usque ; ad locum usque illum , ubi fuerat tentorium ipsius antè,inter Beth-elem & Haium :

4 Ad locum illius altaris,quod fecerat illic priùs:& ibi invocavit Abram nomen Jehovæ.

5 Quin etiamLoto,qui ibat cum Abramo, erant greges & armenta & tentoria.

6 Itaque non ferebat eos terra illa,ut habitarent simul : nam erant facultates eorum multæ,adeò ut non possent habitare simul.

7 Essetque contentio inter pecuariosAbrami & pecuarios Loti : Cenahanæus enim atquePerizzæus tunc habitabat in terra illa.

8 Dixit ergo Abram Loto,ne quæso sit contentio inter me & te,aut inter pastores meos & pastores tuos : nam viri fratres sumus.

9 Nónne universa hæc terra tibi est exposita ? separa te quæso à me : quòd si sinistram *versus discesseris*, dexteram petam,sin autem dexteram *versus*, sinistram petam.

10 Quum itaque Lot sublatis oculis suis aspiceret totam planitiem Jardenis , totam irriguam esse : similem horto Jehovæ, similem terræ Ægypti *esse totam*,quà venis Tzoharem, antequam perdidisset Jehova Sedomum & Hamoram :

11 Elegit sibi Lot totam illam planitiem Jardenis, & profectus est Lot orientem versùs: & separaverunt se alter ab altero.

12 Abram habitavit in regione Cenahanis: Lot verò habitavit in civitatibus planitiei illius,movens tentoria Sedomum usque:

13 Quamvis Sedomitæ *essent* mali & peccatores in Jehovam valde.

14 Jehova autem edixit Abramo, postquam sese Lot separavisset ab eo , attolle nunc oculos tuos,& circumspice ab isto loco,ubi es, ad Septentrionem, & ad Meridiem,& ad Orientem,& Occidentem versùs.

15 Nam totam hanc regionem,quam vides,tibi daturus sum,& semini tuo usque in seculum.

16 Et disponam semen tuum,*ut sit numerosum*,sicut pulvis terræ: quem si poterit quisquam numerare, pulverem, *inquam*, terræ, etiam numerare poterit semen tuum.

17 Surge, perambula regionem hanc in longitudinem ipsius,& in latitudinem ipsius; nam tibi daturus sum eam.

18 Movit ergo Abram tentoria,veniensque habitavit in planitie Mamræ,quæ *est* ad Chebronem: & ibi exstruxit altare Jehovæ.

CAP. XIV. *Lot captivus abducitur,& liberatur. Abram victor , benedictionem à Melchisedeco accipit.*

FUit autem temporibus Amrapheli Regis Schinharis,Arioci Regis Ellasaris,Cedor-lahomeri Regis Helami, & Tidhalis Regis Gentium.

2 Quum gererent *isti* bellum contra Berahum Regem Sedomi , & contra Birschaum Regem Hamoræ, Schineabum Regem Admæ,& Schemeeberum Regem Tzeboiimorum , Regemque Belahi , quæ jam *dicitur* Tzohar.

3 Omnes hi junxerunt *copias* ad vallem Siddimorum,quæ *jam est* mare salsum.

4 Duodecim annos servierant Cedor-lahomero,tertio decimo autem anno rebellârant.

5 Quapropter decimoquarto anno veniens Cedor-lahomer,& Reges,qui *erant* cum ipso

ipso,percusserant Raphaæos Haschterothis Karnajimorum,& Zuzæos Hami,& Emæos in planitie *ad* Kiriathajimi.
6 Choræos quoque in monte suo Schire, usque ad planitiem Paranis,quæ secundùm desertum *est*.
7 Inde reversi venerant Henmischpatum (ipsum *jam dicitur* Kadesch) & cæciderant omnes incolas agri,*qui nunc est*Hamalekitarum, etiámque Emoræum illum,qui habitabat Chatzatzone Thamaris.
8 Quum procedens Rex Sedomi, & Rex Hamoræ,& Rex Admæ,&Rex Tzebojimorum,& Rex Belahi,quæ *est* Tzohar, instructi inierunt contra eos prælium in valle Siddimorum.
9 *Nempe* contra Cedor-lahomerum Regem Helami,& Tidhalem Regem Gentium, & Amraphelum Regem Schinharis,&Ariocum Regem Ellasaris: quatuor hi reges *inierunt* prælium contra illos quinque.
10 Vallis autem Siddimorum referta erat puteis bituminis, itaque fugientes Rex Sedomi & Hamoræ,se dejecerunt illuc: residui verò profugerunt in montanum tractum.
11 Et accipientes illi omnes facultates Sedomi &Hamoræ,omnémque commeatum horum,ut abirent:
12 Ceperunt quoque Lotum,filium fratris Abrami cum facultatibus ejus, & abierunt: nam ipse habitabat Sedomi.
13 Venit autem quidam, qui evaserat,ut nunciaret Abramo Hebræo, habitanti in planitie Mamræ Emoræi fratris Eschcolis & fratris Haneri, qui erant fœderati Abrami.
14 Quum itaque audisset Abram captivum abduci agnatum suum,armavit vernas suos instructos à se trecentos octodecim,& persequutus est *Reges illos* Danem usque.
15 Ubi distribuens se invasit eos noctu, ipse cum servis suis,ac cæcidit eos: & persequutus est eos Chobam usque,quæ à sinistra Damescheko *sita est*.
16 Sic reducebat omnes facultates illius: etiámque Lotum agnatum suum cum facultatibus ejus reducebat, & mulieres quoque ac populum.
17 Quare egressus est Rex Sedomi obviam Abramo, postquam rediit à cæde Cedor-lahomeri,& eorum Regum,qui fuerant cum eo: ad vallem Schavæ,quæ *jam dicitur* vallis Regis.
18 Malci-tzedek autem Rex Schalemi proferens panem & vinum: prout hic erat Sacerdos Deo forti excelso,
19 Benedixerat illi, dicens: Benedictus Abram Deo forti excelso, possessori cœli & terræ:
20 Et benedictus D*eus* fortis excelsus, qui tradidit hostes tuos in manum tuam: dabátque ei *Abram* decimam de *rebus* omnibus.
21 Quapropter dixit Rex Sedomi Abramo, da mihi animas,facultates verò tibi accipe.
22 Dixit verò Abram Sedomi Regi: Juravi elatâ manu meâ ad Jehovam Deum fortem, excelsum,possessorem cœli & terræ,
23 *Dira mihi imprecans*,si vel filum vel corrigiam calceamenti *accepero*,si inquam acceperoo de re ulla·quæ *sit* tua: ut non dicas,ego ditavi Abramum.
24 Penes me nihil futurum est; tantùm, quod isti pueri comederunt: & pars horum virorum,qui profecti sunt mecum,*ipsorum esto*: Haner, Eschcol, & Mamre, isti accipiunto partem suam.

CAP. XV. *Deus fœdus init cum Abramo & promißiones de numerosa prole confirmat.*

His rebus transactis, fuit sermo Jehovæ cumAbramo,per visionem dicendo: Ne timeas Abram,ego clypeus *sum* tibi,merces tua ampla *est* valde.
2 Cui dixit Abram, Domine Jehovi,quid dares mihi,cùm ego incedam liberis carens: & is,cui relinquetur domus mea *sit* Damaskenus Elihezer iste?
3 Ampliùs dixit Abram,en mihi non dedisti semen: ecce itaque verna meus,is hæres meus futurus est.
4 Ecce autem sermonem Jehovæ ad illum, dicendo, iste non erit tuus hæres: sed qui prodibit è visceribus tuis,is hæres tuus futurus est.
5 Deinde quum eduxisset eum, dixit,intuere nunc cœlum versùs, & numera ipsas stellas,si poteris numerare eas: sic,inquit ei,futurum est semen tuum.
6 Tunc credidit Abram Jehovæ, qui imputavit ei illud in justitiam.
7 Dixerat etiam ei,Ego *sum* Jehova,qui eduxi te Ure Chaldæorum, ut dem tibi terram hanc ,quam possideas jure hæreditario.
8 Quúmque dixisset Abram; Domine Jehovi, quo agnoscam me hæreditario jure possessurum eam?
9 Edixerat ei, sumens offer mihi vitulam triennem, & capram triennem, & arietem triennem;turturémque cum pullo columbarum.
10 Abram itaque sumta offerens ei omnia hæc,quum dissecuisset ea per medium, posuerat dimidiatam cujusque partem è regione suæ alterius;aves verò non dissecuerat.
11 Descendentibus autem volucribus in cadavera hæc,arcuerat eas Abram:
12 Donec fuit inclinante Sole,quum altus sopor Abramum occuparet:ecce autem terror & tenebræ magnæ occupaverunt eum.
13 Dixítque *Jehova* Abramo,scito certò peregrinos fore posteros tuos in terra aliena,& ejus *incolis* servituros,qui affligent ipsos: ídque quadringentos annos:
14 Atque etiam in gentem illam,cui servierint,me judicia exerciturum esse; & postea egressuros ipsos cum facultatibus magnis:
15 Ac te quidem abiturum ad patres tuos cum pace,sepultum iri in canitie bona:
16 *Ipsos* verò ætate quartâ huc reversuros: non enim completa est iniquitas Emoræi adhuc.
17 Fuit autem condito jam Sole, quum cæca nox esset: & ecce fumantem furnum, & ardentem lampada, transeuntem inter segmenta illa.
18 Hoc die pepigit Jehova cumAbramo fœdus, dicendo: Semini tuo dedi terram hanc,à flumine Ægypti ad flumen illud usque magnum flumen Euphratis:
19 *Terram* Kenæorum,Kenizzæorúmque, & Kadmonæorum,
20 Et Citthæorum, & Perizzæorum, Raphaæorúmque,
21 Et Emoræorum, & Cenahanæorum, Girgaschæorúmque,& Jebusæorum.

CAP. XVI. *Hagar post conceptionem superbit, ejicitur, humiliatur, & parit Iismaelem.*

Sarai autem uxor Abrami non pariebat ei *liberos*: (sed erat ipsi ancilla Ægyptia, cujus nomen Hagar.)

2 Dixit ergo Sarai Abramo, Ecce nunc, occlusit me Jehova ne parerem; nunc congredere cum ancilla mea, fortassis liberos consequar ex ea: & auscultavit Abram voci Sarai.

3 Accipiens enim Sarai uxor Abrami Hagaram Ægyptiam ancillam suam, exactis decem annis, ex quo habitabat Abram in regione Cenahanis, quum tradidisset eam Abramo viro suo, *ut esset* ei pro uxore:

4 Congressus est Abram cum Hagara, quæ concepit: qùumque videret se concepisse, levis habita est hera ejus in oculis ejus.

5 Quapropter dixit Sarai Abramo, injuria, *quæ fit* mihi, in te *recidet*; ego posui ancillam meam in sinum tuum, quæ quum vidit se concepisse, levis habita sum in oculis ejus: judicabit Jehova inter me & te.

6 Dixit autem Abram uxori suæ Sarai, ecce ancilla tua in manu tua, fac ei, quod *videtur* bonum in oculis tuis; itaque afflixit eam Sarai, adeò ut profugeret à conspectu ipsius.

7 Sed inveniens eam Angelus Jehovæ ad fontem aquarum in deserto, ad fontem illum, *qui est* in via Schurem *versùs*,

8 Dixit, Hagar ancilla Sarai, unde advenis, & quò itura es? quæ dixit, à conspectu Sarai heræ meæ fugio.

9 Tum dixit ei Angelus Jehovæ: Revertere ad heram tuam; & te patere affligi sub manibus ejus.

10 Iterum dixit ei Angelus Jehovæ, valde multiplicabo semen tuum: adeò ut non possit numerari præ multitudine.

11 Præterea dixit ei Angelus Jehovæ, ecce tu prægnans es, & propediem paritura filium, nomen verò illius vocabis Jischmahelem, eò quòd attendit Jehova ad afflictionem tuam.

12 Ipse autem erit ferus homo, cujus manus feretur contra omneis, & manus omnium contra eum: & coram omnibus fratribus suis habitabit.

13 Tum vocavit Hagar nomen Jehovæ alloquentis ipsam, tu *es* fortis Deus visionis: dicebat enim, etiámne jam video post videntem me?

14 Idcirco vocat *quisq;* puteum illum, puteum Lachai roi: ecce *est* inter Kadeschum & Beredum.

15 Peperit itaque Hagar Abramo filium; vocavítque Abram nomen filii sui, quem peperit Hagar, Jischmahelem.

16 Erat autem Abram natus octoginta sex annos, quum pareret Hagar ipsi Jischmahelem.

CAP. XVII. *Mutatis nominibus Abram & Sarai, instituitur circumcisio, & filius ex Sara Abrahamo promittitur.*

Quum autem Abram natus esset nonaginta novem annos: apparuit Jehova Abramo, & dixit ei, Ego *sum Deus* fortis, omnipotens, indesinenter ambula coram me, & esto integer.

2 Et disponam fœdus meum inter me & te: & multiplicabo te quamplurimùm.

3 Tum procidente Abramo super faciem suam; loquutus est cum ipso Deus, dicendo:

4 De me, ecce fœdus meum tecum: quòd pater futurus es multitudinis gentium.

5 Itaque non vocabitur ampliùs nomen tuum Abram: sed erit nomen tuum Abraham, quia patrem multitudinis gentium constitui te:

6 Fœcundabo enim te quamplurimùm, efficiens tibi gentes multas; & reges prodibunt ex te.

7 Stabilio autem fœdus meum inter me, & te, ac semen tuum post te, per ætates suas, ut fœdus sit perpetuum: me esse tibi Deum & semini tuo post te:

8 Daturúmque tibi & semini tuo post te terram peregrinationum tuarum, universam terram Cenahanis, in possessionem perpetuam; ut sim illis Deus.

9 Deinde Abrahamo dixit Deus, tu ergo fœdus meum servato; tu *inquam* & semen tuum post te, per ætates suas.

10 Hoc *est* fœdus meum inter me, & vos & semen tuum post te, quod servabitis, ut circumcidatur vobis omnis mas.

11 Circumcidetis igitur carnem præputii vestri, ut sit signum fœderis inter me & vos.

12 Natus autem dies octo vobis circumcidetur omnis mas per ætates vestras; natus domi, & emtus pecuniâ de quibuscunque alienigenis, qui non *erit* ex semine tuo.

13 Omnino circumciditor natus domi tuæ, & emtus pecuniâ tuâ: sic erit fœdus meum in carne vestra, in fœdus perpetuum.

14 Præputiatus autem mas, qui non circumciderit carnem præputii sui, utique exscindetur homo ille è populis suis: *nam* irritum fecit fœdus meum.

15 Præterea dixit Deus Abrahamo, *quod ad* Sarain uxorem tuam, ne voces nomen ejus Sarai: nam Sara nomen ejus *est*.

16 Nam ita benedicam ei, ut etiam dem tibi ex ea filium: ita, inquam, benedicam ei, ut mater sit multarum gentium; reges populorum ex ea futuri sunt.

17 Tum procidens Abraham super faciem suam risit: dixítque in animo suo, an nato centum annos nascetur *proles*? an etiam Saræ? an nata nonaginta annos pariet?

18 Post dixit Abraham Deo, utinam Jischmahel vivat coram te.

19 Cui dixit Deus, imò Sara uxor tua paritura est tibi filium, cujus vocabis nomen Jitzchakum: stabiliámque fœdus meum cum eo, ut sit fœdus perpetuum semini ejus post eum.

20 De Jischmahele quidem exaudivi te: ecce benedixi ei, ut fœcundem eum, augeámque eum quamplurimùm: duodecim principes generabit, & efficiam eum patrem gentis magnæ.

21 Fœdus verò meum stabiliam cum Jitzchako: quem pariet tibi Sara hoc eodem tempore, anno altero.

22 Quum autem absolvisset colloqui cum eo, ascendit ab Abrahamo Deus.

23 Tunc accepit Abraham Jischmahelem filium suum, omneísque natos domi suæ, & quemcunq; emerat pecuniâ suâ, unumquemque marem è domesticis suis; & circumcidit car-

carnem præputii illorum eo ipso die,quemadmodum loquutus fuerat cum ipso Deus.

24 Erat autem Abraham natus nonaginta novem annos,quum circumcideretur carne præputii sui:

25 Jischmahel verò filius ejus natus tredecim annos,quum circumcideretur carne præputii sui.

26 Eodem ipso die circumcisus est Abraham,& Jischmahel filius ejus:

27 Omnesque domestici ejus,natus domi & emtus pecuniâ ex alienigena; & circumcisi sunt cum eo.

CAP. XVIII. *Abraham Angelos excipit,monetur de excidio urbium,quod deprecatur.*

APparuit porrò ei Jehova in planitie Mamræ,quum sederet ipse ad ostium tentorii sui,æstuante die.

2 Quum enim sublatis oculis suis aspexisset,ecce tres viros sistentes se coram eo: quos videns accurrit obviam eis ex ostio tentorii sui,& incurvavit se in terram *honorem exhibens*:

3 Et dixit; Domini mei,si nunc inveni gratiam in oculis tuis,ne quæso prætereas à servo tuo.

4 Sumetur jam parùm aquæ,inde lavate pedes vestros; atque innitimini sub ista arbore.

5 Interim accipiens *afferam* frustum panis, & reficite animum vestrum,postea progrediemini,quandoquidem transitis præter servum vestrum,qui dixerunt,ita facito,ut loquutus es.

6 Itaque festinavit Abraham in tentorium ad Saram: & dixit,festina,tria sata,farinam similagineam depse, & fac placentas.

7 Ad armentum verò cucurrit Abraham; & accipiens lactentem *vitulum* tenerum & bonum dedit *ferendum* ad puerum,qui festinavit apparare eum.

8 Deinde accepto butyro & lacte, vituloque lactente quem apparaverat, apposuit illa coram eis: & ipse adstabat eis sub illa arbore comedentibus.

9 Dicentibus autem,ubi *est* Sara uxor tua? dixit *Abraham*,ecce in tentorio illo *est*.

10 Et dixit *Iehova*, Certè revertar ad te quum vigebit hoc ipsum tempus,ecce autem filius erit Saræ uxori tuæ: Sara verò audiebat *ab* ostio tentorii sui,quod *erat* post tentorium illius.

11 Abraham autem & Sara senes *erant*, vergentes ætate: desierat esse Saræ secundùm consuetudinem mulierum.

12 Quapropter ridebat Sara,apud se dicendo: postquam vetula facta sum,foret mihi voluptas? deinde dominus meus senex est.

13 Tum dixit Jehova Abrahamo: Quid ita risit Sara, dicendo,an etiam verè paritura essem,quum ego consenui?

14 An potest occultari à Jehova quicquam? hac tempestate revertar ad te,quum hoc tempus vigebit,& Saræ *erit* filius.

15 Mentiens verò Sara,quum negaret,dicendo,non risi,quia timebat: *Iehova* dixit, nequaquam *ita est*,nam risisti.

16 Postea surgentes inde viri illi,prospectabant Sedomum versùs: Abraham verò ibat cum eis,dimissurus eos.

17 Dixit autem Jehova,occultemne ego ab Abrahamo,quod sum facturus?

18 Cùm Abraham prorsus futurus sit gentis magnæ ac potentis pater,& in eo benedicendæ sint omnes gentes terræ?

19 Nam agnovi eum,ut quum præceperit filiis suis & familiæ suæ post se,etiam observent viam Jehovæ exercendo justitiam & jus: útq; præstet Jehova Abrahamo id,quod promisit ei.

20 Dixit ergo Jehova, Clamor Sedomi & Hamoræ cùm multus sit,& peccatum istorum cum grave sit valde:

21 Descendam nunc, & videbo, an secundùm clamorem istius,qui pervenit ad me, omnino faciant: sin autem minùs,cognoscam.

22 Itaque respicientes aliorsum inde viri illi, abibant Sedomum versùs: ipse verò Abraham stetit adhuc coram Jehova.

23 Et accedens Abraham dixit,an etiam perimes justum cum injusto?

24 Sunt fortassis quinquaginta justi in civitate ista: an etiam perimes,ac non parces isti loco propter illos quinquaginta justos, qui *fuerint* in ea?

25 Absit tibi ut facias tale quippiam, morti tradendo justum cum injusto,ut ita sit justo sicut injusto: absit tibi: an judex totius terræ non exerceret jus?

26 Cui dixit Jehova,si invenirem Sedomi quinquaginta justos in civitate ipsa,parcerem etiam toti illi loco propter eos.

27 Abraham verò subjecit,dicens; Ecce nunc cuperem alloqui Dominum,tametsi ego *sim* pulvis & cinis.

28 Fortassis quinquaginta illos justos deficient quinque, an perditurus es propter hos quinque totam civitatem istam? dixit, non perderem,si invenirem ibi quadraginta quinque.

29 Deinde pergenti denuò alloqui eum ac dicenti,fortassis invenientur ibi quadraginta; dixit,non essem facturus propter hos quadraginta.

30 Postea dicenti,ne quæso accendatur *ira* Domini,si loquar, fortassis invenientur ibi triginta: dixit *Iehova*,non essem facturus,si invenirem ibi triginta

31 Rursus dicenti, ecce nunc cuperem alloqui Dominum,fortassis invenientur ibi viginti: dixit,non essem perditurus propter illos viginti.

32 Postremò dicenti,ne quæso accendatur *ira* Domini,si loquar tantùm hac vice,fortassis invenientur ibi decem: dixit,non essem perditurus propter illos decem.

33 Tunc abiit Jehova,postquam absolvisset alloqui Abrahamum: Abraham verò reversus est in locum suum.

CAP. XIX. *Evertitur Sedomum,cum sororibus; Lot eripitur. Nascuntur Moab & Ammon.*

PErvenientibus autem duobus illis Angelis Sedomum vespere, Lot sedebat ad portam Sedomi,quos quum videret Lot,surgens ivit eis obviam,& incurvavit se vultu demisso in terram *honorem exhibens*.

2 Et dixit,Ecce nunc domini mei,divertite quæso in domum servi vestri,atque pernoctate,& lavate pedes vestros,deinde surgentes manè abibitis viam vestram: *illi* autem

tem dixerunt, non *faciemus*, nam in platea ipsa sumus pernoctaturi.

3 Sed quum institisset apud eos valde, divertentes ad eum ingressi sunt domum eius: qui fecit eis convivium, & infermentatos panes coxit, atque comederunt.

4 Nondum cubuerant, quum cives illi, Sedomitæ, obsederunt domum illam æquè pueri atque senes: universus populus ab extremitate *civitatis unâ ad alteram*.

5 Et inclamaverunt Lotum, dicentes ei, ubi sunt viri illi, qui ingressi sunt ad te hac nocte? fac prodeant illi ad nos, ut cognoscamus eos.

6 Ad quos egressus Lot ad ostium, quum januam clausisset post se,

7 Dixit; ne quæso fratres mei, faciatis malum.

8 Ecce jam duas filias meas, quæ non cognoverunt virum, jam producam illas ad vos, & facite illis, prout bonum *videbitur* in oculis vestris: tantummodo viris istis ne faciatis quicquam, quandoquidem venerunt in umbram tabulati mei.

9 Tum dixerunt illi, secede illuc: deinde dixerunt, hic unus venit ad hospitandum & judicem indesinenter agit, nunc plus tibi, quàm illis faciemus mali: institerúntque in virum illum, in Lotum valde, & accesserunt ut effringerent januam.

10 Quapropter emittentes viri illi manum suam introduxerunt Lotum ad se domum; & januam occluserunt.

11 Viros vero illos, qui erant ad ostium domûs percusserunt subito scotomate cùm minimum, tum etiam maximum: adeo ut defessi sint *laborando* ad inveniendum ostium.

12 Tum edixerunt viri illi Loto, quis præterea hic tibi est? *sive* gener, sive filii tui, sive filiæ tuæ, deinde quicunq; tibi *juncti sunt* in hac civitate: cura exeant ex isto loco.

13 Nos enim perdituri mox sumus locum hunc: eo quòd magnus est clamor istorum in conspectu Jehovæ, misítque nos Jehova ad perdendum *civitatem* istam.

14 Egressus itaque Lot alloquutus est generos suos, qui brevi fuerant ducturi filias suas, dixítque, surgite, egredimini è loco isto, quia mox perditurus est Jehova civitatem istam: sed fuit *habitus* tanquam jocabundus in oculis generorum suorum.

15 Quum autem ascenderet aurora, urgebant Angeli ipsi Lotum, dicendo: surge, assumens uxorem tuam & duas filias tuas, quæ adsunt, *abi*, ne perimaris in pœna civitatis istius.

16 Cunctabatur autem; quapropter prehenderunt viri illi manum eius & manum uxoris eius, manúsq; duarum filiarum ejus, propterea quòd Jehova clementer amplectebatur eum; ut educerent eum, & collocarent eum extra civitatem ipsam.

17 Fuítque dum educerent eos foras, ut *Jehova* diceret, Eripe te, ad vitam tuam *attendens*, ne intuere post te, neque consistas in tota hac planitie: ad montem illum *fugâ* eripe te, ne perimaris.

18 Lot verò dicebat eis: ne quæso Domine.

19 Ecce nunc invenit gratiam servus tuus in oculis tuis: quum amplificâsti benignitatem tuam, quam exercuisti erga me, incolumem servando vitam meam: ego autem non possum *fugâ* me eripere ad montem illum, ne quod me assequatur malum, & moriar.

20 Ecce nunc civitatem istam propinquitate sua commodam ad fugiendum illuc, quæ est *res* perexigua: *fugâ* eripiam me quæso illuc (nónne res perexigua est?) & vivam.

21 Cui dixit ille, Ecce rationem habeo tui etiam in hac re: ut non subvertam civitatem istam, quam dixisti.

22 Festina, *fugâ* te eripe illuc, non enim potero facere quicquam usque dum perveneris illuc: propterea vocavit *quisque* nomen illius civitatis Tzoharem.

23 Sole prodeunte super terram, quum Lot ingrederetur Tzoharem,

24 Jehova demisit super Sedomum & super Hamoram pluviam sulphuris & ignis; à Jehova è cœlis:

25 Subvertítque civitates ipsas & planitiem illam totam, omnésque incolas illarum civitatum, & fœtum terræ:

26 Sed quum intueretur uxor ejus ulteriùs post eum, statua salis effecta est.

27 Manè surgens autem Abraham eodem matutino, *abiit* in locum illum, ubi steterat coram Jehova:

28 Prospectánsque Sedomum & Hamoram versùs: & totam regionem versùs illius planitiei: vidit quum ecce ascenderet fumus illius regionis tanquam fumus fornacis calcariæ.

29 Fuit itaque, quum perderet Deus civitates illius planitiei, ut recordaretur Deus Abrahami; ideóque emisit Lotum e medio illius subversionis, quum subverteret civitates illas, apud quas habitaverat Lot.

30 Lot verò ascendens Tzohare, consedit in monte illo, & duæ filiæ ejus cum eo, (quia metuebat habitare Tzohare) & consedit in spelunca quadam ipse cum duabus filiabus suis.

31 Dixit autem primogenita minori *natu*, pater noster senex *est*: nec quisquam *superest* in hac terra, qui congrediatur nobiscum, secundùm consuetudinem totius terræ.

32 Agedum, demus bibendum patri nostro vinum, & cubemus cum eo; ut in vita servemus ex patre nostro semen.

33 Quum itaque dedissent bibendum patri suo vinum in nocte illa; accedens primogenita cubuit cum patre suo, qui non agnovit dum cubaret illa, aut dum exsurgeret.

34 Postridie verò evenit ut diceret primogenita minori *natu*, ecce cubui præteritâ nocte cum patre meo: demus ei bibendum vinum etiam hac nocte, deinde veni concumbe cum eo, ut servemus ex patre nostro semen.

35 Quúmq; dedissent bibendum etiam in nocte illâ patri suo vinum; surgens minor *natu* cubuit cum eo, qui non agnovit, dum cubaret illa, aut dum exsurgeret.

36 Ita conceperunt duæ filiæ Loti ex patre suo.

37 Peperítque primogenita filium, & vocavit nomen eius Moabum: is *est* pater Moabitarum in hunc usque diem.

38 Et ipsa quoque minor *natu* peperit filium, & vocavit nomen ejus Ben-hammi: ipse *est* pater Hammonitarum in hunc usque diem.

CAP. XX. *Sara Abrahamo ablata, restituitur inviolata. Abimelech curatur precibus Abrahami.*

PRofectus autem inde Abraham ad regionem meridianam, ut habitaret inter Kadeschum & Schurem, hospitatus est Gerari:
2 Ubi quum dixisset Abraham de Sara uxore sua, soror mea est, mittens Abimelec rex Gerari *homines*, accepit Saram.
3 Sed venit Deus ad Abimelecum in somnio nocturno: & dixit ei, Ecce tu illico moriturus es propter hanc mulierem, quam accepisti, cùm sit marito juncta.
4 Abimelec autem non accesserat ad eam: quapropter dixit, Domine, an gentem etiam justam interficeres?
5 Nónne ipse dixit mihi, soror mea est? & illa ipsa quoque dixit, frater meus est? cum integritate cordis mei & munditia manuum mearum feceram istud.
6 Tum dixit ei Deus in somnio, tum ego sciebam cum integritate cordis tui te fecisse istud, tum etiam cohibui ego te, ne peccares in me: idcirco non sivi te attingere eam.
7 Nunc itaque restitue uxorem illius viri, propheta enim est, quúmque oraverit pro te, vivito: quòd si non restitueris, scito te omnino moriturum, te *inquam*, & *eos* omnes, qui tui *sunt*.
8 Manè itaque surgens Abimelec matutino ipso, quum vocavisset omneis servos suos, proloquutus est omnia verba hæc ipsis audientibus: timuerúntque viri illi valde.
9 Deinde vocans Abimelec Abrahamum dixit ei, quid fecisti nobis, aut quid peccavi in te, quod induxisti super me & super regnum meum noxam magnam? opera, quæ non sunt facienda, fecisti adversum me.
10 Præterea dixit Abimelec Abrahamo, quid videbatur tibi, quum faceres rem hanc?
11 Cui dixit Abraham, *feci*, quia dicebam, duntaxat vacuitas reverentiæ Dei est in loco isto: quare occident me causâ uxoris meæ.
12 Sed etiam reverâ soror mea *est*, filia patris mei, non autem filia matris meæ: mihi verò nupta est.
13 Fuit autem, quum faceret Deus, ut errarem è domo patris mei, ut dicerem ei, hæc *esto* benignitas tua, quam exerceas erga me: ad quemcumque locum pervenerimus, dicito de me, frater meus est.
14 Tunc accipiens Abimelec greges & armenta & servos & ancillas, dedit Abrahamo, & restituit ei Saram uxorem ejus.
15 Dixítque Abimelec Abrahamo, ecce regio mea tibi exposita est: in *loco*, qui tibi videbitur commodus, habita.
16 Saræ verò dixit, ecce dedi mille *siclos* argenteos fratri tuo, ecce is tibi est operimentum oculorum apud omneis, qui tecum *futuri sunt*: atque hæc omnia, ut erudita sis.
17 Quum itaque orâsset Abraham Deum, curavit Deus Abimelecum, & uxorem ejus & ancillas ejus, ut parerent.
18 Nam planè occluserat Jehova omnem vulvam familiæ Abimeleci; causâ Saræ uxoris Abrahami.

CAP. XXI. *Nascitur Jitzchak ex Sara, circumciditur, ablactatur. Agar cum Iischmaële ablegatur.*

POstea visitavit Jehova Saram quemadmodum dixerat, fecítque Jehova Saræ quemadmodum loquutus fuerat.
2 Concepit enim & peperit Sara Abrahamo filium senectuti ejus, eâ ipsâ tempestate, quam dixerat Deus.
3 Vocavítque Abraham nomen filii sui, qui natus est ipsi, quem peperit ipsi Sara, Jitzchakum,
4 Et circumcidit Abraham Jitzchakum filium suum natum octo dies; sicut præceperat ei Deus.
5 *Erat* autem Abraham natus centum annos, quum nasceretur ei Jitzchak filius ejus.
6 Dixit verò Sara, risum fecit mihi Deus: quisquis audiet, arridebit mihi.
7 Præterea dixit, quis fuisset dicturus Abrahamo, *certò* lactabit filios Sara: cùm tamen pepererim filium senectuti ejus?
8 Quum autem crevisset infans, ut depelleretur à lacte, fecit Abraham convivium magnum, quo die à lacte pellebatur Jitzchak.
9 Et videns Sara filium Hagaræ Ægyptiæ, quem pepererat Abrahamo *Hagar*, irridentem,
10 Dixit Abrahamo, ejice ancillam istam & filium ejus: non enim futurus est hæres filius ancillæ istius cum filio meo, cum Jitzchako.
11 Mala autem videbatur hæc res valde in oculis Abrahami, propter filium suum.
12 Sed edixit Deus Abrahamo, ne malum videatur in oculis tuis de puero hoc, & de ancilla tua, quicquid indixerit tibi Sara, ausculta voci ejus: nam in Jitzchako vocabitur tibi semen.
13 Attamen etiam filium ancillæ hujus efficiam patrem gentis *magnæ*, quia semen tuum est.
14 Quum ergo manè surrexisset Abraham eodem matutino, accipiens panem & utrem aquæ allatum ad Hagaram tradidit, imponens humero ejus, puerúmque ipsum, ac dimisit eam: itaque profecta vagabatur per desertum, *quod dicitur* Beer-scheba hi.
15 Sed deficiente aquâ ex utre, abjecit puerum sub unam arborum:
16 Abiénsque subsedit è regione, procul abscedendo, ut qui jaculantur arcu: dicebat enim, ne videam quum morietur puer: subsidénsque è regione voce sublatâ flebat.
17 Audivit autem Deus vocem ipsius pueri: quapropter inclamans Angelus Dei Hagaram è cœlo, dixit ei, quid tibi est Hagar? ne timeas, attendit enim Deus ad vocem ipsius pueri in *loco* ubi est.
18 Surge, tolle puerum istum, & apprehende manu tuâ ipsum: nam patrem gentis magnæ efficiam ipsum.
19 Tum aperuit Deus oculos illius, ut videret puteum aquæ: & abiens *illa* implevit utrem suum aquâ, & dedit bibendum puero.
20 Deinde adfuit Deus isti puero ita, ut creverit: habitabat autem in deserto, eratque jaculator arcitenens.
21 Et habitanti in deserto Paranis; assumpsit ei mater ejus uxorem è terra Ægypti.
22 Evenit autem illo tempore, ut alloqueretur Abimelec & Picol princeps militiæ ejus Abrahamum, dicendo; Deus tecum est in omnibus quæ facis.
23 Nunc itaque jura mihi per Deum hic, *dira tibi imprecans*, si mentitus fueris mihi, aut

aut filio meo,aut nepoti meo ; fore ut be-
nignitatem parem huic,quam exercui erga
te,exerceas erga me,& erga regionem hanc
in qua peregrinaris.
24 Cui dixit Abraham,ego jurabo.
25 Reprehendit verò Abraham Abimele-
cum,propter puteum aquæ illum,quem vi
occupaverant ſervi Abimeleci :
26 Cui Abimelec,neſcio quis fecerit rem
hanc,inquit: quin etiam neque tu indicave-
ras mihi,neque etiam ego audiveram præ-
terquàm hodie.
27 Et accipiens Abraham greges & ar-
menta,dedit Abimeleco : pepigerúntque
ambo ipſi fœdus.
28 Statuerat autem Abraham ſeptem
agnas gregis ſeorſim.
29 Quamobrem Abimelec Abrahamo di-
xit,quorſum iſthic ſeptem agnæ iſtæ,quas
ſtatuiſti ſeorſim ?
30 Et ille, quia,inquit,has ſeptem agnas
accepturus es è manu mea:quò ſit mihi *iſtud*
in teſtimonium me fodiſſe puteum hunc.
31 Idcirco vocavit *quiſque* locum illum
Beer-ſchebah,quia ibi juraverunt ambo.
32 Quúmque pepigiſſent fœdus ad Beer-
ſchebah ; ſurgens Abimelec & Picol prin-
ceps militiæ ejus , reverſi ſunt in regio-
nem Peliſchthæorum.
33 Plantavit verò *Abraham* nemus ad Beer-
ſchebah, & invocavit illic nomen Jehovæ
Dei fortis,æterni.
34 Peregrinatus enim eſt Abraham in re-
gione Peliſchthæorum diebus multis.

CAP. XXII. *Immolatio Iitzchaki impe-*
ratur.Obedit Abraham. Iitzchak liberatur.

EVenit autem his rebus tranſactis,ut Deus
ipſe tentaret Abrahamum,nam dixit ei,
heus Abraham ; cui *ille*,ecce me,inquit.
2 Et dixit *Deus*,aſſume nunc filium tuum,
unicum tuum,quem diligis,Jitzchakum,&
abi in regionem Morijæ:& offer eum ibi in
holocauſtum,ſuper uno illorum montium,
quem dixero tibi.
3 Manè itaque ſurgens Abraham eodem
matutino, inſtravitaſinum ſuum, & aſſumſit
duos pueros ſuos ſecum,& Jitzchakum fi-
lium ſuum : & fiſſis lignis ad holocauſtum,
ſurrexit abiturus in locum illum,quem di-
xerat ei Deus.
4 Tertio die attollens Abraham oculos
ſuos,vidit locum illum è longinquo :
5 Edixítque Abraham pueris ſuis,vos con-
ſiſtite hic cum aſino,ego verò & hic puer
ibimus eò uſque ; quúmque adoraverimus,
revertemur ad vos.
6 Et accipiens Abraham ligna ad holo-
cauſtum,impoſuit Jitzchako filio ſuo,acce-
pit verò in manum ſuam ignem & cultrum :
ſic abibant ambo ſimul.
7 Alloquens autem Jitzchak Abrahamum
patrem ſuum dicebat,mi pater : qui dixit,
ecce me,fili mi : tum dixit *Iitzchak*,ecce
ignem & ligna,at ubi *eſt* parva pecus ad ho-
locauſtum ?
8 Cui dixit Abraham,Deus ipſe proſpi-
ciet ſibi de parva pecude ad holocauſtum,
fili mi : quum abirent ambo ſimul.
9 Ut autem pervenerunt ad locum illum,
quem dixerat eiDeus,exſtructo ibi altariAb-
raham diſpoſuit ligna : poſtea colligans ar-
tubus Jitzchakum filium ſuum , impoſuit
eum altari ſupra ipſa ligna.
10 Et immittens Abraham manum ſuam,
accepit cultrum ad jugulandum filium ſuum.
11 Inclamans verò eum Angelus Jehovæ è
cœlo,dixit,Abraham,Abraham : qui dixit,
ecce me.
12 Tunc dixit *Angelus*,ne immittas ma-
num tuam in puerum hunc : nec facias ei
quicquam :nunc enim expertus ſum timen-
tem Dei eſſe te,cùm non ſubtraxeris filium
tuum,unicum tuum,à me.
13 Quum autem Araham ſublatis ocu-
lis ſuis aſpiceret,ecce arietem,qui retrorſum
detinebatur in perplexitate *veprium* corni-
bus ſuis : abiens itaque Abraham accepit
arietem illum,obtulítque eum in holocau-
ſtum loco filii ſui,
14 Propterea vocavit Abraham nomen
loci illius,Jehova providebit : ex quo dici
ſolet hodie in monte Jehovæ providebitur.
15 Inclamavit porrò Angelus JehovæAb-
rahamum ſecundò è cœlo:
16 Ac dixit,Per me ipſum iuro,dictumJe-
hovæ : quandoquidem feciſti rem hanc,&
non ſubtraxiſti filium tuum,unicum tuum :
17 Me prolixè benedicturum tibi,& cu-
mulatiſſimè multiplicaturum ſemen tuum,
ut ſit numero ſicut ſtellæ cœli,& ſicut arena ,
quæ *eſt* in littore maris: & hæreditario iure
poſſeſſurum ſemen tuum portam inimico-
rum ſuorum,
18 Et benedictas fore in ſemine tuo om-
nes gentes terræ : quandoquidem auſcultâſti
voci meæ.
19 Deinde reverſo Abrahamo ad pueros
ſuos,ſurgentes abierunt ſimul in Beer-ſche-
bah : habitabat enim Abraham in Beer-
ſchebah.
20 Evenítque his rebus tranſactis,ut nun-
ciaretur Abrahamo,dicendo : ecce peperit
ipſa quoque Milca filios Nachori fratri tuo :
21 Hutzum primogenitum ipſius,& Bu-
zum fratrem ejus , & Kemuelem patrem
Arami,
22 Ceſedúmque, & Chazonem,& Pilda-
ſchum,& Jidlaphum;etiámque Bethuelem :
23 Bethuel autem genuit Ribkam : octo
iſtos peperit Milca Nachori fratri Abra-
hami.
24 Concubina verò illius uxor,cui no-
men *eſt* Reuma,peperit igitur illa quoque
Thebachum,& Gachamum,& Tachaſchum,
& Mahacam.

CAP. XXIII. *Saræ obitus & ſepultura.*

FUit autem vita Saræ centum viginti ſe-
ptem annorum ; *hi* anni vitæ Saræ.
2 Poſt mortua eſt Sara in urbe Arbah (ea
jam dicitur Chebron)in regione Cenahanis:
& ingreſſus eſt Abraham ad lugendum pro-
pter Saram,& ad deflendum eam.
3 Surgens verò Abraham,*quum abiviſſet* à
facie mortui ſui,alloquutus eſt filios Chethi
dicendo,
4 Peregrinus & inquilinus ſum apud vos :
date mihi poſſeſſionem ſepulcri apud vos,
ut ſepeliam mortuum meum *ſublatum* è
conſpectu meo.
5 Reſponderunt autem filii Chethi Abra-
hamo,dicendo ei.

6 Audi

6 Audi nos domine mi,princeps Dei,tu inter nos,in lectissimo sepulcrorum nostrorum sepeli mortuum tuum ; nemo ex nobis sepulcrum suum occludet tibi, quò minùs tuum mortuum sepelias.

7 Tum assurgens Abraham incurvavit se coram populo eius regionis *honorem exhibens*,coram filiis Chethi :

8 Et loquutus est cum eis,dicendo : si est in animo vobis,ut sepeliam mortuum meum *sublatum* à conspectu meo,auscultate mihi,& intercedite pro me apud Hephronem filium Tzocharis :

9 Ut det mihi speluncam Macpelæ *loci* sui, quæ *est* in extremitate agri ipsius ; iustâ pecuniâ det illam mihi inter vos,in possessionem sepulcri.

10 Hephron autem sedebat inter filios Chethi : respondit verò Hephron Chitthæus Abrahamo,audientibus filiis Chethi,omnibus ingredientibus portam civitatis suæ,dicendo,

11 Nequaquam,domine mi,audi me : agrum illum dederim tibi,& speluncam,quæ in eo *est*,ipsam tibi dederim ; præsentibus popularibus meis dederim eam tibi,sepeli mortuum tuum.

12 Tunc incurvavit se Abraham coram populo regionis illius *honorem habens*:

13 Et alloquutus est Hephronem audiente populo regionis illius,dicendo,sed si tu *is es*, quæso audi me : do pretium agri illius,accipe à me,tum sepeliam mortuum meum illic.

14 Respondit autem Hephron Abrahamo,dicendo ei :

15 Domine mi, audi me,terra quadringentorum *siclorum* argenti,inter me & te, quid est ? tuum ergo mortuum sepeli.

16 Auscultavit itaque Abraham Hephroni,& appendit Abraham Hephroni argentum illud,quod indicaverat audientibus filiis Chethi:quadringentos *siclos* argenti commeantis ad mercatorem quemvis.

17 Ita cessit ager Hephronis,qui *est* Macpelæ,quæ *est* è regione Mamræ ; ager cum spelunca ipsa,quæ in eo *est*,omníque arbore, quæ in agro *erat*,quod *denique* erat in toto termino eius circumquaque,

18 Abrahamo in possessionem præsentibus filiis Chethi, omnibus ingredientibus portam civitatis eius.

19 Postea demum sepelivit Abraham Saram uxorem suam,*elatam* in speluncam agri Macpelæ è regione Mamræ , ea *jam dicitur* Chebron,in regione Cenahanis

20 Quum cessisset ager ille & spelunca,quæ *est* in eo, Abrahamo in possessionem sepulcri,à filiis Chethi *emtus*.

CAP. XXIV. *Ribkam ex Mesopotamia ab Eliezero adductam Isaac uxorem accipit.*

ABraham autem erat senex vergens ætate, benedixeratque Jehova Abrahamo in *rebus* omnibus :

2 Quum edixit Abraham servo suo vetustissimo domesticorum suorum,qui præerat omnibus,quæ *erant* ipsius,pone nunc manum tuam sub femore meo :

3 Ut iureiurando obstringam te per Jehovam Deum cœli,Deúmque terræ:te non accepturum uxorem filio meo ex filiabus istorum Cenahanæorum,inter quos habito:

4 Sed te in regionem meam & ad cognationem meam profecturum,& accepturum uxorem filio meo Jitzchako.

5 Dixit autem ille servus ei,fortassis nolet mulier illa sequi me in regionem hanc : an verò reducam filium tuum in regionem illam,ex qua egressus es ?

6 Cui edixit Abraham,Cave tibi,ne reducas filium meum illuc.

7 Jehova Deus cœli , qui assumsit me è domo patris mei & è terra cohabitationis meæ: quiq; loquutus est mihi,& qui juravit mihi dicendo, semini tuo dabo regionem hanc,is mittet Angelum suum ante te,ut accipias uxorem filio meo inde.

8 Quòd si nolet mulier illa sequi te,tum insons eris ab adiuratione hac mea:tantummodo filium meum ne reducas illuc.

9 Ponens itaque servus ille manum suam sub femore Abrahami domini sui juravit ei super hac re.

10 Deinde accepit servus ille decem camelos è camelis domini sui,profecturus,ut qui omneis opes domini sui *habebat* in manu sua : surgensque profectus est in Syriam interamnem ad civitatem Nachoris.

11 Tum curavit ut flecterent genua cameli extra civitatem ipsam,juxta puteum aquæ ; tempore vespertino ; quo tempore *mulieres aquam* haurientes exire solent :

12 Et dixit,ô Jehova Deus Abrahami domini mei, fac quæso, ut obveniat mihi hodie;& exerce benignitatem *hanc* erga dominum meum Abrahamum.

13 Ecce ego consisto juxta fontem hunc aquæ,dum filiæ virorum civitatis istius egredientur ad hauriendum aquam.

14 Si qua puella erit,quum dixero ipsi,Inclina quæso hydriam tuam,ut bibam, quæ dicat,bibe,etiamque camelis tuis bibendum dabo:hanc præstitueris servo tuo Jitzchako, & in hac experiar te exercere benignitatem erga dominum meum.

15 Evenit autem id ipsum,antequàm absolvisset loqui:ecce enim Ribkam egredientem,quæ nata fuerat Bethueli filio Milcæ uxoris Nachoris fratris Abrahami : cum hydria sua humero suo imposita.

16 (Puella autem ista erat formâ bonâ valde,virgo,quam vir non cognoverat)quæ descendit ad fontem illum,& impletâ hydriâ suâ ascendebat.

17 Accurrit ergo servus ille obviam ei ; & dixit,sine me sorbere,quæso,parum aquæ ex hydria tua.

18 Et illa bibe,inquit,domine mi: festinantérque demittens hydriam suam super manum suam,bibendum dedit ei.

19 Quúmque absolvisset dare bibendum ei ; dixit, etiam camelis tuis hauriam,usque dum absolverint bibere.

20 Festinans itaq; deplevit hydriam suam, *fundendo* in aqualiculum,& cucurrit denuò ad puteum,ut hauriret ; hausítque omnibus camelis eius.

21 Interea vir ille stupebat super ea,tacitus *observans*,ut cognosceret,utrùm secundasset Deus viam suam,necne.

22 Factum est autem,quum absolvissent cameli bibere,ut accipiens vir ille *imponeret naso ejus* monile aureum,cuius pondus *erat* dimidii sicli,& duas armillas imponeret manibus

nibus ejus,quarum pondus *erat* aureorum decem.

23 Postquam dixisset,cujus filia es tu ? indica quæso mihi : estne in domo patris tui nobis ad pernoctandum locus ?

24 Et illa dixisset ei,filia sum Bethuelis: filii Milcæ,quem peperit *hæc* Nachori,

25 Dixisset quoque, tum straminis, tum pabuli multum *est* penes nos;tum ad pernoctandum locus.

26 Tum inclinans verticem vir ille *adoravit*,se incurvans Jehovæ.

27 Dixitque, Benedictus *sit* Jehova Deus domini mei Abrahami,qui non dereliquit benignitatem suam & fidem suam,quin *exerceret eam* erga dominum meum : me,me,*inquam*,hac eâdem viâ deduxit Jehova in domum agnatorum domini mei.

28 Itaque currens puella nunciavit in domo matris suæ,ut *se* habebant ista.

29 Ribkæ autem *erat* frater, cui nomen Laban : cucurrit ergo Laban ad virum illum foras ad fontem.

30 Hoc verò factum est,quum vidisset monile illud & armillas impositas manibus sororis suæ,& quum audiisset verba Ribkæ sororis suæ dicentis,ita alloquutus est me vir ille : igitur venit ad virum illum ;qui ecce adstabat camelis propè fontem :

31 Et dixit *Laban*, ingredere benedicte à Jehova: quare maneres foris?nam ego expedivi domum,& locus *est* pro camelis istis :

32 Et ingresso viro illo domum,solvit camelos : deditque stramen & pabulum camelis,& aquam adlavandum pedes illius,pedesque virorum,qui *erant* cum illo.

33 Sed quum apponeretur illi ut comederet,dixit,non comedam usquedum eloquutus fuero res meas : cui dixit *Laban*,loquere.

34 Tum dixit,Servus Abrahami ego *sum*.

35 Jehova autem benedixit domino meo valde, adeò ut magnus effectus sit : dedit enim ei greges,& armenta,& argentum,& aurum,servósque & ancillas,& camelos & asinos.

36 Præterea peperit Sara uxor domini mei filium domino meo,postquam senuit ipsa: deditque *dominus meus* illi quicquid habet.

37 Jurejurando autem obstrinxit me dominus meus dicendo,ne accipias filio meo uxorem è filiabus Cenahanæorum,in quorum ego regione habito.

38 *Dira tibi imprecare*,nisi ad domum patris mei proficiscaris & ad familiam meam ; ut accipias uxorem filio meo.

39 Quum autem dixissem domino meo, fortassis mulier illa non est sequutura me :

40 Dixit *ille* mihi ; Jehova,in cujus conspectu indesinenter ambulavi,mittet Angelum suum tecum,& secundabit viam tuam, ut accipias uxorem filio meo è familia mea, & è domo patris mei.

41 Tunc insons eris ab execratione mea; quum veneris ad familiam meam : etsi non dabunt tibi,tamen eris insons ab execratione mea.

42 Veniens ergo hodie ad fontem istum, dixi,Jehova Deus domini mei Abrahami,si tu nunc secundare pergis viam meam per quam ego ambulo.

43 Ecce ego consisto juxta fontem hunc aquæ:si quæ virgo erit mox egressura ad hauriendum *aquam*,quæ,ubi dixero ipsi,da mihi quæso bibendum parum aquæ ex hydria tua.

44 Respondeat mihi,cùm tu bibe,tum etiam camelis tuis hauriam , ea ipsa *sit* uxor, quam præstituit Jehova filio domini mei.

45 Ego nondum absolveram loqui cum animo meo,quum ecce Ribka egressa est *habens* hydriam suam super humerum suum,descendensque ad fontem hausit : dixi autem ei,da mihi bibendum quæso :

46 Illa verò festinanter demittens hydriam suam à se,dixit,bibe,etiámque camelis tuis bibendum dabo:& postquam biberam,etiam camelis bibendum dedit.

47 Quare rogavi eam dicens,filia cujus es ? & illa,filia,inquit,Bethuelis filii Nachoris,quem peperit ei Milca,& imposui monile istud naso ejus,& armillas manibus ejus.

48 Et inclinato vertice *adoravi* incurvans me Jehovæ,ac benedixi Jehovæ Deo domini mei Abrahami,quòd duxisset me per viam veram,ad accipiendum filiam fratris domini mei pro filio ipsius.

49 Nunc igitur si estis porrò exercituri benignitatem & fidem erga dominum meum, indicate mihi, sin autem minùs,indicate mihi,ut convertam me ad dexteram vel ad sinistram.

50 Cui respondens Laban & Bethuel dixerunt, à Jehova profecta est hæc res : non possumus eloqui tibi malum, aut bonum.

51 Ecce Ribka tibi exposita *est*,accipe & abi ; sitque uxor filio domini tui,quemadmodum loquutus est Jehova.

52 Itaque factum est,quum audivisset servus Abrahami verba eorum,ut *adorans* incurvaret se Jehovæ ad terram *usque* :

53 Et depromens servus ille instrumenta argentea & instrumenta aurea,ac vestes,traderet Ribkæ ; similiter res pretiosas daret fratri ejus & matri ejus.

54 Deinde comederunt & biberunt ipse & viri illi,qui cum ipso *erant*,ac pernoctaverunt,quum autem *postero* mane surrexissent, dixit *servus ille*,dimittite me ad dominum meum.

55 Dicente verò fratre ipsius *Ribkæ* & matre ipsius,Resideat hæc puella nobiscum *aliquot* dies,saltem decem,postea abitura est :

56 *Ille* dixit eis,ne remoremini me,quum Jehova secundaverit viam meam : dimittite me ut abeam ad dominum meum.

57 Tunc dixerunt , advocemus puellam ipsam,& interrogemus os ejus :

58 Et advocantes Ribkam dixerunt ei,vísne proficisci cum hoc viro ? quæ dixit,Proficiscar.

59 Dimittentes itaque Ribkam sororem suam & nutricem ejus ; cum servo Abrahami ac viris ejus :

60 Benedixerunt Ribkæ, dicentes ei,tu soror nostra mater esto mille myriadum ; & hæreditario jure possideat semen tuum portam inimicorum suorum.

61 Surgens verò Ribka,& puellæ ejus insederunt camelis,ut sequerentur virum illum : acceptáque servus ille Ribkâ abiit.

62 Jitzchak autem veniebat ex ambulatione ad puteum Lachi roi : (nam ipse habitabat in regione meridiana *Canahanæa* :)

63 Quo egressus erat Jitzchak ad meditan-

tan-

tandum in agro, appetente vesperâ: quúmque sublatis oculis suis respiceret, ecce camelos venientes.
64 Ribka verò sublatis oculis suis, quum videret Jitzchakum, dejecit se de camelo.
65 Quum illa dixisset servo, quisnam est vir ille, qui ambulat in agro obviam nobis? servúsq; dixisset, is *est* dominus meus: & accepto peplo operuit se.
66 Tunc enarravit servus ille Jitzchako omneis res, quas fecerat.
67 Et introducens eam Jitzchak in tentorium illud, *quod fuerat* Saræ matris suæ, accepit Ribkam, ut esset sibi uxor, & amavit eam: sic consolatus est se Jitzckak post *obitum* matris suæ.

CAP. XXV. *Liberi Abrahami ex Ketura. Ejus mors. Nascuntur Isaaco Hesau & Iahakob.*

PErgens verò Abraham, accepit uxorem, cuius nomen Ketura.
2 Quæ peperit ei Zimranem, & Jokschanem, & Medanem, & Midianem, Jischbakum quoque, & Schuachum.
3 Jokschan autem genuit Schebam & Dedanem: filii verò Dedanis fuerunt Aschurim, & Letuschim, & Leummim.
4 Filii autem Midianis Hepha, & Hepher, & Chanoc, & Abidah, & Edaha: omnes hi *fuerunt* filii Keturæ.
5 Dederat autem Abraham, quicquid *erat* sibi, Jitzchako;
6 Filiis verò concubinarum uxorum, quas habuit, dedit Abraham dona, ac dimisit eos à Jitzchako filio suo, dum adhuc viveret, Orientem versùs, ad regionem Orientalem *incolendam*.
7 Hoc autem *est* tempus annorum vitæ Abrahami, quibus vixit, centum septuaginta quinque anni.
8 Postea exspirans, mortuus est Abraham in canitie bona, senio satur: & aggregatus est ad populareis suos.
9 Nam sepeliverunt eum Jitzchak & Jischmahel filii ejus *elatum* in speluncam Macpelæ, in agrum Hephronis filii Tzocharis Chitthæi, qui *est* è regione Mamræ.
10 Agrum, *inquam*, illum, quem emerat Abraham à filiis Chethi: ibi sepultus est Abraham cum Sara uxore sua.
11 Fuitq; post mortem Abrahami, ut benediceret Deus Jitzchako filio ejus: habitabat autem Jitzchak iuxta puteum Lachai roi.
12 Atque hæ *sunt* generationes Jischmahelis filii Abrahami; quem peperit Hagar Ægyptia ancilla Saræ Abrahamo.
13 Hæc, inquam, nomina filiorum Jischmahelis, de nominibus ipsorum, *quæ imposita sunt* generationibus ipsorum: primogenitus Jischmahelis Nebajoth, tum Kedar, & Adbeel, & Mibsan.
14 Et Mischmah, & Duma, & Massa.
15 Chadar, & Thema, Jethur, Naphisch, & Kedma.
16 Hi fuerunt filii Jischmahelis, & hæc nomina eorum indita villis & castellis ipsorum, duodecim principes per nationes suas:
17 Hi autem sunt anni vitæ Jischmahelis, centum triginta septem anni: deinde exspirans mortuus est, & aggregatus ad populareis suos;
18 Qui habitaverunt à Chavila Schurem usque, quod *desertum est* è regione Ægypti, *& inde* usque, quâ venis in Assyriam: ex adverso omnium fratrum suorum accidit ei *habitatio*.
19 Hæ verò *sunt* generationes Jitzchaki, filii Abrahami: Abraham genuit Jitzchakum.
20 Erat autem Jitzchak natus quadraginta annos, quum acciperet Ribkam, filiam Bethuelis Syri, ex Padane Syriæ, sororem Labanis Syri, uxorem sibi.
21 Postea supplex Jitzchak oravit Jehovam, ob uxorem suam, eò quòd sterilis *esset*: & exoratus est illi Jehova, ita ut conceperit Ribka uxor ejus.
22 Quúmque inter se conquassarent filii ejus in ea, dixit, si sic *est*, quare *hac conditione sum* ego? itaque abiit ad consulendum Jehovam.
23 Jehova autem dixit ei, duæ gentes *sunt* in ventre tuo, & duæ nationes, *editæ* ex visceribus tuis separabuntur, quarum natio una robustior erit alterâ, & major serviet minori.
24 Completis itaque diebus ejus ad pariendum, ecce geminos in ventre ejus.
25 Prodiit autem prior rufus totus similis togæ villosæ: ideo vocârunt *omnes* nomen ejus Hesauum.
26 Postea verò prodiit frater ejus, cujus manus tenebat calcaneum Hesaui, ideo vocat *quisq;* nomen ejus Jahakobum. Erat autem Jitzchak natus sexaginta annos, quum *Ribka* pareret eos.
27 Deinde quum crevissent isti pueri, fuit Hesau vir peritus venationis, vir agrestis: Jahakob verò vir integer, habitabat in tentoriis.
28 Amabat itaque Jitzchak Hesauum, quia venatio *grata erat* in ore ipsius: Ribka verò amabat Jahakobum.
29 Coquente autem Jahakobo iusculum, veniebat Hesau ex agro, ut erat fessus:
30 Et dixit Hesau Jahakobo, sine me haurire quæso de isto *edulio* admodum rufo, nam fessus sum, idcirco vocavit *quisque* nomen ejus Edomum.
31 Dicente verò Jahakobo, vende jam hodie tuum ius primogenitorum mihi:
32 Dixit Hesau, ecce ego propero ad mortem: quorsum ergo jus primogenitorum mihi?
33 Et dicente Jahakobo, jura mihi jam hodie, juravit ei: sic vendidit jus suum primogenitorum Jahakobo.
34 Jahakob verò dedit Hesauo panem & iusculum è lentibus, qui comedit ac bibit, deinde surgens abiit: sic contemsit Hesau jus ipsum primogenitorum.

CAP. XXVI. *Jitzchakus peregrinatur inter Pelischthæos, Bersabeam secedit, & benedictionis confirmationem accipit.*

FUit autem fames in ea regione, præter famem illam priorem, quæ fuerat tempore Abrahami: quapropter profectus est Jitzchak ad Abimelecum regem Pelischthæorum Gerarum.
2 Apparuit autem ei Jehova, & dixit, ne descendas in Ægyptum; sed habita in ea regione, quam dixero tibi.

3 Peregrinare in hac regione,& ero tecum ac benedicam tibi : nam tibi & semini tuo dabo omneis regiones istas,& præstabo juramentum illud, quod juravi Abrahamo patri tuo.
4 Multiplicabo enim semen tuum,*ut sit numero*,sicut stellæ cœli,& dabo semini tuo omneis regiones istas:& benedictas se reputabunt in semine tuo omnes gentes terræ :
5 Propterea quod auscultavit Abraham voci meæ : & observavit observationem meam, præcepta mea,statuta mea,& leges meas.
6 Consedit itaque Jitzchak Gerari.
7 Ubi rogantibus viris loci illius de uxore ipsius,dicebat, soror mea est : nam metuebat dicere,uxor mea *est*,ne occidant me (*inquiens*) viri hujus loci propter Ribkam, quod bonâ formâ sit.
8 Fuit autem,quum multos dies ibi transegisset, ut prospectaret Abimelec Rex Pelischthæorum per fenestram : quúmque respiceret,ecce Jitzchakum colludentem cum Ribka uxore suâ.
9 Quapropter vocans Abimelec Jitzchakum dixit,omnino ecce uxor tua est hæc : & quomodo dixisti,soror mea est? cui dixit Jitzchak, *feci*, quia dicebam,*cavendum*,ne moriar propter eam.
10 Tum dixit Abimelec, quid hoc *est*, *quod* fecisti nobis? parùm *abfuit*,quin concubuerit unus ex hoc populo cum uxore tua,& nos in reatum induxeris.
11 Præcepítque Abimelec toti populo suo, edicendo ; qui tetigerit hunc virum, aut uxorem ejus,omnino morte plectetur.
12 Serens autem Jitzchak in terra illa, adeptus est eodem anno centuplas mensuras: adeò benedicebat ei Jehova.
13 Sic crescebat vir ille ; & progrediebatur indesinenter crescendo,usque dum crevisset valde.
14 Fuit enim ipsi possessio gregum,& possessio armentorum,& famulitium magnum : quamobrem Pelischthæi inviderunt ei :
15 Et omneis puteos,quos foderant servi patris ejus,tempore Abrahami patris ejus, occluserunt Pelischthæi,implentes eos pulvere.
16 Et Abimelec indixit Jitzchako,discede à nobis, nam multò potentior nobis factus es.
17 Itaque discessit inde Jitzchak : & castris positis in valle Gerari,consedit illic.
18 Refodit autem Jitzchak puteos aquarum,quos foderant *servi* tempore Abrahami patris sui,quósque occluserant Pelischthæi post mortem Abrahami : & indidit eis nomina,secundùm nomina,quæ indiderat eis pater ipsius.
19 Et fodientes servi Jitzcahki in ea valle,invenerunt ibi puteum viventis aquæ.
20 Sed contenderunt pastores Gerari cum pastoribus Jitzchaki, dicendo , nostra *est* aqua hæc : quamobrem vocavit nomen putei illius Hesek,quia spontè litem moverant cum ipso.
21 Deinde cùm fodissent puteum alterum, contenderunt etiam propter illum : quamobrem vocavit nomen ejus Sitnam.
22 Refigens verò inde tentorium, quum effodisset puteum alium,non contenderunt propter eum : quapropter vocavit nomen ejus Rechobothas : jam enim,inquit,dilatavit Jehova nobis *terminos*,ut fructuosi simus in hac regione.
23 Postea inde ascendit in Beer-schebah.
24 Ubi apparuit ei Jehova illâ ipsâ nocte, & dixit,Ego sum Deus Abrahami patris tui : ne timeas, nam ego *sum* tecum, & benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter Abrahamum servum meum.
25 Exstructo itaque illic altari,invocavit nomen Jehovæ,tetendítque ibi tentorium suum : & foderunt ibi servi Jitzchaki puteum.
26 Abimelec autem profectus est ad eum Geraro,cum Achuzatho amico suo,& Picole principe exercitus sui :
27 Et dixit eis Jitzchak, cur venistis ad me ? cùm vos oderitis me,& dimiseritis me à vobis ?
28 Qui dixerunt,certò perspeximus esse Jehovam tecum : ideo diximus,sit nunc jusjurandum inter nos,*hoc est*,inter nos & te : pangamus itaque fœdus tecum.
29 *Dira tibi imprecare*,si nos affeceris malo , quemadmodum non tetigimus te , & quemadmodum te duntaxat bono affecimus,dimisimúsque te cum pace, ut tu nunc à Jehova benedictus *es*.
30 Quum itaque fecisset eis convivium, comedissentque,& bibissent,
31 Surgentes manè,juraverunt alter alteri : deduxítque eos Jitzchak,& abierunt ab eo cum pace.
32 Fuit autem eo ipso die,ut venientes servi Jitzchaki nunciarent ei de puteo illo, quem foderant,dicerentque ei,invenimus aquam.
33 Et vocavit illum Schibham : idcirco nomen civitatis illius est Beer-schebah,ad hunc usque diem.

CAP. XXVII. *Iahakob matris consilio usus, præripit Hesauo benedictionem. inde odium Hesaui ad fratrem,consilium de eo ablegando*

QUum autem esset Hesau natus quadraginta annos,duxit uxorem Jehuditham filiam Beeri Chitthæi ; & Basmatham filium Elonis Chitthæi :
2 Quæ fuerunt amarissimæ animis Jitzchaki & Ribkæ. *Caput* XXVII,
3 Deinde fuit,quum senuisset Jitzchak,& caligarent oculi ejus,adeò ut non videret ; ut vocans Hesauum filium suum majorem, diceret ei,fili mi ; atque *hic* illi,ecce me, inquit :
4 Tum dixit *ille*, ecce nunc senui, non novi diem mortis meæ.
5 Jam itaque sume quæso instrumenta tua,pharetram tuam,& arcum tuum : exiénsque in agrum, venare mihi venationem :
6 Et para mihi cupedias,quemadmodum diligo,& adfer ad me,ut comedam : & benedicet tibi anima mea antequàm moriar.
7 (Ribka verò audiebat,quum alloqueretur Jitzchak Hesauum filium suum,)abiit ergo Hesau in agrum,ad venandum venationem,quam afferret.
8 Interea Ribka alloquuta est Jahakobum filium suum,dicendo : ecce,audivi patrem tuum loquentem cum Hesauo fratre tuo,dicendo,

9 Affer

9 Affer mihi venationem, & para mihi cupedias,quas comedam ; poſt benedicam tibi coram Jehova,priuſquàm moriar.

10 Nunc itaq; fili mi,auſculta voci meæ ; rei,quam ego præcipio tibi.

11 Abi nunc ad gregem,& acceptos,inde adfer mihi duos hœdos lactentes optimos ; ut ex eis parem cupedias patri tuo,quemadmodum diligit.

12 Sic adfer ad patrem tuum,& comedet : ut benedicat tibi antequàm moriatur.

13 Sed dixit JahaKob Ribkæ matri ſuæ, En Heſau frater meus,vir piloſus eſt,ego verò *ſum* vir glaber :

14 Fortaſſis plapabit me pater meus,& videbor in oculis ejus tanquam planus : ſic adducam ſuper me maledictionem,non autem benedictionem.

15 Cui dixit mater ejus:ſuper me *adveniat* maledictio tua fili mi : tantùm auſculta voci meæ,& abi,accipe,*adfer* ad me.

16 Abiens ergo, accepit,& attulit matri ſuæ : paravítq; mater ejus cupedias,quemadmodum diligebat pater eius.

17 Deinde acceptis RibKa veſtimentis Heſaui filii ſui majoris deſideratiſſimis,quæ *erant* apud ſe domi,induit JahaKobum filium ſuum minorem.

18 Pellibúſque hœdorum lactentium induit manus ejus;& glabritiem colli ejus :

19 Et poſuit cupedias illas,quas paraverat,cum pane : in manu JahaKobi filii ſui.

20 Sic veniens ad patrem ſuum dixit,pater mi : quo dicente,ecce me,quis es tu, fili mi ?

21 Dixit JahaKob patri ſuo,ego *ſum* Heſau primogenitus tuus, feci quemadmodum edixiſti mihi:ſurge nunc,ſede,& comede de venatione mea,ut benedicat mihi anima tua.

22 Dixit verò Jitzchak filio ſuo, quàm jam citò inveniſti,fili mi ; *& ille,certè,* inquit : quia fecit Jehova Deus tuus,ut obveniret mihi.

23 Tum dixit Jitzchack JahaKobo,accede nunc, ut plapem te,fili mi ; túne is *es* ? filius meus Heſau, necne ?

24 Acceſſit ergo JahaKob ad JitzchaKum patrem ſuum,qui palpavit eum,& dixit : hæc vox vox *eſt* JahaKobi,at hæ manus,*ſunt* manus Heſaui.

25 Non tamen agnovit eum,eò quòd eſſent manus ejus ſimiles manibus Heſaui,fratris ejus,piloſæ : quare benedixit ei.

26 Quum enim dicenti,tu is es ? filius meus Heſau ? reſpondiſſet JahaKob,ſum ;

27 Dixit,admove mihi,& comedam de venatione filii mei,ut benedicat tibi anima mea,& admovente eo *cibum*,comedit,vinúmque afferente,bibit.

28 Poſtea edixit ei Jitzchak pater ejus : accede nunc,& oſculare me,fili mi.

29 Accedente igitur eo & oſculante illum, odoratus *Jitzchak* odorem veſtimentorum ejus,benedixit ei:ac dixit,vide,odor filii mei,cui benedixit Jehova,*eſt* ſicut odor agri.

30 Det itaque Deus ipſe tibi de rore cœli, variſque pinguedine terræ, & copiam frumenti ac muſti.

31 Serviant tibi populi, & incurvent ſe tibi nationes,honorem exhibentes,*eſto* herus fratribus tuis, & incurvent ſe tibi filii matris tuæ : maledicentium tibi quiſque maledictus *eſto*,& qui benedixerit tibi,eſtò benedictus.

32 Fuit autem,quum abſolviſſet Jitzchak benedicere JahaKobo ; fuit, inquam , vix dum egreſſo prorſus JahaKobo à facie JitzchaKi,patris ſui,ut Heſau rediret à venatione ſuâ.

33 Itaque paravit ipſe quoque cupedias, & attulit patri ſuo,dixítque patri ſuo,ſurgat pater meus,& comedat de venatione filii ſui,ut benedicat mihi anima tua.

34 Dicente verò ei JitzchaKo patre ejus, quis *es* tu ? dixit ego *ſum* filius tuus,primogenitus tuus,Heſau.

35 Tunc contremuit Jitzchak tremore magno admodum,& dixit,quis,ubínam ille *eſt*?qui venatus venationem,attulit mihi,de qua tota comedi,antequàm venires,& cui benedixi ? etiam benedictus erit.

36 Audiens autem Heſau verba patris ſui,exclamavit clamore magno,& amaro admodum,dixítque patri ſuo, benedic mihi, mihi quoque,pater mi.

37 Qui dixit,venit frater tuus per fraudem,& abſtulit benedictionem tuam.

38 Quapropter dixit *Heſau*,an quia vocatum eſt nomen ejus JahaKob,ſupplantaverit me jam ſecundò ? primogeniti ius meum abſtulerat,& ecce modò abſtulit benedictionem meam : deinde dixit, annon penes te reſervâſti mihi benedictionem ?

39 Reſpondens autem Jitzchak,dixit Heſauo,en,herum conſtitui eum tibi,& omneis fratres ejus tradidi ei ſervos,frumento quoque ac muſto fulcivi eum : tibi igitur jam quid facerem fili mi?

40 Dicebat verò Heſau patri ſuo,an benedictio unica tibi eſt,pater mi ? benedic mihi,mihi quoque,pater mi : & ſublatâ Heſau voce ſuâ,flebat.

41 Reſpondens itaq;Jitzchak pater ejus, dixit ei: ecce præpinguis ſoli *erit* habitatio tua,& rore cœli perfuſa ſupernè .

42 Sed gladio tuo vives,& fratri tuo ſervies : erit tamen,quum planxeris,ut rumpendo excutias jugum ejus è collo tuo.

43 Inteſtino autem odio proſequutus eſt Heſau JahaKobum,propter iſtam benedictionem,quâ benedixerat ei pater ejus : & dixit Heſau cum animo ſuo, appropinquant dies luctûs patris mei,tunc occidam JahaKobum,fratrem meum.

44 Cúmque nunciata eſſent Ribkæ verba Heſaui filii ſui majoris ; mittens,vocavit JahaKobum filium ſuum minorem,dixítque ei, ecce Heſau frater tuus ſe mox conſolaturus eſſet de te,occidendo te.

45 Nunc itaq; fili mi,auſculta voci meæ ; & ſurgens fugâ te eripe ad Labanem fratrem meum Charanem :

46 Ut habites cum eo dies pauciſſimos, uſquedum avertatur excandeſcentia fratris tui.

47 Dum averſâ irâ fratris tui à te,oblitus fuerit ejus,quod feciſti ipſi,poſtea mittens, recipiam te inde:quare orbarer etiam utroque veſtrûm die uno ?

48 JitzchaKo verò dixit RibKa, tædet me vitæ meæ propter Chitthæas : ſi accipiet JahaKob uxorem de Chitthæis, quales

istæ sunt, de filiabus regionis istius, quorsum mihi vita ?

CAP. XXVIII. *Iacobi peregrinatio in Mesopotamiam. Visio scalæ cœlestis in via, in qua confirmatur divinis promissionibus.*

VOcans itaque Jitzchak Jahakobum, ut benediceret ei; præcepit ei, ac dixit ei, ne accipito uxorem de filiabus Cenahanæorum.

2 Surge, abi in Padanem Syriæ, in domum Bethuelis, avi materni tui, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Labanis, avunculi tui.

3 *Deus* autem fortis omnipotens benedicat tibi, fructuosúmque te reddat, ac multiplicet, ut *pater* sis cœtui populorum.

4 Detque tibi benedictionem Abrahami, tibi *inquam* & semini tuo tecum: ut hæreditario iure possideas terram peregrinationum tuarum, quam Deus dedit Abrahamo.

5 Sic dimisit Jitzchak Jahakobum, ut abiret in Padanem Syriæ ad Labanem filium Bethuelis Syrum, fratrem Ribkæ matris Jahakobi, & Hesaui.

6 Videns autem Hesau, Jitzchakum benedixisse Jahakobo, & dimisisse eum in Padanem Syriæ ad accipiendum sibi inde uxorem: quúmque ei benediceret, interdixisse ei, dicendo; ne accipias uxorem de filiabus Cenahanæorum:

7 Jahakobum verò auscultantem patri suo ac matri suæ, abiisse in Padanem Syriæ:

8 Videns quoque Hesau malas videri filias Cenahanæorum in oculis Jitzchaki patris sui:

9 Abivit Hesau ad Jischmahelitas: & accepit Machalatham filiam Jischmahelis filii Abrahami, sororem Nebajothi, præter *superiores* uxores suas, uxorem sibi.

10 Verùm Jahakob profectus è Beerschebah, ut iret Charanem,

11 Incidit in quendam locum, ubi pernoctavit, quia occiderat Sol, & accipiens de lapidibus illius loci, disposuit cervical sibi, ita cubuit in eo loco.

12 Eóque somniante, ecce scalam constitutam in terra, cujus summitas pertingebat ad cœlum: & ecce Angelos Dei ascendentes & descendentes per eam.

13 Ecce autem Jehovam stantem supra eam, qui dixit, Ego *sum* Jehova, Deus Abrahami, patris tui, & Deus Jitzhchaki: hanc ipsam terram, in qua tu cubas, tibi dabo, & semini tuo:

14 Eritque semen tuum, *numero*, sicut pulvis terræ, adeò ut erumpas, *multitudine*, in Occidentem, & in Orientem, & in Septentrionem, & in Meridiem: & benedicentur in te omnes familiæ terræ, id est, in semine tuo.

15 Ecce autem ego *sum* tecum, ut servem te quocunque iveris, & reducam te in hanc ipsam terram: non enim deseram te usque dum perfecero, quæ eloquutus sum tibi.

16 Quum itaq; evigilaret Jahakob à somno suo: dixit, certè *est* Jehova in hoc loco: attamen ego nesciveram.

17 Postea ductus reverentiâ, dixit, quàm reverendus *est* hic locus? nihil *est* hic *locus*, nisi domus Dei, & hæc porta cœli *est*.

18 Et manè surgens Jahakob, eodem matutino, accepit illos lapides, quos disposuerat pro cervicali sibi, & disposuit eos *in* statuam; & effudit oleum in summitatem ejus.

19 Vocavítque nomen loci illius Bethelem: siquidem Luz *erat* nomen civitatis illius antè.

20 Præterea vovit Jahakob votum dicendo: Quum fuerit Deus mecum, & servaverit me in via ista, quâ ego profecturus sum, dederítque mihi panem ad comedendum, & vestimentum ad induendum.

21 Reversúsque fuero prosperè ad domum patris mei, denique fuerit mihi Jehova Deus;

22 Tum hæc strues lapidum, quam disposui in statuam, erit domus Dei: & quicquid dederis mihi, ejus decimas omnino sum daturus tibi.

CAP. XXIX. *Iahakob servit Labani pro Rachele. Substituitur Lea; hæc fœcunda, illa sterilis.*

DEinde sublatis Jahakob pedibus suis, perrexit in regionem Orientalem.

2 Quum autem circumspiceret, ecce puteum in quodam agro; & ecce ibidem tres greges pecudum recubantes juxta illum, quia de illo puteo adaquabantur greges; & lapidem magnum super os illius putei.

3 Congregari enim solebant illuc omnes greges, & devolventes *pastores* lapidem illum ab ore illius putei, adaquabant pecudes: postea reponebant eundem lapidem super os putei in locum suum.

4 Tum dicenti illis Jahakobo, fratres mei, unde estis? dixerunt, ex Charane sumus.

5 Et ille eis, nostísne, inquit, Labanem filium Nachoris? qui dixerunt, novimus.

6 Deinde dixit eis, an ei rectè *est*? qui dixerunt rectè, & ecce Rachelam filiam ejus advenientem cum pecudibus.

7 Tunc dixit, en adhuc dies multus *est*, nec tempus congregandi pecoris: adaquate has pecudes, & abeuntes pascite.

8 Illi autem dixerunt, non possumus, usque dum congregati fuerint omnes greges, & devolverint *pastores* istum lapidem ab ore putei: tum adaquabimus pecudes.

9 Ipso adhuc loquente cum illis: advenit Rachel cum pecudibus, quæ *erant* patris sui; nam pascebat illas.

10 Fuitq; quum videret Jahakob Rachelam filiam Labanis avunculi sui, & pecudes Labanis avunculi sui *advenisse*: ut accedens Jahakob, devolveret lapidem illum ab ore putei, & adaquaret pecudes Labanis avunculi sui.

11 Quúmque osculatus Jahakob Rachelam, sublatâ voce suâ flevisset,

12 Indicavit Jahakob Rachelæ se cognatum esse patris ipsius, & se esse Ribkæ filium: illa verò cucurrit, ut nunciaret patri suo.

13 Fuit itaque, quum audiret Laban nuncium de Jahakobo, filio sororis suæ, ut accurrens obviam ei amplexaretur, atque oscularetur eum, introduceretque eum in domum suam: tunc enarravit Labani omnes res istas.

14 Et dixit ei Laban, profectò os meum & caro mea *es*: sic mansit apud eum mensem integrum.

15 Deinde dixit Laban Jahakobo, an quia cogna-

cognatus meus es,ideo gratis mihi servitu-
rus esses ? indica mihi,quæ merces tua *futu-
ra sit*.
16 *Erant* autem Labani duæ filiæ; nomen
majoris Lea,& nomen minoris Rachel :
17 *Erántque* oculi Leæ teneri ;sed Rachel
erat pulcra formâ & pulcra aspectu.
18 Amans itaque JahaKob Rachelam,di-
xit,Serviam tibi septem annos pro Rachela
filia tua minore.
19 Cui dixit Laban,meliùs fuerit me tra-
dere eam tibi,quàm ut tradam eam viro al-
teri : mane apud me.
20 Ita servivit JahaKob pro Rachela se-
ptem annos,qui visi sunt in oculis ejus tan-
quam dies paucissimi,propterea quòd ama-
bat eam.
21 Quum autem Labani dixisset JahaKob,
Cedò uxorem meam , quoniam completi
sunt dies mei,ut congrediar cum ea :
22 Congregatis Laban omnibus viris il-
lius loci,fecerat convivium.
23 Sed fuerat vespere,ut accipiens Leam
filiam suam,introduceret eam ad illum: qui
congressus est cum ea :
24 Dederat autem illi Laban Zilpam an-
cillam suam,*ut esset* Leæ filiæ suæ ancilla.
25 Quapropter fuerat manè , quum ecce
ista *agnosceretur* Lea; ut diceret *Iahakob* La-
bani,quid hoc *est*,*quod* fecisti mihi ? nónne
pro Rachela servio apud te ? quare igitur
decepisti me?
26 Cui dixit Laban,non ita fieri solet in
loco nostro, ut detur minor *natu* ante pri-
mogenitam.
27 Comple septimanam hujus: tum dabi-
mus tibi etiam illam pro servitute,quâ ser-
vies apud me adhuc septem annos alteros.
28 Quum itaque sic faciens JahaKob,com-
plevisset septimanam hujus: dedit Laban ei
Rachelam filiam suam,*ut esset* ei uxor.
29 Dedítque Laban Rachelæ filiæ suæ Bil-
ham ancillam suam,*ut esset* ei ancilla.
30 Itaque & congressus est JahaKob cum
Rachela,& amavit Rachelam præ Lea; ser-
vivítque apud illum septem annos præter-
ea alteros.
31 Videns autem Jehova exosam esse Le-
am,aperuit vulvam ejus: at Rachel *erat* ste-
rilis.
32 Nam concepit Lea,& peperit filium ,
cujus vocavit nomen Reübenem : dicebat
enim,*sic vocandus est*,eòquòd respexit Jeho-
va ad afflictionem meam, nunc enim me a-
mabit vir meus.
33 Postea iterum concepit,peperítque fi-
lium ; & dixit, quia audivit Jehova me esse
exosam,ideo dedit mihi etiam hunc;itaque
vocavit nomen ejus Schimhonem.
34 Deinde concepit rursus,peperítque fi-
lium,& dixit,nunc demum se adjunget mihi
vir meus , cùm filios treis ipsi pepererim :
idcirco *ille* vocavit nomen ejus Levin.
35 Post concepit denuò,pariénsque filium
dixit,celebrabo hac vice Jehovam; idcirco
vocavit ejus nomen Jehudam: tum verò de-
stitit parere.

CAP. XXX. *Æmulatio sororum,variæ Ia-
hakobi cum Socero pactiones, in quibus Ia-
hakob divinitus juvatur,*

Quum autem videret Rachel se non pare-
re JahaKobo,æmulata est Rachel sorori
suæ, dixítque JahaKobo,cedò mihi liberos,
sin minùs,morior.
2 Sed accensa est ira JahaKobi in Rache-
lam : adeò ut diceret,an loco Dei *sum* ego ?
qui prohibuit à te fructum ventris.
3 Quapropter dixit *Rachel*,ecce ancillam
meam Bilham, congredere cum ea, ut pa-
riat super genua mea,& liberos consequar
ego quoque ex ea :
4 Dedítque ei Bilham ancillam suam pro
uxore : & congressus est cum ea JahaKob.
5 Ita concepit Bilha,& peperit JahaKobo
filium.
6 Tunc dixit Rachel, causam meam egit
Deus, etiámque exaudivit vocem meam,
dans mihi filium : idcirco vocavit nomen
ejus Danem.
7 Deinde concepit iterum,peperítq; Bilha
ancilla Rachelæ,filium secundum JahaKobo:
8 Et dixit Rachel,Luctationibus divinis
luctata sum cum sorore mea etiámq; valui ;
qua propter vocavit nomen ejus Naphtha-
lim.
9 Videns autem Lea se destitisse parere ;
similiter accepit Zilpam ancillam suam, &
dedit eam JahaKobo pro uxore.
10 Peperítque Zilpa ancilla Leæ, Jaha-
Kobo filium :
11 Ideóque dixit Lea, venit turma : &
vocavit nomen ejus Gadem.
12 Iterum pariente Zilpâ ancillâ Leæ,fi-
lium secundum JahaKobo :
13 Dixit Lea,beatè est mihi,nam beatam
prædicabunt me mulieres : idcirco voca-
vit nomen ejus Ascherem.
14 Quum autem abiens Reüben tempo-
ribus messis triticeæ, invenisset amabiles
flores in agro,eósque attulisset ad Leam ma-
trem suam : dixit Rachel Leæ, da quæso
mihi de *floribus* amabilibus filii tui.
15 *Hæc* autem illi,an parùm videtur, in-
quit, te recepisse virum meum ? an etiam
capias flores filii mei amabiles ? cui dixit
Rachel,propterea cubet ille tecum hac no-
cte pro amabilibus *floribus* filii tui.
16 Redeunte itaque JahaKobo ex agro
vespere , egrediens Lea obviam ei dixit,
congressurus es mecum,nam omnino mer-
cede conduxi te pro amabilibus *floribus* fi-
lii mei ; cubuítque cum ea nocte illâ.
17 Deus verò exaudivit Leam: concepit
enim,peperítq; JahaKobo filium quintum:
18 Et dixit Lea, Deus reddidit mercedem
meam,postquàm dedi ancillam meam viro
meo:ideóq; vocavit nomen ejus Jissacarem.
19 Deinde concepit rursus Lea,peperít-
que filium sextum JahaKobo :
20 Et dixit Lea donavit me Deus,me *in-
quam* donatione bonâ; nunc tandem coha-
bitabit mecum vir meus,quia peperi ei sex
filios : idcirco vocavit nomen illius Zebu-
lonem.
21 Postremò verò peperit filiam, & vo-
cavit nomen ejus Dinam.
22 Recordatus autem est Rachelæ Deus ;
& exaudiens eam Deus,aperuit vulvam ejus.
23 Concepit enim,peperítque filium: &
dixit,recepit Deus opprobrium meum.
24 Vocavítq; nomen illius Josephum,di-
cendo ; addat mihi Jehova filium alterum:

25 Fuit autem, quum peperisset Rachel Josephum; ut diceret Jahakob Labani, dimitte me, ut abeam in locum meum, & ad regionem meam.
26 Da uxores meas, pro quibus servivi tibi, & natos meos, ut abeam: tu enim nôsti quâ servitute servivi tibi.
27 Dixit vero ei Laban, si nunc inveni gratiam in oculis tuis (experimento didici, ut benedixerit mihi Jehova tuâ causâ)
28 Dixit igitur; definitam mercedem tuam impone mihi, & dabo.
29 Cui *Jahakob*, tu novisti, inquit, quomodo servierim tibi; & quale fuerit pecus tuum apud me.
30 Nam exiguum, quod erat tibi ante adventum meum, id erupit in multitudinem, quia benedixit Jehova tibi ad *illatum* pedem meum: jam vero quando rem facturus sum ego similiter pro familia mea?
31 Dicenti vero *Labani*, quid dabo tibi? dixit Jahakob, ne dederis mihi quicquam, si facturus es mihi rem hanc, iterum pascam gregem tuum, *atque* custodiam.
32 Transeunte me per universum gregem tuum hodie, remove inde omnem parvam pecudem punctulis respersam, & latis maculis interstinctam, omnemq; parvam pecudem fuscam inter oves, & latis maculis interstinctam, ac punctulis respersam inter capras: ut *talium posthac* sit merces mea.
33 Sic attestabitur mihi justitia mea in posterum coram te, quum accedes ad *inspiciendum* mercedem meam: quicquid non punctulis respersum, & latis maculis interstinctum, aut *praeterea* fuscum inter oves fuerit apud me, id furtivum *esto*.
34 Cui dixit Laban, en: ô utinam sit, quemadmodum dixisti.
35 Quum itaque removisset *Laban* eodem die hircos varios cruribus, & latis maculis interstinctos, omneisque capras punctulis respersas & latis maculis interstinctas, omne, in quo *erat* alba nota, praeterea omne fuscum inter oves, tradidit ea in manum filiorum suorum.
36 Interposuitque iter trium dierum inter se & Jahakobum: pavitque Jahakob pecudes Labanis residuas.
37 Accepit autem sibi Jahakob baculos ex alba populo virentes, coryloque, & platano: & decorticavit in eis spatia decorticationis alba, denudando alburnum, quod *erat* in baculis illis.
38 Postea baculos illos, quos *ita* decorticaverat, collocabat in canalibus & in aqualiculis: quum venirent pecudes ad bibendum, è regione pecudum *collocabat*, ut incalescerent venientes ad bibendum.
39 Ita incalescebant pecudes ad baculos illos: pariebántque pecudes *partus* varios cruribus, punctulis respersos, & latis maculis interstinctos.
40 Deinde hos agnos separabat Jahakob, obvertebátque ora pecudum, pecudum, *inquam*, Labanis, ad varias cruribus & ad omneis fuscas: sibi autem collocabat greges seorsim, nec obvertebat eas versus pecudes Labanis.
41 Evenit autem quandocunque incalescebant pecudes compactae corpore, ut poneret Jahakob virgas illas ante oculos istarum pecudum in canalibus: ut incalescerent ipsae ad baculos illos;
42 Sed quum sero coibant pecudes, non poneret: sic erant serotinae Labanis, compactae vero *corpore* Jahakobi.
43 Itaque erupit vir ille *in multitudinem* quàmplurimùm: fueruntq; ei greges multi, ancillaeque, & servi, & cameli, & asini.

CAP. XXXI. *Jahakob de reditu cogitat, quem persequitur Laban, qui tandem foedere pacis inito, discedit.*

Sed quum audivisset Jahakob verba filiorum Labanis, dicentium, accepit Jahakob quicquid *erat* patris nostri: & ex eo, quod *erat* patris nostri, acquisivit omnem istam gloriam:
2 Vidissetque Jahakob vultum Labanis, quod ecce non erat erga ipsum sicut antea;
3 Denique edixisset Jehova Jahakobo, revertere in regionem patrum tuorum, & ad cognationem tuam, & ero tecum:
4 Mittens Jahakob accersivit Rachelam & Leam in agrum ad gregem suum:
5 Et dixit eis, video ego vultum patris vestri non esse erga me sicut antea: tum Deus patris mei fuit apud me.
6 Atqui vos nôstis, omni facultate meâ *me* servivisse patri vestro:
7 Patrem autem vestrum illusisse mihi, & mutâsse mercedem meam decies; quàmvis non permiserit ei Deus, ut damno afficeret me:
8 Quum ita diceret, punctulis respersorum *esto* merces tua, tum peperisse pecudes omneis punctulis respersos foetus: quum vero sic diceret, variorum cruribus *esto* merces tua, tum peperisse omneis pecudes varios cruribus:
9 Ita eripuisse Deum pecus patris vestri, & tradidisse mihi.
10 Fuit enim, quo tempore incalescunt pecudes, ut attollens oculos meos viderem per somnium, ecce autem hircos istos, qui pecudes ineunt varios cruribus, punctulis respersos, & *quasi* grandine guttatos.
11 Dixit autem mihi Angelus Dei ipsius per somnium, Jahakob, cui dixi, ecce me;
12 Et *ille*, attolle nunc, inquit, oculos tuos, & respice hircos omneis istos, qui ineunt pecudes, *sunt* cruribus varii, punctulis respersi, & *quasi* grandine guttati: nam vidi quicquid Laban facit tibi.
13 Ego *sum Deus* ille fortis, *Deus* Bethelis, ubi unxisti statuam, ubi vovisti mihi votum: nunc surge, exi è regione hac, & redi in regionem cognationis tuae.
14 Tunc respondens Rachel, & Lea, dixerunt ei, an adhuc nobis *est futura* pars, & haereditas in domo patris nostri?
15 Nonne extraneae reputatae fuimus ab ipso, quum venderet nos? etiamne exederit indesinenter pecuniam nostram?
16 Nam omnes hae divitiae, quas eripuit Deus *transferens* à patre nostro, nostrae *sunt*, & filiorum nostrorum: quare nunc, quicquid Deus edixit tibi, fac.
17 Surgens itaque Jahakob, sublatos filios suos, & uxores suas imposuit camelis:
18 Et abduxit universum pecus suum, omneisque facultates suas, quas comparaverat, pecus acquisitionis suae, quam comparaverat in

in Padane Syriæ,ut proficisceretur ad Jitzchakum patrem suum,in regionem Cenahanis.

19 Laban autem abierat ad tondendum oves suas; itaque furata est Rachel imagines,quæ *erant* patris sui;

20 JahaKob verò surripiens se furtim,fefellit animum Labanis Syri, eò quòd non indicavisset ei *quisquam* ipsum aufugere.

21 Sic fugit ipse,cum omnibus,quæ habebat,& surgens trajecit flumen ipsum:obversáque facie contendit ad montem Gilhadis.

22 Sed quum renunciatum esset Labani die tertio,fugere JahaKobum,

23 Assumens cognatos suos secum,persequutus est eum itinere septem dierum: & assequutus est eum in monte Gilhadis:

24 Veniens autem Deus ad Labanem Syrum in somnio nocturno, dixerat ei,cave tibi,ne loquaris cum JahaKobo sive bonum sive malum.

25 Itaque assequutus Laban JahaKobum; prout JahaKob fixerat tentorium suum in monte illo , sic Laban fixit cum cognatis suis in monte Gilhadis.

26 Tum dixit Laban JahaKobo, quid fecisti,quòd surripiens te,fefellisti animum meum? & abduxisti filias meas quasi mancipatas armis?

27 Cur clàm fugisti, & furtim surripuisti te à me? neq; indicâsti mihi,ut dimitterem te cum lætitia,& cum canticis,instructus tympano,& citharâ,

28 Neq; permisisti mihi,ut oscularer filios meos & filias meas? nunc *verò* stultè fecisti.

29 Esset in potestate manûs meæ malo vos afficere: sed Deus patris vestri hesternâ nocte alloquutus est me,dicendo,cave tibi,ne loquaris cum JahaKobo sive bonum,sive malum.

30 Nunc autem *esto*,omnino abieris,quia summo desiderio tenebaris *eundi* in domum patris tui: quare furatus es Deos meos?

31 Respondens verò JahaKob,dixit Labani,*clàm fugi*,quia timui; dicebam enim, *videndum esse mihi*,ne vi abriperes filias tuas à me.

32 Apud quem inveneris Deos tuos, non est victurus, coram cognatis nostris recognosce,quid tuum *sit* apud me,& recipe tibi: non enim sciebat JahaKob Rachelam furatam esse illos.

33 Ingressus itaque Laban in tentorium JahaKob,& in tentorium Leæ, & in tentorium duarum ancillarum,non invenit eos: egrediens autem è tentorio Leæ,venit in tentorium Rachelæ:

34 (Rachel verò acceptas imagines illas posuerat in clitellis cameli sui, sedebátque super illas *imagines:*) & contrectavit Laban totum tentorium illius,ac non invenit.

35 Dixit enim patri suo Rachel,ne displiceat in oculis domini mei, quòd non possum assurgere tibi, quia *secundum* consuetudinem mulierum *est* mihi: perscrutatus itaque non invenit imagines suas.

36 Tunc accensa est *ira* JahaKobi,adeò ut jurgaretur cum Labane: loquutus enim JahaKob Labani dixit,quid *est*,quod ego amoverim? quod peccatum meum, quòd insectatus es me fervidè?

37 Quandoquidem contrectâsti omnia supellectilia mea , quid invenisti ex omnibus supellectilibus domûs tuæ? pone hic coram cognatis meis,& cognatis tuis: ut dijudicent inter utrumque nostrûm.

38 Hic *est* vigesimus annus,*ex quo* fui tecum,oves tuæ, & capræ tuæ non abortiverunt; & arietes gregis tui non comedi.

39 Discerptam *pecudem* non retuli ad te, ego illud luebam,de manu meâ reposcebas illam; furto mihi sublatam interdiu,furtóque mihi sublatam noctu.

40 Fui quum interdiu absumeret me æstus, & gelu noctu, profugerétque somnus meus ab oculis meis.

41 Hic *fuit* mihi vigesimus annus in domo tua; servivi tibi quatuordecim annos pro duabus filiabus tuis, & sex annos pro grege tuo,immutâsti autem mercedem meam decies.

42 Nisi Deus patris mei,Deus Abrahami, & pavor Jitzchaki adfuisset mihi,quia nunc vacuum fuisses dimissurus me: *nisi* afflictionem meam,& laborem manuum mearum respexisset Deus,quum reprehendit te hesternâ nocte.

43 Respondens verò Laban dixit JahaKobo, hæ filiæ *sunt* filiæ meæ,& hi filii *sunt* filii mei,& hoc pecus meum,denique quicquid vides meum est: filiabus autem meis istis,quid facturus essem hodie, aut filiis earum,quos pepererunt?

44 Nunc itaq; age,pangamus fœdus ego & tu: quod sit testimonio inter me & te.

45 Accepit ergo JahaKob lapides,ut erigeret ex eis statuam.

46 Et dixit JahaKob cognatis suis:colligite lapides, & illi acceptis lapidibus fecerunt cumulum,postea comederunt super illum cumulum:

47 Quem appellavit Laban Jegarem sahaduthæ,JahaKob verò appellavit Galhedem.

48 Dixerat enim Laban,hic cumulus *sit* testis inter me,& te hodie: idcirco vocavit *JahaKob* nomen ejus Galhedem:

49 Etiámque Mizpam, quia dixerat Laban,speculetur Jehova inter me & te,quando absconditi erimus alter ab altero.

50 Si afflixeris filias meas, & si assumseris mulieres præter filias meas,nemo homo *futurus est* inter nos: vide,Deus testis inter me & te *futurus est*.

51 Præterea dixit Laban JahaKobo; ecce cumulum hunc,& ecce statuam istam,quam jeci inter me & te.

52 Testis cumulus iste,& testis statua illa est: sive ego *prætergrediar*, me non prætergressurum ad te cumulum hunc,sive tu *prætergrediaris* , te non prætergressurum ad me cumulum hunc & statuam illam,ad malum.

53 Deus Abrahami,& Dii Nachoris judicent inter nos,Dii patris eorum:sed juravit JahaKob per pavorem patris sui Jitzchaki.

54 Tunc mactavit JahaKob animalia in monte illo, & invitavit cognatos suos ad comedendum cibum: qui,ubi comederunt cibum,pernoctaverunt in eodem monte.

55 Deinde mane surrexit Laban postero matutino, & osculatus filios suos,ac filias suas,benedixit eis: abiénsque reversus est Laban in locum suum.

CAP. XXXII. *Iahakob obviam habet Angelos, fratrem metuit, luctatur cum Deo, & à metu liberatur.*

JAhakob verò abiit itinere suo, venerúntque ei obviam Angeli Dei.

2 Dixitque Jahakob, quum videret eos, acies Dei hæc *est*: quapropter vocavit nomen loci illius Machanajima.

3 Postea Jahakob misit nuncios ante se ad Hesauum fratrem suum in regionem Sehiris, agrum Edomæorum;

4 Mandavítque eis dicendo, sic dicetis domino meo Hesauo: sic ait servus tuus Jahakob, apud Labanem peregrinus fui, & moratus sum usque adhuc.

5 Sunt autem mihi boves, & asini, greges, servíque & ancillæ: itaque misi nunciatum *tibi* domino meo, ut inveniam gratiam in oculis tuis.

6 Sed quum reversi nuncii illi ad Jahakobum essent, dicendo; venimus ad fratrem tuum, ad Hesauum, qui etiam procedit obviam tibi, & quadringenti viri cum eo:

7 Timui Jahakob valde, & fuit anxius: quamobrem distribuit populum illum, qui *erat* secum, & greges & armenta, & camelos in duas acies:

8 (Dicebat enim, si invaserit Hesau aciem unam, & ceciderit eam, erit saltem acies illa, quæ relicta fuerit, salva.)

9 Et dixit Jahakob, ô Deus patris mei Abrahami, & Deus patris mei Jitzchaki, Jehova, qui edixisti mihi, revertere in regionem tuam, & ad cognationem tuam, & beneficus sum futurus erga te:

10 Impar sum omnibus his beneficiis, totíque illi fidei, quam præstitisti servo tuo: etenim cum baculo meo solùm transiveram Jardenem istum, nunc autem in duas acies dominus effectus sum.

11 Eripe me quæso è manu fratris mei, è manu Hesaui: nam timeo ab ipso, ne veniens cædat me & matrem cum liberis:

12 Tu autem dixisti, omnino beneficus sum futurus erga te, reddámque semen tuum *numerosum*, ut arenam maris, quæ numerari non potest præ multitudine:

13 Deinde pernoctans ibi nocte illâ, accepit ex eo, quod veniebat sibi ad manum munus offerendum Hesauo fratri suo.

14 Capras ducentas, cum hircis viginti, oves ducentas, cum arietibus viginti.

15 Camelos, *fœminas*, lactantes, cum pullis earum triginta, vaccas quadraginta cum juvencis decem, asinas viginti cum asellis decem.

16 Quúmque traderet in manum servorum suorum quemque gregem seorsim; edixit servis suis, transite *torrentem* ante me, & spatium interponite inter gregem unum & alterum

17 Præcepítque primo, dicendo; quum occurrerit tibi Hesau frater meus, & interrogaverit te, dicendo, cujus es? & quò abis? & cujus *sunt* ista, quæ antecedunt te?

18 Tum dices, *sum* servi tui Jahakobi, hoc est præmissum munus domino meo Hesauo; ecce autem ipsum quoque subsequentem nos.

19 Idem præcepit tum secundo, tum tertio, tum omnibus *aliis* prosequentibus greges illos, dicendo: in hanc sententiam alloquimini Hesauum, quum inveneritis eum;

20 Sed dicetis etiam, ecce Jahakobum servum tuum subsequentem nos: dicebat enim *Iahakob*, placabo vultum ejus hoc munere, quod procedit ante me, ut postea aspiciam vultum ejus, fortassis suscipiet vultū meum.

21 Sic transivit *torrentem* munus illud ante ipsum; & ipse pernoctavit eâ nocte in acie sua.

22 Deinde surgens eâ ipsâ nocte, accepit duas uxores suas, cum duabus ancillis suis, & undecim natos suos; & trajecit vadum Jabboki;

23 Iísque acceptis, & transmissis trans torrentem illum, transmisit etiam quicquid erat ipsi.

24 Sed quum reliquus esset Jahakob; solus quidam luctatus est cum eo, donec aurora ascenderet.

25 Qui, quum videret se non prævalere ei, læsit acetabulum femoris ejus: ita pendebat acetabulum femoris Jahakobi, quando luctabatur cum eo.

26 Deinde dixit ei, dimitte me, nam ascendit aurora: cui Jahakob, non dimittam, inquit, te, quàm quum benedixeris mihi.

27 Quamobrem dixit ei, quod est nomen tuum? qui dixit, Jahakob.

28 Tum dixit *Angelus*, non Jahakob *solùm* dicetur ampliùs nomen tuum, sed Jisraël: nam ut principem te geris apud Angelos, & apud homines, & potentiâ vales.

29 Roganti Jahakobo, & dicenti, indica quæso nomen tuum, dixit, quorsum verò rogas de nomine meo? & illic benedixit ei.

30 Quapropter vocavit Jahakob nomen illius loci Penuelem: nam Deum, *inquit*, vidi hisce oculis in os, & erepta est anima mea.

31 Exoriebatur autem Sol ipsi, quando prætergressus est Penuelem; & ipse claudicabat super femur suum.

32 Idcirco non comedunt filii Jisraëlis nervos mutuos, qui *sunt* ad acetabulum femoris, in diem usque hunc; quia læserat *Angelus* mutuos nervos ad acetabulum femoris Jahakobi.

CAP. XXXIII. *Iahakob cum Hesau reconciliatur, Sechemum venit, ubi agrum emit.*

QUum autem Jahakob sublatis oculis suis respiceret; ecce Hesauum venientem & quadringentos viros cum eo: quamobrem distribuit natos juxta Leam & juxta Rachelam, & juxta duas ancillas suas:

2 Collocavítque ancillas, & natos earum primo *loco*, deinde Leam & natos ejus posteriores, Rachelam verò & Josephum postremos.

3 Ipse autem transivit ante eos, & incurvavit se in terram septies, donec accederet ad fratrem usque suum.

4 Sed accurrens Hesau obviam ei, amplexatus est eum, & ruens in collum ejus, deosculatus est eum: ita fleverunt.

5 Deinde Hesau sublatis oculis suis videns mulieres illas & natos illos, dixit: qui *sunt* isti tibi? dixit verò *Iahakob*, hi *sunt* nati, quos largitus est servo tuo gratiosè Deus.

6 Tum accedentes ancillæ, ipsæ cum natis suis, incurvaverunt se *honorem exhibentes*.

7 Deinde accedens etiam Lea & nati ejus in-

incurvaverunt se: postremò verò jussus accedere Joseph & Rachel incurvaverunt se.

8 Dixit autem *Hesau*,quæ tibi *est* tota acies illa,cui occurri ? & *ille, misi*,inquit,inventurus gratiam in oculis domini mei.

9 Dicenti verò Hesauo,est mihi satis,mi frater,esto tibi,quod tuum *est*:

10 Dixit Jahakob,ne quæso,si nunc inveni gratiam in oculis tuis,iam accepturus es munus meum de manu mea : quandoquidem aspexi faciem tuam,ac si faciem Dei aspexissem, adeò placidè excepisti me, *ne quæso recuses.*

11 Accipe quæso donum meum,quod adductum est ad te,cùm gratiose mihi sit largitus Deus,cùmque *sit* mihi ex omnibus :& ita institit apud eum,ut tandem acceperit.

12 Postea dicente Hesauo,proficiscamur & pergamus,nam ego præibo tibi :

13 Dixit *Jahakob* , dominus meus novit hos natos esse teneros, & gregis atque armenti lactantes *fœminas* incumbere mihi ; quas si pulsaverint *agentes pecuarii vel* diem unum,moriturum totum gregem.

14 Transeat quæso dominus meus ante servum suum : ego autem præbebo me ducem leniter pro commoditate mea ducendis rebus istis,quæ antecedunt me,& ducendis his natis, usquedum venero ad dominum meum in Sehirem.

15 Tandem dixit Hesau,constituam quæso tecum *aliquot* è populo hoc,qui mecum *est* : & *ille*,quorsum hoc ? inquit,inveniam gratiam in oculis domini mei, *ne constituat quemquam.*

16 Revertit itaque eodem ipso die Hesau itinere suo,Sehirem versus.

17 Jahakob verò profectus est Succothas, ubi exstruxit sibi domum : pecori autem suo fecit tuguria, idcirco vocavit nomen illius loci Succoth.

18 Deinde venit Jahakob incolumis ad civitatem Schecemum,quæ *est* in regione Cenahanis, quum veniret ex Padane Syriæ, & castra posuit ad aspectum civitatis illius.

19 Emítque portionem illius agri,in quo tetenderat tentorium suum,à filiis Chamoris patris Schecemi,centum nummis :

20 Et statuit ibi altare ; quod appellavit *altare Dei* fortis Dei Jisraëlis.

CAP. XXXIV. *Dina vitiatur, Schecemitæ à Jahakobi filiis circumventi , facinus morte luunt.*

Egressa autem est Dina filia Leæ,quam pepererat Jahakobo , ut spectaret puellas regionis illius :

2 Sed quum vidisset eam Schecem filius Chamoris Chivvæi, principis in regione illa ; rapuit eam,& concumbens cum ea, compressit eam :

3 Adhæsítque animus ejus ad Dinam,filiam Jahakobi; adeò ut deamaret puellam, & loqueretur,*quæ erant* puellæ cordi :

4 Et alloquutus est Schecem Chamorem patrem suum,dicendo : Accipe mihi puellam hanc in uxorem.

5 Interea Jahakob audiverat Dinam filiam suam ab illo vitiatam esse, dum ipsius filii in agro *essent* cum pecore suo: siluit tamen Jahakob, donec advenissent.

6 Prodiit verò Chamor pater Schecemi ad Jahakobum,ut alloqueretur eum.

7 Venerúntque filii Jahakobi ex agro, quum audivissent,& dolore affecti sunt homines illi : adeò ut accensa fuerit *ira* ipsorum valde ; quòd flagitium fecisset, concumbendo cum filia Jahakobi, cujusmodi non sit faciendum :

8 Itaque colloquutus est cum eis Chamor,dicendo,Schecemi,filii illius mei animus amore propendet in filiam vestram ; date ipsam quæso uxorem illi :

9 Et affinitatem inite nobiscum;filias vestras date nobis, & filias nostras accipite vobis :

10 Denique nobiscum manete : nam hæc regio exposita vobis futura est,inhabitate & negotiamini eâ,& possessores vos ipsi in ea constituite.

11 Præterea dixit Schecem patri puellæ, & fratribus ejus,Inveniam gratiam in oculis vestris ; & quod mihi indixeritis,dabo :

12 *Quamvis* magnam valde imponite mihi dotem *solvendam* , & donum, & dabo prout indixeritis mihi , tantùm date mihi puellam ipsam in uxorem :

13 Responderunt verò filii Jahakobi per fraudem Schecemo, & Chamori patri ejus, quum alloquerentur eos ; quòd vitiavisset Dinam sororem ipsorum.

14 Et dixerunt eis,non possumus facere rem istam,dare sororem nostram viro,*cui est* præputium : nam ipsum *præputium est* probrosum nobis.

15 Veruntamen hac lege acquiescemus vobis; si eritis sicut nos,& circumcisus fuerit vobis omnis mas :

16 Tunc dabimus filias nostras vobis,& filias vestras accipiemus nobis, habitabimúsque vobiscum, & conveniemus in populum unum :

17 Quòd si non auscultabitis nobis, ut circumcidamini ; recipientes puellam nostram abibimus.

18 Quum itaque bona *viderentur* verba eorum in oculis Chamoris,& in oculis Schecemi filii Chamoris :

19 Non distulit ipse adolescens rem istam facere,quia deamabat filiam Jahakobi (*erat* autem hic honoratissimus omnium domesticorum patris sui.)

20 Sed abiit Chamor & Schecem filius ejus ad portam civitatis suæ ; & alloquuti sunt cives suos ,dicendo:

21 Homines isti pacis colentes sunt apud nos, ut habitent in hac regione, & negotientur eâ,atque hæc regio (ecce ampla spatiis est) exposita est eis ; filias eorum accipiemus nobis uxores, & filias nostras dabimus eis.

22 Veruntamen hac *lege* acquiescent nobis homines isti, ut habitent nobiscum,ut conveniamus in populum unum,si circumcisus fuerit nobis omnis mas, quemadmodum ipsi circumcisi sunt.

23 Pecus eorum,&possessio eorum,& omnia jumenta eorum, nónne nostra *futura* sunt?tantùm acquiescamus eis,ut nobiscum habitent.

24 Auscultaverunt itaq; Chamori & Schecemo filio ejus omnes egredientes portâ civitatis ejus ; & circumcisi sunt omnes mares,omnes egredientes portâ civitatis ejus.

25 Evenit autem die tertio,quum essent in dolore illi,ut accipientes duo filii Jahakobi,Schimhon &Levi,fratresDinæ quisq; gladium suum, invaderent civitatem illam securè : ubi marem quemque occiderunt.
26 Chamorem quoque,& Schecemmum filium ejus occiderunt acie gladii, & acceptâ Dinâ è domo Schecemi,abiverunt.
27 Deinde filii Jahakobi supervenientes confossis, deprædati sunt civitatem ipsam, eò quòd vitium inde fuisset oblatum sorori ipsorum.
28 Greges eorum,& armenta eorum,asinósque eorum : tam quod *erat* in civitate, quàm quod *erat* in agro acceperunt.
29 Universas quoque opes eorum,& omnes parvulos eorum, uxorésque eorum captivas abduxerunt, & deprædati sunt; denique quicquid *erat* in domo qualibet.
30 Quamobrem dixit Jahakob Schimhoni & Levi,perturbâstis me, qui fecistis,ut fœteam apud incolas regionis hujus,apud Cenahanæum, & apud Perizzæum : nam cùm ego *sim* hominibus paucis *instructus*,si congregaverint se adversùm me, cæsuri sunt me,& exscindar ego,& familia mea.
31 Illi verò dixerunt, an tanquam cum scorto ageret *quisquam* cum sorore nostra ?

C A P. X X X V. *Iahakob Beth-elem venit. Binjamino nascente moritur Rahel. Iitzchakum patrem sepelit.*

EDixit autem Deus Jahakobo,surge ascende Beth-elem, & conside ibi : & fac ibi altare Deo illi forti,qui apparuit tibi,quum fugeres metu Hesaui fratris tui.
2 Quapropter edixit Jahakob familiæ suæ, & omnibus,qui *erant* secum,removete Deos alieni *populi*,qui *sunt* inter vos, & mundate vos,ac mutate vestimenta vestra.
3 Postea surgentes ascendemus Beth-elem, ut faciam ibi altare Deo illi forti,qui exaudit me in die angustiæ meæ, & adfuit mihi in via illa, quâ profectus sum.
4 Afferentes itaque,dederunt Jahakobo omneis Deos alieni *populi*,qui *erant* in manu sua, & inaureis,quæ *erant* in auribus suis, abscondítque ea Jahakob sub illa quercu, quæ propè Schecemum *est*.
5 Deinde profecti sunt (nam inerat terror Dei civitatibus illis,quæ circumstabant ipsos,adeò ut non persequerentur abeuntes filios Jahakobi.)
6 Pervenítque Jahakob Luzum (quæ *civitas est* in regione Cenahanis, eáque *jam dicitur* Beth-el)ipse,& cunctus populus,qui *erat* cum ipso.
7 Et exstruxit ibi altare *Deo* forti Beth-elis, prout vocaverat locum illum: eò quòd illic se ipsi revelavisset Deus,quum fugeret metu fratris sui.
8 Mortua autem est Debora nutrix Ribkæ,ac sepulta infra Beth-elem,sub quadam quercu ; ideo vocavit *Iahakob* nomen illius Allonbacuth.
9 Tum apparuit Deus Jahakobo rursus in reditu ejus ex Padane Syriæ,& benedixit ei.
10 Nam dixit ei Deus, nomen tuum *est* Jahakob : non vocabitur deinceps nomen tuum *solùm* Jahakob , sed Jisraël *quoque* erit nomen tuum : ideo vocavit Jahakob nomen suum Jisraëlem.
11 Prætereà dixit ei Deus, *sum Deus* fortis,omnipotens,fructuosus esto,& multiplicator ; gens,imò cœtus gentium esto ex te: etiam reges è lumbis tuis prodeunto.
12 Regionem verò hanc, quam dedi Abrahamo & Jitzchako,tibi daturus sum: id est,semini tuo post te,dabo regionem hanc.
13 Postea ascendit ab illo Deus, in ipso loco,ubi loquutus fuerat cum illo.
14 Statuit autem Jahakob statuam in eodem loco,ubi loquutus est *Deus* cum ipso,statuam lapideam , inspersítque eam liquore , & perfudit eam oleo.
15 Quamobrem vocavit Jahakob Beth-elem, nomen illius loci,ubi loquutus est cum ipso Deus.
16 Deinde quum profectis Beth-ele superesset adhuc exiguum spatium itineris *conficiendum*,ut pervenirent Ephratam;pariens Rachel, difficiliore partu utebatur.
17 Fuit verò,quum difficili ampliùs partu uteretur ; ut diceret ei obstetrix , ne timeas , nam etiam hic tibi filius *est*.
18 Exeunte itaque animâ illius, quum moreretur,accidit, ut vocaret nomen ejus Ben-oni : sed Pater ejus vocavit eum Binjaminem.
19 Sic mortua est Rachel ; sepultáque in via,*spectante* Ephratam, ea *jam est* Beth-lechem :
20 Statuítque Jahakob statuam super sepulchrum ejus : ea *dicitur* statua sepulcri Rachelæ *in* hunc usque diem.
21 Deinde profectus Jisraël , tetendit tentorium suum ultra turrim Hederis.
22 Evenit autem,quum habitaret Jisraël in regione illa, ut abiens Reüben concumberet cum Bilha , concubinâ uxore patris sui: quod audivit Jisraël : erant autem filii Jahakobi duodecim.
23 Filii Leæ,primogenitus Jahakobi , Reüben , postea Schimhon , & Levi , & Jehuda, & Jissacar, & Zebulun.
24 Filii Rachelæ, Joseph , & Biniamin.
25 Filii autem Bilhæ , quæ ancilla fuit Rachelæ, Dan , & Naphthali.
26 Filii verò Zilpæ,quæ fuit ancilla Leæ: Gad , & Ascher : hi filii Jahakobi, qui editi sunt ei in Padane Syriæ.
27 Tandem pervenit Jahakob ad Jitzchakum patrem suum Mamrem , in urbem Arbah ; ea *jam est* Chebron , ubi peregrinus fuerat Abraham & Jitzchak :
28 Fuerunt autem dies Jitzchaki , centum octaginta annorum.
29 Quum itaque exspirans Jitzchak mortuus esset , aggregatúsque ad populos suos senex & satur diebus , sepeliverunt eum Hesau,& Jahakob filii ejus.

C A P. X X X V I. *Hesaui conjugia, à quo Gens Idumæorum,cujus Reges enumerantur.*

HÆ autem *sunt* generationes Hesaui , idem *est* Edom.
2 Hesau acceperat uxores suas è filiabus Cenahanæorum , Hadam filiam Elonis Chitthæi,& Aholibamam, filiam Hanæ , filiam Tzibhonis Chivvæi :
3 Deinde Basematham filiam Jischmahelis ; sororem Nebajothi ;

4 Peperit autem Hada Hesauo Elipha-
zum, Basematha verò peperit Rehuelem:
5 Et Aholibama peperit Jehuschum, Jah-
lamum, & Korachum: isti *sunt* filii Hesaui,
qui editi sunt ei in regione Cenahanis.
6 Assumserat autem Hesau uxores suas,
& filios suos, & filias suas, omnesque do-
mesticos suos, pecus quoque suum, & om-
nia jumenta sua, deniq; omnem possessio-
nem suam, quam acquisiverat in regione
Cenahanis: & abierat in regionem *Sehiris*
ante adventum Jahakobi fratris sui.
7 Erant enim eorum facultates amplio-
res, quàm ut habitarent simul, neque pote-
rat terra peregrinationum eorum ferre eos,
propter pecora eorum.
8 Habitabat ergo Hesau in monte Sehi-
ris: Hesau is *est* Edom.
9 Hæ autem *sunt* generationes Hesaui,
patris Edomæorum, in monte Sehiris.
10 Hæc nomina posterorum Hesaui;
Eliphaz filius Hadæ, uxoris Hesaui, Re-
huel filius Basemathæ, uxoris Hesaui.
11 Filii autem Eliphazi *sunt*: Theman,
Omar, Tzepho, & Gahtham, & Kenaz.
12 Thimnah verò *fuit* concubina uxor
Eliphazi, filii Hesaui, quæ peperit Eliphazo
Hamalekum: hi filii Hadæ, uxoris Hesaui.
13 Hi verò filii Rehuelis, Nachath, &
Zerach, Schamma, & Mizza: hi *sunt* filii
Basemathæ, uxoris Hesaui.
14 Hi denique filii Aholibamæ filiæ
Hanæ, filiæ Tzibhonis, uxoris Hesaui:
peperit enim Hesauo Jehuschum, & Jahla-
mum, & Korachum.
15 Hi *sunt* duces filiorum Hesaui; filio-
rum Eliphazi, qui fuit Hesaui primogeni-
tus, dux Theman, dux Omar, dux Tzepho,
dux Kenaz.
16 Dux Korach, dux Gahtham, dux Ha-
malek; hi duces Eliphazi, in regione Edo-
mææ, hi filii Hadæ.
17 Hi autem *duces* filiorum Rehuelis, filii
Hesaui; dux Nachath, dux Zerach, dux
Schamma, dux Mizza; hi duces Rehuele
orti in regione Edomææ, hi filii Basemathæ
uxoris Hesaui.
18 Hi denique *duces* filiorum Aholiba-
mæ, uxoris Hesaui, dux Jehusch; dux Jah-
lam, dux Korach: hi duces nati Aholiba-
mâ filiâ Hanæ, uxore Hesaui.
19 Isti *sunt* filii Hesaui, & isti duces ex
eis; is *est* Edom.
20 Hi *sunt* filii Sehiris Choræi, incolen-
tes eam regionem; Lotan, & Schobal, &
Tzibhon, & Hana.
21 Et Dischon, & Etzer; & Dischan: hi
duces Choræorum, filii Sehiris, in regione
Edomæa.
22 Fuerunt autem filii Lotanis, Chori, &
Heman; sororque Lotanis Thimnah.
23 Hi verò filii Schobalis, Halvan, & Ma-
nachath, & Hebal, Schepho, & Onam.
24 Et hi filii Tzibhonis, cùm Aja, tum
Hana: is *est* Hana, qui invenit mulos in
deserto, quum pasceret asinos Tzibhoni
patri suo,
25 Hi autem filii Hanæ, Dischon; Aho-
libama quoque filia Hanæ.
26 Et hi filii Dischanis; Chemdan, &
Eschban, & Jithran, & Ceran.
27 Hi *quoque* filii Etzeris; Bilhan, & Za-
havan, & Hakan.
28 Item hi filii Dischanis, Hutz, & Aran.
29 Hi duces Choræorum, dux Lotan,
dux Schobal, dux Tzibhon, dux Hana:
30 Dux Dischon, dux Etzer, dux Dischan;
hi duces Choræorum, per ducatus eorum,
in regione Sehiris.
31 Hi autem *sunt* Reges, qui regnaverunt
in regione Edomææ, antequam regnaret
Rex filiis Jisraëlis.
32 Primùm regnavit in Edomæa Belah,
filius Behoris, cujus civitas *fuit* nomine
Dinhaba.
33 Mortuo autem Belah, regnavit pro eo
Jobab, filius Zerachi, è Botzra.
34 Item mortuo Jobabo, regnavit pro eo
Chuscham, ex regione Themanæorum.
35 Item mortuo Chuschamo regnavit
pro eo Hadad, filius Bedadi, qui cecidit
Midianitas in agro Moabitarum: cujus ci-
vitas nomine *erat* Havith.
36 Item mortuo Hadado, regnavit pro
eo Samla, è Masreka.
37 Item mortuo Samlâ, regnavit pro eo
Schaul, ex Rechobothis ad flumen situs.
38 Item mortuo Schaüle, regnavit pro
eo Bahal-chanan, filius Hacboris.
39 Item mortuo Bahal-chanane, filio Hac-
boris, regnavit pro eo Hadar, cujus civitas
nomine *erat* Pahu: nomen verò uxoris ejus
Mehetabeel, *quæ erat* filia Matredis, & Me-
zahabensis.
40 Atque hæc *sunt* nomina ducum He-
saui, secundùm familias suas, per loca sua,
de nominibus illorum: dux Thimnah, dux
Halva, dux Jetheth.
41 Dux Aholibama, dux Ela, dux Pinon,
42 Dux Kenaz, dux Theman, dux Mib-
tzar.
43 Dux Magdiel, dux Hiran: hi *fuerunt*
duces Edomio nati, secundùm habitationes
suas in regione possessionis suæ, hic *fuit*
Hesau auctor Edomæorum.

CAP. XXXVII. *Josephi somnia. Fratrum æmulatio, ejus venditio, & in AEgyptum abductio.*

ITaque habitavit Jahakob in regione pe-
regrinationum patris sui, in regione Ce-
nahanis.
2 Illæ *sunt* generationes Jahakobi; Jo-
seph natus septendecim annos degebat,
pascens cum fratribus suis gregem (erat
enim puer) cum filiis Bilhæ, & cum filiis
Zilpæ uxorum patris sui: referebàtque Jo-
seph famam eorum malam ad patrem ipso-
rum.
3 Jisraël autem diligebat Josephum præ
omnibus filiis suis, eo quod filius esset ipsi
in senectute natus, feceràtque ei tunicam
versicolorem:
4 Videntes verò fratres ejus à patre suo
diligi eum præ omnibus fratribus ipsius,
oderant eum; adeò ut non possent alloqui
eum placidè.
5 Præterea quum somniaverat Joseph *ali-
quod* somnium, narrabat *illud* fratribus suis:
quamobrem magis adhuc oderant eum.
6 Nam dixit eis; audite nunc somnium
hoc, quod somniavi:
7 Ecce ergo nobis colligantibus segetum
fasces in quodam agro, ecce, inquam, surge-
bat

bat fascis meus, etiámque stabat: ecce autem circuibant fasces vestri,& incurvabant se fasci meo *honorem exhibentes.*

8 Tum dixerunt ei fratres ejus, ergóne planè regnaturus es super nos, aut planè dominaturus nobis? quare adhuc magis oderunt eum propter somnia ejus,& propter verba ejus.

9 Deinde quum somniâsset adhuc somnium alterum, narravit illud fratribus suis, & dixit, ecce somniavi adhuc somnium, ecce autem ipse Sol,& Luna,stellæq;undecim incurvabant se *honorem habentes* mihi.

10 Narrabat autem patri suo, & fratribus suis: sed increpans eum pater ejus,dicebat ei: quódnam *est* hoc somnium, quod somniâsti?an omnino venturi sumus ego,& mater tua,& fratres tui,ut incurvemus nos in terram *habituri honorem* tibi?

11 Invidebant itaque ei fratres ejus: pater verò ejus observabat rem ipsam.

12 Quum autem abiissent fratres ejus ad pascendum gregem patris sui apud Schecemum.

13 Dixit Jisraël Josepho, Nónne fratres tui pascunt apud Schecemum? adesdum,ut mittam te ad eos: qui dixit ei,ecce me.

14 Deinde dixit ei *Jahakob*, i nunc,cognosce de incolumitate fratrum tuorum, & de incolumitate gregis, & refer ad me aliquid: sic quum dimisisset eum è valle Chebronis,abiit *is* Schecemum versùs.

15 Invenit autem eum vir quidam ,quum ecce erraret per agrum ;& interrogavit eum vir ille,dicendo,quid quæris?

16 Qui dixit, fratres meos quæro; indica quæso mihi,ubínam illi pascant:

17 Dixit verò vir ille, profecti sunt hinc, nam audivi dicentes,eamus Dothajina: insequutus igitur Joseph fratres suos,invenit eos Dothanis.

18 Illi autem viderunt eum è longinquo; quúmque nondum accessisset ad ipsos, machinati fuerunt contra eum,ut morti traderent eum.

19 Dixerunt enim alter alteri, ecce dominus somniorum iste advenit.

20 Nunc igitur agite, interficiamus eum, & injiciamus eum in unam ex cisternis istis, postea dicemus,bestia mala devoravit eum: tandem videbimus, quid futura sint somnia ejus.

21 Sed quum audiret Reüben, eripuit eum è manibus illorum; dicens, non percutiemus eum lethaliter.

22 Nam dixit eis Reüben, ne effundite sanguinem; injicite eum in cisternam istam, quæ *est* in hoc deserto, & manum ne immittite in eum: ut eriperet eum è manu illorum, eúmq; reduceret ad patrem suum.

23 Itaque accidit,quum advenisset Joseph ad fratres suos,ut Josephum tunicam suam, tunicam illam versicolorem, quâ erat indutus, juberent exuere:

24 Et assumentes eum,projicerent in cisternam illam: cisterna autem illa vacua *erat*,non *erat* aqua in ea.

25 Deinde sedebant ad comedendum cibum; quum sublatis oculis suis viderunt, ecce autem cœtum commeantium Jischmaheëlitarum venientem ex Gilhade: quorum cameli ferebant myxaria & opobalsamum, & ladanum, pergentes,ut deportarent *ea in* Ægyptum:

26 Dixítque Jehuda fratribus suis, quid lucri futurum est,quum interfecerimus fratrem nostrum, & occultaverimus sanguinem ejus?

27 Agite vendamus eum Jischmahelitis istis,& manus nostra ne sit infesta ei, quia frater noster, caro nostra est: cui auscultaverunt fratres ejus.

28 Itaque transeuntibus quibusdam Midianitis mercatoribus, extrahentes, sustulerunt Josephum ex ipsa cisterna, vendidéruntque Josephum Jischmahelitis viginti *siclis* argenteis, qui deduxerunt Josephum in Ægyptum.

29 Reverso autem Reübene ad ipsam cisternam, ecce non *erat* Joseph in ea cisterna: & laceravit vestimenta sua.

30 Quamobrem reversus ad fratres suos dixit; puer ille non adest,ego verò quorsum iturus sum ego?

31 Tum acceperunt tunicam Josephi: & jugulantes hircum lactentem, intinxerunt tunicam illam sanguine ejus.

32 Postea miserunt tunicam illam versicolorem, & curantes ut ferretur ad patrem suum, dixerunt, hanc invenimus: agnosce nunc,utrum hæc tunica filii tui *sit* necne.

33 Ille verò agnoscens eam,dixit; tunica filii mei *est*,bestia mala devoravit eum: omnino discerptus est Joseph.

34 Lacerânsque Jahakob vestimenta sua, imposuit cilicium lumbis suis: luxítque propter filium suum diebus multis.

35 Et quamvis surrexissent omnes filii ejus,omnesque filiæ ejus ad consolandum eum, renuit consolationem admittere, dicens, *non faciam*, nam descensurus sum ad filium meum lugens in sepulcrum: flevit etiam illum pater ejus.

36 Medanæi autem vendiderunt illum *abductum* in Ægyptum, Potiphari aulico Parhonis,præfecto satellitum.

CAP. XXXVIII. *Jehudæ filii ex uxore Cenahanæa, eorum mali mores. Incestus cum Thamara,& liberi ex ea nati.*

Evenit autem per illud tempus, quum descendisset Jehuda *profectus* à fratribus suis; ut diverteret ad quendam Hadullamæum,cujus nomen *erat* Chira.

2 Et videns ibi Jehuda filiam cujusdam Cenahanæi,cui nomen *erat* Schuah,duceret eam *uxorem*,& congrederetur cum ea.

3 Itaque concipiens illa,peperit filium, cujus nomen *Jehuda* vocavit Herum.

4 Deinde concipiens iterum,peperit *illa* filium,cujus nomen vocavit Onanem.

5 Pòst rursus peperit præterea filium,cujus nomen *illa* vocavit Schelam:erat autem Jehuda Cezibi,quum hunc illa pareret.

6 Accepit autem Jehuda uxorem Hero primogenito suo,cujus nomen *fuit* Thamar.

7 Sed factum est, quum Her primogenitus Jehudæ malus *visus* esset in oculis Jehovæ,ut morti traderet eum Jehova:

8 Tum edixit Jehuda Onani, congredere cum uxore fratris tui, & fratris nomine duc eam: sic exsuscita semen fratri tuo.

9 Sciebat autem Onan,non fore suum semen illud: ideo evenit,si quando congres-

ſurus erat cum uxore fratris ſui,ut corrum-
peret *ſemen,effundens* in terram, ne ſuppe-
ditaret ſemen fratri ſuo.
10 Sed malum viſum eſt in oculis Jeho-
væ, quod faciebat iſte ; & morti tradidit
etiam iſtum.
11 Quamobrem dixit Jehuda Thamaræ,
nurui ſuæ, mane vidua in domo patris tui,
donec adoleverit Schela filius meus,dice-
bat enim , *videndum* ne moriatur hic quo-
que,ſicut fratres ejus : ſic abiens Thamar
manebat in domo patris ſui.
12 Quum autem dies multi elapſi eſſent,
mortua eſt filia Schuhæ , uxor Jehudæ : &
Jehuda ſe conſolaturus aſcendit ad tonſores
gregis ſui , ipſe cum Chira,amico ſuo Ha-
dullamæo Thimnam.
13 Quod ut renunciatum eſt Thamaræ
dicendo ; ecce ſocer tuus aſcendit Thim-
nam ad tondendum gregem ſuum :
14 Deponens *illa* veſtes viduitatis ſuæ à
ſe,operuit ſe peplo & obtexit ſe,conſeditque
in bivio,quod *eſt* in viaThimnam ver-
ſùs : videbat enim adoleviſſe Schelam , ſe
verò non fuiſſe datam ei uxorem.
15 Videns autem eam Jehuda,exiſtima-
vit eam eſſe ſcortum ; operuerat enim faci-
em ſuam.
16 Divertens itaque ad eam in viam il-
lam, dixit,age, quæſo, congrediar tecum,
non enim noverat nurum ſuam eſſe : quæ
dixit,quid dabis mihi,ut congrediaris me-
cum ?
17 Et ille,ego, inquit, miſſurus ſum hœ-
dum lactentem è grege : cui dixit illa, *ac-
quieſco,* ſi des pignus,donec miſeris illum.
18 Tum dixit *ille* ,quódnam *eſt* pignus,
quod dem tibi?& illa,ſigillum tuum,inquit,
ſudarium tuum,&ſcipio tuus,qui *eſt* in ma-
nu tua : itaque dans ei,congreſſus eſt cum
ea,& concepit ea ex illo.
19 Deinde ſurgens *Thamar* abiit , depo-
ſuítque peplum ſuum à ſe ; ac induit veſtes
viduitatis ſuæ.
20 Miſit autem Jehuda hœdum lactentem
illum per amicum ſuum Hadullamæum il-
lum,ut reciperet pignus ſuum è manu iſti-
us mulieris ; ſed non invenit eam :
21 Quúmque rogaret viros loci,ubi illa
fuerat , dicendo ,ubínam *eſt* meretrix illa,
quæ erat in iſto bivio ad hanc viam ? dixe-
runt,non fuit hic *ulla* meretrix.
22 Quamobrem reverſus ad Jehudam di-
xit,non inveni eam ; quinetiam homines
illius loci dixerunt,non fuit hic *ulla* mere-
trix.
23 Et dixit Jehuda,acceptum retineat ſi-
bi, ne ſimus contemtui : ecce miſeram hœ-
dum iſtum,tu autem non inveniſti eam.
24 Accidit verò, quum menſis quaſi ter-
tius ageretur,ut nunciaretur Jehudæ,dicen-
do,ſcortata eſt Thamar nurus tua,etiámque
ecce gravida *eſt* ex ſcortatione : quare di-
cebat Jehuda , educite eam ,ut comburatur.
25 Educebatur illa , quum *hominem* miſit
ipſa ad ſocerum ſuum,qui diceret : ex viro,
cujus hæc *ſunt*,ego ſum gravida : dicebátque,
recognoſce,quæſo,cujus *ſint* iſta,ſigil-
lum,ſudariúmque,&ſcipio iſte.
26 Quæ agnoſcens Jehuda dixit , juſtior
eſt me , quandoquidem *uxorem* non dedi
eam Schelæ filio meo : neque ampliùs de-
inceps cognovit eam.
27 Fuit demum,quo tempore pariebat
illa (ecce autem gemellos in ventre ejus.)
28 Fuit , inquam , quum illa pareret , ut
eorum unus exſeruerit manum : & acce-
ptum obſtetrix coccineum *filum*,dibaphum
alligavit manui ejus,dicendo,hic prodierit
primùm.
29 Sed fuit, quum *hic* retraxiſſet manum
ſuam, & ecce prodiret frater ejus , ut di-
ceret illa,quàm perrupiſti ! tua *eſt* eruptio ;
ideo vocavit *quiſq;* nomen ejus Peretzum.
30 Poſtea verò prodivit frater ejus : ad
cujus manum *erat* illud dibaphum :& voca-
vit *quiſque* Zerachum nomen ejus.

CAP. XXXIX. *Joſephi ſervitus,caſtitas, incarceratio,& in vinctos præfectura.*

JOſeph igitur deductus fuerat in Ægy-
ptum : emerátque eum Potiphar aulicus
Parhonis , præfectus ſatellitum , vir Ægy-
ptius, è manu Jiſchmahelitarum illorum,
qui deduxerant eum illuc.
2 Adfuit autem Jehova Joſepho,ut rebus
ſecundis uteretur, dum fuit in domo domi-
ni ſui Ægyptii.
3 Quum itaque videret Dominus ejus Je-
hovam adeſſe ei, & omnia, quæ ipſe facie-
bat Jehovam ſecundare in manu ejus :
4 Invenit Joſeph gratiam in oculis ejus,
adeò ut miniſtraret ei : poſtremò præfecit
eum domui ſuæ : & quicquid *erat* ſibi,tra-
didit in manum ejus.
5 Fuitque ex quo præfecerat eum domui
ſuæ, & omnibus, quæ *erant* ſibi,ut benedi-
ceret Jehova domui illius Ægyptii propter
Joſephum : inerat enim benedictio Jehovæ
omnibus, quæ *erant* ei domi & rure.
6 Quapropter relinquebat omnia, quæ
erant ſibi,in manu Joſephi,neque cognoſce-
bat cum eo de re ùlla,præterquàm de cibo,
quo veſcebatur ipſe : erat autem Joſeph
pulcer formâ & pulcer aſpectu.
7 Accidit itaque his rebus geſtis , ut at-
tolleret uxor domini ejus oculos ſuos in Jo-
ſephum,& diceret,concumbe mecum.
8 Qui renuens,dicebat uxori domini ſui,
dominus meus non cognoſcit mecum,quid
fiat in hac domo,ſed quicquid *eſt* ipſi,tradi-
dit in manum meam :
9 Ne ipſe quidem *eſt* me major in hac do-
mo : non enim ſubtraxit à me quicquam
præter te,quatenus uxor ejus es:quomodo
ergo facerem malum hoc maximum,&pec-
carem in Deum ?
10 Sic erat,quum alloqueretur ipſa Joſe-
phum quotidie;non acquieſcebat ei,ut cu-
baret juxta eam ,*aut* ut eſſet cum ea.
11 Evenit autem die quodam ejuſmodi,
quum veniſſet *Joſeph* domum,ad faciendum
opus ſuum : ut non eſſet quiſquam ex do-
meſticis ibi intus.
12 Tum illa prehendit eum veſte ejus,di-
cendo,concumbe mecum : ſed *is* relictâ ve-
ſte ſuâ in manu ejus , fugiens egreſſus eſt
foras,
13 Fuit ergo,quum illa videret eum reli-
quiſſe veſtem ſuam in manu ipſius ; & fu-
giſſe foras :
14 Ut inclamaret domeſticos ſuos, & lo-
queretur eis dicendo,videte,adduxit nobis
virum Hebræum ad illudendum nobis : ac-
ceſſerat

cesserat ad me, ut concumberet mecum, sed inclamavi voce magnâ.

15 Itaque accidit, quum audiret ille me sublatâ voce meâ inclamantem, ut relictâ veste suâ juxta me, fugerit & foras discesserit.

16 Deposuit autem vestem illius penes se, donec veniret dominus illius domum suam.

17 Tunc alloquuta est eum hujusmodi verbis, dicendo, accesserat ad me servus iste Hebræus, iste, quem adduxisti nobis, ut illuderet mihi:

18 Accidit autem, quum sublatâ voce meâ inclamarem, ut relinquens vestem suam juxta me, profugerit foras.

19 Fuit verò, quum audiret dominus illius verba uxoris suæ, quibus alloquebatur *ipsum* dicendo, omnino hæc fecit mihi servus tuus; ut accenderetur ira ejus.

20 Quamobrem rapiens dominus Josephi eum, tradidit ipsum *abducendum* in rotundam turrim, in locum, ubi vincti regis captivi *erant*: ut esset ibi Joseph in rotunda turri.

21 Sed adfuit Jehova Josepho, extendens in eum benignitatem, & effecit eum gratiosum in oculis præfecti turri.

22 Itaque præfectus turri credidit Josepho omneis vinctos, qui *erant* in turri: & quidquid facere solent ibi, id faciebat ipse.

23 Præfectus turri non inspiciebat in rem ullam planè, quæ *esset* in manu Josephi, eo quòd Jehova adesset ipsi: nam quæ faciebat ipse, Jehova secundabat.

CAP. XL. *Somnia servorum Pharaonis interpretatur Josephus, quæ via fuit ad libertatem.*

FUit autem his rebus gestis, quum peccaverunt à poculis regis & coquus, in dominum suum, in regem Ægypti.

2. Effervescens itaque Parho contra duos aulicos suos, contra præfectum à poculis, & contra præfectum coquis,

3 Tradidit eos in custodiam *abducendos*, in domum præfecti satellitum, in rotundam turrim, in locum ubi Joseph vinctus erat.

4 Et commisit præfectus satellitum Josephum cum eis, qui ministraret eis: fuerúntque in custodia *per multos* dies.

5 Somniaverunt autem somnium uterque illorum, quisque somnium suum nocte eâdem, conveniens interpretationi somnii, quod somniavit quisque; à poculis ille & coquus, qui *fuerant* regis Ægypti, qui vincti *erant* in rotunda illa turri.

5 Quum itaque venisset ad eos Joseph manè, respiciens eos, animadvertit quòd ecce mœsti essent.

7 Et interrogavit Satrapas Parhonis, qui secum *erant* in custodia, *in* domo domini sui, dicendo, quare vultus vestri afflicti *sunt* hodie?

8 Qui dixerunt ei, somnium somniavimus quisque, sed nemo *est*, qui interpretetur illud: dixit verò eis Joseph, annon Deo *sunt* interpretationes? narrate quæso mihi *illa*.

9 Narravit ergo præfectus à poculis somnium suum Josepho, & dixit ei, in somnio meo, quum ecce vitis coram me *esset*.

10 Quâ in vite tres *erant* palmites: ea tum quasi germinavit, erupit flos ejus, maturas botri ejus protulerunt uvas.

11 Erat autem poculum Parhonis in manu mea: accipiens itaque illas maturas uvas, exprimebam eas in poculum Parhonis, & porrigebam poculum ipsum in Parhonis manum.

12 Cui dixit Joseph, hæc *est* interpretatio ejus: tres illi palmites tres *dies* sunt.

13 Quum adhuc tertius futurus est dies, recensebit te Parho, idque restituendo te in statum tuum, porrigesque poculum Parhonis in manum ejus: secundùm rationem pristinam, quum esses à poculis ejus.

14 Quòd si memor eris mei apud te, quum bene erit tibi, tunc exerceas quæso erga me benignitatem, aut mentionem facias mei apud Parhonem, & facias, ut exeam ex ista domo.

15 Etenim omnino per plagium surreptus sum è terra Hebræorum: quin etiam hic non feci quicquam, cur ponerer in ista fovea.

16 Quum autem videret præfectus coquis eum bonam interpretationem attulisse; dixit Josepho, mihi quoque in somnio meo, quum ecce tria canistra crebris foraminibus super caput meum *essent*;

17 In canistro autem supremo strues esset è quolibet cibo Parhonis, opere coquinario? tum volucres comedebant ea è canistro illo, *quod erat* supra caput meum.

18 Cui respondens Joseph dixit: hæc *est* interpretatio ejus: tria canistra illa, tres dies sunt.

19 Quum adhuc tertius *futurus est* dies recensens Parho te, faciet, ne sit *deinceps recensio* tui, & suspendet te de ligno: comedentque volucres carnem tuam *ablatam* ex te.

20 Id autem factum est ipso die tertio, quo die editus fuerat Parho, quum faceret convivium omnibus servis suis: recensuit enim præfectum à poculis, & præfectum coquis inter servos suos.

21 Et restituit præfectum à poculis in suum poculi ministrandi munus; ut porrigeret poculum in manum Parhonis.

22 Præfectum verò coquis suspendit: quemadmodum interpretatus fuerat eis Joseph.

23 Non est autem præfectus à poculis recordatus Josephi; sed oblivioni tradidit eum.

CAP. XLI. *Somnium Parhonis, quod interpretatur Joseph, regno præfectus, Ægypto providet.*

FUit autem exacto justo biennii tempore, quum Parho somniaret, quòd ecce stabat juxta rivum quendam;

2 Ecce autem ex illo rivo ascendentes septem vaccas pulcras specie, & pingues carne: quæ pascebant in ulva:

3 Deinde, ecce septem vaccas alias ascendentes post eas ex illo rivo, deformes specie, & tenues carne: quæ stabant juxta vaccas illas ad ripam ipsius rivi:

4 Sed devorârunt illæ vaccæ deformes

specie & tenues carne septem illas vaccas pulcras specie & pingues; tunc evigilavit Parho.
5 Redormiscens verò somniavit secundò: ecce autem septem spicas assurgentes culmo uno pingues & bonâ formâ:
6 Deinde ecce septem spicas tenues & adustas Euro, provenientes post eas.
7 *Sed* deglutiverunt istæ spicæ tenues septem illas spicas pingues & plenas: quùmque evigilavit Parho, ecce somnium.
8 Quamobrem factum est ipso mane, quum consternatus esset animus ejus, ut mittens accerseret omnes magos Ægypti, & omnes sapientes ejus: quibus enarravit Parho somnium suum *utrumque*, sed nemo *fuit*, qui interpretaretur ea Parhoni.
9 Tunc alloquutus est præfectus à poculis Parhonem, dicendo: peccata mea ego recordaturus sum hodie;
10 Parho effervescens contra servos suos, tradiderat me in custodiam, in domo præfecti satellitum, me & præfectum coquis.
11 Somniaveramus autem somnium nocte eâdem ego & ille; convenienter interpretationi somnii, quod habuit quisque somniaveramus.
12 Erat autem ibi nobiscum puer Hebræus, servus præfecti satellitum, cui ut narravimus, somnia nostra interpretatus est nobis: cuique convenienter somnio suo interpretatus est.
13 Evenit enim, ut sicut interpretatus est nobis, ita esset: me restituit *Parho* in statum meum, illum verò suspendit.
14 Mittens itaque Parho accersivit Josephum, qui celeriter eductus est ex illa fovea: postea quum abrasisset caput & mutasset vestes suas, venit ad Parhonem:
15 Tunc Parho dixit Josepho, somnium somniavi, & nemo *est*, qui interpretetur illud: ego autem audivi de te dicentem, te *esse* intelligentem somnii, ut interpreteris illud.
16 Respondit verò Joseph Parhoni dicendo, non *est* penes me: Deus respondendo enunciabit prosperitatem Parhonis.
17 Dixit itaque Parho Josepho; in somnio meo, ecce me adstante ripæ cujusdam rivi.
18 Ecce, inquam, ex illo rivo ascendentes septem vaccas pingues carne, & pulcras formâ; quæ pascebant in ulva.
19 Deinde ecce septem vaccas alias ascendentes post eas macilentas, & malâ formâ admodum, & exhaustas carne: non vidi illis deformitate similes in tota terra Ægypti.
20 Sed devorârunt hæ vaccæ exhaustæ & malâ formâ, septem illas vaccas priores pingues:
21 Et quamvis pervenissent in ventrem istarum, non animadvertebatur illas venisse in ventrem istarum, adeò *manebat* species istarum mala, sicut antea: tum evigilavi.
22 Iterum videbam in somno meo: ecce autem spicas septem, quæ assurgebant culmo uno, plenas & bonâ formâ:
23 Deinde ecce septem spicas graciles, tenues, adustas Euro, provenientes post eas.
24 Sed deglutiverunt spicæ illæ tenues septem illas spicas bonâ formâ: atque hæc dixi Magis, sed nemo *fuit*, qui exponeret mihi.
25 Tunc dixit Joseph Parhoni, somnium Parhonis unum est: id, quod Deus ille facturus est, exponit Parhoni.
26 Septem illæ vaccæ bonâ formâ, septem anni sunt, & septem illæ spicæ bonâ formâ, septem anni sunt: somnium unum est.
27 Septem verò vaccæ istæ exhaustæ & malâ formâ ascendentes post illas, septem anni erunt, & septem spicæ exhaustæ, adustæ Euro: *hi* erunt septem anni famis.
28 Hoc *est* verbum, quo alloquebar Parhonem: quod Deus ipse facturus est, ostendit Parhoni.
29 Ecce septem anni venturi sunt, saturitatis magnæ in tota terra Ægypti.
30 Sed exsurgent septem anni famis post illos, quibus oblivioni tradetur tota ista saturitas in terra Ægypti: consumet enim fames ista hanc terram.
31 Neque animadvertetur saturitas illa in hac terra propter ipsam famem *eventuram* postea: eò quòd gravis futura sit valde.
32 Quòd autem iteratum est somnium apud Parhonem bis; *factum est*, quia stata est hæc res à Deo ipso, & festinanter facturus est illam Deus.
33 Nunc ergo provideat Parho *de viro* prudente & sapiente, quem constituat super terram Ægypti.
34 Incumbat in hanc rem Parho, & præficiat præfectos huic terræ: ut recipiat quintam *proventuum* terræ Ægypti septem illis annis saturitatis:
35 Qui colligant omne cibarium istorum annorum bonorum, qui adveniunt; & congerant commeatum, sub manu Parhonis: omne cibarium per civitates singulas, & asservent:
36 Ut sit illud cibarium in depositum pro incolis hujus terræ ad septem annos illos famis, qui futuri sunt in terra Ægypti; ac non excindatur terra hæc fame illâ.
37 Quum autem bona *videretur* hæc res in oculis Parhonis, & in oculis omnium servorum ejus,
38 Dixit Parho servis suis; an invenire possimus huic parem virum, in quo spiritus Dei *sit*?
39 Deinde Parho dixit Josepho, quandoquidem nota fecit Deus tibi omnia hæc; nemo *est* prudens & sapiens sicut tu.
40 Tu præeris domui meæ, & ad os te osculabitur universus populus meus: tantummodo hoc solio major te futurus sum.
41 Ampliùs Josepho dixit Parho, vide, constituo te super universam terram Ægypti:
42 Detrahénsque Parho annulum suum è manu sua, indidit illum in manum Josephi: jussitque ipsum induere vestes xylinas, & apposuit torquem aureum collo ejus.
43 Et jussit eum insidere currui secundano, qui *secundus* à se futurus esset, ut proclamarent *præcones* ante eum, flectenda esse genua,

genua, constituisse enim eum super universam terram Ægypti.

44 Denique Parho Josepho dixit, ego *sum* Parho: attamen sine te non attollet quisquam manum suam aut pedem suum in universa terra Ægypti.

45 Vocavit autem Parho nomen Josephi Tzophnathpahaneach, deditque ei Asenathan filiam Potipherahi Præsidis Oniorum uxorem: quando egressus est Joseph ad *obeundam* terram Ægypti.

46 Eratque Joseph natus triginta annos, quum stetit coram Parhone rege Ægypti; egressusque Joseph à conspectu Parhonis, obivit universam terram Ægypti.

47 Produxit verò terra septem illis annis saturitatis, manipulatim.

48 Collegit itaque septem annis omne cibarium, quæcunque *erant* in terra Ægypti, reposuitque per civitates cibarium, cibarium agri cujusque civitatis, qui circumstat ipsam, reposuit in ea.

49 Sic congessit Joseph commeatum multum valde, instar arenæ maris; adeò ut desierit numerare, eò quòd *esset* innumerus.

50 Josepho autem nati sunt duo filii, quum nondum advenisset *ullus* annus famis, quos peperit ei Asenath filia Potipherahi Præsidis Oniorum:

51 Vocavitque Joseph nomen primogeniti Menasschen: nam facit Deus, *inquit*, ut obliviscar omnem laborem meum, etiam *illum, qui fuit* à tota familia patris mei.

52 Nomen autem secundi vocavit Ephraiimum, quia me, *inquit*, fructuosum reddidit Deus in terra afflictionis meæ.

53 Sed absolutis septem illis annis saturitatis, quæ fuit in terra Ægypti;

54 Ubi cœperunt septem illi anni famis venire, quemadmodum prædixerat Joseph; fuit fames in omnibus regionibus *finitimis*, in tota verò terra Ægypti erat cibus.

55 Tandem verò, quum tota terra Ægypti ex fame laboraret, inclamavit populus Parhonem cibi causâ: sed dixit Parho omnibus Ægyptiis, ite ad Josephum, quod indixerit vobis, facite.

56 Et quia fames illa erat in universa superficie illius terræ, aperuit Joseph omnia *promptuaria*, in quibus commeatus erat; vendiditque Ægyptiis, quum invaluisset fames in terra Ægypti.

57 Præterea cujusque regionis *populi* veniebant in Ægyptum ad Josephum, ut emerent; eò quòd invaluisset fames in unaquaque regione.

CAP. XLII. *Fratrum Josephi in Ægyptum adventus, Josephi in eos inquisitio, & mixta rigore humanitas.*

QUum itaque videret Jahakob esse annonam in Ægypto: dixit Jahakob filiis suis, quare aspicitis alter in alterum?

2 Ecce, inquit, audivi esse annonam in Ægypto: descendite illuc, & comparantes *apportate* nobis inde, ut vivamus, ac non moriamur.

3 Descenderunt itaque fratres Josephi decem, ad comparandum commeatum & *asportandum* ex Ægypto.

4 (Binjaminem autem fratrem Josephi non mittebat Jahakob cum fratribus ejus; quia dicebat, *videndum*, ne obveniat ei exitium.)

5 Et venerunt filii Jisraëlis ad comparandum *annonam* inter alios advenientes; quia erat eadem fames in terra Cenahanis.

6 Joseph autem is, qui imperium habebat in ea regione, idem *erat*, qui curabat vendi *annonam* toti populo terræ: advenientes itaque fratres Josephi, incurvaverunt se vultu *demisso* in terram ei *honorem exhibentes*.

7 Ac Joseph *quidem* videns fratres suos, agnovit eos; sed alienum se fingens eis, alloquutus est eos duriter, & dixit eis, unde advenitis? cui dixerunt, è regione Cenahanis ad comparandum cibarium.

8 Agnovit ergo Joseph fratres suos, licèt ipsi non agnoscerent eum.

9 Et recordatus Joseph illorum somniorum, quæ somniaverat de eis, dixit eis: exploratores estis, ad inspiciendum nudas partes hujus terræ venistis.

10 Qui dixerunt ei, non, domine mi, nam servi tui venerunt ad comparandum cibarium.

11 Nos omnes filii unius viri sumus: probi sumus, nunquam fuerunt servi tui exploratores.

12 Hic autem dixit illis, nequaquam, nam ad inspiciendum nudas partes hujus terræ venistis.

13 Tandem dicentibus, duodecim fratres fuimus servi tui, filii viri unius in regione Cenahanis: quorum ecce minimus *est* cum patre nostro hodie, unus verò non superest.

14 Dixit illis Joseph; hoc illud *est*, quo alloquutus sum vos dicendo, exploratores estis.

15 Hac re probabimini: ita vivat Parho, ut exibitis hinc, nisi quum advenerit huc frater vester minimus.

16 Mittite ex vobis unum, qui recipiens *adducat* fratrem vestrum; vos autem vincti estote, ut probentur verba vestra, an veritas *sit* penes vos: sin autem minùs, ita vivat Parho, *ut probatum fuerit*, vos exploratores esse.

17 Itaque contraxit eos in custodiam tribus diebus.

18 Postea dixit eis Joseph, die illorum tertio, hoc facite & vivite; Deum illum ego timeo:

19 Si probi estis, frater unus ex vobis vinctus maneat in loco custodiæ vestræ: vos autem abite, exportate annonam, & si cujus rei fame tenentur familiæ vestræ.

20 Deinde fratrem vestrum minimum adducite ad me, ut vera probentur verba vestra, & non moriamini; & illi fecerunt ita.

21 Tum dicebant alter alteri; imò rei sumus de fratre nostro, qui videbamus angustiam animæ ejus, quum deprecaretur nos, nec tamen auscultavimus: idcirco angustia hæc obvenit nobis.

22 Et respondebat eis Reüben dicendo, nonne alloquebar vos, dicendo, ne peccetis in istum adolescentem? sed non auscultastis, ideo etiam sanguis ejus ecce reposcitur.

23 Ipsi autem nesciebant Josephum intelligere, eò quòd interpres *fuerat* inter eos.

24 Sed

24 Sed divertens *Ioseph* ab illis, flevit: deinde reversus ad eos,alloquutus est eos,& accipiens ex eis Schimhonem, vinxit eum ante oculos ipsorum.

25 Et præcepit Joseph,ut implerent *ministri* instrumenta eorum commeatu, restituendo insuper pecuniam eorum cuique in saccum suum,&dando illis viaticum ad iter; curavit denique agi cum illis rectè.

26 Imponentes itaque annonam suam asinis suis,abierunt inde:

27 Aperiens autem illorum unus saccum suum, ut daret pabulum asino suo in quodam diversorio; quum videret pecuniam suam,quæ ecce *erat* in ore manticæ suæ:

28 Dixit fratribus suis,restituta est pecunia mea, etiámque ecce *illam* in mantica mea: quamobrem defecit animus illorum, & exterriti sunt, dicendo alter alteri,quid hoc *est quod* fecit nobis Deus?

29 Sed ubi venerunt ad Jahakobum patrem suum in regionem Cenahanis,enunciaverunt ei omnia,quæ acciderant sibi,dicendo:

30 Loquutus est vir ille,dominus ejus terræ,nobiscum duriter; & excepit nos tanquam exploratores illius terræ.

31 Quum verò dixissemus ei; probi sumus,nunquam fuimus exploratores,

32 Duodecim fratres fuimus filii patris nostri; unus non superest,& minimus hodie *est* cum patre nostro in regione Cenahanis:

33 Dixit nobis vir ille,dominus ejus terræ: hac re cognoscam vos esse probos: fratrem ex vobis unum relinquite apud me; & id, cujus fame tenentur familiæ vestræ, accipite atque abite:

34 Postea adducite fratrem vestrum minimum ad me,ut cognoscam,vos non exploratores,sed probos esse:fratrem vestrum reddam vobis, & hac terrâ negotiari poteritis.

35 Accidit autem ipsis evacuantibus saccos suos,ut ecce cuique fasciculus pecuniæ suæ in sacco suo *esset*: quamobrem videntes fasciculos pecuniæ suæ,ipsi & pater ipsorum timuerunt.

36 Dixítque illis Jahakob pater ipsorum, me orbatis; Joseph non superest,& Schimhon non superest,& Binjaminem intercipereis? contra me sunt hæc omnia.

37 Sed alloquutus est Reuben patrem suum,dicendo,hos duos filios meos morti tradito,si non reduxero ad te: trade illum in manum meam,& ego reducam illum ad te.

38 Et ille: non descendet,inquit,filius meus vobiscum: nam hujus frater mortuus est,atque hic solus est relictus, cui si obvenerit exitium in hoc itinere,quod estis obituri, sic demiseritis canitiem meam mœrore in sepulcrum.

CAP. XLIII. *Reditus fratrum cum Binjamine,quos Ioseph convivio excipit.*

INterea fames illa ingravescebat in terra.

2 Fuit ergo absolventibus ipsis comedere annonam illam,quam attulerant ex Ægypto; ut ediceret eis pater ipsorum, redite, comparate nobis paulum cibarii.

3 Jehuda verò alloquutus est eum,dicendo: serio contestatus est nos vir ille,dicendo: non estis visuri faciem meam,nisi frater vester adfuerit vobiscum.

4 Si missurus es fratrem nostrum nobiscum; descendemus, & comparabimus tibi cibarium.

5 Quòd si non missurus es,non descendemus; nam vir ille dixit nobis,non estis visuri faciem meam, nisi frater vester adfuerit vobiscum.

6 Tum dixit Jisraël,quare malo affecistis me? quòd indicâstis viro illi,an vobis adhuc *esset* frater?

7 Qui dixerunt, diligenter percunctatus est vir ille de nobis,& de cognatione nostra, dicendo, an adhuc pater vester vivit? an *est* vobis frater? & indicavimus ei pro ratione verborum istorum: poteramúsne ullo pacto cognoscere dicturum illum fuisse, facite,ut descendat frater vester?

8 Postea dixit Jehuda Jisraëli,patri suo, mitte puerum hunc mecum, & surgentes abibimus: ut vivamus, ac non moriamur, & nos,& tu,& parvuli nostri.

9 Ego spondeo pro eo,de manu meâ reposcito eum: si non reduxero eum ad te,& stitero eum coram te,omnino peccavero in te omnibus diebus.

10 Etenim nisi cunctati fuissemus,jam reversi fuissemus bis *in* hoc *tempore*.

11 Dixit ergo eis Jisraël pater ipsorum,si ita jam *faciendum est*,id facite; accipite de laudatissimis rebus hujus regionis in vasis vestris,& deferte ad virum illum munus: parum opobalsami, & parum mellis,myxaria & ladanum,nuces terebinthinas,& amygdalas.

12 Pecuniæ quoque duplum accipite in manu vestrâ: pecuniam verò illam,quæ restituta fuit in ore manticarum vestrarum, acceptam referte in manu vestrâ; fortassis error est.

13 Fratrem quoque vestrum accipite; & surgite,redite ad virum illum.

14 *Deus* autem fortis omnipotens det vobis *consequi* misericordiam coram viro illo, ut dimittat vobis fratrem vestrum alterum, & Binjaminem:ego verò,quum orbatus fuero,orbatus fuero.

15 Tum homines isti accepto munere illo, duplóque pecuniæ accepto in manu sua cum Binjamine; surgentes descenderunt in Ægyptum,steterúntq; in conspectu Josephi:

16 Videns autem Joseph cum eis Binjaminem, dixit ei, qui præerat domui suæ: duc homines istos intrò: & macta animalia, & para, mecum enim comedent homines isti meridie.

17 Fecítque vir ille sicut edixerat Joseph: & introduxit vir ille homines istos in domum Josephi.

18 Sed timuerunt homines isti,quum ducerentur in Josephi domum; quia dicebant: de causa illius pecuniæ,quæ reposita fuit in manticis nostris priùs,nos introducimur; ut volutetur supra nos,& irruat in nos,mancipetque nos *sibi* servos,& asinos nostros,

19 Et accedentes ad virum illum,qui præerat domui Josephi,alloquuti sunt eum in ostio domûs ipsius,

20 Dixerúntque, *attende* ad me,domine mi: tantummodo descenderamus antea ad comparandum cibarium.

21 Accidit autem, quum venissemus in diversorium quoddam, ut aperientibus nobis manticas nostras, ecce pecunia cujusque *esset* in ore manticæ suæ, pecunia nostra secundùm pondus suum: eam itaque retulimus in manibus nostris.

22 Præterea pecuniam alteram descendentes attulimus in manibus nostris, ad comparandum cibarium: nescimus, quis reposuerit pecuniam nostram in manticis nostris.

23 Et *ille* pax, inquit, *sit* vobis, ne timeatis, Deus vester, & Deus patris vestri dedit vobis thesaurum in manticis vestris, pecunia vestra pervenit ad me: & eduxit ad eos Schimhonem.

24 Introduxit igitur vir ille homines istos in domum Josephi: quúmque dedisset aquam, ut lavarent pedes suos, dedit quoque pabulum asinis ipsorum.

25 Interea parabant munus suum, dum veniret Joseph sub meridiem; ut audierunt, se ibi sumpturos cibum:

26 Quum verò Joseph advenisset domum, attulerunt ad eum munus illud, quod *habebant* in manu suâ intrò: &, *honorem exhibuerunt*, illi incurvantes se in terram.

27 Et ille rogans eos de prosperitate, dixit, an prosperè est patri vestro, seni illi, quem dicebatis? an adhuc vivit?

28 Qui dixerunt, prosperè est servo tuo patri nostro is adhuc vivit: & inclinato vertice incurvaverunt se *honorem exhibentes*.

29 Postea sublatis oculis suis, contemplatus Binjaminem fratrem suum, filium matris suæ, dixit, hiccene *est* frater ille vester minimus quem dixeratis mihi? & dixit, Deus gratiosus esto tibi, fili mi.

30 Joseph autem, quia æstuabant viscera misericordiæ ipsius erga fratrem suum, festinavit quærere, ubi fleret; & ingressus quoddam cubiculum, flevit in eo.

31 Postea lotâ facie suâ egressus; continebat se, & dixit, apponite cibum.

32 Itaque apposuerunt ei seorsim, & illis seorsim: Ægyptiis vero comedentibus apud eum seorsim, non enim poterant Ægyptii sumere cum Hebræis cibum, quia abominationi id est in Ægypto.

33 Sederunt autem coram eo, primogenitus secundùm primogenita sua; & qui minor *erat* secundùm minorem ætatem suam; adeò ut mirabundi *respicerent* homines illi alter ad alterum.

34 Et accipiens fercula de eo, quod *erat appositum* in conspectu suo, *mittebat Joseph* ad eos, majúsque fuit ferculum Binjaminis, quàm fercula singulorum illorum quintuplo: sic convivati sunt, & affatim biberunt cum eo.

CAP. XLIV. *Joseph cum fratribus astutè agit, eósque variè exagitat.*

1 Deinde præcepit *Joseph* ei, qui præerat domui suæ, dicendo; imple manticas hominum istorum cibario, quantum poterunt ferre: & repone pecuniam cujusque in ore manticæ suæ.

2 Scyphum verò meum, scyphum argenteum ponito in ore manticæ minimi, & pecuniam annonæ ejus: itaque fecit secundùm verbum Josephi, quod loquutus fuerat.

3 *Posterum* manè illuxerat, quando homines isti dimissi sunt, ipsi cum asinis suis.

4 Ipsi egressi civitate illâ non longè abscesserant, quum Joseph dixit ei, qui præerat domui suæ, surge, persequere homines istos: & ubi assequutus fueris eos, dices eis, cur rependitis malum pro bono?

5 Nonne ille est, in quo solet dominus meus bibere? & nonne ipse experimento certo didicerit per illum, *quales sitis*? malè egistis, quod fecistis *illud*.

6 Assequutus itaque est eos, & alloquutus verbis ejusmodi.

7 Ii verò dixerunt illi, quare loquitur dominus meus talia verba? absit servis tuis, ut faciant rem ejusmodi.

8 En pecuniam, quam inveneramus in ore manticarum nostrarum retulimus ad te è regione Cenahanis: quomodo ergo furati essemus è domo domini tui argentum vel aurum?

9 Apud quem ex servis tuis reperitur, is moriturus est: quin etiam nos erimus domino meo servi.

10 Qui dixit, jam etiam prout loquuti estis, sic esto: apud quem reperietur, is esto mihi servus, vos autem estote innoxii

11 Itaque festinaverunt dimittere quisque manticam suam in terram; & aperuerunt quisque manticam suam.

12 Et ille scrutatus est, à maximo incipiens & in minimo desinens: inventus autem est scyphus ille in mantica Binjaminis.

13 Tunc lacerârunt vestimenta sua; quúmque imposuisset onus quisque asino suo; reversi sunt in civitatem illam.

14 Venit itaque Jehuda cum fratribus suis in domum Josephi, quum ipse adhuc esset illic: & prociderunt ante faciem ejus in terram.

15 Dixit autem eis Joseph, quódnam est facinus istud, quod fecistis? an ignorabatis virum, cujusmodi *ego sum*, certo posse experimento discere?

16 Tum dixit Jehuda, quid diceremus domino meo? quid eloqueremur? aut quo purgaremus nos? Deus ipse deprehendit iniquitatem servorum tuorum, ecce nos servos domino meo, tam nos, quàm eum, in cujus manu inventus est scyphus ille;

17 Et *ille*, absit mihi, inquit, ut faciam hoc, vir ille, in cujus manu inventus est scyphus, is *esto* mihi servus, vos autem ascendite cum pace ad patrem vestrum.

18 Sed accedens ad eum Jehuda, dixit, *Attende* ad me domine mi: loquatur quæso servus tuus verbum audiente domino meo, nec accendatur ira tua in servum tuum: nam tu *es* perinde ac Parho.

19 Dominus meus interrogaverat servos suos, dicendo; estne vobis pater aut frater?

20 Diximus vero domino meo, est nobis pater senex & natus senectutis *frater* minimus, frater autem ejus mortuus est, & relictus est ipse solus ex matre sua, ideo pater ejus deamat ipsum.

21 Dixisti servis tuis, facite ut descendat ad me; & oculis meis intuear illum.

22 Et quamvis diceremus domino meo, non poterit puer ille relinquere patrem suum; simulac reliquerit patrem suum, morietur pater;

23 Di-

23 Dixisti servis tuis,nisi descenderit frater vester minimus vobiscum,non ampliùs deinceps videbitis faciem meam.

24 Fuitque , quum ascendissemus ad servum tuum, patrem meum ; ut nunciaremus ei verba domini mei.

25 Postea dicente patre nostro ; revertimini,comparate nobis parùm cibarii :

26 Diximus,non possumus descendere: sed si fuerit frater noster minimus nobiscum, descendemus, quia non possumus videre faciem illius viri , si frater hic noster minimus non fuerit nobiscum.

27 Dixit autem servus tuus,pater meus nobis,vos novistis duos peperisse mihi uxorem meam :

28 Digresso autem priore à me,dixisse me, profectò omnino discerptus fuerit: nec vidisse eum hactenus.

29 Quòd si abduxeritis hunc quoque à facie mea,& obvenerit ei exitium ; deduxeritis canitiem meam in sepulcrum malo.

30 Nunc igitur, quum venero ad servum tuum,patrem meum,si hic puer non fuerit nobiscum ; prout anima illius animæ hujus devincta est :

31 Accidet, ut moriatur, quum puerum hunc non adesse viderit: sic deduxerint servi tui,canitiem servi tui,patris nostri,mœrore in sepulcrum.

32 Cùm servus tuus spospondit pro hoc puero *abducturus* à patre meo,dicendo; nisi reduxero eum ad te,utique peccavero in patrem meum omnibus diebus.

33 Ideo nunc maneat quæso servus tuus loco hujus pueri,servus domino meo : hic autem puer ascendat cum fratribus suis.

34 (Nam quomodo ascenderem ad patrem meum, cùm hic puer non erit mecum ?) ne videam illud malum,quod deprehensurum est patrem meum.

CAP. XLV. *Ioseph se fratribus patefacit, eósque solatur,& patrem accersit.*

Quare quum non posset Joseph se continere coram omnibus adstantibus sibi, exclamavit, facite, ut exeat quisque à me : sic non remansit quisquam cum eo,quando se cognoscendum præbuit Joseph fratribus suis :

2 Tunc edidit vocem suam cum fletu; adeò ut audierint Ægyptii,audierit etiam familia Parhonis :

3 Et dixit Joseph fratribus suis,ego *sum* Joseph,an adhuc pater meus vivit? sed non poterant fratres ejus respondere ei , quia perturbati erant ex conspectu ejus.

4 Quapropter dixit Joseph fratribus suis, accedite quæso ad me,& accesserunt: tum dixit, ego *sum* Joseph frater vester ,quem vendidistis *deducendum* in Ægyptum :

5 Sed nunc,ne vos dolore crucietis,neque displiceat in oculis vestris,quòd vendidistis me *adducendum* huc : nam victûs causâ misit me Deus ante vos.

6 Jam enim biennium fames *est* in terra: *supersunt* autem adhuc quinque anni,quibus non erit aratio,aut messis.

7 Misit itaque me Deus ante vos,ut efficiat vos superstites in hac terra ; & ut in vita conservet vos,liberatione maximâ.

8 Nunc itaque nequaquam vos *estis*,qui misistis me huc,sed Deus ipse : qui constituit me patrem apud Parhonem,& dominum toti familiæ ejus,præfectúmque in universa terra Ægypti.

9 Festinate,& ascendite ad patrem meum, & dicite ei,sic ait filius tuus Joseph,constituit me Deus dominum toti Ægypto: descende ad me,ne subsistito :

10 Ut habites in terra Goschenis,& sis vicinus mihi tu,& filii tui,& filii filiorum tuorum ; gregésque tui,& armenta tua,& omnia,quæ sunt tibi.

11 Et te sustentem ibi,quia adhuc quinque annos *futura est* fames : ne paupertate consumaris tu,&.familia tua, & omnia,quæ *sunt* tibi.

12 Ecce autem oculi vestri vident,&oculi fratris mei Binjaminis ; os meum *ipsum esse*,quod alloquitur vos.

13 Nunciabitis igitur patri meo omnem gloriam meam in Ægypto , & quæcunque vidistis: ac festinantes deducetis huc patrem meum.

14 Tum ruens in collum Binjaminis fratris sui flebat: Binjamin quoque flebat ad collum ejus.

15 Osculatúsque omnes fratres suos,flebat super eos : Postea demum loquuti sunt fratres ejus cum eo.

16 Quum itaque rumor iste auditus esset in domo Parhonis,dicendo,venerunt fratres Josephi ; bonum visum est in oculis Parhonis,& in oculis servorum ejus,

17 Edixitque Parho Josepho,dic fratribus tuis,hoc facite : onerate jumenta vestra,& abeuntes redite in regionem Cenahanis.

18 Inde assumite patrem vestrum,& familias vestras,& redite ad me : daturus sum vobis, quod est præstantissimum *in terra Ægypti*,ita vescimini pinguedine hujus terræ.

19 Tu autem *Ioseph* mandato instructus es,hoc facite : sumite vobis è terra Ægypti plaustra pro parvulis vestris,& pro uxoribus vestris,& deportantes patrem vestrum redite.

20 At oculum vestrum ne tædeat propter supellectilia vestra : nam quod est præstantissimum in universa terra Ægypti ,vestrum est.

21 Facientibus ergo sic filiis Jisraëlis,dedit eis Joseph plaustra ex mandato Parhonis ; dedit etiam eis viaticum ad illud iter :

22 Ac eis quidem omnibus donavit viritim mutandas vestes; Binjamini verò dedit trecentos *siclos* argenteos,& quinque vestes mutandas :

23 Patri autem suo misit consimiliter,decem asinos,portantes de rebus præstantissimis Ægypti,& decem asinos portantes commeatum, panis & opsonii patri suo ad iter illud.

24 Tandem verò,quum dimitteret fratres suos ut abirent ; edixit eis,ne commoveamini in hoc itinere.

25 Sic ascendentes ex Ægypto,venerunt in regionem Cenahanis ad Jahakobum patrem suum.

26 Cui quum renunciarent dicendo adhuc Joseph vivit,& ipsum præesse universæ terræ Ægypti ; defecit animus ejus,quia non credebat eis.

27 Sed quum eloquuti essent apud eum omnia

omnia verba Josephi, quibus erat alloquutus ipsos, vidissetque plaustra, quæ miserat Joseph ad deportandum ipsum, revixit spiritus JahaKobi patris eorum.
28 Et dixit Jisraël, sufficit, adhuc Joseph filius meus vivit: ibo, & videbo eum, antequàm moriar.

CAP. XLVI. *Iahakob in Ægyptum venit, quem Ioseph recreat, & universæ ejus familiæ prospicit.*

PRofectus itaque Jisraël cum omnibus, quæ *erant* ipsi, venit in Beer-schebah; ubi mactavit victimas Deo patris sui Jitzchaki.
2 Et alloquens Deus Jisraëlem in visionibus nocturnis, dixit, JahaKob, JahaKob: quo dicente, ecce me,
3 Dixit, Ego *sum Deus* ille fortis, Deus patris tui: ne timeas à descensu in Ægyptum: nam patrem gentis magnæ efficiam te ibi.
4 Ego descendam tecum in Ægyptum, & ego faciam, ut ascendas, similiter ascendendo *tecum*: & Joseph imponet manum suam oculis tuis.
5 Surrexit ergo JahaKob *profecturus* è Beer-schebah, deportaveruntque filii Jisraëlis JahaKobum patrem suum, parvulosque suos, & uxores suas plaustris, quæ miserat Parho ad deportandum eum.
6 Assumpserunt quoque pecora sua, & facultates suas, quas comparaverant in regione Cenahanis, & pervenerunt in Ægyptum, JahaKob & universum semen ejus cum eo:
7 Filios suos, & filios filiorum suorum secum, filias suas, & filias filiorum suorum, denique totum semen suum, deduxit secum in Ægyptum.
8 Hæc autem *sunt* nomina Jisraëlitarum, venientium in Ægyptum, JahaKob & filii ejus: primogenitus JahaKobi, Reuben.
9 Filii autem Reubenis, Chanoc, & Pallu, & Chetzron, & Carmi.
10 Et filii Schimhonis, Jemuel, & Jamin, & Ohad, & Jacin, & Tzochar; Schaul quoque filius cujusdam Cenahanitidis.
11 Et filii Levi, Gerschon, Kehath, & Merari.
12 Et filii Jehudæ, Her, & Onan, & Schela, & Peretz cum Zeracho: etsi mortuus erat Her & Onan in regione Cenahanis, sed erant filii Peretzi, Chetzron & Chamul.
13 Et filii Jissascaris, Tholah, & Puva, & Job, & Schimron.
14 Et filii Zebulunis, Sered, & Elon, & Jachleel.
15 Hi *sunt* filii Leæ, quos pepererat JahaKobo in Padane Syriæ, & una Dina filia ejus: omnes animæ, *ipse*, filii ejus, filiæque ejus triginta tres.
16 Et filii Gadis, Tziphion, & Chaggi, Schuni, & Etzbon, Heri & Arodi, & Areeli.
17 Et filii Ascheris, Jimna, & Jischva, & Jischvi, & Beriha, & Serach soror eorum: filii autem Berihæ, Cheber & Malciel.
18 Hi sunt filii Zilpæ, quam dederat Laban Leæ filiæ suæ: & illa peperit istos JahaKobo, sexdecim animas.
19 Filii Rachelæ uxoris JahaKobi, Joseph, & Binjamin.
20 Nati autem sunt Josepho in terra Ægypti, quos peperit ei Asenath filia Potipherahi Præsidis Oniorum, Menasche & Ephrajim.
21 Et filii Binjaminis Belah & Bezer, & Aschbel, Gera, & Nahaman, Echi & Rosch, Muppim, & Chuppim & Ard.
22 Hi *sunt* filii Rachelæ, qui editi sunt JahaKobo, omnes animæ quatuordecim:
23 Filii autem Danis Chuschim.
24 Et filii Naphthali, Jachtzeel, & Guni & Jetzer & Schillem.
25 Hi *sunt* filii Bilhæ, quam dederat Laban Rachelæ filiæ suæ: & *illa* peperit istos JahaKobo, omnes animæ septem.
26 Omnes animæ, quæ ingressæ sunt *cum* JahaKobo in Ægyptum, egressi è femore ejus, exceptis uxoribus filiorum JahaKobi; omnes animæ sexaginta sex *erant*.
27 Filii autem Josephi, qui editi sunt ei in Ægypto, sunt animæ duæ: *sic* omnes animæ familiæ JahaKobi, quæ venit in Ægyptum, *sunt* septuaginta.
28 Jehudam autem miserat ante se ad Josephum, qui præmoneret *eum*, ut veniret obviam sibi in Goschenem: ut convenirent in terram Goschenis.
29 Jungens itaque Joseph currum suum, ascendit obviam Jisraëli patri suo in Goschenem: quumque *Ioseph* se aspiciendum obtulisset ei, irruit *Iahakob* in collum ejus, flevitque ad collum ejus diu.
30 Et dixit Jisraël Josepho, moriar hac vice: quandoquidem vidi faciem tuam, quum tu adhuc vivis.
31 Deinde dixit Joseph fratribus suis & familiæ patris sui, ascendam, ut renunciem Parhoni: sed dicam ei, fratres mei & familia patris mei, quæ *erat* in regione Cenahanis, venerunt ad me:
32 *Sunt* autem homines isti pastores gregis, nam homines pecuarii *semper* fuerunt: gregesque suos & armenta sua, & quæcunque *erant* eis, adduxerunt.
33 Erit autem, quum vocaverit vos Parho, ut dicat, quæ sunt opera vestra?
34 Tunc dicetis, homines pecuarii fuerunt servi tui ab adolescentia nostra tum nos, tum majores nostri; ut habitetis in terra Goschenis, quia abominationi *est* Ægypto omnis pastor gregis.

CAP. XLVII. *Ioseph fratres primùm, deinde patrem suum ad regem adducit, iisque commodam habitationem obtinet.*

VEniens ergo Joseph nunciavit Parhoni; ac dixit, pater meus, & fratres mei cum gregibus suis, & armentis suis, & omnibus, quæ *sunt* ipsorum, advenerunt ex regione Cenahanis: ecce autem ipsos in terra Goschenis.
2 Et partem fratrum suorum assumens, quinque *videlicet* homines, stitit eos coram Parhone.
3 Tum dixit Parho fratribus ejus, quæ *sunt* opera vestra? qui dixerunt Parhoni, pastor gregis *est quisque* servorum tuorum, tum nos, tum majores nostri.
4 Dixerunt insuper Parhoni, ad hospitandum in hac terra venimus, eò quòd non *esset* pascuum gregibus, quos *habent* servi tui; gravis enim *est* hæc fames in regione Cenahanis: nunc itaque habitent, quæsumus, servi tui in terra Goschenis.
5 Quamobrem alloquutus est Parho Josephum,

phum, dicendo, pater tuus & fratres tui venerunt ad te.
6 Terra Ægypti exposita est tibi,in optimo *loco* hujus terræ colloca patrem tuum & fratres tuos,habitent in terra Goſchenis : quòd si noveris,& sint inter eos homines strenui, hos constitues magistros pecuariæ super *illos*,qui *sunt* mihi.
7 Adducens quoque Joseph Jahakobum patrem suum,statuit eum coram Parhone,& benedixit Jahakob Parhoni.
8 Tum dixit Parho Jahakobo ; quot *sunt* dies annorum vitæ tuæ?
9 Dixit verò Jahakob Parhoni,dies annorum peregrinationum mearum *sunt* centum triginta annorum : pauci & mali fuerunt dies annorum vitæ meæ,neque attigerunt dies annorum vitæ patrum meorum, quibus diebus illi peregrinati sunt.
10 Quúmque benedixisset Jahakob Parhoni,egressus est à conspectu Parhonis.
11 Collocans itaque Joseph patrem suum, & fratres suos,dedit eis possessionem in terra Ægypti in optimo *loco* ejus terræ,in regione Rahmeſesi ; quemadmodum præceperat Parho.
12 Sustentavítque Joseph patrem suum, & fratres suos,& universam familiam patris sui,cibo *quasi* in os parvulorum *indito*.
13 Quum autem cibus non esset in tota terra , eò quòd gravis erat fames illa valde; furebat terra Ægypti & regio Cenahanis propter famem istam.
14 Et collegit Joseph totam pecuniam, quæ inveniebatur in terra Ægypti,& in regione Cenahanis pro annona , quam illi comparaverant: intulítque Joseph pecuniam illam in domum Parhonis.
15 Absumptâ itaque pecuniâ suâ è terra Ægypti & è regione Cenahanis : conveniebant omnes Ægyptii ad Josephum,dicendo, dato nobis cibum ; cur enim moreremur coram te? *dato*,nam defecit pecunia.
16 Dixit verò Joseph,date pecora vestra, & dabo vobis cibum pro pecoribus vestris, si defecit pecunia.
17 Adducentibus itaque pecora sua ad Josephum, dedit eis Joseph cibum pro equis, & pro possesso grege, & pro possesso armento,& pro asinis : ita fecit,ut transigerent cum cibo isto pro omnibus pecoribus suis annum illum.
18 Sed quum absolutus esset annus ille,redeuntes ad eum anno altero,dixerunt ei ; celare non possumus dominum meum,sed *necesse habemus dicere*,absumptam esse pecuniam,& possessum pecus ad dominum meum *pervenisse* : non est reliquum,quod exponamus domino meo, præter corpora nostra & agros nostros.
19 Quare moreremur ante oculos tuos? tum nos ,tum agros nostros *exponimus* ;eme nos & agros nostros pro cibo : & simus nos cum agris nostris servi Parhoni ,& dato semen,ut vivamus ac non moriamur,& agri ipsi non desolentur.
20 Emit itaque Joseph totum agrum Ægypti Parhoni,quum venderent Ægyptii quisque agrum suum, eò quòd invaluisset supra eos hæc fames : sic cessit terra ipsa Parhoni.
21 Ipsum verò populum transtulit in certas civitates ; ab *una* extremitate limitis Ægypti , usque ad *alteram* extremitatem ejus.
22 Tantummodo agros Præsidum non emit : nam portio attributa erat Præsidibus à Parhone, comedebántque portionem suam,quam attribuerat ipsis Parho ; idcirco non vendiderunt agros suos.
23 Edixit autem Joseph populo ; en,emi hodie vos & agros vestros Parhoni: ecce vobis sementem,ut seratis agros:
24 Sed quod erit in proventibus,*ejus* dabitis quintam Parhoni : quatuor autem partes erunt vestræ ad sementem agri,& ad cibum vestrum, & eorum, quæ *pertinent* ad familias vestras, & ad cibum parvulorum vestrorum.
25 Qui dixerunt,conservâsti nobis vitam: inveniamus gratiam in oculis domini mei, ut simus servi Parhoni.
26 Itaque sancivit Joseph illud in statutum ad diem usque hunc de agris Ægypti, ut Parhoni tenerentur de quinta : tantummodò agri Præsidum solùm non cesserunt Parhoni.
27 Habitantes verò Jisraëlitæ in terra Ægypti in regione Goschenis, constituerunt se possessores in ea,fœtificarúntque,& aucti sunt valde.
28 Vixítque Jahakob in terra Ægypti septendecim annos: ita fuerunt dies Jahakobi anni vitæ ejus, centum quadraginta septem anni.
29 Quum autem propè essent dies Jisraëlis,ut moreretur,accersens filium suum Josephum,dixit ei,si nunc inveni gratiam in oculis tuis, pone quæso manum tuam sub femore meo : prout exercuisti erga me benignitatem & fidem, ne quæso sepelito me in Ægypto.
30 Sed ubi occubuero cum patribus meis,reportabis me ex Ægypto, & sepelies me in sepulchro eorum : qui dixit, ego faciam secundùm verbum tuum.
31 Dicente verò *Iisraële* ,jura mihi,juravit ei ; tunc incurvavit se Jisraël ad cervical lecti sui.

CAP. XLVIII. *Iahakobi morbus, filiorum Iosephi adoptio & benedictio.*

Accidit autem his rebus gestis,quum dixisset *quispiam* Josepho, ecce pater tuus ægrotat, ut assumptis duobus filiis suis secum, Menasche & Ephrajimo, *adveniret*.
2 Quod quum renunciasset *ille* Jahakobo, dicens, ecce filius tuus Joseph venit ad te: confirmavit se Jisraël , ut sederet super lectum suum.
3 Et dixit Jahakob Josepho,*Deus* fortis omnipotens apparuit mihi Luzi in regione Cenahanis, & benedixit mihi:
4 Dicens mihi,ecce ego fœcundabo te,& augebo te,patrémque efficiam te cœtûs populorum : & dabo terram hanc semini tuo post te , possessionem perpetuam.
5 Nunc itaque duo filii tui,qui nati sunt tibi in terra Ægypti ante adventum meum ad te in Ægyptum,mei sunt : Ephrajim & Menasche, tanquam Reuben & Schimhon, sunto mei.
6 Progenies autem tua, *si* quos genueris post eos,tui sunto : de nomine fratrum suorum vocantor,in possessione ipsorum.

7 Ego verò: quum redirem ex Padane, mortua est apud me Rachel in regione Cenahanis in itinere, quum adhuc *superesset* exiguum spatium terræ ad perveniendum Ephratam: & sepelivi eam in via ad Ephratam; ea *jam est* Beth-lechem.
8 Sed videns Jisraël filios Josephi, dixit, qui *sunt* isti?
9 Dicente verò Josepho patri suo, filii mei sunt, quos dedit mihi Deus hic: dixit, assumens quæso *admove* eos mihi, & benedicam eis.
10 Oculi enim Jisraëlis graves erant præ senio, non poterant cernere: sic postquam eos admovisset illi, osculatus est eos, & amplexatus eos.
11 Tum dixit Jisraël Josepho, me visurum faciem tuam non judicaveram: sed ecce, fecit Deus, ut viderem etiam semen tuum.
12 Deinde abducens illos Joseph à genibus ejus, incurvavit se in faciem suam ad terram usque *honorem exhibens*.
13 Et assumtos *disposuit* Joseph illos ambos Ephrajimum ad dexteram suam à sinistra Jisraëlis, Menaschem vero ad sinistram suam, à dextera Jisraëlis: *sic illos* admovit ei.
14 Sed extendens Jisraël dexteram suam, ut imponeret capiti Ephrajimi (quamvis esset *natu* minor) & sinistram suam capiti Menaschis; cognoscebat *palpando* manibus suis Menaschen esse primogenitum:
15 Benedicebátque Josepho dicens; Deus ille, ante cujus conspectum indesinenter ambulârunt patres mei Abraham & Jitzchak, Deus ille, qui pascit me ex quo *die* sum usque in diem hunc.
16 Angelus ille, qui vindicat me ab omni malo, benedicat pueris istis. & vocetur in eis nomen meum, & nomen patrum meorum Abrahami & Jitzchaki: & tanquam pisces multiplicentur in hac terra.
17 Quum autem videret Joseph patrem suum impositurum esse manum dexteram suam capiti Ephrajimi, malum visum est illud in oculis ejus: quare sustinuit manum patris sui, ut averteret eam à capite Ephrajimi ad caput Menaschis:
18 Dixítque Joseph patri suo, non ita pater mi: quum iste *sit* primogenitus, pone dexteram tuam capiti illius.
19 Renuit verò pater ejus dicens, novi fili mi, novi, tum pater *unius* populi iste, tum etiam magnus futurus est: veruntamen frater ejus *natu* minor major erit isto, & semen illius erit magna multitudo gentium.
20 Itaque benedixit eis die illo, dicendo, *proposito* benedicent Jisraëlitæ dicendo, constituat te Deus sicut Ephrajimum & sicut Menaschen: sic posuit Ephrajimum ante Menaschen.
21 Deinde Jisraël dixit Josepho, ecce ego brevi moriturus sum: erítque Deus vobiscum, & reducet vos in regionem patrum vestrorum.
22 Ego itaque do tibi partem unam suprà fratres tuos; quam cepi è manu Emoræi gladio meo & arcu meo.

CAP. XLIX. *Jahakobi testamentum, continens varias prophetias, præceptum de sepultura sua.*

Deinde convocavit Jahakob filios suos; & dixit, colligimini, ut prænunciem vobis id, quod eventurum est vobis sequentibus temporibus:
2 Congregamini & audite filii Jahakobi: attendite, inquam, ad Jisraëlem patrem vestrum.
3 Tu Reüben, primogenitus meus *fuisti*, vis mea, & principium potentiæ meæ, excellentia dignitatis, & excellentia roboris:
4 Rapiditate, aquarum instar *ruens* ne excellas, quia ascendisti cubilia patris tui: tunc prophanâsti *ea*, stratum meum ascendit.
5 Schimhon & Levi, fratres: instrumenta violentiæ, conventionibus ipsorum.
6 In arcanum eorum ne ingreditor anima mea, in cœtum eorum ne adunator gloria mea: quia pro ira sua occiderunt viros, & pro arbitrio suo avulserunt boves.
7 Maledicta ira eorum, quia vehemens, & furor eorum, quia sævus fuit: dispertio eos per Jahakobi, & dispergo eos per Jisraëlis *posteros*.
8 Jehuda, te, te *inquam* celebrabunt fratres tui, manu tuâ imposita cervici hostium tuorum: incurvabunt se tibi *honorem exhibentes* filii patris tui.
9 Catule leonis Jehuda; à præda fili mi ascendisti: in crura se demiserit, cubuerit tanquam leo, & tanquam immanis leo, quis illum suscitet?
10 Non desistet tribus à Jehuda, neque Legislator è medio pedum ejus, usque dum venturus erit filius ejus, & *erit* ei obedientia populorum.
11 Ligans ad vitem asellum suum, & ad generosam vitem pullum asinæ suæ; lavat in vino vestimentum suum, & in succo uvarum operimentum suum.
12 Rubicundus oculis ex vino, & albus dentibus ex lacte.
13 Zebulon ad portum marium habitabit; ipse, *inquam*, ad portum navium, latúsque ejus versùs Tzidonem *erit*.
14 Jissacar asinus ossibus valens, cubans inter duas sarcinas.
15 Quum videns, quietem *rem* bonam esse, & terram suam esse amœnam; inclinaverit humerum suum ad bajulandum, & factus fuerit tributarius.
16 Dan judicabit populum suum, tanquam una tribuum Jisraëlis.
17 Erit Dan *ut* serpens juxta viam, aconitias juxta semitam: qui mordet calces equi, & *per quem* decidit sessor ejus retrorsum.
18 In salutem tuam exspecto Jehovam.
19 Gad, turma turmatim populabitur eum: sed ipse populabitur *alios* tandem.
20 Ex Aschero pinguis *exstabit* cibus ejus, & ipse præbebit delicias regias.
21 Naphthali, *est* cerva emissa: qui profert verba elegantia.
22 Ramus fœcundus Joseph, ramus fœcundus secus fontem: *duobus* ramis *suis* procedit ultra murum.
23 Quamvis amaritudine affecerint eum & jaculati sint, quamvis intestino odio prosequuti sint eum sagittarii;
24 Tamen permansit in robore arcus ejus, roboratáque sunt brachia manuum ejus, à manibus robusti Dei Jahakobi, unde *fuit*

fuit pastor & lapis Jisraëlis:
25 A forti Dei patris tui,qui adjuturus
est te,& ab omnipotente, qui benedicturus
est tibi benedictionibus cœlorum superne,
benedictionibus abyssi subjacentis,benedi-
ctionibus uberum & vulvæ.
26 Benedictiones patris tui, validæ sunt
cum benedictionibus progenitorum meo-
rum usque ad finem collium seculi ; *hæ* ad-
sunto capiti Josephi, & vertici separati in-
ter fratres suos.
27 Binjamin lupus, qui discerpit, manè
comedit prædam, & ad vesperam dividit
spolium.
28 Omnes istæ *sunt* tribus Jisraëlis duo-
decim,& hoc est,quod eloquutus est eis pa-
ter earum, quum benediceret eis, earum
cuique prout benedictioni ipsius convenit
benedicens.
29 Deinde præcepit eis,ac edixit eis,me
aggregate ad populum meum, sepelite me
cum patribus meis, *efferentes* in speluncam
illam, quæ *est* in agro Hephronis Chitthæi.
30 In eam speluncam, quæ *est* in agro
Macpelæ, qui *est* è regione Mamræ in terra
Cenahanis, quam emit Abraham cum ipso
agro ab Hephrone Chitthæo in possessio-
nem sepulcri.
31 Ibi sepelierunt *majores* Abrahamum,
& Saram uxorem ejus, ibi sepelierunt Jitz-
chaKum & RibKam uxorem ejus, ibique
sepelivi Leam:
32 *In* possessione agri illius,& speluncæ,
quæ *est* in eo *empta* à filiis Chethi.
33 Quúmque absolvisset JahaKob præci-
pere filiis suis,recepit pedes suos in lectum
suum: ita exspiravit, & aggregatus est ad
populos suos.

CAP. L. *Iahakobi mors & corporis condi-*
tura. Ioseph fratres solatur, & post præce-
ptum de ossibus suis transferendis, moritur.

TUnc ruens Joseph super faciem patris
sui,flevit super eum,& osculatus est eum.
2 Quumque præcepisset Joseph servis suis
medicis, ut aromatibus condirent patrem
suum; aromatibus condierunt medici Jis-
raëlem.
3 Et impletis ei quadraginta diebus (nam
ita impleri solent dies eorum,qui aromati-
bus condiuntur,)fleverunt eum Ægyptij se-
ptuaginta diebus:
4 Postquam autem præteriissent dies fle-
tûs ejus, alloquutus est Joseph familiam
Parhonis, dicendo; si nunc inveni gratiam
in oculis vestris,loquimini quæso apud Par-
honem,dicendo:
5 Pater meus adjuravit me,dicendo,ec-
ce ego brevi moriturus sum; in sepulcro
meo,quod fodi mihi in regione Cenahanis,
ibi sepelito me: nunc itaque ascendam
quæso; ut sepeliam patrem meum,deinde
revertar.
6 Cui dixit Parho,ascende & sepeli pa-
trem tuum,quemadmodum adjuravit te.
7 Ascendit itaque Joseph ad sepeliendum
patrem suum: ascenderúntque cum eo
omnes servi Parhonis,Seniores familiæ ejus,
& Seniores omnes terræ Ægypti:
8 Præterea tota familia Josephi,& fratres
ejus, ac familia patris ejus: tantummodo
parvulos suos, & greges suos,& armenta sua
reliquerunt in terra Goschenis.
9 Denique ascenderunt cum eo,tum cur-
rus,tum equites;adeò ut esset exercitus ille
numerosus valde.
10 Quum autem venissent usque ad aream
quandam septam cynosbatis, quæ *est* ad va-
dum Jardenis, planxerunt ibi planctu ma-
gno & gravi valde: instituit enim patri suo
luctum septem diebus.
11 Quapropter videns incola ejus regio-
nis *populus* Cenahanæus,luctum illum in a-
rea illa septa cynosbatis, dicebant, luctus
gravis hic *est* Ægypto: idcirco vocavit no-
men illius *areæ*,*aream* lugentis Ægyptii,quæ
est ad vadum Jardenis.
12 Facientes ergo filii ejus ei, præcisè
quemadmodum præceperat eis.
13 Extulerunt eum filii ejus in regionem
Cenahanis, & sepeliverunt eum in spelunca
agri Macpelæ; quem agrum emerat Abra-
ham in possessionem sepulcri ab Hephrone
Chitthæo è regione Mamræ.
14 Deinde reversus est Joseph in Ægyptum,
ipse & fratres ejus,& omnes,qui ascenderant
cum eo ad sepeliendum patrem ejus; post-
quam sepelivisset patrem suum.
15 Videntes autem fratres Josephi mor-
tuum esse patrem suum, dicebant, fortassis
intestino odio prosequitur nos Joseph; &
omnino rependet nobis totum illud ma-
lum,quod intulimus ipsi:
16 Ideoque amandârunt aliquos ad Jose-
phum, qui dicerent; pater tuus præcepit
ante mortem suam,dicendo.
17 Ita dicetis Josepho, obsecro, condona
nunc defectionem fratrum tuorum & pecca-
tum eorum, quod malum intulerunt tibi,
nunc inquam condona quæso defectionem
servorum Dei patris tui: sed flebat Joseph,
quum illi alloquerentur se.
18 Deinde adeuntes etiam fratres ejus,
prociderunt ante faciem ejus; ac dixerunt,
ecce nos tibi servos.
19 Dixit verò eis Joseph,ne timeatis:nam
an loco Dei *sum* ego?
20 Vos quidem cogitaveratis contra me
malum: *sed* Deus cogitavit illud in bonum
convertere, ut faceret sicut *est* die hoc, con-
servando in vita populum multum.
21 Nunc itaque ne timeatis,ego sustenta-
bo vos,& parvulos vestros; ita consolatus
est eos,& loquutus,quæ *erant* eis cordi.
22 Sic habitavit Joseph in Ægypto, ipse
cum familia patris sui:vixitque Joseph cen-
tum decem annos.
23 Et vidit Joseph ab Ephraiimo natos ab-
nepotes: etiam filii Maciris,filii Menaschis
nati sunt,*& educati* super genua Josephi.
24 Tum dixit Joseph fratribus suis, ego
brevi moriturus sum: Deus autem omnino
visitabit vos, & faciet, ut ascendatis ex hac
terra in regionem illam, quam juramento
dedit Abrahamo,Jitzchako,& JahaKobo.
25 Adjuravítque Joseph filios Jisraëlis
dicendo: omnino visitabit Deus vos, *adjuro*
ut deportetis ossa mea hinc.
26 Deinde mortuus est Joseph natus cen-
tum & decem annos; & postquàm eum con-
divissent *medici* aromatibus,in quadam arca
repositus est in Ægypto.

Liber secundus Moschis, *sive* Exodus.

CAP. I. *Parho imperat infanticidium ob multitudinem Iisraëlitarum.*

ATque hæc *quidem sunt* nomina filiorum Jisraëlis, qui venerant in Ægyptum (venerant *autem* cum JahaKobo, quisque cum familia sua.)
2 Reüben, Schimhon, Levi, & Jehuda,
3 Jissacar, Zebulon, & Binjamin,
4 Dan, & Naphthali, Gad, & Ascher.
5 Erántque omnes animæ, egressi è femore JahaKobi septuaginta animæ, cum Josepho, *qui* erat in Ægypto.
6 Mortuus autem est Joseph, omnésque fratres ejus, & tota ætas illa:
7 Et filii Jisraëlis fœtificaverunt, & abunde progenuerunt, atque adaucti sunt & corroborati quàmplurimùm; adeò ut terra illa impleretur ipsis:
8 Quapropter existens Rex novus super Ægyptum, qui non agnoscebat Josephum,
9 Dixit populo suo: ecce populus Jisraëlitarum numerosior & potentior *fit* nobis.
10 Agedum, sapienter nos geramus adversùs illum; ne augescat, eveniátque, si quando inciderint *occasiones* belli, ut adjungat se ipse quoque inimicis nostris, vel pugnet contra nos, vel ascendat ex hac terra.
11 Constituerunt itaque super eum præfectos angariis, qui affligerent eum oneribus suis: & ædificavit *populus Iisraëlis* urbes armamentariorum Parhoni, Pithomum & Rahamiesum.
12 Sed prout affligebant eum, ita augescebat & ita erumpebat *in multitudinem*; adeò ut distæderet *Ægyptios* propter filios Jisraëlis.
13 Coëgerunt itaque Ægyptii filios Jisraëlis servire per sævitiam.
14 Et amaram effecerunt vitam eorum servitute dura, *occupantes* in luto, & in lateribus, & in omni servitute rustica; præter omnem servitutem ipsorum, quam exigebant ab iis per sævitiam *domi*.
15 Præterea alloquens Rex Ægypti illas, quæ obstetricabantur Hebræis; quarum uni nomen *erat* Schiphra, nomen verò alteri Puha.
16 Edixit; obstetricando *mulieribus* Hebræis, quum inspicietis in sellas parturientium: si filius fuerit, *edico*, ut enecetis illum, sin filia fuerit, ut vivat.
17 Sed timuerunt obstetrices illæ Deum ipsum, neque fecerunt quemadmodum edixerat eis Rex Ægypti: nam vivos conservabant natos.
18 Vocante autem Rege Ægypti obstetrices illas, & dicente eis, quare fecistis rem hanc? nam vivos conservâstis natos:
19 Dixerunt obstetrices illæ Parhoni, quia Hebrææ non *sunt* sicut mulieres Ægyptiæ: sunt enim vividæ, quum nondum venit ad ipsas ulla obstetrix, jam pepererunt.
20 Idcircò benefecit Deus obstetricibus illis, quum augeretur populus ille, & corroborarentur valde.
21 Deinde factum est, quia timebant illæ obstetrices Deum; & domos *natis* illis statuebat *Deus*:
22 Ut præciperet Parho toti populo suo, edicendo; omnem horum filium, qui nascetur in rivum ipsum proiicite, omnem verò horum filiam vivam conservate.

CAP. II. *Moschis educatio regia, Zelus heroicus, fuga, & conjugium.*

ABiens autem quidam ex familia Levi; duxerat filiam Levi,
2 Concepítque mulier illa, & peperit filium: & videns eum esse bonâ *formâ*, abscondit eum tribus mensibus.
3 Sed quum non posset ampliùs efficere, ut esset absconditus; accipiens ei arcam scirpeam, oblivit illam bitumine & pice: & positum in ea puerulum, exposuit in alga juxta ripam cujusdam rivi;
4 Stiterat autem sese illius soror procul, cognitura quid fieret illi:
5 Quum descendit filia Parhonis ut lavaret se ad rivum illum, puellis ejus deambulantibus secundùm rivum; & videns arcam illam in media alga, misit ancillam suam, quæ accepit eam.
6 Aperiens itaque vidit ipsum puerulum, ecce autem puer flebat: & miserta illius, dixit: ex natis Hebræorum illorum *est* hic.
7 Tunc dixit soror illius filiæ Parhonis; an ibo vocatum tibi mulierem nutricem ex Hebræis, quæ lactet tibi hunc puerulum?
8 Dicente verò filiâ Parhonis illi, i; abiens illa adolescentula vocavit matrem ipsius pueruli.
9 Cui dixit filia Parhonis, abduc puerulum hunc, & lactato eum mihi, & ego dabo mercedem tuam: sic accipiens mulier illa puerulum, lactavit eum.
10 Quum autem crevisset ille puerulus, adduxit eum ad filiam Parhonis, cui erat filii loco: vocavítque nomen ejus Moschen, dicens, ex aquis enim extraxi eum.
11 Fuit autem diebus illis, quum crevisset Mosche, ut exiret ad fratres suos, & aspiceret onera eorum: & videret quendam Ægyptium percutientem virum Hebræum è fratribus suis;
12 Quapropter ut respiciens huc illuc, vidit neminem adesse; cecidit Ægyptium illum, & abscondit eum in arena:
13 Deinde exiens die postero, quum ecce duo viri Hebræi contenderent; dixit iniquo; cur cædis proximum tuum?
14 Qui dixit, quis constituit te virum principem, & judicem super nos? an me interfecturus loqueris, ut interfecisti illum Ægyptium? idcirco timuit Mosche, & dixit, profectò innotuit res ista.
15 Audiens verò Parho rem istam, quærebat ut interficeret Moschen: sed fugit Mosche metu Parhonis, ut habitaret in terra Midianis, & sedit ad quendam puteum.
16 Præsidi autem Midianitarum septem *erant* filiæ: quæ advenientes hauriebant *aquam*, & implebant aqualiculos illius *putei*, ut

ut adaquarent greges patris sui.
17 Supervenientibus vero pastoribus quibusdam,& abigentibus eas; surgens Mosche defendit eas,& adaquavit greges earum.
18 Quum itaque rediissent ad Rehuelem patrem suum,dixit,quare tam citò rediistis hodie?
19 Quæ dixerunt, quidam Ægyptius eripuit nos è manu pastorum: etiámque abunde hausit nobis,& adaquavit greges.
20 Tum dixit filiabus suis,at ubi ille *est*? quamobrem jam reliquistis virum illum? vocate eum,ut sumat cibum.
21 Acquievit tandem Mosche,ut maneret cum hoc viro: qui dedit Tzipporam filiam suam Moschi *uxorem*.
22 Qúumque peperisset filium, vocavit *Mosche* nomen ejus Gerschomum: dicebat enim, peregrinus sum, in terram alienam *pulsus*.
23 Fuit autem diebus illis, qui multi *fuerunt*; quum mortuus esset Rex Ægypti, ut suspirarent filii Jisraëlis præ servitute illa,& vociferarentur: & eorum clamor de servitute illa ascendit ad Deum ipsum.
24 Quamobrem, ut audivit Deus gemitum eorum; recordatus est Deus fœderis sui cum Abrahamo,cum Jitzchako,& cum Jahakobo,
25 Respexítque Deus filios Jisraëlis,& cognovit Deus.

CAP. III. *Rubus ardens non consumtus: vocatio,investitura & instructio Moschis.*

MOsche enim pascebat gregem Jithronis soceri sui Præsidis Midianitarum: quum abducto grege illo post quoddam desertum, venit ad montem ipsum Dei in Chorebum.
2 Tunc apparuit Angelus Jehovæ ei, in flamma ignis è medio cujusdam rubi: qúumque aspiceret, ecce rubus ille ardebat igne,nec tamen rubus consumebatur.
3 Itaque dicebat Mosche,divertam nunc, ut videam visionem istam magnam, quare non comburatur rubus iste.
4 Videns autem Jehova ipsum divertere ad aspiciendum, inclamavit eum Deus e medio illius rubi, dicens, Mosche, Mosche, qui dixit,ecce me.
5 Tum dixit D*eus*,ne appropinques huc: extrahe calceamenta tua à pedibus tuis; nam locus,in quo stas terra sancta est.
6 Deinde dixit,Ego *sum* Deus patris tui, Deus Abrahami,Deus Jitzchaki,& Deus Jahakobi: abscondit verò Mosche faciem suam,quia timebat,ne intueretur Deum.
7 Et dixit Jehova, probè vidi afflictionem populi mei,qui *est* in Ægypto; & clamorem eorum ab exactoribus ejus audivi, quia cognovi dolores ei *allatos*.
8 Ideo descendi, ut liberem eum è manu Ægyptiorum,& educam eum è terra illa; in regionem bonam & amplam,in regionem affluentem lacte & melle: in locum Cenahanæi,& Chitthæi,& Emoræi,& Perizzæi, & Chivvæi,& Jebusæi.
9 Nunc itaque, ecce clamor filiorum Jisraëlis pervenit ad me; atque etiam vidi oppressionem,quâ Ægyptii opprimunt eos.
10 Nunc inquam adesdum,ut mittam te ad Parhonem: deinde educito populum meum,filios Jisraëlis ex Ægypto.
11 Sed dixit Mosche Deo, quis *sum* ego, ut eam ad Parhonem; & ut educam filios Jisraëlis ex Ægypto?
12 *Cui ille*, *fac*, inquit,nam ero tecum,& hoc ipsum *esto* tibi signum, quòd ego miserim te: quum eduxeris populum illum ex Ægypto,servietis Deo juxta hunc montem.
13 Dixit autem Mosche Deo, ecce, me veniente ad filios Jisraëlis; quum dixero eis, Deus patrum vestrorum misit me ad vos: si dicerent mihi, quod *est* nomen ejus, quid dicerem illis?
14 Dixit itaque Jehova Moschi, Eheie, qui sum: dixítque, ita dices filiis Jisraëlis, Eheje misit me ad vos.
15 Edixítque iterum Deus Moschi,sic dicito filiis Jisraëlis: Jehova Deus patrum vestrorum, Deus Abrahami,Deus Jitzchaki, & Deus Jahakobi misit me ad vos: hoc *est* nomen meum in seculum,& hoc memoriale meum in omnem ætatem.
16 I, & congregatis Senioribus Jisraëlis, dices eis, Jehova Deus patrum vestrorum apparuit mihi,Deus Abrahami,Jitzchaki,& Jahakobi, dicendo; omnino rationem habeo vestri,& ejus,quod fit vobis in Ægypto.
17 Quapropter dico: deducam vos ex afflictione Ægypti, in regionem Cenahanæi,& Chitthæi, & Emoræi, & Perizzæi,& Chivvæi, & Jebusæi: in regionem affluentem lacte & melle.
18 Sic auscultabunt voci tuæ.Deinde accedens tu & Seniores Jisraëlis ad Regem Ægypti, dicetis ei, Jehova Deus Hebræorum obviam factus est nobis,nunc itaque abire nobis liceat, quæsumus,itinere trium dierum in illud desertum, ut sacrificemus Jehovæ Deo nostro.
19 Ego autem novi non esse vobis permissurum Regem Ægypti, ut abeatis, ne quidem manu forti *pressum*.
20 Sed quum extendens manum meam, percussero Ægyptum omnibus mirabilibus meis,quæ facturus sum in ea,postea demum dimittet vos.
21 Reddam verò gratiosum populum illum in oculis Ægyptiorum: sic fiet, quum abibitis,*ut* non abeatis vacui;
22 Petet enim unaquæque à vicina sua,& ab hospita domûs suæ instrumenta argentea,& instrumenta aurea,& vestimenta,quæ imponentes filiis vestris & filiabus vestris poliabitis Ægyptum.

CAP. IV. *Mosche tandem aliquando vocationem divinam suscipit & fit cancellarius Dei. Ipse & Aharon sunt imago concordiæ inter magistratum & pastores Ecclesiæ.*

TUnc respondens Mosche dixit, at ecce non credituri sunt mihi, neque auscultaturi voci meæ: nam dicent, non apparuit tibi Jehova.
2 Dixit autem ei Jehova, quídnam est in manu tua? eóque dicente: baculus,
3 Dixit, abjice eum in terram,qúumque abjecisset eum in terram, conversus est in serpentem: fugiebátq; Mosche metu ejus.
4 Postea dixit Jehova Moschi,extendens manum tuam, prehende caudam ejus: qúumque extensâ manu suâ prehendisset eum,conversus est in baculum in manu ejus,

5 Ut credant,*inquit*,apparuisse tibi Jeho-
vam Deum patrum suorum,Deum Abraha-
mi,Deum Jitzchaki,& Deum JahaKobi.
6 Deinde rursus dicente Jehovâ ei,infer
nunc manum tuam in sinum tuum, intulit
manum suam in sinum suum ; quúmque
eduxisset eam, ecce manus ejus leprosa,
erat alba sicut nix.
7 Dicente verò, refer manum tuam in si-
num tuum, retulit manum suam in sinum
suum : quúmque eduxit eam è sinu suo,ec-
ce restituta est,*ut reliqua* caro ejus.
8 Hoc fiet,*inquit*,si non crediderint tibi,
neque auscultaverint voci & signo priori ;
ut credant voci *&* signo alteri.
9 Erit quoque, si non crediderint etiam
duobus signis istis, & non auscultaverint
voci tuæ, si accipiens de aquis alicujus rivi
effundas *in* aridam ; ut convertantur aquæ
illæ, quas acceperis è rivo,convertantur,
inquam,in sanguinem in ipsa arida.
10 Dixit verò Mosche Jehovæ , *attende*
ad me Domine ; non sum vir facundus, ne-
que unquam antea fui , ne quidem ex quo
loquutus es cum servo tuo : sed impedito
ore,& impeditâ linguâ sum.
11 Tum dixit Jehova illi, quis statuit os
homini ; aut quis statuere potest mutum,
aut surdum, aut sensibus valentem, aut cæ-
cum ? nónne ego *qui sum* Jehova ?
12 Nunc itaque i ; & ego adero ori tuo,
& docebo te,quæ loquuturus es.
13 Dicente autem illo,*attende* ad me Do-
mine, mitte quæso per eum, *quem* missurus
es :
14 Accensus irâ Jehova contra Moschen,
dixit, annon Aharonem Levitam fratrem
tuum, hunc scio omnino valere eloquio ?
adeóque ecce ipse prodit obviam tibi,&
quando videbit te, lætabitur cum animo
suo.
15 Quando alloquutus fueris eum, & in-
serueris hæc verba in ore ejus ; tum ego
adero ori tuo,& ori ejus,& docebo vos,quæ
facturi estis.
16 Nam alloquetur ipse pro te populum:
fietque, ut ipse sit tibi vice oris, tu verò sis
ei vice Dei.
17 Baculum autem istum accipito in ma-
nu tua ; quô edas signa illa.
18 Abiens igitur Mosche,reversus est ad
Jetherum socerum suum, dixítque ei, eam,
quæso,& revertar ad fratres meos, qui *sunt*
in Ægypto, ut videam an adhuc vivant: &
dixit Jithro Moschi,abi cum pace.
19 Edixítque Jehova Moschi apud Midia-
nitas,i,revertere in Ægyptum,mortui enim
sunt omnes homines illi , qui quærebant
animam tuam :
20 Itaque accipiens Mosche uxorem
suam & filios suos,imposuit eos asino,ut re-
verteretur in terram Ægypti : accepítque
Mosche baculum Dei in manu sua.
21 Tum edixit Jehova Moschi ; quando-
quidem proficisceris,ut revertaris in Ægyp-
tum,vide, ut omnia illa prodigia, quæ po-
suero in manu tua,facias coram Parhone :
sed ego obfirmabo cor ejus,ut nolit dimit-
tere populum illum.
22 Tandem dices Parhoni : sic dicit Jeho-
va, filius meus ,,primogenitus meus est Ji-
sraël.
23 Sed quum edicerem tibi, dimitte fi-
lium meum,ut serviat mihi,renuisti dimit-
tere eum,ecce ego interfecturus sum filium
tuum,primogenitum tuum.
24 Evenit autem in illo itinere,in diver-
sorio quodam ; ut occurreret ipsi *Moschi*
Jehova *velut* quærens morte afficere eum.
25 Sed accipiens Tzippora *cultrum* acu-
tum, amputavit præputium filii sui, & ad-
movit pedibus illius : nam , inquit illa,
sponsus sanguinum es mihi :
26 Sic destitit *Iehova* ab illo : dixerat
autem tunc sponsum sanguinum, propter
circumcisionem.
27 Edixit item Jehova Aharoni, abi ob-
viam Moschi in desertum : qui abiens oc-
currit ei juxta montem Dei, & osculatus est
eum.
28 Tum retulit Mosche Aharoni omnia
negotia Jehovæ,*ad* quæ mittebat se ; & om-
nia signa illa,quæ præceperat sibi.
29 Abiens itaque Mosche & Aharon con-
gregaverunt omnes Seniores filiorum Jis-
raëlis.
30 Proloquente autem Aharone omnia
verba illa,quæ eloquutus fuerat Jehova Mo-
schi, & edente *Mosche* signa illa ante oculos
ipsius populi :
31 Credidit populus : & postquàm audi-
verunt Jehovam visitasse filios Jisraëlis, &
vidisse afflictionem ipsorum, vertice incli-
nato incurvaverunt se,*adorantes eum*.

CAP. V. *Parho, admonitus à Mosche & Aharone,multiplicat pressuram.*

POstea verò accedentes Mosche & Aha-
ron dixerunt Parhoni: ita ait Jehova
Deus Jisraëlis, dimitte populum meum, ut
festum celebrent mihi in deserto.
2 Dicenti autem Parhoni,quis *est* Jehova,
cujus voci auscultem dimittendo Jisraelem?
non novi Jehovam , ideò etiam Jisraelem
non dimittam :
3 Dixerunt , Deus ipse Hebræorum ob-
viam factus est nobis: liceat , quæsumus,
nobis abire itinere tridui in illud desertum,
ut sacrificemus Jehovæ Deo nostro , ne oc-
currens,nos *cadat* peste aut gladio.
4 Tum dixit eis rex Ægypti , Mosche &
Aharon,quare abstrahitis populum hunc ab
operibus suis ? abite ad onera vestra.
5 Dicebat enim Parho,en multus nunc *est*
populus hujus terræ, & cessare faceretis eos
ab operibus suis ?
6 Deinde præcepit Parho eodem die;illis,
qui exactores agebant in populum , & mo-
deratoribus ejus,dicendo.
7 Ne pergatis dare huic populo stramen
ad faciendos lateres suos , sicut antea ; ipsi
eant,ut conquirant sibi stramen.
8 Summam verò laterum , quam ipsi fa-
ciebant antea,imponite eis , ne minuite ex
ea,nam desides sunt,idcirco clamant ipsi di-
cendo,abeamus,sacrificemus Deo nostro.
9 Aggravetur hæc servitus super homines
istos,& operentur in ea ; neque attendunto
verbis falsis.
10 Egressi itaque exactores ipsi populi,&
moderatores ejus alloquuti sunt populum
ipsum, dicendo : ita ait Parho,ego non sum
daturus vobis stramen.
11 Vos ite, accipite vobis stramen unde-
cunque inveneritis :etsi non diminutum est
de servitute vestra quicquam.

12 Ita diſperſus eſt populus ipſe per totam terram Ægypti, ad conquirendum ſtipulam pro ſtramine.

13 Exactores autem urgebant, dicendo; perficite opera veſtra, penſum diei die ſuo, ut quum adeſſet ſtramen:

14 Et cædebantur moderatores filiorum Jiſraëlis, quos illis præfecerant exactores Parhonis, dicendo, quare non perfeciſtis demenſum veſtrum, faciendo lateres ſicut antea, nec heri nec hodie?

15 Quamobrem accedentes moderatores filiorum Jiſraëlis, clamaverunt ad Parhonem, dicendo; quare facis ita ſervis tuis?

16 Stramen non datur ſervis tuis, lateres autem, inquiunt nobis, perficite: ecce itaque cæduntur ſervi tui, culpa verò *eſt* populi tui:

17 Qui dixit: deſides eſtis, deſides: idcirco vos dicitis, abeamus ſacrificemus Jehovæ.

18 Nunc itaque abite, ſervite, ſtramen autem non dabitur vobis: ſummam tamen laterum datote.

19 Quum autem moderatores filiorum Jiſraëlis viderent ſe *loco* malo eſſe, dicente *rege*; ne diminuite de lateribus veſtris, demenſum diei die ſuo *date*:

20 Incidentes in Moſchen & Aharonem, qui ſtabant è regione ipſorum, quum exirent à Parhone:

21 Dixerunt illis, Cognoſcat Jehova de vobis & judicet: qui feciſtis, ut fœteat odor noſter ante oculos Parhonis, & ante oculos ſervorum ejus, tradendo gladium in manum eorum ad interficiendum nos:

22 Reverſus itaque Moſche ad Jehovam dixit; Domine, quare malo affeciſſi populum hunc? quamobrem jam miſiſti me?

23 Nam ex quo veni ad Parhonem & loquutus ſum nomine tuo, malo affeciſti populum hunc: & prorſus non liberâſti populum tuum. *Cap.VI.*

24 Dixit verò Jehova Moſchi, nunc videbis, quid facturus ſim Parhoni: nam per manum fortem *coactus* dimittet eos, & per manum fortem expellet eos è terra ſua.

CAP. VI. *Nomen Jehova manifeſtatur ipſo facto: Moſchis verecunda excuſatio: & metamorphoſis baculi Moſchis.*

ALloquens autem Deus Moſchen dixit ei, ego *ſum* Jehova.

2 Apparueram quidem Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo nomine *Dei* fortis omnipotentis: at nomine meo, Jehova non cognitus ſum illis.

3 Itaque etiam prout ſtabiliveram fœdus meum cum illis, me daturum illis terram Cenahanis; terram peregrinationum ipſorum, in qua peregrinabantur:

4 Etiam ego audivi gemitum filiorum Jiſraëlis, quos Ægyptii ſervire cogunt: & recordor fœderis mei.

5 Idcirco dic filiis Jiſraëlis, ego *ſum* Jehova; itaque eximam vos, ne ſubjecti ſitis oneribus Ægyptiorum, & eripiam vos à ſervitute eorum: redimámque vos brachio exſerto & judiciis magnis.

6 Et aſſumens vos mihi in populum, ero vobis Deus: ſic experiemini me eſſe Jehovam Deum veſtrum, eximentem vos, ne ſubjecti ſitis oneribus Ægyptiorum.

7 Denique introducam vos in eam terram, quam ſublatâ manu meâ *juravi* me daturum Abrahamo, Jitzchako: & Jahakobo: & dabo eam vobis in hæreditatem, ego *ſum* Jehova.

8 Hæc ita eloquutus eſt Moſche filiis Jiſraëlis, ſed non attenderunt ad Moſchen præ anguſtia ſpiritûs, & præ ſervitute dura.

9 Alloquutus item eſt Jehova Moſchen, dicendo;

10 I, alloquere Parhonem Regem Ægypti; ut dimittat filios Jiſraëlis è terra ſua,

11 Sed loquutus eſt Moſche, coram Jehova, dicendo: en filii Jiſraëlis: non attenderunt ad me, quomodo ergo attenderet ad me Parho, qui ſum præputiatus labiis?

12 Tamen alloquutus eſt Jehova Moſchen & Aharonem: & mandata dedit eis ad filios Jiſraëlis & ad Parhonem Regem Ægypti: ad educendum filios Jiſraëlis è terra Ægypti.

13 Hi *ſunt* primarii familiarum paternarum ipſorum: filii Reubenis, primogeniti Jiſraëlis, Chanoc, & Pallu, Chetzron, & Carmi, hæ *ſunt* familiæ Reubenis.

14 Et filii Schimhonis, Jemuel, & Jamin, & Ohad, & Jacin, & Tzochar, & Schaül, filius cujusdam Cenahanitidis: hæ *ſunt* familiæ Schimhonis.

15 Hæc autem *ſunt* nomina filiorum Levi per generationes ſuas, Gerſchon, & Kehath, & Merari: anni verò vitæ Levi, *fuerunt* centum triginta ſeptem anni.

16 Filii Gerſchonis, Libni & Schimhi per familias ſuas.

17 Filii verò Kehathi; Hamram, & Jitzehar, & Chebron, & Huzziel: anni autem vitæ Kehathi, *fuerunt* centum triginta anni:

18 Filii verò Merari; Machli, & Muſchi, hæ *ſunt* familiæ Leviticæ *tribus*, per generationes ſuas.

19 Accepit autem Hamram Jocebedam amitam ſuam ſibi in uxorem, quæ peperit ei: Aharonem & Moſchen: anni verò vitæ Hamrami *fuerunt* centum triginta ſeptem anni.

20 Filii verò Jitzeharis, Korach, & Nepheg, & Zicri.

21 Et filii Huzzielis, Miſchael, & Eltzaphan, & Sithri.

22 Poſtea accepit Aharon Eliſchebah, filiam Hamminadabi ſororem Nachaſchonis ſibi in uxorem: quæ peperit ei Nadabum, & Abihu, & Elhazarem, & Ithamarem.

23 Filia autem Korachi, Aſſir, & Elkana, & Abiaſaph: hæ *ſunt* familiæ *gentis* Korachææ.

24 Elhazar quoque filius Aharonis accepit ſibi unam de filiabus Putielis, *ut eſſet* ſibi uxor, quæ peperit ei Pinchaſum: hi *ſunt* primarii patres Levitarum per familias ſuas.

25 Hic ille Aharon & Moſche: quibus edixit Jehova, educite filios Jiſraëlis è terra Ægypti per exercitus ſuos.

26 Ipſi iidem *ſunt*, qui alloquuti ſunt Parhonem, Regem Ægypti; ad educendum filios Jiſraëlis ex Ægypto: *hic* ille eſt Moſche & Aharon.

CAP. VII. *Prima plaga Ægypti.*

FUit ergo, quâ die alloquutus eſt Jehova Moſchen in terra Ægypti.

2 Quum alloqueretur Jehova Moſchen, dicendo, ego *ſum* Jehovà; eloquere apud Parhonem Regem Ægypti omnia, quæ ſum

elo-

eloquuturus tibi:

3 Ut diceret Mosche coram Jehova; en, ego *sum* præputiatus labiis, quomodo ergo attenderet ad me Parho? Cap. VII.

4 Tum dixit Jehova Moschi, vide, constitueram te vice Dei Parhoni; Aharonem vero fratrem tuum, ut esset interpres tuus.

5 Tu loquitor quæcunque præcepero tibi: Aharon vero frater tuus alloquitor Parhonem, ut dimittat filios Jisraëlis è terra sua.

6 Ego vero obdurabo cor Parhonis; ut multiplicem signa mea, & prodigia mea in terra Ægypti:

7 Neque auscultabit vobis Parho, quum apposuero manum meam ad Ægyptum; sed educam exercitus meos, populum meum, filios Jisraëlis è terra Ægypti judiciis magnis.

8 Et experientur Ægyptii me esse Jehovam, quum extendero manum meam adversus Ægyptum: nam educam filios Jisraëlis è medio ipsorum.

9 Fecit ergo Mosche & Aharon: quemadmodum præceperat Jehova eis, sic fecerunt.

10 Mosche autem natus *erat* octoginta annos, & Aharon natus octoginta tres annos: quum alloquerentur Parhonem.

11 Alloquutus enim est Jehova Moschen & Aharonem; dicendo:

12 Quum alloquetur vos Parho, dicendo, edite vobis prodigium; ubi edixeris Aharoni, accipe baculum tuum, & projice coram Parhone, vertetur in draconem.

13 Veniens itaque Mosche & Aharon ad Parhonem, fecerunt ita, ut præceperat Jehova: projecit enim Aharon baculum suum coram Parhone, & coram servis ejus, & conversus est in draconem.

14 Tum vocavit etiam Parho sapientes & præstigiatores, ut facerent ipsi quoque Magi Ægyptii suis incantationibus similiter.

15 Et projecerunt quisque baculum suum, & conversi sunt *baculi* in dracones: sed deglutivit baculus Aharonis baculos eorum.

16 Attamen obfirmatum est cor Parhonis, ita ut non auscultaret illis; quemadmodum prædixerat Jehova.

17 Deinde edixit Jehova Moschi, aggravatum est cor Parhonis, renuit dimittere populum hunc;

18 I ad Parhonem hoc manè, ecce egreditur ad aquam, ut consistas è regione ejus ad ripam ipsius rivi: baculum vero, qui versus fuerat in serpentem, accipe in manu tua;

19 Et dices ei, Jehova Deus Hebræorum miserat me ad te, ut dicerem, dimitte populum meum, ut serviat mihi in deserto: sed ecce non auscultavisti adhuc.

20 Ita ait Jehova, hac *re* experieris me esse Jehovam: ecce ego percussurus sum baculo hoc, qui *est* in manu mea, superficiem aquæ, quę *est* in hoc rivo, & convertetur in sanguinem.

21 Et pisces, qui *sunt* in quovis rivo, morientur, adeo ut fœteat rivus quisque: & defatiscentur Ægyptii aquam ex rivo quovis bibituri.

22 Dixit ergo Jehova Moschi, edic Aharoni, accipe baculum tuum, & extende manum tuam *operaturam* in aquas Ægyptiorum, in flumina eorum, in rivos eorum, & in stagna eorum, denique in omnem congregationem aquarum illorum, ut convertantur in sanguinem: eritque sanguis in tota terra Ægyptiorum, etiam in *vasis* ligneis & in lapideis.

23 Fecerunt itaque sic Mosche & Aharon, ut præceperat Jehova, & sublato baculo suo *Aharon*, percussit aquam, quæ *erat in* eo rivo ante oculos Parhonis, & ante oculos servorum ejus: & conversæ sunt omnes aquæ, quæ *erant* in unoquoque rivo, in sanguinem:

24 Et piscibus, qui erant in unoquoque rivo, mortuis, fœtuit unusquisque rivus, adeo ut non potuerint Ægyptii bibere aquam ex ullo rivo: erat enim sanguis ille per universam terram Ægyptiorum.

25 Sed fecerunt similiter Magi Ægyptii incantationibus suis: quapropter obfirmatum est cor Parhonis, adeo ut non auscultaret eis, quemadmodum prædixerat Jehova.

26 Avertens enim se Parho, rediit domum suam; nec adjecit animum suum etiam ad istud.

27 Tum effodientes omnes Ægyptii *quærebant* circa rivum quemque aquam ad bibendum: quia non poterant bibere ex aqua ullius rivi.

28 Ita completum est septiduum, postquam percussit Jehova rivum illum.

CAP. VIII. *Secunda, tertia, & quarta plaga Ægypti.*

DEinde edixit Jehova Moschi, i ad Parhonem: & dices ei, ita ait Jehova, dimitte populum meum, ut serviant mihi;

2 Quod si tu renues dimittere; ecce ego verberaturus sum totam oram tuam ranis.

3 Nam abundè producet rivus quisque ranas; quæ ascendentes ingredientur domum tuam, & conclave cubilis tui, & in lectum tuum: in domos quoque servorum tuorum, & in domos populi tui, etiam in furnos tuos, & in mactras tuas.

4 Sic contra te, & contra populum tuum, & contra omneis servos tuos; hæ ranæ ascensuræ sunt.

5 Dixitque Jehova Moschi, edic Aharoni; extende manum tuam cum baculo tuo *operaturam* in ipsa flumina, in rivos, & in stagna: ita fac, ut ascendant ranæ super terram Ægyptiorum.

6 Itaque extendit Aharon manum suam *operaturam* in aquas Ægyptiorum; & ascendentes ranæ operuerunt terram Ægyptiorum.

7 Sed fecerunt similiter Magi ipsi incantationibus suis: fecerunt enim, ut ascenderent ranæ super terram Ægyptiorum.

8 Accersens autem Parho Moschen & Aharonem, dixit, supplices orate Jehovam, ut amoveat ranas istas à me, & à populo meo: & dimittam hunc populum, ut sacrificent Jehovæ.

9 Dixit vero Mosche Parhoni, gloriam assume supra me: intra quod *tempus* supplex orabo ipsum pro te: & pro servis tuis, & pro populo tuo, ut exscindat ranas istas à te, & à domibus tuis; tantùm in unoquoque

que rivo relinquantur:

10 Quo dicente, intra craſtinum: dixit *Moſche*, ſecundùm verbum tuum *fiet*, ut experiaris neminem eſſe parem Jehovæ Deo noſtro.

11 Tunc recedent iſtæ ranæ à te,& à domibus tuis,& à ſervis tuis,& à populo tuo; tantùm in unoquoque rivo relinquentur.

12 Sic exivit Moſche & Aharon à Parhone: inclamavítque Moſche Jehovam propter illas ranas, quas impoſuerat Parhoni.

13 Fecit autem Jehova ſecundùm ſermonem Moſchis; nam mortuæ ſunt ranæ è domibus,& ex vivariis,& ex agris ipſis.

14 Quas colligebant *Ægyptii* acervatim, adeò ut fœteret ipſa terra.

15 Sed ubi vidit Parho aliquam eſſe reſpirationem, aggravans cor ſuum, non auſcultavit eis; quemadmodum prædixerat Jehova.

16 Quamobrem dixit Jehova Moſchi, edic Aharoni, extende baculum tuum, & percute pulverem terræ: ut convertatur in pediculos per totam terram Ægyptiorum.

17 *Illis* ſic facientibus, quum extendens Aharon manum ſuam cum baculo ſuo percuſſiſſet pulverem terræ,exſtitit pediculorum copia in hominibus & in jumentis: totus pulvis terræ erant pediculi in univerſa terra Ægyptiorum.

18 Laborantes verò ſimiliter Magi incantationibus ſuis,ut producerent pediculos,non potuerunt; ſic fuit illa pediculorum multitudo in hominibus, & in jumentis.

19 Et quamvis dicerent Magi Parhoni, digitus Dei hic *eſt*, obfirmatum tamen eſt cor Parhonis,ut non auſcultaret illis,quemadmodum prædixerat Jehova.

20 Deinde edixit Jehova Moſchi,maturè ſurge hoc mane, & te ſiſte coram Parhone, ecce egreditur ad aquam: ut dicas ei,ita ait Jehova,dimitte populum meum,ut ſerviant mihi.

21 Nam niſi dimittas populum meum; ecce ego immiſſurus ſum in te,& in ſervos tuos,& in populum tuum,& in domos tuas quandam colluviem *animalium*: adeò ut impleantur domus Ægyptiorum illâ colluvie *animalium*, atque etiam tellus ipſa, ſuper quam illi ſunt.

22 Sed excipiam in die illo terram Goſchenis, in qua populus meus moratur, ut non ſit ibi colluvies *animalium*: quò cognoſcas me Jehovam eſſe in medio hujus terræ.

23 Sic ponam redemtionis indicium inter populum meum,& populum tuum: in craſtinum futurum eſt ſignum hoc.

24 Sic igitur faciente Jehovâ, advenit colluvies *animalium* gravis in domum Parhonis,& domum ſervorum ejus; adeò ut in tota regione Ægyptiorum corrumperetur terra ab illa colluvie *animalium*.

25 Tunc accerſens Parho Moſchen & Aharonem, dixit, ite, ſacrificate Deo veſtro in hac terra.

26 Dixit verò Moſche,non convenit ſic facere, quia quod abominationi eſt Ægyptiis,*fortaſſis* ſacrificaturi ſumus Jehovæ Deo noſtro; ecce *ſi* ſacrificaremus id, quod eſt abominationi Ægyptiis ante oculos eorum, nónne lapidaturi eſſent nos?

27 Itinere tridui liceat nobis ire in deſertum,ut ſacrificemus Jehovæ Deo noſtro, quemadmodum edixerit nobis.

28 Dicenti autem Parhoni, ego dimittam vos, ut ſacrificetis Jehovæ Deo veſtro in deſerto, tantummodò ullo pacto ne longiùs abeatis: ſupplices orate pro me,

29 Dixit Moſche, ecce ego mox egreſſus abs te ſupplex orabo Jehovam,ut recedat hæc colluvies *animalium* à Parhone,à ſervis ejus,& à populo ejus cras,tantummodo ne pergat Parho illudere, non dimittendo populum iſtum ad ſacrificandum Jehovæ.

30 Egreſſus ergo Moſche à Parhone, ſupplex oravit Jehovam:

31 Fecítque Jehova ſecundùm verbum Moſchis,ut recederet colluvies iſta *animalium* à Parhone, à ſervis ejus, & à populo ejus: ne unum quidem relictum eſt.

32 Attamen aggravavit Parho cor ſuum etiam hac vice, neque dimiſit populum hunc.

CAP. IX. *Quinta, ſexta, & ſeptima plaga Ægypti.*

DEinde edixit Jehova Moſchi,i ad Parhonem, ut dicas ei, ita ait Jehova Deus Hebræorum, dimitte populum meum,ut ſerviant mihi.

2 Nam ſi tu renues dimittere,& adhuc videtinebis eos:

3 Ecce manus Jehovæ futura eſt in pecus tuum, quod *erit* in agro, in equos, in aſinos, in camelos,in armenta,& in greges, peſte gravi valde.

4 Diſcrimen autem ponet Jehova inter pecus Jiſraëlitarum,& pecus Ægyptiorum: non enim morietur ex omnibus,*quæ ſunt* filiorum Jiſraëlis quicquam.

5 Conſtituítque Jehova certum tempus, dicendo,cras facturus eſt Jehova rem iſtam in hac terra.

6 Fecit itaque Jehova rem illam poſtero die, adeò ut moreretur omne pecus Ægyptiorum: de pecore verò filiorum Jiſraëlis ne unum quidem moriebatur.

7 Et quamvis mittens Parho *obſervaret*, quòd ecce non moriebatur è pecore Jiſraëlitarum vel unum, tamen aggravatum eſt cor Parhonis,neque dimiſit populum.

8 Quapropter edixit Jehova Moſchi & Aharoni, ſumite vobis plenos pugnos veſtros favillâ fornacis: quam ſpargat Moſche cœlum verſùs ante oculos Parhonis.

9 Et erit in pulviſculum *ſpargentem ſeſe* per omnem terram Ægypti: fiétque ſuper homines,& ſuper jumenta ulcus, erumpens *multis* puſtulis in tota terra Ægyptiorum.

10 Acceptâ itaque favillâ cujuſdam fornacis,ſteterunt coram Parhone,ſpargítque illam Moſche verſùs cœlum: ſic fuit ulcus, puſtulæ multæ,*quibus* erumpebat in hominibus & jumentis:

11 Adeò ut non poſſent ipſi Magi conſiſtere coram Moſche propter illud ulcus: erat enim ulcus illud in ipſis Magis,ut in omnibus Ægyptiis.

12 Sed obfirmavit Jehova cor Parhonis,

ut non auscultaret eis; quemadmodum prædixerat Jehova Moschi.

13 Deinde edixit Jehova Moschi, maturè surgens hoc mane te siste coram Parhone; ut dicas ei, ita ait Jehova Deus Hebræorum, dimitte populum meum, ut serviant mihi.

14 Quoniam hac vice ego immissurus sum omneis plagas meas in cor tuum, & in servos tuos, & in populum tuum; ut experiaris non esse parem mihi in universa terra.

15 Modò enim, *quum* extendi manum meam, percussissem etiam te & populum tuum peste illâ: sic fuisses excisus de terra.

16 Veruntamen propterea feci, ut restares, ut ostendam *in* te virtutem meam: & ut enarretur nomen meum in tota terra.

17 Adhuc tu te ipsum extollis in populum meum, ut non dimittas eos?

18 Ecce ego demittam pluviam sub hoc tempus cras, & grandinem gravem valde; cui par non fuit in Ægypto, ex quo die fundata fuit usque adhuc.

19 Nunc itaque mitte congregatum pecus tuum, & quicquid *est* tibi in agro: quicunque homo, aut jumentum invenietur in agro, neque receptus fuerit in domum, simul ac descenderit super eos hæc grando, morientur.

20 Quisquis ex servis Parhonis timuit verbum Jehovæ, fecit, ut confugerent servi sui, & pecus suum in domos.

21 Quisquis verò non adjecit animum suum ad verbum Jehovæ; reliquit quoque servos suos, & pecus suum in agro.

22 Edixit ergo Jehova Moschi, extende manum tuam versùs cœlum, ut sit grando in tota terra Ægyptiorum, super homines, & super jumenta, & super omneis herbas agri, *quæ sunt* in terra Ægyptiorum.

23 Itaque extendit Mosche baculum suum versùs cœlum, & Jehova edidit sonos & grandinem, adeò ut obiret ignis per terram, & demisit Jehova Deus pluviam cum grandine super terram Ægyptiorum.

24 Fuitque grando, in qua permistus ignis sese accendebat; *grando* gravis admodum, cui par non exstitit in tota terra Ægypti, ex quo fuit gentis *illius*:

25 Ceciditque illa grando in tota terra Ægyptiorum, quicquid *exstabat* in agro, tam homines, quàm jumenta, omnem quoque herbam agri læsit illa grando, & omnem arborem agri fregit.

26 Tantummodo in terra Goschenis, ubi *erant* filii Jisraëlis, non fuit grando.

27 Quapropter, quum misisset Parho, qui *observarent*, accersivit Moschen & Aharonem, & dixit eis, peccavi hac vice: Jehova justissimus, ego verò & populus meus improbissimi *sumus*.

28 Supplices orate Jehovam (nam satis *est*) ne pergant esse soni Dei, & grando: tum dimittam vos, & non ultrà manebitis.

29 Dixit verò ei Mosche, quum egressus hac civitate expandero manus meas ad Jehovam; soni illi cessabunt, & grando non erit ampliùs, ut experiaris Jehovæ esse terram hanc.

30 Tu autem & servi tui; novi, quòd nondum timebitis ob præsentiam Jehovæ Dei.

31 Linum autem & hordeum læsum erat, quia hordeo spica *erat* mutica, & lino culmus:

32 Triticum verò, & zea non erant læsa, eò quòd latentia erant *sub terra*.

33 Itaque Mosche à Parhone egressus urbe, expandit manus suas ad Jehovam: cessaveruntque soni illi, & grando, & pluvia non est effusa in terram.

34 Parho autem videns cessâsse pluviam illam, & grandinem, & sonos, perrexit peccare: aggravavit enim cor suum, ipse, & servi ejus.

35 Adeò, ut obfirmatus suo corde Parho, non dimiserit filios Jisraëlis: quemadmodum prædixerat Jehova per Moschen.

CAP. X. *Octava, & nona plaga Ægypti.*

DEinde edixit Jehova Moschi, i ad Parhonem: nam ego aggravavi cor ejus, & cor servorum ejus, ut edam signa mea hæc in medio Ægypti.

2 Et ut enarres audiente filio tuo, & filio filii tui, quæ præclarè gessero in Ægyptios, & signa mea, quæ edidero in eis: ita cognoscatis me esse Jehovam.

3 Itaque venit Mosche & Aharon ad Parhonem; & dixerunt ei, sic ait Jehova Deus Hebræorum, quousque renuis abjicere te ob præsentiam meam? dimitte populum meum, ut serviant mihi.

4 Nam si tu renues dimittere populum meum, ecce ego inducturus sum cras locustas in oram tuam:

5 Quæ operient superficiem terræ, ita ut non possit *quisquam* videre terram: absumentque residuum, quod evasit, quod relictum est vobis à grandine, & absument omnem arborem, quicquid oritur vobis ex agro:

6 Præterea implebunt domos tuas, domósque omnium servorum tuorum, denique domos omnium Ægyptiorum; quales non viderunt patres tui, aut patres patrum tuorum, à die, quo exstiterunt per terram, usque in diem hunc: deinde avertens se exibat à Parhone.

7 Tum dixerunt servi Parhonis ei, quousque erit ille nobis in laqueum? dimitte homines istos, ut serviant Jehovæ Deo suo: an nondum cognoscis periisse Ægyptum?

8 Itaque reductus est Mosche & Aharon ad Parhonem; qui dixit eis, ite servitum Jehovæ Deo vestro: quinam *sunt* illi, qui abituri sunt?

9 Dicente verò Mosche, cum pueris nostris, & cum senibus nostris abeundum est nobis; cum filiis nostris, & cum filiabus nostris, cum gregibus nostris, & cum armentis nostris abeundum est nobis, quia festum Jehovæ nobis *indictum est*.

10 Dixit eis, Ita sit Jehova vobiscum, ut sim dimissurus vos, & parvulos vestros? videte *versari* malum ante faciem vestram.

11 Non ita *fiet*, ite nunc, qui viri *estis*, & servite Jehovæ, nam id vos postulabatis: sic expulit eos Parho à facie sua.

12 Tunc edixit Jehova Moschi, extende manum tuam contra terram Ægyptiorum pro locustis, ut ascendant super terram Ægyptiorum; & absument omnem herbam

ejus terræ, quicquid grando illa reliqui fecit.

13 Extendente ergo Mosche baculum suum contra terram Ægyptiorum, Jehova adduxit Eurum in eam terram toto die illo, & totâ illa nocte; manè erat, quum Eurus ille apportavit locustas.

14 Et ascendentes locustæ illæ super universam terram Ægyptiorum, resederunt in ora tota Ægyptiorum: numerosæ valde, ante quas non fuerant sic locustæ, pares istis, & post quas, non sunt futuræ sic.

15 Operiebant enim superficiem totius terræ illorum; ita ut obscuraretur terra: absumebántque omnem herbam terræ illorum, & omnem fructum cujusvis arboris, quicquid residuum fecerat grando illa; neque residua facta est ulla viriditas in ulla arbore, aut in herba agri, per totam terram Ægyptiorum.

16 Quapropter festinavit Parho accersere Moschen & Aharonem, dixítque, peccavi in Jehovam Deum vestrum, & in vos.

17 Sed nunc; condona quæso peccatum meum tantùm hac vice, & supplices orate Jehovam Deum vestrum, ut amoveat à me tantummodo mortem istam.

18 Quamobrem *ille* egressus à Parhone, quum supplex orâsset Jehovam;

19 Immisit ex adverso Jehova ventum Occidentalem vehementem valde, qui exportans locustas illas, defixit eas in mare algosum: non relicta est locusta una in ora tota Ægyptiorum.

20 Sed obfirmavit Jehova cor Parhonis, ita ut non dimitteret filios Jisraëlis.

21 Deinde edixit Jehova Moschi, extende manum tuam versùs cœlum, ut sint tenebræ super terram Ægyptiorum, & *quivis* palpet tenebras.

22 Extendente itaque Mosche manum suam versùs cœlum, exstiterunt tenebræ caliginosæ in terra tota Ægyptiorum tribus diebus:

23 Non videbant alter alterum, neque surgebant ullus à loco suo tribus diebus: at omnibus filiis Jisraëlis erat lux in habitationibus ipsorum.

24 Deinde accersivit Parho Moschen, ac dixit, abite, servite Jehovæ, tantùm greges vestri, & armenta vestra sistuntor: etiam parvuli vestri abeunto vobiscum.

5 Sed dixit Mosche, cùm tu permissurus es: in manu nostrâ victimas, & holocausta; quæ faciamus Jehovæ Deo nostro:

26 Tum etiam pecora nostra eant oportet nobiscum, non relinquetur *vel* ungula, quia ex eis accepturi sumus, ut serviamus Jehovæ Deo nostro: nos autem ignoramus, quo colere nos oportebit Jehovam, donec pervenerimus illuc.

27 Obfirmavit verò Jehova cor Parhonis, adeo ut nollet dimittere eos.

28 Nam dixit ei Parho, apage à me: cave tibi, ne deinceps intuetor faciem meam; nam quo die intuitus fueris faciem meam, morieris.

29 Cui dixit Mosche, rectè loquutus es: non ampliùs deinceps intuebor faciem tuam.

CAP. XI. *Decima plaga denunciatur Parhoni.*

(Dixerat enim Jehova Moschi, adhuc plagam unam inducam super Parhonem, & super Ægyptios, postmodum dimittet vos hinc: quum dimittet, ad unum celeriter expellet vos hinc.

2 Loquere nunc audiente hoc populo; ut petant quisque ab amico suo, & quæque ab amica sua, instrumenta argentea, & instrumenta aurea.

3 Reddiderátque Jehova gratiosum populum illum in oculis Ægyptiorum: etiam virum illum Moschen, magnum valde in terra Ægypti ante oculos servorum Parhonis, & ante oculos ipsius populi.)

4 Præterea dixit Mosche, ita ait Jehova, circiter medium hujus noctis ego egressurus sum per medium Ægyptiorum;

5 Et morietur omne primogenitum in terra Ægyptiorum, tum primogenitus Parhonis, qui sessurus erat super thronum ejus, tum primogenitus ancillæ, quæ *est* post molas: etiam omne primogenitum jumenti.

6 Itaque erit clamor magnus in tota terra Ægyptiorum; cujusmodi non fuit *editus*, & cujusmodi non deinceps erit;

7 At contra omneis filios Jisraëlis non movebit canis linguam suam, contra ullum hominem, aut jumentum: ut cognoscatis quantum discrimen ponat Jehova inter Ægyptios, & Jisraëlitas.

8 Tunc descendent omnes servi tui isti ad me, & incurvantes se *honorem habebunt* mihi dicendo; exi tu, & totus iste populus, qui tua vestigia sequitur, & postea exibo: sic exivit à Parhone, accensus irâ.

9 Dixerat autem Jehova Moschi, non auscultabit vobis Parho, ut multiplicem prodigia mea in terra Ægypti:

10 Itaque Mosche & Aharone edentibus illa ipsa prodigia omnia coram Parhone; obduravit Jehova cor Parhonis, adeo ut non dimiserit filios Jisraëlis è terra sua.

CAP. XII. *Pascha instituitur: decima plaga immittitur: sexcenties mille viri exeunt ex AEgypto.*

Alloquutus autem fuerat Jehova Moschen & Aharonem, in terra Ægypti, dicendo,

2 Hic mensis vobis principium *est* mensium: primus ille *esto* vobis inter menses cujusque anni.

3 Alloquimini totam congregationem Jisraëlis: dicendo, in ipso decimo *die* mensis hujus, ut accipiant sibi quisque parvam pecudem pro familia paterna, parvam pecudem pro quaque familia.

4 Si verò minor fuerit aliqua familia, quam ut sit par edendæ parvæ pecudi: accipiet ipse *paterfamiliâs* & vicinus ejus, qui proximus *est* domui ejus *parvam pecudem*, pro numero animarum: quisque pro ratione cibi sui, numerabitis ad ipsam parvam pecudem *comedendam*.

5 Parva pecus integra, mascula, anniculæ esto vobis; *eam* ex ovibus, aut ex capris accipitote.

6 Sitque apud vos in custodia, usque ad decimum quartum diem hujus mensis: quo jugulabunt eam totus cœtus congregationis Jisraëlis inter duas vesperas.

7 Deinde accipientes ex ipsius sanguine, imponent duobus postibus & superliminari,

in domibus illis,in quibus esuri sunt ipsam.
8 Comedent verò carnem illius eâ ipsâ
nocte: eam assam igne. & azymos panes
cum herbis amaris comedunto.
9 Ne comedatis ex ea crudum *quicquam*,
aut coctile coctum in aqua;sed assum igne,
caput ejus cum cruribus ejus,& cum inte-
stinis ejus.
10 Neque reliquum faciatis ex ea *quic-
quam* in matutinum usque,quod autem re-
liquum fuerit ex ea usque manè,igne com-
buritote.
11 Ita verò comedite eam,lumbis vestris
succinctis, calceamentis vestris ad pedes
vestros,& baculo vestro in manu vestra,sed
comedetis eam cum festinatione,Pascha est
Jehovæ.
12 Transiturus enim sum per terram Æ-
gypti eâ ipsâ nocte; & percussurus omne
primogenitum in terra Ægypti,tum homi-
nes,tum etiam jumenta: & in omneis Deos
Ægyptiorum exerciturus judicia, ego Je-
hova.
13 Erit autem sanguis ille pro vobis in si-
gnum super illas domos, ubi eritis: ut vi-
dens sanguinem illum transeam præter vos:
sic non erit in vobis plaga exitialis, quum
cædam *primogenita* in terra Ægypti.
14 Quamobrem erit dies iste vobis in mo-
nimentum, ut celebretis ipsum *diem* festum
Jehovæ: per ætates vestras statuto perpe-
tuo celebrate ipsum.
15 Septem dies panes azymos comedito-
te,veruntamen ipso die primo *jam* amove-
ritis vetus fermentum è domibus vestris:
nam quisquis comederit fermentatum à die
illorum primo usque ad septimum diem, u-
tiq; exscindetur illa ipsa anima ex Jisraële.
16 In primo autem illorum die convoca-
tio sancta, similiter die septimo convocatio
sancta esto vobis;nullum opus fiat in eis,ve-
runtamen quod comedendum erit unicui-
que animæ,illud solum parabitur vobis.
17 Observabitis igitur *diem* ipsum azy-
morum; quum eodem ipso die eduxero ex-
ercitus vestros è terra Ægypti: observabi-
tis, inquam, illum ipsum diem per ætates
vestras statuto perpetuo.
18 Primo ipso *mense*, quartodecimo ejus
mensis,vespere comeditote azymos; usque
ad diem vigesimum primum ejusdem men-
sis vespere.
19 Septem dies vetus fermentum ne re-
peritor in domibus vestris: nam quisquis
comederit fermentatum,utique exscinde-
tur illa ipsa anima ex congregatione Jisraë-
lis,tam peregrini,quàm indigenæ ipsius re-
gionis.
20 Nihil fermentati comeditote: in om-
nibus habitationibus vestris comeditote *pa-
nes* azymos.
21 Convocatis itaque Mosche omnibus
Senioribus Jisraëlis edixit eis; extrahite,
& accipite vobis parvam pecudem per fa-
milias vestras,deinde jugulate ipsum Pascha.
22 Tum acceptum fasciculum hyssopi in-
tingetis in sanguine ipsius,qui *erit* in pelvi,
& admovebitis superliminari, duobúsque
postibus de sanguine illo, qui *erit* in pelvi:
vos autem ne exitote ullus è porta domus
suæ ad matutinum usque.
23 Procedens enim Jehova ad percutien-
dum Ægyptum; quum viderit sanguinem
illum in superliminari, & in duobus posti-
bus: transibit Jehova præter portam illam,
nec sinet interfectorem ipsum ingredi do-
mos vestras ad percutiendum.
24 Observate autem rem hanc,pro statu-
to tibi,& filiis tuis usque in seculum.
25 Erit itaque,quum veneritis in terram
illam,quam daturus est Jehova vobis,quem-
admodum dixit; ut observetis hunc ipsum
cultum.
26 Et erit, quando dicent filii vestri vo-
bis; quid hic cultus vobis *designat*?
27 Ut dicatis, victima paschatis est Jeho-
væ,qui transiens præter domos filiorum Jis-
raëlis in Ægypto,quum cæderet Ægyptios,
familias nostras eripuit: tunc verticem in-
clinavit populus ipse,& incurvaverunt se
honorem exhibentes.
28 Abeuntes igitur, id fecerunt filii Jis-
raëlis, quemadmodum præceperat Jehova
per Moschen & Aharonem,sic fecerunt.
29 Fuit autem sub mediam noctem,ut Je-
hova cæderet omnem primogenitum in
terra Ægypti,tam primogenitum Parhonis,
qui sessurus erat super thronum ejus,quàm
primogenitum captivi, qui *erat* in ergastu-
lo: & omne primogenitum jumentorum.
30 Quaproptèr surrexit Parho nocte,ipse
& omnes servi ejus, omnes denique Ægy-
ptii,& exstitit clamor magnus in Ægypto;
eò quòd nulla *erat* domus, ubi non *esset*
mortuus.
31 Inclamabátque Moschen & Aharo-
nem noctu, dicens,surgite, exite è medio
populi mei, tum vos, tum filii Jisraëlis; &
abite,servite Jehovæ,sicut loquuti estis.
32 Greges quoque vestros,& armenta ve-
stra accipite, quemadmodum loquuti estis;
ac abite: ut benedicatis etiam mihi.
33 Etiam Ægyptii vehementer instabant
apud populum festinando dimittere eos è
sua regione; dicebant enim, nos omnes
jamjam morituri sumus.
34 Itaque accepit ipse populus massam
suam, nondum fermentatam, mactris suis
super humerum suum, *quisque* circumliga-
tis ad vestes suas.
35 Filii autem Jisraëlis fecerant secun-
dùm edictum Moschis: petierant enim ab
Ægyptiis instrumenta argentea, & instru-
menta aurea,& vestes:
36 Et Jehova reddiderat gratiosum po-
pulum hunc ante oculos Ægyptiorum,adeò
ut dederint eis petentibus: ita spoliave-
runt Ægyptios.
37 Profectíque sunt filii Jisraëlis Rahme-
seso Succothas; ad sexcenta millia pedi-
tum virorum,præter parvulos.
38 Quin etiam miscellanea turba multa
ascendit cum eis; greges quoque & armen-
ta,possessio gravis valde.
39 Tunc coxerunt è massa illa, quam ex-
tulerant ex Ægypto, placentas azymas,
quum nondum fermentata esset: nam ex-
pulsi ab Ægyptiis, non potuerant cunctari,
etiámq; viaticum non comparaverant sibi.
40 Incolatus autem Jisraëlitarum, quo
commorati sunt in Ægypto, *fuit* quadrin-
gentorum triginta annorum.
41 Fuit verò exactis quadringentis tri-
ginta annis; fuit, *inquam*,eodem ipso die,
ut

ut egrederentur omnes exercitus Jehovæ è terra Ægypti.

42 Nox plurimùm observanda est Jehovæ, quâ eduxit eos è terra Ægypti: hæc est illa nox Jehovæ plurimùm observanda omnibus Jisraëlitis per ætates suas.

43 Quamobrem edixit Jehova Moschi & Aharoni, hoc *esto* statutum ipsius Paschatis, nullus alienigena vescitor illo.

44 Omnis verò servus cujusque emtus pecuniâ, quum circumcideris eum, tum vescitor illo.

45 Inquilinus, aut mercenarius ne vescitor illo.

46 In eadem domo editor, ne efferto ex ulla domo de carne illius foras: & os ne confringatis in illo.

47 Tota congregatio Jisraëlis faciunto illud.

48 Quòd si peregrinabitur apud te peregrinus, qui facere voluerit Pascha Jehovæ; circumciditor ei omnis mas, tum demum accedito ad faciendum ipsum, & esto sicut ipse indigena terræ; at nullus præputiatus vescitor illo.

49 Lex eadem esto indigenæ ipsi, & peregrino huic, qui peregrinatur inter vos.

50 Quod fecerunt omnes filii Jisraëlis: quemadmodum præceperat Jehova per Moschen & per Aharonem, sic fecerunt.

51 Fuit autem hoc, eodem ipso die, *quo* eduxit Jehova filios Jisraëlis è terra Ægypti per exercitus suos.

CAP. XIII. *Obligatio populi per varias leges, ejúsque directio & protectio per columnam nubis & ignis.*

ALloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo:

2 Consecra mihi omne primogenitum, quicquid aperit vulvam ullam apud Jisraëlitas, ex hominibus & ex jumentis: meum *enim* est.

3 Edixit itaque Mosche populo, mementote diei hujus, quo egressi estis ex Ægypto, è domo servorum, quòd robustâ manu eduxerit Vos Jehova illinc: ne ergo comeditor fermentatum.

4 Hodie vos exitis; in mense Abib.

5 Idcirco futurum est, quum introduxerit te Jehova in regionem Cenahanæi, & Chitthæi, & Emoræi, & Chivvæi, & Jebusæi, quam juravit majoribus tuis se daturum tibi, terram affluentem lacte & melle: ut obeas cultum istum hoc mense.

6 Septem diebus comedito panes azymos: etiam die septimo, *die* festo Jehovæ.

7 *Panes* azymi comeduntor septem illis diebus: neque conspicitor apud te fermentatum *quicquam*, neque conspicitor apud te vetus fermentum in toto termino tuo.

8 Et annunciabis filio tuo de illo, dicendo: propter hoc fecit *ista* Jehova mihi, quum exirem ex Ægypto:

9 Ut sit tibi in signum ad manum tuam, & in monimentum inter oculos tuos, ut sit doctrina Jehovæ in ore tuo: quia manu forti eduxit te Jehova ex Ægypto.

10 Observabis itaque statutum hoc, constituto tempore suo, quotannis.

11 Item erit, quum introduxerit te Jehova in regionem Cenahanæi, quemadmodum juravit tibi ac majoribus tuis, dederítque eam tibi.

12 Ut emancipes, quicquid aperit vulvam, Jehovæ: etiam quicunque aperuerit *vulvam* fœtûs jumentorum eorum, quæ tua erunt, masculos, Jehovæ.

13 Sed omnem asinum aperientem *vulvam* parvâ pecude redimito; quòd si non redimes, decollabis ipsum; omnem verò primogenitum humanum ex filiis tuis redimito.

14 Erítque quum interrogaverit te filius tuus in posterum, dicendo: quid hoc *sibi vult*? ut dicas ei, robustâ manu eduxit nos Jehova ex Ægypto è domo servorum.

15 Fuit enim, quum durum se præbuisset Parho in dimittendis nobis, ut occiderit Jehova omne primogenitum in terra Ægypti, tum primogenitum hominum, tum primogenitum jumentorum: idcircò ego macto Jehovæ ex omni *bestia* aperiente vulvam masculos, omnem verò primogenitum filiorum meorum redimo.

16 Quod erit pro signo ad manum tuam, & pro frontalibus inter oculos tuos; manu robustâ eduxisse nos Jehovam ex Ægypto.

17 Fuit autem, quum dimisisset Parho Populum, ut non duceret eos Deus viâ regionis Pelischthæorum, quòd propinqua esset, dicebat enim Deus, *videndum* ne pœniteat hunc populum, quum viderint bellum, & revertantur in Ægyptum;

18 Sed circumduceret Deus populum viâ ipsâ deserti, *ad* mare algosum: militari autem ordine ascendebant filii Jisraëlis è terra Ægypti.

19 Acceperat verò Mosche ossa Josephi secum: nam jurejurando obstrinxerat filios Jisraëlis, dicendo, omnino visitabit Deus vos, *adjuro*, ut *tunc* deportetis ossa mea hinc vobiscum.

20 Profecti itaque Succothis, castrametati sunt Ethami, in fine ipsius deserti.

21 Jehova verò antecedebat eos interdiu in columna nubis, ad deducendum eos viâ illâ, & noctu in columna ignis, ad afferendum eis lucem, ut progrederentur interdiu ac noctu.

22 Non amovit columnam illam nubis interdiu, aut columnam illam ignis noctu, à conspectu ipsius populi.

CAP. XIV. *Parho, persequens Israëlitas per mare rubrum transeuntes, submergitur.*

ALloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo:

2 Alloquere filios Jisraëlis, ut divertant, & castrametentur ante fauces *montium* Chirotharum, inter Migdolum, & inter mare, ante Bahal-tzephonem, è regione ejus castrametamini ad mare.

3 Dicet autem Parho de filiis Jisraëlis, perplexi *sunt* isti in hac regione, conclusit eos desertum illud.

4 Et obfirmabo cor Parhonis, ut persequatur eos; quò glorificer in Parhone, & omnibus copiis ejus, experiantúrque Ægyptii me esse Jehovam: & fecerunt ita.

5 Nam quum nunciatum esset Regi Ægypti, fugere populum hunc; mutatus est animus Parhonis, & servorum ejus erga populum

lum hunc, adeò ut dicerent, quid hoc,est
quod, fecimus? quòd dimisimus Jisraëlitas,
ne servirent nobis?
6 Junxit itaque currum suum,& popu-
lum suum assumens secum:
7 Assumsit sexcentos currus delecti *mili-
tis*,& omnes currus Ægypti: quibus omni-
bus præerant duces.
8 Obfirmaverat enim Jehova cor Parho-
nis Regis Ægypti,ut persequeretur filios
Jisraëlis, quum filii Jisraëlis procederent
sublatâ manu.
9 Ita persequentes eos Ægyptii,assequuti
sunt eos castra habentes ad mare omnes e-
quites cisiarii Parhonis, & equites ejus,&
copiæ ejus,ad fauces *montium* Chirotharum
ante Bahal-tzephonem.
10 Et admovit *castra* Parho; sublatis verò
filii Jisraëlis oculis suis *aspicientes*,ecce au-
tem Ægyptium profectum post ipsos,timue-
runt valde,& clamaverunt filii Jisraëlis ad
Jehovam;
11 Dixerúntque Moschi, an propterea
quòd nulla prorsus *sint* sepulcra in Ægypto,
abduxisti nos, ut moreremur in hoc deser-
to? quid hoc *est*,*quod* fecisti nobis,educen-
do nos ex Ægypto?
12 Annon hic ille sermo *est*,quo alloque-
bamur te in Ægypto, dicendo, desiste à no-
bis, ut serviamus Ægyptiis? nam meliùs
fuisset nobis servire Ægyptiis, quàm nos
mori in hoc deserto.
13 Edixit autem Mosche ipsi populo,ne
timeatis,consistite & spectate salutem Jeho-
væ,quam edet vobis hodie: nam quos vidi-
stis Ægyptios hodie, non pergetis videre
eos posthac usque in seculum.
14 Jehova pugnabit pro vobis; vos ergo
quiescite.
15 Dixit verò Jehova Moschi, quid cla-
mas ad me? alloquere filios Jisraëlis, ut
proficiscantur.
16 Sed tu attolle baculum tuum,& exten-
sâ manu tuâ versùs ipsum mare finde ipsum,
ut ingrediantur filii Jisraëlis per medium
maris in ipsâ arida.
17 De me autem, ecce ego obfirmo cor
Ægyptiorum, ut ingrediantur post illos, &
glorificabor in Parhone, & in omnibus co-
piis ejus, in curribus ejus, & in equitibus
ejus.
18 Et experientur Ægyptii me esse Je-
hovam, quum glorificabor in Parhone,in
curribus ejus,& in equitibus ejus.
19 Tum profectus Angelus ipse Dei, qui
antecedebat castra Jisraëlitarum, ivit à ter-
go eorum: & profecta columna illa nubis
à conspectu eorum,stabat à tergo eorum.
20 Procedensque inter castra Ægyptio-
rum,& castra Jisraëlitarum, *illis* quidem fuit
tenebræ nubes illa; *his* verò illustravit no-
ctem ipsam: adeò ut non appropinquave-
rit alter ad alterum totâ illâ nocte.
21 Quum autem extendisset Mosche ma-
num suam versùs illud mare; abigens Je-
hova mare ipsum Euro vehemente totâ illâ
nocte, redegit mare in siccum,& diffidit se
aqua illius.
22 Sic procedebant filii Jisraëlis in me-
dio maris per ipsam aridam, quum aquæ
essent eis murus à dextera eorum,& à sini-
stra eorum.
23 Persequentes quoque Ægyptii proce-
debant post eos,totus equitatus Parhonis,
cisiarii ejus,& equites ejus,in medium il-
lius maris.
24 Fuit autem in vigilia matutina,quum
prospectaret Jehova ad castra Ægyptii in
columna ignis & nubis,ut funderet castra
Ægyptiorum.
25 Ablatísque rotis curruum ejus duceret
eum tardè: quamobrem dicebat Ægyptius,
fugiam à conspectu Jisraëlitarum, nam Je-
hova pugnat pro eis contra Ægyptium.
26 Tum dixit Jehova Moschi, extende
manum tuam versùs ipsum mare,ut rever-
tantur aquæ ipsius super Ægyptum, super
currus ejus,& super equites ejus.
27 Extendente itaque Mosche manum
suam versùs ipsum mare, reversum est ma-
re ipsum appetente manè ad vim suam, Æ-
gyptii autem fugerunt obviam mari: Sic
excussit Jehova Ægyptium in medium
maris.
28 Nam revertentibus aquis illis, & ope-
rientibus illorum currus, & equites cum
omnibus copiis Parhonis,qui processerant,
post eos in ipsum mare,non est relictus ex
eis vel unus.
29 Interea filii Jisraëlis ibant per aridam
in medio ipsius maris, & erant aquæ illæ
eis murus à dextera eorum, & à sinistra
eorum.
30 Ita servavit Jehova in die illo Jisraë-
litas è manu Ægyptiorum, viderúntque
Jisraëlitæ Ægyptios morientes, in littore
maris.
31 Quum autem vidissent Jisraëlitæ opus
illud maximum, quod edidit Jehova con-
tra Ægyptios,timuerunt populus ipse Jeho-
vam,crediderúntque Jehovæ,& Moschi ser-
vo ejus.

CAP. XV. *Epinicium Moschis,Jisraëlis & Mariæ: primúmque populi murmuratio ad aquas Maræ.*

Tunc canens Mosche,& filii Jisraëlis can-
ticum istud Jehovæ,loquuti sunt dicen-
do; Cantabo Jehovæ, eò quòd admodum
excelluit,equum & sessorem ejus dejecit in
mare.
2 Robur meum,& carmen Jah, qui fuit
mihi saluti: hic *est Deus* fortis meus,cui
habitaculum decorum ponam, Deus patris
mei,quem exaltabo.
3 Jehova *est* bellicosissimus, nomen ejus
est Jehova.
4 Currus Parhonis,& copias ejus præci-
pitavit in mare; delectíque præfectorum
ejus demersi sunt in mare algosum.
5 Abyssi operuerunt eos, descenderunt
in profunda velut lapis.
6 Dextera tua,ô Jehova, magnificat se
mihi virtute illâ: dexterâ tuâ Jehova con-
fringis hostem:
7 Et magnitudine excellentiæ tuæ sub-
vertis insurgentes *contra* te: furorem tuum
immittis,consumit eos tanquam *ignis* stipu-
lam.
8 Quum flatu narium tuarum coacerva-
tæ sunt aquæ, constiterunt velut cumulus
fluidus, ac concreverunt abyssi in intima
parte maris:
9 Dixerat hostis, persequar, assequar,di-
vidam

vidam prædam: explebitur eis anima mea, exseram gladium meum, afferet eos in hæreditatem manus mea.

10 Flavisti vento tuo, operuit eos mare: profunda petierunt tanquam plumbum, in aquis validis.

11 Quis *est* sicut tu inter fortissimos, Jehova? quis *est* sicut tu, magnificus sanctitate? reverendus laudibus? mirificus?

12 Extendisti dexteram tuam, deglutivit eos terra.

13 Deducis benignitate tuâ populum, quem redemisti: commodè ducis robore tuo ad decorum habitaculum sanctitatis tuæ.

14 Ut audierint populi, commovebuntur: dolor corripiet incolas Pelischthææ.

15 Tunc turbabuntur duces Edomæorum, fortissimi Moabitarum, corripiet eos tremor: diffluent omnes incolæ Cenahanææ.

16 Irruet super eos formido magna, & pavor, magnitudine brachii tui conticescent *immoti* tanquam lapis; donec pertransierit populus tuus Jehova, donec pertransierit populus, quem acquisivisti.

17 Introduces eos, & plantabis eos in monte possessionis tuæ, loco *quem* ad habitationem tuam operatus es Jehova; sanctuario, ô Domine, *quod* stabiliverunt manus tuæ.

18 Jehova regnabit in omnia secula.

19 Quum procederet equitatus Parhonis in curribus ejus, & equitibus ejus per ipsum mare, reduxit Jehova super eos aquas illas maris; filii autem Jisraëlis iverunt in arida per medium ejusdem maris.

20 Accepit quoque Prophetissa Mirjam, soror Aharonis, tympanum in manu sua; & egressæ sunt omnes fœminæ post eam cum tympanis & cum fistulis.

21 Sic illis autem respondebat Mirjam: Cantate Jehovæ, eo quòd admodum excelluit, equum & sessorem ejus dejecit in mare.

22 Deinde proficisci jussit Mosche Jisraëlitas à mari algoso, ut progrederentur in desertum Schuris: euntesque triduo per illud desertum, non inveniebant aquam.

23 Inde pervenientes Maram, non potuerunt bibere aquas è Mara, eò quòd amaræ essent, idcircò *quisque* vocat nomen ejus *loci* Maram.

24 Tunc murmuravit populus contra Moschen; dicendo, quid bibemus?

25 Sed quum inclamâsset *Mosche* Jehovam, ostendit Jehova ei lignum, quo injecto in aquas illas, dulces factæ sunt aquæ: ibi imposuit ei statutum & judicium, postquàm ibi tentavit ipsum *Deus*:

26 Dixit enim, si sedulò attendens ad vocem Jehovæ Dei tui, quod rectum videtur in oculis ejus feceris, & si aurem accommodans ad præcepta ejus, observaveris omnia statuta ejus; nullum morbum, quem imposui Ægypto, imponam tibi, sed ego Jehova ero curator tuus.

CAP. XVI. *Secunda populi murmuratio, ejusque cibatio per coturnices & Mannam.*

DEinde venerunt Elima, ubi *erant* duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ: & castrametati sunt ibi ad aquas illas.

Caput XVI.

2 Profecti verò Elimis, venerunt tota congregatio filiorum Jisraëlis in desertum Sinis, quod *est* inter Elima & inter Sinai; quinto decimo die mensis secundi ab exitu eorum ex Ægypto.

3 Tunc murmurârunt tota congregatio filiorum Jisraëlis contra Moschen, & contra Aharonem, in deserto illo:

4 Dixeruntque eis filii Jisraëlis, utinam mortui fuissemus manu Jehovæ in terra Ægypti, quum assidentes ollæ carnis comederemus panem ad saturitatem: nam eduxistis nos in desertum istud, ut mortem afferretis toti huic cœtui fame.

5 Dixit verò Jehova Moschi, ecce, ego faciam, ut pluat vobis panis ex ipso cœlo; quare egredietur hic populus, & collecturi sunt demensum cujusque diei quotidie, ut tentem eum, utrum ambulaturus sit in lege mea, necne:

6 Erit autem unoquoq; die sexto, ut parent, quod intulerint: *hoc* verò *die* futurũ est duplum, supra quàm collegerint quotidie.

7 Dixit ergo Mosche & Aharon omnibus filiis Jisraëlis; vespere, jam tum cognoscetis Jehovam eduxisse vos è terra Ægypti:

8 Manè quoque, quum videritis gloriam Jehovæ, quandoquidem audit murmurationes vestras contra Jehovam: nos enim quid *sumus*, ut murmuretis contra nos?

9 Dixitque Mosche, *cognoscetis*, quum dederit vobis Jehova hoc vespere carnem ad edendum, & panem ipso mane, ut saturemini, quandoquidem audit Jehova murmurationes vestras, quibus murmuratis contra se: nos enim quid *sumus*? non *sunt* contra nos murmurationes vestræ, sed contra Jehovam.

10 Deinde dixit Mosche Aharoni, edic toti congregationi filiorum Jisraëlis, appropinquate ante conspectum Jehovæ: nam audivit murmurationes vestras.

11 Fuitque, alloquuto Aharone totam congregationem filiorum Jisraëlis, quum se convertissent ad ipsum desertum; ut ecce gloria Jehovæ appareret in ipsa nube.

12 Et alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

13 Audivi murmurationes filiorum Jisraëlis; alloquere eos, dicendo, inter has duas vesperas comedetis carnem, & ipso mane saturabimini pane: ita cognoscetis me esse Jehovam Deum vestrum.

14 Fuit itaque eodem vespere, ut ascendentes coturnices tegerent castra, manè verò fuit stratus ros circa ipsa castra.

15 Quúmque se elevâsset stratus ille ros, ecce in superficie ipsius deserti tenue *quiddam* rotundum, tenue, *inquam*, sicut ipsa pruina super terram.

16 Quod videntes filii Jisraëlis, dicebant alter alteri, Man est, non enim sciebant quid esset: dixit verò Mosche eis, hic *est* panis ille, quem dat vobis Jehova ad comedendum.

17 Hoc *est* verbum, quod præcepit Jehova, colligite ex eo quisque pro ratione cibi sui: *mensuram* Homer in singula capita, *pro* numero animarum vestrarum, quisque pro iis, qui *sunt* in tentorio suo; accipite.

18 Et fecerunt sic filii Jisraëlis: collegerunt enim alii plus, alii minus.

19 Post metiebantur mensurâ Homer, ita ut non abundaret, qui plus collegerat, & qui minus, non laboraret penuriâ: quisque pro ratione cibi sui colligebant.

20 Sed quamvis Mosche edixisset eis, nemo reliquum faciat ex eo usque in crastinum:

21 Non auscultantes Moschi reliquum fecerunt quidam ex eo in crastinum, quod produxit vermes, fœtuítque: quapropter efferbuit contra eos Mosche.

22 Sic colligebant illum quovis mane, quisque pro ratione cibi sui; nam, incalescente Sole, liquescebat.

23 Fuit autem ipso die sexto, quum colligerent cibum duplum, binas mensuras Homer in unumquemque; & venientes omnes duces congregationis renunciârunt Moschi.

24 Qui dixit eis: istud *est*, quod edixit Jehova, quies, sabbathum sanctum *est* Jehovæ cras: quod coctūri essetis, coquite *hodie*, & quod elixaturi essetis, elixate, quicquid autem abundat, deponite vobis asservandum usque in crastinum.

25 Quum itaque deposuissent usque in crastinum, sicut præceperat Mosche; non fœtuit, nec *ullus* vermis in eo fuit.

26 Dixítque Mosche, comedite illud hodie, nam sabbathum hujus diei *est* Jehovæ: hodie non invenietis illum *cibum* in agro.

27 Sex diebus colligetis eum, die verò septimo, sabbatho, non erit.

28 Fuit autem ipso die septimo, quum exivissent *aliqui* de populo ad colligendum, sed non invenerunt.

29 Quamobrem dixit Jehova Moschi, quousque renuitis observare mandata mea, & leges meas?

30 Considerate, quia Jehova dedit vobis ipsum sabbathum, idcirco idem dat vobis quovis die sexto cibum bidui: manete quisque in loco suo, ne exeat ullus è loco suo die septimo.

31 Sic quiescebant populus die septimo.

32 Vocavit autem domus Jisraëlis nomen ejus Man: quod erat quasi semen coriandri album, & ejus sapor velut epichyti ex melle.

33 Dixit etiam Mosche, hoc *est* verbum, quod præcepit Jehova, plena *mensura* Homer asservanda est ex eo per ætates vestras: ut videant panem illum, quo vos cibaverim in hoc deserto, postquam eduxi vos è terra Ægypti.

34 Quare edixit Mosche Aharoni, accipe urnam unam; & repone illic plenam *mensuram* Homer Man: & colloca ipsam ante conspectum Jehovæ asservandam per ætates vestras.

35 Quemadmodum præcepit Jehova Moschi; sic collocavit eam Aharon coram testimonio ipso asservandam.

36 Filii autem Jisraëlis vescebantur Man isto quadraginta annis, donec venirent in regionem habitabilem: hoc, *inquam*, Man vescebantur, donec pervenirent ad extremitatem regionis Cenahanææ.

37 Homer autem, decima est Ephæ.

CAP. XVII. *Tertia populi murmuratio: petra fundens aquas, preces Moschis victrices contra Hamalekum.*

DEinde profecti sunt tota congregatio filiorum Jisraëlis à deserto Sinis itineribus suis ex præstituto Jehovæ, & castrametati sunt Rephidimis, ubi non erat aqua, quam populus biberet.

2 Quapropter contendens populus cum Mosche, dicebant, date nobis aquam, ut bibamus: quibus dixit Mosche, quid contenditis mecum? quid tentatis Jehovam?

3 Sed quum sitiens ibi populus esset aquæ, & murmuraret populus ipse contra Moschen, dixit, quare jam fecisti, ut ascenderemus ex Ægypto? *an* ad mortem afferendum mihi, filiis meis, & pecori meo siti?

4 Quamobrem inclamavit Mosche Jehovam, dicendo, quid faciam populo huic? adhuc paulisper, tum essent lapidaturi me.

5 Edixit verò Jehova Moschi, transi ante populum hunc, & accipe tecum de Senioribus Jisraëlis: baculúmque tuum, quo percusseras rivum illum, accipe in manum tuam, quum eris abiturus.

6 Ecce me stante coram te ibi super illam rupem in Chorebo: ubi percusseris rupem ipsam, procedent ex ea aquæ, ut bibat hic populus: fecítque sic Mosche ante oculos Seniorum Jisraëlis.

7 Vocavit autem nomen illius loci Massam & Meribam, propterea quod contenderant filii Jisraëlis, & propterea quòd tentaverant Jehovam dicendo; eitne Jehova inter nos, annon?

8 Sed venientibus Hamalekitis, ut pugnarent contra Jisraëlitas, Rephidimis.

9 Edixit Mosche Jehoschuhæ: delige nobis homines, & procede pugnatum contra Hamalekitas: cras, me consistente in vertice istius collis cum baculo Dei in manu mea.

10 Fecit itaque Jehoschuah quemadmodum dixerat ei Mosche, pugnando contra Hamalekitas: Mosche verò, Aharon, & Chur ascenderunt verticem illius collis.

11 Erátque, quum attollebat Mosche manum suam, ut prævalerent Jisraëlitæ; quum verò quieti dabat manum suam, prævalerent Hamalekitæ.

12 Quamobrem *quum* manus Moschis graves *essent*, acceptum lapidem supposuerunt ei, ut insideret illi: Aharon verò & Chur sustentabant manus ejus, hinc unus & illinc alter; fuítque utraque manus ejus firma usque ad occasum Solis.

13 Sic fregit Jehoschuah Hamalekum, & populum ejus acie gladii.

14 Postea edixit Jehova Moschi, inscribe hoc monimentum libro, & insere ipsum in aures Jehoschuhæ: me omnino deleturum esse memoriam Hamalekitarum è terra sub cœlo.

15 Tunc exstruxit Mosche altare; cujus vocavit nomen Jehovæ vexilli mei:

16 Et dixit, quia manus *Hamaleki fuit* contra solium Jah, bellum Jehovæ in Hamalekum *erit* de ætate *in* ætatem.

CAP. XVIII. *Jithro invisit Moschen, & dat ipsi consilium salutare.*

Au-

Audiens autem Jithro Præſes Midjanitarum ſocer Moſchis, quæcunque fecerat Deus Moſchi, & Jiſraëli populo ſuo, eduxiſſe Jehovam Jiſraëlem ex Ægypto:

2 Aſſumſit Jithro ſocer Moſchis Tzipporam uxorem Moſchis, poſtquam remiſit eam *Moſche*.

3 Duóſque filios ejus, quorum unius nomen *erat* Gerſchom, quia dixerat *Moſche*, peregrinus ſum, in terram alienam *pulſus*.

4 Nomen verò alterius Elihezer, *quia dixerat*, nam Deus patris mei auxilio *fuit* mihi, qui eripuit me è gladio Parhonis:

5 Et venit Jithro ſocer Moſchis cum filiis ejus & cùm uxore ejus ad Moſchen in deſertum illud, ubi is caſtra habebat, *ad* montem Dei.

6 Dixítque Moſchi, ego ſocer tuus Jithro venio ad te, uxor quoque tua, & duo filii ejus cum ea.

7 Tunc proceſſit Moſche obviam ſocero ſuo, & incurvans ſe, oſculatus eſt eum, rogarúntque alter alterum de proſperitate: poſtea ingreſſi ſunt in tentorium ipſius.

8 Ubi enarravit Moſche ſocero ſuo quæcunque fecerat Jehova Parhoni & Ægyptiis propter Jiſraëlem, omnéſque moleſtias, quæ obvenerant ipſis in via illa, unde eripuerat eos Jehova.

9 Et lætatus Jithro ſuper omnibus illis beneficiis, quibus affecerat Jehova Jiſraëlem, quòd eripuiſſet eum è manu Ægyptiorum;

10 Dixit Jithro; benedictus *ſit* Jehova, qui eripuit vos è manu Ægyptiorum, & è manu Parhonis, qui eripuit hunc populum, ne ſubjectus eſſet manui Ægyptiorum;

11 Nunc agnoſco magnum eſſe Jehovam præ omnibus Diis, eâ ipſâ re, quâ ſuperbiunt, ſuperiorem *eſſe* illis.

12 Acceptúmque *obtulit* Jithro ſocer Moſchis holocauſtum & victimas Deo: & venit Aharon & omnes ſeniores Jiſraëlis ad comedendum cibum cum ſocero Moſchis coram Deo ipſo.

13 Fuit autem poſtero die, ſedente Moſche ad judicandum populum, quum adſtaret populus ipſe Moſchi, à mane illius *diei* uſque ad veſperam:

14 Ut aſpiciens ſocer Moſchis, quicquid ipſe faciebat populo, diceret; quid hoc *eſt quod* facis huic populo? cur ſedes tu ſolus, & totus hic populus ſiſtit ſe coram te à mane uſque ad veſperam?

15 Tum dixit Moſche ſocero ſuo, nam venit ad me hic populus ad conſulendum Deum.

16 Quum eſt inter illos negotium, venit *quiſque* ad me, ut judicem inter utrumque: & nota facio ſtatuta Dei, & leges ejus.

17 Dixit verò ſocer Moſchis ei, non *eſt* bona hæc res, qualem tu facis.

18 Omnino decides, cùm tu, tum populus hic, qui *eſt* tecum; nam gravis *eſt* hæc res ſupra te, non poteris eam præſtare ſolus.

19 *At* nunc auſculta voci meæ, conſulam tibi, & erit Deus tecum: eſto tu pro hoc populo erga Deum ipſum, ut tu referas eorum res ad Deum:

20 Et commonefaciens eos de ſtatutis ac legibus ejus, notam facias ei viam ipſam, per quam ambulaturi ſunt, & opus ipſum, quod ſunt facturi.

21 Tu autem provideto ex toto hoc populo *&* *curato eligi* viros ſtrenuos, timentes Dei, viros veraces, oſores turpis lucri: quos conſtituas ſuper eos, præfectos millenis, præfectos centenis, præfectos quinquagenis, & decuriones.

22 Ut judicent populum hunc omni tempore; ſítque ut omnem rem, quæ magna *erit*, referant ad te; omnem verò rem, quæ parva *erit*, judicent ipſi: ſic alleva te *onere*, ut ferant tecum.

23 Quúmque feceris hanc rem, & præceperit tibi Deus, poteris conſiſtere; etiámque totus populus hic ad locum ſuum redibit cum pace.

24 Auſcultans itaque Moſche voci ſoceri ſui, fecit quicquid dixerat.

25 Eligens enim Moſche viros ſtrenuos ex toto Jiſraële, conſtituit eos primores in populo, præfectos millenis, præfectos centenis, præfectos quinquagenis, & decuriones:

26 Qui judicârunt populum ipſum omni tempore: rem, quæ difficilis *erat*, referebant ad Moſchen; rem verò, quæ parva *erat*, judicabant ipſi.

27 Poſtea deduxit Moſche ſocerum ſuum, qui rediit in regionem ſuam.

CAP. XIX *Deus apparet in monte Sinai, & Moſchi mandat, ut ſanctificet populum ad legem percipiendum.*

In novilunio tertio, ex quo exiverunt filii Jiſraëlis è terra Ægypti; eo ipſo die pervenerunt *in* deſertum Sinai.

2 Quum itaque profecti Rephidimis, veniſſent in deſertum Sinai, & caſtra haberent in illo deſerto (caſtra autem fecerant ibi Jiſraëlitæ è regione ipſius montis.)

3 Moſche aſcendit ad Deum; clamavítque ad eum Jehova ex ipſo monte, dicendo; ſic dicito familiæ Jahakobi, & enunciato filiis Jiſraëlis:

4 Vos vidiſtis, quæ fecerim Ægyptiis, ut ſuſtulerim vos *quaſi* alis aquilarum, & adduxerim vos ad me.

5 Nunc itaque, ſi ſedulò attendetis voci meæ, & ſervabitis fœdus meum, utique eritis mihi peculium præ omnibus aliis populis, nam mea *eſt* tota terra.

6 Vóſque eritis mihi regnum ſacerdotale, & gens ſancta: hæc *ſunt* verba illa, quibus alloquêris filios Jiſraëlis.

7 Veniens itaque Moſche, vocavit ſeniores populi: & propoſuit eis omnia hæc verba, quæ præceperat ei Jehova:

8 Cui reſpondentes totus ipſe populus unà, dixerunt, quicquid dixerit Jehova, faciemus: retulítque Moſche verba populi ad Jehovam.

9 Tunc dixit Jehova Moſchi, ecce ego venturus ſum ad te in denſa hac nube, ut audiat hic populus, quum alloquar te, etiámque tibi fidant in ſeculum: poſtquam renunciaſſet Moſche Jehovæ verba illa populi.

10 Et edixit Jehova Moſchi, ito ad ipſum populum, ut ſanctifices eos hodie & cras, & lavent veſtimenta ſua:

11 Ut ſint parati in diem tertium; nam

ipso die tertio descensurus est Jehova ante oculos totius populi hujus, super montem Sinai.

12 Pones autem terminum huic populo circumquaque, dicendo cavete vobis, ne ascendatis in hunc montem, attingatisve finem ejus: quicquid tetigerit hunc montem, omnino morte afficitor.

13 Ne attingito illud ulla manus; sed lapidibus obruitor, aut jaculando conficitor, sive jumentum, sive homo *fuerit*, ne vivito: quum tractim sonuerit cornu, ea ascendere poterunt in ipsum montem.

14 Descendit ergo Mosche ex monte illo ad populum: sanctificavítque populum, ut lavarent vestimenta sua:

15 Edicens populo, estote parati in diem ipsum tertium, ne accedite *ullus* ad uxorem.

16 Fuit verò die illo tertio, quum cœpisset manè, ut essent soni & fulgura, & nubes densæ super illum montem, sonitúsque tubæ vehemens valde, adeò ut trepidaret totus ipse populus, qui *erat* in castris.

17 Eduxit Mosche populum obviam Deo ipsi è castris suis; qui constiterunt ad imum illius montis.

18 Mons autem Sinai fumabat totus, propterea quod descendebat super eum Jehova in ipso igne: emittensque fumum suum, tanquam fumum fornacis, tremebat totus ille mons valde.

19 Quúmque sonus ille tubæ pergeret, & invalesceret valde, Mosche loquebatur, Deus verò ipsi respondebat voce:

20 Tum descendit Jehova super montem Sinai ad ipsum verticem montis: vocavítque Jehova Moschen ad ipsum verticem montis, & ascendit Mosche.

21 Edixítque Jehova Moschi, descende, contestare hunc populum, ne perrumpant *terminum*, *ascendendo* ad Jehovam videndi animo, ut *non* cadant ex eo multi.

22 Etiámque ipsi sacrorum administri, qui ad Jehovam appropinquant, se ipsos sanctificanto; ut non irrumpat in eos Jehova.

23 Dixit autem Mosche Jehovæ, non poterit *quisquam* hujus populi ascendere montem Sinai, quòd tu contestatus es nos, dicendo, terminum pone huic monti, ut sanctifices illum:

24 Et respondit ei Jehova, abi, descende, ut ascendas tu & Aharon tecum: ipsi verò sacrorum administri & populus, ne perrumpunto *terminum* ascendendo ad Jehovam, ut non irrumpat in eos.

25 Descendit ergo Mosche ad populum, atque *hæc* retulit eis.

CAP. XX. *Promulgatio legis solemniter & terribiliter facta.*

Tum eloquutus est Deus omnia hæc verba, dicendo:

2 Ego *sum* Jehova Deus tuus; qui eduxi te è terra Ægypti, è domo servorum.

3 Ne esto tibi *ullus* Deorum alienorum ante faciem meam.

4 Ne facito tibi sculptile, aut ullam imaginem *eorum*, quæ *sunt* in cœlis suprà, aut quæ in terra infrà, aut quæ in aquis infra terram:

5 Ne incurvans te *honorem exhibeto* eis, neque colito ea: nam ego, Jehova Deus tuus, *Deus* fortis zelotes *sum*, visitans iniquitatem patrum in filios, in nepotes, & in abnepotes, in eos, qui odio prosequuntur me:

6 Exercens verò benignitatem in millesimos, *à patribus*, qui diligunt me, & qui observant mandata mea.

7 Ne assumito nomen Jehovæ Dei tui in vanum: nam non relinquet impunem Jehova eum, qui assumserit nomen suum in vanum.

8 Recordare diei sabbathi, ut sanctifices illum:

9 Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum:

10 Dies verò septimus sabbathum *est* Jehovæ Deo tuo: ne facito ullum opus tu, aut filius tuus, aut filia tua, servus tuus, aut ancilla tua, aut jumentum tuum, aut peregrinus tuus, qui *est* intra portas tuas.

11 Nam sex diebus perfecit Jehova cœlum ipsum, & terram, mare, & quicquid *est* in eis, quievit verò die illo septimo, idcircò benedixit Jehova diei sabbathi, & sanctificavit illum.

12 Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut prolongent dies tuos super terram illam, quam Jehova Deus tuus dat tibi.

13 Ne occidito.

14 Ne scortator.

15 Ne furator.

16 Ne proferto contra proximum tuum testimonium falsum.

17 Ne concupiscito domum proximi tui, ne concupiscito uxorem proximi tui, aut servum ejus, aut ancillam ejus, aut bovem ejus, aut asinum ejus; denique quicquid *est* proximi tui.

18 Ipse autem populus totus percipiebant illos sonos, & fulgetra, & sonum tubæ, montémque ipsum fumantem: percipiénsque populus, commoti sunt *loco*, & steterunt procul.

19 Dixerunt itaque Moschi, loquere tu nobiscum, & audiemus: sed ne loquatur nobiscum Deus, ut non moriamur.

20 Edixit verò Mosche populo ipsi, ne timeatis; nam ut tentaret vos, venit Deus ipse, & ut sit timor ejus ante faciem vestram, ne peccetis.

21 Stabat ergo populus ipse procul, Mosche verò accessit ad illam caliginem, ubi *erat* Deus.

22 Tunc edixit Jehova Moschi, sic dicito filiis Jisraëlis; vos vidistis ex cœlis me loquutum esse vobiscum.

23 Ne facite Deos mecum; Deos argenteos, aut Deos aureos, ne facite vobis.

24 Altare terreum facito mihi, ut sacrifices super ipsum holocausta tua, eucharistería tua, greges tuos, & armenta tua: quocunque in loco jubebo celebrari memoriam nominis mei, & veniens ad te, benedicam tibi.

25 Quòd si altare ex lapidibus facies mihi, ne exstruito ex eis cæsis; nam quum primum cœlum tuum extuleris super ipsos, profanaveris ipsos.

26 Neque ascendito per gradus ad altare meum, ut non detegantur pudenda tua ad illud.

CAP.

CAP. XXI. *Leges forenses, sive judiciales, incipiunt.*

HÆc autem *sunt* judicia illa, quæ propones eis.

2 Quum emeris servum Hebræum, sex annis serviet; septimo autem exibit in libertatem gratis.

3 Si *solus* corpore suo venit, corpore suo exibit: si maritus uxoris est, exibit quoque uxor ejus cum eo.

4 Si dominus ejus dederit ei uxorem, pepent que illi filios, aut filias; uxor ipsa cum natis suis erit domini ipsius, ille vero exibit *solus* corpore suo.

5 Quod si ingenuè dixerit ille servus, amo dominum meum, uxorem meam, & filios meos, nolo exire liber:

6 Tum sistens eum dominus ejus coram magistratibus ipsis, sistet eum ad januam suam, aut ad alterutrum postem: ubi perforabit dominus ejus aurem ejus subulâ, sic serviet ei in seculum.

7 Quum autem vendiderit quis filiam suam, ut sit ancilla; ne exito uti hi servi exeunt.

8 Si mala videbitur in oculis domini sui; ita ut non desponset eam sibi, nec curet eam redimi: *alicui* è populo extero ne jus habeto vendendi eam, perfidè agendo cum ea.

9 Quod si filio suo desponset eam, secundùm jus ipsum puellarum facito ei.

10 Si alteram acceperit sibi, alimentum ejus, operimentum ejus, & habitationem ejus, ne diminuito.

11 Quod si tria ista non fecerit ei, tum exito gratis absque pecunia.

12 Qui percutit quemquam ita, ut moriatur, omnino morte plectitor.

13 Si quis tamen non quæsiverit, sed Deus ipse objecerit manui ejus, constituam tibi locum, quo ille confugiat.

14 Quum autem quis arrogaverit contra proximum suum occidere eum astu; *etiam* ab altari meo rapito eum ad mortem.

15 Item qui percutit patrem suum, aut matrem suam, omnino morte plectitor.

16 Item plagiarius, sive vendiderit hominem, sive deprehensus fuerit in manu ejus, omnino morte plectitor.

17 Item qui maledicit patri suo, aut matri suæ, omnino morte plectitor.

18 Item quum altercantibus hominibus percusserit unus alterum lapide, aut pugno, ita ut non mortuus sit, sed decumbat in lecto:

19 Si surgens ambulaverit foras nixus scipione suo, tum impunis erit percussor: tantummodo cessationem ejus reddito, & plenam curationem ejus præstato.

20 Item quum percusserit quispiam servum suum, aut ancillam suam virgâ, ita ut moriatur sub manu ipsius, omnino vindicator.

21 Sed si diem unum, aut biduum superstes fuerit, ne vindicator, nam pecunia ejus est.

22 Item certantibus hominibus, si percusserit *unus* illorum mulierem gravidam, ita ut ejiciatur fœtus ejus, nec tamen sit exitium: omnino mulctator, prout imposuerit ei maritus ipse mulieris, per judices dato.

23 Sin autem exitium sit, tum reddes vitam pro vita;

24 Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede:

25 Ustionem pro ustione, vulnus pro vulnere, tumicem pro tumice.

26 Item quum percusserit quis oculum servi sui, aut oculum ancillæ suæ, ita ut corruperit eum, in libertatem dimittito eum pro oculo ejus.

27 Et si dentem servi tui, aut dentem ancillæ suæ excusserit, in libertatem dimittito eum pro dente ejus:

28 Item quum cornu ferierit bos aliquis virum aut mulierem, ita ut moriatur: omnino lapidator bos ille, neque comeditor caro ejus; dominus verò bovis illius *erit* innocens.

29 Quod si bos petulcus fuerit antea, & quamvis denunciatum fuerit testibus adhibitis domino ejus, non asservaverit eum, itaque interfecerit virum aut mulierem: bos ille lapidator, etiámque dominus ejus morte plectitor.

30 Si redemtionis pretium impositum fuerit ei, tum dato pretium redemtionis vitæ suæ, omnino prout impositum fuerit ei.

31 Sive filium cornu petierit, sive filiam cornu petierit, secundùm hoc jus fiat ei.

32 Si servum cornu petierit bos ille, aut ancillam, triginta argenteos siclos dato domino ejus, & bos ille lapidator.

33 Item quum retexerit quis foveam, aut quum foderit quis foveam, deinde non operuerit illam; itaque ceciderit illuc bos aut asinus.

34 Dominus ille foveæ rependito, pecuniam restituito domino illius; quod autem mortuum fuerit, ejus esto.

35 Item si ferierit bos unius bovem alterius ita, ut moriatur; tum vendito eo, qui vivit, partientur pecuniam pretii ejus, & similiter mortuum partientur.

36 Aut *si* indicatum est, bovem petulcum fuisse antea, nec tamen asservaverit eum dominus ejus: omnino rependito bovem pro illo bove; qui autem mortuus fuerit, ejus esto.

CAP. XXII. *Leges forenses continuantur.*

SI quis furatus bovem, aut parvam pecudem mactaverit, aut vendiderit eam, quinque boves rependito pro uno bove, & quatuor *pecudes* gregis pro una pecude.

2 Si in effossione deprehendatur fur *de nocte*, & percussus moriatur; reus cædis ne esto, *percussor*.

3 Si Sol ortus fuerit ei, cædis reus esto: *fur vero* omnino rependito, si non *est* ei, vendetur pro furto suo.

4 Sin autem totum furtum deprehensum fuerit in manu ejus, sive bos, sive asinus, sive parva pecus, viventes; duplum rependito.

5 Si quis depascens agrum, aut vineam immiserit pecus suum, quod pascat in agro alterius, optimo agri sui, & optimo vineæ suæ rependito.

6 Si egressus ignis invenerit spinas, absumatúrque meta frumenti, aut ipsa seges, aut aliquis ager, omnino rependito is, qui fecit, ut incendium esset.

7 Si quis dederit proximo pecuniam,aut supellectilia ad servandum, & id furto ablatum fuerit è domo illius: si deprehendetur fur ipse,rependito duplum.

8 Si non deprehendetur fur ille,tunc sistetur dominus illius domus coram ipsis magistratibus, *jurejurando se purgaturus*, si non extendit manum suam in rem proximi sui.

9 De omni negotio rerum amotarum,de bove, de asino, de parva pecude,de vestimento, de omni re amissa, quum dixerit *ejus dominus* illud ipsum esse, ad ipsos magistratus venito negotium amborum, quem condemnabunt magistratus, rependito duplum proximo suo.

10 Si dederit quispiam proximo suo *ex conducto* asinum,aut bovem,aut parvam pecudem,aut ullum jumentum ad servandum; mortuum autem, vel fractum *aliquid*, vel vi abductum fuerit,nemine vidente;

11 Juramentum Jehovæ esto inter utrosque, *quo se purget redemtor*; si non extendit manum suam in rem proximi: quod ubi acceperit dominus rei,ille ne rependito.

12 Quod si furto ablatum fuerit illi,rependito domino ejus.

13 Si omnino discerptum est,afferto illius *aliquid*, in testimonium; quod discerptum est,ne rependito.

14 Item quum quis quid à proximo suo acceperit *commodato*, quod corrumpatur, aut moriatur,*si* dominus ejus *rei* non adfuerit ei, omnino rependito:

15 Si dominus ejus adfuerit ei,ne rependito: Si mercede conductum est, venerit pro mercede sua.

16 Item si quis pellexerit virginem,quæ non est desponsata, & cubuerit cum ea, omnino constituens ei dotem,*accipiat eam* in uxorem.

17 Si planè renuet pater ejus eam dare illi,pecuniam pendito, prout *est* dos virginum.

18 Præstigiatricem ne sinito vivere.

19 Quisquis cubat cum jumento,omnino morte plectitor.

20 Qui sacrificat Diis aliis, ut anathema perditor; præterquam, *qui sacrificat* Jehovæ soli.

21 Item peregrino vim ne facito,nec opprimito eum; nam peregrini fuistis in terra Ægypti.

22 Nullam viduam, aut orphanum affligitote.

23 Si quâ afflictione afflixeris eum (nam si tantillum clamet ad me,utique exauditurus sum clamorem ejus.)

24 Tum accensa irâ meâ occidam vos gladio: sic erunt uxores vestræ viduæ,& liberi vestri orphani.

25 Si pecuniam mutuam dederis populo meo, pauperi ipsi, qui *est* tecum, ne esto ei tanquam fœnerator, ne imponito ei usuram.

26 Si pignore ullo acceperis vestem proximi tui; dum inclinat Sol,restituito illam ei.

27 Nam id solum operimentum ejus *est*, illud *est* vestimentum ejus ad cutem ejus *tegendam*: in quo cubaret? alioquin erit, quum inclamabit me, ut exaudiam, quia clemens sum.

28 Magistratus ne execrator; & principi in populo tuo ne maledicito.

29 Frugum tuarum maturarum,& liquoris tui *primitias* ne differto *dare*: primogenitum filiorum tuorum dato mihi:

30 Sic facito bove tuo & pecore tuo: septem dies esto cum matre sua,die autem octavo dato illud mihi.

31 Item homines sancti eritis mihi: ideóque carnem in agro discerptam ne comeditote,cani projicite illam.

CAP. XXIII. *Leges forenses absolvuntur, addito auctario legum ceremonialium & moralium.*

NE efferto rumorem mendacii: ne apponito manum tuam cum improbo,agendo testem injurium.

2 Ne insistito vestigiis potentiorum ad mala; neque loquitor de lite, declinando post potentiores ad pervertendum *eam*.

3 Attamen pauperem ne honorato in lite ejus.

4 Si offenderis bovem inimici tui,aut asinum ejus errantem,omnino reducito eum ad illum.

5 Si videris asinum osoris tui succumbentem oneri suo, dum abstines à deponendo *onere* illius,omnino deponito cum eo *onus*.

6 Ne pervertito judicium egentis tui,in lite ejus.

7 A verbo mendacii procul abesto & innocentem ac justum ne occidito, quia non absolvam improbum:

8 Et munus ne accipito,nam munus ipsum excæcat oculatos,& pervertit verba justorum:

9 Et peregrinum ne opprimito; vos enim experti estis affectum peregrini,quum peregrini fuistis in terra Ægypti.

10 Item sex annis conseres terram tuam, & colliges proventum ejus;

11 Septimo autem quoque intermittito eam, & relinquito eam incultam,ut comedant egentes è populo tuo,residuum verò eorum comedant bestiæ agrestes: sic facito vineæ tuæ,& oliveto tuo.

12 Sex diebus facies opera tua,die autem ipso septimo cessato; ut quiescat bos tuus,asinus tuus,& recreetur filius ancillæ tuæ & peregrinus.

13 Et in omnibus, quæ edixero vobis, continetote vos; nomen autem Deorum alienorum ne recordamini, ne auditor in ore tuo.

14 Tribus vicibus feriator mihi quotannis.

15 Festum azymorum observato; septem dies comedito azymos, quemadmodum præcepi tibi,constituto tempore,ipso mense Abib,quia in eo egressus es ex Ægypto: & ne *ulli* comparento coram me vacui.

16 *Item* festum *anniversarium* messis, primitiarum laborum tuorum, quas severis in agro tuo: festúmque collectionis in exitu cujusque anni,quum collegeris labores tuos ex agro.

17 Tribus vicibus quotannis,comparento omnis mas tuus in conspectu Domini Jehovæ.

18 Ne mactando *fundito* sanguinem sacrificii

ficii mei cum fermentato ; neque pernoctato adeps sacrificii festi mei usque mane.
19 Prima *quæque*, primitias terræ tuæ afferto *in* domum Jehovæ Dei tui : ne coquito hœdum in lacte matris suæ.
20 Ecce, ego mitto Angelum ante te,ad servandum te in hac via,& ad introducendum te in locum illum,quem præparavi.
21 Cave tibi ob præsentiam ejus, & ausculta voci ejus,ne exacerbes eum : quia non feret defectionem vestram ; quia nomen meum est in eo.
22 Nam si sedulò auscultaveris voci ejus, & feceris omnia,quæ edicam , planè inimicabor inimicos tuos, & hostiliter agam cum hostibus tuis.
23 Quum iverit Angelus meus ante te,& introduxerit te in terram Emoræi , & Chitthæi , & Pirizzæi,& Cenahanæi, & Chivvæi,& Jebusæi ; & excidero eum :
24 Ne incurvando te *honorem habeto* Diis eorum,neque colito eos,neque facito secundùm opera eorum : sed omnino demolitor eos, & omnino perfringito statuas eorum :
25 Si coletis Jehovam Deum vestrum, qui benedicet pani tuo, & aquæ tuæ: & amovebo *quemvis* morbum è medio tui.
26 Non erit abortiens,aut sterilis in terra tua ; numerum dierum tuorum complebo.
27 Terrorem mei præmittam ante faciem tuam,& fundam quemlibet populum, in quos venies : & omnium inimicorum tuorum exponam tibi cervicem :
28 Mittam *inquam terrorem mei tanquam* crabronem ante te ; qui expellet Chivvæum , Cenahanæum, & Chitthæum à conspectu tuo.
29 Non expellam eum à conspectu tuo anno uno ; ne sit terra ipsa desolata, & potentior sit bestia agrestis te :
30 Paulatim expellam eum à conspectu tuo ; usque dum fœtaveris, ut possideas terram illam.
31 Et ponam terminum tuum à mari algoso usque ad mare Pelischthæorum, & à deserto usque ad illud flumen *Euphratis*: nam dabo in manum vestram habitatores illius terræ,ut expellas eos à facie tua .
32 Ne pangito cum iis,& cum Diis eorum fœdus.
33 Ne habitanto in terra tua, ut non inducant te ad peccandum in me : nam serviturus esses Diis illorum,nam *id* esset tibi in tendiculam.

CAP. XXIV. *Moschis concio, devotio, & vocatio in montem, & Quadragesima ejusdem.*

EDixit autem Moschi , ascende versùs Jehovam tu & Aharon,Nadab & Abihu,& septuaginta è Senioribus Jisraëlis : & incurvantes vos e longinquo honorem exhibete.
2 Deinde accedet Mosche solus ad Jehovam,isti verò ne accedunto : populus quoque ne ascendunto cum eo.
3 Veniens ergo Mosche,quum enarravisset populo omnia verba Jehovæ,& omnia illa jura ; respondit populus uni voce,dixeruntque , omnia hæc verba, quæ dixit Jehova faciemus :
4 Itaque scripsit Mosche omnia verba Jehovæ, & surgens manè exstruxit altare sub ipso monte , & duodecim statuas pro duodecim tribubus Jisraëlis.
5 Postea misit pueros filiorum Jisraëlis, qui obtulerunt holocausta,& sacrificaverunt sacrificia eucharistica Jehovæ,juvencos.
6 Et accipiens Mosche dimidium sanguinis illorum,posuit in crateribus: dimidium verò sanguinis sparsit super altare illud.
7 Quumque acceptum librum illum fœderis legisset audiente populo ; & dixissent *illi* : quicquid edixerit Jehova, faciemus & auscultabimus :
8 Accipiens Mosche reliquum sanguinem,sparsit super ipsum populum,ac dixit: ecce sanguis illius fœderis,quod pepigit Jehova vobiscum , secundùm omnia verba hæc.
9 Deinde ascendit Mosche & Aharon,Nadab & Abihu,& septuaginta è Senioribus Jisraëlis.
10 Aspexerúntque Deum Jisraëlis,& sub pedibus ejus velut opus pavimentatum sapphiro,& velut corpus ipsum cœli nitore.
11 Tamen in selectos filiorum Jisraëlis non extendit manum suam : sed postquam intuiti essent Deum ipsum comederunt & biberunt.
12 Tum edixit Jehova Moschi,ascende ad me in hunc montem,& esto ibi ; & dabo tibi tabulas lapideas,*id est*,legem ac præcepta,quæ scripsi ad docendum eos.
13 Quare surrexit Mosche cum Jehoschuha ministro suo,& ascendit Mosche ad montem Dei :
14 Senioribus autem illis edixit, sedentes nos *exspectate* hic, usque dum revertamur ad vos : ecce autem Aharon & Chur vobiscum , qui habebit aliquid dicendum, accedat eos.
15 Et ascendit Mosche montem illum (operiebat autem nubes montem illum.
16 Habitabat enim gloria Jehovæ in monte Sinai) & operuit eum nubes illa sex diebus ; postea inclamavit Moschen die septimo è medio ipsius nubis.
17 Species autem gloriæ Jehovæ *erat* tanquam ignis consumens in summitate illius montis ; ante oculos filiorum Jisraëlis.
18 Ita ingressus Mosche in medium ipsius nubis ascendit montem:fuitque Mosche in ipso monte quadraginta dies,& quadraginta noctes.

CAP. XXV. *Spontanea oblatio ad structuram tabernaculi divinitus imperata:itémque sciagraphia arcæ,propitiatorii,&c.*

TUm alloquutus est Jehova Moschen , dicendo :
2 Edic filiis Jisraëlis, ut accipientes offerant mihi oblationem: ab omni viro,cujus animus spontè moverit eum, accipite oblationem mihi.
3 Hæc autem *est* oblatio illa,quam accipietis ab eis: aurum, & argentum, & æs ;
4 Et hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha,& linum xylinum, & *lana* caprarum ;

5 Pelles etiam arietum rubefactæ, & pelles melium, & ligna cedrorum lectissimarum:

6 Oleum ad luminare, odoramenta ad oleum unctionis, & ad suffitum aromata:

7 Lapides sardonyches, & lapides insitivi; pro amiculo, & pro pectorali sacro:

8 Ut faciant mihi sacrarium, & habitem inter eos.

9 Omnino prout ostendo tibi structuram ipsius tabernaculi, & structuram omnium instrumentorum ejus; sic ergo curate fieri.

10 Primùm facturi sunt arcam è lignis cedrorum lectissimarum, longitudine suâ duûm cubitorum cum dimidio, & sesquicubiti latitudine suâ, similitérque sesquicubiti altitudine sua.

11 Et obducens eam auro puro intrinsecus, & extrinsecus obduces eam: faciésque super eam limbum aureum circumquaque,

12 Et fundens ei quatuor annulos aureos, indes *eos* quatuor impagibus ejus, ut duo annuli sint in latere ejus uno, & duo annuli in latere ejus altero.

13 Facies quoque vectes è lignis cedrorum lectissimarum, & obduces eos auro:

14 Et induces vectes illos in annulos ad latera illius arcæ, ad ferendum eis arcam illam.

15 In annulis illius arcæ sunto vectes illi, ne amoventor inde.

16 Deinde collocabis in ea arca testimonium ipsum, quod daturus sum tibi:

17 Faciésque operculum propitiatorium ex auro puro, duorum cubitorum cum dimidio longitudine suâ, & sesquicubiti latitudine suâ.

18 Et facies duos Cerubinos aureos; continente opere facito eos, è duabus extremitatibus operculi ipsius propitiatorii.

19 Fac autem Cerubinum unum ex extremitate *una* hinc, & Cerubinum alterum ex *altera* extremitate inde: ex operculo propitiatorio facitote Cerubinos in duabus extremitatibus ejus.

20 Síntque Cerubini illi passis alis suis sursum versùs, obtegentes alis suis operculum illud propitiatorium, & faciebus suis obversis unius ad alterum: versùs ipsum operculum propitiatorium sunto facies Cerubinorum.

21 Impones autem operculum hoc propitiatorium arcæ ipsi supernè, postquam in arca posueris testimonium illud, quod daturus sum tibi:

22 Ubi conveniam tecum, & loquar tecum è superiore parte operculi propitiatorii, è medio duorum Cerubinorum, qui *erunt* super arcam illam testimonii: quæcunque præcepero tibi *referenda* filiis Jisraëlis.

23 Item facies mensam è lignis cedrorum lectissimarum, duûm cubitorum longitudine suâ, & unius cubiti latitudine suâ, & sesquicubiti altitudine suâ:

24 Et obduces eam auro puro, faciésque ei limbum aureum circumquaque.

25 Facies quoque ei tæniam palmarem circumquaque; & facies limbum aureum ad tæniam ejus circumquaque.

26 Tum facies ei quatuor annulos aureos, quos indes quatuor ejus angulis, qui *erunt* in quatuor pedibus ejus.

27 E regione illius tæniæ sunto ipsi annuli, ut sint sedes vectibus ad portandum mensam.

28 Facies autem vectes illos è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduces auro, ut portetur eis hæc mensa.

29 Præterea facies scutulas ejus, & acerras ejus, & scutellas ejus, & scopulas ejus, quibus tegetur; ex auro, *inquam*, puro facies illas.

30 Et impones huic mensæ panem faciei, ante faciem meam jugiter.

31 Item facies lychnuchum ex auro puro: opere continente fiat lychnuchus ille, scapus ejus, & rami ejus, lances ejus, mala oblonga ejus, & calyculi ejus ex eo sunto.

32 Sex autem rami egredientes *sunto* è lateribus ejus, tres rami lychnuchi è latere ejus uno, & tres rami lychnuchi è latere ejus altero.

33 Tres lances, speciem amygdalæ referentes, in uno ramo *sunto* malum oblongum & calyculus; & tres lances, speciem amygdalæ referentes in uno ramo malum oblongum & calyculus: sic *esto* sex illis ramis predituris è lychnucho ipso.

34 In ipso verò lychnucho quatuor *sunto* lances, amygdalæ speciem referentibus malis oblongis ejus & calyculis ejus.

35 Malum autem oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, *nimirum* sub sex illis ramis prodituris ex lychnucho ipso.

36 Mala oblonga ramorum, & rami eorum ex eo sunto: totus *esto* continentis operis ejusdem, ex auro puro.

37 Facies item lucernas ejus septem, ut accendat *sacerdos* lucernas ejus, ad lucem præbendum ab omni parte ejus:

38 Et forcipes ejus, & trullas ejus ex auro puro.

39 Talento auri puri faciat illum, cum omnibus instrumentis istis.

40 Vide igitur, & fac: ex structura istorum, quæ tibi exhibita est videnda in hoc monte.

CAP. XXVI. *Sciagraphia tabernaculi & veli.*

IPsum verò tabernaculum facito decem aulæorum, è xylino internexo, & hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, Cerubinis *referta* opere artificiosissimo facito ea.

2 Longitudo aulæi uniuscujusque viceNûm octonûm cubitorum, & latitudo quaternûm cubitorum cujusque aulæi: mensura eadem omnibus his aulæis *esto*.

3 Quinque aulæa sunto conjuncta unum ad alterum, & quinque aulæa conjuncta unum ad alterum.

4 Facies itaque loramenta hyacinthina in ora aulæi primi ad extremitatem in commissura: & similiter facies in ora cujusvis aulæi ulteriore, in commissura secunda.

5 Quinquaginta loramenta facito in aulæo

læo primo; & quinquagena loramenta facito in extremitate cujusque aulæi, quæ *est* in commissura secunda: continentia hæc loramenta unum *aulæum* cum altero.

6 Et facies quinquaginta ansulas aureas; ut conjungas aulæa illa alterum alteri *inditis loramentis* in ansulas illorum, & sit ipsum tabernaculum unum.

7 Deinde facies aulæa è *lana* caprina; *ut sint* pro tentorio super tabernaculum: undecim aulæa facito ista.

8 Longitudo aulæi uniuscujusque tricenûm cubitorum, & latitudo quaternûm cubitorum: aulæi uniuscujusque mensura eadem *esto* undecim aulæis.

9 Et conjunges quinque horum aulæorum seorsim, & sex horum aulæorum seorsim: conduplicabisque aulæum sextum è regione anterioris partis ipsius tentorii.

10 Facies itaque quinquaginta loramenta ad oram aulæi primi ulteriorem in ipsa commissura; & quinquagena loramenta ad oram cujusvis aulæi commissuræ secundæ.

11 Facies quoque ansulas aureas quinquagenas; ut inseras ansulas in loramenta, conjungásque ipsum tentorium, ut sit unum.

12 Redundans autem, quod superfluum *erit* in aulæis tentorii: dimidium illud aulæi, quod superfluum erit, redundato versùs posteriorem partem tabernaculi.

13 Cubitus quoque unus hinc, & cubitus unus inde, ex eo, quod superfluum erit in longitudinem aulæorum ipsius tentorii; esto redundans ad latera ipsa tabernaculi hinc & inde, ad tegendum ipsum.

14 Facies præterea tegmen ipsi tentorio è pellibus arietum rubefactis, & operimentum è pellibus melium supernè.

15 Item facies asseres ipsi tabernaculo, è lignis lectissimarum cedrorum arrectarios.

16 Decem cubitorum *esto* longitudo cujusque asseris, sesquicubiti verò latitudo asseris uniuscujusque.

17 Duo cardines *sunto* asseri unicuique, scalari formâ compositi, unus cum altero: sic facito omnibus asseribus istis tabernaculi.

18 Facies autem asseres istos huic tabernaculo: viginti asseres ad plagam Australem dextrorsum.

19 Quadraginta verò stylobatas argenteos facies sub viginti asseribus illis *ponendos*; duos stylobatas sub assere uno ad duos cardines ejus, & duos stylobatas sub assere altero ad duos cardines ejus.

20 Item lateri tabernaculi secundo, ad plagam Aquilonalem, viginti asseres.

21 Cum quadraginta stylobatis eorum argenteis; duobus stylobatis sub assere uno, & duobus stylobatis sub assere altero:

22 Angulis verò ipsis tabernaculi ad Occidentem, facito sex asseres:

23 Præterea duos asseres facito in antas ipsas angulares tabernaculi, in utroque angulo:

24 Qui sint gemellipari infernè; parìterque sint gemellipari ad verticem illius, inditi annulo uni: sic esto duobus illis, *qui* pro duabus antis angularibus futuri sunt.

25 Sic erunt octo asseres cum stylobatis suis argenteis, sexdecim stylobatis: duobus stylobatis sub assere uno, & duobus stylobatis sub assere altero:

26 Facies etiam transtilla è lignis cedrorum lectissimarum, quinque pro asseribus unius lateris ipsius tabernaculi.

27 Et quinque transtilla pro asseribus secundi lateris ipsius tabernaculi; & quinque transtilla pro asseribus lateris ipsius tabernaculi ad utrumque angulum *pertingentia* Occidentem versùs:

28 Ita ut transtillum medianum *sit* in medio ipso asserum, transcurrens ab uno extremo ad alterum.

29 Illos verò asseres obducito auro, annulósque eorum facito ex auro; ut *sint* sedes transtillis ipsis; obduces quoque ipsa transtilla auro.

30 Sic eriges tabernaculum illud; secundùm justam constitutionem ejus, quæ tibi exhibita est videnda in hoc monte.

31 Deinde facies velum ex hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo; opere artificiosissimo faciet illud Cerubinis *refertum artifex*.

32 Et appendes hoc ad quatuor columnas è cedris lectissimis obductas auro, uncis earum aureis, impositas quatuor stylobatis argenteis:

33 Et collocato hoc velo illarum ansularum loco; inferes illuc intra hoc velum arcam testimonii; ut distinctionem faciat vobis illud velum inter sanctum, & sanctum sanctorum.

34 Indes autem operculum propitiatorium ipsi arcæ testimonii, in sancto sanctorum:

35 Et pones mensam extra illud velum, & lychnuchum è regione ipsius mensæ, ad latus unum tabernaculi versùs meridiem; mensam autem collocabis ad latus Aquilonale.

36 Facies quoque tegumentum portæ hujus tentorii ex hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo; opere Phrygiano.

37 Et facies pro hoc tegumento quinque columnas è cedris lectissimis, quas obduces auro, uncis earum aureis: & fundes illis quinque stylobatas æneos.

CAP. XXVII. *Sciagraphia altaris & supellectilium ejus.*

Item facies altare è lignis cedrorum lectissimarum, quinque cubitorum longitudine, & quinque cubitorum latitudine, quadratum sit altare illud, & trium cubitorum altitudine suâ:

2 Facies autem illi cornua super quatuor angulis ejus, ex ipso sunto cornua ejus: & obduces illud ære.

3 Facies etiam lebetes ejus ad excipiendos cineres ejus, & palas ejus, & crateras ejus, & fuscinulas ejus, & forcipes ejus; omnia instrumenta ejus facito ex ære.

4 Et facies ei cribrum, opus reticulatum æneum: facesque secundùm illud reticulum quatuor annulos æreos, in quatuor extremitatibus ipsius altaris:

5 Et pones illud sub ambitu ipso altaris infernè; ita ut sit reticulum ad medium illius altaris.

6 Facies etiam vectes huic altari, vectes

è lignis cedrorum lectissimarum, & obduces eos ære:

7 Inducentúrque vectes hujus *altaris* in annulos; ut sint vectes isti in duobus lateribus illius altaris, quum portabitur.

8 Cavum è tabulis facito illud: quemadmodum ostendit tibi *Dominus* in hoc monte, sic faciunto.

9 Item facies atrium istius tabernaculi: ad plagam Meridianam dextrorsum, tapetes ocellatos atrii è xylino internexo, centum cubitorum longitudine in latus unum;

10 Columnásque ejus viginti, & stylobatas earum viginti æreos, uncos columnarum & fascias illarum argenteas:

11 Similiter ad plagam Aquilonarem in longitudinem, tapetes ocellatos centum *cubitorum* longitudine, columnas ejus viginti; & stylobatas earum viginti æreos, uncos columnarum, & fascias illorum argenteas:

12 Latitudinis verò ipsius atrii ad plagam occidentalem, tapetes ocellatos quinquaginta cubitorum; columnas eorum decem, & stylobatas earum decem.

13 Similiter latitudo ejusdem atrii ad plagam anteriorem, Orientem versùs, *erit quidem* quinquaginta cubitorum:

14 Sed in quindecim cubitos tapetes ocellati in uno latere *sunto*; columnæ eorum tres, & stylobatæ illarum tres:

15 Similiter in latere altero *in* quindecim *cubitos* tapetes ocellati *sunto*; columnæ eorum tres, & stylobatæ illarum tres.

16 Denique in porta ipsa atrii tegumentum *esto* viginti cubitorum *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho & xylino internexo opere Phrygiano: columnæ eorum quatuor, & stylobatæ illarum quatuor.

17 Omnes columnæ istæ atrii circumquaque redimitæ fasciis argenteis, unci eorum argentei; *illa verò &* stylobatæ illarum ænei.

18 Longitudo istius atrii centum cubitorum, & latitudo quinquaginta ex omni parte, altitudo verò quinque cubitorum, è xylino internexo: *columnæ verò*, & stylobatæ illarum ænei.

19 Omnia instrumenta ipsius tabernaculi ad totum ministerium ejus; tum omnes paxilli ejus, tum omnes paxilli ipsius atrii, ex ære *sunto*.

20 Item tu præcipito filiis Jisraëlis, ut accipientes *afferant* ad te oleum olivæ purum, tusum pro luminari, ad accendendum lucernam quotidie.

21 In tentorio conventûs extra illud velum, quod *erit* versùs ipsum testimonium, aptato illam Aharon, aut filii ejus, *ut luceat* à vespera usque manè coram Jehova: statutum perpetuum *esto* generationibus eorum, à filiis Jisraëlis *observandum*.

CAP. XXVIII. *Habitus Aharonis, seu pontificalia ipsius præscripta.*

TU autem jube accedere ad te Aharonem fratrem tuum cum filiis suis secum, è medio filiorum Jisraëlis; ut sacerdotio fungatur mihi; Aharonem, Nadabum, & Abihu, Elhazarem, & Ithmarem filios Aharonis:

2 Ut facias vestes sacras Aharoni fratri tuo, ad gloriam, & ad ornatum.

3 Quapropter tu edicito omnibus industriis, cuiuscunque replevero animum spiritu sapientiæ; ut faciant vestes Aharonis, ad consecrandum eum, quò sacerdotio fungatur mihi.

4 Hæ autem *sunt* illæ vestes quas facturi sunt; pectorale sacrum, & amiculum, & pallium, & tunica tessellata, cidaris, & baltheus: facturi sunt, inquam, *has* vestes sacras Aharoni fratri tuo & filiis ejus, ut *quisque eorum* sacerdotio fungatur mihi.

5 Ideóque illi accipiunto aurum illud, & hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha, & *netivum* illud xylinum.

6 PRIMUM facturi sunt amiculum illud, ex auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, opere artificiosissimo.

7 Duo humeralia conjungentia sunto illi in duabus extremitatibus, quibus conjungatur.

8 Cingulum quoque amictûs ejus, quæ in ipso *erit*, prout opus ejus fuerit, ex ipso esto; *ex* auro hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo.

9 Tum accipiens duos lapides Sardonychas, insculpes eis nomina filiorum Jisraëlis.

10 Sex è nominibus eorum uni istorum lapidum; & nomina illa sex, quæ supererunt, istorum lapidum alteri, prout illi nati sunt.

11 Opere artificis lapidarii, sculpturis *tanquam* sigilli insculpes duobus istis lapidibus nomina filiorum Jisraëlis: circumclusos fundis aureis aptato illos.

12 Et impones duos istos lapides humeralibus illius amiculi, lapides monimenti pro filiis Jisraëlis; ut portet Aharon nomina eorum coram Jehova super duos humeros suos in monimentum.

13 Facies itaque fundas ex auro:

14 Et duas catenas auri puri æquabiles, facere curabis illas opere tortili: apponésque illas catenas tortiles ad fundas.

15 ITEM facies sacrum pectorale juris opere artificiosissimo, sicut opus amiculi facito illud; *ex* auro hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo facito illud.

16 Quadratum esto, duplicatum: spithamæ unius longitudine suâ, & spithamæ unius latitudine suâ.

17 Et inseres ei insitivos lapides, lapides ordinibus quatuor: ORDO: pyropus, topazius, & smaragdus, hic ordo primus.

18 Hic autem ordo secundus, chrysoprasus, sapphirus, & adamas.

19 Et hic ordo tertius, cyanus, & achates, & amethystus:

20 Hic denique quartus ordo, beryllus, thalassius, & sardius, & jaspis: impacti fundis aureis sunto insitionibus suis.

21 Hi autem lapides sunto cum nominibus filiorum Jisraëlis duodecim, secundùm nomina eorum: sculpturis *tanquam* sigilli, secundùm cujusque nomen sunto pro duodecim tribubus.

22 Et aptabis ad istud pectorale sacrum catenas æquabiles, opere tortili; *ex* auro puro.

23 Factísque pro illo sacro pectorali duobus

bus

bus annulis aureis; pones duos illos annulos in duabus extremitatibus pectoralis illius sacri:
24 Tunc indes duas illas *catenas* tortiles aureas duobus istis annulis, in extremitatibus pectoralis illius sacri.
25 Duas verò alias extremitates illarum duarum tortilium *catenarum* indes duabus illis fundis, apponeśque humeralibus ipsius amiculi, versùs anteriorem partem ejus.
26 Facies quoque duos annulos aureos, & indes eos duabus extremitatibus illius sacri pectoralis, intrinsecus in ora ejus, quæ *erit* secus amiculum.
27 Similiter facies duos annulos aureos; quos indes duobus humeralibus ipsius amiculi infernè, versùs anteriorem partem ejus, è regione *alterius* commissuræ ejus, à superiore parte cingulæ ipsius amiculi.
28 Ita attollunto pectorale illud sacrum annulis suis ad annulos illos amiculi vittâ hyacinthinâ, ut incumbat ipsi cingulæ amiculi; neque separator pectorale hoc sacrum ab illo amiculo:
29 Ut portet Aharon nomina filiorum Jisraëlis in sacro illo pectorali juris supra cor suum, quum ingreditur in sanctum; in monimentum coram Jehova jugiter.
30 Deinde pones in sacro illo pectorali juris Urim & Tummim, & quæ sint supra cor Aharonis, quum ingredietur coram Jehova: sic portabit Aharon jus filiorum Jisraëlis supra cor suum coram Jehova jugiter.
31 Item facies pallium ipsius amiculi totum hyacinthinum:
32 In cujus medio sit os *transmittendo* capiti ejus: limbus esto ori illius circumquaque opere textili, veluti os loricæ esto illi, ne laceretur.
33 Et facies in fimbriis ejus malogranata hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha, in fimbriis ejus circumquaque; & tintinnabula aurea inter illa circumquaque.
34 Tintinnabulum aureum, deinde malogranatum, tintinnabulum aureum, deinde malogranatum in fimbriis illius pallii circumquaque.
35 Hoc erit super Aharonem, quum ministrabit: ut audiatur sonus ejus, quum ingredietur ipsum sanctum coram Jehova, & quum egredietur, neque moriatur.
36 Item facies bracteam ex auro puro: & insculpes ei sculpturis *tanquam* sigilli, SANCTITAS JEHOVÆ.
37 Quam appones cum vitta hyacinthina, ita ut sit super ipsam cidarin: è regione anterioris partis ipsius cidaris esto.
38 Sic erit super frontem Aharonis, ut auferat Aharon iniquitatem rerum sacrarum, quas consecraverunt filii Jisraëlis, omnium donorum rerum consecratarum ab illis: erit *inquam* super frontem illius jugiter, ut sit benevolentia erga illos coram Jehova.
39 Item tessellatam facies tunicam illam è xylino, facieśque cidarin è xylino: baltheum verò facito opere Phrygiano.
40 Filiis autem Aharonis facies tunicas; & facies eis baltheos: tiaras quoque facies eis ad gloriam, & ad ornatum.
41 Deinde indues illis Aharonem fratrem tuum, & filios ejus cum eo: & ungens eos, consecrabis ministerium eorum, ac sanctificabis eos, ut sacerdotio fungantur mihi.
42 Fac quoque eis femoralia linea ad tegendum carnem nudam, à lumbis usque ad *ima* femora sunt.
43 Hæc erunt super Aharonem & super filios ejus, quum ingredientur tentorium conventûs, aut quum accedent ipsum altare ad ministrandum in sancto, ne ferentes iniquitatis pœnam moriantur, statuto perpetuo ei, & semini ejus post eum.

CAP. XXIX. *Sanctificatio seu consecratio Sacerdotum.*

Hoc autem illud *est*, quod facies eis, sanctificando eos, ut sacerdotio fungantur mihi: accipe juvencum unum subrumum, & arietes duos integros:
2 Et panes azymos, collyráśque azymas mistas oleo, & lagana azyma uncta oleo; è simila tritici facito ea.
3 Positíśque iis in canistro uno admovebis ea in ipso canistro, cum juvenco illo & duobus arietibus.
4 Tum jubebis Aharonem & filios ejus accedere ad portam tentorii conventûs, & lavabis eos aquâ.
5 Deinde accipiens vestimenta illa, indues Aharonem tunicâ, & pallio amiculi, amiculóque, ac pectorali sacro; quæ accinges per cingulam amiculi:
6 Et impositâ cidari capiti ejus, aptabis coronamentum sanctum super illam cidarin.
7 Acceptúmque oleum unctionis fundes super caput ejus: sic unxeris eum.
8 Postea filios ejus jubens accedere, indues eos tunicis:
9 Et cingens eos baltheo Aharonem, & filios ejus, alligabis eis tiaras, ut sit eis sacerdotium decreto perpetuo: sic consecraveris ministerium Aharonis, & ministerium filiorum ejus.
10 Tum admovebis juvencum illum ante tentorium conventûs, nitente Aharone, & filiis ejus manibus suis super caput illius juvenci:
11 Et jugulabis juvencum illum coram Jehova, *ad* ostium tentorii conventûs.
12 Deinde accipiens de sanguine illius juvenci, impones cornibus altaris digito tuo: totum autem reliquum sanguinem effundito versùs fundamentum altaris.
13 Accipiens quoque totum adipem, qui operit intestina, & reticulum, *quod est* super jecur; ambóśque renes eius, & adipem, qui *erit* super illos, adolebis super illud altare.
14 Carnem verò illius juvenci, & pellem ejus, fimúmque eius igne comburito extra castra: oblatio est pro peccato.
15 Postea arietum illorum unum accipito, super caput cujus arietis nitentur Aharon, & filii ejus manibus suis:
16 Jugulatóque ariete isto, accipiens sanguinem ejus insperges altari circumquaque.
17 Arietem verò ipsum divides in membra sua; quúmque laveris intestina ejus, & crura ejus, appones membris ejus & capiti ejus.
18 Sic adolebis arietem istum totum in ipso altari, holocaustum est Jehovæ: odor gratus, igne absumendum, sacrificium Jehovæ est.
19 Accipies quoque arietum illorum al-

terum, nitente Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius arietis.

20 Jugulatóque ariete isto; accipiens sanguinem ejus, impones infimæ auriculæ Aharonis, & infimæ auriculæ filiorum ejus dexteræ, & pollici manûs eorum dexteræ, pollicíque pedis eorum dexteri: insperges verò reliquum sanguinem altari ipsi circumquaque.

21 Tum accipiens de illo sanguine, qui *erit* super altare, & de oleo illo unctionis, insperges Aharonem & vestimenta ejus, filiósque ejus, & vestimenta filiorum ejus cum eo: ita sanctus erit ipse, vestimentáque ejus, atque filii ejus, & vestimenta filiorum ejus cum eo.

22 Deinde accipiens ex isto ariete adipem cum cauda, adipem quoque tegentem intestina, & reticulum jecoris, ambósque renes, & adipem, qui *erit* super eos, & armum dexterum (nam aries consecrationum est.)

23 Tractam quoque panis unam, & collyram panis oleosi unam, laganúmque unum ex canistro illo azymorum, quod erit coram Jehova.

24 Impones hæc omnia manibus Aharonis, manibúsque filiorum ejus; & agitabis illa agitatione coram Jehova.

25 Posteà accipiens illa è manu eorum, adolebis in ipso altari super holocaustum, in odorem gratum coram Jehova, sacrificium est igne absumendum Jehovæ.

26 Accipiens verò pectus ipsum ex ariete consecrationum, qui *erit* pro Aharone, quum agitaveris illud agitatione coram Jehova, tibi in partem cessurum est.

27 Sic ubi sanctificaveris pectus illud agitationis, armúmque elationis, qui agitatur; & qui elevatur ex ariete consecrationum, ex *eo*, qui *fuerit* pro Aharone, & ex *iis*, qui *fuerint* pro filiis ejus:

28 *Utrumque* futurum est Aharonis & filiorum ejus statuto perpetuo à filiis Jisraëlis, quia est elatio: quum erit elatio à filiis Jisraëlis ex sacrificiis eucharisticis eorum, elatio eorum Jehovæ *erit*.

29 Vestes autem sacræ, quæ *fuerint* Aharonis, sunto filiorum ejus post eum, ad ungendum indutos eis, & ad consecrandum in eis ministerium illorum.

30 Septem dies induito eas, qui sacerdos *fuerit* pro eo ex filiis ejus, qui ingressurus erit in tentorium conventûs ad ministrandum in sancto.

31 Arietem autem istum consecrationum accipiens, coques carnem ejus in loco sancto:

32 Et comedito Aharon & filii ejus carnem istius arietis, & panem illum, qui *erit* in canistro, *ad* portam tentorii conventûs:

33 Comedunto, *inquam*, ista ii, pro quibus expiatio facta fuerit, ad consecrandum ministerium eorum, ad sanctificandum eos: extraneus autem ne comedito, nam res sanctæ sunt.

34 Quòd si reliquum fiet de ista carne consecrationum, aut de pane isto usque manè; tum combures quod reliquum factum fuerit igne, ne comeditor, nam res sancta est.

35 Faciens itaque Aharoni & filiis ejus sic, secundùm omnia, quæ præcepi tibi, septem diebus consecrato ministerium eorum.

36 Juvencum verò pro peccato parabis quolibet die ad expiationes, & pro peccato insperges altare, expiationem faciendo in eo postquam unxeris illud, ad sanctificandum illud.

37 Septem diebus expiato super illo altari, ut sanctifices illud: sic erit illud altare res sancta sanctarum, quicquid tetigerit altare illud, sanctum esto.

38 Hoc quoque *est*, quod offeres in isto altari, agni anniculi bini unoquoque die jugiter.

39 Horum agnum unum offerto manè, & agnum alterum offerto inter duas vesperas:

40 Præterea decimam Ephæ similæ, mistæ quartâ hinis olei tusi, & libamen quartam hinis vini, in priorem agnum.

41 Agnum verò alterum offerto inter duas vesperas, secundùm oblationem matutinam, & secundùm libamen ejus facito ei, in odorem gratum, sacrificium igne absumendum Jehovæ.

42 Holocaustum juge, *esto* generationibus vestris, intrà portam tentorii conventûs coram Jehova, ubi conveniam vobiscum alloquendo te ibi.

43 Conveniam autem illuc cum filiis Jisraëlis, ut sanctificetur gloria mea.

44 Et sanctificabo tentorium conventûs & altare ipsum, Aharonem etiam & filios ejus sanctificabo, ut sacerdotio fungantur mihi:

45 Et habitabo inter filios Jisraëlis, ac ero illis Deus.

46 Experientúrque me esse Jehovam Deum suum; qui eduxi ipsos è terra Ægypti, ut habitem inter ipsos: ego *sum* Jehova Deus ipsorum.

CAP. XXX. *Capitatio Jisraëlitarum.*

FAcies item altare, thymiaterium suffitûs, è lignis cedrorum lectissimarum facito illud.

2 *Unius* cubiti longitudine suâ, & cubiti latitudine suâ, quadratum esto, & duorum cubitorum altitudine suâ: ex ipso cornua ejus *sunto*.

3 Et obduces illud auro puro, tectum ejus, & latera structuræ ejus circumquaque, & cornua ejus: faciésque ei limbum aureum circumquaque.

4 Deinde binos annulos aureos faciens ei, infra limbum ejus juxta binos angulos ejus, aptato eos ad duo latera ejus, quod erit in sedes vectibus, ad portandum illud eis.

5 Facies autem ipsos vectes è lignis cedrorum lectissimarum, & obduces eos auro.

6 Et pones illud ante velum, quod *erit* ante arcam testimonii, è regione operculi propitiatorii illius, quod *erit* supra testimonium, quo conventurus sum tecum:

7 Ut adoleat super illud Aharon suffitum aromatum; unoquoque mane, quum aptaverit lucernas, adoleat illum;

8 Similiter quum accenderit Aharon lucernas inter duas vesperas, adoleat illum: suffitus jugis coram Jehova per generationes vestras *esto*.

9 Ne offeratis in eo suffitum exterum, aut holocaustum, aut oblationem: neque liba-

libamen libatote super illud.

10 Tantùm expiationem faciet Aharon super cornua ejus semel quotannis: è sanguine sacrificii pro peccato *diei* expiationum, semel quotannis expiationem faciet in eo per generationes vestras, res sancta sanctarum est Jehovæ.

11 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

12 Quum recensebis summam filiorum Jisraëlis per numerandos eorum, tum dabunt quisque redemturam vitæ suæ Jehovæ, numerando eos: ut non sit in eis plaga, quum numerabis eos.

13 Hoc danto quisquis transit in numeratos, dimidium sicli, prout est siclus sacer; (viginti obolorum *est* hic siclus) dimidium sicli oblationem Jehovæ.

14 Quisquis transit in numeratos; à nato viginti annos & supra, dato oblationem Jehovæ.

15 Qui dives est, ne augeto, & qui tenuis est, ne diminuito de dimidio sicli, dando oblationem Jehovæ, ad expiandum animas vestras.

16 Accipiens autem pecuniam istam expiationum à filiis Jisraëlis, repones eam ad ministerium tentorii conventûs: eritque pro filiis Jisraëlis in monimentum coram Jehova, ad expiandum animas vestras.

17 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

18 Facies etiam labrum æneum, & scapum ejus æneum ad lavandum: & pones illud inter tentorium conventûs, & ipsum altare, ac pones ibi aquam:

19 Ut lavent Aharon & filii ejus ex eo manus suas, & pedes suos.

20 Quum erunt ingressuri tentorium conventûs, lavanto aquâ ut non moriantur; aut quum erunt accessuri ad ipsum altare ad ministrandum, ut adoleant sacrificium igne absumendum Jehovæ.

21 Lavabunt, *inquam*, manus suas & pedes suos, ut non moriantur: hoc esto illis statutum perpetuum, ipsi *Aharoni* & semini ejus per generationes eorum.

22 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

23 Tu autem accipe tibi aromatum præstantissimum; myrrhæ ingenuæ quingenta *pondo*, & cinnamomi odorati dimidium ejus, ducenta quinquaginta: & calami odorati ducenta quinquaginta:

24 Et casiæ quingenta, prout est pondus sacrum, & olei olivæ hinem:

25 Et parabis ex illo oleum unctionis sacræ, unguentum unguentariæ opere unguentarii: oleum unctionis sacræ esto.

26 Eoque unges tentorium conventûs, & arcam ipsam testimonii,

27 Mensamque illam cum omnibus instrumentis ejus & lychnuchum ac instrumenta ejus, & altare ipsum suffitûs:

28 Altare quoque holocausti, & omnia instrumenta ejus, labrumque & scapum ejus:

29 Ut sanctifices illa: sintq; res sancta sanctarum: quicquid tetigerit illa, sanctum esto.

30 Aharonem quoque, & filios ejus ungito: & sanctificato eos, ut sacerdotio fungantur mihi.

31 Filios verò Jisraëlis alloquitor, dicendo; oleum unctionis sanctæ esto hoc mihi per generationes vestras.

32 Carnem hominis ne *quisquam* eo ungito, aut secundùm confecturam ejus ne facitote simile ei: res sancta est, res sancta esto vobis.

33 Quisquis conficiet simile ei, aut quisquis imponet ex eo rei exteræ; propterea exscindetur è populis suis.

34 Item edixit Jehova Moschi, accipe tibi aromata, stacten & onychen & galbanum, nardi folia cum spicis & thus purum; *unumquodque* solum cum *altero* solo esto.

35 Et parabis ex eo suffitum, pigmentum opus pigmentarii, salitum, purum, sanctum.

36 Contundensque ex eo minutim, pones ex eo coram ipso testimonio in tentorio conventûs, quo conventurus sum tecum: res sancta sanctarum esto vobis.

37 At secundùm hujus suffitûs, quem feceris, confecturam ne facitote vobis: res sancta esto tibi, Jehovæ *est*.

38 Quisquis fecerit ei similem ad odorandum eam; utique exscindetur è populis suis.

CAP. XXXI. *Betzaleel princeps architectus, & ejus collega.*

Deinde alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Vide nominatim vocavi, Betzaleelem filium Uri, filii Churis è tribu Jehudæ:

3 Quem implevi spiritu Dei; peritiâ, & intelligentiâ, notitiâque, & omni arte,

4 Excogitandi res industriè inventas, & operandi in auro, & in argento, & in ære:

5 Et artificio gemmario inserendi, & artificio lignario; operandi opus quodlibet.

6 Præterea ego ecce addidi ei Aholiabum, filium Achisamaci è tribu Danis, & animo cujusque industrii indidi peritiam: ut faciant quæcunque præcepi tibi.

7 Tentorium conventûs, & arcam pro testimonio ipso, & operculum propitiatorium, quod *erit* super eam, & omnia instrumenta ipsa tentorii;

8 Mensamque cum instrumentis ejus, & lychnuchum purum cum omnibus instrumentis ejus; & altare suffitûs:

9 Et altare holocausti cum omnibus instrumentis ejus, labrumque & scapum ejus:

10 Et vestes ministerii, & vestes sacras Aharonis sacerdotis, ac vestes filiorum ejus ad fungendum sacerdotio:

11 Denique oleum unctionis, & suffitum aromatum pro sanctuario; secundùm omnia, quæ præcepi tibi, faciunto.

12 Præterea edixit Jehova Moschi; dicendo:

13 Tu autem alloquere filios Jisraëlis dicendo, veruntamen sabbatha mea servatote: nam signum est inter me & vos per generationes vestras, ad cognoscendum me Jehovam esse, qui sanctifico vos.

14 Observabitis ergo sabbathum, quia res sancta est vobis: Profanantium illud *quisque* omnino morti traditor, nam quicunque fecerit in eo opus, utique exscindetur anima illa è medio populorum suorum.

15 Sex diebus fiet opus; at die quovis septimo sabbathum requies *est* res sancta

Jehovæ: quiſquis fecerit opus die ullo
Sabbathi,omnino morti traditor.
16 Obſervabunt itaque filii Jiſraëlis ſab-
bathum ipſum; celebrando ſabbathum per
generationes ſuas,fœdere perpetuo.
17 Inter me & filios Jiſraëlis ſignum eſt
in perpetuum: quia ſex diebus fecit Jeho-
va cœlum & terram,die autem ſeptimo
quievit & recreavit ſe.
18 Tandem quum abſolveret alloqui eum
in monte Sinai,dedit Moſchi duas illas ta-
bulas teſtimonii, tabulas lapideas ſcriptas
digito Dei.

CAP. XXXII. *Vituli aurei tragœdia.*

QUum autem videret populus admodum
differre Moſchen deſcendere ex ipſo
monte, congregatus populus ad Aharo-
nem, dixerunt ei, agè,fac nobis Deos,qui
anteeant nobis, jam enim Moſchi viro il-
li, qui eduxit nos è terra Ægypti, quid fa-
ctum ſit,ignoramus.
2 Et dixit eis Aharon,rumpentes detra-
hite inaureis aureas,quæ *ſunt* in auribus u-
xorum veſtrarum,filiorum veſtrorum,filia-
rúmque veſtrarum,& afferte ad me.
3 Rumpentes ergo detraxerunt ſibi totus
ille populus inaureis aureas, quæ *erant* in
auribus ſuis,& attulerunt ad Aharonem.
4 Qui acceptam è manu eorum formavit
illud cœlo, quum feciſſet ex eo vitulum fu-
ſilem: tum dixerunt, hi *ſunt* Dii tui Jiſraël,
qui eduxerunt te è terra Ægypti.
5 Quod videns Aharon, exſtruxit altare
coram eo, proclamavítque Aharon dicen-
do,feſtum Jehovæ cras *eſto*.
6 Surgentes itaque poſtridie manè,obtu-
lerunt holocauſta,& applicârunt euchariſte-
ria: ſedítque populus ad edendum & bi-
bendum, deinde ſurrexerunt ad ludendum.
7 Edixit verò Jehova Moſchi,abi deſcen-
de, nam corrupit ſe populus tuus, quem e-
duxiſti è terra Ægypti:
8 Receſſerunt celeriter ab ea via,quam
præcepi illis,fecerunt ſibi vitulum fuſilem:
& incurvantes ſe ſacrificaverunt ei,ac di-
xerunt:hi *ſunt* Dii tui Jiſraël,qui eduxerunt
te è terra Ægypti.
9 Dixit etiam Jehova Moſchi;vidi po-
pulum iſtum, quòd ecce populus durâ cer-
vice eſt.
10 Nunc igitur ſine me,ut accenſâ irâ
conſumam eos: efficiam verò te in gen-
tem magnam.
11 Quamobrem deprecatus eſt Moſche
faciem *iratam* Jehovæ Dei ſui; & dixit,
quare Jehova accenderetur ira tua in popu-
lum tuum, quem eduxiſti è terra Ægypti,
virtute magnâ & manu forti?
12 Quare loquerentur Ægyptii, dicendo,
malo *animo*, eduxit eos, ut occideret eos in
iſtis montibus,& conſumeret eos è ſuperfi-
cie terræ? converte te ne accendatur ira
tua, & pœniteat te iſtius mali, *quod propo-
ſuiſti* contra populum tuum.
13 Recordare Abrahami, Jitzchaki, &
Jiſraëlis, ſervorum tuorum, te juraviſſe eis
per te,& promiſiſſe eis,multiplicabo ſemen
veſtrum tanquam ſtellas cœli:& totam hanc
terram, quam promiſi dabo ſemini veſtro,
ut poſſideant in ſeculum.
14 Tum Pœnituit Jehovam iſtius mali,
quod facturum ſe dixerat populo ſuo.
15 Et Moſche revertens deſcendit de
monte illo cum duabus tabulis teſtimonii in
manu ſua; tabulis ſcriptis à binis paginis
ſuis,hinc & inde ſcriptis.
16 Erántque tabulæ iſtæ opus Dei,& ſcri-
ptura ſcriptura Dei erat,inſculpta tabulis.
17 Audiens autem Jehoſchuah ſonum
ipſum populi dum vociferaretur, dicebat
Moſchi,ſonum bellicum in caſtris *audio*.
18 Qui dixit,non *eſt* ſonus,quo ſtrenui
clamant, neque *eſt* ſonus, quo debiles cla-
mant: ſonum cantantium ego audio.
19 Fuítque quum appropinquans ad ca-
ſtra videret vitulum illum & choros, ut ac-
cenderetur ira Moſchis,& abjiciens è ma-
nibus ſuis tabulas frangeret *eas* ſub ipſo
monte.
20 Deinde accipiens vitulum illum,quem
fecerant,exuſſit igne,commoluítque donec
minutus eſſet: diſpergénſque in ſuperficiem
aquarum juſſit bibere filios Jiſraëlis.
21 Dixítque Moſche Aharoni,quid fecit
tibi populus iſte,quod induxeris ſuper eum
peccatum maximum?
22 Cui dixit Aharon, ne accendatur ira
domini mei,tu nôſti populum hunc in malo
jacere:
23 Nam dixerunt mihi,fac nobis Deos,
qui anteeant nobis: jam enim Moſchi viro
illi, qui eduxit nos è terra Ægypti,quid fa-
ctum ſit,ignoramus:
24 Et dixit eis; cui *eſt* aurum? rumpen-
tes itaque detraxerunt ſibi, & dederunt mi-
hi,quod ubi conjeci in ignem, prodiit vi-
tulus iſte.
25 Quum ergo videret Moſche populum
eſſe nudatum; quod nudâſſet eum Aharon
ad ignominiam ſubeundam ab *inimicis*, qui
inſurrecturi fuiſſent in eos:
26 Subſiſtens Moſche in porta caſtro-
rum, edixit, quiſquis *eſt* Jehovæ, ad me *ag-
gregator*: ſic aggregati ſunt ad eum omnes
filii Levi.
27 Dixítque illis,ſic ait Jehova Deus Jiſ-
raëlis; apponite quiſque gladium ſuum
femori ſuo: tranſite & redite per caſtra de
porta in portam, & occidite quiſque fra-
trem ſuum, & quiſque amicum ſuum,&
quiſque propinquum ſuum.
28 Quod fecerunt filii Levi ſecundùm
edictum Moſchis; & ceciderunt de popu-
lo illo,eo ipſo die,ad tria millia virorum;
29 Dicebat enim Moſche, conſecrate mi-
niſterium veſtrum hodie Jehovæ, quum
quis filio ſuo, aut fratri ſuo aderit: & indi-
turus eſt vobis hodie benedictionem.
30 Fuit autem poſtridie,quum dixit Mo-
ſche populo, vos peccâſtis peccato maxi-
mo: nunc itaque aſcendam ad Jehovam,
fortè expiationem faciam pro peccato ve-
ſtro.
31 Ut reverſus Moſche ad Jehovam dice-
ret, obſecro, peccavit populus iſte peccato
maximo,quòd fecerunt ſibi Deos aureos.
32 Attamen nunc, an condonaturus es
peccatum eorum? nam ſi non *ita eſt*, dele
me nunc de libro tuo,quem ſcripſiſti.
33 Dixit verò Jehova Moſchi, eum qui
peccaverit mihi,delerem de libro meo.
34 Sed nunc abi deduc populum iſtum,
quò dixi tibi, ecce angelus meus præibit
tibi;

tibi: & quo die visitaturus sum, utique visitaturus sum adversùs eos peccatum ipsorum.
35 Itaque percussit Jehova populum istum, propter *id*, quod fecerat illi vitulo, quem fecit Aharon.

CAP. XXXIII. *Resipiscentia Jisraëlitarum, Deique indulgentia.*

Dixit igitur Jehova Moschi, abi ascende hinc tu, & populus iste, quem eduxisti è terra Ægypti; in terram, quam juramento promisi Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo, dicendo, semini tuo dabo illam.
2 Et mittam ante te Angelum: quò expellam Cenahanæum, Emoræum, & Chitthæum, & Perizzæum, & Chivvæum, & Jebusæum:
3 In terram affluentem lacte & melle: nam non ascendam in medio tui, quia populus durus cervice es, ne consumam te in hoc itinere.
4 Et audiens populus verbum malum istud, luctui se dederunt, & non imposuerunt ullus suum ornamentum sibi:
5 Quia edixerat Jehova Moschi, edic filiis Jisraëlis; vos *estis* populus durus cervice, uno momento, si ascendero in medio tui, consumsero te: nunc itaque depone ornamentum tuum à te, & cognoscam quid sim facturus te:
6 Sed spoliaverunt se filii Jisraëlis quisque ornamento suo, *procul* à monte Chorebo.
7 Mosche verò acceptum tentorium suum, tetendit sibi extra castra procul recedendo à castris, vocavitque illud tentorium conventûs: erat enim ut quisquis consulturus erat Jehovam, exiret versùs tentorium conventûs, quod *erat* extra castra.
8 Fuit autem quum prodibat Mosche in tentorium illud, ut surgentes totus populus, staret quisque ad ostium tentorii sui; sic intuebantur tergum Moschis, donec ingrederetur in tentorium illud.
9 Fuit verò, quum ingrederetur Mosche in tentorium illud, ut descendens columna illa nubis, consisteret *ad* ostium illius tentorii, sic loqueretur cum Mosche.
10 Quamobrem videns totus populus columnam illam nubis consistentem *ad* ostium illius tentorii, surgebat totus populus, ut incurvantes se *ad* ostium tentorii sui *honorem exhiberent.*
11 Alloquebatur autem Jehova Moschen facie ad faciem, quemadmodum alloqui solet quis amicum suum: redeunte verò ad castra *Mosche* cum ministro suo Jehoschuha filio Nunis puero, non recedebat è medio illius tentorii.
12 Tum dixit Mosche Jehovæ, vide tu edicis mihi, deduc populum hunc, interea tu non indicâsti mihi, quem missurus fuisti mecum: tu tamen dixisti, agnosco te nominatim, atque etiam invenisti gratiam in oculis meis.
13 Nunc ergo, si modò inveni gratiam in oculis tuis, indica mihi quæso vias tuas, & agnoscam te, ut inveniam gratiam in oculis tuis: considera etiam gentem hanc populum tuum esse.
14 Quo dicente, facies mea præcederet, ut quietem darem tibi?
15 Dixit ei *Mosche*, si facies tua non præcedet, ne jubeto nos hinc discedere:
16 Nam quanam re cognoscetur jam invenisse gratiam in oculis tuis me, & populum tuum? nonne quum ibis nobiscum? ita separabimur ego & populus tuus ab omni populo, qui *est* in superficie terræ.
17 Dixit itaque Jehova Moschi, etiam hanc rem, quam dixisti faciam, quia gratiam invenisti in oculis meis, & agnovi te nominatim.
18 Ampliùs dicenti *Moschi*, fac quæso videam gloriam tuam:
19 Dixit, ego faciam, ut transeat tota bonitas mea ante faciem tuam, & inclamabo nominatim Jehova ante faciem tuam: sed gratiosus ero, cui fuero gratiosus, & miserebor, cuius misertus fuero:
20 At non posses, inquit, videre faciem meam; quia non potest me homo videre, & vivere.
21 Postea dixit Jehova, ecce locum apud me, consistes igitur super istam rupem.
22 Erit autem, quum transibit gloria mea, ut ponam te in cavitate ipsa rupis, & obtegam te manu meâ, donec transivero:
23 Sed quum amovero manum meam, videbis posteriora mea, facies autem mea videri non potest.

CAP. XXXIV. *Duæ tabulæ novæ: confessio & precatio Moschis: leges variæ: quadragesima & velamen Moschis.*

Dixit autem Jehova Moschi, dola tibi duas tabulas lapideas, similes illis prioribus, ut inscribam istis tabulis eadem verba, quæ fuerant in tabulis illis prioribus, quas fregisti;
2 Et esto paratus in crastinum mane, ut ascendas ipso mane in montem Sinai, & sistaris mihi illic in vertice istius montis.
3 Sed ne quisquam ascendito tecum, etiamque ne quisquam conspicitor in toto isto monte: etiam pecudes aut armenta, ne pascunto è regione istius montis.
4 Quum igitur dolâsset duas tabulas lapideas, similes illis prioribus, surgens Mosche ipso mane, ascendit in montem Sinai, quemadmodum præceperat Jehova ipsi: acceptis in manu sua duabus tabulis lapideis.
5 Tum descendens Jehova in ipsa nube, constitit cum eo ibi; inclamavitque nominatim Jehova.
6 Transiens enim Jehova ante faciem eius, inclamavit; Jehova Jehova, *Deus* fortis, misericors, & gratiosus: longanimis & multus benignitate ac fide:
7 Custodiens benignitatem millibus, condonans iniquitatem, & defectionem, & peccatum: & *qui* ullo pacto non absolvit *sontem*, visitans iniquitatem patrum in filios, & in filios filiorum, in nepotes & in abnepotes.
8 Festinans autem Mosche, inclinato vertice in terram, incurvavit se *honorem habiturus*:
9 Dixit, si nunc inveni gratiam in oculis tuis Domine, eat quæso Dominus in medio nostri: quia populus durus cervice est, ideo condones iniquitatem nostram, & pec-

catum nostrum, & compares nos in hæreditatem.
10 Qui dixit, ecce ego pango fœdus, coram toto populo tuo facturus sum mirabilia, quæ non fuerunt patrata in tota terra & in omnibus gentibus: adeò ut videat totus hic populus (in cujus medio es) opus Jehovæ reverendum esse, quod ego facturus sum tecum.
11 Observa id, quod ego præcipio tibi hodie; ecce ego expulsurus sum à facie tua Emoræum, & Cenahanæum, & Chitthæum, & Perizzæum, & Chivvæum, & Jebusæum:
12 Cave tibi, ne pangas fœdus cum habitatore illius terræ, ad quam venturus es; ut non sit in laqueum in medio tui:
13 Sed altaria eorum demolimini, & statuas eorum frangitote; ac lucos eorum succiditote.
14 Nam non convenit te incurvatum honorem exhibere Deo alieno; Jehovæ enim nomen *est* zelotes, Deus fortis zelotes est.
15 *Cave tibi, inquam*, ne pangas fœdus cum habitatore illius terræ: *ne* quum scortabitur, sectando Deos suos & sacrificabit Diis suis, invitet te; & comedas de sacrificio ejus:
16 Et accipias de filiabus ejus pro filiis tuis; scortantesque filiæ ejus sectando Deos suos, efficiant, ut scortentur filii tui sectando Deos ipsarum.
17 Deos fusiles ne facito tibi.
18 Festum azymorum observato; septem dies vescitor azymis, quemadmodum præcepi tibi, constituto tempore, ipso mense Abib: quia ipso Mense Abib egressus es ex Ægypto.
19 Omne *masculum*, aperiens vulvam, meum *est*: quare totius pecoris tui masculum separator, aperiens vulvam bovis, aut parvæ pecudis.
20 Asinæ autem aperientem vulvam redimes parvâ pecude, quòd si non redimes, ipsum decollabis: omnem primogenitum filiorum tuorum redimito, neque comparento *ulli* coram me vacui.
21 Sex diebus operaberis, die autem septimo cessato: in ipsa aratione, & in messe cessato:
22 Etiam festum septimanarum feriator tibi, *festum* primitiarum messis triticeæ: & festum collectionis, revolutionem cujusque anni.
23 Tribus vicibus quotannis compareto omnis mas tuus ante conspectum Domini Jehovæ Dei Jisraëlis.
24 Nam ejiciam gentes à conspectu tuo, & dilatabo terminum tuum: neque concupiscet quisquam terram tuam, quum ascendes compariturus ante conspectum Jehovæ Dei tui ternis vicibus quotannis.
25 Ne jugulando *fundito* cum fermentato sanguinem sacrificii mei: neque pernoctato usque manè sacrificium festi Paschatis.
26 Prima quæque, primitias terræ tuæ afferto in domum Jehovæ Dei tui: ne coquito hœdum in lacte matris suæ.
27 Tum edixit Jehova Moschi, scribe tibi verba hæc: quia ex præstituto horum verborum pango tecum fœdus, & cum Jisraële.
28 Itaque fuit ibi cum Jehova quadraginta dies, & quadraginta noctes, cibum non comedit, & aquam non bibit: inscripsitque *Jehova* tabulis verba fœderis hujus, decem illa verba.
29 Fuit verò descendente Mosche è monte Sinai, quum essent duæ illæ tabulæ testimonii in manu Moschis, descendendo ex monte illo; ut ignoraret Mosche splendidam esse factam cutem faciei suæ, quum ille loqueretur secum.
30 Videns autem Aharon & omnes filii Jisraëlis Moschen, quod ecce splendida facta esset cutis faciei ejus; timebant accedere ad eum:
31 Sed revocante eos Mosche, reversi sunt ad illum Aharon, & omnes principes in eo cœtu: & alloquutus est eos Mosche.
32 Postea demum accesserant omnes filii Jisraëlis; quibus præcepit omnia, quæ loquutus fuerat Jehova secum in monte Sinai.
33 Donec verò absolvisset Mosche loqui cum eis, imposuit faciei suæ velamen.
34 Quum autem veniret Mosche in conspectum Jehovæ ad loquendum cum eo, amovebat illud velamen, donec exiret: egressus verò *sic* eloquebatur filiis Jisraëlis id, quod mandatum erat sibi.
35 Respiciebant enim filii Jisraëlis in faciem Moschis, quod splendida facta esset cutis faciei Moschis: quapropter reponebat Mosche velamen illud super faciem suam, donec rediret loquutum cum eo.

CAP. XXXV. *Recapitulatio legum ceremonialium, & spontanea populi oblatio.*

Congregavit ergo Mosche totum cœtum filiorum Jisraëlis, & dixit eis; hæ *sunt* illæ res, quas præcepit Jehova, ut faciatis.
2 Sex diebus fiet opus, die autem septimo, esto vobis *dies* sanctus, sabbathum quietis Jehovæ: quisquis fecerit in eo opus, morte plectitor.
3 Ne accenditote ignem in ullis habitationibus vestris, die sabbathi.
4 Præterea alloquutus est Mosche totum cœtum filiorum Jisraëlis, dicendo: hæc *est* illa res, quam præcepit Jehova, dicendo:
5 Accipite ex *iis, quæ* penes vos *sunt* oblationem Jehovæ, cujuscunque animus spontè moverit eum, afferto hanc oblationem Jehovæ: aurum & argentum, & æs;
6 Et hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha, & linum xylinum, & *lanam* caprarum;
7 Et pelles arietum rubefactas, pellesque melium, & ligna cedrorum lectissimarum.
8 Et oleum ad luminare; odoramentáque ad oleum unctionis, & ad suffitum aromata illa:
9 Et lapides sardonychas, & lapides insitivos, pro ipso amiculo, & pectorali sacro.
10 Industrius autem ex vobis quisque, veniunto, ut faciant quicquid præcepit Jehova:
11 Tabernaculum, tentorium ejus, & tegmen ejus, ansulas ejus & asseres ejus, transtilla ejus, columnas ejus, & stylobatas ejus:
12 Arcam ipsam, vectésque ejus, cum operculo propitiatorio, & velum tegumenti:
13 Mensam, & vectes ejus, & omnia instru-

strumenta ejus; & panis faciei *instrumenta*.
14 Lychnuchúmque luminaris,& instrumenta ejus,ac lucernas ejus,& oleum luminaris:
15 Item altare suffitûs,& vectes ejus,& oleum unctionis, & suffitum aromaticum: & tegmentum portæ, ad portam tabernaculi:
16 Altare holocausti,& cribrum æneum, quod illi *erit*, vectes ejus,& omnia instrumenta ejus, labrum & scapum ejus.
17 Tapetes ocellatos atrii,columnas ejus, & stylobatas ejus, & tegmentum portæ atrii:
18 Paxillos tabernaculi,& paxillos atrii, cum funibus suis.
19 Vestes ministerii, ad ministrandum in sancto; vestes sanctas Aharonis sacerdotis, & vestes filiorum ejus ad fungendum sacerdotio.
20 Postea egressi sunt totus cœtus filiorum Jisraëlis, à conspectu Moschis:
21 Et reversi sunt quisque,quem extulit animus ejus, & quemcunque spiritus ejus sponte movit,attulerunt oblationem Jehovæ ad opus tentorii conventûs,& ad totum ministerium ejus, & ad vestes sanctas.
22 Venerunt itaque viri cum mulieribus: quemcunq;spontè movit animus,afferebant fibulas, & monilia, & annulos, cingulásq; pendulas,omnia instrumenta aurea,& quisquis obtulit,*afferebat* oblationem auri Jehovæ.
23 Item unusquisque,quicquid præstò fuit penes se, hyacinthinum aut purpureum, aut coccineum dibaphum, & linum xylinum,& *lanam* caprarum;pellésque arietum rubefactas,& pelles melium offerebant.
24 Quisquis offerebat oblationem argenti,aut æris attulerunt *in* oblationem Jehovæ: & penes quoscunque præstò *erant* ligna cedrorum lectissimarum pro toto opere illius ministerii,attulerunt.
25 Præterea singulæ mulieres industriæ neverunt manibus suis, attulerántque netum hyacinthinum,& purpureum,& coccineum dibaphum & Xylinum.
26 Omnes etiam mulieres, quas extulit animus earum *ad nendum* industriè, neverunt *lanam* caprarum.
27 Principes verò attulerunt lapides sardonychas & lapides insitivos, pro amiculo & pectorali sacro:
28 Et odoramentum,& oleum pro luminari,& pro oleo unctionis, & pro suffitu aromata.
29 Omnes viri & mulieres,quos spontè movit animus ipsorum, ad afferendum pro toto illo opere, quod præceperat Jehova fieri per Moschen: attulerunt filii Jisraëlis voluntariam oblationem Jehovæ.
30 Tum dixit Mosche filiis Jisraëlis,videte,vocavit Jehova nominatim,Betzaleelem filium Uri,filii Churis,è tribu Jehudæ:
31 (Quem implevit spiritu Dei,peritiâ, intelligentiâ,& notitiâ,& omni arte;
32 Tum ut excogitet res industriè inventas,& operetur in auro,& in argento, & in ære,
33 Et in artificio gemmario ad inserendum, & in artificio lignario,operando opus quodlibet ingeniosissimum;
34 Tum animo ejus indidit,ut docere possit) *vocavit*, *inquam*, ipsum & Aholiabum filium Achisamaci è tribu Danis:
35 Implevit eos industriâ animi,ad faciendum omne opus fabri,& opificis artificiosissimi, phrygionísque, & textoris, hyacinthinis & purpureis,& coccineis dibaphis & xylino: facturos omne opus,& excogitaturos res industriè inventas.

Caput XXXVI.

36 Faciet itaque totum opus *ad* ministerium sanctuarii Betzaleel,& Aholiab,& omnis vir industrius,quibus indidit Jehova peritiam, & intelligentiam, ut sciant facere secundùm omnia,quæ præcepit Jehova.

CAP. XXXVI. *Architectura tabernaculi inchoatur.*

VOcavit ergo Mosche Betzaleelem & Aholiabum,& omnem virum industrium, cujus animo indiderat Jehova peritiam; quemcunque extulerat animus ipsius,ut accederet ad opus illud,ad faciendum illud.
2 Qui quum accepissent à conspectu Moschis omnem illam oblationem, quam attulerant filii Jisraëlis pro opere ministratorio sanctuarii ad faciendum illud; tamen adhuc *illi* afferebant ad eum voluntariam oblationem unoquoque mane.
3 Quapropter venientes periti illi omnes, qui faciebant totum opus sanctuarii; quisque ab opere suo,quod ipsi faciebant:
4 Alloquuti sunt Moschen dicendo,excedunt populus afferendo: plus satis *est* hujus administrationis, pro illo opere, quod præcepit Jehova faciendum.
5 Tum præcepit Mosche,ut proclamaretur in castris,dicendo,ullus aut ulla,ne faciunto deinceps opus ad oblationem sanctuarii: sic cohibitus est populus, ne afferret.
6 Nam illius rei erat satis illis pro toto hoc opere ad faciendum illud;adeóque superat.
7 Fecerunt itaque industrius quisque inter facientes hoc opus,tabernaculum illud è decem aulæis, xylino internexo,& hyacinthino,&purpureo,&coccineo dibapho,Cherubinis *referta*,opere artificiosissimo fecit ea.
8 Longitudo aulæi uniuscujusque viginti octo cubitorum, & latitudo quatuor cubitorum cujusque aulæi; mensura eadem *fuit* omnibus his aulæis,
9 Et conjunxit quinque aulæa unum ad alterum; & quinque aulæa conjunxit unum ad alterum.
10 Nam fecit loramenta hyacinthina,in ora aulæi primi ad extremitatem in commissura: similiter fecit in ora cujusvis aulæi ulteriore,in commissura secunda.
11 Quinquaginta loramenta fecit in aulæo primo,& quinquaginta loramenta fecit in extremitate cujusque aulæi,quæ *erat* in commissura secunda: continuerunt hæc loramenta *aulæa* unum cum altero.
12 Factísque quinquagenis ansulis aureis; conjunxit ista aulæa alterum alteri *inditis loramentis* in ipsas ansulas,ut esset tabernaculum unum.
13 Item fecit aulæa è *lana* caprina, ad tentorium super ipsum tabernaculum,undecim aulæa fecit illa.

14 Longitudo aulæi unius triginta cubitorum, & quatuor cubitorum latitudo aulæi uniuscujusq; : mensura eadem *fuit* undecim aulæis.

15 Conjunxítque horum aulæorum quinque seorsim, & sex horum aulæorum seorsim.

16 Faciens enim loramenta quinquaginta *aptavit* oræ aulæi ulteriori in commissura secunda, & quinquaginta loramenta aptavit oræ aulæi cujusque in commissura secunda.

17 Similiter fecit ansulas æreas quinquagenas, ad conjungendum ipsum tentorium, ut esset unum.

18 Præterea fecit tegmen ipsi tentorio è pellibus arietum rubefactis, & tegmen è pellibus melium supernè.

19 Item fecit asseres huic tabernaculo è lignis cedrorum lectissimarum arrectarios.

20 Denûm cubitorum longitudo asseris, sesqui cubiti verò latitudo asseris uniuscujusque:

21 Binos cardines asseri unicuique scalari formâ compositos unum ad alterum: sic fecit omnibus asseribus ipsius tabernaculi.

22 Fecit autem asseres istos huic tabernaculo: viginti asseres ad plagam Australem dextrorsum.

23 Et quadraginta stylobatas argenteos fecit, sub viginti illis asseribus duos stylobatas sub assere uno ad duos cardines ejus: & duos stylobatas sub assere altero ad duos cardines ejus.

24 Similiter in latere tabernaculi secundo ad plagam Aquilonalem fecit viginti asseres:

25 Et quadraginta stylobatas eorum argenteos, duos stylobatas sub assere uno, & duos stylobatas sub assere altero.

26 Angulis autem ipsius tabernaculi ad Occidentem, fecit sex asseres:

27 Duos præterea asseres fecit ad antas angulares ipsi tabernaculo, in utroque angulo:

28 Qui erant gemellipari infernè, paritérque erant gemellipari ad verticem suum inditi annulo uno: sic fecit utrique illorum pro duabus antis illis angularibus.

29 Sic erant octo asseres, & stylobatæ eorum argentei sexdecim stylobatæ: bini stylobatæ sub assere unoquoque.

30 Fecit etiam transtilla è lignis cedrorum lectissimarum; quinque pro asseribus primi lateris ipsius tabernaculi.

31 Et quinque transtilla pro asseribus secundi lateris tabernaculi, & quinque transtilla pro asseribus tabernaculi, ad utrumque angulum *pertinentia* occidentem versùs.

32 Fecit autem transtillum horum medianum, quod transcurreret in medio ipsorum asserum, ab uno extremo ad alterum.

33 Asseres verò ipsos obduxit auro, & annulos eorum fecit ex auro, *qui essent* sedes ipsis transtillis: obduxit quoque ipsa transtilla auro.

34 Item fecit velum illud ex hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, opere artificiosissimo, fecit illud Cerubinis *refertum*.

35 Et factis ei quatuor columnis, è cedris lectissimis, obduxit eas auro, uncis earum aureis, fudítque eis quatuor stylobatas argenteos.

36 Item fecit tegumentum portæ ipsi tentorii ex hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, opere phrygiario.

37 Et columnas ejus quinque, & uncos earum (obduxit tamen earum epistylia, horúmque facias auro) & stylobatas earum quinque ex ære.

CAP. XXXVII. *Continuatur architectura tabernaculi.*

Item fecit Betzaleel arcam illam è lignis cedrorum lectissimarum: duûm cubitorum cum dimidio longitudine suâ, ac sesquicubiti latitudine suâ, & sesquicubiti altitudine suâ.

2 Eâque obductâ auro puro intrinsecus & extrinsecus, fecit ei limbum aureum circumquaque.

3 Et fudit ei quatuor annulos aureos ad quatuor impages ejus; ita ut duo annuli *essent* in latere ejus uno, & duo annuli in latere ejus altero.

4 Fecit quoque vectes è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduxit auro:

5 Et induxit vectes illos in annulos ad latera illius arcæ; ad ferendum arcam illam.

6 Deinde fecit operculum propitiatorium ex auro puro: duûm cubitorum cum dimidio longitudine suâ, & sesquicubiti latitudine suâ.

7 Fecit etiam duos Cerubinos aureos, continente opere fecit eos, è duabus extremitatibus ipsius operculi propitiatorii.

8 Cerubinum unum ab extremitate *unâ* hinc, & Cerubinum alterum ab extremitate *alterâ* inde: ex operculo propitiatorio fecit Cerubinos istos in duabus extremitatibus ejus:

9 Ita ut essent Cerubini illi passis alis sursum, obtegentes alis suis operculum ipsum propitiatorium, & facie suâ *obversâ* unius ad alterum, versùs ipsum operculum propitiatorium facies Cerubinorum essent.

10 Item fecit mensam illam è lignis cedrorum lectissimarum: duûm cubitorum longitudine suâ, & *unius* cubiti latitudine suâ, & sesquicubiti altitudine suâ:

11 Et obduxit eam auro puro, fecítque ei limbum aureum circumquaque.

12 Factâ quoque ei tæniâ palmari circumquaque, fecit limbum aureum tæniæ ejus circumquaque,

13 Et fudit ei quatuor annulos aureos, indidítque annulos ipsos in quatuor angulos, qui *erant* in quatuor pedibus ejus.

14 E regione ipsius teniæ fuerunt illi annuli, sedes vectibus ad portandum mensam.

15 Fecítque vectes ipsos è lignis cedrorum lectissimarum, & obduxit eos auro; ad portandum mensam.

16 Fecit quoque instrumenta illa, quæ imponerentur mensæ, scutulas ejus, & acerras ejus, & scopulas ejus, & scutellas, quibus tegeretur, ex auro puro.

17 Item fecit lychnuchum illum ex auro puro: continente opere fecit lychnuchum illum, scapus ejus, & *quisque* ramus ejus, lances ejus, mala oblonga ejus, & calyculi ejus ex ipso erant.

18 Sex autem rami egredientes è lateribus ejus; tres rami lychnuchi è latere ejus uno, &

& tres rami lychnuchi è latere ejus altero :
19 Tres lances, speciem amygdalæ referentes in uno ramo malum oblongum, & calyculus : & tres lances, speciem amygdalæ referentes in uno ramo malum oblongum, & calyculus ; similiter sex illis ramis, qui prodibant è lychnucho illo.
20 In ipso verò lychnuchi *scapo* quatuor lances ; amygdalæ speciem referentia mala oblonga ejus & calyculi ejus :
21 Nempe malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, sex illos ramos prodeuntes ex ipso :
22 Mala oblonga eorum, & rami eorum ex ipso erant : totus ille continente opere uno *fuit* ex auro puro.
23 Et fecit lucernas ejus septem : & forcipes ejus, & trullas ejus *ex* auro puro.
24 Talento auri puri fecit illum, & omnia instrumenta illius.
25 Item fecit altare ipsum suffitûs è lignis cedrorum lectissimarum : unius cubiti longitudine suâ, & unius cubiti latitudine suâ, quadratum, & duûm cubitorum altitudine suâ, ex ipso erant cornua ejus.
26 Et obduxit illud auro puro, tectum ejus, lateráque ejus circumquaque, & cornua ejus ; fecítque ei limbum aureum circumquaque.
27 Et binos annulos aureos fecit ei infra limbum ejus, juxta binos angulos ejus, in duobus lateribus ejus ; ut *essent* sedes vectibus ad portandum illud eis.
28 Fecit autem vectes ipsos è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduxit auro.
29 Fecit quoque oleum ipsum unctionis sanctum, & suffitum aromaticum purum, opere pigmentarii.

CAP. XXXVIII. *Consummatur architectura Tabernaculi.*

Item fecit altare holocausti è lignis cedrorum lectissimarum : quinque cubitorum longitudine suâ, & quinque cubitorum latitudine suâ, quadratum, & trium cubitorum altitudine suâ.
2 Factísque cornibus ejus, super quatuor angulos ejus (ex ipso fuerunt cornua ejus) obduxit illud ære.
3 Fecit etiam omnia instrumenta ipsius altaris, lebetes, & palas, & crateras, & fuscinulas, & forcipes ; omnia instrumenta ipsius fecit ex ære.
4 Et fecit illi altari cribrum opere reticulato æreo ; sub ambitu illius ab ima parte usque ad medium illius,
5 Et fundens quatuor annulos indidit quatuor extremitatibus illius ad cribrum æreum ; *ut essent* sedes vectibus illius.
6 Fecítque vectes illos è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduxit ære.
7 Et induxit illos vectes in annulos ipsos in lateribus illius altaris ad portandum illud eis : cavum ex tabulis fecit illud.
8 Item fecit labrum illud chalybeum, & scapum ejus chalybeum, è speculis mulierum turmatim convenientium, quæ turmatim conveniebant *ad* portam tentorii conventûs.
9 Item fecit illud atrium : ad plagam meridianam dextrorsum, tapetes ocellatos illius atrii è xylino internexo, centum cubitorum.
10 Columnas eorum viginti, & stylobatas earum viginti æneos ; uncos illarum columnarum fasciásque illarum argenteas :
11 Similiter ad plagam Aquilonalem, centum cubitorum, columnas eorum viginti & stylobatas earum viginti æneos ; uncos columnarum, fasciásque illarum argenteas :
12 Ad plagam verò occidentalem, tapetes ocellatos *in* quinquaginta cubitos, columnas eorum decem, & stylobatas illarum decem, uncos columnarum fasciásque illarum argenteas :
13 Et ad plagam anteriorem orientem versùs, quinquaginta cubitorum.
14 Tapetes ocellatos *in* quindecim cubitos ab uno latere, columnas eorum tres, & stylobatas illarum tres.
15 Et à latere altero hinc, & inde ad portam ipsius atrii, tapetes ocellatos *in* quindecim cubitos, columnas eorum tres, & stylobatas illarum tres.
16 Omnes tapetes ocellatos ipsius atrii circumquaque è xylino internexo ;
17 Et stylobatas ad istas columnas æneos ; uncos columnarum cum fasciis earum argenteos, & obductionem epistyliorum earum ex argento : erant enim omnes columnæ atrii redimitæ fasciis argenteis.
18 Tegumentum autem portæ ipsius atrii opere phrygiano, *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, cujus longitudo viginti cubitorum, altitudo verò in latitudine *tegumenti* quinque cubitorum, è regione tapetium ocellatorum cujusque atrii :
19 Et columnas eorum quatuor cum stylobatis earum quatuor æneis ; uncos earum argenteos, & obductionem epistyliorum earum, cum fasciis earum ex argento :
20 Omnes autem paxillos ad tabernaculum & ad atrium circumquaque æneos.
21 Ita *sunt* numerata ipsius tabernaculi, tabernaculi testimonii, quæ numerata sunt ex præstituto Moschis, *ad* ministerium Levitarum operâ Ithamaris filii Aharonis sacerdotis.
22 E quibus Betzaleel, filius Uri, filii Churis è tribu Jehudæ, fecit omnia, quæ præceperat Jehova Moschi :
23 Et cum eo Aholiab filius Achisamaci de tribu Danis, faber & ingeniosus artifex, phrygióque in hyacinthino, & in purpureo, & in coccineo dibapho, & in xylino.
24 Totum illud aurum, quod factum est ad istud opus in toto opere sanctuarii: fuit, *inquam*, aurum oblationis, viginti novem talenta, septingenti triginta sicli, prout *est* siclus[1] sacer.
25 Item argentum numeratorum è cœtu, centum talenta, cum mille septingentis septuaginta quinque siclis, prout *est* siclus sacer.
26 Didrachma in singula capita, dimidium sicli, prout *est* siclus sacer, in quemque transeuntem ad numeratos à nato viginti annos & deinceps, in sexcentos ter mille, quingentos quinquaginta.
27 Cujus argenti fuerunt centum talenta

ta ad fundendum stylobatas sanctuarii & stylobatas veli; centum stylobatæ in centum talenta, talentum in stylobatam:

28 Ex mille vero septingentis septuaginta quinque *siclis*, fecit uncos *singulis* columnis, & obduxit epistylia earum, redimivítque eas fasciis.

29 Item æs oblationis septuaginta talentorum, & bis mille quadringentorum siclorum *pondere*.

30 Ex quo fecit stylobatas portæ tentorii conventûs, & altare æneum, & cribrum æneum, quod ei *est*, & omnia instrumenta illius altaris:

31 Stylobatas quoque ipsos atrii circumquaque, & stylobatas portæ ipsius atrii: omnes præterea paxillos tabernaculi, & omneis paxillos atrii circumquaque.

CAP. XXXIX. *Habitus pontificialis perficitur.*

ITem ex illis hyacinthinis & purpureis & coccineis dibaphis fecerunt vestes ministerii, ad ministrandum in sancto: fecerunt quoque vestes sacras, quæ *essent* Aharonis, sicut præceperat Jehova Moschi.

2 Fecit itaque amiculum illud; ex auro, hyacinthino, & purpureo & coccineo dibapho, & xylino internexo.

3 Ductis enim bracteis illius auri, sciderat *artifex* filamenta; ad inferendum inter hyacinthina ipsa, & inter purpurea, & inter coccinea dibapha, & inter illud xylinum, opere artificiosissimo.

4 Humeralia fecerunt ei conjungentia; *ut* duabus extremitatibus ejus conjungeretur.

5 Et cingula amictûs ejus, quæ in eo *erat*, prout *erat* opus ejus, ex ipso fuit; ex auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo; quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

6 Quúmque aptâssent lapides illos sardonychas, circumclusos fundis aureis, insculptos sculpturis *tanquam* sigilli, de nominibus filiorum Jisraëlis:

7 Imposuit eos humeralibus huius amiculi, *ut essent* lapides monimenti pro filiis Jisraëlis, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

8 Item fecit sacrum illud pectorale opere artificiosissimo, sicut opus amiculi; *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo.

9 Quadratum fuit duplicatum, *sic* fecerunt pectorale illud sacrum, spithamæ longitudine suâ, & spithamæ latitudine suâ, duplicatum.

10 Inseruerúntque ei quatuor ordines lapidum. ORDO, pyropum, topazium, & smaragdum, hunc ordinem primum:

11 Et hunc ordinem secundum, chrysoprasum, sapphirum, & adamantem.

12 Hunc quoque ordinem tertium, cyanum, achatem, & amethystum.

13 Hunc denique quartum ordinem, beryllum thalassium, sardium, & jaspidem: circumclusos fundis aureis insitionibus suis.

14 Hi ergo lapides cum nominibus filiorum Jisraëlis erant duodecim de nominibus eorum, & sculpturæ *tanquam* sigilli pro duodecim tribubus, unaquæque de nomine ipsius.

15 Et fecerunt in isto pectorali sacro catenas æquabiles opere tortili, *ex* auro puro.

16 Factísque duabus fundis aureis, & duobus annulis aureis, posuerunt duos illos annulos in duabus extremitatibus pectoralis illius sacri.

17 Indiderúntque duas illas *catenas* tortiles aureas duobus istis annulis, in extremitatibus illius pectoralis sacri:

18 Duas vero *alias* extremitates istarum, duarum tortilium catenarum apponentes duabus istis fundis, indiderunt humeralibus ipsius amiculi, *ut esset* ante faciem ejus.

19 Fecerunt quoque duos annulos aureos, quos apposuerunt duabus extremitatibus pectoralis illius sacri, intrinsecus in ora ejus, quæ *est* ad latus ipsius amiculi.

20 Similiter fecerunt duos annulos aureos, quos apposuerunt duobus humeralibus illius amiculi infernè ante faciem ejus, è regione *alterius* commissuræ ejus: à superiore parte cinguli ipsius amiculi.

21 Ita sustulerunt pectorale illud sacrum annulis suis ad annulos illius amiculi vittâ hyacinthinâ, ut esset super cingulam ipsius amiculi, neque separaretur pectorale illud sacrum ab ipso amiculo: quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

22 Item fecit pallium illud amiculi, opere textili; totum hyacinthinum;

23 Os vero illius pallii in medio ejus velut os loricæ, limbum ori ejus circumquaque, ne laceraretur.

24 Et fecerunt in fimbriis illius pallii malogranata hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha: *filis* internexis.

25 Factísque tintinnabulis ex auro puro, posuerunt tintinnabula hæc inter malogranata, in fimbriis ipsius pallii circumquaque inter malogranata illa.

26 Tintinnabulum, deinde malogranatum, in fimbriis illius pallii circumquaque ad ministrandum, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

27 Item fecerunt tunicas illas è xylino, opere textili; Aharoni & filiis ejus;

28 Et cidarin illam è xylino, & tiaras illas ornamentorum è xylino; & femoralia linea è xylino internexo.

29 Et Baltheum illum è xylino internexo, & hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, opere Phrygiano; quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

30 Item fecerunt bracteam coronamenti sancti ex auro puro; cui inscripserunt inscriptionem sculpturis *tanquam* sigilli, SANCTITAS JEHOVÆ.

31 Et indiderunt ei vittam hyacinthinam, imponendo eam cidari ipsi supernè: quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

32 Absoluto itaque toto opere tabernaculi tentorii conventûs; quum facientes filii Jisraëlis, secundùm omnia, quæ præceperat Jehova Moschi, sic fecissent:

33 Attulerunt tabernaculum illud ad Moschen, tentorium ipsum, & omnia instrumenta ejus, ansulas ejus, asseres ejus, transtilla ejus, columnásque ejus; & stylobatas ejus:

34 Et operimentum è pellibus arietum rubefactis, & operimentum è pellibus melium: & velum tegumenti:

35 Arcam ipsam testimonii, & vectes ejus; &

& operculum illius propitiatorium:
36 Mensam cum omnibus instrumentis ejus,& panis faciei *instrumenta* ;
37 Lychnuchum illum purum , lucernas ejus,lucernas aptandas,& omnia instrumenta ejus,& oleum luminaris :
38 Et altare aureum,& oleum unctionis,& suffitum aromaticum,& tegumentum portæ ipsius tentorii.
39 Altare æneum , & cribrum æneum , quod ei est,vectes ejus,& omnia instrumenta ejus ; labrum & scapum ejus :
40 Tapetes ocellatos atrii,columnas ejus, & stylobatas ejus,& tegumentum ad portam atrii, funes ejus & paxillos ejus ; denique omnia instrumenta ministratoria ipsius tabernaculi,pro tentorio conventûs.
41 Vestes ministerii ad ministrandum in sanctuario, vestes sacras pro Aharone sacerdote, & vestes filiorum ejus , ad fungendum sacerdotio.
42 Secundùm omnia,quæ præceperat Jehova Moschi , sic fecerant filii Jisraëlis totum illud opus.
43 Qúumque videret Mosche totum illud opus,ecce fecerant illud,& quemadmodum præceperat Jehova,sic fecerant : quapropter benedixit eis Mosche.

CAP. XL. *Tabernaculum erigitur & majestate Dei repletur.*

ALloquutus autem fuerat Jehova Moschen,dicendo :
2 Tempore mensis primi,primo die ejus mensis, erigito tabernaculum , tentorium conventûs.
3 Et pones ibi arcam ipsam testimonii,& obteges eam arcam illo velo.
4 Deinde inferes mensam , & ordinabis, quæ ordinari oportet in ea : inferes quoq; lychnuchum illum,&accendes lucernas ejus.
5 Et pones altare illud aureum ad suffitum , coram arca ipsa testimonii : tunc appones tegumentum portæ ipsi tabernaculo.
6 Postea pones altare holocausti , ante portam tabernaculi tentorii conventûs.
7 Pones verò labrum inter tentorium conventûs,& altare istud,ubi ponas aquam.
8 Postremò pones atrium circumquaque, & appones tegumentum portæ ipsi atrii.
9 Tunc accepto oleo unctionis unges tabernaculum ipsum,& quicquid *erit* in eo;sic sanctificabis ipsum , & omnia instrumenta ejus,ut sit res sancta.
10 Unges quoq; altare holocausti,& omnia instrumenta ejus:sic sanctificabis ipsum altare,ut sit altare illud res sancta sanctarum.
11 Unges etiam labrum ipsum,& scapum ejus ; sic sanctificabis ipsum.
12 Deinde jubens accedere Aharonem & filios ejus ad portam tentorii conventûs ; lavabis eos aquâ :
13 Et induto Aharone vestibus sacris,ungens eum , sanctificabis eum , ut sacerdotio fungatur mihi.
14 Filios verò ejus jubebis accedere , induésque eos tunicis.
15 Et unges eos quemadmodum unxeris patrem eorum , ut sacerdotio fungantur mihi : sic fiet, ut sit illis hæc unctio eorum in sacerdotium perpetuum, per generationes eorum.
16 Quod fecit Mosche secundùm omnia, quæ præceperat ei Jehova,sic fecit.
17 Fuit enim ipsô mense primo,anno secundo, primo die mensis , *ut* erigeretur tabernaculum.
18 Nam erexit Mosche tabernaculum , positísque stylobatis ejus , imposuit asseres ejus,& apposuit transtilla ejus,ac erexit columnas ejus.
19 Deinde expandit tentorium in tabernaculo ipso , cui imposuit tegmen ipsius tentorii supernè, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.
20 Acceptúmque ponens testimonium in arca illa,apposuit vectes arcæ,& imposuit operculum propitiatorium arcæ illi supernè.
21 Postea intulit arcam in tabernaculum, & apposuit velum tegumenti, ut obtegeret arcam ipsam testimonii : quemadmodum præceperat Jehova Moschi.
22 Item posuit mensam in tentorio conventûs, in latere tabernaculi Aquilonem versùs,extra velum illud ;
23 Eámque instruxit instructione panis coram Jehova , quemadmodum præceperat Johova Moschi.
24 Similiter posuit lychnuchum in tentorio conventûs è regione illius mensæ , in latere altero tabernaculi Meridiem versùs :
25 Et accendit lucernas ejus coram Jehova, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.
26 Posuit etiam altare aureum in tentorio conventûs ; ante velum ipsum :
27 Et adolevit in eo suffitum aromaticum; quemadmodum præceperat Jehova Moschi.
28 Apposuítque tegumentum portæ,ipsi tabernaculo :
29 Item altare holocausti posuit , *ad* portam tabernaculi,tentorii conventûs : & obtulit in eo holocaustum & munus ; quemadmodum præceperat Jehova Moschi.
30 Et posuit labrum inter tentorium conventûs & altare istud , ubi posuit aquam ad lavandum :
31 Laveruntque ex eo Mosche,deinde Aharon & filii ejus ; manus suas & pedes suos.
32 Quum ingressuri erant in tentorium conventûs,&quum accessuri erant ad ipsum altare, loturi erant : quemadmodum præceperat Jehova Moschi.
33 Denique erecto atrio ipso circa tabernaculum & altare illud , apposuit tegumentum portæ ipsius atrii : sic absolvit Mosche opus illud.
34 Tunc operuit nubes illa tentorium conventûs ; & gloria Jehovæ implevit tabernaculum :
35 Adeò ut non posset Mosche ingredi in tentorium conventûs , quum incubuisset illi nubes : nam gloria Jehovæ implebat ipsum tabernaculum.
36 Quum autem sustollebatur nubes illa è tabernaculo,proficiscebantur filii Jisraëlis in omnibus profectionibus suis.
37 Sin autem non sustollebatur nubes illa ; neque ipsi proficiscebantur , usque ad diem, quo sustollebatur illa.
38 Nubes enim Jehovæ *erat* super ipsum tabernaculum interdiu,ignis verò in ea noctu ; in oculis totius domûs Jisraëlis,omnibus profectionibus eorum.

Liber tertius Moſchis, *ſive* Leviticus.

CAP. I. *Lex Holocauſti.*

INclamavit autem Moſchen, deinde allò-
quutus eſt Jehova eum è tentorio con-
ventûs, dicendo:
2 Alloquere filios Jiſraëlis & edicito eis,
quiſque quum offeret è vobis oblationem
Jehovę, ex jumentis, *hoc eſt*, ex bobus, aut ex
ovibus ſive capris offertote oblationem ve-
ſtram.
3 Si holocauſtum *erit* oblatio ejus è bo-
bus, maris integri offerto illam: ad portam
tentorii conventûs offerto illam: pro vo-
luntate ſua coram Jehova.
4 Et nitetur manu ſuâ ſuper caput holo-
cauſti ſui, ut ſit acceptum pro ipſo ad ex-
piandum ipſum:
5 Quando jugulabit *Sacerdos* ſubrumum
illum *juvencum* coram Jehova, & offerentes
filii Aharonis Sacerdotes ſanguinem illius,
ſpargent ſanguinem illum circumquaque
ſuper illud altare, quod eſt *ad* portam tento-
rii conventûs.
6 Deinde nudans *pelle* illud holocauſtum,
dividet illud in membra ſua.
7 Tunc componentes filii Aharonis ſacer-
dotes ignem ſuper altari, ſtruent ligna ſuper
ignem illum.
8 Poſtea diſponent filii Aharonis ſacer-
dotes membra illa cum capite & inteſtinis,
ſuper illa ligna, quæ *fuerint* appoſita igni,
qui *eſt* ſuper altare illud:
9 Quum exta ejus & crura ejus laverit a-
quâ: ſic adolebit Sacerdos ea omnia in illo
altari, holocauſtum, ſacrificium igne abſum-
tum, odoris grati Jehovæ.
10 Quòd ſi è grege oblationem ſuam, ex
ovibus aut ex capris *offeret* in holocauſtum;
maris integri offerto eam.
11 Jugulabítque illam ad latus illius alta-
ris, verſùs Aquilonem coram Jehova: &
ſpargent filii Aharonis ſacerdotes ſangui-
nem ejus ſuper altare illud circumquaque.
12 Dividetque illa in membra ſua cum ca-
pite ejus & inteſtinis ejus, & diſponet ea ſa-
cerdos ſuper illa ligna, quæ *fuerint* appoſita
igni, qui *eſt* ſuper illud altare:
13 Quum exta cruráque laverit aquâ: ſic
offerens ſacerdos ea omnia, adolebit in ipſo
altari, holocauſtum eſt ſacrificium igne ab-
ſumtum, odoris grati Jehovæ.
14 Sin autem ex aliqua volucri holocau-
ſtum oblationem ſuam *offerat* Jehovæ, tum
offeret è turturibus, aut è pullis columbæ
oblationem ſuam:
15 Quam admovens ſacerdos ad ipſum
altare, ungue ſecabit caput ejus, adolebítq;
in illo altari; quum expreſſus fuerit ſanguis
ejus ad parietem ipſum altaris.
16 Deinde amovens ingluviem ejus, cum
ſordibus ejus; projiciet eam juxta altare il-
lud orientem verſùs, ad locum cineris.
17 Findet autem ipſam cum alis, non ſepa-
rabit *eas*; ſic adolebit eam ſacerdos in ipſo
altari ſuper ea ligna, quæ *fuerint* appoſita ig-
ni: holocauſtum eſt, ſacrificium igne abſum-
ptum, odoris grati Jehovæ.

CAP. II. *Lex muneris voluntarii.*

CVjuſvis autem animæ, quum offeret ob-
lationem muneris Jehovæ, è ſimila eſto
oblatio; cui ſuperfundet oleum, & impo-
net thus.
2 Sic afferet illud ad *aliquem* filiorum A-
haronis, ſacerdotum, qui accipiet inde ple-
num pugillum ſuum e ſimila ejus *muneris*, &
ex oleo ejus cum toto thure ejus: adolebít-
que ſacerdos ſuffimentum memoriale ejus
in ipſo altari, munus igne abſumptum odo-
ris grati Jehovæ.
3 Quod autem remanſerit ex iſto munere,
eſto Aharonis, & filiorum ejus: res ſancta
ſanctarum *eſt* ex igne abſumptis Jehovæ.
4 Quod ſi offeres oblationem muneris,
coctum *aliquid* furno; *ſunto* è ſimila collyræ
azymæ mixtæ oleo, aut lagana azyma uncta
oleo.
5 Quòd ſi munus ad ſartaginem coctum *ſit*
oblatio tua, è ſimila azyma mixta oleo eſto.
6 Frangendo illam in fruſta, poſtquam ef-
fuderis ſuper eam oleum: munus eſt.
7 Sin autem munus cacabi ſit oblatio tua,
è ſimila cum oleo conficitor.
8 Tum afferes munus ipſum, quod fuerit
confectum ex iſtis Jehovæ: eóque oblato
ſacerdoti, admovebit *ſacerdos* illud ad altare:
9 Et tollens ſacerdos de munere iſto ſuffi-
mentum memoriale ejus, adolebit in altari
illo, igne abſumptum munus odoris grati
Jehovæ.
10 Quod autem remanſerit ex iſto mune-
re, *eſto* Aharonis, aut filiorum ejus: res ſancta
ſanctarum ex igne abſumptis Jehovæ.
11 Nullum munus, quod offeretis Jehovæ
conficitor fermentatum: nam ex nullo fer-
mento, & ex nullo melle adolebitis, igne ab-
ſumendum munus Jehovæ.
12 *In* oblatione *quidem* primitiarum offe-
retis ea *fermentata* Jehovæ: ſed ad hoc alta-
re ne offeruntor in odorem gratum.
13 Omnem autem oblationem muneris tui
ſale ſalito; neque ceſſare ſinito ſalem fœde-
ris Dei tui à munere tuo, cum omni obla-
tione tua offerto ſalem.
14 Quòd ſi offeras munus primitiarum Je-
hovæ, ariſtas recentes toſtas igne, quod con-
tuſum fuerit è ſpicis virentibus, offerto
munus primitiarum tuarum:
15 Cui addes oleum, & impones thus: mu-
nus eſt.
16 Sic adolebit ſacerdos memoriale ſuffi-
mentum ejus ex eo contuſo, & ex oleo ejus
cum toto thure ejus: munus igne abſum-
ptum *eſt* Jehovæ.

CAP. III. *Lex ſacrificii euchariſtici.*

QVòd ſi ſacrificium euchariſticum oblatio
ejus *erit*, quum ex bobus offert, ſive ma-
rem ſive fœminam, integram offerto eam
coram Jehova.
2 Et nitente *illo* manu ſuâ ſuper caput ob-
lationis ſuæ, mactabit eam *Sacerdos* ad por-
tam tentorii conventus: fundentque filii A-
haronis ſacerdotes ſanguinem illius ſuper
ipſum

ipsum altare circumquaque.

3 Postea offeret *sacerdos* de sacrificio hoc eucharistico igne absumendum Jehovæ, adipem illum, qui operit exta, & totum illum adipem, qui adhæret extis.

4 Præterea ambos renes ejus, & adipem, qui *erit* super illos, & qui ad ilia, & reticulum, quod *erit* super jecur, cum renibus auferet illud:

5 Et adolebunt filii Aharonis in eo altari, pro ratione holocausti, quum *erit* super illa ligna, quæ *fuerint* imposita igni: igne absumptum odoris grati Jehovæ.

6 Quod si è grege *erit* oblatio ejus in sacrificium eucharisticum Jehovæ, marem, aut fœminam, integram offerto eam.

7 Si ovem offert hic oblationem suam, tum offeret illam coram Jehova;

8 Et nitente *illo* manu suâ super caput oblationis suæ, jugulabit eam coram tentorio conventûs; spargéntque filii Aharonis sanguinem ejus super ipsum altare circumquaque.

9 Postea offeret de sacrificio hoc eucharistico igne absumendum Jehovæ, adipem ejus, caudam ipsam integram, quam ad orthopygium auferet: & adipem illum, qui operit exta, & totum illum adipem, qui adhæret extis:

10 Præterea ambos renes ejus, & adipem, qui *erit* super illos, & qui ad ilia, & reticulum, *quod erit* super jecur, cum renibus auferet illud:

11 Et adolebit sacerdos in eo altari: cibus *est* igne absumptus Jehovæ.

12 Sin autem capra *erit* oblatio ejus, tum offeret illam coram Jehova.

13 Et nitente *illo* manu suâ super caput ejus, jugulabit eam coram tentorio conventûs: spargéntque filii Aharonis sanguinem ejus super ipsum altare circumquaque.

14 Postea offeret de ea oblationem suam; igne absumendum Jehovæ, adipem illum, qui operit intestina, & totum adipem, qui adhæret intestinis:

15 Præterea ambos renes ejus, & adipem, qui *erit* super illos, & qui ad ilia, & reticulum, *quod erit* super jecur, cum renibus auferet illud;

16 Et adolebit sacerdos in eo altari: cibus igne absumptus in odorem gratum, omnis adeps Jehovæ *est*.

17 Statuto perpetuo, per generationes vestras in omnibus habitationibus vestris, nullum adipem, & nullum sanguinem comeditote.

CAP. IV. *Lex sacrificii pro peccato per ignorantiam commissi.*

Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Alloquere filios Jisraëlis dicendo; quisque quum peccaverit per errorem præter omnia mandata Dei *peccatis*, quæ non sunt facienda: & fecerit præter unum ex illis:

3 Si sacerdos ille, qui unctus est, peccaverit in reatum populi: tum offeret propter peccatum suum, quo peccavit, juvencum subrumum integrum Jehovæ, in peccatum.

4 Adductóque juvenco illo ad portam tentorii conventûs coram Jehova, nitetur manu suâ super caput ipsius juvenci, & jugulabit juvencum illum coram Jehova:

5 Deinde accipiens ipse sacerdos unctus de sanguine illius juvenci; inferet eum in tentorium conventûs:

6 Et intinget sacerdos ipse digitum suum sanguine illius: aspergetque de sanguine illo septem vicibus coram Jehova, ante velum sanctuarii.

7 Ponet quoque sacerdos de sanguine illo super cornua altaris *suffitûs* aromatici coram Jehova, quod *est* in tentorio conventûs; totum verò *reliquum* sanguinem juvenci effundet versùs fundamentum altaris holocausti, quod est *ad* portam tentorii conventûs:

8 Præterea totum adipem illius juvenci pro peccato auferet ab eo, adipem, qui operit exta, & totum adipem, qui adhæret extis,

9 Ambósque renes, & adipem, qui *erit* super illos, & qui ad ilia, & reticulum, *quod erit* super jecur, cum renibus auferet illud.

10 Sicut aufertur ex bove sacrificii eucharistici: & adolebit sacerdos in altari holocausti.

11 Pellem verò juvenci illius, & totam carnem ejus, cum capite ejus, & cum cruribus ejus, extáque ejus & fimum ejus.

12 Denique totum illum juvencum efferet extra castra ad locum mundum, ad locum ubi effunditur cinis: & comburet eum super ligna igne: in loco ubi effunditur cinis comburitor.

13 Quod si totus cœtus filiorum Jisraëlis erraverint, & abdita sit res ab oculis ipsius Ecclesiæ; fecerintque aliquid præter ullum præceptorum Jehovæ, eorum, quæ non sunt facienda, ita ut rei sint:

14 Quum innotuerit peccatum, quo peccaverint contra *mandatum* illud; tunc offerent Ecclesia juvencum subrumum in peccatum, adducentque eum ante tentorium conventûs:

15 Nitentibúsque Senioribus ipsis cœtûs manibus suis super caput illius juvenci coram Jehova, & jugulabit *sacerdos* juvencum illum coram Jehova;

16 Deinde inferet sacerdos ipse unctus de sanguine illius juvenci, in tentorium conventûs:

17 Et intingendo sacerdos ipse digitum suum *accipiet* de illo sanguine, aspergetque septem vicibus coram Jehova ante velum ipsum:

18 De eodem verò sanguine ponet super cornua illius altaris, quod *est* coram Jehova, quod *est* in tentorio conventûs; totum verò reliquum sanguinem effundet versùs fundamentum altaris holocausti, quod *est* *ad* portam tentorii conventûs:

19 Præterea totum adipem illius auferens ex illo adolebit in isto altari.

20 Denique faciet juvenco illo quemadmodum facit juvenco pro peccato suo, sic facito eo: ita expiabit eos sacerdos ille, & remittetur eis.

21 Efferet verò juvencum illum extra castra; & comburet illum quemadmodum comburit juvencum illum priorem: peccatum Ecclesiæ est.

22 Quum princeps peccaverit, & fecerit aliquid præter ullum mandatorum Jehovæ

Dei sui, eorum, quæ non sunt facienda, per errorem, ita ut reus sit :

23 Ubi notum factum fuerit peccatum ejus, quo peccavit contra illud ; tunc adducet oblationem suam, hircum lactentem marem integrum.

24 Et nitente *illo* manu suâ super caput illius hirci, jugulabit *sacerdos* illum in loco, ubi jugulat holocaustum ipsum coram Jehova : peccatum est.

25 Deinde accipiens sacerdos ipse de sanguine istius peccati digito suo, ponet super cornua altaris holocausti : *reliquum* verò sanguinem effundet versùs fundamentum altaris holocausti.

26 Præterea totum adipem ejus adolebit in isto altari, sicut adipem sacrificii eucharistici : ita expiabit eum sacerdos à peccato ejus, & remittetur ei.

27 Quòd si unus quispiam peccaverit per errorem ex vulgo ; faciendo aliquid præter mandata Jehovæ eorum, quæ non facienda, ita ut sit reus :

28 Quum notum factum fuerit ei peccatum ejus, quo peccavit; tum adducet oblationem suam capram lactentem, integram, fœminam ; pro peccato suo, quo peccavit :

29 Et nitente *illo* manu suâ super caput istius peccati, jugulabit *sacerdos* peccatum istud in loco holocausti.

30 Deinde accipiens Sacerdos de sanguine ejus digito suo, ponet super cornua altaris holocausti; totum verò sanguinem *reliquum* effundet versùs fundamentum istius altaris.

31 Præterea totum ejus adipem auferens, sicut aufertur è sacrificio eucharistico adeps; adolebit eum sacerdos in ipso altari, in odorem gratum Jehovæ : sic expiabit eum Sacerdos, & remittetur ei.

32 Sin autem ovem adducet oblationem suam pro peccato, fœminam integram adducito eam.

33 Et nitente *illo* manu suâ super caput illius peccati ; jugulabit illam pro peccato in loco, ubi jugulat sacerdos holocaustum ipsum :

34 Deinde accipiens sacerdos de sanguine illius peccati digito suo, ponet super cornua altaris holocausti ; totum verò sanguinem *reliquum* effundet versùs fundamentum illius altaris.

35 Præterea totum ejus adipem auferens, sicut aufertur adeps ovis è sacrificio eucharistico; adolebit eos Sacerdos in altari illo, prout igne consumenda adolentur Jehovæ: ita expiabit eum Sacerdos à peccato ejus, quo peccavit, & remittetur ei.

CAP. V. *Casus varii peccatorum, & modus illa expiandi.*

ITem quum peccaverit quispiam, & audierit vocem blasphemiæ, cujus ipse testis sit, sive viderit, sive cognoverit ; si non indicet, utique feret iniquitatem ejus.

2 Aut quum quispiam tetigerit rem ullam immundam, aut cadaver feræ immundæ, aut cadaver jumenti immundi, aut cadaver reptilis immundi : etsi abditum fuit ab eo, ipse tamen immundus est & reus.

3 Aut quum tetigerit immunditiam hominis, secundùm omnem immunditiam ejus, quâ fit immundus : sive abditum fuerit ab eo, sive ipse noverit, reus tamen est.

4 Aut quum quispiam juraverit effutiendo labiis suis se male, aut bene facturum, secundùm omnia, quæ effutire solet homo juramento, & abditum fuerit ab eo ; deinde cognoverit se reum esse unius ex istis :

5 Tum erit, quia reus est unius ex istis, ut id confiteatur, in quo peccavit:

6 Et adducet reatum suum Jehovæ propter peccatum suum, quo peccavit, fœminam lactentem ovem, aut capram lactentem in reatum: ita expiabit eum Sacerdos à peccato suo.

7 Quòd si non adipiscatur manus ejus, quod satis erit pro parva pecude *comparanda*, tunc adferet reatum suum, quo peccavit, duos turtures, aut duos pullos columbæ Jehovæ: unum in peccatum, & alterum in holocaustum :

8 Et afferet eos ad Sacerdotem, qui offeret eum, qui *est* in peccatum prius ; & ungue secabit caput ejus, è regione cervicis ejus, ita ut non separet.

9 Et asperget de sanguine illius peccati super parietem altaris : quod verò remanserit de illo sanguine, exprimetur versùs fundamentum illius altaris : peccatum est.

10 Ex altero autem conficiet holocaustum pro more: ita expiabit eum Sacerdos à peccato ejus, quo peccavit, & remittetur ei.

11 Quòd si non assequatur manus ejus duos turtures, aut duos pullos columbæ ; tunc adferet oblationem suam, qui peccavit, decimam Ephæ similæ in peccatum : ne addito ei oleum, neque imponito ei thus : quia peccatum est.

12 Quam, ubi attulerit ad sacerdotem, accipiet ex ea Sacerdos plenum pugillum suum *in* suffimentum memoriale ejus, & adolebit in ipso altari pro ratione igne absumendorum Jehovæ : peccatum est.

13 Ita expiabit eum Sacerdos à peccato suo, quo peccavit de aliquo ex istis, & remittetur ei : erit autem *reliquum* Sacerdotis ; sicut muneris *reliquum*.

14 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo :

15 Quum quispiam fefellerit falsitate aliquâ, & peccaverit per errorem *minuens* è rebus sacris Jehovæ : tunc afferet reatum suum Jehovæ, arietem integrum lactentem cum æstimatione tua, siclis argenteis, prout est siclus sacer, pro reatu.

16 Sic quod peccavit *minuens* è re sacra rependito, & quintam partem ejus superaddito ei, quam det Sacerdoti : ita Sacerdos expiabit eum per arietem illum reatûs, & remittetur ei.

17 Quòd si quispiam quando peccavit, fecit præter ullum mandatorum Jehovæ eorum, quæ non sunt facienda ; & nescivit se reum fieri laturúmque iniquitatem suam :

18 Adducet arietem integrum lactentem cum æstimatione tua pro reatu ad Sacerdotem : ita expiabit eum Sacerdos ab errore suo, quo erravit, quum ipse nesciret, & remittetur ei.

19 Reatus est, omnino reum se fecit Jehovæ. *Caput VI.*

20 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

21 Quum

21 Quum quispiam peccaverit,& fefelle-
rit falsitate contra Jehovam; mentitus con-
tra proximum suum de deposito, aut de so-
cietate, aut de rapto,aut *de dolo quo* frauda-
vit proximum suum:
22 Sive inventa re illa mentitus erit de il-
la,aut juraverit de mendacio; de aliqua re,
ex omnibus, quas facere potest homo pec-
cando in eis:
23 Tum erit,quia peccavit & reus est: ut
restituat rapinam ipsam, quam rapuit,aut
ipsam rem dolo interversam,aut depositum
ipsum, quod apud se depositum fuerat: aut
ipsam rem amissam,quam invenit:
24 Aut de quocunque juraverit menda-
citer, rependat illud,quanti fuerit,& quin-
tam ejus superaddito ei; ei, cujus est,dato
illud,quo die reus peractus est:
25 Deinde reatum suum afferto Jehovæ:
arietem integrum lactentem cum æstima-
tione tua,in reatum,ad Sacerdotem.
26 Ita expiabit eum Sacerdos coram Je-
hova,& remittetur ei,pro aliquo ex omni-
bus,quæ fecerit,reatum obeundo im eo.

CAP. VI. *Leges & ritus sacrificiorum re-
petuntur.*

Item alloquutus est Jehova Moschen,di-
cendo.
2 Præcipe Aharoni,& filiis ejus dicendo,
hæc *esto* lex ipsius holocausti: ipsum offer-
tur in adustionem,*qua fit* in altari totâ no-
cte usque manè, ubi ignis ipse altaris alen-
dus est.
3 Indutus verò Sacerdos vestimento suo
lineo, & femoralibus lineis superindutis
carni suæ; tollet cinerem,ubi consumserit
ignis holocaustum in isto altari; & ponet
illum secus ipsum altare:
4 Deinde nudans se vestibus suis,induet
vestes alias; effereque cinerem ipsum ex-
tra castra in locum mundum.
5 Ignis autem,*qui est* super altare altior in
eo, ne extinguitor: sed facito Sacerdos,ut
ardeant ligna super illud quolibet mane:
ut disponat super illud unumquodque ho-
locaustum, & adoleat super illud adipes eu-
charisticorum.
6 Ignis jugiter alitor in eo altari,ne ex-
stinguitor.
7 Hæc autem *esto* lex ipsius muneris:
offerto illud *aliquis* filiorum Aharonis co-
ram Jehova ante idem altare.
8 Et tollens ex eo pugillo suo,de simila
illius muneris,& de oleo ejus, totumque
thus illud, quod *erit* in eo munere,adolebit
in altari; odor gratus est, suffimentum me-
moriale ejus Jehovæ.
9 Quod autem remanserit ex eo,come-
dent Aharon & filii ejus: azymis *factis* co-
meditor in loco sancto, in atrio tentorii
conventûs comedunto illud.
10 Ne coquitor fermentatum,dedi illud
ut sit pars eorum ex meis igne absumtis: res
sancta sanctarum est, sicut peccatum,& sicut
reatus ipse.
11 Omnis mas ex filiis Aharonis come-
det illud, statuto perpetuo per generatio-
nes vestras, de igne absumptis Jehovæ:
quicquid tetigerit ea,sacrum esto.
12 Item alloquutus est Jehova Moschen,
dicendo;
13 Hæc *esto* oblatio Aharonis & filiorum
ejus, quam offerent Jehovæ semper, quo
tempore ungetur eorum aliquis, decima E-
phæ similæ munus; dimidium ejus manè,&
dimidium ejus vespere.
14 In sartagine cum oleo parator,bulla-
tum afferto illud; cocta muneris frusta,of-
ferto odorem gratum Jehovæ.
15 Similiter sacerdos ille è filiis ejus,qui
unctus fuerit pro eo,facito idem, statuto
perpetuo, Jehovæ prorsus adoletor.
16 Sic esto omni muneri integro sacerdo-
tis,ne comeditor.
17 Item alloquutus est Jehova Moschen,
dicendo:
18 Alloquere Aharonem & filios ejus,di-
cendo, hæc *esto* lex peccati: in loco ubi ju-
gulari solet holocaustum, jugulator pecca-
tum coram Jehova,res sancta sanctarum est.
19 Sacerdos ille, qui offert peccatum il-
lud, comedet ipsum: in loco sacro com-
editor,in atrio tentorii conventûs.
20 Quicquid tetigerit carnem illius,san-
ctum esto: & quum quis asperserit de san-
guine illius super ullum vestimentum, illud
vestimentum,super quod asperserit,lavato
in loco sancto.
21 Et vas testaceum,in quo coctum fuerit,
frangitor; quod si in vase æneo coctum
fuerit,tum defricabitur, & immergetur in
aquam.
22 Omnis mas in sacerdotibus comede-
re poterit illud: res sancta sanctarum est.
23 Sed omne peccatum,de cujus sanguine
aliquid allatum fuerit in tentorium con-
ventûs ad expiandum in sancto, ne come-
ditor,igne comburitor. *Caput* VII.
24 Item hæc *esto* lex ipsius reatûs,res san-
cta sanctarum est.
25 In loco,in quo jugulare solent holo-
caustum ipsum, jugulanto reatum: sangui-
nem autem ejus spargito super altare cir-
cumquaque.
26 Totum verò adipem ejus offerto ex eo,
caudam & adipem illum,qui operit exta.
27 Ambósque renes & adipem, qui *erit*
super illos, *&* qui ad ilia,& reticulum,*quod
erit* super jecur, cum renibus auferet illud:
28 Et adolebit illa sacerdos,in ipso alta-
ri,igne absumendum Jehovæ reatus est.
29 Omnis mas è sacerdotibus comedere
potest illum: in loco sancto comeditor;
res sancta sanctarum est.
30 Prorsus sicut peccato, sic reatui, lex
eadem esto utrisque; sacerdotis illius, qui
eo expiationem fecerit,ipsius esto.
31 Sacerdos autem,quum offert holocau-
stum alicujus; pellis holocausti,quod obtu-
lerit, illius sacerdotis esto.
32 Item omne munus, quod coquitur in
furno, & quicquid paratur in cacabo, aut
in sartagine; sacerdotis,qui offert illud,il-
lius esto.
33 Similiter omne munus mixtum oleo,
vel aridum,omnium filiorum Aharonis esto
unius,sicut alterius.

CAP. VII. *Tria genera sacrificii Eucha-
ristici: gratulatorium, votivum & volun-
tarium.*

Item hæc *esto* lex sacrificii eucharistici,
quod *quis* offeret Jehovæ:

2 Si

2 Si pro gratiarum actione offeret ipsum, tunc offeret cum ipso sacrificio gratiarum actionis collyras azymas mistas oleo, & lagana azyma uncta oleo: *sunto* autem hæ collyræ mistæ oleo, è simila bullatæ.

3 Præter collyras panem fermentatum offerto in oblationem suam: cum sacrificio gratiarum actionis eucharistico suo.

4 Et offeret ex ea panem *unum* ex tota oblatione Jehovæ in elationem sacerdotis, qui spargit sanguinem eucharisticorum, ipsius esto.

5 Caro autem sacrificii gratiarum actionis, eucharistici ejus, die oblationis ejus comeditor, nemo relinquito ex illa quicquam usque manè.

6 Si vero votivum, aut voluntarium *erit* sacrificium oblationis ejus, quo die offeret sacrificium suum comeditor: & postero die similiter, quod remanserit ex eo comeditor.

7 Quod autem *diutius* remanebit è carne illius sacrificii, ipso die tertio, igne comburitor.

8 Nam si quicquam comedetur de carne sacrificii eucharistici ejus die tertio, non erit acceptum; ei, qui obtulit illud, non imputabitur, res abominabilis esto: quamobrem is, qui comederit ex ea, iniquitatem suam ferto.

9 Et horum caro, quæ tetigerit ullam rem immundam, ne comeditor, igne comburitor: quod autem *ad* carnem *reliquam*, quisquis mundus est, comedere poterit illam.

10 Quisquis autem comederit carnem è sacrificio eucharistico, quod *est* Jehovæ, cum immunditia sua in se, utique exscindetur homo ille è populis suis.

11 Quum autem quis tetigerit ullam rem immundam, sive immundum hominem, sive jumentum immundum, sive quicquid *est* abominatio immunda, deinde comederit de carne sacrificii eucharistici, quod *est* Jehovæ, utique exscindetur homo ille è populis suis.

12 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

13 Alloquere filios Jisraëlis dicendo; nullum adipem bovis, aut ovis, aut capræ comeditote.

14 Adeps quidem cadaveris, & adeps discerpti adhiberi poterit ad omne opus, sed omnino ne comeditote eum.

15 Nam quisquis comederit adipem ex iis jumentis, è quibus offert *homo* igne absumendum; utique exscindetur homo ille, qui comederit è populis suis.

16 Similiter nullum sanguinem comedite in ullis habitationibus vestris, ullius volucris, aut ullius bestiæ.

17 Quisquis homo comederit ullum sanguinem, utique exscindetur homo ille è populis suis.

18 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

19 Alloquere filios Jisraëlis, dicendo: qui offert sacrificium suum eucharisticum Jehovæ, offerto oblationem suam Jehovæ, de sacrificio suo Eucharistico.

20 Manus ejus adferunto igne absumenda Jehovæ: ipsum adipem impositum pectori adferto, & pectus ad agitandum ipsum agitatione coram Jehova.

21 Tum adolebit sacerdos adipem illum in ipso altari; pectus verò ipsum erit Aharonis & filiorum ejus:

22 Armum etiam dexterum date *in* elationem sacerdoti, ex vestris sacrificiis Eucharisticis.

23 Illius è filiis Aharonis, qui obtulerit sanguinem, & adipem illum eucharisticorum; ipsius esto armus hic dexter in partem.

24 Nam pectus ipsum agitationis, armúmque elationis excepi à filiis Jisraëlis è sacrificiis eucharisticis eorum, & dedi ea Aharoni sacerdoti, & filiis ejus statuto perpetuo, à filiis Jisraëlis *accipienda in partem*.

25 Hæc *est pars* unctionis Aharonis & unctionis filiorum ejus, ex igne absumendis Jehovæ; quo die jussit eos accedere ad Sacerdotio fungendum Jehovæ:

26 Quam præcepit Jehova dari eis, quo die unxit eos, à filiis Jisraëlis; statuto perpetuo per generationes eorum.

27 Hæc *est* lex de holocausto ipso, de munere, & de peccato, & de reatu: item de consecrationibus ac de sacrificio eucharistico:

28 Quam præcepit Jehova Moschi in monte Sinai, quo die præcepit ipse *Jehova* filiis Jisraëlis; ut offerant sacrificia sua ipsi in deserto Sinai.

CAP. VIII. *Consecratio rerum, & personarum Ecclesiasticarum.*

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Accipe Aharonem & filios ejus cum eo, vestésque illas, & oleum ipsum unctionis; juvencum quoque ipsum peccati, ac duos arietes, canistrúmque illud azymorum:

3 Et totum hunc cœtum convoca ad portam tentorii conventûs.

4 Quæ fecit Mosche sicut præceperat Jehova ei; & congregatus est cœtus ipse ad portam tentorii conventûs.

5 Tunc dixit Mosche cœtui; hæc *est* res illa, quam præcepit Jehova facere.

6 Jubens ergo Mosche accedere Aharonem & filios ejus: lavit eos aquâ.

7 Deinde imponens ei tunicam, accinxit eum baltheo, induóque ei pallio imposuit ei amiculum: & accingens illud cingulâ amiculi, eum amicivit illo:

8 Et apposuit ei pectorale sacrum: indidítque pectorali sacro Urim & Thummim:

9 Postea impositâ cidari capiti ejus; imposuit cidari è regione faciei ejus bracteam auream, coronamentum sacrum, sicut præceperat Jehova Moschi.

10 Qúúmque accipiens Mosche oleum unctionis unxisset tabernaculum ipsum, & quicquid in eo erat, ut sanctificaret illa;

11 Et aspergens eo altare ipsum septem vicibus, unxisset ipsum altare, & omnia instrumenta ejus, & labrum & scapum ejus ad sanctificandum ea:

12 Effundens de illo oleo unctionis super caput Aharonis; unxit eum ad sanctificandum eum.

13 Similiter jussit Mosche accedere filios Aharonis, & induens eos tunicis cinxit eos baltheo, alligavítque eis tiaras, sicut præceperat Jehova Moschi.

14 Dein-

14 Deinde admovit juvencum illum peccati, nitente Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius juvenci peccati:

15 Quem, quum jugulâsset; acceptum Mosche sanguinem illius, posuit super cornua altaris circumquaque digito suo, & expiavit altare: *reliquum* vero sanguinem effudit versùs fundamentum altaris, & sanctificavit ipsum ad expiandum in eo.

16 Postea accipiens totum illum adipem, qui est super exta, & reticulum jecoris, ambósque renes, & adipem eorum, adolevit Mosche in ipso altari:

17 *Reliquum* verò juvencum, id est, pellem ejus, & carnem ejus, & fimum ejus combussit igne extra castra, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

18 Deinde admovit arietem holocausti; nitentibus Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius arietis:

19 Quem, quum jugulâsset; sparsit Mosche sanguinem ejus super altare circumquaque:

20 Et diviso ariete in membra sua; adolevit Mosche caput, & membra, & intestina;

21 Postquam exta & crura ejus lavisset aquâ, sic adolevit Mosche totum arietem hunc in eo altari, holocaustum fuit in odorem gratum, igne absumtum Jehovæ, quemadmodum præcepit Jehova Moschi.

22 Deinde admovit arietem illorum alterum, arietem consecrationum; nitentibus Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius arietis:

23 Quem, quum jugulâsset, accipiens Mosche de sanguine ejus, imposuit infimæ auriculæ Aharonis dexteræ, & pollici manus ejus dexteræ; & pollici pedis ejus dexteri;

24 Similiter jubens accedere filios Aharonis, imposuit Mosche de illo sanguine infimæ auriculæ eorum dexteræ, & pollici manus eorum dexteræ, ac pollici pedis eorum dexteri; deinde sparsit Mosche *reliquum* sanguinem super illud altare circumquaque:

25 Quúmque accepisset illius adipem, & caudam, totúmque adipem, qui *erat* super exta; & reticulum jecoris, ambósque renes, & adipem eorum, armúmque dexterum:

26 De canistro verò illo azymorum, quod *erat* coram Jehova, accepisset collyram unam azymam, & collyram panis cum oleo unam, & laganum unum, apposuit adipibus illis, armóque dextero:

27 Et imponens hæc omnia manibus Aharonis, & manibus filiorum ejus: agitavit illa agitatione coram Jehova.

28 Postea accepta Mosche illa è manibus eorum, adolevit in illo altari, super ipsum holocaustum: consecrationes fuerunt in odorem gratum, igne absumta fuerunt Jehovæ.

29 Accepit autem Mosche pectus illius, quod agitavit agitatione coram Jehova: ex illo ariete consecrationum Moschi cessit in partem, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

30 Tunc accipiens Mosche de illo oleo unctionis, & de sanguine isto, qui *erat* super altare: aspersit Aharonem, vestes ejus, & filios ejus, & vestes filiorum ejus cum eo: sic sanctificavit Aharonem & vestes ejus, filiósque ejus, & vestes filiorum ejus cum eo.

31 Postea dixit Mosche Aharoni, & filiis ejus, coquite istam carnem ad portam tentorii conventûs; & ibi comedite eam, panemque istum, qui est in canistro consecrationum: quemadmodum præcepi, dicendo, Aharon & filii ejus comeduntò illud:

32 Quod autem reliquum fiet de ista carne, aut de isto pane; igne comburite.

33 Sed extra portam tentorii conventûs ne exite septem diebus, usque ad diem complementi, diebus consecrationum vestrarum: nam septem diebus consecrabit Jehova ministerium vestrum.

34 Sicut facit die hoc, præceperat Jehova facere ad expiandum vos.

35 Quapropter ad portam tentorii conventûs manete interdiu & noctu septem diebus, ut observetis observationem Jehovæ, ac non moriamini: sic enim jussus sum.

36 Quod fecit Aharon, & filii ejus; secundùm omnia verba, quæ præceperat Jehova per Moschen.

CAP. IX. *Ministerium Ecclesiasticum inchoatur & divinitus approbatur.*

FUit autem die octavo, *quo* convocavit Mosche Aharonem & filios ejus, ac Seniores Jisraëlis;

2 Ut ediceret Aharoni, accipe tibi vitulum subrumum in peccatum, & arietem in holocaustum integros, & offer coram Jehova:

3 Filios verò Jisraëlis alloquitor, dicendo, accipite hircum lactentem in peccatum, vitulúmque & agnum anniculos integros in holocaustum:

4 Et bovem, & arietem in eucharistia, ad sacrificandum coram Jehova, munúsque mixtum oleo: nam hodie Jehova apparitùrus est vobis.

5 Accipientes ergo, quæ præceperat Mosche *adduxerunt* ante tentorium conventûs, & accedentes totus cœtus steterunt coram Jehova.

6 Tum dixit Mosche, hanc rem, quam præcepit Jehova, facitote, & apparebit vobis gloria Jehovæ.

7 Edixit Mosche Aharoni, accede ad hoc altare, & para peccatum tuum, & holocaustum tuum, expiationem facturus pro te & pro populo hoc: deinde para oblationem ipsius populi, & expiationem fac pro eis, quemadmodum præcepit Jehova.

8 Accedens itaque Aharon ad altare, jugulavit illum vitulum, qui *erat* pro se:

9 Et admoventibus filiis Aharonis sanguinem illius ad eum, intingens digitum suum in illo sanguine, posuit super cornua illius altaris: *reliquum* vero sanguinem effudit versùs fundamentum altaris.

10 Adipem autem, & renes, & reticulum jecoris ex peccato ipso adolevit in eo altari; quemadmodum præceperat Jehova Moschi:

11 Carnem verò, & pellem ejus combussit igne extra castra.

12 Deinde jugulavit suum holocaustum; cui porrigentibus filiis Aharonis sanguinem illius, sparsit eum in illo altari circumquaque:

13 Similiter holocaustum porrigentibus ei per membra illius, & caput illius, quæ adoleret in ipso altari:

14 Postquam lavit exta, & ambo crura illius; adolevit *ea* cum reliquo holocausto in illo altari.
15 Postea obtulit oblationem populi: primùm accepit hircum peccati, qui *erat* pro populo, quo jugulato paravit eum pro peccato, ritu sui prioris:
16 Deinde obtulit holocaustum ipsum; & paravit illud pro ritu:
17 Obtulit quoque munus illius, & implens manum suam illo, adolevit in ipso altari; præter holocaustum matutinum.
18 Quúmque jugulâsset bovem, & arietem, *in* sacrificium eucharisticum, quod *erat* pro populo: porrigentibus ei filiis Aharonis sanguinem illorum, sparsit eum in ipso altari circumquaque.
19 *Porrigentes* deinde adipes ex illo bove; & ex illo ariete caudam, & *adipem* operientem exta, & renes, & reticulum jecoris.
20 Imposuerunt illos adipes ad ipsa pectora: & adolevit adipes in ipso altari.
21 Pectora verò ipsa & armum illorum dexterum agitavit Aharon agitatione coram Jehova, quemadmodum præceperat Mosche.
22 Tum attollens Aharon manus suas versùs populum benedixit eis; ac descendit parato illo peccato, holocaustóque, & eucharistico.
23 Postea venit Mosche cum Aharone in tentorium conventûs, egressíque benedixerunt populo, quum apparuisset gloria Jehovæ toti populo.
24 Exiens enim ignis à conspectu Jehovæ, consumpsit in illo altari holocaustum ipsum, & adipes: quod videns totus populus, acclamaverunt, & prociderunt super faciem suam.

CAP. X. *Ignis peregrinus in sanctuarium illatus accersit pœnam ignis.*

SEd accipientes filii Aharonis Nadab & Abihu quisque thuribulum suum, indito eis igni, imposuerunt suffitum eis: ut offerrent coram Jehova ignem alienum, quod non præceperat eis.
2 Quapropter exiens ignis à conspectu Jehovæ, exanimavit eos; ita mortui sunt coram Jehova.
3 Tum dixit Mosche Aharoni: illud *est*, quod loquutus erat Jehova dicendo, in propinquis meis sanctificabor, & ante conspectum totius populi glorificabor: sed conticuit Aharon.
4 Et vocavit Mosche Mischaëlem & Eltzaphanem filios Huzzielis patrui Aharonis; edixítque eis, accedite, sublatos deportate fratres vestros à conspectu sanctuarii extra castra:
5 Qui accesserunt, sublatósque tunicis eorum deportaverunt eos extra castra, sicut edixerat Mosche.
6 Edixit verò Mosche Aharoni: & Elhazari & Ithamari filiis ejus, capita vestra ne nudate, neque vestimenta vestra discindite, ut non moriamini, & contra totum hunc cœtum effervescat *Jehova*; sed fratres vestri, tota familia Jisraëlis deflebunt hoc incendium, quod incendit Jehova.
7 Neque à porta tentorii conventûs exite, ne moriamini, nam oleum unctionis Jehovæ super vos *est*: qui fecerunt secundùm verbum Moschis.
8 Et alloquutus est Jehova Aharonem, dicendo,
9 Vinum aut potum inebriantem ne bibito tu, aut filii tui tecum, quando ingressuri estis tentorium conventûs, ut non moriamini: statuto perpetuo per generationes vestras:
10 Cùm ad discernendum inter sacrum & profanum, atque inter mundum & immundum.
11 Tum ad docendum filios Jisraëlis omnia illa statuta, quæ edixerit Jehova eis per Moschen.
12 Edixit autem Mosche Aharoni, & Elhazari & Ithamari filiis ejus, qui reliqui erant: accipite munus istud, quod reliquum est ex igne absumptis Jehovæ, & comedite illud *cum* azymis prope hoc altare; quia res sancta sanctarum est.
13 Ideo comedetis illud in loco sacro, quia demensum tuum & demensum filiorum tuorum est ex igne absumendis Jehovæ: sic enim jussus sum.
14 Pectus autem agitationis & armum elationis comedetis in loco mundo, tu, & filii tui, & filiæ tuæ tecum: quia *in* demensum tuum & demensum filiorum tuorum data sunt ex sacrificiis eucharisticis filiorum Jisraëlis.
15 Armum elationis & pectus agitationis, cum igne absumendis adipibus afferent, ad agitandum agitatione coram Jehova: erítque tibi & filiis tuis tecum *in* demensum perpetuum, quemadmodum præcepit Jehova.
16 Hircum autem illum peccati accuratè perquisivit Mosche, sed ecce exustus erat: quapropter efferbuit contra Elhazarem & contra Ithamarem filios Aharonis, qui reliqui erant, dicendo,
17 Quamobrem non comedistis peccatum hoc in loco sancto? nam res sancta sanctarum est: at illud dederat vobis *Jehova* ad ferendum iniquitatem hujus cœtûs, expiationem faciendo pro eis coram Jehova.
18 En; non est illatus sanguis ejus in sanctuarium intrinsecus: omnino comedere illud tenemini in *loco* sancto, sicut præceperam.
19 Tum dixit Aharon Moschi, ecce, hodie obtulerunt peccatum suum, & holocaustum suum coram Jehova, acciderunt autem mihi res ejusmodi: si comedissem peccatum hodie, an bonum videretur in oculis Jehovæ?
20 Quod quum audivit Mosche, bonum visum est in oculis ejus.

CAP. XI. *Delectus animalium mundorum, & immundorum.*

ITem alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, edicendo eis;
2 Alloquimini filios Jisraëlis, dicendo; hæc *sunt* animalia, quæ vos comedetis, ex omnibus bestiis, quæ *sunt* super terram.
3 Quicquid habet ungulam scissam, & bifidatum est fissura ungularum, revocans ruminis *cibum* ex quavis bestia, illud comedetis.
4 Veruntamen hoc ne comeditote, ex revocantibus *cibum* ruminis, aut ex haben-

tibus

tibus scissam ungulam solùm; camelum, quia revocat quidem *cibum* ruminis, sed scissam ungulam non habet, immundus est vobis:

5 Et murem montanum, quia revocat quidem *cibum* ruminis, sed ungulam scissam non habet: immundus est vobis:

6 Et leporem, quia revocat quidem *cibum* ruminis, sed ungulam scissam non habet: immundus est vobis:

7 Et suem, quia habet quidem scissam ungulam, & bifidata est fissura ungulæ, sed ruminis *cibum* non ruminat: immunda est vobis.

8 De carne istorum, ne comedite, & cadaver eorum ne tangite, immunda *sunt* vobis.

9 Hoc comedetis ex omnibus, quæ *sunt* in aquis: omne, quod habet pinnas & squamas in aquis, tum per maria, tum in fluminibus, illa comedetis.

10 Quicquid verò non habet pinnas, aut squamas, tum per maria, tum in fluminibus, ex omni reptili aquatico, denique ex omni animante, quod *sit* in aquis; abominationi sunt vobis.

11 Itaque abominationi sunto vobis: de carne eorum ne comedatis, sed cadaver eorum abominemini.

12 Quicquid non habet pinnas, aut squamas in aquis, abominationi esto vobis.

13 Ista autem abominamini ex volatilibus, ne comeduntor, abominationi sunt: aquilam, & ossifragam, & haliæetum.

14 Et milvum, & picam, secundùm speciem suam.

15 Omnem corvum, secundùm speciem suam.

16 Et ululam, & hirundinem, & æsalonem: & accipitrem secundùm speciem suam:

17 Et bubonem, & mergum, & noctuam;

18 Et monedulam, & plateam, & meropem:

19 Et ciconiam, ardeam secundùm speciem suam: & attagenem, & vespertilionem.

20 Omne reptile volucre ambulans quatuor *pedibus*, abominationi esto vobis.

21 Veruntamen hoc comedetis ex omni reptili volucri, quod ambulat quatuor *pedibus*; quod non habet crura supra pedes suos, quibus saliat super terram.

22 ex illis comedetis ista, locustam secundùm speciem suam, & bombycem secundùm speciem suam, & cantharum secundùm speciem suam, & cicadam secundùm speciem suam.

23 Omne verò reptile volatile, quatuor habens pedes, abominationi esto vobis.

24 His autem polluemini: quisquis tetigerit cadaver horum, immundus erit usque ad vesperam.

25 Et quisquis portaverit de cadavere horum, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperam.

26 *Cadavera* omnis bestiæ, quæ scissam quidem habet ungulam, sed fissura non *est* bifidata, aut *cibum* ruminis non revocat, immunda sunt vobis: quicunque tetigerit ea, immundus erit:

27 Similiter omnis incedentis super marculos suos, ex omni animante quadrupede, immunda sunt vobis: quisquis tetigerit cadaver eorum, immundus erit usque ad vesperam.

28 Quare, qui portaverit cadavera eorum, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperam: immunda sunt vobis.

29 Item hoc vobis immundum *est* ex reptilibus, quæ reptant super terram: mustela, & mus, & testudo secundùm speciem suam:

30 Et attelabus, & lacerta, & stellio: & chamæleon, & glis.

31 Ista immunda sunt vobis ex omnibus reptilibus: quisquis tetigerit illa post mortem illorum, immundus erit usque ad vesperam.

32 Et res omnis, super quam *aliquod* eorum post mortem suam ceciderit, immunda erit, ex quocunque *sit genere* instrumentorum ligno, aut veste, aut pelle, aut sacco, denique instrumento quolibet eorum, quibus fit aliquod opus: in aquam inferetur, & immundum erit usque ad vesperam, deinde mundum futurum est.

33 In quodcunque autem vas testaceum aliquid illorum ceciderit, omne quod intra ipsum fuerit, immundum erit, ipsum verò frangite.

34 Cuicunque cibo, qui comeditur, supervenerit aqua, immundus esto: & omnis potus, qui bibi solet, in quocunque vase, immundus esto.

35 Similiter super quodcunque ceciderit de cadavere illorum, immundum esto, furnus & testus minuitor, immundi sunt: ideo immundi sunto vobis.

36 Veruntamen fons aut cisterna, congregatio aquarum erit munda: sed quod tetigit cadaver eorum, immundum esto.

37 Quòd si ceciderit de cadavere eorum super aliquod semen sativum, quod seminari solet; mundum erit.

38 Sed si imposita aqua semini, ceciderit de cadavere illorum super ipsum; immundum esto vobis.

39 Item si moriatur ex bestiis *aliqua*, quæ vobis *est* cibo; qui tetigerit cadaver ejus, immundus esto usque ad vesperam:

40 Qui autem comederit de cadavere ejus, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperam: similiter qui asportaverit cadaver ejus, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperam.

41 Item omne reptile, quod reptat super terram; abominationi esto, ne comeditor.

42 Quicquid it super ventrem, & quicquid it quatuor *pedibus*, & quicquid numerosius *est* pedibus ex omni reptili, quod reptat super terram, ne comedite ea, nam abominationi sunt.

43 Ne abominabiles redditote vos ipsos ullo reptili, quod reptat; neque polluitote vos illis, ut sitis polluti istis.

44 Nam ego Jehova *sum* Deus vester; ut sanctificetis vos, & sitis sancti, quia ego sanctus sum: ne ergo polluite vos ipsos ullo reptili, quod reptat super terram.

45 Nam ego *sum* Jehova, qui educo vos è terra Ægypti, ut sim vobis Deus: ut sitis sancti, quia sanctus ego sum.

46 Hæc *est* lex *de* bestiis, & volatilibus, & omni animante, quæ repit in aquis; denique

nique de omni anima, quæ reptat super terram.

47 Ad discernendum inter immundum & mundum; atque inter animal, quod comeditur, & animal, quod non comeditur.

CAP. XII. *Agenda puerperalia.*

Alloquutus etiam est Jehova Moschen, dicendo:

2 Alloquere filios Jisraëlis dicendo, Mulier, quum edit semen, si pepererit masculum, ut immunda esse solet septem dies, secundùm dies, quibus separatur languore suo, immunda esto.

3 Die autem octavo, circumciditor caro præputii ejus.

4 Deinde triginta tres dies maneto in sanguinis purgatione: nullam rem sacram tangito, & ad sanctuarium ne venito, donec completi fuerint dies purgationis suæ.

5 Quòd si fœminam peperit, tunc impura erit duabus hebdomadibus, secundùm *impuritatem* separationis suæ: deinde sexaginta sex dies maneto in purgatione sanguinis.

6 Quum autem impleti fuerint dies purgationis ejus, à filio aut à filia, afferto agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ, aut turturem in Peccatum: ad portam tentorii conventûs, sacerdoti.

7 Qui offerens illum coram Jehova expiationem faciet pro ea, sic purgata erit à profluvio sanguinis sui: hæc *esto* lex puerperæ à mare aut à fœmina.

8 Quòd si non assequatur manus ejus quantum satis est pro parva pecude, tum accipiet duos turtures, aut duos pullos columbæ, unum in holocaustum, & alterum in peccatum; & expiationem faciet pro ea sacerdos, sic munda erit.

CAP. XIII. *Lex & cognitio lepræ.*

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

2 Homo quum erit in cute carnis ejus tumor, aut abscessus, aut papula, quorum aliquid erit in cute carnis ejus *vergens* ad plagam lepræ: tum adducetur ad Aharonem sacerdotem, aut ad unum è filiis ejus sacerdotibus.

3 Quúmque inspexerit sacerdos ipse plagam illam in cute carnis ejus, si pilus in plaga illa mutatus fuerit *in* album; & species illius plagæ profundior fuerit cute carnis ejus, plaga lepræ est: quum ergo eam *esse* viderit sacerdos, immundum illum pronunciabit.

4 Quòd si papula alba erit in cute carnis illius, & profundior non erit species ejus ipsâ cute, neque pilus ejus mutatus erit *in* album: tum recludet sacerdos plagâ istâ *affectum* septem diebus.

5 Postea inspiciet eam idem sacerdos die septimo; si ecce plaga ista constiterit judicio ejus, nec diffuderit se plaga illa in ipsam cutem: tunc recludet eum ipse sacerdos septem diebus secundò.

6 Deinde inspiciet eam idem sacerdos septimo die, secundò: si ecce contracta est plaga illa, neque diffudit se plaga illa in ipsa cute: tum mundum pronunciabit eum sacerdos, abscessus est, itaque lavabit vestimenta sua, & mundus erit.

7 Sin autem omnino diffuderit se abscessus ille in cute ejus, postquam ostensus fuerit sacerdoti ipsi ad purgationem sui, & ostensus fuerit secundò sacerdoti:

8 Si videbit sacerdos, quòd ecce diffudit se abscessus ille in cute ejus; tunc pronunciabit illum immundum sacerdos ipse, lepra est.

9 Plaga lepræ si erit in homine, adducetur ille ad sacerdotem:

10 Si autem viderit sacerdos ille, quòd ecce tumor albus *est* in cute, & ipsa mutavit pilum in album; etiam si *aliqua* sanitas carnis vivæ *sit* in tumore illo:

11 Lepra inveterata est in cute carnis ejus, ideo immundum pronunciabit eum sacerdos ille: ne igitur recludito eum, immundus enim est.

12 Quòd si omnino efflorescet illa lepra in cute ejus, tegétque illa lepra totam cutem plagâ *affecti* à capite ejus usque ad pedes ejus, quacunque inspicient oculi sacerdotis.

13 Si viderit sacerdos ipse, quòd ecce texit lepra illa totam carnem ejus, tum mundum declarabit plagâ illâ *affectum*: tota mutata est *in* albam, mundus est *igitur*.

14 Sed quâ die apparebit in ea caro viva, immunda erit.

15 Quum itaque inspexerit ille sacerdos carnem istam vivam, immundum pronunciabit illum: caro illa viva immunda est, lepra est.

16 Aut quum versa fuerit caro illa viva & mutata *in* album, tum veniet ad sacerdotem:

17 Si autem inspiciens eum sacerdos, ille videbit, quòd ecce versa fuerit plaga illa in albam; tum pronunciabit mundum sacerdos illum plagâ *affectum* mundus est.

18 Item caro, quum fuerit in ipsa cute ejus ulcus; si sanata est.

19 Deinde oboritur in loco ipsius ulceris tumor albus, aut papula alba subrubida, tum ostendetur sacerdoti.

20 Si autem viderit sacerdos ille, quòd ecce species ejus *est* depressior ipsâ cute, & pilus ejus mutatus *in* album; tum immundum pronunciabit eum sacerdos, plaga lepræ est, ulcere effloruit.

21 Quòd si quum inspiciet eam sacerdos, ecce non *est* in ea pilus albus, neque depressior est ipsâ cute, sed est contracta; tunc recludet eum sacerdos septem diebus.

22 Postea si omnino diffuderit se per ipsam cutem; tum sacerdos pronunciabit eum immundum, plaga est.

23 Sin autem in loco suo constiterit papula illa, nec se diffuderit, cicatrix illius ulceris est, ideo mundum pronunciabit eum sacerdos.

24 Item caro, quum fuerit in cute ejus adustio ignis; si erit pars sanata ab illa adustione, papula alba, subrubida, aut alba *tantùm*:

25 Quum inspiciet eam sacerdos, si ecce mutatus est pilus *in* album, in ipsa papula, & species ejus est profundior ipsâ cute, lepra est, in adustione effloruit: quapropter immundum pronunciabit eum sacerdos, plaga lepræ est.

26 Quod si, quum aspiciet eam sacerdos, ecce non erit in papula pilus albus, neque depressior erit ipsa cute; sed ipsa contracta *erit*; tunc recludet eum sacerdos septem diebus.

27 Deinde aspiciet eam sacerdos die septimo: si omnino se diffuderit per cutem, tum sacerdos pronunciabit eum immundum, plaga lepræ est.

28 Sin autem in loco suo constiterit papula illa, nec diffuderit se per cutem, sed contracta fuerit, tumor illius adustionis est: quapropter mundum pronunciabit eum sacerdos, nam cicatrix illius adustionis est.

29 Item quum in viro, aut muliere erit plaga; in capite, vel in barba;

30 Inspiciente sacerdote plagam illam, si ecce species ejus profundior *est* ipsâ cute, & in ea *est* pilus fulvus tenuis: tum immundum pronunciabit eum sacerdos, porrigo est, lepra capitis aut barbæ est.

31 Inspiciente verò sacerdote plagam illam porriginis, si ecce species ejus profundior non *erit* ipsâ cute, & pilus nigricans non *erit* in ea: tum recludet sacerdos *affectum* plagâ porriginis septem diebus:

32 Deinde inspiciet sacerdos plagam illam die septimo; si ecce non diffudit se porrigo illa, neque factus est in ea pilus fulvus, neque species ipsa porriginis profundior *est* ipsâ cute:

33 Tunc radet ille se, porriginem verò ipsam ne radito: & recludet sacerdos porrigine illâ *affectum* septem diebus secundò.

34 Inspiciente autem sacerdote porriginem illam die septimo, si ecce non diffudit se porrigo illa per cutem, & species ejus non *est* profundior ipsâ cute: tunc mundum pronunciabit eum sacerdos, & quum laverit vestimenta sua, mundus erit.

35 Sin omnino diffudit se porrigo illa per ipsam cutem, post mundationem ejus;

36 Tunc inspiciente eum sacerdote, si ecce diffudit se porrigo illa per ipsam cutem: ne inquirito sacerdos de pilo illo fulvo, immundus est;

37 Quòd si judicio ejus constitit porrigo illa, & pilus nigricans effloruit in ea, sanata est porrigo illa, mundus est: quapropter mundum pronunciabit eum sacerdos.

38 Item quum erunt in cute carnis viri aut mulieris papulæ albæ;

39 Tunc inspiciet sacerdos, si ecce in cute carnis eorum papulæ erunt contractæ albæ; phlyzacium est, *quod* effloruit in cute, mundus est.

40 Item quum alicujus caput glabrum fiet; calvus est, mundus est.

41 Et si *tantùm* ex parte faciei ejus glabrescet caput ejus; recalvaster est, mundus est.

42 Quum autem erit in ipso loco calvo, aut in recalvo plaga alba subrubida, lepra efflorescens est in loco calvo, aut recalvo ejus.

43 Quare inspiciente eum sacerdote, si ecce tumor illius plagæ albus subrubidus *erit* in loco calvo aut recalvo ejus, secundùm speciem lepræ in cute carnis:

44 Homo leprosus est, immundus est: omnino immundum pronunciabit eum sacerdos, in capite ejus *est* lepra ejus.

45 Leprosi autem, in quo plaga ista est, vestimenta sunto scissa, & caput ejus esto retectum, & mystacem obvelato; &, immundus, immundus, clamato.

46 Omnibus diebus, quibus ea plaga in ipso fuerit, immundus habetur, immundus est; solus habitato, extra castra habitatio ejus *esto*.

47 Item quum erit in aliqua veste plaga lepræ, in veste lanea, aut in veste linea:

48 Aut in trama, aut in licio, lineis laneisve; aut in pelle, aut in quovis opere pelliceo;

49 Eritque plaga illa subviridis, aut subrubida in aliqua veste, aut in pelle, aut in trama, aut in licio, aut in ullo instrumento pelliceo, plaga lepræ est; ostendetur itaque sacerdoti.

50 Quúmque inspexerit sacerdos plagam illam; recludet illud *affectum* plagâ septem diebus.

51 Deinde inspiciente eo plagam illam die septimo, quum diffuderit se plaga illa in ea veste, aut in trama, aut in licio, aut in pelle, ad quodcunque opus aptata sit pellis illa; lepra dolorifica *est* plaga illa, res immunda est.

52 Quamobrem comburet vestem illam, aut tramam, aut licium è lana, sive è lino, aut omne illud instrumentum pelliceum, in quo erit plaga ista: nam lepra dolorifica est, igne comburitor.

53 Quòd si, inspiciente sacerdote, ecce non diffudit se plaga illa in ea veste, aut in trama, aut in licio, aut in ullo instrumento pelliceo:

54 Tunc præcipiet sacerdos, ut lavent id, in quo *est* plaga illa; deinde recludet id septem diebus secundò.

55 Inspiciente autem sacerdote, ubi ablutum fuerit illud plagâ *affectum*, si ecce non mutaverit plaga illa colorem suum, etiamsi plaga illa non diffudit se, res immunda est, igne comburito eam: res est diminuens, exteriore aut interiore parte ejus.

56 Quòd si, inspiciente sacerdote, ecce contracta est plaga illa, postquam id lotum est: tum rumpet illud ab ea veste, aut ab ea pelle, aut à trama, aut à licio.

57 Sin apparebit adhuc in ea veste, aut in trama, aut in licio, aut in quocunque instrumento pelliceo, reflorescens est *lepra*, igne comburito illud, in quocunque *est* plaga ista.

58 Illa autem vestis, aut trama, aut licium, aut quodcunque instrumentum pelliceum, quum laveris, si recesserit ab eis plaga ista, tunc lavabitur secundò, & mundum erit.

59 Hæc *esto* lex plagæ lepræ, vestis laneæ, aut lineæ, aut tramæ, aut licii, aut cujuscunque instrumenti pellicei, ad pronunciandum illud mundum, aut immundum.

CAP. XIV. *Expiatio lepræ.*

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Hæc esto lex leprosi, die purgationis ejus: ut adducatur sacerdotem versùs.

3 Exibit autem sacerdos ipse extra castra: inspicietque sacerdos, si ecce sanata est plaga illa lepræ à leproso:

4 Tunc præcipiet sacerdos, ut accipiat *quispiam* pro eo, qui purgandus erit, duas avicu-

aviculas vivas mundas, & lignum cedrinum, & dibaphum coccineum, & hyssopum.

5 Deinde præcipiet sacerdos, ut juguletur aviculam unam; *sanguinem fundens* in vas testaceum super aquam vivam.

6 Aviculam *verò* vivam accipiet, lignúmque cedrinum, & dibaphum coccineum, & hyssopum: & intinget illa simul cum avicula viva in aviculæ sanguinem jugulatæ super aquam vivam.

7 Ita asperget eum, qui purgandus erit à lepra septem vicibus: & pronuncians eum mundum, dimittet aviculam vivam in superficiem agri.

8 Tum qui purgandus est, abluens vestimenta sua, & radens totum pilum suum, lavabitur aquâ, ut mundus sit, & postea veniet in castra: sed emanebit extra tentorium suum septem dies.

9 Eritque die septimo, *ut* radat totum pilum suum, caput suum, & barbam suam, superciliáque oculorum suorum, denique totum pilum suum abradat: & ablutis vestimentis suis lavabit carnem suam aquâ, ut sit mundus.

10 Die autem octavo accipito duos agnos integros, & agnam unam anniculam integram: & tres decimas *Ephæ* similæ *in* munus mistæ oleo, & sextarium unum olei.

11 Sacerdos autem ille, qui purgat, statuet virum istum, qui purgatur, unà cum istis, coram Jehova; ad ostium tentorii conventûs.

12 Et acceptum sacerdos ille agnum unum offeret in reatum simul cum illo sextario olei, & agitabit illa agitatione coram Jehova.

13 Deinde jugulabit agnum illum in loco ubi jugulare solet peccatum & holocaustum, in loco sancto; nam sicut peccatum, *sic* reatus ipse *est* sacerdotis, res sancta sanctarum est.

14 Tum accipiens sacerdos de illo sanguine reatûs, imponet sacerdos infimæ auriculæ dexteræ ejus, qui purgatur; & pollici manûs ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri.

15 Similiter accipiens sacerdos de sextario illo olei; infundet *unus* sacerdos manui sinistræ alterius:

16 Et intincto sacerdos digito suo dextero, *accipiens* de oleo illo, quod *erit* in manu sua sinistra; asperget de illo oleo digito suo septem vicibus coram Jehova;

17 De residuo autem illius olei, quod *erit* in manu sua, imponet sacerdos infimæ auriculæ dexteræ ejus, qui purgatur, & pollici manûs ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri, super ipsum sanguinem reatûs:

18 Quod autem remanserit de illo oleo, quod *erit* super manum sacerdotis, imponet capiti ejus, qui purgatur: sic expiationem faciet pro eo sacerdos coram Jehova.

19 Tum parans sacerdos peccatum, expiationem faciet pro eo, qui purgatur ab immunditia sua; postremò autem jugulabit holocaustum:

20 Et offeret sacerdos holocaustum illud, & munus ejus in altari: sic quum expiationem fecerit pro eo sacerdos, mundus erit.

21 Quòd si tenuis sit, neque assequatur *ista* manus ejus, tum accipiet agnum unum *in* reatum ad agitationem, quo expiationem faciat *sacerdos* pro eo: & decimam *Ephæ* unam similæ mistæ oleo in munus, atque sextarium olei:

22 Et duos turtures, aut duos pullos columbæ, quæ assequi poterit manus ejus, ut sit unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum.

23 Quæ afferet die octavo purgationis suæ sacerdoti, ad portam tentorii conventûs, coram Jehova.

24 Tunc accipiet sacerdos agnum reatûs, & sextarium olei, agitabítque illa sacerdos agitatione coram Jehova.

25 Deinde jugulabit agnum reatûs, & accipiens sacerdos de sanguine illius reatûs, imponet infimæ auriculæ dexteræ ejus, qui purgatur: & pollici manûs ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri.

26 De oleo quoque effundet sacerdos, super manum suam sinistram:

27 Et asperget sacerdos digito suo dextero de illo oleo, quod *erit* in manu sua sinistra, septem vicibus coram Jehova.

28 Postea imponet sacerdos de illo oleo, quod *erit* in manu sua, infimæ auriculæ ejus, qui purgatur, dexteræ, & pollici manûs ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri; in loco sanguinis reatûs ipsius.

29 Quod autem remanserit ex illo, quod *erit* in manu sacerdotis, imponet capiti ejus, qui purgatur; ad expiationem faciendam pro eo coram Jehova.

30 Deinde parabit unum ex turturibus illis, aut è pullis columbæ, ex *eis*, quæ assequi potuerit manus ejus;

31 Prout assequuta fuerit manus ejus, unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum, cum suo munere: sic expiationem faciet sacerdos pro eo, qui purgatur coram Jehova.

32 Ista *esto* lex *ejus*, in quo *erit* plaga lepræ; cujus manus assequi *illa* non potuerit in purgatione sui.

33 Alloquutus quoque est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

34 Quum perveneritis in terram Cenahanis, quam ego daturus sum vobis in possessionem; si indidero plagam lepræ *alicui* domui regionis, quam possidebitis:

35 Tunc veniens is, cujus *est* domus illa, indicabit sacerdoti, dicendo; velut plaga *esse* mihi videtur domi.

36 Et præcipiet sacerdos, ut expediant domum illam, antequam veniat sacerdos ad aspiciendum plagam illam, ut non polluatur quicquid *est* in ea domo: postmodum verò adveniet sacerdos ad aspiciendum domum illam.

37 Inspiciens autem plagam illam, si ecce plaga illa in parietibus illius domûs *constat* fossulis subviridibus aut subrubidis; quarum species *sit* depressior ipso pariete:

38 Egredietur sacerdos illa domo ad januam ipsius domus, & recludet eam septem diebus.

39 Postea redibit sacerdos die septimo: si autem viderit, quòd ecce diffudit se plaga illa per parietes illius domûs,

40 Tunc præcipiet sacerdos, ut eruant lapides illos, in quibus *est* plaga ista: & proji-

projicient eos extra civitatem in locum immundum.
41 Domum autem nudabit tectorio intrinsecus circumquaque: & effundet pulverem illum, quem detraxerint, extra civitatem in locum immundum:
42 Deinde acceptos lapides alios inducet in locum illorum lapidum; similiter pulvere alio accepto ipsam domum inducturus est:
43 Quòd si rediens eadem plaga efflorescet in ista domo, postquam eruit lapides illius, & postquam detraxit *pulverem* ex ea domo, & postquam induxit:
44 Tunc adveniens sacerdos, si videat, quòd ecce diffuderit se plaga hæc per domum illam; lepra dolorifica est in ea domo, immunda est.
45 Quapropter destruet domum illam, lapides ejus, & ligna ejus, omnémque pulverem illius domûs, & educet extra ipsam civitatem in locum immundum.
46 Qui autem ingressus fuerit domum illam ullo dierum, *quibus* reclusit eam, immundus erit usque ad vesperam:
47 Et qui cubuerit in ea domo, lavato vestimenta sua: similiter, qui comederit in ea domo, lavato vestimenta sua.
48 Sin autem omnino ingressus sacerdos viderit, quòd ecce non diffudit se plaga illa per domum, postquàm inducta est domus illa; tunc mundam pronunciabit sacerdos domum illam, quia sanata est plaga.
49 Itaque accipiet ad expurgandum domum illam, duas aviculas, item lignum cedrinum, & dibaphum coccineum, & hyssopum:
50 Et jugulans aviculam unam, *sanguinémque* infundens vasi fictili super aquam vivam.
51 Accipiet lignum illud cedrinum, & hyssopum, & dibaphum coccineum, aviculámque alteram vivam; & intinget in sanguine aviculæ jugulatæ, & in aqua viva, aspergetque domum illam septem vicibus:
52 Sic quum mundaverit domum illam sanguine illius aviculæ, & aquâ vivâ, aviculâ quoque alterâ vivâ, lignóque cedrino, & hyssopo, & dibapho coccineo:
53 Dimittet alteram aviculam vivam extra civitatem in superficiem agri: sic expiationem fecerit pro domo illa, & erit munda.
54 Ista est lex: de omni plaga lepræ, & de porrigine.
55 De lepra quoque vestimenti, & de *lepra* domûs.
56 Item de tumore, & de abscessu, & de papula:
57 Ad docendum, quâ die quis immundus sit, & quâ die quis sit mundus: ista est lex lepræ.

CAP. XV. *Immunditieс seminis & sanguinis menstrui.*

Item alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:
2 Alloquimini filios Jisraëlis, dicentes eis, unusquisque quum est gonorrhœâ affectus à carne sua, profluvio suo immundus est.
3 Hæc autem esto immunditia ejus in profluvio ejus: *si* salivaverit caro ejus profluvium ejus, aut obstruxerit se caro ejus à profluvio ejus, immunditia ejus est.
4 Omne cubile, cui incubuerit gonorrhœâ affectus, immundum esto.
5 Et quisquis tetigerit cubile ejus, ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus *erit* usque ad vesperam.
6 Item, qui insederit instrumento ulli, cui insedit gonorrhœâ affectus: ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus *erit* usque ad vesperam.
7 Item qui tetigerit carnem gonorrhœâ affecti, ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus *erit* usque ad vesperam.
8 Item, quum despuerit gonorrhœâ affectus in *aliquem* mundum, is ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus *erit* usque ad vesperam.
9 Item omne sedile, cui insidens vehitur gonorrhœâ affectus, immundum esto.
10 Item quisquis tetigerit rem ullam, quæ substrata fuerit ei, immundus esto usque ad vesperam: qui itaque portaverit illa, ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus *erit* usque ad vesperam.
11 Item quemcunque tetigerit gonorrhœâ affectus manibus suis non immersis in aquam; is ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus *erit* usque ad vesperam.
12 Item vas testaceum, quod tetigerit affectus gonorrhœâ, frangitor: omne verò vas ligneum immergitor in aquam.
13 Quum autem mundabitur affectus gonorrhœâ à profluvio suo, primùm numerabit sibi septem dies ad purgationem sui, & abluet vestimenta sua: deinde lavabit carnem suam aquâ vivâ, ut sit mundus:
14 Denique die octavo accipiet sibi duos turtures, aut duos pullos columbæ: veniénsque coram Jehova ad portam tentorii conventus, dabit illos sacerdoti.
15 Quorum parabit sacerdos unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum: sic expiationem faciet pro eo sacerdos coram Jehova à profluvio ejus.
16 Item quisque, quum exibit ex eo concubitûs semen, is lavabit aquâ totam carnem suam, & immundus *erit* usque ad vesperam:
17 Et super quocunque panno, aut quacunque pelle fuerit concubitûs semen; id abluetur aquâ, & immundum *erit* usque ad vesperam:
18 Mulier etiam, quum vir concubuerit cum ea concubitus semine, *ambo* lavabuntur aquâ, & immundi erunt usque ad vesperam.
19 Mulier autem, quum erit affecta profluvio, *quum* profluvium sanguinis ejus erit in carne ejus; septem dies esto in separatione sua, & quisquis tetigerit eam, immundus esto usque ad vesperam.
20 Et super quodcunque cubuerit tempore separationis suæ, immundum esto: similiter cuicunque insederit, immundum esto.
21 Et quisquis tetigerit cubile ejus, ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, ac immundus erit usque ad vesperam.
22 Quisquis etiam tanget ullum instrumen-

mentum, cui illa inſederit ; ablutis veſti-
mentis ſuis lavabitur aquâ,& immundus
erit uſque ad veſperam.
23 Etiamſi illud,*quod quis tanget*,erit ſu-
per cubile, aut ſuper inſtrumentum illud,
cui illa inſidebat, quum is tangeret illud ;
immundus eſto uſque ad veſperam.
24 Quòd ſi omnino concubuerit quis cum
ea,ita ut id,cujus cauſâ ſeparatur ea,ſit ſu-
per ipſum, is immundus erit,ſeptem die-
bus : ſimiliter omne cubile, in quo cubue-
rit,immundum eſto.
25 Item mulier quum profluet profluvio
ſanguinis diebus multis præter tempus ſe-
parationis ſuæ : aut quum profluet ultra ſe-
parationem ſuam , omnibus diebus pro-
fluvii immunditiæ ſuæ,ſicut diebus ſepara-
tionis ſuæ,immunda ipſa futura eſt.
26 Omne cubile, in quo cubuerit omni-
bus diebus profluvii ſui, ut cubile ſepara-
tionis ſuæ eſto ei : & omne inſtrumentum,
cui inſederit, immundum eſto, ſecundùm
immunditiam ſeparationis ejus.
27 Et quiſquis tetigerit illa, immundus
eſt : quapropter ablutis veſtimentis ſuis la-
vabitur aquâ, & immundus erit uſque ad
veſperam.
28 Quum autem mundabitur à profluvio
ſuo : numeratis ſibi ſeptem diebus poſtea
mundabitur.
29 Itaque die octavo accipito ſibi duos
turtures, aut duos pullos columbæ ; quos
afferat ſacerdoti ad portam tentorii con-
ventûs :
30 Et parabit ſacerdos unum *in* pecca-
tum, & alterum *in* holocauſtum , & expia-
tionem faciet pro ea ſacerdos coram Jeho-
va à profluvio immunditiæ ejus.
31 Sic curabitis, ut ſe ſeparent filii Jiſ-
raëlis ab immunditia ſua ; ut non morian-
tur in immunditia ſua,quum impuraverint
tabernaculum meum,quod *eſt* inter ipſos.
32 Iſta *eſt* lex affecti gonorrhœâ,ejúſque
ex quo exit concubitûs ſemen, quo fit im-
mundus.
33 Item languentis *mulieris* in ſeparatio-
ne ſua,& *cujuſque* profluentis profluvio ſuo
tam maris,quàm fœminæ:de viro quoque,
qui concubuerit cum immunda.

CAP. XVI. *Anniverſaria expiatio.*

QUamobrem alloquutus eſt Jehova Mo-
ſchen, poſtquam mortui ſunt duo filii
Aharonis : (mortui autem ſunt, quum ap-
propinquâſſent ante conſpectum Jehovæ :)
2 Edixítque Jehova Moſchi : alloquere
Aharonem fratrem tuum,ut ne ingrediatur
quovis tempore in *locum* ſanctum intra ve-
lum : ante illud operculum propitiato-
rium, quod *eſt* ſuper arcam,*conſiſtat*, ut non
moriatur ; quia in nube appareo ſuper
operculum illud propitiatorium.
3 Cum hoc ingreditor Aharon locum
hunc ſanctum ; cum juvenco ſubrumo in
peccatum,& ariete in holocauſtum :
4 Tunicam lineam ſanctam induito, &
femoralia linea ſunto ſuper carnem ejus :
baltheóque lineo accingitor, & cidari lineâ
tegitor : veſtes ſacræ ſunt,ideo lavabit aquâ
carnem ſuam,quum induet eas.
5 A cœtu verò filiorum Jiſraëlis,acci-
piet duos hircos è capris in peccatum ; &
arietem unum in holocauſtum.
6 Et offeret Aharon juvencum illum pec-
cati, qui *fuerit* pro ſe ; & expiationem fa-
ciet pro ſe,& pro familia ſua :
7 Deinde accipiens duos illos hircos , ſi-
ſtet illos coram Jehova *ad* portam tentorii
conventûs.
8 Et imponet Aharon his duobus hircis
ſortes ; ſortem unam Jehovæ,ſortem vero
alteram Hazazelis.
9 Tunc offerens Aharon hircum,cui ob-
venerit ſors pro Jehova, parabit illum in
peccatum :
10 Hircus verò ille, cui obvenerit ſors
Hazazelis, ſiſtitor vivus coram Jehova ad
faciendum expiationem ſuper eum ; ut di-
mittant eum,*qui* Hazazelis *eſt* in deſertum.
11 Quum autem offerens Aharon juven-
cum illum peccati, qui erit pro ſe,expia-
tionem faciet pro ſe & familia ſua : jugula-
bit juvencum illum peccati,qui *erit* pro ſe.
12 Et accipiens plenum thuribulum pru-
nis ardentibus ex ipſo altari à conſpectu
Jehovæ,plenóſque pugillos ſuos ſuffitu aro-
matum comminuto, inferet *ea* intra velum
ipſum :
13 Et imponet ſuffitum illum igni coram
Jehova ; ut tegat nubes illa ſuffitûs ipſum
operculum propitiatorium, quod *eſt* ſuper
teſtimonium,& non moriatur.
14 Poſtea accipiens de ſanguine illius
juvenci, inſperget digito ſuo ſuperficiem
ipſius operculi propitiatorii orientem ver-
ſùs : ante illud autem operculum propi-
tiatorium inſpergito ſeptem vicibus de il-
lo ſanguine digito ſuo.
15 Jugulato verò hirco illo peccati, qui
erit pro populo, inferet ſanguinem ejus
intra ipſum velum ; & faciet ſanguine ejus
ſicut fecit ſanguine illius juvenci, inſper-
gens eo ipſum operculum propitiatorium,
& ante operculum propitiatorium.
16 Sic expiationem faciet pro loco ſan-
cto ab immunditiis filiorum Jiſraëlis, & à
defectionibus eorum, ex quibusvis pecca-
tis eorum,ſimilitérque faciet tentorio con-
ventûs,manente apud eos inter immundi-
tias eorum.
17 (Nullus autem homo eſto in tentorio
conventûs,quum ille ingredietur ad expia-
tionem faciendam in loco ſancto , uſque
dum egrediatur : quum expiationem faciet
pro ſe & pro familiâ ſuâ, & pro totâ con-
gregatione Jiſraëlis.)
18 Poſteà exibit ad ipſum altare, quod
eſt coram Jehova, ut expiationem faciat
pro eo, accipienſque de ſanguine illius ju-
venci, & de ſanguine illius hirci, imponet
cornibus ipſius altaris circumquaque :
19 Et inſperget ipſum ex illo ſanguine
digito ſuo ſeptem vicibus : ſic mundabit
ipſum, & ſanctificabit ipſum ab immundi-
tiis filiorum Jiſraëlis.
20 Quúmque finem fecerit expiandi *lo-
cum* ſanctum, & tentorium conventûs, at-
que altare ipſum ; admovebit hircum il-
lum,qui vivus erit :
21 Niténſque Aharon ambabus mani-
bus ſuis ſuper caput illius hirci, qui vivus
erit, confitebitur ſuper ipſum omneis ini-
quitates filiorum Jiſraëlis, & omnes defe-
ctiones eorum ex quibuſque peccatis eo-
rum

rum, & postquam imposuerit illa capiti istius hirci, emittet *eum* per hominem commodum in desertum.

22 Nam portabit hircus ille super se omnes iniquitates eorum in regionem inhabitabilem: quamobrem dimissurus est hircum illum in desertum.

23 Postea veniens Aharon in tentorium conventus, exuet vestes lineas, quas induerat, quum venturus esset in locum sanctum: & relinquet eas ibi.

24 Deinde ubi laverit carnem suam aquâ in *loco* sancto, & induerit vestimenta sua; exiens parabit holocaustum suum, & holocaustum populi, & expiationem faciet pro se & pro populo.

25 Adipem verò cujusque peccati adolero in ipso altari.

26 Qui autem dimiserit hircum illum Hazazelis, ablutis vestimentis suis lavabit carnem suam aquâ, & postea ingredi poterit in castra.

27 Juvencum verò illum peccati & hircum peccati, quorum sanguis illatus fuit ad expiationem faciendam in sancto, efferto extra castra: & comburent igne pelles eorum, fimúmque eorum.

28 Qui autem combusserit ista, ablutis vestimentis suis, lavabit carnem suam aquâ, postea demum ingredi poterit in castra.

29 Atque *hoc* erit vobis in statutum perpetuum: mense septimo, *die* decimo illius mensis affligitote animas vestras, & nullum opus facitote, indigena, aut peregrinus, qui peregrinatur inter vos:

30 Quia isto die expiationem faciet pro vobis, ad mundandum vos: ab omnibus peccatis vestris coram Jehova mundabimini.

31 Cessatio, requies esto vobis, quâ affligatis animas vestras, statuto perpetuo.

32 Expiabit autem sacerdos ille, quem *Deus* unxerit, & cujus consecraverit ministerium ad fungendum sacerdotio loco patris sui, quum induerit vestimenta linea, vestimenta sacra:

33 Expiabit *inquam* sanctuarium sacrum, tentorium quoque conventûs, & altare expiabit: etiam Sacerdotes ipsos, & totum populum hujus congregationis expiabit.

34 Est itaque futurum hoc vobis in statutum perpetuum, ad expiationem faciendam pro filiis Jisraëlis ab omnibus peccatis eorum, semel quolibet anno: quod fecit *Aharon*, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

CAP. XVII. *Sanguis non comedendus.*

PRÆterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Alloquere Aharonem & filios ejus omnésque filios Jisraëlis, edicens eis, hoc illud *est* verbum, quod præcepit Jehova, dicendo:

3 Quicunque è familia Jisraëlis jugulaverit bovem, aut agnum, aut caprum in castris; aut quisquis jugulaverit extra castra;

4 Si ad portam tentorii conventûs non adduxerit illam, oblaturus oblationem Jehovæ ante tabernaculum Jehovæ; sanguis imputator viro illi, sanguinem effudit, quapropter exscindetur vir ille e medio populi sui.

5 Ut, quum adducent filii Jisraëlis sacrificia sua, quæ sacrificant in superficie cujusvis agri; adducant illa Jehovæ versùs portam tentorii conventùs ad sacerdotem; & sacrificent sacrificia ipsa eucharistica Jehovæ.

6 Et asperget sacerdos ipse sanguinem illorum super altare Jehovæ *ad* portam tentorii conventûs, adolebítque illorum adipem in odorem gratum Jehovæ.

7 Neque sacrificanto deinceps sacrificia sua dæmonibus, quos sectantur isti scortando: statutum perpetuum hoc esto eis per generationes eorum.

8 Quapropter eis edicito, quicunque è familia Jisraëlis, aut è peregrina *gente*, qui peregrinatur inter eos; offeret holocaustum, aut *aliud* sacrificium;

9 Ac ad portam tentorii conventûs non adducet illud, ut paret illum Jehovæ: omnino exscindetur vir ille è populis suis:

10 Et quicunque è familia Jisraëlis, aut è peregrina *gente*, qui habitat inter eos vescetur ullo sanguine, utique illi ipsi opponam iratam faciem meam, qui comederit ullum sanguinem: & exscindam illum è medio populi mei.

11 Nam anima cujusque carnis in sanguine est; ego verò destinavi eum vobis in altari ad expiationem faciendam pro animabus vestris: nam sanguis is *est*, qui pro anima expiationem facit.

12 Idcirco edico filiis Jisraëlis, nulla anima ex vobis comedito sanguinem: etiam peregrinus, qui peregrinatur inter vos, ne comedito sanguinem.

13 Et quicunque è filiis Jisraëlis, aut è peregrina *gente*, qui peregrinatur inter eos, venando ceperit capturam bestiæ, aut avis: quæ comeditur; primùm effundet sanguinem ejus, & teget eum pulvere.

14 *Est* enim anima cujusque carnis, sanguis ejus pro anima ejus est; ideo edico filiis Jisraëlis, sanguinem ullius carnis ne comeditote, nam cujusque carnis anima sanguis ejus est, comedentium eum quisque exscinditor.

15 Quicunque autem comederit morticinium aut discerptum, sive indigena, sive peregrinus; is ablutis vestimentis suis, lavabitur aquâ, & immundus erit usque ad vesperam, post mundus erit.

16 Quòd si non abluerit illa, & carnem suam non laverit; feret iniquitatem suam.

CAP. XVIII. *Gradus conjugii prohibiti.*

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Alloquere filios Jisraëlis, dicens eis; ego *sum* Jehova Deus vester.

3 Secundùm opera terræ Ægypti, in qua habitâstis ne facitote: similiter secundùm opera terræ Cenahanæi, in quam duco vos, ne facitote, & in statutis eorum ne ambulatote.

4 *Sed* judicia mea exercetote; & statuta mea observatote ambulando in eis: ego *sum* Jehova Deus vester.

5 Si observabitis statuta mea, & judicia

mea, homo, qui fecerit ea vivet in eis: ego *sum* Jehova.

6 Nemo homo ad ullum propinquum carnis suæ acceditote, ad retegendum nuditatem: ego *sum* Jehova.

7 Nuditatem patris tui, aut nuditatem matris tuæ, ne retegito: mater tua est, ne retegito nuditatem ejus.

8 Nuditatem novercæ tuæ, ne retegito: nuditas patris tui est.

9 Nuditatem sororis tuæ, filiæ patris tui, aut filiæ matris tuæ, cognationis domesticæ aut exteræ cognationis, harum ne retegito nuditatem.

10 Nuditatem neptis tuæ ex filio filiáve, harum ne retegito nuditatem: nam nuditas tua sunt.

11 Nuditatem filiæ *natæ* ex noverca tua, cognata patris tui, soror tua est: hujus ne retegito nuditatem.

12 Nuditatem amitæ tuæ, ne retegito, propinqua patris tui est.

13 Nuditatem materteræ tuæ ne retegito, nam propinqua matris tuæ est.

14 Nuditatem patrui tui ne retegito: ad uxorem ejus ne appropinquato, amita tua est.

15 Nuditatem nurûs tuæ, ne retegito: uxor filii tui est, ne retegito nuditatem ejus.

16 Nuditatem fratriæ tuæ ne retegito, nuditas fratris tui est.

17 Nuditatem mulieris, & filiæ ejus, ne retegito, filiam filii ejus, aut filiam filiæ ejus, ne accipito ad retegendam nuditatem ejus: proximæ ejus sunt, scelus est.

18 Item mulierem *unam* ad alteram ne assumito; angustiâ affecturus *hanc* retegendo turpitudinem illius *ducta* super hanc in vita ipsius.

19 Item ad mulierem in separatione immunditiei suæ, ne accedito, ut retegas nuditatem ejus.

20 Item cum uxore proximi tui ne committito, ut concumbas ad semen, polluendo te cum ea:

21 Item de semine tuo ne permittito traducendum Molecho: neque profanato nomen Dei tui, ego *sum* Jehova.

22 Cum mare ne concumbito concubitu muliebri: abominatio est.

23 Item cum ulla bestia ne committito, ut concumbas, polluendo *te* cum ea: mulier quoque ne consistito coram bestia, ut incubet sibi, confusio est.

24 Ne polluitote vos ullo horum: quia omnibus his pollutæ sunt gentes istæ, quas ego dimitto à facie vestra:

25 Nam quia polluta est terra, in ipsius iniquitatem animadverto in ea; evomitque terra habitatores suos.

26 Sed vos observaturi estis statuta mea, & judicia mea, neque facturi *ullam* ex omnibus istis abominationibus indigena aut peregrinus, qui peregrinatur inter vos.

27 (Nam omnes abominationes istas fecerunt homines istius terræ, quæ vobis exposita est: unde polluta est ipsa terra.)

28 Ut non evomat eadem terra vos, quum pollueritis eam; quemadmodum evomuerit gentem illam, quæ vobis est exposita.

29 Nam quisquis fecerit *aliquam* ex omnibus abominationibus istis, utique exscindentur animæ, quæ *illud* fecerint è medio populi sui.

30 Observabitis igitur observationem meam, ut non faciatis ex istis institutis abominandis, quæ facta fuerunt inter vos, neque polluatis vos illis: ego *sum* Jehova Deus vester.

CAP. XIX. *Explicatio Decalogi divinissima.*

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Alloquere totum cœtum filiorum Jisraëlis edicens eis, sancti estote: quia sanctus *sum* ego Jehova Deus vester.

3 Quisque matrem suam & patrem suum timetote, & sabbatha mea servatote: ego *sum* Jehova Deus vester.

4 Ne convertatis vos ad idola, & deos fusiles ne facitote vobis: ego *sum* Jehova Deus vester.

5 Quum autem sacrificabitis sacrificium eucharisticum Jehovæ: pro voluntate quidem vestra sacrificabitis illud:

6 *Sed* quo die sacrificabitis illud, comeditor, & postridie; quod autem remanserit usque ad diem tertium igne comburitor.

7 Quod si ejus quicquam comedetur die tertio; res abominanda est, non erit acceptum.

8 Ideo comedentium illud *quisque* iniquitatem suam ferto, quia *rem* sanctam Jehovæ profanavit: ideo exscindetur anima illa è populis suis.

9 Item quum meteris messem terræ vestræ, ne prorsus demetito latus agri tui: neque spicilegium messis tuæ facito.

10 Similiter vineam tuam, ne racemato, & deciduos acinos vineæ tuæ, ne relegito: ipsi pauperi & peregrino relinquito ista, ego *sum* Jehova Deus vester.

11 Ne furamini, & ne mentimini, neque fallacia utimini ullus in proximum suum.

12 Neque jurate per nomen meum ad fallaciam ullam: sic profanaveris nomen Dei tui, ego *sum* Jehova.

13 Ne fraudem facito proximo tuo, neque rapito: ne pernoctare sinito mercedem mercenarii apud te ad matutinum usque.

14 Ne maledicito surdo, & ante cæcum ne ponito offendiculum: sed timebis à Deo tuo, ego *sum* Jehova.

15 Ne exercetote perversitatem in judicio, ne accipito personam tenuis, neque honorem exhibeto personæ magni; justè judicato proximum tuum.

16 Ne ambulato *cum* detractione per populares tuos, ne instato contra sanguinem proximi tui: ego *sum* Jehova.

17 Ne odio habeto fratrem tuum in corde tuo: liberè corripito proximum tuum, neque ferto in eo peccatum.

18 Ne ulciscitor, neque *iram* asservato in populares tuos, sed diliges proximum tuum sicut te; ego *sum* Jehova.

19 Statuta mea observatote; jumentorum tuorum ne sinito coire duo genera, in agro tuo ne serito duo seminum genera, & vestimento duorum generum variè commixto ne obtegito te.

20 Item quum quis cubuerit cum ulla semi-

feminis concubitu,quæ sit ancilla despecta
cuique, *ut* quæ omnino non redimitur,aut
libertas non datur ei,flagellatio adhibetor,
ne morte afficiuntor,quia non fuit liberta-
te donata:
21 Postea afferet *vir* reatum suum Jeho-
væ, ad portam tentorii conventûs ; arie-
tem reatûs :
22 Et expiationem faciet pro eo sacer-
dos illo ariete reatus coram Jehova, pro
peccato ejus,quo peccavit,& condonabi-
tur ei *liberando eum* à peccato ejus, quo
peccavit.
23 Item quum veneritis in istam terram,
& plantaveritis quamvis arborem esculen-
ti *fructûs* , omnino putabitis præputium
ejus, *præputium* fructûs ejus : tribus annis
sunto *singulæ* vobis præputiatæ ; nihil *ea-
rum* comeditor.
24 Anno verò quarto esto omnis fructus
ejus,sancta res laudationum Jehovæ.
25 Anno demum quinto comedetis fru-
ctum ejus , & augebit vobis proventum
ejus : ego *sum* Jehova Deus vester.
26 Ne comeditote *quicquam* cum san-
guine ; ne utimini conjectationibus,neque
præstigiis.
27 Ne circumcidite *pilos ad* latus capitis
vestri : neque corruptio latus barbæ tuæ.
28 Neque cæsuram pro ullo mortuo indi-
tote carni vestræ,& inscriptionem stigma-
tis ne imponitote vobis : ego *sum* Jehova.
29 Ne profanato filiam tuam prostituen-
do eam : ut non scortetur terra illa,& im-
pleatur illa terra scelere.
30 Sabbatha mea observatote,& sanctua-
rium meum reveremini : ego *sum* Jehova.
31 Ne vos convertite ad pythones, &
ariolos ne consulitote, polluendo vos eis :
ego *sum* Jehova Deus vester.
32 Coram canitie assurgito,ut honorem
habeas faciei senis: & timebis à Deo tuo,
ego *sum* Jehova.
33 Item si peregrinatur apud te peregri-
nus in terra vestra,ne injuriâ afficitote il-
lum.
34 Tanquam indigena ex vobis esto
vobis peregrinus, qui peregrinatur apud
vos, & diliges eum sicut te,quia peregrini
fuistis in terra Ægypti : ego *sum* Jehova
Deus vester.
35 Ne exercetote perversitatem in ullo
munere, in dimensione, in pondere,aut in
mensura.
36 Trutinæ justæ, pondera justa, Epha
justum, & hin justus esto vobis : ego *sum*
Jehova Deus vester, qui eduxi vos e terra
Ægypti.
37 Observabitis itaque omnia statuta
mea, omniáque judicia mea, facientes ea :
ego *sum* Jehova.

CAP. XX. *Sanctio decalogi per varias pœnas.*

PRæterea alloquutus est Jehova Mo-
schen,dicendo :
2 Item filiis Jisraëlis edicito ; quisquis è
filiis Jisraëlis,aut è peregrina gente, qui pe-
regrinatur in Jisraële, dediderit de semine
suo Molecho, omnino morte afficitor : po-
pulus ipse terræ obruunto eum lapidibus :
3 Aut ego opponens iratam faciem
meam viro illi, exscindam illum è medio
populi sui ; quia de semine suo dedit Mo-
lecho,ut pollueret sanctuarium meum,& ut
profanaret nomen sanctum meum.
4 Quòd si omnino occultaverint popu-
lus illius terræ oculos suos à viro isto,quum
dedit de semine suo Molecho;ut non affice-
rent eum morte :
5 Tunc opponam ego iratam faciem
meam viro illi,& familiæ ejus ; & exscin-
dam eum, omnesque, qui scortando sectan-
tur ipsum, ut scortentur sectantes Mole-
chum,è medio populi sui.
6 Animam item,quæ converterit se ad
Pythones & ad ariolos, ut scortando secte-
tur eos ; utique opponens iratam faciem
meam animæ illi,exscindam illam è me-
dio populi sui.
7 Ut sanctificetis vos,& sitis sancti ; quia
ego Jehova *sum* Deus vester :
8 Et observetis statuta mea,& faciatis
illa : ego Jehova *sum* sanctificator.
9 Nam quicunque maledixerit patri
suo,aut matri suæ,omnino morte afficien-
dus est: patri suo,aut matri suæ maledixit,
cædis suæ causa *est* in ipso.
10 Similiter vir,qui adulteravit cum u-
xore alicujus,qui adulteravit uxorem pro-
ximi sui, omnino morte plectitor, adulter
ipse,& adultera.
11 Item is, qui cubuerit cum uxore pa-
tris sui , nuditatem patris sui retexerit ,
omnino morte afficiuntor ambo ; cædis
ipsorum causa *est* in ipsis.
12 Item is,qui cubuerit cum nuru suâ,o-
mnino morte afficiuntor ambo : confusio-
nem fecerunt,cædis ipsorum causa *est* in
ipsis.
13 Item is,qui cubuerit cum mare con-
cubitu muliebri,rem abominandam fece-
runt ambo : omnino morte afficiuntor,cæ-
dis ipsorum causa *est* in ipsis.
14 Item is,qui duxerit mulierem & ma-
trem ejus,scelus est: igne comburunto eum
& eas,ut non sit scelus in medio vestri.
15 Item is,qui sibi arrogaverit cubare
cum jumento,omnino morte afficitor : ju-
mentum quoque ipsum occiditote.
16 Item mulier, quum accesserit ad ul-
lum jumentum,ut incubet sibi,occides mu-
lierem & jumentum ipsum : omnino morte
afficiuntor,cædis ipsorum causa *est* in ipsis.
17 Item is,qui accipiens sororem suam,
filiam patris sui, aut filiam matris suæ vi-
derit nuditatem ejus , vicissim illa viderit
nuditatem ipsius, probrum est,quapropter
exscindentur in oculis popularium suo-
rum : nuditatem sororis suæ retexit , ini-
quitatem suam ferto.
18 Item is, qui cubuerit cum muliere
languente *fluxu*,& retegens nuditatem ejus ,
profluvium ejus nudaverit,ipsáque retexe-
rit profluvium sanguinis sui : exscindun-
tor ambo è medio populi sui.
19 Item nuditatem materteræ tuæ,aut
amitæ tuæ ne retegito : quia proximum
suum nudaverit , iniquitatem suam fe-
runto.
20 Item quisquis cubuerit cum amita sua,
nuditatem patrui sui retexit : peccatum
suum ferunto,sine liberis moriuntor.
21 Item quisquis acceperit uxorem fra-
tris sui, res exterminanda est : nuditatem

fratris sui retexit, sine liberis sunto.
22 Denique observabitis omnia statuta
mea, & omnia judicia mea, & facietis illa;
ut non evomat vos terra illa, ad quam ego
deduco vos, ut habitetis in ea.
23 Neque ambuletis in statutis istius gen-
tis, quam ego ejecturus sum à facie vestra:
quia omnia ista fecerunt, ideo tæduit me
eorum:
24 Et dixi vobis, vos hæreditario jure
possidebitis terram istorum; & ego daturus
sum illam vobis, ut hæreditario jure possi-
deatis eam, terram affluentem lacte & mel-
le; ego *sum* Jehova Deus vester, qui discre-
vi vos à *reliquis* populis.
25 Vos igitur discernetis inter bestiam
mundam & immundam, & inter avem im-
mundam & mundam: neque abominandas
efficietis animas vestras ullâ bestiâ, aut ullâ
ave, aut ullo, quod premit terram, quæ di-
screvi vobis, ut immunda habeatis:
26 Sed eritis mihi sancti, quia sanctus ego
sum Jehova; qui discrevi vos à *reliquis* po-
pulis, ut sitis mei.
27 Viri autem, aut mulieres, si erit ex eis
pytho, aut ariolus, omnino morte afficiun-
tor: lapidibus obruuntor, cædis eorum
causa *est* in eis.

CAP. XXI. *Idea boni Sacerdotis.*

PRæterea edixit Jehova Moschi, alloque-
re Sacerdotes filios Aharonis; edicens
eis, pro mortuo ne polluito se *Sacerdos* in
populis suis:
2 Nisi pro proximo suo propinquo sibi;
pro matre sua, aut pro patre suo, aut pro fi-
lio suo, aut pro filia sua, aut pro fratre suo.
3 Aut pro sorore suâ, virgine propinquâ
sibi, quæ non est *juncta* viro; pro ea pol-
luet se.
4 Ne polluito se maritus *pro uxore ductâ*
in populis suis; ita ut profanet sese.
5 Ne capillos evellendo calvitium ca-
piti suo inducunto, neque latus barbæ suæ
radunto: neque in carne suâ cæsuram *ul-
lam* incidunto.
6 Sancti sunto Deo suo, neque profananto
nomen Dei sui: quia igne absumenda Je-
hovæ, cibum Dei sui ipsi offerunt, ideóque
sancti futuri sunt.
7 Mulierem meretricem, aut profa-
natam, ne accipiunto, & mulierem repu-
diatam à viro suo, ne accipiunto: nam san-
ctus est eorum *quisque* Deo suo.
8 Itaque sanctificabis illum, quia cibum
Dei tui ipse offert: sanctus *esto* tibi, quia
sanctus *est*, ego Jehova *sum* sanctificator ve-
ster.
9 Filia autem alicujus Sacerdotis, quum
profanaverit *se* scortando; patrem suum
profanat, igne comburitor.
10 Sacerdos autem ille, qui maximus est
fratrum suorum, cujus capiti infusum est
oleum illud unctionis, & consecravit mi-
nisterium suum, induat vestes illas; caput
suum, ne retegito, & vestimenta sua, ne di-
scindito:
11 Neque ad ulla cadavera mortui veni-
to; ne pro patre quidem suo, aut pro matre
sua se polluito:
12 Neque è loco sancto exito, ut non
profanet sanctuarium Dei sui: nam coro-
namentum & oleum unctionis Dei sui su-
per ipsum *est*, ego *sum* Jehova.
13 Hic autem uxorem in virginitate e-
jus ducito:
14 Viduam, aut repudiatam, aut profana-
tam meretricem istiusmodi ne ducito: sed
virginem è populis suis ducito uxorem.
15 Neque profanato semen suum in po-
pulis suis, quia ego Jehova *sum* sanctifica-
tor ejus.
16 Item alloquutus est Jehova Moschen,
dicendo:
17 Alloquere Aharonem, dicendo: in
quocunque è semine tuo per generationes
eorum fuerit corporis vitium, ne accedito
ad offerendum cibum Dei sui.
18 Nam nullus vir, in quo *est* corporis
vitium, accessurus est: vir cæcus, aut clau-
dus, aut curtus, aut prælongus membris:
19 Aut vir, in quo est fractura pedis, vel
fractura manûs;
20 Aut gibbosus, aut gracilis, aut in cu-
jus oculo *est* suffusio; aut *in quo est* psora,
aut saniosa scabies, aut thlibias teste.
21 In quocunque fuerit aliquod corpo-
ris vitium è semine Aharonis sacerdotis, ne
appropinquato ad offerendum igne absu-
menda Jehovæ: corporis vitium *est* in eo,
cibum Dei sui, ut offerat, ne appropinquato.
22 Cibum *quidem* Dei sui è rebus sanctis
sanctarum, & è rebus sanctis comedet:
23 Veruntamen ad ipsum velum, ne ve-
nito, & ad altare ne appropinquato, quia
corporis vitium *est* in eo: non profanabit
ergo loca mea, nam ego Jehova *sum* sancti-
ficator eorum.
24 Quæ retulit Mosche ad Aharonem fi-
liósque ejus, & ad omnes filios Jisraëlis.

CAP. XXII. *Qualitates rerum Deo offerendarum.*

ITem alloquutus est Jehova Moschen, di-
cendo:
2 Alloquere Aharonem & filios ejus, ut
separent se *inepti* à rebus sanctis filiorum
Jisraëlis, ut non profanent nomen sanctum
meum *rebus*, quas illi sanctificant mihi, ego
sum Jehova.
3 Edic eis, quicunque è toto semine ve-
stro per generationes vestras accesserit ad
res illas sacras, quas sanctificaverint filii
Jisraëlis Jehovæ, dum immunditia ejus in
ipso est; utique exscindetur ille ipse à fa-
cie mea, ego *sum* Jehova.
4 Quisquis è semine Aharonis est lepro-
sus, aut gonorrhœâ laborans, de rebus sa-
cris ne comedito usque dum mundus fue-
rit: similiter, qui tangit ullum immundum
à mortuo, aut eum, ex quo exiit concubi-
tûs semen:
5 Aut quicunque tetigerit ullum repti-
le, quo quis impuratur; aut hominem, quo
quis impuratur, secundùm omnem immun-
ditiem ejus.
6 Anima, quæ tetigerit illud, immunda
quoque erit usque ad vesperam: ne itaque
comedito de illis rebus sacris, nisi laverit
carnem suam aquâ:
7 Postquam autem occubuerit Sol, mun-
dus erit: & postea comedere poterit de re-
bus illis sanctis, quia cibus ejus est.
8 Morticinium, aut discerptum ne co-
medi-

medito, ut impuretur eo: ego *sum* Jehova.
9 Sic observabunt observationem meam, ut non importent in illam *rem sanctam* peccatum; ac moriantur in eo, quia profanaverint illam, ego Jehova *sum* sanctificator earum.
10 Nullus quoque alienus comedito rem sanctam: inquilinus sacerdotis,& mercenarius ne comedito rem sanctam.
11 Quum autem sacerdos emerit quempiam emtione pecuniæ suæ, is comedet eam: similiter verna ejus,isti comedent de cibo ejus.
12 Sed filia sacerdotis, quum fuerit *nupta* viro alieno; ipsa de oblatione illarum rerum sanctarum ne comedito:
13 Filia verò sacerdotis,quum erit vidua aut repudiata,si semen non sit ei; revertaturque ad domum patris sui, sicuti *erat* in adolescentia sua, de cibo patris sui comedet: at nullus alienus comedito de illo.
14 Quod si quis comederit rem sanctam per errorem; is addet ei quintam ejus, redderque sacerdoti rem sanctam:
15 Ut non profanent res sanctas filiorum Jisraëlis,quas obtulerunt Jehovæ:
16 Neque sinant eos ferre pœnam reatûs, comedendo res sanctas ipsorum: quia ego Jehova *sum* sanctificator illarum.
17 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:
18 Alloquere Aharonem filiósque ejus & omnes filios Jisraëlis,edicens eis: quicunque è domo Jisraëlis,aut ex peregrino, *qui erit* in Jisraële, oblaturus erit oblationem suam, secundùm omnia vota sua, & secundùm omnia voluntaria munera sua,quæ offerunt Jehovæ in holocaustum:
19 Pro voluntate vestra integrum marem ex bobus,ex agnis,aut ex capris.
20 Nullum in quo *sit* corporis vitium, offertote: non enim acceptum esset pro vobis.
21 Etiam quum quis oblaturus erit sacrificium eucharisticum Jehovæ, segregando votivum,aut voluntarium munus ex bubili, aut ex grege; integrum esto,ut sit acceptum,nullum corporis vitium esto in eo.
22 Cœcum,aut fractum,aut mutilum; aut fluxu,aut psorâ, aut saniosâ scabie *affectum*, ne offerte hujusmodi Jehovæ: & igne absumendum,ne imponite ex istis altari Jehovæ.
23 Sed bovem, aut pecudem prælongam curtámve membris,in voluntarium *quidem* munus parabis eam, pro voto autem non erit accepta.
24 Compressum verò,aut contusum,aut avulsum,aut excisum ne offertote Jehovæ, & in regione vestra ne offertote Jehovæ, & in regione vestra ne fieri sinatis istud:
25 Ne quidem è manu alienigenæ offertote cibum Dei vestri ex ullis hujusmodi; quia corruptio eorum in eis,in his corporis vitium *est*,non erunt accepta vobis.
26 Præterea alloquutus est Jehova Moschen,dicendo:
27 Bos,aut agnus, aut capra,quum nata fuerit,fuerit que septem dies sub matre sua: postmodum à die octavo & deinceps accepta erit in oblationem igne absumendam Jehovæ.
28 Bovem verò,aut pecudem ipsam cum fœtu suo ne jugulate eodem die.
29 Quumque sacrificabitis sacrificium laudis Jehovæ, pro voluntate vestra sacrificate.
30 Die eodem comeditor,ne reliquum facite ex eo *quicquam* usque mane: ego *sum* Jehova.
31 Observabitis itaque mandata mea & facietis illa: ego *sum* Jehova:
32 Neque profanabitis nomen sanctum meum, ut sanctificem me inter filios Jisraëlis; ego Jehova *sum* sanctificator vester:
33 Qui deduco vos è terra Ægypti, ut sim vobis Deus: ego *sum* Jehova.

CAP. XXIII. *Leges festales.*

Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:
2 Alloquere filios Jisraëlis,ut indicas eis solennitates Jehovæ,quibus estis convocaturi eos, convocationes sanctas: hæ sunto solennitates meæ.
3 Sex diebus fiet opus: die verò septimo sabbathum cessationis convocatio sancta *est*,nullum opus facite: sabbathum est Jehovæ in omnibus habitationibus vestris.
4 Hæ *sunt* solennitates Jehovæ,convocationes sanctæ; quibus convocabitis eos statuto tempore suo.
5 Primo mense, *die* quartodecimo illius mensis,inter duas vesperas,Pascha *est* Jehovæ.
6 Quintodecimo autem die ejusdem mensis, festum azymorum *est* Jehovæ: septem diebus panes azymos comeditote.
7 Die horum primo convocatio sancta esto vobis: nullum opus servile facitote.
8 Offeretis autem igne absumenda Jehovæ septem diebus: die illorum septimo convocatio sancta *est*, nullum opus servile facitote.
9 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:
10 Alloquere filios Jisraëlis,edicens eis: quum ingressi in terram illam, quam ego daturus sum vobis,messuri eritis messem ejus; tunc afferetis manipulum frugum; primitias messis vestræ ad sacerdotem:
11 Qui agitabit manipulum istum frugum coram Jehova ad acceptionem vestri: postridie illius cessationis agitabit eum sacerdos.
12 Parabitis autem,quo die agitabitis manipulum illum *frugum*; agnum anniculum integrum in holocaustum Jehovæ;
13 Et munus ejus,duas decimas *Ephæ* similam mistam oleo, igne absumenda Jehovæ *in* odorem gratum: libaménque ejus vinum, quartam hinis.
14 Panem autem tostásve aristas, aut spicas virentes ne comeditote usque ad illum ipsum diem, usque dum attuleritis oblationem Dei vestri: statuto perpetuo per generationes vestras,in omnibus habitationibus vestris.
15 Deinde numerabitis vobis à postero die istius cessationis,ex quo attuleritis manipulum istum *frugum* agitationis: septem septimanæ integræ sunto:
16 Usque ad posterum diem septimanæ septimæ numeratote quinquaginta dies; tunc offeretis munus novum Jehovæ.

17 Ex habitationibus vestris afferote panes agitationis duos, duarum decimarum *Epha* è simila sunto, fermentati coquuntor: primitiæ *sunt* Jehovæ.

18 Offeretis autem cum illo pane septem agnos anniculos integros, & juvencum unum subrumum, atque arietes duos: sunto holocaustum pro Jehova cum munere suo, & libaminibus suis igne absumenda odoris grati Jehovæ.

19 Parabitis quoque hircum caprarum unum in peccatum,& duos agnos anniculos in sacrificium eucharisticum.

20 Quæ agitabit sacerdos cum pane primitiarum agitatione coram Jehova cum duobus agnis: res sancta sunto Jehovæ pro sacerdote.

21 Et convocabitis *omnes* eo ipso die, convocatio sancta esto vobis, nullum opus servile facitote: statuto perpetuo in omnibus habitationibus vestris per generationes vestras.

22 Quum autem metetis messem terræ vestræ,ne prorsus demetito latus agri tui,& spicilegium messis tuæ ne facito: ipsi pauperi & peregrino relinquito ista, ego *sum* Jehova Deus vester.

23 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

24 Alloquere filios Jisraëlis dicendo, Mense quoque septimo, primo *die* ejus mensis esto vobis cessatio, monimentum clangoris,convocatio sancta.

25 Nullum opus servile facitote; sed offeretis igne absumenda Jehovæ.

26 Præterea alloquutus est Jehova Moschen,dicendo:

27 Sed *die* decimo mensis hujus septimi dies expiationum est, convocatio sancta esto vobis, ut affligatis animas vestras: tum offeretis igne absumenda Jehovæ.

28 Quare nullum opus servile facitote illo ipso die: quia dies expiationum est,ad expiationem faciendam pro vobis coram Jehova Deo vestro.

29 Omnis enim anima,quæ non fuerit afflicta eo ipso die, omnino exscindetur è populis suis:

30 Et omnem animam,quæ fecerit ullum opus eo ipso die, omnino perdam animam istam è medio populi sui.

31 Nullum opus facitote.statuto perpetuo per generationes vestras in omnibus habitationibus vestris.

32 Sabbathum cessationis esto vobis,quo affligatis animas vestras :quum nonus dies ejus mensis fuerit vespere, à vespera usque ad vesperam celebratote cessationem vestram.

33 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

34 Alloquere filios Jisraëlis dicendo: decimoquinto die mensis,hujus septimi festum tabernaculorum septem diebus *est* Jehovæ.

35 Die primo convocatio sancta *esto*,nullum opus servile facitote.

36 Septem diebus offertote igne absumenda Jehovæ: die octavo convocatio sancta esto vobis, quo offeretis igne absumenda Jehovæ; *dies* interdicti est,nullum opus servile facitote.

37 Istæ *sunt* solennitates Jehovæ,quibus convocabitis eos,convocationes sanctæ: ad offerendum igne absumenda Jehovæ,holocaustum & munus, sacrificium, & libamina, rem diei *cujusque* die suo.

38 Præter sabbatha Jehovæ;& præter dona vestra,& præter omnia vota vestra, & præter omnes voluntarias oblationes vestras,quas dabitis Jehovæ.

39 Veruntamen quintodecimo die,hujus mensis septimi, quum collegeritis proventum terræ, celebratote festum Jehovæ septem diebus: horum dierum primo cessatio,itémque die octavo cessatio *esto*.

40 Sumptis itaque pro vobis ipso die primo termitibus arborum speciosarum,spathis palmarum,& ramis arborum densarum cum salicibus torrentis; lætabimini coram Jehova Deo vestro septem diebus.

41 Et celebrabitis illud festum Jehovæ septem dies unoquoque anno; statuto perpetuo per generationes vestras,quolibet mense septimo celebratote illud.

42 In illis tabernaculis manetote septem diebus; quisquis indigena est in Jisraële, maneto in tabernaculis:

43 Ut cognoscant generationes vestræ, me fecisse,ut in tabernaculis habitarent filii Jisraëlis, quum educerem eos è terra Ægypti: ego *sum* Jehova Deus vester.

44 Ita edixit Mosche solennitates Jehovæ filiis Jisraëlis.

CAP. XXIV. *Leges miscellæ,& historia blasphematoris.*

Item alloquutus est Jehova Moschen,dicendo:

2 Præcipe filiis Jisraëlis,ut accipientes *afferant* ad te oleum olivæ purum tusum pro luminari; ad accendendum lucernas quotidie.

3 Extra velum ipsum testimonii in tentorio conventus,aptabit unamquamque illarum Aharon, *ut luceant* à vespere usque manè coram Jehova quotidie; statuto perpetuo per generationes vestras.

4 Super ipsum lychnuchum purum aptabit lucernas illas,coram Jehova quotidie.

5 Item accipiens similam coques ex ea duodecim collyras,duarum decimarum *Ephæ* esto unaquæque collyra.

6 Quas dispones duobus ordinibus,senas *in* ordinem quemque; super mensam puram coram Jehova.

7 Et impones cuique ordini thus purum; ut sit unicuique pani in memoriale suffimentum,igne absumendum Jehovæ.

8 Quolibet die sabbathi aptato eum *sacerdos* coram Jehova jugiter; *acceptum* à filiis Jisraëlis fœdere perpetuo:

9 Postea erit Aharonis & filiorum ejus, qui comedent illum in loco sancto: quia res sancta sanctarum est pro eo: ex absumptis igne Jehovæ, statuto perpetuo *eximenda*.

10 Egressus autem est filius cujusdam Jisraëlitidis, qui erat filius viri Ægyptii,inter filios Jisraëlis; & concertaverunt in castris filius hic Jisraëlitidis,& Jisraëlita quidam.

11 Tunc exsecrans filius ille Jisraëlitidis mulieris,nomen illud Dei blasphemavit,quapropter adduxerunt illum *judices* ad Moschen

ſchen (nomen autem matris ejus *erat* Schelomith filia Dibri de tribu Danis.)
12 Poſuerúntque illum in cuſtodia, ut exponeret eis *Moſche quid faciendum* ex præſtituto Jehovæ.
13 Alloquutus itaque eſt Jehova Moſchen, dicendo :
14 Educito blaſphemum iſtum extra caſtra, ut nitantur quicunque audiverunt manibus ſuis ſuper caput ejus : deinde lapidabunt eum totus cœtus.
15 Filios verò Jiſraëlis alloquitor dicendo; ullus, quum blaſphemaverit Deum ſuum, omnino laturus eſt peccatum ſuum.
16 Itaque qui exſecratur nomen Jehovæ; omnino afficitor morte, omnino lapides conjiciunto in eum totus cœtus: tam peregrinus, quàm indigena, quum exſecratus fuerit nomen *Dei*, morte afficitor.
17 Item, quum quis percuſſerit ullam animam hominis, omnino morte afficitor :
18 Qui autem percuſſerit animam jumenti, rependito illam ; animam pro anima.
19 Quòd ſi quis intulerit corporis vitium proximo ſuo ; quemadmodum fecit, ſic fiat ei.
20 Fractura *eſto* pro fractura, oculus pro oculo, dens pro dente; prout intulerit corporis vitium homini, ita infertor ei.
21 Denique, qui occiderit jumentum, rependito illud ; ſed qui occiderit hominem, morte afficitor.
22 Jus idem eſto vobis, ut peregrini, ita indigenæ *jus* eſto : nam ego Jehova *ſum* Deus veſter.
23 Quæ eloquutus eſt Moſche filiis Jiſraëlis ; eduxerunt itaque blaſphemum illum extra caſtra, & obruerunt eum lapidibus : ſic fecerunt, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

CAP. XXV. *Sabbathiſmus annorum.*

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen ad montem Sinai, dicendo :
2 Alloquere filios Jiſraëlis, edicens eis, quum ingreſſi fueritis in eam terram, quam ego do vobis ; tum quieſcet terra, ſabbatho Jehovæ.
3 Sex annis ſeminabis agrum tuum, & ſex annis putabis vineam tuam, & colliges proventum illius :
4 Anno verò ſeptimo ſabbathum ceſſationis eſto ipſi terræ, ſabbathum Jehovæ: agrum tuum ne ſeminato, & vineam tuam ne putato.
5 Spontè natum ex meſſe tua ne metito, & uvas intermiſſæ tuæ *vineæ* ne vindemiato : annus ceſſationis eſto ipſi terræ.
6 Sed erit *fructus* ſabbathi ipſius terræ vobis ad comedendum, tibi, & ſervo tuo, & ancillæ tuæ ; mercenario etiam tuo, & inquilino tuo, qui peregrinantur apud te.
7 Jumenti etiam tui, & cujuſque beſtiæ, quæ *eſt* in terra tua, eſto totus proventus illius ad comedendum.
8 Præterea numerabis tibi ſeptem ſeptimanas annorum, ſeptem annos ſeptem vicibus, ita ut tempus ſeptem ſeptimanarum, annorum, ſint tibi quadraginta novem anni.
9 Tunc facies, ut ubique perſonet clangor tubæ menſe ſeptimo, die decimo ejus menſis ; die expiationum facitote, ut perſonet tuba in tota terra veſtra :
10 Ut ſanctificetis annum quinquageſimum, & proclametis libertatem in ipſa terra omnibus habitatoribus ejus : Jubilæi *annus* ille eſto vobis, ut revertamini quiſque ad poſſeſſionem ; & quiſque ad familiam ſuam revertamini.
11 Jubilæus hic eſt, annus quinquageſimus eſto vobis: ne ſeminate, neque metite ſpontè naſcentia ejus *anni*, neque vindemiate uvas intermiſſarum *vinearum* ejus *vobis*.
12 Quum jubilæus eſt, ſanctus eſto vobis ; ex quovis agro comedetis proventum ejus.
13 Anno jubilæi iſto quiſque redibitis in poſſeſſionem ſuam.
14 Quare, quum rem venalem vendideris quiſque proximo tuo, aut emeris è manu proximi tui ; ne fraudem facitote alter alteri.
15 Secundùm numerum annorum à jubilæo emito à proximo tuo: ſecundùm numerum annorum proventuum vendito ille tibi.
16 Pro multitudine annorum augebis pretium emtionis ejus, & pro paucitate annorum minues pretium emtionis ejus : nam numerum proventuum ille vendit tibi.
17 Ne igitur fraudem facitote alter alteri, ſed timebis à Deo tuo : quia ego Jehova *ſum* Deus veſter.
18 Quòd ſi feceritis ſtatuta mea, & judicia mea obſervaveritis facientes ea ; habitabitis in ea terra ſecurè :
19 Et terra illa edet fructum ſuum, quem comedetis ad ſaturitatem, ut habitetis ſecurè in ea.
20 Sin autem dicatis, quid comederemus anno illo ſeptimo ? ecce non ſumus ſeminaturi, neque collecturi proventum noſtrum.
21 At amandabo benedictionem meam vobis anno ſexto ; ita ut proferat in annos ternos proventum ſuum.
22 Nam ſeminabitis anno octavo, & comedetis de illo proventu veterem *fructum*, uſque ad nonum annum, uſque dum provenerit proventus ejus, comedetis veterem.
23 Terra autem ne venditor lege mancipii ; mea enim *eſt* illa terra : nam peregrini & inquilini vos *eſtis* apud me.
24 Itaque in tota terra poſſeſſionis veſtræ, redemturæ *legem* relinquite ipſi terræ.
25 Quum facultatibus attenuatus erit frater tuus, ita ut vendat de poſſeſſione ſua ; tunc accedens vindex ejus, qui propinquus *eſt* ei, redimet rem venditam à fratre ſuo :
26 Quòd ſi cui non erit vindex ; ſed conſequuta fuerit manus ejus, & aderit ei quantum ſatis eſt redemturæ ſuæ :
27 Tunc ſupputatis annis venditionis ſuæ reſtituet, quod ſupereſt viro, cui vendiderat : ſic revertetur in poſſeſſionem ſuam.
28 Sin verò non adeſt manui ejus, quantum ſatis erit ad reſtituendum ei, tunc erit res ejus vendita in manu illius, qui emit ipſam, uſque ad annum jubilæi : deinde diſcedet *emtor* in ipſo jubilæo, & revertetur *venditor* in poſſeſſionem ſuam.
29 Item, quum quis vendet domum habitabilem *in* civitate muro *cincta* : tum erit jus redemturæ ejus uſque ad complementum anni

anni venditionis ejus: anno pleno esto jus redemturæ ejus.

30 Quòd si non fuerit redemta in terra, dum completur ei annus integer; tunc cedet domus illa, quæ est in civitate muro *cincta*, in mancipium illi, qui emit eam per generationes illius: non discedet in ipso jubilæo.

31 Domorum autem in villis, quibus non *sunt* muri circumquaque, secundùm agrum terræ fiat supputatio: redemturæ *jus* esto ipsi *venditori*, aut in jubilæo *emtor* discedito.

32 Quod autem ad civitates Levitarum, domos civitatum possessionis eorum; *jus* perpetuum redemturæ esto Levitis.

33 Sed qui redimit esto ex Levitis, aut discedet *emtor* à vendita domo, & civitate possessionis illius in jubilæo: nam domus civitatum Levitarum *sunt* possessio eorum inter filios Jisraëlis.

34 Ager verò suburbanus civitatum illorum ne venditor; quia possessio perpetua est eis.

35 Item si, *facultatibus* attenuato fratre tuo apud te, vacillabit manus ejus; tunc confirmabis illum, *etiam* peregrinum aut inquilinum, ut vivat tecum:

36 Non accipias ab eo usuram, aut fœnus; sed timebis à Deo tuo; ut vivat frater tuus tecum.

37 Pecuniam tuam ne dato ei in usuram; nec in fœnus dato cibum tuum.

38 Ego *sum* Jehova Deus vester, qui eduxi vos è terra Ægypti; ut dem vobis regionem Cenahanæi, & sim vobis Deus.

39 Item, quum *facultatibus* attenuatus frater tuus se vendiderit tibi; ne exerceto eum servitute servili.

40 Tanquam mercenarius, tanquam inquilinus esto apud te, usque ad annum jubilæi serviet apud te:

41 Tunc egredietur à te ipse, & filii ejus cum eo; ut revertatur ad familiam suam, & in possessionem patrum suorum revertatur.

42 Quia servi mei sunt, quos eduxi è terra Ægypti, ne venduntor venditione servili.

43 Ne dominium exerceto in eum per sævitiam; sed timebis à Deo tuo.

44 Servum autem tuum, aut ancillam tuam, qui *sunt* tui, ex illis gentibus, quæ *erunt* circa vos, ex illis acquiretis servum & ancillam.

45 Ex filiis quoque inquilinorum, qui peregrinantur apud vos, ex eis acquiretis, & ex familia eorum, qui *erunt* apud vos, quos gignent in terra vestra, cedentque vobis in possessionem.

46 Itaque constituetis vos possessores illorum, cum filiis vestris post vos, obtinendo hæreditario jure possessionem *eorum*, in perpetuum eorum servitute utemini: at in fratres vestros filios Jisraëlis, nemo in fratrem suum dominator per sævitiam.

47 Imò, quum assequutus *facultates* manu peregrini, aut inquilini apud te, & iis attenuatus erit frater tuus apud eum; adeò ut vendiderit se peregrino habitanti apud te, aut indigenæ è familia peregrini:

48 Postquam vendidit se, redemturæ jus esto ei; unus è fratribus ejus redimet eum:

49 Aut patruus ejus, aut filius patrui ejus redimet eum, aut aliquis è propinquis carnis ejus ex familia ejus redimet eum; aut si assequuta erit *facultates* manus ejus, redimet sese.

50 Supputabit autem cum emtore suo ab anno, quo vendidit se ei usque ad annum jubilæi, ut sit pecunia venditionis ejus pro numero annorum, sit *inquam* penes eum, tanquam *pecunia* dierum mercenarii.

51 Si adhuc multi *supersunt* ex istis annis *ante jubilæum*; pro numero illorum restituito redemturam suam de pecunia emtionis sui:

52 Sin autem parùm superest ex illis annis usque ad annum jubilæi, ubi supputaverit cum eo, pro numero annorum ipsius *jubilæi* restituito redemturam suam.

53 Tanquam mercenarius annus esto apud eum; ne dominator in eum per sævitiam *emtor* ante oculos tuos.

54 Quòd si non redemtus fuerit *uno* ex his; attamen discedet anno jubilæi, ipse & filius ejus cum eo.

55 Nam mihi *sunt* filii Jisraëlis servi, servi mei sunt, quos eduxi è terra Ægypti, ego *sum* Jehova Deus vester.

CAP. XXVI. *Obsignatio sive sanctio legis Dei, adeóque prognosticum sacrum de felicitate & infelicitate hominis.*

Ne facite vobis idola, & sculptile, aut statuam ne erigitote vobis, neque lapidem figuratum ponite in terra vestra, ut incurvetis vos ante eum: nam ego Jehova *sum* Deus vester.

2 Sabbatha mea observatote, & sanctuarium meum reveremini: ego *sum* Jehova.

3 Si ambulaveritis in statutis meis, & mandata mea servantes, feceritis ea;

4 Utique dabo pluvias vestras tempore suo; edetque terra proventum suum, & arbor agri edet fructum suum:

5 Et attinget vobis tritura vindemiam, & vindemia attinget sementem; comedetísque cibum vestrum ad saturitatem, & habitabitis securè in terra vestra.

6 Dabo enim pacem in illa terra, ita ut cubetis, & non *sit*, qui exterreat: & faciam, ut cesset bestia mala ex illa terra, & gladius non transibit per terram vestram:

7 Sed persequemini inimicos vestros, & cadent ante vos gladio:

8 Et quini ex vobis persequentur centenos, & centeni ex vobis persequentur myriadas; ita cadent inimici vestri ante vos gladio.

9 Respiciénsque ad vos faciam, ut fœtificetis, atque augebo vos; & stabiliam fœdus meum vobiscum:

10 Et comedetis *cibarium* vetus, valde vetus, & vetus propter novum depromeris.

11 Et ponam tabernaculum meum inter vos; neque fastidiet anima mea vos:

12 Denique indesinenter ambulabo inter vos, ac ero vobis Deus, vos quoque eritis mihi populus.

13 Ego sum Jehova Deus vester, qui eduxi vos è terra Ægyptiorum, ne essetis illis servi; & frangens temones jugi vestri, feci ut ambuletis erecti.

14 Quòd si non auscultabitis mihi, neque facietis omnia mandata ista:

15 Si inquam statuta mea spernetis; & si ju-

judicia mea fastidiet anima vestra; ut non faciatis omnia mandata mea, *sed* faciatis irritum fœdus meum:

16 Etiam ego hoc faciam vobis, præficiam vobis terrorem cum tabe, & cum æstuante morbo, conficientes oculos, & cruciantes animum: & seminabitis frustrà semen vestrum, comedentque illud inimici vestri.

17 Et opponam faciem meam iratam vobis, ut cædamini coram inimicis vestris; dominiúmque exerceant in vos osores vestri, & fugiatis nemine persequente vos.

18 Quòd si adhuc non auscultaveritis mihi; tunc addam castigando vos septuplum propter peccata vestra.

19 Frangam enim excellentiam roboris vestri: & reddam cœlum vestrum tanquam ferrum, terrámque vestram sicut æs.

20 Deficietque frustrà virtus vestra, non enim edet terra vestra proventum suum, & arbores ipsæ terræ non edent fructum suum.

21 Quòd si ambulaveritis mecum temerè, & non acquieveritis, ut auscultetis mihi; tunc addam contra vos plagam septuplum, secundùm peccata vestra.

22 Nam immittam in vos bestias agri, ut orbent vos exscindentes jumenta vestra, & diminuentes vos; adeò ut desolatæ reddantur viæ vestræ.

23 Quòd si istis non erudiemini, *ut redeatis* ad me, sed ambulabitis mecum temerè:

24 Utique ambulabo etiam ego vobiscum temerè: & percutiam ego vos quoque septuplo propter peccata vestra.

25 Nam inducam contra vos gladium ulciscentem ultionem fœderis, ita ut congregetis vos in civitates vestras: tum immittam pestem inter vos, & trademini in manum inimici:

26 Quum fregero vobis scipionem panis; & coquentes decem mulieres panem vestrum in furno uno retulerint panem vestrum *distribuendum certo* pondere: si comederitis, non tamen saturabimini.

27 Quòd si hac *ratione* non auscultaveritis mihi, sed ambulaveritis mecum temerè;

28 Utique ambulabo, vobiscum excandescens temerè; & castigabo vos ego quoque septuplo propter peccata vestra:

29 Nam comedetis carnem filiorum vestrorum, & carnem filiarum vestrarum comedetis:

30 Et perdam excelsa vestra, & succidam subdiales statuas vestras, ponámque cadavera vestra cum cadaveribus stercoreorum deorum vestrorum: adeò fastidiet anima mea vos.

31 Et redigens civitates vestras in vastitatem desolabo sanctuaria vestra; neque odorabo odorem gratum à vobis.

32 Desolabo *inquam* ego istam terram; adeò ut obstupescant de ea inimici vestri, qui habitabunt in ea.

33 Vos autem ventilans dispergam in gentes, faciámque, ut persequantur vos gladio stricto: ut sit terra vestra desolata, & civitates vestræ sint ipsa vastitas.

34 Tum in sabbathis suis acquiescet terra omnibus diebus, quibus desolata manebit, quum eritis in terra inimicorum vestrorum; tum quiescens terra ipsa, in sabbathis suis acquiescet.

35 Omnibus diebus quiescet, quibus desolata manebit; quia non quieverit septimanis vestris, quum habitaretis in ea.

36 Quòd autem ad eos, qui remanserint è vobis, inducam mollitiem in animum eorum in regionibus inimicorum ipsorum; ita ut persequente eos strepitu folii agitati, fugiant fugâ *tanquam* à gladio, cadántque nemine persequente.

37 Et impingent alter in alterum tanquam à gladio, nemine persequente: nec erit vobis consistendi facultas adversùs inimicos vestros:

38 Sed peribitis in ipsis gentibus; & absumet vos terra inimicorum vestrorum.

39 Qui autem reliqui fuerint è vobis, tabescent propter iniquitatem suam in regionibus inimicorum vestrorum: etiámque propter iniquitates patrum suorum cum ipsis tabescent.

40 Sin autem confitebuntur iniquitatem suam, & iniquitatem patrum suorum, cum prævaricatione sua, quâ prævaricati sunt in me: & tum se ambulâsse mecum temerè:

41 Tum me quoque ambulantem cum ipsis temerè, induxisse ipsos in terram inimicorum suorum: si tunc abjiciatur cor istud eorum præputiatum, & tunc acquiescant in pœna iniquitatis suæ:

42 Utique recordabor fœderis mei *cum* Jahakobo, adeóque fœderis mei *cum* Jitzchako, atque fœderis mei *cum* Abrahamo recordabor, ac terræ ipsius recordabor.

43 Quum terra deserta ab illis acquieverit in sabbathis suis, dum esset desolata illis, & illi acquieverint in pœna iniquitatis suæ: quia multis modis judicia mea spreverunt, & statuta mea fastidivit animus eorum:

44 Sed insuper hujus etiam *recordabor*, quum erunt in terra inimicorum suorum, me non sprevisse eos, neque fastidivisse eos ad consumendum eos, irritum faciendo fœdus meum cum eis; quia ego Jehova *sum* Deus ipsorum:

45 Recordabor, *inquam*, erga illos fœderis priscorum: quos eduxerim è terra Ægypti ante oculos gentium, ut essem ipsis Deus ego Jehova.

46 Ista *sunt* statuta illa, judiciáque, & leges, quas dedit Jehova inter ipsum, & filios Jisraëlis, ad montem Sinai per Moschen.

CAP. XXVII. *Vota & decimæ.*

ALloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo:

2 Alloquere filios Jisraëlis edicens eis: quum quis nuncupaverit votum, pro æstimatione tua, personæ *sunto* Jehovæ.

3 Erit autem æstimatio tua maris, à nato viginti annos; usque ad sexagenarium erit *inquam* æstimatio tua, quinquaginta sicli argentei, prout *est* siclus sacer.

4 Quòd si fœmina erit, tunc erit tua æstimatio triginta sicli.

5 Sin autem à nato quinque annos, usque ad natum viginti annos, tunc erit æstimatio tua *in* marem viginti sicli, in fœminam autem decem sicli.

6 Quòd si *erit* à nato uno mense, usque ad natum quinque annos, tunc erit æstimatio tua *in* marem quinque sicli argentei: in fœ-

fœminam verò erit æstimatio tua tres sicli argentei.

7 Quum autem à sexagenario & deinceps, si *erit* mas, tunc erit æstimatio tua quindecim sicli : in fœminam verò decem sicli.

8 Quòd si tenuior sit *facultatibus*, quàm pro æstimatione tua, tunc sistet eum coram sacerdote, ut æstimet eum sacerdos : prout assequetur manus illius, qui vovit, æstimato eum sacerdos.

9 Sed si bestiam *vovit*, ex cujus genere oblationem offerre solent Jehovæ ; quicquid ex eo dederit Jehovæ ; esto sanctum :

10 Ne aliam sufficito pro ea, neque commutato illam, *substituens* bonum pro malo, aut malum pro bono : quòd si ullo pacto commutet bestiam bestiâ, tunc erit illa, & quæ subjecta est pro illa, erit, *inquam*, sancta.

11 Si autem ullam bestiam immundam *vovit*, ex cujus genere *Jisraëlitæ* non possunt offerre oblationem Jehovæ; tunc sistet bestiam illam coram sacerdote :

12 Et æstimabit sacerdos eam, sive bonam, sive malam : prout æstimaveris, ô sacerdos, sic esto.

13 At si planè volet redimere illam ; addet quintam ejus supra æstimationem tuam.

14 Quum autem quis sanctificaverit domum suam, *ut sit* sancta Jehovæ, & æstimaverit eam sacerdos; sive bonam, sive malam: prout æstimabit eam sacerdos, sic statum esto.

15 Quòd si, qui sanctificavit, redimere volet domum suam ; similiter additâ quintâ pecuniæ æstimationis tuæ supra eam, erit illius.

16 Sin verò de agro possessionis suæ sanctificaverit quis Jehovæ, tunc erit æstimatio tua secundùm sementem ejus : Corus sementis hordeaceæ quinquaginta siclis argenteis.

17 Si ab anno jubilæi sanctificaverit agrum suum, secundùm æstimationem tuam statum esto.

18 Sin post jubilæum sanctificaverit agrum suum ; tunc supputabit ei sacerdos pecuniam illius pro numero annorum, qui reliqui *sunt* usque ad annum jubilæi ; & diminuetur de æstimatione tua.

19 At si planè volet redimere agrum illum is, qui sanctificavit eum; similiter additâ quintâ pecuniâ æstimationis tuæ supra eam, cedet illi.

20 Quòd si non redimet agrum illum, aut si vendet agrum illum viro alteri ; ne redimitor ampliùs.

21 Est enim ager ille, postquam exiit *à jure ejus*, in jubilæo, res sancta Jehovæ, sicut ager devotus : penes sacerdotem esto possessio illius.

22 Si autem agrum emtum sibi, qui non *est* ex agris possessionis suæ ; sanctificavit Jehovæ ;

23 Tunc supputabit illi sacerdos summam ipsam æstimationis tuæ, usque ad annum jubilæi ; & dabit illam æstimationem tuam eo die, rem sanctam, pro Jehova.

24 Anno jubilæi revertetur ager ille ad eum, à quo emerat illum ; ad eum cujus *est* possessio ipsius fundi.

25 Omnis autem æstimatio tua esto per siclum sacrum: viginti obolorum erit siclus.

26 Veruntamen primogenitum, quod primum gignitur Jehovæ ex bestiis, ne quis sanctificato illud, sive bos, sive parva pecus, Jehovæ est.

27 Sed si ex bestiis immundis *erit*, tunc redimet pro æstimatione tua addens quintam ejus supra eam: quòd si non redimetur, vendetur pro æstimatione tua.

28 Ulla autem res devota, quam devoverit quis Jehovæ, ex omnibus, quæ *sunt* ei, ex hominibus aut bestiis, aut ex agris possessionis suæ, ne venditor, neque redimitor: omnis res devota sancta sanctarum est Jehovæ.

29 Omnis *bestia* devota, quæ devovetur ab homine, ne redimitor : omnino morte afficitor.

30 Omnes quoque decimæ illius terræ, ex semine terræ, ex fructu arborum, Jehovæ sunt ; res sancta Jehovæ.

31 Quod si planè redimere volet quis de decimis suis ; quintam illarum superaddito illis.

32 Et omnium decimarum boum, aut gregum eorum, quæ transeunt sub virgam; decimum quodque esto sanctum Jehovæ.

33 Ne disquirat inter bonum & malum, neque commutet ipsum : quòd si ullo pacto commutabit ipsum, tum erit illud, & quod suffectum est pro eo, res sancta ne redimitor.

34 Ista *sunt* mandata illa, quæ mandavit Jehova Moschi ad filios Jisraëlis referenda ad montem Sinai.

Liber quartus Moschis, *sive* Numeri.

CAP. I. *Recensio populi : videlicet virorum, qui ex Ægypto exierunt, numero 603550. exceptis Levitis.*

Alloquutus autem est Jehova Moschen in deserto Sinai in tentorio conventûs, primo *die* mensis secundi, anno secundo, ab egressu eorum è terra Ægypti, dicendo :

2 Recensete capita universi cœtûs filiorum Jisraëlis per familias ipsorum, secundùm domos paternas eorum ; per enumerationem nominum, omnem marem in singula capita eorum;

3 A nato viginti annos & deinceps, omnes aptos ad egrediendum in militiam in Jisraële recensebitis eos per exercitus ipsorum, tu & Aharon.

4 Sunto autem vobiscum vir unus ex unaquaque tribu : vir primarius in domo majorum suorum esto.

5 Hæc itaque *sunt* nomina virorum illorum, qui adstabunt vobis : ex Reübene, Elitzur, filius Schedeuris :

6 Ex Schimhone, Schelummiel, filius Tzurischaddai :

7 Ex Jehuda Nachschon, filius Hamminadabi :

8 Ex Jissascare, Nethaneel, filius Tzuharis:
9 Ex Zebulune, Eliab, filius Chelonis:
10 De filiis Josephi, ex Ephrajimo Elischamah, filius Hammihudis: ex Menasche, Gamliel, filius Pedah-tZuris:
11 Ex Binjamine Abidam, filius Gidhonis:
12 Ex Dane, Achihezer, filius Hammischaddai.
13 Ex Ascheré, Paghiel, filius Hochranis.
14 Ex Gade, Eljasaph, filius Dehuelis:
15 Ex Naphthali, Achirah, filius Henanis.
16 *Hi sunto* convocati è cœtu, principes tribuum paternarum suarum: primarii ducum Jisraëls sunto.
17 Assumsit itaque Mosche & Aharon viros istos, qui expressi nominatim fuerant:
18 Et totum cœtum congregaverunt primo *die* mensis secundi, qui professi sunt natales suos per familias suas, secundùm domum majorum suorum: per enumerationem nominum suorum à nato viginti annos & deinceps, in singula capita ipsorum.
19 Sicut præceperat Jehova Moschi; sic recensuit eos in deserto Sinai.
20 Fuerunt itaque filii Reübenis primogeniti Jisraëlis, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum *factâ* per *singula* capita eorum, omnis maris à nato viginti annos & deinceps; quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
21 Numerati eorum ex tribu Reübenis, quadragies sexies mille quingenti.
22 Ex filiis Schimhonis, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum, numerati ejus in enumeratione nominum *factâ* per *singula* capita eorum, omnis maris à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
23 Numerati eorum ex tribu Schimhonis; quinquagies novies mille trecenti.
24 Ex filiis Gadis, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
25 Numerati eorum ex tribu Gadis, quadragies quinquies mille sexcenti quinquaginta.
26 Ex filiis Jehudæ, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
27 Numerati eorum ex tribu Jehudæ, septuagies quater mille sexcenti,
28 Ex filiis Jissascaris, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
29 Numerati eorum ex tribu Jissascaris; quinquagies quater mille quadringenti:
30 Ex filiis Zebulunis, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum, in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps; quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
31 Numerati eorum ex tribu Zebulunis, quinquagies septies mille quadringenti.
32 De filiis Josephi, ex filiis Ephrajimi, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps; quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
33 Numerati eorum ex tribu Ephrajimi, quadragies mille quingenti.
34 Ex filiis Menaschis, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam;
35 Numerati eorum ex tribu Menaschis, tricies bis mille ducenti.
36 Ex filiis Binjaminis, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum, in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
37 Numerati eorum ex tribu Binjaminis, tricies quinquies mille quadringenti.
38 Ex filiis Danis, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum, in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
39 Numerati eorum ex tribu Danis, sexagies bis mille septingenti.
40 Ex filiis Ascheris, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum, in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis *erat* aptus ad egrediendum in militiam:
41 Numerati eorum ex tribu Ascheris, semel & quadragies mille quingenti.
42 Filiorum Naphthali, generationes per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
43 Numerati eorum ex tribu Naphthali, quinquagies ter mille quadringenti.
44 Isti *sunt* numerati illi, quos recensuit, Mosche & Aharon cum ducibus Jisraëlis duodecim viris: vir unus pro unaquaque domo majorum suorum erant.
45 Ita fuerunt omnes numerati filiorum Jisraëlis secundùm domum majorum suorum, à nato viginti annos & deinceps, quisquis in Jisraële aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
46 Fuerunt *inquam* omnes isti numerati, sexcenties ter mille, cum quingentis quinquaginta.
47 At Levitæ per tribum majorum suorum, non fuerunt recensiti inter illos.
48 Alloquutus enim fuerat Jehova Moschen, dicendo:
49 Veruntamen tribum Levi ne numerato, & capita eorum ne recenseto, inter filios Jisraëlis:
50 Sed tu præfice Levitas tabernaculo testimonii, & omnibus instrumentis ejus, ac omnibus, quæ *sunt* ejus, ipsi ferunto taber-

nacu-

naculum, & omnia instrumenta ejus, & ipsi ministranto ei; ac circa tabernaculum castra habento:

51 Ut quum profecturum erit tabernaculum, deponant illud Levitæ; & quum castrametaturum erit tabernaculum, erigant ipsum Levitæ: sed quicunque extraneus accesserit, afficietur morte.

52 Quare castra habebunt filii Jisraëlis, quisque in castris suis, & quisque ad vexillum suum per exercitus suos:

53 Levitæ autem castra habebunt circa tabernaculum testimonii, ut non sit ira fervens contra cœtum filiorum Jisraëlis, & observabunt Levitæ observationem tabernaculi testimonii.

54 Quod fecerunt filii Jisraëlis, secundùm omnia, quæ præceperat Jehova Moschi, sic fecerunt.

CAP. II. *Ordo Castrorum.*

DEinde alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem dicendo:

2 Filii Jisraëlis, quisque juxta vexillum suum cum signis, secundùm domum majorum suorum, castra habento: ex adverso *procul* circa tentorium conventûs castra habento.

3 Castra habentium autem ab anteriore parte, Orientem versùs, vexillum *esto* castrorum Jehudæ per exercitus suos; cum principe filiorum Jehudæ Nachschone filio Hamminadabi;

4 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, septuagies quater mille sexcenti.

5 Qui autem castra habebunt juxta eum *sunto* tribus Jissascaris, cum principe filiorum Jissascaris Nethaneele filio Tzuharis:

6 Cujus exercitus, id est, numerati ejus, quinquagies quater mille quadringenti:

7 Et tribus Zebulunis, cum principe filiorum Zebulunis, Eliabo filio Chelonis:

8 Cujus exercitus, id est, numerati ejus, quinquagies septies mille quadringenti.

9 Omnes numerati in castris Jehudæ, centies octagies sexies mille quadringenti per exercitus suos: in prima *acie* proficiscuntor.

10 Vexillum castrorum Reübenis *esto* Meridiem versùs per exercitus suos; cum principe filiorum Reübenis Elitzure filio Schedeuris:

11 Cujus exercitus, id est, numerati ejus, quadragies sexies mille quingenti.

12 Qui autem castra habebunt juxta eum; *sunto* tribus Schimhonis, cum principe filiorum Schimhonis Schelummiele filio Tzurischaddai:

13 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quinquagies novies mille trecenti:

14 Et tribus Gadis, cum principe filiorum Gadis Eljasapho filio Rehuelis:

15 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quadragies quinquies mille sexcenti quinquaginta.

16 Omnes numerati in castris Reübenis, centies quinquagies semel mille quadringenti quinquaginta per exercitus suos: atque *hi* secundani proficiscuntor.

17 Tum proficiscetur tentorium conventûs *cum* castris Levitarum in medio *reliquorum* castrorum; sicut solent castrametari sic proficiscuntor, quisque ad latus illius ad vexilla sua.

18 Vexillum castrorum Ephrajimi per exercitus suos *esto* Occidentem versùs; cum principe filiorum Ephrajimi Elischamaho filio Hammihudis:

19 Cujus exercitus, id est, numerati illorum quadragies mille quingenti.

20 Et juxta eum tribus Menaschis; cum principe filiorum Menaschis Gamliele filio Pedah-tzuris;

21 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, tricies bis mille ducenti.

22 Et tribus Binjaminis, cum principe filiorum Binjaminis Abidane filio Gidhonis.

23 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, tricies quinquies mille quadringenti:

24 Omnes numerati in castris Ephrajimi, centies octies mille centum per exercitus suos: atque *hi* tertiani proficiscuntor.

25 Vexillum castrorum Danis *esto* Aquilonem versùs per exercitus suos; cum principe filiorum Danis Achihezere filio Hammischaddai:

26 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, sexagies bis mille septingenti.

27 Qui autem castra habebunt juxta eum, *sunto* tribus Ascheris; cum principe filiorum Ascheris Paghiele filio Hocranis:

28 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, semel & quadragies mille quingenti.

29 Et tribus Naphthali, cum principe filiorum Naphthali Achiraho filio Henanis:

30 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quinquagies ter mille quadringenti.

31 Omnes numerati in castris Danis, centies quinquagies septies mille sexcenti; in postrema *acie* proficiscuntor per vexilla sua.

32 Isti *sunt* numerati filiorum Jisraëlis secundùm domum majorum suorum: omnes numerati castrorum per exercitus suos, sexcenties ter mille quingenti quinquaginta.

33 Levitæ autem non sunt numerati inter filios Jisraëlis, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

34 Quod fecerunt filii Jisraëlis: secundùm omnia, quæ præceperat Jehova Moschi ita castrametabantur per vexilla sua, & ita proficiscebantur, quisque per familias suas, secundùm domum majorum suorum.

CAP. III. *Recensio Levitarum numero 22000. & primogenitorum, numero 22273.*

HÆc autem *sunt* generationum Aharonis & Moschis, quo die loquutus est Jehova cum Mosche ad montem Sinai.

2 Et hæc nomina filiorum Aharonis, primogenitus Nadab, deinde Abihu, Elhazar, & Ithamar;

3 Hæc, *inquam*, nomina filiorum Aharonis sacerdotum, qui uncti fuerunt; quorum consecraverat ministerium *Mosche* ad fungendum sacerdotio.

4 Sed mortuus est Nadab & Abihu coram Jehova, quum offerrent ignem extraneum coram Jehova, in deserto Sinai, & filii non essent illis: quapropter sacerdotio functus est Elhazar & Ithamar in conspectu Aharonis patris sui.

5 Alloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo:

6 Jube appropinquare tribum Levi, ut sistas

sistas eam coram Aharone sacerdote, ac ministrent ei;

7 Observéntque observationem ejus, & observationem totius coetûs coram tentorio conventûs, exercendo ministerium tabernaculi.

8 Et custodiant omnia instrumenta tentorii conventûs, *nempe* custodiam filiorum Jisraëlis; exercendo ministerium tabernaculi.

9 Dabis itaque Levitas Aharoni ac filiis ejus: hi omnino donati sunt ei è filiis Jisraëlis:

10 Aharonem verò, & filios ejus præficito, ut observent sacerdotium suum: nam quicunque extraneus accesserit; morte plectetur:

11 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

12 Ego enim, ecce assumpsi Levitas è medio filiorum Jisraëlis, loco omnis primogeniti aperientis vulvam ex filiis Jisraëlis; ut sint mei Levitæ:

13 Nam meum *est* omne primogenitum; quo die percussi omne primogenitum in terra Ægypti, sanctificavi mihi omne primogenitum in Jisraële, tam hominum, quàm jumentorum; mea sunto, ego Jehova.

14 Præterea alloquutus est Jehova Moschen in deserto Sinai, dicendo:

15 Recenseto filios Levi secundùm domum majorum suorum per familias suas: omnes mares à nato uno mense & deinceps numerato.

16 Numeravit ergo eos Mosche ex præstituto Jehovæ, quemadmodum præceptum fuerat ipsi.

17 Erant autem hi filii Levi nominibus suis, Gerschon, & Kehath, & Merari.

18 Et hæc nomina filiorum Gerschonis per familias eorum; Libni, & Schimhi:

19 Filii verò Kehathi per familias ipsorum; Hamram, & Jitzehar, Chebron, & Huzziel:

20 Filii autem Merari per familias eorum, Machli & Muschi: istæ *sunt* familiæ Levitarum, secundùm domum majorum ipsorum.

21 Gerschoni *est* familia Libnitica, & familia Schimhitica; hæ familiæ Gerschonitarum.

22 Numerati eorum in enumeratione cujusque maris à nato *uno* mense & deinceps; numerati, *inquam*, eorum, septies mille quingenti.

23 Familiæ Gerschonitarum, post tabernaculum castrametabantur, Occidentem versùs.

24 Princeps autem paternæ domûs Gerschonitarum, Eljasaph, filius Laëlis.

25 Custodia verò filiorum Gerschonis in tentorio conventûs *est* tabernaculi, & ipsius tentorii operimenti ejus cum tegumento portæ tentorii conventûs:

26 Et tapetum ocellatorum atrii, cum tegumento portæ ipsius atrii, qui *sunt* ante ipsum tabernaculum, & ante altare circumquaque, & funium illius pro toto ministerio ejus.

27 Kehatho autem familia Hamramæa, & familia Jithzeharitis, & familia Chebronitis, & familia Huzzielitica: istæ *sunt* familiæ Kehathitarum.

28 In enumeratione cujusque maris à nato *uno* mense & deinceps, *erant* octies mille sexcenti, custodientes custodiam sanctuarii:

29 Familiæ filiorum Kehathi castrametabantur ad latus tabernaculi Meridiem versùs.

30 Princeps autem domûs paternæ in familiis Kehathitarum, Elitzaphan filius Huzzielis.

31 Custodia verò horum *est* arcæ, & mensæ, & lychnuchi, & altarium; instrumentorúmque sanctuarii, quibus ministrant; & ipsum tegumentum, totúmque ministerium ejus.

32 At princeps principum ordinis Levitici, Elhazar, filius Aharonis sacerdotis: *hæc* præfectura custodientium custodiam sanctuarii.

33 Merari est familia Machlitica, & familia Muschitica: istæ *sunt* familiæ Merari:

34 Et numerati eorum in enumeratione cujusque maris, à nato *uno* mense & deinceps, *erant* sexies mille ducenti.

35 Princeps autem domûs paternæ in familiis Merari, Tzuriel filius Abichajilis: ad latus tabernaculi, castrametabatur Aquilonem versùs.

36 Præfectura verò custodiæ filiorum Merari, *est* asserum ipsorum tabernaculi, & transtillorum ejus, & columnarum ejus, ac stylobatarum ejus, & omnium instrumentorum ejus, ac totius ministerii ejus:

37 Item columnarum ipsius atrii circumquaque, & stylobatarum illarum, & paxillorum, funiúmque illarum.

38 Qui autem castrametantur ante tabernaculum ab anteriore parte, ante tentorium conventûs Orientem versùs, *sunt* Mosche & Aharon cum filiis ipsius custodientes custodiam sanctuarii pro custodia Jisraëlitarum: extraneus verò, qui accesserit, morte plectendus est.

39 Omnes numerati Levitarum, quos recensuit Mosche & Aharon, ex præstituto Jehovæ per familias ipsorum: omnes mares à nato *uno* mense & deinceps, vicies bis mille.

40 Deinde edixit Jehova Moschi, recenseto omnem primogenitum marem ex filiis Jisraëlis, à nato *uno* mense & deinceps, & collige numerum nominum illorum:

41 Et accipies Levitas mihi (ego *sum* Jehova) loco omnis primogeniti in filiis Jisraëlis; & jumenta Levitarum loco omnis primogeniti in jumentis filiorum Jisraëlis:

42 Recensente itaque Mosche, quemadmodum præceperat ei Jehova, omnem primogenitum in filiis Jisraëlis;

43 Fuerunt omnes primogeniti mares, in enumeratione nominum, à nato *uno* mense & deinceps per numeratos illorum; vicies bis mille ducenti septuaginta tres.

44 Quapropter alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

45 Accipe Levitas istos loco omnium primogenitorum in filiis Jisraëlis, & jumenta Levitarum loco jumentorum illorum, ut sint mei Levitæ, ego *sum* Jehova.

46 Quod autem ad redimendos illos, ducen-

centos septuaginta tres; qui redundant supra Levitas ex primogenitis filiorum Jisraëlis;

47 Accipies quinos siclos pro quoque capite: prout *est* siclus sacer accipito, viginti obolorum *est* siclus ille:

48 Et dabis pecuniam illam Aharoni & filiis ejus; pecuniam redemtorum, qui redundaverint inter illos.

49 Accepit itaque Mosche pecuniam illam redemtionis ab iis, qui redundabant, præter redemtos per Levitas.

50 Acceptâque à primogenitis filiorum Jisraëlis hac pecuniâ; mille trecentis sexaginta quinque siclis, prout *est* siclus sacer:

51 Dedit Mosche pecuniam redemtorum istorum Aharoni, & filiis ejus, ex præstituto Jehovæ, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

CAP. IV. *Ministerium Levitarum.*

ALoquutus etiam est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

2 Recenseto capita filiorum Kehathi inter filios Levi, secundùm familias eorum per domum majorum ipsorum,

3 A nato triginta annos & deinceps usque ad natum quinquaginta annos; omnem aptum ad obeundum hanc militiam, ad faciendum opus in tentorio conventûs.

4 Hoc *est* ministerium filiorum Kehathi in tentorio conventûs: res sancta sanctarum.

5 Priùs accedet Aharon & filii ejus, quum profectura sunt castra, & deponent velum tegumenti, quo obtegent arcam testimonii.

6 Deinde imponentes ei tegmen è pellibus melium, postquam expanderint vestem totam hyacinthinam supernè, apponent demum vectes ejus.

7 Similiter super mensam *panum* faciei expandunto vestem hyacinthinam: impositis ei scutulis ejus, & acerris, scapulísque & scutellis tegumenti; & panis jugis super eam esto.

8 Deinde expandentes super hæc vestem coccineam dibapham, tegent illam tegumento è pellibus melium: apponéntque demum vectes ejus.

9 Accipientes quoque vestem hyacinthinam tegent lychnuchum luminaris, & lucernas ejus, & forcipes ejus, & trullas ejus, & omnia vasa olearia ejus, quibus ministrare solent in eo:

10 Eóque reposito, & omnibus instrumentis ejus in tegumento è pellibus melium, imponent eum palangæ.

11 Item super altare aureum expansâ veste hyacinthinâ; tegent illud tegumento è pellibus melium; deinde apponent vectes ejus.

12 Accipient quoque omnia instrumenta ministerii, quibus ministrare solent in sanctuario, positáque in veste hyacinthinâ tegent illa tegumento è pellibus melium; sic imponent palangæ.

13 Præterea acceptis cineribus ex altari, expandent super illud vestem purpuream:

14 Et imponent ei omnia instrumenta ejus, quibus ministrare solent in eo, forcipes, fuscinulas, & palas, & crateras, omnia instrumenta altaris; expansóque super illud tegumento è pellibus melium, apponent vectes ejus.

15 Denique quum absolverit Aharon & filii ejus tegere sanctuarium, & omnia instrumenta sanctuarii, quando profectura erunt castra; postmodum accedunto filii Kehathi ad deportandum ea, sed ne attingunto ullam rem sanctam, ne moriantur: ista *sunto* onus filiorum Kehathi in tentorio conventûs.

16 Præfecturæ autem Elhazaris filii Aharonis Sacerdotis *esto* oleum luminaris, & suffitus aromaticus, & munus ipsum jugis *sacrificii*, oleúmque unctionis: *hæc* præfectura totius tabernaculi, & omnium, quæ *sunt* in eo, tum sanctuarii, tum instrumentorum ejus.

17 Alloquutus verò est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

18 Ne committite, ut exscindatur tribus, *aut ulla* familiarum Kehathitarum, è medio Levitarum.

19 Sed hoc facite eis, ut vivant ac non moriantur, quum accedent ad res sanctas sanctarum; Aharon & filii ejus advenientes collocent eos, quemque in ministerio suo & in onere suo.

20 Ut non inspiciant veniendo, quum tegunt *Sacerdotes* rem sanctam, & moriantur.

21 Alloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo:

22 Recense capita etiam ipsorum filiorum Gerschonis per domum majorum ipsorum, secundùm familias ipsorum:

23 A nato triginta annos & deinceps usque ad natum quinquaginta annos recenseto illos; omnem aptum ad obeundum militiam, ad exercendum ministerium in tentorio conventûs.

24 Hoc *esto* ministerium familiarum Gerschonitarum ministrandi, & onus *portandi*:

25 Ut portent aulæa tabernaculi, & tentorium conventûs, tegumentum ejus, & tegumentum melium, quod imponitur ei supernè; & tegmen portæ tentorii conventûs.

26 Et tapetes ocellatos atrii, & tegumentum in janua portæ atrii quod *est* ante tabernaculum, & ante altare circumquaque, & funes eorum, & omnia instrumenta ministerii eorum: & quæcunque fiunt ad illa, ut subserviant *illis*.

27 Ex præstituto Aharonis & filiorum ejus, esto ministerium totum filiorum Gerschonitarum in toto eorum onere, & in toto ministerio eorum: committetis autem eis in custodiam omnia onera ipsorum.

28 Hoc *est* ministerium familiarum filiorum Gerschonitarum in tentorio conventûs: quorum observatio *esto* in manu Ithamaris, *filii* Aharonis Sacerdotis.

29 Filios Merari; secundùm familias ipsorum, per domum majorum ipsorum recenseto.

30 A nato triginta annos & deinceps usque ad natum quinquaginta annos recenseto eos, quemque aptum ad obeundum hanc militiam, ad exercendum ministerium tentorii conventûs.

31 Hæc autem *esto* observatio oneris eorum, præter omne ministerium eorum in tento-

tentorio conventûs; *ut portent* asseres tabernaculi, & transtilla ejus, columnásque ejus, & stylobatas ejus.

32 Columnas quoque atrii circumquaque, & stylobatas earum, & paxillos earum, funes earum, cum omnibus instrumentis illorum, & cum omni ministerio eorum: nominatim autem recensetote *omnia* instrumenta observationis oneris eorum.

33 Hoc ministerium familiarum filiorum Merari, præter omne ministerium eorum in tentorio conventûs: *esto* in manu Ithamaris filii Aharonis Sacerdotis.

34 Recensuit itaque Mosche cum Aharone & principibus cœtûs filios Kehathitarum; secundùm familias ipsorum, per domum majorum ipsorum;

35 A nato triginta annos & deinceps usque ad natum quinquaginta annos; quemque ad obeundum illam militiam, ad ministerium in tentorio conventûs.

36 Fueruntque numerati eorum secundùm familias eorum, bis mille septingenti quinquaginta.

37 Hi *sunt* numerati familiarum Kehathitarum, quisque aptus ad ministrandum in tentorio conventûs: quos recensuit Mosche cum Aharone ex præstituto Jehovæ per Moschen.

38 Numerati autem filiorum Gerschonis, secundùm familias suas per domum majorum suorum.

39 A nato triginta annos & deinceps usque ad natum quinquaginta annos, quisque aptus ad obeundum illam militiam, ad ministerium in tentorio conventûs:

40 Numerati, *inquam*, eorum secundùm familias suas per domum majorum suorum, fuerunt, bis mille sexcenti triginta.

41 Hi *sunt* numerati familiarum filiorum Gerschonis, quisque aptus ad ministrandum in tentorio conventûs: quos recensuit Mosche & Aharon ex præstituto Jehovæ.

42 Numerati verò familiarum filiorum Merari; secundùm familias suas per domum majorum suorum;

43 A nato triginta annos & deinceps usque ad natum quinquaginta annos, quisque aptus ad obeundum militiam illam, ad ministerium in tentorio conventûs:

44 Numerati, *inquam*, eorum secundùm familias suas fuerunt ter mille ducenti.

45 Hi *sunt* numerati familiarum filiorum Merari; quos recensuit Mosche & Aharon, ex præstituto Jehovæ per Moschen.

46 Levitæ omnes numerati, quos recensuit Mosche cum Aharone & principibus Jisraëlis, secundùm familias suas, & per domum majorum suorum;

47 A nato triginta annos & deinceps usque ad natum quinquaginta annos, quisque aptus ad obeundum militiam *illam*, ad exercendum ministerium cultûs, & ministerium oneris in tentorio conventûs:

48 Numerati, *inquam*, eorum fuerunt, octies mille quingenti octoginta.

49 Ex præstituto Jehovæ per Moschen recensuit eos; unumquemque ad ministerium suum, & ad onus suum: & numerati ab eo *fuerunt*, quos præceperat Jehova Moschi.

CAP. V. *Mundities Castrorum, & lex Zelotypiæ.*

ALloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo:

2 Præcipe filiis Jisraëlis, ut ejiciant è castris omnem leprosum, & omnem gonorrhœâ laborantem; & omnem immundum ex cadavere.

3 Sive marem sive fœminam ejicite, extra castra ejicite eos, ut non polluant castra sua, in quorum medio ego habito.

4 Facientes ergo sic filii Jisraëlis ejecerunt eos extra castra: quemadmodum edixerat Jehova Moschi, sic fecerunt filii Jisraëlis.

5 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

6 Edic filiis Jisraëlis, quum vir aut mulier fecerint ullum ex peccatis humanis fallendo falsitate, contra Jehovam, ita ut rea sit anima illa:

7 Primùm confitebuntur quisque peccatum suum, quod fecerunt, deinde restituens reatum suum, quanti est, quintam ejus superaddet ei, dabítque illi, in quem reus est.

8 Quòd si non erit isti viro vindex ad restituendum ei reatum, reatus, qui restituitur Jehovæ, Sacerdotis *esto*, præter arietem expiationum, quo expiationem faciet pro eo.

9 Similiter omnis oblatio omnium rerum sanctificatarum à filiis Jisraëlis, quas attulerint ad *aliquem* Sacerdotem, illius esto:

10 Et cujusque res sanctificatæ, illius sunto: quod quis ulli Sacerdoti dederit, illius esto.

11 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

12 Alloquere filios Jisraëlis, ut dicas eis: quum ullius uxor declinans *ab eo* omnino fefellerit in eum *peccans*.

13 Et concumbente aliquo cum ea concubitu seminis; absconditum sit ab oculis mariti ejus, eaque dissimulaverit se, quum tamen immunda facta sit: & nemo testis fuerit contra eam, neque fuerit deprehensa:

14 Si invaserit eum affectus zelotypiæ, ita ut sit zelotypus uxoris suæ, quæ immunda facta sit; aut invaserit eum affectus zelotypiæ, ita ut zelotypus sit uxoris suæ, quamvis ipsa non sit facta immunda:

15 Tunc adducet vir ille uxorem suam ad Sacerdotem: & afferet oblationem ejus pro ea decimam Ephæ farinæ hordeaceæ: ne superfundito ei oleum, neque imponito ei thus, quia oblatio zelotypiarum est, munus monimenti revocans in memoriam iniquitatem.

16 Eámque jubens accedere Sacerdos, sistet eam coram Jehova.

17 Et accipiet Sacerdos aquam sanctam in vase fictili; & de pulvere, qui *erit* in solo tabernaculi accipiens Sacerdos indet in aquam illam:

18 Sistensque Sacerdos mulierem illam coram Jehova, reteget caput illius mulieris, & imponet manibus illius munus monimenti, *quod* munus zelotypiarum est: in manu verò Sacerdotis esto aqua illa amaritudinis, quæ maledictionem importat.

19 Et adjurans eam Sacerdos dicet mulieri,

lieri, si non concubuit ullus tecum, & si
non declinâsti *ad eum* in munditie loco
mariti tui, insons esto ab aquâ istâ amari-
tudinis, quæ maledictionem importat.
20 Sin autem tu *sic* declinâsti loco mari-
ti tui, & immunda facta es; si indiderit in
te aliquis *semen* concubitûs sui præter ma-
ritum tuum:
21 Adjurans, *inquam*, Sacerdos mulierem
illam adjuratione dirarum; dicet Sacerdos
mulieri illi, ponat te Jehova in *formulam*
dirarum & juramenti in medio populi tui:
quum reddiderit Jehova femur tuum cadi-
vum, & ventrem tuum tumidum.
22 Ingredietur itaque hæc ipsa aqua ma-
ledictionem importatura in viscera tua, ad
tumidum reddendum ventrem, & ad effi-
ciendum femur cadivum: & dicet mulier
ipsa, amen amen.
23 Deinde scribet Sacerdos diras istas in
quodam libro; & delebit eas aquâ illâ ama-
ritudinis:
24 Curabitque, ut bibat mulier illa aquam
istam amaritudinis, quæ maledictionem im-
portat: ut ingrediatur in eam aqua ista,
quæ maledictionem importat, ad amaritu-
dinem.
25 Accipiens autem Sacerdos è manu
mulieris illius munus zelotypiarum; agita-
bit munus illud coram Jehova, & offeret
illud super altare.
26 Et pugillo accepto Sacerdos de mune-
re illo suffimentum memoriale ejus adole-
bit in altari; & postea curabit, ut mulier
illa bibat aquam istam.
27 Quum enim curaverit eam bibere
aquam istam, erit si immunda facta fuerit,
fidémque omnino fefellerit in virum suum,
ut intrante in eam aquâ illâ, quæ maledi-
ctionem importat in amaritudinem, intu-
mescat venter ejus, & cadat femur ejus: sic
erit mulier illa in dirarum *formam* apud
populares suos.
28 Quòd si non immunda facta fuerit
mulier illa, sed fuerit munda, tum insons
erit, & consequetur semen.
29 Hæc *est* lex zelotypiarum: quum de-
clinaverit mulier *ad ullum* loco viri sui, ita
ut immunda facta sit:
30 Aut quum invaserit aliquem affectus
zelotypiæ ita, ut zelotypus sit uxoris suæ;
ut sistat mulierem ipsam coram Jehova, &
exequatur erga eam Sacerdos totam legem
hanc.
31 Sic insons erit vir ille ab iniquitate,
mulier verò illa feret iniquitatem suam.

CAP. VI. *Naziræatus.*

Item alloquutus est Jehova Moschen, di-
cendo:
2 Alloquere filios Jisraëlis, & edices eis:
quum vir aut mulier nuncupaverit *votum*
vovendo votum Naziræi, se Naziræum
fore Jehovæ:
3 A vino aut alio potu inebriante absti-
neto, acetum vini & acetum ullius potûs
inebriantis, ne bibito: & nullum potum è
maceratis uvis bibito, nec ullas uvas recen-
tes, aut siccas comedito.
4 Omnibus diebus Naziræatûs sui: de
nulla re, quæ fit ex vite viniferâ, vel *ipsis*
nucleis acinorum, & cute comedito.
5 Omnibus diebus voti Naziræatûs sui
novacula ne transito super caput ejus; usque
dum compleantur dies illi, quibus voverit
se Jehovæ Naziræum fore, sanctus esto, si-
nendo crescere comam, capillos capitis sui.
6 Omnibus diebus, quibus se Jehovæ
Naziræum fore voverit, ad cadaver mortui
ne accedito.
7 Propter patrem suum, aut propter ma-
trem suam, propter fratrem suum, aut pro-
pter sororem suam, ne se polluito propter
illos, quum mortui sunt: quia Naziræatum
Dei sui *gerit* in capite suo.
8 Omnibus diebus Naziræatûs sui, san-
ctus est Jehovæ.
9 Quòd si is, qui mortuus est, mortuus
fuerit juxta eum repentino casu; itaque
polluerit Naziræatum capitis ejus; tunc
radet caput suum die purgationis suæ, die
septimo radito illud:
10 Die autem octavo afferet duos turtu-
res, aut duos pullos columbæ sacerdoti, ad
portam tentorii conventûs:
11 Quorum parans sacerdos unum in pec-
catum, & alterum in holocaustum, expiatio-
nem faciet pro eo, ab eo quod peccavit circa
illud cadaver: sic sanctificabit caput illius
eo die.
12 Deinde separans Jehovæ dies Nazi-
ræatûs sui, adducet agnum anniculum in
reatum: dies autem illi priores irriti sunto,
quia pollutus fuit Naziræatus ejus.
13 Hæc autem *esto* lex Naziræi, quo tem-
pore complentur dies Naziræatûs ejus, af-
ferto istud ad portam tentorii conventûs.
14 Offeret ergo oblationem suam Jeho-
væ, agnum anniculum integrum unum in
holocaustum, & agnam unam anniculam in-
tegram in peccatum; arietémque unum in-
tegrum in *sacrificium* eucharisticum:
15 Præterea canistrum azymorum, collly-
ras è simila mistas oleo, & lagana azyma un-
cta oleo; cum munere eorum & libamini-
bus eorum:
16 Quæ offerens Sacerdos coram Jehova;
parabit peccatum ejus, & holocaustum ejus:
17 Arietem autem ipsum parabit in sa-
crificium eucharisticum Jehovæ, cum cani-
stro azymorum: similiter parabit Sacerdos
munus ejus, & libamen ejus.
18 Tunc radet Naziræus in porta tento-
rii conventûs Naziræatum capitis sui, &
acceptos capillos Naziræatûs sui imponet
igni, qui subest sacrificio eucharistico.
19 Deinde accipiens Sacerdos armum
coctum ex illo ariete, & collyram azymam
unam ex illo canistro cum lagano azymo
uno; imponet ea manibus Naziræi, post-
quam sibi raserit Naziræatum suum:
20 Et agitabit ea Sacerdos agitatione co-
ram Jehova; res sancta est pro Sacerdote,
præter pectus agitationis & armum elatio-
nis: & postmodum bibet Naziræus ille vi-
num.
21 Hæc *est* lex Naziræi, qui voverit; ob-
latio Jehovæ pro Naziræatu suo, præter id,
quod assequetur manus ejus: prout fuerit
votum ejus, quod vovit, sic facito, præter
legem Naziræatûs sui.
22 Præterea alloquutus est Jehova Mo-
schen, dicendo:
23 Alloquere Aharonem & filios ejus, di-
cendo:

cendo : sic benedicitote filiis Jisraëlis ; dicendo eis :
24 Benedicat tibi Jehova,& custodiat te:
25 Faciat Jehova, ut luceat facies sua tibi,& gratiam faciat tibi :
26 Attollat Jehova faciem suam erga te, & apponat tibi pacem.
27 Et imponentes manus filiis Jisraëlis invocabunt nomen meum : & ego benedicam eis.

CAP. VII. *Oblationes Principum Iisraëlis.*

Fuit autem, quo die absolverat Mosche erigere tabernaculum,& ungens illud sanctificaverat illud cum omnibus instrumentis ejus, & altare cum omnibus instrumentis ejus ; quum,*inquam*,unxisset ista & sanctificasset ista :
2 Ut offerrent principes Jisraëlis primarii domûs majorum suorum (hi *erant* principes tribuum, qui iidem præerant numeratis.)
3 Et adducerent oblationem suam coram Jehova,sex plaustra camerata,& duodecim boves,plaustrum unum in binos principes, & bovem unum in unumquemque,& offerrent illa ante tabernaculum.
4 Alloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo :
5 Accipe *ista* ab illis, ut sint ad exercendum ministerium tentorii conventûs ; & dabis ea Levitis, cuique prout est ministerium ejus.
6 Accipiens itaque Mosche plaustra illa, & boves,dedit ea Levitis :
7 Duo plaustra & quatuor boves dedit filiis Gerschonis, prout erat ministerium eorum :
8 Quatuor verò reliqua plaustra, & octo boves dedit filiis Merari : prout erat ministerium eorum, penes Ithamarem filium Aharonis Sacerdotem.
9 Sed filiis Kehathi non dedit,quia ministerium rei sanctæ incumbebat illis,humero laturi erant.
10 Afferebant ergo principes illi cum dedicatione altaris, quo die illud ungebatur ; afferebant, *inquam*, principes illi oblationem suam ante ipsum altare,
11 Edixit autem Jehova Moschi ; principes singuli in singulos dies oblationem suam afferunto,in dedicatione altaris.
12 Itaque fuit,qui obtulit die primo oblationem suam, Nachschon filius Hamminadabi pro tribu Jehudæ.
13 Oblatio autem ejus, scutula argentea una,centum triginta *siclorum* pondere;crater unus argenteus septuaginta siclorum, prout est siclus sacer, ambo pleni similâ mistâ oleo in munus :
14 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu :
15 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum :
16 Hircus è capris unus in peccatum :
17 In sacrificium verò eucharisticum boves duo ; arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque : hæc *fuit* oblatio Nachschonis filii Hamminadabi:
18 Die secundo obtulit Nethaneel filius Tzuharis,princeps Jissascaris:
19 Obtulit oblationem suam, scutulam argenteam unam centum triginta *siclorum* pondere, craterem unum argenteum, septuaginta siclorum, prout est siclus sacer : ambos plenos similâ oleo in munus.
20 Acerram unam decem *siclorum* aureorum plenam suffitu :
21 Juvencum unum subrumum, arietem unum,agnum unum anniculum in holocaustum :
22 Hircum è capris unum in peccatum :
23 In sacrificium verò eucharisticum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque : hæc *fuit* oblatio Nethaneelis filii Tzuharis.
24 Die tertio princeps filiorum Zebulunis,Eliab filius Chelonis.
25 Oblatio ejus ; scutula argentea una centum triginta *siclorum* pondere : crater unus argenteus septuaginta siclorum, prout est siclus sacer ; ambo pleni similâ mistâ oleo in munus :
26 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu ;
27 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum :
28 Hircus è capris unus in peccatum :
29 In sacrificium verò eucharisticum boves duo,arietes quinque,hirci quinque,agni anniculi quinque : hæc *fuit* oblatio Eliabi filii Chelonis.
30 Die quarto princeps filiorum Reübenis,Elitzur filius Schede-uris.
31 Oblatio ejus, scutula argentea una, centum triginta *siclorum* pondere, crater unus argenteus,septuaginta siclorum, prout est siclus sacer : ambo pleni similâ mistâ oleo in munus :
32 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu :
33 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum :
34 Hircus è capris unus in peccatum :
35 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque ; agni anniculi quinque : hæc *fuit* oblatio Elitzuris filii Schede-uris.
36 Die quinto princeps filiorum Schimhonis,Schelummiel filius Tzurischaddai.
37 Oblatio ejus,scutula una argentea centum triginta *siclorum* pondere ; crater unus argenteus septuaginta siclorum, prout est siclus sacer :ambo pleni similâ mistâ oleo in munus :
38 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu :
39 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum :
40 Hircus è capris unus in peccatum :
41 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque : hæc *fuit* oblatio Schelummielis filii Tzurischaddai.
42 Die sexto princeps filiorum Gadis, Eljasaph, filius Dehuelis :
43 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* pondere, crater argenteus unus,septuaginta siclorum,prout est siclus sacer : ambo pleni similâ mistâ oleo in munus.
44 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu :
45 Juvencus unus subrumus,aries unus, agnus

agnus unus anniculus in holocaustum.
46 Hircus è capris unus in peccatum :
47 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Eliasaphi filii Dehuelis.
48 Die septimo princeps filiorum Ephrajimi, Elischamah filius Hammihudis.
49 Oblatio ejus, scutula argentea una, centum triginta *siclorum* pondere ; crater unus argenteus, septuaginta siclorum, prout est siclus sacer: ambo pleni similâ mistâ oleo in munus:
50 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:
51 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum :
52 Hircus è capris unus in peccatum :
53 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Elischamahi filii Hammihudis.
54 Die octavo princeps filiorum Menaschis Gamliel filius Peda-tzuris.
55 Oblatio ejus, scutula argentea una, centum triginta *siclorum* pondere : crater unus argenteus, septuaginta siclorum, prout est siclus sacer, ambo pleni similâ mista oleo in munus.
56 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu :
57 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:
58 Hircus è capris unus in peccatum:
59 In sacrificium verò eucharisticum, boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque, hæc *fuit* oblatio Gamlielis filii Pedah-tzuris.
60 Die nono princeps filiorum Binjaminis, Abidan filius Gidhoni.
61 Oblatio ejus, scutula argentea una, centum triginta *siclorum* pondere, crater argenteus unus, septuaginta siclorum, prout est siclus sacer, ambo pleni similâ mistâ oleo in munus:
62 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu :
63 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus anniculus unus in holocaustum :
64 Hircus è capris unus in peccatum :
65 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque : hæc *fuit oblatio* Abidanis filii Gidhoni.
66 Die decimo princeps filiorum Danis, Achihezer filius Hammischaddai.
67 Oblatio ejus, scutula argentea una, centum triginta *siclorum* pondere, crater argenteus unus, septuaginta siclorum, prout est siclus sacer : ambo pleni similâ mistâ oleo in munus :
68 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu.
69 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum :
70 Hircus è capris unus in peccatum :
71 In sacrificium verò eucharisticum boves duo ; arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque : hæc *fuit* oblatio Achihezeris filii Hammischaddai.
72 Die undecimo princeps filiorum Ascheris, Paghiel filius Hocranis.
73 Oblatio ejus, scutula argentea una, centum triginta *siclorum* pondere ; crater unus argenteus, septuaginta siclorum, prout est siclus sacer : ambo pleni similâ mistâ oleo in munus.
74 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu.
75 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum :
76 Hircus è capris unus in peccatum ;
77 In sacrificium verò eucharisticum boves duo ; arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque : hæc *fuit* oblatio Paghielis filii Hocranis.
78 Die duodecimo princeps filiorum Naphthali, Achirah filius Henanis.
79 Oblatio ejus, scutula argentea una, centum triginta *siclorum* pondere ; crater argenteus unus, septuaginta siclorum, prout est siclus sacer : ambo pleni similâ mista oleo in munus :
80 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:
81 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus anniculus unus in holocaustum :
82 Hircus è capris unus in peccatum :
83 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque : hæc *fuit* oblatio Achirahi filii Henanis.
84 Hæc *est oblatio* dedicationis altaris, post diem, quo illud unctum fuit, *oblata* à principibus Jisraëlis: scutulæ argenteæ duodecim, crateres argentei duodecim, acerræ aureæ duodecim :
85 Centenûm tricenûm *siclorum* scutula argentea unaquæque, & septuagenûm crater unusquisque ; totum argentum horum vasorum, bis mille quadringenti *sicli*, prout est siclus sacer :
86 Acerræ aureæ duodecim plenæ suffitu, denûm *siclorum* unaquæque acerra, prout est siclus sacer ; totum aurum illarum acerrarum, centum viginti *sicli*.
87 Omnium boum in holocaustum *numerus*, duodecim juvenci: arietes duodecim, agni anniculi duodecim cum munere suo ; & hirci è capris duodecim in peccatum :
88 Omnium verò boum sacrificii eucharistici *numerus* viginti quatuor juvenci, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta : hæc *fuit oblatio* dedicationis altaris, postquam illud unctum fuerat.
89 Deinde quum ingrederetur Mosche in tentorium conventus, ut loqueretur cum Deo ipso, tunc audiebat vocem sermocinantem secum è superiore parte illius operculi propitiatorii, quod *erat* super arcam testimonii, è medio duorum Cherubinorum : sic alloquebatur eum.

CAP. VIII. *Consecratio Levitarum.*

ALloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo :
2 Alloquere Aharonem, ut edicas ei, quando accendes lucernas, è regione faciei lychnuchi lucem præbento septem illæ lucernæ.
3 Fecitque sic Aharon, è regione faciei lychnuchi *lucem præbituras* accendit lucernas ejus: quemadmodum præceperat Jehova Moschi.
4 Hoc autem opus lychnuchi erat continens

nens ex auro usque ad scapum ejus, usque ad calyculum ejus, opus *erat* continens: secundùm speciem illam, quam ostenderat Jehova Moschi, sic fecerat lychnuchum illum.
5 Alloquutus etiam est Jehova Moschen, dicendo:
6 Assume Levitas è medio filiorum Jisraëlis; ut purifices eos.
7 Sic autem facito eis ad purificandum eos, sparge super eos aquam expiationis: & novaculam ducentes super totam carnem suam lavabunt vestimenta sua, & purificabunt se.
8 Postea accipient juvencum subrumum cum munere ejus, similâ mistâ oleo: & juvencum alterum subrumum accipito in peccatum.
9 Jubénsque Levitas accedere ante tentorium conventûs, & congregari totum cœtum filiorum Jisraëlis;
10 Admovebis Levitas coram Jehova, & nitentur filii Jisraëlis manibus suis super ipsos Levitas:
11 Ita offeret Aharon Levitas oblatione coram Jehova *oblatos* à filiis Jisraëlis; ut sint ad exercendum ministerium Jehovæ.
12 Quum autem Levitæ nixi fuerint manibus suis super caput illorum juvencorum: para eorum unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum Jehovæ, ad expiationem faciendam pro ipsis Levitis.
13 Sic sistes Levitas coram Aharone & coram filiis ejus: offerens eos oblatione Jehovæ:
14 Et separabis Levitas ipsos è medio filiorum Jisraëlis, ut sint mei Levitæ.
15 Postmodum verò veniunto Levitæ ad ministrandum tentorio conventûs; quum purgaveris eos & obtuleris eos oblatione:
16 Nam omnino donati *sunt* mihi è medio filiorum Jisraëlis: pro omni aperiente vulvam, primogenito cujusque è filiis Jisraëlis, assumsi eos mihi:
17 Meum enim *est* omne primogenitum in filiis Jisraëlis ex homine & jumento; quo die percussi omne primogenitum in terra Ægypti, sanctificavi illa mihi:
18 Assumsi autem Levitas, pro omni primogenito, in filiis Jisraëlis.
19 Et dedi Levitas ipsos dono Aharoni & filiis ejus è medio filiorum Jisraëlis, ut exerceant ministerium filiorum Jisraëlis in tentorio conventûs, & ut sint pretium redemtionis pro filiis Jisraëlis: sic non erit in filiis Jisraëlis plaga, quum accedent filii Jisraëlis ad sanctuarium.
20 Quod fecit Mosche, & Aharon, & totus cœtus filiorum Jisraëlis Levitis: secundùm omnia, quæ præceperat Jehova Moschi *fieri* Levitis, sic fecerunt eis filii Jisraëlis.
21 Purificantes enim se Levitæ, quum lavissent vestimenta sua, obtulit eos Aharon oblatione coram Jehova; & expiationem fecit pro eis Aharon ad purgandum eos.
22 Postea demum accesserunt Levitæ ad exercendum ministerium suum in tentorio conventûs coram Aharone, & coram filiis ejus: quemadmodum præceperat Jehova Moschi de Levitis, sic fecerunt eis.
23 Alloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo:
24 Hoc *est* quod ad Levitas *pertinet*: à nato viginti quinque annos & deinceps, venito *Levita* ad militandum militiam in ministerio tentorii conventûs:
25 Ex quo verò natus fuerit quinquaginta annos, revertetur à militia hujus ministerii, ut non ministret ampliùs.
26 Attamen servito fratribus suis *obeuntibus militiam* in tentorio conventûs observando observationem, quamvis ministerium ipsi non exerceant: sic facito Levitis in observationibus eorum.

CAP. IX. *Paschæ celebratio.*

ALloquutus autem fuerat Jehova Moschen in deserto Sinai, anno secundo ab exitu eorum è terra Ægypti, mense primo, edicendo:
2 Ut celebrarent filii Jisraëlis Pascha ipsum stato suo tempore.
3 Quartodecimo die mensis istius, inter duas vesperas, id celebrate stato tempore suo; secundùm omnia statuta ejus, & secundùm omnes rationes ejus celebrate id.
4 Edixit itaque Mosche filiis Jisraëlis, ut celebrarent Pascha:
5 Et celebrantes Pascha primo *mense*, quartodecimo die ejus mensis, inter duas vesperas, in deserto Sinai; secundùm omnia, quæ præceperat Jehova Moschi, sic fecerunt filii Jisraëlis.
6 Fuerunt autem quidam, qui quum immundi essent ex cadavere hominis, non poterant celebrare Pascha die illo: quapropter appropinquârunt ante Moschen, & ante Aharonem eo ipso die.
7 Dixerúntque homines illi ei, nos immundi *sumus* ex cadavere hominis: quare subtraheremur, ne offeramus oblationem Jehovæ statuto tempore suo inter filios Jisraëlis?
8 Quibus dixit Mosche; consistite, dum audiam, quid præcepturus sit Jehova vobis.
9 Alloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo:
10 Alloquere filios Jisraëlis, dicendo; si ullus è vobis erit immundus propter cadaver, aut *ullus* è vobis, aut ex generationibus vestris in via remota fuerit: tamen celebrabit Jehovæ Pascha.
11 Mense secundo, decimoquarto die inter duas vesperas celebranto illud; cum azymis & herbis amaris comedunto illud.
12 Ne relinquunto *quicquam* ex eo usque mane, & os ne frangunto in eo: secundùm totum statutum Paschatis, celebranto illud.
13 Sed vir ille, qui *est* mundus, aut in itinere non est, si desierit celebrare Pascha, omnino exscindetur anima illa è populis suis: quia oblationem Jehovæ non obtulit stato tempore ejus, pœnam peccati sui ferto vir ille.
14 Et si habitet vobiscum peregrinus, qui celebret Pascha Jehovæ, secundùm statutum ipsius Paschatis, & secundùm rationem ejus sic celebrato; statutum idem esto vobis, tam peregrino, quàm indigenæ ipsi regionis.
15 Quo autem die erectum est tabernaculum, operuit nubes ipsa tabernaculum *interdiu*, versùs tentorium testimonii: vespere autem erat super tabernaculum, quasi species ignis usque mane.

16 Sic erat jugiter,nubes tegebat illud ;
sed specie ignis noctu.
17 Prout autem offerens se nubes illa su-
pra tentorium illud *proficiscebatur*,ita post-
modum proficiscebantur filii Jisraëlis : & in
loco, ubi residebat eadem nubes,ibi castra-
metabantur filii Jisraëlis.
18 Ex præstituto Jehovæ proficisceban-
tur filii Jisraëlis,& ex præstituto Jehovæ ca-
strametabantur : omnibus diebus , quibus
residebat illa nubes, super tabernaculum,
castra habebant :
19 Quúmque continuabat nubes illa resi-
dere super tabernaculum diebus multis ;
tum observabant filii Jisraëlis observatio-
nem Jehovæ,& non proficiscebantur :
20 Sive accideret , ut esset illa nubes die-
bus paucis super tabernaculum ; ex præsti-
tuto Jehovæ castra habebant ; & ex præ-
stituto Jehovæ proficiscebantur :
21 Sive accideret,ut esset illa nubes à ve-
spere usq; manè, postea efferens se profici-
sceretur nubes illa manè,tum proficisceban-
tur ; sive per diem & noctem,quum efferens
se proficiscebatur nubes illa, tum profici-
scebantur.
22 Sive biduo,sive mense,sive anno,prout
continuabat nubes illa residere super ipsum
tabernaculum; castra habebant filii Jisraëlis,
& non proficiscebantur: & prout efferens se
proficiscebatur illa, proficiscebantur:
23 Ex præstituto Jehovæ castra habebant,
& ex præstituto Jehovæ proficiscebantur :
observationem Jehovæ observabant ex
præstituto Jehovæ per Moschen.

CAP. X. *Usus tubarum,Castrorum ordo,& quo voto deponeretur & elevaretur Arca.*

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen,
dicendo :
2 Fac tibi duas tubas argenteas, opere
continente facito illas ; ut sint tibi ad con-
vocandum cœtum, & ad imperandum pro-
fectionem castrorum.
3 Quum clangent *Sacerdotes* illis ; tunc
congregabunt se ad te universus cœtus ad
portam tentorii conventûs :
4 Quum autem unà clanxerint ; tunc
congregabunt se ad te principes, primarii
millium Jisraëlis.
5 Quum autem clangetis fracto sono ;
tunc proficiscentur castra illa,quæ metan-
tur versùs Orientem :
6 Quúmque fracto sono clangetis se-
cundò, tunc proficiscentur castra, quæ me-
tantur meridiem versùs : fracto sono clan-
gunto in profectionibus eorum :
7 Quum verò congregabitis congrega-
tionem ; clangetis quidem, sed non edetis
fractum sonum.
8 Et filii Aharonis sacerdotes clangunto
tubis : hæc erunt vobis in statutum perpe-
tuum per generationes vestras.
9 Quum autem procedetis *ad* bellum in
regione vestra, contra oppugnatorem op-
pugnantem vos,similiter fracto sono clan-
getis tubis : & fiet vestri memoria coram
Jehova Deo vestro, ac servabimini ab ho-
stibus vestris.
10 In die quoque lætitiæ vestræ, & in
solemnitatibus vestris , & in principiis
mensium vestrorum, similiter clangetis tu-
bis illis ad holocausta vestra,& ad sacrificia
eucharistica vestra: eruntque vobis in mo-
nimentum coram Deo vestro, ego *sum* Je-
hova Deus vester.
11 Fuit autem anno secundo, mense se-
cundo, vigesimo die mensis, *ut* efferens se
nubes illa à tabernaculo testimonii *profi-
cisceretur*.
12 Itaque profecti sunt filii Jisraëlis pro-
fectionibus suis à deserto Sinai ; resedítque
nubes illa in deserto Paranis :
13 Sic profecti sunt primùm,ex præsti-
tuto Jehovæ per Moschen :
14 Nam profectum est vexillum castro-
rum filiorum Jehudæ primùm per exerci-
tus suos ; cujus exercitui præerat Nach-
schon,filius Hamminadabi :
15 Et exercitui tribui filiorum Jissascaris,
Nethaneel filius Tzuharis :
16 Exercitui verò tribui filiorum Zebu-
lunis, Eljab filius Chelonis.
17 Tum deposito tabernaculo ; profe-
cti sunt filii Gerschonis,& filii Merari feren-
tes tabernaculum.
18 Postea profectum est vexillum castro-
rum filiorum Reubenis per exercitus suos ;
cujus exercitui præerat Elitzur filius Sche-
deuris :
19 Et exercitui,tribui filiorum Schim-
honis,Schelummiel filius Tzuri schaddai :
20 Exercitui verò tribui filiorum Gadis,
Eljasaph filius Dehuelis.
21 Tunc profecti sunt Kehathitæ feren-
tes sanctuarium : ut erigerent *illi* taberna-
culum,dum hi veniebant.
22 Postea profectum est vexillum castro-
rum filiorum Ephrajimi per exercitus suos;
cujus exercitui præerat Elischamah filius
Hammihudis :
23 Et exercitui tribui filiorum Mena-
schis,Gamliel filius Peda-tzuris.
24 Exercitui verò tribui filiorum Binja-
minis, Abidam filius Gidhoni.
25 Postremò profectum est vexillum ca-
strorum filiorum Danis, extrema acies o-
mnium illorum castrorum per exercitus
suos ; cujus exercitui præerat Achihezer,
filius Hammi schaddai :
26 Et exercitui tribui filiorum Ascheris,
Paghiel filius Hocranis :
27 Exercitui verò tribui filiorum Naph-
thali,Achirah filius Henanis :
28 Hæ *erant* profectiones filiorum Jis-
raëlis per exercitus eorum, quando profi-
ciscebantur.
29 Dixerat autem Mosche Chobabo filio
Rehuelis Midjanitæ socero Moschis, pro-
fecturi sumus ad locum, de quo dixerat Je-
hova,illum dabo vobis : veni nobiscum, &
benefaciemus tibi , quia Jehova promisit
bona Jisraëli.
30 Qui dixit ei, non *jam* ibo,sed quum
ad terram meam,& ad cognationem meam
ivero.
31 Dixit verò Mosche, ne quæso deseras
nos ; quandoquidem novisti metationes
nostras in hoc deserto, erísque nobis ocu-
lorum loco.
32 Erísque,si iveris nobiscum ; quum fue-
rit bonum istud, quo benefacturus est no-
bis Jehova,ut benefaciamus tibi.
33 Profecti itaque sunt à monte Jehovæ
itinere

itinere tridui: & arca foederis Jehovæ profecta est in conspectu illorum itinere tridui explorando eis locum quietis:

34 Et nubes Jehovæ supra eos fuit quotidie, quum proficiscerentur ex castris.

35 Erat autem, quum profectura esset arca, ut diceret Mosche, surge Jehova, & dispergantur inimici tui, fugiantque osores tui à facie tua;

36 Quum verò consisteret illa, diceret, da quietem Jehova myriadibus millibus Jisraëlis.

CAP. XI. *Murmuris pœnâ plexi Iehudæi coturnicum carnes impetrant, Sanhedrin instituitur, sive collegium 70. virorum.*

Quum autem populus planè querebundi essent, malum visum est audiente Jehova: quapropter audiens Jehova accensus est ira, & exardescens in eos ignis Jehovæ consumebat, *eos qui erant*, in extremitate castrorum:

2 Sed clamante populo ad Moschen supplicavit Mosche Jehovam, & compressus est ignis ille.

3 Idcirco vocavit *quisque* nomen illius loci Tabheram, quia exarserat in eos ignis Jehovæ.

4 Convenarum quoque turba, quæ in medio ejus *erat*, graviter concupiverunt; quare rursus fleverunt etiam filii Jisraëlis dicentes: o *si* quis daret nobis comedendam carnem!

5 Recordamur piscium, quos edebamus in Ægypto gratis, cucumerum, & peponum, & porrorum, & cæparum, & alliorum.

6 Et nunc anima nostra arida *est*, nihil quicquam *est*, tantùm man ob oculos nostros.

7 (Man autem ut semen coriandri erat, & color ejus ut color bdellii.

8 Ibantes populus colligebant ac molebant molis, aut tundebant tudicula, coquebántque in cacabo, aut conficiebant ex eo placentas subcineritias: erátque sapor ejus tanquam sapor humoris præstantissimi ex oleo.

9 Et quum descenderet ros super castra noctu, descendebat cum eo.)

10 Audivit ergo Mosche populum ipsum flentem per familias suas, quemque ad portam tentorii ipsius, quare accensa est ira Jehovæ valde, & in oculis Moschis malum visum est.

11 Dixit itaque Mosche Jehovæ, quare malo affecisti servum tuum? & quare non inveni gratiam in oculis tuis, quòd imposuisti onus huius populi totius mihi?

12 An ego concepi totum populum hunc? an ego peperi illum; quod dicis mihi, exporta eum in sinu tuo, quemadmodum portat nutricius lactentem, ad illam terram, quam juramento promisisti majoribus ejus?

13 Unde mihi *esset* caro, quam dem toti populo huic? nam flent adversus me dicendo, da nobis carnem, ut comedamus:

14 Non possum ego solus ferre *onus* totius populi hujus, nam grave hoc *est* supra me.

15 Quòd si tu sic facturus es mihi, occide me jam, occide, si inveni gratiam in oculis tuis: & ne videam malum meum.

16 Dixit ergo Jehova Moschi, congrega mihi septuaginta viros è Senioribus Jisraëlis; quos nôsti esse seniores populi & moderatores ejus: & assumptos *adducito* eos ad tentorium conventûs, ut sistant se ibi tecum.

17 Tunc descendens loquar tecum ibi; & seponam de spiritu, qui *est* super te, ponámque in eis: sic portabunt tecum onus populi, neque portabis tu solus.

18 Populo autem edicito, parate vos in crastinum, ut comedatis carnem; quia flevistis, audiente Jehova, dicendo, o *si* quis daret nobis comedendam carnem, nam bene *erat* nobis in Ægypto: dabit igitur vobis Jehova carnem & comedetis.

19 Non uno die comedetis, neque biduo: imò non quinque diebus, neque decem diebus, neque viginti diebus.

20 Usque ad plenum mensem *comedetis*, usque dum exeat è naso vestro, & sit vobis in ejectamentum, propterea quòd sprevistis Jehovam: qui *est* in medio vestri, & flevistis coram illo, dicendo, quare jam exivimus ex Ægypto?

21 Dicente verò Mosche; sexcenties mille peditum *est* populus hic in cujus medio ego *sum*: & tu dicis, carnem daturus sum eis, ut comedant mensem plenum:

22 An greges & armenta jugulabuntur eis, ut satis sit eis? an omnes pisces maris congregabuntur eis, ut *satis* sit eis?

23 Dixit Jehova Moschi, an manus Jehovæ curta esset? jam videbis utrum eventurum sit tibi verbum meum, necne.

24 Egressus itaque Mosche eloquutus est ad populum verba Jehovæ; & congregavit septuaginta viros è Senioribus populi, quos statit circa tentorium *conventûs*.

25 Tum descendens Jehova in nube illa alloquutus est eum; & seponens de illo spiritu, qui *erat* super eum, indidit septuaginta illis viris senioribus: fuítque quum resideret super eos spiritus ille, ut *tum* prophetarent, & non ampliùs.

26 Remanserant autem duo viri in castris, quorum uni nomen *erat* Eldad; nomen verò alteri Medad, super quos resedit quoque spiritus ille, quia ipsi *erant* inter conscriptos, quamvis non prodiissent ad tentorium: sic prophetârunt in castris.

27 Quare cucurrit puer & renunciavit Moschi dicens, Eldad & Medad prophetant in castris.

28 Respondens verò Jehoschuah filius Nunis minister Moschis à juventute sua, dixit; domine mi Mosche, cohibe eos.

29 Cui dixit Mosche, an invides tu meâ causâ; atqui utinam totus populus Jehovæ *essent* prophetæ, indente Jehovâ spiritum suum illis.

30 Postea recepit se Mosche ad castra, cum Senioribus Jisraëlis.

31 Tum ventus profectus à Jehova abripuit coturnices à mari; & dissevit ad castra, quasi itinere unius diei hinc, & quasi itinere unius diei illinc circa castra: ídque ad duos cubitos in superficie terræ.

32 Surgensque populus toto die illo, & totâ nocte illa, & toto die postero collegerunt coturnices, qui minimum, decem acervos collegit: & compositè expande-

runt eas sibi circa castra.

33 Earum caro erat adhuc inter dentes illorum, nondum exesa erat; quum ira Jehovæ accensa est in populum, & percussit Jehova populum plaga magna valde.

34 Quamobrem vocavit quisque nomen loci illius Kibrothas-thaavæ, quia ibi sepeliverunt populum, eos, qui concupierant.

35 Kibrothis-thaava profecti sunt populus Chatzerothas; & substiterunt Chatzerothis.

CAP. XII. *Mirjam à lepra sanatur.*

NAm obloquuta est Miriam cum Aharone contra Moschen, propter uxorem illam Cuschidem, quam duxerat; quòd uxorem Cuschidem duxisset:

2 Ac dixerunt, an tantummodo per Moschen loquutus est Jehova? nònne etiam per nos loquutus est? quod audivit Jehova:

3 Vir autem ille Mosche mansuetus erat valde: præ omnibus hominibus, qui *erant* in superficie terræ.

4 Quapropter edixit Jehova repentè Moschi, & Aharoni, & Mirjam, prodite vos tres ad tentorium conventus; & prodierunt ipsi tres.

5 Tum descendens Jehova in columna nubis, substitit *ad* portam ipsius tentorii: Quumque vocasset Aharonem & Mirjam prodierunt ambo.

6 Quibus dixit, audite nunc verba mea, si *est* Propheta ex vobis, per visionem me ipsum Jehovam notum facio ei, *aut* per somnium alloquor eum:

7 Non sic servus meus Mosche, qui *est* in totâ domo meâ fidelis:

8 In os alloquor eum, adeò ut speciem, similitudinémque Jehovæ intueatur, ac non per ænigmata: quare igitur non timuistis obloqui contra servum meum, contra Moschen:

9 Accensa itaque est in eos ira Jehovæ, & abiit.

10 Simul ac verò nubes illa recessit à superiore parte tentorii, ecce Mirjam leprosa *erat, alba* sicut nix: cúmque respexisset Aharon ad Mirjam, ecce leprosa *erat.*

11 Quamobrem dixit Aharon Moschi: *attende* ad me domine mi, ne quæso imponas nobis peccati pœnam, quo stultè egimus, & quo peccavimus:

12 Ne quæso sit *Mirjam* similis mortuo; cujus dimidiata caro exesa est, quum egreditur ex utero matris suæ.

13 Inclamante ergo Mosche Jehovam, dicendo; *Deus* fortis quæso sana nunc eam:

14 Edixit Jehova Moschi, si pater ejus sputum inspuisset in faciem ejus, annon rubore suffusa esset septem dies? secluditor septem dies extra castra, & postmodum aggregabitur.

15 Seclusa est itaque Mirjam extra castra septem dies, ideo populus non est profectus donec aggregaretur Mirjam. *Cap. XIII.*

16 Posteà verò profecti populus Chatzerothis, castrametati sunt in deserto Paranis.

CAP. XIII. *Exploratores mittuntur in terram promissam,*

POstea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Mitte tibi viros, qui explorent terram Cenahanis, quam ego daturus sum filiis Jisraëlis, virum unum pro unaquaque tribu majorum suorum mittite, quemque principem inter eos.

3 Misit itaque illos Mosche à deserto Paranis ex præstituto Jehovæ: omnes viri illi, primarii filiorum Jisraëlis erant.

4 Hæc autem *sunt* nomina illorum: pro tribu Reubenis, Schammuah filius Zaccuris.

5 Pro tribu Schimhonis, Scaphat filius Chori.

6 Pro tribu Jehudæ, Caleb filius Jephunnæ:

7 Pro tribu Jissascaris Jigeal filius Josephi.

8 Pro tribu Ephrajimi, Hoscheah filius Nunis:

9 Pro tribu Binjaminis, Palti filius Raphu.

10 Pro tribu Zebulunis, Gaddiel filius Sodi:

11 De tribu Josephi, pro tribu Menaschis, Gaddi filius Susi:

12 Pro tribu Danis, Hammiel filius Gemalli:

13 Pro tribu Ascheris, Sethur filius Micaëlis:

14 Pro tribu Naphthali, Nachbi filius Vophsi:

15 Pro tribu Gadis, Geüel filius Maci.

16 Hæc *sunt* nomina virorum illorum, quos misit Mosche ad explorandum terram illam: appellabat autem Mosche Hoscheham filium Nunis, Jehoschuham.

17 Mittens ergo eos Mosche ad explorandum terram Cenahanis, edixit eis; ascendite hac meridianâ plagâ, & conscendetis istum montem:

18 Ut consideretis terram illam, qualis sit: tum populum, qui habitat in ea, utrum fortis sit, an debilis, utrum paucus sit, an multus:

19 Tum qualis sit ea terra, in qua habitat, utrum bona sit, an mala; id est, quales civitates illæ, in quibus habitat, utrum in castris, an in munitis locis:

20 Rursus qualis *sit* ipsa terra, utrum pinguis sit, an macilenta; utrum sint in ea arbores, necne; confirmetisque vos, ut accipiatis de fructu illius terræ: dies autem illi dies erant præcocium uvarum.

21 Ascendentes igitur exploraverunt terram illam à deserto Sinis Rechobum usque, quâ venis Chamatham.

22 Ascenderunt enim per meridianam plagam, & venit *Caleb* Chebronem usque; ubi erant Achinam, Scheschai, & Thalmai nati ex Hanako: Chebron autem exstructa fuerat septem annis ante Tzohanem Ægypti.

23 Deinde pervenerunt usque ad vallem Escholis, unde exciso uno palmite cum botro uvarum, deportaverunt eum palangâ duobus *hominibus*: similiter ex malogranatis & ficubus eius *terræ.*

24 Locum illum vocavit *quisque* vallem Escholis; propter botrum illum, quem exciderunt inde filii Jisraëlis.

25 Reversi autem sunt ab exploratione illius terræ, exactis quadraginta diebus.

26 Et abeuntes pervenerunt ad Moschen, & ad

& ad Aharonem, & ad totum cœtum filiorum Jisraëlis, versùs desertum Paranis in Kadeschum, & relato illis ac toti cœtui negotio, ostenderunt eis fructum illius terræ.

27 Narrantes itaque ei dixerunt; pervenimus ad terram illam, quo miseras nos: & certè affluens est lacte & melle, atque hic est fructus ejus.

28 Nisi quòd robustus *est* populus, qui habitat in ea terra; & civitates ipsas munitas magnis valde, etiamque natos ex Hanako vidimus ibi.

29 Hamalek habitat in regione australi, Chitthæus verò Jebusæus & Emoræus habitat in ipso monte, & Cenahanæus habitat ad mare & ad ripam Jardenis.

30 Et quamvis compesceret Caleb populum *venientem* ad Moschen (dicebat enim, imò ascendamus, ut hæreditario jure possideamus eam: nam omnino prævalebimus adversùs eam.)

31 Tamen alii viri, qui ascenderant cum eo, dicebant; non prævalebimus ascendendo ad istum populum; nam fortior est nobis:

32 Et induxerunt famam malam de terra illa, quam exploraverant, in filios Jisraëlis, dicendo: terra illa, per quam transivimus ad explorandum eam, terra est, quæ consumit habitatores suos, & totus ille populus, quem vidimus in ea, homines *sunt* proceri.

33 Præterea ibi vidimus gigantes filios Hanaki; qui superant reliquos gigantes, ita ut *videremur* in oculis nostris *esse* ut cicadæ, & sic essemus in oculis eorum.

CAP. XIV. *Populo murmurante Jehoschuah & Caleb perstant in pietate, feruntque illius præmium amplissimum.*

QUâ famâ acceptâ totus cœtus ediderunt vocem suam, fleverúntque populus nocte illâ.

2 Et murmurârunt contra Moschen & contra Aharonem omnes filii Jisraëlis: dicebant enim eis totus cœtus, utinam mortui essemus in terra Ægypti, aut in deserto hoc utinam moreremur.

3 Nam quorsum Jehova adducit nos in terram istam? ut cadamus gladio? *quorsum* uxores nostræ & parvuli nostri sint prædæ? annon meliùs esset nobis redire in Ægyptum?

4 Dicebántque alter alteri; constituamus ducem, & revertamur in Ægyptum.

5 Tum prociderunt Mosche & Aharon super faciem suam, coram tota congregatione cœtus filiorum Jisraëlis.

6 Jehoschuah verò filius Nunis, & Caleb filius Jephunnæ: ex illis, qui exploraverant terram, lacerârunt vestimenta sua:

7 Et alloquuti sunt totum cœtum filiorum Jisraëlis, dicendo; terra, per quam transivimus ad explorandum eam, terra *est* perquàm optima.

8 Si delectatur nobis Jehova, introducet quoque nos in terram istam, & dabit eam nobis terram, quæ *est* affluens lacte & melle.

9 Tantummodo contra Jehovam ne rebellate; præterea vos, ne timete populum istius terræ nam cibus noster sunt: recessit umbraculum eorum ab eis, & Jehova *est* nobiscum, ne timete eos.

10 Tunc colloquebantur totus cœtus, ut obruerent eos lapidibus: sed gloria Jehovæ apparuit in tentorio conventûs, omnibus filiis Jisraëlis:

11 Dixítque Jehova Moschi; quousque contemtim provocabunt me populus hic? & quousque non credent in me ad omnia illa signa, quæ feci in medio ejus?

12 Percutiam eum peste, & dispellam eum, te autem efficiam in gentem magnam, & robustiorem hac.

13 Dixit verò Mosche Jehovæ, atqui audirent Ægyptii, è quorum medio fecisti virtute tuâ, ut ascenderet hic populus;

14 Ac dicerent cum habitatore istius terræ, (audiverunt *enim* te Jehovam *esse* in medio populi hujus; quia tu Jehova oculo conspiciendus appares, quod nubes tua residet super eos, ac in columna nubis antecedis eos interdiu, & in columna ignis noctu.)

15 Si, *inquam*, morte afficeres populum hunc, omnes ad unum loquerentur gentes istæ, quæ audiverunt famam tuam, dicendo:

16 Propterea quòd non poterat Jehova introducere populum hunc in terram illam, quam juramento promiserat eis, ideo jugulavit eos in hoc deserto.

17 Nunc igitur magnificetur quæso virtus Domini, quemadmodum pronunciâsti, dicendo:

18 Jehova *est* longanimis, & multus benignitate, condonans iniquitatem & defectionem; qui prorsus non absolvit *sontem*, visitans iniquitatem patrum in filios, in nepotes & in abnepotes:

19 Condona quæso iniquitatem populi hujus pro magnitudine benignitatis tuæ, & prout condonâsti populo huic ab Ægypto huc usque.

20 Cui dixit Jehova, condono secundùm verbum tuum:

21 Veruntamen *ne* vivam ego, aut impleatur gloriâ Jehovæ tota terra:

22 Quia omnes isti homines, qui viderunt gloriam meam & signa mea, quæ feci in Ægypto & in deserto hoc; tentârunt me jam decies, & non auscultârunt voci meæ;

23 Si viderint terram illam, quam juramento promisi patribus eorum: *nulli inquam*, qui provocaverunt me, videbunt eam.

24 At servum meum Calebum, quia fuit spiritus alius cum eo, & plenè sequutus est me; ideo inducam ipsum in terram, in quam venerat, & semen ejus hæreditario jure possidebit eam.

25 Sed Hamalekita & Cenahanæus consistit in ista valle: cras revertimini, & vestro bono proficiscimini in desertum; via *ad* mare algosum.

26 Deinde alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

27 Quousque cœtum istum malum eorum, qui *sunt* murmuratores adversùm me, obmurmurationes filiorum Jisraëlis, quibus murmurant contra me, audivero?

28 Dicito eis, *ne* vivam ego, dictum Jehovæ, nisi quemadmodum loquuti estis audiente me, ita fecero vobis:

29 *Nisi* in deserto hoc ciderint cadavera vestra, & omnes numerati vestri in toto numero vestro à nato viginti annos & dein-

deinceps; qui murmurâstis adversûm me:
30 Si vos ingressuri estis terram, in qua *juravi*, tollens manum meam, me collocaturum vos, præter Calebum filium Jephunnæ, & Jehoschuham filium Nunis.
31 Parvulos autem vestros, de quibus dixistis, prædæ erunt; utique introducam ipsos, ut fruantur eâ terrâ, quam sprevistis:
32 Cadavera ergo vestra, vestra, *inquam*, cadent in hoc deserto.
33 Filii verò vestri pascentes in deserto quadraginta annos, ferent pœnam scortationum vestrarum, donec deficiant cadavera vestra in deserto.
34 Pro numero dierum, quibus explorâstis terram, quadraginta dierum; unoquoque die in annum *verso*, feretis pœnam iniquitatum vestrarum quadraginta annos: ut cognoscatis abruptionem meam.
35 Ego Jehova loquutus sum; *mentior* nisi hoc fecero toti cœtui malo isti, qui congregati fuerunt contra me, in deserto isto deficient, & ibidem morientur.
36 Quamobrem viri illi, quos miserat Mosche ad explorandum terram, propterea quòd reversi, ad murmurandum incitârunt contra eum totum cœtum, inducendo famam malam de terra illa:
37 Viri *inquam* illi, qui induxerunt famam de terra illa malam, mortui sunt plagâ illâ coram Jehova.
38 Jehoschuah verò filius Nunis & Caleb filius Jephunnæ, vivi remanserunt ex viris illis, qui iverant ad explorandum terram illam.
39 Quum itaque eloqueretur Mosche omnia verba illa apud omnes filios Jisraëlis, luxerunt populus valde.
40 Deinde manè surrexerunt, ut ascenderent verticem illius montis, dicendo: præstò sumus, ut ascendamus in locum illum, de quo dixerat Jehova, nam peccavimus.
41 Sed dixit Mosche, quare jam transgredimini vos præstitutum Jehovæ? atqui hoc non succedet.
42 Ne ascenditote; nam non *erit* Jehova in medio vestri, ut non afficiamini plagâ coram hostibus vestris.
43 HamaleKita enim, & Cenahanæus ibi *est* ante vos, cujus gladio caderetis: quandoquidem aversi estis à sequendo Jehovam, neque futurus est Jehova vobiscum.
44 Nihilominus contenderunt in altum, ut ascenderent verticem illius montis: sed arca fœderis Jehovæ & Mosche non discesserunt è medio castrorum.
45 Quapropter descendit HamaleKita, & Cenahanæus, qui consistebat in monte illo, & percutientes contuderunt eos Chormam usque.

CAP. XV. *Ingressis terram, quæ sacrificia offerenda. Lapidatur, qui Sabbathum profanârat.*

POstea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:
2 Alloquere filios Jisraëlis, edicens eis; quum perveneritis in terram habitationum vestrarum, quam ego daturus sum vobis;
3 Si feceritis igne absumendum Jehovæ holocaustum, aut sacrificium, nuncupando votum, aut in voluntaria oblatione, aut in solemnitatibus vestris; parando odorem gratum Jehovæ ex armento, aut ex grege:
4 Tunc qui offert oblationem suam, afferet Jehovæ in munus decimam *Epha* similæ commistam olei quartâ hinis;
5 Et vini in libamen quartam hinis, parabis in holocausto, aut in sacrificio, pro unoquoque agno.
6 Aut pro ariete parabis munus similæ duas decimas, mistæ olei tertiâ hinis;
7 Et vini in libamen tertiam hinis, offeres odorem gratum Jehovæ.
8 Quod si parabis juvencum subrumum in holocaustum, aut sacrificium; nuncupando votum aut eucharisticum Jehovæ;
9 Tunc offeret cum *juvenco* subrumo munus, tres decimas *Epha* similæ, mistæ olei dimidio hinis:
10 Et vini offeres in libamen dimidium hinem, igne absumendum odoris grati Jehovæ.
11 Sic fiat in bovem unumquemque, aut in arietem unumquemque, aut in parvam pecudem ex ovibus, aut ex capris.
12 Pro numero, quem parabitis, sic facitote in unumquemque, pro numero eorum.
13 Omnis indigena sic parato ista, offerendo igne absumendum odoris grati Jehovæ.
14 Similiter si peregrinetur apud vos peregrinus, aut inquilinus in generationibus vestris, qui paret igne absumendum odoris grati Jehovæ, quemadmodum facturi estis, ita facito.
15 O congregatio, vobis & peregrino, qui peregrinatur *apud vos*, statutum idem *esto*: statuto perpetuo per generationes vestras, ut vos, ita peregrinus erit coram Jehova.
16 Lex eadem & ratio eadem esto vobis; & peregrino, qui peregrinatur apud vos.
17 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:
18 Alloquere filios Jisraëlis, edicens eis; quum perveneritis in terram illam, quò ego sum introducturus vos:
19 Tum erit comedentibus vobis de pane illius terræ, ut offeratis oblationem Jehovæ.
20 Primitias cujusque massæ vestræ, colyram offerte in oblationem; sicut oblationem ex area, sic offerte illam.
21 Ex primitiis cujusque massæ vestræ, date oblationem Jehovæ, per generationes vestras.
22 Quum autem errabitis, non facientes omnia mandata ista, quæ eloquutus est Jehova Moschi:
23 Omnia, *inquam*, quæ præcepit vobis Jehova per Moschen; ex quo die præcepit *illa* Jehova, & deinceps per generationes vestras;
24 Tum erit, si non animadvertente ipso cœtu commissum est *illud* per errorem, ut parent totus ille cœtus juvencum subrumum unum in holocaustum, in odorem gratum Jehovæ, & munus libaménque ejus pro ratione ejus; præterea hircum lactentem unum in peccatum.
25 Et expiationem faciet sacerdos pro unoquoque cœtu filiorum Jisraëlis, ut condonetur eis, quia error est, & ipsi oblationem

nem suam igne absumendum Jehovæ; peccatúmque suum adduxerunt coram Jehova pro errore suo ;
26 Hoc condonabitur cuique cœtui filiorum Jisraëlis,& peregrino,qui peregrinatur inter eos ; quia toti illi populo *accidit* per errorem :
27 Quòd si anima una peccaverit per errorem,ea adferet capram anniculam in peccatum :
28 Et expiationem faciet sacerdos pro anima, quæ erravit peccato per errorem coram Jehova ; expiando pro ea ; sic condonabitur ei.
29 Indigenæ ex filiis Jisraëlis, & peregrino, qui peregrinatur inter eos : lex eadem esto vobis pro committente *peccatum* per errorem.
30 Anima verò illa,quæ commiserit elatâ manu,*sive* ex indigenis, sive ex peregrinis, Jehovam afficit iste probro : omnino exscindetur anima illa è medio populi sui.
31 Quia verbum Jehovæ sprevit, & mandatum ejus irritum fecit,omnino exscinditor anima illa,iniquitas ejus in ea *est*.
32 Quum autem essent filii Jisraëlis in deserto illo,invenerunt quendam colligentem ligna in die sabbathi :
33 Quem adducentes ii, qui invenerant illum colligentem ligna ad Moschen, & ad Aharonem,& ad totum cœtum ;
34 Posuerunt eum in custodia ; quia non fuerat declaratum, quid faciendum esset ei.
35 Edixit autem Jehova Moschi, omnino morte afficitor vir ille ; obruito eum lapidibus totus cœtus extra castra.
36 Educentes itaque totus cœtus illum extra castra, obruerunt eum lapidibus ita, ut moreretur ; quemadmodum præceperat Jehova Moschi.
37 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo :
38 Alloquere filios Jisraëlis & edic eis, ut faciant sibi peniculamentum in oris vestimentorum suorum per generationes suas; & adhibeant peniculamento ipsius oræ filum hyacinthinum.
39 Erit autem vobis peniculamentum,ut videntes illud recordemini omnium mandatorum Jehovæ, & faciatis ea ; ac non attentâ observatione sequamini animum vestrum & oculos vestros, quæ vos sequentes scortamini.
40 Ut,*inquam*, recordemini, & faciatis omnia mandata mea ; & sitis sancti Deo vestro.
41 Ego Jehova Deus vester,qui eduxi vos è terra Ægypti,ut sim vobis Deus,sum Jehova Deus vester.

CAP. XVI. *Seditio Korach, Dathan, & Abiram, aliorúmque 14700 murmur divinitus puniuntur.*

ASsumsit autem *homines* Korach filius Jitzeharis, filii Kehathi filii Levi, similiter Dathan & Abiram, filii Eliabi, & On filius Pelethi,filii Reubenis.
2 Et insurgentes stiterunt sese coram Mosche, *Korach* & homines ex filiis Jisraëlis ducenti quinquaginta, principes cœtûs, convocati è cœtu,homines celebres.
3 Et congregantes se adversûs Moschen & adversûs Aharonem, dixerunt eis, satis esto vobis ; nam totus hic cœtus ; hi omnes sunt sancti, & inter eos *est* Jehova : quare ergo effertis vos super congregationem Jehovæ ?
4 Quo audito Mosche procidit in faciem suam :
5 Deinde alloquutus est Korachum & totum cœtum ejus, dicendo ; manè, *quum illuxerit*,planè notum faciet Jehova eum,qui ipsius *est*,& qui sanctus *est*,& quem admovit ad se : nam eum, quem elegerit, admovebit ad se.
6 Hoc facite, sumite vobis thuribula, Korach cum toto cœtu suo :
7 Et indite eis ignem,& imponite eis thus coram Jehova cras ; erítque is, quem elegerit Jehova,ille ipse sanctus : satis esto vobis,filii Levi.
8 Dixit verò Mosche Koracho, audite nunc filii Levi :
9 An parva res *est* præ vobis,quòd separavit Deus Jisraëlis vos à cœtu Jisraëlis, admovendo vos ad se ; ut exerceatis ministerium tabernaculi Jehovæ, stantes coram hoc cœtu pro ministerio eorum ;
10 Postquam admovit te, & omnes fratres tuos filios Levi tecum, & quæretis etiam sacerdotium ?
11 Idcirco tu & totus cœtus tuus *ii estis*, qui congregatis vos adversûs Jehovam : Aharon verò quid *est*,quòd murmuratis contra eum ?
12 Quum autem misisset Mosche vocatum Dathanem & Abiramum filios Eliabi ; dixerunt,non ascendemus :
13 An parùm est, quòd fecisti, ut ascenderemus è terra affluente lacte & melle, ad morte afficiendum nos in isto deserto, quòd & indesinenter imperium tibi assumis in nos ;
14 Et non introduxisti nos in terram affluentem lacte & melle,nec dedisti nobis possessionem agri aut vineæ?an oculos istorum hominum fodies ? non ascendemus.
15 Tum accensus irâ Mosche valde,dixit Jehovæ ; ne respicito ad munus eorum : ne asinum quidem ullius ex eis usurpavi, neque malo affeci ullum ex eis.
16 Edixítque Mosche Koracho, tu & totus cœtus tuus esto coram Jehova, tu, *inquam*,& illi cum Aharone cras :
17 Et accipite quisque thuribulum suum, ut indito illis suffitu admoveatis coram Jehova quisque thuribulum suum ; ducenta quinquaginta thuribula : tu quoque & Aharon quisque thuribulum suum.
18 Acceperunt igitur quisque thuribulum suum, & indito eis igne, imposuerunt eis suffitum ; constiterúntque ad portam tentorii conventûs cum Mosche & Aharone.
19 Ut autem congregavit contra eos Korach totum cœtum suum ad portam tentorii conventûs,apparuit gloria Jehovæ toti cœtui.
20 Et alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem,dicendo ;
21 Separate vos è medio cœtûs hujus, ut consumam eos momento.
22 Qui procidentes in faciem suam dixerunt ; *Deus* fortis Deus spirituum, Deus omnis

mnis carnis: hic vir unus peccaverit, & contra totum hunc cœtum efferveſces ?

23 Iterum alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

24 Alloquere cœtum dicendo; recedite à circuitu tabernaculi Korachi, Dathanis, & Abirami.

25 Surgens itaque Moſche ivit Dathanem & Abiramum verſùs; ſequentibus eum Senioribus Jiſraëlis.

26 Et alloquutus eſt cœtum, dicendo; recedite nunc à tentoriis iſtorum improborum hominum, & ne attingite quicquam, quod illorum *ſit*: ne conſumamini in omnibus pœnis eorum.

27 Itaque receperunt ſe *filii Jiſraëlis* à tabernaculo Korachi, Dathanis, & Abirami circumquaque; Dathan verò & Abiram egreſſi ſtabant quiſque in oſtio tentorii ſui cum uxoribus ſuis, filiíſque ſuis, & parvulis ſuis.

28 Quibus dixit Moſche: hac *re* cognoſcetis Jehovam miſiſſe me ad faciendum omnia opera iſta; non autem ex me *facere ea*.

29 Si ut moriuntur omnes *reliqui* homines, morientur iſti, & animadverſione omnium *reliquorum* hominum animadvertetur in eos: ne Jehova miſerit me.

30 Sin autem aliquid novi patrabit Jehova, & aperiens humus os ſuum abſorbebit eos cum omnibus, quæ eorum *ſunt*, deſcendentque vivi in ſepulchrum, tunc cognoſcetis homines iſtos contemtim provocâſſe Jehovam.

31 Fuit ergo, quum abſolveret eloqui omnia verba hæc, ut finderetur humus, quæ ſuberat illis;

32 Et aperiens terra os ſuum abſorberet eos, & domos eorum; omnes etiam homines, qui *erant* Korachi, & omnes facultates ejus.

33 Ita deſcenderunt illi cum omnibus, quæ ipſorum *erant* vivi in ſepulchrum: & operiente eos terrâ, perierunt è medio congregationis.

34 Omnes, verò Jiſraëlitæ, qui *erant* circa illos; fugerunt ad vocem illorum: dicebant enim, *videndum* ne abſorbeat nos terra.

35 Præterea ignis egreſſus eſt à Jehova, & abſumpſit ducentos quinquaginta illos viros, qui offerebant ſuffitum.

CAP. XVII. *Virga florens Aharonis.*

TUm alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2 Edic Elhazari filio Aharonis Sacerdotis, ut tollat thuribula iſta è medio incendii, ignem verò eorum diſperge illuc; ſancta enim ſunt.

3 Ex thuribulis iſtorum, qui peccatores *fuerunt* in animas ſuas, ut faciant ductiles laminas obducendas altari, quia admoverunt illa coram Jehova, ut ſancta eſſent: & ſunto Jiſraëlitis ſigno.

4 Aſſumpſit itaque Elhazar ſacerdos thuribula illa ærea, quæ admoverant ii, qui fuerunt exuſti, deduxerúntque ea, obducenda altari.

5 In monimentum filiis Jiſraëlis, ne accedat quiſquam extraneus, qui ex ſemine Aharonis non *eſt*, ad adolendum ſuffitum coram Jehova; ut non ſit ſicut Korach, & ſicut cœtus ejus, quemadmodum edixerat Jehova ipſi per Moſchen.

6 Sed murmurârunt totus cœtus filiorum Jiſraëlis poſtridie contra Moſchen, & contra Aharonem, dicendo; vos morte affeciſtis populum Jehovæ:

7 Fuítque congregato cœtu contra Moſchen & contra Aharonem, ac reſpicientibus ad tentorium conventûs, ut ecce operiret illud nubes ipſa: apparebat enim gloria Jehovæ.

8 Venit ergo Moſche & Aharon ante tentorium conventûs.

9 Et alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

10 Recedite è medio hujus cœtûs, ut abſumam eos momento: *hi* verò prociderunt in faciem ſuam.

11 Edixítque Moſchi & Aharoni, accipe thuribulum, inditóque ei igne ex altari, & impoſito thure, fac, ut cito percurrat cœtum, & expiationem fac pro eis: exivit enim fervens ira à facie Jehovæ, *jam* incepit ipſa plaga.

12 Quo accepto Aharon, quemadmodum edixerat Moſche, quum accurreret in medium cœtûs, ecce inceperat plaga illa in populo: quamobrem indidit *Aharon* ſuffitum, & expiationem fecit pro populo:

13 Stetítque inter mortuos & vivos: ſic cohibita eſt plaga illa.

14 Fuerunt autem, qui mortui ſunt iſtâ plagâ, quater decies mille ſeptingenti; præter mortuos ob negotium Korachi.

15 Deinde reverſo Aharone ad Moſchen verſùs portam tentorii conventûs, quum plaga jam cohibita eſſet: *Caput XVII.*

16 Alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

17 Alloquere filios Jiſraëlis, & accipe ab eis ſingulas virgas pro paterna familia ab omnibus ducibus eorum, ſecundùm paternam familiam ſuam, duodecim virgas, cujuſque nomen inſcribito virgæ ejus.

18 Nomen verò Aharonis inſcribito virgæ Levi: nam virga una *eſt* in quemque primarium familiæ paternæ ſuæ.

19 Et relinques illas in tentorio conventûs, coram teſtimonio, ubi convenire ſoleo vos:

20 Erítque *ut* ejus, quem elegero, virga floreat; ſic ſedando *avertam* à me murmura filiorum Jiſraëlis, quibus murmurant contra vos.

21 Quæ quum eloquutus eſſet Moſche filiis Jiſraëlis, dederunt ei omnes duces eorum virgas ſingulas in duces ſingulos domûs paternæ ſuæ, duodecim virgas: *erátque* virga Aharonis inter virgas illorum.

22 Reliquit autem Moſche virgas illas coram Jehova, in tentorio teſtimonii.

23 Et fuit poſtridie, ingreſſo Moſche in tentorium teſtimonii, ut ecce floruiſſet virga Aharonis pro familia Levi; producens enim germen emiſerat florem, & educebat amygdala.

24 Protulítque Moſche omnes virgas illas à conſpectu Jehovæ ad omnes filios Jiſraëlis, quas inſpexerunt, & receperunt quiſque virgam ſuam.

25 Edixit autem Jehova Moſchi, refer virgam

gam Aharonis ante testimonium, observandam in signum contra deditos rebellioni: ut auferas à me murmura eorum, ac non moriantur.

26 Quod fecit Mosche; quemadmodum præceperat ipsi Jehova, sic fecit.

27 Tunc alloquuti sunt filii Jisraëlis Moschen, dicendo; en exspiramus, periimus, omnes periimus.

28 Quicunque se temerè ingerit accessurus ad tabernaculum Jehovæ, moriturus est: an verò omnes ad unum exspirabimus?

CAP. XVIII. *Officia, & beneficia, seu stipendia Levitarum.*

Quapropter edixit Jehova Aharoni; tu & filii tui, & familia patris tui tecum portabitis pœnam iniquitatis in sanctuarium; tuque & filii tui tecum portabitis pœnam iniquitatis in sacerdotio vestro *commissæ*.

2 Idcirco etiam fratres tuos, tribum Levi, tribum paternam tuam admove tecum, ut adjuncti tibi ministrent tibi: tu autem & filii tui tecum ministrabitis ante tentorium testimonii.

3 Ut observent observationem tui & observationem totius tentorii: veruntamen ad vasa sanctuarii, & ad altare ne accedunto, ut non moriantur tum ipsi, tum vos.

4 Adjungentur ergo tibi, ut observent observationem tentorii conventûs in toto ministerio tentorii: at nullus extraneus accedito vobiscum.

5 *Vos* autem observabitis observationem sanctuarii, & observationem altaris: sic non erit deinceps fervens ira contra filios Jisraëlis.

6 Etenim ego, ecce desumpsi fratres vestros Levitas è medio filiorum Jisraëlis; vobis dono dantur pro Jehova, ad ministrandum ministerium tentorii conventûs:

7 Tu verò & filii tui tecum observate sacerdotium vestrum in omni negotio altaris & *eorum*, quæ *sunt* intra ipsum velum, ut ministretis: dativo ministerio dono sacerdotium vestrum, ideo extraneus, qui propè accesserit, morte plectetur.

8 Præterea dixit Jehova Aharoni; ecce insuper ego do tibi *ad* observationem oblationes meas: ex omnibus rebus sanctis filiorum Jisraëlis tibi do eas, propter unctionem, & filiis tuis in statutum perpetuum.

9 Hoc esto tuum, è rebus sanctis sanctarum *servatis* ab igne: omnis oblatio eorum ex omni munere eorum, & ex omni peccato eorum, & ex omni reatu eorum, quæ restituent mihi; res sancta sanctarum, tua esto & filiorum tuorum.

10 In sanctiore loco comedito illud; omnis mas comedet illud, res sancta esto tibi.

11 Hoc quoque tuum *esto*, elatio doni eorum cum omnibus *donis* filiorum Jisraëlis, quæ agitantur, tibi do illa, & filiis tuis filiabúsque tuis tecum statuto perpetuo: quisquis mundus *erit* in familia tua, comedet illud.

12 Quodvis optimum oleum, & quodvis optimum musti ac frumenti; primitias eorum, quas dederint Jehovæ, do tibi.

13 Primitiæ omnium, quæ fuerint in terra illorum, quas attulerint Jehovæ, sunto tuæ: quisquis mundus erit in familia tua, comedet ex eis.

14 Omne devotum in Jisraële, tuum esto.

15 Quicquid aperit vulvam ex omni carne, quam oblaturi sunt Jehovæ, tam ex homine, quàm ex jumentis; tuum esto: sed omnino redimi jubeto primogenitum hominis, primogenitum quoque jumenti immundi redimi jubeto:

16 Redimendos autem illorum à nato uno mense redimi jubeto, secundùm æstimationem tuam, argenti quinque siclis, prout est siclus sanctuarii: viginti obolorum est.

17 Primogenitum verò bovis, aut primogenitum ovis, aut primogenitum capræ, ne sinito redimi, res sancta sunt: sanguinem eorum spargito super altare, & adipem illorum adoleto, *ut sit* igne absumtus in odorem gratum Jehovæ.

18 Et caro eorum tua esto; sicut pectus agitationis, & sicut armus dexter, tua esto.

19 Omnes oblationes rerum sanctarum, quas offerent filii Jisraëlis Jehovæ; do tibi & filiis tuis, & filiabus tuis tecum in statutum perpetuum: fœdus salis, perpetuum est coram Jehova, pro te & pro semine tuo tecum.

20 Edixit etenim Jehova Aharoni in terra illorum ne habeto possessionem, & pars ne esto tibi inter eos: ego *sum* pars tua, & possessio tua inter filios Jisraëlis.

21 Filiis autem Levi ecce do omnes decimas ex Jisraële in possessionem; pro ministerio ipsorum, quo ipsi ministrant, ministerio tentorii conventûs.

22 Ut non accedant deinceps filii Jisraëlis ad tentorium conventus, portaturi peccatum *atque* morituri:

23 Sed ministrent Levitæ ipsi ministerium tentorii conventûs, & ipsi ferant iniquitatem suam: statuto perpetuo per generationes vestras, ut inter filios Jisraëlis non possideant possessionem.

24 Nam decimas filiorum Jisraëlis, quas afferent Jehovæ in oblationem, do Levitis in possessionem: idcirco edico de illis, inter filios Jisraëlis, ne possidento possessionem.

25 Alloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo:

26 Levitas item alloquere, & edicas eis; quum acceperitis à filiis Jisraëlis decimas, quas do vobis ab illis pro possessione vestra: tunc offeretis ex eis oblationem Jehovæ decimas ex illis decimis:

27 Ut imputetur vobis oblatio vestra; sicut frumentum ex area, & sicut maturus liquor ex torcularis lacu.

28 Sic offertote vos quoque oblationem Jehovæ de omnibus decimis vestris, quas acceperitis à filiis Jisraëlis: ut detis ex illis singulis oblationem Jehovæ, Aharoni sacerdoti.

29 Ex singulis, quæ dabuntur vobis, offertote omnem oblationem Jehovæ; ex singulorum opimo, ex eo *offerte* sacram partem ejus.

30 Dices etiam eis; quum offeretis ex eo opimum ejus, tum imputabitur Levitis tanquam proventus ex area, & tanquam proventus è lacu torcularis.

31 Tum

31 Tum comedetis ipsas *decimas* quovis in loco, vos & familiæ vestræ: nam merces est vobis, pro ministerio vestro in tentorio conventus.

32 Sic non portabitis illarum nomine peccatum, offerentes ex eis opimum earum; & res sacras filiorum Jisraëlis non profanabitis, neque moriemini.

CAP. XIX. *De expiatione per Junicem rufam.*

ITem alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

2 Hoc *est* statutum legale, quod præcepit Jehova dicendo: edic filiis Jisraëlis, ut accipientes *adducant* ad te junicem rufam, integram, in qua non *sit* vitium, cui jugum nondum impositum sit:

3 Et dabitis eam Elhazari Sacerdoti; qui jubebit eam educi extra castra, ut juguletur eam *quis* coram ipso.

4 Tum accipiens Elhazar de sanguine ejus digito suo; asperget versùs anteriorem partem tentorii conventûs de sanguine ejus septies.

5 Et jubebit comburi junicem illam ante oculos suos; pellem ejus, & carnem ejus, & sanguinem ejus cum fimo ejus comburet.

6 Assumensque sacerdos lignum cedrinum, & hyssopum, & dibaphum coccineum; projiciet ea intra rogum illius junicis.

7 Deinde lotis vestimentis suis sacerdos, abluet carnem suam aquâ, ac postmodum veniet in castra; & immundus erit sacerdos usque ad vesperam.

8 Similiter qui combusserit eam, lavabit vestimenta sua aquâ, & abluet carnem suam aquâ, & immundus erit usque ad vesperam.

9 Tum colliget quispiam mundus cinerem illius junicis, & relinquet extra castra in loco mundo; ut cœtui filiorum Jisraëlis asservetur in aquam separationis, *aqua* peccati est.

10 Deinde lavabit, qui collegit cinerem illius junicis, vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperam: hoc erit filiis Jisraëlis, & peregrino peregrinanti inter eos statutum perpetuum.

11 Qui tetigerit mortuum quodcunque cadaver hominis; is erit immundus septem dies.

12 Ubi autem purgaverit se *aquâ* illâ, die tertio & die septimo, mundus erit: quod si non purgabit se die tertio, & die septimo non erit mundus.

13 Quisquis tacto mortuo cadavere hominis, qui mortuus est, non purgaverit se, tabernaculum Jehovæ polluit, ideo exscindetur anima illa è Jisraële: quia aqua separationis non fuerit aspersa super eum, immundus esto, deinceps immunditia ejus in eo *est*.

14 Hæc *esto* lex, quum homo mortuus fuerit in tentorio: quisquis accedet ad tentorium ipsum, & quisquis est in ipso tentorio, immundus esto septem dies.

15 Etiam omne vas apertum, super quo non fuerit pannus circumtortus, immundum est.

16 Et quicunque tetigerit in superficie agri confossum gladio, aut mortuum, aut os hominis, aut sepulchrum; immundus esto septem dies.

17 Accipient itaque pro illo immundo de pulvere istius exustæ *junicis* peccati: cui imponet aquam vivam in vase.

18 Et accipiens hyssopum intinget aquâ illâ vir mundus; & asperget eâ tentorium illud, & omnia illa vasa, & animas, quæ ibi fuerint: similiter eum, qui tetigerit aliquod os, aut confossum, aut mortuum, aut sepulchrum ullum:

19 Asperget, *inquam*, mundus ille immundum illum, die tertio & die septimo: quúmque purgaverit eum die septimo, lotis vestimentis suis abluet *ille* se aquâ, sic mundus erit vespere.

20 Quisquis autem immundus fuerit, & non purgaverit se, omnino exscindetur anima illa è medio hujus congregationis: nam sanctuarium Jehovæ polluit, aqua separationis non fuit inspersa illi, immundus est.

21 Hoc erit illis in statutum perpetuum: tum qui spargit aquam separationis, lavato vestimenta sua, tum qui tangit aquam separationis, immundus erit usque ad vesperam.

22 Quicquid autem tetigerit is, qui immundus *est*, immundum esto: & anima, quæ tetigerit *illud* immunda esto usque ad vesperam.

CAP. XX. *Murmur ad aquas contentionis.*

VEnientibus autem filiis Jisraëlis, toto cœtu illorum in desertum Tzinis, novilunio primo, consedit populus ad Kadeschum; ubi mortua est Mirjam, & sepulta ibi.

2 Qúumque non esset aqua illi cœtui; congregati sunt adversùs Moschen & adversùs Aharonem:

3 Et contendit populus cum Mosche: loquebantur enim dicendo; at utinam exspirassemus, quum exspirarent fratres nostri coram Jehova:

4 Nam cur adduxistis congregationem Jehovæ in desertum istud, ut moriamur ibi nos & jumenta nostra?

5 Et quare fecistis, ut ascenderemus ex Ægypto, ad adducendum nos in locum malum istum? non *est* locus sementis, aut ficuum, aut vitium, aut malogranatorum, ac ne aqua *quidem* adest ad bibendum.

6 Veniens itaque Mosche & Aharon metu illius congregationis ad portam tentorii conventûs, prociderunt in faciem suam; & apparuit eis gloria Jehovæ.

7 Et alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

8 Accipe virgam hanc, & congregate cœtum hunc tu, & Aharon frater tuus, ut alloquamini petram istam ante oculos eorum, & edat aquam suam; ita proferens eis aquam ex ista petra, dabis bibendum isti cœtui, & jumentis eorum.

9 Quum itaque accepisset Mosche virgam illam à conspectu Jehovæ; quemadmodum præceperat ei:

10 Congregaverunt Mosche & Aharon congregationem istam versùs petram illam; dixitque eis, audite nunc, ô rebelles, an ex petra hac proferemus vobis aquam?

11 Deinde Mosche attollens manum suam, per-

percussit petram illam virgâ suâ bis: tunc prodiit aqua multa,& bibit cœtus ille,& jumenta illorum.

12 Quamobrem dixit Jehova Moschi & Aharoni; quia non credidistis mihi,ut sanctificaretis me ante oculos filiorum Jisraëlis: idcirco non introducetis congregationem istam in terram,quam ego do eis;

13 Illa est aqua contentionis,ubi contenderunt filii Jisraëlis contra Jehovam; & sanctificavit sese inter illos.

14 Tum misit Mosche nuncios à Kadescho ad Regem Edomæorum; *qui dicerent*,sic ait frater tuus Jisraël, tu nôsti omnes molestias,quæ obvenerunt nobis:

15 Ut descenderunt patres nostri in Ægyptum, mansimúsque in Ægypto temporibus multis,ac malo affecerunt nos Ægyptii, sicut patres nostros.

16 Quúmque clamavissemus ad Jehovam, ut exaudivit Jehova vocem nostram,misítque angelum,qui eduxit nos ex Ægypto: & ecce *jam* sumus ad Kadeschum, civitatem ad finem termini tui *sitam*.

17 Transeamus quæsumus per terram tuam, non transibimus per agrum,aut per vineam *ullius*; neque bibemus aquam *ullius* putei: via regiâ ibimus,non declinabimus *ad* dextram aut sinistram,usque dum transiverimus terminum tuum.

18 Cui respondit Edomæus, ne transito per regionem meam; ut non prodeam cum gladio obviàm tibi.

19 Rursus dicentibus ei filiis Jisraëlis, tritâ viâ ascendamus, & si aquam tuam bibemus ego & pecora mea,simul dabo pretium venditionis ejus: tantummodo *istud*, nihil *aliud*,pedibus meis transeam.

20 Respondit,non transibis; prodiítque Edomæus obviàm ei cum populo numeroso,& manu forti.

21 Renuente itaque Edomæo permittere Jisraëli, ut transiret per terminum suum; deflexit Jisraël ab eo.

22 Profecti sunt enim à Kadescho; & venerunt filii Jisraëlis, totus cœtus illorum ad Horem montem.

23 Tum alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem ad montem Horem, juxta terminum terræ Edomæorum, dicendo:

24 Aggregandus est Aharon ad populos suos,non enim ingredietur in terram,quam do filiis Jisraëlis, eò quòd rebellâstis contra præstitutum meum ad aquam contentionis.

25 Assume Aharonem & Elhazarem filium ejus: eosque jube ascendere in montem ipsum Horem.

26 Et exue Aharonem vestibus suis,ut induas eis Elhazarem filium ejus: deinde Aharon aggregabitur,& morietur ibi.

27 Fecit ergo Mosche quemadmodum præceperat Jehova: nam ascenderunt in montem Horem ante oculos totius cœtus;

28 Et exuens Mosche Aharonem vestibus ipsius, induit eis Elhazarem filium ipsius, & mortuus est Aharon ibi in vertice montis: postea descendit Mosche cum Elhazare de monte illo.

29 Quúmque viderent totus ille cœtus exspirâsse Aharonem: fleverunt Aharonem triginta diebus tota domus Jisraëlis.

CAP. XXI. *Vincuntur Rex Cenahanæus, Rex Hog, & Rex Sihon; serpens æneus erigitur.*

QUum autem audivisset Cenahanæus Rex Haradi inhabitans Australem partem adventare Jisraëlitas viâ ipsâ exploratorum; pugnavit contra Jisraëlem, & captivam fecit ex eo captivorum multitudinem.

2 Quapropter vovens Jisraël votum Jehovæ, dixit; quum omnino tradideris populum istum in manum meam,tunc devotas efficiam civitates eorum.

3 Auscultans ergo Jehova voci Jisraëlis tradidit Cenahanæum *illi*, qui devotos effecit eos, & civitates eorum,quamobrem vocavit nomen illius loci Chormam.

4 Deinde profecti sunt ex illo monte Hore,viâ *ad* mare algosum, ut circumirent terram Edomæorum: sed imminutus est animus populi propter viam illam.

5 Dicebat enim populus contra Deum,& contra Moschen; quare fecistis,ut ascenderemus ex Ægypto; ad moriendum in hoc deserto? nam non adest panis, nec adest aqua,& animam nostram tædet hujus panis vilissimi.

6 Tum immisit Jehova in populum illum serpentes presteres, qui morderent populum: ita moriebatur populus multus ex Jisraële.

7 Veniens itaque populus ad Moschen dixerunt, peccavimus, quòd loquuti sumus contra Jehovam & contra te,ora Jehovam, ut amoveat à nobis hos serpentes: oravítque supplex Mosche pro populo.

8 Edixit verò Jehova Moschi, fac tibi presterem,& impone eum perticæ: erítque *ut* quisquis morsus fuerit, quum aspexerit eum,sanitatem recipiat.

9 Et faciens Mosche serpentem æneum, imposuit eum perticæ: erátque,quum momordisset serpens aliquem,ut intuens in serpentem illum æneum, sanitatem reciperet.

10 Profecti autem filii Jisraëlis, castrametati sunt Obothis.

11 Deinde profecti Obothis,castrametati sunt ad cumulos *montium* Habarimorum in illo deserto,quod est ante conspectum Moabitarum ab ortu Solis.

12 Inde profecti,castrametati sunt in valle Zeredi.

13 Inde profecti castrametati sunt ad vadùm Arnonis,quod *est* in ipso deserto,procedens à termino Emoræi: nam Arnon terminus Moabitarum inter Moabitas & Emoræos *est*.

14 Idcirco dici solet in recensione bellorum Jehovæ; contra Vahebum in regione Suph,& contra flumina,*flumina* Arnonis.

15 Decursus enim istorum fluminum,qui divertit ad situm *Haræ*; is nititur termino Moabitarum.

16 Et inde *profecti sunt* Beerum: is *est* ille puteus, de quo edixerat Jehova Moschi, congrega populum,& dabò eis aquam;

17 Tum cecinit Jisraël canticum hoc,adscende putee,acclamate ei:

18 Putee,quem fodiunt principes,quem effodiunt ingenui è populo,cum Legislatore scipionibus suis: à deserto verò Matthanam *sunt profecti*.

19 Et Matthanâ Nachalielem,& Nachaliele Bamothas.

20 Bamothis verò ad illam vallem, quæ *est* in agro Moabitarum ad initium collium; & respicit versùs ipsam solitudinem.

21 Tum misit Jisraël nuncios ad Sichonem Regem Emoræorum,qui dicerent :

22 Transeam per terram tuam, non divertemus in *ullum* agrum aut vineam,neque bibemus aquam *ullius* putei : viâ regiâ ibimus usque dum transiverimus terminum tuum.

23 Non permisit autem Sichon Jisraëli transire per terminum suum ; sed congregato Sichon toto populo suo, processit obviàm Jisraeli in ipsum desertum,& venit ad Jahatzam : ubi pugnavit contra Jisraëlem.

24 Percussit verò eum Jisraël acie gladii: & hæreditario jure acquisivit terram ejus ab Arnone Jabbokum usque,usque ad Hammonitas: nam munitus erat terminus Hammonitarum :

25 Occupavit ergo Jisraël omnes civitates illas : ideo habitat Jisraël in omnibus civitatibus Emoræi, Cheschbone, & in omnibus oppidis ejus.

26 Cheschbon enim civitas erat Sichonis Regis Emoræi ; qui pugnans contra Regem Moabitarum priorem ademerat totam regionem ejus è manu ejus Arnonem usque.

27 Idcirco discere solent,qui proverbiis utuntur, adite Cheschbonem ; ædificetur & firmetur civitas Sichonis.

28 Quum ignis egressus est Cheschbone, flamma ex civitate Sichonis, absumsit Haram Moabitarum, incolas excelsorum Arnonis.

29 Væ tibi Moab,periisti popule Cemoschi : tradidit filios ejus,qui evadebant,& filias ejus in captivitatem , Regi Emoræo Sichoni.

30 Sed jaculis confecimus eos , pereunte Cheschbone, Dibonem usque : & desolavimus Nophachum usque,*desolatione* pertingente Medebam usque.

31 Itaq; habitavit Jisraël in terra Emoræi.

32 Deinde misit Mosche ad explorandum Jahzerem , quam ceperunt *cum* oppidis ejus: sic expulit Emoræum,qui *erat* illic.

33 Postea conversi,quum ascenderent viâ ad Baschanem ; processit Hog Rex Baschanis obviàm eis,ipse cum toto populo suo in prœlium Edrehin.

34 Edixit autem Jehova Moschi,ne timeto eum,nam in manum tuam trado eum,totúmque populum ejus,ac regionem ejus : sed facies ei, quemadmodum fecisti Sichoni Regi Emoræorum,qui habitabat Cheschbone :

35 Percusserunt itaque eum filiósque ejus, & totum populum ejus, adeò ut non relinquerent ei superstitem : sic hæreditario jure consequuti sunt terram ejus.

CAP. XXII. *Asina loquitur.*

Postea profecti sunt filii Jisraëlis,& castra posuerunt in campestribus Moabitarum cis vadum Jerichuntinum Jardenis.

2 Quod videns Balak filius Tzipporis : cum omnibus,quæ fecerat Jisraël Emoræo ipsi ;

3 Timuit Moabita à præsentia istius populi valde,eò quòd multus esset: tæduítque Moabitam ob præsentiam filiorum Jisraëlis.

4 Quapropter dixit Moabita Senioribus Midjanis ; nunc delingent hæc congregatio omnia,quæ circa nos *sunt*,sicut delingit bos viridem herbam agri (erat autem Balak filius Tzipporis,Rex Moabitarum tempore illo.)

5 Et misit nuncios ad Bilhamum filium Behoris Petoram, quæ *est* imposita ipsi flumini,in regionem popularium ejus, accersitum eum : dicendo,ecce populus egressus est ex Ægypto, ecce operit aspectum hujus terræ,& ipse considet è regione mei :

6 Nunc itaque veni quæso,maledic mei causâ populo huic , quia robustior est me, fortasse prævalebo, percutiemus eum, aut expellam eum ex hac terra : novi enim benedictum fore eum,cui benedixeris ,& cui maledixeris,fore maledictum.

7 Iverunt ergo Seniores Moabitarum,& Seniores Midjanitarum cum divinationum honorariis in manibus suis : quumque pervenissent ad Bilhamum, retulerunt ei verba Balaki.

8 Qui dixit eis,pernoctate hic nocte istâ, & reddam vobis responsum , quemadmodum edixerit Jehova mihi : sic manserunt principes Moabitarum cum Bilhamo.

9 Venit autem Deus ad Bilhamum, & dixit,qui sunt viri isti apud te ?

10 Et dixit Bilham Deo,Balak filius Tzipporis Rex Moabitarum misit *eos* ad me.

11 *Dicens*,ecce populus egressus ex Ægypto , jam tegit aspectum hujus terræ ; nunc veni , exsecrare mei causâ illum , fortasse prævalebo pugnando adversùs eum,aut expellam eum.

12 Sed dixit Deus Bilhamo,ne ito cum illis ; ne maledicito populo illi,nam benedictus est.

13 Quare surgens Bilham, eo manè dixit principibus Balaki ; redite in terram vestram ; quia renuit permittere Jehova,ut eam vobiscum.

14 Et surgentes principes Moabitarum venerunt ad Balakum,dixerúntque *ei* ; renuit Bilham ire nobiscum.

15 Sed pergexit ulteriùs Balak,mittendo principes plures & honoratiores istis :

16 Qui,quum venissent ad Bilhamum,dixerunt ei ; sic ait Balak filius Tzipporis,ne quæso excuses te interdicto,quò minùs venias ad me.

17 Nam valde cumulabo te honore, & quicquid edixeris mihi efficiam : quare veni, quæso, exsecrare populum hunc meâ causâ.

18 Respondens autem Bilham dixit servis Balaki,si daret mihi Balak domum suam plenam argento, & auro,non possem transgredi præstitutum Jehovæ Dei mei,faciendo *aliquid* parvum aut magnum.

19 Nunc tamen manete quæso hic vos quoque hac nocte ; ut cognoscam quid perrecturus sit Jehova loqui mecum.

20 Veniens autem Deus ad Bilhamum noctu ; dixit ei, quandoquidem accersitum veniunt viri isti,surge,abi cum eis : veruntamen rem, quam edixero tibi,illam facies.

21 Surgens itaque Bilham ipso manè stra-

travit asinam suam, abiitque cum principibus Moabitarum.

22 Sed accensa est ira Dei, quod ipse abiret: & opposuit se Angelus Jehovæ in via, ut esset adversarius ei: is autem insidebat asinæ suæ, habens duos pueros suos secum.

23 Quum autem videret asina illa Angelum Jehovæ stantem in via illa, & gladium ejus eductum in manu ejus, declinavit asina ab illa via, ut iret in agrum: sed percussit eam Bilham, ut cogeret eam reflectere *ad* viam illam.

24 Tum stetit Angelus Jehovæ in tramite quodam vinearum maceriem utrinque habente.

25 Quumque videns asina Angelum Jehovæ *stantem* comprimeret se ad alteram maceriem, compressit pedem Bilhami ad maceriem illam: quare denuò percussit eam.

26 Postea Angelus Jehovæ perrexit transire: stetitque in loco angusto, ubi nulla erat via ad declinandum dextrorsum, aut sinistrorsum.

27 Itaque videns asina *stantem* Angelum Jehovæ, succubuit sub Bilhamo: & accensus ira Bilham percutiebat asinam baculo suo.

28 Aperuit autem Jehova os asinæ; quæ dixit Bilhamo, quid feci tibi, quòd percussisti me jam ter?

29 Dicente verò Bilhamo asinæ, quia ludificata es me: utinam esset gladius in manu meâ, jam enim occiderem te:

30 Dixit asina Bilhamo, nonne asina tua sum, quâ vehi soles, ex quo tua fui usque in diem hunc? an solita fui unquam tibi ita facere? qui dixit, non.

31 Tum detexit Jehova oculos Bilhami; qui vidit Angelum Jehovæ consistentem in ipsa via, gladium ejus eductum in manu ejus: quare inclinans verticem incurvavit se in faciem suam *honorem exhibens*.

32 Et dixit ei Angelus Jehovæ, quamobrem percussisti asinam tuam jam ter? ecce ego egressus sum, ut sim adversarius, quia declinat hæc via in conspectu meo

33 Quum vidit me asina, tum divertit à conspectu meo jam ter: fortasse divertit à conspectu meo; quia jam etiam te occidissem, & illam vivam conservassem.

34 Dicenti itaque Bilhamo ad Angelum Jehovæ, peccavi, quia nesciebam te consistere obviàm mihi in hac via: quare nunc si malum videtur in oculis tuis, revertar:

35 Dixit Angelus Jehovæ Bilhamo, abi cum istis viris, sed tantùm verbum, quod edixero tibi, illud loquitor: ivitque Bilham cum principibus Balaki.

36 Quum autem audiret Balak advenire Bilhamum; processit obviàm ei ad urbem Moabitarum, quæ *erat* in termino Arnonis; qui *est* in extremitate ipsius termini:

37 Et dixit Balak Bilhamo, an non sedulò miseram ad te, ad accersendum te? quare non veniebas ad me? an verò non possum honore afficere te?

CAP. XXIII. *Bilham semel atque iterum benedicit Iisraëli.*

Dixit verò Bilham Balako, ecce veni ad te jam, possemne ullo pacto aliquid loqui? illud ipsum verbum, quod indiderit Jehova ori meo eloquar.

2 Ivitque Bilham cum Balako, & venerunt *in* urbem, finibus *adjacentem*:

3 Ubi mactans Balak boves & pecudes; misit ad Bilhamum, & ad principes, qui cum eo *erant*.

4 Fuit autem ipso manè, ut assumens Balak Bilhamum deduceret eum *ad* excelsa Bahalis: unde videbat extremam partem populi. *Caput* XXIII.

5 Tum dixit Bilham Balako, exstrue mihi hic septem altaria; & præpara hic mihi septem juvencos, & septem arietes:

6 Et fecit Balak quemadmodum loquutus erat Bilham, obtulitque Balak cum Bilhamo juvencum, & arietem in unoquoque altari.

7 Dixit autem Bilham Balako, consiste juxta holocaustum tuum: dum abeo, fortasse obviàm fiet Jehova mihi, & quamcunque rem ostenderit mihi, indicabo tibi: & abiit *in* clivum.

8 Quùmque obviàm factus esset Deus Bilhamo; dixit ei *Bilham*, septem altaria disposui, & obtuli juvencum atque arietem in unoquoque altari.

9 Indens verò Jehova verbum ori Bilhami: dixit, revertere ad Balakum, & sic loquitor.

10 Est itaque reversus ad illum, quum ecce consisteret juxta holocaustum suum: ipse cum omnibus principibus Moabitarum.

11 Protulitque sententiam suam dicens: è Syria jussit me adduci Balak Rex Moabitarum è montibus Orientalibus *dicendo*, veni maledic meâ causâ Jahakobo, veni, detestare Jisraëlem.

12 Quid exsecrarer? non exsecratur *Deus* fortis illum: aut quid detestarer? non detestatur Jehova.

13 Quum è summitate rupium illum aspicio, & è collibus contemplor illum; en populus, *qui* solus habitat, & aliis gentibus se ipsum non annumerat.

14 Quis numeret pulverem Jahakobi? & *quis* numerum? *quis* quartam partem Jisraëlis? moriar ego morte justorum, & sit finis meus sicut illius.

15 Tum dixit Balak Bilhamo, quid facis mihi? ad exsecrandum inimicos meos assumsi te, ecce autem indesinenter benedicis.

16 Qui respondens dixit, annon quod indidit Jehova ori meo, ipsum cum observantia eloquerer?

17 Deinde dixit ei Balak, veni quæso mecum ad locum alterum, ex quo videas eum, tamùm extremitatem ejus vides, eum verò totum non vides: & exsecrare eum meâ causâ inde.

18 Sic assumens eum *deduxit* in agrum Tzophim ad initium collium; ubi exstructis septem altaribus obtulit juvencum, & arietem in unoquoque altari.

19 Dixitque Balako, consiste hic juxta holocaustum tuum, ego verò obvius fiam illic *Jehovæ*.

20 Obviàm itaque factus Jehova Bilhamo, indidit verbum ori ejus; ac dixit, revertere ad Balakum; & sic loquitor.

21 Venit itaque ad illum, ecce autem consistebat juxta holocaustum suum, & princi-

pes Moabitarum cum eo: & dixit Balak, quid loquutus est Jehova?

22 Tum protulit sententiam suam dicens; surge Balak & audi, aures attende ad me fili Tzipporis.

23 *Deus* fortis non *est* homo, qui mentiatur, aut filius hominis, quem pœniteat: an ipse dixerit & non faciet? an loquutus fuerit, & non præstabit illud?

24 Ecce recepi benedicendi onus: benedixit enim, nec revocabo illud.

25 Non intuetur iniquitatem in Jahakobo, nec aspicit perversitatem in Jisraële: Jehova Deus ejus cum eo *est*, & clangor regius *est* in eos:

26 *Deus* fortis eductor eorum ex Ægypto, *est* ei ut vires monocerotis.

27 Nam non est incantatio contra Jahakobum, neque divinatio contra Jisraëlem: jam hoc tempore dicendum est de Jahakobo, & de Jisraële, qui operetur *Deus* fortis.

28 En populus, *qui* tanquam immanis leo assurget, & tanquam leo seipsum attollet: non cubabit donec comederit prædam, & sanguinem confossorum biberit.

29 Tum dixit Balak Bilhamo, nec *ulla* exsecratione exsecrator eum; nec benedictione benedicito ei.

30 Respondens verò Bilham dixit Balako; an non alloquutus eram te, dicendo, quicquid loquutus fuerit Jehova, illud faciam?

31 Deinde dixit Balak Bilhamo, age quæso, assumens te *ducam* in locum alium; fortasse rectum videbitur in oculis Dei illius, ut istum inde meâ causâ exsecreris.

32 Et assumens Balak Bilhamum, *duxit* in verticem Pehoris, qui respicit solitudinem versùs.

33 Ubi dixit Bilham Balako, exstrue mihi hic septem altaria; & præpara mihi hic septem juvencos, & septem arietes.

34 Et fecit Balak quemadmodum dixerat Bilham; obtulítque juvencum, & arietem in unoquoque altari.

CAP. XXIV. *Bilham tertiùm benedicit Jisraëli, & vaticinatur de Christo.*

Videns autem Bilham bonum videri in oculis Jehovæ, ut benediceret Jisraëli, hac vice ut antea, non ivit ad captandas incantationes: sed convertit faciem suam versùs desertum.

2 Quumque sublatis oculis suis videret Bilham Jisraëlem commorantem per tribus suas, adfuit ei spiritus Jehovæ:

3 Et protulit sententiam suam, dicens: dictum Bilhami filii Behoris, & dictum viri aperti oculis:

4 Dictum audientis sermones *Dei* fortis; qui visionem omnipotentis videt, excidens, sed retectus oculis.

5 Quàm sunt bona tentoria tua! ô Jahakob! tabernacula tua, ô Jisraël!

6 Ut valles, extenduntur, ut horti juxta flumen; ut santalos plantavit *eos* Jehova, ut cedros juxta aquas.

7 Fundet aquam è situlis suis, ut semen ejus *sit* in aquis multis: sic assurget supra Agagum Rex ejus, & attollet se regnum ejus.

8 *Deus* fortis eductor ejus ex Ægypto, ut vires monocerotis *erit* ei; consumet gentes inimicas sibi, & ossa earum detrahet, aut sagittis suis franget.

9 Incurvavit se, jacet tanquam leo & tanquam immanis leo; quis excitet eum? benedicentium tibi *quisque* est benedictus, & maledicentium maledictus.

10 Tunc accensus irâ Balak adversùs Bilhamum complosit manibus suis, dixítque Balak Bilhamo, ad exsecrandum inimicos meos vocaveram te, & ecce benedixisti indesinenter tribus jam vicibus.

11 Nunc ergo effuge in locum tuum: dixeram, honore cumulabo te, sed ecce avertit te Jehova ab honore.

12 Sed dixit Bilham Balako, nónne etiam nuncios tuos, quos miseras ad me alloquutus eram, dicendo?

13 Si daret mihi Balak plenam domum suam argento & auro, non possem transgredi præstitutum Jehovæ, faciendo rem bonam aut malam ex me: quod loquetur Jehova, illud eloquar.

14 Nunc itaque ecce ego abiturus sum ad populum meum, age, consulam tibi *res* quales facturus est hic populus populo tuo extremis temporibus.

15 Deinde proferens sententiam suam dixit: dictum Bilhami, filii Behoris, dictum viri aperti oculis;

16 Dictum audientis sermones *Dei* fortis, & noscentis notionem excelsi, *qui* visionem omnipotentis videt, excidens, sed retectus oculis.

17 Video illud, non tamen nunc, contemplor illud, sed non propinquum: procedit stella ex Jahakobo, & exsurgit sceptrum ex Jisraële, quod franget latera Moabitarum, & destruet omnes eos, qui ponè sunt.

18 Et erit Edom possessio, erit *inquam* Sehir possessio hostibus suis; nam Jisraël faciet strenuè.

19 Dominiúmque obtinebit ex Jahakobo *natus*, qui perdet superstitem è civitate *quaque*.

20 Quúmque aspiceret Hamalekum, proferens sententiam suam, dixit: *ut* principio gentium Hamalek, ita fine suo ad pereuntem *pertinet*.

21 Quum verò aspiceret Kenæum, proferens sententiam suam, dixit: forte *est* habitaculum tuum, & ponere in petra nidum tuum:

22 Attamen erit, quum depascetur Kajin; tantisper dum Assyrius captivum tenebit te.

23 Denique proferens sententiam suam, dixit; eheu, quis vivet ex quo disposuerit hoc *Deus* fortis?

24 Sed quum naves à littore Chitthæorum *solventes* afflixerint Assyrios, & afflixerint Hebræos: tum etiam *populus* ille in perpetuum peribit.

25 Postea surgens Bilham abiit, ut reverteretur in locum suum; atque etiam Balak abiit itinere suo.

CAP. XXV. *Scortatio carnalis & spiritualis Jisraëlitarum, & zelus Pinebæ ob istud facinus.*

Tum manebat Jisraël Schittimis, ubi cœpit populus scortari cum filiabus Moabitarum.

2 Nam

2 Nam invitaverunt populum, ad sacrificia deorum suorum; comedebátque populus, ac incurvabat se diis illorum *honorem exhibens.*

3 Sic copulato Jisraële cum idolo Pehoris, accensa est ira Jehovæ in Jisraëlem.

4 Et edixit Jehova Moschi, sume omnes primarios istius populi, & suspende eos Jehovæ coram isto Sole: ut avertatur furor iræ Jehovæ ab Jisraële.

5 Deinde edixit Mosche judicibus Jisraëlis, occidite quisque homines suos, qui copulârunt se idolo Pehoris.

6 Ecce autem quidam è filiis Jisraëlis veniens adduxit versùs fratres suos Midjanitidem quandam, ante oculos Moschis & ante oculos totius cœtûs filiorum Jisraëlis; ipsis flentibus *ad* portam tentorii conventûs.

7 Quod quum videret Pinehas, filius Elhazaris, filii Aharonis Sacerdotis, surgens è medio illius cœtûs arripuit spiculum manu suâ:

8 Veniénsque post illum Jisraëlitam in lupanar ipsum, transfixit ipsos ambos, virum Jisraëlitam & mulierem illam in lupanari illius: tum coërcita est plaga illa, ne *pergeret* in filios Jisraëlis.

9 Fuerunt autem, qui mortui sunt plagâ illâ, vicies quater mille.

10 Et alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

11 Pinehas filius Elhazaris, filii Aharonis Sacerdotis, avertit excandescentiam meam à filiis Jisraëlis, quum ageret zelotypiâ mei inter eos; ita ut non consumpserim filios Jisraëlis zelotypiâ meâ.

12 Idcirco, ecce do ei meum fœdus, *fœdus* pacis.

13 Erit enim ei ac semini ejus post eum fœdere sacerdotium perpetuum; eò quòd zelotypus fuit pro Deo suo, & expiationem fecit pro filiis Jisraëlis.

14 Nomen autem viri Jisraëlitæ illius percussi, qui percussus *fuit* cum illa Midjanitide, *erat* Zimri filius Sallu; princeps paternæ familiæ ex Schimhonitis:

15 Nomen vero illius mulieris Midjanitidis percussæ, Cozbi filia Tzuris, *qui* primarius nationum paternæ familiæ inter Midjanitas erat.

16 Deinde alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

17 Hostiliter agite cum Midjanitis istis, ut cædatis eos.

18 Nam ipsi hostiliter agunt contra vos machinationibus suis; quas machinati sunt contra vos in negotio Pehoris, & in negotio Cozbi filiæ principis Midjanitarum gentis suæ, quæ percussa fuit die ipso plagæ ob negotium Pehoris *impositæ.*

CAP. XXVI. *Secunda recensio populi, numero 601730. exceptis Levitis numero 22000.*

Fuit autem post illam plagam; ut ediceret Jehova Moschi & Elhazari filio Aharonis Sacerdotis, dicendo:

2 Recensete capita totius cœtûs filiorum Jisraëlis à nato viginti annos & deinceps per familias paternas eorum: omnem aptum ad egrediendum in militiam inter Jisraëlitas.

3 Itaque alloquutus est eos Mosche & Elhazar Sacerdos in campestribus Moabitarum, secundùm Jardenem *ex adverso* Jerichuntis, dicendo.

4 *Recensete* à nato viginti annos & deinceps, quemadmodum præceperat Jehova Moschi & filiis Jisraëlis, qui egressi fuerant è terra Ægypti.

5 Reübén, primogenitus Jisraëlis; filiorum Reübenis, Chanoci familia Chanocæa, Pallu familia Palluitis.

6 Chetzronis familia Chetzronitis; Carmi familia Carmitis.

7 Hi *sunt* è familiis Reübenitarum, quorum fuerunt numerati quadragies ter mille septingenti triginta.

8 Nati autem Pallu, Eliab:

9 Et filii Eliabi, Nemuel & Dathan & Abiram; hi *sunt* Dathan & Abiram convocati è cœtu, qui moverunt rixas contra Moschen & contra Aharonem per cœtum Korachi, quando motæ sunt rixæ contra Jehovam.

10 Quare aperiens terra os suum absorpsit eos, & *quæ erant* Korachi, moriente cœtu illo: quum absumpsit ignis ducentos quinquaginta viros, fuerúntque *omnes* in signum.

11 Filii verò Korachi non sunt mortui.

12 Filiorum Schimhonis per familias suas: Nemuelis familia Nemuelitica, Jaminis familia Jaminitica: Jacinis familia Jacinitica;

13 Zerachi familia Zerachæa; Schaulis familia Schaulitica:

14 Hi *sunt* è familiis Schimhonitarum, vicies bis mille ducenti.

15 Filiorum Gadis per familias suas, Tzephonis familia Tzephonitis; Chaggi familia Chaggitica: Schuni familia Schunitica;

16 Ozni familia Oznitica; Heri familia Heritica:

17 Arodis familia Arodica: Areeli familia Areelitis.

18 Hi *sunt* è familiis filiorum Gadis per numeratos eorum; quadragies mille quingenti.

19 Filii Jehudæ *fuerant* Her & Onam: sed mortuus est Her & Onam in terra Cenahanis.

20 Fuerunt autem filiorum Jehudæ per familias suas; Schelæ familia Schelanitis; Peretzi familia Peretzæa: Zerachi familia Zerachæa.

21 Fuerúntque filiorum Peretzi, Chetzronis familia Chetzronitis, Chamulis familia Chamulitis.

22 Hi *sunt* è familiis Jehudæ per numeratos eorum, septuagies sexies mille quingenti.

23 Filiorum Jissascaris per familias suas, Tholahi familia Tholahæa; Puvæ familia Puvæa;

24 Jaschubi familia Jaschubæa, Schimronis familia Schimronitis.

25 Hi *sunt* è familiis Jissascaris per numeratos eorum, sexagies quater mille trecenti.

26 Filiorum Zebulunis per familias suas, Seredi familia Seredæa, Elonis familia Elonitis: Jachleelis familia Jachleelitis.

27 Hi *sunt* è familiis Zebulunitarum per nu-

numeratos eorum, sexagies mille quingenti.

28 Filii Josephi per familias suas; Menasche, & Ephraiim.

29 Filiorum Menaschis, Maciris familia Maciritis; Macir autem genuit Gilhadem: Gilhadis familia Gilhaditis:

30 Hi filii Gilhadis, Jhezeris familia Jhezeritis: Cheleki familia Chelekæa:

31 Et Asrielis familia Asrielitis, & Schecemi familia Schecemæa;

32 Et Schemidahi familia Schemidahæa, & Chepheris familia Chepheritis.

33 Tzelophchado autem ipsi filio Chepheris non fuerunt filii, sed filiæ: & nomen filiarum Tzelophchadi *fuit* Machla, & Noha, Chogla, Milca, & Thirtza.

34 Hi *sunt* è familiis Menaschis; quorum numerati quinquagies bis mille septingenti.

35 Hi *sunt* filii Ephraiimi per familias suas: Schuthelachi familia Schuthelachæa: Beceri familia Beceræa: Tacanis familia Tacanitis:

36 Atque hi *sunt* filii Schuthelachi, Heranis familia Heranitis:

37 Hi *sunt* è familiis filiorum Ephraiimi per numeratos eorum tricies bis mille quingenti: hi *sunt* filii Josephi per familias suas.

38 Filiorum Biniaminis per familias suas; Belahi familia Belahæa, Aschbelis familia Aschbelitis: Achirami familia Achiramæa.

39 Schephuphami familia Schephuphamæa, Chuphami familia Chuphamæa.

40 Fueruntque filii Belahi Ard & Naham; *illi* familia Arditis, Nahami familia Nahamitis:

41 *Hi* sunt filii Binjaminis per familias suas; quorum numerati quadragies quinquies mille sexcenti.

42 Hi *sunt* filii Danis per familias suas, Schuchami familia Schuchamæa; hi *sunt* è familia Danis per familias suas.

43 Omnes familiæ Schuchamæorum per numeratos eorum; sexagies quater mille quadringenti.

44 Filiorum Ascheris per familias suas, Jimnæ familia Jimnæa, Jischvi familia Jischvitis: Berihæ familia Berihæa;

45 Filiorum Berihæ, Cheberi familia Cheberæa, Malcielis familia Malcielitis:

46 Nomen vero filiæ Ascheris, Serach.

47 Hi *sunt* è familiis filiorum Ascheris per numeratos eorum, quinquagies ter mille quadringenti.

48 Filiorum Naphthali per familias suas, Jachtzeelis familia Jachtzeelitis; Guni familia Gunitis;

49 Jetzeris familia Jetzeritis; Schillemi familia Schillemæa.

50 Hi *sunt* è familiis Naphthalitarum per familias eorum; quorum numerati quadragies quinquies mille quadringenti.

51 Hi *sunt* numerati filiorum Jisraëlis, sexcenties mille cum mille uno, & septingenti triginta.

52 Tum alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

53 Istis dividitor terra in possessionem, pro numero nominum.

54 Ei qui multus est, multiplicato possessionem suam, ei vero, qui paucus est, pauciorem assignato possessionem suam: cuique secundùm numeratos suos attribuitor possessio sua.

55 Veruntamen sorte dividitor terra: pro nominibus tribuum paternarum suarum possidento.

56 Per sortem dividitor possessio ejus, inter multum & paucum.

57 Hi autem *sunt* numerati Levitarum per familias suas, Gerschonis familia Gerschonitis, Kehathi familia Kehathæa, Merari familia Meraritis.

58 Hæ *sunt* familiæ Levi, familia Libnitis, familia Chebronitis; familia Machlitis, familia Muschitis, familia Korachæa: Kehath autem genuit Hamramum.

59 Et nomen uxoris Hamrami Jocebed filia Levi, quam peperit *uxor* Levi in Ægypto: peperítque Hamramo Aharonem & Moschen atque Mirjam sororem eorum.

60 Natus autem est Aharoni Nadab, & Abihu, Elhazar & Ithamar:

61 Sed mortuus est Nadab & Abihu, quum admoverunt ignem extraneum coram Jehova.

62 Fueruntque numerati illorum vicies ter mille, omnis mas à nato uno mense & deinceps: non enim recensiti sunt inter filios Jisraëlis, quia non dabatur illis possessio inter filios Jisraëlis.

63 Hi *sunt* numerati à Mosche & Elhazare Sacerdote, quum numerarunt filios Jisraëlis in campestribus Moabitarum, secundùm Jardenem ex *adverso* Jerichuntis.

64 In istis autem non erat quisquam ex numeratis à Mosche & Aharone Sacerdote, quum numerarent filios Jisraëlis in deserto Sinai.

65 (Dixerat enim Jehova de illis, omnino morientur in isto deserto) neque reliquus erat ex illis quisquam, nisi tantùm Caleb filius Jephunnæ, & Jehoschuah filius Nunis.

CAP. XXVII. *Prærogativa filiarum Tzelophchadi: Mosches moriturus jubet in locum suum Iehoschuham subrogari.*

Accesserunt etiam filiæ Tzelophchadi filii Cheveris, filii Gilhadis, filii Maciris, filii Menaschis, ad familias Menaschis filii Josephi; cuius filiarum hæc *sunt* nomina, Machla, Noha, & Chogla, & Milca, & Thirtza:

2 Steterúntque coram Mosche & coram Elhazare Sacerdote, & coram principibus ac toto cœtu; *ad* portam tentorii conventûs, dicentes:

3 Pater noster mortuus est in deserto; ipse tamen non fuit inter eorum cœtum, qui convenerant contra Jehovam in cœtu Korachi: sed in peccato suo mortuus est, quum filii non essent ei.

4 Quare subtraheretur nomen patris nostri è medio familiæ suæ, eò quod non *sit* ei filius? da nobis jus possessionis inter fratres patris nostri.

5 Retulit itaque Mosche causam earum coram Jehova:

6 Et alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

7 Rectè filiæ Tzelophchadi loquuntur; omnino dato illis jus possessionis hæreditariæ inter fratres patris earum: ut transferas possessionem patris earum in ipsas.

8 Ad filios autem Jisraëlis loquere, dicendo: quum quis morietur; si filius non erit ei, tunc transferetis possessionem ejus ad filiam ejus:

9 Quòd si filia non erit ei: tunc tradetis possessionem ejus fratribus ejus.

10 Quòd si non erunt ei fratres, tunc tradetis possessionem ejus fratribus patris ejus.

11 Sin autem non *supererunt* fratres patris ejus; tunc tradetis possessionem ejus, necessario ejus, propinquiori ei ex familia ejus, ut hæreditario iure possideat eam: atq; hoc erit filiis Jisraëlis in statutum judiciale, quemadmodùm præcepit Jehova Moschi.

12 Deinde edixit Jehova Moschi, ascende in istum montem Habarimorum; & aspice terram, quam do filiis Jisraëlis:

13 Ut quum aspexeris eam, aggregeris ad populos tuos tu quoque, quemadmodum aggregatus est Aharon frater tuus:

14 Quandoquidem rebellâstis in deserto Tzinis in contentione cœtûs contra præstitutum meum, *quod erat*, ut sanctificaretis me ad aquas illas ante oculos eorum, istæ sunt aquæ contentionis Kadeschi, *in* deserto Tzinis.

15 Alloquutus autem est Mosche Jehovam, dicendo:

16 Præficiat Jehova Deus spirituum, *Deus* omnis carnis, virum huic cœtui:

17 Qui procedat ante eos, & qui veniat ante eos, quique educat eos, & qui reducat eos: ut non sit cœtus Jehovæ sicut pecudes, quibus non *est* pastor.

18 Edixit verò Jehova Moschi, sume tecum Jehoschuham filium Nunis, virum in quo *est* spiritus *meus*: ut imponas manum tuam illi:

19 Sistensque illum coram Elhazare Sacerdote, & coram toto cœtu; mandatis instruas illum ante oculos eorum:

20 Et impertiaris ei de gloria tua: ut auscultent ei totus cœtus filiorum Jisraëlis.

21 Is coram Elhazare Sacerdote stato, ut eum consulat de iudicio Urim coram Jehova: ad ejus præstitutum exeunto, & ad ejus præstitutum redeunto ipse, & omnes filii Jisraëlis cum eo, denique totus cœtus.

22 Fecit ergo Mosche, quemadmodum præceperat Jehova ipsi: assumens enim Jehoschuham stitit eum coram Elhazare Sacerdote, & coram toto cœtu:

23 Et imponens manus suas illi, mandatis instruxit illum; quemadmodum edixerat Jehova *fieri* per Moschen.

CAP. XXVIII. *Leges sacrificiorum repetuntur.*

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Præcipe filiis Jisraëlis edicens eis: oblationem meam cibi mei, in igne absumenda mihi odorem gratum meum, observatote, ut offeratis mihi, stato tempore suo.

3 Itaque dices illis, hoc *est* igne absumendum, quod offeretis Jehovæ: agni anniculi integri bini unoquoque die *in* holocaustum jugiter.

4 Agnum illorum unum parato manè, agnúmque alterum parato inter duas vesperas:

5 Et decimam Ephæ similæ in munus, mistæ olei contusi quarta hinis.

6 Holocaustum juge; quod paratum fuerat in monte Sinai in odorem gratum, igne absumendum Jehovæ:

7 Et libamen ejus quartam hinis in agnum unumquemque, in loco sancto libato libamen generosi vini Jehovæ:

8 Agnum verò alterum parato inter duas vesperas, ut munus matutinum, & ut libamen ejus parato, igne absumendum odorem gratum Jehovæ.

9 Die autem sabbathi bini agni anniculi integri; & binæ decimæ similæ *in* munus mistæ oleo cum libamine suo:

10 Holocaustum sabbathi *esto* sabbatho suo; præter ipsum holocaustum juge cum libamine suo.

11 Item in initiis mensium vestrorum offertote holocaustum Jehovæ; juvencos subrumos binos, & arietem unum, agnos anniculos septenos integros:

12 Et ternas decimas similæ *in* munus mistæ oleo, in juvencum unumquemque: binásque decimas similæ *in* munus mistæ oleo, in arietem unumquemque:

13 Singulas verò decimas similæ *in* munus mistæ oleo in arietem unumquemque: holocaustum, odorem gratum, igne absumendum Jehovæ.

14 De libaminibus autem eorum, dimidium hinis esto in juvencum, tertiaque hinis in arietem, & quarta hinis vini in agnum: hoc holocaustum mensis ineuntis, esto initio suo, per singulos menses anni.

15 Præterea hircus è capris unus in peccatum Jehovæ præter holocaustum juge, parator cum libamine suo.

16 Item mense primo, decimoquarto die illius mensis; Pascha *esto* Jehovæ:

17 Quintodecimo autem die ejus mensis, festum: septem diebus azyma comeduntor.

18 Horum dierum primo convocatio sancta *esto*; nullum opus servile facitote:

19 Sed offeretis igne absumendum holocaustum Jehovæ, juvencos subrumos binos & arietem unum: præterea septenos agnos anniculos, integri sunto vobis:

20 Munus verò illorum, similam mistam oleo; *nempe* ternas decimas in juvencum, & binas decimas in arietem paratote:

21 Singulas decimas parato in unumquemque agnum ex septem illis agnis:

22 Præterea hircum peccati unum, ad expiationem faciendam pro vobis:

23 Præter holocaustum illud matutinum, quod *est* pro holocausto jugi, paratote ista.

24 Qualia hæc *sunt* facitote in quemque diem, septem diebus, *in* cibum igne absumendum odoris grati Jehovæ: præter holocaustum juge parator cum libamine suo.

25 At die horum septimo convocatio sancta esto vobis: opus servile nullum facitote.

26 Item die primitiarum, quum offeretis munus novum Jehovæ post septimanas vestras; convocatio sancta esto vobis, nullum servile opus facitote.

27 Sed offeretis holocaustum, odorem gra-

gratum Jehovæ,juvencos ſubrumos binos, arietem unum,ſeptenos agnos anniculos :

28 Et munus illorum, ſimilam miſtam oleo ; *nempe* ternas decimas in juvencum, binas decimas in arietem.

29 Singulas decimas in agnum unumquemque,ex ſeptem illis agnis :

30 Hircum lactentem unum ; ad expiationem faciendam pro vobis :

31 Præter holocauſtum juge & munus ejus facitote *iſta* ; integra ſunto vobis cum libaminibus ſuis.

CAP. XXIX. *Leges ſacrificiorum continuantur.*

MEnſe vero ſeptimo, primo *die* menſis, convocatio ſancta eſto vobis, opus ſervile nullum facitote ; dies clangoris eſto vobis :

2 Quo parabitis holocauſtum in odorem gratum Jehovæ , juvencum ſubrumum unum, arietem unum ; agnos anniculos ſeptenos integros ;

3 Munus vero eorum ſimilam miſtam oleo ; ternas decimas in juvencum,& binas decimas in arietem.

4 Et decimam unam in agnum unumquemque, ex ſeptem illis agnis :

5 Præterea hircum lactentem unum *in* peccatum, ad faciendum expiationem pro vobis.

6 Præter holocauſtum menſis illius ineuntis cum munere ſuo, & holocauſtum juge cum munere ſuo,& libaminibus ſuis pro ratione eorum ; in odorem gratum igne abſumendum Jehovæ.

7 Item decimo *die* menſis huius ſeptimi convocatio ſancta eſto vobis, ut affligatis animas veſtras ; nullum opus facitote.

8 Sed offeretis holocauſtum Jehovæ *in* odorem gratum, juvencum ſubrumum unum , arietem unum ; agnos anniculos ſeptenos,integri ſunto vobis :

9 Et munus eorum ſimilam miſtam oleo ; ternas decimas in juvencum ; binas decimas in arietem unumquemque :

10 Singulas decimas in agnum unumquemque,ex ſeptem illis agnis :

11 Hircum lactentem unum *in* peccatum: præter peccatum expiationum, & holocauſtum juge cum munere ſuo ac libaminibus ſuis.

12 Item decimo quinto die huius menſis ſeptimi convocatio ſancta eſto vobis, opus ſervile nullum facitote : ut celebretis feſtum Jehovæ ſeptem diebus.

13 Offeretis igitur holocauſtum igne abſumendum odorem gratum Jehovæ , juvencos ſubrumos ternos denos, arietes binos ; agnos anniculos quatuor denos,integri ſunto :

14 Et munus eorum ſimilam miſtam oleo ; ternas decimas in juvencum unumquemque ex tredecim juvencis, binas decimas in arietem unumquemque ex duobus illis arietibus.

15 Et ſingulas decimas in agnum unumquemque ex quatuordecim agnis :

16 Præterea hircum lactentem unum peccati : præter holocauſtum juge,munus ejus & libamen ejus.

17 Deinde die illorum ſecundo juvencos ſubrumos duodenos, arietes binos, agnos anniculos quatuordenos integros.

18 Et munus eorum, ac libamina eorum in juvencos,in arietes, & in agnos quoſque ex numero eorum,pro eadem ratione :

19 Præterea hircum lactentem unum peccati ; præter holocauſtum juge,& munus ejus,ac libamina eorum :

20 Die autem illorum tertio juvencos undenos,arietes binos ; binos agnos anniculos quatuordenos integros ;

21 Et munus eorum,ac libamina eorum in juvencos,in arietes ; & in agnos quoſque ex numero eorum,pro eadem ratione ;

22 Præterea hircum peccati unum : præter holocauſtum juge,& munus ejus ac libamen ejus.

23 Die autem illorum quarto juvencos denos,arietes binos ; agnos anniculos quatuordenos integros.

24 Munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quoſque, ex numero eorum,pro eadem ratione :

25 Præterea hircum lactentem unum peccati : præter holocauſtum juge, munus ejus & libamen ejus.

26 Die autem illorum quinto juvencos novenos, arietes binos ; agnos anniculos quatuordenos integros ;

27 Et munus eorum, ac libamina eorum in juvencos,in arietes,& in agnos quoſque ex numero eorum,pro eadem ratione.

28 Præterea hircum peccati unum præter holocauſtum juge, & munus ejus,ac libamen ejus ;

29 Die autem illorum ſexto juvencos octonos, arietes binos ; agnos anniculos quatuordenos integros ;

30 Et munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes,& in agnos quoſque ex numero eorum,pro eadem ratione.

31 Præterea hircum peccati unum ; præter holocauſtum ejus,munus ejus, ac libamen ejus ;

32 Die autem illorum ſeptimo juvencos ſeptenos, arietes binos ; agnos anniculos quatuordenos integros.

33 Et munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes , & in agnos quoſque ex numero eorum pro ratione eorum.

34 Præterea hircum peccati unum : præter holocauſtum juge, munus ejus,ac libamen ejus.

35 Die ipſo octavo, interdicti *dies* eſto vobis : opus nullum ſervile facitote.

36 Sed offeretis holocauſtum igne abſumendum odorem gratum Jehovæ, juvencum unum, arietem unum ; agnos anniculos ſeptenos integros ;

37 Munus eorum cum libaminibus eorum in juvencum, in arietem, & in agnos quoſque ex numero eorum pro eadem ratione :

38 Præterea hircum peccati unum,præter holocauſtum juge, & munus ejus ac libamen ejus.

39 Hæc paratote Jehovæ in ſolennitatibus veſtris : præter votiva veſtra & voluntarias oblationes veſtras, cum holocauſtis veſtris, & cum muneribus veſtris,& cum libaminibus veſtris, & cum euchariſticis veſtris. *Caput* XXX.

40 Quæ

40 Quæ retulit Mosche ad filios Jisraëlis; secundùm omnia, quæ præceperat Jehova Moschi.

CAP. XXX. *Lex voti & Iurisjurandi.*

ITem alloquutus est Mosche primarios tribuum, ut filiis Jisraëlis dicerent; hoc *est* verbum, quod præcepit Jehova:

2 Vir quum voverit votum Jehovæ, aut juraverit juramento, obligatione obligando se ipsum, ne profanato verbum suum, secundùm omne verbum, quod prodierit ex ore suo facito.

3 Fœmina verò, quum vovit votum Jehovæ; aut obligavit se obligatione, domi patris sui in adolescentia sua:

4 Si quum audit pater ejus votum ejus, aut obligationem, quâ obligavit seipsam, tacebit apud eam pater ejus; tunc stata erunt omnia vota ejus, & omnis obligatio, quâ obligavit seipsam, stata erit.

5 Sin autem efficiet pater ejus, ut ea infringat *illud*, quo die audiverit; nullum ex votis ejus, aut obligationibus ejus, quibus obligavit seipsam, statum esto: & Jehova condonabit ei, quia pater ejus effecit, ut ea infringeret illud.

6 Sed si omnino nubet viro, votis ei incumbentibus; aut pronunciato labiorum suorum, quo obligavit seipsam;

7 Audiensque maritus ejus, quo die audiverit illud, tacebit apud eam: tum stata erunt vota ejus, & obligationes ejus, quibus obligavit se ipsam, statæ futuræ sunt.

8 Sin quo die audivit maritus ejus, effecit ut ea infringeret; irritúmque fecit votum ejus, quod incumbebat ei, aut pronunciatum labiorum ejus, quo obligaverat seipsam: similiter Jehova condonabit illi.

9 Quod autem ad votum viduæ, aut repudiatæ; quicquid *erit*, quo obligaverit seipsam; statum incumbet ei.

10 Sed si *in* domo viri sui vovit; aut obligavit obligatione seipsam per juramentum;

11 Audiensque maritus ejus, tacuerit apud eam; nec fecerit, ut ea infringeret *illud*: tunc stata erunt omnia vota ejus, omnísque obligatio, quâ obligavit seipsam, stata futura est.

12 Sin verò omnino irrita fecerit illa vir ejus, quo die audiverit; nihil prolatum labiis ejus, ex votis ejus, aut ex obligatione sui ipsius, statum esto: vir ejus irrita fecit illa, quapropter Jehova condonabit illi.

13 Omne votum, & omnem obligationem juramento confirmatam de se ipsa affligenda; vir ejus stabilito illam, aut vir ejus irritam facito illam.

14 Quod si omnino taceat apud eam vir ejus de die in diem, tunc stabiliverit omnia vota ejus, aut omneis obligationes ejus, quæ incumbunt ei: stabiliverit, *inquam*, ea cùm tacuerit apud eam, quo die audivit illud.

15 Sin omnino irrita fecit illa postquam audiverit, tunc ipse sustulerit iniquitatem ejus.

16 Hæc *sunt* statuta, quæ præcepit Jehova Moschi inter virum, & uxorem ejus *servanda*; inter patrem & filiam ejus in adolescentia ipsius, dum *est* in domo patris sui.

CAP. XXXI. *Spolia ex Midjanitis.*

ALloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo:

2 Sume ultionem Jisraëlitarum de Midjanitis istis; postmodum aggregaberis ad populos tuos.

3 Alloquutus itaque est Mosche populum, dicendo: expedite ex vobis aliquos ad hanc militiam: ut sint contra Midjanitas, ad edendum ultionem Jehovæ contra Midjanitas.

4 Millenos in singulas tribus, ex omnibus tribubus Jisraëlis mittite ad hanc militiam.

5 Traditis itaque millenis è millibus Jisraëlis in singulas tribus; duodecies mille expeditis ad militiam:

6 Misit Mosche hos millenos in singulas tribus *delectos* ad hanc militiam; eos, *in quam*, & Pinchasum filium Elhazaris Sacerdotis in hanc militiam cum vasis sacris tubísque clangoris in manu ejus.

7 Qui militantes contra Midjanitas, quemadmodum præceperat Jehova Moschi; occiderunt omnes mares.

8 Reges quoque Midjanitarum occiderunt præter confossas *copias* eorum, Evim, & Rekemum, & Tzurem, & Churem, & Rebahum, quinque Reges Midjanitarum: etiam Bilhamum filium Behoris occiderunt gladio:

9 Et captivas fecerunt filii Jisraëlis mulieres Midjanitarum ac parvulos eorum; omnia etiam jumenta eorum, & omnia pecora eorum, omnesque facultates eorum prædati sunt:

10 Omnes verò civitates eorum per habitationes eorum, & omnes arces eorum combusserunt igne.

11 Deinde acceptis omnibus illis spoliis, & omni captura, tam hominum, quàm jumentorum:

12 Adducebant ad Moschen, & ad Elhazarem Sacerdotem, & ad cœtum Jisraëlitarum, captivos, & reliquam capturam, spoliáque ad castra, in campestria Moabitarum, quæ *sunt* secundùm Jardenem *ex adverso* Jerichuntis.

13 Sed egressi sunt Mosche, & Elhazar Sacerdos; omnesque principes cœtûs obviàm eis extra castra.

14 Effervescénsque Mosche contra præfectos illarum copiarum; chiliarchos & centuriones, qui redibant ab illo militari prælio:

15 Dixit eis Mosche, an conservâstis vivas omnes fœminas;

16 En ipsæ fuerunt filiis Jisraëlis ex sermone Bilhami, quæ suppeditârunt prævaricationem contra Jehovam in negotio Pehoris: unde fuit plaga illa in cœtu Jehovæ?

17 Nunc itaque occidite omnes mares ex parvulis; omnem quoque mulierem, quæ cognovit virum concubitu maris occidite:

18 Omnes verò parvulas ex fœminis, quæ non cognoverunt concubitum maris, vivas conservate vobis.

19 Vos autem castrametamini extra hæc castra septem dies, *etiam* quisquis occidit *horum* aliquem & quisquis tetigit cæsum, purgatore vos die illorum tertio, & die se-

ptimo,vos *inquam*,& captivos vestros :

20 Cum omni vestimento,& omni instrumento pelliceo, omníque opere *è pellibus* caprarum, & omni instrumento ligneo; purgatote vos.

21 Edixit quoque Elhazar Sacerdos omnibus viris illis militaribus,qui iverant in illud prælium, hoc *est* illud statutum legale, quod præcepit Jehova Moschi.

22 Tantummodo aurum & argentum,æs, ferrum,stannum,& plumbum:

23 Quicquid fert ignem, transmittite per ignem,ut mundum sit, veruntamen aquâ separationis purgator: quicquid autem non fert ignem,transmittite per aquam.

24 Et lavabitis vestimenta die horum septimo,ut mundi sitis;ac postmodum venietis in castra.

25 Præterea alloquutus est Jehova Moschen,dicendo:

26 Recense capita capturæ captivorum, tam hominum,quàm jumentorum; tu & Elhazar Sacerdos; & primarii paternarum *familiarum* cœtûs:

27 Ut dividas capturam ipsam inter gestores hujus prœlii, qui egressi sunt in militiam; & totum cœtum.

28 Deinde auferens portionem pro Jehova ab istis prœliatoribus, qui egressi sunt in hanc militiam,animam unam è quingentenis; ex hominibus,& ex bobus,& ex asinis,& ex gregibus:

29 E media parte ad istos *pertinente* accipitote; ut des Elhazari sacerdoti oblationem Jehovæ.

30 At è media parte ad filios Jisraëlis *pertinente*, accipe unum captum è quinquagenis,ex hominibus, ex bobus,ex asinis, & ex gregibus,ex quibuscunque jumentis; quos des Levitis observantibus observationem tabernaculi Jehovæ.

31 Quod fecit Mosche & Elhazar Sacerdos; quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

32 Fuit autem captura illa, residuum prædæ, quam prædati erant populus ille militaris, pecudum sexcenta septuaginta quinque millia;

33 Item boum septuaginta duo millia;

34 Item asinorum unum & sexaginta millia;

35 Item animæ humanæ ex fœminis,quæ cognoverant concubitum maris; universæ animæ trigesies bis mille:

36 Fuit autem hujus dimidium, pars eorum, qui prodierant in hanc militiam: numerus pecudum, ter centies tricies septies mille quingentæ.

37 Fuitque portio pro Jehova ex pecudibus,sexcentæ septuaginta quinque:

38 Item boum trigesies sexies mille,portio eorum pro Jehova septuaginta duo:

39 Item asinorum tricies mille quingentorum, portio eorum pro Jehova sexaginta unus;

40 Item animarum humanarum sexdecies mille, portio earum pro Jehova triginta duæ animæ.

41 Quam dedit Mosche portionem oblationis Jehovæ, Elhazari Sacerdoti; sicut præceperat Jehova Moschi.

42 De dimidio autem ad filios Jisraëlis *pertinente*, quód partitus Mosche *receperat* ab hominibus illis,qui militaverant.

43 (Erat autem dimidium ad cœtum *pertinens* ex pecudibus, ter centies tricies septies mille quingentæ;

44 Et ex bobus tricies sexies mille;

45 Et ex asinis tricies mille quingenti;

46 Et ex animis humanis sexdecies mille)

47 Sumens, *inquam*, Mosche de dimidio ad filios Jisraëlis *pertinente* unum captum ex quinquagenis quibusque,ex hominibus, & ex jumentis, dedit ea Levitis observantibus observationem tabernaculi Jehovæ, sicut præceperat Jehova Moschi.

48 Tum accedentes ad Moschen ii, qui præfecti *erant* millibus illius militiæ; chiliarchi & centuriones,

49 Dixerunt Moschi, servi tui recensuerunt capita virorum hujus prœlii, qui fuerunt in manu nostra: & non deest ex nobis quisquam.

50 Quapropter offerimus oblationem Jehovæ quisque, quod nactus est, instrumentum aureum, periscelidem, aut armillam, annulum,inaurem,aut cingulum pendulum; ad faciendum expiationem pro animis nostris coram Jehova.

51 Accepit ergo Mosche & Elhazar sacerdos aurum ab illis,totum in instrumentis affabre factis,

52 (Erat autem totum illud aurum oblationis, quod obtulerunt Jehovæ, sedecies mille septingentorum quinquaginta siclorum) à chiliarchis & centurionibus.

53 *Quod* ad viros militares, prædam habuerunt quisque sibi.

54 Quumque accepisset Mosche & Elhazar Sacerdos aurum illud à chiliarchis, & centurionibus,intulerunt illud in tentorium conventus,monimentum pro filiis Jisraëlis coram Jehova.

CAP. XXXII. *Filiis Reubenis & Gadis portio datur trans Iardenem, modo fratres in terram promissionis armati præcedant.*

ERat autem filiis Reübenis, & filiis Gadis pecus multum, numerosum admodum: ecce autem videbant terram Jahzeris, & terram Gilhadis,locum illum esse locum pecuariæ.

2 Quapropter accesserunt filii Gadis, & filii Reübenis; & alloquuti sunt Moschen, Elhazarémque Sacerdotem, ac principes cœtûs,dicendo:

3 Hatarothæ,& Dibon,& Jahzer & Nimra,& Cheschbon,& Elhale, cum Schebamo, & Nebunte,& Behone:

4 Horum regio, quam percussit Jehova coram cœtu Jisraëlis,regio pecuariæ est: & servis tuis *sunt* pecora,

5 Si invenimus, aiebant illi, gratiam in oculis tuis, detur regio ista servis tuis in possessionem: ne nos ducas trans Jardenem.

6 Sed dixit Mosche filiis Gadis, & filiis Reübenis; an fratres vestri procederent in bellum,& vos consisteretis hic?

7 Imo quare rumpitis animum filiorum Jisraëlis, ne transeant in terram illam,quam dat eis Jehova?

8 Sic fecerunt patres vestri; quum misissem eos Kadescho-barneháe ad considerandum illam terram.

9 Nam

9 Nam quum ascendissent ad vallem Eschcolis, considerantes illam terram, ruperunt animum filiorum Jisraëlis; ne venirent in eam terram, quam dabat eis Jehova.
10 Idcirco accensus ira Jehova die illo; juravit, dicendo:
11 Ne vivam, si viderint homines isti, qui ascenderunt ex Ægypto à nato viginti annos & deinceps, terram illam, quam iuramento promisi Abrahamo, Jitzchako & Jahakobo: eo quod non sunt plene sequuti me,
12 Præter Calebum, filium Jephunnæ Kenizzæum, & Jehoschuham filium Nunis: quia plene sequuti sunt Jehovam.
13 Et accensus ira Jehova in Jisraëlem, agitavit eos per hoc desertum quadraginta annos; donec consumeretur tota illa ætas, quæ fecerat malum illud in oculis Jehovæ.
14 Ecce autem surrexistis loco patrum vestrorum, turba hominum peccatis deditorum; ut addatis adhuc ad æstum iræ Jehovæ contra Jisraëlem.
15 Si vos avertetis ab obsequio ejus, omnino perget adhuc relinquere eum in hoc deserto; sic perdetis totum populum hunc.
16 Accedentes autem rursus ad eum, dixerunt, septa gregum struemus hic pro pecore nostro; & civitates pro parvulis nostris.
17 Nos autem expediti erimus, celeres *ad procedendum* ante filios Jisraëlis, usquedum introduxerimus eos in locum suum: interea manebunt parvuli nostri in civitatibus istis munitis, metu habitatorum istius terræ:
18 Non redibimus in domos nostras, donec adierint filii Jisraëlis quisque possessionem suam;
19 Quia non erimus possessores cum illis trans vadum Jardenis; quum obvenerit possessio nostra nobis cis vadum Jardenis Orientem versus.
20 Tum dixit eis Mosche, si feceritis rem hanc; si expediti eritis ante Jehovam ad bellum:
21 Si transibit quisque expeditus è vobis Jardenem istum coram Jehova, donec expulerit inimicos suos à facie sua.
22 Quum domita fuerit terra illa coram Jehova, postea demum revertemini, eritisque insontes apud Jehovam & apud Jisraëlem: sic cedet terra hæc vobis in possessionem coram Jehova.
23 Quod si non sic facietis, ecce peccaveritis Jehovæ: agnoscite jam peccatum vestrum, quod est obventurum vobis.
24 Ædificate vobis civitates pro parvulis vestris, & septa pro gregibus vestris: sed quod prodiit ex ore vestro facitote.
25 Tum alloquuta est *tribus* filiorum Gadis, & filiorum Reübenis Moschen, dicendo: servi tui facient, quemádmodum dominus meus præcipit,
26 Parvuli nostri, uxores nostræ, pecus nostrum, & omnia jumenta nostra: ibi erunt in civitatibus Gilhadis:
27 Servi autem tui transibunt quisque expeditus ad militiam coram Jehova in bellum, quemadmodum dominus meus loquitur.
28 Quapropter præcipiens Mosche de eis Elhazari sacerdoti, & Jehoschuhæ filio Nunis; primariis etiam paternarum familiarum in filiis Jisraëlis;
29 Edixit Mosche illis, si transierint filii Gadis, & filii Reübenis vobiscum Jardenem, quisque expeditus ad bellum coram Jehova, & domita fuerit terra illa coram vobis, tum dabitis illis hanc terram Gilhadis in possessionem.
30 Sin autem non transierint expediti vobiscum; tunc possessores fiant inter vos in terra Cenahanis.
31 Responderúntque filii Gadis, & filii Reubenis, dicendo; quod edixit Jehova servis tuis, sic faciemus:
32 Nos transibimus expediti coram Jehova *in* terram Cenahanis, & penes nos manebit jus possessionis nostræ cis Jardenem.
33 Dedit itaque eis Mosche, filiis Gadis & filiis Reübenis, ac dimidiatæ tribui Menaschis filii Josephi, regnum Sichonis Regis Emoræorum, & regnum Hogi Regis Baschanis: regionem ipsam cum civitatibus per terminos ejus, civitates illius terræ circumquaque.
34 Et ædificârunt filii Gadis Dibonem, & Hatarothas; & Haroherem:
35 Item Hatrothas Schophanis, & Jahzerem, & Jogbeham.
36 Et Beth-nimram, & Beth-haranem; civitates munitas cum septis gregum;
37 Filii verò Reubenis ædificârunt Cheschbonem, & Elhalem; & Kirjathajima:
38 Item Nebuntem, & Bahalmehonem mutatis nominibus, atque Sibmam; quibus indiderunt nomina, *mutatis* nominibus illis civitatum, quas ædificârunt.
39 Profecti autem filii Maciris, filii Menaschis in Gilhadem, quum cepissent illum, expulissentque Emoræos, qui habitabant in eo:
40 Dedit Mosche Gilhadem Maciri filio Menaschis, qui inhabitavit eum.
41 Jair enim filius Menaschis profectus ceperat villas ipsorum *Gilhaditarum*; quas vocavit villas Jairis:
42 Similiter Nobach profectus ceperat Kenathum cum pagis ejus, quam vocavit Nobachum de nomine suo.

CAP. XXXIII. *Recensentur mansiones Jisraëlitarum in deserto 42. Omnes Cenahanæi jubentur expelli.*

HÆ *sunt* profectiones filiorum Jisraëlis, quum egressi sunt è terra Ægypti per exercitus suos, ministerio Moschis, & Aharonis.
2 Scripsit autem Mosche progressus eorum, in profectiones eorum ex præstituto Jehovæ: hæ igitur sunt profectiones eorum in progressibus eorum.
3 Primùm proficiscentes Rahmesefo, mense primo, decimoquinto die mensis ipsius primi, postridie ipso Paschatis egressi sunt Jisraëlitæ manu sublatâ ante oculos omnium Ægyptiorum:
4 Ægyptiis sepelientibus omnes primogenitos, quos percusserat Jehova in eis: quum in deos etiam illorum exercuisset Jehova judicia,
5 Profecti autem filii Jisraëlis Rahmesefo, castra posuerunt Succothis:

6 Deinde profecti Succothis, castrametati sunt in Ethamo, quod est in extremitate deserti.

7 Deinde profecti ex Ethamo reversi sunt ad fauces Chirotharum, quæ *sunt* ante Bahaltzephonem, & castrametati sunt ante Migdolum:

8 Deinde profecti ex adverso Chirotharum transiverunt per medium ipsius maris in desertum: pergentesque itinere tridui per desertum Ethami, castrametati sunt Maræ.

9 Deinde profecti Marâ pervenerunt Elima: erant autem Elimis duodecim fontes aquæ, & septuaginta palmæ, & castrametati sunt ibi.

10 Deinde profecti Elimis, castrametati sunt ad mare algosum.

11 Deinde profecti à mari algoso, castrametati sunt in deserto Sinis.

12 Deinde profecti à deserto Sinis, castrametati sunt Dophkæ.

13 Deinde profecti Dophkâ, castrametati sunt Aluschi.

14 Deinde profecti Aluscho, castrametati sunt Rephidimis, ubi non erat aqua populo, quam biberet.

15 Deinde profecti Rephidimis, castrametati sunt in deserto Sinai.

16 Deinde profecti à deserto Sinai, castrametati sunt Kibrothis-thaavæ.

17 Deinde profecti Kibrothis-thaavâ, castrametati sunt Chatzerothis.

18 Deinde profecti Chatzerothis, castrametati sunt Rithmæ.

19 Deinde profecti Rithmâ, castrametati sunt Rimmone-peretzi.

20 Deinde profecti Rimmone-peretzi castrametati sunt Libnæ.

21 Deinde profecti Libnâ, castrametati sunt Rissæ.

22 Deinde profecti Rissâ, castrametati sunt ad Kehelam.

23 Deinde profecti à Kehelâ, castrametati sunt ad montem Schepheris.

24 Deinde profecti à monte Schepheris, castrametati sunt Charadæ.

25 Deinde profecti Charadâ, castrametati sunt Makehelothis.

26 Deinde profecti Makehelothis, castrametati sunt Thachathi.

27 Deinde profecti Thachatho, castrametati sunt Therachi.

28 Deinde profecti Theracho, castrametati sunt Mithkæ.

29 Deinde profecti Mithkâ, castrametati sunt Chaschmonæ.

30 Deinde profecti Chaschmonâ, castrametati sunt Moserothis.

31 Deinde profecti Moserothis, castrametati sunt apud filios Jahakanis.

32 Deinde profecti à filiis Jahakanis, castrametati sunt Chore gidgadis.

33 Deinde profecti Chore-gidgadis, castrametati sunt ad Jotbatham.

34 Deinde profecti à Jotbathâ, castrametati sunt Habronæ.

35 Deinde profecti Habronâ, castrametati sunt Hetzione-geberi.

36 Deinde profecti Hetzione-geberi, castrametati sunt in deserto Tzinis, quod *est* Kadesch.

37 Deinde profecti Kadescho, castrametati sunt ad Horem montem juxta fines terræ Edomæorum.

38 Ascenditque Aharon sacerdos Horem montem ex præstituto Jehovæ, & mortuus est ibi; anno quadragesimo ab exitu Jisraëlitarum è terra Ægypti, mense quinto, primo die illius mensis.

39 *Erat* autem Aharon natus centum viginti tres annos; quum moreretur in Hore monte.

40 Tunc audivit Cenahanæus Rex Haradi, qui inhabitabat Australem partem in regione Cenahanis, quum adventarent filii Jisraëlis.

41 Deinde profecti ab Hore monte, castrametati sunt Tzalmonæ.

42 Deinde profecti Tzalmonâ, castrametati sunt Punone.

43 Deinde profecti Punone, castrametati sunt Obothis.

44 Deinde profecti Obothis, castrametati sunt ad cumulos Habarimorum *montium* ad terminum Moabitarum.

45 Deinde profecti è cumulis, castrametati sunt Dibone-Gadis.

46 Deinde profecti Dibone-Gadis, castrametati sunt Halmone ad Diblathajima.

47 Deinde profecti Halmone ad Diblathajima, castrametati sunt ad montes Habarimorum ante Nebuntem.

48 Deinde profecti à montibus Habarimorum, castrametati sunt in campestribus Moabitarum secundùm Jardenem *ex adverso* Jerichuntis.

49 Et castra habuerunt secundùm Jardenem à Beth-jeschimothis usque Abel-schittimos; in campestribus Moabitarum.

50 Alloquutus autem est Jehova Moschen, in campestribus Moabitarum; secundùm Jardenem *ex adverso* Jerichuntis, dicendo:

51 Alloquere filios Jisraëlis, edicens eis: quandoquidem vos mox transituri estis Jardenem in terram Cenahanis:

52 Ejicietis igitur omnes habitatores ejus terræ à facie vestra, & perdetis omnes effigies eorum; & omnes imagines fusas eorum perdetis, omniaque excelsa eorum destruetis.

53 Quumque expulsis *eis* è terra illa habitabitis in ea (nam vobis trado terram illam, ut hæreditario jure possideatis eam.)

54 Tunc adibitis possessionem illius terræ sorte per familias vestras, ei, qui multus est, multiplicatote possessionem ejus: ei verò, qui paucus est, pauciorem assignato possessionem ejus, in quemcunque locum exierit cuique sors sua, is illius esto: per tribus paternas vestras possessiones aditote.

55 Quòd si non expuleritis habitatores istius terræ à facie vestra; utique erit quicquid reliquum feceritis ex eis in spinas oculis vestris, & in aculeos lateribus vestris; & hostiliter agent vobiscum in illa terra, in qua habitaturi estis:

56 Eritque ut quemadmodum cogitavi facere illis, faciam vobis.

CAP. XXXIV. *Geodæsia terræ Cenahanis.*

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:
2 Præcipe filiis Jisraëlis edicens eis, quandoquidem vos mox adituri estis terram, quæ *est* Cenahanis: hæc *esto* terra, quæ accidet vobis in possessionem, terra Cenahanis per terminos suos.
3 Primùm erit vobis plaga Australis à deserto Tzinis secundùm sedes Edomæorum; eritque vobis terminus Australis, extremitas maris salsi ad Orientem.
4 Et divertens vobis terminus hic ab Austro ad ascensum Hakrabbimorum pertransibit Tzinem, eruntque exitus ejus ab Australi plaga per Kadeschum-barneæ: unde procedet Chatzar-Adarem, & transibit Hatzmonem.
5 Postea divertet hic terminus Hatzmone ad vallem Ægypti; ubi sunt ejus exitus ad ipsum Occidentem.
6 Terminus verò Occidentalis, ut est vobis ipsum mare magnum, ita terminus *esto*: hic esto vobis terminus Occidentalis.
7 Hic verò esto vobis terminus Aquilonalis: à mari magno definitote vobis Horem montem.
8 Ab Hore monte definitote, quâ itur Chametham: eruntque exitus illius termini, Tzedadi.
9 Et procedente eodem termino Ziphronem, erunt exitus ejus Chatzer-henanis: hic esto vobis terminus Aquilonalis.
10 Item definietis vobis in terminum Orientalem, à Chatzer-henane Schephamum.
11 Et descendens hic terminus Schephamo Riblam versùs ab Oriente Hajini; descendere perget terminus, donec attingas litus maris Chinnereth Orientem versùs.
12 Et descendente termino ad ipsum Jardenem, erunt exitus ejus ad mare salsum: ista esto vobis terra per terminos suos circumquaque:
13 Quæ præcepit Mosche filiis Jisraëlis dicendo; hæc *esto* terra, cujus possessionem adibitis per sortem, quam præcepit Jehova dari novem tribubus & dimidiatæ tribui.
14 Nam acceperunt tribus filiorum Reübenitarum per familias paternas suas, & tribus filiorum Gaditarum per familias paternas suas: dimidiatáque tribus Menaschis acceperunt possessionem suam.
15 Duæ hæ tribus cum dimidiata tribu; acceperunt possessionem suam cis vadum Jardenis Jerichuntinum anteriore parte Orientem versùs.
16 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo;
17 Hæc *sunt* nomina virorum, qui possidendam vobis distribuent istam terram; Elhazar *Sacerdos*, & Jehoschuah filius Nunis.
18 Et principem unum ex unaquaque tribu adhibetote ad distribuendam possessionem illius terræ.
19 Hæc autem nomina horum virorum *sunt*: tribus Jehudæ, Caleb filius Jephunnæ:
20 Et tribus filiorum Schimhonis, Schemuël filius Hammihudis:
21 Tribus Binjaminis, Elidad filius Cissonis.
22 Et tribûs filiorum Danis princeps, Bukki filius Jogli.
23 E filiis Josephi, tribûs filiorum Menaschis princeps, Chanuiel filius Ephodis:
24 Et tribus filiorum Ephrajimi princeps, Kemuël filius Schipthanis.
25 Et tribûs filiorum Zebulonis princeps, Elitzaphan filius Parnaci:
26 Et tribûs filiorum Jissascaris princeps, Paltiel filius Hazzanis:
27 Et tribûs filiorum Ascheris princeps, Achihud filius Schelomi.
28 Denique tribûs filiorum Naphthali princeps, Pedah-el filius Hammihudis.
29 Hi *sunt*, quibus præcepit Jehova; ut possessionem distribuerent filiis Jisraëlis, in terra Cenahanis.

CAP. XXXV. *Civitates Levitarum 48. pro refugiis in homicidio non voluntario, item lex homicidii.*

ITem alloquutus est Jehova Moschen in campestribus Moabitarum: secundùm Jardenem ex *adverso* Jerichuntis, dicendo;
2 Præcipe filiis Jisraëlis, ut dent Levitis de possessione juris sui civitates ad habitandum: suburbanum quoque prædium in singulas civitates circa ipsas datote Levitis:
3 Ut sint illis civitates ad habitandum, suburbana verò prædia illarum sint pro jumentis eorum, & pro facultatibus eorum, & pro omnibus animalibus eorum.
4 Suburbana autem prædia illarum civitatum, quæ daturi estis Levitis, sunto à muro civitatis cujusque extrinsecus mille cubitorum circumquaque.
5 Ideóq; metimini extra civitatem quamque; ad plagam Orientalem bis mille cubitos, & ad plagam Australem bis mille cubitos, & ad plagam Occidentalem bis mille cubitos, & ad plagam Aquilonalem bis mille cubitos, ita ut quæque civitas sit in medio eorum: hæc esto illis *mensura* prædiorum suburbanorum singularum civitatum.
6 Civitatibus autem, quas dabitis Levitis, sex civitatibus receptûs, quas dabitis, ut confugiat illuc, qui *hominem* occidit, his *igitur* additote quadraginta duas civitates.
7 Omnes civitates, quas dabitis Levitis, *sunto* quadraginta octo civitates: ipsæ cum prædiis suburbanis suis.
8 Istas autem civitates, quas dabitis de possessione filiorum Jisraëlis, de ejus *possessione*, qui multus est multas datote, de eius verò *possessione*, qui paucus est, datote pauciores: quisque prout erit possessio sua, quam possessuri sunt, dato de suis civitatibus Levitis.
9 Alloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo:
10 Alloquere filios Jisraëlis edicens eis: quandoquidem mox transituri estis Jardenem *&* *venturi* in terram Cenahanis:
11 Postquam sortiti eritis civitates obventuras vobis, civitates receptûs sunto vobis, ut confugiat illuc occisor, qui aliquem percussit per errorem.
12 Erunt autem vobis civitates istæ in receptum à vindice *occisi*: ut non moriatur, qui occidit, tantisper dum stat coram cœtu in judicium.
13 Civitates autem illæ, quas dabitis, sex civitates receptûs sunto vobis.
14 Tres harum civitatum datote cis Jardenem,

denem, & tres reliquas civitates dato in terra Cenahanis: civitates receptûs sunto.

15 Filiis Jisraëlis peregrinóque & inquilino inter eos sunto sex civitates istæ in receptum, ut fugiat illuc quisquis percussit aliquem per errorem.

16 Sed si instrumento ferreo percussit eum, ita ut mortuus sit, occisor est: omnino morti traditor occisor ille:

17 Similiter si lapide manuali, quo *quis* mori potest, percusserit eum ita, ut mortuus sit, occisor est, omnino morti traditor occisor ille:

18 Aut *si* ligneo instrumento manuali, quo *quis* mori potest, percusserit eum ita, ut mortuus sit, occisor est: omnino morti traditor occisor ille.

19 Vindex ipse illius sanguinis morti tradet occisorem illum: quum incidet in eum, ipse morti tradet eum.

20 Quod si ex simultate depulerit eum, aut projecerit *aliquid* in eum de industria ita, ut mortuus sit;

21 Aut per inimicitiam percusserit eum manu suâ ita, ut mortuus sit, omnino morti traditor percussor ille, occisor est: vindex ipse sanguinis morti tradet occisorem illum, quum incidet in eum.

22 Quod si derepente sine inimicitia depulit eum: aut projecit in eum ullum instrumentum non de industria;

23 Aut *percussit eum* inconsideratè ullo lapide, quo *quis* mori potest, faciens ut decidat in eum ita, ut moriatur: quum ipse non *sit* inimicus ei, nec quærat malum ejus:

24 Tunc jus dicent cœtus inter ipsum percussorem & vindicem illius sanguinis: secundùm judicia ista:

25 Sic eripientes cœtus occisorem istum è manu vindicis illius sanguinis: remittent eum cœtus ad civitatem receptûs sui, quò confugerat: in qua manebit usque ad mortem Sacerdotis maximi, quem unxit *Deus* oleo sacro.

26 Quòd si ullo pacto exibit occisor iste; termino civitatis receptûs sui, quò confugerat;

27 Et inveniet eum vindex ille sanguinis extra terminum civitatis receptûs ejus: quum occiderit vindex ille sanguinis occisorem istum, non est reus sanguinis.

28 Nam in civitate receptûs sui manere debet usque ad mortem Sacerdotis maximi: post mortem verò Sacerdotis maximi revertetur occisor in terram possessionis suæ.

29 Erunt autem hæc vobis in statutum judiciale per generationes vestras, in omnibus habitationibus vestris.

30 Quicunque percussurus est aliquem, ex sermone testium occidet occisorem: sed testis unus non poterit testari contra aliquem, ut moriatur.

31 At ne accipitote redemptionis pretium pro ullo occisore, qui sons sit, dignus morte: sed, omnino morti traditor.

32 Ne quidem accipitote pretium redemtionis ab eo, qui effugit in civitatem receptûs sui; ut revertatur ad habitandum in suam terram, donec mortuus fuerit Sacerdos ille.

33 Ut non contaminetis terram ipsam, in qua eritis, quia sanguis iste contaminaturus esset hanc terram: pro ea autem terra fieri non posset expiatio à sanguine, qui effusus esset in ea, nisi per sanguinem effundentis eum:

34 Neque polluito terram ipsam, in qua residebitis, in cujus medio habitaturus sum: nam ego Jehova habito in medio filiorum Jisraëlis.

CAP. XXXVI. *Lex connubialis politiæ Mosaicæ.*

Tunc accedentes primores patrum ex familiis filiorum Josephi, cum familia filiorum Gilhadis filii Macciris, filii Menaschis; loquuti sunt coram Mosche & coram principibus primoribus patrum inter filios Jisraëlis.

2 Ac dixerunt, Domino meo præcepit Jehova, ut det istam terram in possessionem sorte filiis Jisraëlis: & Dominus meus præceptum habet à Jehova, ut det possessionem Tzelophchadi fratris nostri filiabus ejus.

3 Si nubent alicui è tribulibus *aliis* filiorum Jisraëlis, tum detrahetur possessio earum de possessione paterna nostra, & adjicietur ad possessionem tribus eorum, quibus nupserint, utique de sorte possessionis nostræ detrahetur.

4 Etiam quum erit jubilæus filiis Jisraëlis, tamen adjecta manebit possessio earum ad possessionem tribûs *illorum*, quibus nupturæ sunt; ita ut de possessione tribus paternæ nostræ detracta maneat possessio earum.

5 Præcepit itaque Mosche filiis Jisraëlis ex præstituto Jehovæ, dicendo; rectè tribules filiorum Josephi loquuntur.

6 Hoc *est* verbum, quod præcepit Jehova de filiabus Tzelophchadi, dicendo; cui bonum videbitur in oculis suis, nubent: veruntamen in familia tribûs paternæ suæ nubunto.

7 Nam non avertetur possessio in filiis Jisraëlis à tribu in tribum: quum filii Jisraëlis adhærebunt quisque possessioni tribûs paternæ suæ.

8 Quapropter quæcunque filia è tribubus filiorum Jisraëlis hæres est possessionis; alicui è familia tribûs paternæ suæ nubito; ut filii Jisraëlis hæreditario jure possideant quisque possessionem paternam suam:

9 Sic non avertetur possessio à tribu *una* in tribum alteram: quando quisque possessioni suæ adhærebunt tribulium filiorum Jisraëlis.

10 Quemadmodum præceperat Jehova Moschi, sic fecerunt filii Tzelophchadi:

11 Nupserunt enim Machla, Thirtza, & Chogla, & Milca, & Noha filiæ Tzelophchadi, filiis patruorum suorum:

12 *Viris* è familiis filiorum Menaschis filii Josephi nupserunt: fuitque possessio earum conjuncta tribui, *ac* familiæ paternæ earum.

13 Hæc *sunt* illa præcepta & judicia, quæ præcepit Jehova per Moschen filiis Jisraëlis, in campestribus Moabitarum secundùm Jardenem ex *adverso* Jerichuntis.

Liber

Liber quintus Moschis, *sive* Deuteronomium.

CAP. I. *Repetitio eorum, quæ Iisraëli in deserto contigerunt, pœnæque infideli populo inflictæ.*

ISta *sunt* verba, quæ eloquutus est Mosche universo Jisraëli cis Jardenem; in deserto, in campestribus, *quæ sunt* è regione Suph, inter Paranem & Thophelem & Libanum, & Chatzerotas, ac Ditzahabum:
2 *Distantia* undecim dierum à Chorebo, *facto* itinere *per* montana Sehiris, ad Kadeschum-barnehæ usque.
3 Fuit igitur quadragesimo anno, undecimo mense primo *die* mensis; *ut* alloqueretur Mosche filios Jisraëlis, secundùm omnia, quæ præceperat ei Jehova *referenda* ad illos;
4 Postquam percussit Sichonem Regem Emoræorum, qui habitabat Cheschbone: & Hogum Regem Baschanis, qui habitabat Haschtherothis, *percussit* in Edrehi.
5 Cis Jardenem in terra Moabitarum; placuit Moschi declarare legem istam, dicendo:
6 Jehova Deus noster alloquutus erat nos in Chorebo, dicendo: satis habitâstis in monte isto.
7 Convertite vos, & proficiscentes ingredimini in montem Emoræorum, & in omnia vicina eius, in campestria, in montana, & in humilia loca; & in Australem plagam, & in portus maris: *in* terram Cenahanæi & Libanum usq; ad flumen maximum, flumen Euphratis.
8 Vide, expono vobis terram illam: ingredimini & hæreditario jure possidete illam terram, quam juramento promisit Jehova majoribus vestris, Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo daturum se illis, *id est*, semini eorum post eos.
9 Et alloquutus fueram vos tempore illo, dicendo; non possem solus ferre onus vestrî.
10 Jehova Deus vester auxit vos; & ecce vos hodie sicut stellas cœli multitudine.
11 Jehova Deus maiorum vestrorum augeat vos suprà quàm estis millecuplo, & benedicat vobis, quemadmodum dixit vobis.
12 Quomodo ferrem ego solus molestias à vobis, onera à vobis, & contentiones vestras?
13 Exhibete homines sapientes; & prudentes, & cognitos per tribus vestras, ut constituam illos primores vestros.
14 Tum respondistis mihi, dicentes, bonum est eam rem, de qua dixisti, facere.
15 Accipiens itaque primores tribuum vestrarum, homines sapientes & cognitos, constitui istos primores vobis, chiliarchos, & centuriones, & præfectos quinquagenis, & decuriones, & moderatores per tribus vestras:
16 Et præcepi judicibus vestris tempore illo, dicendo; audiendo causas inter fratres vestros, judicate justè inter virum & fratrem ejus, etiamque peregrinum ei.
17 Ne suscipite personam in judicio, æquè parvum atque magnum auditote; ne metuitote à quoquam, nam judicium ipsum Dei est: rem autem, quæ difficilis *erit* præ vobis, refertote ad me, ut audiam eam.
18 Præcepi etiam vobis illo tempore, res illas omnes, quas facturi estis.
19 Deinde quum profecti Chorebo obiissemus totum illud desertum magnum & formidabile, quod vidistis, viâ ad montem Emoræorum, quemadmodum præceperat Jehova Deus noster nobis, & venissemus Kadeschum-barnehæ usque:
20 Edixi vobis, venistis usque ad montem Emoræorum, quem Jehova Deus noster dat nobis:
21 Vide, exponit Jehova Deus tuus istam terram tibi: ascendens hæreditario jure posside, quemadmodum dixit Jehova Deus patrum tuorum tibi, ne timeto, neque consternator.
22 Accedentes verò ad me vos omnes, dixistis, mittamus homines ante nos, qui nobis pervestigent illam terram: & referant nobis aliquid de via, per quam ascensuri sumus, & civitatibus, in quas perventuri sumus.
23 Quæ res quum bona videretur in oculis meis; accepi è vobis duodecim homines, hominem unum in quamque tribum:
24 Qui convertentes se & ascendentes montem istum, venerunt usque ad vallem Eschcolis: ita exploraverunt illam;
25 Et accipientes in manu sua de fructu illius terræ, deportârunt ad nos: retuleruntque nobis aliquid, dicentes, bona *est* illa terra, quam Jehova Deus noster dat nobis.
26 Noluistis tamen ascendere; sed maximo opere rebellavistis præstituto Jehovæ Dei vestri.
27 Mussitâstis enim in tentoriis vestris, dicentes, eò quòd Jehova odio prosequitur nos, eduxit nos è terra Ægypti: ut tradat nos in manum Emoræorum ad perdendum nos.
28 Quò ascenderemus? fratres nostri dissolverunt animum nostrum dicendo, populus *est* major & excelsior nobis, civitates magnæ & munitæ *assurgentes* in cœlum usque: quin etiam filios Hanakitarum vidimus illic.
29 Me autem dicente vobis, ne expavescite, neque timere ab illis:
30 Jehova Deus vester, qui anteit vobis, is pugnaturus est pro vobis, secundùm omnia, quæ exercuit pro vobis contra Ægyptios ante oculos vestros;
31 Et quæ vidisti in deserto, Jehovam Deum tuum portâsse te quemadmodum portat quis filium suum; in tota via per quam ivistis, donec perveniretis ad locum hunc:
32 Tamen propter hunc sermonem, non credidistis Jehovæ Deo vestro.
33 Qui anteit vobis in hac via ad explorandum vobis locum pro castrorum metatione vestra, igne noctu, ut lucem vobis præbeat in via, per quam ituri estis, & nube interdiu.

34 Quam

34 Quamobrem quum audiisset Jehova vocem sermonum vestrorum; effervescens juravit, dicendo:

35 Ne *vivam*, si quis ex hominibus istis, *si* generatio prava ista visura est terram illam optimam, quam juramento promisi me daturum patribus vestris:

36 Solummodo Caleb filius Jephunnæ; ipse videbit eam, & ei tradam illam terram, quam calcavit ac filiis ejus, eò quod plene sequutus est Jehovam.

37 (Etiam contra me irâ percitus est Jehova occasione vestri, dicendo; neque tu ingredieris illuc,

38 *Sed* Jehoschuah filius Nunis, qui adstat in conspectu tuo, ipse ingredietur illuc: eum confirma, quia ipse possidendam dividet eam Jisraëlitis.)

39 Parvuli autem vestri, de quibus dixistis, prædæ erunt, & filii vestri, qui non cognoscunt hodie bonum aut malum, ipsi ingredientur illuc: nam eis tradam eam, & ipsi hæreditario jure possidebunt eam.

40 Vos igitur revertimini; & proficiscimini in desertum ipsum, viâ *ad* mare algosum.

41 Tum respondentes dixistis mihi, peccavimus Jehovæ, nos ascendemus, & pugnabimus secundùm omnia, quæ præceperat nobis Jehova Deus noster; & accingentes vos quisque armis bellicis suis obtulistis vos ad ascendendum montem illum.

42 Edixit autem Jehova mihi, dicito eis, ne ascenditote, neque pugnatote, quia non sum in medio vestri; ut non afficiamini planè coram inimicis vestris:

43 Et quamvis edixissem vobis, tamen non auscultâstis: sed maximo opere rebellavistis præstituto Jehovæ, quum arroganter ascenderetis ipsum montem.

44 Egressi enim Emoræi, qui inhabitant montem illum, obviàm vobis, persequuti sunt vos, ut facere solent apes: & contriverunt vos in Sehire Charmam usque.

45 Reversi itaque flevistis coram Jehova: ac non auscultavit Jehova voci vestræ, nec aurem præbuit vobis:

46 Sed consedistis Kadeschi dies multos, ut *multi fuerunt* dies, quibus consedistis ibi.

CAP. II. *Quam terram in deserto non licebat invadere, & quam licebat.*

DEinde convertimus nos & profecti sumus in ipsum desertum viâ *ad* mare algosum, quemadmodum edixerat Jehova mihi: & circumivimus montana Sehiris diebus multis.

2 Tandem alloquutus est me Jehova, dicendo:

3 Satis circumiistis montem istum: convertite vos Aquilonem versùs.

4 Item populo præcipe, dicendo; vos mox pertransituri estis terminum fratrum vestrorum, filiorum Hesaui inhabitantium Sehirem: quanquam metuant à vobis, tamen cavete vobis valde.

5 Ne bellum miscete cum illis, non enim daturus sum vobis de terra eorum vel vestigium plantæ pedis: nam hæreditarium dedi Hesauo montem Sehiris.

6 Cibum comparate ab eis pecuniâ, quem comedatis; & similiter aquam emitote ab eis pecuniâ, quam bibatis

7 Nam Jehova Deus tuus benedixit tibi in omni opere manûs tuæ, agnovit iter tuum in deserto maximo isto: jam quadraginta annos Jehova Deus tuus tecum *fuit*, non eguisti *ullâ* re.

8 Prætergressi itaque fratres nostros, filios Hesaui inhabitantes Sehirem à via campestrium, *quæ sunt* ab Elatha & ab Hetzjonegeberi, convertimus nos, ut transiremus viâ deserti Moabitarum.

9 Tum edixit Jehova mihi, ne hostiliter age cum Moabitis, neque misceto cum eis bellum: quia non sum daturus tibi de terra ejus hæreditatem, nam filiis Loti dedi Harem in hæreditatem.

10 (Emæi antea inhabitabant eam; populus magnus, multusque, & excelsus ut Hanakita:

11 Gigantes reputabantur etiam illi, sicut Hanakitæ; sed Moabitæ vocabant eos Emæos.

12 Sehirem inhabitabant quoque Choræi antea; in quorum hæreditatem filii Hesaui successerunt, quum perdidissent eos à facie sua, & inhabitant loco eorum: quemadmodum faciunt Jisraëlitæ terrâ hæreditatis suæ, quam dedit Jehova eis.)

13 Nunc surgentes transite vallem Zeredi: quare transivimus vallem Zeredi.

14 Dies autem, quibus iter fecimus, *consumti* à Kadescho-barnehæ usque dum transivimus vallem Zeredi, fuerunt triginta octo annorum: donec confecta esset tota ætas illa, viri illi militares, è medio castrorum sicut juraverat Jehova de eis.

15 Nam etiam manus Jehovæ erat contra eos ad quassandum eos è medio castrorum, donec conficerentur.

16 Fuit itaque, quum omnes viri illi militares moriendo confecti essent è medio populi;

17 Ut alloqueretur me Jehova dicendo:

18 Tu transiturus es hodie terminum Moabitarum, Harem.

19 Et appropinquaturus è regione Hammonitarum, ne hostiliter agito adversùs eos, neque bellum misceto cum eis; quia non sum daturus tibi de terra Hammonitarum hæreditatem; nam filiis Loti dedi eam in hæreditatem.

20 (Terra Gigantum reputatur ipsa quoque: Gigantes inhabitabant eam antea, quos Hammonitæ vocabant Zanzummæos:

21 Populus magnus multusque & excelsus, sicut Hanakitæ: sed perdidit eos Jehova à facie istorum; ut succedentes in hæreditatem eorum inhabitarent *isti*, loco eorum:

22 Quemadmodum fecit filiis Hesaui inhabitantibus Sehirem; à quorum facie perdidit Choræos, ut succedentes in hæreditatem eorum inhabitarent loco illorum usque in hunc diem:

23 Havvæos quoque, qui inhabitabant Chatzerima Hazzam usque, Caphthoræi, qui prodierunt è Caphthore, perdiderunt illos, & inhabitabant loco illorum.)

24 Surgite proficiscimini & transite flumen Arnonis; vide, trado in manum tuam Sichonem Regem Cheschbonis Emoræum, & ter-

& terram ejus, incipe adire hæreditatem, & misce cum eo bellum.

25 Die hoc incipiam imponere pavorem tui & timorem tui populis sub universo cœlo: qui audierint famam tuam, ii trepidabunt, & languescent à facie tua.

26 Itaque misi nuncios è deserto Kedemotharum; ad Sichonem Regem Cheschbonis; ad dicendum verbis pacis:

27 Transeam per terram tuam, indesinenter procedam eâdem viâ; non recedam dextrorsum aut sinistrorsum.

28 Sine me comparare cibum pecuniâ, ut comedam, & aquam pecuniâ dato mihi, ut bibam; tantùm transibo pedibus meis:

29 Quemadmodum fecerunt mihi filii Hesaui inhabitantes Sehirem, aut Moabitæ inhabitantes Harem; usque dum transiens Jardenem *veniam* in eam terram, quam Jehovam Deus noster dat nobis.

30 Sed noluit Sichon rex Cheschbonis sinere, ut transiremus per agrum suum: quia obduravit Jehova Deus tuus spiritum ejus, & obfirmavit animum ejus, ut traderet illum in manum tuam; sicut *est* hoc tempore.

31 Et dixit Jehova mihi, vide, cœpi exponere tibi Sichonem & terram ejus: incipe adire hæreditatem, ut hæreditario jure possideas terram ejus:

32 Quum egressus est Sichon obviàm nobis, ipse cum toto populo suo in prælium ad Jahatzam.

33 Et exposuit eum Jehova Deus noster nobis: itaque percussimus eum; & filios ejus, & totum populum ejus.

34 Et cepimus omnes civitates ejus eodem tempore; devovimúsque internecioni homines cujusque civitatis, etiam fœminas & parvulos; non reliquum fecimus superstitem.

35 Tantummodo jumenta prædati sumus nobis; & spolia civitatum illarum, quas cepimus.

36 Ab Harohere, quæ *est in* ripa fluminis Arnonis & civitate ipsa, quæ *est* in flumine; usque ad Gilhadem, nulla fuit urbs, quæ superior esset nobis: omnia hæc exposuit Jehova Deus noster nobis.

37 Cæterùm ad terram Hammonitarum non accessisti, totum tractum torrentis Jabboki, & civitates ipsius montis, denique omnia, quibus interdixerat Jehova Deus noster.

CAP. III. *Subjugatur Hog Rex Baschanis. Portio filiorum Reubenis & Gadis. Mosches non intrat terram.*

INde nos convertentes ascendebamus viâ ad Baschanem: quum processit Hog Rex Baschanis obviàm nobis, ipse cum toto populo suo in prælium *ad* Edrehin.

2 Et edixit Jehova mihi, ne timeto eum, nam in manum tuam trado eum, cum toto populo ejus, ac terra ejus: ut facias ei, quemadmodum fecisti Sichoni Regi Emoræorum, qui habitabat Cheschbone.

3 Tradidit itaque Jehova Deus noster in manum nostram Hogum quoque Regem Baschanis, cum toto populo ejus, quem percussimus adeò, ut non fecerimus ei reliquum superstitem.

4 Et cepimus omnes civitates illius tempore eodem; nulla *est* urbs, quam non cepérimus ab eis, sexaginta civitates, totum tractum Argobi, regnum Hogi in Baschane:

5 Omnes istas civitates munitas muro alto, portis, & vectibus; præter civitates paganorum multas admodum:

6 Devovimúsque internecioni eos, quemadmodum feceramus Sichone Rege Cheschbonis: devovendo internecioni cujusque civitatis homines, fœminas, & parvulos:

7 Omnia verò jumenta, & spolia singularum civitatum prædati sumus nobis.

8 Ita cepimus tempore illo terram hanc è manu duorum Regum Emoræorum, quæ *est* cis Jardenem; à flumine Arnonis usque ad montem Chermonis:

9 (Tzidonii Chermonem vocant Schirjonem; Emoræi verò illum vocant Schenirem.)

10 Omnes civitates planitiei totúmque Gilhadem, & totum Baschanem, Salcam, & Edrehin usque; civitates regni Hogi in Baschane.

11 Nam tantùm Hog, Rex Baschanis se reliquum servârat ex residuo Gigantum; ecce sponda ejus sponda ferrea, nónne est Rabbathæ Hammonitarum? novem cubitorum *est* longitudo ejus & quatuor cubitorum latitudo ejus cubito virili.

12 Quum itaque terram hanc hæreditario jure consequuti essemus tempore illo, à Harohere, quæ *est* ad flumen Arnonis, & dimidium montis Gilhadis cum civitatibus ejus, dedi Reubenitis & Gaditis:

13 Residuum autem Gilhadis cum toto Baschane, regnum Hogi dedi dimidiatæ tribui Menaschis (totus tractus Argobi per totum Baschanem, is ipse vocari solebat terra gigantum.

14 Jair filius Menaschis ceperat totum tractum Argobi usque ad terminum Geschuritarum & Mahacathitarum: ideo vocavit eas cum Baschane de nomine suo, villas Jairis, usque in diem hunc.)

15 Maciri autem dedi *reliquum* illud Gilhadis.

16 Sed Reübenitis & Gaditis dedi à Gilhade, usque ad fluvium Arnonis, inter amnem *agrum* cum termino: ad Jabbokum torrentem usque, qui terminus *est* Hammonitarum:

17 Præterea campestria hæc, & Jardenem cum termino; à Cinnereth usque ad mare campestrium, mare salsum, sub decursibus ipsius collis versùs Orientem.

18 Quamobrem præcepi vobis tempore illo, dicendo; Jehova Deus vester dat vobis terram hanc, quam hæreditario jure possideatis. expediti transite ante fratres vestros filios Jisraëlis, viri militares omnes.

19 Sed fœminæ vestræ, parvulíque vestri, & pecora vestra (novi pecora multa esse vobis) manento in civitatibus vestris, quas dedi vobis.

20 *Transite igitur*, usque dum quietem largiatur Jehova fratribus vestris ut vobis; & possideant hæreditario jure ipsi quoque terram illam, quam Jehova Deus vester dat eis trans Jardenem: tunc revertimini quisque ad hæreditatem suam, quam dedi vobis.

21 Jehoschuhæ autem præcepi tempore illo, dicendo; oculi tui *sunt*, qui vident omnia;

mnia, quæ fecit Jehova Deus vester duobus regibus istis, sic facturus est Jehova omnibus regnis, quò tu transiturus es.

22 Ne timetote illos: nam Jehova Deus vester is est, qui pugnabit pro vobis.

23 Quumque deprecaretur Jehovam tempore illo, dicendo;

24 Domine Jehovi, tu cœpisti ostendere servo tuo magnitudinem tuam, & manum tuam robustissimam; quâ quis *est* Deus fortis in cœlo aut in terra, qui faciat secundùm opera tua, & secundùm virtutes tuas?

25 Transeam quæso, ut videam terram istam optimam, quæ *est* trans Jardenem; montem istum optimum, & Libanum:

26 Prout excanduerat Jehova contra me propter vos, sic non auscultavit mihi: sed edixit Jehova mihi, satis esto tibi, ne ultra deinceps alloquitor me de hac re.

27 Ascende verticem istius collis, & attollens oculos tuos Occidentem, Aquilonem, & Austrum, & Orientem versùs prospice oculis tuis: quia non es transiturus Jardenem hunc:

28 Mandatis verò instrue Jehoschuham, & confirma eum, atque corrobora eum: is enim transiturus est ante populum hunc, & idem possidendam distributurus est eis terram, quam prospexeris.

29 Sic consedimus in hac valle è regione Beth-pehoris.

CAP. IV. *Exhortatur Moscheh ad observationem mandatorum Dei. ab omni imagine deterret: suam prædicit mortem: trésque urbes refugii separat.*

NUnc ergo Jisraël, attende ad statuta judiciáque illa, quæ ego doceo vos facere, ut vivatis & ingressi hæreditario jure possideatis terram istam, quam Jehova Deus majorum vestrorum dat vobis.

2 Ne addite ad verbum illud, quod ego præcipio vobis, neque detrahite de eo; ut servetis præcepta Jehovæ Dei vestri, quæ ego præcipio vobis.

3 Oculi vestri *sunt*, qui viderunt, quæ fecit Jehova propter Bahal-pehorem: nam omnem virum, qui sequutus est Bahal-pehorem, perdidit Jehova Deus tuus è medio tui:

4 Vos autem, qui adhæsistis Jehovæ Deo vestro, vos, *inquam*, omnes vivitis hodie.

5 Vide, docui vos statuta & judicia, quemadmodum præcepit mihi Jehova Deus meus: ut sic faciatis in medio illius terræ, quò mox ingressuri estis, ad possidendum eam jure hæreditario.

6 Observabitis ergo atque facietis, nam hæc *est* sapientia vestra & prudentia vestra ante oculos populorum: qui audientes omnia statuta ista, dicent, tantùm gens ista maxima populus sapiens est & prudens.

7 Nam quæ gens maxima *futura est*? cui *est* Deus propinquus ei, sicut Jehova Deus noster *est*? quotiescunque invocamus eum.

8 Rursus quæ gens maxima, *futura est*? cui *sunt* statuta & judicia justa, sicut *est* tota hæc lex, quam ego propono vobis hodie?

9 Tantùm cave tibi, & serva te ipsum valde, ne obliviscaris rerum illarum, quas viderunt oculi tui, neque recedant ab animo tuo ullo dierum vitæ tuæ; ut notas eas facias filiis tuis, & nepotibus tuis:

10 Die *nimirum*, quo stetisti coram Jehova Deo tuo in Chorebo, quum edixisset Jehova mihi, congrega mihi istum populum, ut audienda proponam eis verba mea: quibus discant timere me, quibuscunque diebus victuri sunt super terram, & filios suos doceant:

11 Quò accedentes stabatis sub illo monte, quum mons ille arderet igne usque ad summum cœlum, cum tenebris, nube, & caligine.

12 Tunc alloquutum esse vos Jehovam è medio illius ignis: vocem verborum vos audivisse; at similitudinem nullam vos animadvertisse, præter vocem:

13 Et ipsum indicâsse vobis fœdus suum, quo præcipiebat vobis observare decem illa verba; & inscripsisse ea duabus tabulis lapideis.

14 Mihi autem præcepit Jehova tempore illo docere vos statuta & judicia, ut exerceatis ea in ista terra, quò mox transituri estis ad possidendam eam jure hæreditario.

15 Quamobrem cavebitis vobis ipsis valde, nam non animadvertistis ullam similitudinem, quo die alloquutus est Jehova vos in Chorebo è medio illius ignis:

16 Ut non corrumpatis vos, & faciatis vobis sculptile, similitudinem ullius simulachri; formam maris aut fœminæ.

17 Formam ullius animalis, quod *sit* in terra, formam ullius avis alatæ, quæ volat versùs cœlum:

18 Formam ullius repentis in terra, formam ullius piscis, qui *sit* in aqua sub terra:

19 Et ne sublatis oculis tuis versùs cœlum, quum aspexeris solem, aut Lunam, aut stellas ullam rem exercitus cœlestis, tum impellaris & incurvans te eis, colas ea, quæ impertitus est Jehova Deus tuus reliquis omnibus populis sub universo cœlo.

20 Vos enim assumpsit Jehova, & eduxit vos è catino ferri ex Ægypto, ut essetis ei populus hæreditarius, sicut *estis* hodierno die.

21 Ac Jehova quidem percitus fuit irâ contra me propter verba vestra: & juravit me non transiturum Jardenem, nec ingressurum terram illam optimam, quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem:

22 Itaque moriturus sum in hac terra, non sum transiturus Jardenem: vos autem estis transituri, & possessuri terram illam optimam jure hæreditario.

23 Cavete vobis, ne obliviscamini fœderis Jehovæ Dei vestri, quod pepigit vobiscum, aut faciatis vobis sculptile, similitudinem ullius rei, quia interdixit tibi Jehova Deus tuus:

24 Nam Jehova Deus tuus ignis consumens est, *Deus* fortis zelotes.

25 Quum genueris filios & nepotes, & habitatores veteres facti fueritis in ea terra; si corrumpetis vos, & facietis sculptile, similitudinem ullius rei, vel feceris aliquod malum in oculis Jehovæ Dei tui, provocando eum:

26 Contestor contra vos hodie cœlum & terram, fore ut omnino pereatis quàm celerrimè; è terra illa, quò, *ut veniatis*, transituri estis Jardenem ad possidendum eam jure hæreditario; non prolongabitis dies in

in ea,sed omnino perdemini.

27 Aut disperget Jehova vos in alios populos, & reliqui fietis homines pauci in gentibus,quo Jehova vos abduxerit:

28 Et servietis illic Diis,operi manuum hominis; ligno aut lapidi, qui non vident, neque audiunt, neque comedunt, neque odorantur.

29 Quod si requiretis inde *quisque* Jehovam Deum tuum, invenies, quum quæsiveris eum ex toto corde tuo,& ex toto animo tuo.

30 Quum angustia fuerit tibi, & obvenerint tibi omnes res istæ: in extremitate dierum, si conversus usque ad Jehovam Deum tuum,auscultaveris voci ejus.

31 Quandoquidem Jehova Deus tuus *est Deus* fortis, misericors, non deseret te,neque perdet te: nam non obliviscetur fœderis majorum tuorum, quod juramento sancivit illis.

32 Nam interroga nunc,à temporibus priscis,quæ *fuerunt* ante te,inde ab eo die, quo creavit Deus hominem super terram, ab *una* extremitate cœli usque ad *alteram* extremitatem cœli: num facta fuerit res cujusmodi hæc maxima, aut num audita fuerit similis ei:

33 Num audierit *ullus* populus vocem Dei loquentis è medio ignis,ut tu audisti, & vixerit:

34 Aut num tentaverit *ullus* Deus veniens assumere sibi gentem *aliquam* è medio *alterius* gentis, probationibus,signis ac prodigiis,belloque & manu forti & brachio extenso,denique terroribus maximis: qualia *sunt* omnia,quæ fecit pro vobis Jehova Deus vester in Ægypto ante oculos tuos.

35 Tibi exhibita sunt videnda,ut cognoscas Jehovam esse Deum ipsum: nullum ampliùs *esse* præter eum.

36 E cœlis audiendam proposuit tibi vocem suam,ut erudiret te: & in terra exhibuit tibi videndum ignem suum maximum, quum verba ejus audisti è medio ignis.

37 Et propterea quod dilexit majores tuos, elegitque semen *cujusque* eorum post eum,ideo eduxit te præsens virtute sua maxima ex Ægypto;

38 Ut expellat gentes majores & robustiores te à conspectu tuo,ut introducens te det tibi terram eorum in possessionem,sicut *est* hodie.

39 Agnoscas igitur hodie, & revoces in animum tuum, Jehovam Deum ipsum esse in cœlis supernè,& in terra infernè: nullum ampliùs *esse*.

40 Et observes statuta ejus & præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, quibus bene sit tibi & filiis tuis post te: ut prolonges semper dies super terram illam, quam Jehova Deus tuus dat tibi.

41 Tunc selegit Mosche tres civitates cis Jardenem,ad ortum Solis:

42 Ut confugeret illuc occisor,qui occidisset proximum suum per imprudentiam, quum ipse non odisset eum antea, & fugiens in unam ex illis civitatibus viveret;

43 Betzerem in ipso deserto, in terra plana, Reubenitarum, & Ramothas in Gilhade Gaditarum,atque Golanem in Baschane Menaschitarum.

CAP. V. *Decalogus repetitur & explanatur,& de terrore,quo à voce legislatoris perculsi fuerunt.*

HÆc autem illa *est* lex, quam proposuit Mosche filiis Jisraëlis:

2 Hæ testificationes illæ, statutaque,& Judicia, quæ eloquutus est Mosche apud filios Jisraëlis, quum exivissent ex Ægypto:

3 Cis Jardenem in ipsa valle è regione Bethpehoris, in terra Sichonis Regis Emoræorum,habitantis Cheschbone,quem percusserat Mosche, & filii Jisraëlis,quum abirent ex Ægypto:

4 Quum jam hæreditario jure possiderent terram ejus & terram Hogi Regis Baschanis amborum Regum Emoræorum, quæ *est* cis Jardenem, ab ortu Solis.

5 Ab Harohere,quæ *est* ad ripam fluminis Arnonis, usque ad montem Sionis,qui *est* Chermon:

6 Et omnia ipsa campestria cis Jardenem orientem versùs usque ad mare campestrium; sub ipsis decursibus collis *Caput* V.

7 Nam Mosche advocatis omnibus Jisraëlitis,edixit eis,audi Jisraël statuta & judicia illa,quæ ego loquuturus sum hodie vobis audientibus; ut discatis illa & observantes faciatis illa.

8 Jehova Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Chorebo.

9 Non cum Patribus nostris pepigit Jehova fœdus istud,sed nobiscum, nobis,*inquam*,iis,qui hic *sumus* hodie,omnibus nobis, qui vivimus.

10 In os loquutus est Jehova vobiscum in monte illo è medio ignis.

11 Me stante inter Jehovam,& vos tempore illo, ad referendum vobis sermonem Jehovæ(timebatis enim propter ignem illum, neque ascendistis montem illum) dicendo:

12 Ego *sum* Jehova Deus tuus, qui eduxi te è terra Ægypti, è domo servorum.

13 Ne sit tibi *ullus* Deorum alienorum ante faciem meam.

14 Ne facias tibi sculptile, aut ullam imaginem *eorum*, quæ *sunt* in cœlis suprà, aut quæ *sunt* in terra infrà, aut quæ *sunt* in aquis infra terram:

15 Ne incurvans te *honorem exhibeto* illis,neque colas ea,nam ego Jehova Deus tuus *sum Deus* fortis,zelotes,visitans iniquitatem patrum in filios, in nepotes, & in abnepotes, in eos,qui odio prosequuntur me:

16 Exercens verò benignitatem in millesimos,*à patribus, eos* qui diligunt me,id est, qui observant mandata ejus.

17 Ne assumes nomen Jehovæ Dei tui in vanum: nam non relinquet impunem Jehova eum,qui assumserit nomen ipsius in vanum.

18 Observa diem sabbathi, ut sanctifices illum,quemadmodum præcepit tibi Jehova Deus tuus.

19 Sex diebus operaberis,& facies omne opus tuum:

20 Dies verò septimus sabbathum *est* Jehovæ Deo tuo; ne facias ullum opus,tu,aut filius tuus, aut filia tua,aut servus tuus, aut ancilla tua,aut bos tuus,aut asinus tuus,aut ullum jumentum tuum,aut peregrinus tuus, qui *est* intra portas tuas, ut quiescat servus

 tuus

tuus,& ancilla tua ficut tu :
21 Et memineris te fervum fuiffe in terra Ægypti, Jehovam verò Deum tuum eduxiffe te inde manu forti, & brachio extenfo: idcirco præcipit tibi Jehova Deus tuus, ut obferves diem ipfum fabbathi.
22 Honora patrem tuum,& matrem tuam, quemadmodum præcepit tibi Jehova Deus tuus : ut prolongentur dies tui,& bene fit tibi fuper illam terram,quam Jehova Deus tuus dat tibi.
23 Ne occidas.
24 Neque fcorteris.
25 Neque fureris.
26 Neque proferas contra proximum tuum teftimonium falfum.
27 Neque concupifcas uxorem proximi tui, neque expetas domum proximi tui,agrum ejus, aut fervum ejus,aut ancillam ejus , bovem ejus, aut afinum ejus,denique rem ullam, quæ *fit* proximi tui.
28 Hæc verba edixit Jehova toti congregationi veftræ in ipfo monte,è medio ignis nubis & caliginis, voce magnâ, neque *ulterius* perrexit : fed infcripfit illa duabus tabulis lapideis,quas dedit mihi.
29 Fuit enim quum audiffetis vocem illam è medio tenebrarum illarum,& montis ardentis igne, ut accederetis ad me omnes primores tribuum veftrarum,& feniores veftri :
30 Et dixiftis, en, oftendit nobis Jehova Deus nofter gloriam fuam & magnitudinem fuam, & vocem ejus audivimus è medio ignis: hodierno die vidimus,quando Deus cum homine loquutus eft, *hominem* etiam vivere.
31 Nunc itaque quare moreremur ? nam abfumeret nos ignis ille maximus: fi pergeremus deinceps audire vocem Dei noftri, utique moreremur.
32 Nam quæ *eft* ulla caro, quæ auditâ voce Dei viventis loquentis è medio ignis ficut nos, deinde vixerit ?
33 Accede tu, & audi quæcunque dicturus eft Jehova Deus nofter : deinde tu eloquitor nobis quæcunque edixerit Jehova Deus nofter tibi, ut audiamus faciamúfque.
34 Audiens itaque Jehova vocem verborum veftrorum, quum alloqueremini me, dixit Jehova mihi,audivi vocem verborum populi hujus,quibus alloquuti funt te, quæcunque loquuti funt,bene funt loquuti.
35 O fi effet hic eorum animus illis,ad timendum me & obfervandum omnia præcepta mea omnibus diebus,ut bene effet eis, & filiis eorum in feculum !
36 I, Edic illis, revertimini ad tentoria veftra.
37 Tu autem hic confifte apud me,& edicam tibi omnia Præcepta, ftatutáque,& Judicia illa, quæ docebis eos : ut exerceant *illa* in ea terra,quam ego do eis poffidendam hæreditario jure.
38 Obfervabitis igitur, ut faciatis quemadmodum præcepit Jehova Deus vefter vobis : ne recedatis dextrorfum aut finiftrorfum.
39 Totâ illâ viâ, quam Præcepit Jehova Deus vefter vobis,itote, ut vivatis, & bene fit vobis, & prolongetis dies in ea terra, quam hæreditario jure poffeffuri eftis.

CAP. VI. *Vlterior explicatio Decalogi.*

HOc autem *eft* præceptum, ftatuta ,judiciáque illa, quæ præcepit Jehova Deus vefter, ut doceam vos, ut exerceatis *ea* in terra,quò mox tranfituri eftis ad poffidendum eam jure hæreditario :
2 Ut timeas Jehovam Deum tuum,obfervando omnia ftatuta ejus & præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi: tu & filius tuus,& nepos tuus omnibus diebus vitæ tuæ : & ut prolongent dies tuos :
3 Quum audies,ô Jifraël, & obfervans facies *id*, quo bene erit tibi, quo augefcetis valde, quemadmodum dixit Jehova Deus patrum tuorum tibi *in* terra affluente lacte & melle.
4 Audi Jifraël : Jehova Deus nofter Jehova unus *eft*.
5 Itaque diliges Jehovam Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo, & ex totis viribus tuis.
6 Et erunt verba ifta,quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo :
7 Eáque acutè ingeres filiis tuis,ac loqueris de eis,quum fedes domi tuæ, & quum ambulas per viam, quum cubas, & quum furgis ;
8 Etiam alligabis ea in fignum manui tuæ, & erunt pro frontalibus inter oculos tuos :
9 Denique infcribes ea poftibus domûs tuæ,& portis tuis.
10 Quum autem *hoc* evenerit, quum introduxerit te Jehova Deus tuus in terram, quam juramento promifit majoribus tuis, Abrahamo, Jitzchako, Jahakobo fe daturum tibi, in civitates maximas & optimas, quas non ædificâfti ;
11 Et *in* domos plenas omni bono,quas non implevifti, & *ad* cifternas effoffas,quas non effodifti, ad vineas & oliveta,quæ non plantâfti : & comedens faturatus fueris :
12 Cave tibi ne oblivifcaris Jehovæ, qui eduxit te è terra Ægypti,è domo fervorum.
13 Jehovam Deum tuum timeto , & ipfum colito, ac per nomen ejus jurato.
14 Ne fequimini deos alienos, è diis populorum, qui circumftant vos :
15 (Nam *Deus* fortis zelotes Jehova Deus tuus *eft* in medio tui) ne accenfus irâ Jehova Deus tuus in te, perdat te è fuperficie terræ.
16 Ne tentatote Jehovam Deum veftrum, quemadmodum tentâftis Maffæ.
17 Diligenter obfervatote præcepta Jehovæ Dei veftri, & teftimonia ejus ftatutáque ejus,quæ præcepit tibi.
18 Ut facias quod rectum & quod bonum videtur in oculis Jehovæ (ut bene fit tibi, & ingreffus hæreditario jure poffideas optimam illam terram,quam juramento promifit Jehova majoribus tuis,)
19 Expellendo omnes inimicos tuos à facie tua quemadmodum loquutus eft Jehova.
20 Quum autem interrogaverit te filius tuus pofthac dicendo ; quid *fibi volunt* teftimonia ftatutáque,&judicia illa,quæ præcepit Jehova Deus nofter vobis ?
21 Dices filio tuo, fervi eramus Parhoni in Ægypto ; fed eduxit nos Jehova ex Ægypto

gypto manu forti.

22 Edidítque Jehova signa prodigiáque maxima & pessima contra Ægyptios, contra Parhonem, & contra totam familiam ejus ante oculos nostros;

23 Eduxit autem nos inde, ut introduceret nos, & daret nobis terram hanc, quam juramento promiserat majoribus nostris:

24 Et præcepit nobis Jehova exercere omnia statuta ista, timendo Jehovam Deum nostrum, ut bene sit nobis omnibus diebus, ut nos conservet in vita sicut hodie:

25 Et justitia sit nobis, si observantes fecerimus omnia hæc præcepta coram Jehova Deo nostro, quemadmodum præcepit nobis.

CAP. VII. *Cum gentibus non ineundum fœdus, quia sibi Deus redemit Iisraëlem, sibique contra omne malum conservabit.*

QUum introduxerit te Jehova Deus tuus in eam terram, quò tu mox ingressurus es ad possidendum eam jure hæreditario; & dejecerit gentes magnas à facie tua, Chitthæam, & Girgaschæam, & Emoræam, & Cenahanæam, & Perizzæam, & Chivvæam, & Jebusæam, septem gentes majores & robustiores te,

2 Exposuerítque eas Jehova Deus tuus tibi, ut percutias eas: omnino internecioni devoveto eas, ne pangito cum eis fœdus, neque gratiam facito eis;

3 Neque conjungito te affinitate cum eis, filiam tuam ne dato filio ullius *earum*, & filiam ullius ne accipito pro filio tuo:

4 Abduceret enim filium tuum à sequendo me, & colerent Deos alienos; quamobrem accensus irâ Jehova in vos, perderet vos celeriter.

5 Quin potiùs sic facitote eis, altaria earum diruitote, & statuas earum frangitote, etiam lucos earum succiditote, & sculptilia earum comburitote igne.

6 Nam populus sanctus es Jehovæ Deo tuo: te selegit Jehova Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris præ omnibus populis, qui *sunt* sub universo cœlo.

7 Non eò quòd plures essetis omnibus reliquis populis, amore propendit Jehova in vos, ac selegit vos: vos enim *eratis populus* paucissimus omnium populorum;

8 Sed eò quòd diligit Jehova vos, & eò quòd servat juramentum illud, quod juraverat majoribus vestris, eduxit vos Jehova manu forti: ac redemit te è domo servorum, è manu Parhonis regis Ægypti:

9 Ut agnoscas Jehovam Deum tuum esse Deum ipsum, *Deum* fortissimum, fidelissimum, observantem fœderis sui, & benignitatis suæ erga diligentes se, & observantes mandata sua in mille generationes.

10 Et rependentem odio habentibus se *cuique* in faciem ejus perdendo eum; *qui* non dilaturus est odio habenti se, in faciem ejus rependet ei:

11 Et observes mandatum statutáque, & judicia illa, quæ præcipio tibi hodie, ut facias ea:

12 Erítque propterea quòd audientes judicia ista observaveritis ac feceritis ea; ut observet Jehova Deus tuus tibi fœdus illud, & benignitatem, quam juramento promiserat majoribus tuis:

13 Diliget enim te, & benedicet tibi, atque augebit te; benedicet *inquam* fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo, mustóque tuo, & oleo tuo, fœtui boum tuorum, & gregibus pecudum tuarum, in ea terra, quam juramento promiserat majoribus tuis se daturum tibi.

14 Benedictus eris præ omnibus populis: non erit in te ullus ullave sterilis, etiam in jumentis tuis.

15 Et amovebit à te Jehova omnem morbum: & nullos languores Ægyptiorum pessimos, quos nôsti, imponet tibi, sed indet eos omnibus odio habentibus te.

16 Quum autem absumturus es omnes illos populos, quos Jehova Deus tuus dat tibi, ne parcito oculus tuus illis: neque colito Deos eorum, quia tendicula id *esset* tibi.

17 Si dicas in animo tuo; majores *sunt* istæ gentes me; quomodo possem expellere eas?

18 Ne timeto ab eis: fideliter recordare eorum, quæ fecit Jehova Deus tuus contra Parhonem, & totam Ægyptum.

19 Probationum illarum maximarum, quas viderunt oculi tui, & signorum prodigiorumque, & manûs illius fortis, & brachii extensi, quibus eduxit te Jehova Deus tuus; sic facturus est Jehova Deus tuus omnibus illis populis, à quorum facie times.

20 Sed etiam *tanquam* crabronem immittet Jehova Deus tuus in eos; donec pereant, qui reliqui fuerint, quíque absconderint se à facie tua.

21 Ne consternator metu illorum: nam Jehova Deus tuus in medio tui *est*, *Deus* fortis, magnus, & formidabilis.

22 Et quanquam dejiciet Jehova Deus tuus gentes illas à facie tua paulatim; non poteris consumere eas celeriter, ne numero superent te bestiæ agri:

23 Exponet tamen eas Jehova Deus tuus tibi; & divexabit eas vexatione maximâ, donec perdantur.

24 Et tradet Reges earum in manum tuam, ut perdas nomen eorum sub cœlis; non consistet quisquam coram te, donec perdideris eos.

25 Sculptiles deos earum comburite igne; ne concupiscas argentum vel aurum, *quod sit* in eis, aut accipias tibi, ne illaqueeris eo, nam abominationi est Jehovæ Deo tuo:

26 Ut ne inferens rem abominabilem domum tuam sis anathema, sicut ea *est*: omnino detestator eam, & prorsus abominator eam, quia anathema est.

CAP. VIII. *Commemorantur beneficia Dei in deserto præstita, ne illorum, & Dei sui fiant immemores.*

UNumquodque præceptum, quod ego præcipio tibi hodie, observantes facitote; ut vivatis & augeamini, ac ingressi possideatis hæreditario jure terram illam, quam juramento promisit Jehova majoribus vestris.

2 Ideóque recordaberis totius istius viæ, quâ deduxit te Jehova Deus tuus jam quadraginta annos per ipsum desertum, ut affligeret te tentando te, ad cognoscendum

id, quod *erat* in animo tuo, utrum observares praecepta ejus necne.

3 Afflixit enim te, & fecit, ut esurires; sed cibavit te Man, quod non cognoveras, neque cognoverant majores tui: ut notum faceret tibi, non solo pane vivere hominem, sed omni eo, quod prodit ex ore Jehovæ, vivere hominem.

4 Vestimentum tuum non veteravit, quin tegumento sit tibi, & pes tuus non intumuit ipsos quadraginta annos:

5 Ut agnoscas cum animo tuo; sicut erudit quis filium suum, Jehovam Deum tuum erudire te:

6 Et observes præcepta Jehovæ Dei tui, ambulando per vias ejus, & timendo eum.

7 Quandoquidem Jehova Deus tuus mox introducturus est te in terram optimam; terram *irriguam* fluminibus aquarum, fontibus & voraginibus prodeuntibus in convalles, & in montes singulos:

8 Terram *feracem* tritici, & hordei, & vitis, & ficûs, & malogranati; terram *feracem* oleæ oleosæ, & mellis;

9 Terram, in qua non comedes cum penuria panem, neque egebis quoquam in ea; terram è cujus lapidibus ferrum, & è cujus montibus excides æs:

10 Quum comederis, & saturatus fueris; benedices quoque Jehovæ Deo tuo in illa terra optima, quam dederit tibi.

11 Cave tibi ne obliviscaris Jehovæ Dei tui, non observando præcepta ejus, judiciaque ejus, & statuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie:

12 Ne, quum comedens saturatus fueris; & domos bonas exstruxeris ac inhabitaveris.

13 Armentaque tua, & greges tui aucti fuerint, ac argentum & aurum auctum fuerit tibi; denique quicquid *est* tibi auctum fuerit;

14 Efferat se animus tuus; & obliviscaris Jehovæ Dei tui, qui eduxit te è terra Ægypti è domo servorum:

15 Qui duxit te per desertum illud maximum & formidabile, *abundans* anguibus, presteribus, & scorpionibus, ac siticulosum, ubi non *sunt* aquæ; qui produxit tibi aquam è rupe ipsa adamantina:

16 Qui in eo deserto cibavit te Man, quod non noverant majores tui; ut affligeret te, & ut tentaret te ad benefaciendum tibi ad extremum:

17 Neque dicas cum animo tuo; virtus mea & robur manûs meæ paravit mihi opulentiam hanc.

18 Sed recordaberis Jehovæ Dei tui, quia ipse *est*, qui dat tibi virtutem ad comparandum opulentiam, ut præstet fœdus suum, quod juramento sanciverat majoribus tuis, sicut *est* hodie.

19 Erit enim, si omnino oblitus Jehovæ Dei tui, sequutus fueris Deos alienos, & colens eos incurvaveris te eis: contestor contra vos diem hunc *fore*, ut omnino pereatis:

20 Sicut hæ gentes, quas Jehova perdiderit à facie vestra, ita pereatis; propterea, quòd non auscultaveritis voci Jehovæ Dei vestri.

CAP. IX. *Reprimitur elatio, ne futuras victorias sibi adscribant, quum semper Deo adversati fuerint.*

AUdi Jisraël, tu transiturus es die hac Jardenem, ut ingressus hæreditario jure possideas gentes majores & robustiores te, civitates magnas, & munitas *assurgentes* in cœlum usque:

2 Populum magnum & excelsum, filios Hanakitarum; quos tu novisti, & *de quibus* tu audivisti, quis consisteret coram filiis Hanaki?

3 Scias ergo hodie Jehovam Deum tuum ipsum, qui transit ante te ignem *esse* consumentem, ipsum perditurum eos, & ipsum prostraturum eos ante te, ut expellas eos, & perdas eos celeriter, quemadmodum Jehova dixit tibi.

4 Ne loquitor cum animo tuo, quum expulerit Jehova Deus tuus eos à facie tua, dicendo: propter justitiam meam introduxit me Jehova ad hæreditario jure possidendum terram hanc, aut propter improbitatem gentium istarum Jehova expellit eas à facie tua.

5 Nequaquam propter justitiam tuam, aut propter rectum animum tuum ingressurus es ad possidendum hæreditario jure terram earum, sed propter improbitatem gentium istarum Jehova Deus tuus expellit eas à facie tua, & ut præstet verbum, quod juramento promisit majoribus tuis, Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo.

6 Ut *autem* cognoscas non propter justitiam tuam Jehovam Deum tuum dare tibi terram istam optimam, ad hæreditario jure possidendum eam, sed populum durum cervice *esse* te:

7 Recordare, ne obliviscitor eorum, quibus effecisti, ut irâ effervesceret Jehova Deus tuus in ipso deserto, inde ab ipso die, quo exivisti è terra Ægypti usque dum venistis in hunc locum, rebelles maximo opere fuistis contra Jehovam.

8 Etiam in Chorebo fecistis, ut effervesceret irâ Jehova, nam percitus fuit irâ Jehova contra vos, ad perdendum vos.

9 Quum ascendissem montem ipsum accepturus tabulas lapideas, tabulas ipsas fœderis, quod pepigerat Jehova vobiscum, & consedissem in ipso monte quadraginta dies, & quadraginta noctes, cibum non comedissem, nec aquam bibissem.

10 Et daret mihi Jehova duas illas tabulas lapideas scriptas digito Dei, quibus inerat secundùm omnia illa verba, quæ loquutus fuerat Jehova vobiscum in ipso monte è medio ignis, die congregationis.

11 Fuit enim exactis quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, quum daret mihi Jehova duas illas tabulas lapideas, tabulas ipsas fœderis;

12 Ut ediceret Jehova mihi, surge descende celeriter hinc, nam corrupit se populus tuus, quem eduxisti ex Ægypto: recesserunt cito ab ea via, quam præstitui ipsis, fecerunt sibi fusile.

13 Præterea alloquutus est Jehova me, dicendo; consideravi populum hunc, ecce autem populus durus cervice *est*:

14 Desiste à me, ut perdam eos, & deleam nomen eorum sub cœlis, efficiam autem te in gentem robustiorem & majorem eâ.

15 Quam-

15 Quamobrem convertens me descendi ex ipso monte ((mons autem ille ardebat igne,) cum duabus tabulis ipsis fœderis in ambabus manibus meis.
16 Quumque inspicerem,quòd ecce peccaveratis Jehovæ Deo vestro,facientes vobis vitulum fusilem, recesseratis celeriter ab ea via,quam præstituerat Jehova vobis:
17 Apprehendens duas illas tabulas, abjeci eas ab ambabus manibus meis, & confregi eas ante oculos vestros.
18 Deinde prorui coram Jehova sicut priùs, quadraginta dies & quadraginta noctes, cibum non comedi & aquam non bibi: propter omnia peccata vestra,quibus peccaveratis faciendo,quod malum *videtur* in oculis Jehovæ,provocando eum:
19 Metuebam enim ab ira illa,& excandescentia, quâ efferbuerat Jehova contra vos ad perdendum vos: & auscultavit Jehova mihi etiam vice illâ.
20 In Aharonem quoque irâ percitus est Jehova valde ad perdendum eum: sed supplex oravi etiam pro Aharone eodem tempore.
21 Peccatum autem vestrum, ipsum, quem feceratis vitulum,accipiens combussi igne, & contrivi eum molendo optimè, donec comminutus esset in pulverem, & projeci pulverem ejus in torrentem, qui descendit ex illo monte.
22 Etiam Tabheræ, & Massæ, & Kibrothis-thaavæ fecistis, ut Jehova effervesceret irâ:
23 Item quum mitteret vos Jehova Kadescho-barnehæ, dicendo ascendite, & hæreditario jure possidete terram istam,quam dedi vobis: rursus maximo opere rebellavistis in præstitutum Jehovæ Dei vestri, non credentes ei, neque auscultantes voci ejus.
24 Rebelles fuistis maximo opere in Jehovam,ex quo die cognovi vos.
25 Ideóque prorui coram Jehova quadraginta illos dies, & quadraginta noctes, quibus dixi me proruisse, eò quòd dixerat Jehova se perditurum vos:
26 Et supplex oravi Jehovam dicens,Domine Jehovi, ne perdito populum tuum, & *quidem* possessionis tuæ, quem redemisti magnitudine tuâ: quem eduxisti ex Ægypto manu forti.
27 Recordare servorum tuorum Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi, ne respicito ad duritiem populi hujus, & ad improbitatem ejus,& ad peccatum ejus:
28 Ut non dicant *incolæ* illius terræ,unde eduxisti nos, propterea quòd non poterat Jehova introducere eos in illam terram, quam promiserat eis: & quia oderat eos eduxit eos ad morte afficiendum eos in deserto illo.
29 Sunt enim populus tuus, & *quidem* possessionis tuæ, quem eduxisti virtute tuâ maximâ,& brachio tuo extenso.

CAP. X. *Instaurantur novæ tabulæ,& earum observantia spiritualis commendatur.*

Tempore illo edixerat Jehova mihi, dola tibi duas tabulas lapideas,sicut illæ priores *erant*, & ascende ad me in montem,faciésque tibi arcam ligneam;
2 Ut inscribam istis tabulis eadem verba, quæ fuerant in tabulis illis prioribus,quas fregisti,deinde ponas eas in arca illa.
3 Arcam itaque curavi fieri è lignis cedrorum lectissimarum, & dolavi duas tabulas lapideas,sicut illæ priores *fuerant*. & ascendi montem cum duabus illis tabulis in manu mea.
4 Inscripsítque tabulis illis secundùm scripturam priorem, eadem decem verba, quæ edixerat vobis Jehova in monte è medio ignis, die congregationis: & dedit eas Jehova mihi.
5 Tunc convertens me descendi è monte,& posui tabulas illas in arca,quam feceram,quæ sunt ibi,quemadmodum præcepit mihi Jehova.
6 Filii autem Jisraëlis, quum eò progredientes à puteis filiorum JahaKanis & Moserâ, ubi mortuus est, & ubi sepultus Aharon, functúsque sacerdotio Elhazar filius ejus in loco ejus;
7 Inde Gudgodum, & Gudgodo Jobatham regionem fluminibus aquarum *irriguam* progressi fuissent *Homer usque*:
8 Tempore illo separavit Jehova tribum Leviticam ad portandum arcam fœderis Jehovæ,ad standum coram Jehova,ut ministraret ipsi, & ad benedicendum in nomine ipsius,usque in diem hunc.
9 Idcirco non *est* Levitæ pars, aut possessio cum fratribus suis: Jehova *est* possessio ejus, quemadmodum loquutus est Jehova Deus tuus ei.)
10 Cùm igitur ego stetissem in illo monte,sicut diebus prioribus,quadraginta dies & quadraginta noctes, exaudivit me Jehova etiam vice illâ, noluit Jehova perdere te:
11 Sed edixit Jehova mihi, surge, suscipe profectionem ante populum hunc, ut ingressi possideant hæreditario jure terram, quam juramento promisi majoribus eorum me daturum eis:
12 Nunc itaque Jisraël,quid Jehova Deus tuus petit abs te? nisi ut timeas Jehovam Deum tuum, ambules in omnibus viis ejus, & diligas eum, & colas Jehovam Deum tuum ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo:
13 Observando præcepta Jehovæ, & statuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, ut bene sit tibi;
14 En Jehovæ Dei tui *sunt* cœli,& cœli cœlorum, terra,& quicquid *est* in ea:
15 Tantùm in Majores tuos propensus fuit amore Jehova,diligendo eos,unde selegit semen eorum post eos, vos, *inquam*, præ omnibus populis,sicut *est* hodie.
16 Circumcidetis ergo præputium cordis vestri, & cervicem vestram ne obduretis ampliùs.
17 Nam Jehova Deus vester, is *est* Deus Deorum,& dominus dominorum, *Deus* fortissimus, maximus, potentissimus, summéque formidabilis; qui non accipit personam,neque recipit munus:
18 Agit causam pupilli,& viduæ: & amat peregrinum, dando ei cibum & vestimentum.
19 Itaque amabitis peregrinum,quia peregrini fuistis in terra Ægypti.

20 Jehovam Deum tuum timeto, eum colito, & ei adhæreto, ac per nomen ejus jurato.

21 Ipse *est* laus tua, idemque Deus tuus, qui fecit apud te res maximas, & formidabiles istas, quas viderunt oculi tui.

22 Ad septuaginta animas descenderunt patres tui in Ægyptum: nunc autem disposuit te Jehova Deus tuus, *ut sis* sicut stellæ cœli multitudine.

CAP. XI. *Commentarius ad primum præceptum.*

ITaque diliges Jehovam Deum tuum, & observabis observationem ejus, & statuta ejus, judiciáque ejus, & præcepta ejus omnibus diebus.

2 Et agnoscetis hodie, non filios vestros, qui non noverunt, neque sunt experti eruditionem Jehovæ Dei vestri: *vidisse* magnitudinem ejus, manum ejus fortem, & brachium ejus extensum:

3 Et signa ejus, & facta ejus, quæ fecit in medio Ægypti, adversùs Parhonem Regem Ægypti, & adversùs totam terram ejus:

4 Quæque fecit exercitui Ægyptiorum, equis ejus, & curribus ejus, quod fecit, ut aquæ maris algosi inundarent super faciem eorum, quum persequerentur vos; ita ut perdiderit eos Jehova usque in diem hunc:

5 Et quæ fecit vobis in deserto, donec perveniretis ad locum hunc;

6 Et quod fecit Dathani & Abiramo filiis Eljabi, filii Reubenis, quum aperiens terra os suum absorbuit eos, & domos eorum, & tentoria eorum, & omnia corpora viventia, quæ sequebantur eos in medio totius Jisraëlis:

7 Sed oculos vestros *fuisse*, qui viderunt quodque opus Jehovæ maximum, quod fecit:

8 Ut observetis quodque præceptum, quod ego præcipio tibi hodie, ut roboremini, & ingressi hæreditario jure possideatis terram, quò mox transituri estis ad possidendum eam jure hæreditario:

9 Et ut prolongetis dies super illam terram, quam juramento promisit Jehova majoribus vestris se daturum eis, *id est*, semini eorum: terram affluentem lacte & melle.

10 Terra enim, quò mox ingressurus es ad possidendum eam jure hæreditario, non est ut terra Ægypti, unde exivistis, ut semines semen tuum, deinde irriges *labore* pedis tui, sicut hortum olitorium.

11 Sed terra illa, quò mox transituri estis ad possidendum eam jure hæreditario, terra montium & convallium *est* ad pluviam cœli, imbibit aquam:

12 *Est* terra, quam Jehova Deus tuus curat: jugiter oculi Jehovæ Dei tui *intenti sunt* in eam, à principio anni usque ad finem ejus.

13 Erit itaque si serio auscultaveritis, præceptis meis, quæ ego præcipio vobis hodie, diligendo Jehovam Deum vestrum, & colendo eum ex toto corde vestro, & ex toto animo vestro:

14 Ut dem pluviam terræ vestræ tempore suo, tempestivam & serotinam, sic colliges frumentum tuum, & mustum tuum, & oleum tuum:

15 Etiam dem herbam in agro tuo pro jumentis tuis: ut comedas & satureris.

16 Cavete vobis, ne seducatur animus vester, ut recedentes colatis Deos alienos, & incurvantes vos *honorem habeatis* illis:

17 Unde accensus irâ Jehova in vos ita claudat cœlos, ut non sit pluvia, & terra non edat proventum suum: sic pereatis celeriter à terra illa optima, quam Jehova daturus est vobis:

18 Sed reponetis hæc verba mea in corde vestro, & in animo vestro; & alligabitis ea in signum manui vestræ, eruntque pro frontalibus inter oculos vestros:

19 Præterea docebitis ea filios vestros loquendo de eis, quum sedes domi tuæ, & quum incedis per viam, & quum jaces, & quum surgis:

20 Etiam inscribes ea postibus domûs tuæ, & portis tuis:

21 Ut tam multiplicentur dies vestri, & dies filiorum vestrorum super terram illam, quam juramento promisit Jehova majoribus vestris se daturum eis; quàm *multi sunt* dies cœli super terram.

22 Nam si diligenter observaveritis totum hoc præceptum, quod ego præcipio vobis faciendum; diligendo Jehovam Deum vestrum, incedendo per omnes vias ejus, & adhærendo ei:

23 Utique expellet Jehova omnes gentes istas à facie vestra, & hæreditario jure possidebitis gentes majores, & robustiores vobis.

24 Omnis locus, quem calcaverit planta pedis vestri, Vester erit; à deserto ad Libanum usque, ab ipso flumine, flumine Euphratis usque ad mare posterum erit terminus vester.

25 Non consistet quisquam ante faciem vestram: pavorem vestri, timoremque vestri indet Jehova Deus vester super faciem totius terræ, quam calcabitis, sicut loquutus est vobis.

26 Vide ego propono vobis hodie benedictionem, aut maledictionem:

27 Benedictionem, si auscultabitis præceptis Jehovæ Dei vestri, quæ ego præcipio vobis hodie:

28 Maledictionem verò, si non auscultabitis præceptis Jehovæ Dei vestri, sed recedetis ab hac via, quam ego præcipio vobis hodie, sequendo Deos alienos, quos non nôstis.

29 Erit autem, quum introduxerit te Jehova Deus tuus in terram istam, quò tu mox ingressurus es ad possidendum eam jure hæreditario, ut edas benedictionem hanc in monte Gerizzimorum, & maledictionem istam in monte Hebalis:

30 Nonne sunt trans Jardenem secundùm viam ad occasum Solis, in terra illius Cenahanæi, qui inhabitat campestria, è regione Gilgalis juxta planitiem Moræ?

31 Nam vos transituri estis Jardenem, ut ingredientes hæreditario jure possideatis terram, quam Jehova Deus vester dat vobis, & hæreditario jure possessuri estis eam, ac habitaturi in ea.

32 Itaque observantes facietis omnia hæc statuta, & judicia, quæ ego propono vobis hodie.

CAP.

CAP. XII. *Commentarium ad secundum praeceptum.*

HÆc *sunt* illa statuta,& judicia,quæ observantes facturi estis,in ea terra,quam dat Deus majorum tuorum tibi,ut hæreditario jure possideas eam : omnibus diebus, quibus victuri estis super terram.

2 Omnino perdite omnia illa loca, ubi gentes, quas hæreditario jure possessuri estis,coluerunt deos suos ; in singulis montibus excelsis , & in singulis collibus , & sub quaque arbore virente.

3 Diruetis igitur altaria earum,& confringetis statuas earum, & lucos earum comburetis igne, ac sculptiles deos illarum succidetis,sic perdetis nomen eorum è loco illo.

4 Ne facitote sic Jehovæ Deo vestro :

5 Sed in loco,quem elegerit Jehova Deus vester ex omnibus tribubus vestris ; ad collocandum nomen suum ibi , in habitatione ejus exquiritote eum,quum veneris illuc.

6 Igitur adducetis eò holocausta vestra,& sacrificia vestra ; decimásque vestras,& oblationem manûs vestræ; item votiva vestra, & voluntarias oblationes vestras, & primogenita armenti vestri,ac gregis vestri :

7 Ut comedatis ibi coram Jehova Deo vestro ,& lætemini vos,& familiæ vestræ *comedentes* ex omni re,ad quam admoveritis manum , quâ benedixerit tibi Jehova Deus tuus.

8 Ne facitote secundùm omnia, quæ nos hic facimus hodie ; quisque quicquid rectum videtur in oculis ejus :

9 Non enim adhuc ingressi estis,ad locum illum quietis,& ad possessionem illam,quam Jehova Deus tuus dat tibi.

10 Sed ubi trajecto Jardene, habitabitis terram , quam Jehova Deus vester possidendam dat vobis, & quietem dederit vobis ab omnibus inimicis vestris circumquaque,ita ut habitetis securè.

11 Erit *ut* eò loci,quem elegerit Jehova Deus vester, ad collocandum nomen suum ibi,adducatis quæcunque ego præcipio vobis ; holocausta vestra , & sacrificia vestra , decimas vestras , & oblationem manûs vestræ, & selectum quodque votum vestrum, quod voveritis Jehovæ :

12 Ut lætemini coram Jehova Deo vestro; vos,& filii vestri,filiæque vestræ,& servi vestri,ancillæque vestræ,Levita etiam, qui intra portas vestras *erit*, quia non *est* ei pars, aut possessio vobiscum.

13 Cave tibi,ne offeras holocausta tua,in omni loco,qui videbitur tibi :

14 Sed in eo loco, quem elegerit Jehova, in aliqua tribuum tuarum, ibi offerto holocausta tua:& ibi facito,quæcunque ego præcipio tibi :

15 Veruntamen omnino prout desiderat animus tuus mactare poteris,& comedere carnem in omnibus portis tuis , secundùm benedictionem Jehovæ Dei tui,quam largitus fuerit tibi :immundus & mundus comedere poterit ex ea, ut capreæ, & ut cervi *carne*.

16 Tantùm horum sanguinem ne comeditote, super terram effunditote illum,sicut aquam.

17 Non poteris comedere intra portas tuas decimas frumenti tui,aut musti tui,aut olei tui , vel primogenita armenti tui , aut gregis tui : neque ulla votiva tua,quæ voveris,aut voluntarias oblationes tuas, denique *ullam* oblationem manûs tuæ :

18 Sed coram Jehova Deo tuo comedito illam in loco, quem elegerit Jehova Deus tuus ; tu,& filius tuus, filiaque tua,& servus tuus , ancillaque tua, & Levita,qui *est* intra portas tuas ;sic lætaberis coram Jehova Deo tuo *comedens* ex omni re,ad quam admoveris manum.

19 Cave tibi,ne deseras Levitam , ullo dierum tuorum in terra tua.

20 Quum dilataverit Jehova Deus tuus terminum tuum , quemadmodum promisit tibi ; si dixeris , comedam carnem,eò quòd desideret animus tuus comedere carnem , omnino prout desiderabit animus tuus, comedes carnem.

21 Si procul aberit abs te locus ille,quem electurus est Jehova Deus tuus,ad collocandum nomen suum illic ; & mactabis de armento tuo, aut de grege tuo,quem dederit Jehova tibi , quemadmodum præcepi tibi : tum comedes intra portas tuas,omnino prout desiderabit animus tuus :

22 Verùm quemadmodum comeditur aliqua caprea,aut cervus , sic comedes eam , mundus simul,& immundus comedent eam.

23 Tantummodo persta,ut non comedas ullum sanguinem, quia sanguis cujusque est ejus anima :ideo ne comedito ullius animam cum ipsius carne.

24 Ne comedito illum ; super terram effundito illum,sicut aquam.

25 Ne comedito illum ; ut bene sit tibi, & filiis tuis post te , quum feceris quod rectum videtur in oculis Jehovæ.

26 Sed res sacras tuas,quæ tuæ *erunt*, & votiva tua , sumito ut venias ad locum, quem elegerit Jehova ;

27 Et paratis holocaustis tuis , carnem cum sanguine eorum *adoleto* in altari Jehovæ Dei tui ; sacrificiorum verò tuorum *aliorum* sanguis effunditor in altari Jehovæ Dei tui,& carnem comedito.

28 Observa, ut auscultes omnibus verbis istis, quæ ego præcipio tibi ; ut bene sit tibi,& filiis tuis post te usque in seculum, quum feceris,quod bonum & rectum videtur in oculis Jehovæ Dei tui.

29 Quum exsciderit Jehova Deus tuus à facie tua gentes illas, quò mox ingressurus es ad possidendum eas jure hæreditario ; & hæreditario jure possidens eas habitabis in terra earum :

30 Cave tibi, ne sequendo eas illaqueeris,postquam perditæ fuerint à facie tua ;& ne exquiras de diis earum , dicendo , quomodo coluerunt gentes istæ deos suos ; ut sic faciam ego quoque.

31 Ne facito sic Jehovæ Deo tuo : nam quicquid abominationi est Jehovæ ; quicquid odit , fecerunt diis suis, cùm etiam filios suos,& filias suas comburant igne , *offerentes* diis suis.

32 Unamquamque rem, quam ego præcipio vobis , eam observantes facite : ne addito ei,neque detrahito ex ea.

CAP. XIII. *Spiritus apostasiæ quomodo plectendus.*

Quum surgens in medio tui Propheta, aut somnians somnium, ediderit tibi signum, aut prodigium.

2 Quamvis eveniat signum illud, aut prodigium, quod prædixerat tibi, dicendo; sequamur Deos alienos, quos non noveras, & colamus eos:

3 Ne auscultato verbis Prophetæ istius, aut isti somnianti somnium: quia tentat Jehova Deus vester vos, ad cognoscendum an sitis amantes Dei vestri ex toto corde vestro, & ex toto animo vestro.

4 Jehovam Deum vestrum sequimini, & ipsum timete: & mandata ejus observate, ac voci ejus auscultate, eumque colite, & adhærete ei.

5 Propheta autem iste, aut somnians somnium iste plectitor morte, quia suasit apostasiam contra Jehovam Deum vestrum; qui eduxit vos è terra Ægypti, & qui redemit vos è domo servorum, depulsurus te à via, quam præstituit tibi Jehova Deus tuus, ut ambules in ea: ita sustuleris illud malum è medio tui.

6 Si clàm incitet te frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, aut filia tua, aut uxor charissima tibi, aut amicus tuus, qui *est* sicut tu ipse, dicendo, eamus & colamus Deos alienos, quos non noveras tu, aut majores tui.

7 E diis populorum, qui sunt circa vos, propinquorum tibi, aut longinquorum abs te; ab *una* extremitate terræ usque ad *alteram* extremitatem ejus:

8 Ne acquiescito illi, neque auscultato illi; neque parcito oculus tuus illi, neque clementiâ utitor, neque celato illum:

9 Sed omnino occidito illum, manus tua primùm esto contra illum, ut morte afficias illum; postea verò manus totius populi:

10 Et obrues eum lapidibus ita, ut moriatur; quia quæsivit te depellere à Jehova Deo tuo; qui eduxit te è terra Ægypti è domo servorum:

11 Ut audiant omnes Jisraëlitæ, & timeant: nec pergant *ulli* facere secundùm rem malam hanc in medio tui.

12 Si audiveris de aliqua civitatum tuarum, quas Jehova Deus tuus dat tibi ad habitandum illic, dicentes:

13 Egressi homines nequissimi è medio tui, depulerunt habitatores civitatis suæ, dicendo, eamus & colamus Deos alienos, quos non noveratis.

14 Ubi inquisiveris, & pervestigaveris, ac percunctatus fueris bene, si ecce vera certáque erit res illa, *si* commissa fuerit abominatio hæc in medio tui.

15 Omnino percutito habitatores civitatis illius acie gladii: internecioni devoveto eam, & omnes, qui erunt in ea, jumentáque ejus acie gladii:

16 Omnem verò prædam ejus comportato in medium plateæ ejus; & combures igne civitatem ipsam, omnémque prædam ejus prorsus Jehovæ Deo tuo: ut sit tumulus perpetuus, ne ædificetur deinceps.

17 Neque adhærescito manui tuæ quicquam de *ullo* anathemate: ut convertat se Jehova, ne accendatur ira ejus, & *ut* conferat tibi misericordiam, & misereatur tui, atque augeat te, sicut *se facturum* juramento promisit majoribus tuis:

18 Quum auscultabis voci Jehovæ Dei tui, observando omnia præcepta, quæ ego præcipio tibi hodie, faciendo quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ Dei tui.

CAP. XIV. *Gentium ritus super mortuo fugiendus: animalium mundorum, & immundorum delectus & decimarum modus, & usus.*

Filii estis Jehovæ Dei vestri: ne incidite vos, neque inducite calvitium inter oculos vestros propter mortuum:

2 Quia populus sanctus es Jehovæ Deo tuo; & te elegit Jehova, ut sis ei populus peculiaris præ omnibus populis, qui *sunt* in superficie terræ.

3 Ne comedito ullam rem abominandam.

4 Hæ *sunt* bestiæ, quas comedetis, boves, ex pecudibus oves & capræ:

5 Cervi & capreæ, & damæ, & rupicapræ, & strepsicerotes, & bubali, & camelopardalides:

6 Denique omnem bestiam habentem ungulam scissam, & bifidatam fissurâ *in* binas ungulas, revocantem ruminis *cibum* inter bestias; ipsam comedetis.

7 Verùntamen hæc ne comeditote ex revocantibus ruminis *cibum*, & ex habentibus ungulam scissam bifidatam solùm: camelos, & lepores, & montanos mures, quia revocant *quidem cibum* ruminis ista, sed ungulam scissam non habent, immunda sunto vobis.

8 Similiter suem, quia ungulam *quidem* scissam habet, sed non *revocat cibum* ruminis, immunda esto vobis: de carne eorum ne comeditote, & cadaver eorum ne tangite.

9 Hæc comedetis ex omnibus, quæ *sunt* in aquis: quæcunque habent pinnas, & squamas comedetis.

10 Quæcunque verò non habent pinnas aut squamas, ne comeditote: immunda sunto vobis.

11 Omnem avem mundam comedetis:

12 Hæc autem *sunt*, ex quibus non comedetis: aquilæ, & ossifragæ, & haliæeti:

13 Et cornices, & picæ, & milvi secundùm speciem suam:

14 Et omnes corvi secundùm speciem suam:

15 Et ululæ, & hirundines; & æsalones: & accipitres secundùm speciem suam:

16 Et bubones, & noctuæ, & monedulæ.

17 Et plateæ, & meropes, & mergi:

18 Et ciconiæ, & ardeæ secundùm speciem suam, & attagenes, & vespertiliones.

19 At omne reptile volucre, immundum esto vobis: ne comeduntor.

20 Omne volucre mundum comedetis.

21 Ne comeditote ullum cadaver (peregrino, qui *erit* intra portas tuas dabis illud, ut comedat illud, aut vendes alieno) nam populus sanctus es Jehovæ Deo tuo: ne coquito hœdum in lacte matris suæ.

22 Fideliter decimato omnem proventum sementis tuæ, qui provenit in agro, quotannis:

23 Et comedes coram Jehova Deo tuo, in loco, quem elegerit, ad collocandum nomen suum ibi; decimas frumenti tui, musti tui, & olei tui, & primogenita armenti tui, gre-

gregisque tui: ut discas timere Jehovam Deum tuum omnibus diebus.

24 Quod si magnum sit præter facultatem tuam iter ipsum, ut non possis ferre illas *decimas*, si distet præter facultatem tuam locus, quem elegerit Jehova Deus tuus, ad collocandum nomen suum ibi: eò quòd benedixit tibi Jehova Deus tuus:

25 Tum commutabis pecuniâ; & colligatam pecuniam *habens* in manu tua, ibis ad locum, quem elegerit Jehova Deus tuus:

26 Expensaque pecuniâ illâ in omnia, quæ desideraverit animus tuus, in boves, aut in pecudes, & in vinum, aut in alium potum inebriantem, denique in omnia, quæ expetierit abs te animus tuus, comedes ibi coram Jehova Deo tuo, ac lætaberis tu cum familia tua:

27 Sed Levitam, qui *erit* intra portas tuas, ne derelinquito: non enim *est* ei pars, aut possessio tecum.

28 A fine trium annorum depromito omnes decimas proventus tui, *provenientis* illo anno, & relinques *eum* intra portas tuas:

29 Quem venientes Levitæ (quia non *est* ei pars, aut possessio tecum) & peregrini, pupillique, & viduæ, qui *sunt* intra portas tuas, comedant, & saturentur, ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omni opere manûs tuæ, quod facies.

CAP. XV. *Sabbatismus annorum, & jus servorum.*

A Fine septem annorum facito intermissionem.

2 Hoc autem *esto* jus intermissionis; intermittito omnis creditor, jus habens vindicandi manu suâ, id quod vindicaturus esset à proximo suo: ne exigito à proximo suo, & à fratre suo, quum indicta fuerit intermissio Jehovæ.

3 Ab alienigena exiges, sed ab eo, quod *erit* tibi apud fratrem tuum intermittito manum tuam:

4 Tantùm quia per te non debet esse egens; cùm omnino benedicturus sit tibi Jehova in ea terra, quam Jehova Deus tuus dat tibi in possessionem, ut hæreditatio jure possideas eam:

5 Si tamen diligenter auscultaveris voci Jehovæ Dei tui, observans, ut facias totum præceptum hoc, quod ego præcipio tibi hodie.

6 Nam Jehova Deus benedicit tibi, quemadmodùm locutus fuerat tibi: adeò ut possis mutuare gentibus multis, & tu non habebis opus mutuari, & poteris dominari in gentes multas, neque in te dominaturæ sunt.

7 Si fuerit apud te egens quispiam è fratribus tuis intra aliquam è portis tuis, in terra tua, quam Jehova Deus tuus dat tibi, ne obfirmato animum tuum, neque occludito manum tuam adversùs fratrem tuum, qui egens sit:

8 Sed liberaliter aperito manum tuam ei, & liberaliter mutuato ei, quantum satis est indigentiæ ejus, id cujus indiget.

9 Cave tibi, ne sit quicquam in animo tuo nequam, ut dicas, appropinquat annus ille septimus, annus remissionis, & malignus sit oculus tuus in fratrem tuum, qui egens *est*, ita ut non des ei: idcirco inclamet contra te Jehovam, & sit in te peccatum.

10 Liberaliter dato ei, neque malignus esto animus tuus, quum das ei: nam hujus rei causâ benedicit tibi Jehova Deus tuus in omni opere tuo, & in omni re, ad quam admoves manum tuam:

11 Quia non desinet egens è medio hujus terræ: idcirco ego præcipio tibi, dicendo: liberaliter aperito manum tuam erga fratrem tuum, erga pauperem tuum, & erga egenum tuum in terra tua.

12 Si vendatur tibi frater tuus Hebræus, aut Hebræa, is serviet tibi sex annis: anno verò illo septimo dimittito eum liberum abs te.

13 Quum autem dimittes eum liberum abs te, ne dimittito eum vacuum:

14 Liberaliter imponito collo ejus de grege tuo, & de area tua, & de torculari tuo; quo benedixerit Jehova Deus tuus, dato ei:

15 Et recordare te servum fuisse in terra Ægypti, ac redemisse te Jehovam Deum tuum: idcirco ego præcipio tibi rem hanc hodie.

16 Sed erit, si dicat tibi, nolo exire à te, eò quòd diligat te, & familiam tuam, quia bene *est* ei apud te:

17 Ut acceptam subulam indas auri ejus, & ipsi januæ, sic erit tibi servus in seculum: & etiam ancillæ tuæ facito similiter.

18 Ne durum videtor in oculis tuis, quum *si* dimittes eum liberum abs te (nam duplum *est* mercedis mercenarii, *quo* servivit tibi sex annis) ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omnibus, quæ facies.

19 Omne primogenitum, quod nascetur in armento tuo, & in grege tuo, quod mas *erit*, sanctificato Jehovæ Deo tuo: ne utitor primogenito bovis tui, neque tondeto primogenitum gregis tui.

20 Coram Jehova Deo tuo comedito illud quotannis in loco, quem elegerit Jehova; tu & familia tua.

21 Sin autem erit in eo vitium, si *erit* claudum, aut cæcum, ullum, *si erit ex* vitiis malis; ne mactato illud Jehovæ Deo tuo:

22 Intra portas tuas comedito illud; immundus & mundus pariter, tanquam capream, & tanquam cervum.

23 Tantummodo sanguinem ejus, ne comedito; super terram effundito eum, sicut aquam.

CAP. XVI. *De tribus festis cardinalibus, & de judicibus constituendis, vitandaque omni idololatriæ occasione.*

OBservato mensem Abib, ut celebres Pascha Jehovæ Deo tuo, quia in mense ipso Abib eduxit te Jehova Deus tuus ex Ægypto noctu.

2 Tum mactabis Pascha, pecudes & boves Jehovæ Deo tuo; in loco, quem elegerit Jehova, ad collocandum nomen suum ibi.

3 Ne comedito cum illo fermentum, septem diebus comedito cum illo azyma, panem paupertatis: cum festinatione enim exivisti è terra Ægypti, ut recorderis diei exitûs tui è terra Ægypti, omnibus diebus vitæ tuæ.

4 Neque conspicitor apud te vetus fermen-

mentum in toto termino tuo septem dies: neque pernoctato quicquam de ea carne, quam mactaveris vespere, die primo in matutinum usque.

5 Non poteris mactare Pascha; intra aliquam è portis tuis, quas Jehova Deus tuus dat tibi:

6 Sed ad locum illum, quem Jehova Deus tuus elegerit, ad collocandum nomen suum *profectus*, ibi mactato Pascha vespere; quum occidit Sol, stato tempore exitus tui ex Ægypto.

7 Tum coques comedésque illud in loco, quem elegerit Jehova Deus tuus: deinde revertens manè ibis ad tentoria tua.

8 Sex diebus comedito azyma: die autem septimo, *qui dies est* interdicti Jehovæ Deo tuo, ne facito ullum opus.

9 Septem septimanas numerato tibi, ex quo cœperit falx *immitti* in segetem, incipito numerare septem septimanas.

10 Tum celebrabis festum septem septimanarum Jehovæ Deo tuo; tributo & voluntariâ oblatione manûs tuæ, quam dabis; prout benedixerit tibi Jehova Deus tuus.

11 Et lætaberis coram Jehova Deo tuo; tu, & filius tuus, & filia tua; servúsque tuus, & ancilla tua, & Levita, qui *erit* intra portas tuas, peregrinus quoque, & pupillus, & vidua, qui *erunt* in medio tui: in loco quem elegerit Jehova Deus tuus, ad collocandum nomen suum ibi.

12 Ita recordaberis te servum fuisse in Ægypto, quum observabis, & facies statuta ista.

13 Festum tabernaculorum celebrato septem diebus; quum collegeris ex area tua, & ex torculari tuo.

14 Lætaberis autem celebrando festum; tu, & filius tuus, & filia tua servúsque tuus, & ancilla tua, Levita quoque, & peregrinus, pupillúsque & vidua, qui *erunt* intra portas tuas.

15 Septem diebus festum celebrato Jehovæ Deo tuo in loco, quem elegerit Jehova; quum benedixerit tibi Jehova Deus tuus in toto proventu tuo, & in omni opere manuum tuarum, erísque tantummodo lætus.

16 Tribus vicibus compareto quotannis omnis mas tuus ante conspectum Jehovæ Dei tui in loco, quem elegerit, in festo azymorum, & in festo septimanarum, & in festo tabernaculorum: sed ne compareto ante conspectum Jehovæ vacuus.

17 Quisque prout donatum est manui suæ; pro benedictione Jehovæ Dei tui, quâ donavit te, *afferto*.

18 Judices & moderatores constituito tibi, in singulis portis tuis, quas Jehova Deus tuus dat tibi; per tribus tuas; qui judicent populum judicio justo.

19 Ne pervertito judicium, ne accipito personam: neque suscipito munus, quia munus excæcat oculos sapientum, & pervertit verba justorum.

20 Justissimam justitiam sectare; ut vivas, & hæreditario jure possideas terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi.

21 Ne conserito tibi lucum ullis arboribus; secundùm altare Jehovæ Dei tui, quod feceris tibi;

22 Neque erigito tibi statuam: quæ odit Jehova Deus tuus.

CAP. XVII. *Leges de integritate sacrificiorum, de interficiendis idololatris, & consulendis sacerdotibus: de summo judice & jure Regio.*

NE mactato Jehovæ Deo tuo bovem, aut pecudem, in qua *sit* vitium, res ulla mala, nam abominationi Jehovæ Deo tuo est:

2 Si inveniatur in medio tui, in aliqua è portis tuis, quas Jehova Deus tuus dat tibi, ullus ulláve, qui fecerit, quod malum videtur in oculis Jehovæ Dei tui, transgrediendo fœdus ejus:

3 Et abiens coluerit deos alienos se incurvans illis, aut Soli, aut Lunæ, aut ulli exercitui cœlorum, quod non præcepi;

4 Renuntiatúmque fuerit tibi, atque audiveris: quum inquisiveris bene, si ecce vera certáque res illa *erit*, *si* commissa fuerit abominatio ista in Jisraële:

5 Omnino produces virum illum, aut mulierem illam, qui commiserint rem pessimam hanc, ad portas tuas, virum, *inquam*, illum, & mulierem illam, ut obruas eos lapidibus, ac moriantur.

6 Ex sermone duorum testium, aut trium testium, morte afficitor is, qui moritur: ne afficitor morte ex sermone testis unius.

7 Manus testium primùm esto contra eum, ut morte afficiant eum; postea verò manus totius populi; sic sustuleris illud malum è medio tui.

8 Si occulta erit res tibi in judicio *ferendo* inter cædem & cædem, inter litem & litem, aut inter plagam & plagam, è rebus controversis intra portas tuas: tunc surgens ascendes ad locum, quem elegerit Jehova Deus tuus;

9 Et adibis sacerdotes Leviticos, vel ad summum judicem, qui erit diebus illis: ut consulas eos, & indicent tibi statum illius judicii.

10 Deinde facies ex præstituto illius sententiæ, quam indicaverint tibi, *profectus* à loco illo, quem elegerit Jehova: & observabis, ut facias secundùm omnia, quæ docuerint te.

11 Ex præstituto legis, quam docuerint te, & secundùm judicium illud, quod dixerint tibi, facito: ne recedito ab ea sententia, quam indicaverint tibi, dextrorsum aut sinistrorsum.

12 Vir autem ille, qui commiserit superbè; ut non auscultet Sacerdoti constanter ministranti ibi Jehovæ Deo tuo, aut *summo* judici; utique morietur vir ille, & tolles malum illud è Jisraële:

13 Ut omnis populus audiant, & timeant; neque superbiant deinceps.

14 Quum ingressus fueris in terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi, ut hæreditario jure possideas illam, & habitabis in illa; si dixeris, statuam super me Regem, sicut omnes gentes, quæ *sunt* circa me:

15 Tantùm statuito super te Regem, quem elegerit Jehova Deus tuus: è medio fratrum tuorum statuito super te Regem, non poteris tibi præficere virum extraneum, qui non frater tuus sit.

16 Verùntamen ne multiplicato sibi equos;

quos ; neque efficito, ut hic populus revertatur in Ægyptum ad multiplicandum equos, cùm Jehova edixerit vobis,ne deinceps redeatis per viam hanc ampliùs :

17 Neque multiplicato sibi uxores, ut non recedat animus ejus à *me*: argentum quoque & aurum ne multiplicato sibi admodum.

18 Sed erit,quum insidebit solio regni sui ; ut describat sibi exemplum hujus Legis in libro, ex *eo,qui erit* in conspectu Sacerdotum Leviticorum :

19 Eritque penes eum, & leget in eo omnibus diebus vitæ suæ ; ut discat timere Jehovam Deum suum,observare omnia verba hujus Legis,& statuta ista faciendo ea :

20 Ne efferatur animus ejus præ fratribus suis, & ne recedat ab hoc præcepto dextrorsum aut sinistrorsum : ut prolonget dies in regno suo,ipse & filii ejus,in medio Jisraëlis.

CAP. XVIII. *De jure tribûs Leviticæ in oblationes, decimas & primitias. De Propheta mediatore,& pseudoprophetis.*

NE esto Sacerdotibus Leviticis,toti tribui Leviticæ pars, & possessio cum *reliquo* Jisraële : ex igne absumendis Jehovæ, & *de* possessione ejus comedunto.

2 Quamobrem ne esto possessio ipsi inter fratres suos: Jehova *est* possessio ejus, quemadmodum dixit ei.

3 Hoc autem esto jus Sacerdotum à populo, à sacrificantibus aliquod sacrificium, sive bovem,sive pecudem ; ut det *populus* Sacerdoti armum,& ambas maxillas,& ventriculum.

4 Primitias frumenti tui, musti tui, & olei tui, & primitias velleris ovium tuarum dato ei:

5 Quia cùm selegit Jehova Deus tuus ex omnibus tribubus tuis,ut constanter ministret in nomine Jehovæ, ipse & filii ejus, omnibus diebus.

6 Item si adveniat Levita quispiam ab aliqua è portis tuis ex universo Jisraële,ubi habitabat; adveniat,*inquam*,omnino prout desiderabit animus ejus ad locum, quem elegerit Jehova :

7 Is ministrabit in nomine Jehovæ Dei sui ; sicut omnes ejus fratres Levitæ, qui stant ibi coram Jehova.

8 Partem ex æquo comedent, præter pretium rerum,quas quisque eorum vendiderit,secundùm paternas familias.

9 Quum ingressus fueris in terram,quam Jehova Deus tuus dat tibi : ne discito facere secundùm abominationes gentium istarum :

10 Ne invenitor in te,qui traducat filium suum, aut filiam suam per ignem : utens divinationibus,planetarius,aut conjector,aut præstigiator :

11 Item utens incantatione, aut requirens pythonem, aut ariolus,aut necromantis :

12 Nam abominationi *est* Jehovæ quisquis facit ista : & propter abominationes istas Jehova Deus tuus expellit istas *gentes* à facie tua.

13 Integer esto cum Jehova Deo tuo.

14 Nam gentes istæ, quarum tu hæres futurus es, planetariis & divinatoribus auscultant : *de* te autem non ita *sunt*,*quos* dat tibi Jehova Deus tuus.

15 Prophetam è medio tui è fratribus tuis, sicut ego *sum*, suscitabit tibi Jehova Deus tuus ; ei auscultate :

16 Secundùm omnia,quæ petiisti à Jehova Deo tuo in Chorebo, die congregationis, dicendo ; ne pergam audire vocem Jehovæ Dei, & ignem maximum istum, ne videam ampliùs,ut non moriar.

17 Quamobrem dixit Jehova mihi ; bene loquuti sunt,quod loquuti sunt.

18 Prophetam suscitabo eis è medio fratrum ipsorum, sicut tu *es* : & indam verba mea ori ejus,ut eloquatur eis,quicquid præcepero ipsi.

19 Erit autem,ut quisquis non auscultaverit verbis meis,quæ loquuturus est in nomine meo,ego reposcam ab illo.

20 Veruntamen Propheta ille,qui sibi arrogârit eloqui aliquid in nomine meo,quod non præcepero ei eloqui, aut qui eloquetur in nomine Deorum alienorum, omnino morietur propheta ille.

21 Quod si dicas cum animo tuo, quomodo cognoscemus verbum illud, quod non eloquutus fuerit Jehova ?

22 Quòd fuerit loquutus ille Propheta in nomine Jehovæ, si non erit illud verbum, neque evenerit, hoc illud *est* verbum,quod non eloquutus est Jehova : superbè eloquutus illud est Propheta ille, ne timeto ab eo.

CAP. XIX. *De jure Asyli .De non movendo termino.De jure testium; & de pœna falsis testibus irroganda.*

QUum exsciderit Jehova Deus tuus gentes istas, quarum terram Jehova Deus tuus dat tibi ; ita ut hæres sis earum, habitesque in civitatibus earum, & in domibus earum.

2 Tres civitates separato tibi ; in medio terræ tuæ,quam Jehova Deus tuus dat tibi, ad possidendum eam jure hæreditario,

3 Parato tibi viam ad eas ; quum tripertitus fueris terminum terræ tuæ,quam possidendam tradiderit tibi Jehova Deus tuus ; éritque,ut fugiat illuc omnis occisor.

4 Hoc autem esto jus occisoris,qui fugerit illuc,ut vivat ; qui percusserit proximum suum imprudenter, quum ipse non oderit eum antea.

5 Ut qui iverit cum proximo suo in silvam, ad cædendum ligna,si vibrante se manu ejus cum securi,ad cædendum lignum, dejecerit ferrum è manubrio ejus,quod offendat proximum ejus ita,ut moriatur : is ad unam harum civitatum fugito,ut vivat :

6 Ne persequens vindex illius sanguinis occisorem, quum incaluit animus ipsius, assequatur eum, si major erit via ad eas, & percutiat eum lethaliter : cùm non sit in eum judicium mortis, quia non oderat illum antea.

7 Idcirco ego præcepi tibi,dicendo, tres civitates separato tibi.

8 Quum verò dilataverit Jehova Deus tuus terminum tuum,quemadmodum juramento promisit majoribus tuis ; & dederit tibi totam illam terram, quam promisit se daturum majoribus tuis ;

9 Si-

9 Siquidem observes totum præceptum hoc,faciendo illud,quod ego præcipio tibi hodie ; diligendo Jehovam Deum tuum, & ambulando per vias ejus omnibus diebus: tum adjicies tibi ampliùs tres civitates ad tres istas:

10 Ut non effundatur sanguis innoxii, in medio terræ tuæ, quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem ; neve sit in te culpa cædis.

11 At si fuerit quispiam odio habens proximum suum, qui insidiatus fuerit ei, & insurgens in eum, percusserit eum lethaliter ita, ut moriatur ; deinde fugerit in aliquam harum civitatum:

12 Tunc mittentes Seniores illius accipient eum inde ; & tradent eum in manum vindicis illius sanguinis,ut moriatur.

13 Ne parcito oculus tuus ei ; sed tolles reatum sanguinis innoxii ex Jisraële ; ut bene sit tibi.

14 Ne moveto terminum proximi tui, quem determinaverint prisci in possessione tua,quam possidebis in ea terra,quam Jehova Deus tuus dat tibi,ad possidendum eam jure hæreditario.

15 Ne surgito testis unicus in quemquam, pro ulla iniquitate,aut pro ullo peccato ex omnibus peccatis, quibus quis peccat: ex sermone duorum testium, aut ex sermone trium testium stata res esto.

16 Si surrexerit testis injurius in aliquem ; ad testificandum in eum apostasiam:

17 Tum sistent se duo viri,quorum *fuerit* controversia ista, coram Jehova ; ante Sacerdotes aut judices, qui erunt in diebus illis.

18 Quùmque inquisiverint judices illi bene, si ecce testis falsus *est* testis ille, falsum testatus est contra fratrem suum:

19 Omnino facietis ei, quemadmodum molitus fuerat facere fratri suo : ut tollas malum è medio tui ;

20 Et qui reliqui sunt,audientes timeant; neque pergant deinceps facere simile quicquam huic rei malæ in medio tui.

21 Ne igitur parcito oculus tuus : vita pro vita, oculus pro oculo,dens pro dente, manus pro manu,pes pro pede *esto*.

CAP. XX. *Leges militares.*

QUum prodiens in prælium contra hostem tuum,videbis equos, & currus, populum majorem te,ne timeto ab eis ; nam Jehova Deus tuus tecum *est*, qui fecit,ut adscenderes è terra Ægypti.

2 Quapropter erit, quum procedetis in prælium : ut accedens Sacerdos alloquatur populum:

3 Et dicat eis, audi Jisraël, vos proceditis hodie in prælium contra hostes vestros ; ne mollescat cor vestrum, ne timete, neque trepidate,neque expavescite metu eorum :

4 Nam Jehova Deus vester ambulat vobiscum ;præliando pro vobis contra hostes vestros,ad servandum vos:

5 Deinde alloquentur moderatores populum, dicendo , quis *est* ille vir,qui ædificavit domum novam , & nondum cœpit uti eâ ? abiens revertitor domum suam : ne moriatur in hoc prælio ; & vir alius uti incipiat eâ.

6 Item quis *est* ille vir,qui plantavit vineam,necdum eâ sacris jam solutâ usus est ? abiens revertitor domum suam : ne moriatur in hoc prælio : & vir alius illâ sacris solutâ utatur.

7 Item quis *est* ille vir, qui desponsavit uxorem, necdum duxit eam ? abiens revertitor domum suam ; ne moriatur in hoc prælio,& vir alius ducat eam :

8 Et pergent moderatores illi alloqui populum,dicentes,quis *est* ille vir,qui timidus & mollis corde est ? abiens revertitor domum suam: ut non liquescat cor fratrum ejus,sicut cor ejus.

9 Tum erit desinentibus moderatoribus alloqui populum , ut præficiant principes ordinum militarium in principiis populi.

10 Quum accedes ad aliquam civitatem ad belligerandum contra eam ; primùm invitabis eam ad pacem.

11 Erit autem, si pacem tuam responso probet,aperiátque tibi : erit,*inquam*,*ut* populus totus,qui aderit in ea,sint tibi tributarii,& serviant tibi.

12 Quod si non ineat pacem tecum , sed gerat contra te bellum; tum obsidebis eam:

13 Quùmque tradiderit eam Jehova Deus tuus in manum tuam,percuties omnem marem ejus acie gladii :

14 Tantùm fœminas , parvulósque, & jumenta,& quidquid erit in ea civitate,omnia spolia ejus diripies tibi : fruerísque prædâ hostium tuorum,quam dederit Jehova Deus tuus tibi.

15 Sic facito omnibus civitatibus longinquis à te valde , quæ è civitatibus gentium istarum non sunt:

16 Sed è civitatibus populorum istorum , quas Jehova Deus tuus dat tibi in possessionem ; ne sinito vivere ullam rem halitu præditam.

17 Quin potiùs internecioni devoveto eos Chitthæum,& Emoræum,Cenahanæum, & Perizzæum , Chivvæum, & Jebusæum : quemadmodum præcepit tibi Jehova Deus tuus.

18 Ut non doceant vos facere secundùm omnes abominationes suas , quas exercuerunt erga Deos suos,neque peccetis Jehovæ Deo vestro.

19 Quum obsidebis aliquam civitatem diebus multis , oppugnando eam,ut capias eam , ne perdito arbores ejus vibrando in eas securim, si ex eis comedere potes, eásque ne exscindito : nam agrestes arbores cuivis *exposita sunt*, ut procedant ante te ad propugnaculum.

20 Verùntamen arbores, quas nôsti non esse esculenti *fructûs*,arbores eas perdes,& exscindes,ut ædifices propugnaculum contra civitatem,quæ gerit in te bellum,donec ea corruat.

CAP. XXI. *De expiatione cædis incerto auctore. De ducente uxorem captivam. De primogenitis. De filio contumace. De suspendio.*

SI *quis* inveniatur confossus in terra, quam Jehova Deus tuus dat tibi, ut hæreditario jure possideas eam, jacens in agro ; nec notum sit,quis percusserit eum :

2 Tunc egressi Seniores tui,& judices tui; me-

metientur *spatium inde* usque ad civitates, quæ *sunt* circa confossum illum.

3 Eritque, ut civitatis illius, quæ proxima *erit* isti confosso; civitatis ergo illius accipiant Seniores vitulam de armento, quæ non sit ad usum adhibita, quæ non traxerit jugum:

4 Et deducentes Seniores illius civitatis vitulam illam in vallem horridam, in qua nihil colitur, neque seminatur, decollabunt ibi vitulam in illa valle.

5 Deinde accedentes Sacerdotes filii Levi; eos enim elegit Jehova Deus tuus, ad ministrandum sibi, & benedicendum in nomine Jehovæ: & ex eorum præstituto agetur omnis controversia, & omnis plaga:

6 Omnes quoque Seniores civitatis illius, qui sunt proximi ad confossum illum, lavabunt manus suas super vitulam decollatam in ea valle:

7 Et protestantes dicent: manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, & oculi nostri *effundentem* non viderunt.

8 Expia populum tuum Jisraëlem, quem redemisti Jehova, & ne impone reatum sanguinis innoxii in medio populi tui Jisraëlis: sic expiabitur illis reatus illius sanguinis.

9 Tu ergò tollito reatum sanguinis innoxii è medio tui: nam facturus es, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ.

10 Quum egressus fueris in prælium contra hostes tuos: si dante eos Jehova Deo tuo in manum tuam, captivam feceris ex eis captivorum multitudinem:

11 Et videns in ea captivorum multitudine mulierem pulchram formâ, amore propenderis in eam, ita ut accipias tibi in uxorem:

12 Ideóque introduxeris eam domum tuam: priùs radet caput suum, & alet ungues suos:

13 Depositóque vestimento captivitatis suæ à se, sedebit domi tuæ, & deflebit patrem suum, & matrem suam mense pleno: postea verò congrediens cum ea maritus eris ejus, erítque illa tibi in uxorem.

14 Erit tamen, si non delectaberis eâ, ut dimittas eam arbitrio suo, at nequaquam pecuniâ vendito eam: ne utitor eâ ad quæstum, quandoquidem compressisti eam.

15 Si fuerint alicui duæ uxores, una dilecta, & altera exosa, peperíntque ei filios dilecta & exosa: fuerit autem filius primogenitus ejus, quæ exosa est:

16 Tum erit, *ut* quo die possessores instituet filios suos eorum, quæ *sunt* ipsi; non possit primogenitum efficere filium dilectæ in conspectu filii exosæ, qui primogenitus est:

17 Sed eum, qui primogenitus *est* filium exosæ agnoscito, dando ei portionem duorum ex omnibus, quæ præstò sunt ei: nam is *est* principium potentiæ ejus, ipsius *est* jus primogenitorum.

18 Si cui fuerit filius contumax, & rebellis, qui non auscultat voci patris sui, & voci matris suæ, quamvis castigaverint eum, tamen non auscultat illis:

19 Ideóque prehendentes eum pater ejus, & mater ejus; produxerint eum ad Seniores civitatis suæ, & ad portam loci sui;

20 Dicentes Senioribus civitatis suæ, filius noster iste contumax, & rebellis non auscultat voci nostræ: comessator & ebriosus est:

21 Tunc obruent eum omnes cives ejus lapidibus ira, ut moriatur, & tolles malum illud e medio tui; ut omnes Jisraëlitæ audiant & timeant.

22 Quum autem erit in aliquo peccatum ad judicandum morti, & tradetur morti; si suspenderis eum de ligno:

23 Ne pernoctato cadaver ejus in ipso ligno, sed omnino sepelito eum eodem die, nam suspensus exsecrationi est Deo: ut non polluas terram tuam, quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem.

CAP. XXII. *Leges charitatis, & honestatis in vestitu: item de casibus matrimonialibus.*

Videns bovem fratris tui, aut pecudem ejus devios, non occultabis te ab illis, *sed* omnino reducito eos ad fratrem tuum.

2 Quòd si frater tuus non erit propinquus tibi, aut non nosces eum: tum recipies illum intra domum tuam, ut sit apud te, donec quærat frater tuus illum, & illum restituas ei.

3 Et sic facito asino ejus, sic etiam vestimento ejus; & sic facito omni rei amissæ fratris tui, quum perierit ei, & inveneris illam: non poteris te ipsum occultare.

4 Videns asinum fratris tui, aut bovem ejus jacentem in aliqua via, non occultabis te ab eis; omnino erigito cum illo.

5 Ne esto instrumentum virile super fœminam, neque induito vir vestem fœminæ: nam abominationi *est* Jehovæ, Deo tuo quisquis facit ista.

6 Si obviam fiet tibi nidus avium in via, in ulla arbore, aut humi, *nidus* pullorum, aut ovorum, ubi mater incubet pullis, aut ovis; ne accipito matrem cum pullis.

7 Prorsus dimittito matrem, pullos verò accipies tibi; ut bene sit tibi; & prolonges dies *tuos*.

8 Quum ædificas domum novam, tum facies loricam ad tectum tuum; ut non imponas reatum sanguinis domui tuæ; si decidat aliquis ex eo.

9 Ne conserito vineam tuam duobus generibus; ne sanctus sit illius fructus maturus, *nimirum* semen ipsum, quod severis, & proventus vineæ.

10 Ne arato bove, & asino simul.

11 Ne induito vestimentum variè commixtum, lanâ & lino pariter.

12 Instítas facito tibi; in quatuor oris tegumenti, quo tegis te.

13 Quum duxerit quis uxorem; si postquam congressus est cum ea, odit eam;

14 Ideóque dedit occasiones *habendorum* sermonum de ea, proferens de ea famam malam; *puta* dixit, mulierem hanc duxeram, sed congressus cum ea, non inveni in ea virginitatem:

15 Tum accipiet pater puellæ, aut mater ejus *eam*, & proferent *signa* virginitatis puellæ apud Seniores civitatis suæ ad portam:

16 Dicétque pater puellæ Senioribus; filiam hanc meam dederam viro huic in uxorem, qui odit eam:

17 Unde

17 Unde ecce ipse dedit occasiones *habendorum* sermonum, dicendo, non inveni in filia tua virginitatem, cùm hæc *sint* signa virginitatis filiæ meæ: & expandent pannum ejus coram Senioribus civitatis.

18 Tunc accipientes Seniores civitatis illius virum ejus; castigabunt eum:

19 Et mulctabunt eum centum *siclis* argenteis, quos dabunt patri puellæ, eò quod protulit famam malam contra virginem Jisraëlis: & erit ei in uxorem, ne potesto dimittere eam omnibus diebus suis.

20 Sed si vera fuerit res ista; *si* non inventa fuerit virginitas in puella:

21 Tunc educent puellam ad portam patris ejus, & obruent eam cives ejus lapidibus ita, ut moriatur, eò quod commisit flagitium in Jisraële, scortando domi patris sui: sic sustuleris malum è medio tui.

22 Si quis deprehendatur cubans cum muliere maritatâ marito, omnino morientur pariter ambo, vir, qui cubuit cum muliere, & mulier ipsa: sic sustuleris malum è medio tui.

23 Si puella virgo desponsata est viro, quam inveniens quis in civitate concubuerit cum ea:

24 Omnino productis eis ambobus, ad portam ipsam civitatis, obruetis eos lapidibus ita, ut moriantur; puellam, propterea quòd non clamavit in civitate, virum autem propterea, quòd compressit uxorem proximi sui, sic sustuleris malum è medio tui.

25 Sed si in agro invenerit vir ille puellam desponsatam, & vim faciens ei vir ille, concubuerit cum ea; tunc morietur vir ille, qui concubuerit cum ea solus:

26 Puellæ autem ne facito quicquam, non *est* in puella peccatum capitale; nam quemadmodum surgit quis in proximum suum, & occidens *adimit* ei vitam, sic *se habet* hæc res.

27 Quum in agro invenerit eam, clamaverit puella desponsata, nec fuerit, qui servaret eam.

28 Si inveniat quis puellam virginem, quæ non est desponsata, & prehendens eam, concubuerit cum ea; & manifesti fiant:

29 Tunc dabit vir ille, qui concubuit cum ea, patri puellæ quinquaginta *siclos* argenteos: & esto illi in uxorem; quòd compressit eam, ne potesto dimittere eam omnibus diebus suis.

30 Ne ducito quisquam uxorem patris sui, neque retegito oram patris sui.

CAP. XXIII. *Disciplina militaris, & civilis.*

NEc vulneratus teste, neque exsectus virilitate, venito in congregatione Jehovæ:

2 Spurius ne venito in congregatione Jehovæ: etiam decima ejus generatio illorum ne venito in congregatione Jehovæ.

3 Ne venito Hammonita, aut Moabita in congregatione Jehovæ; etiam decima generatio illorum, ne venito in congregatione Jehovæ usque in seculum:

4 Propterea quòd non occurrerunt vobis cum pane, & aquâ in ista via, quum exiretis ex Ægypto; & quia mercede conduxit contra te Bilhamum, filium Behoris, è Pethore Mesopotamiæ, ad maledicendum tibi:

5 Quanquam noluit Jehova Deus tuus auscultare Bilhamo, sed convertit tibi Jehova Deus tuus maledictionem illam in benedictionem: eò quòd diligeret te Jehova Deus tuus.

6 Ne quærito pacem illorum, & bonum illorum, ullis diebus tuis unquam.

7 Ne abominare Edomæum, nam frater tuus est: ne abominare Ægyptium, nam peregrinus fuisti in terra ejus.

8 Filiorum, qui nascentur ex illis, generatio tertia, venito ex illis in congregationem Jehovæ.

9 Quum exibit exercitus contra hostes tuos, tum cavebis tibi ab omni re mala.

10 Si fuerit in te quispiam, qui non *erit* mundus casu nocturno; is exibit extra castra, ne ingreditor intra castra.

11 Sed erit appetente vesperâ, *ut* lavet se aquâ, deinde quum occidit Sol, veniet intra castra.

12 Item spatium esto tibi extra castra, ut egrediaris illuc foras.

13 Et paxillus esto tibi præter armaturam: eritque, quum sessurus eris foris, ut eo fodias, & rursus tegas excrementum tuum:

14 Nam Jehova Deus tuus indesinenter ambulat in medio castrorum tuorum, eripiendo te, & exponendo inimicos tuos tibi, ut sancta sint castra tua: ideóque non est visurus in te turpitudinem ullius rei, quamobrem avertat se à te.

15 Ne tradito servum domino suo; qui *confugiens* ad te eripuerit se à domino suo.

16 Tecum maneto in medio tui, in loco, quem elegerit; in aliqua portarum tuarum, ubi bonum videbitur ei; ne opprimito eum.

17 Ne esto meretrix è filiabus Jisraëlis, neque esto meritorius è filiis Jisraëlis.

18 Ne inferto mercedem scorti, aut pretium canis *in* domum Jehovæ Dei tui, pro ullo voto: nam abominationi Jehovæ Deo tuo *sunt* pariter ambo ista.

19 Ne dato in usuram fratri tuo, usuram pecuniæ, usuram cibi, usuram ullius rei, quæ in usuram datur.

20 Extraneo isti dabis in usuram, fratri autem tuo, ne dato in usuram: ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omni re, ad quam admoveris manum tuam; super terram, quò tu mox ingressurus es, ad possidendum eam jure hæreditario.

21 Si voveris votum Jehovæ Deo tuo, ne differto solvere illud: nam omnino reposceret illud Jehova Deus tuus abs te, & esset in te peccatum:

22 Quòd si abstinueris à vovendo, non erit in te peccatum.

23 Quod prodiit è labiis tuis, observato, ut facias, quemadmodum voveris Jehovæ Deo tuo voluntariam oblationem; quod dixeris ore tuo.

24 Si ingrediaris vineam proximi tui, comedes quidem uvas pro desiderio tuo ad saturitatem tuam: at instrumento tuo ne indito.

25 Si ingrediaris segetem proximi tui, decerpes quidem spicas manu tuâ: at falcem, ne agitato in segetem proximi tui.

CAP. XXIV. *Libellus repudii, & pravis charitatis erga proximum.*

QUum ducta quis uxore maritus fuerit ejus; fueritque si non invenit gratiam in oculis illius (quia invenit in ea turpem rem aliquam) ut scribens ei libellum repudii tradensque in manum ejus, dimiserit eam è domo sua:
2 Itaque egressa domo ejus, abierit; & nupserit alteri viro:
3 Deinde odio habens eam hic vir posterior, scriptumque ei libellum repudii tradens in manum ejus, dimiserit eam è domo sua: aut si moriatur vir ille posterior, qui acceperat eam sibi in uxorem.
4 Ne potesto maritus ejus prior, qui dimiserat eam rursus ducere eam, ut sibi sit in uxorem, posteaquam *per eum* factum est, ut pollueretur, quia res abominanda est coram Jehova: ne itaque permittito ut peccet *populus* terræ, quam Jehova Deus dat tibi *in* possessionem.
5 Quum acceperit quis uxorem novam, non exibit in militiam, neque imponitor ei *onus* ullius rei: immunis esto domi suæ annum unum, ut exhilaret uxorem suam, quam duxit.
6 Ne pignori accipito *quisquam* metam, aut catillum, nam is vitam acciperet.
7 Si inventus fuerit quis plagiarius alicujus è fratribus suis è filiis Jisraëlis, & ad quæstum abusus fuerit eo, aut vendiderit eum: omnino morietur plagiarius ille, sic sustuleris illud malum è medio tui.
8 Cave tibi in plaga lepræ, ut observes valde, & ut facias secundùm omnia, quæ docuerunt vos sacerdotes Levitici, quemadmodum præcepi eis, observate faciendo.
9 Recordare eorum, quæ fecit Jehova Deus tuus Mirjamæ in itinere; quum exiretis ex Ægypto.
10 Quum mutuaveris proximo tuo ullius rei mutuum: ne ingreditor domum ejus ad pignerandum pignus ejus.
11 Foris subsistito; ut vir ille, cui tu mutuas proferat ad te pignus suum foras:
12 Quod si vir pauper est, ne cubato habens pignus ejus:
13 Omnino restituito ei pignus ejus, quum occidit Sol, ut cubans in veste sua benedicat tibi: quod tibi erit justitiæ coram Jehova Deo tuo.
14 Ne fraudem facito mercenario, pauperi, & egeno, è fratribus tuis, aut è peregrinis apud te, qui *est* in terra tua, intra portas tuas.
15 Die suo dato mercedem ejus, neque occumbito super eam Sol, nam pauper est, quare ad eam ipse attollit animum suum: ut non invocet contra te Jehovam, & sit in te peccatum.
16 Ne morte afficiuntor patres pro filiis, nec filii morte afficiuntor pro patribus; quisque propter peccatum suum afficitor morte.
17 Ne pervertito judicium peregrini, & pupilli; neque pignori accipito vestem viduæ:
18 Sed recordaberis te servum fuisse in Ægypto, redemisse autem te Jehovam Deum tuum inde: idcirco ego præcipio tibi, ut facias rem hanc.
19 Quum metes messem tuam in agro tuo, si oblitus eris manipuli in agro ipso, ne revertitor ad accipiendum illum, peregrini, pupilli, & viduæ esto: ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omni opere manuum tuarum.
20 Quum excuties olivas tuas, ne ramos sigillatim recognoscito, postquam excusseris: peregrini, pupilli, & viduæ esto.
21 Quum vindemiabis vineam tuam, ne racemato, postquam vindemiaveris: peregrini, pupilli, & viduæ esto.
22 Recordaberis igitur te servum fuisse in terra Ægypti: idcirco ego præcipio tibi, ut facias rem hanc.

CAP. XXV. *Modus puniendi sontem; fratri semen suscitandum: injustitia fugienda: Amalekitæ delendi.*

SI fuerit controversia inter aliquos, ideóque accesserint ad judicium, ut *judices* sententiam de eis ferant; tum justum pronunciaturi sunt eum, qui justus est, & improbaturi eum, qui improbus est.
2 Erit autem, si dignus est flagris improbus ille; ut dejiciendum curet eum judex, & cædendum coram se, pro improbitate ejus certo numero.
3 Quadragenis *plagis* cædendum curabit eum, ne addito: *vide* ne pergat plagâ numerosiore his cædere eum, & frater tuus vilescat in oculis tuis.
4 Ne capistrato bovem triturantem.
5 Si habitantibus fratribus pariter moriatur primus ex eis, cui filius non *sit*, ne nubito uxor mortui foris viro extraneo: levir ejus congreditor cum ea, & ducens eam sibi in uxorem leviri, officium præstato ei.
6 Eritque, ut primogenitus, quem pariet, succedat in nomen mortui fratris illius: ut non deleatur nomen ejus ex Jisraële.
7 Quod si non placuerit viro illi ducere glotem suam: tum ascendens glos ejus in portam ad Seniores dicet, renuit levir meus excitare fratri suo nomen in Jisraële; noluit leviri officium præstare mihi.
8 Quumque accersentes eum Seniores civitatis ejus, *id* eloquuti fuerint ei; si persistens dixerit, non placet mihi ducere eam.
9 Accedet glos ejus ad eum ante oculos Seniorum, exuénsque calceum ejus è pede ejus, spuat ante faciem ejus; & protestans dicet, sic fieri debet viro illi, qui non volet exstruere domum fratris sui:
10 Et vocabitur nomen *familiæ* ejus in Jisraële, familia exuti calceo.
11 Si concertantibus hominibus inter se viro cum fratre suo, accedat uxor viri unius illorum ad eripiendum maritum suum è manu percutientis ipsum; & extendens manum suam, apprehendat pudendis eum:
12 Tunc amputabis manum illius; ne parcito oculus tuus.
13 Ne esto tibi in loculo tuo diversum pondus, magnum & parvum.
14 Ne esto tibi domi tuæ diversum Epha, magnum & parvum.
15 Pondus integrum & justum esto tibi, Epha integrum & justum esto tibi: ut pro-

longent dies tuos in ea terra,quam Jehova Deus tuus dat tibi.
16 Nam abominationi *est* Jehovæ Deo tuo quisquis facit ista; quisquis facit iniquitatem.
17 Recordare eorum,quæ fecit tibi Hamalek; in itinere,quum exiretis ex Ægypto:
18 Qui occurrens tibi eo itinere, in postremo agmine tuo cecidit omnes,qui debilitate affecti sequebantur te, quum tu *esses* lassus & fatigatus; nec reveritus est Deum.
19 Ideóque futurum est, quum quietem dederit Jehova Deus tuus tibi ab omnibus inimicis tuis circumquaque in terra,quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem, ad possidendum eam jure hæreditario, ut deleas memoriam Hamaleki sub cælis: ne obliviscitor.

CAP. XXVI. *Primitiarum & decimarum lex.*

ERit autem,quum ingressus fueris in terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem, & hæres factus ejus habitabis in ea:
2 Ut accipiens de primitiis omnium fructuum illius terræ,quas oblaturus es de terra tua,quam Jehova Deus tuus dat tibi, imponas corbi; eásque ad locum,quem elegerit Jehova Deus tuus,ad collocandum nomen suum ibi.
3 Et accedens ad Sacerdotem,qui erit diebus illis,dices ei,profiteor hodie JehovæDeo tuo,me ingressum esse terram,quam juramento promiserat Jehova majoribus nostris se daturum nobis.
4 Tunc accipiens Sacerdos corbem è manu tua, statuet eum ante altare Jehovæ Dei tui.
5 Deinde protestaberis dicens coram Jehova,Deo tuo,Syrus miser *erat* pater meus, qui descendit in Ægyptum hominibus paucis,ut peregrinaretur illic; evasit autem illic in gentem magnam, robustam, & amplam.
6 Quúmque malo nos afficientes Ægyptii, & affligentes nos, imponerent nobis servitutem duram;
7 Inclamavimus Jehovam Deum majorum nostrorum; exaudiénsque Jehova vocem nostram, respexit afflictionem nostram,molestiámque nostram, & oppressionem nostram.
8 Nam educens Jehova nos ex Ægypto manu forti, & brachio extenso,& terrore magno, signis etiam & prodigiis:
9 Introduxit nos in locum hunc, dedítque nobis terram hanc, terram affluentem lacte & melle.
10 Nunc itaque ecce attuli primitias fructuum terræ,quam dedisti mihi Jehova; sic relinques illas coram Jehova Deo tuo, & incurvabis te coram Jehova Deo tuo *honorem exhibens.*
11 Postea lætaberis de omni bono,quod dederit tibi Jehova Deus tuus, & familiæ tuæ,tu & Levita, & peregrinus,qui *erit* in medio tui.
12 Quum absolveris dare omnes decimas proventûs tui anno tertio,*qui* annus decimarum *est*; & dederis Levitæ, peregrino, pupillo, ac viduæ, ut comedant in portis tuis,& saturentur:
13 Tunc dices coram Jehova Deo tuo, sustuli quod sanctum est è mea domo, etiámque illud dedi Levitæ, & peregrino, pupillo, & viduæ, omnino secundùm præceptum, quod præcepisti mihi: non sum digressus à mandatis tuis neque oblitus sum *eorum.*
14 Non comedi in luctu meo ex illo; neque sustuli ex eo,ad rem immundam, neque dedi ex illo in mortuum: auscultavi voci Jehovæ Dei mei, feci secundùm omnia,quæ præcepisti mihi.
15 Prospice ex habitaculo sanctitatis tuæ è cœlis,& benedic populo tuo Jisraëli, & terræ illi,quam dedisti nobis, quemadmodum juramento promiseras majoribus nostris,terræ affluenti lacte & melle.
16 Hodierno die Jehova Deus tuus præcipit tibi, ut facias statuta hæc,& judicia hæc: observabis igitur,& facies ea ex toto corde tuo,& ex toto animo tuo.
17 A Jehova stipulatus es sponsionem hodie, fore tibi Deum,tum ut ambules in viis ejus, tum ut observes statuta ejus, præceptáque ejus,& judicia ejus,& auscultes voci ejus:
18 Jehova verò stipulatus est sponsionem à te hodie, te fore ei populum peculiarem, quemadmodum edixit tibi; & observaturum omnia præcepta ejus:
19 Tum ut efficiat te sublimem supra omnes gentes, quas fecit,laude & nomine, & gloriâ; tum ut sis populus sanctus Jehovæ Deo tuo,quemadmodum loquutus est.

CAP. XXVII. *Decalogus inscribitur lapidibus.*

PRæcepit autem Mosche cum Senioribus Jisraëlis populo, dicendo: observate unumquodque præceptum,quod ego præcipio vobis hodie.
2 Erit autem,quâ die transiveritis Jardenem ingressi terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi: ut erigas tibi lapides magnos, & linias eos calce:
3 Et inscribas eis omnia verba Legis hujus, quum transieris: ut pervenias in illam terram,quam Jehova Deus tuus dat tibi,terram affluentem lacte & melle; quemadmodum loquutus est Jehova Deus majorum tuorum tibi.
4 *Hoc* ergo ubi fuerit, quum trajeceritis Jardenem,erigito te lapides istos, de quibus ego præcipio vobis hodie, in monte Hebalis: & oblinies eos calce:
5 Et exstrues ibi altare Jehovæ Deo tuo: altare è lapidibus,ne agitato super illos ferrum.
6 Lapidibus integris ædificato altare Jehovæ Dei tui; ut offeras in eo holocausta Jehovæ Deo tuo.
7 Mactabis etiam eucharistica; quæ comedas ibi: & lætaberis coram Jehova Deo tuo:
8 Et inscribes istis lapidibus omnia verba hujus legis bene,perspicuè.
9 Tum alloquutus est Mosche,& Sacerdotes Levitici totum Jisraëlem,dicendo: attende,& audi Jisraël, hodierno die effectus es populus Jehovæ Deo tuo.

10 Au-

10 Auſcultabis igitur voci Jehovæ Dei tui; & facies præcepta ejus,ac ſtatuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie.

11 Præcepitque Moſche in die illo populo,dicendo;

12 Hi ſtanto ad benedicendum populo in monte Gerizzimorum, quum tranſiveritis Jardenem Schimhon,& Levi,& Jehuda, & Jiſſaſcar,& Joſeph,& Binjamin:

13 Hi verò ſtanto ad maledictionem in monte Hebalis, Reüben, Gad,& Aſcher,& Zebulum,Dan,& Naphthali.

14 Proteſtanteſque Levitæ dicent omnibus Jiſaëlitis,voce altâ:

15 Maledictus *eſt* vir ille,qui fecerit ſculptile aut fuſile,rem abominandam Jehovæ, opus manuum artificis, qui etiam poſuerit in abdito: & reſpondentes totus populus dicent,Amen.

16 Maledictus, qui vilipendit patrem ſuum,aut matrem ſuam: & dicet totus populus,Amen.

17 Maledictus,qui movit terminum proximi ſui,& dicet totus populus,Amen.

18 Maledictus, qui facit,ut cæcus erret in via; & dicet totus populus,Amen.

19 Maledictus, qui pervertit jus peregrini,pupilli, aut viduæ: & dicet totus populus,Amen.

20 Maledictus, qui cubat cum uxore patris ſui, quia retexit oram *veſtimenti* patris ſui: & dicet totus populus,Amen.

21 Maledictus,qui cubat cum ulla beſtia: & dicet totus populus,Amen.

22 Maledictus,qui cubat cum ſorore ſua, filia patris ſui, aut filia matris ſuæ: & dicet totus populus,Amen.

23 Maledictus,qui cubat cum ſocru ſua:& dicet totus populus,Amen.

24 Maledictus,qui cædit proximum ſuum clàm: & dicet totus populus,Amen.

25 Maledictus,qui accipit munus ad percutiendum quemquam cæde innocentis: & dicet totus populus,Amen.

26 Maledictus, qui non præſtiterit verba Legis hujus, faciendo ea: & dicet totus populus,Amen.

CAP. XXVIII. *Prognoſticum ſacrum de felicitate,& infelicitate hominis.*

ERit autem, ſi fideliter auſcultaveris voci Jehovæ Dei tui,cum obſervantiâ faciendo omnia præcepta ejus,quæ ego præcipio tibi hodie; ut diſponat te Jehova Deus tuus ſublimem ſupra omnes gentes terræ:

2 Et obvenientes tibi omnes benedictiones iſtæ aſſequantur te, quum auſcultabis voci Jehovæ Dei tui.

3 Benedictus eris in civitate, & benedictus eris ruri.

4 Benedictus *erit* fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, & fructus jumentorum tuorum; fœtus boum tuorum; & greges pecudum tuarum:

5 Benedictus corbis tuus,& mactra tua.

6 Benedictus eris in ingreſſu tuo, & benedictus eris in egreſſu tuo.

7 Exponet Jehova tibi inimicos tuos cæſos, qui inſurgent adverſùm te: quum viâ unâ proceſſerint contra te, ſeptem viis fugient coram te.

8 Amandabit Jehova penes te benedictionem in horrea tua, & in quodcunque admovebis manum tuam: benedicetque tibi in terra, quam Jehova, Deus tuus dat tibi.

9 Stabiliet te Jehova ſibi in populum ſanctum, quemadmodum juramento promiſit tibi: quum obſervabis præcepta Jehovæ Dei tui,& ambulabis in viis ejus.

10 Unde videntes omnes populi terræ, nomen Jehovæ invocari in te,timebunt abs te.

11 Quum faciet Jehova, ut excellas bonis in fructu ventris tui, & in fœtu jumentorum tuorum, & in fructu terræ tuæ; ſuper terram, quam juramento promiſerat Jehova majoribus tuis,ſe daturum tibi.

12 Aperiet tibi Jehova theſaurum ſuum optimum è cœlis,dando pluviam terræ tuæ tempore ſuo, & benedicendo cuique operi manûs tuæ: ita ut mutuare poſſis gentibus multis, tu autem opus non habeas mutuari.

13 Statuetque te Jehova in caput,non autem in caudam; ut ſis tantummodo ſuperior, non autem ſis inferior: quum auſcultabis præceptis Jehovæ Dei tui; quæ ego præcipio tibi hodie, ut obſerves & facias;

14 Et non recedes ab ullis verbis, quæ ego præcipio vobis hodie,dextrorſum aut ſiniſtrorſum, ſequendo deos alienos ad colendum eos.

15 Sed erit, ſi non auſcultaveris voci Jehovæ Dei tui,cum obſervantiâ faciendo omnia præcepta ejus,& ſtatuta ejus,quæ ego præcipio tibi hodie; ut obvenientes tibi omnes maledictiones iſtæ aſſequantur te.

16 Maledictus eris in civitate, & maledictus eris ruri.

17 Maledictus corbis tuus,& mactra tua.

18 Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ; fœtus boum tuorum,& greges pecudum tuarum.

19 Maledictus eris in ingreſſu tuo,& maledictus eris in egreſſu tuo.

20 Immittet in te Jehova ipſam maledictionem, vexationem, & exitium, in omnem rem, ad quam admovebis manum tuam, quam facies: donec exſcindaris, & donec pereas citò, propter malignitatem actionum tuarum,quia deſerueris me:

21 Faciet Jehova,ut adhæreſcat tibi peſtis, donec conſumſerit te ex ea terra,quò tu venturus es ad poſſidendum eam jure hæreditario.

22 Percutiet te Jehova tabe,calidáque, & æſtuante,ac adurente febri, & ſiccitate, & uredine, & morbo regio; quæ perſequentur te,donec pereas.

23 Præterea erunt cœli tui, qui *ſunt* ſupra caput tuum, ænei; & terra, quæ ſubeſt tibi,ferrea.

24 Efficiet Jehova, ut pluvia terræ tuæ ſit pulviſculus, aut pulvis è cœlis deſcendat ſuper te,donec exſcindaris.

25 Faciet Jehova, ut cædaris coram hoſtibus tuis; viâ unâ procedes contra exercitum eorum, ac ſeptem viis fugies à facie ejus: eríſque in commotionem omnibus regnis terræ:

26 Et erit cadaver tuum in cibum omnibus volatilibus cœli,& jumentis terræ: nec erit,qui deterreat.

27 Percutiet te Jehova ulcere Ægypti, & hæmorrhoidibus, & scabie, & prurigine; quibus non poteris sanari.

28 Percutiet te Jehova amentiâ, & cæcitate; & stupore cordis:

29 Adeò ut palpes in meridie; quemadmodum palpat cæcus in caligine, neque prosspereris viis tuis: erísque tantummodo infestus fraudi, & rapinæ omnibus diebus, neque erit, qui servet te.

30 Uxorem desponsabis, sed vir alius cubabit cum ea: domum ædificabis, sed non inhabitabis eam: vineam conseres, sed eâ sacris solutâ non uteris.

31 Bove tuo mactato ante oculos tuos, nec tamen comedes ex eo, asinus tuus abreptus à conspectu tuo, non tamen redibit ad te: pecudes tuæ tradentur inimicis tuis, nec erit tibi, qui servet.

32 Filii tui, filiæque tuæ tradentur populo extraneo, oculis tuis aspicientibus, & deficientibus *attentione* ad eos totâ die: tamen nihil erit in potestate manus tuæ.

33 Fructum terræ tuæ, & omnem laborem tuum absumet populus, quem non novisti; erísque tantummodo infestus fraudi, & quassationi omnibus diebus:

34 Et fies amens propter visum oculorum tuorum, quod videbis.

35 Percutiet te Jehova ulcere maligno in genibus, & in cruribus; quo non poteris sanari, à planta pedis tui usque ad verticem tuum.

36 Abducet Jehova te, & Regem tuum, quem præfeceris tibi, ad gentem, quam non novisti tu, aut majores tui; colésque ibi deos alienos, ligna, aut lapides:

37 Erísque in stuporem, in parabolam, & in dicterium; apud omnes populos, quò abduxerit te Jehova.

38 Semen multum deferes rus; sed parùm colliges, quia absumet illud locusta.

39 Vineas conseres, & coles; sed vinum non bibes, neque comportabis, quia absument illas vermes.

40 Oleæ erunt tibi in toto termino tuo: sed oleo non unges te, quia dejiciet *oleas* oliva tua.

41 Filios filiásque gignes; non tamen erunt tui, sed abibunt in captivitatem.

42 Omnes arbores tuas, & fructus terræ tuæ hæreditario jure obtinebit sideratio.

43 Peregrinus, qui in medio tui *erit*, ascendet supra te perquàm supremè; tu autem descendes perquàm infimè.

44 Ipse mutuabit tibi, tu verò non mutuabis ei: ipse evadet in caput, tu verò evades in caudam.

45 Venientes autem super te omnes maledictiones istæ persequentur te, & assequentur te, donec exscindaris; quum non auscultaveris voci Jehovæ Dei tui, observando præcepta ejus, & statuta ejus, quæ præcepit tibi.

46 Eruntque in te pro signo, & pro prodigio; atque in semine tuo usque in seculum:

47 Propterea quòd non servieris Jehovæ Deo tuo in lætitia, & in hilaritate cordis; præ copia *rerum* omnium:

48 Propterea servies inimico tuo, quem mittet Jehova contra te; in fame, & in siti, & in nuditate, & in inopia *rerum* omnium; imponétque jugum ferreum collo tuo, donec exsciderit te.

49 Efferet Jehova contra te gentem è longinquo, ab extremitate terræ *involantem*, quemadmodum volare solet aquila; gentem, cujus linguam non intelliges:

50 Gentem impudentem: quæ ne *quidem* senis personam suscipiet, neque puero gratiam faciet;

51 Quæ absumet fœtum jumenti tui, & fructum terræ tuæ, donec exscindaris, quæ non reliquum faciet tibi frumentum, mustum, aut oleum, fœtum boum tuorum, aut greges pecudum tuarum: donec perdiderit te;

52 Quæ premet te in omnibus portis tuis, donec corruerint mœnia tua altissima, & munitissima, quibus tu confideris, in tota terra tua; premet, *inquam*, te in omnibus portis tuis, in tota terra tua, quam dederit Jehova Deus tuus tibi;

53 Adeò ut comedas fructum ventris tui, carnem filiorum tuorum, filiarúmque tuarum, quas dederit tibi Jehova Deus tuus, in oppressione, & in angustia, quâ anget te inimicus tuus.

54 Viri illius, qui mollis *fuerat* in te, & qui *fuerat* delicatus valde, malignus erit oculus in fratrem suum, & in uxorem sibi charissimam, atque in residuum filiorum suorum, quos reliquos fecerit:

55 Adeò ut non det ulli ex eis de carne filiorum suorum, quam comedet, adeò ut non reliquum faciat illi quicquam, in oppressione, & angustia, quâ anget te inimicus tuus in omnibus portis tuis.

56 Mollis in te, & delicata, quæ non tentârat plantam pedis sui figere super terram præ deliciis, & præ mollitie; oculus malignus erit in virum charissimum ipsi, & in filium ipsius, ac in filiam ipsius;

57 Etiam in secundas ipsius, quæ prodeunt inter pedes ejus, & in filios ipsius, quos pariet, nam comedet eos clàm præ inopia *rerum* omnium; in oppressione, & in angustia, quâ anget te inimicus tuus in portis tuis.

58 Nisi observans feceris omnia verba legis hujus, quæ scripta sunt in libro hoc, timendo nomen gloriosissimum, & summè reverendum istud, *nempe* Jehovam Deum tuum.

59 Omnino mirabiles efficiet Jehova plagas tuas, & plagas seminis tui; plagas magnas, & constantes, morbósque malignos, & constantes:

60 Et revocabit in te omnes languores Ægyptiorum, à quibus metuebas; ut adhæreant tibi.

61 Omnem etiam morbum, & omnem plagam, quæ scripta non *est* in libro Legis hujus, inducet Jehova in te, donec exscindaris.

62 Sic reliqui fietis hominibus paucis, pro eo, quòd fuistis, sicut stellæ cœli multitudine, eò quòd non auscultaveris voci Jehovæ Dei tui.

63 Erítque, ut quemadmodum lætabatur Jehova de vobis, benefaciendo vobis, & augendo vos: sic lætetur Jehova de vobis perdendo vos, & exscindendo vos; quum convelle-

vellemini è terra,quò tu ingressurus es ad possidendum eam jure hæreditario.

64 Nam dispergет te Jehova in omnes populos ab extremitate terræ *una*, usque ad *alteram* extremitatem ejus: ubi servies diis alienis, quos non noveras tu, aut majores tui,lignis,& lapidibus.

65 In gentibus verò illis non requiesces, neque erit quies plantæ pedis tui ; sed dabit Jehova tibi illic cor trepidum, & hebetationem oculorum,& mœrorem animi :

66 Eritque vita tua suspensa tibi è regione ; pavebísque noctu, & interdiu,nec eris certus de vita tua.

67 Unoquoque mane dices, ô si esset vespera, & unaquaque vespera dices,ô si esset mane : præ pavore cordis tui,quo pavebis, & præ viso oculorum tuorum, quod videbis.

68 Et reducet te Jehova *in* Ægyptum navibus ; via ad eam *terram*, de qua dixeram tibi, non deinceps ampliùs videbis eam : exponetísque vos ibi venales inimicis tuis in servos,& in ancillas, sed non *erit* ullus emtor.

CAP. XXIX. *Prærogativa populi Dei, fœdúsque Dei renovatum.*

HÆc *sunt* verba fœderis, quod præcepit Jehova Moschi, ut pangeret cum filiis Jisraëlis,in terra Moabitarum ; præter fœdus illud, quod pepigerat cum illis in Chorebo.

2 Convocans igitur Mosche omnes Jisraëlitas,dixit eis;vos vidistis omnia,quæ fecit Jehova ante oculos vestros in terra Ægypti, Parhoni, & omnibus servis ejus,totique regioni ejus :

3 Probationes illas maximas, quas viderunt oculi tui ; signa, & prodigia illa maxima.

4 Sed nondum dederat vobis Jehova mentem ad cognoscendum,& oculos ad videndum,& aures ad audiendum ; usque in diem hunc.

5 Deduxi autem vos quadraginta annos per desertum : non inveteraverunt vestimenta vestra, quin tegumento essent vobis, neque calceus tuus inveteravit, quin tegumento esset pedi tuo.

6 Panem non comedabatis, nec vinum, aut potum inebriantem bibebatis : ut cognosceretis me Jehovam esse, Deum vestrum.

7 Tandem pervenientibus vobis ad locum hunc ; processit Sichon Rex Cheschbonis, & Hog Rex Baschanis obviàm nobis in prælium,& percussimus eos :

8 Occupatáque terrâ eorum,dedimus eam in possessionem Reubeniticæ,Gaditicæque, & dimidiæ tribui Menaschææ.

9 Quapropter observabitis verba fœderis huius,& facietis ea; ut secundetis,quicquid facturi estis.

10 Vos statis hodie omnes coram Jehova Deo vestro ; primores vestri tribuum vestrarum,Seniores vestri,& moderatores vestri,omnes viri Jisraëlitæ:

11 Parvuli vestri, fœminæ vestræ,& peregrinus, qui est in medio castrorum tuorum ; tum is, qui putat ligna tua, tum qui haurit aquam tuam.

12 Ad ineundum fœdus Jehovæ Dei tui cum adjuratione ejus : quod Jehova Deus tuus pangit tecum hodie:

13 Ut statuat te hodie sibi in populum,& ipse sit tibi Deus,quemadmodum dixit tibi ; & quemadmodum juramento promisit majoribus tuis Abrahamo,Jitzchako, & Jahakobo.

14 Neque vobiscum solis ; ego pango fœdus meum hoc,cum adjuratione hac ;

15 Sed cum eo, qui adstat hic nobiscum hodie, coram Jehova Deo nostro ; & cum eo,qui non est hic nobiscum hodie.

16 (Quandoquidem vos novistis quomodo nos habitaverimus in terra Ægypti ; & quomodo transiverimus per istas gentes, quas pertransivistis :

17 Et vidistis abominandos,& stercoreos deos illorum ; ligna, & lapides,argentum, & aurum,quæ *sunt* apud eos.)

18 Ne sit in vobis vir,aut mulier,aut familia, aut tribus, cujus animus avertat se hodie à Jehova Deo nostro,ut eat ad colendum deos gentium istarum : ne sit in vobis radix proferens cicutam,aut absinthium :

19 Neve sit,quum audiverit verba adjurationis hujus, ut benedicat sibi cum animo suo, dicendo, pax erit mihi, quum ex sententia animi mei ambulabo,quò addat ebriam sitienti.

20 Non acquiescet Jehova,ut condonet ei ; sed tunc fumante ira Jehovæ,& zelo ejus contra virum illum, incumbet ei omnis adjuratio,quæ scripta est in libro hoc : delebítque Jehova nomen ejus sub cœlis.

21 Et separabit eum Jehova ad malum,ex omnibus tribubus Jisraëlis ; secundùm omnes adjurationes fœderis,quod scriptum est in libro hoc Legis :

22 Adeò ut dicat generatio sequens, filii vestri,qui exsurgent post vos,& extraneus, qui adveniet è terra longinqua (quum videbunt plagas istius terræ,& morbos ejus,quibus affecerit Jehova eam :

23 Sulphure,& salsilagine exustam totam terram ejus, non seri,neque pullulare, neque provenire in ea ullam herbam : cujusmodi *fuit* subversio Sedomi,& Hamoræ, Admæ, & Tzebojimorum, quas subvertit Jehova irâ suâ, & excandescentiâ suâ.)

24 Denique dicant omnes gentes,quamobrem affecit Jehova sic terram istam?quid *sibi vult* æstus iræ istius maximæ ?

25 Deinde dicant, quia deseruerunt fœdus Jehovæ Dei majorum suorum;quod pepigerat cum ipsis, quando educebat eos è terra Ægypti:

26 Abeuntes enim, coluerunt deos alienos, & incurvaverunt se *honorem habentes* eis : deos, quos non noverant, neque impertitus fuerat eis *Deus*.

27 Ideo accensa est ira Jehovæ in terram illam:ut inferret in eam totam maledictionem istam,quæ scripta est in libro hoc :

28 Exstirpavítque eos Jehova è terra ipsorum, ira & excandescentiâ, ac fervore magno : & disjecit eos in terram aliam, sicut est hodie.

29 Quæ occulta sunt, penes Jehovam Deum nostrum *sunto* : at quæ revelata,nobis & filiis nostris usque in seculum *revelata sunt*, ut faciamus omnia verba hujus Legis.

CAP. XXX. *Pœnitentiâ cordis fieri conversionem, & propè nos esse, quod exigit Deus.*

Erit tamen, quum obvenerint tibi omnes res istæ, benedictio, & maledictio hæc, quam proposui tibi: si revocabis ea in animum tuum apud omnes gentes, quò depulerit te Jehova Deus tuus:
2 Et conversus usque ad Jehovam Deum tuum, auscultabis voci ejus secundùm omnia, quæ ego præcipio tibi hodie; tu & filii tui, ex toto corde tuo, ex toto animo tuo:
3 Ut reducat Jehova Deus tuus multitudinem captivorum tuorum misertus tui; & se convertens colligat te ex omnibus populis, quò disperserat te Jehova Deus tuus.
4 Etiam, si quis ex tuis depulsus esset ad extremitatem cœli, inde colliget te Jehova Deus tuus, & inde recipiet te:
5 Reducetque te Jehova Deus tuus in eam terram, quam hæreditario jure possederant majores tui, ut hæreditario jure possideas eam: & benefaciet tibi, & augebit te suprà, quàm majores tuos.
6 Et circumcidet Jehova Deus tuus animum tuum, & animum seminis tui, ad diligendum Jehovam Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, ut vivas.
7 Indet autem Jehova Deus tuus omnes adjurationes istas, inimicis tuis, & osoribus tuis, qui persequuti fuerint te.
8 Tu verò conversus, quum auscultabis voci Jehovæ, & facies omnia præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie;
9 Excellentem efficiet te bonis Jehova Deus tuus, in omni opere manus tuæ, in fructu ventris tui, & in fœtu jumentorum tuorum, ac in fructu terræ tuæ: nam rursus Jehova lætabitur de te, benefaciendo *tibi:* quemadmodum lætatus fuerat de majoribus tuis:
10 Si auscultaveris voci Jehovæ, Dei tui, observando præcepta ejus, & statuta ejus; *quicquid* scriptum *est* in libro hoc Legis; si conversus fueris ad Jehovam Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo.
11 Nam præceptum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, occultum non *est* à te, neque longinquum.
12 Non est in cælis, ut dicas, quis ascendet nobis in cœlum, qui sumens *afferat* illud nobis, & enunciet nobis illud, ut faciamus illud?
13 Neque est ultra mare, ut dicas, quis transibit nobis trans mare, qui sumens illud *afferat* nobis, & enunciet nobis illud, ut faciamus illud?
14 Sed propinquum *est* tibi verbum hoc valde; in ore tuo, & in animo tuo, ad faciendum illud.
15 Vide, propono tibi hodie vitam, & bonum, item mortem, ac malum:
16 Qui præcipio tibi hodie, ut diligas Jehovam, Deum tuum, ambulando in viis ejus, & observando præcepta eius, statutaque ejus; & judicia eius; ut vivas & augearis; ac benedicat tibi Jehova Deus tuus in terra, quò tu venturus es ad possidendum eam jure hæreditario.
17 Quod si avertente se animo tuo, non auscultabis; sed impulsus incurvabis te honorem exhibens diis alienis, & coles eos:
18 Denuncio vobis hodie, vos omnino perituros: non prolongabitis dies super terram, quò, ut venias ad possidendum eam jure hæreditario, tu transiturus es Jardenem.
19 Contestor hodie contra vos cœlum, & terram, me vitam ac mortem proposuisse tibi, benedictionem ac maledictionem, quare vitam electurus sis, ut vivas tu cum semine tuo:
20 Diligendo Jehovam Deum tuum, auscultando voci ejus, & adhærendo ei: nam ipse *est* vita tua, & longitudo dierum tuorum, ut habites super terram, quam juramento promiserat Jehova majoribus tuis Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo se daturum eis.

CAP. XXXI. *Valedictio Moschis.*

Deinde veniens Mosche, quum eloquutus esset verba ista apud omnes Jisraëlitas.
2 Dixit eis: natus sum hodie centum viginti annos, non possum deinceps procedere, & venire: præterea Jehova dixit mihi, non es transiturus Jardenem hunc.
3 Jehova Deus tuus, is, qui transit ante te, ipse exscindet gentes istas à conspectu tuo, ut hæreditario jure possideas eas; Jehoschuah is transiturus est ante te, quemadmodum dixit Jehova.
4 Facietque Jehova illis, quemadmodum fecit Sichoni, & Hogo, Regibus Emoræi, terræque illorum: qui excidit eos.
5 Nam exponet eas Jehova vobis; ut faciatis eis secundùm quodque præceptum, quod præcepi vobis.
6 Confirmamini, & fortes estote, ne timete, neque expavescite metu eorum: nam Jehova Deus tuus is, qui ambulat tecum, non deseret te, neque derelinquet te.
7 Postea evocans Mosche Jehoschuham, edixit ei, ante oculos omnium Jisraëlitarum, confirmare, & fortis esto; nam tu ingressurus es cum populo hoc in terram, quam juramento promiserat Jehova majoribus eorum, se daturum eis; & tu eam possidendam divides eis.
8 Jehova autem, is, qui antecedit te, ipse erit tecum, non deseret te, neque derelinquet te, ne timeto, neque consternator.
9 Quumque Mosche scripta hac Lege, dedisset eam Sacerdotibus, filiis Levi, qui portant arcam fœderis Jehovæ: & omnibus Senioribus Jisraëlis:
10 Præcepit eis Mosche, dicendo; à fine septem annorum, stato tempore, anno intermissionis, in festo tabernaculorum.
11 Quum veniens totus Jisraël comparebit ante faciem Jehovæ Dei tui in loco, quem elegerit: legito *tu* legem hanc coram toto Jisraële, illis audientibus:
12 Congregando populum, viros, fœminásque, & parvulos, & peregrinum tuum, qui *erit* in portis tuis: ut audiant, & ut discant, timeántque Jehovam Deum vestrum, & observantes faciant omnia verba Legis hujus.
13 Filii quoque ipsorum, qui experti non fuerint, audientes discant timere Jehovam Deum vestrum: quibuscunque diebus vivetis in terra, quò ut *veniatis* hæreditario jure possessuri eam, mox transituri estis Jardenem.

14 Edi-

14 Edixit verò Jehova Moschi, en propè sunt dies tui; quum moriendum est, voca Jehoschuham, & sistite vos ad tentorium conventus, ut mandatis instruam eum: quapropter iens Mosche, & Jehoschuah stiterunt se ad tentorium conventus.
15 Apparuítque Jehova in tentorio per columnam nubis, stante columnâ nubis super portam ipsam tentorii.
16 Dixit quoque Jehova Moschi, ecce tu cubiturus es cum majoribus tuis; surgens verò populus iste scortabitur, sequendo deos alienigenarum illius terræ, in quam venturus est, & derelinquet me, irritúmque faciet fœdus meum, quod pepigi cum eo.
17 Quamobrem accensâ irâ meâ contra eum, die illâ, derelinquam eos; & abscondam faciem meam ab eis, ut sit esui, & obveniant ei mala multa, atque angustiæ: adeò ut dicant die illâ, nónne eò quòd Deus meus, non *est* in medio mei, obvenerunt mihi mala hæc?
18 Ego verò prorsus absconderò faciem meam die illâ, propter omne malum, quod commiserit, quod averterit se ad deos alienos.
19 Nunc itaque scribite vobis canticum istud, quod doceas filios Jisraëlis, indendo illud ori ipsorum; ut sit mihi hoc ipsum canticum loco testis contra filios Jisraëlis.
20 Nam introducam eum in terram, quam juramento promiseram majoribus ejus, affluentem lacte, & melle, ubi comedens saturabitur, ac saginabitur: sed avertet se ad deos alienos, & colent eos; me autem contemtim irritabunt, ídque irritum faciendo fœdus meum.
21 Erit igitur, quum obvenerint ei mala multa, atque angustiæ; ut testetur canticum hoc in faciem ejus loco testis (non enim oblivioni tradendum est, quin versetur in ore seminis ejus,) me cognovisse figmentum ejus, quid is sit facturus jam hodie, antequam introducam eum in terram, quam juramento promisi.
22 Scripsit igitur Mosche canticum istud die illo, quod docuit filios Jisraëlis:
23 Et mandatis instruxit Jehoschuham filium Nunis, dicens, confirmator, & fortis esto; nam tu introduces filios Jisraëlis in terram, quam juramento promisi eis, & ego ero tecum.
24 Fuit autem, quum absolvisset Mosche scribere verba Legis hujus in libro, usque ad finem illorum;
25 Ut præciperet Mosche Levitis, portantibus arcam fœderis Jehovæ, dicendo:
26 Accipientes librum hunc legis, ponite eum à latere arcæ fœderis Jehovæ Dei vestri, ut sit ibi contra te loco testis.
27 Nam ego novi rebellionem tuam, & cervicem tuam durissimam: en, dum adhuc ego vivo vobiscum hodie, rebelles fuistis contra Jehovam, quantò igitur magis post mortem meam?
28 Congregate ad me omnes Seniores tribuum vestrarum, & moderatores vestros, ut eloquar audientibus ipsis verba hæc, & contester contra eos cœlos & terram.
29 Novi enim fore post mortem meam; ut omnino corrumpatis, & recedatis ab hac via, quam præstitui vobis: unde obveniet vobis hoc malum extremis temporibus, quum feceritis, quod malum videtur in oculis Jehovæ, provocando eum opere manuum vestrarum.
30 Eloquutus itaque est Mosche audiente tota congregatione Jisraëlis verba cantici hujus, usque ad finem eorum.

CAP. XXXII. *Canticum Moschis.*

Præbete aures cœli, & eloquar; & audito terra sermones oris mei.
2 Stillet tanquam pluvia disciplina mea, fluat tanquam ros sermo meus; ut tenues pluviæ super teneram herbam, & sicut imbres super adultam herbam.
3 Quandoquidem nomen Jehovæ prædicaturus sum, tribuite magnitudinem Deo nostro.
4 Rupis illius opus *est* perfectum, omnes enim viæ illius *sunt* jus: *Deus* fortis fidelis, & expers iniquitatis, justus & rectus est.
5 Corrupit se, vitium ipsius non est filiorum ejus, generatio perversa & contorta *est*.
6 An eitis Jehovæ repensuri istud, popule stulte, & insipiens? nónne ipse *est* pater tuus, redemtor tuus? *nonne* ipse magnificavit te, & confiirmavit te?
7 Recordare dierum seculi, animadvertite annos cujusque generationis: interroga patrem tuum, ut annunciet tibi, seniores tuos, ut dicant tibi.
8 Quum possessionem distribueret excelsus gentibus, quum disipararet filios Adami; statuit terminos populorum, pro numero filiorum Jisraëlis:
9 Quia pars Jehovæ *est* populus ejus, Jahakob funiculus possessionis ejus.
10 Invenit eum in terra deserti, ac in inanitatis, & ejulatûs solitudine: circumduxit eum, erudivit eum, custodivit eum tanquam pupillam oculi sui.
11 Ut aquila excitat nidum suum, pullis suis incubat; pandit alas suas, assumit eum, portat eum super alas suas:
12 *Sic* Jehova solus duxit eum, nec fuit cum eo *Deus* fortis alienigena.
13 Vexit eum super excelsa terræ, adeò ut comedat reditus agrorum: dátque ei sugendum mel *etiam* è petra, & oleum è rupe adamantina;
14 Butyrum ex armento, & lac è grege, cum adipe agnorum, & ducum inter oves Baschanæorum, & hircorum, cum adipe renum tritici: etiam sanguinem uvarum bibisti merum.
15 Sed saginatus Jeschurun recalcitravit; saginatus es, obesatus es, adipem obduxisti: deseruit enim Deum, qui magnificaverat ipsum, & vilipendit rupem salutis suæ.
16 Ad zelotypiam commoverunt eum propter extraneos; propter abominationes provocârunt eum.
17 Sacrificaverunt dæmonibus, non Deo, diis, quos non noverant, novis, *qui* è propinquo advenerant, quorum *metu* non horruerant majores vestri.
18 Rupis, *quæ* genuit te, oblitus es: & oblivioni tradidisti *Deum* fortem formatorem suum.
19 Quod, quum vidit Jehova, sprevit eos:

præ indignatione à filiis suis,& filiabus suis
commotâ:
20 Et dixit, abscondam faciem meam ab
illis, videam,quis *erit* finis illorum : sunt
enim generatio perversitatibus dedita,filii,
in quibus non *est* fides.
21 Ipsi commoverunt me ad zelotypiam
per ea , quæ non *sunt* *Deus* fortis, provoca-
verunt me vanitatibus suis : ego quoque ad
zelotypiam commovebo eos per eum , qui
non *est* populus,per gentem stultam provo-
cabo eos.
22 Nam ignis accensus *est* irâ meâ,qui ar-
debit usque ad imum sepulchrum:absumet-
que terram,& proventum ejus,& inflamma-
bit fundamenta montium.
23 Impendam in eos mala , sagittas meas
consumam in eos :
24 *In* exhaustos fame,& exesos anthrace,
ac lue amarissimâ : dentes etiam bestiarum
immittam , cum veneno serpentum terre-
strium.
25 Foris orbabit gladius,& *inde* à concla-
vibus terror : tam adolescentulum , quàm
virginem,lactentem,cum viro cano.
26 Dixissem , angulatim profligem eos :
faciam, ut cesset è mortalibus memoria eo-
rum :
27 Nisi indignationem ab inimico me-
tuissem, ne ignorent hostes illorum : ne di-
cant,excelsa manus nostra fuit, nec Jehova
operatus est omnia hæc.
28 Nam gens perdita consiliis sunt : &
nulla *est* in eis intelligentia.
29 Utinam saperent, intelligerent ista :
animum adverterent ad finem suum.
30 Quomodo prosequeretur unus mille ,
& duo fugerent myriadem ? si non *fieri* quia
rupes eorum dedidit eos , & Jehova tradi-
dit eos.
31 Non enim ut rupes nostra, rupes illo-
rum *est*,ac inimici nostri *sunt* judices.
32 Nam superat vitem Sedomi vitis eo-
rum, & superat vites Hamoræ : uvæ eorum
sunt uvæ venenosæ,botri amari sunt eis.
33 Venenum draconum vinum eorum *est*,
ac venenum aspidum sævum.
34 Nónne illud reconditum est penes
me ? obsignatum in thesauris meis ;
35 Mea *est* ultio, & retributio , tempore
suo vacillabit pes eorum:nam propinqua *est*
dies calamitatis eorum, & festina *dies* even-
turorum illis.
36 Quum judicaverit Jehova populum
suum , tunc propter servos suos pœnitebit
ipsum ; quum videbit abiisse vires , & con-
clusum cum derelicto nihil *esse* :
37 Et dicet,ubi *sunt* dii eorum ? rupes,ad
quam recipiebant se ?
38 Qui victimarum adipe vescebantur,&
qui bibebant vinum libaminis,surgant,& o-
pitulentur vobis,sit vobis latebra *rupes illa*.
39 Videte nunc me, meipsum *esse*, & nul-
lum *esse* Deum mecum : me morte afficere ,
& vitæ restituere,frangere me,& sanare,nec
esse,qui è manu meâ eripiat :
40 Nam attollo ad cœlos manum meam,
& dico,vivo ego in seculum :
41 Quum acuero coruscantem gladium
meum, & arripuerit manus mea *arma* judi-
cii : reddam ultionem hostibus meis ; &
osoribus meis rependam.
42 Inebriabo sagittas meas sanguine , &
gladius meus absumet carnem ; *inebriabo*
sanguine confossorum,& captivorum, inde
à principio ultiones inimici *futuræ sunt*.
43 Cantate gentes , *&* populus ejus, nam
sanguinem servorum suorum ulciscitur : &
ultionem reddit hostibus suis , ac terram
suam populúmque suum expiat.
44 Venit itaque Mosche , ut eloqueretur
omnia verba cantici hujus, audiente popu-
lo ; ipse & Hoscheah filius Nunis.
45 Quumque absolvisset Mosche eloqui
omnia hæc verba omnibus Jisraëlitis :
46 Edixit eis , adjicite animum vestrum
ad omnia hæc verba,quæ ego testificor con-
tra vos hodie: quæ præcipitote filiis vestris,
ut observantes faciant omnia verba Legis
hujus.
47 Nam non est res inanior , quàm ut
suscipiatis illam , sed est vita vestra : & hac
re prolongabitis dies super terram , quò ut
veniatis possessuri eam jure hæreditario ,
mox transituri estis Jardenem ;
48 Postea alloquutus est Jehova Moschen
eo ipso die,dicendo :
49 Ascende montem hunc Habarimo-
rum, montem Nebuntis, qui *est* in terra
Moabitarum , qui *est* in conspectu Jeri-
chuntis : & prospice terram Cenahanis,
quam ego do filiis Jisraëlis, in jus posses-
sionis.
50 Deinde morere in eo monte, quò tu
ascensurus es , & aggregare ad populos
tuos : quemadmodum mortuus est Aharon
frater tuus in Hore monte, & aggregatus
est ad populos suos :
51 Eo quòd prævaricati estis contra me
in medio filiorum Jisraëlis ; ad aquas con-
tentionis Kadeschi, in deserto Tzinis : eò
quòd non sanctificâstis me in medio filio-
rum Jisraëlis.
52 Nam ex adverso prospicere poteris
terram illam ; at illuc non es venturus, in
terram illam,quam ego do filiis Jisraëlis.

CAP. XXXIII. *Testamentum Moschis.*

HÆc autem benedictio *est*, quâ benedi-
xit Mosche vir Dei filiis Jisraëlis an-
te mortem suam.
2 Dixit ergò, Jehova è Sinai prodiens,
quum oriretur è Sehire istis , illucesceret è
monte Paranis, & adveniret *turba* è myria-
dibus sanctorum : à dextera ejus ignis edi-
ctalis *fuit* ipsis.
3 Etiam valde diligis populos , omnes
sanctos hujus *habes* in manu tuâ : vicissim
ipsi medii inferantur pedibus tuis, susci-
piat *quisque* è verbis tuis,*dicens* ;
4 Legem præcepit nobis Mosche ; hæ-
reditariam congregationi JahaKobi.
5 Fuit enim in Jeschurune Rex,quum se
congregarent primores populi,simul tribus
Jisraëlis.
6 Vivat Reüben, & non moriatur ; imò
non sit hominibus ejus numerus :
7 Idem quoque Jehudæ *precatus* ; am-
pliùs dixit ; exaudi Jehova vocem Jehudæ,
& ad populum suum, reduc eum : manibus
ejus satis *sit* ei,& auxilium ab hostibus ejus
sis.
8 De Levi autem dixit,Thummim tui, &
Urim tui penes virum tuum, quem benefi-
cio

cio prosequeris, quem probâsti probatione, cum quo contendisti ad aquas Meribæ:

9 Dicentem de patre suo,& de matre suâ, non respicio eum, qui fratres suos non agnoscit, & filios suos non recognoscit: quia observant sermonem tuum, & fœdus tuum custodiunt:

10 Docent judicia tua Jahakobum,& Legem tuam Jisraëlem, apponunt suffitum ad faciem tuam, & prorsus consumendum ad altare tuum.

11 Benedic Jehova copiis ejus, & opus manuum ejus grato animo suscipe: frange lumbos insurgentibus *in* eum, & osoribus ejus,ex *quo* insurrexerint.

12 De Binjamine dixit, dilectus Jehovæ habitet securè cum eo: protegente eum quotidie,& inter humeros ejus habitante.

13 Et de Josepho dixit,benedicta Jehovæ *sit* terra ejus: à rebus pretiosis cœli,à rore, & ab abysso subjacente:

14 Item à rebus pretiosis, proventibus Solis; & à rebus pretiosis, quas quæque Luna protrudit:

15 Item à præstantissimis rebus montium antiquissimorum; & à pretiosis rebus collium æternorum:

16 Denique à pretiosis rebus terræ cum plenitudine ejus,& beneplacito *Dei* mei inhabitantis rubum: veniant abundanter ad caput Josephi,& ad verticem separati è fratribus suis.

17 Primogeniti, bovis illius decor *est* ei, & *velut* cornua monocerotis duo cornua ejus *sunt*, quibus populos feriet pariter *populos* finium terræ: *sunt* autem hæc, myriades Ephrajimi,& sunt millia Menaschis.

18 De Zebulune autem dixit, lætare Zebulun de exitu tuo: & Jissascar de tentoriis tuis.

19 Populos *ad* montem invitent, ibi sacrificent sacrificia justa: quia affluentiam marium sugent, & occulta, *id est*, thesauros, arenæ.

20 De Gade autem dixit, benedictus *est*, qui dilatat Gadem: tanquam leo habitat, ut rapiat brachium & verticem:

21 Qui prospexit de principiis ei, quia ibi in portione Legislatoris protectus est: ideo veniens *cum* primoribus populi,justitiam Jehovæ facit, & judicia ejus cum *reliquo* Jisraële.

22 De Dane autem dixit, Dan *ut* catulus leonis *sit*: qui exsilit ex Baschane.

23 De Naphthali quoque dixit, ô Naphthali,satur beneplacito,& plenè benedictione Jehovæ: ad Occidentem & Meridiem hæreditatem obtine.

24 Denique de Aschere dixit,benedictus à *reliquis* filiis Ascher: sit acceptus fratribus suis, intingat in pinguedine pedem suum.

25 Ferrum & æs sub calceo tuo: & quamdiu *durabunt* dies tui, sermones *habeantur* de te.

26 Nullus *est* similis huic *Deo* forti ô Jeschurun: qui cœlis insidet in auxilium tuum,& magnificentiâ suâ superioribus nubibus:

27 Protectio ut Deus sempiternus, & infernè brachia æterna, expellat à facie tua inimicum,aut dicat: perde:

28 Ut habitet Jisraël securè solus, fonte Jahakobi,in terra frumenti,& musti *ferace*, etiam cœlis ejus stillantibus rorem.

29 Beatus es Jisraël,quis *est* sicut tu,populus servatus per Jehovam,clypeum auxiliarem tuum; & cujus gladius *est* excellentia tua? Sic reddentur abjecti inimici tui tibi, tu autem excelsa eorum conculcabis.

CAP. XXXIV. *Mosche mortuus, sepelitur à Deo,& defletur ab Jisraëlitis.*

Postea ascendit Mosche è campestribus Moabitarum in montem Nebuntis; in verticem illius collis, qui est in conspectu Jerichuntis: ubi ostendit ei Jehova totam terram à GilhadeDanem usque:

2 Nempe totam *terram* Naphthali,terrámque Ephrajimi,& Menaschis,& totam terram Jehudæ,usque ad mare posterum:

3 Meridianam quoque, & planitiem ipsam, convallem Jerichuntis civitatis palmiferæ Tzoharem usque.

4 Dixítque Jehova ei, hæc *est* illa terra, quam juramento promiseram Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo, dicendo, semini tuo dabo eam: ostendo eam tibi,videndam oculis tuis,sed eò non es transiturus:

5 Mortuus itaque est ibi Mosche servus Jehovæ in terra Moabitarum, ex præstituto Jehovæ.

6 Qui sepelivit eum in eadem valle, in terra Moabitarum è regione Beth-pehoris: neque novit quisquam sepulchrum ejus usque in diem hunc.

7 Erat autem Mosche natus centum viginti annos,quum moreretur: non caligaverat oculus ejus, neque fugerat viriditas ejus.

8 Et defleverunt filii Jisraëlis Moschen in campestribus Moabitarum triginta diebus: quibus absoluti sunt dies fletûs, *id est*, luctûs Moschis.

9 Erat autem Jehoschuah filius Nunis plenus spiritu sapientiæ, quum imposuisset Mosche manus suas ei: quapropter auscultantes ei filii Jisraëlis,fecerunt quemadmodum præceperat Jehova per Moschen.

10 Sed non surrexit Propheta præterea in Jisraële par Moschi, quem cognoverit Jehova in os:

11 Tum omnibus signis,& prodigiis,quæ miserat eum Jehova facturum in terra Ægypti, contra Parhonem, & contra omnes servos ejus,totámque terram ejus,

12 Tum omnibus *operibus* manûs fortis, & omnibus *operibus* terribilibus maximis; quæ fecit Mosche ante oculos totius Jisraëlis.

Jehoſchuhæ Liber unus.

CAP. I. *Inauguratio, inveſtitura, & inſtructio Jehoſchuhæ.*

FUit autem poſt mortem Moſchis ſervi Jehovæ; ut ediceret, Jehova Jehoſchuhæ, filio Nunis miniſtro Moſchis, dicendo;

2 Moſche ſervus meus mortuus eſt: jam itaque ſurge, tranſi Jardenem hunc tu, & totus populus hic *venturus* in terram, quam ego do ipſis filiis Jiſraëlis.

3 Omnem locum, quem calcaverit planta pedis veſtri, dedi vobis; quemadmodum alloquutus ſum Moſchen.

4 A deſerto illo, & Libano iſto uſque ad flumen maximum, flumen Euphratis, totam terram Chitthæorum uſque ad mare magnum, *ad* occaſum Solis, erit terminus veſter.

5 Non poterit conſiſtere quiſquam ante faciem tuam, ullis diebus vitæ tuæ: quemadmodum fui cum Moſche, ero tecum, non deſeram te, neque derelinquam te.

6 Confirmare, & fortis eſto: tu enim poſſidendam trades populo huic terram illam, quam juramento promiſeram majoribus eorum, me daturum eis.

7 Tantummodo confirmare, & fortis eſto valde, ut cum obſervantiâ facias prorſus ſecundùm legem illam, quam præcepit tibi Moſche ſervus meus, ne recede ab eo dextrorſum, aut ſiniſtrorſum, ut ſecunderis quocunque iveris.

8 Ne diſcedito liber iſte legis ex ore tuo, ſed meditaberis de eo interdiu, ac noctu, ut cum obſervantiâ facias omnino, prout ſcriptum eſt in eo: tunc enim proſperaberis *in* viis tuis; & tunc ſecundaberis.

9 Nonne præcepi tibi? confirmare, & fortis eſto, ne expaveſcito, neque conſternator: quia tecum eſt Jehova Deus tuus quocunque iveris.

10 Præcepit itaque Jehoſchuah moderatoribus populi, dicendo:

11 Tranſite per caſtra, & præcipite populo, dicendo, parate vobis viaticum, nam intra tres dies vos trajecturi eſtis Jardenem hunc, ut ingrediamini ad poſſidendum jure hæreditario terram, quam Jehova Deus veſter dat vobis poſſidendam jure hæreditario.

12 Reübeniticæ autem, & Gaditicæ, ac dimidiæ tribui Menaſchiticæ edixit Jehoſchuah, dicendo;

13 Recordamini rei illius, quam præcepit vobis Moſche, ſervus Jehovæ, dicendo: Jehova Deus veſter quietem largitur vobis, quod dedit vobis terram hanc.

14 Fœminæ veſtræ, parvuli veſtri, & pecora veſtra, manebunt in hac terra, quam dedit vobis Moſche cis Jardenem: at vos tranſite militari ordine ante fratres veſtros, quotquot *eſtis* valentes robore, & adjuvate eos:

15 Uſque dum quietem largitus ſit Jehova fratribus veſtris, ut vobis, & jure hæreditario poſſideant etiam ipſi terram, quam Jehova Deus veſter dat eis; tunc revertemini in terram hæreditatis veſtræ, quam dedit vobis Moſche, ſervus Jehovæ cis Jardenem, ad ortum Solis, & hæreditario jure poſſidebitis eam.

16 Qui reſponderunt Jehoſchuhæ, dicendo; quicquid præcepiſti nobis, faciemus, & quocunque miſeris nos, ibimus.

17 Omnino ſecundùm ea, quibus auſcultavimus Moſchi, ſic auſcultabimus tibi: tantummodo ſit Jehova Deus tuus tecum, quemadmodum fuit cum Moſche.

18 Quiſquis rebellaverit præſtituto tuo, & non auſcultaverit verbis tuis in omnibus, quæ præceperis ei, morte plectitor: tantummodo confirmare, & fortis eſto.

CAP. II. *Bene meretur Rachab de exploratoribus, in urbem Jericho miſſis.*

MIſerat autem *prius* Jehoſchuah, filius Nunis Schittimis duos viros exploratores clàm, dicendo, ite, inſpicite terram iſtam, adeóque Jerichuntem: qui abeuntes venerant in domum cujuſdam meretricis cauponæ, cujus nomen erat Rachab, ut cubarent ibi.

2 Sed quum renunciatum fuiſſet Regi Jerichuntis, dicendo, ecce quidam venerunt huc per noctem è filiis Jiſraëlis, ad perveſtigandum hanc terram:

3 Miſit Rex Jerichuntis ad Rachabam, qui edicerent; produc viros illos venientes ad te, qui ingreſſi ſunt domum tuam, nam ad perveſtigandum totam hanc terram venerunt.

4 Aſſumens autem mulier illa duos viros illos, abſconderat utrumque: & ita reſpondit, venerunt quidem ad me viri, nec ſciebam unde eſſent:

5 Sed quum claudenda eſſet porta in ipſis tenebris, viri illi exierunt, non novi, quo abiverint viri illi: perſequimini eos celeriter, nam aſſequemini eos.

6 (Illa autem juſſerat ipſos conſcendere tectum ſuum: & abſconderat eos in ſtipulis lini, quæ erant ipſi diſpoſitæ ſuper tectum.)

7 Quamobrem virorum illorum *alii* perſequuti fuerunt eos viâ ad Jardenem per vada ſingula, *alii* autem portam clauſerunt poſtea, quum egreſſi eſſent, qui perſequebantur illos.

8 Illi autem nondum cubuerant, quum ipſa aſcendit ad iſtos ſuper tectum.

9 Dixítque viris iſtis, novi Jehovam dediſſe vobis terram hanc: cùm quia irruit terror veſtri ſuper nos, tum quia diffluxerunt omnes habitatores iſtius terræ metu veſtri.

10 Audivimus enim, quomodo arefecit Jehova aquas maris algoſi propter vos, quum exiretis ex Ægypto: & quæ feciſtis duobus regibus Emoræorum, qui *erant* trans Jardenem Sichoni, & Hogo, quos internecioni devoviſtis.

11 Quod audientibus nobis liquefactum eſt cor noſtrum; neque conſtat animo quiſquam

quam ampliùs metu vestri: nam Jehova Deus vester est Deus in cœlis suprà, & in terra infrà.

12 Nunc itaque jurate mihi, quæso, per Jehovam; quia exercui benignitatem erga vos; sic exercituros vos quoque erga familiam paternam meam benignitatem, & date mihi signum certum:

13 Fore, ut vivos conservetis patrem meum, & matrem meam, & fratres meos, & sorores meas, & quicquid illorum est; eripiatísque animas nostras à morte.

14 Responderúntque ei viri isti, anima nostra loco vestri ad moriendum *esto exposita*, si non enunciaveritis sermonem nostrum hunc: id futurum esse, quum dederit nobis Jehova terram hanc, ut exerceamus erga te benignitatem, & fidem.

15 Tunc illa demisit eos fune, per fenestram (nam domus ejus erat imposita parieti mœnium, ita ut in ipsis mœnibus habitaret illa.)

16 Dicens ipsis, ad istum montem ite, ne occurrant vobis, qui persequuntur; & latitate illic tribus diebus, donec revertantur persequentes, deinde ibitis viâ vestrâ.

17 Ei vero dixerunt viri isti, insontes erimus ab adjuratione tua hac, quâ adjurâsti nos:

18 Ecce nobis intrantibus in hanc terram; hunc funiculum fili dibaphi ligato in hac fenestra, per quam nos demisisti, & patrem tuum cum matre tua, ac fratribus tuis, denique totam familiam patris tui jubeto convenire ad te in hanc domum.

19 Erit enim, ut cujusque, qui egressus fuerit è foribus domus tuæ, cædis causa in caput ejus *recidat*, & nos simus insontes: cujusque vero, qui erit tecum in hac domo, cædis causa *recidat* in caput nostrum, si manus fuerit in eum *injecta*.

20 Sed si enunciaveris sermonem nostrum hunc; tunc erimus insontes ab adjuratione tua, quâ adjurâsti nos.

21 Quâ dicente, secundùm verba vestra sic esto, & dimittente eos, abiverunt: postea alligavit *illa* funiculum dibaphum fenestræ illi.

22 Abeuntes ergò, venerunt in montem illum, ac manserunt ibi tribus diebus, donec rediissent, qui persequebantur *ipsos*: quæsierant enim eos, qui persequebantur totâ illâ viâ, sed non invenerant.

23 Deinde revertentes duo viri isti, quum descendissent è monte trajecto *Jardene*, pervenerunt ad Jehoschuham filium Nunis: & enarrârunt ei, quæcunque obvenerant sibi,

24 Dixerúntque Jehoschuhæ, *eamus*, nam tradet Jehova in manum nostram totam terram istam: atque etiam diffluent omnes habitatores istius terræ metu nostri.

CAP. III. *Transitus per Jardenem miraculosè divisum.*

Itaque, quum surrexisset Jehoschuah manè, profecti Schittimis, pervenerunt usque ad Jardenem, ipse, & omnes filii Jisraëlis, pernoctârúntque ibi, nondum trajecerunt.

2 Fuitque tertio post die, ut transirent moderatores per castra:

3 Et præciperent populo, dicendo; quum videbitis arcam fœderis Jehovæ Dei vestri, & Sacerdotes Leviticos portantes eam *proficisci*, vos quoque proficiscimini è loco vestro, & sequimini eam.

4 Veruntamen longinquum *spatium* esto inter vos & eam, quasi bis mille cubitorum *nota* mensuræ: ne *propiùs* accedite ad eam, ut cognoscatis viam, per quam ituri estis, non enim transivistis per viam hanc antea.

5 Edixitque Jehoschuah populo, sanctificate vos: nam cras facturus est Jehova in medio vestri mirabilia.

6 Deinde edixit Jehoschuah Sacerdotibus, dicendo, portate arcam fœderis, & transite ante populum: qui portantes arcam fœderis, iverunt ante populum.

7 Dixerat enim Jehova Jehoschuhæ, isto die incipiam magnificare te ante oculos totius Jisraëlis: ut agnoscant, quemadmodum fui cum Mosche, me futurum tecum.

8 Tu autem præcipito Sacerdotibus, portantibus arcam fœderis, dicendo; quum perveneritis usque ad extremitatem aquarum Jardenis, in ipso Jardene consistite.

9 Edixit itaque Jehoschuah filiis Jisraëlis; accedite huc, & audite verba Jehovæ Dei vestri.

10 Deinde dixit Jehoschuah: hac *re* cognoscetis *Deum* fortem, vivum esse in medio vestri, & omnino expulsurum à facie vestrâ Cenahanæum, & Chitthæum, & Chivvæum, & Perizzæum, & Girgaschæum, & Emoræum, & Jebusæum.

11 Ecce arca fœderis, *arca* domini totius terræ, transit ante vos per Jardenem.

12 Nunc itaque sumite vobis duodecim viros è tribubus Jisraëlis; virum unum in unamquamque tribum.

13 Erit enim, quum primùm quiescent plantæ pedum Sacerdotum portantium arcam Jehovæ, domini totius terræ, in aquis Jardenis, ut aquæ Jardenis discindantur, aquæ descendentes supernè, quæ consistent acervo uno.

14 Fuítque, quum proficisceretur populus è tentoriis suis ad trajiciendum Jardenem, & Sacerdotes portantes arcam fœderis ante populum:

15 Dum pervenerunt portantes arcam usque ad Jardenem, & pedes Sacerdotum, portantium arcam cœperunt intingi in extremitate aquarum ejus: (est autem Jarden plenus, superans omnes ripas suas omnibus diebus messis.)

16 Ut consistentes aquæ, quæ descendebant supernè, consurgerent in acervum unum, procul valde ab Adamo civitate, quæ est à latere Tzarthanis, quæ autem descendebant ad mare campestrium, mare salsum, prorsus exscinderentur: itaque transiverunt populus è regione Jerichuntis.

17 Stabant autem Sacerdotes portantes arcam fœderis Jehovæ in ipso sicco, in alveo Jardenis firmi: dum omnes Jisraëlitæ transirent per siccum, usque dum absolvissent tota gens illa trajicere Jardenem.

CAP. IV. *Monimentum beneficii Dei erigitur,*

Fuit autem, quum absolverent tota gens hæc trajicere Jardenem (quia edixerat Jehova Jehoschuhæ, dicendo:

2 Sumite vobis è populo duodecim viros,

ros, virum unum ex unaquaque tribu :
3 Et præcipite eis , dicendo ; tollite vo-
bis hinc ex medio Jardene , ex ipſo loco,
ubi ſtant Sacerdotum pedes firmi, duodecim
lapides , & tranſportantes eos vobiſcum ,
Collocabitis eos in ſtatione , in quâ perno-
ctaturi eſtis hac nocte.)
4 Ut vocaret Jehoſchuah duodecim illos
viros, quos ſtatuerat è filiis Jiſraëlis ; virum
unum è quaque tribu :
5 Quibus edixit Jehoſchuah , tranſite in
conſpectum arcæ Jehovæ Dei veſtri in me-
dio Jardene : & tollentes vobis quiſque la-
pidem unum *imponito* humero ſuo, pro nu-
mero tribuum filiorum Jiſraëlis :
6 Ut ſit hoc ſignum in medio veſtri ; ut
quum interrogabunt filii veſtri poſthac , di-
cendo ; quid lapides iſti vobis *deſignant* ?
7 Dicatis eis, diſciſſas fuiſſe aquas Jarde-
nis à præſentia arcæ fæderis Jehovæ, quum
tranſiret per Jardenem , diſciſſas manſiſſe
aquas Jardenis : ideóque ſunt lapides iſti
monimento filiis Jiſraëlis uſque in ſeculum.
8 Itaque facientes ſic filii Jiſraëlis , quem-
admodum præceperat Jehoſchuah, ſuſtule-
runt duodecim lapides è medio Jardene ,
quemadmodum edixerat Jehova Jehoſchu-
hæ, pro numero tribuum filiorum Jiſraëlis :
quos tranſportârunt ſecum ad illam ſtatio-
nem, & collocârunt eos ibi.
9 Præterea duodecim lapides erexit Je-
hoſchuah in medio Jardene, *in* loco, ubi ſta-
bant pedes Sacerdotum portantium arcam
fœderis : fuerúntque ibi uſque in diem
hunc.
10 Interea Sacerdotes portantes arcam,
ſtabant in medio Jardene , donec abſolu-
tum eſſet id totum, quod præceperat Jeho-
va Jehoſchuhæ, ut ediceret populo, ſecun-
dùm omnia , quæ præceperat Moſche Je-
hoſchuhæ : dum feſtinantes populus traji-
cerent.
11 Fuítque, quum abſolviſſet totus popu-
lus trajicere, ut trajiceret arca Jehovæ ; &
Sacerdotes in conſpectu populi.
12 Trajecerunt autem Reübenitæ, & Ga-
ditæ, & dimidiata tribus Menaſchis milita-
ri ordine ante filios Jiſraëlis : quemadmo-
dum edixerat eis Moſche :
13 Quaſi quadragies mille expediti ad mi-
litiam ; trajecerunt ante Jehovam in bel-
lum, in campeſtria Jerichuntis.
14 Die iſto magnificavit Jehova Jeho-
ſchuham ante oculos omnium Jiſraëlita-
rum, ut revererentur eum, quemadmodum
erant reveriti Moſchen , omnibus diebus
vitæ ejus.
15 Edixit ergò Jehova Jehoſchuhæ, dicen-
do :
16 Præcipe Sacerdotibus, portantibus ar-
cam teſtimonii, ut aſcendant è Jardene :
17 Præcepítque Jehoſchuha Sacerdoti-
bus, dicendo : aſcendite è Jardene.
18 Fuit autem, quum aſcenderent Sacer-
dotes portantes arcam fœderis Jehovæ è
medio Jardene in ſiccum , *tantùm* avelle-
bantur plantæ pedum Sacerdotum : ut re-
verſæ aquæ Jardenis in locum ſuum, irent
ut antea, ſupra omnes ripas ejus.
19 Populus itaque aſcenderunt è Jarde-
ne decimo die menſis primi ; & caſtra po-
ſuerunt Gilgale, in extremitate, *ad* orien-
tem Jerichuntis.
20 Illos autem duodecim lapides, quos
acceperant è Jardene , erexit Jehoſchuah
Gilgale.
21 Edixítque filiis Jiſraëlis , dicendo,
quum interrogabunt poſthac filii veſtri pa-
tres ſuos, dicendo ; quid *ſibi volunt* lapides
iſti ?
22 Tunc inſtruetis filios veſtros, dicendo;
per aridam trajecit Jiſraël Jardenem iſtum :
23 Nam arefecit Jehova Deus veſter aquas
Jardenis propter vos, donec tranſiſſetis :
quemadmodum fecerat Jehova Deus veſter
mari algoſo, quod arefecit propter nos: do-
nec tranſiſſemus.
24 Ut cognoſcant omnes populi terræ
manum Jehovæ robuſtam eſſe : ut timeatis
Jehovam Deum veſtrum omnibus diebus.

Cap.V.

25 Sic fuit, quum audirent omnes Reges
Emoræorum, qui erant in latere Jardenis
verſùs Occidentem, & omnes Reges Cena-
hanæorum, qui accolebant mare, arefeciſſe
Jehovam aquas Jardenis propter filios Jiſ-
raëlis, donec trajeciſſemus ; ut liquefieret
cor illorum, nec eſſet ampliùs in iis animus,
metu filiorum Jiſraëlis.

CAP. V. *Circumciſionis reſtauratio, & Paſchæ celebratio.*

TEmpore illo edixit Jehova Jehoſchuhæ,
para tibi gladios acutos, & ſecundò re-
petens circumcide filios Jiſraëlis.
2 Paravit itaque Jehoſchuah ſibi gladios
acutos: quibus circumcidit filios Jiſraëlis
ad collem præputiorum.
3 Hæc autem eſt ratio, cur circumcidit
Jehoſchuah : totus populus ille, qui exie-
rant ex Ægypto mares, omnes viri ad bel-
lum apti, mortui erant in deſerto, in ipſo i-
tinere, poſtquam exiviſſent ex Ægypto :
4 Quum autem circumciſi fuiſſent totus
iſte populus, qui exierant: totum populum
hunc tamen, qui nati fuerant in deſerto. in
ipſo itinere, poſtquam exiviſſent ex Ægy-
pto, non circumciderant.
5 Quadraginta enim annis iverant filii
Jiſraëlis per deſertum ; donec conſumere-
tur tota gens illa, viri apti ad bellum egreſſi
ex Ægypto , qui non auſcultaverant voci
Jehovæ: eò quod juraſſet Jehova eis, ſe non
permiſſurum eis, ut viderent terram, quam
juramento promiſerat Jehova majoribus
eorum, ſe daturum nobis terram, affluentem
lacte & melle.
6 Illorum ergò filios ſtatuens loco ipſo-
rum, hos circumcidit Jehoſchuah: quia præ-
putiati erant, ac non circumciderant eos in
ipſo itinere.
7 Fuítque, quum omnino tota hæc gens
circumciſa eſſet; ut conſiderent loco ſuo in
caſtris, donec ſanitatem recepiſſent.
8 Tum dixit Jehova Jehoſchuhæ, hodie
devolvi opprobrium Ægypti à vobis : vo-
cavítque nomen loci illius Gilgalem uſque
in diem hunc.
9 Quúmque filii Jiſraëlis caſtra haberent
Gilgale, celebrârunt Paſcha quartodecimo
die illius menſis veſpere, in campeſtribus
Jerichuntis.
10 Comederúntque ex annona ipſius ter-
ræ poſtridie Paſchatis, azymos panes , &

toſtum

roſtum igne; eo ipſo die.

11 Quamobrem ceſſavit Man poſtridie *illius*,quum comederent de annona illius terræ;neque fuit deinceps filiis Jiſraëlis Man; ſed comederunt de proventu terræ Cenahanis anno illo.

CAP. VI. *Princeps militiæ apparet Iehoſchuhæ,& Iericho expugnatur miraculosè.*

Fuit autem, quum eſſet Jehoſchuah ad Jerichuntem, ut attollens oculos ſuos videret,quòd , ecce vir *quidam* ſtaret ex adverſo ejus cum gladio ſuo ſtricto in manu ſua: hunc itaque adiens Jehoſchuah,dicebat ei, utrum noſter es, an hoſtium noſtrorum?

2 Qui dixit, neutrum, nam ego *ſum* princeps militiæ Jehovæ, modò veni: quamobrem procidens Jehoſchuah ſuper faciem ſuam in terram, incurvavit ſe,dixítque ei,quid dominus meus dicit ſervo ſuo?

3 Tum edixit princeps militiæ Jehovæ Jehoſchuhæ,extrahe calceamentum tuum à pedibus tuis, nam locus,in quo ſtas ſanctus eſt: fecitque ſic Jehoſchuah. Cap.VI.

4 (Cives autem Jerichuntis occluſerant eam & occluſam continebant metu filiorum Jiſraëlis: non *erat*,qui exiret, nec,qui intraret.)

5 Dixit deinde Jehova Jehoſchuhæ, vide trado in manum tuam Jerichuntem,& regem ejus: valentes robore.

6 Circumibitis itaque civitatem ipſam, omnes viri apti ad bellum,circumdando civitatem ſemel: ſic facito ſex diebus.

7 Et ſeptem Sacerdotes portanto ſeptem buccinas arietinas ante arcam,die verò ſeptimo circuitote civitatem ſepties,Sacerdotes verò clangunto buccinis illis.

8 Erit autem,quum tractim ſonabitur cornu arietino, quum primùm audietis vocem buccinæ,ut vociferentur totus populus vociferatione magnâ: ſic concidet murus civitatis in loco ſuo, ut aſcendant populus quiſque ex adverſo ſui.

9 Vocavit itaque Jehoſchuah, filius Nunis, Sacerdotes,& edixit eis,portate arcam fœderis: ſeptem verò Sacerdotes portanto ſeptem buccinas arietinas ante faciem Jehovæ.

10 Populo autem edixerunt, tranſite & circuite civitatem iſtam: & expeditus *quiſque* tranſito ante arcam Jehovæ.

11 Fuit ergò , quum *hoc* edixiſſet Jehoſchuah populo: ut ſeptem Sacerdotes portantes buccinas arietinas ante Jehovam, tranſirent,& clangerent buccinis illis: arca verò fœderis Jehovæ ſequeretur eos:

12 Expeditus autem *quiſque* ibat ante Sacerdotes illos,clangentes buccinis: denique extrema acies ſequebatur arcam,pergentibus *Sacerdotibus*, & clangentibus buccinis illis.

13 Populo autem præceperat Jehoſchuah, dicendo, ne vociferemini, neque facite, ut audiatur vox veſtra,nec prodeat ex ore veſtro ullum verbum: uſque in diem, quo edicam vobis:vociferamini,tunc vociferabimini.

14 Sic, quum circumduxiſſet arcam Jehovæ circa civitatem ipſam circumeundo ſemel: reverſi in caſtra,pernoctârunt in caſtris.

15 Deinde, quum ſurrexiſſet Jehoſchuah manè: rurſus portaverunt Sacerdotes arcam Jehovæ.

16 Et ſeptem alii Sacerdotes,portantes ſeptem buccinas arietinas ante faciem Jehovæ, ire pergebant, & clangebant buccinis illis; expeditus autem *quiſque* ibat ante eos, & extrema acies ſequebatur arcam Jehovæ, pergentibus *Sacerdotibus*, & clangentibus buccinis illis.

17 Sic circuiverunt civitatem die ſecundo ſemel,ac reverſi ſunt in caſtra: ita fecerunt ſex diebus.

18 Fuit autem die ſeptimo,ut ſurgerent, quum aurora aſcendebat,& circuirent civitatem hac eadem ratione ſepties: tantùm die illo circuiverunt civitatem illam ſepties.

19 Fuit autem vice ſeptimâ,buccinaturis Sacerdotibus, ut ediceret Jehoſchuah populo,vociferamini,nam dedit Jehova vobis civitatem iſtam.

20 Erit autem civitas illa anathema,ipſa, & quicquid eſt in ea Jehovæ: tantùm Rachab meretrix caupona vivat ipſa, & quicquid *eſt* cum ea domi ejus,quia fideliter abſcondit legatos illos,quos miſeramus.

21 Verùntamen vos tantùm ſervate *vos* ab anathemate, ne efficiatis *vos* anathema, accipientes de iſto anathemate: & ſubjicientes caſtra Jiſraëlis anathemati, perturbetis ea.

22 Nam totum argentum,& aurum,& inſtrumenta ærea,aut ferrea,res ſancta ſunt Jehovæ: *in* theſaurum Jehovæ venito.

23 Vociferatus itaque eſt populus,quum *illi* clangerent buccinis: fuitque, quum populus audiret ſonum buccinæ, & vociferarentur populus voce magnâ, ut corrueret murus loco ſuo, ita ut aſcenderet populus in civitatem, quiſque ex adverſo ſui,caperentque civitatem illam.

24 Devoverunt autem internecioni quicquid erat in ea civitate,tam fœminas,quàm viros, tam pueros, quàm ſenes, & boves,& pecudes,aſinóſque acie gladii.

25 Duobus autem viris illis,qui exploraverant illam terram, edixit Jehoſchuah,ite in domum mulieris illius meretricis cauponæ: & educite inde ipſam mulierem, & quicquid ejus *eſt*,quemadmodum juramento Promiſiſtis ei.

26 Quum itaque ingreſſi pueri illi exploratores eduxiſſent Rachabam, & patrem ejus, ac matrem ejus, atque fratres ejus, & quicquid *erat* ei,etiam omnes familias ejus eduxiſſent; collocarunt eos extra caſtra Jiſraëlis.

27 Ipſam autem civitatem combuſſerunt igne, & quicquid erat in ea: tantummodo argentum,& aurum,inſtrumentaque ærea,& ferrea, poſuerunt *in* theſauro domus Jehovæ.

28 Sed Rachabam meretricem cauponam, & familiam paternam ejus, cum omnibus, quæ erant ei, vivam conſervavit Jehoſchuah, quæ habitavit inter Jiſraëlitas uſque in diem hunc: eò quòd abſcondiſſet legatos illos, quos miſerat Jehoſchuah ad explorandum Jerichuntem.

29 Præterea adjuratione exſecratus eſt Jehoſchuah tempore illo,dicendo, maledictus *eſto* vir ille coram Jehova,qui ſurget,ut ædi-

ædificet civitatem hanc Jerichuntem, pretio primogeniti sui fundet eam, & pretio minimi sui statuat fores ejus.

30 Erat autem Jehova cum Jehoschuah, adeo ut esset fama ejus in tota ista terra.

CAP. VII. *Abusus anathematis punitur in Hacane.*

SEd prævaricati sunt Jisraëlitæ prævaricatione in anathemate: accepit enim Hacan, filius Carmi, filii Zabdi, filii Zerachi è tribu Jehudæ de illo anathemate, quapropter accensa est ira Jehovæ in filios Jisraëlis.

2 Quum itaque mittens Jehoschuah quosdam Jerichunte Hajum, quod erat prope Beth-Avenem ab oriente Beth-Elis, edixisset eis, dicendo; ascendite & explorate terram istam: ascendentesque homines illi exploràssent Hajum:

3 Reversi ad Jehoschuham, dixerunt ei, ne ascendat totus hic populus: quasi bis mille viri, aut quasi ter mille viri ascendant, ut percutiant Hajum: ne fatiges *ducendo* illuc totum populum hunc, quum pauci sint isti.

4 Ascenderunt ergò de populo illuc, quasi ter mille viri: & fugerunt à facie virorum Haji.

5 Ceciderúntque ex eis viri Haji ad triginta sex viros, persequentes eos *à loco, qui* erat ante portam usque ad Schebarimos, ceciderunt, *inquam*, eos in declivi illius: quam obrem liquefactum est cor populi, adeo ut in aquam abiret.

6 Jehoschuah autem lacerans vestimenta sua, procidit super faciem suam in terram; ante arcam Jehovæ usque ad vesperam, ipse, & Seniores Jisraëlis: imposuerúntque pulverem quisque capiti suo.

7 Dicebatque Jehoschuah, Aha Domine Jehovi, quare unquam traduxisti populum hunc trans Jardenem? ut dedas nos in manum Emoræi ad perdendum nos? at utinam voluissemus morari trans Jardenem.

8 *Attende* ad me Domine: quid dicam, postquam obvertit Jisraël cervicem ante hostes suos?

9 Nam audientes Cenahanæi, & omnes habitatores istius terræ, circumvenient nos, & exscindent nomen nostrum ex hac terra: & quid facies nomini tuo maximo?

10 Dixit autem Jehova Jehoschuhæ, surge, quorsum hoc, te manere dejectum in faciem tuam?

11 Peccavit Jisraël, atque etiam transgressi sunt fœdus meum, quod præceperam eis, nam & acceperunt de anathemate, & furati sunt, & mentiti sunt, & reposuerunt denique illud inter instrumenta sua.

12 Ideo non poterunt consistere filii Jisraëlis ante hostes suos, cervicem vertent ante hostes suos, quia sunt rei anathematis: non pergam esse vobiscum, nisi perdatis hoc anathema è medio vestri.

13 Surge, sanctifica populum hunc; dicens, sanctificate vos in crastinum: sic enim ait Jehova Deus Jisraëlis, anathema *est* in medio tui, Jisraël, non poteris consistere ante hostes tuos, donec amoveritis anathema istud è medio vestri.

14 Appropinquabitis ergo manè per tribus vestras: erítque ut tribus illa, quam prehenderit Jehova, appropinquet per familias suas, & familia illa, quam prehenderit Jehova, appropinquet per domos suas, & domus, quam prehenderit Jehova, appropinquet per viros suos.

15 Tum erit, ut deprehensus cum hoc anathemate comburatur igne, ipse, & quicquid *est* ei: quia transgressus est fœdus Jehovæ, & quia commisit flagitium in Jisraële.

16 Quum itaque surgens Jehoschuah manè jussisset Jisraëlem appropinquare per tribus suas; prehensa est tribus Jehudæ.

17 Deinde, quum jussisset appropinquare *quamque* familiam Jehudæ, prehendit familiam Zerachæam: postea jussit appropinquare familiam Zerachæam per viros suos, & prehensus est Zabdi:

18 Denique jussit appropinquare familiam ejus per viros ejus, & prehensus est Hacan filius Carmi, filii Zabdi, filii Zerachi, è tribu Jehudæ.

19 Tum dixit Jehoschuah Hacani, fili mi, tribue nunc gloriam Jehovæ Deo Jisraëlis, & ede ei confessionem: & enuncia nunc mihi, quid feceris, ne celes me.

20 Respondit itaque Hacan Jehoschuhæ, dicens, verum *est*, ego peccavi Jehovæ Deo Jisraëlis, & hoc, & illud commisi.

21 Quum enim viderem inter illa spolia togam Babylonicam unam præstantem; & ducentos siclos argenti, & lingulam auream unam quinquaginta siclorum pondere, concupiscens, accepi ea: ecce autem sunt abscondita in terra, in medio istius tentorii mei, argentum autem *est* sub ipsa *toga*.

22 Tunc misit Jehoschuah legatos, qui cucurrerunt in illud tentorium, & ecce *toga* abscondita *erat* in tentorio ejus, & argentum illud sub ea.

23 Hi verò accipientes ea è medio illius tentorii, attulerunt ea ad Jehoschuham, & ad omnes filios Jisraëlis: statuerunque ea coram Jehova.

24 Tunc Jehoschuah, & totus Jisraël cum eo, assumptò Hacane, filio Zerachi, & argento & togâ, & lingulâ aureâ, & filiis ejus, ac filiabus ejus, & bobus ejus, asinísque ejus, & gregibus ejus, & tentorio ejus, denique omnibus, quæ *erant* ei: deduxerunt ea in convallem Hacoris.

25 Ubi dixit Jehoschuah, quàm perturbâsti nos? perturbabit te Jehova hoc die: obruerúntque eum totus Jisraël lapidibus, & combusserunt eos igne; quum obruissent eos lapidibus.

26 Postremò erexerunt super eum acervum lapidum magnum *exstantem* usque in hunc diem, sic aversus est Jehova à furore iræ suæ; idcirco vocavit *quisque* nomen loci illius, convallem Hacoris usque in hunc diem.

CAP. VIII. *Stratagema Jehoschuhæ divinitus præscriptum, & decalogus lapidibus insculptus.*

TUm dixit Jehova Jehoschuhæ, ne timeto, neque consternator, sume tecum totum populum aptum ad bellum, & surgens ascende adversus Hajum: vide trado in manum tuam Regem Haji, & populum ejus, civitatemque ejus, & terram ejus.

2 Ut

2 Ut facias Hajo, & Regi ejus, ſicut feci-
ſti Jerichunti, & Regi ejus, tantùm ſpolia e-
jus, & jumenta ejus diripietis vobis: diſpo-
ne tibi inſidias contra civitatem iſtam, à
poſteriore parte ejus.
3 Surrexit itaque Jehoſchuah, & totus
populus aptus ad bellum, ut aſcenderet ver-
ſùs Hajum, & delegit Jehoſchuah triginta
millia virorum valentium robore, ut præ-
mitteret eos noctu:
4 Præcepítque eis, dicendo, videte vos,
qui inſidiaturi eſtis huic civitati, à poſte-
riore parte ipſius civitatis, ne procul collo-
cetis *vos* ab ipſa civitate valde; ut ſitis vos
omnes parati.
5 Ego autem, totúſque hic populus, qui
mecum *erit*, appropinquabimus ad iſtam
civitatem: erítque, quum procedent obviàm
nobis, quemadmodum priùs, ut fugiamus
ante eos;
6 Itaque exibunt poſt nos, donec avelle-
rimus eos ab ipſa civitate, dicent enim, fu-
giunt ante nos, quemadmodum priùs: quan-
do fugiemus ante eos.
7 Tum vos ſurgitote ex inſidiis, ut ex-
pellatis reliquias ipſius civitatis: tradet e-
nim Jehova Deus veſter eam in manum ve-
ſtram.
8 Erit autem, quum occupabitis ipſam
civitatem, *ut* incendatis ipſam civitatem i-
gne, ſecundùm verbum Jehovæ facite: vi-
dete, præcepi vobis.
9 Sic præmiſit eos Jehoſchuah, qui abeun-
tes ad locum inſidiarum, conſederunt inter
Beth-Elem, & inter Hajum, ab occaſu Hajo:
pernoctavit autem Jehoſchuah nocte illâ, in
medio populi.
10 Deinde ſurgens Jehoſchuah manè, re-
cenſuit populum: aſcendebatque ipſe cum
Senioribus Jiſraëlis ante populum Hajum
verſus.
11 Totus quoque populus, acies, quæ e-
rat, cum eo aſcendentes, appropinquarunt,
donec venirent è regione ipſius civitatis:
poſuerúntque caſtra ab Aquilone Hajo,
valle quadam inter eos & Hajum *ſitâ*.
12 Præterea ſumpſit quaſi quinquies mil-
le viros; quos diſpoſuit inſidiis inter Beth-
Elem, & Hajum, ab occaſu civitatis Haji.
13 Admovente itaque populo tota ca-
ſtra, quæ *erant* ab Aquilone civitati illi, &
extremam partem eorum ab occaſu ipſius
civitatis: perrexit Jehoſchuah eâ nocte in
medium illius convallis.
14 Unde fuit, quum *id* vidiſſet Rex Haji,
ut manè feſtinanter ſurgentes procederent
viri illius civitatis obviàm Jiſraëli in præ-
lium, ipſe cum toto populo ſuo, eo ipſo tem-
pore ante planitiem illam; neſciebat autem
ille, ſibi inſidias eſſe à parte poſteriore civi-
tatis.
15 Tunc finxerunt ſe plagâ affici Jeho-
hoſchuah, & totus Jiſraël ante eos fugerúnt-
que viâ ad deſertum.
16 Quapropter conclamati ſunt totus po-
pulus, qui remanſerat in civitate Haii ad
perſequendum eos: qui perſecuti ſunt Jeho-
ſchuham, ita ut avellerentur à civitate ſua.
17 Neque remanſit quiſquam Haji, aut
Beth-Ele, qui non exirent ad perſequendum
Jiſraëlem: reliquerúntque civitatem ſuam
apertam, dum perſequebantur Jiſraëlem.
18 Poſtea, quum edixiſſet Jehova Jeho-
ſchuhæ, extende vexillum iſtud, quod *eſt* in
manu tua verſùs Hajum, quia in manum
tuam tradam ipſum: extendit Jehoſchuah
vexillum illud, quod *erat* in manu ſua ver-
ſùs ipſam civitatem.
19 Tunc illæ inſidiæ ſurgentes citò è lo-
co ſuo, accurrerunt, quum extendiſſet ma-
num ſuam, & ingreſſæ civitatem ipſam,
ceperunt eam: & feſtinanter incenderunt
civitatem igne.
20 Qúumque reſpicientes viri Haji poſt
ſe, viderent, quòd ecce aſcenderet fumus
ipſius civitatis verſus cœlum, non erant eis
vires ad fugiendum huc, & illuc: populus
verò, qui fugiebat ad deſertum, convertit *ſe*
contra eum, qui perſequutus fuerat *ipſum*.
21 Etenim Jehoſchuah, & totus Jiſraël vi-
dentes ſuas inſidias, cepiſſe civitatem, & ad-
ſcendere fumum ipſius civitatis; reverſi
percuſſerunt viros Haji.
22 Ipſæ verò *inſidiæ* exierunt ex ipſa civi-
tate obviam illis, ita ut eſſent Jiſraëlitis in
medio, iſtis hinc, & illis inde: & percuſſe-
runt illos adeò, ut non relinquerent illis ſu-
perſtitem, aut effugientem.
23 Sed Regem Haji ceperunt vivum, quem
obtulerunt Jehoſchuhæ.
24 Fuit autem, quum abſolviſſent Jiſraë-
litæ occidere omnes habitatores Haji in
agro, in eo deſerto, ubi perſequuti fuerant
ipſos, & cecidiſſent omnes illos acie gladii,
donec conſumerentur: ut reverſi omnes
Jiſraëlitæ Hajum, percuterent *reliquias* ejus
acie gladii.
25 Fuerúntque omnes, qui ciderunt
die illo, cùm viri, tum fœminæ, duodecies
mille; omnes viri Haji.
26 Nam Jehoſchuah retraxit manum
ſuam, quam extenderat cum vexillo, uſque
dum internecioni devoviſſet omnes habita-
tores Haji.
27 Tantùm jumenta, & ſpolia civitatis
illius diripuerunt ſibi Jiſraëlitæ, ſecundùm
verbum Jehovæ, quod præceperat per Je-
hoſchuham.
28 Deinde combuſſit Jehoſchuah Hajum,
& diſpoſuit ipſum *in* tumulum perpetuum:
in ſolitudinem uſque in diem hunc.
29 Denique Regem Haji ſuſpendit è li-
gno uſque ad tempus veſpertinum: quum
autem occideret Sol, præcepit Jehoſchuah,
ut cadaver ejus dimitterent *Jiſraëlitæ* è li-
gno, quod projecerunt ad oſtium portæ ci-
vitatis ipſius, & ſtatuerunt ſuper ipſum a-
cervum lapidum magnum uſque in diem
hunc.
30 Tunc exſtruxit Jehoſchuah altare Je-
hovæ, Deo Jiſraëlis, in monte Hebalis:
31 Quemadmodum præceperat Moſche
ſervus Jehovæ filiis Jiſraëlis, ſicut ſcriptum
eſt in libro legis Moſchis, altare è lapidibus
integris, ſuper quos non agitaverat ferrum;
in quo obtulerunt holocauſta Jehovæ, & ſa-
crificaverunt euchariſtica.
32 Præterea inſcripſit ibi *aliis* lapidibus
exemplar legis Moſchis, quam præſcripſe-
rat filiis Jiſraëlis.
33 Qúumque totus Jiſraël, & Seniores
ejus, moderatoréſque, & judices ejus adſta-
rent arcæ utrinque, coram Sacerdotibus
Leviticis portantibus arcam fœderis Jeho-
væ, peregrinus æquè, ac indigena, dimidium
ejus è regione montis Gerrizzimorum, al-
te-

terum verò dimidium ejus è regione montis Hebalis: quemadmodum priùs præceperat Moſche, ſervus Jehovæ populo ipſi Jiſraëli:

34 Poſtmodum pronunciavit omnia verba ipſius legis, benedictionem ac maledictionem, prorſus ut ſcriptum *erat* in ipſo libro legis.

35 Nullum fuit verbum ex omnibus, quæ præceperat Moſche, quod non pronunciaverit Jehoſchuah coram tota congregatione Jiſraëlis, & fœminis, & parvulis, peregrino etiam, qui ibat inter eos.

CAP. IX. *Dolus Gibhonitarum.*

Fuítque, quum *iſta* audiviſſent omnes Reges illi, qui erant cis Jardenem, in montanis, & in planitie, & in omnibus portubus maris magni uſque ad *regionem* ſubjectam Libano: Chitthæus, & Emoræus, Cenahanæus, Perizzæus, Chivvæus, & Jebuſæus;

2 Ut congregarent ſe pariter, ad pugnandum contra Jehoſchuham, & contra Jiſraëlem, animo uno.

3 Habitatores autem Gibhonis, quum audiviſſent, quæ fecerat Jehoſchuah Jerichunti, & Hajo;

4 Ipſi quoq; fieri curaverunt aſtutiâ, ut *ſui* abeuntes fingerent ſe legatos veniſſe è *longinquo*: ſumentes enim ſaccos tritos, *impoſuerunt* aſinis ſuis, & utres vini tritos, ruptóſque, & colligatos:

5 Et calceamenta trita, & reſarta pedibus ſuis, ac veſtimenta trita ſibi induta, omníſque panis viatici eorum aruerat, abierat in micas.

6 Sic adeuntes Jehoſchuham in caſtra, Gilgalem, dixerunt ei, & *primoribus* viris Jiſraëlis; è terra longinqua advenimus, nunc ergo pangite nobiſcum fœdus.

7 Dixerunt autem *primores* viri Jiſraëlis Chivvæo, fortaſſis in medio mei habitas, & quomodo pangerem tecum fœdus?

8 Qui dixerunt Jehoſchuhæ, ſervi tui ſumus: dixítque eis Jehoſchuah, qui eſtis? & unde venitis?

9 Tum dixerunt ei, è terra longinqua valde venerunt ſervi tui ad nomen Jehovæ Dei tui: nam audivimus famam ejus, & omnia, quæ fecit in Ægypto:

10 Omnia etiam, quæ fecit duobus Regibus Emoræorum, qui *erant* trans Jardenem, Sichoni regi Cheſchbonis, & Hogo regi Baſchanis, qui *erat* Haſchtharothis.

11 Quapropter edixerunt nobis Seniores noſtri, & omnes habitatores terræ noſtræ, dicendo, ſumite in manu veſtra viaticum ad ipſum iter, & abite obviàm eis; dicetis autem eis, ſervi veſtri ſumus, nunc ergo pangite nobiſcum fœdus.

12 Hic panis noſter *eſt*, calidum in viaticum accepimus illum è domibus noſtris, quo die exivimus, ut veniremus ad vos: nunc autem ecce aruit, & abiit in micas.

13 Et hi ſunt utres vini, quos impleveramus novos, jam ecce, rupti ſunt: ſimiliter hæc veſtimenta noſtra, & calceamenta noſtra detrita ſunt, quia magnum eſt iter hoc valde.

14 Hæc quum accepiſſent viri illi, *primores* ex viatico eorum, & os Jehovæ non conſuluiſſent.

15 Fecit cum eis Jehoſchuah pacem: pepigítque cum eis fœdus, de illis in vita ſervandis: quod juramento promiſerunt eis principes cœtûs.

16 Fuit autem tertio póſt die, quum pepigiſſent cum eis fœdus; ut audirent eos propinquos eſſe ſibi, & in medio ſui eos habitare.

17 Profecti itaque filii Jiſraëlis, venerunt ad civitates eorum tertiò die, *erant* autem civitates eorum Gibhon, & Cephira, & Beerothæ, & Kiriath-Jeharim.

18 Sed non percuſſerunt eos filii Jiſraëlis, eò quòd juramento promiſiſſent eis duces cœtûs per Jehovam Deum Jiſraëlis; quapropter murmuraverunt totus cœtus contra ipſos duces.

19 Dixerunt autem omnes duces toti cœtui, nos juramento promiſimus eis per Jehovam Deum Jiſraëlis; ideo nunc non poſſumus tangere eos.

20 Hoc faciamus eis, ut ſervemus in vita eos; ut non ſit ſuper nos indignatio, propter illud juramentum, quo juravimus eis.

21 Quum ergò dixiſſent eis duces illi, ſinuntor vivere, erunt putatores lignorum, & haurientes aquam pro toto cœtu, quemadmodum dixerunt ipſis duces.

22 Vocavit enim ipſos Jehoſchuah, & alloquutus eſt eos, dicendò, quare decepiſtis nos, dicendo, longinqui ſumus à vobis valde, cùm vos in medio noſtri habitetis?

23 Nunc enim maledicti eſtis; quapropter ne deficiat ex vobis ſervus, & qui putent ligna, ac hauriant aquam pro domo Dei mei.

24 Qui reſpondentes Jehoſchuhæ, dixerunt, quia certò nunciatum fuerat ſervis tuis, id quod præcepit Jehova Deus tuus Moſchi ſervo ſuo, ut daret vobis totam hanc terram, & ut perderet omnes habitatores hujus terræ à facie veſtra: idcirco metuimus valde vitæ noſtræ à vobis, & fecimus rem hanc.

25 Nunc autem; ecce nos in manu tua, ut bonum, & ut rectum *videtur* in oculis tuis facere nobis, fac.

26 Fecit ergo eis ſic, & eripuit eos è manu filiorum Jiſraëlis, ut non occiderent eos.

27 Conſtituítque eos Jehoſchuah die illo putatores lignorum, & haurientes aquam pro cœtu, ídque pro altari Jehovæ uſque in diem hunc, *afferendam* in eum locum, quem electurus eſſet.

CAP. X. *Siſtuntur à Jehoſchuah Sol, & Luna, ad perſequendum quinque Reges.*

Fuit ergò, quum audiviſſet Adoni-Tzedek, Rex Jeruſchalaimorum, cepiſſe Jehoſchuham Hajum, & exitio devoviſſe ipſum; quemadmodum fecerat Jerichunti, & regi ejus, ſic feciſſe Hajo, & regi ejus: præterea pacem feciſſe habitatores Gibhonis cum Jiſraëlitis, & *Jiſraelitas* eſſe in medio ipſorum:

2 Ut timerent valde, eó quòd civitas magna eſſet Gibhon, ſicut una ex civitatibus regis: imò quòd etiam major eſſet Hajo, & omnes cives ejus eſſent ſtrenui.

3 Quapropter miſit Adoni-Tzedek, Rex Jeruſchalaimorum, ad Hohamum Regem Chebronis, & ad Piramum Regem Jarmuthi,

&

ad Japhiham regem Lacischi, & ad Debirum regem Heglonis, qui dicerent:

4 Ascendite ad me, & auxiliamini mihi, ut percutiamus Gibhonem: nam pacem fecit cum Jehoschuah, & cum filiis Jisraëlis.

5 Congregati itaque, ascenderunt quinque reges Emoræorum, rex Jeruschalaimorum, rex Chebronis, rex Jarmuthi, rex Lacischi, rex Heglonis, ipsi cum omnibus copiis suis, & castra ponentes contra Gibhonem, bellum gerebant adversùs eam.

6 Sed miserunt cives Gibhonis ad Jehoschuham in castra Gilgalem, qui dicerent, ne remittas manus tuas à servis tuis: ascende ad nos celeriter, & serva nos, auxilians nobis, nam congregantur contra nos omnes reges Emoræorum, habitantes in montanis.

7 Ascendit itaque Jehoschuah Gilgalem ipse, & totus populus aptus ad bellum cum ipso, & omnes valentes robore:

8 (Dixerat enim Jehova Jehoschuhæ, ne timeto ab eis, nam in manum tuam tradidi eos: non consistet ex eis quisquam in conspectu tuo.)

9 Pervenítque ad illos Jehoschuah repentè: totâ ipsâ nocte ascenderat Gilgale.

10 Et fudit illos Jehova coram Jisraële, qui percussit eos cæde magnâ apud Gibhonem: deinde persequutus eos viâ, quâ ascenditur Bethchoronem, percussit eos Hazekam, & Makkedam usque.

11 Fuit autem, quum fugerent à facie Jisraëlis, ipsis *versantibus* in declivi Bethchoronis, ut dejiceret Jehova in eos lapides magnos è cœlis Hazekam usque, quibus moriebantur: plures fuerunt, qui moriebantur lapidibus illis grandinis, quàm quos occiderunt filii Jisraëlis gladio.

12 Tunc alloquutus est Jehoschuah Jehovam; quo die exposuit Jehova hunc Emoræum filiis Jisraëlis: & dixit ante oculos Jisraëlis; Sol in Gibhone subsiste; & Luna in convalle Ajalonis.

13 Substitit ergo Sol, & Luna stetit, donec vindicata esset gens *Iisraëlitica ab* hostibus suis, nónne hoc scriptum est in libro recti? stabat autem Sol in medio cœlo, neque festinabat ad occasum, quasi diem integrum.

14 Nec fuit similis diei illi ante eum, vel post eum, auscultante Jehovâ voci cujusquam: nam Jehova pugnabat pro Jisraële.

15 Tandem reversus est Jehoschuah, & totus Jisraël cum eo ad castra, Gilgalem.

16 Quum autem fugientes quinque reges illi abscondissent se in quadam spelunca Makkedæ,

17 Nunciatúmque fuisset Jehoschuhæ; dicendo; inventi sunt quinque illi reges, absconditi in quadam spelunca Makkedæ:

18 Dixit Jehoschuah, obvolvite lapides magnos ori illius speluncæ; & præficite ei viros ad custodiendum illos.

19 Vos autem, ne consistite, persequimini hostes vestros, & postremos quosque eorum cædite: ne permittite eos ingredi in civitates suas, quandoquidem tradidit eos Jehova Deus vester in manum vestram.

20 Fuítque, quum absolvissent Jehoschuah, & filii Jisraëlis percutere eos cæde magnâ valde, donec consumerentur; superstites verò, *qui* supererant ex eis, ingressi essent in civitates munitas;

21 Et reverterentur totus populus in castra, ad Jehoschuham Makkedam incolumes: non moverat in filios Jisraëlis *quisquam* in ullum linguam suam.

22 Tum dixit Jehoschuah, aperite os illius speluncæ: & producite ad me quinque reges istos ex ipsa spelunca.

23 Qui facientes sic, produxerunt quinque reges istos ad eum ex ipsa spelunca, regem Jeruschalajimorum, regem Chebronis, regem Jarmuthi, regem Lacischi, regem Heglonis.

24 Deinde fuit, quum produxissent reges istos ad Jehoschuham, ut vocaret Jehoschuah omnes viros Jisraëlis, & ediceret ductoribus virorum militantium, qui venerant cum ipso: appropinquate, imponite pedes vestros cervicibus istorum regum: qui appropinquantes imposuerunt pedes suos cervicibus eorum.

25 Tunc dixit eis Jehoschuah: ne timete, neque consternamini; confirmamini, & fortes estote, nam sic facturus est Jehova omnibus hostibus vestris, quibuscum vos pugnaturi estis.

26 Percussítque eos Jehoschuah postea, & morte affecit eos, suspendens eos è quinque lignis: qui manserunt suspensi è lignis illis usque ad vesperam.

27 Fuit verò tempore occasûs Solis, ut præcipiente Jehoschuah, demitterent eos ex lignis, ac projicerent eos in speluncam illam, ubi abscondebant se: & imposuerunt lapides magnos ori illius speluncæ usque in hunc ipsum diem.

28 Makkedam autem cepit Jehoschuah eodem die, cujus *incolas* percussit acie gladii, & cum rege ejus internecioni devovit ipsos, *id est*, omnem animam, quæ *erat* in illa, non reliquum fecit superstitem: sed fecit rege Makkedæ, quemadmodum fecerat rege Jerichuntis.

29 Deinde progressus Jehoschuah, & totus Jisraël cum eo Makkedâ Libnam: oppugnavit Libnam.

30 Quúmque tradidisset ipsam quoque Jehova in manum Jisraëlis, & regem ejus; percussit eam acie gladii, id est, omnem animum, quæ *erat* in ea, non reliquum fecit in ea superstitem: sed fecit rege ejus, quemadmodum fecerat rege Jerichuntis.

31 Deinde progressus est Jehoschuah, & totus Jisraël cum eo Libnâ Lacischum: & castris positis obsidens eam, oppugnavit eam.

32 Tradidítque Jehova Lacischum in manum Jisraëlis, qui cepit eam, die secundo, & percussit eam acie gladii, *id est*, omnem animam, quæ *erat* in ea, secundùm omnia, quæ fecerat Libnæ.

33 Tunc ascendit Horam, rex Gezeris ad auxiliandum Lacischo: sed percussit eum Jehoschuah, & populum ejus, adeò ut non faceret ei reliquum superstitem.

34 Deinde progressus est Jehoschuah, & totus Jisraël cum eo Lacischo Heglonem: & castris positis obsidentes eam, oppugnaverunt eam.

35 Quam ceperunt eodem die, & percusserunt eam acie gladii, id est, omnem animam, quæ *erat* in ea, eodem die internecio-

ni devovit: secundùm omnia, quæ fecerat Lacischo.

36 Deinde ascendit Jehoschuah, & totus Jisraël cum eo Heglone Chebronem; & oppugnaverunt eam;

37 Quam capientes, percusserunt acie gladii, & regem ejus, & omnes civitates ejus, *id est*, omnem animam, quæ *erat* in unaquaque earum, non reliquum fecit superstitem, secundùm omnia, quæ fecerat Hegloni; internecioni enim devovit eam, *id est*, omnem animam, quæ *erat* in ea.

38 Deinde revertens Jehoschuah, & totus Jisraël cum eo Debirum venit, & oppugnavit eam.

39 Quúmque cepisset eam, & regem ejus, & omnes civitates ejus, percusserunt eos acie gladii, & internecioni devoverunt omnem animam, quæ *erat* in unaquaque earum, non reliquum fecit superstitem: quemadmodum fecerat Chebroni, sic fecit Debiro, & regi ejus, & quemadmodum fecerat Libnæ, & regi ejus.

40 Denique percussit Jehoschuah totam regionem, montanam, & australem, & planam; & decursibus *irriguam*, & omnes reges earum, non reliquum fecit superstitem: sed omnem animam humanam internecioni devovit, quemadmodum præceperat Jehova, Deus Jisraëlis.

41 Sic percussit eos Jehoschuah inde à Kadescho-Barnehæ Hazzam usque: totam etiam terram Goschenis Gibhonem usque.

42 Omnes autem istos reges, & terram eorum cepit Jehoschuah una expeditione: nam Jehova, Deus Jisraëlis, pugnabat pro Jisraële.

43 Tum demum reversus *est* Jehoschuah, & totus Jisraël cum eo ad castra Gilgalem.

CAP. XI. *Bellis imponitur finis, & populus in terram promissam immittitur.*

Fuítque, quum audivisset *ista* Jabin rex Chatzoris, ut mitteret ad Jobabum regem Madonis, & ad regem Schimronis, & ad regem Acschaphi.

2 Ad reges quoque, qui *erant* ab Aquilone *regionis*, in montanis, & in campestribus, in australibus partibus Chinnerothanis, & in planitie, & in tractibus Dori versùs mare.

3 *Ad* Cenahanæum ab Oriente, & Occidente, & Emoræum, & Chitthæum, Perizzæúmque, & Jebusæum in montanis: Chivvæum etiam subjacentem Chermoni, in regione Mitzpæ:

4 Qui prodierunt ipsi, & omnes copiæ eorum cum eis, populus multus, sicut arena, quæ *est* in littore maris, in multitudine; & equi, ac currus multi admodum:

5 Et ex condicto convenerunt omnes reges isti; deinde venientes castra posuerunt simul ad aquas Meromi, ut pugnarent contra Jisraëlem.

6 Dixit autem Jehova Jehoschuhæ: ne time à facie eorum, nam cras hoc eodem tempore traditurus sum omnes illos confossos coram Jisraële: equis eorum suffragines succidito, & currus eorum comburito igni.

7 Venit itaque Jehoschuah, & totus populus militaris cum eo contra illos, ad aquas Meromi repentè; & irruerunt in eos.

8 Quos tradidit Jehova in manum Jisraëlis, ita ut percuterent eos, & persequuti sunt eos usque ad magnam Tzidonem, & usque ad fornaces vitrarias, ac usque ad convallem Mitzpæ versùs orientem: percusserunt autem eos adeò, ut non reliquum facerent eis superstitem.

9 Fecítque Jehoschuah quemadmodum ipsi edixerat Jehova: equis eorum suffragines succidit, & currus eorum combussit igni.

10 Reversus deinde Jehoschuah, tempore illo cepit Chatzorem, cujus regem percussit gladio: Chatzor enim antea erat caput omnium regnorum istorum.

11 Percusserunt autem omnem animam, quæ *erat* in ea, acie gladii internecioni devoventes, non reliqua fuit ulla anima *humana*, Chatzorem vero combussit igni.

12 Similiter omnes civitates regum istorum, & omnes reges earum cepit Jehoschuha, percussítque eos acie gladii, internecioni devovendo eos: quemadmodum præceperat Mosche servus Jehovæ.

13 Verùntamen nullam earum civitatum, quæ manserunt cum aggere suo combussit Jisraël: præter Chatzorem solam; *quam* combussit Jehoschuah.

14 Omnia autem spolia istarum civitatum, & jumenta diripuerunt sibi filii Jisraëlis: tantùm omnes homines percusserunt acie gladii, adeò ut perderent eos, non fecerunt reliquam ullam animam *humanam*.

15 Quemadmodum præceperat Jehova Moschi servo suo, sic præceperat Mosche Jehoschuhæ: & sic fecit Jehoschuah, nihil detraxit ex omnibus, quæ præceperat Jehova Moschi:

16 Cepit ergo Jehoschuah totam regionem istam montanam, & totam australem, & totam terram Goschenis; & planitiem, atque campestria: *id est*, montana Jisraëlis, & planitiem ejus.

17 A monte glabro, quo ascenditur Sehirem, usque Bahal-Gadem in convalle Libani, sub monte Chermonis; quorum omnes reges cepit, & percutiens morti tradidit eos.

18 Diebus multis gessit Jehoschuah contra omnes reges istos bellum.

19 Nulla fuit civitas, quæ pacem fecerit cum filiis Jisraëlis, præter Chivvæos habitatores Gibhonis: omnia ista ceperunt bello.

20 A Jehova enim fuit, quòd obfirmabant cor suum ad occurrendum bello Jisraëli, ut internecioni devoveret illas, nec fieret illis gratia, sed ut perderent eas, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

21 Tempore autem illo veniens Jehoschuah exscidit Hanakæos è montanis, è Chebrone, è Debiro, è Hanabo, & ab omnibus montanis Jehudæ, & ab omnibus montanis Jisraëlis: cum civitatibus illorum internecioni devovit eos Jehoschuah.

22 Nullus Hanakæorum reliquus factus est, in terra filiorum Jisraëlis: tantùm Hazzæ, Gathi, & Aschdodi superfuerunt.

23 Sic cepit Jehoschuah totam illam terram, quemadmodum edixerat Jehova Moschi, dedítque eam Jehoschuah in possessionem Jisraëlitis, secundùm partitiones eorum, per tribus eorum: quum terra quieta fuit à bello.

CAP.12.

CAP. XII. *Reges 33 victi, à Mosche duo, à Iehoschuah reliqui.*

Hi autem *sunt* reges istius terræ, quos percusserunt filii Jisraëlis, & hæreditario jure possederunt terram eorum, trans Jardenem ad ortum Solis: à flumine Arnonis, usque ad montem Chermonis, & omnia campestria ad orientem.

2 Sichon rex Emoræorum habitans Cheschbone: qui dominabatur ab Harohere, quod *est* ad ripam fluminis Arnonis, & interamni ipsius fluminis, ac dimidio Gilhadis, usque ad Jabbokum torrentem, terminum Hammonitarum:

3 Et à campestribus usque ad mare Cinnereth ab oriente, & usque ad mare campestrium, mare salsum ad orientem, *ubi est* via Beth-jeschimothas: & ab austro sub ipsis decursibus collis.

4 Et conterminus Hog rex Baschanis, è reliquis Raphaæorum: qui habitaverant Haschtharothis Edrehi:

5 Dominabatúrque in monte Chermonis, & Salcæ, & in toto Baschane, usque ad terminum Geschuræorum, & Mahachathæorum; & *in* dimidio Gilhadis, contermino Sichoni regi Cheschbonis.

6 Hos Mosche servus Jehovæ, & filii Jisraëlis percusserunt, dedítque illam Mosche servus Jehovæ hæreditariam possessionem Reübeniticæ, & Gaditicæ, ac dimidiæ tribui Menaschiticæ.

7 Hi verò *sunt* reges istius terræ, quos percussit Jehoschuah cum filiis Jisraëlis cis Jardenem ad occidentem, à Bahalgade in convalle Libani usque ad montem glabrum, quà adscenditur Sehirem: dedítque eam Jehoschuah tribubus Jisraëlis hæreditariam possessionem, secundùm partitiones eorum:

8 In montanis, ac in planitie, & in campestribus, & in decursibus, & in deserto, ac in australi plaga: *terram* Chitthæi, Emoræi, & Cenahanæi, Perizzæi, Chivvæi, & Jebusæi.

9 Rex Jerichuntis unus: rex Haji, quæ à latere *erat* Beth-Elis, unus.

10 Rex Jeruschalajimorum unus: rex Chebronis unus.

11 Rex Jarmuthi unus: rex Lacischi unus.

12 Rex Heglonis unus: rex Gezeris unus.

13 Rex Debiri unus: rex Gederis unus.

14 Rex Chormæ unus: rex Haradi unus.

15 Rex Libnæ unus: rex Hadullami unus.

16 Rex Makkedæ unus: rex Beth-Elis unus.

17 Rex Thappuachi unus: rex Chepheris unus.

18 Rex Apheki unus: rex in Scharone unus.

19 Rex Madonis unus: rex Chatzoris unus.

20 Rex Schimronis Meronis unus: rex Acschaphi unus.

21 Rex Thahanachi unus: rex Megiddunis unus.

22 Rex Kedeschi unus: rex Joknehami cum Carmelo unus.

23 Rex Dori cum tractu Dori unus: rex gentium ad Gilgalem unus.

24 Rex Thirtzæ unus: omnes reges triginta unus.

CAP. XIII. *Sors Reubenis, Gadis, & dimidiæ tribûs Menaschis.*

Jehoschuah autem, quum senex esset, & vergens ætate; dixit Jehova ei: tu senuisti, vergens ætate es, & terra relinquitur multa admodum, possidenda jure hæreditario.

2 Hæc terra *est*, quæ relinquitur; omnes limites Pelischthæorum, & tota Geschuræa.

3 A Schichore, qui *est* ante Ægyptum, usque ad terminum Hekronis versùs Aquilonem, Cenahanæis accensetur: *regio* quinque satrapiarum Pelischthæorum, Hazzathææ, & Aschdodææ, & Eschkeloniticæ, Gatthææ, & Hekroniticæ, & quæ Havvæorum *est*.

4 Ab Austro tota terra Cenahanæi, & Magora, quod *est* Tzidoniorum Aphekum usque, usque ad terminum Emoræi.

5 Terra etiam Giblææ, & totus Libanus ad ortum Solis, à Bahal-Gade sub monte Chermonis, usque ad ingressum Chamathæ.

6 Omnes habitatores illius montis à Libano, usque ad fornaces vitrarias, omnes Tzidonios ego expellam à conspectu filiorum Jisraëlis: tantùm fac, ut *sortitione* accidat Jisraëli in possessionem, quemadmodum præcepi tibi.

7 Nunc itaque divide terram istam, in possessionem novem his tribubus, & dimidiæ tribui Menaschiticæ.

8 Cùm *altera dimidia* ejus Reübenitica, & Gaditica acceperunt possessionem suam; quam dederat eis Mosche trans Jardenem ad Orientem; quemadmodum dedit eis Mosche servus Jehovæ.

9 Ab Harohere, quod *est* ad ripam fluminis Arnonis, & civitate, quæ *est* interamnis, tum totam planitiem Medebæ Dibonem usque;

10 *Id est*, omnes civitates Sichonis regis Emoræi, qui regnabat Cheschbone, usque ad terminum Hammonitarum.

11 Tum Gilhadem, & terminum Geschuræum, & Mahachathæum: totúmque montem Chermonem, ac totum Baschanem, Salcam usque.

12 Totum regnum Hogi in Baschane, qui regnabat Haschtharothis, & Edrehi: hic residuus erat è reliquiis Raphaæorum, quum percussit eos Mosche, & expulit eos:

13 Quamvis non expulerint filii Jisraëlis Geschuræum, & Mahacathæum, sed inhabitet Geschuræus, & Mahacathæus in medio Jisraëlitarum, usque in diem hunc.

14 *Tantùm* tribui Leviticæ non dedit possessionem: igni consumenda Jehovæ Dei Jisraëlis sunt possessio ejus, quemadmodum dixit ei.

15 Dederat autem Mosche tribui filiorum Reübenis, per familias eorum *in possessionem*.

16 Fuitq; eis terminus ab Harohere, quod *est* ad ripam fluminis Arnonis, tum civitas, quæ *est* interamnis, tum tota planities usque Medebam.

17 Cheschbonem cum omnibus civitatibus ejus, quæ *sunt* in illa planitie. Dibonem, & Bamoth-Bahalem, & Beth-bahal-mehonem;

18 Item Jahatzam, & Kedemothas, & Mephahatham:

19 Item Kirjathajima, & Sibmam, & Tzereth-Schacharam in montanis illius convallis.

20 Item Beth-Pehorem, & Aschdothas Pisgæ, & Beth-Jeschimothas:

21 Denique omnes civitates illius planitiei, & totum regnum Sichonis regis Emoræorum, qui regnârat Cheschbone, quum percussisset Mosche eum, & principes Midjanitarum Evin, & Rekemum, & Tzurem, & Churem, & Rebahum, Toparchas Sichonis, inhabitantes eam terram:

22 Bilhamum quoque filium Pehoris divinum, occidissent filii Jisraëlis gladio ad cæsas copias eorum.

23 Fuítque terminus filiorum Reübenis; Jarden cum termino *ejus*: hæc *est* possessio filiorum Reübenis, per familias eorum, civitates cum villis earum.

24 Item dederat Mosche tribui Gadis, pro filiis Gadis, per familias eorum *in possessionem*.

25 Fuítque illis terminus Jahzer cum omnibus civitatibus Gilhadis, & dimidia terra Hammonitarum, Haroherem usque, quæ *est* ante conspectum Rabbæ.

26 Item à Cheschbone usque Ramatham Mitzpæ, & Betonimos, & à Machanajimis usque ad terminum Debiri.

27 In convalle autem Beth-Haramum, & Beth-Nimram, & Succothas, & Aquilonalem tractum residuum regni Sichonis, regis Cheschbonis, Jardenem cum termino *ejus* usque ad extremitatem maris Cinnerethæ, trans Jardenem ad orientem.

28 Hæc *est* possessio filiorum Gadis, per familias eorum, civitates cum villis earum.

29 Denique dederat Mosche dimidiæ tribui Menaschis *in possessionem*, fuítque dimidiæ tribus filiorum Menaschis, per familias eorum:

30 Fuit, *inquam*, terminus eorum à Machanajimis totus Baschan, totum regnum Hogi regis Baschanis, & omnes villæ Jairis, quæ *erant* in Baschane, sexaginta civitates.

31 Item dimidium Gilhadis cum Haschtharothis, & Edrehi civitatibus regni Hogi in Baschane: *fuit* filiorum Maciris, filii Menaschis, pro dimidia parte filiorum Maciris, per familias eorum.

32 Ista *sunt*, quæ possidenda tradiderat Mosche in campestribus Moabitarum: trans Jardenem *è regione* Jerichuntis, orientem versùs:

33 Tribui autem Leviticæ non dederat Mosche possessionem: Jehova Deus Jisraëlis est possessio eorum, quemadmodum dixit eis.

CAP. XIV. *Sors Calebi.*

ISta verò *sunt*, quæ possidenda acceperunt filii Jisraëlis in terra Cenahanis: & quæ possidenda tradiderunt Elhazar Sacerdos, & Jehoschuah filius Nunis, ac primores paternarum familiarum, per singulas tribus filiis Jisraëlis.

2 Sortitione possessionis suæ (quemadmodum præceperat Jehova per Moschen) novem tribubus, & dimidiæ tribui;

3 Quum dedisset Mosche possessionem duabus illis tribubus, & dimidiæ tribui trans Jardenem: Levitis autem non dedisset possessionem inter eos.

4 Erant enim filiorum Josephi duæ tribus, Menasche, & Ephrajim; Levitis verò non dederunt partem in ipsa terra, sed civitates ad habitandum, & suburbana prædia earum, pro pecoribus eorum, & pro facultatibus eorum.

5 Quemadmodum præceperat Jehova Moschi, sic fecerunt filii Jisraëlis, & partiti sunt terram.

6 Accedentibus autem filiis Jehudæ ad Jehoschuham Gilgalem, dixerat ei Caleb, filius Jephunnæ Kenizzæus: tu novisti verbum, quod edixit Jehova Moschi, viro illi Dei, mei causâ, & tui causâ Kadeschi-Barnehæ:

7 Quadraginta annos natum fuisse me, quum mitteret Mosche servus Jehovæ me Kadescho-Barnehæ ad explorandum hanc terram; & retulisse ei responsum, quemadmodum *erat* in animo meo:

8 Fratres quidem meos, qui ascenderant mecum, liquefecisse animum populi: me verò plene sequutum esse Jehovam Deum meum:

9 Ideóque juràsse Moschen die illo, dicendo; *mentiar*, nisi terra illa, per quam incessit pes tuus, tibi cedat in possessionem, filiísque tuis usque in seculum: eò quòd plenè sequutus es Jehovam Deum meum.

10 Nunc autem, ecce, vivum conservavit Jehova me, quemadmodum dixerat, jam quadragesimus quintus annus est, ex quo edixit Jehova edictum hoc Moschi, quum rediret Jisraël in desertum: nunc ergo, ecce, ego hodie natus sum octoginta quinque annos;

11 Adhuc hodie robustus sum, ut quo die misit me Mosche, ut vires meæ tunc *fuerunt*, sic etiam vires meæ nunc *sunt*, ad bellum, & ad procedendum, atque veniendum.

12 Quapropter nunc, da mihi montem istum, id quod edixerat Jehova die illo, quod tu audivisti illo die, Hanakæos esse ibi, & civitates esse maximas, & munitissimas, fortassis Jehova *erit* mecum, ut expellam eos, quemadmodum prædixit Jehova.

13 Benedixit ergo ei Jehoschuah, dedítque Chebronem Calebo, filio Jephunnæ in possessionem.

14 Idcirco cessit Chebron Calebo, filio Jephunnæ Kenizzæi in possessionem, usque in diem hunc: propterea quòd plenè sequutus esset Jehovam Deum Jisraëlis.

15 Nomen autem Chebronis antea fuerat urbs Arbahi, is homo ille maximus inter Hanakæos fuit: tum terra quieta fuit à bello.

CAP. XV. *Sors tribûs filiorum Iehudæ, & civitates à Calebo filiæ Hascæ datæ.*

FUit autem sors pro tribu filiorum Jehudæ, per familias eorum *ista*: ad terminum Edomæorum, desertum Tzinis meridiem versùs *erat* extremitas australis *ab occidente*.

2 Fuítque eis terminus *ab oriente* meridianus, extremitas maris salsi, ab eo sinu, qui spectat meridiem versùs.

3 Unde procedens *in tractum*, secundùm me-

meridiem ad ascensum Hakrabbimorum, pertransit Tzinem, ascenditque à meridie Kadeschum-Barnehæ: ac transiens Chetzrone, ascendit Adarem, & divertit Karkahum.

4 Inde transiens Hatzmonem, procedit ad vallem Ægypti, cujus termini exitus sunt in mare: hic esto vobis terminus meridianus.

5 Terminus autem *meridianus* orientem versùs, *est* mare ipsum salsum, usque ad extremitatem Jardenis: terminus verò ad latus Aquilonare, à sinu istius maris, pars Jardenis.

6 Unde ascendens hic terminus Beth-Choglam, transit ab Aquilone Beth-Harabæ; deinde ascendit idem terminus ad lapidem Bohanis Reubenitæ.

7 Unde ascendit idem terminus Debirum à convalle Hacoris; & Aquilonem versùs spectat Gilgalem; qui *est* è regione ascensûs Adummimorum, qui ipsi valli à meridie *situs est*: tum transit terminus ipse ad aquas Hen-Schemeschi; suntque progressus ejus ad fontem Rogelis.

8 Inde ascendit idem terminus, per vallem filiorum Hinnomi, ad latus *urbis* Jebusæorum à meridie, ipsa est Jeruschalaima: unde adscendit idem terminus, ad verticem montis, qui *est* in conspectu vallis Hinnomi, versùs occidentem, qui*que est* in extremitate convallis Raphaæorum versùs Aquilonem.

9 Post definit terminum istum mons à vertice *suo* ad fontem aquarum Nephthoachi, & procedit ad civitates montis Hephronis: definit etiam terminum istum Bahala, *ista* est Kirjath-Jeharim.

10 Deinde divertens terminus ipse à Bahala occidentem versùs, ad montem Sehiris, transit ad latus montis Jeharimorum ab Aquilone, hoc *jam est* Cesalon: tum descendens Beth-Schemeschum transit Thimnam.

11 Postea procedit iste terminus ad latus Hekronis Aquilonem versùs, & definit ipsum terminum ad Schicceronem, & transiens montem Bahale procedit Jabneelem; & sunt exitus illius termini in mare.

12 Denique terminus occidentalis *est*, quod *est* ad mare magnum, & terminum *ipsius*: hic *est* terminus filiorum Jehudæ circumquaque, per familias eorum.

13 Calebo autem, filio Jephunnæ dederat partem Jehoschuah inter filios Jehudæ ex præstituto Jehovæ sibi *indicto*, urbem Arbahi, *qui fuit* pater Hanakitarum, ea *est* Chebron.

14 Expuleràtque inde Caleb tres Hanakitas, Scheschajum, & Achimanem, & Thalmajum, Hanakitas.

15 Postea ascendens inde ad habitatores Debiri (nomen autem Debiri antea *fuerat* urbs Sephiri.)

16 Dixerat Caleb, qui percusserit urbem Sephiri, & ceperit eam, vicissim dabo ei Hacsam filiam meam in uxorem.

17 Quùmque cepisset eam Hothniel, filius Kenazi agnatus Calebi; dedit ei Hacsam filiam suam in uxorem.

18 Fuitque dum conventura esset; ut *ea* persuaderet illi de petendo à patre suo agro, desiliitque de asino: cui dixit Caleb, quid tibi *est*?

19 Tum dixit illa, da mihi munus, quandoquidem terram siccam dedisti mihi, des mihi quoque scaturigines aquarum: dedit itaque ei scaturigines superiores, & scaturigines inferiores.

20 Hæc *est* possessio tribûs, filiorum Jehudæ, per familias eorum.

21 Suntque civitates istæ, extremitatis *pertinentis* ad tribum filiorum Jehudæ, conterminæ Edomæis, ad meridiem: Kabtzeel, & Heder, & Jagur:

22 Et Kina, & Dimona, & Hadhada.

23 Et Kedesch, & Chatzor, & Jithnan.

24 Ziph, & Telem, & Behalothæ.

25 Et Chatzor, Chadattha, & Kerijothæ (Chetzron, ea *est* Chatzor.)

26 Amam, & Schemah, & Molada.

27 Et Chatzar-Gadda, & Cheschmon, & Beth-Pelet.

28 Et Chatzar-Schuhal, & Beer-Schebah, & Bitzjothja.

29 Bahala, & Hijima, & Hetzem.

30 Et Eltholad, & Cesil, & Chorma.

31 Et Tziklag, & Madmanna: & Sansanna.

32 Et Lebaothæ, & Schilchima, & Hajin, & Rimmon: omnes civitates viginti novem, & villæ earum.

33 In humili loco, Eschthaol, & Tzorha, & Aschua.

34 Et Zanoach, & Hen-Gannima, Thappuach, & Henam.

35 Jarmuth, & Hadullam, Soco, & Hazeka.

36 Et Schaharajima, & Hadithajima, & Gedera, sive Gederothajima: civitates quatuordecim, & villæ earum.

37 Tzenam, & Chadascha, & Migdal-Gadis.

38 Et Dilhan, & Mitzpe, & Jokteel.

39 Lacisch, & Botzkath, & Heglon.

40 Et Cabbon, & Lachmas, & Cithlisch.

41 Et Gederothæ, Beth-Dagon, & Nahama, & Makkeda, civitates sexdecim, & villæ earum.

42 Libna, & Hether, & Haschan:

43 Et Jiphthach, & Aschna, & Netzib.

44 Et Kehila, & Aczib, & Marescha: civitates novem, & villæ earum.

45 Hekron cum pagis ejus, & villis ejus.

46 Ab Hekrone usque ad mare, omnes *civitates*, quæ sunt juxta Aschdodum, & villæ earum.

47 Aschdod, pagi ejus, & villæ ejus, Hazza, pagi ejus, & villæ ejus, usque ad vallem Ægypti, & mare magnum, ac terminus *ejus*.

48 In montanis autem Schamir, & Jatthir, & Soco.

49 Et Danna, & urbs Sannæ, ea *est* Debir.

50 Et Hanab, & Eschthemo, & Hanimæ.

51 Et Goschen, & Cholon, & Gillo: civitates undecim, & villæ earum

52 Arab, & Duma, & Eschehan.

53 Et Janum, & Beth-thappuach, & Apheka.

54 Et Chumta, & urbs Arbahi, ea *est* Chebron, & Tzihor, civitates novem, & villæ earum.

55 Mahon, Carmel, & Ziph, & Juta.

56 Et Jizrehel, & Jokdeham, & Zanoach.

57 Kajin, Gibha, & Thimna: civitates decem, & villæ earum.

58 Chalchul, Beth-Tzur, & Gedor.

59 Et Maharath, & Beth-Hanothæ, & Elthekon: civitates sex, & villæ earum.

60 Kirjath-Bahal, ea *est* Kirjath-Jeharima, & Rabba: civitates duæ, & villæ earum.
61 In deserto, Beth-Harabæ, Middin, & Secaca.
62 Et Nibschan, & civitates salis, & Hen-Gedi: civitates sex, & villæ earum.
63 Jebusæos autem inhabitantes Jeruschalajima, non potuerunt filii Jehudæ expellere: sed habitabat Jebusæus cum filiis Jehudæ Jeruschalajimis usque in diem hunc.

CAP. XVI. *Sors filiorum Ephrajimi, inter quos Cenahanæus tributarius.*

DEinde prodiit sors pro filiis Josephi, à Jardene, è *regione* Jerichuntis, inde ab aquis Jerichuntis ad orientem: desertum illud, quod ascendit Jerichunte, per montana Beth-Elem.
2 Inde progreditur Beth-Ele Luzum: & transit ad terminum Arcæi-Hatarothæs.
3 Postea descendit occidentem versus, per terminum Japhletæi usque ad terminum Beth-Choronis inferioris, & Gezerum usque; suntque exitus ejus in mare.
4 Itaque possessionem acceperunt filii Josephi, Menasche, & Ephrajim.
5 Fuit autem terminus filiorum Ephrajimi per familias eorum, fuit, *inquam*, terminus possessionis eorum orientem versùs, Hatarothæ-Adaris, Beth-Choronem superiorem usque.
6 Et procedit terminus iste occidentem versùs Michmethatam ab Aquilone, tum divertit terminus orientem versùs Thaanatham-Schiluntis; quam pertransit ab oriente ad Janoachum.
7 Tum descendit à Janoacho Hatarothas, & Naharam; & incurrens in Jerichuntem exit ad Jardenem.
8 A Thappuacho procedit terminus versùs occidentem, ad flumen Canæ, suntque exitus ejus in ipsum mare: hæc *est* possessio tribus filiorum Ephrajimi, per familias eorum.
9 Hæ autem civitates limitares *fuerunt* pro filiis Ephrajimi, inter possessionem Menaschitarum; omnes civitates cum villis earum.
10 Sed non expulerunt Cenahanæum, qui habitabat Gezere: quapropter habitavit Cenahanæus inter Ephrajimitas usque in diem istum, fuitque tributo serviens.

CAP. XVII. *Sortes dimidiæ tribûs Menaschis, & filiarum Tzeloph'hadi.*

FUit verò sors tribui Menaschis, quia ipse primogenitus erat Josephi: Maciri quidem primogenito Menaschis, principi Gilhaditidis, eo quòd ipse *erat* vir bellicosus, ideo fuit ejus Gilhaditis, & Baschan.
2 Filiis verò Menaschis reliquis fuit *sors* per familias suas, filiis Abihezeris, & filiis Cheleki, & filiis Asrielis, & filiis Schecemi, & filiis Chepheris, & filiis Schemidahi: *nam* hi *sunt* filii Menaschis, filii Josephi, mares per familias suas.
3 Tzelophchado autem filio Chepheris, filii Gilhadis, filii Maciris, filii Menaschis, non fuerant filii, sed filiæ: atque hæc *sunt* nomina filiarum ejus, Machla, & Noha-Chogla, Milca, & Thirtza.
4 Quæ accesserunt coram Elhazare Sacerdote, & coram Jehoschuah filio Nunis, & coram principibus, dicendo: Jehova præcepit Moschi dari nobis possessionem inter fratres nostros: quapropter dedit eis *Jehoschuah* ad præstitutum Jehovæ possessionem inter fratres patris earum.
5 Acciderunt igitur partes Menaschis decem: præter terram Gilhaditicam, & Baschanem, quæ *sunt* trans Jardenem.
6 Nam filiæ Menaschis *illæ* possederunt possessionem inter filios ejus: terra autem Gilhaditica fuit filiorum Menaschis reliquorum.
7 Fuit verò terminus Menaschis versùs Ascherem Micmethatha, quæ est in conspectu Schecemi: proceditque terminus dexteram versùs, ad habitatores Hen-Thappuachi.
8 Menaschis *quidem est* regio Thappuachi: sed Thappuach in termino Menaschis, *est* filiorum Ephrajimi.
9 Unde descendit terminus ad flumen Kanæ, ad meridiem ipsius fluminis, civitates istæ Ephrajimi *sunt*, inter civitates Menaschis: terminus autem Menaschis *est* ab Aquilone ipsius fluminis, suntque exitus ejus in mare.
10 Quæ ad Austrum, Ephrajimi *sunt*, ad Aquilonem verò Menaschis, estque mare terminus ejus: & in Ascherem incidunt ab Aquilone, in Jissascarem verò ab oriente.
11 Est enim Menaschis in Jissascare, & in Aschere, Beth-Schean cum pagis ejus, & Jibleham cum pagis ejus, & habitatores Dori cum pagis ejus, & habitatores Hen-dori cum pagis ejus, & habitatores Thahanaci cum pagis ejus, & habitatores Megidduntis cum pagis ejus: tres illi tractus.
12 Sed non potuerunt filii Menaschis expellere à civitatibus istis *Cenahanæum*; nam voluit habitare Cenahanæus in terra ista.
13 Fuit quidem, quum fortes evasissent filii Jisraelis, ut redderent Cenahanæum tributarium: sed omnino non expulerunt eum.
14 Quapropter alloquuti sunt filii Josephi Jehoschuham, dicendo: quare dedisti mihi *in* possessionem sortem unicam, & partem unicam, cùm ego sim populus multus, adeò ut hucusque benedixerit mihi Jehova?
15 Sed dixit eis Jehoschuah; quandoquidem populus multus es, ascende in istam sylvam, & præcide tibi illic, & in terram Perizzæi, & Raphaæorum: siquidem angustus est tibi mons Ephraimi.
16 Dixerunt autem filii Josephi; non esset satis nobis iste mons, præterea currus ferrati sunt apud omnes Cenahanæos, qui habitant in terra convallis illius, apud eos, qui sunt Beth-Scheane, & in pagis ejus, & apud eos, qui sunt in convalle Jizrehelis.
17 Rursus alloquutus est Jehoschuah domum Josephi, Ephrajimum, & Menaschen, dicendo: populus multus es, & robur magnum est tibi, ne sit tibi sors unica.
18 Quia mons tuus est, si sylva est, at præcidito eam, ut sint tui exitus ejus: nam expelles Cenahanæum, quamvis currus ferrati sint ei, quamvis robustus sit.

CAP. XVIII. *Comitia in Schilo: tabula geo-*

geographice terræ Cenahan: Sors Binjaminis, in qua Jeruschalajima.

CONgregati autem sunt totus cœtus filiorum Jisraëlis Schiluntem, collocaveruntque ibi tentorium conventus: postquam terra domita fuit coram eis.
2 Quúmque reliquæ essent in filiis Jisraëlis, quarum possessionem non divisérant septem tribus:
3 Dixit Jehoschuah filiis Jisraëlis; quousque vos remissè agetis, quò minùs progrediamini ad hæreditario jure possidendum terram, quam dedit vobis Jehova, Deus majorum vestrorum?
4 Date ex vobis ternos viros ex quaque tribu, ut mittam eos, & surgentes obambulent terram, ac describant eam secundùm possessionem suam, deinde redeant ad me.
5 Sic partientur eam sibi in septem partes: Jehuda manebit in termino suo ab austro, & domus Josephi manebunt in termino suo ab Aquilone.
6 Vos autem, quum descripseritis terram septem partibus, adferetis ad me huc: ut jaciam pro tribubus vestris sortem, hîc coram Jehova Deo nostro.
7 Nam non *est* pars Levitis inter vos, quia ministerium Jehovæ *est* possessio ejus: Gad verò, & Reuben, ac dimidia tribus Menaschis, acceperunt possessionem suam trans Jardenem ab oriente, quam dedit eis Mosche servus Jehovæ.
8 Surrexerunt itaque viri illi, ut abirent: præcepítque Jehoschuah abituris, ut describerent ipsam terram, dicendo; ite & obambulate illam terram, ac describite eam, deinde revertimini ad me, ut hîc jaciam pro tribubus vestris sortem coram Jehova Schilunte.
9 Abeuntésque viri isti, transiverunt per ipsam terram, & descripserunt eam oppidatim in septem partes in libro: deinde venerunt ad Jehoschuham in castra Schiluntem.
10 Jecítque pro tribubus illorum Jehoschuah sortem Schilunte coram Jehova: sic partitus est ibi Jehoschuah terram istam filiis Jisraëlis, secundùm partitiones illorum.
11 Eduxit enim sortem tribus filiorum Binjaminis per familias eorum: & prodiit terminus sortis illorum inter filios Jehudæ, & filios Josephi.
12 Fuit autem illis terminus in angulo versùs Aquilonem à Jardene: & ascendit terminus ipse ad latus Jerichuntis ab Aquilone, deinde ascendit per montem occidentem versùs, suntque exitus ejus in desertum Beth-Avenis.
13 Unde transit terminus Luzum, ad latus Luzi versùs meridiem, illa est Beth-El: postea descendit terminus Hatarothas-Adaris, secundùm montem, qui *est* ab Austro Beth-Choroni inferiori.
14 Unde definiens terminus ille, divertit in angulo occidentali meridiem versùs, à monte, qui *est* in conspectu Beth-Choronis ad meridiem: & sunt exitus ejus ad Kirjath-Bahalem, (ea *est* Kirjath-Jeharima) civitatem filiorum Jehudæ: hoc *est* latus occidentale.
15 Latus autem versùs meridiem ab extremitate Kirjath-Jeharimorum: hoc exiens à termino occidentali progreditur ad fontem aquarum Nephthoachi.
16 Tum descendit idem terminus ad extremitatem montis, qui *est* in conspectu vallis filii Hinnomi, quíque *est* in convalle Raphaæorum, in aquilonali parte *ejus*: descendítque *per* vallem Hinnomi, ad latus Jebusæi meridiem versùs, descendit, *inquam*, ad fontem Rogelis.
17 Et definiens versùs Aquilonem procedit Hen-Schemeschum, inde procedit Gelilothas, quæ *sunt* è regione ascensûs Adummimorum: ac descendit *ad* lapidem Bohanis Reubenitæ.
18 Inde transiens ad latus, *quod est* è regione Harabæ aquilonem versùs, descendit Harabam.
19 Postea transit terminus ad latus Beth-Choglæ versùs Aquilonem, súntque exitus ipsius termini in sinum maris salsi Aquilonarem, in extremitatem Jardenis meridianam: hic *est* terminus meridianus.
20 Denique Jarden terminat ipsum in latere orientem versùs: hæc *est* possessio filiorum Binjaminis, per terminos ejus circumquaque, pro familiis eorum.
21 Sunt autem civitates pro tribu filiorum Binjaminis, per familias eorum; Jericho, & Beth-Chogla, & Hemek-Ketzitz.
22 Item Beth-Haraba, & Tzemarajima, & Beth-El.
23 Et Havvim, & Para, & Hophra.
24 Item Cephar-Hammonai, & Hophni, & Gebah, civitates duodecim, & villæ earum.
25 Gibhon, & Rama, & Beerothæ.
26 Et Mitzpe, & Cephira, & Moza.
27 Et Rekem, & Jirpeel, ac Tharala.
28 Et Tzelah Eleph, & Jebusæi *civitas*, (ea *est* Jeruschalajima,) Gibhath, *&* Kirjath, civitates quatuordecim, & villæ earum: hæc *est* possessio filiorum Binjaminis per familias eorum.

CAP. XIX. *Sors Schimhonis, Zebulunis, Jissascaris, Ascheris, Naphthali, & Danis; Item hæreditas Jehoschuhæ.*

DEinde prodiit sors secunda Schimhoni, pro tribu Schimhonitarum, per familias eorum: fuítque possessio eorum intra possessionem filiorum Jehudæ.
2 Fuit enim eis in possessione illorum, Beer-Schebah, & Schebah, & Molada.
3 Item Chatzar-Schuhal, & Bala, & Hetzem.
4 Et Eltholad, & Bethul, & Chorma.
5 Et Tziklag, & Beth-Marcabothæ, & Chatzar-Susah.
6 Et Beth-Lebaothæ, & Scharuchen: civitates tredecim, & villæ earum.
7 Hajin, Rimmon; & Hether, & Hascheres civitates quatuor, & villæ earum:
8 Omnésque villæ, quæ *erant* circa civitates istas, usque ad Bahalath-Beerem, *sive* Ramatham meridianam: hæc *est* possessio tribus filiorum Schimhonis, *per* familias suas.
9 Ex portione filiorum Jehudæ, *est* possessio filiorum Schimhonis: quia fuit major pars filiorum Jehudæ, quàm eis conveniret, ideo possessionem acceperunt filii Schimhonis

fionis intra possessionem eorum.

10 Postea ascendit sors tertia, pro filiis Zebulunis, per familias eorum: estque terminus possessionis eorum Saridum usque.

11 Unde ascendit terminus eorum secundùm mare, etiam Malhalam, & incurrit Dabbeschetham: postea incurrit etiam in torrentem, qui est in conspectu Joknehami.

12 Convertitur autem Sarido antrorsum, versùs ortum Solis, ad terminum Cissoth-Thaboris; & procedit Dabratham, ac ascendit Japhiham:

13 Indeque transit antrorsum, orientem versùs Gittan-Chepheris, *aliàs* Hittam-Katzinis: proceditque Rimmonem-Methoarum, *aliàs* Nehan.

14 Unde divertit terminus ille aquilonem versùs, Channathonem: suntque exitus ejus *in* vallem Jiphthach-Elis.

15 Cum Kattatha, & Nahalale, & Schimrone, & Jidala, & Beth-Lechemo: civitates sunt duodecim, & villæ earum.

16 Hæc est possessio filiorum Zebulunis, per familias eorum, hæ civitates, & villæ earum.

17 Jissascari prodiit sors quarta, pro filiis Jissascaris, per familias eorum.

18 Estque terminus eorum: ad Jizrehelem, & Cesullothas, & Schunem.

19 Et Capharajima, & Schijon, & Anacharatha:

20 Præterea Rabbith, & Kischjon, & Ebetz.

21 Et Remeth, & Hen-Gannim, & Hen-Chadda, & Beth-Patzetz.

22 Unde incurrit terminus in Thaborem, & Schachatzima, & Beth-Schemeschum, suntque exitus termini eorum *in* Jardenem, civitates sexdecim, & villæ earum.

23 Hæc *est* possessio tribus filiorum Jissascaris, per familias eorum: hæ civitates, & villæ earum.

24 Tum prodiit sors quinta pro tribu filiorum Ascheris, per familias eorum:

25 Estque terminus eorum, Chelkath & Chali, & Bethen, & Acschaph:

26 Et Alammelec, & Hamhad, & Mischal: incurritque in Carmelum in occidente, & in Schichorem *ad* Libnatham.

27 Inde convertitur versùs orientem Solis Beth-Dagonem; & incurrit in Zebulunem, & *in* vallem Jiphtach-Elis, ad Aquilonem, Beth-Hemeki, & Nehielis: proceditque ad Cabulem sinistrorsum.

28 Item Hebron, & Rechob, & Chammon, & Kana, usque ad Tzidonem magnam,

29 Unde convertitur terminus Ramam, usque ad civitatem munitam Tzor: convertitur quoque terminus Chosam, suntque exitus ejus in mare à tractu ad Aczibum *pertinente*.

30 Præterea Humma, & Aphek, & Rechob; civitates viginti duæ, & villæ earum.

31 Hæc *est* possessio tribus filiorum Ascheris, per familias eorum: civitates istæ, & villæ earum.

32 Filiis Naphthali prodiit sors sexta: pro filiis Naphthali, per familias eorum:

33 Estque termini eorum à Chelepo, *&* à querceto in Tzahanannimis, & ab Adamæi fossa, & Jabneele, Lakkumum usque: suntque exitus ejus *in* Jardenem.

34 Unde convertitur terminus versùs occidentem Aznothas-Thaboris; & procedit inde Chukkokum versùs: incurritque in Zebulunem à meridie; in Ascherem verò incurrit ab occidente, & in Jehudam *ad* Jardenem ab ortu Solis.

35 Urbes autem munitæ, *sunt* Tziddim-Tzer, & Chammath, Rakkath, & Cinnereth,

36 Et Adama, & Rama, & Chatzor.

37 Et Kedesch, & Edrehi, & Hen-Chatzor.

38 Et Jireon, & Migdal-El, Chorem, & Beth-Hanath, ac Beth-Schemesch: civitates novendecim, & villæ earum.

39 Ista *est* possessio tribus filiorum Naphthali, per familias eorum: hæ civitates & villæ earum.

40 Pro tribu filiorum Danis, per familias eorum, prodiit sors septima.

41 Estque terminus possessionis eorum; Tzorha, & Eschthaol, & Hir-Schemesch.

42 Et Schana-Jabbin, & Ajalon, & Jithla.

43 Et Elon, & Thimnatha, & Hekron.

44 Et Eltheke, & Gibbethon, & Bahalath.

45 Et Jehud, & Bene-Berak, & Gath-Rimmon.

46 Et Me-Jarkon, & Rakkon; cum termino *suo* è regione Japhuntis.

47 Prodierat autem terminus filiorum Danis minor, quàm illis sufficeret: quapropter ascendentes filii Danis pugnaverunt contra Leschemum, & capientes eam, percusserunt eam acie gladii, & hæreditario jure possidentes eam, habitaverunt in ea, vocaverúntque Leschemum Danem de nomine Danis patris sui.

48 Ista *est* possessio tribûs filiorum Danis, per familias eorum; hæ ipsæ civitates, & villæ earum.

49 Quúmque absolvissent possessionem accipere ipsius terræ per terminos ejus: dederunt filii Jisraëlis possessionem Jehoschuhæ, filio Nunis in medio sui;

50 Ex præstituto Jehovæ dederunt ei civitatem, quam petierat, Thimnath-Serachum in monte Ephrajimi: exstruxit deinde ipsam civitatem, & habitavit in ea.

51 Istæ *sunt* possessiones, quas possidendas dederunt Elhazar Sacerdos, & Jehoschuah filius Nunis, ac primores paternarum familiarum tribubus filiorum Jisraëlis per sortem, Schilunte coram Jehova, *ad* portam tentorii conventûs: sic absolverunt partiri terram.

CAP. XX. *Sex civitates refugii, earúmque jus.*

DEinde alloquutus est Jehova Jehoschuham, dicendo:

2 Alloquere filios Jisraëlis, dicendo: date *ex* vobis civitates illas receptûs, de quibus edixi vobis per Moschen:

3 Ut confugiat illuc occisor, qui percusserit quempiam errore, per imprudentiam: ut sint vobis receptui à vindice sanguinis illius.

4 Is ubi, confugiens ad unam ex civitatibus istis, steterit *ad* ostium portæ civitatis illius, & exposuerit audientibus Senioribus illius civitatis rationes suas: tum recipient illum in eam civitatem ad se, & dabunt ei locum, ut habitet cum ipsis.

5 Et quum persequetur illum vindex illius

lius sanguinis, tum non tradent occisorem in manum ejus, quia per imprudentiam percussit proximum suum, cùm non odisset hic illum antea:

6 Sed manebit in civitate illa, donec stet coram cœtu ad judicium suum, usque ad mortem Sacerdotis maximi, qui erit in diebus illis: tunc revertens occisor ille veniet in civitatem suam, & in domum suam, *etiam* in civitatem, unde fugerat.

7 Quapropter sanctificaverunt Kedeschum in Galilæa, in monte Naphthali, & Schecemum, in monte Ephrajimi, & urbem Arbahi, ea *est* Chebron, in monte Jehudæ.

8 Trans Jardenem autem è regione Jerichuntis, orientem versùs, dederunt Betzerum, in deserto, in planitie, è tribu Reübenis; & Ramothas in Gilhade, è tribu Gadis, & Golanem in Baschane, è tribu Menaschis.

9 Hæ *sunt* civitates conventûs omnibus filiis Jisraëlis, & peregrino peregrinanti inter eos *assignatæ*, ut confugiat illuc quisquis percusserit quempiam per errorem: & non moriatur manu vindicis illius sanguinis; donec steterit coram cœtu.

CAP. XXI. *Assignantur Levitis civitates 48. & completâ Dei promissione pax datur, & requies Jisraëlitis.*

TUm accesserunt primores paternarum *familiarum* è Levitis ad Elhazarem Sacerdotem, & ad Jehoschuham filium Nunis, & ad primores paternarum *familiarum* tribuum è filiis Jisraëlis:

2 Et alloquuti sunt eos Schilunte, in terra Cenahanis, dicendo: Jehova præceperat per Moschen dari nobis civitates ad habitandum; & prædia suburbana earum, pro jumentis nostris.

3 Dederunt itaque filii Jisraëlis Levitis de possessione sua, ex præstituto Jehovæ; civitates istas, & suburbana prædia earum.

4 Quum enim prodiret fors, pro familiis Kehathitarum, fuerunt filiis Aharonis Sacerdotis è Levitis, à tribu Jehudæ, & à tribu Schimhonitica, & à tribu Binjaminis sorte, civitates tredecim.

5 Filiis autem Kehathi reliquis ex familiis tribûs Ephrajimi, & ex tribûs Danis, & ex dimidia tribu Menaschis, sorte, civitates decem:

6 Filiis autem Gerschonis, ex familiis tribûs Jissascaris, & ex tribu Ascheris, & ex tribu Naphthali, ac ex dimidia tribu Menaschis in Baschane, sorte, civitates tredecim.

7 Filiis Merari, per familias eorum, ex tribu Reübenis, & ex tribu Gadis, & ex tribu Zebulunis, civitates duodecim.

8 Dederunt, *inquam*, filii Jisraëlis Levitis civitates istas, & suburbana prædia earum; quemadmodum præceperat Jehova per Moschen sorte.

9 Dederunt itaque ex tribu filiorum Jehudæ, & ex tribu filiorum Schimhonis civitates istas, quas legere poterit *lector* nominatim:

10 Ut essent filiorum Aharonis, è familiis Kehathitarum de filiis Levi, nam illis fuit sors primùm.

11 Dederunt, *inquam*, eis urbem Arbahi, patris Hanokitarum, ea *est* Chebron, in monte Jehudæ, & suburbana prædia ejus circa eam.

12 Agrum verò ejus civitatis, & villas ejus, dederunt Calebo filio Jephunnæ, in possessionem ejus.

13 Filiis ergò Aharonis Sacerdotis dederunt civitatem receptûs occisoris, Chebronem cum suburbanis prædiis ejus, & Libnam cum suburbanis ejus:

14 Et Jatthirem cum suburbanis ejus: & Eschtemoham cum suburbanis ejus.

15 Et Cholonem cum suburbanis ejus, & Debirum cum suburbanis ejus.

16 Et Hajinem cum suburbanis ejus, & Juttam cum suburbanis ejus, Beth-Schemeschum cum suburbanis ejus: civitates novem ex duabus tribubus istis.

17 Ex tribu autem Binjaminis, Gibhonem cum suburbanis ejus: Gebahum cum suburbanis ejus:

18 Hanathothas cum suburbanis ejus, & Halmonem cum suburbanis ejus: civitates quatuor.

19 Omnes civitates filiorum Aharonis Sacerdotum, tredecim civitates cum suburbanis earum.

20 Familiis autem filiorum Kehathi Levitarum, qui reliqui erant à filiis Kehathi, fuerunt quoque civitates sortis eorum, ex tribu Ephrajimi.

21 Nam dederunt eis civitatem receptûs occisoris, Schecemum cum suburbanis ejus, in monte Ephrajimi, & Gezerum cum suburbanis ejus.

22 Item Kibhtzajima cum suburbanis ejus, & Beth-Choronem cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

23 Ex tribu autem Danis, Eltheken cum suburbanis ejus, Gibbethonem cum suburbanis ejus.

24 Ajalonem cum suburbanis ejus, Gath-Rimmonem cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

25 A dimidia autem tribu Menaschis, Thahanacum cum suburbanis ejus, & Gath-Rimmonem cum suburbanis ejus, civitates duas.

26 Omnes civitates decem cum suburbanis earum, pro familiis filiorum Kehathi reliquorum.

27 Et filiis Gerschonis, ex familiis Levitarum, à dimidia tribu Menaschis civitatem receptûs occisoris, Golanem in Baschane cum suburbanis ejus, & Beheschtheram cum suburbanis ejus, civitates duas.

28 Item ex tribu Jissascaris, Kischjonem cum suburbanis ejus, Dabherathام cum suburbanis ejus.

29 Jarmuthum cum suburbanis ejus, Hen-Gannima cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

30 Et ex tribu Ascheris, Mischalem cum suburbanis ejus, Habdonem cum suburbanis ejus.

31 Chelkatham cum suburbanis ejus, & Rechobum cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

32 Et ex tribu Naphthali, civitatem receptûs occisoris, Kedeschum in Galilæa cum suburbanis ejus, & Chammothas-Dori cum suburbanis ejus, & Katthanem cum suburba-

banis ejus, civitates tres.

33 Omnes civitates Gerschonitarum per familias eorum, tredecim civitates cum suburbanis earum.

34 Denique familiis filiorum Merari, Levitarum reliquorum, ex tribu Zebulunis, Joknehanum cum suburbanis ejus, Karthham cum suburbanis ejus;

35 Dimnam cum suburbanis ejus, Nahalalem cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

36 Ex tribu autem Reübenis, Betzerum cum suburbanis ejus, & Jahatzam cum suburbanis ejus,

37 Kedemothas cum suburbanis ejus, Mephahatham cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

38 Ex tribu autem Gadis, civitatem receptus occisoris, Ramothas in Gilhade cum suburbanis ejus, & Machanajima cum suburbanis ejus,

39 Cheschbonem cum suburbanis ejus: Jahzerem cum suburbanis ejus, omnes civitates quatuor. *

40 Omnes civitates istas *dederunt* filiis Merari, per familias eorum, reliquis ex familiis Levitarum: fuêruntque sortis eorum civitates duodecim.

41 Omnes civitates Levitarum intrà possessionem filiorum Jisraëlis, civitates quadraginta octo cum suburbanis earum:

42 Sunt autem civitates istæ unaquæque cum suburbanis suis circa ipsam: sic de singulis civitatibus istis.

CAP. XXII. *Dimissio honorifica tribuum Reübenis, Gadis, & dimidiæ tribûs Menaschis; postea altare, symbolum communionis fit pomum ἔριδος.*

Quum autem dedisset Jehova Jisraëlitis totam terram, quam juramento promiserat se daturum majoribus eorum, & hæreditario jure possidentes eam, habitarent in ea.

2 Et quietem largitus esset Jehova illis circumquaque, secundùm omnia, quæ juramento promiserat majoribus eorum: neque consisteret quisquam ante faciem eorum, ex omnibus hostibus eorum, omnes hostes eorum tradidisset Jehova in manum eorum.

3 Non excidisset quicquam ex ullis rebus bonis, quæ sit loquutus fuerat Jehova domui Jisraëlis, cuncta evenissent. Cap. XXII.

4 Tunc Jehoschuah convocavit Reübeniticam, & Gaditicam, ac dimidiam tribum Menaschis:

5 Dixitque eis, vos observâstis omnia, quæ præcepit vobis Mosche, servus Jehovæ, & auscultâstis voci meæ in omnibus, quæ præcepi vobis.

6 Non deseruistis fratres vestros jam diebus multis, usque in diem hunc, & observâstis observationem; & præceptum Jehovæ Dei vestri.

7 Nunc autem quietem largitus est Jehova Deus vester fratribus vestris, quemadmodum dixerat eis: nunc igitur conversi, abite in tentoria vestra, in terram possessionis vestræ, quam dedit vobis Mosche, servus Jehovæ trans Jardenem.

8 Tantùm observantes admodùm facite præceptum, & legem illam, quam præcepit vobis Mosche, servus Jehovæ, diligentes Jehovam Deum vestrum, & ambulantes in omnibus viis ejus, & observantes præcepta ejus, & adhærentes ei, denique colentes eum ex toto corde vestro, & ex toto animo vestro.

9 Benedixítque Jehoschuah eis, ac dimisit eos, ut abirent in tentoria sua.

10 Nam dimidiæ tribui Menaschiticæ dederat Mosche *possessionem* in Baschane, alteri vero dimidiæ ejus dedit Jehoschuah cum fratribus ipsorum cis Jardenem ad occidentem: insuper etiam, quum dimitteret eos Jehoschuah in tentoria eorum, muneratus est eos:

11 Et alloquutus est eos, dicendo: cum opibus multis redite in tentoria vestra, nimirum cum pecore numeroso admodùm, cum argento, & auro, & ære, & ferro, & vestimentis multis admodum: participes estote prædæ hostium vestrorum cum fratribus vestris.

12 Revertentes itaque, abiverunt Reübenitæ, & Gaditæ, & dimidia tribus Menaschitica à *filiis* Jisraëlis Schilunte, quæ *est* in terra Cenahanis, ut venirent in terram Gilhadis, in terram possessionis suæ, in qua constituti fuerant possessores ex præstituto Jehovæ per Moschen.

13 Quúmque pervenissent ad limites Jardenis, qui *sunt* in terra Cenahanis, exstruxerunt Reübenitæ cum Gaditis, & dimidia tribu Menaschitica illic altare propè Jardenem; altare magnum ad aspectum.

14 Quare audientes filii Jisraëlis, dicentem; ecce, exstruxerunt Reübenitæ cum Gaditis, & dimidia tribu Menaschitica altare illud è regione terræ Cenahanis, in limitibus Jardenis, in latere filiorum Jisraëlis.

15 Audientes, *inquam*, filii Jisraëlis, congregati sunt totus cœtus filiorum Jisraëlis Schilunte, ut ascenderent contra eos in militiam.

16 Interim miserunt filii Jisraëlis ad Reübenitas, & ad Gaditas, & ad dimidiam tribum Menaschis in terram Gilhadis, Pinchasum filium Elhazaris Sacerdotis;

17 Ac decem principes cum eo, principem unum ex unaquaque domo paterna, ex singulis tribubus Jisraëlis: *erat* autem eorum quisque primarius domûs suæ in millibus Jisraëlis.

18 Qui venerunt ad Reübenitas, & ad Gaditas, & ad dimidiam tribum Menaschis, in terram Gilhadis, & alloquuti sunt eos, dicendo:

19 Sic dicunt totus cœtus Jehovæ, quæ *est* prævaricatio hæc, quâ prævaricati estis, in Deum Jisraëlis, avertendo vos hodie à Jehova: quum exstruxistis vobis altare, ut rebelletis hodie contra Jehovam?

20 An parùm est nobis, quòd nondum purificavimus nos ipsos, ab iniquitate Pehoris usque in diem hunc? unde fuit illa plaga in cœtu Jehovæ?

21 Et vos avertamini hodie à Jehova? unde futurum est vobis rebellantibus hodie contra Jehovam, ut cras adversùs totum cœtum Jisraëlis effervescat.

22 Quòd si immunda *videtur* terra possessionis vestræ, transite in terram possessionis Jeho-

Jehovæ,in qua habitat tabernaculum Jeho-
væ, & possessores constituimini inter nos,
modò contra Jehovam ne rebelletis, & con-
tra nos ne sitis rebelles, exstruentes vobis
altare præter altare Jehovæ Dei nostri;
23 Annon Hacan,filius Zerachi prævari-
catus est prævaricatione in anathemate,un-
de in totum cœtum filiorum Jisraëlis fuit
ira fervens? ipse autem vir unicus non ex-
spiravit propter iniquitatem suam?
24 Respondentes autem Reubenitæ cum
Gaditis, & dimidia tribu Menaschitica, sic
alloquuti sunt primores millium Jisraëlis:
25 Fortis,Deus,Jehova,*Deus* fortis,Deus,
Jehova ipse scit,& Jisraël ipse sciat,si rebel-
lione,sive prævaricatione in Jehovam, ne
servato nos hodierno die.
26 Si ut exstrueremus nobis altare, aver-
suri nos à Jehova, sive ut offerremus in eo
holocaustum cum munere, sive ut pararc-
mus in eo sacrificia eucharistica, Jehova
ipse requirat.
27 Imò si non ex solicitudine de *hac* re
fecimus istud, dicentes; in posterum allo-
quuturi essent filii vestri filios nostros, di-
cendo; quid vobis cum Jehova Deo Jisraëlis?
28 Et terminum posuit Jehova inter nos
& vos, Reubenitæ, & Gaditæ, Jardenem
hunc,non *est* vobis portio in Jehova: & ef-
fecturi essent filii vestri, ut filii nostri cessa-
rent,quò minùs timerent Jehovam.
29 Quapropter diximus, exstruentes fa-
ciamus jam nobis altare istud; non ad holo-
caustum,neque ad sacrificium:
30 Sed testis sit inter nos,& vos, & gene-
rationes nostras post nos, de exercendo
cultu Jehovæ coram eo holocaustis nostris,
& sacrificiis nostris,eucharisticisque nostris:
ut non dicant filii vestri in posterum filiis
nostris,non *est* vobis portio in Jehova.
31 Diximus enim,sic erit,quum alloquen-
tur nos, aut generationes nostras in poste-
rum; ut dicamus, Respicite similitudinem
altaris Jehovæ,quam fecerunt patres nostri,
non ad holocaustum, neque ad sacrificium,
sed *ut* testimonium sit inter nos, & vos.
32 Absit nobis illud,ut rebellemus contra
Jehovam,& ut avertamus nos hodie à Jeho-
va,ædificando altare ad holocaustum,ad mu-
nus,aut ad sacrificium: excepto altari Je-
hovæ Dei nostri, quod *est* ante tabernacu-
lum ejus.
33 Quúmque audivisset Pinchas Sacerdos,
& principes cœtûs, *id est*, primores mil-
lium Jisraëlis,qui *erant* cum eo, verba ista,
quæ loquuti fuerant Reübenitæ cum Gadi-
tis,& Menaschitis,visum est bonum in ocu-
lis eorum.
34 Quapropter dixit Pinchas, filius El-
hazaris Sacerdotis,Reübenitis,& Gaditis,&
Menaschitis; hodie novimus in medio no-
stri esse Jehovam, ut qui non sitis prævari-
cati contra Jehovam prævaricatione istâ:
tunc eripuistis filios Jisraëlis, à manu Je-
hovæ.
35 Reversus itaque est Pinchas, filius El-
hazaris Sacerdotis cum ipsis principibus, à
Reubenitis,& à Gaditis, è terra Gilhadis in
terram Cenahanis ad filios Jisraëlis; & re-
tulerunt eis rem.
36 Quúmque bona videretur res illa in
oculis filiorum Jisraëlis, benedixerunt Deo
filii Jisraëlis: nec ampliùs loquuti sunt, ut
ascenderent contra illos in militiam, ad
perdendum terram illam, in qua Reübeni-
tæ,& Gaditæ habitabant.
37 Sic indiderunt Reübenitæ, & Gaditæ
altari isti nomen testis,*dicentes*; nam testis
est illud inter nos,Jehovam esse *nobis* Deum.

CAP. XXIII. *Jehoschuah senex hortatur ad servanda Dei præcepta, & cavendam societatem cum gentibus.*

FUit autem exactis diebus multis, post-
quam dedit Jehova quietem Jisraëlitis ab
omnibus hostibus eorum circumquaque;
quum Jehoschuah senex esset, vergens æ-
tate;
2 Ut vocaret Jehoschuah totum Jisraëlem,
seniores ejus, & primores ejus, judicésque
ejus, ac moderatores ejus, diceretque eis;
ego senui,vergo ætate.
3 Vos autem vidistis, quæcunque fecit
Jehova,Deus vester omnibus istis gentibus
propter vos: Jehova enim Deus vester is
est,qui pugnat pro vobis;
4 Videte, jactis sortibus attribui vobis
gentes istas reliquas in possessionem, per
tribus vestras, à Jardene; cùm omnes gen-
tes, quas excidi, tum *gentes* maris magni ad
occasum Solis.
5 Nam Jehova Deus vester ipse dispellet
eas à facie vestra, & expellet eas à facie ve-
stra; ut hæreditario jure possideatis terram
earum, quemadmodum loquutus est Jehova
Deus vester vobis.
6 Confirmabimini igitur valdè,ut obser-
vetis, & faciatis quidquid scriptum est in
libro legis Moschis: ne recedatis ab eo
dextrorsum,aut sinistrorsum:
7 Ne conveniatis cum gentibus istis,*istis*,
quæ reliquæ sunt vobiscum:& nomen deo-
rum earum ne recordemini, neque adjure-
tis,neque colatis eos, neque incurvetis vos
honorem habentes eis.
8 Nam si adhæreseatis Jehovæ Deo vestro,
quemadmodum fecistis in hunc usque diem:
9 Ut expulit à facie vestra Jehova gentes
magnas, & robustas (nam *quod ad* vos, non
constitit quisquam in conspectu vestro in
diem usque hunc.)
10 Ita vir ex vobis persequetur mille,
quia Jehova Deus vester is *est*, qui pugnat
pro vobis: quemadmodum loquutus est
vobis.
11 Attendetis igitur valdè animis ve-
stris; ut ametis Jehovam Deum vestrum.
12 Quòd si omnino averteritis vos,& ad-
hæseritis residuo gentium istarum, *istarum*,
quæ reliquæ sunt vobiscum; & affinita-
tem contrahentes cum eis, conveneritis
cum eis,eæque vobiscum:
13 Certò scitote non perrecturum Jeho-
vam Deum vestrum, expellere omnes gen-
tes istas à facie vestra; sed *eas* fore vobis in
laqueum, & in tendiculam, & in flagellum
lateribus vestris, ac in spinas in oculis ve-
stris, donec pereatis è terra optima hac,
quam dedit vobis Jehova Deus vester:
14 (Ecce autem,ego decessurus sum bre-
vi pro consuetudine totius terræ; postquam
cognovistis toto corde vestro,& toto animo
vestro,non excidisse rem ullam ex omnibus
rebus bonis, quas promiserat Jehova Deus
vester

vester vobis, omnia evenisse vobis, non excidisse ex eis rem ullam.)

15 Et fore, ut; quemadmodum evenit vobis unaquæque res bona, quam promiserat Jehova Deus vester vobis; sic inducat contra vos Jehova unamquamque rem malam, donec perdiderit vos è terra optima hac, quam dedit vobis Jehova Deus vester:

16 Quandoquidem transgressi fueritis fœdus Jehovæ Dei vestri, quod præcepit vobis, & abeuntes colueritis deos alienos, & incurvaveritis vos eis: ideo accensa ira Jehovæ in vos, peribitis vos esse celeriter è terra hac optima, quam dedit vobis.

CAP. XXIV. *Comitia Jehoschuhæ, ejusque mors; ossium Iosephi sepultura; mors Eleazari sacerdotis.*

DEinde congregavit Jehoschuah omnes tribus Jisraëlis in agrum Schecemitarum; postquam convocâsset seniores Jisraëlis, & primores ejus, & judices ejus, & moderatores ejus, ut sisterent se coram Deo.

2 Tum dixit Jehoschuah toti populo: sic dicit Jehova Deus Jisraëlis; ultra flumen *Euphratem* habitabant majores vestri olim; *utpote* Therach pater Abrahami, & pater Nachoris: colebantque deos alienos,

3 Sed assumsi patrem vestrum Abrahamum, è *regione, quæ est* trans illud flumen, & deduxi eum per totam terram Cenahanis: auxique semen ejus, quum dedissem ei Jitzchakum.

4 Dedi enim Jitzchako Jahakobum, & Hesauum: dedi autem Hesauo montem Sehiris; ut hæreditario jure possideret eum, sed Jahakob, & filii ejus descenderunt in Ægyptum.

5 Quo mittens Moschen & Aharonem, plagis affeci Ægyptum, prout feci in medio ejus: & postea eduxi vos.

6 Deducente autem me patres vestros ex Ægypto, advenerunt ad mare; & persequuti sunt Ægyptii patres vestros curribus, & equitibus, *ad* mare algosum.

7 Quumque clamarent *illi* ad Jehovam, posuit caliginem inter vos, & Ægyptios, deinde induxit super eos mare illud, quod operuit eos, videruntque oculi vestri id, quod feci contra Ægyptios: postea mansistis in ipso deserto diebus multis.

8 Tandem adduxi vos in terram Emoræorum, habitantium trans Jardenem, qui pugnaverunt contra vos: tradidi autem eos in manum vestram, ita ut hæreditario jure possideatis terram eorum, & perdidi eos à facie vestra.

9 Surrexit quoque Balak filius Tzipporis, rex Moabitarum, ut certaret contra Jisraëlem: ideoque mittens vocaverat Bilhamum filium Behoris, ut malediceret vobis.

10 Sed nolui auscultare Bilhamo: quin potiùs indesinenter benedixi vobis, & eripui vos è manu ejus.

11 Quumque trajecissetis Jardenem, & venissetis ad Jerichuntem: pugnaverunt contra vos Jerichunthini, Emoræi, & Perizzæi, & Cenahanæi, & Chitthæi, & Gargaschæi, & Chivvæi, & Jebusæi, quos tradidi in manum vestram.

12 Mittebam enim ante vos crabronem, qui expellebat eos à facie vestra, *ut* duo reges Emoræi: non gladio tuo, neque arcu tuo *expulisti eos.*

13 Dedi itaque vobis terram, in qua non laboraveratis, & civitates, quas non exstruxeratis, in quibus habitatis: vinetis & olivetis, quæ non plantaveratis, fruimini.

14 Quare nunc timete Jehovam, & colite eum integrè, & fideliter: & amovete deos, quos coluerunt majores vestri in *regione* trans flumen illud, & in Ægypto, & colite Jehovam.

15 Quòd si malum *videtur* in oculis vestris colere Jehovam, eligite vobis hodie, quem colatis, sive deos, quos coluerunt majores vestri, qui habitabant trans flumen illud, sive deos Emoræorum, in quorum terra habitatis, ego verò, & familia mea colemus Jehovam.

16 Cui respondens populus dixit, absit à nobis, ut relinquamus Jehovam ad colendum deos alienos:

17 Nam Jehova Deus noster, is *est*, qui eduxit nos, & patres nostros è terra Ægypti è domo servorum: & qui edidit ante oculos nostros signa maxima ista; conservavitque nos totâ illâ viâ, per quam ivimus, & in omnibus populis, per quorum medium transivimus.

18 Expulit etiam Jehova omnes populos istos, & Emoræum inhabitantem illam terram à facie nostra: nos quoque colemus Jehovam, quia est Deus noster.

19 Dixit autem Jehoschuah populo, non potestis colere Jehovam, quia Deus sanctissimus est: Deus fortis zelotes est, non feret defectionem vestram, & peccata vestra.

20 Quum deseretis Jehovam, & coletis deos alienigenarum; tùm conversus malo afficiet vos, & consumet vos, postquam benefecerit vobis.

21 Tum dixit populus Jehoschuhæ; nequaquam, sed Jehovam colemus.

22 Dixit itaque Jehoschuah populo, testes estis ipsi de vobis, vos elegisse vobis Jehovam ad colendum eum; qui dixerunt: testes sumus.

23 Nunc igitur, *inquit*, amovete deos alienigenarum, qui *sunt* in medio vestri, & inclinate animum vestrum ad Jehovam Deum Jisraëlis.

24 Tum dixerunt populus Jehoschuhæ: Jehovam Deum nostrum colemus, & voci ejus auscultabimus.

25 Sic pepigit Jehoschuah fœdus cum populo die illo, proposuitque ei statuta, & judicia in Schecemo.

26 Deinde scripsit Jehoschuah verba ista in libro legis Dei: & accipiens lapidem magnum, erexit illum ibi, sub quercu illa, quæ erat in sanctuario Jehovæ:

27 Dixitque Jehoschuah toti populo, ecce lapis ille esto inter nos testimonium, quia ipse interfuit, contestando omnes sermones Jehovæ, quibus loquutus est nobiscum: ut sit vobis in testimonium, ne mentiamini in Deum vestrum.

28 Tum dimisit Jehoschuah populum quemque in possessionem suam.

29 Fuit autem post res istas, ut moreretur Jehoschuah filius Nunis, servus Jehovæ: natus

natus centum decem annos :

30 Sepeliverúntque eum *Iiſraëlitæ* in termino poſſeſſionis ejus Thimnath-Serachi, quæ *eſt* in monte Ephrajimi, ab Aquilone monte Gahaſcho.

31 Coluit autem Jiſraël Jehovam omnibus diebus Jehoſchuhæ ; omnibus etiam diebus ſeniorum, qui prolongârunt dies poſt Jehoſchuham, quíque experti erant omne opus Jehovæ, quod fecit Jiſraëli.

32 Tum oſſa Joſephi, quæ deportaverant filii Jiſraëli ex Ægypto, ſepeliverunt in Schecemo, in illa portione agri, quam emerat Jahakob à filiis Chamoris patris Schecemi centum nummis : ita fuerunt apud filios Joſephi in poſſeſſione *eorum*.

33 Elhazar quoque filius Aharonis, quum eſſet mortuus, eum ſepeliverunt in colle Pinchaſi, filii ejus, qui datus fuerat ei, in monte Ephrajimi.

Judicum Liber unus.

CAP. I. *Tribûs Iehudæ, & Schimhonis prærogativa, & victoria.*

Fuit autem poſt mortem Jehoſchuhæ, ut conſulerent filii Jiſraëlis Jehovam, dicendo: quis aſcendet ex nobis contra *reliquum* Cenahanæum in principio, ad pugnandum contra eum ?

2 Quibus dixit Jehova: Jehuda aſcendito; ecce tradidi iſtam terram in manum ejus.

3 Dixit autem Jehuda Schimhoni fratri ſuo; aſcende mecum in ſortem meam, ut pugnemus contra Cenahanæum iſtum, viciſſim ibo ego quoque tecum in ſortem tuam : ivítque cum eo Schimhon.

4 Sic aſcendit Jehuda, tradidítque Jehova Cenahanæum, & Perizzæum illum in manum eorum: qui percuſſerunt eorum in Bezeko decies mille viros :

5 Invenientes enim Adoni-Bezekum in Bezeko, pugnaverunt contra eum : & percuſſerunt Cenahanæum, & Perizzæum illum.

6 Quum autem fugeret Adoni-bezek, perſequuti ſunt eum, & prehendentes eum, amputârunt pollices manuum ejus, ac pedum ejus.

7 Tum dixit Adoni-Bezek, ſeptuaginta reges, pollicibus manuum ſuarum, & pedum ſuorum mutilati colligebant *eos* ſub menſa mea, quemadmodum feci, ſic rependit mihi Deus, & adduxerunt eum Jeruſchalajima, ubi mortuus eſt.

8 Expugnaverant enim filii Jehudæ Jeruſchalajima, & capientes eam, percuſſerant *colas* ejus acie gladii : civitati verò ipſi immiſerant ignem.

9 Deinde autem deſcenderant filii Jehudæ ad pugnandum contra Cenahanæum, inhabitantem montana, & auſtralem plagam, & humilem regionem.

10 Proceſſerat enim Jehuda ad Cenahanæum inhabitantem Chebronem, nomen autem Chebronis antea *erat* urbs Arbahi : percuſſerántque Scheſchajum, & Achimanem, & Thalmajum.

11 Ac inde proceſſerat adverſùs incolas Debiri: nomen autem Debiri antea *erat* urbs Sepheri.

12 Ubi quum dixiſſet Caleb, qui percutiens urbem Sepheri, ceperit eam ; utique dabo ei Hacſam filiam meam in uxorem.

13 Cepit eam Hothniel filius Kenazi, agnatus Calebi minimus ex illo: quamobrem dedit ei Hacſam filiam ſuam in uxorem.

14 Fuit autem, quum conventura eſſet, ut perſuaderet illi de petendo à patre ſuo agro quodam, quare *ea* deſiliit de aſino : cui dixit Caleb, quid tibi *eſt* ?

15 Tum dixit ei illa, cedò mihi munus, quandoquidem terram ſiccam dediſti mihi, des mihi quoque ſcaturigines aquarum: dedit itaque ei ſcaturigines ſuperioris, & ſcaturigines inferioris *tractûs*.

16 Filii quoque Kenæi, ſoceri Moſchis adſcenderant è civitate palmarum, cum filiis Jehudæ in deſertum Jehudæ, quod *eſt* ad auſtralem plagam Haradi : profectus enim fuerat, ut habitaret cum populo.

17 Viciſſim procedente Jehudâ cum Schimhone fratre ſuo, percuſſerant Cenahanæum inhabitantem Tzephatham, quod quum devoviſſent : vocavit *Schimhon* nomen civitatis illius Chormam.

18 Deinde cepit Jehuda Hazzam cum termino ejus, & Aſchkelonem cum termino ejus, atque Hekronem cum termino ejus.

19 Aderat enim Jehova Jehudæ, ita ut expelleret montanæ regionis *incolas* : ſed *perrexit* expellere habitatores ipſius convallis, eò quòd currus ferrati eſſent illis.

20 Dederunt autem Calebo Chebronem, quemadmodum edixerat Moſche: qui expulit inde tres illos filios Hanaki.

21 Jebuſæum quoque habitantem Jeruſchalaimis, non expulerunt filii Binjaminis; ſed inhabitabat Jebuſæus cum filiis Binjaminis Jeruſchalaima uſque in diem hunc.

22 Aſcenderant etiam familia Joſephi, ipſi quoque Beth-Elem: & Jehova *fuerat* cum eis.

23 Curaverant enim familia Joſephi explorari Beth-Elem ; nomen autem illius civitatis antea *erat* Luz.

24 Videntes autem obſervatores illi quendam exeuntem è civitate illâ, dixerant ei; oſtende nobis jam ingreſſum illius civitatis, & exercebimus erga te benignitatem.

25 Sic quum oſtendiſſet ipſis ingreſſum ipſius civitatis, percuſſerant civitatem acie gladii : virum autem illum cum tota familia ejus dimiſerant.

26 Abiítque vir ille in terram Chitthæorum : ubi ædificavit civitatem, & vocavit nomen ejus Luzum, id *eſt* nomen ejus uſque in diem hunc.

27 Sed non expulerat Menaſche *incolas* Beth-Scheanis, & pagorum ejus, & Thahanaci, pagorúmque ejus, & incolas Dori, ac pagorum ejus, & incolas Jibleham, pagorúmque ejus, & incolas Megidduntis, pago-

rúm-

rúmque ejus: placebat enim Cenahanæo habitare in terra ista.

28 Fuit autem, quum fortis evaderet Jisraël, ut redderet Cenahanæum tributarium: sed omnino non expulit eum.

29 Similiter Ephrajim non expulit Cenahanæum illum, qui habitabat Gezeri: sed habitabat Cenahanæus in medio ejus Gezeri.

30 Zebulun non expulit habitatores Kitronis, & habitatores Nahalolis; sed habitabat Cenahanæus in medio ejus, & erant tributarii.

31 Ascher non expulit habitatores Haccuntis, & habitatores Tzidonis, item Achlabi, & Aczibi, & Chelbæ, & Aphiki, & Rechobi:

32 Sed habitavit Ascherita in medio Cenahanæi, habitatorum illius terræ: quia non expellebat eum.

33 Naphthali non expulit habitatores Beth-Schemeschi, & habitatores Beth-Hanathæ, sed habitabat in medio Cenahanæi, habitatorum illius terræ: & habitatores Beth-Schemeschi, & Beth-Hanathæ erant eis tributarii.

34 Comprimebant autem Emoræi filios Danis intrà montana: nam non permittebant eis descendere in ipsam convallem.

35 Placebat enim Emoræo habitare Har-Cheresi, Ajalone, & Schahalbimis: sed quum ingravesceret manus familiæ Josephi, facti sunt tributarii.

36 Terminus itaque Emoræi *erat* ab ascensu Hakrabbimorum, ab ipsa petra, & quod suprà *situm est*.

CAP. II. *Perfidia populi ab Angelo exprobrata defletur; post mortem tamen Jehoschuhæ aliquoties iteratur.*

Ascenderat autem nuntius Jehovæ Gilgale Bocimos: dixerátque, fecero ut vos ascenderetis ex Ægypto, & introduxero vos in hanc terram, quam juramento promiseram majoribus vestris, ac dixero; non irritum faciam fœdus meum vobiscum in seculum:

2 Vicissim vos ne pangitote fœdus cum habitatoribus terræ huius, altaria eorum demolimini: & non auscultatis voci meæ? quid *est* hoc, *quod* fecistis?

3 Quamobrem etiam dico, non expellam eos à facie vestra: sed erunt vobis ad latera, & dii eorum vobis in tendiculam futuri sunt.

4 Fuerátque, quum eloqueretur nuntius Jehovæ verba hæc apud omnes filios Jisraëlis; ut attollentes populus vocem suam flerent,

5 (Quare vocârunt nomen loci illius Bocimos) & sacrificarent Jehovæ.

6 Postea dimiserat Jehoschuah populum: & abierant filii Jisraëlis quisque in possessionem suam, ad possidendum ipsorum terram jure hæreditario.

7 Coluerant quidem populus Jehovam omnibus diebus Jehoschuhæ, omnibus etiam diebus Seniorum, qui prolongârunt dies post Jehoschuham, qui viderant totum opus Jehovæ maximum, quod fecerat Jisraëli.

8 Sed quum mortuus esset Jehoschuah filius Nunis, servus Jehovæ, natus centum decem annos:

9 Et sepelivissent eum *Jisraëlitæ* in termino possessionis suæ Thimnath-Cheresi, in monte Ephrajimi, ab Aquilone monti Gaascho:

10 Præterea tota etiam illa ætas aggregati essent ad majores suos, & surrexisset ætas altera post illos, qui non agnoscebant Jehovam, nec etiam opus illud, quod fecerat Jisraëli;

11 Fecerunt filii Jisraëlis, quod malum *videbatur* in oculis Jehovæ, coluerúntque Bahalimos.

12 Et relinquentes Jehovam Deum majorum suorum, qui eduxerat ipsos è terra Ægypti, sequuti sunt deos alienos è diis populorum, qui erant circa eos, & incurvantes se *honorem habuerunt* illis: sic provocaverunt Jehovam.

13 Quapropter, quum dereliquissent Jehovam, & servirent Bahali, & Haschtharothis,

14 Accensa est ira Jehovæ in Jisraëlem, ut traderet eos in manum diripientium, qui diripuerunt eos: dedítque eos in manum inimicorum eorum circumquaque, adeò ut non possent ampliùs consistere ante inimicos suos.

15 Quocunque egrediebantur, manus Jehovæ erat contra eos in malum, quemadmodum loquutus fuerat Jehova, & quemadmodum juraverat Jehova illis, & angustiis afficiebat eos valdè.

16 Postea excitabat *quidem* Jehova vindices, qui servabant eos è manu diripientium eos:

17 At neque vindicibus suis auscultabant, sed scortabantur, sequentes deos alienos, & incurvabant se *honorem exhibentes* illis: recedebant celeriter ab ea via, quâ ambulârant majores eorum, auscultando præceptis Jehovæ, non sic faciebant.

18 Nam quum excitaverat illis Jehova vindices, fuerat quidem Jehova cum unoquoque vindice, & servabat eos è manu inimicorum eorum omnibus diebus cujusque vindicis: quia pœnitebat Jehovam propter gemitum eorum, ab opprimentibus eos, & depellentibus eos:

19 Sed erat mortuo vindice, ut reversi corrumperent se suprà patres suos, sequendo deos alienos, ad colendum eos, & incurvandum se illis, non remitterent de actionibus suis, & de viâ suâ obduratâ *quicquam*.

20 Quapropter accensa est ira Jehovæ in Jisraëlem, & dixit: propterea transgressi sunt gens ista fœdus meum, quod præceperam majoribus eorum, neque auscultârunt voci meæ.

21 Etiam ego non pergam expellere quemquam à facie eorum, ex gentibus, quas reliquit Jehoschuah, quum moreretur:

22 Ad probandum per eas Jisraëlem, an observaturi sint viam *mandatorum* Jehovæ, ambulando in eis, quemadmodum observârant majores eorum, necne.

23 Itaque fecit Jehova, ut manerent gentes istæ, ne expellerent eas celeriter: quum non tradidisset eas in manum Jehoschuhæ.

CAP. III. *Triplex populi defectio, oppressio & liberatio.*

ISTæ autem *sunt* gentes, quas, ut manerent, fecit Jehova, ad probandum eis Jisraëlitas, eos omnes, qui ignorabant omnia bella Cenahanææ.

2 Saltem ut noscerent ætates filiorum Jisraëlis docere eos bellum, saltem *eos*, qui res antè gestas ignorabant,

3 *Nempe*, quinque Satrapæ Pelischthæorum, & totus Cenahanæus, Tzidoniúsque, & Chivvæus, inhabitantes montem Libanum: à monte Bahal - Chermone usque ad ingressum Chamathæ:

4 Fuerúntque ad probandum per ipsas Jisraëlem, ad cognoscendum, an auscultaturi essent præceptis Jehovæ, quæ præceperat majoribus eorum per Moschen.

5 Filii autem Jisraëlis habitabant in medio Cenahanæi, Chitthæi, & Emoræi, ac Perizzæi, Chivvæique, ac Jebusæi.

6 Et accipiebant filias eorum sibi in uxores, & filias suas dabant filiis eorum, denique colebant deos eorum.

7 Quum itaque facerent filii Jisraëlis, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, obliti Jehovæ Dei sui, colerentque Bahalimos, & *idola* lucorum;

8 Accensa est ira Jehovæ in Jisraëlitas, & dedidit eos in manum Cuschanis Rischhathajimorum regis Syriæ interamnis: serviveruntque filii Jisraëlis Cuschani Rischhathajimorum octo annis.

9 Deinde clamaverunt filii Jisraëlis ad Jehovam; quare excitavit Jehova servatorem filiis Jisraëlis, ut servaret eos, Hothnielem filium Kenazi, agnatum Calebi, minimum ex illo.

10 Cui quum insideret spiritus Jehovæ, vindicavit Jisraëlem; nam egressus est ad bellum, tradiditque Jehova in manum ejus Cuschanem Rischhathajimorum regem Syriæ: & robusta fuit manus ejus supra Cuschanem Rischhathajimorum.

11 Ita quiescebat terra *ad* annum quadragesimum *usque*, quum mortuus est Hothniel filius Kenazi.

12 Denuò autem filii Jisraëlis fecerunt, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: & fortiorem reddidit Jehova Heglonem regem Moabitarum supra Jisraëlitas, eò quòd facerent, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

13 Congregavit enim ad se Hammonitas, & Hamalekitas; & abiens percussit Jisraëlem, possederúntque civitatem palmarum.

14 Servierunt autem filii Jisraëlis Hegloni regi Moabitarum octodecim annis.

15 Deinde clamantibus filiis Jisraëlis ad Jehovam; excitavit eis Jehova servatorem, Ehudem, filium Geræ Biniaminitam, virum perculsum manu dexterâ suâ: per quem miserunt filii Jisraëlis munus Hegloni regi Moabitarum.

16 Paraverat autem sibi Ehud, gladium bipennem cubitalem longitudine suâ: quo accinxerat se sub vestibus suis, ad femur dexterum suum.

17 Obtulit itaque ipsum munus Hegloni regi Moabitarum (Heglon autem vir *erat* pinguis valde.)

18 Fuitque quum absolvisset offerre munus illud; ut deduceret populum illum, qui attulerant munus.

19 Ipse verò reversus è lapicidinis, quæ *sunt* propè Gilgalem, dicebat; aliquid arcani habeo ad te ò Rex: qui dixit; sile: & exierunt ab eo, quicunque adstabant ei.

20 Ehud ergo accessit ad eum (is autem sedebat in cœnaculo æstivo suo solus) dixitque Ehud, aliquid divini habeo ad te: quapropter surrexit è solio.

21 Extendens autem Ehud manum sinistram suam, accepit gladium illum à femore suo dextro, & infixit eum ventri illius:

22 Ita ut ingrederetur etiam capulus ipse post mucronem suum, & occluderet adeps mucronem ipsum (non enim extraxit gladium suum è ventre ejus) & exiret ad podicem ejus.

23 Postea exivit Ehud ad ipsum procœtonem: quum occlusisset fores cœnaculi circa illum, & pessulo obseràsset.

24 Ipso autem exeunte servi illius venerunt, & aspexerunt, quòd ecce fores ipsius cœnaculi *essent* obseratæ: quare dixerunt; profectò purgat alvum in conclavi æstivi *cœnaculi*.

25 Quúmque exspectàssent dudum, & ecce non aperiret fores ipsius cœnaculi, acceptâ clave aperuerunt, ecce autem dominus eorum ceciderat in terram mortuus.

26 Interea Ehud sese recipiebat, dum cunctarentur illi: & ipse prætergrediens lapicidinas illas, sese recepit Sehiram.

27 Fuitque quum adveniens clanxisset buccinâ in monte Ephrajimi; ut descenderent cum eo filii Jisraëlis ex eo monte, ipso præeunte eis.

28 Nam dicebat eis, sequimini me, nam tradidit Jehova inimicos vestros Moabitas in manum vestram: quapropter descenderunt post eum, & præoccupantes vada Jardenis Moabitis, non siverunt quemquam transire;

29 Sed percusserunt Moabitarum tempore illo quasi decies mille viros, quemque opulentum, & quemque virum strenuum: neque recepit se quisquam.

30 Sic depressi sunt Moabitæ die illo sub manu Jisraëlitarum, & quievit terra *ad* annum octuagesimum *usque*.

31 Post eum verò fuit Schamgar filius Hanathi, qui percussit Pelischthæos sexcentos viros stimulo bovis, servavítque ipse quoque Jisraëlem.

CAP. IV. *Alia populi defectio, oppressio & liberatio.*

DEinde rursus filii Jisraëlis fecerant, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, Ehude mortuo.

2 Et dedit eos Jehova in manum Jabinis regis Cenahanæi, qui regnabat in Chatzore: cujus militiæ princeps erat Sisera, qui habitabat Charoschethæ gentium.

3 Quapropter clamaverunt filii Jisraëlis ad Jehovam: noningenti enim currus ferrati erant ei, & ipse oppresserat filios Jisraëlis violentiâ viginti annis.

4 Debora autem fœmina prophetissa Lappidothana; hæc judicabat Jisraëlem tempore illo.

5 Atr

5 Atque hæc quidem habitabat sub palma Deboræ; inter Ramam & Beth-Elem, in monte Ephrajimi: ascendebántque ad eam filii Jisraëlis in judicium.

6 Mittens verò illa advocavit Barakum filium Abinohami Kedescho Naphthalitarum: dixítque ei, nónne præcepit Jehova Deus Jisraëlis? I, & trahens in montem Thaboris assumes tecum decies mille viros, è filiis Naphthali, & è filiis Zebulunis.

7 Nam traham adversùm te ad torrentem Kischonis Siseram principem militiæ Jabinis, currúsque ejus & multitudinem ejus: quem tradam in manum tuam.

8 Dixit verò ei Barak, si iveris mecum, utique iturus sum: sin autem non iveris mecum, non ibo.

9 Quæ dixit, omnino itura sum tecum, nisi quòd non erit gloria tua, secundùm hanc viam, quâ tu ambulas, in manum enim mulieris dedet Jehova Siseram: sic surgens Debora ivit cum Barako Kedeschum.

10 Quum itaque accersivisset Barak Zebulunitas & Naphthalitas Kadeschum, deduxit ad vestigia sua decem millia virorum: ibátque cum eo Debora.

11 (Cheber autem Kenæus separaverat se à Kenæa gente, de filiis Chohabi soceri Moschis: tetenderátque tentorium suum usque ad quercetum in Tzahanajimis, quod *est* prope Kedeschum.)

12 Ut autem fuit renunciatum Siseræ, adscendisse Barakum, filium Abinohami montem Thaboris,

13 Accersivit Sisera omnes currus suos, noningentos currus ferratos, & totum illum populum, qui *fuerat* cum ipso: Charoschethâ gentium ad torrentem Kischonis.

14 Tum edixit Debora Barako, surge, nam hic ille dies est, quo tradit Jehova Siseram in manum tuam, nónne Jehova procedit ante te? quare descendit Barak è monte Thaboris, & decies mille viri post eum:

15 Fudítque Jehova Siseram, & omnes illos currus, totúmque illum exercitum *sternendum* acie gladii ante Barakum: itaque descendens Sisera de suo curru aufugit pedibus:

16 Barak verò persequutus est currus illos, & exercitum usque Charoschetham gentium: cecidítque totus exercitus Siseræ acie gladii, non relictus est, ne unus quidem.

17 Sisera autem fugit pedibus ad tentorium Jahelis, uxoris Cheberi Kenæi: erat enim pax inter Jabinem regem Chatzoris, & familiam Cheberi Kenæi.

18 Et prodiens Jahel obviàm Siseræ; dixit ei, diverte domine mi, diverte ad me, ne timeto: sic divertit ad eam in tentorium, quæ texit eum stragulâ amphitapâ.

19 Dixerat autem illi, da mihi, quæso, bibendum parum aquæ, nam sitio: & illa aperiens utrem lactis, dederat ipsi bibendum, antequam tegeret eum.

20 Post dixit illi, sta *in* porta tentorii: & erit, si quis adveniens interroget te, & dicat est ne istic aliquis? ut dicas, nemo *est*.

21 Deinde Jahel uxor Cheberi accipiens paxillum tentorii, & apponens manum suam ad malleum quendam, accessit ad eum sensim, ac infixit paxillum in tempora ejus, ita ut permearet in terram (nam ipse fessus, & somno sopitus erat) ita mortuus est.

22 Ecce autem Barako persequente Siseram; prodiit Jahel obviàm ei, dixítque ei, veni, ut ostendam tibi virum illum, quem tu quæris: qui ingressus est ad eam, ecce autem Siseram prostratum mortuum, cum paxillo in temporibus suis.

23 Sic depressit Deus die illo Jabinem regem Cenahanæum ante filios Jisraëlis,

24 Et perrexit manus filiorum Jisraëlis indesinenter durior esse contra Jabinem regem Cenahanæum, usque dum exscidissent Jabinem regem Cenahanæum.

CAP. V, *Epinicium Deboræ, & Baraki.*

Cecinit autem Debora, & Barak filius Abinohami, die illo, dicendo;

2 Quandoquidem sumit ultiones per Jisraëlem, sponte se offerente populo, benedicite Jehovæ.

3 Audite, reges, aurem præbete dominatores; ego, ego, Jehovæ canam, psallam Jehovæ, Deo Jisraëlis.

4 Jehova, quum procederes à Sehire, quum gradereris ab agro Edomæorum, terra mota est, etiam cœli stillaverunt: etiam densæ nubes stillaverunt aquas.

5 Montes diffluxerunt à præsentia Jehovæ: ipse Sinai à præsentia Jehovæ Dei Jisraëlis:

6 Diebus Schamgaris, filii Hanathi, diebus Jahelis desierant *recta* itinera, & ambulantes semitis, ibant itineribus tortuosis.

7 Desierant pagani in Jisraële, desierant: usquedum surrexi Debora, dum surrexi mater in Jisraële.

8 *Quum* elegit deos novos, tunc debellator *fuit in* portis: clypeus an conspiciebatur; aut spiculum in quadraginta millibus, in Jisraële?

9 Animus meus *provocat eos*, qui mandata habent in Jisraële, qui se sponte offerunt in populo: benedicite Jehovæ.

10 Equitantes asinas nitidas, residentes in judicio, & qui proficiscimini per viam, confabulamini.

11 *Liberati* à strepitu sagittariorum inter haustra, ibi confabulentur de justis operibus Jehovæ, justis operibus erga paganos suos in Jisraële, ex quo descendunt ad portas populus Jehovæ.

12 Expergiscere, expergiscere Debora, expergiscere, expergiscere, eloquere canticum, surge Barak, & captivam fac multitudinem captivorum tuorum, fili Abinohami.

13 Ex quo dominium residui tradit magnificis *in* populo, Jehova dominium mihi in fortissimos tradit.

14 Ex Ephrajimo, ex iis, *quorum* radix ad Hamalekitas *protenditur*, ex sequentibus te Binjamitis inter populos tuos; è Macire legislatores, & è Zebulune convocantes stylo scribæ, descenderunt.

15 Etiam principes in Jissascare cum Deboræ *futuri sunt*, sicut Jissascar Barak, *& qui* in convallem missus est ad vestigia ipsius: magni institutis animi in partibus Reübenis.

16 Cur desideres inter duas sarcinas, audiendo sibila gregum, ô magni profundis cogitationibus animi ad partes Reübenis?

17 Gil-

17 Gilhad ultra Jardenem habitans, & Dan quare degeret *apud* naves? Ascher *quare* desideret ad portum marium, & in præruptis suis habitaret?

18 Zebulun & Naphthali populus *est, qui* abjecit se ipsum, ad moriendum in editis locis agri.

19 Venerunt reges, pugnaverunt: tunc pugnaverunt reges Cenahanæi Thahanaci ad aquas Megiddunis: ne frustulum *quidem* argenti acceperunt.

20 E cœlis pugnarunt: sidera ipsa è suis aggeribus pugnaverunt contra Siseram.

21 Torrens Kischonis evertit eos, torrens occursuum, torrens Kischonis: *dixi*, proculcato, anima mea, robur.

22 Tunc obtuderunt calces equorum, præcitatis cursibus *suis* fortis illorum.

23 Maledicite Merozo, inquit angelus Jehovæ, indesinenter maledicite habitatoribus ejus: quia non advenerunt ad auxilium Jehovæ, ad auxilium Jehovæ inter fortes.

24 Benedicitor præ fœminis Jahel uxor Cheberi Kenæi: præ fœminis in tentorio *degentibus* benedicitor.

25 Aquam petierat *ille*, lac *ipsa* dedit: simpulo magnificorum obtulit lac pingue.

26 Manus sinistra ejus ad paxillum, dextera autem ejus ad tuditem laborantium *sese* extenderunt & tudit Siseram, abrasit caput ejus, & fregit, ac transverberavit tempora ejus.

27 Inter pedes ejus incurvavit se, cecidit, jacuit: inter pedes ipsius incurvavit se, cecidit, ubi incurvaverat se, ibidem cecidit *vitâ* spoliatus.

28 Per fenestram prospectabat & minuriebat mater Siseræ, per fenestellam: cur tardat currus ejus redire? cur differunt incessus curruum ejus?

29 Sapientes principum fœminarum ejus respondebant: etiam ipsa referebat sermones suos sibi.

30 Annon assequuti sunt? partiuntur prædam? puellam unam, puellas duas in virum quemque? præda versicolorium *est* Siseræ, præda versicolorium, phrygionicum opus: versicolor operis phrygionici utrinque ad colla prædantium.

31 Sic pereant omnes inimici tui Jehova, at diligentes eum, *sint* ut quum procedit sol in robore suo. Sic quievit terra *ad* annum quadragesimum.

CAP. VI. *Nova populi defectio, oppressio sub Midjanitis, & liberatio.*

DEinde quum facerent filii Jisraëlis, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, tradidit eos Jehova in manum Midjanitarum septem annis.

2 Quum itaque roborata esset manus Midjanitarum, supra Jisraëlem, metu Midjanitarum, faciebant sibi filii Jisraëlis specus illas, quæ *sunt* in montibus, & speluncas, ac munitiones.

3 Erat enim, quum severat Jisraël; ut adscendens Midjan, & Hamalek, Orientalesque ascenderent adversus illum:

4 Et castra ponentes contra eos, perdebant proventum terræ usquequâ venis Hazzam: neque reliquum faciebant victum in Jisraële, aut parvam pecudem, aut bovem, aut asinum.

5 Nam ipsi, & pecora eorum ascendebant cum tentoriis suis, & veniebant quasi locustæ multitudine, ipsi & cameli eorum innumeri: veniebantque in eam terram, ad perdendum eam.

6 Quum ergo depauperatus esset valde Jisraël ob præsentiam Midjanitarum, clamaverunt filii Jisraëlis ad Jehovam.

7 Fuitque quum inclamavissent filii Jisraëlis Jehovam, propter Midjanitas;

8 Ut mitteret Jehova virum prophetam ad filios Jisraëlis: qui dixit eis, sic ait Jehova, Deus Jisraëlis: ego feceram, ut ascenderetis ex Ægypto, & eduxeram vos è domo servorum.

9 Et eripueram vos è manu Ægyptiorum, & è manu omnium opprimentium vos, expuleramque eos à facie vestra, & dederam vobis terram eorum:

10 Denique dixeram vobis, ego *sum* Jehova Deus vester, ne timete deos Emoræorum, in quorum terra habitatis: at non auscultastis voci meæ.

11 Postea veniens angelus Jehovæ, consedit sub quercu illa, quæ *est* Hophræ, pertinente ad Joaschum Abi-Hezeritam, cujus filius Gidhon decutiebat triticum in quadam areola, ut fugiens deportaret à conspectu Midjanitarum.

12 Quúmque appareret ei angelus Jehovæ, dixit ei, Jehova *est* tecum, valentissime robore.

13 Cui dixit Gidhon, *attende* ad me domine, si est Jehova nobiscum, at quare obvenit nobis totum hoc? & ubi sunt omnia mirabilia ejus, quæ enarrabant nobis patres nostri, dicendo: nonne fecit, ut ex Ægypto ascenderemus, Jehova, nunc enim deseruit nos Jehova, ac tradidit nos in manum Midjanitarum:

14 Tum respiciens ad eum Jehova, dixit, in virtute illa tuâ, & servabis Jisraëlem è manu Midjanitarum: nonne mitto te?

15 Cui ille dixit, *attende* ad me Domine, quânam re servabo Jisraëlem? Ecce dux meus pauperrimus *est* inter Menaschitas, & ego minimus in domo patris mei.

16 Tum dixit ei Jehova, *facies*, nam ero tecum: ideò percuties Midjanitas, tanquam virum unum.

17 Dixit autem *Gidhon* ei, si nunc inveni gratiam in oculis tuis; edes igitur mihi signum, te illum esse, qui loqueris mecum.

18 Ne, quæso, moveas te hinc, donec redeam ad te, & prolatum munus meum collocem ante te: qui dixit, ego considebo, donec revertaris.

19 Deinde Gidhon rediit, quum parasset hœdum lactentem, & ex Epha farinæ azymos panes, carne positâ in canistro, & jure posito in cacabo, protulitque ad eum sub quercum illam, & admovit.

20 Edixit autem ei angelus ille Dei, accipe istam carnem, & azymos panes, & colloca in petra illa, jus autem effunde: qui fecit sic:

21 Tum extendens angelus Jehovæ extremitatem scipionis illius, qui *erat* in manu ipsius, tetigit illam carnem, & panes azymos: ascenditque ignis è rupe illa, qui absumsit carnem, & azymos panes illos, & angelus Jehovæ abiit à conspectu ejus.

22 Quapropter animadvertit Gidhon an-
gelum Jehovæ eum esse ; & dixit Gidhon:
Aha, domine Jehovi, quandoquidem vidi
angelum Jehovæ in os !
23 Dixit verò ei Jehova, pax *est* tibi ; ne
time: non morieris.
24 Exstruxit autem ibi Gidhon altare
Jehovæ ; quum proclamavisset ipsi Jehova
pacem : (usque in diem hunc adhuc exstat
Hophræ Abi-Hezeritarum.)
25 Fuitque hoc eâ ipsâ nocte, quum di-
xisset ei Jehova, accipe juvencum adultio-
rem, qui *est* patris tui, nempe juvencum il-
lum secundum septennem : & postquam
destruxeris altare illud Bahalis, quod *est* pa-
tri tuo, & lucum, qui *est* juxta illud, succi-
deris:
26 Exstrues altare Jehovæ Deo tuo in
summitate illius ipsius arcis , cum strue :
tunc accipiens juvencum illum secundum ,
offeres holocaustum in lignis illius luci ,
quem excideris.
27 Accipiens enim Gidhon decem viros
è servis suis, fecit quemadmodum edixerat
ei Jehova : fuit autem, quia timebat à fa-
milia patris sui, & hominibus civitatis il-
lius, si fecisset interdiu, ut faceret noctu.
28 Quum autem surrexissent homines
illius civitatis manè, ecce dirutum erat al-
tare Bahalis, & lucus, qui *fuerat* juxta illud,
excisus : juvencus autem secundus ille ob-
latus in holocaustum *erat* super illud altare,
quod *erat* exstructum.
29 Quamobrem dixerunt alter alteri,
quis fecit rem hanc ? quúmque inquisivis-
sent & percunctati essent, dixerunt, Gid-
hon filius Joaschi fecit rem hanc :
30 Dixerunt autem homines illius civi-
tatis Joascho, produc filium tuum, ut mo-
riatur : quia diruit altare Bahalis, & quia
succidit lucum, qui *erat* juxta illud.
31 Dixit verò Joasch omnibus, qui in-
stabant apud ipsum, vósne contendetis pro
Bahale : an vos servabitis eum ? qui con-
tenderit pro eo, hoc ipso mane morti tra-
detur : si Deus est, contendet in eum, quia
diruit altare ipsius.
32 Vocavit itaque illum die illo Jerubba-
halem : eò quod dixisset, contendet contra
eum ipse Bahal, quia diruit altare ipsius.
33 Omnes autem Midjanitæ, & Hama-
lekitæ, ac orientales erant congregati simul,
& trajecto *Iardene*, castrametati erant in
convalle Jizrehelis.
34 Sed spiritus Jehovæ induit Gidho-
nem : qui ubi clanxisset buccinâ, convocati
Abi-Hezeritæ eum sequuti sunt.
35 Præterea nuncios misit per totum
Menaschen , qui convocatus ipse quoque
sequutus est eum : nuncios etiam misit ad
Ascherem, & ad Zebulunem, & ad Nephtha-
lin, qui ascenderunt obviàm istis.
36 Dixerat autem Gidhon Deo ; si tu ser-
vaturus es manu meâ Jisraëlem , quemad-
modum loquutus es :
37 Ecce ego statuo vellus lanæ in hac
areâ : si ros fuerit in ipso vellere solo , & in
tota terra siccitas , sic novero te servaturum
manu meâ Jisraëlem , quemadmodum lo-
quutus es.
38 Et fuit ita , nam quum surrexisset po-
stero manè, aspergerat *Iehova* vellus ; & ex-
pressit rorem ex illo vellere , plenum simpu-
lum aquæ.
39 Rursus dixit Gidhon Deo , ne accen-
datur ira tua in me , & loquar tantùm hac
vice : probem, quæso, solummodò hac vice
hoc vellere, sit, quæso, siccitas in hoc vellere
solo, & super totam terram sit ros.
40 Fecit itaque Deus sic nocte illâ : erat
enim siccitas in illo vellere solo , ac in tota
terra erat ros.

CAP. VII. *Gidhon lustrat milites, & stratagemate terret, & fugat inimicos.*

SUrgens itaque manè Jerub-bahal (is est
Gidhon) totúsque populus, qui erat cum
eo, castrametati sunt ad fontem Charodi :
castra autem Midjanitarum *erant* ei ab A-
quilone cis collem Moræ, in ipsa convalle.
2 Sed dixit Jehova Gidhoni, numerosior
est hic populus, qui *est* tecum , quàm ut tra-
dam Midjanitas in manum eorum : ne glo-
riam assumat sibi Jisraël supra me, dicendo:
manus mea salutem attulit mihi.
3 Nunc itaque proclama jam audiente
hoc populo, dicendo, is, qui timidus est, &
trepidus, revertens evolato versùs montem
Gilhadis : sic reversa sunt ex eo populo vi-
ginti duo millia, decies autem mille reman-
serunt.
4 Iterum dixit Jehova Gidhoni, populus
iste adhuc est numerosior : deducito eos ad
istas aquas, & disparabo tibi eum illic: tum
futurum est , ut de quocunque dixero tibi,
hic ito tecum, is eat tecum , de quocunque
autem dixero tibi , hic ne ito tecum , is ne
eat.
5 Deducto itaque populo ad istas aquas,
edixit Jehova Gidhoni, quicunque lambet
linguâ suâ ex ista aqua, quemadmodum lam-
bere solet canis, statuito eum seorsum, simi-
liter quicunque incurvabit se in genua sua
ad bibendum.
6 Fuitque numerus eorum, qui lamberant
suâ manu ad os suum *injicientes aquam* , tre-
centorum virorum : totum autem reliquum
illius populi incurvaverunt se in genua sua
ad bibendum aquam.
7 Tum dixit Jehova Gidhoni , trecentis
istis viris lambentibus servabo vos , & tra-
dam Midjanitas in manum tuam : quamob-
rem totus iste populus abeunto quisque
in locum suum.
8 Quum itaque accepissent hic populus
commeatum in manu suâ, & buccinas illo-
rum; & omnes viros Jisraëlitas illos dimisis-
set quemque in tentoria sua, trecentos istos
viros retinuit : castra verò Midjanitarum
infra eum *erant* in illa convalle.
9 Fuit autem illâ ipsâ nocte, ut ediceret ei
Jehova, surge , descende ad ista castra ; nam
trado ea in manum tuam.
10 Quòd si times descendere, descende
tu, & Pura, puer tuus, ad ipsa castra :
11 Et audies , quid loquantur , ut postea
confirmentur manus tuæ, ac descendas con-
tra ista castra : descendit itaque ipse, & Pu-
ra puer ejus ad extremitatem militarium
ordinum, qui *erant* in castris.
12 Midjanitæ autem & Hamalekitæ cum
omnibus orientalibus diffusi erant in ea
convalle tanquam locustæ multitudine :
camelísque eorum non *erat* numerus, *erant*

sicut

ſicut arena, quæ *eſt* in littore maris multitu-
dine.
13 Quúmque advenisſet Gidhon, ecce
quidam narrabat proximo ſuo ſomnium: &
dicebat, ecce ſomnium ſomniavi, quòd ec-
ce toſtus panis hordeaceus obvertebat ſe
in caſtris Midjanitarum, & perveniens in
tentoria, concutiebat ipſa ita, ut caderent,
ſubvertebátque ipſa, ita ut lapſa jacerent
tentoria.
14 Reſpondens autem proximus ejus,
dicebat, non *eſt* hoc *aliud*, niſi gladius Gid-
honis filii Joaſchi viri Jiſraelitæ: tradidit
Deus in manum ejus Midjanitas, & tota hæc
caſtra.
15 Fuit ergò, quum audiſſet Gidhon nar-
rationem illius ſomnii, & explicationem
ejus, ut incurvaret ſeſe *honorem Deo exhi-
bens*; & reverſus ad caſtra Jiſraëlitarum di-
ceret, ſurgite, tradit enim Jehova in manum
veſtram caſtra Midjanitarum:
16 Tum diſtribuit trecentos illos viros *in*
tria agmina; tradidítq; buccinas in manum
cujuſque eorum, & hydrias vacuas, facéſque
in medio illarum hydriarum:
17 Et dixit eis, me versùs reſpicitote, &
ſic facitote: quum ecce ego veniam ad ex-
tremitatem illorum caſtrorum, erit ut
quemadmodum faciam, ſic faciatis.
18 Clangam enim buccinâ ego, & qui-
cunque *erunt* mecum; quare clangetis vos
quoque buccinis circùm tota iſta caſtra, &
dicetis, Jehovæ & Gidhonis *gladius*.
19 Adveniens itaque Gidhon, & cen-
tum viri, qui *erant* cum ipſo ad extremita-
tem illorum caſtrorum, principio vigiliæ
mediæ (tantummodo domum ſtatuebant
cuſtodes) clanxerunt buccinis ſimul com-
minuendo hydrias, quæ *erant* in manu ipſo-
rum.
20 Clanxerunt itaque tria illa agmina
buccinis, & fregerunt hydrias: nam tene-
bant manu ſiniſtrâ ſuâ faces, manu verò
dexterâ ſuâ buccinas ad clangendum: de-
inde clamârunt, gladius Jehovæ, & Gidho-
nis.
21 Subſiſtebant autem quiſque in loco
ſuo circùm caſtra ipſa: diſcurrentia verò
tota illa caſtra vociferabantur, & fugiebant.
22 Rurſus clanxerunt trecentis illis buc-
cinis; & obvertit Jehova gladium unius
in alterum, ídque per tota illa caſtra; adeò
ut fugerit exercitus ille uſque Beth-Schit-
tam per Tzereram uſque ad ripam Abel-
Mecholæam ſupra Tabbatham.
23 Quapropter convocati ſunt viri Jiſ-
raëlitæ e Naphthali, & ex Aſchere, atque ex
toto Menaſche; qui perſequuti ſunt Mid-
janitas.
24 Præterea nuncios miſit Gidhon per
totum montem Ephraiimi, qui edicerent,
deſcendite obviàm Midjanitis, & præoc-
cupate illis aquas Beth-Baram uſque, nem-
pe Jardenis *aquas*: itaque convocati omnes
viri Ephrajimi, præoccupaverunt aquas il-
las Beth-Baram uſque, id eſt, Jardenis
aquas.
25 Ceperúntque duos principes Midjani-
tarum, Horebum & Zeebum, & occiderunt
Horebum in rupe Horebi, Zeebum verò
occiderunt in torculari Zeebi, quum perſe-
querentur Midjanitas; caput autem Hore-
bi & Zeebi attulerunt ad Gidhonem trans
Jardenem.

CAP. VIII. *Ephrajim inſurgit contra Gidhonem, & monimentum, quod poſuerat victoriæ, evadit in idolum.*

Sed dixerunt ei viri Ephraiimitæ, quæ eſt
hæc res, *quam* feciſti nobis, non vocando
nos, quum proficiſcereris ad pugnam con-
tra Midjanitas? contenderúntque cum eo
validè.
2 Qui dixit eis, quid feci nunc cujuſmo-
di vos? nónne meliores ſunt racemationes
Ephrajimitarum, vindemiâ Abihezerita-
rum?
3 In manum veſtram tradidit Deus prin-
cipes Midjanitarum, Horebum & Zeebum,
quid ergò potui facere cujuſmodi vos? tunc
deſtitit iratus illorum animus ab eo, quum
eloquutus eſſet verbum hoc.
4 Quum autem veniſſet Gidhon ad Jar-
denem; trajiciens ipſe cum trecentis viris,
qui erant cum eo feſſi, perſequentes tamen;
5 Dixit viris Succothanis, date, quæſo,
tractas panis huic populo, qui ſequitur ve-
ſtigia mea: feſſi enim ſunt, & confeſtim
perſequor Zebachum & Tzalmunahum,
Reges Midjanitarum.
6 Dixit verò principum Succothanorum
ordo, an manus Zebachi & Tzalmunahi
nunc *eſt* in manu tua, ut tradamus exerci-
tui tuo panem?
7 Quibus dixit Gidhon: propterea quum
tradiderit Jehova Zebachum & Tzalmuna-
hum in manum meam: utique triturando
cædam carnem veſtram, ſpinis iſtius deſer-
ti, & oxyacanthis.
8 Et aſcendens inde Penuelem, alloquu-
tus eſt eos in eandem ſententiam: ſed re-
ſponderunt ei viri Penuelitæ, quemadmo-
dum reſponderant viri Succothani.
9 Quare etiam alloquutus eſt viros Pe-
nuelitas, dicendo, quum revertar incolumis,
deſtruam turrim iſtam.
10 Zebach autem, & Tzalmunah *erant*
Kar-Kore, & exercitus eorum cum ipſis,
quaſi quindecim millium, quicunque reſi-
dui *erant* è toto exercitu orientalium: qui
autem ceciderant, centum viginti millia vi-
rorum *erant* ſtringentium gladium.
11 Aſcendit itaque Gidhon viâ degen-
tium in tentoriis, ab oriente Nobacho, &
Jogbehæ: percuſſítque exercitum illum,
dum exercitus ille degebat ſecurè.
12 Sed fugientes Zebachum & Tzalmu-
nahum perſequutus eſt: cepítque duos re-
ges Midjanitarum Zebachum & Tzalmuna-
hum, & totum exercitum perculit.
13 Poſtea revertens Gidhon filius Joa-
ſchi, ab illo prælio, ante aſcenſum ſolis;
14 Cepit puerum è viris Succothanis: &
percunctatus eſt eum: qui deſcripſit ei prin-
cipes Succothanos, & ſeniores ejus, ſeptua-
ginta ſeptem viros.
15 Quúmque ingreſſus eſſet ad viros Suc-
cothanos, dixit, ecce Zebach & Tzalmunah:
de quibus exprobrâſtis mihi, dicendo, an
palma Zebachi & Tzalmunahi *eſt* nunc in
manu tua? ut tradamus viris tuis feſſis pa-
nem?
16 Et aſſumtis Senioribus civitatis illius;
ſpináſque deſerti, & oxyacanthis, documen-

tum in eis dedit viris Succothanis.
17 Deinde turrim Penuelis destruxit, ac
interfecit viros illius civitatis.
18 Postea dixit Zebacho & Tzalmuna-
ho, quales *erant* viri, quos interfecistis in
Thabore? qui dixerunt qualis tu, tales illi
erant, idem *erant*, formâ, quasi filii Regis.
19 Tunc dixit, fratres mei, filii matris
meæ erant: *ita ut* vivit Jehova, si vivos ser-
vâssetis eos, non fueram occisurus vos.
20 Itaque dixit Jethero primogenito
suo, surge occide istos: sed non strinxit
puer gladium suum, eò quod timeret, nam
adhuc puer erat.
21 Tum dixit Zebach cum Tzalmunaho,
surge tu, & incurre in nos, nam qualis *est* vir,
tale *est* robur ejus: quapropter surgens Gid-
hon, interfecit Zebachum & Tzalmuna-
hum, accepítque lunulas illas, quæ *erant* ad
colla camelorum ipsorum.
22 Postea dixerunt Jisraëlitæ *singuli* Gid-
honi, dominium habe in nos, tum tu, tum
filius tuus, tum nepos tuus, quia servâsti nos
è manu Midjanitarum.
23 Sed dixit eis Gidhon, non habebo ego
dominium in vos, neque filius meus habebit
dominium in vos: Jehova habiturus est
dominium in vos.
24 Præterea dixit eis Gidhon, petam à
vobis petitionem, ut detis mihi quisque
monile prædæ suæ: (monilia enim aurea
fuerant illis, quia Jismahelitæ erant.)
25 Et *illi* dixerunt, lubentissimè dabimus;
explicantésque pannum quemdam, conje-
cerunt illuc quisque monile prædæ suæ.
26 Fuit autem pondus monilium aureo-
rum, quæ petierat, mille septingentorum
siclorum auri: præter lunulas, & myrothe-
cidia, & vestes purpureas, quibus induti
erant reges Midjanitarum, & præter tor-
ques, qui *erant* ad colla camelorum illorum.
27 Aptavítque Gidhon illud *aurum* in
amiculum, statuítque ipsum in sua civitate
Hophræ, ubi scortati sunt omnes Jisraëlitæ
post mortem ipsius: fuítque Gidhoni, id
est, familiæ ejus in tendiculam.
28 Tum depressi Midjanitæ ante filios Jis-
raëlis, non perrexerunt attollere caput
suum: sic quievit terra diebus Gidhonis *in*
annum *usque* quadragesimum.
29 Et abiens Jerubbahal filius Joaschi,
mansit domi suæ.
30 Fuerunt autem Gidhoni septuaginta
filii, egressi è femore ejus, nam uxores mul-
tæ erant ei.
31 Concubina verò ejus, quæ *erat* Sche-
cemi, peperit ei ipsa quoque filium; cui
nomen indidit Abimeleco.
32 Sed quum mortuus Gidhon filius Joa-
schi in canitie bona, sepultus esset in se-
pulchro Joaschi patris sui Abihezeritæ,
Hophræ.
33 Quum, *inquam*, mortuus esset Gidhon,
fuit, ut denuo filii Jisraëlis scortantes seque-
rentur Bahalimos, proponerentque sibi Ba-
hal-berithum in Deum.
34 Ita non sunt recordati filii Jisraëlis
Jehovæ Dei sui, qui eripuerat ipsos è manu
omnium inimicorum ipsorum circumqua-
que.
35 Neque exercuerunt benignitatem er-
ga familiam Jerub-bahalis, Gidhonis, secun-
dùm omne illud bonum, quo affecerat Jis-
raëlem.

CAP. IX. *Parabola arborum creantium re-*
gem denunciatur Abimeleko, & Schecemi-
tis suæ perfidiæ in Jerubbahalem pœna.

ABiens enim Abimelec filius Jerubbaha-
lis Schecemum ad cognatos matris suæ;
alloquutus est eos, & totam familiam pater-
næ domus matris suæ, dicendo:
2 Eloquimini, quæso, audientibus omni-
bus Schecemitis, utrum melius *est* vobis? an
ut dominium habeant in vos septuaginta
viri, omnes filii Jerubbahalis, an verò ut do-
minium habeat in vos vir unus? recordemi-
ni autem me esse os vestrum, & carnem ve-
stram.
3 Eloquuti sunt igitur cognati matris e-
jus pro eo, audientibus omnibus Schecemi-
tis, omnia verba ista; inclinavítque animus
eorum ad sequendum Abimelecum, eò quòd
dicerent, cognatus noster est.
4 Quapropter dederunt ei septuaginta
siclos argenti ex æde Bahal-berithi, quibus
conduxit Abimelec viros inanes & instabi-
les, qui sequuti sunt ipsum.
5 Ita venit in domum patris sui Hophram,
& interfecit fratres suos filios Jerubbaha-
lis, *qui erant* septuaginta viri super lapidem
unum, sed superstes relictus est Jotham fi-
lius Jerub-bahalis minimus, quia abscondc-
rat sese.
6 Tum congregârunt se omnes Schece-
mitæ, & omnes incolæ munitionis abeun-
tesque constituerunt Abimelecum in Re-
gem; apud planitiem statuæ, quæ *est* in *a-*
gro Schecemitano.
7 Quod quum nunciâssent Jothamo, *qui-*
dam abiens constitit in vertice montis Ge-
rizzimorum, & sublatâ voce suâ clamavit;
dicens illis, audite me Schecemitæ, ita au-
diat vos Deus.
8 Aliquando iverunt arbores, ut crea-
rent sibi regem; dixerúntque olivæ, regna
super nos.
9 Sed dixit eis oliva, cogererne desistere
cum pinguedine mea ego, per quam hono-
rantur Deus & homines: ut irem vagatum
propter *alias* arbores?
10 Deinde dixerunt arbores ficui, veni
tu, regna super nos:
11 Sed dixit eis ficus, cogererne desiste-
re cum dulcedine mea, & cum reditu meo
optimo, ut irem vagatum propter *alias* ar-
bores?
12 Tum dixerunt arbores viti, veni tu, re-
gna super nos.
13 Sed dixit eis vitis, cogererne desiste-
re cum musto meo, quod lætificat Deum &
homines, ut irem vagatum propter *alias*
arbores?
14 Denique dixerunt omnes arbores cy-
nosbato; veni tu, regna super nos.
15 Tum cynosbatus dixit arboribus, si se-
riò vos creatis me in regem super vos, ve-
nite, obtegite vos umbrâ meâ: sin minùs ex-
eat ignis ex cynosbato, & absumat cedros
ipsas Libani.
16 Similiter nunc, si seriò & integrè feci-
stis, quòd regem constituistis, Abimelecum,
& si bonum exercuistis erga Jerub-bahalem
& erga familiam ejus, & si secundùm benefi-
cium

cium manuum ejus affecistis eum:

17 (Pugnavit enim pater meus pro vobis, & abjiciens animam suam procul, eripuit vos è manu Midjanitarum.

18 Vos autem insurrexistis contra familiam patris mei hoc tempore, & interfecistis filios ejus, *qui erant* septuaginta viri super lapidem unum: regémque constituistis Abimelecum, filium ancillæ *ejus* super Schecemitas, eò quòd cognatus vester est.)

19 Si, *inquam*, serio & integrè fecistis erga Jerub-bahalem, & erga familiam ejus hoc tempore, lætamini de Abimeleco, & lætetur ipse etiam de vobis:

20 Sin verò minùs, exeat ignis ex Abimeleco, & absumat Schecemitas, & incolas munitionis: & exeat ignis ex Schecemitis, & incolis munitionis, qui absumat Abimelecum.

21 Tum aufugit Jotham, & fugiens abiit Beerum, mansítque ibi metu Abimeleci fratris sui.

22 Tenuit ergò Abimelec principatum super Jisraëlem tribus annis.

23 Immisit autem Deus affectum malum inter Abimelecum & Schecemitas; adeò ut prævaricarentur Schecemitæ contra Abimelecum:

24 Ut rediret injuria septuaginta filiis Jerub-bahalis *illata*, id est, cædes eorum reponeretur Abimeleco fratri eorum, qui interfecerat eos, & Schecemitis, qui confirmaverant manus ejus, ut interficeret fratres suos.

25 Ponentes enim adversùs eum Schecemitæ insidiatores in verticibus illorum montium, rapiebant quicquid transibat secundùm eos viâ illâ, quod renunciatum est Abimeleco.

26 Deinde veniens Gahal filius Hebedi, & fratres ejus, quum pervenissent Schecemum, confisi sunt ei Schecemitæ:

27 Adeò ut exeuntes in agrum vindemiarent vineas suas, & calcarent *uvas*, facerentque laudativa carmina; deinde ingressi ædem Dei sui comederent ac biberent, ac maledicerent Abimeleco.

28 Quare dixit Gahal filius Hebedi, quis *est* Abimelec, & quæ Schecem, ut serviamus isti? nónne filius *est* Jerub-bahalis? aut *quid* Zebul præfectus ejus? servite viris *natis* Chamore príncipe Schecemi, cur enim serviremus isti nos?

29 At utinam populus hic esset in manu mea, ut tollerem Abimelecum: postea dixit Abimeleco, multiplica exercitum tuum, & prodi.

30 Audiens itaque Zebul præfectus ipsius civitatis verba Gahalis, filii Hebedi, *quibus* accensa est ira ejus:

31 Misit nuncios ad Abimelecum Thormam, qui dicerent, ecce Gahal filius Hebedi, & fratres ejus ingressi sunt Schecemum, qui ecce cum civitate oppugnaturi sunt te.

32 Nunc igitur surge de nocte tu & populus, qui *est* tecum; & insidiare in agro:

33 Erit autem ipso mane, quum orietur Sol, ut surgas irruiturus in civitatem, nam ecce ipse & populus, qui *est* cum eo exituri sunt ad te, sic facies ei prout obvenerit manui tuæ.

34 Surrexit itaque Abimelec & totus populus, qui *erat* cum eo noctu; insidiatíque sunt in Schecemitas quatuor agminibus.

35 Gahal verò filius Hebedi, quum exivisset, substitit *in* foribus portæ civitatis: surgebat enim Abimelec, & populus, qui *erat* cum eo ex insidiis.

36 Videns autem Gahal populum illum, dicebat Zebuli, ecce populus descendens è verticibus istorum montium: sed respondit ei Zebul, umbram ipsorum montium vides, quasi homines.

37 Deinde iterum loquutus Gahal, ampliùs dixit, ecce populus descendentes ex editiore loco terræ: nam agmen unum veniebat à viâ planitiei Mehonenimorum.

38 Cui dixit Zebul, ubi nunc *est* os tuum, quo dicebas, quis *est* Abimelec, ut serviamus ei? annon iste *est* populus ille, quem sprevisti? egredere, quæso, nunc, & pugna contra eum.

39 Sic egressus Gahal ante Schecemitas, pugnavit contra Abimelecum:

40 Sed persequutus est eum Abimelec fugientem à facie sua: ceciderúntque confossi multi, usque ad fores ipsius portæ.

41 Residebat autem Abimelec Arumæ: expulítque Zebul Gahalem cum fratribus ejus, ne habitarent Schecemi.

42 Fuit etiam postridie, quum exiret populus in agrum; ut renunciarent *quidam* Abimeleco:

43 Qui assumens populum suum, partitus est eos in tria agmina, & insidiatus est in agro: qúmque videret, quòd ecce populus exibat è civitate, insurgens in eos, percussit eos.

44 Nam Abimelec & agminum *illud*, quod *erat* cum ipso, irruentes instabant *ad* fores portæ ipsius civitatis; duo verò *reliqua* agmina irruentia in omnes, qui erant in agro percusserunt eos.

45 Itaque Abimelec oppugnans ipsam civitatem, toto illo die cepit civitatem, & populum, qui *erat* in ea interfecit: destructáque civitate consevit eam sale.

46 Quæ quum audirent omnes cives arcis Schecemitanæ; ingressi sunt propugnaculum, ædem Dei Berithi.

47 Sed ubi nunciatum est Abimeleco, se congregâsse omnes cives arcis Schecemitanæ:

48 Ascendit Abimelec montem Tzalmonis ipse, & totus populus, qui *erat* cum eo; ubi accipiens Abimelec securim *bipennem* in manu suâ, amputavit ramos arborum, quos sublatos imposuit humero suo; edixítque populo, qui *erat* secum, quod vidistis me facere, festinanter facite, sicut ego.

49 Quapropter amputârunt totus quoque populus quisque ramos suos, & sequuti Abimelecum circumposuerunt propugnaculo, & incenderunt illis propugnaculum igne; sic mortui sunt etiam omnes cives arcis Schecemitanæ, quasi mille viri & mulieres.

50 Deinde profectus Abimelec Thebetzum; castra posuit contra Thebetzum, & cepit illud.

51 Arx autem munita erat intra civitatem illam; quò confugientes omnes viri, & mulieres, denique omnes cives illius civitatis, occluserant circa se, & ascenderant ad tectum arcis.

52 Sed veniens Abimelec usq; ad arcem,

ut pugnaret contra eam, quum accederet usque ad portam arcis, ad comburendum eam igne;

53 Dejecit mulier quædam fragmen molæ super caput Abimeleci; & confregit cranium ejus.

54 Quare inclamans celeriter puerum armigerum suum, edixit ei, stringe gladium tuum,& morti trade me,ne dicant de me, mulier interfecit eum: tum confodit eum puer ejus,ita ut mortuus sit.

55 Videntes autem Jisraëlitæ mortuum esse Abimelecum,abiverunt quisque in locum suum.

56 Sic fecit Deus,ut rediret maleficium Abimeleci; quo affecerat patrem suum, interficiendo fratres suos,*qui erant* septuaginta;

57 Et totum maleficium Schecemitarum fecit Deus,ut rediret in caput illorum: evenitque illis maledictio Jothami, filii Jerubbahalis.

CAP. X. *Tholæ succedit Iair, quo mortuo fit populus idololatricus,& punitur.*

SUrrexit autem post Abimelecum ad conservandum Jisraëlem Tholah, filius Puæ, filii Dodonis Jissascarita: qui residebat Schamire in monte Ephraiimi.

2 Is judicavit Jisraëlem viginti tribus annis; & moriens sepultus est Schamire.

3 Deinde surrexit post eum Jair Gilhadita,qui judicavit Jisraëlem viginti duobus annis.

4 Erant autem ei triginta filii equitantes triginta asellos,ac triginta civitates erant eis: quas vocant villas Jairis usque in diem istum,quæ *sunt* in terra Gilhadis.

5 Deinde mortuus Jair,sepultus est Kamone.

6 Tum rursus faciebant filii Jisraëlis, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; colebant enim Bahalimos & Haschtharothas, deósque Syriæ, & deos Tzidonis, & deos Moabitarum, deósque Hammonitarum, & deos Pelischthæorum: denique dereliquerant Jehovam,nec colebant eum.

7 Quapropter accensa est ira Jehovæ contra Jisraëlitas,adeò ut dederet eos in manum Pelischthæorum,& in manum Hammonitarum.

8 Hi autem confregerant,& conquassaverant Jisraëlitas anno hoc,anno,*inquam*, decimo octavo omnes Jisraëlitas,qui *erant* ultra Jardenem in terra Emoræi,quæ *est* in Gilhade:

9 Et trajiciebant Hammonitæ Jardenem ad pugnandum etiam contra Jehudam,& contra Binjaminem, & contra familiam Ephraiimi; adeò ut angustia esset Jisraëlitis valde:

10 Clamaverunt itaque Jisraëlitæ ad Jehovam,dicendo; peccavimus tibi,tum quia dereliquimus Deum nostrum,tum *quia* coluimus Bahalimos.

11 Sed dixit Jehova Jisraëlitis; annon ex Ægyptiis,& ex Emoræis,& ex Hammonitis, & ex Pelischthæis.

12 Tzidoniis quoque & Hamaleckitis,& indigenis opprimentibus vos;quum clamaretis ad me, tum servavi vos è manu eorum;

13 Attamen relinquentes me, coluistis deos alienos: idcirco non pergam servare vos.

14 Abite, & inclamate deos istos, quos elegistis: ipsi servent vos tempore angustiæ vestræ.

15 Dixerunt autem Jisraëlitæ Jehovæ, peccavimus, fac tu nobis omninò, prout bonum *videtur* in oculis tuis: veruntamen libera nos,quæsumus,hoc tempore:

16 Et removentes deos alienigenarum è medio sui, coluerunt Jehovam: ita imminutus est animus ejus propter laborem Jisraëlitarum.

CAP. XI. *Iiphthachi victoria & votum.*

COnvocati igitur Hammonitæ castra habebant in Gilhade: & congregati Jisraëlitæ castra fecerunt in Mizpa;

2 Dixerunt autem populus, principes Gilhadis alter alteri, quis ille vir *erit* qui incipiet pugnare contra Hammonitas? *is* esto primarius omnibus habitatoribus Gilhadis. *Caput* X I.

3 (Jiphthach vero Gilhadites erat valens robore, erátque filius mulieris meretricis, ex qua genuerat Gilhad Jiphthachum.

4 Pepererat etiam uxor Gilhadis ei filios: & quum adolevissent filii ipsius uxoris, expulerunt Jiphthachum,dicentes ei, non es habiturus possessionem in domo patris nostri,quia filius mulieris exteræ es.

5 Aufugiens itaque Jiphthach metu fratrum suorum, considebat in terra Tobi: ubi collegerunt se ad Jiphthachum homines inanes,& exierunt cum illo.)

6 Fuit autem post annos *illos* cùm bellum gererent Hammonitæ contra Jisraëlitas;

7 Fuit, *inquam*, pugnaturis Hammonitis contra Jisraëlitas; ut abirent Seniores Gilhadis ad assumendum Jiphthachum è terra Tobi:

8 Et dicerent Jiphthacho, veni & *sis* nobis ductor; ut pugnemus contra Hammonitas.

9 Dixit verò Jiphthach Senioribus Gilhadis, nónne vos odistis me,& expulistis me è domo patris mei? cur ergo venitis ad me nunc,quum angustia est vobis?

10 Dixerunt vero Seniores Gilhadis Jiphthacho, idcirco nunc reversi sumus ad te, ut veniens nobiscum pugnes contra Hammonitas: sic eris nobis primarius, omnibus habitatoribus Gilhadis.

11 Dixit ergo Jiphthach Senioribus Gilhadis; quandoquidem reducitis me ad pugnandum contra Hammonitas, si exposuerit eos Jehova mihi,ego futurus sum vobis primarius?

12 Tum dixerunt Seniores Gilhadis Jiphthacho; Jehova cognoscet inter nos, nisi secundùm verbum tuum sic fecerimus.

13 Ita profectus est Jiphthach cum Senioribus Gilhadis, constituerúntque populus ipsum super se primarium & ductorem: & eloquutus est Jiphthach omnia verba sua coram Jehova in Mitzpa.

14 Deinde misit Jiphthach nuncios ad regem Hammonitarum,qui dicerent; quid mihi tecum, quòd venisti ad me, ut pugnes in terra mea;

15 Dixit autem rex Hammonitarum nunciis Jiphthachi:: quia cepit Jisraël terram meam, quum ascenderet ex Ægypto, ab Arnone usque ad Jabbocum, & ad Jardenem usque: nunc ergo restitue illa *loca* cum pace.

16 Quapropter perrexit rursus Jiphthach, misitque nuncios ad regem Hammonitarum:

17 Et dixit ei, sic ait Jiphthach: non cepit Jisraël terram Moabitarum, aut terram Hammonitarum.

18 Nam ascendentibus illis ex Ægypto; quum perrexisset Jisraël per desertum usque ad mare algosum, & pervenisset Kadeschum:

19 Misit Jisraël nuncios ad regem Edomæorum, dicendo; transeam, quæso, per terram tuam; sed non auscultavit rex Edomæorum; etiamque ad regem Moabitarum misit, qui non acquievit: sic consedit Jisraël Kadeschi.

20 Postea pergens per desertum illud, & circumiens terram Edomæorum, & terram Moabitarum, venit versùs ortum solis terræ Moabitarum, castráque metati sunt trans Arnonem: sed non ingressi sunt terminum Moabitarum, (Arnon enim terminus Moabitarum *erat.*)

21 Inde misit Jisraël nuncios ad Sichonem regem Emoræorum, regem Cheschbonis, dixitque eis Jisraël; liceat nobis, quæso, transire per terram tuam usque ad locum meum.

22 Sed non fidens Sichon Jisraëli, ut transiret per terminum suum; congregavit Sichon totum populum suum, & castrametati sunt ad Jahatzam, pugnavítque contra Jisraëlem.

23 Tradidit autem Jehova Deus Jisraëlis Sichonem, & totum populum ejus in manum Jisraelitarum, qui percusserunt eos: sic hæreditario jure possedit Jisraël totam terram Emoræi, habitatoris terræ illius.

24 Hæreditario, *inquam*, jure possederunt totum terminum Emoræorum, ab Arnone usque ad Jabbokum, & à deserto usque ad Jardenem.

25 Nunc autem Jehova Deus Jisraëlis ejecit Emoræum à facie populi sui Jisraëlis; & tu hæres illius esses?

26 Nonne cujus hæredem institueret te Cemosch Deus tuus, illius hæres esses? sic quemcunque expulit Jehova Deus noster à facie nostra, illius hæreditatem obtinebimus.

27 Jam verò an ullo pacto melior es Balako filio Tzipporis, rege Moabitarum? an unquam contendit cum Jisraële? num pugnavit unquam contra nos?

28 Dum habitavit Jisraël Cheschbone, & in villis ejus, & Harhore, & in villis ejus, atque in omnibus civitatibus, quæ sunt secundùm Arnonem, trecentos annos: & quare non eripuistis eas tempore illo?

29 Quamobrem ego non peccavi in te, sed tu afficis me malo, pugnando contra me: Jehova, qui judex est, judicet hoc tempore inter Jisraëlitas, & Hammonitas.

30 Attamen non auscultavit rex Hammonitarum verbis Jiphthachi, quum misisset ad eum.

31 Itaque adfuit spiritus Jehovæ Jiphthacho, ut pertransiret Gilhadem & Menaschen: pertransivit enim Mitzpen Gilhadis, & Mitzpe Gilhadis transivit ad Hammonitas.

32 Vovens autem Jiphthach votum Jehovæ, dixit; quum omnino tradideris Hammonitas in manum meam;

33 Utique erit, quodcunque *primùm* egredietur foribus domûs meæ obviàm mihi, quando revertar cum pace ab Hammonitis; erit, *inquam*, Jehovæ, ut offeram illud holocaustum.

34 Quumque transivisset Jiphthach ad Hammonitas, ut pugnaret contra eos; tradidit eos Jehova in manum illius.

35 Percussit enim eorum ab Harohere, usque quà venis Minnitham, viginti civitates, & usque ad Abelum vinearum, plagâ magnâ admodum: sic depressi sunt Hammonitæ à facie Jisraëlitarum.

36 Deinde redeunte Jiphthacho Mitzpam in domum suam; ecce filia ejus exibat obviàm ei cum tympanis & cum choreis: & tantùm ipsa unica *erat*, non *erat* illi ex se *alius* filius, aut filia.

37 Quamobrem fuit, quum videret eam, ut lacerans vestes suas, diceret, Ah, ah, filia mea, omnino depressisti me, quia es inter turbatores meos: ego enim pandi os meum Jehovæ, ita ut non possim repetere.

38 Quæ dixit ei; pater mi, pandisti os tuum Jehovæ? fac mihi quemadmodum exivit ex ore tuo: postquam præstitit tibi Jehova ultiones de hostibus tuis, de Hammonitis.

39 Deinde dixit patri suo; fiat mihi hæc res: desiste à me duobus mensibus, ut abeam descendens in istos montes, & defleam virginitatem meam, ego cum puellis amicis meis.

40 Qui dicens, abi, dimisit eam duobus mensibus: sic abiens illa cum puellis amicis suis, deflevit virginitatem suam per illos montes.

41 Fuit verò exactis duobus mensibus, quum reversa esset ad patrem suum, ut exequeretur in ea votum suum, quod voverat: nam ipsa non novit virum, fuítque ritus in Jisraële:

42 De anno in annum ibant filiæ Jisraëlitarum ad confabulandum cum filiâ Jiphthachi Gilhaditæ quatuor diebus quotannis.

CAP. XII. *Ephrajimitæ insurgunt contra Jiphthachum, & cæduntur quotquot* Schibboleth *pronunciare non poterant.*

1 Itaque convocati Ephrajimitæ transiverunt Aquilonem versùs; dixeruntque Jiphthacho, quare transivisti ad pugnandum contra Hammonitas nobis non vocatis, ut iremus tecum? domum tuam comburemus tecum igne.

2 Dixit autem Jiphthach eis, in controversia eram ego & populus meus contra Hammonitas gravi: quúmque inclamarem vos, non servabatis me à manu eorum.

3 Itaque videns te non servare, exposui vitam meam in manu mea, transivíque ad Hammonitas, quos tradidit Jehova in manum meam; & quare ascenditis ad me

hoc tempore ad pugnandum contra me?
4 Tum contrahens Jiphthach omnes Gil-
haditas, pugnavit contra Ephrajimitas:
deinde percusserunt viri Gilhaditæ Ephraji-
mitas, dicebant enim Gilhaditæ, medii in-
ter Ephrajimitas, & Menaschen, perfugæ
Ephrajimitarum estis.
5 Occupaverunt námque Gilhaditæ va-
da Jardenis contra Ephrajimitas: ita erat,
quum dicerent perfugæ Ephrajimitarum,
transeam, ut dicerent illorum cuique Gil-
haditæ, ésne Ephrathæus? qui dicebat, non:
6 Tum *illis* dicentibus huic; dic jam
schibboleth, si *hic* diceret, sibboleth, nec
compararet se ad loquendum rectè, appre-
hensum eum jugulabant ad vada Jardenis,
sic ceciderunt tempore illo ex Ephrajimi-
tis quadraginta duo millia.
7 Judicavit autem Jiphthach Jisraëlem
sex annis: deinde mortuus Jiphthach Gil-
hadita, sepultus est in *aliqua* civitatum Gil-
haditarum.
8 Post eum verò judicavit Jisraëlem
Ibhtzan è Beth-Lechemo.
9 Erántque ei triginta filii, ac triginta
quidem filias locavit foràs, triginta verò fi-
lias introduxit pro filiis suis foris, judica-
vítque Jisraëlem septem annis.
10 Deinde mortuus Ibhtzan, sepultus est
Beth-Lechemi.
11 Et post hunc judicavit Jisraëlem Elon
Zebulonita: qui judicavit Jisraëlem de-
cem annis.
12 Postea mortuus Elon Zebulonita, sepul-
tus est Ajalone, in terra Zebulonitarum.
13 Et post eum judicavit Jisraëlem
Habdon, filius Hillelis Pirhathonites.
14 Erant autem ei quadraginta filii, &
triginta nepotes, equitantes septuaginta
asellos: judicavítque Jisraëlem octo annis.
15 Deinde mortuus Habdon, filius Hil-
lelis Pirhathonites: sepultus est Pirhatho-
ne in terra Ephrajimi in monte Hamaleki-
tarum.

CAP. XIII. *Jisraëlitis à Pelischthæis op-
pressis Schimschon promittitur, & mitti-
tur.*

Quum autem rursus filii Jisraëlis fecis-
sent, quod malum *videtur* in oculis Je-
hovæ: tradidit eos Jehova in manum Pe-
lischthæorum quadraginta annis:
2 Fuit autem vir quidam è Tzorha, è fa-
milia Danitarum, nomine suo Manoach;
cujus uxor sterilis erat, ut quæ non pepe-
risset.
3 Huic mulieri apparuit Angelus Jeho-
væ, & dixit ei, ecce nunc sterilis es, ut quæ
nondum pepereris, sed conceptura es, &
paritura filium.
4 Jam ergo cave tibi nunc, & ne bibito
vinum aut potum inebriantem: neque co-
medito quicquam immundi.
5 Nam ecce tu concipies, & brevi pari-
tura es filium, ad cujus caput *nemo* admove-
to novaculam, quia Neziræus Dei erit puer
ipse inde ab utero: & ipse incipiet servare
Jisraëlem è manu Pelischthæorum.
6 Tunc veniens mulier illa, alloquuta est
virum suum, dicendo; vir quidam Dei ve-
nit ad me, cujus aspectus *erat* veluti aspe-
ctus angeli Dei, reverendus valde; sed non
interrogavi eum undenam esset, & nomen
suum non indicavit mihi:
7 Dixit autem mihi, ecce tu concipies, &
brevi paritura es filium: jam ergo ne bibi-
to vinum, aut potum inebriantem, neque
comedito quicquam immunditiæ; quia
Neziræus Dei erit puer ipse inde ab utero,
usque ad tempus mortis suæ.
8 Quapropter supplex orans Manoach
Jehovam, dixit: *attende* ad me Domine, vir
ille Dei, quem miseras, veniat quæso rursus
ad nos, doceátque nos, quid faciamus pue-
ro illi, qui natus fuerit.
9 Et auscultavit Deus voci Manoachi: ve-
nit enim ille angelus Dei rursus ad mulie-
rem, quum sederet ipsa in quodam agro, &
Manoach vir ejus non esset cum ea.
10 Quare festinans mulier illa cucurrit,
ut indicaret viro suo: dixítque ei, ecce ap-
paruit mihi vir idem, qui venerat die illo
ad me.
11 Quapropter surgens Manoach, sequu-
tus est uxorem suam: veniénsque ad virum
illum, dixit ei, tune vir ille *es*, qui alloquutus
fueras istam mulierem? qui dixit, sum.
12 Tum dixit Manoach, nunc evenit
unumquodque verborum tuorum: quæ ra-
tio erga puerum illum, & opera *præstanda*
erit ei?
13 Edixit autem angelus Jehovæ Manoa-
cho; ab omni re, quam indicavi mulieri
huic, *ipsa* caveto sibi.
14 De nulla re, quæ exit è vite vinifera
comedito *illa*, & vinum aut potum inebrian-
tem ne bibito, neq; immunditiæ quicquam
comedito: quicquid præcepi ei, observato.
15 Postea dixit Manoach angelo Jehovæ;
detineamus quæso te, ut parantes *appona-
mus* tibi hœdum lactentem.
16 Sed dixit angelus Jehovæ Manoacho,
si detineres me, non comederem de cibo
tuo; sin autem parare vis holocaustum, Je-
hovæ offeres illud; (non enim sciebat Ma-
noach eum esse angelum Jehovæ.)
17 Rursus dixit Manoach angelo Jeho-
væ, quis *es de* nomine tuo, ut quum evenerit
quodque verborum tuorum, honore afficia-
mus te?
18 Cui dixit angelus Jehovæ, ecquid in-
terrogas de nomine meo? fuítque mirificus.
19 Nam quum Manoach assumens hœdum
lactentem & ejus munus, offerret in rupe
quadam Jehovæ, tum is mirabiliter egit,
Manoacho & uxore ejus videntibus.
20 Fuit enim, quum ascenderet flamma
ab altari cœlum versus, ut ascenderet ange-
lus Jehovæ in flamma illa altaris: quod Ma-
noach & uxor ejus videntes, prociderunt
super faciem suam in terram:
21 Neque deinceps amplius angelus Je-
hovæ apparebat Manoacho & uxori ejus:
tunc novit Manoach eum angelum Jehovæ
esse.
22 Quapropter dixit Manoach uxori suæ,
omnino morituri sumus, nam Deum vi-
dimus.
23 Sed dixit ei uxor ejus, si delectaretur
Jehova morte afficiendo nos, non accepis-
set è manu nostra holocaustum cum mune-
re, neque ostendisset nobis omnia hæc:
quinetiam hoc tempore non fecisset, ut au-
diremus *rem* hujusmodi.

24 Pe-

24 Peperit itaque mulier illa filium, cujus nomen vocavit Schimschonem: adolevitque puer ille, & benedixit ei Jehova.

CAP. XIV. *Schimschon leonem discerpit, deque eo parabolam proponit, quæ occasio fuit Pelischthæos impugnandi.*

COEpit autem spiritus Jehovæ agere eum in castris Danis, inter Tzorham & Eschthaolem. *Caput* XIV.

2 Quum enim descendisset Schimschon Thimnatham: & vidisset fœminam Thimnathæ è filiabus Pelischthæorum:

3 Ascendens indicavit patri suo & matri suæ, ac dixit; aspexi fœminam Thimnathæ è filiabus Pelischthæorum, nunc itaque accipite eam mihi in uxorem.

4 Dicente autem ei patre, & matre ejus, annon est inter filias agnatorum tuorum, aut in toto populo meo uxor, quòd tu abis ad accipiendum uxorem è Pelischthæis illis præputiatis? respondit Schimschon patri suo, istam accipe mihi, ea enim recta videtur in oculis meis.

(5 Pater autem & mater ejus ignorabant à Jehova id esse, occasionem ipsum quærere à Pelischthæis: nam tempore illo Pelischthæi dominium habebant in Jisraëlitas.)

6 Quum ergo descenderet Schimschon cum patre & matre sua Thimnatham; pervenientibus usque ad vineas Thimnathæ, ecce adultus leo rugiens occurrebat ei.

7 Tum incessit eum spiritus Jehovæ, adeò ut discinderet illum, ac si discidisset aliquem hædum, quamvis nihil *esset* in manu ejus: non autem indicavit patri aut matri suæ, *id* quod fecerat.

8 Interea descendit *pater*, & alloquutus est fœminam illam, quæ recta videbatur in oculis Schimschonis.

9 Revertens autem post aliquot dies *Schimschon*, ut duceret eam, secessit ad videndum cadaver illius leonis; ecce autem examen apum in corpore leonis illius cum melle.

10 Quod, quum eduxisset in manus suas, pergebat ire comedendo, & perveniens ad patrem suum & matrem suam dedit eis, qui comederunt: sed non indicavit eis se è corpore leonis eduxisse mel illud.

11 Itaque descendit pater ejus ad illam fœminam, fecítque ibi Schimschon convivium: (sic enim solebant facere juvenes.)

12 Fuit autem, quum *Pelischthæi* viderent eum; ut assumerent triginta sodales, qui essent cum eo.

13 Et dixit eis Schimschon, proponam vobis nunc ænigma: quòd si planè explicueritis mihi *intra* septem dies hujus convivii, & inveneritis, utique dabo vobis triginta sindones, & triginta mutandas vestes.

14 Sed si non potueritis explicare mihi; vicissim vos dabitis mihi triginta sindones, & triginta mutandas vestes: qui dixerunt ei, propone ænigma tuum, & intelligemus illud.

15 Tum dixit eis: ab edente prodiit edulium, & ab acri prodiit dulce: qui non potuerunt explicare ænigma illud tribus diebus.

16 Fuit autem die illorum septimo, ut dicerent uxori Schimschonis, pellice virum tuum, ut explicet nobis hoc ænigma, ne comburamus te & familiam patris tui igne; an ad hæreditatem nostram consequendam invitâsti nos, necne?

17 Ac fleverat quidem uxor Schimschonis apud eum, & dixerat, tantùm odisti me, ac non amas me, istud ænigma proposuisti popularibus meis, & mihi non explicuisti: qui dicebat ei, ecce patri aut matri meæ non explicui, & tibi explicarem?

18 Sic fleverat apud eum septem illis diebus, quibus fuit illis convivium: sed fuit die illorum septimo, ut explicaret ei; quia premebat ipsum, & illa explicaret ænigma istud popularibus suis.

19 Dixerunt ergò ei cives illius civitatis die septimo, quum nondum occumberet Sol, quid dulcius *est* melle, & quid acrius leone? qui dixit eis, nisi arâssetis vitulâ meâ, non invenissetis ænigma meum.

20 Tum incessit eum spiritus Jehovæ, & descendens ad Aschkelonitas, percussit ex eis triginta viros, & acceptis exuviis eorum dedit illas mutandas *vestes* eis, qui explicuerant ænigma illud: postmodum accensâ irâ suâ adscendit in domum patris sui.

21 Quapropter nupsit uxor Schimschonis sodali ejus, quem sibi in sodalem asciverat.

CAP. XV. *Schimschon vulpeculas in segetem immittit, & mille Pelischthæos asini maxillâ profligat.*

FUit autem post *aliquot* dies tempore messis triticeæ, ut visitaturus Schimschon uxorem suam cum hædo lactente, diceret, ingrediar ad uxorem meam in ipsum conclave, sed non permisit ei pater illius ingredi,

(2 Dixit enim pater illius: planè cogitavi te prorsus odisse eam, ideò tradidi eam sodali tuo: nónne soror ejus minor elegantior *est* eâ? nubat nunc tibi loco ejus.)

3 Quamobrem dixit de eis Schimschon, insons fuero hac vice à Pelischthæis, quum ego affecero eos malo:

4 Et abiens Schimschon cepit trecentas vulpes: acceptísque facibus obvertit caudam unam ad alteram, & posuit facem unamquamque mediam inter binas caudas:

5 Sic accendens ignem in facibus, immisit *eas* in segetes Pelischthæorum: qui succendit cùm metas, tum segetes, vineásque & oliveta.

6 Interrogantibus autem Pelischthæis, quis fecit istud? quum dixissent; Schimschon gener illius Thimnæi: eò quòd acceptam uxorem ejus dederit sodali ejus: ascenderunt Pelischthæi, & eam cum patre ejus combusserunt igne.

7 Sed dixit eis Schimschon, siccine facturi estis? at quum ultionem sumsero de vobis, postmodum desistam:

8 Percussítque eos crure *vibrato* in femora *eorum* plagâ magnâ: & descendens consedit in scopulo petræ Hethami.

9 Quamobrem ascendentes Pelischthæi castra posuerunt contra Jehudam: fuderúntque se in *loco* Lechi.

10 Dixerunt autem viri Jehudæ: cur ascendistis contra nos? qui dixerunt, ad vin-

ciendum Schimschonem ascendimus,ut faciamus ei,quemadmodum fecit nobis.

11 Tum descendentes ter mille viri ex
Jehuda ad scopulum petræ Hethami,dixerunt Schimschoni ; an nesciebas Pelischthæos dominium habere in nos? quid ergò est,*quod* fecisti nobis ? qui dixit eis,quemadmodum fecerant mihi,ita feci eis.

12 Qui dixerunt ei ; ad vinciendum te descendimus,ut tradamus te in manum Pelischthæorum : quibus dixit Schimschon, jurate mihi;*nam timeo*,ne incurratis vos in me.

13 Tum alloquuti sunt eum,dicendo,nequaquam *incurremus*, sed benè vinciemus te,ut tradamus te in manum eorum,ac nullo modo morte afficiemus te : vinxerunt autem eum duobus funibus novis,& deduxerunt eum ab illa petra.

14 Ipse pervenerat usque ad *locum* Lechi,
& Pelischthæi vociferabantur *præ gaudio* ad occursum ejus : quum incessit eum spiritus Jehovæ, fuerúntque funes illi, qui *erant* ad brachia ejus, tanquam fila linea, quæ arserunt igne,& dissoluta sunt vincula ejus è manibus ejus.

15 Quumque invenisset maxillam asini humentem; extensa manu sua accepit eam, & mille viros percussit eâ.

16 Quapropter dicebat Schimschon; istâ maxillâ asini acervum, acervos duos : istâ maxillâ asini percussi mille viros.

17 Fuitque quum absolvisset loqui , & projecisset maxillam è manu sua,ut vocaret locum illum Ramath-Lechi.

18 Sitiebat autem valdè , ideóque invocavit Jehovam, ac dixit ; tu effecisti per manum servi tui salutem hanc maximam : nunc autem morerérne siti, aut inciderem in manum istorum præputiatorum ?

19 Quapropter fidit Deus cavum quoddam,quod *est* in *loco* illo Lechi,ita ut prodirent ex eo aquæ,de quibus bibit : sic restituto animo ejus, revixit : idcirco vocavit nomen ejus *fontis*, fontem invocantis, qui *est* in loco Lechi,usque in hunc diem.

20 Vindicavit autem Jisraëlem temporibus Pelischthæorum viginti annis.

CAP. XVI. *Schimschon portas urbis transferens custodes sui evadit : postea ab uxore hosti traditus,tandem moriens morti suæ aliquot millia hostium involvit.*

VEnit enim Schimschon Hazzam ; ubi videns quandam meretricem; congressus est cum ea.

2 Hazzæis quum diceretur, venit Schimschon huc, circumeuntes insidiati sunt ei totâ illâ nocte, in porta civitatis suæ : conticescebántque totâ illâ nocte, dicendo, *conticescamus* usque ad lucem matutinam, tum interficiemus eum.

3 Sed quum cubuisset Schimschon usque ad medium noctis, surgens ipso medio noctis, arripuit fores portæ civitatis unà cum duobus postibus earum, profectúsque est *cum eis conjunctis vecte*, imponens humeris suis : ac deportavit in verticem montis illius,qui *est* in conspectu Chebronis.

4 Quapropter fuit postea,quum adamaret mulierem in valle Soreki , cujus nomen Delila :

5 Ut ascenderent ad eam Satrapæ Pelischthæorum,diceréntque ei; pellice eum, & cognosce,in quo *consistat* vis ejus magna, & quo pacto prævaleamus ei, ut vinciamus eum,ad affligendum eum : nos autem dabimus tibi quisque millenos centenos *siclos* argenti.

6 Dixit ergò Delila Schimschoni, indica mihi quæso, in quo *consistat* vis tua magna, & quo vinciri possis ad affligendum te ?

7 Cui dixit Schimschon, si vincirer septem restibus virentibus,quæ nondum exsiccatæ fuerint,tum infirmarer,& essem sicut unus *aliquis* homo.

8 Curaverunt ergò ei adferri Satrapæ Pelischthæorum septem restes virentes, quæ nondum fuerant exsiccatæ : quibus illa vincivit eum.

9 Et insidiis manentibus apud ipsam in conclavi, dixit ei, Pelischthæi invadunt te Schimschon : qui disrupit restes illas,quemadmodum disrumpitur filum stupeum, quum sentit ignem ; sic non est agnita vis ejus.

10 Postea dixit Delila Schimschoni, ecce delusisti me ; nam eloquutus es mihi mendacia: nunc indica mihi quæso,quo vinciri possis.

11 Qui dixit ei ; si validè vincirer funibus densis recentibus, quibuscum nullum opus esset factum, tum infirmarer, & essem sicut unus *aliquis* homo.

12 Sed cùm accipiens Delila funes densos recentes,vinxisset eum illis,dixissetque ei ; Pelischthæi invadunt te Schimschon (manebant autem insidiæ in quodam conclavi) disrupit illos à brachiis suis tanquam filum.

13 Quapropter dixit Delila Schimschoni ; hactenus delusisti me, & eloquutus es mihi mendacia, indica mihi, quo vinciri posses : qui dixit ei, si attexueris septem cincinnos capitis mei ad jugum textoris.

14 *Illa* itaque impacto paxillo dixit ei ; Pelischthæi invadunt te,Schimschon : qui expergefactus à somno suo, profectus est cum paxillo ipso texturæ, & cum ipso jugo.

15 Deinde dixit ei,quomodo dicis,amo te,cùm animus tuus non sit penes me ? jam tribus vicibus illusisti mihi , dum non indicâsti mihi,in quo *consistat* vis tua magna.

16 Fuit itaque, quum premeret eum verbis suis quotidie , & artificiosè urgeret eum;denique imminueretur animus ejus,ac si moriturus esset ;

17 Ut indicaret ei totum animum suum, & diceret ei,novacula nunquam fuit admota ad caput meum, eò quòd Neziræus Dei sum inde ab utero matris meæ : quòd si raderer,recederet à me vis mea,& infirmarer, ac essem,ut quivis homo.

18 Quum ergo animadverteret Delila eum indicâsse sibi totum animum suum , mittens accersivit Satrapas Pelischthæorum, dicendo,ascendite hac vice,nam indicavit mihi totum animum suum : sic ascenderunt ad eam Satrapæ Pelischthæorum, afferentes ipsam pecuniam in manu sua.

19 Illa autem,quum somnum ei induxisset super genua sua ; accersivit quendam, curavítque, ut abraderet septem cincinnos capi-

capitis ejus: deinde cœpit affligere eum, quum recessisset vis ejus ab eo.

20 Dixit enim, Pelischthæi invadunt te, Schimschon: qui expergefactus à somno suo, dicebat, hac vice, ut antea exibo, quum excussero me; (nam ipse ignorabat Jehovam recessisse à se.)

21 Itaque apprehendentes eum Pelischthæi, effoderunt oculos ejus; & eum deductum Hazzam vinxerunt duobus vinculis chalybeis, ubi erat molens in carcere.

22 Inceperant autem capilli capitis ejus reflorescere, ut quum abraderetur:

23 Quando Satrapæ Pelischthæorum congregati sunt ad celebrandum sacrificium magnum Dagoni deo suo, & ad lætitiam: dicebant enim, tradidit deus noster in manus nostras Schimschonem inimicum nostrum.

24 Videntes eum quoque populus, laudabant deum suum: dicebant enim, tradidit deus noster in manus nostras inimicum nostrum, & vastatorem terræ nostræ, quíque multos è nobis confodit.

25 Fuítque, quum hilaris esset animus illorum, ut dicerent; vocate Schimschonem, & ludat coram nobis: sic evocantes Schimschonem è carcere, ut luderet coram ipsis, statuerunt eum inter columnas.

26 Et dixit Schimschon puero illi, qui tenebat manum ejus, sine me, tantùm fac palpem illas columnas, quibus hæc domus sustentatur: & innitar illis.

27 Erat autem ea domus plena viris, & mulieribus, & ibi erant omnes Satrapæ Pelischthæorum: super tectum autem, quasi tria millia virorum ac mulierum, qui spectabant, quando luderet Schimschon.

28 Invocans verò Schimschon Jehovam, dicebat; Domine Jehovi, recordare mei obsecrò, & confirma me obsecrò tantùm hac vice, ô Deus, ut sumam de Pelischthæis ultionem semel propter ambos oculos meos.

29 Tum complexus Schimschon duas columnas medianas, quibus domus illa sustentabatur, nixus est eis; uni dexterâ suâ, alteri verò sinistrâ suâ.

30 Deinde dicens Schimschon, moriar ego cum Pelischthæis, inclinavit se vi, decidítque domus illa super ipsos Satrapas, & super totum populum, qui *erat* in ea: ita fuerunt mortui illi, quos morti tradidit, quum moreretur, plures, quàm, quos morti tradiderat in vita sua.

31 Postea descendentes cognati ejus, & tota familia paterna ejus, deportaverunt eum, & ascendentes sepeliverunt eum inter Tzorham & Eschthaolem in sepulchro Manoachi patris ejus: vindicaverat autem Jisraëlem viginti annis.

CAP. XVII. *Historia Micæ turbato Ecclesiæ statu.*

FUerat autem quidam è monte Ephrajimi, cujus nomen *erat* Micajehu.

2 Qui dixit matri suæ, argentum illud mille centum *siclorum*, quod captum fuerat tibi, quia tu exsecrata es, sicut etiam dixisti me audiente, ecce argentum illud penes me *est*, ego ceperam illud: & dixit mater ejus, benedictus sit filius meus Jehovæ.

3 Deinde restituit argentum illud mille centum *siclorum* matri suæ, sed dixit mater ejus, omninò sanctificavi istud argentum Jehovæ, *dimissura* è manu mea filio meo ad faciendum sculptile & fusile; quapropter jam restituam tibi.

4 Restituit tamen argentum illud matri suæ: unde accipiens mater ejus ducentos *siclos* argenti, dedit illud fusori, qui fecit ex eo sculptile & fusile, quod fuit in domo Micajehu.

5 Huic igitur viro Micæ erat ædes deorum: quamobrem facto amiculo, & imaginibus, consecravit ministerium unius è filiis suis, ut esset ipsi in Sacerdotem.

6 Temporibus illis non erat rex in Jisraële: quisque, quod rectum *videbatur* in oculis suis, faciebat.

7 Fuit autem puer è Beth-Lechemo Jehudæ, è familia Jehudæ *oriundus*, qui erat quidem Levita, sed fuerat peregrinatus illic.

8 Discedens ergò vir ille ab ea civitate Beth-Lechemo Jehudæ, ad peregrinandum, ubicunque inveniret *commodum*; pervenit in montem Ephrajimi usque ad domum Micæ, conficiendo iter suum.

9 Cui dicente Micâ, unde venis? dixit ei, Levita sum, *venio* Bethlechemo Jehudæ; ego autem vado ad peregrinandum, ubicunque *commodum* invenero.

10 Tum dixit ei Mica, mane apud me, & esto mihi in patrem & in Sacerdotem, & ego dabo tibi denos siclos argenti quotannis, & synthesin vestium, & victum tuum; sic ivit Levita:

11 Et dum placuit Levitæ isti manere apud virum illum, fuit iste puer ei quasi unus è filiis ejus.

12 Consecravit enim Mica ministerium istius Levitæ, ut esset sibi puer ipse in Sacerdotem: sic erat in domo Micæ.

13 Dicebat enim Mica, nunc novi Jehovam benefacturum esse mihi: eò quòd est mihi hic Levita in Sacerdotem.

CAP. XVIII. *Idololatria tribûs Danis.*

TEmporibus illis non erat rex in Jisraële: quibus temporibus Danitica tribus quærebat sibi possessionem, ubi habitaret, quia *satis* ipsi non acciderat usque in diem illum inter tribus Jisraëlis, in possessione ejus.

2 Quapropter miserunt filii Danis ex familia sua, quinque viros è finibus suis, homines strenuos Tzorhâ & Eschthaole, ad explorandam terram quandam, & ad pervestigandam eam, dicentes eis, ite, pervestigate illam terram: qui pervenientes in montem Ephrajimi ad domum usque Micæ, pernoctârunt ibi.

3 Ipsi erant apud domum Micæ, quum agnoverunt vocem illius pueri Levitæ, quapropter divertentes illuc, dixerunt ei, quis adduxit te huc? & quid agis hic? quidve tibi hic *est*?

4 Qui dixit eis, hæc & talia fecit mihi Mica, & mercede conduxit me, ut sim ei in Sacerdotem:

5 Tum dixerunt ei, consule Deum, quæsumus, ut sciamus, an secundum erit iter nostrum, cujus causâ imus.

6 Quibus dixit Sacerdos ille, ite cum pace, coram Jehova *est* iter vestrum, quo ituri estis.

7 Abeuntes ergò quinque viri illi, pervenerunt Lajischum: ubi animadverterunt populum, qui *erat* in ea (*ut erat* sita in tuto, secundùm rationem Tzidoniorum) quietum & securum *esse*, nec *esse* quemquam, qui *de re ulla* pudore afficeret in ea terra hæredem imperii, præterea eos remotos *esse* à Tzidoniis, & rem non esse eis cum quoquam.

8 Redeuntibus itaque ipsis ad fratres suos Tzorham & Eschthaolem, dixerunt fratres ipsorum, quid vos?

9 Qui dixerunt, surgite, ut ascendamus contra illos; nam consideravimus terram illam, quòd ecce bona *sit* valde, & vos silere-tis? ne pigramini properare eundo ad possidendum istam terram jure hæreditario;

10 Quum adveneritis, advenietis ad populum securum, & *in* terram, *quæ est* ampla spaciis, nam tradidit Deus eam in manum vestram, locus *est*, ubi nulla *est* penuria ullius rei, quæ *sit* in terra.

11 Itaque profecti inde ex familia Danitica, Tzorhâ & Eschthaole, sexcenti viri accincti armis bellicis.

12 Ascendentes castra fecerunt, ad urbem Jaharimorum in Jehuda: idcircò vocârunt locum illum, Castra Danis, usque in hunc diem, ecce *est* post urbem Jaharimorum.

13 Deinde transeuntes illuc *ad* montem Ephrajimi, pervenerunt usque ad domum Micæ.

14 Ubi loquentes quinque viri illi, qui iverant ad explorandum Lajischum, *cum* terra ejus; dixerunt fratribus suis, nostisne in domibus istis esse amiculum & imagines, & sculptile, & fusile? nunc igitur cognoscite, quid facturi sitis.

15 Qui divertentes illuc, venerunt in domum illius pueri Levitæ, domum Micæ, & interrogaverunt illum de prosperitate.

16 Sexcenti autem viri accincti armis bellicis suis, substiterant *ad* fores portæ; qui *erant* è filiis Danis.

17 Interea ascendentes quinque viri illi, qui iverant ad explorandum illam terram, ingressi illuc, acceperunt sculptile, & amiculum, & imagines, & fusile ipsum, dum ipse Sacerdos subsisteret *ad* fores portæ cum sexcentis viris illis, qui accincti *erant* armis bellicis.

18 Quumque illi *qui* ingressi fuerant domum Micæ, accipientes *afferrent* sculptile, amiculum, & imagines, ac ipsum fusile; dixit eis Sacerdos ille, quid facitis?

19 Qui dixerunt ei, sile, impone manum tuam ori tuo, & veni nobiscum, & esto nobis in patrem & in Sacerdotem: utrum melius est, te esse Sacerdotem domui unius viri, an te esse Sacerdotem tribui, & familiæ in Jisraële?

20 Tum lætatus est animus ipsius Sacerdotis, & recepit amiculum ipsum, & imagines, & sculptile: & profectus est in medio illius populi.

21 Ita conversi abibant; positis parvulis, & pecoribus, & impedimentis ante se.

22 Ipsi procul aberant à domo Micæ; quum viri illi, qui inhabitant domos, quæ *erant* junctæ domui Micæ, convocati sunt, & assequuti filios Danis.

23 Nam inclamantes filios Danis fecerunt, ut converterent faciem suam: qui dixerunt Micæ, quid tibi *est*, quòd convocatis *comitatus* es?

24 Qui dixit, deos meos, quos feceram, accepistis, & Sacerdotem ipsum, & abitis, & quid mihi ampliùs *est*? quid igitur *est cur* dicatis mihi, quid tibi *est*?

25 Sed dixerunt ei filii Danis, ne facito, ut audiatur vox tua apud nos, ne si incurrant in vos viri amarulenti animo, perdas vitam tuam, & vitam familiæ tuæ.

26 Deinde perrexerunt filii Danis itinere suo, Mica verò, quum videret eos fortiores esse se, conversus rediit domum suam.

27 Sic isti acceptis, quæ fecerat Mica, & Sacerdote, qui *fuerat* ei; supervenerunt Lajischo; populo quieto & securo, quos percusserunt acie gladii: postquam incenderunt civitatem ipsam igne.

28 Nemo autem *fuit*, qui eriperet, quia remota erat à Tzidone, & res non *erat* illis cum quoquam, *est* enim in illa convalle, quæ *adjacet* regioni Rechobi: postea exstruentes civitatem, habitârunt in ea.

29 Vocârunt autem nomen illius civitatis Danem, de nomine Danis patris sui, qui natus fuerat Jisraëli, siquidem Lajisch nomen erat civitatis illius primò.

30 Tum statuerunt sibi filii Danis illud sculptile; Jehonathan verò filius Gerschomi, filii Menaschis, ipse & filii ejus fuerunt Sacerdotes tribui Daniticæ, usque ad tempus, quo migravit è terra;

31 Et constitutum habuerunt sibi sculptile, quod fecerat Mica, omnibus diebus, quibus fuit domus Dei Schilunte.

CAP. XIX. *Scortatio Binjaminitarum horrenda.*

Fuit quoque temporibus illis, quum rex non esset in Jisraële, fuit, *inquam*, *ut* quidam Levita peregrinatus per latera montis Ephrajimi, acciperet sibi mulierem concubinam è Beth-Lechemo Jehudæ.

2 Quæ concubina ejus scortata cum eo, tandem discessit ab eo in domum patris sui Beth-Lechemum Jehudæ, ubi fuit plenis quatuor mensibus.

3 Quapropter surgens vir ejus abiit post eam ad loquendum, quæ illi essent cordi, ut reduceret eam, cum puero suo & pari asinorum: *illa* verò introduxit eum *in* domum patris sui, & ipse pater puellæ videns eum, lætatus est de occursu ejus.

4 Sic retinente eum socero ejus, patre ipsius puellæ, mansit apud illum tribus diebus: ubi comedebant, & bibebant, ac pernoctabant.

5 Fuit autem die quarto, ut surgentibus illis manè, consurgeret ad proficiscendum: sed dixit pater ipsius puellæ genero suo, fulci animum tuum frustulo cibi, deinde abibitis.

6 Itaque sedentes comederunt ambo unà & biberunt: dicebàtque pater puellæ viro ipsi; acquiesce quæso, & pernocta, ut bene sit animo tuo.

7 Sed surrexit vir ille ad proficiscendum, in-

insistente verò apud eum socero ejus, rursus pernoctavit ibi.

8 Postea surrexit manè, die quinto, ut abiret, dicente autem patre puellæ, fulci quæso animum tuum, cunctati sunt, donec declinaret dies, (nam comedebant ambo.)

9 Tandem surrexit vir ille, ad proficiscendum, ipse, & concubina ejus, & puer ejus: quúmque diceret ei socer ejus, pater puellæ; ecce nunc remissus est dies adeò, ut advesperascat, pernoctate quæso, ecce hospitium hodiernum, pernocta hic, ut bene sit animo tuo, deinde surgentibus vobis cras ad iter vestrum, perges ad tentorium tuum.

10 Noluit vir ille pernoctare, sed surgens abivit, & pervenit ex adverso Jebusi, *id est*, Jeruschalajimorum: & cum eo par asinorum instratorum, concubina quoque ejus cum eo *erat*.

11 Ipsi *erant* prope Jebusum, quum dies declinasset valde: quapropter dicebat puer domino suo, propera quæso, ut divertamus in istam civitatem Jebusæi, & pernoctemus in ea.

12 Cui dixit dominus ejus, non divertemus in *ullam* civitatem alienigenæ, *ex eis*, quæ non sunt filiorum Jisraëlis, sed transibimus Gibham usque.

13 Præterea dixit puero suo, perge, ut appropinquemus ad alterum istorum locorum, & pernoctemus Gibhæ, aut Ramæ.

14 Prætereuntes igitur properabant: sed occubuit illis sol prope Gibham, *quæ est* Binjaminis.

15 Quapropter diverterunt illuc, ingredientes ad pernoctandum Gibhæ: & ingressus consedit in platea civitatis, quia non *fuit* quisquam, qui reciperet eos in domum suam ad pernoctandum.

16 Ecce autem vir senex veniens ab opere suo, ex agro vespere (erat autem vir ille è monte Ephrajimi, qui peregrinabatur Gibhæ; viri autem loci illius, Binjaminitæ.)

17 Qui cùm sublatis oculis suis videret virum illum, viatorem in platea civitatis, dixit vir ipse senex: quò abis? & unde venis?

18 Qui dixit ei, transimus Beth-Lechemo Jehudæ usque ad latera montis Ephrajimi, inde ego *veneram*, & iveram usque Beth-Lechemum Jehudæ, *ad* domum autem Jehovæ abeo, & non *est* quisquam, qui recipiat me in domum suam:

19 Quamvis tum stramen, tum pabulum sit penes servos tuos, pro asinis nostris, tum etiam panis, & vinum sit pro me, & pro ancilla tua, & hoc puero, *qui est* cum servis tuis: nullius rei *sit* penuria:

20 Sed dixit vir ille senex, pax *esto* tibi, quicquid deficit te, incumbat tantùm mihi, tantummodo in hac platea, ne pernoctato;

21 Eúmque introducens in domum suam, pabulum dedit asinis: deinde lotis pedibus suis, comederunt, & biberunt.

22 Ipsi exhilarabant animos suos; quum ecce viri civitatis illius, viri nequam circumsteterunt domum illam, pulsantes ad ejus januam: & alloquuti sunt virum illum, dominum ejus domûs, senem illum, dicendo, produc virum illum, qui ingressus est domum tuam, ut cognoscamus eum.

23 Ad quos egressus vir ille, dominus domûs illius, dixit eis, ne fratres mei, ne malefaciatis quæso: postquam ingressus est vir iste domum meam, ne faciatis flagitium istud.

24 Ecce filiam meam, quæ virgo *est*, & concubinam illius, producam nunc eas, & comprimite eas, aut facite eis, quod bonum *videtur* in oculis vestris: viro autem isti, ne faciatis quicquam hujus flagitii.

24 Sed nolentibus viris illis auscultare ei; prehendens ipse vir concubinam suam, produxit ad eos foras: qui cognoscentes eam, quum indesinenter abusi essent eâ totâ nocte usque manè, dimiserunt eam, quum ascenderet aurora.

26 Tum rediit mulier illa appetente manè, & collapsa *jacebat ad* portam domûs illius viri, ubi dominus ipsius *erat*, ad lucem usque.

27 Quum autem surgens dominus ejus manè, apertis januis domûs exiret ad pergendum itinere suo: ecce mulier illa concubina ejus jacens *ad* portam domûs, cum manibus suis in limine.

28 Et quum dixit ei, surge, ut abeamus, nec *esset*, qui responderet, acceptam eam *imposuit* asino, & surgens vir ille abiit in locum suum:

29 Deinde ingressus domum suam, accipiensque gladium prehendit concubinam suam, quam divisit per ossa ejus in duodecim membra, misítque eam per totum terminum Jisraëlis.

30 Erátque, ut, quisquis videbat, diceret, non fuit factum, neque fuit visum *quicquam* hujusmodi inde à tempore, *quo* ascenderunt filii Jisraëlis è terra Ægypti, usque ad diem hunc: adhibete vos ad istud, consilium inite, & colloquimini.

CAP. XX. *Binjaminitæ bis victores, tandem vincuntur.*

ITaque exiverunt omnes Jisraëlitæ: congregatúsque est totus cœtus unanimis, à Dane Beer-schebahum, & terram Gilhadis usque: ad Jehovam Mitzpam:

2 Ubi constiterunt *usque ab* extremitatibus totius populi, omnes tribus Jisraëlis, in congregatione populi Dei: quadringenta millia virorum peditum stringentium gladium.

3 Audiverunt autem Binjaminitæ ascendere Jisraëlitas Mitzpam, (dicebant enim Jisraëlitæ, eloquimini, quomodo factum est malum illud?

4 Tum protestatus vir ille Levita, vir mulieris illius occisæ, dixit: Gibham illam, quæ est Binjaminis veni ego, & concubina mea ad pernoctandum.

5 Insurrexerunt autem in me Gibhani, & circumdederunt contra me ipsam domum noctu: sibi proposuerant me occidere, & concubinam meam ita compresserunt, ut mortua sit.

6 Quapropter prehendens concubinam meam, membratim divisi eam, ac misi eam per totum agrum possessionis Jisraëlitarum, eo quod fecissent scelus, & flagitium in Jisraële.

7 Ecce vos omnes Jisraëlitæ *estis*, commu-

municate inter vos sermonem & consilium hîc;)

8 Surrexit ergo totus populus unanimis, dicendo, non sumus ituri ullus in tentorium suum, neque secessuri in domum suam.

9 Sed nunc *est* hæc res, quam facturi sumus contra Gibham: oppugnabimus eam sorte.

10 Accipiemus enim denos viros è centenis per omnes tribus Jisraëlis, & centenos è millenis, ac millenos è decies millenis ad comparandum commeatum pro hoc populo, ut invadendo Gibham Binjaminitarum, faciant omnino, prout meritum est flagitium illud, quod fecit in Jisraële.

11 Sic congregati sunt omnes Jisraëlitæ, *venturi* contra illam civitatem unanimes conjuncti.

12 Tum miserunt tribus Jisraëlis viros ad omnes tribus Binjaminis, qui dicerent, quod *est* malum istud, quod factum est in vobis?

13 Nunc igitur date istos viros nequam, qui *sunt* isthic Gibhæ, ut morti tradamus eos, & tollamus malum ab Jisraële: sed noluerunt auscultare Binjaminitæ voci fratrum suorum Jisraëlitarum.

14 Congregaverunt enim se Binjaminitæ è suis civitatibus Gibham: ut prodirent in prælium contra Jisraëlitas.

15 Numeraveruntque ex se Biniaminitæ tempore illo è suis civitatibus, viginti sex millia virorum stringentium gladium, præter habitatores Gibhæ, *qui* numerârunt se septingentos viros lectissimos.

16 E toto populo isto erant septingenti viri lectissimi, præcludentes manum dexteram suam; istorum quisque fundâ *mittens* lapidem ad capillum, sine erratione mittebat.

17 Jisraëlitæ quoque numeraverunt ex se præter Binjaminitas, quadringenta millia virorum stringentium gladium: quorum quisque vir *erat* bellicosus.

18 Deinde surgentes ascenderunt in domum Dei fortis, ut consulerent Deum, dixerúntque Jisraëlitæ, quis ex nobis primùm ascendet ad hanc pugnam contra Binjaminitas? quibus dixit Jehova; Jehuda primùm.

19 Surgentes itaque Jisraëlitæ, manè castra posuerunt contra Gibham.

20 Et exeuntes Jisraëlitæ in prælium contra Biniaminitas, instruxerunt contra eos Jisraëlitæ aciem apud Gibham.

21 Exeuntes verò Binjaminitæ Gibhâ; prostraverunt ex Jisraëlitis die illo, viginti duo millia virorum humi.

22 Confirmavit tamen se populus, Jisraëlitæ; ita ut iterum instruerent aciem in eodem loco, ubi instruxerant die illo priore:

23 Quum ascendentes Jisraëlitæ flevissent coram Jehova usque ad vesperam, coluissentque Jehovam, dicendo, an iterum accedam in prælium contra filios Binjaminis fratris mei, dixissetque Jehova, ascendite contra illum.

24 Appropinquaverunt itaque Jisraëlitæ ad Binjaminitas die isto secundo:

25 Exeuntes quoque Binjaminitæ obviàm eis Gibhâ eo ipso secundo die; prostraverunt ex Jisraëlitis iterum octodecim millia virorum humi: omnes hos stringentes gladium.

26 Quapropter ascendentes omnes Jisraëlitæ, totus, *inquam*, populus ille venerunt ad domum Dei fortis, & flentes consederunt ibi coram Jehova, ac jejunaverunt die illo usque ad vesperam: obtulerúntque holocausta, & eucharistica coram Jehova:

27 Et consuluerunt Jisraëlitæ Jehovam (nam ibi erat arca fœderis Dei temporibus illis.)

28 *Ipsi* & Pinehas filius Elhazaris, filii Aharonis, qui stabat coram eo temporibus illis, dicendo: utrùm pergam adhuc exire in prælium contra filios Biniaminis fratris mei, an desinam? quibus dixit Jehova, ascendite, cras enim traditurus sum eum in manum tuam.

29 Disposuit autem Jisraël insidias apud Gibham circumquaque.

30 Deinde ascendentes Jisraëlitæ contra Biniaminitas die tertio, instruxerunt *aciem* apud Gibham, sicut antea:

31 Unde exeuntes Binjaminitæ obviàm isti populo, avellebantur ab ipsa civitate; cœperant enim percutiendo confodere ex isto populo, ut antea per vias illas tritas, quarum altera ascendit ad domum Dei fortis, altera verò Gibham in agro *sitam*, quasi triginta viros ex Jisraële.

32 Quapropter dicebant Binjaminitæ, cæduntur isti ante nos, ut priùs: at Jisraëlitæ dixerant, fugiemus, ut avellamus eum à sua civitate, ad istas vias tritas.

33 Tunc omnes Jisraëlitæ surgentes quisque è loco suo, instruxerunt aciem Bahal-Thamaræ: insidiæ quoque Jisraëlitarum eruperunt è loco suo post denudationem Gibhæ.

34 Veneruntque Gibhæ ex adverso decies mille viri lectissimi ex toto Jisraële, quum prælium ingravesceret; illis ignorantibus ad se pertingere malum illud.

35 Sic affecit Jehova Binjaminem plagâ coram Jisraële, adeò ut prosternerent Jisraëlitæ, ex Biniamine die illo vicies quinquies mille centum viros: hos omnes stringentes gladium:

36 Viderunt autem Biniaminitæ se plagâ affici; quum Jisraëlitæ cessissent loco Binjaminitis, quia confidebant insidiis, quas posuerant contra Gibham;

37 Postquam insidiæ illæ festinantes irruerant in Gibham; & signo dato insidiæ percusserat totam civitatem illam acie gladii.

38 Fuerat enim constitutum tempus Jisraëlitis cum insidiis istis; quando excitaturæ essent illæ multam elationem fumi è civitate illa.

39 Tum converterunt se Jisraëlitæ ad prælium: quum Binjaminitæ incepissent percutiendo confodere quasi triginta viros, eò quòd dicerent, utique plagâ omnino afficitur coram nobis, sicut bello priore.

40 Elatio illa, *columna, inquam*, fumi cœperat ascendere è civitate, quum respicientes Binjaminitæ retrorsum, *viderunt* quòd ecce ascenderet incendium civitatis in cœlum.

41 Quum autem Jisraëlitæ *antrorsum* se obverterunt, turbati sunt Binjaminitæ; vi-

de-

debant enim pertingere ad se malum illud.
42 Averterunt itaque se ante Jisraëlitas in viam *ad* desertum, sed præliatores assequuti sunt eos, & qui *prodibant* è civitatibus aliis, prosternebant eos in medio sui.
43 Cinxerunt Binjaminitas, persequendum curaverunt quemque, proculcaverunt quemque sine *magno* labore; usque ex adverso Gibhæ ab ortu solis.
44 Nam ceciderunt è Binjaminitis octo decies mille viri; hi omnes viri strenui.
45 Deinde *eorum*, qui aversi fugiebant versùs desertum ad petram Rimmonis, racemarunt quemque per tritas illas vias quinquies mille viros: postea assequuti eos à tergo Gidhomum usque, percusserunt ex eis bis mille viros.
46 Ita fuerunt omnes, qui ceciderunt è Binjaminitis, vicies quinquies mille viri stringentes gladium eodem die; omnes isti viri strenui.
47 *Eorum* autem, qui aversi erant, effugerunt versùs desertum ad petram Rimmonis sexcenti viri, qui consederunt in petra Rimmonis quatuor mensibus.
48 Jisraëlitæ autem reversi ad Binjaminitas, percusserunt eos acie gladii; tam homines civitatis cujusque, quàm jumenta, denique quicquid inventum est: etiam omnibus civitatibus illis, quæ supererant, immiserunt ignem.

CAP. XXI. *Tribus Binjamin instauratur.*

Jisraëlitæ autem juramento se obstrinxerant Mitzpæ, dicendo, quisquam nostrûm non dabit filiam suam Binjaminitæ in uxorem.
2 Quamobrem populus ingressi domum Dei fortis, consederunt ibi usque ad vesperam coram Deo, & sublatâ voce suâ fleverunt fletu magno:
3 Ac dixerunt, quare, ô Jehova Deus Jisraëlis fieret istud in Jisraële, ut desideraretur hodie ex Jisraële tribus una?
4 Fuitque postridie, quum manè surgentes populus exstruxissent illic altare; ut offerrent holocausta, & eucharistica.
5 Et dixerunt Jisraëlitæ, quis *est*, qui non ascendit cum hac congregatione ex omnibus tribubus Jisraëlis ad Jehovam? nam juramentum maximum intercesserat contra eum, qui non ascenderat Mitzpam ad Jehovam, dicendo, omnino morti traditor.
6 Quum itaque pœniteret Jisraëlitas de Binjamine fratre suo; & dicerent, exscinderemúsne hodie tribum unam ex Jisraële?
7 Quid facturi sumus istis, reliquis istis, quod ad uxores? nos enim juramento obstrinximus per Jehovam, ut non daremus illis de filiabus nostris in uxores.
8 Dixerunt; quis ullus *est* è tribu Jisraëlis, qui non ascendit Mitzpam ad Jehovam? ecce autem non venerat quisquam in castra, Jabescho Gilhadis ad congregationem.
9 Numeravit enim se populus; & ecce non *erat* ibi quisquam ex habitatoribus Jabeschi Gilhadis.
10 Quapropter miserunt illuc cœtus duodecies mille viros è strenuissimis; & mandatis instruxerunt eos, dicendo, ite, ut percutiatis habitatores Jabeschi Gilhadis acie gladii, etiam mulieres & parvulos:
11 Hoc enim illud *est*, quod facturi estis: omnem marem, & omnem fœminam expertam concubitum maris internecioni devovebitis.
12 Hi autem invenerunt ex habitatoribus Jabeschi Gilhadis quadringentas puellas virgines, quæ non fuerant expertæ virum concubitu maris: adduxeruntque eas Schiluntem ad castra, qui *manserant* in terra Cenahanis.
13 Tum mittentes totus ille cœtus, qui alloquerentur Binjaminitas, qui *erant* in petra Rimmonis; promulgaverunt illis pacem.
14 Sic reversi sunt Binjaminitæ tempore illo, quibus dederunt fœminas illas, quas vivas conservârant è fœminis Jabeschi Gilhadis: sed *sic* non fuerunt satis illis.
15 Quúmque *adhuc* populum pœniteret de Binjamine, eò quòd fecisset Jehova rupturam in tribubus Jisraëlis:
16 Dixerunt Seniores cœtûs ipsius, quid faciemus reliquis istis, quod ad mulieres; cùm perditæ sunt è Binjamine fœminæ?
17 Ampliùs dixerunt, hæreditaria horum, qui evaserunt, possessio pro Binjamine *futura est*; non enim delenda est tribus ex Jisraële.
18 Nos autem non possumus dare eis uxores è filiabus nostris: (obstrinxerunt enim se juramento Jisraëlitæ, dicendo, maledictus *sit*, qui dederit uxorem Binjaminitis.)
19 Tandem dixerunt; ecce festum Jehovæ *est* Schilunte de anno in annum, quod *celebratur* ab Aquilone domûs *Dei* fortis, versùs ortum solis, ad tritam viam, quæ ascendit à domo *Dei* fortis Schecemum; & à meridie Lebonæ.
20 Et præceperunt Binjaminitis dicendo, ite, ut insidiemini in vineis:
21 Et animadvertetis, ut ecce, quum exibunt puellæ Schiluntinæ ad saltandum choreis; prodeuntes è vineis illis, rapiatis statim vobis quisque uxorem suam è puellis Schiluntinis: deinde abibitis in terram Binjaminitarum.
22 Erit autem, quum venient parentes earum, aut agnati earum ad litigandum apud nos, ut dicamus eis, gratificamini nobis illas, qui non excepimus cuique uxorem suam in isto bello: nam vos non dedistis illis, *neque* jam rei eritis.
23 Facientes itaque sic Binjaminitæ, perduxerunt uxores pro numero suo, è saltantibus illis, quas rapuerant: abeuntésque reversi sunt ad possessionem suam, & instauraverunt civitates suas, in quibus habitârunt.
24 Receperunt quoque se inde Jisraëlitæ tempore illo quisque ad tribum suam: & ad familiam suam: unde exiverunt quisque in possessionem suam.
25 Temporibus illis non *erat* rex in Jisraële; quisque, quod rectum *videbatur* in oculis suis, faciebat.

Ruth.

CAP. I. *Ruthæ necessitudo cum Socru.*

FUit autem, quo tempore judicabant judices, quum esset fames in terra, ut abiret quidam Beth-Lechemo Jehudæ ad peregrinandum in agris Moabitarum, ipse cum uxore sua,& duobus filiis suis.

2 Hujus viri nomen *erat* Elimelec, nomen verò uxoris ejus Nahomi, & nomina duorum filiorum ejus Machlon, & Ciljon Euphrathæi è Beth-Lechemo Jehudæ; pervenientésque in agros Moabitarum,substiterunt ibi:

3 Mortuo autem Elimeleco viro Nahomi, superstes relicta est ipsa cum duobus filiis.

4 Hi duxerunt sibi uxores Moabitidas, nomen unius *erat*, Horpa, & nomen alterius Ruth;consederuntque ibi, quasi decem annos.

5 Deinde mortuis quoque utrisque, Machlone & Ciljone; superstes relicta mulier illa à duobus natis suis,& à viro suo;

6 Surrexit ipsa cum nuribus suis, ut reverteretur ex agris Moabitarum: quia audierat in agro Moabitarum Jehovam visitâsse populum suum,dando eis panem.

7 Et egressa est è loco illo,ubi substiterat, & duæ nurus ejus cum ea, ingressæque sunt iter ad revertendum in terram Jehudæ.

8 Sed dicebat Nahomi duabus nuribus suis,abite, revertimini quæque in domum matris suæ, exerceat erga vos Jehova benignitatem, quemadmodum exercuistis erga mortuos,& erga me.

9 Det Jehova vobis, ut inveniatis requiem, quæque in domo viri sui: quúmque oscularetur eas,sublatâ suâ voce flebant;

10 Dicebántque ei, *non abibimus*; nam tecum revertemur ad populum tuum.

11 Sed dicebat Nahomi, revertimini filiæ meæ,cur veniretis mecum? num adhuc *sunt* mihi filii in visceribus meis, qui vobis viri futuri sint.

12 Revertimini filiæ meæ,abite,nam senior sum, quàm ut nubam; si dicerem, est mihi spes,essem etiam hac nocte cum viro, aut etiam pareren filios;

13 An propter hæc exspectaretis, usque dum adolescerent? an propter hæc differretis ita,ut non nuberetis cuiquam? nequaquam filiæ meæ, nam mihi multò amariùs est, quàm vobis, verùm exseruit se contra me manus Jehovæ.

14 Tum sublatâ voce suâ, fleverunt iterum: & Horpa osculata socrum suam,*abiit*, Ruth autem adhærebat ei.

15 Quamobrem dixit *socrus*, ecce reversa est fratria tua ad populum suum, & ad Deos suos; revertere post fratriam tuam.

16 Sed dixit Ruth, ne adversa esto mihi, ut derelinquam te,recedendo à te: nam quocunque iveris,ibo, & ubicunque diversata fueris, diversabor,populus tuus,populus meus: & Deus tuus,Deus meus *est*.

17 Ubicunque morieris, moriar, & ibidem sepeliar; ita faciat Jehova mihi, & ita pergat, *sola* mors separatura est inter me & te.

18 Itaque videns illam fortiter instare, ut pergeret secum; destitit *sic* alloqui eam.

19 Ita profectæ sunt ambæ,donec pervenirent Beth-Lechemum: fuit autem, quum ingrederentur Beth-Lechemum, ut fusi omnes cives *accurrerent* ad eas,ac dicerent, hæccine *est* Nahomi?

20 Quæ dicebat eis, ne vocate me Nahomin,vocate me Maram,eò quòd amaritudine affecit me omnipotens valde.

21 Ego plena abieram, at vacuam reducit me Jehova: cur vocaretis me Nahomin, cùm Jehova testificatus sit contra me, & omnipotens malis affecerit me?

22 Sic,quum reversa esset Nahomi, & Ruth Moabitis nurus ejus cum ea, rediens ex agris Moabitarum, ingressæ sunt Beth-Lechemum in principio messis hordeaceæ.

CAP. II. *Spicilegium Ruthæ.*

ERat autem Nahomi *huic* affinis à marito ejus,vir valens facultatibus,è familia Elimeleci: cujus nomen *erat* Bohaz.

2 Quum ergo dicente Rutha Moabitide *socrui* Nahomi,eam quæso *in* agrum, ut legam spicas post eum, in cujus oculis invenero gratiam; dixisset *illa* ei,abi filia mea;

3 Et abiens venisset, ut legeret in agro post messores, accidit casu ei possessio agri *pertinentis* ad Bohazum, qui *erat* è familia Elimeleci.

4 Ecce autem Bohaz veniens Beth-Lechemo, dixit messoribus, Jehova *sit* vobiscum: cui dixerunt, benedicat tibi Jehova.

5 Tum dixit Bohaz puero suo,qui præerat illis messoribus,cujus *est* puella hæc?

6 Cui respondens puer,qui præerat illis messoribus, dixit,puella Moabitis est,quæ rediit cum Nahomi ex agris Moabitarum:

7 Dixit autem, legam quæso,& colligam inter manipulos post messores: sic accedens perstitit, ex quo *fuit* manè usque adhuc, modò sedit paulisper domi suæ.

8 Tum dixit Bohaz Ruthæ, nónne audis filia mea? ne abito ad legendum in agrum alterum, neque etiam discedito hinc, sed hic hæreto cum puellis meis.

9 Oculi tui *intenti sunto* in agrum illum, quem metent, ut sequaris eas, annon præcepi pueris istis, ne attingant te? quum autem sities,ito ad ista vasa,& bibito ex eo, quod pueri isti hauserint.

10 Quare procidens in faciem suam, *honorémque exhibens*, incurvavit se in terram; ac dixit ei, quare inveni gratiam in oculis tuis,ut agnoscas me, quum sim alienigena?

11 Sed respondens Bohaz, dixit ei,planè indicatum est mihi,quicquid egisti cum socru tua, post mortem viri tui: ut deseruisti patrem tuum, & matrem tuam,& solum natale tuum,& venisti ad populum,quem non cognoveras antea.

12 Rependet Jehova opus tuum, & erit merces tua perfecta à Jehova,Deo Jisraelis, quo-

quod sub ejus alas venisti,ut te obtegeres.
13 Quæ dixit, invenio gratiam in oculis tuis, domine mi, quod consolatus es me,& quod loquutus es, quæ sunt cordi ancillæ tuæ: at ego non sum futura,ut una ancillarum tuarum.
14 Dixit verò ei Bohaz tempore cibi, accede,ut comedas ex hoc cibo,& intingas buccam tuam in acetum istud: & sedenti ei à latere messorum porrexit *aristas* tostas, adeò ut comedens saturaretur, & reliquum faceret.
15 Deinde surrexit ad legendum *spicas*: præcepit autem Bohaz pueris suis,dicendo; etiam inter manipulos legentem ipsam ne pudefacite:
16 Atque etiam de industria omittite ei ex fasciculis manualibus, sinetéque *eos*, ut legat,nec increpate eam.
17 Legit itaque in eo agro usque ad vesperam: adeò ut quum excussisset, quod legerat,esset,quasi Epha hordei:
18 Qúmque deferens ipsa venisset in civitatem,& vidisset socrus ejus,quod legerat,præterea proferens dedisset ei, quod reliquum fecerat,ex quo saturata fuerat.
19 Dixit ei socrus ejus, ubi legisti hodie, & ubi fecisti *opus*? sit,qui te agnovit,benedictus: indicavítque socrui suæ apud quem *opus* fecerat, dicens,nomen viri illius,apud quem *opus* feci hodie,*est* Bohaz.
20 Tum dixit Nahomi nurui suæ, benedictus sit à Jehova,ut qui non destitit exercere benignitatem suam erga vivos, & erga mortuos: deinde dixit ei Nahomi,propinquus noster vir ille, ex vindicibus nostris est.
21 Dixit verò Ruth Moabitis, etiam *benedictus*, quia edixit mihi, cum istis pueris, qui mei sunt,hæreto,donec absolverint totam messem,quæ mea est.
22 Quapropter dixit Nahomi Ruthæ nurui suæ; bonum est,filia mea,ut exeas,cum puellis ejus,ac non adversi sint tibi *metentes* in agro altero.
23 Itaque hærebat cum puellis Bohazi legendo,donec absoluta esset messis hordei,& messis tritici: deinde mansit apud socrum suam.

CAP. III. *Conjugium Ruthæ cum Bohazo procuratur.*

POstea dixit ei Nahomi socrus ejus; filia mea, annon quærerem tibi requiem,quâ bene sit tibi?
2 Jam verò annon Bohaz *est* affinis noster,cum cujus puellis fuisti? ecce ipse ventilaturus est hordeum *in* area nocte hac.
3 Lavans itaque te,unges te,& impositis tibi vestibus tuis,descendes in aream ejus: ne innotescito ipsi viro, donec absolverit comedere & bibere.
4 Sed esto,quum cubabit,ut cognoscas locum,ubi cubiturus est, deinde accedens,retegas pedales stragulas ejus, & cubes: & ipse indicabit tibi,quid sis factura.
5 Quæ dixit ei, quicquid edixeris mihi, faciam.
6 Descendit itaque *in* aream; & fecit omnino,prout præceperat sibi socrus ipsius:
7 Quum enim comedisset Bohaz, ac bibisset, & hilaris animo ivisset cubitum in extremam partem cujusdam acervi; venit illa clàm, & retectis stragulis pedalibus ejus cubuit.
8 Fuit autem ipsâ mediâ nocte,ut contremisceret vir ille,& huc illuc se verteret, quum ecce mulier cubaret *ad* stragulas pedales ejus.
9 Cui dixit, quæ *es* tu? & *illa*,sum Ruth, *inquit*, ancilla tua, ut expandas alam tuam super ancillam tuam, quia vindex es.
10 Qui dixit,benedicta esto filia mea Jehovæ,meliorem præstas benignitatem tuam hanc posteriorem illâ priore, non sequendo ullum juvenum, sive pauperem,sive divitem.
11 Nunc ergo filia mea,ne timeto, quicquid dicis, efficiam tibi: novit enim quisque intrà portas populi mei, te fœminam esse strenuam.
12 Nunc,*inquam*,quia verum est,etsi vindex ego *sum*; tamen præterea esse vindicem propinquiorem me:
13 Pernocta hac nocte, erítque manè,si vendicabit te; bene, vendicet: sin autem noluerit vendicare te, tum vendicabo te ego,*ut* vivit Jehova; cuba usque manè.
14 Itaque cubuit ad stragulas pedales ejus usque manè, deinde surrexit, quum nondum agnosceret alter alterum: dicebat enim Bohaz, ne innotescat ingressam esse *ullam* mulierem in hanc aream.
15 Qúmque dixisset,cedo ventrale,quo tegeris,& tene illud, eáque tenuisset illud, tunc demensus sex *mensuras* hordei imposuit ei,deinde ingressus est civitatem.
16 Illa verò venit ad socrum suam, quæ dicebat, quæ es filia mea? indicavítque ei quidquid fecerat sibi vir ille.
17 Dixit etiam, sex *mensuras* hordei istas dedit mihi: dicebat enim mihi,ne venito vacua ad socrum tuam.
18 Tum dixit *illa*,confide filia mea,usque dum rescirscas,quomodo casura sit res: non enim quieturus est vir ille, nisi absolverit hanc rem hodie.

CAP. IV. *Conjugium Ruthæ consummatur, & exinde nascitur Hobed avus Davidis.*

BOhaz autem ascendens ad portam,considebat ibi, quum ecce vindex ille transiret,de quo loquutus fuerat Bohaz,cui dixit; adesdum, sede hic, heus tu, N; qui accedens,sedit.
2 Tum assumens Bohaz decem viros è Senioribus civitatis,dixit,sedete hic: qui sederunt
3 Postea dixit vindici illi, partem agri, qui *fuerat* cognati nostri Elimeleci,alienavit Nahomi, quæ reversa est ex agro Moabitarum.
4 Quamobrem ego statui revelare te audiente,dicendo,compara coram his assidentibus,& coram Senioribus populi mei; si vendicaturus es, vendica, quod si non vendicaturus es, indica mihi, ut cognoscam, nam nullus *est* præter te,qui vendicet, & ego *secundus* sum à te: qui dixit, ego vendicaturus sum.
5 Sed dixit Bohaz, quo die comparabis agrum illum *alienatum* à manu Nahomi; omnino à Rutha Moabitide uxore demor-

tui comparaveris, ut excites nomen demortui in possessionem ejus.
6 Tum dixit vindex ille, non possum vendicare mihi, ne perdam possessionem meam: vendica tu tibi id, cujus meæ erant vindiciæ, nam non possum vendicare.
7 (Hoc autem antiquitus in Jisraële *obtinebat* in vindiciis, & in permutatione ad stabiliendam unamquamque rem, detrahebat vir *ille* calceum suum, & dabat proximo suo: & hoc *erat* ejus *rei* testimonium in Jisraële.)
8 Quum ergo dixisset vindex ille Bohazo; compara tibi, extraxit calceum suum.
9 Tum dixit Bohaz Senioribus illis, & toti populo, testes *estis* hodie me comparare quæcunque *fuerunt* Elimeleci, & quæcunque fuerunt Cilionis & Machlonis, *alienata* à manu Nahomi:
10 Præterea etiam Rutham Moabitidem uxorem Machlonis comparo mihi in uxorem, ad excitandum nomen demortui in possessionem ejus, ut non exscindatur nomen demortui à fratribus suis, & à porta loci sui: testes estis hodie.
11 Cui dixerunt totus populus, qui *erat* in porta, & Seniores, testes *sumus*: reddat Jehova hanc mulierem, quæ ventura est domum tuam, similem Rachelæ & Leæ, quæ exstruxerunt ambæ domum Jisraëlis, & compara opes Ephrathæ, & fac prædicetur nomen Beth-Lechemi:
12 Sitque domus tua, ut domus Peretzi, quem peperit Thamar Jehudæ; ex illo semine, quod daturus est tibi Jehova de puella hac.
13 Accepit itaque Bohaz Rutham, nubentem sibi, & congressus est cum ea, deditq; ei Jehova, ut conciperet, & pareret filium.
14 Tum dicebant mulieres *socrui* Nahomi, benedictus *sit* Jehova, qui non destituit te vindicare hodie, ut celebretur nomen ejus in Jisraële.
15 Hic erit tibi instaurator vitæ, ídque sustentando canitiem tuam: quia nurus tua, quæ diligit te, peperit eum, quæque est melior tibi septem filiis.
16 Accipiensque Nahomi natum illum, apposuit eum sinui suo: fuitque ei vice nutricis.
17 Indiderunt autem ei vicinæ nomen, dicentes, natus est filius Nahomi: vocaverunt enim nomen ejus Hobedum, is *est* pater Jischai, patris Davidis.
18 Atque hæ *sunt* generationes Peretzi: Peretz genuit Chetzronem.
19 Chetzron autem genuit Ramum: & Ram genuit Hamminadabum.
20 Hamminadab autem genuit Nachschonem: & Nachschon genuit Salmon.
21 Salmon autem genuit Bohazum: & Bohaz genuit Hobedum.
22 Hobed autem genuit Jischajum: & Jischaj genuit Davidem.

Schemuelis Liber primus.

CAP. I. *Channæ sterilitas commutatur cum fœcunditate, & Schemuel nascitur.*

Erat autem vir quidam è duplici Rama Tzophæorum, è monte Ephrajimi, cujus nomen Elkana, filius Jerochami, filii Elihu, filii Thochu, filii Tzuphi, Ephrathæus:
2 Et *erant* ei duæ uxores, nomen unius Channa, nomen verò alterius Peninna: erántque Peninnæ nati, Channæ verò non *erant* nati.
3 Ascendebat autem vir ille è civitate sua de anno in annum, ad incurvandum se & ad sacrificandum Jehovæ exercituum, Schiluntem: ubi duo filii Heli, Chophni, & Pinchas, sacerdotio fungebantur Jehovæ.
4 Erátque, quo die sacrificabat Elkana: ut daret Peninnæ uxori suæ, & omnibus filiis ejus, ac filiabus ejus, partes:
5 Channæ verò daret partem unam duplam; eò quòd Channam diligeret, & Jehova occlusisset vulvam ejus.
6 Nam ipsam valde provocabat æmula ejus, ut commoveret eam; quia occluserat Jehova vulvam ejus.
7 Sic autem faciente eo quotannis, quum illa ascenderet in domum Jehovæ, ita *æmula* provocabat eam; ut fleret, ac non comederet.
8 Quamvis diceret ei Elkana vir ejus, Channa quare fles? & quare non comedis? & quare malè se habet animus tuus? ánnon melior sum tibi, quàm decem filii?
9 Surrexit itaque Channa, postquam comedisset ille Schilunte, & postquam bibisset; quum Heli Sacerdos sederet in solio ad postem templi Jehovæ:
10 Quúmque esset amaro animo, supplicavit Jehovæ, & vehementer flevit:
11 Vovítque votum, dicens: Jehova exercituum, si omnino respiciens ad afflictionem ancillæ tuæ recordaberis mei, & non oblivisceris ancillæ tuæ, sed dabis ancillæ tuæ semen masculum; utique dabo ipsum Jehovæ omnibus diebus vitæ ejus, & novacula non admovebitur capiti ejus.
12 Erat autem, quum illa multis supplicaret coram Jehova: ut Heli observaret os ejus:
13 Nam Channa loquebatur cum animo suo, tantùm labia ejus movebantur, vox autem ejus non audiebatur; quapropter reputabat eam Heli ebriam:
14 Eíque dixit Heli, quousque ages ebriam? amove vinum tuum à te.
15 Sed respondens Channa dixit; nequaquam domine mi, mulier ægra animo sum, & vinum, aut potum inebriantem non bibi: sed effundo desiderium animi mei coram Jehova.
16 Ne compares ancillam tuam cum ulla fœmina nequam: nam præ magnitudine meditationis meæ, & indignationis meæ *sic* loquuta sum hactenus.
17 Tum respondens Heli dixit, abi cum pace: Deus autem Jisraëlis det petitionem tuam, quam petiisti ab eo.

18 Quæ

18 Quæ dixit, inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis: sic abiens mulier illa tinere suo comedit, & facies non erat ampliùs ei *tristis*.

19 Quúmque surgentes manè incurvavissent se coram Jehova, & revertentes pervenissent domum suam Ramam; cognovit Elkana Channam uxorem suam, & Jehova recordatus est ejus.

20 Fuit enim post revolutiones temporis, ex quo concepit Channa, ut pareret filium: vocavítque nomen ejus Schemulem, nam, *inquit*, à Jehova petivi illum.

21 Deinde ascendente ipso viro Elkana cum tota familia sua, ad sacrificandum Jehovæ sacrificium illud anniversarium, & votum suum *persolvendum*:

22 Channa non ascendit: dicebat enim viro suo, *non ascendam*, donec educatus fuerit puer iste, tunc adducam eum, ut, comparens in conspectu Jehovæ, maneat ibi usque in seculum.

23 Cui dixit Elkana vir ejus, fac quod bonum *videtur* in oculis tuis, mane donec educaveris eum, tantummodo præstet Jehova verbum suum: Sic mansit mulier illa, ut lactaret filium suum, donec educâsset eum.

24 Deinde abduxit eum secum, postquam educavit eum, cum juvencis tribus, & Epha uno farinæ, & utre vini, introduxítque eum in domum Jehovæ Schilunte (puer autem *erat admodum* puer.)

25 Mactaverúntque juvencum, quum adducerent puerum ad Helin.

26 Cui dixit *Channa, attende* ad me domine mi, *ut* vivit anima tua, domine mi, sum mulier illa, quæ stabat tecum hic supplicando Jehovæ.

27 Pro puero isto supplicabam; præstitítque mihi Jehova petitionem meam, quam petebam ab eo.

28 Quamobrem ego quoque precariò datum sisto eum Jehovæ omnibus diebus, quibus fuerit ipse rogatus precariò *est* Jehovæ: incurvavítque se *Schemuel* ibi Jehovæ *honorem exhibens*.

CAP. II. *Canticum Channæ, quæ iterum parit; Heli indulgentia in filios punienda.*

Tunc orans Channa dixit, exultat animus meus in Jehova, elevatur cornu meum in Jehova: dilatatur os meum contra hostes meos, nam lætor de salute tua.

2 Nullus *est* sanctus, ut Jehova, nam nullus *est* præter te: & nulla *est* rupes, ut Deus noster.

3 Ne multis loquimini admodum elatè, *ne* prodeat super bum *quicquam*, ex ore vestro: nam Deus fortis omni notitiâ præditus *est* Jehova, & non disponuntur actiones.

4 Arcu valentes conteruntur; & collapsi accinguntur robore.

5 Saturi ob panem operam suam locant, famelici autem desinunt: adeò ut sterilis septem pariat, & abundans filijs elanguescat.

6 Jehova morte afficit, & in vitam restituit; demittit in sepulchrum, & educit.

7 Jehova depauperat, & ditat; deprimit, etiam extollit.

8 Erigit è pulvere tenuem, è sterquilinio extollit egenum; collocando cum ingenuis, & facit, ut solium gloriæ possideant: nam Jehovæ *sunt* cardines terræ, quibus imposuit orbem habitabilem.

9 Pedes eorum, quos benignè accepit, conservabit, improbi verò in tenebris conticescent: quia viribus *suis* non obtinebit quisquam.

10 *Singuli* contendentes in Jehovam conterentur, contra quemque in cœlis intonabit, Jehova judicabit fines terræ: nam dabit fortitudinem regi suo, & extollet cornu uncti sui.

11 Deinde abiit Elkana Ramam in domum suam; puer autem ministrabat Jehovæ in conspectu Heli Sacerdotis.

12 Quamvis filii Heli nequam essent, nec agnoscerent Jehovam.

13 Ratio enim Sacerdotum istorum cum populo *hæc erat*: quum ullus quispiam sacrificabat sacrificium, veniebat puer Sacerdotis, dum coqueret carnes, habens fuscinam tridentem in manu sua:

14 Incutiensque in labrum, aut in lebetem, aut in ahenum, aut in cacabum, quicquid depromebat fuscinâ illâ, accipiebat Sacerdos ex eo: sic faciebant Schilunte, omnibus Jisraëlitis venientibus illuc.

15 Etiam quum nondum adolevissent illius adipem, veniens puer Sacerdotis, dicebat viro, qui sacrificabat, da carnem assandam pro Sacerdote: non enim accepturus est abs te carnem coctam, sed crudam.

16 Quòd si dicebat ei vir ille, potiùs jam adoleant ipsum adipem, tum accipe tibi, prout desiderabit animus tuus, dicebat hic illi, imò jam nunc dabis, sin autem minùs, accepturus sum vi.

17 Sic erat peccatum istorum puerorum magnum valde in conspectu Jehovæ; quia spernebant homines munus Jehovæ.

18 At Schemuel ministrabat in conspectu Jehovæ, puer cinctus amiculo lineo:

19 Pallium autem parvum faciebat ei mater ejus, quod adferebat ei de anno in annum, quum ascenderet cum viro suo, ad sacrificandum sacrificium anniversarium.

20 Benedixit autem Heli Elkanæ & uxori ejus, dicendo, reponat tibi Jehova semen ex muliere hac, pro *semine* illo precariò, quod exoratum *restitueras* Jehovæ, quum abirent in locum suum.

21 Nam visitavit Jehova Channam, concipiensque peperit tres filios, & duas filias, dum puer Schemuel cresceret apud Jehovam.

22 Heli autem senex erat valdè: qui audiens quæcunque faciebant filii sui toti Jisraëli, & ut concumbebant cum mulieribus, quæ turmatim conveniebant ad portas tentorii conventûs:

23 Dicebat eis, quare facitis res hujusmodi; ut ego audiam sermones malos *de* vobis, à toto populo, *sermones* istos?

24 Nequaquam filii mei: non enim bona est ista fama, quam ego audio, vos avertere populum Jehovæ.

25 Si peccaverit ullus in alterum, judicabit eum magistratus: sed si in Jehovam ullus peccat, quis oret illum? non tamen auscultârunt voci patris sui, quia volebat Jehova morte afficere eos.

26 Interea puer Schemuel pergebat cre-

ſcere, & gratus eſſe; tum apud Jehovam, tum etiam apud homines.

27 Venit autem vir Dei ad Helin: dixítque ei, ſic ait Jehova, an *ideo* planè me ipſum revelavi domui patris tui, quum eſſent in Ægypto *ſubditi* domui Parhonis?

28 Deinde eligendo illum ex omnibus tribus Jiſraëlis mihi in Sacerdotem, ad offerendum ſuper altare meum, ad adolendum ſuffitum, ad geſtandum amiculum coram me, etiam dedi familiæ patris tui *reliquias* omnium igne abſumendorum à filiis Jiſraëlis.

29 Cur recalcitratis in ſacrificium meum, & in munus meum, quod præcepi *in hoc* habitaculo: & honoráſti filios tuos ſupra me, ut ſaginaretis vos è primario cujuſque muneris Jiſraëlis, populi *mei*?

30 Idcirco dictum Jehovæ Dei Jiſraëlis; dixeram quidem, domus tua, ut domus patris tui, inde, ſinenter ibunt coram me uſque in ſeculum: at nunc, dictum Jehovæ, abſit mihi, nam honorantes me, honorabo, contemtores autem mei, leves fient.

31 Ecce dies venturi ſunt, quum amputabo brachium tuum, & brachium domus patris tui, ne ſit ſenex e domo tua.

32 Nam poſtquam fueris intuitus anguſtiam habitaculi, pro omni eo, quo benefacturus fuiſſet *Deus* Jiſraëli, non futurus ſenex in familia tua omnibus diebus his.

33 Is autem, *quem* non exſcindam, tibi ab altari meo, *eſſet* ad conſumendum oculos tuos, & ad cruciandum animum tuum, nam tota ſoboles domûs tuæ *reliqua* morientur virili ætate.

34 Atque hoc tibi *eſto* ſignum, quod eventurum eſt duobus filiis tuis Chophni & Pinchaſo: die uno morientur ambo.

35 Statuam verò mihi Sacerdotem firmum, *qui*, quemadmodum *eſt* in corde meo, & in animo meo, faciet: & ædificabo ei domum firmam, ut indeſinenter ambulet coram uncto meo, omnibus temporibus.

36 Eritque *ut* quicunque reliquus fuerit in familia tua, veniat incurvatum ſe *honorem exhibendo* illi pro nummulo argenteo, & ſegmento panis, ac dicat, coopta me, quæſo, in unam è functionibus Sacerdotalibus, ut comedam fruſtum panis.

CAP. III. *Schemuel quater à Domino vocatur, & revelationem contra Helin refert.*

DUm enim puer Schemuel miniſtrabat Jehovæ coram Heli, ſermo Jehovæ fuerat rarus temporibus illis, nec *fuerat* viſio aperta.

2 Sed fuit die illâ, Heli cubante in loco ſuo (oculi autem ejus cœperant caligare, non poterat videre.)

3 Schemuele quoque cubante, quum nondum lucerna Dei exſtingueretur, in templo Jehovæ, ubi *erat* arca Dei:

4 Ut vocaret Jehova Schemuelem, qui dixit, ecce me:

5 Et accurrens ad Helin dixit, ecce me, vocâſti enim me: ſed dixit, non vocavi, revertere cubitum, qui abiens, cubuit.

6 Iterum autem Jehova ampliùs vocavit Schemuelem; quare ſurgens Schemuel, abiit ad Helin, ac dixit, ecce me, nam vocâſti me: qui dixit, non vocavi fili mi, revertere cubitum.

7 At Schemuel nondum agnoſcebat Jehovam; necdum revelatus fuerat ei ſermo Jehovæ.

8 Deinde Jehova vocavit ampliùs Schemuelem tertiò, qui ſurgens abiit ad Helin, ac dixit, ecce me, nam vocâſti me: tum intellexit Heli Jehovam *eſſe*, qui vocaverat puerum.

9 Quapropter dixit Heli Schemueli, abi cubitum; erit autem, ſi vocaverit te, ut dicas, loquere Jehova, quia audit ſervus tuus: ſic abiens Schemuel cubuit in loco ſuo.

10 Veniens autem Jehova ſubſtitit, quum vocâſſet, ut antea Schemuel, Schemuel, dixiſſetque Schemuel, loquere, quia audit ſervus tuus.

11 Ac dixit Jehova Schemueli, ecce ego facturus ſum rem in Jiſraële, quam quiſquis audiverit, tinnient ambæ aures ejus.

12 Die illâ præſtabo Heli, quicquid loquor contra familiam ejus, incipiendo & perficiendo.

13 Indico enim ei me vindicaturum eſſe familiam ejus uſque in ſeculum; propter iniquitatem, quam novit, quia maledictionem inferentibus ſibi filiis ſuis, non tamen repreſſit eos.

14 Ideóque juro familiæ Heli, *ne vivam*, ſi expiabitur iniquitas familiæ Heli *ullo* ſacrificio, & munere uſque in ſeculum.

15 Quum itaque cubuiſſet Schemuel uſque manè, aperiebat valvas domûs Jehovæ, Schemuel enim timebat indicare Heli iſtam viſionem.

16 Sed vocavit Heli Schemuelem, dicens, Schemuel, fili mi, qui dixit, ecce me:

17 Et dixit, quis *eſt* ſermo ille, quo alloquutus eſt te? ne quæſo celes me: ita faciat tibi Deus, & ita pergat, ſi celaveris me quicquam ex toto ſermone, quo alloquutus eſt te.

18 Itaque indicavit ei Schemuel omnes illos ſermones, nec celavit eum: qui dixit, Jehova eſt, quod bonum *videtur* in oculis ſuis, faciat.

19 Quum autem creviſſet Schemuel, Jehova erat cum eo, adeo ut non ſineret decidere ullum ex omnibus ſermonibus ejus in terram:

20 Unde cognovit totus Jiſraël à Dane uſque Beerſchebahum, Schemuelem ſtabilitum eſſe prophetam Jehovæ.

21 Nam pergebat Jehova apparere Schilunte, poſtquam revelâſſet ſe Jehova Schemueli Schilunte in ſermone Jehovæ.

CAP. IV. *Arca amittitur & filii Heli occiduntur in prælio; quibus auditis Heli & nurus concidunt.*

EVenit autem ſermo Schemuelis toti Jiſraëli, quum egreſſi Jiſraëlitæ obviàm Peliſchthæis in bellum, caſtrametarentur ad illum *locum*, qui *dicitur* Eben-Hezer, & Peliſchthæi caſtra haberent Apheki.

2 Nam quum acie inſtructâ Peliſchthæi *irent* obviàm Jiſraëli, & confereretur prælium, plagâ affectus eſt Jiſraël coram Peliſchthæis: & percuſſerunt ipſo conflictu in eodem agro quaſi quatuor millia virorum.

3 Quam-

3 Quamobrem veniente populo in castra, dixerunt Seniores Jisraëlis, quare plagâ affecit nos hodie Jehova coram Pelischthæis? assumamus ad nos Schiluntè arcam fœderis Jehovæ, ut procedens in medio nostri servet nos è manu inimicorum nostrorum.

4 Misit itaque populus Schiluntem, ut deportarent inde arcam fœderis Jehovæ exercituum, insidentis Cerubinis: *erant* autem ibi cum arca fœderis Dei duo filii Heli, Chophni, & Pinchas.

5 Fuit autem, quum veniret arca fœderis Jehovæ in castra, ut vociferarentur omnes Jisraëlitæ vociferatione magnâ, adeò ut perstreperet terra.

6 Audientes autem Pelischtæi sonum illius vociferationis, dicebant, quid *sibi vult* sonus vociferationis maximæ istius in castris Hebræorum? & intellexerunt arcam Jehovæ venisse in castra eorum.

7 Quapropter timentes Pelischthæi, quum diceretur Deus venisse in castra eorum, dicebant, væ nobis, quia non fuit tale quidpiam antehac.

8 Væ nobis, quis nos eripiet è manu istorum deorum magnificentissimorum? hi sunt illi dii, qui percusserunt Ægyptios singulis plagis, in deserto:

9 Confirmate vos, & estote viri, ô Pelischthæi, ne serviatis Hebræis, quemadmodum servierunt vobis: sitis igitur viri, & pugnetis.

10 Pugnantibus itaque Pelischthæis, iterum plagâ affecti Jisraëlitæ, fugerunt quisque ad tentoria sua; fuitque plaga illa magna valde: nam ceciderunt ex Jisraële triginta millia peditum:

11 Et arca Dei capta est, duóque filii Heli mortui sunt, Chophni & Pinchas.

12 Tum currens quidam Binjaminita ex ipsa acie, venit Schiluntem eodem die, vestibus suis laceris, & terrâ capiti suo inspersâ.

13 Quo ingrediente, ecce Heli sedebat in solio, latus viæ observans, erat enim animus ejus trepidus propter arcam Dei: quúmque vir ille ingressus est nunciando per civitatem, exclamavit tota civitas.

14 Audiens verò Heli sonum istius clamoris, dixit, quid *sibi vult* sonus ipsius multitudinis? tum vir ille festinans venit, ut nunciaret Heli.

15 (Heli autem natus *erat* nonaginta octo annos, & oculorum ejus *acies* caligaverat ita, ut non posset videre.)

16 Dixítque vir ille *Sacerdoti* Heli, ego *sum*, qui venio ab ipsa acie, nam ego ex ipsa acie effugi hodie: cui dixit, quid fuit rei, fili mi?

17 Tum respondens nuncius ille, dixit, fugit Jisraël coram Pelischthæis, & etiam magna plaga fuit in populo: quinetiam duo filii tui mortui sunt, Chophni & Pinchas, & arca Dei capta est.

18 Fuit ergò, quum mentionem faceret ille arcæ Dei, ut caderet Heli è solio retrorsum ante latus portæ, ita ut fractâ vertebrarum cervicis suæ compage moreretur, senex enim *erat* vir ille, & gravis: judicaverat autem Jisraëlem quadraginta annis.

19 Præterea nurus ejus uxor Pinchasi prægnans proxima partui, quum audiret hanc famam de capta arca Dei, & mortuo socero suo ac viro suo: incurvavit se, ut pareret, quia irruerant in eam dolores ejus.

20 Quumque, quo tempore moriebatur, dicerent, quæ adstabant ei, ne timeto, nam filium peperisti, non tamen respondit, neque apposuit animum suum.

21 Indiderat autem nomen puero ipsi I-Cabodem, dicendo emigravit gloria ab Jisraële, *audiens* de capta arca Dei, & de mortuo socero suo ac viro suo.

22 Dicebat enim, emigravit gloria ab Jisraële, propterea quod capta esset arca Dei.

CAP. V. *Dagon concutitur, & Pelischthæi percutiuntur mariscis.*

Pelischthæi autem ceperunt arcam Dei, abduxerúntque Eben-Hezere Aschdodum:

2 Ubi Pelischthæi acceptam arcam Dei induxerunt *in* ædem Dagonis: collocaverúntque eam prope Dagonem.

3 Sed quum surrexissent Aschdodæi postridie manè, ecce Dagon collapsus *jacebat* facie suâ in terram coram arca Jehovæ, & accipientes Dagonem, restituerunt eum in locum suum.

4 Surgentibus verò manè postridie, rursus ecce Dagon collapsus *jacebat* facie suâ in terram coram arca Jehovæ: caput autem Dagonis, & ambæ palmæ manuum ejus abscissæ *erant* in ipso limine infero, tantùm, quod referebat piscem, remanserat in eo.

5 Idcirco non calcant Sacerdotes Dagonis, aut ulli ingredientes in ædem Dagonis, limen inferum Dagonis Achdodi, usque in hunc diem.

6 Præterea ingravescens manus Jehovæ contra Aschdodæos, desolabat eos: percutiebat enim eos hæmorrhoidibus, Aschdodum & terminos ejus.

7 Videntes autem Aschdodæi sic *rem habere*, dicebant, non manebit arca Dei Jisraëlis apud nos, nam dura est manus ejus contra nos, & contra Dagonem Deum nostrum.

8 Mittentes itaque congregaverunt omnes satrapas Pelischthæorum ad se, quibus dixerunt, quid facturi sumus arcâ Dei Jisraëlis? dixerunt verò illi, Gathum circumducitor arca Dei Jisraëlis: & circumduxerunt illuc arcam Dei Jisraëlis.

9 Sed fuit, postquam circumduxissent eam, ut esset manus Jehovæ contra civitatem illam vexatione magnâ valde, quâ percussit cives illius civitatis à minimo usque ad maximum: nam occultæ invalescebant in eos hæmorrhoides.

10 Quapropter miserunt arcam Dei Hekronem: fuitque quum intraret arca Dei Hekronem, ut clamarent Hekronitæ, dicendo: circumduxerunt ad me arcam Dei Jisraëlis, ad morte afficiendum me, & populum meum.

11 Proinde mittentes congregaverunt omnes satrapas Pelischthæorum, quibus dixerunt, dimittite arcam Dei Jisraëlis, ut revertatur in locum suum, neque morte afficiat me, & populum meum: (erat enim vexatio lethalis in tota ea civitate, gravis erat ib i valde manus Dei.

12 Homines enim, qui supervivebant ma-

nebant affecti hæmorrhoidibus: ita ut ascenderet exclamatio civitatis in cœlum.)

CAP. VI. *Pelischthæi arcam remittunt.*

FUerat autem arca Jehovæ in agro Pelischthæorum septem menses:
2 Quum vocantes Pelischthæi suos sacerdotes & divinos, dicerent eis, quid facturi essemus arcâ Jehovæ? instruite nos, quâ ratione remittamus eam in locum suum.
3 Qui dixerunt, si remissuri estis arcam Dei Jisraëlis, ne remittite eam *donis* vacantem; sed omnino reddite ei reatum: tunc sanabimini, aut innotescet vobis, quare non recedat à vobis manus ejus.
4 Dicentibus autem *Pelischthæis*, quis est ille reatus, quem reddemus ei? dixerunt, *de* numero satraparum Pelischthæorum quinque hæmorrhoides aureæ; & quinque mures aurei, quia plaga eadem *est* omnibus istis, & satrapis vestris.
5 Nam quum feceritis imagines hæmorrhoidum vestrarum, & imagines murium vestrorum, qui corrumpunt hanc terram, & dederitis Deo Jisraëlis gloriam: fortassis allevabit manum suam à vobis, & à diis vestris, & à terra vestra.
6 Et quare aggravaretis cor vestrum, quemadmodum aggravârunt Ægyptii, & Pharho cor suum? nonne postquam præclara gessit in eos, tandem dimiserunt istos ita, ut abierint?
7 Nunc itaque facite unum plaustrum novum, & *accipite* duas vaccas fœtas, quibus nunquam est impositum jugum: ut jungatis eas vaccas illi plaustro, pullos verò earum reducetis domum, ne eas sequantur.
8 Tum accipientes arcam Jehovæ, imponetis eam plaustro, & instrumenta ista aurea, quæ reddideritis ei *in* reatum ponetis in capsula à latere illius, sic dimittetis eam, ut abeat.
9 Considerabitis autem, si viâ *ferente ad* terminum ejus, ascenderit Beth-Schemeschum, ipse affecerit nos hoc malo maximo: sin autem minùs, utique cognoscemus nequaquam manum ejus attigisse nos, casum esse, *qui* accidit nobis.
10 Fecerunt itaque viri illi sic, nam accipientes duas vaccas fœtas, junxerunt eas illi plaustro; quum pullos earum reclusissent domi:
11 Imposuerúntque arcam Jehovæ plaustro illi; & capsulam suam unà cum muribus aureis, & cum imaginibus mariscarum suarum.
12 Ita rectâ contendentes vaccæ per viam illam, per viam Beth-Schemeschi, stratâ viâ unicâ ibant indesinenter mugientes, neque declinabant ad dexteram vel sinistram, satrapæ verò Pelischthæorum sequebantur eas usque ad terminum Beth-Schemeschi.
13 Beth-Schemeschitæ autem metebant messem triticeam in convalle: qui sublatis oculis suis videntes arcam, gavisi sunt inspiciendo.
14 Quúmque perveniens plaustrum in agrum Jehoschuhæ Beth-Schemeschitæ substitisset ibi, ubi *erat* lapis magnus, fiderunt ligna plaustri, & ipsas vaccas obtulerunt holocaustum Jehovæ.
15 Levitæ enim deposuerunt arcam Jehovæ, & capsulam illam, quæ *erat* prope eam, in qua *erant* instrumenta aurea, & imposuerunt lapidi illi magno: Beth-Schemeschitæ autem offerebant holocausta, & sacrificabant sacrificia die illo Jehovæ.
16 Quod quinque satrapæ Pelischthæorum, quum vidissent, reversi sunt Hekronem eodem die.
17 Hæ autem *sunt* mariscæ aureæ, quas reddiderunt Pelischthæi Jehovæ in reatum, pro Aschdodo una, pro Hazza una, pro Aschkelone una, pro Gatho una, pro Hekrone una.
18 Et mures aurei *de* numero omnium civitatum Pelischthæorum, per quinque satrapias illas, *nomine* tam civitatum munitarum, quàm vicorum paganorum, usque ad lapidem illum magnum, super quem collocârant arcam Jehovæ, *is est* usque in diem hunc in agro Jehoschuhæ Beth-Schemeschitæ.
19 Percussit autem ex Beth-Schemeschitis, quia inspexerant arcam Jehovæ, & percussit ex populo quinquagies mille septuaginta homines: quapropter luxerunt populus, eò quòd percussisset Jehova populum plagâ magnâ:
20 Dixerúntque Beth-Schemeschitæ, quis posset consistere coram Jehova, Deo sanctissimo isto? & ad quem ascendet à nobis?
21 Miserunt ergo nuncios ad habitatores urbis Jeharimorum, qui dicerent; reduxerunt Pelischthæi arcam Jehovæ: descendite, abducite eam ad vos. *Cap. VII.*
22 Venerunt itaque cives urbis Jeharimorum, & abducentes arcam Jehovæ, intulerunt eam in domum Abinadabi in ipso colle: Elhazarem autem filium ejus sanctificaverunt, ad observandum arcam Jehovæ.

CAP. VII. *Schemuel concionatur populo, & reformat cum fructu.*

FUit autem, ex quo tempore resedit arca in urbe Jeharimorum, multis diebus elapsis, quum jam esset vigesimus annus, ut lamentantes tota familia Jisraëlis *inclamarent* Jehovam.
2 Edixit autem Schemuel toti familiæ Jisraëlis, dicendo: si ex toto animo vestro vos convertimini ad Jehovam; auferte deos alienigenæ *gentis* è medio vestri, & Haschtharothas: & comparantes animum vestrum ad Jehovam, colite eum solum, & eripiet vos è manu Pelischthæorum.
3 Et amoverunt filii Jisraëlis Bahalimos, & Haschtharotas, & coluerunt Jehovam solum.
4 Deinde edixit Schemuel, congregate totum Jisraëlem Mizpam, ut supplicem pro vobis Jehovæ.
5 Congregaverúntque se Mitzpam, ubi haurientes aquam, effuderunt coram Jehova, jejunantésque illo die, dixerunt illic; peccavimus Jehovæ: ita judicavit Schemuel filios Jisraëlis Mitzpæ.
6 Fuit verò audientibus Pelischthæis Jisraëlitas congregare se Mitzpam, ut ascenderent Satrapæ Pelischthæorum versus Jisraëlem: quod quum audirent Jisraëlitæ, timuerunt ab adventu Pelischthæorum.

7 Qua-

7 Quapropter dicebant Jisraëlitæ Schemueli, ne sileto pro nobis, quin inclames Jehovam Deum nostrum; ut servet nos è manu Pelischthæorum.
8 Et accipiens Schemuel agnum lacteum unum, obtulit eum holocaustum totum Jehovæ: inclamavítque Schemuel Jehovam pro Jisraële, & exaudivit eum Jehova.
9 Fuit enim Schemuele offerente holocaustum, quum Pelischthæi appropinquâssent ad prælium contra Jisraëlem, ut intonaret Jehova sono magno eodem die contra Pelischthæos, & funderet eos, ita ut plagâ afficerentur coram Jisraële.
10 Egressi autem Jisraëlitæ Mitzpâ, persequuti sunt Pelischthæos; quos percusserunt usque ad *locum* subjacentem Beth-Cari.
11 Tunc accipiens Schemuel lapidem quendam, collocavit eum inter Mitzpam & scopulum illum, cujus nomen vocavit Eben-Hezerum: dicebat enim, usque huc adjuvit nos Jehova.
12 Sic depressi sunt Pelischthæi, neque perrexerunt deinceps invadere terminum Jisraëlitarum, erat enim manus Jehovæ contra Pelischthæos omnibus diebus Schemuelis.
13 Et reductæ sunt civitates illæ ad Jisraëlem, quas ceperant Pelischthæi ab Jisraële, inde ab Hekrone Gathum usque, & terminum earum, eripuit Jisraël è manu Pelischthæorum: fuítque pax inter Jisraëlitas & Emoræos.
14 Judicavit autem Schemuel Jisraëlem, omnibus diebus vitæ suæ:
15 Profectus enim de anno in annum, obibat domum Dei fortis, & Gilgalem, & Mitzpam; ut judicaret Jisraëlem in omnibus locis istis.
16 (Erat verò regressio ejus Ramam, quia ibi erat domus ejus, & ibidem judicabat Jisraëlem) & exstruxit illic altare Jehovæ.

CAP. VIII. *Filiis Schemuelis ad avaritiam declinantibus, petitur Rex, cujus jus à Schemuele prædicitur.*

Sed fuit, quum senuisset Schemuel; ut præponeret filios suos judices Jisraëli.
2 (Erat autem nomen primogeniti filii ejus Joël, & nomen secundi ab eo Abijan) judices, *inquam usque* ad Beer-schebahum:
3 At non ambulabant filij ejus in viis ejus, sed sectabantur lucrum: & accipientes munus, pervertebant judicium.
4 Quamobrem, congregantes se omnes Seniores Jisraëlis, venerunt ad Schemuelem Ramam.
5 Et dixerunt ei, ecce tu senuisti, & filii tui non ambulant in viis tuis: nunc præpone nobis regem, ad vindicandum nos, ut *habent* omnes istæ gentes.
6 Malum autem visum est istud verbum in oculis Schemuelis, quum dicerent, da nobis regem ad vindicandum nos: quapropter supplicavit Schemuel Jehovæ.
7 Sed dixit Jehova Schemueli, ausculta voci populi hujus in omnibus, quæ indicant tibi: non enim te spreverunt *solum*, sed me spreverunt, ne regnem super ipsos.
8 Secundùm omnia illa facta, quæ fecerunt à die, quo eduxi eos ex Ægypto usque in hunc diem, quibus dereliquerunt me, & coluerunt deos alienos, sic ipsi faciunt etiam tibi.
9 Nunc itaque ausculta voci illorum; veruntamen quum sedulò contestatus fueris contra eos, & indicaveris eis rationem istam regis, qui regnaturus est super eos.
10 Itaque indixit Schemuel omnia verba Jehovæ populo, petentibus à se regem.
11 Ac dixit: hæc *erit* ratio ipsa regis, qui regnabit super vos: filios vestros accipiet, ut sibi disponat in curribus suis, & in equitibus suis, & currant ante currum suum:
12 Et ad disponendum sibi chiliarchos, & præfectos quinquagenis; & ad arandum arva sua, & ad metendum messem suam, & ad faciendum instrumenta bellica sua, & instrumenta curruum suorum.
13 Similiter, filias vestras accipiet in unguentarias, in coquas, & in pistrices:
14 Etiam agros vestros, & vineas vestras, ac oliveta vestra optima accipiet; & dabit servis suis.
15 Semina quoque vestra, & vineas vestras decimabit; & dabit aulicis primoribus suis, & servis suis.
16 Servósque vestros, & ancillas vestras, ac juvenes vestros præstantissimos, & asinos vestros accipiet, adhibebítque ad opus suum.
17 Greges vestros decimabit, denique vos eritis ei servi:
18 Adeò ut clamaturi sitis die illâ propter regem vestrum, quem elegeritis vobis, sed non exaudiet vos Jehova die illâ.
19 Renuerunt tamen populus auscultare voci Schemuelis, & dixerunt; nequaquam, sed rex præerit nobis.
20 Ut simus nos quoque, sicut omnes istæ gentes; & vindicet nos rex noster, & procedens ante nos gerat bella nostra.
21 Audiens itaque Schemuel omnia verba populi, eloquutus est ea apud Jehovam.
22 Et edixit Jehova Schemueli, ausculta voci eorum, ut præficias eis regem: quapropter dixit Schemuel Jisraëlitis; ite quisque in civitatem suam.

CAP. IX. *Schaulis genealogia, physiognomia, & designatio in regem.*

Erat autem quidam è Binjamine; cujus nomen Kisch, filius Abielis, filii Tzeroris, filii Becorathi, filii Aphiachi, filii viri Binjaminitæ: valens robore:
2 Huic verò erat filius nomine suo Schaul juvenis & elegans, adeò ut nemo esset è filiis Jisraëlis elegantior eo, ab humero suo, sursum versùs altior *erat* toto populo.
3 Quúmque amissæ essent asinæ Kischæ, patris Schaulis, edixit Kisch Schauli filio suo; accipe nunc tecum unum ex istis pueris, & surgens abi, asinas istas quære.
4 Itaque transivit in montem Ephrajimi, quum pertransivisset terram Schalischæ, neque invenissent: pertransivissent etiam terram Schahalimorum, neque *illic essent*, denique pertransivisset terram Binjaminitarum, neque invenissent.
5 Ipsis venientibus in terram Tzuphi, Schaul dicebat puero suo, qui cum ipso *erat*; agedum revertamur; ne cessans pater meus

meus de asinis istis, solicitus sit de nobis.
6 Qui dixit ei, ecce jam vir Dei *est* in ci-
vitate illa, & quidem vir honoratissimus;
quicquid prædicit omnino evenit: eamus
nunc illuc, fortè indicabit nobis viam no-
stram *ad* id, cujus causâ profecti sumus.
7 Dixit vero Schaul puero suo; ecce ergo
eamus: sed quid afferemus viro isti? nam
panis defecit ex instrumentis nostris, & do-
narium nullum *est*, quod adferamus ad virum
hunc Dei, quid *est* penes nos?
8 Tum pergens puer ille respondere
Schauli, dixit; ecce præsentem in manu
mea quadrantem sicli argentei, hunc ergo
dabo viro isti Dei, ut indicet nobis viam
nostram.
(9 Antiquitus in Jisraële sic dicebat quis-
que, quum profecturus esset ad consulen-
dum Deum: agite, eamus ad Videntem:
nam qui Propheta hodie, antiquitus voca-
batur Videns.)
10 Quum itaque dixisset Schaul puero
suo, bonus *est* sermo tuus: agedum eamus,
iverunt itaque illam civitatem versùs, ubi
erat vir ille Dei.
11 Ipsi ascendebant per clivum civitatis,
quum invenerunt puellas egredientes ad
hauriendum aquam; & dixerunt illis: estne
illic Videns?
12 Quæ respondentes eis, dixerunt; est,
ecce ante te: festina jam nam hodie venit
in civitatem, quia convivium *est* huic po-
pulo in isto excelso.
13 Simulac ingressi eritis civitatem, inve-
nietis eum, quum nondum ascenderit excel-
sum istud ad comedendum; nam non co-
medet populus, usque dum advenerit, quum
ipse benedixerit convivio, postmodum co-
medent invitati: nunc ergo ascendite, nam
hoc ipso tempore inventuri estis eum.
14 Ascenderunt itaque in civitatem: ipsis
pervenientibus in mediam civitatem, ecce
Schemuel prodibat obviàm illis, deductu-
rus ad excelsum illud.
15 (Jehova enim revelârat in aurem
Schemueli, die uno antequam adveniret
Schaul, dicendo:
16 Hoc ipso tempore cras missurus sum
ad te quendam è terra Binjaminis, ut un-
gas eum in antecessorem super populum
meum Jisraëlem, & servet populum meum
è manu Pelischthæorum: nam respexi po-
pulum meum, quia pervenit clamor ejus
ad me.)
17 Quùmque Schemuel videret Schau-
lem; Jehova dixit ei, ecce hic *est* vir, quem
dixeram tibi; hic imperium obtinebit in
populo meo.
18 Quapropter Schauli accedenti ad
Schemuelem intrà portam, & dicenti: indi-
ca quæso mihi ubinam *sit* domus Videntis;
19 Respondit Schemuel Schauli, dicens,
ego *sum* ille Videns, ascende ante me in
illud excelsum, ut comedatis mecum ho-
die, & dimittam te manè, quicquid autem
est in animo tuo *jam* indico tibi.
20 Nempe quod ad asinas, quæ amissæ
erant tibi ab hinc tertio die, ne adhibeto
animum tuum ad illas, nam inventæ sunt:
erga quem autem *est* totum desiderium Jis-
raëlis? nónne erga te, & erga totam fami-
liam patris tui?
21 Respondens autem Schaul dixit: an-
non Binjaminita sum, minimus è tribubus
Jisraëlis, & familia mea infima *est* omnium
familiarum in tribubus Binjaminis? & quam-
obrem alloquutus es me sermone hujus-
modi?
22 Assumsit tamen Schemuel Schaulem,
& puerum ejus, quos introduxit in cœna-
culum; deditque eis locum in summo in-
vitatorum, qui *erant* quasi triginta viri.
23 Tum dixit Schemuel coquo; cedò
partem illam, quam dederam tibi, de qua
dixeram tibi, repone eam apud te.
24 Quúmque depromsisset coquus ar-
mum quendam, & quæ hærebant ei, appo-
suit *Schemuel* ante Schaulem, dicens; ecce,
quod reliquum factum fuerat ponens ante
te, comede; nam in hoc tempus reservatum
fuit tibi, *ex quo* dixi, populum invitavi: sic
cómedit Schaul cum Schemuele illo die.
25 Postea descenderunt ex illo excelso in
civitatem; ubi loquutus est *Schemuel* cum
Schaule, tectum suum versùs.
26 Illis autem manè surgentibus, fuit,
quum ascenderet aurora, ut vocaret Sche-
muel Schaulem, *versus* tectum suum, dicens;
surge, ut dimittam te: quúmque surrexisset
Schaul, egressi sunt ambo, ipse & Schemuel
foras.
27 Ipsi descendebant ad extremum civi-
tatis; quam Schemuel edixit Schauli; dic
huic puero, ut transeat ante nos, (transivit
itaque) tu autem sta jam, & enunciabo tibi
sermonem Dei.

CAP. X. *Schaulis inauguratio & confirma-
tio publica; quam boni bene, & mali malè
interpretantur.*

TUm acceptâ Schemuel lenticulâ olei, per-
fundens caput ejus, osculatus est eum;
& dixit: annon *facturus essem*? nam unxit te
Jehova in antecessorem super possessionem
suam.
2 Quum abieris hodie à me, invenies
duos viros apud sepulchrum Rachelis, in ter-
mino Binjaminis Tzelzachi, qui dicent ti-
bi; inventæ sunt asinæ, quas quæsitum abi-
eras, & ecce omissis pater tuus rebus istis a-
sinarum; solicitus est de vobis, dicendo;
quid faciam filio meo?
3 Et inde progressus ulteriùs, quum vene-
ris usque ad planitiem Thaboris, invenient
te illic tres viri ascendentes ad Deum, *in* do-
mum *Dei* fortis, unus ferens tres hœdos, &
alter ferens tres tractas panis, & alius fe-
rens utrem vini:
4 Qui interrogabunt te de prosperitate,
dabuntque tibi duas *tractas* panis, quas ac-
cipies è manu eorum.
5 Postmodum pervenies ad collem i-
psum Dei, ubi *sunt* stationarii *milites* Pe-
lischthæorum: eritque ibi, quum ingressus
fueris civitatem, ut occurras turbæ Pro-
phetarum, descendentium de illo excelso,
cum nablio, & cum tympano, & tibia, & ci-
thara ante se, qui prophetabunt:
6 Irruétque super te spiritus Jehovæ, ut
prophetes cum eis, & mutaberis in virum
alium.
7 Quod quum erit, quum evenerint signa
ista tibi, fac quod obvenerit manui tuæ,
quia Deus ipse tecum erit.

8 Postea

8 Postea descendens ante me Gilgalem, quo ecce ego descendam ad te, ad offerendum holocausta, & ad sacrificandum sacrificia eucharistica: septem diebus exspectato, usque dum venero ad te, & notum faciam tibi id,quod facturus es.

9 Itaque fuit,quum avertisset humerum suum abeundo a Schemuele, ut mutaret ei Deus cor *in* aliud; & evenerunt omnia ista signa die eodem.

10 Quum autem venissent illuc ad collem illum; ubi ecce turba prophetarum obviàm *facta est* ei,irruente super eum spiritu Dei,prophetabat inter eos;

11 Fuitque,quum omnes, qui noverant eum ante,viderent,quòd ecce cum prophetis prophetaret, ut diceret populus alter alteri; quid hoc *est,quod* accidit filio Kischi? an etiam Schaul *est* inter prophetas?

12 Respondens autem quidam ex eo loco,dixit; at quis *est* pater istorum? idcirco abiit in proverbium,an etiam Schaul *est* inter prophetas?

13 Quum autem absolvisset prophetare, ingressus est ipsum excelsum.

14 Dixit autem patruus Schaulis ei, & puero ejus; quò abieratis? qui dixit; ad quærendum asinas, quum autem videremus nusquam esse,venimus ad Schemuelem.

15 Dicente verò patruo Schaulis; indica quæso mihi, quid dixerit vobis Schemuel:

16 Dixit Schaul patruo suo,certò indicavit nobis inventas esse asinas: sed negotium regni non indicavit ei,quod edixerat Schemuel.

17 Schemuel autem convocato populo Mitzpam ad Jehovam.

18 Dixit filiis Jisraëlis, sic ait Jehova, Deus Jisraëlis; ego deduxi Jisraëlem ex Ægypto; & eripui vos è manu Ægyptiorum, & è manu omnium regnorum, *ab* opprimentibus vos.

19 Vos verò hodie sprevistis Deum vestrum, qui ipse servat vos ab omnibus malis vestris,& angustiis vestris,quum dixistis ei, regem præpones nobis: nunc ergo sistite vos coram Jehova per tribus vestras, & per duces vestros.

20 Fecitque Schemuel, ut accederent omnes tribus Jisraëlis, & deprehensa est tribus Binjaminis.

21 Deinde quum faceret,ut tribus Binjaminis accederet per familias suas, deprehensa est familia Matreæ *gentis*; denique deprehensus est Schaul filius Kischi, qui perquirentibus *illis*,non inveniebatur.

22 Quamobrem quum rogarent iterum Jehovam; an adhuc adventaturus *est* huc ille? dixit Jehova, ecce ipse latitat ad impedimenta:

23 Tum accurrentes assumserunt eum inde,qui stitit se in medio populi: erat autem altior toto populo ab humero suo sursum versùs.

24 Tum dixit Schemuel toti populo; videtísne, quem elegit Jehova? non esse ei similem in toto populo? tunc vociferantes totus populus,dixerunt; vivat Rex.

25 Quúmque eloquutus esset Schemuel apud populum jus regni,& descripsisset in quodam libro, collocavit eum coram Jehova: dimisítque Schemuel totum populum, quemque domum suam.

26 Et etiam Schaul abiit domum suam Gibham,comitantibus eum copiis,quorum tetigerat Deus animos.

27 At homines nequam dicebant; quid servaret nos iste? contemnentes eum,ut ne afferrent quidem ei munus: tamen planè conticuit.

CAP. XI. *Exercitus Schaulis ter centies millium,& victoria contra Hammonitas.*

NAm quum ascendens Nachasch Hammonita, castra haberet contra Jabeschum Gilhadis; tandem dixerant omnes cives Jabeschi Nachascho,pange nobiscum fœdus,ut serviamus tibi.

2 Quibus dicebat Nachasch Hammonita, hac *lege* pangam vobiscum, effodiendo vobis oculum dexterum cujusque, ut imponam hoc ipsum probrum toti Jisraëli.

3 Dixerunt autem ei seniores Jabeschi, desiste à nobis septem dies, ut mittamus nuncios per totum terminum Jisraëlis: quòd si nemo fuerit, qui servet nos, tum exibimus ad te.

4 Quum itaque venissent isti nuncii Gibham Schaulis, & eloquuti essent verba illa audiente populo,totus populus sublatâ voce sua flebant.

5 Ecce autem Schaul sequebatur armentum suum ex agro, dixítque Schaul; quid *est* huic populo,quòd flent? qui narrârunt ei verba civium Jabeschi.

6 Tum irruente spiritu Dei super Schaulem,dum audiret verba ista,accensa est ira ejus valde.

7 Et acceptum par boum membratim divisit illud,& transmisit in totum terminum Jisraëlis per eosdem nuncios,dicendo;quisquis non exibit post Schaulem,& post Schemuelem,sic fiet armento ejus: Unde incidit pavor Jehovæ in populum,ita ut exirent unanimes.

8 Quos quum recenseret in Bezeko,fuerunt Jisraëlitarum trecenta millia,virorum autem Jehudæ triginta millia.

9 Tunc dixerunt nunciis illis, qui venerant; sic dicetis civibus Jabeschi Gilhadis; cras aderit vobis salus,quum incalescet Sol: quod redeuntes nuncii illi,quum indicâssent civibus Jabeschi,lætati sunt.

10 Itaque dixerunt cives Jabeschi *Hammonitis*, cras exibimus ad vos, ut faciatis nobis omnino,prout bonum *videbitur* in oculis vestris.

11 Fuit autem postridie, ut disponeret Schaul populum tribus agminibus,& pervadentes media castra in vigilia matutina, percuterent Hammonitas usque ad æstum diei: fuítque *ut*,qui residui erant,dispergerentur,neque relinquerentur ex eis duo simul.

12 Tum dixit populus Schemueli,quis *est*, qui dicebat,Schaul *ne* regnaret super nos? date istos homines,ut morti tradamus eos.

13 Sed dixit Schaul; non tradetur morti quisquam die hoc, quandoquidem hodie effecit Jehova salutem in Jisraële.

CAP. XII. *Comitia Schemuelis, ejúsque protestatio.*

TUm dixit Schemuel populo ; agite,eamus Gilgalem,ut renovemus ibi regnum hoc.

2 Abeuntes itaque totus ille populus Gilgalem, regem constituerunt ibi Schaulem coram Jehova Gilgale,& sacrificarunt ibi sacrificia eucharistica coram Jehova:quamobrem lætatus est ibi Schaul,& omnes Jisraëlitæ pervalde. *Caput* XII.

3 Præterea dixit Schemuel toti Jisraëli, Ecce auscultavi voci vestræ in omnibus, quæ dixeratis mihi,& constitui super vos regem.

4 Nunc autem,ecce regem ipsum pergentem ante vos,quum ego senui & incanui,& filii mei ecce sunt inter vos: ego vero continenter ambulavi coram vobis, à pueritia mea in diem hunc.

5 Ecce me,testificamini contra me coram Jehova,& coram uncto ejus,cujus bovem acceperim, aut cujus asinum acceperim, aut quem fraudaverim,*aut* quem concusserim,aut è cujus manu acceperim redemtionis pretium,ut abderem oculos meos propter illud ; & reddam vobis.

6 Qui dixerunt,non fraudâsti nos,neque concussisti nos,neque accepisti quicquam è manu ullius.

7 Tum dixit eis ; testis *est* Jehova contra vos,& testis *est* unctus ejus hodie,vos non invenisse in manu mea quicquam; dixitque *populus*,testis *est*.

8 Postea dixit Schemuel populo; Jehova *testis est*,qui magnificavit Moschen & Aharonem,& qui deduxit majores vestros è terra Ægypti.

9 Nunc itaque sistite vos,& contendam vobiscum coram Jehova de omnibus justis factis Jehovæ,quæ fecit vobiscum & cum majoribus vestris.

10 Postquam venisset Jahakob in Ægyptum,clamantibus majoribus vestris ad Jehovam, misit Jehova Moschen & Aharonem,qui eduxerunt majores vestros ex Ægypto,& collocaverunt eos in loco isto.

11 Deinde,quum obliviscerentur Jehovæ Dei sui,dedidit eos in manum Siseræ ,principis militiæ Chatzoris,& in manum Pelischthæorum,& in manum Regis Moabitarum,qui oppugnaverunt eos.

12 Sed quum clamarent ad Jehovam,dicentes ; peccavimus,quòd deserentes Jehovam, coluimus Bahalimos & Haschtharothas.at nunc eripe nos è manu hostium nostrorum,ut serviamus tibi :

13 Misit Jehova Jerubbahalem,& Bedanem,& Jiphthachum, & Schemuelem, eripuitque vos è manu hostium vestrorum circumquaque,ita ut habitaretis securè.

14 Denique videntes Nachaschum regem Hammonitarum invasisse vos,dixistis mihi, nequaquam, sed rex regnaturus est super nos:quum Jehova Deus vester,*sit* rex vester.

15 Nunc igitur,ecce regem illum,quem elegistis,quem petiistis; ecce,*inquam*,præfecit vobis Jehova regem.

16 Si timentes Jehovam,colueritis eum, & auscultaveritis voci ejus,neque rebellaveritis præstituto Jehovæ,utique permanebitis tum vos,tum etiam rex ipse,qui regnat super vos,sequentes Jehovam Deum vestrum.

17 Sed si non auscultaveritis voci Jehovæ,sed rebellaveritis præstituto Jehovæ ; utique erit manus Jehovæ contra vos, ut contra patres vestros.

18 Etiam nunc consistite ; & respicite hanc rem maximam,quam facturus *est* Jehova ante oculos vestros :

19 Nonne *dies* messis triticeæ *est* hodie ? ubi invocavero Jehovam,edet sonos & pluviam : itaque agnoscite, & videte malum vestrum,quod fecistis,magnum esse in oculis Jehovæ,petendo vobis regem.

20 Quúmque clamaret Schemuel ad Jehovam,edidit Jehova sonos & pluviam eodem die, timuítque totus populus valde Jehovam,& Schemuelem.

21 Quamobrem dixerunt totus populus Schemueli ; supplica pro servis tuis apud Jehovam,Deum tuum,& ne moriamur ; adjecimus enim ad omnia peccata nostra malum,petendo nobis regem.

22 Tum dixit Schemuel populo ; ne timete, vos fecistis totum malum hoc;veruntamen ne recedite aversi à Jehova,quin colatis Jehovam ex toto animo vestro.

23 Ne,*inquam*,recedite: nam sequeremini ipsam inanitatem,quæ non prosunt,neque eripiunt,quia sunt inanitas.

24 Non enim deseret Jehova populum suum,propter nomen suum maximum:quia placuit Jehovæ vos sibi efficere populum.

25 Etiam quod ad me,absit mihi,ut peccem Jehovæ,ut desinam supplicare pro vobis,imò instituam vos in via optima,& rectissima.

26 Veruntamen timete Jehovam,ut colatis eum verè,ex toto animo vestro : nam considerate res magnas, quas fecit erga vos.

27 Quod si ultrò malè feceritis,tum vos, tum rex vester,consumemini.

CAP. XIII. *Pelischthæorum copiæ,ob quas Schaul territus ultra commissa præsumit, ob quod rejicitur.*

AGens primum annum Schaul in regno suo(duobus autem annis regnavit super Jisraëlem.)

2 Elegit sibi Schaul tria millia ex Jisraëlitis.ut essent cum Schaule bis mille in Micmascho,& in monte Beth-Elis,mille autem essent cum Jehonathane Gibhæ Binjaminis: reliquum autem populi dimiserat,quemque in tentoria sua.

3 Percussit autem Jehonathan stationarios milites Pelischthæorum,qui erant Gebahi,quod audiverunt Pelischthæi:quapropter Schaul clanxit buccinâ per totam eam terram,dicendo ; audiant Hebræi.

4 Omnes itaque Jisraëlitæ audiverunt, dicentes ; percussit Schaul stationarios milites Pelischthæorum, unde etiam fœtidus factus est Jisraël inter Pelischthæos:& convocati sunt populus ad sequendum Schaulem Gilgalem.

5 Pelischthæi verò congregaverunt se,ut bellarent contra Jisraëlem,triginta millibus curruum,& sex millibus equitum,ac populo in multitudinem,sicut arena,quæ *est* in littore maris : & ascendentes castrametati sunt in Micmascho,ad orientem Beth-Avenis.

6 Itaque Jisraëlitæ videntes angustiam esse

esse sibi; eo quod coarctaretur populus; abscondebant sese populus, *alii* in speluncis, & in spinetis, & in petris, & in arcibus, & in cisternis:

7 Et Hebræi *alii* trajiciebant Jardenem in terram Gadis, & Gilhadis, Schaule verò hærente adhuc Gilgale, totus ille populus trepidi accurrunt post eum:

8 Qúmque expectâsset septem dies, secundùm illud condictum tempus, quod *condixerat* Schemuel, neque veniret Schemuel Gilgalem; dispergeretur populus ab eo.

9 Quapropter dixit Schaul; admovete mihi illud holocaustum & eucharistica: & obtulit holocaustum.

10 Sed fuit, quum absolveret offerre holocaustum illud, ut ecce Schemuel adveniret: & exivit Schaul obviàm ei, ad benedicendum ei.

11 Cui dixit Schemuel, quid fecisti? Dixit autem Schaul: quum viderem dispergi populum à me, & te non advenisse condicto tempore dierum, Pelischthæos verò congregatos esse *in* Micmascho:

12 Dicebam, jam descendent Pelischthæi contra me Gilgalem, quum faciem Jehovæ nondum deprecatus fuero: qúmque continuissem me, tandem obtuli holocaustum.

13 Tum dixit Schemuel Schauli: stultè gessisti te; non observâsti mandatum Jehovæ Dei tui, quod mandavit tibi, nam certè stabilivisset Jehova regnum tuum apud Jisraëlitas usque in seculum.

14 Nunc autem regnum tuum non stabit; quæsivit sibi Jehova virum secundùm animum suum, quem mandavit Jehova esse antecessorem in populo suo, quia non observasti id, quod præceperat tibi Jehova.

15 Deinde surgens Schemuel ascendit Gilgale Gibham Binjaminitarum, ubi recensuit Schaul populum, qui præstò erant secum, quasi sexcentos viros.

16 Schaule itaque, & Jehonathane filio ejus, & populo, qui præstò aderat eis, considentibus Gebahi Binjaminitarum; Pelischthæis verò castra habentibus in Micmascho.

17 Egressus est *miles* populator è castris Pelischthæorum tribus agminibus; agmen unum vertens se ad viam *versùs* Hophram, in terram Schuhalis:

18 Et agmen unum obvertens se viâ Beth-Choronem *spectante*; & agmen unum obvertens se via ejus termini, qui spectat versùs vallem Tzebohimorum in desertum.

19 Faber autem non aderat in tota terra Jisraëlitarum: dixerant enim Pelischthæi, *caveamus*, ne faciant Hebræi gladium, aut hastam;

20 Adeò ut descenderent omnes Jisraëlitæ *ad* Pelischthæos; ad poliendum quisque vomerem suum, aut ligonem suum, aut securim suam, & rutrum suum:

21 Alioquin adhibebatur lima pro rutris, & pro ligonibus, & pro tridente, & pro securibus; etiam ad aptandum stimulum.

22 Ita fuit tempore belli, ut non adesset gladius, aut hasta penes totum populum, qui *erat* cum Schaule & Jehonathane: tantùm aderat penes Schaulem, & Jehonathanem filium ejus.

CAP. XIV. *Jehonathan cum armigero Pelischthæos dispergit: verùm post victoriam, ob juramentum patris, vix mortem evadit.*

PRogressa autem statione Pelischthæorum ad angustias Micmaschi, *Caput* XIV.

2 Fuit quodam die, ut ediceret Jehonathan filius Schaulis puero armigero suo; agedum, transeamus ad stationem Pelischthæorum, quæ *est* à latere illo; quum patri suo non indicavisset;

3 Schaul verò considebat in extremitate collis sub malo punica, quæ *est* in Migrone; & populus, qui aderat ei, quasi sexcenti viri:

4 Et Achija filius Achitubi, frater Icabodis, filii Pinchasi, filii Heli Sacerdotis Jehovæ Schilunte gestans amiculum: populus autem ignorabat abiisse Jehonathanem.

5 (Inter angustias autem illas, quibus quærebat Jehonathan transire ad stationem Pelischthæorum, scopulus *erat* ab altero latere hinc, & scopulus ab altero latere inde: nomenque unius Botzetz, & nomen alterius Sene.

6 Scopulus illorum unus *erat* situs ab Aquilone contra Micmaschum, alter verò à meridie contra Gebahum.)

7 Quum ergo dixisset Jehonathan puero armigero suo; agedum, transeamus ad stationem præputiatorum istorum, fortè faciet Jehova pro nobis; non enim *est* Jehovæ impedimentum, quin servet multis, aut paucis.

8 Dixit ipsi armiger ejus; fac quicquid *est* in animo tuo: diverte, ecce me tecum *facturum ex sententia* animi tui.

9 Et dixit Jehonathan; ecce nos transituri sumus ad viros istos; & retegemus nos eis:

10 Si dicent ita nobis; subsistite donec pervenerimus ad vos; tum stabimus in loco nostro, ac non ascendemus ad eos:

11 Sin autem ita dicent; ascendite ad nos, utique ascendemus, nam tradiderit eos Jehova in manum nostram: hoc igitur *esto* nobis signum.

12 Itaque retegentibus se ambobus stationi Pelischthæorum, dicebant Pelischthæi: ecce Hebræi prodeunt è foraminibus, ubi sese absconderant.

13 Deinde alloquentes homines istius stationis Jehonathanem, & armigerum ejus, dixerunt; ascendite ad nos, ut notam faciamus vobis rem: quamobrem dixit Jehonathan armigero suo; ascende post me, nam tradidit eos Jehova in manum Jisraëlis.

14 Quum itaque ascendisset Jehonathan, nixus manibus & pedibus suis, & armiger ejus post eum, cadebant ante Jehonathanem; armiger quoque ejus morte afficiebat post eum.

15 Fuitque plaga illa prior, quâ percussit Jehonathan & armiger ejus, quasi viginti viros, fermè in dimidio jugero, *id est*, boum jugatorum actu.

16 Quapropter fuit trepidatio in illis castris, in agro, in toto illo populo, (stationarii & populatores *milites* trepidaverunt ibi quoque) adeò ut commoveret se ipsa terra, & evaderet in trepidationem maximam.

17 Videntes autem speculatores, ubi *retulerunt* ad Schaulem Gibham Binjaminitarum,

rum, quòd ecce multitudo illa colliquesceret,& pergeret indesinenter tundere se:
18 Dixit Schaul populo, qui *erat* secum, recensete jam, & videte quis abiit à nobis: qui quum recensuissent, ecce, non aderat Jehonathan & armiger ejus.
19 Dixit ergo Schaul Achijæ,admove arcam Dei: (nam erat arca Dei illa die cum filiis Jisraëlis.)
20 Sed fuit adhuc alloquente Schaule Sacerdotem illum, quum multitudo illa, quæ *erat* in castris Pelischthæorum pergeret indesinenter conflictari; ut diceret Schaul ipsi Sacerdoti, recipe manum tuam.
21 Et congregati Schauli,totúsque populus ille, qui *erat* cum eo, venerunt ad pugnam illam; ubi ecce erat gladio cujusque *stricto* in alterum,strepitus magnus valde.
22 Hebræi autem *quidam erant* istis Pelischthæis, ùt antea, qui ascenderant cum ipsis ad ea castra circumquaque; isti etiam fuerunt ab Jisraëlitis,qui Schauli & Jehonathani aderant.
23 Præterea omnes Jisraëlitæ, qui absconderant sese in monte Ephrajimitarum, audientes fugere Pelischthæos, assequuti sunt ipsi quoque eos à tergo in prælio.
24 Sic servavit Jehova die illo Jisraëlem; & exercitus transivit Beth-Avenem.
25 Ubi Jisraëlitæ pressi sunt eodem die, quia execratione obstrinxit Schaul populum,dicendo; maledictus *esto* vir ille, qui comederit cibum usque ad vesperam, usquedum ultionem sumsero de inimicis meis, neque gustavit totus ille populus cibum.
26 Et quamvis totius regionis populus venissent in quandam silvam, ubi erat mel in superficie agri.
27 Tamen advenienté populo ad eam silvam,ubi ecce fluxus mellis *erat*,nemo fuit, qui admoveret manum suam ad os suum, timebat enim populus illam adjurationem.
28 Sed Jehonathan non audiverat, quum adjuraret pater suus populum; hic extendens extremitatem baculi,qui *erat* in manu ipsius, intinxit eam in illum favum mellis: & quum advertisset manum suam ad os suum, lumen receperunt oculi ejus.
29 Respondenti autem cuidam de populo,& dicenti, omnino adjuravit pater tuus populum,dicendo, maledictus *esto* vir ille, qui comederit cibum hodie, (ita fatigatus est populus:)
30 Dixit Jehonathan,turbavit pater meus terram: videte quæso, ut illuminati sunt oculi mei, quum gustavi parùm mellis hujus:
31 Etiam quia (utinam liberè comedisset hodie populus de præda hostium suorum, quod suffecisset) quia, *inquam*, jam non infertur in Pelischthæos plaga amplior.
32 Percusserunt itaque die illo Pelischthæos à Micmascho Ajalonem usque: ubi fatigatus erat populus valde.
33 Quamobrem contendens populus ad prædam, accipiebant quidem pecudes, & boves, & *juvencos* subrumos, quos jugulantes *fundebant sanguinem* humi, sed comedebat populus cum ipso sanguine.
34 Quod quum nunciatum esset Schauli, dicendo; ecce hic populus peccant Jehovæ,comedendo cum sanguine; dixit perfidè egistis, devolvite ad me hodie lapidem magnum.
35 Deinde dixit Schaul: discurrite per populum, edicentes eis, admovete ad me quisque bovem suum, & quisque parvam pecudem suam, & jugulate hic,ut comedatis, & non peccetis Jehovæ, comedendo *quicquam* cum sanguine; admoventes ergo totus populus quisque bovem suum, *qui erat* in manu sua, illâ nocte, jugulaverunt ibi.
36 Ita exstruxit Schaul altare Jehovæ; hoc primum exstruxit altare Jehovæ.
37 Postea dixit Schaul; descendentes persequamur Pelischthæos noctu,& prædemur eos, usque ad lucem matutinam, ut non reliquum faciamus ex eis quemquam: qui dixerunt, quicquid bonum *videtur* in oculis tuis,fac; sed dixit Sacerdos, accedamus hic ad Deum.
38 Consulente itaque Schaule Deum; an descendens persequar Pelischthæos? an traditurus es eos in manum Jisraëlis? non respondit ei die illo.
39 Quapropter dixit Schaul; accedite huc, *usque ab* omnibus extremitatibus populi,& cognoscite,ac videte,quâ in re fuerit peccatum hoc hodierno die.
40 Nam, *ut* vivit Jehova, qui servat Jisraëlem, etiamsi illud fuerit in Jehonathane filio meo, omnino morietur; nec *erat*,qui responderet ei ex toto populo.
41 Tum edixit toti Jisraëli, vos estote à latere uno, ego autem & Jehonathan filius meus erimus à latere altero: dixerúntque populus Schauli, quod bonum *videtur* in oculis tuis,fac.
42 Quum itaque dixisset Schaul Jehovæ, Deo Jisraëlis: cedò integrum;& deprehensus esset Jehonathan cum Schaule, populus autem absoluti essent:
43 Dixit Schaul: sortimini inter me,& Jehonathanem filium meum: deprehensúsque est Jehonathan.
44 Quare dixit Schaul Jehonathani: indica mihi, quid fecisti? quod indicans ei Jehonathan, dixit; tantúmmodo gustavi extremitate baculi,qui *est* in manu mea,parùm mellis,ecce me,*an* moriturus sum?
45 Cui dixit Schaul,ita faciat *mihi* Deus, & ita pergat; nam omnino moriturus es, Jehonathan.
46 Sed dixit populus Schauli,an Jehonathan moreretur, qui comparavit salutem hanc maximam in Jisraële? absit, *ut* vivit Jehova, an cadere debet ullus è capillis capitis ejus, quandoquidem Deo duce operatus est hoc hodie? sic redemerunt populus Jehonathanem,ut non moreretur.
47 Deinde ascendit Schaul à persequendis Pelischthæis: Pelischthæi verò abierunt in locum suum.
48 Schaul autem acceptum obtinuit regnum super Jisraëlem: & bellavit circumquaque contra omnes inimicos suos,contra Moabitas,& contra Hammonitas,& contra Edomæos,& contra reges Tzobæ, & contra Pelischthæos,& in quoscunque se vertebat, inquietabat *eos*..
49 Comparavit etiam copias,quibus percussit Hamalekum; denique eripuit Jisraëlem

lem è manu diripientium eum.

50 Erant autem filii Schaulis Jehonathan, & Jischvi & Malcischuah; nomina verò duarum filiarum ejus, nomen *quidem* primogenitæ Merab, nomenque minoris Mical.

51 Et nomen uxoris Schaulis, Achinoham, filia Achimahatzi: nomen verò principis exercitûs ejus, Abner filius Neri, patrui Schaulis.

52 Nam Kisch pater Schaulis, & Ner pater Abneri, filius erat Abi-Elis.

53 Sed quia erat validum bellum contra Pelischthæos omnibus diebus Schaulis: prospiciebat *sibi* Schaul de omni viro forti, & omni strenuo, quem recipiebat ad se.

CAP. XV. *Schaulis inobedientia, ob quam reprobatur à Deo.*

Dixit autem Schemuel Schauli: me miserat Jehova ad ungendum te in regem super populum suum, *nempe* super Jisraëlem: idcirco nunc ausculta voci verbisque Jehovæ.

2 Sic ait Jehova exercituum, visitavi id, quod fecit Hamalek Jisraëli: qui opposuit ei *aciem* in itinere, quum ascenderet ex Ægypto.

3 Nunc abi, ut percutias Hamalekum, & anathemati devoveatis, quicquid *est* ei, neque clementiâ utaris erga eum? sed occidas cùm virum, tum mulierem, cùm puerum, tum lactentem, cùm bovem, tum parvam pecudem, cùm camelum, tum asinum quemque.

4 Hoc promulgato, Schaul apud populum, recensuit eos in Telaiimis, ducenta millia peditum; & decem millia virorum Jehudæ.

5 Quúmque Schaul pervenisset usque ad civitates Hamaleki, ut contenderet *cum eo*, in vallem ejus;

6 Edixit Schaul Kenæis? abite, recedite, descendite è medio Hamalekitæ, ne faciam, ut tollaris cum eo, tu enim exercuisti benignitatem erga omnes Jisraëlitas, quum ascenderent ex Ægypto: recessit *itaque* Kenæus è medio Hamaleki.

7 Et percussit Schaul Hamalekum inde à Chavila *usque*, quâ venis Schurem, qui *est* è regione Ægypti.

8 Sed cepit Agagum regem Hamaleki vivum: & totum ejus populum internecioni devovit acie gladii.

9 Itaque clementiâ usus Schaul cum populo erga Agagum, & erga opimos gregum, & armentorum, etiam secundarios, & erga ovium duces, & erga quicquid bonum erat, noluerunt internecioni devovere ea: tantùm omnem rem contemptibilem, & tabescentem, eam internecioni devoverunt.

10 Quapropter fuit verbum Jehovæ ad Schemuelem, dicendo:

11 Pœnitet me constituisse Schaulem regem, quia aversus est à sequendo me, & verba mea non præstitit: quod displicuit Schemueli adeò, ut clamaret ad Jehovam totâ illâ nocte.

12 Deinde surgente Schemuele, *ut iret* obviàm Schauli mane, nunciatum est Schemueli, dicendo; venerat Schaul Carmelum, ubi ecce constituerat sibi stationem, sed deflectens transivit, ac descendit Gilgalem.

13 Quo veniente Schemuele ad Schaulem, dixit ei Schaul, benedictus esto Jehovæ, præstiti verbum Jehovæ.

14 Cui dixit Schemuel: quid ergo *sibi vult* vox pecudum istarum *personans* aures meas? & vox ista armentorum, quam ego audio?

15 Dixit verò Schaul, ab Hamalekitis adduxerunt ea, quia clementiâ usus est populus erga opimos gregis & armenti, ad sacrificandum Jehovæ Deo tuo, residuum autem internecioni devovimus.

16 Tum dixit Schemuel Schauli; desine, ut renunciem tibi, quod eloquutus est mihi Jehova hâc nocte: qui dixit ei; loquere.

17 Dixit ergo Schemuel; nónne quum parvulus *videbaris* in oculis tuis, caput tribuum Jisraëlis fuisti, & unxit te Jehova in regem super Jisraëlem?

18 Et, quum mitteret te Jehova in expeditionem hanc, dixit; abi, ut internecioni devoveas peccatores istos, Hamalekum, & oppugnes eum, usque adeò, ut *tui* isti consumant eos?

19 Quare ergo non auscultâsti voci Jehovæ? sed, contendens ad prædam, fecisti, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ?

20 Dixit verò Schaul Schemueli, imò auscultavi voci Jehovæ, & ambulavi in via, quâ misit me Jehova: adduxi quidem Agagum regem Hamaleki, sed Hamalekum internecioni devovi.

21 Accepit verò populus de præda illorum greges & armenta, præstantissimum illius anathematis, ad sacrificandum Jehovæ Deo tuo Gilgale.

22 At dixit Schemuel; an delectatur Jehova holocaustis & sacrificiis, ut quum auscultatur voci Jehovæ? ecce auscultare *est* melius sacrificio; attendere, adipe arietum.

23 Quin *sicut* peccatum divinationis *est* rebellio, & *sicut* superstitio, & idololatria, *est* repugnantia: quia sprevisti verbum Jehovæ, sprevit similiter te, ne sis rex.

24 Tum dixit Schaul Schemueli: peccavi, quòd transgressus sum præstitutum Jehovæ, & verba tua: quia timui populum, ideo auscultavi voci eorum.

25 Nunc autem, condona, quæsò, peccatum meum, & revertere mecum, ut incurvem me Jehovæ *honorem habiturus*.

26 Dixit verò Schemuel Schauli, non revertar tecum: nam sprevisti verbum Jehovæ, ideo sprevit te Jehova, ne sis rex super Jisraëlem:

27 Itaque divertit Schemuel, ut abiret, sed apprehendit *Schaul* alam pallii ejus, ita ut laceraretur.

28 Tum dixit ei Schemuel, laceravit Jehova regnum Jisraëlis à te hodie, ut det ipsum proximo tuo, qui melior *est* te.

29 Quin etiam, qui *est* æternitas Jisraëlis non committet mendaciter, neque pœnitebit eum; non enim homo *est*, ut pœniteat eum.

30 Tandem eo dicente, peccavi, iam honora quæsò me coram Senioribus populi mei, & coram Jisraële: & revertere mecum, ut incurvem me Jehovæ Deo tuo *honorem habiturus*.

31 Reversus Schemuel, sequutus est Schaulem,

lem,& incurvavit se Schaul Jehovæ *honorem exhibens*.

32 Deinde dicente Schemuele; admovete ad me Agagum regem Hamaleki, ivit ad eum Agag delicatè *cultus*: dicebat enim Agag, certè recessit amaritudo mortis.

33 Sed dixit Schemuel, quemadmodum orbavit mulieres gladius tuus, sic orbabitur inter mulieres mater tua; dilaniavítque Schemuel Agagum coram Jehova Gilgale.

34 Tum abiit Schemuel Ramam: Schaul verò ascendit in domum suam Gibham Schaulis.

CAP. XVI. *David rex designatur, & ad Schaulem adductus citharæ pulsu fugat ab eo malignum spiritum.*

POstea non perrexit Schemuel invisere Schaulem usque ad diem mortis suæ, quum luxisset Schemuel de Schaule, quia Jehovam pœnitebat regem constituisse Schaulem super Jisraëlem. *Caput* XVI.

2 Nam dixit Jehova Schemueli, quousque lugeres de Schaule, cùm ego spreverim eum, ne regnet super Jisraëlem? imple cornu tuum oleo, & abi, *quo* mitto te, ad Jischajum Beth-Lechemitam, nam prospexi inter filios ejus mihi *de* rege.

3 Cui dicente Schemuele: quomodo irem? audiens enim Schaul occideret me: dixit Jehova, vitulam armenti accipito in manu tua, & dices; ad celebrandum convivium Jehovæ veni.

4 Et invitabis Jischajum ad illud convivium: ego autem ostendam tibi id, quod facturus es, ut ungas mihi, quem dixero tibi.

5 Quum itaque Schemuel faciens, quod edixerat Jehova, adveniret Beth-Lechemum; trepidi accurrunt Seniores civitatis obviàm ei, & dicebat *quisque*, prosperéne advenis?

6 Qui dixit, prosperè, ad celebrandum convivium Jehovæ veni; comparate vos, ut veniatis mecum ad illud convivium: similiter jussit comparare se Jischajum, & filios ejus, & invitavit illos ad illud convivium.

7 Fuit autem ingredientibus illis, quum videret Elijabum, ut diceret, utique coram Jehova *est* unctus ejus.

8 Edixit verò Jehova Schemueli, ne respicito ad speciem ejus, aut ad altitudinem staturæ ejus, nam respui eum; non enim *specto*, quod spectare solet homo, nam homo spectat, *quod est* ob oculos, sed Jehova spectat, *quod est* in animo.

9 Deinde vocans Jischaj Abinadabum, jussit eum transire ante Schemuelem, qui dixit; neque hunc elegit Jehova.

10 Tunc jussit Jischaj transire Schammam, qui dixit; neque hunc elegit Jehova.

11 Sic jussit Jischaj transire septem filios suos coram Schemuele, sed dicebat Schemuel Jischajo, non elegit Jehova istos.

12 Denique dixit Schemuel Jischajo, an absolverunt *transire* pueri? qui dixit, adhuc reliquus *est* minimus, qui, ecce, pascit gregem; dixit ergo Jischajo Schemuel, mitte, & assume eum, non enim deflectemus donec venerit huc.

13 Mittens itaque, adduxit eum (erat autem rufus cum pulchritudine oculorum, & decoro aspectu) & dixit Jehova; surge, unge eum, quia hic ille est.

14 Schemuel itaque accepto cornu olei, unxit eum in medio fratrum ejus; & irruens spiritus Jehovæ in Davidem, *egit eum* à die illo, & deinceps: Postea surgens Schemuel abiit Ramam.

15 Nam spiritus Jehovæ recesserat à Schaule; perturbabátque eum spiritus malus à Jehova.

16 Quapropter dicentibus servis Schaulis ei; ecce, jam spiritus Dei malus perturbat te:

17 Edicat, quæsumus, dominus noster servis tuis, adstantibus tibi, *ut* perquirant aliquem scientem; pulsantem citharam; eritque, quum inerit tibi spiritus Dei malus, ut eo pulsante manu suâ, bene sit tibi:

18 Edixit Schaul servis suis; prospicite mihi jam de aliquo bene pulsante, quem adducatis ad me.

19 Tum respondens unus ex ejus pueris dixit; ecce prospexi, filius *est* Jischaji Beth-Lechemitæ, sciens pulsare, & valens robore, & vir bellicosus, rerúmque intelligens, ac vir formosus: denique Jehova *est* cum eo.

20 Quapropter Schaul missis nunciis ad Jischajum, edixit: mitte ad me Davidem filium tuum, qui *est* cum grege.

21 Accipiens vero Jischaj asinum *cum* pane, & utrem vini, hœdúmque lactentem unum: misit per Davidem filium suum ad Schaulem.

22 Quúmque venisset, David ad Schaulem, stabat coram eo: dilexítque eum valde, adeò ut esset ei armiger.

23 Misítque Schaul ad Jischajum, qui diceret: stet, quæso, David coram me, nam invenit gratiam in oculis meis.

24 Erat enim, quum inesset spiritus Dei Schauli, ut David accipiens citharam pulsaret manu suâ; unde respirabat Schaul, & bene erat ei, recedente ab eo spiritu illo malo.

CAP. XVII. *David Goliathum devincit, & partâ victoriâ ad Schaulem deducitur.*

QUum enim congregavissent Pelischthæi castra sua ad bellum, congregaverunt se ad Socuntem, quæ *est* Jehudæ; & metati sunt inter Socuntem & Hazzekam, in termino Dammæorum.

2 Schaul verò & Jisraëlitæ congregati, castris positis ad convallem querceti, instruxerunt aciem contra Pelischthæos.

3 Consistentibus itaque Pelischthæis in monte hinc, Jisraëlitis verò consistentibus in monte inde, ubi vallis *erat* inter eos:

4 Egressus erat quidam duellator, è castris Pelischthæorum, Goljath nomine, Gatho *oriundus*: cujus altitudo *erat* sex cubitorum cum spithama.

5 Galea autem chalybæa super caput ejus, & loricâ squamatâ erat indutus, cujus loricæ pondus *erat* quinquies mille siclorum, è chalybe:

6 Et tibialia chalybea *erant* super pedes ejus, & humerale chalybeum inter humeros ejus:

7 Hastile autem hastæ ejus, simile *erat* jugo textorum, & mucro ferreus hastæ ejus sex-

sexcentorum siclorum *erat*, & qui scutum ferebat, antecedebat eum.

8 Is subsistens clamabat ad acies Jisraëlitarum, & dicebat eis; quare prodiretis in instruendo aciem? annon ego sum Pelischthæus unus? vos ergo, servi Schaulis, seligite vobis virum, qui descendat ad me.

9 Si prævalebit pugnando contra me, ita ut percutiat me, utique erimus vobis servi: sin autem ego prævaluero ei, ita ut percutiam eum, vicissim eritis nobis servi, omnino servietis nobis.

10 Dicebat præterea Pelischthæus ille, ego probro affecero acies Jisraëlitarum hodie: date mihi virum, ut pugnemus simul.

11 Quúmque audisset Schaul, & totus Jisraël verba illa Pelischthæi, consternati timebant valde.

12 David autem, ille filius viri Ephrathæi, Beth-Lechemo Jehudæ: (huic nomen Jischaj, erántque ei octo filii: & vir ille temporibus Schaulis senuerat, provectus inter homines *senes*.

13 Abeuntésque tres filii Jischai, maximi sequebantur Schaulem in isto bello: noménque trium filiorum ejus, qui iverant in istud bellum, *erat* Eljab primogeniti, secundi autem ab eo Abinadab, & tertii Schamma.

14 David autem erat minimus; tres verò maximi sequebantur Schaulem.)

15 David, *inquam*, ibat & redibat à comitatu Schaulis; ad pascendum gregem patris sui, Beth-Lechemum.

16 Appropinquaverat autem Pelischthæus ille mane & vesperè; & stiterat se quadraginta diebus:

17 Quum dixit Jischaj Davidi filio suo, accipe nunc pro fratribus tuis epham hanc aristarum tostarum, & decem hos panes; & celeriter deportato in castra ad fratres tuos.

18 Decem verò caseos istos lacteos deferto ad Chiliarchum *eorum*: & fratres tuos visitans *cognoscito* de prosperitate *eorum*, & arrham ab eis accipito.

19 Schaul autem cum ipsis, & omnes Jisraëlitæ in convalle querceti *erant*, bellantes contra Pelischthæos.

20 Itaque surgens David manè, deserto grege penes custodem, assumsit *ea*, & abiit quemadmodum præceperat ei Jischaj: pervenítque ad plaustrorum ambitum, quum exercitus prodiret in aciem, & vociferarentur ad prælium.

21 Nam instruxerat se Jisraëlitarum, & Pelischthæorum acies altera adversùs alteram.

22 Quapropter David deferens impedimenta à se in manu custodis impedimentorum, cucurrit in ipsam aciem, & adveniens, interrogavit fratres suos de prosperitate:

23 Ipso autem loquente cum eis, ecce vir ille duellator ascendebat, Goliath Pelischthæus nomine. oriundus Gatho, ex aciebus Pelischthæorum, & loquebatur hujusmodi verba, quæ audivit David.

24 Singuli autem Jisraëlitæ, quum viderent istum virum, fugiebant à facie ejus, adeo metuebant valde:

25 Et dicebat quisque Jisraëlita, nónne vidistis hunc virum, qui ascendit ad probro afficiendum Jisraëlem ascendere? erit tamen, ut virum illum, qui percusserit eum, ditet rex divitiis magnis, & filiam suam det ei & domum paternam ejus efficiat immunem in Jisraële.

26 Tunc alloquutus est David homines, qui adstabant, sic dicendo; quid fieret viro, qui percuteret Pelischthæum illum, & auferret opprobrium ab Jisraële? quis enim est Pelischthæorum, præputiatus iste, qui probro afficit acies Dei viventis?

27 Cui loquutus est populus ille in eandem sententiam, dicendo; ita fiet viro illi, qui percusserit eum.

28 Audiebat autem Eljab, frater ejus maximus, quum alloqueretur viros illos; quare Eljab accensus irâ in Davidem, dixit, quorsum descendisti? aut penes quem deseruisti pauculas illas pecudes in deserto? ego novi arrogantiam tuam, & nequitiam animi tui, te ad inspiciendum hoc bellum descendisse.

29 Dixit verò David, quid feci nunc? nónne negotium fuit?

30 Deinde deflectens ab eo versùs alium, loquutus est in eandem sententiam: responderúntque populus in sententiam priorem.

31 Quúmque auditi fuissent sermones, quos loquebatur David; indicati sunt præsente Schaule, qui accivit eum.

32 Dixit verò David Schauli, ne concidat animus ullius propter istum; servus tuus iturus est, & pugnaturus contra Pelischthæum istum.

33 Sed dixit Schaul Davidi, non prævaleres eundo ad Pelischthæum istum, ut pugnes contra eum: puer enim es, ipse verò vir bellicosus à pueritia sua.

34 Tum dixit David Schauli, pascente servo tuo patri suo gregem, quum accedens leo aut ursus, auferret parvam pecudem è grege;

35 Egressus persequebar illum, ut percuterem eum, aut eriperem ex ore ejus; insurgentem verò in me prehendebam eum barbâ, & percutiens morte afficiebam eum;

36 Tum leonem, tum ursum percussit servus tuus: & Pelischthæus præputiatus iste, ut unus ex eis futurus est, cum probro affecerit acies Dei viventis.

37 Dixítque David, Jehova, qui eripuit me à leone, & ab urso, idem eripiet me è manu Pelischthæi istius: tum dixit Schaul Davidi, abi & Jehova sit tecum,

38 Jusserat autem Schaul Davidem indui armis suis, & imposuerat galeam chalybeam capiti ejus, jusserátque eum indui loricâ.

39 Quum itaque David accinctus gladio suo super arma sua vellet incedere, qui non expertus esset, dixit David Schauli; non possum incedere cum istis, quia non sum expertus: amovítque ea David à se:

40 Et accepto baculo suo in manu sua, elegit sibi quinque læves lapides ex valle, quos imposuit instrumento pastorali, quod habebat, *id est*, peræ, funda autem ejus *erat* in manu ejus: sic appropinquabat ad Pelischthæum.

41 Similiter Pelischthæus indesinenter pergebat appropinquare ad Davidem; viro illo, qui ferebat scutum, præcedente eum.

42 Quúmque intuitus Pelischthæus videret

deret

deret Davidem, spernebat eum? eò quòd esset puer, & rufus cum pulchritudine aspectûs.

43 Quamobrem dicebat Pelischthæus ille Davidi: an canis sum, quòd venis contra me cum baculis? maledicebatque Pelischthæus ille Davidi per deos suos.

44 Deinde, quum dixisset Pelischthæus Davidi; accede ad me, ut tradam carnem tuam volatilibus cœli, & bestiis agri:

45 Dixit David illi Pelischthæo; tu venis ad me cum gladio, & cum hasta, & cum humerali; ego verò venio ad te in nomine Jehovæ exercituum, Dei acierum Jisraëlitarum, quem probro affecisti:

46 Hoc ipso die dedet te Jehova in manum meam, ut, percutiens te, amoveam caput tuum à te, & tradam cadavera exercitûs Pelischthæorum hoc ipso die volatilibus cœli, & bestiis terræ; ita cognoscent *incolæ* totius terræ Deum esse pro Jisraële:

47 Et cognoscent tota congregatio hæc, non gladio, aut hastâ Jehovam servare, nam Jehovæ *est* hoc bellum, ideo tradet vos in manus nostras.

48 Fuit autem, quum surgens Pelischthæus pergeret appropinquare obviàm Davidi, & festinans David procurrere in aciem obviàm Pelischthæo.

49 Ut extendens David manum suam ad suum instrumentum, acceptum inde lapidem intorqueret fundâ, & percuteret Pelischthæum in fronte ejus, ita ut immerso lapide in frontem ejus, caderet pronus in terram.

50 Quum itaque robustior fuisset David Pelischthæo fundâ & lapide, & percussisset Pelischthæum morti traditurus eum; quia gladius non esset in manu Davidis:

51 Accurrens David, stetit super Pelischthæum, deinde arrepto gladio ejus, quem eduxit è vagina sua, ut morte afficeret eum, amputavit illo caput ejus: quapropter videntes Pelischthæi mortuum esse fortissimum suum, aufugerunt.

52 Surgentes verò viri Jisraëlis & Jehudæ, vociferando persequuti sunt Pelischthæos, usque quà is per vallem, & usque ad portas Hekronis, cecideruntque confossi Pelischthæorum per viam *ad* Schaharajima Gathum, & Hekronem usque.

53 Deinde reversi Jisraëlitæ ab insectando Pelischthæos, diripuerunt castra eorum.

54 Postea accipiens David caput Pelischthæi, detulit ipsum Jeruschalajima, arma verò ejus deposuit in tentorio suo.

55 Quum autem videret Schaul Davidem obviàm procedentem Pelischthæo illi, dicebat Abnero principi militiæ; cujus filius *est* ille puer, Abner? cui dicebat Abner, *ut* vivit anima tua, Rex, non novi.

56 Dicebat verò Rex: interroga tu, cujus filius sit *iste* adolescens.

57 Quapropter quum reverteretur David à cæde Pelischthæi, assumens eum Abner, adduxit eum in aspectum Schaulis, caput Pelischthæi habentem in manu sua:

58 Cui dicente Schaule, cujus filius es, ò puer? dixit David, filius servi tui Jischai Beth-Lechemitæ. Cap. XVIII.

59 Fuitque, quum absolveret alloqui Schaulem; ut anima Jehonathanis devinciretur cum anima Davidis, adeò, ut amaret eum Jehonathan tanquam seipsum.

CAP. XVIII. *Jehonathan cum Davide amicitiam init: Schaul autem fit ei invidus, & inimicus.*

ITaque assumsit eum Schaul die illâ, nec permittebat ei redire domum patris sui.

2 Deinde pepigit Jehonathan cum Davide fœdus; eò quòd amaret eum tanquam se ipsum:

3 Et exuens se Jehonathan pallio, quo erat indutus, tradidit illud Davidi, & vestes suas, & tum gladium suum, tum arcum suum, tum denique zonam suam.

4 Quúmque prodiens David, ad quæcunque mittebat eum Schaul, secundaretur, præposuit eum Schaul viris militaribus, bonúsque videbatur in oculis totius populi, etiamque in oculis servorum Schaulis.

5 Sed fuit redeuntibus illis, quum reverteretur David à cæde Pelischthæorum, ut prodirent fœminæ ex omnibus civitatibus Jisraëlis ad cantandum, & earum choreæ obviàm Schauli Regi, cum tympanis præ lætitia, & cum panduris.

6 Respondebant autem fœminæ ludentes, & dicebant; percussit Schaul millia sua; at David myriadas suas.

7 Quapropter accensa *est ira* Schaulis valde, mala enim videbatur in oculis ejus hæc res, ac dicebat, tribuerunt Davidi myriadas, mihi verò tribuerunt millia: & ampliùs ei regnum tantummodo ipsum *accesserit*.

8 Et configebat Schaul oculos in Davidem ab eo die, & deinceps.

9 Fuit enim postridie, quum irruente spiritu Dei malo in Schaulem, prophetico more ageret domi suæ, & David pulsaret manu suâ eo die, ut antea (erat autem hasta in manu Schaulis.)

10 Ut jacularetur Schaul hastam, dicens: percutiam Davidem usque ad parietem; sed deflexit David metu illius bis.

11 Deinde metuens Schaul propter Davidem, eò quòd esset Jehova cum illo, & à Schaule recessisset;

12 Amovit eum Schaul à se, constituítque eum sibi Chiliarchum; ut procederet, & veniret ante populum.

13 David autem in omnibus viis suis secundabatur, quia Jehova *erat* cum eo.

14 Quumque videret Schaul eum secundari valde, formidabat ab eo.

15 Totus verò Jisraël, & Jehuda amabat Davidem, quia ipse procedebat, & veniebat ante eos.

16 Itaque dixit Schaul Davidi, ecce filia mea major Merab, ipsam daturus sum tibi uxorem: tantùm esto mihi strenuus, & gere bella Jehovæ: (Schaul enim dicebat, ne sit manus mea contra eum, sed sit contra eum manus Pelischthæorum.)

17 Dixit verò David Schauli, quis *sum* ego, aut quis *auctor* vitæ meæ? *aut* familia patris mei in Jisraële, quòd futurus sim gener regis?

18 Fuit autem, quo tempore daturus erat Meraham filiam Schaulis Davidi, ut ipsa daretur Hadrieli Mecholathæo in uxorem.

19 Sed amabat Mical filia Schaulis Davidem:

dem: quod, quum nuntiatum esset Schauli, rectum visum esset in oculis ejus.

20 Dicebat enim Schaul; dem eam illi, ut sit ei in tendiculam, & sit contra eum manus Pelischthæorum: dixitque Schaul Davidi; per alteram te affinitate conjunge mecum isto die.

21 Præceperat autem Schaul servis suis: alloquimini Davidem clàm, dicendo; ecce delectatur te rex, & omnes servi ejus amant te: nunc ergo junge te affinitate cum rege.

22 Ut autem eloquuti sunt servi Schaulis in aures Davidis sermones istos, dixit David; an *videtur* leve in oculis vestris affinitate jungi cum rege, cùm ego sim vir pauper & vilis?

23 Quod quum renunciâssent servi Schaulis ei, dicendo; hujusmodi sermonibus loquutus est David:

24 Edixit Schaul; sic dicite Davidi, non delectatur rex dote, nisi ex centum præputiis Pelischthæorum, ut ultio sumatur de inimicis regis: Schaul autem cogitabat efficere ut David caderet manu Pelischthæorum.

25 Renunciantibus igitur servis ejus Davidi sermones istos, recta *visa* est res in oculis Davidis, ut affinitate conjungeret se regi, necdum impleti erant dies illi;

26 Quum surgens David abiit ipse cum viris suis, & percussit è Pelischthæis ducentos viros, quorum præputia attulit David, plenéque exhibuerunt ea regi, quo affinitate se jungeret regi: quapropter dedit ei Schaul Micalem suam filiam in uxorem.

27 Videns autem Schaul, & cognoscens Jehovam esse cum Davide; & Micalem filiam Schaulis amare illum;

28 Perrexit Schaul metuere à Davide ampliùs: sic fuit Schaul infestus Davidi omnibus diebus suis.

29 Prodeuntibus enim præfectis Pelischthæorum, erat quotiescunque prodibant, ut secundaretur David præ omnibus servis Schaulis, & in pretio esset nomen ejus valde.

CAP. XIX. *Schaulis erga Davidem odium & occidendi animus; & hujus exilium.*

ITaque alloquutus est Schaul Jehonathanem filium suum, & omnes servos suos, de morte afficiendo Davide; sed Jehonathan filius Schaulis delectabatur Davide valde.

2 Quapropter indicavit Jehonathan Davidi dicendo: quærit Schaul pater meus morte afficere te: nunc ergo cave tibi, quæso, manè, & considens in occulto absconde te.

3 Ego autem exiens consistam ad latus patris mei in eodem agro, ubi tu eris, & ipse alloquar de te patrem meum, & ubi percepero aliquid, nunciabo tibi.

4 Alloquens ergo Jonathan de Davide *bonis* verbis Schaulem patrem suum, dicebat ei: ne peccet rex in servum suum, in Davidem, quia non peccavit in te, quinimo facta ejus bona sunt tibi valde.

5 Nam quum exponens vitam suam in manu sua percussit Pelischthæos, & comparavit Jehova salutem magnam toti Jisraëli, vidisti & lætatus es; & quare peccares contra sanguinem innoxium, morte afficiendo Davidem immeritò?

6 Tum auscultavit Schaul voci Jehonathanis; ita, ut juraret Schaul, *ut* vivit Jehova, non afficietur morte.

7 Quapropter vocavit Jehonathan Davidem, & indicavit ei Jehonathan omnia verba ista, & reduxit Jehonathan Davidem ad Schaulem, ut esset coram eo, sicut antea.

8 Perrexit autem bellum esse: *&* prodiens David ad pugnandum contra Pelischthæos, percussit eos plagâ magnâ, & fugerunt à facie ejus.

9 Deinde quum inesset spiritus Jehovæ malus Schauli, (erat autem domi suæ desidens, tenens hastam suam manu suâ, pulsante Davide manu.)

10 Quæsivit Schaul percutere hastâ Davidem *usque* ad parietem, sed eo *se* abdente à facie Schaulis, percussit hastâ parietem; sic David aufugiens eripuit se nocte illâ.

11 Misit autem Schaul legatos versùs domum Davidis ad observandum eum, ut morte afficeret eum manè: quod nunciavit Davidi Mical uxor ejus, dicendo; si non eripis te ipsum hac nocte, cras morte afficieris.

12 Quúmque dimisisset Mical Davidem per fenestram, abiens aufugit, & eripuit se.

13 Mical verò assumtam quandam imaginem imposuit lecto, & pulvinar caprinum cervicali ejus, quam texit veste *stragulâ*.

14 Mittente verò Schaule legatos ad capiendum Davidem, dicebat illa; ægrotus est.

15 Tum remisit Schaul legatos illos ad invisendum Davidem, dicens; adducite eum in lecto ad me, ut morte afficiam eum.

16 Sed quum ingressi sunt legati, ecce quædam imago *erat* in lecto, & pulvinar caprinum in cervicali ejus.

17 Dixítque Schaul Micali, quare ita decepisti me, & dimisisti inimicum meum, ut eriperet se? & dixit Mical Schauli, ipse dixerat mihi, dimitte me, quamobrem morte afficerem te?

18 David ergo fugâ eripiens se venit ad Schemuelem Ramam, indicavítque ei quicquid fecisset sibi Schaul; & abiit ipse cum Schemuele, ut considerent Najothis.

19 Quúmque nunciaretur Schauli dicendo; ecce David *est* Najothis in Rama:

20 Misit Schaul legatos ad capiendum Davidem, & vidit *quisque* congregationem prophetarum prophetantium, & Schemuelem stantem, qui præerat illis: tunc invasit legatos Schaulis spiritus Dei, ut more prophetico agerent ipsi quoque.

21 Quod quum esset nunciatum Schauli, misit legatos alteros, qui more prophetico egerunt ipsi quoque: ideo remisit Schaul legatos tertios, qui more prophetico egerunt ipsi quoque.

22 Tandem abiens etiam ipse Ramam quum pervenisset usque ad cisternam magnam, quæ *est* in Sechu, interrogabat dicens: ubi est Schemuel & David? cui dixit *quispiam*, ecce Najothis in Rama.

23 Tum abibat illuc Najothas in Rama; sed invasit eum quoque ipsum spiritus Dei, ita ut indesinenter pergens prophetico mo-

re ageret, usque dum perveniret Najothas in Rama.

24 Ubi exuens etiam ipse vestes suas prophetico more agebat ipse quoque coram Schemuele, ita excidit nudatus toto die illo & totâ nocte: ideo dicere solent, an etiam Schaul *est* inter Prophetas?

CAP. XX. *Amicitia Jehonathanis & Davidis confirmatur, & facto probatur.*

INterea fugit David Najothis in Rama, & veniens dixit coram Jehonathane, quid feci? quæ, *est* iniquitas mea? & quod *est* peccatum meum coram patre tuo, quod quærit vitam meam?

2 Qui dixit ei; absit, non morieris; ecce non solet pater meus facere quicquam magnum, aut quicquam parvum, quin revelet mihi in aurem: cur ergo celaret me pater meus rem hanc? non *est* hoc.

3 Deinde verò juravit David, dicens; certò novit pater tuus me invenisse gratiam in oculis tuis, ideo dixit; ne cognoscat hoc Jehonathan, ut non afficiatur dolore: at certè, *ut* vivit Jehova, & vivit anima tua, quasi passus inter me & mortem *est*.

4 Dixit verò Jehonathan Davidi: eloquere quod sit desiderium tuum, & efficiam tibi.

5 Tum dixit David Jehonathani; ecce novilunium *est* cras, quo ego omnino sedere soleo cum rege ad comedendum: dimittas ergo me, & abscondam me in illo agro, dum erit vespera tertiana.

6 Si recensendo desideravit me pater tuus, tum dices, obnixè excusavit se apud me David, ut percurreret Beth-Lechemum in civitatem suam, nam convivium ibi *esse* anniversarium toti ejus familiæ.

7 Si ita dixerit, Bene, pax *erit*; scito, definitum esse malum hoc ab eo.

8 Hanc exercebis benignitatem erga servum tuum, quandoquidem in fœdus Jehovæ induxisti servum tuum tecum, quod si *est* in me iniquitas, tu me affice morte; nam usque ad patrem tuum quare adduceres me?

9 Cui dixit Jehonathan, absit tibi, nam si planè novero definitum esse hoc malum à patre meo, ut obveniat tibi, annon illud indicarem tibi?

10 Dixit autem David Jehonathani, quis indicabit mihi; si quid responderit tibi pater tuus duri?

11 Dixit verò Jehonathan Davidi, age exeamus in istum agrum: egressíque sunt ambo in agrum illum.

12 Tum dixit Jehonathan Davidi; ô Jehova Deus Jisraëlis, quum pervestigavero à patre meo secundùm hoc tempus cras, *aut* postridie, si ecce bonus fuerit erga Davidem, annon tunc mitterem ad te, & revelarem tibi in aurem?

13 Ita faciat Jehova Jehonathani, & ita pergat, si bonum videbitur patri meo hoc malum inferre tibi, ut revelaturus sim tibi in aurem, & dimissurus sim te, ut abeas cum pace; quo sit Jehova tecum, sicut fuit cum patre meo.

14 Et nónne, tantisper dum vixero? nónne *inquam*, tu vicissim exerciturus es erga me benignitatem Jehovæ *hanc*, quod non moriturus sum?

15 Neque præcisurus es benignitatem tuam à familia mea usque in seculum? ne tunc quidem, quum exscindet Jehova inimicos Davidis, quemque à superficie terræ.

16 Sic pepigit Jehonathan cum familia Davidis fœdus, ut requireret Jehova de manu inimicorum Davidis.

17 Similiter de integro adjuravit Jehonathan Davidem pro amore suo erga eum: nam amore sui ipsius amabat eum.

18 Postea dixit ei Jehonathan; cras *est* novilunium; & desideraberis, quum vacabit sedes tua.

19 Quúmque ad triduum abfueris, descendito diligenter, ut venias ad locum illum, ubi absconderas te, quo die illud negotium *gestum* est: & considebis juxta speculam hanc lapideam.

20 Ego autem tres sagittas *ad* latus ejus jaculabor, emittendo ad scopum;

21 Ecce autem mittens puerum quendam *dicendo*; abi, inveni sagittas; si planè dixero puero, ecce sagittæ sunt præter te citeriùs, assume eum ut venias, nam pax tibi *erit*, & non *erit* quicquam, *ut* vivit Jehova;

22 Sed si ita dixero adolescenti; ecce sagittæ *sunt* præter te ulteriùs; abi, quia dimiserit te Jehova.

23 Hujus autem verbi quod loquuti sumus ego & tu, ecce Jehova *testis* inter me & te *esto* usque in seculum,

24 Itaque abscondit se David in illo agro: fuítque in novilunio; quo sessurus erat rex ad cibum, ut comederet;

25 Ut sessuro rege in sede sua sicut antea in sede ad parietem, assurgeret Jehonathan sederetque Abner à latere Schaulis, & vacaret locus Davidis.

26 Attamen non est loquutus quicquam Schaul illo die; dicebat enim, casus est, non est mundus, quia non est mundus *non venerit*.

27 Sed fuit postridie à novilunio, quum vacaret locus Davidis, ut diceret Schaul Jehonathani filio suo, quare non venit filius Jischaj tum heri tum hodie ad cibum?

28 Respondit autem Jehonathan Schauli; obnixè excusavit se David apud me, *ut percurreret* Beth-Lechemum usque:

29 Et dixit; dimitte me, quæso, quia convivium familiæ nobis *est* in ea civitate, & ipse frater meus præcepit mihi; nunc itaque si inveni gratiam in oculis tuis, proripiam quæso me, & invisam fratres meos: idcirco non venit ad mensam regis.

30 Tum accensa est ira Schaulis in Jehonathanem, adeò ut diceret ei, fili perversissime, contumacissime; nónne novi te seligere filium Jischaj ad pudorem tuum, & ad pudorem nuditatis matris tuæ?

31 Nam, quibuscunque diebus filius Jischaj vixerit super terram, non stabilieris tu, & regnum tuum: quare nunc mitte, & captum *adduc* eum ad me, quia reus mortis est.

32 Respondens verò Jehonathan Schauli patri suo dixit ei; quare morte afficeretur? quid fecit?

33 Tum jaculatus est Schaul hastam suam in

in eum, ut percuteret eum; unde cognovit Jehonathan definitum hoc esse à patre suo, ut morte afficeret Davidem.

34 Quapropter surrexit Jehonathan à mensa accensus irâ, neque comedit in die novilunii secundo cibum; dolore enim afficiebatur propter Davidem, quum ignominiâ affecisset ipsum pater ipsius.

35 Fuitque ipso mane, ut exiens Jehonathan in agrum illum ad tempus constitutum Davidi, cum parvo puero secum,

36 Diceret puero suo, curre, inveni jam sagittas, quas ego jaculaturus sum: itaque currente puero ipse jaculando sagittam ulteriùs transmisit.

37 Quum autem venisset puer usque ad scopum, *ad* quem jaculabatur Jehonathan, inclamavit Jehonathan post puerum dicens; nonne sagitta præter te ulteriùs *est*?

38 Præterea inclamavit Jehonathan post puerum; cito, festina, ne consistito: quare collectis puer Jehonathanis sagittis, rediit ad dominum suum.

39 Ipse autem puer nesciebat quicquam, tantùm Jehonathan & David conscii erant hujus rei.

40 Et dedit Jehonathan arma sua puero illi, qui erat secum, dixítque ei; abi, refer in civitatem.

41 Puer ille abibat, quum David surgens è latere meridiano, procidit pronus in terram, incurvans se tribus vicibus; & osculati sunt alter alterum, fleveruntque alter cum altero; donec Davidem erexisset.

42 Diceretque Jehonathan Davidi; abi cum pace: *ejus*, quod juravimus nos ambo in nomine Jehovæ, dicendo, Jehova esto inter me & te, atque inter semen meum, & semen tuum, *testis* usque in seculum.

CAP. XXI. *David comedit panes propositios, idémque exul simulat amentiam.*

Itaque surgens abiit; quum Jehonathan rediret in civitatem. Cap. XXI.

2 Adveniente autem Davide Nobum ad Achimelecum Sacerdotem, trepidus accurrens Achimelec obviàm Davidi, dicebat ei; quare tu solus *es*? & *an* nemo *est* tecum?

3 Dixit verò David Achimeleco Sacerdoti; Rex præcepit mihi aliquid, edixítque mihi, ne quis sciat quicquam de hac re, ad quam mitto te, & quam præcipio tibi; ipsis autem pueris condixi locum cujusdam N.

4 Nunc igitur, quid est penes te? quinque panes trade in manum meam, aut quod præsto est.

5 Respondit verò Sacerdos Davidi dicens; non *adest* panis communis penes me; sed panis sacer adest, si caverint sibi pueri ipsi utique à muliere.

6 Tum respondens David Sacerdoti, dixit ei; imò verò mulier intercepta est nobis, ut heri nudiustertius, quum egrederer, jam erant instrumenta ipsa puerorum sancta: est autem ratione communis, *penes Sacerdotes*, præsertim quum eo die sanctificatur *alius* in vase *suo*.

7 Itaque dedit ei Sacerdos sanctum: eò quod non *esset* ibi panis, nisi panes faciei amoti à conspectu Jehovæ, ad apponendum panem calidum, quo die ille tollitur.

8 (*Erat* autem ibi quidam è servis Schaulis eo die, nomine Doëg Adomæus, detentus coram Jehova: amplissimus pastorum, qui *erant* Schauli.)

9 Præterea dixit David Achimeleco; an non est hic penes te hasta, aut gladius? nam nec gladium meum, nec arma mea accepi in manum meam, quia *erat* verbum regis urgens.

10 Cui dixit Sacerdos, postquam applicuisset amiculum; gladius Goliathi Pelischthæi, quem percussisti in convalle querceti, ecce is *est* involutus panno; si illum accepturus es tibi, accipe; nam non *est* alius præter ipsum hic: cui dixit David; non *est* ei similis, da eum mihi.

11 Itaque surgens David aufugit die illo metu Schaulis, & venit ad Acischum regem Gathi.

12 Dicentibus autem servis Acischi ei, nonne hic *est* David Rex istius terræ? ánnon de hoc respondebant in choreis dicendo; percussit Schaul millia sua, David autem suas myriadas?

13 Reposuit David verba ista in animo suo; timebátque valde ab Acischo, rege Gathi.

14 Quapropter mutavit sibi speciem suam in oculis eorum, & agebat insanum in manu eorum, & signabat valvas portæ, demittebátque salivam suam in barbam suam.

15 Et dixit Acisch servis suis; ecce videtis hominem amentem, quare adduxistis eum ad me?

16 Careóne amentibus ego, quòd adduxistis hunc, ut amentem agat apud me? hiccine ingrederetur domum meam?

CAP. XXII. *David profugus, monitu prophetæ, redit in Iehudæam; Schaul causâ Davidis sævit erga Sacerdotes Dei.*

Itaque abiens David inde proripuit se ad speluncam Hadullami: quo audito fratres ejus, & tota familia patris ejus descenderunt ad eum illuc.

2 Congregaverunt quoque se ad eum, quilibet pressus angustiâ, & cuicunque *erat* exactor, & quisquis amaro erat animo, ut esset ipsis præfectus: ita fuerunt cum ipso quasi quadringenti viri.

3 Postea abiens David inde Mitzpam Moabitarum, dixit regi Moabitarum; egressi, quæso, *maneant* pater meus & mater mea vobiscum tantisper dum cognoscam quid facturus sit mecum Deus:

4 Et deduxit eos in conspectum regis Moabitarum, manseruntque apud eum omnibus diebus, quibus fuit David in eo propugnaculo.

5 Edixit autem Propheta Gad Davidi; ne maneto in isto propugnaculo; abi ut redeas in terram Jehudæ: abiens itaque David venit in sylvam Cherethæ.

6 Tum audiens Schaul recognitum esse Davidem, & homines qui *erant* cum eo: Schaul, *inquam*, considens Gibhæ sub nemore in excelso, cum hasta sua in manu sua, omnibus servis ejus adstantibus ei:

7 Dixit Schaul servis suis, qui adstabant sibi; audite jam Binjaminitæ, etiámne vobis omnibus daturus est filius Jischaj agros & vi-

vineas? omnesne vos dispositurus est chiliarchos,& centuriones?

8 Quod conjurâstis vos omnes contra me, neque est qui revelaverit mihi in aurem, quum pangeret *fœdus* filius meus cum filio Jischaj; neque est è vobis, qui ægrè tulerit meâ causâ,& revelaverit mihi in aurem, quod excitaverit filius meus servum meum contra me insidiatorem, sicut *est* hodie.

9 Respondit autem Doseg Adomæus,qui adstabat cum servis Schaulis dicens; vidi filium Jischaj venientem Nobum ad Achimelecum filium Achitubi;

10 Qui consuluit pro eo Jehovam,& viaticum dedit ei; etiam gladium Goliathi Pelischthæi dedit ei.

11 Tum misit rex vocatum Achimelecum filium Achitubi Sacerdotem, & totam familiam paternam ejus, Sacerdotes, qui *erant* Nobi; venerúntque omnes ad Regem.

12 Et dixit Schaul,audi jam fili Achitubi: quo dicente,ecce me,domine mi:

13 Dixit ei Schaul: quare conjurâstis contra me, tu & filius Jischaj? cùm dederis ei panem, & gladium,& consulueris pro eo Deum, ut insurgeret contra me insidiator, sicut *est* hodie.

14 Respondens verò Achimelec regi dixit; at quis *est* inter omnes servos tuos, sicut David, fidus,& gener regis,& incedens in tui obedientia, ac honorabilis in domo tua?

15 *An* eo die cœpi consulere pro illo Deum? absit mihi, ne imponat rex servo suo quicquam, *aut* ulli è familia patris mei, nam non fuit conscius servus tuus in toto hoc negotio rei parvæ,aut magnæ.

16 Attamen dixit Rex, omnino moriturus es Achimelec, tu & tota familia patris tui.

17 Dixítque Rex cursoribus,qui adstabant sibi: divertite, & morte afficite Sacerdotes Jehovæ, quia etiam manus eorum adjuncta est Davidi;& quia,scientes eum fugere,non revelârunt mihi in aurem; sed noluerunt servi regis,extendendo manum suam,irruere in Sacerdotes Jehovæ.

18 Quapropter dixit rex Doiego; divertere tu,& irrue in Sacerdotes istos: divertens ergo Doieg Adomæus irruit ipse in Sacerdotes, & morte affecit eodem die octoginta quinque viros, gestantes amiculum lineum.

19 Nobum quoque civitatem istorum Sacerdotum percussit acie gladii, tam viros, quàm fœminas,tam pueros,quàm lactentes: etiam boves,& asinos, ac parvas pecudes acie gladii.

20 Tamen proripuit se filius unus Achimeleci filii Achitubi, nomine Ebjathar: & fugit post Davidem.

21 Tum, nunciante Ebjathare Davidi, Schaulem occidisse Sacerdotes Jehovæ,

22 Dixit David Ebjathari; sciebam eo die, quum ibi esset Dojeg Adomæus, omnino indicaturum esse Schauli; ego in causa fui, *cur sæviretur* in omnes animas familiæ patris tui.

23 Mane mecum,ne time,nam qui quærit vitam meam,quærit vitam tuam; sed in custodia tu *es* apud me.

CAP. XXIII. *David à persecutore Schaule divinitus liberatur.*

QUum autem indicatum esset Davidi, dicendo: ecce Pelischthæi bellum gerunt contra Kehilam,& ipsi diripiunt areas *illius*.

2 Consuluit David Jehovam dicendo: an iturus sum, & percussurus Pelischthæos illos? & dixit Jehova Davidi; i,& percutiens Pelischthæos illos servato Kehilam.

3 Dicentibus vero hominibus Davidis ei; ecce nos hic in Jehuda timemus; quantò igitur magis, euntes Kehilam in acies Pelischthæorum?

4 Ampliùs iterum consuluit David Jehovam,respondítque ei Jehova,dicens; surge, descende Kehilam, quia ego illico traditurus sum Pelischthæos in manum tuam.

5 Itaque,abiens David cum viris suis Kehilam,debellavit Pelischthæos & abegit pecora eorum: quum percussisset eos plagâ magnâ: sic servavit David habitatores Kehilæ.

6 Fuit autem quando fugit Ebjathar filius Achimeleci ad Davidem Kehilam, *ut* descenderet *cum* amiculo in manu sua.

7 Tum nunciatum est Schauli Davidem venisse Kehilam,quare dicebat Schaul;conclusit eum Deus in manu mea,quandoquidem venit inclusum se in civitate *munita* foribus & vecte.

8 Et promulgavit Schaul toti populo bellum,ut descendendo Kehilam,obsideret Davidem,& homines ejus.

9 Sed rescifcens David Schaulem fabricari contra se hoc malum,edixit Ebjathari Sacerdoti; applica amiculum:

10 Dixitque David; ô Jehova Deus Jisraëlis, certo audivit servus tuus Schaulem quærere,ut invadat Kehilam,ad perdendum civitatem meâ causâ.

11 An dedituri essent me Kehilæi in manum? an descensurus est Schaul, quemadmodum audivit servus tuus? ô Jehova, Deus Jisraëlis,indica quæso servo tuo: cui dixit Jehova; descensurus est.

12 Deinde dixit David; an dedituri essent Kehilæi me & homines meos in manum Schaulis? cui dixit Jehova, dedituri essent.

13 Quapropter surgens David cum hominibus suis, quasi sexcentis viris, egressi sunt Kehila,ut indesinenter itarent,quo itare possent:quod quum nunciatum est Schauli, Davidem se proripuisse Kehilâ, destitit procedere.

14 Considens autem David per desertum in propugnaculis,tandem consedit in monte,in deserto Ziphi; & quamvis quæreret eum Schaul omnibus illis diebus, non tradidit eum Deus in manum illius.

15 Percipiebat enim David,quum Schaul procederet ad quærendum vitam suam, quando erat David in deserto Ziphi, silvestri loco.

16 Et surgens Jehonathan filius Schaulis, adivit Davidem in silvestrem locum,& confirmavit manum ejus in Deo.

17 Dixit enim ei; ne timeto, quia non est inventura te manus Schaulis patris mei; sed tu regnaturus es super Jisraëlem, & ego futurus sum secundus à te: quin etiam

Schaul

Schaul pater meus novit ita *fore*.
18 Pepigeruntque ambo fœdus coram
Jehova: & considente Davide in silvestri lo-
co, Jehonathan abiit domum suam.
19 Tum ascenderunt Ziphæi ad Schaulem
Gibham ejus, dicentes; annon David lati-
tat apud nos in propugnaculis, silvestri lo-
co, in colle Chacilæ, qui *est* à meridie soli-
tudinis?
20 Nunc ergo prout desiderat omnino a-
nimus tuus descendere, descende; nostrum
autem *esto*, dedere eum in manum regis.
21 Quibus dixit Schaul; benedicti estote
Jehovæ, quòd clementia utimini erga me.
22 Ite jam, informate *vos* certiùs adhuc,
& cognoscite, ac dispicite locum ejus, ubi
erit pes eius, quis viderit eum ibi: nam di-
cebat mihi ipse, se astu admodum solere uti.
23 Dispicite ergo, & cognoscite ex omni-
bus illius latebris, ubi *jam* latitet & rever-
timini ad me cum certitudine, ut eam vo-
biscum: erítque si ipse fuerit in hac terra, ut
perscruter eum in omnibus millibus Je-
hudæ.
24 Itaque surgentes redierunt Ziphum
ante Schaulem: quum David & homines e-
jus *essent* in deserto Mahonis, in campestri-
bus, ad meridiem illius solitudinis.
26 Nam, adveniente Schaule & viris ejus,
ad quærendum; quum indicâsset Davidi
quidam; descendit è petra illa, & consedit
in deserto Mahonis: quod audiens Schaul
persequutus est Davidem *in* deserto Maho-
nis.
26 Ibátque Schaul à latere montis hinc,
David autem cum hominibus suis à latere
montis inde: Sed fuit, Davide accelerante
abitum metu Schaulis, ut Schaul & homines
ejus circumcluderent Davidem & homines
ejus ad deprehendendum eos.
27 Sed nuncius venit ad Schaulem dicens;
festina & abi; quia irruerunt Pelischthæi in
hanc terram.
28 Quapropter revertens, Schaul à perse-
quendo Davide, abiit obviàm Pelischtæis:
idcirco vocaverunt locum illum, Petram
diremtionum.

CAP. XXIV. *David in spelunca persecu-
toris sui animum pietatis suæ evidentiâ de-
vincit.*

POstea ascendens David inde; considebat
in propugnaculis ad Hen-Gedi.
2 Fuit autem; quum, reverso Schaule à
persequendis Pelischthæis, *quidam* nuncia-
rent ei dicendo; Ecce David in deserto Hen-
Gedi;
3 Ut, accipiens Schaul tria millia virorum
delectorum è toto Jisraële, iret ad quæren-
dum Davidem, & homines ejus, versùs ru-
pes rupicaprarum!
4 Quúmque perveniens ad caulas ovium
prope viam, ubi *erat* spelunca, ingrederetur
Schaul ad purgandum alvum; Davide & ho-
minibus ejus considentibus ad latera illius
speluncæ:
5 Dicebant homines Davidis ei; ecce hic
dies *est* quo dicit Jehova tibi, ecce ego tra-
do inimicum tuum in manum tuam, ut fa-
cias ei quemadmodum bonum *videbitur* in
oculis tuis: quare surgens David abscidit a-
lam *pallii*, quod *erat* Schauli, clàm.
6 Sed fuit postmodum, ut afficeret ani-
mus Davidis ipsum; eò quòd abscidisset a-
lam *pallii*, quod *erat* Schaulis.
7 Quamobrem dixit hominibus suis; ab-
sit mihi à Jehova; an facerem rem hanc do-
mino meo, uncto Jehovæ, extendendo ma-
num meam contra eum? nam unctus Jehovæ
est:
8 Et dispescuit homines suos David ver-
bis, nec sivit eos insurgere in Schaulem: sic
Schaul surgens ex ea spelunca, ibat itinere
suo.
9 Postea demum David surgens egressus
est è spelunca, & clamavit post Schaulem,
dicendo; domine mi Rex: quúmque in-
tueretur Schaul post se, verticem inclinans
David facie in terram *demissâ*, incurvavit se
honorem exhibens:
10 Dixítque David Schauli, quare auscul-
tas verbis cujusquam dicentis; ecce David
quærit malum tuum?
11 Ecce hoc die viderunt oculi tui Jeho-
vam tradidisse te hodie in manum meam in
ista spelunca; ac si dixisset, ut occiderem te;
at pepercit *oculus meus* tibi; dixi enim, non
extendam manum meam in dominum
meum, nam unctus Jehovæ est.
12 Imò, pater mi, etiam atque etiam vide
alam pallii tui in manu mea; ex eo, quòd
exscindendo alam pallii tui non interfeci
te, agnosce & vide non esse in manu mea
malum aut defectionem, neque peccâsse me
in te; quamvis tu veneris vitam meam, ut
intercipias eam.
13 Judicabit Jehova inter me & te, & ul-
ciscetur me Jehova de te, at manus mea non
erit contra te.
14 Quemadmodum dicitur sententia illa
antiquorum; ab improbis prodeat impro-
bitas; at manus mea non erit contra te.
15 Post quem processit rex Jisraëlis? quem
tu persequeris? persequeris canem mor-
tuum, persequeris pulicem unum.
16 Sed erit Jehova judex, & jus dicet in-
ter me, & te; cognoscet, *inquam*, agetque
causam meam, & vindicabit me è manu tua.
17 Fuit autem, quum absolvisset David al-
loqui verbis istis Schaulem, ut diceret
Schaul; an vox tua hæc *est*, fili mi David? &
sublatâ Schaul voce suâ fleret,
18 Dicens Davidi, justior es me: nam tu
rependis mihi bonum, quum ego affecerim
te malo.
19 Tu enim indicâsti hodie, te afficere
me bono; *qui* quamvis dederit me Jehova
in manum tuam, tamen non occidisti me.
20 Quum autem quis invenit inimicum
suum, an dimittit eum cum beneficio? ita-
que Jehova rependat tibi beneficium, pro
eo, quod fecisti mihi hodie.
21 Sed nunc, ecce novi te omnino regna-
turum; & stabile fore in manu tua regnum
Jisraëlis.
22 Nunc, *inquam*, jura mihi per Jehovam,
dira tibi imprecans, si exscideris semen
meum post me; & si perdideris nomen
meum è familia patris mei;
23 Quod juravit David Schauli: tum a-
biit Schaul domum suam, David verò & ho-
mines ejus ascenderunt ad propugnaculum
quoddam.

CAP. XXV. *Schemuelis mors & exequiæ; Abigajil inhibet Davidem à cæde, ad quam maritus ejus eum irritaverat.*

TUm mortuo Schemuele; quum se congregarent omnes Jisraëlitæ, ut plangerent eum, & sepelirent eum in domo ejus Ramæ; surgens David descendit versùs desertum Paranis.

2 Quidam autem Mahone agebat, cujus opus *erat* Carmeli, & quidem vir magnus valdè, (nam *erant* ei ovium tria millia & mille capræ:) erat quum tonderentur oves suæ Carmeli.

3 (Hujus viri nomen Nabal, & uxoris ejus nomen Abigajil: mulier quidem ipsa præstante mente, & pulchrâ formâ, sed vir illius durus, & malis actionibus deditus, erátque Calebita.)

4 Quum ergo audivisset David in deserto illo, Nabalem tondere oves suas;

5 Misit David decem pueros, edixítque David pueris illis; ascendite Carmelum, & ingressi ad Nabalem, interrogabitis eum nomine meo de prosperitate.

6 Ac ita dicetis *ei, sit* incolumis *est*, & tu pace, & domus tua pace, & quicquid est tibi pace *fruitor*.

7 Nunc autem audivi tibi esse *ovium* tonsores, jam pastores tuos, quum essent nobiscum non affecimus injuria, neque desideratum est illis quicquam omnibus diebus, quibus fuerunt in Carmelo.

8 Interroga pueros tuos, qui indicabunt tibi, ut inveniant pueri isti gratiam in oculis, quandoquidem die læto venimus; da quæso quod obvenerit manui tuæ servis tuis, & filio tuo Davidi.

9 Advenientes itaque pueri Davidis alloquuti sunt Nabalem omnibus verbis istis, nomine Davidis, & quietè se continuerunt.

10 Sed respondens Nabal servis Davidis, dixit; quis *est* David? aut quis *est* filius Jischai? hodie multi *sunt* servi, qui erumpentes *deficiunt* quisque à domino suo.

11 Scilicet acciperem panem meum, & aquas meas, & mactatas carnes meas, quas mactavi pro tonsoribus *ovium* mearum, & darem hominibus, quos non novi undenam sint.

12 Et converterunt se pueri Davidis in viam suam, reversique venerunt, & nunciaverunt ei secundùm omnia verba ista:

13 Quapropter dixit David hominibus accingite quisque gladium suum; quibus accingentibus singulis gladium suum, accinxit quoque David gladium suum: ita ascenderunt post Davidem quasi quadringenti viri, ducenti verò consederunt ad impedimenta.

14 Interea Abigajilæ uxori Nabalis indicaverat puer unus è suis pueris, dicendo; ecce misit David nuncios à deserto ad benedicendum domino nostro, & abegit eos:

15 Cùm tamen homines illi boni *fuerint* erga nos valde, neque fuerimus injuriâ affecti, nec desideravimus quicquam, quibuscunque diebus itavimus cum eis, dum essemus in agro.

16 Muri loco fuerunt nobis, tum noctu, tum interdiu, quibuscunque diebus fuimus cum eis pascentes gregem.

17 Nunc ergo cognosce, & dispice quid factura sis; nam definitum est malum contra dominum nostrum, & contra totam familiam ejus: ipse autem nequior est, quam ut alloquar eum.

18 Ideo festinans Abigajil accepit ducentos panes, & duos utres vini, quinque pecudes paratas, & quinque sata aristæ tostæ, & centum uvas passas, & ducentas palathas ficuum, quæ imposuit, asinis.

19 Dixitque pueris suis, transite ante me, ecce post vos ventura sum; (viro autem suo Nabali non indicaverat.)

20 Fuit verò eâ insidente asino, & descendente per abditum montis, ut ecce David & homines ejus descenderent obviam illi; & illa occurreret eis.

(21 Dixerat enim David; utique frustrà conservavero, quicquid *erat* isti in deserto, ita ut non desideretur ex omnibus quæ sunt ei quicquam; reddidit enim mihi malum pro bono.

22 Ita faciat Deus hostibus Davidis, & ita pergat; *ut* non reliquum faciam ex omnibus, quæ *sunt* ei, usque ad lucem crastinam, mingentem ad parietem.)

23 Itaque quum videret Abigajil Davidem, festinans descendit de asino, & procidens ante Davidem in faciem suam, incurvavit se terram *versus honorem exhibens*.

24 Quumque procidisset ad pedes ejus dixit; in me, *inquam*, domine mi, *sit* hæc iniquitas: sed loquatur, quæso, ancilla tua ad aures tuas, & audi verba ancillæ tuæ.

25 Ne, quæso, apponat dominus meus animum suum ad virum istum nequissimum, ad Nabalem: nam prout *est* nomen ejus, ita est, Nabal *est* nomen ejus, & penes eum *est* stultitia: ego verò ancilla tua non videram pueros domini mei, quos miseras.

26 Nunc ergo domine mi, *per* viventem Jehovam, & *per* vitam tuam, quandoquidem cohibet te Jehova, ne ineas cædes, vindicet manus tua te; nunc, *inquam*, sint sicut Nabal inimici tui, & qui quærunt malum contra dominum meum.

27 Jam verò hoc donum illud *est*, quod adduxit ancilla tua domino meo, ut detur pueris istis, qui itant ad vestigia domini mei.

28 Condona quæso, defectionem ancillæ tuæ: nam plane parabit Jehova domino meo domum firmam, si bella Jehovæ dominus meus gerat, & malum non inveniatur in te in diebus tuis.

29 Ut surgat homo ad persequendum te, & ad quærendum vitam tuam; erit tamen vita domini mei ligata in fasciculo viventium apud Jehovam Deum tuum; ad vitam inimicorum tuorum ejaculabitur è medio cavo fundæ.

30 Sic erit, quum faciet Jehova domino meo bonum illud, secundùm omnia, quæ promisit tibi, & mandato instituet te antecessorem super Jisraëlem;

31 Ut tibi hoc non sit titubationi, aut offensioni animi domino meo, quâ effundat sanguinem immeritò, aut vindicet dominus meus se: quùmque benefecerit Jehova domino meo, recordaberis ancillæ tuæ.

32 Tum dixit David Abigajilæ; benedictus sit Jehova Deus Jisraëlis, qui misit te

hoc

hoc ipso die obviàm mihi:
33 Et benedictum consilium tuum, benedictaque tu ipsa, quæ continuisti me hoc ipso die, ne inirem cædes, & vindicaret me manus mea.
34 Nam certè; *ut* vivit Jehova, Deus Jisraelis, qui cohibuit me, ne malo afficerem te; nisi festinans venisses obviàm mihi, certè non relictus fuisset Nabali usque ad lucem matutinam, mingens ad parietem.
35 Ita accepit David è manu ejus, *id*, quod adduxerat sibi, & dixit ei; ascende cum pace, domum tuam, vide, auscultavi voci tuæ, & suscipio vultum tuum.
36 Quum autem veniret Abigajil ad Nabalem, ecce ei convivium *erat* domi suæ, quasi convivium regium, in quo animus Nabalis lætus erat, adeò ut pervaldè ebrius esset: quamobrem illa non indicavit ei quicquam parvi aut magni usque ad lucem matutinam.
37 Sed fuit manè, quum abiisset crapula à Nabale, & indicaret ei uxor ejus res istas, ut obstupuerit animus ejus in eo, & ipse fuerit veluti lapis:
38 Qúumque fuissent quasi decem dies, plagâ affecit Jehova Nabalem, & mortuus est.
39 Audiens autem David Nabalem esse mortuum, dixit; benedictus Jehova, qui egit causam opprobrii mei à Nabale, & servum suum subtraxit à re mala, malum autem Nabalis convertit Jehova in caput ejus: misitque David, per quos alloqueretur Abigajilam, ad ducendum eam uxorem sibi.
40 Venientes itaque servi Davidis ad Abigajilam Carmelum, alloquuti sunt eam dicendo; David misit nos ad te, ut ducat te uxorem sibi.
41 Tum surgens illa, incurvavit se facie *demissâ* ad terram, & dixit; ecce ancilla tua in famulam, ad lavandum pedes servorum domini mei.
42 Deinde festinanter surgens Abigajil insedit asino, & quinque puellæ ejus, quæ ibant ad vestigia ejus; & sequuta legatos Davidis, fuit ei uxor.
43 Quamvis Achinohamam duxisset David è Jizrehele, fuerúntque etiam hæ ambæ uxores ei.
44 Nam Schaul dederat Micalem, filiam suam uxorem Davidis, Palti filio Lajischi, qui *erat* è Gallimis.

CAP. XXVI. *David secundo pietatis & innocentiæ suæ experimento Schaulem convincit.*

RUrsus venerunt Ziphæi ad Schaulem Gibham, dicendo; nónne David latitat in eodem colle Chacilæ ex adverso solitudinis?
2 Et surgens Schaul descendit versùs desertum Ziphi, & cum eo ter mille viri delecti Jisraëlitæ, ad quærendum Davidem in deserto Ziphi.
3 Itaque castra posuit Schaul in colle ipso Chacilæ, qui *est* ex adverso solitudinis prope viam: David autem considens in deserto, animadvertit venire Schaulem post se in desertum;
(4 Miserat enim David exploratores, per quos cognovit pro certo adventare Schaulem;)
5 Quare surgens David venit in locum, ubi castra habebat Schaul, ut inspiceret David locum, ubi cubabat Schaul, & Abner filius Neri princeps militiæ ejus (Schaul autem cubabat in ambitu plaustrorum; populus verò castra habebat circa eum.)
6 Quod referens David alloquutus est Achimelecum Chitthæum, & Abischajum filium Tzerujæ, fratrem Joabi, dicendo; quis descensurus est mecum ad Schaulem in ipsius castra? cui dixit Abischaj; ego descendam tecum.
7 Veniente ergo Davide & Abischajo ad populum illum noctè, ecce Schaul cubabat dormiens in plaustrorum ambitu, & hasta ejus infixa erat humi *versùs* cervical ejus: Abner verò, & populus cubabant circa eum.
8 Tum dixit Abischaj Davidi; dedit hodie Deus inimicum tuum in manum tuam: quare nunc percutiam quæso eum hastâ usque in terram ictu uno, utique non iterabo ei.
9 Sed dixit David Abischajo, ne perimito eum; quis enim immissâ manu suâ in unctum Jehovæ insons *esset*?
10 Præterea dixit David; ut vivit Jehova *non sinam*, sed Jehova plagâ afficiet eum: aut dies ejus adveniet, ut moriatur, aut in bellum descendet, ut consumatur.
11 Absit mihi à Jehova, ut extendam manum meam in unctum Jehovæ: sed nunc, quæso, accipe hastam, quæ *est* versùs cervical ejus, & ampullam istam aquæ, deinde abeamus.
12 Accepit itaque David hastam, & ampullam illam aquæ à cervicali Schaulis, & abiverunt: nec fuit, qui videret, neque qui nôsset, neque qui evigilaret, omnes enim dormiebant, quia altus sopor Jehovæ irruerat super eos.
13 Qúumque transivisset David ipsorum aditum, substitit in vertice cujusdam montis è longinquo, *interjecto* amplo spatio inter eos:
14 Unde inclamavit David populum & Abnerum filium Neri dicendo; annon respondes Abner? tandem respondens Abner dixit; quis *es*, *qui* inclamas regem?
15 Tum dixit David Abnero; annon vir egregius es? & quis *est* tibi similis in Jisraële? quare ergo non observâsti *adstans* domino tuo regi? nam veniret unus è populo ad perimendum regem dominum tuum.
16 Non est bona hæc res, quam fecisti; ut vivit Jehova, rei mortis estis, qui non observâstis circa dominum vestrum, circa unctum Jehovæ; nunc enim aspice, ubi *est* hasta regis, & ampulla aquæ, quæ *erat ad* cervical ejus?
17 Tum agnoscens Schaul vocem Davidis dixit; an vox tua hæc est, fili mi David? cui dixit David; vox mea *est*, domine mi rex.
18 Ad hæc dixit; quamobrem persequitur dominus meus servum suum? quid enim feci? & quid mali *est* in manu mea;
19 Nunc ergo audiat, quæso, dominus meus rex verba servi sui: si Jehova incitavit te contra me, odoretur munus, sin autem

homines, maledicti *sint* coram Jehova, quia expellunt me hodie ne cooptatus hæream possessioni Jehovæ, dicentes; abi, cole deos alienos.

20 At nunc, ne cadat sanguis meus in terram procul à conspectu Jehovæ, nam procedit rex Jisraëlis ad quærendum pulicem unum, ac si persequeretur perdicem in montibus.

21 Dixit verò Schaul; peccavi, revertere fili mi David; non enim malefaciam tibi ampliùs, propterea quòd pretiosa visa est vita mea in oculis tuis hoc ipso die; ecce stultè egi, & erravi quàm plurimùm.

22 Cui respondens David dixit; ecce hastam regis, transeat jam unus ex istis pueris, qui accipiat eam.

23 Jehova autem reddet unicuique justitiam suam, & fidem suam, quandoquidem tradiderat te Jehova hodie *mihi* in manum, sed nolui immittere manum meam in unctum Jehovæ.

24 Ideóque ecce, quemadmodum vita tua magni fuit in oculis meis; ita magni erit vita mea in oculis Jehovæ, & eripiet me ab omni angustia.

25 Tum dixit Schaul Davidi; benedictus es, fili mi David, & conficies plane, & omnino prævalebis: sic abeunte Davide itinere suo, Schaul reversus est in locum suum.

CAP. XXVII. *David ludificatur regem Acischum.*

TAndem dixit David cum animo suo; jam consumar aliquo die manu Schaulis: nihil mihi meliùs est, quàm ut omnino proripiam me in terram Pelischthæorum, ut spem abjiciat Schaul mei *prehendendi*, quærendo me amplius in ullo termino Jisraëlis, quum eripuero me è manu ejus.

2 Itaque surgens David transfugit ipse, & sexcenti viri, qui *erant* cum eo, ad Acischum filium Mahuci, regem Gathi:

3 Manebátque David cum Acischo Gathi, ipse & viri ejus, quisque cum familia sua; David cum duabus uxoribus suis, Achinohama Jizrehelitide, & Abigajila uxore Nabalis Carmelitide.

4 Sic, quum enunciatum esset Schauli Davidem fugisse Gathum, non perrexit ampliùs quærere eum.

5 Dixit autem David Acischo; quæso, si jam inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in aliqua civitatum hujus agri, & residam ibi: nam cur resideret servus tuus in civitate regia tecum?

6 Quamobrem dedit ei Acisch die illâ Tziklagum; hoc pacto fuit Tziklag regum Jehudæ usque in hunc diem.

7 Fuit autem numerus dierum, quibus mansit David in agro Pelischthæorum, anni *unius* & quatuor mensium.

8 Et ascendebant David & viri ejus, irruentes in Geschuræum & Girzæum & Hamalekitam; illæ enim *sunt gentes* quæ olim habitaverant ipsam terram, quâ venis Schurem usque ad terram Ægypti;

9 Et percutiens David regionem istam, non conservabat vivum marem aut fœminam; sed acceptis gregibus & armentis, & asinis, & camelis, & vestibus, revertebatur & veniebat ad Acischum.

10 Quúmque diceret Acisch, in quem irruistis hoc tempore? dicebat David, in meridianum tractum Jehudæ, aut in meridianum tractum Jerachmeelis, aut in meridianum tractum Kenæi.

11 Marem autem, vel fœminam non conservabat vivum David, *quem* adduceret Gathum dicens; *cavendum* ne indicent nos, dicendo; sic fecit David, & ita est ratio ejus omnibus diebus, quibus mansit in agro Pelischthæorum.

12 Credensque Acisch Davidi dicebat planè fœtidum se reddidit populo suo Jisraëli, ideò erit mihi servus perpetuus,

CAP. XXVIII. *Schaul desperabundus Pythonissam consulit.*

FUit autem diebus illis, quum congregarent Pelischthæi castra sua ad militiam, ad bellandum contra Jisraëlem, ut ediceret Acisch Davidi, omnino scito te mecum proditurum in castra, te, cum hominibus tuis.

2 Dixit verò David Acischo, hoc pacto tu experieris id quod facturus est servus tuus; & Acisch Davidi, propterea, *inquit* custodem capitis mei ponam te omnibus diebus.

3 Schemuel autem mortuus erat, & planxerant eum omnes Jisraëlitæ, quum sepelivissent eum Ramæ, *id est*, in civitate sua: & Schaul amoverat Pythones & ariolos è terra.

4 Quum ergo congregantes se Pelischthæi venissent &, castra haberent Schunemi, congregavit Schaul omnes Jisraëlitas, ut castra haberent Gilbohæ.

5 Vidensque Schaul castra Pelischthæorum, timuit trepidavitque animus ejus valde.

6 Et consuluit Schaul Jehovam, sed non respondebat ei Jehova; nec per somnia, nec per Urimos, nec per Prophetas.

7 Quare dixit Schaul servis suis; quærite mihi mulierem præditam Pythone, ut adeam eam, consulturus per eam: cui servi ejus dixerunt: ecce mulier prædita Pythone *est* Hen-Dori.

8 Quum itaque se dissimulâsset Schaul indutus vestibus aliis, ivit ipse, & duo viri cum eo, & venerunt ad istam mulierem noctu: cui dixit; divina, quæso, mihi per Pythonem, & evoca mihi eum, quem dixero tibi.

9 Sed dicente muliere ei; ecce tu nôsti quid fecerit Schaul, & exscidit pythones & ariolos ex hac terra; cur ergo te ponis in tendiculam vitæ ad morte afficiendum me?

10 Juravit ei Schaul per Jehovam dicendo; *ut* vivit Jehova, non obveniet tibi pœna propter hanc rem.

11 Tum dixit mulier; quem evocabo tibi? qui dixit; Schemuelem evoca mihi.

12 Quum autem videret mulier Schemuelem, clamavit voce magnâ, & alloquuta est mulier Schaulem dicendo, quare decepisti me, quum tu sis Schaul?

13 Dixit verò ei Rex, ne timeto; nam quid vidisti? & dixit mulier Schauli, deos vidi adscendentes è terra.

14 Tum dicente ei Rege; quæ *est* forma hujus? dixit illi; vir senex ascendit, qui *est* amictus pallio: tunc agnoscens Schaul Schemue-

mulierem esse, verticem inclinavit facie *demissâ* in terram, & incurvavit se *honorem exhibens ei*.

15 Dixit autem Schemuel Schauli; quare commovisti me evocando me? cui dixit Schaul; angustia *est* mihi valde; nam Pelischthæi bellum gerunt contra me, Deus autem recessit à me, nec exaudit me ampliùs, sive per Prophetas, sive per somnia; quapropter inclamavi te, ut doceas me, quid sim facturus.

16 Cui dixit Schemuel; quare ergo consulis me, cùm Jehova recesserit à te, & sit inimicus tuus?

17 Fecit enim Jehova tibi, quemadmodum loquutus est per me: quia laceravit Jehova regnum istud è manu tua, ut tradat illud proximo tuo Davidi.

18 Cùm non auscultaveris voci Jehovæ, neque exsequutus sis iram ejus accensam in Hamalekum; idcirco rem hanc facit tibi Jehova hoc die.

19 Præterea traditurus est Jehova Jisraëlem quoque tecum in manum Pelischthæorum, ita castra Jisraëlitarum traditurus est Jehova in manum Pelischthæorum.

20 Tum Schaul confestim cecidit totâ staturâ sui in terram, adeò timebat valde à verbis Schemuelis: vis etiam non inerat ei, quia non comederat cibum toto die, & totâ nocte illâ.

21 Quapropter accedens mulier illa ad Schaulem, quum videret eum turbatum esse valde, dixit ei; ecce auscultavit ancilla tua voci tuæ, & exposui vitam meam in manu mea; ut auscultarem verbis tuis, quæ edixisti mihi.

22 Nunc itaque ausculta tu quoque voci ancillæ tuæ, & quum apposuero tibi frustum panis, comede, ut insit tibi vis, quum proficisceris in viam.

23 Renuente verò, ac dicente eo, non comedam, institerunt apud eum servi ejus, etiamque mulier, ita ut auscultaret voci eorum; & surgens è terra recubuit in lecto.

24 Mulieri autem illi *erat* vitulus saginatus domi, quem festinanter mactavit, & accipiens farinam depsit, & ex ea coxit azymos panes.

25 Deinde admovit ad Schaulem & ad servos ejus, qui comederunt: & surgentes abiverunt nocte illâ.

CAP. XXIX. *Pelischthæi aggressuri Schaulem abdicant Davidem.*

QUum itaque congregâssent Pelischthæi omnes copias suas Aphekum; Jisraëlitis castra habentibus ad fontem, qui *est* in Jizrehele;

2 Satrapæ Pelischthæorum transibant cum centenis & millenis; David verò, & homines ejus transibant in extrema *acie* cum Achischo.

3 Quamobrem dixerunt principes Pelischthæorum; quid *sibi volunt* Hebræi isti? dixit verò Achisch, principibus Pelischthæorum, annon hic *est* David servus Schaulis regis Jisraëlitarum, qui fuit apud me jam aliquot diebus, imò jam aliquot annis, neque deprehendi in eo quicquam, ex quo die defecit, usque in hunc diem?

4 Sed efferbuerunt contra eum principes Pelischthæorum, dixerúntque ei principes Pelischthæorum; remitte virum istum, ut revertatur in locum suum, ubi præfecisti eum, ut non descendat nobiscum in hoc prælium, neque sit nobis adversarius in hoc prælio: quâ enim re benevolentiam sibi conciliabit apud dominum suum? an non capitibus istorum hominum?

5 Annon hic *est* David de quo respondebatur in choreis, dicendo; percussit Schaul millia sua, David verò myriadas suas?

6 Quapropter Achisch advocans Davidem edixit ei; *ut* vivit Jehova, tu rectus es, & bonum *videtur* in oculis meis egredi te, & ingredi te mecum in castra, quia non deprehendi in te malum, ex *quo* die venisti ad me usque in diem hunc, sed in oculis istorum satraparum non *videris* bonus.

7 Nunc ergo revertere & abi cum pace, ut non facias, *quod videtur* malum in oculis satraparum Pelischthæorum.

8 Dixit verò David Achischo; at quid feci? quidve deprehendisti in servo tuo, ex quo die fui coram te usque in diem hunc? quòd non iturus sum, ut pugnem contra hostes Domini mei regis?

9 Respondens verò Achisch, dixit Davidi; scio, certè bonus *videris* in oculis meis, sicut angelus Dei: veruntamen principes Pelischthæorum dixerunt, non est ascensurus nobiscum in hoc prælium.

10 Quare nunc manè surge cum servis Domini tui, qui advenerunt tecum; quumque surrexeritis manè, & illuxerit vobis, abite.

11 Itaque, surgens manè David ipse cum hominibus suis, abiit matutino illo, ut reverteretur in terram Pelischthæorum, quum Pelischthæi ascenderent in Jizrehelem.

CAP. XXX. *Hamalekitæ deprædantur Tziklagum; David autem eis prædam eripit, & inter suos dividit.*

ERat verò, quando venit David cum hominibus suis Tziklagum, tertius dies, Hamalekitæ autem irruentes in meridianum *tractum* & in Tziklagum, percusserant Tziklagum, & combusserant illud igne:

2 Et captis fœminis, quæ erant in eo, à minimo ad maximum, neminem morte affecerant, sed abducebant abeuntes itinere suo.

3 Itaque veniente Davide cum hominibus suis in civitatem, quum ecce combusta esset igne, & uxores eorum, filiique eorum, ac filiæ eorum capti essent:

4 Sustulit David, & populus, qui *erat* cum eo, vocem suam, & fleverunt, usque dum non superesset ipsis vis flendi.

5 Et quamvis duæ uxores Davidis captivæ essent, Achinoham Jizrehelitis, & Abigajil uxor Nabalis Carmelitæ,

6 Et angustia esset Davidi valde, quòd loquerentur populus de ipso lapidando (erat enim amarus animus totius populi, cujusque propter filios suos, vel propter filias suas) tamen confirmavit se David in Jehova Deo suo;

7 Edixitque David Ebjathari Sacerdoti filio Achimeleci: applica, quæso, meâ causâ amiculum: applicavítque Ebjathar amiculum Davidis causâ.

8 Tum consulente Davide Jehovam, dicen-

cendo; persequar turmam hanc: assequarne eam? dixit ei; persequere, nam omnino assequuturus es, & omnino erepturus es.
9 Quapropter abiens David, ipse, & sexcenti viri, qui *erant* cum ipso, venerunt usque ad torrentem Besoris: ubi reliqui isti subsliterunt.
10 Inde persequutus est David, ipse cum quadringentis viris, subsistentibus ducentis viris, qui ita defecti erant viribus, ut non possent traiicere torrentem Besoris:
11 Illi, inventum virum Ægyptium in agro capientes, *duxerunt* ad Davidem; quum dedissent ei panem, ut comederet, & bibendam dedissent ei aquam;
12 Dedissentque ei fragmen palathæ, & duas uvas passas, ut comederet, itaque restitutus esset ei animus (non enim comederat cibum, neque biberat aquam, tribus diebus & tribus noctibus;)
13 Tum dixit ei David cujus *es* tu? & undenam es? qui dixit; puer Ægyptius sum, servus viri Hamalekitæ, dereliquit autem me dominus meus, eo quod ægrotarem *abhinc* die tertio.
14 Nos irrueramus *ad* meridianum tractum Cerethæi, & in *eum* qui *est* Jehudæ, & in meridianum Calebi; denique Tziklagum combussimus igne.
15 Quamobrem dixit ei David; possesne deducere me ad turmam istam? qui dixit; jura mihi per Deum, te non affecturum me morte, neque dediturum me in manum domini mei, & deducam te ad turmam istam.
16 Quúmque deduxisset eum, ecce diffiti erant in tota superficie illius terræ, comedentes & bibentes & tripudiantes de tota præda, magna illa, quam ceperant è terra Pelischthæorum, & è terra Jehudæ.
17 Tum percussit eos David à crepusculo usque ad vesperam postridie *expeditionis* in eos; nec proripuit se ex eis quisquam, nisi quadringenti homines pueri, qui, insidentes camelis, aufugerunt.
18 Sic eripuit David, quicquid ceperant Hamalekitæ; etiam duas uxores suas eripuit David.
19 Neque defuit eis quicquam parvum, aut magnum, tum è filiis aut filiabus, tum è præda, denique quicquam, quod accepissent eis: hæc omnia reduxit David.
20 Præterea cepit David totum reliquum gregem & armentum, *quod* abducentes ante pecora sua dicebant, hæc *est* præda Davidis:
21 Redeunte itaque Davide ad ducentos illos homines, qui defecti viribus non potuerant sequi Davidem, quósque jusserat residere ad torrentem Besoris, egressi sunt obviàm Davidi & obviàm populo, qui *erat* cum eo; & accedens David ad illum populum, interrogabat eos de prosperitate.
22 Deinde respondens quisque pravus & nequam ex hominibus illis, qui iverant cum Davide, dicebant; propterea, quòd non sunt profecti mecum, ne demus eis de hac præda, quam eripuimus; sed cuique uxorem suam & filios suos, ut abducentes abeant.
23 Dixit verò David; ne facitote sic fratres mei, præterquam quòd tradidit nobis Jehova *hæc*, servans nos, & tradens turmam, quæ venerat contra nos in manum nostram:
24 Præterea quis auscultet vobis in re hac? nam, prout *est* pars descendentis ad impedimenta, pariter partiuntor.
25 Quod fuit à die illo & deinceps: nam imposuit illud statutum & judicium Jisraëli usque in hunc diem.
26 Deinde quum venisset David Tziklagum, misit de ea præda Senioribus Jehudæ amicis suis, dicendo; ecce vobis donum de præda hostium Jehovæ:
27 Nempe iis, qui *erant* in domo Dei; & iis, qui *erant* Ramothis meridianis, & iis qui *erant* Jatthire.
28 Et iis, qui *erant* Harohere, & iis, qui *erant* Siphmotis, & iis, qui *erant* Eschthemothæ.
29 Et iis, qui *erant* Racale, & iis, qui *erant* in civitatibus Jerachmeelitæ, & iis, qui *erant* in civitatibus Kenæi.
30 Item iis, qui *erant* Chormæ, & iis, qui *erant* Cor-Haschane, & iis, qui *erant* Hataci.
31 Denique iis, qui *erant* Chebrone, & omnibus locis, quo itaverat David, ipse cum hominibus suis.

CAP. XXXI. *Schaul victus sibi ipsi manus infert; corpus ejus de muro Beth-Schanis suspensum, à Iabeschitis abreptum sepelitur.*

Pelischthæis autem præliantibus contra Jisraëlem, fugerunt Jisraëlitæ à conspectu Pelischthæorum, ceciderúntque confossi in monte Gilbohæ.
2 Ubi assequuti sunt Pelischthæi Schaulem cum filiis ejus; percusserunt Pelischthæi Jehonathanem, & Abinadabum, ac Malci-Schuham, filios Schaulis.
3 Ingravescente verò prælio in Schaulem, invenerunt eum homines arcu jaculantes, timuítque valde ab ipsis jaculatoribus,
4 Quapropter dixit Schaul armigero suo; stringe gladium tuum, & transfode me illo, ne venientes præputiati isti transfodiant me, & illudant mihi, sed noluit armiger ejus, (verebatur enim valde *eum*,) & arrepto Schaul gladio suo irruit in se.
5 Tum videns armiger ejus mortuum esse Schaulem, irruit ipse quoque in gladium suum, ut moreretur cum ipso.
6 Sic mortuo Schaule cum tribus filiis suis, & armigero suo, & etiam omnibus hominibus suis, eo die pariter:
7 Videntes Jisraëlitæ, qui *habitabant* circa convallem illam, & qui *habitabant* citra Jardenem fugisse Jisraëlitas, & mortuos esse Schaulem ac filios ejus, derelictis civitatibus suis fugerunt, & venientes Pelischthæi habitârunt in eis.
8 Fuit autem postridie, quum venissent Pelischthæi ad spoliandum confossos, ut invenirent Schaulem, & tres filios ejus prostratos in monte Gilbohæ.
9 Cujus caput absciderunt, & detraxerunt arma ejus; miserúntque in terram Pelischthæorum, & circumquaque, ad nunciandum in æde terriculorum suorum, & populo:

10 Et

10 Et deposuerunt arma ejus *in* æde Hasch-tharotharum; corpus verò ejus affixerunt ad murum Beth-schanis.

11 Sed audientes de eo habitatores Jabeschi Gilhadis, quod fecerant Pelischthæi Schauli;

12 Surgentes omnes viri strenui, abierunt totâ nocte, & assumserunt corpus Schaulis & corpora filiorum ejus à muro Beth-schanis; redeuntesque Jabeschum combusserunt ea ibi.

13 Deinde accipientes ossa eorum sepeliverunt sub nemore ad Jabeschum, & jejunaverunt septem diebus.

Schemuelis Liber secundus.

CAP. I. *Epicedium Schaulis & Iehonathanis dictum à Davide.*

FUit autem post mortem Schaulis, quum David reversus esset à cæde Hamalekitarum, & consedisset David Tziklagi duobus diebus;

2 Fuit, *inquam*, die tertio, ut ecce quidam veniret è castris à Schaule, vestibus suis laceris & terrâ impositâ capiti suo; fuitque eo veniente ad Davidem, quum procidens in terram incurvasset se:

3 Ut diceret ei David, undénam venis? qui dixit ei: è castris Jisraëlitarum proripui me.

4 Dixit verò ei David; quid fuit rei? indica quæso mihi: qui dixit, nempe fugit populus à prælio, ubi cùm multi è populo ceciderunt, & mortui sunt, tum etiam Schaul, & Jehonathan filius ejus, mortui sunt.

5 Dicente autem Davide puero, qui nunciabat ei, qui scis mortuum esse Schaulem, & Jehonathanem filium ejus?

6 Dixit puer, qui nunciabat ei; casu incidi in montem Gilbohæ, quum ecce Schaul incumberet hastæ suæ: ecce autem currus, & magistri equitum assequebantur eum:

7 Quúmque respiciens à tergo suo videret me inclamavit me, & dixi ei, ecce me.

8 Eo autem dicente mihi, quis es; quum dixissem ei, Hamalekita sum.

9 Dixit mihi: insta, quæso, in me, & morte affice me, quia detinuit me hæc ocellata *chlamys*; nam adhuc tota vita mea in me *est*.

10 Instans itaque in eum morte affeci eum; quia sciebam eum non victurum, postquam cecidisset; & accepi coronamentum quod *erat* in capite ejus, & armillam, quæ *erat* in brachio ejus, ut afferrem ea ad dominum meum huc.

11 Tum David corripiens vestimenta sua laceravit ea, similiter etiam omnes homines, qui *erant* cum eo;

12 Et plangentes fleverunt, ieiunârúntque usque ad vesperam propter Schaulem, & propter Jehonathanem filium ejus, & propter populum Jehovæ, denique propter familiam Jisraelis, quòd cecidissent gladio.

13 Et dixit David puero, qui nunciabat ei, undénam es? quo dicente, filius cujusdam peregrini Hamalekitæ sum;

14 Dixit ei David; quomodo non timuisti extendere manum tuam ad perimendum unctum Jehovæ?

15 Vocánsque David unum è pueris *suis*, dixit, accede, incurre in eum: qui percussit eum, ita ut moreretur:

16 Quum dixisset ei David, cædis tuæ *causa est* super caput tuum; nam os tuum testatum est contra te, dicendo; ego morte affeci unctum Jehovæ.

17 Lamentatus autem est David lamentatione hac, de Schaule & de Jehonathane filio ejus.

18 Quam protulit ad docendum filios Jehudæ *tractare* arcum: (ecce scripta est in libro recti.)

19 O decus Jisraëlis, in excelsis tuis confossi: quomodo ceciderunt robusti!

20 Ne indicetis Gathi, *neque* annuncietis in plateis Aschkelonis; ut non lætentur filiæ Pelischthæorum, ut non exsultent filiæ præputiatorum.

21 O montes Gilbohæ, ne ros, néve pluvia *decidat* super vos, ô agri editi; quia illic fastidio fuit clypeus robustorum, clypeus Schaulis *per* consumtionem ejus, qui unctus erat oleo.

22 A sanguine confossorum, ab adipe fortium arcus Jehonathanis non retrocedebat; & gladius Schaulis non revertebatur vacuus.

23 Schaul & Jehonathan dilectissimi, & jucundissimi in vita sua, in morte quoque sua non separati sunt: aquilis leviores, leonibus robustiores erant.

24 Filiæ Jisraëlis de Schaule flete; qui vestiebat vos dibapho cum deliciis, qui inducebat ornamenta aurea super vestimenta vestra.

25 Quomodo ceciderunt robusti in isto prælio? Jehonathan in excelsis tuis confossus!

26 Angustia est mihi propter te, frater mi, Jehonathan, iucundus fuisti mihi valde: admirabilior fuit amor tuus mihi amore fæminarum.

27 Quomodo ceciderunt robusti, & perierunt arma bellica!

CAP. II. *David rex eligitur, & contra eum Ischboschethus.*

FUit autem post hæc, ut David consuleret Jehovam, dicendo; súmne ascensurus in aliquam civitatem Jehudæ? cui dixit Jehova; ascende: Et dicenti Davidi, quo ascensurus sum? dixit, Chebronem.

2 Itaque ascendit illuc David, etiámque duæ uxores ejus, Achinoham Jizrehelitis, & Abigajil, *antea* uxor Nabalis Carmelitæ:

3 Homines quoque suos, qui secum *erant* deduxit David, quemque cum familia sua, & habitaverunt in civitatibus Chebronis;

4 Quò advenientes homines Jehudæ, unxerunt ibi Davidem in regem super familiam Jehudæ: & indicaverunt Davidi dicendo; homines Jabeschi Gilhadis *sunt*, qui sepelierunt Schaulem.

5 Quam-

5 Quamobrem David missis legatis ad homines Jabeschi Gilhadis, dixit eis ; benedicti estis Jehovæ : qui exercuistis benignitatem hanc erga dominum vestrum, erga Schaulem, quod sepelivistis eum.
6 Propterea nunc exerciturus est Jehova erga vos benignitatem, & fidem ; & ego quoque reponam vobis beneficium hoc, qui fecistis rem hanc.
7 Nunc itaque confirmentur manus vestræ, & estote strenui, quum mortuus est dominus vester Schaul ; nam similiter unxerunt me domus Jehudæ in regem super se.
8 Abner autem filius Neri, princeps militiæ, quæ *fuerat* Schaulis, assumtum Ischboschethum filium Schaulis, traduxit Machanajima :
9 Constituitque eum regem super Gilhadem, super Ascheræos, & Jizrehelem, & Ephrajimum, & Binjaminem, denique super Jisraëlem totum.
10 Quadraginta annos natus *erat* Ischboscheth filius Schaulis, quum regnare *cœpit* super Jisraëlem, & duobus annis regnaverat (tantùm domus Jehudæ erant, qui sequebantur Davidem.
11 Fuit autem numerus dierum, quibus erat David rex Chebrone super domum Jehudæ, septem annorum, & sex mensium.)
12 Quando egressus est Abner filius Neri, & servi Ischboschethi filii Schaulis, Machanajimis Gibhonem.
13 Joab quoque filius Tzerujæ, & servi Davidis, egressi occurrerunt eis apud piscinam Gibhonis simul ; consederuntque hi secundum piscinam hinc, illi verò secundùm piscinam inde.
14 Ubi dicebat Abner Joabo, surgant jam pueri isti, ut ludant coràm nobis ; & dixit Joab ; surgant.
15 Surgentes itaque transiverunt *pari* numero ; duodecim à Binjamine & ab Ischboschetho, filio Schaulis, & duodecim à servis Davidis.
16 Quorum quisque apprehenso capite proximi sui, gladium suum *infixit* lateri proximi sui, sic ceciderunt simul : quapropter vocat *quisque* locum illum, portionem fortium, quæ *est* Gibhone.
17 Deinde fuit prælium durum admodum die illo ; & plagâ affectus est Abner, & homines Jisraëlis ante servos Davidis.
18 Erant autem ibi tres filii Tzerujæ, Joab & Abischai, & Hasa-El : erâtque Hasa-El celer pedibus suis, ùt caprearum aliqua, quæ *degit* in agro.
19 Quapropter persequebatur Hasa-El Abnerum, nec declinabat eundo ad dexteram, aut ad sinistram, à persequendo Abnerum.
20 Respiciens verò post se Abner dixit, ésne tu Hasa-El ? qui dixit ; sum.
21 Dicente verò ei Abnero ? declina tu ad dexteram tuam, aut ad sinistram tuam, & prehendens tibi unum ex istis pueris, accipe tibi exuvias ejus ; noluit Hasa-El divertere ab eo persequendo.
22 Quare rursus adhuc dixit Abner Hasa-Eli, diverte tu à me persequendo ; quare percutiens *sternerem* te in terram ? & quomodo sublaturus essem faciem meam apud Joabum fratrem tuum ?
23 Quum itaque renueret divertere, percussit eum Abner stylo posteriore hastæ ad quintam *costam*, ita ut exeunte hastâ à tergo ejus caderet ibi, & moreretur in loco suo : erâtque *ut* quisquis veniebat ad locum illum, ubi cadens Hasa-El mortuus erat, subsisterent.
24 Sed persequuti sunt Joab & Abischaj Abnerum : qui quum Sol occumberet, venerunt ad collem Ammæ, qui *est* in conspectu Gijachi, viâ *ad* desertum Gibhonis.
25 Tunc congregaverunt se Binjaminitæ, sequentes Abnerum, *ita ut essent* cuneus unus ; substiterúntque in vertice collis unius.
26 Unde inclamans Abner Joabum, dixit ; an in æternum consumet gladius ? an nescis amaritudinem fore in fine ? quousque ergo non edices populo isti, ut avertantur à persequendis fratribus suis ;
27 Cui dixit Joab, ut vivit Deus ipse, nisi enim loquutus fuisses, *nihil fecissemus* : nam inde à matutino tempore abductus fuisset populus, quisque à persequendo fratre suo.
28 Tum clangente Joabo buccinâ ut subsisteret totus populus, neque ampliùs persequerentur Jisraëlitas, non perrexerunt ampliùs bellum gerere.
29 Ita Abner & homines ejus abiverunt per campestria totâ nocte illâ : & trajecto Jardene obeuntes totum tractum separatum Jardene, pervenerunt Machanajima.
30 Joab verò reversus a persequendo Abnero congregavit totum populum ; & desideratíque sunt e servis Davidis novendecim viri, & Hasa-El.
31 Servi autem Davidis percusserant è Binjaminitis, *id est*, ex hominibus Abneri *multos* : trecenti sexaginta viri mortui sunt.
32 Tollentes autem Hasa-Elem sepelliverunt eum in sepulchro patris sui, quod *erat* Bethlechemi ; quum pergentibus totâ nocte Joabo & hominibus ejus, illuxisset ipsis Chebrone.

CAP. III. *Abner partes Schaulis deserens, ad Davidem transit adductâ secum Michale : sed perfidè occiditur à Ioabo, & defletur à Davide.*

Deinde fuit bellum diuturnum inter domum Schaulis, & domum Davidis ; sed Davidis pergens invalescebat, domus verò Schaulis pergentes attenuabantur.
2 Nati enim sunt Davidi filii Chebrone : fuitque primogenitus ejus Amnon ex Achinohama Jizrehelitide :
3 Et secundus ab eo Cileab ex Abigajila, uxore *antea* Nabalis Carmelitæ : & tertius Abschalom filius Mahacæ, filiæ Thalmai regis Geschuris :
4 Et quartus Adonijah, filius Chaggithæ ; & quintus Schephatijah filius Abitalæ.
5 Denique sextus Jithreham ex Hegla, *quaque* uxore Davidis : hi nati sunt Davidi Chebrone :
6 Fuit etiam, quum esset bellum inter domum Schaulis, & domum Davidis ; & Abner se confirmasset in domo Schaulis ;
7 (Fuerat autem Schauli concubina nomine

mine Ritzpa, filia Ajæ,) ut diceret *Ischboscheth* Abnero, quare congressus es cum concubina patris mei ?

8 Tum accensus *irâ* Abner valde propter verba Ischboschethi, dixit ; an persona canina sum ? qui fuerim Jehudæ? hodie exercuero benignitatem erga domum Schaulis patris tui, erga cognatos ejus, & ergá proximos ejus, quod non exhibuerim te in manum Davidis ; & imputes mihi iniquitatem istius mulieris hodierno die ?

9 Ita faciat Deus Abnero, & ita pergat *facere* ei, ut quemadmodum iuravit Jehova Davidi, ut, *inquam*, sic facturus sim ei.

10 Transferendo hoc regnum à domo Schaulis, & stabiliendo solium Davidis super Jisraëlem, & super Jehudam, à Dane Beerschebahum usque.

11 Qui non potuit ampliùs respondere Abnero quicquam, præ *timore*, quo timebat eum.

12 Itaque misit Abner legatos ad Davidem propter hoc, qui dicerent, cujus *est* regio ? & dicerent ; pange fœdus tuum mecum, & ecce manus mea affutura est tibi ad avertendum ad te totum Jisraëlem.

13 Qui dixit; bene *est*, ego pacturus sum tecum fœdus ; veruntamen rem unam ego peto abs te, dicendo; non visurus es faciem meam, nisi antequam introducant te, cum Micale filia Schaulis adveneris ad videndum faciem meam:

14 Misítque David nuncios ad Ischboschethum filium Schaulis, qui dicerent; da uxorem meam Micalem, quam despondi mihi centum præputiis Pelischthæorum.

15 Itaque mittens Ischboscheth assumsit eam à viro, à Paltiele filio Lavischi.

16 Pergente autem cum ea viro ejus, indesinenter flendo post eam Bachurima usque ; edixit ei Abner; abi, revertere ; & reversus est.

17 Sermo autem Abnero fuerat cum Senioribus Jisraëlis, dicendo: antea planè quærebatis Davidem in regem super vos :

18 Nunc ergo efficite : nam Jehova loquutus est de Davide, dicendo ; per Davidem servum meum servaturus sum populum meum Jisraëlem è manu Pelischthæorum, & è manu omnium hostium ipsorum.

19 Præterea loquutus erat similiter Abner audientibus Binjaminitis ; quum abiit etiam Abner ad eloquendum in aures Davidis Chebronem omnia, quæ bona *videbantur* in oculis Jisraëlitarum, & in oculis totius familiæ Binjaminis.

20 Quum autem venisset Abner ad Davidem Chebronem comitatus viginti hominibus ; fecit David Abnero, & hominibus, qui *erant* cum eo, convivium.

21 Deinde dicente Abnero Davidi ; surgens abeam, ut congregem ad Dominum meum regem omnes Jisraëlitas, qui pangant tecum fœdus, ut regnes prorsus prout desiderabit animus tuus; dimisit David Abnerum, ut abiret cum pace.

22 Ecce autem servi Davidis cum Joabo, venientes à *persequenda* aliqua turma, prædam magnam secum abducebant : sed Abner non *erat* ampliùs cum Davide Chebrone, eò quòd dimisisset eum, ut abiret cum pace.

23 Joabo itaque & toto exercitu, qui *erat* cum eo, ingressis : postquam nunciatum est Joabo, dicendo, venit Abner filius Neri ad regem, qui dimisit eum, ut abiret cum pace.

24 Veniens Joab ad regem, dixit, quid fecisti ? ecce venerat Abner ad te, quare dimisisti eum, ut abeat liberè ?

25 Nostíne Abnerum filium Neri ? nam ad pelliciendum te venit ; tum ad cognoscendum egressum tuum, & regressum tuum; tum ad cognoscendum, quæcunque facis.

26 Tum egressus Joab à Davide, misit legatos post Abnerum, qui revocaverunt eum à cisterna Siseræ : (sed David non erat conscius.)

27 Reversóque Abnero Chebronem, seorsim duxit eum Joab intrà portam, ut loqueretur cum eo, imprudentem, percussítque eum ibi quintâ costâ, adeò ut moreretur, propter sanguinem Hasa-Elis, fratris ejus.

28 Quod, quum postea audisset David, dixit ; insons ego *sum* & regnum meum apud Jehovam usque in seculum, à sanguinibus Abneri filii Neri :

29 Maneant super caput Joabi, & super *caput* totius domus paternæ ejus, neque deficiat è domo Joabi fluxum patiens, aut leprosus, aut qui nitatur scipione, aut cadens gladio, aut carens cibo.

30 Joab enim & Abischai, frater ejus occiderunt Abnerum, eo quod morte affecisset Hasa-Elem, fratrem ipsorum Gibhone in illo prælio,

31 Postea edixit David Joabo, & toti populo, qui *erat* cum eo ; lacerate vestimenta vestra, & accingite vos ciliciis, ac plangite ante Abnerum : & rex ipse David sequebatur feretrum illius.

32 Ipsis autem sepelientibus Abnerum Chebrone ; rex sublatâ voce suâ flebat ad sepulchrum Abneri, flebántque totus populus.

32 Et lamentatus rex Abnerum, dixit; Ergóne ut moritur stultus, *&* mortuus fuerit Abner ?

34 Manus tuæ non *fuissent* ligatæ, & pedes tui æreis compedibus non fuissent admoti, ut cadit *quis* ante iniquissimos, cecidisti: pergebántque totus populus deflere eum.

35 Veniente autem toto populo, ut reficeret Davidem cibo, quum adhuc *erat* dies, iuravit David, dicendo ; ita faciat mihi Deus, & ita pergat, ut non ante occasum solis gustaturus sum panem, aut prorsus quicquam.

36 Quod, quum totus populus cognovisset, bonum *visum* est in oculis eorum ; omnino, prout fecerat rex, *videbatur* in oculis totius populi bonum.

37 Agnoscebant enim totus populus ejus, & totus Jisraël de illo, non *profectum* fuisse à rege, ut *quis* morte afficeret Abnerum filium Neri.

38 Nam dixerat rex servis suis ; an nescitis principem, & quidem magnum, cecidisse die hoc in Jisraële ?

39 Ego autem hoc tempore infirmus sum, utpote unctus, rex, homines verò isti filii Tzerujæ firmiores sunt me : rependet

Jehova ei, qui fecit hoc malum, secundùm maleficium ejus.

CAP. IV. *David plectit interfectores Ischboschethi.*

AUdiente verò filio Schaulis mortuum esse Abnerum Chebrone, remissæ sunt manus ejus; & omnes Jisraëlitæ conturbati sunt.

2 Duo autem homines principes turmarum erant filio Schaulis, nomen unius Bahana, nomen verò alterius Recab, filii Rimmonis Beerothæi è Binjaminitis: (nam Beerothæ quoque annumerabantur Binjamini.)

3 Fugerántque Beerothitæ Gitthajima, ubi fuerunt peregrini in diem usque hunc.

4 Quúmque è Jehonathane, filio Schaulis filius esset affectus pedibus (natus quinque annos erat, quum pervenit fama de Schaule & de Jehonathane è Jizrehele, quo assumto nutrix ejus fugit, fuítque eâ accelerante fugam, ut cadens claudus redderetur) cujus nomen *erat* Mephiboscheth;

5 Iverunt filii Rimmonis Beerothæi Recab & Bahana, introiverúntque æstu diei in domum Ischboschethi, ipso meridiante:

6 Pervenerunt autem illuc usque ad intimum domus, bajulantes triticum, & percusserunt eum quintâ costâ: deinde Recab & Bahana frater ejus proripuerunt se.

7 Itaque ingressi domum illam ipso cubante in lecto suo, in cubiculo suo, quum percutientes morte affecissent eum, amoverunt caput ejus: & assumpto capite ejus, abiverunt viâ campestrium totâ illâ nocte.

8 Et afferentes caput Ischboschethi ad Davidem Chebronem, dixerunt regi; ecce caput Ischboschethi, filii Schaulis, inimici tui, qui quærebat vitam tuam: sic edidit Jehova pro domino meo rege ultiones hodie de Schaule, & de semine ejus.

9 Sed respondens David Recabo & Bahanæ fratri ejus, filiis Rimmonis Beerothæi, dixit eis; vivit Jehova, qui redimit me ab omni angustia:

10 Cùm eum, qui nunciabat mihi, dicendo; ecce mortuus est Schaul, qui tamen *videbatur* in oculis suis, quasi læta nuncians, apprehensum occiderim Tziklagi, quod *oportebat* me ei præstare præmium nuncii:

11 Quantò magis *oportet* hominibus improbis, *qui* occiderunt virum justum, domi ejus, in cubili ejus: jam ergo ánnon reposcerem sanguinem ejus è manu vestra, & tollerem vos è terra?

12 Præcepit itaque David pueris suis, qui occiderunt eos, amputarúntque manus eorum, & pedes eorum, & suspenderunt ad piscinam Chebrone: caput verò Ischboschethi assumentes, sepeliverunt in sepulchro Abneri Chebrone.

CAP. V. *David accursu Jisraëlitarum, & victoriis variis augescit, & stabilitur in regno.*

TUnc venientes omnes tribus Jisraëlis ad Davidem Chebronem, loquutæ sunt, dicendo; ecce nos, os tuum, & caro tua sumus:

2 Planè antehac, quum Schaul nobis præesset rex, tu eras, qui educebas, & reducebas Jisraëlem: denique dixit Jehova tibi, tu pasturus es populum meum Jisraëlem, & tu præfuturus es antecessor Jisraëli.

3 Venerunt quoque omnes Seniores Jisraëlis ad regem Chebronem, quibuscum pepigit rex David fœdus Chebrone coram Jehova, & unxerunt Davidem in regem super Jisraëlem.

4 Natus triginta annos David, quum regnare cœpit; quadraginta annis regnavit.

5 Chebrone regnavit super Jehudam septem annis & sex mensibus; Jeruschalajimis verò regnavit triginta tribus annis super totum Jisraëlem & Jehudam.

6 Profectò autem rege cum hominibus suis Jeruschalajima contra Jebusæum inhabitantem eam terram, alloquutus est *ille* Davidem, dicendo; non es *victus* huc venturus, sed quum *quis* sustulerit te, cæcis ipsis, & claudis dicentibus, non est venturus David huc;

7 Attamen cepit David propugnaculum Tzijonis, (ea *jam est* civitas Davidis.)

8 Dixerat enim David die illo, quisquis pertingens ad illud emissarium, percusserit Jebusæum, & istos cæcos & claudos exosos animo Davidis, *primarius & princeps futurus est*: Ideóque dici solet, cæcus & claudus non introgressurus est in hanc domum.

9 Et habitans David in eo propugnaculo, vocavit illud civitatem Davidis; quia ædificavit David circumquaque à munitione ipsa introrsum.

10 Sic pergebat David indesinenter crescere, quia Jehova Deus exercituum erat cum eo.

11 Misit enim Chiram rex Tyri legatos ad Davidem, lignáque cedrina, & fabros lignarios & latomos, qui exstruxerunt domum Davidis;

12 Et expertus est David Jehovam stabilivisse se in regem super Jisraëlem, & extollere regnum suum propter populum ipsius Jisraëlem.

13 Accepit autem David adhuc concubinas & uxores è Jeruschalajimis, postquam venit Chebrone; natíque sunt Davidi filii & filiæ.

14 Atque hæc *sunt* nomina eorum, qui nati sunt ei Jeruschalajimis: Schammuah, & Schobab, & Nathan, & Schelomo:

15 Item Jibchar, & Elischuah, & Nepheg, & Japhiah:

16 Et Elischamah, & Eljadah, & Elipheler.

17 Audientes autem Pelischthæi *Jisraëlitas* unxisse Davidem in regem super se, ascenderunt omnes Pelischthæi, ad quærendum Davidem: quod audiens David, descendit ad propugnaculum.

18 Quum enim Pelischthæi venissent; & diffiti essent per convallem Raphaæorum.

19 Consuluerat David Jehovam, dicendo; an ascensurus sum contra Pelischthæos? an traditurus es eos in manum meam? & dixerat Jehova Davidi, ascende, nam omnino traditurus sum Pelischthæos istos in manum tuam.

20 Veniens itaque David Bahal-Perazima, percussit eos ibi David, ac dixit; rupit Jehova inimicos meos coram me, tanquam irruptione aquarum; idcircò vocavit quis-

que

que nomen loci illius Bahal-Perazzima.
21 Nam dereliquerunt ibi terricula sua,
quæ sustulit David, & viri ejus.
22 Iterum autem adhuc Pelischthæi a-
scendentes, diffusi erant in convalle Ra-
phaæorum:
23 Quum consulenti Davidi Jehovam, di-
xit; ne ascendito: diverte à persequendis
eis, ut aggrediaris eos ex adverso mororum.
24 Et esto quum audieris sonum incessus
in cacuminibus mororum, *ut* tunc moveas
te: tunc enim prodierit Jehova ante te, ad
percutiendum castra Pelischthæorum.
25 Itaque David sic fecit quemadmodum
præceperat ei Jehova; & percussit Pelisch-
thæos à Gebaho usque, qua venis Gezerum.

CAP. VI. *Zelus Davidis, & Huzzæ error in deportatione arcæ, Mical Davidis zelum contemnens, sterilitate plectitur.*

POstea congregavit iterum David quosque
delectos ex Jisraële, triginta millia.
2 Surgente autem Davide & toto illo po-
pulo, qui *erat* cum eo, ut abiret Bahalibus
Jehudæ, ad deducendum inde arcam Dei,
ad quam invocabatur nomen, nomen Jeho-
væ exercituum, insidentis Cerubinis:
3 Imposuerunt arcam Dei plaustro novo,
ut deportarent eam è domo Abinadabi,
quæ *erat* in ipso colle: Huzza & Achio, filiis
Abinadabi ducentibus plaustrum illud no-
vum.
4 Deportaverunt itaque eam è domo Abi-
nadabi, quæ *erat* in ipso colle Dei, comitan-
tes arcam Dei: Achio autem ibat ante arcam.
5 David verò & tota domus Jisraëlis, ge-
stiebant *præ lætitia* coram Jehova, cum
quovis *instrumento* è lignis abiegnis; nempe
cum citharis, & cum nabliis, & cum tympa-
nis, & cum sistris, & cum cymbalis.
6 Sed quum venissent usque ad aream
Naconis; Huzza extensâ ad arcam Dei
manu prehendit eam, quia dimoverant *eam*
boves.
7 Quamobrem accensus irâ Jehova in
Huzzam, percussit ibi Deus eum propter
hoc imprudens factum; ita ut moreretur
ibi, propè arcam Dei.
8 Displicuit autem Davidi, eò quòd irru-
pisset Jehova irruptione in Huzzam: qua-
propter vocat *quisque* locum illum ruptu-
ram Huzzæ, usque in diem hunc.
9 Et timens David Jehovam die illo, di-
xit; quomodo intraret ad me arca Jehovæ?
10 Noluitque abducere David ad se ar-
cam Jehovæ in civitatem Davidis; sed cu-
ravit David, ut ea diverteret in domum Ho-
bed-Edom Gitthæi.
11 Considente autem arcâ Jehovæ in do-
mo Hobed-Edomi Gitthæi tres menses,
quum benediceret Jehova Hobed-Edomo, &
toti domui ejus:
12 Et nunciaretur regi Davidi, dicendo;
benedixit Jehova domui Hobed-Edomi, &
omnibus, quæ ei *sunt* propter arcam Dei:
abiens David, deduxit arcam Dei è domo
Hobed-Edomi in civitatem Davidis cum
lætitia.
13 Erat autem, quum progressi essent por-
tantes arcam Jehovæ sex gressibus, ut sacri-
ficaret boves, & pinguia *sacrificia*.
14 David verò saltabat omnibus viribus
coram Jehova, eratque David accinctus
amiculo lineo.
15 Ita David & tota domus Jisraëlis ad-
duxerunt arcam Jehovæ, cum clangore &
sono tubæ.
16 Fuit autem, arcâ Jehovæ intrante in
civitatem Davidis, quum Mical filia Schau-
lis prospectans per fenestram, videret regem
Davidem contentissimè saltantem coram
Jehova, ut sperneret eum cum animo suo.
17 Quùmque introductâ arcâ Jehovæ sta-
tuissent eam in loco suo, intrà tentorium,
quod tetenderat ei David; obtulit David
holocausta coram Jehova & eucharistica.
18 Deinde, ut absolvit David offerre ho-
locaustum & eucharistica, benedixit populo
in nomine Jehovæ exercituum:
19 Et impertitus est toti illi populo, toti
multitudini Jisraëlitarum, tam viris, quàm
mulieribus, cuique tractam panis unam, &
frustum unum carnis, & lagenam *vini* u-
nam: postea abiit totus populus ille, quis-
que domum suam.
20 Tum revertente Davide ad benedicen-
dum domui suæ, egressa Mical filia Schau-
lis obviàm Davidi, dixit, quàm gloriosus
fuit hodie rex Jisraëlis; qui retexit se ho-
die ante oculos ancillarum servorum suo-
rum, prorsus ut retegit se unusquispiam è
vanissimis *hominibus*!
21 Dixit verò David Micali; coram Je-
hova, qui elegit me præ patre tuo, & præ to-
ta familia ejus, præcepto instituens me an-
tecessorem super populum Jehovæ, super
Jisraëlem *gestivi*: & gestiam coram Jehova.
22 Quò autem abjecero me, adhuc am-
pliùs, & fuero humilior ante oculos meos;
eò apud istas ancillas, de quibus loquuta es,
& apud illos gloriosior ero. *Caput VII.*
23 Itaque Micali filiæ Schaulis ipsi non
fuit proles, in diem usque mortis suæ.

CAP. VII. *Exstructio templi à Davide proposita, defertur ad filium ejus.*

FUit autem, quum desideret rex domi
suæ, & Jehova dedisset ei quietem cir-
cumquaque ab omnibus inimicis ejus:
2 Ut diceret rex Nathani prophetæ; vi-
de, quæso, ego habito in domo cedrina;
dum arca ipsa Dei habitat inter aulæa.
3 Dixit verò Nathan regi: quicquid *est* in
animo tuo, abi, fac: nam Jehova tecum *est*.
4 Sed fuit nocte illâ, ut ederetur verbum
Jehovæ ad Nathanem, dicendo:
5 *Abi*, ut dicas servo meo Davidi, ita ait
Jehova; tune ædificares mihi domum, *quam*
inhabitem?
6 Quum non habitarem in æde *ulla*, inde
à tempore, quo deduxi filios Jisraëlis ex
Ægypto usque in diem hunc? sed itarem
cum tentorio & cum tabernaculo?
7 Quocunque itabam cum filiis Jisraëlis;
loquutúsne sum quicquam ulli moderato-
rum Jisraëlis, quibus præceperam, ut pasce-
rent populum meum Jisraëlem, dicendo;
quare non ædificâstis mihi domum cedri-
nam?
8 Nunc ergo, sic dicito servo meo Davi-
di; ita ait Jehova exercituum; ego assumsi
te ex ipsa caula, à sequendo grege: ut an-
tecessor præesses populo meo Jisraëli:
9 Et fui tecum, quocunque ivisti, exscidi-
que

que omnes inimicos tuos à facie tua; ut compararem tibi nomen magnum, par nomini maximorum, qui *sunt* in terra.

10 Disponens locum populo meo Jisraëli, & plantans eum, ut habitet in loco suo, & non commoveatur ampliùs, neque pergant iniquitati dediti affligere eum, quemadmodum prius.

11 Verùm ex quo die mandatis instruxi judices super populum meum Jisraëlem, & quietem dedi tibi ab omnibus inimicis tuis: jam indicavit tibi Jehova, domum paraturum esse tibi Jehovam:

12 Quando completis diebus tuis, occubueris cum patribus tuis, me excitaturum esse semen post te, quod prodierit e visceribus tuis; & stabiliturum regnum ejus.

13 Ipse ædificabit domum nomini meo; & stabiliam solium regni ejus usque in seculum.

14 Ego ero illi pater, & ipse erit mihi filius: qui, quum perversè egerit, corripiam eum virga hominum, & plagis humanis:

15 At benignitas mea non amovebitur ab eo, quemadmodum amovi à Schaul, quem amovi à facie tua:

16 Sed firma *erit* domus tua: & regnum tuum usque in seculum, tibi erit expositum; solium tuum erit stabile usque in seculum.

17 Secundùm omnia verba hæc, & secundùm totam visionem hanc; sic alloquutus est Nathan Davidem.

18 Itaque ingressus rex David, restitit coram Jehova; ac dixit, quis *sum* ego domine Jehovi, & quæ *est* familia mea, quòd deducis me eò usque?

19 Et parùm adhuc visum est in hoc oculis tuis, domine Jehovi, adeò ut loquutus sis etiam de familia servi tui in longinquum: idque ratione humanâ, domine Jehovi.

20 Sed quid pergat adhuc David loqui apud te? tu enim nôsti servum tuum, domine Jehovi?

21 Propter sermonem tuum, & secundùm animum tuum, præstas has omnes res maximas, notas faciendo servo tuo.

22 Propterea magnus existis, ô Jehova Deus: quia non *est* par tibi, imò non *est* Deus præter te, omnino prout audivimus auribus nostris.

23 Quis enim *est* sicut populus tuus, sicut Jisraël gens ulla in terra? ad quam redimendam sibi in populum iverit Deus? & ad præstandum vobis has res maximas, & reverenter suspiciendas terræ tuæ, *expellendo* à facie populi tui, quem redemeras tibi ex Ægypto, gentes & deos earum.

24 Nam stabilivisti tibi populum tuum Jisraëlem, ut tibi *sit* populus usque in seculum; & tu Jehova, Deus es eis.

25 Nunc ergo Jehova Deus, verbum illud, quod promisisti servo tuo, & familiæ ejus præsta in seculum: & fac quemadmodum dixisti.

26 Ut magnificetur nomen tuum usque in seculum, dicendo, Jehova exercituum, Deus *est* super Jisraëlem; & domus servi tui Davidis stabilis sit coram te.

27 Tu enim Jehova exercituum Deus Jisraëlis revelâsti in aurem servi tui, dicendo; domum ædificaturus sum tibi: idcirco judicavit servus tuus cum animo suo, orandum te esse oratione hac.

28 Quapropter nunc, domine Jehovi, tu Deus ille *es*, & verba tua sunt veritas: quum promiseris servo tuo bonum istud:

29 Nunc, *inquam*, placeat tibi benedicere domui servi tui, ut sit in seculum coram te: quia tu domine Jehovi dixisti, benedictione ergo tuâ benedicatur domus servi tui in seculum.

CAP. VIII. *Victoriæ Davidis: exterorum ad eum congratulationes, & consecrationes ad Jehovam recensentur.*

Fuit enim post hæc, ut David percutiens Pelischthæos, deprimeret eos; & acciperet David frænum Amgaris è manu Pelischthæorum.

2 percussit etiam Moabitas, quúmque metiretur eos funiculo, dejiciendo eos in terram, metiebatur duobus funiculis, quos morte afficeret? integro autem funiculo, quos in vita conservaret: fuéruntque Moabitæ Davidi servi, afferentes munus.

3 Percussit quoque David Hadad-Hezerem, filium Rechobi regem Tzobæ: quum proficisceretur *David* ad repellendum manum ejus, versùs flumen *Euphratem*.

4 Cepítque David ex eis mille *currus*, & septingentos equites, & viginti millia virorum peditum, & succidit David suffraginibus omnium currulium equorum, reliquum fecit ex eis *ad* centum currus.

5 Venerant autem Syri Damasceni, ad iuvandum Hadad-Hezerem regem Tzobæ; quapropter percussit David è Syris viginti duo millia virorum.

6 Imposuítque David stationarios Syriæ Damascenæ, & fuerunt Syri Davidi servi, adferentes munus: servabat enim Jehova Davidem, quocunque ibat.

7 David autem acceptos umbones aureos, qui *erant* penes servos Hadad-Hezeris, attulit Jeruschalajima.

8 E Beracho quoque, & Berathai civitatibus Hadad-Hezeris, accepit rex David æris quamplurimùm.

9 Quúmq; audiret Tohi, rex Chamatæ, Davidem percussisse totas copias Hadad-Hezeris;

10 Misit Tohi Joramum filium suum ad regem Davidem, ad rogandum eum de prosperitate, & ad benedicendum ei, eò quòd præliatus contra Hadad-Hezerem, percussisset eum, nam Hadad-Hezer bella gerebat contra Tohin: erántque in manu illius instrumenta argentea, & instrumenta aurea, & instrumenta ænea.

11 Hæc quoque consecravit rex David Jehovæ, cum argento, & auro, quod consecraverat, *ablatum* ab omnibus gentibus, quas subegerat.

12 A Syris, & à Moabitis, & ab Hammonitis: & à Pelischthæis, & ab Hamalekitis; etiam de præda Hadad-Hezeris, filii Rechobi regis Tzobæ.

13 Comparavit etiam David nomen, quum reverteretur à cæde Syrorum, in valle salis, *percutiens* octodecim millia:

14 Adeo ut disponens in Edomæum stationarios in tota Edomæa, & essent omnes Edomæi servi Davidis: servabat enim Jehova Davidem, quocunque ibat.

CAP. IX. *Officiarii Davidis, ejúsque pietas erga Mephiboschethum.*

Regnabat itaque David super totum Jisraelem; eratque David exercens judicium & justitiam in toto populo.

2 Joab autem filius Tzerujæ præerat militiæ; & Jehoschaphat filius Achiludis à memoria *erat*:

3 Et Tzadok filius Achitubi, ac Achimelec filius Ebjatharis Sacerdotes; Seraja autem Scriba:

4 Et Benaja filius Jehojadahi præerat Cerethæis & Pelethæis; filii denique Davidis præsides erant. Caput IX.

5 Dixit verò David; an nullus est adhuc, qui relictus sit de familia Schaulis, ut exerceam erga eum benignitatem propter Jehonathanem?

6 Erat autem servus familiæ Schaulis nomine Tziba, quem vocârunt *ministri* ad Davidem: cui dicente rege, Túne *es* Tziba? dixit, *sum*, servus tuus.

7 Dicente verò rege, an nullus ampliùs *superest* familiæ Schaulis, erga quem exerceam benignitatem Dei? Dixit Tziba regi, *superest* adhuc filius Jehonathanis, affectus pedibus.

8 Tum dixit ei rex: ubínam est? dixit Tziba regi: ecce est in domo Maciris, filii Hammielis, Lodebari.

9 Mittens ergo rex David assumsit eum è domo Maciris, filii Hammielis, Lodebaro.

10 Qúmque ingressus esset Mephiboscheth filius Jehonathanis filii Schaulis ad Davidem, procidens in faciem suam, incurvavit se; & dicenti Davidi, Mephiboscheth, dixit: ecce servum tuum.

11 Tum dixit ei David; ne timeto, nam omnino exerciturus sum erga te benignitatem, propter Jehonathanem patrem tuum, & restituam tibi totum agrum Schaulis patris tui: tu verò sumturus es cibum in mensa mea semper.

12 Qui incurvans se, dixit, quid *est* servus tuus, ut respexeris ad canem mortuum, qualis *sum* ego?

13 Quum ergo vocâsset rex Tzibam, puerum Schaulis, edixit ei, quicquid *erat* Schauli, & toti familiæ ejus, do filio domini tui.

14 Quapropter coles ei terram, tu, & filii tui, & servi tui, deinde afferes, ut sit filio domini tui cibus, quem comedat, sed Mephiboscheth filius domini tui, sumpturus est semper cibum in mensa mea: Tzibæ autem quindecim *erant* filii, & viginti servi.

15 Dixítque Tziba regi, omnino prout præceperit dominus meus rex servo suo, sic facturus est servus tuus: quanquam Mephiboscheth comedens in mensa mea, *foret* ut unus è filiis regis.

16 *Erat* autem Mephiboschetho filius parvus, nomine Mica; & quotquot habitabant domi Tzibæ, servi *erant* Mephiboschetho.

17 Ita Mephiboscheth residebat Jeruschalajimis, quia in mensa regis semper comedebat; quamvis esset claudus utroque pede.

CAP. X. *Hammonitæ jus gentium circa legatos Davidis violant, ejúsque pœnam luunt.*

Fuit quoque postea, mortuo rege Hammonitarum, ut regnaret Chanun filius ejus pro eo.

2 Quapropter dixit David; exerceam benignitatem erga Chanunem, filium Naschi, quemadmodum exercuit pater ejus erga me benignitatem, & misit David consolatum eum per servos suos de patre ejus: venerúntque servi Davidis *in* regionem Hammonitarum.

3 Dicentibus autem principibus Hammonitarum Chanuni, domino suo, Davídne honore afficere patrem tuum in oculis tuis *videtur*, quia misit tibi consolatores; annon ut perscrutetur hanc civitatem, & ad explorandum eam, denique ad evertendum eam misit David servos suos ad te?

4 Accipiens Chanun servos Davidis, abrasit dimidium barbæ eorum, & præcidit vestes eorum per medium, usque ad nates eorum; sic remisit eos.

5 Quod quum indicâssent Davidi, misit obviàm eis, erant enim homines illi rubore suffusi valde; edixítque rex, consídete Jerichunte, donec reflorescat barba vestra, ut revertamini.

6 Videntes itaque Hammonitæ se fœtidos factos Davidi, miserunt Hammonitæ, qui mercede conducerent è Syris Rechobæis, & è Syris Tzobæis viginti millia peditum, & à rege Mahacæ mille viros, & è viris Tobi, duodecim millia virorum.

7 Quod audiens David, misit Joabum cum toto exercitu suo, robustissimos quosque.

8 Egressi itaque Hammonitæ instruxerunt aciem *ad* ostium portæ: Syri verò Tzobæ & Rechobi, & viri Tobi, ac Mahacæ seorsim *erant* in agro.

9 Quamobrem videns Joab; obversam esse contra se aciem à fronte & à tergo; selectos ex omnibus lectissimis Jisraëlis instruxit adversùs Syros:

10 Residuum autem populi tradidit in manum Abischaj fratris sui, quod instrueret adversùs Hammonitas:

11 Ac dixit, si Syri robustiores fuerint me, ut sis mihi auxilio; quòd si Hammonitæ robustiores fuerint te, vicissim ibo, ut auxilio sim tibi.

12 Confirmare, imò confirmemus nos pro populo nostro, & pro civitatibus Dei nostri: Jehova autem faciet, quod bonum *videbitur* in oculis suis.

13 Tum accedente Joabo & populo, qui *erat* cum eo, in prælium contra Syros, fugerunt à facie ejus:

14 Hammonitæ verò videntes fugisse Syros, fugerunt à facie Abischai, & ingressi sunt civitatem suam: deinde revertens Joab ab *expeditione* in Hammonitas, ingressus est Jeruschalajima.

15 Sed videntes Syri se plagâ affectos fuisse coram Jisraële; rursus congregaverunt se simul:

16 Et mittens Hadarhezer, eduxit Syros, qui *degunt* trans flumen, venerúntque Chelamum; Schobaco principe militiæ Hadarhezeris præeunte illis.

17 Quod quum nunciaretur Davidi, congregato toto Jisraële, trajecit Jardenem, venitque ad Chelamum, ubi Syri instruentes *aciem* adversus Davidem, præliati sunt contra eum.
18 Sed fugerunt Syri à facie Jisraëlis, & occidit David è Syris septingentorum curruum *equites*, & quadraginta *peditum* millia: Schobacum quoque principem militiæ illius percussit, ita ut moreretur ibi.
19 Quamobrem ut viderunt omnes reges servi Hadar-hezeris se plagâ affectos esse ante Jisraëlitas, pacem ineuntes cum Jisraëlitis, servierunt eis: metuebant enim Syri ampliùs auxilio esse Hammonitis.

CAP. XI. *David se polluit adulterio, & homicidio.*

SEd fuit vertente anno, quo tempore prodeunt reges, quum misisset David Joabum, & servos suos cum eo, ac totum Jisraëlem, qui perderent Hammonitas, & obsiderent Rabbam: ut David desideret Jeruschalajimis.
2 Fuit autem vespertino tempore, quum surrexisset David à cubili suo, & obambulans in tecto domûs regiæ, mulierem lavantem se vidisset ex ipso tecto; quæ quidem mulier pulchra aspectu erat valde:
3 Ut mitteret David sciscitans de ipsa muliere; (dixerat enim *quispiam*, ánnon *est* Bath-Schebah, filia Elihami, uxor Urijæ Chitthæi?)
4 Mitteret, *inquam*, David nuncios, ut assumeret eam, eáque ingressâ ad ipsum, cubaret cum ea (ipsa autem purgabat se se ab immunditia sua) postea reversa est domum suam.
5 Concepit autem mulier, quapropter mittens indicavit Davidi dicens, gravida sum.
6 Tunc mittens David, *edixit* Joabo; mitte ad me Uriam Chitthæum, misitque Joab Urijam ad Davidem.
7 Ingressum autem Urijam ad se, interrogavit David de prosperitate Joabi, & de prosperitate populi, & de prosperitate belli.
8 Deinde dixit David Urijæ, descende domum tuam & lava pedes tuos: sic egresso Urijâ è domo regia, egrediebatur post eum ferculum regium.
9 Sed cubuit Urija *ad* ostium domûs regiæ, cum omnibus servis domini sui; neque descendit domum suam.
10 Quod quum nunciatum esset Davidi, dicendo; non descendit, Urija domum suam: dixit David Urijæ, nónne ex itinere advenis? quare non descendisti domum suam?
11 Dixit verò Urija Davidi, arca ipsa, & Jisraël, ac Jehuda, manent in tuguriis, & Joab dominus meus, ac servi domini mei in superficie agri castra habent, & ego ingrederer domum meam ad comedendum, & ad bibendum, & ad cubandum cum uxore mea? *ut* vivis, & *ut* vivit anima tua, non sum facturus rem hanc.
12 Tum edixit David Urijæ, subside hic etiam hodie, & cras dimittam te: sic subsedit Urija Jeruschalajimis die illo & postridie.
13 Accersivit autem eum David, ut comederet ante se & biberet, & inebriaret eum: attamen egressus est vespere ad cubandum in cubili suo, cum servis domini sui, neque domum suam descendit.
14 Fuit itaque manè, ut David scriberet epistolam ad Joabum, mitteretque per Urijam.
15 Scribebat autem in ea epistola, dicendo: adhibete Urijam ex adverso præliatorum fortissimorum, deinde advertite vos ab eo, ut percussus moriatur.
16 Fuit ergo, Joabo observante civitatem; ut poneret Urijam versùs locum illum, ubi sciebat esse viros strenuos.
17 Egressísque viris civitatis, & pugnantibus contra Jehudam, ceciderunt è populo, è servis Davidis: & mortuus est etiam Urija Chitthæus.
18 Quare mittens Joab; qui indicaret Davidi singulas res hujus prælii:
19 Præcepit nuncio, dicendo; quum absolveris singulas res hujus prælii eloqui apud regem:
20 Tum erit, si augeatur excandescentia regis ita, ut dicat tibi; quare accessistis ad civitatem expugnaturi? ánnon sciebatis quàm ejaculentur è muro *obsessi*?
21 Quis percussit Abimelecum filium Jerub-beschethi? ánnon mulier dejecit super eum fragmen molæ è muro, ita ut mortuus sit Thebetzi? quare accessistis ad murum? *erit inquam*, ut dicas, etiam servus tuus Urija Chitthæus mortuus est.
22 Sic abivit nuncius ille: qui veniens indicavit Davidi omnia, *ad* quæ miserat eum Joab.
23 Dixítque nuncius ille Davidi, quum fortiter se gerentes contra nos homines illi, prodirent ad nos in agrum; & instaremus illis usque ad ostium portæ:
24 Jaculati sunt jaculatores contra servos tuos è muro, & mortui sunt è servis regis: ac etiam servus tuus Urija Chitthæus mortuus est.
25 Edixit verò David nuncio, sic dicito Joabo, ne mala videatur in oculis tuis hæc res, nam hujusmodi *ratione* & hujusmodi *homines* consumere solet gladius: confirma militiam tuam contra istam civitatem, ut destruas eam, sic confirma ipsum.
26 Audiens verò uxor Urijæ, mortuum esse Urijam virum; planxit de marito suo.
27 Sed quum transisset luctus, mittens David, recepit eam in domum suam, & fuit ei uxor, & peperit ei filium: mala autem visa est hæc res, quam fecit David, in oculis Jehovæ.

CAP. XII *Nathan Davidem peccati redarguit, & humiliato peccati remissionem & scandali pœnam denunciat.*

QUapropter misit Jehova Nathanem ad Davidem: qui ingressus ad eum, dixit ei, duo homines erant in civitate quadam, unus dives, alter verò pauper.
2 Diviti erant greges, & armenta multa admodum:
3 Pauperi autem nihil quicquam, nisi agna una parva, quam emerat, quam alebat, ut educaretur secum, & cum filiis suis pariter: de frusto *panis* ejus comedebat, & de pocu-

lo ejus bibebat, & in sinu ejus cubabat, denique erat ei tanquam filia.

4 Sed adveniente viatore ad virum illum divitem ; pepercit accipere de grege suo, aut de armento suo, quod pararet viatori, qui venerat ad se : accipiens verò agnam viri illius pauperis, paravit eam illi viro, qui venerat ad se.

5 Tunc David accensus irâ in virum illum valde ; dixit Nathani, ut vivit Jehova, reus mortis *est* vir ille, qui fecit hoc.

6 Agnam quoque ipsam rependito quadruplam, eò quod fecit rem hanc, & eò quod non pepercit.

7 Tum dixit Nathan Davidi, tu vir ille es: sic ait Jehova Deus Jisraëlis ; ego unxi te in regem super Jisraëlem, & ego te eripui è manu Schaulis :

8 Præterea tradidi tibi domum dominorum tuorum, etiam uxores dominorum tuorum ad votum tuum, denique tradidi tibi domum Jisraëlis & Jehudæ : & si parùm *est*, additurus fui tibi hæc, & talia.

9 Quare sprevisti verbum Jehovæ, faciendo, quod malum *videtur* in oculis ejus? Urijam Chitthæum percussisti gladio, ut uxorem ejus assumeres tibi in uxorem : nam occidisti eum gladio Hammonitarum.

10 Nunc itaque non amovebitur gladius à domo tua, usque in seculum : eò quòd sprevisti me, ut acciperes uxorem Urijæ Chitthæi, quæ esset tibi uxor.

11 Sic ait Jehova, ecce ego suscitaturus sum contra te malum è domo tua, & accipiens uxores tuas ante oculos tuos, tradam proximo tuo ; qui cubabit cum uxoribus tuis coram isto sole.

12 Quia tu fecisti clàm, etiam ego facturus sum rem hanc coram toto Jisraële, & coram sole.

13 Tum dixit David Nathani ; peccavi Jehovæ : quapropter dixit Nathan Davidi, etiam Jehova transtulit peccatum tuum, non es moriturus.

14 Tantummodo, quia planè occasionem dedisti irritandi contemtim Jehovam inimicis ejus in hac re : similiter iste filius, qui natus est tibi, omnino moriturus est.

15 Deinde abiit Nathan domum suam : & Jehova plagâ affecit infantem illum, quem pepererat uxor Urijæ Davidi, adeò ut conficeretur morbo.

16 Quamobrem requisivit David Deum propter puerum ; & utens David jejunio, quum rediisset, pernoctavit, & cubuit humi.

17 Et quamvis seniores domûs ejus instarent apud eum, ut erigerent eum à terra, noluit tamen, neque refecit se cum eis cibo.

18 Fuit autem die septimo, ut moreretur infans ; quapropter timuerunt servi Davidis nunciare ei mortuum esse infantem, dicebant enim ; ecce quum esset infans vivus, alloquebamur eum, sed non auscultabat voci nostræ, quomodo ergo dicentibus nobis ei, mortuus est infans, id afficiet *eum* malo ?

19 Sed videns David servos suos inter se mussitantes, intellexit David mortuum esse infantem : dixítque David servis suis, mortuúsne est infans? qui dixerunt, mortuus est.

20 Tum surgens David è terra, lavit se, ac unxit se, & mutatis vestimentis suis, ingressus domum Jehovæ incurvavit se *honorem habens* : postea rediens domum suam, petiit, ut apponerent ipsi cibum, & comedit.

21 Dicebant autem servi ejus ei : quæ *est* hæc res, quam fecisti ? propter istum infantem viventem jejunans flebas, postquam verò mortuus est infans, surgens comedisti cibum ?

22 Qui dixit ; dum infans viveret, jejunans flebam, quia dicebam, quis scit ? gratiam est facturus mihi Jehova, ut vivat infans :

23 At nunc mortuus est, quorsum ego jejunarem ? possemne revocare eum denuò ? ego *sum* abiturus ad ipsum, at ipse non est reversurus ad me.

24 Itaque David consolatus Bath-Schebaham uxorem suam, & accedens ad eam cubuit cum ea ; peperítque filium, cujus nomen vocavit *David* Schelomonem, & Jehova dilexit eum :

25 Ideóque mittens *Iehova* per Nathanem prophetam, vocavit etiam nomen ejus Jedidjam ; propter Jehovam.

26 Bellum autem gerens Joab contra Rabbam Hammonitarum, capiebat ipsam civitatem regiam.

27 Sed mittens Joab legatos ad Davidem ; dixit, oppugnavi Rabbam, etiam intercepi à civitate aquam.

28 Quare nunc congrega residuum populi ; & castrametare contra hanc civitatem, ut capias eam : ne *si* cepero civitatem, prædicetur nomen meum de ea.

29 Itaque David congregato toto populo, profectus est Rabbam ; quam expugnavit & cepit :

30 Et assumsit coronam regis eorum à capite ejus, cujus pondus erat talenti auri cum lapidibus pretiosis, impositáque fuit capiti Davidis : & prædam civitatis detulit multam valde.

31 Populum verò, qui erat in ea, eductum subjecit serræ, & tribulis ferreis, ac securibus ferreis : traduxítque eos in fornacem Moleci, & sic fecit omnibus civitatibus Hammonitarum : deinde reversus est David cum toto populo Jeruschalajima.

CAP. XIII. *Abschalom incestum sororis vindicans, Amnonem occidit, & ab irato patre fit profugus.*

Fuit autem post hæc, quum Abschalomo filio Davidis soror pulchra *esset*, nomine Thamar ; ut deamaret eam Amnon filius Davidis :

2 Adeò ut præ angustia Amnon conflictaretur morbo, propter Thamaram sororem suam, quia virgo erat : unde occulta videbatur *ratio* in oculis Amnonis faciendi ei quicquam.

3 *Erat* autem Amnoni amicus, nomine Jonadab, filius Schimhæ fratris Davidis, e*rátque* Jonadab vir astutus valde.

4 Qui dixit ei, quare sic attenuatus es, fili regis, singulo quoque mane ? annon indicares mihi ? cui dixit Amnon, Thamaram sororem Abschalomi fratris mei ego deamo.

5 Dixit verò ei Jehonadab, cuba in cubili tuo, & age ægrotum : ut veniente patre tuo ad invisendum te, dicas ei ; veniat quæ-

so, Thamar soror mea, ut reficiat me cibo, & paret ante oculos meos cibum, quem, quum videro, comedam è manu ejus.

6 Decumbens itaque Amnon, agebat ægrotum, quúmque venisset rex ad invisendum eum, dixit Amnon regi, veniat quæso Thamar soror mea, ut paret ante oculos meos duas mattyas, & reficiar de manu ejus.

7 Quapropter misit David ad Thamaram domum, qui diceret: i jam in domum Amnonis fratris tui, & para ei cibum illum.

8 Tum abiens Thamar in domum Amnonis fratris sui, ipso decumbente: assumtam massam, quam depserat, paravit eam in mattyas ante oculos illius, & coxit mattyas.

9 Postea accipiens sartaginem, effudit coram eo, quod renuit comedere: dixerat autem Amnon, facite, ut exeat quisque à me, & exiverat quisque ab eo.

10 Thamaræ verò dixit Amnon, afferto cibum istum in conclave, ut reficiar è manu tua: & accipiens Thamar mattyas illas, quas paraverat, attulit ad Amnonem fratrem suum in ipsum conclave.

11 Quum autem admoveret sibi, ut comederet; prehendens eam, dixit ei, accede, cuba mecum, soror mea.

12 Quæ dixit ei, ne frater mi, ne comprimito me; nam non est ita faciendum in Jisraële: ne comittito flagitium hoc.

13 Ego enim, quò derivarem opprobrium meum? tu autem esses ut unus è flagitiosissimis in Jisraële: nunc itaque, alloquere, quæso, regem, ut non interdicat me tibi.

14 Qui renuit auscultare voci ejus: & quum robustior esset eâ, compressit eam cubando cum ea.

15 Deinde odit eam Amnon odio magno valde; majus enim *erat* odium, quo odit eam, quam amor, quo deamârat eam: dixítque ei Amnon, surge, abi.

16 Illâ vero dicente ei, non *est* occasio mali maximi hujus, majoris altero, quo affecisti me, quòd pellis me: noluit auscultare ei:

17 Sed inclamans puerum ministrum suum? dixit, emittite jam istam à me foras; & obde pessulum foribus post eam.

18 Erat autem induta tunicâ versicolore, sic enim vestiebantur filiæ regis virgines palliis, quando emisit eam minister illius foras, & pessulum obdidit foribus post eam.

19 Tum Thamar assumptum cinerem imposuit capiti suo, tunicámque versicolorem, quâ erat induta, laceravit: & impositâ manu suâ capiti suo abiens, indesinenter vociferabatur.

20 Cui dixit Abschalom frater ejus, an Amnon frater tuus fuit apud te? sed nunc soror mea, tace, frater tuus est, ne apponas animum tuum ad hanc rem: itaque consedit Thamar, idque desolata, in domo Abschalomi fratris sui.

21 Rex quoque David audivit omnes res istas; & displicuit ei valde.

22 Sed non loquebatur Abschalom cum Amnone, sive malum, sive bonum: quamvis odisset Abschalom Amnonem, propterea quòd compresserat Thamaram sororem suam.

23 Deinde fuit post biennium integrum, quum essent tonsores *ovium* Abschalomo in planitie Chatzoris, quæ *est* contermina Ephrajimo; ut invitaret Abschalom omnes filios regis.

24 Nam ingressus Abschalom ad regem, dixerat, ecce jam *sunt* tonsores *ovium* servo tuo: veniat, quæso, rex & servi ejus cum servo tuo.

25 Dixit autem rex Abschalomo, ne fili mi, ne nunc veniamus omnes, ut non prægravemus te: & *quamvis* urgente eo, noluit tamen ire, sed benedixit ei.

26 Cui dixit Abschalom: saltem veniat quæso nobiscum Amnon frater meus: dixit verò ei Rex, quorsum iret tecum?

27 Sed urgente ipsum Abschalomo: dimisit cum eo Amnonem, & omnes filios regis.

28 Præceperat autem Abschalom pueris suis, dicendo; videte, quæso, quum lætus fuerit animus Amnonis vino, & edixero vobis, percutite Amnonem, ut morte afficiatis eum; ne timetote: nónne, quia ego præcepero vobis? confirmamini, & strenui estote.

29 Itaque fecerunt pueri Abschalom Amnoni, quemadmodum præceperat Abschalom: quapropter surrexerunt omnes filii regis, & insidentes quisque mulo suo aufugerunt.

30 Fuit autem, *dum adhuc* essent in via, ut rumor quidam perveniret ad Davidem, dicendo; percussit Abschalom omnes filios regis, neque relictus est ex eis unus.

31 Quapropter surgens rex, laceravit vestimenta sua, & cubabat humi cum omnibus servis adstantibus, laceratis vestibus;

32 Cui loquutus Jonadab, filius Schimhæ fratris Davidis, dixit; ne dicat dominus meus; omnes pueri filii regis affecti sunt morte, cùm Amnon solus mortuus sit; Nam ex præstituto Abschalomi factum est id, quod proposuerat, ex quo die compressit ille Thamaram sororem ipsius.

33 Nunc ergo ne statuat dominus meus rex apud animum suum quicquam, dicendo; omnes filios regis mortuos esse: *non omnes*, sed Amnon solus mortuus est.

34 Interea fugiebat Abschalom: puer autem speculator sublatis oculis suis, vidit, quòd ecce populus multus veniebant à via ad illum, *viâ* à latere montis:

35 Et dixit Jonadab regi, ecce filii regis veniunt; secundùm verbum servi tui, sic factum est.

36 Fuítque, quum absolvisset eloqui, ut ecce filii regis advenirent, & sublatâ voce suâ flerent: tum rex quoque & omnes servi ejus fleverunt fletu magno valde.

37 Abschalom autem fugit, & profectus est ad Thalmajum filium Hammichuris, regem Geschuris: luxítque *David* de filio suo omnibus diebus illis.

38 Quúmque Abschalom fugiens venisset Geschurem, fuit ibi tribus annis.

CAP. XIV. *Abschalom mulieris solertiâ revocatur, sed faciem patris non videt, donec messem Ioabi incendi jusserit.*

QUum autem consumeret Davidem regem *desiderium* exeundi ad Abschalomum (consolationem enim ceperat de Amnone, quia mortuus esset.)

2 Cognoscens Joab filius Tzerujæ, animum regis hærere Abschalomo:

3 Misit Joab Thekoham,& assumsit inde mulierem astutam,dixítque ei; age quæso lugentem,& indue te jam vestibus lugubribus,neque ungitor oleo; sed esto sicut mulier jam dies multos lugens de mortuo.

4 Ita veniens ad regem alloquêris eum in hanc sententiam; indidítque Joab ipsa verba ori ejus.

5 Itaque alloquuta est mulier illa Thekohæa regem; quum procidens super faciem suam in terram incurvâsset se; dixítque,serva ô Rex.

6 Cui dicente rege,quid tibi *est*? dixit *illa*: at mulier vidua *sum*,& mortuus est vir meus.

7 Ancillæ autem tuæ duo *erant* filii,qui dum rixarentur ambo in agro,nec esset dirimens inter eos, percussit alter hunc,qui unicus est; hic verò morte affecit illum.

8 Tunc ecce surgens tota familia contra ancillam tuam, dixerunt, da percussorem fratris sui,ut morte afficiamus eum pro vita fratris sui,quem interfecit, & perdamus etiam ipsum hæredem: ita exstinxerint prunam meam, quæ remansit, non relinquendo viro meo nominis superstitem in superficie terræ.

9 Dixit verò rex mulieri illi; abi domum tuam,& ego mandabo de te.

10 Sed dixit mulier illa Thekohæa regi? in me,domine mi Rex,*esto* hæc iniquitas & in familiam patris mei: nam rex cum solio suo erit innoxius.

11 Cui dixit rex: eum,qui loquitur contra te,adducito ad me, ut non pergat amplius attingere te.

12 Iterum dicente,recordetur,quæso rex Jehovæ Dei tui,ne plus vindex sanguinis perimat,neque perdant filium meum: dixit *rex,ut* vivit Jehova, non cadet è capillis filii tui in terram.

13 Tum dixit mulier illa,eloquatur quæso ancilla tua apud dominum meum regem aliquid: quo dicente,eloquere:

14 Dixit mulier, & quare cogitâsti rem hujusmodi contra populum Dei; ex eo enim, quod loquitur Rex hanc rem ipsam, quasi reus *est*, *dum* non revocat rex depulsum illius.

15 Nam omnino morituri sumus,& *futuri* veluti aquæ diffluentes in terram,quæ non recipiuntur: quia non sustulit Deus vitam illius, etiam inivit cogitationes, ut non maneat depulsus ab illo is,qui depulsus est.

16 Nunc autem,quòd veni alloquutum dominum meum regem de hac re, *veni* quia metum mihi incusserunt populus: quapropter dixit ancilla tua,alloquar jam regem, fortassis facturus est rex verbum ancillæ suæ.

17 Quum auscultaverit rex eripiendo ancillam suam è manu viri; perdituri me,& filium meum pariter à possessione Dei.

18 Dixit ergo ancilla tua, jam erit verbum Domini mei regis ad quietem: nam ut angelus Dei,ita *est* dominus meus rex,quum audit bonum, aut malum: & Jehova Deus tuus erit tecum.

19 Respondens verò Rex,dixit mulieri illi; ne quæso celato me rem,de qua interrogaturus sum te: cui dixit mulier illa,loquatur jam dominus meus rex.

20 Itaque dicenti regi,an opera Joabi adfuit tibi in tota hac re? respondens mulier dixit, *ut* vivit anima tua, domine mi Rex, non est flectendum ad dexteram vel ad sinistram ab omnibus, quæ loquutus est dominus meus rex, nam ipse servus tuus Joab præcepit mihi, & ipse indidit ori ancillæ tuæ omnia verba hæc.

21 Ut circumduceret speciem hujus sermonis,fecit servus tuus Joab rem hanc: dominus autem meus sapiens est,quasi sapientia angeli Dei, ad cognoscendum quicquid fit in hac terra.

22 Quamobrem dixit rex Joabo,ecce fecisti jam rem hanc: abi ergo,reduc puerum illum, Abschalomum.

23 Tum procidens Joab in faciem suam versus terram, incurvavit se,& benedixit regi: dixítque Joab,hodie experitur servus tuus, me invenisse gratiam in oculis tuis: domine mi Rex,quòd effecit rex verbum servi sui.

24 Deinde surgens Joab abiit Geschurem; reduxítque Abschalomum Jeruschalajima.

25 Dicente verò rege, divertito domum suam,& faciem meam ne videto; divertit Abschalom domum suam, & faciem regis non vidit,

26 Non erat autem vir pulcher ut Abschalom in toto Jisraële,laudabilis valde: à planta pedis ejus, usque ad verticem ejus, non erat in eo vitium.

27 Et quum tondebat *capillos* capitis sui (fiebat autem exactis singulis annis,ut tonderet, quia prægravabant eum, tondebat eos) ut penderet capillos capitis sui ducentis siclis pondere regio.

28 Et nati sunt Abschalomo tres filii, & filia una nomine Thamar: hæc erat fœmina pulchra specie.

29 Itaque mansit Abschalom Jeruschalajimis biennium integrum,quum faciem regis nondum vidisset.

30 Quapropter mittente Abschalomo ad Joabum,ut mitteret eum ad regem, quum nollet venire ad ipsum: & mittente adhuc secundò,iterum nollet venire:

31 Edixit servis suis, videte possessionem Joabi adjacentem meæ, ubi ei *est* hordeum, ite & succendite eam igne: succenderúntque servi Abschalomi possessionem illam igne.

32 Tum surgens Joab venit ad Abschalomum in domum ejus, dixítque ei; quare succenderunt servi tui possessionem istam, quæ mea *est*,igne?

33 Dixit Abschalom Joabo; ecce miseram ad te dicens, veni huc,& mittam te ad regem, ut dicas,quare veni Geschure? melius esset mihi,me adhuc ibi esse: quamobrem nunc videam faciem regis,quòd si est in me iniquitas,morte afficiat me.

34 Veniens itaque Joab ad regem indicavit ei; qui vocavit Abschalomum, isque veniens ad regem incurvavit se super faciem suam in terram coram rege; & osculatus est rex Abschalomum.

CAP. XV. *Abschalom restitutus, regnum affectat, quem pater cum paucis fugit.*

FUit autem aliquanto póst, ut pararet sibi Abschalom currum cum equis; & quinquaginta viros præcurrentes sibi.

2 Præterea manè surgens Abschalom, stabat secundùm Viam ipsius portæ: eratque, ut cuicunque esset lis venienti ad regem in jus, inclamans Abschalom eum, diceret, ex quanam civitate es? quo dicente, ex aliqua tribuum Jisraëlis *sum* servus tuus:

3 Diceret ei Abschalom: considera rationes tuas, bonæ *sunt* & rectæ: sed, qui audiat, nemo *est* tibi à rege.

4 Et dicebat Abschalom, utinam poneret me judicem in hac terra: ut ad me veniret cuicunque est lis, aut causa, & justum pronunciarem istum.

5 Erat etiam, quum quis appropinquaret, qui incurvando se honorem exhiberet ei, ut extensa manu sua, eum apprehensum deoscularetur.

6 Quúmque faceret Abschalom omnibus Jisraëlitis hàc ratione, qui veniebant in jus ad regem; suffurabatur Abschalom animum Jisraëlitarum.

7 Tandem fuit exactis quadraginta annis; ut diceret Abschalom regi, abeam quæso, ut persolvam votum meum, quod vovi Jehovæ Chebrone.

8 Nam votum vovit servus tuus, quum residerem Geschure in Syria, dicendo; si omnino reduxerit me Jehova Jeruschalajima, ita colam Jehovam.

9 Cui dicente rege, abi cum pace; surgens, abiit Chebronem.

10 Miserat autem Abschalom exploratores per omnes tribus Jisraëlis, qui dicerent: quum audietis sonum buccinæ Chebrone, tum dicetis, regnat Abschalom.

11 Cum Abschalomo verò abierant ducenti viri Jeruschalajimis, vocati *quidem*, sed euntes integro animo suo: non enim conscii erant ullius rei.

12 Miserat etiam Abschalom *accersitum* Achithophelem Giluntinum, consiliarium Davidis, à civitate ejus Gilunte, quum mactaturus esset animalia: fuítque conjuratio firma, populo indesinenter augescente cum Abschalomo.

13 Tum venit index quidam ad Davidem, dicens; animus Jisraëlitarum sectatur Abschalomum.

14 Quamobrem dixit David omnibus servis suis, qui cum ipso *erant* Jeruschalajimis, surgite, & fugiamus ante adventum Abschalomi, alioquin non esset nobis effugium, festinanter properate, ne festinans assequatur nos, & impellat in nos istud malum, aut percutiat hanc civitatem acie gladii.

15 Dicentibus ergo regi servis regis; omnino prout elegerit dominus meus rex, ecce servos tuos.

16 Egressus est rex cum tota familia sua sequente vestigia ipsius: tantùm reliquit rex decem fœminas concubinas, ad custodiendum domum suam.

17 Egressus autem rex, & totus populus sequens vestigia ejus, substiterunt in quodam loco remoto.

18 Quúmque omnes servi ejus transirent ad latus ejus, cum omnibus Cerethæis & omnibus Pelethæis: omnes quoque Gitthæi sexcenti viri, qui Gatho ad vestigia ipsius venerant, transirent ante faciem regis:

19 Dixit rex Itthajo Gitthæo; quare ires tu quoque nobiscum? revertere, & mane cum rege, nam extraneus es, & etiam remigraturus es in locum tuum.

20 Nuperrimè venisti, & hodie abducerem te ad vagandum nobiscum, quum ego abeam, quò me ire contigerit? revertere, & redde fratribus tuis tecum benignitatem & fidem.

21 Respondens verò Itthai regi, dixit, *ut* vivit Jehova, & vivit dominus meus rex, tantúmmodo in loco, ubi erit dominus meus rex, sive ad mortem, sive ad vitam, ibi futurus est servus tuus.

22 Dixit itaque David Itthajo, veni & transi; transivítque Itthai Gitthæus cum omnibus viris suis, & omnibus parvulis, qui *erant* secum.

23 Et omnes incolæ terræ flebant voce magnâ, dum populus totus transiret: rex itaque pertransivit torrentem Kidronem, totúsque populus transibant versùs viam *ad* desertum.

24 Quum autem ecce Tzadok quoque, & omnes Levitæ cum eo ferentes arcam fœderis Dei, collocâssent arcam Dei, ascendente etiam Ebjathare; donec absolveret totus populus ille transire è civitate:

25 Edixit rex Tzadoko, reduc arcam Dei *in* civitatem: si invenero gratiam in oculis Jehovæ, utique reducet me, & faciet, ut revisam se, & habitaculum suum.

26 Quòd si ita dixerit, non delector te; ecce me, faciat mihi *prout* bonum *videtur* in oculis suis.

27 Præterea dixit rex Tzadoko sacerdoti, ipse es videns, revertere in civitatem cum pace: & Achimahaz filius tuus, & Jehonathan, filius Ebjatharis, duo filii vestri vobiscum.

28 Videte, ego cunctaturus sum in campestribus istius deserti; donec venerit à vobis, qui annunciet mihi aliquid.

29 Itaque reduxit Tzadok cum Ebjathare arcam Dei Jeruschalajima; & consederunt ibi.

30 David autem ascendebat per clivum *montis* olivarum indesinenter flens, & opertus capite suo, & pergens discalceatus: similiter totius populi, qui *erant* cum eo, operuerant quisque caput suum, & ascendebant indesinenter flendo.

31 Quúmque Davidi nunciaret, dicendo; Achithophel *est* inter conjuratos cum Abschalomo, dixit David; stultum redde, quæso, consilium Achithophelis, ô Jehova!

32 Deinde fuit, quum David pervenisset usque ad illius verticem, ubi incurvando se erat *honorem habiturus* Deo; ut ecce Chuschai Arcæus obviam veniret ei lacerata tunicâ suâ, & terrâ imposita capiti suo.

33 Cui dixit David; si transieris mecum, utique eris mihi oneri:

34 Sin autem in civitatem reversus, dixeris Abschalomo; servus tuus, ô rex, futurus sum, servus equidem patris tui fui jamdiu

diu,nunc autem similiter sum servus tuus; utique irritum facies meâ causâ consilium Achithophelis.

35 Et annon tecum *erunt* ibi Tzadok,& Ebjathar Sacerdotes? erit igitur,ut quamcunque rem audiveris è domo regis,indices Tzadoko & Ebjathari Sacerdotibus.

36 Ecce ibi cum eis *sunt* duo filii eorum, Achimahatz Tzadoki, Jehonathan autem Ebjatharis; per quos mittentes ad me *indicetis* quamcunque rem audiveritis.

37 Itaque venit Cuschaj amicus Davidis in civitatem; quum Abschalom venturus esset Jeruschalajimam.

CAP. XVI. *Tziba confert David bona Mephiboschethi, & maledictionem Simei tolerat. Abschalom palàm cum Patris concubinis congreditur.*

DAvid autem transierat paululùm præter verticem *montis*,quum ecce Tziba,puer Mephiboschethi, *venit* obviàm ei, & par asinorum instratorum, quibus impositi *erant* ducenti panes, & centum uvæ passæ, centúmque poma,& uter vini.

2 Dixit ergo rex Tzibæ; quid *sibi volunt* hæc tua? cui dixit Tziba; hi asini pro familia regis *sunt* ad insidendum, hi verò panes & poma, ut comedant pueri,& vinum, ut bibant,qui fessus fuerit in deserto.

3 Tum dicente rege; at ubi *est* filius domini tui? dixit Tziba regi,ecce residet Jeruschalajimis; dicit enim, hodie reddituri sunt mihi domus Jisraëlis regnum patris mei.

4 Quamobrem dixit rex Tzibæ; ecce tuum *esto* quicquid *erat* Mephiboschethi: cui dixit Tziba; incurvans me *honorem habeo*, inveniam gratiam in oculis tuis,domine mi rex.

5 Deinde progrediebatur rex David Bachurima versùs: ecce autem inde quidam prodiens è familia domestica Schaulis, nomine Schimhi,filius Geræ procedebat indesinenter maledicens.

6 Et appetebat lapidibus Davidem, & omnes servos regis Davidis; quamvis totus populus & robustissimi quique, à dextera ejus,& à sinistra ejus *essent*.

7 Sic autem dicebat Schimhi,maledicendo ei; exi,exi vir sanguinarie,& vir nequissime.

8 Convertit in te Jehova omnes cædes familiæ Schaulis, cujus loco regnâsti; traditque Jehova regnum ipsum in manum Abschalomi filii tui: jam ecce te in malo tuo,quia vir sanguinarius es,

9 Tum dicenti Abischajo filio Tzerujæ regi? quare malediceret canis iste mortuus domino meo regi? Transeam,quæso,ut auferam caput ejus.

10 Dixit rex, quid mihi vobiscum, filii Tzerujæ? si maledicit; atque si Jehova edixit ei,maledic Davidi,ecquis dicat,quare sic facis?

11 Deinde dixit David Abischaio & omnibus servis suis, ecce filius meus, qui prodiit è visceribus meis, quærit vitam meam: quantò igitur magis nunc Binjaminita iste: sinite eum,ut maledicat,quia edixit ei Jehova.

12 Fortasse respiciet Jehova ad afflictionem meam, & reddet Jehova mihi bonum loco maledictionis ejus hodierno die.

13 Itaque progrediebatur David cum hominibus suis,itinere suo; quamvis Schimhi pergens in latere montis ex adverso ejus indesinenter malediceret,& appeteret lapidibus ex adverso ejus, & injiceret pulverem.

14 Sic advenit rex & totus populus, qui *erat* cum eo fessi; & recreavit se ibi:

15 Abschalom verò & totus populus ejus Jisraëlitæ, ingressi sunt Jeruschalajima; & Achitophel cum eo.

16 Fuit autem quum venisset Chuschai Arcæus amicus Davidis ad Abschalomum, & dixisset Chuschai Abschalomo,vivat rex, vivat rex;

17 Ut diceret Abschalom Chuschajo; hæccíne *est* benignitas tua erga amicum tuum? quare non ivisti cum amico tuo?

18 Dixit verò Chuschai Abschalomo; nequaquam; quem enim elegit Jehova & populus hic, ac omnes Jisraëlitæ, non essem *ejus*,ac cum eo manerem?

19 Secundò,cui ego serviero? nónne coram filio ejus? quemadmodum servivi coram patre tuo,sic futurus sum coram te.

20 Dixit autem Abschalom Achitopheli; da consilium,quid facturi simus.

21 Dixit verò Achitophel Abschalomo; congredere cum concubinis patris tui,quas reliquit ad servandum domum suam; ut audiente toto Jisraële fœtidum te redditum esse patri tuo, confirmentur manus omnium,qui tecum *sunt*.

22 Quapropter, quum tetendissent Abschalomo tentorium super tectum illius, congressus est Abschalom cum concubinis patris sui ante oculos totius Jisraëlis.

23 Consilium enim Achitophelis, quod consulebat diebus illis, *erat*,ac si quis consuluisset verbum ipsum Dei: ita *erat* quodque consilium Achitophelis tum Davidi, tum Abschalomo.

CAP. XVII. *Achitophelis consilium & αὐτοφονία.*

DIxit præterea Achitophel Abschalomo; deligam,quæso, duodecim millia virorum, ut surgens,persequar Davidem hac nocte:

2 Et invadens eum dum est lassus, & remissis manibus, ita perterrefaciam eum,ut fugiat totus populus,qui cum eo *est*: sic percutiam regem ipsum solùm.

3 Tum reducam totum illum populum ad te: quasi restitutio rerum omnium *est* is, quem tu quæris,toti populo erit pax.

4 Et recta videbatur res illa in oculis Abschalomi,& in oculis omnium seniorum Jisraëlis.

5 Sed dixit Abschalom; voca jam etiam Chuschajum Arcæum, ut audiamus,quid sit in ore etiam ipsi.

6 Quum ergo venisset Chuschai ad Abschalomum, alloquutus est eum Abschalom dicendo; in hanc sententiam loquutus est Achitophel,an facturi sumus verbum ejus? si non *facturi sumus*,tu loquere.

7 Dixit verò Chuschai Abschalomo:non *est* bonum consilium illud,quod consuluit Achitophel hâc vice.

8 Deinde dixit Cuschai, tu novisti pa-

trem tuum, & homines ejus esse robustos, præterea amaro animo sunt, tanquam ursus orbatus per agrum: quúmque pater tuus bellicosus sit, non pernoctabit cum populo.

9 Ecce nunc ipse delitescit in aliqua è fossis, aut in aliquo è locis *suis*: erit autem, quum ceciderint ex istis *aliquot* in principio, ut audiens quisque dicat, fuit plaga in populo, qui sequitur Abschalomum:

10 Et ipsi etiam strenui, quorum animus *est*, ut animus leonis, omnino colliquescent: novit enim totus Jisraël robustum, esse patrem tuum, & strenuos, qui *sunt* cum eo.

11 Sed consulo, ut prorsus congregato ad te toto Jisraële à Dane Beer-schebahum usque, sicut arena, quæ *est* ad mare in multitudinem, & te ipso procedente in hanc expeditionem,

12 Aggrediamur eum ubicunque locorum reperietur, & commodè ingruamus ei, quemadmodum cadit ros super terram: sic non relinquetur ex eo, id *est*, ex hominibus, qui *sunt* cum eo vel unus.

13 Quòd si in civitatem se receperit, curabunt omnes Jisraëlitæ attolli in civitatem illam funes: & trahemus illam usque ad torrentem, adeò ut ne lapillus quidem inveniatur ibi.

14 Tum dixit Abschalom, & omnes Jisraëlitæ melius *est* consilium Chuschai Arcæi consilio Achitophelis: Jehova autem præstituerat irritum facere consilium Achitophelis, quod melius *fuisset*, ut induceret Jehova in Abschalomum malum suum.

15 Deinde dixit Chuschai Tzadoko, & Ebjathari sacerdotibus; ista & talia consuluit Achitophel Abschalomo, & senioribus Jisraëlis; hæc verò & talia consului ego.

16 Nunc itaque mittite festinanter, & indicate Davidi, dicendo; ne pernoctato hac nocte in campestribus istius deserti, quin imò omnino trajicito: ne absorbeatur rex, & totus populus, qui cum eo *est*.

17 Jehonathan autem & Achimahaz constiterant ad fontem Rogelis, ad quos profecta quædam ancilla, indicavit eis, ut ipsi euntes indicarent regi Davidi: non enim poterant comparere, *aut* ingredi in civitatem.

18 Videns tamen eos puer, indicavit Abschalomo: quapropter abeuntes ambo festinanter, venerunt in domum cujusdam Bachurima, cui puteus *erat* in atrio ipsius, quo descenderunt.

19 Quúmque accipiens mulier ipsa explicâsset tegumentum in superficie illius putei, & expandisset super illud molam; non innotuit res.

20 Venientibus enim servis Abschalomi ad eam mulierem domum ejus, & dicentibus; ubi *est* Achimahatz & Jehonathan? dixit eis ipsa mulier, transiverunt rivulum istum aquæ: quapropter, quum quæsivissent, ac non invenissent, reversi sunt Jeruschalajima.

21 Fuit autem postquam abiissent illi, ut hi ascendentes è puteo, pergerent nunciaturi regi Davidi: dixerúntque Davidi, surgite & transite festinanter hanc aquam; sic enim consuluit contra vos Achitophel.

22 Surgens itaque David & totus populus, qui *erat* cum eo, trajecerunt Jardenem: dum illucesceret mane, ne unus quidem deerat, qui non transiisset Jardenem.

23 Achitophel autem videns non fieri consilium suum, instrato asino suo surgens, abiit domum suam, & præceptis datis in familiam suam, strangulavit se: sic mortuus est, & sepultus in sepulchro patris sui.

24 David verò venerat Machanajima, quum Abschalom trajiceret Jardenem, ipse & omnes Jisraëlitæ cum eo.

25 Tunc Hamasam posuit Abschalom loco Joabi, qui præesset militiæ: Hamasa autem filius *erat* cujusdam nomine Jithræ Jisraëlitæ, qui congressus fuerat cum Abigale, filia Nachaschæ, sorore Tzerujæ, matris Joabi.

26 Et castra posuit Jisraël cum Abschalomo, & *in* terra Gilhadis.

27 Fuit autem, quum veniret David Machanajima, ut Schobi, filius Nachaschi è Rabba Hammonitarum; & Macir, filius Hammielis è Lodebare, ac Barzillai Gilhadita è Rogelimis:

28 Cubilia, & pelves, & vasa fictilia, & triticum, & hordeum, & farinam, etiam spicam tostam, & fabas, & lentes, etiam tostas,

29 Et mel, & butyrum, & parvas pecudes, & caseos armentitios afferrent ad Davidem, & ad populum, qui *erat* cum eo, ut comederent: dicebant enim, populus iste famelicus, & lassus, & sitibundus *est* in hoc deserto.

CAP. XVIII. *Abschalom victus, & per comam ab arbore dependens à Ioabo transfoditur.*

QUum autem David, lustrato populo, qui *erat* secum, præposuit chiliarchos, & centuriones eis;

2 Et commisisset David populum, tertiam manui Joabi, & tertiam manui Abischai filii Tzerujæ fratris Joabi, ac tertiam manui Itthæi Githæi; dicebat rex populo, omnino processurus sum ego quoque vobiscum.

3 Sed dixit populus, non es processurus, nam sive plane fugeremus, non apponerent ad nos animum; sive morerentur dimidium nostri, non apponerent ad nos animum, jam ut sumus, decies mille *essemus*: quare nunc meliùs erit, si fueris nostrâ causâ pervigil ad ferendum opem.

4 Dicens itaque eis rex; quod bonum visum fuerit in oculis vestris, faciam; substitit rex in spatio ipsius portæ, dum totus iste populus procederent per centenos, & millenos.

5 Præcepit autem rex Joabo & Abischajo & Itthajo, dicendo; leniter propter me erga puerum ipsum, erga Abschalomum: & totus populus audiverant, quum præciperet rex omnibus præfectis de Abschalomo.

6 Egresso itaque populo in agrum obviàm Jisraëli, fuit prælium ad silvam Ephrajimitarum;

7 Ubi cæsi sunt populus Jisraëlis ante servos Davidis, adeò ut esset ibi plaga magna in die illo, viginti millium.

8 Nam quum esset ibi sparsum prælium in superficiem totius terræ; plures consumsit silva illa de populo, quàm consumserit gladius die illo.

9 Obviàm autem factus est Abschalom servis Davidis; & Abschalomo insidente mulo,

mulo, venit mulus fubter perplexam quer-
cum magnam,cui quercui ita hæfit caput e-
jus, ut penderet inter cœlum & terram, &
mulus,qui fub eo *erat*,prætergrederetur.
10 Quod videns quidam,nunciavit Joa-
bo,ac dixit; ecce vidi Abfchalomum fu-
fpenfum de quercu.
11 Dixit verò Joab viro illi, qui nuncia-
bat fibi; quum ecce videris,quare ergo non
percuffifti eum, ibi *dejiciens* in terram?
nam penes me *erat* dare tibi decem *ficlos*
argenteos,& cingulum unum.
12 Sed dixit vir ille Joabo, etiam fi ego
appenderem manibus meis mille *ficlos* ar-
genteos, non extenderem manum meam in
filium regis: nam nobis audientibus, præ-
cepit rex tibi, & Abifchajo, & Itthajo,di-
cendo; obfervate, quicunque *eftis*, de pue-
ro ifto,de Abfchalomo:
13 Aut,fi commifero ex me ipfo falfita-
tem, cùm nulla res celari poffit à rege; an
tu ftiturus es te ex adverfo;
14 Dixit verò Joab,non ita morabor co-
ram te: & affumens tria tela in manum
fuam, infixit ea in cor Abfchalomi adhuc
viventis,per mediam quercum.
15 Deinde circumdantes decem pueri
armigeri Joabi,percufferunt Abfchalomum,
ita ut morte afficerent eum.
16 Tum clangente Joabo buccinâ,rever-
fus eft populus ejus,à perfequendis Jifraë-
litis; quia fubtraxit Joab populum.
17 Affumferúntque Abfchalomum, &
projicientes eum in ea filva, in quandam
foffam magnam, ftatuerunt fuper eum cu-
mulum lapidum magnum valde; omnes
verò Jifraëlitæ fugerunt quifque ad tento-
ria fua.
18 Abfchalom autem affumtam ftatuerat
fibi in vita fua ftatuam,in convalle regis(di-
cebat enim, non *eft* mihi filius ut moni-
mentum ftatuam nominis mei:)quapropter
vocavit ftatuam illam de nomine fuo, quæ
vocatur, locus Abfchalomi, ufque in diem
hunc.
19 Quúmque Achimahatz,filius Tzadoki
diceret; excurram,quæfo,& nunciem regi,
Jehovam vindicâffe eum è manu hoftium
ejus:
20 Dixit ei Joab; tu non is es, qui *perfe-
ras* nuncium hoc die, fed nunciabis die
alio:hodie autem non es nunciaturus,quan-
doquidem filius regis mortuus eft.
21 Dixit verò Joab cuidam Æthiopi; abi,
nuncia regi, quod vidifti: qui Æthiops in-
curvans fe *coram* Joabo,cucurrit.
22 Pergens autem adhuc Achimahatz,fi-
lius Tzadoki,dicebat Joabo, quicquid tan-
dem fit, excurram ego quoque poft ipfum
Æthiopem: ut ut diceret Joab,quamobrem
tu curfurus effes, fili mi,cùm tibi non fit
nuncius conveniens?
23 Quicquid fit, *inquit*, excurram; cui
dixit *Ioab*; excurre: excurrens itaque
Achimahatz viâ planitiei, prætergreffus eft
Æthiopem illum.
24 Confederat autem David inter duas
portas, & iverat fpeculator in tectum por-
tæ ad ipfum murum,qui fublatis oculis fuis
vidit,quòd ecce quidam accurrebat folus.
25 Quamobrem inclamante fpeculatore,
& indicante regi; dixit rex,fi folus eft,nun-
cius eft in ore ejus: ita veniendo indefinen-
ter appropinquabat.
26 Deinde vidit fpeculator quendam a-
lium accurrentem? & inclamans fpeculator
janitorem, dixit; ecce quidam accurrit fo-
lus: tum dixit rex, nuncium allaturus eft
etiam hic.
27 Dicente verò fpeculatore, ego video
curfum prioris quafi curfum Achimahatzi
filii Tzadoki, dixit rex; vir bonus eft, &
propter nuncium bonum venit.
28 Tandem exclamans Achimahatz,regi
dixit; Pax, & regi *honorem habuit* fefe in-
curvans facie fuâ versùs terram, dixítque;
benedictus Jehova Deus tuus, qui dedidit
homines illos,qui extulerant manum fuam
contra dominum meum regem.
29 Dicenti autem regi: páx*ne eft* puero
Abfchalomo? dixit Achimahatz,vidi mul-
titudinem aliquam magnam, quum mitte-
ret Joab fervum regis, & *me* fervum tuum,
fed non novi,quid effet.
30 Cui dixit rex, diverte, confifte ifthic:
qui divertens,ftetit.
31 Tum ecce Æthiops ille venit: dixít-
que Æthiops, nuncium accipiat dominus
meus rex, quod vindicavit te Jehova hodie
è manu omnium infurgentium contra te.
32 Dixit itaque rex Æthiopi, an pax *eft*
puero Abfchalomo? cui dixit Æthiops;fint
ficut puer ifte, inimici domini mei regis,&
quicunque infurgunt contra te ad malum.

CAP. XIX. *David deplorat Abfchalomum, ignofcit offenforibus fuis, & amicis beneficum oftendit animum.*

Tum commotus rex, afcendens in cœna-
culum illius portæ,flebat; & ita dicebat,
eundo; fili mi Abfchalom, fili mi, fili mi
Abfchalom,utinam mortuus effem ego,*uti-
nam* effem loco tuo, Abfchalom fili mi, fili
mi. *Caput XIX.*
2 Quum autem nunciatum effet Joabo;
ecce rex flet, ac luget de Abfchalomo:
3 Fuit illa falus eo die *converfa* in luctum
toti populo,quod audiret populus eo die,
dicentes; dolore afficitur rex de filio fuo.
4 Et furtim populus ille eo die veniebat
in civitatem; quemadmodum furtim fe fur-
repturus fuiffet populus rubore fuffufus, fi
fugiffent in prælio.
5 Rex verò obvolverat faciem fuam, &
clamabat rex voce magnâ; fili mi Abfcha-
lom,Abfchalom fili mi,fili mi.
6 Veniens itaque Joab ad regem intrò,
dixit; pudefecifti hodie vultum omnium
fervorum tuorum, qui eripuerunt vitam
tuam hodie, & vitam filiorum tuorum,filia-
rúmque tuarum, & vitam uxorum tuarum,
& vitam concubinarum tuarum:
7 Amando ofores tuos, & odio profe-
quendo amantes tui; ut qui indicâfti hodie
non effe tibi principes, aut fervos *ullo in
pretio*,cùm experiar hodie,fi Abfchalom vi-
veret, & nos omnes hodie mortui effemus,
tunc rectum *fore* in oculis tuis.
8 Nunc ergo furge; exi & loquere, quæ
fint cordi fervis tuis;nam per Jehovam juro,
fi non exieris, non pernoctaturum quem-
quam apud te hâc nocte; & pejus tibi futu-
rum hoc omni malo, quod obvenit tibi ab
adolefcentia tua ufque nunc.

9 Surgens itaque rex,consedit in porta: quod quum toti populo nunciassent,dicendo ; ecce rex considet in porta , venit totus populus ante regem , Jisraëlitæ vero fugerant quisque in tentoria sua.
10 Erat autem totus populus iste disceptans apud se in omnibus tribubus Jisraëlis, dicendo ; hic rex eripuerat nos è manu omnium inimicorum nostrorum , & idem liberaverat nos è manu Pelischthæorum,modò autem fugit ex hac terra ab Abschalomo.
11 Abschalom verò, quem unxeramus *regnaturum* super nos , mortuus est in hoc prælio : nunc ergo quare quiescitis à revocando rege ?
12 Quapropter rex David misit ad Tzadokum,& ad Ebjatharem Sacerdotes , qui dicerent ; alloquimini Seniores Jehudæ,dicendo , quare essetis postremi ad reducendum regem domum suam : cùm sermo totius Jisraëlis pervenerit ad regem *de reducendo* eo domum suam ?
13 Fratres mei estis,os meum,& caro mea estis : quare ergo postremi essetis ad reducendum regem ?
14 Hamasæ quoque dicitote ; annon os meum,& caro mea *es*? ita faciat mihi Deus, & ita pergat , *si* non princeps militiæ futurus es coram me omnibus diebus loco Joabi.
15 Sic,quum inflexisset animum omnium virorum Jehudæ, quasi viri unius,miserunt ad regem , *qui dicerent* ; revertere tu,& omnes servi tui.
16 Revertens igitur rex,venit usque ad Jardenem : Jehuda autem venit Gilgalem , ut iret obviàm regi, ad traducendum regem cis Jardenem :
17 Quum festinans Schimhi ,filius Geræ, Binjaminita,qui *erat* è Bachurimis,descendit cum viris Jehudæ obviàm regi Davidi :
18 Et mille viri cum eo è Binjamine ; Tziba quoque minister familiæ Schaulis,& quindecim filii ejus , & viginti servi ejus cum eo , qui transmiserunt Jardenem ante regem.
19 Quum ergo transivisset ponto ille, ad transvehendum familiam regis,& ad faciendum,quod bonum *videretur* in oculis ejus, Schimhi filius Geræ procidit coram rege , quando trajecturùs erat per Jardenem.
20 Et dixit regi ; ne imputet mihi dominus meus iniquitatem , neque recorderis, quæ iniquè egit servus tuus, quo die egressus est dominus meus rex Jeruschalajimis , ut rex reponat in animo suo.
21 Agnoscit enim servus tuus , ego enim peccavi: sed ecce veni hodie prior totâ domo Josephi,ut descenderem obviàm domino meo regi.
22 Respondente verò Abischajo, filio Tzerujæ , ac dicente ; an propterea morte non afficeretur Schimhi , cùm maledixerit uncto Jehovæ ;
23 Dixit David; quid mihi vobiscum filii Tzerujæ,quòd estis mihi hodie adversarii? hodiène afficeretur morte quisquam in Jisraële ? nam nónne agnosco hodie me esse regem super Jisraëlem ?
24 Dixítque rex Schimhi *isti*, non es moriturus ; & juravit ei rex.
25 Mephiboscheth quoque,nepos Schaulis, descenderat obviàm regi : non curaverat autem pedes suos, neque curaverat mystacem suum , & vestes suas non laverat, ex quo die abierat rex,usque ad diem, quô venit cum pace.
26 Fuitque obvius regi,quum rediret rex Jeruschalajima , cui dixit rex ; quare non proficiscebaris mecum,Mephiboscheth ?
27 Qui dixit,domine mi rex,servus meus decepit me ; nam dixerat servus tuus , insternam mihi asinam , ut insidens ei abeam cum rege,quia claudus *est* servus tuus.
28 Et traduxit servum tuum apud dominum meum regem : dominus autem meus rex *est* sicut angelus Dei, quare fac, quod bonum *videtur* in oculis tuis.
29 Nam non erant omnes è familia patris mei , nisi rei mortis apud dominum meum regem , quum posuisti servum tuum inter comedentes *cibum* mensæ tuæ; & quid *est* mihi ampliùs juris *postulandum*, aut expostulandum ampliùs apud regem :
30 Cui dixit rex,quare eloquereris ultra verba tua ? edixeram,ut tu,& Tziba partiamini agrum.
31 Dixit verò Mephiboscheth regi , vel omnia accipiat ; postquam venit dominus meus rex cum pace domum suam.
32 Barzillaj quoque , Gilhadita descenderat Rogelimis ; quare trajecit cum rege Jardenem, prosequendo eum per Jardenem.
33 (Erat autem Barzillaj senex valde,natus octoginta annos, qui sustentaverat regem, dum residit Machanajimis, nam vir magnus erat valde.)
34 Dixit itaque rex Barzillajo ; tu progredere mecum, & sustentabo te apud me Jeruschalajimis.
35 Sed dixit Barzillaj regi : quantum *est* tempus annorum vitæ meæ, ut ascendam cum rege Jeruschalajima ?
36 Natus sum octoginta annos hodie ; an dignoscere possum inter bonum & malum ? num gustare poterit servus tuus, quod comedam & bibam ? num audire potero ampliùs vocem cantorum & cantatricum ? & quare esset servus tuus ampliùs oneri domino meo regi ?
37 Perparùm transierit servus tuus Jardenem cum rege ; quare ergo retribueret mihi rex retributionem hanc ?
38 Revertatur,quæso,servus tuus,ut moriar in civitate mea, apud sepulchrum patris mei & matris meæ : Sed ecce servus tuus Cimeham transiturus est cum domino rege,cui fac, quod bonum *videtur* in oculis tuis.
39 Qamobrem dixit rex, mecum transeat Cimeham,cui ego faciam,quod bonum *videtur* in oculis tuis : præterea,quicquid optaveris à me,efficiam tibi.
40 Quúmque trajecisset totus populus Jardenem, & rex quoque trajecisset, osculatus rex Barzillajum,benedixit ei ; qui reversus est in locum suum.
41 Deinde progresso rege Gilgalem, & Cimehane progrediente cum eo, quum totus populus Jehudæ prosequerentur regem, ac etiam pars populi Jisraëlis ;
42 Ecce omnes Jisraëlitæ venientes ad regem, & dixerunt regi ; quare furtim abduxe-

duxerunt te fratres nostri, viri Jehudæ, traducentes regem cum familia ejus cis Jardenem, & omnes homines Davidis cum eo?

43 Responderunt autem omnes viri Jehudæ contra viros Jisraëlis, quum sit rex propinquus mihi, cur ergo accensa est *ira* tibi de hac re? an quicquam comedimus à rege? an donativum donavit nobis?

44 Responderunt verò viri Jisraëlis viris Jehudæ, dixerunt; decem partes mihi *sunt* in rege, atque adeò pro Davide potior sum te; quare ergo vilipendisti me? annon fuit sermo meus prior apud me de reducendo rege meo? sed durior fuit sermo virorum Jehudæ sermone virorum Jisraëlis.

CAP. XX. *Schebah seditionem movet contra Davidem, Hamasa fraudulenter perimitur à Ioabo: Schebah capite mulctatur.*

IBi autem casu aderat vir nequam, nomine Schebah, filius Bicri Binjaminita: qui clangens buccinâ, dicebat; non *est* nobis pars cum Davide, neque *est* nobis possessio cum filio Jischaj, quisque ad tentoria sua, ô Jisraëlitæ.

2 Sic ascendens à Davide quisque Jisraëlita, sequutus est Schebahum, filium Bicri: homines verò Jehudæ adhæserunt regi suo à Jardene usque Jeruschalajima.

3 Ingressus autem ut fuit David domum suam Jeruschalajimis, assumtas rex decem fœminas concubinas, quas reliquerat ad custodiendum domum suam, tradidit eas in custodiam, ubi sustentabat eas, & cum eis non congrediebatur, sed fuerunt vinctæ usque ad diem mortis ipsarum, viduitate in vitam.

4 Edixit autem rex Hamasæ, convoca mihi viros Jehudæ, in diem tertium; & tu hic te siste.

5 Itaque abiit Hamasa ad convocandum Jehudam; sed sivit *iste*, ut tardarent ultra tempus illud, quod constitutum erat ipsi.

6 Quapropter dixit David Abischajo; nunc magis nobis nociturus esset Schebah, filius Bicri, quàm Abschalom: tu assume servos domini tui, & persequere eum, ne inveniat sibi civitates munitas, & eripiat se ex oculis nostris.

7 Itaque prodeuntes post eum homines Joabi, & Cerethæi, ac Pelethæi, & robustissimi quique prodierunt Jeruschalajimis ad persequendum Schebahum, filium Bicri.

8 Ipsis *agentibus* apud lapidem illum magnum, qui *est* in Gibhone, Hamasa obvenit eis: Joab autem *erat* accinctus chlamyde suâ vestimenti sui, super quam *erat* zona cum gladio copulato lumbis ejus in vagina sua, ut ipso eunte caderet *gladius*.

9 Tum dixit Joab Hamasæ, túne prosperè agis frater mi? apprehendítque manus dextera Joabi barbam Hamasæ, ut oscularetur eum.

10 Quúmque Hamasa non caveret sibi à gladio, qui *erat* in manu Joabi, percussit eum illo in quinta costa, & effudit viscera ejus in terram, adeò ut non iterato ei *ictu* moreretur: deinde Joab cum Abischajo fratre suo persequutus est Schebahum, filium Bicri.

11 Quidam autem stabat juxta illum è pueris Joabi, qui dicebat, quisquis est bene affectus erga Joabum, & quisquis *est* pro Davide, sequatur Joabum.

12 Interea Hamasa volutabat se in suo sanguine, in medio tritæ viæ: quamobrem videns vir ille subsistere totum populum, avertit Hamasam ab ipsa trita via *in* agrum, & conjecit super eum pannum, quum vidisset quemvis venientem ad illum consistere.

13 Quum amotus esset à trita via; progrediebatur unusquisque post Joabum, ad persequendum Schebahum, filium Bicri.

14 Erat autem progressus per omnes tribus Jisraëlis Abelum, nimirum Beth-Mahacæ cum omnibus Beræis, qui congregantes se etiam sequebantur eum.

15 Venientes igitur illi, obsederunt eum Abeli, Beth-Mahacæ, & straverunt aggerem ad civitatem, adeo ut staret *solo* instructa muro: & totus populus, qui *erat* cum Joabo, perdebant dejicientes murum.

16 Tum inclamavit mulier sapiens de civitate: audite, audite, dicite, quæso, Joabo, appropinqua huc usque, ut alloquar te.

17 Quúmque appropinquasset ad eam, dixit mulier; túne es Joab; qui dixit, sum: & eâ dicente, audi verba ancillæ tuæ, dixit, ego audio.

18 Itaque loquuta est, dicendo; omnino loquebantur principio, dicendo; haud dubie interrogabunt Abelæos, & ita absolverint.

19 Ego ex pacem colentibus, è fidelibus Jisraëlis *sum*: tu quæris morte afficere incolas civitatis, & quidem metropolis in Jisraële, quare absorberes possessionem Jehovæ?

20 Respondit verò Joab, dicens; absit, absit mihi, ut absorbeam, & ut perdam.

21 Non ita se habet res, sed quidam è monte Ephrajimi Schebah, filius Bicri, nomine suo, extulit manum suam contra regem Davidem; tradite eum solum, & abibo ab obsidione hujus civitatis: quapropter dixit mulier illa Joabo, ecce caput ejus mox projicietur ad te per murum.

22 Et ita incessit mulier illa apud populum sapientiâ suâ, ut amputantes caput Schebahi, filii Bicri, projicerent ad Joabum, qui, quum clanxisset buccinâ, dispersi sunt ab obsidione civitatis quisque in tentoria sua: Joab verò reversus est Jeruschalajima ad regem.

23 Sic Joab præerat toti militiæ in Jisraële: Benaja autem, filius Jehojadahi præerat Cerethæis & Pelethæis.

24 Et Adoram præerat tributo: & Jehoschaphat, filius Achiludis *erat* à memoria.

25 Scheja autem scriba: Tzadok verò & Ebjathar sacerdotes.

26 Et etiam Hira, Jairites erat præses pro Davide.

CAP. XXI. *Fames triennalis, ejúsque causa & remedium. Quatuor bella Davidis in Pelischthæos.*

FUerat autem fames temporibus Davidis, tribus annis continuis; deinde requisivit David faciem Jehovæ: cui dixit Jehova, propter Schaulem, & domum illius sanguina-

nariam *est*, eò quòd morte affecit Gibhonitas.
2 Itaque rex accersitis Gibhonitis, alloquutus est eos: Gibhonitæ autem non è filiis Jisraëlis erant, sed è residuo Emoræi, quibus, etsi filii Jisraëlis juramento caverant, tamen quæsiverat Schaul percutere eos, affectus zelo pro filiis Jisraëlis & Jehudæ.
3 Et dixit David Gibhonitis, quid faciam vobis? & quânam re expiabo, ut benedicant possessioni Jehovæ?
4 Cui dixerunt Gibhonitæ, non *agitur* mihi de argento, aut de auro cum Schaule, & cum familia ejus, neque *agitur* nobis *de* ullo morte afficiendo in Jisraële: quibus dixit; id, quod vos dicetis, facturus sum vobis.
5 Tum dixerunt regi, viri illius, qui absumpsit nos, & qui cogitavit contra nos: *per quem* exterminati sumus, ne consisteremus in ullo termino Jisraëlis:
6 Ex illius *ergo* filiis dentur nobis septem homines, quos suspendamus Jehovæ apud Gibham Schaulis, ô electe Jehovæ: quibus dixit rex, ego daturus sum.
7 Sed clementiâ usus *est* rex erga Mephiboschethum, filium Jehonathanis, filii Schaulis; propter juramentum Jehovæ, quod *fuerat* inter ipsos, inter Davidem, & Jehonathanem, filium Schaulis.
8 Et accepit rex duos filios Ritzpæ, filiæ Ajæ, quos pepererat Schauli, Armonin & Mephiboschetum; & quinque filios *sororis* Micalæ, filiæ Schaulis, quos pepererat Hadrieli, filio Barzillaj Mecholano:
9 Tradiditque eos in manum Gibhonitarum, qui suspenderunt eos in monte coram Jehova; sic ceciderunt hi septem simul: sunt autem affecti morte ipsis primis diebus messis, in principio messis hordeaceæ.
10 Accepit autem Ritzpa, filia Ajæ quoddam cilicium, quod tenderet sibi ad rupem illam à principio messis, donec effunderetur aqua super eos è cœlis: ut non sineret volatilia cæli quiescere super eos interdiu, aut bestias agri noctu.
11 Et renunciatum est Davidi, quod fecerat Ritzpa, filia Ajæ, concubina Schaulis.
12 Et abiens David, accepit ossa Schaulis, & ossa Jehonathanis filii ejus à civibus Jabeschi Gilhadis: qui suffurati erant ea è platea Beth-Schanis, ubi suspenderant eos Pelischthæi: quo tempore percusserant Pelischthæi Schaulem in Gilboha.
13 Quúmque deportâsset inde ossa Schaulis, & ossa Jehonathanis filii ejus; collegerunt ossa *eorum*, qui suspensi fuerant:
14 Sepeliverúntque cum ossibus Schaulis, & Jehonathanis, filii ejus, in terra Binjaminitarum Tzelahi, in sepulchro Kischi, patris illius, fecerúntque omnino, prout præceperat rex: sic exoratus est Deus ipsi terræ post illud.
15 Quum autem adhuc esset bellum Pelischthæis contra Jisraëlitas; descendens David, & servi ejus cum eo, pugnaverunt contra Pelischthæos ita, ut defessus esset David.
16 Tum Jischbi Benob, qui *erat* è natis cujusdam gigantis, cujus mucronis pondus *erat* trecentorum siclorum pondus, ex chalybe, *erátque* accinctus novo *gladio*, cogitabat percutere Davidem:
17 Sed opem tulit ei Abischaj, filius Tzeruiæ; & percutiens Pelischthæum, morte affecit eum: tunc jurârunt homines Davidis ei, dicendo, non es proditurus ultrà nobiscum in prælium, ut non exstinguas lucernam Jisraëlis.
18 Fuit quoque postea, quum adhuc esset prælium Gobi contra Pelischthæos; ut tunc percuteret Sibcai Chuschathæus Saphum, qui *erat* è natis ejusdem gigantis.
19 Item fuit adhuc prælium Gobi cum Pelischthæis: ubi percussit Elchanam, filius Jahare-Oregim Beth-Lechemita, Goljathi Gitthæi *fratrem*, cujus hastile *erat*, ut jugum textorum.
20 Fuit item adhuc bellum ad Gathum: erátque quidam procerus, cujus manuum & pedum digiti erant seni, viginti quatuor numero, & ipse quoque natus erat eidem giganti.
21 Quem, quum probro afficeret Jisraëlem, percussit Jehonathan, filius Schimhai, fratris Davidis.
22 Quatuor isti editi sunt eidem giganti Gathi; qui ceciderunt manu Davidis, & manu servorum ejus.

CAP. XXII. *Psalmus Davidis 18. constans epinicio, eucharistiâ & prophetiâ.*

ELoquutus autem est David Jehovæ verba cantici hujus; quâ die eripuerat eum Jehova è manu inimicorum ipsius, ut è manu Schaulis:
2 Et dixit: Jehova petra mea, & propugnaculum meum, & liberator meus, à me *est*.
3 Deus rupis meæ, in quem me recipiam, clypeus meus & cornu salutis meæ, editus locus meus, & perfugium meum, servator meus, à violentia servas me.
4 Laudatum invoco Jehovam; & ab inimicis meis servor.
5 Quum circumdant me irrumpentes fluctus mortis; torrentes *hominum* nequam perterrent me.
6 Dolores sepulchri circumeunt me, occurrunt mihi tendicula mortis:
7 In ipsa angustia mea invoco Jehovam, & Deum meum inclamo: qui exaudit è templo suo vocem meam, & clamorem meum auribus suis.
8 Et concutitur ac movetur terra, fundamenta cœlorum commoventur: concutiuntur autem, quum ira accenditur ei:
9 Quum ascendit fumus per nasum ejus, & ignis ex ore ejus consumit; prunæ ardent ab eo:
10 Et demittens cœlum, descendit cum caligine sub pedibus suis:
11 Et insidet Cherubinis & volat, ac conspicuus est super alas venti:
12 Et circumponit sibi tenebrarum tuguria: atrorem aquarum, densitates superiorum nubium.
13 Splendore, *qui est* ante eum, ardent prunæ igneæ.
14 Tonat è cœlis Jehova; & excelsus edit vocem suam:
15 Et emittit sagittas, *quibus* dispergit illos, fulgur, quo fundit illos:

16 Con-

16 Conspiciuntur etiam imi alvei maris, revelantur fundamenta orbis habitabilis; increpatione Jehovæ, à flatu spiritûs nasi ejus.

17 Mittens ex edito, assumit me; extrahit me ex aquis multis.

18 Eripit me ab inimico meo valentiore; ab osoribus meis, quum robustiores sunt me.

19 Occurrunt mihi in tempore calamitatis meæ; est autem Jehova scipio mihi:

20 Et educit in latum me; liberat me, quia delectatur me.

21 Tribuit mihi Jehova secundùm justitiam meam: secundùm puritatem manuum mearum restituit mihi.

22 Quum observo vias Jehovæ, neque improbè averto me à Deo meo:

23 Sed omnia judicia ejus in conspectu meo sunt; & ab ullo statutorum ejus non recedo:

24 Denique quum sum integer illi, & caveo mihi, ne inique agam:

25 Restituit mihi Jehova secundùm justitiam meam; secundùm puritatem meam coram oculis suis.

26 Cum benigno benignum te exhibes; cum *viro* forti, integro integrum te exhibes:

27 Cum puro purum te præbes; at cum perverso eluctaris.

28 Populum autem afflictum servas; & oculos tuos contra elatos dejicis.

29 Quinimò tu *es* lucerna mea, ô Jehova; & Jehova illustrat tenebras meas:

30 Per te enim transcurro turmam, per Deum meum transilio murum.

31 Hujus *Dei* fortis integra *est* via: sermo Jehovæ purgatissimus *est*, clypeus est omnibus, qui se recipiunt ad eum.

32 Nam quis *est Deus* fortis præter Jehovam? & quis rupes præter Deum nostrum?

33 Hic *Deus fortis* robur *est* meum, *mea* strenuitas: & expeditam reddit integrè viam meam.

34 Disponit pedes meos, ut cervarum; ut in excelsis meis statuat me.

35 Docens manus meas prælium; adeò ut frangatur arcus chalybeus brachiis meis.

36 Nam das mihi clypeum salutis tuæ; & mansuetudo tua adauget me.

37 Dilatas gressui meo locum meum, neque vacillant malleoli pedum meorum.

38 Persequor inimicos meos, ut perimam eos: neque revertor, donec consumam eos:

39 Et consumo eos, ac frango eos; adeò ut non exsurgant, sed cadant sub pedes meos.

40 Accingis enim me robore ad bellum; prosternis sub me insurgentes in me:

41 Et inimicorum meorum exponis mihi cervicem; odio habentium me, ut exscindam eos.

42 Circumspectant, sed non *est*, qui servet; ad Jehovam, sed non exaudit eos.

43 Contundo itaque eos tanquam pulverem terræ; ut lutum platearum comminuo eos, dispando eos.

44 Sic liberas me ab iis, qui contendunt in populum meum: conservas me in caput gentium: populus, *quem* non noveram, serviunt mihi.

45 Alienigenæ mendaciter se dedunt mihi: ad auditionem auris obediunt mihi.

46 Alienigenæ decidunt, & horrescunt è conclavibus suis.

47 Vivit Jehova, & benedicta rupes mea: quapropter exaltetur Deus rupis salutis meæ:

48 *Deus* ille fortis, qui præstat ultiones mihi; & deturbat populos subter me:

49 Qui exitum dedisti mihi ab inimicis meis; & supra insurgentes in me exaltâsti me, à viro violentissimo eripuisti me.

50 Idcirco celebrabo te, Jehova, in gentibus; & nomini tuo psallam:

51 *Dicens ipsum esse* turrim omnimodam salutem regis sui; & exercere benignitatem erga unctum suum, Davidem, & semen ejus usque in seculum.

CAP. XXIII. *Verba novissima Davidis, & catalogus virorum ipsius illustrium.*

Denique hæc *sunt* verba Davidis postrema: Dictum Davidis, filii Jischai; dictum *inquam*, viri, *qui* constitutus est excelsus, unctus Dei Jahakobi, & amœnus psalmis Jisraëlitarum.

2 Spiritus Jehovæ loquutus est in me; & sermo ejus per linguam meam.

3 Dixit Deus Jisraëlis, mihi locuta est rupes Jisraëlis: qui dominatur hominibus istis, justus *esto*, dominans *in* timore Dei.

4 Et *erunt* ut quum lucente mane oritur Sol: *ut* mane non nubilo herba tenera è terra *existit* à splendore post pluviam.

5 Quamvis non *sit* ita domus mea erga Deum fortem: quandoquidem fœdus perpetuum disposuit mihi, ordinatum *perstat* in *rebus* omnibus, atque conservatum, quum tota salus mea, totúmque desiderium *sit*, quando non facit, ut pullulet.

6 At *homines* nequam, ut spinæ remotæ erunt, omnes, quia non capiuntur manu:

7 Sed, qui attrectaturus est eas, munitur ferro & hastili: ut igne prorsus comburantur in eadem sede.

8 Ista *sunt* nomina robustissimorum, qui *erant* Davidi: Joscheb Baschebeth, Tachcemonita primarius tribunorum: huic gratum *fuit* hastato unâ vice invadere octingentos confodiendos.

9 Post hunc Elhazar, filius Dodonis Achochai: inter hos tres robustissimos comites Davidis *fuit*, quum exponerent vitam suam contra Pelischthæos congregatos illuc ad bellum, abeuntibus Jisraëlitis.

10 Is surgens, percussit Pelischthæos, usque dum defatigata esset manus ipsius, & adhæreret manus ipsius gladio suo, præstante Jehova salutem magnam illo die: post quem reversus est populus tantùm ad spoliandum.

11 Post hunc autem Schamma, filius Agæ Hararites: quum congregarentur Pelischthæi in catervam, ubi erat portio agri plena lentibus, & populus fugeret à facie Pelischthæorum;

12 Stitit se in medio, illius portionis, ut liberaret eam, percussítque Pelischthæos; ita præstitit Jehova salutem magnam.

13 Præterea descendentes tres isti supra triginta, primarii convenerunt in messe ad Davidem, ad speluncam Hadullami: quum caterva Pelischthæorum castra haberent in convalle Raphæorum.

14 (Nam David tunc *agebat* in suo propugnaculo, & statio Pelischthæorum tunc erat *ad* Beth-Lechemum.

15 Et desiderio motus dixit David: *ô si* quis bibendam daret mihi aquam è cisterna Beth-Lechemi, quæ *est* ad portam.

16 Quapropter perruperunt tres isti potentissimi per castra Pelischthæorum, & haustam aquam è cisterna Beth-Lechemi, quæ *est* ad portam, deportantes attulerunt ad Davidem: qui noluit bibere eam, sed effudit eam Jehovæ.

17 Dicebat enim; absit mihi, Jehova, ut faciam hoc, an sanguinem istorum hominum, qui iverunt periculum vitæ suæ, *biberem*? sic noluit bibere illam: hæc fecerunt tres illi potentissimi.)

18 Deinde Abischai, frater Joabi, filius Tzeruiæ erat primarius horum trium, qui vibravit hastam suam in trecentos, quos confodit: *erat*que nominatissimus inter hos tres.

19 Horum trium nonne, quia honoratissimus erat, fuit illis princeps? attamen usque ad illos tres non pervenit.

20 Et Benaja, filius Jehojadahi, filius viri strenui, magnus rebus gestis, è Kabtzeele: is percussit duos valentissimos Moabitas, & idem descendens percussit quendam leonem in medio cisternæ tempore nivis.

21 Idem quoque percussit quendam Ægyptium spectabilem *magnitudine*, quum *esset* in manu Ægyptii hasta, descendit ad eum baculo; & arripiens hastam è manu Ægyptii, interfecit eum hasta ipsius.

22 Hæc fecit Benaja, filius Jehojadahi: qui *erat* nominatus inter hos tres potentes;

23 Honoratus supra triginta, quamvis ad tres illos non pervenerit: quamobrem præposuit eum David satellitio suo.

24 Hasaël frater Joabi supra triginta istos: Elchananem filium Dodonis Beth-Lechemitam:

25 Schammam Charoditam: Elikam Charoditam:

26 Cheletzum Paltitam: Hiram, filium Hikeschi Tekohæum:

27 Abihezerem Hanathothanum; Mebunnaium Chuschathæum:

28 Tzalmonem Achochæum: Maharium Netophathæum:

29 Chelebum filium Bahanæ Netophathæum: Itthajum filium Ribbai è Gibha Binjaminitarum:

30 Benajam Pirathonæum: Hiddajum ex *una* vallium Gahaschi:

31 Abi Halbonem Harbathæum: Hazmavethum Barchumæum:

32 Eljachbam Schahalbonæum: è filiis Jaschenis Jehonathanem:

33 Schammam Hararitam: Achiamum, filium Schararis, Araritam:

34 Elipheletum filium Achasbai Mahachatthæi: Elihamum filium Achitophelis Gilunthinum:

35 Chezranum Carmelitam; Paharaium Arbæum:

36 Jigealem filium Nathanis è Tzoba: Banin Gaditam:

37 Tzelekum Hammonitam: Nacharajum Beerothitam, armigerum Joabi, filii Tzerujæ;

38 Hiram Jithræum: Garebum Jithræum:

39 Urijam Chitthæum: omnes sunt triginta septem.

CAP. XXIV. *Pestis triduana, ejúsque causa, & remedium.*

PErrexit autem ira Jehovæ accendi in Jisraëlitas; quum incitâsset *adversarius* Davidem in eos, dicendo, age numera Jisraëlem & Jehudam.

2 Edixit enim rex Joabo principi copiarum suarum, discurre jam per omnes tribus Jisraëlis à Dane Beerschebahum usque; & recensete populum: ut sciam numerum populi.

3 Et quamvis diceret Joab regi, at adjiciat Jehova Deus tuus ad populum, quotquot sunt centuplum, idque oculis domini mei regis videntibus: dominus autem meus rex quare delectaretur re hac?

4 Tamen confirmatum est verbum regis apud Joabum, & apud præfectos copiarum: quapropter egressus est Joab, & præfecti copiarum à conspectu regis, ad recensendum populum Jisraëlem.

5 Et trajicientes Jardenem; castra posuerunt ad Haroherem, à dextera civitatis, quæ *est* in medio torrentis Gaditarum, Jahzerem usque.

6 Deinde venerunt Gilhadem, & in terram inferiorem recèns comparatam: postea venerunt Dan Jahanum, & circa Tzidonem.

7 Et venientes *ad* urbem munitam Tyri, & omnes civitates Chivvæi, & Cenahanæi; processerunt ad meridianum tractum Jehudæ Beerschebahum.

8 Denique, quum discurrissent per totam terram; venerunt exactis novem mensibus & viginti diebus Jeruschalajima:

9 Ubi dedit Joab numerum census populi regi: erant autem Jisraëlitarum octingenta millia virorum strenuorum, stringentium gladium, virorum autem Jehudæ quingenta millia.

10 Tum animus Davidis affecit eum, postquam numerâsset populum: quapropter dixit David Jehovæ; peccavi valde *in* eo, quod feci, sed nunc Jehova, transfer, quæso iniquitatem servi tui, tam stultè egi valde.

11 Quúmque surrexisset David manè, verbum Jehovæ fuit ad Gadem, prophetam videntem Davidis, dicendo:

12 Abi, ut alloquaris Davidem, ita ait Jehova, tria ego propono tibi: delige unum ex his, quod faciam tibi.

13 Veniens ergo Gad ad Davidem, renunciavit ei; dixit enim ei; an eveniet tibi septem annorum fames in terra tua? an verò, ut fugias tribus mensibus, à facie opprimentium te, ita ipse persequetur te? an denique ut sit tribus diebus pestis in terra tua? nunc cognosce, & vide, quid rei responsurus sim ei, qui misit me.

14 Dixit verò David Gadi, angustia est mihi valde: incidamus, quæso, in manum Jehovæ, nam magnæ sunt miserationes ejus, in manum autem hominis ne cadam.

15 Itaque posuit Jehova pestem in Jisraële ab eo mane usque ad tempus constitutum: quâ mortui sunt de populo à Dane

usque

usque Beerschebahum, septuaginta millia virorum.

16 Extenderatque manum suam angelus *contra* Jeruschalajima, ad perdendum eam: sed pœnitens Jehova istius mali, edixit angelo, qui perdebat de populo; satis *est*, jam remitte manum tuam (angelus autem Jehovæ erat juxta aream Araunæ Jebusæi.)

17 Quum alloquutus David Jehovam, videndo angelum, qui percutiebat populum, dixisset, ecce ego peccavi, & ego inique feci, hi autem, hæ oves, quid fecerunt? sit, quæso, manus tua contra me, & contra domum paternam meam.

18 Deinde rediit Gad ad Davidem die illo: & dixit ei, ascende, statue Jehovæ altare in area Araunæ Jebusæi.

19 Et ascendente Davide secundùm verbum Gadis, quemadmodum præceperat Jehova:

20 Quum prospectans Arauna, videret regem & servos ejus transeuntes ad se, egressus Arauna, incurvavit se *habens honorem* regi facie suâ *demissâ* in terram.

21 Dixitque Arauna, quare venit dominus meus rex ad servum suum? cui dicente Davide, emturus à te istam aream, ad ædificandum altare Jehovæ, ut cohibeatur hæc plaga à populo.

22 Dixit Arauna Davidi, accipiat & offerat dominus meus rex, quod bonum *videtur* in oculis ejus, vide hos boves pro holocausto, & has tribulas, & instrumenta boum in ligna.

23 Hæc omnia dabit Arauna regulus regi; dicebatque Arauna regi, Jehova Deus tuus acceptum te habeat.

24 Dixit verò rex Araunæ, nequaquam, sed omnino emam abs te pretio, neque offeram Jehovæ Deo meo holocausta gratis: quapropter emit David aream illam, & illos boves argenti siclis quinquaginta.

25 Deinde exstruens ibi David altare Jehovæ, obtulit holocausta & eucharistica: sic exoratus est Jehova terræ, & cohibita plaga hæc ab Jisraële.

Regum Liber prior.

CAP. I. *Adonija regnum affectans frustratur, & Schelomo inauguratur.*

REX autem David senuerat, vergebat ætate: & quamvis operirent eum pannis, non tamen calefiebat.

2 Quapropter dixerunt ei servi ejus, quæratur domino meo regi puella, virgo, quæ stet coràm rege, & sit ei adjutrix, ut cubante eâ in sinu tuo, calefiat dominus meus Rex.

3 Quærentes itaque puellam pulchram in toto termino Jisraëlitarum; invenerunt Abischagam Schunammitidem, quam adduxerunt ad regem.

4 Erat autem puella hæc pulcra admodum: eratque regi adjutrix, & ministrabat ei, rex verò non cognovit eam.

5 Adonija porrò, filius Chaggithæ, efferens se, dicendo, ego regnaturus sum; paraverat sibi currum, & equites, & quinquaginta viros præcurrentes sibi.

6 Quem pater ejus nunquam dolore afficiebat, dicendo; quare ita facis? & ipse quoque bonâ formâ *erat* valde, pepereratque eum *Chaggitha* post Abschalomum *natum*.

7 Tandem fuerunt ei sermones cum Joabo, filio Tzerujæ, & cum Ebjathare sacerdote: qui Adonijam sequuti adjuverunt:

8 Tzadok verò sacerdos, & Benaja filius Jehojadahi, & Nathan propheta, & Schimhi, ac Rehi, & *reliqui* potentes, qui *erant* Davidi; non aderant Adonijæ.

9 Quùmque Adonija mactatis pecudibus ac bobus, iisque pinguibus apud lapidem Zocheleth, qui *est* juxta fontem Rogelis, invitâsset omnes fratres suos, filios regis, & omnes homines Jehudæ, servos regis:

10 Nathanem verò Prophetam, & Benajam, & reliquos potentes, ac Schelomonem fratrem suum non invitâsset:

11 Alloquutus est Nathan Bath-Schebaham, matrem Schelomonis, dicendo, annon audivisti regnare Adonijam, filium Chaggithæ: domino nostro Davide ignorante?

12 Nunc ergo agè, daturus jam sum tibi consilium; sic libera vitam tuam, & vitam filii tui Schelomonis.

13 Abi, & ingredere ad regem Davidem, dictura ei, nónne tu, domine mi rex, jurâsti ancillæ tuæ, dicens, Schelomo filius tuus regnaturus est post me, & ipse sessurus est super solium meum? cur ergo regnat Adonija?

14 Ecce te adhuc loquente ibi cum rege; ego quoque ingrediar post te, & confirmabo verba tua.

15 Itaque ingressa est Bath-Schebah ad regem in conclave, (rex enim *erat* senex valde) ubi Abischag Schunammitis ministrabat regi.

16 Et inclinato vertice Bath-Schebah incurvavit se *honorem habens* regi: & dicente rege, quid tibi *est*?

17 Dixit ei, domine mi, tu jurâsti per Jehovam Deum tuum ancillæ tuæ, Schelomo filius tuus regnaturus est post me; & ipse sessurus est in solio meo.

18 Nunc autem, ecce Adonija regnat, te, domine mi rex, ignorante.

19 Mactatis enim bobus, iisque pinguibus, & pecudibus multis, invitavit omnes filios regis, etiam Ebjatharem sacerdotem, & Joabum principem militiæ, Schelomonem verò servum tuum non invitavit.

20 At jam, domine mi rex, oculi omnium Jisraëlitarum in te conversi sunt, ut indices eis, quis sessurus sit in solio domini mei regis post ipsum.

21 Alioquin erit, quum occubuerit dominus meus rex cum patribus suis; ut sim ego, & filius meus Schelomo peccatores.

22 Ecce autem ipsa adhuc loquebatur cum rege: quando Nathan propheta venit.

23 Quùmque nunciâssent regi, dicendo, ecce Nathan propheta; ingressus in conspectum regis, incurvavit se *honorem*

ha-

habens regi facie suâ *demissâ* versùs terram.
24 Dixítque Nathan, domine mi Rex,
túne dixisti, Adonija regnaturus est post
me, & ipse sessurus est in solio meo?
25 Nam descendit hodie, & mactatis bo-
bus, iísque pinguibus, & pecudibus multis,
invitavit omnes filios regis, & principes
militiæ, & Ebjatharem sacerdotem, qui ecce
comedunt & bibunt coram eo: & dixerunt,
vivat rex Adonija.
26 Me verò, me servum tuum, & Tzado-
Kum sacerdotem, & Benajam filium Jehoja-
dahi, ac Schelomonem servum tuum non
invitavit.
27 An à domino meo rege facta est hæc
res? quòd non notum fecisti servo tuo, quis
sessurus sit in solio domini mei regis post
ipsum?
28 Cui, quum respondisset rex David, di-
xit, vocate mihi Bath-Schebaham: quæ in-
gressa in conspectum regis, stabat coram
rege.
29 Juravítque rex, dicens: *ut* vivit Je-
hova, qui redemit animam meam de omni
angustia:
30 Quemadmodum juraveram tibi per
Jehovam, Deum Jisraëlis, dicendo, Schelo-
monem filium tuum regnaturum post me,
eúmque sessurum in solio meo pro me, ita
facturus sum hoc die.
31 Tum inclinans verticem Bath-Sche-
bah, facie *demissâ* in terram, incurvavit se
habens honorem regi, ac dixit, vivat domi-
nus meus rex David in seculum.
32 Deinde dixit rex David, vocate mihi
TzadoKum sacerdotem, & Nathanem pro-
phetam, & Benajam filium Jehojadahi: ve-
nerúntque in conspectum regis.
33 Quibus dixit rex, sumite vobiscum
servos dominorum vestrorum, & facite, ut
Schelomo filius meus insideat mulæ meæ:
ita deducite eum ad Gichonem;
34 Ut ungat eum Tzadok sacerdos, &
Nathan propheta in regem super Jisraëlem,
& clangentes buccinâ dicatis, vivat rex
Schelomo.
35 Deinde ascendetis post eum, & in-
gressus sedebit in solio meo, & ipse regna-
bit pro me: nam præcepi eum esse ante-
cessorem in Jisraële, & in Jehuda.
36 Tum respondens Benaja, filius Jeho-
jadahi regi, dixit, Amen: ita dixerit Jehova,
Deus domini mei regis.
37 Quemadmodum fuit Jehova cum do-
mino meo rege, ita sit cum Schelomone:
amplificétque solium ejus supra solium
domini mei, regis Davidis.
38 Descendens ergo Tzadok sacerdos, &
Nathan propheta, & Benaja filius Jehoja-
dahi, Cerethæúsque, & Pelethæus, quum fe-
cissent, ut insideret Schelomo mulæ regis
Davidis, deduxerunt eum ad Gichonem.
39 Et Tzadok sacerdos accepto cornu o-
lei è tentorio, unxit Schelomonem, & clan-
gentes buccinâ, dicebant totus populus, vi-
vat rex Schelomo.
40 Ascendebant autem totus populus
post eum, & ipse populus canebant tibiis,
lætabantúrque lætitiâ magnâ; adeò ut fin-
deretur terra præ voce eorum.
41 Et audivit Adonija, & omnes invitati,
qui *erant* cum eo, quum ipsi absolverent co-
medere: audiénsque Joab sonum buccinæ,
dixit: quare vox ista urbis perstrepentis
editur?
42 Quum adhuc ipse loqueretur, ecce Jo-
nathan, filius Ebjatharis sacerdotis advenit:
cui dicente Adonijâ, accede, vir enim stre-
nuus es, & bonum nuncium affers:
43 Respondens Jonathan, dixit Adoni-
jæ, at dominus noster rex David regem con-
stituit Schelomonem.
44 Misit enim cum eo rex TzadoKum sa-
cerdotem, & Nathanem prophetam ad Be-
najam filium Jehojadahi, Cerethæúmque, &
Pelethæum, qui fecerunt, ut ipse insideret
mulæ regis:
45 Et unxerunt eum Tzadok sacerdos, &
Nathan propheta regem apud Gichonem,
& ascenderunt inde læti, adeò ut perstrepe-
ret urbs: hæc illa *est* vox, quam audivistis.
46 Quin etiam insidet Schelomo ipsi so-
lio regni:
47 Et etiam ingressi sunt servi regis ad
benedicendum cum domino nostro rege
Davide, dicendo; præstantius reddat Deus
tuus nomen Schelomonis nomine tuo, &
amplificet solium ejus super solium tuum:
ac incurvavit se rex in suo cubili:
48 Atque adeò ita dixit rex; benedictus
Jehova Deus Jisraëlis, qui dedit hodie se-
dentem in solio meo, ídque oculis meis vi-
dentibus.
49 Quare trepidantes, surrexerunt omnes
illi invitati, qui *aderant* Adonijæ; & abive-
runt quisque itinere suo.
50 Adonija verò metuebat à Schelomo-
ne: quare surgens abiit, & prehendit cor-
nua altaris.
51 Quúmque nunciaretur Schelomoni,
dicendo, ecce Adonija timet regem Sche-
lomonem: ideóque ecce prehendit cornua
altaris, dicendo: juret mihi rex Schelomo,
se non affecturum morte servum suum gla-
dio:
52 Dixit Schelomo, si futurus est strenuus,
non cadet *ullus* è capillis ejus in terram:
sed si malum deprehendetur in eo, utique
morietur.
53 Itaque misit rex Schelomo, qui dedu-
cerent eum ab altari, unde veniens incur-
vavit se *honorem habens* regi Schelomoni:
cui dixit Schelomo, abi domum tuam.

CAP. II. *Ultima voluntas Davidis, ejúsque executio; & confirmatio Schelomonis in regno, mórsque Adonijæ.*

Quúmque propè essent dies Davidis, ut
moreretur; præcepit Schelomoni filio
suo, dicendo:
2 Ego decessurus sum brevi pro consue-
tudine totius terræ: tu verò confirmabe-
ris, & vir futurus es:
3 Et observabis observationem Jehovæ
Dei tui, ambulando in viis ejus, servando
statuta ejus: & præcepta ejus, judiciáque
ejus, & testimonia ejus, sicut scriptum est in
lege Moschis; ut secundes quicquid fece-
ris, & quocunque te verteris.
4 Ut præstet Jehova verbum suum, quod
promisit mihi, dicendo; si observabunt fi-
lii tui viam suam, ambulando coram me in
fide, ex toto corde suo, & ex toto animo
suo:

suo: dicendo, *inquam*, non exscindetur tibi vir à solio Jisraëlis.

5 Adhæc, tu nôsti, quid fecerit mihi Joab, filius Tzerujæ, quid fecerit duobus principibus exercituum Jisraëlis, Abnero filio Neri, & Hamasæ filio Jetheri, quos occidit, designans cædem bellicam in pace; ut reposuit sanguinem bellicæ *cædis* in zona sua, quæ *adhærebat* lumbis ipsius, & in calceamento suo, quod *habebat* ad pedes suos.

6 Quamobrem facies pro sapientia tua: ne ergo sinito descendere canitiem ejus cum pace in sepulchrum.

7 Erga filios verò Barzillaj Gilhaditæ exerceto benignitatem, ut sint inter comedentes *cibum* mensæ tuæ: quia similiter appropinquârunt ad me, quum fugerem propter Abschalomum fratrem tuum.

8 Denique ecce apud te Schimhi, filius Geræ Binjaminita è Bachurimis *esto*; qui quidem maledixit mihi maledictione acerrimâ, quo die ibam Machanaïima: quo descendente obviàm mihi ad Jardenem juravi ei per Jehovam; dicendo; morte non afficiam te gladio.

9 Nunc autem eum sontem ne absolvito, cùm vir sapiens sis: sed cognosce, quid sis facturus ei, ut deducas canitiem ejus cum sanguine in sepulchrum.

10 Postea occubuit David cum patribus suis, & sepultus est in civitate Davidis.

11 Dies autem, quibus regnavit David super Jisraëlem, *fuerunt* quadraginta annorum, Chebrone regnavit septem annos, Jeruschalaimis verò regnavit triginta tres annos.

12 Quum itaque Schelomo sederet in solio Davidis patris sui, & confirmaretur regnum ejus valde:

13 Venit Adonija, filius Chaggithæ ad Bath-Schebaham matrem Schelomonis: quæ dixit, an cum pace advenis? & *ille*, cum pace, inquit.

14 Et dixit, aliquid mihi est *dicendum* tibi: quâ dicente, loquere:

15 Dixit, tu nôsti meum fuisse hoc regnum, & in me convertisse omnes Jisraëlitas faciem suam, ut regnarem: sed devolutum esse ipsum regnum, ut esset fratris mei, eò quòd à Jehova ejus sit.

16 Nunc autem ego petitionem unam peto abs te, ne avertito faciem meam: quæ dixit ei, loquere:

17 Dic quæso, *inquit*, Schelomoni regi, (non enim aversurus est faciem tuam,) ut det mihi Abischagam Schunammitidem in uxorem.

18 Cui dixit Bathschebah, bene; ego pro te alloquar regem.

19 Itaque, quum venisset Bathschebah ad regem Schelomonem, ut loqueretur ei pro Adonija: assurgens rex obviàm ei, incurvavit se *honorem habens* ei, & sedens in solio suo apponi jussit solium matri regis, quæ sedit ad dexteram ejus.

20 Et dixit, petitionem unam parvam ego peto abs te, ne avertito faciem meam: cui dicente rege, pete mater mea, non enim avertam faciem tuam:

21 Dixit illa, detur Abischag Schunammitis, Adonijæ fratri tuo in uxorem.

22 Respondens verò rex Schelomo, dixit matri suæ; & quare tu petis Abischagam Schunammitidem pro Adonija? imò pete pro eo regnum ipsum, cùm ipse sit frater meus major me: at illius, & Ebjatharis sacerdotis, ac Joabi filii Tzerujæ *petitio est*.

23 Et juravit rex Schelomo per Jehovam, dicendo, ita faciat mihi Deus: & ita pergat; ut contra vitam suam loquutus est Adonija verbum istud.

24 Quapropter nunc, *ut* vivit Jehova, qui stabilivit me, & collocavit me in solio Davidis patris mei, quíque paravit mihi domum quemadmodum loquutus est; hodie morte afficietur Adonija.

25 Mittens igitur rex Schelomo *jussit eum occidi* per Benajam filium Jehojadahi, qui irruit in ipsum ita, ut moreretur.

26 Ebjathari autem sacerdoti edixit rex, Hanathothas abi ad agrum tuum, nam reus mortis es: attamen hoc die non afficiam te morte, quia portâsti arcam domini Jehovi, coram Davide patre meo, & quia afflixisti te in omnibus, quibus afflictus est pater meus.

27 Sic ejecit Schelomo Ebjatharem, ne esset sacerdos Jehovæ, ut impleret verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat contra domum Heli Schilunte.

28 Rumore autem hoc perveniente usque ad Joabum (Joab enim declinabat post Adonijam, quamvis post Abschalomum non declinâsset) fugiens Joab ad tentorium Jehovæ, prehendit cornua altaris:

29 Quumque nunciaretur regi Schelomoni, fugit Joab ad tentorium Jehovæ, & ecce *est* prope altare: misit Schelomo Benajam filium Jehojadahi, dicens, abi, irrue in eum;

30 Nam postquam venienti Benajæ ad tentorium Jehovæ, & dicenti ei, sic edicit rex, egredere, dixisset, nequaquam, sed hic moriar, & retulisset Benaja regi rem, dicens, ita loquutus est Joab, & ita respondit mihi.

31 Dixit ei rex, fac quemadmodum loquutus est, & irrue in eum, pôst sepelies eum: ut amoveas culpam sanguinis immeriti, quem effudit Joab, à me, & à domo patris mei.

32 Et retorquebit Jehova sanguinem ejus in caput ejus, qui irruit in duos homines justiores, & meliores se, & occidit eos gladio, patre meo Davide ignorante; Abnerum filium Neri, principem militiæ Jisraëlis, & Hamasam filium Jetheri, principem militiæ Jehudæ.

33 Sic reversis cædibus eorum in caput Joabi, & in caput seminis ejus in seculum; Davidi, id est, semini ejus, & domui ejus, ac solio ejus erit pax usque in seculum à Jehova:

34 Itaque ascendens Benaja, filius Jehojadahi irruit in eum, & morte affecit eum: deinde sepultus est domi suæ in deserto.

35 Tum præposuit rex Benajam, filium Jehojadahi loco ejus exercitui: Tzadokum verò posuit rex loco Ebjatharis.

36 Deinde mittens rex accersivit Schimhin: & dixit ei, exstrue tibi domum Jeruschalaimis, ut habites ibi: neque egreditor inde huc, aut illuc.

37 Erit enim, quo die egressus, transieris

torrentem Kidronem, certò scito te omnino moriturum: & causa cædis tuæ erit in capite tuo.
38 Dixit autem Schimhi regi, bona *est* res ista, quemadmodum loquutus est dominus meus rex, ita facturus est servus tuus. & consedit Schimhi Jeruschalaimis diebus multis.
39 Fuit autem exactis tribus annis, quum fugissent duo servi Schimhi ad Acischum, filium Mahacæ regem Gathi; & indicâssent Schimhi *quidam*, dicendo; ecce servi tui *sunt* Gathi.
40 Ut surgens Schimhi strato asino suo, abiret Gathum ad Acischum, quæsitum servos suos: rediénsque Schimhi reduceret servos suos Gatho.
41 Quum itaque nunciatum esset Schelomoni, abivisse Schimhin Jeruschalaimis Gathum, & reversum esse,
42 Mittens rex, accersivit Schimhin, & dixit ei, nónne juramento astrinxi te per Jehovam, & contestatus sum te, dicendo; quo die exiens, abieris huc, aut illuc, certò scito te omnino moriturum: dixerásque ad me, bona *est* hæc res, *quam* audio:
43 Quare ergo non observâsti juramentum Jehovæ, & præceptum, quod præceperam tibi?
44 Deinde dixit rex ipsi Schimhi, tu nôsti totum illud malum, cujus conscius est animus tuus, quo affecisti Davidem patrem meum: retorquet ergo Jehova malum tuum in caput tuum:
45 Rex verò Schelomoh benedictus; & solium Davidis erit stabile coram Jehova usque in seculum:
46 Tum præcipiente Rege Benajæ filio Jehojadahi, egressus, irruit in eum, ita ut moreretur: sic regnum stabilitum est in manu Schelomonis.

CAP. III. *Schelomoh petit à Deo sapientiam præ divitiis & honoribus, eámque obtinet, & hæc insuper.*

Junxit autem se affinitate Schelomoh cum Parhone rege Ægypti, & accipiens filiam Parhonis, duxit eam in civitatem Davidis, donec absolvisset ædificare domum suam, & domum Jehovæ, ac murum Jeruschalaimorum circumquaque.
2 Tantummodo populus sacrificabant in excelsis: quia nondum ædificata fuerat domus nomini Jehovæ, ad hos usque dies.
3 Amabat enim Schelomoh Jehovam, ambulando in statutis Davidis patris sui: tantummodo in illis excelsis ipse sacrificabat, & adolebat.
4 Quum itaque abiens rex Gibhonem, ad sacrificandum ibi, eò quòd esset excelsum magnum, mille holocausta obtulisset Schelomoh in altari illo:
5 Gibhone apparuit Jehova Schelomoni per somnium eâdem nocte: dixítque Deus, pete, quid daturus sum tibi?
6 Cui dixit Schelomoh, tu exercuisti erga servum tuum Davidem patrem meum benignitatem magnam, quum ambularet coram te fideliter, ac justè, & recto corde erga te: servâstíque ei benignitatem hanc maximam, quòd dederis ei filium sedentem in solio ejus, ut *est* hodierno die.
7 Nunc enim Jehova, Deus mi, tu constituisti me servum tuum regem loco Davidis patris mei: quamvis ego puer parvus nesciam procedere, & redire:
8 Servum, *inquam*, tuum in medio populi tui, quem elegisti: populi multi, qui neque numerari, neque supputari potest præ multitudine.
9 Des igitur servo tuo animum intelligentem, ad judicandum populum tuum, discernendo inter bonum & malum: quis enim posset judicare hunc populum tuum numerosissimum?
10 Qui sermo, quum bonus videretur in oculis Jehovæ, quòd petiisset Schelomoh rem hanc:
11 Dixit Deus illi, eò quòd petiisti rem istam, & non petiisti tibi dies multos, neque petiisti tibi divitias, neque petiisti vitam inimicorum tuorum; sed petiisti tibi discretionem ad intelligendum judicium:
12 Ecce facio secundùm sermonem tuum: ecce do tibi animum sapientem, & intelligentem, adeò ut par non fuerit tibi ante te, & post te non surrecturus sit par tibi.
13 Insuper etiam quod non petiisti, do tibi, tum divitias, tum gloriam; adeò ut non *sit* par tibi ullus inter reges omnibus diebus tuis.
14 Quòd si ambulaveris per vias meas, observando statuta mea, & præcepta mea, quemadmodum ambulavit David pater tuus; etiam prolongabo dies tuos.
15 Deinde expergefacto Schelomone, quum ecce *adesset* somnium, venit Jeruschalaima: ubi stans coram arca fœderis Jehovæ, obtulit holocausta, & fecit eucharistica, deinde fecit convivium omnibus servis suis.
16 Tum venientes duæ mulieres cauponæ ad regem, steterunt coram eo:
17 Dixítque mulier illarum una, *attende* ad me domine mi, ego & mulier hæc habitamus in domo eadem: & peperi apud eam in eadem domo.
18 Fuit autem die tertio à partu meo, quum peperisset etiam mulier hæc, & essemus unà, nullus extraneus *esset* nobiscum in eadem domo, præterquam nos duæ in eadem domo;
19 Ut moreretur filius mulieris hujus nocte, eò quòd incubuisset ei.
20 Quapropter surgens mediâ nocte, accepit filium meum à latere meo, ancillâ tuâ dormiente, & collocavit eum in sinu suo: filium autem suum mortuum collocavit in sinu meo.
21 Quúmque surgerem manè ad lactandum filium meum, ecce mortuus erat, sed animadverti de eo manè, quòd ecce non *esset* filius meus, quem pepereram.
22 Dixit verò mulier illarum altera, nequaquam, sed filius meus *est*, qui vivit, filius verò tuus, qui mortuus est, illa verò dicebat, quinimò filius *est* tuus, qui mortuus est, & filius meus, qui vivit: sic loquebantur coram rege.
23 Tum dixit rex, hæc dicit, hic *est* filius meus, qui vivit, filius autem tuus, qui mortuus est: sed illa dicit, quinimò *est* filius tuus, qui mortuus est, filius autem meus, qui vivit.

24 Quare edixit rex, accipientes mihi gladium afferte: & attulerunt ministri gladium ante regem.

25 Quibus dixit rex, scindite natum istum, qui vivit in duas partes; & date ejus dimidium uni, dimidiumque alteri:

26 Sed mulier illa, cujus erat filius, qui vivebat, alloquuta est regem, quia æstuabant viscera ejus erga filium suum, ac dixit attende ad me domine mi, date huic natum istum, qui vivit, & minimè afficite eum morte; illa verò dicebat, neque mihi, neque tibi esto, scindite.

27 Tunc pronunciavit rex, dicens; date illi natum istum, qui vivit, & minimè eum morte afficite: illa mater ejus *est*.

28 Quumque audirent omnes Jisraëlitæ judicium hoc, quod judicaverat rex, timuerunt à facie regis, videbant enim sapientiam Dei in eo esse ad exercendum judicium.

CAP. IV. *Politia & sapientia Schelomonis.*

Erat autem rex Schelomoh rex super totum Jisraëlem.

2 Et hi *sunt* principes, qui erant ei: Hazarjahu filius Tzadoki præses:

3 Elichoreph, & Achija, filii Schischæ scribæ; Jehoschaphat, filius Achiludis à memoria.

4 Benaia, filius Jehojadahi præfectus militiæ; Tzadok verò & Ebjathar sacerdotes.

5 Et Hazarjahu, filius Nathanis præfectus sitarchis, & Zabud, filius Nathanis præses, amicus regis:

6 Et Achischar præfectus domui; & Adoniram, filius Habdæ præfectus delectui.

7 Erántque Schelomoni duodecim sitarchi super totum Jisraëlem, qui sustentabant regem & familiam ejus: mensem quotannis erat uniuscujusque sustentare *eam*.

8 Quorum hæc sunt nomina: filius Churis in monte Ephrajimi:

9 Filius Dekeri in Makatzo, & Schahalbimis, & Bethschemescho: Elone quoque, Bethchanane.

10 Filius Chesedi in Arubbothis: ipsius erat Soco, & tota terra Chepheri.

11 Filii Abinadabi, totus tractus Dori: Taphath, filia Schelomonis erat ei uxor:

12 Bahanæ, filii Achiludis *erat* Tahanac, & Megiddo, & tota Beth-Schean, quæ *est* prope Tzarthanem infra Jitzrehelem à Beth-Scheane usque Abel-Mecholam, usque ultra Jokemehamum.

13 Filii Geberi in Ramothis Gilhadis *erant* villæ Jairis, filii Menaschis, quæ *sunt* in Gilhade, ejus *erant* tractus Argobi, qui *est* in Baschane sexaginta civitates magnæ, *munitæ* muro, & vecte chalybeo.

14 Achinadab, filius Hiddonis *erat* in Machanajimis:

15 Achimahatz in Naphthali: ipse quoque acceperat Basematham, filiam Schelomonis in uxorem.

16 Bahana filius Chuschaj in Aschere, & in superioribus *partibus*.

17 Jehoschaphat filius Parnachi in Jissascare.

18 Schimhi, filius Elæ in Biniamine:

19 Geber, filius Uri in terra Gilhadis: terra Sichonis regis Emoræi, & Hogi regis Baschanis, *hic* sitarchus unus, qui præerat illi terræ.

20 Jehuda & Jisraël multi; ut arena, quæ *est* ad mare in multitudinem; comedebant, & bibebant, & lætabantur.

21 Schelomoh autem erat dominans in omnia regna ab ipso flumine *ad* terram Pelischthæorum, & usque ad terminum Ægyptiorum: offerebant munus & serviebant Schelomoni omnibus diebus vitæ ejus.

22 Eratque cibarium Schelomonis in diem unum, triceni Cori similæ, & sexageni Cori farinæ:

23 Deni boves pingues, & viceni boves pascuales, & centenæ pecudes; præter cervos, & capreas, damas, denique lectissima quæque altilia.

24 Nam ipse dominabatur in tota citeriore parte fluminis à Thiphsacho ad Hazzam, in omnes reges, *qui erant* citra ipsum flumen: & pax erat ei ab omnibus lateribus suis circumquaque:

25 Adeò ut consideret Jehuda & Jisraël securè, quisque sub vite sua & sub ficu sua, à Dane Beerschebahum usque, omnibus diebus Schelomonis.

26 Erántque Schelomoni quadraginta millia præsepiorum equilium, ad equitatum ejus: & ad duodecies mille equites.

27 Sustentabántque sitarchi illi regem Schelomonem, & omnes, qui appropinquabant ad mensam regis Schelomonis, quisque mense suo: non sinebant desiderari quicquam.

28 Hordeum autem, & stramen in equos, & in angarios, afferebant ad locum, ubi erant, quisque pro ratione sua.

29 Præterea indidit Deus sapientiam Schelomoni, & intelligentiæ multùm admodum: & amplitudinem animi, secundùm *amplitudinem* arenæ, quæ *est* in littore maris.

30 Erat enim sapientia Schelomonis major, quàm sapientia omnium orientalium, & quàm omnis sapientia Ægyptiorum.

31 Sapientior etiam fuit omnibus hominibus, Ethane Ezrachæo, & Hemane, & Calcole, & Dardaho filiis Macholis: pervasitque nomen ejus in omnes gentes circumquaque.

32 Et eloquutus est ter mille sententias; fuerúntque cantica ejus quinque supra mille.

33 Eloquutus etiam est de plantis, à cedro, quæ *est* in Libano usque ad hyssopum, quæ prodit è pariete: denique eloquutus est de jumentis, & de volucribus, & de reptilibus, & de piscibus.

34 Quamobrem *homines* veniebant ex omnibus populis ad audiendam sapientiam Schelomonis; ab omnibus regionibus terræ, qui audierant de sapientia ejus.

CAP. V. *Fœdus Schelomonis cum Chiramo, qui ligna & operarios ei concessit ad extructionem templi.*

Miserat autem Chiram rex Tyri servos suos ad Schelomonem, quum audiret *Jisraëlitas* unxisse eum in regem loco patris ejus, amicus enim fuerat Chiram Davidi omnibus diebus ejus.

2 Quapropter misit Schelomoh ad Chiramum, qui dicerent:
3 Tu novisti Davidem patrem meum non potuisse ædificare domum nomini Jehovæ Dei sui, propter bella, quibus circumdederunt eum *hostes*; donec poneret Jehova illos sub plantis pedum ejus.
4 At nunc quietem dedit Jehova Deus meus mihi circumquaque: non *est* adversarius, neque *est* occursus mali.
5 Quamobrem ecce cogito ædificare domum nomini Jehovæ Dei mei: quemadmodum prædixit Jehova Davidi patri meo, dicendo; filius tuus, quem ponam pro te in solio tuo, ipse ædificaturus est istam domum nomini meo.
6 Nunc ergo præcipe, ut succidant mihi cedros è Libano, & servi mei erunt cum servis tuis, mercedem autem servorum tuorum daturus sum tibi prorsus, ut dixeris: tu enim nôsti non esse inter nos quemquam peritum ad cædendum ligna, ut *sunt* Tzidoni.
7 Fuit autem, quum audiret Chiram verba Schelomonis, *ut* lætaretur valde, & diceret; benedictus Jehova hoc tempore, qui præfecit pro Davide filium sapientem populo multo isti.
8 Et misit Chiram ad Schelomonem, qui dicerent, audivi quorum causâ misisti ad me: ego effecturus sum omnem voluntatem tuam, quod ad ligna cedrina, & quod ad ligna abiegna.
9 Servi mei deducent à Libano ad mare, & ego disponens ea ratibus per mare mittam usque ad locum, quem miseris *significatum* mihi, ut ibi disparem ea, & tu auferas; tu vicissim facito voluntatem meam, dando cibum familiæ meæ.
10 Itaque dabat Chiram Schelomoni ligna cedrina, & ligna abiegna prorsus, ut volebat:
11 Schelomoh autem dabat Chiramo vicies millenos coros tritici *in* cibum pro familia ejus, & vicies coros olei tusi, ita dabat Schelomoh Chiramoh de anno in annum.
12 Quum ergo dedisset Jehova sapientiam Schelomoni, quemadmodum promiserat ei; & esset pax inter Chiramum & Schelomonem, ita ut paciscerentur fœdus ambo ipsi:
13 Indixit rex Schelomo delectum in toto Jisraële; fuitque delectus triginta millium virorum:
14 Quorum mittebat ad Libanum decies millenos in mensem alternos, mensem erant in Libano, duos autem menses *quisque* domi suæ: Adoniram autem præerat isti delectui.
15 Erant quoque Schelomoni septuagies mille bajuli, & octuagies mille putatores in illo monte:
16 Præter principes curatorum Schelomonis, qui præerant illi operi, ter mille trecentos: qui dominabantur populo, facientibus opus illud.
17 Et præcipiente rege devexerunt lapides magnos, lapides pretiosos, ad fundandum domum illam, lapides cæsos:
18 Dolabántque structores Schelomonis, & structores Chirami, atque Giblæi; sic præparabant ligna & lapides ad ædificandum domum.

CAP. VI. *Figura & fabrica templi.*

Deinde fuit quadringentesimo octuagesimo anno ab egressu Jisraëlitarum è terra Ægypti, anno quarto, mense Zivo (is mensis *est* secundus) regni Schelomonis super Jisraëlem; ut ædificare inciperet domum Jehovæ.
2 Domus autem, quam ædificavit rex Schelomoh Jehovæ, *fuit* longitudine suâ sexaginta cubitorum, & viginti latitudine suâ; triginta verò cubitorum altitudine suâ.
3 Et porticus erat ante templum domûs, viginti cubitorum longitudine suâ, secundùm frontem latitudinis domûs; decem cubitorum latitudine suâ ante domum.
4 Fecit autem domui fenestras, prospectui accommodas clausas.
5 Et ædificavit ad murum domûs substructionem circumquaque, ad muros ipsius domûs circumquaque, templo & adyto: fecítque alas circumquaque.
6 Substructio ima *erat* quinque cubitorum latitudine suâ, & mediana sex cubitorum latitudine suâ, tertiana verò septem cubitorum latitudine suâ: nam contracturas indiderat domui circumquaque extrinsecus, ne hærerent muris domûs.
7 Domus autem, quum ædificabatur, lapide integro, ut fuerat advectus, ædificabatur: neque mallei aut securis, *aut* ullum instrumentum ferreum auditum est in illa domo, quum ædificaretur.
8 Porta, *ad* alæ medianum erat in latere domûs dextero: quâ per cochleas ascendebant ad medianum, & à mediano ad tertiana *cubicula*.
9 Ædificatâ itaque domo illâ, atque absolutâ, obtexit domum ipsam cantheriis, & coaxationibus cedrinis.
10 Ædificavit autem substructionem quamque circa totam domum, quinis cubitis altitudine suâ; quam adjecit domui lignis cedrinis.
11 Tum fuit verbum Jehovæ ad Schelomonem, dicendo:
12 Hæc, quam tu ædificas, domus illa est, si ambulaveris in statutis meis, & judicia mea exercueris, ac observaveris omnia præcepta mea, ambulando in eis: utique præstabo verbum meum erga te, quod eloquutus sum Davidi, patri tuo:
13 Et habitabo inter Jisraëlitas; neque derelinquam populum meum Jisraëlem.
14 Quum itaque ædificasset Schelomoh domum istam, & absolvisset eam:
15 Contabulavit muros ipsius domûs intrinsecus tabulis cedrinis, à solo domûs, usque ad tegmen murorum, obduxit ligno intrinsecus: obduxit etiam solum ipsum domûs tabulis abiegnis.
16 Contabulavit verò viginti cubitos ad latera ipsius domûs tabulis cedrinis, à solo usque ad ipsos muros; contabulavit, *inquam*, ipsi intrà adytum, in sancto sanctorum:
17 Quadraginta autem cubitorum erat domus illa: illud templum anterius.
18 Et ad cedros domûs intrinsecus erant incisæ colocynthides & aperti flores, omnia erant

erant cedrina,nullus lapis conspiciebatur.
19 Sic adytum intrà domum intrinsecus paravit,ad collocandum ibi arcam fœderis Jehovæ.
20 Quod autem ad anteriorem partem adyti, viginti cubitorum *erat* longitudo, & viginti cubitorum latitudo, ac viginti cubitorum altitudo ejus, quam obduxit auro asservato: obduxit etiam altare cedrinum.
21 Quúmque obduxisset Schelomoh hanc domum intrinsecus auro asservato: fecit interjectum *parietem* præter funes aureos ante adytum,quem similiter obduxit auro.
22 Ita totam domum ipsam obduxit auro, donec absolveretur tota domus, similiter totum altare illud, quod erat ad adytum obduxit auro.
23 Fecit autem in ipso adyto duos Cerubinos è lignis oleosis: decem cubitorum altitudo utriusque *eorum*.
24 Et quinque cubitorum *erat* ala Cerubini una, similiter quinque cubitorum ala Cerubini altera: decem cubiti *erant* ab extremitate alæ cujusque, usque ad extremitatem alæ suæ *alterius*.
25 Sic decem cubitorum Cerubinus alter *erat*: mensura eadem, & proportio eadem ambobus Cerubinis.
26 Altitudo Cerubini unius decem cubitorum,& similiter Cerubini alterius.
27 Disposuit autem istos Cerubinos intrà domum intimam, ita ut expanderent alas Cerubini; & attingeret ala unius murum hunc, & ala Cerubini alterius attingeret murum alterum: alæ verò eorum versus medium domûs attingerent altera alteram.
28 Et obduxit istos Cerubinos auro:
29 Omnes autem muros istius domûs circuitu inciso, sculpturis incisurarum Cerubinorum,& palmarum, & apertorum florum: intrinsecus & extrinsecus;
30 Solum quoque domûs obduxit auro, intus & extra.
31 Et *in* porta adyti fecit fores è lignis oleosis: super liminare *cum* postibus quinti *parietis*.
32 *In* his autem binis foribus è lignis oleosis, incidit cæsuras Cerubinorum, & palmarum, & apertos flores, quos obduxit auro, diduxit etiam super Cerubinos, & super palmas aurum.
33 Et similiter fecit portæ templi postes è lignis oleosis: è quarta *parietis*.
34 Et binas fores è lignis abiegnis; duæ valvæ foribus unis versatiles, ac duæ valvæ incisæ foribus alteris versatiles *erant*.
35 Incidit etiam Cerubinos,& palmas,ac apertos flores: quæ obduxit auro,adaptato ad earum sculpturam:
36 Postea ædificavit atrium interius tribus ordinibus *lapidum* cæsorum; & ordine sectarum cedrorum:
37 Anno quarto cœpta est fundari domus Jehovæ,mense Zivo.
38 Anno verò undecimo, mense Bule(is mensis *est* octavus) absolvit domum hanc cum omnibus rebus ejus, & secundùm omnes rationes ejus: ita ædificavit eam septem annis.

CAP. VII. *Regia Schelomonis, & ornamenta templi.*

Postea domum suam ædificavit Schelomoh tredecim annis: quibus absolvit totam domum suam.
2 Deinde ædificavit domum saltûs Libani centum cubitorum longitudine, & quinquaginta cubitorum latitudine, & triginta cubitorum altitudine. super quatuor ordines columnarum cedrinarum, & trabes cedrinas impositas columnis:
3 Et tectum cedrinum supernè supra contabulationes, quod *erat* supra columnas, quadraginta quinque; quindenas ordine:
4 Et prospectuum tres ordines; quorum aspectum ad aspectum *dirigebatur*, triplici serie:
5 Et omnes portas cum postibus quadratas jugumento: & directuram aspectûs ad aspectum triplici serie.
6 Præterea porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudine, & triginta cubitorum latitudine: ita ut porticus *esset* secundùm aspectum illarum,id est, columnæ, & columen secundùm aspectum illarum.
7 Item porticum tribunalis, ubi judicabat,porticum judicii fecit, quod obtectum *erat* cedro à soli parte una ad alteram.
8 Postea domui suæ,ubi habitabat,atrium alterum interius istâ porticu,opere huic simile erat;domum quoque filiæParhonis fecit,quam duxerat Schelomoh similem porticui isti.
9 Omnia hæc *erant* è lapidibus pretiosis, secundùm dimensiones *unius* cæsi lapidis, sectis serrâ intrinsecus & extrinsecus: idque à fundamento usque ad præcinctiones, etiam extrinsecus usque ad atrium magnum.
10 Fundatio quoque *erat* è lapidibus pretiosis, lapidibus magnis: lapidibus denûm cubitorum, & lapidibus octonûm cubitorum:
11 Similiter supernè è lapidibus pretiosis, secundùm dimensiones *unius* lapidis cæsi, & cedro.
12 Denique atrio magno circumquaque, tres *erant* ordines lapidis cæsi, & ordo trabium cedrinarum: similiter atrio domûs Jehovæ interiori,& porticui ejusdem domûs.
13 Misit quoque rex Schelomoh,ut assumeret Chiramum è Tyro.
14 (Is *erat* filius mulieris viduæ, è tribu Naphthali,cujus pater vir Tyrius fuerat, faber ærarius eò quòd plenus esset peritiâ & intelligentiâ, ac notitiâ ad faciendum omne opus ex ære: qui veniens ad regem Schelomonem, fecit totum opus ejus.
15 Formavit enim duas columnas æreas: octodecim cubitorum erat altitudo columnæ unius, quam filum duodecim cubitorum cingebat,ut columnam secundam.
16 Et duo coronamenta fecit, ad imponendum summitatibus columnarum è fuso ære: quinque cubitorum altitudo coronamenti unius,& quinque cubitorum altitudo coronamenti alterius.
17 Encarpi opere implexo,fasciæ opere catenato ipsis coronamentis, quæ *erant* in summitate columnarum: septem coronamento uni *erant*,& septem coronamento alteri.

18 Quæ aptavit ad ipsas columnas: deinde duos ordines circumquaque super encarpum unum, ad tegendum coronas, quæ imponendæ erant summitati malogranatorum, ut etiam fecit coronæ alteri.

19 Ita ut coronæ, quæ *erant* super capitulum columnarum opere liliaceo, *collocandarum* in porticu, quatuor cubitorum *essent*.

20 Coronæ autem impositæ duabus istis columnis, etiam sursum versùs *sitæ erant* è regione projecturæ, quæ *erat* in latere encarpi: & malogranata ducentena *binis* ordinibus circumquaque, *etiam* ad coronamentum alterum.

21 Deinde erexit columnas ipsas in porticu templi: erectámque columnam dexteram vocavit nomine ejus Jacin; postea erectam columnam sinistram vocavit nomine ejus Bohaz.

22 Quum itaque impositum esset capitulo columnarum opus liliaceum, absolutum est opificium columnarum.

23 Item fecit ipsum lacum fusum: decem cubitorum erat à labri parte una ad alteram, rotundum circumquaque, cujus altitudo quinque *erat* cubitorum, & filum triginta cubitorum cingebat eum circumquaque.

24 Colocynthides autem subter labium ejus circumquaque cingebant ipsum, denæ in cubitum ambiebant lacum circumquaque: duobus ordinibus colocynthides fusæ in fusura ejus.

25 Stabat impositus duodecim bobus, tribus respicientibus ad aquilonem, & tribus respicientibus ad occidentem, & tribus respicientibus ad meridiem, ac tribus respicientibus ad orientem: quibus lacus *erat* impositus supernè: ita eorum omnium posteriora intus *latebant*.

26 Crassitudo autem ejus palmaris erat, & labium ejus simile operi labii calicis, *aut* floribus lilia: bis mille bathos continebat.

27 Item fecit bases decem æreas: quaternûm cubitorum longitudo basis uniuscujusque; & quaternûm cubitorum latitudo ejus, ternorúmque cubitorum altitudo ejus.

28 Erat autem hujusmodi opus cujusque basis, zophori *erant* eis; erántque zophori inter denticulatos toros.

29 Ipsis autem zophoris, qui *erant* inter denticulatos toros, inerant leones, boves, & Cerubini, & super denticulatos toros fulcrum supernè: infra leones verò, & boves adjectiones opere ducto.

30 Erántque quaternæ rotæ æneæ basi unicuique, & tabulæ æreæ, quibus *erant* scapulæ in quaternis impagibus suis; subter labrum quodque, scapulæ illæ *erant* fusæ è regione adjectionum cujusque *labri*.

31 Deinde illius *labri* os ab interiore parte ambitûs coronarii, sursum versùs *exstabat* uno cubito, cujus *ambitûs* os rotundum *erat* opere fulcri, sesquicubitale: circa cujus os similiter *inerant* cæsuræ, & zophori earum quadrati, non rotundi.

32 Quaternæ autem rotæ illæ subter zophoros illos, & axes rotarum *affixi erant* basi: & altitudo rotæ uniuscujusque erat sesquicubiti.

33 *Erátque* opus rotarum istarum simile operi rotæ currûs: axes earum, & modioli earum, & canthi earum, & radii earum, omnia fusa.

34 Similiter quaternæ scapulæ ad quaternos angulos basis uniuscujusque: ex ipsa basi *erant* scapulæ ejus:

35 Ita ut in summo ipsius basis, dimidii cubiti altitudo rotunda *exstaret* circumquaque: nam in summo basis manûs illius, ut zophori illius, ex ipsa erant.

36 Insculpsit autem tabulis illius, manibus illius, & zophoris illius Cerubinos, leones, & palmas: prout cælaturis cujusque, & adjectionibus circumquaque *conveniebat*.

37 In hanc formam fecit decem bases: fusura eadem, mensura eadem, proportio eadem *erat* ipsis omnibus.

38 Item fecit decem labra ærea: quadragenos bathos continebat labrum unumquodque, quaternûm cubitorum *erat* labrum unumquodque, labrum unum impositum basi suæ uni in decem bases.

39 Et disposuit harum basium quinque ad latus ipsius domûs dextrorsum, & quinque ad latus domûs sinistrorsum: lacum verò posuit versùs latus domûs dexterum, ad orientem è regione meridiei.

40 Quum itaque Chiram fecisset labra, & hamas, ac crateras eorum, absolvit Chiram facere totum opus, quod fecit regi Schelomoni *pro* domo Jehovæ.

41 Columnas duas, & orbes coronarios, qui erant impositi capitulo columnarum duos, & encarpos duos, ad tegendum duos orbes coronarios, qui *erant* impositi capitulo columnarum:

42 Et malogranata quadringenta pro duobus encarpis: duobus ordinibus malogranata pro encarpo unoquoque, ad tegendum duos orbes coronarios, qui *erant* in superficie columnarum:

43 Item bases decem, & labra decem, imposita basibus:

44 Item lacum unum, & boves duodecim sub ipso lacu:

45 Item ollas, & hamas, & crateras, denique omnia vasa illa, quæ fecit Chiram regi Schelomoni *pro* domo Jehovæ, ex ære purgato.

46 In planitie Jardenis fudit ea rex in terra argillosa, inter Succothas, & Tzarthanem.

47 Et omisit Schelomo *pendere* omnia vasa ista præ multitudine quam plurima: non pervestigatum est æris eorum pondus.

48 Fecit verò Schelomo omnia instrumenta ista, quæ *erant* domui Jehovæ; nempe altare aureum, & mensam, super quam erant panes faciei, auream:

49 Item lychnuchos, quinque à dextera, & quinque à sinistra ante ipsum adytum, ex auro asservato: flores etiam, & lucernas, & forcipes aureos.

50 Item pelves, & instrumenta musica, & crateras, & acerras, & trullas ex auro asservato: etiam cardines fœminas cum foribus domûs interioris sancti sanctorum, & cum foribus domus ipsius templi, aureas.

51 Perfecto demum toto opere illo, quod fecit Rex Schelomoh *pro* domo Jehovæ; inferens rex Schelomo res consecratas à Davide patre suo, argentum & aurum, & vasa, posuit in thesauris domûs Jehovæ.

CAP. 8.

CAP. VIII. *Dedicatio Templi.*

TUnc congregari jussit Schelomo Seniores Jisraëlis, & omnes primarios tribuum, principes paternarum familiarum cum Jisraëlitis ad regem Schelomonem Jeruschalaima: ut deducerent arcam fœderis Jehovæ è civitate Davidis, ea *est* Tzijon.

2 Congregatis itaque ad regem Schelomonem omnibus Jisraëlitis mense horridorum *agrorum*, in ipso festo (is *est* mensis septimus.)

3 Et convenientibus omnibus Senioribus Jisraëlis, deportârunt sacerdotes arcam:

4 Et deduxerunt arcam Jehovæ, & tentorium conventûs, & omnia vasa sacra, quæ *erant* in tentorio; deduxerunt, *inquam*, ea sacerdotes & Levitæ.

5 Rex autem Schelomo & totus cœtus Jisraëlitarum, qui convenerant ad eum, cum ipso *euntes* coram arca; sacrificabant pecudes & boves, quæ nec numerabantur, nec supputabantur; præ multitudine.

6 Intulerunt autem sacerdotes arcam fœderis Jehovæ in locum ipsius, in adytum domûs, in sanctum sanctorum, sub alas Cerubinorum.

7 Nam Cerubini pandebant alas super locum arcæ; & obtegebant Cerubini arcam & vectes ejus superne.

8 Deinde protenderunt ejus vectes; ita ut conspicerentur summitates vectium è sancto, versûs partem anteriorem ipsius adyti; non autem conspicerentur foris: fueruntque ibi usque in diem hunc.

9 Nihil *erat* in arca præter duas tabulas lapideas, quas collocaverat ibi Mosche in Chorebo; quando pepigit *fœdus* Jehova cum filiis Jisraëlis egredientibus ipsis è terra Ægypti.

10 Fuit autem, quum exirent sacerdotes è sancto ipso; ut nubes impleret domum Jehovæ:

11 Adeò ut non possent sacerdotes consistere ad ministrandum propter ipsam nubem; quum implevisset gloria Jehovæ domum Jehovæ.

12 Tum dixit Schelomo: Jehova dixit, se habitare in caligine.

13 Planè ædificavi tibi domum habitaculi; stationem, in qua resideas *in* secula.

14 Postea rex conversâ facie suâ benedixit cum tota congregatione Jisraëlis; totâ congregatione Jisraëlis stante:

15 Ac dixit, benedictus Jehova Deus Jisraëlis, qui alloquutus est ore suo Davidem patrem meum; prout manu suâ implevit, dicendo:

16 Ex quo die eduxi populum meum Jisraëlem ex Ægypto; non elegeram civitatem ex ullis tribubus Jisraëlis, ad ædificandum domum, ubi esset nomen meum: sed elegi Davidem, ut præesset populo meo Jisraëli.

17 Quamobrem fuit in animo Davidis patris mei; ædificare domum nomini Jehovæ, Dei Jisraëlis.

18 Sed dixit Jehova Davidi patri meo, eò quòd fuit tibi in animo ædificare domum nomini meo; bene fecisti, quòd fuisti eo animo.

19 Veruntamen tu non es ædificaturus istam domum: sed filius tuus, qui egressurus est è lumbis tuis, is ædificabit domum istam nomini meo.

20 Itaque præstitit Jehova verbum suum, quod loquutus fuerat: surrexi enim loco Davidis patris mei, & sedens in solio Jisraëlis, quemadmodum loquutus est Jehova, ædificavi domum hanc nomini Jehovæ Dei Jisraëlis;

21 Ubi disposui locum pro arca, in qua *est* fœdus Jehovæ; quod pepigit cum patribus nostris, quum educeret eos è terra Ægypti.

22 Deinde substitit Schelomo ante altare Jehovæ, coram tota congregatione Jisraëlis: & expandit manus suas versûs cœlum:

23 Ac dixit; Jehova Deus Jisraëlis, nullus *est* similis tibi Deus, in cœlis supernè, aut in terra infernè, servans fœdus & benignitatem servis tuis, qui ambulant coram te ex toto animo suo:

24 Qui servâsti Davidi, patri meo, servo tuo, id quod eloquutus fueras ei: ut eloquutus fueras ore tuo, ita manu tuâ implevisti, sicut hoc die.

25 Nunc ergo, Jehova Deus Jisraëlis, serva Davidi servo tuo, patri meo, id quod eloquutus fueras ei, dicendo; non exscindetur tibi vir à conspectu meo, sedens in solio Jisraëlis: si tamen observabunt filii tui viam suam, ambulando coram me, & quemadmodum ambulâsti coram me.

26 Nunc etiam Deus Jisraëlis; confirmetur, quæso, verbum tuum, quod eloquutus es servo tuo Davidi, patri meo:

27 Etenim an revera habitaret Deus in terra? ecce cœli ipsi, & cœli cœlorum non capiunt te, quantò minùs domus hæc, quam ædificavi?

28 Respicias igitur ad orationem servi tui, & ad deprecationem ejus, Jehova Deus mi; auscultando clamori, & orationi, quâ servus tuus orat coram te hodie:

29 Ut sint oculi tui aperti erga domum hanc noctu & interdiu, erga locum illum, de quo dixisti, futurum est nomen meum ibi; auscultando orationi, quâ orabit servus tuus versûs locum hunc:

30 Et auscultes deprecationi servi tui, & populi tui Jisraëlis, quâ orabunt versûs locum hunc: tu, *inquam*, auscultes in loco habitationis tuæ in cœlis, & auscultans condones.

31 Quum peccaverit ullus in proximum suum, qui detulerit ei iuramentum execrationis, execratione adjurando eum, (nam veniet execratio ante altare tuum in domum hanc:)

32 Tunc tu audito è cœlis, & conficiens, judicato servos tuos, improbando improbum, reddendo viam ejus in caput ejus; & iustificando justum, reddendo ei secundùm justitiam ejus.

33 Quum plagâ affectus fuerit populus tuus Jisraël coram hoste, eò quòd peccaverint in te: si conversi ad te, celebrabunt nomen tuum, & orabunt, ac deprecabuntur te versûs domum hanc:

34 Tunc tu exaudito è cœlis, condonans peccatum populi tui Jisraëlis: ut reducas eos in terram hanc, quam tradidisti majoribus eorum.

35 Quum clausum fuerit cœlum ita, ut non sit pluvia, eò quòd peccaverint in te: si orantes versùs locum hunc, celebrabunt nomen tuum, & à peccato suo revertentur, quia testatus fueris *contra* eos:

36 Tunc tu exaudito è cœlis condonans peccatum servorum tuorum, & populi tui Jisraëlis, quum docueris eos viam optimam, per quam ambulent: ut des pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem.

37 Fames, quum erit in hac terra, pestis quum erit, uredo, rubigo, locusta, bruchus quum erit, quum anget eum inimicus ejus in terra ditionis ejus; quæcunque plaga, quæcunque ægritudo:

38 Omnem orationem, omnem deprecationem, quæ erit à quocunque homine, *aut* à toto populo tuo Jisraële; quum agnoscentes quisque plagam animi sui, expandet manus suas versùs domum hanc.

39 Tum tu exaudito à cœlis, statione habitationis tuæ, ut condonans facias, aut des unicuique secundùm omnes vias ejus, quas agnosces apud animum ejus: tu enim nôsti solus animum omnium filiorum hominis.

40 Ut revereantur te omnibus diebus, quibus sunt victuri in superficie hujus terræ, quam dedisti majoribus nostris.

41 Quin etiam extraneo ipsi, qui non è populo tuo Jisraële *fuerit*; sed venerit è terra longinqua propter nomen tuum:

42 (Audient enim de nomine tuo magno, & manu tuâ robustâ, ac brachio tuo extento) quum adveniens orabit versùs domum hanc:

43 Tu auscultato è cœlis, statione habitationis tuæ, ut facias omnino, prout clamaverit ad te extraneus ipse: ut experiantur omnes populi terræ nomen tuum, ad reverendum te, sicut populus tuus Jisraël, & ad cognoscendum nomen tuum invocari super domum hanc, quam ædificavi.

44 Quum procedet populus tuus in bellum contra inimicum suum viâ, quâ mittes eos: si orabunt Jehovam viâ civitatis hujus, quam elegisti, & hujus domûs, quam ædificavi nomini tuo:

45 Tum exaudies è cœlis orationem eorum, & deprecationem eorum; ut peragas causam eorum.

46 Quum peccaverint in te (nam nemo *est*, qui non peccet,) & iratus contra *eos* exposueris eos inimico; ita ut captivos abduxerint eos *illi*, à quibus capti sunt, in terram inimici, longinquam, aut propinquam:

47 Si reducent in animum suum in ea terra, ubi captivi detinebuntur, ut conversi, deprecentur te in terra eorum, quorum sunt captivi, dicendo, peccavimus, & perversè egimus, improbè fecimus:

48 Et revertentur ad te ex toto corde suo, & ex toto animo suo, in terra inimicorum suorum, qui captivos detinebunt eos: & orabunt te viâ terræ suæ, quam dedisti majoribus ipsorum, hujus civitatis, quam elegisti, & hujus domûs, quam ædificavi nomini tuo:

49 Tum exaudies è cœlis, statione habitationis tuæ, orationem eorum, & deprecationem eorum; ut peragas causam eorum:

50 Ut condones populo tuo, quæ peccaverint contra te, & omnes defectiones eorum, quibus defecerint à te: & concilies eis misericordiam coram captivos detinentibus eos, ut misereantur eorum.

51 (Populus enim tuus, & possessio tua sunt, quos eduxisti ex Ægypto, è medio catino ferri.)

52 Oculis tuis apertis existentibus, ad deprecationem servi tui, & ad deprecationem populi tui Jisraëlis, auscultando eis, quandocunque invocabunt te.

53 Tu enim distinxisti eos tibi in possessionem ab omnibus populis terræ: quemadmodum loquutus es per Môschen servum tuum, quum educeres majores nostros ex Ægypto, Domine Jehovi.

54 Deinde fuit, quum absolvisset Schelomoh orare Jehovam totâ oratione, & deprecatione istâ, *ut* surgens ab anteriore parte altaris Jehovæ, ab inflexione sua in genua, manibúsque suis passis versùs cœlum.

55 Staret ac benediceret Deo cum tota congregatione Jisraëlis; voce magnâ, dicendo:

56 Benedictus Jehova, qui dedit quietem suo populo Jisraëli, prorsus ut loquutus fuerat; non excidit res ulla ex omnibus bonis sermonibus ejus, quos loquutus fuerat per Moschen servum suum.

57 Sit Jehova Deus noster nobiscum, quemadmodum fuit cum majoribus nostris: ne derelinquat nos, neque deserat nos:

58 Inclinando animum nostrum ad se; ut ambulemus in omnibus viis ejus, ut observemus præcepta ejus, & statuta ejus, ac judicia ejus, quæ præcepit majoribus nostris.

59 Et sint verba mea ista, quibus deprecatus sum coram Jehova, propinqua Deo nostro interdiu & noctu; ut peragat causam servi sui, & causam populi sui Jisraëlis, cujusque temporis tempore suo:

60 Ut cognoscant omnes populi terræ Jehovam esse Deum ipsum, neminem esse ampliùs.

61 Quum erit cor vestrum integrum erga Jehovam, Deum nostrum; ambulando in statutis ejus; & observando præcepta ejus, sicut hodierno die.

62 Deinde rex & omnes Jisraëlitæ cum eo, sacrificârunt sacrificia coram Jehova.

63 Sacrificavit enim Schelomoh in sacrificium eucharisticum, quod sacrificavit Jehovæ; boves vicies bis mille, & pecudes centies vicies mille: quum dedicarent domum Jehovæ rex, & omnes filii Jisraëlis.

64 Eo ipso die consecravit rex internam partem atrii, quæ *erat* ante domum Jehovæ, eò quòd parâsset ibi holocausta, & munera, ac adipes eucharisticorum: nam altare æreum, quod *erat* coram Jehova, minus erat, quàm ut caperet holocausta, & munera, ac adipes eucharisticorum.

65 Celebravit etiam Schelomoh tempore illo illud festum, & totus Jisraël cum eo, congregatio magna, inde ab ingressu Chamathæ usque ad torrentem Ægypti, coram Jehova, Deo nostro septem diebus, deinde septem diebus; *hoc est*, quatuordecim diebus.

66 Die

66 Die octavo dimisit populum,& benedixerunt regi: ita abierunt ad tentoria sua, læti & hilares animo de toto illo bono, quo affecerat Jehova Davidem servum suum,& Jisraëlem populum suum.

CAP. IX. *Deus secundò apparet Schelomoni: Schelomoh plures civitates ædificat,& classem Ophirum ablegat.*

Fuit autem,quum absolvisset Schelomoh ædificare domum Jehovæ,& domum regis, idque pro toto desiderio Schelomonis,quo delectatus fuerat faciendo:

2 (Apparuerat enim Jehova Schelomoni secundò; quemadmodum apparuerat ei Gibhone;

3 Et dixerat Jehova ei, exaudivi orationem tuam, & deprecationem tuam,quâ deprecatus es coram me; consecravi domum istam, quam ædificâsti,ut collocem nomen meum ibi usque in seculum, eruntque oculi mei, & animus meus ibi omnibus diebus.

4 Tu autem, si ambulaveris coram me,sicut ambulavit David pater tuus, integro animo, & recto, faciendo omnino, prout præcepi tibi,statuta mea,& judicia mea observaveris;

5 Utique stabiliam solium regni tui super Jisraëlem in seculum: quemadmodum eloquutus fueram Davidi, patri tuo, dicendo, non exscindetur tibi vir à solio Jisraëlis.

6 Si omnino aversi fueritis vos, & filii vestri à sequendo me, & non observaveritis præcepta mea, & statuta mea,quæ proposui vobis; sed abeuntes colueritis deos alienos, & incurvaveritis vos *honorem habentes* eis:

7 Utique exscindam Jisraëlem à superficie hujus terræ, quam dederam eis, & istam domum, quam consecravi nomini meo, dimittam à facie mea; eritque Jisraël in parabolam, & dicterium inter omnes populos.

8 Et domus ista,*ut ut* fuerit excelsa, quisquis transibit juxta eam, obstupescet, aut sibilabit: dicent enim,quamobrem fecit Jehova ita terræ isti,& domui isti?

9 Ac dicent, eò quod dereliquerunt Jehovam, Deum suum, qui eduxerat majores ipsorum è terra Ægypti, & prehenderunt deos alienos, & incurvantes se eis,coluerunt eos, idcirco induxit Jehova in eos totum malum istud.)

10 Fuit,*inquam*, exactis viginti annis, quibus ædificavit Schelomo duas illas domos; domum Jehovæ,& domum regis:

11 *Quia* Chiram rex Tyri donaverat Schelomonem lignis cedrinis, & lignis abiegnis,ac auro, pro toto desiderio ejus: *ut* tunc daret rex Schelomoh Chiramo viginti civitates ad regionis limitem.

12 Itaque egressus Chiram Tyro, ad visendum civitates illas,quas dabat ipsi Schelomoh; quum non placerent in oculis ejus:

13 Dixit, quid *sunt* civitates istæ, quas das mihi, frater mi? ideo vocat eas *quisque* terræ Cabul *civitates* usque in diem hunc.

14 Miserat enim Chiram regi centum viginti talenta auri.

15 Hæc porrò causa *est* delectûs, quem indixerat rex Schelomoh,ut ædificaret domum Jehovæ,& domum suam, & munitionem ipsam, murumque Jeruschalaimorum: item Chatzorem, & Megidduntem, & Gezerum.

16 (Parho rex Ægypti ascendens, ceperat Gezerum: & combusserat eam igne,Cenahanæum autem, qui inhabitabat civitatem, interfecerat; dederátque eam in munus filiæ suæ,uxori Schelomonis.

17 Ædificavit autem Schelomoh Gezerum) & Bethchoronem inferiorem:

18 Item Bahalatham, & Thadmorem in deserto,in illa terra:

19 Omnes quoque civitates armentariorum, quæ *erant* Schelomoni, & civitates curruum,& civitates equitum,denique pro desiderio Schelomonis *id*, quod desideraverat ædificare Jeruschalaimis, & in Libano, & in tota terrâ dominatus sui:

20 Totius populi,qui relictus fuerat ex Emoræo, Chitthæo,Perizzæo,Chivvæo, & Jebusæo,qui non *erant* e filiis Jisraëlis:

21 Horum filios, qui relicti fuerant post eos in ipsa terra, quos non potuerant Jisraëlitæ internecioni devovere, adegit eos Schelomoh in tributum servile usque in hodiernum diem.

22 Ex Jisraëlitis verò neminem reddidit Schelomoh servum:sed erant viri militares, & servi ejus, & principes ejus, & tribuni ejus,& præfecti curruum,ac equitum ejus.

23 Ex his erant principes curatorum,qui præfecti erant operi pro Schelomone,quingenti quinquaginta: qui dominabantur populo, facientibus opus illud.

24 Veruntamen filia Parhonis ascenderat è civitate Davidis,ad domum suam,quam ædificaverat ei *Schelomo*: tunc ædificavit munitionem ipsam.

25 Et offerebat Schelomoh ter quotannis holocausta, & eucharistica super altare, quod exstruxerat Jehovæ, & suffitum adoleri curabat in eo,quod *erat* coram Jehova; quum perfecisset domum.

26 Præterea classem paravit rex Schelomoh Hetzjone Geberi,quæ *est* propè Elothas,ad litus maris algosi,in terra Edomæorum.

27 Misit verò Chiram in ea classe servos suos,nautas peritos maris,cum servis Schelomonis:

28 Qui profecti Ophirum,acceperunt inde auri quadringenta viginti talenta, quæ attulerunt ad regem Schelomonem.

CAP. X. *Regina Schebæ Schelomonem invisit.*

Audiens autem regina Schebæ famam Schelomonis, & nominis Jehovæ; venit ad probandum eum ænigmatibus:

2 Et ingressa Jeruschalaima cum exercitu numeroso admodum; camelis ferentibus aromata,& aurum multum admodum, ac lapides pretiosos; accessit ad Schelomonem,& eloquuta est ei, quicquid *erat* in animo suo.

3 Cui indicavit Schelomo omnia verba ejus: non fuit absconditum quicquam regi, quin indicaverit ei.

4 Quapropter,quum videret regina Sche-

bæ omnem sapientiam Schelomonis, & quamque domum, quam ædificaverat;
5 Cibum etiam mensæ ejus, & consessum servorum ejus, & statum ministrorum ejus, & vestitum eorum, similiter à poculis ejus, & ascensum ejus, quo ascendebat in domum Jehovæ: non *erat* ampliùs in ea spiritus.
6 Tandem dixit regi, verum *est* verbum illud, quod audiveram in terra mea de rebus tuis, & de sapientia tua.
7 Tamen non credidi verbis illis usque dum venirem, & viderent oculi mei, sed ecce non indicatum fuerat mihi ejus dimidium; superas sapientiâ, & bonitate famam illam, quam audiveram.
8 Beati homines tui, beati servi tui isti, qui stantes coram te jugiter audiunt sapientiam tuam.
9 Sit Jehova Deus tuus benedictus, qui delectatus est te, ut collocaret te in solio Jisraëlis; eò quòd diligit Jehova Jisraëlem in seculum, ideo imposuit te regem, ut exerceres judicium, & justitiam.
10 Et dedit regi centum viginti talenta auri, & aromata multa valde, ac lapides preciosos: non sunt advecta hujusmodi aromata ampliùs tantâ multitudine, quantâ dedit regina Schebæ regi Schelomoni.
11 (Nam etiam classis Chirami, quæ afferebat aurum ex Ophiro; advexerat ex Ophiro ligna thyina multa admodùm, & lapides preciosos:
12 Et paraverat Rex ex illis lignis thyinis repagulum ad domum Jehovæ, & ad domum regis, & citharas & nablia pro cantoribus: non fuerant advecta talia ligna thyina, neque visa usque in diem illum.
13 Rex verò Schelomoh dedit reginæ Schebæ pro toto desiderio ejus, quicquid petivit, præter id, quod rependit ei pro facultate regis Schelomonis: ita revertens, abiit in terram suam, ipsa cum servis suis.
14 Erat autem pondus auri, quod obveniebat Schelomoni quolibet anno; sexcentorum sexaginta sex talentorum auri:
15 Præter *id, quod obveniebat* à publicanis negotiatorum, & mercaturæ aromatariorum: & omnibus regibus Arabiæ, & proceribus ejus regionis.
16 Itaque fecerat rex Schelomoh ducentos clypeos ex auro malleato: sexcentos aureos imponebat clypeo unicuique.
17 Item trecenta scuta ex auro malleato, tria pondo auri imponebat scuto unicuique: quæ posuit rex in domo saltûs Libani.
18 Fecerat præterea rex solium eburneum magnum; & obduxerat illud auro depuratissimo.
19 Sex gradus *erant* huic solio, & fastigium rotundum ipsi solio à posteriore parte ejus, & fulcra manuaria hinc, & inde ad locum sessionis; duo leones stantes juxta ipsa fulcra manuaria:
20 Duodecim quoque leones stantes ibi ad sex gradus ejus, hinc & inde: non fuerat factum tale in ullis regnis.
21 Insuper omnia vasa potoria regis Schelomonis *erant* aurea, & omnia vasa domûs saltûs Libani ex auro asservato: nihil *inerat* argenti, non æstimabatur temporibus Schelomonis ullius *precii*.
22 Nam classis Oceani pro rege, cum classe Chirami *erat*: semel ternis annis veniebat classis ex Oceano afferens aurum, & argentum, ebora, & simias, & pavones.
23 Sic major erat rex Schelomoh omnibus regibus terræ, divitiis & sapientiâ.
24 Et totius terræ *reges* quærebant aspectum Schelomonis, ut audirent sapientiam ejus, quam indiderat Deus animo ejus.
25 Isti quoque afferebant quisque munus suum, instrumenta argentea, & instrumenta aurea, & vestimenta, & arma, & aromata, equos & mulos; rem annuam quotannis:
26 Ita ut congregaret Schelomoh currus, & equites; essentque ei mille quadringenti currus, & duodecies mille equites: quos abduci jussit in civitates curruum, & apud regem Jeruschalaima.
27 Et reddidit rex argentum Jeruschalaimis, ut lapides: cedros autem reddidit, ut sycomoros, quæ *crescunt* in loco depresso, multitudine.
28 Et vectigal equorum ex Ægypto; quod *erat* Schelomoni, id est, *vectigal* neti, mercatores regis accipiebant netum pro precio.
29 Nam ascendens ex Ægypto exibat currus sexcentenis siclis argenti, & equus centenis quinquagenis: & ita pro omnibus regibus Chitthæorum, & pro regibus Syriæ in manu sua educebant.

CAP. XI. *Polygamia & idololatria Schelomonis, atque inde subsequens pœna.*

POstea rex Schelomoh adamavit mulieres alienigenas multas, idque præter filiam Parhonis; Moabitidas, Hammonitidas, Edomæas, Tzidonias, & Chitthæas:
2 E gentibus, de quibus edixerat Jehova filiis Jisraëlis, ne convenito cum eis, nec ipsi conveniunto vobiscum, profectò inclinarent animum vestrum post deos suos: iisdem adhæsit rex Schelomoh amore:
3 Adeò ut essent ei fœminæ principes septingentæ, & concubinæ trecentæ: quapropter inclinaverunt fœminæ, animum ejus.
4 Fuit ergo tempore senectutis Schelomonis, fœminis inclinantibus animum ejus post deos alienos: quum non esset animus ejus integer erga Jehovam, Deum suum, sicut *fuerat* animus Davidis patris ejus:
5 Ut sequeretur Schelomoh Haschtorettham, deam Tzidoniorum, & Milcomum, abominationem Hammonitarum.
6 Sic faciebat Schelomoh, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: neque plene sequebatur Jehovam, sicut David pater ejus.
7 Tunc ædificavit Schelomoh excelsum Cemoscho, abominationi Moabitarum, in eo monte, qui *est* in conspectu Jeruschalaimorum; & Moleco, abominationi Hammonitarum.
8 Itidem fecit omnibus suis fœminis alienigenis; adolentibus & sacrificantibus diis suis.
9 Itaque irâ percitus est Jehova in Schelomonem, eò quòd declinâsset animus ejus à Jehova, Deo Jisraëlis, qui apparuerat ei bis.

10 Et interdixerat ei hanc ipsam rem, ne sequeretur deos alienos: nec tamen observasset id, quod præceperat Jehova.
11 Et dixit Jehova Schelomoni, eò quòd fuit hoc apud te, quòd non observâsti fœdus meum, & statuta mea, quæ præcepi tibi: omnino lacerabo hoc regnum à te, & tradam servo tuo.
12 Veruntamen diebus tuis non faciam hoc, propter Davidem patrem tuum: è manu filii tui lacerabo illud.
13 Sed totum hoc regnum non lacerabo, tribum unam dabo filio tuo, propter Davidem servum meum, & propter Jeruschalaima, quæ elegi.
14 Itaque suscitavit Jehova adversarium Schelomoni Hadadum Edomæum: *is erat* è semine regis, *qui regnaverat* in Edomæa.
15 Fuerat enim, quum esset David contra Edomæos, ascendente Joabo principe militiæ, ad sepeliendum confossos; ut percuteret omnes mares in Edomæa.
16 Nam sex menses mansit ibi Joab cum toto Jisraële; donec excidisset omnes mares in Edomæa.
17 Fugerat verò Hadad ipse, & homines Edomæi è servis patris ejus cum eo, ad proficiscendum in Ægyptum; *erat* autem Hadad puer parvus.
18 Quúmque surgentes è Midjane, venissent Paranem; assumserunt secum homines Parane, & venerunt in Ægyptum ad Parhonem regem Ægypti, qui dedit ei domum, & cibum condixit ei, terram quoque dedit.
19 Ubi invenit Hadad gratiam in oculis Parhonis permagnam, adeò ut daret ei uxorem, sororem uxoris suæ, sororem Tachbenesæ Augustæ.
20 Peperit autem ei soror Tachbenesa Genubathum, filium ejus, quem educavit Tachbenes intra domum Parhonis; ita ut esset Genubath domi Parhonis inter filios Parhonis.
21 Audiens autem Hadad in Ægypto occubuisse Davidem cum patribus ejus, & mortuum esse Joabum principem militiæ, dixit Hadad Parhoni, dimitte me, ut eam in terram meam.
22 Dicente verò ei Parhone, *mane*, nam, quid deficit te apud me, quòd ecce quæris abire in terram tuam? dixit, non, sed omnino dimitte me.
23 Suscitavit præterea Deus illi adversarium Rezonem, filium Eliadahi, qui fugerat ab Hadar-Hezere rege Tzobæ, domino suo:
24 Et congregatis ad se hominibus, factus fuerat princeps turmæ, quum occideret David illos: deinde euntes Damascum, habitârunt in ea, & regnârunt Damasci.
25 Fuitque adversarius Jisraëli omnibus diebus Schelomonis, ídque præter malum illud, quod *inferebat* Hadad: nam tædebat eum Jisraëlis, quum regnaret in Syria.
26 Jarobhamum quoque *excitavit*, filium Nebati Ephrathæum, è Tzereda (cuius matri nomen Tzeruhæ, fœminæ viduæ) servum Schelomonis; ita ut attolleret manum suam contra regem.
27 Hæc autem occasio *est*, quâ sustulit manum contra regem: Schelomo ædificabat munitionem, obstruebat rupturam civitatis Davidis patris sui.
28 Vir autem iste Jarobham valentissimus *erat* robore; quare videns Schelomoh puerum ipsum negotio esse intentum, præfecit eum toti oneri familiæ Josephi.
29 Fuit autem eodem tempore, Jarobhamo egresso Jeruschalaimis, ut inveniret eum Achija Schilonites, propheta in via, quum ille induisset vestimentum novum, & essent ambo soli in agro.
30 Ubi prehendens Achija vestimentum novum, quo tegebatur, laceravit illud in duodecim fragmenta:
31 Ac dixit Jarobhamo, accipe tibi decem fragmenta: nam sic ait Jehova, Deus Jisraëlis; ecce ego laceraturus sum regnum hoc è manu Schelomonis, & daturus tibi decem tribus.
32 Tribus autem una erit ejus propter servum meum Davidem, & propter Jeruschalaima civitatem, quam delegi, ex omnibus tribubus Jisraëlis.
33 Eò quòd dereliquerunt me, & incurvârunt se *honorem habentes* Haschtharothæ, deæ Tzidoniorum, & Camoscho, deo Moabitarum, ac Milcamo, deo Hammonitarum: neque ambulârunt in viis meis: faciendo quod rectum videtur in oculis meis, videlicet statuta mea, & judicia mea, sicut David pater hujus.
34 Non tamen auferam quicquam istius regni de manu hujus, sed principem dispono eum omnibus diebus vitæ ejus propter Davidem, servum meum, quem elegi, qui observavit præcepta mea, & statuta mea:
35 Sed accipiens illud regnum è manu filii ejus; dabo tibi ex illo decem tribus:
36 Filio verò ejus dabo tribum unam; ut sit lucerna Davidi servo meo omnibus diebus coram me Jeruschalaimis, in civitate, quam delegi mihi, ad ponendum nomen meum ibi.
37 Te itaque assumam, ut regnes secundùm omnia, quæ desiderabit animus tuus; & eris rex super Jisraëlem.
38 Erit autem, si auscultaveris omnibus, quæ præcepero tibi; & ambulaveris in viis meis, ac feceris, quod rectum *videtur* in oculis meis, observando statuta mea, & præcepta mea, quemadmodum fecit David servus meus: ut adsim tibi, & ædificem tibi domum firmam, quemadmodum ædificavi Davidi, ac tradam tibi Jisraëlem.
39 Affligam quidem semen Davidis propter hoc; veruntamen non omnibus diebus.
40 Quamobrem quærebat Schelomoh morte afficere Jarobhamum: sed surgens Jarobham, fugit in Ægyptum ad Schischakum, regem Ægypti; fuítque in Ægypto, donec mortuus esset Schelomoh.
41 Reliquæ autem res Schelomonis, & quicquid fecit, ac sapientia ejus; nonne sunt scripta in libro rerum Schelomonis?
42 Dies autem, quibus regnavit Schelomoh Jeruschalaimis super totum Jisraëlem, fuerunt quadraginta annorum.
43 Deinde occubuit Schelomoh cum patribus suis, & sepultus est in civitate Davidis patris sui: regnavítque Rechabham, filius ejus, loco ejus.

CAP. XII. *Regni divisio inter Rechabhamum, & Jarobhamum.*

TUm abiit Rechabham Schecemum; nam Schecemum conveniebat totus Jisraël ad constituendum eum regem.
2 Fuit autem, quum audivisset Jarobham, filius Nebati, qui *erat* adhuc in Ægypto, quò fugerat metu regis Schelomonis, ut deside-ret Jarobham in Ægypto.
3 Sed mittentes *Jisraëlitæ*, accersiverunt eum, veneruntque Jarobham, & tota congregatio Jisraëlis; & alloquuti sunt Rechabhamum, dicendo,
4 Pater tuus durum imposuit jugum nobis: tu ergo nunc leva *nos* servitute patris tui durâ, & jugo ejus gravi, quod imposuit nobis, & serviemus tibi.
5 Qui dixit eis, abite usque ad diem tertium, tum revertimini ad me: sic abiverunt populus.
6 Interea iniit consilium rex Rechabham cum senioribus, qui steterunt ante Schelomonem, patrem ipsius, quum esset in vivis, dicendo: quomodo vos consilium in-iretis ad respondendum populo huic aliquid?
7 Qui alloquuti sunt eum, dicendo; si hodie fueris servus populo huic, ut servias eis, id est, respondens eis, alloquutus fueris eos verbis bonis; utique erunt tibi servi omnibus diebus.
8 Sed reliquit consilium seniorum, quo consuluerant ei; & iniit consilium cum eis, qui à pueris educati fuerant secum, & qui stabant coram ipso:
9 Dixítque eis, quod vos consilium iniretis, ut respondeamus aliquid populo huic; qui alloquuti sunt me, dicendo; leva nos jugo illo, quod imposuerat pater tuus nobis?
10 Tum alloquuti sunt eum isti, qui à pueris educati fuerant cum eo, dicendo; sic dices populo illi, qui alloquuti sunt te, dicendo; pater tuus grave effecit jugum nostrum, tu ergo leva *illud* nobis: sic alloqueris eos, minimus *digitus* meus densior est lumbis patris mei.
11 Jam verò pater meus oneravit vos jugo gravi, ego autem superaddam jugo vestro: pater meus castigavit vos scuticis, ego autem castigabo vos flagellis aculeatis.
12 Quum ergo venisset Jarobham, & totus populus ad Rechabhamum die tertio; quemadmodum edixerat rex, dicendo; revertimini ad me die tertio:
13 Respondit rex populo duriter, derelicto consilio seniorum, quo consuluerant ei.
14 Alloquutus est enim eos ex consilio puerorum suorum, dicendo; pater meus grave reddidit jugum vestrum, ego autem superaddam jugo vestro: pater meus castigavit vos scuticis, ego autem castigabo vos flagellis aculeatis.
15 Quum itaque non auscultâsset rex populo (erat enim causa à Jehova, ut præstaret verbum suum, quo alloquutus fuerat Jehova per Achijam Schilonitem Jarobhamum, filium Nebati.)
16 Videns totus Jisraël regem non auscultâsse sibi; retulerunt populus regi responsum, dicendo, quæ nobis portio *esset* cum Davide? utique non *est nobis* possessio cum filio Jischaji, ad tentoria tua Jisraël, jam vide domui tuæ David: sic abiit Jisraël ad tentoria sua.
17 Tantùm super filios Jisraëlis, qui habitant inter civitates Jehudæ, regnavit Rechabham.
18 Qúumque misisset rex Rechabham Adoramum, qui præerat tributo, obruerunt omnes Jisraëlitæ eum lapidibus ita, ut moreretur: rex vero Rechabham totis viribus conscenso curru, fugit Jeruschalaima.
19 Sic defecerunt Jisraëlitæ à domo Davidis usque in hunc diem.
20 Fuitque, quum audissent omnes Jisraëlitæ reversum esse Jarobhamum (quem mittentes, accersiverant ad cœtum) ut constituerent eum regem super totum Jisraëlem: nemo sequutus est domum Davidis, præter tribum Jehudæ solam.
21 Quum autem Rechabham venisset Jeruschalaima: congregavit ex tota domo Jehudæ, & tribu Binjaminis centum octoginta millia delectorum *hominum*, gerentium bellum; pugnaturos contra domum Jisraëlis, ut reducerent regnum illud ad Rechabham, filium Schelomonis.
22 Sed fuit verbum Dei ad Schemahjam, virum Dei, dicendo:
23 Edic Rechabhamo, filio Schelomonis, regi Jehudæ, & toti domui Jehudæ, & Binjamini; & residuo populi, dicendo:
24 Sic ait Jehova, ne ascendite, neve pugnate contra fratres vestros, filios Jisraëlis, revertimini quisque domum suam, nam à me facta est res ista, qui auscultârunt verbo Jehovæ, & reversi, abierunt secundùm verbum Jehovæ.
25 Postea ædificavit Jarobham Schecemum, in monte Ephrajimi, & habitavit in eo; & procedens inde, ædificavit Penuelem.
26 Dicebat autem Jarobham cum animo suo; mox reversurum esset regnum hoc ad domum Davidis;
27 Si ascenderet populus iste ad parandum sacrificia in domum Jehovæ Jeruschalaima, & rediret animus populi istius ad dominum suum, ad Rechabhamum, regem Jehudæ: utique occiderent me, & reverterentur ad Rechabhamum, regem Jehudæ.
28 Quapropter inito consilio rex, fecit duos vitulos aureos: & edixit Jisraëlitis, satis *sint* vobis, ut non ascendatis Jeruschalaima, ecce dii tui ô Jisraël, qui eduxerunt te è terra Ægypti.
29 Horum unum posuit Beth-Ele, alterum verò collocavit Dane.
30 Sic fuit res ista in *causa* peccati, cur irent populus coram hoc Danem usque.
31 Paravit enim domum excelsorum, & fecit sacerdotes è populo, qui non erant è filiis Levi:
32 Et constituit Jarobham festum mense octavo, quindecimo die eius mensis, simile festo, quod *celebrabatur* in Jehuda, & *sacrificia* obtulit in altari, similitérque fecit Beth-Ele sacrificando vitulis, quos fecerat, etiam Beth-Ele constituit sacerdotes excelsorum, quæ fecerat.

CAP. XIII. *Manus Jarobhami extensa contra Prophetam exarescit, & restituitur: ipséque propheta seductus devoratur à leone.*

Quum

QUum autem offerret in altari, quod fecerat Beth-Ele, quintodecimo die, mense octavo, mense illo, quem commentus fuerat animo suo, & celebrans festum cum filiis Jisraëlis, offerret in illo altari adolendo:

Cap.XIII.

2 Ecce vir Dei, veniens è Jehuda cum verbo Jehovæ Beth-Elem, Jarobhamo adstante altari ad adolendum;

3 Clamavit contra altare illud per verbum Jehovæ, dicens; altare, altare, sic ait Jehova: ecce filius nasciturus est domui Davidis, nomine Joschija, qui mactabit super te sacerdotes excelsorum, adolentes super te, & ossa hominum comburent super te:

4 Et edidit illo ipso die prodigium, dicendo, hoc *est* prodigium ejus, quod dixit Jehova: ecce altare hoc findetur, & effundetur cinis, qui *est* super ipsum.

5 Fuit autem, quum audito rex verbo viri Dei, quo clamabat contra altare Beth-Ele, extendisset Jarobham manum suam ab altari, dicendo; prehendite eum: ut exaresceret manus ejus, quam extenderat contra illum, ita ut non posset retrahere eam ad se.

6 Altare autem fissum est, & effusus cinis ab altari: secundùm prodigium, quod ediderat vir Dei ex verbo Jehovæ.

7 Tunc loquutus rex, dixit illi viro Dei, deprecare, quæso, iratam faciem Jehovæ Dei tui, & ora pro me, ut redeat *restituta* manus mea ad me; quùmque deprecatus esset vir ille Dei iratam faciem Jehovæ, *restituta* manus regis, rediit ad ipsum, & fuit sicut antea.

8 Quapropter dixit rex illi viro Dei, veni mecum domum, & refice te: deinde dabo tibi donum.

9 Dixit verò vir ille Dei regi, si dares mihi dimidiam domum tuam; non irem tecum; neque comederem panem, neque biberem aquam in hoc loco.

10 Sic enim præcepit mihi verbo suo Jehova, dicendo; ne comedito panem, neque bibito aquam: neque revertitor per eam viam, quâ iveris.

11 Itaque abiit viâ aliâ: ac non est reversus viâ illâ, quâ venerat Beth-Elem.

12 Propheta autem quidam senex habitabat Beth-Ele: cui veniens filius ejus enarravit totum hoc factum, quod fecerat vir Dei illo die Beth-Ele, cum verbis, quibus alloquutus fuerat regem, quæ enarraverunt *filii* patri suo.

13 Quibus dicente patre eorum, quánam viâ abiit? considerârunt filii ejus viam, quâ ibat vir ille Dei, qui venerat è Jehuda.

14 Deinde edixit filiis suis, insternite mihi asinum, qui instraverunt ei asinum, & insedit ei.

15 Sequutus itaque virum illum Dei, invenit eum, sedentem sub quadam quercu: & dixit ei, ésne vir ille Dei, qui veneras e Jehuda? qui dixit, sum.

16 Tum dixit ei, veni mecum domum, & comede panem.

17 Qui dixit, non possum reverti tecum, aut ingredi tecum: neque comedam panem, neque bibam tecum aquam in isto loco.

18 Verbum enim *edixit* mihi ex verbo Jehovæ, ne comedito panem, neque bibito ibi aquam; neque redito viâ, quâ iveris.

19 Sed eo dicente illi, etiam ego propheta *sum*, ut tu; & angelus alloquutus est me ex verbo Jehovæ, dicendo, reduc eum tecum domum tuam, ut comedat panem, & bibat aquam (mentiebatur *autem* ei)

20 Reversus est cum eo, & comedit panem domi ejus, & bibit aquam.

21 Fuit verò illis assidentibus mensæ; fuit *inquam*, verbum Jehovæ ad prophetam illum, quem reduxerat.

22 Inclamavit enim virum Dei, qui venerat è Jehuda, dicendo, sic ait Jehova; propterea quod rebellâsti contra præstitutum Jehovæ, neque observâsti præceptum illud, quod præceperat tibi Jehova Deus tuus.

23 Sed reversus es, & comedisti panem; & bibisti aquam in loco, in quo edixerat tibi, ne comedito panem, neque bibito aquam: non est venturum cadaver tuum in sepulchrum majorum tuorum.

24 Fuítque postquam comedisset panem, & postquam bibisset: instravissetque ei asinum, *nimirum* ei prophetæ, quem reduxerat.

25 Ut eum abeuntem inveniret leo in via, & morte afficeret eum: sic erat cadaver ejus abjectum in via, & adstabat asinus juxta ipsum, leo quoque adstabat juxta cadaver ipsum.

26 Tum ecce quidam transeuntes, viderunt cadaver illud abjectum in via, & leonem adstantem juxta cadaver: qui venientes, retulerunt in ea civitate, in qua propheta ille senex habitabat.

27 Quod quum audiret propheta ille, qui reduxerat eum de via, dixit, vir ille Dei *est*; qui rebellavit contra præstitutum Jehovæ: ideo tradidit Jehova eum leoni isti, ut frangens eum, morte afficeret eum, secundùm verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat ei.

28 Deinde edixit filiis suis, dicendo: insternite mihi asinum, qui instraverunt.

29 Tum abiens, invenit cadaver illius abjectum in via, & asinum, ac leonem adstantes juxta cadaver: non comederat leo cadaver, neque fregerat asinum.

30 Sustulit itaque hic propheta cadaver viri Dei, & impositum asino, reduxit illud: & ingressus est civitatem propheta ille senex ad plangendum, & sepeliendum illum.

31 Et collocante eo cadaver illius in sepulchro suo; plangebant super eum, eheu frater mi.

32 Fuit verò postquam sepelivisset eum; ut ediceret filiis suis, dicendo; quum mortuus fuero, similiter sepelite me in hoc sepulchro, in quo vir ille Dei sepultus est: juxta ossa ejus collocate ossa mea.

33 Nam omnino futura est res, quam prædicavit ex verbo Jehovæ, contra altare, quod *est* Beth-Ele; & contra omnes domos excelsorum, quæ *sunt* in civitatibus Schomronis.

34 Hoc facto non est reversus Jarobham à viâ suâ malâ; sed rursus fecit è populo sacerdotes excelsorum, ejus, qui volebat, consecrabat ministerium, ut essent sacerdotes excelsorum:

35 Fuítque hac re in *causa* peccati domui Jarobhami; & ut exscinderet ac perderet *eam Deus* à superficie terræ.

CAP. XIV. *Achija prædicit uxori Jarobhami extirpationem è regno, & mortem filii: & Rechabham affligitur à rege Ægypti.*

TEmpore illo ægrotabat Abija, filius Jarobhami:

2 Quapropter dixit Jarobham uxori suæ, surge jam, & dissimula te, ut non agnoscant te *esse* uxorem Jarobhami; sic itura es Schiluntem, ecce ibi *est* Achija propheta, qui promiserat mihi, me fore regem super populum hunc:

3 Accipiens autem in manu tua decem panes, & buccellata, & lagenam mellis, adibis eum: is indicabit tibi, quid futurum sit isti puero.

4 Et faciens ita uxor Jarobhami, surrexit, & abiens Schiluntem, ingressa est domum Achijæ: Achija autem non poterat videre, nam oculi ejus caligaverant præ senio ejus.

5 Sed Jehova indixerat Achijæ, ecce uxor Jarobhami ventura est, ut requirat aliquid abs te de filio suo, quia ægrotus est; his & talibus alloquitor eam: futurum autem est, quum ingredietur, ut ipsa agat extraneam.

6 Fuit itaque, quum audiret Achija strepitum pedum ejus ingredientis januam, ut diceret, ingredere uxor Jarobhami: ecquid tu agis extraneam? ego verò missus sum ad te, *ad indicandum* durum.

7 I, dic Jarobhamo, sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, propterea quòd te extuli è medio hujus populi; & imposui te antecessorem populo meo Jisraëli;

8 Et laceratum regnum à domo Davidis tradidi tibi, neque fuisti, sicut servus meus David, qui observavit præcepta mea, & qui sequutus est me ex toto animo suo, faciendo tantummodo, quod rectum *videtur* in oculis meis:

9 Sed pejus egisti omnibus, qui fuerunt ante te; & abiens, fecisti tibi deos alienos, etiam fusiles ad provocandum me, denique abjecisti me post tergum tuum:

10 Idcirco, ecce ego inducturus sum malum in domum Jarobhami, & excisurus sum Jarobhamo mingentem ad parietem, conclusúmque, & derelictum in Jisraële: & tollam asseclas domus Jarobhami, quemadmodum tollit quis stercus, donec defecerit.

11 Morientem Jarobhamum in civitate, comedent canes, morientem verò in agro, comedent volatilia cœli: nam Jehova locutus est.

12 Tu autem surge, abi domum tuam: quum intrabunt pedes tui in civitate *domum*, illicò morietur infans.

13 Quem plangent omnes Jisraëlitæ, sepelientes *eum*, is enim solus perveniet Jarobhamo in sepulchrum, eò quòd inest huic *soli* è domo Jarobhami aliquid boni erga Jehovam, Deum Jisraëlis.

14 Itaque suscitabit sibi Jehova regem super Jisraëlem, qui excidet domum Jarobhami eadem die: quid autem? etiam nunc *suscitavit*.

15 Præterea percutiet Jehova Jisraëlem *agitans*, quemadmodum agitatur arundo in aqua, & convellens Jisraëlem à terra hac optima, quam dederat majoribus eorum, disperget eos procul ultra ipsum flumen: eò quòd fecerunt incos suos, provocantes Jehovam.

16 Denique exponet Jisraëlem propter peccata Jarobhami, quibus peccavit, & quibus ad peccandum induxit Jisraëlem.

17 Tum surgens uxor Jarobhami, abiit, & pervenit Thirtzam: quâ veniente ad limen domûs suæ, puer mortuus est.

18 Et sepelientes eum, planxerunt eum omnes Jisraëlitæ, secundùm verbum Jehovæ, quòd loquutus fuerat per servum suum Achijam prophetam.

19 Reliquæ autem res Jarobhami, ut bellavit, & ut regnavit; ecce scriptæ sunt in libro Chronicorum regum Jisraëlis.

20 Dies autem, quibus regnavit Jarobham, *fuerunt* viginti duorum annorum: & postquam occubuit cum patribus suis, regnavit Nadab, filius ejus pro eo.

21 Rechabham verò, filius Schelomonis regnavit in Jehuda: natus unum, & quadraginta annos Rechabham, quum iniret regnum, septendecim annos regnavit Jeruschalaimis, in civitate, quam elegerat Jehova ad ponendum nomen suum ibi ex omnibus tribubus Jisraëlis, & nomen matris ejus Nahama Hammonitis.

22 Fecit etiam Jehuda, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: & ad zelotypiam moverunt eum peccatis suis, quibus peccârunt, supra quàm omnia, quæ fecerant majores eorum.

23 Nam instruxerunt etiam sibi excelsa, & statuas, ac lucos; super omnem collem altum, & sub omni arbore virente.

24 Insuper etiam meritorii erant in terra ipsa: faciebant secundùm omnes abominationes gentium, quas ejecerat Jehova à facie Jisraëlitarum.

25 Quapropter fuit anno quinto regis Rechabhami; ut ascendens Schischak, rex Ægypti contra Jeruschalaima;

26 Acciperet thesauros domûs Jehovæ, & thesauros domus regis, illa, *inquam*, omnia acciperet: acciperet etiam omnia scuta aurea, quæ fecerat Schelomo.

27 Pro quibus fecit Rex Rechabham scuta ærea: quæ deposuit in manum præfectorum cursoribus, qui observabant portam domûs regis.

28 Erátque ex quo veniebat rex in domum Jehovæ, ut afferrent ea cursores; postea referrent ea ad procœtonem cursorum.

29 Reliquæ autem res Rechabhami, & omnia, quæ fecit; nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

30 Etiam bellum, quod fuit inter Rechabhamum, & Jarobhamum omnibus diebus eorum.

31 Quúmque occubuisset Rechabham cum patribus suis, sepultus est cum patribus suis, in civitate Davidis, cujus matri nomen Nahama Hammonitis; & regnavit Abijam, filius ejus pro eo.

CAP. XV. *Abijæ impio succedit Asa pius in regno Jehudæ: Bahascha erasâ domo Jarobhami, regnat in Jisraële, & contra Asam præliatur.*

Anno

ANno autem decimo octavo regis Jarobhami, filii Nebati: regnavit Abijam super Jehudam.
2 Tribus annis regnavit Jeruschalaimis; cujus matri nomen Mahaca, filia Abischalomi:
3 Et ambulavit in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat coram ipso; nec fuit animus ejus integer erga Jehovam, Deum suum, ut animus Davidis patris sui.
4 Sed propter Davidem, dedit Jehova Deus illius illi lucernam Jeruschalaimis, suscitando filium ejus post eum, & stabiliendo Jeruschalaima:
5 Eò quod fecisset David, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; neque recessisset ab omnibus, quæ præceperat ei omnibus diebus vitæ suæ, præter quàm in re Urijæ Chitthæi.
6 Bellum autem fuerat inter Rechabhamum, & Jarobhamum omnibus diebus vitæ ejus.
7 Sed cùm reliquæ res Abijami, & omnia, quæ fecit, nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ? tum bellum confectum inter Abijamum, & Jarobhamum.
8 Postea occubuit Abijam cum patribus suis, quem sepeliverunt in civitate Davidis: & regnavit Asa filius ejus pro eo.
9 Anno itaque vigesimo *completo* Jarobhami, regis Jisraëlis; regnavit Asa super Jehudam.
10 Uno & quadraginta annis regnavit Jeruschalaimis: cujus aviæ nomen Mahaca, filia Abischalomi.
11 Et fecit Asa, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; sicut David pater ipsius.
12 Nam abstulit meritorios è terra; & amovit omnes deos stercoreos, quos fecerant majores sui:
13 Quin etiam ipsam Mahacam, aviam suam amovit, ne esset Augusta, eò quòd fecerat horrendam statuam cum luco: & succisam Asa horrendam statuam ejus, combussit ad torrentem Kidronem.
14 Excelsa quidem non amota sunt: sed animus Asæ fuit integer erga Jehovam omnibus diebus ejus:
15 Et retulit res consecratas patris sui, & res consecratas *à se* in domum Jehovæ; argentum, & aurum, & instrumenta.
16 Quamobrem bellum fuit inter Asam, & Bahascham, regem Jisraëlis omnibus diebus eorum.
17 Nam ascendens Bahascha, rex Jisraëlis contra Jehudam, ædificabat Ramam: ne sineret ad Asam, regem Jehudæ egredi, aut regredi *quemquam*.
18 Sed accipiens Asa totum argentum, & aurum, quæ reliqua erant in thesauris Jehovæ, etiam thesauros domûs regiæ, tradidit in manum servorum suorum: quos misit rex Asa ad Ben-Hadadum, filium Tabrimmonis, filii Chezjonis, regem Syriæ, qui habitabat Damasci, ut dicerent:
19 Fœdus *est* inter me & te, inter patrem tuum, & patrem meum: ecce mitto ad te munus, argentum, & aurum, age fac irritum fœdus tuum cum Bahascha, rege Jisraëlis, ut abscedat à me.
20 Et auscultans Ben-Hadad regi Asæ, misit principes copiarum suarum contra civitates Jisraëlis, & percussit Hijonem, & Danem, & Abelum Beth-Mahacæ; & totum tractum Cinnereth, & totam terram Naphthali.
21 Unde fuit audiente Bahaschâ, ut desisteret ab ædificandâ Ramâ; & resideret Thirtzæ.
22 Tunc rege Asâ promulgante in toto Jehuda (nemo erat immunis) deportârunt lapides Ramæ, & ligna ejus, quibus ædificabat Bahascha; & ædificavit ex illis rex Asa Gebahum Binjaminitarum, & Mitzpam.
23 Reliquæ autem omnes res Asæ, & omnis fortitudo ejus, & quæcunque fecit, & civitates, quas ædificavit, nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ? veruntamen tempore senectutis suæ, ægrotavit ex pedibus suis.
24 Postea, quum occubuisset Asa cum patribus suis, sepultus est cum patribus suis, in civitate Davidis patris sui; & regnavit Jehoschaphat, filius ejus pro eo.
25 Nadab verò, filius Jarobhami regnare cœpit super Jisraëlem anno secundo Asæ, regis Jehudæ; ac regnavit super Jisraëlem biennio.
26 Fecitque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, ambulans in viis patris sui, & in peccato ejus, quô ad peccandum induxit Jisraëlem.
27 Quapropter conspirationem fecit contra eum Bahascha, filius, Achiiæ, è domo Jisascaris, & percussit eum Bahascha ad Gibbethonem; qui Pelischthæorum *erat*: quum Nadab, & omnes Jisraëlitæ obsiderent Gibbethonem.
28 Itaque morte afficiens eum Bahascha anno tertio Asæ, regis Jehudæ; regnavit pro eo.
29 Fuitque, quum cœpit regnare, *ut* percuteret totam domum Jarobhami, donec perdidisset eam, non reliquam faceret ullam animam Jarobhamo: secundùm verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat per servum suum Achijam Schilonitem:
30 Propter peccata Jarobhami, quibus peccavit, & quibus ad peccandum induxit Jisraëlem; propter indignationem ejus, quâ provocavit Jehovam, Deum Jisraëlis.
31 Reliquæ autem res Nadabi, & omnia, quæ fecit, nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?
32 Itaque bellum erat inter Asam, & Bahascham, regem Jisraëlis omnibus diebus illorum.

CAP. XVI. *Iehu contra Bahascham prophetia; ejus executio, & schisma in Jisraële.*

ANno tertio Asæ, regis Jehudæ; regnavit Bahascha, filius Achijæ super totum Jisraëlem Thirtzæ, viginti quatuor annis.
2 Et fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; ambulans in via Jarobhami, & in peccato ejus, quô ad peccandum induxerat Jisraëlem. *Cap XVI.*
3 Quamobrem fuit verbum Jehovæ ad Jehu, filium Chanani contra Bahascham, ut diceret:
4 Quia quum exaltavi te ex ipso pulvere, & posui te antecessorem in populo meo Jisraële; ambulâsti in viis Jarobhami, & ad peccandum induxisti populum meum Jisraë-

Jisraëlem, ut provocarent me peccatis suis:

5 Ecce, ego mox sublaturus sum asseclas Bahaschæ,& asseclas domûs ejus; & redditurus domum tuam, sicut domum Jarobhami, filii Nebathi.

6 Morientem Bahaschæ in civitate comedent canes; & morientem ei in agro comedent volatilia cœli.

7 Reliquæ autem res Bahaschæ, & quæ fecit, fortitudóque ejus; nónne sunt scriptæ in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

8 Postea occumbens Bahascha cum patribus suis, sepultus est Thirtzæ; & regnavit Ela, filius ejus pro eo.

9 Quemadmodum etiam per Jehu, filium Chanani prophetam verbum Jehovæ fuerat contra Bahascham, & contra domum ejus, idque propter totum malum illud, quod fecerat in oculis Jehovæ, quod provocâsset eum operibus manuum suarum, quòd esset similis domui Jarobhami: & eò quòd percussisset eum.

10 Anno vigesimo sexto Asæ regis Jehudæ *completo*; regnabat Ela, filius Bahâschæ super Jisraëlem Thirtzæ secundo anno.

11 Quum fecit conspirationem in eum servus ejus Zimri, princeps dimidiæ partis curruum; dum is Thirtzæ biberet ad ebrietatem in domo Artzæ, qui præerat domui ipsius Thirtzæ:

12 Et veniens Zimri, percussit eum,& morte affecit eum anno vigesimo septimo Asæ, regis Jehudæ; ac regnavit pro eo.

13 Fuit autem, quum primùm iste regnaret, dum insedit solio suo, *ut* percuteret totam familiam Bahaschæ, non reliquum faceret ei mingentem ad parietem: etiam vindices ejus,& amicos ejus percussit.

14 Itaque perdidit Zimri totam familiam Bahaschæ; secundùm verbum Jehovæ, quod locutus est contra Bahascham, per Jehu prophetam:

15 Propter omnia peccata Bahaschæ,& peccata Elæ, filii ejus; quibus peccaverunt, & quibus ad peccandum induxerunt Jisraëlem, provocando Jehovam, Deum Jisraëlis vanitatibus suis.

16 Reliquæ autem res Elæ, & quæcunque fecit; nónne sunt scriptæ in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

17 Anno vigesimo septimo Asæ regis Jehudæ, regnavit Zimri septem diebus Thirtzæ, quum populus castra haberent contra Gibbethonem, qui *erat* Pelischthæorum.

18 Sed qui castra habebant, populus ille audiens, dicentes, conspiravit Zimri, & etiam percussit regem; constituerunt omnes Jisraëlitæ regem Homrin principem militiæ super Jisraëlem eodem die, in ipsis castris.

19 Postea ascendens Homri,& omnes Jisraëlitæ cum eo Gibbethone; obsederunt Thirtzam.

20 Fuit autem, quum videret Zimri captam esse civitatem, ut ingrederetur palatium domûs regiæ; & combustâ secum domo regis igne moreretur.

21 Propter peccata sua, quibus peccaverat, faciendo quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; ambulando in via Jarobhami, & in peccato ejus, quod fecerat, inducendo Jisraëlem ad peccandum.

22 Reliquæ autem res Zimri, & conspiratio ejus, quâ conspiravit; nónne sunt scriptæ in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

23 Tunc divisus est populus ille Jisraël in partes: pars una populi sequebatur Thibnin, filium Ginathi; ut constitueret eum regem, pars verò altera sequebatur Homrin.

24 Quúmque firmior esset populus, qui sequebatur Homrin populo, qui sequebatur Thibnin, filium Ginathi, mortuo Thibni, regnavit Homri.

25 Anno trigesimo primo *completo* Asæ regis Jehudæ (regnavit *enim* Homri super Jisraëlem duodecim annis) Thirtzæ regnabat sexto anno.

26 Quum emit montem Schomronis à Schemero duobus talentis argenti: & ornato ædificiis monte, vocavit nomen civitatis illius, quam ædificavit de nomine Schemeri, domini illius montis, Schomronem.

27 Et fecit Homri, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, ac pejus fecit, quàm ullus, qui *fuerat* ante eum.

28 Nam ambulavit in tota via Jarobhami, filii Nebati, & in singulis peccatis ejus, quibus ad peccandum induxerat Jisraëlem, ut provocaret Jehovam, Deum Jisraëlis vanitatibus illorum.

29 Reliquæ autem res Homri, quas fecit, & fortitudo ejus, quam fecit; nónne sunt scriptæ in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

30 Postea occubuit Homri cum patribus suis,& sepultus est Schomrone; regnavítque Achab, filius ejus pro eo.

31 Achab autem, filius Homri regnare cœpit super Jisraëlem anno trigesimo octavo Asæ regis Jehudæ: regnavítque Achab, filius Homri super Jisraelem Schomrone viginti duobus annis.

32 Fecítque Achab, filius Homri quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, plus quàm omnes, qui fuerant ante ipsum.

33 Fuit enim (nónne leve habebatur ei ambulare in peccatis Jarobhami, filii Nebati?) ut acciperet uxorem Izebelem, filiam Eth-Bahalis, regis Tzidoniorum; & abiens coleret Bahalem illorum, ac incurvans se *honorem haberet* ei:

34 Et statueret altare Bahali isti in æde illa Bahalis, quam exstruxerat Schomrone.

35 Præterea consevit Achab lucum; denique ampliùs Achab fecit ad provocandum Jehovam, Deum Jisraëlis, quàm omnes reges Jisraëlis, qui *fuerant* ante ipsum.

36 Diebus ejus ædificavit Chiel Beth-Elita Jerichuntem: pretio Abirami primogeniti sui, fundavit eam, & pretio Segubi, natu minimi sui, statuit fores ejus, secundùm verbum Jehovæ, quod loquutus erat per Jehoschuham, filium Nunis.

CAP. XVII. *Elija triennio cœlum claudit, à vidua nutritus, miraculosè expensa restituit, & mortuum excitat.*

DIxit autem Elija Thischbites, ex inquilinis Gilhadis Achabo, *ut* vivit Jehova, Deus Jisraëlis, ante quem adsto, non est futurus annis istis ros, aut pluvia: nisi ex verbo meo.

2 Postea

2 Postea fuit ad eum verbum Jehovæ,dicendo:
3 Abi hinc,ut convertas te orientem versùs, & abscondas te ad torrentem Cerithi, qui *est* è regione Jardenis.
4 Erítque,*ut* ex illo torrente bibas: corvis autem præcepi,ut te sustentent ibi.
5 Qui abiens,fecit secundùm verbum Jehovæ: veniens enim,consedit ad torrentem Cerithi,qui *est* è regione Jardenis.
6 Quo corvi afferebant ei panem,& carnem quolibet mane,similiter panem,&carnem quolibet vespere: & è torrente bibebat.
7 Sed fuit exacto anno; quum exsiccatus esset torrens ille; quia non fuerat pluvia in illa terra;
8 Ut esset verbum Jehovæ ad eum, dicendo:
9 Surge,abi Tzarphatham, quæ *est* Tzidonis, ut consideas ibi: ecce præcepi ibi mulieri viduæ,ut sustentet te.
10 Tunc surgens, abiit Tzarphatham, quúmque pervenisset ad portam civitatis, ecce mulier vidua colligebat ligna: itaque advocavit eam,& dixit; accipiens da,quæso, mihi paululum aquæ in hoc vase,ut bibam.
11 Abiit ergo,ut acceptam daret: postea advocans eam,dixit; accipiens, da,quæso, mihi frustum panis, *prout est* in manu tua.
12 Quæ dixit,*ut* vivit Jehova,Deus tuus, non *est* mihi placenta, sed plena vola farinæ in cado,& paululum olei in ampulla: & ecce colligo duo ligna, ut veniens parem illam mihi,& filio meo, ut comedamus illud, deinde moriemur.
13 Dixit verò ei Elija; ne timeto, abi, para secundùm verbum tuum: veruntamen fac mihi de ea placentam parvam priùs, quam afferas mihi, tibi verò & filio tuo facito postea.
14 Nam sic ait Jehova,Deus Jisraëlis,cadi istius farina non consumetur, & ampullæ istius oleum non deficiet; usque ad diem, quo daturus est Jehova pluviam in superficie terræ.
15 Abiens ergo illa fecit secundùm verbum Elijæ; ita comedit ipsa,& ipse,ídque domi ejus per annum.
16 Cadi farina illa non consumebatur, & ampullæ illius oleum non deficiebat; secundùm verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat per Elijam.
17 Fuit autem his rebus gestis,*ut* ægrotaret filius mulieris illius, dominæ domûs: quúmque esset ægritudo ejus valida admodum, adeò ut non reliqua esset in eo respiratio.
18 Dixit illa Elijæ; quid mihi tecum, vir Dei? veneris ad me,ad recordandum iniquitatem meam, & afficiendum morte filium meum?
19 Qui dixit ei; da mihi filium tuum: & acceptum eum è sinu ejus, detulit eum in cœnaculum, ubi ipse habitabat, deposuítque eum super lectum suum.
20 Tum inclamans Jehovam, dixit; ô Jehova Deus mi, etiámne viduam hanc, apud quam ego hospitor, malo affeceris, mortem afferendo filio ejus?
21 Et admensus se super puero ter, inclamavit Jehovam,dicens; Jehova Deus mi, revertatur, quæso, anima pueri hujus in medium ejus.
22 Et auscultavit Jehova voci Elijæ, ita ut,reversâ animâ pueri in medium ejus, revixerit.
23 Tum acceptum Elija puerum, deduxit è suo cœnaculo domum,& reddidit eum matri ejus: dixítque Elija; vide,vivit filius tuus.
24 Dixit verò mulier Elijæ; jam hoc experior virum Dei te esse; & verbum Jehovæ in ore tuo verum.

CAP XVIII. *Elija Achabo se sistit, & proponit solennem probam inter se, & Bahalitas,quis à Deo sit.*

POstea elapsis diebus multis, post annum tertium hunc,fuit verbum Jehovæ ad Elijam,dicendo; i,ostende te Achabo,& dabo pluviam in superficie terræ.
2 Itaque abiit Elija,ut ostenderet se Achabo: erat autem fames valida in Schomrone.
3 Quapropter advocaverat Achab Hobadjam, qui præerat domui ipsius (erat autem Hobadja timens Jehovæ valde;
4 Nam fuit, quum exscinderet Izebel prophetas Jehovæ; ut accipiens Hobadja centum prophetas, absconderet eos, quinquagenos viros in una spelunca, & sustentaret eos pane,& aquâ.)
5 Et edixerat Achab Hobadjæ,perambula hanc terram ad fontes aquarum,& ad omnes torrentes: si fortè inveniamus fœnum, ut vivos conservemus equos, & mulos,& non sinamus exscindi nobis jumenta.
6 Itaque partiti terram inter se,quam obirent, Achab profectus est unâ viâ ipse seorsim, & Hobadja profectus est viâ alterâ seorsim.
7 Fuit autem Hobadja *versante* in itinere, quum ecce Elija obvius ei *fieret*: ut agnoscens eum, procideret in faciem suam, ac diceret,túne ille *es* dominus meus Elija?
8 Qui dixit ei,sum: i, dic domino tuo, ecce Elijam:
9 Dixit verò *Hobadja*, quid peccavi; quod tradis servum tuum in manum Achabi,ut morte afficiat me?
10 Ut vivit Jehova, Deus tuus, non *est* gentis aut regni *locus*, quò non miserit dominus meus, ad quærendum te,qui dixerunt,non *adest*: etiam adjuravit regnum, & gentem,quia non potest invenire te.
11 Et nunc tu dicis: i,dic domino tuo, ecce Elijam.
12 Atqui erit me abeunte abs te, ut spiritus Jehovæ deferat te nescio quò, quúmque venero indicatum Achabo, si non inveniat te, occidet me; tamen servus tuus timet Jehovam ab adolescentia mea.
13 Nonne indicatum est domino meo, quid fecerim, quum occideret Izebel prophetas Jehovæ? ut occultavi è prophetis Jehovæ centum viros, quinquagenos viros in una spelunca, & sustentavi eos pane, & aquâ?
14 Nunc autem tu dicis, i, dic domino tuo,ecce Elijam: atqui occideret me.
15 Dixit verò Elija,*ut* vivit Jehova exercituum, coram quo adsto; hodie ostendam me ei.

16 Abiens itaque Hobadja obviàm A-
chabo, indicavit ei: quapropter ivit A-
chab obviàm Elijæ.
17 Fuítque, quum videret Achab Elijam,
ut diceret Achab ei, túne ille es, perturba-
tor Jisraëlis?
18 Qui dixit, non perturbo Jsraëlem, sed
tu, & domus patris tui: dum derelinquitis
præcepta Jehovæ, & sequeris Bahalimos.
19 Sed nunc mitte, congrega ad me to-
tum Jisraëlem in montem Carmelum: &
prophetas Bahalis quadringentos quinqua-
ginta, prophetas quoque luci illius qua-
dringentos, comedentes è mensa Izebelæ.
20 Itaque mittens Achab ad omnes Jis-
raëlitas, congregavit prophetas illos in
montem Carmeli.
21 Tum accedens Elija ad totum popu-
lum illum, dixit; quousque claudicaturi
estis in duabus istis cogitationibus? si Je-
hova *est* Deus ipse, sequimini eum, sin au-
tem istorum Bahal, sequimini eum: sed non
responderunt ei populus ille quicquam.
22 Præterea dixit Elija populo illi, ego
relictus sum propheta Jehovæ solus; pro-
phetæ autem isti Bahalis quadringenti
quinquaginta viri.
23 Itaque dentur nobis duo juvenci, &
eligentes sibi juvencum unum, in membra
dividant eum, ac imponant lignis, sed i-
gnem ne apponunto: ego quoque parabo
juvencum alterum, quem imponam lignis,
sed ignem non apponam.
24 Tum invocabitis nomen deorum ve-
strorum, ego verò invocabo nomen Jeho-
væ, eritque Deus ille, qui testabitur igne,
ipse Deus: cui respondens totus populus
ille, dixerunt, bona *est* hæc res.
25 Deinde dicente Elijâ prophetis Baha-
lis; eligite vobis iuvencum unum, & parate
primùm; nam *estis* plures, & invocate no-
men deorum vestrorum, sed ignem ne ap-
ponite.
26 Acceperunt juvencum, quem conces-
serat eis, & paraverunt eum; quúmque in-
vocâssent nomen Bahalis à manè usque ad
meridiem, dicendo; ô Bahal exaudi nos, &
nulla *esset* vox, & nullus exaudiens: insultâ-
runt in altare, quod fecerat *Elija*.
27 Fuit enim ipso meridie, ut ludificans
eos Elija, diceret; clamate voce magnâ,
quandoquidem Deus est; nam colloquium,
aut nam insectatio *est* ei, aut nam iter *est fa-
ciendum* ei: fortassis dormit, ut evigilet.
28 Qui clamabant voce magnâ, & incide-
bant sese pro ratione ipsorum gladiis, & spi-
culis; usque adeò, ut perfunderent se san-
guine.
29 Fuit verò, quum præteriisset meridies,
ut prophetas agerent, usque dum offertur
munus: sed nulla *erat* vox; & nullus exau-
diens, nulláque attentio.
30 Elija autem edixit toti populo illi; ac-
cedite ad me, & accessit totus populus ad
eum: tum curavit altare Jehovæ, quod diru-
tum erat.
31 Nam accepit Elija duodecim lapides
pro numero tribuum filiorum Jahakobi; ad
quem fuerat verbum Jehovæ, dicendo, Jis-
raël esto nomen tuum.
32 Quúmque exstruxisset lapidibus istis
altare, in nomine Jehovæ; paravit aquæ-
ductum, *capientem* quasi duo sata sementis
circa illud altare.
33 Deinde disposuit ligna, & divisum in
membra juvencum, imposuit lignis.
34 Tum edixit; implete quatuor cados
aquâ, & effundunto super ipsum holocau-
stum, & super ligna: iterum edicente secun-
dò facite, secundò fecerunt, rursus edicente
tertiò facite, tertiò fecerunt.
35 Adeo ut fluerent aquæ circa altare;
atque etiam aquæ ductum impleret aqua.
36 Fuit autem, quum offertur munus, ut
accedens Elija propheta, diceret; ô Jehova,
Deus Abrahami, Jitzchaki, & Jisraëlis, ho-
die innotescat te Deum esse in Jisraële, &
me servum tuum: qui ex verbo tuo feci
omnes res istas.
37 Exaudi me Jehova, exaudi me, ut agno-
scant populus hic te Jehovam, Deum illum
esse; quum tu averteris animum eorum re-
trorsum.
38 Tunc ignis Jehovæ decidens, consum-
sit holocaustum, & ligna, & lapides, & pulve-
rem ipsum: etiam aquam, quæ *erat* in aquæ-
ductu delinxit.
39 Quod, quum videret totus ille popu-
lus, prociderunt in faciem suam: & dixe-
runt, Jehova ipse Deus est, Jehova ipse Deus
est.
40 Deinde dicente Elijâ eis, prehendite
prophetas istos Bahalis; nemo se proripiat
ex eis, prehenderunt eos: quos deducens
Elija ad torrentem Kischonis, ibi jugulavit
eos.
41 Et dixit Elija Achabo, ascende, come-
de & bibe: nam *ecce* strepitum multitudi-
nis pluviæ.
42 Sic ascendit Achab ad comedendum,
& bibendum: Elija autem ascendit in ver-
ticem Carmeli, & pronum se abjecit in ter-
ram, deinde posuit faciem suam inter ge-
nua sua.
43 Edixerat autem puero suo, ascende
jam, intuere viâ maris, qui ascendens in-
tuitus est, ac dixit, non *est* quicquam: &
septies edixit, revertere.
44 Fuítque septimâ *vice*, ut diceret; ecce
nubes parva, sicut vola hominis ascendit à
mari: tum dixit: ascende, dic Achabo,
junge equos, & descende, ne intercludat te
pluvia.
45 Itaque fuit interea, quum cœli obscu-
rarentur nubibus, & vento, unde fuit pluvia
magna; ut equitans Achab abiret Jizre-
helem.
46 Manus autem Jehovæ adfuit Elijæ, ut
confirmaret lumbos ejus: ita præcurrit A-
chabo usque, quà venis Jizrehelem.

CAP. XIX. *Elija fugiens ab Izebela, pasci-
tur à Deo in deserto, & Deus consolatur eum
de Ecclesiæ statu.*

INdicavit autem Achab Izebelæ quicquid
fecerat Elija, & eum occidisse prorsus o-
mnes prophetas ejus gladio.
2 Quapropter misit Izebel nuncium ad
Elijam, qui diceret; sic faciant dii, & sic per-
gant, ut hoc ipso tempore cras reddidura
sim vitam tuam, ut *est* vita uniuscujusque
illorum.
3 Quod, quum intelligeret, surgens abiit,
consulens vitæ suæ, pervenítque Beer-
Sche-

Schebahum, quod *est* Jehudæ; ubi reliquit puerum suum.

4 Ipse verò perrexit in illud desertum itinere unius diei, & veniens consedit sub junipero quadam: ubi expetebat apud se mori, ac dicebat; satis *est*, nunc Jehova accipe animam meam, non enim sum melior majoribus meis.

5 Ita recumbens, obdormivit sub junipero quadam: quum ecce quidam angelus tangens eum, dixit ei; surge, comede.

6 Eo intuente, ecce *ad* locum capitis ejus placenta carbonibus *tosta*, & ampulla aquæ: unde comedit, ac bibit, postea rursus recubuit.

7 Reversus autem angelus Jehovæ secundò, tetigit eum, dicens, surge, comede: nam majus esset hoc iter, quàm ut conficeres.

8 Surgens ergo, comedit, ac bibit: deinde progressus est vi cibi illius quadraginta dies, & quadraginta noctes *sustentante eum*, usque ad montem Dei Chorebum.

9 Ubi, quum ingressus quandam speluncam, pernoctaret ibi; ecce verbum Jehovæ ad eum; quod dixit ei, quid tibi *rei* hic est, Elija?

10 Quo dicente, planè zelo affectus sum pro Jehova, Deo exercituum, eò quòd dereliquerunt fœdus tuum Jisraëlitæ, altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio: cúmque ego relictus sim solus, etiam quærunt vitam meam, ut auferant eam:

11 Edixit *Deus*; exi, & consiste in isto monte coram Jehova; ecce autem Jehova transibat, & ventus magnus, ac vehemens perfringens montes, ac perrumpens petras ante Jehovam, non *erat* in eo vento Jehova: post ventum autem illum concussio, non *erat* in concussione illa Jehova:

12 Et post concussionem illam, ignis, non *erat* in eo igne Jehova: denique post ignem illum, vox silentio tenuis.

13 Fuítque, ut audiens Elija, obvolveret faciem suam togâ suâ, & exiens, consisteret in porta ipsius speluncæ: quum ecce ad eum *fuit* vox, quæ dixit, quid *rei* tibi hic est Elija?

14 Cui dixit *ille*; planè zelo affectus sum pro Jehova, Deo exercituum, eò quòd dereliquerunt Jisraëlitæ fœdus tuum, altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio: cúmque ego relictus sim solus, etiam quærunt vitam meam, ut auferant eam.

15 Tum edixit ei Jehova, abi, revertere itinere tuo versùs desertum Damasci, & veniens, ungito Chazaëlem in regem super Syriam:

16 Jehu autem, filium Nimschi ungito in regem super Jisraëlem: denique Elischahum, filium Schaphati Abel-Mecholanum ungito in prophetam loco tuo.

17 Erit enim, ut qui proripuerit se à gladio Chazaëlis, eum morte afficiat Jehu: eum verò, qui proripuerit se à gladio Jehu, morte curabit affici Elischah.

18 Reliquos autem feci ex Jisraële septies mille: quorum omnium genua non curvaverunt se Bahali, & *quorum* omnium os non osculatum est illum.

19 Itaque abiens inde, quum invenisset Elischahum, filium Schaphati, qui arabat duodecim jugis antecedentibus eum, & ipse *erat* cum duodecimo; transivit Elija ad eum, & injecit togam suam illi.

20 Tum relictis bobus, accurrens, post Elijam, dixit, osculer quæso patrem meum, & matrem meam, ut sequar te; cui dixit, abi, revertere, nam quid feci tibi?

21 Itaque divertit ab eo, & acceptum par boum mactavit, & instrumento boum coxit illorum carnem, quam dedit populo suo, & comederunt: postea surgens, sequutus est Elijam, & ministravit ei.

CAP. XX. *Syri ab Achabo semel, iterúmque cæduntur; sed malè Ben-hadadi vita parcitur.*

BEn-hadad autem rex Syriæ congregatis omnibus copiis suis, & triginta duobus regulis secum, cum equis & curribus, ascendens, obsedit Schomronem, ut oppugnaret eam.

2 Et misit nuncios ad Achabum, regem Jisraëlis in civitatem:

3 Per quos dixit ei; sic ait Ben-hadad; argentum tuum, & aurum tuum meum est: etiam fœminæ tuæ, & filii tui præstantissimi, mei sunt.

4 Respondens autem rex Jisraëlis, dixit; secundùm verbum tuum, domine mi Rex, tuus sum, & quæcunque *sunt* mihi.

5 Rursus autem redeuntes nuncii, dixerunt, sic ait Ben-hadad, dicens; quia miseram ad te, qui dicerent, argentum tuum, & aurum tuum, & fœminas tuas, & filios tuos mihi dato, *ampliùs non dicam*:

6 Sed hoc ipso tempore cras mittam servos meos ad te, ut scrutentur domum tuam, & domos servorum tuorum; erítque, ut quicquid desiderabile *est* oculis tuis, positum in manu sua, accipiant.

7 Itaque rex Jisraëlis vocatis omnibus senioribus regionis, dixit; agnoscite, quæso, & videte istum quærere malum: miserat enim ad me pro fœminis meis, & pro filiis meis, & pro argento meo, ac pro auro meo, neque denegaveram ei.

8 Dixerunt verò omnes illi seniores, & totus populus ei; ne auscultato, neque acquiescito.

9 Dixit ergo nunciis Ben-hadadi; dicite domino meo regi, quicquid mandabas servo tuo primùm, facturus sum, rem verò hanc non possum facere: sic abeuntes nuncii, retulerunt ei rem.

10 Quapropter mittens ad eum Ben-hadad, dixit; sic faciant mihi dii, & sic pergant, non sufficeret pulvis Schomronis pugillis, toti populo huic, qui sequitur vestigia mea.

11 Sed respondens rex Jisraëlis, dixit; eloquimini, ne jactet se, qui accingit se, ut qui discingit.

12 Fuit autem audito verbo hoc, quum biberet ipse, & reges illi in tuguriis, ut ediceret servis suis, admovete, qui admoverunt contra civitatem.

13 Tum ecce propheta quidam accedens ad Achabum, regem Jisraëlis; dixit, sic ait Jehova, vidésne totam multitudinem maximam istam? ecce ego traditurus

ſum eam in manum tuam hodie, ut cognoſcas me eſſe Jehovam.

14 Dicenti verò Achabo, per quos? dixit, ſic ait Jehova, per pueros præfectorum provinciis: iterum dicenti, quis componet aciem? dixit; tu.

15 Itaque recenſuit pueros præfectorum provinciis, qui *erant* ducenti triginta duo; & poſt hos recenſuit totum populum, omnes Jiſraëlitas ſepties mille.

16 Et egreſſi ſunt ipſo meridie: quum Ben-hadad biberet ad ebrietatem in tuguriis, ipſe cum regulis illis triginta duobus, auxiliaribus ejus.

17 Egreſſis autem pueris præfectorum provinciis primùm, miſit Ben-hadad, quum renunciâſſent ei *quidam*, dicendo, homines egreſſi ſunt Schomrone:

18 Ac dixit, ſive ad pacem egreſſi ſint, prehendite eos vivos; ſive ad bellum egreſſi ſint, vivos prehendite eos.

19 Iſti autem egreſſi è civitate, pueri præfectorum provinciis, & copiæ, quæ ſequebantur eos:

20 Percuſſerunt quiſque virum ſuum, adeò ut fugientes Syros perſequerentur Jiſraëliæ: proripuit autem ſe Ben-hadad, rex Syriæ in equo cum equitibus.

21 Tum egreſſus rex Jiſraëlitarum, percuſſit equos, & currus; denique percuſſit Syros plagâ magnâ.

22 Accedens autem propheta ille ad regem Jiſraëlis, dixit ei, abi, confirma te, & cognoſce, ac vide, quid ſis facturus: nam revertente anno rex Syriæ aſcenſurus eſt contra te.

23 Servi verò regis Syriæ dicebant ei; dii montium *ſunt* dii eorum, idcirco firmiores fuerunt nobis: at certè pugnemus contra eos in ipſa planitie, ſi non firmiores erimus eis.

24 Itaque rem hanc facito: amove regulos iſtos quemque à loco ſuo; & ſubſtitue proceres loco eorum.

25 Tu tamen numerato tibi copias ex tuis, prout *erant* copiæ illæ, quæ ceciderunt, & equos, prout *erant* illi equi, & currus, prout illi currus *erant*, ſic pugnemus contra illos in ipſa planitie, ſi non firmiores erimus eis: qui auſcultans voci eorum, ſic fecit.

26 Fuit enim revertente anno, quum recenſuiſſet Syros Ben-hadad, ut aſcenderet Aphekum in bellum contra Jiſraëlitas.

27 Jiſraëlitæ quoque recenſiti, & commeatu inſtructi proceſſerunt obviàm eis; & caſtra habentes Jiſraëlitæ è regione eorum, ſimiles *erant* duobus parvis gregibus caprarum, Syri autem replebant illam terram.

28 Quapropter accedens vir ille Dei, alloquutus eſt regem Jiſraëlis: ac dixit, ſic ait Jehova, eò quòd dixerunt Syri Deum montium Jehovam, ac non Deum convallium eſſe: ideo traditurus ſum totam multitudinem maximam iſtam in manum tuam, ut agnoſcatis me eſſe Jehovam.

29 Itaque caſtra habebant hi ex adverſo illorum ſeptem dies: fuit verò die ſeptimo, ut appropinquante acie, percuterent Jiſraëlitæ è Syris centum millia peditum uno die.

30 Fugientibus deinde reliquis Aphekum in ipſam civitatem; corruit ejus murus ſuper viginti ſeptem millia virorum, qui reliqui erant: ſed Ben-hadad fugiens, ingreſſus eſt civitatem, in intimum conclave.

31 Ubi dixerunt ei ſervi eius, ecce jam audivimus reges domûs Jiſraëlis, reges benignos eſſe; imponamus, quæſo, cilicia lumbis noſtris, & funes indamus capitibus noſtris, & exeamus ad regem Jiſraëlis, fortaſſis vitam tuam ſervabit.

32 Itaque accingentes ciliciis lumbos ſuos, & funes indentes capitibus ſuis, venerunt ad regem Jiſraëlis, dicentes; ſervus tuus Ben-hadad dicit, vivat, quæſo, anima mea: qui dixit, eſtne adhuc vivus? frater meus eſt.

33 Homines autem iſti experimento diſcere feſtinabant, & præciſe cognoſcere, an ex ipſo *eſſet*, dixerunt itaque, frater tuus *ergo* eſt Ben-hadad? qui dixit, redite, aſſumentes *adducite* eum: egreſſus itaque eſt ad ipſum Ben-hadad, quem juſſit aſcendere in currum ſuum.

34 Ei autem dicente *Ben-hadado* civitates illas, quas acceperat pater meus à patre tuo, reſtituam, & limitanea conſtitues tibi in Damaſco, quemadmodum conſtituerat pater meus in Schomrone, *dixit*; & ego cum hoc fœdere dimittam te: ſic pacto cum eo fœdere dimiſit eum.

35 Vir autem quidam, è filiis prophetarum dixit proximo ſuo, ex verbo Jehovæ, percute me, quæſo: ſed renuit vir ille percutere eum.

36 Ideóque dixit ei, propterea quòd non auſcultâſti voci Jehovæ, ecce abeuntem te à me percuſſurus eſt leo: quúmque abiiſſet ab eo, inveniens eum leo, percuſſit eum.

37 Iterum invento viro alteri dixit, percute me, quæſo, quare percutiebat vir ille indeſinenter, ac vulnerabat.

38 Tum abiens propheta ille, ſtetit *coram* rege in via, diſſimulaverat autem ſe cinere inſperſo oculis ſuis.

39 Fuítque rege tranſeunte, ut ipſe inclamaret regem, ac diceret; ſervus tuus proceſſerat in medium prælii, quum ecce quidam accedens adduxit ad me virum, & dixit, ſerva virum hunc, ſi ullo pacto deſiderabitur, utique erit vita tua pro vita ejus, vel talentum argenti pendes.

40 Fuit autem ſervo tuo agente hîc, & illic, ut ille non *adeſſet*: tum dixit ei rex Jiſraëlis: rectum *eſt* judicium tuum, tu deciſiſti.

41 Tum feſtinans, amovit cinerem ab oculis ſuis, ut agnoſceret ipſum rex Jiſraëlis è prophetis eſſe:

42 Et dixit illi: ſic ait Jehova, eò quòd virum à me anathemati devotum dimiſiſti è manu: ideo erit vita tua pro vita ejus, & populus tuus pro populo ejus.

43 Quamobrem abiit rex Jiſraëlis domum ſuam faſtidioſus, & indignabundus, & ingreſſus eſt Schomronem.

CAP. XXI. *Achabi erga Nabothum impietas.*

FUit autem his rebus geſtis, quum vinea Nabotho Jizrehelitæ agenti Jizrehele eſſet;

esset; juxta palatium Achabi,regis Schom-
ronis;
2 Ut alloqueretur Achab Nabothum,di-
cens,cedò mihi vineam tuam,ut sit mihi in
hortum olitorium,nam propinqua est jux-
ta domum meam, & dabo tibi pro ea vi-
neam meliorem eâ: sin meliùs *videtur* in
oculis tuis, dabo tibi pecuniam,pretium
hujus.
3 Dixit verò Naboth Achabo, absit mi-
hi à Jehova, ut cedam possessionem majo-
rum meorum tibi.
4 Quamobrem venit Achab domum
suam fastidiosus, & indignabundus, pro-
pter verbum, quo alloquutus fuerat ipsum
Naboth Jizrehelita, dicens, non cedam ti-
bi possessionem majorum meorum: & ja-
cens in lecto suo, avertebat faciem suam,
ne comederet cibum.
5 Sed veniente ad ipsum Izebelâ, uxore
ipsius; & dicente ipsi,ecquid spiritus tuus
fastidiosus est,ut non comedas cibum?
6 Dixit ei,quia alloquutus Nabothum
Jizrehelitam, dixeram ei, cedò mihi vi-
neam tuam pecuniâ, aut si mavis,dabo tibi
vineam pro ea: sed dixit, non sum datu-
rus tibi vineam meam.
7 Tum dixit ei Izebel uxor ejus; túne
nunc exerceres regnum super Jisraëlem?
surge, comede cibum,& bono animo esto,
ego dabo tibi vineam Nabothi Jizrehe-
litæ.
8 Itaque scribens illa literas, nomine A-
chabi, obsignavit sigillo ejus: & misit lite-
ras ad seniores, & ad clarissimos, qui *erant*
in civitate illius,cives Nabothi.
9 Scripserat autem in illis literis, edi-
cens; indicite jejunium, & collocate Na-
bothum in principiis populi.
10 Et collocate duos homines nequam ex
adverso ejus, qui testificentur contra eum,
dicendo; maledixisti Deo, & regi: deinde
educentes eum, lapidatote eum, ita ut mo-
riatur.
11 Fecerúntque homines civitatis illius,
ipsi seniores, & clarissimi, qui iidem cives
erant in civitate illius,quemadmodum man-
daverat illis Izebel, quemadmodum scri-
ptum *erat* in literis,quas miserat ad eos.
12 Indicto jejunio,collocaverunt Nabo-
thum in principiis populi.
13 Tum venientes duo illi homines ne-
quam, consederunt ex adverso ejus, testa-
tíque sunt contra eum homines isti ne-
quam, contra Nabothum, coram populo,
dicentes, maledixit Naboth Deo,ac regi:
sic eduxerunt eum extra civitatem suam, &
lapidibus obruerunt eum ita, ut morere-
tur.
14 Deinde miserunt ad Izebelam,qui di-
cerent: lapidatus est Naboth,& mortuus.
15 Fuit autem, quum audivisset Izebel
lapidatum Nabothum, ac mortuum esse;
ut diceret Izebel Achabo, surge hæredita-
rio jure posside vineam Nabothi Jizreheli-
tæ,quam renuerat dare tibi pecuniâ,non e-
nim vivus *est* Naboth,sed mortuus.
16 Sic fuit, audiente Achabo mortuum
esse Nabothum, ut surgeret Achab,descen-
surus ad vineam Nabothi Jizrehelitæ, ut
hæreditario jure possideret eam.
17 Fuit autem verbum Jehovæ ad Elijam
Thischbitem,dicendo:
18 Surge,descende obviàm Achabo,regi
Jisraëlitarum, habitanti Schomrone: ecce
in vinea Nabothi *est*, quò descendit,ut hæ-
reditario jure possideat eam:
19 Et alloqueris eum, dicens; sic ait Je-
hova, an occideris, ac etiam hæreditario
jure possideas? alloqueris etiam eum, di-
cendo,sic ait Jehova: pro eo,quòd linxe-
runt canes sanguinem Nabothi, lincturi
sunt canes tuum sanguinem etiam tibi.
20 Dixit verò Achab Elijæ,téne inve-
nire me inimice mi? qui dixit inveni, eò
quòd dedisti te ad faciendum, quod malum
videtur in oculis Jehovæ.
21 Ecce inducturus sum in te malum, &
tollam posteros tuos, & excisurus sum A-
chabo mingentem ad parietem, & conclu-
sum,ac derelictum in Jisraële:
22 Et reddam domum tuam,sicut domum
Jarobhami,filii Nebati,& sicut domum Ba-
haschæ,filii Achijæ; propter indignatio-
nem, quâ provocâsti *me*, quòd ad peccan-
dum induxisti Jisraëlem.
23 Atque etiam contra Izebelam loquu-
tus est Jehova, dicendo; canes comedent
Izebelam ad præmunitionem Jizrehelis.
24 Morientem Achabum in civitate com-
edent canes; & morientem in agro com-
edent volatilia cœli.
25 Enimverò non fuit similis Achabo;qui
dediderit se ad faciendum, quod malum
videtur in oculis Jehovæ: quia seducebat
eum Izebel,uxor ipsius.
26 Nam commisit res valdè abominan-
das, sequendo stercoreos deos; prorsus ut
fecerant Emoræi,quos expulit Jehova à fa-
cie Jisraëlitarum.
27 Fuit verò, quum audîsset Achab ver-
ba ista,ut laceratis vestibus suis,& imposito
cilicio carni suæ, iejunaret, cubaret etiam
cum cilicio,& ambularet lentè.
28 Quapropter fuit verbum Jehovæ ad
Elijam Thischbitem,dicendo:
29 Vidésne Achabum se abjecisse ante
faciem meam? eò quòd abiecit se ante fa-
ciem meam,non inducam malum illud die-
bus ejus, diebus filii ejus inducam malum
illud super domum ejus.

CAP. XXII. *Achabo impio succedit pius filius Iehoschaphat, & huic impius filius Iehoram.*

Quum autem mansissent tres annos,sine
bello inter Syriam,& Jisraëlem.
2 Fuit anno tertio *completo*; ut descen-
deret Jehoschaphat,rex Jehudæ ad regem
Jisraëlis.
3 Dixerat verò rex Jisraëlis servis suis:
novistísne nostras esse Ramothas Gilhadis?
& nos quiescimus à recipiendis illis è ma-
nu regis Syriæ?
4 Itaque dixit Jehoschaphato, iturúsne
es mecum in istud bellum Ramothas Gil-
hadis? & dixit Jehoschaphat regi Jisraë-
lis, sicut ego, sic tu, sicut populus meus, sic
populus tuus, sicut equi mei, sic equi tui
sint.
5 Dixit præterea Jehoschaphat regi Jis-
raëlis: consule, quæso, hoc ipso die ver-
bum Jehovæ.
6 Tunc congregatis rex Jisraëlis pro-

phetis suis, quasi quadringentis viris, dixit
eis; utrùm iturus sum contra Ramothas Gil-
hadis in bellum, an destiturus? qui dice-
bant, ascende, traditurus enim est dominus
in manum regis.
7 Dicente verò Jehoschaphato: ánnon
est hic propheta Jehovæ ampliùs, ut con-
sulamus ex eo.
8 Dixit rex Jisraëlis Jehoschaphato, am-
pliùs vir quidam *est*, ex quo consulas Je-
hovam; sed ego odi eum, quia non prophe-
tat de me bonum, sed malum, Micajehu, fi-
lius Jimlæ: dixit verò Jehoschaphat; ne
loquatur rex ita.
9 Itaque advocato rex Jisraëlis aulico
uno, edixit, festinanter adduc Micajehu,
filium Jimlæ.
10 Interea rex Jisraëlis, & Jehoscha-
phat, rex Jehudæ sedebant quisque in so-
lio suo, induti vestibus *regiis* in area *ad* o-
stium portæ Schomronis: & omnes pro-
phetæ illius prophetabant coram eis.
11 Fecerat enim sibi Tzidkija, filius Ce-
nahanæ cornua ferrea; & dicebat, sic ait
Jehova; his feries Syros, adeò ut consumas
eos.
12 Omnes quoque prophetæ illi pro-
phetabant similiter, dicendo; ascende Ra-
mothas Gilhadis, & prosperare, traditurus
enim est Jehova in manum regis.
13 Nuncius autem ille, qui iverat voca-
tum Micajehu, alloquebatur eum, dicendo;
ecce nunc verba istorum prophetarum uno
ore bonum *prophetant* regi: sit, quæso, ver-
bum tuum, ut verbum unius illorum, ut elo-
quaris bonum.
14 Cui dixit Micajehu; *ut* vivit Jehova,
quod edixerit mihi Jehova, id eloquar.
15 Quum ergo ingressus esset ad regem;
dixit rex ei; Micajehu, utrùm ituri sumus
in bellum contra Ramothas Gilhadis, an
destituri? qui dixit ei, ascende, & prospe-
rare, scilicet tradet Jehova in manum regis.
16 Dicente verò ei rege, quoties tandem
ego adjuraturus sum te, ut non eloquaris
mihi, nisi veritatem in nomine Jehovæ?
17 Dixit; video omnes Jisraëlitas disper-
sum iri per illos montes, sicut oves, qui-
bus non *est* pastor: nam dixit Jehova, non
erit dominus istis, revertantur quisque do-
mum suam cum pace.
18 Tum dixit rex Jisraëlis Jehoscha-
phato; nónne dixeram tibi fore, ut non
prophetaret de me bonum, sed malum?
19 Qui dixit, propterea audi verbum
Jehovæ: vidi Jehovam insidentem solio,
suo, & totum exercitum cœli adstantem ei,
à dextera ejus, & à sinistra ejus.
20 Ubi dicente Jehovâ, quis pelliciet A-
chabum, ut ascendat, & corruat apud Ra-
mothas Gilhadis? hic dixit, hoc modo, &
ille dixit, illo modo.
21 Tandem prodiit quidam spiritus, qui
consistens coram Jehova, dixit; ego pelli-
ciam eum: dicente verò Jehova ei, quo
pacto?
22 Dixit; egressus, ero spiritus mendacii
in ore omnium prophetarum ejus: tum
dixit *Jehova*; pellicies, etiámque prævale-
bis, exi, & fac ita.
23 Quare nunc, ecce indidit Jehova spiri-
tum mendacii ori omnium istorum prophe-
tarum tuorum: interea loquutus est Jeho-
va contra te malum.
24 Tunc accedens Tzidkija, filius Cena-
hanæ, percussit Micajehu in maxillam; di-
cens, quanam transivit spiritus Jehovæ à
me, ut alloqueretur te?
25 Cui dixit Micajehu; ecce tu videris il-
lo ipso die, quum ingredieris intimum con-
clave ad abscondendum te.
26 Dixit verò rex Jisraëlis; prehende Mi-
cajehu, & reduc eum ad Amonem, præfe-
ctum civitati; & ad Joaschum, filium regis.
27 Quibus dices, sic edicit rex; ponite i-
stum in carcere; & alite eum pane angustè,
& aquâ angustè, donec rediero cum pace.
28 Dixit verò Micajehu, si planè reversus
fueris cum pace, non loquutus fuerit Jeho-
va per me: dixítque, audite populi, quot-
quot sunt.
29 Itaque ascendit rex Jisraëlis cum Je-
hoschaphato, rege Jehudæ *contra* Ramo-
thas Gilhadis:
30 Ubi dixit rex Jisraëlis Jehoschapha-
to, quum dissimularet se processurus in præ-
lium, tu verò induere vestimentis tuis: sic
dissimulans se rex Jisraëlis, processit in præ-
lium.
31 Rex autem Syriæ præceperat suis cur-
ruum præfectis triginta duobus, dicendo;
ne pugnatote contra parvum, aut contra
magnum: sed contra regem Jisraëlis solùm.
32 Fuit itaque, quum videntes præfecti
curruum Jehoschaphatum, ipsi dicerent; u-
tique rex Jisraëlis est, ut accederent con-
tra eum ad pugnandum; & exclamaret Je-
hoschaphat.
33 Quamobrem fuit, quum viderent præ-
fecti curruum, regem Jisraëlis non esse; ut
reverterentur à persequendo eo,
34 Sed quidam jaculans arcu simplici a-
nimo, percussit regem Jisraëlis inter com-
missuras, & loricæ *partes*: quapropter dixit
aurigæ suo, deflecte manu tua, & educ me ex
castris, quia ægrotus factus sum.
35 Quoniam autem invalescebat præ-
lium eo die, rex distinebatur propter cur-
rus suos contra Syros: quare mortuus est
vespere, quum effluxisset sanguis è plaga e-
jus in capsam currûs.
36 Quapropter transivit præco per ca-
stra occumbente sole, dicens; quisque in ci-
vitatem suam *redito*, & quisque in regionem
suam.
37 Rex verò mortuus pervenit Schomro-
nem; & sepeliverunt *Jisraëlitæ* regem
Schomrone.
38 Quúmque immergeret *auriga* illius
currum in piscina Schomronis, lingebant
canes sanguinem ejus, quando ipsius arma
laverunt, secundùm verbum Jehovæ, quod
loquutus fuerat.
39 Reliquæ autem res Achabi, & omnia,
quæ fecit, domúsque eburnea, quam ædifi-
cavit; nónne sunt scripta in libro Chro-
nicorum, regum Jisraëlis?
40 Deinde, quum occubuisset Achab cum
patribus suis, regnavit Achazja, filius ejus
pro eo.
41 Jehoschaphat porrò, filius Asæ regna-
re cœpit super Jehudam: anno quarto A-
chabi, regis Jisraëlis.
42 Jehoschaphat natus triginta quinque
annos,

annos, quum regnare inciperet, viginti quinque annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen *erat* Hazuba, filia Schilchi.
43 Et ambulavit prorsus in via Asæ, patris sui, non recessit ab ea: faciendo quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ.
44 Veruntamen excelsa non desistebant; adhuc populus sacrificabant, & adolebant in excelsis:
45 Et pacem inivit Jehoschaphat cum rege Jisraëlis.
46 Reliquæ autem res Jehoschaphati, & fortitudo ejus, quâ fecit, & quâ pugnavit; nónne sunt scriptæ in libro Chronicorum, regum Jehudæ.
47 Is reliquos meritorios, qui relicti fuerunt temporibus Asæ, patris sui, sustulit è sua terra.
48 In Edomæa tunc non *erat* rex, *sed* prorex.
49 Jehoschaphato decem *fuerunt* naves Oceani, quæ proficiscerentur Ophirum auri causâ, sed non ivit: quia fracta est classis Hetzjone-Geberi.
50 Tunc dixerat Achazja, filius Achabi ad Jehoschaphatum; eant servi mei cum servis tuis in *ista* classe: sed non acquieverat Jehoschaphat.
51 Postea, quum occubuisset Jehoschaphat cum patribus suis, & sepultus esset cum majoribus suis in civitate Davidis patris sui, regnavit Jehoram, filius ejus pro eo.
52 Achazia, filius Achabi regnare cœpit super Jisraëlem Schomrone anno decimo septimo Jehoschaphati, regis Jehudæ *completo*; & regnavit super Jisraëlem biennio.
53 Fecítque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: nam ambulavit in via patris sui, & in via matris suæ, ac in via Jarobhami, filii Nebati, qui ad peccandum induxit Jisraëlem:
54 Et colens Bahalem, incurvavit se ei: sic provocavit Jehovam, Deum Jisraëlis, prorsus, ut fecerat pater ipsius.

Regum Liber II.

CAP. I. *Elija Achaziæ mortem denunciat; persecutores ejus ignis cœlestis consumit.*

DEfecit autem Moab ab Jisraële post mortem Achabi.
2 Quúmque cecidisset Achazja per quendam clathrum in cœnaculo suo, quod *erat* Schomrone, ægrotavit: quamobrem mittens nuncios, edixit eis, ite, consulite Bahal-Zebubum, deum Hekronis, an sanitatem recepturus sim ex morbo hoc.
3 Interea angelus Jehovæ alloquutus est Eliam Thischbitem, surge, ascende obviàm nunciis regis Schomronis; & eloquere eis, an propterea, quòd non *est* Deus in Jisraële, vos itis consultum Bahal-Zebubum, deum Hekronis?
4 At propterea sic ait Jehova, ex illo lecto, quò ascendisti, non es descensurus, sed omnino moriturus: deinde abiit Elija.
5 Reversis itaque nunciis istis ad illum; dixit eis, quid jam revertimini?
6 Qui dixerunt ei, quidam ascendit obviàm nobis, qui edixit nobis, abite, revertimini ad regem, qui misit vos; & eloquimini ei, sic ait Jehova, an propterea quòd non *est* Deus in Jisraële, tu mittis consultum Bahal-Zebubum, deum Hekronis? propterea ex illo lecto, quò ascendisti, non es descensurus, sed omnino moriturus.
7 Rursus dixit eis, quis habitus *est* viri illius, qui ascendit obviàm vobis; & eloquutus est vobis verba ista?
8 Quibus dicentibus ei, vir est pilosus, & cingulo pelliceo accinctus lumbos suos; dixit, Elija Thischbites est.
9 Tum misit ad eum præfectum quinquaginta *hominibus* cum quinquaginta suis: qui ascendens ad eum (ecce enim considebat in vertice cujusdam montis) dixit ei ô vir Dei, rex edixit, descende.
10 Respondens verò Elija, alloquutus est illum præfectum quinquaginta: quòd si vir Dei sum, descendat ignis è cœlo, & consumat te, & quinquaginta tuos, illicò descendens ignis è cœlo consumsit eum cum quinquaginta ejus.
11 Rursus itaque *rex* misit ad eum præfectum quinquaginta alterum cum quinquaginta suis: qui clamans dicebat ei, ô vir Dei, sic edixit rex, citò descende.
12 Respondens verò Elija, eloquutus est eis; si vir Dei sum, descendat ignis è cœlo, & consumat te cum quinquaginta tuis: illicò descendens ignis Dei è cœlo, consumsit illum cum suis quinquaginta.
13 Itaque rex rursus misit præfectum quinquaginta tertianis cum suis quinquaginta: ascendénsque, venit præfectus quinquaginta iste tertius, & procidens in genua sua coram Elija, deprecabatur eum, ac dicebat ei, ô vir Dei pretiosa habeatur, quæso, vita mea, & vita servorum tuorum quinquaginta horum in oculis tuis.
14 Ecce descendens ignis è cœlo consumsit duos præfectos quinquagenis priores cum quinquagenis eorum: sed nunc pretiosa habeatur vita mea in oculis tuis.
15 Edixerat autem angelus Jehovæ Elijæ; descende cum isto, ne timeto à facie ejus: quapropter surgens descendit cum eo ad regem:
16 Dixítque ei, sic ait Jehova; eò quòd misisti nuncios consultum Bahal-Zebubum, deum Hekronis; an propterea quòd non *est* Deus in Jisraële ad consulendum verbum ejus? idcirco è lecto illo, quò ascendisti, non es descensurus, sed omnino moriturus.
17 Mortuus itaque est secundùm verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat Elija, ac regnavit Jehoram pro eo, anno secundo Jehorami, filii Jehoschaphati, regis Jehudæ: quia non erat illi filius.
18 Reliquæ autem res Achazjæ, quas fecit, nónne sunt scriptæ in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

CAP. II. *Elija in cœlum sublatus. Elischaho togam, & spiritum suum dimisit.*

DEinde fuit, quum sublaturus esset Jehova
Elijam turbine in cœlum, & proficisce-
retur Elija cum Elischaho Gilgale:
2 Ut diceret Elija Elischaho; conside, quæ-
so, hic, quia Jehova mittit me Beth-Elem
usque: cui dixit Elischah; *ut* vivit Jehova, &
vivit anima tua, non derelinquam te: ita
descenderunt Beth-Elem.
3 Tunc egressi filii prophetarum, qui *a-
gebant* Beth-Ele ad Elischahum, dixerunt ei,
nôstine hodie Jehovam assumturum domi-
num tuum à te? qui dixit, etiam ego novi,
silete.
4 Rursus dicente ei Elijâ; conside, quæso,
hic Elischah, nam Jehova mittit me Jeri-
chuntem: dixit; *ut* vivit Jehova, & vivit ani-
ma tua, non derelinquam te; ita venerunt
Jerichuntem.
5 Accedentes autem filii prophetarum, qui
agebant Jerichunte ad Elischahum, dixerunt
ei; nôstine hodie Jehovam assumturum do-
minum tuum à te? qui dixit, etiam ego no-
vi, silete.
6 Ampliùs dicente ei Elijâ; conside, quæ-
so, hic nam Jehova mittit me ad Jardenem:
dixit; *ut* vivit Jehova, & vivit anima tua,
non derelinquam te: ita abibant ambo.
7 Quinquaginta quoque viri è filiis Pro-
phetarum, euntes constiterunt è regione
procul, istis ambobus consistentibus ad Jar-
denem:
8 Quum Elija assumtâ togâ suâ, & con-
voluta percuteret aquas illas, & divisæ *ce-
derent* huc & illuc: ita transiverunt ipsi am-
bo per siccum.
9 Fuit tandem ipsis transeuntibus, ut Eli-
ja diceret Elischaho, pete, quid faciam tibi,
quum nondum assumor abs te; cui dixit E-
lischah; sit ergo, quæso, portio dupla de tuo
spiritu penes me.
10 Cui dixit, rem difficilem petiisti: si
videris me assumi à te, futurum est tibi sic,
sin verò minùs, non est futurum.
11 Fuit itaque ipsis pergentibus, ambu-
lando colloqui, ut ecce cursus igneus, & e-
qui ignei separationem facerent inter u-
trosque; sic ascendit Elija turbine in cœ-
lum.
12 Quod Elischah videns, ipse clamavit;
pater mi, pater mi, currus Jisraëlis, & equi-
tes ejus; donec non videret eum ampliùs.
Postea accipiens vestes suas, laceravit eas in
duo fragmenta:
13 Sublatâque togâ Elijæ, quæ ceciderat
ab eo, reversus constitit ad ripam Jardenis.
14 Ubi, quum accipiens togam Elijæ,
quæ ceciderat ab eo: percussisset aquas il-
las, dicens, ubi *es* Jehova Deus Elijæ? etiam
iste, quum percussisset aquas, divisæ *cesse-
runt* huc & illuc, & transivit Elischah.
15 Quod ex adverso videntes filii pro-
phetarum, qui *agebant* Jerichunte, dixerunt,
quievit spiritus Elijæ super Elischahum:
quare venientes obviàm ei, incurvaverunt
se in terram usque *honorem exhibentes* ei.
16 Et dixerunt ei; ecce jam *sunt* cum ser-
vis tuis quinquaginta homines strenui,
eant, quæso, ut quærant dominum tuum:
videndum ne fortè sustulerit eum spiritus
Jehovæ, & conjecerit eum in aliquem mon-
tium, aut in aliquam vallium: qui dixit,
non estis missuri.
17 Tandem instantibus apud eum, dum
differebat, dixit, mittite: miserunt itaque
quinquaginta viros, qui quærentes, tribus
diebus non invenerunt eum.
18 Itaque reversis ad eum, quum ipse con-
sideret Jerichunte, dixit eis, nónne edixe-
ram vobis, ne eatis?
19 Tum dicentibus hominibus illius ci-
vitatis Elischaho, ecce jam habitatio hujus
civitatis bona *esset*, quemadmodum domi-
nus meus videt: sed aquæ malæ sunt, qua-
propter regio facit abortum.
20 Dixit, sumite mihi paropsidem no-
vam, & ponite ibi salem: qui sumtam *attu-
lerunt* ei.
21 Tum egressus ad scaturiginem illius
aquæ, injecit illuc salem: ac dixit, sic ait
Jehova, sano aquam hanc, ut non sit inde
deinceps mors, aut abortus.
22 Sic sanata est illa aqua usque in ho-
diernum diem, secundùm verbum Elischa-
hi, quod loquutus fuerat.
23 Postea ascendebat inde Beth-Elem:
ipso autem ascendente viâ illâ, pueri parvi
egressi è civitate illa, illudebant ei, dicentes
ei; ascende calve, ascende calve.
24 Qui cùm retrospiciens, videret eos,
maledixit eis in nomine Jehovæ: quapro-
pter egressæ duæ ursæ è silva illius, disci-
derunt ex eis quadraginta duos pueros.
25 Unde abiit ad montem Carmeli; &
inde reversus est Schomronem.

CAP. III. *Elischah regibus Jisraëlis, Je-
hudæ, & Edomæorum descendentibus contra
Moabitas miraculum, & victoriam præ-
dicit.*

ITaque Jehoram, filius Achabi regnare cœ-
pit super Jisraëlem Schomrone, anno de-
cimo octavo Jehoschaphati, regis Jehudæ;
regnavítque duodecim annis.
2 Et fecit quod malum *videtur* in oculis
Jehovæ, sed non sicut pater ipsius, & sicut
mater ipsius: nam abstulit statuam Bahalis,
quam fecerat pater ipsius.
3 Verùntamen peccatis Jarobhami, filii
Nebati, quibus ad peccandum induxit
Jisraëlem, adhæsit: non recessit ab ullo eo-
rum.
4 Meschah autem, rex Moabitarum erat
pecuarius: pendebátque regi Jisraëlis cen-
tena millia agnorum, & centena millia arie-
tum lanatorum.
5 Sed fuerat, quum moreretur Achab, ut
deficeret rex Moabitarum à rege Jisraëlis.
6 Quapropter egressus rex Jehoram die
illâ Schomrone, recensuit totum Jisraëlem:
7 Et abiens, misit ad Jehoschaphatum, re-
gem Jehudæ, qui dicerent; Rex Moabita-
rum defecit à me, profecturúsne es mecum
contra Moabitas in prælium? qui dixit, a-
scendam, sicut ego, sic tu, sicut populus
meus, sic populus tuus, sicut equi mei, sic
equi tui *sint*.
8 Dicenti verò, quánam viâ ascensuri su-
mus? dixit, viâ deserti Edomæorum.
9 Profecto itaque rege Jisraëlis cum rege
Jehudæ, & rege Edomæorum, circumive-
runt itinere septidui: deinde non erat aqua
pro exercitu, & pro jumentis, quæ seque-
bantur vestigia eorum.
10 Quapropter dixit rex Jisraëlis; eheu,
quòd

quòd vocavit Jehova tres hos reges, ut traderet eos in manum Moabitarum.
11 Dixit verò Jehoschaphat, annon est hic propheta Jehovæ, ut consulamus Jehovam ex eo? cui respondens unus ex servis regis Jisraëlis, dixit, est hic Elischah, filius Schaphati, qui infundebat aquam manibus Elijæ.
12 Dicente verò Jehoschaphato, est apud eum verbum Jehovæ; descenderunt ad eum rex Jisraëlis, & Jehoschaphat, ac rex Edomæorum.
13 Sed dixit Elischah regi Jisraëlis; quid mihi tecum *est*? abi ad prophetas patris tui, & ad prophetas matris tuæ: cui dixit rex Jisraëlis, ne *ista dicito*, quandoquidem vocavit Jehova tres reges hos, ut tradat eos in manum Moabitarum.
14 Tum dixit Elischah; *ut* vivit Jehova exercituum, ante quem adsto, nisi personam Jehoschaphati, regis Jehudæ susciperem, non intuerer te, neque aspicerem te.
15 Sed nunc assumentes, *adducite* mihi fidicinem; sic fuit, quum pulsaret fidicen, ut adesset ei manus Jehovæ:
16 Et dixit, sic ait Jehova; faciendæ *sunt* in valle hac multæ fossæ.
17 Nam sic ait Jehova, non sensuri estis ventum, neque visuri estis pluviam, tamen vallis ista implebitur aquâ, unde bibatis vos, pecoráque vestra, & jumenta vestra.
18 Et leve hoc *visum est* in oculis Jehovæ; nam traditurus est Moabitas in manum vestram.
19 Quorum percutietis omnem civitatem munitam, & omnem civitatem lectam, omnémque arborem bonam dejicietis, & omnes fontes aquæ obthurabitis: omnem denique possessionem bonam afficietis lapidibus.
20 Fuit autem manè, quum tempus esset offerendi munus, ut ecce aqua veniret à via Edomææ; & impleretur terra illa aquâ.
21 Moabitæ verò omnes audierant ascendere istos reges ad pugnandum contra se: quapropter convocati fuerant ab omni accingente se *primùm* cingulo & deinceps, stabántque in termino suo.
22 Itaque surgentes manè, sole jam orto super aquam illam; quum viderent Moabitæ ex adverso illam aquam rubentem, ut sanguinem:
23 Dixerunt, sanguis est; omnino desolaverunt se reges isti, & percusserunt alter alterum: quapropter nunc ad prædam, ô Moabitæ.
24 Quúmque pervenissent ad castra Jisraëlis; surgentes Jisraëlitæ, percusserunt Moabitas, ita ut fugerint à facie ipsorum: & perrexerunt percutere Moabitas, etiam in ipsa *regione eorum*.
25 Nam civitates eorum destruxerunt, & quamque possessionem bonam injectis quisque lapidibus suis impleverunt, & quemque aquæ fontem obthurârunt, ac quamque arborem bonam dejecerunt, donec Kir-Charesethæ reliquos facerent *Moabitæ* lapides ejus: quapropter divertentes funditores, quatiebant eam.
26 Videns autem rex Moabitarum prævalere sibi hos bellatores: accepit secum septingentos viros, stringentes gladium, ut perrumperent per regem Edomæorum, neque potuerunt.
27 Sed cepit filium ejus primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, & obtulit eum in holocaustum super murum ipsum, unde exstitit fervor magnus contra Jisraëlitas: quare profecti ab eo, reversi sunt in regionem suam.

CAP. IV. *Quinque insignia miracula Elischahi.*

Mulier autem quædam ex uxoribus filiorum prophetarum clamabat ad Elischahum, dicens; servus tuus, vir meus mortuus est, tu verò nôsti servum tuum timuisse Jehovam: creditor autem venit ad rapiendum duos natos meos sibi in servos.
2 Cui dixit Elischah, quid facturus sum tibi? indica mihi, quid *est* tibi domi? quæ dixit, non *est* ancillæ tuæ quicquam domi, nisi lecythus olei
3 Qui dixit, abi, pete tibi vasa foris ab omnibus vicinis tuis; vasa vacua, ne pauca petito.
4 Tum ingressa, occludes fores tibi, & filiis tuis, deinde infundes in omnia vasa illa, & quod plenum fuerit, amoveri iubeto.
5 Itaque abiens ab eo, quum occlusisset fores sibi, & filiis suis: ipsis admoventibus ad illam, infundebat illa.
6 Fuítque, quum plena essent vasa illa, & edicente eâ filio suo, admove mihi adhuc vas, dixisset ei, nullum prætereà *est* vas; ut consisteret oleum.
7 Tunc illa veniens, indicavit viro Dei, qui dixit, abi, vende istud oleum, & rependc creditori tuo: tu verò cum filiis tuis, vivito è reliquo.
8 Præterea fuit quodam die, quum pertransiret Elischah Schunemum, ut ibi mulier *quædam* magna prehenderet eum, *invitans* ad sumendum cibum: unde fuit, quoties transibat, ut diverteret eodem ad sumendum cibum.
9 Dixit enim illa viro suo, ecce jam novi virum Dei sanctum hunc esse; qui transit per nos jugiter.
10 Faciamus, quæso, cœnaculum parvum muro, ubi ponamus illi lectum, & mensam, sellam quoque, & lucernam: erítque, quum venerit ad nos, *ut* divertat eò.
11 Fuit deinde quodam die, quo venerat illuc; quum divertens ad cœnaculum illud, cubuisset ibi:
12 Ut ediceret Gechazi puero suo, voca Schunammitidem istam: quam ille vocavit, ut sisteret se coram illo.
13 (Edixerat autem illi, dic jam ei, ecce solicita fuisti erga nos totâ solicitudine istâ, quid faciendum est tuâ causâ: estne loquendum tuâ causâ ad regem, aut ad præfectum militiæ? quæ dixerat, in medio populi mei ego habito.
14 Dicenti verò *Elischaho*, quid ergo faciendum est ejus causâ? dixerat Gechazi, at filius non *est* ei, & vir ejus *est* senex.)
15 Dicenti ergo, advoca eam; quum vocasset eam, stitit illa se ad portam illius.
16 Et dixit ille, hâc ipsâ tempestate, quum hoc tempus vigebit: tu amplexatura es filium: quæ dixit, ne domine mi vir Dei, ne mentiaris ancillæ tuæ.

17 Itaque concepit mulier illa,ac peperit filium eâ ipsâ tempestate: quum vigeret illud tempus, quo alloquutus fuerat eam Elischah.

18 Deinde crevit infans ille: fuítque quodam die, quum egressus esset ad patrem suum apud messores;

19 Ut diceret patri suo, caput meum,caput meum: qui edixit puero,refer illum ad matrem suam.

20 Is referens eum, adduxit ad matrem ejus: super cujus genua,quum sedisset usque ad meridiem,mortuus est.

21 Tunc sursum deportans illa,collocavit eum super lectum viri Dei, & includens eum,egressa est.

22 Deinde accersivit virum suum, dicens, mitte mihi, quæso, unum è pueris,& unam asinarum; ut excurram usque ad virum Dei,& revertar.

23 Qui dixit, quare itura es ad eum hodie, cùm non *sit* novilunium, neque sabbathum? quæ dixit,quieto animo *esto*.

24 Deinde instratâ asinâ, edixit puero suo,duc,& abi: equitando ne inhibeto meâ causâ,nisi edixero tibi.

25 Sic abiens illa,pervenit ad virum Dei in montem Carmeli:fuit autem,quum videret eam vir Dei procul,ut ediceret Gechazi puero suo,ecce Schunammitis illa:

26 Nunc curre,quæso,obviàm ei; & dic ei, éstne pax tibi? éstne pax viro tuo? éstne pax nato? quæ dixit, quieto animo *esto*.

27 Quúmque pervenisset ad virum Dei in montem,prehendit pedes ejus: accedenti autem Gechazi ad depellendum eam, edixit vir Dei, sine eam, nam animus ejus amaritudine affectus est in ea, quod Jehova celavit me,neque indicavit mihi.

28 Dicente verò illâ,an petieram filium à domino meo? ánnon dixeram, ne fallas me?

29 Edixit Elischah Gechazi,accinge lumbos tuos, & sumto scipione meo in manum tuam, abi; si quem inveneris, ne salutato eum,& si quis te salutaverit,ne respondeto ei: & ponito scipionem meum super faciem pueri.

30 Sed dixit mater pueri,ut vivit Jehova, & vivit anima tua, non derelinquam te: quare surgens,sequutus est eam.

31 Gechazi autem antecesserat eos, & posito scipione super faciem pueri, nulla *erat* vox, neque ulla attentio: quapropter revertens obviàm illi,indicavit illi,dicens, non evigilavit puer.

32 Tum ingressus est Elischah domum illius: ecce autem puer mortuus, collocatus *erat* super lectum ipsius.

33 Quò ingressus,occlusit fores post utrumque: & supplicavit Jehovæ.

34 Deinde conscendens *lectum*,incubuit puero,& imponens os suum ori ejus,& oculos suos oculis ejus, & volas suas volis ejus, extendit se super eum: ut incalesceret caro pueri.

35 Postea rursus ibat per domum modò huc,modò illuc,& conscendens extendebat se super illum: tandem sternutavit puer usque septies,& aperuit puer oculos suos.

36 Tum inclamans Gechazin, edixit, advoca Schunammitidem istam,qui,quum advocâsset eam, venit ad illum: & dixit *Elischah*,defer filium tuum.

37 Itaque ingressa est,& procidens ad pedes ejus, incurvavit se versùs terram; deinde deferens filium suum,exivit.

38 Elischaho autem reverso Gilgalem, quum fames esset in ea terra,& filii prophetarum sederent coram eo,edixit puero suo, dispone ollam istam magnam,& coque pultem pro filiis prophetarum.

39 Egressus verò quidam in agrum,ad colligendum olera; invenit vitem agrestem, collegítque ex ea colocynthidum agrestium plenam vestem suam: & veniens conscissas posuit in olla pultis, non enim noverant.

40 Postea infuderunt hominibus,ut comederent: sed fuit comedentibus illis ex ea pulte,ut clamantes ipsi,dicerent,mors *est* in olla ista,vir Dei,& non possent comedere.

41 Qui dixit,at sumentes *afferte* farinam, projecítque in ollam: postea dixit,infunde huic populo, & comedant, nec fuit quicquam mali in olla.

42 Interea quidam veniens è planitie Schalischæ, attulit ad virum Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos,& spicas recentes cum gluma sua, itaque edixit, appone huic populo,ut comedant.

43 Dixit verò minister ejus, quid apponerem hoc centum viris: rursus edixit, appone huic populo, ut comedant (sic enim edixit Jehova) abundè,& reliquum faciant.

44 Quo apponente eis, comederunt, & reliquum fecerunt, secundùm verbum Jehovæ.

CAP. V. *Elischah sanat lepram Nahamanis.*

NAhaman autem, præfectus militiæ regis Syriæ, erat vir magnus apud dominum suum, & acceptus, quia per eum ediderat Jehova salutem Syriæ: sed vir iste valens robore,erat leprosus.

2 Quúmque Syri turmales egressi, captivam abduxissent è terra Jisraëlis puellam parvam; quæ fuit administra uxori Nahamanis:

3 Dixit illa heræ suæ, utinam dominus meus *esset* coram propheta illo, qui *habitat* in Schomrone, tum restitueret eum à lepra ejus.

4 Itaque veniens *quidam* indicavit domino suo, dicendo: hæc & talia loquuta est puella ista,quæ *est* è terra Jisraëlis.

5 Cui dicente rege Syriæ,age,abi,& mittam literas ad regem Jisraëlis; abiens, accepit in manu sua decem talenta argenti,& sex millia aureorum, ac decem mutandas vestes:

6 Et attulit literas ad regem Jisraëlis,quibus dicebat: nunc ergo, quum pervenerint hæ literæ ad te, ecce mitto ad te Nahamanem servum meum, ut restituas eum à lepra ejus.

7 Fuit verò,quum legisset rex Jisraëlis illas literas, ut lacerans vestimenta sua,diceret, an Deus sum ad morte afficiendum, & ad restituendum vitæ, quòd iste mittit ad me, ut restituam virum à lepra sua? at profectò cognoscite,quæso,ac videte,istum fabricari sibi occasionem contra me.

8 Sed

8 Sed fuit, ubi audivit Elischah, vir Dei regem Jisraëlis laceráſſe veſtimenta ſua, ut mitteret indictum regi, quare laceraſti veſtimenta tua? veniat jam ad me,& experietur prophetam eſſe in Jiſraële.

9 Venit itaque Nahaman cum equis ſuis, & cum curru ſuo; ac ſubſtitit ad portam domus,cauſâ Eliſchahi.

10 Sed miſit ad eum Eliſchah nuncium, dicentem; abi & lavato te ſepties in Jardene, ſic reſtituetur caro tua tibi,& mundus eris.

11 Tum efferveſcens Nahaman, abibat: dicebat enim, ecce dicebam, procul dubio exiturus eſt ad me, & conſiſtens invocaturus nomen Jehovæ, Dei ſui, & agitaturus manum ſuam in ipſo loco, ut reſtituat leproſum.

12 Annon melior *eſt* Abana,& Pharphat, flumina Damaſci omnibus aquis Jiſraëlis? annon poſſem lavare me illis, ut mundus eſſem? ſic converſus, abibat cum æſtuante ira.

13 Accedentes vero ſervi ejus, alloquuti ſunt eum; ac dixerunt, domine mi, *ſi* rem magnam iſte propheta edixiſſet tibi, annon facturus fuiſſes? quantò igitur magis, quum edicit tibi, lava te,& mundus eſto;

14 Itaque deſcendens immerſit ſe in Jardenem ſepties,ſecundùm verbum viri Dei: & reſtituta eſt caro ejus, ut caro pueri parvi,& mundus factus eſt.

15 Tum reverſus ad virum Dei, ipſe cum omnibus copiis ſuis,venit & ſtitit ſe coram eo,dicens:ecce jam novi nullum eſſe Deum in tota terra, niſi in Jiſraële: quare nunc accipe,quæſo,munus à ſervo tuo.

16 Dixit verò *Eliſchah*; *ut* vivit Jehova, ante quem ſto, non ſum accepturus: & quamvis inſtaret apud eum, ut acciperet, renuit.

17 Cui dixit Nahaman, ſaltem detur, quæſo, ſervo tuo duorum mulorum onus è terra: non enim eſt facturus ampliùs ſervus tuus holocauſtum, aut ſacrificium diis alienis,ſed Jehovæ.

18 Hac in re condonet Jehova ſervo tuo: quum ingreditur dominus meus ædes Rimmonis, ut incurvet ſe ibi(nam is nititur manu mea) ſi incurvavero me in æde Rimmonis, Hoc incurvare meum in æde Rimmonis, condonet,quæſo,Jehova ſervo tuo, in hac re.

19 Sed dixit ei Eliſchah, abi cum pace; ita abiit ab eo exiguum ſpatium terræ.

20 Dixit verò Gechazi miniſter Eliſchahi viri Dei; ecce cohibuit ſe dominus meus apud Nahamanem Syrum iſtum, ne acciperet è manu ejus id, quod adduxerat: ſed *ut* vivit Jehova,curram poſt eum,ut accipiam ab eo aliquid.

21 Itaque perſequutus eſt Gechazi Nahamanem: quem videns Nahaman accurrentem poſt ſe, deſiliit è curru ſuo obviàm, ei,ac dixit; proſperéne?

22 Qui dixit proſpere, dominus meus mittit me ad dicendum; ecce jam modò venerunt ad me duo pueri,à monte Eprahjimi,è filiis prophetarum: da,quæſo,pro eis talentum argenti, & duas mutandas veſtes.

23 Cui dixit Nahaman, acquieſce, cape duo talenta: inſtititque apud eum, ut ligaret duo talenta argenti in duobus loculis,& duas mutandas veſtes, quæ tradidit duobus pueris ſuis,ut ferrent ante illum.

24 Sed quum pervenit ad clivum, accipiens è manu eorum, depoſuit in quadam domo; poſtquam dimiſiſſet homines illos,& abiviſſent.

25 Deinde ipſe ingreſſus, ut ſtitit ſe domino ſuo, dixit ei Eliſchah, undenam Gechazi? qui dixit, non ivit ſervus tuus huc, aut illuc.

26 Dixit verò ei *Eliſchah*, non abierat animus meus, quum converteret ſe vir à curru ſuo obviàm tibi? an tempus *erat* accipiendi argentum, aut accipiendi veſtes, aut oleas,aut vineas,aut greges, aut armenta,aut ſervos,aut ancillas?

27 Idcirco lepra Nahamanis adhæreto tibi, & ſemini tuo in ſeculum: ſic egreſſus eſt à conſpectu ejus, affectus leprâ *albâ*, ſicut nix.

CAP. VI. *Syri Eliſchabum inſequentes, ab eo in manus hoſtium traduntur, poſtea & Eliſchab à Rege Iiſraëlis occidi jubetur.*

Dixerunt autem filii prophetarum Eliſchaho; ecce jam hic locus, ubi nos conſidemus coram te,anguſtior eſt,quàm ut nobis ſit ſatis.

2 Abeamus,quæſo,uſque ad Jardenem,ut accipientes inde quiſque tignum unum, paremus nobis illic locum, ubi habitemus: qui dixit,abite.

3 Dicente verò uno illorum, acquieſce quæſo,& i cum ſervis tuis,dixit,ego iturus ſum.

4 Itaque ivit cum eis: & quum veniſſent ad Jardenem,cædebant ligna.

5 Fuit autem illorum uno deiiciente tignum,ut *tignum* cum ferro caderet in aquam: quapropter exclamabat, dicens,Eheu, domine mi: eſt enim commodatum.

6 Cui dixit vir Dei,quò cecidit? quúmque oſtendiſſet ei locum, præcidens lignum,injecit illuc,ita fecit,ut enataret ferrum.

7 Deinde dixit: tolle tibi: ita extendens manum ſuam,recepit illud.

8 Præterea, quum rex Syriæ gereret bellum contra Jiſraëlitas; & conſilium iniret cum ſervis ſuis,dicendo, apud locum cujuſdam N.*erit* metatio mea.

9 Mittebat vir Dei ad regem Jiſraëlis, dicendo, cave tibi, ne tranſeas per locum illum; nam ibi Syri inſidiantur.

10 Quare mittebat rex Jiſraëlis ad locum, de quo dixerat ipſi vir Dei,& monuerat ipſum, ut caveret ſibi illic; non ſemel, neque bis.

11 Perturbato itaque animo regis Syriæ ſuper re hac: inclamans ſervos ſuos, dixit eis,ánnon indicaretis mihi, quis ex noſtris ad regem Jiſraëlis *retulit?*

12 Cui dixit unus è ſervis ejus, non *facit ullus*,domine mi rex:nam Eliſchah,propheta ille,qui *eſt* in Jiſraële, indicat regi Jiſraëlis verba ipſa, quæ loqueris in conclávi cubilis tui.

13 Tum dixit, ite & videte ubínam eſt,ut mittens,capiam eum;nunciatúmque eſt ei, dicendo, ecce *eſt* Dothane.

14 Miſit itaque illuc equos, & currus, ac copias numeroſas, quæ venientes noctu, cin-

cinxerunt obsidione civitatem illam.

15 Manè autem minister viri Dei surgens, quum exiret, ecce copiæ circumdabant civitatem,& equi & currus: dixitque ei puer ejus,eheu domine mi, quomodo faciemus?

16 Cui dixit, ne metuito; nam plures *sunt*,qui nobiscum,quàm qui cum illis *sunt*.

17 Et orans Elischah dixit ô Jehova,aperi quæso,oculos ejus,ut videat: & aperiente Jehovâ oculos pueri illius, vidit, quòd ecce mons ille plenus *erat* equis, & curribus igneis circa Elischahum.

18 Quùmque descenderent ad eum, oravit Elischah Jehovam,ac dixit;percute,quæso,gentem istam subito scotomate,qui percussit eos subito scotomate, secundùm verbum Elischahi.

19 Tum dixit eis Elischah, non *est* hæc via, neque hæc est civitas illa; sequimini me, & ducam vos ad virum illum, quem quæritis: sic duxit eos Schomronem.

20 Fuit autem, quum ingressi essent Schomronem; dicente Elischaho, ô Jehova,aperi oculos istorum,ut videant, ut aperiret Jehova oculos eorum,& viderent,quòd ecce essent in medio Schomronis.

21 Dicebat verò rex Jisraëlis Elischaho, quum videret eos, percutiamne? percutiam,pater mi?

22 Qui dixit; ne percutito, an quos captivos abduceres gladio tuo,& arcu tuo,*eos* percuteres? propone panem, & aquam illis,ut comedant & bibant,deinde abeant ad dominum suum.

23 Itaque apparavit eis apparatum magnum, quùmque comedissent & bibissent, dimisit eos,& abierunt ad dominum suum: neque perrexerunt deinceps turmæ Syrorum invadere terram Jisraëlis.

24 Sed fuit postea,ut congregans Ben-hadad, rex Syriæ totum exercitum suum, ascenderet,& obsideret Schomronem.

25 Ideòque exstitit fames magna Schomrone, dum ecce obsidebant eam: adeò ut esset caput asini octogenûm *siclorum* argenti,& quarta pars,venter ipse, *qui est* in cavo columbarum quinûm *siclorum* argenti.

26 Fuítque rege Jisraëlis transeunte, secundùm murum, ut mulier *quædam* clamaret ad eum,dicens,serva,domine mi rex.

27 Qui dixit, ne servet te Jehova, unde servarem te; an ex area? aut ex torculari?

28 Dixit præterea ei rex: quid tibi *est*? quæ dixit, mulier isthæc dixerat mihi; da filium tuum, ut comedamus eum hodie, filium autem meum comedemus cras.

29 Coximus itaque filium meum, & comedimus eum; sed quum dicerem ei die alio, da filium tuum, ut comedamus eum, abscondit filium suum.

30 Fuit verò, quum audisset rex verba mulieris illius, ut laceraret vestimenta sua, dum transiret secundùm murum: quod quum vidit populus intrà *civitatem*, ecce cilicium *imposuit* carni suæ.

31 Quapropter dixit *rex*, ita faciat mihi Deus, & ita pergat; si manserit caput Elischahi,filii Schaphati in eo hodie:

32 Elischa autem sedebat domi suæ, & seniores sedebant cum eo: & mittente Rege quendam ex iis, qui adstabant sibi, quum nuncius ad eum nondum pervenisset, ipse jam dixerat senioribus, pervidetísne, ut mittit filius occisoris iste, qui auferat caput meum? videte, quum ingredietur nuncius iste, occludite fores, & comprimite eum in ipsis foribus: ánnon strepitus pedum domini ejus sequitur eum?

33 Adhuc ipso loquente cum illis, ecce nuncius ille descendit versùs eum:& dixit, ecce hoc malum *fit* à Jehova, quid confiderem Jehovæ ampliùs? *Caput* VII.

34 Dixit verò Elischah, audite verbum Jehovæ: sic ait Jehova, hoc tempore cras satum similæ siclo, & bina sata hordei *venient* siclo,in porta Schomronis.

35 Respondit autem viro Dei tribunus ille,cujus manu rex nitebatur,ac dixit:ecce si Jehova faceret cataractas in cœlis, an posset esse res ista? cui dixit *Elischah*,ecce, tu id visurus es oculis tuis,sed ex eo non es esurus.

CAP. VII. *Syri cœlitus ab obsidione Schomronis fugantur.*

ERant autem quatuor homines leprosi ad januam portæ *Schomronis*: qui dicebant alter alteri,quid desidemus hic, donec moriamur?

2 Sive dicamus,ingrediamur civitatem,at fames *est* in civitate,ideo moriemur ibi,sive desideamus hic, itidem moriemur: nunc itaque agite, deficiamus ad castra Syrorum, si nos vivere sinent,vivemus,sin verò morte affecerint nos,etiam moriemur.

3 Quare surgentes ipso crepusculo, ut venirent in castra Syrorum; venerunt usque ad finem castrorum Syrorum, ubi ecce nemo *erat*.

(4 Nam dominus effecerat,ut audirent castra Syrorum strepitum curruum, & strepitum equorum, strepitum copiarum magnarum: adeò ut dicerent alter alteri, ecce mercede conduxit rex Jisraëlis contra nos reges Chitthæorum, & reges Ægypti,ut invadant nos.

5 Itaque surgentes, aufugerant ipso crepusculo; & dereliquerant tentoria sua, & equos suos,& asinos suos,ipsa castra quemadmodum erant: denique fugâ consuluerant vitæ suæ.)

6 Quum ergo venientes leprosi isti usque ad finem castrorum,& ingressi in tentorium unum,comedissent & bibissent,deportârunt inde argentum,aurúmque,& vestes,quæ abeuntes,absconderunt: rursus venientes in tentorium aliud, similiter deportârunt inde,& abeuntes absconderunt.

7 Tunc dixerunt alter alteri, non rectè facimus,dies iste,dies boni nuncii *est*,& nos taceremus? si exspectaverimus usque ad lucem matutinam, utique obventura est nobis culpa: quare nunc agite,& euntes indicemus domui regis.

8 Venientes itaque inclamaverunt janitorem civitatis: & indicaverunt illi,dicendo,ingressi sumus castra Syrorum,ubi ecce nemo *est*, ne vox quidem hominis *auditur*: sed equi ligati, & asini ligati, & tentoria, quemadmodum erant.

9 Hoc inclamante reliquos janitores; indicârunt illi domui regis intus.

10 Surgens itaque rex noctu,dicebat servis suis,indicabo jam vobis id,quod faciant nobis

nobis Syri: sciunt famelicos nos esse, ideo
exiverunt ex castris, ut absconderent sese
in agro, dicentes, quum egressi fuerint è ci-
vitate, capiemus eos vivos, & civitatem in-
vademus.
11 Respondens autem unus è servis ejus,
dixit, ergo accipiantur quæso quinque ex
equis reliquis, qui relicti sunt in ea; ecce i-
ta sunt *equi* totius multitudinis Jisraëlita-
rum, qui reliqui sunt in ea, ecce, *inquam*,
sunt ut *equi* totius multitudinis Jisraëlita-
rum, qui defecerunt: & mittentes videamus.
12 Itaque acceperunt duos equos vecta-
rios; quos misit rex post castra Syrorum,
dicendo, ite, & videte.
13 Ita persequuti sunt eos usque ad Jarde-
nem; ecce autem tota illa via plena erat
vestibus, & instrumentis, quæ projecerant
Syri inter festinandum: quod, reversi nun-
cii, indicârunt regi.
14 Quare egressus populus, diripuerunt
castra Syrorum, fuitque satum similæ *ve-
nale* siclo, & bina sata hordei siclo, secun-
dùm verbum Jehovæ.
15 Rex autem præfecerat portæ tribu-
num illum, cujus manu nitebatur, quem pro-
culcaverunt populus in porta, ita ut more-
retur, quemadmodum loquutus fuerat vir
Dei, quum loqueretur descendente rege ad
ipsum.
16 Fuerat enim, quum alloqueretur vir
Dei regem, dicendo; bina sata hordei siclo,
& satum similæ siclo *venale* erit hoc tem-
pore cras in porta Schomronis:
17 Ut responderet tribunus iste viro
Dei, dicens; ecce, si faceret Jehova catara-
ctas in cœlis, an esse posset secundùm ver-
bum hoc? diceretque *Elischah*, tu id visu-
rus es oculis tuis, sed ex eo non esurus.
18 Fuit ergo illi sic: nam proculcârunt
eum populus in porta, ita ut moreretur.

CAP. VIII. *Vaticinatur Elischah septen-
nem famem, mortem Ben-hadadi, & Cha-
zaëlis in regem adoptionem.*

ELischah autem edixerat mulieri illi, cu-
jus filium vitæ restituerat, dicendo, surge
& abi tu cum familia tua, & peregrinare, u-
bicunque peregrinari poteris: nam procla-
mavit Jehova famem, quæ etiam advenit in
hanc terram ad septennium.
2 Surgens itaque mulier illa, fecerat se-
cundùm verbum viri Dei: abierat enim ipsa
cum familia sua; & peregrinata fuerat in
terra Pelischthæorum septem annos.
3 Fuit verò exactis septem annis, quum
reversa esset mulier è terra Pelischthæo-
rum; ut prodiret ad implorandum regem
pro domo sua, & pro agro suo;
4 Interea rex alloquebatur Gechazin,
puerum viri Dei, dicendo; narra, quæso, mi-
hi omnes res magnas, quas fecit Elischah.
5 Itaque fuit illo narrante regi, quomodo
vitæ restituisset mortuum, ut ecce mulier
illa, cujus filium restituerat vitæ, implora-
ret regem pro domo sua, & pro agro suo,
quapropter dixit Gechazi, domine mi rex,
hæc illa *est* mulier, & hic filius ejus, quem
vitæ restituit Elischah.
6 Interrogante autem rege mulierem il-
lam, quum enarrâsset ipsi; dedit illi rex au-
licum unum, dicens, cura restitui quidquid
est illius, etiam omnes proventus agri, ex
quo die dereliquit hanc terram ad hoc usque
tempus.
7 Postea venit Elischah in Damascum,
quum Ben-hadad rex Syriæ ægrotaret: in-
dicatúmque est ei, dicendo, venit vir Dei
huc usque.
8 Itaque edixit rex ille Chazaëli, accipe
in manu tua munus, & i obviàm viro Dei; ut
consulas Jehovam ex eo, dicendo, an reva-
lescam ex morbo hoc?
9 Tum abiturus Chazaël obviàm ei, ac-
cepit munus in manu sua, & ex quavis re
præstante Damasci, onus quadraginta came-
lorum: & veniens substitit coram eo, ac di-
xit, filius tuus Ben-hadad, rex Syriæ misit
me ad te, dicendo, an revalescam ex morbo
hoc?
10 Cui dixit Elischah, abi, dic, non omni-
no revalesces: nam ostendit mihi Jehova
eum omnino moriturum.
11 Et quamvis contineret vultum suum, ac
componeret dudum; tandem flevit vir Dei.
12 Cui dicente Chazaële, quare dominus
meus flet? dixit, quia novi illud malum,
quo affecturus es filios Jisraëlis, munitiones
eorum committes igni, & iuvenes eorum
gladio occides, & infantes illorum allides,
ac prægnantes eorum diffindes.
13 Dixit verò Chazaël, *non faciam*, nam
quid *est* servus tuus, hic canis, ut faciat rem
magnam hanc? cui dixit Elischah, ostendit
mihi Jehova te *fore* regem super Syriam.
14 Tum abiens ab Elischaho, venit ad do-
minum suum, qui dixit ei, quid dixit Eli-
schah? dixit mihi, inquit, omnino revale-
sces.
15 Sed fuit postridie, quum acceptam
stragulam intingens in aquam, extenderet
super faciem illius, ut moreretur *illo*; sic re-
gnavit Chazaël pro illo.
16 Anno autem quinto Jorami, filii A-
chabi, regis Jisraëlis, quum Jehoschaphat
esset rex Jehudæ; regnare cœpit Jehoram,
filius Jehoschaphati, rex Jehudæ.
17 Natus triginta duos annos erat, quum
regnare inciperet; & octo annis regnavit
Jeruschalaimis:
18 Ambulavítque in via regum Jisraëlis,
quemadmodum faciebant domus Achabi;
nam filia Achabi erat ei uxor, & fecit quod
malum *videtur* in oculis Jehovæ:
19 Tamen noluit Jehova perdere Jehu-
dam, propter Davidem, servum suum: quem-
admodum dixerat de eo, se daturum illi lu-
cernam in filios ejus omnibus diebus.
20 Diebus hujus defecit Edom, ne sub-
jectus esset Jehudæ; & constituerunt super
se regem.
21 Quapropter profectus est Joram Tza-
hirem, & omnes currus cum eo: fuítque i-
pso surgente nocte, ut percuteret Edomæos
circumjacentes sibi, & præfectos curruum,
fugerétque populus iste ad tentoria sua.
22 Attamen perstitit in defectione Edom,
ne subjectus esset Jehudæ, in hunc usque
diem: tunc defecit Libna eodem tempore.
23 Reliquæ autem res Jorami, & quid-
quid fecit; nónne sunt scripta in libro
Chronicorum Regum Jehudæ?
24 Quúmque occubuisset Joram cum pa-
tribus suis, & sepultus esset cum patribus
suis,

suis, in civitate Davidis; regnavit Achazja filius ejus pro eo.

25 Anno duodecimo *ineunte* Jorami, filii Achabi, regis Jisraëlis, regnare cœpit Achazja, filius Jehorami, rex Jehudæ.

26 Natus viginti duos annos Achazja, quum regnare inciperet, anno uno regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Hatalja, nata Homri rege Jisraëlis.

27 Et ambulavit in via domûs Achabi, fecítque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, sicut domus Achabi; quia gener domûs Achabi erat.

28 Quapropter ivit cum Joramo, filio Achabi in bellum contra Chazaëlem, regem Syriæ ad Ramothas Gilhadis; ubi percusserunt Syri Joramum.

29 Et reversus est Joram rex, ut curaret se Jizrehele à plagis, quibus percusserant eum Syri Ramæ inter præliandum cum Chazaële, rege Syriæ: Achazja verò, filius Jehorami, rex Jehudæ descendit ad invisendum Joramum, filium Achabi Jizrehelem, eò quòd ægrotus esset.

CAP. IX. *Iehu malleus, & flagellum impietatis Achabi.*

Elischah autem propheta, vocato uno è filiis prophetarum: edixit ei, accinge lumbos tuos, & accipiens lenticulam olei hanc in manu tua, abi Ramothas Gilhadis.

2 Et ubi perveneris illuc; dispiciens, *quære* illic Jehu, filium Jehoschaphati, filii Nimschi, & ingressus facies, ut surgat è medio fratrum suorum, & introduces eum in intimum conclave.

3 Tunc acceptâ lenticulâ olei infundes capiti ejus, ac dices, ita ait Jehova, ungo te in regem super Jisraëlem: deinde aperiens fores fugies, neque differto.

4 Itaque abiit puer ille, puer propheta ille Ramothas Gilhadis.

5 Qui ingressus, quum ecce principes copiarum considebant, dixit, verbum mihi *est* ad te, ô princeps: cui dicente Jehu, ad quem ex omnibus nobis? dixit, ad te, ô princeps.

6 Quum ergo surgens, ingressus esset intrò, infudit oleum capiti ejus: ac dixit ei, ita ait Jehova, Deus Jisraëlis, ungo te in regem super populum Jehovæ, super Jisraëlem:

7 Ut percutias domum Achabi domini tui: sic ulciscar cædem servorum meorum prophetarum, & cædem omnium servorum Jehovæ à manu Izebelæ;

8 Pereunte totâ familiâ Achabi; quum exscindam Achabo mingentem ad parietem, conclusúmque, & relictum in Jisraële.

9 Et reddam domum Achabi, sicut domum Jarobhami, filii Nebati, & sicut domum Bahaschæ, filii Achijæ.

10 Etiam Izebelam comedent canes, in portione Jizrehelitana, nec *erit*, qui sepeliat: deinde aperiens fores, aufugit.

11 Jehu verò regresso, ad servos domini sui, dicebat *quisque*, prosperéne? quare venit demens iste ad te? quibus dixit, vos novistis hominem, & sermonem ejus.

12 Tandem dicentibus, falsum *est*, indica quæso nobis, dixit, his & talibus alloquutus est me, dicendo, ita ait Jehova, ungo te in regem super Jisraëlem.

13 Tunc festinanter accipientes quisque vestem suam, supposuerunt ei in fastigio graduum; & clangentes buccinâ, dicebant, regnat Jehu.

14 Deinde conjuravit Jehu, filius Jehoschaphati, filii Nimschi contra Joramum (Joram autem custodiam posuerat Ramothis Gilhadis ipse cum toto Jisraële, adversùs Chazaëlem, regem Syriæ:

15 Et reversus erat Jehoram rex, ut curaretur Jizrehele à plagis, quibus percusserant eum Syri, quum pugnaret contra Chazaëlem, regem Syriæ) & dixit Jehu; si est vobis in animo, ne exito *quisquam* proripiens se ex hac civitate, ut abeat renunciatum Jizrehelem.

16 Tum equitans Jehu, ivit Jizrehelem, quia Joram decumbebat ibi: Achazja verò, rex Jehudæ descenderat ad invisendum Joramum.

17 Speculator autem stans in turri Jizrehele, quum videret agmen Jehu interveniendum, dixit; alicujus agmen video: tum dixit Jehoram, accipe equitem; & mitte illis obviàm, cui dicat, prosperéne?

18 Abiens itaque eques obviàm ei, dixit, ita ait rex, prosperéne? cui dixit Jehu, quid tuâ de prosperitate? diverte ad asseclas meos: quamobrem indicavit speculator, dicendo; pervenit nuncius ille ad eos usque, sed non revertitur.

19 Et misit equitem alterum; qui veniens ad eos, dixit, ita ait rex, prosperéne? cui dixit Jehu, quid tua de prosperitate? diverte ad asseclas meos.

20 Quod indicavit speculator, dicendo, pervenit usque ad eos, sed non revertitur: & ductus iste, *est* quasi ductus Jehu, filii Nimschi, nam præcipitanter ducere solebat.

21 Tum dicente Jehoramo, junge, junxit *auriga* currum ejus: sic egressus Jehoram, rex Jisraëlis, & Achazja, rex Jehudæ quisque in curru suo, processerunt obviàm Jehu, quem invenerunt in portione Nabothi, Jizrehelitæ.

22 Fuit autem, quum videret Jehoram Jehu, ac diceret; prosperéne Jehu? ut is diceret, quid istud prospere, dum scortationes Izebelæ matris tuæ, & præstigiæ ejus, quàm plurimæ *durant*?

23 Itaque avertens Jehoram manus illius, fugiebat: dicens Achazjæ, dolus *est* Achazja:

24 Sed Jehu vehementissimè adducto, manu suâ, arcu, percussit Jehoramum interscapilio ejus, ita ut exiret sagitta ex corde ejus: sic corruit in curru suo.

25 Deinde edixit Bidkari, tribuno suo, tolle, projice eum in portionem agri Nabothi Jizrehelitæ: nam recordare, me & te pariter equitantibus binis post Achabum patrem istius, Jehovam protulisse adversùs eum onus hoc;

26 *Nempe, ne vivam* nisi cædem Nabothi, & cædem filiorum ejus, viderim hesternâ vesperâ, dictum Jehovæ, & rependero tibi, in hac ipsa portione, dictum Jehovæ: quare nunc tolle, projice eum in hanc portionem, secundùm verbum Jehovæ.

27 Quod Achazja; rex Jehudæ videns, aufugit viâ domûs hortensis: sed persecutus eum Jehu, edixit, etiam ipsum percutite

in suo curru, *sic percusserunt eum* in ascensu
Guris, qui *est* ad Jiblehamum, unde fugit
Megidduntem, ubi mortuus est.
28 Postea currui imponentes eum servi
ejus, *adduxerunt* Jeruschalaima: sepeliverúntque
eum in sepulchro ejus cum patribus
ejus, in civitate Davidis.
29 Anno autem undecimo *completo* Joramo,
filio Achabi; regnare cœperat Achazja
super Jehudam.
30 Prætereа adveniente Jehu Jizrehelem;
audiens Izebel apposito fuco oculis
suis, & aptato capite suo, prospiciebat per
fenestram.
31 Quúmque Jehu ingrederetur portam;
dixit illa, prosperéne, ô Zimri, occisor domini
sui?
32 Ille verò sublatâ facie suâ ad fenestram
illam: dixit quis *facit* mecum? quis? & respicientibus
ad eum duobus, *vel* tribus aulicis;
33 Dixit, deturbate eam, qui deturbârunt
eam: & aspersa est pars sanguinis ejus parieti,
& equis, & conculcavit eam *Iehu*.
34 Deinde ingressus comedit, & bibit:
edixítque, revisite jam maledictam istam, &
sepelite eam, nam filia regis est.
35 Abierunt ergo ad sepeliendum eam:
sed non invenerunt ex ea, nisi calvariam, &
pedes; ac volas manuum.
36 Quod, quum reversi indicavissent ei;
dixit, verbum Jehovæ est, quod loquutus
fuerat per servum suum Elijam Thischbitem,
dicendo: in portione Jizrehelitica comedent
canes ipsi carnem Izebelæ.
37 Itaque sit cadaver Izebelæ tanquam
stercus in superficie agri; in portione Jizrehelis:
ut non dicant, hæc *est* Izebel.

CAP. X. *Iehu pergit in suo zelo; quia tamen non recessit à peccatis Iarobhami, cæditur Iisraël à Chazaële.*

ERant autem Achabo septuaginta filii
Schomrone: quamobrem scripsit Jehu
literas, quas misit Schomronem ad principes
Jizrehelis, seniores & nutricios Achabi,
edicendo:
2 Nunc ergo, quum pervenerint literæ
istæ ad vos, quandoquidem apud vos *sunt*
filii domini vestri; & penes vos currus, &
equi, civitas quoque munita, & arma:
3 Dispicietis optimum, & rectissimum è
filiis domini vestri, quem collocetis in solio
patris sui: & pugnabitis pro domo domini
vestri.
4 Qui timentes vehementissimè, dicebant,
ecce duo isti reges non substiterunt
coram eo, & quomodo subsisteremus nos?
5 Quapropter misit præfectus domui, &
præfectus civitatis, seniores etiam, & nutricii
ad Jehu, dicendo, servi tui sumus, ideóque
quidquid edixeris nobis, faciemus:
non præficiemus ullum regem, quod bonum
videtur in oculis tuis, facito.
6 Tum scripsit ad eos literas secundò, dicens,
si mei estis, & voci meæ auscultatis, assumtis
capitibus singulorum filiorum domini
vestri, venite ad me hoc ipso tempore
cras Jizrehelem: filii autem regis, septuaginta
viri *erant* apud magnates illius civitatis,
qui educabant eos.
7 Fuit itaque, quum pervenissent istæ literæ
ad ipsos, ut accipientes filios regis, jugularent
septuaginta viros: & imponentes
capita eorum sportis, mitterent ad eum Jizrehelem.
8 Tum veniens nuncius, indicavit ei, dicendo,
attulerunt capita filiorum regis: qui
dixit, componite illa duobus acervis ad januam
portæ usque manè.
9 Fuit deinde manè, quum egressus substitisset,
ut diceret toti populo, justi estis:
ecce ego conspiravi contra dominum meum,
& occidi eum, & quis percussisset omnes
istos?
10 Agnoscite jam non oportere, ut excidat
quicquam in terram de verbo Jehovæ,
quod loquutus est Jehova contra domum
Achabi: sed Jehovam efficere, quod loquutus
erat per servum suum Elijam.
11 Deinde percussit Jehu omnes, qui reliqui
erant de domo Achabi Jizrehele, & omnes
magnates ejus, & necessarios ejus, &
sacerdotes ejus: donec non relinqueret ei
superstitem;
12 Nam surgens abivit, profecturus
Schomronem: quúmque esset Beth-Hekedi
pastorum in itinere:
13 Jehu inventis agnatis Achazjæ, regis
Jehudæ, dixit, qui estis? qui dixerunt, agnati
Achazjæ sumus, & descendimus ad salutandum
filios regis, & filios Augustæ:
14 Quamobrem edixit *Iehu*, prehendite
illos vivos, qui prehenderunt eos vivos: &
jugulârunt eos apud cisternam Beth-Hekedi,
quadraginta duos viros, ita ut non reliquum
faceret quemquam ex eis.
15 Postea abiens inde, quum invenisset
Jehonadabum, filium Recabi, occurrentem
sibi, & bene precantem sibi, dixit illi, an inest
animo tuo rectum *erga me*, quemadmodum
animo meo erga animum tuum? cui
dicente Jehonadabo, est: si est, *inquit*, cedo
manum tuam: & ubi dedisset manum suam,
jussit eum conscendere ad se in currum:
16 Dicens, veni mecum, & vide zelum
meum pro Jehova: sic imposuerunt eum
currui illius.
17 Quúmq; venisset Schomronem, percussit
omnes, qui relicti fuerant Achabo Schomrone,
donec perderet eum, secundùm verbum
Jehovæ, quo alloquutus fuerat Elijam.
18 Postea Jehu congregato toto populo,
dixit eis, Achab coluit Bahalem parùm; Jehu
colet eum multùm.
19 Quare nunc omnes prophetas Bahalis,
omnes servos ejus, & omnes sacerdotes
ejus vocate ad me, ne ullus desiderator, nam
Sacrificium magnum mihi *sacrificandum est*
Bahali, quisquis desiderabitur, ne vivito;
Jehu autem faciebat fraude, ut perderet servos
Bahalis.
20 Et dixit Jehu, sanctificate diem interdicti
Bahali, quem proclamaverunt.
21 Misit enim Jehu per totum Jisraëlem,
ut venirent omnes servi Bahalis, neque relinqueretur
quisquam, qui non veniret, quibus
ingressis in ædem Bahalis, plena erat ædes
Bahalis confertim.
22 Tum edixit ei, qui præerat vestiario,
prome vestimentum in quosque servos Bahalis,
qui promsit eis vestimentum.
23 Et ingressus Jehu cum Jehonadabo, filio
Recabi in ædem Bahalis; edixit servis
Baha-

Bahalis, pervestigate, & videte, ne sit hic vobiscum è servis Jehovæ *quisquam*, sed servi Bahalis soli.

24 Quum itaque venissent ad faciendum sacrificia, & holocausta: Jehu dispositis sibi foris octoginta viris, dixit, ejus viri anima, à quo proripuerit se *quis* ex hominibus istis, quos ego committo manibus vestris, pro anima illius futura est.

25 Deinde fuit, quum absolveret *sacerdos* facere holocaustum, ut ediceret Jehu cursoribus, & tribunis, ingredimini, percutite eos, ne exito quisquam, qui percusserunt eos acie gladii; tum abjecerunt cursores, & tribuni eos, deinde perrexerunt in ædem Bahalis *per* civitatem quamque.

26 Et educentes statuas ædis Bahalis, comburebant eas:

27 Destruebántque statuam Bahalis: & destructâ æde Bahalis, disponebant eam in latrinas usque in hodiernum diem.

28 Sic perdidit Jehu Bahalem ex Jisraële.

29 Veruntamen à sequendis peccatis Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem, non recessit Jehu: à vitulis aureis, qui Beth-Ele, & qui Dane *erant*.

30 Quamobrem dixit Jehova Jehu, eo quod bene fecisti, quod rectum *videtur* in oculis meis, omnino, quod *erat* in animo meo, fecisti domui Achabi: abnepotes tui sedebunt in solio Jisraëlis.

31 Sed Jehu non observavit, ut ambularet in lege Jehovæ Dei Jisraëlis ex toto animo suo: non recessit à peccatis Jarobhami, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem.

32 Temporibus illis cœpit Jehova truncare Jisraëlem, percutiente eos Chazaële in toto termino Jisraëlis:

33 A Jardene ad ortum solis, totam terram Gilhadis, Gaditarum, & Reübenitarum, & Menaschitarum: à Harohere, quæ *est* ad torrentem Arnonis, tum Gilhadum, tum Baschanem.

34 Reliquæ autem res Jehu, & quicquid fecit, & tota fortitudo ejus; ánnon sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

35 Denique, quum occubuisset Jehu cum patribus suis, & sepelivissent eum *Jisraëlitæ* Schomrone; regnavit Jehoachaz, filius ejus pro eo.

36 Dies autem, quibus regnavit Jehu super Jisraëlem Schomrone, fuerunt viginti octo anni.

CAP. XI. *Hathalja regnum usurpans à Jehojadah occiditur, & restituitur stirps regia.*

HAthalja autem mater Achazjæ, quum videret mortuum esse filium suum, surgens perdidit totum semen regium.

2 Sed accipiens Jehoschebah, filia regis Jorami, soror Achaziæ Joaschum, filium Achazjæ, & furtim surripiens è medio filiorum regis, qui afficiebantur morte, ipsum & nutricem ejus *abdidit* in conclave lectorum: deinde absconderunt eum metu Hathaljæ, ita ut non afficeretur morte.

3 Ita fuit cum illa *in* domo Jehovæ latitans sex annos: quibus Hathalja regnavit super eam terram.

4 Anno autem septimo mittens Jehojadah, assumsit centuriones, primores, & cursores, ac ingredi jussit eos ad se *in* domum Jehovæ: quibuscum pepigit fœdus, ac jurejurando obstringens eos in domo Jehovæ, ostendit eis filium regis.

5 Præcepítque eis, dicendo, hæc *est* res, quam facturi estis: tertia pars vestrûm ingredientium sabbatho, & observantium observationem, *adesto* domui regis:

6 Et tertia altera in porta Suris, reliqua verò tertia in porta post cursores, ut observetis observationem domus hujus *ab* irruptione.

7 Ex vobis verò omnibus exituris sabbatho binæ laterales custodiæ, quum observaverint observationem domûs Jehovæ, adsunto regi.

8 Ita cingetis regem circumquaque quisque cum armis suis in manu sua, ut, qui invaserit hos ordines, morte afficiatur: & estote cum rege, quando exibit, & quando ingredietur.

9 Itaque fecerunt centuriones omnino, prout præceperat Jehojadah sacerdos; assumserunt etiam quisque homines suos ingredientes sabbatho cum egredientibus sabbatho: veneruntque ad Jehojadahum sacerdotem.

10 Dedítque sacerdos centurionibus hastas, & umbones, qui *fuerant* regis Davidis, qui *erant* in domo Jehovæ.

11 Quúmque adstarent cursores quisque cum armis suis in manu sua; & latere domûs dextero, usque ad latus domus sinistrum versus altare, & versus domum; apud regem circumquaque.

12 Produxit *Jehojadah* filium regis, & imposito ei coronamento, ídque cum testimonio, constituerunt eum regem, ungentes eum, & complodentes volis, dicebant, vivat rex.

13 Quum autem audiret Hathalja strepitum concursantium, populi; ingressa est ad populum *in* domum Jehovæ.

14 Ubi videns, quòd ecce rex stabat in columna sua pro more, & principes, & tubæ aderant regi, totúsque populus terræ lætus clangebat tubis: laceravit Hathalja vestimenta sua, clamans, conjuratio, conjuratio.

15 Præcepit autem Jehojadah sacerdos centurionibus illis, præfectis copiarum, & edixit eis, sinite istam exire intra ordines, etiam eum, qui sequetur istam, morte afficientes gladio: dicebat enim sacerdos, ne morte afficiatur *in* domo Jehovæ.

16 Quum itaque disponeret ei custodias laterales, abiit viâ aditûs equorum *versus* domum regis; ubi morte affecta est.

17 Tunc pepigit Jehojadah fœdus inter Jehovam, & regem, ac populum, ipsos fore populum Jehovæ, & inter regem, & populum.

18 Postea ingressus est totus populus regionis ædem Bahalis, & demoliti sunt eam, altaria ejus, & imagines ejus fregerunt bene: Mathanem verò sacerdotem Bahalis occiderunt ante ipsa altaria: reposuit sacerdos præfecturas in domo Jehovæ.

19 Quúmque assumsisset centuriones, & primores, cursorésque, & totum populum terræ, deduxerunt regem è domo Jehovæ, ingressíque sunt viâ portæ cursorum in domum

mum regis: ubi sedit *Joaschi* super solium regum.

20 Et lætatus est totus populus terræ, ac civitas conquievit; postquam Hathaljam morti tradidissent gladio, *in* domo regis.

CAP. XII. *Jehoasch degenerat à sua pietate, & regi Syriæ res sacras mittit.*

NAtus annos septem Jehoasch, quum regnare inciperet; *Caput XII.*

2 Anno septimo Jehu regnare cœpit Jehoasch, & quadraginta annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Tzibja è Beer-Schebaho.

3 Fecítque Jehoasch, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ omnibus diebus suis, quibus docebat eum sacerdos Jehojadah.

4 Veruntamen excelsa non amota sunt, adhuc populus sacrificabant, & adolebant in excelsis.

5 Edixit autem Jehoasch sacerdotibus; omnem pecuniam sacrorum, quæ inferetur in domum Jehovæ, pecuniam transeuntis, pecuniam æstimationis animarum cujusque: omnem pecuniam, quam venerit in cujusque animum offerendi *in* domo Jehovæ:

6 Sumunto apud se sacerdotes quisque à noto sibi; & ipsi curanto labem ipsius domûs, ubicunque inventa fuerit labes.

7 Deinde fuit anno vigesimo tertio regis Jehoaschi, nondum curantibus sacerdotibus labem domûs;

8 Ut rex Jehoasch vocato Jehojadaho sacerdote, & reliquis sacerdotibus, diceret eis; quare non curatis labem domûs? nunc ergo, ne accipitote pecuniam ab iis, qui noti sunt vobis, sed ad labem domûs *curandam* redditote illam.

9 Cui acquieverunt sacerdotes; ne acciperent pecuniam à populo, neque curarent labem domûs.

10 Quare accipiens Jehoiadah sacerdos arcam alicujus, excavato foramine in operculo ejus, posuit eam juxta altare dextrorsum, quà ingreditur quisque domum Jehovæ, & collocârunt ibi sacerdotes observantes limen, totam pecuniam, quæ inferebatur *in* domum Jehovæ.

11 Erátque videntibus illis multum esse pecuniæ in arca; ut ascenderet scriba regis, & sacerdotis maximi, & ligarent, quam numeraverant pecuniam inventam *in* domo Jehovæ.

12 Postea tradebant pecuniam istam certâ summâ compositam in manus curatorum illius operis, præfectorum *operi* domûs Jehovæ; qui expendebant illam in fabros lignarios, & in structores, reficientes domum Jehovæ.

13 Nempe in cæmentarios, & in lapicidas, & ad comparanda ligna, & lapides cæduos, ut curarent labem domûs Jehovæ; & ad omnia, quæ insumenda erant in domum, ad curandam eam.

14 Veruntamen non fiebant domui Jehovæ pelves argenteæ, instrumenta musica, crateres, tubæ, ullum instrumentum aureum, aut instrumentum argenteum; ex ista pecunia, quæ inferebatur *in* domum Jehovæ.

15 Nam curatoribus operis tradebant illam; ut curarent eâ domum Jehovæ.

16 Neque rationes exigebant ab hominibus illis, in quorum manus tradebant pecuniam, tradendam curatoribus operis; nam fide illi agebant.

17 Pecunia pro delicto, & pecunia pro peccatis non inferebatur *in* domum Jehovæ: sacerdotibus cedebant.

18 Tunc ascendens Chazaël, rex Syriæ, oppugnavit Gathum, & cepit illud: & convertebat Chazaël faciem suam, ut ascenderet contra Jeruschalaima.

19 Sed Jehoasch, rex Jehudæ accipiens omnia illa sacra, quæ consecraverant Jehoschaphat, & Jehoram, & Achazia, majores ipsius, reges Jehudæ, & sacra sua, totúmque aurum, quod inveniebatur in thesauris domûs Jehovæ, & domûs regis; misit ad Chazaëlem, regem Syriæ, ita divertit à Jeruschalaimis.

20 Reliquæ autem res Joaschi, & omnia, quæ fecit; nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

21 Tandem insurgentes servi ejus, quum fecissent conspirationem, percusserunt Joaschum in loco munitionis, qui vergit Sillam versùs:

22 Jozachar, *inquam*, filius Schimhatæ, & Jehozabad, filius Schomeri, servi ejus, percusserunt eum ita, ut moreretur, & sepeliverunt eum cum majoribus suis, in civitate Davidis: regnavítque Amatzia, filius ejus pro eo.

CAP. XIII. *Joasch à Syris afflictus liberatur: ejus filius ter Syros devincit. Ossa Elischahi contacta mortuum resuscitant.*

AB anno vigesimo tertio Joaschi, filii Achaziæ, regis Jehudæ, regnavit Jehoachaz, filius Jehu super Jisraëlem, Schomrone septendecim annis.

2 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: sequutus enim est peccata Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem, non recessit ab ullo eorum.

3 Quapropter accensus irâ Jehova in Jisraëlem; tradebat eos in manum Chazaëlis, regis Syriæ, & in manum Benhadadi, filii Chazaëlis omnibus illis diebus.

4 Sed deprecante Jehoachazo iratam faciem Jehovæ, auscultavit ei Jehova, quum videret oppressionem Jisraëlitarum, quod opprimeret eos rex Syriæ.

5 Itaque dedit Jehova Jisraëlitis servatorem, ut exirent è manu Syrorum; & considerent filii Jisraëlis in tentoriis suis, sicut antea.

6 Veruntamen non recesserunt à peccatis domûs Jarobhami, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem, in unoquoque eorum ambulavit: quin etiam lucus ipse manebat Schomrone.

7 Quum non reliquum fecisset Jehoachazo populum, nisi quinquaginta equites, & decem currus, ac decies mille pedites; sed perdidisset illos rex Syriæ, & redegisset eos tanquam pulverem, triturando.

8 Reliquæ autem res Jehoachazi, & omnia, quæ fecit, ac fortitudo ejus, nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

9 Postea quum occubuisset Jehoachaz cum

cum majoribus suis, & sepelivissent eum Schomrone: regnavit Joasch, filius ejus pro eo.

10 Anno trigesimo septimo Joaschi, regis Jehudæ *completo*, regnavit Joasch, filius Jehoachazi super Jisraëlem, Schomrone sexdecim annis.

11 Et fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non recessit ab omnibus peccatis Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem, in uno quoque eorum ambulavit.

12 Reliquæ autem res Joaschi, & quicquid fecit, ac fortitudo eius, quòd pugnavit contra Amatziam, regem Jehudæ; nónne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jisraëlis?

13 Postea occubuit Joasch cum majoribus suis, & Jarobham sedit in solio ejus: sepultúsque est Joasch Schomrone cum regibus Jisraëlis.

14 Quum enim Elischah ægrotaret morbo suo, quo mortuus est, descendit ad eum Joasch, rex Jisraëlis, & flens ante faciem eius, dicebat, pater mi, pater mi, currus Jisraëlis, & equites ejus.

15 Cui dicente Elischaho; sume arcum, & sagittas; sumens *attulit* ad eum arcum, & sagittas.

16 Tum dixit regi Jisraëlis; appone manum tuam ad arcum, qui apposuit manum suam: imposuit vero Elischah manus suas manibus regis:

17 Ac dixit, aperi fenestram istam antrorsum, quam aperuit: quúmque dicente Elischaho, jaculare, jaculatus esset, dixit Elischah, sagitta salutis *erit* Jehovæ, sagitta, *inquam*, salutis contra Syros: quare percuties Syros fortiter usque ad consumtionem.

18 Deinde edicente, accipe reliquas sagittas, accepit *Ioasch*: iterum edicente regi Jisraëlis, percutiendo impete *illis* terram, quum percussisset ter, destitit.

19 Quamobrem effervescens contra eum vir Dei, dixit, percutiendum fuisset quinquies aut sexies, tunc percussisses Syros usque ad consumtionem: nunc vero *tantummodo* ter percussurus es Syros.

20 Postea, quum mortuum Elischahum sepelivissent: turmæ Moabitarum invaserunt illam terram, ineunte anno.

21 Fuit verò ipsis sepelientibus quendam, quum ecce videntes turmam illorum, projecissent virum illum in sepulchrum Elischahi; ut iniens attingeret vir ille ossa Elischahi, & revivirscens staret erectus in pedes suos.

22 Chazaël ergo rex Syriæ opprimebat Jisraëlitas, omnibus diebus Jehoachazi.

23 Sed gratiam faciens eis Jehova, misertus eorum, respexit ad eos, propter fœdus suum cum Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo: neque voluit perdere eos, neque abjecit eos à facie sua hactenus.

24 Itaque mortuo Chazaële, rege Syriæ; & regnante Ben-hadado, filio ejus pro eo:

25 Recepit Jehoasch, filius Jehoachazi civitates illas è manu Ben-hadadi, filii Chazaëlis, quas ceperat *ille* è manu Jehoachazi patris ipsius, bello: ter percussit eum Joasch, quum restitueret civitates Jisraëlis.

CAP. XIV. *Amatzja percussores patris, & Edomæos percutit: invisunt se invicem ille, & Rex Iisraël: Iarobham amplificat regnum Iisraël.*

AB anno secundo Joaschi, filii Joachazi, regis Jisraëlis; regnavit Amatzja, filius Joaschi, rex Jehudæ.

2 Natus viginti quinque annos erat, quum regnare inciperet, & viginti novem annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Jehodaddan è Jeruschalaimis.

3 Qui fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, sed non sicut David pater ejus: prorsus ut fecerat Joasch, pater ejus, fecit.

4 Veruntamen excelsa non sunt remota: adhuc populus sacrificabant, & adolebant in excelsis.

5 Fuit autem, quum confirmatum esset regnum in manu ejus; ut percuteret servos suos, qui percusserant regem, patrem suum:

6 Filios verò percussorum non affecit morte: sicut scriptum est in libro legis Moschis, præcepisse Jehovam, dicendo: ne afficiuntor morte patres pro filiis, & filii ne afficiuntor morte pro patribus, sed quisque propter peccatum suum morte afficitor.

7 Is percussit Edomæorum in valle salis decem millia, & occupavit Petram in eo bello: cujus nomen vocat *quisque* Joktheëlem usque in diem hunc.

8 Tunc misit Amatzja nuncios ad Jehoaschum, filium Jehoachazi, filii Jehu, regem Jisraëlis, qui dicerent; age videamus alter faciem alterius.

9 Misit verò Jehoasch, rex Jisraëlis ad Amatziam, regem Jehudæ, qui dicerent; quædam spina, quæ in Libano *erat*, misit ad cedrum, quæ *erat* in Libano ad dicendum, da filiam tuam filio meo in uxorem: interea præteriens bestia agrestis, quæ in Libano *erat*, conculcavit spinam illam.

10 Egregiè percussisti Edomæos, ideo extulit te animus tuus: fruere gloriâ, & conside domi tuæ, nam quare misceres bellum malo *tuo*? ut cadas tu, & Jehuda tecum?

11 Sed non auscultante Amatzjâ, ascendit Jehoasch, rex Jisraëlis, & viderunt alter alterius faciem, ipse & Amatzja, rex Jehudæ, apud Beth-Schemeschum, quod est Jehudæ.

12 Plagâ autem affectus est Jehuda coram Jisraële; ita ut fugerent quisque ad tentoria sua.

13 Amatziam verò, regem Jehudæ, filium Jehoaschi, filii Achatziæ, prehendit Jehoasch, rex Jisraëlis apud Beth-Schemeschum: deinde veniens Jeruschalaima perrupit in muro Jeruschalaimorum, à porta Ephrajimi usque ad portam anguli, quadringentos cubitos.

14 Denique assumto toto auro, & argento, omnibusque vasis, quæ inventa sunt *in* domo Jehovæ, & in thesauris domus regis, etiam obsidibus; reversus est Schomronem.

15 Reliquæ autem res Jehoaschi, quas fecit, fortitudóque ejus, útque pugnavit contra Amatziam, regem Jehudæ, nónne scripta sunt in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

16 Quum-

16 Quùmque occubuisset Jehoasch cum patribus suis,& sepultus esset Schomrone cum regibus Jisraëlis ; regnavit Jarobham, filius ejus pro eo.

17 Vixit verò Amatzja, filius Joaschi, rex Jehudæ, post mortem Joaschi, filii Jehoachazi, regis Jisraëlis, quindecim annis :

18 Reliquæ autem res Amatzjæ ; nónne sunt scriptæ in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

19 Tandem, quum fecissent contra eum conspirationem Jeruschalaimis, fugit Lacischum : quamobrem miserunt post eum Lacischum, ubi morte affecerunt eum.

20 Et deportaverunt eum equis : sepultusque est Jeruschalaimis cum patribus suis in civitate Davidis.

21 Tum assumentes totus populus Jehudæ Hazarjam, qui *erat* natus sexdecim annos, constituerunt eum regem pro patre ejus Amatzja.

22 Ipse ædificavit Elatham, quam recuperaverat Jehudæ : postquam occubuisset rex cum patribus suis.

23 Ab anno quintodecimo Amatzjæ, filii Joaschi, regis Jehudæ, regnavit Jarobham, filius Joaschi, rex Jisraëlis Schomrone, uno & quadraginta annis.

24 Fecítque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non recessit ab omnibus peccatis Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem.

25 Hic recuperavit terminum Jisraëlis, ab aditu Chamathæ usque ad mare campestrium : secundùm verbum Jehovæ Dei Jisraëlis, quod loquutus fuerat per servum suum Jonam, filium Amitthai, prophetam, qui *erat* à Gatho Cepheris.

26 Nam viderat Jehova afflictionem Jisraëlis jactati valde : & nihil esse conclusum, nihílque esse derelictum, denique neminem *esse* adjutorem Jisraëli.

27 Et nondum dixerat Jehova, se deleturum nomen Jisraëlitarum sub cœlo : servavit itaque eos per Jarobhamum, filium Joaschi.

28 Reliquæ autem res Jarobhami, & quicquid fecit, fortitudóque ejus, quâ pugnavit, útque recuperavit Damaschkum, & Chamatham Jehudæ pro Jisraële, nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jisraëlis ?

29 Postea occumbente Jarobhamo cum patribus suis, cum regibus Jisraëlis ; regnavit Zecarja, filius ejus pro eo.

CAP. XV. *Hazarjæ Iotham succeßit in regno Iehudæ, Zecarjæ verò in regno Iisraëlis Schallum, huic Menachem, huic Pekachja, huic Pekach, huic Hoschean.*

ANno vigesimo septimo Jarobhami, regis Jisraëlis ; regnabat Hazarja, filius Amatzjæ, rex Jehudæ.

2 (Natus fuerat annos sexdecim, quum regnare inciperet, & quinquaginta duobus annis regnavit Jeruschalaimis ; cujus matri nomen Jecolia è Jeruschalaimis :

3 Feceràtque quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Amatzja, pater ejus :

4 Sed excelsa non amota fuerant ; adhuc populus sacrificabant, & adolebant in excelsis)

5 Quum plagâ affecit Jehova regem, quâ fuit leprosus usque ad diem mortis suæ, ideóque habitabat in domo semota : Jotham verò, filius regis præerat domui, jus dicens populo regionis.

6 Reliquæ autem res Hazarjæ, & omnia quæ fecit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ ?

7 Postea, quum occubuisset Hazarja cum patribus suis, sepelivissentque eum cum patribus ejus in civitate Davidis ; regnavit Jotham filius ejus pro eo.

8 Anno trigesimo octavo Hazarjæ, regis Jehudæ, regnavit Zecarja, filius Jarobhami super Jisraëlem Schomrone sex mensibus :

9 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, quemadmodum fecerant majores ejus : non recessit à peccatis Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem.

10 Contra hunc conspirans Schallum, filius Jabeschi, & percutiens eum coram populo, morte affecit eum; & regnavit pro eo.

11 Reliquæ autem res Zecarjæ ecce sunt scriptæ in libro Chronicorum, Regum Jisraëlis.

(12 *Illud est* verbum Jehovæ, quo alloquutus fuerat Jehu, dicendo : abnepotes tui sessuri sunt super solium Jisraëlis: & ita accidit.)

13 Schallum, filius Jabeschi, regnavit anno trigesimo nono, Huzzijæ regis Jehudæ, regnavit autem mensem integrum Schomrone.

14 Ascendens enim Menachem, filius Gadi è Thirtza, & ingressus Schomronem, percussit Schallumum, filium Jabeschi Schomrone, & eo morte affecto, regnavit pro eo.

15 Reliquæ autem res Schallumi, & conspiratio ejus, quâ conspiravit, ecce sunt scriptæ in libro Chronicorum, regum Jisraëlis.

16 Tunc percussit Menachem Thiphsachum, id est, quicquid in eo erat, & omnes terminos ejus à Zhirtza, qui non aperuerat, ideo percussit: ipsas prægnantes ejus diffidit omnes.

17 Ab anno trigesimo nono Hazarjæ, regis Jehudæ, regnavit Menachem, filius Gadi super Jisraëlem decem annis, Schomrone.

18 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non recessit à peccatis Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem, omnibus diebus suis.

19 Invadente autem Pule, rege Assyriæ regionem illam, dedit Menachem Puli mille talenta argenti, ut esset adjumento sibi, ad confirmandum regnum in manu ipsius.

20 Exegit verò Menachem istam pecuniam à Jisraële, ab omnibus, qui valebant facultatibus ; quam daret regi Assyriorum, quinquagenos siclos argenti in virum unumquemque : deinde reversus est rex Assyriorum, nec substitit ibi in ea regione.

21 Reliquæ autem res Menachemi, & quæcunque fecit, nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jisraëlis ?

22 Postea occubuit Menachem cum majoribus suis ; & regnavit Pekachja, filius ejus pro eo.

23 Ab anno quinquagesimo Hazarjæ, re-

gis Jehudæ,regnavit PeKachja,filius Mena-
chemi super Jisraëlem Schomrone bien-
nio.
24 Et fecit quod malum *videtur* in ocu-
lis Jehovæ: non recessit à peccatis Jarob-
hami,filii Nebati,quibus ad peccandum in-
duxit Jisraëlem.
25 Conspirans autem contra eum Pe-
Kach,filius Remaljæ,tribunus ejus cum Ar-
gobo, & cum eo,qui *dicebatur* Leo, percus-
sit eumSchomrone in palatio domûs regiæ,
habens secum quinquaginta viros è Gilha-
ditis,quumque morte affecisset eum,regna-
vit pro eo.
26 Reliquæ autem res PeKachjæ,& quæ-
cunque fecit, ecce sunt scripta in libro
Chronicorum,regum Jisraëlis.
27 Ab anno quinquagesimo secundo Ha-
zariæ,regis Jehudæ,regnavit PeKach,filius
Remaljæ super Jisraëlem Schomrone, vi-
ginti annis:
28 Et fecit quod malum *videtur* in oculis
Jehovæ: non recessit à peccatis Jarobha-
mi, filii Nebati, quibus ad peccandum in-
duxit Jisraëlem.
29 Diebus PeKachi, regis Jisraëlis inva-
dens Tiglath Palesèr,rex Assyriorum,cepit
Hijonem,& Abelum domûs Mahacæ,& Ja-
noachum, & Kedeschum, & Chatzorem, &
Gilhadem, denique Galilæam ipsam, totam
terram Naphthali: ac harum *incolas* depor-
tavit in Assyriam.
30 Factâ autem conspiratione contra Pe-
Kachum, filium Remaljæ, Hoscheah, filius
Elæ ita percussit eum, ut morte afficeret
eum, regnavítque pro eo, anno vigesimo,à
regno cœpto,Jothami,filii Huzzijæ.
31 Reliquæ autem res PeKachi, & quæ-
cunque fecit, ecce sunt scripta in libro
Chronicorum,regum Jisraëlis.
32 Ab anno secundo PeKachi, filii Re-
maljæ,regis Jisraëlis,regnare cœpit Jotham,
filius Huzzijæ,rex Jehudæ.
33 Natus viginti quinque annos erat,
quum regnare inciperet, & sexdecim annis
regnavit Jeruschalaimis; cujus matri no-
men Jeruscha,filia Tzadoki:
34 Et fecit quod rectum *videtur* in ocu-
lis Jehovæ; omnino,prout fecerat Huzzi-
ja,pater ejus,fecit.
35 Verùntamen excelsa non sunt amota,
adhuc populus sacrificabant, & adolebant
in excelsis: hic ædificavit portam domûs
Jehovæ supremam.
36 Reliquæ autem res Jothami, & quæ-
cunque fecit, nónne scripta sunt in libro
Chronicorum,regum Jehudæ?
37 Diebus istis cœpit Jehova immittere
in Jehudam Retzinem, regem Syriæ, & Pe-
Kachum,filium Remaljæ.
38 Quumque occubuisset Jotham cum
patribus suis in civitate Davidis patris sui,
regnavit Achaz,filius ejus pro eo.

CAP. XVI. *Achaz,rex Iehudæ,à rege Syriæ obsessus, liberatur ab Assyrio, & diis Assyriorum litat.*

ANno decimoseptimo PeKachi, filii Re-
maljæ, regnare cœpit Achaz, filius Jo-
thami,rex Jehudæ.
2 Natus viginti annos erat Achaz,quum
ille regnare inciperet,& sexdecim annis re-
gnavit Jeruschalaimis: sed non fecit quod
rectum *videtur* in oculis Jehovæ,Dei sui,si-
cut David pater ejus.
3 Ambulavit enim in via regum Jisraë-
lis: atque etiam filium transmisit per ignem,
secundùm abominationes gentium,quas ex-
pulerat Jehova à facie Jisraëlitarum.
4 Et sacrificabat studiosè,adolebátque in
excelsis, & in collibus: & sub omni arbore
virente.
5 Tunc ascendit Retzin,rex Syriæ,& Pe-
Kach, filius Remaljæ,rex Jisraëlis Jerusch-
laima in bellum: qui obsederunt Achazum,
sed non potuerunt debellare.
6 (Tempore illo averterat Retzin, rex
Syriæ Elatham ad Syros,& excusserat Jehu-
dæos ex Elothis: Syri verò venientes Ela-
tham,habitaverunt ibi usque in diem hunc.)
7 Misit enim Achaz nuncios ad Tiglath-
Pileserum, regem Assyriæ, dicendo; servus
tuus,& filius sum: ascende,& serva me è ma-
nu regis Syriæ,& è manu regis Jisraëlis,qui
insurrexerunt contra me.
8 Et accipiens Achaz aurum,& argen-
tum,quod inveniebatur *in* domo Jehovæ,
& in thesauris domûs regiæ, misit ad regem
Assyriæ munus.
9 Cui auscultavit Rex Assyriæ,& ascen-
dens rex Assyriæ Damascum, cepit eam: &
deportavit *incolas* ejus in Kirum; Retzi-
nem verò morte affecit.
10 Profectus autem rex Achaz obviàm
Tiglath Pilesero, regi Assyriæ Damascum,
quum vidisset altare,quod *erat* Damasci;mi-
sit rex ad Urijam sacerdotem,similitudinem
illius altaris, & structuram ejus, secundùm
totum artificium ejus:
11 Et exstruxit Urija sacerdos altare: o-
mnino prout miserat rex Achaz Damasco,
ita fecit Urija sacerdos,dum rediret rex A-
chaz Damasco.
12 Deinde, quum rediisset rex Damasco,
& vidisset rex illud altare; accedens rex ad
ipsum altare,obtulit in eo:
13 Et adolevit holocaustum suum, mu-
núsque suum, & libavit libamen suum: in-
spersítque sanguinem eucharisticorum
suorum altari.
14 Altare verò æneum, quod fuerat co-
ram Jehova, longiùs amovit ab anteriore
parte ipsius domûs, ne esset inter suum al-
tare,& domum Jehovæ: posuítque illud ad
latus sui altaris,aquilonem versùs.
15 Præcepítque rex Achaz Urijæ sacer-
doti,dicendo;in hoc altari magno adole ho-
locaustum matutinum, & munus vesperti-
num, holocaustúmque regis, & munus ejus,
etiam holocaustum totius populi terræ,
munúsque eorum, & libamina eorum, ac
sanguinem holocausti, omnémque sangui-
nem sacrificii, ei inspergito: altare verò
æneum erit penes me inquirere.
16 Quod fecit Urija sacerdos, omnino
prout præceperat rex Achaz.
17 Præterea truncavit rex Achaz zopho-
ros, *&* bases, & amovit ab illis singulis
suum labrum, lacum quoque deposuit à
bobus æreis, qui suberant ei: ac imposuit
illum pavimento lapideo.
18 Tegmen quoque sabbathi, quod ædi-
ficaverant in ipsa domo, & accessum regis
exti-

extimum, amovit à domo Jehovæ, metu regis Assyriæ.

19 Reliquæ autem res Achazi, quas fecit, nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

20 Deinde occubuit Achaz cum patribus suis, sepultúsque est cum patribus suis in civitate Davidis; & regnavit Chizkija, filius ejus pro eo.

CAP. XVII. *Iisraël in Assyriam transfertur: & Assyrii terram Iisraëlis incolunt, & ope Sacerdotum Iisraëlitarum cultum ibi Dei instituunt.*

ANno duodecimo Achazi, regis Jehudæ; regnabat Hoscheah, filius Elæ Schomrone, super Jisraëlem, nono anno:

2 Et faciebat, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; sed non sicut reges Jisraëlis, qui fuerant ante eum.

3 Contra eum ascendit Schalmaneser, rex Assyriæ; factúsque est illi Hoscheah servus, & pendebat ei munus.

4 Postea invenit rex Assyriæ in Hoscheah conspirationem, eum misisse nuncios ad Soum, regem Ægypti, & non obtulisse munus regi Assyriæ, ut quotannis, quare coërcuit eum rex Assyriæ, & vincivit eum in carcere.

5 Nam pervasit rex Assyriæ totam ejus regionem, & ascendens Schomronem, obsedit eam tribus annis.

6 Anno nono Hoschehæ cepit rex Assyriæ Schomronem, & deportavit Jisraëlem in Assyriam: collocavítque eos in Chalacho, & in Chabore, Nehar-gozane, & in civitatibus Mediæ.

7 Sic fuit, eò quòd peccaverant filii Jisraëlis contra Jehovam, Deum suum, qui eduxerat eos è terra Ægypti, ne subessent manui Parhonis, regis Ægypti; & reveriti fuerant deos alienos.

8 Ambulaverántque in statutis gentium; quas expulerat Jehova à facie filiorum Jisraëlis, & quæ fecerant reges Jisraëlis:

9 Et mussantes filii Jisraëlis res, quæ rectæ non *sunt*, contra Jehovam, Deum suum, ædificaverant sibi excelsa in omnibus civitatibus suis, à turri custodum usque ad civitatem munitam;

10 Statuerántque sibi statuas, ac lucos; in omni colle excelso, & sub omni arbore virente:

11 Et adoleverant ibi in omnibus excelsis, sicut gentes, quas deportaverat Jehova à facie eorum, fecerántque res malas, provocando Jehovam:

12 Et coluerant stercoreos deos; de quibus edixerat Jehova eis, ne facitote rem istam:

13 Quúmque contestaretur Jehova in Jisraëlem, & in Jehudam per omnes prophetas cujuscunque visionis, dicendo; revertimini à viis vestris pessimis, & observate præcepta mea, & statuta mea, omninò secundùm legem illam, quam præcepi majoribus vestris: quæque commisi vobis per servos meos prophetas.

14 Non auscultaverant; sed obduraverant cervices suas, ut majores cervices suas, qui non crediderant Jehovæ, Deo suo:

15 Et spernentes statuta ejus, ac fœdus ejus, quod pepigerat cum majoribus ipsorum, & testimonia ejus; quibus contestatus est eos: sectati fuerant ipsam vanitatem, adeò ut vani effecti fuerint, & *sectati* fuerint gentes circumstantes ipsos, de quibus præceperat Jehova eis, ne facerent sicut illæ:

16 Et derelictis omnibus præceptis Jehovæ, Dei sui, fecerant sibi fusile, duos vitulos: fecerant etiam lucum, & incurvaverant se exhibentes honorem toti exercitui cœlorum, coluerant quoque Bahalem:

17 Præterea transmiserant filios suos, & filias suas per ignem, & usi erant divinationibus, & conjectores fuerant: denique se ipsos dediderant ad faciendum, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, provocando eum:

18 *Fuit, inquam*, ut irâ percitus Jehova valde in Jisraëlem, amoverit eos à facie sua: non reliqua fuit, nisi tribus Jehudæ sola.

19 Etiam Jehuda non observabat præcepta Jehovæ, Dei sui; sed ambulabant in statutis Jisraëlitarum, quæ fecerant.

20 Ideo spernens Jehova totum semen Jisraëlis, & affligens eos, tradiderat eos in manum diripientium: donec abjiceret eos à facie sua:

21 (Postquam laceravit Jisraëlitas à domo Davidis, quum regem constituissent Jarobhamum, filium Nebati; depulit enim Jarobham Jisraëlitas à sequendo Jehovam, & induxit eos ad peccandum peccato magno:

22 Et ambulârunt filii Jisraëlis in omnibus peccatis Jarobhami, quæ fecerat: non recesserunt ab ullo eorum.)

23 Donec amoveret Jehova Jisraëlem à facie suâ, quemadmodum loquutus fuerat per omnes servos suos, prophetas: ita demigravit Jisraël à terra sua in Assyriam usque in hunc diem.

24 Deinde adduxit rex Assyriæ è Babele, & è Cutha, & è Havva, & è Chamatha, & Sepharvajimis *colonos*, quos collocaverat in civitatibus Schomronis loco Jisraëlitarum: & hæreditario jure possidentes Schomronem, habitabant in civitatibus ejus.

25 Fuit autem, quum principiò habitantes ibi, non revererentur Jehovam; ut immitteret Jehova in illos leones, qui interficiebant eos.

26 Itaque alloquuti sunt regem Assyriæ, dicendo; gentes istæ, quas deportans, collocâsti in civitatibus Schomronis, ignorant ritum Dei regionis istius: ideo immisit in eos leones, qui ecce morte afficiunt eos, quandoquidem ignorant ritum Dei illius regionis.

27 Præcepit verò rex Assyriæ, dicendo; ducite illuc unum ex istis sacerdotibus, quos deportâstis inde, & abeuntes resideanto ibi, ut doceat eos ritum Dei illius regionis.

28 Veniens itaque unus ex illis sacerdotibus, quos deportaverant è Schomrone; consedit Beth-Ele: & docebat eos, quomodo reveriturii essent Jehovam.

29 Attamen faciebant quæque gens deos suos: quos collocabant in æde excelsorum, quæ fecerant Schomronitæ, quæque gens in civitatibus suis, ubi habitabant.

30 Nam homines Babelis fecerunt Succoth-

coth-Benoth, & homines Cuthi fecerunt Nergalem: homines vero Chamathæ fecerunt Afchimam:

31 Havæi autem fecerunt Nibchanem, & Tharthakum: & Sepharvæi comburebant filios suos igne Adrameleco,& Hanammerleco,diis Sepharvajimorum.

32 Sic reverebantur Jehovam: & faciebant sibi è numero suo sacerdotes excelsorum, qui *sacra* faciebant eis in æde excelsorum.

33 Jehovam reverebantur, & deos suos colebant ex ritu gentium, quas deportaverant inde.

34 Usque in hunc ipsum diem isti faciunt ex ritibus priscis:non reverentur Jehovam, neque faciunt secundùm statuta ipsorum,& secundùm ritum ipsorum, id est, secundùm legem, & secundùm præceptum, quod præceperat Jehova filiis JahaKobi,cui imposuit nomen Jisraëlis:

35 Et quibuscum pepigerat Jehova fœdus,præceperatque eis,dicendo; ne reveremini deos alienos? neque incurvate vos *honorem habentes* eis: neque colite eos, neque sacrificate eis:

36 Sed Jehovam, qui eduxit vos è terra Ægypti virtute magnâ, & brachio extento, ipsum reveremini; eique incurvate vos, ac sacrificate ei:

37 Et statuta,ac judicia,legémque,& præceptum,quæ scripsit vobis, observantes facite omnibus diebus,ac ne reveremini deos alienos.

38 Et fœderis, quod pepigi vobiscum ne obliviscamini; ut non revereamini deos alienos:

39 Sed Jehovam Deum vestrum revereamini: & ipse eripiet vos è manu omnium inimicorum vestrorum.

40 Non tamen auscultârunt: sed secundùm priscum ritum suum faciunt:

41 Quamvis gentes istæ reveritæ sint Jehovam; & cum idolis suis coluerint:etiam filii eorum, & nepotes eorum, ut fecerant majores eorum, sic faciunt usque in diem hunc.

CAP. XVIII. *Chizkija reformat Dei cultum: ab Assyrio Ierusch alaimis obsidetur: Rabschakis probris, & blasphemiis infestatur.*

FUit autem anno tertio Hoschehæ,filii Elæ, regis Jisraëlis,*ut* regnaret Chizkija, filius Achazi,rex Jehudæ.

2 Natus viginti quinque annos erat,quum regnare inciperet, & viginti novem annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Abi,filia Zecarjæ:

3 Et fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; omnino prout fecerat David, pater ipsius.

4 Ipse amovit excelsa, fregitque statuas, & excidit lucum: contudit etiam serpentem æneum,quem fecerat Mosche,eò quòd usque ad dies illos Jisraëlitæ adolerent ei, quem vocavit Nechuschthanem.

5 In Jehova Deo Jisraëlis fiduciam habuit; & non fuit ei similis inter omnes reges Jehudæ,qui post eum,aut qui ante eum *fuerunt.*

6 Adhæsit enim Jehovæ,non recessit ab eo sequendo: sed observavit præcepta ejus,quæ præceperat Jehova Moschi.

7 Aderat Jehova ei, quocunque prodibat, secundabatur: rebellavítque in regem Assyriæ,ut non serviret ei.

8 Ipse percussit Pelischthæos usque Hazzam,& terminos ejus: à turri custodum usque ad civitatem munitam.

9 Fuit autem anno quarto regis Chizkijæ,is *est* annus septimus Hoschehæ,filii Elæ, regis Jisraëlis; *ut* ascendens Schalmanesser, ex Assyria contra Schomronem, obsideret eam.

10 Deinde cepit eam,sub finem tertii anni,anno sexto Chizkijæ, is annus *erat* nonus Hoschehæ,regis Jisraëlis,*quo* capta fuit Schomron.

11 Et deportavit rex Assyriæ Jisraëlitas in Assyriam, quos collocavit in Chalacho; & Chabore Nehar-gozane, & in civitatibus Mediæ:

12 Propterea quòd non auscultaverunt voci Jehovæ, Dei sui: & transgressi fuerant fœdus ejus,quicquid præceperat Mosche, servus Jehovæ: neque auscultaverant, neque fecerant.

13 Deinde decimo quarto anno regis Chizkijæ ascendit Sancherib, rex Assyriæ contra omnes civitates Jehudæ munitas, & occupavit eas.

14 Quamobrem misit Chizkija, rex Jehudæ, ad regem Assyriæ Lacischum,qui diceret, peccavi; diverte à me,id quod imposueris mihi,feram: imposuit autem rex Assyriæ Chizkijæ, regi Jehudæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri, *quæ penderet.*

15 Quare omnem pecuniam dedit rex Chizkija,quæ *est* inventa *in* domo Jehovæ, & in thesauris domûs regiæ.

16 Tempore illo truncavit Chizkija fores templi Jehovæ, & antas,quas obduxerat Chizkija rex Jehudæ; tradidítque *aurum* illarum regi Assyriæ.

17 Sed misit rex Assyriæ Tharthanem, & Rabsarisum, & Rabschakem Lacischo ad regem Chizkijam, cum copiis numerosis Jeruschalaima: qui ascendentes,quum proficiscerentur Jeruschalaima, ascendentes venerunt, & substiterunt ad aquæ ductum piscinæ superioris, qui *est* in aggere agri fullonis.

18 Quúmque inclamâssent regem, egressus est ad eos Eljakim, filius Chilkijæ, qui præerat domui,& Schebna scriba,& Joach, filius Asaphi à memoria.

19 Quibus dixit Rabschake, dicite jam Chizkijæ; sic ait rex maximus, rex Assyriæ,quæ *est* fiducia ista,quâ confidis?

20 Dixeris (veruntamen verba futilia) *adesse* consilium, & fortitudinem ad bellum: nunc cui confidis,quòd rebellas contra me?

21 Nunc,ecce fiduciam tuam habueris in scipione arundinis istius quassatæ,in Ægyptio, quo si quis innixus fuerit, intrans volam ejus, perforabit eam, ita *est* Partho, rex Ægypti omnibus fiduciam habentibus in ipso:

22 Quòd si dixeritis mihi,in Jehova,Deo nostro fiduciam habemus: annon is *est*,cujus abstulit Chizkija excelsa, & altaria, edicens Jehudæ,& Jeruschalaimis,coram altari

tari hoc *adorantes* incurvate vos Jeruschalaimis?

23 Sed nunc misce bellum cum domino meo, rege Assyriæ; & dabo tibi bis mille equos, si poteris suppeditare, qui equitent eos pro te:

24 Quomodo ergo averteres faciem ducis unius è servis domini mei minimis? sed fiduciam tuam habes in Ægyptio propter currus, & propter equites.

25 *At* nunc, an absque Jehova ascendi contra locum hunc, ad perdendum eum? Jehova edixit mihi: ascende contra regionem istam, & perde eam.

26 Dixit verò Eljakim, filius Chilkijæ, & Schebna, ac Joach Rabschaki, alloquere quæso servos tuos Syriacè, intelligimus enim: neque alloquitor nos Judaicè, audiente populo hoc, qui *est* super murum.

27 Quibus dixit Rabschake, an ad dominum tuum, aut ad te misit me dominus meus, ut loquerer verba hæc? nónne ad homines istos, qui sedent super murum, ut comedant excrementa sua, & bibant lotium suum vobiscum?

28 Itaque subsistens Rabschake, exclamavit voce magnâ Judaicè: & loquutus est, dicens, audite verbum regis maximi, regis Assyriæ:

29 Ita ait rex, ne vos decipiat Chizkija; non enim poterit vos eripere è manu ejus:

30 Neque adducat vos Chizkija, ut fiduciam habeatis in Jehova, dicendo; certò eripiet nos Jehova; neque tradetur civitas hæc in manum regis Assyriæ.

31 Ne auscultetis Chizkijæ: nam sic ait rex Assyriæ, transigite mecum munere, & prodite ad me, sic comedite quisque *fructum* vitis suæ, & quisque *fructum* ficûs suæ, ac bibite quisque aquas cisternæ suæ.

32 Usquedum veniens, assumam vos, *deducendos* in terram similem terræ vestræ, terram frumenti, & musti *feracem*, terram pane, & vineis *abundantem*, terram olivæ oleosæ, & mellis, & vivite, ac non moriamini, neque auscultate Chizkijæ, quia seducit vos, dicendo, Jehova eripiet nos.

33 An ullo modo eripuerunt dii gentium quisque terram suam; è manu regis Assyriæ?

34 Ubi *sunt* dii Chamathæ, & Arpadi? ubi *sunt* dii Sepharvajimorum, Henahi, & Hivvæ; quin eripueruntne Schomronem è manu mea?

35 Qui *sunt* inter omnes deos istarum regionum, qui eripuerunt regionem suam è manu mea?

36 Obticuerunt autem populus, neque responderunt ei quicquam: præceptum enim regis fuerat, edicentis, ne respondeatis ei.

37 Venit itaque Eljakim, filius Chilkijæ, qui præerat domui, & Schebna scriba, ac Joach, filius Asaphi à memoria ad Chilkijam laceris vestibus: & indicaverunt ei verba Rabschakis.

CAP. XIX. *Ieschahja consolatur Chizkijam, & angelus unâ nocte cædit 185000. Assyriorum.*

Fuit autem, quum audiret rex Chizkija, ut laceraret vestimenta sua; & tegens se cilicio ingrederetur domum Jehovæ:

2 Et mitteret Eljakimum, qui præerat domui, & Schebnam scribam, ac seniores sacerdotum tectos ciliciis; ad Jeschahjam prophetam, filium Amotzi.

3 Qui dixerunt ei, sic ait Chizkija, dies angustiæ, & increpationis, & irritationis dies hic; quum venerint filii usque ad os matricis, & vis non adsit ad partum.

4 Fortasse auditurus est Jehova, Deus tuus, omnia verba Rabschakis, quem misit rex Assyriæ, dominus ejus ad afficiendum probro Deum viventem, & arguet verba ista, quæ audierit Jehova, Deus tuus; quum extuleris precationem tuam pro hoc residuo, quod præsens est.

5 Quum itaque venissent servi regis Chizkijæ ad Jeschahjam:

6 Dixit eis Jeschahja, sic dicite domino vestro: sic ait Jehova, ne timeto propter verba ista, quæ audivisti, quibus blasphemârunt pueri regis Assyriæ me:

7 Ecce ego indam ei spiritum, ut audito rumore revertatur in terram suam, tandem dejiciam eum gladio in terra ejus.

8 Itaque reversus Rabschake, invenit regem Assyriæ oppugnantem Libnam, audierat enim eum profectum esse Lachischo;

9 Audiens autem de Thirhaka, rege Cuschi, dicentes, ecce procedit, ut pugnet contra te; rursus misit nuncios ad Chizkijam, edicendo:

10 Sic alloquimini Chizkijam, regem Jehudæ, dicendo; ne decipiat te Deus tuus, in quo tu fiduciam habes, dicendo; non tradentur Jeruschalaima in manum regis Assyriæ.

11 Ecce tu audivisti id, quod fecerunt reges Assyriæ omnibus aliis regionibus, internecioni devovendo *incolas* earum: & tu eripereris?

12 An dii gentium, quas perdiderunt majores mei, eripuerunt eas? Gozanem, & Charanem, & Retzephum, & Hedenitas, qui *sunt* in Telasaro?

13 Ubi *est* rex Chamath; & rex Arpadi, & rex civitatis illius Sepharvajimorum; Henahi & Hivvæ?

14 Quúmque accepisset Chizkija literas è manu nunciorum, & legisset eas; ascendens *in* domum Jehovæ, explicuit eas Chizkija coram Jehova:

15 Et precatus est Chizkija coram Jehova, dicens; Jehova, Deus Jisraëlis, insidens Cherubinis, tu es Deus solus omnibus regnis terræ; tu fecisti cœlum, & terram.

16 Inclina Jehova aurem tuam, & audi, aperi Jehova oculos tuos, & vide: audi, *inquam*, verba Sancheribi, illius, quem misit ad probro afficiendum Deum viventem.

17 Verum est Jehova; vastaverunt reges Assyriæ gentes istas, & regionem earum;

18 Et tradiderunt deos earum igni, quia dii non erant, sed opus manuum hominis, lignum, aut lapis, ideo perdiderunt eos.

19 Itaque nunc Jehova, Deus noster, serva nos, quæso, è manu illius: ut cognoscant omnia regna terræ, te Jehovam Deum esse solum.

20 Tum misit Jeschahja, filius Amotzi ad Chizkijam, qui diceret; sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, quæ precatus es me contra Sancheri-

cheribum,regem Aſſyriæ, exaudivi.

21 Hoc eſt verbum, quo edicit Jehova *reſponderi* ei: contemnit te,ſubſannat te Virgo, filia Tzijonis, poſt te caput movet,filia Jeruſchalaimorum.

22 Quem probro affeciſti,ac blaſphemâſti? & contra quem extuliſti vocem? quòd attollis *in* ſublime oculos tuos, contra ſanctum Jiſraëlis.

23 Per nuncios tuos probro affeciſti Dominum, quum diceres, multitudine curruum meorum ego aſcendi ſummitatem montium,latera Libani: & ſuccidam proceras cedros ejus,lectiſſimas abietes ejus,ingrediar etiam extremum diverſorium ejus, ſilvas, arva ejus.

24 Ego effodio,ut bibam aquas exteras: nam exſicco plantâ pedum meorum omnes rivos locorum obſeſſorum.

25 Annon audiviſti inde à longo *tempore* me id facere? inde à diebus priſcis,ut formaverim illud? nunc adduco illud,ut ſis ad deturbandum *in* acervos vaſtos civitates munitas.

26 Ideo habitatores earum contracti manu,territi ſunt,& erubuerunt: fuerunt *ut* herba agri, & oleracea herba tenera, ut fœnum tectorum; & *arvum* tactum uredine, antequam in culmum aſſurgat.

27 Utique ſeſſionem tuam, & profectionem tuam, & inceſſum tuum novi; etiam furorem tuum contra me.

28 Quoniam tu furis contra me,& tumultuatio tua aſcendit ad aures meas: ideo ponam hamum meum in naſo tuo, & frænum meum inter labia tua, ac perducam te viâ illâ per quam veniſti.

29 Illud autem eſto tibi hujus *rei* ſignum, comedere vos anno uno ſpontè natum,& anno altero ſpontè renatum: anno demum tertio ſerite,& metite,ac plantate vineas,& comedite fructum earum.

30 Nam reſiduum domûs Jehudæ,quod relictum fuerit, rurſus radicabitur infernè; & fructum proferet ſupernè:

31 Quum Jeruſchalaimis prodibit reliquum,& reſiduum è monte Tzijonis: zelus Jehovæ exercituum facturus eſt iſtud.

32 Propterea ſic ait Jehova de rege Aſſyriæ, non eſt ingreſſurus in civitatem hanc, neque jaculaturus huc ſagittam; neque oppoſiturus ei ſcutum,neque diffundet contra eam miſſilia catapultaria.

33 Viâ,quâ venerit,eâdem revertetur; in civitatem verò hanc non ingredietur, dictum Jehovæ.

34 Nam protegam civitatem hanc,ad ſervandum eam; propter me,& propter Davidem,ſervum meum.

35 Itaque fuit noctè eâdem, ut prodiens angelus Jehovæ, percuteret in caſtris Aſſyriorum centum octoginta quinque millia, quúmque ſurrexiſſent manè,ecce omnia illa erant cadavera mortuorum.

36 Quare profectus abivit,& reverſus eſt Sancherib,rex Aſſyriæ; conſedítque Nineves.

37 Ubi fuit,ipſo ſe incurvante *in* æde Niſroci, Dei ſui,ut Adarmelec,& Scharetzer, filii ejus, percuterent eum gladio,ipſi verò proripuerunt ſe in terram Ararati; & regnavit Eſar-Chaddon filius ejus pro eo.

CAP. XX. *Chizkija morti proximus,prolongationem vitæ impetrat; ſanatus,oſtentatione peccat, & peccati pœnam auribus humilitatis excipit.*

Diebus illis ægrotavit Chizkija lethaliter, & veniens ad eum Jeſchahja, filius Amotzi, propheta,dixit ei; ſic ait Jehova,da præcepta familiæ tuæ,nam tu brevi morieris,ac non vives.

2 Quapropter advertens faciem ſuam ad parietem,oravit Jehovam,dicendo;

3 Obſecro Jehova, recordare jam me indeſinenter ambulâſſe coram te fideliter, & animo integro, & quod bonum *videtur* in oculis tuis,feciſſe, flevítque Chizkija fletu magno.

4 Tum fuit, Jeſchahja nondum egreſſo in civitatem medianam,ut verbum Jehovæ eſſet ad eum,edicendo:

5 Revertere, ut dicas Chizkijæ,anteceſſori populi mei; ſic ait Jehova Deus Davidis,patris tui;audivi precationem tuam,vidi lacrymas tuas; ecce ſano te,die tertio aſcenſurus es *in* domum Jehovæ.

6 Et addam diebus tuis quindecim annos,& è manu regis Aſſyriæ eripiam te,& civitatem hanc, protegámque civitatem hanc propter me,& propter Davidem, ſervum meum.

7 Tum edixit Jeſchahja, ſumite palatham ficuum: quam ſumentes impoſuerunt ulceri illius; ita revaluit.

8 Dicente verò Chizkijâ Jeſchahjæ,quod *eſt* ſignum, Jehovam ſanaturum eſſe me? & me aſcenſurum die tertio *in* domum Jehovæ?

9 Dixit Jeſchahja, hoc ipſum tibi *eſto* ſignum à Jehova, facturum eſſe Jehovam rem,quam loquutus eſt: abeátne iſta umbra decem gradibus, an retrocedat decem gradibus?

10 Cui dixit Chizkija,leviùs *eſſet* umbram declinare decem gradibus: non *hoc*, ſed retrocedat umbra iſta decem gradibus.

11 Quapropter, quum inclamâſſet Jeſchahja propheta Jehovam; reduxit umbram illam iiſdem gradibus,quibus deſcenderat in ſolario Achazi decem gradibus.

12 Tempore illo miſit Berod,ac Baladan, filius Baladanis, rex Babyloniæ literas cum munere ad Chizkijam:audierat enim ægrotâſſe Chizkijam.

13 Ad quos intentus Chizkija; oſtendit eis totum gazophylacium ſuum,argentum, & aurum, & aromata,ac oleum præſtantiſſimum, & domum vaſorum ſuorum, denique quicquid inveniebatur in theſauris:non fuit quicquam,quod non oſtenderit eis Chizkija in domo ſua,& in tota ditione ſua.

14 Quapropter ingreſſus Jeſchahja propheta ad regem Chizkijam,dixit ei,quid dixerunt homines illi, & unde venerunt ad te? cui dixit Chizkija, è terra longinqua venerunt Babylone.

15 Iterum dicenti, quid viderunt domi tuæ: dixit Chizkija,quicquid *eſt* domi meæ viderunt; non fuit quicquam,quod non oſtenderim eis in theſauris meis.

16 Tunc dixit Jeſchahja Chizkijæ; audi verbum Jehovæ.

17 Ecce dies venturi ſunt, quibus deporta-

ta-

tabitur quidquid eſt domi tuæ, & quod recondiderunt majores tui uſq; in hunc diem in Babyloniam: non relinquetur quic quam ait Jehova.

18 De filiis etiam tuis, qui prodibunt ex te, quos geniturus es, aſſument: ut ſint aulici in palatio regis Babyloniæ:

19 Dixit vero Chizkija Jeſchahjæ, bonum eſt verbum Jehovæ, quod loquutus es: præterea dixit, nonne? quandoquidem pax, & ſtabilitas futura eſt diebus meis.

20 Reliquæ autem res Chizkijæ, & tota fortitudo ejus, útque fecit piſcinam, & aquæ ductum, quo induxit aquam in civitatem: nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

21 Tandem quum occubuiſſet Chizkija cum patribus ſuis, regnavit Menaſche filius ejus pro eo.

CAP. XXI. *Menaſche impiè regnat, ut & Amon, quo per conſpirationem ſublato, regnat Joſchija.*

NAtus duodecim annos Menaſche, quum regnare inciperet, quinquaginta quinque annis regnavit Jeruſchalaimis: cujus matri nomen Chephtzi-Ba.

2 Qui fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: ſecundùm abominationes illarum gentium, quas expulerat Jehova à conſpectu Jiſraëlitarum.

3 Nam rurſus ædificavit excelſa, quæ perdiderat Chizkija, pater ipſius, erexítque altaria Bahali, ac fecit lucum, quemadmodum fecerat Achab, rex Jiſraëlis, & incurvans ſe toti exercitui cœlorum, coluit ea.

4 Etiam exſtruxit altaria, in domo Jehovæ: de qua dixerat Jehova, Jeruſchalaimis collocabo nomen meum.

5 Exſtruxit, *inquam*, altaria toti exercitui cœlorum, in duobus atriis domûs Jehovæ.

6 Præterea traduxit filium ſuum per ignem, præſtigiiſque & conjectationibus uſus eſt, & inſtituit pythonem, & ariolos: plurimum fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, provocando *eum*.

7 Et collocavit ſculptile luci, quod paraverat, in domo, de qua dixerat Jehova Davidi, & Schelomoni filio ejus, in domo hac, & Jeruſchalaimis, quæ elegi præ omnibus *locis* tribuum Jiſraëlis, collocabo nomen meum in ſeculum:

8 Neque deinceps faciam, ut erret pes Jiſraëlitarum ab hac terra, quam tradidi majoribus eorum; ſi modò obſervantes fecerint omnino, prout præcepero eis, & ſecundùm totam legem, quam præcepit eis ſervus meus Moſche.

9 At non auſcultârunt; nam fecit Menaſche, ut aberrarent, faciendo quod malum eſt, ampliùs, quàm gentes, quas perdiderat Jehova à conſpectu Jiſraëlitarum.

10 Quamvis loqueretur Jehova per ſervos ſuos prophetas, dicendo:

11 Propterea quod fecit Menaſche, rex Jehudæ abominationes iſtas, pejora egit omnibus, quæ fecerunt Emoræi, qui anteceſſerant eum: & ad peccandum induxit etiam Jehudam in ſtercoreis diis ſuis.

12 Idcirco ſic ait Jehova, Deus Jiſraëlis, ecce ego inducturus ſum malum ſuper Jeruſchalaima, & Jehudam: quod quiſquis audierit, tinnient ambæ aures ejus.

13 Extenſurus enim ſum ſuper Jeruſchalaima regulam Schomronis, & perpendiculum domûs Achabi: & abſterſurus ſum Jeruſchalaima, ut qui abſtergere ſolet gabatam, abſtergit, deinde ſubvertit eam in os:

14 Et deſerens reſiduum poſſeſſionis meæ, tradam eos in manum hoſtium eorum, ut ſint prædæ, & conculcationi omnibus hoſtibus ſuis.

15 Quandoquidem fecerunt quod malum *videtur* in oculis meis, & provocârunt me, inde à die, quo egreſſi ſunt majores eorum ex Ægypto uſque in diem hunc.

16 Inſuper etiam ſanguinem innoxium fudit Menaſche quàm plurimùm, uſque adeò ut impleret Jeruſchalaima confertim: præter peccatum ſuum, quo ad peccandum induxit Jehudam, ut faceret, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

17 Reliquæ autem res Menaſchis, & quicquid fecit, peccatumque ejus, quo peccavit; nonne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

18 Tandem, quum occubuiſſet Menaſche cum patribus ſuis, ſepultus eſt in horto domus ſuæ, in horto Huzzæ: regnavítque Amon filius ejus pro eo.

19 Natus viginti duos annos Amon, quum regnare inciperet, duobus annis regnavit Jeruſchalaimis: cujus matri nomen Meſchullemeth, filia Charutzi, è Jotba.

20 Hic fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; quemadmodum fecerat Menaſche pater ejus.

21 Ambulavit enim in tota illa via, quâ ambulaverat pater ejus; & colens ſtercoreos deos, quos coluerat pater ipſius, incurvavit ſe, *habens honorem eis*.

22 Et derelinquens Jehovam, Deum majorum ſuorum, non ambulavit in via Jehovæ.

23 Conſpiraverunt autem ſervi Amonis contra eum, & morte affecerunt regem ſuum, in domo ejus.

24 Percuſſit verò populus regionis omnes, qui conſpiraverant contra regem Amonem: & regem conſtituerunt populus regionis Joſchijam, filium ejus pro eo.

25 Reliquæ autem res Amonis, quas fecit, nónne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

26 Quem ſepelivit in ſepulchro illius, in horto Huzzæ; & regnavit Joſchija filius ejus pro eo.

CAP. XXII. *Joſchija incipit reformare cultum Dei.*

NAtus octo annos Joſchija, quum regnare inciperet, unò & triginta annis regnavit Jeruſchalaimis: cujus matri nomen Jedida, filia Hadajæ Botzkathæa.

2 Hic fecit, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; ambulans omnino in via Davidis patris ſui, neque recedens dextrorſum, aut ſiniſtrorſum.

3 Fuit autem anno decimo octavo regis Joſchijæ; *ut* mitteret rex Schaphanem, filium Atzalijæ, filii Meſchullami ſcribam, *in* domum Jehovæ, dicendo:

4 Aſcen-

4 Ascende ad Chilkijam, sacerdotem summum, ut absolvat *aptare* pecuniam inferendam *in* domum Jehovæ; quam collegerunt custodes liminis ejus à populo:
5 Et tradant eam in manum curatorum operis, qui præfecti sunt in domo Jehovæ, ut tradant eam opificibus, qui *sunt* in domo Jehovæ, ad curandum labem domûs.
6 Fabris, & structoribus, & cæmentariis; item ad comparandum ligna, & lapides cædous, ad curandum domum.
7 Veruntamen non subducebatur cum illis ratio pecuniæ in manum illorum: nam fide illi agebant.
8 Tum dixit Chilkija, sacerdos summus Schaphani scribæ; librum legis inveni in domo Jehovæ; tradiditque Chilkija librum ipsum Schaphani, qui legit illum.
9 Quúmque veniens Schaphan, scriba ad regem, retulisset regi rem, ac dixisset, conflaverunt servi tui pecuniam illam, quæ inventa fuit in domo, & tradiderunt eam in manum curatorum operis, qui præfecti sunt *in* domo Jehovæ:
10 Indicavit Schaphan scriba regi, dicendo, librum tradidit mihi Chilkija sacerdos: legitque eum Schaphan coram rege.
11 Fuit autem, quum audiret rex verba libri legis, ut laceraret vestimenta sua:
12 Et præciperet rex Chilkijæ sacerdoti, & Achikamo, filio Schaphanis, & Hacbori, filio Micajæ, & Schaphani scribæ, ac Hasajæ servo regis, dicendo:
13 Ite, consulite Jehovam pro me, & pro populo, nempe pro toto Jehuda, super verbis libri hujus, qui inventus est: nam magna *est* excandescentia iræ Jehovæ, quæ accensa est in nos, eo quod non auscultarunt patres nostri verbis legis hujus, ut facerent omnino, prout præscriptum est nobis.
14 Itaque abiit Chilkija sacerdos, & Achikam, & Hacbor, & Schaphan, & Hasaja ad Chuldam prophetissam, uxorem Schallumi, filii Thikvæ, filii Charchasi vestiarii; ea enim habitabat Jeruschalaimis in parte secunda ab eo: & alloquuti sunt eam.
15 Quibus dixit, sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, dicite viro, qui misit vos ad me:
16 Sic ait Jehova, ecce inducturus sum malum contra locum hunc, & contra habitatores eius: omnia verba istius libri, quem legit rex Jehudæ:
17 Propterea quòd dereliquerunt me, & adoleverunt diis alienis, ut irritarent me omni opere manuum suarum: ideo accensa manebit æstuans ira mea in locum hunc, & non exstinguetur.
18 De rege verò Jehudæ, qui misit vos ad consulendum Jehovam, sic dicitote ei: sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, quòd audivisti verba ista;
19 Quia mollitus est animus tuus, & demisisti te à facie Jehovæ, quum audivisses ea, quæ loquutus sum contra locum hunc, & contra habitatores eius, fore in desolationem, & in maledictionem, & lacerans vestimenta tua, flevisti coram me; ideo etiam ego audivi, dictum Jehovæ.
20 Propterea, ecce ego faciam, ut aggregeris ad patres tuos, & aggregeris ad sepulchra tua in pace, ut non videant oculi tui totum istud malum, quod ego inducturus sum contra locum hunc: qui retulerunt regi rem.

CAP. XXIII. *Iehoschija pergit reformare.*

Quum itaque misisset rex, qui congregarent ad se omnes seniores Jehudæ, & Jeruschalaimorum:
2 Ascendit rex *in* domum Jehovæ, & omnes viri Jehudæ, omnésque habitatores Jeruschalaimorum cum eo, cùm sacerdotes, tum prophetæ, ac totus populus, à minimo usque ad maximum: & legit ipsis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus fuerat in domo Jehovæ.
3 Deinde stans rex ad columnam suam, pepigit fœdus coram Jehova, se sequuturos Jehovam, & observaturos præcepta ejus, & testimonia ejus, ac statuta ejus ex toto corde, & ex toto animo, præstando verba fœderis illius, quæ scripta sunt in libro isto, cui adsistebat totus populus in ipso fœdere.
4 Tunc præcepit rex Chilkijæ, sacerdoti summo, & sacerdotibus secundanis, ac custodibus liminis, ut efferrent è templo Jehovæ omnia illa instrumenta, quæ parata fuerant Bahali, & luco, totíque exercitui cœlorum: quæ combussit extra Jeruschalaima, in agris Kidronis, quorum pulverem deportari curavit Beth-Elem.
5 Præterea abolevit atratos, quos constituerant reges Jehudæ, ut *eorum quisque* adoleret in excelsis per civitates Jehudæ, & ambitum Jeruschalaimorum: similiter eos, qui adolebant Bahali, Soli, & Lunæ, ac planetis, denique toti exercitui cœlorum.
6 Exportavit etiam lucum è domo Jehovæ extra Jeruschalaima, ad torrentem Kidronem, quem comburens ad torrentem Kidronem, comminuit in pulverem: & projecit pulverem ejus super sepulchrum illorum popularium.
7 Et destruxit lupanaria, quæ *erant* in domo Jehovæ; ubi mulieres texebant ædiculas, ac lucum.
8 Insuper adductis omnibus sacerdotibus è civitatibus Jehudæ, polluit excelsa, ubi adoleverant sacerdotes isti, à Gebaho Beer-schebahum usque, & destruxit etiam excelsa portarum, *etiam* quod *erat ad* ostium portæ Jehoschuhæ, præfecti urbis, quod *erat* ad sinistram cujusque *intrantis* portam civitatis.
9 Veruntamen non offerunt Sacerdotes illi excelsorum in altari Jehovæ Jeruschalaimis; sed comedunt azymos panes inter fratres suos.
10 Polluit etiam Thophetum, quod est in valle filiorum Hinnomi: ne traduceret quisquam filium suum, aut filiam suam per ignem Moleco.
11 Abolevit quoque equos illos, quos posuerant reges Jehudæ Soli, ab ingressu in domo Jehovæ, ad domum Nethan-Meleci aulici, quæ *erat* in ipsis suburbiis: currus autem Solis combussit igni.
12 Et altaria, quæ *erant* super tectum cœnaculi Achazi, quæ fecerant reges Jehudæ, etiam altaria, quæ fecerat Menasche in duobus atriis domûs Jehovæ, destruxit rex, quibus abruptis inde, projecit pulverem eorum in torrentem Kidronem.

13 Item excelsa, quæ *erant* in conspectu Jeruschalaimorum, quæ *erant* ad dexteram montis corrumpentis, quæ ædificaverat Schelomoh, rex Jisraëlis Haschtherothæ, abominationi Tzidoniorum, & Cemoscho abominationi Moabitarum, & Milcomo abominationi Hammonitarum; polluit rex.
14 Et confractis statuis, ac succisis lucis earum, implevit loca earum ossibus hominum.
15 Quinetiam altare illud, quod *erat* Beth-Ele, excelsum illud, quod fecerat Jarobham, filius Nebati, quo ad peccandum induxit Jisraëlem, etiam altare illud, & excelsum illud destruxit, & comburens excelsum illud, comminuit in pulverem, & combussit lucum.
16 Quum aspiciens Joschija, vidisset sepulchra illa, quæ ibi *erant* in monte, & mittens, accepisset ossa ex ipsis sepulchris, & comburens in illo altari, polluisset ipsum; secundùm verbum Jehovæ, quod proclamaverat vir ille Dei, qui prædixerat res istas.
17 Dicente autem, quid *sibi vult* monumentum hoc, quod ego video? dixerunt ei homines illius civitatis; hoc sepulchrum *est* illius viri Dei, qui veniens è Jehuda prædixerat res istas, quas fecisti contra hoc altare Beth-Ele.
18 Qui dixit, sinite illud, ne quis commoveto ossa ejus: sic eripuerunt ossa ejus cum ossibus illius prophetæ, qui venerat è Schomrone.
19 Atque adeò omnes domos excelsorum, quæ *erant* in civitatibus Schomronis, quas fecerant reges Jisraëlis, irritando *Jehovam*, amovit Joschija: ac fecit illis secundùm omnia facta, quæ fecerat Beth-Ele.
20 Et mactavit omnes sacerdotes excelsorum, qui *erant* ibi, super ipsa altaria, combussitque ossa hominum in eis: deinde reversus est Jeruschalaima.
21 Tum præcepit rex toti populo, dicendo; celebrate Pascha Jehovæ, Deo vestro, prout scriptum est in libro fœderis huius.
22 (Quàmvis non celebratum fuerit par huic Paschati, à diebus judicum, qui judicârunt Jisraëlem; & ullis diebus regum Jisraëlis, aut regum Jehudæ;
23 Decimo octavo anno regis Joschijæ, celebratum est Pascha illud Jehovæ Jeruschalaimis:
24 Atque etiam pythones, & ariolos, & imagines, ac stercoreos deos, & omnes abominationes, quæ conspiciebantur in terra Jehudæ, & Jeruschalaimis sustulisset Joschija; ut præstaret verba legis, scripta in libro, quem invenerat Chilkija, sacerdos *in* domo Jehovæ:
25 Et par ei non fuisset ante ipsum rex, qui reverteretur ad Jehovam ex toto corde suo, & ex toto animo suo, totísque viribus suis, omnino secundùm legem Moschis; nec post eum exstiterit par ei:
26 Attamen non est reversus Jehova à furore iræ suæ maximo, quo accensa erat ira ejus in Jehudam, propter omnia irritamenta, quibus irritaverat eum Menasche.
27 Sed dixit Jehova, etiam Jehudam amovebo à facie mea, quemadmodum amovi Jisraëlem, & spernam civitatem hanc, quam elegeram, Jeruschalaima, etiam domum hanc, de qua dixeram, erit nomen meum ibi.)
28 Reliquæ autem res Joschijæ, & omnia, quæ fecit; nonne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ?
29 Diebus ejus ascendebat Parho Neco, rex Ægypti contra regem Assyriæ ad flumen Euphratis: quúmque processisset rex Joschija obviam illi, morte affecit eum Megiddunte, quando vidit ipsum.
30 Eúmque mortuum imponentes currui servi ejus, Megiddunte abduxerunt eum Jeruschalaima, & sepeliverunt eum in sepulchro ipsius: accipiénsque populus terræ Jehoachazum, filium Joschijæ, unxerunt eum, constituentes eum regem loco patris sui.
31 Natus viginti tres annos Jehoachaz, quum regnare inciperet, tribus mensibus regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Chamutal, filia Jirmejæ, è Libna.
32 Hic fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; omnino prout fecerant majores ejus.
33 Quem vinciri jussit Parho Neco Riblæ in regione Chamathæ, ne regnaret Jeruschalaimis: & imposuit mulctam regioni ejus centenûm talentorum argenti, & talenti auri.
34 Et regem constituit Parho Neco Eljakimum, filium Joschijæ pro Joschija, patre ejus, immutans nomen ejus Jehojakimum: Jehoachazo verò assumto, abiit in Ægyptum, ubi mortuus est.
35 Deinde illud argentum, & aurum dabat Jehojakim Parhoni, sed taxabat habitatores terræ, ut daret pecuniam illam ex præstituto Parhonis: ab unoquoque pro æstimatione sua exigebat argentum illud, & aurum, à populo, *inquam*, terræ, ut daret Parhoni Neconi.

CAP. XXIV. *Præludium captivitatis Babylonicæ.*

NAtus viginti quinque annos Jehojakim, quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Zebudda, filia Pedajæ, è Ruma.
2 Quum autem faceret, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerant majores ipsius: *Cap. XXIV.*
3 Diebus ejus ascendit Nebucadnezzar, rex Babyloniæ: cui, quum fuisset Jehojakim servus tribus annis, postea aversus, rebellavit contra eum.
4 Quamobrem immisit Jehova contra eum turmas Chaldæorum, & turmas Syrorum, turmásq; Moabitarum, ac turmas Hammonitarum, immisit, *inquam*, eas contra Jehudam, ad perdendum eum: secundùm verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat per servos suos Prophetas.
5 Enimvero ex præstituto Jehovæ *id* fiebat contra Jehudam, ut amoveret *eum* à facie sua, propter peccata, similia omnino iis, quæ fecerat Menasche.
6 Nam etiam sanguinem innoxium effundebat, adeò ut impleret Jeruschalaima sanguine innoxio; adeò noluit Jehova condonare.
7 Reliquæ autem res Jehojakimi, & omnia, quæ fecit, nónne sunt scripta in libro Chro-

Chronicorum, regum Jehudæ ?

8 Tandem occumbente Jehojakimo cum patribus suis; regnavit Jehojacin, filius ejus pro eo.

9 Postea non perrexit ultrà rex Ægypti procedere è regione sua; quum cepisset rex Babyloniæ à flumine Ægypti, usque ad fluvium Euphratis, quicquid fuerat regis Ægypti.

10 Natus octodecim annos Jehojacin, quum regnaret, tribus mensibus regnarat Jeruschalaimis (cujus matri nomen Nehuschta, filia Elnathanis, è Jeruschalaimis.)

11 Et fecerat, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat pater ejus:

12 Quo tempore ascenderunt servi Nebucadnetzaris, regis Babyloniæ Jeruschalaima; ut veniret civitas in obsidionem.

13 Quúmque venisset Nebucadnetzar, rex Babyloniæ ad ipsam civitatem; servis ejus obsidentibus eam:

14 Prodiit Jehojacin, rex Jehudæ ad regem Babyloniæ, ipse cum matre sua, servi quoque ejus, & præfecti ejus cum aulicis ejus: quem cepit rex Babyloniæ anno octavo regni sui.

15 Et depromtis inde omnibus thesauris domûs Jehovæ, & thesauris domûs regis; decerpsit omnia instrumenta aurea, quæ fecerat Schelomoh, rex Jisraëlis pro templo Jehovæ, quemadmodum prædixerat Jehova:

16 Et deportavit rex è totis Jeruschalaimis cùm omnes præfectos, tum omnes valentes robore, decies mille captivos, omnesque fabros lignarios, & fabros ferrarios: nihil relictum est præter tenuem populum terræ.

17 Deportavit enim Jehojacinem in Babylonem: & matrem regis, & fœminas regis, & aulicos ejus, & potentiores regionis, relegavit Jeruschalaimis in Babyloniam.

18 Omnes quoque viros strenuos septies mille, & fabros lignarios ac ferrarios mille, omnes robustos bellatores, deduxit rex Babyloniæ captivos in Babyloniam.

19 Constituitque rex Babyloniæ Matthaniam, patruum illius regem loco illius; cujus nomen immutavit Tzidkijam.

CAP. XXV. *Captivitas Babylonica 70. annorum.*

NAtus unum & viginti annos Tzidkija, quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Chamutal, filia Jirmejæ è Libna.

2 Qui fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Jehojakim:

3 Nam secundùm iram Jehovæ fiebat Jeruschalaimis, & in Jehuda, adeò ut abjiceret eos à facie sua: & rebellavit Tzidkija contra regem Babyloniæ. *Cap. XXV.*

4 Quapropter fuit anno nono regni illius, mense decimo, die decimo mensis, ut adveniens Nebucadnetzar, rex Babyloniæ; ipse cum omnibus copiis suis contra Jeruschalaima, castra facerent juxta ea: exstruentes contra ea propugnacula circumquaque.

5 Sic venit civitas in obsidionem; usque ad undecimum annum regis Tzidkijæ.

6 Cujus nono *die quarti* mensis, quum invaluisset fames in civitate; adeò ut non esset panis populo regionis:

7 Et perrupta esset civitas, omnibus bellatoribus *abeuntibus* nocte illâ, viâ portæ inter duplicem murum; quæ *erat* juxta hortum regis; Chaldæis contra obsidentibus civitatem circumquaque: abiit etiam *rex* viâ campestrium.

8 Sed persequutæ copiæ Chaldæorum regem, assequutæ sunt eum in campestribus Jerichuntis; quum omnes copiæ ejus dispersæ essent ab eo.

9 Et prehendentes regem, deduxerunt eum ad regem Babyloniæ Riblam; ubi tulerunt de eo sententiam.

10 Ex qua filios Tzidkijæ jugulârunt ante oculos ejus, deinde oculos Tzidkijæ excæcavit, & vinctum numellis duabus chalybeis deduxerunt in Babyloniam:

11 Deinde mense quinto, septimo *die* mensis, ipso decimo nono anno regis Nebucadnetzaris, regis Babyloniæ, ingressus Nebuza-Adan, præfectus satellitum, servus regis Babyloniæ Jeruschalaima:

12 Combussit domum Jehovæ, & domum regis; etiam omnes domos Jeruschalaimorum, & omnes domos magnatum combussit igne:

13 Et muros Jeruschalaimorum circumquaque, destruxerunt omnes copiæ Chaldæorum, quæ *erant cum* præfecto satellitum.

14 Reliquum autem populum, eos, qui relicti fuerant in civitate, & defectores, qui defecerant ad regem Babyloniæ, & reliquum vulgi, deportavit Nebuzar-Adan præfectus satellitum.

15 Tantùm è tenui *populo* terræ reliquos fecit præfectos satellitum: ut essent vinitores, & fossores.

16 Præterea columnas æreas, quæ *erant* in domo Jehovæ, & bases, & lacum æreum, qui *erat* in domo Jehovæ, fregerunt Chaldæi; deferentes æs eorum in Babyloniam.

17 Item ollas, & hamas, & instrumenta musica, & acerras, & omnia instrumenta ærea, quibus ministraverant, acceperunt.

18 Item trullas, & crateras, quæcunque aurea, & quæcunque argentea; accepit præfectus satellitum:

19 Columnas duas, lacum unum, & bases, quas fecerat Schelomoh pro domo Jehovæ, non fuit pondus æri omnium vasorum istorum.

20 Octodecim cubitorum *erat* altitudo columnæ unius; cui imposita *erat* corona ærea, & altitudo ipsius coronæ *erat* trium cubitorum, & encarpus, ac malogranata ad coronam circumquaque, omnia ex ære: & his similia *erant* columnæ alteri cum encarpo.

21 Item cepit præfectus satellitum Serajam, sacerdotem primarium, & Tzephanjam sacerdotem secundanum; ac tres custodes liminis.

22 E civitate verò cepit aulicum unum, qui erat præfectus bellatoribus, & quinque homines ex intimis regis, qui inventi sunt in civitate, & scribam primarium exercitûs, qui exercitum conscribebat è populo terræ;

terræ; ac sexaginta viros è populo terræ, qui inventi sunt in civitate.

23 Hos captos Nebuzar-Adan præfectus satellitum, deduxit ad regem Babyloniæ Riblam.

24 Quos percutiens rex Babyloniæ, morte affecit Riblæ, in terra Chamathæ: sic migravit Jehuda è terra sua.

25 Populo autem illi, qui relictus fuerat in terra Jehudæ, quem reliquerat Nebucadnetzar, rex Babyloniæ, illis præfecit Gedaljam, filium Achikami, filii Schaphanis.

26 Quumque audivissent omnes præfecti copiarum ipsi, & homines ipsorum, regem Babyloniæ præfecisse Gedaljam, venerunt ad Gedaljam Mitzpam: nempe Jischmahel, filius Nethanjæ, & Jochanan, filius Kareachi, & Seraja, filius Thanchumethi Netophathitæ, & Jaazanja, filius Mahacathitæ, ipsi cum hominibus suis.

27 Quibus jurans Gedalja, & hominibus eorum, dixit eis; ne timeatis, ut sitis servi Chaldæorum; residete in hac terra, & servite regi Babyloniorum, sic bene erit vobis.

28 Fuit verò mense septimo, ut accedens Jischmahel, filius Nethanjæ, filii Elischamahi, è semine regio, & decem homines cum eo, percuterent Gedaljam ita, ut moreretur, unà cum Jehudæis, & Chaldæis, qui *erant* cum eo Mitzpæ.

29 Tum surgentes totus populus à minimo usque ad maximum, etiam præfecti copiarum, abierunt in Ægyptum: metuebant enim à Chaldæis.

30 Postea fuit trigesimo septimo anno à deportatione Jehojacinis, regis Jehudæ, duodecimo mense, vigesimo septimo die mensis: *ut* efferret Evil-Merodac, rex Babyloniæ, quo anno regnare cœpit, caput Jehojacinis, regis Jehudæ, è carcere.

31 Cum quo loquutus est bonis *verbis*: & posuit solium ejus supra solium reliquorum regum, qui *erant* in Babylonia.

32 Et mutatis vestimentis carceris sui; comedebat cibum jugiter coram illo, omnibus diebus vitæ suæ:

33 Nam cibarium ejus, cibarium juge dispositum fuit ei à rege, demensum diei cujusque, in diem quemque, omnibus diebus vitæ ejus.

Chronicorum Liber prior.

CAP. I. *Genealogia ab Adamo usque ad Jahakobum inclusivè.*

Adam, Scheth, Enosch.

2 Kenan, Mahalalel, Jered.

3 Chanoc, Methuschelach, Lemec.

4 Noach, Schem, Cham, & Jepheth.

5 Filii Jephethi, Gomer, & Magog, & Madaj, & Javan, & Thubal, & Meschec, & Thiras.

6 Filii autem Gomeri; Aschcenaz, & Diphath, & Thogarma.

7 Filii verò Javanis, Elischah, & Tarschischa, Cittim, & Dodanim.

8 Filii Chami; Cusch, & Mitzrajim, Put, & Cenahan.

9 Et filii Cuschi; Seba, & Chavila, & Sabthah, & Rahema & Sabthcca; filii verò Rahemæ; Scheba, & Dedan.

10 Præterea Cusch genuit Nimrodum: is cœpit esse potens in terra.

11 Mitzrajim autem genuit Ludæos, & Hanamæos, & Lehabæos, & Naphthuchæos.

12 Patrusæos quoq; & Casseluchæos (unde egressi sunt Pelischthæi,) & Caphthoræos.

13 Cenahan verò genuit Tzidonem primogenitum suum, & Chethum.

14 Jebusæum quoque, Emoræum, & Girgaschæum.

15 Et Chivvæum, & Harkæum, & Sinæum.

16 Et Arvadæum, & Tzemaræum & Chamathæum.

17 Filii Schemi; Helam, & Aschur, & Arpacchad, & Lud, & Aram: hujus *filii*, Hutz, & Chul, & Gether, & Meschec.

18 At Arpacschad genuit Schelachum: Schelach verò genuit Heberum:

19 Hebero autem editi sunt duo filii, quorum unius nomen Peleg, quia temporibus ejus divisa fuit terra; nomen verò fratris ejus Joktan.

20 Qui Joktan genuit Almodadum, & Schelephum, & Chatzar-mavethum, & Jerachum;

21 Et Hadoramum, & Uzalem; & Diklam,

22 Et Hebelem, & Abimaëlem, & Schebam,

23 Et Ophirem, & Chavilam, & Jobabum; hi omnes *fuerunt* filii Joktanis.

24 Schem, Arpacschad, Schelach,

25 Heber, Peleg, Rehu,

26 Serug, Nachor, Therach,

27 Abram, is *est* Abraham.

28 Filii Abrahami, Jitzchak, & Jischmahel.

29 Hæ *sunt* generationes eorum: primogenitus Jischmahelis Nebaioth, deinde Kedar, & Adbeel, & Mibsam.

30 Mischmah, & Duma, Massa, Chadad, & Thema,

31 Jetur, Naphisch, & Kedma: hi *sunt* filii Jischmahelis:

32 Filii autem Keturæ concubinæ, uxoris Abrahami, *ea* peperit Zimranem, & Jokschanem, & Medanem, & Midjanem, & Jischbakum, & Schuachum: filii autem Jokschanis, Scheba, & Dedan.

33 Filii verò Midjanis, Hepha, & Hepher, & Chanoc, & Abidah, & Eldaha: omnes hi *fuerunt* filii Keturæ.

34 Genuit ergo Abraham Jitzchakum: filii verò Jitzchaki, Hesau, & Jisraël.

35 Filii Hesaui, Eliphaz, Rehuël, & Jehusch, & Jahlam, & Korach.

36 Filii Eliphazi, Theman, & Omar, Tzephi, & Gahtham, Kenaz, & Timnah *filius*, nempe Hamalek.

37 Filii Rehuelis, Nachath, Zerach, Schamma, & Mizza.

38 Filii autem Sehiris; Lotan, & Schobal, & Tzibhon, & Hana, & Dischon, & Etzer, & Dischan.

39 Filii

39 Filii autem Lotanis Chori, & Homam: soror verò Lotanis Thimnah.
40 Filii Schobalis, Haljan, & Manachath, & Hebal, Schephi, & Onas: filii verò Tzibhonis, Aja, & Hana.
41 Filii Hanæ; Dischon: & filii Dischonis Chamran, & Eschban, & Jithran, & Ceran.
42 Filii Etzeris, Bilhan, & Zahavan, Jahakan: filii Dischanis, Hutz, & Aran.
43 Hi autem *sunt* reges, qui regnaverunt in Edomæa, antequam regnaret rex è filiis Jisraëlis: Belah, filius Behoris, cujus civitas nomine *erat* Dinhaba:
44 Quúmque mortuus esset Belah; regnavit loco ejus Jobab, filius Zerachi è Botzra.
45 Quúmque mortuus esset Jobab, regnavit loco ejus Chuscham è regione Themanæi.
46 Quúmque mortuus esset Chuscham, regnavit loco ejus Hadar, filius Bedadis, qui percussit Midjanem in agro Moabitarum, cujus civitas nomine *erat* Hajith.
47 Quúmque mortuus esset Hadad; regnavit loco ejus Samla è Masreka.
48 Quúmque mortuus esset Samla: regnavit loco ejus Schaul è Rechobothis fluminis.
49 Quúmque mortuus esset Schaul; regnavit loco ejus Bahal-Chanan, filius Hacboris.
50 Quúmque mortuus esset Bahal-Chanan, regnavit loco ejus Hadad, cujus civitas nomine Pahi: nomen verò uxoris ejus Mehetabeël, filia Matredis, filia Me-Zahabi.
51 Quúmque mortuus esset Hadad; fuerunt duces Edomæorum, dux Thimnah, dux Halja, dux Jetheth.
52 Dux Aholibama, dux Ela, dux Pinon.
53 Dux Kenaz, dux Theman, dux Mibtzar.
54 Dux Magdiel, dux Hiram: hi *fuerunt* duces Edomæorum.

CAP. II. *Genealogia Iehudæ usque ad Jischaj, patrem Davidis.*

1 Hi *sunt* filii Jisraëlis; Reüben, Schimhon, Levi, & Jehuda, Jissascar, & Zebulun.
2 Dan, Joseph, & Binjamin, Naphthali, Gad, & Ascher.
3 Filii Jehudæ, Her, & Onan, & Schela: tres editi sunt ei à filia Schuhæ Cenahanitide: quúmque *visus* esset Her primogenitus Jehudæ malus in oculis Jehovæ, morte affecit eum.
4 Thamar verò nurus illius peperit illi Peretzum, & Zerachum: omnes filii Jehudæ quinque.
5 Filii Peretzi Chetzron, & Chamul.
6 Filii autem Zerachi; Zimri, & Ethan, & Heman, & Calcol, & Derach: hi omnes quinque.
7 Et filii *Zimri*, Carmi: *nepos* Hacar turbator Jisraëlis, qui prævaricatus fuit in anathemate.
8 Filii autem Ethanis, Hazarja.
9 Filii verò Chetzronis, qui editi sunt ei Jerachmeël, & Ram, & Celubai.
10 Ram verò genuit Hamminadabum, & Hamminadab genuit Nachschonem, principem filiorum Jehudæ.
11 Nachschon autem genuit Salman, & Salma genuit Bohazum.
12 Et Bohaz genuit Hobedum, & Hobed genuit Jischajum.
13 Jischaj autem genuit primogenitum suum Eljabum; & Abinadabum secundum, & Schimham tertium.
14 Nethaneëlem quartum, Raddajum quintum.
15 Otzemum sextum, Davidem septimum:
16 Et sorores eorum; Tzerujam, & Abigajilam: filii autem Tzerujæ *fuerunt* Abschaj, & Joab, & Haza-El, tres.
17 Abigajil verò peperit Hamasam: pater autem Hamasæ fuit Jether Jischmahelita.
18 Caleb autem filius Chetzronis genuerat ex Hazuba uxore, & ex Jerihotha: ac hujus filii *erant* Jescher, & Schobab, & Ardon.
19 Mortuâ verò Hazubâ; accepit sibi Caleb Ephratham, quæ peperit ei Churem.
20 Et Chur genuit Uri, & Uri genuit Betzaleëlem.
21 Postmodum congressus est Chetzron cum filia Maciris, patris Gilhadis, quam ipse duxit, quum esset natus sexaginta annos, quæ peperit ei Segubum.
22 Segub autem genuit Jairem; cui fuerunt viginti tres civitates, in terra Gilhadis:
23 Nam accepit ab ipsis Geschuræis, & Syris villas Jairis cum Kenatha, & villis ejus sexaginta civitates. Hæc omnia *ceperunt* filii Maciris, patris Gilhadis.
24 Etiam post mortem Chetzronis, quum duxisset Caleb Ephratham; uxor Chetzronis, Abija peperit ei quoque Aschchurem, patrem Thekohæorum.
25 Fuerunt autem filii Jerachmeëlis primogeniti Chetzronis, primogenitus Ram, deinde Buna, & Oren, & Otzem ex Achija.
26 Fuit quoque uxor altera Jerachmeëli, nomine Hatara: ea *est* mater Onami.
27 Fuerunt verò filii Rami primogeniti Jerachmeëlis; Mahatz, & Jamin, & Heker.
28 Item fuerunt filii Onami, Schammaj, & Jadah: filiique Schammaj, Nadab, & Abischur.
29 Nomen verò uxoris Abischuris Abichajil; quæ peperit ei Achbanem, & Molidum.
30 Et filii Nadabi; Seled, & Appajim: sed mortuus est Seled sine liberis.
31 Filii verò Appajimi Jischhi: & filii Jischhi Scheschan, & filia Scheschanis Achlai.
32 Filii autem Jadahi, fratris Schammaj, Jether, & Jonathan: sed mortuus est Jether sine liberis.
33 Filii verò Jonathanis, Peleth, & Zaza: isti fuerunt filii Jerachmeëlis.
34 Non fuerunt autem Scheschani filii, sed filiæ; eratque Scheschani servus Ægyptius, nomine Jarchah.
35 Quamobrem dedit Scheschan filiam suam Jarchaho, servo suo in uxorem, quæ peperit ei Hatthaium.
36 Hatthai autem genuit Nathanem, & Nathan genuit Zabadum;

37 Zabad autem genuit Ephlalem, & Ephlal genuit Hobedum:
38 Hobed autem genuit Jehu, & Jehu genuit Hazarjam:
39 Hazarja autem genuit Chelezum, & Cheletz genuit Elhasam:
40 Elhasa autem genuit Sismajum, & Sismaj genuit Schallumum:
41 Schallum autem genuit JeKamjam: & JeKamja genuit Elischamahum.
42 Item filii Calebi, fratris Jerachmeelis, Meschah primogenitus ejus, ipse pater *fuit* Ziphæorum: & posteri Mareschæ, patris Chebronis.
43 Filii autem Chebronis, Korach & Thappuach, & Reken, & Schemah.
44 Schemah verò genuit Rachamum, patrem JorKehami: & ReKen genuit Schammajum.
45 Filius autem Schammaj, Mahon: qui Mahon pater *fuit* Beth-Tzuritarum.
46 Hepha quoque uxor, concubina Calebi peperit Charanem, & Motzam, & Gazezum: Charan enim genuit Gazezum.
47 Filii verò Motzæ Johdai: *ex quo* Regem, & Jotham, & Geschan, & Peleth, & Hepha, & Schahaph.
48 Ex uxore concubina Mahaca, Caleb genuit Scheberum, & Thirchanam.
49 Peperit autem *uxor* Schahaphi patris Madmanæorum Schevam, patrem Macbenæorum, & patrem Gibhæorum: denique filia Calebi Hacsa.
50 Isti fuerunt filii Calebi, filii Churis primogeniti Ephratæ: Schobal, pater Kirjath Jeharimanorum;
51 Salma, pater Beth-Lechemitarum, Chareph, pater familiæ Gaderitarum.
52 Fuerúntque filii Schobali, patri Kirjath-Jeharimanorum; Harôe, *pater incolarum*, partis Menuchotarum.
53 Et familiæ Kirjath-Jeharimanorum, Jithritarum, Puthæorum, & Schumatæorum, & Mischrahæorum: ex his prodierunt Tzarhatæi, & Eschthaolitæ.
54 Filii Salmæ, Beth-Lechemitæ, & Netophatæi, Hatharothani è familia Joabi: & Tzorhani, *qui fruebantur* parte Menuchotharum:
55 Et familiæ scribarum, incolentium Jahbetzum, Thirhatæorum, Schimhatæorum, Sucotæorum, hi sunt Kinæi advenæ, orti Chamatho, patre familiæ Recabi.

CAP. III. *Genealogia Davidis, & posterorum ejus.*

HI autem fuerunt filii Davidis, qui editi sunt ei Chebrone; primogenitus Amnon, Achinohamæ Jitzrehelitidis, secundus Danijel, Abigajilæ Carmelitidis:
2 Tertius Abschalom, filius Mahacæ, filiæ Thalmaj, regis Geschuris: quartus Adonija, filius Chaggithæ:
3 Quintus Schephatia Abitalæ: sextus Jithreham Heglæ; *cujúsque* uxoris ejus.
4 Sex editi sunt ei Chebrone, ubi regnavit septem annos, & sex menses: triginta verò tribus regnavit Jeruschalaimis.
5 Hi autem editi sunt ei Jeruschalaimis; Schimha, & Schobab, & Nathan, Schelomoh, quatuor Bathschuhæ, filiæ Hammielis
6 Item Jibchar, & Elischamah, & Eliphelet,
7 Et Nogah, & Nepheg, & Japhiah.
8 Et Elischamah, & Eljadah, & Eliphelet, novem:
9 Omnes filii Davidis; præter filios uxorum concubinarum, & Thamaram, sororem illorum.
10 Filius verò Schelomonis Rechabham: Abija filius ejus, Asa filius ejus, Jehoschaphat filius ejus.
11 Joram filius ejus, Achazja filius ejus, Joasch filius ejus.
12 Amatzja filius ejus, Hazarja filius ejus, Jotham, filius ejus.
13 Achaz filius ejus, ChizKija filius ejus, Menasche filius ejus.
14 Amon filius ejus, Joschija filius ejus.
15 Filii autem Joschijæ, primogenitus Jochanan, secundus JehojaKim, tertius TzidKija, quartus Schallum.
16 Filii verò JehojaKimi, Jeconja filius ejus, TzidKija filius ejus.
17 Filii autem Jeconjæ vincti, Schealthiel filius ejus.
18 *Hujus* autem Malciram, & Pedaja, & Senatztzar; JeKamja, Hoschamah, & Nedabja.
19 Filii verò Pedajæ, Zerubbabel, & Schimhi: & filius Zerubbabelis, Meschullam, & Chanania, & Schelomith soror eorum.
20 *Illius* verò Chaschuba, & Ohel, & Berecja, & Chasadja, Juschab, Chesed, quinque.
21 Filius verò Chananiæ Pelatja, & Jeschahja: filii Rephajæ, filii Arnanis, filii Hobadjæ, filii Schecanjæ.
22 Filii, *inquam*, Schecaniæ Schemahja: & filii Schemahjæ, Chattusch, & Jigal, & Bariach, & Neharja, & Schaphat, sex.
23 Et filius Neharjæ, Eljohenaj, & ChizKija, & HazriKam, tres.
24 Denique filii Eljohenaj, Hodajva hu, & Eliaschib, & Pelaja, & HakKub, & Jochanan, & Delaja, & Hanani, septem.

CAP. IV. *Genealogia Iehudæ nova, & genealogia Schimeonis.*

FIlii Jehudæ, Peretz, Chetzron, & Carmi, & Chur, & Schobal.
2 Reaja autem filius Schobalis, genuit Jachatum, & Jachath genuit Achumajum, & Lahadum: horum *sunt* familiæ Tzorhatæorum.
3 Item hi *ex* patre Hetamæorum; Jizrehel, & Jischma, & Jidbasch, quorum sorori nomen Hatztzilelponi.
4 Et Penuel, pater Gedoræorum, & Hezer, pater Chuschæ; hi *sunt* filii Churis primogeniti Ephratæ, patris Beth-Lechemitarum.
5 Aschchuri verò, patri TheKohæorum fuerunt duæ uxores; Chela, & Nahara,
6 Peperítque ei Nahara Achuzamum, & Chepherum, & Themenin, & Haachaschtharin: hi *sunt* filii Naharæ.
7 Filii autem Chelæ, Tzereth, Jetzochar, & Ethnan, *&* Kotz.
8 Kotz autem genuit Hanabum, & Hatzobebam; & familias Acharchelis, filii Harumi.
9 Sed fuit Jahbetz honoratior fratribus suis: cui mater indidit nomen Jahbetz, dicendo, eò quòd peperi cum dolore, *ita vocandus est*.

10 Nam

10 Nam invocavit Jahbetz Deum Jisraëlis,dicendo; si planè benedicens mihi, ampliaveris terminum meum, & aderit manus tua mihi,denique feceris,ut malum non afficiat me dolore: fecítque Deus,ut eveniret,quod petierat:

11 Celub autem, frater Schuchæ genuit Mechirum, (is *fuit* pater Eschthonis.

12 Et Eschthon genuit familiam Raphæ, & Pascachi,& Techinnæ,patris Hir-Nachaschi: hi *fuerunt* homines Recæ.)

13 Item posteros Kenazi, Hothnielem, & Serajam (filii autem Hothnielis Chatthad,*&* Mehonothai :

14 Mehonothai verò genuit Hophram : & Seraja genuit Joabum,patrem *degentium in* valle fabrorum,nam fabri erant.)

15 Et filios Calebi, filii Jephunnæ Hiru, Elam,& Nahamum (filii autem Elæ,secundus Kenaz)

16 Et filios Jehallelelis , Ziphum, & Zipham,Thirjam,& Asarelem :

17 Et filios Hetzræ Jetherum,& Meredum,Hepherúmque ; & Jalonem : (concipiens autem *uxor Meredi, peperit* Mirjamum, & Schammajum,& Jischbachum,patrem Eschthemohæorum.

18 Uxor verò ejus Jehudæa peperit Jeredum, patrem Gedotæorum, & Cheberum, patrem Socuntinorum, & Jekuthielem,patrem Zanoachitarum : illi quidem filii *erant* Bithiæ, filiæ Parhonis, quam duxerat Mered.

19 *Hi* verò filii uxoris Hudææ, sororis Nachami Garmæi,patris Kehilæorum : & Eschthemohæ Mahacathitæ.)

20 Item filios Schimonis, Amnonem, & Rinnam , Ben-Chananem , & Thilonem : filios quoque Jischhi, Zochetum , & Ben-Zochetum ;

21 Filii Schelæ, filii Jehudæ, Her, pater Lecanorum,& Lahadda,pater Mareschanorum,& familiæ gentis artificis in bysso,gentis Aschbehæ :

22 Item Jokim,homines Cozebæ,& Joasch,& Saraph,qui dominium habuerunt in Moabitas,& Jaschubi-Lechem; sed res istæ *sunt* obsoletæ :

23 Isti sunt figuli illi,desidentes ad plantas,& macerias : cum rege in opere ejus, manserunt illic.

24 Filii Schimhonis, Nemuël,& Jamin, Jarib,Zerach,Sebaul,

25 Schallum filius ejus , Mibsam filius ejus,Mischmah filius ejus :

26 Et filii Mischmahi : Chammuël filius ejus,Zaccur filius ejus ; Schimhi filius ejus.

27 *Fuerunt* autem Schimhi filii sexdecim & filiæ sex,quum fratribus ejus non essent filii multi : itaque tota familia sua ; non fuerunt tam multi,ut filii Jehudæ.

28 Habitaveruntque Beer-Schebahi , & Moladæ,& Chatzar Schuhale,

29 Et Bilhæ,& Hetzemi,& Tholadi,

30 Et Bethuële,& Chormæ,& Tziklagi,

31 Et Beth-Marcabothis,& Chatzar Susimis,& Beth-Birei,& Schaharajimis : hæ *fuerunt* civitates eorum, quamdiu regnavit David.

32 Pagi autem eorum,Hetam,& Hajin, Rimmon,& Thocen,& Hasthan , civitates quinque.

33 Præterea omnes pagi eorum,qui *erant* circa civitates illas Bahalem usque : hæ habitationes eorum *fuerunt*,prout per gentes se distribuendo adierunt illas.

34 Meschobab autem,& Jamlec,& Joscha, filius Amatziæ :

35 Et Joël ; & Jehu,filius Joschibiæ,filii Serajæ,filii Hasielis.

36 Et Eljohenai,& Jahakoba,& Jeschochaja,& Hasaia,& Hadiel,& Jesimiel,& Benaja:

37 Et Ziza,filius Schiphhi,filii Allonis, filii Jedajæ, filii Schimri,filii Schemahjæ.

38 Hi, quorum adducta sunt nomina, principes in familiis suis ; quum paternæ familiæ eorum erupissent in multitudinem :

39 Abiverunt in aditum Gedoris usque, ad orientalem tractum ipsius vallis; ad quærendum pascuum gregi suo.

40 Quúmque invenissent pascuum pingue,& bonum & terram amplam spatiis,& quietam,ac tranquillam ; quia ex Chamo *orti erant*,qui habitabant ibi antea ;

41 Venientes isti scripti de nominibus, temporibus Jechizkijæ,regis Jehudæ,percusserunt tentoria eorum,& habitacula,quæ inventa sunt ibi, & internecioni devoverunt eos usque in diem illum,habitaveruntque loco eorum : eò quod pascuum esset gregi suo ibi.

42 Præterea ex illis , *nempe* è filiis Schimhonis profecti ad montem Sehiris, homines quingenti : Pelatia,& Nehatja,& Rephaja,& Huzziele,filiis Jischhi præeuntibus eis :

43 Percusserunt residuum,quod evaserat Hamalekitarum : ubi habitaverunt usque in diem illum.

CAP. V. *Genealogia Reubenitarum, Gaditarum, & partis Menaschitarum.*

Filii autem Reübenis primogeniti Jisraëlis, (erat enim primogenitus, sed quum prophanâsset strata patris sui,tradita sunt primogenita ejus,filiis Josephi,filii Jisraëlis:non autem,ut sibi attribueret *universum* jus primogenitorum ;

2 Nam Jehuda prævaluit fratribus suis, & antecessor *est* ex eo : *reliqua* verò primogenita *fuerunt* Josephi :)

3 Filii, *inquam* , Reübenis primogeniti Jisraëlis ; Chanoc , & Pallu , Chetzron, & Carmi.

4 Filii Joëlis : Schemahja filius ejus, Gog filius ejus,Schimhi filius ejus ;

5 Mica filius ejus,Reaja filius ejus,Bahal filius ejus :

6 Beera filius ejus, quem deportavit Thiglath-Pilneeser , rex Assyriæ : is princeps *erat* Reübenitarum ;

7 Fratrum autem illius per familias suas quisque,quum distribuerent se per generationes suas,primarius Jehiel,deinde Zecarja :

8 Et Belah, filius Hazazi,filii Schemahi, filii Joëlis : hic habitabat ab Harohere Nebuntem,& Bahal-Mehonem usque.

9 Deinde orientem habitavit usque ad aditum in desertum,inde à flumine Euphrate, nam pecora eorum multiplicata erant in terra Gilhadis.

10 Quapropter temporibus Schaulis bellum gesserunt contra Hagarenos,qui ceciderunt

derunt manu ipsorum: ita habitaverunt in tentoriis eorum,in toto tractu anteriore, *qui est* ad orientem Gilhadi.

11 Filii verò Gadis ex adverso eorum habitabant, in terra Baschanis,Salcam usque.

12 Joël *eorum* primarius,& Schapham secundùs *ab eo*,deinde Jahnai,& Schaphat in Baschane *manserunt*.

13 Fratres verò eorum per paternas familias suas,Micaël, & Meschullam,& Schebah, & Joraj, & Jahcan, & Ziah,& Heber septem.

14 (Hi *erant* filii Abichajilis,filii Churi, filii Jaroachi,filii Gilhadis,filii Micaëlis,filii Jeschischaj,filii Jachdonis,filii Buzi.)

15 Achi,filio Habdielis,filii Guni,primario per paternas familias eorum.

16 Quum habitarent in Gilhade, in Baschane,& villis ejus: & in omnibus municipiis Scharonis,secundùm fines suos.

17 Hi omnes per genera distribuendo se, temporibus Jothami,regis Jehudæ: & temporibus Jarobhami,regis Jisraëlis:

18 E filiis Reübenis, & Gaditis,& dimidiata tribu Menaschis strenui; homines ferentes scutum & gladium, & tendentes arcum,ac periti belli; quadragies quater mille septingenti sexaginta prodeuntes in militiam.

19 Gesserunt bellum contra Hagarenos; nimirum Jeturem, & Naphischum,& Nodabum.

20 Quúmque adjuvarentur contra illos, traditi sunt in manu eorum ipsi Hagareni, & quæcunque *erant* penes illos: nam ad Deum clamaverant in prælio, & exoratus fuerat eis, quia fiduciam collocaverant in eo.

21 Itaque ceperunt pecora eorum,camelos eorum quinquagies mille, & pecudum ducenta quinquaginta millia, ac asinorum duo millia, animarum autem humanarum centum millia.

22 Posquam confossi multi cecidissent, nam à Deo ipso *confectum est* hoc prælium; ita habitaverunt loco illorum usque ad deportationem suam.

23 Filii enim dimidiæ tribûs Menaschis habitantes in ea terra: à Baschane Bahal-Chermonem, & Senirem, id est, montem Chermonem usque,ipsi *quoque* aucti fuerant.

24 Quorum primores paternarum familiarum hi *sunt*: Hepher,& Jischhi, & Eliel, & Hazriel, & Jirmeja, & Hodavja,& Jachdiel, viri valentes robore, viri nominati,primores per paternas familias suas.

25 Sed quum prævaricati essent in Deum majorum suorum, & scortati essent sectando deos populorum ejus regionis, quos perdiderat Deus à facie eorum:

26 Suscitavit Deus Jisraëlis animum Pulis, regis Assyriæ, & animum Thiglath Pilneseris, regis Assyriæ, ut deportaret ipsos Reubenitas, & Gaditas, ac dimidiam tribum Menaschis: itaque abduxit eos in Chelachum, & Chaborem,& Haram,& Nehar-gozanem,usque in diem hunc.

CAP. VI. *Genealogia,& politia tribûs Levi.*

Filii Levi; Gerschon,Kehath,& Merari.

2 Filii autem Kehathi; Hamram, Jitzhar,& Chebron,& Huzziel.

3 Filii verò Hamrami; Aharon, & Mosche,& Mirjam: ac filii Aharonis,Nadab,& Abihu, Elhazar,& Ithamar.

4 Elhazar genuit Pinchasum; Pinchas genuit Abischuhum.

5 Abischuha autem genuit Bukkin; & Bukki genuit Huzzin.

6 Et Huzzi genuit Zerachjam;& Zerachja genuit Merajothum.

7 Merajoth genuit Amarjam; & Amarja genuit Achitubum.

8 Et Achitub genuit Tzadokum; & Tzadok genuit Achimahatzum.

9 Et Achimahatz genuit Hazarjam; & Hazarja genuit Jochananem.

10 Et Jochanan genuit Hazarjam; is *est*, qui egit sacerdotem in domo illa, quam ædificaverat Schelomo Jeruschalaimis.

11 Genuit autem Hazarja Amarjam; & Amarja genuit Achitubum.

12 Et Achitub genuit Tzadokum; & Tzadok genuit Schallumum.

13 Et Schallum genuit Chilkijam; & Chilkija genuit Hazarjam.

14 Et Hazarja genuit Serajam; & Seraja genuit Jehotzadakum.

15 Qui Jehotzadak abiit,quum efficeret Jehova,ut deportarentur Jehudæi, & Jerusolymitani: per Nebuchad-Netzarem.

16 Filii Levi, Gerschom, Kehath & Merari.

17 Hæc autem *sunt* nomina filiorum Gerschomi,Libni & Schimhi:

18 Et filiorum Kehathi; Hamram, & Jitzhar,& Chebron,& Huzziel:

19 Filiorum Merari, Machli, & Muschi: atque hæ familiæ Levitarum per majores suos.

20 Gerschomo, Libni filius ejus,Jachath filius ejus,Zimma filius ejus:

21 Joasch filius ejus, Hiddo filius ejus, Zerach filius ejus,Jeatherai filius ejus.

22 Filii Kehathi: Hamminadab filius ejus,Korach filius ejus,Assir filius ejus:

23 Elkana filius ejusdem, & Ebjasaph filius ejusdem,& Assir filius hujus.

24 Tachath filius ejus, Uriel filius ejus, Huzzija filius ejus, & Schaul filius ejus, & *Elkana filius ejus*.

25 Et filii Elkanæ, Hamasaj, & Achimoth.

26 *Filius Hamasaj* Elkana: filii Elkanæ, Tzophai filius ejus,& Nachath filius ejus.

27 Eliab filius ejus,Jerocham filius ejus, Elkana filius ejus, *Schemuel filius ejus*.

28 Filii verò Schemuelis, primogenitus Vaschni,deinde Abija.

29 Filii Merari,Machli; Libni filius ejus, Schimhi filius ejus,Huzza filius ejus.

30 Schimha filius ejus, Chaggija filius ejus,Hasaja filius ejus.

31 Hi autem *sunt*,quos constituit Davidi ad ministerium musicum in domo Jehovæ; ex quo quievit arca:

32 Ut essent administri coram tabernaculo tentorii conventûs musicâ,donec ædificaret Schelomoh domum Jehovæ Jeruschalaimis; ubi perstiterunt pro munere suo in ministerio suo:

33 Hi, *inquam*,qui perstiterunt cum filiis suis e Kehathitarum posteris, Heman musicus,

cus, filius Joëlis, filii Schemuelis.
34 Filii Elkanæ, filii Jerochami, filii Elielis, filii Toachi.
35 Filii Tzuphi, filii Elkanæ, filii Machari, filii Hamasaj.
36 Filii Elkanæ, filii Joëlis, filii Hazarjæ, filii Tzephanjæ.
37 Filii Thachathi, filii Affiris, filii Ebjasaphi, filii Korachi.
38 Filii Jitzharis, filii Kehathi, filii Levi, filii Jisraëlis.
39 Et cognatus ejus Asaph, qui stabat ad dexteram ejus; Asaph filius Berecjæ, filii Schimhæ.
40 Filii Micaëlis, filii Bahasejæ, filii Macijæ.
41 Filii Ethni, filii Zerachi, filii Hadajæ.
42 Filii Ethanis, filii Zimmæ, filii Schimhi.
43 Filii Jachathi, filii Gerschomi, filii Levi.
44 Filii verò Merari, cognati eorum ad sinistram illius: Ethan filius Kischi, filii Habdi, filii Malluci.
45 Filii Chaschabjæ, filii Amatzjæ, filii Chilkijæ.
46 Filii Amtzi, filii Bani, filii Schemeris.
47 Filii Machli, filii Muschi, filii Merari, filii Levi.
48 Cognati autem eorum, *reliqui* Levitæ; instituti ad totum ministerium tabernaculi domûs Dei:
49 Aharon verò, & filii ejus, adolebant in altari holocausti, & in altari suffitûs, præter omne opus sancti sanctorum: idque ad expiationem faciendam pro Jisraële, omnino prout præceperat Mosche, servus Dei.
50 Atque hi sunt filii Aharonis: Elhazar filius ejus, Pinchas filius ejus, Abischuah filius ejus.
51 Bukki filius ejus, Huzzi filius ejus, Zerachja filius ejus.
52 Merajoth filius ejus, Amarja filius ejus, Achitub filius ejus.
53 Tzadok filius ejus, Achimahatz filius ejus.
54 Hæ autem *sunt* habitationes eorum, per castella eorum, in termino eorum: filiis Aharonis è familia Kehathitarum, quia illorum *fuit* hæc sors:
55 Ideo dederunt illis Chebronem in terra Jehudæ; & suburbana prædia ejus circa eam:
56 Agrum verò civitatis, & pagos ejus; dederunt Calebo, filio Jephunnæ.
57 Filiis ergo Aharonis dederunt civitates Jehudæ, *civitatem* receptûs, Chebronem, præterea Libnam, & suburbana prædia ejus, & Jatthirum cum Eschthemoha, & suburbana ejus:
58 Item Chilenem, & suburbana ejus, Debirem, & suburbana ejus.
59 Et Haschanem, ac suburbana ejus, & Beth-Schemeschum, ac suburbana ejus.
60 E tribu autem Binjaminis, Gebahum, & suburbana ejus; & Hallemetham, ac suburbana ejus, & Hanathotas, ac suburbana earum: horum omnes civitates tredecim, per familias eorum.
61 Item filiis Kehathi, reliquis è familia unius tribûs, & è dimidia tribu, dimidio Menaschis, sorte civitates decem;
62 Et filiis Gerschomi, per familias eorum, à tribu Jissascaris, & à tribu Ascheris, & à tribu Naphthali, & à tribu Menaschis in Baschane civitates tredecim:
63 Filiis Merari, per familias eorum à tribu Reübenis, & à tribu Gadis, ac à tribu Zebulunis sorte civitates duodecim.
64 Dederunt, *inquam*, filii Jisraëlis ipsis Levitis; istas civitates, & suburbana prædia earum.
65 Quum *Sacerdotibus* dedissent sorte à tribu filiorum Jehudæ; & à tribu Schimhonitarum, ac à tribu Binjaminitarum: *dederunt* civitates istas, quas lecturi sunt nominatim *lectores*.
66 Primùm reliquis è familiis Kehathitarum; quorum termini civitates à tribu Ephrajimi:
67 Dederunt, *inquam*, ipsis è civitatibus receptûs, Schecemum cum suburbanis prædiis ejus, in monte Ephrajimi, & Gezerum, ac suburbana ejus;
68 Et Jokmehamum, ac suburbana ejus, & Bethchoronem, & suburbana ejus:
69 Similiter Ajalonem, ac suburbana ejus, & Gath-Rimmonem, ac suburbana ejus.
70 Item à dimidia tribu Menaschis Hanerem, ac suburbana ejus, Bilhamúmque, ac suburbana ejus: familiæ Kehathitarum reliquorum.
71 Filiis Gerschomi; à familia dimidiæ tribûs Menaschis Golanem, in Baschane, & suburbana ejus: & Haschtharothas, ac suburbana ejus.
72 Item à tribu Jissascaris Kedeschum, ac suburbana ejus; Dobratham, ac suburbana ejus.
73 Et Ramothas, ac suburbana earum, & Hanemum, ac suburbana ejus:
74 Item à tribu Ascheris, Maschalum, ac suburbana ejus; & Habdonem, ac suburbana ejus:
75 Et Chukkokum, ac suburbana ejus, & Rechobum, ac suburbana ejus.
76 Item à tribu Naphthali, Kedeschum in Galilæa, ac suburbana ejus, & Chammonem, ac suburbana ejus, & Kirjathajima, ac suburbana eorum.
77 Filiis Merari, qui reliqui erant, à tribu Zebulunis, Rimmonuntem, ac suburbana; Thaborem, ac suburbana ejus;
78 Trans Jardenem autem Jerichuntis ab oriente Jardenis, à tribu Reübenis, Betzerum in deserto, ac suburbana ejus: & Jahtzam, ac suburbana ejus;
79 Et Kedemothas, ac suburbana earum, & Mephahatham, ac suburbana ejus.
80 Item à tribu Gadis, Ramothas in Gilhade, ac suburbana earum: & Machanajima, ac suburbana eorum.
81 Et Cheschbonem, ac suburbana ejus, & Jahzerum, ac suburbana ejus.

CAP. VII. *Genealogia Jissascaris, Binjaminis, Naphthali, Menaschis, & Ephrajimi.*

ET filii Jissascaris, Tholah, & Pua, & Jaschub, & Schimron, quatuor.
2 Filii verò Tholahi, Huzzi, & Rephaja, & Jeriel, & Jachmaj, & Jibsam, & Schemuel, primores paternæ familiæ suæ Tholahitidis, valentes robore, per generationes suas: quo-

quorum numerus temporibus Davidis, viginti duorum millium sexcentorum.

3 Et filii Huzzi Jizrachja; cum filiis Jizrachiæ, Micaële, & Hobadja, & Joële, & Jischija; quinque primores omnes:

4 Quibuscum per generationes suas, per paternas familias suas, turmarii militiæ bellicæ tricies sexies mille: nam multas habuerunt uxores atque liberos:

5 Cum reliquis fratribus eorum, per omnes familias Jissascaris valentissimi robore; octuagies septies mille, censu omnium ipsorum.

6 Binjaminis, Belah, & Bezer, & Jedihaël tres.

7 Ac filii Belahi, Etzbon, & Huzzi, & Huzziel, & Jerimoth, & Hiri, quinque primores paternarum familiarum valentissimi robore: quorum census viginti duorum millium triginta quatuor.

8 Filii autem Beceri; Zemira, & Johasch, & Elihezer, & Eljohenai, & Homri, & Jeremoth, & Abija, & Hanathoth, & Halenieth, omnes hi filii Beceri:

9 Quorum census per generationes eorum, per primores paternæ familiæ suæ, valentium robore; vicies mille ducentorum.

10 Filii verò Jedihaëlis, Bilhan; & filii Bilhanis, Jehusch, & Binjamin; & Ehud, & Cenahana, & Zethan, & Tharschisch, & Achischahar.

11 Omnes hi filii Jedihaëlis per primores paternarum *familiarum*, valentissimi robore decies septies mille, ducenti; apti ad procedendum in militiam bellicam.

12 Præter Schuppæos, & Chuppæos cives urbis, *&* Chuschæos natos in *agro* extero.

13 Filii Naphthali, Jachtziel, & Guni, & Jetzer, & Schallum, *cum* natis Bilhæ.

14 Filii Menaschis *Gilhad*, Aschriel, quem peperit *uxor Gilhadis* (concubina, uxor illius Syra pepererat Macirem, patrem Gilhadis;

15 Macir autem acceperat uxorem, nomine Mahacam, sororem Chuppimi, & Schuppimi,) & nomen secundi Tzelophchad; fueruntque Tzelophchado filiæ.

16 Peperit autem Mahaca, uxor Maciris filium, quæ vocavit eum nomine Pereschum, fratrem verò ejus nomine Schereschum: cujus filii Ulam, & Rekem.

17 Et filii Ulami, Bedan: hi *sunt* in filiis Gilhadis, filii Maciris, filii Menaschis.

18 Soror autem ejus Hammoleceth; peperit Ischhudum, & Abihezerem, & Machalam, *&* *Schemidahum*.

19 Denique fuerunt filii Schemidahi; Achjan, & Schecem, & Likchi, & Aniham.

20 Filii autem Ephrajimi, Schuthelach: & Bered filius ejus, & Thachath filius ejus: & Elhada filius ejus: & Thachath filius ejus.

21 Et Zabad filius ejus, & Schuthelach filius ejus, & Hezer, & Elhad: quos occiderunt homines Gathi, indigenæ illius terræ, quum descendissent, ut caperent pecora illorum.

22 Quapropter luctu afflixit se Ephrajim pater illorum diebus multis: sed venerunt fratres ejus ad consolandum eum.

23 Tum congressus est cum uxore sua, quæ concipiens, peperit filium; & vocavit nomen ejus Beriha, quòd in afflictione fuisset propter familiam suam.

24 Et filiam ejus Scheeram, quæ ædificavit Beth-Choronem inferiorem, & superiorem, & Uzenscheeram.

25 Item Rephachum, filium ejus, & Reschephum, & Thelachum filium ejus, & Thachanem, filium ejus.

26 Illius filio Hadani, Hammihud filius ejus, Elischamah filius ejus.

27 Non filius ejus, Jehoschuah filius ejus.

28 Horum autem possessio, & habitationes *sunt* Bethel, & villæ ejus: & ab oriente Naharan, ab occasu verò Gezer, & villæ ejus, & Schecem cum villis ejus, usque ad Hazzam, & villas ejus.

29 In locis verò Menaschitarum *erant* Beth-Schean, & villæ ejus, Thahnac, & villæ ejus, Megiddo, & villæ ejus, Dor, & villæ ejus: in istis habitabant filii Josephi, filii Jisraëlis.

30 Filii Ascheris, Jimna, & Jischva, & Jischvai, & Beriha, ac Serach, soror horum.

31 Filii autem Berihæ, Cheber, & Malciel: hic pater *fuit* Birzavithæ.

32 Et Cheber genuit Japhletum, & Schomerum, & Chothamum, & Shuham sororem horum.

33 Filii autem Japhleti, Pasac, & Bimhal, & Hasvath: hi *fuerunt* filii Japhleti.

34 Et filii Schemeri, Achi, & Rohega, Jechubba: & Aram, & *Helem*.

35 Filius autem Helemi, fratris hujus; Tzophach, & Jimnah, & Schelesch, & Hamal.

36 Filii Tzophachi: Suach, & Charnepher, & Schuhal, & Beri, & Jimra:

37 Betzer, & Hod, & Schamma, & Schilscha, & Jithran, & Beera.

38 Filii autem Jetheri; Jephunne, & Pispa, & Ara, *& Hulla*.

39 Filii denique Hullæ; Arach, & Channiel, & Ritzja.

40 Omnes hi filii Ascheris, primores familiarum paternarum lectissimi, valentissimi robore, primores principum: quorum census ad militiam bellicam, numero virorum istorum vicies sexies mille.

CAP. VIII. *Genealogia Binjaminis continuatur.*

Biniamin autem genuit Belahum, primogenitum suum; Aschbelem secundum, & Achrachum tertium:

2 Nocham quartum, & Rapham quintum.

3 (Fueruntque filii Belaho; Addar, & Gera, & Abihud.

4 Et Abischuah, & Nahaman, & Achoach)

5 Et Gera, & Schephuphan, & Churam.

6 Atque hi filii Echudis: hi *sunt* primores paternarum *familiarum*, habitatoribus Gebahi, qui curaverunt istos migrare in Manachatham.

7 Nam Nahamanem, & Achijam, & Geram, migrare jussit: quum genuisset Huzzam, & Achichudem, & *Schacharajimum*.

8 Qui Schacharajim genuit in agro Moabitarum, ex *quo* is dimisit illos: *ex* Chuschima & Bahara uxoribus suis:

9 Genuit, *inquam*, ex Chodescha, uxore sua: Jobabum, & Tzibjam, & Mescham, & Malcamum,

10 Et Jehutzum, & Schacjam & Mirmam: hi filii ejus, primores paternarum *familiarum* erant.
11 Ex Chuschima autem genuit Abitubum, & Elpahalem
12 Filii verò Elpahalis, Heber, & Mischham, & Schemed; is ædificavit Onuntem, & Lodum, ac villas ejus.
13 Item Beriha, & Schemah fuerunt primores paternarum *familiarum*, habitatoribus Ajalonis: hi fugaverunt habitatores Gathi.
14 Achjo autem, *&* Schaschak, & Jeremoth:
15 Et Zebadja, & Harad, & Heder;
16 Et Micaël, & Jischpa, & Jocha, filii Berihæ:
17 Item Zebadja, & Meschullam, & Chizki, & Cheber:
18 Et Jischmeraj, & Jizlija, & Jobab, filii Elpahalis:
19 Item Jakim, & Zikri, & Zabdi:
20 Et Elilenaj, & Tzillithai, & Eliel.
21 Et Hadejah, & Beraja, & Schimrath, filii Schimhi:
22 Item Jischpan, & Heber, & Eliel:
23 Et Habdon, & Zicri, & Chanan:
24 Et Chananja, & Helam, & Hanthothija.
25 Et Jiphdeja, & Penuel, filii Schaschaki:
26 Et Schamscheraj, & Schecharja, & Hathalja.
27 Et Jahareschja, & Elija, & Zicri, filii Jerochami:
28 Hi primores paternarum *familiarum*, per generationes suas primores; hi, *inquam*, habitabant Jeruschalaimis.
29 Gibhone autem habitabant pater Gibhonis, cujus uxori nomen Mahaca:
30 Et filius ejus primogenitus Habdon, deinde Tzur, & Kisch, & Bahal, & Nadab.
31 Et Gedor, & Achjo, & Zeker.
32 Et Mikloth, *qui* genuit Schimam: hi etiam ex adverso fratrum suorum, habitârunt Jeruschalaimis cum fratribus suis.
33 Ner autem genuerat Kischum, & Kisch genuit Schaulem; & Schaul genuit Jehonathanem, & Malci Schuham, & Abinadabum, & Eschbahalem.
34 Filius autem Jehonathanis, Merib-Bahal: & Merib-Bahal genuit Micam.
35 Et filii Micæ, Pithon, & Melec, & Thareah, & Achaz.
36 Achaz autem genuit Jehohaddam, & Jehohadda genuit Halemethum, & Hazmavethum, & Zimrin: Zimri verò genuit Motzam.
37 Et Motza genuit Binham, cujus filius Rapha, cujus filius El-Hasa, cujus filius Atzel.
38 Atzeli autem *fuerunt* sex filii: quorum hæc nomina, Hazrikam, Bocru, & Jischmahel, & Scheharja, & Hobadja, & Chanan: omnes hi filii Atzelis.
39 Filii verò Hescheki fratris ejus: Ulam primogenitus ipsius, Jehusch secundus, & Eliphelet tertius:
40 Erant autem filii Ulam viri valentes robore, tendentes arcum, & abundantes filiis, & nepotibus, centum quinquaginta: omnes hi ex filiis Binjaminis.

CAP. IX. *Officia Sacerdotum, & Levitarum recensentur, & ad Schaulis genus reditur.*

AC omnes quidem Jisraëlitæ recensiti sunt, ut ecce scripti erant in libro regum Jisraëlis: Jehudæi verò, *ut quum*, deportati sunt in Babyloniam, propter prævaricationem suam.
2 Habitatores autem primi, *qui inhabitant*, possessionem suam, per civitates suas, Jisraëlitæ, Sacerdotes, Levitæ, & Nethinæi;
3 Jeruschalaimis, *inquam*, habitârunt è filiis Jehudæ, & è filiis Binjaminis, & è filiis Ephrajimi, ac Menaschis;
4 Huthai, filius Hammihudis, filii Homri, filii Imri, filii Bani è filiis Peretzi, filii Jehudæ:
5 Et ex *familia* Schelanæa Hasaja primogenitus, & filii ejus:
6 Et è filiis Zerachi, Jehuel, quorum agnati sexcenti nonaginta.
7 E filiis verò Binjaminis, Sallu, filius Meschullami: filii Hodaviæ, filii Hassenuæ.
8 Et Jibneja, filius Jerochami, ac Ela, filius Huzzi, filii Micri; & Meschullam, filius Schephatjæ, filii Rehuelis, filii Jibnijæ.
9 Quorum agnati per generationes suas nongenti quinquaginta sex: omnes hi viri primores paternarum *familiarum*, per familias paternas suas.
10 Item ex sacerdotibus; Jedahja, & Jehojarib, & Jacin:
11 Et Hazarja, filius Chilkijæ, filii Meschullami, filii Tzadoki, filii Merajothi: filii Achitubi, antecessor in domo Dei.
12 Et Hadaja, filius Jerochami, filii Paschchuris, filii Malcijæ; & Mahsaj, filius Hadielis, filii Jachzeræ, filii Meschullami, filii Meschillemithi, filii Immeris.
13 Quorum agnati primores familiarum paternarum suarum, mille septingenti, sexaginta: valentes robore *ad* opus ministerii domûs Dei.
14 Item ex Levitis: Schemahja, filius Chaschschubi, filii Hazrikami, filii Chaschabjæ, è filiis Merari.
15 Et Bakbakkar, Cheresch, & Galal: & Matthanja, filius Micæ, filii Zicri, filii Asaphi.
16 Et Hobadja, filius Schemahjæ filii Galalis, filii Jeduthunis: & Berecja, filius Asæ, filii Elkanæ, qui habitabat in villis Netophatæorum.
17 Et janitores, Schallum, & Hakkub, & Talmon, & Achiman: in quorum agnatis Schallum primarius *erat*:
18 (Is hactenus in porta regis versus orientem *stationem habet*) illi sunt Janitores secundùm castra Levitarum.
19 Schallum verò filius Koræ, filii Ebjasaphi, filii Korachi, & agnati ejus è familia patris ejus Korachitæ in opere ministerii, observant limina ad tentorium: ut patres eorum juxta castra Jehovæ observaverant adytum:
20 Quum Pinchas, filius Elhazaris antecessor præesset olim eis, cui Jehova adfuerat.
21 Zecarja filius Meschelemjæ, janitor est ostii ad tentorium conventûs.
22 Hi omnes, qui electi fuerant in janitores per limina, ducenti duodecim; istos per villas

villas suas recensitos, istos *ordines, inquam*, statuerat David, & Schemuel videns, in stato munere ipsorum:

23 Ut ipsi, & filii eorum adstantes portis ad domum Jehovæ, ad domum tentorii per custodias.

24 In quatuor plagas essent janitores; orientem, occidentem, aquilonem, & austrum versùs:

25 Et agnati eorum per villas suas *habitantes*, venirent septimo quoque die in sua tempora cum illis.

26 Nam in stato munere sunt, quatuor potentissimi janitorum illi Levitæ, & præsunt cubiculis, ac thesauris domûs Dei:

27 Et circa domum Dei pernoctant: nam illis incumbit custodia, & præsunt aperturæ: & quidem singulo quoque mane.

28 Ex his quoque *præsunt* instrumentis ministerii: nam *certo* numero inferunt ea, & *certo* numero depromunt ea.

29 Nam ex illis *alii* constituti sunt super instrumenta illa, etiam super omnia instrumenta sacra: alii super similam, & vinum, & oleum, & thus, & aromata.

30 (Quamvis ex filiis sacerdotum sint artifices unguenti ex ipsis aromatibus.)

31 Et Matthithja ex Levitis, is *est* primogenitus Schallumi Korachæi: ex stato munere præest operi rerum ex cacabo.

32 Item è filiis Kehathitis agnatis ipsorum, præsunt pani dispositionis; adaptando unoquoque sabbatho.

33 Horum quoque ipsi sunt musici; primores paternarum *familiarum* inter Levitas in cubiculis *degentes* immunes: quia interdiu & noctu illorum *est versari* in suo opere.

34 Isti primores paternarum *familiarum* inter Levitas, per generationes suas primores: isti, *inquam*, habitant Jeruschalaimis.

35 Gibhone ergo habitaverant pater Gibhonitarum Jehiel, cujus uxori nomen Mahaca:

36 Et filius ejus primogenitus Habdi, deinde Tzur, & Kisch, & Bahal, & Ner, & Nadab.

37 Et Gedor, & Achjo, & Zecarja, & Mikloth.

38 (Qui Mikloth genuit Schimamum) hi etiam ipsi ex adverso fratrum suorum habitârunt Jeruschalaimis cum fratribus suis.

39 Ner autem genuerat Kischum; & Kisch genuit Schaulem: & Schaul genuit Jehonathanem, & Malci-Schuham, & Abinadabum, & Eschbahalem.

40 Filius autem Jehonathanis Merib-Bahal: & Merib-Bahal genuit Micam.

41 Et filii Micæ, Pithon, & Melec, & Thachreah, & Achaz.

42 Achaz autem genuit Jahram, & Jahra genuit Halemethum, & Hazmavethum, & Zimrin: Zimri autem genuit Motzam.

43 Et Motza genuit Binham; cujus filius Rephaja, cujus filius Elhasa, cujus filius Atzel.

44 Atzeli autem *fuerunt* sex filii: quorum hæc nomina, Hazrikam, Bocru, & Jischmahel, & Scheharja, & Hobadja, & Chanan: hi filii Atzelis.

CAP. X. *Schaul se propriâ manu occidit, & caput ejus ex æde Dagonis ereptum à Jabeschitis sepelitur.*

PElischthæis autem præliantibus contra Jisraëlem; fugerunt Jisraëlitæ metu Pelischthæorum, ceciderúntque confossi in monte Gilbohæ:

2 Ubi assequuti Pelischthæi Schaulem, & filios ejus; percusserunt Pelischthæi Jehonathanem, & Abinadabum, & Malcischuham, filios Schaulis.

3 Ingravescente verò prælio in Schaulem, invenerunt eum jaculantes arcu; timuítque à jaculatoribus.

4 Quapropter, quum edixisset Schaul armigero suo, stringe gladium tuum, & transfode me illo, ne venientes præputiati isti, illudant mihi, & noluisset armiger ejus (reverebatur enim valde *eum*) arrepto Schaul gladio suo, irruit in eum.

5 Tum videns armiger ejus mori Schaulem; irruit ipse quoque in suum gladium, ut moreretur.

6 Sic mortuo Schaule, & tribus filiis ejus, & omnibus domesticis ejus pariter mortuis:

7 Videntes omnes Jisraëlitæ, qui *habitabant* circa convallem illam, fugisse *Jisraëlitas*, & mortuos esse Schaulem, ac filios ejus; derelictis civitatibus suis fugerunt, & venientes Pelischthæi, habitârunt in eis.

8 Fuit autem postridie, quum venissent Pelischthæi ad spoliandum confossos; ut invenirent Schaulem, & filios ejus prostratos in monte Gilbohæ.

9 Quem, ubi spoliâssent, deportârunt caput ejus, & arma ejus: miserúntque in terram Pelischthæorum circumquaque, ad nunciandum apud terricula sua, & apud populum.

10 Et deposuerunt arma ejus *in* æde deorum suorum; caput verò ejus affixerunt *in* æde Dagonis.

11 Sed audientes omnes *habitatores* Jabeschi Gilhadis, quicquid fecerant Pelischthæi Schauli:

12 Surrexerunt omnes viri strenui: & assumptum corpus Schaulis, & corpora filiorum ejus, intulerunt Jabeschum: & sepelientes ossa eorum sub quadam quercu Jabeschi, jejunârunt septem diebus:

13 Itaque mortuus est Schaul propter prævaricationem suam, quâ prævaricatus est contra Jehovam, eò quòd non observâsset verbum Jehovæ; atque etiam quòd consulere Pythonem quæsiisset.

14 Quòd non requisivisset Jehovam, ideo morte affecit eum; & avertit regnum ipsum ad Davidem, filium Jischai.

CAP. XI. *Inauguratio, & heroës Davidis, ejúsque abstinentia.*

NAm congregati sunt omnes Jisraëlitæ ad Davidem Chebronem, ut dicerent, ecce os tuum, & caro tua sumus.

2 Planè antehac, etiam quum esset Schaul rex, tu *eras*, qui educebas, & reducebas Jisraëlem: denique dixit Jehova Deus tuus tibi, tu pasturus es populum meum Jisraëlem, & tu præfuturus es antecessor populo meo Jisraëli.

3 Venerunt quoque omnes seniores Jisraëlis ad regem Chebronem, quibuscum pepigit David fœdus Chebrone coram Jehova: & unxerunt Davidem in regem super Jisraëlem, secundùm verbum Jehovæ per Schemuelem.

4 Profectò autem Davide cum toto Jisraële Jeruschalaima, ea *erat* Jebus (nam ibi Jebusæi *erant* ex habitatoribus terræ.)

5 Dixerunt habitatores Jebusi Davidi, non es venturus huc: sed cepit David arcem Tzijonis, ea *est* civitas Davidis.

6 Dixerat enim David, quisquis percusserit Jebusæum primùm, futurus est primarius, & princeps: quare cùm ascendisset primùm Joab, filius Tzerujæ, factus est primarius.

7 Postea habitabat David in ea arce: idcirco vocârunt eam, civitatem Davidis.

8 Nam exstruxit civitatem ipsam circumquaque, tam munitionem, quàm circuitum ejus: Joab verò instauravit reliquum civitatis.

9 Sic pergebat David continenter crescere; quia Jehova exercituum erat cum eo.

10 Hi autem *sunt* primores robustissimorum, qui *fuerunt* Davidi, qui fortiter se gesserunt cum eo pro regno ejus, *&* cum toto Jisraële ad efficiendum, ut regnaret: secundùm verbum Jehovæ, quod promiserat Jisraëli.

11 Et ex his numerus robustissimorum, qui *erant* Davidi Jaschobhan, filius Chacmonæi, primarius tribunorum: hic vibravit hastam suam in trecentos, quos confodit, vice unâ.

12 Post hunc verò Elhazar, filius Dodonis Achochæi: hic *erat* inter hos tres robustissimos.

13 Ipse erat cum Davide Pas-Dammîmis, quum essent Pelischthæi congregati illuc ad bellum, ubi *erat* portio agri, plena hordei, & populus fugerent metu Pelischthæorum.

14 Stiterunt autem se in medio illius portionis, ut liberarent eam, ac percusserunt Pelischthæos: sic servavit Jehova conservatione magnâ.

15 Præterea descendentes tres isti supra triginta primarii è quadam rupe ad Davidem, ad speluncam Hadullami: quum castra Pelischthæorum metarentur in convalle Raphæorum:

16 Nam David tunc *agebat* in suo propugnaculo: statio autem Pelischthæorum tunc ad Beth-Lechemum.

17 Quúmque desiderio motus David, diceret, ô *si* quis bibendam daret mihi aquam, è cisterna Beth-Lechemi, quæ *est* ad portam:

18 Perruperunt tres isti per castra Pelischthæorum, & haustam aquam è cisterna Beth-Lechemi, quæ *est* in porta, deportantes attulerunt ad Davidem: quam noluit bibere David, sed effudit eam Jehovæ.

19 Dicebat enim, absit mihi à Deo meo, ut faciam hoc, an sanguinem virorum istorum biberem, ineuntium periculum vitæ suæ; nam periculo vitæ suæ attulerunt eam, ideo noluit bibere illam: hæc fecerunt tres illi potentissimi.

20 Deinde Abschaj, frater Joabi, ipse erat primarius horum trium, hic quoque vibravit hastam suam contra trecentos, quos confodit: sed non *fuit ei* nomen inter illos tres:

21 Horum trium supra alios duos honoratissimus, ideo fuit illis princeps: at usque ad illos tres non pervenit.

22 Benaja, filius Jehojadahi, filius viri strenui, magnus rebus gestis è Kabtzeele: hic percussit duos valentissimos Moabitas, & idem descendens percussit quendam leonem in medio cisternæ, tempore nivis.

23 Idem quoque percussit virum quendam Ægyptium, virum procerum, quinque cubitorum, quum in manu ipsius Ægyptii *esset* hasta, par jugo textorum, descendit ad eum baculo, & arripiens hastam è manu Ægyptii, interfecit eum hastâ ipsius.

24 Hæc fecit Benaja, filius Jehojadahi: qui *erat* nominatus inter hos tres robustissimos.

25 Supra triginta ecce honoratus erat, quamvis ad illos tres non pervenerit: quamobrem præposuit eum David satellitio suo.

26 Item è robustissimis copiarum; Hasaël, frater Joabi, Elchanan, filius Dodonis, è Beth-Lechemo.

27 Schammoth Harorita, Cheletz Pelonæus.

28 Hira, filius Hikkeschi, Tekohæus, Abihezer Hanathothæus.

29 Sibbecai Chuschathæus, Hilaj Achochæus:

30 Maharaj Netophathæus, Cheled, filius Bahanæ Netophathæus.

31 Ithaj, filius Ribaj è Gibha Binjaminitarum: Benaja Pirhathonites.

32 Churaj ex *una* vallium Gahaschi, Abiel Harbathæus.

33 Hazmaveth-Bachurimanus, Eljachba Schahalbonites.

34 E filiis Haschemi Gizonitæ Jonathan, filius Schagæ Hararitæ.

35 Achajam, filius Sacaris Hararita, Eliphal, filius Uris.

36 Chepher Mecerathæus, Achija Pelonæus.

37 Chetzro Carmelita, Naharai, filius Ezbai.

38 Joël, frater Nathanis, Mibchar, filius Hagri.

39 Tzelek Hammonita. Nachrai Berothita, armiger Joabi, filii Tzerujæ.

40 Hira Jithræus, Gareb Jithræus.

41 Urija Chitthæus, Zabad, filius Achlai.

42 Hadina, filius Schizæ Reubenita, primarius Reubenitarum: attamen superiores eo triginta.

43 Chanan, filius Mahazæ, & Joschaphat Mithnæus.

44 Huzzija Haschthæratæus, Schamah, & Jehiel, filii Chothami Haroheritæ.

45 Jedihaël, filius Schimri, & Jocha, frater ejus Thitzæus.

46 Eliel Hammachavim, & Jeribai, & Joschavia, filii Elnahami, & Jithma Moabita:

47 Eliel, & Hobed, & Jahaziel Metzobajani.

CAP. XII. *Copiæ Davidem sequutæ.*

HI verò *sunt*, qui venerant Tziklagum ad Davidem, adhuc exclusum metu Schaulis, filii Kischi: qui cum illis robustissimis *fuerunt*, adjutores bellorum ejus.

2 Ar-

2 Armati arcu, dextrorsum & sinistrorsum potentes lapidibus, sagittis, *jaculantes* arcu: ex agnatis Schaulis è Binjaminitis.
3 Primarius Achihezer, deinde Joasch, filii Schemahæ Gibhani, & Jeziel, & Pelet, filii Hazmavethi, & Beraca, & Jehu Hamathotanus.
4 (Jischmahja verò Gibhonita, robustissimus inter hos triginta erat, ideóque præerat his triginta) & Jirmeja, & Jachaziel, & Jochanan, & Jozabad Gederanus.
5 Elhuzaj, & Jerimoth, & Behalja, & Schemarja, & Schephatja Charuphæus:
6 Elkana, & Jischija, & Hazareel, & Johezer, & Jaschobham Korachæi:
7 Et Johela, & Zebadja, filii Jerochami è Gedore.
8 Etiam è Gaditis secesserunt ad Davidem, ad propugnaculum illud in desertum, valentes robore; viri militares ad bella ejus, instructi clypeo, & scuto: quorum facies ut facies leonis *erant*, & similes erant capreis in montibus pernicitate.
9 Hezer primus, Hobadia secundus, Eliab tertius.
10 Mischmanna quartus, Jirmeja quintus.
11 Hatthaj sextus, Eliel septimus,
12 Jochanan octavus, Elzabad nonus;
13 Jirmeja decimus, Macbanaj undecimus.
14 Hi è Gaditis primores militiæ, unusquisque in centenos, qui minimus, & qui maximus in millenos.
15 Hi, *inquam*, sunt, qui trajecerunt Jardenem mense primo, quamvis exundaret supra omnes ripas suas: & fugaverunt omnes *incolas* convallium ad orientem, & ad occidentem.
16 Quum autem venirent è filiis Binjaminis, & Jehudæ usque ad istam munitionem ad Davidem:
17 Egressus est David obviàm eis; & loquutus, dixit eis, si pacis animo venitis ad me, ut juvetis me, erit mihi vobiscum animus adunatus: sed si ad decipiendum me *produturi* hostibus meis, quum non sit injuria in manibus meis, respiciat Deus majorum nostrorum, & reprehendat.
18 Tunc spiritus induit Hamasajum, primarium horum tribunorum: *ut diceret*; tibi David, & comitibus tuis, fili Jischaj *sit* pax, pax tibi, & pax adjuvantibus te, adjuvat enim te Deus tuus: sic suscepit eos David, & constituit eos inter primores turmarios.
19 E Menaschitis autem defecerunt ad Davidem, quando venit cum Pelischthæis contra Schaulem ad prælium, sed non juverunt illos; nam de consilio dimiserant eum Satrapæ Pelischthæorum, dicendo, periculo capitum nostrorum deficeret ad dominum suum Schaulem.
20 Quum rediisset Tziklagum, defecerunt ad eum è Menaschitis Haduach, & Jozabad, & Jedihaël, & Micaël, & Jozabad, & Elihu, & Tzillethai, qui erant Chiliarchi apud Menaschitas:
21 Hi quoque fuerunt adjumento Davidi adjunctæ turmæ ejus, nam valentes robore erant omnes: quapropter fuerunt præfecti in ejus militia.
22 Quin etiam opportuno quoque die veniebant ad Davidem, ut juvarent eum: donec exercitus *redderetur* magnus, ut exercitus Dei.
23 Hi verò numeri primariorum inter expeditos, ad militiam venerunt, ad Davidem Chebronem; ut averterent regnum Schaulis ad eum, secundùm præstitutum Jehovæ.
24 Filii Jehudæ ferentes clypeum, & spiculum, sexies mille octingenti, expediti ad militiam:
25 E filiis Schimhonis, valentes robore, ad militiam, septies mille centum.
26 E Levitis, quater mille sexcenti:
27 Et Jehojadah, qui antecessor erat Aharonitis: & cum eo ter mille septingenti:
28 Et Tzadok adolescens, valens robore; & familiæ paternæ ejus principes, viginti duo:
29 Item è Binjaminitis agnatis Schaulis ter mille: nam adhuc multi illorum observabant observationem domûs Schaulis:
30 Et ex Ephrajimitis, vicies mille octingenti, valentes robore, viri nominati per familias paternas suas.
31 Et è dimidia tribu Menaschis, octodecies mille: qui expressi erant nominibus, ut venirent ad constituendum regem Davidem.
32 Et è filiis Jissascaris, noscentes scitè tempora, ut noscerent Jisraëlitæ, quid *sibi* faciendum esset: primores illorum ducenti, quorum omnium fratres ex præstituto eorum *agebant*.
33 E Zebulunitis prodeuntes in militiam, instructi ad bellum omnibus armis bellicis, quinquagies mille: etiam ordinibus servandis *exerciti* integro animo.
34 Et è Naphthalitis, præfecti mille: quibuscum clypeati, & hastati tricies septies mille.
35 Et è Danitis instructi ad bellum vicies octies mille sexcenti.
36 Et ex Ascheritis prodeuntes in militiam, ordinem servando bellicum, quadragies mille.
37 Et ex transjardenanis, ex Reübenitis, & Gaditis, atque ex dimidia tribu Menaschis, cum omnibus armis militiæ bellicæ, centies vicies mille.
38 Omnes hi viri bellatores, ordines aciei servantes; animo integro venerunt Chebronem, ad regem præficiendum Davidem toti Jisraëli: quinetiam totius residui Jisraëlitarum animus unus *erat*, ad regem constituendum Davidem.
39 *Hi* fuerunt ibi cum Davide diebus tribus, comedentes & bibentes: quia præparaverunt ei fratres eorum.
40 Atque etiam propinqui illorum, usque à Jissascare, & Zebulune, & Naphthali advehebant panes asinis, & camelis, & mulis, & bobus, cibum, farinam, palathas, & uvas passas, vinúmque, & oleum, boves, pecudésque copiosè; quia lætitia *erat* in Jisraële.

CAP. XIII. *Deportatio arcæ, partim felix, partim infelix.*

DEinde iniit consilium David cum chiliarchis, & centurionibus, omnibúsque antecessoribus:
2 Et dixit David toti congregationi Jisraëlis, si vobis bonum, & à Jehova Deo no-

stro *videtur esse*, passim dimittamus ad fratres nostros, qui reliqui sunt per omnes regiones Jisraëlitarum, & cum eis *ad* sacerdotes, & Levitas per civitates, & suburbana eorum, ut congregentur ad nos.
3 Ita divertamus arcam Dei nostri ad nos: nam non requisivimus eam diebus Schaulis.
4 Dixerunt autem tota congregatio illa, faciendum esse ita: nam recta *videbatur* res illa in oculis totius populi.
5 Congregavit ergo David ex toto Jisraële, à Schicore Ægypti, usque quà venis Chamatham; ad deducendum arcam Dei è Kirjath-Jeharimis.
6 Quúmque ascendisset David cum toto Jisraële Bahalem, *sive* Kirjath-Jeharima, quæ *sunt* Jehudæ, ad deducendum inde arcam Dei Jehovæ, insidentis Cerubinis, cujus invocatur nomen:
7 Imposuerunt arcam Dei plaustro novo *deportandam* è domo Abinadabi: Huzza & Achjo ducentibus plaustrum.
8 David autem, & omnes Jisraëlitæ, præ lætitia gestiebant coram Deo totis viribus, tam canticis, quàm citharis, & nabliis, & tympanis, & cymbalis, atque tubis.
9 Sed quum venissent ad aream Gidonis usque, extendit Huzza manum suam ad prehendendum arcam: quia dimoverant *eam* boves.
10 Quamobrem accensus irâ Jehova in Huzzam, percussit eum, eo quòd extenderet manum suam ad arcam; ita ut moreretur ibi coram Deo.
11 Displicuit autem Davidi, quòd irrupisset Jehova irruptione in Huzzam: quapropter vocat *quisque* locum illum, rupturam Huzzæ usque in hunc diem.
12 Et timuit *sibi* David à Deo die illo, dicens; quomodo introducerem ad me arcam Dei?
13 Neque abduxit David arcam ad se in civitatem Davidis; sed curavit, ut ea diverteret in domum Hobed-Edomi Gitthæi.
14 Confidente autem arcâ Dei apud familiam Hobed-Edomi, in domo ejus tres menses: benedixit Jehova familiæ Hobed-Edomi, & omnibus, quæ *erant* ei.

CAP. XIV. *Amicitia Davidis cum Chiramo, ejus filii, & victoria contra Pelischthæos.*

Misit autem Chiram, rex Tyri legatos ad Davidem; lignáque cedrina, & latomos, ac fabros lignarios, ad exstruendum ipsi domum:
2 Quum expertus esset David à Jehova stabiliri se in regem super Jisraëlem: quia sursum extollebatur regnum ejus, propter populum ipsius Jisraëlem.
3 Accepit deinde David adhuc uxores Jeruschalaimis, genuítque David adhuc filios, & filias.
4 Atque hæc *sunt* nomina eorum, qui nati sunt ei Jeruschalaimis: Schammuah, & Schobab, Nathan, & Schelomoh:
5 Item Jibchar, & Elischuah, & Elpelet,
6 Et Nogah, & Nepheg, & Japhiah,
7 Et Elischamah, & Beeljadah, & Eliphelet.
8 Audientes autem Pelischthæi unctum esse Davidem in regem super totum Jisraëlem, ascenderunt omnes Pelischthæi ad quærendum Davidem: quod audiens David, processit ante eos.
9 Quum enim Pelischthæi venissent, & diffusi essent per convallem Raphaæorum:
10 Consuluerat David Deum, dicendo; an ascensurus sum contra Pelischthæos, & traditurus es eos in manum meam? & edixerat ei Jehova, ascende, nam traditurus sum eos in manum tuam.
11 Ascendentibus itaque illis Bahal-Peratzima, percussit eos ibi David; ac dixit David; rupit Deus inimicos meos manu meâ, ùt eruptione aquarum: idcirco vocant nomen loci illius Bahal-Peratzim.
12 Nam dereliquerant ibi deos suos: qui, edicente Davide, exusti sunt igne.
13 Pergentes autem iterum Pelischthæi diffusi erant in ea convalle:
14 Quum consulenti iterum Davidi Deum, edixit ei Deus, ne ascendito post eos: diverte ab eis, postea aggredieris eos ex adverso mororum.
15 Et esto, quum audieris sonum quendam incessûs in cacuminibus mororum, *ut* tunc prodeas in prælium: prodierit enim Deus ante te, ad percutiendum castra Pelischthæorum.
16 Itaque fecit David, quemadmodum præceperat ei Deus: & percusserunt castra Pelischthæorum inde à Gibhone, Gezerum usque.
17 Sic abiit fama Davidis per omnes regiones; & Jehova indidit metum ejus omnibus gentibus.

CAP. XV. *David exultabundus arcam comitatur, & à Micala contemnitur.*

Quum autem fecisset sibi David domos in civitate sua; & parato loco arcæ Dei, tetendisset ei tentorium:
2 Tum dixit David, non sunt laturi arcam Dei nisi Levitæ: quia ipsos elegit Jehova, ad ferendum arcam Dei, & ministrandum ei, usque in seculum.
3 Itaque congregans David omnes Jisraëlitas Jeruschalaima: ad deducendum arcam Jehovæ, in locum ejus, quem paraverat ei:
4 Collegit David filios Aharonis, & Levitas istos.
5 E filiis Kehathi; Urielem principem, & agnatos ejus, centum viginti.
6 E filiis Merari; Hasajam principem, & agnatos ejus, ducentos viginti:
7 E filiis Gerschomi; Joëlem principem, & agnatos ejus, centum triginta:
8 E filiis Elitzaphanis; Schemahjam principem, & agnatos ejus, ducentos:
9 E filiis Chebronis; Elielem principem, & agnatos ejus, octoginta.
10 E filiis Huzzielis; Hamminadabum principem, & agnatos ejus, centum duodecim.
11 Tunc vocavit David Tzadokum, & Ebjatharem Sacerdotes; ac Levitas istos Urielem, Hasajam, & Joëlem, & Schemahjam, & Elielem, & Hamminadabum:
12 Et dixit eis, vos primarii paternarum familiarum inter Levitas, sanctificate vos ipsos, & agnatos vestros, ut deporteris arcam Jehovæ, Dei Jisraëlis in locum, *quem* præparavi ei.

13 Quia

13 Quia principio vos non *fecistis hæc*: irrupit Jehova, Deus noster in nos, quum non requireremus eum ritè.

14 Itaque sanctificaverunt se Sacerdotes ac Levitæ, ad deportandum arcam Jehovæ, Dei Jisraëlis:

15 Et tulerunt Levitæ arcam Dei, quemadmodum præceperat Mosche ex verbo Jehovæ; humero suo vectibus sibi impositam.

16 Edixit quoque David principibus Levitarum; ut instituerent agnatos ipsorum musicos cum instrumentis musicis, nabliis, citharisque ac cymbalis: resonaturos extollendo vocem cum lætitiâ:

17 Instituerunt ergo Levitæ illi Hemanem, *filium* Joëlis, & ex cognatis ejus Asaphum, filium Berecjæ, & è Meraritis cognatis suis Ethanem, filium Kuschajæ:

18 Et cum ipsis cognatos ipsorum secundanos, Zecarjam, Benem, & Jahazielem, & Schemiramothum, & Jechielem, & Hunnim, Eljabum, & Benajam, & Mahasehum, & Matthithjam, & Elipahelem, & Miknejam, & Hobed-Edomum, ac Jehielem janitores.

19 Ac musici *quidem* isti, Heman, Asaph & Ethan; cymbalis chalybeis resonabant:

20 Et Zecarja, & Haziel, & Schemiramoth, & Jechiel, & Hunni, & Eljab, & Mahaseja, & Benaja, cum nabliis acutæ symphoniæ:

21 Matthithja verò, & Eliphuele, & Mikneja, & Hobed-Edom, & Jehiel, & Hazazja; cum citharis gravi symphoniæ præerant.

22 At Cenanja, princeps Levitarum, quibus *incumbebat* munus portandi, erudiebat de munere portandi, quia peritus erat.

23 Berecja autem, & Elkana janitores *adstantes* arcæ:

24 Et Schebanja, & Joschaphat, & Nethaneel, & Hamasaj, & Zecarja, & Benaja, ac Elihezer Sacerdotes, clangentes tubis, anteibant arcæ Dei: postea Hobed-Edom, & Jechija, janitores *sequebantur* arcam.

25 Deinde erat David cum senioribus Jisraëlis & Chiliarchis; procedentibus ad deducendum arcam fœderis Jehovæ è domo Hobed-Edomi cum lætitiâ.

26 Erat autem, cùm levaret Deus Levitas, gestantes arcam fœderis Jehovæ; ut sacrificarent septenos juvencos, & septenos arietes.

27 Ita David paludatus pallio byssino, & omnes Levitæ gestantes arcam, & musici, atque Cenanja, qui princeps erat muneris portandi, musicam exercentes, (Davidi autem impositum *erat* amiculum lineum.)

28 Denique omnes Jisraëlitæ deducebant arcam fœderis Jehovæ cum clangore, & sono buccinæ, tubisque, ac cymbalis: resonantes nabliis, & citharis.

29 Fuit autem arcâ fœderis Jehovæ intrante, in civitatem Davidis, quum Mical filia Schaulis prospectans per quandam fenestram, videret regem Davidem saltantem, & gestientem, ut sperneret eum cum animo suo.

CAP. XVI. *Arca in tabernaculo fœderis constituta, canitur Psalmus* 105. *& Psal.* 96.

QUum itaque intulissent arcam Dei, & statuissent eam intra tentorium illud, quod tetenderat ei David: obtulerunt holocausta, & eucharistica coram Deo.

2 Deinde postquam absolvisset David offerre holocaustum, & eucharistica, benedixit populo in nomine Jehovæ.

3 Et impertitus est unicuique Jisraëlitæ, tam viris, quàm mulieribus: viritim tractam panis unam, & frustrum carnis, & lagenam *vini*.

4 Tunc disposuit coram arca Jehovæ è Levitis ministros; tam ad prædicandum, quàm ad celebrandum, & laudandum Jehovam, Deum Jisraëlis:

5 Asaphum primarium, & secundum ab eo Zecariam; Jehielem, & Schemiramothum, & Jechielem, & Matthithjam, & Eljabum, & Benajam, & Hobed-Edomum, & Jehielem cum instrumentis nabliorum, & cùm citharis (Asaph autem cymbalis resonabat.)

6 Benaiam verò, & Jachazielem Sacerdotes, cum tubis jugiter coram arca fœderis Dei.

7 Tunc eodem die tradidit David primùm *hunc psalmum* ad celebrandum Jehovam; in manum Asaphi, & cognatorum ejus.

8 Celebrate Jehovam, proclamate nomen ejus, notas facite in populis actiones ejus.

9 Canite ei, psallite ei, confabulamini de omnibus mirabilibus ejus.

10 Laudibus vos efferte in nomine sancto ejus, lætetur animus quærentium Jehovam.

11 Requirite Jehovam, & robur ejus: quærite faciem ejus jugiter.

12 Recordamini mirabilium ejus, quæ fecit, prodigiorum ejus, & judiciorum oris ejus.

13 O semen Jisraëlis, servi ejus: filii Jahakobi, electi ejus.

14 Hic *est* Jehova, Deus noster: in tota terra judicia ejus *sunt*.

15 Recordamini in seculum fœderis ejus; in mille ætates verbi, *quod* præcepit.

16 Quod pepigit cum Abrahamo, & juramenti ejus *cum* Jitzchako:

17 Quod stabilivit etiam Jahakobo in statutum: Jisraëli in fœdus perpetuum;

18 Dicens, tibi daturus sum terram Cenahanis, funiculum possessionis vestræ;

19 Quum essetis homines pauci, planè pauci, & inquilini in ea.

20 Nam itabant à gente in gentem, & à regno in populum alium.

21 Non permisit cuiquam opprimere eos; etiam reprehendit propter eos reges, *dicens*:

22 Ne attingitote unctos meos, & prophetas meos ne afficitote malo.

23 Canite Jehovæ tota hæc terra: annunciate de die in diem salutem ejus:

24 Narrate in gentibus gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.

25 Nam magnus Jehova, & laudandus valde, & reverendus *est* supra omnes deos.

26 Quia omnes dii populorum sunt idola: Jehova verò cœlos fecit;

27 Decor & majestas coram eo, robur & gaudium in loco ejus.

28 Cedite Jehovæ familiæ populorum, cedite Jehovæ gloriam & robur:

29 Cedite Jehovæ gloriam nominis ejus: afferte munus, & venite in conspectum ejus;

jus:incurvate vos,*honorem habentes*,Jehovæ
in decore sanctitatis.
30 Formidate à conspectu ejus tota ter-
ra : Etiam stabilietur orbis habitabilis , ne
dimoveatur.
31 Lætabuntur cœli, & exsultabit terra ;
ac dicent in gentibus, Jehova regnat.
32 Perstrepet mare,& quod ipsum implet,
exsultabit ager,& quicquid *in* eo *est*.
33 Tunc cantabunt arbores silvæ,ob præ-
sentiam Jehovæ , quum advenerit ad judi-
candum terram.
34 Celebrate Jehovam, quoniam bonus
est ; quoniam in seculum benignitas ejus.
35 Et dicite, serva nos Deus salutis no-
stræ, & congrega nos, & libera à gentibus ;
ad celebrandum nomen sanctum tuum, &
laudationibus commendandum nos in lau-
de tua.
36 Benedictus Jehova, Deus Jisraëlis à
seculo usque in seculum : tum dixerunt to-
tus populus,Amen,& laudem Jehovæ.
37 Reliquit autem illic *David* coram arca
fœderis Jehovæ Asaphum,& cognatos ejus;
ad ministrandum coram arca jugiter,prout
opus erat in diem quotidie.
38 Et Hobed-Edomum , & *Chosam* cum
fratribus ipsorum,sexaginta octo ; Hobed-
Edomum,*inquam*,filium Jedithunis,& Cho-
sam in janitores.
39 Tzadokum verò Sacerdotem , & co-
gnatos ejus Sacerdotes coram tabernaculo
Jehovæ in excelso,quod *erat* Gibhone :
40 Ad offerendum holocausta Jehovæ,
in altari holocausti jugiter, & quolibet ma-
nè & vespere :& ad *præstandum* quicquid
scriptum *est* in lege Jehovæ , quod impera-
vit Jisraëli :
41 Et cum eis Hemanem,& Jeduthunem,
& reliquos selectos, qui expressi sunt nomi-
nibus ; ad celebrandum Jehovam,quoniam
in seculum *est* benignitas ejus ;
42 Penès ipsos autem Hemanem,& Jedu-
thunem,tubas & cymbala proresonantibus,
& instrumenta musica Dei : filios verò Je-
duthunis ad januam.
43 Denique abierunt totus populus quis-
que domum suam , reversus autem est Da-
vid ad benedicendum domui suæ.

CAP. XVII. *Cogitanti Davidi ædificare domum Domino, promittitur filius, qui illam ædificabit,unde gratias agit.*

FUit autem,quum desideret David domi
suæ,ut diceret David Nathani prophetæ,
ecce ego habito in domo cedrina, dum ar-
ca fœderis *habitat* sub aulæis.
2 Dixit verò Nathan Davidi,quicquid *est*
in animo tuo fac; nam Deus ipse tecum *est*.
3 Sed fuit nocte illâ, ut ederetur verbum
Dei ad Nathanem,dicendo :
4 Abi,ut dicas Davidi, servo meo,ita ait
Jehova : tu non ædificaturus es mihi do-
mum illam,quam inhabitem.
5 Quum non habitarem in æde ulla,inde
à tempore , quo adduxi Jisraëlem usque in
diem hunc, sed essem de tentorio in tento-
rium *itans*,etiam extra tabernaculum.
6 Quocunque itabam in toto Jisraële;
an quicquam loquutus sum ulli judicum Jis-
raëlis,quibus præceperam,ut pascerent po-
pulum meum,dicendo ; quare non ædifica-
tis mihi domum cedrinam ?
7 Nunc ergo,sic dicito servo meo Davidi,
ita ait Jehova exercituum , ego assumsi te
ex ipsa caula,à sequendo grege,ut præesses
antecessor populo meo Jisraëli :
8 Et fui tecum,quocunque ivisti,excidi-
que omnes inimicos tuos à facie tua : ut
compararem tibi nomen , par nomini ma-
ximorum,qui *sunt* in terra ;
9 Disponens locum populo meo Jisraëli,
& plantans eum , ut habitet in loco suo, ac
non commoveatur ampliùs : neque pergant
iniquitati dediti terere eum , quemadmo-
dum priùs.
10 Verùm ex quo tempore mandatis in-
struxi judices super populum meum Jisraë-
lem, & depressi omnes inimicos tuos,indi-
cavi tibi , domum ædificaturum tibi Jeho-
vam :
11 Et fore completis diebus tuis , ad ab-
eundum cum patribus tuis , ut excitem se-
men tuum post te , quod erit è filiis tuis ; &
stabiliturum regnum ejus.
12 Ipse ædificabit mihi domum : & stabi-
liam solium ejus usque in seculum.
13 Ego ero illi in patrem, & ipse erit mi-
hi in filium : benignitatem verò meam non
amovebo ab illo, quemadmodum amovi ab
eo,qui fuit ante te :
14 Sed constituam eum in domo mea, &
in regno meo usque in seculum ; & solium
ejus erit stabile usque in seculum.
15 Secundùm omnia verba hæc,& secun-
dùm totam visionem hanc ; sic alloquutus
est Nathan Davidem.
16 Itaque ingressus rex David , restitit
coram Jehova, ac dixit,quis *sum* ego Jeho-
va Deus, & quæ *est* familia mea,quod dedu-
cis me eò usque ?
17 Et parùm visum est hoc in oculis tuis
Deus , adeo ut loquutus sis de familia servi
tui in longinquum: & prospexeris mihi se-
cundùm rationem humanam *de* hac excel-
lentia,Jehova Deus.
18 Quid perget adhuc David *loqui* apud
te de honore , *quo honoras* servum tuum ;
cùm tu servum tuum cognoscas ?
19 Jehova propter servum tuum,& se-
cundùm animum tuum præstas totam hanc
rem maximam ; notas faciendo omnes res
istas maximas.
(20 Jehova non *est* par tibi,imò non *est*
Deus præter te) omnino , prout audivera-
mus auribus nostris.
21 Quæ ergo *est*, sicut populus tuus Jis-
raël , gens ulla in terra, ad quam redimen-
dam sibi in populum iverit Deus , ad com-
parandum nomen tibi rerum maximarum ,
& reverenter suspiciendarum,expellendo à
facie populi tui , quem redemisti ex Ægy-
pto,gentes ?
22 Nam reddidisti populum tuum Jisraë-
lem tibi populum usque in seculum : & tu
Jehova *es* illis in Deum.
23 Nunc ergo Jehova verbum illud,quod
promisisti servo tuo, & familiæ ejus, statum
sit usque in seculum : & fac quemadmodum
dixisti :
24 Ut quum statum erit, magnificetur no-
men tuum usque in seculum,dicendo, Jeho-
va exercituum , Deus Jisraëlis *est* Deus Jis-
raëli ;

raëli; & domus Davidis servi tui stabilis *sit* coram te.

25 Tu enim, Deus mi, revelâsti in aurem servi tui, te ædificaturum ipsi domum: idcirco judicavit servus tuus orandum esse coram te.

26 Quapropter nunc Jehova, tu ipse *es* Deus: & promisisti servo tuo bonum istud:

27 Nunc, *inquam*, *quum* placuerit tibi benedicere domui servi tui, ut sit in seculum coram te; quia tu Jehova benedixisti, *sit* igitur benedicta in seculum.

CAP. XVIII. *Prælia Davidis, & tributa gentibus imposita, ejúsque officiarii.*

Fuit autem post hæc, ut percutiens David Pelischthæos, deprimeret eos; & acciperet Gathum, & villas ejus è manu Pelischthæorum.

2 Percussit etiam Moabitas; fuerúntque Moabitæ Davidi servi, afferentes munus.

3 Percussit quoque David Hadar-Hezerem, regem Tzobæ in Chamatha: quum proficisceretur *David* ad injiciendam manum suam versùs flumen Euphratem:

4 Cepítque David ab eo mille currus, septies mille equites, & vicies mille viros pedites: & succisis David suffraginibus omnium currulium equorum, reliquum fecit ex eis ad centum currus.

5 Venerant autem Syri Darmasceni, ad juvandum Hadar-Hezerem, regem Tzobæ: quapropter percussit David è Syris viginti duo millia virorum.

6 Imposuítque David *stationarios* Syriæ Darmascenæ, & fuerunt Syri Davidi servi, afferentes munus: servabat enim Jehova Davidem, quocunque ibat.

7 David autem accepit umbones aureos, qui *erant* penes servos Hadar-Hezeris; & attulit Jeruschalaima.

8 E Tibchatha quoque, & è Cune civitatibus Hadar-Hezeris accepit David æris quàmplurimum: ex quo fecit Schelomoh lacum æneum, & columnas cum instrumentis æneis:

9 Quúmque audiret Tohu, rex Chamathæ; Davidem percussisse totas copias Hadar-Hezeris, regis Tzobæ:

10 Misit Hadoramum, filium suum ad regem Davidem, ad rogandum eum de prosperitate, & ad benedicendum ei, eò quòd præliatus contra Hadar-Hezerem, percussisset eum (nam Hadar-Hezer bella gerebat contra Tohu) cum quibuslibet instrumentis aureis, argenteísque, ac æreis.

11 Etiam hæc consecravit Rex David Jehovæ, cum argento, & auro, quod abstulerat ab omnibus gentibus illis; ab Edomæis, & à Moabitis, & ab Hammonitis, & à Pelischthæis, & ab Hamalekitis.

12 Abischaj etiam, filius Tzerujæ, percussit Edomæorum, in valle Salis, octodecim millia:

13 Adeò ut disponeret in Edomæa stationarios, & essent omnes Edomæi servi Davidi: servabat enim Jehova Davidem, quocunque ibat.

14 Regnabat itaque David super totum Jisraëlem, erátque exercens judicium, & justitiam in toto populo suo.

15 Joab autem, filius Tzerujæ præerat militiæ: & Jehoschaphat, filius Achiludis à memoria:

16 Et Tzadok, filius Achitubi, atque Abimelec, filius Ebjatharis, Sacerdotes, Schavscha autem scriba:

17 Et Benaja, filius Jehojadahi præerat Cerethæis, & Pelethæis: filii denique Davidis primarii ad manum regis.

CAP. XIX. *David ulciscitur injuriam sibi illatam à rege Hammonitarum.*

Fuit quoque postea, mortuo Nachascho, rege Hammonitarum; quum regnaret filius ejus pro eo:

2 Ut diceret David, exerceam benignitatem erga Chanunem, filium Nachaschi, quia exercuit pater ejus erga me benignitatem, & mitteret David legatos ad consolandum eum de patre ejus: veniréntque servi Davidis in regionem Hammonitarum, ad Chanunem, ut consolarentur eum.

3 Dicentibus autem principibus Hammonitarum Chanuni, an honore afficere *videtur* David patrem tuum in oculis tuis: quia misit tibi consolatores? ánnon ad perscrutandum, & ad evertendum, & ad explorandum terram hanc venerunt servi illius ad te?

4 Accipiens Chanun servos Davidis, rasit eos, & præcidit vestes eorum per medium usque ad summas coxendices: sic remisit eos.

5 Quod, quum abeuntes *quidam*, indicâssent Davidi de hominibus istis? misit obviàm eis, erant enim homines illi rubore suffusi valde: edixítque rex, consídete, Jerichunte, donec reflorescat barba vestra, ut revertamini.

6 Videntibus itaque Hammonitis, ipsos se fœtidos reddidisse apud Davidem: misit Chanun cum Hammonitis mille talenta argenti, ad mercede conducendum sibi è Syria interamni, & è Syria Mahaca, & è Tzoba currus, & equites.

7 Itaq; mercede conduxerunt sibi triginta duo millia *peditum*, currus, & regem Mahacæ cum populo suo, qui venientes castrametati sunt in conspectu Medebæ: Hammonitæ quoque congregati è civitatibus suis, venerunt in bellum.

8 Quod audiens David, misit Joabum cum toto exercitu, robustissimos quosque.

9 Egressi autem Hammonitæ, instruxerant aciem *ad* portam civitatis illius: reges verò, qui venerant, erant seorsim in agro.

10 Quamobrem videns Joab obversam esse contra se aciem à fronte, & à tergo; selectos ex omnibus lectissimis in Jisraële instruxit adversùs Syros.

11 Residuum verò populi tradidit in manum Abischaj, fratris sui, quod instruxerunt adversùs Hamonitas:

12 Ac dixit, si robustiores erunt me Syri, ut sis mihi auxilio: quòd si Hammonitæ robustiores erunt te, vicissim auxilio ero tibi.

13 Confirmare, imò confirmemus nos pro populo nostro, & pro civitatibus Dei nostri: Jehova autem, quod bonum *videtur* in oculis suis, faciet.

14 Tum accedente Joabo, & populo, qui *erat* cum eo contra Syros in prælium; fugerunt à facie ejus:

15 Ham-

15 Hammonitæ verò videntes fugisse Syros: fugerunt ipsi quoque à facie Abischaj fratris illius,& ingressi sunt civitatem suam: deinde venit Joab Jeruschalaima.
16 Sed videntes Syri se plagâ affectos fuisse coram Jisraële; missis legatis, eduxerunt Syros, qui degunt trans flumen: Schophaco, principe militiæ Hadar-Hezeris præeunte illis.
17 Quod, quum nunciaretur Davidi, congregato toto Jisraële, traiecit Jardenem, venitque ad eos, ut instrueret contra eos *aciem*; & postquam instruxisset David contra Syros aciem, præliati sunt contra eum.
18 Sed fugerunt Syri à facie Jisraëlis; & occidit David è Syris septies mille equites currules,& quadragies mille viros pedites: Schophacum quoque, principem militiæ illius affecit morte.
19 Quapropter, ut viderunt servi Hadar-Hezeris se plagâ affectos esse ante Jisraëlitas, pacem ineuntes cum Davide, serviverunt ei: neque voluerunt Syri auxilio esse Hammonitis ampliùs.

CAP. XX. *David cædit Hammonitas, Pelischthæos, & gigantem quendam senos habentem digitos.*

DEinde fuit tempore vertentis anni, quo tempore prodeunt reges, ut duceret Joab copias militares, & perderet regionem Hammonitarum, veniénsque obsideret Rabbam: desidente Davide Jeruschalaimis: tandem percussit Joab Rabbam; & destruxit eam:
2 Et assumsit David coronam regis eorum, à capite ejus, quam invenit *esse* pondere talenti aurei, & lapides pretiosos in ea, quæ imposita fuit capiti Davidis; prædámque civitatis detulit multam valde:
3 Populum verò, qui in ea *erat*, eductum dissecuit serrâ, & tribulis ferreis, ac securibus, & sic fecit David omnibus civitatibus Hammonitarum: deinde reversus est David cum toto populo Jeruschalaima.
4 Fuit quoque postea, quum præstaret prælium ad Gezerem, contra Pelischthæos: *ut* tunc percuteret Sibbecai Chuschathæus Sippajum è natis *cujusdam* gigantis, & deprimerentur *illi*.
5 Ibidem fuit adhuc prælium contra Pelischthæos; ubi percussit Elchanam, filius Jahiris Lachmin, fratrem Goljathi Gitthæi, cujus hastile *erat* par jugo textorum.
6 Item fuit adhuc bellum ad Gathum: erátque quidam procerus, cujus digiti seni erant viginti quatuor, & ipse quoque natus erat eidem giganti.
7 Quem, quum probro afficeret Jisraëlem, percussit Jehonathan, filius Schimhæ, fratris Davidis.
8 Isti editi sunt giganti eidem Gathi: qui ceciderunt manu Davidis, & manu servorum ejus.

CAP. XXI. *David autore diabolo numerans populum, punitur divinitus peste triduana, quam præ gladio, & fame selegerat.*

INstans autem adversarius contra Jisraëlem; incitavit Davidem ad numerandum Jisraëlem.
2 Quamobrem edixit David Joabo, & præfectis populi, ite, numerate Jisraëlitas à Beerschebaho Danem usque, deinde afferte ad me, ut cognoscam numerum eorum.
3 Et quamvis diceret Joab, adjiciat Jehova populo suo quotquot sunt centuplum, ánnon, domine mi rex, omnes *sunt* domino meo servi? cur quæreret istud dominus meus? cur esset ad dandum reatum Jisraëli?
4 Tamen verbum regis prævaluit apud Joabum: quare egressus Joab, obivit totum Jisraëlem, deinde venit Jeruschalaima.
5 Ubi dedit Joab numerum censûs populi Davidi; erant autem omnium Jisraëlitarum, undecies centies mille, viri stringentes gladium, Jehudæ verò quadringenties septuagies mille, viri stringentes gladium.
6 Levin autem, & Binjaminem non numeravit inter illos: quòd abominandum videretur verbum regis Joabo.
7 Quam ob causam, quum videretur malum in oculis Dei, percussit Jisraëlem.
8 Et dixit David Deo, peccavi valde, quòd feci rem istam: sed nunc aufer, quæso, iniquitatem servi tui, nam stultè egi valde.
9 Alloquutus autem est Jehova Gadem, videntem Davidis, dicendo:
10 Abi, ut alloquaris Davidem, dicendo; ita ait Jehova; tria ego propono tibi: delige tibi unum ex eis, quod faciam tibi.
11 Veniens ergo Gad ad Davidem, dixit ei, sic ait Jehova, accipe tibi;
12 An triennii famem, aut trimestre, quo consumaris ob præsentiam hostium tuorum, gladio inimicorum assequente; aut triduum, quo gladius Jehovæ, ac pestis in terra hac, & angelus Jehovæ perdat in toto termino Jisraëlis, *accipe*: nunc itaque vide, quid rei sim responsurus ei, qui misit me.
13 Dixit verò David Gadi, angustia *est* mihi valde: incidam quæso in manum Jehovæ, nam magnæ *sunt* miserationes ejus valde, in manum autem hominis ne incidam.
14 Itaque posuit Jehova pestem in Jisraële; quâ ceciderunt ex Jisraëlitis septuagies mille viri.
15 Miserat autem Deus angelum Jeruschalaima, ad perdendum ea; sed quum eo perdente respiceret Jehova, & pœniteret eum istius mali, edixit angelo perdenti; satis *est*, jam remitte manum tuam: angelus verò Jehovæ stabat apud aream Ornanis Jebusæi.
16 Tum David sublatis oculis suis vidit angelum Jehovæ stantem inter terram, & cœlum, cum gladio suo stricto in manu sua, extenso contra Jeruschalaima: ideóque procidit David, & seniores tecti ciliciis in faciem suam:
17 Et dixit David Deo, ánnon edixi numerari populum, & ego is sum, qui peccavi, & omnino malè feci? hæ autem oves, quid fecerunt? Jehova Deus mi, sit, quæso, manus tua contra me, & contra domum paternam meam, at contra populum tuum ne *sit*, ad *afficiendum* plagâ.
18 Tum angelus Jehovæ edixit Gadi, dicendum Davidi; ut ascenderet David ad statuen-

statuendum altare Jehovæ in area Ornanis Jebusæi.
19 Ascendit itaque David secundùm verbum Gadis, quod edixerat nomine Jehovæ.
20 Qúumque aversus Ornan viso angelo, & quatuor filii ejus cum eo se continerent abditos (Ornan autem triturabat triticum.)
21 Venit David usque ad Ornanem: sed intuitus Ornan, ubi vidit Davidem, egressus ex area sua, incurvavit se *habens honorem* Davidi facie in terram *demissâ*.
22 Dixit verò David Ornani, da mihi locum hujus areæ, ut exstruam in eo altare Jehovæ: pecuniâ justâ da illum mihi, ut cohibeatur plaga hæc à populo.
23 Dicente verò Ornan Davidi, accipe tibi, & faciat dominus meus rex, quod bonum *videtur* in oculis suis, vide, dono hos boves ad holocausta, & has tribulas ad ligna, & triticum hoc ad munus, & hoc totum dono;
24 Dixit rex David Ornani, nequaquam, nam omnino emturus sum justâ pecuniâ: quia non offeram, quod tuum *est* Jehovæ, aut offeram holocaustum gratis.
25 Appendit itaque David Ornani pro loco illo, siclos aureos pondere *justo* sexcentos.
26 Deinde exstruens ibi David altare Jehovæ, obtulit holocausta, & eucharistica, & invocato Jehovâ, exaudivit eum igne cœlitus *demisso* super altare holocausti.
27 Edixítque Jehova angelo; qui reposuit gladium suum in vaginam ejus.

CAP. XXII. *David instruit Schelomonem, & proceres.*

Tempore illo videns David Jehovam exaudivisse ipsum in area Ornanis Jebusæi, quum sacrificasset ibi;
2 (Tabernaculum autem Jehovæ, quod fecerat Mosche in deserto, & altare holocausti tempore illo; *erat* in excelso Gibhone:
3 Neque potuerat David ire ante ipsum ad requirendum Deum: eò quòd territus esset metu gladii angeli Jehovæ.)

Caput XII.

4 Dixit David, hic *est* locus Jehovæ Dei, & hic *locus* altaris ad holocaustum pro Jisraële.
5 Quapropter edixit David, ut congregarent peregrinos, qui *erant* in terra Jisraëlis; quos constituit latomos, ut cæderent lapides cæduos ad ædificandum domum Dei.
6 Ferrum quoque copiosè in clavos, in valvas portarum, & in catenationes paravit David, atque æs copiosè *adeò, ut* non *esset* pondus.
7 Denique ligna cedrina adeò, ut non *esset* numerus: nam adducebant Tzidonii, & Tyrii ligna cedrina copiosè ad Davidem.
8 Dicebat enim David, Schelomoh filius meus puer *est* ac tener; domus verò illa ædificanda Jehovæ, & magna facienda est summè, ad nomen, & quidem ornatissimum *obtinendum* apud omnes terras, comparabo jam ei: comparavit itaque David copiosè *illa* ante mortem suam.
9 Deinde vocavit filium suum Schelomonem; ut præciperet ei de ædificanda domo Jehovæ, Deo Jisraëlis:
10 Dixítque David Schelomoni; fili mi, *quod ad* me, erat mihi in animo ædificare domum nomini Jehovæ, Dei mei:
11 Sed editum est mihi verbum Jehovæ, dicendo, sanguinem copiosum effundis, & bella magna geris; non es ædificaturus domum nomini meo, quia sanguinem multum effundis in terram coram me.
12 Ecce filius editus tibi, is futurus est quietus, quum quietem dedero ei ab omnibus inimicis ejus circumquaque: nam Schelomoh erit nomen ejus, etiam pacem & tranquillitatem disponam in Jisraële diebus ejus.
13 Is ædificaturus est domum nomini meo, idémque mihi futurus in filium, & ego ei in patrem; & firmabo solium regni ejus super Jisraëlem usque in seculum.
14 Nunc, fili mi, futurus est Jehova tecum: quandoquidem prosperaberis, ut ædifices domum Jehovæ Dei tui, quemadmodum loquutus est de te.
15 Verúntamen det tibi Jehova intellectum, & prudentiam, quum mandatis instruet te super Jisraëlem: ídque ut observes legem Jehovæ, Dei tui.
16 Tunc prosperaberis; si observando facies statuta & judicia, quæ præcepit Jehova Moschi de Jisraële: confirmare, & fortis esto, ne timeto, neque consternator.
17 Ecce autem in afflictione mea paravi ad domum Jehovæ auri talenta centies mille, & argenti decies centies mille talenta, æri autem, & ferro non *est* pondus, quia copiosum est; ligna etiam, & lapides paravi, supra quæ adjecturus es.
18 Penes te verò sunt copiosè opifices, cæsores, & artifices ex lapide, & ligno, & quidem omnes periti in unaquaque arte.
19 Auro, argento, & æri, ac ferro non est numerus: agedum fac, nam futurus est Jehova tecum.
20 Deinde præcepit David omnibus principibus Jisraëlis, ut juvarent Schelomonem filium suum, *dicens*.
21 Annon Jehova, Deus vester vobiscum *est*, qui dedit vobis quietem circumquaque? nam tradidit in manum meam habitatores hujus terræ: & subjecimus ipsam terram coram Jehova, & coram populo ejus.
22 Nunc adhibete cor vestrum, & animum vestrum ad requirendum Jehovam, Deum vestrum: ideóque agite, ædificate sanctuarium Jehovæ Dei, ad inferendum arcam fœderis Jehovæ, & instrumenta sacra Dei in domum, quæ ædificata fuerit nomini Jehovæ.

Caput XXIII.

23 Nam quum David senuisset, & satur esset dierum: constituit regem Schelomonem, filium suum super Jisraëlem.

CAP. XXIII. *David senex, designato in regem Schelomone, numeratorum Levitarum officia designat.*

Qum autem congregâsset *David* omnes principes Jisraëlitarum, & Sacerdotes ac Levitas:
2 Numerati sunt Levitæ à nato triginta annos, & deinceps: quorum fuit numerus per

per capita eorum,triginta octo millia virorum.

3 Ex his,qui præessent operi domûs Jehovæ, vicies quater mille *erant*; & moderatores,ac judices sexies mille.

4 Et quater mille janitores; ac quater mille laudantes Jehovam,instrumentis,quæ feci,*inquit*,ad laudandum.

5 Distribuit autem eos David distributionibus,secundùm filios Levi,in Gerschonitas,Kehathitas,& Meraritas.

6 E Gerschonitis erant Lahdan,& Schimhi.

7 Posterorum Lahdanis, quisque primarius Jechiel,& Zetham,& Joël,tres:

8 Et posterorum Schimhi, Schelomith,& Chaziel, & Haram,tres: hi erant primores paternarum familiarum Lahdanis.

9 Posteri autem Schimhi Jachad,Zina, & Jehusch,ac Beriha: hi quatuor *erant* posteri Schimhi.

10 Erat verò Jachad primarius,& Ziza secundanus; at Jehusch, & Beriha, quia non multos habebant liberos,fuerunt in familia paterna recensionis unius.

11 Filii Kehathi, Hamram,Jitzhar, Chebron & Huzziel quatuor.

12 Filii Hamrami, Aharon & Mosche: separatus autem fuit Aharon ad sanctificandum rem sanctam sanctarum, ipse & filii ejus usque in seculum,ad adolendum coram Jehova,ad ministrandum ei,&ad benedicendum in nomine ejus usque in seculum.

13 Ipsius verò Moschis,viri Dei, filii accensentur tribui Leviticæ.

14 Filii Moschis,Gerschom,& Elihezer.

15 Filiorum Gerschomi,Schebuel primarius.

16 Fuerunt autem posteri Elihezeris *sub* Rechabia primario :neque erant Elihezeri filii alii,sed posteri Rechabjæ multiplicati sunt summè.

17 Filii Jitzharis, Schelomith primarius.

18 Filiorum Chebronis, Jerija primarius,Amarja secundanus,Jachaziel tertianus, & Jekamham quartanus.

19 Filiorum Huzzielis,Mica primarius, & Jischija secundanus.

20 Filii Merari,Machli & Muschi: posteri Machli,Elhazar & Kisch.

21 Quum autem morienti Elhazari non essent filii, sed filiæ; duxerunt eas filii Kischi,cognati earum.

22 Filiorum Muschi; Machli,& Heder,ac Jeremoth tres *primarii*.

23 Hi sunt Levitæ per familias paternas suas, primarii paternarum familiarum cum numeratis ipsorum, pro numero nominum viritim, exercentes opus in ministerio domûs Jehovæ: à nato viginti annos,& deinceps.

24 Quum dixisset David, quietem dedit Jehova,Deus Jisraëlis populo suo; ut habitet Jeruschalaïmis usque in seculum:

25 Atque etiam Levitis; non est portandum tabernaculum,& ulla instrumenta ejus ad ministerium eius.

26 Nam in actis Davidis posterioribus numerus Levitarum fuit horum, *nempe* à nato viginti annos,& deinceps.

27 Constitutio autem eorum erat,ut *essent* ad manum filiorum Aharonis in ministerio domûs Jehovæ, præfecti atriis, & apothecis, & purgationi cujusque rei sanctæ, ac operi ministerii domûs Dei.

28 Id est, pani dispositionis,& similæ in munus, & in lagana azyma, & in ea, quæ fiunt cacabo; & in bullata: item cuique mensuræ,& dimensioni:

29 Item ut starent unoquoque manè ad celebrandum, & ad laudandum Jehovam: & similiter vespere:

30 Item omni oblationi holocaustorum Jehovæ, in singula sabbatha,in novilunia,& in stata tempora; numero *certo*, prout ratio incumbebat illis jugiter coram Jehova:

31 Denique observarent observationem tentorii conventûs, & observationem rei sanctæ,observationémque filiorum Aharonis,cognatorum suorum; in ministerio domûs Jehovæ.

CAP. XXIV. *Classes Sacerdotum numero 24.recensentur.*

Filiorum verò Aharonis distributiones: filii Aharonis *fuerant* Nadab, & Abihu, Elhazar & Ithamar;

2 Sed mortuo Nadabo, & Abihu coram patre ipsorum, quum filii non essent ipsis; sacerdotio fungebantur Elhazar, & Ithamar.

3 Distribuit igitur eos David,& Tzadok, è filiis Elhazaris, atque Achimelec è filiis Ithamaris; in præfecturam suam ad ministerium suum.

4 Et inventi sunt posteri Elhazaris plures,quod ad primarios virorum,quàm posteri Ihamaris, quum distribuerent eos: posteris Elhazaris primores in paternas familias *erant* sexdecim, posteris verò Ithamaris in familias paternas ipsorum octo.

5 Distribuerunt autem eos sortibus alios cum aliis: quamvis essent principes sacrorum, & principes Dei è posteris Elhazaris, etiam in filios Ithamaris.

6 Et descripsit eos Schemahja,filius Nethaneelis scriba è Levitis, coram rege, & principibus ipsis,& Tzadoko sacerdote, atque Achimeleco filio Ebjatharis, primoribúsque paternarum *familiarum* inter sacerdotes, & inter Levitas: familiam paternam *unamquamque* captam ex Elhazare,& similiter captam quamque ex Ithamare.

7 Nam prodiit sors prima Jehojaribo,Jedahjæ secunda:

8 Charimo tertia,Sehorimo quarta;

9 Malcijæ quinta,Mijamini sexta:

10 Kotzo septima,Abijæ octava:

11 Jeschuhæ nona,Schecanjæ decima:

12 Eljaschibo undecima, Jakimo duodecima:

13 Chuppæ decima tertia, Jeschebabo decimaquarta:

14 Bilgæ decima quinta,Immeri decima sexta:

15 Cheziri decima septima,Happitzetzo decimaoctava:

16 Petachjæ decima nona,Jechezkeli vigesima.

17 Jacini vigesima prima,Gamuli vigesima secunda;

18 Dela-

18 Delajæ vigesima tertia, Mahazjæ vigesima quarta.
19 Horum *fuit* præfectura illorum in ministerio suo, ut ingrederentur in domum Jehovæ, secundùm officium illorum, sub manu Aharonis patris illorum: quemadmodum præceperat ei Jehova, Deus Jisraëlis.
20 Quod autem ad filios Levi reliquos; è filiis Hamrami Schubaël, filiorum Schubaëlis Jechdeja.
21 De Rechabja *verò*; filiorum Rechabjæ primarius Jischija:
22 E Jitzharitis Schelomoth: filiorum Schelomothi Jachath:
23 E *Chebronitis Ierija*, & filii Jerijæ; Amarja secundanus, Jachaziel tertianus, Jekamham quartanus:
24 Filiorum Huzzielis, Mica, ex filiis Micæ Schamir:
25 *Et* frater Micæ Jischija, è filiis Jischijæ Zecarja:
26 Filii Merari, Machli & Muschi: filii Jahazijæ filii illius, *primarii erant.*
27 Filii Merari ex Jahazija, filio ejus, tum Schoham, & Zaccur, tum Hibri:
28 Ex Machli Elhazar, cui non *erant* filii:
29 Ex Kischo, filiorum Kischi, Jerachmeel:
30 Filiorum verò Muschi, Machli, & Heder, & Jerimoth: hi Levitæ *primores* per domos paternas ipsorum.
31 Quos conjecerunt etiam sortibus ex adverso fratrum suorum Aharonitarum coram Davide rege, & Tzadoko cum Achimeleco, & primoribus paternarum familiarum ex Sacerdotibus, & Levitis; paternarum familiarum primarium quemque *cum* cognatis suis minoribus ex adverso *illorum.*

CAP. XXV. *Cantores sacri recensentur.*

Distinxit quoque David cum principibus militiæ, ad ministerium in filio Asaphi, & Hemanis, & Jeduthunis, eos, qui prophetabant citharis, nabliis, & cymbalis: fuerúntque de numero illorum viri functionis *hujus* ad ministerium suum.
2 In filios Asaphi, Zaccur, & Joseph, & Nethanja, & Ascharela filii Asaphi: ad manum Asaphi, qui prophetabat ex præscripto regis.
3 In Jeduthunem: filii Jeduthunis, Gedalia, & Tzeri, & Jeschahja, Chaschabia, & Matthithia, *& Schimhi* sex ad manus patris sui Jeduthunis cum cithara, qui prophetabat de celebrando, & laudando Jehovâ.
4 In Hemanem: filii Hemanis, Bukkija, Matthanja, Huzziel, Schebuel, & Jerimoth, Chanamia, & Chanani, Elijatha, Giddalthi, & Romamthi-Hezer, Joschbekascha, Mallothi, Hothir, & Machazijoth.
5 Omnes hi filii Hemanis, *qui erat* videns regis, in verbis Dei de extollendo cornu: dederat enim Deus Hemani filios quatuordecim, & filias tres.
6 Omnes isti ad manus patris ipsorum incumbebant musicæ in domo Jehovæ, cum cymbalis, nabliis & citharis ad ministerium domûs Dei: ex præscripto regis, Asaph, & Jeduthum, & Heman *incumbebant.*
7 Fuerúntque numero illi cum cognatis suis edoctis musicam *canendam* Jehovæ; omnes doctores ducenti octoginta octo.
8 Quorum conjecerunt sortes *ad* observationem ex adverso illorum æquè parvi, atque magni, doctorum cum discipulis.
9 Et prodiit sors prima in Asaphum Josepho: Gedaljæ secunda, qui cum cognatis suis, & filiis suis *erant* duodeni.
10 Tertia Zaccuri, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.
11 Quarta Jitzri, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.
12 Quinta Nethanjæ, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.
13 Sexta Bukkijæ, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim,
14 Septima Jescharelæ, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.
15 Octava Jeschahjæ, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.
16 Nona Matthanjæ, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.
17 Decima Schimhi, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.
18 Undecima Hazareli, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.
19 Duodecima Chaschabjæ, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.
20 In decimatertia Schubaëli, filii ejus, & cognati ejus duodecim,
21 In decimaquarta Matthithijæ, filii ejus, & cognati ejus duodecim.
22 In decimaquinta Jeremotho, filii ejus, & cognati ejus duodecim.
23 In decimasexta Chananjæ, filii ejus, & cognati ejus duodecim.
24 In decimaseptima Joschbekaschæ, filii ejus, & cognati ejus duodecim,
25 In decimaoctava, Chanani, filii ejus, & cognati ejus duodecim.
26 In decimanona Mallothi, filii ejus, & cognati ejus duodecim.
27 In vigesima Elijathæ, filii ejus, & cognati ejus duodecim.
28 In vigesimaprima Hothiri, filii ejus, & cognati ejus duodecim.
29 In vigesimasecunda Giddalthi, filii ejus, & cognati ejus duodecim.
30 In vigesimatertia Machaziotho, filii ejus, & cognati ejus duodecim.
31 In vigesimaquarta Romamthi-Hezeri filii ejus, & cognati ejus duodecim.

CAP. XXVI. *Ianitores & thesaurarii sacri.*

Quod ad distributiones in janitores: ex Korachæis, Meschelemja, filius Koræ, ex filiis Asaphi.
2 Meschelemjæ autem filii *erant*; Zecarja primogenitus, Jedihaël secundus, Zebadja tertius, Jathniël quartus:
3 Helam quintus, Jehochanam sextus, Eljehohenai septimus.
4 Hobed-Edomo quoque *erant* filii: Schemahja primogenitus, Jehozabad secundus, Joach tertius, & Sacar quartus, & Nethaniel quintus:
5 Hammiel sextus, Jissascar septimus, Pehullethaj octavus: nam benedixerat ei Deus.
6 Etiam Schemahjæ filio ejus editi erant filii, qui præsidebant in familia paterna ipso-

ipsorum : eò quòd valentes robore essent.

7 Filii Schemahjæ, Hothni cum Rephaële, & Hobedo, Elzabado fratribus ipsius strenuis : Elihu, & Semacja.

8 Isti omnes è filiis Hobed-Edomi *ipsi* cum filiis suis, ac fratribus suis, quisque strenuus pro sua facultate ad ministerium ; *erant* sexaginta duo Hobed-Edomo :

9 Meschelemjæ verò filii, ac cognati strenui erant octodecim.

10 Item Chosæ è Meraritis filii : Schimri horum primarius, quàmvis non esset primogenitus, tamen constituit eum pater ejus primarium.

11 Chilkija secundus, Tebalja tertius, Zecarja quartus : omnes filii, & cognati Chosæ tredecim.

12 In hos *factæ sunt* distributiones janitorum per primarios viros *ad* custodias ex adverso fratrum ipsorum, ad ministrandum in domo Jehovæ.

13 Nam conjecerunt sortes æquè parvi, atque magni, in domos paternas ipsorum, ad unamquamque portam.

14 Accidit autem sors versùs orientem Schelemjæ : Zecarjæ verò, filii ejus consiliarii prudentis, quum jacerent sortes, prodiit sors ad septentrionem.

15 Hobed-Edomo ad meridiem ; filiis verò ejus *obvenit* ærarium.

16 Schuppimo, & Chosæ ad occidentem, cum porta injectûs in aggesto ascensu ; custodia ex adverso custodiæ *agente*.

17 Ad orientem Levitæ erant seni, ad septentrionem in diem quaterni, ad meridiem in diem quaterni: & ad ærarium bini.

18 In parte exteriore, *&* ad occidentem : quaterni ad aggerem : bini ad partem exteriorem.

19 Hæ distributiones janitorum, in Korachæos, & Meraritas.

20 Hi quoque Levitæ ; Achija præerat thesauris domûs Dei, thesauris, *inquam*, rerum sacrarum.

21 In Lahdanitas, & in Gerschonitas, è Lahdane (primores paternarum familiarum *erant* è Lahdane Gerschonita) Jechieli.

22 Filii Jechielis ; Zetham, & Joël frater ejus præerant thesauris domûs Jehovæ.

23 In Hamramitas, in Jitzharitas, in Chebronitas, in Hozzielitas.

24 Similiter Schebuel, filius Gerschomi, filii Moschis, antecessor præerat thesauris eorum.

25 Cognati autem eorum ex Elihezere ; Rechabja filius ejus : cujus filius Jeschahja, cujus filius Joram, cujus filius Zicri, cujus filius Schelomith.

26 Hic Schelomith ; cum fratribus suis præerat omnibus thesauris rerum sacrarum, quas consecravit David rex, & primores paternarum familiarum cum chiliarchis, & centurionibus, ac præfectis militiæ :

27 Ex bellis, & ex præda consecrârunt ; ad curandum domum Jehovæ :

28 Item omnibus, quæ consecravit Schemuel videns, & Schaul filius Kischi, ac Abner filius Neri, & Joab filius Tzerujæ : quisquis consecrabat, *deponebat* in manum Schelomithi, ac fratrum ejus.

29 Ex Jitzharitis, Cenanja, & filii ejus operi externo *præerant* apud Jisraëlitas, moderatores, & judices.

30 E Chebronitis, Chaschabja, & cognati ejus strenui, mille septingenti in profectura Jisraëlitarum, secundùm Jardenem occidentem versùs ; omni operi Jehovæ, & ministerio *imperato* à rege.

31 E Chebronitis, Jerija primarius in Chebronitarum generationibus in paternas *familias* (anno quadragesimo regni Davidis, quæ sunt, ita inventi in eis valentes robore in Jahazere Gilhaditarum.)

32 Et cognati ejus strenui, bis mille septingenti, primores paternarum familiarum : quos præfecit David rex apud Reubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Menaschitarum, omni negotio Dei, & negotio regio.

CAP. XXVII. *Principes, & Præfecti in thesauris tribuum, regiáque substantiæ.*

Filiorum autem Jisraëlis, secundùm numerum ipsorum, in primores paternarum familiarum, & chiliarchos, centurionesque & moderatores eorum, ministrantes regi in omni negotio suarum distributionum, quarum quæque procedebat, & redibat *de* mense in mensem omnibus mensibus anni : distributio unaquæque *erat* vicenûm quaternûm millium.

2 Distributioni primæ in mensem primum præerat Jaschobham, filius Zabdielis, in cujus distributione *erant* viginti quatuor.

3 E filiis Peretzi primarius omnibus præfectis exercituum, in mensem primum.

4 In distributione autem mensis secundi erat Dodai Achochæus, & distributio ejus, deinde Mikloth antecessor : in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

5 Præfectus militiæ tertius in mensem tertium Benaja, filius Jehojadahi sacerdotis primarius : in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia,

6 Hic Benaja potens inter triginta, præerat etiam ipsis triginta: & distributioni ejus Hammizadab, filius ejus.

7 Quartus in mensem quartum Hasaël, frater Joabi, & Zebadja, filius ejus post eum: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

8 Quintus in mensem quintum, princeps Shamhuth Zerachæus, in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

9 Sextus in mensem sextum Hira, filius Hikkeschi Tekohæus: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

10 Septimus in mensem septimum Chelez, Pelonita è posteris Ephrajimi: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

11 Octavus in mensem octavum Sibbecai Chuschathæus è Zerachæis : in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

12 Nonus in mensem nonum Abihezer Hanathothanus è Binjaminitis : in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

13 Decimus in mensem decimum Maherai Netophathita à Zerachæis: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

14 Undecimus in undecimum mensem Benaja Pirhathonita è posteris Ephrajimi : in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

15 Duodecimus in duodecimum mensem

Cheldaj Netophathita ex Hothniele: in
cujus distributione *erant* viginti quatuor
millia.
16 In tribubus autem Jisraëlis, Reübeni-
tica antecessor erat Elihezer, filius Zicri:
Schimhonitica Schephatja, filius Mahazæ:
17 Levitica Chaschabja, filius Kemuelis;
Aharonis Tzadok:
18 Jehudæ Elihu è fratribus Davidis, Jis-
sascaris Homri, filius Micaëlis:
19 Zebulunis Jischmahja, filius Hobadjæ:
Naphthali Jerimoth, filius Hazrielis:
20 Filiis Ephrajimi Hoscheah, filius Ha-
zazjæ: dimidiæ tribui Menaschis, Joël,
filius Pedajæ:
21 Dimidio Menaschis ad Gilhadem Jid-
do, filius Zecarjæ: Binjamini Jahasiel, filius
Abneri:
22 Dani Hazraël, filius Jerochami: hi
erant principes tribuum Jisraëlis.
23 Non recensuit autem David numerum
eorum infra natum viginti annos; eò quòd
dixisset Jehova se multiplicaturum Jisraëli-
tas tanquam stellas coeli:
24 Joab filius Tzerujæ cœperat numera-
re, sed non absolvit, quòd esset ob hanc cau-
sam ira fervens contra Jisraëlem: neque re-
latus est eorum numerus, in numerum
Chronicorum regis Davidis.
25 Thesauris verò regis præerat Hazma-
veth, filius Hadielis: & thesauris, qui *erant*
in agro, in reliquis civitatibus, & in pagis,
ac in turribus, Jehonathan, filius Huzzijæ:
26 Item exercentibus opus rusticum in
agricultura, Hezri, filius Celubi.
27 Item vinitoribus Schimhi Ramathæus:
sed proventui vinearum, thesauris vini,
Zabdi Schiphmæus.
28 Item cultoribus olearum, sycomoro-
rum, quæ *erant* in humili loco, Bahal-Cha-
nan Gederita: thesauris autem olei Johasch.
29 Item armentis pascentibus in Scharo-
ne, Schittaj Scharonita: armentis autem
pascentibus per convalles, Schaphat, filius
Hadlaj.
30 Item camelis Obil Jischmahelita, &
asinis Jechdeja Meronothæus.
31 Item pecudibus Jaziz Hagarenus: o-
mnes hi præfecti facultatum, quæ *erant* regi
Davidi.
32 Jehonathan verò patruus Davidis,
consiliarius vir prudens, & juris peritus
erat: & Jechiel, filius Chacmonæi erat
cum filiis regis.
33 Achithophel quoque consiliarius *erat*
regi; & Chuschaj Arcita, amicus regis.
34 Post Achithophelem verò Jehojadah,
filius Benajæ, & Ebjathar, denique princeps
militiæ regis *erat* Joab.

CAP. XXVIII. *Comitia Davidis, in qui-
bus ad obedientiam mandatorum hortatur:
& præscribit ideam templi ædificandi.*

Congregavit itaque David omnes præfe-
ctos Jisraëlis, præfectos tribubus, & præ-
fectos distributionibus, ministrantes regi, &
chiliarchos, centurionesque, atque præfe-
ctos omnibus facultatibus, & pecuariæ re-
gis, filios quoque suos cum aulicis, & robu-
stissimis, denique quemque valentem robo-
re, Jeruschalaima.
2 Et surgens David rex in pedes suos, di-
xit; audite me, fratres mei & popule mi:
ego, *quum esset* mihi in animo ædificare lo-
cum quietis pro arca fœderis Jehovæ, & pro
scabello pedum Dei nostri, comparaveram,
quibus ædificarem.
3 Sed Deus dixit mihi, non es ædificatu-
rus domum nomini meo, quia vir bellis
occupatus es, & sanguinem fundis.
4 Elegit autem Jehova, Deus Jisraëlis me
ex tota familia paterna mea, ut essem rex
super Jisraëlem in seculum, nam Jehudam
elegerat in antecessorem, & è familia Jehu-
dæ familiam patris mei; inter filios verò
patris mei, me voluit, quem constitueret re-
gem super totum Jisraëlem.
5 Similiter autem ex omnibus filiis meis
(multos enim filios dedit mihi Jehova)
elegit Schelomonem, filium meum, ut insi-
deret solio regni Jehovæ super Jisraëlem.
6 Nam dixit mihi, Schelomoh filius tuus
ipse ædificaturus est domum meam, & atria
mea: nam elegi ipsum mihi in filium, & ego
futurus sum ei in patrem:
7 Et stabiliturus sum regnum ejus usque
in seculum, si firmus fuerit in exercendis
præceptis meis, & judiciis meis, sicut hoc
tempore.
8 Nunc ergo ante oculos totius Jisraëlis
congregationis Jehovæ, & audiente Deo
nostro, observate, & exquirite omnia præ-
cepta Jehovæ Dei vestri, ut hæreditario jure
possideatis terram hanc optimam, & possi-
dendam tradatis filiis vestris post vos usque
in seculum.
9 Tu quoque Schelomo, fili mi, agnosce
Deum patris tui, & cole eum corde integro,
& animo studioso, quia omnia corda exqui-
rit Jehova, & quodque figmentum cogita-
tionum intelligit: si exquisiveris eum, præ-
stò erit tibi, sed si dereliqueris eum, rejiciet
te in perpetuum.
10 Vide jam, quandoquidem Jehova ele-
git te ad ædificandum domum pro sanctua-
rio: confirmare, & fac.
11 Tunc tradidit David Schelomoni filio
suo structuram porticûs, & domiciliorum
ejus, & gazophylaciorum ejus, cœnaculo-
rumque ejus, ac cubiculorum ejus interio-
rum, etiam loci operculi propitiatorii:
12 Denique structuram omnium, quæ
erant penès eum *informata* per spiritum, de
atriis domûs Jehovæ, & de omnibus domi-
bus circumquaque, pro thesauris domûs
Dei, & pro thesauris rerum sacrarum:
13 Item pro distributionibus sacerdotum,
& Levitarum, & pro omni opere ad mini-
sterium domûs Jehovæ, ac pro omnibus in-
strumentis ad ministerium domûs Jehovæ
pertinentibus.
14 Aurum certo pondere ad aurea; ad
singula instrumenta cujusque ministerii: *ar-
gentum*, ad omnia instrumenta argentea *cer-
to* pondere, ad singula instrumenta cujusque
ministerii;
15 Id est, pondus pro lychnuchis aureis,
& lucernis eorum aureis; ex pondere cu-
jusque lychnuchi, & lucernarum ejus, & pro
lychnuchis argenti ex pondere lychnuchi,
& lucernarum ejus, secundùm ministerium
cujusque lychnuchi:
16 Et aurum pondere pro mensis dispo-
sitionis in quamque mensam; similiter ar-

gentum pro mensis argenteis :

17 Item pro fuscinulis, & crateribus, & scutellis aurum purum : & pro pelvibus aureis certo pondere in quamque pelvim, & pro pelvibus argenteis argentum *certo* pondere in quamque pelvim :

18 Item pro altari suffitûs aurum purgatissimum *certo* pondere, & ad structuram sedilis, *id est* cerubinorum aurum, ut pandentes *alas* tegerent arcam fœderis Jehovæ.

19 Hæc omnia de scripto, à manu Jehovæ incumbere mihi instruxit me ; omnia opera hujus structuræ.

20 Itaque dixit David Schelomoni, filio suo; confirmare, estóque fortis, & fac, ne timeto, neque consternator: nam Jehova Deus, Deus meus tecum erit, non deseret te, neque derelinquet te, donec absolveris totum opus ad ministerium domûs Jehovæ.

21 Ecce autem distributiones Sacerdotum, & Levitarum ad unumquodque ministerium domûs Dei : & penes te *sunt* ad omne opus omnes voluntarii, *instructi* peritiâ ad omne ministerium, denique principes, & totus populus *parati* ad omnia verba tua.

CAP. XXIX. *Donaria Davidis ad templi exstructionem, ejúsque novissima verba.*

PRæterea dixit David rex toti illi congregationi, Schelomonem filium meum unum elegit Deus, puerum & tenellum opus autem hoc magnum *est*, non enim homini istud palatium, sed Jehovæ Deo *paratur*.

2 Atque omnibus *quidem* viribus meis præparavi pro domo Dei mei, aurum ad aurea, & argentum ad argentea, & æs ad ærea, ferrum ad ferrea, & ligna ad lignea : lapides sardonychos & insitivos, lapides ad ornatum, & ad opus phrygianum, denique quosvis lapides pretiosos, & lapides marmoreos copiosè.

3 Et ampliùs, quandoquidem propendeo voluntate erga domum Dei mei, *quod* est mihi peculium, aurum, & argentum ; trado pro domo Dei mei, supra quam omnia, quæ præparavi in domum sanctam :

4 Ter mille talenta auri ex auro Ophiris: & septies mille talenta argenti purgatissimi, ad obducendum parietes domorum :

5 Aurum pro aureis, & argentum pro argenteis, & pro omni opificio manu artificum : quis ergo spontè se offert, ut consecret ministerium suum hodie Jehovæ ?

6 Itaque spontè obtulerúnt principes paternarum *familiarum*, & principes tribuum Jisraëlis, & chiliarchi, centurionésque, & præfecti operi regis :

7 Dederúntque ad opus domûs Dei, auri talenta quinquies mille, & drachmarum myriadem, & argenti talenta decies mille, ærísque octodecies mille talenta : & ferri centies mille talenta :

8 Denique lapidum quicquid erat præsto penès unumquemque, dederunt in thesaurum domûs Jehovæ : in manum Jechielis Gerschonitæ.

9 Et lætabatur populus, quum spontè offerrent, nam animo integro offerebant Jehovæ : etiámque David rex lætabatur lætitiâ magnâ.

10 Quamobrem benedixit David Jehovæ ante oculos totius congregationis, & dixit David; benedictus es Jehova Deus Jisraëlis patris nostri à seculo usque in seculum.

11 Tua *est*, ô Jehova, magnitudo, & potentia, & gloria, & æternitas, ac majestas, imò omnia in cœlo & in terra : tuum *est* Jehova regnum, ut qui te extollis supra omnia in caput.

12 Nam divitiæ & gloria à facie tua *sunt*, & tu dominium habes in omnia, in manu tua vis & potentia : in manu, *inquam*, tua magnificandi & confirmandi rem quamlibet.

13 Itaque nunc Deus noster, celebramus te ; & laudamus nomen tuum gloriosum,

14 Etenim quis sum ego, aut quis populus meus, ut obtineamus vim spontè offerendi hujusmodi ? nam ex te *sunt* omnia, & à manu tua *acceptum* reddimus tibi.

15 Peregrini enim sumus coram te, & inquilini, sicuti omnes majores nostri, velut umbra *sunt* dies nostri super terram, quæ non consistit.

16 Jehova, Deus noster, tota hæc rerum multitudo, quam paravimus ad ædificandum tibi domum pro nomine sancto tuo, è manu tua *est*, & tua *sunt* hæc omnia.

17 Sed novi, Deus mi, te esse scrutatorem cordis, & quæ recta sunt velle : ego recto corde meo spontè obtuli omnia ista, nunc quoque populum tuum, qui præsentes sunt hic, vidi cum lætitia spontè offerentem tibi.

18 Jehova, Deus Abrahami, Jitzchaki, & Jisraëlis, majorum nostrorum, serva hoc in seculum, figmentum cogitationum cordis populi tui : & constitue animum eorum erga te.

19 Schelomoni quoque filio meo da animum integrum, ad observandum præcepta tua, testimonia tua, & statuta tua : tum faciendo omnia illa, tum ædificando palatium istud, quod præparavi.

20 Deinde edixit David toti congregationi, benedicite nunc Jehovæ, Deo vestro : sic benedixerunt tota ista congregatio Jehovæ, Deo majorum suorum, & inclinato vertice incurvaverunt se *honorem habentes* Jehovæ, ac regi.

21 Ac sacrificaverunt Jehovæ sacrificia, obtulerúntque Jehovæ holocausta postridie diei illius : juvencos mille, arietes mille, agnos mille, & libamina eorum : & sacrificia copiosè pro toto Jisraële :

22 Et comederunt, ac biberunt coram Jehova die illo cum lætitia magna : regemque secundò instituerunt Schelomonem, filium Davidis, quem unxerunt Jehovæ in antecessorem, & Tzadokum in sacerdotem.

23 Insidens autem Schelomoh solio Jehovæ in regem pro Davide, patre suo, prosperabatur : nam auscultabant ei omnes Jisraëlitæ.

24 Omnésque principes, & robusti, ac etiam omnes filii regis Davidis ; dederunt manum *se fore* subditos regi Schelomoni.

25 Magnificabat enim Jehova Schelomonem summè ante oculos totius Jisraëlis ; indens ei Majestatem regiam, qualis non fuerat in ullo rege ante ipsum super Jisraëlem.

26 David autem, filius Jischai, quum regnâsset super totum Jisraëlem ;

27 (Dies

27 (Dies verò, quibus regnavit super Jisraëlem, fuerunt quadraginta annorum, Chebrone regnaverat septem annis, deinde Jeruschalaimis regnavit triginta tribus.)
28 Mortuus est in canitie bonâ, satur dierum, divitiarum, & gloriæ: & regnavit Schelomo, filius ejus pro eo.
29 Res autem Davidis regis priores, & posteriores: ecce sunt scriptæ in verbis Schemuëlis videntis, & in verbis Nathanis, prophetæ, & in verbis Gadis videntis:
30 Cum tota regni ejus gubernatione, & potentia ejus: ac temporibus, quæ inciderunt ei, & Jisraëli, ac omnibus regnis *finitimarum* regionum.

Chronicorum Liber posterior.

CAP. I. *Schelomo donatur divinitus sapientiâ, divitiis, & honore.*

Quum autem se confirmâsset Schelomo, filius Davidis in regno suo, & Jehova Deus ejus adsistens ei, magnificaret eum summè:
2 Indixit Schelomo toti, Jisraëli, chiliarchis, & centurionibus, judicibúsque, & unicuique duci in toto Jisraele, primoribus paternarum familiarum.
3 Abierúntque Schelomoh, & tota illa congregatio cum eo in excelsum, quod *erat* Gibhone; quia ibi erat tentorium conventûs Dei, quod fecerat Mosche, servus Jehovæ in deserto.
4 Sed arcam Dei deduxerat David ex urbe Jeharimiorum, in *locum*, quem paraverat ei David: quum tetendisset ei tentorium Jeruschalaimis.
5 Altare quoque æreum, quod fecerat Betzaleel, filius Uri, filii Churis, ibi *erat* coram tabernaculo Jehovæ: ubi requisivit eum Schelomo, & ipsa congregatio.
6 Obtulítque ibi Schelomoh in altari æreo coram Jehova, quod aderat tentorio conventûs; obtulit, *inquam*, in eo holocausta mille.
7 Eâdem nocte apparuit Deus Schelomoni, dixítque ei, pete, quid daturus sum tibi?
8 Dixit autem Schelomoh Deo, tu exercuisti erga Davidem patrem meum benignitatem magnam; & fecisti, ut regnem loco ejus.
9 Nunc Jehova, Deus, (ratum erit verbum tuum, *habitum* cum Davide patre meo) quum tu feceris, ut regnem super populum multum, ut pulvis terræ:
10 Nunc, *inquam*, sapientiam & notitiam da mihi, quâ procedam ante populum hunc, & redeam: quis enim posset judicare populum tuum hunc maximum?
11 Tum dixit Deus Schelomoni, eò quòd fuit hoc in animo tibi, & non petiisti divitias, opes, aut honorem, aut vitam osorum tuorum, etiámque dies multos non petiisti: sed petiisti tibi sapientiam, & notitiam, quâ judices populum meum, cui regem te præfeci:
12 Sapientia illa, & notitia datur tibi: divitias insuper, ac opes, honorémque daturus sum tibi, cujusmodi non fuit regibus, qui *fuerunt* ante te; & cujusmodi post te non erit.
13 Quum itaque rediret Schelomoh Jeruschalaima à *profectione* ad excelsum, quod *erat* Gibhone, à conspectu tentorii conventûs; sic regnabat super Jisraëlem.
14 Congregavit etiam Schelomo currus, & equites; erántque ei mille quadringenti currus, & duodecies mille equites: quos collocavit in civitatibus curruum, & apud regem Jeruschalaimis.
15 Et reddidit rex Jeruschalaimis argentum, & aurum, ut lapides, cedros autem reddidit, ut sycomoros, quæ in depresso loco *crescunt*, multitudine.
16 Et vectigal equorum ex Ægypto, quod *erat* Schelomoni, id est, neti, mercatores regis netum accipiebant pro pretio.
17 Nam deducebant, & exportabant ex Ægypto currum sexcentenis *siclis* argenti, equum verò centenis quinquagenis: & ita pro omnibus regibus Chitthæorum, & regibus Syriæ in manu sua educebant.

CAP. II. *Præparatoria ad structuram templi Schelomonis.*

Cogitans autem Schelomoh ædificare domum nomini Jehovæ, & domum regiam suam;
2 Numeravit Schelomoh septuagies mille viros bajulos, & octuagies mille viros putatores in illo monte: & qui præessent illis, ter mille sexcentos.
3 Miserat enim Schelomoh ad Churamum, regem Tyri, dicendo: quemadmodum fecisti, cum Davide, patre meo, cui misisti cedros, ad ædificandum sibi domum, in qua habitaret.
4 Ecce ego ædificaturus sum domum nomini Jehovæ, Dei mei, ad sanctificandum eum, ad adolendum coram eo suffitum aromatum, *ad* dispositionem *panum* jugem, holocaustáque in matutinum quodque, & vespertinum tempus, in quæque sabbatha, & novilunia, & in stata tempora Jehovæ, Dei nostri: in seculum hoc incumbit Jisraëli.
5 Domus autem illa, quam ædificaturus sum, magna *erit*: nam major est Deus noster omnibus diis.
6 Sed quis obtineat vim ædificandi ei domum, quum cœli ipsi, & cœli cœlorum non capiant eum? & quis *sum* ego, ut ædificem ei domum, nisi ut adoleatur coram eo?
7 Ita nunc mitte mihi virum peritum operandi ex auro, & ex argento, & ex ære, & ex ferro, & ex purpureo, & ex coccineo, & ex hyacinthino, & scientem sculpere sculpturas: *operaturum* cum peritis, qui penès me *sunt* in Jehuda, & Jeruschalaimis, quos comparavit David pater meus.
8 Mitte etiam mihi ligna cedrina, abiegna, & thyina è Libano; novi enim servos

tuos scientes esse cædendi arbores Libani: ecce autem servi mei *erunt* cum servis tuis:

9 Idque ad comparandum mihi ligna cedrina quàm plurima: nam domus illa, quam ædificaturus sum, magna *futura est*, & quidem mirificè.

10 Vicissim ecce, putatoribus illis, cæsoribus arborum do tritici excussi servis tuis coros vicies mille, & hordei coros vicies mille, & vini bathos vicies mille, ac olei bathos vicies mille.

11 Dixit verò Churam, rex Tyri scripto, quod misit ad Schelomonem; præ amore Jehovæ erga populum suum, constituit te super eos regem.

12 Deinde dicebat Churam; benedictus Jehova, Deus Jisraëlis, qui fecit cœlum, & terram; quòd dedit Davidi regi filium sapientem, scientem, prudentem, & intelligentem, qui ædificaturus est domum Jehovæ, & domum regiam suam.

13 Nunc itaque mitto virum peritum, scientem & intelligentem, *qui erat* Churamo patri meo:

14 Filium mulieris è posteris Danis, & patrem ejus virum Tyrium, scientem operari ex auro, & ex argento, ex ære, ex ferro, ex lapidibus, & ex lignis, ex purpureo, ex hyacinthino, & ex byssino, & ex coccineo, & sculpere quamlibet sculpturam, & excogitare quodvis industriè inventum: quicquid proponetur ei cum peritis tuis; & peritis domini mei Davidis, patris tui:

15 Vicissim nunc triticum illud, & hordeum, oleum, & vinum, quod dixit dominus meus, mittat servis suis.

16 Nos verò cædemus arbores ex Libano ad omnem necessitatem tuam, quas devehemus tibi ratibus per mare Japhuntem: unde tu deportabis eas Jeruschalaima.

17 Numeravit itaque Schelomoh omnes homines peregrinos, qui *erant* in terra Jisraëlis, post numerationem, quâ numeraverat eos David, pater ipsius: inventíque sunt centies quinquagies ter mille sexcenti.

18 E quibus effecit septuagies mille bajulos, & octuagies mille putatores in monte illo: ter verò mille sexcentos, ut præessent adigendo huic populo.

CAP. III. *Structura Templi.*

DEinde incepit Schelomoh ædificare domum Jehovæ Jeruschalaimis, in monte Morijæ, ubi apparuerat *Jehova* Davidi, patri ipsius: in loco, quem paraverat David in area Ornanis Jebusæi.

2 Incepit autem ædificare mense secundo, *die* secundo, anno quarto regni sui.

3 Atque harum *dimensionum erat* fundatio Schelomonis in ædificanda domo Dei, longitudo cubitorum ex mensura primaria cubitorum sexaginta, & latitudo cubitorum viginti.

4 Porticus autem, quæ *erat* ante longitudinem, secundùm frontem latitudinis ipsius domûs, cubitorum viginti, altitudo verò centum viginti: quam obduxit intrinsecus auro puro.

5 Domum quoque magnam obtexit lignis abjegnis, deinde obtexit eam auro præstante; ubi fecerat, ut eminerent in ea palmæ, & catenæ.

6 Et obduxit ipsam domum lapidibus pretiosis ad ornatum; aurum autem ipsum *erat* aurum Parvajimorum.

7 Obtexit verò domûs trabes, postes, & parietes ejus, & valvas ejus auro, quum insculpsisset Cerubinos parietibus.

8 Fecit etiam domum sancti sanctorum, longitudine secundùm latitudinem domus cubitorum viginti, & latitudine cubitorum viginti: quam obtexit auro præstante ad talentorum sexcentorum *pondus*.

9 Pondus verò in clavos siclorum quinquaginta auri: denique cœnacula obtexit auro.

10 Fecit quoque in domo sancti sanctorum Cerubinos duos opere exemtili: quos obduxerunt auro.

11 Quorum Cerubinorum alæ longitudine suâ in cubitos viginti *protendebantur*: ala una cujusque in cubitos quintos pertingens parietem domûs, ala similiter altera cubitorum quinque pertingens alam Cerubini alterius.

12 Sic ala Cerubini una cubitorum quinque pertingebat parietem domûs: & ala ejus altera cubitorum quinque hærebat alæ Cerubini alterius.

13 Alæ Cerubinorum istorum expandebant se in cubitos viginti: ipsi autem stabant pedibus suis, facie suâ introrsùm *versâ*.

14 Fecit quoque velum hyacinthinum, & purpureum, & coccineum, & byssinum: in quo expressit Cerubinos.

15 Item fecit ante domum ipsam columnas duas, cubitorum tricenûm quinûm longitudine; & coronamentum, quod *erat* in summitate cujusque, cubitorum quinûm.

16 Ut fecerat catenas in adyto, ita posuit in summitate columnarum: fecítque malogranata centena, quæ interposuit catenis illis.

17 Deinde erexit columnas ante templum: unam à dextra, & alteram à sinistra ejus: vocavítque nomen dexteræ Jacin, & nomen sinistræ Bohaz.

CAP. IV. *Ornamenta & vasa templi.*

FEcit præterea altare æreum, viginti cubitorum longitudine, & viginti cubitorum latitudine, decem autem cubitorum altitudine.

2 Item fecit lacum fusum; decem cubitorum à labii parte una ad alteram, rotundum circumquaque, & quinque cubitorum altitudine, quem filum triginta cubitorum cingebat circumquaque.

3 (Similitudo autem boum sub eo, undequaque circumstantium eum in decem cubitos, cingentium lacum ipsum circumquaque *erat*, *qui* boves *per* duos ordines *erant*, fusi in fusura ejus.)

4 Stantem super duodecim boves, tres respicientes ad aquilonem, & tres respicientes ad occasum, & tres respicientes ad meridiem, & tres respicientes ad orientem, ita lacus eis impositus erat supernè: quorum omnium posteriora intus *latebant*.

5 Crassitudo verò ejus palmaris *erat*, & labium ejus simile operi labii calicis, aut floris

floris lilii: quod capax erat bathorum *multorum*, ter mille continebat.
6 Item fecit labra decem; quorum disposuit quinque à dextera, & quinque à sinistra ad lavandum ex eis; opus holocausti abluebant ex eis; sed lacus *erat* sacerdotibus ad lavandum se ex eo.
7 Item fecit lychnuchos aureos decem eâdem ratione inter se: posuitque in templo quinque à dextera, & quinque à sinistra.
8 Item fecit mensas decem, quas collocavit in templo, quinque à dextera, & quinque à sinistra: fecitque crateras aureos centum.
9 Item fecit atrium sacerdotum, & atrium maximum: & valvas atrio cuique, quorum valvas obduxit ære.
10 Lacum verò posuit versùs latus dexterum ad orientem, e regione meridiei.
11 Item fecit Churam ollas, & hamas, & crateras: ita absolvit Churam facere opus istud, quod faciebat regi Schelomoni pro domo Dei;
12 Columnas duas; & orbes cum coronis in summitate columnarum duos, & encarpos duos ad tegendum duos orbes coronarios, qui *erant* in summitate columnarum:
13 Et malogranata quadringenta ad duos encarpos: binis ordinibus malogranata in encarpo unoquoque, ad tegendum duos orbes coronarios, qui *erant* in superficie columnarum.
14 Bases quoque fecit; & labra fecit imposita basibus:
15 Lacum unum; & duodecim boves sub eo:
16 Item ollas, & hamas, & fuscinas: ac omnia instrumenta illorum fecit Churam; pater ejus, regi Schelomoni pro domo Jehovæ; ex ære terso:
17 In planitie Jardenis fudit ea rex in terra argillosa: inter Succothas & Tzeredanum *agrum*.
18 Itaque fecit Schelomoh omnia ista instrumenta numerosa valde: non enim pervestigatum est pondus æris eorum.
19 Fecit enim Schelomoh omnia instrumenta illa, quæ *erant* domûs Dei: & altare aureum, & mensas, quibus imponebatur panis faciei:
20 Et lychnuchos cum lucernis eorum, ut arderent pro ritu suo ante adytum, ex auro asservato:
21 Flores etiam, & lucernas, & forcipes ex auro: quod erat perfectissimum aurum:
22 Instrumentáque musica, & crateras, & acerras, & trullas ex auro asservato: & portæ domûs valvas interiores sancti sanctorum, valvásque domûs, *valvas* templi ex auro.

CAP. V. *Solennis donariorum sacrorum, & arcæ in templum introductio, Deíque sanctificatio.*

PErfecto autem toto opere, quod fecit Schelomoh pro domo Jehovæ; inferens Schelomoh res consecratas à Davide, patre suo, & argentum, & aurum, & omnia instrumenta posuit in thesauris domûs Dei.
2 Tunc congregari jussit Schelomoh Seniores Jisraëlis, & omnes primarios tribuum, principes paternarum *familiarum* cum Jisraëlitis Jeruschalaima; ut deducerent arcam fœderis Jehovæ è civitate Davidis, ea *est* Tzijon.
3 Congregatis itaque ad regem omnibus Jisraëlitis in ipso festo (hoc *festum est* mensis septimi.)
4 Et convenientibus omnibus Senioribus Jisraëlis; deportàrunt Levitæ arcam:
5 Et deduxerunt arcam, & tentorium conventûs, omniáque vasa sacra, quæ *erant* in tentorio, deduxerunt, *inquam*, ea Sacerdotes *&* Levitæ.
6 Rex autem Schelomoh, & totus cœtus Jisraëlitarum, qui convenerant ad eum, præeuntes arcæ, sacrificabant pecudes, & boves, quæ nec numerabantur, nec supputabantur præ multitudine.
7 Intulerunt autem sacerdotes arcam fœderis Jehovæ in locum ipsius, in adytum domûs, in sanctum sanctorum, sub alas Cerubinorum.
8 Erant enim Cerubini pandentes alas super locum arcæ: & obtegebant Cerubini arcam, & vectes ejus supernè.
9 Deinde protenderunt vectes ejus; ita ut conspicerentur summitates vectium ex arca *productorum* versùs partem anteriorem ipsius adyti, non autem conspiciebantur foris: fuitque *arca* ibi usque in diem istum.
10 Nihil *erat* in ea arca, præter duas illas tabulas, quas collocaverat Mosche in Chorebo: quando pepigit Jehova *fœdus* cum filiis Jisraëlis, egredientibus ipsis ex Ægypto.
11 Fuit autem, quum exirent sacerdotes è sancto ipso (nam omnes sacerdotes, qui aderant, sanctificaverant se, non fuerant observandæ distributiones:
12 Similiter Levitæ musici omnes ex Asapho, ex Hemane, ex Jeduthune, tam filii eorum, quàm cognati eorum, induti bysso, cum cymbalis, & cum nabliis ac citharis adstabant *ad* orientem altari: & cum illis sacerdotes ad centum viginti, clangentes tubis.)
13 Fuit, *inquam*, pariter clangentibus, & musicis edentibus concentum unum laudando, & celebrando Jehovam, quum efferrent concentum tubis, & cymbalis, ac instrumentis musicis, quúmque laudarent Jehovam, quia bonus *est*, quia in seculum benignitas ejus: ut intus domum Jehovæ impleret nubes;
14 Adeò ut non possent Sacerdotes consistere ad ministrandum propter illam nubem, quòd implevisset gloria Jehovæ domum Dei.

CAP. VI. *Dedicatio templi facta.*

TUm dixit Schelomoh: Jehova dixit se habitare in caligine.
2 At ego ædificavi domum habitaculi tibi: & stationem, in qua resideas *in* secula.
3 Postea rex conversâ facie suâ benedixit cum tota congregatione Jisraëlis; totâ congregatione Jisraëlis stante.
4 Ac dixit, benedictus Jehova, Deus Jisraëlis, qui alloquutus est ore suo Davidem, patrem meum; prout manibus suis implevit, dicendo:
5 Ex quo die eduxi populum meum è

terra Ægypti; non elegeram civitatem ex
ullis tribubus Jisraëlis, ad ædificandum do-
mum, ubi esset nomen meum: neque ele-
geram virum, qui præfuturus esset antecef-
sor populo meo Jisraëli.
6 Sed elegi Jeruschalaima, ut sit nomen
meum illic; & elegi Davidem, ut præsit po-
pulo meo Jisraëli.
7 Quamobrem, quum esset in animo Da-
vidis, patris mei, ædificare domum nomini
Jehovæ, Dei Jisraëlis.
8 Dixit Jehova Davidi, patri meo, quan-
doquidem fuit tibi in animo ædificare do-
mum nomini meo, bene fecisti, quòd fuisti
eo animo.
9 Veruntamen tu non es ædificaturus i-
stam domum; sed filius tuus, qui egressurus
est è lumbis tuis, is ædificabit domum istam
nomini meo.
10 Itaque præstitit Jehova verbum suum,
quod loquutus fuerat: surrexi enim loco
Davidis, patris mei, & insidens solio Jisraë-
lis, quemadmodum loquutus est Jehova, æ-
dificavi hanc domum nomini Jehovæ, Dei
Jisraëlis:
11 Ubi disposui arcam, in qua *est* fœdus
Jehovæ, quod pepigit cum filiis Jisraëlis.
12 Deinde substitit *Schelomoh* ante alta-
re Jehovæ coram tota congregatione Jis-
raëlis, & expandit manus suas.
13 (Nam fecerat Schelomoh suggestum
æreum, posuerátque ipsum in medio atrii
quinque cubitorum longitudine, & quinque
cubitorum latitudine, triúmque cubitorum
altitudine) substitit igitur in eo, & flexus in
genua sua coram tota congregatione Jisraë-
lis, expandit manus suas versus cœlum.
14 Ac dixit, Jehova Deus Jisraëlis, nullus
est similis tibi Deus in cœlo, aut in terra: ser-
vans fœdus, & benignitatem illam servis
tuis, qui ambulant coram te ex toto animo
suo:
15 Qui servâsti servo tuo, Davidi patri
meo id, quod eloquutus fueras ei: ut elo-
quutus fueras ore tuo, ita manu tuâ imple-
visti, sicut *est* hodie.
16 Nunc ergo Jehova, Deus Jisraëlis, ser-
va servo tuo Davidi, patri meo id, quod elo-
quutus fueras ei, dicendo, non exscindetur
tibi vir à conspectu meo, sedens in solio Jis-
raëlis: si tamen observabunt filii tui viam
suam, ambulando in lege mea, quemadmo-
dum ambulâsti coram me.
17 Nunc etiam Jehova, Deus Jisraëlis,
confirmetur verbum tuum, quod eloquutus
es servo tuo Davidi.
18 (Quamvis, an revera habitaret Deus
cum homine in terra? ecce cœli, & cœli
cœlorum ipsi non capiunt te, quantò mi-
nùs domus hæc, quam ædificavi.)
19 Ut respicias ad orationem servi tui, &
ad deprecationem ejus, Jehova, Deus mi;
auscultando clamori, & orationi, quâ servus
tuus orat coram te:
20 Ut sint oculi tui aperti erga domum
hanc interdiu ac noctu, ergà locum hunc,
ubi te dixisti positurum nomen tuum; au-
scultando orationi, quâ orabit servus tuus
versùs locum hunc.
21 Et auscultes deprecationibus servi
tui, & populi tui Jisraëlis, quibus orabunt
versùs locum hunc: tu, *inquam*, auscultes è
loco habitationis tuæ, è cœlis, & auscultans
condones.
22 Quum peccaverit ullus in proximum
suum, qui detulerit ei juramentum execra-
tionis, execratione adjurando eum, (nam
veniet execratio ante altare tuum in do-
mum hanc.)
23 Tunc tu audito è cœlis, ut conficiens,
judices servos tuos, rependendo improbo,
reddendo viam ejus in caput ejus: & justi-
ficando justum, reddendo ei secundùm ju-
stitiam ejus.
24 Item quum plagâ affectus fuerit po-
pulus tuus Jisraël coram hoste, eò quod pec-
caverint in te: si conversi, celebrabunt no-
men tuum, orabúntque, & deprecabuntur
coram te versùs domum hanc:
25 Tum tu exaudito è cœlis, condonans
peccatum populi tui Jisraëlis: ut reducas
eos in terram hanc, quam tradidisti eis, ut
majoribus eorum.
26 Quum clausum fuerit cœlum, ita ut
non sit pluvia, eò quòd peccaverint in te: si
orantes versùs locum hunc, celebrabunt no-
men tuum, *&* à peccato suo revertentur,
quia testatus fueris contra eos:
27 Tunc tu exaudito è cœlis, condonans
peccatum servorum tuorum, & populi tui
Jisraëlis, quum docueris eos viam optimam,
per quam ambulent: ut des pluviam super
terram tuam, quam dedisti populo tuo in
possessionem.
28 Fames, quum erit in hac terra, pestis
quum erit, uredo aut rubigo, locusta, aut
bruchus quum erit, quum anget eum inimi-
corum ejus *quisque* in terra ditionis ejus;
quæcunque plaga, aut quæcunque ægritu-
do:
29 Omnem orationem, omnem depreca-
nem, quæ erit à quocunque homine, aut à
toto populo tuo Jisraële: quum agnoscen-
tes quisque plagam suam, & dolorem suum,
expandet manus suas versùs domum hanc:
30 Tunc tu exaudito è cœlis, statione ha-
bitationis tuæ condonans, & dans unicui-
que secundùm vias ejus, quod agnosces a-
pud animum ejus (tu enim solus nôsti ani-
mum filiorum hominis)
31 Ut revereantur te, ambulando in viis
tuis, omnibus diebus, quibus victuri sunt
in superficie hujus terræ; quam dedisti ma-
joribus nostris.
32 Quin etiam extraneo ipsi, qui non è
populo tuo Jisraële fuerit, sed venerit è ter-
ra longinquâ propter nomen tuum ma-
gnum, manúmque tuam robustam, & bra-
chium tuum extentum: quum advenientes
orabunt versùs domum hanc:
33 Etiam tu auscultato è cœlis, è statione
habitationis tuæ; ut facias omnino prout
clamaverit ad te extraneus ipse: ut expe-
riantur omnes populi terræ nomen tuum,
tum ad reverendum te, sicut populus tuus
Jisraël, tum ad cognoscendum nomen tuum
invocari super domum hanc, quam ædifi-
cavi.
34 Quum procedet populus tuus in bel-
lum contra inimicos suos viâ, quâ mittes
eos: si orabunt viâ civitatis hujus, quam
elegisti, & hujus domùs, quam ædificavi
nomini tuo:
35 Tunc exaudias è cœlis orationem eo-
rum

rum,& depreeationem eorum : ut peragas causam eorum.
36 Quum peccaverint in te (nam nemo *est*,qui non peccet) & iratus contra eos,exposueris eos inimico : ita ut captivos abduxerint eos illi, à quibus captivi sunt, in terram longinquam,aut propinquam :
37 Si reducent in animum suum in ea terra , ubi detinebuntur captivi : ut conversi , deprecentur te in terra captivitatis suæ,dicendo,peccavimus,perversè egimus, & improbi fuimus :
38 Et revertentur ad te ex toto corde suo, & ex toto animo suo in terra captivitatis suæ, ubi captivos detinebunt eos ; & orabunt viâ terræ suæ,quam dedisti majoribus ipsorum, hujúsque civitatis, quam elegisti,& hujus domûs,quam ædificavi nomini tuo.
39 Tum exaudias è cœlis,è statione habitationis tuæ,orationem eorum,& deprecationes eorum,ut peragas causam eorum : & condones populo tuo , quæ peccaverint contra te.
40 Nunc Deus mi, sint quæso oculi tui aperti, & aures tuæ intentæ ad orationem, *quâ orabitur versus* locum hunc.
41 Nunc, *inquam*, surge Jehova,Deus ad requiem tuam,tu & arca roboris tui: Sacerdotes tui, Jehova Deus, induantur salute,& quos benignè accipis , lætentur de eodem bono.
42 Jehova Deus,ne avertas faciem uncti tui ; recordare benignitatum *erga* Davidem servum tuum.

CAP. VII. *Dedicatio templi divinitus approbata.*

QUúmque absolvisset Schelomoh orare,illicò ignis descendens è cœlis,absumsit holocaustum,& sacrificia,gloriâ Jehovæ implente domum illam :
2 Adeò ut non possent Sacerdotes ingredi domum Jehovæ : quum implevisset gloria Jehovæ domum Jehovæ.
3 Omnes autem Jisraëlitæ , videntes , quum descenderet ignis ille,& gloria Jehovæ in domum ; inflexerunt se facie in terram,versùs pavimentum,& incurvaverunt se, celebraverúntque Jehovam , quoniam bonus *est*,quoniam in seculum benignitas ejus.
4 Rex verò,& totus populus : sacrificârunt sacrificia coram Jehova.
5 Sacrificavit enim rex Schelomoh sacrificium boum ; vicies bis mille,& pecudum centies vicies mille : quum dedicarent domum Dei Rex,& totus populus.
6 Interea Sacerdotes in observationibus suis consistebant,& Levitæ cum instrumentis musicis Jehovæ,quæ fecerat David rex ad celebrandum Jehovam,quoniam in seculum benignitas ejus,per hymnum Davidis *traditum* in manum ipsorum : Sacerdotes verò alii clangebant tubis è regione eorum,omnibus Jisraëlitis adstantibus.
7 Consecraverat autem Schelomoh internam partem atrii,quæ *erat* ante domum Jehovæ,eò quòd parâsset ibi holocausta,& adipes eucharisticorum: nam altare æreum, quod fecerat Schelomoh,non poterat capere holocausta illa,munerâque,& adipes illorum.
8 Celebravit etiam Schelomoh festum illud, tempore illo septem diebus, & totus Jisraël cum eo,congregatio magna valde : inde ab ingressu Chamathæ,usque ad torrentem Ægypti.
9 Celebrarúntque die octavo interdictum:quum dedicationem altaris celebrâssent septem diebus,& festum illud septem diebus.
10 Die autem vigesimotertio mensis septimi, dimisit populum in tentoria ipsorum , lætos & hilares animo de illo bono, quo affecerat Jehova Davidem,Schelomonémque,ac Jisraëlem populum suum.

CAP. VIII. *Politia, & œconomia Schelomonis.*

POstquam autem absolvisset Schelomoh domum Jehovæ, & domum regiam ; & quicquid venerat in animum Schelomoni facere in domo Jehovæ, & in domo sua, *in eo* prosperatus esset :
2 Apparuit Jehova Schelomoni nocte illâ : & dixit ei, exaudivi orationem tuam,& elegi locum hunc mihi pro domo sacrificiorum.
3 Si clausero cœlos ita,ut non sit pluvia, aut si præcepero locustæ,ut exedat terram : aut si immisero pestem in populum meum :
4 Et deprimentes se populus meus,super quos invocatur nomen meum,oraverint,& requisiverint faciem meam, revertentes à viis suis malis,vicissim ego exaudiens è cœlis, condonabo peccatum eorum, & curabo terram eorum.
5 Jam nunc oculi mei futuri sunt aperti, & aures meæ intentæ ad orationem,*quâ orabitur versus* locum hunc.
6 Jam enim elegi,& consecravi domum istam,ut sit nomen meum ibi usque in seculum : eruntque oculi mei,& animus meus ibi omnibus diebus.
7 Tu autem,si ambulaveris coram me, sicut ambulavit David pater tuus,idque faciendo omnino,prout præcepi tibi,statutáque mea,& judicia observaveris :
8 Utique stabiliam solium regni tui : quemadmodum pactus sum Davidi,patri tuo,dicendo : non exscindetur tibi vir dominans in Jisraële :
9 Sin autem aversi fueritis vos,& dereliqueritis statuta mea,& præcepta mea,quæ proposui vobis ; & abeuntes, colueritis deos alienos,& incurvaveritis vos *honorem habentes* eis.
10 Utique exstirpabo istos è terra mea, quam dederam eis,& istam domum,quam consecravi nomini meo,projiciam à facie mea: & efficiam eam in parabolam,& in dicterium inter omnes populos :
11 Et de domo ista,quæ fuerit excelsa,omni transeunti juxta eam stupor obveniet: dicet enim , quamobrem fecit Jehova sic terræ isti,domuíque isti ?
12 Ac dicent,eò quòd dereliquerunt Jehovam, Deum majorum suorum,qui eduxerat eos è terra Ægypti ; prehenderúntque deos alienos, & incurvantes se eis, coluerunt eos : idcirco induxit in eos totum malum illud.

13 Fuit verò exactis viginti annis, quibus ædificavit Schelomoh domum Jehovæ, & domum suam:

14 Ut civitates illas, quas reddiderat Churam Schelomoni, ædificaret Schelomoh, & habitatores collocaret ibi Jisraëlitas.

15 Pergens quoque Schelomoh in Chamatham Tzobæ; quum fortior fuisset eâ.

16 Ædificavit Thadmorem in deserto; & omnes civitates armamentariorum, quas ædificavit in Chamatha:

17 Ædificavit etiam Beth-Choronem superiorem, & Beth-Choronem inferiorem, civitates munitas, *instructas* muris, portis, & vectibus:

18 Item Bahalatam, & omnes civitates armamentariorum, quæ *erant* Schelomoni, & omnes civitates curruum, ac civitates equitum: denique pro toto desiderio Schelomonis *id*, quod desideraverat ædificare Jeruschalaimis, & in Libano, & in tota terra dominatûs sui.

19 Totius populi, qui relictus fuerat ex Chitthæo, & Emoræo, & Perizzæo, Chivvæóque, & Jebusæo, qui non *erant* è Jisraëraële:

20 Ex horum filiis, eos, qui relicti erant, post hos in ipsa terra, quos non consumserant filii Jisraëlis: eos adegit Schelomoh in tributum, usque in diem istum.

21 Ex Jisraëlitis autem, quos non reddidit Schelomoh servos in opus suum (nam erant viri militares, & principes tribunorum ejus, præfectíque curruum, & equitum ejus.)

22 Ex illis, *inquam, erant*, principes curatorum, qui pro rege Schelomone *curabant*, ducenteni quinquageni; qui dominabantur illi populo.

23 Filiam verò Parhonis deduxit Schelomoh è civitate Davidis in illam domum, quam ædificaverat ei: dixerat enim, non posset habitare uxor mecum in domo Davidis, regis Jisraëlis, nam sancta sunt ista, in quæ ingressa est arca Jehovæ.

24 Tunc offerebat Schelomoh holocausta Jehovæ; super altare Jehovæ, quod extruxerat ante porticum:

25 Idque rem diei quotidie offerendo, secundùm præceptum Moschis, quibusque sabbathis, & noviluniis, statísque temporibus, ter quotannis: in festo azymorum, & in festo septimanarum, ac in festo tabernaculorum.

26 Et constituit secundùm rationem Davidis, patris sui, distributiones sacerdotum in ministerio eorum, & Levitarum in custodiis ipsorum, ad laudandum & ministrandum coram sacerdotibus, ad *quodque* officium diurnum die suo, janitores quoque per distributiones eorum in unamquamque portam: nam sic præceptum *fuerat* Davidis, viri Dei.

27 Neque recesserunt à præcepto regis, imposito Sacerdotibus, & Levitis, in omni officio, & thesauris *administrandis*.

28 Ita constitutum est totum opus Schelomonis usque in istum diem, *inde* à fundatione domûs Jehovæ usque dum absolvisset eam, perfectâ domo Jehovæ.

29 Tunc profectus est Schelomoh Hetzjonem Geberis, & propè Elothas, ad littus maris, in terram Edomæorum.

30 Misit verò ei Churam per servos suos naves, & servos peritos maris; qui abeuntes cum servis Schelomonis Ophirum, acceperunt inde quadringenta & quinquaginta talenta auri: & attulerunt ea ad regem Schelomonem.

CAP. IX. *Regina Schebæ invisit Schelomonem.*

Regina autem Schebæ audiens famam Schelomonis, venit ad probandum Schelomonem ænigmatibus, Jeruschalaima, cum exercitu numeroso admodum, & camelis ferentibus aromata, aurúmque plurimum, & lapides pretiosos: & accedens ad Schelomonem, eloquuta est apud eum, quicquid erat in animo suo.

2 Cui indicavit Schelomoh omnia verba ejus; neque fuit absconditum quicquam Schelomoni, quin indicaret ei.

3 Quapropter, quum videret regina Schebæ sapientiam Schelomonis; & quamque domum, quam ædificaverat:

4 Cibum etiam mensæ ejus, & consessum servorum ejus, statúmque ministrorum ejus, & vestimenta eorum, similiter à poculis ejus cum vestimentis eorum, & ascensum ejus, quo ascendebat in domum Jehovæ: non erat in ea ampliùs spiritus.

5 Tandem dixit regi, verum *est* verbum illud, quod audiveram in terra mea; de rebus tuis, & de sapientia tua.

6 Tamen non credidi verbis illorum, usque dum venirem, & viderent oculi mei, sed ecce non indicatum fuerat mihi dimidium amplitudinis sapientiæ tuæ: superas famam illam, quam audiveram.

7 Beati homines tui, & beati servi tui isti, qui stant coram te jugiter, & audiunt sapientiam tuam.

8 Sit Jehova Deus tuus benedictus, qui delectatus est te, ut collocaret te in solio suo regem pro Jehova, Deo tuo; eò quòd diligit Deus tuus Jisraëlem, quem statuat in seculum, ideo imposuit te illis regem, ut exerceres judicium, & justitiam.

9 Et dedit regi centum viginti talenta auri, aromatáque multa valde, & lapides pretiosos: nam non sunt *advecta* ampliùs aromata hujusmodi, quanta dedit regina Schebæ regi Schelomoni.

10 (Nam etiam servi Churami, & servi Schelomonis, qui attulerant aurum ex Ophiro, advexerant ligna thyina, & lapides pretiosos;

11 Et paraverat rex è lignis illis thyinis aggestam viam in domum Jehovæ, & in domum regis, citharásque, & nablia pro cantoribus: non fuerunt visa talia ante in terra Jehudæ.)

12 Rex verò Schelomoh dedit reginæ Schebæ pro toto desiderio ejus, quod petivit, præter *compensationem eorum*, quæ attulerat ad regem: tum revertens, abiit in terram suam ipsa cum servis suis.

13 Erat autem pondus auri, quod obveniebat Schelomoni, anno unoquoq; sexcentorum & sexaginta & sex talentorum auri.

14 Præter *id, quod* publicani negotiatorum, & mercatorum afferebant: etiam omnes reges Arabiæ, & proceres ejus regionis

nis afferebant aurum, & argentum Schelomoni.
15 Itaque fecerat rex Schelomoh ducentos clypeos ex auro malleato; sexcentorum *siclorum* aurum malleatum, imponebat clypeo unicuique.
16 Item trecenta scuta ex auro malleato, trecentos *siclos* aureos imponebat scuto unicuique, quæ posuit rex in domo saltûs Libani.
17 Fecerat præterea rex solium eburneum magnum; & obduxerat illud auro puro.
18 Sex autem gradus erant huic solio cum clivulo ex auro, huic solio continentes, & fulcra manuaria hinc & inde, ad locum sessionis: & duo leones stantes juxta fulcra hæc manuaria.
19 Duodecim quoque leones stantes ibi ad sex gradus ejus hinc & inde: non fuit factum tale in ullo regno.
20 Insuper omnia vasa potoria regis Schelomonis, *erant* aurea, & omnia vasa domûs saltûs Libani ex auro asservato: nihil *inerat* argenti, æstimabatur temporibus Schelomonis nullius pretii.
21 Nam naves regis obibant Oceanum cum servis Churami: semel ternis annis veniebant naves Oceani, afferentes aurum, & argentum, ebora, & simias, & pavones.
22 Sic major erat rex Schelomoh omnibus regibus terræ; divitiis & sapientiâ.
23 Et omnes reges terræ quærebant aspectum Schelomonis; ut audirent sapientiam ejus, quam indiderat Deus animo ejus.
24 Isti quoque afferebant quisque munus suum: instrumenta argentea, & instrumenta aurea; vestimentaque, arma, & aromata, equos, & mulos: rem annuam quotannis.
25 Ita ut essent Schelomoni quater mille præsepia equorum, & currus, & duodecies mille equites: quos collocavit in civitatibus curruum, & apud regem Jeruschalaimis.
26 Erátque dominium habens in omnes alios reges, inde à flumine *Euphrate* usque ad terram Pelischthæorum, & usque ad terminum Æypti.
27 Et reddidit rex argentum Jeruschalaimis, ùt lapides; cedros autem reddidit, ùt sycomoros, quæ in loco depresso *crescunt* multitudine.
28 Pendebant enim vectigal equorum ex Ægypto *mercatores* Schelomoni, & ex omnibus aliis regionibus.
29 Reliquæ autem res Schelomonis priores & posteriores; nónne sunt scriptæ in verbis Nathanis Prophetæ, & in prophetia Achijæ Schiluntini; & in visione Jehdonis, videntis de Jarobhamo, filio Nebati:
30 Regnavit verò Schelomoh Jeruschalaimis super totum Jisraëlem quadraginta annis.
31 Quúmque occubuisset Schelomoh cum patribus suis, & sepelivissent eum in civitate Davidis patris ejus, regnavit Rechabham, filius ejus pro eo.

CAP. X. *Rechabham juvenile potiùs, quàm senile consilium secutus, scidit regnum in duas partes, quarum maximam obtinet Jarobham.*

Tunc abiit Rechabham Schecemum: nam Schecemum conveniebant omnes Jisraëlitæ ad constituendum eum regem.
2 Fuerat autem, quum audivisset Jarobham, filius Nebati, qui erat *adhuc* in Ægypto, quò fugerat metu Schelomonis regis; ut reverteretur Jarobham ex Ægypto.
3 Nam *Jisraëlitæ* miserant accersitum eum: venitque Jarobham, & totus Jisraël; & alloquuti sunt Rechabhamum, dicendo:
4 Pater tuus durum imposuit jugum nobis, nunc ergo leva *nos* servitute istâ patris tui durâ, & jugo ejus gravi, quod imposuit nobis, & serviemus tibi.
5 Qui dixit eis adhuc triduum *differte*, tum revertimini ad me: sic abiit populus.
6 Interea ir[illegible] onsilium rex Rechabham cum senioribus, qui steterant ante Schelomonem patrem ipsius, dum esset in vivis, dicendo; quomodo vos consilium inivetis ad respondendum populo huic aliquid?
7 Qui alloquuti sunt eum, dicendo, si fueris facilis populo huic, gratificando eis, & alloquutus fueris eos verbis bonis: utique erunt tibi servi omnibus diebus.
8 Sed reliquit consilium seniorum, quo consuluerant ei: & iniit consilium cum iis, qui à pueris educati fuerant secum, stantibus coram ipso:
9 Dixitque eis, quod vos consilium inivetis, ut responderemus aliquid populo huic, quòd alloquuti sunt me, dicendo; leva nos jugo isto, quod imposuit pater tuus nobis?
10 Tum alloquuti sunt eum isti, qui à pueris educati fuerant cum eo, dicendo: sic dices populo isti, qui alloquuti sunt te, dicendo: pater tuus grave effecit jugum nostrum, tu ergo leva *illud* à nobis: sic alloqueris eos, minimus *digitus* meus densior est lumbis patris mei.
11 Jam verò pater meus oneravit vos jugo gravi, ego autem superaddam jugo vestro: pater meus castigavit vos scuticis, ego autem flagellis aculeatis.
12 Quum ergo venisset Jarobham, & totus populus ad Rechabhamum die tertio; quemadmodum edixerat rex, dicendo, revertimini ad me die tertio:
13 Respondit eis rex duriter: nam dereliquerat rex Rechabham consilium seniorum.
14 Et alloquutus est eos ex consilio puerorum suorum, dicendo; pater meus grave effecit jugum vestrum, ego autem superaddam illi: pater meus castigavit vos scuticis, ego autem flagellis aculeatis.
15 Quum itaque non auscultâsset rex populo (erat enim causa à Deo, ut præstaret Jehova verbum suum, quo alloquutus fuerat per Achijam Schiluntinum Jarobhamum, filium Nebati.)
16 Omnes Jisraëlitæ, quia non auscultaverat rex ipsis; responderunt populus regi, dicendo, quæ nobis portio *esset* cum Davide? utique non *est nobis* possessio cum filio Jischai, quisque ad tentoria tua, ô Jisraël, jam prospice domui tuæ, David: sic abiit totus Jisraël in tentoria sua.
17 Tantùm super filios Jisraëlis, qui habitabant inter civitates Jehudæ, regnavit Rechabham.

18 Quúmque misisset rex Rechabham Hadoramum, qui præerat tributo, obruerunt eum Jisraëlitæ lapidibus, ita ut moreretur: quamobrem rex Rechabham totis viribus conscenso curru, fugit Jeruschalaima.

19 Sic defecerunt Jisraëlitæ à domo Davidis usque in hunc diem.

CAP. XI. *Rechabham divertitur ab oppugnandis Jisraëlitis, urbes exstruit, Levitarum, & piorum occursu fortificatur.*

Quum autem venisset Rechabham Jeruschalaima; congregavit ex domo Jehudæ, & Binjaminis centum octoginta millia delectorum *hominum*, gerentium bellum: ad pugnandum contra Jisraëlem, ut reduceret regnum illud ad Rechabhamum.

2 Sed fuit verbum Jehovæ ad Schemahjam virum Dei, dicendo:

3 Edic Rechabhamo, filio Schelomonis, regi Jehudæ; & omnibus Jisraëlitis in Jehuda, & Binjamine dicendo:

4 Sic ait Jehova, ne ascendite, neque pugnate contra fratres vestros, revertimini quisque domum suam, nam à me facta est res ista: qui auscultantes verbis Jehovæ, aversi sunt, ne proficiscerentur contra Jarobhamum.

5 Itaque resedit Rechabham Jeruschalaimis; & ædificavit civitates ad munitionem in Jehuda:

6 Ædificavit, *inquam*, Beth-Lechemum, & Hetamum, & Thekoham:

7 Item Beth-Tzurem, & Socuntem, & Hadullamum:

8 Gathum quoque, & Mareſcham, & Ziphum:

9 Et Adorajima, & Lacischum, & Hazekam:

10 Et Tzorham, & Ajalonem, & Chebronem, quæ *sunt* in Jehuda, & in Binjamine; civitates munitionum.

11 Confirmavítque has munitiones; disponens in eis antecessores, & apothecas cibi; & olei, & vini.

12 Et in unaquaque civitate clypeos, & spicula, denique confirmavit eas quàmplurimùm: ita fuit ejus Jehuda, & Binjamin.

13 Sacerdotes quoque, & Levitæ, qui *erant* in toto Jisraële; stiterunt se ei è toto termino suo.

14 Nam derelinquentes Levitæ prædia suburbana sua, & possessionem suam, abiverunt ad Jehudam, & Jeruschalaima: quum rejiceret eos Jarobham, & filii ejus, ne sacerdotio fungerentur Jehovæ;

15 Statueretque sibi sacerdotes pro excelsis, & pro dæmonibus, & pro vitulis, quos fecerat.

16 Et sequuti illos ex omnibus tribubus Jisraëlis, qui dedebant animum suum ad requirendum Jehovam, Deum Jisraëlis; venerunt Jeruschalaima ad sacrificandum Jehovæ, Deo majorum suorum.

17 Qui confirmârunt regnum Jehudæ, & fortificarunt Rechabhamum, filium Schelomonis ad triennium: nam ambulaverunt in via Davidis, & Schelomonis triennio.

18 Acceperat autem sibi Rechabham uxorem præter Mochalatham, filiam Jerimothi, filii Davidis; Abihajilam, filiam Eliabi, filii Jischajaji.

19 Quæ peperit ei filios; Jehuschum, & Schemarjam, & Zehamum.

20 Post hanc verò duxit Mahacam, filiam Abschalomi; quæ peperit ei Abijam, & Hatthajum, & Zizam, & Schelomithum.

21 Amabat autem Rechabham Mahacam, filiam Abschalomi præ omnibus uxoribus suis, & concubinis suis, nam uxores octodecim duxerat, & concubinas sexaginta: unde genuit viginti octo filios, & sexaginta filias.

22 Ideóque Rechabham constituit primarium Abijam, filium Mahacæ antecessorem inter fratres ipsius, quia *erat* constituturus eum regem.

23 Et prudentiam adhibens, dispersit de omnibus filiis suis per singulas regiones Jehudæ, & Binjaminis, in omnes civitates munitionum, quibus indebat commeatum copiosum: & procuravit *eis* multitudinem uxorum.

CAP. XII. *Rechabham, ejúsque subditi peccant, & puniti resipiscunt.*

Fuit autem, quum stabilivisset Rechabham regnum, quúmque confirmatus esset, ut relinqueret legem Jehovæ totus Jisraël cum eo.

2 Unde fuit anno quinto regis Rechabhami, ut ascenderet Schischak, rex Ægypti contra Jeruschalaima; quia prævaricati erant contra Jehovam:

3 Cum mille ducentis curribus, & cum sexaginta millibus equitum: innumeróque populo, qui veniebant cum ipso ex Ægypto, Lubæis, Succæis, & Æthiopibus:

4 Caperetque civitates ipsas munitionum, quæ *erant* Jehudæ: & veniret Jeruschalaima usque.

5 Schemahja verò propheta ille, veniens ad Rechabhamum ac principes Jehudæ, qui congregati erant Jeruschalaimis, metu Schischaki: dixit eis, sic ait Jehova, vos dereliquistis me, ideo ego quoque derelinquo vos *tradendos* in manum Schischaki.

6 Tum deprimentes se principes Jisraëlis, & rex, dixerunt, justus est Jehova.

7 Quos, quum videret Jehova, se ipsos depressisse, fuit verbum Jehovæ ad Schemahjam, dicendo; depresserunt se ipsos, non perdam eos: sed præstabo eis mox liberationem, neque effundetur excandescentia mea super Jeruschalaima per Schischakum:

8 Sed erunt ei servi; ut experiantur servitutem mei, & servitutem regnorum *reliquarum* regionum.

9 Ascendens itaque Schischak, rex Ægypti Jeruschalaima; accepit thesauros domûs Jehovæ, & thesauros domûs regis, omnia, *inquam*, illa accepit: accepit etiam scuta aurea, quæ fecerat Schelomoh.

10 Pro quibus fecit rex Rechabham scuta ærea: quæ deposuit in manum præfectorum cursoribus, qui observabant portam domûs regis.

11 Eratque ex quo veniebat rex in domum Jehovæ; *ut* venientes cursores afferrent ea, deinde referrent ea ad procœtonem cursorum.

12 Quum itaque se depressisset, aversa est ab eo ira Jehovæ, ut non perderet omnino; etiam-

etiamque erga Jehudam *usus* est verbis bonis.

13 Confirmavit ergo se rex Rechabham Jeruschalaimis, & regnavit: nam natus unum & quadraginta annos Rechabham, quum regnare inciperet, septendecim annis regnavit Jeruschalaimis, civitate, quam elegerat Jehova ad collocandum nomen suum ibi ex omnibus *civitatibus* tribuum Jisraëlis, & nomen matris ejus Nahama Hammonitis.

14 Fecit autem malum: nam non comparavit animum suum ad quærendum Jehovam.

15 Res verò Rechabhami priores, & posteriores annon sunt scriptæ in verbis Schemahjæ, prophetæ, & Hiddonis, videntis in genealogiis? etiam bella Rechabhami contra Jarobhamum omnibus eorum diebus?

16 Denique, quum occubuisset Rechabham cum patribus suis, & sepultus esset in civitate Davidis; regnavit Abija, filius ejus pro eo.

CAP. XIII. *Abija Deo confisus, feliciter pugnat contra Jarobhamum.*

ANno decimo octavo regis Jarobhami; regnare cœpit Abija super Jehudam.

2 Tribus annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Micaja, filia Urielis è Gibha: bellúmque fuit inter Abijam, & Jarobhamum.

3 Quamobrem junxit Abija copias, robore valentes bellatores, quadringenties mille viros delectos; Jarobham verò instruxit contra eum aciem cum octingenties mille viris delectis, valentibus robore.

4 Tum surgens Abija è summo monte Tzemarajimorum, qui *est* in montanis Ephrajimi, dixit, audite me Jarobham, & totus Jisraël.

5 Annon vestrûm *erat* agnoscere Jehovam, Deum Jisraëlis tradidisse regnum Davidi super Jisraëlem in seculum; ipsi, & filiis ejus fœdere salis?

6 Attamen surrexit Jarobham, filius Nebati, servus Schelomonis, filii Davidis; & rebellavit contra dominum suum.

7 Deinde congregati sunt ad eum homines vani, nequissimi, qui fortificârunt se contra Rechabhamum, filium Schelomonis: quum Rechabham esset puer, ac mollis animo; neque confirmaret se adversùs illos.

8 Et nunc vos cogitatis confirmare vos adversùs regnum Jehovæ, *quod est* in manu filiorum Davidis, quamvis sitis multitudo magna, tamen penes vos vituli aurei *sunt*, quos fecit vobis Jarobham in deos.

9 Annon depulistis Sacerdotes Jehovæ, filios Aharonis, & Levitas: & fecistis vobis Sacerdotes, ut populi reliquarum regionum, quemlibet venientem ad consecrandum ministerium suum juvenco subrumo, & arietibus septem, estque Sacerdos iis, qui non *sunt* dii?

10 Nos autem *habemus* Jehovam, Deum nostrum, quem non dereliquimus: Sacerdotes autem ministrantes Jehovæ *sunt* filii Aharonis, & Levitæ *sunt* in opere suo:

11 Et adolent Jehovæ holocausta quolibet manè, & quolibet vespere, suffitum quoque aromatum, & dispositionem panum super mensam mundam, & lychnuchum aureum cum lucernis ejus *curant*, accendendo quolibet vespere; observamus enim observationem Jehovæ, Dei nostri: vos autem dereliquistis eum.

12 Quare ecce nobiscum *est* in principiis Deus ipse; & Sacerdotes ejus cum tubis clangoris ad clangendum contra vos; filii Jisraëlis, ne pugnetis contra Jehovam, Deum majorum vestrorum, non enim secundaremini.

13 Interea Jarobham jusserat divertere insidias, ut invaderent eos à tergo: ita erant *Jisraëlitæ* à fronte Jehudæis, insidiæ verò à tergo eorum.

14 Adspicientes autem Jehudæi, quòd ecce sibi instabat bellum à fronte, & à tergo, inclamârunt Jehovam: Sacerdotes verò clangebant tubis.

15 Clanxerunt etiam viri Jehudæ fuítque clangentibus viris Jehudæ, ut Deus plagâ afficeret Jarobhamum, & totum Jisraëlem coram Abija, & Jehuda.

16 Quamobrem fugerunt Jisraëlitæ metu Jehudæ; tradiditque illos Deus in manum horum.

17 Percusserunt enim eos Abija, & populus ejus, percussione magnâ: ita ut caderent confossi ex Jisraëlitis quingenties mille, viri delecti.

18 Ita depressi sunt Jisraëlitæ tempore illo; & fortificati filii Jehudæ, quia nitebantur Jehovâ, Deo majorum suorum.

19 Nam persequutus Abija Jarobhamum, cepit ab eo civitates, Beth-Elem cum villis ejus, & Jeschanam cum villis ejus; Hephravin quoque cum villis ejus.

20 Neque obtinuit vim Jarobham ampliùs diebus Abijæ: sed quum plagâ affecisset eum Jehova, mortuus est.

21 Confirmatus ergo est Abija: qui duxerat sibi uxores quatuordecim: unde genuit viginti duos filios, & sexdecim filias.

22 Reliquæ autem res Abijæ, & viæ ejus, ac verba ejus; scripta sunt in commentario prophetæ Hiddonis.

CAP. XIV. *Asa cultum Dei restituit, urbes Jehudæ ædificat, & Æthiopes devincit.*

QUum autem occubuisset Abija cum patribus suis, & sepelivissent eum in civitate Davidis, regnavit Asa, filius ejus pro eo: diebus ejus quievit terra decem annis.

2 Et fecit Asa quod bonum, & rectum *videtur* in oculis Jehovæ Dei sui.

3 Amovit enim altaria alienigenarum, atque excelsa; & confregit statuas eorum, succidítque lucos eorum;

4 Et dicens Jehudæis, ut requirerent Jehovam, Deum majorum ipsorum; & ut facerent legem, & præceptum ejus:

5 Amovit ab omnibus civitatibus Jehudæ excelsa, & subdiales statuas: quum quiesceret regnum coram eo.

6 Ædificavit quoque civitates munitionis in Jehuda, quum quiesceret ea terra, & nullum gereretur secum bellum annis illis, nam quietem dederat Jehova ei.

7 Dicebat enim Jehudæis, ædificemus civitates has, & circumdemus muro, & turribus, valvis, & vectibus; tantisper dum hæc

terra

terra nobis exposita est, quandoquidem requisivimus Jehovam, Deum nostrum, requirentibus dedit quietem nobis circumquaque: quapropter ædificârunt, & prosperati sunt.

8 Fuerunt autem Asæ copiæ, ferentes clypeum, & spiculum; è Jehuda trecentorum millium, è Binjamine autem ferentium scutum, & tendentium arcum ducentorum octoginta millium: omnes hi valentes robore:

9 Quum prodiisset contra eos Zerach Æthiops, cum copiis decies centies millium, & curribus ter centies: venissetque Mareſcham usque.

10 Quò procedens Asa adversùs eum; instructis aciebus, in valle Tzephitæ ad Mareſcham:

11 Invocavit Asa Jehovam, Deum suum, dicens; ô Jehova, nihili *est* apud te, opem ferre destituto viribus, intercedendo abundanti *viribus*, opem fer nobis, Jehova Deus noster, nam tibi innitimur, & in nomine tuo venimus contra multitudinem istam: ô Jehova, Deus noster *es*, ne obtineat *vires* contra te mortalis.

12 Tum plagâ affecit Jehova Æthiopes illos coram Asa, & coram Jehuda, fugerúntque Æthiopes.

13 Quos persequutus est Asa, & populus, qui cum eo erat ad Gerarum usque; ceciderúntque ex Æthiopibus *tot*, ut non esset illis instauratio, quia fracti erant coram Jehova & coram exercitu ejus: ita deportârunt isti prædam multam valde.

14 Percusserunt etiam omnes civitatum *incolas* circa Gerarum, nam invaserat eos metus Jehovæ, spoliârúntque omnes civitates illas, in quibus spolia multa erant.

15 Atque etiam *habitatores* tentoriorum pecuariorum percusserunt; & captivos abducendo greges quàmplurimos, & camelos, reversi sunt Jeruschalaima.

CAP. XV. *Hazarjæ concione motus, removet Asa reliquas abominationes, & populus solemni juramento obedientiam Deo vovet.*

TUm Hazarjam, filium Hobedi incessit spiritus Dei:

2 Quò procedens ante Asam, dixit ei, audite me Asa, totúsque Jehuda, & Binjamin: Jehova fuit vobiscum, dum fuistis cum eo, & si requiretis eum, præstò erit vobis, sin derelinquetis eum, derelinquet vos.

3 Dies enim multi aguntur Jisraëlitis, sine Deo vero, & sine Sacerdote docente, ac sine lege.

4 Quòd si conversus fuisset, quum angustia esset sibi, ad Jehovam Deum Jisraëlis, requirentibus ipsum præstò fuisset illis.

5 Sed temporibus istis non *est* pax exeunti, & redeunti; verùm vexationes magnæ super omnes habitatores regionum illarum:

6 Adeò ut contundantur gens gente, & civitas civitate: quia Deus vexat eos omni angustiâ.

7 Vos ergo confirmamini, neque sint remissæ manus vestræ: est enim merces operi vestro.

8 Quare, quum audiret Asa verba ista, & prophetiam illam *scriptam* ab Hobedo propheta, confirmans se, abstulit reliquos abominandos deos è tota terra Jehudæ, & Binjaminis, atque ex illis civitatibus, quas ceperat de montanis Ephrajimi: renovavítque altare Jehovæ, quod *erat* ante porticum Jehovæ.

9 Et congregavit totum Jehudam, & Binjaminem, & illos, qui peregrinabantur apud eos, ex Ephrajimo & Menasche, etiam è Schimhone: nam defecerant ad eum ex Jisraëlitis plurimi, quum vidissent Jehovam, Deum ejus esse cum eo.

10 Itaque congregati Jeruschalaima, mense tertio; anno quintodecimo regni Asæ;

11 Sacrificaverunt Jehovæ die illâ, *qua* de præda attulerant; boves septingentos, & pecudum septem millia:

12 Iniverúntque fœdus de requirendo Jehova, Deo majorum suorum, ex toto corde suo, & ex toto animo suo:

13 Adeò ut quisquis non requisiturus esset Jehovam, Deum Jisraëlis morte afficiendus esset: sive parvus, sive magnus, sive vir, sive fœmina.

14 Et jurârunt Jehovæ, cum sono magno & clangore, tubísque, ac buccinis.

15 Lætabantur enim omnes Jehudæi de isto juramento (nam ex toto animo suo juraverant) quòd, quum toto studio suo requisivissent eum, præstò fuisset ipsis: dederat enim Jehova quietem ipsis circumquaque.

16 Quinetiam Mahacam, aviam Asæ regis amovit, ne esset Augusta, eò quòd fecerat cum luco horrendam statuam; & succisam Asa horrendam statuam ejus, comminuit, ac combussit ad torrentem Kidronem.

17 Excelsa quidem non amota sunt ex Jisraële; sed animus Asæ fuit integer omnibus diebus ejus

18 Et retulit res consecratas à patre suo, & res consecratas à se *in* domum Dei, argentum, & aurum, & instrumenta;

19 Bellum enim non fuerat: usque ad annum trigesimum quintum regni Asæ.

CAP. XVI. *Asa peccat, & peccati sui censorem Chanani in vincula conjicit: tandem ex pedibus ægrotans moritur.*

ANno trigesimo sexto regni Asæ, ascendens Bahſcha, rex Jisraëlis contra Jehudam, ædificavit Ramam: ne sineret egredi, aut regredi *quenquam* ad Asam regem Jehudæ.

2 Sed depromens Asa argentum, & aurum ex thesauris domûs Jehovæ, & domûs regis; misit ad Ben-Hadadum, regem Syriæ, qui habitabat Darmasci, dicendo;

3 Fœdus *est* inter me, & te, ùt inter patrem meum, & patrem tuum: ecce mitto ad te argentum, & aurum, agè, irritum fac fœdus tuum cum Bahſcha, rege Jisraëlis, ut abscedat à me.

4 Et auscultans Ben-Hadad regi Asæ, misit principes copiarum suarum contra civitates Jisraëlis, quæ percusserunt Hijonem, & Danem, & Abel-Majima: omnésque civitates armamentariorum Naphthali.

5 Unde fuit audiente Bahſchâ, ut desisteret ab ædificanda Rama, quia faciebat *Syrus*, ut cessaret ab opere suo.

6 Tunc Asâ rege assumente totum Jehudam, deportârunt lapides Ramæ, & ligna ejus,

ejus, quibus ædificabat Bahſcha: & ædificavit ex illis Gebahum,& Mitzpam.
7 Quamobrem illo tempore venit Chanani videns, ad Aſam regem Jehudæ: & dixit ei;quandoquidem innixus es rege Syriæ, ac non innixus es Jehovâ, Deo tuo, idcirco proripiunt ſe copiæ regis Syriæ, ne ſint ad manum tibi.
8 Annon Æthiopum illorum, & Lybium erant copiæ numeroſæ curribus, & equitibus quàmplurimùm? tamen quum innitereris Jehovâ,tradidit eas in manum tuam.
9 Quum Jehovæ oculi diſcurrant per totam terram,ut firmum ſe exhibeat erga eos, *quorum* animus integer *eſt* erga ipſum, ſtultè egiſti in hac re: nam porrò futura ſunt contra te bella.
10 Tunc indignatus Aſa contra videntem illum,tradidit eum in carcerem Cippi, quia indignatione *percitus erat* contra eum de hac re: & conquaſſabat Aſa *quoſdam* ex populo tempore illo.
11 Sed ecce res Aſæ priores,& poſteriores; ecce ſunt ſcriptæ in libro regum Jehudæ,& Jiſraëlis.
12 Ægrotavit autem Aſa anno trigeſimonono regni ſui, ex pedibus ſuis, uſque eò ut morbus ejus ſummè *invaleſceret*, tamen ne in morbo quidem ſuo requiſivit Jehovam,ſed hæſit medicis.
13 Denique occumbens Aſa cum patribus ſuis, mortuus eſt anno quadrageſimo primo,ex quo regnare cœpit.
14 Quem ſepeliverunt in ſepulchris ejus, quæ foderat ſibi in civitate Davidis; deponentes eum in cubili, quod impleverat aromaticis ſpeciebus, paratis unguentario opere: & combuſſerunt ei uſtionem *odorum* perquàm maximam.

CAP. XVII. *Iehoſchaphat reformat eccleſiam,& politiam.*

Regnavit itaque Jehoſchaphat, filius ejus pro eo;& confirmavit ſe ſuper Jiſraëlem.
2 Nam diſpoſuit copias per omnes civitates Jehudæ, quæ munitæ erant;& diſpoſuit ſtationarios per regionē Jehudæ,& per civitates Ephrajimi, quas ceperat Aſa, pater ejus.
3 Erátque Jehova cum Jehoſchaphato: qui ambulabat in viis Davidis, patris ſui prioribus,& non requirebat Bahalimos.
4 Quia Deum patris ſui requirebat, & in præceptis ejus ambulabat: ac non imitabatur factum Jiſraëlitarum.
5 Ideo confirmavit Jehova iſtud regnum in manu ejus, ita ut darent omnes Jehudæi munus Jehoſchaphato: ſic fuerunt ei divitiæ,& gloria copioſè.
6 Elato itaque animo ſuo ad vias Jehovæ; ampliùs adhuc amovit excelſa, & lucos ex Jehuda.
7 Et anno tertio, ex quo regnare cœpit, miſit cum præfectis ſuis, cum Ben-Chajile, & cum Hobadja, & cum Zecarja, & cum Nethaneele, & cum Micaja; ad docendum per civitates Jehudæ:
8 Cum illis, *inquam*, hos Levitas, Schemahjam,& Nethanjam,Zebadjam,& Haſaëlem & Schemiramothum,& Jehonathanem, & Adonijam,& Tobijam,& Tob-Adonijam Levitas: quibuſcum *erant* Eliſchamah, & Jehoram ſacerdotes;
9 Qui docuerunt in Jehuda, habentes ſecum librum legis Jehovæ; & obiverunt omnes civitates Jehudæ, docentes populum.
10 Pervaſerat autem metus Jehovæ omnia regna regionum,quæ *erant* circa Jehudam; ut non gererent bellum contra Jehoſchaphatum.
11 Quinimo à Peliſchthæis adferebant ad Jehoſchaphatum munus, & pecuniam indictionis: etiam Arabes adducebant ei greges,arietes ſepties millenos ſeptingentenos & hircos ſepties millenos ſeptingentenos.
12 Ita Jehoſchaphat pergebat creſcere uſque ad ſummum; & ædificavit in Jehuda arces,& civitates armamentariorum:
13 Et res multæ erant ei per civitates Jehudæ; ac homines bellatores,valentes robore Jeruſchalaimis.
14 Quorum numeratio per paternas familias eorum: ex Jehuda chiliarchorum Hadna princeps, quicum *erant* valentium robore trecenta millia:
15 Et ſecundùm hunc Jehochanan princeps; quicum *erant* ducenta octoginta millia.
16 Et ſecundùm hunc Hamaſja, filius Zicri,ſpontè ſe offerens Jehovæ; quicum *erant* ducenta millia valentium robore:
17 Ex Binjamine verò valens robore Eljadah; quicum *erant* armati arcu, aut ſcuto ducenties mille:
18 Et ſecundùm hunc Jehozabad; quicum *erant* centum octoginta millia expeditorum ad militiam.
19 Hi *erant*,qui miniſtrabant regi præter eos,quos diſpoſuerat rex per civitates munitas in tota Jehuda.

CAP. XVIII. *Iehoſchaphat impiè, & infeliciter ſe conjungit Achabo.*

Quum autem eſſent Jehoſchaphato divitiæ,& gloria copioſè; affinitate ſe junxit Achabo.
2 Deinde deſcendit exactis *aliquot* annis ad Achabum Schomronem, cui mactavit Achab pecudes, & boves copioſè, populóque, qui *erat* cum eo: & incitavit eum, ut aſcenderet contra Ramothas Gilhadis.
3 Dixit enim Achab rex Jiſraëlis Jehoſchaphato,regi Jehudæ, iturúſne es mecum Ramothas Gilhadis? qui dixit ei,ſicut ego, ſic tu, & ſicut populus tuus, populus meus, ut tecum *ſimus* in iſto bello.
4 Dixit præterea Jehoſchaphat,regi Jiſraëlis; conſule,quæſo,hoc ipſo die verbum Jehovæ:
5 Tunc congregatis rex Jiſraëlis prophetis ſuis quadringentis viris,dixit eis; utrum ituri ſumus contra Ramothas Gilhadis in bellum iſtud, an deſtiturus ſum? qui dicebant, aſcende, traditurus enim eſt Deus in manum regis.
6 Dicente verò Jehoſchaphato, annon *eſt* hîc propheta Jehovæ ampliùs; ut conſulamus ex eo?
7 Dixit rex Jiſraëlis Jehoſchaphato, ampliùs vir quidam *eſt*, ex quo conſulas Jehovam,at ego odi eum,quia non prophetat de me bonum, ſed omnibus diebus ſuis malum,is *eſt* Micajehu, filius Jimlæ: dixit verò Jehoſchaphat, ne loquatur rex ita.
8 Itaque advocans rex Jiſraëlis aulicum unum,

unum, edixit, festinanter adduc Micajehu, filium Jimlæ.

9 Interea rex Jisraëlis, & Jehoschaphat rex Jehudæ, sedentes quisque in solio suo, induti vestibus *regiis* considebant in area, *ad* ostium portæ Schomronis; & omnes prophetæ illius prophetabant coram eis.

10 Fecerat enim sibi Tzidkija, filius Cenahanæ cornua ferrea: & dicebat, sic ait Jehova, his feries Syros adeò, ut consumas eos.

11 Omnes quoque prophetæ illi, prophetabant similiter, dicendo: ascende Ramothas Gilhadis, & prosperare, traditurus enim est Jehova in manum regis.

12 Nuncius autem ille, qui iverat vocatum Micajehu, alloquebatur eum, dicendo, verba prophetarum istorum ore uno bonum *prophetant* regi: sit, quæso, verbum tuum, ut unius illorum, ut eloquaris bonum.

13 Cui dixit Micajehu; *ut* vivit Jehova, quod edixit Deus meus, id eloquar.

14 Quum ergo ingressus esset ad regem: dixit rex ei, Mica, utrùm ituri sumus contra Ramothas Gilhadis in bellum, an destiturus sum? qui dixit, ascendite, & prosperamini, scilicet, tradentur in manum vestram.

15 Dicente autem ei rege, quoties ego tandem adjuraturus sum te, ut non eloquaris mihi, nisi veritatem in nomine Jehovæ?

16 Dixit, video omnes Jisraëlitas dispersum ire montes illos, ut oves, quibus non *est* pastor: nam dixit Jehova; non *erit* dominus istis, revertantur quisque domum suam cum pace.

17 Tum dicente rege Jisraëlis Jehoschaphato, nónne dixeram tibi, fore, ut non prophetaret de me bonum, sed malum?

18 Dixit, propterea audite verbum Jehovæ: vidi Jehovam sedentem in solio suo, & totum exercitum cælorum adstantes à dextra ejus, & sinistra ejus.

19 Ubi dicente Jehovâ, quis pelliciet Achabum, regem Jisraëlis, ut ascendat, & corruat apud Ramothas Gilhadis? præterea dicente, hic dicit hoc modo, & ille dicit illo modo:

20 Tandem prodiit quidam spiritus, qui consistens coram Jehova, dixit, ego pelliciam eum: dicente verò Jehovâ ei, quo pacto?

21 Dixit, egressus, ero spiritus mendacii in ore omnium prophetarum ejus: tum dixit; Pellicies, etiámque prævalebis, exi, & fac ita.

22 Quare nunc, ecce indidit Jehova spiritum mendacii ori tuorum prophetarum istorum: interea Jehova loquutus est contra te malum.

23 Tunc accedens Tzidkija, filius Cenahanæ, percussit Micajehu in maxillam, & dixit, quânam viâ transivit spiritus Jehovæ à me, ut alloqueretur te?

24 Cui dixit Micajehu, ecce tu videris illo ipso die; quo ingredieris intimum conclave ad abscondendum te.

25 Dixit verò rex Jisraëlis, prehendite Micajehu, & reducite eum ad Amonem, præfectum civitatis, & ad Joaschum, filium regis:

26 Quibus dicetis, sic edicit rex, ponite istum in carcere, & alite eum pane angustè, & aquâ angustè, donec rediero cum pace.

27 Dixit verò Micajehu, si planè reversus fueris cum pace, non loquutus fuerit Jehova per me: præterea dixit, audite populi, quotquot sunt.

28 Itaque ascendit rex Jisraëlis cum Jehoschaphato, rege Jehudæ contra Ramothas Gilhadis.

29 Ubi dixit rex Jisraëlis Jehoschaphato, quum dissimularet se, processurus in prælium, tu verò induere vestimentis tuis: sic dissimulante se rege Jisraëlis, processerunt in prælium.

30 Rex autem Syriæ præceperat præfectis curruum suorum, dicendo, ne pugnatote contra parvum, *aut* contra magnum, sed contra regem Jisraëlis solum.

31 Fuit itaque, quum videntes præfecti curruum Jehoschaphatum, ut ipsi dicerent, rex Jisraëlis est, & diverterent contra eum ad pugnandum: sed exclamanti Jehoschaphato Jehova auxiliatus est, & avertit illos Deus ab eo.

32 Nam fuit, quum viderent præfecti curruum, eum non esse regem Jisraëlis, ut reverterentur à persequendo eum.

33 Sed quidam jaculatus arcu simplici animo, percussit regem Jisraëlis inter commissuras, & loricæ *partes*: quapropter dixit aurigæ suo, deflecte manu tuâ, ut educas me è castris, quia ægrotus factus sum.

34 Quoniam autem invalescebat prælium eo die, rex Jisraëlis destinebat currus suos adversùs Syros usque ad vesperam: quamobrem mortuus est, quo tempore occidit sol.

CAP. XIX. *Jehoschaphat à propheta correptus, resipiscit.*

REvertente autem Jehoschaphato, rege Jehudæ domum suam, cum pace Jeruschalaimam:

2 Prodiens in conspectum ejus Jehu, filius Chanani, videns; dixit regi Jehoschaphato, an improbo auxiliari, & osores Jehovæ diliges? & propter hæc tibi incumbit fervens ira à Jehova.

3 Veruntamen res bonæ inventæ sunt apud te: quòd removisti lucos è terra, & constituisti animum tuum ad quærendum Deum.

4 Deinde resedit Jehoschaphat Jeruschalaimis: postquam conversus obivisset per populum, à Beerschebaho usque ad montana Ephrajimi, & revocâsset eos ad Jehovam, Deum majorum ipsorum:

5 Constituissetque judices in ea regione per omnes civitates Jehudæ munitas, cuique civitati:

6 Edicens judicibus; videte, quid sitis facturi, non enim pro homine judicaturi estis, sed pro Jehova: qui vobiscum *futurus* est in rebus judiciariis.

7 Quare nunc insit pavor Jehovæ vobis: observate, & facite, non enim est apud Jehovam Deum nostrum iniquitas, aut acceptio personarum, aut sumtio muneris.

8 Atque etiam Jeruschalaimis constituit Jehoschaphat è Levitis, & sacerdotibus, & ex primoribus paternarum familiarum Jisraëlis, ad judicia Jehovæ, & ad lites, quum reverterentur *illi* Jeruschalaimam.

9 Et præcepit eis, dicendo, sic facitote cum timore Jehovæ, cum fide, & cum animo integro:

10 Ut quæcunque lis pervenerit ad vos, à fratribus vestris residentibus in civitatibus suis, *de discrimine* inter cædem & cædem, inter legem & præceptum, statuta & judicia; admoneatis eos, ne rei fiant Jehovæ, & incumbat fervens ira vobis, & fratribus vestris: sic facitote, ut non sitis rei.

11 Ecce autem Amarja, Sacerdos primarius inter vos, in omni negotio Jehovæ, Zebadja verò, filius Jischmaëlis antecessor in domo Jehudæ, in omni negotio regio, cum moderatoribus & Levitis expositi sunt vobis: confirmate vos, & facite, & Jehova aderit æquo.

CAP. XX. *Triumphus Jehoschaphati super Syros, sed ob fœdus cum impio Achazja corripitur.*

Fuit autem postea, venientibus Moabitis, & Hammonitis, & *aliis*, *qui* trans Hammonitas *habitabant*, cum eis, contra Jehoschaphatum in bellum:

2 Venerunt, qui indicarent Jehoschaphato, dicendo, invadit te multitudo magna è transmarina *regione*, ex Syria; qui ecce sunt ad Chatzatzonem Thamaris, ea *est* Hen-Gedi.

3 Timens verò, composuit Jehoschaphat faciem suam ad quærendum Jehovam, & indixit jejunium toti Jehudæ.

4 Itaque congregati sunt Jehudæi ad requirendum *opem* à Jehova: etiam ex omnibus civitatibus Jehudæ convenerunt ad requirendum Jehovam.

5 Tunc stans Jehoschaphat in congregatione Jehudæ, & Jeruschalaimorum, apud domum Jehovæ, ante atrium novum:

6 Dixit; Jehova, Deus majorum nostrorum; nónne tu *es* Deus in cœlis, & tu dominaris in omnia regna gentium; ita ut in manu tua *sit* vis & potentia, ac nemo tibi possit obsistere?

7 Nónne tu, Deus noster, expulisti habitatores terræ hujus à conspectu populi tui Jisraëlis; & tradidisti eam semini Abrahami, diligenti te, in seculum?

8 In qua habitantes, ædificaverunt tibi in ea sanctuarium pro nomine tuo, dicendo:

9 Si obvenerit nobis malum, putà gladius, judicium, aut pestis, sive fames, consistemus ante domum hanc, & coram te, nam nomen tuum *est* in domo hac: quare inclamantes te ex angustia nostra, exaudias, & serves.

10 Nunc autem ecce Hammonitæ, & Moabitæ, & montana Sehiris, in quæ non permisisti Jisraëlitis ingredi, quum venirent è terra Ægypti: quamvis recesserint ab illis, & non perdiderint illos:

11 Tamen ecce, ipsi rependunt nobis; adveniendo, ut expellant nos ab hæreditate tua, quam hæreditario iure possidendam tradidisti nobis.

12 Deus noster, ánnon judicia exerciturus esses in eos? nam non *est* in nobis vis obsistendi multitudini magnæ isti invadenti nos: & nos nescimus, quid facturi simus, sed in te *defixi sunt* oculi nostri.

13 Interea omnes Jehudæi stabant coram Jehova; etiam parvuli eorum, uxores eorum, & filii eorum.

14 Tunc Jachaziëlem, filium Zecarjæ, filii Benajæ, filii Jehielis, filii Matthaniæ Levitam è posteris Asaphi, incessit spiritus Jehovæ in medio ipsius congregationis:

15 Et dixit, attendite omnes Jehudæi, & habitatores Jeruschalaimorum, & rex Jehoschaphat: sic ait Jehova vobis, vos, ne timetote, neque consternamini metu multitudinis magnæ istius, nam non vestrum *erit* hoc prælium, sed Dei.

16 Cras descendite versùs eos, ecce ascensuri sunt per clivum Tzitzi, & invenietis eos in extremitate vallis, in fronte deserti Jeruelis.

17 Non *erit* vestrum pugnare in hoc *prælio*: sistite vos, consistite, & videte salutem Jehovæ erga vos Jehudæi, & Jeruschalaimani, ne timetote, neque consternamini, cras exite ante eos, nam Jehova aderit vobis.

18 Tunc inclinavit Jehoschaphat verticem, facie *demissâ* in terram: omnes quoque Jehudæi, & habitatores Jeruschalaimorum prociderunt coram Jehova, incurvando se *honorem exhibentes* Jehova:

19 Et surrexerunt Levitæ è posteris Kehathitarum, & è posteris Korachæorum; ad laudandum Jehovam, Deum Jisraëlis voce magnâ summè.

20 Deinde surgentes manè, exiverunt in desertum Thekohæ: quibus exeuntibus, consistens Jehoschaphat dixit, audite me Jehudæi, & habitatores Jeruschalaimorum; firmè credite Jehovæ, Deo vestro, & confirmabimini, firmè credite prophetis ejus, & prosperabimini.

21 Ita consilio habito cum populo, constituit musicos Jehovæ, & laudantes decorum sanctitatis: qui procedendo ante expeditum *exercitum*, dicerent, celebrate Jehovam, quoniam in seculum benignitas ejus *est*.

22 Quando autem inceperunt cantum, & laudem, disposuit Jehova insidiatores contra Hammonitas, Moabitas, & montanos Sehiris procedentes in Jehudam, ita ut afficerentur plagis.

23 Nam institerunt Hammonitæ, & Moabitæ contra habitatores montis Sehiris, ad internecioni devovendum, & perdendum *eos*: & quum absolvissent contra habitatores Sehiris, juverunt *inter se*, ut alter esset alteri perditor.

24 Interea Jehuda veniebat ad ipsam speculam, versùs desertum illud: quúmque respicerent ad multitudinem illam, ecce erant cadavera prostrata humi, nec *erat* superstes.

25 Quapropter advenit Jehoschaphat cum populo suo, ad diripiendum prædam eorum, invenerúntque inter eos copiosè, tum facultates cum cadaveribus, tum instrumenta desiderabilia, quæ spoliaverunt sibi, adeò ut non essent ferendo: fuerúntque per triduum diripientes prædam illam, magna enim erat.

26 Die autem quarto, congregaverunt se in convallem benedictionis, ubi benedixerunt Jehovæ: Idcirco vocant nomen loci illius,

illius, convallem benedictionis usque in
hunc diem.
27 Postea reversi omnes viri Jehudæ,&
Jeruschalaimorum cum Jehoschaphato in
principiis ipsorum, ut reverterentur Jeru-
schalaima cum lætitia: nam lætitiâ affece-
rat eos Jehova ab hostibus eorum:
28 Venerunt Jeruschalaima cum nabliis,
& cum citharis, & cum tubis ad domum
Jehovæ.
29 Et incessit pavor Dei omnia regna il-
larum regionum, quum audirent pugnâsse
Jehovam contra hostes Jisraëlis.
30 Ita quievit regnum Jehoschaphati;
quietem largiente illis circumquaque Deo
illius.
31 Regnavit igitur Jehoschaphat super
Jehudam: natus triginta quinque annos,
quum regnare inciperet, viginti quinque
annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri
nomen Hazuba, filia Schilchi.
32 Et ambulavit in via patris sui Asæ, ne-
que recessit ab ea; faciendo quod rectum
videtur in oculis Jehovæ.
33 Verùntamen excelsa non amota sunt:
nam adhuc populus non comparaverant
animum suum erga Deum majorum suo-
rum.
34 Reliquæ autem res Jehoschaphati
priores, & posteriores; ecce sunt scriptæ
in verbis Jehu, filii Chanani, qui jussus est
referre in librum regum Jisraëlis.
35 Postmodum verò consociavit se Jeho-
schaphat, rex Jehudæ cum Achazja, rege
Jisraëlis: is *autem* improbissimè agebat.
36 Eum autem consociavit sibi, ad facien-
dum naves, quibus obirent Oceanum; fece-
rúntque naves Hetzjone-Geberis.
37 Quapropter prophetavit Elihezer,
filius Dodavæ Mareschanus contra Jeho-
schaphatum, dicendo; quandoquidem con-
sociâsti te cum Achazja, disrupit Jehova
opera tua: ita confractæ sunt naves, neque
obtinuerunt *vim* obeundi Oceanum.

CAP. XXI. *Iehoramo sanguinario prædicitur ab Elija, & evenit mors ex morbo fœdissimo.*

QUum autem occubuisset Jehoschaphat
cum patribus suis, sepultúsque esset cum
patribus suis in civitate Davidis: regnavit
Jehoram, filius ejus pro eo.
2 Huic *erant* fratres filii Jehoschaphati,
Hazarja, & Jechiel, & Zecarja, & Hazarja, &
Micaël, & Schephatja; omnes hi filii Jeho-
schaphati, regis Jisraëlis:
3 Quibus dederat pater eorum dona mul-
ta argenti, & auri, & rerum pretiosarum,
cum civitatibus munitis in Jehuda: re-
gnum verò dedit Jehoramo, quia erat pri-
mogenitus.
4 Surgens autem Jehoram, ut confirma-
ret se in regno patris sui, interfecit omnes
fratres suos gladio: etiámque *aliquos* è prin-
cipibus Jisraëlis.
5 Natus triginta duos annos Jehoram,
quum regnare inciperet; octo annos regna-
vit Jeruschalaimis:
6 Quibus ambulavit in via regum Jisraë-
lis, quemadmodum faciebant familia Acha-
bi, nam filia Achabi erat ei uxor: fecítque
quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.
7 Noluit tamen Jehova perdere domum
Davidis, propter illud fœdus, quod pepige-
rat cum Davide; & quemadmodum dixe-
rat se daturum lucernam ei, & filiis ejus o-
mnibus diebus.
8 Temporibus hujus defecit Edom, ne
subjectus esset Jehudæ; & constituerunt
super se regem.
9 Quapropter profectus est Jehoram cum
præfectis suis, & omnibus curribus suis se-
cum: fuítque ipso surgente nocte, ut per-
cuteret Edomæum circumjacentem sibi, &
præfectos curruum ejus.
10 Persistente autem Edomo in defectio-
ne, ne subjectus esset Jehudæ usque in diem
istum, tunc defecit Libna eodem tempore,
ne subjecta esset ei: quia dereliquerat Je-
hovam, Deum majorum suorum.
11 Etiam ipse fecit excelsa in montibus
Jehudæ: effecítque, ut scortarentur habi-
tatores Jeruschalaimorum, imò impulit
cum Jehuda.
12 Quamobrem pervenit ad eum scri-
ptum ab Elija, propheta, dicente; sic ait
Jehova, Deus Davidis, patris tui, propterea
quòd non ambulâsti in viis Jehoschaphati,
patris tui, & in viis Asæ, regis Jehudæ:
13 Sed ambulâsti in via Regum Jisraëlis,
& effecisti, ut scortarentur Jehuda, & habi-
tatores Jeruschalaimorum, sicut effecit do-
mus Achabi, ut scortaretur *Iisraël*: insuper
etiam fratres tuos, domesticos patris tui,
meliores te interfecisti:
14 Ecce Jehova afficit *te* plagâ magnâ in
populo tuo; & in filiis tuis, & in uxoribus
tuis, atque in omnibus facultatibus tuis.
15 Tu quoque *agitaberis* morbis magnis,
morbo intestinorum tuorum; per duos an-
nos continuos, donec exeant intestina tua
præ morbo illo.
16 Excitavit itaque Jehova contra Jeho-
ramum animum Pelischthæorum, & Ara-
bum, qui *sunt* finitimi Æthiopum.
17 Qui ascendentes contra Jehudam, ir-
ruperunt in *regionem* ejus, & abduxerunt
captivas omnes facultates, quæ inventæ
sunt in domo regis, etiámque filios ejus, &
uxores ejus, ita ut non relinqueretur ei fi-
lius, nisi Jehoachaz, minimus filiorum ejus.
18 Deinde post omnia hæc: affecit eum
Jehova in intestinis ejus morbo illo, adeò
ut nulla *esset* medicina.
19 Perrexit enim de anno in annum,
adeò ut quo tempore exibat terminus ille,
completis annis duobus, exirent intestina
ejus, cum morbo ejus, & moreretur morbis
gravissimis: neque fecerunt ei populus e-
jus ustionem *odorum*, similem ustioni ma-
jorum suorum.
20 Natus triginta duos *annos* erat quum
regnare inciperet, & octo annis regnavit
Jeruschalaimis: quos transegit sine volu-
ptate, & sepelierunt eum in civitate Davi-
dis, sed non in sepulchris Regum.

CAP. XXII. *Achazjam, regem Iehudæ, & Iehoramum, regem Iisraëlis occidit Iehu: occidente autem Hathaljâ semen regium, reservatus fuit Ioasch.*

COnstituerunt autem habitatores Jeru-
schalaimorum regem Achazjam, filium
ejus minimum pro eo, nam omnes priores
inter-

interfecerat turma quædam, quæ venerat cum Arabibus in castra: ita regnavit Achazja, filius Jehorami, rex Jehudæ.

2 Cujus matri nomen Hathalja, nata Homri, agentis quadragesimum secundum annum, quum Achazja regnaret: qui anno uno regnavit Jeruschalaimis.

3 Hic etiam ambulavit in viis domûs Achabi; nam mater ejus erat consiliaria ejus ad improbè agendum.

4 Itaque fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, sicut domus Achabi: ipsi enim erant ei consiliarii post mortem patris ejus, adeò ut perdiderint eum.

5 Etiam in consilio eorum ambulavit; profectus cum Jehoramo, filio Achabi, rege Jisraëlis in bellum contra Chazaëlem, regem Syriæ ad Ramothas Gilhadis; ubi percusserunt Syri Joramum.

6 Quum autem reversus esset, ut se curaret Jizrehele, quia *afficiebant eum* plagæ, quibus percusserant eum apud Ramam: quando præliabatur cum Chazaële, rege Syriæ: Hazarja, filius Jehorami, rex Jehudæ descendit ad invisendum Jehoramum, filium Achabi Jizrehelem, eò quod ægrotus esset.

7 Sed à Deo fuit proculcatio Achazjæ, veniendo ad Joramum: nam processit cum Jehoramo ad Jehu, filium Nimschi venientem; quem unxerat Jehova ad exscindendum domum Achabi.

8 Fuit enim, quum judicia exerceret Jehu contra domum Achabi, ut inveniens principes Jehudæ, & filios cognatorum Achazjæ, ministrantes Achazjæ, interficeret eos.

9 Deinde quæsivit Achazjam, ceperúntque eum (is autem se absconderat in Schomrone) & adductum eum ad Jehu, morte affecerunt eum; ac sepeliverunt eum, quia dicebant, filius est Jehoschaphati, qui quæsivit Jehovam ex tota anima sua: ita non *erat* domui Achazjæ, qui obtineret vires ad regnandum.

10 Quapropter Hathalja, mater Achazjæ, quum videret mortuum esse filium suum, surgens perdidit totum semen regium domus Jehudæ.

11 Sed accipiens Jehoschaphath, filia regis Joaschum, filium Achazjæ, furtim subreptum eum è medio filiorum regis, qui afficiebantur morte, abdidit ipsum, & nutricem ejus in conclavi lectorum: abscondit autem eum Jehoschaphath, filia regis Jehorami, uxor Jehojadæ Sacerdotis, quia ipsa erat soror Achaziæ, metu Hathaljæ, ut ea non afficeret eum morte.

12 Ita fuit cum ipsis in domo Dei latitans sex annis, dum Hathalja regnaret super terram.

CAP. XXIII. *Iehojadah constituit regem Ioaschum: Hathaljam curat occidi, & reformat ecclesiam.*

ANno autem septimo confirmans se Jehojadah, assumsit centuriones, Hazarjam, filium Jerochami, & Jischmaëlem, filium Jehochananis, & Hazarjam, filium Hobedi, & Mahasejam, filium Hadajæ, ac Elischaphatum, filium Zicri secum in fœdus:

2 Qui circumeuntes per Jehudam, congregaverunt Levitas ex omnibus civitatibus Jehudæ, & primarios paternarum *familiarum* Jisraëlis: qui venerunt Jeruschalaima.

3 Dum pepigit tota illa congregatio fœdus in domo Dei cum rege: quum dixisset eis *Iehojadah*, ecce filius regis regnaturus est, quemadmodum promisit Jehova posteris Davidis.

4 Hæc *est* res, quam facturi estis: tertia pars vestrûm ingredientium sabbatho ex Sacerdotibus, & Levitis, *sunto* janitores liminum:

5 Et tertia altera adesto domui regis, reliqua verò tertia in porta præcipua: totus autem populus in atriis domûs Jehovæ.

6 Sed ne ingreditor domum Jehovæ, nisi Sacerdotes, & qui ministrant ex Levitis, ipsi ingressuri sunt, quia sancti sunt: at totus populus observanto observationem Jehovæ.

7 Sed cingent Levitæ regem circumquaque, quisque cum armis suis in manu sua, ut quisquis venturus est in domum istam, morte afficiatur: adeste igitur regi, quum ingredietur, & quum egredietur.

8 Itaque fecerunt Levitæ, & totus Jehuda, omnino prout præceperat Jehojadah Sacerdos, assumserunt etiam quisque homines suos, ingredientes sabbatho cum egredientibus sabbatho: non enim exemerat Jehojadah Sacerdos ullas distributiones.

9 Deditque Jehojadah Sacerdos centurionibus hastas, & scuta, & umbones, qui *fuerant* regis Davidis; qui *erant* in domo Dei.

10 Quúmque constituisset totum populum, cum missili cujusque in manu ipsius, à latere domus dextero usque ad latus domûs sinistrum, versùs altare, & versùs domum, apud regem circumquaque;

11 Produxerunt filium regis, & imposito ei coronamento, ídque cum testimonio, constituerunt eum regem: & ungentes eum Jehojadah, & filii ejus, dicebant, vivat rex.

12 Quum autem Hathalja audiret strepitum populi concursantium, & faventium regi, ingressa est ad populum *in* domum Jehovæ.

13 Ubi videns, quòd ecce rex stabat in sua columna in ingressu, & principes, ac tubæ aderant regi, totúsque populus terræ lætus clangebat tubis, & musici instrumentis musicis, qui exemplo præibant ad favendum *regi*: laceravit Hathalja vestimenta sua, dicens, conjuratio, conjuratio!

14 Jussit autem Jehojadah Sacerdos exire centuriones, præfectos copiarum: edicens eis, jubete istam exire intrà ordines, & qui sequetur istam, morti traditor gladio: dicebat enim sacerdos, ne afficitote eam morte *in* domo Jehovæ.

15 Itaque disposuerunt ei custodias laterales, & abiit per aditum portæ equorum versùs domum regis; ubi morte affecerunt eam.

16 Tunc pepigit Jehojadah fœdus inter illum, & totum populum, ac regem; ipsos fore populum Jehovæ.

17 Postea ingressi totus populus ædem Bahalis, demoliti sunt eam, & altaria ejus, imaginesque ejus perfregerunt: Matthanem

vero, Sacerdotem Bahalis occiderunt ante ipsa altaria.

18 Et reposuit Jehojadah præfecturas in domo Jehovæ, commissas Sacerdotibus Levitis, quos distribuerat David in domo Jehovæ; ad offerendum holocausta Jehovæ, sicut scriptum est in lege Moschis, cum lætitia, & cum musica: secundùm dispositionem Davidis.

19 Restituit quoque janitores in portis domûs Jehovæ; ut non ingrederetur immundus ullâ re.

20 Quúmque assumsisset centuriones, & magnificos, dominantésque in populo, ac totum populum terræ, deduxit regem e domo Jehovæ, ingressíque sunt per portam summam domum regis; & collocarunt regem in solio regni.

21 Et læti sunt totus populus terræ, ac civitas conquievit; postquam Hathaljam morti tradiderunt gladio.

CAP. XXIV. *Ioasch vivente Iehojadaho bonus, postea degenerat, & punitur.*

NAtus septem annos Joasch, quum regnare inciperet, quadraginta annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Tzibja, e Beer-Schebaho.

2 Fecítque Joasch, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, omnibus diebus Jehojadahi sacerdotis.

3 Quum autem accepisset ei Jehojadah uxores duas; genuit filios, & filias.

4 Fuítque postea, quum esset Joascho in animo instaurare domum Jehovæ.

5 Ut congregatis sacerdotibus ac Levitis, ediceret eis, exite per civitates Jehudæ, & congregate à toto Jisraële pecuniam ad curandum domum Dei vestri de anno in annum, vos itaque festinate in hoc negotio: sed non festinârunt Levitæ.

6 Quapropter vocans rex Jehojadahum primarium, dixit ei, quare non habuisti quæstionem de Levitis, ut afferrent à Jehuda, & Jeruschalaimis collectam Moschis, servi Dei, & congregationis Jisraëlis; ad tentorium conventûs?

7 Hathaljâ enim improbissimè se gerente, filii ejus perruperant *in* domum Dei: etiámque omnes res consecratas domui Jehovæ, aptaverant Bahalimis.

8 Itaque edicente rege, aptaverunt arcam alicujus; posuerúntque eam in porta domûs Jehovæ, foris.

9 Promulgaverúntque in Jehuda, & Jeruschalaimis, ut afferrent Jehovæ collectam Moschis, servi Dei, imperatam Jisraëli in deserto.

10 Tunc lætantes omnes principes, & totus populus; attulerunt, & injecerunt in arcam, donec absolvissent *instaurare*.

11 Erátque, quo tempore exportaturus erat arcam ad delegatos regis per Levitas, ut quum viderent multam esse pecuniam, conveniret scriba regis cum delegato sacerdotis primarii, & evacuarent arcam illam, postea deportantes, reponerent eam in loco suo: sic facientes de die in diem, colligebant pecuniam copiose.

12 Quam tradebat rex, & Jehojadah curatori operis ministerii domûs Jehovæ, quâ mercede conducebant putatores, & fabros ad instaurandum domum Jehovæ; etiámque fabros ferrarios, & ærarios ad curandum domum Jehovæ;

13 Sic facientibus curatoribus operis, assurrexit in justam constitutionem opus illud per manum eorum; ita ut restituerent domum Dei, in formam ipsius, confirmantes eam.

14 Quúmque absolvissent, attulerunt coram rege, & Jehojadaho reliquum pecuniæ, unde fecit instrumenta ad domum Jehovæ, instrumenta ministrandi, & offerendi cum acerris; & quidem instrumenta aurea, & argentea: sic fuerunt offerentes holocausta in domo Jehovæ jugiter omnibus diebus Jehojadahi.

15 Senio autem confectus Jehojadah, & satur dierum, mortuus est; natus centum triginta annos, quum moreretur.

16 Quem sepeliverunt in civitate Davidis cum regibus, eò quòd exercuisset bonum in Jisraële, tum erga Deum, tum erga domum illius.

17 Post mortem verò Jehojadahi venientes principes Jehudæ, incurvaverunt se *honorem habentes* regi; tunc auscultavit rex eis.

18 Ita derelinquentes domum Jehovæ, Dei majorum suorum, coluerunt lucos, & idola; fuítque fervens ira contra Jehudam, & Jeruschalaima propter reatum illorum hunc.

19 Quum misisset ad eos Prophetas, ad revocandum eos ad Jehovam; iísque contestantibus contra eos, non præbuissent aurem.

20 Quinimo, quum spiritu Dei induente Zecarjam, filium Jehojadahi, sacerdotis ipsius, constitisset ex editiori loco in populo: dixissetque eis, sic ait Deus, quare transgredimini præcepta Jehovæ, ut non prosperemini? quia dereliquistis Jehovam, vicissim dereliquit vos:

21 Conjurantes contra eum, obruerant eum lapidibus ex præcepto regis, in atrio domûs Jehovæ.

22 (Non enim recordabatur Joasch, rex illius benignitatis, quam exercuerat Jehojadah, pater ejus erga se, quum interficeret filium ejus) qui, quum moreretur, dixit, videbit Jehova, & requiret.

23 Fuit ergo vertente anno, ascendentibus contra eum copiis Syriæ; ut invadentes Jehudam, & Jeruschalaima, perderent omnes populi principes de populo; & omnem prædam eorum mitterent ad regem Darmasci.

24 Quamvis paucis hominibus venissent copiæ Syriæ, tamen Jehova tradidit in manum eorum copias numerosas valde, quia dereliquerant Jehovam, Deum majorum suorum: ita in Joaschum exercuerunt judicia.

25 Quum autem discessissent ab eo, nam reliquerant eum in morbis gravissimis *versantem*; conjurârunt inter se, contra eum servi ejus, propter cædes filiorum Jehojadahi sacerdotis, & interfecerunt eum in lecto ipsius, ita mortuus est, sepeliverúntque eum in civitate Davidis, sed non sepeliverunt eum in sepulchris regum.

26 Atque hi *sunt*, qui conjurârunt inter se

se contra eum; Zabad, filius Schimhathæ Hammonitidis:& Jehozabad, filius Schimrithæ Moabitidis.

27 Filii autem ejus, & magnitudo oneris impositi ei, & fundatio domûs Dei, ecce sunt scripta in commentario libri regum: regnavítque Amatzja, filius ejus pro eo.

CAP. XXV. *Amatzia ex bono fit pessimus.*

NAtus viginti quinque annos regnare cœpit Amatzja,& viginti novem annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Jehohaddan è Jeruschalaimis.

2 Fecítque quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; sed non animo integro.

3 Fuit autem, quum confirmatum esset regnum penes ipsum, ut interficeret servos suos, qui percusserant regem, patrem suum:

4 Filios verò eorum non affecit morte: sed *fecit*, sicut scriptum *est* in lege, in libro Moschis, præcepisse Jehovam, dicendo, ne moriuntor patres pro filiis, & filii, ne moriuntor pro patribus, sed quisque propter peccatum suum moriuntor. *Cap. XXV.*

5 Præterea Amatzja congregatis Jehudæis, constituit eos per familias paternas chiliarchos,& centuriones in toto Jehuda, & Binjamine: & recensens eos à nato viginti annos,& deinceps, invenit eorum trecenta millia delectorum, *aptorum* ad prodeundum in militiam, prehendentium spiculum, aut clypeum.

6 Insuper mercede conduxit ex Jisraëlitis, centies mille valentes robore, centum talentis argenti.

7 Quare vir Dei venit ad eum, dicendo, ô rex, ne venito tecum exercitus Jisraëlitarum; non enim *est* Jehova cum Jisraëlitis, ullo Ephrajimitarum.

8 Sed procede tu, age, confirma te ad hoc bellum: facturus esset Deus, ut impingas coram hoste, nam *est* vis in Deo ad auxiliandum,& ad faciendum, ut impingas.

9 Dicente verò Amatzjâ viro Dei, quid ergo faciendum centum talentis, quæ dedi turmæ Jisraëlitarum? dixit vir Dei, est Jehovæ dare tibi amplius eo.

10 Separavit itaque eos Amatzja, nempe turmam illam, quæ venerat ad ipsum ex Ephrajimo, ut abirent in locum suum: quapropter accensa est ira ipsorum valde contra Jehudam, & revertebantur in locum suum accensi irâ.

11 Interea Amatzja confirmans se, deduxit populum suum, & abiit in vallem salis, ubi percussit filiorum Sehiris decem millia.

12 Et decem millia virorum captivos abducentes Jehudæi, duxerunt ad fastigium petræ:& dejecerunt eos è fastigio petræ, ita ut omnes disrumperentur.

13 Turmarii verò illi, quos remiserat Amatzja, ne procederent secum in bellum, tunc irruerunt in civitates Jehudæ à Schomrone Beth-Choronem usque: & percutientes ex eis tria millia, diripuerunt direptione magnâ.

14 Fuit autem postquam rediisset Amatzja à percutiendo Edomæos, ut adducens deos filiorum Sehiris, constitueret illos sibi deos; & coram illis incurvaret se, atque adoleret illis.

15 Quamobrem accensus irâ Jehova in Amatzjam: misit ad eum prophetam, qui diceret ei, cur quæris deos istius populi, qui non eripuerunt populum suum è manu tua?

16 Fuit autem, quum alloqueretur ipsum, ut diceret illi *rex*, an consiliarium regi tradiderunt te? desiste, quare percuterem te? itaque destitit propheta, dicens; agnosco Deum iniisse consilium de perdendo te, quandoquidem facis hoc, ac non auscultas consilio meo.

17 Tunc inito consilio Amatzja, rex Jehudæ, misit ad Joaschum, filium Jehoachazi, filii Jehu, regem Jisraëlis, qui dicerent; age, videamus alter faciem alterius.

18 Misit verò Joasch, rex Jisraëlis ad Amatzjam, regem Jehudæ, qui dicerent; quædam spina, quæ in Libano *erat*, misit ad cedrum, quæ *erat* in Libano ad dicendum, da filiam tuam filio meo in uxorem: interea præteriens bestia agrestis, quæ in Libano *erat*, conculcavit spinam illam.

19 Cogitâsti, ecce percussisti Edomæos, ideo extulit te animus tuus, ut tibi arroges gloriam: nunc conside domi tuæ, quare misceres bellum malo tuo, ut cadas tu,& Jehuda tecum?

20 Sed non auscultavit Amatzja, quia à Deo id erat, ut traderet eos in manum *horum*; eò quod quæsivissent deos Edomæorum.

21 Et ascendente Joascho, rege Jisraëlis, viderunt alter faciem alterius, ipse,& Amatzja, rex Jehudæ, apud Beth-Schemeschum, quod *est* Jehudæ.

22 Plaga autem affectus est Jehuda coram Jisraële; ita ut fugerent quisque in tentoria sua.

23 Amatzjam verò, regem Jehudæ, filium Joaschi, filii Jehoachazi, prehendit Joasch, rex Jisraëlis apud Beth-Schemeschum: deinde adducens eum Jeruschalaima, perrupit in muro Jeruschalaïorum à porta Ephrajimi usque ad portam angularem, quadringentos cubitos.

24 Denique toto auro, & argento, omnibúsque vasis, quæ inventa sunt in domo Dei penès Hobed-Edomum, & thesauris domus regiæ, obsidibúsque *acceptis*; reversus est Schomronem.

25 Vixit verò Amatzja, filius Joaschi, rex Jehudæ, post mortem Joaschi, filii Jehoachazi regis Jisraëlis, quindecim annis.

26 Reliquæ autem res Amatzjæ priores & posteriores; nónne ecce sunt scriptæ in libro regum Jehudæ,& Jisraëlis?

27 Nam ex quo tempore recessit Amatzja à sequendo Jehova, quum fecissent contra eum conspirationem Jeruschalaimis, fugit Lacischum: quamobrem miserunt post eum Lacischum, ubi morte affecerunt eum.

28 Inde deportaverunt eum equis, & sepeliverunt eum cum patribus ejus, in civitate Jehudæ.

CAP. XXVI. *Huzzija pius prosperatus est, sed, cùm se efferret, leprâ percussus est.*

TUm assumentes totus populus Jehudæ Huzzijam, qui erat natus sexdecim annos, constituerunt eum regem pro patre ejus Amatzja.

2 Ipse ædificavit Elotham, quam recupe-

raverat Jehudæ; postquam occubuisset rex cum patribus suis.

3 Natus sexdecim annos Huzzija, quum regnare inciperet, quinquaginta duobus annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Jecolja è Jeruschalaimis.

4 Fecitque quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Amatzja pater ejus.

5 Fuit enim *intentus* quærendo Deo diebus Zecarjæ, informantis in rebus pertinentibus ad timorem Dei: & quibus diebus quæsivit Jehovam, secundavit eum Deus.

6 Nam procedens, oppugnavit Pelischthæos, & perrupit murum Gathi, & Murum Jabnes, & murum Aschdodi; ædificavítque civitates in Aschdodæa, & in Pelischthæorum *regione*.

7 Et auxiliatus est ei Deus contra Pelischthæos, & contra Arabas, qui habitabant in Guris planitie, & indigenas.

8 Dederunt quoque Hammonitæ munus Huzzijæ, adeò ut abiret nomen ejus usque ad ingressum Ægypti, quia confirmabat se summè.

9 Nam ædificavit Huzzija turres Jeruschalaimis, ad portam anguli, & ad portam vallis, & ad Miktzoham, & firmavit eas.

10 Ædificavit etiam turres in deserto, & fodit cisternas multas, tam in depresso loco, quàm in planitie, eò quòd pecoris multum esset ipsi: & agricolæ, ac vinitores in montibus, & in arvis; nam amator agriculturæ erat.

11 Erant autem Huzzijæ copiæ gerentium bellum, aptorum ad prodeundum in militiam turmatim pro numero recensionis eorum, *facta* per Jehielem scribam, & Mahaseiam moderatorem; commissæ manui Chananjæ ex principibus regis;

12 Totus numerus primorum paternarum *familiarum* inter valentes robore, bis mille sexcentorum:

13 Quorum manui commissi copiarum militarium ter centies septies mille quingenti, gerentes bellum virtute militari, ad auxiliandum regi contra hostem.

14 Quibus paravit Huzzija pro toto exercitu scuta, & spicula, galeásque, & loricas, & arcus; usque ad lapides fundarum.

15 Fecit præterea Jeruschalaimis machinas, ingeniosissimè excogitatas, ut essent super turres, & super angulos, ad jaculandum sagittis, & lapidibus magnis: exivítque nomen ejus usque in longinquum, quia mirificè adjuvabatur, usque dum confirmatus esset.

16 Sed ubi confirmatus est, extulit se animus ejus usque adeò, ut se corrumperet, & prævaricaretur contra Jehovam, Deum suum: ingressus enim est in templum Jehovæ, ut adoleret super altare suffitûs.

17 Ingressus verò post eum Hazzarja sacerdos; & cum eo sacerdotes Jehovæ octoginta robusti:

18 Obstiterunt Huzzijæ regi, dicentes ei, non est tuum, ô Huzzija, adolere Jehovæ, sed sacerdotum, filiorum Aharonis, qui consecrati sunt ad adolendum: exi è sanctuario, nam prævaricatus es, neque futurum est tibi gloriæ à Jehova, Deo.

19 Tum indignatus est Huzzija, habens in manu sua suffimentum ad adolendum: quúmque indignaretur contra sacerdotes, lepra exorta est in fronte eius coram ipsis sacerdotibus in domo Jehovæ ab altari suffitus.

20 Respiciens itaque ad eum Hazarja, sacerdos primarius cum omnibus reliquis sacerdotibus, quòd ecce esset leprosus in fronte sua, deturbaverunt eum inde: etiámque ipse impellebatur ad exeundum, quia plagâ afficiebat eum Jehova.

21 Sic fuit Huzzija rex leprosus usque ad diem mortis suæ, habitans in domo semota leprosus, quum abscissus esset à domo Jehovæ: interea Jotham, filius ejus præerat domui regis, judicans populum terræ.

22 Reliquas autem res Huzzijæ priores, & posteriores, scripsit Jeschahja, filius Amotzi propheta.

23 Tandem occumbente Huzzijâ cum patribus suis, sepelierunt eum cum patribus ejus in agro sepulchrali, qui *erat* regum, dicebant enim, leprosus est: & regnavit Jotham, filius ejus pro eo.

CAP. XXVII. *Iotham piè regnat, eique succedit F. Achaz.*

NAtus viginti quinque annos Jotham, quum regnare inciperet, sexdecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Jeruscha, filia Tzadoki.

2 Et fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Huzzija pater ipsius, tantummodo non est ingressus templum Jehovæ: sed adhuc populus corrumpebant se.

3 Hic ædificavit portam domûs Jehovæ supremam; & in muro clivi ædificavit plurimùm.

4 Civitates etiam ædificavit in montanis Jehudæ; & in saltibus ædificavit palatia, & turres.

5 Hic etiam pugnans contra regem Hammonitarum, prævaluit eis; ita ut darent ei Hammonitæ anno illo centum talenta argenti, & decies mille coros tritici, similiter hordei decies mille: hoc rependerunt ei Hammonitæ etiam anno secundo, & tertio.

6 Itaque confirmavit se Jotham; quia comparaverat vias suas coram Jehova, Deo suo.

7 Reliquæ autem res Jothami, & omnia bella ejus, viæque ejus; ecce sunt scriptæ in libro regum Jisraëlis, & Jehudæ.

8 Natus viginti quinque annos erat, quum regnare inciperet: & sexdecim annis regnaverat Jeruschalaimis:

9 Quando occubuit Jotham cum patribus suis, & sepeliverunt eum in civitate Davidis: ita regnavit Achaz, filius ejus pro eo.

CAP. XXVIII. *Achaz impius rex variè affligitur, & insuper auget impietatem.*

NAtus viginti annos Achaz, quum ille regnare inciperet, sexdecim annis regnavit Jeruschalaimis: sed non fecit, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, sicut David pater ipsius.

2 Ambulavit enim in viis regum Jisraëlis,

lis,atque etiam fusiles *imagines* fecit Bahalimis.

3 Præterea ipse adolevit in valle filii Hinnomi: & ussit filios suos igne,secundùm abominationes gentium,quas expulerat Jehova à facie Jisraëlitarum.

4 Et sacrificabat studiosè, adolebàtque in excelsis, & in collibus, & sub omni arbore virente.

5 Quamobrem tradidit eum Jehova,Deus ejus in manum regis Syrorum; qui percutientes eum, captivam abduxerunt ab eo multitudinem magnam, quam deduxerunt in Darmascum: etiamque in manum regis Jisraëlitarum traditus est, ita ut percuteret eum percussione magnâ.

6 Interfecit enim Pekach,filius Remaljæ ex Jehudæis centies vicies mille die uno, omnes robustos; eò quòd dereliquissent Jehovam,Deum majorum suorum.

7 Interfecit quoque Zicri, potens Ephrajimita Mahasejam,filium regis,& Hazrikamum antecessorem domûs ejus, atque Elkanam,secundum à rege.

8 Itaque captivos ducebant Jisraëlitæ è cognatis suis ducenta millia mulierum, puerorum & puellarum, ac etiam prædam multam diripuerant ex eis: ducebántque ista spolia in Schomronem:

9 Quum ibi existens propheta Jehovæ, Hoded nomine, prodiit ante exercitum illum,qui veniebat in Schomronem, ac dixit eis,ecce propter iram Jehovæ, Dei majorum vestrorum æstuantem contra Jehudæos,tradidit eos in manum vestram: & interfecistis ex eis cum indignatione, *quæ* ad cœlos usque pertigit.

10 Et nunc filios Jehudæ, & Jeruschalaimorum cogitatis subiicere, ut sint servi, & ancillæ vobis? annon penes vos, vos, *inquam,sunt* duntaxat reatus contra Jehovam Deum vestrum?

11 Quare nunc auscultate mihi, & restituite hanc captivorum multitudinem,quam abducitis captivam à fratribus vestris: nam æstus iræ Jehovæ *exundaret* in vos.

12 Tunc surgentes homines è primoribus Ephrajimitarum,Hazaria,filius Jehochananis, Berecja, filius Meschillemothi, & Jechizkija, filius Schallumi, & Hamasa, filius Chadlai, adversùs venientes ab illa militia:

13 Dixerunt eis,non estis adducturi hanc captivorum multitudinem huc,quia in reatum gravissimum cederet nobis,*quòd* vos dicitis,superaddendo peccatis nostris,& reatui nostro: quia magnus reatus incumbit nobis,& æstus iræ contra Jisraëlem.

14 Ita dereliquit expeditus quisque multitudinem illam captivam, & prædam suam,ante istos principes,& totam congregationem.

15 Et surgentes homines quidam,qui expressi fuerant nominatim, prehenderunt multitudinem illam captivam, & omnes nudos eorum induerunt ex ipsa præda; quúmque induissent, & calceâssent, cibúmque, & potum dedissent, atque unxissent eos, deduxerunt asinis quemque labantem eorum, adduxerúntque eos Jerichuntem,*in* civitatem palmarum, juxta fratres eorum: deinde reversi sunt in Schomronem.

16 Tempore illo misit rex Achaz ad reges Assyriæ,ut auxiliarentur sibi.

17 Nam adhuc Edomæi venientes, percusserant Jehudam,& abduxerunt captivos.

18 Pelischthæi quoque irruerant in civitates depressi agri, & meridianas Jehudæ; ceperántque Beth-Schemeschum, & Ajalonem, & Gederothas, & Socuntem ac villas ejus, Thimnámque, & villas ejus,Gimzuntem,ac villas ejus,& habitabant illic.

19 Deprimebat enim Jehova Jehudam propter Achazum, regem Jisraëlis: quia abstraxerat Jehudam,ut omnino prævaricaretur contra Jehovam.

20 Veniens itaque ad eum Thilgath Pilneeser, rex Assyriæ; angustiâ affecit eum, non autem confirmavit eum.

21 Nam accipiens Achaz partem ex domo Jehovæ, & domo regis,ac principum; dedit regi Assyriæ,nec tamen fuit auxilio ei.

22 Quocunque autem tempore angustiâ afficiebat ipsum *Jehova*,pergebat prævaricari contra Jehovam: idem *erat* rex Achaz.

23 Sacrificavit enim diis Darmascenorum, percutientium ipsum; dicens, quia dii regum Syriæ sunt auxilio eis, illis sacrificaturus sum,ut auxilientur mihi: at illi fuerunt *obices*,in quos impingeret, ipsi & toti Jisraëli.

24 Adeò ut congregans Achaz instrumenta domûs Dei, truncaret instrumenta domûs Dei, & occluderet fores domûs Jehovæ, faceretque sibi altaria in unoquoque angulo Jeruschalaimis.

25 Etiam in singulis civitatibus Jehudæ faceret excelsa ad adolendum diis alienis: ita provocavit Jehovam, Deum majorum suorum.

26 Reliquæ autem res ejus,& omnes viæ ejus priores, & posteriores, ecce sunt scriptæ in libro regum Jehudæ,& Jisraëlis.

27 Denique, quum occubuisset Achaz cum patribus suis, sepeliverunt eum in ipsa civitate, Jeruschalaimis, non enim intulerunt eum in sepulchra regum Jisraëlis: regnavítque Jechizkija,filius ejus pro eo.

CAP. XXIX. *Jechizkija incipit reformationem,*

JEchizkija regnare cœpit natus viginti quinque annos,& viginti novem annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Abija,filia Zecarjæ.

2 Et fecit, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; omnino prout fecerat David,pater ejus.

3 Hic ipse anno primo regni sui, mense primo,aperuit fores domûs Jehovæ,& confirmavit ipsos *Sacerdotes*.

4 Jussit enim convenire Sacerdotes, & Levitas, & congregavit eos in plateam orientalem:

5 Ac dixit eis,auscultate mihi,ô Levitæ: jam sanctificate vos, & sanctificate domum Jehovæ,Dei majorum vestrorum,& efferte, quod separandum est è sancto,

6 Nam prævaricati sunt patres nostri, & facientes,quod malum *videtur* in oculis Dei nostri, dereliquerunt eum: & avertentes faciem suam à tabernaculo Jehovæ, opposuerunt cervicem:

7 Etiam occluserunt fores porticûs, extinxerúntque lucernas, & suffitum non a-

oleverunt : denique holocaustum non obtulerunt in Sancto, Deo Jisraëlis.
8 Quamobrem fuit fervens ira Jehovæ contra Jehudam, & Jeruschalaima ; adeò ut tradiderit eos commotioni, desolationi, & sibilo, quemadmodum videtis oculis vestris.
9 Nam ecce ceciderunt patres nostri gladio; & filii nostri, filiæque nostræ, ac uxores nostræ in captivitate *fuerunt* propter illud.
10 Nunc *est* mihi in animo pangere fœdus cum Jehova, Deo Jisraëlis, ut avertat se à nobis æstus iræ ejus.
11 Filii mei, nunc ne erretis: vos enim elegit Jehova, ut stantes coram ipso, ministretis ipsi, & ut sitis ipsis ministrantes, & adolentes.
12 Tum surgentes hi Levitæ, Machath, filius Hamasai, & Joël, filius Hazarjæ, è posteris Kehathitarum ; ex Meraritis verò Kisch, filius Habdi, & Hazaria, filius Jehallelelis: atque è Gerschonitis Joach, filius Zimmæ, & Heden, filius Joachi:
13 Et è filiis Elitzaphanis, Schimri, & Jehiel, ac è filiis Asaphi, Zecarja, & Matthanja:
14 E filiis quoque Hemanis, Jechiel, & Schimhi; & è filiis Jeduthunis, Schemahja, & Huzziel:
15 Congregârunt cognatos suos, & sanctificaverunt se, veneruntque secundùm præceptum regis, ex verbis Jehovæ, ad purgandum domum Jehovæ.
16 Nam ingressi Sacerdotes in interiorem partem domûs Jehovæ ad purgandum, extulerunt omnem immunditiem, quam invenerant in templo Jehovæ, in atrium domûs Jehovæ: recipiebant verò Levitæ exportandam in torrentem Kidronis foras.
17 Cœperant autem primo *die* mensis primi sanctificare; & die octavo ejusdem mensis ingressi porticum Jehovæ, sanctificaverunt domum Jehovæ diebus octo: ita ut die sexto-decimo mensis primi absolverint.
18 Tum venientes intrò ad Jechizkijam regem, dixerunt, purgavimus totam domum Jehovæ; & altare holocausti cum omnibus instrumentis ejus, & mensam dispositionis cum omnibus instrumentis ejus:
19 Denique omnia instrumenta illa, quæ abjecerat rex Achaz, quum regnaret prævaricatione suâ, comparavimus, & sanctificavimus; ecce autem sunt ante altare Jehovæ.
20 Itaque manè surgens Jechizkija rex, congregavit præfectos civitati; & ascendit in domum Jehovæ.
21 Quúmque adduxissent juvencos septem, & arietes septem, agnósque septem, & hircos lactentes septem in peccatum pro regno, & pro sanctuario, ac pro Jehuda: edixit filiis Aharonis, sacerdotibus, ut offerrent in altari Jehovæ.
22 Tum jugulârunt boves, & accipientes sacerdotes illorum sanguinem, insperserunt in ipsum altare: similiter jugulantes arietes, insperserunt illorum sanguinem in altare, & jugulantes agnos, insperserunt illorum sanguinem in altare.
23 Postremò admoverunt hircos peccati ante regem, & congregationem; qui manibus suis nixi sunt eis.
24 Jugulantésque eos sacerdotes, expiaverunt sanguine eorum in altari, ad expiationem faciendam pro toto Jisraële: quia toti Jisraëli indixerat rex holocaustum, & peccatum illud.
25 Restituerat autem Levitas *in* domo Jehovæ cum cymbalis, cum nabliis, & cum citharis, ex præcepto Davidis, & Gadis, videntis regii, & Nathanis prophetæ: (nam à Jehova præceptum illud erat per prophetas ejus.)
26 Itaque adstantibus Levitis cum instrumentis Davidis; sacerdotibus verò cum tubis:
27 Edixit Chizkija, ut offerrent holocaustum in altari: & quo tempore cœpit holocaustum, cœpit musica Jehovæ cum ipsis tubis, idque cum *canticis* traditis, *&* instrumentis Davidis, regis Jisraëlis.
28 Interea tota congregatio incurvabant sese, quum musici canerent, & tubicines tubis clangerent: omnia hæc, usque dum absolutum esset holocaustum.
29 Quum autem absolvissent offerre; procidentes rex, & omnes, qui præsentes erant cum eo, incurvaverunt se *adorantes*:
30 Edixitque Jechizkija rex, & principes Levitis, ut laudarent Jehovam verbis Davidis, & Asaphi videntis: qui cùm laudâssent, dum agitaretur lætitia illa, inclinato vertice incurvaverunt se *honorem exhibentes*.
31 Tunc loquutus Jechizkija, dixit, jam consecrastis ministerium vestrum Jehovæ, accedite, & adducite sacrificia, & eucharistica in domum Jehovæ: adduxerunt itaque congregatio illa sacrificia, & eucharistica, & omnis voluntarius holocausta.
32 Adeò ut esset numerus holocaustorum, quæ adduxerunt congregatio; boum septuaginta, arietum centum, agnorum ducentorum: ad holocaustum Jehovæ omnia hæc:
33 Aliorum autem consecratorum: boum sexcentorum, & pecudum ter mille:
34 Verúntamen sacerdotes erant pauciores, neque poterant nudare *pelle* omnia illa holocausta: quare confirmârunt eos cognati eorum Levitæ, donec absolutum esset illud opus, & donec sanctificâssent se reliqui sacerdotes, nam Levitæ rectiores *fuerant* animo ad sanctificandum se sacerdotibus.
35 Nam etiam imponendum erat copiosè de adipibus eucharisticorum, & de libaminibus præter illa holocausta, ita constitutus est cultus domûs Jehovæ.
36 Lætatúsque est Jechizkija, totúsque populus, de eo, quod restituerat Deus populo: nam repente fuerat hæc res.

CAP. XXX. *Jechizkija continuat reformationem.*

Deinde misit Jechizkija per totum Jisraëlem, & Jehudam, & etiam fasciculos literarum scripsit ad Ephrajimitas, & Menaschitas, ut venirent in domum Jehovæ Jeruschalaima: ad celebrandum Pascha Jehovæ, Deo Jisraëlis.
2 Nam inierat consilium rex, & principes ejus cum congregatione Jeruschalaimis, de celebrando paschate mense secundo:
3 Non enim potuerant celebrare illud tempore eodem: quum sacerdotes non sanctificas-

ctificâssent se ad sufficientem numerum, & populus non congregâssent se Jeruschalaima.
4 Qúmque recta videretur hæc res in oculis regis, & in oculis totius congregationis illius;
5 Constituerant rem *hanc*, ut promulgarent per totum Jisraëlem à Beer-Schebaho Danem usque, ut venirent celebratum pascha Jehovæ, Deo Jisraëlis, Jeruschalaima, nam jam diu non celebraverant ex præscripto.
6 Abiverunt itaque cursores cum fasciculis literarum à rege, & principibus per totum Jisraëlem, & Jehudam, & ex præcepto regis dicebant, filii Jisraëlis, convertimini ad Jehovam, Deum Abrahami, Jitzchaki, & Jisraëlis, ut convertat se ad reliquias, quæ reliquæ factæ sunt vobis è manu regum Assyriæ:
7 Neque estote, ut patres vestri, & ut fratres vestri, qui prævaricati sunt contra Jehovam, Deum majorum suorum: quos tradidit desolationi, quemadmodum videtis.
8 Nunc ne obduratote cervices vestras, ut patres vestri: cedite manum Jehovæ, & ingressi sanctuarium ejus, quod sanctificavit in seculum, colite Jehovam, Deum vestrum, ut avertat se à vobis æstus iræ ejus.
9 Nam conversis vobis ad Jehovam, fratres vestri, & filii vestri consequentur misericordiam coram illis, qui captivos detinent ipsos, adeò ut revertantur in terram hanc: nam gratiosus, & misericors *est* Jehova, Deus vester; neque avertet faciem à vobis, si convertamini ad ipsum.
10 Quum autem cursores illi transirent de civitate in civitatem, per regionem Ephrajimi, & Menaschis, ac Zebulunem usque, deridebant eos, ac subsannabant eos.
11 Verúntamen quidam ex Aschere, & Menasche, & è Zebulune; deprimentes se, venerunt Jeruschalaima.
12 Etiam in Judæis erat manus Dei, indens eis animum unum; ad faciendum præceptum regis, ac principum ex verbo Jehovæ.
13 Et congregati sunt Jeruschalaima populus multus, ad celebrandum festum azymorum mense secundo, congregatio quàm plurima.
14 Qui surgentes, amoverunt altaria, quæ erant Jeruschalaimis; & omnes aras thurarias amoventes, projecerunt in torrentem Kidronis.
15 Deinde jugulârunt pascha quarto decimo *die* mensis secundi: quum reliqui Sacerdotes, & Levitæ rubore suffusi, sanctificâssent se, & obtulerunt holocausta *in* domo Jehovæ.
16 Ita steterunt in statione sua, secundùm officium suum ex lege Moschis, viri Dei, sacerdotes spargentes sanguinem *acceptum* è manu Levitarum.
17 Quia multitudo in eo cœtu *erat*, qui non sanctificaverant se: ideo Levitæ incumbebant jugulationi paschatum pro omni immundo, ad sanctificandum *ea* Jehovæ.
18 Nam magna pars illius populi multitudo ex Ephrajimo, & Menasche, Jissaschare, & Zebulune non mundaverant se, quum comederent pascha, secus quàm præscriptum est: sed oravit Jechizkija pro eis, dicendo, Jehova optimus expiationem faciat pro *eo*.
19 Quisquis animum suum comparaverit ad quærendum Deum Jehovam, Deum majorum suorum: quàmvis non *sit*, prout munditiés sacra *postulat*.
20 Et auscultans Jehova Jechizkijæ, curavit populum.
21 Itaque celebrârunt Jisraëlitæ, qui præsentes erant Jeruschalaimis, festum azymorum septem diebus cum lætitia magna: laudabántque Jehovam de die in diem Levitæ, ac Sacerdotes instrumentis *concinentibus* robur Jehovæ.
22 Loquutus enim fuerat Jechizkija, quæ erant cordi omnibus Levitis informantibus in intelligentia ejus, quod *videtur* bonum Jehovæ: ideo comederunt stato illo tempore septem diebus, sacrificantes sacrificia eucharistica, & confitentes Jehovæ, Deo majorum suorum.
23 Qúmque consilium inivissent tota congregatio illa de celebrandis septem diebus aliis; celebrârunt septem dies *cum* lætitia.
24 Nam Chizkija, rex Jehudæ obtulit congregationi mille juvencos, & septies mille pecudes, & principes obtulerunt congregationi juvencos mille, pecudésque decies mille: se verò sanctificaverant Sacerdotes copiosè.
25 Ita lætati sunt tota congregatio Jehudæ, & Sacerdotes, ac Levitæ, totáque congregatio eorum, qui venerant ex Jisraële, tam peregrini, qui venerant è terra Jisraëlis, quàm habitantes in Jehuda.
26 Fuítque lætitia magna Jeruschalaimis: quia inde à diebus Schelomonis, filii Davidis, regis Jisraëlis, hujusmodi non *fuerat* Jeruschalaimis.
27 Denique surgentes Sacerdotes Levitici, benedixerunt populo, & exaudita est vox eorum; pervenit enim oratio eorum in habitaculum sanctum illius, in cœlum.

CAP. XXXI. *Iechizkija absolvit reformationem.*

Quum autem absolvissent omnia ista, egressi sunt omnes Jisraëlitæ, qui præsentes fuerant, per civitates Jehudæ, & fregerunt statuas, & succiderunt lucos, destruxeruntque excelsa, ac altaria è toto Jehuda, & Binjamine, etiam *per* Ephrajimum, & Menaschen, usque dum absolvissent: deinde reversi sunt omnes Jisraëlitæ quisque in possessionem suam per civitates suas.
2 Restituit verò Jechizkija distributiones Sacerdotum, ac Levitarum, per distributiones eorum, quemque secundùm ministerium ipsius, Sacerdotes, & Levitas, in holocausta, & in eucharistica; ad ministrandum, & ad celebrandum, atque ad laudandum in portis castrorum Jehovæ.
3 Portionem quoque regis è facultatibus suis, ad quæque holocausta, ad holocausta matutina, & vespertina, & holocausta pro sabbathis, ac pro noviluniis, & pro solennitatibus: ut præscriptum est lege Jehovæ.
4 Similiter edixit populo, habitatoribus Jeruschalaimorum, ut darent portionem Sacerdo-

cerdotum,& Levitarum; ut confirmarent ſe in lege Jehovæ *exſequenda.*

5 Tum ſimulac erupit hoc verbum, plurimas contulerunt Jiſraëlitæ primitias frumenti,muſti,oleíque, ac palmæ,denique omnis proventus agri ; decimas quoque omnium copioſe attulerunt.

6 Filii quoque Jiſraëlis , & Jehudæ , qui habitabant in civitatibus Jehudæ ; ipſi etiam decimas armenti, & gregis, & decimas ſacras,*id eſt*,ſacratas Jehovæ,Deo ipſorum : afferentes depoſuerunt acervatim.

7 Menſe tertio cœperunt acervorum illorum fundamenta ponere : menſe vero ſeptimo abſolverunt.

8 Quúmque venientes JechizKija,& principes,vidiſſent acervos illos; benedixerunt Jehovæ,& populo ejus Jiſraëli.

9 Percunctatúſque eſt JechizKija Sacerdotes,& Levitas de illis acervis.

10 Alloquens vero eum Hazarja , Sacerdos primarius in familia Tzadoki ; dixit, ex quo cœptum eſt iſtam oblationem afferre in domum Jehovæ, comedimus, & ſaturati ſumus, ac ſupereſt quàm plurimum : quia Jehova benedixit populo ſuo,ita ut, quod ſupereſt,*ſit* multitudo hæc.

11 Quapropter edixit JechizKija , ut compararent cellas in domo Jehovæ ; & comparârunt.

12 Quò inferebant oblationem illam,& decimas,& res conſecratas conſtantes: præerántque illis anteceſſor Conanja,Levita,& Schimhi,frater ejus ſecundus ab eo :

13 Jechiel verò,& Hazazia,& Nachath, & Haſaël,& Jerimoth,& Jozabad,& Elihel, & Jiſmacja,& Machath,ac Benaja , præfecti *erant* ſub manu Conanjæ,& Schimhi fratris ejus, inſtitutione JechizKijæ regis, & Hazarjæ anteceſſoris domus Dei.

14 Kore verò, filius Jimnæ Levitæ janitor verſùs orientem,præerat voluntariis oblationibus Dei, ut diſtribueret oblationem Jehovæ,& res ſanctas ſanctarum.

15 Ad manum autem ejus , Heden , & Minjamin,& Jeſchuah,ac Schemahja,Amarja,& Schecanja per civitates ſacerdotum in ſtato munere ; dando cognatis ſuis per diſtributiones tam magno,quàm parvo.

16 (Præter generis ipſorum mares, à nato tres annos,& deinceps) omni ingredienti domum Jehovæ ad officium diurnum ; Pro miniſterio eorum in obſervationibus eorum,ſecundùm diſtributiones eorum :

17 Et cum recenſione generis ſacerdotum per familias paternas eorum , etiam Levitis à nato viginti annos,& deinceps ; in obſervationibus eorum,per diſtributiones eorum :

18 Etiam generi ipſorum in omnes parvulos eorum,uxores eorum, filióſque eorum , ac filias eorum, toti congregationi : quum in ſtato munere ſuo rerum ſanctarum ſanctificâſſent ſe :

19 Tum poſteris Aharonis ſacerdotibus, per agros ſuburbanos civitatum eorum,in unaquaque civitate *præerant* homines,qui expreſſi ſunt nominibus,ad dandum portiones cuique mari in er ſacerdotes,ſimiliter ſingulis recenſitis genere inter Levitas.

20 Itaque fecit talia JechizKija in toto Jehuda ; fecítque,quod bonum,& rectum, ſtatúmque *videtur* cum Jehova Deo ſuo.

21 In omni verò opere,quod cœperat in miniſterio domûs Dei,& in lege,ac in præcepto,quærendo Deum ſuum ; ex toto animo ſuo exercuit ſe,& ſecundatus eſt.

CAP. XXXII. *Jechizkija ægrotat,& ſanationem impetrat : peccat,& reſipiſcit.*

POſt res iſtas,& firmam conſtitutionem earum,venit Sancherib, rex Aſſyriæ ; & invadens Jehudam,caſtra ponebat contra civitates ejus munitas, cogitans illas diſcindendo ſibi adjungere:

2 Videns autem JechizKija adveniſſe Sancheribum ; & faciem eius *obverſam eſſe* ad oppugnandum Jeruſchalaima :

3 Iniit conſilium cum principibus ſuis, & dynaſtis ſuis de obthurandis aquis fontium,qui *erant* extra civitatem,& auxilio fuerunt ei.

4 Nam congregantes ſe populus multus, obthurârunt omnes illos fontes,& torrentem inundantem per medium regionis,dicendo ; cur venientes reges Aſſyriæ invenirent aquas multas ?

5 Præterea confirmans ſe,exſtruxit totum murum illum perruptum ; quem perduxit uſque ad turres,foris verò murum alterum, & confirmavit munitionem, civitatem Davidis : paravítque miſſilia copioſè,& ſcuta.

6 Et impoſuit præfectos militares populo : congregatíſque eis ad ſe in plateam portæ civitatis,loquutus eſt,quæ erant eis cordi,dicendo :

7 Confirmamini & fortes eſtote : ne timetote , neque conſternamini metu regis Aſſyriæ, & metu totius multitudinis ,quæ *eſt* cum eo,nam nobiſcum major *eſt*,quàm cum eo.

8 Cum eo *eſt* brachium carneum,nobiſcum verò Jehova,Deus noſter ad auxiliandum nobis,& ad gerendum bella noſtra: ſic innixi ſunt populus verbis JechizKijæ,regis Jehudæ.

9 Poſtea miſit Sancherib , rex Aſſyriæ ſervos ſuos Jeruſchalaima,dum ipſe obſideret Laciſchum , & totus dominatus eius cum ipſo; ad JechizKijam,regem Jehudæ, & ad omnes Jehudæos, qui *erant* Jeruſchalaimis,ut dicerent :

10 Sic ait Sancherib, rex Aſſyriæ ; cui rei confiditis,quòd deſidetis in munitione, Jeruſchalaimis ?

11 Annon JechizKija incitat vos,ut exponat vos morti per famem,& per ſitim, dicendo : Jehova,Deus noſter eripiet nos è manu regis Aſſyriæ ?

12 Annon ipſe JechizKija abſtulit excelſa eius,& altaria ejus ? edixítque Jehudæ, & Jeruſchalaimis,dicendo:coram altari unicò incurvatote vos,& in eo adoletote ?

13 An neſcitis,quid fecerim ego,& majores mei omnibus populis terrarum ? an ullo modo potuerunt dii gentium terrarum eripere terram ſuam è manu mea ?

14 Quis fuit inter omnes deos gentium illarum,quas internecioni devoverunt majores mei, qui potuerit eripere populum ſuum è manu mea ? ut poſſit Deus veſter eripere vos è manu mea ?

15 Nunc itaque, ne ſeducat vos Chizkija,

ja, neque incitet vos *incitatione* hujusmodi, neque credite ei; nam non potest ullus Deus ullius gentis, aut regni eripere populum suum è manu mea, ut è manu majorum, quantò minùs dii vestri eripient vos è manu mea?

16 Ampliùs etiam loquuti sunt servi illius contra Jehovam, Deum ipsum: & contra Jechizkijam, servum ejus.

17 Etiam literas scripserat ad probro afficiendum Jehovam, Deum Jisraëlis, & ad obloquendum ei, dicendo, sicut dii gentium terrarum, qui non eripuerunt populum suum è manu mea, sic non est erepturus Deus Jechizkijæ populum suum è manu mea.

18 Quæ proclamabant voce magnâ judaice populo Jeruschalaimorum, qui *erat* super murum, ad metum incutiendum eis, & ad turbandum eos, ut caperent civitatem.

19 Ita loquuti sunt de Deo Jeruschalaimorum, ut de diis populorum terræ, opere manuum hominis.

20 Oravit vero Jechizkija rex, & Jeschahja, filius Amotzi propheta propter ista, & clamaverunt cœlum *versus*.

21 Quapropter mittens Jehova angelum, exscidit omnem valentem robore, & antecessorem, ac principem in castris regis Assyriæ: qui reversus est cum pudore vultûs in terram suam, ubi ingressum ædem Dei sui, egressi è visceribus ejus *filii*, prostraverunt eum gladio.

22 Ita servavit Jehova Jechizkijam, & habitatores Jeruschalaimorum è manu Sancheribi, regis Assyriæ, & è manu omnium: deducebátque eos *liberatos* undequaque:

23 Adeò ut multi afferrent munus Jehovæ Jeruschalaima, & res pretiosas Jechizkijæ, regi Jehudæ; nam elatus erat ante oculos omnium gentium postea.

24 Diebus illis ægrotavit Jechizkija lethaliter: quapropter oravit Jehovam, qui alloquens eum, prodigium edidit ei.

25 At non pro beneficio erga se rependit Jechizkija, nam extulit se animus ejus: quapropter fuit contra eum fervens ira, & contra Jehudam, ac Jeruschalaima.

26 Sed quum se depressisset Jechizkija, pro elatione animi sui, ipse, & habitatores Jeruschalaimorum; non obvenit eis fervens ira Jehovæ, diebus Jechizkijæ.

27 Erat enim Jechizkijæ divitiarum, & honoris quàm plurimum: thesaurósque comparaverat sibi ad argentum, & ad aurum, & ad lapides pretiosos, & ad aromata, & ad scuta, ac ad omnia instrumenta desiderabilia.

28 Apothecas quoque ad proventum, musti, ac olei, & stabula ad omnia jumenta, & greges per stabula.

29 Civitates etiam curaverat sibi, & possessionem gregum, ac armentorum copiosè: dederat enim ei Deus facultates multas valde.

30 Et ipse Jechizkija obthuraverat alveum aquæ Gichonis superiorem, quam rectà deduxerat infernè ad occidentem civitatis Davidis: denique secundatus fuerat Jechizkija in toto opere suo.

31 Itaque *agentem* cum oratoribus principum Babyloniæ, qui miserant ad eum, ut inquirerent de prodigio illo, quod fuerat in terra, dereliquit eum Deus, tentando eum, ut experiretur quicquid erat ei in animo.

32 Reliquæ autem res Jechizkijæ, & benignitates ejus, ecce sunt scriptæ in visione Jeschahjæ, filii Amotzi prophetæ, præter librum regum Jehudæ, & Jisraëlis:

33 Tandem, quum occubuisset Jechizkija cum patribus suis, sepelientes eum in superiore parte sepulchrorum posterorum Davidis, honore affecerunt eum in morte ejus totus Jehuda, & habitatores Jeruschalaimorum: regnavítque Menasche, filius ejus pro eo.

CAP. XXXIII. *Menasche speculum peccatoris magni, & seriò resipiscentis.*

Natus duodecim annos Menasche, quum regnare inciperet, quinquaginta quinque annis regnavit Jeruschalaimis.

2 Qui fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; secundùm abominationes illarum gentium, quas expulerat Jehova à conspectu Jisraëlitarum.

3 Nam rursus ædificavit excelsa, quæ demolitus fuerat Jechizkija, pater ipsius; & erexit altaria Bahalimis, fecítque lucos, & incurvans se toti exercitui cœlorum, coluit eos.

4 Etiam exstruxit altaria in domo Jehovæ; de qua dixerat Jehova: Jeruschalaimis erit nomen meum in seculum.

5 Exstruxit, *inquam*, altaria toti exercitui cœlorum; in duobus atriis domûs Jehovæ.

6 Præterea idem traduxit filios suos per ignem, in valle filii Hinnomi, & divinationibus, & conjectationibus, & præstigiis usus est, instituítque pythonem & ariolos: plurimum fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, provocando eum.

7 Et collocavit sculptile, simulachrum, quod paraverat in domo Dei; de qua dixerat Deus Davidi, & Schelomoni filio ejus, in domo hac, & Jeruschalaimis, quæ elegi præ omnibus *locis* tribuum Jisraëlis, collocabo nomen meum in seculum;

8 Neque deinceps amovebo pedem Jisraëlitarum ab hac terra, quam constitui majoribus vestris: si modò observantes fecerint, quæcunque præcepero eis, secundùm totam legem, & statuta, ac judicia *edita* per Moschen.

9 Itaque fecit Menasche, ut aberrarent Jehuda, & habitatores Jeruschalaimorum; faciendo malum ampliùs, quàm gentes, quas perdiderat Jehova à conspectu Jisraëlitarum.

10 Et quamvis alloqueretur Jehova Menaschen, & populum ejus, non tamen attenderunt.

11 Quamobrem adduxit Jehova contra eos principes exercitus, qui *erat* regi Assyriæ, & ceperunt Menaschen in spinis, quibusdam; quem vincientes chalybæis duobus vinculis, deduxerunt Babylonem.

12 Ubi, quum angustiâ afficeret eum, deprecatus est faciem Jehovæ, Dei sui, depressítque se valde coram Deo majorum suorum.

13 Postquam autem orâsset eum, exoratus ei, exaudivit deprecationem ejus, reduxítque eum Jeruschalaima in regnum

ipsius: ita agnovit Menasche Jehovam esse Deum.

14 Postea autem ædificavit murum exteriorem civitatis Davidis *ad* occidentem Gichonis, ab ipso torrente usque ad ingressum, per portam piscium, quem circumduxit clivo, extollens eum valde: ac præposuit præfectos copiarum omnibus civitatibus munitis in Jehuda.

15 Et amovens deos alienigenarum, & simulachrum illud à domo Jehovæ, omniáq; altaria, quæ exstruxerat in monte domus Jehovæ, & Jeruschalaimis: projecit extra civitatem.

16 Comparavit verò altare Jehovæ, sacrificans in eo sacrificia eucharistica, & laudis; ac edixit Jehudæ, ut coleret Jehovam, Deum Jisraëlis.

17 Sed adhuc populus sacrificabant in excelsis; verùntamen Jehovæ Deo suo.

18 Reliquæ autem res Menaschis, usque ad orationem ejus ad Deum suum; verbaque videntium, qui alloquuti sunt eum in nomine Jehovæ, Dei Jisraëlis: ecce sunt inter verba regum Jisraëlis.

19 Oratio autem ejus, quum exoratus est illi Deus, & totum peccatum ejus, ac prævaricatio ejus, & loca, in quibus exstruxit excelsa, ac constituit lucos, & sculptilia, antequam se deprimeret: ecce sunt scripta inter verba Chozaj.

20 Tandem occubuit Menasche cum patribus suis, & sepeliverunt eum in domo ejus: regnavítque Amon, filius ejus pro eo.

21 Natus viginti duos annos Amon, quum regnare inciperet; duobus annis regnavit Jeruschalaimis.

22 Qui fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, quemadmodum fecerat Menasche, pater ipsius: nam omnibus sculptilibus, quæ fecerat Menasche pater ipsius, sacrificabat Amon, & colebat ea.

23 Sed non depressit se coram Jehova, sicut depresserat se Menasche, pater ipsius: quin ipse Amon auxit reatum.

24 Conspiraverunt autem contra eum servi ejus, & morte affecerunt eum in domo ejus.

25 Percusserunt verò populus regionis omnes, qui conspiraverant contra regem Amonem: & regem constituerunt populus regionis Joschijam, filium ejus pro eo.

CAP. XXXIV. *Joschija idea boni principis.*

NAtus octo annos Joschija, quum regnare inciperet; uno & triginta annis regnavit Jeruschalaimis.

2 Qui fecit, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, ambulans in viis Davidis patris sui, neque recedens dextrorsum, aut sinistrorsum.

3 Nam octavo anno regni sui, quum esset adhuc puer, cœpit quærere Deum Davidis, patris sui: duodecimo autem anno cœpit mundare Jehudam, & Jeruschalaima ab excelsis, & lucis, sculptilibúsque, ac fusilibus.

4 Destruebant enim coram eo altaria Bahalimorum, & subdiales statuas, quæ impositæ erant eis, succidit, & lucos, sculptiliaque, ac fusilia perfringens, & comminuens, sparsit in superficiem sepulchrorum *hominum*, qui sacrificaverant in eis.

5 Ossa verò Sacerdotum combussit super altaria illorum: sic mundavit Jehudam, & Jeruschalaima.

6 Etiam in civitatibus Menaschis, & Ephrajimi, ac Schimhonis usque ad Naphthali; rutris ipsorum circumquaque.

7 Quúmque demolitus esset altaria illa, & lucos, sculptiliaque contudisset comminuendo, omnesque subdiales statuas succidisset per totam terram Jisraëlis, reversus est Jeruschalaima.

8 Anno autem decimo octavo, quo regnabat, purgando regionem, & domum: misit Schaphanem, filium Atzaljæ, & Mahaseiam, præfectum civitati, & Joachum, filium Joachazi à memoria, ad confirmandum domum Jehovæ, Dei sui.

9 Qui, quum venissent ad Chilkijam Sacerdotem summum, tradiderunt pecuniam inferendam *in* domum Dei, quam collegerant è manu Menaschitarum, & Ephrajimitarum, & à toto residuo Jisraëlis, atque à toto Jehuda, & Binjamine, *tradiderunt* Levitæ custodes liminis: quando fuerant reversi Jeruschalaima.

10 Tradebant autem in manum curatorum operis, qui præpositi erant in domo Jehovæ: hi verò tradebant illam opificibus, qui operabantur in domo Jehovæ ad curandum labem, & ad confirmandum domum.

11 Tradebant enim fabris, & structoribus ad comparandum lapides cæduos, & ligna ad catenationes; etiam ad contabulandum domos, quas perdiderant reges Jehudæ.

12 Homines verò illi agebant fide in illo opere, nempe præpositis illis *opificibus* Jachath, & Hobadja, Levitis ex Meraritis, & Zecarja ac Meschullam è posteris Kehathitarum, dum præessent: quorum Levitarum quisque doctor erat in instrumentorum musicorum *tractatione*.

13 At bajulis (nam præerant *Levitæ* omnibus opificibus utrique ministerio) ex Levitis quoque, iísque janitoribus præerant scribæ, & moderatores.

14 Quúmque proferrent pecuniam illam illatam *in* domum Jehovæ; invenit Chilkija Sacerdos librum legis Jehovæ, *traditum* per Moschen.

15 Et loquutus Chilkija, dixit Schaphani scribæ, librum hunc legis inveni in domo Jehovæ: tradidítque Chilkija ipsum librum Schaphani.

16 Itaque afferens Schaphan librum illum ad regem, quum adhuc referret regi verbum, dicendo; quicquid traditum est in manum servorum tuorum, faciunt.

17 Nam conflantes pecuniam inventam in domo Jehovæ, tradiderunt eam in manum præpositorum, & in manum opificum:

18 Indicavit Schaphan scriba regi, dicendo; librum dedit mihi Chilkija, sacerdos: legítque ex eo Schaphan coram rege.

19 Quamobrem fuit audiente rege verba illa legis; ut laceraret vestimenta sua.

20 Præcepítque rex Chilkijæ, & Achikamo, filio Schaphanis, ac Abdoni, filio Micæ, & Schaphani, scribæ, atque Hasajæ, servo regis, dicendo:

21 Ite, consulite Jehovam pro me, & pro reli-

reliquo in Jisraële, & Jehuda super verbis
libri hujus, qui inventus est: nam magnus
est æstus iræ Jehovæ, quæ effusa est in nos,
eò quòd non observârunt patres nostri ver-
bum Jehovæ, ut facerent omnino, prout
præscriptum est in libro hoc.
22 Itaque abiit Chilkija, & qui *erant* re-
gis, ad Chuldam prophetissam, uxorem
Schallumi, filii Thokehathi, filii Chasræ ve-
stiarii, ea enim habitabat Jeruschalaimis in
parte secunda *ab eo*; & alloquuti sunt eam
verbis ejusmodi.
23 Quæ dixit eis, sic ait Jehova, Deus Jis-
raëlis; dicite viro illi, qui misit vos ad me:
24 Sic ait Jehova; ecce inducturus sum
malum contra locum hunc, & contra habi-
tatores ejus: omnes execrationes scriptas
in libro illo, quem legerunt coram rege Je-
hudæ:
25 Propterea quòd dereliquerunt me; &
adoleverunt diis alienis, ut irritarent me o-
mnibus operibus manuum suarum: ideo
effusa manebit æstuans ira mea in locum
hunc, & non extinguetur.
26 De rege verò Jehuda, qui misit vos ad
consulendum Jehovam, sic dicitote ei: sic
ait Jehova, Deus Jisraëlis: *tu*, qui audivisti
verba ista:
27 Quia mollitus est animus tuus, & de-
pressisti te à facie Dei, quum audivisses ver-
ba ejus contra locum hunc, & contra habi-
tatores ejus, deprimens te coram me, lace-
râsti vestimenta tua, ac flevisti coram me:
ideo etiam ego exaudivi, dictum Jehovæ.
28 Ecce ego faciam, ut aggregeris ad pa-
tres tuos, & aggregeris ad sepulchra tua in
pace, ut non videant oculi tui totum illud
malum, quod ego inducturus sum contra
locum hunc, & contra habitatores ejus, qui
retulerunt regi rem.
29 Quum itaque misisset rex; & congre-
gâsset omnes seniores Jehudæ, & Jeruscha-
laimorum:
30 Ascendit rex *in* domum Jehovæ, o-
mnesque viri Jehudæ, & habitatores Jeru-
schalaimorum, cùm Sacerdotes, & Levitæ,
tum totus populus, à maximo usque ad mi-
nimum, & legit ipsis audientibus omnia
verba libri fœderis, qui inventus fuerat *in*
domo Jehovæ.
31 Deinde stans rex in statione sua; pe-
pigit fœdus ipsum coram Jehova, se sequu-
turum Jehovam, & observaturum præcepta
ejus, testimoniaque ejus, & statuta ejus ex
toto corde suo, & ex toto animo suo, præ-
stando verba fœderis illius, quæ scripta sunt
in libro illo.
32 Stiterat autem quemque, qui inventus
est Jeruschalaimis, & in Binjamine; ut fa-
cerent habitatores Jeruschalaimorum se-
cundùm fœdus Dei, Dei majorum suorum.
33 Tunc amovit Joschija omnes abomi-
nationes ex omnibus regionibus, quæ *erant*
Jisraëlitarum; & adduxit quemque inven-
tum in Jisraële, ad colendum Jehovam,
Deum ipsorum: omnibus diebus ejus non
recesserunt à sequendo Jehova, Deo majo-
rum suorum.

CAP. XXXV. *Joschija exorbitat, & ideo punitur divinitus.*

Celebravit autem Joschija Jeruschalaimis
pascha Jehovæ; jugulaveruntque pascha
quartodecimo *die* mensis primi.
2 Et constituens Sacerdotes in custodiis
suis, confirmavit eos in ministerio domûs
Jehovæ:
3 Edixit verò Levitis, præparantibus pro
toto Jisraële *res sanctas* Jehovæ, ponite *eas*
coram arca sancta in ista domo, quam ædi-
ficavit Schelomoh, filius Davidis, rex Jisraë-
lis, non incumbit vobis onus deportandi
humero: Nunc servite Jehovæ, Deo vestro,
& populo ejus Jisraëli.
4 Et præparate per familias paternas ve-
stras, secundùm distributiones vestras; ex
præscripto Davidis, regis Jisraëlis, & ex
scripto Schelomonis, filii ejus:
5 Et assistite in sancto classibus familia-
rum paternarum, fratribus vestris populari-
bus; prout *est* partitio *cujusque* familiæ pa-
ternæ Levitarum.
6 Ita jugulate pascha: quúmque san-
ctificaveritis vos, præparate pro fratribus
vestris, facientes secundùm verbum Jehovæ
per Moschen.
7 Obtulit autem Joschija popularibus ex
grege agnorum, & hœdorum lactentium
quosque in sacrificia paschalia, secundùm o-
mnia, quæ præstò erant, ad numerum tri-
cies mille, & armentalia ter mille: hæc de
facultatibus regis.
8 Similiter principes ejus pro liberalita-
te, populo suo, Sacerdotibus, & Levitis ob-
tulerunt: Chilkija *quidem*, & Zecarja, & Je-
chiel antecessores domûs Dei Sacerdotibus
dederunt in sacrificia paschalia bis mille
sexcentas *pecudes*, & armentalia trecenta.
9 Conanja verò cum Schemahja, & Ne-
thanele cum fratribus suis, Chaschabjam
quoque, & Jehiel, ac Jozabad, principes Le-
vitarum obtulerunt Levitis in sacrificia pa-
schalia, quinquies mille *pecudes*, & armenta-
lia quingenta.
10 Itaque præparato hoc cultu; steterunt
Sacerdotes in statione sua, & Levitæ
per distributiones suas, secundùm præce-
ptum regis.
11 Jugulantibus autem illis pascha, Sacer-
dotes spargebant *sanguinem effusum* manu
illorum, & Levitæ nudabant *pelle*:
12 Et amovebant, quod absumendum
erat, oblaturi Jehovæ, ut redderent illa clas-
sibus familiæ paternæ *cujusque*, populari-
bus suis, sicut præscriptum est in libro Mo-
schis: similiter quoque de bobus.
13 Tum coquebant pascha igne pro ritu;
reliqua verò sacra coquebant in ollis, & in
lebetibus, & in gabatis, quum celeriter
transmisissent ad omnes populares *sacrificia*
ipsorum.
14 Postmodum præparaverunt sibi, & Sa-
cerdotibus, quum Sacerdotes posteri Aha-
ronis *incumberent* offerendo ei, quod absu-
mendum erat, & adipibus, ad noctem usque:
ideo Levitæ parabant sibi, & Sacerdotibus
posteris Aharonis.
15 Similiter musici, posteri Asaphi in
statione sua *erant* secundùm præceptum Da-
vidis, tum Asapho, tum Hemani, & Jedu-
thuni, videnti regis *datum*, janitores quoq;
ad unamquamque portam: non erat illis re-
cedendum à ministerio suo, sed cognati eo-
rum

rum reliqui Levitæ parabant eis.
16 Ita constitutus est totus cultus Jehovæ die illo, celebrando Pascha, & offerendo igne absumenda in altari Jehovæ; secundùm præceptum regis Joschijæ:
17 Celebrârúntque filii Jisraëlis, qui præsentes erant, Pascha tempore illo; & festum azymorum, septem diebus.
18 Neque celebratum fuit Pascha par huic in Jisraële à diebus Schemuelis prophetæ: nec ulli regum Jisraëlis celebrabant Pascha par ei, quod celebravit Joschija cum Sacerdotibus, & Levitis, totóque, Jehudâ, & Jisraële præsente, & habitatoribus Jeruschalaimorum.
19 Decimo octavo anno, regnante Joschiiâ, celebratum fuit Pascha istud.
20 Post omnia hæc, quum Joschija constituisset domum, ascendebat Neco, rex Ægypti ad oppugnandum Carcemischum ad Euphratem: cui procedebat obviàm Joschija.
21 Et quamvis mitteret ad ipsum legatos, dicendo: quid mihi tecum, rex Jehudæ? non contra te; *heus* tu hac die, sed contra domum belligerantem adversùm me, quò Deus edixit accelerare me: abstine te à Deo, qui mihi adest, & ne perdat te:
22 Tamen non avertit Joschija faciem suam ab illo, sed ut pugnaret contra eum, dissimulavit se, neque auscultavit verbis Neconis ex verbo Dei, venit autem ad pugnandum, in convallem Megidduntis.
23 Ubi, quum jaculati essent jaculatores in regem Joschijam, edixit rex servis suis, devehite me, quia ægrotus factus sum valde.
24 Devehentes itaque servi ejus, à curru ejus *demissum* imposuerunt currui secundario, quem habebat; & deduxerunt eum Jeruschalaima, ubi mortuus est, & sepultus in sepulchris majorum suorum: toto Jehudâ, & Jeruschalaimis lugentibus propter Joschijam.
25 Lamentatus est etiam Jirmeja propter Joschijam; dixerúntque omnes musici, & musicæ in lamentationibus suis de Joschija *dicta*, usque in hunc diem, quæ dederunt pro statuto in Jisraële: & ecce scripta sunt in lamentationibus.
26 Reliquæ autem res Joschijæ, & benignitates ejus, sicut scriptum est in lege Jehovæ:
27 Res, *inquam*, ejus priores, & posteriores; ecce sunt scriptæ in libro regum Jisraëlis, & Jehudæ.

CAP. XXXVI. *Iehoachaz adducitur in Ægyptum, & Iehojakim in regem constituitur ejus loco: hic similiter Babylonem abducitur, & Tzidkija ejus loco constituitur: illo autem rebellante omnis Iehuda Babylonem deducitur.*

Accipientes itaque populus terræ Jehoachazum, filium Joschiiæ, constituerunt eum regem, loco patris ipsius Jeruschalaimis.
2 Natus viginti tres annos Jehoachaz, quum regnaret, tribus mensibus regnavit Jeruschalaimis.
3 Quem amovit rex Ægypti Jeruschalaimis; & imposuit mulctam regioni ejus, centenûm talentorum argenti, & talenti auri:
4 Constituítque regem rex Ægypti Eljakimum, fratrem ejus super Jehudam, & Jeruschalaima, immutans nomen ejus Jehojakimum: Joachazum verò fratrem ejus assumens Neco, deduxit in Ægyptum:
5 Natus viginti quinque annos Jehojakim, quum regnare inciperet; undecim annis regnavit Jeruschalaimis: & fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, Dei sui:
6 *Quamobrem* ascendit contra eum Nebucadnetzar, rex Babyloniæ: & vincivit eum catenis duabus chalybeis, ut abduceret eum in Babyloniam.
7 Etiam ex instrumentis domûs Jehovæ deportavit Nebucadnetzar Babylonem, quæ indidit templo suo in Babylonia.
8 Reliquæ autem res Jehojakimi, & abominationes ejus, quas fecit, & quod deprehensum est in eo, ecce sunt scriptæ in libro regum Jisraëlis, & Jehudæ: regnavítque Jehojacin filius ejus pro eo.
9 Natus octo annos Jehojacin, quum ille regnare inciperet; tribus mensibus, & decem diebus *postea* regnavit Jeruschalaimis: & fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.
10 Itaque vertente anno, mittens rex Nebucadnetzar, deportavit eum in Babyloniam, cum instrumentis desiderabilibus domûs Jehovæ: constituítque regem Tzidkiiam, cognatum ejus super Jehudam, & Jeruschalaima.
11 Natus unum & viginti annos Tzidkija, quum regnare inciperet; undecim annis regnavit Jeruschalaimis.
12 Qui fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, Dei sui; non depressit se à facie Jirmejæ prophetæ ex verbo Jehovæ.
13 Contrà etiam in regem Nebucadnetzarem rebellavit, qui adjuraverat ipsum per Deum: & obdurans cervicem suam, obfirmavit animum suum, ne converteretur ad Jehovam, Deum Jisraëlis.
14 Etiam omnes principes sacerdotum, & populi quàmplurimâ prævaricati sunt prævaricatione, secundùm omnes abominationes gentium; polluentes domum Jehovæ, quam sanctificaverat Jeruschalaimis.
15 Quúmque mitteret Jehova, Deus majorum ipsorum ad ipsos per nuncios suos inde à diluculo continenter; eò quòd clementer amplecteretur populum suum, & habitaculum suum:
16 Subsannabant nuncios Dei, & spernentes verba ejus, dicebant se circumduci per prophetas ejus: donec accensus est æstus iræ Jehovæ in populum suum, adeò ut non *esset* curatio.
17 Itaque induxit contra eos regem Chaldæorum, qui interfecit juvenes eorum gladio, in loco sanctuarii eorum, neque clementiâ usus est erga juvenem, aut virginem, senem, aut decrepitum; omnes tradidit in manum ejus.
18 Et omnia instrumenta domûs Dei, majora, & minora, thesaurósque domûs Jehovæ, & thesauros regis, ac principum ejus, hæc omnia deportavit Babylonem.
19 Et combusserunt domum Dei, ac demoliti sunt murum Jeruschalaimorum: quorum

rum omnia palatia comburentes igne, & omnia instrumenta desiderabilia perdiderunt:
20 Et deportavit, qui reliqui erant à gladio, in Babyloniam, ubi fuerunt illi, & filiis illius servi, usquedum obtineret Monarchia Persidis:
21 Ad implendum verbum Jehovæ, *dictum* ore Jirmejæ, donec acquievisset terra sabbathis suis: omnibus diebus desolationis quievit, complendo septuaginta annos.
22 Anno autem primo Cyri, regis Persidis, ut compleretur verbum Jehovæ, *dictum* ore Jirmejæ; excitavit Jehova spiritum Cyri, regis Persidis, ut promulgaret per totum regnum suum, ídque etiam scripto, dicendo:
23 Sic ait Cyrus, rex Persidis, omnia regna terræ tradidit mihi Jehova, Deus cœli, & ipse commisit mihi, ut ædificem domum Jeruschalaimis, quæ *sunt* in Jehuda; quis inter vos de toto populo ejus est *ædificaturus*? Jehova Deus eius *sit* cum eo, & ascendito.

Hezræ Liber unus.

CAP. I. *Cyrus divinitùs inspiratus mandat reædificationem templi.*

ANno autem primo Cyri, regis Persidis; ut compleretur verbum Jehovæ, *dictum* ore Jirmejæ: excitavit Jehova spiritum Cyri, regis Persidis, ut promulgaret per totum regnum suum, ídque etiam scripto, dicendo:
2 Sic ait Cyrus, rex Persidis, omnia regna terræ tradidit mihi Jehova, Deus cœli; & ipse commisit mihi, ut ædificem sibi domum Jeruschalaimis, quæ *sunt* in Jehuda.
3 Quis inter vos de populo eius *est*? sit Deus ejus cum eo, & ascendito Jeruschalaima, quæ *sunt* in Jehuda: & ædificato domum Jehovæ, Dei Jisraëlis, illius Dei, qui *habitat* Jeruschalaimis.
4 Et quisquis residuus fuerit ex omnibus locis, ubi peregrinatur; sublevanto eum homines loci ipsius argento, & auro, & facultatibus, atque jumentis: cum voluntaria oblatione in domum Dei, qui *habitat* Jeruschalaimis, *importanda*.
5 Tunc surrexerunt primores paternarum familiarum Jehudæ, & Biniaminis, Sacerdotum quoque, & Levitarum: & cuiuscunque excitavit Deus spiritum, ut ascenderent ad ædificandum domum Jehovæ, qui *habitat* Jeruschalaimis.
6 Quos omnes vicini eorum confirmârunt manibus suis, instrumentis argenteis, auro, facultatibus, jumentísque, ac rebus pretiosis; seorsim præter id omne, quod voluntariè offerebatur.
7 Etiam ipse rex Cyrus produxit instrumenta domûs Jehovæ, quæ eduxerat Nebucadnetzar Jeruschalaimis, indiderátque domui deorum suorum.
8 Et producta ea Cyrus, rex Persidis, per Mithredatem, præfectum ærario; numeravit Scheschbatzari, principi Jehudæorum.
9 Quorum hic erat numerus: Pelves aureæ triginta, pelves argenteæ mille, secespitæ viginti novem:
10 Crateres aurei triginta, crateres argentei secundarii quadringenti decem: instrumenta alia *per* millia.
11 Omnia instrumenta ex auro, & ex argento, quinquies mille quadringenta: omnia ista deportavit Scheschbatzar, quum deportata multitudo deduceretur è Babylone Jeruschalaima.

CAP. II. *Recensio populi reducis ex Babylone.*

ATque hi *sunt* homines illius provinciæ, ascendentes è captivitate illius deportationis, quam deportaverat Nebucadnetzar, rex Babyloniæ in Babyloniam; ut reverterentur Jeruschalaima in Jehudæam, quisque in civitatem suam:
2 Qui profecti sunt cum Zerubbabele, Jeschuâh, Nechemjâ, Seraiâ, Rehelejâ, Mordocaio, Bilschane, Mispare, Bigvaio, Rechumo, Bahanâ: numerus hominum popularium Jisraëlis.
3 Posteri Parhoschi, bis mille centum septuaginta duo:
4 Posteri Schephatjæ, trecenti septuaginta duo:
5 Posteri Arachi, septingenti septuaginta quinque:
6 Posteri Pachath-Moabi, ex posteris Jeschuhæ, & Joabi, bis mille octingenti duodecim:
7 Posteri Helami, mille ducenti quinquaginta quatuor.
8 Posteri Zatthu, noningenti quadraginta quinque:
9 Posteri Zaccaj, septingenti sexaginta:
10 Posteri Bani, sexcenti quadraginta duo:
11 Posteri Bebaj, sexcenti viginti tres:
12 Posteri Hazgadis, mille ducenti viginti duo:
13 Posteri Adonikami, sexcenti sexaginta sex:
14 Posteri Bigvai, bis mille quinquaginta sex:
15 Posteri Hadinis, quadringenti quinquaginta quatuor:
16 Posteri Ateris ex Jechizkija, nonaginta octo:
17 Posteri Betzai, trecenti viginti tres:
18 Posteri Joræ, centum duodecim:
19 Posteri Chaschumi, ducenti viginti tres:
20 Posteri Gibbaris nonaginta quinque:
21 Beth-Lechemitæ, centum viginti tres:
22 Netophatæi, quinquaginta sex:
23 Hanathothani, centum viginti octo:
24 Hazmavethani, quadraginta duo:
25 Kirjath-Harimani, Cephirani, & Berothani; septingenti quadraginta tres:
26 Ramani, & Gebahæi, sexcenti viginti unus:
27 Micmasæi, centum viginti duo:

28 Beth-Elitæ, & Hajani, ducenti viginti tres.
29 Nebuntini, quinquaginta duo:
30 Posteri Magbischi, centum quinquaginta sex:
31 Posteri Helami alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor:
32 Posteri Charimi, trecenti viginti:
33 Lodæi, Charidæi, & Onuntimi, septingenti viginti quinque:
34 Jerechuntini, trecenti quadraginta quinque:
35 Senaani, ter mille sexcenti triginta:
36 Sacerdotes: posteri Jedahjæ è familia Jeschuhæ, noningenti septuaginta tres:
37 Posteri Immeris, mille quinquaginta duo:
38 Posteri Paschchuris, mille ducenti quadraginta septem.
39 Posteri Charimi, mille septendecim:
40 Levitæ: Posteri Jeschuhæ, & Kadmielis è filiis Hodavjæ, septuaginta quatuor.
41 Musici: posteri Asaphi, centum viginti octo.
42 Posteri janitorum, posteri Schallumi, posteri Ateris, posteri Talmonis, posteri HakKubi, posteri Chatitæ, posteri Schobaj: hi omnes centum triginta novem.
43 Nethinæi: posteri Tzichæ, posteri Chashuphæ, posteri Tabbahothi:
44 Posteri Kerosi, posteri Sihahæ, posteri Padonis:
45 Posteri Lebanæ, posteri Chagabæ, posteri Hakkubi:
46 Posteri Chagabi, posteri Schamlaj, posteri Chananis:
47 Posteri Giddelis, posteri Gacharis, posteri Reajahi:
48 Posteri Retzinis, posteri Necodæ, posteri Gazami:
49 Posteri Huzzæ, posteri Paseazchi, posteri Besaj:
50 Posteri Asnæ, posteri Mehunimi, posteri Nephusimi:
51 Posteri Bakbuki, posteri Chakuphæ, posteri Charchuris:
52 Posteri Batzluthi, posteri Mechiræ, posteri Charschæ:
53 Posteri Barkosi, posteri Siseræ, posteri Themachi:
54 Posteri Netziachi, posteri Chatiphæ:
55 Posteri servorum Schelomonis: posteri Sotaj, posteri Sophereti, posteri Perudæ:
56 Posteri Jahalæ, posteri Darkonis, posteri Giddelis:
57 Posteri Schephatjæ, posteri Chatilis, posteri Pocereth Hatzebajimi, posteri Ami.
58 Omnes Nethinæi, & posteri servorum Schelomonis, trecenti nonaginta duo.
59 Hi quoque fuerunt ex ascendentibus à Themaelacho, Thel-Charscha, Cerub Addan & Immer: sed non potuerunt indicare familiam majorum suorum, & semen eorum, utrùm ex Jisraëlitis essent.
60 Posteri Delaiæ, posteri Tobijæ, posteri Nekodæ, sexcenti quinquaginta duo:
61 E posteris verò Sacerdotum, posteri Chibajæ, posteri Kotzi, posteri Barzillai, qui acceptâ è filiabus Barzillai Gilhaditæ uxore, vocatus est de nomine illorum.
62 Isti quæsiverunt *quisque* scripturam suam, qui suum genus prædicabant; sed non inventæ sunt; quapropter ut polluti abstenti sunt à sacerdotio.
63 Edixit enim legatus regis eis, ne comederent de re sancta sanctarum: donec existeret Sacerdos cum Urimis, & Thummimis.
64 Tota hæc congregatio universè; quadragies bis mille, trecentorum sexaginta:
65 Præter servos eorum, & ancillas eorum istos, septies mille, trecentos triginta septem: in quibus *erant* cantores, & cantatrices ducentæ:
66 Equi eorum septingenti triginta sex: muli eorum ducenti quadraginta quinque:
67 Cameli eorum quadringenti triginta quinque; asini sexies mille, septingenti viginti.
68 Ex primoribus autem paternarum *familiarum*, quum pervenissent ad domum Jehovæ, qui *habitat* Jeruschalaimis; quidam sponte se offerentes ad domum Dei statuendam in sede ipsius:
69 Pro facultate sua dederunt in thesaurum ipsius operis, auri drachmas semel, & sexagies mille, & argenti pondo quinquies mille, & tunicas Sacerdotum centum.
70 Ita habitaverunt Sacerdotes ac Levitæ, ex quorum populo tum cantores, tum janitores *erant*, & Nethinæi in civitatibus suis: similiter omnes Jisraëlitæ in civitatibus suis.

CAP. III. *Religio populi reducis in cultu Dei instaurando.*

Quum autem advenisset mensis septimus, Jisraëlitis *versantibus* in civitatibus suis; convenerunt populus unanimiter Jeruschalaima.
2 Ubi surgens Jeschuah, filius Jotzadaki cum cognatis suis Sacerdotibus, ac Zerubbabel, filius Schealthielis cum cognatis suis, exstruxerunt altare Dei Jisraëlis, ad offerendum in eo holocausta, sicut scriptum est in lege Moschis, viri Dei.
3 Cúmque statuissent altare in sede sua; quamvis incuteretur ipsis terror à populis *aliarum* gentium, obtulerunt in eo holocausta Jehovæ, holocausta unoquoque manè & vespere.
4 Et celebrârunt festum tabernaculorum, sicut præscriptum est; cum holocausto suo in diem *quemque* pro numero, secundùm ritum officii diurni die suo.
5 Et postmodum holocaustum juge, & in noviluniis, ac in omnibus statis feriis Jehovæ, res sacras: denique omnis offerentis voluntariam oblationem, *obtulerunt* Jehovæ.
6 A die primo mensis septimi cœperunt offerre holocausta Jehovæ: quum templi Jehovæ non esset jactum fundamentum:
7 Dederúntque pecuniam putatoribus, ac fabris; cibúmque, & potum, ac oleum Tzidoniis ac Tyriis, ut adveherent ligna cedrina ex Libano in mare Japhontis: secundùm facultatem à Cyro, rege Persidis ipsis datam.
8 Anno autem secundo, ex quo venerant ad domum Dei Jeruschalaima, mense secundo, cœperunt Zerubbabel, filius Schealthielis, & Jeschuah, filius Jotzadaki, cæteríque cognati

gnati eorum Sacerdotes, ac Levitæ,& omnes,qui venerant è captivitate Jeruschalaima,constituerúntque Levitas à nato viginti annos & deinceps,ut præessent operi domûs Jehovæ.

9 Assistebátque Jeschuah, filii ejus, & cognati ejus,Kadmiel,& filii ejus,posteri Jehudæ simul,ut præessent opificibus in domo Dei; & posteri Chenadadi,filii eorum, & cognati eorum Levitæ.

10 Itaque fundantibus structoribus templum Jehovæ,constituerunt Sacerdotes indutos cum tubis,& Levitas,posteros Asaphi cum cymbalis ad laudandum Jehovam, cum *canticis*,traditis à Davide,rege Jisraëlis.

11 Qui exclamabant laudando, & celebrando Jehovam,quoniam bonus *est*,quoniam in seculum benignitas ejus erga Jisraëlem: totus vero populus vociferabantur vociferatione magnâ, laudando Jehovam, eò quòd fundaretur domus Jehovæ:

12 Multi autem ex Sacerdotibus,& Levitis,primoribúsque paternarum *familiarum* senes,qui viderant domum priorem in fundatione sua,hac domo *versante* ante oculos eorum, flebant voce magnâ: multi quoque vociferatione ex lætitia efferebant vocem.

13 Ita ut populus non internoscerent sonum vociferationis ex lætitia,à voce fletûs populi; quia populus vociferabantur vociferatione magnâ,& vox illa audiebatur inde usque à longinquo.

CAP. IV. *Structura Templi impeditur.*

AUdientes autem hostes Jehudæ,& Binjaminis,istos deportatos ædificare templum Jehovæ,Deo Jisraëlis;

2 Accesserunt ad Zerubbabelem, & ad primores paternarum *familiarum*, & dixerunt eis; ædificemus vobiscum, nam sicut vos requisituri sumus Deum vestrum: non enim *alteri* sacrificamus *inde* à diebus Esar-Chaddonis, regis Assyriæ, qui deduxit nos huc.

3 Dixit verò eis Zerubbabel, & Jeschuah cum reliquis primoribus paternarum *familiarum* Jisraëlis, non *est* vestrum nobiscum ædificare domum Deo nostro: sed nos, *qui* unà *sumus*,ædificabimus Jehovæ, Deo Jisraëlis, sicut præcepit nobis rex Cyrus,rex Persidis.

4 Attamen populus illius regionis debilitabant manus populi Jehudæ; & turbabant eos in ædificando;

5 Præterea mercede conducebant consiliarios contra eos, ad dissolvendum consilium eorum; omnibus diebus Cyri, regis Persidis, usque ad regnum Darii,regis Persidis.

6 In regno autem Achaschveri,principio regni ejus; scripserunt accusationes contra habitatores Jehudæ,& Jeruschalaimorum:

7 Et diebus Artaxerxis scripsit Bischlam,Mithredates,Tabeel,& reliqui collegæ ejus ad Artaxerxem, regem Persidis: cum exemplari decreti scripto Syre, exposito Syrè.

8 Rechum præses consilii,& Schimschaj legis peritus scripserunt literas unas contra Jeruschelemum; Artaxerxi, regi in eandem sententiam,

9 Tunc Rechum,præses consilii,& Schimschaj legis peritus, & reliqui è collegio eorum Dinæi, & Apharsathchæi,Tarpelæi, Apharsæi, Acervæi, Babylonii, Schuschancæi,Dehavæi,Helemæi:

10 Et reliquæ nationes, quas deduxit Osnappar magnus,& gloriosus, ac collocavit in urbe Samariæ,& reliqui transfluvialis regionis *incolæ*, & quidem eodem tempore:

11 Hoc *est* exemplum literarum, quas miserunt ad ipsum,ad Artaxerxem regem: servi tui,homines transfluviales,& tali tempore.

12 Notum sit regi, Jehudæos, qui ascenderunt abs te, ad nos venisse Jeruschelemum: urbem ipsam rebellem,& malam ædificare, murósque perficere,ac fundamenta ipsa conjungere.

13 Jam verò notum sit regi,si urbs ista exædificetur, & muri perficiantur: canonem veterem, & vectigal non daturos; ita thesauro regum damnum attuleris.

14 Jam propterea, quod salarium de *regis* palatio percipimus,& spoliationem regis non est integrum nobis, videre: idcirco mittimus,ut notum faciamus regi.

15 Nam inquirat in libro commentariorum majorum tuorum, & inventurus es in libro commentariorum, & cogniturus; urbem istam urbem fuisse rebellem, & damnosam regibus, provinciisque,ac conspirationem facere in medio sui inde à diebus seculi, propterea urbem istam devastatam fuisse.

16 Notum facimus regi, si urbs ista exædificabitur, & muri perficientur; propterea partem in transfluviali regione non ampliùs fore tuam.

17 Responsum misit rex Rechumo,præsidi consilii, & Schimschajo legis perito, ac reliquis è collegio eorum, qui habitabant in Samaria; & reliquis *in* regione transfluviali,Pax,& tali tempore.

18 Decretum, quod misistis ad nos; explicatè lectum est coram me.

19 Et à me constituto consilio, inquisiverunt,& invenerunt urbem istam inde à diebus seculi contra reges sese extulisse, rebellionémque,& conspirationem factam fuisse in ea.

20 Etiam reges potentes præfuisse Jeruschelem: & dominatos *fuisse* in tota regione transfluviali: quibus canon vetus, & vectigal dabatur.

21 Jam constituite consilium ad impediendum viros istos; ut urbs ista non ædificetur, donec à me consilium constitutum fuerit.

22 Et cavete errorem committere hac in re: ne crescat ruina in damnum regum.

23 Tunc ex quo exemplum decreti Artaxerxis regis lectum est coram Rechumo, & Schimschajo legis perito,ac collegio eorum: profecti sunt celeriter Jeruschelemum contra Jehudæos,quos impediverunt armatâ manu.

24 Tunc impeditum est opus domûs Dei, qui habitat Jeruschelemi: & mansit impeditum usque ad annum secundum regni Darii,regis Persidis.

CAP. V. *Chaggaj, & Zecarjæ exhortatione repetitur templi ædificatio.*

Quo *anno* prophetavit Chaggaj, propheta, & Zecarja, filius Hiddonis prophetæ, *mandantes* Jehudæis, qui erant in Jehudæa, & Jeruschelemi; nomine, *inquam*, Dei Jisraëlis *mandantes* eis.
2 Tunc surgentes Zerubbabel, filius Schealthielis, & Jeschuah, filius Jotzadaki, redorsi sunt ædificare domum Dei, qui *habitat* Jeruschelemi: & cum ipsis prophetæ Dei, juvantes eos.
3 Eo tempore venit ad eos Thatthenaj, princeps trans flumen, & Schethar-Boznaj cum collegio suo; qui sic dixerunt eis, quis contulit vobis jus domum istam ædificandi, & murum hunc perficiendi?
4 Tunc hujusmodi respondimus eis: & quæ essent nomina virorum, qui hoc ædificium ædificarent.
5 Oculus autem Dei eorum aderat reducibus Jehudæis, ita ut non impediverint eos dum causa ad Darium perveniret: cujus tunc retulerunt decretum super hac re.
6 Exemplum literarum, quas misit Thatthenaj, princeps trans flumen, cum Schethar-Boznaio, & collegio suo, Persici, qui erant trans flumen, ad Darium regem.
7 Narrationem miserunt ad eum: in qua sic scriptum erat, Dario regi pax omnis!
8 Notum sit regi, nos profectos esse in Jehudæam provinciam, ad domum Dei magni, quæ ædificatur lapidibus maximis, & ligna apponuntur parietibus: denique opus illud celeriter fit, & prosperatur in manibus eorum.
9 Tunc interrogavimus reduces istos, hujusmodi dicentes eis; quis contulit vobis jus domum istam ædificandi, & murum ejus perficiendi?
10 Atque etiam nomina eorum petivimus ab eis, ut nota faceremus tibi, quod scriberemus nomen virorum, qui *sunt* inter primarios eorum.
11 Qui hujusmodi sermone responderunt nobis, dicendo: nos sumus servi Dei cœli, & terræ, & reædificamus domum, quæ ædificata fuerat antehac inde à multis annis, quam rex Jisraëlis magnus ædificaverat, & perfecerat.
12 Sed ex quo provocârunt majores nostri Deum cœli, tradidit eos in manum Nebucadnetzaris, regis Babyloniæ Chaldæi; qui domum hanc destruxit, & populum deportavit in Babyloniam.
13 Verùm anno primo Cyri, regis Babyloniæ, Cyrus rex contulit jus domum Dei istam ædificandi:
14 Insuper etiam instrumenta domûs Dei, aurea & argentea; quæ Nebucadnetzar depromserat è templo, quod *erat* Jeruschelemi, & abduxerat in templum Babylonicum: depromsit eadem Cyrus rex è templo Babylonico, traditáque sunt *cuidam* Scheschbatzari nomine, quem principem constituerat:
15 Edicens ei, instrumenta hæc suscipe, abiens, deduc ea in templum, quod *est* Jeruschelemi; domúsque Dei ædificator loco suo.
16 Tunc Scheschbatzar ille veniens, posuit fundamenta Domûs Dei, qui *habitat* Jeruschelemi: atque ex eo tempore hucusque ædificatur, necdum est absoluta.
17 Nunc itaque, si regi bonum videtur, perquiratur in tabulario regis illic, quod *est* in Babylonia, an ita sit, quod à Cyro rege collatum sit jus ædificandi domum Dei istam Jeruschelemi: deinde voluntatem suam rex super hoc mittat ad nos.

CAP. VI. *Auspiciis Darii Nothi absolvitur, & sanctificatur templum.*

Tunc Darius rex constituit legem: quum perquisivissent in chartophylacio, ubi tabulæ repositæ fuerant in Babylonia:
2 Et inventum esset Achmethæ, in regia, quæ *est* in provincia Medjæ, volumen quoddam, in quo sic scriptum erat, Memoriale.
3 Anno primo Cyri regis, Cyrus rex constituit legem; domus Dei Jeruschelemi intus ædificator; *ut sit* locus, ubi sacrificent sacrificia, & fundamenta ejus attolluntor: altidudine suâ cubitorum sexaginta, amplitudine cubitorum sexaginta:
4 Ordinibus lapidum maximorum ternis, & ordine lignorum novorum: & impensæ è domo regia traduntor.
5 Insuper etiam instrumenta domûs Dei, aurea & argentea, quæ Nebucadnetzar depromserat è templo, quod *erat* Jeruschelemi, & deduxerat in Babyloniam, restituunto: ut perveniat *unumquodque* in templum, quod *erit* Jeruschelemi in locum suum, & collocetur in domo Dei.
6 Jam *itaque* Thatthenai princeps trans flumen, Schethar-Boznai cum collegio suo, Persici, qui *estis* trans flumen; remoti estote inde.
7 Sinite opus domûs Dei illius: princeps Jehudæorum, & reduces Jehudæorum, domum Dei hujus ædificanto in loco suo.
8 Præterea à me constituitur lex de eo, quod facturi estis erga reduces Jehudæorum illos, in ædificanda domo Dei illius: ut de facultatibus regiis, de canone transfluviali illico impensa tradatur viris illis, ne impediatur.
9 Etiam, quæ opus sunt, ut juvenci subrumi, & arietes, & agni ad holocausta pro Deo cœli, triticum, sal, vinum, & oleum, prout edixerint Sacerdotes, qui *sunt* Jeruschelemi, tradendum esse sibi quotidie, error ne *committitor*.
10 Ut offerant res odoris grati Deo cœli, & orent pro vita regis, & filiorum ejus.
11 Præterea à me constituitur lex; ut quisquis mutaverit rem hanc, amoveatur lignum à domo ejus, quo erecto aboleatur in eo: domúsq; ejus sterquilinium fiat hanc ob *causam*.
12 Deus verò, cujus nomen habitat illic, dejiciet omnem regem, & populum, qui extenderit manum suam ad mutandum, quo destruat domum Dei hujus, quæ *est* Jeruschelemi: ego Darius constitui legem, illico efficitor.
13 Tunc Thatthenaj, princeps trans flumen, Schethar-Boznaj, & collegium eorum, propterea quòd mandaverat Darius rex hujusmodi, illico effecerunt.
14 Reduces verò Jehudæorum ædificantes prosperabantur ex Prophetia Chaggaj

pro-

prophetæ,& Zecarjæ,filii Hiddonis: donec ædificantes perfecissent de sententia Dei Jisraëlis,& de sententia Cyri,& Darii, & Artaxerxis,regis Persidis.

15 Finitâ autem domo istâ ad diem tertium mensis Adar; quum esset annus sextus Darii Regis.

16 Celebrârunt Jisraëlitæ,Sacerdotes ac Levitæ, & reliqui reduces deportationis, dedicationem domûs Dei hujus cum gaudio:

17 Obtulerúntque in dedicatione domûs Dei hujus, juvencos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, & hircos lactentes in peccata pro toto Jisraële duodecim,pro numero tribuum Jisraëlis.

18 Ubi cùm constituissent Sacerdotes ex partitione eorum,& Levitas ex distributione eorum, in ministerio Dei,qui *habitat* Jeruschelemi: secundùm præscriptum libri Moschis.

19 Deinde celebrârunt reduces deportationis pascha, *die* quarto-decimo mensis primi.

20 Nam mundaverant se sacerdotes ac Levitæ pariter,omnes mundi erant: ideo jugulârunt pascha pro omnibus reducibus deportationis,& pro cognatis suis Sacerdotibus,ac pro se ipsis.

21 Quod comederunt Jisraëlitæ,qui reduces erant ex deportatione,& quisquis separatus ab immunditia gentium regionis adjunxerat se illis; quærendo Jehovam, Deum Jisraëlis.

22 Denique celebrârunt festum azymorum septem diebus cum lætitia: quoniam exhilaraverat eos Jehova,& converterat animum regis Assyriæ erga eos,ad confirmandum manus eorum in opere domûs Dei,Dei Jisraëlis.

CAP. VII. *Hezra venit Ieruschalaima, populum instructurus.*

DEinde his rebus gestis, regnante Artaxerxe,rege Persidis: Hezra,filius Serajæ, filii Hazarjæ,filii Chilkijæ,

2 Filii Schallumi,filii Tzadoki, filii Achitubi,

3 Filii Amarjæ,filii Hazarjæ,filii Merajothi.

4 Filii Zerachjæ,filii Huzzi,filii Bukki.

5 Filii Abischuhæ,filii Pinchasi,filii Elhazaris,filii Aharonis,Sacerdotis primarii;

6 Hic,*inquam*,Hezra ascendit è Babylonia (erat autem legis peritus promtus in lege Moschis,quam dederat Jehova, Deus Jisraëlis) quum dedisset ei rex,prout manus Jehovæ Dei ejus *aderat* ei,omnem petitionem ejus.

7 Ascenderúntque ex Jisraëlitis,& è Sacerdotibus ac Levitis, tam musicis, quàm janitoribus Nethinæísque Jeruschalaima: anno septimo Artaxerxis regis.

8 Pervenit verò Jeruschalaima mense illius quinto, qui annus septimus erat regi.

9 Siquidem primo *die* mensis primi,ipse *fuit* auctor ascendendi è Babylonia: primo autem *die* mensis quinti pervenit Jeruschalaima,prout manus Dei ejus optima adfuerat ei.

10 Nam Hezra comparaverat animum suum ad quærendum legem Jehovæ, & ad præstandum eam; & ad docendum Jisraëlem statuta ac judicia.

11 Hoc autem *est* exemplum decreti, quod dedit rex Artaxerxes Hezræ Sacerdoti,legis perito,rerum perito, quas præcepit Jehova,& statutorum ejus in Jisraële.

12 Artaxerxes rex regum; Hezræ Sacerdoti, perito legis Dei cœlestis, incolumitatem,& tali tempore.

13 A me constituitur lex; ut quicunque sponte se obtulerit in regno meo è populo Jisraëlis,Sacerdotibúsque ejus,ac Levitis, ad proficiscendum Jeruschelemum tecum, proficiscatur.

14 Quandoquidem à rege, & septem consiliariis ejus mitteris ad quæstionem habendam in Jehudæa,& Jeruschelemi,de lege Dei tui,quæ *est* tibi ad manum:

15 Et ad deferendum argentum,& aurum; & quod rex,& consiliarii ejus sponte offerunt Deo Jisraëlis,cujus Jeruschelemi *est* habitaculum;

16 Cum toto argento,& auro,quod inveneris in tota provincia Babyloniæ,cum voluntaria oblatione populi,& Sacerdotum sponte offerentium pro domo Dei sui,quæ *est* Jeruschelemi.

17 Ut illicò emas pecuniâ istâ juvencos, arietes,agnos cum munere eorum,& libaminibus eorum: & offeras ea in altari domûs Dei vestri,quæ *est* Jeruschelemi.

18 Quod autem tibi,& cognatis tuis bonum videbitur reliquo argento,& auro facere; pro voluntate Dei vestri facitote:

19 Et instrumenta,quæ traduntur tibi ad ministerium domûs Dei tui; reddito coram Deo Jeruschelemi.

20 Reliqua verò necessaria domui Dei tui,quæ acciderint tibi tradenda; tradito ex ærario regis.

21 Præterea à me,me Artaxerxe rege, constituitur lex omnibus quæstoribus,qui *estis* trans flumen: ut quicquid postulaverit à vobis Hezra Sacerdos,peritus legis Dei cœlestis,illico efficiatur.

22 Usque ad argenti talenta centum; & ad tritici coros centum, & ad vini bathos centum,ac usque ad bathos olei centum; salis verò quantum non potest præscribi.

23 Quicquid *est* ex sententia Dei cœli, perficito diligenter in domo Dei cœli: ut non sit fervens ira contra regnum,regem, aut filios ejus.

24 Item notum vobis facimus,ullis Sacerdotibus, aut Levitis, musicis, janitoribus,Nethinæis,& ministris domûs Dei istius; canonem veterem,aut vectigal non licere imponere.

25 Tu autem Hezra,pro sapientia Dei, quæ tibi ad manum *est*,constitue judices,& causarum cognitores, qui causas cognoscant in toto populo,qui *est* trans flumen,ex omnibus scientibus legis Dei tui: & qui nesciverit,eum docetote.

26 Quicunque verò non fecerit legem Dei tui,& legem regis,illico judicatum fiat de eo: sive morti,sive exilio, sive mulctæ facultatum, sive vinculis *adjudicetur*.

27 Benedictus *sit* Jehova,Deus majorum nostrorum; qui indidit rem talem animo regis, ad ornandum domum Jehovæ,quæ *est* Jeruschalaimis!

28 Et erga me advertit benignitatem co-
ram rege, conſiliariiſque ejus, ac omnibus
principibus regis potentibus: ego itaque
confirmans me, prout manus Jehovæ Dei
mei aderat mihi, congregavi ex Jiſraële
primariis, qui aſcenderent mecum.

CAP. VIII. *Comites Hezræ, & dona, quæ aſportirunt Ieruſchalaima.*

HI autem *ſunt* primores paternarum *fa-
milarum*, & genus eorum, qui aſcende-
runt mecum, regnante Artaxerxe rege, ex
Babylonia.
2 E poſteris Pinchaſi, Gerſchon, è poſte-
ris Ithamaris, Daniel: è poſteris Davidis,
Chattuſch.
3 E Poſteris Schecanjæ è natis Parhoſchi
Zecarja & cum eo *viri* generis recenſione
per mares, centum quinquaginta *erant*.
4 E poſteris Paſchat-Moabi, Eljchohena
filius Zerachjæ; & cum eo ducenti mares.
5 E poſteris Schecanjæ, filii Jachazielis;
cum quo treceni mares.
6 Et è poſteris Hadinis, Hebed, filius Jo-
nathanis; & cum eo quinquaginta mares.
7 Item è poſteris Helami; Jeſchahja, fi-
lius Hathaljæ: & cum eo ſeptuaginta ma-
res.
8 Item è poſteris Schephatjæ, Zebadja,
filius Michaëlis: & cum eo octoginta mares.
9 E poſteris Joabi, Hobadja, filius Jechi-
elis: & cum eo ducenti octodecim mares.
10 Item è poſteris Schelomithi, filius Jo-
ſiphjæ: & cum eo centum ſexaginta ma-
res.
11 Item è poſteris Bebaj, Zecarja, filius
Bebaj; & cum eo viginti octo mares.
12 Item è poſteris Hazgadis Jochanan,
filius Katanis: & cum eo centum decem
mares.
13 Item è poſteris Adonikami poſterio-
ribus: quorum hæc *ſunt* nomina, Eliphe-
let, Jehiel, & Schemahja, & cum eis ſexagin-
ta mares.
14 Denique è poſteris Bigvai, Huthaj, &
Zabbud; & cum eis ſeptuaginta mares.
15 Quum autem congregâſſem eos ad
flumen, quod alluit Ahavam, & caſtra habe-
remus ibi diebus tribus, animum adverti ad
populum, & ad ſacerdotes: at è Levitis ne-
minem inveni ibi.
16 Quapropter amandavi Elihezerem,
Arieſem, Schemahijam, cum Elnathane, &
Jaribo, ac Elnathane, atque Nathane, & Ze-
carjam, ac Meſchullamum primores; Joja-
ribum quoque, & Elnathonem doctores:
17 Et dimiſi eos, ad Iddonem primarium
in Caſiphja loco; indens ori eorum verba,
quibus alloquerentur Iddonem, Achivum,
& Nethinæos in Caſiphja loco, ut adduce-
rent ad nos miniſtros pro domo Dei no-
ſtri.
18 Qui adduxerunt ad nos, prout ma-
nus Dei noſtri optima aderat nobis, virum
intelligentem è poſteris Machli, filii Levi,
filii Jiſraëlis; nempe Scherebjam cum fi-
liis ejus, & cognatis ejus octodecim.
19 Item Chaſchabjam, & cum eo Jeſchah-
jam, è poſteris Merari; cognatos illius, & fi-
lios eorum viginti.
20 Ex Nethinæis autem, quos dediderat
David, ac principes miniſterio Levitarum,
Nethinæos ducentos viginti: omnes expri-
mebantur nominibus:
21 Tum proclamavi ibi jejunium ad flu-
men Ahavæ, quò affligeremus nos coram
Deo noſtro; quærentes ab eo viam rectam
pro nobis, ac parvulis noſtris, omnibúſque
facultatibus noſtris.
22 Nam puduerat me petere à rege co-
pias, aut equites, ut auxilio eſſent nobis ab
hoſte in hoc itinere: quia alloquuti fuera-
mus regem, dicendo, manus Dei noſtri o-
mnibus quærentibus ipſum adeſt ad bo-
num, robur verò ejus, & *quidem* iræ ejus
contra omnes derelinquentes eum.
23 Quum itaque jejunantes quæſiviſſe-
mus à Deo noſtro hanc rem; exoratus eſt
nobis.
24 Tunc diſparavi è principibus Sacer-
dotum duodecim, cum Scherebja, Chaſchab-
ja, & cum eis ex cognatis eorum decem:
25 Quibus appendi argentum iſtud, &
aurum, & inſtrumenta: oblationem domûs
Dei noſtri, quam obtulerant rex, & conſi-
liarii ejus, ac principes ejus, & omnes Jiſ-
raëlitæ, qui præſtò fuerant:
26 Appendi, *inquam*, ad manum eorum
argenti talenta ſexcenta quinquaginta, &
inſtrumenta argentea centum talentorum;
auri centum talenta:
27 Item crateres aureos viginti, drach-
marum millenûm; & inſtrumenta ex ori-
chalco præſtante duo, pretioſa ut aurum.
28 Et edixi illis, vos *eſtis* ſancti Jehovæ,
hæc quoque inſtrumenta *ſunt* ſancta, argen-
tum etiam, ac aurum *ſunt* voluntaria obla-
tio Jehovæ, Deo majorum veſtrorum.
29 Sedulò obſervate, donec *ea* appenda-
tis coram principibus Sacerdotum, ac Le-
vitarum; principibúſque paternarum *fa-
miliarum* Jiſraëlis Jeruſchalaimis, *in* cellis,
in domo Jehovæ *reponenda*.
30 Ita receperunt Sacerdotes, ac Levitæ
pondus illud argenti, & auri, ac inſtrumen-
torum, deferendum Jeruſchalaima in do-
mum Dei noſtri.
31 Tunc profecti ſumus à flumine Aha-
væ duodecimo *die* menſis primi ad eundum
Jeruſchalaima: & manus Dei noſtri adfuit
nobis, quâ liberavit nos è manu hoſtis, &
inſidiantis in hoc itinere.
32 Denique poſtquam pervenimus Jeru-
ſchalaima; & conſedimus ibi diebus tri-
bus;
33 Die quarto expenſum eſt illud argen-
tum, & aurum, ac inſtrumenta in domo
Dei noſtri, ad manum Meremothi, filii Uri-
jæ Sacerdotis, & collegæ ejus Elhazaris, filii
Pinchaſi, quibuſcum *erat* Jozabad, filius Je-
ſchuhæ, & Nohadjah, filius Binnui Levitæ.
34 Ex numero, ex pondere cuique *at-
tributo*: inſcriptúmque eſt totum illud
pondus tempore eodem.
35 Qui venerant à captivitate reduces
deportationis, obtulerunt hollocauſta Deo
Jiſraëlis, juvencos duodecim pro toto Jiſ-
raële, arietes nonaginta ſex, agnos ſeptua-
ginta ſeptem, hircos peccati duodecim:
hæc omnia *in* holocauſtum Jehovæ.
36 Poſtea tradiderunt edicta regis ſatra-
pis regiis, & principibus trans flumen: qui
ſublevârunt populum, & domum Dei.

CAP. IX. *Hezra luget peccata Jehudæorum, quæ illi confitentur.*

HIs autem completis, accesserunt ad me principes, dicendo, non separaverunt se hic populus Jisraëlitæ, & Sacerdotes, ac Levitæ à populis aliarum regionum, secundùm abominationes illorum Cenahanæorum, Chitthæorum, Perizzæorum, Jebusæorum, Hammonitarum, Moabitarum, Ægyptiorum, & Emoræorum *fecerunt*.

2 Nam assumserunt de filiabus illorum; sibi, & filiis suis, ita ut commiscuerint semen sanctum cum populis illarum regionum: etiam manus ipsorum principum, & antistitum prima fuit in prævaricatione istâ.

3 Itaque audiens rem hanc, laceravi vestem meam, & pallium meum; & vellens de capillis capitis mei, & barbæ meæ, sedebam desolatus.

4 Tunc ad me congregaverunt se quisquis trepidabat ad verba Dei Jisraëlis, propter prævaricationem deportatæ multitudinis, dum ego sedebam desolatus, usque ad *tempus* muneris vespertini.

5 *Tempore* autem muneris vespertini surrexi ab afflictione mei, idque laceratam habens vestem meam, & pallium meum; & flectens me in genua mea, expandi manus meas ad Jehovam, Deum meum:

6 Ac dixi: Deus mi, pudet me, & erubesco attollere, Deus mi, faciem meam ad te: nam iniquitates nostræ creverunt supra caput, & reatus noster magnus est in cœlum usque.

7 Inde à diebus majorum nostrorum fumus in reatu magno usque in diem hunc, adeò ut propter iniquitates nostras traditi fuerimus nos, reges nostri, & Sacerdotes nostri in manum regum istarum regionum gladio, captivitati, & prædæ, ac pudori vultus, *sicut est* hodierno die.

8 At nunc, quum ex minimo momento facta est gratia à Jehova Deo nostro, relinquendo nobis residuum, & ponendo nobis clavum in loco sancto ejus: quum illustrans oculos nostros Deus noster, dedit nobis restitutionem aliquantulam in servitute nostra:

9 Quum existentes servos, tamen in servitute nostra non dereliquit nos Deus noster: sed advertit erga nos benignitatem coram regibus Persidis, dando nobis restitutionem, ut extollamus domum Dei nostri, & restituamus vastitates ejus, denique dando nobis maceriam in Jehuda, & Jeruschalaimis:

10 Nunc, *inquam*, quid dicemus, Deus noster, post hoc, quum dereliquerimus præcepta tua?

11 Quæ præcepisti per servos tuos, prophetas, dicendo; terra illa, quam ingressuri estis ad hæreditario jure possidendam eam, terra impura est ab impuritate populorum regionum ejus: propter abominationes eorum, quibus impleverunt eam confertim, & passim immunditiâ suâ.

12 Nunc ergo filias vestras ne traditote filiis illorum, & filias illorum ne assumitote filiis vestris, nec quæritote pacem illorum, & bonum illorum usque in seculum; ut confirmemini, & comedatis præstantiam terræ illius, & hæreditario jure possidendam tradatis filiis vestris usque in seculum.

13 Etiam post totum id, quod evenit nobis propter facta nostra pessima, & propter reatum nostrum maximum: quum tu Deus noster cohibuisti infra peccata nostra; & dedisti nobis residuum hujusmodi:

14 An rursus irrita faceremus præcepta tua, & quidem affinitatem jungentes cum populis abominandis istis; annon percellereris irâ contra nos, donec consumeres, ut non esset superstes, aut residuum?

15 Jehova, Deus Jisraëlis, justus es, quòd facti sumus residui, sicut *est* hodierno die: ecce nos coram te in reatibus nostris, quamvis non sit consistendum coram te cum hoc.

CAP. X. *Ad expiationem delicti repudiantur uxores alienigenæ, ejúsque facti auctores recensentur.*

QUum autem oraret Hezra, & confiteretur flens, ac se prosternens ante domum Dei: congregati sunt ad eum ex Jisraële congregatione multâ valde, viri mulieresque, & pueri, quum flerent populus ille permulto fletu:

2 Et loquutus Schecanja, filius Jechielis è posteris Helami, dixit Hezræ, nos prævaricati sumus in Deum nostrum, quòd consociavimus domo uxores alienigenas è populis terræ: sed nunc est, quod Jisraël speret hac in re.

3 Nunc ergo pangamus fœdus cum Deo nostro, ejiciendo omnes uxores, & natos ex eis, ex consilio domini, & eorum, qui trepidant ad præceptum Dei nostri: denique secundùm legem efficitor.

4 Surge, nam tibi incumbit hæc res, & nos aderimus tibi: confirmare & effice.

5 Itaque surgens Hezra, adjuravit principes Sacerdotum; Levitas, & totum Jisraëlem, ut facerent secundùm rem hanc, & jurarunt.

6 Postea surrexit Hezra ab anteriore parte domûs Dei, ut abiret in cellam Jehochananis, filii Eliaschibi, & abivit illuc, cibum nondum comederat, nec aquam biberat, quia lugebat propter prævaricationem deportatæ multitudinis.

7 Ita promulgârunt per Jehudam, & Jeruschalaima, omnibus reducibus deportationis, ut congregarent se Jeruschalaima.

8 Et quisquis non venturus esset intrà triduum ex consilio principum, ac seniorum, anathema fore omnes facultates ejus; ipsum verò separatum iri à congregatione deportatæ multitudinis.

9 Quamobrem congregati omnes homines Jehudæ, & Binjaminis Jeruschalaima tertio die ipsius mensis noni, *die* vigesimo mensis: considebant totus ille populus in platea domûs Dei, trementes propter hanc rem, & ex pluviis.

10 Tunc surgens Hezra Sacerdos, edixit eis, vos prævaricati estis, quòd consociâstis domo uxores alienigenas; supperaddentes reatui Jisraëlis:

11 Nunc ergo edite confessionem Jehovæ, Deo majorum vestrorum, & facite vo-

luntatem ejus & separate vos à populis istis terræ,& ab uxoribus alienigenis.

12 Cui respondentes tota illa congregatio, dixerunt voce magnâ; secundùm verbum tuum,sic nostrum est facere.

13 Verùm populus multus *est*: & tempus hoc pluviosum *est*, nec *est* vis consistendi foris, hoc autem opus non *est* diei unius, neque duorum, quia plurimi defecimus in hac re.

14 Consistant, quæsumus,principes nostri totius hujus congregationis, & quisquis *est* in civitatibus nostris,qui consociaverit domo uxores alienigenas, veniet temporibus designatis, & cum ipsis seniores cujúsque civitatis, ac judices ejus: usquedum avertamus æstuantem iram Dei nostri, usquedum hæc res *confecta sit*.

15 Tantùm Jonathan, filius Hasaëlis, & Jachzeja, filius Thikvæ constiterunt ad istud, Meschullam verò, & Schabbethaj Levitæ adjuverunt eos.

16 Facientibus itaque sic reducibus ex deportatione; separati sunt Hezra Sacerdos; homines primarii paternarum *familiarum* pro familiis paternis suis, & hi omnes nominibus expressi: sederúntque die primo mensis decimi, ad quæstionem habendam ejus rei:

17 Perfecerúntque cum omnibus illis hominibus,qui consociaverant domo uxores alienigenas: usque ad diem primum mensis primi.

18 Deprehensi autem sunt è filiis Sacerdotum, qui consociaverant domo uxores alienigenas; è filiis Jeschuhæ, filii Jotzadaki, & cognatis ejus, Mahaseja, & Elihezer,& Jarib,& Gedalja:

19 Qui adhibuerunt manum suam ad ejiciendum uxores suas: & reatum confitentes, arietem ex grege pro reatu suo *obtulerunt*.

20 Item è posteris Immeris, Chanani, & Zebadja.

21 Item è posteris Charimi; Mahaseja,& Elija,& Schemahja,& Jechiel,& Huzzija.

22 Item è posteris Paschchuris, Eljohenaj, Mahaseja, Jischmahel, Nethaneel, Jozabad,& Elhasa.

23 Ex Levitis autem; Jozabad,& Schimhi,& Kelajah, item Kelita, Petachja, Jehuda, & Elihezer.

24 Item è musicis, Eljaschib: & ex janitoribus,Schallum,& Telem,& Uri.

25 De Jisraëlitis verò; è posteris Parhoschi, Ramja,& Jizzija, & Malcija, & Minjamin,& Elhazar,& Malcija,& Benaja.

26 Item è posteris Helami: Matthanja, Zecarja, & Jechiel,& Habdi,& Jeremoth,& Elija.

27 Item è posteris Zatthu,Eljohenaj,Eljaschib, Matthanja, & Jeremoth, & Zabad,& Haziza.

28 Item è posteris Bebaj; Jehochanan, Chananja,Zabbaj,Hathlaj.

29 Item è posteris Bani; Meschullam, Malluc, & Hadaja, Jaschub, Scheal, & Ramoth.

30 Item è posteris Pachath-Moabi, ex Hadna, & Celale: Benaja, Mahaseja, Matthanja,Betzaleel,& Binnui,ac Menasche.

31 Item è posteris Charimi; Elihezer, Jischija,Malcija,Schemahja,Schimhon:

32 Biniamin,Malluc,Schemarja.

33 E posteris Chaschumi,Matthenai,Matthattha, Zebad, Eliphelet, Jeremaj: Menasche,Schimhi.

34 E posteris Bani, Mahadaj, Hamran,& Uël:

35 Benaja,Bedeja,Celuhu:

36 Vanja,Meremoth, Eljaschib;

37 Matthanija,Matthenaj,& Jahasan:

38 Et Bani,& Binnui,Schimhi.

39 Et Schelemja,& Nathan,& Hadaja.

40 Mabnadbaj,Schaschaj,Scharaj:

41 Hazareel,& Schelemja,Schemarja:

42 Schallum,Amarja,Joseph.

43 E Nebuntinis: Jehiel, Matthithja, Zabad,Zebina,Jaddan,& Joël,Benaja.

44 Omnes isti duxerant uxores alienigenas: & erant *quibusdam* ex istis uxores, unde susceperant liberos.

Nechemjæ Liber unus.

CAP. I. *Preces & jejunium Nechemjæ.*

Verba Nechemjæ, filii Chacaljæ: Fuit autem mense Cislevo,anno vigesimo, quum essem Schuschane,in regia:

2 Ut veniente Chanani uno è cognatis meis,ipso cum viris quibusdam è Jehudæa; interrogarem eos de Jehudæis, de residuo illorum, qui relicti fuerunt ex captivitate, & è Jeruschalaimis.

3 Qui dixerunt mihi; reliqui illorum, qui relicti fuerant ex captivitate ibi in ea provincia, in malo magno, & in opprobrio *sunt*, & murus Jeruschalaimorum diruptus, & portæ eorum manent succensæ igne:

4 Fuit verò,quum audirem verba ista: ut sedens flerem,ac lugerem *aliquot* dies: quibus jejunavi,& oravi coram Deo cœli:

5 Ac dixi, obsecro, Jehova Deus cœli, Deus fortissime, maxime, & summè reverende; observans fœdus, & benignitatem diligentibus se, & observantibus præcepta sua:

6 Sit, quæso, auris tua intenta, & oculi tui aperti ad auscultandum orationi servi tui,quâ oro coram te hoc tempore interdiu ac noctu,pro Jisraëlitis servis tuis; & confiteor peccata Jisraëlitarum, quibus peccavimus tibi,ego quoque,& familia patris mei peccavimus.

7 Nexu obstrinximus nos ipsos tibi; qui non observavimus præcepta, statutáque,ac judicia illa, quæ præcepisti per Moschen, servum tuum.

8 Recordare, quæso,verbi,quod præcepisti Moschi,servo tuo,ut diceret: vos prævaricaturi estis, ego dispergam vos in populos:

9 Quum autem conversi ad me, observabitis præcepta mea,& facietis ea; si fuerint depulsi ex vobis ad extremitatem cœli,inde colligam eos, & reducam eos in locum,

cum, quem elegi ad collocandum nomen meum ibi.

10 At hi *sunt* servi tui,& populus tuus; quem redemisti virtute tuâ maximâ,& manu tuâ validissimâ.

11 Obsecro Domine,sit jam auris tua intenta in orationem servi tui,& in orationem servorum tuorum,qui student revereri nomen tuum, & secunda, quæso, servum tuum hodie, dans ei misericordiam *consequi* coram viro isto : ego enim eram à poculis regi.

CAP. II. *Nechemja, acceptis à rege literis, venit Ieruschalaima.*

FUit verò mense Nisane, anno vigesimo Artaxerxis regis, quum *afferendum esset* vinum in conspectum ejus : ut afferens vinum,porrigerem regi,qui *antè* non fueram tristis in conspectu ejus.

2 Quapropter dixit mihi rex,quare vultus tuus afflictus est,quum non sis ægrotus? non est hæc nisi afflictio animi : nam timebam quàmplurimùm.

3 Itaque dixi regi,rex in seculum vivat : quare non esset afflictus vultus meus, quum civitas ipsa,locus sepulchrorum majorum meorum, vastata, & portæ ejus maneant consumtæ igne ?

4 Tum dicente mihi rege, quid illud *est* super quò requiris ? supplex oravi Deum cœli :

5 Et dixi regi,si regi bonum videtur, & si gratus *est* servus tuus coram te ; ut mittas me in Jehudæam,in civitatem sepulchrorum majorum meorum,& ædificem eam.

6 Dixit verò mihi rex,& conjux assidens ei,quousque esset *duratura* profectio tua,& quando reverteteris? itaque bonum visum est coram rege, ut dimitteret me,quum exposuissem ei tempus.

7 Deinde dixi regi, si regi bonum videtur, literæ tradantur mihi ad principes trans flumen: ut transmittant me usque dum venero in Jehudæam.

8 Literæ quoque ad Asaphum, custodem saltûs,qui *est* regi,ut det mihi ligna ad contignandum portas castri adjuncti ædi, & ad murum civitatis ; & ad domum, quam ingressurus sum: quas dedit mihi rex, prout manus Dei mei optima aderat mihi.

9 Veni itaque ad principes trans flumen, & tradidi eis literas regis : miserat autem rex mecum præfectos copiarum, & equites.

10 Quod cùm audiret Sanballat,Choronites,& Tobija,servus Hammonites,displicuit eis maximè, advenisse hominem ad procurandum bonum Jisraëlitis.

11 Denique perveni Jeruschalaima ; ubi quum fuissem diebus tribus.

21 Surrexi noctu,ego,& homines pauci mecum,neque indicavi cuiquam,quid Deus meus inderet animo meo faciendum Jeruschalaimis: & jumentum non erat mecum, præter jumentum illud, cui insidebam.

13 Et egressus sum per portam vallis noctu,tum versùs fontem serpentis, tum ad portam sterquiliniorum: ubi effringebam de muris Jeruschalaimorum , qui fuerant perrupti,& portæ eorum absumptæ igne.

14 Inde transivi ad portam fontis & ad piscinam regis : sed non erat locus jumento,quò transveheret me.

15 Quamobrem ascendi secundùm torrentem noctu,quum effregissem de muro : & revertens veni ad portam vallis,ita reversus sum.

16 Antistites verò nesciebant,quò irem, aut quid facerem: nam Jehudæis,aut Sacerdotibus,aut clarissimis,aut antistitibus, aut reliquis curatoribus operis adhuc non indicaveram.

17 Dixi itaque eis,videtis malum,in quo versamur,Jeruschalaima vastata esse,& portas eorum succensas igne : agite,ædificemus murum Jeruschalaimorum,ut non simus ampliùs opprobrio.

18 Et ubi indicavi eis manum Dei mei, quæ *est* optima,adfuisse mihi,& etiam verba regis,quæ dixerat mihi ; dixerunt,surgamus,ut ædificemus,confirmârùntque manus suas ad hoc bonum.

19 Audiens verò Sanballat,Choronites, & Tobija,servus Hammonites,& Geschem Arabs , subsannabant nos & spernebant nos : dicentes,quæ *est* res ista,quam facitis? an contra regem rebellatis ?

20 Quibus respondi rem,ac dixi eis,Deus cœli secundabit nos,& nos servi ejus surgentes ædificabimus : vobis verò non est pars, aut jus,aut monimentum Jeruschalaimis.

CAP. III. *Mœnia, & portæ urbis instaurantur.*

SUrgens igitur Elijaschib, sacerdos summus,& cognati ejus Sacerdotes, ædificârunt portam regis,ipsi sanctificaverunt eam, statuentes valvas ejus : unde usque ad turrim centenariam sanctificaverunt eam, usque ad turrim Chananeëlis,

2 Et ad latus ejus *unum* ædificârunt Jerechuntini,& ad *alterum* latus ejus ædificavit Zaccur,filius Jmri.

3 Portam autem piscium ædificârunt Senaani : ipsi contignaverunt eam,& statuerunt valvas ejus,seras ejus,& vectes ejus.

4 Ad quorum latus instauravit Meremoth,filius Urijæ,filii Kotzi,& ad horum latus instauravit Meschullam,filius Berecjæ,filii Meschezabeëlis,& ad horum latus instauravit Tzadok,filius Bahanæ :

5 Et ad latus horum instaurârunt Tekokæi : sed magnifici eorum non submiserunt collum suum ad opus domini ipsorum.

6 Portam autem veterem instaurarunt Jojadah : filius Paseachi,& Mescullam,filius Besodejæ: ipsi contignaverunt eam,& statuerunt valvas ejus,& seras ejus,ac vectes ejus.

7 Et ad latus horum instauravit Melatja, Gibhonita,& Jadon Meronothanus,Gibhonitæ,& Mizpani,usque ad solium principis,cis flumen.

8 Ad cujus latus instauravit Huzziel,filius Cathojæ *cum* auri-fabris,& ad latus ejus instauravit Chananja,filius *unius* è pigmentariis reliquerunt autem Jeruschalaima, quaquaversùm murus latus *erat*.

9 Postea ad latus horum instauravit Rephaia,filius Churis,præfectus dimidio tractui Jeruschalaimorum.

10 Et ad latus horum instauravit Jedaja, filius Charumaphi, atque è regione domûs suæ, ac cujus latus instauravit Chattusch, filius Chaschabnejæ.

11 Mensuram alteram instauravit Malcija, filius Charimi, & Chaschub, filius Pachath-Moabi: unà cum turri furnorum,

12 Et ad hujus latus instauravit Schallum, filius Locheschi, præfectus dimidio tractui Jeruschalaimorum; ipse, & filii ejus.

13 Portam vallis instauravit Chanum cum habitatoribus Zanoachi; ipsi ædificaverunt eam, statuerúntque valvas ejus, seras ejus, & vectes ejus: ac mille cubitos in muro, usque ad portam sterquiliniorum.

14 Portam verò sterquiliniorum instauravit Malchija, filius Rechabi, præfectus tractui Beth-Ceremi: ipse ædificavit eam, statuítque valvas ejus, seras ejus, & vectes ejus.

15 Item portam fontis instauravit Schallum, filius Col-Chozæ; præfectus tractui Mitzpæ, ipse ædificavit eam, & contexit eam, statuerúntque valvas ejus, seras ejus, & vectes ejus, murum quoque piscinæ Schelachi, inde ab horto regis usque ad gradus descendentes è civitate Davidis.

16 Post eum instauravit Nechemia, filius Hazbuki, præfectus dimidio tractui Beth-tzuris: usque ex adverso sepulchrorum Davidis, & usque ad piscinam factam, & ad locum potentiorum usque.

17 Post eum instauraverunt Levitæ, Rechum, filius Bani: ad cujus latus instauravit Chaschabja, præfectus dimidio tractui Kehilæ, cum tractu suo.

18 Post eum instaurârunt cognati eorum; Bavvai, filius Chenadadi; præfectus dimidio tractui Kehilæ.

19 Instauravit verò ad latus ejus Heser, filius Jeschuhæ, præfectus Mitzpæ mensuram alteram: è regione ascensûs *ad* armamentarium Miktzohum.

20 Post eum flagrante animo instauravit Baruc, filius Zabbai mensuram alteram: *inde* à Miktzoho usque ad portam domûs Eljaschibi, Sacerdotis summi.

21 Post eum instauravit Meremoth, filius Urijæ, filii Cotzi mensuram alteram; *inde* à porta domûs Eljaschibi, usque ad finem domus Eliaschibi.

22 Post hunc verò instauraverunt Sacerdotes, viri planitiei.

23 Post hoc instauravit Binjamin, & Chaschub è regione domûs suæ: post quem instauravit Hazarja, filius Mahasejæ, filii Hananjæ juxta domum suam.

24 Post hunc instauravit Binnui, filius Chenadadi mensuram alteram: inde à domo Hazarjæ usque ad Miktzohum, & angulum usque.

25 Pahal, filius Uzaj *instauravit* è regione Miktzohi; & turris prominentis, à domo regis superiore, quæ adjacet atrio custodiæ: post hunc Pedaja, filius Parhoschi.

26 Nethinæi autem habitabant in clivo usque ex adverso portæ aquarum ad orientem, & turris prominentis.

27 Post hoc instaurârunt Tekohani mensuram alteram; ex adverso turris magnæ prominentis usque ad murum clivi.

28 Supra portam equorum instaurârunt Sacerdotes, quisque è regione domûs suæ.

29 Post illud instauravit Tzadok, filius Immeris è regione domûs suæ: post quem instauravit Schemahja, filius Schecanjæ, custos portæ orientalis.

30 Post eum instauravit Chananja, filius Schelemjæ, & Chanum, filius Tzalaphi sextus mensuram alteram: post eum instauravit Meschullam, filius Berecjæ è regione cubiculi sui.

31 Post eum instauravit Malcija, filius aurifabri usque ad locum Nethinæorum, & aromatariorum, è regione portæ mandati, usque ad ascensum anguli.

32 Inter ascensum autem anguli, & portam gregis, instaurârunt aurifabri, & aromatarii.

CAP. IV. *Jehudæi alterâ manu ædificantes, & alterâ gladium tenentes, pergunt in ædificando.*

Fuerat autem, quum audivisset Sanballat nos ædificare murum istum, ut accensus irâ indignaretur plurimùm: & subsannaret Jehudæos.

2 Loquebatur enim coram cognatis suis, & copiis Samarjæ, & dicebat, quid isti Jehudæi languidi facturi essent? an sinerent eos? an sacrificaturi essent? an absolverent hoc tempore? an redivivos statuerent lapides è ruderibus, postquam exusti sunt?

3 Tobija verò Hammonita assistens ei, dixit etiam, ut ædificent; si ascendat vulpes, utique perrumpet murum lapideum eorum.

4 Audi ô Deus noster, nos esse contemptui, & converte probrum eorum in caput eorum; & expone eos prædæ in terra captivitatis:

5 Neque obtegas iniquitatem eorum, & peccatum eorum à facie tua, ne deleatur: quia irritaverunt te respectu ædificantium.

6 Ita ædificavimus murum istum, adeò ut constructus fuerit totus murus usque ad dimidium ipsius: nam populo erat animus ad agendum.

7 Fuit verò, quum audiret Sanballat, & Tobija, Arabésque, & Hammonitæ, atque Aschdodæi, assurrexisse ad justam constitutionem muros Jeruschalaimorum, & cœpisse *loca* perrupta occludi: accensa est ira eorum valde.

8 Quare conspiraverunt omnes simul, ut venientes oppugnarent Jeruschalaima; aut facerent ei impedimentum.

9 Quapropter oravimus Deum nostrum; & constituimus custodiam adversùs eos interdiu, & noctu metu eorum.

10 Dicebant autem Jehudæi, debilitata est vis bajulorum, & pulveris multum *super est*: nos autem non prævalituri essemus ædificando murum:

11 Et dixerant hostes nostri, ne animadvertant, neque videant, donec pervadentes medium eorum, interficiamus eos: aut cessationem afferamus isti operi.

12 Fuit verò, quum advenissent Jehudæi habitantes apud illos: & dixissent nobis decies, *cavete vobis* ab omnibus locis, per quæ redire potestis ad nos:

13 Ut constituerem ab imis partibus cujusque loci *aliquos* à posterioribus partibus muri,

muri, in locis arduis, constitui etiam populum per familias cum gladiis suis, spiculis suis, & arcubus suis.

14 Quúmque lustrâssem, surgens, dixi clarissimis, & antistitibus, & residuo populi, ne timetote ab istis: Dominum maximum, & summè reverendum recordamini, & pugnatote pro fratribus vestris, filiis vestris, & filiabus vestris, uxoribus vestris, & domibus vestris.

15 Deinde fuit, quum audivissent inimici nostri innotuisse nobis, & irritum fecisse Deum consilium eorum; ut reverteremur omnes ad murum, quisque ad opus suum.

16 Erat tamen inde ab eo die pars puerorum meorum agens in opere, pars vero eorum tenens cum spiculis scuta, & arcus, & loricas: principes autem sequebantur quamque familiam Jehudæorum.

17 Eorum, qui ædificabant, & qui ferebant onus *cum* onerantibus: unâ manu suâ *quisque* agebat in opere, alterâ tenente missile.

18 Structores autem isti, quisque gladio suo accincti erant ad lumbos suos, quum ædificarent: tubicen verò erat apud me:

19 Dixi enim clarissimis, & antistitibus, residuóque populi, opus hoc multum, & amplum *est*: ideóque nos disparati in muro, longinqui sumus alter ab altero.

20 In locum, ubi audietis sonum tubæ, illuc congregamini ad nos: Deus noster pugnaturus est pro nobis.

21 Sic faciebamus opus; dum eorum pars tenebant spicula ab ascensu auroræ, usque ad exortum stellarum.

22 Etiam tempore illo edixi populo, quisque cum puero suo pernoctanto intrà Jeruschalaima; ut sint nobis noctu *ad* custodiam, & interdiu *ad* opus.

23 Ne ego quidem, & cognati mei, & pueri mei, denique custodes, qui sequuntur me exuturi sumus vestes nostras: cuique gladius suus, *&* aqua *esto*.

CAP. V. *Nechemja in magna fame divitum avaritiam, & usuras increpat, sua indigentibus spontè elargiens.*

ERat autem clamor populi cum uxoribus suis magnus contra cognatos suos Jehudæos.

2 Nam erant, qui dicerent, filiis nostris, & filiabus nostris (unius numerosi; ut *eorum pretio* accipiamus frumentum, & comedentes vivamus.

3 *Alii* erant, qui dicerent, agros nostros, vineásque nostras, & domus nostras oppigneramus; ut accipiamus frumentum in ipsa fame.

4 Denique erant, qui dicerent, mutuamur pecuniam pro canone regis: *oppigneratis* agris nostris & vineis nostris.

5 Jam verò, ùt caro cognatorum nostrorum caro nostra est, sicut filii eorum, filii nostri *sunt*: ecce autem nos subjicimus filios nostros, & filias nostras in servos, súntque de filiabus nostris *quædam* subjectæ, quarum *redemptio* non *est* in facultate manuum nostrarum, quum agri nostri, & vineæ nostræ penes alios *sint*.

6 Itaque displicuit mihi valde; quum audirem clamorem eorum & verba ista.

7 Quúmque consilium iniisset animus meus apud me, contendi cum clarissimis, & antistitibus, dixíque eis, onus uniuscujusque impositum alteri vos exigitis: & indixi illorum causâ congregationem magnam.

8 Ubi dixi eis, nos comparamus fratres nostros Jehudæos, qui venditi sunt gentibus, prout est in nobis; & etiam vos venderetis fratres vestros, aut venderentur nobis? qui siluerunt, nec invenerunt, quod responderent.

9 Tum dixi, non *est* bona hæc res, quam facitis: ánnon in timore Dei nostri ambulaturi estis, potiùs quàm *in* probro istarum gentium inimicarum nobis?

10 At etiam ego, cognati mei, & pueri mei exacturi essemus ab eis pecuniam, aut frumentum; remittamus, quæso, onus istud.

11 Restituite, quæso, eis hoc ipso die agros eorum; vineas eorum, oliveta eorum, ac domos eorum, præterea centesimam pecuniæ, aut frumenti, mustíque, aut olei, quam exacturi essetis ab eis.

12 Qui dixerunt, restituimus, & ab eis non repetemus, sic facturi sumus, quemadmodum dicis: tum convocavi sacerdotes, *per quos* adjuravi illos, ut facerent secundùm verbum istud.

13 Etiam lacertum meum excussi, dicens, sic excutiat Deus omnem virum, qui non præstiterit verbum hoc, à domo ejus, & à labore ejus, & ita sit excussus ac vacuus: dixerúntque tota congregatio, Amen, laudantes Jehovam, fecítque populus secundùm verbum istud.

14 Etiam ex quo tempore præceperat mihi, ut essem princeps in terra Jehuda; ab anno vigesimo usque ad annum trigesimum secundum Artaxerxis regis, duodecim annis: ego cum cognatis meis cibarium principis non comedi.

15 Nam principes priores, qui antecesserant me, prægravabant populum, accipientes ab eis de pane, & vino, præter argenti siclos quadragenos, etiam pueri eorum dominabantur in populo: ego verò non feci ita propter reverentiam Dei.

16 Etiámque in opere muri istius instauravi, & agrum non comparavimus: omnésque pueri mei congregati erant ibi ad opus.

17 Quin ipsi Jehudæi, & antistites centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos ex gentibus, quæ *erant* circa nos; mensæ meæ assidebant.

18 Ita ut, quod parabatur unoquoque die, bos unus, pecudes senæ selectæ cum avibus pararentur mihi, & intrà diem denum ex quovis vino plurimum: nihilominus tamen cibarium principis non petebam, eò quòd gravis fuisset servitus illa imposita ipsi populo.

19 Recordare meî, Deus mi, in bonum, quicquid fecerim erga populum istum.

CAP. VI. *Impedimenta objecta ab hostibus, pseudoprophetis, & falsis fratribus.*

FUit autem, quum auditum esset à Sanballato, & Tobija, & Geschemo Arabe; residuóque inimicorum nostrorum; me exædificâsse murum, neque esse residuam in eo ruptu-

rupturam: etiam ad hoc usque tempus valvas me non statuisse in portis:

2 Ut mitteret Sanballat cum Geschemo ad me, dicendo, age, ineamus consilium pariter in *aliquo* vicorum, in valle Onuntis: illi autem cogitabant afficere me malo:

3 Sed misi ad eos nuncios, qui dicerent, opus magnum facio, ideóque non possum descendere: quamobrem cessaret hoc opus, quum desisterem *ab* eo descendens ad vos;

4 Et remittentibus ad me in eandem sententiam quater: respondi eis in eandem sententiam.

5 Tandem misit ad me Sanballat in hanc sententiam quintò per puerum suum; cum literis in manu ejus apertis.

6 Scriptum erat in eis, per gentes auditur, ut Gaschmu ait, te & Jehudæos cogitare rebellionem, idcirco te ædificare istum murum: teque fore illis regem, prout res istæ *sunt*.

7 Insuper etiam prophetas te constituisse, qui prædicent de te Jeruschalaimis, dicendo, rex *est* in Jehudâ, adeò ut mox fama perferenda sit ad regem hujusmodi rerum: quare nunc age ineamus consilium pariter.

8 Tum misi ad eum, dicendo, non *est* factum hujusmodi rerum *quicquam*, quas tu dicis: sed ex animo tuo comminisceris eas,

9 Nam omnes isti timorem studebant injicere nobis, dicendo, remissæ erunt manus eorum ab isto opere, ita ut non perficiatur: nunc itaque, ô *Deus!* confirma manus meas.

10 Præterea, quum ego venissem in domum Schemahjæ orti Delajâ, filio Meherabeelis, qui detentus erat: dixit, conveniamus in domum Dei intrà ipsum templum, & occludamus valvas templi, venturi enim sunt ad interficiendum te, noctu, *inquam*, venturi sunt ad interficiendum te.

11 Cui dixi, an vir, qualis *sum* ego, fugeret? aut quis *est*, qualis ego, qui ingrediatur in templum, ut vivat? non ingrediar.

12 Tunc agnovi, quòd ecce nequaquam miserat eum Deus: sed istam prophetiam indixerat mihi, quia Tobija, & Sanballat mercede conduxerant eum:

13 Ut conductitius esset, ut timens, & ita faciens peccarem: quod, fuisset illis argumentum infamiæ, ut probro exponerent me.

14 Recordare, Deus mi, Tobijæ & Sanballati secundùm opera ejus ista: atque etiam Nohadjæ prophetissæ, & residui illorum prophetarum, qui timorem studebant injicere mihi.

15 Tandem perfectus est murus vigesimo quinto *die* Elulis: ad quinquagesimum secundum diem.

16 Fuit itaque, quum audirent omnes inimici nostri, & viderent omnes gentes, quæ *erant* circa nos, ut conciderent valde in oculis suis: quia agnoscebant à Deo nostro confectum fuisse opus istud.

17 Etiam diebus illis frequentârunt clarissimi Jehudæ literas suas missas ad Tobijam: & quæ *erant* Tobijæ, afferebantur ad ipsos.

18 Nam multi in Jehuda conjurati erant ei, quia gener erat Schecanjæ, filio Arachi: & Jehochanan, filius ejus duxerat filiam Meschullami, filii Berecjæ.

19 Etiam benefacta ejus prædicabant coram me, & res meas prodebant ei: literas *verò* mittebat Tobija ad injiciendum mihi timorem.

CAP. VII. *Politia instauratur, & reduces recensentur.*

Deinde fuit, quum exædificato muro instituissem valvas ejus; & recensiti essent janitores, musicique, & reliqui Levitæ:

2 Ut mandatis instruerem Chanan in fratrem meum, & Chananjam præfectum castro super Jeruschalaima: nam erat vir planè fidus, & timebat Deum præ multis.

3 Itaque edixi eis, ne aperiuntor portæ Jeruschalaimorum usquedum incalescat sol, & dum ipsi adstantes occludent valvas, etiam tractate: idque constitutis custodiis habitantium Jeruschalaimis, unoquoque in custodia sua, & unoquoque ex adverso loci sui.

4 Urbs autem ipsa ampla *erat* spatiis, & magna, populus verò paucus intrà eam: nec erant domûs ædificatæ.

5 Quapropter indente Deo meo in animum meum, congregavi clarissimos, antistitésque, & populum, ut fieret generis recensio: & inveni libellum recensionis eorum, qui adscenderant primùm, in quo inveni scriptum.

6 Hi *sunt* homines illius provinciæ, qui ascenderunt è captivitate illius deportationis, quam deportaverat Nebucadnetzar, rex Babyloniæ: qui reversi sunt Jeruschalaima, & in Jehudæam, quisque in civitatem suam.

7 Qui venerunt cum Zerubbabele, Jeschuha, Nechemja, Hazarja, Rahamia, Nachamani, Mordecajo, Bilschane, Mispere-tho, Bigvajo, Nechumo, Bahana, numerus hominum popularium Jisraëlis.

8 Posteri Parhoschi, bis mille centum septuaginta duo.

9 Posteri Schephatjæ, trecenti septuaginta duo.

10 Posteri Arachi, sexcenti quinquaginta duo.

11 Posteri Pachath-Moabi, ex posteris Jeschuhæ, & Joabi, bis mille octingenti octodecim.

12 Posteri Helami, mille ducenti quinquaginta quatuor.

13 Posteri Zatthu, octingenti quadraginta quinque.

14 Posteri Zaccaj, septingenti sexaginta.

15 Posteri Binnui, sexcenti quadraginta octo.

16 Posteri Bebaj, sexcenti viginti octo.

17 Posteri Hazgadis, bis mille trecenti viginti duo.

18 Posteri Adonikami, sexcenti sexaginta septem.

19 Posteri Bigvaj, bis mille sexaginta septem.

20 Posteri Hadinis, sexcenti quinquaginta quinque:

21 Posteri Ateris, ex Chizkija nonaginta octo.

22 Posteri Chaschumi, trecenti viginti octo.

23 Posteri Betzaj, trecenti viginti quatuor.

24 Po-

24 Posteri Chariphi, centum duodecim.
25 Gibhonitæ nonaginta quinque.
26 Beth-Lechemitæ & Netophathæi centum octoginta octo.
27 Hanathotani centum viginti octo.
28 Hazmavethani quadraginta duo.
29 Kiriath-Jeharimani, Cephirani, & Beerothani, septingenti quadraginta tres.
30 Ramani & Gebahæi sexcenti viginti unus.
31 Michmasæi, centum viginti duo.
32 Bethelitæ & Hajani, centum viginti tres.
33 Nebontini alteri, quinquaginta duo.
34 Posteri Helami alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor,
45 Posteri Charimi trecenti viginti.
36 Jerechuntini trecenti quadraginta quinque.
37 Lodæi, Chadidæi, & Onontini septingenti viginti unus.
38 Senaani ter mille nongenti triginta.
39 Sacerdotes: posteri Jedahjæ è familia Jeschuhæ, nongenti septuaginta tres.
49 posteri Inmeris, mille quinquaginta duo.
41 Posteri Paschuris, mille ducenti quadraginta septem.
42 Posteri Charimi mille septendecim.
43 Levitæ: posteri Jeschuhæ cum Kadmiele è filiis Hodevæ, septuaginta quatuor.
44 Musici: posteri Asaphi, centum quadraginta octo.
45 Janitores: posteri Schallumi, posteri Ateris, posteri Talmonis, posteri Hakkubi, posteri Chatitæ, posteri Schobai: centum triginta octo.
46 Nethinæi: posteri Tzichæ, posteri Chaschuphæ, posteri Tabbahothi.
47 Posteri Kerosi, posteri Sihæ, posteri Padonis.
48 Posteri Lebanæ, posteri Chagabæ, posteri Schalmai.
49 Posteri Chananis, posteri Giddeli, posteri Gachadis.
50 Posteri Reajæ, posteri Retzinis, posteri Nekodæ.
51 Posteri Gazami, posteri Huzzæ, posteri Paseachi.
52 Posteri Besai, posteri Mehunimi, posteri Nephischesimi.
53 Posteri Bakbuki, posteri Chakuphæ, posteri Charchuris.
54 Posteri Batzelithi, posteri Mechidjæ, posteri Charschæ.
55 Posteri Barkosi, posteri Siseræ, posteri Themachi.
56 Posteri Netziachi, posteri Chatiphæ.
57 Posteri servorum Schelomonis: posteri Sotai, posteri Sopherethi, posteri Peridæ.
58 Posteri Jahalæ, posteri Darkonis, posteri Giddeli.
59 Posteri Schephatjæ, posteri Chatilis, posteri Pocereth-Hatzebajimi, posteri Ammonis:
60 Omnes Nethinæi, & posteri servorum Schelomonis, trecenti nonaginta duo.
61 Hi quoque *fuerunt*, qui ascenderunt è Thel-Melacho & Thel-Charscha, Cerub, Adon, & Jmmer: sed non potuerunt indicare familiam majorum suorum, & semen eorum, utrùm ex Jisraëlitis essent.
62 Posteri Delajæ, posteri Tobijæ, posteri Nekodæ; sexcenti quadraginta duo.
63 E Sacerdotibus verò, posteri Chabajæ, posteri Kotzi: posteri Barzillaj, qui acceptâ è filiabus Barzillaj, Gilhaditæ uxore, vocatus est de nomine illorum.
64 Isti quæsiverunt quisque scripturam suam, qui suum genus prædicabant, sed non inventa est: quapropter ut polluti abstenti sunt à Sacerdotio.
65 Edixit enim Regis legatus eis, ut non comederent de re sancta sanctarum, donec existeret Sacerdos cum Urimis & Thummimis.
66 Tota hæc congregatio universè, quadragies bis mille trecentorum sexaginta:
67 Præter servos eorum, & ancillas eorum, istos septies mille trecentos triginta septem: quibuscum erant cantores, & cantatrices, ducentæ quadraginta quinque.
68 Equi eorum, septingenti triginta sex: muli eorum ducenti quadraginta quinque:
69 Cameli quadringenti triginta quinque, asini sexies mille septingenti viginti.
70 Tum pars primorum paternarum *familiarum* contulerunt ad ipsum opus, regis legato conferente in thesaurum, auri drachmas mille, crateras quinquaginta, tunicas Sacerdotum quingentas triginta.
71 E primoribus, *inquam*, paternarum *familiarum* contulerunt in thesaurum ipsius operis auri drachmas vicies mille; & argenti pondo bis mille ducenta.
72 Quod verò contulerunt reliquum populi, *fuit* auri drachmæ vicies mille, & argenti pondo bis mille: ac tunicæ Sacerdotum sexaginta septem.

CAP. VIII. *Liber legis prælegitur populo ab Hezra: populus plorat, sed jubetur festum agere.*

NAm habitaverant Sacerdotes & Levitæ janitoresque, & musici, & populares, ac Nethinæi, denique omnes Jisraëlitæ in civitatibus suis: adveniente autem mense septimo, dum Jisraëlitæ *inhabitarent* civitates suas:
2 Congregati sunt totus populus unanimis in plateam, quæ *est* ante portam aquarum; dicentes Hezræ legis perito, ut afferret librum legis Moschis, quam præceperat Jehova Jisraeli.
3 Adferens itaque Hezra Sacerdos legem coram congregatione, tam virorum, quàm mulierum, & omnium aptorum ad intelligenter audiendum, die primo mensis septimi.
4 Legit in illo ante plateam illam, quæ *est* ante portam aquarum, à luce usque ad meridiem, coram viris mulieribúsque, ac intelligentibus; auribus totius populi *attentis* ad librum legis.
5 Stabat autem Hezra legis peritus in suggestu ligneo, quem fecerant ad hanc rem; adstante ei Matthithjâ, & Schemaho, & Hanajâ & Urijâ, & Chilkijâ, & Mahasejâ ad dexteram ejus: à sinistra verò ejus Pedajâ, & Mischaële, & Malcijâ, & Caschumo, & Chaschbaddanâ, Zecariâ, Meschullamo:
6 Quum aperuit Hezra librum ante oculos totius populi (nam superior toto populo erat) & dum apertum habuit eum, consistebat totus populus.

7 Deinde benedixit Hezra Jehovæ,Deo maximo : cui respondentes totus populus, Amen,Amen,cum elatione manuum suarum verticem inclinârunt,& incurvârunt se *honorem exhibentes* Jehovæ,facie *demissâ* terram versùs.

8 Similiter Jeschuah & Bani,& Scherebja, Jamîn, Hakkub, Schabbethai, Hodija, Mahaseja, Kelita, Hazarja, Jozabad, Chanan,Pelaja,& alii Levitæ docebant populum legem,populo *manente* in statione sua.

9 Legebant enim librum illum , legem Dei explanatè ; & exponendo sensum,dabant intelligentiam per scripturam ipsam.

10 Deinde dixit Nechemja,is *est* legatus regis,& Hezra Sacerdos legis peritus, ac Levitæ docentes populum,toti populo,hic dies sanctus *est* Jehovæ Deo vestro; ne lugete,neque flete : flebant enim totus populus,quum audirent verba legis.

11 Sed inquit eis,abite,comedite pinguia, & bibite dulcia,ac mittite portiones cuicunque nihil *est* paratum, nam sanctus *est* hic dies Domino nostro : & ne dolore afficiamini,quum gaudium Jehovæ sit robori vobis.

12 Quum itaque Levitæ repressissent totum populum,dicendo,silete; quia hic dies sanctus est : & ne dolore afficiamini ;

13 Abiverunt totus populus ad comedendum , & ad bibendum , & mittendum portiones , & ad agitandum lætitiam magnam : quòd intellexissent verba illa, quæ nota fecerant ipsis.

14 Postridie verò congregati sunt primores paternarum *familiarum* totius populi,Sacerdotes ac Levitæ ad Hezram legis peritum,idque ad intellectum habendum in verbis legis.

15 Quúmque invenissent scriptum in lege , præcepisse Jehovam per Moschen,ut considerent Jisraëlitæ in tabernaculis , in festo eorum mense septimo :

16 Et ut promulgarent,ac proclamarent in omnibus civitatibus suis,& Jeruschalaimis, dicendo ; exite *in* montana,& afferte ramos olivarum,& ramos arborum oleosarum; ramósque myrti,& spathas palmarum, cum ramis arborum densarum; ad faciendum tabernacula,prout scriptum est.

17 Egressi populus attulerunt,& fecerunt sibi tabernacula quisque in tecto suo,aut in atriis suis,ac in atriis domûs Dei; etiam in platea portæ aquarum,& in platea portæ Ephrajimi.

18 Sic quum fecissent tota congregatio illa , reduces à captivitate , tabernacula, & considerent in ipsis tabernaculis : etsi non fecerant inde à temporibus Jeschuhæ,filii Nunis ita filii Jisraëlis usque in diem istum, essétque lætitia magna valde :

19 Legebat *Hezra* in libro legis Dei quotidie,inde à die *primo* usque ad diem ultimum : celebrárúntque festum septem diebus,die verò octavo,diem interdicti,pro ritu.

CAP. IX *Jehudæi speculum pœnitentiæ.*

POstea die vigesimo quarto mensis ejusdem,congregatis Jisraëlitis in jejunio,& ciliciis; & terra ipsis imposita.

2 Disparati sunt nati Jisraële ab omnibus alienigenis:& consistentes confessi sunt peccata sua,& iniquitates majorum suorum.

3 Nam illis erectis in statione sua,legerunt *Levitæ* in libro legis Jehovæ , Dei sui per quadrantem diei : & per quadrantem confitentes,incurvaverunt se Jehovæ Deo suo.

4 Conscensóque suggestu Levitarum,Jeschuah & Bani, Kadmiel,Schebanja, Bunnai, Scherebja,Bani,Cenani,inclamaverunt voce magnâ Jehovam,Deum suum.

5 Dixerunt enim Levitæ Jeschuah , & Kadmiel, Bani, Chaschab-neja, Scherebja , Hodija,Schebanja,Petachja; surgite, benedicite Jehovæ,Deo vestro à seculo usque in seculum : & benedicunto nomini glorioso tuo,atque exaltato supra omnem benedictionem,ac laudem.

6 Tu ille Jehova solus es; tu fecisti cœlos, cœlos cœlorum, & omnem exercitum eorum,terram,& quicquid *est* in ea,maria & quicquid *est* in eis,& tu conservas hæc omnia : etiam exercitus cœlorum tibi se incurvant *honorem exhibentes.*

7 Tu es Jehova Deus,qui eligens Abramum , eduxisti eum Ure Chaldæorum , & imposuisti ei nomen Abraham :

8 Et inveniens animum ejus fidelem coram te ; etiam pepigisti cum eo fœdus,te daturum terram Cenahanæi, Chitthæi, Emoræi, Perizzæíque,ac Jebusæi,& Girgaschæi ; daturum,*inquam* , semini ejus : & præstitisti verba tua; quia justus es.

9 Nam aspiciens afflictionem majorum nostrorum in Ægypto,& clamorem eorum exaudiens ad mare algosum.

10 Edidisti signa,& prodigia contra Parhonem,& contra omnes servos ejus,& contra totum populum terræ ejus,noveras enim hos superbivisse in illos; & comparâsti tibi nomen, sicut *est* hodierno die.

11 Et mare diffidisti coram eis,ita ut penetraverint mare per aridam : persequentes verò eos,projecisti in profunda, tanquam lapidem in aquas valentes.

12 Præterea columnâ nubis duxisti eos interdiu; & columnâ ignis noctu,illustrando eis viam,quâ ituri erant.

13 Deinde super montem Sinai ita descendisti,ut alloquereris eos è cœlis : & dedisti eis judicia recta, & leges veras, statuta,ac præcepta bona.

14 Sabbathum quoque sanctum tuum notum fecisti eis : quum præcepta,statutáque, & legem præciperes eis per Moschen, servum tuum.

15 Item panem è cœlo dedisti eis ad famem eorum,& aquam è petra eduxisti eis ad sitim eorum : & edixisti eis,ut venirent ad hæreditario jure possidendum terram, quam subitâ manu tuâ *juraveras* te daturum eis.

16 Ipsi verò,& patres nostri superbè egerunt;& obdurantes cervicem suam,non auscultaverunt præceptis tuis :

17 Renuerunt,*inquam*, auscultare,*immemores* mirabilium tuorum, quæ exercueras erga ipsos,& obduratâ cervice suâ constituebant ducem , ut redirent ad servitutem suam rebellione suâ : attamen tu Deus condonationum *es*,gratiosus,& misericors,longanimis,& multus benignitate,qui non dereliqueris eos.

18 Etiam,

18 Etiam, quum fecissent sibi vitulum fusilem, & dicerent, hic *est* Deus tuus, qui eduxit te ex Ægypto; denique afficerent te contumeliis magnis.

19 Tamen tu miserationibus tuis maximis non dereliquisti eos in ipso deserto: columna nubis non recessit ab eis interdiu, ut deduceret eos per viam, aut columna ignis noctu, ut illustraret eos, & viam, per quam ituri erant.

20 Spiritum etiam tuum optimum dedisti ad intelligentiam tribuendum eis, & Man tuum non cohibuisti ab ore eorum, & aquas dedisti eis ad sitim eorum.

21 Ita quadraginta annis sustentâsti eos in deserto, non eguerunt: vestimenta eorum non veterârunt, & pedes eorum non intumuerunt.

22 Et dedisti eis regna, & populos, quos dispertitus es angulatim: nam hæreditario jure possederunt regionem Sichonis cum regione regis Cheschbonis, & regionem Hogi, regis Baschanis.

23 Quúmque filios eorum multiplicâsses, sicut stellas cœli, & introduceres eos in terram illam, quò edixeras patribus eorum, ut venirent ad hæreditario jure possidendum eam:

24 Ingressi illorum filii, hæreditariò jure possederunt terram illam, quum deprimeres coram eis habitatores ipsius terræ, Cenahanæos, & hos traderes in manum eorum: nempe reges horum, & populos regionis, ut facerent eis pro voluntate sua.

25 Itaque ceperunt civitates munitas, & solum pingue, possederúntque hæreditario jure domos plenas omni bono, cisternas effossas, vineas, & oliveta, & arbores esculenti fructus plurimas: quibus comedentes saturati, & saginati sunt, oblectârúntque se bonitate tuâ maxima.

26 Quum verò mutantes se, rebellârunt contra te, rejicientes legem tuam post tergum suum, & prophetas tuos interficientes, qui contestabantur ipsos, ut reducerent ipsos ad te, denique afficerent *te* contumeliis magnis;

27 Tradebas eos in manum hostium ipsorum, qui angerent eos, quum autem tempore angustiæ suæ inclamarent te, tu è cœlis exaudiebas, & pro miserationibus tuis maximis dabas eis servatores, qui servabant eos è manu hostium ipsorum.

28 Sed simulac quies erat eis, rursus faciebant malum coram te, quapropter relinquebas eos in manu inimicorum eis, qui dominarentur in eos; quúmque conversi inclamarent te, tu è cœlis auscultans, eripiebas eos pro miserationibus tuis, multis temporibus.

29 Contestabâris quidem eos revocando eos ad legem tuam, sed ipsi superbè agebant, neque auscultabant præceptis tuis, & in ipsa judicia tua peccabant, in quibus, si ea faceret homo, victurus esset: exhibebant armum refractarium, cervicemque suam obdurabant, neque auscultabant.

30 Quúmque protrahens erga eos annos multos, contestatus esses eos spiritu tuo per prophetas tuos, neque præbuissent aurem: tandem tradidisti eos in manum populorum regionum.

31 Sed propter miserationes tuas magnas non fecisti eorum consumtionem, neque dereliquisti eos: quia Deus fortis, gratiosus, & misericors es.

32 Nunc ergo, Deus noster, *Deus* fortis maxime, potentissime, & summè reverende, servans fœdus, & benignitatem, ne parùm esto coram te obvenisse nobis totam hanc molestiam, regibus nostris, principibus nostris, & sacerdotibus nostris, prophetísque nostris, ac majoribus nostris, totíque populo tuo: inde à diebus regum Assyriæ, usque in diem hunc.

33 Quamvis tu justus *sis* in omnibus, quæ obveniunt nobis; nam veritatem exercuisti, quia improbè egimus:

34 Et cum regibus nostris principes nostri, ac majores nostri non fecerunt legem tuam: neque attenderunt ad præcepta tua, & ad testimonia tua, quibus contestatus es eos.

35 Nam ipsi in regno suo, & in beneficio tuo plurimo, quod contuleras eis, & in regione amplissima, & pinguissima, quam exposueras eis, non coluerunt te; neque reversi sunt à factis suis pessimis.

36 Ecce nos hodie servos: & in terra hac ipsa, quam tradideras majoribus nostris, ut fruerentur fructu ejus, & bonitate ejus, ecce nos servos in ea.

37 Nam proventum suum effert regibus, quos præposuisti nobis propter peccata nostra; etiam in corpora nostra dominantur, & in jumenta nostra pro voluntate sua, adeò ut in angustia magna simus.

CAP. X. *Obsignatio fœderis, & obligatio populi ad cultum Dei.*

PRo hoc autem toto, pepigimus constitutionem *fœderis*, & scripsimus; idque cum obsignatione principum nostrorum, Levitarum nostrorum, Sacerdotum nostrorum.

Caput X.

2 Fuerúntque in istis obsignationibus: Nechemja, legatus regis, filius Chacaljæ, & Tzidkija.
3 Seraia, Hazaria, Tzidkija,
4 Paschor, Amarja, Malcija,
5 Chattusch, Schebanja, Malluc.
6 Charim, Meremoth, Hobadja,
7 Danijel, Ginnethon, Baruc,
8 Meschullam, Abija, Mijamin,
9 Mahozja, Bilgai, Schemahja: isti Sacerdotes.
10 Levitæ autem; Jeschuah, filius Azanjæ, Binnui è posteris Chenadadi, Kadmiel:
11 Et cognati eorum; Schebanja, Hodija, Kelita, Pelaja, Chanan,
12 Milca, Rechob, Chaschabja,
13 Zaccur, Scherebeja, Schebanja,
14 Hodija, Bani, Beninu.
15 Primores populi; Parhosch, Pachath-Moab, Helem, Zattu, Bani,
16 Bunni, Hazgad, Bebaj,
17 Adonija, Bigvaj, Hadin,
18 Ater, Chizkija, Hazzur,
19 Hodija, Chaschum, Betzaj,
20 Chariph, Hanathoth, Nebaj,
21 Magpihasch, Meschullam, Chezir,
22 Meschezabeel, Tzadok, Jadduah,
23 Pelatja, Chanan, Hanaja,
24 Hoschcah, Chananja, Chaschub,

25 Lochesch, Pilcha, Schobek,
26 Rechum, Chaschabna, Mahaseja:
27 Item Achija, Chanan, Hanan,
28 Malluc, Charim, Bahana.
29 *Pepigimus ergo nos, &* reliquum populi, Sacerdotes, Levitæ, Janitores, Musici, Nethinæi, & quisquis disparatus fuit à populis regionum in legem Dei, uxores eorum, filii eorum, & filiæ eorum: quisque notitiâ præditus, & intelligentiâ:
30 Firmè adjungentes se fratribus suis, magnificis eorum: & ineuntes execrationem & juramentum, nos ambulaturos in lege Dei, quæ tradita fuit per Moschen, servum Dei: nempe observaturos, & facturos omnia præcepta Jehovæ, Domini nostri, judiciaque ejus, & statuta ejus:
31 Et non daturos filias nostras populis regionis; & filias eorum non assumturos pro filiis nostris:
32 Et à populis regionis afferentibus merces, & quamlibet annonam die sabbathi ad vendendum, nos non accepturos ullo sabbatho, aut die sacro: & nos deserturos *culturam* anni septimi, & omne jus vendicandi manu:
33 Instituimus nobis præcepta, imponentes nobis trientem sicli quotannis, ad cultum domûs Dei nostri:
34 Ad panes dispositionis, munúsque juge, & holocaustum juge sabbathorum, noviluniorum, ad solennitates, & ad res sacras, atque ad peccata, ut expietur Jisraël: denique *ad* totum opus Dei nostri.
35 Item sortes conjecimus Sacerdotum, Levitarum, & populi pro lignis oblationum; ut afferrent in domum Dei pro familiis paternis nostris, temporibus condictis de anno in annum: ad accendendum super altare Jehovæ Dei nostri, sicut scriptum est in lege.
36 Item *Instituimus* nos allaturos primitias terræ nostræ, & primitias omnis fructûs cujusque arboris de anno in annum; ad domum Jehovæ:
37 Primogenita quoque filiorum nostrorum, & jumentorum nostrorum, sicut scriptum *est* in lege; & primogenita boum nostrorum, & pecudum nostrarum allaturos in domum Dei nostri, ad Sacerdotes, ministrantes in domo Dei nostri:
38 Primitias cujusque massæ nostræ, & oblationes nostras, & fructum cujusque arboris, mustum, & oleum nos allaturos Sacerdotibus in cubicula domûs Dei nostri, decimas verò terræ nostræ *daturos* Levitis; qui ipsi Levitæ decimaturi sunt in quibuscunque civitatibus *fuerit* cultura nostra.
39 Et adfore Sacerdotem, filium Aharonis Levitis, quando dabunt decimas Levitæ: ipsósque Levitas abducturos decimas suarum decimarum ad domum Dei nostri, in cubicula, in thesaurum ejus.
40 Nam ad illa cubicula afferre debent Jisraëlitæ, & Levitæ oblationem frumenti, musti, & olei; ubi *sunt* instrumenta sanctuarii, & sacerdotes, & ministri, janitorésque, & musici: ut non derelinquamus domum Dei nostri.

CAP. XI. *Geodæsia, & habitatio terræ sanctæ.*

Consederunt autem principes isti populi Jeruschalaimis; quum reliquus populus conjecissent sortes, ut educerent unum è denis, qui inhabitaret Jeruschalaima, civitatem sanctam, novem autem reliquæ partes civitates suas:
2 Et benedixerunt populus omnibus hominibus illis, qui spontè se obtulerunt ad inhabitandum Jeruschalaima.
3 Isti, *inquam, sunt* primarii provinciæ, qui inhabitârunt Jeruschalaima: alias civitates Jehudæ inhabitantibus quibusque in possessione sua per civitates suas, Jisraëlitis, Sacerdotibus, & Levitis, Nethinæísque, ac posteris servorum Schelomonis.
4 Jeruschalaima itaque inhabitârunt è Jehudæis, & è Binjaminitis: è Jehudæis, Hataja, filius Huzziæ, filii Zecarjæ, filii Amarjæ, filii Schephatjæ, filii Mahalaleelis, è posteris Peretzi:
5 Item Mahaseja, filius Baruci, filii Col-Chozæ, filii Chazajæ, filii Hadajæ, filii Jorabi, filii Zecarjæ, filii Schiloni:
6 Omnes posteri Peretzi, inhabitantes Jeruschalaima; quadringenti sexaginta octo viri strenui.
7 Hi verò posteri Binjaminis: Sallu, filius Meschullami, filii Johedi, filii Pedajæ, filii Kolajæ, filii Mahasejæ, filii Ithielis, filii Jeschahjæ:
8 Et post eum Gabbaj, Sallaj; noningenti viginti octo.
9 Joël autem, filius Zicri præfectus *erat* illis; & Jehuda, filius Senuæ secundarius in civitate.
10 E Sacerdotibus: Jedahja, filius Jojaribi, Jacin.
11 Seraja, filius Chilkijæ, filii Meschullami, filii Tzadoki, filii Merajothi, filii Achitubi, antecessor in domo Dei:
12 Et cognati eorum, facientes opus in ipsa domo, octingenti viginti duo: cum Hadaja, filio Jerochami, filii Pelaljæ, filii Amtzi, filii Zecarjæ, filii Paschuris, filii Malcijæ.
13 Item fratres istius primores in paternis *familiis*, ducenti quadraginta duo: cum Hamaschesajo, filio Hazareelis, filii Achazaj, nepotis Meschillemothi, filii Immeris:
14 Et cognati eorum valentes robore, centum viginti octo, quibus præfectus Zabdiel, filius Gedolimi.
15 E Levitis quoque: Schemahja, filius Chaschubi, filii Hazrikami, filii Chaschabjæ, filii Bunni.
16 Item Schabbetai, & Jozabad, præfecti operi externo pro domo Dei è primoribus Levitarum.
17 Item Matthanja, filius Micæ, filii Zabdi, filii Asaphi, primarius, primùm celebrabat in ipsa oratione, aut Bakbukia secundarius, è cognatis ejus: & Habda, filius Schammuhæ, filii Galalis, filii Geduthunis.
18 Omnes Levitæ in civitate sancta, ducenti octoginta quatuor.
19 Janitores verò, Hakkub, Talmon, & cognati eorum, observantes in portis; centum septuaginta duo.
20 Reliquum autem Jisraëlitarum, Sacerdotum, Levitarum in omnibus civitatibus Jehudæ quisque possessionem suam:

21 Nethinæi verò in habitabant clivum; & Tzicha, ac Cifchpa præerant Nethinæis.
22 Præfectus autem Levitarum Jerufchalaimis, Huzzi, filius Bani, filii Chafchabjæ, filii Matthanjæ, filii Micæ è pofteris Afaphi Muficis, è regione operis domûs Dei.
23 Nam præceptum regis *datum fuerat* de eis; & conftitutio pro muficis, demenfum cujufque diei quotidie.
24 Petachja verò, filius Mefchezabeelis, è pofteris Zerachi, filii Jehudæ, erat adminiftrator regis in omni negotio erga populum.
25 In villis autem cum agris earum: è pofteris Jehudæ inhabitabant Kirjath-Arbahum cum pagis ejus, & Dibonem cum pagis ejus, & Jekabtzeelem cum villis ejus:
26 Item Jefchuham, & Moladam, & Beth-Pelethum.
27 Et Chatzar Schuhalem, & Beerfchebahum cum pagis ejus:
28 Et TZiklagum, Meconámque cum pagis ejus:
29 Et Hen-Rimmonem, Tzorhámque, & Jarmuthum:
30 Zanoachum, Hadullamum cum villis eorum, Lacifchum cum agris ejus, Hazekam cum pagis ejus: ita commorabantur à Beerfchebaho ad vallem Hinnomi ufque.
31 Pofteri verò Binjaminis, à Gebaho: Michmafchum, & Hajam, & Beth-Elem cum pagis ejus.
32 Hanathotas, Nobum, Hananjam:
33 Chatzorem, Ramam, Gitthajima:
34 Chadidum, Tzebohima, Neballatum:
35 Lodum, & Onuntem cum valle fabrorum.
36 De Levitis autem diftributiones Jehudæ, & Binjaminis *inhabitabant.*

CAP. XII. *Encænia urbis.*

Atque ifti *funt primores* Sacerdotum, & Levitarum, qui afcenderunt cum Zerubbabele, filio Schealthielis, & Jefchuha: Seraja, Jirmeja, Hecra:
2 Amarja, Malluc, Chattufch:
3 Schecanja, Rechum, Meremoth:
4 Hiddo, Ginnethoi, Abija:
5 Mijamin, Mahadja, Bilga:
7 Schemahja, Joiarib, Jedahja:
7 Sallu, Hamock, Chilkija, Jedahja: hi primores Sacerdotum, & cognatorum fuorum temporibus Jefchuhæ.
8 Levitæ verò Jefchuah, Binnui, Kadmiel, Scherebja, Jehuda, Matthanja, præfectus celebrationibus, ipfe cum cognatis fuis;
9 Deinde Bakbukja, & Hunni, cognati illorum, è regione illorum per obfervationes.
10 Jefchuah autem genuit JoiaKimum, & Jojakim genuit Eljafchibum, & Eljafchib genuit Jojadahum.
11 Jojadah verò genuit Jonathanem, & Jonathan genuit Jadduham.
12 Temporibus autem Jojakimi erant Sacerdotes primarii paternarum *familiarum*: ex Sereja Meraja, ex Jirmeja Chenanja:
13 Et Hezra Mefchullam; ex Amarja Jehochanan;
14 Ex Melicu Jonathan, ex Schebanja Jofeph:
15 Ex Charmo Hadna; ex Merajotho Chelkai:
19 Ex Hiddone Zecarja; ex Ginethone Mefcullam:
17 Ex Abija Zicri; ex Minjamine ex Mohadja, Piltai:
18 Ex Bilga Schammuah, ex Schemaja Jehonathan:
19 Ex Jojaribo autem; Matthenai; ex Jedahja, Huzzi:
20 Ex Sallajo, Kellai: ex Hamoko, Hebar:
21 Ex Chilkija, Chafchabja: ex Jedahja Nethaneel.
22 Levitarum, temporibus Eljafchibi, Jojadahi, Jochananífque, & Jadduhæ, confcripti funt primores paternarum *familiarum*: itemque Sacerdotum; ufque ad regnum Darii, Perfæ.
23 Levitarum primores paternarum *familiarum*, confcripti in libro Chronicorum, ufque ad tempora Jochananis, nepotis Eljafchibi:
24 Primores, *inquam*, Levitarum *funt* Chafchabia, Scherebja, & Jefchuah, filius Kadmielis, & cognati eorum è regione eorum ad laudandum, ad celebrandum ex præcepto Davidis, viri Dei: obfervatio ex adverfo obfervationis:
25 Matthanja, & Bakbukija, Hobadja, Mefchullam, Talmon, HaKKub, cuftodientes janitorum cuftodiam, in ærariis portarum.
26 Ifti *jam erant* temporibus JojaKimi, filii Jefcuhæ, filii Jotzadaki: temporibus quoque Nechemjæ, principis, ac Hezræ, Sacerdotis, legis periti.
27 Ad dedicationem autem muri Jerufchalaimorum requifiti funt Levitæ ex omnibus locis eorum, qui reducerentur Jerufchalaima, ad celebrandum dedicationem, & lætitiam, ídq; gratiarum actionibus, & Muficâ, Cymbalis, nabliis, & citharis.
28 Itaque congregati funt pofteri muficorum, tum ex planitie circum Jerufchalaima, & ex villis Netophathæi:
29 Tum ex loco Gilgalis, & ex campis Gebahi, & Hazmavethi: nam villas ædificabant fibi mufici circum Jerufchalaima.
30 Qúumque mundâffent fe Sacerdotes, & Levitæ; mundaverunt populum, portáfque, & murum.
31 Deinde jubens afcendere principes Jehudææ verfùs fuperiorem partem muri; conftitui duas claffes celebrantium magnas, quarum progreffiones *erant, unius* ad dexteram à fuperiore parte muri ad portam fterquiliniorum.
32 (Sequebatur autem iftos Hofchahja, & dimidium principum Jehovæ:
33 Nempe Hazarja, Hezra, & Mefchullam,
34 Jehuda, & Binjamin, & Schemahja, ac Jirmeja:
35 Et præter Sacerdotes cum tubis; Zecarja, filius Jonathanis, filii Schemahjæ, filii Matthanjæ, filii Micajæ, filii Zaccuris, filii Afaphi:
36 Et cognati eius, Schemahja, & Hazareel, Milalaj, Gilalai, Mahaj, Nethaneel, Jehuda quoque, & Chanani cum inftrumentis

tis musicis Davidis, viri Dei; & Hezra legis peritus antecedebat illos.)
37 Deinde ad portam fontis, & *tractum* ex adverso ipsorum, ascenderunt per gradus civitatis Davidis in ascensum muri: inde à *muro, qui est* supra domum Davidis, usque ad portam aquarum orientem *versus*.
38 Classis verò celebrantium altera procedebat ex adverso, quam ego sequebar; dimidiúmque populi, à superiore parte ejusdem muri, ab *ea, quæ est* supra turrim furnorum, ad murum latum usque:
39 Deinde à *parte, quæ est* supra portam Ephrajimi, & supra portam veterem, & supra portam piscium, turrímque Chananeëlis, & turrim centenariam ad portam gregis usque: & substiterunt in porta custodiæ.
40 Deinde substiterunt duæ illæ laudantium classes in domo Dei: ego quoque, & dimidium antistitum mecum.
41 Sacerdotes quoque Eljakim, Mahaseja, Minjamin, Micaja, Eljohenai, Zecarja, Chananja cum tubis:
42 Item Mahaseja, & Schemahja, & Elhazar, & Huzzi, & Jehochanan, & Malcija, Helámque, & Hezer; resonabant etiam musici cum Jizrachja præfecto suo.
43 Et sacrificârunt die illo sacrificia magna, atque lætati sunt; nam Deus affecerat eos lætitiâ magnâ, etiam fœminæ, & pueri lætati sunt; adeò ut audiretur lætitia Jeruschalaimorum usque è longinquo.
44 Profecti sunt etiam eo die homines cubiculi ad thesauros, ad oblationes, ad primitias, & ad decimas; ut colligerent in ea ex agris civitatum portiones legales pro Sacerdotibus, & pro Levitis: nam lætitia Jehudæorum *erat* de Sacerdotibus, & de Levitis consistentibus:
45 Qui observaturi erant observationem Dei sui, & observationem munditiei, musicorúmque, & janitorum; secundùm præceptum Davidis, & Schelomonis, filii ejus.
46 Nam temporibus Davidis, & Asaphi à priscis temporibus; primores musicorum, cum musica laudationis, & celebrationum, Deo *assistebant*.
47 Quare omnes Jisraëlitæ temporibus Zerubbabelis, & temporibus Nechemjæ, dabant portiones musicorum, & janitorum demensum cujusque diei quotidie: & consecrabant Levitis, Levitæ verò consecrabant posteris Aharonis.

CAP. 13. *Reformatio in politia, ecclesia, & œconomia per Nechemjam.*

Tempore isto lectum est in libro Moschis, audiente populo: in quo inventum est scriptum, ut non veniat Hammonita, aut Moabita in congregationem Dei usque in seculum:
2 Propterea quòd non occurrerant Jisraëlitis cum pane, & aqua; sed conduxerant contra eos Bilhamum ad maledicendum eis, quanquam convertit Deus noster maledictionem illam in benedictionem.
3 Itaque fuit, quum audirent istam legem; ut disspararent omnem miscellaneam turbam ab Jisraële.
4 Antea autem Eliaschib Sacerdos, præpositus cubiculo domûs Dei nostri; affinis *factus fuerat* Tobijæ;
5 Paraveràtque ei cubiculum magnum, ubi priùs reponebant munus, thus, instrumentáque, & decimas frumenti, musti, & olei, præceptas pro Levitis, musicísque, ac janitoribus; & oblationem Sacerdotum.
6 Sed quum totum hoc fieret, non eram Jeruschalaimis: nam anno trigesimo secundo Artaxerxis, regis Babyloniæ redieram ad regem, tantùm exactis *aliquot* annis exorata est mihi venia à rege.
7 Quúmque venissem Jeruschalaima, intellexi malum istud, quod fecerat Eljaschib pro Tobija, parando ei cubiculum in atriis domûs Dei.
8 Malum autem visum est mihi valde: quamobrem ejeci omnia instrumenta domestica Tobijæ foras extra illud cubiculum.
9 Quúmque edicente me, mundavissent illa cubicula; retuli illuc instrumenta domûs Dei, munus, & thus.
10 Deinde cognoscens portionum Leviticarum nihil fuisse datum: ideóque diffugisse quemque in agrum suum, Levitas, & musicos, curatores operis:
11 Contendi cum antistitibus, ac dixi, quamobrem derelicta fuit domus Dei; & congregans illos, restitui illos in statione sua:
12 Omnésque Jehudæi attulerunt decimas frumenti, mustíque, & olei in thesauros.
13 Et quæstores dedi super thesauros, Schelemjam Sacerdotem, & Tzadokum scribam, & Pedajam ex Levitis, atque ad manum eorum Chananem, filium Zaccuris, filii Matthanjæ; quia fidi reputabantur, quorum erat distribuere cognatis suis.
14 Recordare mei, Deus mi, in hac re; & ne finito deleri benignitates meas, quas exercui erga domum Dei mei, & erga observationes ejus.
15 Temporibus iisdem videns in Jehudæa calcantes torcularia ipso sabbatho, & afferentes manipulos, quibus onerabant asinos, etiámque vinum, uvas, & ficus, ac quodvis onus, & adducentes die sabbathi Jeruschalaima: contestatus sum, quo die vendebant commeatum.
16 Tyrii quoque habitabant in ipsa *urbe*, afferentes pisces, & omnes res venales: quas vendebant ipso sabbatho Jehudæis, & quidem Jeruschalaimis.
17 Quapropter contendi cum clarissimis Jehudæorum, & dixi eis; quæ *est* res pessima hæc, quam facitis, quod prophanatis diem sabbathi?
18 Annon, quum ita fecissent majores vestri, induxit Deus noster super nos totum malum istud, & super civitatem hanc? & vos augere æstum iræ contra Jisraëlem, profanando sabbathum:
19 Fuit itaque, quum obumbrarentur portæ Jeruschalaimorum ante sabbathum, ut edicente me clauderentur fores, quas edixi, ne aperirent usque postridie sabbathi: præterea ex pueris meis constitui in portis, ne ingrederetur onus die sabbathi.
20 Sed quum pernoctassent aromatarii, & propolæ omnium rerum venalium, extra Jeruschalaima semel ac iterum:
21 Contestatus sum eos, dicens eis, cur estis

eſtis pernoctes è regione muri ? ſi iterabi-
tis, manum immittam in vos: ex tempore
illo non veniebant ſabbatho.
22 Edixi verò Levitis, ut mundarent ſe,
& venientes obſervarent portas, ſanctifi-
cando diem ſabbathi: etiam hoc recorda-
re mei, Deus mi, & parce mihi pro multitu-
dine benignitatis tuæ.
23 Etiam diebus illis vidi Jehudæos ha-
bitatione conſociâſſe ſibi fœminas Aſch-
dodæas, Hammonitidas, Moabitidas:
24 Et filios eorum ex parte loqui Aſch-
dodæè, neque ſcientes loqui Jehudaicè;
ſed ex lingua cujuſque populi ſui.
25 Ideo contendi cum eis, maledicens
eis, & percutiens ex eis aliquos, glabravi
eos; & jurejurando obſtrinxi eos per
Deum, *dicens; dira imprecamini vobis*, ſi de-
deritis filias veſtras filiis illorum, aut ſi aſ-
ſumſeritis filiis veſtris, aut vobis de filiabus
illorum.
26 Annon cum iſtis peccavit Schelo-
moh, rex Jiſraelis, quamvis in gentibus mul-
tis non fuerit rex par ei; & dilectus Deo
ſuo eſſet, adeò ut conſtituerit eum Deus re-
gem ſuper totum Jiſraelem? etiam ipſum
ad peccandum induxerunt fœminæ alieni-
genæ.
27 Et vobis an auſcultabimus, faciendo
totum malum maximum iſtud, prævarican-
do contra Deum noſtrum; ut habitatione
conſocietis fœminas alienigenas?
28 Etiam è poſteris Jojadahi, filii Elja-
ſchibi, Sacerdotis ſummi, gener erat San-
ballato Choronitæ, quem fugavi à me.
29 Recordare horum, Deus mi, ſecun-
dùm pollutiones ſacerdotii, & fœderis ſa-
cerdotalis, atque Levitici.
30 Itaque mundavi illos ab omni extero;
& reſtitui obſervationes Sacerdotibus, &
Levitis, quemque in opere ſuo;
31 Tum ad ligna oblationis temporibus
condictis, tum ad primitias: Recordare
mei, Deus mi, in bonum.

Eſtheræ Liber unus.

CAP. I. *Vaſchthi ſpeculum uxoris ſuperbæ.*

FUit autem temporibus Achaſchveri (is
eſt Achaſchverus, qui regnum obtine-
bat ab India uſque ad Æthiopiam, cen-
tum viginti ſeptem provinciarum.)
2 Temporibus illis, quum ſederet rex A-
chaſchverus in ſolio regni ſui, quod *erat* Su-
ſis in urbe regia;
3 Ut anno tertio regni ſui faceret convi-
vium omnibus principibus ſuis, ac ſervis
ſuis, *principibus* copiarum Perſiæ & Mediæ,
regulis & præfectis provinciarum coram ſe:
4 Oſtentando divitias, gloriam regni ſui,
& honorem, decorem magnitudinis ſuæ;
diebus multis, *nempe* centum octoginta die-
bus.
5 Completis etiam diebus iſtis, fecit rex
toti populo, qui præſtò erant Suſis in urbe
regia, à maximo uſque ad minimum, convi-
vium ſeptem diebus, in atrio horti, palatii
regii.
6 *Aulæa* alba, viridia, & hyacinthina *erant*
appenſa funiculis byſſinis, & purpureis, ad
annulos argenteos & columnas marmoreas,
lectos aureos, & argenteos ſuper pavimen-
tum è porphyrite & marmore, cùm *in* ſolo,
tum *in* ambitu:
7 Et potum præbebant *miniſtri* in vaſis
aureis, & vaſis inter ſe variis; vinumque
regium plurimum, pro facultate regis.
8 Potum autem ex jure nemo exigebat:
ſic enim conſtituerat rex unicuique Magi-
ſtro domûs ſuæ, ut facerent pro voluntate
uniuſcujuſque.
9 Vaſchthi quoque, Regina fecit convi-
vium fœminarum, *in* domo regia, quæ *erat*
regi Achaſchvero.
10 Die illorum ſeptimo, quum hilaris eſ-
ſet animus regis vino; edixit Mehumani,
Bizthæ, Charbonæ, Bigthæ, & Abagthæ, Ze-
thari, & Carcaſo, ſeptem aulicis miniſtran-
tibus coram rege Achaſchvero;
11 Ut adducerent reginam Vaſchthin in
conſpectum regis, cum corona regia, ad
oſtentandum populis, & principibus pul-
chritudinem ejus, quòd bonâ ſpecie eſſet.
12 Sed quum renuiſſet regina Vaſchthi
venire ad verbum regis, quod per aulicos il-
los *afferebatur*; efferbuit rex valde, & ex-
candeſcentia ejus exarſit in eo.
13 Quapropter dicente rege ſapientibus,
noſcentibus tempora (nam ſic negotium
regis exponebatur omnibus noſcentibus
jus & judicia.)
14 Et propinquo ſibi Charſchenæ, Sche-
thari, Admathæ, Tharſchiſcho, Mereſo,
Marſenæ, Memucani; ſeptem principibus
Perſidis, & Mediæ, videntibus faciem regis,
ſedentibus primis in regno:
15 Ex jure, quid faciendum reginâ Va-
ſchthi: eò quod non fecit edictum regis A-
chaſchveri per aulicos *imperatum*?
16 Dixit Memucan coram rege, & prin-
cipibus, non contra regem ſolùm perverſè
egit Vaſchthi regina: ſed contra omnes
principes, & contra omnes populos, *qui ſunt*
in omnibus provinciis regis Achaſchveri.
17 Nam prodibit factum reginæ ad o-
mnes fœminas, ut ſpernant maritos ſuos in
oculis ſuis, dicendo, ipſe rex Achaſchverus
edixerat adduci Vaſchthin reginam in con-
ſpectum ſuum, tamen non advenit.
18 Et hoc ipſo die dicturæ ſunt princi-
pes *fœminæ* Perſidis, & Mediæ, quæ audive-
rint factum reginæ, omnibus principibus
regis: ita plus ſatis contemtûs, & excande-
ſcentiæ *nobis erit*.
19 Si regi bonum videtur, prodeat edi-
ctum regium à conſpectu ejus, & ſcribatur
inter jura Perſidis, & Mediæ, ut non pereat:
quia non venit Vaſchthi in conſpectum re-
gis Achaſchveri, ideo regnum ejus tradet
rex proximæ ejus, quæ melior *erit* eâ.
20 Ita audito edicto regis, quod promul-
gabit in toto regno ſuo, utut magnum eſt;
omnes fœminæ tribuent honorem maritis
ſuis, à maximo uſque ad minimum.
21 Quumque bona videretur hæc res in

oculis regis,& principum, fecit rex secundùm sententiam Memucanis.

22 Nam misit literas ad omnes provincias regis; ad unamquamque provinciam, secundùm scripturam ejus, & ad unumquemque populum, secundùm linguam ejus: ut esset quisque vir dominator domi suæ, quod edixit *quisque* lingua populi sui.

CAP. II. *Esthera speculum humilitatis gloriosæ*

His rebus gestis, quum sedatus esset æstus regis Achaschveri, mentionem fecit Vaschthi, & ejus, quod fecerat, quódque decretum fuerat in eam.

2 quapropter dixerunt pueri regis, ministri ejus: quærant *aliqui* regi puellas virgines bonâ specie:

3 Et constituat rex procuratores in omnibus provinciis regni sui, qui congregent quamque puellam virginem bonâ specie, Susam in urbem regiam; in gynæceum, ad manum Hegaj, aulici regis custodis fœminarum; qui adhibeat mundum earum.

4 Denique puella, quæ bona videbitur in oculis regis, regnet loco Vaschthi: quúmque bona visa esset hæc res in oculis regis, sic fecit.

5 Vir Jehudæus erat Susis, in urbe regia: cujus nomen Mordecaj, filius Jairis, filii Schimhi, filii Kischi Binjaminitæ:

6 Qui deportatus fuerat Jeruschalaimis cum deportatione, quæ deportata fuit cum Jeconja, rege Jehudæ: quem deportavit Nebucadnetzar, rex Babyloniæ.

7 Is nutriebat Hadassam (ea *est* Esther, filia patrui ejus) eò quòd non *esset* illi pater, aut mater: *erat*que puella illa pulchrâ formâ, & bonâ specie, quam moriente patre ejus, & matre ejus, assumserat Mordecai sibi in filiam.

8 Fuit itaque, quum audito verbo regis, & decreto ejus, congregarentur puellæ multæ Susam in urbem regiam ad manum Hegaj; ut assumeretur Esther in domum regis ad manum Hegaj, custodis gynæcei.

9 In cujus oculis, quum bona videretur puella, & obtineret benignitatem ab eo, celeriter dedit ei mundum ejus, & portiones ejus, septémque puellas, quas visum fuerat dare ei è domo regis: denique dedit ei, puellísque ejus conditionem optimam in gynæceo.

10 Non indicaverat Esther populum suum, aut genus suum: nam Mordecai interdixerat ei, ut non indicaret:

11 Sed quolibet die Mordecai obambulabat ante atrium gynæcei; ut cognosceret de prosperitate Estheræ, & quid fieret eâ.

12 Quum autem pervenisset terminus cujusque puellæ, ut ingrederetur ad regem Achaschverum, postquam fuerat ipsi *factum* pro jure fœminarum, duodecim menses (sic enim complebantur dies mundi earum, sex menses oleo myrrhyno, & sex menses aromatibus, mundóque muliebri.)

13 Tunc cum eo puella veniebat ad regem, quicquid indicebat, dabatur ei, ut procederet cum ea, à gynæceo usque ad domum regis.

14 Vespere ingrediebatur illa, & manè revertebatur in gynæceum alterum ad manum Schahaschazi, aulici regis, custodis concubinarum: non redibat ampliùs ad regem, sed si delectabatur eâ rex, vocabatur nominatim.

15 Quum itaque pervenisset terminus Estheræ, filiæ Abichajilis, patrui Mordecai, quam assumserat sibi in filiam, ingredienti ad regem, non quæsivit quicquam, nisi quod dicturus esset Hegaj, aulicus regis custos gynæcei: obtinebatque Esther gratiam in oculis omnium videntium eam.

16 Ita assumta Esther ad regem Achaschverum, *adducta est* in domum regiam ejus, mense decimo, is *est* mensis Tebeth, anno septimo regni ejus.

17 Dilexit enim rex Estheram præ omnibus aliis mulieribus, & obtinuit gratiam, & benignitatem coram eo præ omnibus aliis virginibus, adeò ut imponeret coronam regiam capiti ejus, & reginam constitueret eam loco Vaschthi.

18 Postea fecit rex convivium magnum omnibus principibus suis, & servis suis, convivium Estheræ: & immunitatem provinciis concessit, deditque munus secundùm facultatem regiam.

19 Dum autem essent aggregatæ virgines secundò, & Mordecai consideret ad portam regis:

20 Non indicabat Esther genus suum, aut populum suum, quemadmodum interdixerat ei Mordecai: sed sermonem Mordecaj Esther faciebat, ut quum esset alumna apud eum.

21 Diebus illis, quum Mordecai consideret ad portam regis: effervescens Bigthan, & Theresch; duo aulici regis ex custodibus liminis, quæsiverunt immittere manum in regem Achaschverum:

22 Et innotuit res ista Mordecajo, quam indicavit Estheræ reginæ: Esther verò dixit regi, nomine Mordecaj.

23 Qúmque res quæstione habitâ deprehenderetur, suspensi sunt illi ambo de ligno: & scriptum est in libro Chronicorum coram rege.

CAP. III. *Haman speculum aulici superbi, & sanguinarii.*

His rebus gestis magnificavit rex Achaschverus Hamanem filium Hammedathæ Agagæum, & extulit eum; adeò ut poneret solium ejus supra *solium* omnium principum, qui *erant* apud ipsum.

2 Et omnes servi regis, qui ingrediebantur portam regis, flectentes, incurvaverunt se Hamani, quia sic præceperat de eo rex, sed Mordecai non flectebat, neque incurvabat se *honorem exhibens.*

3 Quamobrem dicebant servi regis, qui ingrediebantur portam regis, Mordecajo; quare transgrederis præceptum regis?

4 Fuit itaque, quum dixissent ei quotidie, & non auscultâsset eis, ut indicarent Hamani, ad videndum an constituta essent verba Mordecaj, nam indicaverat eis se esse Jehudæum.

5 Vidit ergo Haman Mordecaium non flectere se, aut incurvare ipsi: & impletus est Haman æstu.

6 Sed quum sperneret in oculis suis mittere manum in Mordecajum solùm; (nam

indicaverant ipsi populumMordecaji (quæsivit Haman perdere omnes Jehudæos, qui *erant* in toto regno Achaschveri, populares Mordecaji.

7 Mense primo, is *est* mensis Nisan, anno duodecimo regis Achaschveri: jussit conjici pur, id est, sortem coram se, de die in diem, & de mense *in mensem*, usque ad mensem duodecimum, is *est* mensis Adar.

8 Dixerat enim Haman regi Achaschvero, est populus quidam dispersus, ac dissipatus inter populos, in omnibus provinciis regni tui: quorum jura diversa sunt à *jure* omnium populorum, jura autem regis non exequuntur, ideóque regi non est utile sinere eos.

9 Si apud regem bonum videtur, scribatur, ut perdant eos, & decies mille talenta argenti pendam ad manus præfectorum huic operi, ut inferant in thesauros regis.

10 Tum amovens rex annulum suum è manu sua, tradidit illum Hamani, filio Hammedathæ, Agagæo, oppressuro Jehudæos.

11 Et dixit rex Hamani, istud argentum traditum esto tibi, & ut facias in istum populum, sicut bonum *videtur* in oculis tuis.

12 Itaque vocatis scribis regis, mense ipso primo, tertio decimo die illius, scriptum est omnino prout præceperat Haman ad satrapas regis, & ad duces, qui *erant* in unaquaque provincia, & ad principes singulorum populorum, cuique provinciæ secundùm scripturam ejus, & cuique populo secundùm linguam ejus, nomine regis Achaschveri scriptum, & obsignatum annulo regis.

13 Missæ autem sunt literæ per cursores in omnes provincias regis, ad perimendum, ad interficiendum, & ad perdendum omnes Jehudæos; tam pueros, quàm senes, parvulos, & fœminas uno die, decimo tertio mensis duodecimi, is mensis *est* Adar: & ad prædandum spolia eorum.

14 Exemplo istius scripti, ut constitueretur ius in unaquaque provincia, patente omnibus populis; ut essent parati in diem istum.

15 Cursores exiverunt citati, cum verbo regis, postquam ius datum est Susis in urbe regia: rex verò & Haman sedebant ad bibendum, quum cives Susorum perplexi essent.

CAP. IV. *Mordecaj fraudem Hamanis in Iehudæos luget, cujus Estheram certiorem facit.*

Quum itaque Mordecaj cognovisset quicquid factum erat, lacerans Mordecaj vestimenta sua, induit cilicium cum cinere: & exiens per civitatem clamabat clamore magno, & amaro.

2 Ita venit usque ante portam regis: non enim erat ingrediendum in portam regis cum indumento cilicii.

3 Et in qualibet provincia, in quemcunque locum verbum regis, & edictum eius pervenerat, luctus magnus erat Jehudæis, jejuniúmque & fletus, ac planctus; cilicium cum cinere stratum erat multis.

4 Quamobrem venientes puellæ Estheræ, & aulici ejus, quum indicarent ei, dolens exhorruit regina valde: & misit vestimenta ad induendum Mordecajum, & ad movendum cilicium ejus ab eo, quæ non admisit.

5 Deinde advocans Esther Hathacum ex aulicis regis, quem constituerat administrum ipsi, mandata dedit ei de Mordecajo, ut sciret quid, & quare hoc esset.

6 Egresso itaque Hathaco ad Mordecajum; in plateam civitatis, quæ *est* ante portam regis:

7 Indicavit ei Mordecai quicquid obtigerat sibi: præstitutam pecuniæ summam, quam dixerat Haman se pensurum in thesauros regis contra Jehudæos, ad perdendum eos.

8 Præterea exemplum scripti juris, quod positum fuerat Susis ad perimendos ipsos, dedit ei, ut ostenderet Estheræ & indicaret ei: atque præceptum daret ei veniendi ad regem ad deprecandum eum, & ad rogandum in conspectu eius pro populo suo.

9 Rediens itaque Hathac, indicavit Estheræ verba Mordecaii.

10 Dixit verò Esther Hathaco, & mandavit ei *referre* ad Mordecajum.

11 Omnes servi regis, etiam populus provinciarum regis sciunt, quicunque vir, aut mulier ingressus fuerit ad regem in atrium interius, qui non fuerit vocatus, unum esse jus de eo morte afficiendo, præterquam cui extenderit rex sceptrum aureum, eum vivere: ego vero non fui vocata, ut ingrederer ad regem, hic *est* trigesimus dies.

12 Sed quum indicassent Mordecajo verba Estheræ;

13 Dixit Mordecaij referendum ad Estheram: ne putes apud animum tuum te ereptum iri *in* domo regis, ex omnibus Jehudæis.

14 Nam si omnino silueris tempore isto, respiratio & liberatio constabit Jehudæis aliunde, tu verò & domus patris tui peribitis: & quis novit an propter tempus ejusmodi perveneris ad istud regnum.

15 Tum edixit Esther referri ad Mordecajum.

16 I, congrega omnes Jehudæos, qui præstò sunt Susis, & jejunate pro me: & ne comedatis, neque bibatis tribus diebus noctu & interdiu, similiter ego quoque cum puellis meis iejunabo: ita demum ingrediar ad regem, quod non *est* secundùm jus, & quum perierim, periero.

17 Abiit itaque Mordecai, & fecit omnino, prout præceperat ei Esther.

CAP. V. *Estheræ intercessio pro Iehudæis apud regem.*

Deinde fuit completo die tertio, ut induta Esther *indumentis* regiis, consisteret in atrio domus regis interiore ex adverso domûs regis, rex autem insidebat solio regni sui, in domo regia ex adverso portæ domûs.

2 Fuit verò, quum videret rex Estheram reginam consistentem in eo atrio (obtinebat gratiam in oculis ejus) ut extenderet rex ad Estheram sceptrum aureum, quod erat in manu ipsius, & accedens Esther tangeret summitatem sceptri,

3 Tum dicente ei rege; quid tibi Esther regina *est*? aut quæ *est* petitio tua? etiam usque ad dimidium regni, dabitur tibi.

4 Dixit Esther, si apud regem bonum videtur; veniat rex cum Hamane hodie ad convivium, quod paravi ei.

5 Quum itaque edixisset rex, accelerate Hamanem ad faciendum verbum Estheræ: venit rex cum Hamane ad convivium, quod paraverat Esther.

6 Dixit autem rex Estheræ, quum bibisset vinum, quod *est* postulatum tuum? & dabitur tibi: aut quæ *est* petitio tua? etiam usque ad dimidium regni fiet.

7 Cui respondens Esther, dixit; *hoc* postulatum meum & petitio mea:

8 Si inveni gratiam in oculis regis, & si apud regem bonum *videtur* concedere postulatum meum, & facere petitionem meam: veniat rex & Haman ad convivium, quod paravero eis, & cras factura sum secundùm verbum regis.

9 Itaque egressus est Haman die illo lætus, & hilari animo: sed quum videret Haman Mordecajum in porta regis, ut neque assurgebat, neque movebat se propter ipsum, impletus est Haman contra Mordecajum æstu.

10 Continuit tamen se Haman, dum rediret domum suam: deinde mittens accersivit amicos suos, cum Zerescha uxore sua

11 Quibus enarrans Haman gloriam divitiarum suarum & amplitudinem filiorum suorum, & quibuscunque rebus magnificaverat ipsum rex, & quibus extulerat eum suprà principes & servos regis.

12 Dicebat Haman; etiam non introduxit Esther regina cum rege ad convivium, quod fecit, nisi me: quin etiam in crastinum invitatus sum apud eam cum rege.

13 Sed totum hoc non prodest mihi; quocunque tempore video Mordecajum istum Jehudæum considentem in porta regis.

14 Cui dixit Zeresch uxor eius, & omnes amici ejus; paretur patibulum altum quinquaginta cubitos; & manè dic regi, ut suspendatur Mordecaj ex eo, & ingredere cum rege ad convivium lætus: quæ res, quum bona videretur coram Hamane, paravit illud patibulum.

CAP. VI. *Haman coactus inimicum suum Mordecajum honorare, consternitur.*

NOcte illâ fugiente somno regis; edixit afferri librum commentariorum, Chronica, quæ fuerunt lecta coram eo.

2 Quùmque inveniretur scriptum indicâsse Mordecajum de Bigthana, & Therescho duobus aulicis regis ex custodibus liminis, quòd quæsivissent mittere manum in regem Achaschverum:

3 Dixit rex; quid honoris, aut magnificentiæ collatum est in Mordecajum propter hoc? dixerunt autem pueri regis, ministri eius, non est collatum ei quicquam.

4 Tum dixit rex; quis *est* in atrio? Haman autem venerat in atrium domûs regis exterius, ut diceret regi, suspendendum esse Mordecajum de patibulo, quod paraverat illi.

5 Dicentibus verò pueris regis ei, ecce Haman stat in atrio: edixit rex, ingrediatur.

6 Deinde ingresso Hamane, dixit rex ei; quid faciendum viro illi, cujus honore rex delectatur? (dicebat verò Haman cum animo suo, quem magis delectaretur rex afficere honore, quàm me?)

7 Tum dixit Haman regi; viro, cujus rex delectatur honore,

8 Adferant indumentum regium, quali induitur rex; & equo, cui rex insidet *adducto*, quum impositum fuerit diadema regium capiti ejus;

9 Tradentes indumentum, & equum in manum alicujus è principibus regis, qui reguli sunt, induunto virum illum, cujus honore delectatur rex, & transvehunto eum equo illo per plateam civitatis, proclamantes coram eo, ita faciendum est viro illi, cujus honore delectatur rex.

10 Edixit itaque rex Hamani, festina, sume indumentum illud, & equum, quemadmodum dixisti, & fac ita Mordecajo Jehudæo, qui considet in porta regis; ne omittito quicquam ex omnibus, quæ loquutus es.

11 Quamobrem assumens Haman indumentum, & equum, induit Mordecajum: & transvexit eum per plateam civitatis, proclamans coram eo, ita faciendum est viro illi, cujus honore delectatur rex.

12 Postea reversus est Mordecaj ad portam regis: Haman verò proripuit se domum suam lugens, & opertus capite.

13 Ubi, quum enarrâsset Haman Zereschæ, uxori suæ, & omnibus amicis suis, quicquid obvenerat sibi; dixerunt ei sapientes ejus, & Zeresch uxor ejus, quandoquidem è semine Jehudæorum *est* Mordecaj, ante cujus conspectum cœpisti concidere, non prævalebis ei, sed omnino concides ante faciem ejus.

14 His adhuc loquentibus cum eo, aulici regis advenerunt; qui celeriter abduxerunt Hamanem ad convivium, quod paraverat Esther.

CAP. VII. *Hamanis tragica catastrophe.*

ITaque venit rex & Haman, convivatum cum Esthera regina:

2 Et dixit rex Estheræ etiam die secundo, postquam bibisset vinum, quod *est* postulatum tuum Esther regina? & dabitur tibi: aut quæ *est* petitio tua? etiam usque ad dimidium regni fiet.

3 Tum respondens Esther regina, dixit, si inveni gratiam in oculis tuis, ô rex, & si apud regem bonum videtur, concedatur mihi vita mea ad postulatum meum, & populus meus ad petitionem meam.

4 Nam venditi sumus ego, & populus meus, quos perimant, interficiant, & perdant: quòd si in servos & ancillas venditi fuissemus, siluissem: quum nihil hostis iste proponat sibi, ad *avertendum* damnum regis.

5 Eloquutus verò rex Achaschverus, dixit Estheræ reginæ, quis *est* iste, & ubi iste *est*, quem provexit eò audaciæ animus ipsius, ut faceret ita?

6 Cui dixit Esther, vir hostis & inimicus Haman pessimus, iste *est*: quapropter Haman terrefactus est à conspectu regis, & reginæ.

7 Tum rex surgens in æstu suo à bibendo vino, *abiit* in hortum palatii; Haman verò

verò substitit ad requirendum pro vita sua ab Esthera regina, videbat enim definitum esse contra se malum à rege.

8 Rex autem rediens ex horto palatii in domum ubi biberat vinum, Hamane procidente super lectum, cui accumbebat Esther, dixit rex, an etiam subacturus esset reginam apud me in ipsa domo? simulátque verbum hoc prodiit ex ore regis, faciem Hamanis operuerunt *satellites*.

9 Et dicente Charbonâ uno ex aulicis coram rege, etiam ecce patibulum, quod paravit Haman Mordecajo; qui loquutus fuerat bonum pro rege, stat ad domum Hamanis altum quinquaginta cubitos: edixit rex, suspendite istum ex eo.

10 Itaque supenderunt Hamanem ex eo patibulo, quod paraverat Mordecajo: & æstus regis sedatus est.

CAP. VIII. *Annuntiatur Iehudæis securitas, quam Esthera impetraverat à rege.*

Die illâ dedit rex Achaschverus Estheræ reginæ domum Hamanis hostis Jehudæorum: Mordecai verò veniebat in conspectum regis, quum indicâsset Esther, quid is sibi *esset*.

2 Nam amovens rex annulum suum, quem transferri jusserat ab Hamane, tradidit eum Mordecajo: præposuítque Esther Mordecajum domui Hamanis.

3 Deinde rursus Esther eloquuta est coram rege, procidens ante pedes ejus; & flens deprecabatur eum, ut averteret malum Hamanis Agagæi, & cogitationem ejus, quam cogitaverat contra Jehudæos.

4 Nam extendente rege ad Estheram sceptrum aureum; surgens Esther, constitit coram rege:

5 Et dixit si apud regem bonum videtur, & si inveni gratiam coram eo, si, *inquam*, recta videtur res hæc coram rege, & grata videor in oculis ejus, rescribatur ad revocandum literas illas, cogitationem Hamanis, filii Hammedathæ Agagæi, quas scripserat ad perdendum Jehudæos, qui *sunt* in omnibus provinciis regis.

6 Nam quomodo potero aspicere illud malum, quod obventurum esset populo meo? & quomodo potero aspicere perditionem cognationis meæ?

7 Dixit verò rex Achaschverus Estheræ reginæ, & Mordecajo Jehudæo: ecce domum Hamanis tradidi Estheræ, quum eum suspendissent ex patibulo, propterea quòd missurus fuerat manum suam in Jehudæos:

8 Vos itaque scribite pro Jehudæis, ut bonum *videtur* in oculis vestris, nomine regis: & obsignate annulo regis: sed scriptura, quæ rescripta fuerat nomine regis, & obsignata annulo regis, non est revocabilis.

9 Tum convocatis scribis regis tempore illo mense ipso tertio, is *est* mensis Sivan, vigesimo tertio *die* rescriptum est omnino, prout præcepit Mordecaj ad Jehudæos, & ad satrapas, principésque ac præfectos provinciarum, quæ *sunt* ab India usque ad Æthiopiam, centum viginti septem provinciæ, secundùm scripturam cujusque provinciæ, & secundùm linguam cujusque populi; ad Jehudæos autem secundùm scripturam ipsorum, & secundùm linguam ipsorum.

10 Quúmque scripsisset nomine regis Achaschveri, & obsignâsset annulo regis; misit literas per cursores celeres, equitantes in equis angariis, regios cursores, natos angariis.

11 Concessisse regem Jehudæis, qui sunt in unaquaq; civitate, ut congregati resistant pro vita suâ; ut perimant, occidant, & perdant omnes copias populi aut provinciæ, quæ hostiliter invadent ipsos parvulos, & fæminas: & ut prædentur spolia eorum:

12 Die eodem in omnibus provinciis regis Achaschveri, tertio decimo mensis duodecimi, is *est* mensis Adar.

13 Exemplo istius scripturæ ad constituendum jus in unaquaque provincia, patente omnibus populis; idque ut sint Jehudæi parati in diem istum ad ulciscendum se de inimicis suis.

14 Cursores equitantes in equis angariis, regii cursores prodierunt celere, & citato cursu cum verbo regis; postquam jus datum est Susis in urbe regia.

15 Ita Mordecai egrediebatur à conspectu regis cum indumento regio; hyacinthino & albo, coronâque aureâ magnâ, & stola byssinâ, aut purpureâ: & cives Susorum luce perfusi lætabantur:

16 Jehudæis erat lux, & lætitia, gaudiúmque ac gloria.

17 Etiam in unaquaque provincia, & in unaquaque civitate, in quemcunque locum edictum regis, & jus illius perveniebat, lætitia & gaudium erat Jehudæis, convivium & hilaria: multíque ex populis terræ Jehudæi fiebant, nam irruerat in eos metus Jehudæorum.

CAP. IX. *Iehudæi passim hostes suos trucidant, & suspensis decem filiis Hamanis celebrant festum Purim.*

Itaque duodecimo mense, is *est* mensis Adar, ipso die tertio decimo, quo propè erat, ut verbum regis, & ius eius fieret; quo die sperabant inimici Jehudæorum, se dominium exercituros in eos: ac potiùs è converso, quo dominium exerciturі erant Jehudæi ipsi in osores suos:

2 Congregaverunt se Jehudæi in civitatibus suis per omnes provincias regis Achaschveri ad mittendum manum in quærentes malum ipsorum: & ante eos non constitit quisquam, quia irruit metus eorum in omnes populos.

3 Omnes autem præfecti provinciarum, satrapæque, & principes, & curatores operum, quæ *erant* regi, sublevabant Jehudæos: quia irruerat metus Mordecaji in eos.

4 Nam magnus *erat* Mordecai in domo regis, & fama ejus obibat omnes provincias: quia vir ille Mordecai pergebat magnus esse.

5 Itaque percusserunt Jehudæi omnes inimicos suos percussione gladii, & cæde, ac perditione: fecerúntque contra osores suos pro voluntate sua.

6 Etiam Susis in urbe regia interfecerunt Jehudæi, & perdiderunt quingentos viros:

7 Et Parschandatham, Dalphonemque, & Asphatam.

8 Et Poratham, Adaljámque, & Adridatham,
9 Et Parmaschtam, Arisajúmque & Aridajum, ac Vajezatham;
10 Decem filios Hamanis, filii Hammedathæ, hostis Jehudæorum interfecerunt: sed ad prædam non miserunt manum suam.
11 Die illo, quum pervenissent numerus interfectorum Susis in urbe regia, in conspectum regis:
12 Dixit Rex Estheræ reginæ, Susis in urbe regia interfecerunt, & perdiderunt Jehudæi quingentos viros, ac decem filios Hamanis, in reliquis provinciis regis quid fecerunt? jam quod est postulatum tuum? & dabitur tibi, aut quæ petitio tua ampliùs? & fiet.
13 Cui dixit Esther, si apud regem bonum videtur, concedatur etiam cras Jehudæis, qui *sunt* Susis facere, secundùm jus hodiernum: & decem filios Hamanis suspendant e patibulo.
14 Edicente ergo rege, ut fieret ita, constitutum est jus Susis, & decem filios Hamanis suspenderunt.
15 Et congregantes se Jehudæi, qui *erant* Susis, etiam die quartodecimo mensis Adaris, interfecerunt Susis trecentos viros: sed ad prædam non miserunt manum suam.
16 Reliqui autem Jehudæi, qui *erant* in provinciis regis congregârunt se, ut resistentes pro vita sua quiescerent ab inimicis suis, & interfecerunt osorum suorum septuaginta quinque millia (sed ad prædam non miserunt manum suam.)
17 Die decimo tertio mensis Adaris: & quieverunt quarto decimo ipso, & celebrârunt illum diem convivii, & lætitiæ.
18 Jehudæi verò, qui *erant* Susis, congregârunt se ipso decimo tertio, & quartodecimo ipso; quieverunt autem quinto decimo ipso, celebrantes eum diem convivii, & lætitiæ.
19 Idcirco Jehudæi pagani habitantes in pagis civitatum, celebrârunt diem quartumdecimum mensis Adaris, lætitiâ & convivio, ac hilariis, & missu portionum alterius ad alterum.
20 Nam rescripsit Mordecai res istas: & misit literas ad omnes Jehudæos, qui *erant* in omnibus provinciis regis Achaschveri, propinquos, & longinquos:
21 Instituendo eis, ut celebrarent diem quartumdecimum mensis Adaris, & diem quintumdecimum in ipso, quotannis.
22 Pro ratione dierum, quibus quieverunt Jehudæi ab inimicis suis, & mensis, qui conversus est eis à mœrore in lætitiam, & à luctu in hilaria: celebrando eos dies convivii & lætitiæ, tum missu portionum alterius ad alterum, tum donis erga gentes.
23 Ita receperunt quique Jehudæi se facturos, quod inceperant: & quod scripserat Mordecaj ad ipsos.
24 Quoniam Haman, filius Hammedathæ Agagæus, hostis omnium Jehudæorum cogitationem iniverat contra Jehudæos ad perdendum eos, & conjici jusserat Pur (id est, sortem) ad fundendum eos, & ad perdendum eos:
25 Sed quum illa venisset coram rege; edixerat rex cum literis, revertatur cogitatio ejus pessima, quam cogitavit contra Jehudæos, in caput ipsius: ideo suspenderant eum, filiósque ejus ex patibulo.
26 Propterea vocantes dies istos Purim, de nomine pur, *sive sortis* illius: nempe propter omnia verba epistolæ istius, & *propter* id, quod viderant hujus rei, & *propter* id, quod pervenit ad ipsos.
27 Instituerunt & receperunt Jehudæi in se, & in semen suum, & in omnes, qui essent se adjuncturi eis, ut non pereat, se celebraturos duos dies illos, secundùm rescriptum eorum, & secundùm condictum tempus eorum, quotannis.
28 Et dies istos memoratos & celebres fore in unaquaque ætate, familia, provincia, & civitate; denique dies Purim istos non perituros è medio Jehudæorum, & memoriam eorum non interituram à semine ipsorum.
29 Scripsit quoque Esther regina, filia Abichajilis, ut Mordecai Jehudæus *scripserat* omnem ratihabitionem; ad stabiliendum epistolam *dierum* Purim istam, altera *epistola*.
30 Quas literas misit Mordecaj ad omnes Jehudæos per centum viginti septem provincias regni Achaschveri, verbis prosperitatis, & firmitatis *præmissis*:
31 Ut instituant dies Purim istos condictis temporibus eorum, quemadmodum stabilivit apud eos Mordecai Jehudæus, & Esther regina, & quemadmodum stabiliverunt apud se ipsos, & apud semen ipsorum: documenta jejuniorum, & clamoris sui.
32 Itaque edictum Estheræ stabilivit res istas *dierum* Purim: & perscriptum est in libro.

CAP. X. *Eximia dignitas Mordecaji.*

Postea imposuit rex Achaschverus tributum regioni, & insulis maris.
2 Omnia autem facta auctoritatis ejus, & potentiæ ejus, & explicatio amplitudinis Mordecaji, quâ magnificavit eum rex; ánnon sunt scripta in libro Chronicorum regum Mediæ, & Persidis?
3 Nam Mordecaj Jehudæus secundus à rege Achaschvero magnúsque apud Jehudæos, & acceptus multitudini fratrum suorum *erat*: procurans bonum populo suo, & proloquens prosperitatem toti semini suo.

Jiob.

CAP. I. *Ijob vir justus, ob calumnias Satanæ, facultatum & liberorum jacturâ examinatur.*

VIr erat in regione Hutzi, Jiob nomine: erátque vir ille integer & rectus, timensque Dei, & recedens à malo.
2 Et huic editi fuerunt septem filii & tres filiæ:
3 Eratque possessio ejus septies mille pecudes, & ter mille cameli, & quingenta juga boum, quingentæque asinæ, & famulitium permultum: denique erat vir ille maximus omnium orientalium:
4 Euntes autem filii ejus, faciebant convivium domi *suæ* quisque die suâ; & mittentes invitabant tres sorores suas, ad comedendum & bibendum secum.
5 Deinde erat, quum circumegissent dies convivii, ut mittens Jiob sanctificaret eos, & surgens manè offerret holocausta *de* numero illorum omnium; nam dicebat Jiob, fortasse peccaverint filii mei, aut maledixerint Deo apud animum suum: ita faciebat Jiob singulis diebus illis.
6 Quum itaque esset dies hujusmodi, advenientibus filiis Dei, ut sisterent se coram Jehova; similiter advenit etiam Satan inter eos,
7 Dicente autem Jehovâ Satanæ, unde venis? respondens Satan Jehovæ, dixit, à peragrando terram, & à perambulando in ea.
8 Dicente porrò Jehovâ Satanæ, advertistine animum tuum ad servum meum Jiobum; quòd non sit par ei in terra, vir integer, ac rectus, timens Dei, & recedens à malo?
9 Respondens Satan Jehovæ, dixit; an gratis timet Jiob Deum?
10 Nónne tu obsepivisti eum, domúmque ejus, & quicquid *est* ei circumquaque? operísque manuum ejus ita benedixisti, ut pecus ejus *in multitudinem* eruperit in terra?
11 Enim verò mitte, quæso, manum tuam, & attinge quæcunque *sunt* ei, nisi in os tuum maledicturus sit tibi.
12 Itaque dixit Jehova Satanæ, ecce quæcunque *sunt* ei, in manu tua *sunto*, tantummodo in ipsum ne mittito manum tuam: & exivit Satan à conspectu Jehovæ.
13 Quum, *inquam*, esset dies hujusmodi; quo filii illius, & filiæ illius comedebant, & bibebant vinum in domo fratris sui primogeniti:
14 Nuncius veniens ad Jiobum, dixit: quum boves ararent, & asinæ pascerent secundùm eos;
15 Irruens Sabæorum gens, cepit ea, & pueros percusserunt acie gladii: proripui autem me tantummodo ego solus, ad indicandum tibi.
16 Adhuc isto loquente, alter adveniens, dixit; ignis Dei cecidit de cœlo, qui exardescens in pecudes & pueros, consumsit eos: proripui autem me tantummodo ego solus, ad indicandum tibi.
17 Adhuc isto loquente, alius adveniens, dixit; Chaldæi dispositis tribus agminibus, irruerunt in camelos, & ceperunt eos, pueróśque percusserunt acie gladii: proripui autem me tantummodo ego solus, ad indicandum tibi.
18 Dum iste loquebatur, etiam alius veniens, dixit; filii tui filiæque tuæ comedebant ac bibebant vinum in domo fratris sui primogeniti:
19 Quum ecce ventus magnus venit à plaga deserti, quo impetente quatuor angulos domus, corruit illa super pueros ita, ut mortui sint: proripui autem me tantummodo ego solus, ad indicandum tibi.
20 Tunc surgens Jiob, laceravit pallium suum, & totondit caput suum; procidensque in terram, incurvavit se;
21 Dicens, nudus exivi ex utero matris meæ, & nudus redibo illuc, Jehova dedit, & Jehova recepit: sit nomen Jehovæ benedictum.
22 In hoc toto non peccavit Jiob, neque attribuit insulsitatem Deo.

CAP. II. *Iiobum in justitia persistentem adhuc dum Satanas calumniatur: quocirca adhuc in majus & extremum examen traditur.*

ITerum fuit dies, convenientibus filiis Dei, ad sistendum se Jehovæ; quum veniret etiam Satan inter eos, ad sistendum se Jehovæ.
2 Dixit autem Jehova Satanæ, undenam venis? respondítque Satan Jehovæ, dicens, à peragrando terram, & à perambulando in ea.
3 Dicente verò Jehova Satanæ, advertistíne animum tuum ad servum meum Jiobum, quòd non *sit* par ei in terra, vir integer, ac rectus, timens Dei, & recedens à malo? ut adhuc retinet integritatem suam? postquam incitâsti me ad perdendum *res* ejus frustrà?
4 Respondet Satan Jehovæ, dicens; pellem pro pelle, & quicquid est viro, daturus esset pro seipso.
5 Verùm mitte, quæso manum tuam, & attinge ossa ejus, & carnem ejus; nisi in os tuum maledicturus sit tibi.
6 Tum Jehova Satanæ, ecce eum, *inquit*, in manu tua: veruntamen vitam ejus serva:
7 Egressus igitur Satan à conspectu Jehovæ; percussit Jiobum ulcere pessimo, à planta pedis ejus usque ad verticem ejus.
8 Adeò ut assumeret sibi testam ad scabendum se eâ, & consideret ipse in cinere.
9 Tum dicebat ei uxor ejus, adhuc tu retines integritatem tuam, benedicendo Deo atque moriendo?
10 Cui ille; ut loqui solet, *inquit*, aliqua stultarum loqueris, scilicet bonum acceperimus à Deo, & malum non acciperemus? in toto hoc non peccavit Jiob labiis suis.

11 Quum autem audivissent tres amici Jiobi totum malum istud, quod obvenerat ei, profecti sunt quisque è loco suo, Eliphaz Themanites: & Bildad Schuchites, ac Tzophar Nahamathites: & convenerunt pariter, ut venirent ad condolendum ei, & ad consolandum eum.

12 Sed ubi sublatis oculis suis è longinquo, non agnovissent eum, postea vociferantes fleverunt: & lacerantes quisque pallium suum, inspserserunt pulverem capitibus suis, *vociferantes* in cœlum usque.

13 Ita sedebant cum eo humi septem diebus, & septem noctibus: neq; *erat* qui alloqueretur eum *ullo* verbo, quia videbant magnum esse dolorem illum valde. *Caput* III.

14 Postea aperiens Jiob os suum, maledixit diei suo.

CAP. III. *Ijob in angustiis suis natali suæ maledicit.*

NAm proloquens Jiob, dixit:

2 *Utinam* periisset dies, quo nasciturus eram; & nox, *quâ parens* dixit, conceptus est mas:

3 Dies ille fuisset tenebricosus, ne requisivisset eum Deus supernè; neque illuxisset ei splendor:

4 Vindicâssent eum sibi tenebræ, & umbra lethalis, incubuisset ei nubes: perturbâssent eum atrores diurni:

5 Noctem illam ipsam occupâsset caligo, ne fuisset gavisa in diebus anni; in numerum mensium ne venisset.

6 O si illa ipsa nox fuisset solitaria; ne evenisset cantus in ea:

7 Execrati fuissent illam, qui illustrant diem, qui parati sunt excitare balænam:

8 Tenebrosæ fuissent stellæ diluculi ejus: dum exspectaret lucem, non adfuisset: neque vidisset palpebras auroræ:

9 Quoniam non clausit fores uteri mei; nec abscondit molestiam ab oculis meis.

10 Cur non inde à vulva fui moriturus? ex utero exiens *non* exspiravi?

11 Quamobrem exceperunt me genua? & quare ubera, quæ sugerem?

12 Nam nunc jacerem, & quiescerem? dormirem, tunc quies esset mihi:

13 Cum regibus & consiliariis terræ, qui ædificabant *in* vastitatibus sibi:

14 Aut cum principibus, quibus *erat* aurum; qui implebant domos suas argento.

15 Aut sicut abortus abditus non *amplius* essem: ut infantes, *qui* non viderunt lucem:

16 Illic improbi desistunt à commotione, ac ibi quiescunt defessi viribus.

17 Pariter vincti tranquillè agunt; non audiunt vocem exactoris:

18 Parvus ac magnus illic est; servúsque liber à domino suo,

19 Quare dat *Deus* ærumnoso lucem? & vitam amaris animo?

20 Quibus præstolantibus mortem, non *adest* illa, quamvis perscrutentur eam, plusquàm thesauros abditissimos:

21 Qui lætantur cum exultatione; gaudent, quum inveniunt sepulchrum.

22 Viro, cujus via est abdita, & quem obtexit Deus:

23 Nam ante cibum meum gemitus meus advenit, & effunduntur velut aquæ rugitus mei,

24 Etenim pavor, quo expaveram, accessit me; & quod formidaveram, obvenit mihi.

25 Non quiescebam, nec eram tranquillus, nec requiescebam, tamen advenit commotio.

CAP. IV. *Eliphas Ijobum arguit impatientiæ, & quod propter peccata sua flagellatur.*

CUi respondens Eliphas Themanites, dixit:

2 An proferentibus *nobis* verba apud te, ægrè feres? sed continere sermones quis posset?

3 Ecce erudiebas multos, & manus remissas confirmabas:

4 Labantem confirmabant sermones tui, & fortificabas genua se incurvantia.

5 Quum *autem* nunc evenit *hoc* tibi, defatisceris? quum attingit te, perturbaris?

6 Annon, *ut* religio tua, spes tua, exspectatio tua, ut integritas viarum tuarum futura est?

7 Recordare, quæso, quis unquam innocens periit? aut ubi recti excisi sunt?

8 Quemadmodum vidi, arantes afflictionem; & seminantes molestiam; metunt eam.

9 Ab halitu Dei pereunt; & à flatu nasi ejus consumuntur,

10 Rugitu leonis, & voce ferocis leonis, dentibúsque juvenum leonum commoliuntur.

11 Veteris leonis perituri sine præda, & catulorum immanis leonis *dentibus* dissipantur,

12 Præterea ad me verbum clanculum perlatum est, ex quo percepit auris mea pauxillum:

13 Inter cogitationes à visionibus nocturnis; quum irruit altus sopor in homines.

14 Pavor occurrit mihi, & tremor; qui plurimùm ossa mea expavefecit.

15 Quum spiritus ante faciem meam transmeans, horrificaret pilos carnis meæ.

16 Dum constitit, non agnovi aspectum ejus, imagine ejus oculis meis obversante, & silendo vocem *istam* audivi.

17 An mortalis Deo justior esset? num opifice suo mundior esset vir?

18 En servis suis non crediturus esset *firmitatem*, angelis, *inquam*, suis appositurus lucem.

19 Quantò minùs inhabitantibus domos argillaceas? quibus in isto pulvere est fundamentum suum: qui conteruntur antequam tinea?

20 *Qui* à manè ad vesperam contunduntur, nemine disponente in æternum perituri.

21 Nónne proficiscitur excellentia illorum, *quæ* inerat illis? moriuntur, ac non *vivunt* sapientia?

CAP. V. *Eliphaz disputat de providentia Dei erga justos, & injustos.*

JAm advoca,estne qui attestetur tibi? ad quem vero è sanctis, te convertes?
2 Si ad stultum,interficiet indignatio; & fatuum,morte afficiet zelus.
3 Ego vidi stultum radicatum: cujus execratus sum habitaculum repente.
4 Procul absunt filii ejus à salute,& conteruntur in porta,nec *est*,qui eripiat:
5 Nam ejus messem famelicus comedit, quam è medio spinarum receperit: denique exhaurit horridus facultatem eorum.
6 Quum non prodeat è pulvere afflictio, & ex humo non efflorescat molestia;
7 Sed homo ad molestiam edatur, ut scintillæ prunarum in altum evolant:
8 Profectò ego requirerem *Deum* fortem, & in Deo reponerem causam meam:
9 Faciente res magnas,quarum non *est* pervestigatio,mirabiles adeò,ut sint innumeræ.
10 Qui edit pluviam in superficie terræ; & immitit aquas in superficiem agrorum:
11 Ut ponat depressos in excelso: & pullati extollantur salute.
12 Qui irritas facit cogitationes astutorum; ut non perficiant manus eorum quicquam:
13 Qui deprehendit sapientes in astutia ipsorum; adeò ut consilium reluctantium præcipitetur;
14 Interdiu offendant tenebras; & quasi de nocte palpent in ipso meridie.
15 Qui servat à gladio,ab ore illorum; denique à manu fortis egentem.
16 Ita adest tenui spes,& nequitia obdit os suum.
17 Ecce beatus *est* mortalis,quem arguit Deus: quapropter castigationem omnipotentis ne spernas.
18 Nam idem dolore afficit,& obligat; vulnerat,& manus ejus medicantur.
19 In sex angustiis eriperet te; etiam in septem non attingeret te malum.
20 In fame redimeret te à morte; & in bello à manibus armatis:
21 Quum flagellat lingua,abscondereris: neque timeres à vastatione,ut veniat.
22 Ad vastationem,& ad famem rideto,& à bestiis terræ ne timeto:
23 Nam cum lapidibus agri *erit* fœdus tuum,& bestiæ agri erunt pacatæ tibi:
24 Et experieris pacem *inesse* tentorio tuo, revisesque habitaculum tuum, si non peccabis:
25 Experieris etiam multiplicari semen tuum,& prognatos te sicut teneram herbam terræ *virescere*.
26 Pervenies cum senio ad sepulchrum; sicut abit meta frugum tempore suo.
27 Ecce hoc, pervestigavimus hoc, ita est: ausculta huic,& tu cognosce bono tuo.

CAP. VI. *Ijob animæ suæ angores,& conscientiæ suæ puritatem attestans, conatur amicos ad compaßionem provocare.*

REspondens verò Iiob,dixit:
2 Utinam accuratè penderetur indignatio mea,& ærumnæ meæ lancibus attollerentur pariter.
3 Nam nunc *quidem* arenâ marinâ gravior est *indignatio*: idcirco verba mea degluciuntur.
4 Sed sagittæ omnipotentis in me *graviores sunt*,quarum virus ebibit spiritum meum: conturbationes Dei,acie instructâ oppugnantes me.
5 An rudit onager apud teneram herbam? boátne bos ad farraginem suam?
6 An comeditur insulsum absque sale? éstne sapor in albumine vitelli?
7 Renuit attingere animus meus: ista sunt planè languores cibi mei.
8 O si quis daret evenire petitionem meam,ut exspectationem meam daret Deus.
9 Et placeret Deo conterere me; solveret manum suam,ut conficeret me.
10 Est enim adhuc consolatio mea,dum exæstuo dolore,nec parcit *Deus*; quòd non celaverim sermones sancti.
11 Quæ *est* vis mea, ut durem? aut quis finis meus,ut prorogem vitam meam?
12 An vis lapidea *est* vis mea? an caro mea chalybea?
13 An verò nulla *est* defensio mea penes me? aut quod res est,depulsum est à me?
14 Contra *eum*,cujus liquescit erga amicum suum benignitas: & *qui* timorem omnipotenti dereliquit?
15 Fratres mei fefellerunt,sicut torrens, ut validissimi torrentes transiverunt,
16 Qui tetri sunt à glacie,in quibus abscondit se nix.
17 Quo tempore æstu diffluunt *homines, torrentes* exscinduntur: dum calet quisque, dispereunt è loco suo:
18 Huc illuc avertuntur à semitis suis consuetis; abeunt in nihilum,& pereunt.
19 *Quod* intuentes cœtus commeantium ex Thema,turbas Sabæorum,*qui* exspectationem habuerant in illis:
20 Pudet fiduciam habuisse: venientes eò usque erubescunt.
21 Nunc enim, *qui* fuistis,non *estis*: videntes consternationem; timetis.
22 An quia dixerim,date mihi? aut ex facultatibus vestris munera exhibete propter me?
23 Aut liberate me è manu hostis? & è manu violentorum redimite me?
24 Docete me,& ego silebo: & quid erravi,intelligendum date mihi.
25 O quàm acres sunt sermones recti! sed quid reprehendit reprehensio à vobis?
26 An reprehendere verba cogitatis? & ventilare sermones *hominis* animo abjectissimi?
27 Etiam in pupillum irruitis,quum foditis *foveam* contra amicum vestrum.
28 Sed nunc acquiescite,respicite ad me; & expositum *erit* vobis,si mentiar.
29 Revertimini, quæso, ne esto iniquitas,revertimini,*inquam*,iterum,justitia mea sibi *constet*.
30 An erit in lingua mea iniquitas, an palatum meum non dabit intelligendas ærumnas?

CAP. VII. *Contendit Iiob afflictiones esse sortem vitæ humanæ,& se Deo confitetur.*

NOnne militiæ *dies* mortali in terra; & ut dies mercenarii *sunt* dies ejus?
2 Sicut servus adspirat ad umbram; & sicut mercenarius exspectat,dum fecerit:

3 Sic effectum est mihi, ut possideam menses vanitatis, etiam noctes molestiæ constitutæ sunt mihi:

4 Si quando decumbo, dico; ecquando surgam, & *spatium suum* emensus fuerit vesper: adeo satior jactationibus usque ad diluculum:

5 Induit caro mea vermes, & ramentum pulveris: cutis mea dirumpit se, & liquefit.

6 Dies mei velociores fuerunt radio textoris, & consumti sunt cum inopia spei.

7 Recordare ventum esse vitam meam, oculum meum iterum non visurum bonum.

8 Nec contemplaturum esse me oculum perspicacissimum, etiam oculis tuis ad me respicientibus me *non fore amplius*.

9 Ut consumitur nubes, & abit: ita, qui descendit *in* sepulchrum, non ascensurum *amplius*;

10 Nec reversurum amplius domum suam; neque agniturum eum amplius locum ipsius.

11 Proinde ego non cohibeo os meum, loquor in angustia spiritûs mei; queror in amaritudine animi mei.

12 An mare sum? an cete? quod disponis circa me custodiam?

13 Quum dico, solabitur me sponda mea; levabit querelam meam cubile meum:

14 Tum consternas me somniis, & præ visionibus conturbas me:

15 Adeo ut eligat strangulationem animus meus, mortem *eligat* ex ossibus meis.

16 Aspernor, ne in seculum vivam: desiste à me; nam vanitas sunt dies mei.

17 Quid *est* mortalis, ut magni facias eum? & ut apponas ad eum animum tuum?

18 Ut visites eum temporibus matutinis? momentis explores eum?

19 Quamdiu non respicis *aliorsum* à me? non deseris me, dum deglutiam salivam meam?

20 Peccavi, quid agerem tibi, ô custos hominum? quare proposuisti me scopum tibi: adeò ut *ipse* mihi sim oneri?

21 Imo quid non condonas defectionem meam, & aufers iniquitatem meam, cum jam in isto pulvere decumbam? aut *quid non* tempestivè requisivisti me, ut non essem?

CAP. VIII. *Bildad Ijobum graviter reprehendit, quasi obloquentem justitiæ Dei: indéque ipsum terret, & hortatur.*

TUnc respondens Bildad Schuchites, dixit:

2 Quò usque effaberis ista? & ventus validus sermones oris tui *futuri sunt*?

3 An *Deus* fortis perverteret judicium? aut an omnipotens perverteret justitiam?

4 Si filii tui peccaverunt ei; ideo dimisit eos in potestatem defectionis ipsorum.

5 Si tu sedulò requireres Deum fortem, & omnipotentem deprecareris;

6 Modò purus, & rectus sis: certè jam expergisceretur tua causa; & perficeret habitationem justitiæ tuæ.

7 Essentque priora tua perexigua; adeò posteriora tua augerentur valde.

8 Nam consule, quæso, ætatem priscam: & compara *te* ad pervestigationem majorum illorum:

9 Quandoquidem hesterni sumus, neque experti sumus; nam umbra *sunt* dies nostri super terram.

10 Annon illi docturi sunt te? dicturi tibi? & ex animo suo prolaturi verba?

11 An attollit se juncus absque cœno? augetur ulva absque aquis?

12 Adhuc exsistens in virore suo, *quum* nondum decerpitur; tamen ante omne gramen arescit.

13 Ita sunt semitæ omnium obliviscentium *Dei* fortis: nam exspectatio hypocritæ perit.

14 Quem fastidit spes sua; cujus fiducia est domus aranei.

15 Innitentis domui suæ, quæ non consistit, apprehendentis eam, quæ stare non potest.

16 Succosus *fuerit* iste ante solem, & supra hortum suum tener ramus ejus prodierit:

17 In acervo radices ejus implexæ fuerint; domum lapideam inspexerit.

18 Quum perdit eum à loco ejus: adeò ut ementiatur eum *locus, dicens*, non vidi te:

19 En illa lætitia viæ ejus: quum ex pulvere faciunt, ut alter efflorescat.

20 Ecce *Deus* fortis non spreturus est integrum: sed non confirmat manum maleficorum;

21 Donec impleverit risu os tuum, & labia tua jubilo:

22 Osores tui induantur pudore; & tentorium improborum nusquam sit.

CAP. IX. *Deo respondere, aut resisti non posse concedit Ijob, tamen asserit se innocentem affligi.*

REspondens verò Jiob, dixit:

2 Verum *est*, novi ita esse: nam quî justus esset mortalis *comparatus* cum Deo forti?

3 Si volet litigare cum eo, non poterit respondere ei *ad* unum ex mille.

4 *Est* sapiens animo, & fortis viribus: quis obdurans *animum* adversùs eum prosperitate utitur?

5 Qui refigit montes ita, ut non animadvertant *homines*: qui subvertit eos in irâ suâ.

6 Qui commovet terram è loco; adeò ut columnæ ejus contremiscant:

7 Quo interdicente Soli, non oritur; qui ante stellas obsignat viam:

8 Qui extendit cœlos solus: & calcat excelsa maris:

9 Qui facit Arcturum, Orionem & Plejadas; ac penetralium Austri *sidera*:

10 Qui facit res magnas adeóque impervestigabiles; & mirabilia, adeoque innumera.

11 Ecce, transit præter me, tamen non possum videre: si transmeat, tamen non animadverto eum.

12 Ecce, rapuerit, quis cogat eum restituere? quis dicat ei, quid facis?

13 Deo non revocante iram suam: sub ipso incurvantur adjutores superbiæ.

14 Quantò minus ego responsarem ei? electurus verba mea, *quibus* uterer contra eum?

15 Cui, si justus sim, non responsabo;

sed judicem meum deprecabor.
16 Si invocantem exaudivit me; non crederem auribus percepturum vocem meam.
17 Qui turbine contereret me; & multiplicaret vulnera mea impune.
18 Non fineret me revocare spiritum meum, *sed* faturaret me amaritudinibus.
19 Si viribus *experirer*, fortissimum ecce: sin judicio, quis vadimonium constitueret mihi?
20 Si justum me assererem, os meum condemnaret me: si integrum me, perverteret me.
21 Integer sum, non habui rationem animæ meæ, sprevi vitam meam.
22 Una est, propterea dico; integrum, ut improbum ipse consumit.
23 Quandoquidem flagello mortem affert repentè; ad probationem innocentium ridet.
24 Terra traditur in manum improbi, faciem judicum ejus obtegit: si non *ille facit*, quisnam est?
25 Nam dies mei velociores fuerunt cursore: aufugerunt, non sunt experti bonum:
26 Transmeârunt cum navibus velocibus, sicut aquila involans in escam:
27 Si dico, obliviscar querimoniæ meæ; derelinquam iram meam, & recreabo me:
28 Formido omnes dolores meos; recognosco fore, ut non purges me;
29 *Sed* me tanquam improbum fore, quare jam in vanum laborarem?
30 Si lavero me aquis nivalibus: & emundavero smegmate manus meas:
31 Tum in foveam demerges me, & abominabuntur me vestes meæ.
32 Quamvis non sit vir, sicut ego; *ut* respondem ei; *ut* conveniamus pariter in judicium:
33 Neque sit inter nos arbiter, interpositurus manum suam inter utrumque nostrûm;
34 Amoveat à me virgam suam, & terror ejus ne perturbet me:
35 Eloquar, quum non timebo ab eo: nam non ita sum conscius mihi.

CAP. X. *Ijob contestatur cum Deo, quare in tam vilem homuncionem tam graviter animadvertat.*

FAstidit anima mea vitam meam; deponam à me querimoniam meam, loquar in amaritudine animæ meæ;
2 Dicam Deo, ne condemnes me; notum fac mihi, quamobrem contendas mecum.
3 An bonum est tibi, quod opprimis? quòd spernis laborem manuum tuarum? & consilium improborum illustras?
4 An oculi carnei sunt tibi? an ut videt mortalis, vides?
5 An similes diebus mortalium, dies tui *sunt*? aut anni tui similes diebus viri?
6 Ut inquiras iniquitatem meam, & de peccato meo quæras:
7 In notitia tua *est*, me non esse improbum, nec tamen est, quod eripiat à manu tua.
8 Manus tuæ dolore afficiunt me, quæ fecerunt me: unà circumquaque *sunt*, quibus exorbeas me.
9 Recordare, quæso, quòd sicut argillam fecisti me: & in pulverem reduceres me?
10 Nónne sicut lac fudisti me? & tanquam caseum coagulâsti me?
11 Cute & carne induisti me? ossibúsque, & nervis texisti me?
12 Cum vita benignitatem exercuisti erga me? & visitatio tua conservavit spiritum meum?
13 At ista recondidisti in animo tuo: novi hoc esse apud te.
14 An simulac pecco, observes me? & ab iniquitate mea non purges me?
15 Si improbus sim, hei mihi, si justus sim, non possum attollere caput meum: satiare ignominiâ, & respice afflictionem meam.
16 Quum attollit sese, ut ferox leo venaris me; & rursus mirificum te exhibes contra me.
17 Renovas testes tuos contra me; augens indignationem tuam adversùs me; vices & exercitus sunt contra me.
18 At quare è vulva eduxisti me? ô *si* exspirâssem, & oculus non vidisset me:
19 Essem ac si nunquam fuissem; ex utero in sepulchrum elatus fuissem.
20 Annon paulisper diebus meis cessabit? deponet *exercitus suos* procul à me, ut recreem me paulisper?
21 Quum nondum abivero, unde non sum rediturus; in terram tenebrosam, & umbræ lethalis;
22 Terram obscurissimam, similem caligini, umbræ lethalis, & expertem vicissitudinum, quum *maximè* splendet, similem caligini.

CAP. XI. *Tzophar suspicans occultam Ijobo inesse iniquitatem, confidentiam ejus redarguit, & ad pœnitentiam exhortatur.*

CUi respondens Tzophar Nahamathites, dixit:
2 An multitudini verborum non responderetur? aut an vir loquax justus haberetur?
3 Ad mendacia tua homines silerent? & te subsannantem, nemo pudore suffunderet?
4 Dixisti enim, pura est disciplina mea, & mundus sum ante oculos tuos.
5 At certè, ô si quis daret Deum loqui, ô si aperiret labia sua adversùs te:
6 Et indicaret tibi mysteria occulta sapientiæ duplo majora esse iis, quæ existunt: agnosce saltem exigere abs te Deum *aliquid* de iniquitate tua.
7 An profunditatem *sapientiæ* Dei invenias, aut ad perfectionem *sapientiam* omnipotentis invenias?
8 *Altior est* altissimis cœlis, quid agas? profundior sepulchro *imo*, quid cognoscas?
9 Longior terrâ mensura ejus: & latior mari.
10 Si transmeabit, ut dedat, sive ut congreget; quis verò avertet eum?
11 Nam ipse novit homines vanos, & videns nequitiam, ánnon consideraret?
12 Ut vir vacuus fiat cordatus; & pullus onagri efficiatur homo?
13 Si tu comparans animum tuum; expansurus es ad eum manus tuas:
14 Si nequitia est in manu tua, procul

amove eam; & ne finito habitare in tentoriis tuis iniquitatem.

15 Tunc enim extuleris faciem tuam è vitio: erísque validus,& non timebis.

16 Nam tu molestiæ oblivisceris: sicut aquarum,*quæ* præterierunt,recordaberis:

17 Et supra meridiem exsurget tempus; evolabis,similis matutino eris.

18 Confides igitur, dum est spes: si perscrutatus fueris,securè cubabis:

19 Et recubantem nemo exterrebit: imò precabuntur faciem tuam multi.

20 Oculi verò improborum deficient; perfugiúmque peribit ab eis,& spes eorum exspiratione animæ.

CAP. XII. *Ex liberrima potestate, quâ facit, quod vult Deus, probat Ijob ipsum etiam justos affligere.*

RESpondens verò Ijob,dixit:

2 Scilicet vos esse populum, & vobiscum morituram sapientiam.

3 Etiam mihi est animus,ut vobis; non inferior sum vobis: & apud quem non *sunt* hujusmodi?

4 Ut,*qui* derisui *est* amico suo sum,quem clamantem ad *se* exaudit Deus: derisui *est* justus,integer.

5 Tæda contemta *est* ad cogitationem tranquilli,is,qui constitutus est in nudationibus pedis.

6 Tranquilla sunt tentoria vastatoribus, & securitates provocantibus iram *Dei* fortis,cuicunque efficit Deus,ut eveniat *optatum* ad manum.

7 Enimvero interroga,quæso,jumenta,& docebit te *illorum quodque*, aut volucrem cœli,& indicabit tibi:

8 Aut confabulare cum terra,& docebit te: etiam enarrabunt tibi pisces maris.

9 Quis non cognovit ex omnibus istis manum Jehovæ facere illud?

10 In cujus manu *est* anima omnis viventis,& spiritus totius carnis humanæ.

11 Annon auris verba probabit,ut palatum cibi gustum assumit sibi?

12 In decrepitis erit sapientia?& *in* longitudine dierum intelligentia?

13 Penes illum *est* sapientia,& fortitudo: illius *est* consilium,& intelligentia.

14 En *ita* destruit,ut non ædificetur: occludit viro *ita*,ut non aperiatur.

15 Et ita cohibet aquas,ut arescant: aut ita emittit eas,ut subvertant terram.

16 Apud illum *est* robur,& substantia: ejus *est* errans,& in errorem inducens.

17 Qui facit,ut consulti deveniant *in* dementiam,& judices stultos reddit:

18 Vinculum regum dissolvit,& cingulum alligat lumbis eorum.

19 Qui facit,ut præsides deveniant *in* dementiam,& valentissimos pervertit:

20 Qui amovet sermonem eloquentibus; & judicium senum recipit:

21 Qui effundit contemptum super ingenuos; & zonâ validos destituit:

22 Qui revelat profunda è tenebris; & educit in lucem umbram lethalem:

23 Qui auget gentes,& perdit eas; qui expandit gentes,& abducit eas:

24 Qui amovet animum primoribus populi terræ,& facit,ut aberrent in loco inanitatis avio.

25 Palpantes in tenebris deficiente luce, quum facit,ut errent,sicut *errat* ebrius.

CAP. XIII. *Conqueritur de προσωποληψίᾳ in Dei gratiam habita; & cum Deo ipso causam agit.*

EN omnia vidit oculus meus,audivit auris mea,& percepit sibi.

2 Utique, quod scitis,scio ego quoque: non sum inferior vobis.

3 Profectò ego pro omnipotente loquar, & disceptare pro Deo forti volo.

4 Etenim vos concinnatores mendacii, medici nihili omnes estis.

5 O *si* quis daret,ut omnino sileretis: nam esset vobis pro sapientia:

6 Audite jam disceptationem meam: & ad contentiones labiorum meorum attendite.

7 An pro Deo forti loqui debetis iniquitatem? aut pro eo loqui debetis fraudem?

8 An personam ejus accipere debetis; quum pro Deo forti contenditis?

9 An bonum *futurum est*,quum pervestigabit vos,si ut illuditur mortali,illuseritis ei?

10 Omnino reprehendet vos, *etiam* si clàm personam accipiatis.

11 Annon excellentia ejus perturbat vos,& pavor ejus irruit in vos?

12 Memoriæ vestri *sunt* similes cineri: tumulis luti altiora vestra.

13 Silentes,desistite à me,ut eloquar ego: & obveniat mihi quidvis.

14 Quamobrem auferrem carnem meam dentibus meis,& animam meam ponerem in manibus meis?

15 Si enecaret me, non sperarem? verumtamen vias meas ante faciem ejus probo.

16 Etiam ipse mihi *erit* saluti: quamvis in conspectum ejus hypocrita non veniat.

17 Audite indesinenter sermonem meum, & enunciationem meam auribus vestris.

18 Ecce jam dispono judicium; scio me fore justum.

19 Quis *est*,qui contendat mecum?Si nunc silerem,exspirarem.

20 Tantummodo duo ne facias contra me; tunc à facie tua non abscondam me.

21 Manum tuam procul amove à me: & terror tuus ne perturbet me.

22 Deinde inclama,ut ego respondeam, aut eloquar,ut reddas responsum mihi.

23 Quot mihi iniquitates,& peccata *sint*; defectionem meam,& peccatum meum notum fac mihi.

24 Quare faciem tuam abscondas,& reputes me inimicum tibi?

25 An folium impulsum exagitares? aut stipulam aridam persequereris?

26 Quod rescribis contra me amaritudines,& efficis,ut possideam hæreditario jure iniquitates pueritiæ meæ.

27 Ac ponis in compede pedes meos,& observas omnes semitas meas; super radices pedum meorum imprimeris?

CAP. XIV. *Vitæ humanæ vanitas describitur.*

NAtus iste, velut putredo veterascit, ut
vestis, quam edit tinea. *Caput* XIV.
2 Homo natus muliere, brevis ætate, &
satur commotione.
3 Ut flos simulac egressus est, succiditur;
& fugit velut umbra, neque consistit:
4 Etiam contra istum aperias oculum
tuum? & me adducas in judicium tecum?
5 Quis edat mundum ex immundo? ne
unus *quidem*.
6 Quandoquidem præcisi sunt dies ejus,
numerus mensium ejus penes te *est*: deter-
minationes ejus fecisti, quas non transgre-
diatur:
7 Respice *aliorsum* ab eo, donec desistat:
usque dum exsolverit, ut mercenarius diur-
num suum.
8 Nam est de arbore spes, si exscindatur,
adhuc repullulaturam; & tenerum ramum
ejus non defiturum.
9 Quum valde senuerit in terra radix
ejus, & in pulvere jam moriturus est pes
ejus *succisa*.
10 Ex odore aquarum regerminat: & agit
ramum, velut planta:
11 At vir moritur, debilitate fractus:
qúmque exspiravit, homo ubinam est?
12 Abeuntibus aquis è lacu, ut flumen
exsiccatum exarescit:
13 Ita vir, quum occubuit, non resurgit
usquedum non *erunt* cœli: non excitabun-
tur *viri*, neque expergiscentur à somno suo.
14 Utinam in sepulchro occultares me, ab-
sconderes me, donec aversa esset ira tua; di-
sponeres mihi determinationem, recorda-
tus mei.
15 Quum moritur vir, an revicturus est?
omnibus diebus præfiniti temporis mei
sperarem, donec rediret immutatio mei:
16 Revocares, & ego responderem tibi?
opus manuum tuarum expeteres.
17 An nunc gressus meos numeras; *ac*
me non servas propter peccatum meum?
18 Et obsignatâ *ut* in fasciculo, defectio-
ne mea, consuis *eum* ob iniquitatem meam?
19 Enimverò mons ruens decideret: &
rupes refigeretur è loco suo:
20 Lapides exterunt aquæ; inundatione
abripis è pulvere terræ sponè nascentia
ejus: ita spem mortalis perdis.
21 Prævales ei in æternum, ita ut abeat;
& mutans vultum ejus, dimittis eum.
22 Si augeantur filii sui, ignorat: sin di-
minuantur, non animadvertit ad eos.
23 Tantummodo caro ejus dolore in ipso
afficitur, & animus ejus de ipso luget.

CAP. XV. *Eliphaz Ijobum irreverentiæ in Deum redarguit, & justitiæ divinæ demonstratione eum terrere conatur.*

CUi respondens Eliphaz Themanites, di-
xit:
2 An sapiens responderet scientiam ven-
tosam? aut impleret Euro ventrem suum?
3 Disceptando verbo, *quod* non prodest;
& sermonibus, quibus non proficit?
4 Etiam tu irritam facies reverentiam; &
detrahis confabulationem cum Deo forti.
5 Nam docet iniquitatem tuam os tuum;
cùm eligas *adhibere* linguam astutorum,
6 Condemnat te os tuum, non autem ego;
& labia tua testantur contra te.
7 An primus hominum genitus es? aut
ante colles formatus es?
8 An arcanum Dei intelligis? & contra-
his ad te sapientiam?
9 Quid nôsti, quod nesciamus? *quid* intel-
ligis, quod non *sit* apud nos?
10 Et canus, & decrepitus *est* inter nos,
grandior, quàm pater tuus ætate.
11 An parvæ *sunt* præ te consolationes
Dei fortis? aut aliquid obvolvit *eas* apud
te?
12 Quid abripit tibi animum tuum? aut
quid collimant oculi tui?
13 Quod convertis contra Deum fortem
spiritum tuum, quum depromis ex ore tuo
sermones?
14 Quid *est* mortalis, ut mundus sit? & ut
justus sit, *qui* natus muliere?
15 En, sanctis suis non crediturus esset
firmitatem: & cœlites non sunt mundi in
oculis ejus:
16 Quantò magis abominabilis, & fœti-
dus; vir imbibens ut aquam, iniquitatem?
17 Indicabo tibi, audi me: nam id vidi,
quod enarrabo.
18 Quod sapientes nunciant; & non co-
lant *acceptum* à majoribus suis:
19 Quibus solis tradita fuit terra; ac non
transibat alienum *quicquam* per medium
eorum.
20 Omnibus diebus improbi, ipse dolo-
ribus se conficit, & pauci anni reconditi
sunt violento.
21 Sonus pavorum *est* in auribus ejus, in
ipsa pace vastatorem invasurum eum.
22 Non credit se rediturum è tenebris;
sed explorari se, *ut exponatur* gladio.
23 Vagatur propter cibum, *dicens*, ubínam
inveniam? scit paratum, ad manum ei esse
diem tenebrarum.
24 Perturbant eum oppressio, & angustia:
prævalet ei, ut rex paratus cum pilata acie.
25 Quia intendit adversùs Deum fortem
manum suam: & contra omnipotentem se
exhibuit virum;
26 Incurret ei in collum, in torosum *opus*,
crepidines scutorum ejus.
27 Quia operuit vultum suum adipe suo;
& efficit strigas ad ilia:
28 Et inhabitavit civitates excisas, do-
mos, quæ non inhabitabantur; quæ com-
paraturæ fuissent se in acervos.
29 Non ditescet, neque stabunt opes
ejus, neque extendet se in terra perfectio
istorum:
30 Non recedet à tenebris, tenerum ra-
mum ejus arefaciet flammâ: denique rece-
det spiritu oris illius.
31 Ne credat vanitati, qui seducitur: nam
vanitas futura est compensatio ejus.
32 Ante diem ejus complebitur; nam ra-
mus ejus non virescet.
33 Violenter auferet *Deus* omphacem ejus,
ut vitis: & abjiciet, sicut oleæ florem ejus.
34 Nam congregatio hypocritarum erit
solitaria: & ignis absumet tentoria *corru-*
ptorum munere:
35 Concipiendo molestiam, ac pariendo
laborem, dum venter eorum comparat do-
lum.

CAP. 16.

CAP. XVI. *Conqueritur de amicis, & doloris sui acerbitate, tamen in conscientiæ integritate respirat.*

RESpondens vero Jiob, dixit:
2 Audivi hujusmodi multa: consolatores molesti omnes estis.
3 An finis *est* verbis ventosis? aut quid exacerbat te; ut respondeas?
4 Etiamne ego sicut vos eloquerer? si esset anima vestra loco animæ meæ, accumularem contra vos verba? aut moverem contra vos caput meum?
5 Fortificarem vos ore meo: & motus labiorum meorum cohiberet *dolorem vestrum*:
6 Si loquar, non cohibetur dolor meus: si desistam, quid à me abit?
7 Tantùm nunc fatigat me: desolâsti *me* toto cœtu meo.
8 Quod rugas obduxisti mihi, pro teste est: & exsurgens in me macies mea, in facie mea testatur.
9 Ira sua rapit, quasi intestino odio prosequatur me, frendet contra me dentibus suis: *quasi* hostis meus, aciem oculorum suorum vibrat in me.
10 Distendunt contra me os suum, probrosè percutiunt maxillas meas: unà contra me congregantur.
11 Dedidit me Deus fortis iniquo: & in manus improborum inclinavit me.
12 Tranquillus eram, & disrupit me, & prehendens cervice mea, dissipavit me; & erexit me sibi in scopum.
13 Circumstant adversùm me jaculatores ejus, dissecat renes meos, nec parcit, effundit in terram fel meum.
14 Irrumpit in me irruptione aliâ ad aliam; incurrit in me, ut robustus.
15 Cilicium consui ad ulcerosam cutem meam: redactus sum in pulverem cornu meo.
16 Facies mea lutulenta effecta est præ fletu: denique palpebris meis *adest* umbra lethalis.
17 Propterea quod non *est* violentia in manibus meis; ideò oratio mea pura *est hæc*.
18 O terra, ne tegas sanguinem meum, & ne sit locus clamori meo.
19 Etiam nunc, ecce in cœlis testem meum, & conscium meum in excelsis.
20 In ludibrium traducunt me amici mei: apud Deum stillat oculus meus:
21 Ut disceptet *causam* viri cum Deo; sicut filius hominis *causam* amici sui.
22 Nam anni paucissimi evenerunt, & itinere, *unde* non sum reversurus abeo.

Caput XVII.

23 Spiritus meus corruptus est, dies mei extinguuntur, sepulchra mea *sunt*.

CAP. XVII. *Consolantur se justi, eò quòd brevi præsidebunt populis, utcunque depressi; citò eò præterire tentationum dies.*

QUandoquidem non sunt ludificationes apud me; sed in exacerbatione istorum pernoctat oculus meus:
2 Dispone, quæso, consponsorem mihi tecum: quis est? manui meæ plaudatur.
3 Nam animum istorum abscondisti ab intellectu: idcirco non exaltaturus es.
4 Incumbere adulationi indicabit amicos; oculos verò deditorum ei defecturos.
5 Nam fore, ut instituat me ad præsidendum populis, quamvis tympanotribarum materia ante fuerim.
6 Caligétque præ indignatione oculus meus, & membra mea, velut umbra *sint* omnia.
7 Obstupescant recti super hac *re*; & innocens contra hypocritam sese excitet.
8 Et contineat justus viam suam; mundúsque manibus ampliùs fortificetur.
9 Enimverò quotquot estis, revertimini, & venite quæso: nam non invenio inter vos sapientem.
10 Dies mei præterierunt: cogitationes meæ avulsæ sunt; quas possidere solebat animus meus.
11 Noctem disponunt diei; luci propinquæ, ob tenebras.
12 Si exspectem, sepulchrum domus mea *est*: in tenebris instruo strata mea:
13 Foveam appello, pater meus es: matrem meam, & sororem meam, vermes.
14 Et ubi jam *est* expectatio mea? aut ipsam expectationem meam quis contempletur?
15 Vestibus sepulchralibus descendent; siquidem pariter in pulvere descensus *earum futurus est*.

CAP. XVIII. *Bildad gravissimè Ijobum arrogantiæ increpat, & allegoricè improborum statum percurrit.*

CUi respondens Bildad Schuchites, dixit:
2 Quò usque imponetis fines sermonibus? *quò usque* instruetis, ut postea loquamur?
3 Quare reputamur ut jumenta? sordemus in oculis vestris?
4 O qui discerpit animam suam irâ suâ, an propter te derelinquetur terra, & refigetur rupes è loco suo!
5 Imò lux improborum extinguitur; neque splendet scintilla ignis ejus:
6 Lux tenebricosa fit in tentorio ejus; & lucerna ejus in eo extinguitur.
7 Anguntur gressus roboris ejus; & dejicit eum consilium suum.
8 Nam immittitur in rete pedibus suis; & in cassem indesinenter ambulat:
9 Prehendit *eum* calcaneo laqueus; constringens prævalet ei horridus:
10 Absconditus est in terra funiculus ejus; & decipula ejus in semita.
11 Circumquaque perturbant eum terrores, & disjiciunt eum ad pedes ejus.
12 Fit famelicum robur ejus: & calamitas comparatur ad latus ejus.
13 Comedit vectes cutis ejus, comedit vectes ejus primogenitus mortis.
14 Avulsa à tentorio ejus fiducia ejus; adigit eum *terror* ad regem terrorum.
15 Habitat in tentorio ejus, ut non *sit fiducia* ei; spargitur super habitaculum ejus sulphur.
16 Infernè radices ejus exarescunt; & supernè succiditur ramus ejus.
17 Memoria ejus perit è terra; neque nomen *est* ei in plateis.

18 De-

18 Depellitur à luce in tenebras ; & à
terra habitabili deturbatur
19 Neque filius ei, neque nepos in po-
pulo ejus; neque superstes ullus *est* in habi-
tationibus ejus.
20 De die ejus stupent posteri; & præ-
sentes apprehendunt horrorem.
21 Profectò ista sunt tabernacula iniqui,
& iste locus *viri* non agnoscentis Deum
fortem.

CAP. XIX. *Ijob amicos iterum ad com-
passionem provocat, fidem & innocentiam
suam palàm fieri optat, & beneficio resur-
rectionis se consolatur.*

RESpondens verò Jiob, dixit:
2 Quò usque mœrore afficietis ani-
mum meum & attereris me sermonibus ?
3 Jam decies ignominia affecistis me :
non erubescitis, *quod* obfirmatis vos contra
me.
4 Enimverò esto, erraverim; mecum per-
noctet error meus.
5 An verò contra me ampliùs debetis
disceptare ? an disceptare contra me pro-
bro meo ?
6 Agnoscite jam, quòd Deus subvertit
me, & rete suum circumegit mihi.
7 En exclamans violentiam, non tamen
exaudior : vociferanti non *adest* judicium.
8 Viam meam sepsit, ut non possim tran-
sire ; & semitis meis tenebras apposuit :
9 Gloriâ meâ me nudavit; & amovit co-
ronam capitis mei.
10 Demolitus est me circumquaque, ut
abeam ; & amovit, tanquam arboris exspe-
ctationem meam.
11 Et accendens contra me iram suam,
reputavit me sibi, sicut hostes suos :
12 Simul advenientes turmæ ejus, agge-
rârunt contra me viam suam; & castra fece-
runt circa tentorium meum,
13 Fratres meos procul à me abegit ; &
familiares mei tantùm abalienant se à me :
14 Desinunt propinqui mei, & noti mei,
obliviscuntur mei.
15 Inquilini domûs meæ, & ancillæ meæ
extraneum reputant me ; alienigena sum
in oculis eorum.
16 Servum meum inclamo ; sed non re-
spondet ; dum ore meo deprecor eum :
17 Spiritus meus alienus est uxori meæ;
utcunque supplicem per filios ventris mei ;
18 Etiam parvuli spernunt me ; quum
surgo : obloquuntur mihi :
19 Abominantur me omnes homines in-
timi mihi, & quos diligo, aversantur me.
20 Cuti meæ, ut carni meæ adhærent ossa
mea : denique ereptus sum cum cute den-
tium meorum.
21 Miseremini mei, miseremini mei, vos
amici mei, quia manus Dei plagis afficit
me.
22 Quare persequimini me, sicut *Deus*
fortis ? & carne meâ non saturamini ?
23 O si quis jam daret, ut scriberentur
sermones mei ! *ò si* quis daret, ut in libro ex-
sculperentur :
24 Stylo ferreo atque plumbo, in perpe-
tuum in rupe inciderentur.
25 Equidem ego novi redemptorem me-
um vivere ; & posteriorem super pulve-
rem resurrecturum :
26 Et postquam *vermes* confoderint
istud, evigilante me ; tum carne meâ me vi-
surum esse Deum.
27 *Idem* qui sum, ac non alienus visurus
sum mihi, & oculi mei aspecturi : *tamen*
consumuntur renes mei in sinu meo.
28 Quia dicitis : quid persequimur eum?
cùm radix rei insit mihi.
29 Metuite vobis à gladio : nam æstum
iræ *excitant* iniquitates cruentæ, ut cogno-
scatis, quod ex jure *est*.

CAP. XX. *Tzophar eandem propositionem
de improborum exitio repetit, & à justitia,
exemplis & auctoritate confirmat.*

CUi respondens Tzophar Nahamathites,
dixit :
2 Propterea cogitationes me reducunt,
ut loquar : propter *illud, inquam*, festinatio
mea *est* in me.
3 Castigationem ignominiosam mihi au-
dio, sed spiritus ex intelligentia mea jubet
me respondere.
4 An hoc nôsti ? ab æterno, ex quo po-
suit *Deus* hominem super terram ;
5 Cantum improborum à propinquo, &
lætitiam hypocritæ usque ad momentum
esse ?
6 Si ascenderit in cœlos excellentia
ejus : & caput ejus nubem ipsam attigerit :
7 Sicut stercus ipsius in perpetuum pe-
ribit : qui viderant eum, dicent, ubi est ?
8 Tanquam somnium avolat, quod non
inveniunt; & fugatur, ut visum nocturnum.
9 Oculus, qui contuebatur eum, non per-
get ; neque ampliùs contemplabitur eum
in loco ipsius.
10 Filii ejus student gratificari tenuibus,
etiam manus ipsius coguntur restituere
substantiam suam.
11 Ossa ejus implentur *peccato* adole-
scentiæ ejus : donec cum eo in pulvere ja-
ceat.
12 Quum dulce fuerit in ore ipsius ma-
lum, celaverit illud sub lingua sua :
13 Parcens ei, non dereliquerit illud, sed
continuerit illud intrà palatum suum ;
14 Cibus ejus in viscera ejus conversus,
fel aspidum in ipso *fiet*.
15 Opes absorpsit, & evomit illas : è ven-
tre ejus depellit eas *Deus* fortis.
16 Venenum aspidum suxerit, occiderit
eum lingua viperæ.
17 Ne spectet rivos, flumina, torrentes
mellis, & butyri.
18 Repetens laborem, non absorbebit
tamen : vel compensationem opum sua-
rum, non exsultabit tamen :
19 Quia quassavit, dereliquit tenues, do-
mos diripuit, non exstruxit eas.
20 Nam nihil experitur tranquilli in
ventre suo : cum re desiderabili sua non
proripit *se*.
21 Non *est* residuum cibo ejus: propterea
non manet prosperitas ejus.
22 Quum plena est sufficientia ejus, an-
gustia est ei ; omnis manus molesti invadit
eum.
23 *Quum* est impleturus ventrem suum, im-
mittit in eum *Deus* æstuantem iram suam :
quam

quam depulit in eum loco cibi ejus.
24 Fugientem ab armis ferreis,transverberat eum arcus chalybeus.
25 Stringentis *gladius* exit è corpore,& coruscus è felle ejus : abeuntem invadunt terrores.
26 Omnes tenebræ reconditæ sunt in repositis ei,consumit eum ignis,non accensum flatu : conteritur superstes in tentorio ejus.
27 Retegunt cœli iniquitatem ejus, & terra insurgens in eum.
28 Demigrat proventus domûs ejus,defluunt *omnia* in die iræ illius.
29 Hæc *est* portio hominis improbi à Deo,& possessio sermonis ejus à Deo forti.

CAP. XXI. *Propositionem amicorum de infelicitate improborum Ijob confutat.*

RESpondens verò Ijob,dixit :
2 Audite indesinenter sermonem meum,& sit istud *loco* consolationum vestrarum.
3 Ferte me,dum ego loquutus fuero ;postmodum verò eloquium meum subsannate.
4 An ego apud hominem querimoniam meam *instituo*? & si est,cur *conquerar*,non angustaretur spiritus meus ?
5 Respicite ad me : & stupore corripiamini,& apponite manum ad os.
6 Certè,si recordarer,confestim conturbarer,& apprehenderetur caro mea horrore.
7 Cur improbi vivunt ? veterascunt ? etiam valent viribus ?
8 Semen eorum firmum est ante eos cum eis :& prognati eorum in oculis eorum.
9 Domibus eorum pax à pavore *est* : neque virgâ Deus instat eis.
10 Bos ejus init,nec ejicit semen,enititur vacca ejus ; neque abortit.
11 Emittunt ut gregem parvulos suos ; & nati eorum saltitant :
12 Vociferantur ad tympanum,& citharam,& lætantur ad sonum organi.
13 Inveterant in bono dies suos ; deinde momento *in* sepulchrum descendunt.
14 Dicunt itaque Deo forti,recede à nobis,nam notitiâ viarum tuarum non delectamur :
15 Quid est omnipotens, ut colamus eum ? aut quid proficiemus,quum intercedemus apud eum ?
16 En non *est* in manu eorum bonum eorum: consilium improborum procul abest à me.
17 Quoties lucerna improborum extinguitur,& supervenit eis interitus ipsorum ? dolores impertitur *Deus* irâ suâ ?
18 *Quoties* sunt ut palea coram vento ? & ut gluma,quam surripit turbo ?
19 *Quoties* Deus reponit filiis illius iniquitatem illius, rependit illi,& cognoscit?
20 *Quoties* vident oculi illius perniciem suam; & de æstuante ira omnipotentis bibit ?
21 Nam quod *est* studium illius de familia sua post se, quum brevi menses illius truncabuntur ?
22 An Deum fortem *quisquam* docebit scientiam,quâ ipse excelsos judicet ?
23 Hic moritur in robore perfectionis suæ : totus tranquillissimus,& quietus ;
24 Cujus mulctralia plena fuerunt lacte ; & medulla ossium ejus irrigua :
25 Ille verò moritur animo amaro ; qui non fruitus est bono :
26 Pariter in pulvere jacent ;& vermis obtegit eos.
27 En novi cogitationes vestras ; & commenta,*quæ* de me iniquè comminiscimini.
28 Vos dicere,ubi *est* domus ingenui ? & ubi tentorium habitationum improborum ?
29 Annon interrogâsti transeuntes viâ? & signa eorum non agnoscetis ?
30 Nam in die calamitatis subtrahitur malus ; in die indignationum exportantur *mali*.
31 Quis indicat ei in faciem viam ejus ? quum ipse *malè* fecit,quis rependit ei ?
32 Tandem ipse in sepulchra effertur ; & apud tumulum assiduus est.
33 Dulcescunt ei glebæ vallis ; & post se omnes homines trahit,ut ante eum *fuerunt* innumeri.
34 Quomodo ergo consolaremini me vanitate ; cum responsionibus vestris reliqua sit prævaricatio ?

CAP. XXII. *Eliphaz Ijobum reprehendit, & ad resipiscentiam hortatur.*

CUi respondens Eliphaz Themanites; dixit :
2 An *Deo* forti prodesse potest vir? quum prodest,ex eo prosperatur *Deus* ?
3 An oblectationi *est* omnipotenti,quòd justificas te ? aut an lucro,quòd integras asseris vias tuas?
4 An de religione tua argueret te ? veniret tecum in judicium ?
5 Nónne malitia tua multa *est* ? neque *est* finis iniquitatibus tuis ?
6 Nam pignus acceperis à fratribus tuis immeritò ; & nudos nudaveris vestibus suis.
7 Non aquam bibendam lasso dederis;& à famelico prohibueris panem.
8 Præterea viri lacerto, si fuerit terra hæc;& acceptus personâ habitaverit in ea :
9 Viduas dimiseris vacuas,& lacertus *uterque* pupillis contritus fuerit :
10 Ideóque circumstant te laquei;& perturbat te pavor repentinus :
11 Aut tenebræ,ne videas ; & agmen aquarum obtegit te.
12 Annon Deus *est*,*inquis*,in altitudine cœli ? & aspice summitatem siderum , ut excelsa sunt?
13 Ideò dicis,quid nosceret Deus fortis ? an per caliginem judicaret?
14 Densæ nubes latibulum *sunt* ei ; ut non aspiciat; & ambitum cœlorum obambulat.
15 An semitam priscam observâsti,quam triverunt homines vani ?
16 Qui corrugati sunt,quum nondum *esset* tempus ; fluvio effuso *in* fundamentum eorum ?
17 Qui dicebant Deo forti,recede à nobis : & quid facturus fuisset omnipotens illis ?
18 Horum quidem domos ipse impleverat bono : at consilium improborum procul *abest* à me.

19 Videntes justi lætantur, & innocens subsannat eos.
20 Quum nondum exscinditur substantia nostra; & residuum illorum absumit ignis:
21 Assuesce, quæso, cum illo, & pacem habe: in his obveniet tibi bonum.
22 Recipe, quæso, ex ore ejus legem; repone dicta ejus in animo tuo.
23 Si reverteris usque ad omnipotentem, instauraberis; procul amovebis iniquitatem à tentoriis tuis:
24 Idque ponendo pro pulvere lectissimum aurum; & pro rupe Ophirinum aurum fluviatile.
25 Eritque omnipotens lectissimum aurum tuum; & argentum viresque tibi.
26 Nam tum in omnipotente te ipsum oblectabis; quum attolles ad Deum faciem tuam.
27 Supplex orabis eum; & exaudiet te; & vota tua persolves.
28 Quum primùm decernes sermonem, præstabitur tibi; & in viis tuis resplendebit lux.
29 Quum depresserint *quemquam*, & cogitabis exaltationem *ejus*; tum demissum oculis servabit *Deus*:
30 Liberabit noxium: eritque liberatus puritate manuum tuarum.

CAP. XXIII. *Ijob amicorum pertæsus, optat cum Deo causam agere.*

Qui respondens Ijob, dixit:
2 Etiam hodie rebellionem *haberi* querimoniam meam? *quum* plaga mea gravis existit supra gemitum meum?
3 O *si* quis daret, *ut* scirem invenire eum; pervenirem usque ad sedem ejus.
4 Differerem coram eo causam; & os meum implerem argumentis.
5 Cognoscerem *quibus* verbis responderet mihi: & intelligerem, quid diceret mihi.
6 An pro amplitudine virium litigaret mecum? non; sed ipse apponeret ad me *animum*.
7 Illic rectus disceptat cum eo; & liberarem me in perpetuum à judice meo.
8 (Et si antrorsum ivero, non aderit: si verò retrorsum, non animadvertam eum:
9 Quum aget ipse *ad* sinistram, non tamen videbo: operiet dexteram *plagam*, nec tamen respiciam.)
10 Quum recognovisset viam, quæ *est* apud me, probavisset me; sicut aurum exirem.
11 Gressum ejus retinuit pes meus: viam ejus observavi; ut non declinarem:
12 Præceptum labiorum ejus, ut non dimoverem: supra quam penum meam recondidi sermones oris ejus.
13 Sed si ipse contra unum *agit*, quis revocet eum? quod animus ejus cupit, id efficit.
14 Nam perficit statutum de me: & hujusmodi multa sunt penes eum.
15 Propterea à facie ejus perturbor, dum considero, expavesco ab eo:
16 Quia *Deus* fortis emollit animum meum: & omnipotens perturbat me:
17 Cùm nondum excisus sim à conspectu tenebrarum, aut à conspectu meo operiat caliginem.

CAP. XXIV. *Mysteria providentiæ circa improbos enarrat.*

Cur ab omnipotente non essent abscondita tempora? & noscentes eum, non prævident dies ab eo *præstitutos*?
2 Terminos movent *impii*; gregem, quem rapuerunt, pascunt:
3 Asinum pupillorum abigunt; pignore capiunt bovem viduæ:
4 Avertunt egentes à via; simul occultantur pauperes terræ:
5 En *ut* onagri in deserto prodeunt ad opus ipsorum, inde à diluculo pervestigantes prædam: in campestri loco panem sibi, & pueris suis:
6 In agro farraginem ejus demetunt; & vineam improbi vindemiant;
7 Nudum pernoctare cogunt absque veste, quibus non *est* operimentum in ipso frigore;
8 *Qui* ab inundatione montium madent, & absque perfugio amplectuntur rupem:
9 Abripiunt ab uberibus pupillum, & *quo* indutus est pauper, pignori accipiunt:
10 Nudum ire cogunt absque vestitu; & famelicos, *qui* portant manipulos.
11 Intra muros ipsorum oleum exprimentes, & torcularia calcantes sitiunt.
12 E civitate homines gemunt, & anima confossorum vociferatur; & tamen insulsitatem non designat Deus.
13 Isti *sunt* inter rebellantes adversùs lucem, non agnoscunt vias ejus; nec sedent in semitis ejus.
14 In ipsa luce surgens occisor, interficit pauperem, & egentem, noctu verò est sicut fur.
15 Et oculus scortatoris observat crepusculum, dicendo; ne contempletur me oculus; & larvam faciei apponit.
16 Perfodit in tenebris domos, *quas* interdiu designaverant sibi: nesciunt lucem.
17 Nam pariter manè *est* illis lethalis umbra: quum *quis* cognoscit, terrores *sunt* lethalis umbræ:
18 Levis est in superficie aquarum, maledicta est portio istorum in terra, non respiciet, secundùm consuetudinem altarum *ruet*.
19 Ut siccitas, etiam æstus arripiunt aquas nivales, *ita* sepulchrum *eos*, *qui* peccârunt.
20 Obliviscitur illius vulva, suaviter depascit eum vermis, ampliùs non commemoratur: ita confringitur velut arbor iniquitati *deditus*.
21 Consociat ei sterilem; non parituram, & viduam non afficit bono:
22 Trahitque robustos vi suâ: si consistit ullus, diffidit vitæ suæ.
23 *Si* dat ei securitatem, quâ nitatur; tamen oculi ejus intenti sunt viis istorum:
24 *Si* attollunt se aliquantulùm, mox nemo *superest*, adeò deprimuntur, planè omnes decutiuntur; & velut frit spicæ succiduntur.
25 Annon igitur ita *est*? quis ementietur me? & rediget in nihilum sermonem meum?

CAP.25.

CAP. XXV. *Bildad Jjobo justitiæ conscientiam detrectat.*

TUm respondens Bildad Schuchites, di-
xit:
2 Dominatus, & *quidem* formidabilis *est*
penes illum; colit pacem in excelsis suis.
3 An est numerus turmariis ejus? & su-
pra quem non exsurgit lux ejus?
4 Quid ergo justus esset mortalis *compa-
ratus* cum Deo forti? aut quid purus esset
natus muliere?
5 En usque ad lunam, non tamen splen-
deret: etiam sidera non pura essent in o-
culis ejus.
6 Quantò minùs mortalis, vermis? & fi-
lius hominis, lumbricus?

CAP. XXVI. *Jjob rejectis sermonibus Bildadis, amplius prædicat omnipotentiam, & sapientiam Dei.*

CUi respondens Jiob, dixit:
2 Quàm adjuvisti destitutum virtute;
servâsti brachium destitutum robore!
3 Quàm consuluisti insipienti! & quod res
est, plurimum fecisti notum!
4 Apud quem enunciâsti sermones? &
cujus anima prodiit ex te?
5 Ipsi expertes vitæ reformarentur; in-
de ab aquis etiam habitatores earum.
6 Nudum est sepulchrum coram illo;
neque est tegumentum perditioni.
7 Qui extendit Aquilonem super inane:
suspendit terram super nihilum.
8 Ligat aquas in densis nubibus suis;
adeò ut non fundatur nubes sub eis.
9 Continet superficiem solii, expandit
ad illud nubem suam:
10 Decreto circinavit superficiem aqua-
rum; usque ad consummationem lucis cum
tenebris;
11 *Usquedum* columnæ cœli concutian-
tur, & obstupescant ab increpatione ejus.
12 Virtute suâ disrupit mare; & intelli-
gentiâ suâ discidit pelagus.
13 Spiritu suo cœlos ornavit: formavit
manus ejus serpentem oblongum.
14 En istæ *sunt* partes viarum ejus: sed
quantam particulam rei audimus de eo?
tonitru ergo summæ potentiæ ejus quis in-
telligat?

CAP. XXVII. *Perstat Jjob in assertione suæ integritatis, & antithesin piorum, & impiorum facit.*

DEinde pergens Jiob proferre senten-
tiam suam, dixit:
2 Ut vivit *Deus* fortis, *qui* submovit cau-
sam meam, & omnipotens, *qui* amaritudi-
ne afficit animam meam:
3 Quamdiu anima mea in me erit; & spi-
ritus Dei in naso meo;
4 Non sunt loquutura labia mea iniqui-
tatem; neque lingua mea effabitur dolum.
5 Absit à me, ut justificem vos: quoad
exspiravero, non amovebo integritatem
meam à me.
6 Justitiam meam retineo; neque dese-
ram eam: non abjiciet *eam* animus meus
unquam.
7 Erit ut improbus inimicus meus; & in-
surgens in me ut iniquus.
8 Nam quæ *esset* exspectatio hypocritæ,
quam expleverit; quum decutit Deus desi-
derium ejus?
9 An clamorem ejus exauditurum Deum
fortem, quum supervenit ei angustia?
10 An in omnipotente sese oblectat? in-
vocat Deum omni tempore?
11 Doceo vos in plaga *Dei* fortis *versans:*
eum, qui *sibi constat* cum omnipotente, non
ementior.
12 En, vos omnes videtis: & quare jam
vanitate vanescitis?
13 Hæc *est* portio hominis improbi à Deo
forti; & possessio violentorum, *quam* ab
omnipotente accipiunt.
14 Si multiplicantur filii ejus, *multipli-
cantur* ad gladium: & prognati ejus non sa-
turantur pane.
15 Superstites ejus in ipsa morte sepe-
liuntur; & viduæ ejus non flent.
16 Si coacervaverit, ut pulverem argen-
tum, & velut lutum comparaverit vestem:
17 Quod comparaverit, justus induet, &
argentum innocens partietur.
18 Ut ædificaverit quasi Arcturi domum
suam; *erit* velut tugurium, *quod* fecit cu-
stos.
19 Dives cubat, quum nihil dum interver-
sum est, ubi oculos suos aperit, nihil adest.
20 Assequitur eum, velut aquæ, terrorum
multitudo: noctu furtim abripit eum turbo.
21 Asportat ipsum Eurus, ut abeat; & in
morem procellæ corripit eum è loco suo.
22 Ita projiciente in ipsum, & non par-
cente Deo, ab ejus manu contentissimè fugit;
23 At explodit eum manibus suis; & ex-
sibilat eum è loco ejus.

CAP. XXVIII. *Discurrit Jjob de abdita in naturalibus Creatoris sapientia.*

NAm est *quidem* argento eductio; & lo-
cus auro, *quod* liquant *metallarii*:
2 Ferrum è pulvere sumitur; & lapide
funditur æs:
3 Terminum impositum tenebris, & om-
nem perfectionem *mortalis* ipse pervesti-
gat, lapidem caliginis, & umbræ lethalis.
4 *Quum* erumpit torrens dimisso accolâ,
aquæ oblivioni traditæ à pede, exhauriun-
tur mortalis opera, abscedunt.
5 Terræ, ex qua prodit cibus; quamvis
sub ea diversum fiat, velut ignis *ardeat*;
6 *Terræ, inquam*, ejus lapides loco Sapphi-
ri; pulveres verò aurum *sunt* illi:
7 *In* semita, quam non novit volucris, ne-
que contuitus est oculus cornicis;
8 Quam non instituerunt ad iter juvenes
feræ; neque transivit per eam immanis leo.
9 In saxum adamantinum mittit manum
suam: evertit radicitus montes:
10 In rupibus diffindendo efficit rivos;
& quicquid rarum est, videt oculus ejus.
11 A fletu flumina obligat: denique ab-
sconditum prodit luci.
12 At illa sapientia unde inveniretur? &
ubinam *esset* locus intelligentiæ?
13 Non novit mortalis æstimationem
ejus, neque invenitur in terra viventium.
14 Abyssus dicit, non est in me, & mare
dicit, non *est* penes me.
15 Non posset dari aurum asservatum pro
ea, neq; appendi argentum *in* pretium ejus.

16 Non

16 Non potest taxari insigni auro Ophirio; Sardio pretioso, aut Sapphiro.

17 Non potest *ullus* æstimare eam auro, aut nitidissimâ gemmâ; nec permutationem ejus vase auri purgatissimi.

18 Sandastri aut unionis nulla fiat mentio: nam acquisitio sapientiæ præit carbunculis:

19 Non potest *quisquam* æstimare eam Topazio Æthiopico: insigni auro puro taxari non potest.

20 Illa igitur sapientia unde adveniret? & ubínam *esset* locus intelligentiæ?

21 Cùm occulta sit ab oculis omnis viventis; etiam à volatili cœli abscondita:

22 Perditio & mors dicant, auribus nostris audivimus famam ejus.

23 *Solus* Deus intelligit viam ejus; & ipse scit locum ejus.

24 Nam ipse in extremitates terræ intuetur; sub omnibus cœlis videt.

25 Aptando pondus aëri, & appendendo aquas ex mensura:

26 Faciendo pluviæ statutum; & viam fulgetro tonitruum:

27 Jam tum videbat eam, & recensebat eam; comparabat eam, etiámque pervestigabat eam.

28 Dixit verò homini; En reverentia domini *est* sapientia, & recedere à malo, intelligentia.

CAP. XXIX. *Ijobi status florens.*

Ampliùs perrexit Ijob proferre sententiam suam, dicens:

2 O si quis daret mihi, *ut* tanquam mensibus præcedentibus, tanquam diebus *præcedentibus* Deus conservaret me:

3 Quum efficeret, ut splenderet lucerna sua super caput meum? ad cujus lumen ambulabam *per* tenebras:

4 Ut eram diebus hibernorum meorum, arcano Dei in tentorio meo:

5 Quum adhuc omnipotens *erat* mecum; circumstantibus me pueris meis:

6 Quum lavabam vestigia mea butyro; & rupes fundebat apud me rivos olei;

7 Quum egrediebar *ad* portam per urbem; in platea comparabam sedem meam:

8 Videntes me pueri occultabant sese; etiam decrepiti assurgentes stabant:

9 Principes continebant sermones: & manum imponebant ori suo:

10 Eloquentes antecessores occultabant se; eorúmque lingua palato eorum adhærebat.

11 Nam auris audiens beatum prædicabat me; & oculus videns testificabatur mihi.

12 Me eripere pauperem vociferantem, pupillúmque, & cui adjutor non *est*.

13 Benedictio pereuntis veniebat super me, & animum viduæ ad cantum excitabam.

14 Justitiam induebam, & induebat me; velut pallium, & cidarin judicium meum.

15 *Ut* oculi eram cæco; & *velut* pedes claudo eram.

16 Pater eram egentibus: & litem *ejus*, *quem* non cognoveram, ipsam pervestigabam:

17 Perfringebámque molares iniqui, & è dentibus ejus ejiciebam prædam.

18 Itaque dicebam, apud nidum meum exspirabo, & sicut arena, multis diebus, utar:

19 Radice meâ explicatâ ad aquas, ros pernoctabit in ramo meo:

20 Gloria mea *erit* ùt novella apud me, & arcus meus in manu mea innovabit se.

21 Mihi auscultantes exspectabant, & conticescebant ad consilium meum.

22 Post verbum meum non iterabant, ita super eos stillabat sermo meus.

23 Exspectabant enim tanquam pluviam me; & os suum distendebant, ùt ad pluviam serotinam.

24 *Si* jocabar cum eis, non credebant, & lumen vultûs mei non dejiciebant.

25 *Si* eligebam viam eorum, sedebam primarius; denique habitabam ùt Rex inter turmarios *suos*: quando lugentes consolatur.

CAP. XXX. *Ijobi status flaccescens.*

Nunc autem rident me minores me, tempore, qui sprevissem parentes eorum apponere canibus gregis mei.

2 Etiam vires manuum eorum quorsum mihi *profuissent*? in illis perierat senium.

3 *Qui* in inopia, & fame *erant* solitarii: fugiebant *per* siccaneum, hesterna nocte vastatum, & pervastatum *locum*:

4 *Qui* decerpebant herbas è salsilagine cum stirpibus: etiam radices juniperorum cibo *erant* illis.

5 E corpore expellebantur: vociferabantur *homines* contra eos, ùt *contra* furem:

6 In concavitate vallium habitando, foraminibus pulveris, & petrarum.

7 Inter stirpes rudebant, sub urtica pungebantur:

8 Homines flagitiosissimi, etiam homines ignominiosissimi; afflictissimi erant extorres.

9 Nunc, *inquam*, modulatio istorum sum, & sum eis sermonis argumentum.

10 Abominantur me, longè recedunt à me; & à facie mea non cohibent sputum.

11 Nam chordam meam solvit, & afflixit me *Deus*: ideo habenas à præsentia mea dimiserunt.

12 Ad dexteram puberes insurgunt, pedes meos impellunt: aggerant contra me semitas exitiales suas.

13 Destruunt iter meum, ad calamitatem meam conferunt, nemine opem ferente ipsis.

14 *Quasi* irruptione latâ, invadunt *me*: sub vastata labe devolvunt sese.

15 Obversa est in me *irruptio cum* terrorum multitudine, persequitur quasi ventus ingenuitatem meam: & tanquam nubes præteriit salus mea.

16 Et jam in me se ipsam effundit anima mea: obtinent me dies afflictionis meæ.

17 Nocte ossa mea perfodiuntur à *stragula* imposita mihi, & arteriæ meæ cubantis non quiescunt.

18 Præ magna vi *morbi* mutat se vestitus meus, ùt ora tunicæ meæ cingit me:

19 Projecit me in lutum, adeò ut comparare me possim pulveri & cineri.

20 Vociferor ad te, sed non exaudis me: consisto, sed *non* advertis te ad me.

21 Convertis te in crudelem contra me, pro robore manûs tuæ intestinum odium exerces adversùm me.

22 Extollis me in ventum, *ei* imponis me, & efficis, ut diffluam substantiã.

23 Nam experior, mors avocat me, & domus constituta omni viventi.

24 Enimverò *an* non postulatio *fiebat*, *quum* inmitteret manum? non vociferatio propter ista in oppressione ejus?

25 Annon flebam pro eo, cui dura erant tempora? anxia erat anima mea pro egente?

26 Quod bonum exspectanti mihi evenit malum, & speranti lucem evenit caligo:

27 Viscera mea effervefacta sunt, adeò ut non quiescant: prævenerunt me dies afflictionis:

28 Ater ambulo non à sole, surgens in congregatione vociferor.

29 Frater factus sum draconibus: & socius pullis ululæ.

30 Cutis mea denigrata est super me; & ossa mea exarserunt præ siccitate.

31 Proinde ad luctum reducta est cithara mea; & organum meum ad vocem flentium.

CAP. XXXI. *Iustitia bonæ conscientiæ in Ijobo notabilis.*

FOedus pepigeram cum oculis meis: & quid advertissem animum ad virginem?

2 Nam quæ *est* portio à Deo supernè? aut possessio ab omnipotente de excelsis:

3 Nonne exitium iniquo, & quidem monstrosum operariis iniquitatis?

4 Annon ipse videt vias meas? & omnes gressus meos numerat?

5 Si ambulavi cum vanitate; aut festinavit ad dolum pes meus:

6 Examinet me lancibus justitiæ; & cognoscat Deus integritatem meam.

7 Si declinavit gressus meus à via illa; & oculos meos sequutus est animus meus, aut manibus meis adhæret quicquam:

8 Quod seminavero, alius comedat; & propagines meæ eradicentur.

9 Si pellectus fuit animus meus ad mulierem, aut ad ostium proximi mei insidiatus sum:

10 Molat alteri uxor mea, & super eam incurvent se alii.

11 Nam illud flagitium *est*; & ea *est* iniquitas, à judicibus animadvertenda.

12 Ignis enim iste ad perditionem usque consumturus esset; & omnem proventum meum eradicaturus.

13 Si sprevi causam servi mei, aut ancillæ meæ, litigantium mecum:

14 (Quid enim facerem, si surgeret Deus fortis? & si visitaret, quid responderem ei?

15 Nonne in utero, qui fecit me, fecit eum? & disposuit nos in ipsa vulva idem?)

16 Si cohibui me ab optato tenuium, aut oculos viduæ confeci;

17 Et comedi frustum cibi mei solus; ac non comedit pupillus ex eo:

18 (Nam à pueritia mea adolevit *apud* me, tanquam patrem: & ab utero matris meæ duxavi illam.)

19 Si aspexi pereuntem, quòd non *esset* vestimentum, & non *fuit* tegumentum egenti:

20 Si non benedixerunt mihi lumbi ejus: quòd de vellere agnorum meorum incalesceret:

21 Si agitavi contra pupillum manum meam, quòd viderem in porta auxilium meum:

22 Humerus meus de scapula sua decidat; & brachium meum ab acetabulo defringatur.

23 Nam pavori *erat* mihi exitium à Deo forti, cujus excellentiæ non prævaluissem.

24 Si posui *in* auro spem meam; aut insigni auro dixi, fiducia mea:

25 Si lætatus sum, quum multæ essent opes meæ; & quum ingentes opes invenit manus mea:

26 Si aspiciendo lucem, quum splenderet; aut lunam, pretiosum abiens;

27 Pellectus est in occulto animus meus, & osculatum est os meum, & manus mea:

28 Etiam hoc *fuisset* iniquitas à judicibus animadvertenda: nam abnegâssem Deum fortem supernè.

29 Si lætatus sum de oppressione osoris mei; & excitavi me, quum obvenit ei malum:

30 (Non enim permisi peccare palatum meum; petendo execratione animam ejus.)

31 Si non dixerunt contubernales mei, ô si quis daret de carne illius: non saturamur:

32 *Quia* foris non pernoctabat peregrinus; fores meas viatori aperiebam;

33 Si texi more hominum defectiones meas; abdendo ex dilectione mei iniquitatem meam;

34 Quòd violentia usus sim in multitudinem magnam: si contemtus familiarum exterruit me; ita ut conticescerem, non exirem portâ:

35 Quis det mihi auscultantem mihi? en scopum meum Omnipotens faciet, ut enunciem, si librum scripserit adversarius meus.

36 *Dispeream*, si non super scapulam meam portarem eum; annecterem eum pro diademate mihi.

37 Numerum gressuum meorum indicarem illi, ut antecessor appropinquarem ad illum.

38 Si contra me terra mea clamaverit, & pariter porcæ ejus fleverint:

39 Si vim ejus comederim absque pecunia; & animam dominorum ejus defatigaverim:

40 Loco tritici prodeat spina, & loco hordei vitium frugum: absoluta sunt verba Ijobi.

CAP. XXXII. *Elihu offensus taciturnitate seniorum, irrumpit in acrem contentionem cum Ijobo.*

CEssantibus quoque tribus illis hominibus respondere Ijobo, quòd ipse justus *videretur* in oculis suis:

2 Accensa est ira Elihu, filii Baracelis Buzitæ, è familia Syra, in Ijobum *quidem* accensa est ira ejus; propterea quod justam assereret animam suam præ Deo:

3 In.

3 In tres verò amicos illius accensa est ira
ejus eò, quòd non haberent præstò, quod
responderent, & tamen condemnabant Ijo-
bum.
4 Elihu autem præstolatus fuerat Ijo-
bum in verbis; quia seniores essent ipso
ætate.
5 Sed vidente Elihu nullum esse respon-
sum in ore trium istorum hominum, accen-
sa est ira ejus.
6 Itaque respondit Elihu, filius Barace-
lis Buzita, dicens: minimus sum ætate,
vos autem decrepiti; idcirco veritus sum,
ac timui ostendere sententiam meam vo-
bis.
7 Dicebam, provecti ætate loquentur;
& annosi notam facient sapientiam.
8 Profectò spiritus ille in mortali; & af-
flatus Omnipotentis efficit eos intelligen-
tes:
9 Non magni sapiunt; & senes intelli-
gunt judicium.
10 Ideòque dico, ausculta mihi: osten-
dam sententiam meam ego quoque.
11 En exspectavi verba vestra, aurem
præbens, *attendi* usque ad sensa vestra; eò
usque, *unde* pervestigatis sermones.
12 Denique ad vos *attendens*, considera-
vi, quòd ecce nemo Ijobum reprehendat,
respondeat sermonibus ejus è vobis.
13 Ut non dicatis, inveniemus sapien-
tiam; *Deus* fortis impellet eum, non vir.
14 Quia nec contra me disseruit sermo-
nes, nec dictis vestris sum responsurus ei.
15 Consternati sunt, non respondent am-
pliùs, transtulerunt à se sermones.
16 Nam exspectavi, quum loquerentur:
quia desistunt, nec respondent ampliùs.
17 Respondebo ego quoque partem
meam; ostendam sententiam meam ego
quoque.
18 Nam plenus sum sermonibus: coar-
ctat me spiritus ventris mei.
19 Ecce venter meus, ùt vinum, *cui* non
aperitur; sicut utres novi, finderetur.
20 Eloquar, ut respiratio sit mihi; ape-
riens labia mea, respondebo.
21 Ne, quæso, accipiam personam ullius;
& apud hominem non utar præfatione.
22 Non enim novi præfationibus uti:
paululùm *utentem*, tolleret me, qui fecit
me.

CAP. XXXIII. *Arguit confidentiam Ijo-
bi, & ei resipiscentiam suadet.*

VErumenimverò audi quæso Ijob sermo-
nes meos; & omnia verba mea auribus
percipe,
2 Ecce jam aperio os meum; loquitur
lingua mea cum palato meo.
3 Rectum animum meum sermones mei:
& sententiam labiorum meorum clarè elo-
quentur.
4 Spiritus Dei fortis fecit me; afflatus
omnipotentis vitam indidit mihi.
5 Si poteris respondere mihi, differe co-
ram me, resiste.
6 En ego secundùm sermonem tuum *a-
gam* pro Deo forti: è luto decisus sum
etiam ego.
7 Ecce formido meî non perturbabit te;
& manus mea super te non erit gravis.
8 Tantummodo dixisti me audiente;
dum vocem sermonum audivi.
9 Purus sum, sine defectione; nitidus
sum, nec iniquitas *est* in me.
10 En abruptiones, *quas* contra me inve-
nit; reputat me ùt inimicum sibi:
11 Ponit in compede pedes meos; ob-
servat omnes semitas meas.
12 En hoc, non es justus, respondebo tibi:
quia major est Deus mortali.
13 Quare adversùs eum litigas; quòd *de*
omnibus rebus suis non respondeat.
14 Quum semel loquitur *Deus* fortis,
etiam bis; non cernit illud *mortalis*.
15 Per somnium, visionem nocturnam,
quum irruit altus sopor in homines: in
dormitationibus super cubile:
16 Tunc revelat auri hominum; & eru-
ditionem eorum obsignat:
17 Ut amoveat homo opus; ut super-
biam à viro obtegat:
18 Cohibeat animam ejus à fovea, & vi-
tam ejus, ne trajiciat eam missile.
19 Et corripitur dolore super cubile
suum; etiam multitudo ossium ejus *dolore*
forti;
20 Adeò ut abhorreat vita ejus ipsum
cibum; & anima ejus escam desiderabilem;
21 Consumatur caro ejus à conspectu;
& promineant ossa ejus, quæ non videban-
tur:
22 Denique propinqua sit foveæ anima
ejus; & vita ejus lethalibus *malis*.
23 Si adsit ei nuncius, interpres unus ex
mille; qui indicet homini æquitatem il-
lius:
24 Et de gratia eum alloquutus, dixerit;
redime eum, ne descendat in foveam, ex-
piatione, *quam* inveni:
25 Recreatur caro ejus plùs quàm *in* pue-
ritia, revertitur ad dies adolescentiæ suæ.
26 Quum supplex oraverit Deum, beni-
gnè recipit eum, ut aspiciat faciem ejus
cum jubilo; & restituit mortali justitiam
ejus.
27 Contemplatur homines, dicens; pec-
caveram, & rectum perverteram, quod non
profuerat mihi.
28 Redemit animam meam, ne transiret
in foveam; ut vita mea lucem respiciat.
29 En omnia hæc operatur *Deus* fortis;
bisque terque cum viro.
30 Reducendo animam ejus à fovea; ut
illustretur lumine hujus vitæ.
31 Attende Ijob, ausculta mihi: sile, ut
ego loquar.
32 Si adsunt sermones *ad* respondendum
mihi; loquere, quia desiderio teneor justi-
ficandi te.
33 Sin minùs, tu ausculta mihi: sile, &
docebo te sapientiam.

CAP. XXXIV. *Ijobi speculum providen-
tiæ De i ve rbis Elihu opponit.*

ITerum respondens Elihu, dixit:
2 Audite sapientes sermones meos; &
scientes aurem præbete mihi.
3 Nam auris sermones probat; ùt pala-
tum gustat escam.
4 Causam *agendam* eligamus nobis: co-
gnoscamus inter nos, quid sit bonum.

5 Dixit enim Ijob, justus sum; & *Deus* fortis summovit causam meam.
6 *An* in causam meam mentiar? mortifera *est* sagitta mea, sine defectione.
7 Quis vir par Ijobo, imbibiturus esset sannam ùt aquam?
8 Et iter facturus esset in sodalitio cum operariis iniquitatis, & ambulaturus cum hominibus improbis?
9 Quod dixit, non prodest viro; si volet *ambulare* cum Deo.
10 Idcirco homines cordati, auscultate mihi, absit à Deo forti improbitas, & ab Omnipotente iniquitas.
11 Nam opus hominis rependit ei, & secundùm iter cujusque facit, ut obveniat ei.
12 Etiam verè *Deus* fortis non damnat probum; & Omnipotens non pervertit judicium.
13 Quis commisit ei terram? & quis disposuit orbem habitabilem universum?
14 Si apponens ad eum animum suum, spiritum ejus, & animam ejus ad se reciperet:
15 Exspiraret omnis caro simul; & homo in pulverem reverteretur.
16 Si itaque est intelligentia, audi hoc: aurem præbe voci sermonum meorum.
17 An etiam odio habentis judicium obligaret *vulnus*? imò an justum validum condemnares?
18 An dicentem regi, ô nequam; ô improbe, ingenuis, *condemnares*?
19 Qui non accipit personam principum, neque agnoscitur *apud ipsum* nobilis præ tenui; nam opus manuum ejus sunt omnes.
20 Momento moriuntur, etiam mediâ nocte; commoventur populus, ac prætereunt, & amovetur fortis sine manu:
21 Quia oculi ejus *attendunt* ad vias cujusque, & omnes gressus ejus respicit:
22 Nullæ *sunt* tenebræ, nullaque umbra lethalis, ubi se abscondant operarii iniquitatis.
23 Nam non est dispositurus contra ullum ampliùs *tenebrarum*, quando ambulat contra Deum fortem in judicium.
24 Infinitè conterit validos, & constituit alios in locum eorum.
25 Hoc pacto recognoscit facta eorum; &, simulatque mutavit noctem, conteruntur.
26 In loco improborum complodit eos, in statione videntium;
27 Quandoquidem recesserunt à sequendo eum; & ullas vias ejus non animadverterunt:
28 Inducendo super eorum quemque clamorem tenuis, quum clamorem pauperum exaudit.
29 (Nam quum ipse tranquillat, quis inquietabit? & quum abscondit faciem, quis contemplabitur eum?) tum super gentem, tum super homines pariter:
30 Ne regnet homo hypocrita, ne sint tendiculæ populi.
31 *An* enim apud *Deum* fortem, qui dicit; condonavi, non sum destructus?
32 Præterquam, *quod* video, tu doce me: si iniquitatem operatus sum, non pergam:
33 An ergo *hæc oratio profecta est* à te? rependet illud, si spreveris, si tu eligas, profecto non ego: jam quod sentis, eloquere.
34 Homines cordati dicent mecum; & vir sapiens auscultans mihi.
35 Ijob non scitè loquitur, & verba sua imprudenter.
36 Pater mi, probetur Ijob usque ad victoriam, propter responsiones, *quales* hominibus iniquis insunt.
37 Nam additurus esset ad peccatum suum defectionem, inter nos complosurus esset, & multiplicaturus sermones suos in Deum.

CAP. XXXV. *Elihu iterum Ijobum ad agnitionem sui, & spem in Deum hortatur.*

Ampliùs respondens Elihu, dixit:
2 An hoc ratiocinabaris in causam *tuam*; quum diceres, justitia mea major *est*, quàm Dei fortis?
3 Si roges, quid profuturus sit tibi, *dicens*; quid proficerem supplicio meo?
4 Ego respondeo tibi sermones; & sociis tuis tecum,
5 Intuere cœlum, & respice: & contemplare superiores nubes, ùt *sunt* altæ supra te:
6 Si peccas, quid operaris illi? sive multæ *sunt* defectiones tuæ, quid facis illi?
7 Si justus es, quid das illi? aut quid è manu tua accipit?
8 Viro, cujusmodi es, improbitas tua, & filio hominis, justitia tua *aliquid efficiet.*
9 Freti magnitudine efficiunt, ut oppressi clament; vociferantur propter brachium magnatum.
10 Si non dicit *oppressus*, ubi est Deus, qui fecit me? qui dat psalmorum argumentum de nocte;
11 Qui docet nos præ bestiis terræ, & præ volatilibus cœli, sapientes nos facit:
12 Ibi clamant propter superbiam malorum, sed non exaudit.
13 Meram vanitatem non exaudit Deus fortis, & Omnipotens non contemplatur eam.
14 Multò minùs, si dicas, non contemplaris istud, *exauditurus est*; judica coram eo, & exspecta eum.
15 Nunc enim, quia nihil *istorum* est, visitat ira ejus; quia non agnoscit Deum hac recreatione admodum:
16 Sed Ijob vanitate dilatat os suum; absque scientia sermones multiplicat.

CAP. XXXVI. *Elihu Ijobum excitat ad comparandum ignorantiam, & infirmitatem suam cum infinita notitia, potentiaque Dei, & revocat eum ad gratiam Dei.*

Postremò pergens Elihu, dixit:
2 Sustine me paulisper, ut ostendam tibi: nam *sunt* adhuc pro Deo sermones.
3 Proferam sententiam meam è longinquo; & opifici meo tribuam justitiam.
4 Nam reverâ non *erunt* mendaces sermones mei, integer sententiis *ero* apud te.
5 En *Deus* fortis validus *est*, nec tamen spernit: validus est, virtus *est* animi:
6 Non servat vitam improbo; sed jus pauperum edit:
7 Non subtrahit à justo oculos suos; potiùs

tiùs cum regibus ſolio *adeſt*; ut colllocet illos in æternum, atque exaltentur.
8 Quòd ſi vincti compedibus, captivi detineantur funibus afflictionis,
9 Poſtquam indicavit eis opus eorum; & defectiones eorum invaluiſſe:
10 Et revelavit illis in aurem hujuſmodi eruditione; indicens, ut revertamur ab iniquitate:
11 Si auſcultent, & colant *eum*; conſumunt dies ſuos in bono, & annos ſuos in *rebus* amœnis.
12 Sin autem non auſcultaverint, miſſili tranſmittuntur: & exſpirant in ignoratione.
13 Hypocritarum verò ex animo, *qui* apponunt iram, nec vociferantur, quum vincivit eos:
14 Moritur cum juventa illa anima eorum: & vita eorum cum meritoriis.
15 Liberat afflictum in afflictione ejus; & revelat oppreſſione in aurem eis.
16 Sic etiam averterat te ab ore anguſtiæ, *in* latitudinem, cui non ſuberat preſſura: & ferculum menſæ tuæ plenum erat pinguedine.
17 Dum judicium improbi compleres; judicium, & jus obtinerent.
18 Quum æſtuans ira *obvenit*, *cave*, ne avertat te exploſione; & magnum pretium redemtionis ne abducat te.
19 An æſtimabit nobilitatem tuam? non lectiſſimum aurum; ne *quidem* omnia fortificarent vires.
20 Ne aſpires ad illam noctem, quâ abeunt populi *in* locum ſuum.
21 Cave tibi, ne reſpicito ad vanitatem; ut hoc eligas præ afflictione.
22 En Deus fortis extollit virtute ſuâ: quis ſicut ipſe docet?
23 Quis commiſit ei viam ejus? aut quis dicit, operaris iniquitatem?
24 Recordare, ut amplifices opus ejus; quod contemplati ſunt mortales.
25 *Quod* omnes homines viderunt; mortalis intuetur è longinquo, *&* *dicas*;
26 En Deus fortis ita amplus *eſt*, ut non cognoſcamus; cujus annorum numero non *eſt* perveſtigatio.
27 Nam ſubtrahit ſtillas aquarum, *quæ* fundebant pluviam ad calamitatem ejus;
28 Quum fluerent ſuperiores nubes; ſtillarent ſuper homines multos.
29 Si etiam conſideret *homo* extenſiones denſarum nubium? fragores in tugurio illius:
30 En extendit ſuper eum lucem ſuam; & radices maris tegit:
31 Quum illis judicaturus eſt populos: *aut* daturus cibum abundè.
32 Manibus obtegit lucem; & interdicit ipſi propter intercedentem:
33 Judicans in eum benevolentiam ſuam; *in* pecora, etiam in proventum *terræ*.
Caput XXXVII.
34 Etiam ad hoc trepidat animus meus; & ſubſilit è loco ſuo.

CAP. XXXVII. *Vide præcedens argumentum.*

Audite diligenter conjunctam commotioni vocem ejus; & loquelam ex ore ejus prodeuntem.
2 Sub omnes cœlos dirigit eam, & lucem ſuam ad oras terræ.
3 Poſt eam rugit ſonus, tonat voce excellentiæ ſuæ, neque differt illa, quum audienda eſt vox ejus.
4 Tonans Deus fortis voce ſuâ *facit* mirabiliter; facit *res* adeò magnas, ut non poſſimus cognoſcere.
5 Quum nivi e dicit, eſto in terra, aut imbri, *ac* pluviæ: mox imber pluviæ*que* roboris ejus *adſunt*.
6 Manum cujuſque hominis obſignat; ut recognoſcat omnes operarios ſuos.
7 Tum ingreditur beſtia in latibulum, & in antris ſuis degit.
8 E ſuo penetrali prodit turbo; & à diſpergentibus frigus.
9 A flatu ſuo *Deus* fortis edit glaciem; & latitudinem aquarum coarctat.
10 Etiam pro irrigatione fatigat denſam nubem; diſpergit nubem lucis ſuæ.
11 Denique ipſe *Deus per* viciſſitudines verſat ſecum ſapientia conſilia ſua de opere iſtorum; quodcunque præcipit, iſtis *faciendum* in ſuperficie orbis, in terra:
12 Sive ad flagellum, ſive ad terram ſuam; ſive ad beneficentiam, efficit, ut præſtò ſit.
13 Auribus percipe iſtud Ijob, conſiſte, & conſidera mirabilia *Dei* fortis.
14 Nôſti-ne, quum diſponit Deus de illis; ut ſplendeat lux nubis ſuæ?
15 Nôſti-ne de libramentis denſæ nubis, mirabilia *Dei* perfecti ſcientiis.
16 Quibus veſtimenta tua calent; à meridie, quum tranquilla eſt terra?
17 *An* expanderes cum eo *cœlos* junctos ſuperioribus nubibus, firmos, ùt ſpeculum fuſum?
18 Notum fac nobis, quid diceremus ei? non poſſumus diſſerere *ſermones* propter tenebras.
19 An in acta referetur ei, ſi loquar? an diceret quis? nam abſorberetur.
20 Jam enim non reſpiciunt *homines* lucem, *quum* nitida eſt in ſuperioribus nubibus; quas ventus tranſiens purgavit;
21 Per Aquilonem aurea *lux* advenit: in Deo reverenda *eſt magis* gloria.
22 Omnipotens, quem non aſſequimur, amplus *eſt* virtute: ſed judicio, & magnitudine juſtitiæ non affligit.
23 Idcirco reverentur eum mortales: non reſpectat ullos ſapientes animo.

CAP. XXXVIII. *Deus arbiter inter Ijobum, & amicos ejus.*

TAndem reſpondit Jehova Ijobo è turbine, dicens:
2 Quis *eſt*, qui obtenebrat conſilium ſermonibus inſcitè?
3 Accinge nunc, ùt vir, lumbos tuos; & *quod* interrogabo te, notum fac mihi.
4 Ubinam eras, quum fundarem terram? judica, ſi noviſti intelligentiam.
5 Quis diſpoſuit menſuras ejus, quandoquidem ſcitus es? aut quis extendit in ea regulam?
6 Cui rei baſes ejus demerſæ incumbunt? aut quis jecit lapidem angularem ejus.
7 Quum canerent ſimul ſtellæ matutinæ; & *cui* vociferati ſunt omnes filii Dei?
8 Aut *quis* occluſit valvis mare; quum ede-

ederem ipsum *tanquam* è vulva exiens?
9 Quum ponerem nubem indumentum ejus: & caliginem cunabula ejus?
10 Quum diffregi pro eo *terram* decreto meo; & apposui vectem, & valvas;
11 Dicens, hucusque venies, & ne procedito: & hic opponet se *litus* superbiæ fluctuum tuorum?
12 An unquam præcepisti matutino tempori? notum fecisti auroræ locum suum?
13 Ut carperet oras terræ, quum excutiuntur improbi ex ea?
14 Ut eâ mutatâ sicut argillâ sigillari; sisterentur *illi*, velut indumento *obducto*?
15 Ut prohiberetur ab improbis lux eorum; & brachium elatum frangeretur?
16 Pervenisti-ne usque ad profunditates maris; aut in penetrali abyssi inambulâsti?
17 An revelatæ sunt tibi portæ mortis, aut portas umbræ lethalis vidisti?
18 Considerâsti-ne usque ad latitudines terræ? indica, si nôsti eam totam.
19 Quanam viâ *itur, ubi* habitat lux, & tenebrarum ubi *est* locus?
20 Quum perceperis horum unumquodque *usque* ad terminum suum; & quum intellexeris semitas domûs ejus:
21 Noveris te jam tum natum fuisse; & numero dies tuos esse multos.
22 Pervenisti-ne ad thesauros nivis; aut in thesauros grandinis inspectionem habes?
23 Quæ cohibeo ad tempus angustiæ; ad diem conflictûs, & belli.
24 Quænam *est* via, *quâ* in partes dissilit lux; dispergente euro super terram?
25 Quis dividit inundationi aquæ ductum? & viam nimbo sonoro?
26 Demittendo pluviam in terram vacuam viro; *in* desertum, in quo non *est* homo:
27 Ut satiet vastatum, & pervastatum *locum*, efferatque productionem teneræ herbæ?
28 Est-ne pluviæ pater? aut quis genuit guttas roris?
29 E cujus utero egressa est glacies? aut pruinam cœli quis genuit?
30 Tanquam lapide aquas abscondentes se; quum superficies abyssi concrescit?
31 An constringes delicias Plejadum? aut lora Orionis dissolves?
32 Educesne remotiora signa, *quodque* tempore suo? aut Arcturum cum filiis suis duces?
33 An cognoscis de statutis cœli? an disponere potes dominatum ejus in terra?
34 An tollere potes ad densam nubem vocem tuam; ut affluentia aquarum tegat te?
35 An emittere potes fulgura, ut abeant? an dicent tibi, ecce nos?
36 Quis indidisset præcordiis sapientiam? aut quis dedisset menti intelligentiam?
37 Quis sapphirinas efficit nubes sapientiâ? & utres cœli quis prosternat?
38 Ut perfusio sit fermentandæ terræ; ut conglutinentur glebæ?

CAP. XXXIX. *Ad Dei magnificentiam obstupescit Ijob.*

AN venari potes immanibus leonibus prædam; aut catervam juvenum leonum explere potes?
2 Quum incurvant se in atriis suis; consident in tugurio ad insidias?
3 Quis comparat corvis escam ipsorum, quum pulli eorum ad *Deum* fortem vociferantur; aberrantibus penuriâ cibi?
4 Possís-ne noscere tempus, quo pariunt rupicapræ? *quo* enituntur cervæ, observes?
5 Numeres menses, *quos* complent? noscas tempus partûs earum?
6 Ut incurvent sese, pullos suos edendo dissecent se: dolores suos emittant?
7 Revalescant nati earum, crescant per agrum: egressi non revertantur ad eas?
8 Quis dimisit ferum animal liberum: & lora onagri quis solvit?
9 Cui disposui campestria *pro* domo ejus; & *pro* habitaculis ejus salsuginosam *terram*.
10 Ridet multitudinem urbis; fragores exactoris non exaudit.
11 Exploratum in montibus est pascuum ejus: & post omnem viriditatem inquirit.
12 An volet unicornis servire tibi? pernoctabitne ad præsepia tua?
13 An ligares unicornem ad arationem denso fune ejus? occaretne convalles post te?
14 An fides ei, quia multa est vis ejus? aut relinquas ei laborem tuum?
15 Credésne ei relaturum esse sementem tuam; & *in* aream tuam collecturum?
16 Alámne pavonum exultabundam; an pennam ciconiæ, aut struthiocamelo *dares*?
17 Qui relinquit terræ ova sua: & in pulvere calefacit ea:
18 Oblitus pedem compressurum esse illud; & bestiam agrestem proculcaturam illud.
19 *Deus* torrefaciens excludit pullos ejus alienâ operâ; propter vanitatem laboris ejus ex incuria:
20 Quia destituit eam Deus sapientiâ; neque impertiturus est ei istam intelligentiam.
21 Quo tempore in excelsum extollit se; ridet equum, & sessorem ejus.
22 Daresne equo robur? an indueres collum ejus tonitru?
23 An tremefaceres eum sicut locustam? gloriam ronchi ejus terrore?
24 Fodiunt *pedes* in convalle, & lætatur præ virtute, prodiens obviàm armis.
25 Ridet pavorem, neque consternatur; neque revertitur metu gladii.
26 Contra se sonante pharetrâ, splendente hastâ & lanceâ.
27 In fremitu, & commotione fodit terram, neque consistit firmus, quum sonus tubæ *editur*.
28 Ad sonum tubæ dicit, Ha ha he, quum è longinquo odoratur bellum; tonitru principum, & vociferationem.
29 An ex intelligentia tua pennis utitur accipiter? pandit alas suas versus austrum?
30 An ad præscriptum tuum altum petit aquila? An certè attollit nidum suum?
31 Rupem inhabitat, & immoratur; in scopulo rupis, & munitione:

32 Unde

32 Unde pervestigat cibum? in longinquum oculis ejus intuentibus.
33 Etiam pulli ejus sorbent sanguinem; & ubi sunt confossi, ibi est.
34 Deinde respondens Jehova Ijobo, dixit:
35 Satísne? contra Omnipotentem contumacem esse *quenquam*? increpator Dei respondeat ad istud.
36 Itaque respondens Ijob Jehovæ, dixit:
37 En, vilis sum, quid responsarem tibi? manum meam appono ad os meum.
38 Semel loquutus sum; sed non respondebo: aut iterum; sed non pergam.

CAP. XL. *Behemoth speculum providentiæ, & majestatis suæ inter bestias proponit Deus.*

ITaque respondens Jehova è turbine Ijobo, dixit:
2 Accinge nunc ùt vir lumbos tuos: quod interrogabo te, notum fac mihi.
3 An etiam irritum facies judicium meum? condemnabis me, ut justus sis?
4 Aut an brachium, ùt Dei fortis est, tibi? & voce, ùt ipse, intonabis?
5 Orna te jam excellentiâ, & sublimitate; gloriáque, & decore indue te.
6 Disperge indignationes iræ tuæ; & aspice quicquid est excellens, ac dejice illud.
7 Aspice, quicquid est excellens, deprime illud; & contunde improbos loco suo.
8 Absconde eos in ipso pulvere pariter; faciem eorum obliga in abscondito.
9 Tunc etiam ego celebrabo te; quod servet te dextra tua.
10 Iam ecce elephantem, quem feci tecum; *qui* fœnum, ùt bos comedit:
11 Ecce jam, *inquam*, vis ejus in lumbis ejus *est*: est robur ejus in umbilico ventris ejus;
12 Arrigit caudam suam similem cedro: nervis testium ipsius in ramos abeuntibus.
13 Ossa ejus *sunt* viribus chalybeis; artus ejus vecti ferreo similes.
14 Huic primario operi viarum Dei fortis; qui fecit ipsum, adhibuit gladium ipsius.
15 Quamvis proventum montes proferant ei; & omnes bestiæ agri ludant ibidem.
16 Sub umbrosis cubat; in occulto arundinum, & cœni:
17 Tegunt eum umbrosa, *quodque* umbrâ suâ; cingunt ipsum salices torrentis.
18 En comprimit flumen, *ut* non festinet: confideret se editurum esse Jardenem *ingressum* in os suum.
19 *An* in oculis ejus capiet eum *quisquam*: tendiculis perforabit nasum?

CAP. XLI. *Leviathan, speculum providentiæ, & majestatis Dei inter aquatilia.*

AN extrahas balænam hamo, aut fune, *quem* demerserit lingua ejus?
2 An appones juncum naso ejus: aut spinâ perforabis maxillam ejus?
3 An multis utetur apud te deprecationibus? aut alloquetur te mollibus?
4 An panget fœdus tecum? assumes eam servum perpetuum?
5 Ludésne cum ea tanquam aviculâ? aut ligabis eam pro puellis tuis?
6 Apparabúntne convivium propter eam socii? divident eam inter mercatores?
7 An implebis harpagonibus cutem ejus? aut fascinâ piscariâ caput ejus?
8 Pone super eam manum tuam: meminisse belli ne pergito.
9 En spes ejus *capiendæ* mendax est: an etiam ad aspectum ipsius *hominis* dejicietur? *Caput* XLI.
10 Non *est* ferox, qui excitet eam: quis ergo est, *qui* sistat se coram me?
11 Quis prævenit me, & rependam? *quicquid* est sub toto cœlo, meum est.
12 Non silebo membra ejus, & sermonem de viribus, & gratiam dispositionis ejus.
13 Quis retegit superficiem vestis ejus: cum geminis habenis suis quis accedat?
14 Fores faciei ejus quis aperiat? circa dentes ejus *est* terror.
15 Excellentia, viribus scutorum; circumclusa *est* sigillo arctissimo.
16 Unum alteri tam propè sunt; ut ventus non possit intervenire illis.
17 Quodque proximo suo cohæret; continentia sunt ita, ut non sejungantur.
18 Sternutationibus ejus splendet lux; & quidem oculorum ejus; velut palpebræ auroræ.
19 Ex ore ejus *velut* tædæ prodeunt; scintillæ ignis proripiunt sese.
20 E naribus ejus prodit fumus; ùt aheni ferventis, & cortinæ:
21 *Quasi* halitus ejus carbones incenderet; & flamma ex ore ejus prodiret.
22 In collo ejus commoratur robur; & ante eam exsilit mœror.
23 Melandrya carnis ejus cohærent, firma *est* in se, non dimovetur.
24 Cor ejus firmum *est* ùt lapis; firmum, *inquam*, ùt fragmen metæ.
25 Ab excellentia ejus timent fortes: metu confractionum se purgant.
26 Assequentis eam gladius non consistet; hasta, telum, aut lorica.
27 Reputat ùt paleam ferrum; ùt lignum putre chalybem.
28 Non fugat eam sagitta; in stipulam convertuntur ei lapides fundæ.
29 Ut stipula reputantur ballistæ *lapides*, & ridet ad vibrationem lanceæ.
30 Subduntur ei *ut* acumina testacea; substernit excisum in luto.
31 Fervefacit tanquam ollam profundum? & mare disponit ùt mortarium unguentarii.
32 Post se lucidam reddit semitam; putaret *videns* abysso canitiem esse.
33 Non *sunt* in pulvere comparanda ei; quæ agant intrepidè.
34 Quicquid altum est, despicit; éstque regina super omnes feras.

CAP. XLII. *Ijobi confessio, & læta catastrophe, adeóque peccatoris resipiscentis gloria.*

REspondens verò Ijob Jehovæ, dixit:
2 Novi te omnia posse; neque averti te posse à cogitatione *perficienda*
3 Quis iste est, *inquis*, qui occultat consilium inscitè? idcirco indico me non intellexisse; mirabilia sunt supra me, adeò ut nequeam cognoscere.

4 Exaudi, quæso, dum ego eloquar: quod rogabo te, notum fac mihi.

5 Auditione auris audieram *de* te: nunc autem oculus meus videt te.

6 Idcirco aspernor *illa*, atque pœnitet me; in pulvere & cinere.

7 Fuit autem postquam eloquutus esset Jehova verba ista apud Ijobum; ut ediceret Jehova Eliphazo, Themanitæ: accensa est ira mea in te, & in duos amicos tuos, quia non estis loquuti de me rectè, ut servus meus Ijob:

8 Quamobrem nunc sumite vobis septem juvencos, septemque arietes, & adite servum meum Ijobum; ut offerendum curetis holocaustum pro vobis, & servus meus Ijob oret pro vobis: nam vere personam eius accipiam; ut non afficiam vos pœnâ flagitii, quia non estis loquuti rectè de me, ùt servus meus Ijob.

9 Itaque abeuntes Eliphaz Themanites, & Bildad Schuchites, & Tzophar Nahamathites fecerunt, quemadmodum edixerat ipsis Jehova: accepítque Jehova personam Ijobi.

10 Deinde Jehova restituit, quod captum fuerat Ijobo, quum orâsset pro amicis suis; etiam auxit Jehova quicquid fuerat Ijobo duplo:

11 Et convenientes ad eum omnes cognati ejus, & omnes cognatæ ejus, & omnes familiares eius antea, comederunt cum eo cibum in domo ejus; & condolentes ei consolati sunt eum, de toto illo malo, quod induxerat Jehova supra eum: ac dederunt ei quisque numum unum, & quisque monile unum aureum.

12 Jehova ergo benedixit fini Ijobi magis, quàm principio ejus: nam fuerunt ei quatuordecim millia pecudum, & sex millia camelorum, & mille paria boum, milleque asinæ.

13 Fuerunt etiam ei septem filii, & tres filiæ:

14 Quarum primæ indidit nomen Jemimæ; nomen autem secundæ Ketzihæ; & nomen tertiæ Keren-Happuc.

15 Neque inveniebantur fœminæ pulchræ, ùt filiæ Ijobi in tota illa regione; quibus dedit pater earum possessiones inter fratres earum.

16 Quumque vixisset Ijob postea centum quadraginta annis; & vidisset filios suos, & nepotes suos, quatuor generationibus;

17 Mortuus est Ijob senex, & satur dierum.

Psalmorum Liber primus.

PSAL. I. *Summum hominis bonum: partitio hominum in duas classes: piorum, & impiorum nota, & status.*

BEATUS *est* vir ille, qui non ambulat in consilio improborum, & viæ peccatorum non insistit; ac in consessu derisorum non desidet:

2 Sed cujus oblectatio *est* in lege Jehovæ, & *qui* de lege illius meditatur interdiu, ac noctu.

3 Est enim sicut arbor plantata ad rivos aquarum, quæ fructum suum edet in tempore suo, & cuius folium non decidit: ideo quicquid faciet, prosperabitur.

4 Non ita improbi *sunt*; sed sicut gluma, quam dispellit ventus.

5 Idcirco non exsurgent improbi in illo judicio, aut peccatores in cœtu justorum.

6 Nam agnoscit Jehova viam justorum: at via improborum peritura est.

PSAL. II. *Christi hostes, dignitates, officium & subditi.*

QUare tumultuantur gentes: & nationes meditantur inane?

2 Sistunt se reges terræ, & proceres consultant simul contra Jehovam, & contra Christum ejus.

3 *Dicentes*, disrumpamus lora istorum? & projiciamus à nobis densos funes istorum?

4 Sedens in cœlis ridet? dominus subsannat eos:

5 Tunc alloquetur eos in ira sua, & in æstu iræ suæ perturbabit eos:

6 *Dicit*; atqui ego inungens regem meum, præfeci Tzijoni monti sanctitatis meæ.

7 Decretum enarraturus sum: Jehova dixit mihi, filius meus es, ego hodie genui te.

8 Pete à me, & donabo gentes in possessionem tuam, & fines terræ jus possessionis tuæ.

9 Confringes istos virgâ ferreâ, ùt vas figulinum dissipabis eos.

10 Nunc ergo reges, animadvertite; eruditionem percipite, ô judices terræ:

11 Colite Jehovam cum reverentia, & exultate cum tremore.

12 Osculamini filium, ut non irascatur, & pereatis *in* via, quum exarserit vel minimùm ira eius: beati omnes, qui se recipiunt ad eum.

PSAL. III. *Iustos dormire securè inter medios hostes.*

PSalmus Davidis, *quem cecinit*, quum fugeret metu Abschalomi, filii sui.

2 Jehova, quàm multi sunt hostes mei? quàm multi insurgunt contra me?

3 *Quam* multi dicunt de anima mea, non *est* ulla salus isti in Deo planè!

4 At tu Jehova clypeus *es* circa me, gloria mea, & extollens caput meum.

5 Voce meâ ad Jehovam clamanti, respondit mihi è monte sanctitatis suæ maximè.

6 Ego cubui, & dormivi, expergefeci me; quia Jehova sustentat me.

7 Non timebo à myriadibus populi, quas circumdisposuerint *metato es* contra me.

8 Surge Jehova, fac salvum me, Deus mi, qui percussisti omnes inimicos meos maxillâ, & dentes improborum confregisti.

9 Jeho-

9 Jehovæ *est* salus; *super* populum tuum sit benedictio tua maximè.

PSAL. IV. *Quem processum Deus servet cum suis, & sacrificia justitiæ.*

MAgistro symphoniæ fidium, psalmus Davidis.

2 Invocantem me exaudi, Deus justitiæ meæ, in angusto dilatasti mihi *locum*: gratiosus esto mihi, & audi orationem meam.

3 Filii virorum, quò usque gloria mea ignominiæ *futura est*? dilecturi estis inanitatem? procuraturi mendacium summè?

4 At agnoscite separatim asseruisse Jehovam sibi eum, quem benignè accipit; Jehovam exauditurum, quum inclamavero ipsum.

5 Commovemini, & ne peccetis: cogitate cum animo vestro, in cubili vestro, & quiescite, *ut qui* maximè.

6 Sacrificate sacrificia justitiæ: & fiduciam habete in Jehova.

7 Multi dicunt, ô *si* quis efficiat, ut fruamur bono: attolle super nos lucem faciei tuæ Jehova.

8 Indideris lætitiam animo meo majorem, quàm temporis, *quo* frumentum istorum, & mustum istorum percipiuntur *ab ipsis* copiosè.

9 In pace simul cubabo, & dormiam: cùm tu Jehova solus facias, ut securè habitem.

PSAL. V. *Precatur contra hostes justitiæ, ad quam contendit.*

MAgistro symphoniæ ad pneumatica *instrumenta*, psalmus Davidis.

2 Dicta mea auribus percipe, Jehova; considera meditationem meam:

3 Attende voci clamoris mei, rex mi, & Deus mi; nam apud te orationem habeo.

4 Jehova, manè auditurus es vocem meam: manè disserturus sum coram te, & speculaturus.

5 Nam non es Deus fortis, qui delectetur improbitate: non est commoraturum *apud* te malum.

6 Non consistunt insani è regione oculorum tuorum: odisti omnes, qui operam dant iniquitati.

7 Perditurus es loquentes mendacium; virum sanguinarium, & dolosum abominatur Jehova.

8 Ego autem instructus amplitudine benignitatis tuæ ingrediar domum tuam: incurvabo me versùs templum sanctitatis tuæ cum reverentia tui.

9 Jehova, deduc me in justitia tua propter observatores meos: complana coram me viam tuam.

10 Nam non *est* in ore illius rectum, intimum illorum ærumnæ; sepulchrum apertum guttur illorum; linguâ suâ dolose blandiuntur.

11 Reos fac istos: ô Deus, decidant de consiliis suis: amplitudine defectionum istorum depelle istos, quia rebellant in te.

12 Et lætabuntur omnes se recipientes ad te, in seculum canent, quos protecturus es: & exultabunt in te amantes nominis tui:

13 Quia tu benedicis justo, Jehova: facis, ut benevolentia, tanquam umbo, circumtegat eum.

PSAL. VI. *Primus psalmus pœnitentialis.*

MAgistro symphoniæ fidium, ad gravem *symphoniam*: psalmus Davidis:

2 Jehova, ne in ira tua reprehendas me, neque in excandescentia tua castiges me.

3 Gratiosus esto mihi Jehova, quia languefactus sum: cura me Jehova, quia conturbata sunt ossa mea.

4 Et anima mea conturbata est valde: tu ergo Jehova quò usque?

5 Revertere Jehova; expedi animam meam: salvum fac me propter benignitatem tuam.

6 Nam non *est* in ipsa morte recordatio tui: in sepulchro quis celebraret te?

7 Defatigatus sum in gemitu meo, feci, ut natet totam noctem lectus meus; lacrymis meis spondam meam liquefeci.

8 Depastus est, ab indignatione oculus meus; consenuit inter omnes oppressores meos.

9 Recedite à me omnes, qui datis operam iniquitati: nam audit Jehova vocem fletûs mei:

10 Audit Jehova deprecationem meam; Jehova orationem meam acceptam habet.

11 Erubescant, & conturbentur valde omnes inimici mei: revertantur, erubescant momento.

PSAL. VII. *Ab animæ inimicis ad Dei tutelam confugit.*

ODe mixta Davidis: quam cecinit Jehovæ ad verba Chuschi, Binjeminitæ.

2 Jehova Deus mi, ad te recipio me: salvum me fac ab omnibus persequentibus me, & libera me:

3 Ne abripiat tanquam leo animam meam; dilaceret, nemine liberante.

4 Jehova, Deus mi, si feci istud: si est iniquitas *ista* in manibus meis:

5 Si intuli malum colenti pacem mecum, qui expedire solitus sum *quemque* opprimentem me immeritò:

6 Persequatur inimicus animam meam, & assequatur; conculcetque in terra *auferens* vitam meam: & faciat, ut gloria mea in pulvere habitet, *ut qui* maximè.

7 Surge Jehova in ira tua, extolle te gravissimo furore percitus in eos, qui me opprimunt; & invigilans, *attende* ad me, judicium præcepisti.

8 Ergo cœtus nationum circumdet te; & supra hunc in altum revertere.

9 Jehova jus dicit populis: judica me Jehova secundùm justitiam meam, & secundùm integritatem meam *pronuncia* pro me.

10 Deficiat quæso malum improborum, & stabilito justum: prout explorator *es* animorum, & renum, Deus juste.

11 Clypeus meus *est* in Deo, qui dat salutem rectis corde.

12 Deo vindice justi; & Deo forti detestante quotidie.

13 Si non convertatur *improbus*, gladium suum acuet; arcum suum adduxit, & *sagittam* aptavit ei:

14 Denique in eum aptavit arma lethifera:

fera: ſagittas ſuas, in fervidos occupaturus eſt.
15 Ecce parturiet vanitatem; ùt concepit laborem, ita mendacium pariet.
16 Ciſternam fodit, & excavavit eam: dejecit eò ſe, in fovea operaturus *opus ſuum*:
17 Redibit labor ejus in caput ejus: & ſuper verticem ejus injuria ejus deſcenſura eſt.
18 Celebrabo Jehovam ſecundùm juſtitiam ejus; & pſallam nomini Jehovæ excelſi.

PSAL. VIII. *Dei beneficentia in hominem prædicatur.*

MAgiſtro ſymphoniæ ad *ſtationem* Githæam, pſalmus Davidis.
2 Jehova, domine noſter, quàm magnificum *eſt* nomen tuum in univerſa terra, cui exponis ſuper cœleſtem decorem tuum?
3 Ab ore infantium, & lactentium fundatam diſpoſuiſti laudem, propter hoſtes tuos, ad compeſcendum inimicum, & ultorem ſui.
4 Quum reſpicio cœlos tuos, opus digitorum tuorum: lunam & ſtellas, quas ſtatuiſti.
5 Quid *eſt* mortalis, quòd memor ſis ejus? aut filius hominis, quòd viſites eum?
6 Minorem quidem feciſti eum pauliſper Angelis: ſed gloriâ, & majeſtate coronâſti eum;
7 Præfeciſti eum operibus manuum tuarum: omnia poſuiſti ſub pedibus ejus:
8 Greges, & armenta quotquot ſunt: etiámque beſtias agreſtes;
9 Aves cœli, & piſces maris: quicquid permeat ſemitas marium.
10 Jehova domine noſter, quàm magnificum *eſt* nomen tuum in univerſa terra?

PSAL. IX. *Pſalmus euchariſticus pro Tzijone in victoria adeptione.*

MAgiſtro ſymphoniæ acutæ ad medianam, Pſalmus Davidis.
2 Celebrabo, Jehova, ex toto animo meo; enarrabo omnia mirabilia tua *opera*.
3 Lætabor, & exultabo in te; pſallam nomini tuo excelſè:
4 Revertentes inimicos meos retrorſum, corruere, & perire à facie tua.
5 Nam exercuiſti jus meum, & cauſam meam; ſediſti in ſolio, ò vindex juſtitiæ.
6 Increpuiſti gentes, perdidiſti improbum; nomen iſtorum deleviſti in ſecula ſempiterna.
7 O inimici, conſummatæ ſunt vaſtitates in æternum, & civitates exſtirpâſti *ſcilicet*: iſtorum, iſtorum, *inquam*, memoria periit.
8 At Jehova in ſeculum ſedebit, comparans ad judicium ſolium ſuum:
9 Et ipſe judicaturus orbem juſtè; jus dicturus nationibus rectiſſimè:
10 Eritque Jehova edita arx tenui; edita arx temporibus, *quibus eſt* in anguſtia.
11 Itaque fiduciam habebunt in te, qui noverunt nomen tuum: quia non derelinquis quærentes te Jehova:
12 Pſallite Jehovæ, qui ſedet Tzijone: nunciate in populos res geſtas ejus.
13 Eum, qui repoſcit ſanguinem cæde ſuſum, horum recordari; non obliviſci clamoris pauperum afflictorum;
14 *Clamantium*, gratiam fac mihi Jehova, reſpice afflictionem meam, *illatam* ab oſoribus meis; exaltans me è portis mortis:
15 Ut enarrem univerſam laudem tuam in portis filiæ Tzijonis: exultem in ſalute tua, *dicens*;
16 Demerſæ ſunt gentes in foveam, *quam* fecerant; ad rete, quod abſconderant captus eſt pes earum.
17 Notum ſe fecit Jehova judicio, *quod* exercuit, *quum* ſuo ipſius facto illaqueatus eſt improbus: rem meditandam ſummè.
18 Retrò agentur improbi ad ſepulchrum uſque; omnes gentes oblitæ Dei.
19 Non enim oblivioni unquam tradendus eſt egens; exſpectatio pauperum *non* peritura eſt in perpetuum.
20 Surge Jehova, ne roboret ſe mortalis: judicium ſubeant gentes coram facie tua.
21 Incute Jehova timorem eis vehementiſſimè; agnoſcant gentes ſe mortales eſſe.

PSAL. X. *Contra malitiæ fraudem, & vim precatio, liberationiſque confidentia.*

QUare Jehova abſiſtis in longinquo? *quare* te occultas temporibus, *quibus ſumus* in anguſtia?
2 Superbiâ ſuâ improbus fervidè perſequitur pauperem afflictum: deprehendantur in cogitationibus, quas comminiſcuntur.
3 Nam laudat improbus animam ſuam in deſiderio ipſius: & quæſtum facienti benedicit, irritat Jehovam.
4 Improbi in elatione vultûs ſui, non inquirere; nullum *eſſe* Deum, hæ *ſunt* omnes cogitationes ejus.
5 Munitæ ſunt viæ ejus quocunque tempore, altiſſimè *abſunt* judicia tua à conſpectu ejus: quicunque ſunt hoſtes ejus, in eos favilla incendium facit.
6 Dicit cum animo ſuo, non dimovebor; ullâ ætate ſe non *fore* in malo.
7 Execratione os ejus plenum eſt, fraudibúſque, & dolo; ſubeſt linguæ ejus moleſtia, & vanitas.
8 Deſidet in ſpecu villarum, in latebris, occiſurus innocentem: oculi ejus contra defectum viribus deliteſcunt.
9 Inſidiatur in latibulo, ſicut leo in tugurio ſuo, inſidiatur ad rapiendum pauperem afflictum; rapturus pauperem afflictum, trahendo eum in rete ſuum.
10 Atterit ſe, incurvat ſe; & procidit *membris* robuſtis ſuis, *tanquam ſi eſſent* defecta viribus.
11 Dicit cum animo ſuo, oblitus eſt *Deus* fortis; abſcondit faciem ſuam, non reſpicit unquam.
12 Surge Jehova, *Deus* fortis attolle manum tuam: ne obliviſcaris pauperum afflictorum.
13 Quamobrem irritat improbus Deum? dicit cum animo ſuo; te non repoſciturum eſſe?
14 Viſum eſt tibi, quum tu moleſtiam, & indignationem intueris, reponere manu tuâ: tuæ fidei committit ſe defectus viribus; pupilli tu es adjutor.

15 Fran-

15 Frange brachium improbi, & mali: inquire in improbitatem ejus, *donec* non invenias ampliùs.

16 Jehova rex ſempiternus eſt, perierunt gentes è terra ipſius.

17 Deſiderium manſuetorum exaudiviſti Jehova: confirma animum horum, adverte aurem tuam:

18 Vindicando pupillum, & attritum; ut non pergat ampliùs eum violenter exagitare mortalis è terra.

PSAL. XI. *Ad improborum conſortia non exeundum, quia malè peribunt.*

MAgiſtro ſymphoniæ, *ode* Davidis: Ad Jehovam me recipio, quomodo dicitis animæ meæ, emigra è monte veſtro avicula?

2 Nam ecce iſti improbi adducunt arcum, aptant ſagittam ſuam nervo; ad jaculandum in caligine contra *homines* rectos corde.

3 Quum fundamenta ipſa deſtruentur, quid fuerit operatus juſtus?

4 Jehova in templo ſanctitatis ſuæ, Jehova cujus ſolium *eſt* in cœlis, cujus oculi vident, cujus palpebræ explorant filios hominum:

5 Jehova juſtum explorat; improbum verò, & amantem violentiæ odit animus ipſius.

6 Depluet ſuper improbos prunas, ignem, & ſulphur: ventúſque procelloſiſſimus portio calicis eorum *futurus eſt*.

7 Nam juſtus Jehova, quæ juſta ſunt diligit; rectum aſpicit vultus ipſius.

PSAL. XII. *Hominum verba immunda eſſe, Dei verò verbum purgatiſſimum.*

MAgiſtro ſymphoniæ ad gravem ſymphoniam, Pſalmus Davidis.

2 Da ſalutem Jehova, nam deſiit beneficus: nam defecerunt veraces ex filiis hominum.

3 Vanum loquuntur alter cum altero; labio blanditiarum *artifice*, duplice corde loquuntur.

4 Exſcindet Jehova omnia labia blanda; linguam grandiloquam:

5 Eos qui dicunt; linguæ noſtræ jus obtinebimus, labia noſtra penès nos *ſunt*: quis *eſſet* dominus nobis?

6 A vaſtatione pauperum afflictorum, ab exclamatione egentium jam exſurgam, dicit Jehova: locabo in ſalute *illum*, in quem favilla incendium *improbus* fecerit.

7 Dicta Jehovæ dicta pura *ſunt*: argentum purgatum in catino lectiſſimo terræ, defæcatum ſepties.

8 Tu Jehova ſervato eos: cuſtodito eorum quemque à generatione iſta in ſeculum;

9 *In qua* circumquaque improbi obambulant; quum extollitur res vilis inter filios hominum.

PSAL. XIII. *Precatio hominis luctantis contra peccata.*

MAgiſtro ſymphoniæ, pſalmus Davidis.

2 Quò uſque Jehova? obliviſceris mei in æternum? quò uſque abſcondes faciem tuam à me?

3 Quò uſque repoſiturus ſum conſilia in animo meo, mœrorem in corde meo de die? quò uſque attollet ſe inimicus meus contra me?

4 Intuere, exaudi me Jehova, Deus mi: illuſtra oculos meos: ut non dormiam *dormitione* mortis:

5 Ut non dicat inimicus meus, prævalui ei: hoſtes mei exultent, quum dimotus fuero.

6 Ego enim in benignitate tua fiduciam habeo, exultet animus meus in ſalute tua: cantabo Jehovæ, quum bono affecerit me.

PSAL. XIV. *Gemitus Tzijonis ſuper humani generis corruptionem.*

MAgiſtro ſymphoniæ, *Ode* Davidis: Dicit ſtultus cum animo ſuo, non *eſt* Deus: corrumpunt, abominandam *quamque* actionem perpetrant, non eſt, qui faciat bonum:

2 Jehova è cœlis proſpectat ſuper filios hominum; ut videat an ſit *ullus*, qui intelligat, qui exquirat Deum.

3 Unuſquiſque receſſit, *omnes* ſimul putidi facti ſunt; non *eſt*, qui faciat bonum, non *eſt* vel unus.

4 Annon ſibi ſunt conſcii omnes, qui operam dant iniquitati, quòd exedentes populum meum, edunt panem, Jehovam non invocant?

5 Ibi expaveſcunt pavore: Quia Deus adeſt generationi juſtæ, *dicens*;

6 Conſilium pauperis afflicti pudefacietis, ſcilicet, quia Jehova *eſt* receptus ejus.

7 O *ſi* quis det è Tzijone ſalutem Jiſraëlis: reducente Jehovâ reducem turbam populi ſui; exultabit Jahakob; lætabitur Jiſraël.

PSAL. XV. *Vera Eccleſiæ ſempiternæ membra deſcribuntur.*

PSalmus Davidis: Jehova, quis commoraturus eſt in tentorio tuo? quis habitaturus in monte ſanctitatis tuæ?

2 Qui ambulat integrè, exercétque juſtitiam: ac loquitur veritatem ex animo ſuo:

3 Non obtrectat linguâ ſuâ, non afficit proximum ſuum malo; & opprobrium non effert in propinquum ſuum:

4 In cujus oculis contemtus *eſt* reprobus; timentes verò Jehovæ honorat: juratus in damnum ſuum, non *tamen* mutat.

5 Pecuniam ſuam non exponit fœnori, & munus contra innocentem non accipit; qui facit iſta, nunquam dimovebitur.

PSAL. XVI. *Juſti confugium, conſortium, & portio.*

INſignis *ode* Davidis: Serva me, *Deus* fortis, nam me recipio ad te:

2 Dicis Jehovæ, dominus meus es: bonum meum non *es conditurus* penès te:

3 Sanctis, qui in terra *ſunt*, & magnificis *collaturus es*; iis, in *quibus eſt* tota oblectatio mea.

4 Horum multiplicant dolores, *qui* alium dotant: non ſum libaturus libamina iſtorum ex ſanguine; neque aſſumturus nomina eorum in labiis meis.

5 Jehova, portio prædii mei, & poculi mei: tu ſuſtentas ſortem meam.

6 Funiculi ceciderunt mihi in locis amœniſ-

mœnissimis, etiam possessio est elegantissima, *quæ* obtigit mihi.

7 Benedicam Jehovæ, qui dedit consilium mihi: *quo auctore* etiam per noctes erudiunt me renes mei.

8 Propono mihi Jehovam jugiter: quia à dextera mea *est*, non dimovebor.

9 Idcirco lætatur animus meus, & exultat gloria mea: etiam caro mea habitat securè:

10 Quia non es derelicturus animam meam in sepulchro: neque expositurus eum, quem benignitate prosequeris ut videat corruptionem.

11 Notam facis mihi semitam vitæ: satietatem gaudiorum in conspectu tuo amœnissimorum: dexterâ tuâ, in æternitatem.

PSAL. XVII. *David imago hominis pii contendentis cum hostibus.*

ORatio Davidis: Exaudi Jehova justitiam, attende ad clamorem meum, autem præbe orationi meæ, *quam habeo* absque labiis dolosis.

2 A facie tua jus meum prodeat: oculi tui videant, quæ recta sunt.

3 Quum exploraveris animum meum, visitaveris de nocte; probaveris me, non invenies; *quod* cogito, non transgreditur os meum.

4 Ad opera humana *instituenda*; ex verbo labiorum tuorum, ego observo semitas effractoris.

5 Contine gressus meos in orbitis tuis; ne dimoveantur pedes mei.

6 Ego invoco te, quia exaudis me, Deus fortis: inclina aurem tuam ad me, ausculta sermonem meum.

7 Separa benignitates tuas, ô, qui servas recipientes se ad dexteram tuam ab insurgentibus.

8 Serva me tanquam nigrum pupillæ oculi: umbrâ alarum tuarum absconde me:

9 Propter improbos, qui vastant me; inimicos meos capitales, *qui* cingunt me.

10 Adipem suum obesant; ore suo loquuntur superbè:

11 Gressum nostrum nunc circumdant nobis: oculos suos adjiciunt declinando in terram.

12 Similitudo cujusque *est* tanquam leonis, appetentis rapere; & velut juvenis leonis, residentis in latibulis.

13 Surge Jehova, anticipa faciem ejus; prosterne eum, eripe animam meam gladio tuo ab improbo:

14 Ab hominibus *eripe* manu tuâ, Jehova, ab hominibus è mundo, quorum portio *est* in hac vita, quorum ventrem imples recondito *thesauro* tuo: satiantur filii, & relinquunt excellentiam suam infantibus suis.

15 Ego in justitia videbo vultum tuum: satiabor, quum expergiscar similitudine tuâ.

PSAL. XVIII. *Carmen Davidis laudativum, sub finem vitæ editum, constans epinicio, eucharistiâ, & prophetiâ.*

MAgistro symphoniæ, servi Jehovæ, Davidis: qui eloquutus est Jehovæ verba cantici hujus, quâ die eripuerat Jehova eum è manu omnium inimicorum ipsius, & è manu Schaulis:

2 Et dixit; Ex intimis visceribus diligam te, Jehova, firmitas mea.

3 Jehova, petra mea, & propugnaculum meum, & liberator meus; Deus fortis meus, rupes mea, ad quam me recipiam; clypeus meus, & cornu salutis meæ; editus locus meus.

4 Laudatum invoco Jehovam, & ab inimicis meis servor.

5 Circumdantibus me doloribus mortis; & torrentibus *hominum* nequam perterrentibus me:

6 Doloribus sepulchri circumeuntibus me; occurrentibus mihi tendiculis mortis:

7 In ipsa angustia mea invoco Jehovam, & ad Deum meum vociferor: exaudit è templo suo vocem meam, & vociferatio mea coram eo pervenit ad aures ejus:

8 Et concutitur, ac movetur terra, fundamentaque montium commoventur; concutiuntur autem, quum *ira* accenditur ei.

9 Ascendit fumus per nasum ejus, & ignis ex ore ejus consumens, prunæ ardentes ab eo *sunt*:

10 Et demittens cœlum, descendit; cum caligine sub pedibus suis:

11 Et insidens Cerubinis, volat, volitátque super alas venti:

12 Disponit tenebras latibulum suum, circa se tugurium suum; tenebrosas aquas, densitates superiorum nubium.

13 A splendore, *qui est* ante eum, nubes ejus densæ transeunt; grando & prunæ igneæ.

14 Tonante in cœlis Jehovâ, & excelso edente vocem suam; grando, & prunæ igneæ:

15 Ita emittens sagittas suas, dispergit illos: & fulgura jaculans, fundit illos.

16 Conspiciuntur etiam imi alvei aquarum, & revelantur fundamenta orbis habitabilis; increpatione tuâ Jehova, flatu spiritûs nasi tui.

17 Mittens ex edito, assumit me, extrahit me ex aquis multis:

18 Eripit me ab inimico meo valentiore; & ab osoribus meis, quum robustiores sunt me.

19 *Quum* occurrunt mihi in tempore calamitatis meæ; tum *est* Jehova pro scipione mihi.

20 Et educit me in latum; liberat me, quia delectatur me.

21 Tribuit mihi Jehova secundùm justitiam meam; secundùm puritatem manuum mearum restituit mihi.

22 Quum observo vias Jehovæ, neque improbè averto me à Deo meo;

23 Quum omnia judicia ejus in conspectu meo sunt, & statuta ejus non amoveo à me.

24 Denique, quum sum integer coram eo; & caveo mihi ne iniquè agam;

25 Restituit Jehova mihi secundùm justitiam meam; secundùm puritatem manuum mearum coram oculis suis.

26 Cum benigno benignum te exhibes; cum viro integro integrum te exhibes;

27 Cum puro purum te præbes: at cum perverso eluctaris.
28 Quia tu populum afflictum servas; oculos verò elatos dejicis:
29 Quin tu illustras lucernam meam: Jehova, Deus meus splendentes efficit tenebras meas.
30 Per te enim transcurro turmam; & per Deum meum transilio murum.
31 Hujus Dei fortis integra *est* via, sermo Jehovæ purgatissimus *est*: clypeus est omnibus, qui se recipiunt ad eum.
32 Nam quis *est* Deus præter Jehovam? & quis rupes præterquam Deus noster?
33 Hic *Deus* fortis *est*, qui accingit me robore, & reddit integram viam meam:
34 Disponens pedes meos tanquam cervarum; ut in excelsis meis statuat me:
35 Docens manus meas prælium; adeò ut frangatur arcus chalybeus brachiis meis.
36 Nam das mihi clypeum salutis tuæ, dexteráque tua sustentat me; & mansuetudo tua adauget me.
37 Dilatas gressui meo locum meum; neque vacillant malleoli pedum meorum.
38 Persequor inimicos meos, & assequor eos: neque revertor, donec consumsero eos.
39 Frango eos adeò, ut non possint exsurgere cadentes sub pedibus meis.
40 Accingis enim me robore ad bellum; prosternis insurgentes in me sub me.
41 Et inimicorum meorum exponis mihi cervicem; ut osores meos exscindam.
42 Vociferantur, sed non *est*, qui servet, ad Jehovam, sed non exaudit eos.
43 Itaque contundo eos tanquam pulverem coram vento; ùt lutum platearum frio eos.
44 Liberas me à contentionibus populi: disponis me in caput gentium; populus, quem non noveram, serviunt mihi:
45 Ad auditionem auris obediunt mihi: alienigenæ mendaciter se dedunt mihi:
46 Alienigenæ decidunt, & horrescunt è conclavibus suis.
47 Vivit Jehova, & benedicta rupes mea: quapropter exaltetur Deus salutis meæ.
48 *Deus* ille fortis, qui præstat ultiones mihi; & adducit populos subter me.
49 Liberans me ab inimicis meis: etiam supra insurgentes in me exaltâsti me; à viro violento eripuisti me.
50 Idcirco celebrabo te in gentibus, Jehova; & nomini tuo psallam:
51 Magnificam præstare salutem omnimodam regi suo: & exercere benignitatem erga unctum suum; erga Davidem & erga semen eius usque in seculum.

PSAL. XIX. *Schola naturæ & gratiæ.*

MAgistro symphoniæ, psalmus Davidis.
2 Cœli enarrant gloriam *Dei fortis*, & opus manuum ejus indicat expansum eorum.
3 Dies ad diem eructat sermonem; & nox ad noctem ostendit scientiam.
4 Non *est* sermo, neque verba *eis*; & sine *his* intelligitur vox eorum.
5 In totam terram prodeunt delineatione eorum, simul *prodierunt* in extremitatem orbis habitabilis sermones eorum; *ex quo* Soli disposuit tentorium in eis.
6 Nam *est* tanquam sponsus prodiens è thalamo suo; lætatur tanquam robustus decursurus viam.
7 Ab extremitate cælorum exortus eius, & revolutio eius ad extremitates eorum *est*: nec *est*, quod abscondatur à colore ejus.
8 Doctrina Jehovæ integra *est*, restituens animam: testimonium Jehovæ verax, sapientiam afferens imperito.
9 Mandata Jehovæ *sunt* recta, lætificantia animum: præceptum Jehovæ purum, illustrans oculos.
10 Reverentia Jehovæ munda, consistens in sempiternum; judicia Jehovæ *sunt* ipsa veritas, justa sunt pariter:
11 Desideratissima, *desiderabiliora* auro, & quidem auro purgatissimo quàm plurimo; ac dulciora melle, & quidem accto melle.
12 Tum *me* servum tuum commonefactum istis; in horum observatione *esse* emolumentum magnum.
13 (*Nam* errores quis intelligat?) me, *inquam*, ab occultis absolve:
14 Tum à contumaciis subtrahe servum tuum, ne dominentur in me; tunc integer, & insons ero à defectione magna.
15 Sint accepti sermones oris mei, & meditatio animi mei coram te: Jehova rupes mea & redemtor mi.

PSAL. XX. *Precatio pro rege in expeditionem proficiscente.*

MAgistro symphoniæ, psalmus Davidis.
2 Exaudiat te Jehova tempore angustiæ; te in edito collocet nomen Dei Jahakobi:
3 Mittat auxilium tuum è sancto, & è Tzijone fulciat te.
4 Odoretur omnia munera tua, & holocaustum tuum in cinerem redigat, ùt quum maximè.
5 Det tibi ex animo tuo, & totum tuum consilium impleat.
6 Canamus de salute tua, & in nomine Dei nostri vexillis utamur: impleat Jehova omnes petitiones tuas.
7 Jam agnosco Jehovam servare unctum suum, exaudire eum de cœlis sanctitatis suæ; ex summa fortitudine, salute dexteræ suæ.
8 Hi curruum, & illi equorum; nos verò nominis Jehovæ Dei nostri recordamur.
9 Illi incurvant se, & cadunt: nos verò surgimus, & consistimus.
10 Jehova serva; rex ipse exaudiat nos, quo tempore invocabimus.

PSAL. XXI. *Gloria Regis, quem Deus constituit.*

MAgistro symphoniæ, psalmus Davidis.
2 Jehova, de robore tuo lætatur rex, & de salute tua quàm exultat valde!
3 Desiderium animi ejus das ei; pronunciatum labiorum ejus non avertens, maximè:
4 Quin prævenis eum benedictionibus boni; imponis capiti ejus coronam auri purgatissimi.
5 Vitam petiit abs te, dedisti ei, *etiam* longitudinem dierum in seculum, & sempiternum.
6 Magna *est* gloria ejus per salutem tuam de-

decus & majestatem posuisti in eo.
7 Nam disposuisti illi benedictiones in sempiternum, exhilaravisti eum lætitiâ à facie tua.
8 Quoniam ipse rex confidit Jehovæ, ideo fretus benignitate excelsi, non dimovebitur.
9 Assequeris manu tuâ omnes inimicos tuos, dexterâ tuâ assequeris osores tuos.
10 Disponis eos *ut* fornacem ignis, tempore faciei iratæ tuæ; Jehova irâ suâ absorbet eos, quasi consumat eos ignis.
11 Fructum eorum è terra perdis, & semen eorum è filiis hominum:
12 Quoniam intenderunt tibi malum; commenti sunt cogitationem, non possunt *perficere*.
13 Nam ponis eos *velut* tumulum; nervis tuis aptatas *sagittas* jacularis contra faciem eorum.
14 Exaltare Jehova robore tuo; cantemus, & psallamus fortitudinem tuam.

PSAL. XXII. *Passionale propheticum.*

MAgistro symphoniæ ad primam auroram, psalmus Davidis.
2 Mi *Deus* fortis, mi *Deus* fortis, quare dereliquisti me, longinquus à salute mea, *à* verbis rugitus mei?
3 Deus mi, *quare* invocantem me interdiu non exaudis? & noctu *invocanti*, non *est* silentium mihi?
4 Atqui sanctus es, permanens perfecta laus Jisraëlis:
5 Tibi confisi sunt majores nostri: confisi sunt, & liberâsti eos,
6 Ad te clamaverunt, & erepti sunt; tibi confisi sunt, nec puduit eos.
7 At ego *sum* vermis, ac non vir; opprobrium hominum, & contemtus populo.
8 Omnes videntes me subsannant me; diducunt labium, movent caput.
9 Devolvit se ad Jehovam (*inquiunt*) liberet eum: eripiat eum, quandoquidem delectatur eo.
10 Cùm tu *sis*, qui eduxisti me ex utero: faciens, ut securus agerem ad ubera matris meæ.
11 In te rejectus sim ex vulva; inde ab utero matris meæ *Deus* fortis meus sis:
12 Ne procul absis à me, dum angustia propinqua est, dum nemo *est* adjutor.
13 Circumdant me juvenci multi; robusti *juvenci* Baschanis cingunt me.
14 Dilatant contra me os suum: *tanquam* leo rapiens, & rugiens.
15 Sicut aqua effundor, & disparant se omnia ossa mea: est cor meum simile ceræ, liquefit in visceribus meis.
16 Arescit ùt testa vis mea, & lingua mea adhæret faucibus meis: & in pulvere lethali collocas me:
17 Nam circumdederunt me canes, coetus maleficorum circumvenerunt me; foderunt manus meas, & pedes meos.
18 Enumerare possem omnia ossa mea: ipsi intuentur, respiciunt in me.
19 Partiuntur vestimenta mea inter se, & pro indumento meo projiciunt sortem.
20 Tu ergo Jehova, ne procul absis; virtus mea ad auxilium meum festina.
21 Eripe à gladio animam meam, à cane unicam meam.
22 Serva me ab ore leonis; & à cornibus unicornium, exaudiens me.
23 Enarrabo nomen tuum fratribus meis; in media congregatione laudabo te:
24 *Dicens*, timentes Jehovæ laudate eum, totum semen Jahakobi honorate eum: & timete ab eo totum semen Jisraëlis.
25 Quia non sprevit, neque abominatur afflictionem afflicti, neque abscondit faciem suam ab eo; sed quum vociferatur ad ipsum, exaudit.
26 De *bonis obventuris* à te *futura est* laus mea in congregatione multa: vota mea persolvam coram reverentibus eum.
27 Comedent mansueti, & saturabuntur; laudabunt Jehovam quærentes eum: vivet animus vester in sempiternum.
28 Recordabuntur, & convertentur ad Jehovam omnes fines terræ; & incurvabunt se coram te *honorem exhibentes* omnes familiæ gentium.
29 Quoniam Jehovæ *est* regnum ipsum, & dominium habet in gentes.
30 Comedentes incurvabunt sese omnes pingues terræ, coram eo procumbent quicunque descendunt in pulverem; *qui* animam suam in vita non conservaverit.
31 *Horum* semen colet eum, accensebitur Domino in quaque ætate.
32 Advenientes annunciabunt justitiam eius; populo nascituro, ipsum exercere eam.

PSAL. XXIII. *Deus pastor educens oves in pascua, ibique eas custodiens, & inde domum reducens.*

PSalmus Davidis: Jehova pastor meus *est*, non possum egere.
2 In caulis herbidis facit, ut recubem, secundùm aquas lenes deducit me:
3 Animam meam quietam efficit, ducit me per orbitas justitiæ; propter nomen suum.
4 Etiam, quum ambularem per vallem lethalis umbræ, non timerem malum, quia tu mecum *es*: virga tua, & pedum tuum, ipsa consolantur me.
5 Instruis coram me mensam è regione hostium meorum: delibutum reddis unguento caput meum, poculum meum exuberans.
6 Nihil nisi bonum, & benignitas prosequentur me omnibus diebus vitæ meæ: & quietus ero in domo Jehovæ, quamdiu longa erunt tempora.

PSAL. XXIV. *Incola montis Dei.*

DAvidis psalmus, Jehovæ *est* terra, & quod implet eam; orbis habitabilis, & habitantes in eo.
2 Nam ipse super maria fundavit illam, & super flumina stabilivit illam.
3 Quis ascensurus est in montem Jehovæ, & quis staturus in loco sanctitatis ejus?
4 Innocens manibus, & purus animo; qui non effert ad vanitatem animam suam, neque jurat ad fraudem:
5 Is reportat benedictionem à Jehova, & justitiam à Deo salutis suæ.
6 Hæc *est* generatio requirentium eum: quæ-

quærentium faciem tuam, *generatio* Jahakobi, summè *quærentium.*
7 Attollite portæ capita vestra, & attollite vos ostia seculi; ut ingrediatur rex gloriæ.
8 Quis *est* iste rex gloriæ? Jehova robustissimus, & potentissimus; Jehova potentissimus bellator.
9 Attollite portæ capita vestra, attollite *inquam*, ostia seculi, ut ingrediatur rex gloriæ.
10 Quis *est* iste rex gloriæ? Jehova exercituum: is *est* rex gloriæ, summè.

PSAL. XXV. *Instructio ad beatitudinem.*

O De Davidis; ad te, Jehova animam meam attollo.
2 Deus mi, in te confido, ne erubescam: ne exultent inimici mei de me.
3 Etiam ulli expectantes te, ne erubescant: erubescant, qui perfide agunt immeritò.
4 Vias tuas, Jehova, notas fac mihi; semitas tuas doce me.
5 Fac ut incedam per veritatem tuam, & doce me; nam tu *es* Deus salutis meæ; te exspecto totum diem.
6 Recordare miserationum tuarum, Jehova, & benignitatum tuarum; eas à seculo esse.
7 Peccatorum pueritiæ meæ, & defectionum mearum ne recorderis: pro benignitate tua recordare mei tu, propter bonitatem tuam, Jehova.
8 Bonus & rectus Jehova *est*, idcirco docet peccatores viam:
9 Facit, ut incedant mansueti ex jure, & docet mansuetos viam suam:
10 Omnes semitæ Jehovæ benignitas, & fides *sunt*, custodientibus fœdus ejus, & testimonia ejus.
11 Propter nomen tuum, Jehova, condonabis igitur iniquitatem meam: nam magna est.
12 Qualis futurus est vir ille, qui reveretur Jehovam, docentem ipsum, quam viam eligat?
13 Anima ejus in bono pernoctabit, & semen ejus hæreditario jure possidebit terram.
14 Arcanum Jehovæ *adest* reverentibus ipsum, & fœdus ejus, ut experimento testetur eis.
15 Oculi mei igitur ad Jehovam *respiciunt*; quia ipse educit è reti pedes meos.
16 Respice ad me, & gratiam fac mihi; quia solitarius, & pauper sum.
17 Oppressiones animi mei dilatant *se*: ab angustiis meis deduc me:
18 Aspice afflictionem meam, & laborem meum; & condona omnia peccata mea.
19 Aspice inimicos meos, quia potentiores sunt; & odio violento oderunt me.
20 Serva animam meam, & eripe me, ne erubescam, quia recipio me ad te.
21 Integritas, & rectum custodiant me; quia exspecto te.
22 Redime, Deus, Jisraëlem ab omnibus oppressionibus ejus.

PSAL. XXVI. *Gloria bonæ conscientiæ.*

O De Davidis. Judicem meum age Jehova, quoniam ego in integritate mea ambulo; & Jehovæ confido, me non vacillaturum.
2 Proba me Jehova, & tenta me; examina renes meos, & animum meum:
3 Nam benignitas tua coram oculis meis *est*, & indesinenter ambulo in veritate tua:
4 Non sedeo cum hominibus vanis, & cum dissimulatis non convenio:
5 Odi congregationem maleficorum, & cum improbis non sedeo.
6 Lavo in innocentia manus meas, & circumeo altare tuum Jehova:
7 Personando vocem gratiarum actionis, & enarrando omnia mirabilia tua.
8 Jehova, diligo habitaculum domûs tuæ; & locum, tabernaculum gloriæ tuæ.
9 Ne aggreges, penes peccatores animam meam, & penès viros sanguinarios vitam meam:
10 Quorum in manibus scelus, quorum dextera plena est corruptionis muneribus.
11 At ego in integritate mea ambulo: redime me, & gratiam fac mihi.
12 Pede meo consistente in plano, in congregationibus benedicam Jehovæ.

PSAL. XXVII. *Studium unius necessarii proponitur imitandum.*

O De Davidis; Jehova lux mea, & salus mea *est*, à quo timerem? Jehova robur vitæ meæ *est*, à quo expavescerem?
2 Belligerantibus contra me maleficis ad exedendum carnem meam, hostibus meis, & inimicis meis in me; ipsi corruunt, & concidunt.
3 Si metarentur contra me castra, non timeret animus meus: si insurgeret contra me bellum, hac re ego securus essem.
4 Unum petii à Jehova, id ipsum requiro; ut considеam in domo Jehovæ omnibus diebus vitæ meæ, ad videndum amœnitatem Jehovæ, & inquirendum in templo ejus.
5 Nam abscondit me in tugurio suo, tempore adversitatis; abdit me in abdito tentorii sui, in rupem attollit me:
6 Jam vero extollitur caput meum supra inimicos meos, circumstantes me; ut sacrificem in tentorio ejus sacrificia clangoris, canam, & psallam Jehovæ.
7 Audi Jehova me voce meâ clamantem; gratiamque fac mihi, & exaudi me.
8 Tuum *illud*, requirite faciem meam, cogitat animus meus: faciem tuam, Jehova, requiro.
9 Ne abscondas faciem tuam à me, ne avertas in *ira* servum tuum: auxilium meum fuisti, ne deseras me, neque derelinquas me, Deus salutis meæ.
10 Nam pater meus, & mater mea derelinquunt me, sed Jehova recipiet me.
11 Doce me, Jehova, viam tuam, & deduc me per semitam planam; propter observantes me.
12 Ne tradas me desiderio hostium meorum; nam consistunt contra me testes mendaces, & qui spirat violentiam:
13 *Abrepturi me*, nisi crederem, me fruiturum bonitate Jehovæ, in terra viventium.
14 Exspecta Jehovam? confirmare, & fortificabit animum tuum: itaque expecta Jehovam.

PSAL. XXVIII. *Retributionem impiorum vaticinatur.*

ODe Davidis; Te, Jehova, inclamo, rupes mea, ne surdum agas *aversus* à me: ut non, si mutus eris, & *aversus* à me, consimilis fiam descendentibus in sepulchrum.

2 Audi vocem deprecationum mearum, dum vociferor ad te; dum attollo manus meas ad adytum sanctitatis tuæ.

3 Ne trahas me penès improbos, & penès operarios iniquitatis; loquentes pacem cum proximis suis, malitiâ *obtinente* in animo eorum.

4 Da istis secundùm opus ipsorum, & secundùm malignitatem actionum ipsorum: secundùm opus mannum ipsorum da eis, redde retributionem suam eis.

5 Quia non animadvertunt ad opera Jehovæ, & ad factum manuum ejus: destructurus est eos, non autem exstructurus eos.

6 Benedictus *sit* Jehova, quia exaudivit vocem deprecationum mearum;

7 Jehova robur meum, & scutum meum, cui confidente animo meo, adjuvor: idcirco exultat animus meus, ut cantico meo celebrem eum.

8 Jehova robur istis, & robur maximè salutare est Christus illius.

9 Serva populum tuum, & benedic possessioni tuæ: pasceque eos, ac extolle eos usque in seculum.

PSAL. XXIX. *Vocis Dei efficacitas prædicatur.*

PSalmus Davidis. Cedite Jehovæ, filii fortium; cedite Jehovæ gloriam, & laudem,

2 Cedite Jehovæ gloriam nominis ejus, incurvate vos *honorem exhibentes* Jehovæ in decoro sanctitatis.

3 Vox Jehovæ supra aquas, *vox Dei* fortis gloriosi intonat, *vox* Jehovæ supra aquas multas:

4 Vox Jehovæ potenter, vox Jehovæ decorè.

5 Vox Jehovæ confringit cedros, perfringit etiam Jehova cedros Libani:

6 Et facit, ut exsiliant sicut vitulus, Libanus, & Schirjon, ùt pullus unicornium.

7 Vox Jehovæ cædit flammas ignis.

8 Vox Jehovæ dolore afficit desertum, dolore afficit Jehova desertum Kadeschi.

9 Vox Jehovæ facit, ut pariant cervæ, & denudat silvas: verùm in templo suo eloquitur totam gloriam suam.

10 Jehova in diluvio sedebat: & sedet Jehovæ rex in seculum.

11 Jehova robur populo suo dat, Jehova benedicit populo suo cum pace.

PSAL. XXX. *Tristitiam verti in gaudium.*

PSalmus Davidis, canticum dedicationis domus illius.

2 Extollam te Jehova; quoniam evexisti me, neque lætitiâ affecisti inimicos meos de me.

3 Jehova, Deus mi, vociferantem ad te, curâsti me:

4 Jehova, eduxisti è sepulchro animam meam; conservans me vivum, ne descenderem in sepulchrum.

5 Psallite Jehovæ, quos ipse benignitate prosequitur; & celebrate ad memoriam sanctitatis ejus.

6 Quum momento *fuit* in ira sua, vita *adest* benevolentia ejus: vesperè si divertetur fletus, manè *adest* cantus.

7 Nam ego dicebam in tranquillitate mea, non dimovebor in seculum:

8 Jehova, benevolentia tua constituerat in monte meo robur, te abscondente faciem tuam, fui conturbatus.

9 Ad te, Jehova, clamavi; & Jehovam deprecatus sum, *dicens*;

10 Quid lucri *erit* in sanguine meo, quum descendam in foveam; an celebrabit te pulvis? nunciabitne veritatem tuam?

11 Audi Jehova, & gratiam fac mihi; Jehova, esto adjutor mihi:

12 Convertisti planctum meum in choream mihi; solvisti cilicium meum, & accinxisti me lætitiâ:

13 Ut psallat tibi gloria, ac non conticescat, Jehova, Deus mi, in seculum celebrabo te.

PSAL. XXXI. *Ex præcedenti liberatione spem concipit afflictus futuræ redemtionis.*

MAgistro symphoniæ, psalmus Davidis.

2 Ad te, Jehova, me recipio, ne erubescam in seculum: justitiâ tuâ libera me.

3 Inclina ad me aurem tuam, cito eripe me: esto mihi rupes robusta; locus munitissimus ad servandum me.

4 Nam petra mea, & munitio mea es; itaque propter nomen tuum agito me, & deducito me.

5 Educito me è reti, quod absconderunt adversùm me: quia tu robur meum es.

6 In manum tuam depono spiritum meum: redemisti me, Jehova, Deus fortis, verax.

7 Odi eos, qui observant vanitates vanissimas: nam ego in Jehova confido,

8 Me exultaturum, & lætaturum benignitate tuâ, quando aspexeris afflictionem meam, agnoveris angustias animæ meæ:

9 Ac non tradideris me in manum inimici; *sed* statueris in lato pedes meos.

10 Gratiam fac mihi, Jehova, nam angustia *est* mihi; contabescit præ indignatione oculus meus, anima mea, & venter meus:

11 Nam deficit mœrore vita mea, & anni mei gemitu: labefactatur pœnâ iniquitatis, quam patior: virtus mea, & ossa mea contabescunt.

12 Apud omnes hostes meos sum probro, & apud vicinos meos valde, pavorique notis meis: aspicientes me foris, evagantur à me.

13 Oblivione sepelior ab animo, ùt mortuus: sum ùt instrumentum perditum.

14 Nam audio infamiam à multis, metum circumquaque; consultando simul adversùs me, de intercipienda anima mea cogitant.

15 Ego verò in te confido, Jehova; dicens: Deus meus es.

16 In manu tua tempora mea sunt; eripe me è manu inimicorum meorum, & à persequentibus me.

17 Fac, ut luceat facies tua supra servum tuum, serva me benignitate tuâ.

18 Je-

18 Jehova, ne erubescam, quando quidem invoco te: erubescant improbi, exscindantur *descensuri* in sepulchrum.

19 Muta reddantur labia mendacia: quæ loquuntur contra justum duriter, cum elatione & contemtu.

20 Quàm multa est bonitas tua, quam recondis reverentibus te! operaris erga eos, qui se recipiunt ad te, coram filiis hominum!

21 Abdis eos in abdito præsentiæ tuæ, ab elationibus virorum: abscondis eos in tugurio à contentione linguarum.

22 Benedictus *sit* Jehova; quia mirificam reddit benignitatem suam erga me, ùt in civitate munita *collocans me.*

23 Ego quidem dixeram in festinatione mea, excisus sum à conspectu oculorum tuorum: veruntamen audisti vocem deprecationum mearum, quum vociferarer ad te.

24 Diligite Jehovam omnes, quos benignitate prosequitur; fideles custodientem Jehovam, & rependentem excellentissimè, facientem res magnificas.

25 Confirmamini, & fortificabit animum vestrum; omnes, qui speratis Jehovam.

PSAL. XXXII. *Psalmus pœnitentialis secundus.*

Davidis *ode* didascalica. Beatus levatus à defectione, cujus tectum est peccatum:

2 Beatus homo, cui non imputat Jehova iniquitatem, & cujus spiritui non inest dolus.

3 Quum silerem, inveterascebant ossa mea; in rugitu meo toto die.

4 Nam interdiu & noctu gravis erat super me manus tua; convertebatur præstantissimus humor meus in siccitates æstivas maximè.

5 Peccatum meum notum faciam tibi, & iniquitatem meam non tegam; (inquiebam) Confitebor defectiones meas Jehovæ; & tu sustulisti pœnam peccati mei maximè.

6 Propter hoc oraturus est te, quemcunque benignitate prosequeris, quo tempore obvenerit (in inundatione aquarum multarum, ad eum non pertingent, tantùm) *dicens:*

7 Tu latibulum es mihi, ab angustia custodito me: cantionibus liberationis circumdato me maximè.

8 Erudiam te, & docebo te, quâ viâ ambulaturus sis, consilium dabo, *attento* in te oculo meo.

9 Ne estote ùt equus, ùt mulus, expertes intelligentiæ: cujus os fræno, & habenâ constringendum *est*, ne appropinquet ad te.

10 Magni dolores *sunt* improbo: qui autem fiduciam habet in Jehova, benignitas circumdat eum.

11 Lætamini in Jehova, & exultate justi; & cantate omnes recti animo.

PSAL. XXXIII. *Catalogus operum SS. Trinitatis, & lætitia Spiritualis.*

Cantate justi in Jehova; rectos decet laudatio.

2 Celebrate Jehovam citharâ; nablio, & decachordo psallite ei.

3 Canite ei canticum novum, optimè pulsate cum clangore.

4 Quia rectum *est* verbum Jehovæ, & omne opus ejus constans:

5 Amat justitiam, & judicium: benignitate Jehovæ plena est terra.

6 Verbo Jehovæ cœli facti sunt, & spiritu oris ejus totus exercitus eorum:

7 Congerit quasi cumulum aquas maris, disponit in thesauris abyssos.

8 Timeant à Jehova omnes *incolæ* terræ: ab ipso metuant omnes habitatores orbis.

9 Nam ipso dicente est, *quicquid est*: ipso præcipiente existit.

10 Jehova irritum facit consilium gentium, infringit cogitationes populorum:

11 Consilium *verò* Jehovæ in seculum consistit; cogitationes animi ejus in ætates singulas.

12 Beata gens illa, cujus Jehova Deus *est*: populus, *quem* elegit in possessionem sibi.

13 E cælis intuetur Jehova, videt omnes filios hominis:

14 E loco habitationis suæ, prospicit in omnes habitatores terræ:

15 Formator pariter cordis eorum, animadvertit ad omnia opera eorum.

16 Non *est* rex, qui servetur multitudine copiarum, potens non eripitur multitudine virium:

17 Mendax *est* equus ad salutem, & multitudine roboris sui non liberat *sessorem.*

18 Ecce oculus Jehovæ *attendit* ad timentes sui: ad expectantes benignitatem ipsius:

19 Ut eripiat à morte animam eorum, & vivos conservet eos in fame.

20 Anima nostra præstolatur Jehovam: auxilium nostrum, & scutum nostrum est.

21 Nam in eo lætatur animus noster, quia nomini sancto ejus confidimus.

22 Sit benignitas tua, Jehova, super nos; prout exspectamus te.

PSAL. XXXIV. *Alphabetbum dogmaticum ad justitiæ amantes.*

Ode Davidis, quum mutâsset speciem suam coram Abimeleco; eóque ipsum expellente, abiisset.

2 Benedicam Jehovæ omni tempore; jugiter laus ejus *erit* in ore meo.

3 In Jehova jactabit se anima mea; audient mansueti, & lætabuntur;

4 *Dicam*, magnificate Jehovam mecum, & extollamus nomen ejus pariter.

5 Quæsivi Jehovam, & exaudivit me; ac ex omnibus pavoribus meis eripuit me.

6 Qui intuentur in eum, & confluunt; vultus eorum ne erubescant, *sed dicant:*

7 Iste pauper invocavit, & Jehova exaudivit; ac ab omnibus angustiis ejus servavit eum.

8 Castra metantur angeli Jehovæ circa timentes eius, & eripit eos.

9 Gustate & videte bonum esse Jehovam: beatus vir ille, *qui* se recipit ad eum.

10 Timete Jehovam sancti ejus: quia non *est* penuria timentibus eum,

11 Juvenes leones pauperantur, atque esuriunt: quærentes autem Jehovam, non indigent ullo bono.

12 Agite filii, auscultate mihi: reverentiam Jehovæ docebo vos.

13 Quis *est* vir ille, qui delectatur vitâ; amat dies, *amat* frui bono?

14 Custodi linguam tuam à malo; & labia tua, ne loquantur fraudem.
15 Recede à malo, & fac bonum: require pacem, & sectare eam.
16 Oculi Jehovæ ad justos, & aures ejus ad vociferationem eorum *attendunt*:
17 Irata *verò* facies Jehovæ ad facientes malum, ut exscindat è terra memoriam eorum.
* 18 Clamantes *illos* Jehova audit, & ex omnibus angustiis ipsorum eripit illos.
19 Propinquus *est* Jehova fractis animo: & contritos spiritu servat.
20 Multæ *sunt* afflictiones justi; sed ex omnibus illis eripit eum Jehova,
21 Servans omnia ossa ejus: unum ex illis non frangitur:
22 At morte afficit improbum afflictio, & qui oderunt justum, disperduntur.
23 Redimit Jehova animam servorum suorum; neque disperduntur ulli recipientes se ad eum.

PSAL. XXXV. *Psalmus precatorius pro impetranda à Deo ope contra hostes.*

ODe Davidis. Contende Jehova adversùs contendentes mecum; impugna impugnantes me.
2 Prehende scutum, aut clypeum; ac surge in auxilium meum:
3 Et exsere hastam, & præclude persequentibus me; dic animæ meæ, salus tua sum.
4 Pudefiant, & rubore perfundantur quærentes animam meam: agantur retrorsum, & erubescant machinantes malum meum.
2 Sint sicut gluma coram vento, angelo Jehovæ impellente.
6 Sit via eorum tenebrosa, & lubricissima; & angelus Jehovæ persequatur eos.
7 Quandoquidem immeritò abscondunt mihi in fovea rete suum, immeritò fodiunt *foveam* contra animam meam:
8 Eveniat ei vastatio nescienti, ut rete ipsius, quod abscondit, capiat eum: *ad* vastationem decidat in illam.
9 Sic anima mea exultet in Jehova; gaudeat in salute ejus.
10 Omnia ossa mea dicant; Jehova, quis *est* par tibi? eripiens pauperem à valentiore eo; pauperem, *inquam*, & egentem à diripiente eum?
11 Insurgunt testes injurii, quorum non sum conscius, *ea* repetunt à me:
12 Rependunt mihi malum pro bono, orbitatem animæ meæ:
13 Quàmvis ego, ægrotantibus illis, *utens* pro veste mea cilicio; affligerem jejunio animam meam, & oratio mea in sinum meum rediret:
14 Tanquam *ad* proximum, tanquam *ad* fratrem mihi indesinenter itarem, tanquam lugens matrem atratus curvarem me.
15 Quum verò claudico, lætantur congregantes se; congregant se apud me loripedes, ut non animadvertam; lacerant, ac non silent:
16 Inter hypocritas *facetos* sanniones faceti; frendentes contra me dentibus suis.
17 Domine, quamdiu aspicies? reduc animam meam à vastationibus eorum, à juvenibus leonibus unicam meam:
18 Celebrabo te in congregatione multa, in populo frequenti laudabo te.
19 Ne lætentur de me, qui mihi sunt inimici falsis de causis: qui oderunt me immeritò, ne nictent oculo:
20 Non enim pacem loquuntur: sed contra quietos terræ res fraudulentissimas excogitant:
21 Et dilatant contra me os suum: dicentes, euge, euge, videt oculus noster.
22 Vides Jehova, ne sileas; Domine, ne longè absis à me.
23 Evigila, & expergiscere ad judicium meum: Deus mi, & Domine mi, ad contentionem meam.
24 Judica me secundùm justitiam tuam, Jehova, Deus mi; & ne lætentur de me.
25 Ne dicant cum animo suo, euge, anima nostra; ne dicant, absorbuimus eum.
26 Pudefiant, & erubescant simul gaudentes de malo meo: induantur pudore, & ignominiâ, qui magnificant se contra me.
27 Cantabunt, & lætabuntur, qui delectantur justitiâ meâ; dicentque jugiter; magnificetur Jehova; qui delectatur pace servi sui:
28 Et lingua mea enunciabit justitiam tuam, toto die laudem tuam.

PSAL. XXXVI. *Quàm in se homo miser sit, & quàm beatus, quando ad Deum se recipit.*

MAgistro symphoniæ: Ode servi Jehovæ, Davidis.
2 Dictum defectionis ad improbum, in intimo cordis mei *est*, coram oculis ejus non *esse* pavorem Dei.
3 Blandiri eum sibi in oculis suis, quum assequitur iniquitatem suam, *quæ* odio habenda *esset*.
4 Verba oris ejus vana, & dolosa *sunt*: desinit adhibere intelligentiam ad benefaciendum.
5 Vanitatem cogitat in cubili suo; sistit sese in via non bona: malum non spernit.
6 Jehova, in cœlis *est* benignitas tua, fides tua usque ad superiores nubes:
7 Justitia tua instar montium maximorum; judicia tua *instar* abyssi magnæ: homines, & jumenta conservas, Jehova.
8 Quàm pretiosa *est* benignitas tua, Deus; quum filii hominum ad umbram alarum tuarum sese recipiunt
9 Uberrimè explentur pinguedine domûs tuæ, & de torrente deliciarum tuarum bibendum das eis:
10 Quandoquidem penès te *est* fons vitæ, in luce tua fruamur luce.
11 Protende benignitatem tuam erga cognoscentes te, & justitiam tuam erga rectos animo.
12 Ne aggrediatur me pes superbi, & manus improborum ne inducat me ad aberrandum eò:
13 Ibi cadunt operarii iniquitatis, *ita* impelluntur, ut non possint surgere.

PSAL. XXXVII. *Prosperitas impiorum cum sorte justorum confertur.*

ODe Davidis. Ne accendaris irâ propter maleficos; ne invideas facientibus iniquitatem:
2 Nam, sicut fœnum, citò succidentur, &, sicut viriditas teneræ herbæ decident.

3 Confide in Jehova, & fac bonum: inhabita terram, & pascere fide:
4 Et oblecta te in Jehova; qui dabit tibi petitiones animi tui.
5 Devolve super Jehovam viam tuam, & confide in eo; nam ipse efficiet:
6 Proferens tanquam lucem justitiam tuam, & jus tuum tanquam meridiem.
7 Acquiesce Jehovæ, & indesinenter exspecta eum: ne accendaris irâ propter prosperantem viâ suâ, propter virum efficientem cogitata.
8 Absiste ab ira, & derelinque excandescentiam; ne accendaris irâ; saltem ad malefaciendum.
9 Nam malefici exscindentur; exspectantes verò Jehovam, ipsi hæreditario jure possidebunt terram.
10 Et adhuc paululum; planè non *erit* improbus, quòd si consideraveris locum ejus, non exstabit:
11 Mansueti verò hæreditario jure possidebunt terram, & oblectabunt se in multitudine pacis.
12 Cogitante improbo contra justum, & frendente adversùs eum dentibus suis.
13 Dominus ridet eum; quia videt advenire diem suum.
14 Gladium eduxerint improbi, & adduxerint arcum suum, ad dejiciendum pauperem, & egentem, ad mactandum rectos via:
15 Gladius eorum intrabit in cor eorum, & arcus eorum confringentur.
16 Bonum *est* parùm cuique justo, plùs quàm copia *sua* improbis multis.
17 Nam brachia improborum confringuntur: sustinet autem justos Jehova.
18 Agnoscit Jehova tempora integrorum; adeò ut possessio eorum in seculum futura sit,
19 Non erubescant tempore malo, sed diebus famis saturentur:
20 Dum improbi pereunt, & inimici Jehovæ, ùt quæ pretiosa sunt in agnis: *ut hæc* consumuntur in fumum *abeuntia*, consumuntur *isti*.
21 Mutuò accipit improbus, sed non potest reddere: justus verò gratiam facit, & donat:
22 Quia benedicti ab illo hæreditario jure possident terram: maledicti verò ab illo exscinduntur.
23 A Jehova gressus viri statuuntur, cujus delectatur viâ.
24 Quum cadit, non dejicitur; quia Jehova sustentat manum ejus.
25 Puer fui, etiam consenui: sed non vidi justum ita derelictum, ut semen ejus quæreret panem.
26 Toto die gratiam facit, & mutuat, & semen ejus in benedictione *est*.
27 Recede à malo, & fac bonum: sic habita in seculum:
28 Nam Jehova amat jus, neque derelinquit, quos benevolentiâ prosequitur; in seculum conservatur: semen verò improborum exscinditur.
29 Justi hæreditario jure possidebunt terram, & habitabunt in æternum super eam.
30 Justi, *cujus* os meditatur sapientiam, & cujus lingua loquitur jus.
31 In cujus animo *est* lex Dei sui, *pes ejus* non labascit gressibus suis.
32 Speculante improbo adversùs justum, & quærente morte illum afficere.
33 Jehova non derelinquit illum in manu istius; neque sinit eum condemnari, quum judicatur.
34 Attende ad Jehovam, & observa viam ejus; tum extollet te ad possidendum terram jure hæreditario, excidium improborum videbis.
35 Vidi improbum magnâ vi erumpentem; & sese explicantem, tanquam arbor indigena virens.
36 Deinde præteriit, & ecce non *erat amplius*: nam quæsivi eum, sed non inventus est.
37 Observa integrum, & aspice rectum, finem *istius* viri esse pacem:
38 Defectores verò perdi pariter, finem improborum exscindi;
39 Nam salus justorum à Jehova *est*, robur eorum tempore angustiæ:
40 Et adjuvat eos Jehova, ac liberat eos: liberat eos ab improbis, ac servat eos, quia recipiunt se ad ipsum.

PSAL. XXXVIII. *Psalmus tertius pœnitentialis.*

Psalmus Davidis ad recordandum.
2 Jehova, ne in fervente ira tua arguas me, aut in excandescentia tua castiges me.
3 Nam sagittæ tuæ *altè* infixæ sunt in me, & demisisti super me manum tuam.
4 Non *est* integritas in carne mea, propter detestationem tuam: non *est* pax in ossibus meis propter peccatum meum.
5 Nam iniquitates meæ transscendunt caput meum; ùt onus grave, graviores sunt, quàm perferre queam.
6 Putruerunt, contabuerunt tumices mei, propter stultitiam meam.
7 Distorqueor, incurvor pervalde; totâ die atratus pergo:
8 Quia ilia mea plena sunt vilitate, adeò ut non *sit* ulla integritas in carne mea.
9 Debilitatus, & attritus sum pervalde, rugio præ fremitu animi mei.
10 Domine, coram te *est* totum desiderium meum; & suspirium meum à te non est absconditum.
11 Cor meum palpitat, derelinquit me virtus mea; & lux oculorum meorum, etiam ipsi non *sunt* penès me.
12 Amici mei, & proximi mei è regione plagæ meæ subsistunt, & propinqui mei è longinquo absistunt.
13 Tendunt verò laqueos, qui quærunt animam meam: & qui requirunt malum meum, loquuntur ærumnas, & dolos toto die meditantur.
14 Quos ego tanquam surdus non audio, & tanquam mutus non aperiens os suum;
15 Sed sum tanquam is, qui non audit, & in cujus ore non *sunt* argumenta:
16 Quia te, Jehova, exspecto; *ut* tu exaudias, Domine Deus mi:
17 Quia dico, *videndum*, ut non lætentur de me; nutante pede meo, contra me magnificent se:
18 Si ego ad claudicationem comparatus

rus facto; & dolor meus *fuerit* coram me jugiter.

19 Quandoquidem iniquitatem meam indico, sollicitus sum de peccato meo:

20 Inimici autem mei vivi roborantur, & multiplicantur, qui oderunt me falsis de causis.

21 Et reddentes malum pro bono, adversantur mihi; eo quòd sector bonum;

22 Ne derelinquas me; Jehova: Deus mi, ne longè absis à me.

23 Festina ad auxilium meum, Domine salus mea.

PSAL. XXXIX. *Studium linguæ frænandæ adducit ad cognitionem sui ipsius, unde confessio, & oratio.*

MAgistro symphoniæ, Jeduthuni; psalmus Davidis.

2 Dixeram; observabo vias meas, ne peccem lingua meâ: servabo circa os meum capistrum, tantisper dum improbus *erit* coram me.

3 Obmutueram taciturnus, silebam *etiam* à bono; sed dolor meus incrudescebat.

4 Incalescente verò animo meo in me, in meditatione mea exardescente igne; loquutus sum linguâ meâ, *dicens*;

5 Fac, ut experiar, Jehova, finem meum, mensura dierum meorum, quid sit; experiar, quàm durabilis sum.

6 Ecce, palmares disposuisti dies meos, & tempus meum, ùt nihil *est* coram te: profectò omnimoda vanitas omnis homo *est*, *quantumvis* constitutus maximè.

7 Profectò per imaginem præterit vir, profectò *in* vanum perstrepunt: congregat *quispiam*, sed nescit, quis recepturus sit ea.

8 Sed jam quid exspecto, Domine? spes mea in te est.

9 Ab omnibus defectionibus meis eripe me, probro stultis ne exponas me.

10 Obmutesco, non aperio os meum; quia tu fecisti.

11 Remove à me plagam tuam, à conflictu manûs tuæ ego deficio:

12 Si reprehensionibus pro iniquitate castigares quempiam, dissolveres, sicut tineam, quod inest ei desiderabile: profectò vanitas *est* omnis homo maximè.

13 Audi orationem meam, Jehova, & clamorem meum; aurem adverte ad lacrymas meas, ne surdum agas: quia peregrinus sum coram te, inquilinus ùt omnes majores mei.

14 Desiste à me, ut recreem me; quum nondum abeo, ut non ampliùs *sim*.

PSAL. XL. *Psalmus propheticus, justitiam Christi ab illa, quæ ex lege est, distinguens.*

MAgistro symphoniæ, Davidis psalmus.

2 Constanter exspectavi Jehovam, qui inclinans ad me, audivit vociferationem meam:

3 Et educens me è lacu tumultuoso, è luto cœnoso; statuit super petram pedes meos, firmavit gressus meos:

4 Denique indidit ori meo canticum novum, laudationem Deo nostro: videntes multi reverebuntur, & confident in Jehova, *dicentes*.

5 Beatus *est* vir ille, qui ponit in Jehova fiduciam suam; neque respicit ad superbos, aut declinantes ad mendacium.

6 Tu multa præstas Jehova, Deus mi, mirabilia tua, & cogitationes tuas erga nos: nemo recensendis *iis* par tibi; *si* indicabo, & eloquar, numerosiora sunt, quàm ut enarremus.

7 Sacrificio, *inquis*, & munere non delectatus es, aures perfodisti mihi: holocaustum, & oblationem pro peccato non expetivisti.

8 Tum dixi, ecce venio: in volumine libri scriptum est de me:

9 Facere voluntatem tuam, Deus mi, delector: & lex tua *est* in visceribus meis.

10 Prædico justitiam in congregatione multa: ecce labia mea non cohibeo; Jehova, tu nôsti.

11 Justitiam tuam non tego in animo meo, fidem tuam, & salutem tuam dico: non celo benignitatem tuam, & veritatem tuam congregationi multæ.

12 Tu Jehova, ne cohibeas miserationes tuas à me: benignitas tua, & veritas tua jugiter custodiant me.

13 Nam circumdantia invadunt me mala innumerabilia; assequuntur me iniquitates meæ, adeò ut nequeam dispicere, numerosiores sunt capillis capitis mei; animus etiam meus derelinquit me.

14 Velis, Jehova, eripere me; Jehova, ad auxilium meum festina.

15 Pudefiant, & rubore perfundantur pariter quærentes animam meam ad perdendum eam: agantur retrorsum, & ignominiâ afficiantur, qui delectantur malo meo.

16 Desolentur pro mercede pudoris sui; qui dicunt de me, euge, euge!

17 Gaudeant, & lætentur in te omnes quærentes te, *ac* dicant jugiter, magnificetur Jehova, amantes salutis tuæ.

18 Sum quidem pauper, & egens, sed Dominus cogitat de me: auxilium meum, & liberator meus es, Deus mi, ne tardes.

PSAL. XLI. *Beneficus in pauperes experitur Deum beneficum, & ab hostibus vindicatur.*

MAgistro symphoniæ, psalmus Davidis.

2 Beatus, qui attendit ad attenuatum, *dicens*, tempore mali liberabit eum Jehova:

3 Jehova servabit eum, & vitæ restituet eum, beatus reddetur in terra; item, ne tradas eum desiderio inimicorum ejus:

4 Jehova sustentet eum, *decumbentem* in sponda languoris: totum cubatum ejus ex morbo ejus mutaveris.

5 Me dicente, Jehova, gratiam fac mihi, sana animam meam, quia peccavi tibi:

6 Inimici mei dicebant malum de me, quando morietur, & peribit nomen ejus?

7 Quòd si quis veniebat, ut inviseret, mendacium loquebatur animus ejus, congregabat iniquitatem sibi: egressus foras, eloquebatur.

8 Simul contra me mussitabant omnes osores mei, contra me cogitabant, quòd *esset* malo mihi, *dicentes*:

9 Res nequissima tenaciter inhæret ei, & quòd decumbit, non ampliùs exsurget.

10 Etiam vir colens pacem mecum, in que

quo confidebam, comedens cibum meum, sustulit adversùm me calcem.

11 At tu Jehova, gratiam fac mihi, & exsuscita me,ut rependam illis:

12 Hac re expertus fuero,quòd delectaris me, quum non clanget inimicus meus de me;

13 Sed me,me,*inquam*,sustentabis in integritate mea,& restitues me coram te in seculum.

14 Benedictus Jehova, Deus Jisraëlis, à seculo usque in seculum, amen, iterum amen.

Psalmorum Liber secundus.

PSAL. XLII. *Zelus erga Deum, collatione sensûs præsentis ad præteritum, efferve-scens.*

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi,*ode* didascalica.

2 Sicut cervus glocitat *aspirans* ad alveos aquarum, sic anima mea glocitat *aspirans* ad te,Deus:

3 Sitiens *est* anima mea Dei, *Dei* fortis viventis; *dicens*: quando accedam, ut appaream in conspectu Dei;

4 Sunt mihi lachrymæ meæ cibo interdiu,& noctu; dum dicitur mihi quotidie, ubi *est* Deus tuus?

5 Hæc recordans,effundo in me animam meam: me fuisse transiturum in turba,gressurum *cum* illis ad domum usque Dei,cum voce cantus, & laudationis,multitudine feriante.

6 Quid dejicis te, anima mea,& perstrepis in me? spera in Deo; nam adhuc celebraturus sum eum, *&* salutem omnimodam faciei eius.

7 Deus mi,in me anima mea dejicit se; propterea recordor tuî è terra Jardenis,& Chermonitarum,è monte exiguo.

8 Abyssus abyssum inclamat ad sonum emissariorum tuorum, omnes irrumpentes fluctus tui,& undæ tuæ super me transeunt;

9 Interdiu *tamen* amandaturus est Jehova benignitatem suam, & noctu canticum suum ad me; oratione meâ ad *Deum* fortem vitæ meæ *peistabo*:

10 Dicam *Deo* forti, petræ meæ, quare oblivisceris mei? quare atratus incedo propter oppressionem inimici?

11 Sicâ invadunt ossa mea, probro afficientes me hostes mei; dum dicunt mihi quotidie,ubi *est* Deus tuus?

12 Quid dejicis te, anima mea, & quid perstrepis in me? spera in Deo; & nam adhuc celebraturus sum eum,omnimodam salutem faciei meæ,& Deum meum:

PSAL. XLIII. *Vindex à malo, & exultationis auctor Deus.*

VIndica me Deus, & suscipe contentionem meam; à gente non benigna, à viro doloso,& iniquo libera me.

2 Nam tu *es* Deus roboris mei, quare rejiceres me? quare atratus indesinenter irem propter oppressionem inimici?

3 Mitte lucem tuam,& veritatem tuam; ipsæ deducant me: adducant me in montem sanctitatis tuæ,& in tabernacula tua:

4 Ut accedens ad altare Dei,ad Deum fortem, auctorem lætissimæ exultationis meæ; celebrem te citharâ,ô Deus,Deus mi.

5 Quid dejicis te, anima mea, & quid perstrepis in me? spera in Deo,nam adhuc celebraturus sum eum, omnimodam salutem faciei meæ,& Deum meum.

PSAL. XLIV. *Ecclesia majorum documentis confirmata expostulat cum Deo de præsenti statu.*

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi: *ode* didascalica.

2 O Deus, auribus nostris audivimus, majores nostri narraverunt nobis,*quòd* opus operatus sis temporibus eorum,temporibus priscis;

3 Te manu tuâ gentes expulisse, & plantâsse ipsos: malo affecisse nationes, & propagâsse ipsos.

4 Non enim gladio suo hæreditario jure possederunt terram, & brachium eorum non dedit salutem eis: sed dextera tua,brachiúmque tuum, & lux faciei tuæ; quia eras benevolus eis.

5 Tuipse *es* rex meus, ô Deus: præcipe omnimodam salutem JahaKobi.

6 Per te hostes nostros cornu feriemus; per nomen tuum conculcabimus insurgentes in nos;

7 Nam arcui meo non confido,aut gladius meus non est servaturus me.

8 Quum servaveris nos ab hostibus nostris,& osores nostros pudefeceris;

9 Deum laudantes toto die, nomen tuum in seculum celebrabimus summè.

10 Atqui rejecisti,& ignominiâ affecisti nos, quòd non processeris cum exercitibus nostris.

11 Fecisti,ut retrò cederemus ab hoste,& osores nostri diripiunt sibi:

12 Tradidisti nos ùt pecudes cibarias,& in gentes sparsisti nos:

13 Vendidisti populum tuum pro re vili, & non auxisti *rem* pretiis eorum.

14 Exposuisti nos probro vicinis nostris, sannæ,& ludificationi circumstantibus nos.

15 Posuisti nos parabolæ argumentum in gentibus,agitationis capitis in nationibus.

16 Toto die ignominia mea obversatur mihi; & pudor faciei meæ obtegit me;

17 Propter vocem probro afficientis,& blasphemi; propter inimicum,& ultorem sui.

18 Totum hoc evenit nobis, nec tamen obliviscimur tui,neque mendaciter agimus contra fœdus tuum.

19 Non agitur retrorsum animus noster, aut declinat gressus noster à semita tua.

20 Quàmvis contriveris nos *conjectos* in locum cetorum, & obtexeris nos lethali umbrâ.

21 Si obliti fuissemus nominis Dei nostri,

aut expandissemus manus nostras ad Deum fortem extraneum:

22 Nonne Deus pervestigâsset istud? quum ipse cognoscat abscondita animi.

23 Sed propter te occidimur quotidie; æstimamur ùt pecudes mactandæ.

24 Evigila, quare dormires Domine? expergiscere, ne rejicias in æternum.

25 Quare faciem tuam absconderes? obliviscereris afflictionis nostræ, & oppressionis nostræ?

26 Nam dejecta est in pulverem vita nostra, adhæret terræ venter noster.

27 Surge ad auxilium nobis, & redime nos propter benignitatem tuam.

PSAL. XLV. *Epithalamium Christi, & Sponsæ ejus.*

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi ad hexachorda, didascalicum canticum amicarum.

2 Ebullit animus meus verbum bonum; dicturus sum ego poëmata mea de rege, linguâ meâ, *&* stylo, *ut* scriba promtus.

3 Multò pulchrior effectus es filiis hominum: infusa est gratia labiis tuis; propterea benedixit tibi Deus in seculum.

4 Accinge gladium tuum super femur, ô robustissime; *gladium* gloriæ tuæ, & decoris tui:

5 Et decore tuo prosperè equita cum verbo veritatis, & proloquere justitiam: & ede documenta tui terribilibus *gestis* dexteræ tuæ.

6 Sagittis tuis acutis populi sub te procident, ex animo *procident* inimici regis.

7 Solium tuum, ô Deus, in seculum, & sempiternum, sceptrum rectum *est* sceptrum regni tui.

8 Dilexisti justitiam, & odisti improbitatem, propterea unxit te, ô Deus, Deus tuus oleo gaudii præ consortibus tuis.

9 Myrrhâ, & santalis, casiâque omnia vestimenta tua: *prodeuntis* è templis eburneis, præ *iis, qui* lætificant te.

10 Filiæ regum inter charas tuas: collocata est conjux ad dexteram tuam cum insigni auro Ophirio.

11 Audi filia, ac vide, & inclina aurem tuam; oblivisceréque populi tui, & domûs paternæ tuæ;

12 Et delectabitur rex pulchritudine tuâ: cúmque sit Dominus tuus, incurva te *habens honorem* ei.

13 Tunc filiæ Tyri cum munere faciem tuam precabuntur, divites in populo.

14 Tota honorata filia regis intrò, fundis aureis vestita.

15 Cum phrygianis deportatur ad regem; virgines post eam, amicæ ejus adducuntur ad te:

16 Deportantur cum summa lætitia, & exultatione, intrant in palatium regis.

17 Loco parentum tuorum erunt filii tui: præpones eos principes in tota terra.

18 Memorabo nomen tuum in unaquáque ætate; idcirco populi celebrabunt te in seculum, & sempiternum.

PSAL. XLVI. *Deus turris fortissima, & bellator optimus maximus.*

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi, ad acutam symphoniam, canticum.

2 Deus nobis *est* receptus, & robur; auxilium in angustiis præsentissimum.

3 Idcirco non timeremus, si commutaret terra *locum*; aut si dimoverentur montes *depulsi* in ima maria:

4 Fremerent, lutosæ fierent aquæ cujusque illorum; commoverentur montes elatione ejus maximè.

5 Flumen, rivi ejus, lætificant civitatem Dei; sanctissimum *locum*, habitacula excelsi.

6 Deus *est* in medio illius, non dimovetur *illa*; adjuvat illam Deus ab appetente matutino.

7 Frementibus gentibus, moventibus se regnis, edit vocem suam, liquefit terra.

8 Jehova exercituum nobiscum *est*, locus editus *est* nobis Deus Jahakobi maximè.

9 Agite, videte opera Jehovæ, ùt disponat *desolationes* in terra.

10 Faciens, ut cessent bella usque ad extremitatem terræ; arcum perfringat, & truncet hastam, currus comburat igne;

11 *Dicens*, desistite, & agnoscite me esse Deum, me exaltatum iri in gentibus, exaltatum iri in terra.

12 Jehova exercituum nobiscum *est*, locus editus nobis Deus Jahakobi maximè.

PSAL. XLVII. *Deus Rex Jehudæorum, & gentium.*

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi psalmus.

2 Omnes populi plaudite manu, clangite Deo voce canorâ.

3 Nam Jehova excelsus, reverendus, rex magnus *est* super totam terram.

4 Cogit populos in locum nostrum, nationesque in locum pedum nostrorum.

5 Seliget nobis possessionem nostram, excellentiam Jahakobi, quem diligit maximè.

6 Ascendit Deus cum clangore, Jehova cum sono buccinæ.

7 Psallite Deo, psallite: psallite regi nostro, psallite.

8 Nam rex totius terræ *est* Deus: psallite didascalico.

9 Regnat Deus super gentes, Deus insidet solio sanctitatis suæ.

10 Voluntarii populorum congregantur, populus Dei Abrahami; quia Dei *sunt* protectiones terræ, valde excelsus est.

PSAL. XLVIII. *Hierosolyma Ecclesiæ catholicæ typus, urbs gloriosa.*

CAnticum, *&* psalmus posteris Korachi.

2 Magnus *est* Jehova, & laudatus valde, in civitate Dei nostri, monte sanctitatis ejus;

3 Ornamento tractûs, gaudio totius terræ, monte Tzijonis, lateribus Aquilonis, urbe regis magni.

4 Deus in palatiis ejus, agnoscitur pro loco edito.

5 Nam ecce reges convenerunt, progressi sunt pariter.

6 Ipsi viderunt, similiter admirati sunt, conturbati sunt, accelerârunt *abitum*.

7 Tremor prehendit eos illic, dolor ùt parturientis.

8 Euro perfringis naves Oceani.
9 Quemadmodum audiveramus,ita vidimus in civitate Jehovæ exercituum,in civitate Dei nostri, Deus stabilit eam in seculum usque maximè.
10 Cogitamus ô Deus benignitatem tuam in medio templo tuo:
11 Sicut nomen tuum ô Deus,sic laudem tuam *esse* usque ad extremitates terræ: justitiæ plenam esse dexteram tuam.
12 Lætetur mons Tzijonis, exultent filiæ Jehudæ propter judicia tua.
13 Circuite Tzijonem, & cingite eam, numerate turres ejus.
14 Apponite animum vestrum ad præmunitionem; attollite *oculos* ad palatia ejus,ut enarretis generationi posteræ.
15 Nam hic Deus,Deus noster *est* in seculum,& sempiternum; hic nos deducturus est ad mortem *usque*.

PSAL. XLIX. *Divitum,& sensualis hominis vanitas.*

Magistro symphoniæ in posteris Korachi psalmus.
2 Audite hæc omnes populi: auribus percipite omnes habitatores mundi.
3 Tum nati *plebejo* homine,tum nati *præstante* viro: simul dives,& egens.
4 Os meum loquuturum est variam sapientiam,& meditatio animi mei multiplicem prudentiam.
5 Inclinans ad parabolam aurem meam, pandam in cithara ænigma meum.
6 Cur timerem temporibus mali,*ut* iniquitas vestigiorum meorum circumdet me?
7 Eorum,qui confidunt in opulentia sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur;
8 Fratrem nullo modo redimere potest quisquam, non dare Deo redemturam ejus.
9 (Est enim cara redemtio vitæ eorum; imò cessat in seculum.)
10 Ut vivat adhuc in æternum,non experiatur corruptionem.
11 Nam videt, sapientes mori; pariter stultum,& brutum perire, ac relinquere aliis opulentiam suam.
12 Animus *fuit* illis domos suas in seculum, habitacula sua in quamque generationem *statui*; *quum ea* vocarent de nominibus suis per terras.
13 Neque tamen homo,*qui* in honore *est*, commoraturus est,similis fit jumentis,*quæ* intereunt.
14 Hæc,*quum sit* via istorum,exspectatio *est* eis; & posteri eorum os eorum approbant maximè.
15 Tanquam pecudes,in sepulchro dispositos mors depascet eos: donec dominentur eis recti illo manè,& formam eorum consumat infernus *receptam* ex habitaculo ejus.
16 Enimverò Deus redemturus est animam meam à sepulchro,quum recepturus me sit potentissimè.
17 Ne timeto, quum dives evaserit quispiam; quum aucta fuerit gloria domestica ejus.
18 Non enim in morte sua assumturus est illius quicquam, non descensura est post eum gloria ejus.
19 Quum animæ suæ in vita sua benedixerit, atque celebraverint te,quòd benefacias tibi:
20 Ut perveniat usque ad ætatem majorum ejus,in æternum *tamen* non sunt frui turi luce.
21 Homo,*qui est* in pretio,neque est intelligens,similis fit jumentis,*quæ* intereunt.

PSAL. L. *Psalmus didacticus, veram religionem à simulata discernens.*

Psalmus Asapho. *Deus* fortis,Deus Jehova eloquitur,& inclamat terram, ab ortu solis usque ad occasum ejus.
2 E Tzijone,perfectissimæ pulchritudinis *loco*,Deus illucescit.
3 (Veniat Deus noster,& ne surdum agat) ignis ante ipsum consumit,& circa ipsum procellosus valde.
4 Inclamat cœlos supernè,& terram *inclamat*,jus populo suo dicturus;
5 Congregate mihi, quos benignitate prosequutus sum,qui icerunt fœdus mecum per sacrificium.
6 Quando indicârunt cœli justitiam ejus,judicem esse summè:
7 Audi popule mi,*inquit*,& eloquar: Jisraël,& contestabor te:Deus,Deus tuus sum:
8 Non propter sacrificia tua arguam te, ut holocausta tua sint coram me jugiter.
9 Non accipiam è domo tua juvencum,è caulis tuis hircos:
10 Quum mea sit omnis bestia silvestris, jumenta in montibus mille.
11 Agnoscam omnes volucres montium, denique animalia agrestia *sint* penès me.
12 Si esurirem, non dicerem tibi: nam mea *est* terra habitabilis,& plenitudo ejus.
13 An vescor carne robustorum *juvencorum*,aut sanguinem hircorum bibo?
14 Sacrifica Deo laudem,& redde excelso vota tua:
15 Atque invoca me tempore angustiæ; eripiam te, ut honore afficias me.
16 Improbo autem dicit Deus;Quid tuâ, ut enarres decreta mea, & assumas fœdus meum in ore tuo:
17 Cùm tu oderis disciplinam: & projeceris verba mea post te?
18 Simulac vides furem,acquiescis ei,& cum adulteris *est* portio tua:
19 Os tuum adhibes ad malum,& linguâ tuâ concinnas dolum:
20 Sedens fratri tuo obloqueris: in filium matris tuæ edis infamiam.
21 Hæc te faciente,quia agebam surdum, cogitas me prorsus esse similem tuî: arguo te,& differo in oculis tuis.
22 Animadvertite jam hoc obliviosi Dei, ne rapiam,nec sit,qui eripiat.
23 Qui sacrificat laudem, honore afficit me, & qui componit viam,faciam, ut is fruatur salute Dei.

PSAL. LI. *Psalmus quartus pœnitentialis.*

Magistro symphoniæ,psalmus Davidis:
2 Quum venisset ad eum Nathan propheta, postquam congressus fuisset cum Bath-Schebaha.
3 Gratiam fac mihi,ô Deus,secundùm benignitatem tuam; secundùm amplitudinem miserationum tuarum, dele defectiones meas.

4 Multùm ablue me ab iniquitate mea, à peccato meo munda me :
5 Nam defectiones meas ego agnosco, & peccatum meum obversatur mihi jugiter.
6 Tibi, tibi soli peccaveram, & quod malum *videtur* in oculis tuis, feceram: *agnosco*, ut justificeris in sermonibus tuis, purus sis, quando tu judicas.
7 En, in iniquitate formatus sum, & in peccato fovit me mater mea.
8 En, veritate delectaris in præcordiis; & in occulto sapientiam notam feceras mihi.
9 Expiato me hyssopo, ut mundus sim; abluito me, ut præ nive albescam.
10 Facito, ut audiam gaudium, & lætitiam, exultent ossa, *quæ* contriveris.
11 Absconde iratam faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.
12 Animum mundum crea mihi Deus, & spiritum firmum renova intra me.
13 Ne abjicias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne recipias à me.
14 Redde mihi gaudium salutis tuæ, & spiritu ingenuitatis sustentato me.
15 Docebo defectores vias tuas, ut peccatores ad te convertantur.
16 Libera me à sanguine, ô Deus, Deus salutis meæ : cantet lingua mea justitiam tuam.
17 Domine labia mea aperias, & os meum annunciabit laudem tuam.
18 Nam non delectaris sacrificio; ut dem holocaustum, non vis.
19 Sacrificia Dei *sunt* spiritus fractus; animum fractum, & contritum, ô Deus, non spernis.
20 Benefac pro *bona* voluntate tua Tzijoni, ædifica muros Jeruschalaimorum.
21 Tunc delectaberis sacrificiis justitiæ; holocausto, & prorsus consumendo : nunc *pii* offerent juvencos super altare tuum.

PSAL. LII. *Speculum vitæ aulicæ, & superbæ.*

Magistro symphoniæ, *ode* didascalica Davidis :
2 Quum veniens Doëg Adomæus nunciasset Schauli, & dixisset ei, adivit David domum Achimeleci.
3 Quid te jactas in malo, ô potens? benignitas *Dei* fortis omni die *perdurat.*
4 Ærumnas excogitatas depromis linguâ tuâ; similis *est* novaculæ acutæ, ô artifex doli.
5 Diligis malum potiùs, quàm bonum, mendacium quàm loqui justitiam, *diligis* vehementissimè.
6 Dilexisti omnia verba perniciosa, linguam dolosam.
7 Etiam *Deus* fortis demoliturus est te in æternum, abripiet te, & avellet te à tentorio, eradicabítque te è terra viventium vehementissimè.
8 Quod videntes justi, reverebuntur, & de isto ridebunt, *dicentes* :
9 Ecce virum illum, qui non proposuerat Deum robur suum; sed confidebat amplitudini divitiarum suarum, roborabat se in substantia sua.
10 Ego verò ùt oliva virens in domo Dei, confido benignitati Dei in seculum, & sempiternum.
11 Celebrato te in seculum, quòd feceris *ista* : & exspectabo nomen tuum, quia bonus *es*, coram eis, quos benignitate prosequeris.

PSAL. LIII. *Speculum Epicureismi.*

Magistro symphoniæ ad pneumaticum instrumentum, *ode* didascalica Davidis.
2 Dicit stultus cum animo suo, non *est* Deus: corrumpunt, & abominandam perpetrant iniquitatem : non *est* qui faciat bonum.
3 Deus è cœlis prospectat super filios hominum, ut videat, an sit ullus, qui intelligat, qui requirat Deum.
4 Quicunque est, retrocessit, simul putidi facti sunt: non *est*, qui faciat bonum, non *est* vel unus.
5 Annon sibi sunt conscii, qui dant operam iniquitati, quòd exedentes populum meum, edunt panem; Deum non invocant?
6 Ibi expavescunt pavore, *ubi* non *est* pavor : quia Deus dissipat ossa *cujusque* castra habentis contra te : pudefacis, quia Deus spernit eos.
7 O *si* quis det è Tzijone omnimodam salutem Jisraëlis: reducente Jehovâ reducem turbam populi sui, exultabit Jahakob, lætabitur Jisraël.

PSAL. LIV. *Pius afflictus experitur opem Dei.*

Magistro symphoniæ fidium, *ode* didascalica Davidis.
2 Quum venientes Ziphæi dixissent Schauli, annon David latitat apud nos?
3 Deus propter nomen tuum serva me, & fortitudine tuâ causam meam age.
4 Deus audi orationem meam, aurem adverte ad sermones oris mei.
5 Nam exteri insurgunt in me, & violenti quærunt vitam meam : non proponunt Deum sibi maximè.
6 Ecce Deus adjuvat me : Dominus *est* inter eos, qui sustentant vitam meam.
7 Redde istud malum observatoribus meis, per veritatem tuam succide eos.
8 Liberaliter sacrificabo tibi; celebrabo nomen tuum, Jehova, quia bonum est.
9 Quia ab omni angustia liberat me, & & inimicos meos aspicit oculus meus.

PSAL. LV. *Contra domesticos inimicos precatur, & se fortificat in Deo.*

Magistro symphoniæ fidium, *ode* didascalica Davidis.
2 Auribus percipe, ô Deus; orationem meam, & ne abscondas te à deprecatione mea :
3 Attende ad me, & exaudi me; plango in meditatione mea, & perstrepo;
4 Propter vocem inimici, propter angorem improbi : quia avertunt in me iniquitatem, & irati intestino odio prosequuntur me.
5 Animus meus dolet in me, & terrores mortis accidunt mihi :
6 Timor & tremor invadit me, & obtegit me horror :
7 Adeò ut dicam, ô *si* quis daret mihi a-

lam velut columbæ; evolarem, ubi habitare possem.

8 Ecce quàm longissimè evagarer, commoratus in deserto, vehementissimè.

9 Maturarem effugium mihi; à vento rapidissimo, à turbine.

10 Perde, Domine, divide linguam eorum; nam video violentiam, & contentionem in civitate:

11 Interdiu & noctu circumdant eam versantes in muris ejus; iniquitásque, & perversitas in medio ejus *sunt*:

12 Ærumnæ *sunt* in medio ejus, & non recedunt à platea ejus fraus, & dolus.

13 Non enim inimicus probro afficit me, quod ferrem; non osor meus adversùm me se attollit, à quo me absconderem:

14 Sed tu mortalis, par mihi, dux meus, & familiaris meus,

15 Qui pariter dulce inibamus consilium, in domum Dei ibamus cum frequentia:

16 Aget exactorem mors, invadens eos, descendent *in* sepulchrum vivi: nam mala *sunt* in commoratione ipsorum, in medio ipsorum.

17 Ego Deum inclamabo, & Jehova servabit me.

18 Vespere, & manè, atque meridie meditabor, & perstrepam, donec audiverit vocem meam:

19 Redemit vitam meam, ne belligerent in me, *collocans* in pace: quando multis *copiis belligerabant*, fuerunt penès me.

20 Audiet Deus fortis; & contestabitur istos, ùt permanet in æternum, vehementissime; quibus non *sunt* mutationes, neque timent Deum:

21 *Quorum quisque* extendit manus suas in colentes pacem secum, profanat fœdus suum:

22 Cujus blanda sunt butyrina verba, dum bellum *insidet* animo ejus: cujus molliora *quidem* verba oleo, sed stricti gladii sunt.

23 Rejice in Jehovam, *quicquid* dat tibi, & ipse sustentabit te: non permittet unquam justo, ut dimoveatur.

24 Tu itaque Deus, detrudes istos in puteum corruptionis: homines sanguinarii, & dolosi non perducent ad dimidium dies suos: ego verò confidam tibi.

PSAL. LVI. *Lacrymas piorum reservari, clamorem exaudiri.*

MAgistro symphoniæ, de *anima* vim patiente à manipulo longinquorum, insignis ode Davidis: quum prehenderent eum Pelischthæi Gathi.

2 Gratiam fac mihi, Deus, nam anhelus persequitur me mortalis, toto die oppugnator opprimit me.

3 Nam anhelant observatores mei toto die, quia multi *sunt*: è sublimi propugnatores *adsunto* mihi.

4 *Quâ* die timebo, ego in te confidam.

5 In Deo laudabo verbum ejus; in Deo confidam, non timebo: quid faciat caro mihi?

6 Toto die rebus meis dolorem afferunt, contra me omnes cogitationes eorum ad malum spectant:

7 Conveniunt, delitescunt ipsi; vestigia mea observant; ùt qui expetunt vitam meam.

8 Pro iniquitate parito eis, in ira populos dejice Deus.

9 Tu vagationes meas in numerato habes: pone *quamque* lacrymam meam in utre tuo; ánnon *essent* in numerato tibi?

10 Tunc revertentur inimici mei retrorsum, quâ die clamabo; hoc scio, Deum *affore* mihi.

11 In Deo laudabo verbum, in Jehova laudabo verbum.

12 In Deo confido, non timebo: quid faciat homo mihi?

13 Mecum *erunt*, ô Deus, vota tua; persolvam gratiarum actiones tibi,

14 Nam eripis animam meam à morte, ánnon pedes meos à lapsu *eriperes*? ut indesinenter ambulem coram Deo in luce hujus vitæ.

PSAL. LVII. *Inter leones ad Deum clamatur.*

MAgistro symphoniæ, ne perdas; Davidis ode insignis, quum fugeret metu Schaulis in speluncam.

2 Gratiam fac mihi Deus, gratiam fac mihi, nam ad te se recepit anima mea; & ad umbram alarum tuarũ me recepturus sum, donec transiverint ærumnæ.

3 Invocabo Deum excelsum, *Deum* fortem, perficientem erga me.

4 Mittet è cœlis, ut servet me, afficiens eum probro, qui me anhelus persequitur vehementissime: Mittet Deus benignitatem suam, & veritatem suam.

5 Ego inter immanes leones *sum*, jaceo *inter* incendiarios; *inter* homines, quorum dentes hastæ & sagittæ *sunt*, & quorum lingua *est* gladius acutus.

6 Exaltare supra cœlos, ô Deus, super totam terram gloria tua.

7 Rete aptaverant gressibus meis, curvaverat animam meam; *quam* foderant ante me fossam, cadunt in eam vehementissimè.

8 Erecto animo meo, ô Deus, erecto animo meo, canam & psallam, *dicens*:

9 Evigila gloria mea: evigila nablium, & cithara; expergefaciam *inde ab* aurora;

10 Celebrabo te in populis Domine, psallam te in nationibus:

11 Magnam *esse* usque ad cœlos benignitatem tuam, & ad superiores usque nubes veritatem tuam.

12 Exaltare supra cœlos, ô Deus; super totam terram gloria tua.

PSAL. LVIII. *Malitiam aspidis esse in homine, ad cujus interitum gaudebunt pii.*

MAgistro symphoniæ, ne perdas; Davidis *ode* insignis.

2 An revera, ô manipule; justitiam loquimini? quæ recta *sunt*, judicatis filii hominis?

3 Quin etiam ex animo iniquitates operamini; in hac terra violentiam manuum vestrarum appenditis.

4 Abalienant se improbi inde à vulva, aberrant inde ab utero, loquentes mendacium.

5 Venenum *est* illis simile veneno serpentis, sicuti aspidis surdæ, obturantis aurem suam.

6 Quæ non auscultat voci mussitantium;

utentis incantationibus peritissimi.

7 O Deus, destrue dentes eorum in ore ipsorum ; molares juvenum leonum demolire Jehova.

8 Liquefiant sicut aqua, indesinenter abeant : intentantes sagittas suas, tanquam in spicas abeant *sagittæ*.

9 Sicut limax liquescens abeat *quisque*, ùt abortus mulieris, *ut qui* non viderunt solem.

10 Quum nondum sentientur spinæ vestræ, *spinæ* kynosbati, tam redivivam, quàm adustam procellet quamque.

11 Lætabitur justus, quum viderit ultionem, pedes suos lavabit in sanguine improbi.

12 Dicétque homo, utique *est* fructus justo ; utique est Deus, *est* judex in terra.

PSAL. LIX. *David in propria domo obsessus, prece, & confidentia eluctatur.*

MAgistro symphoniæ, ne perdas ; Davidis ode insignis : quum misisset Schaul, qui observárunt domum illius, ut morte afficerent illum.

2 Libera me ab inimicis meis, Deus mi ; supra erigentes se contra me extolle me:

3 Libera me ab iis, qui operam dant iniquitati, & ab hominibus sanguinariis serva me.

4 Nam ecce, insidiantur vitæ meæ, conveniunt contra me robusti ; nullâ defectione meâ, nullóque peccato meo, Jehova.

5 Nullâ iniquitate *meâ* concurrunt, & comparant se : evigila *venturus* obviàm mihi, & respice.

6 Tu ergo Jehova, Deus exercituum, Deus Jisraëlis, expergiscere ad visitandum omnes gentes istas : ne gratiam facias ullis perfide agentibus iniquitatem summè.

7 Revertuntur vespere, ganniunt ùt canis ; & circumdant civitatem.

8 Ecce, eructant ore suo, gladios *adhibent* ad labia sua; nam quis audit ? *inquiunt*.

9 At tu, Jehova, ridebis eos, subsannabis omnes istas gentes.

10 Robur obtinente illo, te observabo ; nam Deus *est* editus locus meus.

11 Deus benignitatis meæ præveniet me : Deus faciet, ut aspiciam observatores meos :

12 Ne occidas eos, ut non obliviscantur populares mei : exagita eos virtute tuâ, & dejice eos clypeus noster, Domine.

13 Peccatum oris sui, verbum labiorum suorum, quando fuerint deprehensi in superbia sua ; tum præ execratione, tum præ macie enarrent.

14 Consume æstu, consume, donec non sint *amplius* ; ut sciant Deum summè dominari in Jahakobo, usque ad fines terræ.

15 Quum revertuntur vespere, ganniant ùt canis ; & circumdent civitatem.

16 Se ipsos exagitent ad comedendum, quum non fuerint saturati, tum cogantur pernoctare.

17 Ego verò canam robur tuum, & cantabo in matutinum quodque benignitatem tuam ; te fuisse locum editum mihi & perfugium, *quo* die *fuit* angustia mihi.

18 O robur meum, tibi psallam ; Deum esse locum editum meum, Deum benignitatis meæ.

PSAL. LX. *Psalmus eucharisticus post victoriam.*

MAgistro symphoniæ, in hexachordis testimonii, *ode* insignis Davidis, ad docendum.

2 Quum certaret contra Syros Mesopotamienses, & contra Syros Tzobæ ; & reversus Joab, percussisset Edomæos in valle Salis duodecies mille.

3 O Deus, rejeceras nos, disruperas nos, iratus fueras, restitue *te* nobis.

4 Commoveras terram, diffregeras eam ; cura fragmenta ejus, nam vacillat.

5 Feceras, ut sentiret populus tuus *rem* duram, dederas bibendum nobis *tanquam* vinum horrorem.

6 Dedisti timentibus te vexillum, quò utantur : propter veritatem potentissimè :

7 Ut liberentur dilecti tui, serva dexterâ tuâ, & exaudi me.

8 Deus loquutus est per sanctitatem suam, exsultabo: in partem obtineo Schecemam, & convallem Succotharum metior :

9 Meus Gilhad, & meus Menasche ; Iphrajímque, robur capitis mei ; Jehuda legislator meus.

10 Moab pollubrum meum ; supra Edomæum projiciam calceum meum: contra me, Palæstina, clangentem age.

11 Quis deduceret me *in* civitatem munitam ? quis deduceret me Edomæam usque ?

12 Annon tu, Deus, rejeceras nos ; ut non procederes, Deus, inter exercitus nostros?

13 Cedò nobis auxilium *tuum* ab hoste: alioqui vanitas *est* auxiliatio humana.

14 In Deo faciamus strenuè, & ipse conculcabit hostes nostros.

PSAL. LXI. *Expertus Dei auxilium confidentiùs erat, & acquiescit in sua fide*

MAgistro symphoniæ fidium, *ode* Davidis.

2 Audi, Deus, clamorem meum ; attende orationi meæ.

3 Ab extremitate terræ te inclamo, quum obruitur animus meus : in rupem, *quæ* sit editior me, deducito me :

4 Nam fuisti receptus mihi, turris robusta adversùs inimicum.

5 Commorabor in tentorio tuo per secula, recipiam me in occultum alarum tuarum maximè.

6 Cùm tu, Deus, auscultaveris votis meis, dederis hæreditatem *suam* reverentibus nomen tuum :

7 Dies diebus regis superaddito, anni ejus *sint* ùt multarum generationum.

8 Maneat in seculum coram Deo ; benignitatem, & fidem præpara, *quæ* custodiant eum.

9 Sic psallam nomini tuo in perpetuum, rependendo vota mea quotidie.

PSAL. LXII. *In Deo solo quiescendum esse.*

MAgistro symphoniæ in Jeduthune, psalmus Davidis.

2 Tantummodo in Deo conquiescit anima mea : ab eo salus mea *est*.

3 Tantummodo ipse rupes mea *est*, & salus

lus mea ; locus editus meus,non dimovebor *motione* magnâ.
4 Quo usque machinabimini ærumnas in virum ? occidemini vos omnes, *eritis* similes muro pando,maceriæ impulsæ.
5 Tantummodo de excellentia ejus consilia ineunt depellendi *eum*, delectantur mendacio : ore suo benedicunt,intrà se verò maledicunt vehementissimè.
6 Tantummodo in Deo conquiesce anima mea ; nam ab eo *est* exspectatio mea.
7 Tantummodo ipse rupes mea *est*,& salus mea : locus meus editus, non dimovebor.
8 In Deo *est* salus mea,& gloria mea ; rupes robusta mea ; receptus meus *est* in Deo.
9 Confidite ei omni tempore, ô popule, effundite coram eo animum vestrum : Deus receptui nobis *est* maximè.
10 Tantummodo vanitas *sunt* nati *plebejo* homine,mendacium *sunt* nati *præstante* viro : lancibus illi simul *impositi*,ascensuri *essent* supra vanitatem.
11 Ne confidatis oppressioni, & rapinâ ne evanescatis ; opulentia si abundet, ne apponatis animum.
12 Semel loquutus est Deus,bis idem audivi,robur esse Dei.
13 Et tuam *esse*,Domine,benignitatem,te repensurum cuique secundùm opus suum.

PSAL. LXIII. *Sitiens & arescens anima petit salvari.*

PSalmus Davidis,quum esset in deserto Jehudæ.
2 O Deus, *Deus* fortis meus es,tempestivè requiro te ; sitiens est tui anima mea, arescit ad te *spectans* caro mea, in terra sicca,& fessa sine aquis :
3 Ad videndum robur tuum,& gloriam tuam,sicut in loco sancto videbam te :
4 (Nam benignitas tua melior est vitâ,) *ut* labia mea laudent te.
5 Sic benedicam tibi in vita mea,in nomine tuo attollam manus meas :
6 Quasi adipe,& pinguedine saturabitur anima mea, & labiis canoris laudabit te os meum.
7 Quum recordor tui super strata mea,in vigiliis meditor de te :
8 Te fuisse summo auxilio mihi,ita ut in umbra alarum tuarum canerem :
9 *Quum* adhærescens anima mea sequitur te, sustentat me dextera tua.
10 Quamobrem isti, *qui* vastationem quærunt animæ meæ, pervenient ad imas partes terræ.
11 Facient,ut diffluat eorum quisque per gladium,portio vulpium futuri sunt.
12 Rex verò ipse lætabitur in Deo, gloriabitur quisquis jurat per eum,quum obturabitur os loquentium mendacium.

PSAL. LXIV. *Indoles,& plaga hostium, à quibus liberari petit.*

MAgistro Symphoniæ psalmus Davidis.
2 Audi, ô Deus, vocem meam, dum meditor ; à pavore inimici custodi vitam meam :
3 Absconde me ab arcano consilio maleficorum, à tumultuatione operam dantium iniquitati ;
4 Qui exacuunt sicut gladium linguam suam ; intentant ùt sagittam suam, verbum amarulentum.
5 Jaculis petendo ex latebris integrum, repentè jaculis petunt eum,neque timent:
6 Confirmant sibi rem malam : narrant de abscondendis laqueis ; dicunt; Quis videret illos ?
7 Perscrutantur iniquitates ; conficimur iis,quæ callidissimè sunt perscrutati : adeò intimum viri,& cor profundum *est*.
8 Sed ubi jaculis petierit eos Deus, à sagitta repentina fuerint plagæ eorum.
9 Fecerintque,ut ipsâ linguâ suâ in se ipsos impingant : vagi se in fugam dabunt, quisquis viderit eos.
10 Quicunque autem homines reverentur,nunciabunt opus Dei,& factum ejus intelligendum proponent :
11 Lætabitur justus in Jehova,& recipiet se ad eum, denique gloriabuntur omnes recti animo.

PSAL. LXV. *Psalmus* ἐπαινετικὸς *circa diversa providentiæ divinæ opera.*

MAgistro symphoniæ psalmus, Davidis canticum.
2 Tibi *debetur* certa laus ô Deus,*qui* es in Tzijone ; & tibi rependendum est votum.
3 O Qui exaudis orationem, ad te usque omnis caro ventura est.
4 Res iniquæ prævaluerant mihi, defectiones nostras tu expias.
5 Beatus,*quem* eligis, & admoves, inhabitaturum atria tua : saturamur bono domûs tuæ,*rebus* sanctis templi tui.
6 Res reverendas in justitia proloqueris nobis, ô Deus salutis nostræ, fiducia omnium extremitatum terræ,& maris , longinquarum.
7 Stabiliens montes virtute suâ,accinctus potentiâ.
8 Compescens strepitum marium, strepitum fluctuum eorum,& fremitum nationum.
9 Qui facis,ut canant exortus matutinos, & vespertinos, incolæ extremitatum reverentes à signis tuis.
10 Visitas hanc terram, & appetis eam : plurimùm ditas eam rivo Dei pleno aquæ; paras frumentum illorum, quum ita præparaveris eam.
11 Porcas ejus irrigando,deprimendo liras ejus ; imbribus dissolvis eam, germini ejus benedicis.
12 Coronas annum bonitatis tuæ,& orbitæ tuæ stillant pinguedinem :
13 Stillant *in* caulas deserti,& exsultatione colles accinguntur.
14 Vestiuntur pascua gregibus, & convalles obteguntur tritico,clangentes agunt, *atque* etiam canunt.

PSAL. LXVI. *Psalmus* ἐπαινετικὸς *circa opera redemtionis.*

MAgistro symphoniæ,canticum,& psalmus: Clangite Deo,omnes *incolæ* terræ:
2 Psallite gloriam nominis ejus, apponite gloriam laudi ejus :
3 Dicite Deo, quàm reverendus *es* factis tuis ?

tuis ? propter amplitudinem roboris tui mendaciter se dedunt tibi inimici tui.
4 Omnes *incolæ* terræ incurvent se tibi, & psallant tibi ; psallant nomini tuo, ùt *quum* maximè.
5 Venite, & videte opera Dei ; reverendus *est* actione erga filios hominis.
6 Convertit mare in aridam : per flumen transiverunt pedes, illic lætati sumus in eo.
7 Dominatur potentiâ suâ in seculum: oculi ejus gentes speculantur : qui rebelles sunt, ne efferantur apud se ipsos admodum.
8 Benedicite populi Deo nostro ; & facite, ut resonet vox laudis ejus :
9 Qui restituit animam nostram in vitam, neque permittit dimoveri pedes nostros.
10 Postquam probâsti nos Deus, conflâsti nos ùt conflatur argentum :
11 Induxisti nos in rete ipsum, imposuisti cingulam *asinariam* lumbis nostris :
12 Fecisti, ut insideret mortalis in caput nostrum, ingressi sumus per ignem, & per aquam ; tandem eduxisti nos ad hanc saturitatem.
13 Ingrediens domum tuam cum holocaustis, rependam tibi vota mea.
14 Quæ *nuncupaverint* aperta labia mea, & eloquutum fuerit os meum in angustia mea.
15 Holocausta pinguium arietum offeram tibi cum suffitu : parabo boves cum hircis potentissimè.
16 Agite, audite, quicunque timetis Deum; ut enarrem, quæ fecit animæ meæ.
17 Eum ore meo inclamavi, & *fui* elatus pro *sermonibus* linguæ meæ :
18 Ad iniquitatem si spectâssem animo meo, non exaudivisset Dominus.
19 At certè exaudivit Deus, attendit ad vocem orationis meæ.
20 Benedictus *est* Deus, qui non avertit orationem meam *à se*, & benignitatem suam à me.

PSAL. LXVII. *Vaticinium de vocatione gentium.*

Magistro symphoniæ fidium, psalmus, *&* canticum.
2 Deus gratiam faciat nobis, & benedicat nobis ; illustret faciem suam erga nos maximè :
3 Ut agnoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutem tuam.
4 Celebrent te populi Deus, celebrent te populi omnes.
5 Lætentur, & cantent nationes ; quum judicabis populos rectè, & nationes ipsas in terra deduces potentissimè.
6 Celebrent te populi Deus; celebrent te populi omnes.
7 Terrâ dante proventum suum ; benedicat nobis Deus, Deus noster.
8 Benedicat nobis Deus, & revereantur eum omnes fines terræ.

PSAL. LXVIII. *Canticum triumphale super victoriam, & regnum Christi.*

Magistro symphoniæ, Davidis psalmus, *&* canticum.
2 Surgente Deo disperguntur inimici, & fugiunt infesti osores ejus à conspectu ejus.
3 Quasi impellas fumum, impellis *eos* ; ùt liquefit cera ab igne, pereunt improbi à conspectu Dei.
4 Justi verò lætantes exultant coram Deo, & gaudent in lætitia.
5 Cantate Deo, psallite nomini ejus ; extollite eum, qui insidet amœnitatibus de nomine ejus Jah, ac exultate coram eo.
6 Pater pupillorum, & defensor viduarum *est* Deus in habitaculo sanctitatis suæ.
7 Deus collocat solitarios in familia, educit vinctos compedibus : at rebelles inhabitant locum aridissimum.
8 O Deus, quum procederes coram populo tuo ; quum gradereris per solitudinem excellentissimè :
9 Terra movebatur etiam, cæli destillabant à præsentia Dei : ipse Sinaj, à præsentia Dei, Dei Jisraëlis.
10 Pluviam liberalissimam stillabas, Deus ; possessionem tuam, eamque defessam tu instaurabas.
11 Greges tui catervatim habitabant in ea ; te parante per bonitatem tuam *pauperi* illi afflicto, Deus.
12 Dominus dabat sermonem ; eæ, quæ annunciabant, exercitui magno *dicebant*.
13 Reges exercituum fugiunt, fugiunt : & quæ commoratur domi, partitur spolia.
14 Etiamsi jacueritis inter duas strues lapideas, *eritis similes* alis columbæ, tectæ argento ; cujus pennæ *sunt* ex fulvo auro effosso.
15 Quum expanderit omnipotens reges in hac *terra*, niveus eris in Tzalmone.
16 Monte maximo, monte Baschanis ; monte frequente gibbis, monte Baschanis.
17 Quare dejiceretis vos, montes frequentes gibbis ? hæc montana desiderat Deus ad sedem suam, etiam Jehova inhabitabit in æternum.
18 Curruum Dei duæ *sunt* myriades, millia multiplicia : Dominus cum illis *est*, *Dominus* Sinaj in sanctuario *habitans*.
19 Ascendens in sublime, captivam fecisti captivorum multitudinem, accipiens *dedisti* dona hominibus : etiam rebelles habitando *captivos facis*, Jah Deus.
20 Benedictus Dominus, *qui* quotidie onerat nos *donis* ; *Deus* ille fortis salus nostra excellentissimè.
21 *Deus* ille fortis nobis *est Deus* fortis, ad salutem omnimodam : & Jehovæ Domino *sunt* exitus contra ipsam mortem,
22 Tantummodo Deus frangit caput inimicorum suorum, verticem comatum indesinenter ambulantis in reatibus suis.
23 Dixerat Dominus, ex Baschane reduco, reduco ex profunditatibus maris.
24 Ut frangens *immergas* pedem tuum in sanguine ; linguam canum tuorum, *sanguine fluente* ab inimicis, ab unoquoque eorum.
25 *Quum* viderent incessus tuos, ô Deus; incessus Dei fortis mei, regis mei, *qui est* in sanctuario.
26 Præcedebant cantores, pòst fidicines, inter puellas tympana pulsantes.
27 In congregationibus benedicite Deo, Domino, *qui estis* è scaturigine Jisraëlis.
28 Illic *sit* Binjamin parvus, *&* dominator eorum : principes Jehudæ, *&* cœtus eorum : principes Zebulunis, principes Naphthali.
29 Præcepit Deus tuus robustum esse te, corro-

corrobora,ô Deus,quod operatus es in nobis.
30 E templo tuo propter Jeruschalaïma, tibi afferent reges donarium.
31 Perde catervam arundiferam, cœtum robustorum juvencorum cum vitulis populorum,fingentem subjicere se cum fragminibus argenti ; dissipat populos, qui bellis delectantur.
32 Veniant Magnates ex Ægypto,Æthiopia celeriter transmittat manuum suarum donum ad Deum.
33 Regna terræ cantate Deo ; psallite Domino vehementissimè ;
34 Insidenti cœlis cœlorum antiquorum ; en edit voce sua vocem robustam.
35 Tribuite robur Deo,cujus excellentia *est* super Jisraëlem,& cujus robur in superioribus nubibus.
36 Formidabilis es,ô Deus,è sanctuariis tuis: *Deus* fortis Jisraëlis,ipse dat robur,& vires huic populo,benedictus *sit* Deus.

PSAL. LXIX. *Precatio oppressi contra oppressores,ejúsque votum.*

MAgistro symphoniæ ad hexachorda, Davidis *ode*.
2 Serva me Deus,quia perveniunt aquæ usque ad animam :
3 Demergor in cœnum profundissimum, ubi non *est* consistendi locus : ingredior profunditates aquarum,& fluentum inundans abripit me :
4 Fatigor clamando , exsiccatur guttur meum , deficiunt oculi mei sperantis in Deum meum.
5 plures sunt quàm capilli capitis mei, qui oderunt me immeritò ; potentiores sunt,qui conantur me succidere,qui mihi sunt inimici injuriâ ;tunc quod non rapui, rependere cogor.
6 O Deus,tu novisti stultitiam meam ; & reatus mei non sunt celati tibi.
7 Ne erubescant de me exspectantes te, Domine Jehovi,*Deus* exercituum,ne rubore suffundantur mea causâ,qui quærunt te, Deus Jisraëlis.
8 Nam propter te sustineo opprobrium, operit ignominia faciem meam:
9 Extraneus effectus sum fratribus meis, & alienus filiis matris meæ :
10 Quia zelus domûs tuæ exedit me, & opprobria probris afficientium te accidunt mihi.
11 Quum flens *affligo* jejunio animam meam, tum hoc vertitur in summum probrum mihi.
12 Quum statuo vestimentum meum cilicium,tum sum illis in parabolam.
13 Confabulantur de me sedentes in porta,& *canunt* odas lyricas bibentes potum inebriantem.
14 De me itaque,oratio mea ad te *est hæc*; Jehova, tempus *est* benevolentiæ: Deus, pro amplitudine benignitatis tuæ exaudi me pro fide salutari tua.
15 Eripe me è luto,& ne immergar : eripiar ab osoribus meis,& à profunditatibus aquarum :
16 Ne inundans abripiat me fluentum aquarum,neque absorbeat me profundum ; & ne præcludat mihi puteus os suum.
17 Exaudi me Jehova,quia bona *est* benignitas tua : secundùm amplitudinem miserationum tuarum respice ad me.
18 Et ne abscondas faciem tuam à servo tuo ; quia *est* angustia mihi : festina,exaudi me.
19 Appropinqua ad animam meam, vindica eam, propter inimicos meos redime me.
20 Tu nôsti opprobrium meum, pudoremque meum,& ignominiam meam, coram te *sunt* omnes hostes mei.
21 Opprobrium frangit animum meum, adeò ut afficiar ægritudine : quúmque exspecto,qui condoleat,nemo adest ; aut consolatores,tamen non invenio :
22 Quin *potiùs* dant pro alimento meo amarorem ; & in siti mea bibendum dant mihi acetum.
23 Sit mensa eorum ante eos pro laqueo; & pro retributionibus,pro tendicula *ipsis*,
24 Obtenebrentur oculi eorum, ut non videant : & fac ut lumbi eorum jugiter nutent.
25 Effunde super eos indignationem tuam,& æstus iræ tuæ assequatur eos.
26 Sint castella eorum desolata,in tentoriis eorum ne sit habitator :
27 Quia, quem tu percussisti,persequuntur,& secundùm dolorem confossorum tuorum narrationes contexunt.
28 Appone pœnam ad pœnam iniquitatis eorum , & ne veniant in justitiam tuam.
29 Deleantur de libro viventium, & cum justis ne conscribantur.
30 Ego verò pauper,& dolens ; *quum* salus tua,Deus,in edito collocaverit me.
31 Laudabo nomen Dei cantico, & magnificabo eum gratiarum actione.
32 Quæ melior videbitur Jehovæ,bove, juvenco, cornuto, *aut* ungulam scissam habente *quoquam*.
33 *Quod ubi* viderint mansueti,lætabuntur : & revivisceet animus vester,ô quærentes Deum :
34 Quòd attendat ad egentes Jehova, & vinctos suos non spernat.
35 Laudabunt eum cœli,& terra ; maria, & quicquid repit in eis :
36 Quia Deus servat Tzijonem,& instaurat civitates Jehudæ ; ut habitent ibi, & hæreditario jure possideant eam *terram* ;
37 Posteri, *inquam*, servorum ejus possideant eam, & amantes nominis ejus habitent in ea.

PSAL. LXX. *Argumentum idem cum fine Psal.*40.

MAgistro symphoniæ,*ode* Davidis,ad recordandum.
2 Deus ad eripiendum me : Jehova, ad auxilium meum festina.
3 Pudefiant,& rubore perfundantur quærentes animam meam : agantur retrorsum, & ignominiâ afficiantur, qui delectantur malo meo.
4 Retrocedant pro mercede pudoris sui, qui dicunt,euge,euge.
5 Gaudeant,& lætentur in te omnes quærentes te : ac dicant jugiter, magnificetur Deus,amantes salutis tuæ.

6 Ego

6 Ego verò sum pauper, & egens, ô Deus, festina meâ causâ: auxilium meum, & liberator meus es, Jehova, ne tardes.

PSAL. LXXI. *Perceptam gratiam professus, ulteriorem petit, & gratitudinem vovet.*

AD te, Jehova, me recipio, ne erubescam unquam.

2 Justitiâ tuâ eripe me, & libera me, inclina ad me aurem tuam, ac serva me.

3 Esto mihi rupes, quam inhabitem, quò veniam jugiter; præceptum posuisti de servando me, quia petra mea, & munitio mea es.

4 Deus mi, libera me è manu improbi, è manu iniquè, & præfractè agentis.

5 Nam tu *es* exspectatio mea, Domine Jehovi, fiducia mea à pueritia mea.

6 Tibi innitor inde ab utero, à visceribus matris meæ tu abripuisti me: in te *est* laus mea jugiter.

7 Tanquam ostentum fui multis: adeò es mihi receptus robustus.

8 Impleatur os meum laude tuâ, toto die gloriâ tuâ.

9 Ne abjicias me tempore senectutis: quum deficit virtus mea, ne derelinquas me:

10 Quia loquuntur inimici mei de me, & observantes animam meam consultant simul.

11 Dicendo, Deus dereliquit eum, persequimini, & prehendite eum: quia nemo *est*, qui eripiat.

12 Deus, ne longè abesto à me: Deus mi, ad auxilium meum festina.

13 Pudefiant, deficiant adversantes animæ meæ: operiantur opprobrio, & ignominiâ quærentes malum meum.

14 Ego verò jugiter in exspectatione sum, de tota laude tua; & perrecturus sum.

15 Os meum narraturum est justitiam tuam, quotidie salutem tuam: quàmvis ignorem numeros *ejus*:

16 Aggrediar omnimodam fortitudinem, Domine Jehovi: commemorabo justitiam tuam solus.

17 Deus, docuisti me à pueritia mea, & huc usque indicavi mirabilia tua.

18 Quare etiam tantisper dum senex, & canus sum, Deus, ne derelinquas me, donec indicavero brachium tuum *huic* generationi, omni venturæ *generationi* fortitudinem tuam:

19 Nam justitia tua, Deus, in altum usque *assurgit*: quia facis res magnas; Deus, quis *est* par tibi?

20 Quia postquam fecisti, ut experirer angustias magnas, & malas; rursus vitæ restituis me, & ex abyssis terræ rursus facis, ut ascendam.

21 Auges magnitudinem meam, & divertens consolaris me.

22 Etiam ego celebraturus sum te instrumento nablii, fidemque tuam, Deus mi: psallam tibi citharâ, ô sancte Jisraëlis.

23 Cantabunt labia mea, quando psallam tibi, & anima mea, quam redemeris;

24 Etiam lingua mea quotidie enunciabit justitiam tuam: quòd erubuerint, quòd pudore perfusi fuerint quærentes malum meum.

PSAL. LXXII. *Schelomo typus Christi.*

PRo Schelomone, O Deus, judicia tua regi da, & justitiam tuam filio regis:

2 Judicet populum tuum justè, & pauperes tuos jure.

3 Proferant montes pacem populo, & colles propter justitiam.

4 Vindicabit pauperes populi, servabit filios egentis, conteret verò oppressorem.

5 Reverebuntur te quamdiu erit sol; & durante lunâ in generationem æternam.

6 Ut quum descendit pluvia super sectam herbam; quum imbres, irrigatio terræ:

7 Florebit temporibus ejus justus, & amplitudo pacis, donec non sit luna:

8 Et dominabitur à mari uno ad alterum, & à flumine quàquà *sunt* fines terræ.

9 Coram eo *honorem exhibentes* incurvabunt *se* barbari, & inimici ejus pulverem lingent.

10 Reges oceani *accolæ*, & insulani munus reddent; reges Schebæ, & Sebæ donarium offerent:

11 Denique incurvabunt se *honorem exhibentes* ei omnes reges, omnes gentes servient ei.

12 Quoniam eripiet egentem vociferantem, & pauperem, cui non fuerit adjutor:

13 Parcet attenuato, & egeni, animásque egentium servabit:

14 A dolo, & à violentia vindicabit animam eorum: adeò pretiosus *est* sanguis eorum in oculis ejus.

15 Ideo quamdiu vivet, dabit ei de auro Schebæ; & orabit pro eo jugiter, toto die benedicet ei.

16 *Ubi* fuerit pugillus tritici in terra, in vertice montium, commovebit se ùt Libanus fructus ejus, & florebunt cives ùt herba terræ.

17 Erit nomen ejus in seculum, durante sole sobolescet nomen ejus: & benedicentes sibi in eo, omnes gentes beatum prædicabunt eum.

18 Benedictus *sit* Jehova Deus; Deus Jisraëlis, qui facit mirabilia solus:

19 Et benedictum nomen gloriæ ejus in seculum: impleaturque gloriâ ejus tota terra, amen, iterum amen.

20 Finiuntur orationes Davidis, filii Jischaj.

Psalmorum Liber tertius.

PSAL. LXXIII. *Prosperitas impiorum perpenditur, & concluditur in Deo solo securitatem inveniri.*

Psalmus Asaphi. Atqui bonus *est* Jisraëli Deus, puris animo.

2 Equidem, *quod ad* me, penè declinaverant pedes mei; nihil ferè *aberat, quin* effunderentur gressus mei.

3 Quum inviderem insanientibus, prosperitatem improborum aspicerem.

4 Nam non *sunt* nexus usque ad mortem eorum, sed pingue *est* robur eorum.

5 In labore mortalium non sunt, & cum *reliquis* hominibus non afficiuntur plagis.

6 Idcirco cingit eos torques superbiæ, operit *velut* ornamentum violentia eos.

7 Emicat præ pinguedine uterque oculus eorum, superant cogitationes animi.

8 Tabifici sunt, & loquuntur malignè oppressionem: & è sublimi loquuntur.

9 Opponunt cœlis os suum, & lingua eorum pervadit terram.

10 Ideóque redit populus ejus huc, quum aquæ pleni *poculi* exprimuntur ipsis.

11 Ut dicant, quomodo cognosceret Deus fortis? aut esset notitia in excelso?

12 Ecce istos improbos, ùt tranquilli *in* seculo augeant vires.

13 Utique inaniter purifico animum meum, & lavo in munditia manus meas:

14 Quum sim plagâ affectus quotidie, & castigatio mea *præstò sit* matutinis singulis.

15 Si dixerim, narrabo talia; ecce generationi filiorum tuorum perfidus fuero:

16 Si cogitem cognoscere hoc, laboriosum *visum* est in oculis meis:

17 Donec ingressus essem in sanctuaria *Dei* fortis, animadvertissem finem istorum.

18 Utique in lubricis ponis eos, dejicis eos in vastitates.

19 Quomodo abeunt in desolationem quasi momentò: desinunt, consumuntur terroribus.

20 Tanquam somnium, postquam evigilavit *quispiam*, Domine, quum expergisceris, imaginem eorum contemnis.

21 Quum exacerbatur animus meus, & *in* renibus meis me ipsum exacuebam.

22 Tum eram brutus, qui ignorarem: *velut* jumenta eram apud te.

23 Itaque ego jugiter *futurus sum* tecum: prehendisti manum dexteram meam.

24 Consilio tuo deduc me, at postmodum *in* gloriam recipias me.

25 Quis *esset* mihi in cœlis *præter te*? & præter te nullo delector in terra.

26 Deficiente carne meâ, & animo meo; rupes animi mei, & portio mea, Deus *est* in seculum.

27 Nam ecce longinqui à te pereunt, exscindis, quicunque adulterando *deficit* à te.

28 De me itaque, propinquum esse Deo mihi bonum *est*, pono in Domino Jehovi receptum meum, ut enarrem omnia opera tua.

PSAL. LXXIV. *De desolatione Ecclesiæ conquerens, zelotypiam Dei provocat.*

Ode didascalica, Asapho. Quare Deus rejicis in æternum? fumare pergit ira tua in gregem pastûs tui?

2 Recordare cœtûs tui, te acquisivisse antea, vendicâsse tribum possessionis tuæ, montem Tzijonis hunc *esse*, in quo habitabas.

3 Attolle pedes tuos ad vastitates æternas, *ad* omnia mala, *quæ* facit inimicus in loco sancto.

4 Rugientes hostes tui in medio synagogarum tuarum, posuerunt insignia sua *pro* insignibus.

5 Nobilis habitus est *eorum quisque*, prout efferebat sursum contra implexa ligna secures.

6 Etiam nunc sculpturas ejus simul vecte, & tuditibus tundunt.

7 Immiserunt ignem in sanctuaria tua; *dejicientes* in terram profanârunt tabernaculum nominis tui.

8 Dixerunt cum animo suo, vim inferamus eis pariter: incenderunt omnes synagogas *Dei* fortis *dejicientes* in terram.

9 Insignia nostra non videmus, non *est* ampliùs propheta, neque *est* apud nos, qui sciat usque quò.

10 Quò usque, ô Deus, probro afficiet hostis? irritabit inimicus nomen tuum in æternum?

11 Quare avertis manum tuam, & *quidem* dexteram tuam? è medio sinûs tui cohibe.

12 Atqui Deus rex meus *est* jam olim, operans omnimodam salutem in medio terræ.

13 Tu disrupisti robore tuo mare, perfregisti capita cetorum in aquis.

14 Tu conquassâsti capita balænæ, dedisti cibum ipsi populo per deserta *proficiscenti*.

15 Tu fidisti fontem, & torrentem; tu arefacis fluvios validos.

16 Tuus *est* dies; etiam tua nox: tu parâsti lumen *hujus*, & solem.

17 Tu statuisti omnes terminos terræ: ipsam æstatem, & hyemem tu formâsti.

18 Recordare *saltem* hujus inimicum probro afficere, ô Jehova, & populum stultum irritare nomen tuum.

19 Ne trades *istis* catervæ vitam turturis tui, catervæ pauperum tuorum afflictorum ne obliviscaris in æternum.

20 Intuere in fœdus: nam repleta sunt obscurissima loca terræ, caulæ violentiâ.

21 Qui attritus est, ne redeat confusus, pauper, & egens laudent nomen tuum.

22 Surge ô Deus, age causam tuam, recordare opprobrii tui, *quo* afficeris à stulto quotidie.

23 Ne obliviscaris vocis hostium tuorum, strepitûs insurgentium in te, augescentis jugiter.

PSAL. LXXV. *A Deo esse, quòd unius cornu deprimatur, & alterius exaltetur.*

MAgistro symphoniæ, ne perdas; psalmus Asapho, & canticum.
2 Celebramus te, Deus, celebramus: nam propinquum nomen tuum, enarrant mirabilia tua.
3 Quum excepero conventum, ego rectissimè judicabo.
4 Solutas terræ, omniúmque habitatorum ejus, ego aptabo columnas maximè:
5 Dicens insanientibus, ne insaniatis; & improbis, ne attollatis cornu:
6 Ne attollatis contra excelsum cornu vestrum, *ne* loquamini collo duro;
7 Non enim ab exortu, aut ab occasu, neque à deserto *est* exaltatio:
8 Sed Deus judex; hunc deprimit, & illum extollit.
9 Nam poculum in manu Jehovæ, & vinum turbidum est, plenum mixtione, ex quo fudit: veruntamen fæces ejus, *quas* expresserint, bibent omnes improbi terræ.
10 Ego itaque annunciem in seculum, psallam Deo Jahakobi:
11 Et omnia cornua improborum succidam; exaltentur cornua justi.

PSAL. LXXVI. *Deus Ecclesiæ patronus celebratur.*

MAgistro symphoniæ fidium; psalmus Asapho, & canticum.
2 Nobilis *est* in Jehuda Deus, in Jisraële magnum nomen ejus:
3 Cujus tugurium *est* Schalemi, & habitaculum Tzijone.
4 Ibi confregit coruscos arcus; scutum gladiúmque, & bellum vehementissimè.
5 Illustris factus es, magnificus, ex montibus direptionis.
6 Dediderunt se in prædam robusti animo, dormitaverunt somnum suum: adeò ut non invenerint ulli viri bellatores manus suas.
7 Præ increpatione tua, ò Deus Jahakobi: consopitus est & currus, & equus.
8 Tu, tu, *inquam*, formidabilis *es*: ecquis consisteret coram te, ex quo irasceris?
9 E cœlis facis, ut audiatur sententia; terra timet, & quieta sedet:
10 Quum surgit ad judicium Deus, ad servandum omnes mansuetos terræ maximè.
11 Nam æstus hominum celebrat te, residuo æstuum accingis *tuos*.
12 Vovete, & *vota* reddite Jehovæ, Deo vestro: quicunque circumstant illum, afferant munus illi formidabili.
13 *Qui* vindemiat spiritum antecessorum, formidabili regibus terræ.

PSAL. LXXVII. *Variis cogitationibus fluctuans, mirabilium Dei, recordatione stabilitur.*

MAgistro symphoniæ, præfecto *posteris* Jeduthunis; Asaphi psalmus.
2 Vox mea ad Deum *fertur*, quum exclamo: vox mea ad Deum, ut autem advertat ad me.
3 Tempore angustiæ meæ Dominum requiro; manu mea noctu perfusâ, & non intermittente: renuente consolationem admittere animâ meâ.
4 Recordor Dei, quum fluctuando perstrepo: meditor, quum obruit se spiritus meus vehementissimè.
5 *Quum* tenes vigiles oculos meos; concutior, ita ut non possim eloqui.
6 Reputo tempora inde ab antiquitate, annos *superiorum* seculorum,
7 Recordor musicæ pulsationis meæ nocte: cum animo meo meditor, & perscrutatur spiritus meus, *dicens*:
8 An in secula repelleret Dominus? aut non pergeret bene velle ampliùs?
9 An deficeret in æternum benignitas ejus? desineret sermo in quamque generationem?
10 An oblitus esset gratiam facere *Deus* fortis? an occluderet irâ miserationes suas summè?
11 Tandem dico; infirmare me istud, mutatâ dexterâ excelsi?
12 *Imo* recordabor actionum Jah: quin recordabor inde ab antiquitate quodque mirabilium tuorum:
13 Et meditabor de unoquoque opere tuo; de actionibus tuis confabulabor, *dicens*:
14 O Deus, in sanctitate vita tua *est*; quis *Deus* fortis magnus *est* ùt Deus?
15 Tu, ò *Deus*, fortis mirificè, ostendisti in populis robur tuum.
16 Vindicâsti brachio populum tuum: posteros Jahakobi, etiam Josephum maximè.
17 Videntes te aquæ Deus, videntes te aquæ formidârunt: etiam commotæ sunt abyssi.
18 Exundârunt aquas nubes, sonum ediderunt superiores nubes: etiam pervaserunt sagittæ tuæ.
19 Sonante tonitru tuo in isto orbe, illustrârunt fulgura orbem habitabilem: commota est, & tremuit terra.
20 Per mare via tua, & semita tua per aquas amplas? ubi vestigia tua non sunt cognita.
21 Duxisti ùt gregem populum tuum, Moschis & Aharonis operâ.

PSAL. LXXVIII. *Mysteria antiquitatum.*

ODe didascalica, Asaphi, Auribus percipe, popule mi, doctrinam meam; inclinate aurem vestram ad sermones oris mei.
2 Aperiam per parabolam os meum, eructabo occulta inde à prisco *tempore*:
3 Quæ audivimus ac novimus, ùt majores nostri narraverunt nobis.
4 Non celabimus filios eorum, generationem posteram: narraturos laudes Jehovæ, robúrque ejus, & mirabilia ejus opera, quæ fecit.
5 Nam statuit testimonium in Jahakobo, & legem posuit in Jisraële; quum præcepit majoribus nostris nota facere filiis ipsorum:
6 Ut sciant generatio postera, filii nascituri, surgentesque, enarrent filiis suis;
7 Et ponant in Deo spem suam, neque obliviscantur actionum *Dei* fortis; sed præcepta ejus custodiant:

8 Ac non sint ut maiores eorum, generatio contumax, & rebellis; generatio, quæ non comparavit animum suum, & cujus spiritus non fuit constans erga *Deum* fortem.
9 *Ut* posteri Ephraimi armati jaculantes arcu, vertentes *terga* tempore prælii:
10 *Quia* non servaverant fœdus Dei, & in lege ejus renuerant ambulare:
11 Obliti actionum ejus, & mirabilium ejus operum, quæ ostenderat ipsis.
12 Coram majoribus eorum fecerat miracula in terra Ægypti, agro Tanitico.
13 Diffiderat mare, ut traduceret eos, statuens aquas tanquam acervum:
14 Deduxerátque eos nube interdiu, & totam noctem lucente igne.
15 Fiderat rupes in deserto, ut potum præberet in abyssis plurimum.
16 Educens fluenta è petra, & demittens tanquam flumina aquas.
17 Perrexerunt tamen adhuc peccare in eum, exacerbando excelsum in ipsa *terra* sicca:
18 Et tentantes *Deum* fortem cum animo suo, petiverunt cibum pro desiderio animi sui:
19 Ac obloquentes contra Deum, dixerunt, an posset *Deus* fortis instruere mensam in hoc deserto?
20 En, ita percussit rupem, ut fluxerint aquæ, & torrentes exundaverint: an etiam cibum posset dare? an pararet carnem populo suo?
21 Idcirco audiens Jehova, excanduerat: & ignis succensus erat in Jahakobum, ac etiam ira arserat in Jisraëlem:
22 Quia non crediderant in Deum, neque confisi erant *in* salute ejus:
23 Quàmvis præcepisset superioribus nubibus supernè, & januas cœlorum aperuisset;
24 Depluénsque super eos Man ad comedendum, frumentum cœlorum daret illis:
25 Panem robustissimorum comederet quisque, viaticum mitteret eis ad saturitatem.
26 Impellens Eurum in cœlis, & inducens robore suo Austrum.
27 Quum depluisset super eos carnem tanquam pulverem, & sicut arenam marinam volucres alatas.
28 Deiiciens intrà castra sua, circa tabernacula sua:
29 Et comedentes saturati essent valde, & quod concupiverant illi, attulisset illis:
30 Nondum alienati erant à concupiscentia sua, adhuc cibus eorum in ore eorum *erat*,
31 Quum ira Dei ardens in eos, interficeret è pinguissimis eorum, & juvenes Jisraëlis prosterneret.
32 Post totum hoc peccaverunt ampliùs, neque crediderunt propter mirabilia ejus opera.
33 Quamobrem consumebat vanitate dies illorum, & annos illorum terrore.
34 Quum occidebat eos, si requirebant eum, & conversi manè, quærebant *Deum* fortem.
35 Recordantes, Deum fuisse rupem suam, & *Deum* fortem excelsum *fuisse* vindicem suum;
36 Quàmvis conarentur eum decipere ore suo, & linguâ suâ mentirentur ei.
37 Et animus ipsorum non esset comparatus erga eum, neque constantes essent in fœdere ejus:
38 Tamen ille misericors, expiabat iniquitatem, ita ut non perderet; & plurimùm avertebat iram suam, neque excitabat totum æstum suum:
39 Recordans carnem eos esse, ventum abeuntem, qui non revertitur.
40 Quoties exacerbaverunt eum in deserto? dolore affecerunt eum in solitudine?
41 Qui subinde tentârunt *Deum* fortem, & sanctum Jisraëlis circumscripserunt.
42 Immemores manûs ejus, diei quo redemerat ipsos ab hoste:
43 Quo disposuit in Ægypto signa sua, & prodigia sua in agro Tanitico:
44 Quum mutavit in sanguinem rivos eorum, fluentáque eorum, ne bibere possent.
45 Immisit in eos colluviem animalium, quæ consumeret eos, ac ranas, quæ perderent eos:
46 Et dedit brucho proventum eorum, ac laborem eorum locustæ:
47 Occidit grandine vites eorum, & sycomoros eorum *igni*, qui quacunque insidebat consumeret:
48 Dedidit etiam eidem grandini bruta eorum, & pecora eorum prunis ignitis:
49 Immisit in eos æstum iræ suæ, excandescentiam, indignationémque, & angustiam, mittendo nuncios malorum:
50 Liberavit iter ad iram suam, non cohibuit à morte vitam illorum: & bestias eorum pesti dedidit:
51 Et percussit omne primogenitum in Ægypto, principium virium in tentoriis Chami:
52 Et transtulit tanquam pecudes populum suum, direxítque eos tanquam gregem per desertum:
53 Et educens eos securè ita ut non metuerent, postquam inimicos eorum operuisset mare.
54 Adduxit eos in terminum sanctitatis suæ, montem hunc, *quem* acquisivit dextera ejus.
55 Expellens à facie eorum gentes, faciénsque, ut acciderent funiculo possessionis: & habitaverunt in tentoriis earum tribus Jisraëlis.
56 Attamen tentârunt, & exacerbârunt Deum excelsum, & testimonia ejus non observârunt:
57 Sed aversi perfidè egerunt, ùt majores eorum: conversi sunt, ùt arcus fallax.
58 Nam provocârunt eum per excelsa sua, & per sculptilia sua ad zelotypiam concitârunt eum.
59 *Quod* audiens Deus excanduit, sprevítque valde Jisraëlem:
60 Adeò ut deserens tabernaculum Schiluntis, tentorium, *quod* collocaverat inter homines:
61 Traderet in captivitatem robur suum, & gloriam suam in manum hostis:
62 Dederetque gladio populum suum; quia

quia in possessionem suam excanduerat:
63 Juvenes ejus absumeret ignis, & virgines ejus non laudarentur:
64 Sacerdotes ejus gladio conciderent, & viduæ ejus non flerent.
65 Deinde evigilavit Dominus, *qui visus fuerat* tanquam dormiens; sicut robustus, cantillans ex vino:
66 Et percussit hostes suos retrò, opprobrium perpetuum indidit eis.
67 Tandem sprevit tentorium Josephi, & tribum Ephrajimi non elegit.
68 Eligens vero tribum Jehudæ, montem Tzijonis, quem diligat;
69 Ædificavit simile excelsis *palatiis* sanctuarium suum; utpote *in* terra, quam statuit in seculum.
70 Eligénsque Davidem servum suum, & assumens eum ex caulis gregis:
71 A tergo fœtarum duxit eum, ad pascendum Jahakobum, populum suum, & Jisraëlem, possessionem suam:
72 Qui pavit eos pro integritate animi sui, & summâ prudentiâ manuum suarum deduxit eos.

PSAL. LXXIX. *Asaph pro Ieruschalaimis intercedit, ut iram Deus inde in hostium capita vertat.*

PSalmus Asapho. O Deus, ingressæ sunt gentes in possessionem tuam; polluerunt templum sanctitatis tuæ, disposuerunt Jeruschalaima in cumulos.
2 Dederunt cadaver servorum tuorum cibo volucribus cœli: carnem eorum, quos benignitate prosequeris, bestiis terræ.
3 Effuderunt sanguinem eorum, velut aquam circa Jeruschalaima, nec *erat*, qui sepeliret.
4 Sumus opprobrio vicinis nostris, sannæ & ludificationi circumstantibus nos.
5 Quò usque Jehova? irasceris in æternum? ardebit velut ignis zelus tuus?
6 Effunde æstum tuum in eas gentes, quæ non agnoscunt te, & super regna, quæ nomen tuum non invocant.
7 Nam *consumtor* consumsit Jahakobum, & habitaculum ejus desolaverunt.
8 Ne recorderis adversùs nos iniquitates præcedentium *temporum*: festinantes præveniant nos miserationes tuæ, nam attenuati sumus valde.
9 Auxiliare nobis, Deus salutis nostræ propter honorem nominis tui: & eripe nos, expiationémque fac de peccatis nostris propter nomen tuum.
10 Cur dicturæ essent istæ gentes, ubinam est Deus istorum? innotescat in istis gentibus ante oculos nostros, ultione sanguinis servorum tuorum effusi.
11 Perveniat ante faciem tuam gemitus vincti: pro magnitudine brachii tui fac, ut reliqui sint, qui jam traduntur morti.
12 Redde ergo vicinis nostris septuplo in sinum ipsorum: opprobrium ipsorum, quo affecerunt te, Domine.
13 Et nos populus tuus, & grex pastûs tui celebrabimus te in seculum, in quamque generationem enarrabimus laudem tuam.

PSAL. LXXX. *Vineam devastatam Deo curæ esse.*

MAgistro symphoniæ, ad hexachorda; psalmus testimonii Asapho.
2 O pastor Jisraëlis auribus percipe, ductor Josephi tanquam gregis, insidens Cherubinis illucesce.
3 Coram Ephrajimo, Binjaminéque, & Menasche excita potentiam tuam; & veni ad plenam salutem *afferendam* nobis.
4 O Deus, restitue nos, & fac, ut luceat facies tua: ita servabimur.
5 Jehova, Deus exercituum, quousque fumaturus es contra orationem populi tui?
6 Cibas eos pane lachrymarum, & bibendum præbes eis de lachrymis triental.
7 Exponis nos contentioni vicinis nostris, & inimici nostri subsannant *nos*.
8 O Deus exercituum restitue nos, & fac, ut luceat facies tua: ita servabimur.
9 Vitem ex Ægypto transtuleras; expuleras gentes, ut plantares eam:
10 Expediveras ante eam, fecerásque, ut ageret radices suas, & impleverat terram.
11 Operiebantur montes umbrâ ejus, & palmitum ejus cedri maximæ.
12 Emittebat ramos suos usque ad mare, & ad flumen teneros ramos suos.
13 Quare perrupisti macerias ejus, adeò ut carpant eam omnes viatores;
14 Suffodiat eam porcus sylvestris, & animal agreste depascat eam?
15 O Deus exercituum, revertere jam, intuere è cœlis, & respice: ac visita vitem hanc,
16 Et surculum, quem plantaverat dextera tua; idque propter filium, *quem* fortificâsti tibi.
17 Incensa igne, succisa *est*, ab increpatione faciei tuæ pereunt.
18 Adsit manus tua viro dexteræ tuæ: filio hominis, quem fortificâsti tibi:
19 Ac non retrocedemus à te: in vita conserva nos, ut nomen tuum invocemus.
20 Jehova, Deus exercituum, restitue nos, fac, ut luceat facies tua: ita servabimur.

PSAL. LXXXI. *Canticum, docens, quæ mala ingratitudo afferat, & quæ bona inhibeat.*

MAgistro symphoniæ, ad Gitthæa *instrumenta ode*, Asapho.
2 Cantate Deo, robori nostro, vociferamini Deo Jahakobi.
3 Sumite psalmodica instrumenta, & apponite tympanum, citharam amœnam cum nablio.
4 Clangite in novilunio buccinâ, stativis quibusque feriis, diebus festis nostris.
5 Nam statutum in Jisraële est, ritus à Deo Jahakobi:
6 Qui testimonium in Josepho imposuit ipsum; quum processisset contra terram Ægypti, *ubi* sermonem ignotum audiebam.
7 Amovi, *inquit*, ab onere humerum ejus; manus ejus à lacusculo *intritæ* abierunt.
8 Quum in angustia illa exclamares, liberavi te: exaudivi te in latebris tonitru: probavi te, *usque* ad aquas Meribæ summè.
9 Audi popule mi, & contestabor te; ô Jisraël, si auscultaveris mihi,

10 *Si* non erit in te *Deus* fortis extraneus, neque incurvabis te Deo forti alienigenæ *honorem exhibens.*

11 Ego *sum* Jehova Deus tuus, qui feci, ut ascenderes è terra Ægypti: dilata os tuum,& impleturus sum illud.

12 Sed non auscultavit populus meus voci meæ,& Jisraël non acquievit mihi.

13 Quapropter dimisi eos *ambulaturos* ex sententia animi sui, *dicens*, abeant cum pravis consiliis suis.

14 O si populus meus auscultâsset mihi, *si* Jisraëlitæ in viis meis ambulâssent:

15 Vel momento inimicos eorum fuissem depressurus, quum in hostes eorum convertissem manum meam.

16 Osores Jehovæ mendaciter se dedissent ei; & futurum fuisset tempus istorum in seculum:

17 Denique cibaturus fuisset eum adipe tritici,etiam ex rupe melle fuissem satiaturus te.

PSAL. LXXXII. *Magistratûs officium.*

PSalmus Asapho. Deus adstat in cœtu Dei fortis,inter magistratus judicat.

2 Quousque judicabitis iniquè,& personam improborum suscipietis summè?

3 Judicate *secundùm* tenuem & pupillum; afflictum & pauperem justum pronunciate:

4 Liberate tenuem & egentem,è manu improborum eripite.

5 Ignorantibus & non animadvertentibus, in tenebris indesinenter ambulantibus illis;dimoventur omnia fundamenta terræ.

6 Ego dico,Dii *quidem* estis,& filii excelsi vos omnes:

7 *At* certè ut plebeius homo morituri estis,etiam sicut unus aliorum principum casuri estis.

8 Surge,ô Deus, judica terram: tu enim possessionem habes *judiciorum* in omnibus gentibus.

PSAL. LXXXIII. *Asaphus impiorum ligæ exitium precatur.*

CAnticum,*&* psalmus Asapho.

2 O Deus, ne agas silentium; ne surdum agas,neque quiescas,ô *Deus* fortis.

3 Nam ecce inimici tui perstrepunt,& osores tui extollunt caput.

4 Contra populum tuum callidè ineunt consilium,& consultant contra abditos tuos,

5 Dicentes, agite exscindamus istos,ne sint gens; ut non memoretur nomen Jisraëlis ampliùs.

6 Nam consilium inierunt animis paribus,contra te fœdus pepigerunt.

7 Tentoria Edomæorum, & Jischmaheljitarum,Moabitæ,& Hagareni,

8 Gebalitæ, Hammonitæque,& Hamalekitæ,Palæstini cum habitatoribus Tyri:

9 Etiam Assyrius adjunxit se istis; sunt brachium posteris Loti maximè.

10 Fac istis ùt Midjanitis; ùt Siseræ,ùt Jabini in torrente Kischonis:

11 *Qui* excisi fuerunt ad Hendorum,facti sunt fimus terræ.

12 Redige ipsos ingenuos istorum ùt Horebum,& ùt Zeebum,ùt Zebachum, & Zalmunnahum, omnes toparchas istorum:

13 Qui dicunt,hæreditario jure possideamus nobis habitacula Dei.

14 Deus mi,pone eos velut rotam, ùt stipulam coram vento.

15 Ut ignis exurit silvam,& ùt flamma accendit montes,

16 Ita prosequere eos procellâ tuâ,& turbine tuo conturba eos.

17 Reple faciem eorum ignominiâ; ut requiratur nomen tuum,ô Jehova.

18 Pudore perfundantur,& conturbentur usque in seculum; erubescántque,& pereant:

19 Ut cognoscatur,te, cui soli nomen *est* Jehova, excelsum esse supra universam terram.

PSAL. LXXXIV. *Domus Dei quare expetenda,& quæ via ad illam ducat.*

MAgistro symphoniæ ad Gitthæa *instrumenta* posteris Korachi psalmus.

2 Quàm amabilia *sunt* tabernacula tua,ô Jehova exercituum!

3 Desiderio afficitur, etiámque deficit anima mea *veniendi* ad atria Jehovæ: cor meum, & caro mea exclamant *veniendi* ad Deum fortem viventem *desiderio.*

4 Etiam passer invenit domum,& hirundo nidum sibi,*in* quo ponat pullos suos; altaria tua ô Jehova exercituum, rex mi,& Deus mi.

5 Beati,qui inhabitant domum tuam,*qui* adhuc laudant te summè.

6 Beatus homo,cui facultas *est* in te semitis *tuis insistendi* ex animi sui *sententia*:

7 *Qui* transeuntes per vallem mori ,fontem constituunt eam,*quos* etiam benedictionum operit pluvia:

8 Qui pergunt ab acie ad aciem,comparet *quisque* apud Deum Tzijone.

9 Jehova Deus,*Deus* exercituum,audi orationem meam; auribus percipe,ô Deus JahaKobi maximè.

10 Scutum nostrum aspice,ô Deus; & intuere faciem Christi tui.

11 Nam melior *est* dies *unus* in atriis tuis, quàm mille *alibi*: eligo frequentare limen in domo Dei mei magis,quàm habitare in tentoriis improbitatis:

12 Quia sol, & scutum *est* Jehova Deus, gratiam, & gloriam dat Jehova: non cohibet bonum *ab* ambulantibus in integritate.

13 O Jehova exercituum, beatus homo, qui fiduciam habet in te.

PSAL. LXXXV. *Restitui petens,submittit se auditui Verbi,à quo magnas concipit promissiones.*

MAgistro symphoniæ,in posteris Korachi,psalmus.

2 Benevolus fueras,ô Jehova,terræ tuæ: reduxeras turbam captivam JahaKobi:

3 Condonaveras iniquitatem populi tui, texeras omne peccatum eorum summè:

4 Receperas omnem excandescentiam tuam; averteras, quò minùs æstuaret,iram tuam.

5 Restitue nos, ô Deus salutis nostræ; & irritam fac indignationem tuam contra nos.

6 An in seculum irascereris contra nos? protraheres iram tuam in quamque generationem?

7 Annon tu reversus, vitæ restitueres

nos; ut populus tuus lætentur in te?
8 Ostende nobis Jehova benignitatem tuam; & salutem tuam da nobis.
9 Audiam, quid loquatur *Deus* ille fortis Jehova: nam eloquitur pacem erga populum suum,& erga eos,quos benignitate prosequitur: sed ne revertantur ad stultitiam.
10 Utique propinqua *est* timentibus eum salus ejus,habitatura est gloria in terra nostra.
11 Benignitas,& fides occurrent inter se, justitia,& pax osculabuntur se.
12 Fides è terra germinabit,& justitia è cœlis prospectabit.
13 Etiam Jehova dabit,quod bonum est, ut terra nostra edat proventum suum:
14 Faciet,ut justitia præeat sibi,dum conferet ad iter pedes suos.

PSAL. LXXXVI. *Psalmus merè deprecatorius.*

ORatio Davidis: inclina Jehova aurem tuam,exaudi me; nam pauper,& egens sum.
2 Serva animam meam; nam is sum,quem benignitate prosequeris: serva tuum servum,tu Deus mi,fiduciam habentem in te.
3 Gratiam fac mihi Domine: quia te inclamo toto die.
4 Lætifica animam servi tui: quia ad te, Domine,animam meam attollo.
5 Tu enim Domine bonus es, & condonans, multúsque benignitate omnibus invocantibus te.
6 Auribus percipe, Jehova, orationem meam; & attende ad vocem deprecationum mearum.
7 Tempore angustiæ meæ invoco te,quia exaudis me.
8 Non *est* par tibi inter ullos deos,ô Domine, neque *sunt* paria operibus tuis *opera*.
9 Omnes gentes,quas fecisti,venientes, incurvabunt se coram te,Domine;& honorem habebunt nomini tuo:
10 Quia magnus es, atque mirificus, tu Deus solus es.
11 Doce me,Jehova, viam tuam,pergam in veritate tua, aduna animum meum ad timendum nomen tuum.
12 Celebrabo te Domine,Deus mi,ex toto animo meo; & honore prosequar nomen tuum in seculum:
13 Quum benignitas tua magna *sit* erga me, & eripueris animam meam è sepulchro imo.
14 O Deus,superbi insurgunt contra me, & cœtus violentorum quærunt vitam meam, qui non proponunt te sibi.
15 Tu autem,Domine,*Deus* fortis,misericors, & gratiosus *es*,longanimis,& multus benignitate,ac fide.
16 Respice ad me,& gratiam fac mihi,da robur tuum servo tuo,& serva filium ancillæ tuæ.
17 Effice erga me signum,*quod* bono *sit*; ut videntes osores mei pudore perfundantur,quum tu Jehova adjuveris me,& consolatus fueris me.

PSAL. LXXXVII. *Gloria Tzijonis.*

POsteris Korachi, psalmus & canticum. Fundationem suam inter montes sanctitatis.
2 Diligit Jehova portas Tzijonis,supra quàm ulla tabernacula Jaha kobi.
3 Honorificentissima *sunt*, quæcunque prædicantur de te, ô civitas Dei summè *honorifica*.
4 Memoro Ægyptium,& Babylonium apud noscentes me: ecce Palæstinum,& Tyrium cum Æthiope, hunc gentium esse ibidem:
5 Ideo de Tzijone fore,ut dicatur,hic & ille vir genitus est in ea,ipsumque stabiliturum eam excelsum:
6 Jehovam annumeraturum conscribendo populos, hic genitus est ibidem excellentissimè.
7 Quapropter canunt æquè,ac exsultant, omnes fontes *vitæ* meæ de te.

PSAL. LXXXVIII. *Pauperis,& moribundi oratio.*

CAnticum & psalmus in posteris Korachi,magistro symphoniæ,ad pneumaticum instrumentum canendus: didascalicus Hemanis,Ezrachitæ.
2 O Jehova, Deus salutis meæ; interdiu clamo,& *noctu* coram te.
3 Veniat in conspectum tuum oratio mea, inclina aurem tuam ad clamorem meum.
4 Nam saturata est malis anima mea,& vita mea ad sepulchrum pertingit.
5 Reputor cum descendentibus in sepulchrum,sum similis viro,quem deficit virtus.
6 *Reputor* inter mortuos, semotus; ut confossi,jacentes in sepulchro,quorum non recordaris ampliùs, qui manu tuâ excisi sunt.
7 Ponis me in sepulchro omnium infimo; in tenebrosissimis,in profundis locis.
8 Super me incumbit excandescentia tua,adeo omnibus irrumpentibus tuis fluctibus affligis vehementissimè.
9 Procul amoves notos meos à me,proponis me in summam abominationem eis; ita inclusum,ut non possim evadere.
10 Oculus meus mœret præ afflictione: invoco te Jehova totum diem, pando ad te manus meas.
11 An mortuis efficies opus mirabile? aut expertes vitæ celebraturi te,exsurgent potentissimè?
12 An enarraretur in sepulchro benignitas tua? fides tua in perditione?
13 An cognosceretur in tenebris mirabile *opus* tuum, & justitia tua in terra oblivionis?
14 Atqui ego ad te, Jehova,vociferor; & unoquoque manè oratio mea prævenit te.
15 Quare,ô Jehova, abjicis me? abscondis faciem tuam à me?
16 Pauper sum, & moribundus à concussione, perferens terrores tuos, animi pendeo.
17 Super me transeuntibus æstibus tuis, conturbationes tuæ rescindunt me.
18 Circumdantes me sicut aquæ toto die, cingentes me pariter.
19 Procul amoves à me amicum & socium,notis meis *sum* tenebroso loco.

PSAL. 89.

PSAL. LXXXIX. *Benignitas, & veritas Dei sub cruce.*

Didascalica *ode*, Ethanis Ezrachitæ.
2 Benignitates Jehovæ *in* seculum
canam: in quamque generationem notam
faciam fidem tuam ore meo.
3 Nam statuo fore, ut in seculum benignitas
ædificetur; in cœlis ipsis stabilias
fidem tuam, *quâ dixisti*;
4 Pepigi fœdus cum electo meo, juravi
Davidi, servo meo:
5 Usque in seculum me stabiliturum semen
tuum, & ædificaturum in quamque generationem
solium tuum summè.
6 Quapropter celebrant cœli mirabile
opus tuum, Jehova; etiam fidem tuam in
congregatione sanctorum.
7 Quis enim in superiore nube par æstimetur
Jehovæ? assimiletur Jehovæ inter
filios fortium?
8 Deus fortis, *est* formidabilis in consilio
sanctorum plurimùm, & reverendus supra
omnia, quæ circumstant eum.
9 O Jehova, Deus exercituum, quis *est*
par tibi robustus Jah? nam fides tua circumvestit
te.
10 Tu dominaris in superbiam maris,
quum attollunt se fluctus ejus, tu reprimis
eos.
11 Tu contrivisti tanquam confossum
Ægyptium; brachio roboris tui dispersisti
inimicos tuos.
12 Tui *sunt* cœli, etiam tua *est* terra; orbem
habitabilem, & ea, quæ ipsum implent,
tu fundâsti.
13 Aquilo & Auster, quos tu creâsti, Thabor
& Chermon de nomine tuo cantant.
14 Tibi brachium *est* cum potentia, robusta
est manus tua, elata dextera tua.
15 Justitia, & judicium habitaculo solii
tui, benignitas, & fides præeunt faciei tuæ.
16 Beatus *est* populus, qui agnoscunt
clangorem, *qui* in luce faciei tuæ pergunt,
Jehova:
17 In nomine tuo exsultant toto die, & in
justitia tua attollunt se:
18 Nam decus roboris eorum es: & pro
benevolentia tua attollitur cornu nostrum.
19 Jehovæ enim *est* scutum nostrum, &
sancti Jisraëlis regis nostri.
20 Tunc alloquutus per visionem eum,
quem benignitate prosequebaris, dixisti;
disposui auxilium contra robustum, extuli
electum è populo.
21 Inveni Davidem, servum meum, oleo
sancto meo unxi eum;
22 Qui cùm manus mea sit stabilis, etiam
brachium meum fortificet eum.
23 Non aget exactorem inimicus contra
eum, & deditus iniquitati non affliget eum:
24 Sed contundam à facie ejus hostes
ejus, & osores ejus plagâ afficiam.
25 Adeò fides mea, & benignitas mea
affutura est ei, ut in nomine meo extollatur
cornu ejus.
26 Nam imponam mari manum ejus, &
fluminibus dexteram ejus.
27 Ipse inclamabit me, tu pater mi, mi
Deus fortis, & rupes salutis meæ:
28 Etiam ego primogenitum constituam
eum, excelsum supra reges terræ.
29 In seculum servabo ei benignitatem
meam, & fœdus meum fidum erit ei:
30 Disponamque in æternum semen ejus,
& solium ejus, ùt *sunt* dies cœlorum.
31 Si dereliquerint filii ejus legem meam,
& in judiciis meis non ambulaverint:
32 Si statuta mea prophanaverint, &
præcepta mea non observaverint:
33 Visitabo quidem virgâ defectionem
eorum, & plagis iniquitatem eorum:
34 Sed benignitatem meam non irritam
faciam ab eo, neque mentiar contra fidem
meam.
35 Non profanabo fœdus meum, &
pronunciatum labiorum meorum non mutabo.
36 Semel juravi per sanctitatem meam,
Davidi non mentiar:
37 Semen ejus in seculum fore, & solium
ejus ùt solem coram me:
38 Ut luna stabile fore in seculum: & ùt
testes in superiore nube fideles summè.
39 At tu abjecisti, & sprevisti; excanduisti
contra unctum tuum.
40 Detestatus es fœdus servi tui, prophanâsti
dejiciens in terram coronamentum
ejus.
41 Disrupisti omnes macerias ejus: exposuisti
munitiones ejus contritioni.
42 Diripuerunt eum omnes viatores, est
probro vicinis suis.
43 Extulisti dexteram hostium ejus, lætificâsti
omnes inimicos ejus.
44 Etiam retudisti acumen gladii ejus,
neque stabilivisti eum in bello.
45 Fecisti, ut cesset nitor ejus, & solium
ejus in terram detrusisti.
46 Curtâsti dies adolescentiæ ejus, operuisti
eum pudore summè.
47 Quò usque Jehova? abscondes te in
æternum? ardebit tanquam ignis excandescentia
tua?
48 Recordare meî, quàm temperarius
sim: quorsum in vanum creâsses omnes
filios hominis?
49 Quis vir ita vivat, ut non experiatur
mortem? eripiat se ipsum à sepulchro excellentissimè?
50 Ubi *sunt* benignitates illæ pristinæ,
Domine, quas juraveras Davidi per fidem
tuam?
51 Recordare, Domine, opprobrii servorum
tuorum: me gestare in sinu meo *opprobrium*
omnium maximorum populorum?
52 Quo affecerunt inimici tui, Jehova,
quo affecerunt vestigia Christi tui.
53 Benedictus *sit* Jehova in seculum:
amen, iterumque amen.

Psalmorum Liber quartus.

PSAL. XC. *Canticum Moschis, mortem meditantis.*

ORatio Moschis viri Dei. O Domine, tu habitaculum fuisti nobis, in quaque generatione.
2 Quum nondum montes editi essent, aut formâsses terram, orbemque habitabilem; denique inde à seculo, & usque in seculum tu *Deus* fortis *es*.
3 Redigis mortalem eò usque, ut sit contritus; dicens, revertimini filii hominum.
4 Nam mille anni, *si prætereant, sunt* in oculis tuis ùt dies hesternus, vigiliaque nocturna.
5 Inundatione abripis eos, somnus sunt: ipso manè *sunt* ùt fœnum transiens:
6 Ipso manè, quo effloruit, transiens, ipso vespere excisus, atque exarescens.
7 Quando consumimur irâ tuâ, & tuo æstu conturbamur:
8 Proponis iniquitates nostras tibi, occulta nostra lumini faciei tuæ.
9 Nam omnes dies nostri divertunt excandescentiâ tuâ; consumimus annos nostros, similes sermoni *sunt*.
10 In diebus ipsis annorum nostrorum *sunt* septuageni anni, aut (ut *simus* valentissimi) octogeni anni; etiam excellentissimum eorum laboriosum *est*, & molestum, quo festinè exciso, avolamus.
11 Quis agnoscit robur iræ tuæ, aut excandescentiæ tuæ secundùm timorem tuum?
12 Numerare dies nostros ita doce *nos*; ut inducamus animum sapientem.
13 Revertere Jehova, quò usque? & pœniteat te propter servos tuos.
14 Satia nos unoquoque mane benignitate tuâ, ut cantemus, & lætemur omnibus diebus nostris.
15 Lætifica nos, ùt dies *multos* afflixisti nos; annis *multis* experti sumus malum.
16 Perspicuum sit erga servos tuos opus tuum, & decor tuus in filiis eorum.
17 Denique adsit amœnitas Jehovæ, Dei nostri nobis: & opus manuum nostrarum institue in nobis; ipsum, *inquam*, opus manuum nostrarum institue.

PSAL. XCI. *Protectio omnipotentis, præsidium Angelorum, & invocatio, ab omni malo præservat sanctos.*

COnfidens in latibulo excelsi, in umbra omnipotentis indesinenter pernoctans.
2 Dico, in Jehova *est* receptus meus, & propugnaculum meum, Deus meus *est*, cui confido.
3 Quandoquidem ipse erepturus est te à laqueo aucupantis, à peste ærumnosissima:
4 Alâ suâ protecturus te, quum sub alas ipsius te receperis; clypeus, & parma *est* fides ipsius:
5 Ne timeto à pavore nocturno, à sagittâ volitante interdiu:
6 A peste in caligine pervadente, à lue vastante in meridie.
7 Cadentibus ab *altero* latere tuo mille, & decies mille à dextera tua; ad te non accedet.
8 Tantùm oculis tuis intueberis, & retributionem improborum videbis.
9 Quum tu Jehovam, Deum receptûs mei, excelsum statueris habitaculum tuum:
10 Non dabitur occasio, ut attingat te malum, & plaga non appropinquabit ad tentorium tuum.
11 Nam angelis suis præcipiet de te, ut conservent te in omnibus viis tuis:
12 Ambabus palmis sustineant te, ne offendas ad lapidem pedem tuum.
13 Super *ferocem* leonem, & aspidem incedes, conculcabis *juvenem* leonem, & draconem.
14 Quia in me (*inquit Deus*) amore propendet, ideo liberabo eum; in edito collocabo eum, quia agnoscit nomen meum;
15 Simulac invocaverit me, exaudiam eum; ipsi adero in angustia: eripiam eum, & honore afficiam eum:
16 Longitudine dierum satiabo eum, denique efficiam, ut fruatur salute mea.

PSAL. XCII. *Quàm differat justorum ab injustorum prosperitas.*

PSalmus & canticum, in diem sabbathi.
2 Bonum *est* celebrare Jehovam, & psallere nomini tuo, o excelse;
3 Annunciare unoquoque manè benignitatem tuam, & fidem tuam quibusque noctibus:
4 Ad decachordum, & ad nablium, ad citharam cum meditatione.
5 Quia lætitiâ afficis me, Jehova, opere tuo: de factis manuum tuarum cantabo.
6 Quàm magna sunt facta tua, Jehova valde profundæ sunt cogitationes tuæ.
7 Vir brutus non agnoscit, & stultus non animadvertit istud.
8 Quum germinant improbi velut herba, florentque omnes, qui operam dant iniquitati; *fieri*, ut perdantur usque in æternum.
9 Te autem, o excelse, in seculum *esse* Jehovam.
10 Nam ecce inimici tui, Jehova, nam ecce inimici tui pereunt: dissiliunt omnes, qui operam dant iniquitati:
11 Attollis verò tanquam monocerotis cornu meum, perfundendo me oleo virente.
12 *Illa* intuente oculo meo in observatoribus meis; de insurgentibus contra me maleficis, audientibus auribus meis.
13 Justus ùt palma germinabit, ùt cedrus in Libano crescet.
14 Plantati in domo Jehovæ, in atriis Dei nostri germina profundent.
15 Adhuc abundabunt in canitie, pingues, & virentes erunt.
16 Ad annunciandum rectum esse Jehovam, rupem meam; neque *esse* ullam iniquitatem in eo.

PSAL. XCIII. *Regni Christi firmitudo.*

JEhova regnat, celsitate indutus; indutus Jehova, robore se accingit: etiam stabilitur orbis habitabilis, ne dimoveatur.
2 Stabile *est* solium tuum ab illo tempore, inde à seculo tu *regnas*.
3 *Utùt* attollant flumina, ô Jehova, attollant flumina sonum suum; attollant flumina fragorem suum:
4 Sonis aquarum multarum, magnificis fluctibus irrumpentibus maris; magnificentior *est* in alto Jehova.
5 Testimonia tua firma *sunt* valde: domui tuæ decora sanctitas, ô Jehova, in longitudinem dierum *est*.

PSAL. XCIV. *Conquestus de injustis, tandem invitat eos ad Christum.*

O Fortis *Deus* ultionum, Jehova; ô *Deus* fortis ultionum, illucesce:
2 Attollere, ô judex terræ; redde retributionem superbis.
3 Quò usque improbi, ô Jehova; quò usque improbi exsultabunt?
4 Eructantes loquentur superbè, sese prædicabunt omnes, qui operam dant iniquitati?
5 Populum tuum, Jehova, conterent, & possessionem tuam affligent?
6 Viduam, & peregrinum interficient, ac pupillos occident,
7 Dicentes, non respicit Jah; neque animadvertit Deus Jahakobi?
8 Animadvertite, ô brutissimi in populo: & stultissimi, quando intelligentes eritis?
9 An plantator auris, ánnon audiat? aut formator oculi ánnon intueatur?
10 An castigator gentium, ánnon reprehendat? qui docet homines scientiam, *annon agnosceret?*
11 Jehova cognoscit cogitationes hominum, esse vanitatem ipsam.
12 Beatus ille vir, quem castigas Jah, & quem ex lege tua doces.
13 Ad præstandum quietem ei à diebus adversitatis, dum foditur improbo fovea.
14 Non enim deserit Jehova populum suum, & possessionem suam non derelinquit:
15 Sed usque ad justitiam reversurum est judicium, & post illud omnes recti corde.
16 Quis surrecturus fuisset pro me contra maleficos? quis se ipsum stitisset pro me contra eos, qui operam dant iniquitati?
17 Nisi Jehova pleno auxilio fuisset mihi, parùm abest, quin habitâsset *in* loco silentii vita mea.
18 Quum dico, dimovetur pes meus; benignitas tua, ô Jehova, sustentat me.
19 Quum multæ sunt cogitationes meæ apud me, consolationes tuæ oblectant animam meam.
20 An consociaretur tibi solium ærumnarum, formans molestiam præter statutum.
21 Turmatim convenientium contra animam justi, & sanguinem innoxium condemnantium?
22 Imò *est* Jehova mihi pro edito loco, & Deus meus pro rupe receptûs mei:
23 Qui convertit contra eos iniquitatem ipsorum, & malitia ipsorum exscindit ipsos; exscindit ipsos Jehova, Deus noster.

PSAL. XCV. *Psalmus exhortatorius, ne exemplo majorum in die tentationis decidamus.*

AGitè, cantemus Jehovæ; clangamus rupi salutis nostræ.
2 Eamus ante faciem ejus cum gratiarum actione, cum psalmis clangamus ei.
3 Nam Deus *fortis* magnus *est* Jehova, & rex magnus supra omnes Deos.
4 In cujus manu *sunt* ima vestigia terræ, penès quem *sunt* vires montium:
5 Cujus est ipsum mare, ùt qui fecit illud; & arida, *quam* manus ejus formârunt.
6 Venite, incurvemus nos, & procumbamus; flectamus genua coram Jehova, qui fecit nos.
7 Cùm ipse *sit* Deus noster, nos verò populus pastûs ejus, & grex ductûs ejus; hodie, si vocem ejus audieritis,
8 Ne obduretis animum vestrum, ùt *in* contentione, ùt die tentationis in deserto:
9 Ubi tentaverunt me majores vestri; probaverunt me, etiam experti sunt opus meum.
10 Quadraginta annis fastidio habui generationem *illam*; dicens, populus sunt errabundi animo, & sunt ignorantes viarum mearum.
11 Quibus juravi in ira mea, eos non ingressuros in requiem meam.

PSAL. XCVI. *Exaltandum esse Jehovam ab omnibus, quia omnes sit judicaturus.*

CAnite Jehovæ canticum novum, canite Jehovæ tota terra.
2 Canite Jehovæ, benedicite nomini ejus; prædicate de die in diem salutem ejus.
3 Narrate in gentibus honorem ejus, in omnibus populis mirabilia ejus opera:
4 Magnum Jehovam, & laudatum valde, reverendum esse supra omnes deos.
5 Nam omnes dii populorum *sunt* idola, Jehova verò cœlos fecit.
6 Gloria, & decor coram eo, robur, & ornatus in sanctuario ejus *sunt*.
7 Cedite Jehovæ familiæ populorum, cedite Jehovæ honorem, & laudem.
8 Cedite Jehovæ honorem nominis ejus; afferte munus, & venite ad atria ejus.
9 Incurvate vos Jehovæ *honorem exhibentes* in decore sanctitatis, formidate à conspectu ejus tota terra.
10 Dicite in gentibus, Jehova regnat, etiam stabilietur orbis habitabilis, ne dimoveatur: judicaturus est populos rectissimè.
11 Lætabuntur cœli, & exsultabit terra, perstrepet mare, & quæ ipsum implent.
12 Exsultabit ager, & quicquid *est* in eo, tunc cantabunt omnes arbores silvæ:
13 Ante faciem Jehovæ, quum venerit, nam venit ad judicandum terram: judicaturus est orbem habitabilem per justitiam, & populos per fidem suam.

PSAL. XCVII. *Gloriâ regnantis Dei idololatras pudefieri, & exhilarari justos.*

JEhova regnat, exsultet terra; lætentur regiones plurimæ.

2 Nubes,& caligo circumstant eum: justitia,& judicium locum solii ejus.
3 Ignis ante eum procedit,& inflammat circumquaque hostes ejus.
4 Perlustrant fulgura ejus orbem habitabilem,videns formidat terra.
5 Montes ùt cera liquefiunt à præsentia Jehovæ, à præsentia domini totius terræ.
6 Indicant cœli justitiam ejus, adeò ut videant omnes populi honorem ejus.
7 Pudore suffundantur, omnes colentes sculptile, qui se jactant de idolis: incurvanto se *honorem exhibentes* ei omnes angeli.
8 Audiens lætatur Tzijon, exsultántque filiæ Jehudæ,propter judicia tua,ô Jehova.
9 Tu enim es Jehova, excelsus supra omnem terram; valde elatus es supra omnes angelos.
10 Amantes Jehovæ, odio habete malum: servans animas suorum,quos benignitate prosequitur, è manu improborum eripit eos.
11 Lux sata est justo, & rectis animo lætitia.
12 Lætamini justi in Jehova, & celebrate memoriam sanctitatis ejus.

PSAL. XCVIII. *Tuba adventantis judicis.*

PSalmus. Cantate Jehovæ canticum novum,quia opera mirabilia fecit: salutem attulit ei dextera ipsius, & brachium sanctitatis ipsius.
2 Notam fecit Jehova salutem suam,ante oculos ipsarum gentium revelavit justitiam suam.
3 Recordatus est benignitatis suæ,& suæ fidei erga domum Jisraëlis: vident omnes fines terræ salutem Dei nostri.
4 Clangite Jehovæ tota terra; fragore edito cantate,& psallite.
5 Psallite Jehovæ citharâ,citharâ,& psalmodiâ.
6 Tubis, & sono buccinæ clangite coram rege Jehova.
7 Perstrepat mare, & quæ implent ipsum; orbis habitabilis,& habitantes in eo.
8 Flumina complodant manu, pariter montes cantent.
9 Coram Jehova, quia advenit ad judicandum terram, judicaturus est orbem habitabilem justè,& populos rectissimè.

PSAL. XCIX. *Laudes magnitudinis,roboris,justitiæ, & fidelitatis Dei erga servos suos.*

JEhova regnat,commoveantur populi: insidens Cherubinis *regnat*,nutet terra.
2 *Regnat* Jehova Tzijone magnus, etiam altus *est* supra omnes populos.
3 Celebrent nomen tuum magnum,& reverendum sanctum esse.
4 *Tu* quoque robustissime rex judicium amans: tu,*inquam*, constituis,quod est rectissimum, judicium, & justitiam in Jahakobo tu perficis.
5 Exaltate Jehovam,Deum nostrum,& incurvate vos *honorem exhibentes* ad scabellum pedum ejus; *quia* sanctus est.
6 Moschen,& Aharonem cum Sacerdotibus ipsius, Schemuelemque cum invocantibus nomen ipsius; inclamantes Jehovam, ipse illico exaudivit eos:
7 In columna nubis alloquutus est eos: observantes testimonia ipsius,& statutum, *quod* dederat eis.
8 Jehova,Deus noster,tu exaudivisti eos; *Deus* fortis condonans fuisti eis, etiam quum ultionem sumeres de actionibus eorum.
9 Exaltate Jehovam Deum nostrum, & incurvate vos *honorem exhibentes* ad montem sanctitatis ejus: quia sanctus *est* Jehova,Deus noster.

PSAL. C. *Psalmus eucharisticus ad omnes incolas terræ.*

PSalmus pro gratiarum actione: Clangite Jehovæ omnes *incolæ* terræ.
2 Colite Jehovam cum lætitia,venite in conspectum ejus cum cantu.
3 Agnoscite Jehovam esse Deum, ipsum effecisse nos (non autem nos *ipsos*) populum suum,& gregem pastûs sui.
4 Ingredimini portas ejus cum gratiarum actione, atria ejus cum laude: gratias agite ei, benedicite nomini ejus.
5 Nam bonus *est* Jehova,in seculum *est* benignitas ejus; & usque ad generationem quamque fides ejus.

PSAL. CI. *Votum Regis.*

DAvidis psalmus. Benignitatem, & jus canam: tibi,ô Jehova,psallam.
2 Animadvertam viâ integrâ, quando venturus sis ad me: indesinenter ambulabo in integritate animi mei, intrà domum meam.
3 Non proponam mihi ob oculos rem nefariam: factum declinantium odi, non adhærebit mihi.
4 Animus perversus recedet à me; malum non agnoscam.
5 Linguâ lædentem *apud* me clàm proximum suum, ipsum exscindam: elatum oculis,& tumentem animo,ipsum non potero *ferre*.
6 Oculi mei *attendent* ad veraces terræ, ut considEant mecum: ambulans viâ integrâ,is ministrabit mihi.
7 Non habitabit intrà domum meam faciens dolum; loquens mendacia non stabilietur coram oculis meis.
8 Singulis matutinis exscindam omnes improbos terræ, ad rescindendum à civitate Jehovæ omnes, qui operam dant iniquitati.

PSAL. CII. *Psalmus quintus pœnitentialis.*

ORatio pro paupere; quum obruitur,& ante Jehovam effundit meditationem suam.
2 Jehova,audi orationem meam; & vociferatio mea ad te perveniat.
3 Ne abscondas faciem tuam à me, quo die *est* angustia mihi: inclina ad me aurem tuam, quo die inclamo; festinanter exaudi me.
4 Nam consumuntur ùt fumus dies mei, & ossa mea ùt focus exardescunt.
5 Percussum tanquam herba exarescit cor-

cor meum, quia obliviscor comedere cibum meum.
6 Præ voce gemitûs mei, adhærescit os meum carni meæ.
7 Similis sum plateæ deserti; sum tanquam bubo vastitatum.
8 Assiduè sum similis passeri, solitario in tecto.
9 Toto die probro afficiunt me inimici mei, insanientes contra me, per me jurant.
10 Nam cinerem tanquam panem comedo, & potiones meas cum fletu misceo.
11 Propter indignationem tuam, & ferventem iram tuam; quia sustulisti me, & abjecisti me.
12 Dies mei similes *sunt* umbræ inclinatæ: & ego sicut herba exarui.
13 Tu autem Jehova in seculum permanes, & recordatio tui in quamque generationem.
14 Tu surgens misereberis Tzijonis: quia tempus est faciendi gratiam ei, quia advenit statum tempus.
15 Quò delectentur servi tui lapidibus ejus, & pulveri ejus gratiam faciant.
16 Ut revereantur gentes nomen Jehovæ, & omnes reges terræ honorem tuum;
17 Quum ædificans Jehova Tzijonem, apparuerit in honore suo,
18 Respexerit ad orationem nudatissimi, & non spreverit orationem eorum.
19 Conscribatur hoc in generationem posteram, ut populus recreatus, laudet Jah:
20 Quod prospectaverit ex alto *loco* sanctitatis suæ, Jehova è cœlis in terram intuitus sit,
21 Ad exaudiendum suspirium vincti, ad solvendum eos, qui jam traduntur morti;
22 Ut enarrent Tzijone nomen Jehovæ, & laudem ejus Jeruschalaimis:
23 Congregantibus se populis simul, & regnis ad colendum Jehovam.
24 Affligit *quidem* in hac via vires meas, curtat dies meos:
25 *Sed* dico, mi *Deus* fortis, ne auferas me mediis diebus meis; per generationem æternam *sunt* anni tui;
26 Antè *quàm* terram fundâsses, & opus manuum tuarum *essent* cœli,
27 Ista peritura sunt, tu autem permanes; ista, *inquam*, omnia ùt vestimentum veterascent, ùt indumentum mutabis ea, atque mutabuntur:
28 Tu verò idem es, & anni tui non finiuntur.
29 Filii servorum tuorum habitabunt, & semen eorum stabilietur coram te.

PSAL. CIII. *Anima exultans in regno gratiæ.*

ODe Davidis. Benedic anima mea Jehovæ, & omnia intestina mea nomini sanctitatis ejus.
2 Benedic anima mea Jehovæ, & ne obliviscaris ullius beneficiorum ejus:
3 Qui condonat omnes iniquitates tuas, qui medetur omnibus morbis tuis:
4 Qui vindicat à fovea vitam tuam, qui circumtegit te benignitate, & miserationibus.
5 Quo satiante bonis quibusque os tuum; servat te recentem tanquam aquilam *tanquam* pueritiam tuam.
6 Facit, quæ justa sunt Jehova, & judicia omnibus oppressis.
7 Notas fecit vias suas Moschi, posteris Jisraëlis actiones suas.
8 Misericors, & gratiosus Jehova, longanimis, & multus benignitate.
9 Non in æternum litigat, neque in seculum *iram* asservat:
10 Non secundùm peccata nostra facit nobis, neque secundùm iniquitates nostras refert nobis;
11 Sed quàm alti sunt cœli supra terram, prævalet benignitas ejus erga timentes eum:
12 Quàm longè abest oriens ab occidente, longè amovet à nobis defectiones nostras.
13 Ut miseretur pater filiorum, miseretur Jehova timentium ipsum.
14 Nam ipse novit figmentum nostrum, memor pulverem nos esse.
15 Ipsius mortalis similes fœno dies esse; sicut flos agri, sic florere *ipsum*.
16 Quum ventus pervadit ipsum, mox non esse, neque agnosci ipsum ampliùs à loco suo.
17 At benignitas Jehovæ inde à seculo usque in seculum *est* erga timentes ipsum, & justitia ejus erga nepotes:
18 Erga observantes fœdus ipsius, & erga memores mandatorum ejus ad faciendum ea.
19 Jehova in cœlis stabilivit solium suum, & regnum ipsius omnibus præsidet.
20 Benedicite Jehovæ angeli ejus; valentissimi robore, efficientes verbum ejus, auscultantes voci verbi ejus.
21 Benedicite Jehovæ omnes exercitus ejus, ministri ejus, facientes placitum ejus.
22 Benedicite Jehovæ omnia opera ejus, in omnibus locis dominationis ejus; benedic anima mea Jehovæ.

PSAL. CIV. *Schola naturæ, & speculum providentiæ Dei.*

BEnedic anima mea Jehovæ. Jehova Deus mi, magnus es valde; decorem, & majestatem induisti.
2 Amiciens te luce tanquam panno, extendens cœlos tanquam aulæum.
3 Qui contignat in aquis cœnacula sua; qui disponit densas nubes *in* vehiculum suum, qui itat super alas venti.
4 Qui facit angelos suos ventos, ministros suos ignem flammantem.
5 Fundavit terram super bases ejus, ne dimoveretur in seculum, & perpetuum.
6 Abysso ùt indumento operueras eam, supra montes stantibus aquis:
7 Ex increpatione tua diffugerunt, à voce tonitru tui accelerârunt *fugam*.
8 Conscenderunt *per* montes, descenderunt *per* convalles; in locum, quem fundaveras ipsis.
9 Terminum opposuisti, ne transeant; ne revertantur ad operiendum terram.
10 Qui emittis fontes per valles, *ut* inter montes ambulent.
11 Potum præbeant omnibus animantibus agri, frangant onagri sitim suam.
12 Juxta illos volatilia cœli habitent, è

media frondium edentia vocem.
13 Qui irrigat montes è cœnaculis ſuis,ut à fructu operum tuorum ſatietur terra.
14 Faciens ut germinet fœnum ad jumentum, & herba ad hominis uſum; ut depromant cibum è terra:
15 Qui vino lætificat cor mortalis, nitidam efficit faciem oleo, & cibo cor mortalis fulcit:
16 Satiantur arbores Jehovæ,cedri Libani,quas plantavit:
17 (Ubi aviculæ nidificent) abietes domicilia ciconiæ.
18 Montes excelſiſſimi rupicaprarum, petræ montanorum murium perfugium.
19 Statuit lunam in ſtata tempora,ſolem agnoſcentem occaſum ſuum.
20 Diſponis tenebras,ut ſit nox: quâ erepunt omnia animantia ſilvæ;
21 Juvenes leones rugientes ad prædam, & quidem quærendo à *Deo* forti eſcam ſuam.
22 Exorto ſole recipiunt ſe, & in luſtris ſuis recubant.
23 Prodit homo ad opus ſuum, & ad culturam ſuam uſque ad veſperam.
24 Quàm ampla ſunt opera tua,ô Jehova, quàm ea omnia ſapienter feciſti! quàm plena eſt terra poſſeſſione tuâ!
25 *In* ipſo mari magno,& ſpatioſo, illic reptilia *ſunt*, atque innumera animantia parva cum magnis.
26 Illic naves ambulant; balæna,quam formâſti,ludendo in eo.
27 Omnia iſta in te exſpectationem habent,ut des eſcam ipſorum tempore ſuo:
28 Te dante ipſis,colligunt, aperiente manum tuam,ſatiantur bono:
29 Abſcondente faciem tuam,conturbantur; recipiente ſpiritum eorum,exſpirant, & in pulverem ſuum revertuntur:
30 Emittente ſpiritum tuum,recreantur: denique renovas faciem terræ.
31 Sit honor Jehovæ in ſeculum, lætetur Jehova in operibus ſuis:
32 Quo intuente in terram,tremit illa, attingente ipſos montes,fumant.
33 Canam Jehovæ in vita mea, pſallam Deo meo quantiſper ero.
34 Suavis erit de eo meditatio mea, ego lætabor in Jehova.
35 Deficiant peccatores à terra, & improbi ampliùs non ſint: benedic anima mea Jehovæ,hallelu-Jah.

PSAL. CV. *Chronicon Exodi ad recordationem mirabilium Dei.*

CElebrate Jehovam, proclamate nomen ejus; notas facite in populis actiones ejus.
2 Canite ei, pſallite ei; confabulamini de omnibus mirabilibus ejus operibus.
3 Laudibus vos efferte in nomine ſancto ejus,lætetur animus quærentium Jehovam.
4 Requirite Jehovam,& robur ejus; quærite faciem ejus jugiter.
5 Recordamini mirabilium ejus operum, quæ fecit; prodigiorum ejus, & judiciorum oris ejus.
6 O ſemen Abrahami,ſervi ejus, ô electi ejus,filii Jahakobi,
7 Hic *eſt* Jehova Deus noſter, in tota terra judicia ejus *ſunt*.
8 Recordatur in ſeculum fœderis ſui; verbi,*quod* præcepit,in mille generationes.
9 Quod pepigit cum Abrahamo, & juramenti ſui, *præſtiti* Jitzchako.
10 Quod præſtitit Jahakobo in ſtatutum; Jiſraëli *in* fœdus perpetuum:
11 Dicendo,tibi daturus ſum terram Cenahanis; funiculum poſſeſſionis veſtræ.
12 Quamvis eſſent homines pauci, planè pauci,& inquilini in ea.
13 Itarentque à gente in gentem,à regno in populum alium:
14 Non permiſit cuiquam opprimere eos,etiam reprehendit propter eos reges;
15 Ne attingitote (*inquiens*) unctos meos, & prophetas meos ne afficitote malo.
16 Quum advocans famem ſuper terram, omnem ſcipionem panis fregit;
17 Miſerat ante eos virum præſtantem, *qui* ad ſervitutem venditus erat,Joſephum.
18 Cujus pedes afflixerunt compede,ferrum ſubivit ipſe;
19 Uſque ad tempus,quo erat adventurum verbum ipſius: ſermo Jehovæ probavit eum.
20 Mittens rex,expediri juſſit eum, & dominator populorum idem ſolvit eum:
21 Præpoſuit eum dominum familiæ ſuæ,& dominatorem in totam poſſeſſionem ſuam:
22 Ut vinciret principes ejus ex animo ſuo,& ſeniores ejus informaret.
23 Deinde venit Jiſraël in Ægyptum, & Jahakob peregrinatus eſt in regione Chami.
24 Ubi,quum feciſſet *Deus*,ut fœtificaret populus ſuus valde,& potentiorem eum effeciſſet hoſtibus ſuis;
25 Mutavit animum illorum,ut odio haberent populum ſuum, ut machinarentur contra ſervos ſuos.
26 Miſit Moſchen,ſervum ſuum, Aharonem,quem elegerat:
27 *Qui* expoſuerunt apud eos verba ſignorum ejus, & prodigiorum in regione Chami.
28 Miſit tenebras,& obtenebrârunt eam, neq; rebellârunt *ſigna* contra verbum ejus.
29 Mutaverat aquas illorum in ſanguinem,& morte affecerat piſces eorum.
30 Abundè produxerat terra illorum ranas,invadentes penetralia regum illorum.
31 Simulac edixit, advenerat colluvies *animalium*, pediculi in totum terminum eorum.
32 Reddiderat pluvias eorum grandinem, ignem maximè flammantem in regione illorum:
33 Quibus percuſſit vires illorum,& ficus illorum, confregitque arbores termini illorum.
34 Simulac edixit,advenerat locuſta, & melolontha,eaque innumera:
35 Quæ comedit omnem herbam regionis eorum, comeditque fructum terræ illorum.
36 Tandem percuſſit omne primogenitum in regione illorum, principium omnis potentiæ illorum.
37 Tum eduxit eos cum argento,& auro, nec fuit in tribubus ejus,qui labaret.

38 Læta-

38 Lætati sunt Ægyptii,quum exirent hi, quia irruerat pavor horum super ipsos.
39 Expandit nubem pro tegumento, & ignem ad illustrandum noctem.
40 Petente *populo*,adduxit coturnices; & pane cœlorum satiavit eos.
41 Aperuit rupem, & effluxerunt aquæ, ambulantes per siticulosa *loca,ut* fluvius.
42 Quia recordabatur verbi sanctitatis suæ,cum Abrahamo servo suo *habiti*.
43 Ideo eduxit populum suum cum gaudio,cum cantu electos suos.
44 Deditque eis regiones gentium, & laborem nationum possident hæreditario jure:
45 Ut observent statuta ejus, & leges ejus custodiant. Hallelu-Jah.

PSAL. CVI. *Chronicon deserti ad exprobrationem defectionum populi.*

HAllelu-Jah.Celebrate Jehovam,quia bonus *est*;quia in seculum benignitas ejus.
2 Quis eloquatur summam potentiam Jehovæ? efferat totam laudem ejus?
3 O beatos, qui observarent rationem *hanc*, qui exerceret justitiam quovis tempore.
4 Recordare mei Jehova,pro benevolentia, quâ prosequeris populum tuum, visita me salute tuâ:
5 Ut fruar bono electorum tuorum,ut læter lætitiâ gentis tuæ; ut me laudibus efferam cum possessione tua.
6 Peccavimus cum majoribus nostris; iniquè fecimus,improbè egimus.
7 Majores nostri in Ægypto non intellexerant mirabilia tua opera, non recordati fuerant amplitudinis benignitatum tuarum, sed occasionem dederant mutandi *eas* ad mare,ingressuri mare algosum.
8 Attamen servavit eos propter nomen suum,ut notam faceret potentiam suam;
9 Nam ipso increpante mare algosum, exsiccatum est; & deduxit eos per abyssos ejus,quasi *per* desertum.
10 Ita servans eos à manu osoris, vindicavit eos à manu inimici.
11 Operuerunt verò aquæ hostes eorum, unus ex illis non est relictus *superstes*.
12 Quàmvis credidissent verbis ejus; cecinissent laudem ejus:
13 Festinanter obliti sunt operum ejus, non perdurârunt ad consilium ejus.
14 Sed ducti concupiscentiâ in deserto, tentaverunt *Deum* fortem in solitudine:
15 Adeò ut tradens illis,quod petebant, immitteret maciem in illos ipsos.
16 Postea invidentibus Moschi in castris,Aharoni sancto Jehovæ;
17 Aperiens se terra deglutivit Dathanem: & operuit cœtum Abirami:
18 Exardescensque ignis in cœtum illorum,flamma incendit improbos.
19 Fecerunt vitulum Chorebi, & incurvaverunt se *exhibentes honorem* fusili:
20 Et mutantes honorem suum in formam bovis,comedentis herbam.
21 Obliti sunt Dei fortis,servatoris ipsorum; qui fecerat *res* magnas in Ægypto.
22 Mirabilia opera in regione Chami, terribilia ad mare algosum.
23 Quamobrem dixerat se perditurum eos: nisi Mosche electus ipsius constitisset in irruptione illa coram ipso, ad avertendum excandescentiam ipsius,ne perderet.
24 Spreverunt quoque terram desiderabilem, non credentes verbo ejus:
25 Et murmurantes in tentoriis suis,non auscultârunt voci Jehovæ.
26 Quapropter sublatâ manu suâ *juravit* eis,se dejecturum eos in ipso deserto;
27 Etiam dejecturum semen eorum in gentibus,& dispersurum eos in regionibus.
28 Præterea copulaverunt se etiam cum idolo Pehoris, & comederunt sacrificia mortuorum;
29 Adeò provocantes *Deum* ad indignationem factis suis,ut irrumperet in eos plagâ;
30 Donec consistente Pinchaso,& judicium exercente; coërcita esset plaga illa:
31 Quod reputatum est ei ad justitiam, per quamque generationem usque in seculum.
32 Item ferventem iram concitârunt ad aquas contentionis; ita ut malè fuerit Moschi propter ipsos:
33 Quum exacerbantibus illis spiritum ipsius,pronunciâsset labiis suis *exacerbationem suam*.
34 Non perdiderunt populos illos, de quibus edixerat Jehova ipsis:
35 Sed commiscentes se cum illis gentibus,didicerunt opera earum?
36 Coluerúntque terricula earum, quæ ipsis fuerunt in tendiculam.
37 Nam sacrificaverunt filios suos,filiásque suas dæmonibus:
38 Et effuderunt sanguinem innoxium, sanguinem filiorum suorum, filiarúmque suarum, quas sacrificabant terriculis Cenahanæorum;adeò ut contaminata esset terra cædibus istorum.
39 Et polluerunt se operibus suis,actionibus suis scortantes.
40 Quapropter accensus irâ Jehova in populum suum, abominatus est possessionem suam;
41 Adeò ut traderet eos in manum gentium,ut dominarentur in eos osores eorum:
42 Et opprimentibus ipsos inimicis suis, deprimerent se sub manu eorum.
43 Multoties eripuit eos, quàmvis ipsi exacerbâssent eum consilio suo,& attenuati essent propter iniquitatem suam:
44 Respiciens ad angustiam eorum audito clamore eorum.
45 Et recordantem pro eis fœderis sui, pœnituit ipsum pro amplitudine benignitatum suarum:
46 Adeò ut conciliaret illis misericordiam,coram omnibus,qui captivos detinebant eos.
47 Serva nos Jehova,Deus noster,& congrega nos ex istis gentibus; ad celebrandum nomen sanctum tuum,& laudationibus commendandum nos in laude tua.
48 Benedictus Jehova,Deus Jisraëlis inde à seculo usque in seculum: & dicat totus populus,amen,hallelu-Jah.

Psalmorum Liber quintus.

PSAL. CVII. *Formula gratiarum actionis ob omnimoda gratiæ divinæ experimenta.*

CElebrate Jehovam, quoniam bonus est; quoniam in seculum benignitas ejus.
2 Prædicent redemti Jehovæ, quos redemit ab angustia;
3 *Quos* ex regionibus congregavit; ab oriente, & ab occidente, ab aquilone, & à mari:
4 *Qui* errârunt per desertum, per solitudinem viæ; civitatem habitabilem non invenientes.
5 Famelici, etiam sitibundi; in quibus animus ipsorum sese obruebat:
6 Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ex angustiis ipsorum eripuerit ipsos.
7 Et deduxerit ipsos per viam rectam; ut pervenirent ad civitatem habitabilem:
8 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus: & opera mirabilia ejus apud filios hominum.
9 Eum satiare animam appetentem, & animam famelicam explere bono.
10 Qui desident in tenebris, & lethali umbrâ, vincti afflictione, & ferro.
11 Quia dederunt occasionem mutandi sermones *Dei* fortis; & consilium excelsi spreverunt;
12 Quorum deprimit istâ molestiâ animum, *qui* labant, nemine adjuvante:
13 Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ab angustiis ipsorum servaverit ipsos.
14 Eduxerit ipsos ex tenebris, & umbrâ lethali, vincula ipsorum disruperit:
15 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum:
16 Eum frangere valvas chalybeas, & vectes ferreos succidere.
17 Stulti, *qui* propter viam defectionis suæ, & propter iniquitates suas, affligantur.
18 Quorum animus omnem cibum abominatur, qui pertingunt usque ad portas mortis:
19 Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ab angustiis ipsorum servaverit ipsos.
20 Mittens verbum suum, curaverit ipsos, & liberaverit à foveis ipsorum:
21 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum;
22 Et sacrificantes sacrificia gratiarum actionis, enarrent opera ejus cum cantu.
23 Qui descendunt *in* mare navibus, exercentes artem in aquis amplis.
24 Ipsi, *qui* vident opera Jehovæ, & mirabilia ejus in profundo:
25 Quemadmodum edicens, constituat ventum procellosum, qui attollat fluctus illius:
26 *Quemadmodum* ascendant *ad* cœlos, descendant *ad* abyssos; anima ipsorum malo seipsam dissolvat.
27 Titubent, sese moveant tanquam ebrius; & tota peritia eorum absorbeatur:
28 Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ex angustiis ipsorum eduxerit ipsos.
29 Restituerit procellam malaciæ, silentibus fluctibus illarum *aquarum*.
30 Et lætantes ipsos, postquam conticuerunt *fluctus*, deduxerit ad portum optatum:
31 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum.
32 Exaltentque eum in congregatione populi, & in consessu seniores laudent eum.
33 Redigit flumina in desertum, & processus aquarum in siticulosum solum:
34 Terram fructuosam in salsuginosam, propter malitiam habitantium in ea.
35 Redigit desertum in stagnum aquarum, & terram siccaneam in processus aquarum.
36 Efficiens, ut habitent ibi famelici, & constituant civitatem habitabilem.
37 Et consitis agris, ac plantatis vineis, comparent proventum fructuosum.
38 Qui ita benedicit eis, ut multiplicentur valdè, & jumenta eorum non minuit.
39 Ut *contrà* minuuntur, atque incurvantur, præ coarctatione mali, & mœrore:
40 Quum effundens contemtum super ingenuos, facit, ut errent per inanitatem aviam:
41 Collocátque in edito egentem ab afflictione, & disponit tanquam gregem familias.
42 Videant recti, & lætentur, omnis verò nequitia obdat os suum.
43 Quotusquisque sapiens est, qui observet ista, ut animadvertantur benignitates Jehovæ.

PSAL. CVIII. *Benignitatis, & promissi Dei memor, strenuus evadit.*

CAnticum, *&* psalmus Davidis.
2 Erecto animo meo, ô Deus, canam, & psallam, etiam gloria mea.
3 Evigila nablium, & cithara; expergiscar *inde ab* aurora:
4 Celebrabo te in populis, Jehova, & psallam tibi in nationibus:
5 Magnam esse supra cœlos benignitatem tuam, & ad superiores usque nubes veritatem tuam.
6 Exaltare supra cœlos, ô Deus, & super totam terram gloria tua:
7 Ut liberentur dilecti tui, serva dexterâ tuâ, & exaudi me.
8 Deus loquutus est per sanctitatem suam, exsultabo, in partem obtineo Schecemum, & convallem Succotharum metior:
9 Meus Gilhad, meus Menasche & Ephraiim robur capitis mei, Jehuda legislator meus *est*.
10 Moab pollubrum meum; supra Edomæum

mæum projiciam calceum meum; contra Palæstinam clangentem agam.

11 Quis deduceret me *in* civitatem munitam? quis deduceret me Edomæam usque?

12 Annon *tu*, ô Deus rejeceras nos, ut non procederes, ô Deus, inter exercitus nostros?

13 Cedo nobis auxilium *tuum* ab hoste, alioquin vanitas *est* auxiliatio humana.

14 In Deo faciamus strenuè, & ipse proculcabit hostes nostros.

PSAL. CIX. *Pauperis, & contriti animi querela, & in hostes imprecatio.*

MAgistro symphoniæ, Davidis psalmus. O Deus laudis meæ, ne surdum agas.

2 Nam os improbi, & os dolosum contra me aperuerunt se, obloquuta sunt mihi linguâ mendace:

3 Et verbis odiosis circumvenerunt me, oppugnantia me immeritò.

4 Adversati sunt mihi loco dilectionis meæ, quâ eram *in* oratione;

5 Reponentes mihi malum pro bono, & odium pro dilectione mea.

6 Præfice illi improbum, qui adversans insistat ad dexteram illius:

7 Quum in jus venerit, abeat damnatus; & oratio illius illi sit crimini:

8 Sint dies illius pauci, curationem illius accipiat alter:

9 Sint filii illius pupilli, & uxor illius vidua:

10 Et indesinenter vagantes filii illius, mendicent, quærántque *stipem* è locis desolatis suis.

11 Illaqueet fœnerator quicquid *est* illi, & diripiant extranei laborem illius:

12 Ne sit illi, qui protendat benignitatem, neque sit, qui gratiam faciat pupillis illius:

13 Sit posteritas illius excidio *addicta*, in generatione altera deleatur nomen eorum;

14 In memoria sit iniquitas majorum illius apud Jehovam, & peccatum matris illius ne deleatur.

15 Sint coram Jehova jugiter, ut exscindat è terra memoriam eorum.

16 Propterea quòd non est recordatus exercere benignitatem; sed persequutus est virum pauperem, egentemque, & affectum ægritudine animi, ad afficiendum morte.

17 Et optavit, ut maledictio obveniret ei, neque oblectatus est benedictione, sed *ut* procul esset ab eo.

18 Ut indueretur maledictione velut chlamyde suâ; & ingrederetur velut aqua intrà eum, & velut oleum in ossa ejus:

19 Adsit illi, tanquam panno amiciat se; & pro zona jugiter se accingat eâ.

20 Hoc *esto* præmium adversantium mihi à Jehova, & obloquentium malum contra animam meam.

21 Tu autem, ô Jehovi Domine, exerce *benignitatem* erga me propter nomen tuum; quia bona *est* benignitas tua, eripe me.

22 Nam pauper, & egens sum; & cor meum confossum est in medio mei:

23 Ut umbra, quum declinat, abire cogor, exagitor ùt locusta:

24 Genua mea labant præ jejunio, & caro mea emaciatur exhaustâ pinguedine:

25 Insuper ego probro sum illis; videntes me movent caput suum.

26 Auxiliare mihi, ô Jehova, Deus mi; serva me pro benignitate tua:

27 Ut agnoscant manum tuam hanc esse, te Jehovam fecisse hoc:

28 Utut maledicant ipsi, tu benedicito: qui insurrexerunt, quum erubuerint, lætetur servus tuus.

29 Induantur adversarii mei ignominiâ, & amiciant se, tanquam pallio, pudore suo.

30 Celebrabo Jehovam valde ore meo, & in medio multorum laudabo eum.

31 Quod assistat ad dexteram egentis; ut *ipsum* conservet ab iis, qui abjudicant vitam illi.

PSAL. CX. *Regnum, & sacerdotium Christi.*

DAvidis psalmus. Dixit Jehova Domino meo, sede ad dexteram meam; donec disposuero inimicos tuos in scabellum pedum tuorum.

2 Scipionem robustum tuum emissurus est Jehova Tzijone, *dicens*, dominare in medio inimicorum tuorum.

3 Populi tui oblationes voluntariæ die copiarum tuarum in decoris *locis* sanctitatis inde ab utero, *futuræ* sunt; tibi *aderit* ros juventæ tuæ accuratissimè.

4 Juravit Jehova, & non pœnitebit *eum*; tu es sacerdos in seculum secundùm ordinem Malcitzedeki.

5 Dominus, *qui sedet* ad dexteram tuam; frangens die iræ suæ reges.

6 Judicium exercebit in gentes, complens corporibus, frangens caput, in regionibus plurimis.

7 De torrente in via bibet, idcirco attollet caput.

PSAL. CXI. *Carmen paschale.*

HAllelu-Jah. Celebrabo Jehovam ex toto animo, in consilio rectorum, & cœtu;

2 Magna opera Jehovæ, exposita omnibus, qui delectantur illis.

3 Gloriosum & decorum opus ejus, & justitiam ejus perstantem in æternum.

4 Memoriam comparavit mirabilibus suis, gratiosus, & misericors Jehova.

5 Escam dedit timentibus se, recordatus in seculum fœderis sui.

6 Vim operum suorum indicavit populo suo, dando eis possessionem gentium.

7 Opera manuum ejus *sunt* veritatis, & judicii, constantia omnia mandata ejus:

8 Fulta in æternum, in seculum, factáque fideliter, & rectè.

9 Redemtionem mittens populo suo, præcepit in seculum fœdus suum, sanctum & reverendum *haberi* nomen suum.

10 Caput sapientiæ *est* reverentia Jehovæ, successus optimus omnibus facientibus ista: laus ejus perstat in æternum.

PSAL. CXII. *Alphabetum hominis Deum timentis.*

HAllelu-Jah. Beatus quisquis reveretur Jehovam, in mandatis ejus delectatur valde.

2 Potens in terra futurum est semen ejus, generationi rectorum benedicitur:

3 Opes,

3 Opes,& divitiæ in domo ejus,& justitia ejus perstat in æternum.
4 Micat in tenebris lux justorum: gratiosus est,& misericors,& justus.
5 Bonus quisque gratiose largitur,& mutuò dat,moderatur res suas ex officio.
6 Quia in seculum non dimovetur, in memoria perpetua *est* iustus.
7 A rumore malo non timet,erecto animo suo confisus Jehovæ:
8 Fultus animo suo non timet,donec videat *malum* in hostibus suis.
9 Dispergit, dat egentibus, justitia ejus perstat in æternum: cornu ejus elevatur honore.
10 Improbus autem videns indignatur, dentibus suis frendens contabescit,desiderium improborum periturum est.

PSAL. CXIII. *Deus ut erigens inopem,& fœcundans sterilem,celebratur.*

HAllelu-Jah. Laudate servi Jehovæ,laudate nomen Jehovæ.
2 Sit nomen Jehovæ benedictum, deinceps usque in seculum:
3 Ab ortu solis usque ad occasum ejus,*sit* laudatum nomen Jehovæ.
4 Elatus supra omnes gentes Jehova *est*, supra ipsos cœlos gloria illius.
5 Quis *est* par Jehovæ,Deo nostro? qui altissimè habitat:
6 Qui demississimè perspicit,in cœlis,& in terra:
7 Erigens è pulvere tenuem,è sterquiliniis elevans egentem.
8 Faciendo, ut confideat cum ingenuis, cum ingenuis populi sui:
9 Faciens,ut quæ sterilis erat in familia, sedeat mater liberorum læta. Hallelu-Jah.

PSAL. CXIV. *Celebratur exitus ex Ægypto.*

EXeunte Jisraële ex Ægypto,familiâ Jahakobi à populo peregrini *sermonis*:
2 Fuit Jehuda sanctitatis illius,Jisraël dominiorum illius.
3 Ipsum mare videns profugit,ipse Jarden divertit retrorsum:
4 Ipsi montes subsilierunt velut arietes, colles ut subrumæ pecudes.
5 Quid tibi *erat* ô mare,cur fugeres, ô Jarden, *cur* diverteres retrorsum?
6 O montes, *cur* subsiliretis velut arietes, colles, velut subrumæ pecudes;
7 A præsentia Domini intremit terra,à præsentia Dei Jahakobi:
8 Qui mutat ipsam rupem in stagnum aquarum, saxum adamantinum in fontem aquarum.

PSAL. CXV. *Celebratur Jehovæ omnipotentia,& benedictio,idolorumque vanitas depingitur.*

NOn nobis Jehova,non nobis: sed nomini tuo da honorem, propter benignitatem tuam,propter fidem tuam.
2 Quare dicerent gentes, ubi *est* nunc Deus istorum?
3 Atqui Deus noster in ipsis cœlis *est*; quicquid placet facit.
4 Terriculis illarum argenteis,& aureis, operi manuum humanarum,
5 Os *est* eis, sed non loquuntur; oculi *sunt* eis,sed non vident:
6 Aures *sunt* eis, sed non audiunt; nasus *est* eis,sed non odorantur:
7 Manus eis, sed non palpant: pedes eis, sed non ambulant, non mutiunt gutture suo.
8 Similes illis sunt,qui faciunt illa,quisquis confidit illis.
9 Jisraël confide Jehovæ, auxilium horum,& scutum horum est.
10 *Vos* è familia Aharonis confidite Jehovæ,auxilium horum,& scutum horum est.
11 Timentes Jehovam confidite Jehovæ, auxilium horum,& scutum horum est.
12 Jehova recordatus nostri,benedicet: benedicet familiæ Jisraelis,benedicet familiæ Aharonis:
13 Benedicet timentibus Jehovam, parvulis simul, ac magnis.
14 Augebit Jehova vos,& filios vestros.
15 Benedicti eritis Jehovæ,qui fecit cœlos, & terram:
16 Ipsi cœli,cœli *sunt* Jehovæ: terráque, *quam* dedit filiis hominum.
17 Non,qui mortui sunt,laudant Jah,neque quicunque descendunt in specum silentii:
18 Sed nos benedicemus Jah, deinceps usque in seculum. Hallelu-iah.

PSAL. CXVI. *Celebratur misericordia Jehovæ, sacrificiúmque gratiarum actionis, & votum ei persolvitur.*

SAt habeo,quod Jehova exaudit vocem meam,deprecationes meas.
2 Quia inclinavit aurem suam mihi, idcirco diebus meis invocabo ipsum.
3 Circumdantibus me doloribus mortis, angoribúsque sepulchri obvenientibus mihi; angustiam,& mœrorem inveniens.
4 Si nomen Jehovæ invoco,*dicendo*; obsecrò Jehova,libera animam meam:
5 Gratiosus Jehova,& justus, Deus, *inquam*,noster misericors.
6 Servans simplices Jehova, quum attenuatus sum,mihi confert salutem.
7 Redi anima mea in requiem tuam,quum Jehova beneficus sit erga te.
8 Quandoquidem eripuisti me ipsum à morte, oculos meos à lacrymis, pedem meum à lapsu:
9 Indesinenter ambulabo coram Jehova, in regionibus viventium.
10 Credidi,quum *hæc* loquuturus essem, ego fatus fueram supra modum.
11 Ego dixeram accelerando; omnis homo *est* mendax.
12 Quid rependerem Jehovæ? omnia beneficia ejus superant me.
13 Poculum omnis salutis acceptum *exbibebo*,& nomen Jehovæ prædicabo.
14 Vota mea Jehovæ rependens,mox coram toto populo ejus,*dicendo*:
15 Pretiosa *est* in oculis Jehovæ mors intentata iis,quos ipse benignitate prosequitur.
16 Obsecrò Jehova, quum ego *sim* servus tuus,*sim* servus tuus,filius ancillæ tuæ; solveris vincula mea:
17 Tibi sacrificem sacrificium gratiarum actionis,& nomen Jehovæ prædicem:

18 Vota mea Jehovæ persolvam, mox coram toto populo ejus.
19 In atriis domûs Jehovæ, in medio vestri, Jeruschalaima, Hallelu-jah.

PSAL. CXVII. *Vocatio gentium.*

LAudate Jehovam omnes gentes, laudationibus commendate eum omnes nationes:
2 Quia invaluit erga nos benignitas ejus, & fides Jehovæ in seculum. Hallelu-jah.

PSAL. CXVIII. *Psalmus eucharisticus, celebrans mirabilia benignitatis Dei.*

CElebrate Jehovam, quia bonus *est*; quia in seculum benignitas ejus.
2 Dicat nunc Jisraël esse in seculum benignitatem ejus.
3 Dicant nunc, qui sunt ex familia Aharonis, esse in seculum benignitatem ejus.
4 Dicant nunc timentes Jehovæ, esse in seculum benignitatem ejus.
5 Ex ipso angore invocavi Jah, respondens *collocavit* me in lato Jah.
6 Jehova *adest* mihi, non timebo, quid faciat mihi homo.
7 Jehova adest mihi cum auxiliatoribus meis: ideo ego despicio osores meos.
8 Melius *est* recipere se ad Jehovam, quàm fiduciam habere in ullo homine.
9 Meliùs *est* recipere se ad Jehovam, quàm fiduciam habere in ingenuis.
10 Omnes gentes circumdederant me; sed in nomine Jehovæ enervavi eas.
11 Etiam atque etiam circumdederant me; sed in nomine Jehovæ enervavi eas.
12 Circumdederant me tanquam apes, extinctæ sunt ùt ignis spinarum: nam in nomine Jehovæ enervavi eas.
13 Graviter impuleras me, ut caderem, sed Jehova auxilio fuit mihi.
14 Robur meum, & carmen Jah, is fuit mihi saluti.
15 Vox cantûs, & salutis *est* in tentoriis justorum; *dicens*, dextera Jehovæ agit strenuè:
16 Dextera Jehovæ elata, dextera Jehovæ agit strenuè.
17 Non moriar, sed vivam; ut enarrem opera Jah.
18 Severè castigavit me Jah; sed morti non tradidit me.
19 Aperite mihi portas justitiæ, *ut* ingressus per eas celebrem Jah.
20 Hæc ipsa porta ad Jehovam, per quam justi intrant.
21 Celebrabo te; quia exaudiens me, fuisti mihi saluti.
22 Quem lapidem spreverant structores, is est in caput anguli.
23 A Jehova est hic, *estque* mirabilis in oculis nostris.
24 Hac ipsâ die effecit Jehova; exsultemus, & lætemur in ea.
25 Obsecrò Jehova, serva nunc; obsecrò Jehova, prospera nunc.
26 Benedictus *est*, qui venit in nomine Jehovæ: benedicimus vobis è domo Jehovæ.
27 *Dei* fortis Jehovæ, qui illustravit nos, ligate sacrificia festi funibus, usque ad cornua altaris.
28 *Deus* fortis meus es, ideo celebrabo te; Deus meus, exaltabo te.
29 Celebrate Jehovam, quia bonus *est*; quia in seculum benignitas ejus.

PSAL. CXIX. *Alphabethum aureum.*

א ALEPH.

BEati integri viâ, qui ambulant in lege Jehovæ:
2 Beati custodientes testimonia ejus, ex toto animo quærentes eum;
3 *Qui* etiam non operantur iniquitatem, *sed* in viis ejus ambulant.
4 Tu præcepisti mandata tua, observari valde:
5 Utinam comparentur viæ meæ, ad observandum statuta tua:
6 Tunc non erubescam, quum intuebor in omnia præcepta tua.
7 *Sed* celebrabo te recto animo, dicendo jura justitiæ tuæ:
8 Statuta tua observabo, ne derelinquas me admodum.

ב BETH.

9 Quomodo purificabit puer semitam suam? observando *eam* secundùm verbum tuum.
10 Ex toto animo meo, quæro te, ne sinas me errare à præceptis tuis.
11 In animo meo recondo sermonem tuum, ut non peccem in te.
12 Tu benedicte Jehova, doce me statuta tua.
13 Labiis meis recenseo omnia jura oris tui.
14 De via testimoniorum tuorum gaudeo, ùt superiorum omnibus opibus:
15 De mandatis tuis meditor, & intueor semitas tuas:
16 In statutis tuis me ipsum oblecto, non obliviscor verbi tui.

ג GIMEL.

17 Beneficium confer in servum tuum; *ut* dum vivo, observem verbum tuum;
18 Retege oculos meos, ut intuear mirabilia ex lege tua.
19 Peregrinante me in hac terra, ne abscondas à me præcepta tua.
20 *Nam* comminuor ipse, ob desiderium erga jura tua omni tempore.
21 *Tu, qui* perdis superbos, maledictos; qui errant à præceptis tuis.
22 Devolve à me opprobrium, & contemptum, quia testimonia tua custodio:
23 Tum confidentibus principibus, de me sermones frequentantibus, servus tuus meditatur de statutis tuis:
24 Tum testimonia tua oblectationes meæ *sunt*, consiliarii mei.

ד DALETH.

25 Adhæret pulveri vita mea: vivum serva me secundùm verbum tuum.
26 Vias meas recensentem exaudivisti me; doce me statuta tua.
27 Fac, ut viam mandatorum tuorum intelligam, ut mediter de mirabilibus tuis.
28 Stillat anima mea præ mœstitia, erige me secundùm verbum tuum.
29 Viam falsitatis amove à me, & legem tuam gratiosè largire mihi.

30 Viam veritatis eligo, judiciorum tuorum propono *mihi.*
31 Inhæreo testimoniis tuis, Jehova, ne sinas me erubescere.
32 Viam præceptorum tuorum percurram, quum dilataveris animum meum.

ה H E.

33 Doce me, Jehova, viam statutorum tuorum; quam custodiam *in* finem *usque.*
34 Fac, ut intelligam, ut custodiam legem tuam; observemque eam ex toto animo.
35 Fac, ut incedam itinere præceptorum tuorum, nam eo delector.
36 Flecte animum meum ad statuta tua, neque *sinas deflecti* ad quæstum,
37 Averte oculos meos, ne respiciant vanum: in viis tuis fac, ut vivam.
38 Præsta servo tuo sermonem tuum, qui *addictus est* reverentiæ tui.
39 Averte opprobrium meum, quod reformido; quia jura tua bona *sunt.*
40 Ecce desidero mandata tua, in justitia tua fac, ut vivam.

ו V A V.

41 Quúmque obvenerint mihi benignitates tuæ Jehova, salus tua secundùm sermonem tuum:
42 Respondebo, probro afficienti me, rem, quia fiduciam habeo in verbo tuo.
43 Sed ne abripe ab ore meo verbum verum admodum: quandoquidem jura tua exspecto.
44 Et observabo legem tuam jugiter, in seculum, & sempiternum:
45 Indesinenterque ambulabo in ipsa latitudine, quia mandata tua quæro:
46 Et loquar de testimoniis tuis coram regibus, neque erubescam:
47 Et me oblectans in præceptis tuis, quæ diligo.
48 Attollam manus meas ad præcepta tua, quæ diligo, & meditabor de statutis tuis.

ז Z A J I N.

49 Recordare verbi cum servo tuo *habiti,* de quo spem fecisti mihi.
50 Hæc *est* consolatio mea in afflictione mea: sermonem tuum vivificare me:
51 Superbis deridentibus me admodum, à lege tua me non declinare:
52 Recordari judiciorum tuorum inde à seculo, Jehova, & me ipsum consolari;
53 Procella prehendente me ab improbis, desertoribus legis tuæ.
54 Psallendi argumenta esse mihi statuta tua in loco peregrinationum mearum:
55 Recordari me noctu nominis tui, Jehova, & observare legem tuam:
56 Hæc *consolatio* est mihi, me mandata tua custodire.

ח C H E T H.

57 Portio mea *es* Jehova, dico, ut observem verba tua.
58 Deprecor faciem tuam ex toto animo, gratiam fac mihi secundùm sermonem tuum.
59 Reputo vias meas, ut referam pedes meos ad testimonia tua.
60 Festino, ac non cunctor, observare mandata tua.
61 Turbis improborum dispoliantibus me, legis tuæ non obliviscor.
62 Mediâ nocte surgo ad celebrandum te, propter jura justitiæ tuæ.
63 Socius sum omnibus, qui reverentur te, & observantibus mandata tua.
64 Benignitatis tuæ, ô Jehova, plena est terra; statuta tua doce me.

ט T E T H.

65 Bono affecisti servum tuum, Jehova, secundùm verbum tuum.
66 Præstantiam rationis, & scientiæ doce me; nam præceptis tuis credo.
67 Quum nondum loquerer, ego errabam; nunc autem sermonem tuum observo.
68 Bonus es, & beneficus, doce me statuta tua.
69 Concinnantibus contra me falsitatem superbis, ego ex toto animo custodio mandata tua.
70 Obesatur quasi adipe cor illorum, ego lege tuâ oblecto me.
71 Bono mihi fuit me affligi: ut discerem statuta tua.
72 Melior *est* mihi lex oris tui, multis millibus *nummûm* aureorum, & argenteorum.

י J O D.

73 Manus tuæ fecerunt me, & aptaverunt me: redde me intelligentem, ut discam præcepta tua.
74 Timentes tui videant me, & lætentur, quòd in verbo tuo exspectationem habeam.
75 Agnosco Jehova, justa esse judicia tua; & te in fide afflixisse me.
76 Adsit jam benignitas tua, ut consoletur me, secundùm sermonem tuum *habitum* cum servo tuo.
77 Obveniant mihi misericordiæ tuæ, ut vivam: quia lex tua *est* omnis oblectatio mea.
78 Erubescant superbi, quòd falsis de causis pervertant me; meditante me de mandatis tuis.
79 Convertantur ad me timentes tui, & cognoscentes testimonia tua.
80 Erit animus meus integer, in statutis tuis, ut non erubescam.

כ C A P H.

81 Consumitur *desiderio* salutis tuæ anima mea, in verbo tuo exspectationem habeo.
82 Consumuntur oculi mei *desiderio* sermonis tui, dicendo, Quando consolaberis me?
83 Quàmvis sim similis utri ad fumum; statutorum tuorum non oblitus sum.
84 Quanti *erunt* dies servi tui? quando exercebis in persequentes me judicium?
85 Fodiunt mihi superbi fossas, qui se non conformant legi tuæ.
86 Omnia præcepta tua *sunt ipsa* veritas: falsis de causis persequuntur me, auxiliare mihi.
87 Propemodum consumserunt me *dejectum* in terram: ego verò non dereliqui mandata tua.
88 Pro benignitate tua vivum serva me, ut observem testimonium oris tui.

ל LAMED.

89 In seculum ô Jehova, verbum tuum consistit in cœlis:

90 In unaquaque generatione fides tua: quum statueres terram, illa constabat.

91 Ad judicia tua perstant hodie, quia illa omnia *sunt* servi tui.

92 Nisi lex tua *esset* omnis oblectatio mea, jam diu periissem in afflictione mea.

93 In seculum non obliviscar mandatorum tuorum: nam illis vivum conservas me.

94 Tuus sum, conserva me; quia mandata tua quæro.

95 Me exspectantibus improbis, ad perdendum me, testimonia tua considero:

96 Omni perfectioni video esse finem: latum *verò esse* mandatum tuum valdè.

מ MEM.

97 Quàm diligo legem tuam! toto die est meditatio mea;

98 Inimicis meis sapientioremme reddidisti præceptis tuis: nam in seculum adest mihi.

99 Omnibus doctoribus meis intelligentior fio, quia testimonia tua meditatio mea *sunt*.

100 Senibus prudentior sum, quia mandata tua custodio.

101 Ab omni semita mali cohibeo pedes meos, ut observem verbum tuum.

102 A judiciis tuis non recedo, quia tu doces me.

103 Quàm suavia sunt palatomeo *judicia* sermonis tui! suaviora melle ori meo.

104 Mandatis tuis prudens sum: idcirco odi omnem semitam falsitatis.

נ NUN.

105 Lucerna pedi meo verbum tuum *est*, & lux itineri meo.

106 Juravi, quod præstabo, me observaturum jura justitiæ tuæ.

107 Afflictus sum admodum: Jehova, vivum conserva me secundùm verbum tuum.

108 Voluntarias oblationes oris mei accepta quæso Jehova, & jura tua doce me.

109 Animâ meâ in manu mea jugiter *versante*, tamen legis tuæ non obliviscor:

110 Ponentibus improbis laqueum mihi, à mandatis tuis non aberro.

111 Possideo testimonia tua in seculum: quia gaudium animi mei sunt.

112 Inclino animum meum ad faciendum statuta tua; in seculum, *in finem usque*.

ס SAMECH.

113 Cogitationes *alias* odi, legem autem tuam diligo.

114 Latebra mea, & scutum meum es, in verbo tuo exspectationem habeo.

115 Recedite à me malefici, ut custodiam præcepta Dei mei.

116 Sustenta me secundùm sermonem tuum, ut vivam, neque pudefacias me ab exspectatione mea.

117 Suffulci me, ut salvus sim, & respiciam ad statuta tua jugiter.

118 Conculcas omnes errantes à statutis tuis: quia falsus *est* dolus eorum.

119 *Tanquam* scoriæ, facis, ut cessent omnes improbi terræ; idcirco diligo testimonia tua.

120 Horret pavore tui caro mea; adeò à judiciis tuis timeo.

ע HAJIN.

121 Exerceo judicium, & justitiam: ne permittas me oppressoribus meis.

122 Obi vadimonium pro servo tuo in bonum; ne opprimant me superbi.

123 Oculi mei consumuntur *desiderio* salutis tuæ, & sermonis justi tui.

124 Fac erga servum tuum secundùm benignitatem tuam, & statuta tua doce me.

125 Servus tuus sum, prudentem me redde; ut cognoscam testimonia tua.

126 Tempus est, ut faciat Jehova; irritam faciunt legem tuam.

127 Propterea *ampliùs* diligo præcepta tua, quàm aurum, & *quidem* aurum purgatissimum:

128 Propterea *quòd* omnia mandata de omnibus recta agnosco, omnem semitam falsitatis odi.

פ PE.

129 Mirabilia *sunt* testimonia tua: idcirco custodit ea anima mea.

130 Aditus verborum tuorum illuminat, prudentiâ instruit simplices.

131 Os meum distendo, & anhelo: quia præceptorum tuorum cupidus sum.

132 Respice ad me, & gratiam fac mihi; prout *est* jus, erga amantes nomen tuum.

133 Pedes meos institue in sermone tuo, & ne sinas dominari in me ullam iniquitatem.

134 Redime me ab oppressione hominum, ut observem mandata tua.

135 Fac, ut præluceat facies tua servo tuo, & doce me statuta tua.

136 Rivi aquarum descendunt *ex* oculis meis, propter eos, *qui* non observant legem tuam.

צ TZADE.

137 Justus es Jehova, & rectus judiciis tuis.

138 Præcepisti justa testimonia tua, & fidelia valde.

139 Conficit me zelus meus, quòd obliviscantur verbi tui hostes mei.

140 Purgatus *est* sermo tuus valde; quapropter servus tuus diligit ipsum:

141 Parvus ego, & contemtus mandatorum tuorum non obliviscor.

142 Justitiæ tuæ, justitiæ perpetuæ; & legis tuæ veracis.

143 Oppressione, & angustiâ obvenientibus mihi, præcepta tua *sunt* oblectationes meæ.

144 Justitia testimoniorum tuorum *est* in seculum: prudentem me effice, ut vivam.

ק KOPH.

145 Invocantem ex toto animo exaudi me Jehova, *ut* statuta tua custodiam.

146 Invocantem te serva me, *ut* observem testimonia tua.

147 Veniens ante *te* in ipso crepusculo, ut vociferer, in verbo tuo spem habeo.

148 Præveniunt oculi mei excubias, ad meditandum de sermone tuo.

149 Voci meæ ausculta secundùm benignitatem tuam, Jehova : secundùm judicia tua vivum conserva me.
150 Appropinquantibus sectatoribus sceleris,*qui* à lege tua longè absunt ;
151 Propinquus es Jehova,& omnia præcepta tua *sunt* veritas.
152 Pridem novi de testimoniis tuis,te in seculum fundâsse ea.

ר RESCH.

153 Respice afflictionem meam,& libera me ; quia legis tuæ non oblivìscor.
154 Suscipe causam meam,& vindica me; pro sermone tuo vivum conserva me.
155 *Ita ut* procul sit ab improbis salus ; quia statuta tua non quærunt :
156 Miserationes tuæ amplæ *sunt* Jehova , secundùm judicia tua vivum conserva me.
157 *Ut* multi sint persequentes me,& hostes mei,à testimoniis tuis non declino.
158 Simul ac video perfidè agentes,fastidio me ipsum torqueo ; quòd sermonem tuum non observent.
159 Vide me mandata tua diligere, Jehova ; secundùm benignitatem tuam vivum conserva me.
160 Præstantissimum verbum tuum *est* ipsa veritas : & in seculum *est* quodque judicium justum tuum.

ש SCHIN.

161 Principibus persequentibus me immeritò,à verbo tuo pavet animus meus.
162 Gaudeo de sermone tuo,ùt qui invenit prædam amplam :
163 Falsitatem odi, & abominor, legem tuam diligo.
164 Septies quotidie laudo te,de judiciis justis tuis :
165 Pacem multam esse diligentibus legem tuam,neque esse eis offendiculum.
166 Exspecto salutem tuam Jehova , & præcepta tua facio.
167 Observat anima mea testimonia tua, diligóque ea valdè.
168 Observo mandata tua,ac testimonia tua ; quia omnes viæ meæ coram te sunt.

ת THAV.

169 Appropinquet clamor meus ante faciem tuam, Jehova ; secundùm verbum tuum prudentem redde me.
170 Perveniat deprecatio mea ante faciem tuam,secundùm sermonem tuum eripe me.
171 Eructabunt labia mea laudem ; quum docueris me statuta tua.
172 Cantabit lingua mea sermonem tuum,omnia præcepta tua justissima esse.
173 Adsit manus tua ad auxiliandum mihi ; quia mandata tua eligo :
174 Desidero salutem tuam Jehova,& lex tua *est* omnis oblectatio mea.
175 Vivat anima mea,ut laudet te ; & judicia tua auxilientur mihi.
176 Erro ùt pecus,quæ perit,require servum tuum : nam præceptorum tuorum non oblivìscor.

PSAL. CXX. *Linguæ dolosæ quàm tædeat.*

CAnticum excellentissimum. Ad Jehovam in maxima angustia mea clamavi, & exaudivit me.
2 Jehova,eripe me à labio falso,à lingua dolosa.
3 Quid datura est tibi,quídve adiectura tibi lingua dolosa?
4 Verba *similia* sagittis robusti acutis,comparanda prunis juniperorum ?
5 Hei mihi,quia peregrinor tam diu,habito tanquam scenitæ Kedareni.
6 Plurimùm habitâsse videtur sibi anima mea,apud osorem pacis.
7 Ego pacem *diligo* : at quum loquor, ipsi ad bellum *conclamant*.

PSAL. CXXI. *Sursum corda, ubi custos maximè idoneus,& tutus.*

CAnticum excellentissimum. Attollerem oculos meos ad istos montes, unde veniet auxilium meum ?
2 Auxilium meum *sit* à Jehova, qui fecit cœlos,& terram.
3 Ne permittat dimoveri pedem tuum, ne dormitet custos tuus.
4 Ecce non dormitat, neque dormit custos Jisraëlis.
5 Jehova custos tuus ; Jehova umbra tua *est* ad manum dexteram tuam.
6 Interdiu sol non percutiet te, aut luna noctu.
7 Jehova servabit te ab omni malo, servabit animam tuam.
8 Jehova servabit processum tuum,& reditum tuum, ex hoc tempore usque in seculum.

PSAL. CXXII. *Canticum super Ierusch alaima.*

CAnticum excellentissimum Davidis. Lætor de eo,quòd dicitur mihi, domum Jehovæ adeamus :
2 *Quòd* consistunt pedes nostri intrà portas vestras,ô Jeruschalaima.
3 Jeruschalaima optimè constructa,civitas,quæ planè coagmentata est inter se pariter :
4 Quò ascendunt tribus, tribus Jah ; *ad* testimonium Jisraëlitarum, ut celebrent nomen Jehovæ :
5 Quia ibi consident throni juris, throni domûs Davidis.
6 Expetite pacem Jeruschalaimorum,*dicentes* ; tranquilli sint amantes tuî :
7 Sit pax in præmunitione tua,tranquillitas in palatiis tuis.
8 Propter fratres meos,& amicos meos ; eloquor nunc ,pax *sit* in te.
9 Propter domum Jehovæ,Dei nostri, procurabo bonum tibi.

PSAL. CXXIII. *Sursum oculos,ubi salus nostra.*

CAnticum excellentissimum. Ad te attollo oculos meos,ô *tu*,qui sedes in cœlis.
2 Ecce,ùt oculi servorum *spectant* ad manum dominorum suorum, ùt oculi ancillæ ad manum heræ suæ ; ita oculi nostri ad Jehovam

Jehovam, Deum nostrum; donec gratiam fecerit nobis.
3 Gratiam fac nobis Jehova, gratiam fac nobis, quia satis est, saturi sumus contemptu.
4 Plurimùm saturata est anima nostra ista sanna tranquillis ipsis, iste contemtus obveniat superbis.

PSAL. CXXIV. *Impotentia ecclesiæ gementis, & potentia Dei protegentis.*

CAnticum excellentissimum Davidis. Nisi Jehova adfuisset nobis, dicat nunc Jisraël;
2 Nisi Jehova adfuisset nobis, quum insurgerent contra nos homines;
3 Tunc vivos absorbuissent nos, exardescente irâ eorum in nos:
4 Tunc illæ aquæ inundâssent nos, torrens superavisset nos:
5 Tunc superavisset nos *torrens* aquæ superbissimæ.
6 Benedictus Jehova, qui non exposuit nos prædæ dentibus eorum.
7 Anima nostra ùt avicula erepta est à laqueo aucupantium, laqueo effracto nos erepti sumus.
8 Auxilium nostrum in nomine Jehovæ, qui fecit cœlos, & terram.

PSAL. CXXV. *Stabiles fore, qui Deo confidunt, instabiles, qui iniquitati.*

CAnticum excellentissimum. Qui confidunt Jehovæ, similes *sunt* monti Tziionis: *qui* non dimovetur, in seculum permanet.
2 *Ut* Jeruschalaima montes circumstant, ita Jehova circumstat populum suum; ex hoc tempore usque in seculum.
3 Nam non quiescit virga improbitatis, super sortem justorum; ut non extendant justi ad ullam iniquitatem manus suas.
4 Benefac Jehova bonis, & rectis ex animis suis:
5 Qui autem inclinant *animos suos* ad *itinera* tortuosa sua, amandet eos Jehova cum iis, qui dant operam iniquitati, pax *sit* super Jisraëlem.

PSAL. CXXVI. *Tristitia in gaudium vertenda.*

CAnticum excellentissimum. Quum reduceret Jehova multitudinem captivorum Tziionis, eramus velut, qui somniant.
2 Tunc impletum est risu os nostrum, & lingua nostra cantu; tum dictum est inter gentes, magnifica Jehova efficit *opera* erga istos.
3 Magnifica Jehova efficit erga nos, sumus læti.
4 Reduc Jehova, multitudinem captivorum nostrorum; tanquam validissimas *aquas reducens* in regionem siccam.
5 Qui seminârunt cum lacrymis, cum cantu metant.
6 *Qui* portans acquisitum semen, indesinenter ibat flendo; *is* omnino redeat cum cantu, reportans manipulos suos.

PSAL. CXXVII. *Oeconomia, & Politia quomodo felix.*

CAnticum excellentissimum pro Schelomone. Nisi Jehova ædificet domum, frustrà laborent ædificatores ejus de ea: nisi Jehova custodiat civitatem, frustrà sedulus sit custos:
2 Frustrà *sint* vobis, qui summo diluculo surgant; qui tardè sedeant, qui vescantur cibo dolorum: ita dat dilecto suo somnum.
3 Ecce possessio Jehovæ *sunt* filii: merces *est* fructus ventris.
4 Ut sagittæ ad manum robusti, ita sunt pueri.
5 Beatus vir ille, qui impleverit pharetram suam illis: non erubescent, sed periment inimicos in porta ipsorum.

PSAL. CXXVIII. *Iusti conjugium, & proles benedicta.*

CAnticum excellentissimum. Beatus quisque timens Jehovæ, qui ambulat in viis ejus.
2 Labore enim manuum tuarum frueris: beatus eris, & bene erit tibi.
3 Uxor tua ùt vitis fructifera ad latera domûs tuæ; filii tui ùt plantæ olearum, circumstabunt mensam tuam.
4 Ecce, quum ita benedicatur vir timens Jehovæ:
5 Benedicit tibi Jehova è Tziione: fruere igitur bono Jeruschalaimorum omnibus diebus vitæ tuæ.
6 Et respice natos filiis tuis, pax *est* super Jisraëlem.

PSAL. CXXIX. *Crux victrix.*

CAnticum excellentissimum. Multùm affecerunt me angustiis inde à pueritia mea, dicat nunc Jisraël;
2 Multùm affecerunt me angustiis inde à pueritia mea; etiam non prævaluerunt mihi.
3 Super tergum meum araverunt aratores, produxerunt quamque strigarum suarum.
4 Jehova justus, truncavit densos funes improborum.
5 Erubescent, & agentur retrorsum, omnes osores Tziionis.
6 Erunt tanquam fœnum tectorum, quod antequam exseratur *falx*, exaruit.
7 Quo non implet manum suam messor; aut lacertum suum, qui manipulos facit.:
8 Neque dicent, qui transeunt; benedictio Jehovæ adsit vobis, benedicimus vobis in nomine Jehovæ.

PSAL. CXXX. *Psalmus sextus pœnitentialis.*

CAnticum excellentissimum. Ex profunditatibus inclamavi te Jehova, *indicens*;
2 Domine, ausculta voci meæ: sint aures tuæ intentæ ad vocem deprecationum mearum.
3 Si iniquitates observaveris, Jah, Domine, quis possit consistere?
4 Nam apud te *est* condonatio, ut reverenter colaris.
5 Exspectavi Jehovam, exspectavit anima mea: etiam in verbo ejus exspectationem habeo.
6 Animus meus erga Dominum *studiosior*

est; quàm excubiarum erga matutinum, excubantium ad matutinum usque.
7 Exspectationem habeat Jisraël in Jehova; quia apud Jehovam *est* benignitas, & plurimùm apud eum redemtionis:
8 Et ipse redimet Jisraëlem, ab omnibus iniquitatibus ejus.

PSAL. CXXXI. *Speculum humilis, & demissi animi.*

CAnticum excellentissimum Davidis. Jehova, non fuit altus animus meus, neque elati oculi mei; ac non aggressus sum *res* magnas, aut arduas supra quàm conveniat mihi.
2 Annon composui, & sedavi animum meum, similis depulso à lacte apud matrem suam? similis depulso à lacte apud me *fuit* animus meus.
3 Exspectationem habeat Jisraël in Jehova, ex hoc tempore usque in seculum.

PSAL. CXXXII. *Precatio pro electo Dei tabernaculo, ejúsque administris.*

CAnticum excellentissimum. Memor esto, Jehova, Davidis; cum tota afflictione ejus.
2 Jurâsse Jehovæ, vovisse amplissimo Deo Jahakobi, *dicendo*:
3 *Dispeream*, si ingrediar tentorium domus meæ, si conscendam spondam stratorum meorum;
4 Si dem somnum *suum* oculis meis; palpebris meis dormitationem:
5 Donec invenero locum pro Jehova, *locum* tabernaculorum pro amplissimo Deo Jahakobi.
6 Ecce audiveramus eam *fuisse* in Ephrathæa regione, inveneramus eam in agris Jaharis:
7 Accedimus ad tabernacula ejus; incurvamus nos *honorem exhibentes* ante scabellum pedum ejus.
8 Surge Jehova, additurus requiem tuam, tu & arca roboris tui.
9 Sacerdotes tui induantur justitiâ, & quos benignè accipis, cantent;
10 Propter Davidem servum tuum, ne avertas faciem uncti tui.
11 Juravit Jehova Davidi veritatem, à qua non avertet se, *dicens*; De fructu ventris tui ponam in solio tuo.
12 Si observaverint filii tui fœdus meum, & testimonia mea singula, quæ docebo eos, etiam filii illorum usque in sempiternum, sessuri sunt in solio tuo.
13 Nam elegit Jehova Tzijonem, expetivit pro habitatione sua, *dicens*:
14 Hæc *est* requies mea usque in sempiternum; hîc habitaturus sum, quia hoc expetiveram.
15 Viatico ejus affatim benedicam, egentes ejus saturabo cibo:
16 Sacerdotésque ejus induam salute, & quos in ea benignè accipio, omnino cantabunt *illi*.
17 Ibi efficiam, ut germinet cornu Davidis, *ubi* aptavi lucernam uncto meo.
18 Inimicos ejus induam pudore; super ipsum verò florebit coronamentum ejus.

PSAL. CXXXIII. *Concordia fraterna Deo grata, hominibus utilis.*

CAnticum excellentissimum Davidis. Ecce quàm bonum, & quàm amœnum *est*, habitare fratres etiam unà.
2 *Est* ùt unguentum illud optimum superfusum capiti, descendens super barbam, barbam Aharonis, quod descendit usque ad oram vestium ejus.
3 Ut ros Chermonis, ùt qui descendit super montes Tzijonis: nam illic mandat Jehova benedictionem suam, vitam usque in seculum.

PSAL. CXXXIV. *Officium Pastorum Ecclesiæ.*

CAnticum excellentissimum. Ecce benedicite Jehovæ omnes servi Jehovæ; qui perstatis in domo Jehovæ singulis noctibus;
2 Attollite manus vestras sanctè, & benedicite Jehovæ.
3 Benedicet tibi Jehova è Tzijone, qui fecit cœlos, & terram.

PSAL. CXXXV. *Officium Pastorum, & auditorum Ecclesiæ: Deique cum idolis collatio.*

HAllelu-Jah. Laudate nomen Jehovæ, laudate servi Jehovæ:
2 Qui statis in domo Jehovæ, in atriis domus Dei nostri.
3 Laudate Jah, quia bonus *est* Jehova: psallite nomini ejus, quia amœnum *est*:
4 Quia Jahakobum sibi elegit Jah, Jisraëlem in peculium suum.
5 Nam ego novi magnum esse Jehovam, & Dominum nostrum superiorem omnibus diis.
6 Quicquid placet sibi, Jehova facit: in cœlis, ac in terra, per maria, & omnes abyssos.
7 Faciens, ut ascendant vapores ab extremitate terræ; fulgura cum pluvia facit, depromit ventum e thesauris suis.
8 Qui percussit primogenita Ægypti, tam hominum, quàm jumentorum:
9 *Quum* immisisset signa, & prodigia in medium tui, Ægypte; contra Parhonem, & contra omnes servos ejus.
10 Qui percussit gentes amplas, & interfecit reges robustos:
11 Sichonem, regem Emoræorum, & Hogum, regem Baschanis; omniáque regna Cenahanæorum.
12 Et dedit terram eorum possessionem, possessionem Jisraëli, populo suo.
13 O Jehova nomen tuum *est* in seculum, Jehova, memoria tui in quamque generationem.
14 *Quòd* si judicat Jehova populum suum, mox de servis suis pœnitet ipsum.
15 Terriculis gentium argenteis, & aureis, operi manuum humanarum.
16 Os illis *est*, sed non loquuntur; oculi *sunt* illis, sed non vident:
17 Aures *sunt* illis, sed non audiunt; etiam nullus *est* spiritus in ore illorum.
18 Similes illis futuri sunt, qui faciunt illa, quisquis confidit illis.
19 Domus Jisraëlis benedicite Jehovæ, domus Aharonis benedicite Jehovæ:
20 Do-

20 Domûs Leviticæ *tribus* benedicite Jehovæ; timentes Jehovæ benedicite Jehovæ, *dicendo*:
21 Benedictus *sit* Jehova è Tzijone, inhabitans Jeruschalaimis. Hallelu-Jah.

PSAL. CXXXVI. *Celebratur benignitas Dei super varia ejus magnalia.*

Celebrate Jehovam, quia bonus *est*; quia in seculum *est* benignitas ejus.
2 Celebrate Deum deorum; quia in seculum *est* benignitas ejus.
3 Celebrate Dominum dominorum; quia in seculum *est* benignitas ejus:
4 Eum, qui facit mirabilia opera magna solus; quia in seculum *est* benignitas ejus:
5 Qui fecit cœlos intelligentiâ; quia in seculum *est* benignitas ejus:
6 Qui expandit terram super aquas; quia in seculum *est* benignitas ejus:
7 Qui fecit lumina magna; quia in seculum *est* benignitas ejus:
8 Solem ad dominium *obtinendum* interdiu; quia in seculum *est* benignitas ejus:
9 Lunam cum stellis ad dominia *obtinenda* noctu; quia in seculum *est* benignitas ejus:
10 Qui percussit Ægyptios in primogenitis illorum; quia in seculum *est* benignitas ejus;
11 Et eduxit Jisraëlem è medio illorum, quia in seculum *est* benignitas ejus:
12 Manu robustâ, & brachio extento; quia in seculum *est* benignitas ejus:
13 Qui secuit mare algosum in segmenta; quia in seculum *est* benignitas ejus:
14 Et transmisit Jisraëlem per medium illius; quia in seculum *est* benignitas ejus:
15 Excussitque Parhonem, & copias illius in mare algosum; quia in seculum *est* benignitas ejus:
16 Qui duxit populum suum per desertum; quia in seculum *est* benignitas ejus:
17 Qui percussit reges magnos; quia in seculum *est* benignitas ejus:
18 Et interfecit reges magnificos; quia in seculum *est* benignitas ejus:
19 Sichonem, regem Emoræorum; quia in seculum *est* benignitas ejus:
20 Et Hogum, regem Baschanis; quia in seculum *est* benignitas ejus:
21 Deditque terram istorum in possessionem; quia in seculum *est* benignitas ejus:
22 Possessionem Jisraëli servo suo, quia in seculum *est* benignitas ejus:
23 Qui in abjectione nostra recordatur nostrî, quia in seculum *est* benignitas ejus:
24 Et asserit nos ab hostibus nostris; quia in seculum *est* benignitas ejus:
25 Qui dat cibum omni carni, quia in seculum *est* benignitas ejus:
26 Celebrate *Deum* fortem cœlorum; quia in seculum *est* benignitas ejus.

PSAL. CXXXVII. *Captivitas Babylonica.*

Ad flumina Babyloniæ ibi sedentes etiam *atque etiam* flevimus; quum recordaremur Tzijonis:
2 Ad salices in ea suspendimus citharas nostras:
3 Quàmvis ibidem peterent à nobis cantiones lætas, qui captivos abducebant nos, & qui contumulabant nos; *dicentes*, canite nobis de canticis Tzijonis.
4 Quomodo fuissemus cantaturi canticum Jehovæ, in solo alienigenarum?
5 Si oblivìscar vestrî, ô Jeruschalaima; obliviscatur suî dextera mea.
6 Adhæreat lingua mea palato meo, si non recorder tuî: si non eveham Jeruschalaima supra caput lætitiæ meæ.
7 Recordare Jehova, contra Edomæos diei Jeruschalaimorum: qui dicebant, nudate, nudate: quantisper fundamentum ejus *erit* in ea.
8 Gens Babylonica vastanda; beatus *sit*, qui rependet tibi maleficium tuum, quo affecisti nos:
9 Beatus, qui prehendet, & dissipabit parvulos tuos *allidens* ad petram.

PSAL. CXXXVIII. *Gratulatio populi redemti.*

O De Davidis. Celebrabo te ex toto animo meo, coram potestatibus psallam tibi.
2 Incurvabo me *honorem exhibens* versùs templum sanctitatis tuæ, & celebrabo nomen tuum, propter benignitatem tuam, & propter fidem tuam: quia magnificas cum toto nomine tuo sermonem tuum.
3 Quo die clamavi, eodem exaudisti me, fecisti, ut efferret me animo meo robur.
4 Celebrabunt te Jehova omnes reges terræ; quum audierint sermones oris tui:
5 Et canent de viis Jehovæ, magnam esse gloriam Jehovæ:
6 Quàmvis elatus sit Jehova, tamen depressum aspicere; quàmvis altus, è longinquo pernoscere.
7 Si ambulo in media angustia, vivum conservas me: in faciem inimicorum meorum extendis manum tuam; & servat me dextera tua.
8 Jehova perficiat pro me: Jehova benignitas tua in seculum *est*; *ab* operibus manuum tuarum ne desistas.

PSAL. CXXXIX. *Mirabilia providentiæ divinæ admiratus, protestatur se Deum venerari, & hostes Dei odisse.*

Magistro symphoniæ, Davidis psalmus, Jehova, pervestigas me, & cognoscis.
2 Tu cognoscis sedere meum, & surgere meum, intelligis cogitationem meam è longinquo.
3 Iter meum, & accubitum meum circumplecteris, & omnium viarum mearum peritus es:
4 Quum nondum *est* sermo in linguá mea; en, ô Jehova, nôsti ipsum totum.
5 Retrò & antè obsides me, & imponis mihi manum tuam.
6 Mirabilior *est* scientia *tua*, quàm ut fallam; edita est, non possum prævalere illi.
7 Quò irem à spiritu tuo? aut quò à facie tua fugerem?
8 Si scanderem cœlos, illic es; aut stratum ponerem in sepulchro, ecce ades.
9 *Si* assumerem alas auroræ, habitaturus in extremitate maris;
10 Etiam illuc manus tua duceret me, & prehenderet me dextera tua.
11 *Sin* autem dicerem; utique tenebræ

velut crepusculo obvolvent me: atque nox lux est circa me:

12 Ne tenebræ quidem ita obtenebrare possunt, quin tu pervideas: sed nox ùt dies illustrat, perinde *sunt* tenebræ, atque ipsa lux.

13 Tu enim possides renes meos, *ex quo* obtegebas me in utero matris meæ.

14 Celebro te, eò quòd suspiciendis *operibus istis* in admirationem traducor: *celebro* mirabilia opera tua, quàm maximè novit animus meus.

15 Non celata *est* vis mea tibi, *ex quo* factus sum in abdito, artificiose confectus, *velut* in imis partibus terræ.

16 Massam meam vident oculi tui, & in libro tuo hæc omnia scripta sunt; *ex quibus* diebus formabantur, quum nondum ullum ex eis *exstaret*.

17 Quamobrem apud me, ô quàm pretiosæ sunt cogitationes tuæ? ô *Deus* fortis, quàm numerosæ sunt summæ earum?

18 Narrarem illas, *sed* arenâ plures sunt: invigilo, ut adhuc sim tecum.

19 *Quòd* si interemturus es, ô Deus, improbum, & viros sanguinarios, *dicendo*, recedite à me.

20 Qui obloquuntur tibi sceleratè; *qui* extollunt vanè inimicos tuos.

21 Annon osores tuos, ô Jehova, odio habeo? & de insurgentibus in te fastidio me ipsum torqueo?

22 Perfecto odio odi illos, inimicorum loco sunt mihi.

23 Pervestiga me *Deus* fortis, & cognosce animum meum; proba me, & cognosce cogitationes meas.

24 Denique vide an ego ingrediar viâ molestâ tibi: & deduc me viâ perpetuâ.

PSAL. CXL. *A violentia, & fraude peccati liberationem petit.*

MAgistro symphoniæ, psalmus Davidis.

2 Libera me, Jehova, ab hominibus malis; à viris violentissimis custodi me:

3 Qui cogitant mala cum animo: quotidie conveniunt *ad* bella:

4 Exacuunt linguam suam similem serpentis, venenum ptyados subest labiis eorum maximè.

5 Serva me Jehova à manibus improborum, à viris violentissimis custodi me; qui cogitant impellere pedes meos.

6 Abscondentibus superbis laqueum mihi, funesque; pandentibus rete ad orbitam, tendiculas ponentibus mihi, maximè;

7 Dixi Jehovæ, *Deus* fortis meus es; auribus percipe Jehova vocem deprecationum mearum:

8 Jehovi Domine, robur salutis meæ; obtexisti caput meum tempore pugnæ.

9 Ne concedas, Jehova, quæ concupit improbus; sceleratam cogitationem ejus ne provehas, efferrent se maximè:

10 Venenum circumdantium me, molestia labiorum ipsorum obtegat eos.

11 Demittantur super eos prunæ; in ignem dejiciat eos, in scrobes, *unde* non surgant.

12 Vir maledicus ne stabiliatur in terra; viri *dediti* violentiæ malum venando impellat ipsum *variis* impulsionibus.

13 Novi *acturum* esse Jehovan. causam afflicti, ius egentium.

14 Utique justi celebrabunt nomen tuum; considebunt recti in conspectu tuo.

PSAL. CXLI. *Suffitu orationis, & animi submissione Deum contra inimicos invocat.*

PSalmus Davidis. O Jehova, inclamo te, festina ad me; auribus percipe vocem meam, quum invoco te.

2 Statuatur oratio mea, *ùt* suffitus coram te; elatio manuum mearum, *ut* munus vespertinum.

3 Compone Jehova, observa os meum; custodiens *moderare* quicquid efferunt labia mea.

4 Ne sinas inclinari animum meum ad rem malam, ad agitandum actiones per improbitatem cum strenuis operam dantibus iniquitati: etiam ne inescer rebus amœnis eorum.

5 Retundat me justus, benignitas *erit*: & corripiat me, unguentum *erit* præstantissimum; ne irritum faciat à capite meo: quò ampliùs *fecerit*, eò *ampliùs* oratio mea *erit* in malis eorum.

6 At dimovent se per latera petrarum judices istorum, quàmvis intelligant sermones meos amœnos esse:

7 Quasi dissecaret quis, & diffinderet in terra; dispercuntur ossa nostra, *trudenda* in os sepulchri.

8 Quum ad te Jehovi Domine, *respiciant* oculi mei, ad te recipiam me, ne nudes animam meam.

9 Serva me à laqueo, *quem* tetenderunt mihi, & tendiculis eorum, qui operam dant iniquitati.

10 Cadant in retia jacula *quisque* sua improbi; unà ego dum transiturus sum.

PSAL. CXLII. *Ejulatus afflicti.*

ODe didascalica Davidis: quum esset in spelunca oratio,

2 Voce meâ ad Jehovam clamo: voce meâ apud Jehovam deprecor.

3 Effundo coram eo meditationem meam, angustiam meam coram eo indico.

4 Quum obrueret se in me spiritus meus, toties tu agnovisti semitam meam: *quum* quocunque itinere pergerem, abderent laqueum mihi.

5 Intuere *ad* dexteram, & respice *ad sinistram*: ùt non *est* mihi, qui recognoscat *me*: periit effugium à me, non *est*, qui curet vitam meam.

6 Clamo ad te Jehova; dicens, tu *es* receptus meus, portio mea in terra viventium.

7 Attende ad clamorem meum, nam attenuatus sum valde, eripe me à persequentibus me, quia fortiores sunt me.

8 Educ è claustro vitam meam ad celebrandum nomen tuum, me cingent justi, quum beneficium contuleris in me.

PSAL. CXLIII. *Psalmus septimus pœnitentialis.*

PSalmus Davidis. O Jehova, audi orationem meam, aures adhibe ad deprecationes meas; pro fide tua exaudi me, pro justitia tua.

2 At ne congrediaris judicio cum servo tuo; nam non esset justus coram te ullus vivens.
3 Persequitur enim inimicus animam meam: atterit *dejiciens* in terram catervam meam: facit, ut resideam in tenebricosis *locis*; *sumus* quasi mortui olim:
4 Adeò ut obruat se in me spiritus meus; in medio meî desolatus videatur sibi animus meus.
5 Recordans dierum priscorum, meditans totum opus tuum; factum manuum tuarum recolens.
6 Pando manus meas ad te; anima mea, ùt terra fessa, *sitiente* tui maximè.
7 *Dicens*: Festina, exaudi me Jehova, consumitur spiritus meus; ne abscondas faciem tuam à me, nam consimilis fio descendentibus in sepulchrum.
8 Fac, ut audiam manè benignitatem tuam, quia in te fiduciam habeo: notam fac mihi viam, quâ ambulaturus sum, quia ad te attollo animum meum.
9 Eripe me ab inimicis meis, Jehova: apud te tectum contineo *illum*.
10 Doce me facere placitum tuum, quia tu Deus meus *es*, tuo spiritu bono deduc me per terram planam.
11 Propter nomen tuum, Jehova, vivum conserva me: propter justitiam tuam educ ex angustia animam meam:
12 Et propter benignitatem tuam exscinde inimicos meos, perdens omnes affligentes animam meam; quia ego *sum* servus tuus.

PSAL. CXLIV. *Epinicium Davidis, & benedictionis erga posteros comprecatio.*

ODe Davidis. Benedictus *sit* Jehova, rupes mea; qui docet manus meas prælium, digitos meos bellum:
2 Benignitas mea, & propugnaculum meum, editus locus meus, & liberator meus, *assistens* mihi, scutum meum, ad quem me recipio, qui substernit populum meum mihi.
3 Jehova, quid *est* homo, ut agnoscas eum? filius mortalis, ut rationem habeas ejus?
4 Homo, vanitati similis *est*, dies ejus *sunt* ùt umbra prætereuntis.
5 Jehova, inclina cœlos tuos, & descende: tange istos montes, & fument:
6 Immitte fulgur, & disperge eos; emitte sagittas tuas, & funde eos:
7 Extende manum tuam ex alto: libera me, & eripe me ex aquis multis, è manu alienigenarum.
8 Quorum os loquitur vanum, & quorum dextera *est* dextera falsitatis.
9 Deus, canticum novum canam tibi; nablio, decachordo psallam tibi.
10 Danti salutem regibus, liberanti Davidem servum suum à gladio malefico.
11 Libera me, & eripe me è manu alienigenarum, quorum os loquitur vanum, & quorum dextera *est* dextera falsitatis:
12 Ut filii nostri tanquam plantæ bene educatæ in tenera ætate sua; filiæque nostræ sicut antarii lapides excisi *sint* structura templi:
13 Promtuaria nostra plena proferant juge alimentum: pecudes nostræ millenis pariant, myriadibus auctæ *sint* in chordibus nostris.
14 Bovesque nostri præpingues: nulla *sit* irruptio, nullaque eruptio; denique nulla *sit* querela in plateis nostris:
15 Beatus ille populus, cui ita *est*; beatus *ergo* populus, cujus Jehova *est* Deus.

PSAL. CXLV. *Alphabethum eucharisticum.*

LAudatio Davidis. Exaltabo te Deus mi, Rex: & benedicam nomini tuo in seculum, & sempiternum:
2 Quotidie benedicam tibi, & laudabo nomen tuum in seculum, & sempiternum:
3 Magnum esse Jehovam, & laudandum valde, imò magnitudini ejus non esse pervestigationem.
4 Generatio generationi laudibus commendet opera tua, prout *hæc* indicant omnimodam potentiam tuam.
5 *Et* decorem, gloriámque majestatis tuæ; & res mirabiles tuas eloquuturus sum:
6 Et robur mirabilium tuorum operum prædicent; prout singula magna *gesta* tua enarraturus sum.
7 Memoriam amplæ bonitatis tuæ eructent, & justitiam tuam cantent:
8 Gratiosum, & misericordem Jehovam *esse*, longanimem, & magnum benignitate.
9 Bonum esse Jehovam omnibus, & misericordiam ejus in omnibus operibus ejus.
10 Celebrent te Jehova omnia opera tua, & quos benignitate prosequeris, benedicant tibi:
11 Gloriam regni tui prædicent, & potentiam tuam eloquantur;
12 Ut notas faciant filiis hominum potentias ejus, & gloriam decorémque regni ejus.
13 Regnum tuum, regnum *est* omnium seculorum; & dominium tuum in unam quamque generationem.
14 Sustentat Jehova omnes cadentes, & erigit omnes incurvatos.
15 Oculi omnium ad te spectant; quibus tu das escam suam tempore suo:
16 Aperis manum tuam, & saturas quicquid vivit ex beneplacito.
17 Justus Jehova in omnibus viis suis *est*, & benignus in omnibus operibus suis.
18 Propinquus *est* Jehova omnibus invocantibus ipsum, omnibus, qui invocant ipsum fide.
19 Placitum timentium se efficit, & vociferationem eorum audiens, salutem dat eis.
20 Servat Jehova omnes amantes ipsum, omnes verò improbos perdit.
21 Laudationem Jehovæ eloquatur os meum; & benedicat omnis caro nomini sancto ejus, in seculum, & sempiternum.

PSAL. CXLVI. *Non in filio Adæ, sed in Deo solo fiduciam habendam.*

HAllelu-Jah. Lauda anima mea Jehovam.
2 Laudabo Jehovam in vita mea; psallam Deo meo, quamdiu futurus sum.
3 Ne fiduciam habetote in ingenuis: in *ullo* filio hominum, penes quem nulla *est* salus.

4 Exit spiritus ejus, revertitur in terram suam: die eodem pereunt cogitationes ejus.

5 Beatus, cui auxilio *est Deus* Fortis Jahakobi, cujus exspectatio *est* in Jehova Deo suo:

6 Qui fecit cœlos, & terram, mare, & quicquid *est* in eis; qui servat fidem in seculum;

7 Qui exercet iudicium erga oppressos: dat cibum famelicis, Jehova solvit vinctos:

8 Jehova aperit *oculos* cæcorum: Jehova erigit incurvatos, Jehova amat justos:

9 Jehova servat peregrinos, pupillum, & viduam statuminat; viam vero improborum subvertit.

10 Regnabit Jehova in seculum: Deus tuus ô Tzijon, in unamquamque generationem, Hallelu-Jah.

PSAL. CXLVII. *Providentia Dei generalis, & specialis.*

LAudate Jah, quia bonum *est* psallere Deo nostro: quia amœnum *est*, decens *est* laudatio

2 Ædificator Jeruschalaimorum Jehova, depulsos Jisraëlitas congregat:

3 Qui sanat fractos animo, ac *velut* obligat in doloribus eorum.

4 Supputans numerum stellarum, quotquot sunt nominibus vocans.

5 Magnus *est* Dominus noster, & multus viribus; cujus intelligentia est innumerabilis.

6 Statuminat mansuetos Jehova, deprimit improbos in terram usque.

7 Acclamate Jehovæ gratiarum actione, psallite Deo nostro citharâ:

8 Qui obtegit cœlos densis nubibus; qui comparat terræ pluviam, qui facit, ut proferant montes fœnum:

9 Dat jumentis cibum suum, pullis corvorum, qui crocitant.

10 Non potentiâ equi delectatur, non crura præstantis viri accipit;

11 *Sed* acceptos habet Jehova timentes sui, qui exspectationem *suam* habent in benignitate ipsius.

12 Laudibus commendate Jeruschalaima, Jehovam; lauda Deum tuum, ô Tzijon:

13 Nam confirmat vectes portarum tuarum, benedicit filiis tuis in medio tui:

14 Disponens termino tuo pacem, adipe tritici satiat te:

15 Quo emittente sermonem suum in terram, quàm celerrimè excurrit verbum ejus:

16 Qui edit nivem sicut lanam, pruinam quasi cinerem dispergit:

17 Dejicit gelu suum tanquam frusta, coram frigore ejus, quis consistat?

18 Emittens verbum suum, liquefacit ista: simulac efflat ventum suum, effluunt aquæ.

19 Indicat verba sua JahaKobo, statuta sua, & jura sua Jisraëli.

20 Non fecit ita ulli genti; ideóque jura ista non noverunt. Hallelu-Jah.

PSALM. CXLVIII. *Tres chori creaturarum, nempe cœlestium, elementarium, & hominum, Deum laudantes.*

HAllelu-Jah. Laudate Jehovam cœlites; laudate eum in excelsis.

2 Laudate eum omnes angeli ejus, laudate eum omnes exercitus ejus.

3 Laudate eum sol, & luna, laudate eum omnes stellæ lucidæ.

4 Laudate eum cœli cœlorum, & aquæ, quæ supra hoc cœlum *sunt*.

5 Laudent nomen Jehovæ, quæ ipso præcipiente illico creata sunt.

6 Quæ stabilivit in sempiternum, in seculum: *quibus* decretum dedit, quod nullum transgrediatur.

7 Laudate Jehovam terrestria; cete, & omnes abyssi:

8 Ignis, & grando, nix, & exhalatio: ventus turbineus, efficiens verbum ejus:

9 Ipsi montes, & omnes colles, arbores fructiferæ, omnésque cedri:

10 Ipsæ bestiæ, & omnia jumenta: reptilia, & aves alatæ.

11 Reges terræ, omnésque nationes, principes, & omnes judices terræ:

12 Juvenes, etiamque virgines; senes cum pueris.

13 Laudent nomen Jehovæ: quia editum *est* nomen ejus solius, decor ejus supra terram, & cœlum.

14 Et effert cornu populi sui, laudem omnium, quos benigne accipit, Jisraëlitarum, populi propinqui sibi. Hallelu-Jah.

PSALM. CXLIX. *Canticum triumphale beatorum.*

HAllelu-Jah. Cantate Jehovæ canticum novum; laudem ejus in congregatione eorum, quos benignè accipit.

2 Lætetur Jisraël in eo, qui fecit ipsum, filii Tzijonis exultent in rege suo.

3 Laudent nomen ejus tibiâ; tympano & citharâ psallant ei:

4 Quia benevolus *est* Jehova erga populum suum, ornat mansuetos salute.

5 Gestiant benignè accepti præ gloria, cantent in cubilibus suis:

6 Laudationes exaltantes Deum fortem in gutture suo; & gladium bipennem in manu sua *habentes*.

7 Ad exercendum vindictam in gentes, increpationes in nationibus;

8 Ad vinciendum reges eorum catenis, & honoratos eorum compedibus ferreis:

9 Ad exercendum in eos jus scriptum: *quod* decus est omnibus iis, quos benignè accipit. Hallelu-Jah.

PSALM. CL. *Deum omnibus modis, & totâ animâ laudandum.*

HAllelu-Jah. Laudate Deum fortem de sanctitate ejus, laudate eum de expanso laudato ejus.

2 Laudate eum de omnimoda potentia ejus, laudate eum secundùm amplitudinem maximam ejus.

3 Laudate eum clangore buccinæ, laudate eum nablio, & citharâ.

4 Laudate eum tympano, & tibiâ, laudate eum hydraulis, & organo:

5 Laudate eum cymbalis sonoris, laudate eum sistris.

6 Tota ipsa anima laudet Jah. Hallelu-Jah.

Proverbia.

CAP. I. *Timor Dei A & Ω sapientiæ.*

PRoverbia Schelomonis, filii Davidis, regis Jisraëlitarum :

2 Ad sciendum sapientiam, & eruditionem, ad intelligendum dicta prudentiæ :

3 Ad percipiendum eruditionem intelligentiæ ; justitiæ, jurisque, & omnis recti :

4 Ad dandum fatuis astutiam, puero scientiam, & solertiam :

5 *Quibus* auditis sapiens adjiciat disciplinam, & intelligens industria consilia comparet:

6 Ad docendum proverbium, & interpretationem verba sapientium, & ænigmata eorum.

7 Reverentia Jehovæ *est* caput scientiæ : sapientiam ac eruditionem stulti spernunt.

8 Audi, fili mi, eruditionem patris tui, neque deseras doctrinam matris tuæ :

9 Nam adjectio gratiosa erit capiti tuo, & torques faucibus tuis.

10 Fili mi, si pellicere volent te peccatores, ne acquiescito.

11 Si dixerint, veni nobiscum, insidiemur sanguini ; abscondamus *nos* contra innocentem impunè :

12 Absorbebimus eos velut sepulchrum vivos, & integros ùt descendentes in fossam:

13 Omnem substantiam pretiosam consequemur, implebimus domos nostras spoliis :

14 Sortem tuam conjicies inter nos : marsupium idem esto nobis omnibus :

15 Fili mi, ne ambulato viâ *communi* cum illis ; cohibe pedem tuum à semita illorum.

16 Quia pedibus suis ad malum concurrunt, & festinant ad effundendum sanguinem :

17 Frustrà enim panditur rete, ante oculos omnis alitis ;

18 Præterea ipsi in sanguinem suum insidiantur ; *quod* abscondunt se, in animas ipsorum *est*.

19 Ita *se habent* cœtus omnium deditorum quæstui ; *quæstus* animam eorum, qui deditisunt ipsi, intercipit.

20 Summa sapientia foris recantat, in plateis edit vocem suam.

21 In summo turbarum proclamat ; ad fores portarum, in civitate quaque sermones suos eloquitur, *dicens* :

22 Quò usque o fatui amabitis fatuitatem, & derisores derisionem desiderabunt sibi : & stolidi odio habebunt scientiam ?

23 Revertimini ad correctionem meam: ecce, eructabo vobis spiritum meum, nota faciam verba mea vobis.

24 Quandoquidem invito, & renuitis, extendo manum meam, & nemo advertit ;

25 Sed abstrahitis *vos ab* omni consilio meo, & correctioni meæ non acquiescitis :

26 Ego quoque in calamitate vestra ridebo, subsannabo, quum advenerit *id, quod* expavescitis :

27 Quum advenerit tanquam fremebunda vastatio *id, quod* expavescitis, & calamitas vestra tanquam turbo adventaverit ; quum irruerit in vos oppressio, & angustia.

28 Tunc invocabunt me, sed non exaudiam ; manè quærent me, sed non invenient me ;

29 Propterea quòd oderunt scientiam, & reverentiam Jehovæ non elegerunt ;

30 Non acquieverunt consilio meo, sed contemserunt omnem correctionem meam.

31 Sic comedent de fructu viæ suæ, & ex consiliis suis pravis saturabuntur.

32 Nam quies fatuorum interficiet eos, & tranquillitas stolidorum perdet eos.

33 Qui verò auscultat mihi, habitabit securè, ùt tranquillus à pavore mali.

CAP. II. *Sapientiæ κτῆσις, & χρῆσις.*

FIli mi, si acceperis dicta mea, & præcepta mea recorderis apud te.

2 Si attendendo ad sapientiam aures tuas inclinaveris, animum tuum ad intelligentiam :

3 Quin etiam, si prudentiam inclamaveris, ad intelligentiam edideris vocem tuam.

4 Si quæsieris eam velut argentum, & tanquam abditos thesauros scrutatus fueris eam :

5 Tunc intelliges reverentiam Jehovæ, & agnitionem Dei consequeris.

6 Nam Jehova dat sapientiam, ex ore ejus scientia, & intelligentia *procedit*.

7 Repositum habet pro rectis quicquid revera est ; scutum pro ambulantibus integrè.

8 Custodiendo itinera juris : & viam eorum, quos benignè accepit, conservat.

9 Tunc intelliges justitiam, & jus ; & quicquid rectum *est*, omnem orbitam bonam :

10 Quum venerit sapientia in animum tuum, & scientia menti tuæ amœna erit :

11 Solertia observabit te, intelligentia custodiet te.

12 Eripiendo te à via mali, à viris loquentibus perversitates.

13 Qui derelinquunt itinera recti, ut ambulent per vias tenebrarum ;

14 Qui lætantur faciendo malum, exsultant in perversitatibus pessimis.

15 Qui itineribus suis perversi sunt, & præfracti orbitis suis :

16 Eripiendo te à muliere extranea, ab alienigena, *quæ* dictis suis blanditur.

17 Quæ derelinquit ducem adolescentiæ suæ, & fœderis Dei sui obliviscitur :

18 (Nam propendet ad mortem domus ejus, & ad expertes vitæ orbitæ ejus ;

19 Quicunque adeunt eam, non revertuntur, neque assequuntur itinera vitæ.)

20 Ut ambules per viam bonorum, & itinera justorum observes.

21 Nam recti inhabitabunt terram, & integri reliqui fient in ea :

22 Improbi verò è terra exſcindentur, & perfidè agentes avellentur ex ea.

CAP. III. *Obſervantia legis Dei.*

Filli mi, doctrinæ meæ ne obliviſcaris; ſed præcepta mea cuſtodiat animus tuus:

2 Nam longitudinem dierum, annoſámque vitam, cum pace adjicient tibi.

3 Benignitas, & fides ne derelinquant te, alliga eas faucibus tuis, inſcribe eas tabulæ cordis tui:

4 Ita conſequere gratiam, & ſucceſſum optimum; ante oculos Dei, & hominum.

5 Fiduciam habe in Jehova ex toto animo tuo: intelligentiæ verò tuæ ne innititor.

6 In omnibus viis tuis agnoſce eum, & ipſe diriget itinera tua.

7 Ne eſto ſapiens judicio tuo; reverere Jehovam, & recede à malo.

8 Salutare *id* erit umbilico tuo, & irrigatio oſſibus tuis.

9 Honora Jehovam de ſubſtantia tua, & de præcipuo totius proventûs tui:

10 Ita implebuntur horrea tua ſaturitate, & muſto locus torcularii tui perrumpet.

11 Eruditionem Jehovæ, fili mi, ne ſpernito; neque tædeat te correctionis ejus;

12 Nam quem diligit Jehova, corrigit; & quidem ùt pater filium, *cui* bene vult.

13 Beatus homo, *qui* conſequitur ſapientiam, & homo, *qui* provehit intelligentiam:

14 Melior enim *eſt* negotiatio ejus negotiatione argenti, & auro effoſſo proventus ejus:

15 Pretioſior eſt carbunculis, & omnia oblectamenta tua non poſſunt æquari ei.

16 Longitudo dierum in dextera ejus *eſt*, in ſiniſtra ejus divitiæ, & honor:

17 Viæ ejus viæ *ſunt* amænitatis; & omnes ſemitæ ejus, pacis:

18 Arbor vitæ eſt prehendentibus eam, denique tenentium eam, beatus *quiſque*.

19 Jehova ſapientiâ fundavit terram, ſtatuit cœlos intelligentiâ:

20 Scientiâ ejus abyſſi diffiſſæ ſunt, & ſuperiores nubes deſtillant rorem.

21 Fili mi, ne decedant ab oculis tuis, cuſtodi eam, quæ verè eſt *ſapientia*, & ſolertiam.

22 Eruntque vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis:

23 Tunc obibis ſecurè viam tuam, & pedem tuum non offendes:

24 Quum cubabis, non expaveſces, ſed cubanti ſuavis erit ſomnus tuus.

25 Ne timeto à pavore repentino; & à vaſtatione improborum, ut adveniat:

26 Nam Jehova aderit fiduciæ tuæ, & ſervabit pedem tuum à captura.

27 Ne cohibeto bonum ab eis, qui opus habent: quum eſt in poteſtate manûs tuæ efficere *illud*.

28 Ne dicito proximo tuo, abi, deinde revertere, cras enim daturus ſum; quum fuerit penès te.

29 Ne fabricator contra proximum tuum rem malam, qui confidet ſecurè tecum;

30 Ne contendito cum ullo homine immeritò, niſi affecerit te malo.

31 Ne invideto ulli violento, neque eligito ullas vias ejus:

32 Nam abominationi *eſt* Jehovæ præfractus; apud rectos autem arcanum ejus *eſt*.

33 Exſecratio Jehovæ incumbit domui improbi; at habitaculo juſtorum benedicitur.

34 Quandoquidem deriſores ipſe deridet, manſuetis autem dat gratiam:

35 Honorem ſapientes poſſident; ſtolidos vero tollit ignominia.

CAP. IV. *Sapientia, cuſtodia membrorum, &c.*

Audite filii eruditionem patris, & attendite ad cognoſcendum prudentiam:

2 Nam diſciplinam bonam trado vobis: doctrinam meam ne derelinquite.

3 Quum filius eſſem apud patrem meum, tener, & unicus coram matre mea.

4 Docens ille me, dicebat mihi; retineat verba mea animus tuus, obſervans præcepta mea vive.

5 Acquire ſapientiam, acquire prudentiam; ne obliviſcitor, neque declinato à ſermonibus oris mei.

6 Ne derelinquito illam, & conſervabit te; dilige illam, & cuſtodiet te.

7 Quæ caput eſt ſapientiæ, *eam* acquire ſapientiam, & totâ acquiſitione tuâ acquire prudentiam.

8 Extolle eam, & exaltabit te; honorabit te, quum amplexaberis eam.

9 Indet capiti tuo adjectionem gratiæ, coronam ornatiſſimam tradet tibi.

10 Audi, fili mi, & percipe ſermones meos: ita multiplicabuntur tibi anni vitæ.

11 Viam ſapientiæ doceo te, deduco te per orbitas recti.

12 Quum ambulabis, nihil arctabit greſſum tuum: etiamſi cucurreris, non offenderis.

13 Prehende eruditionem illius, ne deſiſtito; cuſtodi illam, quia eſt vita tua.

14 Iter improborum ne ingreditor, neque incedito per viam malorum.

15 Abſtrahe te ab ea, ne tranſito per eam, declina ab ea, & præteri.

16 Nam non dormiunt *illi*, niſi malefecerint: & eripitur ſomnus illorum, niſi fecerint, ut impingat *quiſpiam*:

17 Quia veſcuntur cibo improbitatis, & vinum omnimodæ violentiæ bibunt.

18 Iter enim juſtorum ſimile *eſt* luci ſplendidæ, pergenti lucere; adeò ut *eorum quiſque ſit* ſtabilis die:

19 Via *verò* improborum ſimilis *eſt* caligini: neſciunt in quid impacturi ſint.

20 Fili mi, ad verba mea attende: ad ſermones meos inclina aurem tuam:

21 Ne efficiant *illi*, ut recedant ab oculis tuis, ſerva hæc in animo tuo:

22 Nam *verba* vitæ ſunt iis, qui conſequuntur ipſa, & toti carni cujuſque eorum ſalutaria.

23 Supra omnem obſervationem cuſtodi cor tuum: nam ex eo prodeunt actiones vitæ.

24 Remove abs te perverſitatem oris, & pravitatem labiorum procul amove abs te.

25 Oculi tui è regione intueantur, & palpebræ tuæ ſpectent recta coram te.

26 Expende orbitam pedis tui; ut omnes viæ tuæ ſtabiles ſint:

27 Ne

27 Ne declinato dextrorsum, aut sinistrorsum, amove pedem tuum à malo.

CAP. V. *Ab extranea cavendum.*

Fili mi, ad sapientiam meam attende; ad intelligentiam meam inclina aurem tuam:

2 Ut observes omnimodam solertiam, & scientiam labia tua custodiant.

3 Quamvis favum stillent labia extraneæ, & molliùs oleo *stillet* palatum ejus:

4 Attamen posterius ejus amarum est ùt absynthium; acutum ùt gladius bipennis:

5 Pedes ejus descendunt *ad* mortem, *ad* sepulchrum gressus ejus pertinent.

6 Iter vitæ ne expendas, moventur orbitæ ejus te imprudente.

7 Nunc itaque filii auscultate mihi, & ne recedite à sermonibus oris mei.

8 Procul facito ab illa iter tuum, & ne appropinquato ad ostium domûs illius:

9 Ut non cedas aliis decorem tuum, & annos tuos crudeli:

10 Ut non satientur extranei facultatibus tuis; & labores tui *maneant* in domo alieni:

11 Gemásque tandem consumtâ carne tuâ, & corpore tuo.

12 Ac dicas, quomodo odi eruditionem, & correctionem sprevit animus meus.

13 Neque auscultavi voci doctorum meorum, & ad docentes me non inclinavi aurem meam.

14 Fermè versor in omni malo, in medio congregationis, & cœtus.

15 Bibe aquam è cisterna tua, & fluenta è medio putei tui.

16 Spargant se fontes tui foras, in plateis rivi aquarum:

17 Sint tibi seorsim, ac non extraneis tecum:

18 Erit scaturigo tua benedicta, sed lætare de uxore adolescentiæ tuæ.

19 *Sit* cerva amicissima, & rupicapra gratiosa: ubera ipsius uberent te omni tempore, in amore ejus errato jugiter.

20 Et quare errares fili mi cum extranea, & amplecteteris pectus alienæ;

21 Cùm coram oculis Jehovæ viæ cujusque *sint*, & omnes orbitas ejus expendat?

22 Iniquitates suæ capient ipsum, improbum, *inquam*, istum; & funibus peccati sui tenebitur:

23 Ipse morietur expers eruditionis; & in amplitudine stultitiæ suæ oberrabit.

CAP. VI. *A sponsionibus, pigritia, & adulterio dehortatio.*

Fili mi, si spospondisti amico tuo; complosisti extraneo manum tuam:

2 Illaqueâsti te sermonibus oris tui, captus es sermonibus oris tui.

3 Fac istud jam, fili mi, & eripe te, quandoquidem convenisti in manum proximi tui: age, subjice te, & interpella proximum tuum.

4 Ne concedito somnum oculis tuis, aut dormitationem palpebris tuis:

5 Eripe te, ùt caprea è manu *venatoris*, & sicut avis è manu aucupis.

6 Abi ad formicam, ô piger; aspice vias ejus, & sape.

7 Cùm non sit illi ductor, moderator, aut dominator;

8 Comparat æstate cibum suum, comportat per messem escam suam.

9 Quo usque piger jacebis? quando surges à somno tuo?

10 Pauculis somnis, pauculis dormitationibus; pauculâ complicatione manuum cubando:

11 Interea advenit tanquam viator expeditus paupertas tua, & egestas tua tanquam vir clypeatus.

12 Homo nequam, vir nihili; ambulat perverso ore:

13 Nictat oculis suis, verba facit pedibus suis, docet digitis suis:

14 Omnimodâ perversitate insidente animo suo, fabricatur omne malum omni tempore: contentiones immittit.

15 Idcirco repentè adveniet calamitas ejus: ita subitò diffringetur, ut non *sit* curatio.

16 Sex ista odit Jehova, imò septem abominationi *sunt* animæ ejus:

17 Oculi elati; lingua fallax, manúsque effundentes sanguinem innocentem:

18 Animus, qui fabricatur cogitationes iniquas: pedes festinanter currentes ad malum:

19 Conflans mendacia testis falsus, denique immittens contentiones inter fratres.

20 Custodi, fili mi, præceptum patris tui, neque deserito doctrinam matris tuæ.

21 Alliga ea cordi tuo jugiter, annecte ea faucibus tuis.

22 Quocunque itabis, *illa* deducet te, quum cubabis, observabit te: quum experrectus fueris, illa confabulabitur tecum:

23 (Nam lucerna præceptum *est*, & doctrina lux; viáque vitæ correctiones erudientes.)

24 Ad servandum te à muliere malefica, à blanditia linguæ alienæ.

25 Ne desiderato pulchritudinem ejus cum animo tuo, neque capiat te palpebris suis:

26 Nam propter mulierem meretricem *devenitur* usque ad frustum panis: etiam uxor viro *juncta* animam pretiosam venatur.

27 An accepturus esset quispiam ignem in sinum suum, & vestes ejus non adurerentur?

28 An ambulaturus esset quisquam super prunas, & pedes ejus non cremarentur?

29 Ita *est*, qui congreditur cum uxore proximi sui: non relinquetur impunis, quisquis tetigerit eam.

30 Non afficitur contemtu fur; qui furatur ad explendum animum suum, quum esurit:

31 Sed deprehensus, rependit septies: quamlibet substantiam domûs suæ reddit.

32 Adulterans *autem* mulierem *est* demens: perditurus se ipsum, ipse faciet istud.

33 Plagam, & ignominiam consequetur, probrúmque ejus non delebitur:

34 Nam zelotypiæ *inest* æstus viri; ideo non utitur clementiâ die ultionis:

35 Non habet rationem ullius redemtionis; neque acquiescit, quàmvis multa adhibeas munera.

CAP. VII. *Sapientiæ præcepta, & præmonita de negligendis lethalibus extraneæ blanditiis.*

FIlii mi,obſerva ſermones meos,& præce-
pta mea reconde apud te:
2 Obſervans præcepta mea vive , doctri-
námque meam ùt pupillam oculorum tuo-
rum.
3 Alliga ea digitis tuis: inſcribe ea tabu-
læ cordis tui:
4 Dic ſapientiæ,ſoror mea es ; & affinem
prudentiam voca :
5 Ut ſervet te à muliere extera ; ab alie-
na ſermonibus ſuis blandiente.
6 Nam per feneſtram domûs meæ,ex fe-
neſtella proſpectans.
7 Vidi inter fatuos,animadverti inter fi-
lios , puerum dementem :
8 *Qui* tranſiens per vicum juxta angulum
illius,viâ ad domum illius gradiebatur.
9 Crepuſculo,veſpere diei ; nigrâ nocte,
& caliginoſâ *animadverti.*
10 Quum ecce,mulier *proceſſit* obviàm
ei ; ornatu meretricio,& circumſpecta ani-
mo.
11 (*Quæ* ſtrepera eſt,& contumax,in cu-
jus domo non hærent pedes ejus :
12 Modò foris,modò in plateis ; aut pro-
pe quemque angulum inſidiatur.)
13 Et prehendens eum,oſculata eſt eum ;
obfirmánſque vultum ſuum,dixit ei ;
14 Sacrificia euchariſtica apud me *ſunt* ;
hodie reddidi vota mea :
15 Idcirco prodii obviàm tibi ; ſtudioſè
quærendo faciem tuam, commodè invenio
te.
16 Cadurcis inſtruxi ſpondam meam,
variam emblematis,linteis Ægypti.
17 Suffivi cubile meum,myrrhâ,ſantalis,
& cinnamomo.
18 Agè, incumbamus ubertim amoribus
ad matutinum uſque ; nos ipſos exhilare-
mus amatoriis.
19 Nam non *eſt* vir domi ſuæ, abiit viâ
longinquâ :
20 Loculum pecuniæ accepit in manum
ſuam : die ſtato redibit domum ſuam.
21 Flexit eum multitudine diſciplinæ
ſuæ, blanditiâ labiorum ſuorum impulit
eum.
22 Sequitur eam ſubitò ; tanquam bos ad
mactationem abit,& velut compeditus ad
eruditionem ſtultorum.
23 Donec diffecet culter jecur ipſius,
quemadmodum feſtinat avis ad laqueum,
neſciens contra vitam ſuam illum eſſe.
24 Itaque nunc filii, auſcultate mihi,&
attendite ad ſermones oris mei.
25 Ne declinato ad vias illius animus
tuus,ne aberrato in ſemitas illius :
26 Nam multos confoſſos dejecit,& nu-
meroſi *ſunt* omnes interfecti ab illa.
27 Viæ ad ſepulchrum *ſunt viæ ad* domum
ejus,deſcendentes ad penetralia mortis.

CAP. VIII. *Sapientiæ æternæ pictura,*

NOnne ſapientia clamat,& intelligentia
edit vocem ſuam.
2 In faſtigio editorum locorum: per viam
in loco multarum ſemitarum conſiſtens.
3 Ad latus portarum , in aditu urbis,in
ingreſſu oſtiorum recantat ? dicendo,
4 Vos,ô viri præſtantes,inclamo , & vox
mea *plebejos* filios hominum.
5 Intelligite fatui aſtutiam,& ſtolidi ani-
mum advertite.
6 Audite,nam præſtantia eloquar ; & a-
perturâ labiorum meorum *eloquar* recta:
7 Nam veritatem meditatam effert pala-
tum meum; & abominationi labiis meis *eſt*
efferre improbitatem.
8 Juſti *ſunt* omnes ſermones oris mei,ni-
hil *eſt* in eis contortum,aut perverſum.
9 Illi omnes *ſunt* obvii prudenti ; & recti
iis,qui conſequuntur ſcientiam.
10 Accipite eruditionem meam,ac non
pecuniam ; & ſcientiam potiùs,quàm *au-
rum* effoſſum lectiſſimum.
11 Nam melior *eſt* ſapientia carbunculis,
& omnia oblectamenta non poſſunt æqua-
ri ei.
12 Ego *ſum* ſapientia,cohæreo aſtutiæ,
& ſcientiam ſummæ ſolertiæ præſentem
habeo.
13 Reverentiam Jehovæ,odium mali : fa-
ſtum,& elationem, viámque mali,denique
os perverſitatibus deditum odi.
14 Meum *eſt* conſilium,& quicquid eſt ;
mea *eſt* prudentia,meum robur.
15 Per me reges regnant,& dominatores
decernunt juſtitiam.
16 Per me principes gerunt principatum,
& ingenui omnes judices terræ.
17 Ego amantes mei amo,& ſtudioſè quæ-
rentes me,inveniunt me.
18 Divitiæ,& honor penes me *ſunt*,ſub-
ſtantia perdurans & juſtitia.
19 Melior *eſt* fructus meus *auro* effoſſo,&
quidem purgatiſſimo ; & proventus meus
argento lectiſſimo.
20 Per iter juſtitiæ deduco,per medias
ſemitas juris.
21 Efficiendo,ut poſſideant amantes meî
id,quod eſt,denique theſauros eorum im-
pleo.
22 Jehova poſſidebat me principio viæ
ſuæ ; ante opera ſua,ante ullum tempus.
23 Ante ſeculum inuncta fui ; ante prin-
cipium,ante primordia terræ.
24 Quum nullæ eſſent abyſſi,edita eram ;
quum nulli eſſent fontes graves aquis.
25 Quum nondum factum eſſet,ut montes
demerſi incumberent *terræ*,ante colles edi-
ta eram.
26 Adhuc non fecerat terram ; aut rura :
imò principium,pulveres orbis habitabilis.
27 Quum aptaret cœlos,ibi eram ; quum
ſtatueret ambitum in ſuperficie abyſſi,
28 Quum fortificaret ſuperiores nubes
ſupernè,quum roboraret fontes abyſſi,
29 Quum imponeret mari ſtatutum ſuum,
& aquis , ne transgrediantur *præſtitutum*
oris ipſius ; quum ſtatueret fundamenta
terræ.
30 Quum itaque ſim apud eum,educans,
& ſim deliciæ quotidianæ,lætificans coram
eo omni tempore.
31 Lætificans in orbe habitabili terram
ejus,atque deliciis meis filios hominum :
32 Nunc igitur filii,auſcultate mihi: bea-
ti enim *ſunt*,*qui* vias meas obſervant.
33 Audite eruditionem, & ſapite, & ne
vos abſtrahite.

34 Bea-

34 Beatus homo, qui auſcultat mihi, ſedulò inſiſtendo foribus meis quotidie, obſervando poſtes oſtiorum meorum.

35 Nam, qui conſequitur me, conſequitur vitam; ùt provehit benevolentia à Jehova.

36 At qui peccat in me, vim facit animæ ſuæ: omnes oſores mei amant mortem.

CAP. IX. *Sapientia invitat filios ſuos, & mulier fatua fatuos ſuos.*

SUmma ſapientia ædificavit domum ſuam, excìſis columnis ſuis ſeptem.

2 Mactavit animalia ſua; miſcuit vinum ſuum, etiam inſtruxit menſam ſuam:

3 Et miſſis puellis ſuis, invitat per collegia, & loca excelſa urbis.

4 Quiſquis fatuus, divertito huc; *quiſquis eſt* demens, dicit ei.

5 Venite, veſcimini cibò meo, & bibite de vino, *quod* miſcui.

6 Relinquite fatuos, & vivite, ac incedite per viam prudentiæ.

7 Qui erudit deriſorem, recipit ſibi ignominiam: & qui corripit improbum, *recipit* convicium ſibi.

8 Ne corripito deriſorem, ut non odio proſequatur te: corripe ſapientem, & amabit te.

9 Da ſapienti, ut ſapiat ampliùs; notum fac juſto, ut augeat diſciplinam.

10 Principium ſapientiæ reverentiam Jehovæ, & agnitionem ſanctorum prudentiam.

11 Nam per me multiplicabuntur dies tui, & adjicientur tibi anni vitæ.

12 Si ſapias, ſapies tibi: ſin deriſor eris, ſolus reportabis.

13 Mulier ſtolida ſtrepera *eſt*: fatua, etſi neſcit quicquam.

14 Tamen ſedet ad oſtium domûs ſuæ; ſuper ſolium, in locis excelſis urbis.

15 Ad avocandum viatores, qui *etiam* rectà eunt itineribus ſuis:

16 Et quiſquis fatuus, divertito huc, & *quiſquis eſt* demens, dicit ei.

17 Aquæ furtivæ ſuaves *quidem* ſunt, & cibus latebrarum amœnus;

18 Sed ignorat ille expertes vitæ illic eſſe; in profundiſſimo ſepulchro invitatos ab ea.

CAP. X. *Decem antitheſes in genere morali.*

PRoverbia Schelomonis. Filius ſapiens lætitiâ afficit patrem, filius verò ſtolidus mœſtitiæ *eſt* matri ſuæ.

2 Non proſunt theſauri improbitatis, ſed juſtitia eripit à morte.

3 Non ſinit eſurire Jehova animam juſti, ſubſtantiam verò improborum depellit.

4 Pauper *fit*, qui agit manu doloſâ: manus autem ſedulorum ditat *ipſos*.

5 Comportat in æſtate filius intelligens: ſomno ſopitus *eſt* in meſſe filius pudefaciens.

6 Benedictiones *adſunt* capiti juſti, at os improborum obtegit violentia.

7 Memoria juſti *eſt* benedicta, nomen autem improborum putridum eſt.

8 Sapiens animo accipit præcepta, ſtultus verò labiis ſe ipſum conturbat.

9 Qui ambulat in integritate, ambulat ſecure; qui autem pervertit vias ſuas, documento erit.

10 Qui nictans oculo dat moleſtiam: & ſtultus labiis ſe ipſum conturbat.

11 Scaturigo vitæ *perfundit* os juſti: at os improborum obtegit violentia.

12 Odium excitat contentiones: omnes verò defectiones obtegit charitas.

13 Labiis prudentis adeſt præſens ſapientia, ùt virga corpori dementis.

14 Sapientes recondunt ſcientiam: ori autem ſtulti contritio propinqua *eſt*.

15 Subſtantia divitis *eſt tanquam* urbs munita ejus: contritioni *eſt* tenuibus paupertas eorum.

16 Quod opere ſuo comparat juſtus, *comparat* in vitam: proventus improbi in peccatum.

17 Iter ad vitam *eſt* ſervantis eruditionem: derelinquentis verò correptionem *iter* errorem affert.

18 Qui tegit odium, labiis eſt fallacibus, & qui profert infamiam, eſt ſtolidus.

19 Multitudine verborum non ceſſabit defectio: ſed cohibet labia ſua intelligens.

20 *Velut* argentum lectiſſimum *eſt* lingua juſti, animus improborum perparvi *eſt*.

21 Labia juſti paſcunt multos, ſtulti verò dementiâ moriuntur.

22 Benedictio Jehovæ ipſa ditat, neque addit moleſtiam ſecum.

23 Prout ludus *fuerit* ſtolido facere ſcelus; & *exercere* ſapientiam, viro intelligenti:

24 Quod formidat improbus, id eveniet ei; quod autem deſiderant juſti, dabit *Deus*:

25 Ut tanquam tranſeunte turbine non *exſtet* improbus, juſto verò ſit fundamentum perpetuum.

26 Ut acetum dentibus, & velut fumus oculis, ita *eſt* piger mittentibus ipſum.

27 Reverentia Jehovæ adjicit dies, anni verò improborum decurtantur.

28 Spes juſtorum *eſt* lætitiæ, exſpectatio verò improborum perit.

29 Robori eſt cuique integro via Jehovæ, contritioni verò operam dantibus iniquitati.

30 Juſtus nunquam dimovetur, improbi verò non inhabitabunt terram.

31 Os juſti abundè profert ſapientiam: à lingua verò perverſitatum reſciſſa eſt.

32 Labia juſti experientur benevolentiam, os verò improborum pœnam perverſitatum.

CAP. XI. *Encomium juſtitiæ, & beneficentiæ, collatione contrariorum illuſtratum.*

LAnces doloſæ abominationi *ſunt* Jehovæ: pondus verò integrum acceptum eſt ei.

2 Advenienti ſuperbiæ evenit ignominia: apud modeſtos autem *eſt* ſapientia.

3 Integritas rectorum deducit eos: at perverſitas perfidioſorum devaſtat eos.

4 Non prodeſt ſubſtantia die furoris: juſtitia autem eripit à morte.

5 Juſtitia integri dirigit viam ejus, at improbitate ſuâ concidit improbus.

6 Juſtitiâ juſtorum eripit ipſos, at ærumnâ *ſuâ* perfidioſi capiuntur.

7 Quum moritur homo improbus, pe-

rit

rit exspectatio ; etiam spes valentissima perit.

8 Justus ex angustia liberatur,& devenit improbus in locum ejus.

9 Ore hypocrita corrumpit proximum suum : at scientiâ justi liberantur.

10 De bono justorum exsultat urbs ; & quum pereunt improbi,cantus *exercetur*.

11 Benedictione rectorum effertur urbs : ore autem improborum destruitur.

12 Spernente proximum suum demente, vir prudentissimus surdum agit.

13 Ambulans *cum* detractione revelat arcanum : at fidus animo tegit rem.

14 Ubi non *sunt* prudentia consilia, corruit populus ; salus autem *est* in amplitudine consiliarii.

15 Omnino confringitur,qui spondet pro extraneo : qui autem odit complodentes, securus *est*.

16 Mulier gratiosa continet honorem,ùt potentiores continent divitias.

17 Beneficus *est* sibi ipsi vir benignus, turbat autem carnem suam crudelis :

18 Improbus comparat præmium falsum,ferentis verò justitiam merces *est* fida:

19 Probè adhærens justitiæ *ferit* ad vitam ; sectans verò malum,ad mortem suam.

20 Abominationi *sunt* Jehovæ perversi animo : accepti verò integri viâ.

21 Conjunctis operis non sequitur impunitatem malus; semen verò justorum liberat se.

22 *Velut* monile aureum ad rostrum porci,*est* mulier pulchra,& aversans rationem

23 Desiderio justorum tantummodo bonum, exspectationi improborum *obvenit* furor.

24 Est,qui dispergens,tamen augetur ampliùs ; sed qui cohibet se à recto,tantummodo ad egestatem *cohibet*.

25 Animus beneficus pinguis efficitur:& qui ubertim communicat, idem ampliùs profundet.

26 Comprimentem triticum, execrabuntur populares : benedictio autem *incumbet* capiti venum dantis.

27 Studiosè quærens bonum *aliis*,conquirit benevolentiam : quærenti verò malum; ipsi eventurum est.

28 Qui confidit in divitiis suis,ipse decidet : at tanquam ramus justi efflorescent.

29 Qui conturbat domum suam,possidebit ventum ; & stultus,servus *efficietur* sapienti animo.

30 Fructus justi *est fructus* arboris vitæ, quum disciplina imbuit animas sapiens.

31 En justum,in terra hac rependitur *ei*; quantò magis improbo,& peccatori?

Caput XII.

32 Qui amat eruditionem,amat scientiam ; qui verò odit correptionem,brutus *est*.

CAP.XII. *Opponuntur inter se cogitata, verba,& praxis diversa piorum,& impiorum.*

Bonum provehit benevolentia à Jehova : at virum sceleratum condemnat :

2 Non stabilitur homo improbitate,radix autem justorum non dimovetur.

3 Uxor strenua corona est mariti sui ; sed tanquam putredo in ossibus ejus est ea, quæ pudefacit.

4 Cogitationes justorum *sunt* justæ; astuta consilia improborum dolosa.

5 Verba improborum insidiantur sanguini ; os autem rectorum eripit illos.

6 Evertunt se improbi ita,ut non sint; familia autem justorum stabit.

7 Pro ratione intellectûs sui laudabitur vir : sed perversus animo erit contemtui.

8 Melior *est*,qui agnoscit se vilem,& servum, eo, qui se extollit honore,& deficitur cibo.

9 Curat justus vitam jumenti sui : miserationes autem improborum sunt *miserationes* crudeles.

10 Qui colit tellurem suam,satiatur cibo ; qui verò sectatur vana, *est* demens.

11 Desiderat improbus præsidium malorum,sed radix justorum dat *illud*.

12 In defectione labiorum *est* tendicula mali,at egreditur ab angustia justus.

13 Ex fructu oris *sui* vir satiatur bonus, etiam retributionem operum suorum homo recipit sibi.

14 Via stulti recta *videtur* in oculis ipsius ; at qui auscultat consilio,sapiens est.

15 Stulti ipsius indignatio eodem die agnoscitur,tegit verò ignominiam astutus.

16 Efflat veritatem,*qui* indicat,quod iustum est,testis autem falsissimus *efflat* dolum.

17 Est,qui pronunciat,similis transfodienti gladio; at lingua sapientum,medicinæ.

18 Labium verax stabilitur in æternum ; donec momentum transfigam,lingua falsa.

19 Dolus *recidit* in cor fabricantium malum : in consiliarios autem pacis lætitia.

20 Non abjicietur justus in ullam molestiam,improbi autem pleni erunt malo.

21 Abominationi *sunt* Jehovæ labia fallacia ; qui autem agunt fideliter, accepti sunt ei.

22 Homo callidus tegit scientiam,animus autem stolidorum proclamat stultitiam.

23 Manus sedulorum dominabitur,dolosa autem erit tributaria.

24 Solicita anxietas in animo viri deprimit illam,res autem bona lætificat illam.

25 Excellentior *est* proximo suo justus, at via improborum seducit eos.

26 Non assabit dolosus,quod venando ceperit,substantia autem hominis pretiosa sedulus *fruitur*.

27 In itinere justitiæ *est* vita,& via semitæ ejus immortalis est.

CAP. XIII. *Varii generis aurea dicta.*

Filius sapiens *auscultat* eruditioni patris ; at derisor ne ulli *quidem* auscultat increpationi.

2 Fructu oris *sui* quisque fruitur bonus, anima verò perfidiosorum *fructu* violentiæ.

3 Qui custodit os suum,conservat se ipsum ; qui divaricat labia sua,contritio *eveniet* ei.

4 Desiderio permovetur anima ipsius pigri,sed nihil *aderit* ; anima verò sedulorum efficietur pinguis.

5 Rem falsam odit justus,improbum verò *illa* reddit foetidum,atque pudefacit.

6 Ju-

6 Justitia custodit integrum viâ, improbitas vero pervertit peccatorem.

7 Est, qui divitem se jactat, quum desint omnia, *item*, qui pauperem se fingiit, cui substantia *est* ampla.

8 Redemtura vitæ viri divitiæ suæ: at pauper non audit increpationem.

9 Lux justorum clara erit; at lucerna improborum extinguetur.

10 Merâ superbâ *vir* edit jurgium, at penes consultos *est* sapientia.

11 Substantia ex vanitate diminuetur: qui autem congregat manu, augebit *eam*.

12 Spes protracta ægrum efficit animum: arbor autem *est* vitæ desiderium adveniens.

13 Contemtor verbi, corrumpetur ille: qui autem reveretur præceptum, ipse donatur pace.

14 Doctrina sapientis *est* scaturigo vitæ, ad recedendum à tendiculis mortis.

15 Successum bonum dat gratia, via autem perfidiosorum *est* aspera.

16 Omnis astutus agit scientiâ, stolidus autem pandit stultitiam.

17 Nuncius improbus incidit in malum, legatus autem optimæ fidei, medicinam facit.

18 Paupertas, & ignominia *erit* abstrahenti se *ab* eruditione: qui autem servat correptionem, honorabitur.

19 Desiderium effectum suave erit animæ *hujus*: at abominationi *est* stolidis recedere à malo.

20 Qui ambulat cum sapientibus, sapientior fiet: qui vero se consociat stolidis, efficietur pejor.

21 Peccatores insectatur malum, justos autem compensat bonum.

22 Bonus possessionem tradit nepotibus, súntque reconditæ justo opes peccatoris.

23 Multus *est* cibus novellantibus pauperibus: sed est, qui consumit se inertiâ.

24 Qui cohibet virgam suam, odit filium suum: qui autem amat eum, tempestivè procurat eruditionem ei.

25 Justus comedit ad satietatem animæ suæ, venter autem improborum eget.

CAP. XIV. *Sapientiæ, & stultitiæ variæ conditiones, &c.*

SApientum fœminarum *quæque* ædificat domum suam; stulta autem manibus suis destruit eam.

2 Qui ambulat rectè, reveretur Jehovam: præfractus verò viis suis, spernit eum.

3 Ori stulti inest baculus superbiæ: labiis verò sapientum conservatio ipsorum.

4 Quum desunt boves, præsepe mundum *est*, amplitudo autem proventuum, est in viribus bovis.

5 Testis optimæ fidei non mentitur; efflat autem mendacia testis falsus.

6 Quærenti derisori sapientiam, ea non exstat; scientia autem prudenti facilis est.

7 Abi à conspectu viri stolidi, & *quem* nôsti non *esse præditum* verbis scientiæ.

8 Sapientia astuti *est* advertere ad viam suam; stultitia autem stolidorum *ad* dolum.

9 Stultos conciliat reatus; inter rectos autem, quod acceptum est, *conciliationem facit.*

10 Animus agnoscit suam ipsius amaritudinem; & in lætitia ipsius non intermiscet se extraneum *quicquam*.

11 Domus improborum perdetur: tentorium autem rectorum florebit.

12 Est via, *quæ* recta *videtur* in conspectu virorum, cujus finis *est* via multiplex ad mortem.

13 Etiam ex risu dolet animus: & tandem lætitia *fit* mœror.

14 Viis suis satiabitur *vir* averso animo, *absistit* autem à consortio ejus vir bonus.

15 Fatuus credit omnibus rebus, astutus autem advertit ad gressum suum.

16 Sapiens timet, ac recedit à malo; stolidus verò infert se, adeò prævidens est.

17 Præceps ira efficit stultitiam, sed viro circumspectissimo est odio.

18 Possident fatui stultitiam, astuti autem coronamentum texunt scientiæ.

19 Incurvant se mali coram bonis, improbi ad portas justi.

20 Etiam proximo ipsius odio est pauper, amici autem divitis multi *sunt*.

21 Qui contemnit proximum suum, futurus est peccator: qui autem gratiam facit pauperibus, ô beatum illum.

22 Nónne erant, qui fabricant malum? benignitas verò, & fides *est* fabricantium bonum.

23 In omni labore *est* emolumentum; at in verbo labiorum tantùm egestas *est*.

24 Corona sapientum *sunt* divitiæ ipsorum, stultitia stolidorum stultitia *manet*.

25 Liberat animas testis verax, conflat autem mendacia dolosus.

26 In reverentia Jehovæ *est* fiducia valida, qui filiis suis esse solet receptui.

27 Reverentia Jehovæ *est* scaturigo vitæ, ad recedendum à tendiculis mortis.

28 In multitudine populi *est* decor regis; at defectui nationis contritio dominatoris *advenit*.

29 Tardus ad iram abundat intelligentiâ: præceps autem excitat stultitiam.

30 Vita carnium *est* animus sanans; putredo verò ossium, invidentia.

31 Qui opprimit tenuem, probro afficit opificem ejus: hunc autem honorat, qui gratiam facit egenti.

32 In malum suum impellit se improbus: recipit se etiam in morte sua justus.

33 In animo prudentis requiescit sapientia: *quod* autem *est* in stolidis, se cognoscendum exhibet.

34 Justitia exaltat gentem, probro autem *est* nationibus peccatum.

35 Benevolentia regis erga servum intelligentem; furor autem ejus *erit* contra pudefacientem.

CAP. XV. *Lingua sapientis, bonum correctionis, ἀντιρρήσεως, mansuetudinis, consilii, & humilitatis.*

RESponsio mollis avertit excandescentiam: verbum autem molestum excitat iram.

2 Lingua sapientum bonam profert scientiam: os autem stolidorum eructat stultitiam.

3 In omni loco oculi Jehovæ *sunt*, specu-
lantes malos, & bonos.
4 Curatio linguæ, arboris vitæ *est*; per-
versitas autem ex ea, *velut* confractio à
vento.
5 Stultus spernit eruditionem patris sui;
qui autem observat correptionem, valde a-
stutus *est*.
6 In domo justi robur *est* magnum: at
proventus improbi, conturbatur ex sese.
7 Labia sapientum spargunt scientiam:
animus autem stolidorum, quod abest à
recto.
8 Sacrificium improborum abominatio-
ni *est* Jehovæ: oratio autem rectorum ac-
cepta *est* ei.
9 Abominationi *est* Jehovæ via improbi;
eum autem, qui sectatur justitiam, diligit.
10 Eruditio *videtur* mala derelinquenti
iter; qui odit correptionem, morietur.
11 Infernus, & perditio coram Jehova
sunt, quantò magis animi hominum?
12 Non diligit derisor corripientem se,
sapientes non adit.
13 Animus lætus bene afficit vultum: &
dolore animi spiritus frangitur.
14 Animus prudentis quærit scientiam:
os autem stolidorum pascitur stultitiâ.
15 Omnes dies pauperis mali *sunt*, læti au-
tem animo, *sunt* convivium juge.
16 Melius *est* parùm cum reverentia Je-
hovæ, quàm thesaurus amplus, ubi *est* vexa-
tio.
17 Melius *est* cibarium oleris, ubi *est* dile-
ctio, quàm bovis saginati, ubi *est* odium.
18 Vir iracundus miscet contentionem,
longanimis autem sedat litem.
19 Via pigri *est* velut sepimentum spino-
sum; iter autem rectorum aggestum *est*.
20 Filius sapiens lætificat patrem, stoli-
dus autem homo spernit matrem suam.
21 Stultitia, lætitiæ *est* dementi; at vir in-
telligens rectè ambulaturus est.
22 Irritæ fiunt cogitationes, quum deest
consilium: at in amplitudine consiliario-
rum assurgit *cogitatio*.
23 Lætitia huic viro *est* ex sermone oris
sui: nam res tempore suo, ô quàm bona
est!
24 Iter vitæ sursum *est* intelligenti, ut re-
cedat à sepulchro deorsum.
25 Domum superborum evellit Jehova,
constituit autem terminum viduæ.
26 Abominationi *sunt* Jehovæ cogitatio-
nes mali; mundorum autem *sermones sunt*
sermones amœni.
27 Conturbat domum suam, qui deditus
est quæstui; qui verò odit dona, victurus est.
28 Animus justi meditatur ad loquen-
dum: os autem improborum eructat mala.
29 Procul *abest* Jehova ab improbis, ora-
tionem autem justorum exaudit.
30 Ut lumen oculorum lætificat animum,
ita auditio bona pinguefacit ossa.
31 Auris auscultans correptioni vitæ, in-
ter sapientes commorabitur.
32 Qui abstrahit se *ab* eruditione, spernit
animam suam: qui autem auscultat corre-
ptioni, possidet animum.
33 *Anteit* reverentiam Jehovæ eruditio
sapientiæ, & ante honorem abjectio.

CAP. XVI. *Occulta providentiæ, & beni-
gnitatis Dei opera: item sapientiæ, canitiei,
& longanimitatis commendatio.*

PEnès hominem *sunt* acies *cogitationum*
animi, sed à Jehova *est* sermo linguæ.
2 *Utut* omnibus viis *suis* vir purus videatur
in oculis suis; tamen perpendit spiritus Je-
hova.
3 Devolve in Jehovam facta tua; & com-
parabuntur cogitationes tuæ.
4 Omnes operatus est Jehova propter se,
etiamque improbum ad diem mali.
5 Abominationi *est* Jehovæ omnis altus
animo; conjunctis operis non consequitur
impunitatem.
6 Benignitate, & veritate expiatur ini-
quitas, & reverentiâ Jehovæ receditur à
malo.
7 Quum benevolentiâ prosequitur Jeho-
va vias alicujus, etiam inimicos ejus paca-
tos reddit ei.
8 Melius *est* parùm cum justitia, quàm
amplissimus proventus cum injuria.
9 Animus hominis excogitat viam suam;
sed Jehova statuit gressum ejus.
10 Sagacitas *insideat* labiis regis, in judi-
cio ne prævaricetur os ejus.
11 Scapus, & lances judicii Jehovæ *sunt*,
opus ejus *sunt* omnia pondera loculi.
12 Abominationi *sit* regibus committe-
re improbitatem: nam justitiâ stabilitur so-
lium.
13 Accepta *sunt* regibus labia justa; &
loquentem recta, *rex* diligito.
14 *Nuncii* excandescentiæ regis *sunt* nun-
cii mortis; sed vir sapiens expiabit eam.
15 In lucida facie regis vita *est*, ejúsque
benevolentia *est* velut densa nubes pluviæ
serotinæ.
16 Comparare sapientiam, ô quàm melius
est auro effosso; & comparare prudentiam,
optatius argento!
17 Agger rectorum *est* recedere à malo;
conservat seipsum, qui custodit viam suam.
18 Ante confractionem superbia, & ante
lapsum alti *sunt* spiritus.
19 Melius *est* submissum esse spiritu cum
mansuetis, quàm partiri spolium cum su-
perbis.
20 Qui attendit ad verbum, consequitur
bonum; & qui confidit Jehovæ, ô beatum
illum!
21 Sapiens animo vocandus est prudens,
suavitas autem labiorum addit disciplinam.
22 Scaturigo vitæ *est* intelligentia possi-
dentis ipsam: at eruditio stultorum *scatu-
rigo* stultitiæ.
23 Animus sapientis intelligenter mode-
ratur os suum, & per labia sua addit disci-
plinam.
24 *Ut* favus mellis *sunt* sermones amœni;
res dulcis animæ, & sanans ossa.
25 Est via, *quæ videtur* recta in conspectu
hominis, cujus finis *est* via multiplex ad
mortem.
26 Ipse molestus molestiam affert sibi:
nam reflectitur in ipsum os ejus.
27 Vir nequam effodit malum; ejúsque
labiis insidet; velut ignis adurens.
28 Vir perversitatibus deditus, immittit
contentionem, & susurro disjungit ducem.

29 Vir violentus pellicit proximum suum, ut deducat eum viâ iniquâ.

30 Connivens oculis suis *connivet*, dum cogitat res perversas, concidens sermones suos perficit malum.

31 Corona ornatissima *est* canities, *quæ* in via justitiæ invenitur.

32 Melior est longanimis robusto; & qui dominatur in animum suum, eo, qui capit civitatem.

33 In gremium conjicitur sors: à Jehova autem *est* tota ratio ejus.

CAP. XVII. Ἀυτάρκεια, *cordis probator, corona senum, continentia linguæ, &c.*

MElior est bucella *cibi* sicci, quicum *est* tranquillitas; quàm domus plena mactatis animalibus, in qua *sit* contentio.

2 Servus intelligens dominatur in filium pudefacientem, & inter fratres partitur possessionem.

3 Fusorium vas argento *adhibetur*, & catinus auro: qui autem probat corda, *est* Jehova.

4 Maleficus attendit ad sermonem molestum, fallax autem advertit ad linguam ærumnosam.

5 Qui subsannat pauperem, probro afficit opificem ejus; qui delectatur calamitate, non impunis erit.

6 Corona senum *sunt* nepotes, & ornamentum filiorum *sunt* patres ipsorum.

7 Ingratus *est* stulto sermo excellentiæ, multò magis ingenuo sermo vanus.

8 *Velut* gemma gratissima, *est* munus in oculis dediti ei; quocúnque spectat, prosperatur.

9 Qui tegit defectionem, quærit dilectionem: qui verò renovat rem, disjungit ducem.

10 Urit increpatio prudentem, magis quàm si percutias stolidum centies.

11 Tantùm rebellionem quærit malus: tandem nuncius crudelis mittetur in eum.

12 Occurrat ursa orba in virum, ac non stolidus in stultitia sua.

13 Qui reddit malum pro bono, non amovetur malum à domo illius.

14 Laxat aquas, *qui est* caput contentionis; quare antequam sese immisceat, litem ipsam desere.

15 Qui absolvit improbum, & qui condemnat justum, abominationi Jehovæ *sunt* æquè ambo.

16 Ecquare pretium *est* in manu stolidi? ad possidendum sapientiam? at deest animus *illi*.

17 Omni tempore diligit, qui amicus est; & frater in angustia enascitur.

18 Homo demens complodit manum, spondens sponsionem ante amicum suum.

19 Diligit defectionem, qui diligit jurgium: ampliat januam illius, qui quærit fracturam.

20 Perversus animo non consequetur bonum, & versutus linguâ suâ incidet in malum.

21 Qui gignit stolidum, *gignit* ad mœrorem sibi; neque lætaturus est pater stulti.

22 Animus lætus bene medicinam facit, spiritus autem fractus exsiccat ossa.

23 Munus è sinu improbus accipit, ad pervertendum itinera juris.

24 Adest faciei prudentis sapientia, oculi autem stolidi *vagantur* ad extremitatem terræ.

25 Indignationi *est* patri suo filius stolidus, & amaritudini genitrici suæ.

26 Mulctare etiam justum, non *est* bonum; percutere ingenuos præter rectum.

27 Cohibet sermones suos vir scitus, & frigidus *est* spiritu, vir intelligens.

28 Etiam stultus quietè consistens, sapiens reputatur; obturans labia sua, prudens.

CAP. XVIII. *Amor proprii sensûs, verba sapientis, & stolidi, Iehova turris, animus elatus, & contrà, &c.*

PRo desiderio quærit cerebrosus, omnibus, quæ sunt, immiscet se.

2 Non delectatur stolidus intelligentiâ, sed iis, quæ existunt in animo ipsius.

3 Adveniente improbo advenit etiam contemtus, & cum ignominioso probrum.

4 *Velut* aquæ profundæ *sunt* verba ore viri præstantis *enunciata*; torrens eructans, *est* scaturigo *præditi* sapientiâ.

5 Accipere personam improbi non *est* bonum, ut pervertat justum in judicio.

6 Sermones stolidi ineunt contentionem, & os ejus contusiones advocat.

7 Os stolidi contritioni *est* ei, & labia ejus tendicula vitæ ejus.

8 Verba susurronis similia *sunt verbis* eorum, qui sæpenumero contusi sunt: attamen ea descendunt in penetralia ventris:

9 Etiam se gerens remissè in opere suo, frater est disperdenti.

10 Turris robusta *est* nomen Jehovæ, quò accurrens justus, in edito collocatur.

11 Substantia divitis *est tanquam* urbs munita ejus, & tanquam murus editus in cogitatione ipsius.

12 Ante confractionem attollit se animus viri: anteit verò honorem abjectio.

13 Respondenti aliquid, quum nondum audierit, *id* stultum *est* ei, & ignominiosum.

14 Spiritus viri sustentat ægritudinem ipsius, spiritum autem fractum quis attollat?

15 Animus prudentis possidet scientiam, & auris sapientum quærit scientiam.

16 Donum hominis in lato collocat eum, & ante faciem magnatum adducit eum.

17 Justus *videtur* qui primus est in lite sua, donec adveniente proximo ejus, pervestiget illum *judex*.

18 Contentiones submovet sors, & inter robustos dirimit.

19 Frater, defectione provocatus, *firmior est* urbe munitâ, & contentiones *horum sunt* ùt vectis arcis.

20 Fructu oris cujusque satiatur venter ejus, proventu labiorum suorum *quisque* satiatur.

21 Mors, & vita *sunt* in potestate linguæ, prout *quisque* amat uti ea, comedet fructum ejus.

22 Consequitur bonum, *qui* consequitur uxorem, ùt provehit benevolentia à Jehova.

23 Supplicationes eloquitur pauper, dives autem loquitur aspere.

24 Viro, cui sunt amici, colenda *est* amicitia; Est enim amicus conjunctior fratre.

CAP. XIX. *Integritatis laus, inconsideratæ vitæ reprehensio, divitiarum, paupertatis, falsitatis, elationisque accidentia, &c.*

MElior est pauper ambulans integrè divite perverso labiis suis, qui *quidem est* stolidus.
2 Æquè cujus non dignoscit animus, quod non est bonum, ac præceps pedibus peccat.
3 Stultitia hominis pervertit viam ipsius, & adversùs Jehovam indignatur animus ejus.
4 Substantia addit amicos multos, tenuis autem ab amico suo disjungitur.
5 Testis falsitatum non impunis eris, & conflator mendaciorum non proripiet se.
6 Multi precantur faciem ingenui, & quisque amicus adhæret viro munifico.
7 Omnes fratres pauperis odio habent eum, quantò magis socii ejus procul absunt ab eo: persequente verbis, non sunt ii.
8 Possidet animum, qui diligit seipsum; qui observat intelligentiam, est consequuturus bonum.
9 Testis falsitatum non erit impunis, & conflator mendaciorum peribit.
10 Non decet stolidum oblectatio, multò minùs servum dominari in principes.
11 Intellectus hominis longanimem efficit eum; & ornamento *est* ei, præterire defectionem.
12 Ut rugitus leonis juvenis, *est* indignatio regis, ùt ros autem super herbam, benevolentia ejus.
13 Ærumnarum causa *est* patri suo filius stolidus, & stilla continua jurgia mulieris.
14 Domus, & substantia possessio *est* patria, à Jehova autem *est* uxor intelligens.
15 Dedita pigritiæ, quæ injicit altum soporem, & dolosa anima esuriet.
16 Qui observat præceptum, servat seipsum, qui spernit vias suas, supplicio affectus morietur.
17 Mutuat Jehovæ, qui gratiosè largitur tenui, & beneficium ipsius rependet ipsi.
18 Castiga filium tuum, dum est spes; & ad perniciem ejus ne condonato animus tuus:
19 Magnus esto excandescentiâ, condonans mulctam *dicens*, te, si eripias, deinde ampliùs mulctaturum.
20 Ausculta consilio, & accipe eruditionem; ut sapias tandem.
21 Multæ cogitationes insunt animo cujusque, sed consilium Jehovæ ipsum stabit.
22 Quod summè desideret homo, *est* benignitas ipsius: at melior est pauper viro mendace.
23 Reverentia Jehovæ vitalis est: nam satur *præditus eâ* commoratur, nec visitatur malo.
24 Abditam habet piger manum suam in sua manica, etiam ad os non reducit eam.
25 Si derisorem percutias, fatuus fiet astutus; & corripiendo prudentem, intelliget scientiam.
26 Devastat patrem, fugat matrem; filius pudefaciens, & afficiens probris.
27 Desine, fili mi, ut auscultes eruditioni, aberrare à sermonibus scientiæ.
28 Testis nequam deridet jus; adeò os improborum absorbet iniquitatem:
29 *Sed* parata sunt in derisores istos flagella, & contusiones tergo stolidorum.

CAP. XX. *Vini effecta, regis terror, fuga litium, pigritiæ malum, &c.*

DErisor est vinum, tumultuosus potus inebrians: ideo quisquis oberrat in eo, non sapit.
2 Ut rugitus leonis juvenis *est* terror regis, in quem furore percitus fuerit, peccaverit *in* vitam suam.
3 Honorificum viro *est* supersedere à lite; quisquis autem stultus *est*, immiscebit se.
4 *Qui* propter hyemem piger non arat, mendicabit in æstate, quum nihil *aderit*.
5 Ut aquæ profundæ, consilium *est* in animo viri; attamen vir intelligens hauriet illud.
6 Maxima pars hominum, prædicat quisque benignitatem suam: virum autem usquequaque veracem quis inveniat?
7 Indesinenter ambulans in integritate sua justus, *beatus est*; beati filii ejus post eum.
8 Rex insidens solio judiciali, ventilat in oculis suis omne malum.
9 Quis dicere possit, purificavi animum meum; mundus sum à peccato meo?
10 Diversa pondera, diversæque mensuræ, abominationi *sunt* Jehovæ æquè utraque.
11 Actionibus suis præbeat se cognoscendum etiam puer, an purum, & an rectum *sit* opus ejus.
12 Aurem audientem, & oculum videntem, Jehova fecit æquè utrumque.
13 Ne diligito somnum, ut non efficiaris pauper; aperi oculos tuos, satiare cibo.
14 Pessimum *est*, ait emtor, sed quum digressus fuerit; se ipsum laudat:
15 Est aurum, & copia carbunculorum *pretiosa*: at instrumentum pretiosissimum *est* labiorum scientia.
16 Cape vestem ejus, qui spospondit pro extraneo; & pro aliena *spondentem*, pignorare eum.
17 Suavis *est* viro cibus falsitatis, sed postea impletur os ejus scrupis.
18 Cogitationibus in consilio confirmator, & prudentibus consiliis gere bellum.
19 Revelanti arcanum, qui ambulat cum detractione, & ei, qui seducitur labiis suis, ne admisceto te.
20 Maledicentis patri suo, aut matri suæ, extinguetur lucerna in nigris tenebris.
21 Possessioni acceleratæ in principio, etiam fini illius non benedicetur.
22 Ne dicas, rependam malum, exspecta Jehovam, & servabit te.
23 Abominationi *sunt* Jehovæ diversa pondera; & lances dolosæ non *sunt* res bona.
24 A Jehova *sunt* gressus viri: homo autem quid intelligit viæ illius?
25 Tendicula *est* homini deglutire sacrum, & post vota requirere.
26 Ventilat improbos rex sapiens, postquam convertit in eos rotam.
27 *Velut* lucerna Jehovæ *est* anima hominis, quâ pervestigat omnia penetralia ventris.

28 Be-

28 Benignitas,& fides custodiunt regem, & sustentat benignitate solium suum.
29 Ornamento juvenibus *sunt* vires ipsorum; & decori senibus canities.
30 Tumices,vulneráque strigiles *sunt* pro malo, & plagæ *pervadentes* penetralia ventris.

CAP. XXI. *Cor regis,& viam recti in manu Dei esse, cui justitia magis,quàm victima placet,elatio displicet,&c.*

UT rivi aquarum,*sic* animus regis *est* in manu Jehovæ,quocunque vult, inclinat eum.
2 Unaquaque viâ *suâ* vir rectus *videtur* in oculis suis; sed perpendit animos Jehova.
3 Exercere justitiam, & jus magis dilectum *est* Jehovæ,quàm sacrificium:
4 Elatio *verò* oculorum, & amplitudo animi, aratio *denique* improborum,peccatum *est*.
5 Cogitationes seduli tantùm emolumento *sunt*: omnes autem præcipitis, tantùm ad egestatem *pertinent*.
6 Comportati thesauri linguâ falsitatis, vanitas impulsa *sunt hominum*,quærentium mortem.
7 Vastitas improborum dissecabit ipsos, quia renuunt exercere jus.
8 Quisquis via *suâ* volubilis est, is alienus *est*: purus autem,cujus rectum *est* opus.
9 Melius est habitare in angulo tecti; quàm *cum* muliere contentiosa, & domo communi *habitare*.
10 Animus improbi deliberat malum, non gratiosus videtur in oculis ejus proximus ipsius.
11 Quum mulctatur derisor,resipiscit fatuus,&quum intelligentiâ imbuitur sapiens, percipit scientiam.
12 Intelligentia imbuit justum ad domum improbi, qui pervertit improbos in ipsorum malum.
13 Qui obturat aurem suam à clamore tenuis; etiam ipse clamabit, sed non exaudietur.
14 Donum in abdito,evertit iram;& munus in sinu,excandescentiam vehementem.
15 Lætitiæ *est* justo facere jus,contritioni verò operam dantibus iniquitati.
16 Homo aberrans à via intelligentiæ,in cœtu vitæ expertium quiescit.
17 Vir egens *erit*,qui amat lætitiam; qui amat vinum,& unguentum,non *erit* dives.
18 Redemtio pro justo *erit* improbus, & loco rectorum perfidus.
19 Melius est habitare in terra deserti, quàm *cum* muliere contentiosa, & indignabunda.
20 Thesaurus desideratissimus,& unguentum *est* in habitaculo sapientis, stolidus autem homo absorbet illud.
21 Qui sectatur justitiam,& benignitatem; consequetur vitam,justitiam,& honorem.
22 Civitatem potentium conscendit sapiens,ac deiicit robur fiduciæ ejus.
23 Qui observat os suum,& linguam suam, conservat ab angustiis animam suam.
24 Superbi, contumacis, derisoris nomen illi, qui exercet furore *suo* superbiam.
25 Desiderium pigri morte afficit eum; quia renuunt manus ejus facere *quidquam*.
26 Totum diem afficitur desiderio; justus verò dat,neque cohibet *manum*.
27 Sacrificium improborum abominationi *est*; quantò magis, *quum* scelerate offert illud?
28 Testis mendaciorum peribit; vir autem, qui auscultat,in æternum loquetur.
29 Obfirmat vir improbus faciem suam, rectus autem, ipse aptat viam quamque suam.
30 Nulla *est* sapientia, nulláque intelligentia,& nullum consilium, ex adverso Jehovæ.
31 Equus aptatur ad diem prælii, sed Jehovæ *est* ipsa salus.

CAP. XXII. *Laus famæ,præmium mansuetudinis,bonum disciplinæ,& sapientiæ ad filios suos instructio.*

OPtatius *est* nomen divitiis amplis; argento, & auro gratia melior.
2 Dives,& pauper inter se occurrunt,efficiente hos omnes Jehovâ.
3 Astutus prævidens malum,abscondit se, fatui autem transeuntes mulctantur.
4 Præmium mansuetudinis *cum* reverentia Jehovæ, *sunt* divitiæ,& honor,& vita.
5 Aculei, laquei *sunt* in via perversi: qui observat animam suam,procul erit ab eis;
6 Instrue puerum pro ratione viæ ipsius, etiam quum valde senuerit,non recedet ab illa.
7 Dives in pauperes dominatur: & servus *fit*,qui mutuatur viro danti mutuum.
8 Qui seminat iniquitatem,metet molestiam: & virga furoris sui deficiet.
9 Bonus oculo,ipse benedicetur; quum dederit de pane suo tenui.
10 Ejiciendo derisorem, simul exibit contentio: cessabítque litigium,& ignominia.
11 Qui amat munditiem animi; *pro* gratia labiorum ejus,Rex amicus ejus *futurus est*.
12 Oculi Jehovæ custodiunt scientiam, pervertit autem res perfidiosi.
13 Dicit piger, leo foris *est*, in medio platearum occiderer.
14 *Ut* fossa profunda,*est* os extranearum; qui detestationi *est* Jehovæ,corruet illuc.
15 Stultitiam alligatam animo pueri, eam virga eruditionis amovebit procul ab ipso.
16 Qui opprimit tenuem,ut amplificet rem suam: *&* qui dat diviti,tantùm ad egestatem *deveniet*.
17 Inclina aurem tuam,& ausculta verbis sapientum,& animum tuum adhibe ad scientiam meam:
18 Nam amœnum erit,si servaveris hæc in ventre tuo,*si* comparentur pariter in labiis tuis:
19 *Si* fuerit in Jehova fiducia tua,*&* quod notum facio tibi hodie,etiam tu *feceris*.
20 Nónne scripsit tibi præstantissima *documenta,posita* in consiliis, & scientia.
21 Notum faciendo tibi,quod certum est, sermones veraces; ut referas sermonibus veritatem missuris ad te.
22 Ne diripias tenuem, eò quòd tenuis sit; neque conteras pauperem in porta.

23 Nam Jehova agit causam eorum,& rapiet, rapientium eos, animam.
24 Ne colas amicitiam cum iracundo,& cum furibundo ne congrediaris:
25 Ut non discas itinera ejus,& assumas tendiculam tibi ipsi.
26 Ne sis ex complodentibus manu,ex spondentibus debita:
27 Si non sit tibi,quod reddas,quare acciperet *creditor* cubile tuum à te?
28 Ne moveto terminum antiquum, quem aptarunt majores tui.
29 Vidisti virum diligentem in opere suo? ante reges consistet,non consistet ante obscuros.

CAP. XXIII. *Quomodo edendum cum principe, non appetendas divitias, nec cibos invidorum; sed quærendam sapientiam, & fugiendam ebrietatem, &c.*

Quando sedebis ad vescendum cum dominante,diligenter considera,quid propositurus sis tibi:
2 Alioquin inderes cultellum faucibus tuis,si præditus appetentiâ esses.
3 Ne afficiaris desiderio cupediarum ejus: est enim cibus mendax.
4 Ne fatiges te,ut ditescas; à prudentia tua desiste.
5 An facies,ut involent oculi tui in ea, quæ mox non futura sunt? nam omnino comparant sibi alas, ut aquila avolat cœlum versùs,*avolantia*.
6 Ne vescitor cibo maligni oculo,neque afficitor desiderio cupediarum ejus:
7 Nam ùt æstimat *te* cum animo suo,ita ille *cibus* est: comede, & bibe,dicet tibi: sed animus ejus non adhæret tibi:
8 Bucceam tuam,*quam* comederis,ipsam evomes; ubi corruperis res tuas amœnissimas.
9 Audiente stolido,ne loquaris,nam spernet *te* cum prudentia dictorum tuorum.
10 Ne moveas terminum antiquum, & agros pupillorum ne invadas:
11 Nam vindex eorum fortis,ipse aget causam illorum contra te.
12 Adhibe ad eruditionem animum tuum, & aures tuas ad sermones scientiæ.
13 Ne subtrahas à puero castigationem; quum percusseris eum virgâ,non morietur:
14 Tu virgâ percutito eum: & animam ejus à sepulchro eripies.
15 Fili mi,si sapit animus tuus;lætabitur animus meus,etiam ego *lætabor*;
16 Et exsultabunt renes mei,loquentibus labiis tuis recta.
17 Ne æmuletur animus tuus peccatores, sed reverentes Jehovæ toto die:
18 Quum enim sit merces,utique exspectatio tua non succidetur.
19 Ausculta tu fili mi,& sape: ac dirige in hac via animum tuum.
20 Ne sis ex ebriosis vino,& comessatoribus *ingurgitantibus* carne sese:
21 Nam ebriosus,& comessator pauper fiet,& pannunculos induit dormitator.
22 Ausculta patri tuo,qui genuit te; neque contemnas, quum senuerit, matrem tuam:
23 Veritatem compara; ac non vendito; sapientiæ,eruditionisque, & prudentiæ.
24 Valdè exsultat pater justi,genitor sapientis lætatur de eo.
25 Lætetur pater tuus,& mater tua,exsultetque genitrix tua.
26 Cedò,fili mi,animum tuum mihi; & oculi tui vias meas studiosè custodiant:
27 Nam fossa profunda meretrix *est*, & puteus angustus aliena.
28 Etiam ipsa ùt prædator insidiatur, & perfidos inter homines adiicit.
29 Cui væ? cui eheu? cui contentiones? cui loquacitas? cui vulnera impunè? cui rubor oculorum *est*?
30 Immorantibus apud vinum, euntibus ad investigandum *vinum* mistum.
31 Ne respicito vinum, quum rubescit: quum exhibet in poculo colorem suum, indesinenter movetur rectissimè:
32 Tandem velut serpens mordebit,& ùt hæmorrhois punget.
33 Oculi tui respicient alienas,& animus tuus eloquetur perversitates:
34 Et eris ùt,qui jacet in medio mari, & ùt,qui jacet in corona carchesii.
35 Percutientibus me, *inquies*, *aliis* non ægrotavi,tundentibus me,non sensi: quando expergiscar, pergam, requiram istud ampliùs.

CAP. XXIV. *Maleficorum aversatio, sapientiæ procuratio, & usus, diligentia in difficultatibus alienis levandis, & sapientia comparanda imperatur.*

Ne æmulator malignos, neque desiderato esse cum eis:
2 Nam vastationem meditatur animus eorum, & molestiam labia eorum proloquuntur.
3 Sapientiâ ædificatur domus, & intelligentiâ stabilitur:
4 Et scientiâ penetralia implebuntur, omni substantiâ pretiosâ,& amœnâ.
5 Vir sapiens *est* cum robore,& vir sciens fortificat vires:
6 Nam prudentibus consiliis geres tibi bellum, & salutem *comparabis* amplitudine consiliariorum.
7 *Nimis* altæ *sunt* stulto sapientiæ: in porta non aperit os suum.
8 Cogitans malefacere, is vocatur sceleratissimus.
9 Scelus stulti *est* damnabile; abominandum verò cuique,derisoris.
10 *Si* remissè te geras,tempore angustiæ angusta *erit* virtus tua.
11 Eripe raptos ad mortem; nam à declinantibus ad necem an cohiberes te?
12 Si dicas, en, ignoramus hoc: nonne expendens animos, ipse intelliget, & qui custodit animam tuam,ipse cognoscet, & reddet cuique secundùm opus ipsius?
13 Comede, fili mi,mel,quia bonum *est*, & favum,dulcem palato tuo.
14 Ita sapientiæ cognitio *est* animæ tuæ: si assequutus fueris; utique erit merces, & exspectatio tua non exscindetur.
15 Ne insidiator,ô improbe, habitaculo justi; ne devastato accubitum ejus:
16 Nam ùt septies cadat justus, exsurgit tamen: improbi verò corruunt malo.
17 Quum cadit inimicus tuus, ne lætator;

tor ; quúmque corruit, ne exsultato animus tuus :

18 Ut aspicientis Jehovæ in oculis non videatur malum, & convertat ab eo iram suam *in te*.

19 Ne accendaris irâ propter maleficos, ne invideas improbis :

20 Nam non erit finis malo, *sed* lucerna improborum extinguetur.

21 Reverere Jehovam, fili mi, & regem ; cum variis ne commisceto te :

22 Nam repentè consurget calamitas eorum, & oppressionem istorum amborum quis novit ?

23 Etiam hæc ad sapientes *pertinent* ; agnoscere personam in judicio non *est* bonum.

24 Dicentem improbo, justus es ; exsecrabuntur populi, detestabuntur nationes :

25 Corripientibus verò erit amœnitas, & obveniet eis benedictio *cujusque* boni :

26 Labia osculabitur ejus, qui respondet verba recta.

27 Apta foris opus tuum, & para illud in agro tibi : postea etiam exstrues domum tuam.

28 Ne sis testis temere contra proximum tuum, aut fatuum agito labiis tuis :

29 Ne dicito, quemadmodum fecit mihi, ita faciam ei ; reddam isti viro secundùm opus ipsius.

30 Juxta agrum viri pigri transivi, & juxta vineam hominis dementis .

31 Ecce autem, assurrexerant in eo toto chamæleones, tegebatur superficies ejus urticis ; & maceria ejus lapidea destructa erat.

32 Quod videns ego, apposui animum meum ; respiciens percepi eruditionem.

33 Pauculis somnis, pauculis dormitationibus, paucula complicatione manuum cubando.

34 Interea advenit, ùt viator expeditus, paupertas tua ; & egestas tua, tanquam vir clypeatus.

CAP. XXV. *Officium regis in suos, & horum in regem, litigiorum modus, &c.*

ETiam hæc proverbia Schelomonis *sunt*, quæ contulerunt homines Chizkijæ, regis Jehudæ.

2 Honor Dei *est* abscondere rem, honor autem regum pervestigare rem.

3 Ut cœlo altitudine, terræque profunditate ; ita animo regum non *est* pervestigatio.

4 Ut auferendo scorias ab argento, prodit conflatori vas :

5 *Ita* auferendo improbum à conspectu regis, stabilitur justitiâ solium ejus.

6 Ne arrogato tibi decorem coram rege, & in loco magnatum ne stato :

7 Nam melius est dici tibi, ascende huc, quàm deprimi te coram ingenuo ; quod vident oculi tui.

8 Ne prodito ad litigandum festinanter : adspice quid sis facturus tandem, afficiente ignominiâ te proximo tuo.

9 Causam tuam age cum proximo tuo ; sed arcanum alterius ne retegito ;

10 Ne probro afficiat te, qui audit, & infamia tua sit irrevocabilis.

11 *Velut* mala aurea cum figuris argenteis, *est* verbum dictum commodè.

12 *Velut* monile aureum, & ornamentum ex insigni auro , *est* reprehensor sapiens apud aurem auscultantem.

13 Ut frigus nivale tempore messis, *est* legatus fidus mittentibus ipsum : nam animam dominorum suorum restituit.

14 *Velut* vapores, & ventos, quibus non *adest* pluvia ; *est* vir, qui se jactat de dono falso.

15 Longanimitate pellicitur ductor, & lingua mollis frangit osseum.

16 Mel inveniens comede, quod satis est tibi, ne saturatus illo, evomas illud :

17 Studiosè contine pedem tuum à domo proximi tui, ne saturatus tui odio habeat te.

18 *Vt* marculus, gladiúsque, ac sagitta acuta ; *est* vir testans contra proximum suum testimonium falsum.

19 *Vt* dens fractus, & pes luxatus ; *est* fiducia in perfidum die angustiæ.

20 *Vt* qui imponit *sibi* vestem tempore frigoris, aut acetum nitro ; ita *est*, qui canis cantica apud animum malè affectum.

21 Si esuriat osor tuus, ciba eum pane ; & si sitiat, da ei bibendam aquam :

22 Nam *velut* prunas coacervabis super caput ejus, & Jehova rependet tibi.

23 Ut cæcias gignit pluviam, ita vultum indignabundum lingua simulantis.

24 Meliùs est habitare in angulo tecti ; quàm *cum* muliere contentiosa, & domo communi *habitare*.

25 *Vt* aquæ frigidæ erga animam fessam, ita auditio bona è terra longinqua *est*.

26 *Vt* fons calcibus conturbatus , aut scaturigo corrupta ; *est* justus, qui dimovetur coram improbo.

27 Comedere mellis plurimùm, non est bonum ; ita pervestigare honorem suum, inhonestum.

28 *Vt* civitas disrupta absque muro ; ita *est* cuicunque non *est* imperium in spiritum suum.

CAP. XXVI. *Similitudines variæ, speculum pigritiæ, & mala linguæ, &c.*

UT nix æstati, & ùt pluvia messi ; ita non convenit stulto honor.

2 Ut avicula errando, ùt hirundo volitando ; ita maledictio immerita non adventura est.

3 Ut flagellum *adhibetur* equo, frænum asino ; ita virga tergo stolidorum.

4 Ne respondeto stolido secundùm stultitiam ejus, ne adæqueris ei tu quoque.

5 Responde stolido secundùm stultitiam ejus, ne sit sapiens in oculis suis.

6 *Vt*, qui *sibi* detruncat pedes ; ita violentiæ pœnam ebibet, qui mittit verba per stolidum :

7 Tollite cothurnos à claudo, & sententiam, *quæ est* in ore stolidorum.

8 Ut qui applicat lapidem balistæ ; ita qui præbet stolido honorem *facit*.

9 *Vt* spina veniens in manum ebrii, ita *est* sententia in ore stolidorum :

10 Utplurimùm dolore afficit omnes ebrius ; ita mercedem dans sibi stolidus, etiam mercedem dat transeuntibus.

11 Ut canis redit ad vomitum suum, ita stolidus iterat stultitiam suam.
12 Vidisti virum sapientem in oculis suis? exspectatio *est* de stolido *melior*, quàm de illo.
13 Dicit piger, immanis leo *est* in via: leo *est* inter plateas.
14 *Ut* janua circumagitur in cardine suo, ita piger in lecto suo:
15 Abditam habet piger manum suam in sua manica, defetiscitur reducendo eam ad os suum:
16 Sapientior *videtur* piger in oculis suis, quàm septem revocantes ad rationem *ipsum*.
17 Prehendit aures canis, qui transiens furentem agit in lite non sua.
18 *Ut* insaniens, qui jaculatur malleolos, sagittas, & lethalia:
19 Ita est quisquis decipit proximum suum; & dicit, nónne ridebam?
20 *Ut* deficientibus lignis extinguitur ignis; ita quum non est susurro, silet contentio.
21 *Ut* carbo ad prunas, & ligna ad ignem; ita vir contentiosus est ad accendendum litem.
22 Verba susurronis similia sunt *verbis* eorum, qui sæpenumero contusi sunt; tamen ea descendunt in penetralia ventris.
23 *Ut* argenti scoriâ obductâ testæ, *ita* sunt labia prosequentia, & animus malus.
24 Labiis suis alium se simulat osor, quum in medio sui disponit dolum.
25 Quando gratiosam præbebit vocem suam, ne fidito ei: nam septem abominationes insunt animo ejus.
26 Tegit odium deceptionem; *sed* revelabitur malitia ejus in congregatione.
27 Qui fodit foveam, in eam decidet; & qui devolvit lapidem, in ipsum revertetur *lapis*.
28 *Vir* linguâ fallace odit, quos attriturus est, & ore blando perficit impulsionem.

CAP. XXVII. *De spe vana, sui laude, irâ, correctione manifestâ, saturitate, &c.*

Ne glorieris de die crastino, quia nescis, quid pariturus sit dies.
2 Laudet te os extranei, non autem os tuum; alieni, non autem labia tua.
3 Gravitas lapidi *est*, & pondus arenæ; sed indignatio stulti gravior *est* duobus illis.
4 Crudelitas excandescentiæ *est*, & exundatio iræ: at quis consistat coram invidentia?
5 Melior est correptio manifesta, amore occulto.
6 Fidelia *sunt* vulnera amici, deprecanda verò oscula osoris.
7 Anima satura calcat favum; animæ verò famelicæ omne amarum dulce *est*.
8 Ut avicula, *quæ* errat à nido suo, ita est vir, qui errat à loco suo.
9 *Ut* unguentum, & suffitus lætificat animum: ita dulcedo amici sui *quemque* magis, quàm consilium proprium
10 Amicum tuum, & amicum paternum tuum ne derelinquito, domúmque fratris tui ne ingreditor tempore calamitatis tuæ: melior est vicinus propinquus fratre longinquo.
11 Sape fili mi, & lætifica animum meum: ut respondere possim ei, qui exprobraturus esset mihi rem *aliquam*.
12 Astutus prævidens malum abscondit se, fatui transeuntes mulctantur.
13 Cape vestem ejus, qui spospondit pro extraneo, & pro aliena spondentem pignorare eum.
14 Et qui benedicit amico suo voce magnâ mane, tempestivè surgendo; maledictio imputabitur ei.
15 Stilla continua tempore imbris vehementissimi, & mulier contentiosa æquè sunt inter se.
16 Abscondentium eam *quisque* absconderit ventum: ùt unguentum dexteræ ipsius sese prodit *illa*.
17 Ut ferrum ferro acuit *vir*, ita virum acuit facies amici sui.
18 *Ut* qui custodit ficum, comedet fructum ejus: ita, qui observat dominum suum, honorabitur.
19 Ut *in* aquis facies faciei *obversatur*, ita animus hominis unius alteri.
20 *Ut* sepulchrum, & perditio non satiantur, ita oculi hominis non satiantur.
21 Fusorium vas argento, & catinum auro, denique *adhibetur* res quæque ex præscripto laudationis ejus:
22 *Sed* si contunderes stultum in mortario cum molæ pistillo, non recederet ab eo stultitia ejus.
23 Diligenter cognosce præsentes pecudes tuas, appone animum tuum ad greges:
24 Nam num est in seculum robur, & an coronamentum *futurum est* in quamque generationem?
25 Simulac prodit fœnum, & conspicua est tenera herba, colliguntur herbæ montium?
26 Agni *erunt* ad vestitum tuum, & pretium agri hirci:
27 Insuper quantum satis *erit* lactis caprini ad cibum tuum, ad cibum familiæ tuæ, & victum puellis tuis.

CAP. XXVIII. *De terrore malæ conscientiæ, multitudine principum, paupere calumniante, observantiâ legis, &c.*

Fugiunt improbus *quisque*, nemine persequente: justi autem *sunt* similes juveni leoni confidenti.
2 Ubi defectione laborat regio, multi *sunt* principes ejus: ubi autem homo est prudens, *&* peritus, prorogat statum.
3 Vir pauper, qui opprimit tenues, *similis* est pluviæ evertenti, adeo ut desit panis.
4 Qui derelinquunt legem, laudant improbos; at qui observant legem, miscent *prælia* cum illis.
5 Homines dediti malo non animadvertunt jus, quærentes autem Jehovam animadvertunt omnia.
6 Melior est pauper ambulans integrè; quàm perversus huc illuc se flectens, quàmvis sit dives.
7 Qui custodit legem, filius est prudens, qui autem se consociat comessatoribus, ignominiâ afficit patrem suum.
8 Qui auget substantiam suam usurâ, & fœ-

fœnore,gratiosè largituro tenuibus congregaverit eam.

9 Qui avertit aurem suam ab audienda lege,etiam oratio ejus abominationi est.

10 Qui seducit rectos in viam malam,in foveam suam ipse decidit, integri verò possidebunt bonum.

11 Sapiens *videtur* in oculis suis vir dives; sed tenuis prudens perscrutatur eum.

12 Exsultantibus justis amplus est ornatus; erectis autem improbis pervestigatur homo.

13 Qui tegit defectiones suas, non prosperabitur; qui verò fatetur,& derelinquit, afficietur misericordiâ.

14 Beatus homo, qui admodum pavet jugiter, qui autem obdurat animum suum, ruet in malum.

15 Ut leo rugiens, & ursus discursans, est dominator improbus in populum tenuem.

16 Antecessor carens omni intelligentiâ, & multus oppressionibus *decurtabit*, qui *autem* odit quæstum,prolongabit dies.

17 Homo oppressus propter sanguinem hominis; ad foveam usque fugiat,ne sustentanto eum.

18 Qui ambulat integrè,servabitur: qui verò perversus est alterâ viarum,corruit in eam.

19 Qui colit tellurem suam,satiatur cibo: qui verò sectatur *homines* vanos, satiatur paupertate.

20 Vir optimæ fidei amplus est benedictionibus; at præceps ad ditescendum non erit impunis.

21 Agnoscere personam non est bonum: nam propter bucceam panis deficeret vir.

22 Accelerat ad substantiam *parandam* vir malignus oculo; sed ignorat inopiam obventuram sibi.

23 Qui corripit hominem,ut sequatur me; gratiam consequetur potiùs,quàm qui blanditur linguâ.

24 Qui diripiens patrem suum,aut matrem suam,dicit non est defectio; socius est viro interfectori.

25 Amplus animo suo miscet contentionem: qui autem confidit Jehovæ,pinguis efficietur.

26 Qui confidit animo suo,est stolidus; qui autem ambulat sapienter,is eripiet se.

27 Ei, qui dat pauperi,non *erit* egestas; occultans verò oculos suos, amplus *erit* maledictionibus.

28 Erectis improbis abscondit se homo; sed pereuntibus illis augentur justi.

CAP. XXIX. *De contemtu disciplinæ, amore sapientiæ, rege justo,homine adulatore,&c.*

VIr, qui sæpius correptus obdurat cervicem, repentè confringetur ita,ut non *sit* curatio.

2 Quum augentur justi, lætatur populus: quum autem dominatur improbus, suspirat populus.

3 Vir amans sapientiam, lætificat patrem suum: qui autem consociat se meretricibus,perdit substantiam.

4 Rex judicio stabilit regionem; vir autem oblatis muneribus serviens,destruit eam.

5 Vir,qui blanditur amico suo, rete pandit contra pedes ejus.

6 Defectioni viri mali inest tendicula; justus autem cantat,& lætus est.

7 Cognoscit justus causam tenuium, improbus non animadvertit,ne cognoscat.

8 Homines derisores inflammant urbem; at sapientes avertunt iram.

9 Vir sapiens,si disceptat cum viro stulto; sive commoveatur, sive rideat,nulla tamen est quies.

10 Homines sanguinarii oderunt integrum: recti autem quærunt ipsum.

11 Totum spiritum suum profert stolidus; at sapiens ponè reprimit eum.

12 Dominatoris attendentis verbo falsitatis omnes ministri *sunt* improbi.

13 Rudis,& industrius inter se occurrunt; illuminat oculos amborum Jehova.

14 Regis, qui judicat fideliter tenues, ipsius solium in perpetuum stabilitur.

15 Virga,& correptio dat sapientiam, at puer permissus *sibi*,pudefacit matrem suam.

16 Quum crescunt improbi, crescit defectio: justi verò casum eorum vident.

17 Castiga filium tuum, & quietem afferet tibi; dabit etiam delicias animæ tuæ.

18 Quum non est visio,nudatur populus: qui autem observat legem; ô beatum illum!

19 Verbis non castigatur servus, quum intelligit,tamen non respondet.

20 Vidisti virum præcipitem verbis suis, exspectatio est de stolido *melior*,quàm de illo.

21 Qui delicatè educat à pueritia servum suum,tandem erit orbus liberis.

22 Iracundus miscet contentionem: & furibundus multus est defectione.

23 Elatio hominis deprimit eum,depressum autem spiritu sustentat honor.

24 Qui partitur cum fure,odit se ipsum, *&* qui execrationem audiens,non indicat.

25 Trepidus homo *sibi* ponit tendiculam; qui autem confidit Jehovæ, in edito collocatur.

26 Multi quærunt faciem dominantis: verùm à Jehova est jus uniuscujusque.

27 Abominationi est justis vir iniquus, & abominationi improbo rectus viâ.

CAP. XXX. *Precatio Schelomonis, item de tribus insatiabilibus, tribus occultis,tribus terram moventibus, quatuor humilibus terræ,& tribus benegradientibus.*

VErborum Aguris, filii Jake comportatio: dictum viri de Ithiele, de Ithiele, *inquam*,& Ucale *sit*.

2 Nam brutus sum ego,ex *quo* vir *sum*, nec est intelligentia hominis mihi:

3 Neque didici sapientiam, aut scientiam sanctorum novi.

4 Quis ascendat cœlos, & descendat? quis colligat ventum pugillis suis? quis liget aquas suo pallio? quis stabiliat ullos fines terræ? quod est nomen hujus,& quod nomen filii ipsius? si noveris?

5 Totus sermo Dei purgatissimus est,scutum est recipientibus se ad ipsum.

6 Ne adjicito ad verba ejus; ut non corripiat te,& efficiaris mendax.

7 Duo peto abs te: ne prohibeas à me, tantisper dum vivo.

8 Vanitatem, & rem mendacem longè a-
move à me: paupertatem, aut divitias ne
des mihi; ale me cibo demensi mei:
9 Ne saturatus ementiar, ac dicam; quis
est Jehova? neve pauper factus, furer; de-
nique abutar nomine Dei mei.
10 Ne insimules servum apud dominum
suum; ne maledicat tibi, & reus peragaris.
11 Generatio est, *quæ vel* patri suo male-
dicit, & matri suæ non benedicit.
12 Generatio munda in oculis suis, quàm-
vis à sorde sua non sit abluta:
13 Generatio, cujus oculi quàm elati
sunt! & cujus palpebræ extollunt sese:
14 Generatio, cujus dentes *sunt* gladii, &
cujus molares cultri; ad consumendum
pauperes e terra, & egentes ab hominibus.
15 Præter hirudinem, *cui* duo sunt rami,
præbe, præbe; tria sunt insatiabilia, *imò*
quatuor non dicentia, ohe:
16 Sepulchrum, & occlusa vulva; terra
non satiatur aquis, & ignis non dicit, ohe.
17 Oculum, *qui* subsannat patrem, aut
spernit obedientiam matris, hunc effodient
corvi vallis, aut comedent eum juvenes
aquillæ.
18 Tria ista occulta à me, imò quatuor
hæc non novi:
19 Viam aquilæ in cœlo, viam serpentis
in rupe, viam navis in alto mari, & viam vi-
ri in virgine.
20 Ita *est* via mulieris scortantis: come-
dit, deinde abstergit os suum; tum dicit,
non sum operata iniquitatem.
21 Sub tribus commovetur terra, imò
sub quatuor, *quæ* non potest ferre;
22 Sub servo, quum regnat; & stulto,
quum satur est cibo:
23 Sub exosa, quum maritatur; denique
sub ancilla, quum hæres efficitur heræ suæ.
24 Quatuor ista parva *sunt* humilia; ta-
men sunt sapientia, apprime sapientia:
25 Formicæ populus infirmus; quæ com-
parant æstate cibum suum:
26 Mures montani, populus invalidus;
disponunt in petra domum suam.
27 Rex non *est* locustis, tamen proce-
dunt confertæ omnes:
28 Aranea manibus prehendit, quæ *est*
in palatiis regalibus.
29 Tria ista bene procedunt, imò qua-
tuor bene ambulant:
30 Vetus leo robustissimus inter bestias,
qui non retrogreditur metu cujusquam:
31 Accinctus lumbis *equus*, aut caper: &
rex, in quem nemo insurgit.
32 Si stultus fuisti efferendo te; sive co-
gitâsti, manum ori imponito:
33 Nam ùt pressura lactis educit buty-
rum, & pressura nasi educit sanguinem; ita
pressura irarum educit litem.

CAP. XXXI. *Institutio ad regem; laus, & raritas uxoris strenuæ.*

VErborum Lemuelis, regis comportatio,
quibus erudiverat ipsum mater ipsius.
2 Quid *dicam* fili mi? ecquid fili uteri
mei? & quid fili votorum meorum?
3 Ne dedito fœminis robur tuum, & vias
tuas facientibus, ut deleantur reges.
4 Absit regibus, ô Lemuel, absit regibus
bibere vinum; & dominatoribus deside-
rium potus inebriantis:
5 Ut non cùm biberit, obliviscatur statu-
ti, & mutet jus ullorum afflictorum.
6 Date potum inebriantem perituro, &
vinum amaris animo:
7 Bibat, ut obliviscatur paupertatis suæ,
& molestiæ suæ non sit memor ampliùs.
8 Aperi os tuum pro muto, in causa o-
mnium, qui jam traduntur excidio.
9 Aperi os tuum, judica justè; causam
age pauperis, & egentis.
10 Fœminam strenuam quis inveniet,
quum longè superet carbunculos pretium
ejus?
11 Confidit ei animus mariti ejus, & spo-
lia non deficiunt.
12 Afficit eum bono, non autem malo,
omnibus diebus vitæ suæ.
13 Quærit lanam, aut lina, conficítque
pro voluntate manuum suarum.
14 Est similis navibus negotiatoriis, è
longinquo advehit cibum suum.
15 Et surgens, dum adhuc nox *est*, dat e-
scam domui suæ, & pensum puellis suis.
16 Cogitat agrum, & accipit eum; de
fructu manuum suarum plantat vineam.
17 Accingit robore lumbos suos, & con-
firmat brachia sua.
18 Ipsius gustantis bonum esse mercimo-
nium suum, non extinguitur noctu lucer-
na.
19 Manus suas immittit ad verticulum,
& manus ejus tenent fusum.
20 Volam suam pandit pauperi, & ma-
nus suas extendit egenti.
21 Non timet familiæ suæ à nive: nam
tota familia ipsius vestitur *penulis* duplici-
bus.
22 Cadurca parat sibi, xylinum, & pur-
pureum *est* vestimentum ipsius.
23 Notus est in portis maritus ejus, con-
sidens cum senioribus regionis.
24 Sindonem conficit, ac vendit, & cin-
gulum tradit negotiatori.
25 Robur, & decor *est* vestitus ejus, & ri-
det ad tempora sequentia.
26 Os suum aperit sapienter, & doctrina
benignitatis insidet linguæ ejus.
27 Speculatur rationes familiæ suæ, ci-
búmque pigritiæ non comedit.
28 Assurgentes filii ejus, beatam prædi-
cant eam, maritus ejus similiter laudat eam.
29 *Dicens*; multæ fœminæ fecerunt stre-
nuè, tu verò superas omnes illas.
30 Fallax *est* gratia, & vana pulchritudo;
mulier reverentiâ Jehovæ *prædita*, ipsa lau-
dem comparat sibi.
31 Date ei de fructu manuum ejus, & lau-
dent eam in portis facta ejus.

Ecclesiastes.

CAP. I. *Vanitas studiorum, & scientiarum humanarum.*

VErba Ecclesiastæ, filii Davidis, regis Jeruschalaimis.

2 Vanitas vanissima, inquit Ecclesiastes, vanitas vanissima: ista omnia *sunt* vanitas.

3 Quid emolumenti *est* homini ex toto labore suo, quo laborat sub sole?

4 Generatio una abit, & altera advenit: quàmvis terra in seculum permaneat.

5 Oritur Sol, & occidit sol: iterúmque ad locum suum aspirat, ubi oriatur:

6 Properat ad meridiem, & circumit ad aquilonem: conversatione suâ circumiens properat aër, & secundùm circuitus suos revertitur aër:

7 Omnia flumina properant ad mare, nec tamen mare impletur; quocunque loci flumina properant, eòdem revertuntur properè.

8 Singulæ res istæ fatigantur, non posset quisquam eloqui; non satiaretur oculus videndo, neque impleretur auris auditu.

9 Id, quod fuit, idem *est*, quod futurum est, & id quod fit, idem *est*, quod fiet, neque *est* quidpiam novi sub sole.

10 Estne aliquid, *de* quo dicitur, aspice hoc, novum est? *quod* jam fuit per secula, quod fuit ante nos.

11 Non *est* memoria de prioribus: etiámque de posterioribus, quæ futura sunt, non erit de ipsis memoria apud *illos*, qui erunt in posterum.

12 Ego Ecclesiastes, quum essem rex super Jisraëlem Jeruschalaimis;

13 Applicans animum meum ad disquirendum, & ad explorandum sapientiam de omni eo, quod fit sub cœlis (hanc occupationem malam dedit Deus filiis hominum, ut occuparent se in ea.)

14 Vidi omnia facta, quæ fiunt sub sole: quòd ecce, ista omnia *sunt* vanitas, & afflictio spiritùs:

15 Perversum non posse corrigi, & defectum non posse in numerum venire.

16 Loquutus ego cum animo meo, dicendo; ecce, ego amplificavi, & adjeci sapientiam supra omnes, qui præfuerunt ante me Jeruschalaimis, & animus meus percepit multum sapientiæ, & scientiæ.

17 Adjeci quoque animum meum ad cognoscendum sapientiam, & scientiam omnis insaniæ, & stoliditatis; cognovi etiam hoc esse afflictionem spiritus.

CAP. II. *Vanitas lætitiarum, divitiarum, ædificiorum, & omnium, quæ in mundo sunt.*

DEinde, quia multitudini sapientiæ inest multùm indignationis, & qui auget scientiam, auget dolorem: *Caput II.*

2 Dixi ego cum animo meo, agedum, probem te lætitiâ, fruere igitur bono: sed ecce etiam illud *est* vanitas.

3 De risu dico, insanus *est*; & de lætitia, ecquid ista facit?

4 Exploravi animo meo, continuando potationem in carne mea, ídque animum meum ducens, in sapientiâ ipsâ *exploravi*, amplectendo stoliditatem, usquedum viderem utrùm *hoc* bonum sit filiis hominum, quod facturi sint sub cœlis numero dierum vitæ suæ.

5 Maxima opera feci; ædificavi mihi domos, plantavi mihi vineas:

6 Paravi mihi hortos, & pomaria, in quibus consevi arbores quasque fructiferas:

7 Paravi mihi piscinas aquarum, ad irrigandum illis nemus ferax arborum:

8 Comparavi servos, & ancillas, & vernæ fuerunt mihi, etiam possessio armentorum, & gregum multa fuit mihi præ omnibus, qui fuerunt ante me Jeruschalaimis:

9 Congessi mihi etiam argentum, & aurum, & peculium regum, ac provinciarum; comparavi mihi cantores, & cantatrices; denique delicias filiorum hominis, symphoniam, & quidem omnimodam:

10 Ita magnus fui, & auxi *ista* plùs quàm ullus, qui fuerit ante me Jeruschalaimis; etiam sapientiâ meâ perstante mihi.

11 Quum autem, quicquid expetiverant oculi mei, non sepofuissem ab eis: non cohibuissem animum meum ab ulla lætitia: sed animus meus lætaretur ex omni labore meo, & hoc cessisset in partem meam ex omni labore meo:

12 Respexi ego ad omnia opera mea, quæ fecerant manus meæ, & ad laborem, quem laboriosè feceram: ecce autem, ista omnia *sunt* vanitas, & afflictio spiritùs; ùt non *est* emolumentum sub sole.

13 Quamobrem converti me ego, ut aspicerem sapientiam, & omnem insaniam, ac stoliditatem: (quid enim *facturus esset* homo, qui sequeretur eum regem? id, quod jam factum est.)

14 Vidi quidem ego, esse emolumentum sapientiæ præ stoliditate, ùt *est* emolumentum lucis præ tenebris:

15 Sapientem ipsum, *ùt* cui *sunt* oculi in capite; stolidum autem in tenebris ambulare: sed agnovi similiter ego eventum eundem evenire omnibus istis,

16 Propterea dixi ego cum animo meo, secundùm eventum stolidi, etiam mihi, mihi eventurum est, cur ergo sapuero ego tum ampliùs? & dixi cum animo meo, hoc quoque esse vanitatem.

17 Nam non erit memoria tum sapientis, tum stolidi in seculum, quandoquidem, quæ jam *sunt* diebus adventuris, ea omnia oblivioni traduntur: at quî moritur sapiens ipse cum stolido?

18 Itaque odi hanc vitam, quia malum videtur mihi hoc opus, quod fit sub sole: nam hæc omnia *sunt* vanitas, & afflictio spiritûs.

19 Odi etiam ego omnem laborem meum, quem ego laboro sub sole; quòd relicturus sum eum homini, qui futurus est post me.

20 Et quis scit utrùm sapiens futurus sit, an stolidus, qui dominaturus est in omnem laborem meum, quem elaboravero, & quem

Melior est homini fama unguento optimo; & dies mortis die, quo ille nascitur.
2 Meliùs est adire locum luctûs, quàm adire locum convivii: eò quòd ille est finis omnium hominum: qui autem vivit, inditurus est illud animo suo.
3 Melior est indignatio risu, quia tristitiâ vultus melior efficitur animus.
4 Animus sapientum erit in loco luctûs: animus autem stolidorum in loco lætitiæ.
5 Meliùs est audire increpationem sapientis, quàm ut quis audiat canticum stolidorum:
6 Nam ùt crepitus spinarum sub olla, ita est risus stolidi: etiam hoc vanitas est.
7 Quum oppressio adigat ad insaniam sapientem, & perdat animum donatio.
8 Melior est finis rei principio ejus: melior est longanimis, quàm elatus animo.
9 Ne perturbate spiritu tuo indigneris: nam indignatio in sinu stolidorum conquiescit.
10 Ne dixeris, quid est, cur dies priores fuerint meliores istis? nam non ex sapientia rogares super hoc.
11 Bona est sapientia cum possessione: & emolumento aspicientibus solem:
12 Nam alii in umbra sapientiæ, alii in umbra pecuniæ sunt: sed majoris emolumenti scientia est, sapientiam vivum conconservare possessorem suum.
13 Respice opus ipsius Dei: nam quis possit corrigere id, quod perverterit?
14 Tempore boni versare in bono: tempore autem mali, utere: etiam hoc ex adverso illius facit Deus ipse, eâ ratione, ut non possit assequi homo eorum, quæ instant, sibi quicquam.
15 Ista omnia vidi diebus vanitatis meæ: esse justum, qui pereat in justitia sua, & esse improbum, qui prolonget dies in malitia sua.
16 Ne esto justus nimiùm, neque sapere tibi videtor ampliùs: quare desolationem tibi arcesseris?
17 Ne improbus sis nimiùm, neque sis stolidus: quare morereris ante tempus tuum?
18 Meliùs est, ut prehendas hoc, quin etiam ab hoc ne remittas manum tuam: reverentem Dei exire ex omnibus istis.
19 Hæc sapientia robur confert sapienti magis, quàm decem dominatores, qui sunt in eadem civitate:
20 Quàmvis homo nemo sit justus in terra: qui faciat bonum, ac non peccet.
21 Etiam ad omnia verba, quæ dicuntur: ne adhibeto animum tuum: quum non debeas audire vel servum tuum maledicentem tibi:
22 Nam etiam multoties conscius est animus tuus, te quoque maledixisse aliis.
23 Omnia illa probavi in sapientia: quum dicerem, sapio, ipsa longinqua erat à me.
24 Longinquissimum quicquid fuit semper, & quàm profundissimum, quis inveniat?
25 Converti me ego, idque ex animo meo, ad sciendum, & explorandum, & quærendum sapientiam, & ratiocinium ejus: similiter cognoscendum improbitatem stoliditatis, & stoliditatem omnis insaniæ:
26 Inveni autem ego amarius quiddam morte, nimirum fœminam illam, cujus in animo sunt retia, & plagæ, cujus in manibus vincti: qui bonus videtur coram Deo ipso, liberatur eâ; peccator verò capitur eâ.
27 Vide, hoc inveni, inquit Ecclesiastes; semel atque iterum quærendo assequi ratiocinium:
28 Quò ampliùs quærit anima mea ratiocinium, tamen non assequi: hominis quidem unius cujusque ex mille assequi; at fœminæ omnibus istis instructæ non assequi.
29 Solummodo vide, hoc inveni, Deum ipsum fecisse hominem rectum; ipsos autem quærere ratiocinia plurima. Cap.VIII.
30 Quis est par illi sapienti? aut quis noscenti interpretationem rei? sapientia hominis ita illustrat faciem ejus, ut firmitas vultûs ejus duplicetur.

CAP. VIII. *Observantia regis, & mandatorum commendatur, vanitásque hominum rationibus aliquot confirmatur.*

Præstitutum meum, præstitutum regis observa (sed pro ratione juramenti Dei.)
2 Ne perturbate à facie ejus abito, ne persistito in re mala: nam quicquid volet, facturus esset.
3 Ubicunque verbum regis est, ibi dominatio: ecquis dicat ei, quid facis?
4 Qui observat præceptum, non experitur rem malam: tempus enim, ac rationem novit animus sapientis.
5 Nam cuique voluntati est tempus, & ratio: sed malum hominis multum incumbit ei,
6 Quum non agnoscit id, quod futurum est: nam quomodo futurum sit, quis indicet isti?
7 Nullus homo dominatur spiritu suo, ut contineat spiritum suum; nullàque est dominatio in die mortis, nullúmque missile in isto prælio: denique non liberat conflictatio utentem ipsâ.
8 In tota hac re vidi, quum adhiberem animum meum ad omne opus, quod fit sub sole; tempus interdum esse, quo dominatur homo in hominem malo suo.
9 Nam ita dominatos animadverti improbos sepeliri, postquàm decesserunt: atque è loco sancti abierunt, & oblivioni tradi in ea civitate, in qua sic fecerunt: etiam illud vanitatem esse.
10 Quia nullum efficitur decretum, compensatio istius mali citò: idcirco fervet animus hominum in ipsis, ut faciant malum.
11 Quàmvis peccatori facienti malum centies, etiam prorogaret Deus dies; quin etiam novi ego fore bonum timentibus Dei, qui timuerint à facie ejus:
12 Bonum autem non fore improbo, neque prorogaturum esse dies similes umbræ illi, qui non timet à facie Dei ipsius.
13 Est vanitas, quæ fit super terram, quòd sunt justi, quibus obtingit secundùm opus improborum, & sunt improbi, quibus obtingit secundùm opus justorum: dixeram, hoc quoque esse vanitatem.
14 Quapropter laudaveram ego lætitiam, nullum esse bonum homini sub sole, nisi ut comedat, ac bibat, & lætetur: hoc enim adjacere ipsi ex labore suo diebus vitæ suæ, quos dat ei Deus sub sole.

CAP. IX. *Opera Dei abyssus, & sapientia πανδαμάτωρ.*

QUum autem adhiberem animum meum ad cognoscendum sapientiam, & ad perspiciendum ipsum negotium, quod fit super terram, si etiam interdiu, & noctu somnum oculis suis *quispiam* non percipiat:

2 Animadverti totum opus Dei, non posse hominem assequi illud opus, quod fit sub sole, quamvis laboriosè homo quærat, non tamen assequuturum esse: quin etiam si cogitet sapientissimus cognoscere, non tamen posse assequi. *Cap. I X.*

3 Nam totum hoc condidi in animo meo, idque declaraturus totum hoc; justos, & sapientes, factaque eorum in manu Dei ipsius esse: tum re amatâ, tum exosâ non uti homines, *nullam* esse expositam ipsis:

4 His omnibus, quemadmodum reliquis omnibus *evenire*, eventum eundem esse justo, & improbo, bono, sive mundo, & immundo, tam sacrificanti, quàm ei, qui non sacrificat, ita bono, sicut peccatori: juranti, quemadmodum juramentum reverenti:

5 Hoc pessimum *esse* in omnibus, quæ fiunt sub sole, quòd eventus idem *sit* omnibus: quin etiam animum filiorum hominum, *qui* expletus fuerit malo, & quorum animo *insederit* omnis insania quamdiu vixerunt, itidem postea *concedere* ad mortuos.

6 Nam uter sit, qui eligatur, in tota hac vita adest fiducia: quin cani viventi est meliùs, quàm leoni mortuo.

7 Viventes enim sciunt se morituros esse, mortuos autem nescire quicquam, nec esse ampliùs eis mercedem, quum oblivioni tradita fuerit memoria eorum:

8 Tum rem amatam eis, tum exosam eis, tum desideratam eis jam periisse; & partem nullam *esse* eis ampliùs unquam in ulla re, quæ fit sub sole.

9 Agedum comede cum lætitia cibum tuum, & bibe animo hilari vinum tuum; quandocunque benevolè prosequitur Deus ille facta tua.

10 Omni tempore sunto vestimenta tua nitida, & unguentum infusum capiti tuo ne deficito.

11 Fruere vitâ cum uxore, quam amas, omnibus diebus vitæ vanissimæ tuæ, quam *uxorem* dedit tibi *Deus* sub sole, omnibus diebus vanissimis tuis; quum hæc sit pars tua in vita hac, & in labore tuo, quo laboras sub sole:

12 Quicquid assequitur manus tua, ut facias pro facultate tua, fac: nam nullum *est* opus, aut ratiocinium, aut scientia, sapientiave in sepulchro, quò iturus es.

13 Convertens me animadvertebam sub sole non esse levium cursum, neque robustorum prælium, nec etiam sapientum cibum, neque etiam prudentum divitias, neque etiam scitorum gratiam; sed tempus, & casum accidere omnibus his:

14 Etiam nescire hominem tempus suum, sicut nesciunt pisces, qui capiuntur reti malo, & *ut nesciunt* aves, quæ capiuntur laqueo; sicut ista irretiri filios hominis tempore mali, quum irruit in eos repentè.

15 Etiam hanc animadvertebam sapientiam sub sole, quæ magna *est* apud me;

16 Civitatem quandam parvam, in qua homines pauci *erant*, quum veniens contra eam rex magnus circumsideret, & exstrueret contra eam munitiones magnas;

17 Adfuit in ea vir indigus sapiens, qui liberavit ipse civitatem istam sapientiâ suâ: nec tamen quispiam recordatus est viri indigi illius.

18 Dico autem ego, meliorem esse sapientiam robore; quamvis sapientia illius indigi despiciatur, & verba ejus non audiantur?

19 Verba sapientum submissorum audienda esse potiùs, quàm clamorem dominantis cum stolidis suis:

20 Meliorem esse sapientiam armis bellicis; aberrantem verò unum perdere boni plurimum: *Caput X.*

21 *Ut* muscarum mortuarum *una* efficit, ut fœtorem eructet unguentum pigmentarii; *similiter* pretiosum nomine sapientiæ, & gloriæ *virum*, *fœtidum* efficit stoliditatis parùm:

22 Animus sapientis *adest* dexteræ ipsius, animus verò stolidi sinistræ ipsius.

23 Nam etiam in ipsa via, quam stolidus ambulat, animus ejus *est* demens; & prædicat omnibus stolidum se *esse*.

CAP. X. *Modestia erga potentiores, & administrationis bonæ, & malæ eventa prædicantur, postea subditi ad sanctè cogitandum de potentioribus monentur.*

QUum spiritus ejus, qui dominatur, se effert contra te, locum tuum ne deserito: nam *vir* sanans sedat peccata magna.

2 Est malum, *quod* vidi sub sole, secundùm errorem, qui procedit à facie imperantis:

3 Poni ipsam stoliditatem in *dignitatibus* celsis, & amplis; divites verò in ipsa abjectione sedere.

4 Vidi servos insidentes equis, principes autem euntes tanquam servos super terram.

5 Qui fodit fossam, in eam cadit; & qui perrumpit maceriam, mordet eum serpens:

6 Qui amovet lapides, dolore afficitur eis; qui findit ligna, periclitabitur eis:

7 Si postquam hebetaverit ferrum, is aciem non exacuat, sed vires intendat: at emolumento ad diligendum *est* sapientia.

8 Si momorderit serpens nondum adhibitâ incantatione, tum nullum est emolumentum *incantationis* tenenti verba ejus.

9 Verba oris sapientis *sunt* gratiosa, labiis verò *suis* stolidus absorbet se:

10 Initium verborum oris tui, stoliditatis *est*; & finis *verborum* oris ejus, insaniæ pessimæ.

11 Ut stolidus ipse multis utatur verbis; nescit iste homo, quid sit, *quod dicat*; aut quid futurum sit postea; quis indicaret ei?

12 Labor stolidorum fatigat ipsorum *quemque*, ùt qui nesciat ire in civitatem.

13 Hei tibi regio, cujus rex puer *est*; & cujus principes manè comedunt.

14 O te beatam regionem, cuius rex natus *est* clarissimis; & cuius principes suo tempore comedunt, ad robur, non autem ad compotationem.

15 Pigritiâ ambarum attenuatur contignatio, & demissione manuum perstillat domus.

16 Eo-

16 Eorum, qui ad lætitiam parant convi-
vium,& vinum lætificat viventes,& quorum
pecunia facit,ut ista omnia respondeant.
17 Ne quidem in conscientia tua regi ma-
ledicito,& in conclavibus cubilis tui,ne ma-
ledicito diviti: nam *vel* avis cœlorum per-
ferret vocem illam, & ales indicaret ver-
bum.

CAP. XI. *Eleemosyna commendatur.*

PRojice panem tuum secundùm aquas:
nam multiplicantibus diebus inventurus
es eum.
2 Da partes septem, aut etiam octo;
quum nescias, quid futurum sit mali super
terram.
3 Quum repletæ densæ nubes pluviâ, su-
per terram *minutim* dimiserint *eam*, sive
deciderit planta ad merdiem,sive ad aqui-
lonem; quo loco ceciderit planta,ibi futu-
ra est.
4 Qui observat ventum, non seminabit;
& qui respicit ad densas nubes,non metet.
5 Quemadmodum ignoras,quæ *sit* via ven-
ti,ùt *ignoras,quæ via* ossium in utero gravi-
dæ: ita ignoras opus ipsius Dei,quâ *viâ* fa-
ciat hæc omnia.
6 Manè sere semen tuum, & vespere ne
remittito manum tuam :nam ignoras quíd-
nam rectum sit, hócne, an illud,an verò am-
bo hæc ex æquo bona *sint*.
7 *Est* quidem dulcis hæc lux, & bonum
hisce oculis aspicere hunc solem:
8 Sed si annos multos vivens homo in eis
omnibus lætetur: attamen recordari eum
oportet dies tenebrarum, multos esse *illos*,
quicquid evenit,vanitatem esse.

CAP. XII. *Allegorica descriptio debilis senii,& summa summarum.*

LÆtare juvenis in juventa tua,& exhila-
ret te animus tuus diebus juventutis
tuæ,denique perge in viis animi tui,& a-
spectibus oculorum tuorum: sed cognosce
fore,ut propter omnia hæc adducat te Deus
ipse in judicium.
2 Amove ergo indignationem ab animo
tuo,& averte malum à carne tua: nam ju-
venta,& ortus ipse,*est* vanitas. Cap.XII.
3 Et recordare creatoris tui diebus juven-
tutis tuæ; tantisper dum non adveniunt
dies ipsius mali,& pertingunt anni,quibus
dicas,non *est* mihi in istis delectatio:
4 Tantisper dum non obtenebrascit sol,
& lux,lunáque, ac stellæ; neque recurrunt
densæ nubes post pluviam:
5 Quo tempore commovebuntur custo-
des illi domûs,& pervertent sese valentes
robore; & intermittent molitrices illæ,
quum mandent, & obtenebrascent illi,qui
spectant per speculas:
6 Occludentúrque valvæ foro,dejectâ so-
norâ molitione: & surget ad vocem avicu-
læ,deprimentúrque omnia canora:
7 Etiam à *re* alta timebunt,& contritio-
nibus in via: & efflorescentem amygdalum,
& pinguefacientem se locustam, irritam
faciet *animus* iste appetens: quum abit ho-
mo in locum seculi sui,circumituris in pla-
tea lugentibus.
8 Tantisper dum non procul amovetur
funis argenteus: & excurrit orbis aureus,
& frangitur hydria ad scatebram, disrumpi-
túrque rota ad cisternam.
9 Redeunte ipso pulvere in terram quem-
admodum fuerat; spiritu autem redeunte
ad Deum,qui dederat illum.
10 Vanitas vanissima,*inquit*,Ecclesiastes:
omnia hæc *sunt* vanitas.
11 Quamobrem potiùs (cùm fuerit Ec-
clesiastes sapiens: præterea docuerit scien-
tiam populum, & attendens, scrutatúsque
concinnaverit sententias multas.
12 Quæsiverit Ecclesiastes assequi verba
delectabilia, & singula scripta rectè,verba
fidelia.
13 Verba sapientum similia aculeis,& si-
milia clavis infixis,lectissima, tradita à pa-
store eodem.)
14 Potiùs,*inquam*,ex istis,fili mi, admo-
nitus esto: faciendi libros multos nullus *est*
finis,& lectio multorum fatigationi *est* carni.
15 Summa rei *est*,his omnibus auditis:
DEUM IPSUM REVERERE, ET
PRÆCEPTA EJUS OBSERVA,
QUIA HOC *est* TOTUM HOMI-
NIS.
16 Nam omne opus Deus ipse adducet in
judicium cum omni re occulta;sive bo-
num,sive malum.

Cantici Canticorum Liber.

CAP. I. *Canticum mysticum, plenissimum incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam,& vicissim sponsæ erga sponsum, capitibus octo distinctum.*

CAnticum canticorum,quod *est* Sche-
lomonis:
2 Osculetur me osculis oris sui:
nam *sunt* amores tui meliores vino.
3 Ad odoratum unguentorum tuorum o-
ptimorum, *velut* unguentum diffunditur
nomen tuum,idcirco puellæ diligunt te.
4 Trahe me post te,curremus: *quum* in-
troduxerit me rex ipse in conclavia sua,ex-
sultabimus, & lætabimur in te, commemo-
rabimus amores tuos meliores vino;*& qui-
cunque* rectissimè diligunt te.
5 Nigra sim,at decora *sum*,ô Jerusolymi-
tanæ: similis *sim* scenitis Kedarenis, *at* si-
milis *sum inhabitantibus* aulæa Schelomo-
nis.
6 Ne respiciatis ad me,quòd sim subni-
gra,quòd contuitus sit me sol: *quòd* filii ma-
tris meæ accensi ita contra me disposuerint
me custodem vinearum *aliarum*, *quòd* vi-
neam meam mihi non custodiverim.
7 Indica mihi *tu*, quem diliget anima
mea, ubinam pascas? ubinam cures recu-
bare *gregem* meridie? cur enim essem quasi
extendens *tentorium* apud greges sociorum
tuorum?
8 Quandoquidem ignoras, ô pulcherrima
fœminarum; egredere vestigiis illius gre-
gis,

gis, & pasce capellas tuas supra tabernacula aliorum pastorum.

9 Equitio juncto curribus Parhonis comparo te, amica mea.

10 Decoræ sunt genæ tuæ *velut* lineis lapillorum, collum tuum, *velut* tomicibus.

11 Lineas aureas faciemus tibi, cum punctis argenteis.

12 Interea, dum rex in accubitu suo *est*, nardinum edit odorem suum.

13 *Est* amicus meus mihi *ut* fasciculus myrrhinus inter ubera mea pernoctans.

14 *Vt* bacca cypri in plantariis Hen-gedi, amicus meus *est* mihi.

15 Ecce pulchra es amica mea, ecce pulchra es; oculi tui *sunt* columbini.

16 Ecce te, pulcher es dilecte mi, etiam amœnus, etiam sponda nostra est virens.

17 Tigna domorum nostrarum *sunt* è cedris, ambulacra nostra è brutis.

CAPUT II.

Ego *sum* rosa Scharonis, lilium convallium.

2 Ut lilium inter spinas, ita *est* amica mea inter filias.

3 Ut malus inter arbores sylvæ, ita *est* amicus meus inter filios: in umbra ejus summè desidero ut sedeam, nam fructus ejus dulcis *est* palato meo.

4 Introduxit me in locum convivii, habens pro vexillo amorem erga me.

5 Fulcite me lagenis istis, sustentate me istis malis: nam ægra amore sum.

6 Sinistra ejus *est* subter caput meum, & dextera ejus amplectitur me.

7 Adjuro vos Jerusolymitanæ, *emaneatis* cum capreis, aut cum cervis agri: ne excitetis, neque expergefaciatis hunc amorem, usque dum voluerit.

8 Vox dilecti mei *est*, ecce illum, advenit: saliens super istos montes, subsultans super istos colles.

9 Similis dilectus meus capreæ, aut hinnulo cervorum; ecce illum stantem post parietem nostrum, prospicientem è fenestris, emicantem ex clathris.

10 Proloquens amicus meus, dixit mihi; surge amica mea, pulchra mea, & veni.

11 Nam ecce, hiems transiit, pluvia præteriit, abiit.

12 Florentia conspiciuntur in terra; tempus minuritionis advenit, & vox turturis auditur in terra nostra.

13 Ficus ipsa protulit grossulos suos, & vites ipsæ primâ uvâ edunt odorem: surge amica mea, pulchra mea, & veni.

14 Columba mea *degens* in salebris istis petræ, in latibulo prærupto, ostende mihi aspectus tuos, fac, ut audiam vocem tuam: nam vox tua suavis *est*, & aspectus tuus decens.

15 Prehendite nobis vulpes, vulpeculas corrumpentes vineas, dum vineæ nostræ efferunt uvam primam.

16 Dilectus meus, meus *est*; & ego illius, qui pascit in liliis.

17 Donec aspiraverit dies ille, & fugerint umbræ istæ: revertere, similis esto, dilecte mi, capreæ, aut hinnulo cervorum *currenti* in montibus disparatis.

CAPUT III.

In cubili meo per noctes quæsivi eum, quem amat anima mea; quærens eum, quum non invenissem eum, *dixi*;

2 Jam surgam, & obibo civitatem, per vicos, & per plateas quæram eum, quem diligit anima mea, sed quærens eum, non inveni eum.

3 Invenientibus me custodibus, qui obeunt civitatem, *dixi*, *an* eum quem diligit anima mea, vidistis?

4 Paululùm præteriveram ab illis, quum inveni eum, quem diligit anima mea: prehendi eum, non situra eum usque dum introduxero eum in domum matris meæ, & in conclave genetricis meæ.

5 Adjuro vos Jerusolymitanæ, *emanete* cum capreis, aut cum cervis agri: ne excitate, neque expergefacite hunc amorem, usque dum voluerit.

6 Quænam *est* illa, quæ ascenderet ex deserto, velut *suffumigata* excitatis fumis, suffumigata myrrha, & thure, *præstantiore* quàm omnis pulvisculus aromatarii?

7 Ecce lectus ejus *præstantior* eo, qui *est* Schelomoni, quem circumstant sexaginta potentes è potentibus Jisraelis.

8 Omnes stringentes gladium, edocti bellum, quisque *accinctus* gladio suo super femur suum, à pavore singulis noctibus:

9 Throno, *quem* paravit sibi rex Schelomoh ex lignis Libani:

10 Cujus columnas fecit argenteas, cujus stratum aureum, cujus stragula purpurea; cujus interiora *quasi* pavimentata amore, à puellis Jerusolymitanis.

11 Prodite, & spectate puellæ Tziionis regem Schelomonem, cum corona, quam curavit ei mater ejus die sponsaliorum ejus, & die lætitiæ animi ejus.

CAPUT IV.

Ecce pulchra es, amica mea, ecce pulchra es, oculi tui columbini, præ crine tuo: pilus tuus, ùt gregis caprarum, quæ detondent de monte Gilhadis.

2 Dentes tui similes gregi equarum *pecudum*, quum ascendunt ex lavacro; quæ omnes è gemelliparis *sunt*, in quibus nulla *est* orba:

3 Velut filum dibaphum labia tua, & sermo tuus decens: velut fragmen malogranati utrumque temporum tuorum præ crine tuo.

4 Simile turri Davidis collum tuum ædificatæ ad armaria; de qua millena scuta pendent, omnes umbones potentum:

5 Duo ubera tua similia *sunt* duobus hinnulis gemellis capreæ, pascentibus inter lilia.

6 Donec aspiraverit dies ille, & fugerint istæ umbræ, ibo ad montem hunc myrrhæ, & ad collem thuris.

7 Tota pulchra *es*, amica mea, & vitium nullum *existit* in te.

8 Mecum inde à Libano, ô sponsa, mecum inde à Libano venies; contemplaberis à vertice Amanæ, à vertice Scheniris, & Chermonis, è lustris leonum, è montibus pardorum

9 Rapis animum meum, soror mea sponsa;

sa: rapis animum meum uno *aspectu* oculorum tuorum,uno torque,à faucibus tuis.

10 Quàm pulchri *sunt* amores tui, soror mea sponsa! quàm boni sunt amores tui! *præstantiores* vino; & odor unguentorum suorum præstantior omnibus aromatibus:

11 Favum stillant labia tua,ô sponsa,mel, & lac subsunt linguæ tuæ,& odor vestium tuarum *est* velut odor Libani.

12 *Vt* hortus clausus *es*,soror mea sponsa: ùt scaturigo clausa, fons obsignatus.

13 Propagines tuæ *sunt* mali punicæ, *tanquam* pomarii, cum fructu rerum pretiosarum,cypri cum nardis.

14 Nardus, & crocus,calamus odoratus, & cinnamomum, cum omnigenis arboribus thuriferis; myrrhâ, & santali,cum omnibus præstantissimis aromatum.

15 O fons hortorum,putee aquarum viventium,& fluentium supra quàm Libani;

16 Evigila aquilo,& veni auster; persla hortum meum,perfluant *aquæ* aromata ejus: *Caput* V. Veniat amicus meus in hortum suum,ut comedat fructum rerum pretiosarum suarum.

17 Ingressus hortum meum, soror mea sponsa,decerpo myrrham meam cum aromatibus meis,comedo favum meum cum melle meo,bibo vinum meum cum lacte meo: comedite amici; bibite,& inebriamini dilecti.

CAPUT V.

Ego dormivi, licèt animo meo vigilante: quum voci dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea,amica mea,columba mea, integra mea: nam caput meum oppletum est rore,capilli mei aspersionibus nocturnis:

2 *Respondi*,exui tunicam meam,quomodo induerem eam? lavi pedes meos,quomodo inquinarem eos?

3 Dilectus meus dimiserat manum suam à foramine,quum visceribus meis frementibus in me.

4 Surrexi ego ad aperiendum dilecto meo, & manus meæ stillârunt myrrhinum,digitique mei myrrhinum liquidum in manubriis seræ.

5 Aperui ego dilecto meo,sed dilectus meus subducens se,prætererat: exanimata sum propter colloquium ejus: quæsivi eum,sed non inveni eum; inclamavi eum, sed non respondit mihi.

6 Invenientes me custodes, qui obeunt civitatem,percusserunt me,vulnerârunt me, abstulerunt carbasum meum à me custodes murorum.

7 Adjuro vos Jerusolymitanæ,si inveniatis dilectum meum,quid indicaretis ei? ægram amore me esse.

8 Quid *est* dilecto tuo præ *alio* dilecto,ô pulcherrima fœminarum? quid *est* dilecto tuo præ *alio* dilecto,quòd ita adjuras nos?

9 Dilectus meus candore, & rubore,vexillarius est è myriade.

10 Caput ejus,insigne aurum,purgatissimum; capillli ejus crispis discriminibus nigri ùt corvus:

11 Oculi ejus ùt columbarum juxta alveos aquarum; loti in ipso lacte, siti in sitione:

12 Genæ ejus similes areolæ aromaticæ, adultis plantis unguentariis,labia ejus liliis stillantia myrrhinum liquidum.

13 Manibus ejus *insunt* orbes aurei insiti beryllo thalassio: *est* visceribus ejus nitor eboris tecti sapphiris.

14 Crura ejus *sunt* columnæ marmoreæ innixæ stylobatis auri purgatissimi; aspectus ejus ùt Libanicarum,lectissimus ùt cedrorum illius.

15 Palatum ejus dulcissimum *est*, denique totus *est* desideratissimus: hic *est* dilectus meus,& hic amicus meus,ô Jerusolymitanæ.

16 Quò abiit dilectus tuus,ô pulcherrima fœminarum? quò se vertit dilectus tuus,ut quæramus eum tecum? *Caput* VI.

17 Dilectus meus descendens *abiit* in hortum suum, ad areolas aromaticas, ut pascat in hortis, colligátque lilia.

18 Ego sum dilecti mei, & dilectus meus *est*,qui pascit in liliis.

CAPUT. VI.

Pulchra es,amica mea,ùt Thirtza; decora ùt Jeruschalaima; terrifica,ùt vexillationes.

2 Adverte oculos tuos ex adverso mei,ut illi efferant me: pilus tuus *est* ùt gregis caprarum,quæ detondent è Gilhade.

3 Dentes tui similes gregi ovium,quum adscendunt è lavacro; quæ omnes *sunt* è gemelliparis,in quibus nulla orba *est*.

4 Velut fragmen malogranati utrumque temporum tuorum *est*,præ crine tuo.

5 *Vt* sexaginta *sint* reginæ, & octoginta concubinæ, puellæque innumeræ:

6 Unicam illam columbam meam, integram meam, unicam illam apud matrem suam, puram illam apud genitricem suam; simulac viderint puellæ, beatam prædicabunt,reginæ,& concubinæ laudabunt eam, *dicentes*;

7 Quæ *est* illa spectata velut aurora, Pulchra ùt luna,pura ùt sol,terrifica ùt vexillationes?

8 Ad hortos putatos descenderam ad inspiciendum virentes plantas vallis, ad inspiciendum an floresceret vitis, germinarent mali punicæ.

9 Nondum percipientem hæc, animus meus imposuit me curribus populi mei ingenui,*ut dicerem*:

10 Revertere,revertere,ô Schulammitis; revertere,revertere, ut spectemus te: Quid spectatis in illa Schulammitide? velut chorum Machanajimorum: *Caput* VII.

11 O quàm pulchri sunt pedes tui cum istis calceis,filia ingenui, ambitus femorum tuorum *sunt* velut monilia, opus manuum artificis:

12 Umbilicus tuus *velut* crater rotundissimus, ne deficiat illius mixtio: *sed* venter tuus *sicut* acervus tritici sepitus liliis.

13 Duo ubera tua similia *sunt* duobus hinnulis, gemellis capreæ:

14 Collum tuum simile turri eburneæ: oculi tui piscinis artificiosissimis ad portam frequentissimam,nasus tuus similis turri Libani spectanti versùs Damascum.

15 *Quod in* capite tuo impositum est tibi, simile est coccineo, & vitta capitis tui similis est purpuræ: Rex alligaretur *suis* ambulacris,

16 Quàm

16 Quàm pulchra es, & quàm amœna, ô
amor, in deliciis istis ?
17 Illa statura tua similis *est* palmæ, &
ubera tua botris.
18 Dico conscendam palmam, prehendam palmites ejus: eruntque jam ubera
tua, sicut botri vitis, & odor nasi tui, sicut
poma ;
19 Palatúmque tuum, ùt vinum *odoris* optimi, movens se amantissimè, rectissiméque, efficiens ut loquantur labia dormientium.

CAPUT VII.

EGo dilecti mei *sum*, quandoquidem erga
me *est* appetitus ejus.
2 Agè, dilecte mi, prodeamus rus, pernoctemus ad cypros.
3 Surgentes matutino adeamus vineas,
videamus, an floreat vitis, an aperiat se prima uva, germinent mali punicæ: ubi datura sum amores meos tibi ?
4 Amabiles istos flores edentes odorem,
& secundùm ostia nostra omnes pretiosos
fructus, recentes simul ac veteres, dilecte
mi, repono tibi. *Caput* VIII.
5 O *si* quis daret te ùt fratrem esse mihi,
sugentem ubera matris meæ! inveniens te
foris, oscularer te, etiam non contemnerer
ego.
6 Deducerem te, introducerem te in domum matris meæ, quæ docet me: bibendum darem tibi de vino aromatite, de succo malogranatorum.
7 Sinistra ejus sub capite meo, & dextrâ ejus amplexante me.
8 Adjuro vos Jerusolymitanæ, quid excitaretis, aut quid expergefaceretis hunc amorem, usquedum voluerit ?
9 Quæ *est* illa, quæ ascendat ex ipso deserto, associatura se dilecto ? sub ipsa malo
expergefacio te, ubi enixa est te mater tua,
ubi enixa est, *quæ* peperit te.
10 Impone me ùt sigillum animo tuo, ùt
sigillum brachio tuo, nam fortis *est*, ùt mors
amor, durus, ùt sepulchrum zelus: prunæ
ejus, prunæ *sunt* ignis, flammæ*que* divinæ.
11 Aquæ multæ non possent exstinguere
hunc amorem, ne flumina quidem inundarent eum ; si daret quis totam substantiam
domûs suæ pro hoc amore, planè contemneretur.

CAPUT VIII.

SOror nobis *est* parva, cui nondum *sunt*
ubera: quid faciemus sorori nostræ die,
quo sermo fiet de ea ?
2 Quum murus fuerit *ædificandus*, ædificabimus in eo palatium argenteum: quum
autem janua erit *munienda*, circummuniemus eam tabulato cedrino.
3 Me existente *velut* muro, & uberibus
meis velut turribus: tunc fuero in oculis
ejus propè consequuta pacem.
4 Vinea est Schelomoni in loco ferace:
locat vineam suam custodibus, quisque affert pro fructu ejus millenos *siclos* argenti.
5 Vineæ, quæ mea *est*, apud me *permanent*]; milleni illi tui, Schelomoh, etiam ducenti *sicli* custodientium fructum ejus.
6 O quæ habitas in istis hortis, sociis attendentibus ad vocem tuam prædica me.
7 Accurre, dilecte mi, & similis esto capreæ, aut hinnulo cervorum, *qui versaris* in
montibus aromatum.

Jeschahjah.

CAP. I. *Concio pœnitentialis, complexa summam Legis, & Evangelii.*

VIsio Jeschahjæ filii Amotzi, quam
vidit de Jehuda, & Jeruschalaimis ;
temporibus Huzzijæ, Jothami, Achazi, Jechizkijæ, regum Jehudæ.
2 Audite cœli, & auribus percipe terra; nam Jehova loquitur: filios educavi,
& extuli, ipsi autem deficientes rebellaverunt in me.
3 Agnoscit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Jisraël non agnoscit, populus meus non animadvertit.
4 Ah, gens peccatrix, populus gravissimus iniquitate, semen maleficentissimum,
filii corruptores: dereliquerunt Jehovam,
contemtim irritaverunt sanctum Jisraëlis,
abalienantes sese averterunt retrorsum.
5 Quamobrem *quò* percutimini ampliùs,
augetis apostasiam ? totum caput *conjectum
est* eâdem ægritudine, & totum cor languidum.
6 A planta pedis, usque ad caput non est
in isto *corpore* integritas ; *sed* vulnus, & tumex, ac plaga saniosa: neque exprimuntur,
neque alligantur, denique nulla emollitur
unguento.
7 Regio vestra desolata *fuit*, civitates vestræ exustæ igne: terra ipsa vestra, quam
coram vobis extranei consumserunt, jam
ita desolata est, ùt *solet* subversione extraneorum:
8 Et reliqua facta est filia Tzijonis, ùt tugurium in vinea ; ùt tegillum in cucumerario, ùt civitas obsessa.
9 Nisi Jehova exercituum reliquos fecisset nobis superstites, utcunque paucos,
ut Sedomum essemus, Hamoræ similes essemus.
10 Audite verbum Jehovæ, ductores Sedomi: auribus percipite doctrinam Dei
nostri, populi Hamoræ.
11 Quorsum mihi multitudo sacrificiorum vestrorum ? dicit Jehova: satur sum
holocaustis arietum, & adipe pinguium: &
sanguine juvencorum, agnorúmque, & hircorum non delector.
12 Quòd advenitis, *an* ut compareatis in
conspectu meo ? quis quæsivit hoc à manu
vestra, ut conculceris atria mea ?
13 Ne pergitote offerre munus vanitatis,
suffitus abominationi est mihi ; novilunio,
& sabbatho convocando convocationem,
non possum *ferre* iniquitatem, neque interdicti die ;

14 Novilunia veſtra, & ſtatas ferias veſtras odit anima mea, ſunt mihi laborioſæ, defeſſus ſum ferendo.

15 Propterea expandentibus vobis manus veſtras, occulto oculos meos à vobis; etiam, quum utimini multa oratione, non exaudio: manus veſtræ cædibus plenæ ſunt.

16 Lavate *vos*, purificate vos, amovete malignitatem actionum veſtrarum ex adverſo oculorum meorum: deſinite malefacere.

17 Diſcite benefacere, quærite jus, beate oppreſſum; jus dicite pupillo, ſuſcipite cauſam viduæ.

18 Venite jam, & diſceptemus, inquit Jehova: ſi fuerint peccata veſtra velut dibapha, tanquam nix exalbeſcent; ſi rubra fuerint, velut coccineum ſimilia lanæ erunt.

19 Si acquieſcetis, ut audiatis, bono hujus terræ fruemini.

20 Sin autem renuatis, atque rebelletis, gladio conſumemini, nam os Jehovæ loquutum eſt.

21 Quomodo effecta eſt meretrix urbs fidelis? & pleniſſima jure, in qua juſtitia pernoctabat, ea nunc homicidarum *plena eſt*?

22 Argentum tuum abiit in ſcorias, merum tuum inſpurcatum eſt aqua.

23 Principes tui contumaces, & ſocii furum; unuſquiſque amat munus, & ſectatur retributiones: pupillo non dicunt jus, & cauſa viduæ non pervenit ad eos.

24 Propterea, dictum domini Jehovæ exercituum, robuſti Dei Jiſraëlis: Eheu, conſolationem capiam de hoſtibus meis, & ultionem ſumam de inimicis meis.

25 Nam referam manum meam contra te, ut defæcans ſcorias tuas *juſtæ* puritati reſtituam te: & amovebo totum ſtannum tuum:

26 Reſtituámque judices tuos, ſicut primùm, & conſiliarios tuos ſicut principio; poſtmodum vocaberis civitas juſta, urbs fidelis:

27 Tzijon judicio redimetur, & reduces ejus juſtitiâ.

28 Fragmenta autem defectorum, & peccatorum pariter, ac derelinquentium Jehovam, deficient:

29 Nam pudefient propter lucos, quos deſideràſtis; & erubeſcetis propter hortos, quos elegiſtis.

30 Nam eritis ſimiles quercui defluenti folio ſuo, & ſimiles horto, cui nulla *eſt* aqua.

31 Erítque fortiſſimus quiſque, velut ſtupa, & opus ejus, velut ſcintilla: ardebúntque ambo pariter, adeò ut nullus poſſit extinguere.

CAP. II. *Gloria Eccleſiæ Novi Teſtamenti.*

VErbum, quod viſione percepit Jeſchahjah, filius Amotzi, de Jehuda, & Jeruſchalaimis.

2 Erit ergo ultimis temporibus, *ubi* conſtitutus fuerit mons domûs Jehovæ in vertice aliorum montium, & elatus ſupra colles; ut confluant ad eum omnes gentes:

3 Eántque populi multi, dicentes; venite, ut aſcendamus in montem Jehovæ, in domum Dei JahaKobi, ut doceat nos de viis ſuis, & ambulemus in itineribus ejus; nam Tzijone prodit doctrina, & verbum Jehovæ Jeruſchalaimis.

4 Qui judicem aget inter gentes, & corripiet populos multos: ut tundant gladios ſuos in ligones, & haſtas ſuas in falces; non attollat gens una in alteram gladium, neque diſcant ampliùs bellum.

5 Domus JahaKobi, agitè, ambulemus in luce Jehovæ.

6 Quandoquidem deſeris populum tuum, domum JahaKobi? quia pleni ſunt ſupra quàm Oriens *malis*, & præſtigiatroes ut Peliſchthæi: denique natis alienigenarum acquieſcunt:

7 Et repleta eſt terra illius argento, & auro, & infinitis theſauris; repletaque eſt terra illius equis, & infinitis curribus:

8 Repleta eſt etiam terra illius idolis; operi manuum ſuarum *honorem habentes quiſque*, incurvant ſe *illi*, quod fecerunt digiti ipſius;

9 Et ſe deprimit plebeius homo, ſeque demittit vir præſtans; propterea ne parcito iſtis.

10 Ingredere in rupem, & abſconde te in ipſo pulvere; propter pavorem Jehovæ, & propter decorem excellentiæ ejus:

11 Oculis altis homo demittetur, & deprimetur altitudo hominum, editúſque erit Jehova ſolus die illâ:

12 Quum dies erit Jehovæ exercituum contra omnem ſuperbum & excelſum; & contra omnem elatum, ut demittatur;

13 Et contra omnes cedros Libani celſiſſimas, & elatiſſimas, & contra omnia robora Baſchanis.

14 Et contra omnes montes celſiſſimos, & contra omnes colles elatiſſimos.

15 Et contra omnem turrim altam, & contra omnem murum munitum.

16 Et contra omnes naves oceani, & contra omnes imagines deſideratiſſimas;

17 Tunc deprimetur altus homo, & demittetur celſitudo hominum; editúſque Jehova ſolus die illa:

18 Idolorúmque *celſitudo* penitùs tranſmeabit;

19 Quum venient *homines* in ſpeluncas rupium, & in hiatus pulveris: propter pavorem Jehovæ, & propter decorem excellentiæ ejus, quum ſurget ad violenter exagitandum hanc terram.

20 Tempore illo abjiciet homo idola argentea ſua, & idola aurea ſua, quæ fecerunt *quiſque* ſibi ad incurvandum ſe *illis*, talpis & veſpertilionibus:

21 Ingrediendo in cavernas rupium, & in ſcopulos petrarum: propter pavorem Jehovæ, & propter decorem excellentiæ ejus, quum ſurget ad violenter exagitandum hanc terram.

CAP. III. *Pœna ſuperbiæ, & luxûs.*

ABſtinente vos ab ipſo homine, cui halitus *eſt* in naſo ipſius: nam quanti æſtimandus eſſet? *Caput* III.

2 Nam ecce Dominus ille Jehova exercituum amoturus eſt Jeruſchalaimis & à Jehuda ſcipionem & bacillum, omnem ſcipionem panis, & omnem ſcipionem aquæ.

3 Potentem, & bellatorem, judicem, & prophetam, ſagacemque, ac ſenem:

4 Præfectum quinquagenis, & honorabi-

lem

lem,consiliariúmque,ac peritum artificem, & intelligentem eloquentiæ.

5 Daturus autem sum (*inquit*) pueros principes eorum,& facinorosi dominabuntur in eos.

6 Ita opprimet in populo alter alterum, quisque proximum suum: superbient puer in senem,& vilis in honoratum.

7 Si prehendat quis fratrem suum è domo paterna sua,*dicens*,vestis *est* tibi,ductor esto nobis,ut ruina ista sub manu tua *sit*:

8 Jurabit die illo,dicendo,non essem obligaturus,etiam domi meæ non *est* panis,neque vestis; ne ponatis me ductorem populi:

9 Quum corruerint Jeruschalaima,& Jehuda ceciderit: quia lingua eorum,& actiones eorum *sunt* adversùs Jehovam,ad exacerbandum oculos gloriæ illius.

10 Obfirmatio vultus eorum testatur contra ipsos,& peccatum suum,sicut Sedom enunciant,nón celant: væ animo ipsorum, quia afficiunt se ipsos malo.

11 Dicite justo,bene esse: nam fructu actionum suarum fruituros esse.

12 Væ, improbo male est: nam retributio manuum ipsius conficietur ipsi.

13 Populum meum opprimentium quisque *est* parvulus,& fœminæ dominium exercent in eum: Popule mi,qui ducunt te, seducunt; & viam itinerum tuorum tegunt.

14 Sistit se ad litigandum Jehova, qui consistit ad judicandum populos:

15 Jehova ad iudicium advenit contra seniores populi sui, & principes ejus: at vos depavistis hanc vineam,rapina pauperis *est* in domibus vestris.

16 Quid vobis *est*,*quod* conteritis populum meum, & faciem pauperum commolitis? dictum Domini Jehovi exercituum.

17 Præterea ait Jehova, eò quòd altæ sunt filiæ Tzijonis,& ambulant extento gutture,& nutantes oculis indesinenter minutis passibus incedunt, pedibúsque suis compeditas agunt.

18 Idcirco scabie afficiet Dominus verticem filiarum Tzijonis,& Jehova pudendum earum nudabit.

19 Tempore illo amovebit Dominus ornamentum istud periscelidum,ocellatáque opera,& lunulas.

20 Myrothecidia,catellásque,& bracteolas.

21 Tiaras,& armillas,redimiculáque,buculásque,& amuleta.

22 Annulos,& monilia naso impendentia.

23 Syntheses vestium, & amicula,& ventralia,& aciaria.

24 Speculáque, & sindones, & mitras,& carbasa.

25 Eritque loco aromatis,*ut* exsistat tabes,& loco cinguli,dissolutio,& loco operis pexi,calvitium,& loco segmentatæ cycladis, cinctus cilicii,ustio, loco pulchritudinis.

26 Homines tui gladio cadent,etiam potentes tui bello.

27 Quamobrem mœrentibus, & lugentibus portis illius; quum expurgata desidebit in terra. *Caput.* IV

28 Prehendent septem mulieres virum eundem tempore illo,dicendo,cibum nostrum comedemus,& vestimentum nostrum induemus: tantummodo vocemur de nomine tuo,aufer probrum nostrum.

CAP. IV. *Germen domini in magnificentia.*

Tempore illo erit germen Jehovæ gloriæ & honori: & fructus ipse terræ excellentiæ,& ornamento superstitibus Jisraëlis.

2 Erit enim,*ut* qui relictus fuerit Tzijone,& residuus Jeruschalaimis, sanctus dicatur; quisquis adscriptus fuerit vitæ Jeruschalaimis:

3 Quum laverit Dominus excrementum filiarum Tzijonis,& cædes Jeruschalaimorum abluerit è medio ipsorum; spiritu judicii,& spiritu sublationis.

4 Creabítque Jehova super unumquodque habitaculum montis Tzijonis,& super convocationes ejus, nubem interdiu,fumumque, & splendorem,ignem*que* flammantem noctu; nam super totam gloriam *erit* protectio.

5 Cujus protectionis tugurium erit umbraculo interdiu ab æstu; & receptui,atque latibulo ab inundatione, & à pluvia.

CAP. V. *Carmen Ieschahjæ de vinea spirituali.*

Accinam nunc dilecto meo canticum dilecti mei,de vinea ipsius: vinea est dilecto meo in clivo uberrimo,

2 Quam circummunivit, & elapidavit, consevítque generosis vitibus, & exstruxit turrim in ea,ac etiam torcular excidit in ea: sed quum exspectâsset,ut ederet uvas, edidit labruscas.

3 Nunc autem habitatores Jeruschalaimorum,imò viri Jehudæ *singuli*; judicate quæso inter me & vineam meam.

4 Quid faciendum ampliùs vineæ meæ, quod non fecerim in ea?Quamobrem,quum expectâssem,ut ederet uvas, edidit labruscas?

5 Jam itaque,notum faciam,quæso,vobis,quid facturus sim vineæ meæ,amovendo sepem ejus,ut sit depastioni, disrumpendo maceriam ejus,ut sit conculcationi:

6 Exponam eam desolationi; non putabitur,neque resarrietur,sed assurget sentis, & vepres; insuper nubibus interdicam, ne demittant in eam pluviam.

7 Nam vinea Jehovæ exercituum,domus Jisraëlis,& viri Jehudæ *sunt* planta deliciarum ejus: & quàmvis exspectaverit officium, ecce pertinacia; justitiam *exspectaverit*,ecce autem clamor.

8 Væ conjungentibus domum domui, agrum agro adhibentibus, donec nihil *amplius* sit loci, & efficiamini habitatores vos soli in media hac terra.

9 Me audiente Jehovâ exercituum *dixit*: *ne vivam*,nisi domus multæ desolationi sint, magnæ,& præstantes; adeò ut nullus *sit futurus* habitator.

10 Nam decem jugera vinearum reddent bathum unicum, & sementis cori reddet epham.

11 Væ surgentibus summo manè, *ut* potum inebriantem sectentur, prorogantibus

ad crepusculum usque, ut vinum incendat ipsos.

12 *In* quorum conviviis est cithara, ac nablium, tympanum, tibiáque, ac vinum: opus autem Jehovæ non intuentur, & factum manuum ejus non considerant.

13 Idcirco migrat populus meus, quòd expers *sit* scientiæ: & honoratissimi ejus homines *sunt* famelici, ac multitudo ejus aret siti.

14 Idcirco dilatat sepulchrum se ipsum, & distendit os suum in immensum; ut descendat decor illius, & multitudo illius cum tumultuatione suâ, & qui exsultat in illa.

15 Ita deprimitur homo plebejus, & demittitur vir præstans; oculíque celsorum depriminuntur:

16 Et exaltatur Jehova exercituum judicio suo, & Deus fortis sanctissimus sanctificatur justitiâ:

17 Ut pascant agni pro more suo, & vastitatibus pinguium advenæ fruantur.

18 Væ trahentibus iniquitatem funibus vanitatis, & veluti denso fune plaustri peccatum;

19 Dicentibus, festinet, acceleret opus suum, ut videamus; & appropinquans adveniat consilium sancti Jisraëlitarum, ut experiamur.

20 Væ dicentibus de malo bonum *esse*, & de bono malum: statuentibus tenebras pro luce, & lucem pro tenebris, statuentibus amarum pro dulci, & dulce pro amaro.

21 Væ sapientibus judicio suo, & coram facie sua intelligentibus.

22 Væ valentibus potare vinum, & strenuis ad miscendum potum inebriantem:

23 Absolventibus improbum propter munus, & justitiam justorum abjudicantibus ab unoquoque eorum.

24 Idcirco ùt absumit stipulam lingua ignis, & torridum gramen flamma deficit; radici istorum quasi tabes inerit, & flos istorum, ùt pulvisculus abibit: Quia contemnunt doctrinam Jehovæ exercituum, & sermonem sancti Jisraëlitarum spernunt.

25 Propterea accensus est ira Jehova in populum suum, & extendens manum suam contra eum, percussit eum adeò, ut commoti fuissent ipsi montes, fuítque cadaver istorum succisum in mediis plateis: his omnibus non est aversa ira ejus, sed adhuc manus ejus extensa.

26 Nam quum attollens vexillum ad gentes è longinquo, & sibilans advocaverit ad se ab extremo terræ; ecce citò, velox adveniet *exercitus*.

27 Nullus *erit* fessus, nullúsque impingens in eo, non dormitabit, neque dormiet; etiam non solvetur zona lumborum ejus, neque avelletur corrigia calceamentorum ejus:

28 Cujus sagittæ *erunt* acutissimæ, & omnes arcus ejus adducti, ungulæ equorum ejus similes rupi reputabuntur, & rotæ *currruum* ejus similes turbini:

29 Rugitus ejus, ùt immanis leonis, rugiensque, ùt juvenes leones fremet, & prehendet prædam, salvámque deportabit, & nemo eripiet.

30 Fremet *inquam* in ipsum tempore illo, quasi fremitu maris; quúmque intuebitur in hanc terram, ecce tenebras, *tenebras* angustiæ, simulac collustraverit, offundentes se in ruinis ejus.

CAP. VI. Τρισάγιον *Seraphicum.*

ANno, quo mortuus est rex Huzzija, tum vidi Dominum insidentem solio celso, & elato, cujus fimbriæ complebant templum ipsum:

2 Seraphim astantes supernè *erant* ei, senis alis unusquisque; quarum binis tegebat faciem suam, & binis tegebat pedes suos, ac binis volabat:

3 Et clamans alter ad alterum dicebat, sanctus, sanctus, sanctus *est* Jehova exercituum: implet totam hanc terram gloria ejus.

4 Tum commoti sunt postes liminum à voce inclamante, & domus ipsa impleta est fumo.

5 Quamobrem dixi, Hei mihi, quòd exscindor; quia vir pollutus labiis sum, & in medio populi polluti labiis habito: cùm Regem illum Jehovam exercituum viderint oculi mei.

6 Sed advolavit ad me unus ex istis Seraphim habens in manu sua prunam; *quam* forcipibus sumserat ab altari.

7 Admovítque ori meo, dicens, ecce, attingit hoc labia tua: jam amovetur iniquitas tua, & peccatum tuum expiatur.

8 Deinde audivi vocem Domini, dicentis: quem missurus sum? & quis iturus est nobis? cui dixi: En ego, mitte me.

9 Tum dixit, i, ut dicas populo isti: audite indesinenter, at ne intelligatis, & videte indesinenter, neque cognoscatis.

10 Fac, ut pinguescat cor populi istius, & aures ejus fac ingravescant, oculíque ejus fac conniveant: ne videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, séque convertat, & sanitas obveniat ei.

11 Dicenti autem mihi, quousque Domine? dixit: usque dum vastatis civitatibus, adeò ut nullus *sit* habitator, & domibus adeò, ut nullus *sit* homo, etiam ipsa regio vastata sit desolatione:

12 Et procul amovente Jehovâ hominem quemque, maxima sit ipsa derelictio in ista terra.

13 Sed adhuc decimæ in ea, quum reverterit, & depastioni fuerit; ejus ergo statumen futurum est semen sanctum, sicut in quercubus illis, & sicut in roboribus, quæ *sunt* ad *portam*, injectûs statumen *est*.

CAP. VII. *Virgo pariet.*

FUit autem temporibus Achazi, filii Jothami, filii Huzzijæ, regis Jehudæ, adscendente Retzine rege Syriæ, & Pekacho, filio Remaljæ, rege Jisraëlis Jeruschalaima, ad oppugnandum ea; quæ tamen non potuit expugnare:

2 Ut nunciaretur domui Davidis, dicendo; acquiescit Syria cum Ephrajimo; & commoveretur animus illius, animúsque populi illius, sicut commoventur arbores silvæ propter ventum.

3 Quapropter edixit Jehova Jeschahjæ, prodi jam obviàm Achazo, tu, & Schear-Jaschub filius tuus; in extremum aquæ ductum

ctum piscinæ superioris, ad aggerem agri fullocini.

4 Ubi indices ei, cave tibi, ut sis quietus, ne timeto, & cor tuum ne mollescat propter duas caudas titionum fumigantium istas, propter accensam iram Retzinis cum Syris, & filii Remaljæ:

5 Propterea quòd init consilium contra te Syrus malum, Ephrajim, & filius Remaljæ, dicendo;

6 Ascendamus contra Jehudæam, ut fatigemus eam, & dissectam adjungamus eam nobis; aut præficiamus regem in ea filium Tabeelis.

7 Ita ait Dominus Jehovi, non existet, neque exstabit *illud*.

8 Nam caput Syriæ Damascus, & caput Damasci Retzin; deinde intrà sexaginta quinque annos attereretur Ephrajim, ut non sit populus.

9 Cum capite Ephrajimi Schomrone, & capite Schomronis, filio Remaljæ. Annon creditis? quòd non confirmamini.

10 Quamobrem perrexit Jehova edicere Achazo, dicendo:

11 Pete tibi signum à Jehova Deo tuo, è profundis pete, aut ex rebus altissimis.

12 Dicente autem Achazo, non petam, neque tentabo Jehovam:

13 Dixit *Propheta*; Audite jam domus Davidis: an parva res *est* præ vobis, fatigare homines, quòd etiam fatigatis Deum meum?

14 Idcirco dat Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet, & pariet filium; & vocabis, ô *virgo*, nomen ejus Himmanuelem.

15 Butyrum, & mel faciet comedamus, ut sciat hic *puer* spernere malum, & eligere bonum:

16 Nam quum nondum noverit hic puer spernere malum, & eligere bonum; relinquetur illa terra, cujus causâ tædet te à duobus regibus suis.

17 Faciet Jehova, ut veniant contra te, & contra populum tuum, & contra domum paternam tuam tempora, qualia non venerunt, ex qua die recessit Ephrajim à Jehuda, per regem Assyriæ.

18 Erit enim die illâ, sibilante Jehovâ ad muscas, quæ *sunt* in extremitate rivorum Ægypti, & apes, quæ *sunt* in regione Assyriæ:

19 Ut venientes conquiescant omnes in vallibus desertorum locorum, & in projecturis petrarum; & in omnibus virgultis, ac in omnibus laudatis arboribus.

20 Tempore illo abradet Dominus novaculâ istâ mercenariâ, transfluviali, rege Assyriæ; pilum capitis, & pedum; etiámque barbam ipsam consumet.

21 Erítque tempore illo, *ut*, qui asservaverit buculam armentariam, & duas pecudes.

22 Erit, *inquam*, *ut* præ copia præbiti lactis comedat butyrum: nam butyrum, & mel comedet quisquis reliquus fuerit in media hac terra.

23 Erit etiam tempore illo, *ut* sit omnis locus, ubi *sunt* mille vites, mille nummûm *siclorum* argenti; sit, *inquam*, in senticetum, & in vepretum:

24 Sagittis, & arcu *instructus* venturus sit eò; quum sentibus, & vepribus obsita erit tota hæc terra.

25 In omnes verò illos montes, qui sarculo sarriendi fuissent, non adveniet eò timor sentium, & veprium: sed erit *locus*, quò emittatur bos, & *quem* conculcet parva pecus.

CAP. VIII. *Hic est Himmanuel.*

EDixit autem Jehova mihi: sume tibi volumen magnum, & scribe in eo stylo humano, pro Maher-schalal-chasch-bazo.

2 Quamobrem adhibui mihi testes fidos, Urijam Sacerdotem, & Zecarjam, filium Jebereciæ:

3 Me enim ingresso cum prophetissa, conceperat *illa*, pepererátque filium, & dixit Jehova mihi, voca nomen hujus Maher-schalal chasch-bazum.

4 Nam, quum nondum noverit hic puer proferre, pater mi, aut mater mea: asportabit opulentiam Damasci, & prædam Schomronis servus Regis Assyriæ:

5 Deinde perrexit Jehova alloqui me ampliùs, dicendo:

6 Propterea quòd sprevit populus iste aquas Schilochi euntes sensim; & gaudium *est* apud Retzinem, & filium Remaljæ:

7 Idcirco, *inquam*, ecce Dominus faciet, ut ascendant contra istos aquæ illius fluminis fortissimæ, & amplissimæ, rex Assyriæ, & omnis gloria ejus: qui ascendens supra omnes validas *aquas* suas, iénsque super omnes ripas suas.

8 Permeabit Jehudam, inundabit, ac transibit, usque ad collum pertinget, implebúntque passæ alæ illius latitudinem terræ tuæ, ô Himmanuel.

9 Consociamini, ô populi, & conterimini; aurémque præbete quotquot *estis* in locis longinquis terræ: accingimini, & conterimini, accingimini, & conterimini.

10 Inite consilium, & irritum fiet: loquimini verbum, & non existet; nam Himmanuelis *existet verbum*.

11 Nam ita edixit Jehova mihi adhibitâ confirmatione manus; quum erudiret me, non eundum viâ populi istius, dicendo:

12 Ne dicatis, conjuratio, in quibuscunque dicit populus iste conjuratio: & timore istius ne timeatis, neque expavescendum dicatis.

13 Jehovam exercituum ipsum sanctificate, & ipse *sit* timori vobis, idémque *sit* pavori vobis;

14 Et erit sanctificationi *vobis*: in lapidem autem allisionis, & in rupem offensionis ambabus domibus Jisraëlis, in laqueum, & in tendiculam habitatori Jeruschalaimorum:

15 In quæ offendant multi, & cadentes confringantur, aut irretiti capiantur.

16 Liga contestationem: consigna legem inter discipulos meos.

17 Præstolanti mihi itaque Jehovam, qui abscondit faciem suam à domo Jahakobi; & exspectanti ipsum, *dixit*:

18 Ecce ego, & nati, quos dedit mihi Jehova, in signa, & in ostenta apud Jisraëlitas *sumus* à Jehova exercituum habitante in monte Tzijonis.

19 Quum enim edicunt vobis, consulite

pythones,aut ariolos , qui pipiunt, & qui
mussitant: nonne populus Deum suum con-
sulturus pro viventibus mortuos *con-*
sulat ?
20 Legem,& contestationem *consulunto* :
annon loquuntur in sententiam illam cui-
cunque nulla est lucis scintilla ?
21 Quapropter peragrabit illam difficul-
tatibus pressus,atque famelicus ; eritque,
quum esurierit,& efferbuerit, ut maledicat
regi suo, & diis suis,ubi aspiciet sursum :
22 Quod si in terram intueatur : ecce op-
pressionem,& tenebras , obscurato angustiâ
& caligine impulso.

CAP. IX. *Puer natus est nobis.*

NAm non obscurabitur,quæ affecta fuerit
angustiâ ; sicut tempus hoc prius leviùs
affecit in terra Zebulunis,& terra Naphtha-
li,& posterius illud affecit graviùs : viâ ma-
ris,secundùm Jardenem, Galilæa populosa.
2 Populus ejus,qui ambulant in tenebris,
videbunt lucem magnam : super considen-
tes in terra umbræ lethalis lux splendebit.
3 Amplificans hanc gentem,non magni-
ficâsti lætitiam: læti sunt coram te quasi
lætitiâ,*quæ agitatur* in messe , ùt qui exsul-
tant partientes prædam ;
4 Quum jugum oneris illius , & virgam
humeri illius, sceptrum opprimentis illum
contrivisti,ùt die Midjanitarum.
5 Quando tota conflictatio confligentis
in concussu , & vestimentum volutatum est
in cædibus ; denique abiit in exustionem ,
pabulum ignis.
6 *Sed* quum puer natus fuerit nobis,filius
datus nobis,cujus humero adsit principatus
ipse ; cujus nomen vocat *Jehova*,admirabi-
lem , consiliarium , *Deum* fortem robustissi-
mum,Patrem æternitatis,Principem pacis:
7 Amplitudini illius pricipatûs , & paci
nullus *erit* finis,in solio Davidis,& in regno
ejus stabiliendo illud,& fulciendo illud jure,
& justitiâ : ab isto tempore in seculum us-
que zelus Jehovæ exercituum facturus est
illud.
8 Verbum misit Dominus JahaKobo , &
accidit Jisraëli .
9 Et cognoverunt populus iste totus , E-
phrajim,& habitator Schomronis ; *qui* ela-
tione,& insolentiâ animi dicunt.
10 Lateritia opera ceciderunt,sed lapide
cæso exstruemus; sycomori excisæ sunt,sed
cedros sufficiemus.
11 Sed quum in editum sustulerit Jehova
hostes Retzinis contra ipsum,etiam inimi-
cos hujus commiscebit :
12 Syros ab oriente , & Pelischthæos ab
occidente,ut devorent Jisraëlem toto ore :
his omnibus non avertetur ira ejus, sed ad-
huc manus ejus *erit* extensa:
13 Quia hic populus non fuerit reversus
usque ad ipsum percussorem suum, & Jeho-
vam exercituum non requisiverint.
14 Exscindet enim Jehova ex Jisraële ca-
put,&caudam,ramum,&iuncum die eodem.
15 (Senex, & honorabilis is *est* caput ;
propheta verò docens falsitatem est cauda.)
16 Quod fuerint ductores populi hujus
seductores,& qui ducuntur,in eo obtecti.
17 Idcirco de juvenibus ejus non lætabi-
tur Dominus , & pupillorum ejus,ac vidua-
rum ejus non miserebitur,quia totus *est* hy-
pocrita, & maleficus , & os omne loquitur
flagitia:omnibus his non avertetur ira ejus,
sed adhuc manus ejus erit extensa.
18 Nam exardescet improbitas velut i-
gnis,*qui* sentes,ac vepres absumit:& incen-
det perplexa *ligna* silvæ,adeo ut in minu-
tissimum pulverem abeant elato fumo.
19 Præ excandescentia Jehovæ exerci-
tuum obscurabitur *populus* terræ : eritque
iste populus quasi pabulum ignis , nemo in
fratrem suum clementiâ utetur.
20 Nam ut scindat ad dexteram , tamen
esuriet ;& comedat ad sinistram,tamen non
saturabuntur : singuli carnem brachii sui
comedent :
21 Menasche Ephrajimum , & Ephraiim
Menaschen ; simul isti contra Jehudam : o-
mnibus his non avertetur ira ejus , sed ad-
huc manus ejus erit extensa.

CAP. X. *Assyrius,virga Dei corripitur.*

VÆ decernentibus decreta iniqua , & scri-
bentibus molestiam,*quam* illi præscri-
pserint :
2 Ad evertendum de causa tenues , & ad
rapiendum jus pauperum populi mei,ut sint
viduæ prædæ ipsis,& pupillos diripiant.
3 Ecquid facturi essetis die visitationis,&
vastationis è longinquo adventuræ ? ad
quem confugeretis pro auxilio ? aut ubi
relinqueretis gloriam vestram ?
4Absque me incurvaretur infra vinctum,
& infra interfectos caderent : omnibus illis
non averteretur ira ejus , sed adhuc manus
ejus extensa *esset*.
5 Væ Assyrio virgæ iræ meæ, quàmvis in
manu baculus est indignationis meæ ;
6 In gentem hypocritam immittam ipsum,
& contra populum,in quem excandui,dabo
mandata ipsi ; ut prædetur prædam , & ut
diripiat rapinam,denique ut disponat illum
conculcationi,tanquam lutum platearum.
7 Ipse verò non ita sibi proponit, & ani-
mus eius non ita cogitat ; sed perdere *est* in
animo ei,& exscindere gentes non paucas:
8 Nam dicit, nónne principes mei pari-
ter reges *sunt* ?
9 Nónne ùt Carcemisch *est* Calno ? nón-
ne ùt Arpad , Chamath ? ánnon ùt Damas-
cus,Schomron ?
10 Quemadmodum assequuta est manus
mea regna idolorum suorum; quorum scul-
ptilia præstabant *diis* Jeruschalaimorum,&
Schomronis :
11 Annon quemadmodum feci Schom-
roni,& idolis eius , ita facturus essem Jeru-
schalaimis,& terriculis eorum ?
12 Atqui futurum est , quum perfecerit
Dominus totum opus suum in monte Tzi-
ionis, & Jeruschalaimis ; animadvertam in
fructum insolentis animi regis Assyriæ,& in
ornatum,elationemque oculorum ejus:
13 Quia dixerit,virtute manûs meæ feci,
& sapientiâ mea, quòd prudentiâ instructus
sim ; ideo amovi terminos populorum ,
etiam instructissimos eorum deprædatus
sum,& dejeci ùt potentissimus,habitatores:
14 Imò assequuta est tanquam nidum
manus mea *nidum* opulentiæ populorum ,
& quasi reciperem ova derelicta ,totam ter-
ram ego recepi; neque est,qui agitet alam,
aut

aut aperiat os, aut pipiat.

15 An gloriabitur securis contra cædentem ipsâ? an se magnificabit serra contra agitatorem suum? quasi verè agitaret virga eum, qui tollit ipsam, quasi attolleret baculus, *ac* non lignum *esset*?

16 Idcirco immittet Dominus ipse Dominus exercituum in pingues ejus maciem: & loco gloriæ ejus ardebit ardor similis ardori ignis.

17 Erit enim lux Jisraëlis pro igne, & sanctus illius pro flamma, quæ incendet, & consumet vepres ejus, & sentes ejus eodem die;

18 Gloriámque silvæ ejus, & arvorum ejus, & spiritu, & carne absumet: erítque tanquam *rebus* dissolvendis signifer.

19 Sic reliqua ligna silvæ illius pauca erunt; adeò ut puer scribere possit ea.

20 Erit autem tempore illo, ut non pergat ultra reliquum Jisraëlis, & qui evadet in domo JahaKobi, inniti percussore suo, sed innitetur Jehovâ sancto Jisraëlis fideliter.

21 Reliquum revertetur, reliquum JahaKobi ad Deum fortem robustissimum.

22 Nam si fuerit populus tuus Jisraël *numero* sicut arena maris, reliquum revertetur ex eo: consummationem præcisam *consummabit* exundans justitia.

23 Nam consummationem, & *quidem* præcisam, Dominus Jehovi exercituum facturus *est* in universa hac terra.

24 Idcirco ita ait Dominus Jehovi exercituum, ne timeto, popule mi, habitator Tzijonis, ab Assyrio: virgâ suâ percutiet te, sed baculum suum efferet pro te ratione Ægypti:

25 Nam adhuc paulisper, minùs pusillo *tempore*; & consummatâ indignatione, tum ira mea incumbet consummationi istorum.

26 Excitabit enim contra illum Jehova exercituum flagellum, percussionem similem Midianitarum ad rupem Horebi: & *similem* baculo suo propè mare, & tollet istum ratione Ægypti.

27 Et erit tempore illo, ut amoveatur onus ejus ab humero tuo, & jugum ejus à collo tuo; imò disturbabitur jugum propter oleum.

28 Pervenit Hajanam regionem versus, transivit Migrone; Micmaschi deposuit impedimenta sua.

29 Trajecerunt transitum, Gebahi *in* diversorium diverterunt; Trepidavit Rama, Gibha Schaulis fugit:

30 Claram ede vocem tuam filia Gallimorum: fac, ut audiatur Lajischum usque, ô paupercula Hanathoth:

31 Migravit Madmenâ; habitatores Gebimorum se confirmaverunt *ad migrandum*:

32 Adhuc diem Nobi constiturus est; agitavit manum suam contra montem filiæ Tzijonis, collem Jeruschalaimorum:

33 Ecce, Dominus Jehova exercituum collocaturus est ramum violenter; adeò ut proceri staturâ exscindantur, & alti deprimantur:

34 Et circumputabit perplexa silvæ ferro suo, denique Libanus ipse per magnificum casurus est.

CAP. XI. *Virga de radice Iesse: & septem dona Spiritûs Sancti.*

NAm prodibit virgula è trunco succiso Jischaj, & surculus è radicibus ejus efflorescet,

2 Super quo quiescet spiritus Jehovæ; spiritus sapientiæ, & intelligentiæ, spiritus consilii, & potentiæ, spiritus scientiæ, & reverentiæ Jehovæ:

3 Cujus odoratus *erit* conjunctus reverentiâ Jehovæ; non autem ad aspectum oculorum suorum judicabit, neque ad auditum aurium suarum corripiet.

4 Sed vindicabit justè tenues, & corripiet ex æquo mansuetos terræ: percutiet verò terram virgâ oris sui, & spiritu labiorum suorum morte afficiet improbum.

5 Erit enim justitia cingulum lumborum ipsius, & fides ipsa, cingulum femorum ipsius.

6 Quapropter commorabitur lupus cum agno, & pardus cum hœdo recubabit; vitulúsque, & juvenis leo, ac *pecus* pingue simul erunt, & puer parvulus dux inter eos *futurus est*.

7 Et vaccâ ursáque compascentibus, simul recubabunt catuli earum; & leo sicut bos comedet stramen:

8 Et oblectabit se lactens super foramen hæmorrhoi; & super specum viperæ depulsus à lacte manum suam injiciet.

9 Non afficient malo, neque corrumpent in toto monte sanctitatis meæ; quum plena erit terra hæc scientiâ Jehovæ; velut aquis alveum maris opperientibus.

10 Erit etiam tempore illo, ut ad eum, qui è radice Jischaj stabit in signum populorum; gentes consulturæ veniant; & sit requies ejus gloriosa.

11 *Erit enim* tempore illo, ut adhibeat Dominus secundò manum suam, ut acquirat reliquum populum suum; qui reliquus fuerit ab Assyria, & ab Ægypto, & à Pathroso, & ab Æthiopia, & ab Helamo, & à Schinhare, & à Chamatha, & à regionibus maritimis:

12 Et sublato signo gentibus recipiat depulsos Jisraëlitarum; & dispersa *membra* Jehudæ congreget ex quatuor oris terræ:

13 Et amotâ invidentiâ Ephrajimi, hostibúsque Jehudæ excisis; Ephrajim non invideat Jehudæ; & Jehuda non agat hostiliter contra Ephrajimum:

14 Sed involent in humerum Pelischthæorum ad occidentem, unà diripiant populos orientis: in Edomæos, & Moabitas immittant manum suam; & Hammonitæ obediant eis;

15 Etiam devovebit anathemati Jehova sinum maris Ægyptii; & agitabit manum suam contra ipsum flumen, ea inflante vento ipsius percutiénsque ipsum flumen per septem *fluenta*, efficiet, ut iter habeat eâ calceis *populus suus*.

16 Erit enim agger reliquo populo suo, quis reliquus fuerit ex Assyria; quemadmodum fuit Jisraëli, quo tempore ascendit è terra Ægypti.

CAP. XII. *Hymnus Ecclesiæ.*

ITaque dices tempore illo, celebrabo te Jehova, quia iratus fuisti mihi; *sed* aversâ irâ tuâ consolaris me.

2 Ecce in Deum fortem salutem meam confidam, ac non expavescam: nam robur

meum,& carmen *est* Jah Jehova,qui fuit mihi saluti.

3 Quúmque hauseritis aquas cum gaudio,e fontibus huius salutis ;

4 Dicetis tempore illo ; Celebrate Jehovam, proclamate nomen ejus, notas facite in populo actiones ejus, commemorate editum esse nomen ejus.

5 Psallite Jehovæ, quoniam excellenter fecit : notum *fiat* istud in tota terra.

6 Claram ede vocem ; & canta,quæ habitas Tzijone : magnum esse in medio tui sanctum Jisraëlis.

CAP. XIII. *Onus Babylonis.*

ONerosa prophetia in Babylonios,quam vidit Jeschahjah,filius Amotzi.

2 Super montem eminentem attollite vexillum, efferte vocem ad illos : agitate manum,ut ingrediantur portas ingenuorum.

3 Ego præcepi sanctificatis meis ; etiam vocavi potentes meos ad iram meam *exequendam*,exsultantes *in* excellentia mea.

4 Vox multitudinis in istis montibus *auditur ad* similitudinem populi ampli : vox tumultuosa,regna gentium congregatarum, Jehova exercituum lustrat exercitum bellicum.

5 Veniunt è terra longinqua,ab extremitate cœlorum ; Jehova,& instrumenta indignationis suæ , ad corrumpendum totam istam terram.

6 Ejulate , nam propinquus *est* dies Jehovæ ; quum vastatio ab omnipotente ventura est.

7 Idcirco omnes manus remissæ erunt, & omne cor humanum colliquescet ;

8 Et conturbabuntur tormina, & dolores corripient eos,sicut parturiens indolescent, quisquis de proximo suo admiratione rapientur , facies inflammatissima facies eorum *futura est.*

9 Ecce,dies Jehovæ advenit,sævus,& excandescentiâ, & accensâ irâ ; ad disponendum istam terram in desolationem, ut peccatores ejus perdat ex ea.

10 Nam stellæ cœlorum, & sidera eorum non facient, ut luceat lux sua ; tenebrosus erit sol ab exortu suo , & luna splendidam non edet lucem suam.

11 Et animadvertam in orbis habitabilis malitiam , & in improborum iniquitatem , faciámque,ut cesset fastus superborum, elationemque violentorum dejiciam.

12 Faciam, ut pretiosior sit mortalis auro purgatissimo,& homo insigni auro Ophirino.

13 (Idcirco cœlos commoveo,& concutitur terra è loco suo in excandescentia Jehovæ exercituum,& quo die accenditur ira ejus.)

14 Nam erit ùt caprea depulsa , & ùt pecus nullo colligente : quisque ad populum suum spectabunt,& quisque in terram suam fugient ;

15 Quicunque inventus fuerit transfodietur ; etiam omnis decrepitus cadet gladio:

16 Et parvuli eorum illidentur ante oculos eorum ; diripientur domus eorum , & fœminæ eorum vitiabuntur.

17 Ecce ego excito contra istos Medum ; qui argentum non æstimabunt, & ipso auro non delectabuntur ;

18 Sed *ipsorum* arcus pueros allident ; & fructûs ventris non miserebuntur , filiolis non parcet oculus eorum.

19 Eritque Babylon,ornamentum regnorum,ornatus,excellentiáque Chaldæorum : similis subversioni , quâ Deus subvertit Sedomum,& Hamoram.

20 Non considebit in æternum , neque habitabit in generationem quamque:neque figet tentorium ibi Arabs ; & pastores non facient,ut recubent ibi *greges.*

21 Sed recubabunt illic feræ,& implebunt domos eorum noxia animalia; habitabúntque illic ululæ ,& scopes saltabunt illic :

22 Clamabítque terrificum animal in viduatis palatiis ipsius, & serpens in templis voluptuariis,propè autem est,quum adveniet tempus ejus, & dies ejus non protrahentur.

CAP. XIV. *Misericordia Dei propè est.*

NAm miserebitur Jehova Jahakobi,& eliget rursus Jisraëlitas, quos reponat in terra ipsorum,adjungetque se advena ipsis, & associabunt se domui Jahakobi.

2 Nam accipient ipsos populi,adducéntque eos in locum suum ; & constituent se possessores eorum Jisraëlitæ in terra Jehovæ,ut servi sint,& ancillæ ; & captivos ducent eos,qui captivis abusi fuerint ipsis,dominabuntúrque in exactores suos.

3 Et erit, quo die requiem præstiterit Jehova tibi à dolore tuo,& à commotione tua ; ac à servitute dura illa, quæ exercita fuerit in te ;

4 Ut proferas parabolam hanc de rege Babyloniæ,ac dicas ,quomodo cessavit exactor,cessavit aurea ?

5 Fregit Jehova baculum improborum, sceptrum dominantium.

6 Percutientis populos excandescentiâ, plaga est immota : dominans iracundè gentibus agitatur persequutione , *quam* non cohibebit :

7 Quiescit , tranquilla est tota terra ; fragorem edunt cantu.

8 Etiam abietes lætantur de te , cedri Libani,*dicentes*, ex quo occubuisti,non ascendit ullus cæsor contra nos.

9 Sepulchrum infernè commotum est tuâ causâ ad occurrendum advenienti tibi, excitat tibi expertes vitæ , omnes duces terræ facit, ut surgant è soliis suis omnes reges gentium.

10 Qui omnes loquentes dicant tibi, etiam tu infirmatus es sicut nos ? nobis similis factus es ?

11 Deducitur in sepulchrum fastus tuus, strepitus nabliorum tuorum ; substernitur tibi lumbricus,& obtegit te vermis.

12 Quomodo decidisti de cœlis Lucifer, nate Aurorâ ? succisus es usque in terram ; debilis es supra quàm gentes ?

13 At tu dicebas cum animo tuo,in cœlos ascendam,supra stellas *Dei* fortis exaltabo solium meum : & sedebo in monte conventûs,in lateribus Aquilonis.

14 Ascendam supra excelsa nubis densæ, me æquabo excelso.

15 Verúntamen in sepulchrum dejicieris,ad latera foveæ.

16 Videntes te con[illegible]derabunt te,in te adver-

vertent, *dicentes*: hiccine vir ille est? qui commovebat terram, qui concutiebat regna?

17 *Qui* disponebat orbem habitabilem sicut desertum, & civitates ejus destruebat; vinctos suos non solvebat *reversuros* domum?

18 Omnes reges gentium, quotquot sunt; occubuerunt gloriosè quisque domi suæ.

19 Tu verò abjiceris è sepulchro tuo, ùt surculus abominandus, ùt vestimentum interfectorum, onustorum *crebris ictibus* gladii: ùt descendentes ad lapides foveæ, ùt cadaver proculcatum.

20 Non adunaris illis in sepultura, quia terram tuam corrupisti, populum tuum interfecisti, non prædicabitur in seculum semen maleficorum.

21 Parate filiis ejus mactationem propter iniquitatem majorum ipsorum; ne surgentes hæreditario jure possideant terram, & impleant faciem orbis habitabilis civitatibus:

22 Nam insurgam contra eos, dictum Jehovæ exercituum; & excisurus sum Babyloniæ nomen, & residuum, filiúmque, ac nepotem, dictum Jehovæ:

23 Et disponam eam, ut sit hæreditaria possessio anatariæ, & stagna aquarum; everrámque eam everriculo perditionis, dictum Jehovæ exercituum.

24 Juravit Jehova exercituum, dicendo: *mentiar*, nisi quemadmodum proposui*mihi*, ita fuerit; & quemadmodum consilium inivi, illud exstiterit:

25 Quum frangendo Assyrium in terra mea, super montes meos proculcavero eum; tum amovebitur ab istis jugum ejus, & onus ejus ab humero istius amovebitur.

26 *Hoc* illud consilium *est*, quod initum fuit contra totam illam terram; & hæc illa manus extensa contra omnes istas gentes.

27 Nam Jehova exercituum inivit consilium, & quis irritum faciat? & manum ejus extensam, ecquis averrat?

CAP. XV. *Onus Palæstinæ.*

QUo anno mortuus est rex Achaz, fuit onerosa prophetia hæc.

2 Ne lætator, tu Palæstina tota, quòd confracta fuerit virga percutientis te: nam è radice serpentis prodit hæmorrhous, etiam fructus illius prester volans.

3 Deinceps pascent primogeniti tenuium, & egentes securè cubabunt; quum enecavero fame radicem tuam, & residuum tuum interfecerit.

4 Ejula porta, exclama civitas, diffluere Palæstinam totam: nam ab Aquilone *ut* fumus advenit, neque ullus seorsim prospecturus est sibi in cœtibus ejus.

5 Quid ergo responsurus est legatis gentis? Jehovam fundâsse Tzijonem, ut in eam se recipiant pauperes populi sui. *Cap.*XV.

CAP. XVI. *Onus Moabi.*

ONerosa prophetia Moabi; Quum noctu vastata fuerit Har-Moabitarum, excisa fuerit; quum noctu vastata fuerit Kir-Moabitarum, excisa fuerit:

2 Ascendet Baiithum, & Dibonem, Bamothas cum fletu: super Nebunte, & super Medeba Moab ejulabit; in omnibus capitibus ejus calvitium *erit*, omnis barba excisa.

3 In compitis ejus accingentur cilicio; super tecta ejus, & in plateis ejus quisque ejulabit, descensurus cum fletu suo.

4 Et exclamabit Cheschbon, Elhalehque; Jahatzum usque audietur vox eorum: propterea expediti Moabi vociferabuntur; vitæ suæ tædebit ipsum, *dicendo*:

5 Animus meus Moabum inclamabat, clausuras ejus, Tzoharem usque *quasi* vitula trima, quoniam per clivum Luchithæ cum fletu ascendit, quoniam viâ Choronajimorum clamore fragoso boant.

6 Nam *ad* aquas Nimrimorum desolationes erunt: exarescet enim fœnum, deficiet tenera herba, viriditas non erit.

7 Idcirco *utut* residuum fecerit; at quæcunque recondiderint, in vallem Arabum portabunt ea.

8 Nam circuibit exclamatio illa terminum Moabi, ad confluentes usque ejulatus ejus, etiam Beer-Elima ejulatus ejus;

9 Quòd aquæ Dimonis plenæ sanguine futuræ sint, quum disponam in Dimone additamenta: evadentibus *verò* Moabitis leonem, & residuo terræ. *Cap.*XVI.

10 Mittite agnum dominatoris terræ, à petra ad desertum usque; ad montem filiæ Tzijonis.

11 Alioqui erit *Moab* quemadmodum avis vaga, nidus dimissus: erunt Moabitides *ad* vada Arnonis.

12 Ini consilium, fac judicium, dispone tanquam noctis umbram tuam ipso meridie: absconde propulsos, vagantem ne prodito.

13 Commorentur apud te propulsi mei, ô Moab, esto latibulum ipsis à conspectu vastatoris: nam desinet, qui premat, deficiet vastator, consumentur calcatores singuli è terra:

14 Et stabilietur benignitate solium, cui insideat constanter in tentorio Davidis; judex, & procurans jus, & promtus ad justitiam.

15 *Verùm* audivimus superbiam Moabi, fastuosi admodum: fastu ejus, & superbiâ ejus, & furore ejus, non ita *succedent* mendacia ejus.

16 Idcirco ejulabit Moabita ad Moabitam, unusquisque ejulabit; de fundamentis Kir-Charesethæ effabimini, veruntamen contrita *sunt*.

17 Quin etiam vites Cheschbonis elanguent, vitis Sibmæ; Domini gentium retundunt lectissimas plantas ejus, Jahzerem usque attingunt, errant per desertum: propagines ejus evelluntur, trajiciunt mare.

18 Idcirco defle fletum Jahzeris, vitem Sibmæ, irrigo te lachrymâ meâ, ô Cheschbon, & Elhaleh: quoniam de æstivis fructibus tuis, & de messe tua celeusma concidit;

19 Et intercepta est lætitia, & exsultatio ex arvis, & in vineis non cantatur, non agitatur vociferatio: vinum in lacubus non calcat calcator, celeusma facio, ut cesset.

20 Idcirco viscera mea propter Moabum, tanquam cithara perstrepunt, & interanea mea propter Kir-Cheresum.

21 *Itaque* erit, quum perspicuum erit, fatigari Moabum in excelso suo, & veniens

ad sanctuarium suum deprecatum, nihil tamen poterit.

13 Illud *est* verbum, quo alloquutus fuerat Jehova Moabum inde ab illo tempore:

14 Nunc verò loquitur Jehova, dicendo, intrà tres annos, ùt *sunt* anni mercenarii, vilis reddetur gloria Moabi cum tota sua multitudine maxima: ita ut residuum *sit* parvum, minus pusillo, invalidum.

CAP. XVII. *Onus Damasci.*

PRophetia onerosa Damasci. Ecce Damascus amovebitur, ne sit civitas: erítque acervus ruinæ.

2 Derelictæ civitates Haroheris, pro gregibus erunt, ubi recubantes nemo exterreat:

3 Desinet enim munitio ab Ephraijmo, & regnum à Damasco, ac residua Syria, sicut gloria Jisraëlitarum erunt, dictum Jehovæ exercituum.

4 Erit autem tempore illo, *quo* attenuabitur gloria Jahakobi, & pingue carnis eius emaciabitur.

5 Erit, *inquam*, perinde ac si colligeret messor segetem, & brachium ejus spicas demeteret: denique erit, ùt qui legit spicas in convalle Rephaimorum.

6 Tantùm relinquetur in eo racematio, ùt quum stringitur olea, duæ tresve baccæ in vertice summi rami: quatuor, *aut* quinque in ramis ipsius frugiferæ, dictum Jehovæ, Dei Jisraëlis.

7 Tempore illo respiciat homo ad opificem suum; & oculi ejus ad sanctum Jisraëlis spectent.

8 Non autem respiciat ad ista altaria, *ad* opus manuum ipsius; & quod fecerunt digiti ipsius, non spectet, aut lucos, aut subdiales statuas.

9 *Sed* tempore illo erunt civitates robustæ ejus, similes derelicto virgulto summóque ramo, quas dereliquerint *Assyrii* propter filios Jisraëlis: denique erit desolatio:

10 Quia oblita es Dei, salutis tuæ, & rupis munitionis tuæ non es recordata: idcirco *utut* plantaveris plantas amœnissimas, etiam palmite extraneo conseveris ipsum;

11 Quo die plantari curaveris, ut adolescat, etiam manè ipso feceris, ut semen tuum efflorescat: acervus messis *erit* die ægritudinis, & doloris mortiferi.

CAP. XVIII. *Onus Æthiopiæ.*

VÆ multitudini populorum amplorum, *qui* sicut perstrepere solent maria, perstrepunt, & tumultuantibus nationibus, *quæ* tumultuatione, qualis est aquarum validarum, tumultuantur.

2 *Multitudini* nationum secundùm tumultuationem aquarum multarum tumultuantium, quum increpabit ipsam, ut fugiat, quàm longissimè: nam agitabitur ùt gluma montium coram vento, & ùt rota coram turbine.

3 Tempore vespertino, ecce terror: quum nondum *illuxerit* manè, nemo aderit: Hæc *est* pars proculcantium nos, & sors diripientium nos. *Caput* XVIII.

4 Væ terræ umbrosæ oris; quæ *est* secundùm flumina Æthiopiæ:

5 Mittenti per mare legatos, & instrumentis scirpeis per superficiem aquarum, *dicendo*: ite nuncii leves ad gentem distractam, & depilatam, ad populum formidabilem ex loco, atque ulterius: gentem omnibus delineantem, & conculcantem, cujus terram diripiunt flumina.

6 Omnes incolæ orbis habitabilis, & habitatores terræ: quum attollam vexillum montium, videbitis; & quum clangam tubâ, audietis.

7 Nam ita ait, Jehova alloquutus me, acquiesco, sed intueor in locum meum: ùt æstum serenum super olus, ùt densum rorem in æstu messis, *hunc esse*.

8 Nam ante messem, quum perfecta gemma, & omphacio educato exstitit flos, ùt excindit flagella suis falcibus, & sarmenta amovet, amputátque *vinitor*:

9 *Ita* derelinquentur pariter volucribus montium, & bestiis terræ: ut æstatem transigant cum hoc volucres, & omnes bestiæ terræ cum hoc hiement.

10 Tempore illo adducetur munus Jehovæ exercituum *de* populo distracto, & depilato, de populo, *inquam*, formidabili ex eo *loco* atque ulteriùs: gente omnibus delineante, & conculcante, cujus diripiunt flumina terram, ad locum nominis Jehovæ exercituum, *ad* montem Tzijonis.

CAP. XIX. *Onus Ægypti.*

PRophetia onerosa Ægypti. Ecce Jehova insidens densæ nubi levi, invasurus est Ægyptum; adeò ut commoveantur idola Ægypti à conspectu ejus, & cor Ægyptiorum colliquescat in medio ipsorum.

2 Nam commiscebo, *inquit*, Ægyptios inter se, ut pugnent quisque contra fratrem suum, & quisque contra amicum suum, civitas contra civitatem, regnum contra regnum.

3 Et exhausto spiritu Ægypti in medio ipsius; ubi consilium ejus absorpsero; consulent sua idola, & præstigiatores, pythonésque, & ariolos:

4 Et concludam Ægyptios in manum dominorum durè dominantium, donec rex rigidus dominetur in eos, dictum Domini, Jehovæ exercituum.

5 Nam deperdent aquas ne influant in mare, adeò ut fluvius siccetur, & arescat:

6 Et retrò abjicientes flumina, exhaurient, & siccabunt rivos ductos aggeribus: arundo, & alga languebunt:

7 Papyri juxta rivos, in ora rivorum; & omnis sementis rivorum arescet, depelletur, nec *erit* ampliùs:

8 Et mœrebunt piscatores, lugebúntque omnes, qui projiciunt in rivos hamum: & qui expandunt rete jaculum in superficie aquarum, languebunt:

9 Et erubescent opifices lineorum, generosorúmque, & textores alborum *operum*.

10 Denique erunt propositis ipsius contriti, omnes facientes excipulum, stagnáque voluptuaria.

11 Enimverò stulti *sunt* principes Tzohanis; sapientum, & consiliariorum Parhonis consilium obbrutescet: quomodo dictatis Parhoni; filius sapientum sum, filius regum antiquissimorum?

12 Ubi *sunt* illi? ubinam sapientes tui? qui indicent jam tibi? cognoscant igitur quid consilii ceperit Jehova exercituum contra Ægyptum.
13 Stulte agent principes Tzohanis, decipientur principes Nophi: seducent Ægyptum *usque ad* extremitatem tribuum illius.
14 Jehovâ miscente in medio ejus spiritum perturbatissimum, facient, ut erret Ægyptus in omni opere suo, sicut oberrat ebrius in vomitu suo:
15 Neque existet in Ægypto opus; *nihil*, quod faciat caput, aut cauda, ramus, aut juncus.
16 Tempore illo erit Ægyptus similis mulieribus: trepidabit enim, & pavebit propter agitationem manus Jehovæ exercituum, quam agitabit contra ipsam.
17 Erítque terra Jehudæ Ægypto titubationi: quicunque mentionem fecerit ejus apud se, pavebit: propter consilium Jehovæ exercituum, quod capturus est contra eam.
18 Tempore illo erunt quinque civitates in terra Ægypti loquentes sermone Cenahanæo, & juratæ Jehovæ exercituum; civitas destructionis dicetur unaquæque.
19 Tempore illo erit Jehovæ altare in media terra Ægypti; & statua juxta terminum ejus Jehovæ:
20 Erítque in signum, & testimonium de Jehova exercituum in terra Ægypti; quum inclamant Jehovam propter oppressores, immittere eis servatorem, & magnatem, qui eripiat eos.
21 Ita innotescet Jehova Ægyptiis, agnoscéntque Ægyptii Jehovam tempore illo: & colent sacrificio, & munere, & voventes votum Jehovæ pendent.
22 Si plagâ afficiet Jehova Ægyptum, plagis afficit, & sanat: quum conversi fuerint usque ad Jehovam, exorabitur eis, & sanabit eos.
23 Tempore illo erit agger ex Ægypto in Assyriam, quâ commeent Assyrii in Ægyptum, & Ægyptii in Assyriam: ut colant Ægyptii cum Assyriis.
24 Tempore illo erit Jisraëlitarum gens tertia Ægyptiæ, & Assyriæ: *denique* benedictio in medio *populo* terræ:
25 Cui benedicturus est Jehova exercituum, dicendo, benedictus populus meus Ægyptius, & opus manuum mearum Assyrius, & possessio mea Jisraëliticus.

CAP. XX. *Onus Ægypti, & Æthiopiæ.*

ANno, quo venit Tharthan Aschdodum, mittente eum Sargone, Rege Assyriæ, quo oppugnavit Aschdodum, & cepit ipsum.
2 Tempore illo loquutus est Jehova per Jeschahjam, filium Amotzi, edicendo; abi, & solve istud cilicium à lumbis tuis, & calceamentum tuum extrahe de pede tuo: qui fecit ita, incedens nudus, & discalceatus.
3 Tum dixit Jehova, quemadmodum incedit servus meus Jeschahjah nudus, & discalceatus: tertii anni signum, & ostentum contra Ægyptios, & contra Æthiopas.
4 Ita abducet rex Assyriæ captivam multitudinem Ægyptiorum, & deportandam turbam Æthiopum puerorum, & senum, nudam, & discalceatam; etiam denudatos nate, *in* probrum Ægyptiorum.
5 Ita perterrefacti erubescent: ab Æthiopibus exspectatione suâ, & ab Ægyptiis gloriatione suâ.
6 Et dicet incola regionis istius tempore illo; Ecce, ita *habet* exspectatio nostra, quò confugiebamus ad auxilium, ut eriperemur à conspectu regis Assyriæ: & quomodo evaderemus nos?

CAP. XXI. *Onus Babylonis, Idumeæ, & Arabiæ.*

ONerosa prophetia deserti maris: sicut turbo vehementissimus in austrum permeando, à deserto eventura, è regione formidabili:
2 Visio dura nunciatur mihi: Perfidus iste perfidè agit, & vastator iste vastat: Ascende Helam, obside Medaj; totus gemitus hujus faciam, ut cesset, *dicentis*:
3 Idcirco implentur lumbi mei ægritudine; tormina corripiunt me quasi tormina parturientis: contorqueor ex auditu, conturbor ex visu.
4 Errat animus meus, horror perterrefacit me; crepusculum desideratissimum mihi disponit in trepidationem mihi.
5 Instrue mensam, speculetur speculator, comede, bibe: surgite ô principes, ungite scutum.
6 Nam ita edixit Dominus mihi: Abi, constitue speculatorem, quod viderit, indicet.
7 Quum itaque vidisset currus, duplices equites, currus asinorum, & currus camelorum: & attendisset attentè, attentissimè:
8 Clamavit, ùt leo; In specula, Domine, ego consistam jugiter interdiu, & in observatione mea ego perstabo totis noctibus.
9 Interea ecce jam ingressi erant currus virorum, duplices equites: tunc eloquutus est, dicens, cecidit, cecidit Babylon, & omnes sculptiles deos ejus perfringens *dejecit* in terram.
10 O tritura mea, & edite in area mea! quod audivi ex Jehova exercituum, Deo Jisraëlis, annuncio vobis.
11 Prophetia onerosa Dumæ: Ad me clamat è Sehire, vigil quid de nocte, vigil quid loquitur?
12 Dicit vigil, advenerat manè, sed etiam nox *advenit*: si quæsituri estis, quærite, revertimini, venite.
13 Prophetia onerosa in Harabiam: Per silvas, in Harabia pernoctabitis, ô cœtus commeantes Dedanæorum.
14 Obviàm sitienti venientes afferant aquas; incolæ regionis Themæ, cibo suo præveniant evagantem:
15 Nam propter gladios evagabuntur, propter gladium extensum, & propter arcum adductum, denique propter gravitatem belli.
16 Sic enim ait Dominus, alloquutus me: intrà annum, ùt *sunt* anni mercenarii, tum deficiet tota gloria Kedaris.
17 Et reliquus numerus jaculatorum, potentes Kedareni diminuentur: quoniam Jehova, Deus Jisraëlis loquutus est.

CAP. XXII. *Onus vallis visionis*, hoc est, *Hierosolymæ*.

PRophetia onerosa vallis visionis: Quid tibi jam *est*, quòd ascendis tota intecta?

2 *Quòd* tumultuationibus plena, civitas strepera es, ô urbs *antè* exsultabunda? confossi tui non *sunt* confossi gladio, neque mortui bello?

3 *Quòd* omnes ductores tui evagantes pariter, ita vincti sunt, ut non utantur arcu? quicunque præsentes sunt tuorum, vincti pariter, à longinquo fugiunt?

4 Propterea dico, respicite *aliorsum* à me, amaritudine afficiam *me* in isto fletu; ne urgeatis in consolando me, *nimirum* propter vastationem filiæ populi mei.

5 Quia dies *est* vexationis, conculcationísque, & perplexitatis Domino Jehovi exercituum, in valle visionis; *dies* destructionis muri, & vociferationis ad montana.

6 Et Helamita gestat pharetram, cum curribus hominum, & equitibus; & Kir expromit clypeum.

7 Eveniet enim lectissimis convallibus tuis, *ut* impleantur curribus; & equites ipsi continenter ponant *castra* ad portam:

8 Quia retegente *hoste* operimentum Jehudæ; intueris quidem eo tempore in arma domûs saltûs.

9 Et rimas civitatis Davidis considerantes multas esse, colligitis aquas piscinæ inferioris.

10 Domósque Jeruschalaimorum recensentes, diruitis domos quasdam ad muniendum murum.

11 Insuper conceptaculum facitis inter duos muros pro aquis piscinæ veteris; sed non intuemini opificem illius, & formatorem ejus, è longinquo *tempore* non animadvertitis.

12 Cúmque vocaverit Dominus Jehovi exercituum tempore illo; ad fletum, & ad planctum, & ad calvitium, & ad cincturam cilicii;

13 Ecce lætitiam, & gaudium, occidendo boves, & jugulando pecudes, comedendo carnes, & bibendo vinum, *dicentium*: edamus, & bibamus, cras enim morituri sumus.

14 Atque revelavit se, me audiente, Jehova exercituum; *ne vivam*, si expietur ista iniquitas vobis, donec moriamini, inquit Dominus Jehovi exercituum.

15 Ita ait Dominus Jehovi exercituum; agè, accede adjutorem istum Schebnam, qui præest domui.

16 Quid tibi hic? & quis tibi hic *est*? quod excidisti tibi hic sepulchrum: ô cædens *in* edito sepulchrum suum, ô statuens in petra habitaculum sibi.

17 Ecce Jehova, qui contegit te in tegumento, *quantum potest esse* viri; & qui amicit te bellè.

18 Egregiè volutabit te volutatione, *ut* pilam in regionem amplam spatiis: ibi morieris, ibíque *desinent* curricula gloriæ tuæ; ô ignominia domûs domini tui.

19 Propulso te de statu tuo, *inquiens*, de statione tua destruet te.

20 Erit autem die illâ, ut vocem servum meum Eljakimum, filium Chilkijæ:

21 Et induens eum tunicâ tuâ, baltheóque tuo confirmans eum, dominationem tuam tradam in manum ejus; ut sit loco patris habitatoribus Jeruschalaimorum, & domûs Jehudæ:

22 Et imponam clavem domûs Davidis humero ejus: eo aperiente nemo claudet, & claudente nemo aperiet:

23 Et infigam eum *velut* paxillum in loco firmo; erítque solio honori, & domui paternæ suæ.

24 Nam appendent ei totam gloriam domûs paternæ ipsius, proventus ejus, & reditus ejus, omnia instrumenta *etiam* minimi; tum instrumenta craterum, tum omnia instrumenta utrium.

25 Die illâ, dictum Jehovæ exercituum; discedet paxillus iste infixus in loco firmo: & amputatus decidet, exscindetúrque onus illud, quod *erat* impositum ei, nam Jehova loquutus est.

CAP. XXIII. *Onus Tyri*.

PRophetia onerosa Tyri: Ejulate naves Oceani; vastatam esse à domesticis, ab advenis, à regione Chitthæorum, revelatur in illam.

2 Silete habitatores insulæ, tu, *quam* mercatores Tzidonis pervagantes mare implent;

3 Cujus proventus aquis multis *est* semen Schichoris, messis rivi *Ægyptiaci*: & quæ es mercatus gentium.

4 Erubesce Tzidon; quia loquitur mare, munitio maris, dicendo: non parturio, neque pario; neque educo juvenes, *aut* tollo virgines.

5 Quemadmodum rumore de Ægypto, intremant æquè rumore Tyri.

6 Transite per Oceanum; ejulate habitatores insulæ.

7 Hæccine vobis exsultabunda *videretur*; cujus pedes à diebus præcedentibus, à præcedente statu ipsius deducunt eam ad peregrinandum procul?

8 Quis cepit consilium hoc contra Tyrum illam coronariam? cujus mercatores *erant* principes, cujus negotiatores honoratissimi terræ?

9 Jehova exercituum consilium illud cepit; ad fœdandum fastum omnis gloriæ, ad elevandum omnes honoratissimos terræ.

10 Remea *in* terram tuam, similis rivo: navis Oceani, nulla est zona ampliùs.

11 Manum suam extendit super mare, commovet regna: Jehova præcipit contra Cenahanem perdere munitiones istius.

12 Dicens, non perges ampliùs exsultare: ô oppressa virgo filia Tzidonis, *ad* Chitthæos surge, transi, etiam illic non erit quies tibi.

13 En terram Chaldæorum, iste populus non fuit, *ex quo* Assyrius fundavit eam pro barbaris; erexerant exploratorias speculas suas, excitaverant palatia illius; *Assyrius* disposuit illam in ruinam.

14 Ejulate naves Oceani, quia vastatur munitio vestra.

15 Erit autem tempore illo, quum oblivioni tradita fuerit Tyrus septuaginta annis secundùm dies regni unius: *ut* exactis septuaginta annis sit Tyro simile canticum meretricis.

16 Sume citharam, circumi civitatem, ô mere-

meretrix oblivioni tradita: optimè pulsa, utere quàm plurimo cantico, ut renovetur memoria tui.

17 Erit enim, ut exactis septuaginta annis revisat Jehova Tyrum, quæ reversa fuerit ad quæstum suum: deinde scortabitur cum omnibus regnis regionis; in superficie terræ.

18 Tandem erit merx ejus, & quæstus ejus sanctificatus Jehovæ; non reponetur in thesaurum, neque recondetur: sed pro habitatoribus exposita Jehovæ erit merx ejus, ad comedendum in saturitatem, & ad tegumentum validum.

CAP. XXIV. *Regnum Christi orietur in mediis ruinis Hierosolymæ.*

Ecce Jehova exhausturus est terram, & exinaniturus eam; & pervertens superficiem ejus, dispersurus est habitatores ejus.

2 Eritque perinde populo, ac præsidi, perinde servo, ac domino suo, perinde ancillæ, ac heræ suæ, perinde emtori, ac venditori, perinde mutuo danti, atque mutuo accipienti, perinde fœnore accipienti ac ei, qui fœnorat ipsi.

3 Planè exhaurietur terra, & planè diripietur: quia Jehova eloquutus est sermonem hunc.

4 Lugebit, concidet terra; languebit, concidet orbis habitabilis: languebunt celsi populorum terræ.

5 Etiam hæc terra contaminata est sub habitatoribus suis; quia transgrediuntur leges; mutant decretum, irritum faciunt fœdus perpetuum.

6 Idcirco exsecratio consumet terram, & desolabuntur habitantes in ea: idcirco exardescent habitatores terræ, & reliqui fient mortales perpauci.

7 Lugebit mustum, languebit vitis; suspirabunt omnes læti animo.

8 Cessabit gaudium tympanorum, desinet strepitus exsultantium; cessabit gaudium citharæ:

9 Cum cantico non bibent vinum, amarescet potus inebrians bibentibus ipsum:

10 Confringetur urbs inanis futura; claudetur omnis domus, ne *quisquam* ingrediatur.

11 Querela erit super ipso vino in plateis; advesperascet omnis lætitia, emigrabit gaudium terræ:

12 Reliquum factum in civitate, desolatione; & vastitate atteretur porta.

13 Quando ita fuerit in medio terræ, inter populos istos, similes olivis destrictæ oleæ, similes racemis, quum finita est vindemia.

14 Hic efferentes vocem suam cantabunt; propter excellentiam Jehovæ claram vocem edent inde à mari, *dicentes*:

15 Idcirco in ipsis ignibus glorificate Jehovam, in insulis maris, nomen Jehovæ Dei Jisraëlis.

16 Ab ora terræ psalmos audiveramus, decorem *fuisse* justo, jam autem dico, macies *est* mihi, macies *est* mihi: Hei mihi: perfidi perfidè agunt, & perfidiâ quidem perfidissimâ perfidè agunt.

17 Pavor, & fovea, & laqueus imminent tibi, ô habitator terræ.

18 Erit enim, ut fugiens ab audito pavore incidat in ipsam foveam: & qui ascendet è medio ipsius foveæ, capiatur laqueo: nam cataractæ ex alto aperientur, & concutientur fundamenta terræ.

19 Omnino confringet se terra, omnino disrumpet se terra, omnino nutabit terra.

20 Omnino commovebitur terra tanquam ebrius, & evagabitur ùt tegillum; & ingravescente super eam defectione ipsius, ita cadet, ut non surgat ampliùs.

21 Et erit tempore illo, animadvertente Jehovâ in exercitum excelsi cujusque cum ipso excelso; & in omnes reges terræ cum terra ipsorum:

22 Ut colligantur collecti, vincti in foveam, & occludantur in claustro; & post multos dies desiderentur.

23 Denique pudebit ipsam lunam, & erubescet sol ipse: quum regnabit Jehova exercituum in monte Tzijonis, & Jeruschalaimis, & coram senioribus suis gloriosè.

CAP. XXV. *Hymnus Ieschahjæ.*

Jehova Deus meus es, exaltabo te, celebrabo nomen tuum, quia fecisti mirum: consilia à longinquo *tempore prædicta* fides *sunt*, veritas.

2 Nam disposuisti ex civitate acervum, ex urbe munita ruinam: palatium extraneorum ex civitate, in seculum non ædificabitur.

3 Idcirco honorabunt te populus fortis, urbs gentium formidabilium reverebuntur te:

4 Quòd fueris munitio tenui, munitio egenti, quum aliqua angustia esset ei; receptus ab inundatione, umbra ab æstu, quum spiritus violentorum similis *esset* inundationi labefactaturæ murum:

5 Sicut æstum in siccitate, tumultuationem extraneorum depresseris; æstum, *inquam*, umbrâ densâ, *qui* propagini violentorum respondebat.

6 Faciat autem Jehova exercituum omnibus populis in monte hoc convivium *rerum* pinguium, convivium *vini* defæcati, pinguium, *inquam*, saginariorum, *vini* fæcibus expurgati:

7 Et absorbebit in monte hoc speciem istius veli obvelantis omnes populos, & istius operimenti obducti super omnes gentes:

8 Absorbebit ipsam mortem in victoriam, & absterget Dominus Jehovi lachrymas ab omnibus faciebus; & opprobrium populi sui amovebit à tota terra (nam Jehova loquutus est.)

9 Ut dicat tempore illo; ecce Deus noster hìc *est*, exspectamus eum, & servat nos: hìc *est* Jehova, quem exspectamus, exsultabimus, & lætabimur de salute ejus.

10 Nam quiescet manus Jehovæ in monte hoc: trituràbitur verò Moab in loco suo, ùt trituratur palea ad stercorationem.

11 Expandet enim manus suas in medio ejus, sicut expandere solet natator ad natandum; & demittet superbiam ejus, cataractis manuum suarum:

12 Ita munitionem editúmque locum mu-

murorum tuorum deprimet, demittet, deturbabit in terram, in pulverem usque.

CAP. XXVI. *Canticum Sionis.*

TEmpore illo cantabitur canticum hoc in regione Jehudæ: civitas fortis *est* nobis, salutem disponit muris, & præmunitioni *Deus, dicendo :*
2 Aperite portas, & ingrediatur gens justa, conservans *omnes* fideles.
3 Cogitationi innitenti custodis continuam pacem, quum tibi confidit.
4 Confidite Jehovæ usque in sempiternum : nam in Jah Jehova rupes seculorum *est :*
5 Nam deprimit habitatores *loci* alti, urbem editam : dejicit eam, dejicit eam usque in terram, deturbat eam in pulverem usque:
6 Conculcat eam pes ; pedes pauperis, vestigia tenuium.
7 Iter justo rebus æquissimis ; recto orbitam justi libras.
8 Etiam *in* itinere judiciorum tuorum, Jehova, exspectamus te ; ad nomen tuum, & ad memoriam tui *fertur* desiderium animæ:
9 Animo meo desidero te per noctem ; etiam spiritu meo, *qui est* in me, tempestivè quæro te : nam quum judicia tua *exstant* in terra, justitiam discunt incolæ orbis habitabilis :
10 Cùm gratia sit improbo, non discit justitiam, in terra æquissima iniquè agit ; & non considerat celsitudinem Jehovæ.
11 Jehova, *quum* exaltatur manus tua, non vident : videbunt erubescentes zelum erga populum, quin etiam ignis hostes tuos consumet.
12 Jehova, disponens pacem nobis: nam etiam omnes res nostras confecisti nobis.
13 Jehova, Deus noster, imperabant nobis domini præter te: tantùm per te recordamur nominis tui.
14 *Hi* mortui non reviviscent ; expertes vitæ non resurgent: propterea visitans perdidisti eos, & profligâsti omnem memoriam eorum.
15 Adjecisti huic genti Jehova, *vitam :* adjiciens huic genti glorificas te : *genti, quam* procul amoveras *ad* omnes extremitates terræ,
16 Jehova, in ipsa angustia visitaverunt te ; fuderunt submissam orationem, castigatione tuâ *premente* ipsos.
17 Ut prægnans propinqua partui dolet, exclamat in doloribus suis ; ita fuimus à conspectu tuo, Jehova :
18 Gravidi fuimus, doluimus, quasi pareremus ventum, salutem ullam non fuissemus effecturi terræ, neque casuri fuissent incolæ orbis habitabilis.
19 Reviviscunt tui mortui, cadavera quæque mea resurgunt ; expergiscimini, *inquis*, & cantate, qui inhabitatis pulverem ; nam ros olerum ros tuus est, postquam in terram expertes vitæ dejecisti.

CAP. XXVII. *Leviathan judicandus.*

AGè popule mi, intra in conclavia tua, & occlude fores tuas tibi ; latita quasi exiguo momento, donec præterierit indignatio.
2 Nam ecce Jehova proditurus est è loco suo, ad animadvertendum iniquitatem habitatoris terræ in eum ; & reteget terra cædes suas, neque obteget ultrà interfectos suos. *Caput.* XXVII.
3 Tempore illo animadvertet Jehova gladio suo durissimo, maximóque, & validissimo in balænam, serpentem oblongum, & in balænam serpentem tortuosum ; & interficiet draconem, qui *est* in mari.
4 Die illâ, vineam *rubentis* meri, acclamate ei.
5 Ego Jehova sum custoditurus eam, momentis irrigaturus eam ; ne *quis* invisat eam, noctes diésque custoditurus sum eam.
6 Æstus non *est* mihi ; qui induxerit me sente, *&* vepre ad prælium, *hunc* cautè ingrediens eam, succendam ex ea simul :
7 Sin prehendet robur meum, facturus pacem mecum ; pacem fecerit mecum.
8 Ut advenientes Jahakobi *posteri* radicentur faciet, efflorescet, & germinabit Jisraël ; denique implebunt superficiem orbis habitabilis proventu.
9 An, ùt percussit percussorem ejus, percutit eum ? an, ùt interfecti sunt interfecti illius, interficiuntur ?
10 Moderatè emittendo eum contendis *cum* eo : *illum* aufert spiritu suo duro, *quasi* tempore Euri.
11 Idcirco hac re expiatur iniquitas Jahakobi, & hic *est* totus fructus, ut amoveat peccatum ejus ; quum disponet omnes lapides altaris ùt lapides calcis dissipatos, nec consistent luci, aut subdiales statuæ :
12 Sed *illius* civitas munita *erit* solitaria, caula disjecta, & derelicta velut desertum ; ubi pascet vitulus, & ibi recubabit, etiam absumet ramos ejus.
13 Arefacto ramo ejus, frangentur *ramusculi*, mulieres venientes incendent illum: quia non est populus ullâ intelligentiâ præditus, idcirco non miseretur ejus, qui fecit eum, & qui formavit eum, non facit gratiam ei.
14 Erit autem tempore illo, excutiet Jehova inde à fluxu illius fluminis usque ad torrentem Ægypti, vos autem colligemini sigillatim, ô Jisraëlitæ.
15 Eritque tempore illo, *quando* clangetur buccinâ magnâ, ut veniant, qui perierant in terra Assyriæ, & qui depulsi fuerant in terram Ægypti ; & *honorem exhibentes* incurvent se Jehovæ in monte sancto Jeruschalaimis.

CAP. XXVIII. *Deus corona populi : & Christus lapis angularis in Sion.*

VÆ coronæ fastûs, ebriosis Ephrajimi, cujus ornatus decor *est*, *velut* flos caducæ *plantæ*, eis, qui præsunt valli pinguissimæ, obtusis vino.
2 Ecce robustus, & fortis Domino, similis inundationi grandinis, turbini exitiali similis inundationi aquarum validarum exundantium, dejiciet in terram manu.
3 Pedibus conculcabuntur ; corona fastus, ebriosi Ephrajimi.
4 Tum erit *velut* turba florum caducæ *plantæ* decor ornatus illius, quisquis præest

valli pinguissimæ; ùt fructus præcox, quum nondum *est* æstas, quem ubi videt quispiam, dum adhuc *est* in manu sua, deglutit.

5 Tempore illo erit Jehova exercituum pro corona decoris, & pro diademate ornatùs reliquo populo suo:

6 Et pro spiritu judicii ei, qui præsidebit judicio, & potentibus regerentibus bellum in portam:

7 Veruntamen etiam isti vino errant, & potu inebriante oberrant: præses, ac propheta errant potu inebriante, absorbentur à vino; oberrant præ potu inebriante, errant in functione videntes, titubant *in* judicatione;

8 Nam omnes mensæ plenæ sunt vomitu, *&* excremento non *superest* locus.

9 Quem doceret scientiam, & cui proponeret intelligendum documentum? depulsis à lacte, avulsis ab uberibus?

10 Cùm præceptum præcepto, præceptum præcepto, delineatio delineationi, delineatio delineationi: pauculum hic, pauculum illic *fuerit additum*:

11 Cùm peregrino sermone, & linguâ exoticâ alloquutus sit populum istum *Iehova*:

12 Cum dixerit eis, hæc *est* ipsa requies, quietem tribuite lasso; & hæc *est* respiratio: & noluerint auscultare:

13 Sed fuerit eis verbum Jehovæ, præceptum præcepto, præceptum præcepto, delineatio delineationi, delineatiò delineationi, pauculum hic, pauculum illic; ut pergerent, & corruentes retrorsum confringerentur, & irretiti caperentur:

14 Idcirco audite verbum Jehovæ, viri irrisores; dominatores populi hujus, qui *est* Jeruschalaimis.

15 Quoniam dicitis; pepigimus fœdus cum morte, & cum sepulchro egimus cautum: flagellum inundantis, quum transibit, non obveniet nobis; quia disponimus fallaciam receptum nostrum, & in mendacio abscondimus nos.

16 Idcirco ita ait Dominus Jehovi, ecce ego fundamentum posui in Tzijone lapidem: lapidem probationis, angularem, pretiosum, fundationem fundatissimam, qui credit non præfestinabit.

17 Disponam enim judicium ad lineam, & justitiam ad perpendiculum: ut excernat grando receptum fallaciæ, & latibulo *suo* aquæ inundent.

18 Tum abolebitur fœdus vestrum cum morte, & cautio vestra cum sepulchro non stabit: flagellum inundantis, quum pertransibit, tum eritis ei conculcationi.

19 Ex quo transiverit, intercipiet vos; nam quolibet manè pertransibit interdiu, & noctu; erítque tantummodo commotioni, quum proponet intelligendum documentum.

20 Nam brevius erit stratum, quàm ùt protendat se; & stragula angusta, quum colliget *se cubans*:

21 Nam sicut *in* monte Peratzimorum exsurget Jehova, sicut *in* valle ad Gibhonem irascetur: ad faciendum factum suum, extraneum factum suum, ad operandum opus suum; alienum opus suum.

22 Nunc itaque, ne pergatis ludificari, ut non confirmentur vincula vestra, nam consummationem, & *quidem* præcisam audivi à Domino Jehovi exercituum contra totam hanc terram.

23 Aures adhibete, & audite vocem meam; attendite, & audite sermonem meum.

24 An totum diem arat arator ad seminandum? sulcat, & occat terram suam?

25 Annon, quum æquavit superficiem ejus, aut spargit melanthium, cuminúmque dispergit; aut disponit triticum præstans, vel hordeum insigne, vel speltam *in* termino suo;

26 Deinde colligat illud ad eam rationem, *quam* Deus ejus docet eum?

27 Nam non tribula trituratur melanthium, aut rotâ plaustri super cuminum versatur; sed baculo excutitur melanthium, & cuminum virgâ.

28 Panis *vero* comminuitur; quia non in perpetuum pergit triturare ipsum, ubi quassavit rotâ plaustri sui, equitibus suis non comminuit ipsum.

29 Etiam hoc à Jehova exercituum prodit, *qui* mirificus est consilio, magnificus re ipsâ.

CAP. XXIX. *Væ Arieli, seu excidium Hierosolymæ.*

VÆ Arieli, Arieli, urbi, *in qua* castrametatus est David: adjicite annum ad annum: *sacrificiis festorum capita* exsecent:

2 Attamen angustabo Arielem; erítque mœror, & mœstitia, quum erit mihi *urbs* ùt Ariel.

3 Nam castrametabor pilatâ acie contra te; & obsidens te stativis, erigam contra te obsidionalia munimenta:

4 Adeò ut dejecta è terra loquaris, & è pulvere mussitet sermo tuus, sítque quasi pythonis è terra vox tua: & è pulvere sermo tuus pipiat.

5 Nam erit ùt pulvisculus tenuis multitudo extraneorum tuorum; & velut gluma transiens multitudo violentorum, adeò erit ad momentum repentè.

6 A Jehova exercituum visitabitur tonitru, & terræ motu, sonóque magno, turbine, & procellâ, flammâque ignis consumentis.

7 Erit enim tanquam somniaret, viso nocturno, multitudo omnium istarum gentium, quæ militaturæ sunt contra Arielem; & singuli militaturi contra eam, munitionemque ejus, & angustaturi eam.

8 Erit, *inquam*, ac si somniaret famelicus quòd ecce comedit, quum autem expergiscitur, vacua *est* anima ejus, aut quasi somniaret sitiens, quòd ecce bibit, expergefactus autem ecce lassus est, & anima ejus appetit: ita erit multitudo omnium istarum gentium, quæ militaturæ sunt contra montem Tzijonis.

9 Cunctantur, quin admiramini; delicias agunt, quin vociferamini; inebriantur, at non vino; vacillant, non autem inebriante potu;

10 Nam perfudit vos Jehova spiritu soporis alti, & obstipavit oculos vestros: cùm prophetis etiam primorum vestrorum prudentissimorum *oculos* obtexit.

11 Ideo est vobis viso istorum omnium similis verbis literarum obsignatarum; quæ dan-

dantur scienti literas, dicendo, lege quæso hoc: dicit autem, non possum, quia obsignatum est:

12 Sin autem dentur literæ ei, qui nescit literas, dicendo, lege quæso hoc, dicit nescio literas.

13 Dixit enim Dominus, propterea quòd appropinquans populus iste, ore suo, & labiis suis honorant me, cor autem suum procul amovet à me: estque reverentia eorum erga me, quam præcepto hominum edocti sunt:

14 Idcirco, ecce ego perrecturus sum res mirificas agere cum populo isto indesinenter, & admirabiles, & peribit sapientia sapientum ejus, prudentiaque prudentum ejus sese abdet.

15 Væ abdentibus in profundum à Jehova consilium, qui existente in tenebris opere suo, *quoque* dicunt, quis videt nos? & quis animadvertit nos?

16 Res inverti à vobis, an sicut lutum figuli reputandum est? quum dicet opificium de opifice suo, non fecit me, etiam figmentum de fictore suo; non intelligit.

17 Annon adhuc paulisper, *tempore* perpusillo, etiam convertetur Libanus in arvum? & arvum pro sylva reputabitur?

18 Et audient die illâ surdi illi verba literarum; & ex caligine, atque è tenebris oculi cæcorum videbunt.

19 Et cumulabunt mansueti in Jehova lætitiam; egentissimíque hominum in sancto Jisraëlis exsultabunt:

20 Quòd desierit violentus, defeceritque derisor: & excisi fuerint quicunque sedulò observant vanitatem.

21 Peccati reum peragentes hominem propter verbum: & corripienti ponentes tendiculam in porta; denique pervertentes suâ inanitate justum.

22 Idcirco ita ait Jehova de domo Jahakobi, qui redemit Abrahamum: non jam erubescet JahaKob, neque jam facies ejus expallescet.

23 Nam, quum videbit natos suos, opificium manuum mearum in medio sui, sanctificantes nomen meum, tum sanctificabunt sanctum JahaKobi, & Deum Jisraëlis expavescendum prædicabunt:

24 Ut cognoscant errabundi spiritu prudentiam, & susurrones discant doctrinam.

CAP. XXX. *In silentio & spe.*

VÆ filiis contumacibus, dictum Jehovæ, ad agitandum consilium, at non ex me: & ad obducendum tegumentum, at non spiritûs mei: ut adjiciant peccatum peccato:

2 Proficiscentibus, ut descendant in Ægyptum, quum os meum non consuluerunt; ut roborentur robore Parhonis, & recipiant se in umbram Ægypti.

3 Nam erit vobis robur Parhonis, pudori, & receptus iste in umbram Ægypti, ignominiæ.

4 Quum fuerint Tzohane principes istius, & legati istius Chanesum pervenerint:

5 Omnes pudefaciet per populum, *per homines* non profuturos illis: non adjumento, neque emolumento; sed pudori, etiámque probro *futuri sunt*.

6 Onus jumentis australibus; in terram oppressionis, & angustiæ, *ad eos*, ex quibus immanis leo, juvenisque leo, vipera, & prester volans *proditurus est*, deportabunt humero asinorum opes suas, & gibbo camelorum thesauros suos, ad populum, *qui* non proderunt.

7 Nam Ægyptii *in* vanum, & inaniter adjuvabunt: idcirco proclamo de hoc, fortitudinem ipsis *fore*, ut maneant.

8 Nunc veni, inscribe hoc tabulæ apud eos, & in libro exara ipsum: ut sit temporibus sequentibus in sempiternum, usque in seculum.

9 Nam populus rebellis est, filii mendaces; filii, *qui* nolunt audire legem Jehovæ.

10 Qui edicunt videntibus, ne videatis; & prudentibus, ne provideatis nobis recta, loquimini nobis blanda, providete illusiones:

11 Recedite à via, deducite ab itinere; facite, ut cesset à facie nostra sanctus Jisraëlis.

12 Idcirco ita ait sanctus Jisraëlis, quandoquidem spernitis verbum hoc: confiditis autem fraudi, & præfractæ vitæ, ac innitimini eâ:

13 Idcirco erit vobis iniquitas ista, similis rupturæ cadentis *muri*, *quæ* ventrem faciebat in muro edito: cujus repentè, momentò advenit fractura.

14 Franget autem eam quasi fracturâ utris figulorum contusi, non est usurus clementiâ: adeò ut non inveniatur in contusione ejus testa ad capiendum ignem è foco, aut ad depromendum aquas è lacuna.

15 Ita enim dicit Dominus Jehovi sanctus Jisraëlis, reversione, & descensu servabimini, in tranquillitate, & fiducia erit potentia vestra: non acquiescitis autem:

16 Sed dicitis, nequaquam: nam insidentes equo fugiemus; idcirco fugietis: at levi *jumento* vehemur; idcirco leviores erunt, qui persequentur vos.

17 Mille homines ab increpatione unius, ab increpatione quinque fugietis *omnes*: donec reliqui fiatis similes cippo, in vertice hujus montis, & similes vexillo in hoc colle.

18 Idcirco autem exspectabit Jehova gratiam facere vobis, & idcirco elaturus est, sed ad miserendum vestri; quia Deus juris *est* Jehova, beati omnes, qui exspectant eum.

19 Nam populus Tzijone habitabit, Jeruschalaimis: porrò non flebis, omninò gratiam faciet tibi ad vocem clamoris tui; simul ac audierit, exaudiet te.

20 Dabit quidem vobis Dominus panem angustiæ, & aquas oppressionis: verùm non includetur angulo ampliùs *ullus* docentium te; sed oculi tui videbunt doctores tuos:

21 Et aures tuæ audient verbum à tergo tuo, dicentium: hæc illa *est* via, incedite per eam, quum dexteram, aut quum sinistram petetis:

22 Et polluetis tectorium sculptilium argenti tui, & amictum fusilis ex auro tuo: separabis ea, ùt laborantem ex mensibus; apage, dices eorum cuique;

23 Tum dabit pluviam sementis tuæ, quâ conseveris terram, adeò ut panis, proventus

tus terræ ſit uber,& pinguis: depaſcent pe-
cora tua die illâ paſcuum latum.
24 Boves etiam, & aſelli colentes tellu-
rem,farraginem meram comedent ; quæ
ventilata fuerit vanno,& ventilabro.
25 Erúntque ſuper omnem montem al-
tum,& ſuper omnem collem elatum,rivi ;
proceſſus aquarum ; tempore cædis ma-
gnæ,quum ceciderint turres.
26 Et erit lux ipſa lunæ ſicut lux ſolis,
lux autem ſolis erit ſeptupla, ùt lux ſeptem
dierum ; quo die obligaverit Jehova fra-
cturam populi ſui, & fractionem plagæ il-
lius curaverit.
27 Ecce nomen Jehovæ venit è longin-
quo, ardens irâ ſuâ,& gravitate incendii :
cujus labia erant plena indignatione,& lin-
gua ùt ignis conſumens :
28 Et ſpiritus ejus tanquam torrens,in-
undans *eum, qui* ad collum dividebat ; agi-
tando gentes agitatione vanitatis fecit, ut
errent fræno impoſito maxillis populo-
rum.
29 Illud canticum futurum eſt vobis,ùt
noctis,quâ ſanctificatur feſtum : & lætitia
animi, qualis *eſt* euntis cum tibia,ut veniat
in montem Jehovæ,ad rupem Jiſraëlis :
30 Feciſſe Jehovam,ut exaudiatur maje-
ſtas vocis ſuæ, & deſcenſum brachii ſui de-
monſtraſſe, æſtu iræ,& flammâ ignis conſu-
mentis ; diſperſione, & inundatione,ac la-
pide grandinis :
31 Quum voce Jehovæ contritus eſt Aſ-
ſyrius,virgâ ſolitus percutere.
32 Sic erit omnis locus,quâ tranſibit vir-
ga fundatiſſima,cui impoſuerit Jehova eam,
cum tympanis,& cum citharis,quando bel-
lorum agitationem ipſam expugnaverit.
33 Etenim paratus eſt jam antè exitii lo-
cus,hic etiam ipſi regi conſtitutus eſt,pro-
fundiſſimum, latiſſimum fecit *Jehova* : py-
ræ ejus ignis, & lignorum multum *eſt*, fla-
tus Jehovæ quaſi torrente ſulphuris incen-
dit eam.

CAP. XXXI. *Væ illis,qui fidunt equis, & equitibus.*

VÆ deſcendentibus in Ægyptum ad auxi-
lium, & *qui* innituntur equis: qui con-
fidunt curribus, quum multi ſunt,& equiti-
bus, quum ſunt numeroſi valde ; neque re-
ſpiciunt ad ſanctum Jiſraëlis, & Jehovam
non requirunt.
2 Atqui ipſe etiam ſapiens *eſt*,qui,quum
infert malum, verba ſua non ſinit amoveri :
ſed inſurgit in domum maleficorum, & in
auxilium operam dantium iniquitati.
3 Ægyptius verò homo *eſt*, non autem
Deus fortis ; & equi eorum caro, non au-
tem ſpiritus ; quare Jehovâ extendente
manum ſuam corruet adjutor, & cadet ad-
jutus,pariterque hi omnes deficient.
4 Sed ita ait Jehova mihi, quemadmo-
dum rugiens leo,& juvenis leo ad prædam
ſuam, quum vocatur contra eum multitudo
paſtorum, à voce eorum non terretur, & à
ſtrepitu eorum non demittit ſe : ita deſcen-
ſurus eſt Jehova exercituum ad militan-
dum pro monte Tzijonis, & pro colle ejus.
5 Sicut aves volucres, ſic proteget Jeho-
va exercituum Jeruſchalaima ; protegendo
etiam eripiet,tranſeundo etiam liberabit.
6 Revertimini ad *eum*, quem ſummâ a-
poſtaſiâ provocant filii Jiſraëlis.
7 Quum die illâ ſpernent quiſque idola
argentea ſua,& idola aurea ſua, quod fa-
ciunt vobis manus veſtræ in peccatum.
8 Tunc cadet Aſſyrius gladio non virili,
& gladius non humanus conſumet eum ,
& fugâ conſulet ſibi, metu gladii,juveneſ-
que ejus,& lectiſſimi ejus tributarii erunt.
9 Nam petra ejus præ formidine evane-
ſcet, & conterentur præ ſigno principes e-
jus ; dictum Jehovæ,cui ignis *eſt* Tzijone,
& furnus Jeruſchalaimis.

CAP. XXXII. *Regnum Chriſti, regnum pacis.*

EN juſtè regnaturus eſt rex, & principes
jure principatum gerent ;
2 Et erit tanquam abſconſio à vento , &
latibulum ab inundatione : ùt rivi aqua-
rum in arido loco,ùt umbra petræ ingentis
in terra feſſa *ex ſiti*.
3 Neque connivebunt oculi videntium,
ſed aures audientium auſcultabunt :
4 Animúſque inconſideratorum intelli-
get ſcientiam, & lingua balborum expeditè
eloquetur *verba* explanata :
5 Neque flagitioſo ampliùs indetur no-
men ingenui, & tenax non dicetur libera-
lis :
6 Sed flagitioſus *dicetur* flagitium elo-
quens, cujus animus efficit iniquitatem ;
exercendo hypocriſin, & proloquendo in
Deum errorem,exhauriendo animam fame-
lici,& potum ſitientis ſubtrahendo :
7 Et tenacis inſtrumenta mala *dicentur* ;
qui ſcelerata conſilia init ad perdendum
humiles ſermonibus falſitatis, etiam quum
egens eloquitur jus :
8 Ingenuus verò, qui ingenua conſilia
init ; & qui rebus ingenuis inſiſtit.
9 Fœminæ tranquillæ ſurgite,audite vo-
cem meam filiæ confidentes, auribus perci-
pite ſermonem meum.
10 Annis multis continentibus commo-
vebimini , ô confidentes : quia defecerit
vindemia,collectio non provenerit.
11 Trepidate ô tranquillæ,commovemi-
ni ô confidentes ; exuite,atque nudate vos,
denique accingimini lumbis.
12 Propter ubera plangant, propter a-
gros deſideratiſſimos, propter vitem frugi-
feram.
13 In terra populi mei ſpina ſentica aſ-
ſurget ; uſtio in omnibus domibus lætis, *in*
urbe exſultabunda.
14 Nam palatium deſeretur, ſtrepitus ci-
vitatis derelinquetur, clivus, & explorato-
ria ſpecula erit pro ſpeluncis uſque in ſe-
culum,gaudio onagris,paſcuo gregibus:
15 Donec infundatur ſuper nos ſpiritus
de excelſo : & redigatur deſertum in ar-
vum,& arvum pro ſilva reputetur :
16 Habitetque in deſerto illo judicium,
& juſtitia in arvo reſideat.
17 Tunc erit opus juſtitiæ pax ; effe-
ctus, *inquam*, juſtitiæ tranquillitas, & ſecu-
ritas uſque in ſeculum :
18 Nam reſidebit populus meus in cau-
la pacis ; & in habitaculis ſecuriſſimis, at-
que in locis ad quietem tranquilliſſimis ;

19 Utut grandinet ruente silvâ; & de-
pressione deprimatur civitas.
20 O vos beatos, qui severitis secundùm
omnes aquas, qui immiseritis eò pedem bo-
vis, & asini.

CAP. XXXIII. *Væ prædoni Assyrio.*

VÆ tibi vastator, qui ipse non vastaris; &
tibi, perfide, contra quem non agitur
perfidè: quum desieris *esse* vastator, vasta-
beris; quum absolveris perfidè agere, per-
fidè agetur contra te.
2 Jehova gratiam fac nobis, te exspecta-
mus: esto brachium horum singulis matu-
tinis, etiam salus nostra tempore angustiæ:
3 A sonoro strepitu pervagantur populi,
ab exaltatione tua disperguntur gentes:
4 Et colligitur præda vestra collecta bru-
chi; discursione, qualis est prasocuridum
discursantium in eam.
5 Editus est Jehova, nam habitat altum;
implet Tzijonem judicio, & justitiâ.
6 Est itaque firmitas temporis tui, robur
omnis salutis, sapere te, & nôsse: reverentia
Jehovæ est thesaurus ejus.
7 En valentissimi horum clamaverant fo-
ris; legati pacis amarè fleverant:
8 Desolati erant aggeres, cessaverat via-
tor; irritum fecerat fœdus, spreverat civi-
tates, non habebat rationem *ullius* morta-
lis:
9 Lugebat, languebat terra, pudebat Li-
banum, languebat: erat Scharon quasi so-
litudo, rudebâtque Baschan, & arvum:
10 Nunc surgam, dixit Jehova; nunc
exaltabor, nunc extollam me.
11 Concipitis torridum gramen, parietis
stipulam; spiritus vester *est* ignis con-
sumturus vos.
12 Ita fuerunt populi *velut inditi* forna-
cibus calcariis: *ut* spinæ succisæ igne exu-
sti sunt.
13 Audite longinqui, quod feci, & agno-
scite propinqui potentiam meam.
14 Expaverant Tzijone peccatores, cor-
ripuerat tremor hypocritas: quis diversa-
bitur, *ajebant*, ex nobis *cum* igne consu-
mente? quis diversabitur ex nobis *cum* ar-
doribus perpetuis?
15 Qui ambulat justissimè, & qui loqui-
tur rectissimè: qui spernit lucrum ex frau-
dibus, qui excutit manus suas, ne teneat
munus, qui occludit aurem suam, ne audiat
cædes, & obstipat oculos suos, ne videant
malum.
16 Hic altissima loca habitabit, *erunt*
propugnacula petrarum locus editus ejus,
panis ejus dabitur, aquæ ejus ratæ *erunt*:
17 Regem in pulchritudine sua videbunt
oculi tui, spectabunt terram longinquissi-
mam:
18 Animus tuus meditabitur terrorem;
dicens, ubi est legisperitus? ubi pensator?
ubi censor turrium?
19 Populum robore præditum non vide-
bis; populum profundioris sermonis, quàm
ut intelligatur, peregrinæ linguæ, ac non
intellectæ.
20 Aspice Tzijonem, urbem conven-
tuum nostrorum; oculi tui videant Jeru-
schalaima, caulam tranquillam, tentorium,
quod non dissipabitur, cujus paxillorum
nullus recedet unquam, neque ulli funes
ejus disrumpentur:
21 Sed ibi magnificus Jehova *erit* nobis
loco fluviorum, rivorúmque amplorum
spatiis: non itura est in eo classis impulsa
remis, neque navis magnifica pervasura
eum:
22 Nam Jehova vindex noster, Jehova le-
gislator noster; Jehova Rex noster, ipse
servabit nos.
23 Deserent rudentes tuos: nondum con-
firmaverint erectum malum suum, nondum
expanderint velum, tunc dividetur præda
spolii permulti, claudi diripient prædam.
24 Neque dicet habitator, ægrotus sum:
populus habitans in ea, levatus *erit* ab ini-
quitate.

CAP. XXXIV. *Ira Dei super hostes Ec-
clesiæ.*

ACcedite gentes ad audiendum, & natio-
nes attendite: audiat terra, & quæ im-
plent eam, orbis habitabilis, & quæcunque
progignuntur in eo.
2 Nam fervens ira *est* Jehovæ contra o-
mnes gentes, & excandescentia contra o-
mnem exercitum earum: internecioni de-
vovebit eas, tradet eas mactationi.
3 Et confossi earum projicientur, cadave-
rúmque earum ascendet fœtor; & collique-
scent montes ex sanguine eorum:
4 Etiam contabescet totus exercitus cœ-
lorum, convolventúrque tanquam liber cœ-
li, & totus exercitus eorum decidet ùt de-
cidit folium è vite, & ùt deciduus *fructus* è
ficu.
5 Nam inebriatus est in cœlis gladius
meus: ecce super Edomæos descendet in
judicium, & super populum, quem devovi
internecioni.
6 Gladius Jehovæ implebitur sanguine,
pinguefiet adipe, sanguine agnorum, & hir-
corum, adipe renum arietum: quum sacri-
ficium *erit* Jehovæ Botzræ, & mactatio
magna in terra Edomæorum.
7 Descendent quoque unicornes cum eis,
& juvenci cum robustis *tauris*; adeò ut ine-
brietur terra eorum sanguine, & pulvis eo-
rum adipe pinguefiat:
8 Quum dies ultionis Jehovæ, annus re-
tributionum ob causam Tzijonis *erit*.
9 Itaque mutabuntur torrentes ejus in
picem, & pulvis ejus in sulphur; erítque
terra ejus pro pice ardente.
10 Noctu, & interdiu non extinguetur,
in seculum ascendet fumus ejus: à gene-
ratione in generationem vastata manebit,
in sempiternum, nemo transibit per eam:
11 Sed hæreditario jure possidebunt eam
platea, & anataria, noctuáque, & corvus in-
habitabunt eam: & extendet super eam
lineam deformationis, & perpendicula in-
anitatis:
12 Clarissimos ejus *ad* regnum vocabunt,
sed nemo *erit* ibi: & omnes principes ejus
futuri sunt nihil.
13 Et assurget in palatiis ejus spinarum
multitudo, chamæleon, & spina in munitio-
nibus ejus; erítque caula draconum, atrium
ululis:
14 Et concurrent fera animalia cum ter-
rifico, & scops proximo suo acclamabit,
tan-

tantùm ibi residet strix, invenietque sibi
quietis locum:
15 Ibi nidificabit merula, & ponet,
quúmque eruperit, colliget ad umbram suam:
tantùm ibi congregabuntur milvi alter cum altero.
16 Quærite ex libro Jehovæ, & legite,
unum ex his non defuturum est, unum alterum
non desiderabunt: nam os meum est,
quod præcipit, & spiritu suo idem congregabit ea.
17 Nam, quum projecerit illis sortem, &
manu suâ distribuerit illis ad amussim, usque
in seculum hæreditario jure possidebunt
illam, per generationem quamque habitabunt in illa.

CAP. XXXV. *Felicitas Ecclesiæ Novi Testamenti.*

LÆtabuntur *de* his desertum, & solitarius
locus, & exsultabit solitudo, ac florebit
tanquam rosa:
2 Magis ac magis florebit, & exsultabit
etiam exsultatione *suâ*, & cantu, gloria Libani
dabitur ei, decor arvi, & Scharonis:
ista videbunt gloriam Jehovæ, decorem Dei
nostri, *& dicent*;
3 Confirmate manus remissas, & genua
labantia fortificate:
4 Dicite inconsideratis animo, confirmamini,
ne timeatis: ecce Deus vester, ultio
advenit, retributio Dei, ipse advenit servaturus
vos.
5 Tunc aperient se oculi cæcorum, &
aures surdorum patefient.
6 Tunc saliet claudus velut cervus, &
cantabit lingua muti: erupisse in deserto aquas,
& torrentes in solitudine:
7 Abiisse torridum locum in stagnum, &
siticulosum in scaturigines aquarum; in
caula draconum, cubili cujusque, gramen
esse cum arundine, & junco.
8 Et erit illic agger, & via, quæ via sanctitatis
vocabitur, quâ non transibit pollutus,
sed erit istorum viator, ne stulti quidem
poterunt deerrare.
9 Non erit ibi leo, & violenta ulla fera
non conscendet eam, non invenietur ibi:
sed ambulabunt eâ vindicati;
10 Et redemti Jehovæ revertentur, pervenientque
Tzijonem cum cantu, & lætitia
perpetua super caput suum: gaudium
& lætitiam assequentur, fugientque mœror,
& gemitus.

CAP. XXXVI. *Sancherib obsidet Hierosolymam.*

FUerat enim decimoquarto anno regis
Chizkijæ, ut ascendens Sancherib, rex
Assyriæ, contra omnes civitates Jehudæ
munitas, occuparet eas.
2 Misit autem rex Assyriæ Rabschaken
Lacischo Jeruschalaima, ad regem Chizkijam,
cum copiis numerosis: qui substitit ad
aquæ ductum piscinæ superioris, *qui est* in
aggere, agri fullonis.
3 Et egressus est ad eum Eljakim, filius
Chilkijæ, qui præerat domui, cum Schebna
scriba, & Joacho, filio Asaphi à memoria.
4 Quibus dixit Rabschake, dicite jam
Chizkijæ; sic ait rex maximus, rex Assyriæ,
quæ *est* fiducia ista, quâ confidis?
5 Dixero ((veruntamen verba futilia)
adesse consilium, & fortitudinem ad bellum;
nunc, cui confidis, quòd rebellas contra
me?
6 Ecce fiduciam habueris in scipione arundinis
quassatæ isto, in Ægypto, quo si
quis innixus fuerit, intrans volam eius perforabit
eam; ita *est* Parho rex Ægypti
omnibus fiduciam habentibus in ipso.
7 Quòd si dixeris mihi, in Jehova, Deo
nostro fiduciam habemus: annon is *est*, cujus
abstulit Chizkija excelsa, & altaria, edicens
Jehudæ, & Jeruschalaimis, coram altari
hoc incurvate vos *adoraturi*?
8 Sed nunc misceto quæso *bellum* cum
Domino meo, rege Assyriæ: & dabo tibi
bis mille equos, si poteris suppeditare, qui
equitent eos pro te.
9 Quomodo ergo averteres faciem ducis
unius è servis nomini mei minimis? sed
fiduciam tuam habes in Ægyptio, propter
currus, & propter equites.
10 At nunc, an absque Jehova ascendi
contra regionem hanc ad perdendum eam?
Jehova edixit mihi, ascende in regionem
istam, & perde eam.
11 Dixit verò Eljakim, Schebnáque, &
Joasch Rabschaki, alloquere quæso servos
tuos Syrè, intelligimus enim; neque alloquitor
nos Judaicè, audiente hoc populo,
qui *est* super murum.
12 Sed dixit Rabschake, an ad dominum
tuum, aut ad te misit me dominus
meus, ut loquerer verba hæc? nónne ad homines
istos, qui desident super murum, ut
comedant excrementa sua, & bibant lotium
suum vobiscum?
13 Itaque subsistens Rabschake, exclamavit
voce magnâ Judaicè: & dixit, audite
verba regis maximi, regis Assyriæ.
14 Ita ait rex, ne vos decipiat Chizkija:
non enim poterit eripere vos.
15 Neque adducat vos Chizkija, ut fiduciam
habeatis in Jehova, dicendo, certò eripiet
nos Jehova; non tradetur civitas hæc
in manum regis Assyriæ.
16 Ne auscultetis Chizkijæ: nam sic ait
rex Assyriæ, transigite mecum munere, &
prodite ad me, sic comedite quisque *fructum*
vitis suæ, & quisque *fructum* ficus suæ,
ac bibite quisque aquas cisternæ suæ:
17 Usque dum veniens assumam vos *deducendos*
in terram, similem terræ vestræ; terram
frumenti, & musti *feracem*; terram
abundantem pane, & vineis.
18 *Videte*, ne seducat vos Chizkija, dicendo:
Jehova eripiet nos; an eripuerunt
dii gentium quisque terram suam è manu
regis Assyriæ?
19 Ubi *sunt* dii Chamathæ, & Arpadi?
ubi dii Tzepharvajimorum? quin etiam eripuerúnt-*ne*
Schomronem è manu mea?
20 Qui *sunt* inter omnes deos regionum
istarum, qui eripuerint regionem suam è
manu mea: ut eripiat Jehova Jeruschalaima
è manu mea?
21 Obticuerunt autem, neque responderunt
ei quicquam: præceptum enim regis
fuerat, edicentis, ne respondeatis ei.
22 Venit itaque Eljakim, filius Chilkijæ,
qui præerat domui, Schebnáque scriba, &
Joach, filius Asaphi à memoria, ad Chizkijam

jam laceris veſtibus: & indicaverunt ei verba Rabſchakis.

CAP. XXXVII. *Senacherib cæditur ab angelo.*

FUit autem, quum audiret rex Chizkija, ut laceraret veſtimenta ſua ; & tegens ſe cilicio ingrederetur domum Jehovæ.

2 Et mitteret Eljakimum, qui præerat domui, & ſchebnam Scribam, ac ſeniores ſacerdotum, tectos ciliciis ; ad Jeſchahjam, filium Amotzi, prophetam.

3 Qui dixerunt ei, ſic ait Chizkija, dies anguſtiæ, & increpationis, irritationíſque eſt dies hic ; cùm venerint filii uſque ad os matricis, & vis non *adſit* ad partum.

4 Fortaſſe auditurus eſt Jehova, Deus tuus verba Rabſchakis, quem miſit rex Aſſyriæ, dominus ejus ad afficiendum probro Deum viventem, & arguet hujuſmodi verba, quæ audierit Jehova, Deus tuus : ſi extuleris precationem pro hoc reſiduo, quod præſens eſt.

5 Quum itaque veniſſent ſervi regis Chizkijæ ad Jeſchahjam.

6 Dixit eis Jeſchahjah, ſic dicitote domino veſtro, ſic ait Jehova, ne timeto propter verba iſta, quæ audiviſti, quibus bſalphemârunt pueri Regis Aſſyriæ me.

7 Ecce ego indam ei ſpiritum, ut audito rumore revertatur in terram ſuam ; dejiciámque eum gladio in terra ejus.

8 Itaque reverſus Rabſchake, invenit regem Aſſyriæ oppugnantem Libnam: audiverat enim eum profectum eſſe Laciſcho.

9 Audiens autem de Tirhaka, rege Cuſchi, dicentes, procedit ut pugnet contra te, audiens, *inquam*, miſit nuncios ad Chizkijam, edicendo :

10 Sic alloquimini Chizkijam, regem Jehudæ, dicendo, ne decipiat te Deus tuus, in quo tu fiduciam habes, dícendo ; non tradentur Jeruſchalaima in manum regis Aſſyriæ.

11 Ecce tu audiviſti, quid fecerint reges Aſſyriæ omnibus aliis regionibus internecioni devovendo incolas earum : & tu eripereris ?

12 An eripuerunt eas dii gentium, quas perdiderunt majores mei ? Gozanem, & Charanem ? & Retzephum, & Hedenitas, qui ſunt Thelaſſari ?

13 Ubi eſt rex Chamathæ, & rex Arpadi ? & rex civitatis illius Tzepharvajimorum ? Henahi, & Hivæ ?

14 Quumque accepiſſet Chizkiia literas è manu nunciorum. & legiſſet illud ; aſcendens *in* domum Jehovæ, explicavit illud Chizkija coram Jehova.

15 Et precatus eſt Chizkija Jehovam, dicendo :

16 Jehova exercituum, Deus Jiſraëlis, inſidens Cherubinis, tu es Deus ille ſolus omnibus regnis terræ ; tu feciſti cœlum, & terram.

17 Inclina, Jehova, aurem tuam & audi : aperi, Jehova, oculos tuos, & vide ; audi *inquam*, omnia verba Sancheribi, qui miſit ad probro afficiendum Deum viventem.

18 Verum eſt Jehova ; vaſtaverunt reges Aſſyriæ omnes gentes illas, & regionem illarum :

19 Et tradiderunt deos illarum igni ; quia dii non erant, ſed opus manuum hominis, lignum, aut lapis, ideo perdiderunt eos.

20 Nunc itaque, Jehova, Deus noſter, ſerva nos è manu illius ; ut cognoſcant omnia regna terræ, te Jehovam ſolum eſſe.

21 Tum miſit Jeſchahjah, filius Amotzi ad Chizkijam, qui diceret : ſic ait Jehova, Deus Jiſraëlis, quod precatus es me contra Sancheribum, regem Aſſyriæ :

22 Hoc *eſt* verbum, quo edicit Jehova *reſpondeți* ei : contemnit te, ſubſannat te virgo, filia Tzijonis, poſt te caput movet filia Jeruſchalaimorum.

23 Quem probro affeciſti, ac bſalphemâſti ? & contra quem extuliſti vocem ? utique attollis *in* ſublime oculos tuos contra ſanctum Jiſraëlis.

24 Per ſervos tuos probro affeciſti Dominum ; quum diceres, multitudine curruum meorum ego aſcendi ſummitatem montium, latera Libani : & ſuccidam proceras cedros ejus, lectiſſimas abietes ejus : ingrediar etiam celſiſſimam extremitatem ejus ſilvæ, arva ejus.

25 Ego effodio, ut bibam aquas ; nam exſicco plantâ pedum meorum omnes rivos locorum obſeſſorum.

26 Annon audiviſti inde à longinquo tempore, me id facere : & à diebus priſcis formare illud ? nunc adduco illud, ut ſis ad deturbandum in acervos vaſtos civitates munitas.

27 Ideo habitatores earum contracti manu, territi ſunt, & erubuerunt ; fuerunt ùt herba agri, ùt oleracea herba tenera, ùt fœnum tectorum, & ager tactus uredine antequam in culmum aſſurgat.

28 Et ſeſſionem tuam, & profectionem tuam, & inceſſum tuum novi, etiam furorem tuum contra me.

29 Quoniam tu furis contra me, & tumultuatio tua aſcendit ad aures meas ; ideo ponam hamum meum in naſo tuo, & frænum meum inter labia tua, ac reducam te viâ illâ, per quam veniſti.

30 Illud autem eſto tibi hujus *rei* ſignum, comedere vos anno uno ſpontè natum, & anno altero ſpontè renatum : anno demum tertio ſerite, & metite, ac plantate vineas, & comedite fructum earum :

31 Nam reſiduum domûs Jehudæ, quod relictum fuerit, rurſus radicabitur infernè ; & proferet fructum ſupernè ;

32 Quum Jeruſchalaimis prodibit reliquum, & reſiduum è monte Tzijonis: zelus Jehovæ exercituum facturus eſt iſtud.

33 Propterea ſic ait Jehova de rege Aſſyriæ, non eſt ingreſſurus in civitatem hanc, neque jaculaturus huc ſagittam ; neque oppoſiturus ei ſcutum, neque diffundet contra eam aggeſtas moles.

34 Viâ, quâ venerit, eâdem revertetur : in civitatem verò hanc non ingredietur, dictum Jehovæ.

35 Nam protegam civitatem hanc ad ſervandum eam, propter me, & propter Davidem, ſervum meum.

36 Itaque prodiens angelus Jehovæ percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum octo-

ginta quinque millia *hominum*: qúmque surrexissent manè, ecce omnia illa *erant* cadavera mortuorum.

37 Quare profectus, abivit, & reversus est Sancherib, rex Assyriæ; consedítque Nives.

38 Ubi fuit, ipso se incurvante *in* æde Nisroci, Dei sui, ut Adrammelech, & Schareetzer, filii ejus, percuterent eum gladio, ipsi verò proriperent se in terram Ararati: & regnavit Esar Chaddon, filius ejus pro eo.

CAP. XXXVIII. *Chizkija sanitati restitutus laudat Deum.*

Diebus illis ægrotavit Chizkija lethaliter: ad quem veniens Jeschahjah, filius Amotzi, propheta, dixit ei, sic ait Jehova; da præcepta familiæ tuæ, nam tu brevi moriturus es, ac non vives.

2 Quapropter advertens Chizkija faciem suam ad parietem, oravit Jehovam.

3 Et dixit; obsecrò, Jehova, recordare jam me indesinenter ambulâsse coram te fideliter, & animo integro, & quod bonum videtur in oculis tuis, fecisse: flevítque Chizkija fletu magno.

4 Tum fuit sermo Jehovæ ad Jeschahjam, edicendo:

5 Abi, & dicito Chizkijæ, sic ait Jehova, Deus Davidis, patris tui, audivi precationem tuam, vidi lachrymas tuas; ecce ego addam diebus tuis quindecim annos:

6 Et è manu regis Assyriæ eripiam te, & civitatem hanc; protegámque civitatem hanc.

7 Atque hoc tibi *esto* signum à Jehova; facturum esse Jehovam rem istam, quam loquutus est.

8 Ecce ego reducturus sum umbram graduum illorum, quæ descendit gradibus Achazi solaribus, retrorsum decem gradibus: & reversus est sol decem gradibus, iisdem gradibus, quibus descenderat.

9 Scriptum Chizkijæ, regis Jehudæ; quum ægrotâsset, & revaluisset ex ægritudine sua.

10 Ego dicebam, rescissis diebus meis aditurus sum portas sepulchri, privor residuo annorum meorum.

11 Dicebam, non sum visurus Jah, Jah in terra viventium: non intuebor hominem ampliùs inter habitatores mundi.

12 Habitatio mea transfertur, & transportatur à me, tanquam tentorium pastorale: ad excidium perduxi, ùt textor *stamen*, vitam meam; à peniculis resecturus es me; à die usque ad noctem peremturus es me.

13 Proponebam, dum manè erat, tanquam leonem, ita fracturum esse Deum omnia ossa mea; à die usque ad noctem te peremturum esse me.

14 Ut grus, *aut* hirundo, ita pipiebam, gemebam ùt columba, *dicens*: exhauriuntur oculi mei *spectantes* in sublime, Jehova oppressio fit mihi, per te xe me.

15 Quod eloquebar, statim prædixit mihi, idémque fecit: progredior omnibus annis vitæ meæ ultra amaritudinem animæ meæ.

16 Domine, per hæc vivitur: etiam his singulis inest vita spiritûs mei, *his* facis, ut revalescam, & vivum conservas me.

17 Ecce ad pacem *advenit* amara mihi amaritudo; sed tu propensus amore *eduxisti* animam meam à fovea exedente, quia abjecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18 Non enim sepulchrum celebrat te, *aut* mors laudat te: non habent exspectationem in fide tua, qui descendunt in sepulchrum.

19 Vivens, vivens ipse celebrabit te, ùt ego hodie: pater filiis notam faciet fidem tuam.

20 Jehova *præstò est* ad servandum me; ideo odas lyricas meas pulsabimus omnibus diebus vitæ nostræ in domo Jehovæ.

21 Edixerat enim Jeschahiah, sumatur palath a ficuum; & appingatur ulceri, & revalescet.

22 Et dixerat Chizkija, quod *est* signum, me ascensurum esse in domum Jehovæ?

CAP. XXXIX. *Chizkija offendit Deum, & castigatus resipiscit.*

Tempore illo misit Merodac Baladan, filius Baladanis, rex Babyloniæ literas cum munere ad Chizkijam; audiverat enim ægrotâsse, & confirmatum esse.

2 Quibuscum lætatus Chizkija, ostendit eis totum gazophylacium suum, argentum, & aurum, & aromata, atque oleum præstantissimum, totámque domum vasorum suorum, denique quicquid inveniebatur in thesauris suis: non fuit quidquam, quod non ostentaret eis Chizkija, in domo sua, & in tota ditione sua.

3 Quapropter ingressus Jeschahjah propheta, ad regem Chizkijam; dixit ei, quid dixerunt homines illi? & unde venerunt ad te? cui dixit Chizkija, è terra longinqua venerunt ad me, Babylone.

4 Iterum dicenti; quid viderunt domi tuæ? dixit Chizkija, quicquid *est* domi meæ viderunt, non fuit quicquam, quod non ostenderim eis, in thesauris meis.

5 Tum dixit Jeschahjah Chizkijæ, audi verbum Jehovæ exercituum:

6 Ecce, dies venturi sunt, quibus deportabitur quicquid *est* domi tuæ, & quod recondiderunt majores tui usque in diem hunc, in Babyloniam: non relinquetur quidquam, ait Jehova.

7 De filiis etiam tuis, qui prodibunt ex te, quos geniturus es, assument; ut sint aulici in palatio regis Babyloniæ.

8 Dixit verò Chizkija Jeschahjæ, bonum *est* verbum Jehovæ, quod loquutus es; præterea dixit, quòd futura est pax, & stabilitas diebus meis, *bonum est*.

CAP. XL. *Adventus Messiæ: & ejus prodromus Iohannes Baptista.*

Consolamini, consolamini populum meum; dicit Deus vester;

2 Loquimini, quæ sunt cordi *urbi* Jeruschalaimorum, & prædicate ei, completum esse tempus *præfinitum* ejus, exsolutam esse iniquitatem ejus: eam accepisse è manu Jehovæ duplum pro omnibus peccatis suis.

3 Voce clamantis in deserto, parate viam Jehovæ; adæquate in solitudine aggerem Deo nostro.

4 Omnis vallis attolletur, & omnis mons, collísque deprimentur, & abibit, quod curvum

vum eſt in planum, & ſalebroſa in conval-
lem.
5 Ut reveletur gloria Jehovæ; & videant
omnis caro pariter, os Jehovæ loquutum
eſſe.
6 Vox dicens, prædica, etiam dicit,quid
prædicaturus ſim; omnem carnem *eſſe* gra-
men; etiam omnem benignitatem ejus ſi-
milem *eſſe* flori agri.
7 Exareſcit gramen, decidit flos, quum
ſpiritus Jehovæ perflat ipſum; utique gra-
men *eſt* populus.
8 Exareſcit gramen, decidit flos, at ver-
bum Dei noſtri permanet in ſeculum.
9 Montem altum conſcende,ô quæ evan-
gelizas Tzijoni, attolle potenter vocem
tuam,quæ evangelizas Jeruſchalaimis: at-
tolle,ne timeto;dic civitatibus Jehudæ,ec-
ce Deus veſter.
10 Ecce Dominus Jehovi contra robu-
ſtum venturus eſt, & brachium ejus domi-
naturum eſt in illum: ecce merces illius a-
pud ipſum *eſt*,& opus illius coram ipſo.
11 Velut paſtor gregem ſuum paſcet,in
brachium ſuum congregabit agnellos, & in
ſinu ſuo portabit; fœtas ducet commodè.
12 Quis menſus eſt pugillo ſuo aquas, &
cœlos ſpithamâ expendit, aut complexus
eſt trientali pulverem terræ? & pondera-
vit ſtaterâ montes,& colles lancibus?
13 Quis expendit ſpiritum Jehovæ? ùt
vir à conſiliis ei,docuit eum?
14 Cum quo communicavit conſilium,ut
inſtrueret ſe; doceretque ſe iter judicii,do-
ceret, *inquam*, ſe ſcientiam,& viam ſummæ
prudentiæ notam faceret ſibi?
15 En gentes tanquam gutta è ſitula,&
tanquam flos pulviſculi *in* lancibus repu-
tantur: en,inſulas ùt rem minutiſſimam di-
ſpoſiturus eſſet.
16 Etiam Libanus non ſufficeret ad com-
burendum,& animalia ejus non ſufficerent
holocauſto.
17 Omnes gentes velut nihil *ſunt* coram
eo,minus nihilo,& inanitate reputantur ei.
18 Cui ergo aſſimilabitis *Deum* fortem,&
quam ſimilitudinem comparabitis ei?
19 Sculptile tegit artifex,& aurifex auro
obducit illud: & catenas argenteas con-
flat.
20 Qui ita indigus eſt,ut non habeat,quod
offerat,lignum non putreſcens eligit: arti
ficem peritum quærit ſibi ad parandum
ſculptile,*quod* non dimoveatur.
21 Annon cognoſcitis? annon auditis?
annon indicatur à principio vobis? annon
intelligitis *inde à* fundamentis terræ?
22 Eum,qui inſidet ambitui terræ,cui ha-
bitatores ejus *ſunt* velut locuſtæ: qui ex-
tendit velut conopæum cœlos,& diſtendit
eos ſicut tentorium ad habitationem.
23 Qui diſponit dominatores in nihilum,
judices terræ ſicut rem inanem efficit?
24 Neque plantantur,neque ſeruntur,ne-
que radicatur in terra ſucciſus truncus eo-
rum: quinetiam ſufflante eo in illos exſic-
cantur,ac turbo quaſi ſtipulam tollit eos.
25 Cui ergo aſſimilaretis me,aut æqualis
eſſem? ait ſanctus.
26 Attollite *in* ſublime oculos veſtros, &
videte,quis creaverit iſta, producens nume-
ro ſuo exercitum ipſorum: *quis* iſta omnia
vocet de nomine præ amplitudine virium,
prout fortis *eſt* robore, *adeò ut* quicquam
non deſit.
27 Quare diceres Jahakob,& loquereris,
Jiſraël, abſcondita eſt via mea à Jehova,& à
Deo meo cauſa mea præterit?
28 Annon noviſti? nónne audiviſti
Deum æternum Jehovam,creatorem extre-
mitatum terræ non defetiſci, neque defati-
gari?nulla *eſt* perveſtigatio prudentiæ ejus.
29 Dat defeſſo virtutem, & defecto vi-
ribus robur copioſè ſuppeditat.
30 Defetiſcuntur quidem pueri,& defa-
tigantur; & juvenes prorſus impingunt:
31 At exſpectantes Jehovam mutant vi-
res, aſcendunt pennis velut aquilæ: cur-
runt, neque defatigantur; pergunt,nec de-
fetiſcuntur.

CAP. XLI. *Puſillus grex Jiſraëlis.*

SIlentes accedite me inſulæ,&nationes mu-
tent vires, accedant,tunc loquentur,pari-
ter ad judicium appropinquabimus.
2 Quem excitaverat ab oriente *Deus*, ju-
ſtè vocans eum ad veſtigia ſua,expoſuit ei
gentes, & fecit, ut in reges dominaretur,
reddidit ſimiles pulveri gladio ejus,ſimiles
ſtipulæ impulſæ arcui ejus.
3 Perſequutus illos pervaſit incolumis
itinere,*quo* pedibus ſuis non venerat.
4 Quis operatus eſt,& fecit *illud*? *quis* vo-
cat generationes inde à principio? ego Je-
hova primum,etiam ultima ego idem *ope-
ror*.
5 Videntes inſulæ timent, extrema terræ
trepidant; appropinquant,& conveniunt.
6 Quiſque proximo ſuo auxiliantur, &
fratri ſuo dicit,confirmare.
7 Et confirmat faber lignarius aurifabrum,
malleator eum,qui tundit incudem: dicit de
ferrumine,bonum eſt,& firmat illud clavis,
ut non moveatur.
8 At tu,Jiſraël,ſerve mi,tu Jahakob,quem
elegi; ſemen Abrahami,amici mei:
9 Tu,quem prehendi ab extremitatibus
terræ; & à ſelectis ejus evocavi te; dicens
tibi; ſervus meus es, elegi te,neque ſper-
no te:
10 Ne timeto, quia tecum ſum,ne ſtupe-
to, quia ego ſum Deus tuus: fortifico te,e-
tiam auxilior tibi, etiam ſuſtento te dexte-
râ *juſtâ* meâ.
11 En erubeſcent, & ignominiâ perfun-
dentur quicunque exardeſcunt contra te;
erunt tanquam nihil,& peribunt adverſarii
tui.
12 Quærens eos non invenies eos,qui con-
certant tecum; erunt tanquam nihil,& tan-
quam nihilum homines oppugnantes te.
13 Cùm ego Jehova,Deus tuus, prehen-
dam dexteram tuam; edicens tibi,ne time-
to; ego auxilior tibi.
14 Ne timeto,vermicule Jahakobi,Jiſraë-
litarum: ego auxilior tibi,*dictum* Jehovæ,
& redemtoris tui,ſancti Jiſraëlis.
15 Ecce diſpoſiturus ſum te in tribulam
ſtylis recentibus bipennem: triturabis mon-
tes, comminueſque, & colles tanquam glu-
mam diſpones:
16 Ventilabis eos, & ventus auferet eos,
ac turbo diſperget eos: tu verò exſultabis
in Jehova,in ſancto Jiſraëlis gloriaberis.
17 Ipſo

17 Ipsos pauperes,egentésque ipsos, qui
quærunt aquas, ubi nullæ *adsunt*, quorum
lingua siti deficit; ego Jehova exauditurus
sim, Deus Jisraëlis non derelicturus sum
eos.
18 Aperiam in locis eminentibus flumina, & in medio convallium fontes, disponam desertum in stagnum aquarum, & terram solitariam in processus aquarum.
19 Ponam in deserto cedrum, lectissimam cedrum, myrtúmque, & arborem oleosam: ponam in solitudine abietem, tædam; arboresque opacas pariter:
20 Ut videant, & cognoscant, & adhibeant *se*, ut intelligant pariter, manum Jehovæ facere illud; & sanctum Jisraëlis creare ipsum.
21 Producite causam vestram, ait Jehova; admovete firmamenta vestra, ait Rex Jahakobi.
22 Proponant, & indicent nobis ea, quæ obventura sunt: priora quænam sunt indicate, ut apponamus animum nostrum, & cognoscamus finem eorum; aut eventura pronunciate nobis.
23 Indicate, quæ eventura sint in posterum, ut cognoscamus vos esse deos; etiam benefacite, aut malefacite, ut obstupescamus videntes pariter.
24 En vos minùs quàm nihil *estis*, & opus vestrum pejus *opere* viperæ: abominabilis, *qui* eligit vos.
25 Excitaturus sum ab Aquilone, qui veniat, ab ortu solis, *qui* vocet nomen meum, qui veniens proculcet antistites tanquam lutum, & tanquam figulus cœnum.
26 Quis indicavit *inde* à principio, ut cognosceremus, aut *inde* ab antiquitate, ut diceremus, justus *est*? neque ullus *est*, qui indicet, neque ullus, qui pronunciet, neque ullus, qui audiat sermones vestros.
27 Primarium Tzijoni, *in quo* ecce; ecce ista, & Jeruschalaimis evangelizantem dabo.
28 Nam, quum respicio, nullus *est* vir, etiam ex istis nullus *est* consultus; ut, quum interrogo eos, respondeant quidquam.
29 En hi omnes *sunt* vanitas, nihil *sunt* opera eorum, ventus & inanitas fusilia eorum.

CAP. XLII. *Adventus Christi majestaticus.*

EN servus meus, quem sustento, electus meus, *quem* benignè accipit anima mea: indam spiritum meum ipsi, judicium gentibus proferet.
2 Non vociferabitur, neque attollet, neque faciet, ut audiatur foris vox sua.
3 Arundinem quassatam non franget, & ellychnium ipsum fumigans non extinguet: ad veritatem proferet judicium.
4 Non faciet, ut fumiget, neque quassabit, donec disponat in terra judicium: & in doctrina ejus regiones exspectationem habebunt.
5 Sic ait *Deus* ille fortis Jehova, creator cœlorum, & qui extendit eos, qui expandit terram, & res prognatas ex ea: qui indit animam populo agenti in ea, & spiritum ambulantibus in ea:
6 Ego Jehova vocavi te justè, ut confirmem manum tuam: & custodiens te tradam te in fœdus populi, in lucem gentium:
7 Ad aperiendum oculos cæcos, ad educendum claustro vinctum, è carcere sedentes in tenebris.
8 Ego sum Jehova, illud *est* nomen meum, & gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus.
9 Priora ecce evenerunt: & nova ego indico; quum nondum exoriuntur, pronuncio vobis.
10 Cantate Jehovæ canticum novum, *canticum* laudis ejus ab extremo terræ; qui descenditis in mare, & in *flumina* implentia illud, insulæ, & habitatores earum:
11 Attollant *vocem* desertum, & civitates ejus, villæ, *quas* inhabitat Kedar: canant habitatores petræ, è vertice montium vociferentur:
12 Tribuant Jehovæ gloriam, & laudem ejus in regionibus indicent.
13 Jehova velut robustus prodibit, ùt vir bellicosissimus, evigilans zelo: clanget, etiam barriet, contra hostes suos potenter se geret.
14 *Dicens*: silui jam olim, surdum egi, continui me: ùt parturientem viperam desolabo, exhauriámque pariter.
15 Vastabo montes, & colles, omnémque herbam eorum arefaciam, & disponam flumina in regiones, & stagna arefaciam:
16 Ut deducam cæcos per viam, *quam* non noverant, semitis, quas ignorabant, agam eos: disponam tenebras coram eis in lucem, & obliqua in planitiem, hæ *sunt* res, *quas* faciam eis, neque derelinquam eos.
17 Avertentur retrorsum, suffundentur pudore, qui confidunt sculptili; qui dicunt fusili, vos *estis* dii nostri.
18 O surdi, audite; & ô cæci, intuemini ad videndum.
19 Quis *est* cæcus nisi servus meus? & surdus sicut nuncius meus, quem mitto? quia cæcus ùt donatus pace, cæcus *inquam*, ùt servus Jehovæ?
20 Videndo multa tamen non observas, aperiendo aures tamen non audit.
21 Jehova delectabatur *ipso* propter justitiam suam, magnificabat doctrinâ, & reddebat magnificum.
22 At ipse est populus direptus, & proculcatus, illaqueant juvenes quotquot sunt, & in carceribus abduntur: sunt prædæ, nemine eripiente; conculcationi, nemine dicente, restitue.
23 Quis inter vos auribus percipit hoc? attendit, ut auscultet in posterum?
24 Quis exponit proculcationi Jahakobum, & Jisraëlem diripientibus? nónne Jehova? hic *est*, cui peccavimus; non enim acquieverunt, ut in viis ejus ambularent, neque auscultaverunt legi ejus.
25 Quapropter effudit super illum excandescentiâ iram suam, & robur belli: sed etsi inflammat eum circumquaque, non animadvertit; & si incendit eum, tamen non reponit in animo. *Caput XLIII.*
26 Nunc verò, sic ait Jehova creator tuus ô Jahakob, & formator tuus ô Jisraël: ne timeto; nam vindicavi te, vocavi te nomine tuo; meus es.
27 Quum transis per aquas, tibi adsum, & per flumina, ne inundent te; quum ambulas per ignem, non ureris, & flamma non incendit te.

28 Nam ego Jehova, Deus tuus; sanctus Jisraëlis, servator tuus *sum*: dedi in redemtionem tui Ægyptum, Æthiopiam, & Sebam loco tui.
29 Ex quo pretiosus visus es in oculis meis, honoratus fuisti, quia ego dilexi te: & subjeci homines tibi, & nationes desiderio tuo.
30 Ne timeto; nam tibi adsum: ab oriente reducam semen tuum, & ab occidente congregabo te.
31 Edicam Aquiloni, redde, & meridiei, ne cohibeto: reduc filios meos è longinquo, & filias meas ab extremitate terræ;
32 Omnem, qui vocat se de nomine meo, quem ad gloriam meam creavi; quem formavi, etiamque feci:
33 Produc populum cæcum, *cui* sunt oculi, & surdos, quibus *sunt* aures.
34 Omnes gentes congregentur pariter, & colligantur nationes; quis in illis indicaret illud? vel priora pronuncient nobis: edant testes suos, ut justificentur, aut audiant, & dicant, verum *est*.
35 Vos testes mei *estis*, dictum Jehovæ, & servus meus, quem elegi; ut sciatis, & credatis mihi, intelligatisque me ipsum esse, ante me non esse formatum à *Deo* forti, & post me non futurum *quidquam*.
36 Ego, ego *sum* Jehova; & nullus *est* præter me servator.
37 Ego indico, & servo, & prænuncio, non autem ullus in vobis alienus *Deus*; & vos testes mei *estis*, dictum Jehovæ, me *Deum* fortem esse.
38 Etiam antequam esset dies, ego ille *sum*, & nemo è manu mea eripiet: quum operor, quis avertat illam?

CAP. XLIII. *Vocatio gentium prædicitur.*

Sic ait Jehova vindex vester, sanctus Jisraëlis: propter vos missurus sum in Babyloniam, & dejecturus vectes omnes, Chaldæósque cum navibus celeberrimis ipsorum.
2 Ego Jehova *sum* sanctus vester, creator Jisraëlis, Rex vester.
3 Sic ait Jehova, qui edit in mari viam; & in aquis validis semitam.
4 Qui educit currus, & equos, copias, & robur; pariter jacebunt, non resurgunt, exspirabunt, ùt ellychnium extinguentur.
5 Ne recordemini priorum, & antiqua ne consideretis:
6 Ecce ego facturus sum rem novam, jam exorietur, ánnon nosceretis illam? etiam disponam in deserto viam, in solitudine flumina.
7 Honorabit me bestia agri, dracones, & ululæ; quum posuero in deserto aquas, flumina in solitudine, ad præbendum potum populo meo, electo meo.
8 Populus, quem formavi mihi, laudem meam enarrabunt.
9 Nam me non invocas, JahaKob; aut laboras apud me, Jisraël:
10 Non offers mihi parvam pecudem holocaustorum tuorum, & sacrificiis tuis non honoras me: non premo te, ut servias munere, neque fatigo te thure.
11 Non comparas mihi pecuniâ calamum odoratum, & adipe sacrificiorum tuorum non irrigas me: quin servitute premis me propter peccata tua, fatigas me iniquitatibus tuis.
12 Ego, ego ipse deleo defectiones tuas propter me; & peccatorum tuorum non recordor.
13 Revoca in memoriam mihi, disceptemus unà, enarra tu, ut justificeris:
14 Pater tuus primus peccaverit, & interventores tui defecerint à me.
15 Proinde essem profanaturus principes sacros; & expositurus anathemati JahaKobum, & Jisraëlem contumeliis. *Cap. XLIV.*
16 Jam verò audi JahaKob, serve mi, & Jisraël, quem elegi.
17 Sic ait Jehova, qui fecit te, & formavit te ex utero, adjuturus te, ne timeto, serve mi JahaKob, & Jeschurun, quem elegi:
18 Nam effundam aquas super sitientem, & fluenta super aridam; effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super prognatos tuos.
19 Et efflorescent velut inter gramen, velut salices, *inquam*, secundùm processus aquarum.
20 Hic dicet, Jehovæ sum, & iste vocabit *se* nomine JahaKobi: ille verò scribet manu suâ, *Sum* Jehovæ, & de nomine Jisraëlis cognominabit *se*.

CAP. XLIV. *Dona spiritualia.*

Sic ait Jehova, rex Jisraëlis, & vindex ejus, Jehova exercituum: ego *sum* primus, & ego ultimus, ac præter me nullus *est* Deus.
2 Quis ergo ùt ego prædicat, & indicat istud, aut ordinat istud mihi, ex quo disposui populum æternum, ut futura, & quæ eventura sunt, indicentur illis?
3 Ne paveatis, neque timeatis; ánnon *inde* ab eo tempore pronunciavi tibi, ac indicavi, & vos testes mei *estis*? an est Deus præter me? utique nulla *est* rupes, nullam novi.
4 Formatores sculptilis omnes sunt rei inanis *formatores*, & desiderabilia eorum non possunt prodesse: ac testes istorum sunt ipsa; non vident, neque cognoscunt, ut erubescant.
5 Qui format *Deum* fortem, & sculptile fundit, ad nullam utilitatem *fundit*.
6 En omnes se consociantes erubescent, & fabri ipsi magis, quàm homines *ulli*: congregent se omnes, consistant, pavebunt, erubescent unà.
7 Faber ferrarius *cum* norma, & operatur prunis, & malleis format illud; quum operatur illud brachio robusto suo, etiam esurit, & nullis *est* viribus, non bibens aquam defetiscitur.
8 Faber lignarius extendit regulam; delineat ipsum amussi, aptat illud in angelos suos, aut circino format illud: denique facit illud ad structuram viri, secundùm ornatum humanum, ut desideat domi.
9 Cædendo sibi cedros, quum sumsit cupressum, & robur, aut quæ fortificat se inter arbores silvæ: ornum, *quam* plantaverit, & pluvia educaverit:
10 Tunc est homini ad comburendum, qui sumit ex eis, ut calefiat, etiam accendit *furnum* ut coquat panem; etiam operatur *Deum fortem*, cui *honorem exhibens* incurvat se,

ſe, aptat ipſam in ſculptile, ante quod procumbit.
11 Partem ejus exuſſit igni, ad partem ejus carnes comedit, aſſat aſſum, & ſatiatur; etiam calefit, dicítque, euge concalui, vidi ignem:
12 Reſiduum autem ejus in *Deum* fortem aptat exſculpendo illud; procumbit coram eo, incurvátque ſe, & deprecatur ipſum, dicens, eripe me, nam *Deus* fortis meus es:
13 Non nôrunt, neque animadvertunt; *illud* obducere oculos ipſorum, ne videant, & corda ipſorum, ne intelligant.
14 Neque revocat ad animum ſuum; neque ſcientia, neque prudentia *ineſt*, ut dicat; partem iſtius exuſſi igne, etiamque coxi ad prunas iſtius panem; aſſavi carnem, quam comedo: & reliquum iſtius in rem abominandam aptavero? ante id, quod provenit ex arbore, procubuero?
15 Paſcens cinere animum illuſum avertit, adeò ut non eripiat ſe ipſum, neque dicat, ánnon falſitas *eſt* ad dexteram meam?
16 Recordare horum JahaKob, & Jiſraël, cùm ſervus meus ſis: formavi te, ſervus meus es, Jiſraël, non traderis oblivioni à me.
17 Deleo ùt denſas nubes defectiones tuas, & velut nubes peccata tua; revertere ad me, nam vindico te.
18 Cantate cœli, facere Jehovam *hæc*, clange ima terra; fragorem edite montes cantu, ſilva, & quæcunque arbor *eſt* in ea: vindicare Jehovam Jahakobum, & in Jiſraële gloriari.
19 Sic ait Jehova, vindex tuus, & formator tuus ex utero: ego Jehova facio omnia, extendo cœlos ſolus, expando terram per me ipſum:
20 *Is ſum*, qui irrita facturus eſt ſigna mendacium, & ex divinis ſtultos effecturus: reducturus ſapientes retrorſum, & ſcientiam eorum infatuaturus:
21 Præſtiturus verbum ſervi ſui, & conſilium nunciorum ejus abſoluturus: qui dico de Jeruſchalaimis, habitabuntur, & de civitatibus Jehudæ, ædificabuntur, & *qui* vaſtitates iſtius erecturus ſum:
22 Qui edicturus ſum ipſi profundo, exſiccare, & flumina tua arefacturus:
23 Edicturus Cyro, paſtori meo, ut omnem delectationem meam perficiat; útque edicat Jeruſchalaimis, reædificantor, & templo, fundator.

CAP. XLV. *Captivitas Babylonica ſolvenda per Cyrum.*

Sic ait Jehova uncto ſuo Cyro, cujus confirmaturus ſum dexteram, ad ſternendum coram eo gentes, ut lumbos regum diſſolvam: ad aperiendum coram eo valvas, ut portæ non occludantur:
2 Ego tibi præiturus ſum, & inæqualia æquaturus; valvas chalybeas fracturus, & vectes ferreos ſucciſurus:
3 Daturúſque tibi theſauros abſtruſiſſimos, & repoſitas opes abditiſſimas: ut cognoſcas me Jehovam, qui voco te nominatim, Deum Jiſraëlis eſſe.
4 Propter ſervum meum JahaKobum, & Jiſraëlem electum meum: propterea me vocâſſe te de nomine tuo, cognominâſſe te, quàmvis ignores me.
5 Ego Jehova, & nullus præterea, præter me nullus Deus: accingo te, quàmvis ignores me:
6 Ut cognoſcant *gentes* ab ortu ſolis, & ab occaſu ejus, nullum eſſe præter me, me Jehovam *eſſe*, & nullum præterea:
7 Formantem lucem, & creantem tenebras, facientem pacem, & creantem malum; me Jehovam facere omnia iſta.
8 Deſtillate cœli supernè, & ſuperiores nubes fluant juſtitiâ: aperiat ſe terra, & *terreſtria* edant fructum ſalutis, juſtitiaque efflorescat ſimul, me Jehovâ patrante illud.
9 Væ litiganti cùm fictore ſuo, teſtæ cum *aliis* teſtis terreis; an dicturum eſt lutum fictori ſuo, quid facturus eſſes, cùm ad opus iſtud tuum nullæ *ſint* manus?
10 Væ illi, qui dicit patri, quid geniturus eſſes? & fœminæ, quid paritura eſſes?
11 Sic ait Jehova, ſanctus Jiſraëlis, & formator ejus: quæ ventura ſunt, petite à me, de filiis meis, & de opere manuum mearum interdicite mihi.
12 Ego feci terram, & hominem ſuper eam creavi; ego manibus meis extendentibus cœlos, omni quoque exercitui eorum præcepta dedi,
13 Ego excitaturus ſum illum juſtè, & omnes vias ejus æquaturus: ipſe reædificaturus eſt civitatem meam, & deportatos meos remiſſurus non pretio, neque munere, ait Jehova exercituum.
14 Sic ait Jehova, labor Ægypti, & merx Æthiopiæ, Sabæorúmque procerorum; ad te tranſibunt, & tua erunt, te ſequentur, compediti tranſibunt: tibique incurvabunt ſe, te deprecabuntur, *dicentes*; tantùm in te *eſt Deus* fortis, & nullus *eſt* præterea, nuſquam præterea Deus.
15 Utique tu *Deus* fortis abdens te, Deus Jiſraëlis ſervator es.
16 Erubuerunt, etiámque ignominiâ affecti ſunt omnes iſti, pariter abiverunt cum ignominia fabri imaginum.
17 Jiſraël ſervatur per Jehovam ſalute æternâ: non erubeſcetis, neque ignominioſi reddemini in ſempiterna ſecula.
18 Nam ſic ait Jehova, creator cœlorum; ille ipſe Deus, formator terræ, & opifex ejus, idem ſtabiliens eam, *qui* non ad inanitatem creavit eam, *ſed* ad inhabitandum formavit eam, ego *ſum* Jehova, & nullus præterea.
19 Non clàm loquor, *non* in loco terræ tenebroſæ, non edico ſemini JahaKobi; inaniter quærite me: ego Jehova eloquor juſtitiam, indico recta.
20 Congregamini, & advenite; appropinquate unà, qui evaſiſtis ex gentibus, *qui* ignari erant geſtantes lignum ſculptilis ſui, & deprecantes pro *Deo* forti non valentem ſervare:
21 Indicate, & admovete, etiam conſilium ineatur unà: quis pronunciavit hoc à priſcis diebus, ab eo tempore indicavit iſtud? ánnon ego Jehova, nullúſque amplius Deus præter me, *Deus* fortis, juſtus, & ſervator? nullus præterquam ego.
22 Reſpicite ad me, & ſervemini omnes

fines terræ: nam ego *sum Deus* fortis, & nullus præterea.

23 Per me juravi, prodiit ex ore meo juſtè verbum, quod non revocabitur; mihi incurvatum iri omne genu, juraturam omnem linguam.

24 Tantummodo in Jehova, de me inquiet, omnis justitia, & robur *eſt*: ad ipſum veniat congreſſurus, at erubeſcent; quicunque exardeſcunt contra eum, *erubeſcent*.

25 In Jehova juſtificabuntur, & gloriabuntur totum ſemen Jiſraëlis.

CAP. XLVI. *Vanitas idolorum.*

PRocubuit Bel; reflexus eſt Deus vaticinus, fuerunt terricula eorum *impoſita* beſtiæ, & jumento; geſtamina veſtra onerata, oneri ſunt defeſſæ.

2 Reflexi ſunt, procubuerunt pariter; neque potuerunt *Babylonii* eripere onus: ſed ipſimet in captivitatem abiverunt.

3 Auſcultate mihi domus Jahakobi, totúmque reſiduum domûs Jiſraëlis; qui bajulamini inde ab utero, qui geſtamini inde à vulva:

4 Et uſque ad ſenium ego idem, & uſque ad canitiem ego portaturus ſum: ego feci, & ego geſtabo, ego, *inquam*, portaturus ſum, & crepturus.

5 Cui aſſimilaretis me, & æquaretis; aut compararetis me, ut ſimiles eſſemus?

6 Qui prodigunt aurum è marſupio, & argentum ſcapo appendunt, mercede conducunt conflatorem, qui faciat ex eo *Deum* fortem, cui procumbentes etiam incurvent ſeſe:

7 Geſtant eum, humero portant eum, deinde collocant eum in ſede ſua, ubi ſtat, è loco ſuo non recedit; etiam ſi *quis* clamet ad eum, non exaudit, ab anguſtia ipſius non ſervat ipſum!

8 Recordamini hujus, & præbete vos viros; revocate, ô defectores, in animum.

9 Recordamini priorum *inde* à ſeculo; me eſſe *Deum* fortem, & nullum præterea *Deum eſſe*, & neminem parem mihi:

10 Indicantem à principio finem, & ab antiquitate, quæ nondum facta ſunt; dicentem conſilium meum ſtabit, & omnem delectationem meam facturus ſum.

11 Voco ab Oriente volucrem, è terra longinqua effectorem conſilii mei; & loquutus ſum, & adducam iſtud; formavi, & faciam iſtud.

12 Auſcultate mihi robuſti animo, qui longinqui eſtis à juſtitia.

13 Admoveo juſtitiam meam, non longinqua eſt; ſed ſalutem meam non retardabit, nam diſponam in Tzijone ſalutem, Jiſraëli ornatum meum.

CAP. XLVII. *Excidium Babylonis prædicitur.*

DEſcende, ac ſede in pulvere, virgo, filia Babylonis; ſede humi, defecta ſolio, filia Chaldæorum; nam non perges vocari tenera, & delicata.

2 Accipe molas, & mole farinam: retege crines tuos, denuda veſtigium, retege crus, tranſi flumina.

3 Retegetur nuditas tua, etiam videbitur turpitudo tua: ultionem ſumam, neque feram obſtare quemquam mihi.

4 *Inquit* vindex noſter Jehova exercituum, nomine ſuo ſanctus Jiſraëlis:

5 Sede ſilens, & ingredere in tenebras filia Chaldæorum: nam non perges vocari domina regnorum.

6 Efferbueram contra populum meum, profanaveram poſſeſſionem meam, & tradideram eos in manum tuam: non exhibuiſti eis miſericordiam, ſuper ſenem aggravâſti jugum tuum valde.

7 Et edixiſti, in ſeculum ero domina: unquam non repoſuiſti hæc in animo tuo, non recordata es finem illius.

8 Nunc itaque audi hoc voluptuaria, deſidens ſecurè, dicens cum animo tuo, Ego *ſum*, & nulla præter me ampliùs: non ſedebo vidua, neque experiar orbitatem.

9 Imò evenient tibi duo iſta momento, die eodem orbitas, & viduitas: planè ſupervenient tibi cum multitudine præſtigiarum tuarum, cum fortitudine incantationum tuarum maxima.

10 Quia confiſa es malitiæ tuæ, dicens nullus videt me, ſapientia tua, & ſcientia tua ipſa pervertit te; ut diceres cum animo tuo, ego *ſum*, & nulla præter me ampliùs:

11 Idcirco ſuperveniet tibi malum, cujus ignoras ortum, & obruet te ærumna, quam non poteris expiare; denique ſuperveniet tibi repentè vaſtitas, *quam* ignoras.

12 Sta jam cum incantationibus tuis, & cum multitudine præſtigiarum tuarum, in quibus laborâſti à pueritia tua; *ſi* fortè poſſis proficere, *ſi* fortè præbebis te fortem.

13 Defetiſceris multitudine conſiliorum tuorum: ſtent jam aſtrologi, qui contemplantur ſtellas, qui notas faciunt in menſes *prædictiones ſuas*; & ſervent te ab iis, quæ superventura ſunt tibi.

14 Ecce ſunt tanquam ſtipula, ignis comburit eos, non eripiunt ſe ipſos è flamma: nullus ſupereſt carbo ad caleſcendum, *nedum* ignis ad ſedendum ex adverſo ejus.

15 Ita ſunt tibi, quibuscum laborâſti: negotiatores tui à pueritia tua, ſinguli in partes ſuas aberrant, nemo ſervat te.

CAP. XLVIII. *Liberatio ex Babylone certò futura.*

AUdite hoc domus Jahakobi, qui vocant ſe de nomine Jiſraëlis, & ex aquis Jehudæ prodierunt, qui jurant per nomen Jehovæ, & Dei Jiſraëlis mentionem faciunt, non fideliter, neque juſtè.

2 Quamvis à civitate ſancta ſe vocent, & Deo Jiſraëlis innitantur; cujus nomen eſt Jehova exercituum.

3 Priora inde ab eo tempore indicaveram, & ex ore meo prodeuntia pronunciaveram; *ea* repentè effeci, atque evenerunt.

4 Ex præſcientia mea *erat* te durum eſſe; & nervum ferreum *eſſe* cervicem tuam, frontemque tuam chalybeam:

5 Quapropter indicavi tibi ex eo tempore, quum nondum eveniret pronunciavi tibi, ne diceres, terriculum meum fecit iſta, & ſculptile meum, aut fuſile meum præcepit iſta.

6 Audiveras, reſpice totum hoc: & vos annon indicabitis? pronuncio tibi nova

ex hoc tempore,& recondita,quæ ignorâsti;
7 Quæ nunc creantur; non autem ab eo tempore,etiam ante diem,*quum* non audivisti,ut non dicas,ecce noveram ea.
8 Neque audivisti quicquam,neque novisti,neque ab illo tempore aperuit aurem tuam: nam novi te omnino acturum esse perfide,& defectorem ex utero vocari te:
9 Propter nomen meum longanimis ero, & laudem meam obsignatam asservabo tibi; ut non exscindam te.
10 Ecce conflabo te,non autem cum argento; selectum efficiam te catino afflictionis.
11 Propter me, propter me faciam, nam quomodo profanaretur *illud*? & gloriam meam alteri non dabo.
12 Ausculta mihi Jahakob,& Jisraël vocate à me: Ego ipse sum primus,etiam sum ultimus.
13 Etiam manus mea fundavit terram, & dexteræ meæ palmus expandit cœlos: me vocante ea,consistunt pariter.
14 Congregamini vos omnes, & audite, quis ex illis indicat ista? Jehova diligens, hoc facturus est,delectationem suam in Babylonem,& brachium ejus *in* Chaldæos.
15 Ego, ego loquutus sum; etiam vocavi eum, adducturus sum eum; & secundabit viam suam.
16 Accedite ad me, audite istud, non à principio in occulto loquutus sum; ex quo tempore fuit hoc,ibi sum: nunc enim Dominus Jehovi mittit me,& spiritus ejus.
17 Sic ait Jehova,vindex tuus,sanctus Jisraëlis, ego Jehova,Deus tuus doceo te proficere,deduco te viâ,*quâ* ambules.
18 O si attendisses ad præcepta mea; ita fuisset tanquam flumen pax tua, & justitia tua ùt fluctus maris:
19 Et fuisset velut arena semen tuum,& prognati è visceribus tuis ùt scrupi illius; non *tamen* exscindetur,neque perdetur nomen ejus à conspectu meo.
20 Exite à Babylonia,fugite à Chaldæis, voce canorâ indicate,pronunciate hoc,proferte hoc usque ad extremitatem terræ: dicite, vindicavit Jehova servum suum Jahakobum:
21 Neque sitiunt,*quum* per vastitates deducit eos,aquas è rupe profundit eis: quasi fidisset rupem,ut fluant aquæ.
22 Nulla *est* pax,inquit Jehova,improbis.

CAP. XLIX. *Num mater potest oblivisci filii sui?*

AUscultate insulæ mihi,& attendite nationes è longinquo: Jehova inde ab utero vocaverat me, è visceribus matris meæ memoriam constituerat nominis mei.
2 Et disposuit os meum veluti gladium acutum, in umbra manûs suæ abscondens me; & disposuit me in sagittam nitidam,in pharetra sua abscondens me.
3 Dixerat mihi,servus meus es,Jisraël *est*, *de* quo per te gloriaturus sum.
4 Ego verò dixi, frustrà laboro,inaniter, & vanè vires meas consumo: veruntamen officium meum penès Jehovam *est*, & opus meum penès Deum meum.
5 Nunc autem dicit Jehova; qui formaverat me inde ab utero, ut serviam ipsi, ut reducam Jahakobum ad ipsum,quum Jisraël non reciperet se: quia gloriosus sum in oculis Jehovæ,& Deus meus est robur meum.
6 Dicit,*inquam*,levior *videris*,quàm ut sis mihi servus ad erigendum tribus Jahakobi, & custoditos Jisraëlitas reducendum? ergo constituo te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremitatem terræ.
7 Sic ait Jehova,vindex Jisraëlis,sanctus ejus; ei,quem contemnit quisque,*quem* abominatur gens; servo dominantium reges videntes assurgent, principesque *honorem habentes* incurvabunt sese: propter Jehovam,quifidelis *est*,sanctum Jisraëlis,qui elegit te.
8 Sic ait Jehova,tempore accepto exaudiam te, & in die salutis auxiliabor tibi; & custodiens te,disponam te in fœdus populi, ad confirmandum terram,ad efficiendum,ut possideat possessiones desolatas:
9 Dicendo vinctis, exite;iis,qui sunt in tenebris,revelamini: per vias pascent,& in omnibus clivis pascuum eorum *erit*.
10 Non esurient,neque sitient,neque feriet eos æstus,aut sol: nam,qui miseretur eorum,ducet eos, & secundùm scaturigines aquarum deducet eos.
11 Et disponam omnes montes meos,ut sint pervii,& *in* aggeribus meis emineant.
12 Ecce isti è longinquo venient: ecce quoque illi ab aquilone, & ab occasu,denique isti à terra Sinæorum.
13 Cantate cœli, & exsulta terra, & fragorem edite montes cantu: quia consolatus Jehova populum suum, & pauperum suorum misertus est.
14 Quòd si dicat Tzijon, dereliquit me Jehova; & Dominus oblitus est meî:
15 An oblivisci potest mulier fœtûs sui, ut non misereatur filii uteri sui? etiam hæ oblivisci possint; tamen ego non obliviscar tui.
16 En in manibus sculpsi te: muri tui è regione mei *versantur* jugiter.
17 Festinabunt filii tui: destructores tui, & vastatores tui *ex* te exibunt.
18 Attolle circumquaque oculos tuos,& vide, isti omnes congregantes se accedunt tibi: *ut* vivo ego, dictum Jehovæ, istis omnibus: tanquam ornamento vestieris, circumligabis eos *tibi* tanquam sponsa.
19 Quum vastitates *erunt* tuæ, & desolationes tuæ, & terra destructa tua; quia jam angustaberis præ habitatoribus, procul profectis eis,qui absorbebant te:
20 Adhuc dicent te audiente filii orbitatis tuæ,angustus est mihi hic locus, retrocede mihi,ut habitare possim:
21 Adeò ut dicas cum animo tuo; quis genuit mihi istos, cùm fuerim orba,& solitaria? huc illuc migrans,ac fugitiva *fui*,& istos,quis educavit? en ego relicta fui sola, isti ubinam fuerunt?
22 Sic ait Dominus Jehovi, ecce sustollam ad gentes manum meam, & ad populos efferam vexillum meum; ut afferant filios tuos lacerto, & filiæ tuæ super humerum portentur.
23 Et erunt reges nutricii tui,& fœminæ principes eorum nutrices tuæ,vultu in terram *demisso* incurvabunt se *habentes honorem* tibi, pulveremque pedum tuorum lingent:

gent : ut experiaris me esse Jehovam,non erubescere eos,qui exspectant me.

24 An auferetur à robusto captura? an etiam captiva turba justi eriperetur ?

25 Quin sic ait Jehova,& turba captiva robusti auferetur, & captura violenti eripietur : nam adversùs contendentes tecum ego contendam,& filios tuos ego servabo :

26 Efficiamque,ut comedant oppressores tui suam ipsorum carnem, & velut musto sanguine suo inebrientur ; ut agnoscant omnis caro , me Jehovam esse,servatorem tuum ; & vindicem tuum,robustum *Deum* Jahakobi.

CAP. L. *Liber repudii datus Synagogæ*,id est, *Ecclesiæ Jehudæorum.*

SIc ait Jehova, ubi *est* libellus repudii matris vestræ,quô dimiserim eam ? aut quis *est* ex creditoribus meis, cui vendiderim vos ? en iniquitatibus vestris venditis vos, & defectionibus vestris dimittitur mater vestra.

2 Quamobrem,quum venio,nemo adest ? quum voco,nemo respondet? an ullo modo brevior est manus mea quàm ut redimat ? & an nullæ *sunt* in me vires ad eripiendum? en increpatione meâ exsicco mare,dispono flumina *in* desertum, fœtet multitudo piscium eorum mortua siti, eò quòd desit aqua :

3 Induo cœlos atrore,velut cilicium pono operimentum eorum.

4 Dominus Jehovi dedit mihi linguam eruditissimam , ut sciam tempestivè eloqui defesso verbum : excitat unoquoque manè, excitat mihi aurem ad audiendum, ùt *audiuntur* eruditissimi.

5 Dominus Jehovi aperit mihi aurem, & ego non rebello ; retrorsum non averto me.

6 Corpus meum expono percussoribus, & malas meas depilantibus ; faciem meam non abscondo à contumeliis,& sputo.

7 Quia Dominus Jehovi auxiliatur mihi, ideo non afficior ignominiâ : idcirco compono faciem meam tanquam saxum adamantinum,quia novi fore,ut non pudefiam.

8 Propinquus *est*, qui justificat me ; quis contendat mecum ? consistamus unà : quis experiatur jure contra me ? accedat ad me.

9 En,Dominus Jehovi auxiliaturus est mihi,quis est condemnaturus me ? en, omnes isti ùt pannus veterascent,tinea consumet eos.

10 Quis est inter vos timens Jehovæ,auscultans voci servi ejus ? qui ambulat in tenebris, cui nullus *est* splendor, confidat nomini Jehovæ,& innitatur Deo suo :

11 En vos omnes accendentes ignem,circumcingentes malleolis: ite in focum ignis vestri , & in malleolos,*quos* succendistis ; è manu mea est hoc vobis, in dolore jacebitis.

CAP. LI. *Dominus consolator Tzijonis in perpetuum.*

AUscultate mihi sectatores justitiæ, quærentes Jehovam ; intuemini in rupem, *unde* excisi estis,& in cavum foveæ,*unde* effossi estis.

2 Intuemini in Abrahamum,patrem vestrum,& in Saram,*quæ* peperit vos : cùm unicum evocans eum, benedixerim ei , & multiplicaverim eum.

3 Nam consolabitur Jehova Tzijonem, consolabitur omnes vastitates ejus,& disponet desertum ejus tanquam Hedenem, & solitudinem ejus tanquam hortum Jehovæ : gaudium, & lætitia invenietur in illo, gratiarum actio,& vox psalmodica.

4 Attendite ad me popule mi, & natio mea,ad me autem advertite : nam doctrina à me prodibit, & jus meum in lucem populorum collocabo.

5 Propinqua *est* justitia mea,prodibit salus mea,& brachia mea populos judicabunt: in me insulæ exspectationem habebunt,& brachium meum exspectabunt.

6 Attollite in cœlum oculos vestros, & intuemini in terram deorsum ; cœlos velut fumum evanituros esse , & terram ùt pannum veteraturam,habitatorésque ejus similiter morituros : salus verò mea in seculum erit,& justitia mea non atteretur.

7 Auscultate mihi, qui agnoscitis justitiam , popule, in quorum animo doctrina mea *est* ; ne timetote probrum mortalis , & præ contumeliis istorum ne consternamini.

8 Nam quasi pannum exedet eos tinea,& tanquam lanam exedet eos blatta : justitia autem mea in seculum erit , & salus mea in omnes generationes.

9 Evigila, evigila,indue robur,brachium Jehovæ ; evigila ùt diebus priscis,in generationes æternas: annon tu illud es, quod conscidit Ægyptum, *quod* dolore affecit balænam ?

10 Annon tu illud es, quod exsiccavit mare,aquas abyssi magnæ : quod disposuit profunditates maris,*ut essent* via,quâ transirent vindicati ?

11 Ita redemti Jehovæ revertantur,& ingrediantur Tzijonem cum cantu , lætitiáque perpetua super caput suum : gaudium, & lætitiam assequantur, fugiant mœror,& gemitus.

12 Ego, ego ipse sum consolator vester : quæ *es tu*,quòd timeas à mortali morituro, & à filio hominis,*qui ùt* fœnum reddetur ?

13 Quòd obliviscaris Jehovæ,opificis tui, qui extendit cœlos,& fundavit terram ; paveásque jugiter quotidie propter excandescentiam ejus, qui angustiâ afficit , quasi compararet se ad perdendum ? & ubi *est* excandescentia ejus,qui afficit angustiâ ?

14 Festinanter educet peregrè vinctum , *qui* solvendus est, non morietur in ista fovea,neque deficietur pane suo.

15 Atqui ego sum Jehova,Deus tuus, qui disrumpo mare , cujus fremunt fluctus: Jehova exercituum nomen *est* ipsi.

16 Qui indidi verba mea ori tuo , umbrâ manûs meæ tegens te ; me plantaturum cœlos , & fundaturum terram , & dicturum Tzijoni,populus meus es.

17 Expergiscere,expergiscere, surge *urbs* Jeruschalaimorum , quæ bibisti à manu Jehovæ poculum excandescentiæ ejus : crassamentum, poculum horrificentissimum bibisti,exsuxisti.

18 Nemo deducebat eam ex omnibus filiis, *quos* pepererat ; & nemo prehendebat manum ejus ex omnibus filiis,*quos* educaverat.

19 Duo ista obvenerunt tibi; quis condoleret tibi? vastatio & contritio, famesque, & gladius, *per* quem consolarer te?
20 Filii tui defecti animo jacent in capite omnium platearum, ùt bubalus irretitus; pleni excandescentiâ Jehovæ, increpatione Dei tui.
21 Idcirco audi jam hoc, ô afflicta, & ebria, non autem ex vino.
22 Sic ait Dominus tuus Jehova, & Deus tuus, causam acturus populi sui, ecce recipio de manu tua poculum horrificentissimum; crassamentum, poculum istud excandescentiæ meæ non perges bibere ampliùs:
23 Sed ponam illud in manu affligentium te, qui dicebant animæ tuæ, abjice te, ut transeamus: quibus exponebas tanquam humum corpus tuum, & tanquam plateam transeuntibus.

CAP. LII. *Christi humilitas, & gloria.*

Evigila, evigila, indue robur tuum, ô Tzijon: indue vestes ornatûs tui Jeruschalaimorum civitas sancta, nam non perget invadere te ampliùs præputiatus, & immundus.
2 Excute te ipsam è pulvere, surge, sede *urbs* Jeruschalaimorum: explica te è vinculis colli tui, ô captiva filia Tzijonis.
3 Nam sic ait Jehova, gratis vendidistis vos, & sine pecunia vindicabimini.
4 Nam sic ait Dominus Jehovi, in Ægyptum descenderat populus meus olim ad peregrinandum illic: Assyrius quoque pro nihilo oppressit eum.
5 Nunc autem, quid mihi hîc *est*? dictum Jehovæ, nam captus est populus meus gratis: dominatores ipsius ejulant, dictum Jehovæ; & jugiter quotidie nomen meum irritatur.
6 Idcirco experietur populus meus nomen meum: idcirco, *inquam, experietur* illo ipso die me eum *esse*, qui proloquitur, ecce me.
7 Quàm decentes sunt super istos montes pedes evangelizantis, pronunciantis pacem, evangelizantis bonum, pronunciantis salutem, dicentis Tzijoni: regnat Deus tuus!
8 Vocem speculatores tui attollunt, vocem pariter cantant: se oculis suis videre coràm, quum reducit Jehova Tzijonem.
9 Fragorem edite, cantate pariter vastitates Jeruschalaimorum: quia consolatur Jehova populum suum, vindicat Jeruschalaima:
10 Nudat Jehova brachium sanctitatis suæ ante oculos omnium gentium, ut videant omnes fines terræ salutem Dei nostri.
11 Discedite, discedite, exire illinc, immundum ne attingitote: exite è medio istius; purgate vos portantes vasa Jehovæ.
12 Nam non festinatione exibitis, neque fugâ proficiscemini: quia præiturus *est* vobis Jehova, & extrema acies vestra *erit* Deus Jisraëlis.
13 Ecce prosperabitur servus meus, extolletur, & elevabitur, & altus erit valde.
14 Quemadmodum obstupuerint de te multi, ita *de* corrupta supra quemlibet specie istius; & forma istius præ filiis hominum:
15 Ita, *inquam*, persperget *stupore* gentes multas, propter eum obdent Reges os suum: quando, quod non narratum fuerat eis, videbunt, & quod non audierant, animadvertent.

CAP. LIII. *Passionale Evangelium.*

Quis credit prædicationi nostræ: & brachium Jehovæ in quo revelatur?
2 Assurgit quidem ùt tenera planta coram illo, & tanquam radix è terra solitaria, non *est* forma ei, neque decor: & quando intuemur eum, non *inest* species, cur desideremus eum.
3 Contemtus, & abjectissimus virorum, doloribus affectus, & familiaris morbo, & velut *homo* abscondens faciem à nobis, contemtus ita, ut non æstimemus illum.
4 Veruntamen morbos nostros ipse pertulit, & dolores ipsos nostros bajulavit: quamvis nos æstimemus eum plagâ affectum, percussum à Deo, & afflictum.
5 Nam ipse dolore afficitur à defectionibus nostris, atteritur ab iniquitatibus nostris, castigatio pacis nostræ imponitur ei, & tumice ejus fit curatio nobis.
6 Omnes nos, ùt ovis erravimus, quisque in viam suam nos convertimus, & Jehova facit, ut incurrat in eum pœna omnium nostrûm.
7 Exigitur *pœna*, & ipse affligitur, neque aperit os suum; ùt parva pecus ad mactationem ducitur, & velut ovis coram tonsoribus suis obmutescens: neque aperit os suum.
8 A coarctatione, & à judicio tollitur; at generationem ejus quis enarraturus est? nam exscinditur *quidem* è terra viventium, ex defectione populi mei plaga *est* ipsi:
9 *Populus* enim exposuit improbis sepulchrum ipsius, & diviti in mortem suam: eò *quòd* non fecit violentiam; neque *est* dolus in ore ipsius:
10 At Jehova delectatus conterere ipsum, morbo affecit, quandoquidem exponebat se ipsum sacrificium pro reatu; *dicens*, videbit semen, prolongabit dies: & delectatio Jehovæ per eum prosperabitur.
11 Exemtum molestiâ seipsum videns satiabitur, cognitione suî justificabit justus servus meus multos, quorum iniquitates ipse bajulaverit.
12 Idcirco partem dabo ei pro multis, ut cum robustis partiatur prædam, pro eo, quòd profundit in mortem se ipsum, & cum defectoribus annumeratus est: nam ipse peccatum multorum perferens, pro defectionibus intercessit.

CAP. LIV. *Ecclesia sponsa Christi.*

Canta sterilis, *quæ* non parit: fragorem ede cantu, & claram ede vocem, *quæ* non dolet: nam plures *futuri sunt* filii desolatæ, quàm filii conjugatæ, ait Jehova.
2 Dilata locum tentorii tui, & aulæa habitaculorum tuorum extendantur, ne cohibeto: prolonga funes tuos, & clavos tuos confirma.
3 Nam dextrorsum, & sinistrorsum prorumpes, & semen tuum gentes hæreditario jure possidebit, ac civitates desolatas efficient habitabiles.

4 Ne timeto,quia non erubeſces,& ne ignominiâ confuſa eſto,quia non pudebit te : ſed verecundiæ adoleſcentiæ tuæ obliviſceris,& probri viduitatis tuæ non recordaberis ampliùs.
5 Nam conjunx tuus *erit* opifex tuus, cujus nomen Jehova exercituum: & vindex tuus ſanctus Jiſraëlis, Deus totius terræ, vocabitur.
6 Nam ùt uxorem derelictam,& dolentem animo revocat te Jehova : & uxorem adoleſcentiæ, quàmvis ſpreta ſis, appellat Deus tuus.
7 Ad momentum parvum dereliqueram te,ſed miſerationibus magnis congregabo te.
8 Pauculo fervore abſconderam faciem meam momento à te,ſed benignitate ſempiternâ miſereor tuî ; ait vindex tuus Jehova.
9 Nam ùt aquæ Noachi hoc mihi *eſt*,qui juravi , non tranſituras aquas Noachi ampliùs ſuper terram : ſic juro,fore,ut non effervеſcam contra te,& non increpem te:
10 Quàmvis hi montes recederent,& hi colles dimoverentur : attamen benignitas mea à te non recedet,& fœdus pacis meæ non dimovebitur,ait miſerator tuus Jehova.
11 O afflicta , procellis agitata,conſolatione deſtituta ! ecce ego collaturus ſum cum ornamento lapides tuos,& fundaturus te ſapphiris.
12 Et diſponam pyrobo ſpecularia tua,& portas tuas lapidibus carbunculi,denique totum terminum tuum lapidibus ſpecioſiſſimis.
13 Et omnes filii tui edocti *erunt* à Jehova,amplàque pax filiorum tuorum.
14 Iuſtitiâ ſtabilieris : procul eſto ab oppreſſione,quia non timebis ; & à terrore, quia non appropinquabit ad te.
15 En omnino altercetur *homo* nihili *abalienatus* à me : qui altercabitur in te,*ruens* in te corruet.
16 En ego creavi fabrum ſufflantem in ignem prunarum , & proferentem inſtrumentum ad opus ſuum ; ſimiliter ego creavi interfectorem ad perdendum.
17 Nullum inſtrumentum formatum contra te proſperabitur,& omnem linguam inſurgentem contra te in jus condemnabis ; hæc *eſt* poſſeſſio ſervorum Jehovæ , quorum juſtitia *eſt* ex me ; dictum Jehovæ.

CAP. LV. *Invitatio ad magnam cœnam.*

HEus quiſquis ſitit, venite ad iſtas aquas , cui nulla *eſt* pecunia ; venite , comparate , & comedite , venite, *inquam*, comparate abſque pecunia,& abſque pretio vinum,& lac.
2 Cur expenditis pecuniam pro nullo cibo,& laborem veſtrum pro re minimè ſatiatura ? auſcultate indeſinenter mihi , & comedite bonum,atque oblectet ſe hac pinguedine animà veſtra.
3 Inclinate aurem veſtram, & venite ad me,audite, ut vivat anima veſtra : & pangam vobiſcum fœdus perpetuum, benignitates Davidis certiſſimas *collaturus ſum*.
4 En teſtem nationum conſtituo eum, antеceſſorem,& præceptorem nationum.
5 En gentem, quam non agnoveras,vocabis,& gentes, quæ non agnoverant te, ad te accurrent : propter Jehovam , Deum tuum, & propter ſanctum Jiſraëlis, quum ornaverit te.
6 Requirite Jehovam, quum præſtò eſt; invocate eum,quum eſt propinquus.
7 Derelinquat improbus viam ſuam,& vir iniquus cogitationes ſuas : revertatúrque ad Jehovam, ut miſereatur ipſius ; & ad Deum noſtrum, quia plurimùm condonat.
8 Non enim cogitationes meæ *ſunt ùt* cogitationes veſtræ ? neque *ùt* viæ veſtræ viæ meæ,dictum Jehovæ *:*
9 Sed *ùt* alti ſunt cœli ſupra terram ; ita altæ ſunt viæ meæ ſupra vias veſtras, & cogitationes meæ ſupra cogitationes veſtras.
10 Nam, quum deſcendit pluvia,aut nix de cœlo,rurſus illuc non revertitur,ſed inebriat terram ipſam, facítque,ut pariat ipſa, & producat ; ut edat ſemen ſatori, & panem comedenti :
11 Sic erit verbum meum,quod egreſſum fuerit ex ore meo, non revertetur ad me vacuum ; ſed faciet id, quo delector,& proſperabitur id, quò emiſero.
12 Nam cum lætitia egrediemini,& cum pace deducemini : ipſi montes, & colles fragorem edent coram vobis cantu, & omnes arbores agri complodent manum.
13 Loco virgulti aſſurget abies, loco paliuri aſſurget myrtus : ut ſit Jehovæ in nomen, in ſignum perpetuum, *quod* non exſcindetur.

CAP. LVI. *Beati,qui Deum colunt.*

SIc ait Jehova, obſervate jus, & exercete juſtitiam : nam proximè ſalus mea ventura eſt,& juſtitia mea revelanda.
2 Beatus mortalis, *qui* fecerit illam, & filius hominis,*qui* prehenderit illam ; obſervans ſabbathum,ne profanet illud,& obſervans manum ſuam,ne faciat ullum malum.
3 Neque loquatur alienigena,qui ſe adjungit Jehovæ, dicendo,omnino diſcrevit me Jehova à populo ſuo : neque dicat eunuchus,en ego ſum lignum aridum.
4 Nam ita ait Jehova de eunuchis, qui obſervaverint ſabbatha mea , & elegerint id,quo delector ; apprehenderíntque fœdus meum .
5 Etiam daturus ſum eis in domo mea, & intrà muros meos ſpatium,& nomen melius,quàm filiorum,aut filiarum,nomen perpetuum daturus ſum eorum cuique, quod non exſcindetur.
6 Alienigenas verò,qui adiunxerint ſe Jehovæ ad miniſtrandum ei, & ad diligendum nomen Jehovæ,ut ſint ei ſervi,quiſquis obſervaverit ſabbathum, ne profanet illud,& apprehendentes fœdus meum ;
7 Adducam ipſos quoque ad montem ſanctitatis meæ, & lætificabo eos in domo orationis meæ ; holocauſta eorum, & ſacrificia eorum accepta *erunt* in altari meo : nam domus mea domus orationis vocabitur omnibus populis.
8 Dictum Domini Jehovi, congregantis depulſos Jiſraëlis ; *illos* ampliùs aggregaturus ſum ei,ad aggregatos ejus.

CAP. LVII. *Iustus perit, & nemo est, qui de ejus eventu cogitat.*

OMnes bestiæ agrestes; venite ad comedendum, omnes bestiæ silvestres.
2 Speculatores istius cæci, quotquot sunt non agnoscunt, quotquot sunt canes, *sunt* muti, non possunt latrare; tempori serviunt, jacent, amant dormitationem.
3 Et isti canes avidissimi non nôrunt saturitatem, propterea ipsi pascunt se, nesciunt docere: quotquot sunt, ad viam suam se convertunt, quisque ad lucrum suum ab extremitate illius *una ad alteram*:
4 Venite, *inquiunt*, sumam vinum, & ingurgitabimus nos potu inebriante: eritque similis huic dies crastinus, *imò* major, excellentior valde. Caput LVII.
5 Justus perit, & nemo homo reponit in animo: homines, *inquam*, benigni recipiuntur nemine advertente, ante adventum ipsius mali recipi justum;
6 Ingredi pacem, requiescere *in* cubilibus suis; quisquis ambulat *in* æquitate sua.
7 At vos appropinquate huc, filii præstigiatricis; semen adulteri, quod scortaris.
8 Contra quem oblectatis vos? contra quem dilatatis os, protrahitis linguam? ánnon estis nati defectione, semen falsum?
9 *Eorum*, qui incaluerunt in lucis, sub omni arbore virente; jugulantes natos ipsos in torrentibus, sub scopulis petrarum?
10 Inter læves lapillos torrentis pars tua *est*, illi ipsi sors tua *sunt*: etiam in illis fundis libamen, offers munus, an super istis consolationem caperem?
11 In monte alto, & elato ponis cubile tuum; etiam illuc ascendis ad faciendum sacrificium:
12 Etiam post ostium, postémque ponis monimentum tuum: quum à me retectura te adscendis, dilatas cubile tuum, cædens tibi amplius *cubile*, quàm illorum sit, amas concubitum illorum, spatium *amplius* prospicis:
13 Et contemplata *mittis* ad regem cum unguentis, & auges pigmenta tua: mittis *inquam* legatos tuos in longinquum usque, & demittis te usque in sepulchrum.
14 Amplitudine viæ tuæ fatigatâ non dixisti, animum abjicio: catervam manûs tuæ invenisti, idcirco non ægrotas.
15 Et à quo solicita timuisses, ut mentireris, cùm mei non recorderis, non reponas in animo tuo? ánnon me tacente quemadmodum olim, etiam me non metueres?
16 Ego indicabo justitiam tuam; & facta tua, quæ non profutura sunt tibi.
17 Quum clamaveris, eripiant te congregationes tuæ; atqui eas omnes tollet ventus, intercipiet vanitas: qui verò recipit se ad me, possidebit terram, & hæreditario jure obtinebit montem sanctitatis meæ:
18 Et dicet, aggerate, aggerate, comparate viam: tollite offendiculum è via populi mei.
19 Nam sic ait sublimis, & elatus, cujus nomen *est* inhabitans æternitatem, & sanctus, *qui in* sublimi, & sancto habito: etiam cum eo, qui attritus est, demissúsque spiritu *habito*, ut vivum conservem spiritum demissorum, & vivum conservem animum contritorum:
20 Nam in seculum non contendam, neque in æternum effervescam: nam spiritus à conspectu meo obruetur, & animæ, *quas* ego feci.
21 Propter iniquitatem quæstûs ejus efferbui, & percussi eum, abscondendo me, *inquam*, efferbui; quia ibat aversus per viam animi sui.
22 Vias ejus video, sed curabo eum: & deducam eum, reddámque consolationes ei, & lugentibus ejus:
23 Creans proventum labiorum; summam pacem, longinquo, & propinquo, inquit Jehova, ut curem eum.
24 Improbi verò *erunt* ùt mare propulsum; nam quiescere non potest; & aquæ ejus expellunt cœnum, & lutum.
25 *Ita* nulla *est* pax, inquit Deus meus, improbis.

CAP. LVIII. *Idea boni concionatoris, & veri jejunii.*

EXclama gutture, nec cohibeto, tanquam buccina extolle vocem tuam: & indica populo meo defectionem ipsorum, & domui Jahakobi peccata ipsorum:
2 Utut me quotidie requirant, & scientiâ viarum mearum delectentur: velut gens, quæ justitiam facit, & jus Dei sui non derelinquit; rogent me jura justitiæ, accessu Dei delectentur.
3 Quare dum jejunamus, *dicitis*, non respicis? dum affligimus animam nostram, non agnoscis? en, quo die jejunatis, præstatis id, quod delectat, ut omnes labores vestros exigatis.
4 En ad contentionem, & jurgium jejunatis, & ad percutiendum pugno improbissimo; non jejunatis, (prout *sunt* hæc tempora) ut efferatis in excelsum vocem vestram.
5 An hujusmodi esset jejunium, quod eligo, dies, quo affligit homo animam suam? an incurvare ut juncum caput suum? an ùt *quis* cilicium, ac cinerem *sibi* sternat? an hujusmodi vocabis jejunium, & diem acceptum Jehovæ?
6 Nónne hoc *est* jejunium, quod eligo, ut solvatis nexus improbitatis, dissolvatis fasces loris vinctos: ac dimittatis conquassatos, *ut sint* liberi, & omne lorum disrumpatis?
7 Nónne ut partiaris esurienti panem tuum; & pauperes ejectos introducas domum? quum videris nudum, ut tegas eum, & à carne tua non abscondas te?
8 Tunc erumpet velut aurora lux tua, & sanitas tua protinus efflorescet, & anteibit te justitia tua, gloria Jehovæ extremum agmen tuum aget.
9 Tunc invocantem te Jehova exaudiet, vociferanti dicet, ecce me: si amoveris ab animo tuo lorum, porrectionem digiti, & eloquutionem vanitatis.
10 Exprompseris verò famelico animum tuum, & animam afflictam satiaveris: tum exorietur in tenebris lux tua, & in caligine tua tanquam meridiana *lux*;
11 Nam ducet te Jehova jugiter, & exsatiabit in summa ariditate animum tuum, ossa-

ossaque tua expedita reddet : erísque tanquam hortus irriguus, & velut scatebra aquarum, cujus non fallunt aquæ :
12 Ædificabúntque ex te *geniti* desolationes antiquas, fundamenta per multas generationes *jacentia* eriges, denique vocaberis instaurator ruinæ, restitutor semitarum in habitationem.
13 Si averteris à sabbatho pedem tuum, ne facias id, quo delectaris die sancto meo, & vocaveris sabbathum delicias, sanctúmque Jehovæ honoratum, honoraverísque ipsum non exercendo vias tuas, non præstando id, quo delectaris, aut loquendo verbum :
14 Tunc oblectabis te in Jehova, & veham te supra excelsa terræ : & faciam, ut fruaris possessione Jahakobi, patris tui, quia os Jehovæ loquitur.

CAP. LIX. *Dei manus non est abbreviata.*

EN non est brevior manus Jehovæ, quàm ut servet; neque gravior auris ejus, quàm ut audiat.
2 Sed iniquitates vestræ disterminant inter vos, & Deum vestrum ; & peccata vestra faciunt, ut occultet faciem à vobis, ne exaudiat.
3 Nam manus vestræ contaminatæ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate : labia vestra loquuntur falsum, lingua vestra perversitatem meditatam effert.
4 Nemo *est*, qui clamet pro justitia, & nemo, qui disceptet pro fide : *quisque* confidit rei inani, & loquitur vanum, concipit laborem, & parit mendacium.
5 Ova hæmorrhoi excludunt, & telas aranei texunt : qui comedit ex ovis eorum, morietur ; etiam, qui aspergitur, *quasi* irrumpat vipera.
6 Telæ illorum non erunt pro panno, neque operient se factis suis : facta illorum *sunt* facta iniqua, & opus violentiæ in manibus eorum.
7 Pedibus suis ad malum concurrunt, & festinant ad fundendum sanguinem innoxium : cogitationes eorum *sunt* cogitationes iniquæ, vastitas, & contritio in aggeribus illorum *est*.
8 Viam pacis ignorant, & nullum *est* jus in orbitis illorum : semitas suas depravant sibi, quisquis incedit per aliquam earum, expers est pacis.
9 Idcirco procul existente jure à nobis, & non assequente nos justitiâ ; dum exspectamus lucem, ecce tenebræ, summum splendorem *exspectantes*, in summa caligine ambulamus.
10 Palpamus velut cæci parietem, velut defecti oculis palpamus, *inquam* : offendimus ipso meridie, tanquam intempestâ nocte, in rebus pinguissimis similes mortuis *sumus*.
11 Fremimus sicut ursi quotquot sumus, & velut columbæ indesinenter gemimus, exspectamus jus, sed nullum *adest*; salutem, *sed* procul abest à nobis.
12 Nam multiplicatæ sunt defectiones nostræ coram te, & peccatorum nostrorum quodque testatur contra nos : defectiones enim nostræ *sunt* penès nos, & iniquitates nostræ, agnoscimus istas.
13 Nempe nos deficere, & mentiri in Jehovam, & avertere nos à sequendo Deo nostro ; loqui oppressionem, & apostasiam, concipere, & meditari ex animo verba falsa.
14 Sic aversum est retrorsum jus, & justitia è longinquo consistit : quia corruit in platea veritas, & æquitas non potest incedere.
15 Imò est ipsa veritas sublata, & qui recedit à malo, facit, ut insanus habeatur : quod videt Jehova, & malum videtur in oculis ejus, nullum esse jus.
16 Quum itaque vidit nullum esse virum, & obstupuit nullum esse interventorem, salutem attulit ei brachium ipsius ; & justitia ipsius, hæc fulcivit eum :
17 Nam induit justitiam quasi loricam, & galeam salutis capiti suo; induit, *inquam*, vestium ultionis indumentum, & amicivit se zelo, quasi pallio.
18 Planè secundùm facta, planè secundùm *ea* rependet, excandescentiam hostibus suis, retributionem inimicis suis, insulis ipsis retributionem rependet :
19 Ut revereantur inde ab occasu nomen Jehovæ, & inde ab ortu solis gloriam ejus, quum invadente tanquam fluvio hoste, spiritus Jehovæ contra eum incurrerit :
20 Et advenerit Tzijoni vindex, & conversis à defectione in Jahakobo; dictum Jehovæ.
21 De me autem ; hoc *erit* fœdus meum cum istis, ait Jehova, spiritus meus, qui *est* in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo : non recedent ex ore tuo, aut ex ore seminis tui, aut ex ore seminis seminis tui, ait Jehova, ex hoc tempore usque in seculum.

CAP. LX. *Lumen Ierosolymæ, Christus.*

SUrge, luce, quandoquidem advenit lux tua ; & gloria Jehovæ super te orta est.
2 (Nam ecce tenebræ operiunt terram, & caligo nationes,) & super te orietur Jehova, & gloria ejus super te conspicua erit :
3 Ut accedant gentes ad lucem tuam, & reges ad splendorem exortum tibi.
4 Attolle circumquaque oculos tuos, & aspice, omnes isti congregantes se accedunt tibi : filii tui è longinquo adveniunt, & filiæ tuæ ad latus tanquam à nutriciis apportantur.
5 Tunc timebis, deinde conflues ; expavescet quidem, sed dilatabitur cor tuum : quando mutabitur erga te fremitus maris, copiæ gentium accedent tibi.
6 Agmen camelorum operiet te, dromades Midjanis, & Hephæ, omnes è Scheba venient, aurum, & thus afferent, laudésque Jehovæ prædicabunt :
7 Omnes greges Kedaris congregabuntur ad te, arietes Nebajothi ministrabunt tibi; ascendentes altare meum accepti erunt, quum domum ornatûs mei ornabo.
8 Cujus *sunt*, *inquies*, isti, qui ùt densa nubes convolant, & velut columbæ ad fenestras suas?
9 Nam me insulæ exspectabunt, & classes Oceani inprimis, ut adducant filios tuos è longinquo, argentum suum, & aurum suum secum ; ad nomen Jehovæ, Dei tui, & ad san-

sanctum Jisraëlis.quando ornabit te.
10 Et ædificabunt alienigenæ muros
tuos; & reges eorum ministrabunt tibi;
quum fervore meo percussero te,& benevo-
lentiâ meâ miserebor tui.
11 Nam apertas tenebunt portas tuas,
jugiter interdiu,& noctu,non occludentur:
ut introducant ad te copias gentium,etiam
regibus earum adductis.
12 Nam gens ipsa, & regnum, quæ non
servient tibi, peribunt; & hæ gentes peni-
tus desolabuntur.
13 Gloria Libani ad te perveniet, abies,
tæda,arbor - sque opacæ pariter; ad ornan-
dum locum sanctuarii mei,ut locum pedum
meorum cohonestem.
14 Et adibunt te demissè filii affligentium
te,& incurvabunt se ad plantas pedum tuo-
rum, quicunque spernebant te; atque vo-
cabunt te civitatem Jehovæ,Tzijonem san-
cti Jisraëlis.
15 Pro eo,quòd fuisti derelicta,& exosa,
adeò ut nullus pertransiret; contrà dispo-
nam tibi excellentiam perpetuam,gaudium
cujusque generationis.
16 Nam suges lac gentium, & mammas
regum suges; ut experiaris me Jehovam
esse,servatorem tuum, & vindicem tuum
Deum robustum JahaKobi.
17 Pro ære adducam aurum, & pro fer-
ro adducam argentum, & pro lignis æs, ac
pro lapidibus ferrum: & imponam tibi
præfectos pacis,exactoresque justitiæ tibi.
18 Non audietur ampliùs violentia in
terra tua,vastatio, aut contritio in terminis
tuis; sed prædicabis salutem *in* muris tuis,
& *in* portis tuis laudem.
19 Non erit tibi ampliùs sol in lucem
diurnam; & quod ad splendorem *noctis*, lu-
na non illustrabit te: sed erit tibi Jehova
luci perpetuæ,&Deus tuus ornamento tibi.
20 Non occidet ampliùs sol tuus,& luna
tua non recipiet se: nam Jehova tibi erit
luci perpetuæ, & completi erunt dies lu-
ctûs tui:
21 Et populares tui quotquot erunt justi,
in seculum hæreditario jure possidebunt
terram; ùt surculus plantarum ejus, opere
manuum mearum glorietur.
22 Parvus erit in millenos; & exiguus
in gentem numerosam: ego Jehova tem-
pore suo accelerabo istud.

CAP. LXI. *Spiritus Domini super Christo.*

Spiritus Domini Jehovi *est* super me: eò
quòd unxit Jehova me ad evangelizan-
dum mansuetis, misit me ad obligandum
fractos animo, ad proclamandum captivis
libertatem,& vinctis aperturam ergastuli;
2 Ad proclamandum annum acceptum
Jehovæ,& diem ultionis Dei nostri,ad con-
solandum omnes lugentes;
3 Ad *consolationem* adhibendam lugenti-
bus Tzijonis,ad dandum eis ornatum loco
cineris,unguentum gaudii loco luctûs,a-
mictum laudis loco spiritûs confracti: ut
vocentur illi quercus justitiæ,ut planta Je-
hovæ glorietur:
4 Ut ædificent desolationes antiquas,so-
litudines priscas restituant; renoventque
civitates desolatas, solitudines multarum
generationum.
5 Nam adstantes extranei pascent gre-
ges vestros; & alienigenæ agricolæ *erunt*
vestri,& vinitores vestri:
6 Vos vero sacerdotes Jehovæ vocabi-
mini, ministri Dei nostri dicemini; opi-
bus gentium fruemini, & gloriâ earum
summè efferetis vos.
7 Pro *eo quòd* pudorem vestrum du-
plum, & ignominiam cantabant horum
portionem *esse*; idcirco in terra illarum
duplum hæreditario jure possidebunt,læti-
tia perpetua his futura est.
8 Quia ego Jehova amo jus,odi rapi-
nam conjunctam holocausto; ideo dispo-
nam opus eorum in veritate,& fœdus per-
petuum pangam eis.
9 Et innotescet in gentibus semen eo-
rum,& prognati eorum inter populos; o-
mnes videntes eos, agnoscent eos esse se-
men,*cui* benedicit Jehova.

CAP. LXII. *Splendor Tzijonis.*

Omnino gaudeo in Jehova,exsultat ani-
ma mea in Deo meo; quia induit me
vestibus salutis,pallio justitiæ amicivit me:
tanquam sponsum, *qui* administrat orna-
tum,& veluti sponsam ornantem se instru-
mentis suis.
2 Nam ùt terra profert germen suum,&
sicut hortus sata sua producit; ita Domi-
nus Jehovi producturus est justitiam, &
laudem coram omnibus gentibus.

Caput LXII.

3 Propter Tzijonem non tacebo,& pro-
pter Jeruschalaima non quiescam: donec
prodeat ùt splendor justitia ejus,& salus
ejus,ùt lampas ardeat.
4 Videbunt enim gentes justitiam tuam,
& omnes reges gloriam tuam; & indetur
tibi nomen novum,quod os Jehovæ præfi-
xerit;
5 Quum eris coronata ornatu manu Je-
hovæ,& cidari regiâ manu Dei tui.
6 Non diceris ampliùs derelicta,& terra
tua non dicetur ampliùs desolata, sed tu
vocaberis deliciæ meæ,& terra tua marita-
ta,quia delectabitur Jehova te,& terra tua
maritabitur.
7 Ut quum ducit juvenis virginem,*quum
uxores* tibi ducunt filii tui; gaudio,*inquam*,
sponsi cum sponsa, gaudebit tecum Deus
tuus.
8 Super muros tuos,*urbs* Jeruschalai-
morum,præficio custodes,totò die,& totâ
nocte jugiter non tacituros: qui comme-
moratis Jehovam,ne *esto* silentium vobis;
9 Et ne permittatis silentium esse de illo,
donec stabiliat,& donec disponat Jeruscha-
laimis laudem in terra:
10 *Sed dicite*; Juravit Jehova per dexte-
ram suam,& per brachium roboris sui; *ne
vivam*, si dabo frumentum tuum ampliùs
cibo inimicis tuis,& si bibent alienigenæ
mustum tuum,in quo laboraveris.
11 Nam colligentes illud, comedent il-
lud, ut laudent Jehovam; & congregantes
hoc bibent ipsum in atriis sanctitatis meæ.
12 Transite,transite in portas,parate vi-
am populi; aggerate,aggerate aggerem,
amovete lapides,attollite vexillum ad po-
pulos.
13 Ecce Jehova pronunciat ad extre-

mum usque terræ, dicite filiæ Tzijonis, ec-
ce salus tua advenit: ecce merces hujus
penès ipsum, & operæ pretium hujus ante
ipsum *est*.
14 Ut vocent hos populum sanctum, vin-
dicatos Jehovæ; & tu voceris requisita,
civitas non derelicta.

CAP. LXIII. *Dialogus Ecclesiæ, & Chri-
sti propheticus.*

QUis hic *est* veniens ex Edomæa, Botzrâ,
madefactus vestibus, iste decorus veste
suâ peregrè agens amplitudine virium sua-
rum? ego, qui loquor justè, sufficiens ad
servandum.
2 Quare rubidus *es* vestibus tuis, & vesti-
menta tua ùt calcantis in torcularis lacu?
3 Torcular calcavi solus, nam ex popu-
lis nullus vir *potuit certare* mecum; sed cal-
cavi eos irâ meâ, & conculcavi eos excan-
descentiâ meâ: ita inspersus est *sanguis* cu-
jusque robustissimi illorum vestimentis me-
is, & omnes vestes meas contaminavi;
4 Quando dies ultionis ex animo meo,
& annus vindicandorum meorum venit.
5 Quum autem intuerer nullum esse ad-
jutorem, & obstupescerem, quod nemo ful-
ciret; salutem attulit mihi brachium meum,
& excandescentia mea ipsa fulcivit me:
6 Ita calcavi populos irâ meâ, & inebria-
vi eos excandescentiâ meâ: denique deje-
ci in terram robustissimum quemque eo-
rum.
7 Benignitates Jehovæ commemorabo,
laudes Jehovæ, planè pro omnibus, quæ
contulit nobis Jehova: & amplitudinem
bonitatis erga domum Jisraëlis, quam con-
tulit eis secundùm misericordiam suam, &
secundùm amplitudinem benignitatum sua-
rum.
8 Nam dixit: utique populus meus
sunt, filii non mendaciter acturi: ideo fuit
illis servator.
9 In omni angustia eorum non affecit
eos angustiâ, sed Angelus faciei ejus serva-
vit eos, dilectione suâ, & clementiâ suâ ipse
vindicavit eos; & imponens eos sibi, baju-
lavit eos omnibus diebus seculi.
10 Nam ipsis rebellantibus, & dolore af-
ficientibus Spiritum sanctitatis ejus; mu-
tabatur quidem ipsis in inimicum, ipse re-
pugnabat eis:
11 Sed recordabatur dierum priscorum:
Moschis, populi sui, *dicens*: ubi *esset*, qui e-
duxit istos è mari cum pastore gregis sui?
ubi *esset*, qui posuit in medio istius Spiri-
tum sanctitatis suæ?
12 Qui deduxit *istos*, ad dexteram Mo-
schis *existens*, brachio ornatûs sui? qui dif-
fidit aquas propter istos, ut compararet sibi
nomen perpetuum?
13 Qui egit istos per abyssos; tanquam
equum per desertum, *adeò ut* non impege-
rint?
14 Ut jumentum in convalle descendens,
Spiritus Jehovæ quietè egit eum: ita duxi-
sti populum tuum, ad comparandum tibi
nomen ornatûs.

CAP. LXIV. *Psalmus eucharisticus ob
magnalia Dei.*

INtuere è cœlis, & vide ex habitaculo san-
ctitatis tuæ, & ornatus tui: ubi *est* zelus
tuus, & maxima potentia tua? fremitusne
viscerum tuorum, & misericordiæ tuæ er-
ga me continerent sese?
2 Tu enim pater noster *es*; quàmvis A-
braham nesciturus nos, & Jisraël non agni-
turus esset nos: tu Jehova pater noster *es*,
vindici nostro à seculo nomen *est* tibi.
3 Quare sineres aberrare nos, Jehova, à
viis tuis? torrefaciens obdurares animum
nostrum à reverentia tui? revertere pro-
pter servos tuos, tribus possessionis tuæ.
4 Ad minimum usque hæreditario jure
possident populum sanctitatis tuæ, hostes
nostri conculcant sanctuarium tuum.
5 Sumus *illi*, nunquam dominatus es istis;
neque invocatum est nomen tuum super
istos. *Caput* LXIV.
Utinam lacerans cœlos descenderes, à facie
tua montes diffluerent.
6 Quemadmodum conflagrante igne cre-
mia, aquarum bullas excitat ignis, ut notum
faceres nomen tuum hostibus tuis; à facie
tua gentes contremiscant.
7 Faciens terribilia, *quæ* non exspectâsse-
mus; *utinam* descendas, à facie tua montes
diffluant.
8 Et inde à seculo inaudita, auribus mi-
nimè percepta; *quæ* oculus non vidit, ô
Deus, præter te, *Deus* compareт præstolanti
ipsum.
9 Occurris gaudenti, & exercenti justi-
tiam, *qui* in viis tuis memores sunt tui: en
tu effervescis, quum peccamus; *si* perpetuò
in illis *stetissemus*, servati fuissemus.
10 Sed sumus, ùt immundus omnes nos,
& sicut panniculus abjectissimus omnes ju-
stitiæ nostræ; diffluimusque velut folium
omnes nos, & iniquitates nostræ ùt ventus
auferunt nos:
11 Nec ullus *est*, qui invocet nomen tuum,
excitans se ad prehendendum te; quum
abscondisti faciem tuam à nobis, & dissolvis
nos per iniquitates nostras.
12 Jam verò Jehova, pater noster es: nos
quidem lutum sumus, tu verò fictor noster
es, & opus manûs tuæ sumus omnes.
13 Ne effervescas Jehova quàm pluri-
mùm, neque in æternum recorderis iniqui-
tatis: en intuere, quæsumus, nos omnes *su-
mus* populus tuus.
14 Civitates sanctitatis tuæ sunt deser-
tum: Tzijon est desertum, *est in* Jeruschalai-
mis desolatio.
15 Domus sanctitatis nostræ: & ornatûs
nostri, *in* qua laudârunt te majores nostri, est
exposita conflagrationi ignis; & unaquæ-
que rerum desideratarum nostrarum est va-
stationi.
16 An propter illas contineres te, Jeho-
va? sileres, & affligeres nos quàmplurimùm?

CAP. LXV. *Iehudæorum rejectio est gen-
tium evectio.*

EXpositus sum eis, qui non interrogabant,
inventus sum ab eis, qui non quærebant
me; dixi, ecce me, ecce me, genti, *quæ* non
vocantur de nomine meo.
2 Expanderem manus meas toto die ad
populum rebellem; qui ambulant viâ non
bona, sequendo cogitationes suas:

3 *Ad*

3 *Ad* populum,qui provocant me in os jugiter; sacrificantes in hortis,& adolentes in lateritiis:

4 Qui sedent ad sepulchra,& apud custodita pernoctant; qui comedunt carnes porcinas,& fragmen *carnium* abominandarum ex instrumentis suis:

5 Qui dicunt, appropinqua ad tuos,ne attingito me, quia sanctior sum te: istis fumus *est* in naso meo; ignis ardens toto die.

6 Ecce scriptum *est* coram me: non tacebo,nisi rependero,atque rependero in sinum istorum.

7 Iniquitates vestras; & iniquitates patrum vestrorum pariter,ait Jehova; qui adoleverunt in istis montibus,& in istis collibus probro affecerunt me; quapropter remetiens opus eorum,primùm *regeram* in sinum eorum.

8 Sic ait Jehova; ùt cui præstò est mustum in botro, is dicit, ne perdito istum, quia benedictio *est* in eo: ita facturus sum propter servos meos,ne perdam istos omnes.

9 Nam excipiam è Jahakobo semen,& è Jehuda hæredem montium meorum: & possidebunt hæreditatem istam electi mei jure hæreditario, & servi mei habitabunt illic.

10 Eritque Scharonitis regio caula gregum,& convallis Hacoris cubile armenti; pro populo meo,qui requisiverint me.

11 Vos verò desertores Jehovæ,qui obliviscimini montis sanctitatis meæ; qui instruitis turmæ illi mensam, quique impletis numeris illis libamen:

12 Tradam quoque numeros vestros gladio,& omnes vos mactationi succumbetis, eò quòd clamanti mihi non respondistis, & loquentem non audivistis; sed fecistis, quod malum videtur in oculis meis,& id, quo non delector,elegistis.

13 Idcirco sic ait Dominus Jehovi,ecce servi mei comedent,vos autem esurietis; ecce servi me bibent,vos autem sitietis: ecce servi mei lætabuntur,vos autem erubescetis.

14 Ecce servi mei canent præ hilaritate animi; vos autem clamabitis præ dolore animi,& præ contritione spiritûs ejulabitis:

15 Et dimittetis nomen vestrum,*ut sit* exsecrationi electis meis,quum morte affecerit te Dominus Jehovi,servis verò suis indet nomen aliud.

16 Ut, qui sibi benedicturus est in terra, benedicat sibi per Deum firmi, & juraturus in terra,juret per Deum firmi:quum oblivioni traditæ fuerint hæ angustiæ priores,& quum absconditæ fuerint ab oculis meis.

17 Nam ecce ego creaturus sum cœlos novos,& terram novam; neque commemorabuntur hæc priora,neque venient in animum.

18 Sed gaudete,& exultate in sempiternum,quos ego recreo: nam ecce ego recreo *urbem* Jeruschalaimorum exsultatione,& populum ejus gaudio.

19 Et exsultante me de Jeruschalaimis, & gaudente de populo meo; non audietur in ea ampliùs vox fletûs, aut vox clamoris.

20 Non existet illic ampliùs infantulus ætate,aut senex,cujus non impleat dies *Deus*, nam puer,natus centum annos,morietur; peccator autem,*etiam* natus centum annos, maledictus erit.

21 Et ædificantes domos, inhabitabunt eas; & plantantes vineas, comedent fructum earum.

22 Non ædificabunt,& alius inhabitabit; non plantabunt,& alius comedet: sed ùt *sunt* dies arboris,dies *erunt* populi mei,& opus manuum suarum deterent electi mei.

23 Non laborabunt inaniter, neque gignent ad conturbationem: nam semen benedictorum à Jehova erunt,& prognati eorum cum ipsis.

24 Eritque nondum clamantibus,ut ego respondeam; adhuc ipsis loquentibus, ut ego exaudiam.

25 Lupus,& agnus pascentur unà,& leo ùt bos comedet stramen, serpenti autem pulvis *erit* cibo: non malefacient,neque corrumpent in toto monte sanctitatis meæ, ait Jehova.

CAP. LXVI. *Tabula veræ, & falsæ religionis.*

Sic ait Jehova,cœlum ipsum solium meum *est*,& terra scabellum pedem meorum: ubinam *esset* domus,quam ædificaretis mihi? & ubinam locus quietis meæ?

2 Atqui,omnia ista fecit manus mea,& *per eam* existunt omnia ista,dictum Jehovæ: sed in hunc intueor,in pauperem,& contritum spiritu,ac trepidantem ad verbum meum.

3 Qui jugulat bovem,*ac si* percuteret virum; qui mactat parvam pecudem,*ac si* decollaret canem; qui offert munus,*ac si* sanguinem porci,qui adolet thus,*ac si* munerar etur idolum: etiam isti eligunt vias suas, & abominationibus suis anima eorum delectatur:

4 Etiam ego eligam, propter facinora eorum, & inducam, quæ formidant ei,eò quòd mihi vocanti nemo responderit,loquenti non auscultaverint: nam fecerunt, quod malum *videtur* in oculis meis,& id, quo non delector,elegerunt.

5 Audite verbum Jehovæ,qui trepidatis ad verbum ejus: dicunt fratres vestri,osores vestri, procul arcentes vos, propter nomen meum honoratur Jehova, sed videbimus lætitiam vestram, quum isti erubescent;

6 Voce tumultuosâ è civitate,voce è templo, voce Jehovæ, rependente retributionem inimicis suis.

7 Quum nondum parturiet, pepererit: quum nondum invadet dolor eam,jam posuerit marem.

8 Quis audivit rem hujusmodi? quis vidit talia? an efficeretur,ut pariat terra die uno? an gigneretur gens vice unâ? quod parturit, simúlque parit Tzijon filios suos.

9 An ego aperirem os matricis, & non gignerem? ait Jehova: an ego,qui gigno, ampliùs occluderem? ait Deus tuus.

10 Lætamini cum *urbe* Jeruschalaimorum,& exsultate in ea omnes amantes eam; gaudete cum ea gaudio, quicunque lugebatis de ea;

11 Ut sugatis, & saturemini ubere con-
solationum ejus ; ut exprimatis,& delicias
agatis è splendore gloriæ ejus.
12 Nam ita ait Jehova, ecce ego exten-
surus sum ad eam tanquam fluvium pacem,
& velut torrentem inundantem gloriam
gentium, quam sugatis : ad latus portabi-
mini, & super genua oblectabimini.
13 Ut quispiam, quem mater sua conso-
latur : sic ego consolaturus sum vos, & Je-
ruschalaimis consolatione perfundemini.
14 Quod,quum videbitis, gaudebit ani-
mus vester,& ossa vestra ùt herba tenera re-
florescent, & agnoscetur manus Jehovæ er-
ga servos suos, & indignatio contra inimi-
cos suos.
15 Nam ecce Jehova cum igne venturus
est, & curribus suis similibus turbini ; ad
reddendum cum excandescentia iram
suam, & increpationem suam cum flammis
ardentibus.
16 Jehova enim igne disceptaturus est, &
gladio suo contra omnem carnem : & mul-
tiplicabuntur confossi Jehovæ.
17 Qui sanctificant se, & qui mundant se
in hortis, sequentes *alter* alterum palàm,
qui comedunt carnem porci,& rei abomi-
nabilis, murisque : pariter consumentur,
dictum Jehovæ.
18 De me autem, quum factorum erga
hos, cogitationúmque erga hos *quæque* ad-
veniet ,congregando omnes gentes, & lin-
guas ; quæ venientes visuræ sunt gloriam
meam ;
19 Ponam in his signum, & mittam ex
his, qui evaserint ad gentes in Oceanum,
Pulem, & Ludum jaculantes arcu, Thuba-
lem, & Javanem : regiones *denique* longin-
quissimas, quæ non audiverant famam me-
am,neque viderant gloriam meam,ut indi-
cent gloriam meam in gentibus.
20 Et adducent omnes fratres vestros ex
omnibus gentibus muneri Jehovæ, equis,
& curribus, & pilentis, mulisque, ac vere-
dariis ad montem sanctitatis meæ Jerusch a-
laima,ait Jehova : quemadmodum offerunt
Jisraëlitæ munus instrumento mundo *in*
domum Jehovæ.
21 Atque etiam ex istis assumam in sa-
cerdotes,& Levitas,ait Jehova.
22 Nam quemadmodum cœli illi novi,
& terra ipsa nova,quam ego facturus sum,
constituta sunt coràm me, dictum Jehovæ,
ita constitutum est semen vestrum, & no-
men vestrum.
23 Erítque de novilunio in novilunium
alterum, & de sabbatho in sabbathum alte-
rum ; ut veniat omnis caro ad incurvan-
dum se coram me,ait Jehova.
24 Et egressi videbunt cadavera homi-
num illorum, qui defecerunt à me : nam
vermis eorum non morietur, & ignis eo-
rum non exstinguetur,erúntque nau-
seæ omni carni.

Jirmejah.

CAP. I. *Vocatio Jirmejæ divina : & duæ visiones.*

VErba Jirmejæ, filii Chilkijæ; ex sa-
cerdotibus, qui *erant* Hanathothis in
terra Binjaminis.
2 Ad quem fuit verbum Jehovæ tempo-
ribus Joschijæ,filii Amonis,regis Jehudæ;
decimo-tertio anno, quo regnabat :
3 Fuit etiam temporibus Jehojakimi, fi-
lii Joschijæ, regis Jehudæ, donec absolve-
retur undecimus annus Tzidkijæ , filii Jo-
schijæ,regis Jehudæ : donec deportarentur
Jeruschalaimani mense quinto.
4 Fuit igitur verbum Jehovæ ad me, di-
cendo :
5 Quum nondum formavissem te in ute-
ro,agnovi te ; & quum nondum prodiisses
ex vulva , sanctificavi te : Prophetam ipsis
gentibus constitui te.
6 Me autem dicente , ahah Domine Je-
hovi,ecce nescio loqui ; nam puer sum :
7 Edixit Jehova mihi , ne dicito , puer
sum : sed ad quæcunque misero te,ito ; &
quæcunque præcepero tibi,loquitor.
8 Ne timeto ab istis : nam adsum tibi ad
eripiendum te,dictum Jehovæ.
9 Et extendens, Jehova,manum suam,te-
tigit os meum ; dixítque Jehova mihi,ecce
indo verba mea ori tuo.
10 Vide , præficio te hodierno die genti-
bus ipsis, & regnis, ad exstirpandum, & ad
demoliendum, & ad perdendum , & ad de-
struendum ; ad ædificandum,& ad plantan-
dum.
11 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me,di-
cendo : quid vides Jirmeja ? cui dixi,bacu-
lum amygdali video.
12 Tum dixit Jehova mihi,bene vides :
ùt citò amygdalus floret,incubiturus sum in
verbum meum,ut efficiam ipsum.
13 Postea fuit verbum Jehovæ ad me se-
cundò,dicendo: quid vides; cui dixi,ollam
ferventem video, cujus facies versùs Aqui-
lonem est.
14 Tum dixit Jehova mihi ; ab Aquilo-
ne erumpet istud malum super omnes ha-
bitatores hujus terræ ;
15 Nam ecce ego evocaturus sum omnes
familias, regna Aquilonis,dictum Jehovæ ;
ut venientes ponant quisque solium suum
ad ostium portarum Jeruschalaimorum ; &
contra omnes muros istius *urbis* circum-
quaque,& contra omnes civitates Jehudæ.
16 Quamobrem eloquutus sum jura mea
contra istos propter totam malitiam eo-
rum : quia dereliquerunt me , & adoleve-
runt diis alienis , & incurvaverunt se *hono-
rem exhibentes* operi manuum suarum.
17 Tu itaque accinge lumbos tuos ; ut
surgens eloquaris apud eos , quicquid ego
præcepero tibi :ne consternator attritus
conspectu istorum , ut non conteram te in
conspectu ipsorum.
18 Ego enim , ecce pono te hodie velut
civitatem munitam,& velut columnam fer-
ream , murósque aheneos toti huic terræ ;
regibus Jehudæ, principibus ejus,sacerdo-
tibus ejùs,& populo hujus terræ ;
19 Qui oppugnabunt te, sed non præva-
lebunt

lebunt tibi : nam adsum tibi, dictum Jeho-
væ,ad eripiendum te.

CAP. II. *Ingratitudo Iehudæorum.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me,edicendo ;
2 Abi,ut proclames audientibus Jeru-
schalaimanis,dicendo: sic ait Jehova,recor-
dor tibi benignitatis adolescentiæ tuæ,a-
moris sponsalium tuorum : te prosequu-
tam esse me per desertum, per terram non
satam :
3 Sanctitatem fuisse Jisraëlem Jehovæ,
primitias proventûs ejus: quotquot come-
debant illum , reos fuisse , malum evenisse
eis,dictum Jehovæ.
4 Audite verbum Jehovæ, domus Jaha-
kobi ; & omnes familiæ domûs Jisraëlis.
5 Sic ait Jehova, quid invenerunt patres
vestri in me iniquitatis, quòd longè abscef-
ferunt à me , & sequuti vanitatem, evanue-
runt ;
6 Adeò ut ne dicerent *quidem*,ubi *est* Je-
hova,qui eduxit nos è terra Ægypti;qui fe-
cit, ut incederemus per desertum, per ter-
ram campestrem, & sepulchralem, per ter-
ram siccam, & umbræ lethalis,per terram,
quam non pertransibat quisquam,& ubi nul-
lus habitabat homo ?
7 Quòd postquam introduxi vos in ter-
ram arvorum, ad fruendum fructu ejus, &
bono ejus; ingressi polluistis terram meam,
& possessionem meam exposuistis abomina-
tioni ?
8 *Quid* sacerdotes non dixerunt, ubi *est*
Jehova ? & qui tractant legem, non agno-
verunt me,ac pastores defecerunt à me:de-
nique prophetæ ipsi prophetârunt per Ba-
halem,& inutilia sequuti sunt ?
9 Idcirco, adhuc contendo vobiscum,di-
ctum Jehovæ ; etiam cum nepotibus ve-
stris contendam.
10 Nam peragrate regiones Citthæo-
rum , & videte ; aut *ad* Kedarem mittite,&
animadvertite valde:videte,*inquam*,an fue-
rit quid hujusmodi :
11 An mutaverit gens deos,quamvis illi
non *sint* dii : at populus meus mutavit glo-
riam suam in *idolum* inutile.
12 Obstupescite cœli de hac re ; & hor-
rescite,desolemini valde,dictum Jehovæ.
13 Nam duo mala fecit populus meus :
me dereliquerunt scaturiginem aquarum
perennium, ut effoderent sibi cisternas, ci-
sternas fractas,quæ non capiunt aquas.
14 An servus Jisraël?an verna est?quam-
obrem est prædæ ?
15 Contra eum rugiunt juvenes leones,
edunt vocem suam : & exponunt terram e-
jus desolationi,civitates ejus succenduntur,
ut nullus inhabitet ?
16 Etiam Nophæi,& Daphnæi depascunt
te vertice ?
17 Annon hoc facis tibi ; dum derelin-
quis Jehovam , Deum tuum , quo tempore
ducit te viâ suâ.
18 Nunc enim, quid tibi est in via Ægy-
pti,bibendo aquas Schichoris ? aut quid ti-
bi in via Assyriæ , bibendo aquas fluminis
Euphratis ?
19 Erudiat te malitia tua , & aversiones
tuæ corripiant te ; agnosce, *inquam*,& vide
malum, & *quidem* amarum esse, quòd dere-
linquis Jehovam , Deum tuum : non enim
pavor mei incessit te,dictum Domini Jeho-
vi exercituum.
20 Etenim jam olim fregeram jugum
tuum; disruperam vincula tua,ideóque di-
cis,non servitura sum ; quum super omnem
collem altum, & super omnem arborem vi-
rentem tu peragras scortans.
21 Atqui ego te plantaveram vitem gene-
rosam, totum semen fidele : quomodo ergo
mutata es mihi *in* degeneres *palmites* vitis
alienæ ?
22 Nam *ut* abluas te nitro,& plurimum
adhibeas tibi smegmatis ; obducat se auro
insigni,iniquitas tua coram me, dictum Do-
mini Jehovi :
23 Quomodo dictura esses,non pollui me,
Bahalimos sequuta non sum ? vide viam
tuam in ista valle , agnosce , quid feceris ô
dromas velox , ô, quæ corrigiâ notat vias
suas.
24 Onager fœmina , *est* assueta deserto ,
quæ pro desiderio animæ suæ haurit ven-
tum,cujus occasionem quis revocet ?omnes
quærentes istam non fatigantur , mensibus
ejus invenient eam.
25 *Dicenti* enim, cohibe pedem tuum ne
discalceetur, & guttur tuum à siti : dicis,a-
nimus abjiceretur , nequaquam : nam amo
deos exteros,& eos sequutura sum.
26 Tanquam pudore furis , quum depre-
henditur, ita pudefacient domum Jisraëlis,
ipsos , reges ipsorum, principes ipsorum,
sacerdotésque ipsorum , & prophetas ipso-
rum :
27 Qui dicunt ligno, pater meus es,& la-
pidi,tu peperisti me ; quia obverterunt mi-
hi cervicem, non autem faciem ; tempore
verò mali sui dicunt,surge,& serva nos.
28 At ubi *sunt* dii tui,quos fecisti tibi ?
surgant , si sunt servaturi te tempore mali
tui:nam pro numero civitatum tuarum sunt
dii tui,Jehuda.
29 Quare contenditis mecum?vos omnes
deficientes rebellâstis in me , dictum Je-
hovæ.
30 In vanum percussi filios vestros, eru-
ditionem non acceperunt : consumsit gla-
dius vester prophetas vestros, tanquam leo
interfector.
31 O generatio , vos animadvertite ver-
bum Jehovæ , an ut desertum fui Jisraëli ?
an terra,fructum perdens ? quamobrem di-
cunt populus meus,dominamur,non sumus
venturi ampliùs ad te ?
32 An obliviscitur virgo ornatûs sui ?
sponsa eorum, quæ alligat sibi ? at populus
meus obliti sunt mei diebus innumeris.
33 Quid bonam prædicas viam tuam,quæ-
rendo quod amas ? idcirco etiam malas
ipsas docuisti vias tuas.
34 Etiam in alis vestium tuarum *inve-
niuntur* sanguis animarum egentium,*san-
guis* innocentium ; non effossione invenio
hæc,sed super omnia ista *sunt*.
35 Attamen dicis, quia innocens sum ;
utique aversa est ira ejus à me : ecce,ego
disceptaturus sum tecum, eò quòd dicas,
non peccavi.
36 Quid cursitas adeò , mutando viam
tuam ? etiam ab Ægyptio erubesces,quem-
admodum erubuisti ab Assyrio.

37 Etiam ab illo prodibis manibus impositis capiti tuo: nam sprevit Jehova fiducias tuas, ut non secunderis in eis. *Cap. III.*

38 Dicendo, en, dimiserit quis uxorem suam, & illa profecta ab eo, nupserit viro alteri, an reverteretur ad eam rursus? nonne omnino contaminaretur terra illa? tu verò quàmvis scortata sis cum amicis multis, tamen reverteris ad me, dictum Jehovæ.

39 Attolle oculos tuos ad eminentia loca, & vide, ubi non fuisti vitiata; juxta vias sedisti illis, tanquam Arabs in deserto: & contaminâsti terram scortatione tuâ, & malitiâ tuâ:

40 Et quàmvis cohiberentur imbres, serotináque pluvia non esset; frons mulieris scortantis fuit tibi, renuisti pudore suffundi.

41 Annon saltem ab hoc tempore te docuero, ut me voces, pater mi; tu dux adolescentiæ meæ?

42 An asservaturus est *Deus iram* in seculum? an observaturus in æternum? ecce loqueris, & perficis ista mala, quantùm potes.

CAP. III. *Concio pœnitentialis ad Iehudæos.*

DIxit autem Jehova mihi, temporibus Joschijæ regis, vidistíne, quid fecerit aversa Jisraël? profecta est illa super omnem montem altum, & sub omnem arborem virentem, ubi scortaris.

2 Quúmque dicerem, postquam fecit omnia hæc, ad me revertatur, non est reversa, vidente hoc perfidâ sorore ejus Jehudâ.

3 Itaque visum est mihi omnibus de causis, quibus adultera est aversa Jisraël, dimittere eam, & dare ei libellum repudii: nec tamen timuit perfida Jehuda, soror ejus, sed abiens ipsa scortata est quoque.

4 Fuítque præ famosâ scortatione sua, ut contaminaret terram: nam adulterabatur cum lapide, & cum ligno.

5 Nec tamen toto hoc reversa est ad me perfida soror illius Jehuda ex toto animo suo; sed falsò, dictum Jehovæ.

6 Quapropter dixit Jehova mihi, iustificat seipsam aversa Jisraël magis, quàm perfida Jehuda.

7 Abi, ut proclames verba hæc versùs Aquilonem, dicens; revertere aversa Jisraël, dictum Jehovæ: non faciam, ut irruat facies mea irata in vos: nam benignus sum, dictum Jehovæ, non asservo *iram* in seculum.

8 Tantummodo agnosce iniquitatem tuam, te à Jehova Deo tuo defecisse: nam sparsim inivisti vias tuas ad exteros sub omni arbore virente, & voci meæ non auscultâstis, dictum Jehovæ.

9 Revertimini filii aversantes, dictum Jehovæ, nam ego conjugio junctus sum vobis: & recipiam vos, unum ex civitate, & binos ex familia, ut adducam vos Tzijonem;

10 Ubi daturus sum vobis pastores ex sententia animi mei, qui pascent vos scientiâ, & intelligentiâ.

11 Eritque, quum augescetis, & fortificabitis in hac terra temporibus illis; dictum Jehovæ, ut non dicant ampliùs, arca fœderis Jehovæ, neque veniat in animum: neque recordabuntur ejus, neque recensebunt, nedum ut magnificetur ampliùs.

12 Tempore illo vocabunt urbem Jeruschalaimorum *urbem* solii Jehovæ, & rectà confluent eò omnes gentes ad nomen Jehovæ, Jeruschalaima; neque sequentur ampliùs sententiam animi sui mali.

13 Temporibus illis euntes domus Jehudæ cum domo Jisraëlis; venient pariter è terra Aquilonis in terram, quam possidendam tradidi maioribus vestris.

14 Nam ego indicens, quomodo repositurus essem te inter filios, & daturus tibi terram desideratam, possessionem decoram, exercitum gentium, dico, pater mi, invocato me, & à me sequendo ne avertas te.

15 Utique perfidè descivit uxor ab amico suo; utique perfidè egistis in me domus Jisraël, dictum Jehovæ.

16 Vox in locis eminentibus audiatur, fletus, deprecationes Jisraëlitarum; quia perverterunt viam suam, obliti sunt Jehovæ, Dei sui, *dicentis*;

17 Revertimini filii aversantes, curabo aversiones vestras: *vox, inquam, audiatur*, ecce nos accedimus te, quia tu *es* Jehova, Deus noster.

18 Utique falsò à collibus, multitudine montium *exspectatur*: utique in Jehova Deo nostro *est* salus Jisraëlis.

19 Nam pudendum istud consumsit laborem patrum nostrorum à pueritia nostra; greges eorum, & armenta eorum, filios eorum, & filias earum.

20 Jacemus in pudore nostro, & opperit nos ignominia nostra; quia Jehovæ, Deo nostro peccavimus nos, & patres nostri à pueritia nostra usque in hodiernum diem: neque auscultavimus voci Jehovæ, Dei nostri.

CAP. IV. *Continuatio concionis.*

SI reversurus es Jisraël, dictum Jehovæ, ad me revertere, & si amovebis abominationes tuas à facie mea, ne ergo vageris.

2 Quin iures, vivit Jehova, verè, ritè, & iustè, ut benedicant sibi in ipso gentes, & in ipso laudent sese.

3 Nam sic ait Jehova viris Jehudæ, & Jeruschalaimis, novellate vobis novale, & ne seratis in spinis:

4 Circumcidite vos Jehovæ, & amovete præputia animi vestri, viri Jehudæ, & habitatores Jeruschalaimorum: ne prodiens tanquam ignis excandescentia mea ita ardeat, ut nullus exstinguat, propter malitiam actionum vestrarum.

5 Indicate in Jehuda, & Jeruschalaimis pronunciate, ac dicite, clangite tubâ in terra: convocate, *inquam*, cogite *multitudinem*, & dicite, congregamini, & ingrediamur in civitates munitas:

6 Attollite vexillum Tzijonem versùs, confirmate, ne consistite: nam malum ego adducturus *sum* ab Aquilone, & contritionem magnam.

7 Ascendit leo ex perplexo *vepreto* suo, & interfector gentium proficiscitur, prodit è loco suo, ut exponat terram tuam desolationi; & civitates tuæ destruantur, & nemo inhabitet.

8 Propterea accingite cilicia, plangite,

&

& ejulate: quia non est aversus æstus iræ Jehovæ à nobis.

9 Erit enim die illo, dictum Jehovæ, ut pereat animus regis,& animus principum; obstupescántque sacerdotes, & prophetæ mirentur;

10 Et dicam, ahah Domine Jehovi, utique planè diceris seduxisse populum hunc, & Jeruschalaima, dicendo; pax erit vobis: quum pertigit gladius usque ad animam,

11 Tempore illo dicetur populo huic, & Jeruschalaimis, ventus nitidus locorum eminentium in deserto, via *ad* filiam populi mei; non ad ventilandum neque ad purgandum.

12 Plenus ventus, fortior istis adveniet mihi: nunc etiam ego eloquor jura eis.

13 Ecce tanquam nubes ascendit, & tanquam turbo currus ejus; leviores *sunt* aquilis equi ejus: væ nobis, quia vastati sumus.

14 Ablue à malo cor tuum, Jeruschalaima, ut serveris: quò usque pernoctabit *illud* in animo tuo, cogitationes vanitatis tuæ?

15 Nam vox indicat *majorem*, quàm Danis, & pronunciat vanitatem *majorem*, quàm montis Ephrajimi.

16 Commemorate istis gentibus, ecce pronunciate contra Jeruschalaima custodes advenire è terra longinqua, qui edunt contra civitates Jehudæ vocem suam.

17 Ut, qui observant agros, sunt contra eam circumquaque; quia mihi rebellis fuit, dictum Jehovæ.

18 Via tua, & actiones tuæ faciunt ista tibi: hoc mali tui *est*, quòd amarus sit, quòd pertingat in cor tuum.

19 Viscera mea, viscera mea, doleo, præcordia mea, fremit mihi cor meum, non possum silere: nam sonum buccinæ audis anima mea, clangorem belli;

20 Contritionem super contritionem proclamari, quia vastanda est tota hæc terra: repentè vastabuntur tentoria mea, momento aulæa mea.

21 Quo usque visurus sum vexillum? auditurus sonum buccinæ?

22 Quoad stultus erit populus meus, *quoad* me non agnoscent, *quoad* filii stolidi erunt, neque intelligentes erunt; *quoad* sapientes erunt ad malefaciendum, & benefaciendi ignorantes.

23 Quum respicio in terram, ecce res inanis *est*, & vacua: sin autem cœlos, nulla *est* lux eorum.

24 Si respicio istos montes, ecce commoventur: & omnes isti colles levissimè movent se.

25 Si aspicio, ecce nullus *est* homo: etiam omnes aves cœlorum evagantur:

26 Si aspicio, ecce arva ipsa *sunt* desertum: & omnes civitates istius dejectæ sunt propter Jehovam, propter æstum iræ ejus.

27 Nam sic ait Jehova, desolata futura est tota hæc terra: sed consummationem nondum fecero.

28 Adhæc lugebit terra, & atrati erunt cœli supernè; eò quòd loquutus sum, cogitavi, neque pœnitet me, neque avertam me ab eo.

29 A sono equitum, & jaculantium arcu fugient omnes oppidani, venient in ipsas nubes, & in petras ascendent: omnis civitas derelinquetur, & nemo habitator in eis *erit*.

30 Tu autem *regio populi* vastandi, quid facis, quòd induis te dibapho, quòd ornas te ornatu aureo, quòd laceras fuco oculos tuos? in vanum reddis te pulchram: respuunt te amasii, animam tuam quærunt.

31 Nam vocem quasi parturientis audio, angustiam similem primiparæ, vocem filiæ Tzijonis subinde anhelantis, pandentis manus suas, *dicendo*: væ jam mihi, quòd fessa fuerit anima mea ab interfectoribus.

CAP. V. *Omnes ex æquo mali: οὐδὲν ὑγιές.*

PErcurrite plateas *urbis* Jeruschalaimorum, & videte jam, atque cognoscite, & disquirite in plateis ejus, an inveniatis virum, an sit, qui exerceat jus, requirat fidem; & condonabo illi.

2 Sed quum, vivit Jehova, dicunt; hoc pacto falsò jurant.

3 O Jehova, oculi tui ánnon *spectarent* ad fidem? percutis eos, sed non dolent; consumis eos, renuunt accipere eruditionem; reddunt faciem suam obfirmatiorem petra, renuunt converti.

4 Quamobrem ego dicebam, utique tenues *sunt* isti: stulte agunt, quia ignorant viam Jehovæ, jus Dei sui.

5 Ibo ad magnates ipsos, ut alloquar eos; nam ipsi nôrunt viam Jehovæ, jus Dei sui: at ipsi pariter fregerunt jugum, disruperunt vincula.

6 Idcirco percutiet eos leo è silva, lupus vespertinus vastabit eos, pardus observabit ad civitates eorum; quisquis egredietur ex eis, discerpetur: quia plurimæ sunt defectiones eorum, numerosæ aversiones eorum.

7 Ubi est huic *urbi*, *unde* condonem tibi? filii tui derelinquunt me, & jurant per eos, qui non sunt dii: simulac satiavi eos, adulterantur, & *in* domum meretricis turmatim conveniunt.

8 *Ut* equi pasti sunt, quum manè surgunt: quisque ad uxorem proximi sui adhinniunt.

9 An propter ista non visitarem? dictum Jehovæ: & an de gente hujusmodi non sumeret ultionem anima mea?

10 *Dicens*, ascendite in muros ejus, ac perdite, & consummationem ne facitote: amovete pinnas ejus, quia isti non *sunt* Jehovæ.

11 Nam omnino perfidè egerunt contra me, domus Jisraëlis, & domus Jehudæ, dictum Jehovæ.

12 Ementiuntur Jehovam, & dicunt, non *ita* est: neque eventurum est nobis malum, & gladium, & famem non experturi sumus;

13 Et isti prophetæ abibunt in ventum, & verbum nullum *est* in eis; ita fiet ipsis.

14 Idcirco sic ait Jehova, Deus exercituum, eò quòd loquimini verbum istud; ecce ego redditurus sum verba mea in ore tuo velut ignem, populum autem hunc *velut* ligna, quæ ille consumat.

15 Ecce ego adducturus sum contra vos gentem è longinquo, ô domus Jisraëlis, dictum Jehovæ: *quæ* gens robusta est, gens antiquissima est, gens, cujus ignorabis linguam,

guam,neque intelliges,quid loquetur.
16 Cujus pharetra velut sepulchrum aper-
tum ; omnes erunt potentes.
17 Et comedet messem tuam, & cibum
tuum , *quem* comedissent filii tui , & filiæ
tuæ,comedet greges tuos,& armenta tua,
comedet vites tuas,& ficos tuas : depaupe-
rabit civitates munitas tuas gladio,quibus
tu confidis.
18 Sed ne temporibus quidem illis,di-
ctum Jehovæ , fecero vobiscum consum-
mationem.
19 Nam erit,quum dicitis,propter quid
facit Jehova,Deus noster nobis omnia ista ?
ut dicas eis, quemadmodum dereliquistis
me,& servivistis diis alienigenarum in ter-
ra vestra,ita servituri estis exteris in terra
non vestra.
20 Indicate hoc in domo JahaKobi ; &
pronunciate ipsum in Jehuda,dicendo :
21 Audite jam hoc,popule stolide,& ex-
cors : quibus oculi *sunt*,& non vident,qui-
bus aures,& non audiunt :
22 An me non reverebimini ? dictum
Jehovæ,an à facie mea non contremiscetis?
qui disposui arenam terminum mari,statu-
to perpetuo , quod non transgredietur:
quàmvis incutiant se , non tamen præva-
lent ; quàmvis fremant fluctus ejus,non ta-
men transgrediuntur illud.
23 At populo isti *est* animus contumax,
& rebellis : ùt recesserunt,pergunt :
24 Neque dicunt cum animo suo,reve-
reamur jam Jehovam, Deum nostrum,qui
dat pluviam tempestivam , & serotinam
tempore suo : septimanas , statuta messis
servat nobis.
25 Iniquitates vestræ avertunt ista , &
peccata vestra cohibent bonum hoc à vo-
bis.
26 Nam præstò sunt in populo meo im-
probi : *quisque* contemplatur ùt tendentes
aucupes,statuunt perditionis instrumenta,
homines capiunt.
27 Ut cavea plena avibus,ita domus eo-
rum plenæ *sunt* dolo : propterea magni, &
divites sunt.
28 Pingues,nitidi sunt; etiam transcen-
dunt res malas,causam non judicant,cau-
sam pupilli,tamen prosperantur,& jus e-
gentium non judicant,
29 An propter ista non visitarem,di-
ctum Jehovæ : an de gente hujusmodi non
sumeret ultionem anima mea ?
30 Res stupenda, & horrenda fit in terra
hac :
31 Prophetæ ipsi prophetant falsò,& sa-
cerdotes dominatum exercent in horum o-
pera,&populus meus ita amant:quid autem
facturi essetis tandem ?

CAP. VI. *Calamitates populi adversus Deum ingrati.*

Congregate vos Binjaminitæ è medio
Jeruschalaimorum,& TheKohi, clangite
buccinâ,& Beth-ceremum versùs extollite
incendium : quia malum prospectatur ab
Aquilone,& contritio magna.
2 Decoræ,& delicatæ assimilaveram fili-
am Tzijonis :
3 Ad eam venturi sunt pastores cum gre-
gibus suis; fixuri adversùs eam tentoria
circumquaque , depasturi quisque spatium
suum.
4 Comparate contra eam bellum,surgite,
& ascendamus ipso meridie : væ nobis ,
quia abiit dies,quia inclinârunt umbræ ve-
spertinæ :
5 Surgite,& ascendamus ipsâ nocte ; &
perdamus palatia ejus.
6 Nam sic ait Jehova exercituum, cædi-
te ligna , & diffundite contra Jeruschalai-
ma missilia catapultaria ; hæc ipsa civitas
visitanda est, quanta quanta est,oppressio
est in medio ejus.
7 Sicut manat puteus aquas suas,ita ma-
nat *illa* malitiam suam ; violentia,& vasta-
tio auditur in ea,ante faciem meam jugiter
ægritudo,& percussio *est*.
8 Erudire , ô urbs Jeruschalaimorum, ut
non luxetur anima mea à te ; ut non red-
dam te desolatam,terram non inhabitatam.
9 Sic ait Jehova exercituum, prorsus ra-
cemabunt,tanquam vitis,reliquias Jisraë-
lis : *dicentes*,refer manum tuam,ùt vinde-
miator cum qualis.
10 Quos alloquar,& contestabor,ut au-
diant ? ecce præputiata *est* auris eorum,a-
deò ut non possint attendere : ecce ver-
bum Jehovæ est eis probrosum, non dele-
ctantur eo.
11 Quamobrem excandescentiâ Jehovæ
plenus sum,defessus sum continendo,effu-
surus sum super parvulum foris, & super
cœtum juvenum pariter : quin etiam vir
cum fœmina capientur, senex cum decre-
pito.
12 Et devolventur domus eorum ad alie-
nos,agri,& uxores pariter : quum exten-
dam manum meam super habitatores illius
terræ,dictum Jehovæ.
13 Nam à minimo eorum usque ad ma-
ximum eorum,quisquis est,deditus *est* quæ-
stui ; etiam tum propheta, tum sacerdos,
quisquis est,agit falso.
14 Nam curant contritionem filiæ popu-
li mei secundùm *curationem mali* leviculi,
dicendo,pax,pax ; etsi nulla *est* pax.
15 Fecerúntne,ut erubescerent,quum ab-
ominationem fecerunt ? neque *illi* prorsus
erubescunt, neque ignominiâ afficere sci-
unt *isti*,idcirco cadent cum illis cadenti-
bus ,tempore,quo visitabo illos,corruent,
ait Jehova.
16 Sic dicente Jehovâ , state secundùm
vias,& aspicite,ac interrogate de semitis
antiquis,quænam sit via boni,& ambulate
per eam,ita invenietis requiem animæ ve-
stræ : dixerunt,non ambulabimus.
17 Me constituente etiam super vos spe-
culatores, *dicendo*, attendite ad sonum tu-
bæ ; dixerunt,non attendemus.
18 Idcirco audite ô gentes ; & agnosce ô
cœtus,quæ insint istis.
19 Audi ô terra,ecce ego adducturus sum
malum in populum istum , fructum cogita-
tionum ipsorum ; quia ad verba mea non
attendunt , & ipsam quoque legem meam
spreverunt.
20 Quorsum mihi thus è Scheba advenit,
& calamus odoratus præstantissimus è terra
longinqua ? holocausta vestra non *sunt* ac-
cepta, & sacrificia vestra non sunt suavia
mihi.

21 Idcir-

21 Idcirco sic ait Jehova,ecce ego dispositurus sum populo huic offendicula; in quæ offendant patres,& filii pariter,vicinus,& amicus ejus,pereántque.
22 Sic ait Jehova,ecce populus venturus est è terra Aquilonis;& gens magna excitabitur; è lateribus terræ.
23 Arcum, & hastam vexillarem tenebunt, crudelis erit *quisque*, neque miserabuntur,vox eorum quasi mare fremet,& equis vehentur: *gens* instructa ùt vir ad bellum,contra te,ô filia Tzijonis.
24 Audientibus nobis rumorem ejus,remittentur manus nostræ, angustia prehendet nos,dolor tanquam parturientis.
25 Ne exitote in agrum, & viâ ipsâ ne pergitote; quia gladius inimico *est*,formido circumquaque.
26 O filia populi mei, accinge cilicium, voluta te in cinere, luctum unigeniti age, planctum amarissimum; nam repente venturus est vastator contra nos.
27 *In* exploratoria specula constitui te? apud populum meum,*in* munitione; ut cognoscas,& explores viam eorum.
28 Omnes sunt contumacium contumacissimi, ambulantes *cum* detractione, chalybei,& ferrei: omnes corruptores sunt:
29 Exarescit follis,igne consumitur plumbum; in vanum pergit conflare *conflator*, nam mala avelli non possunt.
30 Argentum reprobum vocantur illi, quia reprobat Jehova illos.

CAP. VII. *Frustrà inobedientes de templo Domini gloriantur.*

Verbum,quod fuit ad Jirmejam à Jehova, edicendo:
2 Sta in porta domûs Jehovæ, ut proclames ibi verbum hoc: dices igitur,audite verbum Jehovæ omnes Jehudæi, qui intratis per portas has incurvando vos,*adoraturi* Jehovam.
3 Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis,bonas efficite vias vestras, & actiones vestras: tum faciam, ut habitetis in loco hoc.
4 Ne habetote fiduciam vestram in rebus falsis, dicendo: templi Jehovæ, templi Jehovæ,templi Jehovæ ista *sunt*:
5 Sed omninò bonas efficitote vias vestras,& actiones vestras: sed omninò exercetote jus inter virum unum,& alterum.
6 Peregrinum, pupillum, & viduam ne opprimitote, & sanguinem innoxium ne effunditote in loco hoc: denique deos alienos ne prosequimini malo vestro:
7 Et faciam, ut habitetis in loco hoc,in terra, quam tradidi majoribus vestris, inde à seculo usque in seculum.
8 Ecce vos habetis fiduciam vestram in verbis falsis,minimè profuturis.
9 An furando,occidendo,& adulterando, jurandóque falsò, & adolendo Bahali; denique sequendo deos alienos,quos non novistis;
10 Etiam venietis,& stabitis coram me in domo hac, quæ vocatur de nomine meo, & dicetis, eripimur? ut perficiatis omnes abominationes istas.
11 An spelunca effractorum fuerit domus hæc in oculis vestris, quæ vocatur de nomine meo? etiam ego, ecce prospexi, dictum Jehovæ.
12 Nam ite jam in locum meum,qui *erat* Schilunte,ubi feceram, ut habitaret nomen meum primùm; & videte id, quod feci ei propter malitiam populi mei Jisraëlis.
13 Itaque nunc,eò quòd facitis omnia opera ista, dictum Jehovæ,& dum alloquar vos inde à diluculo indesinenter,non auditis,& inclamanti vos non respondetis:
14 Ideo facturus sum huic domui, quæ vocatur de nomine meo,in qua vos confiditis,& huic loco, quem dedi vobis, & majoribus vestris; quemadmodum feci Schilunti:
15 Et abjiciam vos à facie mea; quemadmodum abjeci omnes fratres vestros, totum semen Ephrajimi.
16 Tu ergo, ne orato pro populo isto, neque efferto pro istis clamorem,& orationem,neque intercedito apud me: nam minimè essem exauditurus te.
17 An minime vides,quid isti faciant in civitatibus Jehudæ; etiam in plateis Jeruschalaimorum?
18 Ipsi filii colligunt ligna, eorúmque patres accendunt ignem; ac fœminæ depsunt massam; ad faciendum popana rebus cœlestibus, & libandum libamina diis alienis,ut irritent me.
19 An contra me *est*,*quod* isti irritant? dictum Jehovæ; ânnon contra ipsos,propter pudorem faciei ipsorum?
20 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce ira mea, & excandescentia mea effundetur in locum hunc,super homines, & super jumenta, & super arbores agri, ac super fructum terræ; ardebítque ita,ut non exstinguatur.
21 Sic ait Jehova exercituum,Deus Jisraëlis: holocausta vestra adjicite ad sacrificia vestra,& comedite carnem *eorum*.
22 Nam non sum loquutus cum majoribus vestris,neque præcepi eis,quo die eduxi eos è terra Ægypti, de rebus holocausti, & sacrificii:
23 Sed rem hanc præcepi eis,edicendo, auscultate voci meæ, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus; & ambulate in tota via illa, quam præcepi vobis,ut bene sit vobis.
24 Non tamen auscultârunt,neque inclinârunt aurem suam,sed ambulârunt in consiliis,in sententia animi sui pessimi,denique *hæc* fuerunt ipsis à tergo, non autem à fronte.
25 Inde à tempore,quo exiverunt majores vestri è terra Ægypti usque ad diem hunc, cùm miserim ad vos omnes servos meos prophetas quotidie,diluculo, & indesinenter.
26 Non tamen auscultaverunt,neque inclinaverunt aurem suam; sed obdurârunt cervicem suam, pejus fecerunt, quàm majores ipsorum.
27 Quum eloqueris apud istos omnia verba ista, similiter non auscultant tibi, & quum inclamas eos,non respondent tibi.
28 Quamobrem dices eis, hæc *est* gens, quæ non auscultant voci Jehovæ,Dei sui, neque accipiunt eruditionem; periit fides,& excisa est ex ore ipsorum.

29 Tonde comam tuam, & abjice, & ex-
tolle in locis eminentibus lamentationem ;
quia fpernit Jehova, & deferit generatio-
nem,in quam excandefcit.
30 Quia fecerunt Jehudæi, quod malum
videtur in oculis meis,dictum Jehovæ,po-
fuerunt abominationes fuas in hac domo,
quæ vocatur de nomine meo,ad polluen-
dum eam.
31 Et ædificaverunt excelfa Thophethi,
quod *eft* in valle filii Hinnomi, ad combu-
rendum filios fuos, & filias fuas igne ; quod
non præceperam, neque fubierat in ani-
mum meum.
32 Idcirco ecce dies venturi funt,dictum
Jehovæ, quum non dicetur ampliùs Tho-
pheth, & vallis filii Hinnomi, fed vallis in-
terfectionis : nam *ita* fepeliverunt in Tho-
phetho,ut nullus *fuperfit* locus.
33 Itaque erunt cadavera populi iftius
efcæ volatilibus cœli, & beftiis terræ ; ne-
mine deterrente.
34 Ita faciam,ut ceffet ex civitatibus Je-
hudæ, & ex plateis Jerufchalaimorum vox
gaudii, & vox lætitiæ, vox fponfi, & vox
fponfæ : nam vaftationi erit hæc terra.

CAP. VIII. *Prophetæ mendaces,& avari.*

TEmpore illo,dictum Jehovæ,depromen-
tes offa regum Jehudæ, & offa princi-
pum ejus, offaque facerdotum, & offa pro-
phetarum, denique offa habitantium Jeru-
fchalaimis,è fepulchris ipforum.
2 Expandent ea foli,& lunæ, totíque
exercitui cœlorum, quæ diligunt, & quæ
colunt,& quæ fequuntur,& quæ confulunt,
denique quibus incurvant fe *honorem exhi-
bentes* : non colligentur,neque fepelientur,
pro fimo in fuperficie terræ erunt :
3 Et optatior erit mors,quàm vita toti
refiduo,iis,qui refidui erunt ex familia pef-
fima hac,refiduis in omnibus locis,quo de-
pulero illos,dictum Jehovæ exercituum.
4 Præterea dices eis,fic ait Jehova,an *ita*
cadunt, ut non poffint refurgere ? fi con-
verteretur,ánnon reverteretur *Deus* ?
5 Cur averfus eft populus hic, *urbs* Jeru-
fchalaimorum , averfione pervicaciffima ?
retinent dolum,renuunt converti.
6 Attendi, & audivi, prava loquuntur,
nullum virum pœniret malitiæ fuæ, ut di-
cat,quid feci ? quifque eorum converfus
eft in curfu fuo, ùt equus præceps ruens in
prælium.
7 Etiam ciconia in cœlo novit ftata tem-
pora fua, & turtur,grúfque,& hirundo ob-
fervant tempus adventûs fui : at populus
meus non noverunt jus Jehovæ.
8 Quomodo dicitis,fapientes fumus, &
lex Jehovæ penès nos *eft* ? utique ecce ad
falfitatem operatur ftylus, falfitatem legif-
peritorum *operatur*.
9 Fecerúntne fapientes,ut erubefcerent,
confternatíne funt,& capti ? ecce verbum
Jehovæ fpernunt, & cujus rei fapientia *in-
effet* eis ?
10 Idcirco tradam uxores eorum aliis,
agros eorum poffeffuris hæreditario jure,
nam æquè minimus,ac maximus,quifquis
eft,deditus eft quæftui : etiam propheta,
cum facerdos,quifquis eft,agit falfò.

11 Nam curant contritionem filiæ po-
puli mei, fecundùm *curationem mali* levi-
culi,dicendo,pax,pax : etfi nulla *eft* pax.
12 Fecerúntne, ut erubefcerent, quum a-
bominationem fecerunt ? neque *illi* pror-
fùs erubefcunt, neque ignominiâ fciunt af-
fici,idcirco cadentibus , quo tempore vifi-
tabo illos,corruent,ait Jehova.
13 Omnino exftirpabo eos,dictum Jeho-
væ ; nullæ *funt* uvæ in ifta vite , nulláque
fici in ifta ficu, etiam ipfa folia deciderunt,
& quæcunque adhibeo eis,prætereunt.
14 *Dicentes*,quorfum nos defidemus?con-
gregamini,& ingrediamur civitates muni-
tas , ut confileamus ibi : nam Jehova, Deus
nofter,filentium indixit nobis, quum dedit
bibendum nobis fuccum cicutæ, quia pec-
cavimus Jehovæ.
15 Exfpecta pacem, fed nihil *erit* boni ;
tempus curationis,fed ecce *aderit* terror.
16 Inde à Dane auditur ronchus equorum
illius , à fono hinnituum robuftorum ejus
contremifcit tota terra ; qui veniunt , ut
confumant terram,& quæ implent eam,ci-
vitatem,& qui habitant in ea.
17 Nam ecce ego immiffurus fum in vos
ferpentes hæmorrhoidas, contra quas nulla
prodeft muffitatio ;ut mordeant vos,dictum
Jehovæ.
18 *Anima* mea recreatura fe,*eft* in mœro-
re : in me animus meus languidus eft.
19 Ecce fonus vociferationis filiæ popu-
li mei propter *advenas* terræ longinquiffi-
mæ, *dicentis* ; an Jehova minimè *eft* Tzijo-
ne ? an rex ejus minimè *eft* in ea ? cur irri-
taverunt me *ait ille*,fculptilibus fuis,vanita-
tibus alienigenarum ?
20 Præteriit meffis,finita eft æftas,& nos
non fervamur.
21 Propter contritionem filiæ populi
mei conteror ; atratus incedo, ftupor cor-
ripit me.
22 An opobalfami nihil *eft* in Gilhade ?
an medicus nullus *eft* ibi ? nam cur non
convaluit filia populi mei ?

CAP. IX. *Vera,& falfa gloriatio.*

O *Si* quis daret caput meum *effe* aquas , &
oculum meum fcaturiginem lacryma-
rum ; ut deflerem interdiu , & noctu con-
foffos filiæ populi mei. *Caput IX.*
2 O *fi* quis poneret me in deferto , in di-
verforio viatorum,ut derelinquerem popu-
lum meum , & abirem ab eis : nam omnes
funt adulteri,interdicti *die* perfidè agunt :
3 Et intendunt linguâ fuâ arcum fuum
falfum , neque in fide invalefcunt in terra ;
fed de malo in malum procedunt , neque
agnofcunt me,dictum Jehovæ.
4 Quifque ab amico fuo cavete , & ulli
fratri ne confiditote : nam omnis frater
omnino fupplantat , & omnis amicus *cum*
detractione ambulat :
5 Et quifque amico fuo illudunt ,ac veri-
tatem non loquuntur:docent linguam fuam
loqui falfum , perverfe agendo defetifcun-
tur.
6 Tua habitatio *eft* in medio dolo , pro
dolo renuunt cognofcere me, dictum Jeho-
væ.
7 Idcirco fic ait Jehova exercituum, ecce
ego conftans probavi eos : nam quomo-
do

do facturus essem propter filiam populi
mei ?
8 Culter jugulans lingua eorum *est*, do-
lum loquitur: ore suo cum amico suo pa-
cem eloquitur, at in animo suo disponit in-
sidias suas.
9 An propter ista non visitarem eos? di-
ctum Jehovæ; an de gente hujusmodi non
sumeret ultionem anima mea ?
10 Propter hos montes extollam fletum,
& lamentum, & propter caulas deserti la-
mentationem, nam accenduntur adeo, ut
nullus transeat, neque audiatur vox peco-
ris: tam aves cœli, quàm jumenta evaga-
buntur, abibunt:
11 Et disponam Jeruschalaima in acer-
vos, lustrum draconum; & civitates Jehudæ
disponam *in* desolationem; adeò ut nullus
inhabitet.
12 Quis est vir ille sapiens, qui doceat
istud, & id, quod edixerit os Jehovæ, sibi in-
dicet? propter quid pereat hæc terra, in-
cendatur tanquam desertum, adeò ut nullus
pertranseat?
13 Dicit enim Jehova, quia derelinquunt
legem meam, quam exposueram eis, neque
auscultant voci meæ, neque ambulant in
illa;
14 Sed sequuntur sententiam animi sui;
& Bahalimos, quod docuerunt ipsos majo-
res ipsorum.
15 Idcirco sic ait Jehova exercituum,
Deus Jisraëlis, ecce egò cibaturus sum istos,
populum hunc absinthio; & bibendum da-
turus eis succum cicutæ:
16 Nam dispergam eos in gentes, quas
non noverunt ipsi, aut patres ipsorum, mit-
tamque post eos gladium, donec consumse-
ro eos.
17 Sic ait Jehova exercituum, animad-
vertite, & vocate lamentatrices, ut adveni-
ant, & ad præficas mittite, ut adveniant.
18 Et festinanter extollant de nobis la-
mentum; descendentibus lacrymis ex ocu-
lis nostris, & ex palpebris nostris fluentibus
aquis.
19 Nam sonorum lamentum auditur de
Tzijone, quomodo vastamur? erubescimus
valde, quia derelinquimus terram, quia deji-
ciunt *nos* tabernacula nostra.
20 Nam audite fœminæ verbum Jehovæ,
& percipiat auris vestra verbum oris ejus;
ut doceatis filias vestras lamentum, & altera
alteram *doceat* lamentationem.
21 Nam ascendit mors ad fenestras no-
stras, ingressa est in palatia nostra, ad ex-
scindendum parvulos è vicis, juvenes è pla-
teis.
22 (Eloquere, sic *habet* dictum Jehovæ) &
ceciderunt cadavera humana ùt fimus in su-
perficie agri; & ùt manipulus à tergo mes-
soris, quæ nullus colliget.
23 Sic ait Jehova, ne glorietur sapiens in
sapientia sua, neque glorietur potens in
potentia sua, neque glorietur dives in divi-
tiis suis:
24 Sed in hoc glorietur, qui gloriatur, se
intelligere, & cognoscere me; imò esse Je-
hovam, exercentem benignitatem, jus, & ju-
stitiam in terra: quia istis delector, dictum
Jehovæ.
25 Ecce dies venturi sunt, dictum Jeho-
væ: quibus animadvertam in omnem cir-
cumcisum cum præputiato.
26 In Ægyptios, & in Jehudæos, & in E-
domæos, & in Hammonitas, & in Moabitas,
denique in omnes amputatos latere, qui ha-
bitant in deserto: nam omnes istæ gentes
præputiatæ *sunt*, etiam tota domus Jisraë-
lis præputiati *sunt* corde.

CAP. X. *Idololatria fugienda.*

Audite hoc verbum, quod eloquitur Jeho-
va vobis, ô domus Jisraëlis:
2 Sic ait Jehova, *incedere* in viam gen-
tium istarum ne discitote, & à signis cœlo-
rum ne consternemini; quia consternan-
tur gentes ab illis;
3 Nam statuta populorum sunt vanitas:
quum lignum ipsum ex silva cecidit, opus
manuum artificis ad normam.
4 Argento, & auro pulchrum reddidit
ipsum; clavis, & malleis confirmant ista, ut
non amittat.
5 Tanquam palma opere continente
sunt, ne loquuntur quidem, omnino portan-
da sunt, quia non possunt incedere: ne ti-
metote ab istis, quia non affectura sunt ma-
lo, etiàmque benefacere non *est* penes ipsa.
6 Ex eo, quòd nullus *est* par tibi, ô Jeho-
va, *quòd* maximus es, & maximum nomen
tuum potentiâ.
7 Quis non revereatur te, Rex gentium?
cùm in te conquiescat *illa*; cùm *maximus*
sis in omnibus sapientibus gentium, & o-
mni regno ipsarum, ex eo, quòd nullus *est*
par tibi.
8 At unà obbrutescunt, & stolidi fiunt,
eruditio vanitatum *eruditio* ligni est.
9 Argentum ductum ex Oceano advehi-
tur, & aurum ex Uphazo, opus artificis, &
manuum conflatoris: hyacinthinum, & pur-
pureum vestimentum eorum, opus perito-
rum sunt omnia.
10 Jehova verò Deus verus *est*, Deus vi-
vens, & rex sempiternus: à cujus fervore
commovetur terra, neque sustinere possunt
gentes indignationem ejus.
11 (Sic dicitote illis, dii isti *qui* cœlos, &
terram non fecerunt, perituri sunt è terra, &
è *regionibus* sub cœlo ipsi.)
12 Qui fecit terram virtute suâ, stabiliit
orbem habitabilem sapientiâ suâ, & pruden-
tia suâ extendit cœlos;
13 Quò vocem suam edente fremitus
aquarum *est* in cœlis, qui effert vapores ab
extremitate terræ? fulgura cum ipsa plu-
via facit, & producit ventum è thesauris
suis.
14 *Magis* obbrutescit omnis homo, quàm
ut animadvertat, & pudefacit omnis confla-
tor sculptili: nam falsum *est* fusile ejus, nec
spiritus *est* in *ullo* eorum.
15 Vanitas sunt, opus aberrationis ma-
ximæ: quo tempore visitabuntur illi, peri-
bunt *ista*.
16 Non sicut istarum *est*, sed formator
omnium *est* JahaKobi portio; vicissim Jis-
raël tribus possessionis ipsius: Jehovæ
exercituum nomen *est* ei.
17 Recipe è terra mercem tuam, quæ ha-
bitas in munitione hac.
18 Nam ita ait Jehova, ecce ego fundâ
ejaculaturus sum habitatores hujus terræ,

hac ipsâ vice, & angustiâ affecturus sum eos,ut deprehendant *ista & dicant*:
19 Heu mihi propter contritionem meam,ægerrima est plaga mea: ego autem dicebam,utique hic morbus *est*, quem perferam.
20 Tentorium meum vastatum est,& omnes funes mei disrupti; filii mei exeunt à me,adeò ut non *existant* ulli,nullus extendat ampliùs tentorium meum,& erigat aulæa mea.
21 Nam obbrutuerunt ipsi pastores,& Jehovam non consuluerunt: idcirco non secundabuntur, & totus grex pascualis eorum dispergetur.
22 Sonorus rumor ecce advenit,& commotio magna è terra Aquilonis: ad disponendum civitates Jehudæ in desolationem,lustrum draconum.
23 Novi Jehova, non esse penès hominem viam ipsius; non esse penès virum ambulantem vel dirigere gressum suum.
24 Castiga me Jehova,veruntamen modicè; ne *castiges* in ira tua,ut non comminuas me.
25 Effunde excandescentiam tuam in eas gentes, quæ non agnoscunt te,& super familias, quæ nomen tuum non invocant: nam comedunt JahaKobum, ac ita comedunt eum,ut absumant eum,& caulam ejus desolent.

CAP. XI. *Fœdus Dei cum populo.*

VErbum,quod fuit ad Jirmejam à Jehova,edicendo:
2 Audite verba fœderis hujus; quæ eloquamini viris Jehudæ, & habitatoribus Jeruschalaimorum.
3 Dices ergo illis,sic ait Jehova, Deus Jisraëlis; maledictus vir ille,qui non auscultaverit verbis fœderis hujus.
4 Quod præcepi majoribus vestris,quo tempore eduxi eos è terra Ægypti,ex catino ferri, edicendo: auscultate voci meæ,ut faciatis ista omnino,prout præcipio vobis: eritisque mihi in populum,& ego ero vobis Deus:
5 Ut præstem juramentum,quod juravi majoribus vestris,me daturum eis terram affluentem lacte,& melle,prout *est* hodie: cui respondens dixi; Amen,Jehova.
6 Deinde edixit Jehova mihi,proclama omnia verba ista in civitatibus Jehudæ,& in plateis Jeruschalaimorum,dicendo: auscultate verba fœderis hujus,ut faciatis ea.
7 Nam omnino contestatus sum majores vestros,quo tempore evexi eos è terra Ægypti usque in diem hunc,inde à diluculo indesinenter, dicendo; auscultate voci meæ:
8 Non tamen auscultârunt, neque inclinârunt aurem suam,sed ambulaverunt quisque ex sententia animi sui pessimi: ideo adduxi super eos omnia verba fœderis hujus,quod præceperam facere,ac non fecerunt.
9 Dixit itaque Jehova mihi; præstò est conjuratio, in viris Jehudæ, & habitatoribus Jeruschalaimorum;
10 Aversi sunt supra iniquitates majorum suorum priscorum, qui renuerant auscultare verbis meis,& ipsi sequuntur deos alienos,colendo eos; irritum fecerunt domus Jisraëlis,& domus Jehudæ fœdus meum,quod pepigeram cum majoribus ipsorum:
11 Idcirco sic ait Jehova; ecce ego adducturus sum contra eos malum, ex quo non poterunt exire: etiamsi inclamarent me,non exaudirem eos.
12 Tunc abeuntes civitates Jehudæ, & habitatores Jeruschalaimorum inclamabunt deos illos,quibus ipsi suffitum faciunt: sed omnino non servabunt ipsos tempore mali ipsorum.
13 Nam *pro* numero civitatum tuarum sunt dii tui,ô Jehuda,& *pro* numero platearum Jeruschalaimorum disposuistis altaria pudendo,altaria ad suffitum faciendum Bahali.
14 Tu ergo,ne orato pro populo isto, neque efferto pro istis clamorem,& orationem: nam minimè essem exauditurus,quo tempore inclamarent ipsi, propter malum ipsorum.
15 Quid est dilecto meo domi meæ,faciente istâ suum gravissimum scelus? *quibusque* amplissimis? nam carnes sanctæ perierunt abs te: quum *adest* malum tuum, tum demum exsultas.
16 Olivam virentem, pulchram fructûs specie vocaverat te Jehova nomine tuo: ad sonum conflictûs procellarum maximi incendet ignem præterea,& frangent propagines ejus.
17 Nam Jehova exercituum, qui plantaverat te,eloquutus est contra te malum; propter malitiam domûs Jisraëlis, & domûs Jehudæ,quam exercuerunt inter se,ad provocandum me,adolendo Bahali.
18 Ac Jehova quidem ostendit mihi ita, ut agnoscerem: tum demonstravisti mihi actiones eorum;
19 Quum essem velut agnus,*aut* bos,*qui* ducitur ad mactandum:nam ignorabam eos contra me inire cogitationes,*dicendo:* perdamus culmum cum grano ejus,exscindamus eum è terra viventium,ut nomen ejus non commemoretur ampliùs.
20 At ô Jehova exercituum,judex justissime, probator renum, & cordis: visurus sum ultionem tuam de eis,nam tibi revelavi causam meam.
21 Idcirco sic ait Jehova de Hanathothanis, quærentibus animam tuam,dicendo: ne vaticinator in nomine Jehovæ,& non morieris manibus nostris:
22 Idcirco, *inquam*,sic ait Jehova exercituum,ecce ego animadversurus sum in istos: ipsi juvenes morientur gladio; filii eorum,& filiæ eorum morientur fame:
23 Et residuum non erit ipsis,quum adducam malum in Hanathothanos,anno visitationis eorum.

CAP. XII. *Disceptatio carnis, & sanguinis cum Deo de prospero statu impiorum, & aspero statu piorum,*

JUstus es Jehova,si contendere velim tecum: veruntamen judicia eloquar tua. cur via improborum succedit? cur tranquillì sunt quicunque agunt perfidè?
2 *Cur* plantas eos, etiam radicantur? per-

pergunt,etiam edunt fructum *ii*; quorum
in ore propinquus es,sed longinquus à re-
nibus ipsorum?
3 Nempe: tu Jehova agnoscis me,pervi-
des me; ideò probas animum meum,*ut* ad-
hæreat tibi: avellendo istos ùt oves *trahen-
das* ad mactationem,& præparando eos ad
diem interfectionis.
4 Quò usque,*ais*,lugeret terra? & herba
totius agri exaresceret? præ malitia habi-
tantium in illa,deficiunt singula jumenta,&
volatilia,quia dicunt,non videt finem no-
stri.
5 Quando cum peditibus curris, defati-
gant te; quomodo ergo misceres te cum e-
quis? etiam in terra prospera,*cui* confidis,
defatigant te; ecquid faceres in elatione
Jardenis?
6 Quandoquidem etiam fratres tui,& do-
mestici patris tui, etiam ipsi perfide agunt
in te,ipsi quoque convocant post te multi-
tudinem,ne credito istis,quàmvis alloquan-
tur te bonis *verbis*.
7 Derelicturus sum domum meam,deser-
turus possessionem meam: traditurus eam,
quam diligebat anima mea in manum ini-
micorum ipsius.
8 Est mihi possessio mea similis leoni in
silva; edit contra me vocem suam; idcir-
co odi eam.
9 Avis digitata *est* mea possessio mihi,ô
aves circumquaque in eam, agitè,congre-
gate omnes bestias agri,facite,ut veniant
ad comedendum.
10 Pastores multi correpturi sunt vine-
am meam,conculcaturi portionem meam;
redacturi portionem mihi desideratissimam,
in desertum desolatissimum.
11 Dispositurus est eam *quisque* in deso-
lationem,lugebit per me desolata; desola-
bitur tota hæc terra,quia nemo *est*,qui re-
ponat in animo.
12 In omnes clivos per desertum ventu-
ri sunt vastatores, nam gladius Jehovæ
consumturus est ab extremitate terræ una
ad alteram; nulla pax *erit* ulli carni.
13 Quum seminaverint triticum,spinas
metent; quum indoluerint *laboribus*,non
proficient: nam erubescetis ex proventi-
bus vestris,præ æstu iræ Jehovæ.
14 Sic ait Jehova de omnibus vicinis
meis malis, qui attingunt possessionem,
quam possidendam tradidi populo meo
Jisraëli: ecce ego convulsurus sum eos è
terra sua,quum domum Jehudæ convulsero
è medio eorum.
15 Eritque postquam convulsero illos;ut
rursus misereat me istorum,& reducam i-
psorum quemque in possessionem suam,&
quemque in terram suam.
16 Erit etiam,si omninò didicerint vias
populi mei jurando per nomen meum,vi-
vit Jehova,quemadmodum docuerunt po-
pulum meum jurare per Bahalem; ut ædi-
ficentur in medio populi mei:
17 Quòd si non auscultaverint; tum con-
vellam gentem illam indesinenter,& per-
dam; dictum Jehovæ.

CAP. XIII. *Concio pœnitentialis, ad ple-
bem,& regem.*

Sic ait Jehova mihi,abi,ut compares tibi
cingulum lineum,& imponas illud lum-
bis tuis: in aquas autem ne inferto ipsum.
2 Itaque comparans cingulum ex verbo
Jehovæ imposui lumbis meis.
3 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me ite-
rum,edicendo:
4 Accipe istud cingulum,quod compa-
rasti, quod impositum est lumbis tuis: &
surge,abi ad Euphratem,& absconde illud
ibi in projectura petræ.
5 Tum abiens, abscondi ipsum ad Eu-
phratem; quemadmodum præceperat Je-
hova mihi.
6 Fuit autem exactis diebus multis: ut
ediceret Jehova mihi,surge,abi ad Euphra-
tem, & recipe inde illud cingulum,quod
præceperam tibi,ut absconderes illic.
7 Quamobrem abiens ad Euphratem,
quum effodissem,recepi cingulum istud è
loco ipso,ubi absconderam ipsum: sed ecce
corruptum erat cingulum,non erat aptum
ad rem ullam.
8 Tum fuit verbum Jehovæ ad me,dicen-
do;
9 Sic ait Jehova; ita corrumpam fastum
Jehudæ, & fastum Jeruschalaimorum ma-
ximum.
10 Populi illius pessimi,qui renuunt au-
scultare verbis meis,qui ambulant ex sen-
tentia animi sui,& sequuntur deos alienos,
colendo eos,& incurvando se eis: eritque
similis cingulo isti,quod non est aptum ad
rem ullam.
11 Nam quemadmodum adhæret cingu-
lum lumbis viri,ita feceram,ut adhæreret
mihi tota domus Jisraëlis,& tota domus Je-
hudæ,dictum Jehovæ,ut esset mihi popu-
lus,& ad nomen,& ad laudem,& ad orna-
tum: sed non auscultârunt.
12 Quapropter dices eis verbum hoc,sic
ait Jehova,Deus Jisraëlis,omnis uter im-
plendus est vino; dicentibus autem eis ti-
bi, an verò ignoramus utrem implendum
esse vino?
13 Dices eis,sic ait Jehova,ecce ego re-
pleturus sum omnes habitatores terræ hu-
jus; etiam ipsos reges, qui insident pro
Davide in solio illius, & sacerdotes,& pro-
phetas; denique omnes habitatores Jeru-
schalaimorum ebrietate:
14 Et dissipabo eos unum cum altero,
tum patres,tum filios pariter,dictum Jeho-
væ: non utar clementia,neque parcam,ne-
que miserabor,quin perdam eos.
15 Audite,& auribus percipite,ne exal-
tetis vos; nam Jehova loquitur.
16 Cedite Jehovæ,Deo vestro,gloriam,
quum nondum tenebras effecerit,& quum
nondum effunduntur pedes vestri in mon-
tibus cæcioribus intempestâ nocte: quum
exspectantibus vobis lucem, disposuerit
eam in umbram lethalem,redegerit in ca-
liginem.
17 Quòd si non auscultabitis hoc,in late-
bris flebit anima mea propter superbiam:
& valde lacrymabitur,descendent,*inquam*,
ex oculo meo lacrymæ,quia captivus ab-
ducendus est grex Jehovæ.
18 Dic regi, & augustæ,abjectissimè con-
fidite: nam descensurus est principatus
utriusque vestrûm,corona ornatus vestri.

19 Civitates australes occludentur ita,ut
nullus aperire possit: deportabitur Jehuda
tota,deportabitur *civitas* pacatorum.
20 Sustollite oculos vestros,& respicite
istos venientes ab Aquilone: ubi *est* grex
ille,qui traditus fuerat tibi? pecudes or-
natus tui?
21 Quid dictura es,quum animadvertet
in te? nam tu docuisti istos supra te duces
in capite *esse*: ánnon dolores corripient te,
quales mulieris parturientis?
22 Quòd si dicas cum animo tuo, cur
obventura sunt mihi ista? propter ampli-
tudinem iniquitatis tuæ retegentur fim-
briæ tuæ,violenter auferentur soleæ tuæ,
23 An mutare potest Æthiops cutem
suam, aut pardus liventes maculas suas?
etiam vos possetis benefacere,edocti male-
facere?
24 Ideo dispergam eos velut stipulam
prætereuntem,ad ventum deserti.
25 Hæc sors tua, portio demensa tibi à
me,dictum Jehovæ; quæ oblita es mei, &
& fiduciam habes in falso.
26 Nam etiam ego denudaturus sum *te*,
fimbriis tuis obductis faciei tuæ; ut videa-
tur ignominia tua.
27 Adulteria tua, & hinnitus tui,scelesta
scortatio tua supra colles *fuerunt* in agro,
vidi abominationes tuas: væ tibi urbs Je-
ruschalaimorum; num mundabis te? post
quantum adhuc temporis?

CAP. XIV. *Penuria annonæ in Iehudæa.*

Verbum Jehovæ, quod fuit ad Jirmejam,
super verbis cohibitionum.
2 Lugebit Jehuda,& portæ ejus elangue-
scent, atrati erunt *jacentes* humi, & querela
Jeruschalaimorum ascendet.
3 Etiam magnifici eorum emittent mini-
mos suos ad aquas: venientes ad fossas non
invenient aquas, revertentur suis vasis va-
cuis,erubescent,& pudore suffusi operient
caput suum.
4 Propter terram attritam,eò quòd non
fuerit pluvia in terra; erubescentes agri-
colæ operient caput suum.
5 Quin etiam cerva in agro, quod pepe-
rerit, derelinquet; quia non erit tenera
herba:
6 Et onagri stantes in clivis,haurient ven-
tum ùt dracones; deficient oculi eorum,
quia nulla *erit* herba.
7 Quandoquidem iniquitates nostræ te-
stantur contra nos,ô Jehova, fac propter
nomen tuum, nam multæ sunt aversiones
nostræ,tibi peccavimus.
8 O spes Jisraëlis, servator ejus tempore
angustiæ: quare esses ùt peregrinus in hac
terra,& tanquam viator,*qui* divertit ad per-
noctandum?
9 Quare esses ùt vir fatiscens,tanquam ro-
bustus non valens servare? atqui tu in me-
dio nostrì *es* Jehova, & de nomine tuo vo-
camur,ne derelinquas nos.
10 Sic ait Jehova de populo hoc,ita di-
ligunt evagari, pedes suos non cohibent:
ideo Jehova non accipit eos benevolè;nunc
recordatur iniquitatis eorum,& visitat pec-
cata eorum.
11 Deinde edixit Jehova mihi, ne orato
pro populo isto in bonum.
12 Quum jejunabunt,non exaudiam cla-
morem eorum, & quum offerent holocau-
stum, & munus; non sum benevolè acce-
pturus ea; sed gladio,& fame,ac peste sum
consumturus eos.
13 Quamobrem dicente me; Ahah,Domi-
ne Jehovi, ecce isti prophetæ dicunt eis,
non estis experturi gladium, & fames non
erit vobis: sed pacem firmam daturus sum
vobis in loco hoc:
14 Dixit Jehova mihi, falsum prophetæ
isti prophetant in nomine meo, non misi
eos, neque præcepi eis, neque alloquutus
sum eos: visione falsâ,& divinatione,ac re
nihili, dolóque animi sui, isti prophetæ a-
gunt bono suo.
15 Idcirco sic ait Jehova contra prophe-
tas istos, qui prophetant in nomine meo,
cùm ego non miserim eos; isti dicunt,gla-
dius, aut fames non erit in terra hac: gla-
dio,& fame deficient ipsi prophetæ isti.
16 Populus autem iste, quibus ipsi pro-
phetant,erunt projecti in plateis Jerüscha-
laimorum præ fame,& gladio,nec ullus *erit*
sepeliens eis ipsos, uxores ipsorum, filiós-
que ipsorum, ac filias ipsorum, adeò effun-
dam super ipsos malitiam ipsorum.
17 Dices itaque ipsis verbum hoc, de-
scendant ex oculis meis lacrymæ noctu, &
interdiu, & ne desistant; nam contritione
magnâ frangetur virgo filia populi mei,
percussione ægrâ valde.
18 Si exeam in agrum, ibi, ecce confossi
gladio; sin autem ingrediar civitatem,ibi,
ecce ægrotantes fame: nam tum propheta,
tum sacerdos nundinantur contra terram,&
non agnoscunt.
19 An omnino spernis Jehudam? an
Tzijonem fastidit anima tua? quare percu-
tis nos ita, ut nulla *supersit* nobis curatio?
quare exspectando pacem, nullum *adest* bo-
num; & *exspectando* tempus curationis,tan-
tùm ecce terror?
20 Agnoscimus Jehova improbitatem
nostram, iniquitatem patrum nostrorum;
nos peccâsse tibi.
21 Ne contemnito propter nomen tuum,
ne vilipendito solium gloriæ tuæ: recor-
dare, ne irritum facito fœdus tuum nobis-
cum.
22 An sunt inter vanitates gentium, qui
pluviam edunt? & an cœlestes *dii* edunt im-
bres? nónne tu is *es* Jehova, Deus noster?
ideo exspectamus te, quia tu facis omnia
ista.

CAP. XV. *Deus non miseretur eorum,qui obstinatè peccant.*

Sed dixit Jehova mihi, si instaret Mosche,
& Schemuel coram me, minimè *esset* ani-
mus meus erga populum istum: emitte à
facie mea,& exeant.
2 Eritque,si dicant tibi; quò exibimus?
ut dicas eis, sic ait Jehova, qui ad mortem
exiturus est,ad mortem *exito*; & qui ad gla-
dium, ad gladium; & qui ad famem, ad fa-
mem; & qui ad captivitatem, ad captivita-
tem.
3 Præficiam enim istis quatuor genera,
dictum Jehovæ, gladium ad interficien-
dum, & canes ad trahendum; & volatilia

cœlorum, ac bestias terræ ad comedendum, & ad perdendum:

4 Et tradam eos in commotionem omnibus regnis terræ, propter Menaschen, filium Jechizkijæ, regis Jehudæ, ob ea, quæ fecit Jeruschalaimis.

5 Nam quis uteretur clementiâ erga te, urbs Jeruschalaimorum? aut quis condoleret tibi? aut quis accederet ad interrogandum de prosperitate tua?

6 Tu deseruisti me, dictum Jehovæ, retrorsum abivisti; ideo extendo manum meam contra te, ut perdam te; defessus sum pœnitendo.

7 Itaque ventilabo eos ventilabro in portis hujus terræ; orbabo, perdam populum meum; quum à viis suis non revertantur.

8 Numerosiores mihi erunt viduæ ejus, quàm arena marina: adducam eis contra metropolin juvenem vastatorem ipso meridie; faciam, ut irruat in eam repentè, terroribus civitas abundabit.

9 Elanguescet, quæ pariebat septenos, efflabit animam suam, occidet sol ejus, dum adhuc futurus esset dies ipsorum, erubescet, & pudebit eam: denique residuum istorum gladio exponam coram inimicis ipsorum, dictum Jehovæ.

10 Hei mihi mater mea, quòd peperisti me, in quem intendatur lis, & in quem intendatur contentio à tota hac terra: non dedi mutuum, neque mutuò dederunt mihi; unusquisque maledicit mihi.

11 Ait Jehova, ánnon residuo tuo esset bene? annon intervenirem pro te tempore mali, & tempore angustiæ apud inimicum?

12 An ferrum fracturum esset ferrum aquilonare, & chalybem?

13 Opes tuas, & thesauros tuos direptioni exponam absque pretio; ídque propter omnia peccata tua, & in omnibus terminis tuis:

14 Faciámque, ut transeas penès inimicos tuos, in terram, *quam* ignoras: quum ignis accensus irâ meâ in vos inflammatus fuerit.

15 Tu nôsti Jehova, recordare mei, & visita me, ac ultionem sume pro me de persequentibus me: pro longanimitate tua ne intercipito me; agnosce me ferre propter te opprobrium.

16 Quum adfuerunt verba tua, admisi illa, fuítque verbum tuum mihi gaudio, & lætitiæ animi mei: quandoquidem vocor de nomine tuo, ô Jehova, Deus exercituum.

17 Non sedi in consilio irrisorum, aut exsultavi: propter manum tuam solitarius sedi: quia indignatione replevisti me.

18 Quare esset dolor meus æternus? & plaga mea mortifera? *si* renueret curari, omnino esses mihi similis fallaci, aquis instabilibus.

19 Idcirco sic ait Jehova, quandoquidem converteris, prout converto te, coram me stas: quandoquidem, *inquam*, educis rem pretiosam à vili, tanquam os meum es: reverti debuerant isti ad te, non autem tu reverti ad eos.

20 Ideo oppono te populo isti pro muro æneo munitissimo, ut oppugnantes te non prævaleant tibi; quia tecum sum ad servandum te, & ad eripiendum te, dictum Jehovæ.

21 Eripiam enim te è manu malorum, & redimam te è manu violentorum.

CAP. XVI. *Apostoli piscatores Iehudæorum, & Gentium.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo:

2 Ne ducito tibi uxorem; neque sunto tibi filii, aut filiæ in loco isto.

3 Nam sic ait Jehova de filiis, & de filiabus natis in loco isto, & de matribus ipsorum quæ pepererint ipsos, & de patribus ipsorum, qui genuerint ipsos in terra ista.

4 Mortibus ægerrimis morituri sunt, non plangentur, neque sepelientur, pro fimo in superficie terræ erunt: & gladio, ac fame deficient, erítque cadaver eorum cibo volatilibus cœli, & bestiis terræ.

5 Quin sic ait Jehova, ne ingreditor in domum designatoris, neque ito ad plangendum, neque condoleto eis: nam recepi pacem meam à populo isto, dictum Jehovæ, benignitatem, & miserationes.

6 Quum mortui fuerint magni, & parvi in terra ista, non sepelientur; neque plangent eos, neque cæsuram sibi, neque calvitium inducet sibi pro illis *quisquam.*

7 Neque impartientur *cibum* illis in luctu ad consolandum ullum de mortuo, neque bibendum dabunt eis *ex* poculo consolationum de patre ullius, & de matre ullius eorum.

8 Denique *in* domum convivii ne ingreditor, ut assideas eis; ad comedendum, & ad bibendum:

9 Nam sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis; ecce ego facturus sum, ut cesset à loco isto ante oculos vestros, & diebus vestris; vox gaudii, & vox lætitiæ, vox sponsi, & vox sponsæ.

10 Erit autem, quum indicaveris populo isti omnia verba hæc; si dixerint tibi, propter quid eloquutus est Jehova contra nos totum malum maximum istud? & quæ est iniquitas nostra, aut quod peccatum nostrum, quod peccavimus Jehovæ Deo nostro?

11 Ut dicas eis, eò quòd dereliquerunt maiores vestri me, dictum Jehovæ, & sequuti deos alienos, coluerunt eos, & incurvaverunt se eis *honorem exhibentes*; me autem dereliquerunt, & legem meam non observârunt.

12 Vos verò pejus fecistis, quàm majores vestri; nam ecce sequimini quisque sententiam animi sui pessimi, non auscultando mihi:

13 Propterea ejiciam vos è terra ista, in terram, quam ignorâstis vos, & maiores vestri: & coletis ibi deos alienos interdiu, & noctu, quamdiu non dedero vobis gratiam.

14 Idcirco, ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ; quibus non dicetur amplius, vivit Jehova, qui evexit Jisraëlitas è terra Ægypti:

15 Sed, vivit Jehova, qui evexit Jisraëlitas è terra Aquilonis, & ex omnibus regionibus, quò depulerat eos: postquam reduxero eos in terram suam, quam dederam majoribus ipsorum.

16 Ecce ego missurus sum ad piscatores

multos, dictum Jehovæ, ut piscentur eos, & postmodum missurus sum ad multos venatores, ut venentur eos ex omni monte, & ex omni colle, etiam ex projecturis petrarum:
17 Quia oculi mei *advertunt* ad omnes vias eorum; non sunt absconditi à facie mea; neque est abdita iniquitas eorum ex adverso oculorum meorum.
18 Et rependam priùs duplum iniquitatis eorum, & peccati eorum, eò quod prophanaverint terram meam; cadaveribus rerum detestabilium suarum, & abominationibus suis impleverint possessionem meam.
19 Jehova robur meum, & munitio mea, perfugiúmque meum in die angustiæ: ad te gentes venient è finibus terræ, ac dicent, utique falsum possidebant majores nostri, vanitatem, & inutilia.
20 An facturus esset sibi homo deos? atqui isti non *sunt* dii.
21 Idcirco, ecce ego faciens, ut experiantur illi vice hac, demonstrabo his manum meam, & potentiam meam; ut cognoscant nomen meum esse Jehovam.

CAP. XVII. *Maledictus, qui confidit in homine, benedictus, qui in Deo.*

PEccatum Jehudæ scriptum est stylo ferri, & scalpro lapidis perdiuturni; exaratum in tabula cordis eorum, ad cornua altarium vestrorum:
2 Cùm recordentur filii illorum altarium suorum, & lucorum suorum; ad arbores virentes, ad colles altissimos.
3 Montem meum cum ipso agro, copias tuas, omnes thesauros tuos direptioni exponam; excelsa tua, propter peccatum in omnibus terminis tuis:
4 Ita intermissionem facies tu, & *qui sunt* apud te à possessione tua, quam dederam tibi, faciámque, ut servias inimicis tuis in terra, quam ignoras: nam ignem accendistis in ira mea, *qui* usque in seculum inflammabitur.
5 Sic ait Jehova, maledictus vir ille, qui fiduciam habet in homine, & statuit carnem brachium suum; à Jehova autem recedit animus ejus.
6 Erit enim similis nudatissimæ *arbori* in loco campestri, quæ nón sentit, quum advenit bonum; quæ sita est *in* siccissimis *locis* in deserto, terra salsuginosa, & inhabitabili.
7 Benedictus vir ille, qui fiduciam habet in Jehova, & cujus confidentia *est* Jehova.
8 Nam erit similis arbori plantatæ secundùm aquas, & secundùm processum *aquarum* mittenti radices suas, quæ non sentit, quum advenit æstus, sed sunt folia ejus virentia, & anno cohibitionis non est solicita, neque desinit, quin faciat fructum.
9 Fraudulentum cor ipsum supra omnia, & mortiferum est, quis cognoscat ipsum?
10 Ego Jehova scrutator cordis, probator renum: ídque, ut dem cuique secundùm vias suas, secundùm fructum actionum suarum.
11 Ut perdix colligit ova, sed non excludit; ita comparans divitias, sed injuriâ; mediis diebus suis derelinquet eas, tandem erit stultus.
12 Solium gloriæ, *solium* excelsi *inde à* principio; *est* locus sanctuarii nostri.
13 O exspectatio Jisraëlis, Jehova, omnes derelinquentes te erubescant: castigationes meæ in hac terra conscribantur, quia dereliquerunt scaturiginem aquarum perennium, Jehovam.
14 Sana me Jehova, & sanabor, serva me, & servabor, quia laus mea es.
15 Ecce isti dicunt mihi, ubi *est* verbum Jehovæ? eveniat jam:
16 Atqui ego non ursi, ne *essem* pastor obsequens tibi, & diem mortiferum non concupivi, tu nôsti, quod prodiit ex labiis meis, coram facie tua est:
17 Ne sis mihi terrori, receptus meus es in die mali.
18 Erubescant, qui persequuntur me, ne autem erubescam ego; terreantur ipsi, ne autem terrear ego; adduc contra eos diem mali, & duplâ contritione frange eos.
19 Sic edixit Jehova mihi, abi, ut consistas in porta populariam istorum, per quam ingrediuntur reges Jehudæ, & per quam egrediuntur: atque in omnibus portis Jeruschalaimorum:
20 Et dices eis, audite verbum Jehovæ, reges Jehudæ, omnesque Jehudæi, & omnes habitatores Jeruschalaimorum, qui ingredimini per portas istas.
21 Sic ait Jehova, cavete vobis ipsis: & ne portetis onera die sabbathi, aut inferatis ea in portas Jeruschalaimorum:
22 Neque educatis onera è domibus vestris die sabbathi, neque ullum opus faciatis: sed sanctificetis diem sabbathi, quemadmodum præceperam majoribus vestris:
23 Qui non auscultârunt, neque inclinârunt aurem suam; sed obdurârunt cervicem suam; ut non auscultarent, neque acciperent eruditionem.
24 Erit enim, si omnino auscultaveritis mihi, dictum Jehovæ, non inferendo onera in portas civitatis hujus die sabbathi; & sanctificando diem sabbathi, ne faciatis in eo ullum opus;
25 Ut ingrediantur per portas civitatis hujus reges, ac principes, sedentes super solium Davidis, vecti curribus, & equis, ipsi, & principes eorum, viri Jehudæ, & habitatores Jeruschalaimorum; consistâtque civitas hæc in seculum:
26 Et veniant ex civitatibus Jehudæ; & ex locis circum Jeruschalaima, tum è terra Binjaminis, tum ex loco humili, & ex ipso monte, atque ex australi plaga afferentes holocaustum, & sacrificium, munúsque cum thure: & adducentes eucharistica *in* domum Jehovæ.
27 Quòd si non auscultaveritis mihi, ut sanctificetis diem sabbathi, & non portetis onus ingrediendo in portas Jeruschalaimorum die sabbathi; utique accendam ignem in portis ipsius, qui consumet palatia Jeruschalaimorum, & non exstinguetur.

CAP. XVIII. *Homo in manu Dei est, ut lutum in manu figuli.*

VErbum, quod fuit ad Jirmejam à Jehova, dicendo:
2 Surge, ut descendas *in* domum figuli, & ibi faciam, ut audias verba mea.

3 De-

3 Descendi itaque *in* domum figuli, ubi
ecce,is faciebat opus in suis sellis.
4 Quúmque corrumperetur vas illud,
quod ipse faciebat ex argilla, in manu figu-
li,iterum fecit ex ea vas alterum , quemad-
modum rectum visum est in oculis ipsius fi-
guli facere :
5 Tum fuit verbum Jehovæ ad me,dicen-
do :
6 An sicut figulus iste non possem facere
vobis,ô domus Jisraëlis ? dictum Jehovæ :
ecce ùt argilla in manu figuli,ita vos *estis* in
manu mea,ô domus Jisraëlis.
7 *Quo* momento eloquar contra gentem,
& contra regnum : me convulsurum,& de-
moliturum,& perditurum esse :
8 Si convertatur gens illa à malo suo,
contra quam loquutus fuero ; pœnitebit
quoque me ejus mali,quod cogitaveram fa-
cere ei.
9 *Quo* autem momento loquar de gente,
& regno, me ædificaturum, & plantaturum
esse:
10 Si fecerit, quod malum *videtur* in o-
culis meis, non auscultando voci meæ ; vi-
cissim pœnitebit me illius boni, quod dixe-
ro,me benefacturum ei.
11 Nunc itaque , alloquere jam viros Je-
hudæ,& habitatores Jeruschalaimorum,di-
cendo,sic ait Jehova, ecce ego fingo contra
vos malum,& cogito contra vos cogitatio-
nem:revertimini jam quisque à via sua pes-
sima,& bonas efficite vias vestras, actiones-
que vestras.
12 Dicunt autem,animum abjicimus *re-
vertendi* , sed cogitationes nostras sequa-
mur, & quisque ex sententia animi sui pes-
simi faciamus.
13 Idcirco sic ait Jehova,interrogate jam
inter gentes,quis audierit talia: rem fœdam
valde fecit virgo Jisraëlis.
14 An derelicturus esset *viator* præ rupe
agros meos ? *præ* nivoso Libano ? an dese-
rerentur aquæ *præ* insolenter frigidis fluen-
tes ?
15 Nam obliti sunt mei populus meus,
vanitati adolent : & faciunt , ut impingant
inter se in viis suis,à semitis perpetuis,eun-
do itineribus *multis*,viâ non aggestâ.
16 Ut exponam terram eorum desolatio-
ni,sibilis perpetuis ; quisquis transiturus est
per eam,obstupescat,& agitet caput suum.
17 *Velut* Euro dispergam illos coram ini-
mico ; cervice, non autem facie *obversâ* re-
spiciam eos tempore calamitatis ipsorum.
18 Præterea dicunt, agite , cogitemus
contra Jirmejam cogitationes ; nam non
est peritura lex à Sacerdote, & consilium à
sapiente,& verbum à Propheta : agitè,per-
cutiamus eum propter istam linguam,& ne
attendamus ad ulla verba ejus.
19 Attende Jehova ad me,& audi vocem
contendentium mecum,
20 An rependendum est pro bono ma-
lum , quòd fodiunt fossam mihi ? recordare
me stetisse coram te,ut loquerer pro eis bo-
num,ad avertendum excandescentiam tuam
ab eis.
21 Idcirco expone filios eorum fami,&
fac,ut diffluant per gladium ; síntque uxo-
res eorum orbæ, ac viduæ, & viri eorum
interfectione moriantur ; juvenes eorum
percutiantur gladio in prælio.
22 Audiatur clamor è domibus eorum,
quum adduxeris contra eos turmam repen-
tè : quia foderunt fossam ad capiendum me,
& laqueos occultârunt pedibus meis :
23 Nam tu Jehova,nôsti totum consilium
eorum contra me ad mortem, ne expiato
iniquitatem eorum, & peccatum eorum à
conspectu tuo ne deleto, sed propellantur
in offendiculum coram te, tempore iræ tuæ
age contra eos.

CAP. XIX. *Excidium urbis prædicitur.*

SIc ait Jehova, abi, ut compares lagenam
figuli testaceam ; adhibens de seniori-
bus populi,& de Senioribus Sacerdotum.
2 Deinde progressus in vallem filii Hin-
nomi, quæ est ad ostium portæ orientalis ;
proclamabis illic verba illa, quæ edixero
tibi.
3 Et dices, audite verbum Jehovæ reges
Jehudæ, & habitatores Jeruschalaimorum ;
sic ait Jehova exercituum,Deus Jisraëlis,
ecce ego adducturus sum malum contra lo-
cum hunc,quod quisquis audiverit,tinnient
aures ejus.
4 Eò quòd dereliquerunt me, & alienum
reddiderunt locum hunc, adolentes in eo
diis alienis, quos non noverunt ipsi, majo-
résque eorum, & reges Jehudæ, ac imple-
verunt locum hunc sanguine innocentum :
5 Et ædificaverunt excelsa Bahalis ad
comburendum filios suos igne,holocausta
Bahali : quod non præceperam, neque lo-
quutus fueram, neque venerat in animum
mihi :
6 Idcirco,ecce dies venturi sunt, dictum
Jehovæ,quum non vocabitur locus hic am-
pliùs Thopheth, aut vallis filii Hinnomi,
sed vallis interfectionis.
7 Nam exhauriam consilium Jehudæ, &
Jeruschalaimorum in loco hoc, faciens,ut
corruant gladio coram inimicis suis,& ma-
nu quærentium animam ipsorum:tradám-
que cadaver eorum cibo volatilibus cœli,&
bestiis terræ :
8 Et exponam civitatem hanc desolatio-
ni,& sibilo : quisquis transibit propè eam,
stupebit, & sibilabit propter omnes plagas
ejus.
9 Faciámque, ut comedant carnem filio-
rum suorum, & carnem filiarum suarum,&
quisque carnem amici sui comedant ; præ
oppressione, & præ angustia, quâ angent
eos inimici eorum, & quærentes animam
eorum.
10 Deinde franges lagenam ipsam, ante
oculos illorum hominum, qui ituri sunt te-
cum :
11 Et dices eis ; sic ait Jehova exerci-
tuum, ita frangam populum hunc, & civi-
tatem hanc, ùt,qui frangit vas figuli, quod
non potest curari ampliùs : & Thophethi
sepelientur, eò quòd nullus supererit locus
ad sepeliendum.
12 Ita facturus sum loco isti, dictum Je-
hovæ,& habitatoribus ejus : & redditurus
civitatem istam similem Thophetho.
13 Et erunt domus Jeruschalaimorum,
domúsque regum Jehudæ ùt locus Thophe-
thi, immundissimæ : omnes domus illæ, su-
per quarum tecta adoleverint toti exerci-

tui cœlorum, & libaverint libamina diis alienis.

14 Deinde reversus Jirmejah Thophetho, quò miserat ipsum Jehova ad prophetandum, substitit in atrio domûs Jehovæ, dixítque toti populo:

15 Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, ecce ego adducturus sum contra civitatem hanc, & contra omnes civitates ejus totum illud malum, quod eloquutus sum contra eam: quia obdurârunt cervicem suam, ut non auscultarent verbis meis.

CAP. XX. *Iirmejah percussus incarceratur.*

AUdiens autem Paschchur, filius Immeris, Sacerdos, qui erat præfectus antecessor in domo Jehovæ Jirmejam prophetantem verba ista.

2 Percussit Paschchur Prophetam Jirmejam: posuítque eum in cippo, qui *erat* in porta Binjaminis summa, quæ *erat* ad domum Jehovæ:

3 Fuit autem postridie, quum eduxisset Paschchur Jirmejam è cippo; ut diceret ei Jirmejah, non Paschchurem vocat Jehova nomen tuum, sed Magor-missabibum.

4 Nam sic ait Jehova, ecce ego inditurus sum tibi formidinem, tibi, & omnibus amicis tuis, qui corruent gladio inimicorum suorum oculis tuis videntibus: quum totum Jehudam tradam in manum regis Babyloniæ, qui deportabit eos in Babyloniam, & percutiet eos gladio;

5 Quum tradam totum robur civitatis hujus, totúmque laborem ejus, & quicquid ejus est pretiosum; denique omnes thesauros regum Jehudæ tradam in manum inimicorum ipsorum, ut diripiant eos, & capiant eos, & deducant eos in Babyloniam:

6 Tu quoque Paschchur, & omnes domestici tui abibitis in captivitatem; & Babylonem pervenies, ibíque morieris, & ibi sepelieris tu, & omnes amantes tui, quibus prophetâsti falsò.

7 Pellexisti me Jehova, quando pellectus sum; fortior fuisti me, & prævaluisti: sum derisioni toto die, totus iste *populus* subsannat me.

8 Nam ex quo proloquor, exclamo; violentiam, & vastationem clamo, quia est verbum Jehovæ mihi probro, & ludificationi totum diem.

9 Si dicam, non commemorabo eum, neque loquar ampliùs nomine ejus, atqui est in animo meo quasi ignis ardens, inclusus ossibus meis, & defetiscor sustinendo, nec possum ampliùs:

10 Quia audivi infamem sermonem multorum, Magor missabibi, *dicentium*, indicate, quod indicemus, omnis mortalis, qui pacem colere debebat mecum, observantium claudicationem meam, fortassis pellicietur, & prævalebimus, aut sumemus ultionem nostram de eo.

11 Atqui Jehova *adest* mihi, similis potenti formidabili, idcirco, qui persequuntur me, impingent, neque prævalebunt, erubescent valde, quum non secundabuntur, ignominia perpetua non poterit tradi oblivioni.

12 Itaque ô Jehova exercituum, probans justum, inspiciens renes, & cor; videam ultionem tuam de istis, quia tibi revelavi causam meam.

13 Canite Jehovæ, laudate Jehovam, quia eripuit animam egentis è manu maleficorum, *dicentis*:

14 Maledictus dies, quo genitus fui, dies, quo peperit me mater mea, ne sit benedictus.

15 Maledictus ille vir, qui nunciavit patri meo, dicendo, natus est tibi filius mas, valde lætificavit eum.

16 Sítque vir ille similis civitatibus, quas evertit Jehova, neque pœnituit eum: quum audivisset clamorem manè, & vociferationem tempore meridiano:

17 Quòd non affecerit me morte, *egressum* ex vulva; aut fuerit mihi mater mea sepulchrum meum, & vulva ejus ut gravidæ perpetuò.

18 Quare è vulva egressus sum, ut viderem molestiam, ac mœrorem, & consumerentur pudore dies mei?

CAP. XXI. *Vrbs obsidetur sub Tzidkija.*

VErbum, quod fuit ad Jirmejam à Jehova; quum misisset ad ipsum Rex Tzidkija Paschchurem, filium Malcijæ, & Tzephanjam, filium Mahassejæ Sacerdotem, ut dicerent.

2 Consule quæso pro nobis Jehovam, quia Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ bellum gerit contra nos: fortè facturus est Jehova nobiscum pro omnibus mirabilibus suis, ut adscendat ille à nobis.

3 Dixit autem Jirmejah eis; sic dicite Tzidkijæ:

4 Sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, ecce ego aversurus sum instrumenta bellica, quæ *sunt* in manu vestra; quibus pugnatis adversùs Regem Babyloniæ; & adversùs Chaldæos, qui obsident vos extra murum; & recepturus illos intrà civitatem hanc.

5 Nam præliaturus sum ego vobiscum manu extensâ, & brachio forti; ídque irâ, & excandescentiâ, ac fervore magno.

6 Et percussurus habitatores civitatis hujus, tum homines, tum jumenta: peste magna morientur.

7 Postea autem, dictum Jehovæ, tradam Tzidkijam, Regem Jehudæ, servósque ejus, & populum ipsum, *id est*, qui residui fuerint in civitate hac à peste, à gladio, & à fame, in manum Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ, & in manum inimicorum ipsorum, ac in manum quærentium animum ipsorum: qui percutiet eos acie gladii, non parcet eis, neque clementiâ utetur, neque miserebitur.

8 Populo verò huic dicito, sic ait Jehova; ecce ego propono vobis viam vitæ, & viam mortis.

9 Qui desidebit in civitate hac, morietur gladio, aut fame, aut peste: qui autem egressus defecerit ad Chaldæos, qui obsident vos, utique vivet, erítque ipsi anima sua loco spolii.

10 Nam opposui iratam faciem meam civitati huic in malum, ac non in bonum, dictum Jehovæ: in manum Regis Babyloniæ tradetur, ut exurat eam igne.

11 Quod autem ad domum Regis Jehudæ, audite verbum Jehovæ.

12 O domus Davidis, sic ait Jehova, exercete

cete *quolibet* manè jus, & eripite eum, qui rapinam patitur, è manu opprimentis: ne prodiens velut ignis excandescentia mea ira ardeat, ut nullus extinguat propter malitiam actionum vestrarum.

13 Ecce me contra te, ô, quæ insides isti convalli, rupes istius planitiei; dictum Jehovæ: qui dicitis, quis descendet ad nos? aut quis intrabit in habitacula nostra?

14 Nam animadvertam in vos secundùm fructum actionum vestrarum, dictum Jehovæ; & succendam ignem in silva illius, qui consumet omnia, quæ circumstant illam.

CAP. XXII. *Concio pœnitentialis ad aulicos.*

Sic ait Jehova, descende *in* domum Regis Jehudæ; ut eloquaris ibi verbum hoc,

2 Et dicas, audi verbum Jehovæ, Rex Jehudæ, qui sedes in solio Davidis; tu, servique tui, & populus tuus, qui intratis per portas istas:

3 Sic ait Jehova, exercete jus, & justitiam, & eripite eum, qui rapinam patitur, è manu oppressoris: & peregrino, pupillo, ac viduæ ne vim faciatis, ne violentiâ utamini, & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.

4 Nam si omnino feceritis rem hanc; utique ingredientur per portas domûs hujus Reges, sedentes pro Davide in solio ejus, vecti curribus, aut equis, ipse *Rex* cum servis suis, & populo suo:

5 Sed si non auscultaveritis verbis istis: per me juro, dictum Jehovæ, in vastitatem abituram esse domum hanc.

6 Nam sic ait Jehova de domo Regis Jehudæ, *velut* Gilhad tu mihi *fueras, ùt* caput Libani: *mentiar*, nisi disposuero te *ùt* desertum, ùt civitates non habitabiles;

7 Et præparavero contra te perditores, quemque cum instrumentis suis, qui cædent lectissimas cedros tuas, ac dejicient in ignem.

8 Itaque transeuntibus gentibus multis propè civitatem hanc; si dixerint alter alteri, propter quid fecit Jehova ita civitati maximæ isti?

9 Tum dicent, eò quòd dereliquerunt fœdus Jehovæ, Dei sui; & incurvantes se diis alienis, coluerunt eos.

10 Ne fleatis pro mortuo, neque condoleatis ei: omnino flete pro abeunte, quia non revertetur ampliùs, ut videat solum natale suum.

11 Nam sic ait Jehova de Schallumo, filio Joschijæ, Regis Jehudæ, qui regnabat loco Joschijæ, patris sui, qui egressus est è loco hoc: non est reversurus eòdem ampliùs:

12 Sed in loco, quo deportaverunt eum, illic moriturus est; ita terram hanc non videbit ampliùs.

13 Væ ædificanti domum suam injustitiâ, & cœnacula sua injuriâ; amici sui servitutem exigenti gratis, & mercedem operis ejus non danti ei:

14 Qui dicit, ædificabo mihi domum amplissimam, & cœnacula spatiosissima; & lacerat sibi fenestras meas, & tectum cedrinum, deinde pingit Indico.

15 An regnaturus es, quia tu misces te cum ista cedro? pater tuus ànnon comedit ac bibit? quum exercuit jus, & justitiam, tum bene fuit ei.

16 *Quum* judicavit causam pauperis, & egenis, tum bene fuit: ànnon illud *est*? hujus rei scientia *est* apud me, dictum Jehovæ.

17 Minimè *spectare* oculos tuos, & animum tuum, nisi ad quæstum tuum; & ad sanguinem innocentem, quem effundas, & ad fraudem, & ad concussionem, quam perficias.

18 Idcirco sic ait Jehova de Jehojakimo, filio Joschijæ, Regis Jehudæ, non plangent eum, heu frater mi, aut heu soror: non plangent eum, heu domine, aut heu decus ejus:

19 Sepulturâ asini sepelietur; tractus, & projectus ultrà portas Jeruschalaimorum.

20 Ascende Libanum, & clama, ac in Baschane ede vocem tuam: clama etiam trans vada, quum fracti fuerint omnes amatores tui.

21 Alloquutus sum te, in summa tranquillitate tua, dixisti, non auscultabo: hæc via tua *est* à pueritia tua, nam non auscultâsti voci meæ.

22 Omnes pastores tuos depascet ventus, amatores tui in captivitatem abibunt: tunc enim erubesces, & rubore suffunderis propter omnem malitiam tuam.

23 O quæ desides in Libano, quæ nidificas in ipsis cedris; quàm gratulaberis tibi, quum invadent te tormina, dolor tanquam parturientis.

24 *Ut* vivo ego, dictum Jehovæ; etiamsi esset Conjahu, filius Jehojakimi, Regis Jehudæ sigillum in manu dextera mea; tamen inde evellam te.

25 Et tradam te in manum quærentium animam tuam, & in manum eorum, à quibus tu formidas; nempe in manum Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ, & in manum Chaldæorum.

26 Et ejiciam te, ac matrem tuam, quæ peperit te, in terram alienam, ubi non fuistis nati: & ibi moriemini.

27 De terra verò, ad quam isti elaturi sunt desiderium suum, ut revertantur illuc, illuc non sunt reversuri.

28 An simulacrum contemtum, quod dispergitur, esset vir iste Conjahu? an instrumentum, in quo nulla *est* delectatio? cur ejecti essent ipse, & semen ipsius, & projecti in terram, quam non nôrunt?

29 O terra, terra, terra; audi verbum Jehovæ.

30 Sic ait Jehova, scribite virum istum liberis carentem fore, virum non prosperaturum unquam: nam non prosperabitur de semine ejus quisquam sessurus in solio Davidis, & dominaturus ampliùs in Jehudam.

CAP. XXIII. *Mali pastores: Christus germen Davidis, &* Ἀρχιποιμήν.

Væ pastoribus, qui perdunt, & dispergunt gregem pascui mei, dictum Jehovæ.

2 Idcirco sic ait Jehova, Deus Jisraëlis contra istos pastores, qui pascunt populum meum: vos dispergitis oves meas, & dispellitis eas, non autem visitatis eas: ecce ego animadversurus sum in vos malignitatem actionum vestrarum, dictum Jehovæ.

3 Deinde ego congregabo residuum ovium mearum ex omnibus regionibus, quò dispuleram eas; & reducam eas ad caulam suam, ubi fœtificabuntur, & augescent:

4 Constituámque super eas pastores, qui pascent eas; ita ut non timeant ampliùs, neque consternentur, neque desiderentur, dictum Jehovæ.

5 Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quibus excitabo Davidi germen justum: qui regnabit rex, secundabitúrque, ac exercebit jus, & justitiam in terra.

6 Diebus ejus servabitur Jehuda, & Jisraël habitabit securè: atque hoc nomen ejus est, quo vocabit eum *Jisraël*, ô Jehova, justitia nostra.

7 Idcirco, ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quibus non dicetur ampliùs, vivit Jehova, qui evexit Jisraëlitas è terra Ægypti:

8 Sed vivit Jehova, qui evexit, & qui deduxit semen domûs Jisraëlis è terra Aquilonis, & ex omnibus regionibus, quò depuleram eos; quum residebunt in terra sua.

9 *Quod* ad Prophetas ipsos, frangitur cor meum in me, eliduntur omnia ossa mea, sum ùt vir ebrius, & similis viro, quem superat vinum: propter Jehovam, & propter verba sanctitatis ejus.

10 Nam adulteris plena est hæc terra, nam propter exsecrationem luget hæc terra, arescunt caulæ deserti; éstque concussio istorum pessima, & potentia istorum iniquissima:

11 Quia tam Propheta, quàm Sacerdos contaminant *eam*: etiam domi meæ invenio malitiam eorum, dictum Jehovæ.

12 Idcirco erit via sua ipsis quasi lubricissima cum caligine, in qua impellantur, & cadant: quum adduxero contra eos malum, annum visitationis ipsorum, dictum Jehovæ.

13 In Prophetis quidem Schomronis videram insulsitatem; prophetabant per Bahalem, & seducebant populum meum Jisraëlem:

14 At in Prophetis Jeruschalaimorum video rem horrendam, adulterando, & ambulando in falsitate, quòd confirmant etiam manus maleficorum, ut non revertatur ullus à malitia sua: sunt mihi omnes isti ùt Sedomi, & habitatores istius *urbis*, ùt *habitatores* Hamoræ.

15 Idcirco sic ait Jehova exercituum de istis Prophetis, ecce ego facturus sum, ut comedant isti absinthium, & facturus, ut bibant isti succum cicutæ: quia à Prophetis Jeruschalaimorum prodiit contaminatio in totam hanc terram.

16 Sic ait Jehova exercituum, ne auscultetis verbis istorum Prophetarum, qui prophetant vobis, vanos efficiunt isti vos, visionem animi sui eloquuntur, non ex ore Jehovæ.

17 Dicunt indesinenter iis, qui spernunt me; loquutus est Jehova, pax erit vobis: & cuique ambulanti ex sententia animi sui dicunt, non superveniet vobis malum:

18 Nam quis stetit in consilio Jehovæ, & vidit, vel audivit verbum ejus? quis attendit ad verbum ejus, & audivit?

19 Ecce turbo Jehovæ excandescentiâ proditurus est, ac turbo permanens, super caput improborum permanebit.

20 Non avertetur ira Jehovæ, donec perfecerit, & donec præstiterit cogitationes animi sui: tandem animadvertetis hoc animadversione.

21 Me non mittente Prophetas istos, ipsos cucurrisse: me non alloquente ipsos, prophetâsse ipsos:

22 Quòd stetissent in consilio meo; utique pronunciaturos fuisse verba mea populo meo: & revocaturos eos à via sua mala, & à malignitate actionum suarum.

23 An Deus è propinquo *sum* ego? dictum Jehovæ, ac non Deus è longinquo?

24 An delitescere potest quisquam in latebris, ut ego non videam ipsum? dictum Jehovæ: ánnon cœlos, & terram ego impleo? dictum Jehovæ.

25 Audio, quid dicant isti Prophetæ, qui prophetant nomine meo falsum, dicendo, somniavi, somniavi.

26 Quousque tandem? an est *somnium* in animo istorum prophetarum, qui prophetant falsum? imò *sunt* Prophetæ doli animi sui:

27 Qui putant se facturos, ut obliviscatur populus meus nominis mei per somnia sua, quæ enarrant quisque amico suo; quemadmodum obliti fuerant patres eorum nominis mei per Bahalem.

28 Propheta ille, penès quem somnium *est*, enarret somnium; & penès quem *est* verbum meum, eloquatur verbum meum verè: quid isti paleæ cum tritico? dictum Jehovæ.

29 Annon ita verbum meum *est* ùt ignis? dictum Jehovæ, & sicut malleus efficiens, ut dissiliat petra?

30 Idcirco, ecce me contra istos Prophetas, dictum Jehovæ; qui suffurantur verba mea quisque ab amico suo.

31 Ecce me contra Prophetas istos, dictum Jehovæ; qui adhibent linguam suam, ut dicant dictum.

32 Ecce me contra prophetantes somnia falsa, dictum Jehovæ, qui enarrantes ea, seducunt populum meum falsitatibus suis, & rapiditate suâ: cùm ego non miserim eos, neque præceperim eis, & omnino non prosint populo huic, dictum Jehovæ.

33 Quum itaque rogabit te populus hic, aut aliquis Propheta, aut sacerdos, dicendo: quæ *est* onerosa prophetia Jehovæ? tum dices eis id, quod *est* onerosæ prophetiæ, nempe deserturus sum vos, dictum Jehovæ:

34 Nam *in* Prophetam illum, ac *in* Sacerdotem illum, & *in* ipsum populum, qui dixerit onerosam prophetiam Jehovæ; utique animadvertam in virum illum, & in domum illius.

35 Sic dicturi estis quisque amico suo, & quisque fratri suo; quid respondit Jehova? aut, quid loquutus est Jehova?

36 Onus autem Jehovæ ne commemorate ampliùs: nam ipsum onus futurum est cuique verbum suum, si perverteritis verba Dei viventis, Jehovæ exercituum, Dei nostri.

37 Sic dicturus es Prophetæ ipsi; quid respondit tibi Jehova? aut quid loquitur Jehova?

38 Sed quandoquidem onerosam prophetiam Jehovæ dicitis; idcirco sic ait Jehova,

hova,eò quòd dicitis verbum istud,onerosa prophetia Jehovæ: quàmvis miserim ad vos,qui dicant,ne dicatis,onerosa prophetia Jehovæ;

39 Idcirco ecce me, qui oblituruS sum vestri indesinenter: nam deseram vos,& civitatem,quam dederam vobis,& majoribus vestris,*abjectos* à conspectu meo.

40 Et imponam vobis opprobrium perpetuum; ignominiámque perpetuam,quæ non poterit tradi oblivioni.

CAP. XXIV. *Ficus bonæ,pios; malæ impios figurant.*

Visionem ostendit mihi Jehova; nempe ecce duo calathi ficuum compositi ante templum Jehovæ: postquam deportâsset Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ Jeconjam,filium Jehojakimi,Regis Jehudæ,Principésque Jehudæ,& fabros ipsos lignarios, ac fabros ferrarios Jeruschalaimis,& abduxisset eos *in* Babyloniam.

2 Calathus unus *erat* ficuum bonarum valde,quales *sunt* præcoces:& calathus alter ficuum malarum valde,quæ non possent comedi præ pravitate.

3 Dicenti autem Jehovæ mihi,quid tu vides Jirmejah? dixi,ficus: has bonas ficus, bonas valde; illas verò malas,malas valde, quæ non possunt comedi præ pravitate.

4 Tum fuit verbum Jehovæ ad me,dicendo:

5 Sic ait Jehova,Deus Jisraëlis,ùt ficus bonas istas, ita agnoscam deportatos Jehudæos,quos emisi ex loco hoc *in* terram Chaldæorum in bonum:

6 Et adjiciens oculos meos ad illos in bonum,reducam illos in terram hanc; ubi ædificabo illos,ac non demoliar,& plantabo illos,ac non evellam.

7 Nam inditurus sum illis cor,ad cognoscendum me, me esse Jehovam, erúntque mihi populus,& ego ero illis Deus: quum reversi fuerint ad me ex toto corde suo.

8 Quemadmodum verò ficus istas malas, quæ non possunt comedi præ pravitate: (nam sic ait Jehova) ita exponam Tzidkijam,regem Jehudæ,& Principes ejus,ac residuum Jeruschalaimorum, qui residui sunt in terra hac,etiam, qui habitaverint in terra Ægypti:

9 Exponam,*inquam*,eos commotioni in malum apud omnia regna terræ; opprobrio, & parabolæ,dicterio,& maledictioni in omnibus locis,quò depulero eos:

10 Et mittam in eos gladium,famem,ac pestem: donec consumti fuerint è terra, quam dederam ipsis,& majoribus ipsorum.

CAP. XXV. *Captivitas Babylonica denuò prædicitur.*

Verbum, quod fuit ad Jirmejam contra totum populum Jehudæ, anno quarto Jehojakimi, filii Joschijæ, regis Jehudæ (qui annus *est* primus Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ.)

2 Quod eloquutus est Jirmejah,Propheta, apud totum populum Jehudæ,& apud omnes habitatores Jeruschalaimorum, dicendo:

3 A decimo tertio anno Joschijæ,filii Amonis, regis Jehudæ usque in diem hunc (hic vicesimus tertius annus *est*) fuit verbum Jehovæ ad me; quod eloquutus sum vobis inde à diluculo indesinenter,nec tamen auscultâstis.

4 Misit etiam Jehova ad vos omnes servos suos Prophetas inde à diluculo indesinenter,quibus non auscultâstis (ac ne inclinâstis *quidem* aurem vestram,ut audiretis.)

5 Qui dicerent,revertimini jam quisque à via sua mala,& à pravitate actionum vestrarum,ita manete in ea terra,quam tradidit Jehova vobis,& majoribus vestris; à seculo usque in seculum:

6 Et ne prosequamini deos alienos,colendo eos,& incurvando vos eis; neque provocetis me opere manuum vestrarum, ut non malefaciam vobis.

7 Sed non auscultâstis mihi,dictum Jehovæ: ut provocaretis me opere manuum vestrarum,malo vestro.

8 Idcirco sic ait Jehova exercituum; eò quòd non auscultâstis verbis meis;

9 Ecce,ego missurus sum,ut assumam omnes nationes Aquilonis,dictum Jehovæ, *missurus,inquam* ad Nebucad-netzarem,regem Babyloniæ,servum meum; & adducturus illas contra terram hanc, & contra habitatores ejus,atque contra omnes gentes istas circumquaque: quas internecioni devovens,exponam eas desolationi,& sibilo,ac vastationibus perpetuis:

10 Et faciam, ut pereat ex eis vox gaudii,& vox lætitiæ,vox sponsi,& vox sponsæ; sonus molarum,& lux lucernæ:

11 Eritque tota terra ista vastationi, & desolationi: ac servient gentes istæ regi Babyloniæ septuaginta annis.

12 Deinde erit completis septuaginta annis,*ut* animadvertam in regem Babyloniæ, & in gentem illam,dictum Jehovæ,iniquitatem ipsorum,denique in terram Chaldæorum: exponámque *gentem* illam desolationibus perpetuis;

13 Et adducam contra terram illam omnia verba mea,quæ locutus sum contra illam; quicquid scriptum est in libro isto, quod prophetavit Jirmejah contra omnes gentes istas.

14 Quum servitutem exegerint ab his ipsis quoque gentibus amplis, & regibus magnis; tum rependam eis secundùm opus eorum,& secundùm factum manuum eorum.

15 Nam sic edixit Jehova,Deus Jisraëlis mihi,sume poculum istud vini,istud *poculum* excandescentiæ è manu mea; & bibendum dabis istud omnibus illis gentibus, ad quas ego mitto te.

16 Ut bibant, & concutiantur,atque insaniant; propter gladium,quem ego missurus sum inter eas.

17 Itaque sumsi illud poculum è manu Jehovæ,ut bibendum darem omnibus istis gentibus,ad quas mittebat me Jehova.

18 Jeruschalaimis,& civitatibus Judææ, regibúsque ejus: & principibus ejus: tradendo eos vastitati,desolationi,sibilo,& maledictioni ipso hodierno die:

19 Parhoni, regi Ægypti,& servis ejus, Principibúsque ejus,& toti populo ejus,

20 Et toti isti miscellaneæ turbæ, *id est*, omnibus regibus terræ Hutzi; & omnibus regibus terræ Pelischthæorum, & Aschkeloni, & Hazzæ, Hekroníque, & residuo Aschdodi:

21 Edomæis, & Moabitis, & Hammonitis;

22 Et omnibus regibus Tyri, omnibúsque regibus Tzidonis, & omnibus regibus regionis illius, quæ *est* secundùm mare.

23 Item Dedani, & Themæ; Buzóque, & omnibus amputatis latere;

24 Id est, omnibus regibus Arabiæ, & omnibus regibus miscellaneæ turbæ, habitantibus in deserto:

25 Item omnibus Regibus Zimri, omnibúsque Regibus Helami, & omnibus Regibus Mediæ:

26 Et omnibus Regibus Aquilonis, propinquis, & remotis, uni cum altero, ac omnibus regnis cujusque regionis, quæ est ex adverso hujus terræ; denique Rex Schescschaci bibet post istos.

27 Et dices eis, sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, bibite & inebriamini, etiam vomite, ac cadite ita, ut non surgatis: propter gladium, quem ego immissurus sum inter vos.

28 Erit autem, si renuant accipere poculum è manu tua bibendum; ut dicas eis, sic ait Jehova exercituum, omnino bibituri estis.

29 Nam ecce in ea civitate, quæ de nomine meo vocatur, ego initium feci affliciendi malis, & vos omnino impunes essetis? non eritis impunes, nam gladium ego proclamo contra omnes habitatores istius terræ, dictum Jehovæ exercituum.

30 Tu itaque prophetato ad illos omnia verba ista: & dicas illis, Jehova ex alto rugiet, & ex habitatione sanctitatis suæ edet vocem suam, omnino rugiet in habitaculo suo, celeusma, quale *est* calcantium, efferet contra omnes habitatores istius terræ.

31 Pervadet strepitus usque ad extremitatem terræ, quia contentio *est* Jehovæ cum gentibus istis, disceptat ipse contra omnem carnem: improbos istos expositurus est gladio, dictum Jehovæ.

32 Sic ait Jehova exercituum, ecce afflictio processura *est* de gente in gentem; & turbo magnus excitabitur è lateribus terræ:

33 Eruntque confossi Jehovæ tempore illo ab extremitate una terræ, ad alteram: non plangentur, neque recipientur, neque sepelientur, pro fimo in superficie terræ futuri sunt.

34 Ejulate pastores, & clamate, & volutate vos magnifici pecuarii, quia completi sunt dies vestri, ut mactemini: *dies, inquam*, dispersionum vestrarum, quibus cadetis, utùt *sitis* vasa desiderabilia:

35 Peribítque perfugium à pastoribus; & ratio evadendi à magnificis pecuariis.

36 Vox clamosa pastorum, ejulatúsque magnificorum pecuariorum *audietur*; quia vastaturus *est* Jehova pascuum eorum:

37 Et succidentur caulæ, utentes pace propter æstum iræ Jehovæ.

38 *Æstuantis*, ùt juvenis leo, derelinquens tugurium suum: nam erit terra istorum desolationi propter æstum *gladii* opprimentis, & propter æstum iræ ipsius.

CAP. XXVI. *Jirmejah* παῤῥησιάζων *capitur.*

PRincipio regni Jehojakimi, filii Joschijæ, regis Jehudæ, fuit verbum hoc à Jehova, edicendo:

2 Sic ait Jehova, sta in atrio domûs Jehovæ; ut eloquaris apud omnes civitates Jehudæ, venientes ad incurvandum se *in* domo Jehovæ, omnia verba, quæ præcipio tibi eloqui eis: ne subtrahito verbum.

3 *Si* fortè auscultantes, revertantur quisque à via sua mala; ut pœniteat me mali, quod ego cogito facere illis propter pravitatem actionum illorum.

4 Itaque dices eis, sic ait Jehova: nisi auscultaveritis mihi, ut ambuletis in lege mea, quam proposui vobis;

5 Auscultando verbis servorum meorum, prophetarum, quos ego mitto ad vos, ùt inde à diluculo mittenti nondum auscultâstis;

6 Utique reddam domum hanc similem Schilunti, & civitatem hanc tradam maledictioni apud omnes gentes terræ.

7 Audiebant autem Sacerdotes, ac Prophetæ, totúsque populus Jirmejam proloquentem verba ista in domo Jehovæ.

8 Quare fuit, quum absolvisset Jirmejah proloqui, quæcunque præceperat Jehova, proloqui apud totum populum; ut prehenderent eum Sacerdotes, & Prophetæ, totúsque populus ille, dicendo, omnino moriturus es.

9 Cur prophetâsti nomine Jehovæ, dicendo, similis Schilunti futura est domus hæc, & civitas hæc ita vastabitur, ut nullus *sit* habitator? congregabatúrque totus populus ad Jirmejam *in* domum Jehovæ.

10 Audientes autem principes Jehudæ res istas, ascenderunt è domo Regis *in* domum Jehovæ: & consederunt ad ostium recentioris portæ Jehovæ.

11 Tum alloquuti sunt *Sacerdotes*, & Prophetæ Principes illos, & omnes *Seniores* populi, dicendo, crimen capitale *est* in viro isto, nam prophetavit contra civitatem hanc, quemadmodum audivistis auribus vestris.

12 Tum alloquutus est Jirmejah omnes illos Principes, totúmque populum, dicendo: Jehova misit me ad prophetandum contra domum hanc, & contra civitatem hanc omnia verba, quæ audivistis.

13 Nunc ergo bonas efficite vias vestras, & actiones vestras, & auscultate voci Jehovæ, Dei vestri: & pœnitebit Jehovam istius mali, quod eloquutus est contra vos.

14 De me autem, ecce me in manu vestra, facite mihi, ùt bonum, & ùt rectum *videtur* in oculis vestris.

15 Veruntamen omnino scitote, si morte afficitis me; sanguinem innocentem vos imponere vobis, & civitati huic, & habitatoribus ejus: nam verè misit me Jehova ad vos, ad proloquendum vobis audientibus omnia verba ista.

16 Tunc dixerunt Principes illi, omnésque *Seniores* populi Sacerdotibus, & Prophe-

phetis; nullum *est* in viro hoc crimen capitales, quum nomine Jehovæ, Dei nostri sit alloquutus nos.
17 Et surgentes quidam è Senioribus terræ; alloquuti sunt totam congregationem populi, dicendo:
18 Micah, Moraschthites prophetabat temporibus Chizkijæ, regis Jehudæ; & alloquebatur totum populum Jehudæ, dicendo: sic ait Jehova exercituum, Tzijon *ut* ager arabitur, & urbs Jeruschalaimorum *in* cumulos erit, & mons hujus domûs in excelsa silvosa.
19 An omnino morte affecerunt illum Chizkija, Rex Jehudæ, & totus Jehuda? annon reveritus est Jehovam? imò, quum deprecatus est faciem Jehovæ, pœnituit Jehovam illius mali, quod eloquutus fuerat contra eos: nos ergo facimus malum magnum contra nos ipsos.
20 Et quamvis etiam quidam prophetans nomine Jehovæ, Urija, filius, Schemahjæ, ex Kirjath Jeharimis; prophetâsset contra civitatem hanc, & contra terram hanc omnino secundùm verba Jirmejæ.
21 Quúmque audivisset Rex Jehojakim, & omnes potentes ejus, omnesque Principes verba ejus, & quæsivisset Rex eum afficere morte (quod audiens Uriia timuit, fugiensque venit in Ægyptum;
22 Sed misit Rex Jehojakim quosdam *in* Ægyptum, Elnathanem, filium Hacboris, & alios cum eo in Ægyptum.
23 Qui educentes Urijam ex Ægypto, reduxerunt eum ad Regem Jehojakimum), & percussisset eum gladio; abjecissetque cadaver ejus in sepulchra popularium:
24 Veruntamen manus Achikami, filii Schaphanis adfuit Jirmejæ, ut non traderet eum in manum populi, ad morte afficiendum ipsum.

CAP. XXVII. *Captivitas Babylonica iterum prædicitur.*

IN principio regni Jehojakimi, filii Joschijæ, regis Jehudæ, fuit verbum hoc ad Jirmejam à Jehova, edicendo:
2 Sic edixit Jehova mihi, compara tibi vincula, & lora, quæ indas collo tuo.
3 Deinde mittes illa ad Regem Edomæorum, & ad Regem Moabitarum, & ad Regem Hammonitarum, & ad Regem Tyri, & ad Regem Tzidonis, per legatos, qui venturi sunt Jeruschalaima ad Tzidkijam, Regem Jehudæ:
4 Et mandabis illis, ut dominis suis *indicant*; sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, sic indicitote dominis vestris:
5 Ego feci terram, homines, & jumenta, quæ *sunt* in superficie terræ virtute meâ maximâ, & brachio meo extenso, ideo trado illam, cui rectum videtur in oculis meis.
6 Nunc itaque *ego* trado omnes regiones istas in manum Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ, servi mei, quin etiam bestias agri trado ei, ut serviant ei.
7 Servient autem ei omnes istæ gentes, filióque ejus, & nepoti ejus, donec adveniat tempus terræ ipsius etiam illud, quum servitutem exigent ab eo gentes amplæ, & Reges magni.
8 Erit igitur, ut in gentem illam, & in regnum illud, quæ non servient ipsi Nebucad-netzari, Regi Babyloniæ, & quæ non indet collum suum jugo Regis Babyloniæ; gladio, & fame, ac peste animadvertam in gentem istam, dictum Jehovæ, donec consumsero eas manu illius.
9 Vos ergo, ne auscultetis Prophetis vestris, aut divinis vestris, aut somniis vestris, aut planetariis vestris, aut præstigiatoribus vestris; qui alloquuntur vos, dicendo, non estis servituri Regi Babyloniæ.
10 Nam falsum isti prophetant vobis; ut longè abducam vos à terra vestra, &, quum depulero vos, pereatis.
11 Gentem verò illam, quæ inducet collum suum in jugum Regis Babyloniæ, & serviet ei; ipsam utique relinquam in terra sua, dictum Jehovæ, ut colat eam, & habitet in ea.
12 Etiam Tzidkijam, Regem Jehudæ alloquutus sum secundùm omnia verba ista, dicendo? inducite colla vestra in jugum Regis Babyloniæ, & servite ei, populoque ejus; ita vivite.
13 Quare moreremini tu, & populus tuus gladio, fame, & peste; quemadmodum eloquutus est Jehova de gente, quæ non servierit Regi Babyloniæ?
14 Ne ergo auscultetis verbis istorum prophetarum, qui alloquuntur vos, dicendo, non estis servituri Regi Babyloniæ: nam falsum isti prophetant vobis.
15 (Non enim misi eos, dictum Jehovæ, sed ipsi prophetant nomine meo falsò) ut depellam vos, & pereatis vos, & ipsi prophetæ, qui prophetant vobis.
16 Etiam Sacerdotes, & totum populum ipsum alloquutus sum, dicendo, sic ait Jehova; ne auscultetis verbis Prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dicendo, ecce instrumenta domûs Jehovæ reducentur ex Babylonia jam mox: nam falsum isti prophetant vobis.
17 Ne auscultetis eis, servite Regi Babyloniæ, ita vivite: quare esset civitas hæc desolationi?
18 Quòd si prophetæ sunt, & si est verbum Jehovæ cum ipsis: intercedant, quæso, apud Jehovam exercituum, ut non veniant hæc instrumenta, quæ reliqua sunt in domo Jehovæ, domóque Regis Jehudæ, ac Jeruschalaimis in Babyloniam.
19 Nam sic ait Jehova exercituum de istis columnis, & de isto lacu, ac de basibus; denique de reliquis instrumentis, quæ reliqua sunt in civitate hac;
20 Quæ non accepit Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ, quum deportaret Jeconjam, filium Jehojakimi, Regis Jehudæ Jeruschalaimis in Babyloniam; & omnes clarissimos Jehudæ, & Jeruschalaimorum:
21 Nam, *inquam*, sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis; de istis instrumentis, quæ reliqua sunt in domo Jehovæ, & in domo Regis Jehudæ, ac Jeruschalaimis:
22 In Babyloniam deferentur, & illic erunt usque in diem, quo visitaturus sum hos, dictum Jehovæ, quo faciam, ut ascendant, & reducam illa in locum hunc.

CAP. XXVIII. *Chananja pseudopropheta frustrà se opponit Prophetæ Jirmejæ.*

Quum autem fuisset *illud* anno illo, & principio regni Tzidkijæ, regis Jehudæ, anno quarto, mense quinto: alloquutus est me Chananja, filius Hazzuris, Propheta, qui erat è Gibhone, in domo Jehovæ, ante oculos Sacerdotum, & totius populi, dicendo:
2 Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, dicendo: fregi jugum Regis Babyloniæ.
3 Intrà biennium justum ego reducturus sum in locum hunc omnia instrumenta domûs Jehovæ: quæ accepit Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ è loco hoc, & deduxit in Babyloniam.
4 Etiam Jeconjam, filium Jehojakimi, Regis Jehudæ, & omnes deportatos Jehudæ, qui venerunt in Babyloniam, ego reducturus sum in locum hunc, dictum Jehovæ: quum fregero jugum Regis Babyloniæ.
5 Tum alloquens Jirmejah, Propheta Chananjam, Prophetam illum, ante oculos sacerdotum, & ante oculos totius populi, qui adstabant in domo Jehovæ:
6 Dixit Jirmeja Propheta, amen, ita faciat Jehova: præstet Jehova verba tua, quæ prophetâsti, reducendo instrumenta domûs Jehovæ, & omnes deportatos è Babylonia in locum hunc.
7 Veruntamen audi quæso verbum hoc, quod ego loquor, te audiente, & audiente toto hoc populo.
8 Prophetæ illi, qui fuerunt ante me, & ante te inde à seculo, illi prophetaverunt contra regiones amplas, & contra regna magna bellum, & afflictionem *famis*, & pestem:
9 Propheta ille, qui prophetat pacem; quum evenit verbum ipsius Prophetæ, cognoscitur ille Propheta esse, quem misit Jehova verè.
10 Tum capiens Chananja, Propheta lorum illud à collo Jirmejæ Prophetæ, fregit illud:
11 Et loquutus est Chananja ante oculos totius populi, dicendo: sic ait Jehova, ita frangam jugum Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ intrà biennium justum è collo omnium istarum gentium: tum abibat Jirmejah Propheta itinere suo.
12 Sed fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam; postquàm fregisset Chananja propheta lorum illud è collo Jirmejæ Prophetæ, edicendo:
13 Abi, ut alloquaris Chananiam, dicendo: sic ait Jehova, lora lignea fregisti; sed comparo loco illorum lora ferrea.
14 Nam sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, jugum ferreum impositurus sum collo omnium gentium istarum, ut serviant Nebucad-netzari, Regi Babyloniæ, & servituræ sunt ei: quin etiam bestias agri traditurus sum ei.
15 Deinde dixit Jirmeja, Propheta ad Chananjam Prophetam; audi jam Chananja, non misit te Jehova, sed tu fecisti, ut fiduciam poneret populus hic in falso.
16 Idcirco sic ait Jehova; ecce ego emissurus sum te à superficie terræ, hoc anno tu moriturus es; quia apostasiam suasisti contra Jehovam.
17 Et mortuus est Chananja propheta, anno illo, mense septimo.

CAP. XXIX. *Epistola Jirmejæ ad captivos.*

Hæc autem *sunt* verba epistolæ, quam misit Jirmejah Propheta Jeruschalaimis: ad reliquos Seniores deportatos, & ad Sacerdotes, & ad Prophetas, atque ad totum populum, quem deportaverat Nebucad-netzar Jeruschalaimis in Babyloniam:
2 Postquam egressus esset Jeconja Rex, & Augusta, ac aulici Principes Jehudæ, ac Jeruschalaimorum, fabrique lignarii, & fabri ferrarii Jeruschalaimis:
3 Per El-hasam, filium Schaphanis, & Gemarjam, filium Chilkijæ (quos mittebat Tzidkija, Rex Jehudæ ad Nebucad-netzarem, Regem Babyloniæ in Babyloniam) dicendo:
4 Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis: omnibus deportatis, quos curavi deportari Jeruschalaimis in Babyloniam:
5 Ædificate domos, & inhabitate: ac conserite hortos, & vescimini fructu eorum.
6 Ducite uxores, & gignite filios, ac filias; accipite etiam filiis vestris uxores, & filias vestras tradite viris, ut pariant filios, filiásque, & augescite isthic, ac ne minuamini.
7 Denique quærite prosperitatem istius civitatis, quò deportavi vos, & orate pro ea Jehovam; nam in prosperitate ejus futura est vobis prosperitas.
8 Sic enim ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, ne decipiant vos Prophetæ vestri, qui *sunt* inter vos, & divini vestri; neque auscultetis somniis vestris, quæ vos ipsi curatis somniari:
9 Quia falsò isti prophetant vobis nomine meo: non misi eos, dictum Jehovæ.
10 Sic enim ait Jehova, nam ubi implebuntur Babyloniæ septuaginta anni, visitabo vos, & præstabo erga vos verbum meum illud optimum, reducendo vos in locum hunc:
11 Quum ego agnovero *dandas vobis* cogitationes, quas ego cogito de vobis, dictum Jehovæ, cogitationes prosperitatis, non autem adversitatis; dandum vobis finem, eúmque exspectatissimum.
12 Quum invocaveritis me, ut abeatis, & oraveritis me; tum exaudiam vos:
13 Et quærentes me invenietis, quum requisiveritis me ex toto animo vestro;
14 Præstò enim futurus sum vobis, dictum Jehovæ; & reducturus captivos vestros, congregaturúsque vos ex omnibus gentibus, & ex omnibus locis, quò depulero vos, dictum Jehovæ: & reducturus vos in locum hunc, unde deportavi vos:
15 Quum dixeritis, excitaverat nobis Jehova Prophetas *prophetantes*, *eundum* in Babyloniam.
16 Nam sic ait Jehova de rege, qui sedet in solio Davidis; & de toto populo, qui residet in civitate hac; fratribus vestris, qui non egressi sunt vobiscum in illa deportatione:
17 Sic ait, *inquam*, Jehova exercituum, ecce ego immissurus sum in hos gladium, famem, ac pestem: & expositurus sum eos tanquam ficus horrendas, quæ non possunt comedi præ pravitate.

18 Nam persequar eos gladio, fame, ac peste; & exponam eos commotioni apud omnia regna terræ, exsecrationi, & desolationi, sibilóque, & opprobrio apud omnes gentes, quò depulero eos.
19 Eo quòd non auscultant verbis meis, dictum Jehovæ, quum miserim ad istos servos meos, prophetas inde à diluculo indesinenter, & non auscultetis, dictum Jehovæ.
20 Vos itaque audite verbum Jehovæ; omnes deportati, quos misi Jeruschalaimis in Babyloniam.
21 Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis de Achabo, filio Kolajæ, & de TzidKija, filio Mahasejæ, qui prophetant vobis nomine meo falsum: ecce ego traditurus sum eos in manum Nebucad-netzaris, regis Babyloniæ, ut percutiat eos ante oculos vestros:
22 Et sumetur ab ipsis maledictionis formula apud omnes deportatos Jehudæ, qui *sunt* in Babylonia, dicendo: disponat te Jehova ùt TzidKijam, & ùt Achabum, quos torrefecit rex Babyloniæ igne:
23 Eo quòd commiserunt flagitium in Jisraële; adulterantes cum uxoribus amicorum suorum, & loquentes verbum nomine meo falsum, quod non præceperam eis: ego verò *sum* istorum cognitor, ac testis, dictum Jehovæ.
24 Schemahjam verò, Nechelamæum alloquitor, dicendo:
25 Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, dicendo: eò quòd tu misisti nomine tuo literas ad totum populum, qui *est* Jeruschalaimis, & ad Tzephanjam, filium Mahasejæ, Sacerdotem, atque ad omnes Sacerdotes, dicendo:
26 Jehova disposuit te Sacerdotem in loco Jehojadahi, Sacerdotis, cùm sitis præfecti *in* domo Jehovæ contra omnem virum amentem, & Prophetam agentem; ut ponas eum in cippo, aut in scapha:
27 Nunc ergo, quare non increpâsti *saltem* Jirmejam, Hanathothanum; qui Prophetam agit vobis?
28 Quandoquidem misit ad nos in Babyloniam, dicendo: longa est *captivitas*, ædificate domos, & inhabitate; ac conserite hortos, & vescimini fructu eorum.
29 Legit autem Tzephanja, Sacerdos literas istas, audiente Jirmejâ Prophetâ:
30 Fuit itaque verbum Jehovæ ad Jirmejam, edicendo:
31 Mitte ad omnes deportatos, dicendo: sic ait Jehova de Schemahia, Nechelamæo, eò quòd prophetat vobis Schemahja: quàmvis ego non miserim ipsum, facitque, ut fiduciam ponatis in falso:
32 Idcirco sic ait Jehova, ecce ego animadversurus sum in Schemahjam, Nechelamæum, & in semen ejus; non erit quisquam, qui habitet in medio populi hujus, neque videbit bonum, quod ego facturus sum populo meo, dictum Jehovæ: quia apostasiam suasit contra Jehovam.

CAP. XXX. *Liberatio populi ex Babylone prædicitur.*

VErbum, quod fuit ad Jirmejam à Jehova, dicendo:
2 Sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, edicendo: scribe tibi omnia verba, quibus alloquor te, in libro.
3 Quòd ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quum reducam captivam multitudinem populi mei Jisraëlis, & Jehudæ, ait Jehova, & me reducente eos in terram, quam dederam majoribus ipsorum, possidebunt eam.
4 Hæc ergo *sunt* verba, quæ loquutus est Jehova, de Jisraële, & de Jehuda.
5 Nam sic ait Jehova, vocem trepidationis audimus pavoris, nulliúsque pacis.
6 Interrogate jam, & videte, an pariat mas: cur video unumquemque virum *stare* manibus suis *appositis* ad lumbos suos, velut puerperam, & conversos esse omnes vultus in speciem morbi regii? *dicendo:*
7 Eheu, quia magnus *est* dies hic, adeò ut nullus *fuerit* par ei: utùt tempus angustiæ *est* JahaKobo, tamen ex eo servabitur.
8 Erit enim die illo, dictum Jehovæ exercituum, ut frangam jugum istius à collo tuo, & vincula tua disrumpam; neque servitutem exigent ab ipso ampliùs extranei:
9 Sed servient Jehovæ, Deo suo; & Davidi Regi suo, quem excitabo ipsis.
10 Tu ergo, ne timeto, serve mi JahaKob, dictum Jehovæ, neque consternator Jisraël; nam ecce ego servaturus sum te è longinquo, & semen tuum è terra captivitatis suæ: ut reversus JahaKob quiescat, ac tranquillus sit, nemine perterrefaciente.
11 Tibi enim adsum, dictum Jehovæ, ad servandum te: quum faciam consummationem in omnibus gentibus, quò disperseró te, verùntamen in te non facturus sum consummationem; sed castigaturus sum te modicè, non autem prorsus impunem relicturus te.
12 Nam sic ait Jehova, mortifera *erit* confractio tua; ægerrima percussio tua.
13 Nemo adjudicabit causam tuam compressioni; curationes, emplastrum nullum *proderit* tibi.
14 Omnes amantes tui oblivíscentur tuî, te non requirent: quum plagâ inimici percussero te, castigatione *inimici* sævi, propterea quòd multa est iniquitas tua, numerosa peccata tua.
15 Quid exclamares propter confractionem tuam, mortiferum *esse* dolorem tuum? propterea quòd multa est iniquitas tua, numerosa sunt peccata tua, facio ista tibi.
16 Idcirco, quicunque consumunt te, consumentur, & omnes prementes te, quotquot sunt, in captivitatem abibunt: & erunt, conculcantes te, conculcationi, & omnes, diripientes te, exponam direptioni;
17 Quum faciam, ut ad justam constitutionem assurgas; & à percussionibus tuis curabo te, dictum Jehovæ: quia depulsam vocaverint te, *dicentes*, Tzijon ista *est*, nemo requirit eam.
18 Sic ait Jehova, ecce ego reducam captivam turbam tentoriorum JahaKobi, & tabernaculorum ejus miserebor: ædificabitúrque civitas in aggere suo, & palatium pro ratione sua consistet.
19 Et prodibit ex eis vox gratiarum actionis, & vox ridentium: quum multiplicabo eos, & non minuentur, amplificabóque eos, & non exigui fient:

20 Erúntque filii ejus ùt olim,& cœtus ejus coram me ſtabilietur; animadvertam verò in omnes opprimentes eum:
21 Et erit magnificus ejus ex ipſo,& dominator ejus è medio ipſius prodibit,quem jubebo accedere,ut appropinquet ad me: nam quis ille eſt, qui ſpondeat cum animo ſuo ſe appropinquaturum ad me? dictum Jehovæ:
22 Denique eritis mihi populus,& ego ero vobis Deus.
23 Ecce turbo Jehovæ excandeſcentiâ proditurus eſt, turbo indeſinenter hoſpitans; ſuper caput improborum permanebit.
24 Non avertetur æſtuans ira Jehovæ, donec perfecerit,& donec præſtiterit cogitationes animi ſui; tandem animadvertetis iſtud.

CAP. XXXI. *Fructus caſtigationis glorioſus,ſecundum fœdus gratiæ.*

TEmpore illo, dictum Jehovæ,ero Deus omnibus familiis Jiſraëlis; & ipſi erunt mihi populus.
2 Sic ait Jehova,invenit gratiam in deſerto populus eorum,qui ſuperſunt à gladio, Jiſraël,me eunte ad collocandum eum.
3 A longinquo *tempore* Jehova apparebat mihi *inquiens*,imò dilectione perpetuâ diligo te,idcirco extendo *erga* te benignitatem.
4 Adhuc ædificaturus ſum te,ut ædificeris,virgo Jiſraëlis; adhuc ornabis te tympanis tuis,& procedes cum choro ludentium.
5 Adhuc conſeres vineas in montibus Schomronis; plantabunt plantatores,& ſolutis ſacris veſcentur.
6 Nam dies eſt futurus,quo clamabunt cuſtodes in monte Ephrajimi,ſurgite, & aſcendamus Tzijonem; ad Jehovam, Deum noſtrum.
7 Sic enim ait Jehova; cantate Jahakobo lætitiam,& claram vocem edite,palàm ante ipſas gentes pronunciate, laudate, ac dicite: Serva Jehova populum tuum,reſiduum Jiſraëlis.
8 Ecce ego adducam eos è terra Aquilonis,& congregabo eos è lateribus terræ; inter ipſos cæcum,& claudum, gravidam, & puerperam pariter: congregatione magnâ revertentur huc.
9 Cum fletu venientes,& cum deprecationibus reducam eos; faciam,ut eant ſecundùm torrentes aquarum viâ rectâ,in qua non impingant: quia ſum Jiſraëli pater, & Ephrajim primogenitus meus eſt.
10 Audite verbum Jehovæ,ô gentes,& annunciate in regionibus è longinquo *ſitis*; ac dicite, qui ſparſerat Jiſraëlem, congregat eum, & ſervat eum ùt paſtor gregem ſuum:
11 Quia redimit Jehova Jahakobum; & vindicat eum è manu fortioris eo.
12 Tum venientes, cantabunt in excelſo Tzijonis; & confluent ad bonitatem Jehovæ; cum frumento,& cum muſto,& cum oleo,& cum fœtibus gregis,& armenti: eritque anima eorum ſimilis horto irriguo, neque pergent mœrere ampliùs.
13 Tunc lætabitur virgo in choro,juvenes,ac ſenes pariter, quum mutavero luctum eorum in gaudium,& conſolatus fuero eos,ac lætificavero eos à mœſtitia ipſorum:
14 Et irrigabo animam Sacerdotum pinguedine; & populus meus bonitate meâ ſaturabuntur,dictum Jehovæ.
15 Sic ait Jehova,vox in Rama audita eſt, lamentum, & fletus multus amariſſimus,Rachel deflet filios ſuos: renuit conſolationem admittere de filiis ſuis,quia nullus ſupereſt.
16 Sic ait Jehova; cohibe vocem tuam à fletu, & oculos tuos à lacrymis; quia eſt merces operi tuo ,dictum Jehovæ,quòd reverſuri ſunt è terra inimici:
17 Eſt, *inquam*, exſpectatio tandem tibi, dictum Jehovæ; fore, ut revertantur filii ad terminum ſuum.
18 Omnino audio Ephrajimum condolentem ſibi, *dicendo*,caſtigaſti me,ut caſtigarer, tanquam vitulus non aſſuetus:converte me, ut convertar,quia tu es Jehova,Deus meus.
19 Nam poſtquam converſus fuero,pœnitebit me; & poſtquam oſtenſum fuerit mihi,applaudam femori: erubeſco, etiámque ſuffundor rubore, quòd feram opprobrium pueritiæ meæ.
20 An filius charus mihi *eſt* Ephrajim? an natus ſummæ oblectationis? *eſt*,nam ex quo loquutus ſum contra eum, omnino recordor ejus adhuc: idcirco perſtrepunt viſcera mea propter eum, omnino miſerebor ejus,dictum Jehovæ.
21 Statue tibi hermas,diſpone tibi pyramides, adhibe animum tuum ad iſtum aggerem,*quâ* viâ iviſti: revertere,virgo Jiſraëlis,revertere ad civitates tuas iſtas.
22 Quò uſque pergeres ſubducere te, ô filia averſa? nam patrat Jehova *rem* novam in terra,fœmina ambit virum.
23 Sic ait Jehova exercituum, Deus Jiſraëlis, adhuc dicturi ſunt verbum hoc in terra Jehudæ, & in civitatibus ejus, quum reduxero multitudinem captivam earum; benedicat tibi Jehova, ô habitaculum juſtitiæ,mons ſanctitatis.
24 Nam habitabunt in ipſa Jehudæa,& omnibus civitatibus ejus pariter; agricolæ, & pecuarii:
25 Quum ſatiavero animam defeſſam,& omnem animam mœſtam explevero:
26 In hoc invigilo,& inſpicio; etiam ſomnus meus ſuavis eſt mihi.
27 Ecce dies venturi ſunt,dictum Jehovæ; quibus conſeram domum Jiſraëlis, & domum Jehudæ ſemine hominum, & ſemine jumentorum:
28 Et erit, quemadmodum ſedulus fui contra eos,exſtirpando, & demoliendo, & deſtruendo,perdendóque,ac malis afficiendo: ita ſedulus ero erga eos,ædificando, & plantando,dictum Jehovæ.
29 Temporibus illis non dicent ampliùs; patres comederunt omphacem,& dentes filiorum obſtupeſcunt:
30 Sed quiſque propter iniquitatem ſuam morietur: omnis hominis, qui comederit omphacem,obſtupeſcent dentes ipſius.
31 Ecce dies venturi ſunt,dictum Jehovæ; quibus pangam cum domo Jiſraëlis, & cum domo Jehudæ fœdus novum.
32 Non ſecundùm illud fœdus, quod pepi-

pigeram cum majoribus eorum, quo die
prehendi manum eorum, ut educerem eos è
terra Ægypti; nam ipsi irritum fecerunt
fœdus meum, & ego conjugio junctus man-
sissem eis; dictum Jehovæ.
33 Nam hoc illud *est* fœdus, quod pangam
cum domo Jisraëlis post dies hos, dictum
Jehovæ, indam legem meam menti eorum,
& cordi eorum inscribam eam; & ero eis
Deus, & ipsi erunt mihi populus.
34 Non autem *solùm* docebunt ampliùs
quisque amicum suum, & quisque fratrem
suum, dicendo; cognoscite Jehovam: nam
quotquot erunt, cognoscent me, à minimo
eorum usque ad maximum eorum, dictum
Jehovæ, me condonare iniquitatem ipso-
rum, & peccati ipsorum non recordari am-
pliùs.
35 Sic ait Jehova, qui disponit solem ad lu-
cem interdiu, statuta lunæ, & stellarum ad lu-
cem noctu, qui disrumpit mare, & fremunt flu-
ctus ejus, cui nomen *est* Jehova exercituum:
36 Si amovebuntur statuta ista à conspe-
ctu meo, dictum Jehovæ; etiam semen Jis-
raëlis cessabunt esse gens in conspectu meo
omnibus diebus.
37 Sic ait Jehova, si poterunt mensurari
cœli supernè, aut pervestigari fundamenta
terræ infernè; etiam ego spernam totum se-
men Jisraëlis propter omnia, quæ fecerunt,
dictum Jehovæ.
38 Ecce dies *venturi sunt*, dictum Jehovæ;
quum ædificabitur Jehovæ civitas hæc, à
turri Chananeelis usque ad portam anguli:
39 Et procedet adhuc linea mensoria è
regione illius, versùs collem scabiosi; ac
deflectet Goham versùs:
40 Et tota convallis cadaverum, ac cine-
ris, cum omnibus agris illis, usque ad tor-
rentem Kidronis, ad angulum usque portæ
equorum, Orientem versùs, *erit* sancta Jeho-
væ; non exstirpabitur, neque destruetur
ampliùs unquam.

CAP. XXXII. *Magnificentia fœderis No-vi Testamenti.*

Verbum, quod fuit ad Jirmejam à Jehova,
anno decimo Tzidkijæ, Regis Jehudæ:
is annus *est* annus decimusoctavus Ne-
bucadnetzaris.
2 Tunc autem copiæ Regis Babyloniæ
obsidebant Jeruschalaima; & Jirmejah Pro-
pheta erat inclusus atrio custodiæ, quæ *erat*
in domo Regis Jehudæ.
3 Nam incluserat illum Tzidkija, Rex
Jehudæ; dicendo: cur prophetas, dicendo?
sic ait Jehova, ecce ego traditurus sum civi-
tatem hanc in manum Regis Babyloniæ, ut
capiat eam.
4 Etiam Tzidkija, Rex Jehudæ non eri-
piet se è manu Chaldæorum: sed omnino
tradetur in manum regis Babyloniæ; & al-
loquetur os illius eum in os, & oculi hujus
oculos illius videbunt:
5 Denique *in* Babyloniam abducet Tzid-
kijam, ubi futurus est, donec visitem ipsum,
dictum Jehovæ; quòd pugnatis contra
Chaldæos, non prosperabimini.
6 Dixit ergo Jirmejah; fuit verbum Jeho-
væ ad me, dicendo:
7 Ecce Chanameel, filius Schallumi, patrui
tui venit ad te, dicturus, compara tibi agrum
meum, qui *est* ad Hanathothas; nam tuum
est jus redemturæ, ut compares.
8 Quum ergo veniens ad me Chanameel,
filius patrui mei, secundùm verbum Jehovæ,
ad atrium custodiæ, indixisset mihi, com-
para quæso agrum meum, qui *est* ad Hana-
thothas, qui *est* in terra Binjaminis, nam
tuum *est* jus hæreditatis, & tuum redemtu-
ræ, compara tibi: & agnovissem verbum Je-
hovæ id esse:
9 Comparavi à Chanameele, filio patrui
mei agrum illum, qui *est* ad Hanathothas, &
appendi ei pecuniam, septendecim siclos ar-
genti:
10 Et scribens in literis obsignavi, & ad-
hibui testes; quum appendissem pecuniam
trutinâ.
11 Deinde sumens literas emtionis; *tum*
obsignatas præcepti, & statutorum, tum pu-
blicas:
12 Tradidi literas emtionis Baruco, filio
Nerijæ, filii Machsejæ; ante oculos Chana-
meelis, patruelis mei, & ante oculos te-
stium, qui subscripserant literis emtionis;
ante oculos omnium Jehudæorum, qui re-
sidebant in atrio custodiæ.
13 Et præcepi Baruco ante oculos eorum,
dicendo:
14 Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraë-
lis; sume literas has, literas emtionis has,
tum obsignatas, tum literas publicas hásce;
quas reponas in vase testaceo; ut perma-
neant dies multos.
15 Nam sic ait Jehova exercituum, Deus
Jisraëlis; adhuc comparabuntur domus, &
agri, vineæque in terra hac.
16 Itaque oravi Jehovam; postquam de-
dissem literas emtionis Baruco, filio Neri-
jæ, dicendo:
17 Eheu Domine Jehovi; ecce tu fecisti
cœlos, & terram virtute tuâ maximâ, & bra-
chio tuo extenso: non potest occultari tibi
ulla res:
18 Exerces benignitatem in millesimos,
& rependis iniquitatem patrum in sinum
filiorum ipsorum post ipsos: *Deus* iste for-
tis, maximus, potentissimus, cujus nomen
est Jehova exercituum;
19 Magnus consilio, & amplus actione:
cùm oculi tui aperti spectent in omnes vias
hominum; ut des cuique secundùm vias
ipsius, & secundùm fructum actionum i-
psius;
20 Qui disponens signa, & ostenta in ter-
ra Ægypti, usque in diem hunc, tum in Jis-
raële, tum in *reliquis* hominibus; compara-
sti tibi nomen, quale *est* hodierno die.
21 Nam eduxisti populum tuum Jisraë-
lem è terra Ægypti; signis, & ostentis, ac ma-
nu forti, brachióque extenso, & terrore ma-
gno;
22 Et dedisti eis terram hanc, quam jura-
veras majoribus eorum, te daturum eis; ter-
ram affluentem lacte, & melle.
23 Sed quia ingressi, & hæreditario iure
possidentes eam, non auscultârunt voci tuæ,
& in lege tua non ambulaverunt, quæcun-
que præceperas eis facere, non fecerunt; fe-
cisti, ut eveniret eis tota afflictio hæc.
24 Ecce aggestæ moles venerunt *in* civi-
tatem hanc, ad capiendum eam; & civi-
tas traditur in manum Chaldæorum, qui op-

pu-

pugnant eam, propter gladium, & famem, ac pestem: denique, quod proloquutus es, fit,ùt ecce tu vides.

25 Interea tu edicis mihi, Domine Jehovi, compara tibi agrum istum pecuniâ, & adhibe testes: quum civitas ipsa traditur in manum Chaldæorum.

26 Fuit verò verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo:

27 Ecce ego *sum* Jehova, Deus omnis carnis: an mihi occultari posset ulla res?

28 Idcirco sic ait Jehova: ecce ego trado civitatem hanc in manum Chaldæorum, & in manum Nebucad-netzaris, regis Babyloniæ, ut capiat eam.

29 Et ingressi Chaldæi, qui oppugnant civitatem hanc, succendant civitatem hanc igne, & comburant eam; adeóque domos ipsas, super quarum tectis adoleverunt Bahali, & libaverunt libamina diis alienis; ut provocarent me:

30 Quia fuerunt filii Jisraëlis, & filii Jehudæ, tantummodo facientes, quod malum *videtur* in oculis meis, inde à pueritia sua: quia filii Jisraëlis tantummodo provocant me opere manuum suarum, dictum Jehovæ:

31 Quia in iram meam, & in excandescentiam meam incumbit civitas hæc, ex quo die ædificaverunt eam, usque in diem hunc; ut amoveam ipsam à facie mea:

32 Propter omnem malitiam filiorum Jisraëlis, & filiorum Jehudæ, quam exercuerunt ad provocandum me, ipsi, Reges eorum, Principes eorum, Sacerdotes eorum, & Prophetæ eorum; cùm viri Jehudæ, tum habitatores Jeruschalaimorum.

33 Quâ obverterunt mihi cervicem, non autem faciem; & docenti eos inde à diluculo indesinenter, minimè auscultant ad percipiendum eruditionem;

34 Sed posuerunt abominationes suas in domo, quæ vocatur de nomine meo, ad polluendum eam.

35 Et ædificaverunt excelsa Bahali, quæ *sunt* in valle filii Hinnomi, ad traducendum filios suos, & filias suas Moleco: etsi non præceperam eis, neque venerat in animum meum, ut facerent abominationem hanc; ut ad peccandum inducerent Jehudam.

36 Nunc, *inquam*, idcirco sic ait Jehova, Deus Jisraëlis; de civitate hac, quam vos dicitis tradi in manum regis Babyloniæ, gladio, & fame, ac peste:

37 Ecce ego congregaturus sum illos ex omnibus regionibus, quò depulero ipsos irâ meâ, & excandescentiâ meâ, ac fervore magno: & reducens eos in locum hunc, facturus sum, ut habitent securè.

38 Denique erunt mihi populus, & ego ero ipsis Deus.

39 Indam enim illis cor unum, & viam unam, ad reverendum me omnibus diebus, ad bonum ipsorum, & filiorum ipsorum post ipsos.

40 Et pangam ipsis fœdus perpetuum, fore, ut non avertam me à prosequendis ipsis, benefaciendo ipsis: & reverentiam mei indam animo ipsorum, ut non recedant à me.

41 Ita gaudebo de ipsis, benefaciendo ipsis: quum plantavero ipsos in terra hac firmè, ex toto corde meo, & ex tota anima mea.

42 Nam sic ait Jehova, quemadmodum adduxero in populum hunc totum malum maximum istud: ita ego adducturus sum super eos totum hoc bonum, quod ego promitto ipsis.

43 Tum comparabitur ager in terra hac, quam vos dicitis desolatam esse adeò, ut nullus *insit* homo, aut jumentum, traditam esse in manum Chaldæorum:

44 Agros pecuniâ comparabunt, & inscribendo literis, & obsignando, atque adhibendo testes; in terra Binjaminis, & in circumjacentibus locis Jeruschalaima, ac in civitatibus Jehudæ, tum in civitatibus montanis, tum in civitatibus humilis regionis, tum in civitatibus plagæ australis; quum reduxero captivam multitudinem illorum, dictum Jehovæ.

CAP. XXXIII. *Regnum Christi promittitur.*

Fuit autem verbum Jehovæ ad Jirmejam secundò, quum ipse adhuc detineretur in atrio custodiæ, dicendo:

2 Sic ait Jehova, facturus istud, Jehova formans istud, ad stabiliendum ipsum; Jehova nomine.

3 Invoca me, & respondebo tibi, ac indicabo tibi magna, & abstrusa, quæ non agnoscis.

4 Nam sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, de familiis civitatis hujus, & de familiis Regum Jehudæ; demoliendis, *exponendis* in missilia catapultaria, & in gladium.

5 Venientibus ad pugnandum contra Chaldæos, imò ad explendum ipsas cadaveribus hominum, quos percussero irâ meâ, & excandescentiâ meâ; & propter quorum omnem malitiam abscondi faciem meam à civitate hac:

6 Ecce ego faciens, ut assurgat ad justam constitutionem, & sanitatem, curabo eos; & revelabo eis abundantiam pacis, & quidem stabilissimæ.

7 Nam reducam captivam multitudinem Jehudæ, captivámque multitudinem Jisraëlis: & ædificabo eos ùt antea:

8 Et mundabo eos ab omni iniquitate ipsorum, quâ peccaverint mihi: & condonabo omnes iniquitates ipsorum, quibus peccaverint mihi, & quibus, deficientes in me rebellaverint:

9 Quod erit mihi celebri gaudio, laudi, & ornamento apud omnes gentes terræ, quæ audient totum hoc bonum, quod ego facturus sum illis: & expavescentes, commovebuntur ad totum illud bonum, & ad totam illam pacem, quâ ego affecturus sum illam.

10 Sic ait Jehova, adhuc audietur in loco hoc, quem vos dicitis vastari adeò, ut nullus *insit* homo, nullúmque jumentum; in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum desolatis adeò, ut nullus *insit* homo, nullúsque habitator, & nullum jumentum:

11 *Audietur, inquam*, vox gaudii, & vox lætitiæ, vox sponsi, & vox sponsæ; vox dicentium, celebrate Jehovam exercituum, quia bonus *est* Jehova, quia in seculum *est* be-

benignitas ejus, offerentium gratiarum actionem *in* domo Jehovæ: quum reduxero captivam multitudinem hujus terræ ut antea, ait Jehova.

12 Sic ait Jehova exercituum; adhuc erit in loco hoc vastato adeò, ut nullus *insit* homo, aut jumentum, & in omnibus civitatibus ejus, caula pastorum, facientium, ut accubent greges.

13 In civitatibus montanis, in civitatibus humilis loci, & in civitatibus Australis plagæ, & in terra Biniaminis, ac in locis circumiacentibus Jeruschalaima, denique in civitatibus Jehudæ; adhuc transibunt greges operâ numerantis, ait Jehova.

14 Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ; quum præstabo verbum istud optimum, quod proloquutus sum erga domum Jisraëlis, & erga domum Jehudæ.

15 Diebus illis, & tempore illo faciam, ut efflorescat Davidi germen justum, quod exercebit jus, & justitiam in terra.

16 Diebus illis servabitur Jehuda, & Jeruschalaimorum *civitas* habitabit securè: is autem, qui vocabit eam, *erit* Jehova, iustitia nostra.

17 Nam sic ait Jehova; non exscindetur Davidi vir sedens in solio domûs Jisraëlis:

18 Etiam Sacerdotibus Leviticis non exscindetur vir à conspectu meo, offerens holocaustum, & adolens munus, ac faciens sacrificium omnibus diebus.

19 Deinde fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo:

20 Sic ait Jehova, si irritum facere potestis fœdus meum *de* die, & fœdus meum *de* nocte, ídque ut non sit diurnum tempus, & nocturnum tempore suo:

21 Etiam fœdus meum cum Davide, servo meo irritum fiet, ne sit ei filius regnans in solio ejus: & cum Levitis Sacerdotibus ministris meis.

22 Ut non potest numerari exercitus cœlorum, nec potest mensurari arena maris, ita augebo semen Davidis, servi mei, & Levitarum, ministrantium mihi.

23 Rursus fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo:

24 Annon animadvertis, quid populus iste loquatur? dicendo: duas istas familias, quas elegerat Jehova, jam spernit ipsas: & populum meum contemnunt *illi*, adeò ut non *videatur esse* ampliùs gens in conspectu illorum.

25 Sic ait Jehova, si non fœdus meum interdiu, & noctu; *si* statuta cœli, & terræ non disponam:

26 Etiam semen JahaKobi, & Davidis servi mei spernam, ne sumam de semine ejus, qui dominentur in semen Abrahami, Jitzchaki, & JahaKobi; quum reduxero multitudinem captivam eorum, misertus ipsorum.

CAP. XXXIV. *Violatio fœderis Dei punita.*

VErbum, quod fuit ad Jirmejam à Jehova, (quum Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ, & omnes copiæ ejus, omniáque regna terræ in dominio ejus, omnes denique populi oppugnarent Jeruschalaima, & omnes civitates eorum) dicendo:

2 Sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, abi, & alloquere Tzidkijam, regem Jehudæ: ut indicas ei, sic ait Jehova, ecce ego traditurus sum civitatem hanc in manum regis Babyloniæ, ut comburat eam igne:

3 Tu autem non eripies te è manu ejus, sed omnino prehenderis, & in manum ejus traderis: ita oculi tui oculos regis Babyloniæ videbunt, & os ejus in os te alloquetur, ac *in* Babyloniam pervenies.

4 Verùntamen audi verbum Jehovæ, Tzidkija, rex Jehudæ, sic ait Jehova, de te, non es moriturus gladio:

5 Cum pace moriturus es, & ustionibus majorum tuorum, regum præcedentium, qui fuerunt ante te, similiter *ustiones odorum* comburent *populares* tibi, & *dicentes*, eheu Domine, plangent te: nam verbum *hoc* ego loquutus sum, dictum Jehovæ.

6 Itaque eloquutus est Jirmejah, Propheta apud Tzidkijam, regem Jehudæ, omnia verba ista Jeruschalaimis.

7 Copiis regis Babyloniæ, oppugnantibus Jeruschalaima, & omnes civitates Jehudæ reliquas, Lacischum, & HazeKam, nam hæ reliquæ erant è civitatibus Jehudæ, civitates munitæ.

8 Verbum, quod fuit ad Jirmejam à Jehova; postquam pepigisset rex Tzidkija fœdus cum toto populo, qui *erat* Jeruschalaimis, de promulganda ipsis libertate:

9 Ut dimitteret quisque servum suum, & quisque ancillam suam, Hebræum, Hebræámque liberos: ut non exigeret servitutem ab ipsis, à Jehudæo fratre suo, quisquam.

10 Et auscultantes omnes principes, totúsque populus, qui convenerant in fœdus, ut dimitteret quisque servum suum, & quisque ancillam suam liberos, ut non exigeret servitutem ab ipsis ampliùs, auscultantes, *inquam*, dimisissent:

11 Iterum verò postea recepissent servos illos, & ancillas, quos dimiserant liberos & subigerent eos in servos, & in ancillas.

12 Fuit ergo verbum Jehovæ ad Jirmejam à Jehova, dicendo:

13 Sic ait Jehova, Deus Jisraëlis; ego pepigeram fœdus cum majoribus vestris, quo die eduxi eos de terra Ægypti, è domo servorum, dicendo:

14 A fine septem annorum dimittitote quisque fratrem suum, Hebræum, qui se vendiderit tibi, postquam serviverit tibi sex annis, dimittes eum liberum abs te: sed non auscultârunt majores vestri mihi, neque inclinârunt aurem suam.

15 Reversi quidem vos hodie fecistis, quod rectum videtur in oculis meis, promulgando libertatem quisque amico suo; quum pepigistis fœdus coram me in domo, quæ vocatur de nomine meo:

16 Sed rursus prophanâstis nomen meum, recipientes quisque servum suum, & quisque ancillam suam, quos dimiseratis liberos ad desiderium suum; quos subigitis, ut sint vobis servi, & ancillæ.

17 Idcirco sic ait Jehova: vos non auscultâstis mihi, promulgando libertatem quisque fratri suo, & quisque amico suo: ecce ego promulgo contra vos libertatem, dictum Jehovæ, gladio, pesti, & fami, & tradam vos commotioni apud omnia regna terræ.

18 Tradam enim homines istos, qui transgressi sunt fœdus meum, qui non præstiterunt verba fœderis, quod pepigerant coram me, quum transiverunt inter dimidiatas partes ejus vituli, quem dissecuerant in duo:

19 *Nempe* Principes Jehudæ, & Principes Jeruschalaimorum, aulicos, & Sacerdotes, totúmque populum hujus terræ, qui transiverunt inter dimidiatas partes vituli illius:

20 Tradam, *inquam*, eos in manum inimicorum ipsorum, & in manum quærentium animam ipsorum, & erit cadaver ipsorum cibo volucribus cœlorum, & bestiis terræ.

21 Etiam Tzidkijam, regem Jehudæ, & Principes ejus tradam in manum inimicorum ipsorum, & in manum quærentium animam ipsorum: in manum, *inquam*, copiarum regis Babyloniæ, quæ abiverunt à vobis.

22 Ecce ego præcepturus sum, dictum Jehovæ, & revocaturus eos contra civitatem hanc, ut oppugnent eam, & capientes eam, comburant eam igne; & civitates Jehudæ ita exponam desolationi, ut nullus *insit* habitator.

CAP. XXXV. *Recabitæ speculum pœnitentiæ.*

Verbum, quod fuit ad Jirmejam à Jehova; temporibus Jehojakimi, filii Joschijæ, Regis Jehudæ, edicendo:

2 Abi ad familiam Recabæorum; & alloquutus eos, adduces eos *ad* domum Jehovæ in unum cubiculorum, ut des bibendum eis vinum.

3 Itaque assumens Jaazanjam, filium Jirmejæ, filii Chabatzinjæ, & fratres ejus, omnésque filios ejus; denique totam familiam Recabæorum.

4 Adduxi eos *ad* domum Jehovæ, in cubiculum filiorum Chananis, filii Jigdaljæ, viri Dei, quod *est* propè cubiculum Principum, quod *est* supra cubiculum Mahasejæ, filii Schallumi, observantis limen.

5 Quúmque proposuissem coram filiis familiæ Recabæorum scyphos plenos vini, & pocula; dixi eis, bibite vinum:

6 Qui dixerunt, non sumus bibituri vinum; nam Jonadab, filius Recabi, pater noster interdixit nobis; dicendo: ne bibitote vinum, vos, aut filii vestri unquam:

7 Et domum ne ædificatote, & semen ne seritote, vineámque ne conseritote, neque esto vobis: sed in tentoriis habitetis omnibus diebus vestris, ut vivatis diebus multis in superficie terræ, ubi inquilini estis.

8 Itaque auscultantes voci Jehonadabi, filii Recabi, patris nostri in omnibus, quæ præcepit nobis; ut non bibamus vinum omnibus diebus nostris, nos, uxores nostræ, filii nostri, & filiæ nostræ.

9 Utque non ædificemus domos ad habitationem nostram; & vinea, aut ager, aut sementis non sit nobis;

10 Sed habitemus in tentoriis: auscultantes, *inquam*, facimus omnino, prout præcepit nobis Jonadab, pater noster.

11 Fuit autem, quum ascenderet Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ in terram hanc; ut diceremus, agite, ingrediamur Jeruschalaima metu copiarum Chaldæorum, & metu copiarum Syriæ: ita consedimus Jeruschalaimis.

12 Tum fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo:

13 Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, abi, & dicas viris Jehudæ, & habitatoribus Jeruschalaimorum: ánnon percepturi estis eruditionem, aut auscultetis verbis meis? dictum Jehovæ.

14 Præstatur *unumquodque* verborum Jehonadabi, filii Recabi, qui interdixerat filiis suis, ne biberent vinum, non enim biberunt usque in diem hunc, quia auscultant præcepto patris sui: ego autem alloquor vos inde à diluculo indesinenter, nec tamen auscultatis mihi.

15 Quúmque mitto ad vos omnes servos meos, Prophetas inde à diluculo indesinenter, dicendo, revertimini jam quisque à via sua pessima, & bonas efficite actiones vestras, neque sequamini deos alienos, colendo eos, ita manete in hac terra, quam tradidi vobis, & majoribus vestris: non tamen inclinatis aurem vestram, neque auscultatis mihi.

16 Quandoquidem præstant filii Jehonadabi, filii Recabi præceptum patris sui, quod præcepit ipsis; populus verò iste non auscultant mihi;

17 Idcirco sic ait Jehova, Deus exercituum, Deus Jisraëlis, ecce ego adducturus sum contra Jehudam, & contra omnes habitatores Jeruschalaimorum totum illud malum, quod proloquutus sum contra eos: eò quòd mihi alloquenti ipsos, non auscultârunt, & revocanti ipsos, non responderunt.

18 Familiæ verò Recabæorum dixit Jirmeja, sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, eò quòd auscultatis præcepto Jehonadabi, patris vestri, & observantes omnia præcepta ejus, facitis omnino, prout præcepit vobis;

19 Idcirco sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis; non exscindetur vir Jonadabo, filio Recabi, qui stet coram me omnibus temporibus.

CAP. XXXVI. *Ichojakim comburit librum Iirmejæ.*

Fuit autem anno quarto Jehojakimi, filii Joschijæ, Regis Jehudæ, fuit verbum hoc ad Jirmejam à Jehova, dicendo:

2 Sume tibi volumen libri: ut scribas in eo omnia verba, quæ proloquutus sum tibi de Jisraële, & de Jehuda, ac de omnibus gentibus; ex *quo* die alloquutus sum te, à diebus Joschijæ usque in diem hunc;

3 *Si* forte audiant domus Jehudæ totum illud malum, quod ego cogito facere ipsis; ut revertantur quisque à via sua pessima, & condonem iniquitatem ipsorum, & peccatum ipsorum.

4 Quamobrem vocavit Jirmejah Barucum, filium Nerijæ, scripsítque Baruc ex ore Jirmejæ omnia verba Jehovæ, quæ eloquebatur ipsi *Iirmejah*, in volumine libri.

5 Deinde præcepit Jirmejah Baruco, dicendo, ego detentus, non possum venire *ad* domum Jehovæ;

6 Quare ibis tu, & leges in hoc volumine, quod scripsisti ex ore meo, verba Jehovæ, audiente populo, in domo Jehovæ, die jeju-

jejunii: atque etiam audientibus omnibus Jehudæis, qui venerint ex civitatibus suis, legito illa.

7 *Si* fortè procidant, deprecantes ipsi coram Jehova, & revertantur quisque à via sua pessima: nam magna *est* illa ira, & excandescentia, quâ eloquutus est Jehova contra populum hunc.

8 Et fecit Baruc, filius Nerijæ, omnino prout præceperat ipsi Jirmejah Propheta; legendo in eo libro verba Jehovæ, *in* domo Jehovæ.

9 Fuit enim anno quinto Jehojakimi, filii Joschijæ, Regis Jehudæ, mense nono, indicto jejunio coram Jehova toti populo Jeruschalaimis: quum totus populus, venientes ex civitatibus Jehudæ *essent* Jeruschalaimis.

10 Ut legeret Baruc in libro verba Jirmejæ *in* domo Jehovæ; in cubiculo Gemarjæ, filii Schaphanis, scribæ, in atrio superiore, *ad* ostium portæ domûs Jehovæ recentioris, audiente toto populo.

11 Quum autem audivisset Mica, filius Gemarjæ, filii Schaphanis, omnia verba Jehovæ ex illo libro;

12 Descendit *in* domum Regis, ad cubiculum jurisperiti, ubi ecce omnes principes considebant: Elischamah jurisperitus, & Delaja, filius Schemahjæ, & Elnathan, filius Hacboris, & Gemarja, filius Schaphanis, ac Tzidkija, filius Chananjæ, omnes denique Principes.

13 Indicavítque ipsis Mica omnia verba, quæ audiverat, quum legeret Baruc in libro audiente populo.

14 Tum miserunt omnes Principes ad Barucum Jehudin, filium Nethanjæ, filii Schemjæ, filii Chuschi, qui ediceret; volumen illud, in quo legisti audiente populo, ipsum accipe in manum tuam, ac veni: accipiens itaque Baruc, filius Nerijæ volumen illud in manum suam, venit ad illos:

15 Qui dixerunt ei, sede jam, & lege illud nobis audientibus: legítque Baruc audientibus illis:

16 Fuit autem, quum audivissent omnia verba illa, ut expavescentes alloquerentur alter alterum; & dicerent Baruco, omnino indicabimus Regi omnia verba ista.

17 Barucum autem interrogaverunt, dicendo; indica jam nobis, quomodo scripseris omnia verba ista ex ore illius:

18 Quibus dixit Baruc, ex ore suo pronunciabat mihi omnia verba ista; & ego scribebam in libro atramento.

19 Tunc edixerunt Principes Baruco, abi, abscondere tu, & Jirmejah; & ullus nesciat, ubi sitis:

20 Venerúntque ad Regem in atrium, quum volumen illud deposuissent in cubiculo Elischamahi jurisperiti: & indicaverunt audiente rege omnia verba ista.

21 Mittens itaque Rex Jehudin ad accipiendum volumen illud, accepit illud è cubiculo Elischamahi, jurisperiti: legítque ipsum Jehudi audiente Rege, & audientibus omnibus Principibus, qui adstabant Regi.

22 Rex autem sedebat in domo hiberna, mense nono, ídque cum foco ante ipsum accenso.

23 Fuit ergo, quum legisset Jehudi tria folia, aut quatuor; *ut* laceraret illud scalpro librario, & projiceret in ignem, qui *erat* in foco; donec consumeretur totum volumen igne illo, qui *erat* in foco.

24 Non autem expaverunt, neque lacerârunt vestimenta sua; Rex, & omnes servi ejus, qui audiebant omnia verba illa.

25 Quin etiam Elnathane, Delejáque, & Gemarja intercedentibus apud Regem, ne combureret volumen: non tamen auscultavit eis:

26 Imò præcepit Rex Jerachmeeli, filio Regis, & Serajæ, filio Hazrielis, & Schelemjæ, filio Habdeelis, ut caperent Barucum, scribam, & Jirmejam Prophetam, sed abscondit eos Jehova.

27 Fuit autem verbum Jehovæ ad Jirmejam (postquam exussisset Rex volumen illud, & verba, quæ scripserat Baruc ex ore Jirmejæ) edicendo:

28 Iterum accipe tibi volumen alterum, & scribe in eo omnia verba priora, quæ erant in volumine illo priore, quod exussit Jehojakim, Rex Jehudæ.

29 De Jehojakimo autem Rege Jehudæ dicito, sic ait Jehova: tu exussisti volumen illud, dicens, quare scripsisti in eo, dicendo; omnino venturus est Rex Babyloniæ, & perditurus terram hanc, facturúsque, ut cessent ex ea homines, & jumenta.

30 Idcirco sic ait Jehova de Jehojakimo, Rege Jehudæ, non erit ei sedens in solio Davidis: & cadaver ejus erit projectum æstui diurno, & gelu nocturno.

31 Nam animadvertam in eum, & in semen ejus, & in servos ejus iniquitatem ipsorum: & adducam contra eos, & contra habitatores Jeruschalaimorum, ac contra viros Jehudæ totum illud malum, quod proloquebar eis, ac non auscultârunt.

32 Itaque Jirmejah accipiens volumen alterum, tradidit ipsum Baruco, filio Nerijæ, scribæ; qui scripsit in eo ex ore Jirmejæ omnia verba libri, quem exusserat Jehojakim, Rex Jehudæ igne: & adhuc addita sunt illis verba multa ejusmodi.

CAP. XXXVII. *Tzidkija investitur à Nebucad-nezare.*

POstea regnavit Rex Tzidkija, filius Joschiæ; pro Conjahu, filio Jehojakimi, quem constituit Regem Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ in terra Jehudæ.

2 Sed non auscultavit ipse, aut servi ejus, & populus terræ, verbis Jehovæ, quæ loquebatur per Jirmejam, Prophetam.

3 Miserat quidem Rex Tzidkija Jehucalem, filium Schelemiæ, & Tzephanjam, filium Mahasejæ, Sacerdotem ad Jirmejam Prophetam, qui dicerent: ora, quæso, pro nobis Jehovam, Deum nostrum;

4 Et Jirmejah liberè versabatur in medio populi: nec dum positus erat in carcere.

5 Quum copiæ Parhonis egrederentur ex Ægypto; & audientes Chaldæi, qui obsidebant Jeruschalaima, famam de illis, abirent à Jeruschalaimis.

6 Fuit verò verbum Jehovæ ad Jirmejam, Prophetam, ut diceret.

7 Sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, sic dicito Regi Jehudæ, qui misit vos ad me, ad

con-

consulendum me: ecce copiæ Parhonis, quæ
egressuræ sunt vobis in auxilium, reverten-
tur in terram suam, in Ægyptum:
8 Et reversi Chaldæi, oppugnabunt civi-
tatem hanc; & capientes eam, comburent
eam igni.
9 Sic ait Jehova, ne decipiatis vos ipsos,
dicendo; omnino abituri sunt à nobis isti
Chaldæi: nam non sunt abituri:
10 Quin si percuteretis omnes copias
Chaldæorum, oppugnantium vos, & reliqui
essent ex eis homines transfixi; quisque in
tentorio suo exsurgerent, & comburerent
civitatem hanc igne.
11 Fuit autem, quum abducerentur copiæ
Chaldæorum à Jeruschalaimis, propter co-
pias Parhonis,
12 Ut exiret Jirmejah Jeruschalaimis, pro-
fecturus *in* terram Binjaminis, ad delaben-
dum inde, in medio populi:
13 Quúmque esset in porta Binjaminis,
ubi *erat* magister præfecturæ, nomine Jire-
ja, filius Schelemiæ, filii Chananjæ; prehen-
dit Jirmejam, Prophetam, dicendo, ad Chal-
dæos tu deficis.
14 Cui dixit Jirmejah, falsum *est*, minimè
deficio ad Chaldæos; non tamen ausculta-
vit ei: sed prehendit Jireja Jirmejam, & ab-
duxit eum ad Principes.
15 Tum effervescentes Principes contra
Jirmejam, percusserunt eum, & posuerunt
eum *in* vinculis, *in* domo Jehonathanis, scri-
bæ: nam eam aptaverant pro carcere.
16 Quúmque venisset Jirmejah in foveam
illam, & in cellulas illius; mansit ibi Jirme-
jah diebus multis.
17 Tandem mittens Rex Tzidkija, rece-
pit eum, & interrogavit eum Rex domi suæ
clàm, dicens: estne verbum à Jehova? cui
dicens Jirmejah, est, ampliùs dixit, in ma-
num Regis Babyloniæ traderis.
18 Deinde dixit Jirmejah ad Regem Tzid-
kijam, quid peccavi tibi, aut servis tuis, aut
populo, quòd posuistis me in carcere isto?
19 Et ubi sunt Prophetæ vestri, qui pro-
phetant vobis, dicendo: non est venturus
Rex Babyloniæ contra vos, & contra ter-
ram hanc?
20 Nunc ergo audi, quæso, domine mi
Rex, procido jam, deprecans te, ne quæso
jubeas me redire in domum Jehonathanis,
scribæ, ut non moriar ibi.
21 Quamobrem præcepit Rex Tzidkija,
ut committerent Jirmejam in atrio custo-
diæ; & darent ei tractam panis in diem ex
vico pistorum, donec consumtus est omnis
panis ex civitate, ita manebat Jirmejah in a-
trio custodiæ.

CAP. XXXVIII. *Jirmejah liberatur ex carcere.*

Audiens verò Schephatja, filius Matthanis,
& Gedalja, filius Paschchuris, & Jucal, fi-
lius Schelemiæ, & Paschchur, filius Malcijæ;
verba, quibus Jirmejah alloquebatur totum
populum, dicendo:
2 Sic ait Jehova, qui manserit in civitate
hac, morietur gladio, fame, aut peste; qui au-
tem exierit ad Chaldæos, ut vivat, utique
erit ipsi anima sua loco spolii, & vivet.
3 Sic ait Jehova; omnino tradetur civi-
tas hæc in manum Regis Babyloniæ, qui
capiet eam.
4 Dixerunt Principes Regi, morte affi-
ciatur, quæsumus, vir iste, quandoquidem
iste remissas reddit manus bellatorum, qui
reliqui sunt in civitate hac, & manus totius
populi, alloquendo eos in hanc sententiam:
nam vir iste minimè quærit pacem populo
huic, sed malum.
5 Quibus dixit Rex Tzidkija, ecce est in
manu vestra: nam minimè *is est* Rex, *qui*
possit contra vos quicquam.
6 Accipientes itaque Jirmejam, qui *erat*
in atrio custodiæ, conjecerunt eum in illam
foveam, *quæ erat* Malcijæ, filii Regis, demit-
tentes Jirmejam funibus: in fovea autem il-
la nulla *erat* aqua, sed lutum, adeò ut immer-
geretur Jirmejah luto.
7 Sed quum audivisset Hebed-melec, Æ-
thiops, vir aulicus, qui *erat* in domo Regis,
positum esse Jirmejam in illa fovea; Rege
sedente in porta Binjaminis:
8 Egressus Hebed-melec è domo Regis,
alloquutus est Regem, dicendo:
9 Domine mi Rex, malè fecerunt homi-
nes isti in omnibus, quæ fecerunt Jirmejæ,
Prophetæ, eò quod conjecerunt eum in
istam foveam: qui moriturus fuerat *in* loco
suo propter famem, quia nihil *est* panis am-
pliùs in hac civitate.
10 Quapropter præcepit Rex Hebed-
meleco, Æthiopi, dicendo: sume ad manum
tuam hinc triginta homines, ut educas Jir-
mejam, Prophetam ex ista fovea, quum
nondum moritur.
11 Tum sumens Hebed-melec homines
illos ad manum suam, venit *in* domum Re-
gis, in locum subjacentem ærario, unde
sumsit veteramenta, abjecta, veteramenta,
inquam, evanida: quæ demisit ad Jirme-
jam in foveam illam funibus.
12 Et dixit Hebed-melec Æthiops Jir-
mejæ, pone jam veteramenta ista abjecta
evanidaque sub axillis tuis subtus cum fu-
nibus: & fecit Jirmejah ita.
13 Sic trahentes Jirmejam funibus, edu-
xerunt eum ex illa fovea; & mansit Jirme-
jah in atrio custodiæ:
14 Deinde mittens Rex Tzidkija, rece-
pit Jirmejam Prophetam ad se, ad ingres-
sum principalem, qui *erat* ad domum Je-
hovæ: & dixit Rex Jirmejæ, peto ego abs
te verbum, ne celato me illud.
15 Dicente autem Jirmejâ Tzidkijæ; si
indicem tibi, annon certè morte afficies
me? & si consulam tibi, annon auscultabis
mihi?
16 Juravit Rex Tzidkija Jirmejæ clàm,
dicendo: vivens Jehova, qui fecit nobis
animam hanc, *mihi adimat eam*, si morte af-
fecero te, aut si tradidero te in manum ho-
minum istorum, qui quærunt animam tuam.
17 Dixit itaque Jirmejah Tzidkijæ, sic ait
Jehova, Deus exercituum, Deus Jisraëlis, si
omnino egressus fueris ad Principes Regis
Babyloniæ, utique vivet anima tua, & ci-
vitas hæc non comburetur igne: ita vives
tu, & familia tua:
18 Sin autem non egrediaris ad Prin-
cipes Regis Babyloniæ, utique tradetur ci-
vitas hæc in manum Chaldæorum, qui
comburent eam igne: tu verò non eripies
te è manu eorum.
19 Dicente verò Rege Tzidkijâ Jirme-
jæ;

jæ; ego solicitè timeo Jehudæos, qui deficiunt ad Chaldæos, ne tradant me in manum eorum, & ludificent me:

20 Dixit Jirmejah, non sunt tradituri: ausculta quæso voci Jehovæ, quam ego eloquor tibi, ut bene sit tibi, & vivat anima tua.

21 Quòd si tu renuas exire; hoc *est* verbum illud, quod ostendit mihi Jehova:

22 Quòd ecce omnes mulieres, quæ reliquæ sunt in domo Regis Jehudæ, deducentur ad principes Regis Babyloniæ; quamvis dicant illæ, incitavisse te, & prævaluisse tibi viros pacem colentes tecum, demersos esse in cœno pedes tuos, aversos retrorsum:

23 Tamen è manu eorum, qui omnes uxores tuas filiósque tuos deducent ad Chaldæos, tu quoque non eripies te: sed manu Regis Babyloniæ prehenderis, & civitas hæc comburetur igne.

24 Tum edixit Tzidkija Jirmejæ: quisquam nesciat verba ista, ità non morieris.

25 Quòd si audientes Principes me loquutum esse tecum; venerint ad te, edixerintque tibi, indica jam nobis, quod loquutus es apud Regem, ne celato nos, & te non afficiemus morte: quid item dixerit tibi Rex;

26 Tum dices eis, procidens ego, deprecatus sum coram Rege; ut non sineret me redire in domum Jehonathanis, ad moriendum ibi.

27 Venientes autem omnes Principes ad Jirmejam, interrogaverunt eum, qui nunciavit eis omnino secundùm verba ista, quæ præceperat Rex: sic silentes abstinuerunt ab eo, quum non fuisset auditum verbum illud.

28 Mansítque Jirmeja in atrio custodiæ usque in diem, quo capta sunt Jeruschalaima: ubi erat, quum caperentur Jeruschalaima.

CAP. XXXIX. *Ierusalem capta devastatur.*

ANno nono Tzidkijæ, Regis Jehudæ, mense decimo, venit Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ cum omnibus suis copiis ad Jeruschalaima, & obsederunt ea.

2 Undecimo anno Tzidkijæ, mense quarto, nono *die* mensis; perrupta est civitas:

3 Et ingressi omnes Principes, Regis Babyloniæ, consederunt in porta mediana; Nergal-scharetzer, præfectus ærario sacro, Sarcesim, præfectus aulicus, Nergal-scharetzer, præfectus metationi castrorum, & omnes Principes, reliqui Regis Babyloniæ.

4 Fuit autem, quum videret eos Tzidkija, Rex Jehudæ, & omnes bellatores, ut fugientes exirent noctu è civitate viâ horti Regis, per portam *sitam* inter duplicem murum; exivítque viâ campestrium.

5 Sed persequentes copiæ Chaldæorum eos, assequutæ sunt Tzidkijam in campestribus Jerichuntis; & capientes eum, deduxerunt eum ad Nebucad-netzarem, Regem Babyloniæ Riblam, in terram Chamathæ: qui tulit in eum sententiam.

6 Nam iugulavit Rex Babyloniæ filios Tzidkijæ Riblæ ante oculos ejus; etiam omnes claros Jehudæ jugulavit Rex Babyloniæ:

7 Tum oculos Tzidkijæ excæcavit, & vinxit eum numellis chalybeis: ut deduceret eum in Babyloniam.

8 Domum verò Regis, & domos populi combusserunt Chaldæi igne, murósque Jeruschalaimorum demoliti sunt.

9 Denique residuum populi, qui reliqui erant in civitate, & defectores, qui defecerant ad ipsum, ac residuum populi, qui reliqui erant; deportavit Nebuzar-adan, præfectus satellitum in Babyloniam.

10 De populo verò tenuissimos, quibus nihil *erat* quicquam, reliquit Nebuzar-adan præfectus satellitum in terra Jehudæ: quibus dedit vineas, & agros die illo.

11 Præceptum autem dederat Nebucadnetzar, Rex Babyloniæ de Jirmeia; Nebuzar-adani, præfecto satellitum, edicendo:

12 Accipe illum, & oculos tuos adhibe illi, neque afficito eum ullo malo; sed quemadmodum indixerit tibi, ità fac cum eo.

13 Quapropter mittens Nebuzar-adan, præfectus satellitum, & Nebuschazban, præfectus aulicus, & Nergal-Scharetzer, præfectus metationi castrorum, denique omnes præfecti Regis Babyloniæ;

14 Mittentes acceperunt Jirmejam ex atrio custodiæ, tradiderúntque eum Gedaljæ, filio Achikami, filii Schaphanis, ut deduceret eum domum; ita mansit in medio populi.

15 Ad Jirmejam autem fuerat verbum Jehovæ: quum esset detentus in atrio custodiæ, dicendo:

16 Abi, & alloquitor Hebed-melecum Æthiopem, dicendo: sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, ecce ego effecturus sum, ut eveniant verba mea contra civitatem hanc in malum, non autem in bonum: & erunt in conspectu tuo die illo.

17 Sed eripiam te die illo, dictum Jehovæ; neque traderis in manum istorum hominum, à quibus formidas.

18 Nam omnino liberabo te, & gladio non cades; erítque tibi vita tua spolii loco, quia fiduciam habuisti in me, dictum Jehovæ.

CAP. XL. *Iirmejas Babylonem abducendus liberatur.*

VErbum illud, quod fuerat ad Jirmejam à Jehova, postquam dimisit eum Nebuzar-adan, præfectus satellitum Ramâ: recipiendo eum, quum *jam* esset vinctus catenis in medio totius multitudinis deportandæ Jeruschalaimis, & è Jehudæa, quæ deportabantur in Babyloniam

2 Recepit ergo præfectus satellitum Jirmejam; dixítque ei, Jehova, Deus tuus proloquutus fuerat malum istud contra locum hunc:

3 Itaque adduxit, & fecit Jehova, quemadmodum proloquutus fuerat: quia peccâstis Jehovæ, neque auscultâstis voci ejus, ideo evenit vobis verbum illud.

4 Sed nunc ecce, solvo te hodie à catenis istis, quæ *sunt* super manus tuas; si bonum *videtur* in oculis tuis venire mecum in Babyloniam, veni, & adhibebo oculos meos in te, sin autem malum *videtur* in oculis tuis venire mecum in Babyloniam, desiste: vide, tota hæc terra exposita est tibi; quò bo-

num rectúmque *videtur* in oculis tuis, abi-
re,abi:
5 Aut, quia ille non revertitur, diverte
adGedaljam,filiumAchiKami,filii Schapha-
nis,quem præficit Rex Babyloniæ civitati-
bus Jehudæ, & mane cum eo in medio po-
puli,aut quócunque rectum *videtur* in ocu-
lis tuis abire,abi: dedítque ei præfectus sa-
tellitum viaticum, & munus, ac dimisit
eum.
6 Venit itaque Jirmeja ad Gedaljam, fi-
lium AchiKami Mitzpam; & mansit cum
eo in medio populi, qui reliqui erant in
terra.
7 Audientes autem omnes principes co-
piarum, qui *erant* in agro, ipsi, & homines
ipsorum, Regem Babyloniæ præfecisse Ge-
daljam, filium AchiKami regioni ipsi; &
commisisse ei viros,ac mulieres, parvulós-
que, ídque è tenui populo terræ, ex iis,qui
non deportabantur in Babyloniam;
8 Venerunt Mitzpam ad Gedaliam, &
Jischmahel,filius Nethanjæ,&Jochanan,ac
Jonathan,filii Karechi,& Seraja,filius Than-
chumethi, filiíque Hephaj,Netophathitæ,
acJezanja,filius MahaKathitæ,ipsi cum ho-
minibus suis:
9 Quibus juravit Gedalja, filius Achika-
mi, filii Schaphanis,& hominibus illorum,
dicendo: ne timete, quin serviatis Chal-
dæis: manete in ista terra, & servite Regi
Babyloniæ,ità bene erit vobis.
10 De me autem, ecce consisto Mitzpæ,
ad ministrandum Chaldæis, qui veniunt ad
nos: vos autem colligite vinum, æstivós-
que fructus, & oleum, ac reponite in vasis
vestris,& manete in civitatibus vestris,quas
occupâstis.
11 Et etiam omnes Jehudæi, qui *erant*
apud Moabitas, & Hammonitas, & apud
Edomæos, & qui *erant* in omnibus illis re-
gionibus, audientes dedisse Regem Babylo-
niæ reliquias Jehudæis; & præfecisse eis
Gedaljam,filiumAchiKami,filii Schaphanis:
12 Reversi sunt omnes Jehudæi isti ex
omnibus locis,quò depulsi fuerant; ut ve-
nirent in terram Jehudæ, ad Gedaliam,
Mitzpam: & collegerunt vini,& æstivo-
rum fructuum multum valde.
13 Jochanan autem, filius Karechi, & o-
mnes principes copiarum, quæ *fuerant* in
agro; venientes Mitzpam ad Gedaljam;
14 Dixerunt ei, an omnino nôsti Bahali-
sum,Regem Hammonitarum mittere Jisch-
mahelem, filium Nethanjæ ad percutien-
dum te lethaliter? sed non credidit eis Ge-
dalja,filius AchiKami.
15 Quin Jochanane, filio Karechi allo-
quente Gedaljam clàm Mitzpæ, dicendo:
eam quæsò,ut percutiam Jischmahelem,fi-
lium Nethanjæ,& nemo cognoscet: quare
percuteret te lethaliter, & dispergerentur
omnes Jehudæi,qui congregati sunt ad te,
perirentque reliquiæ Jehudæ?
16 Dixit Gedalja,filius AchiKami Jocha-
nani, filio Karechi, ne feceris rem hanc:
nam falsum loqueris contra Jischmahe-
lem.

CAP. XLI. *Jischmahelis conatus impe-
ditur.*

Fuit ergo mense septimo,ut veniens Jisch-
mahel,filius Nethanjæ, filii Elischamahi è
semine regio,& præfecti regii,id est,decem
viri cum ipso,ad Gedaljam, filium AchiKa-
mi Mitzpam; comederent ibi cibum *cum*
illo Mitzpæ.
2 Deinde surgens Jischmahel, filius Ne-
thanjæ, & decem illi viri, qui erant cum
ipso, percusserunt Gedaljam,filium AchiKa-
mi, filii Schaphanis gladio,ità morte affecit
eum; quem præfecerat Rex Babyloniæ il-
li regioni.
3 Etiam omnes Jehudæos,qui erant cum
illo, cum Gedalja, Mitzpæ, atque ipsos
Chaldæos, qui præsentes erant illic; bel-
latores percussit Jischmahel.
4 Fuit autem die secundo, ex quo morte
affecerat Gedaljam, quum *adhuc* nemo co-
gnosceret;
5 Ut venirent homines Schecemo,Schi-
lunte,& Schomrone,octoginta viri rasi bar-
bâ,& laceri vestibus,ac incidentes sese; in
quorum manu *erat* munus, & thus,ut affer-
rent *in* domum Jehovæ.
6 Et egressus est Jischmahel, filius Ne-
thanjæ obviàm eis Mitzpâ, indesinenter
procedens, & flens: fuítque, quum occur-
risset eis,ut diceret eis,venite ad Gedaljam,
filium AchiKami.
7 Sed fuit,quum pervenissent in medium
civitatis; ut jugulans eos Jischmahel, fi-
lius Nethanjæ *projiceret* in medium foveæ,
ipse,& viri,qui *erant* cum ipso.
8 Decem autem homines inventi sunt in-
ter illos,qui dixerunt Jischmaheli,ne mor-
te afficias nos, nam sunt nobis abditi the-
sauri in quodam agro, tritici, & hordei, o-
leíque, & mellis: ità destitit, & non affecit
eos morte inter fratres ipsorum.
9 Fovea autem,quò projecit Jischmahel
omnia cadavera hominum illorum, quos
percusserat ad latus Gedaljæ, ea est,quam
fecerat Rex Asa, metu Bahaschæ, Regis
Jisraëlis; eam replevit Jischmahel, filius
Nethanjæ confossis.
10 Et captivas fecit Jischmahel totas re-
liquias populi, qui *erat* Mitzpæ, filias Re-
gis, totúmque populum, qui reliqui erant
Mitzpæ, quibus præfecerat Nebuzar-
adan, præfectus satellitum Gedaljam,filium
AchiKami: quos captivos ducens Jischma-
hel, filius Nethanjæ, abibat transiturus ad
Hammonitas.
11 Sed audiens Jochanan,filius Karechi,
& omnes principes copiarum, qui *erant*
cum eo; totum illud malum,quod fecerat
Jischmahel,filius Nethanjæ;
12 Acceptis omnibus suis hominibus,
abiverunt ad pugnandum contra Jiscmahe-
lem,filium Nethanjæ; quem invenerunt ad
aquas amplas,quæ *sunt* in Gibhone.
13 Quare fuit, quum vidisset totus popu-
lus,qui *erat* cum Jischmahele Jochananem,
filium Karechi, & omnes principes copia-
rum, qui *erant* cum eo; ut afficerentur læ-
titia:
14 Et divertentes totus ille populus,
quem captivum abducebat Jischmahel Mi-
tzpâ, rursus venirent ad Jochananem, fi-
lium Karechi:
15 Jischmahel verò, filius Nethanjæ eri-
piens se cum octo hominibus à conspectu
Jo-

Jochananis, abiit ad Hammonitas.
16 Accipiens itaque Jochanan, filius Karechi, & omnes Principes copiarum, qui erant cum eo totas reliquias populi, quem recuperavit à Jischmahele, filio Nethaniæ, ex Mitzpa, postquàm percussisset Gedaljam, filium Achikami; deducénsque viros bellatores, fœminásque, ac parvulos, & eunuchos, quos recuperavit è Gibhone;
17 Abiverunt, & consederunt in hospitio Cimhami, quod *est* iuxta Bethlechemum; ut proficiscentes abirent in Ægyptum.
18 Propter Chaldæos, quia timebant ab iis: eò quòd percussisset Jischmahel, filius Nethanjæ Gedaljam, filium Achikami, quem præfecerat Rex Babyloniæ regioni.

CAP. XLII. *Iirmejas orat pro reliquiis populi.*

DEinde appropinquantes omnes principes copiarum, & Jochanan, filius Karechi, & Jezanja, filius Hoschahjæ, totúsque populus à minimo usque ad maximum.
2 Dixerunt Jirmejæ Prophetæ, procidens, quæso, deprecare nomine nostro, & ora pro nobis Jehovam, Deum tuum pro omnibus his reliquiis: nam relicti sumus pauci ex multis, quemadmodum oculi tui vident nos *esse*:
3 Ut indicet nobis Jehova, Deus tuus viam, quâ ambulemus; & rem, quam facturi simus.
4 Quibus dixit Jirmejah Propheta, ausculto, ecce oraturus sum Jehovam, Deum vestrum, secundùm verba vestra; erítque *ut* quodcunque verbum responderit Jehova vobis, indicem vobis, non cohibebo à vobis verbum.
5 Vicissim illi dixerunt Jirmejæ, sit Jehova nobis testis verus, & fidus; nisi prorsus secundùm verbum, cujus *causâ* miserit te Jehova, Deus tuus ad nos, ita fecerimus.
6 Sive bonum sive malum *fuerit*, voci Jehovæ, Dei nostri, cujus *causâ* mittimus te ad eum, auscultabimus; ut bene sit nobis, quum auscultaverimus voci Jehovæ, Dei nostri.
7 Fuit autem exactis decem diebus; quum fuisset verbum Jehovæ ad Jirmejam;
8 Ut convocaret Jochananem, filium Karechi, & omnes principes copiarum, qui *erant* cum eo; totúmque populum à minimo usque ad maximum.
9 Et dixit eis, sic ait Jehova, Deus Jisraëlis; ad quem misistis me, ut procidens deprecarer eum nomine vestro:
10 Si reversi manseritis in terra hac, utique ædificabo vos, ac non destruam, & plantabo vos, ac non evellam: quia pœnituerit me ejus mali, quo afficio vos.
11 Ne timeatis à Rege Babyloniæ, à quo vos timetis; ne timeatis ab eo, dictum Jehovæ, quia vobiscum sum, ut servem vos, & ut eripiam vos è manu ejus,
12 Nam præstabo vobis misericordiam, ut misereatur vestri; & restituat vos in terram vestram.
13 Sed si dixeritis, non sumus mansuri in terra hac; non auscultando voci Jehovæ, Dei vestri:
14 Et dicendo, nequaquam, sed terram Ægypti ingrediemur, ut non experiamur bellum, & sonum buccinæ non audiamus; & cibi famem non patiamur, denique illic habitemus:
15 Nunc ergo, idcirco audite verbum Jehovæ, reliquiæ Jehudæ: sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, si vos omnino disposueritis faciem vestram, ut ingrediamini Ægyptum, & ingressi fueritis ad commorandum ibi;
16 Utique futurum est, *ut* gladius, à quo timetis, illic assequatur vos in terra Ægypti: & fames illa, de qua soliciti estis, illic persequatur vos *in* Ægypto, & ibi moriamini.
17 Ita erunt omnes homines, qui disposuerint faciem suam, ut ingrediantur Ægyptum, ad commorandum illic; morientur gladio, fame, ac peste: neque erit eis superstes, aut qui evadat, propter malum illud, quod ego adducam contra eos.
18 Nam sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, quemadmodum effusa est ira mea, & excandescentia mea super habitatores Jeruschalaimorum, ità effundetur excandescentia mea super vos, quum ingressi fueritis Ægyptum: & eritis exsecrationi, & desolationi; maledictionique, & opprobrio, neque videbitis ampliùs locum hunc.
19 Alloquitur Jehova vos, ô reliquiæ Jehudæ, ne ingrediamini Ægyptum: omnino scitote, me contestari vos hodie.
20 Quandoquidem fefellistis animis vestris; quod misistis me ad Jehovam, Deum vestrum, dicendo, ora pro nobis Jehovam, Deum nostrum: & omnino prout edixerit Jehova, Deus noster, ità indica nobis, & facturi sumus.
21 Quum autem indico vobis hodie; non auscultatis voci Jehovæ, Dei vestri, & omnibus, quorum causâ mittit me ad vos:
22 Nunc, *inquam*, omnino scitote, vos gladio, fame, & peste morituros; in loco, quo placet vobis ire, ad commorandum ibi.

CAP. XLIII. *Iochanan abducit reliquias populi in Aegyptum.*

FUit verò, quum absolvisset Jirmejah eloqui apud totum populum omnia verba Jehovæ, Dei eorum, quorum *causâ* miserat ipsum Jehova, Deus eorum ad eos; omnia verba illa:
2 Ut loqueretur Hazarja, filius Hoschahjæ, & Jochanan, filius Karechi omnésque homines illi superbi: dicentes Jirmejæ, falsum loqueris, non misit te Jehova, Deus noster ad dicendum, ne ingrediamini Ægyptum, ad commorandum illic:
3 Sed Baruc, filius Nerijæ incitat te contra nos: ut tradat nos in manum Chaldæorum, ad morte afficiendum nos, aut ad deportandum nos in Babyloniam.
4 Itaque non auscultans Jochanan, filius Karechi, omnésque Principes copiarum, & totus populus voci Jehovæ; ut maneret in terra Jehudæ:
5 Assumsit Jochanan, filius Karechi, & omnes principes copiarum; omnes reliquias Jehudæ; quæ reversæ erant ab omnibus gentibus, quò depulsæ fuerant, ut commorarentur in terra Jehudæ:
6 Viros, & fœminas, parvulósque, & filias Regis; & omnes animas, quas reliquerat Nebuzar-adan, præfectus satellitum cum

Gedalja, filio Achikami, filii Schaphanis; Jirmejam quoque Prophetam, & Barucum, filium Nerijæ:

7 Et profecti *in* terram Ægypti, quia non auscultârunt voci Jehovæ; pervenerunt Daphnas usque.

8 Fuit autem verbum Jehovæ ad Jirmejam Daphnis, edicendo:

9 Accipe in manum tuam lapides magnos, & abde eos in argilla laterariæ illius, quæ *est* ad portam domûs Parhonis Daphnis; ante oculos hominum Jehudæorum:

10 Et dices eis, sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, ecce ego mittens, assumam Nebucad-netzarem, Regem Babyloniæ, servum meum, & ponam solium ejus supra lapides istos, quos abdidi; tendetque augustale suum super eos:

11 Nam progressus percutiet terram Ægypti; *eum*, qui morti *addictus est*, ad mortem *trahens*; & qui captivitati, ad captivitatem, & qui gladio, ad gladium:

12 Et succendam ignem in domibus deorum Ægypti, ut comburat illas, & captivos deportet eos: & amiciet terram Ægypti, quemadmodum amicit pastor vestimentum suum, & exibit inde cum pace;

13 Postquam fregerit statuas Heliopoleos, quæ *est* in terra Ægypti, & domos deorum Ægypti combusserit igne.

CAP. XLIV. *Concio Jirmejæ ad Iehudæos in Aegypto.*

VErbum, quod fuit ad Jirmejam contra omnes Jehudæos, habitantes in terra Ægypti: qui habitabant Migdoli, & Daphnis, & Nophi, atque in terra Pathrosi, dicendo:

2 Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, vos vidistis totum illud malum, quod adduxi contra Jeruschalaima, & contra omnes civitates Jehudæ: ut ecce sunt vastitas hodierno die, ità ut nullus in eis habitet:

3 Propter malitiam illorum, quam exercuerunt ad provocandum me, euntes ad adolendum, ad colendum deos alienos; quos non noverunt ipsi, vos, aut majores vestri:

4 Quòd, quum mitterem ad vos omnes servos meos Prophetas inde à diluculo indesinenter, edicendo; ne quæso faciatis rem abominabilem istam, quam odi;

5 Non tamen auscultârunt, neque inclinârunt aurem suam, ut reverterentur à malitia sua; ne adolerent diis alienis.

6 Quapropter effusa est excandescentia mea, & ira mea, exarsítque in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum, adeò ut fuerint vastationi, & desolationi, ùt *sunt* hodierno die.

7 Nunc autem sic ait Jehova, Deus exercituum, Deus Jisraëlis, quare vos facitis malum maximum contra vos ipsos, ut exscindatis vobis virum, & fœminam, parvulum, & lactentem è medio Jehudæ; ut non reliquas faciatis vobis reliquias:

8 Provocando me operibus manuum vestrarum, adolendo diis alienis, in terra Ægypti, quò venistis ad commorandum; ut exscindatis vobis *reliquias*, & ut sitis maledictioni, & opprobrio apud omnes gentes terræ?

9 An obliti estis mala majorum vestrorum, & mala regum Jehudæ, & mala uxorum cujusque illorum, maláque vestra, & mala uxorum vestrarum: quæ fecerunt in terra Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum?

10 Non attriti fuerant usque in diem hunc: neque timuerant, neque ambulaverant in lege mea, & in statutis meis: quæ propono vobis ùt majoribus vestris.

11 Idcirco sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, ecce ego dispono faciem meam contra vos ad malum; ídque, ut exscindam omnes Jehudæos.

12 Tollam enim reliquias Jehudæ, quæ disposuerunt faciem suam, ut ingrederentur terram Ægypti, ad commorandum ibi; consumentúrque omnes in terra Ægypti, cadent gladio, fame consumentur à minimo usque ad maximum, gladio ac fame morientur: erúntque exsecrationi, & desolationi, maledictionique, & opprobrio.

13 Et animadvertam in eos, qui habitant in terra Ægypti; quemadmodum animadverti in Jeruschalaima, gladio, fame, & peste;

14 Adeò ut non sit futurus, qui evadat, & residuus, reliquiis Jehudæorum, qui venerunt, ut commorarentur illic in terram Ægypti: præter eos, qui attollunt animam suam, ut revertantur in terram Jehudæ, revertantur, *inquam*, ad habitandum illic, nam non sunt reversuri, nisi qui evaserint.

15 Responderunt autem Jirmejæ omnes viri illi, qui sciebant uxores suas adolere diis alienis, & omnes fœminæ ipsæ, quæ adstabant congregatione magnâ: totus denique populus habitantium in terra Ægypti, in Pathroso, dicendo:

16 *In* verbo, quod indixisti nobis nomine Jehovæ, minimè sumus auscultaturi tibi;

17 Sed omnino facturi, quodcunque verbum prodierit ex ore nostro, adolendo rebus cœlestibus, & libando eis libamina; quemadmodum fecimus nos, majorésque nostri, Reges nostri, ac Principes nostri in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum: nam satiabamur cibò, & eramus hilares, ac malum non experiebamur.

18 Ex quo verò desiimus adolere rebus cœlestibus, & libare eis libamina, eguimus omnibus, & gladio, ac fame consumti sumus.

19 Quum autem nos adolemus rebus cœlestibus, & libamus eis libamina; an absque præstantibus viris nostris facimus illis popana, terriculorum cultum exhibendo eis, & libando eis libamina?

20 Alloquutus verò est Jirmejah totum populum illum, viros, & mulieres, totúmque populum, qui responderant ei verbum, dicendo:

21 Annon illius suffitûs, quem adolevistis in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum, vos, & majores vestri, Reges vestri, Principésque vestri, & populus terræ: illorum *suffituum* recordatus est Jehova, & *hoc* venit in ejus animum?

22 Quumque non posset Jehova ampliùs ferre propter malignitatem actionum vestrarum, propter abominationes, quas fecistis; fuit terra vestra vastitati, & desolationi,

ni, ac maledictioni, absque ullo habitatore, ùt est hodierno die.

23 Propterea quòd adolevistis, & quòd peccâstis Jehovæ, neque auscultâstis voci Jehovæ, ac in lege ejus, statutisque ejus, & testimoniis ejus non ambulâstis: propterea evenit vobis malum hoc, ùt est hodierno die.

24 Dixit præterea Jirmejah toti illi populo, & omnibus illis mulieribus; audite verbum Jehovæ omnes Jehudæi, qui *estis* in terra Ægypti:

25 Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, dicendo: ô vos cum fœminis vestris, & loquuntur istæ ore vestro, & manibus vestris impletis, dicendo: omnino perfecturæ sumus vota nostra, quæ vovimus, adolendo rebus cœlestibus, & libando eis libamina: omnino præstant illæ vota vestra, & omnino illæ perficiunt vota vestra.

26 Idcirco audite verbum Jehovæ, omnes Jehudæi, qui habitatis in terra Ægypti: ecce ego juro per nomen meum maximum, ait Jehova, *pereat*, si fuerit ampliùs nomen meum prædicatum ore illius viri Jehudæ, qui dicit, vivit Dominus Jehovi, in tota terra Ægypti.

27 Ecce ego citò incubiturus sum eis in malum, non autem in bonum: ut consumantur omnes viri Jehudæ, qui *sunt* in terra Ægypti, gladio, ac fame, donec deficiant.

28 Qui itaque evasuri sunt gladio, revertantur è terra Ægypti *in* terram Jehudæ, homines pauci: nam experientur omnes reliquiæ Jehudæorum, qui venerunt in terram Ægypti, ut commorentur ibi, utrius verbum præstabitur, meum an ipsorum.

29 Hoc autem vobis *esto* signum, dictum Jehovæ, me animadversurum esse in vos in loco hoc; ut sciatis omnino præstitum iri verba mea contra vos in malum:

30 Sic ait Jehova, ecce ego trado Parhonem Chophrahum, Regem Ægypti in manum inimicorum ipsius, & in manum quærentium animam ipsius: quemadmodum tradidi Tzidkijam, Regem Jehudæ in manum Nebucadnezaris, Regis Babyloniæ, inimici ejus, & quærentis animam ejus.

CAP. XLV. *Concio Jirmejæ consolatoria ad Barucum.*

VErbum, quo alloquutus est Jirmejah, Propheta Barucum, filium Nerijæ, quum scriberet verba ista in libro ex ore Jirmejæ, anno quarto Jehoiakimi, filii Joschijæ, Regis Jehudæ, dicendo:

2 Sic ait Jehova, Deus Jisraëlis; de te, ô Baruc:

3 Dixisti, eheu jam mihi, quia adjicit Jehova mœrorem dolori meo, laboro in gemitu meo, & quietem non invenio.

4 Sic indicturus es ei, sic ait Jehova, ecce, quod ædificaveram, ego destruo, & quod plantaveram, ego evello, denique totam hanc terram.

5 Et tu quæreres tibi res magnas? ne quærito: nam ecce ego adducturus sum malum super omnem carnem, dictum Jehovæ: sed dabo tibi animam tuam pro spolio in omnibus locis, quò abiturus es.

CAP. XLVI. *Onus Aegypti.*

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Jirmejam, Prophetam contra gentes ipsas.

2 De Ægyptiis, contra copias Parhonis Neconis, Regis Ægypti, quæ fuerunt juxta flumen Euphratis, ad Carcemischum; quas percussit Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ, anno quarto Jehojakimi, filii Joschijæ, Regis Jehudæ.

3 Instruite vos clypeo, & scuto, & appropinquate ad prælium:

4 Jungite equos, & ascendite, ô equites, ac sistite vos cum galeis, tergite spicula, induite loricas.

5 Cur video istos consternatos, actos retrorsum; & potentes eorum contusos, atque ità fuga fugientes, ut non obvertant faciem? formido *est* circumquaque, dictum Jehovæ:

6 Ne effugiat, qui levis est, neque eripiat se, qui potens est; versùs Aquilonem, ad ripam fluminis Euphratis impingunt, & cadunt.

7 Quis hic *est*, *qui* ùt rivus ascendit, ùt flumina, cujus commoventur aquæ?

8 Ægyptius *est*, *qui* ùt rivus ascendit, & ùt flumina commotis aquis: dicit enim, ascendam, operiam terram, perdam civitatem, & habitantes in ea:

9 Ascendite ô equi, & insano impetu agitamini ô currus, & prodeant potentes: Æthiopes, & Putæi, tractantes clypeum, & Ludæi, tractantes, *&* tendentes arcum.

10 Atqui dies ille Domino Jehovi exercituum, dies *erit* ultionis, quo ultionem sumet de hostibus suis, consumetque gladius, & satiabitur, etiam inebriabitur sanguine istorum; nam victima Domino Jehovi exercituum *erit* in terra Aquilonis, ad flumen Euphratis.

11 Ascende Gilhadem, & accipe opobalsamum, virgo filia Ægypti: in vanum multas adhibes curationes, emplastrum nullum *prodest* tibi.

12 Audiunt gentes ignominiam tuam, & clamore tuo plena est terra: potentes unum in alterum impingere, pariter cadere ambos.

13 Verbum, quod eloquutus est Jehova Jirmejæ, Prophetæ, de venturo Nebucad-netzare, Rege Babyloniæ, ad percutiendum terram Ægypti.

14 Indicate in Ægypto, & promulgate Migdoli, promulgate etiam Nophi, & Daphnis: dicite, consistite, & comparate, sed consumturus est gladius te circumquaque.

15 Cur evertitur *quisque* robustorum tuorum? non consistit, quia Jehova impellit eum.

16 Facit, ùt impingant multi: etiam concidet alter cum altero, & dicent, surge, ut revertamur ad populum nostrum, & ad solum natale nostrum, metu gladii istius opprimentis:

17 Clamantes illic; Parho Rex Ægypti, strepetus est, prætermittit constitutum tempus.

18 Ut vivo ego, dictum Regis illius, cujus nomen *est* Jehova exercituum; quàmvis ùt Thabor in montes, & ùt Carmel in mare procedat, *tamen hæc futura sunt.*

19 Instrumenta deportationis para tibi,

 ô de-

ô deſes filia Ægypti, Noph enim deſolationi erit, & ſuccendetur ità, ut nemo habitet.

20 Ut vitula ſpecioſiſſima *eſt* Ægyptus: *ſed* excidium ab Aquilone omnino venturum eſt.

21 Etiam mercenarii ejus in medio ejus ùt vituli ſaginati, nam etiam ipſi obvertent faciem, fugient pariter, non conſiſtent: quum dies calamitatis eorum ſupervenerit eis, tempus viſitationis eorum.

22 Vox illius, quaſi ſerpens ibi; quando copiis procedent, & cum ſecuribus venient ad eam, tanquam putatores arborum:

23 Cædent ſilvam ejus, dictum Jehovæ, quàmvis non poſſit perveſtigari; quàmvis plures ſint *arbores* locuſtis, & nullus *ſit* eis numerus.

24 Erubeſcet filia Ægypti, tradetur in manum populi Aquilonis.

25 Ait Jehova exercituum, Deus Jiſraëlis, ecce ego animadverſurus ſum in nutritium No, id eſt, in Parhonem, & in Ægyptum, & in deos ejus, & in omnes regulos ejus: denique in Parhonem, & in eos, qui confidunt ei:

26 Et tradam eos in manum quærentium animam ipſorum, nempe in manum Nebucadnetzaris, Regis Babyloniæ, & in manum ſervorum ejus: poſtmodum autem habitabitur ùt diebus priſcis, dictum Jehovæ.

27 Tu autem, ne timeto, ſerve mi Jahakob, neque conſternator, ô Jiſraël, nam ecce ego ſervaturus ſum te è longinquo, & ſemen tuum è terra captivitatis ſuæ: reverſúſque Jahakob quieſcet, ac tranquillus erit nemine deterrente.

28 Tu, *inquam*, ne timeto, ſerve mi Jahakob, dictum Jehovæ, nam tibi adſum: nam faciam conſummationem in omnibus gentibus, quò depulero te; tecum verò non ſum facturus conſummationem, ſed caſtigaturus te modicè, non autem prorſus relicturus impunem.

CAP. XLVII. *Onus Peliſchthæorum.*

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Jirmejam, Prophetam, contra Peliſchthæos, quum nondum Parho percuſſiſſet Hazzam.

2 Sic ait Jehova, ecce aquæ aſcendunt ab Aquilone, & evadunt in torrentem inundantem; ut inundent terram, & quæ implent eam, civitatem, & qui habitant in ea: itaque clamabunt homines; & ejulabit, quiſquis habitat in ea terra;

3 A ſonoro plauſu ungularum fortium *equorum* ejus, à commotione curruum ejus, ſtrepitu rotarum ejus; non advertent faciem patres ad filios, præ remiſſione manuum:

4 Propter diem illum venturum, quo vaſtaturus eſt omnes Peliſchthæos, exciſurus Tyrum, & Tzidonem, totúmque reſiduum auxiliare: quum vaſtaturus *eſt* Jehova Peliſchthæos, reliquias regionis Caphthoris.

5 Obveniet calvitium Hazzæ, exſcindetur Aſchkelon, & reliquiæ convallis eorum: quò uſque induces tibi cæſuras?

6 *Dicens*: Eheu, gladie Jehovæ, uſque quò non es requieturus? recipe te in vaginam tuam, quieſce, & ſubſiſte.

7 Quomodo requieſceres? atqui Jehova præcepit ei contra Aſchkelonem, denique contra portus maris, ibi conſtituit illum.

CAP. XLVIII. *Onus Moabi.*

COntra Moabum ſic ait Jehova exercituum, Deus Jiſraëlis, væ Nebunti, nam vaſtabitur, erubeſcent, capientur Kirjathajima: erubeſcet *civitas* ſita edito loco, & conſternabitur.

2 Nulla *erit* ampliùs laus Moabi de Cheſchbone, cogitabunt contra eam malum, *dicentes*: agite, exſcindamus eam, ne ſit gens: etiam Madmen exſcinderis, te perſequetur gladius.

3 Vox clamoſa *inde* à Choronajimis *dicentium*, ô vaſtitatem, & contritionem magnam:

4 Confractus eſt Moab, edent clamorem parvuli ejus:

5 Nam clivum Luchothæ continuus aſcendet fletus: nam in deſcenſu Choronajimorum hoſtes *fragoſi* clamorem fragoſum audient.

6 *Dicentium*, fugite, eripite vos ipſos; & eſtote ùt nudatiſſima arbor in deſerto.

7 Nam eò quòd fiduciam habes in rebus tuis, & in theſauris tuis, tu quoque capieris: & exibit Cemoſch in deportationem, Sacerdotes ejus, & Principes ejus pariter.

8 Quum veniet vaſtator contra unamquamque civitatem, non eripies te, ſed peribit convallis, & perdetur planities: quia edicit Jehova:

9 Date, inquit, pennatam alam Moabo, ut evolando exeat: nam civitates ejus deſolationi erunt, adeò ut nullus habitet in eis.

10 Maledictus, qui facit opus Jehovæ fraude; & maledictus, qui cohibet gladium ſuum à ſanguine.

11 Tranquillus *eſt* Moab inde à pueritia ſua, & deſidet ſuper fæces ſuas, neque transfuſus eſt de vaſe in vas, id eſt, in deportationem non abiit: propterea manſit ſapor ejus in eo: & odor ejus non eſt mutatus.

12 Idcirco, ecce dies venturi *ſunt*, dictum Jehovæ, quum immittam ei peregrinantes, qui peregrè agant eum: & vaſa ejus deplebunt, ac utres eorum diſſipent.

13 Tum erubeſcet Moab à Cemoſcho; quemadmodum erubuerunt domus Jiſraëlis, à Beth-ele fiducia ipſorum.

14 Quomodo dicitis, potentes ſumus; & viri ſtrenui in bello?

15 Vaſtabitur Moab, & è civitatibus ſuis aſcendet, & lectiſſimi juvenes eius deſcendent ad mactationem: dictum Regis, cui nomen eſt Jehova exercituum.

16 Propinqua *eſt* calamitas Moabi eventura: & malum ejus feſtinat valde.

17 Condolete ei omnes circumſtantes eum, & quicunque noviſtis nomen ejus; dicite, quomodo fractus eſt baculus robuſtiſſimus? virga ornatiſſima?

18 Deſcende de gloria, & ſede in ſicco, ô deſes filia Dibonis, nam vaſtator Moabi adſcendet contra te, corrumpet munitiones tuas.

19 Juxta viam conſiſte, & ſpeculare habitatrix Haroheris: interroga fugientem *virum*, & fœminam eripientem ſe; dic, quid factum eſt?

20 Erubeſcit Moab, *inquient*, quia contritus eſt, ejulate, & clamate: indicate ad Arnonem vaſtari Moabum.

21 Nam

21 Nam judicium adveniet in terram
planitiei ; in Cholonem,& in Jahatzum,&
in Mophahatham.
22 Item in Dibonem, & in Nebuntem, &
in Beth-diblathajima.
23 Et in Kirjathajima, & in Beth-gamulum,& in Beth-mehonem.
24 Et in Kerijothas, & in Botzram ; denique in omnes civitates terræ Moabi, longinquas,& propinquas.
25 Succidetur cornu Moabi,& brachium
ejus frangetur,dictum Jehovæ.
26 Inebriate eum, quia contra Jehovam
magnificavit se : ut plaudat Moab in vomitu suo,& sit risui ipse quoque.
27 Nam ánnon risui tibi fuit Jisraël ? an
inter fures inventus est ? quòd,quum verba tua *facis* de eo,commoves te.
28Relinquite civitates,& habitate in petra, ô incolæ Moabi : & estote similes columbæ,nidificanti in lateribus hiatûs cavi.
29 Audivimus superbiam Moabi,fastuosum esse admodum ; altitudinem ejus,& superbiam ejus, fastúmque ejus,& elationem
animi ejus.
30 Ego novi, dictum Jehovæ, excandescentia ejus tamen non ità *efficiet*: mendacia ejus non ita efficient.
31 Idcirco propter Moabitas ejulo , &
propter Moabum totum clamo ; propter
homines Kir-cheresi gemit *animus meus*.
32 Supra fletum Jahzeris defleo te,ô vitis Sibmæ, propagines tuæ trajicient mare , usque ad mare Jahzeris pertingent ;
super æstivos fructus tuos, & super vindemiam tuam vastator irruet :
33 Et intercipietur lætitia, & exsultatio
ex arvis è terra Moabi :& vinum è lacubus,faciam,ut cesset,non calcabit celeustes,
celeustæ non erit celeusma.
34 Præ clamore Cheschbonis Elhalen usque, Jahatzum usque edent vocem suam, à
Tzohare Choronajima usque *quasi* vitula
trima : nam etiam aquæ Nimrimorum desolatissimæ erunt.
35 Ità faciam, ut cesset Moabo, dictum
Jehovæ, qui offerat *in* excelso, & adoleat
diis ipsius.
36 Idcirco animus meus propter Moabum ùt tibiæ perstrepet, & animus meus
propter homines Kir-cheresi ùt tibiæ perstrepet ; idcirco *quàmvis* residuum fecerit,
peribunt *tamen*.
37 Nam omni capiti calvitium *erit*, & omnis barba exsecta ; in omnibus manibus
cæsuræ,& super lumbos cilicium:
38 Super omnia tecta Moabi,& in plateis ejus totus *erit* planctus ; quum fregero Moabum ùt instrumentum, in quo nulla
est delectatio,dictum Jehovæ.
39 Quomodo contrita est ? Ejulate,quomodo obvertit cervicem Moab pudendè ?
estque Moab risui, & consternationi apud
omnes circumstantes ipsum ?
40 Nam sic ait Jehova,ecce similis aquilæ involabit *hostis* ; pandetque alas suas in
Moabum.
41 Capientur Kerijothæ, & *unaquæque*
munitionum occupabitur ; & erit animus
potentum Moabi die illo, ùt animus mulieris,perpetientis tormina :
42 Et exscindetur Moab,ne sit populus ;
quia contra Jehovam magnificavit se.
43 Pavor , & fossa, ac laqueus imminet
tibi,ô incola Moabi,dictum Jehovæ.
44 Qui effugerit à pavore,incidet in fossam, & qui ascenderit ex fossa,capietur laqueo : quum inveham in ipsum, in Moabum annum visitationis ipsorum , dictum
Jehovæ.
45 In umbra Cheschbonis stabant,qui fugiebant à vi : sed ignis egredietur Cheschbone,& flamma è medio Sichonis,qui consumet latus Moabi,& verticem eorum, qui
nihil nisi strepunt.
46 Væ tibi Moab, periturus est populus
Cemoschi : nam rapientur filii tui in captivitatem,& filiæ tuæ in captivitatem.
47 Attamen reducam multitudinem captivam Moabi ultimis temporibus,dictum
Jehovæ : hactenus judicium Moabi.

CAP. XLIX. *Onus Hammonitarum,Idumæorum,&c.*

Contra Hammonitas;Sic ait Jehova : An
filii nulli *sunt* Jisraëli ? an hæres nullus
est ei ? cur hæreditario jure possidet Rex
istorum Gadem,& populus illius in civitatibus hujus habitat ?
2 Idcirco ecce dies venturi *sunt*,dictum
Jehovæ : quum faciam,ut audiatur contra
Rabbam Hammonitarum clangor belli,sítque tumulus vastitatis , & pagi ejus igne
succendantur : ità hæres erit Jisraël hæredum suorum, ait Jehova.
3 Ejula Cheschbon , quum vastata fuerit
Hai, clamate pagi Rabbæ ; accingite vos
ciliciis,plangite,& cursitate per septa : nam
Rex istorum in deportationem abibit,Sacerdotes ejus,& Principes ejus pariter.
4 Quid gloriaris de convallibus,affluente convalle tuâ,ô filia aversa ? quæ confidit
in thesauris suis,*dicens*, quis invaderet me ?
5 Ecce ego immissurus sum in te pavorem,dictum Domini, Jehovi exercituum,ex
omnibus locis circumstantibus te,à cujus
præsentia dispellimini quisque , & nullus
erit,qui congreget errantem.
6 Veruntamen postea reducam captivam multitudinem Hammonitarum : dictum Jehovæ.
7 Contra Edomæos; sic ait Jehova exercituum: An nulla *est* ampliùs sapientia in
Themane ? periítne consilium à prudentibus,exolevit sapientia eorum ?
8 Fugite (fiet, ut avertentes se, petant
habitationes profundas) ô habitatores Dedanis : nam calamitatem Hesaui adducturus sum in eum,*quo* tempore visitabo eum.
9 Si vindemiatores advenirent tibi nónne relinquerent racemos ? si fures n.
perderent,quod satis esset ipsis.
10 Atqui ego , denudaturus sum H.savum,retecturus abdita ejus,adeò ut sese abscondere non possit : vastabitur semen ejus, fratrésque ejus,& vicini ejus,adeò ut
nullus supersit,*qui dicat* ;
11 Relinque pupillos tuos,ego in vita
conservabo ; & viduas tuas; mihi confidito.
12 Nam sic ait Jehova,ecce,quorum nullum *erat* jus bibendi hoc poculum,ii omnino bibunt, tu autem ipse omnino esses impunis? non eris impunis,sed omnino bibes.

13 Nam per me juro, dictum Jehovæ, desolationi, opprobrio, vastitati, & maledictioni fore Botzram: & omnes civitates ejus abituras in vastitates perpetuas.
14 Rumorem audivi à Jehova, & legatum ad gentes missum, *dicentem*, congregate vos, & invadite eam, ac surgite ad prælium.
15 Nam ecce parvum dispositurus sum te inter gentes, contemtum inter homines.
16 Horror tuus decipit te, superbia animi tui, ô qui habitas in fissuris petræ, qui carpis altitudinem collis: quàmvis exaltares ùt aquila nidum tuum, inde dejicerem te, dictum Jehovæ;
17 Erítque Edomæa desolationi; quisquis transibit juxta eam, obstupescet, & sibilabit propter omnes plagas ejus.
18 *Erit* sicut subversio Sedomi, & Hamoræ, ac vicinorum ejus, ait Jehova: non habitabit ibi quisquam, neque commorabitur in ea filius hominis.
19 Ecce, quasi leo ascendit supra altitudinem Jardenis contra habitaculum robustissimi; sed momento fugabo eum ex hac terra, & eum, qui electus *est* in hac, præficiam: nam quis *est* par mihi? aut quis contestetur mecum? denique quísnam *est* pastor, qui obsistat mihi?
20 Idcirco audite consilium Jehovæ, quod iniit contra Edomæos, & cogitationes ejus, quas cogitavit contra habitatores Themanis: *mentiar*, nisi abjicient eos minimi ex ipso grege, nisi desolet cum illis habitacula illorum.
21 Præ sono casùs illorum commovebitur ipsa terra: *præ* clamore, ad mare algosum audietur vox illorum.
22 Ecce, velut aquila ascendens *hostis* involabit, & pandet alas suas contra Botzram; erítque animus potentium Edomi die illo sicut animus mulieris, perpetientis tormina.
23 Contra Damascum: Erubescet Chamatha, & Arpad, quum rumorem malum audierint, diffluent: in ipso mari solicitudo *erit*, quiescere non poterit.
24 Remissa erit Damascus, fiet, ut convertat se ad fugiendum, & horrorem febrilem prehendet: angustia cum doloribus corripiet eam, tanquam parturientem.
25 Quomodo non relinqueretur civitas laudatissima? urbs gaudii mei? *dicebat illa*:
26 Idcirco cadent juvenes ejus in plateis ejus; & omnes bellatores ejus exscindentur die illo, dictum Jehovæ exercituum:
27 Et succendam ignem in muro Damasci; qui consumet palatia Benhadadi.
28 Contra Kedarem, & contra regna Chatzoris, quæ percussurus est Nebucadnetzar, Rex Babyloniæ, sic ait Jehova: surgite, ascendite contra Kedarem, & vastate Orientales.
29 Tentoria eorum, & greges eorum capient, aulæa eorum cum omnibus instrumentis ipsorum, & camelos eorum sument sibi, & proclamabunt contra eos formidinem circumquaque.
30 Fugite, emigrate valde, petite profundas habitationes, habitatores Chatzoris, dictum Jehovæ: nam init contra vos Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ consilium, & cogitat contra vos cogitationem.
31 Surgite, ascendite ad gentem tranquillam, habitantem secure, dictum Jehovæ cui *non sunt* valvæ, neque vectis, soli habitant.
32 Et erunt cameli eorum prædæ, & multitudo pecorum ipsorum spolio, spargámque eos in omnem ventum, *qui sunt* amputati latere: & ex omnibus partibus ejus *gentis* adducam calamitatem eorum, dictum Jehovæ.
33 Ità erit Chatzor habitaculum draconum, desolatissima usque in seculum; non habitabit ibi quisquam, neque commorabitur in ea filius hominis.
34 Verbum Jehovæ, quod fuit ad Jirmejam, Prophetam contra Helamum; in principio regni Tzidkijæ, Regis Jehudæ, dicendo:
35 Sic ait Jehova exercituum, ecce ego fracturus sum arcum Helamitarum, præcipuum potentiæ ipsorum.
36 Adducam enim contra Helamitas quatuor ventos, à quatuor extremitatibus cœlorum, spargámque eos in omnes ventos istos; adeo ut non sit futura gens, quò non perveniat *aliquis* depulsorum è Helamo:
37 Et consternatos reddam Helamitas coram inimicis suis, & coram quærentibus animam ipsorum, adducens contra ipsos malum, cum æstu iræ meæ, dictum Jehovæ, & mittam post eos gladium, donec consumam eos.
38 Deinde reponam solium meum in Helamo; quum perdidero inde Regem, ac Principes, dictum Jehovæ.
39 Erit tandem ultimis temporibus, quum reducam multitudinem captivam Helami, dictum Jehovæ.

CAP. L. *Onus Chaldæorum.*

VErbum, quod loquutus est Jehova contra Babylonem, & contra terram Chaldæorum, per Jirmejam Prophetam.
2 Indicate in gentibus, & pronunciate, ac tollite vexillum, pronunciate, ne celetis: dicite; capietur Babylon, erubescet Bel, conteretur Merodac; erubescent terricula illius, conterentur stercorei dii illius.
3 Nam ascendet contra illam gens ab Aquilone, quæ rediget terram illius in desolationem, adeò ut non sit habitator in ea: tam homines, quàm jumenta emigrabunt, abibunt.
4 Diebus illis, & tempore illo, dictum Jehovæ, venient filii Jisraëlis, ipsi cum filiis Jehudæ unà: indesinenter flendo eant, & Jehovam, Deum suum quærant:
5 *De Tzijone* interrogent in via, illuc facies eorum *spectent*: agedum *dicant*, & adjungant se Jehovæ fœdere perpetuo, *quod* non tradatur oblivioni.
6 Grex *ovium* pereuntium sunt populus meus, pastores eorum faciunt, ut aberrent, *per* montes avertunt eos; de monte in collem abeunt; obliti cubilis sui.
7 Quicunque inveniunt eos, comedunt eos, & hostes eorum dicunt, non erimus rei, eò quòd peccant Jehovæ *in* caula justitiæ, ii, quorum majoribus exspectatio *fuit* Jehova.
8 Migrate è media Babylonia, & è terra Chal-

Chaldæorum exite,& estote velut hirci ante gregem.

9 Nam ecce ego excitaturus sum,& adducturus contra Babylonem congregationem gentium magnarum è terra Aquilonis, quæ disponent *acies* contra illam ; inde capietur : cujus sagittarum,ùt potentis interficientis,nulla resiliet frustrà :

10 Et erit *regio* Chaldæorum prædæ : omnes prædatores ejus satiabuntur,dictum Jehovæ.

11 Quum lætati fueritis,quum exsultaveritis,ô direptores possessionis meæ;quum abundaveritis ùt vitula herbilis,& claram vocem edideritis ùt robusti *juvenci* :

12 Erubescet mater vestra valde,pudebit genitricem vestram, *dicendo* ; ecce postremum gentium , desertum , siticulosum , & campestrem locum.

13 Præ fervore Jehovæ non habitabitur, sed erit desolatissima tota : quisquis transibit juxta Babylonem,obstupescet,sibilabitque propter omnes plagas ejus.

14 Disponite contra Babylonem circumquaque omnes tendentes arcum,jaculamini contra eam,ne parcatis sagittæ,nam Jehovæ peccavit illa.

15 Vociferamini contra eam circumquaque , junxit manum suam , cadant fundamenta ejus,destruantur muri ejus : quum ultio Jehovæ sit , ultionem sumite de ea, quemadmodum fecit,facite ei :

16 Excidite satorem è Babylonia,& qui tractat falculam tempore messis,metu gladii opprimentis quisque ad populum suum revertant,& quisque ad terram suam fugiant.

17 Parva pecus dispersa *fuit* Jisraël,*quam* leones depulerunt : prior comedit eam,rex Assyriæ,hic autem posterior ossa ejus comminuit Nebucad-netzar,rex Babyloniæ.

18 Idcirco sic ait Jehova exercituum , Deus Jisraëlis,ecce ego animadvertam in Regem Babyloniæ,& in terram ejus;quemadmodum animadverti in regem Assyriæ :

19 Et faciam,ut revertatur Jisraël ad caulam suam,& depascat Carmelum &,Baschanem ; & in monte Ephrajimi,atque Gilhade satietur anima ejus.

20 Diebus illis , & tempore illo, dictum Jehovæ,si quæratur iniquitas Jisraëlis,nulla exstabit,& peccata Jehudæ,nulla invenientur : quia condonavero *iis*,quos faciam reliquos.

21 Contra terram hanc ipsam Merathajimis ascende,& per habitatores Pekodi devasta,& internecioni devove post eos,dictum Jehovæ ; denique effice omnino,prout præcipio tibi.

22 Sonum belli in ista terra,& contritionem magnam.

23 Quomodo succideretur,& confringeretur malleus totius terræ ? quomodo esset stupori Babylonia in gentibus ?

24 Laqueum tetendi tibi,& etiam capieris,ô Babylon,te imprudente ; invenieris, etiamque deprehenderis,quia cum Jehova miscuisti *bellum*.

25 Aperuit Jehova repositorium suum,& depromsit instrumenta indignationis suæ ; quia opus hoc *est* Domini Jehovi exercituum,in terra Chaldæorum.

26 Convenite in eam ab extremo ; aperite granaria ejus, contumulate eam quasi acervos, & anathemati devovete eam, ne supersint ei reliquiæ.

27 Gladio tollite omnes juvencos ejus, descendant ad mactationem : væ illis,quum advenerit dies illorum,tempus visitationis eorum ;

28 Vox fugientium,& evadentium è terra Babyloniæ ; ut indicet Tzijone ultionem Jehovæ,Dei nostri,ultionem templi ejus.

29 Promulgate *convenire* in Babyloniam amplissimos ; omnes,qui tendunt arcum ponite castra contra eam circumquaque,ne sit ei effugium,rependite ei secundùm opus ejus , omnino prout fecit, facite ei : nam contra Jehovam superbivit , contra sanctum Jisraëlis.

30 Idcirco cadant juvenes ejus in plateis ejus : & omnes bellatores ejus exscindantur die illo,dictum Jehovæ.

31 Ecce me adversùm te,ô superbissime, dictum Domini Jehovi exercituum : quia advenit dies tuus,tempus,*quo* visitem te ;

32 Quo impingat superbissimus,& corruat ità,ut nemo ipsum erigat,& succendam ignem in civitatibus ejus,qui consumet omnes ambitus ejus.

33 Sic ait Jehova exercituum,opprimuntur filii Jisraëlis, & filii Jehudæ pariter : & quicunque captivos fecerunt eos , detinent eos,renuunt eos dimittere.

34 Vindex eorum fortis,Jehova exercituum nomine,omnino aget causam eorum: ut quietam reddat hanc terram,& commoveat habitatores Babyloniæ.

35 Gladius *irruet* in Chaldæos , dictum Jehovæ ; & in habitatores Babylonis,& in Principes ejus,& in sapientes ejus :

36 Gladius in mendaces ejus, ut desipiscantur, gladius in potentes ejus,ut conterantur.

37 Gladius in equos ejus, & in currus ejus,& in totam miscellaneam turbam,quæ *est* in medio ejus,ut sint velut fœminæ, gladius in thesauros ejus,ut diripiantur.

38 Siccitas in aquas ejus,ut arefiant: quia terra sculptilium est,& apud terricula insanè agunt.

39 Idcirco habitabunt feræ cum terrificis, & manebunt in ea ululæ : non considebit ampliùs usque in æternum,neque habitabit usque in generationem quamque.

40 Simili subversione,quâ Deus subvertit Sedomum,& Hamoram,& vicinos ejus, dictum Jehovæ ; non habitabit ibi quisquam,neque commorabitur in ea filius hominis.

41 Ecce populus venturus est ab Aquilone ; & gens magna,ac Reges ampli excitabuntur è lateribus terræ ;

42 Arcum, & lanceam tenebunt, crudeles erunt *quisque* ; neque utentur misericordia,vox eorum,ùt mare fremet,& cum equis vehentur : instructus *quisque* ùt vir præstans ad bellum contra te,ô filia Babyloniæ.

43 Audientis Regis Babyloniæ rumorem de eis,illico remittent se manus ; angustia apprehendet eum,dolor tanquam parturientis.

44 Ecce, quasi leo ascendit supra altitudinem Jardenis, contra habitaculum robustissimum, sed momento fugabo eum ex hac terra, & eum, qui electus *est* in hac, præficiam: nam quis *est* par mihi? aut quis contestetur mecum? denique quisnam *est* pastor, qui obsistat mihi?

45 Idcirco audite consilium Jehovæ, quod iniit contra Babyloniam, & cogitationes ejus, quas cogitavit contra terram Chaldæorum: *mentiar*, nisi abjiciant eos minimi ex ipso grege, nisi desolet cum illis habitaculum.

46 Præ sono occupatæ Babyloniæ commovebitur ipsa terra, & clamor in gentibus audietur.

CAP. LI. *Onus Babylonis.*

SIc ait Jehova; ecce ego excitaturus sum contra Babyloniam, & contra eos, qui inhabitant meditullium insurgentium in me, ventum corrumpentem:

2 Et immissurus sum contra Babyloniam ventilatores, qui ventilabunt eam, & exhaurient terram ejus: quum fuerint contra eam circumquaque die mali.

3 Contra *eum, qui* tendit, tendat sagittarius arcum suum, & contra *eum, qui* extollit se loricâ suâ, neque clementiâ utamini erga electos juvenes ejus, internecioni devovete totum exercitum ejus:

4 Ut cadant confossi in terra Chaldæorum, & transfixi in plateis ejus.

5 Quia non viduatus *est* Jisraël, & Jehuda Deo suo, Jehovâ exercituum; quia terra istorum plena est reatu à sancto Jisraëlis:

6 Fugite è medio Babyloniæ, & eripite quisque se ipsum, ne exscindamini in iniquitate ejus: quum tempus ultionis erit Jehovæ, retributionem ipse rependet ei.

7 Poculum aureum Babyloniæ manu Jehovæ inebriavit totam terram; de vino ejus biberunt gentes, propterea insaniunt gentes.

8 Repentè cadet Babylon, & perfringetur: ejulate apud eam, sumentes adhibete opobalsamum contra dolorem ejus, si fortè posset curari.

9 Quamvis curaremus Babylonem, *inquietis*, tamen non esset curata, derelinquite eam, & abeamus quisque in terram suam: nam pertingit ad cœlos judicium ejus, & elatum est usque ad superiores nubes.

10 Protulit Jehova totam justitiam nostram, agitè, enarremus Tzijone opus Jehovæ, Dei nostri.

11 Purgate sagittas, cogite utentes umbonibus; excitat Jehova spiritum Regum Mediæ, quia contra Babyloniam cogitatio ejus *est*, ut perdat eam: nam ultio Jehovæ *est*, ultio templi ejus.

12 In muris Babylonis attollite vexillum, confirmate custodiam, statuite vigiles, comparate insidiatores: nam, & cogitavit Jehova, & facturus est, quod dixit contra habitatores Babylonis.

13 O, quæ habitas secundùm aquas multas, ô ampla thesauris; advenit finis tuus, *pro* mensura quæstûs tui.

14 Jurat Jehova exercituum per se ipsum: *mentiar*, nisi te impleam hominibus, quasi melolonthis, qui canant de te celeusma;

15 Jurat, qui fecit terram virtute suâ, stabiliit orbem habitabilem sapientiâ suâ; & prudentia suâ extendit cœlos:

16 Quo vocem suam edente fremitus aquarum *est* in cœlis, & qui effert vapores ab extremitate terræ; fulgura cum ipsa pluvia facit, & profert ventum è thesauris suis.

17 Magis obbrutescit omnis homo, quàm ut animadvertat; pudefacere omnem conflatorem sculptilis: nam falsum est fusile ejus, nec spiritus est in *ullo* eorum.

18 Vanitas sunt, opus maximæ aberrationis; *quo* tempore visitabuntur illi, peribunt *ipsa*.

19 Non sicut istarum *est*, sed formator omnium est JahaKobi portio, & *ille est* tribus possessionis ejus: Jehova exercituum nomen *est* ei.

20 Celtra fuisti mihi, instrumenta bellica: ut dissiparem per te Gentes, & perderem per te regna:

21 Ut dissiparem per te equum cum sessore suo, & dissiparem per te currum cum sessore suo:

22 Ut dissiparem per te virum, & mulierem, & dissiparem per te senem, & puerum; dissiparémque per te juvenem, & virginem:

23 Ut dissiparem per te pastorem cum grege suo, & dissiparem per te agricolam cum jumentis suis conjugatis; dissiparémque per te Principes, & antistites.

24 Jam rependam Babyloni, & omnibus habitatoribus *terræ* Chaldæorum, totum malum ipsorum, quo affecerunt Tzijonem, ante oculos vestros: dictum Jehovæ.

25 Ecce me contra te, ô mons perditor, dictum Jehovæ, qui perdis totam terram: ut extendens manum meam contra te, devolvam te ex ipsis petris, & disponam te in montem ruderum ex incendio.

26 Neque accipient ex te lapidem ad angulum, aut lapidem ad fundamenta: nam desolatissimus in seculum eris, dictum Jehovæ.

27 Attollite vexillum in terra, clangite buccinâ in Gentibus, comparate contra istam Gentes, promulgantes convocate contra istam regna Ararati, Minni, & Aschcenazi: præficite contra istam imperatorem, adducite equos, pares melolonthis hispidis.

28 Comparate contra istam Gentes, Reges Mediæ, & Principes ejus, omnésque antistites ejus; denique totam terram dominatûs ejus:

29 Et commota terra indolescet; quum præstabitur contra Babyloniam *unaquæque* cogitationum Jehovæ, redigendo terram Babyloniæ in desolationem, quam nemo inhabitet.

30 Desinent potentes Babyloniæ pugnare, desidebunt in munitionibus, oblivioni erit potentia eorum, erunt velut fœminæ: accendunt *hostes* habitacula ejus, confringentur vectes ejus.

31 Cursor obviàm cursori curret, & index obviàm indici; ad indicandum Regi Babyloniæ captam esse civitatem ejus ab extremitate:

32 Et ipsos angustos aditus occupatos esse, etiam stagna hostes combussisse igne; viros autem bellatores perturbatos esse.

33 Nam sic ait Jehova exercituum, Deus

Jis-

Jisraëlis, *qui* filiam ipsam Babyloniæ sicut aream tempestivè solidat: adhuc paululum: tum adveniet tempus messis ei.
34 Exedit me, quatit me Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ; statuit me *ut* vas inutile, deglutit me ùt draco, implet ingluviem suam deliciis meis; dispellit me:
35 Injuria, quæ fit mihi, & carni meæ, in Babyloniam *recidat*, dicit habitatrix Tzijonis, & sanguis meus in habitatores *terræ* Chaldæorum, dicunt Jeruschalaima.
36 Idcirco sic ait Jehova, ecce ego confecturus sum causam suam, & ulturus ultionem tuam; ideo exsiccabo mare illius, tanquam si arefecissem scaturiginem illius.
37 Et abibit Babylon in acervos, *in* habitaculum draconum, stuporem, & sibilum, adeò ut nemo inhabitet.
38 Pariter ùt juvenes leones rugient, vociferabuntur ùt catuli leonum.
39 Incalescentibus illis disponam potiones eorum, & inebriabo eos, ut exsultent, sed dormient somno perpetuo, neque expergiscentur, dictum Jehovæ.
40 Deducam eos velut agnos ad mactandum; ùt arietes cum hircis.
41 Quomodo caperetur Scheschac, & occuparetur laus totius terræ? quomodo esset desolationi Babylon inter Gentes?
42 *Quasi* ascendat contra Babylonem ipsum mare; fremitu fluctuum ejus operiatur:
43 Erunt civitates ejus desolationi, terra siticulosa, & campestris: terra, in cujus oppidis non habitabit ullus vir, neque transibit per eas filius hominis.
44 Animadvertam etiam contra Belum Babylone, & extraham, quod deglutit, ex ore ejus, neque confluent ad eum ampliùs Gentes: etiam murus Babylonis corruet.
45 Exite è medio ejus, popule mi, & eripite quisque animam suam; ab æstu iræ Jehovæ:
46 Et *videte*, ne mollescat animus vester, & timeatis propter rumorem, qui audietur in ea terra; quum advenerit anno uno rumor ille, & postea anno altero idem rumor, violentiaque in terram, denique dominator suprà dominatorem.
47 Idcirco ecce dies venturi sunt, quum animadvertam in sculptilia Babylonis, & tota terra ejus pudefiet; omnésque confossi ejus cadent in medio ejus:
48 Et cantabunt de Babylonia cœli, & terra, & quæcunque *sunt* in eis; quum ab Aquilone venerit, ad eam istorum vastatorum quisque, dictum Jehovæ.
49 Et Babyloni cadendum est, ô confossi Jisraëlis; & cum Babylone casuri sunt confossi totius terræ illius.
50 O, qui evasistis à gladio, abite, ne consistatis: recordamini è longinquo Jehovæ, & Jeruschalaima veniant in animum vestrùm, *dicendo:*
51 Erubescimus, quòd audiamus opprobrium, opperit ignominia faciem nostram; quòd ingrediantur extranei in sanctuaria domûs Jehovæ.
52 Idcirco, ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quum animadvertam in sculptilia illius, exclamabit confossus.
53 Etiamsi ascenderet Babylon in cœlum, etiamsi muniret altissimum robur suum, à me venturi sunt vastatores in eam, dictum Jehovæ;
54 Vox clamosa à Babylone; & contritio magna à terra Chaldæorum:
55 Nam vastaturus est Jehova Babylonem, & perditurus ex ea *robur cum* voce magna; Etiamsi fremant fluctus illorum ùt aquæ multæ, edatur strepitus vocis illorum:
56 Quum venerit contra eam, contra Babylonem vastator, capientur potentes ejus, conteretur quisque arcuum ejus; quia *Deus* fortis retributionum Jehova omnino rependet.
57 Inebriabo, *inquit*, Principes ejus, & sapientes ejus, duces ejus, antistitésque ejus, & potentes ejus, ut dormiant somno perpetuo, ac non expergiscantur; dictum Regis, cui nomen *est* Jehova exercituum.
58 Sic ait Jehova exercituum, murus uterque Babylonis latissimus planè nudabitur, & portæ ejus altissimæ igne succendentur: ità laboraverint populi pro inanitate, & nationes pro igne, ac defatigatæ fuerint.
59 Verbum, quod præcepit Jirmeja, Propheta Seraiæ, filio Nerijæ, filii Mahasejæ; quum iret à Tzidkija, Rege Jehudæ in Babyloniam, anno quarto regni ejus; *erat* autem Seraja Princeps Menuchæ:
60 Postquam descripsisset Jirmeja totum malum, quod eventurum erat contra Babylonem, in libro uno: omnia verba hæc, quæ sunt scripta contra Babyloniam.
61 Edixit ergo Jirmeja Seraiæ; quum veneris ad Babylonem, tum aspiciens, leges omnia verba hæc,
62 Ac dices, ô Jehova, tu eloquutus es contra locum hunc, te excisurum eum, adeò ut non sit in eo habitator, tam ex hominibus, quàm ex jumentis; sed desolatissimum in seculum fore.
63 Deinde erit, quum absolveris legere libellum hunc; *ut* alligans ei lapidem, projicias eum in medium Euphratis:
64 Et dicas, ità submergetur Babylon, & non exsurget à malo, quod ego inducturus sum contra eam, quàmvis defatigentur: hactenus verba Jirmejæ.

CAP. LII. *Repetitio excidii urbis sub Zidkijæ, & catalogus abductorum in Babyloniam.*

NAtus unum, & viginti annos Tzidkija, quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Chamital, filia Jirmeiæ è Libna:
2 Qui fecit, quod malum videtur in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Jehojakim.
3 Quúmque secundùm iram Jehovæ fieret Jeruschalaimis, & in Jehuda, adeò ut abjiceret eos à facie sua; rebellante Tzidkijâ contra Regem Babyloniæ:
4 Fuit anno nono, regni illius, mense decimo, decimo die mensis, *ut* adveniens Nebucad-netzar, rex Babyloniæ, ipse, & omnes copiæ ipsius contra Jeruschalaima, castra facerent juxta ea: exstruentes contra ea propugnacula circumquaque.
5 Sic processit civitas in obsidione, usque ad undecimum annum Regis Tzidkijæ.
6 Mense quarto, nono *die* mensis, quum invaluisset fames in civitate; adeo ut non esset

esset panis populo regionis.
7 Tum perrupta civitate, omnes bellatores fugerunt, & egressi sunt è civitate noctu, viâ portæ inter duplicem murum, quæ *erat* juxta hortum Regis, Chaldæis civitatem obsidentibus circumquaque: & abiverunt viâ compestrium.
8 Sed persequentes copiæ Chaldæorum Regem assequutæ sunt Tzidkijam in campestribus Jerichuntis, quum omnes copiæ ejus dispersæ essent ab eo:
9 Et prehendentes Regem, deduxerunt eum ad Regem Babyloniæ Riblam, in terra Chamathæ, ubi tulit de eo sententias.
10 Ex quibus jugulavit Rex Babyloniæ filios Tzidkijæ ante oculos eius; etiamque omnes Principes Jehudæ jugulavit ad Riblam:
11 Deinde oculos Tzidkijæ excæcavit: & quum vinxisset eum numellis chalybeis, deduxit eum Rex Babyloniæ in Babyloniam, & posuit eum in loco aliquo præfecturarum usque ad diem mortis ejus.
12 Deinde mense quinto, decimo die mensis, ipso decimo nono anno Regis Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ; postquam venisset Nebuzar-adan, præfectus satellitum, *qui* ministrabat Regi Babyloniæ, Jeruschalaima.
13 Combussit domum Jehovæ, & domum Regis, omnesque domos Jeruschalaimorum, *id est*, omnes domos magnatum combussit igne:
14 Et omnes muros Jeruschalaimorum circumquaque; destruxerunt omnes copiæ Chaldæorum, quæ *erant* cum præfecto satellitum.
15 E tenuibus populi, *id est*, reliquum populi, eos, qui relicti fuerant in civitate, & defectores, qui defecerant ad Regem Babyloniæ, & reliquum vulgi, deportavit Nebuzar-adan, præfectus satellitum.
16 Tantùm è tenui populo terræ reliquos fecit Nebuzar-adan, præfectus satellitum; qui essent vinitores, & qui agricolæ.
17 Præterea columnas æreas, quæ *erant* domui Jehovæ, basesque, & lacum æneum, qui *erat* in domo Jehovæ, fregerunt Chaldæi; detuleruntque totum æs eorum in Babyloniam:
18 Item ollas, & hamas, & instrumenta musica, crateràsque, & acerras, omniáque instrumenta ærea, quibus ministraverant, acceperunt:
19 Etiámque pelves, & trullas, cum crateribus, & ollis, & lychnuchis, & acerris, ac scopulis, quæcunque aurea, & quæcunque argentea; accepit præfectus satellitum:
20 Columnas duas, lacum unum, bovésque duodecim æreos, qui *erant* sub basibus, quæ paraverat Rex Schelomo pro domo Jehovæ; non fuit pondus æri eorum, omnium instrumentorum istorum.
21 Columnis autem istis, octodecim cubitorum altitudo *erat* columnæ unicuique, & filum duodecim cubitorum circumdabat eam: densitas autem ejus quatuor digitorum, cava *erat*:
22 Cui imposita *erat* corona ærea, & altitudo coronæ unius quinque cubitorum, encarpus, & malogranata ad coronam circumquaque omnia ærea; & similia *erant* columnæ secundæ, cum malogranatis.
23 Erántque malogranata nonaginta sex in plagam *quamque*: omnia malogranata centena in encarpo circumquaque.
24 Item cepit præfectus satellitum Serajam, Sacerdotem primarium, & Tzephanjam, Sacerdotem secundarium; ac tres custodes liminis.
25 E civitate verò cepit aulicum unum, qui fuerat præfectus bellatoribus, cum septem viris ex intimis Regis, qui inventi sunt in civitate; & scribam primarium exercitûs, qui exercitum conscribebat è populo terræ: ac sexaginta viros è populo terræ, qui inventi sunt in civitate.
26 Hos ipsos capiens Nebuzar-adan, præfectus satellitum, deduxit ad Regem Babyloniæ Riblam:
27 Quos percutiens Rex Babyloniæ, morte affecit Riblæ, in terra Chamathæ: sic migravit Jehuda à terra sua.
28 Hic *est* populus, quem deportavit Nebucad-netzar, anno septimo, Jehudæi ter mille viginti tres:
29 Anno decimo octavo Nebucad-netzaris; deportavit Jeruschalaimis animas octingentas triginta duas.
30 Anno vicesimo tertio Nebucad-netzaris; deportavit Nebuzar-adan præfectus satellitum Jehudæos, animas septingentas quadraginta quinque: omnes animæ quatuor mille sexcentæ *sunt*:
31 Postea fuit trigesimo septimo anno, à deportatione Jehojacinis Regis Jehudæ, duodecimo mense, vigesimo quinto die mensis, *ut* efferret Evilmerodac, rex Babyloniæ, anno, quo regnare cœpit, caput Jehojacinis, regis Jehudæ, educens eum è carcere.
32 Cum quo loquutus est bonis *verbis*; & posuit solium ejus supra solium regum, qui *erant* secum Babyloniæ.
33 Et mutatis vestimentis carceris sui; comedebat cibum coram illo jugiter omnibus diebus vitæ suæ:
34 Nam cibarium ejus, cibarium juge dispositum fuit ei à rege Babyloniæ, demensum diei cujusque in diem quemque, usque ad diem mortis ejus; omnibus diebus vitæ ejus.

Lamentationes Jirmejæ.

CAP. I. *Patheticè describitur populi Israëlitici status, magnóque planctu, & intercedendi studio coram Deo deploratur.*

QUomodo desidet solitaria, civitas amplissima populo, similis est viduæ? amplissima inter gentes, princeps inter provincias *quomodo* est tributaria?
2 *Quomodo* planè flet noctu, & lacrymæ ejus descendunt in maxillas ejus, nullo eam consolante ex omnibus amantibus ejus? omnes amici ejus perfide agunt contra eam, effecti in eam inimici?
3 *Quomodo* migrat Jehuda præ afflictione, & præ amplitudine servitutis, & ipsa resi-

residens in gentibus, non invenit quietis locum? quicunque persequebantur eam, assequuntur eam inter angustias?

4 *Quomodo* viæ Tzijonis lugent, quòd nulli veniant ad solemnitatem, omnes portæ ejus *sunt* desolatæ, Sacerdotes ejus gementes: virgines ejus mœstæ, & ipsa amaritudini *est* sibi?

5 Effecti sunt hostes ejus in caput, inimici ejus tranquillè agunt, quia Jehova mœstitiâ afficit eam propter amplitudinem defectionum ejus: parvuli ejus abeunt *in* captivitatem coram hoste.

6 Et excedit è filia Tzijonis totus decor ejus: sunt principes ejus ùt cervi, non invenientes pascuum, abeunt absque virtute coram persequente:

7 Recordatur *urbs* Jeruschalaimorum diebus afflictionis suæ, & ploratuum suorum, omnes res suas desiderabiles, quæ adfuerant à diebus priscis; cadente populo suo manu hostis, & nemine auxilium ferente sibi, quum videntes eam hostes, irrident cessationes ejus.

8 Peccatum perpetravit urbs Jeruschalaimorum, propterea tanquam ex immunditia separata est; omnes, qui honore afficiebant eam, vilipendunt eam, quia viderunt nuditatem ejus; etiam ipsa gemit, & avertit se retrorsum.

9 Immunditiæ suæ in fimbriis suis mercedem *esse* nondum recordata, descendit mirabiliter, nemine consolante ipsam: respice Jehova afflictionem meam, quòd magnificet se inimicus.

10 Manum suam pandat hostis ad omnes res desiderabiles ipsius: quòd videat gentes ingredi sanctuarium suum, *ipsa*, cui præcepisti, ne adveniunto in congregationem tibi:

11 Totus populus suus gemant, quærentes panem, exponant res suas desiderabiles pro cibo, ad reficiendum se: respice Jehova, & intuere me vilipendi.

12 Nihil ad vos, ô viatores omnes; intuemini, & videte an sit dolor par dolori meo, qui factus est mihi: quàm afficit Jehova mœrore die æstûs iræ suæ.

13 E sublimi immittit ignem in ossa mea, cui dominatur, pandit rete pedibus meis: avertit me retrorsum, reddit me desolatam, toto die languidam.

14 Compactum est jugum defectionum mearum manu ejus, *quibus* contortis, & ascendentibus super collum meum labefactat virtutem meam: tradidit me Dominus in manus *eorum*, *à quibus* non possum exsurgere.

15 Conculcat omnes robustos meos Dominus in medio meî, convocat contra me conventum, ad frangendum juvenes meos: torcular calcat Dominus virgini, filiæ Jehudæ.

16 Propter hæc ego fleo, ex oculo meo, ex oculo meo descendit aqua, quia longe abest à me consolator, qui reficiat me, sunt filii mei desolati, quia invalescit inimicus.

17 *Quàmvis* pandat Tzijon manus suas, nemo consolatur eam, præcepit Jehova de Jahakobo, qui circumstant ipsum, hostes ipsius *esse*: effecta est *urbs* Jeruschalaimorum ùt separata propter immunditiam inter illos.

18 Justus est Jehova, eò quòd contra præstitutum ejus rebellavi: audite, quæso, omnes populi, & aspicite dolorem meum, virginum mearum, & juvenum meorum, abeuntium in captivitatem.

19 Me inclamantem amantes meos ipsi fefellerunt, Sacerdotes mei, & seniores mei in ipsa civitate exspirârunt; quum quærerent escam sibi, quâ reficerent se ipsos.

20 Aspice Jehova, nam angustia *est* mihi, viscera mea lutulenta facta sunt, versat se cor meum in medio mei, quia omnino rebellavi: foris orbat gladius, intus *est* planè mors.

21 Audientium me in gemitu esse, nemo consolatur me, omnes inimici mei audito malo meo gaudent te *id* facere: adduces diem, *quem* promulgasti, ut sint pares mihi.

22 Veniat tota malitia eorum in conspectum tuum, & confice eis, quemadmodum confecisti mihi propter omnes defectiones meas: nam amplissimi *sunt* gemitus mei, & cor meum languidissimum.

CAP. II. *Filia Tzijon projecta de cœlo in terram.*

QUomodo densâ obtegit nube iræ suæ Dominus filiam Tzijonis, dejicit è cœlis *in* terram ornatum Jisraëlis? ac non recordatur scabelli pedum suorum die iræ suæ:

2 *Quomodo* absorbet Dominus, non utens clementiâ, omnia habitacula Jahakobi, destruit furore suo munitiones filiæ Jehudæ, deturbans in terram? ùt prophanum abjicit regnum cum principibus ipsius?

3 *Quomodo* succidit æstu iræ totum cornu Jisraëlis, adducens retrorsum dexteram suam, ne obsistat inimico, & exardescens in Jahakobum, ùt ignis inflammatus consumens circumquaque?

4 *Quomodo* adducit arcum suum velut inimicus, constitutus dexterâ suâ velut hostis, ut interficiat omnes desiderabiles oculo: in tentorio filiæ Tzijonis effundit, ùt ignem, excandescentiam suam?

5 *Quomodo* est Dominus similis inimico, absorbet Jisraëlem, absorbet omnia palatia ejus; perdit omnes munitiones ejus: & plurimum affert in filia Jehudæ mœroris, & mœstitiæ;

6 Et vi abripit ùt horti sepem suam, perdit locum conventûs sui; prorsus obliviscitur Jehova *habendi* Tzijone conventûs? & sabbathi, ac spernit indignatione iræ suæ Regem, & Sacerdotem?

7 *Quomodo* rejicit Dominus altare suum, detestatur sanctuarium suum, tradit in manum inimici muros, palatia illius: vocem edunt *inimici* in domo Jehovæ, ùt die conventûs?

8 *Quomodo* cogitat Jehova corrumpere muros filiæ Tzijonis, extendit regulam, non retrahit manum suam, quin absorbeat; & luctum affert præmunitioni, & muro, pariter languescentibus?

9 *Quomodo* demerguntur in terram portæ ejus, perdit, & confringit vectes ejus: Rex ejus, & Principes ejus *sunt* inter gentes sine lege,

lege,etiam Prophetæ ejus,non habent præsentem visionem à Jehova ?
10 *Quomodo* sedentes humi,conticescunt
Seniores filiæ Tzijonis, imponunt pulverem capiti suo,accingunt ciliciis,demittunt in terram caput suum virgines Jeruschalaimorum ?
11 Deficiunt lacrymis oculi mei,lutulenta fiunt viscera mea,effunditur in terram jecur meum propter contritionem filiæ, populi mei, dum obruitur infans,& lactens in plateis urbis,
12 Matribus suis dicentes,ubi *est* frumentum, & vinum ? dum obruunt sese similes confosso in plateis civitatis, dum effundit sese anima eorum in sinum matrum suarum.
13 Quod testimonium afferrem tibi?quod exemplum darem tibi, ô filia Jeruschalaimorum ? quid æquarem tibi, ut consolarer te, ô virgo filia Tzijonis ? nam magna *est* velut maris contritio tua,quis curaturus esset te ?
14 Prophetæ tui vident tibi vanum,& insulsum,neque retegunt iniquitatem tuam ad avertendum captivitatem tuam; sed vident tibi onerosas prophetias rerum vanarum,& ad depulsionem spectantium.
15 Plaudunt super te manus suas omnes viatores,sibilant,&movent caput suum contra filiam Jeruschalaimorum : hæccine,*inquiunt*, civitas illa, quam dicebant perfectam pulchritudine,gaudium toti terræ?
16 Dilatant contra te os suum omnes inimici tui ; sibilant,& frendent dentibus suis, dicentes, absorbuimus : utique hic dies ille *est*,quem exspectabamus,præsentem habemus,fruimur.
17 Facit Jehova, quod cogitaverat, perficit sermonem suum, quem præceperat à diebus priscis,destruit non utens clementiâ: & lætificat contra te inimicum, extollit cornu hostium tuorum.
18 Clamat cor istorum contra Dominum: ô mure filiæ Tzijonis, fac,ut descendant tanquam torrens lacrymæ interdiu, ac noctu, ne permittas intermissionem tibi, ne sistat pupilla oculi tui.
19 Surge, vociferare de nocte, in principio vigiliarum, effunde ùt aquas cor tuum coram facie Domini : attolle ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum, qui obruuntur fame in capite omnium vicorum,*dicens :*
20 Respice Jehova, & intuere, quibus o-pereris ita : comederene mulieres fructum suum, parvulos palmares ? interficine in sanctuario Domini Sacerdotem, & Prophetam ?
21 Jacent humi *in* vicis puer ùt senex, virgines meæ ùt juvenes mei cadunt gladio : interficis die iræ tuæ, mactas non utens clementiâ.
22 Convocas quasi ad diem conventûs formidines meas circumquaque, neque est die iræ Jehovæ, qui evadat, aut superstes *maneat* : quos palmis gestabam, & educabam,hos inimicus meus consumit.

CAP. III. *Calamitas publica urbis,& privata Iirmejæ : atque remedium utriusque.*

EGo vir ille sum,*qui* experitur afflictionem,virgâ furoris illius.
2 Me ducit,& agit tenebris, non autem luce :
3 Tantùm mihi adversans, obvertit manum suam toto die :
4 Terit carnem meam, & cutem meam, confringit ossa mea :
5 Exstruit contra me,& cingit cicutâ,& molestiâ :
6 In tenebrosis locis collocat me,ùt mortuos olim :
7 Sepit circum me,ut non exeam,aggravat chalybeam numellam meam.
8 Etiam,quum clamo, & vociferor, obstruit orationi meæ :
9 Sepit vias meas cæso lapide, semitas meas pervertit :
10 Ursus insidians est mihi,leo in latibulis.
11 Vias meas vagas efficit,& discerpit me, reddit me desolatum :
12 Adducens arcum suum, statuit me sagittæ suæ ùt scopum.
13 Immittit in renes meos tela pharetræ suæ.
14 Sum risui cum toto populo meo,modulatio istorum toto die.
15 Satiat me summâ amaritudine,inebriat me absinthio :
16 Et comminuit in scrupis dentes meos, deprimit me in cinere.
17 Adeò rejicis à pace animam meam,ut oblitus sim boni,
18 Et dixerim,periit robur meum,& spes mea à Jehova.
19 Recordando afflictionis meæ,& ploratus mei,absinthii,& cicutæ,
20 Plane,*inquam*, recordando,meditatur apud me anima mea ?
21 Hoc revoco in animum meum ; *ac* propterea spero ;
22 Summæ benignitatis *est* Jehovæ,quòd non sumus absumti,quòd non finiuntur miserationes ejus.
23 Novæ *sunt* singulis matutinis,amplissima fides tua.
24 Pars mea Jehova *est*,inquit anima mea; propterea spero in eo;
25 Bonus *est* Jehova exspectantibus ipsum, animæ requirenti ipsum ;
26 Bene *est*,& speranti,& acquiescenti in salute Jehovæ.
27 Bene *est* viro huic,quum tulerit jugum in pueritia sua ;
28 Qui sedens solitarius acquiescit,quod imposuerit ipsi *Deus* ;
29 *Qui* indit pulveri os suum,*dicens* ;fortè est exspectatio.
30 Præbet percutienti se genam,satiatur opprobrio.
31 Nam non rejicit in seculum Dominus ;
32 Nam quum affecit mœstitiâ,etiam miseretur pro amplitudine benignitatum suarum :
33 Non enim affligit ex animo suo,mœstitiâque afficit filios viri.
34 Conterere sub pedibus suis omnes vinctos terræ.
35 Detorquere jus viri coram facie superioris.

36 Per-

36 Pervertere hominem in causa sua, Dominus non probat.
37 Eóque dicente, existit aliquid, *si* Dominus non præceperit?
38 Ex ore Excelsi annon prodit malum quodque, & bonum?
39 Cur quiritaretur homo vivens, vir propter pœnas peccatorum suorum?
40 Perscrutemur vias nostras, & pervestigemus; atque revertamur usque ad Jehovam.
41 Attollamus animum nostrum cum manibus ad Deum fortem in cœlis, *dicentes*:
42 Nos defecimus, & rebellavimus, tu non condonas.
43 Obtegis irâ, & persequeris nos, interficis, non uteris clementiâ:
44 Obtegis nube te, ne pertranseat oratio:
45 Purgamentum, & rejectamentum statuis nos in medio istorum populorum:
46 Dilatant contra nos os suum omnes inimici nostri:
47 Pavor, & fovea adest nobis, vastatio, & contritio:
48 Rivis aquarum perfluit oculus meus, propter contritionem filiæ populi mei:
49 Oculus meus defluit, nec desistit, ex eo, quòd nullæ *sint* intermissiones.
50 Donec prospiciat, & videat Jehova è cœlis.
51 Oculus meus afficit animam meam, propter omnes filias civitatis meæ.
52 Omnino venantur me, tanquam aviculam, inimici mei immeritò.
53 Exscindentes *dejiciunt* in foveam vitam meam, & projiciunt lapides in me.
54 Exundantibus aquis supra caput meum, dico, succisus sum.
55 Invoco nomen tuum, Jehova, è fovea infima.
56 Vocem meam exaudivisti; ne occultes aurem tuam, ad respirationem meam, in vociferatione mea.
57 Appropinquans, quo die invocabam te, dicebas, ne timeto:
58 Agens, Domine, causas animæ meæ, vindicabas vitam meam.
59 Vides, ô Jehova, perversitatem, quæ exercetur in me, judica judicium meum.
60 Vides totam ultionem istorum, omnes cogitationes istorum contra me:
61 Audis probrum istorum, ô Jehova, omnes cogitationes istorum adversùs me:
62 Sermones insurgentium in me, & meditationem istorum adversùs me toto die.
63 Sedere istorum, & surgere istorum intuere, me esse modulationem istorum.
64 Redde eis retributionem, Jehova, secundùm opus manuum ipsorum.
65 Indito illis abjectionem animi, exsecrationem tuam ipsis:
66 Persequere irâ, & perde eos, ne sint sub cœlis Jehovæ.

CAP. IV. *Iniquitas filiæ Tzijon completa.*

Quomodo obscuratur aurum, mutatur insigne aurum præstantissimum, diffunduntur lapides sanctitatis in capite omnium vicorum?
2 Filii Tzijonis pretiosissimi, qui taxandi essent auro purgatissimo; quomodo reputantur pro utribus testaceis, opere manuum figuli?
3 Etiam phocæ præbent mammam, lactant catulos suos: *quomodo* filia populi mei propter crudelem *inimicum* est similis ululis in deserto?
4 *Quomodo* adhæret lingua lactentis palato ipsius præ siti; parvulis ipsis petentibus panem, qui partiatur, nemo *est*?
5 Qui comedebant in deliciis, *quomodo* desolantur per vicos? *quomodo*, qui nutriebantur in coccino, amplexantur stercora?
6 Et major est pœna filiæ populi mei supplicio Sedomi, quo everso quasi momento, non manserunt in eo manus?
7 Puriores erant Neziræi illius nive; nitidiores lacte: rubebant corpore magis, quàm carbunculi, Sapphirina polities eorum:
8 *Quomodo* obscurior est nigredine forma eorum, non agnoscuntur in vicis: concreta est cutis eorum cum osse ipsorum, aret, est similis ligno?
9 *Quomodo* meliùs habent confossi gladio, quàm confossi fame: *meliùs*, qui perfluunt transfixi, quàm *destituti* proventibus agrorum meorum?
10 *Quomodo* manus mulierum misericordium coquunt natos ipsarum; sunt alimento ipsis in contritione filiæ populi mei?
11 Consummat Jehova excandescentiam suam, effundit æstum iræ suæ: & accendit ignem Tzijone, qui exedat fundamenta ejus:
12 Non credidissent Reges terræ, & omnes habitatores orbis habitabilis, ingressurum esse hostem, & inimicum in portas *urbis* Jeruschalaimorum.
13 Propter peccata Prophetarum ejus, iniquitates Sacerdotum ejus; effundentium in medio ejus sanguinem justorum:
14 *Qui* evagantibus cæcis per vicos, contaminatis sanguine; *quem* non possunt, quin tangant vestimentis suis:
15 Recedite impurus *quisque*, proclamant eis, recedite, recedite, ne attingitote, quum avolant, etiam evagantur: dicunt in Gentibus, non ampliùs commorabuntur:
16 Irata facies Jehovæ dispertiet eos, non est intuitura in eos ampliùs, *hostes* rationem Sacerdotum non habebunt, senibus non facient gratiam.
17 Et adhuc nos, oculi nostri consumuntur desiderio auxilii nostri vanissimi: speculatione nostrâ speculamur versùs Gentem non servaturam.
18 Venantur gressus nostros, ne eamus per plateas nostras: appropinquat finis noster, implentur dies nostri, imò advenit finis noster.
19 Leviores sunt, qui persequuntur nos aquilis cœli: in ipsis montibus insectantur nos, in ipso deserto insidiantur nobis.
20 Spiramentum narium nostrarum, unctus Jehovæ capitur in foveis istorum: de quo dicebamus, in umbra ejus nos victuros inter Gentes.
21 Gaude, & lætare, ô filia Edomi, ô quæ habitas in terra Hutzi: etiam ad te transiturum est poculum, inebriabis te, & nudabis te.
22 Consummatâ iniquitate tuâ, ô filia Tzijonis, non perget in deportatione relinque-

re

re te: animadvertet tuam iniquitatem, ô filia Edomi, deportabit propter peccata tua.

CAP. V. *Supplex Iirmejæ precatio ad Deum.*

Recordare Jehova, quid sit nobis; intuere, & aspice opprobrium nostrum.

2 Possessio nostra aversa est ad extraneos, domus nostræ ad alienigenas.

3 Pupilli sumus, ac nullo patre, matres nostræ tanquam viduæ.

4 Aquas nostras pecuniâ bibimus, ligna nostra pretio obveniunt.

5 *Ab* incumbentibus collo nostro persequutionem patimur; laboramus, non permittitur quies nobis.

6 Ægyptio porrigimus manum; Assyrio, ut satiemur pane.

7 Patres nostri peccaverunt, & non supersunt: nos verò pœnas eorum ferimus.

8 Servi dominantur in nos, asserente nemine è manu illorum.

9 Periculo vitæ nostræ afferimus panem nostrorum, propter gladium deserti.

10 Pelles nostræ ùt furnus atratæ sunt, propter procellas famis.

11 Mulieres Tzijone opprimunt, virgines in civitatibus Jehudæ.

12 Principes manu istorum suspenduntur, facies senum non afficiuntur honore.

13 Juvenes ad molendum portant, & pueri ad ligna corruunt.

14 Senes è porta cessant, juvenes à modulatione sua.

15 Cessat gaudium animi nostri, convertitur in luctum chorus noster:

16 Cadit corona capitis nostri, væ jam nobis, quòd peccaverimus.

17 Propter hoc est languidum cor nostrum, propter hæc obtenebrati sunt oculi nostri:

18 Propter montem Tzijonis, qui desolatus est, per quem vulpes eunt liberè.

19 Tu Jehova in seculum manes, solium tuum in unamquamque generationem.

20 Quare in æternum oblivisceteris nostri? derelinqueres nos? quamdiu longa erunt tempora?

21 Restitue nos Jehova tibi, ut revertamur, renova dies nostros, ùt priscis *diebus*.

22 Nam an omnino sperneres nos, efferveceres contra nos admodum?

Jechezkel.

CAP. I. *Tres visiones: quadrigæ Iechezkelis, typus providentiæ Dei.*

Quum ageretur trigesimus annus quarti mensis, *die* quinto, & versarer inter deportatam multitudinem ad fluvium Cebaris; aperti sunt cœli, & vidi visiones Dei:

2 Quinto *die* mensis, ipso anno quinto, *qui fuit* à deportatione Regis Jojacinis.

3 Omnino fuit verbum Jehovæ ad Jechezkelem, filium Buzi Sacerdotem, in terra Chaldæorum, ad fluvium Cebaris: fuitque super eum manus Jehovæ illic.

4 Vidi ergo, quum, ecce ventus turbineus veniret ab Aquilone, nubem magnam, & ignem sese accendentem, & splendorem ejus circumstantem: è cuius medio *emicabat* tanquam color vividissimus è medio illius ignis.

5 E medio *autem* illius, similitudo quatuor animalium: atque hæc illorum species, similitudo humana *erat* illis:

6 Et quaterni vultus unicuique, quaternæque alæ unicuique illorum.

7 Et pedes illorum, pes *quisque* rectus (sed pes imus ipsorum similis *erat* imo pedi vituli) scintillantesque, ùt color chalybis tersi:

8 Et manus humanæ sub alis eorum, in quaternis partibus ipsorum *erant*: faciesque eorum: & alæ eorum in quaternis *partibus* illis.

9 Conjunctis unâ ad alteram alis ipsorum: non divertebant eundo, unumquodque in tractum faciei suæ *objectum* ibant.

10 Ac similitudo quidem faciei ipsorum, faciei humanæ *fuit*; sed facies leonis ad dexteram ipsis quatuor, & facies bovis à sinistra ipsis quatuor: itemque facies aquilæ ipsis quatuor *erat*.

11 Facies autem eorum, & alæ eorum porrectæ *erant* sursum; unicuique binæ conjunctæ *erant* cujuique, & binæ tegebant corpora ipsorum:

12 Et quisque in tractum faciei suæ *objectum* ibant; quòcunque erat spiritus ipse iturus, ibant, non divertebant eundo.

13 Similitudo autem illorum animalium, species ipsorum velut carbonum ignis, ardentium in speciem lampadum, hæc *ergo similitudo* indesinenter ibat inter ipsa animalia: & splendor *erat* huic igni, atque ex igne prodibat fulgur.

14 Ità hæc animalia excurrebant, & revertebantur in speciem fulguris vehementissimi.

15 Ut autem vidi animalia illa; ecce, rotam unam in terra secundùm illa animalia in quatuor facies ipsius.

16 Species rotarum, & opus earum, quasi colore berylli thalassii, & similitudo eadem ipsis quatuor *erat*; earúmque species, & opus earum, ac si esset, rota *una* in rota *altera*;

17 *Ità ut* in quatuor partes suas euntibus illis irent, non diverterent eundo:

18 Et apsidibus earum tanta altitudo *erat* ipsis, ut timorem injicerent: & canthi earum pleni oculis circumquaque in ipsis quatuor.

19 Euntibus autem illis animalibus, ibant hæ rotæ secundùm illa; & quum attollerent se animalia sursum à terra, attollebant se rotæ.

20 Quòcunque iturus erat illorum spiritus, ibant, eò iturus erat spiritus illarum: & rotæ attollebant se è regione illorum, nam spiritus vitalis aderat rotis.

21 Euntibus illis, ibant, & illis consistentibus, consistebant: & attollentibus se illis sursum à terra, attollebant se rotæ è regione illorum, nam spiritus vitalis aderat rotis.

22 Similitudo autem expansi *erat* supra capita

capita animalium, quasi specie crystalli formidabilis extensi supra capita eorum superne:
23 Et sub isto expanso alæ illorum rectæ, *pertingentes* una ad alteram: cuique binæ tegentes hinc, & binæ tegentes inde corpora ipsorum.
24 Et audiebam sonum alarum ipsorum quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum omnipotentis euntibus illis, sonum conflictus, quasi sonum exercitus: quum starent illi, consistebant alæ ipsorum.
25 Sed erat supernè sonus expanso illi, quod *erat* supra capita illorum; quando stantibus illis, consistebant alæ illorum.
26 Supernè autem ad expansum illud, quod *erat* supra caput illorum, quasi species lapidis Sapphiri, similitudo solii *erat*; & super similitudinem illius solii similitudo quasi species hominis, supernè insidentis ei.
27 Et vidi quasi colorem vividissimum, quasi speciem ignis intimi circumquaque, inde à specie lumborum illius sursum versùs: à specie verò lumborum illius deorsum versùs, vidi quasi speciem ignis, & splendoris circumstantis eum.
28 Qualis *est* species arcûs, qui existit in nube, tempore pluviæ, talis species illius splendoris *erat* circumquaque; hæc visio similitudinis gloriæ Jehovæ: hæc videns procidi in faciem meam, & audivi vocem loquentis.

CAP. II. *Vocatio, & commissio divina Iechezkelis.*

NAm edixit mihi; fili hominis, consiste in pedes tuos, & alloquar te.
2 Tum ingressus est in me spiritus, quum alloqueretur me, & statuit me in pedes meos; ut audirem eum, qui sermocinaturus *erat* mecum.
3 Dixit igitur mihi, fili hominis, missurus sum ego te ad filios Jisraëlis, ad gentes rebelles, quæ rebellàrunt contra me; istæ, ùt majores ipsarum defecerunt, *rebellantes* in me, ad hunc ipsum usque diem:
4 Utùt filii isti *sint* obdurati vultu, & obfirmati animo, ego te sum missurus ad eos: ut dicas eis, sic ait Dominus Jehovi.
5 Ut ipsi, sive audiant, sive desistant, quia domus rebellionis sunt; ut, *inquam*, sciant Prophetam fuisse in medio suî.
6 Tu ergo, fili hominis, ne timeto ab istis, & à verbis istorum ne timeto, quòd refractarii, & spinti sint in te, & apud scorpiones habites: à verbis eorum ne timeto, & à facie eorum ne consternator, quòd domus rebellis sint;
7 Ut eloquaris verba mea ipsis, sive audiant, sive desistant; nam rebelles sunt.
8 Sed tu, fili hominis, ausculta, quod ego sum dicturus tibi, ne esto rebellis ùt domus rebellis ista: aperi os tuum, & comede, quod ego daturus sum tibi.
9 Quum itaque respicerem, ecce manum emissam ad me; ecce autem in ea volumen libri:
10 Quod explicuit in conspectu meo, eratque scriptum à fronte, & à tergo: & scriptura in eo *erat* lamentationum, lugubrisque carminis, & væ. *Caput III.*
11 Edixit igitur mihi, fili hominis, quod præsens est tibi, comede: comede volumen hoc, deinde abi, alloquere domum Jisraëlis.
12 Itaque aperui os meum, fecítque, ut comederem volumen illud.
13 Edicens mihi, fili hominis, ventrem tuum cibato, & viscera tua impleto volumine hoc, quod ego do tibi: quod, ubi comedi, fuit in ore meo par melli dulcedine.
14 Deinde dixit mihi, fili hominis, abi, accede domum Jisraëlis, ut alloquaris verbis meis ipsos.
15 Quia non ad populum utentem ignoto sermone, & impeditâ linguâ mitteris, ad domum Jisraëlis, quum mitteris:
16 Non ad populos multos utentes ignoto sermone, & impeditâ linguâ, quorum non intelligas verba (nónne si ad eos mitterem te, ipsi auscultaturi essent tibi?
17 Domus verò Jisraëlis nolent auscultare tibi, cùm nolint auscultare mihi: nam tota domus Jisraëlis obfirmatâ fronte, & duro corde sunt.)
18 Ecce dispono faciem tuam obfirmatam adversùs faciem eorum, & frontem tuam obfirmatam adversùs frontem eorum:
19 Similem lapidi perdiuturno, firmiorem rupe disposui frontem tuam: ne timeto istos, neque consternator à facie istorum, quòd domus rebellis sint.
20 Postea edixit mihi; fili hominis, omnia verba mea, quibus alloquar te, excipe animo tuo, & auribus tuis audi:
21 Sic abi, proficiscere ad multitudinem istam deportatam, ad populares tuos, ut alloquens eos, indicas eis, sic ait Dominus Jehovi, sive audiant, sive desistant.
22 Tum sustulit me spiritus, & audivi post me sonum concussionis magnæ; benedictam gloriam Jehovæ, è loco ipsius:
23 Et sonum alarum illorum animalium, contingentium alterius alteram, sonúmque rotarum è regione illorum, sonum, *inquam*, concussionis magnæ.
24 Quum autem spiritus tollens me, assumsisset me; abibam amarulentus æstu spiritûs mei, sed manus Jehovæ fuit superior me.
25 Itaque veni ad multitudinem deportatam Thel-abib, accolas fluvii Cebaris, & Haëscheri, ubi habitabant illi: & desedi illic septem dies, agens desolatum inter illos.

CAP. III. *Officium boni Prophetæ.*

FUit autem exactis septem diebus, fuit, *inquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo:
2 Fili hominis, speculatorem dedi te domui Jisraëlis; ut audias ex ore meo verbum, & admoneas eos à me.
3 Quum dixero improbo, utique moriturus es, tu autem non admonueris eum, neque alloquutus fueris; ut admoneas improbum *revocans* à via ejus improbissima; ut serves eum: iste improbus in sua iniquitate morietur, sed sanguinem ejus è manu tua reposciturus sum.
4 Tu verò, quum admonueris improbum, & non reversus fuerit ab improbitate sua, & à via illa sua pessima; iste in sua iniquitate morietur, & tu animam tuam eripueris.
5 Sin autem avertetur justus à justitia sua, & faciet iniquitatem, me disponente offen-

offendiculum coram eo, morietur ille: quum
non admonueris eum; in peccato suo mo-
rietur, neque recordationi erunt omnia ju-
sta ejus opera, quæ fecerit, sed sanguinem
ejus e manu tua reposcam.
6 Tu verò, quum admonueris justum, ut
non peccet justus, si ipse non peccat am-
pliùs: omnino vivet, quia admonitus fue-
rit, & tu animam tuam eripueris.
7 Deinde fuit super me ibi manus Jeho-
væ; & dixit mihi, surge, egredere in i-
stam convallem, & ibi alloquar te.
8 Itaque surgens, exivi in illam conval-
lem: ubi, ecce gloria Jehovæ stabat, ùt glo-
ria illa, quam videram ad flumen Cebaris:
& procidi in faciem meam.
9 Sed ingressus in me spiritus fecit, ut
consisterem in pedes meos, & alloquutus
me *Jehova* edixit mihi, ingredere, include
te intrà domum tuam.
10 Tu autem, ô fili hominis, ecce; indi-
derunt tibi densos funes, & vinxerunt te
illis; ut non prodeas in medium ipsorum.
11 Ideòque linguam tuam agglutinatu-
rus sum palato tuo, ut obmutescas, ac non
agas reprehensorem apud illos, quia domus
rebellis sunt:
12 Sed quum alloquendo te, aperiam os
tuum, indices eis, sic ait Dominus Jehovi:
qui auditurus est, audiat, & qui desiturus,
desistat; nam domus rebellis sunt.

CAP. IV. *Sciagraphia pœnæ imminentis urbi, facta in latere.*

Tu ergo fili hominis, accipe tibi laterem,
quem ponas in conspectu tuo, ut inci-
das in eum civitatem Jeruschalaima:
2 Et disponens obsidionem in eam, ex-
struénsque in eam propugnacula, diffundes
in eam aggestas moles: & disponens in
eam castra, pone contra eam primores
exercitûs circumquaque.
3 Deinde tu accipe tibi sartaginem fer-
ream, quam pones *pro* muro ferreo inter te,
& civitatem istam: ut obfirmatâ facie tuâ
adversùs eam, cingatur obsidione, te ob-
sidente illam; signum hoc in domum Jisraë-
lis.
4 Tu autem incumbe lateri tuo sinistro,
quum apposueris ei iniquitatem domûs
Jisraëlis, numero dierum, quibus incumbes
ei, ferens iniquitatem illorum.
5 Ego verò do tibi annos iniquitatis illo-
rum pro numero annorum, trecentos nona-
ginta dies, quibus feres iniquitatem do-
mûs Jisraëlis.
6 Quúmque eris absoluturus eos, incum-
bens lateri tuo dextero secundò, ut feras
iniquitatem domûs Jehudæ: quadraginta
dies, diem unumquemque do tibi pro uno-
quoque anno.
7 Ad obsidionem verò Jeruschalaimo-
rum obfirmato faciem tuam, cum brachio
tuo nudato; sic prophetabis contra ea.
8 Ecce autem impono tibi densos funes,
ut non obvertas te à latere uno in alterum,
donec absolveris dies obsidionis tuæ.
9 Tu quoque accipe tibi triticum, & hor-
deum, fabásque, & lentes, & milium, ac
zeam, quæ indas in vas unum, ut facias tibi
ex eis panem: de numero dierum, quibus
incumbens lateri tuo, trecentis nonaginta
diebus comedes illum.
10 Cibus autem tuus, quem comedes, pon-
dere viginti siclorum in diem erit: de tem-
pore in tempus *statum* comedes illum:
11 Et aquam ad mensuram bibito, sextam
hinis: de tempore in tempus *statum* bi-
bito
12 Comedes autem eum ùt placentam
hordeaceam: & ad orbes excrementi hu-
mani parabis placentam istam in oculis il-
lorum.
13 Præterea dixit Jehova, ità comedent
Jisraëlitæ cibum suum immumdum; inter
gentes, quò dispellam ipsos.
14 Tum dixi, Ahah Domine Jehovi, ecce
anima mea non *est* impurata; nam cadaver,
aut discerptum non comedi à pueritia mea
huc usque, neque intravit os meum caro
abominanda:
15 Et dixit mihi, vide, do tibi egesta bo-
um pro orbibus stercoris humani, ut pares
panem tuum ad illa:
16 Nam inquit, mihi, fili hominis, ecce
ego fracturus sum baculum panis Jerus cha-
laimis, ita ut comedant panem pondere, ac
cum solicitudine, & aquas mensurâ, ac cum
stupore bibent:
17 Ut defecti pane, & aquâ, obstupescant
singuli, atque contabescant in iniquitate
sua.

CAP. V. *Typus vastationis urbis in rasura capitis, & barbæ Iechezkelis.*

Postea tu, fili hominis, accipe tibi gladium
acutum, novaculam tonsoriam accipito
tibi, ut transmittas eam, super caput tuum, &
super barbam tuam: suménsque tibi truti-
nam *justi* ponderis, divides *pilos* eorum.
2 Tertiam partem igne combures in ci-
vitate, quando completi erunt dies obsidio-
nis: & accipiens alteram tertiam, percuties
gladio circa illam, reliquam verò tertiam
disperges in ventum, nam gladio exerto
persequar istos.
3 Attamen excipies inde paucos nume-
ro, quos ligaturus es in alis tuis:
4 Et ex istis adhuc accipies, quos proji-
cies in ignem, & combures eos igne: in-
de prodibit ignis in totam domum Jisraë-
lis.
5 Sic ait Dominus Jehovi, ista *sunt* Jeru-
schalaima, *urbs*, quam in medio gentium
posueram; & cui circumdederam regio-
nes.
6 Sed mutavit jura mea in improbita-
tem plùs, quàm gentes ipsæ, & statuta mea
plùs, quàm regiones, quæ circumstant eam:
quia jura mea spreverunt, & in ipsis statu-
tis meis non ambulaverunt.
7 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, eò quòd
cumulatim plùs, quàm gentes ipsæ, quæ cir-
cumstant vos, in statutis meis non ambulâ-
stis, & jura mea non fecistis; ac ne quidem
secundùm jura gentium, quæ circumstant
vos, fecistis:
8 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce
me, irruentem in te, me quoque, ut efficiam
in medio tui judicia in oculis ipsarum
gentium:
9 Facturus enim sum in te *judicium*, cu-
jusmodi non feci, & cujusmodi non sum fa-
ctur-

ǳturus ampliùs ; propter abominationes
tuas.
10 Idcirco patres comedent filios in me-
dio tui, & filii comedent patres ſuos ; &
exercens in te judicia , diſpergam omnes
reliquias tuas in omnem ventum.
11 Idcirco,*ne* vivam ego,dictum Domini
Jehovi , niſi eò quòd ſanctuarium meum
impurâſti omnibus rebus deteſtandis tuis,
& rebus omnibus abominandis, ideo tum
ego ſuccidam,ut non parcat oculus meus,
tum etiam ego non utar clementia.
12 Tertia tui *pars* peſte morientur,& fame
conſumentur in medio tui ; tertia autem
altera gladio cadent circa te ; reliquam ve-
rò tertiam in omnem ventum diſpergam,&
exſerto gladio perſequar eos.
13 Ità conſummabitur ira mea,& collo-
cans excandeſcentiam meam in iſtis, ultio-
ne conſolabor me : experientúrque me Je-
hovam eloquutum eſſe in zelo meo,quando
conſummabo excandeſcentiam meam in
ipſis.
14 Et diſponam te in vaſtitatem,& in op-
probrium apud gentes , quæ circumſtant
te,in oculis omnium tranſeuntium :
15 Et erit opprobrium , convitiúmque
eruditioni, & ſtupori gentibus, quæ cir-
cumſtant te ; quum exercuero in te judicia
irâ, excandeſcentiáque, & correptionibus
excandeſcentiæ (ego Jehova eloquutus
ſum.)
16 Quum immiſero ſagittas famis peſſi-
mas in eos, qui fuerunt ad corruptionem,
quas immittam ad corrumpendum vos : &
famem colligens contra vos , fregero vo-
bis baculum panis,
17 Immiſero,*inquam*,contra vos famem,
beſtiámque peſſimam,orbaturas te, peſtiſ-
que, & cædes pervaſerit te : denique vaſta-
tionem immiſero in te ; ego Jehova elo-
quutus ſum.

CAP. VI. *Idololatriæ pœna prædicitur.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo :
2 Fili hominis, diſpone faciem tuam
verſùs montes Jiſraëlis ; & prophetam age
apud eos :
3 Tum dices eis, ô montes Jiſraëlis,au-
dite verbum Domini Jehovi : ſic ait Domi-
nus Jehovi montibus , & collibus, alveis
aquarum, & vallibus : ecce me,me,*inquam*,
adducentem contra vos gladium, & perdi-
turum excelſa veſtra.
4 Nam deſolabuntur altaria veſtra , &
confringentur ſubdiales ſtatuæ veſtræ;pro-
ſternámque confoſſos veſtros coram diis
ſtercoreis veſtris.
5 Diſponam etiam cadavera Jiſraëlita-
rum coram diis ſtercoreis ipſorum ; di-
ſpergam oſſa veſtra circùm altaria veſtra :
6 In omnibus ſedibus veſtris ipſæ civi-
tates vaſtabuntur, & excelſa deſolabuntur ;
ut vaſtentur , & deſolentur altaria veſtra,
confringantúrque, & aboleantur ſtercorei
dii veſtri, & ſuccidantur ſubdiales ſtatuæ
veſtræ,ac deleantur opera veſtra :
7 Et cadent confoſſi in medio veſtrî, ut
experiamini me eſſe Jehovam.
8 Sed reliquos faciam, quum erunt vobis,
qui evaſerint gladio, in gentibus ; quum
diſperſi fueritis in regiones,
9 Et,qui ex vobis evaſerint,recordabun-
tur mei in Gentibus,ubi captivi detinebun-
tur : me fractum fuiſſe ab animo ipſorum
ſcortante, qui receſſit à me,& ab oculis
ipſorum, qui ſcortantes, ſequebantur ſter-
coreos deos ipſorum, & faſtidio erunt ſibi
ipſis, *reſpicientes* ad mala, quæ fecerint,ad
omnes res abominandas ſuas.
10 Et agnoſcent me eſſe Jehovam ; non
fruſtrà loquutum fuiſſe,me affecturum ipſos
hoc malo.
11 Sic ait Dominus Jehovi, percute ma-
nu tuâ, & plaude pede tuo, & dic, ah, *reſpi-
ciens* ad omnes abominationes peſſimas
domûs Jiſraëlis : quibus gladio,fame,& pe-
ſte caſuri ſunt.
12 Longinquus peſte morietur, propin-
quus gladio cadet, reliquus autem, & ob-
ſeſſus, fame morietur : denique conſumma-
bo excandeſcentiam meam in eos :
13 Ut agnoſcatis me eſſe Jehovam,quum
erunt confoſſi eorum inter deos ſtercoreos
ipſorum, circa altaria illorum ; ad omnem
collem excelſum, in omnibus cacuminibus
montium, & ſub omni arbore virente, ac
ſub omni quercu denſa,ubicunque loci po-
ſuerint odorem gratum omnibus ſtercoreis
diis ipſorum :
14 Quum extendens manum meam con-
tra eos, reddidero terram hanc deſolatiſſi-
mam,,magis deſolatam, quàm deſertum ad
Diblam, in omnibus ſedibus ipſorum ; ut
agnoſcant me eſſe Jehovam.

CAP. VII. *Comminatio extremæ calamitatis.*

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, di-
cendo :
2 Heus tu fili hominis,*dic*,ſic indicit Do-
minus Jehovi terræ Jiſraëlis finem : advê-
nit ipſe finis in quatuor oras iſtius terræ.
3 Jam finis impendet tibi, quum immit-
tens iram meam in te, judicabo te ſecun-
dùm vias tuas,& reponam ſuper te omnes
abominationes tuas.
4 Neque parcet oculus meus tibi, neque
utar clementia : nam vias tuas ſuper te re-
ponam, & abominationes tuæ in medio tuî
erunt,ut experiamini me eſſe Jehovam.
5 Sic ait Dominus Jehovi ; malum,uni-
cum malum ecce advenit.
6 Finis advenit,advenit ille finis,pervigil
irruit in te ; ecce advenit *illud*.
7 Supervenit matutinum illud tibi, ô ha-
bitator iſtius terræ : advenit tempus illud,
propinquus eſt dies ille vexationis,non au-
tem echus montium.
8 Jam cominus *adſum*, effundam excan-
deſcentiam meam ſuper te, & conſummans
iram meam in te, judicabo te ſecundùm
vias tuas : denique reponam ſuper te o-
mnes abominationes tuas.
9 Neque parcet oculus meus,neque utar
clementia ; ſecundùm vias tuas tibi repo-
nam, & abominationes tuæ in medio tuî
erunt,ut experiamini me Jehovam *eſſe* per-
cuſſorem.
10 Ecce diem illum,ecce adveniens *ma-
tutinum* : prodiit matutinum illud,effloruit
virga iſta,germinavit ſuperbia :
11 Ipſa violentia aſſurrexit ad virgam
improbitatis : nemo ex eis,neque ex mul-
titudine ipſorum , neque ex thraſonibus
ipſorum

ipsorum, *superfuturus* est, neque lamentum de ipsis *erit*.
12 Advenit illud tempus, pertigit dies ille, emtor ne lætetur, & venditor ne lugentem agat: quia æstus *iræ* impendet toti multitudini ejus.
13 Nam venditor ad rem venditam non est reversurus, quàmvis adhuc in integro sit caterva eorum, *quæ vendidit*: visio enim toti multitudini ejus non reversura est, & singuli in iniquitate suâ non sunt confirmaturi se caterva suâ.
14 Clangent classico, ut compareant omnes, sed nullus prodibit ad bellum; quia æstus *iræ* meæ *exarsit* in totam multitudinem ejus.
15 Gladius ipse foris, pestis autem, & fames intus: qui in agro *erit*, gladio morietur; qui verò in civitate, eum fames, & pestis consumtura est.
16 Sed ex eis, qui evasuri sunt, evadent, & erunt in ipsis montibus velut columbæ valium, trepidantes omnes, quisque propter iniquitatem suam.
17 Omnes manus debilitabuntur, & omnia genua in aquas abitura sunt:
18 Et accingent cilicia, tegente ipsos horrore; denique in omni facie erit pudor; & in omnibus capitibus ipsorum calvitium.
19 Argentum suum per plateas abjicient, & aurum ipsorum separationi erit; argentum ipsorum, & aurum ipsorum non poterit eripere ipsos die furoris Jehovæ; se ipsos non satiabunt, & viscera sua non explebunt: eò quòd offendiculum iniquitatis ipsorum aderit.
20 Quin decorem ornatûs sui illum ad excellentiam posuerat, imagines abominationum suarum, *&* rerum detestabilium suarum fecerunt in eo: idcirco illum statui ipsis in separationem.
21 Tradam enim illum in manum extraneorum direptioni, & improborum hujus terræ prædæ; qui profanabunt illum:
22 Et avertente me faciem meam ab ipsis, ubi profanaverint aditum meum; invadent *civitatem* ipsam effractores, & profanabunt ipsam.
23 Para funem: quia terra ista plena est causis capitalibus, & ipsa civitas plena est violentiâ.
24 Ideo adducam pessimos gentium, ut hæreditario jure possideant domus istorum: faciámque, ut cesset excellentia fortium, & profanentur ii, qui sanctificant ipsos.
25 In excidium devenit, & quærentibus pacem nulla erit.
26 Ærumna superveniet ærumnæ, & rumor ad rumorem erit; desiderabúntque visionem à Propheta, & lex peribit à Sacerdote, consiliúmque à senibus.
27 Rex ipse continenter lugebit, & Princeps induet vestem desolationis, ac manus populi terræ conturbabuntur: pro via ipsorum agam cum eis, & prout jus ipsorum est, judicabo ipsos, ut experiantur me esse Jehovam.

CAP. VIII. *Quatuor visiones: populus Iudaicus est inversus, & eversus Decalogus.*

Fuit autem anno sexto, mense sexto, die quinto illius mensis, me sedente domi meæ, Senioribúsque Jehudæ sedentibus coram me; ut accideret mihi illic manus Domini Jehovi.
2 Etenim *visionem* vidi, quòd, ecce similitudo *hominis* quasi specie ignis, à specie lumborum ejus deorsum versùs, *specie* ignis: à lumbis autem ejus sursum versùs, quasi specie solis rutili, similis colori vividissimo.
3 Qui extendens formam manûs, assumsit me cincinno capitis mei: & attollens me spiritus inter terram, & cœlum, deduxit me Jeruschalaima visionibus Dei, ad ostium portæ interioris, spectans ad aquilonem; ubi *erat* sedes idoli zelotypiæ, quod provocat ad zelotypiam.
4 Ecce autem illic gloriam Dei Jisraëlis, secundùm speciem, quam videram in ipsa convalle.
5 Tum edixit mihi, fili hominis, attolle jam oculos tuos *ad* viam, *quæ fert* aquilonem versùs; cúmque sustulissem oculos meos *ad* viam aquilonem versùs, ecce ab aquilone, ad portam ipsius altaris idolum illud zelotypiæ in ipso ingressu.
6 Postea dixit mihi, fili hominis, vidésne, quid isti faciunt? abominationes *sunt* maximæ, quas domus Jisraëlis faciunt hic, ut longè recedam à sanctuario meo; sed ampliùs iterum videbis, abominationes maximas.
7 Et duxit me ad portam atrii alterius: ubi, quum aspicerem, ecce foramen unum in ipso pariete.
8 Itaque edixit mihi, fili hominis: fode jam in isto pariete, quumque fodissem in ipso pariete, ecce portam unam.
9 Tum edixit mihi, ingredere, & aspice abominationes pessimas, quas isti faciunt hic.
10 Ingressus itaque, aspexi; ecce autem omnes formas reptilium, & jumentorum detestandorum, omniúmque stercoreorum deorum domûs Jisraëlis: expressum *opus* in pariete ipso circumquaque:
11 Et septuaginta viros è Senioribus domûs Jisraëlis, cum Jaazanja, filio Schaphanis stante in medio ipsorum, stantes coram illis, quemque thuribulum suum *habentem* in manu suâ: ita ut abundans nubes suffitûs ascenderet.
12 Post dixit mihi: vidistíne, fili hominis, quæ seniores domûs Jisraëlis faciant in tenebris, quisque in conclavibus figuratis suis? quia dicunt, non est Jehova, qui videat nos, dereliquit Jehova terram hanc.
13 At, inquit mihi, ampliùs adhuc videbis abominationes maximas, quas isti faciunt:
14 Et deduxit me ad ostium portæ domûs Jehovæ, quæ *est* ad aquilonalem tractum: ecce autem mulieres sedebant, deflentes Thammuzum.
15 Postea dixit mihi, vidistíne fili hominis? ampliùs adhuc visurus es abominationem, *abominationes* majores istis.
16 Et deduxit me in atrium domûs Jehovæ interius; ecce autem in porta templi Jehovæ inter porticum, & altare quasi viginti quinque viros: quorum posteriora *obversa erant* versùs templum Jehovæ, facies autem Orientem versùs, & adoratio ipsorum

rum Orientem verſus ad Solem *ferebatur*.
17 Tum dixit Deus, vidiſtíne, fili homi-
nis? an levius eſt quicquam viſum domui
Jehudæ, quàm facere abominationes iſtas,
quas faciunt hic? nam impleverunt terram
hanc violentiâ,& averſi ſunt ad provocan-
dum me,ecce autem jam præmittunt plan-
tarum ſurculos ante faciem ſuam:
18 Propterea etiam ego facturus ſum *fa-
ctum* in excandeſcentia, non parcet oculus
meus,neque utar clementiâ;& quàmvis cla-
ment in auribus meis voce magnâ,non ex-
audiam eos.

CAP. IX. *Conſervatio piorum in media clade.*

DEinde inclamavit me audiente voce ma-
gnâ, dicendo: admovete præfecturas i-
ſtius civitatis; & inſtrumentum quiſque
ſuum lethiferum *habeto* in manu ſua.
2 Tum,ecce ſex homines venientes à via
portæ ſuperioris, quæ eſt obverſa ad aqui-
lonem, quemque cum inſtrumento diſſipa-
tionis ſuo in manu ſua,& virum unum in-
ter eos indutum *veſtibus* lineis cum atra-
mentario ſcribæ ad lumbos ſuos: qui ve-
nientes,conſtiterunt juxta altare æneum.
3 Gloria autem Dei Jiſraëlis extulit ſe à
Cherubinis,quibus inſidebat,ad limen ipſius
domûs; & inclamavit virum illum indu-
tum *veſtibus* lineis, ad cujus lumbos *erat* a-
tramentarium ſcribæ.
4 Edixítque Jehova ei, tranſi per medium
iſtius civitatis, per medium *urbis* Jeruſcha-
laimorum,& inſignito ſigno frontes illorum
hominum, qui ſuſpirant, & qui exclamant
propter omnes abominationes iſtas, quæ
fiunt in medio illius.
5 *Reliquis* autem illis edixit me audiente,
tranſite per hanc civitatem poſt eum, &
percutite, ne parcito oculus veſter, neque
utamini clementiâ;
6 Senem,juvenem,& virginem,parvulóſ-
que,& fœminas interficitote ad internecio-
nem, ſed ad ullum virum, cui inerit huius
ſignum, ne acceditote, & à ſanctuario meo
incipitote (itaque incipiebant ab homini-
bus illis Senioribus, qui *erant* ante ipſam
domum.)
7 Et impurate, ait illis, domum ipſam,
& implete atria ipſa confoſſis,exite: ut ex-
euntes percutiant in civitate ipſa.
8 Fuit autem percutientibus ipſis,quum
reliquus eſſem ego; ut procidens in faciem
meam,clamarem,& dicerem, Aha Domine
Jehovi,an perditurus es omnes reliquias Jiſ-
raëlis, effundendo excandeſcentiam tuam
ſuper Jeruſchalaima?
9 Qui dixit mihi,iniquitas domûs Jiſraë-
lis,& Jehudæ magna eſt ſupra modum, & re-
pleta eſt iſta *terra* cædibus.ipſaque civitas
plena perverſione: quia dixerunt, dereli-
quit Jehova hanc terram; neque Jehova *eſt*,
qui reſpiciat.
10 Quapropter etiam ego,non parcet o-
culus meus,neque utar clementiâ:viam eo-
rum in caput ipſorum reponam.
11 Tum, ecce vir ille indutus *veſtibus* li-
neis, ad cujus lumbos *erat* atramentarium,
retulit rem, dicendo: feci, quemadmodum
præceperas mihi.

CAP. X. *Pruna de igneis rotis myſtica. Quadriga effunduntur ſuper civitatem.*

ME autem vidente,quum ecce,in illo ex-
panſo,quod *erat* ſupra caput Cherubi-
norum,ſimilem lapidi Sapphirino,quaſi ſpe-
ciem ſimilitudinis ſolii; apparuit ſuper i-
pſos *Jehova*;
2 Qui alloquutus virum illum,indutum
veſtibus lineis, dixit, ingredere interval-
lum orbium,in locum Cherubinorum,& im-
ple pugnos tuos prunis igneis ex interval-
lo Cherubinorum,& ſparge contra iſtam ci-
vitatem: Et ingreſſus eſt ante oculos meos.
3 Cherubini autem ſtabant à dextera do-
mûs, quum ingrederetur vir ille; & nubes
implebat atrium interius.
4 Tum extulit ſe gloria Jehovæ à Cheru-
binis ſupra limen domûs, eſtque impleta
domus nube, atrium verò impletum ſplen-
dore gloriæ Jehovæ.
5 Et ſonus alarum Cherubinorum audieba-
tur uſque ad atrium exterius; quaſi ſonus
Dei fortis omnipotentis,quum loquitur.
6 Fuit autem, quum præcepiſſet viro illi
induto *veſtibus* lineis, dicendo: accipe
ignem ex intervallo horum orbium, ex in-
tervallo Cherubinorum; ut ingreſſus ille
conſiſteret juxta rotas.
7 Et extendens Cherub *unus* manum ſuam
ex intervallo Cherubinorum ad ignem il-
lum, qui *erat in* intervallo Cherubinorum,
ſumſit, & indidit pugnis *illius* induti *veſti-
bus* lineis: qui accipiens,exivit.
8 Apparebat enim in Cherubinis forma
manûs hominis ſub alis ipſorum.
9 Tum vidi,quòd ecce quatuor *quidem*
rotæ juxta ipſos Cherubinos: rota unaquæ-
que juxta Cherubinum unumquemque:
quarum rotarum ſpecies *erat* ſimilis colori
lapidis berylli thalaſſii:
10 Et ſpecies illarum quatuor *erant* ſimi-
litudine unâ, ac ſi eſſet rota *una* in medio
rotæ *alterius*:
11 Euntibus illis *Cherubinis*,in quaternas
partes ipſarum ibant,non divertebant eun-
do: nam ad locum, quò ſpectabat ipſum
caput,ſequebantur ipſum,non divertebant
eundo.
12 Sed totum corpus illorum, dorſáque
illorum,ac manus illorum,alæque illorum:
etiam rotæ ipſæ plenæ oculis *erant* circum-
quaque ipſorum quatuor,rotarúm*que* ipſo-
rum.
13 Hæ autem rotæ,ipſæ vocatæ ſunt or-
bis,me audiente:
14 Quatuor verò facies *erant animali*
unicuique: facies unius facies *erat* Cherubi,
facies autem alterius facies hominis,& ter-
tii facies leonis,& quarti facies aquilæ.
15 Ità extulerunt ſeſe Cherubini, hoc *eſt*
animal,quod videram ad flumen Cebaris.
16 Euntibus Cherubinis autem, iverunt
rotæ ipſæ juxta illos: & attollentibus Che-
rubinis alas ſuas ad efferendum ſe è terra,
non diverterunt rotæ ipſæ quoque ab illis:
17 Conſiſtentibus illis, conſtiterunt, &
efferentibus ſe illis,extulerunt ſe cum illis:
quia ſpiritus vitalis aderat ipſis.
18 Egreſſa igitur gloria Jehovæ è *loco,qui
erat* ſupra limen domûs,& ſtans ſuper Che-
rubinos:

19 Quum levantes Cherubini alas ſuas, ex-
tuliſſent ſe è terra ante oculos meos eundo,
& rotæ è regione illorum ; ſubſtitit *animal*
ad oſtium portæ domûs Jehovæ primum, &
gloria Dei Jiſraëlis inſidens illis ſupernè.
20 Ipſum *eſt* animal illud, quod videram
ſubjectum Deo Jiſraëlis ad flumen Cebaris,
& cognovi Cherubinos eos eſſe.
21 Quaternæ facies unicuique, & quater-
næ alæ unicuique ; ſimilitudóque ma-
nuum hominis ſub alis illorum *erat*.
22 De ſimilitudine denique faciei ipſo-
rum, eâdem facie, quam videram ad flumen
Cebaris, *erant* ſpecies ipſorum, illarúmque :
quiſque in tractum faciei ſuæ *objectum*
ibant.

CAP. XI. *Cor lapideum commutandum cum carneo.*

TUm attollens me ſpiritus, adduxit me ad
portam domûs Jehovæ primam, quæ
ſpectat Orientem verſùs, ubi ecce, in oſtio
illius portæ viginti quinque viros : inter
quos videbam Jaazanjam, filium Hazzuris,
& Pelatjam, filium Benajæ, principes po-
puli :
2 Dixítque mihi ; fili hominis, hi *ſunt* vi-
ri iſti, qui cogitant vanitatem, & qui in-
eunt conſilium malum in hac ipſa civitate :
3 Qui dicunt, non in propinquo ædifi-
candæ *ſunt* domus ; hæc *urbs futura eſſet*
olla, & nos caro illa.
4 Idcirco propheta contra iſtos ; pro-
pheta, ô fili hominis.
5 Et accidente mihi ſpiritu Jehovæ ; e-
dixit mihi, dic, ſic ait Jehova, ità dicitis ô
domus Jiſraëlis ; nam eorum, quæ veniunt
in ſpiritum veſtrum, unumquodque ego
novi.
6 Multiplicatis confoſſos veſtros in civi-
tate hac ; & impletis vicos ejus confoſſis.
7 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, confoſ-
ſi veſtri, quos diſponitis in medio ejus, hi
ſunt illa caro, & hæc *urbs* olla ipſa *eſt* : vos
autem educam è medio ejus.
8 Gladium timetis, & gladium adducam
ſuper vos, dictum Domini Jehovi.
9 Nam educens vos è medio ejus, tradam
vos in manum alienorum ; & exercebo
contra vos judicia.
10 Gladio cadetis, in termino Jiſraëlis
judicabo vos ; ut experiamini me eſſe Je-
hovam.
11 Hæc non eſt futura vobis olla, aut vos
futuri in medio hujus caro ; *disjectos* in ter-
minum Jiſraëlis, judicabo vos :
12 Ità experiemini me eſſe Jehovam,
quicunque in meis ſtatutis non ambulatis,
& mea jura non facitis ; ſed ſecundùm jura
Gentium, quæ circumſtant vos, facitis.
13 Fuit autem me prophetante, ut Pelat-
ja, filius Benajæ moreretur : quapropter
procidens in faciem meam, & exclamans
voce magnâ dixi, Ahah Domine Jehovi, tu
conſummationem facis cum reliquijs Jiſ-
raëlis.
14 Sed fuit verbum Jehovæ ad me, di-
cendo :
15 Fili hominis, *ſunt* fratres tui, fratres
tui, neceſſarii tui, & tota domus Jiſraëlis,
quanta quanta eſt ; quibus dicunt habitato-
res Jeruſchalaimorum, longè abeſte à Jeho-
va, noſtra eſt, *nobis* data eſt hæc terra in hæ-
reditatem.
16 Idcirco dic, ſic ait Dominus Jehovi ;
quòd procul abegerim eos in gentes, &
quòd diſperſerim eos in regiones : attamen
ſum eis ſanctuarium pauliſper in ipſis re-
gionibus, quò venerunt.
17 Idcirco dic, ità ait Dominus Jehovi ; &
congregabo vos ex iſtis populis, & reci-
piam vos è regionibus, in quas diſperſi
eſtis ; & dabo vobis terram Jiſraëlis.
18 Quumque venerint illuc ; amovebunt
omnia deteſtabilia ejus, omneſque abomi-
nationes ejus ab ea.
19 Nam indam ipſis cor unum, & ſpiri-
tum novum ponam in medio veſtri : amo-
vens, *inquam*, cor lapideum à carne eorum,
indam eis cor carneum :
20 Ut in ſtatutis meis ambulent, & jura
mea obſervantes faciant illa : ſíntque mihi
populus, & ego illis ſim Deus.
21 At illis, *quorum* animus obibit intima
deteſtabilia, & abominationes iſtorum,
viam ſuam in capite ipſorum reponam, di-
ctum Domini Jehovi.
22 Deinde, quum extuliſſent Cherubini
alas ſuas, cum rotis è regione ipſorum ; qui-
bus inſidebat gloria Dei Jiſraëlis ſupernè :
23 Aſcendit gloria Jehovæ è medio ci-
vitatis ipſius ; ſubſtitítque ſuper montem,
qui eſt ab Oriente civitati.
24 Et ſpiritus attollens me, reduxit me
in Chaldæam, ad multitudinem deportatam
hac ipſâ viſione *oblatâ* per ſpiritum Dei ;
quum aſcendiſſet à me viſio hæc, quam vi-
debam :
25 Et eloquutus ſum apud multitudinem
deportatam ; omnia verba Jehovæ, quæ
oſtenderat mihi.

CAP. XII. *Præludium calamitatis Jehudæorum.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo :
2 Fili hominis, in medio domûs rebellis
conſides ; quibus *ſunt* oculi ad videndum,
nec viderunt, quibus aures ad audiendum,
nec audiverunt, quia domus rebellis ſunt.
3 Tu itaque, fili hominis, para tibi inſtru-
menta migrationis, & migra de die ante
oculos eorum : quum emigraveris è loco
tuo in locum alterum, ante oculos eorum,
fortaſſe viſuri ſunt ; nam domus rebellis
ſunt.
4 Quum autem extuleris inſtrumenta
tua, ùt *efferuntur* inſtrumenta migrationis,
de die ante oculos eorum : tu egreditor ve-
ſperi ante oculos ipſorum, ùt qui proce-
dunt in migrationem.
5 Ante oculos illorum perfode tibi in
muro *foramen*, per quod educas *illa* :
6 Ante oculos illorum ſuper humerum
portans, cæcâ nocte educito, faciem tuam
operito, ut non aſpicias terram hanc : nam
oſtentum propono te domui Jiſraëlis.
7 Ità igitur faciens, quemadmodum juſ-
ſus fueram ; inſtrumenta mea extuli ùt *effe-
runtur* inſtrumenta migrationis de die, ac
veſperi perfodi mihi in muro *foramen* ma-
nu : cæcâ nocte educens *illa*, ſuper hume-
rum portavi ante oculos illorum.
8 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me ma-
ne, dicendo :

9 Fi-

9 Fili hominis, ánnon dixerunt tibi domus Jisraëlis, domus ista rebellis; quid facis?
10 Dic illis, sic ait Dominus Jehovi: ipsius *est* principis onerosa hæc prophetia, *qui est* Jeruschalaimis, & totius domûs Jisraëlis, qui sunt illic.
11 Dic, ego sum ostentum vestrum: quemadmodum feci, sic fiet illis: migratione in captivitatem abibunt.
12 Nam princeps ipse, qui *est* in medio illorum, super humerum portans, cæcâ nocte egredietur, in muro perfodient *foramen* ad educendum eò: faciem suam operiet, ut non aspiciat ipse oculo suo terram.
13 Sed expandam rete meum contra ipsum, & capietur sagenâ meâ; deducámque eum in Babyloniam, terram Chaldæorum, quam non videbit, & ibi morietur.
14 Et omnes circumstantes eum, auxiliares ejus, & omnia agmina ejus dispergam in omnem ventum; & gladio exserto persequar eos:
15 Ut experiantur me esse Jehovam; quum sparsero eos in gentes, & dispersero eos per regiones.
16 Reliquos autem faciam ex eis homines paucos à gladio, à fame, & à peste: ut enarrent omnes abominationes eorum in gentibus, quò devenerint; denique ut cognoscant me esse Jehovam.
17 Iterum fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo:
18 Fili hominis, panem tuum in commotione comedito; & aquas tuas cum tremore, & cum solicitudine bibito:
19 Postea indices populo hujus terræ, sic ait Dominus Jehovi in habitatores *urbis* Jeruschalaimorum, in terram Jisraëlis, panem suum cum solicitudine comedent, & aquas suas cum desolatione bibent: ut desolata terra illius destituatur iis, quibus plena est, præ violentia omnium, qui habitant in ea:
20 Et ipsæ civitates habitatæ devastentur, *ac* terra ipsa desolata fit; ità experiemini me esse Jehovam.
21 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
22 Fili hominis, quid *sibi vult* proverbium istud apud vos de terra Jisraëlis, dicentium: producentur dies illi, aut peribit omnis visio;
23 Idcirco dic eis, sic ait Dominus Jehovi, facturus sum, ut cesset proverbium hoc, neque utantur eo ampliùs in Jisraële: quin potiùs dic eis, propè sunt dies ipsi, & res cujusque visionis:
24 Non enim erit ampliùs ulla visio vanitatis, aut divinatio blandientis, in medio domûs Jisraëlis.
25 Nam *ut* ego *sum* Jehova, eloquar, quodcunque verbum eloquuturus sum, & fiet, non protrahetur *tempus* ampliùs: quum diebus vestris, ô domus rebellis, eloquor verbum, etiam efficiam illud, dictum Domini Jehovi.
26 Denique fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
27 Fili hominis, ecce domus Jisraëlis dicunt, visio ista, quam iste videt, ad dies multos *visa est*, & in tempora longinqua prophetat iste.
28 Idcirco dic eis, sic ait Dominus Jehovi, non protrahetur ampliùs *tempus* omnium verborum meorum: quod eloquutus fuero verbum, etiam fiet, dictum Domini Jehovi.

CAP. XIII. *Pseudoprophetæ confutati.*

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
2 Fili hominis, propheta contra prophetas Jisraëlis istos prophetantes: dices autem prophetis *prophetantibus* ex animo suo, audite verbum Jehovæ.
3 Sic ait Dominus Jehovi, væ istis prophetis stultissimis, qui sequuntur spiritum suum, & quæ non viderunt.
4 Similes vulpibus per vastitates, prophetæ tui sunt, ô Jisraël.
5 Non ascenditis ad irruptiones, aut obducitis sepem pro domo Jisraëlis; ut consistat in bello, die Jehovæ.
6 Vident vanitatem, & divinationem mendacii, qui dicunt, dictum Jehovæ, quum Jehova non misit ipsos, & spem faciunt fore, ut præstet verbum.
7 Annon visionem vanitatis videtis, & divinationem mendacii dicitis; dicentes, dictum Jehovæ, quum ego non loquutus sum?
8 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, eò quòd loquimini vanitatem, & videtis mendacium; idcirco, ecce me contra vos, dictum Domini Jehovi.
9 Erit enim manus mea contra Prophetas istos, qui vident vanitatem, & qui divinant mendacium: in consilio populi mei non erunt, & in descriptione domûs Jisraëlis non conscribentur, neque in terram Jisraëlis venient: ità experiemini me esse Dominum Jehovi.
10 Eò quòd multis modis fecerunt, ut erraret populus meus, *dicentes* pacem *esse*, ubi nulla *esset* pax: qúumque hic exstruit luteum parietem, ecce illi obducunt ipsum inepto *tectorio*.
11 Dic obducentibus ineptum *tectorium*, atqui casurus est: erit imber inundans, & vos ô lapides immanis grandinis casuri estis, & ventus procellosissimus diffindet *eum*.
12 Quum ecce ceciderit paries iste, ánnon dicetur vobis, ubi *est* tectorium illud, quod obduxistis?
13 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, & diffindam vento procellosissimo in excandescentia mea: & imber inundans in ira mea futurus est, lapidésque immanis grandinis in excandescentia ad consumtionem.
14 Ità destruam parietem, quem obduxeritis inepto *tectorio*, & prosternam eum in terram, adeò ut retegatur fundamentum eius; eáque irruente consumemini in medio ejus, ut experiamini me esse Jehovam:
15 Sic ubi consummavero excandescentiam meam in parietem istum, & in eos, qui obducunt illum inepto *tectorio*; dicam de vobis, minimè *est* paries ille, & minimè, qui obducebant illum.
16 *Isti* Prophetæ Jisraëlis, qui prophetant pro *urbe* Jeruschalaimorum, & qui vident ei visionem pacis; quum nulla sit pax, dictum Domini Jehovi.
17 Tu quoque, fili hominis, oppone fa-

ciem tuam filiabus populi tui,quæ prophetissas agunt ex animo suo; & propheta contra eas.
18 Dicens, sic ait Dominus Jehovi, væ consuentibus pulvillos pro omnibus axillis brachiorum *populi* mei,& parantibus confibulas pro capite cujusque staturæ ad venandum animas; animas venamini in populo meo, & animas vobis vivas conservatis:
19 Et prophanatis me apud populum meum pro pugillis hordei,& frustulis panis; morte afficiendo animas, quæ non morerentur, & victuras prædicando animas,quæ non sunt victuræ: mentiendo apud populum meum,qui auscultant mendacio.
20 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra pulvillos vestros,quibus vos illic venamini animas, *abductura* in floralia, & lacerabo illos à brachiis vestris: & dimittam animas,quibus vos in floralia *abducentes*,venamini animas *virorum*:
21 Et lacerabo confibulas vestras, ut eripiam populum meum è manu vestra,neque sint ampliùs in manu vestra prædæ: ità experiemini me esse Jehovam.
22 Eò quod atterunt animum justi falsò, quem ego non eram affecturus dolore; & confirmant manus improbi,ut non revertatur à via sua pessima, ut in vita conservem eum:
23 Idcirco vanitatem non estis visuræ, & divinationem non divinaturæ ampliùs: sed eripiam populum meum è manu vestra, & experiemini me esse Jehovam.

CAP. XIV. *Deus spiritum pseudopropheta in obstinatis efficacem reddit.*

DEinde, quum venientes ad me quidam è Senioribus Jisraëlis,sederent coram me:
2 Fuit verbum Jehovæ ad me,dicendo:
3 Fili hominis, viri isti induxerunt stercoreos deos suos in animum suum,& offendiculum iniquitatis suæ positum habent è regione faciei suæ: an nullo pacto consulor ab eis?
4 Idcirco,alloquere eos,dicens eis,sic ait Dominus Jehovi,quisquis è domo Jisraëlis induxerit stercoreos deos suos in animum suum,offendiculum iniquitatis suæ positum habens è regione faciei suæ, & venerit ad Prophetam: ùt sum Jehova, responsabo ei eodem *tempore* de multitudine stercoreorum deorum ipsius:
5 Ut reprehendam domum Jisraëlis in animo ipsorum; quòd averterint se à me, adhæsuri stercoreis diis suis omnes.
6 Idcirco, dic domui Jisraëlis, sic ait Dominus Jehovi, convertimini,& avertite *animos* à stercoreis diis vestris; avertite, *inquam*, ab omnibus abominationibus vestris faciem vestram.
7 Nam quisquis è domo Jisraëlis,aut ex peregrinis, qui peregrinantur in Jisraële, averterit se, à sequendo me, inductis stercoreis diis suis in animum suum, & offendiculum iniquitatis suæ positum habuerit è regione faciei suæ: quum venerit ad Prophetam, ut consulat per eum me; ùt sum Jehova,responsabo ei per me.
8 Et opponens iratam faciem meam viro huic,ponam eum in signum,& in parabolas, denique exscindam eum in medio populi mei; ut experiamini me esse Jehovam.
9 Ipse autem Propheta, quum pellectus fuerit, ut eloquatur verbum; ego Jehova pellexero Prophetam ipsum: & extendens manum meam contra ipsum,perdam ipsum è medio populi mei Jisraëlis.
10 Ità ferent pœnam iniquitatis suæ; æque pœna consulentis,ac pœna Prophetæ erit.
11 Ut non aberrent ampliùs domus Jisraëlis à sequendo me,& non polluant se ampliùs omnibus defectionibus suis; sed sint mihi populus,& ego sim eis Deus,dictum Domini Jehovi.
12 Iterum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
13 Fili hominis,quum regio peccaverit mihi,prævaricando prævaricatione,& extendens manum meam contra illam,fregero illi scipionem panis: denique immisero in eam famem,quâ exscindam ex ea homines, & jumenta:
14 Etiamsi essent hi tres viri in ea,Noach,Daniel,& Ijob; ipsi cum justitia sua eriperent se ipsos,dictum Domini Jehovi.
15 Si bestias malas transmisero in terram,orbaturas eam; adeò ut sit desolatissima,absque transeunte propter illas bestias;
16 Tres viri in ista ea,*ne vivam ego*,dictum Domini Jehovi; si filios, aut si filias eriperent; ipsi se solos eriperent,terra autem esset desolatissima.
17 Aut si gladium induxero in regionem illam; edixeróque,gladius pertranseat terram,quò exscindam ex ea homines,& jumenta.
18 Etiamsi tres viri isti *essent* in ea,ùt vivo ego, dictum Domini Jehovi, non eriperent filios,aut filias; sed ipsi se solos eriperent.
19 Aut si pestem immisero in terram illam; effundens excandescentiam meam super illam,ad cædem,ad exscindendum ex illa homines,& jumenta:
20 Etiamsi Noach,Daniel,& Ijob *essent* in ea,*ne vivam ego*, dictum Domini Jehovi, si filium,aut filiam eriperent; ipsi cum justitia sua eriperent se ipsos.
21 Nam sic ait Dominus Jehovi,etiam, quum quatuor judicia mea hæc pessima, gladium,ac famem,bestiasque malas,& pestem immisero contra *urbem* Jeruschalaimorum; ad exscindendum ex ea homines, & jumenta:
22 Si,ecce reliqui fient in ea,qui evadant,qui educantur,filii,aut filiæ; ecce ipsi procedent ad vos,ut videatis viam ipsorum, & actiones ipsorum; & consolemini *ipsos* in malo,quod induxero contra *urbem* Jeruschalaimorum in omnibus,quæ induxero contra eam.
23 Et consolationi erunt vobis, cùm videritis viam eorum, & actiones eorum: ut agnoscatis,me non immeritò fecisse, quæcunque fecero in eam, dictum Domini Jehovi.

CAP. XV. *Populus Dei vitis infrugifera.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me,dicendo:
2 Fili hominis, quid *est* lignum vitis præ omni ligno? *quid præ* putato ramo,qui *est* in lignis silvæ?

3 An sumitur ex illo lignum ad aptandum operi? an assumitur ex illo paxillus ad appendendum ei ullum instrumentum?
4 Ecce igni traditur in escam, quum duas extremitates ejus consumserit ignis, & medium ejus ustulatum fuerit, an proderit ad opus?
5 Ecce, quum esset integer, non aptabatur operi; quanto igitur minùs, quum ignis consumsit ipsum, & ustulatus est, aptaretur adhuc operi?
6 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, quemadmodum *est* lignum vitis inter ligna silvæ, quod trado igni in escam: ita traditurus sum habitatores Jeruschalaimorum.
7 Nam opponam faciem meam iratam eis, quum ab uno igne exiverint, alter ignis consumet eos: ut cognoscatis me esse Jehovam, quum objecero faciem meam iratam eis:
8 Exponámque terram ipsam desolationi; eò quòd prævaricantur prævaricatione, dictum Domini Jehovi.

CAP. XVI. *Ingratitudo populi adversus Deum graphicè delineata, & pœnæ justissimæ damnata.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo:
2 Fili hominis, notas fac *urbi* Jeruschalaimorum, abominationes ipsius:
3 Dicens, sic ait Dominus Jehovi *urbi* Jeruschalaimorum, commercia tua, adeóque genituræ tuæ *sunt* è terra Cenahanæorum; *quasi* pater tuus *sit* Emoræus ipse, & mater tua Chitthæa.
4 Nam *ad* genituras tuas, quo die genita fuisti, non fuerat præcisus umbilicus tuus, & aquis non eras lota, quum aspexi te: neque sale fueras condita, nec fasciis eras fasciata.
5 Non pepercerat tibi oculus, ut faceret tibi unum ex istis, clementiâ utendo erga te: sed projecta fueras in superficiem agri cum fastidio tui, quo die genita fuisti.
6 Transiens autem juxta *te*; quum viderem te, præbentem conculcandam te in sanguine tuo; dixi tibi, in sanguine tuo vive, iterúmque dixi tibi, in sanguine tuo vive.
7 Copiosam ùt germen agri reddidi te, adeò ut creveris, & adoleveris, perveneríṡque ad summum ornatum: ubera *tua* sororiaverant, & pilus tuus germinaverat, quàmvis esses nudissima, & rectissima.
8 Quapropter transiens juxta te, quum viderem te, quòd ecce tempus tuum, tempus amorum esset, expandens alam *vestis* meæ super te, operui nuditatem tuam: iuránsque tibi, conveni tecum in fœdus; dictum Domini Jehovi; ut nuberes mihi.
9 Itaque lavi te aquâ, ut inundans, *eluerem* sanguinem tuum à te; & unxi te unguento:
10 Vestiénsque te versicoloribus, calceavi te melinis; & accingens te xylino, operui te serico:
11 Et ornavi te ornatu, indens armillas manibus tuis, & torquem collo tuo:
12 Apposui etiam monile supra nasum tuum, & inaures auribus tuis; coronámque ornatûs capiti tuo.
13 Et ornâsti te auro, & argento, vestimentúmque tuum fuit xylinum, & sericum, ac versicolor, similam, & mel, oleúmque comedisti; denique pulchra fuisti supra modum, & prosperata in regno:
14 Adeò ut prodiret de te fama in gentes propter pulchritudinem tuam; quia perfecta erat; propterea quòd majestatem meam imposuissem tibi, dictum Domini Jehovi.
15 Tum confisa pulchritudini tuæ scortata es cum nomine tuo, & profudisti scortationes tuas omni viatori, illi fuit *pulchritudo tua*.
16 Etiam sumens de vestibus tuis, parâsti excelsa tibi latis maculis interstincta, ut scortareris ad ea; *scortationibus*, non eventuris *porrò*, & *cujusmodi* non erit.
17 Et sumens instrumenta ornatûs tui ex auro meo, & ex argento meo, quæ dederam tibi, fecisti tibi imagines masculi; ut scortareris cum eis.
18 Capiens enim vestes versicolores tuas, operuisti illas; & unguentum meum, suffitúmque meum proposuisti illis;
19 Cibum quoque meum, quem dederam tibi, similam, & oleum, ac mel, *quibus* cibabam te, hoc proposuisti illis in odorem gratum, & fuit dictum Domini Jehovi.
20 Præterea sumens filios tuos, & filias tuas, quas pepereras mihi, hos mactâsti illis consumendos: an minus *hoc* fornicationibus tuis?
21 Jugulavisti, *inquam*, filios meos, & exposuisti eos, traducendo eos illis.
22 Et cum omnibus abominationibus tuis, & scortationibus tuis non es recordata dierum pueritiæ tuæ: quum esses nudissima, & retectissima, præbens te conculcandam in sanguine tuo:
23 Sed fuit post totam malitiam tuam (væ væ tibi) dictum Domini Jehovi.
24 Ut exstrueres tibi fornicem, & faceres tibi suggestum in omni platea.
25 Et in omni capite viæ exstructo suggesto tuo, abominandam redderes pulchritudinem tuam, divaricans pedes tuos omni viatori: denique plurimùm scortata es.
26 Scortata enim es cum Ægyptiis, vicinis tuis torosis; & quidem plurimùm scortata es ad provocandum me.
27 Quúmque ecce, extendens manum meam contra te, diminuerem demensum tuum: & traderem te desiderio odio habentium te Pelischthæorum, quæ confusæ erant propter viam tuam sceleratam.
28 Scortata es cum Assyriis, eò quòd non satiareris: sed scortata *cum* eis, ne sic quidem satiata fuisti.
29 Quapropter plurimùm scortata es in Cenahanæam, in Chaldæam *discurrens*: sed ne hoc quidem satiaris.
30 Quàm languidus est animus tuus, dictum Domini Jehovi; faciendo omnia ista, opus mulieris meritoriæ pervicacissimæ;
31 In pagis tuis fornicem tuum, in capite cujusque viæ, & suggestum tuum facis in omni platea; nec dum es ùt scortum ludificaturum mercedem:
32 Ut mulier adultera, loco viri sui recipiens extraneos:
33 Omnibus scortis dant *illi* pretium: tu verò dedisti pretia tua omnibus amatori-

bus tuis; munerans eos, ut congrederentur tecum circumquaque, pro ſcortationibus tuis.

34 Itaque fuit in te,contrà quàm in iſtis fœminis ſcortationibus tuis, quum proſequeretur te nemo ad ſcortandum: nam quod das mercedem,ac merces non datur tibi,hoc contrarium eſt.

35 Idcirco, ô ſcortum, audi verbum Jehovæ:

36 Sic ait Dominus Jehovi, eò quòd profuſum eſt virus tuum, retectâ nuditate tuâ,in ſcortationibus tuis cum tuis amatoribus; etiam ſuper omnibus ſtercoreis diis abominandis tuis, denique propter cædes filiorum tuorum,quos expoſuiſti eis:

37 Idcirco, ecce ego congregaturus ſum omnes amatores tuos, quibus ſuaviter uſa es, & quoſcunque amas, cum omnibus, quos odiſti; & ubi congregavero illos contra te circumquaque, retegam nuditatem tuam illis, ut videant totam nuditatem tuam:

38 Et judicabo te judiciis adulterarum,& effundentium ſanguinem; exponens te cædi proficiſcenti ab excandeſcentia, & zelotypia.

39 Nam quum tradidero te in manum eorum, demolientur fornicem tuum, & diruent ſuggeſta tua,& exuentes te veſtibus tuis, ſument inſtrumenta ornatus tui; ac relinquent te nudiſſimam, & retectiſſimam:

40 Deinde adducentes contra te congregationem, obruent te lapidibus; & tranſigent te gladiis ſuis:

41 Poſtea comburent domos tuas igne, exercentes contra te judicia ante oculos multarum fœminarum: ita faciam,ut deſinas eſſe meretrix,etiámque mercedem non poteris dare ampliùs.

42 Denique faciam, ut requieſcat excandeſcentia mea in te,donec recedat zelotypia mea à te: donec quieſcens,non indigner ampliùs.

43 Eò quòd non es recordata dierum pueritiæ tuæ, & commoviſti te contra me omnibus his: ideo etiam ego ecce viam tuam in caput repono,dictum Domini Jehovi, ut non facias iſtud ſcelus cum omnibus abominationibus tuis.

44 Ecce quiſquis utitur parabola, de te parabola utetur,dicendo: qualis mater, talis filia ejus.

45 Filia matris tuæ es, faſtidientis virum ſuum, & filios ſuos: & ſoror *utriuſque* ſororis tuæ es,quæ faſtidiverunt viros ſuos, & filios ſuos, mater veſtra Chitthæa, & pater veſter Emoræus.

46 Soror autem tua major eſt Schomron, ipſa cum filiabus ſuis, quæ ſedet ad ſiniſtram tuam; ſoror tua verò minor te, ſedens à dextera tua,eſt Sedom cum filiabus ſuis.

47 Neque verò in viis earum ambulâſti, & ſecundùm abominationes earum feciſti: tanquam parvum faſtidio fuit *hoc*; ideo corruptionem adhibuiſti majorem eis in omnibus viis tuis.

48 Ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, ſi fecit Sedom ſoror tua ipſa, & filiæ ejus, quemadmodum feciſti tu,& filiæ tuæ;

49 Ecce hæc fuit iniquitas Sedomi, ſororis tuæ, excellentia, ſaturitas cibi, & tranquillitas quieta fuit ipſi, & filiabus ejus, & manum pauperis, & egentis non confirmavit:

50 Quum itaque exaltantes ſe,facerent abominationem coram me; amovi eas, prout viſum eſt.

51 Schomron quoque ad dimidium peccatorum tuorum non peccavit; amplificâſti enim abominationes tuas præ ipſis, & juſtificâſti ſorores tuas omnibus abominationibus tuis,quas feciſti.

52 Tu etiam fer ignominiam tuam,quam adjudicas *utrique* ſorori tuæ, propter peccata tua,quibus abominabiliùs egiſti,quàm illæ, juſtiores ſunt te: tu igitur etiam erubeſce,& fer ignominiam tuam, quum juſtifices ſorores tuas.

53 Si reduxero reducem turbam illarum, reducem turbam Sedomi, & filiarum ejus, ac reducem turbam Schomronis,& filiarum ejus; etiam reducem turbam multitudinis captivorum tuorum *reducam* inter illas:

54 Ut feras ignominiam tuam, & afficiaris ignominiâ propter omnia,quæ feciſti; conſolationi exiſtendo illis:

55 Si ſorores tuæ Sedom,& filiæ ejus revertentur ad priſtinum ſtatum ſuum, & Schomron, ac filiæ ejus revertentur ad priſtinum ſtatum ſuum; tu quoque,& filiæ tuæ revertimini ad priſtinum ſtatum veſtrum.

56 Quum non fuerit Sedom ſoror tua in auribus, in ore tuo: tempore ſummæ excellentiæ tuæ;

57 Nec dum revelata fuerit malitia tua, quum *eſſet* tempus probri à filiabus Syriæ,& omnibus circumſtantibus eam, filiabus Peliſchthæorum; quæ depopulaturæ fuiſſent te circumquaque:

58 Scelus tuum, & abominationes tuas tu reportas,dictum Jehovæ.

59 Nam ſic ait Dominus Jehovi, viciſſim faciam tibi, quemadmodum feciſti: quæ ſpreviſti execrationem,irritum faciendo fœdus.

60 Verùntamen recordatus ego fœderis mei, tecum *initi* temporibus pueritiæ tuæ, præſtabo tibi fœdus perpetuum.

61 Nam recordata viarum tuarum, pudore ſuffunderis, aſſumendo ſorores tuas majores te cum minoribus te: & dabo tibi eas in filias,quàmvis non ex fœdere tuo.

62 Sed præſtabo ego fœdus meum erga te; & agnoſces me eſſe Jehovam:

63 Ut recorderis,& erubeſcas,nec ſit tibi ampliùs apertio oris propter ignominiam tuam; quum expiavero te ab omnibus,quæ feceris,dictum Domini Jehovi.

CAP. XVII. *Parabola de duabus aquilis proponitur,& exponitur.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me,edicendo:

2 Fili hominis, propone ænigma, & utere parabola de domo Jiſraëlis.

3 Dicens; ſic ait Dominus Jehovi, aquila quædam maxima, magna alis, alatiſſima, plena plumis,cui eſt ſpecies artificioſiſſima; veniens ad Libanum, deſumſit calamum ſummum cedri:

4 Summitatem tenerorum ramorum ejus decerpſit; & deferens illam in terram nego-

gotiatoriam, in civitate aromatariorum posuit illam.

5 Accipiens verò è semine illius terræ, posuit ipsum in agro sativo: acceptum secundùm aquas multas, circumspectissimè posuit.

6 Atque hæc quidem germinavit, abiit in vitem luxuriantem humilis staturâ, spectantibus palmitibus huius ad illam, & radicibus huius subjectis illi: abiit, *inquam*, in vitem, edidítque ramos, & emisit ramusculos:

7 Sed fuit aquila quædam magna, magna alis, & copiosa plumis, ad quam ecce vitis ista applicuit radices suas, & palmites suos emisit ad eam, ut irrigaret ipsam ex areolis plantationis ipsius:

8 Ista in agro bono ad aquas multas plantata, editura ramos, & latura fructum, *denique* futura vitis magnifica.

9 Dic; sic ait Dominus Jehovi, *an* prosperaretur? annon radices ejus disrumpet, & fructum ejus succidet, ut sicca fiat? omnibus frondibus germinis sui exsiccabitur? & annon brachio magno, & populo multo exstirpaturus est eam radicitus?

10 Ut ecce plantata *sit*, prosperabitúrne? annon attingente ipsam Euro, exsiccabitur prorsus? cum areolis germinationis suæ exsiccabitur?

11 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

12 Dic jam domui isti rebelli, an nescitis, quid *sibi velint* hæc? dic, ecce venerat Rex Babyloniæ *in urbem* Jeruschalaimorum, cujus accipiens Regem, & principes, abduxit eos ad se in Babyloniam:

13 Deinde accipiens de semine regio, pepigerat cum eo fœdus; & adigens eum ad exsecrationem, potentes istius regionis acceperat.

14 Ut esset regnum humile, ne efferret se, ut, observando fœdus suum, staret.

15 Sed rebellavit contra illum, mittendo legatos suos *in* Ægyptum, ut det sibi equos, populúmque multum: an prosperabitur? an eripiet se, qui facit ista? qui irritum fecit fœdus, etiámne eripiet se?

16 Ne vivam ego, dictum Domini Jehovi; nisi in loco illius regis, qui regem constituerat ipsum, cujus spernit exsecrationem, & cujus irritum facit fœdus; apud illum in medio Babyloniæ morietur.

17 Neque copiis magnis, aut congregatione multâ facturus *quicquam* est cum ipso Parho in bello, quum diffundet *ille* aggestas moles, & quum exstruet propugnacula; ad exscindendum animas multas.

18 Cùm spernat exsecrationem irritum faciendo fœdus; quia ecce junxit manum suam, & omnia ista facit, non eripiet se.

19 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, *ne vivam ego*: nisi exsecrationem meam, quam spernit, & fœdus meum, quod irritum facit; hoc reponam in caput ipsius.

20 Nam expandam super ipsum rete meum, & capietur sagenâ meâ; deducénsque ipsum in Babyloniam, disceptabo cum ipso ibi *de* prævaricatione ipsius, quâ prævaricatur contra me:

21 Et omnes profugi ejus cum omnibus agminibus ejus gladio cadent, & qui reliqui erunt, in omnem ventum dispergentur; ut experiamini me Jehovam loquutum esse.

22 Sic ait Dominus Jehovi, attamen accipiens ego è summo calamo illius cedri proceræ reponam: è summitate tenerorum ramorum ejus tenellum decerpens, plantabo ego super montem altum, & aggestum:

23 In monte celsitudinis Jisraëlis plantabo eum, & proferens ramum, faciet fructum, & abibit in cedrum magnificam: habitabúntque sub ea omnes aves cujuscunque alæ, in umbra palmitum ejus habitabunt.

24 Ita experientur omnes arbores agri me esse Jehovam, deiicere arborem altam, exaltare arborem dejectam, exsiccare arborem virentem, & facere, ut floreat arbor sicca: ego Jehova dixi, & faciam.

CAP. XVIII. *Neminem alterius iniquitatem portaturum, sed quemque ex suis ipsius operibus judicandum.*

Fuit quoque verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Quid vobis est, heus vos, qui utimini parabola hac de terra Jisraëlis, dicendo: patres comederunt omphacem, & dentes filiorum obstupescunt?

3 Ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, sed erit vobis ampliùs, *unde* utamini parabola hac in Jisraële.

4 En omnes animæ meæ sunt, æquè anima patris, atque anima filii, meæ sunt: anima, quæ peccat, ipsa morietur.

5 Nam quum quis erit justus, exercebitque jus, ac justitiam.

6 In istis montibus non comederit, & oculos suos non sustulerit ad stercoreos deos domûs Jisraëlis; uxorémque proximi sui non polluerit; & ad uxorem ex immunditia separatam non appropinquaverit.

7 Neminemque oppresserit, pignus suum debitori reddiderit, rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit veste.

8 In usuram non dederit, & fœnus non acceperit, ab iniquitate retraxerit manum suam; jus verum exercuerit inter unum, & alterum.

9 In statutis meis fideliter ambulaverit, juráque mea observaverit, colendo veritatem; justus hic omnino vivet, dictum Domini Jehovi.

10 Quòd si genuerit filium effractorem, effusorem sanguinis; qui faciat fratri præter ullum istorum:

11 Qui ista omnia non faciat; quin etiam in istis montibus comedat, & uxorem proximi sui polluat.

12 Pauperem, & egentem opprimat, rapinas rapiat, pignus non reddat, & ad stercoreos deos attollat oculos suos, abominationem faciens.

13 In usuram det, & fœnus accipiat, hiccíne viveret; non vivet; omnes abominationes istas fecit, omnino afficietur morte; cædis ipsius causa in ipso erit.

14 Quòd *si* ecce genuerit filium, qui animadvertat omnia peccata patris sui, quæ facit, & animadvertens, non faciat secundùm illa.

15 In istis montibus non comedat, & oculos suos non attollat ad stercoreos deos

do-

domûs Jiſraëlis ; uxorem proximi ſui non
polluat.
16 Et neminem opprimat , pignus non
accipiat , & rapinam non rapiat , panem
ſuum eſurienti det, & nudum operiat veſte.
17 A paupere retrahat manum ſuam,uſu-
ram , aut fœnus non accipiat , jura mea fa-
ciat,in ſtatutis meis ambulet ; hic non mo-
rietur propter iniquitatem patris ſui,omni-
no vivet :
18 Pater *verò* ipſius , quia oppreſſit op-
preſſione , rapuit rapinam fratris , & quod
non eſt bonum, fecit inter populares ſuos ;
ideo ecce morietur propter iniquitatem
ſuam.
19 Sed dicitis,cur ? nónne fert filius ipſe
propter iniquitatem patris ? quum filius
jus,& juſtitiam exercet, omnia ſtatuta mea
obſervat,& facit ea,omnino vivet.
20 Anima, quæ peccat, ipſa morietur :
filius non feret propter iniquitatem patris,
& pater non feret propter iniquitatem fi-
lii, juſtitia juſti cum ipſo erit, & improbi-
tas improbi cum ipſo erit.
21 Quum autem improbus converſus ab
omnibus peccatis ſuis, quæ fecit, obſerva-
bit omnia ſtatuta mea, & exercebit jus,&
juſtitiam ; omnino vivet,non morietur :
22 Omnes defectiones ejus, quas com-
miſit, non commemorabuntur ei, in ſua ju-
ſtitia,quam exercet,vivet.
23 An ullo pacto delector morte impro-
bi ? dictum Domini Jehovi : ánnon quum
revertitur à viis ſuis,ut vivat ?
24 Sed quum avertens ſe juſtus à juſtitia
ſua , facit iniquitatem, ſecundùm omnes
abominationes, quas fecerit improbus, fa-
cit,hiccíne viveret ? omnia juſtè facta ejus,
quæ fecerit, non commemorabuntur,pro-
pter prævaricationem ipſius, quâ præva-
ricatur,& propter peccatum ipſius , quo
peccat,propter hæc morietur.
25 Quòd autem dicitis,non eſt æqua via
Domini : audite jam,ô domus Jiſraëlis,an
via mea non eſſet æqua ? annon viæ veſtræ
non ſunt æquæ ?
26 Quum avertit ſe juſtus à juſtitia ſua,&
faciens iniquitatem,moritur in illo ; pro-
pter iniquitatem ſuam,quam facit,moritur.
27 Quum autem revertens improbus ab
improbitate ſua,quam faciebat,exercet jus,
& juſtitiam ; hic animam ſuam vivam con-
ſervat :
28 Quia animadvertens,revertitur ab o-
mnibus defectionibus ſuis,quas commiſit ;
omnino vivet,non morietur.
29 Attamen dicunt domus Jiſraëlis; non
eſt æqua via Domini : an viæ meæ non eſ-
ſent æquæ ? ô domus Jiſraëlis ; ánnon viis
veſtris non eſt æquitas ?
30 Idcirco quemque ſecundùm vias ſuas
judicabo, vos , ô domus Jiſraëlis, dictum
Domini Jehovi, revertimini,& avertite *vos*
ab omnibus defectionibus veſtris, ut non
ſit vobis offendiculo iniquitas.
31 Abjicite à vobis omnes defectiones
veſtras,quibus defeciſtis,& facite vobis cor
novum , & ſpiritum novum : nam quare
moreremini,ô domus Jiſraëlis ?
32 Non enim delector morte morientis,
dictum Domini Jehovi;avertite itaque vos,
& vivite.

CAP. XIX. *Clades principum impiorum.*

TU autem profer lamentationem de prin-
cipibus Jiſraëlis.
2 Dicens,quid *erat* mater tua ? leæna in-
ter leones recubans ; inter juvenes leones
educans catulos ſuos.
3 Sed evehente ipſâ unum è catulis ſuis,
quum juvenis leo factus eſſet ; & quum di-
diciſſet prædari prædam, homines come-
diſſet :
4 Audientes *concurrerunt* in eum gentes,
quarum in fovea captus eſt ; & deduxerunt
eum uncis in terram Ægypti.
5 Videns autem illa, quum ſpe aluiſſet
ſeſe,periiſſe exſpectationem ſuam ; accepit
unum è catulis ſuis: quem effecit juvenem
leonem.
6 Hic indeſinenter ambulans inter leo-
nes , juvenis leo factus ; didicit prædari
prædam,homines comedit :
7 Etiam cognovit de viduatis palatiis
eorum,& civitates eorum vaſtavit,adeò ut
deſolaretur terra,& quæ implent eam,à vo-
ce rugitûs ejus.
8 Quapropter diſpoſuerunt contra eum
gentes circumquaque ex provinciis ; & ex-
panderunt contra eum rete ſuum,quarum
in fovea captus eſt.
9 Tum potentes eum in clauſtro uncis
adhibitis,deduxerunt eum ad Regem Ba-
byloniæ ; deducturi eum in munitiones,ut
non exaudiretur vox ejus ampliùs in mon-
tibus Jiſraëlis.
10 In quiete tua,mater tua ſimilis *erat*
viti plantatæ ſecundùm aquas, fructifera,&
frondoſa erat ab aquis multis.
11 Erántque ei ſcipiones robuſti cum
virgis dominantium,& alta erat ſtatura e-
jus ſupra intercurrentes ramos denſos;ita ut
conſpicua eſſet altitudine ſuâ cum multitu-
dine palmitum ſuorum.
12 Sed avulſa per excandeſcentiam , in
terram dejecta eſt,& Eurus arefecit fructum
ejus,defregerunt ſeſe,& aruerunt ſcipiones
robuſti ejus,ignis conſumſit eos :
13 Nunc enim plantata eſt in deſerto,in
terra ſicca,& ſiticuloſa :
14 Et exiens ignis è ſcipione ramorum e-
jus fructum ejus conſumit,adeò ùt non ſit in
ea ſcipio robuſtus, virga dominatura : hæc
lamentatio eſt,quæ ſit pro lamentatione.

CAP. XX. *Concio legalis,& Evangelica.*

FUit autem anno ſeptimo , quinto menſe,
die decimo illius menſis, venientes qui-
dam è Senioribus Jiſraëlis,ad conſulendum
Jehovam,quum ſediſſent coram me;
2 Ut eſſet verbum Jehovæ ad me,dicen-
do :
3 Fili hominis,alloquere Seniores Jiſraë-
lis,dicens eis,ſic ait Dominus Jehovi,an ad
conſulendum me venitis ? *ne* vivam ego, ſi
conſulor à vobis,dictum Domini Jehovi.
4 An cauſam ageres iſtorum ? an cau-
ſam ageres,fili hominis?abominationes ma-
jorum ipſorum notas fac ipſis.
5 Indices igitur eis, ſic ait Dominus Je-
hovi,quo die eligens Jiſraëlem, ſublatâ ma-
nu meâ ſemini domûs Jahakobi *juraveram*,
notúmque feceram me ipſis in terra Ægy-
pti , (*juraveram* autem ſublatâ manu meâ
ipſis,dicendo : ego Jehova,Deus veſter)

6 Die,

6 Die, *inquam*, illo, *quo* sublatâ manu meâ *juraveram* istis, me deducturum illos è terra Ægypti, in terram, quam exploraveram ipsis, affluentem lacte, & mele, decus ipsum omnium regionum;

7 Edixeram eis, quisque res detestandas oculis suis abjicite, & stercoreis diis Ægypti ne polluatis vos; ego sum Jehova, Deus vester:

8 Rebellantes contra me, noluerunt auscultare mihi, quisque res detestandas oculis suis non abjecerunt, & stercoreos deos Ægypti non dereliquerunt: quàmvis dixissem me effusurum excandescentiam meam super eos, ad consummandum iram meam in eis, in media terra Ægypti;

9 Attamen feci propter nomen meum, ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium, inter quas erant; quum notum feci me ipsis ante oculos illarum, educendo ipsos è terra Ægypti;

10 Itaque eduxi ipsos è terra Ægypti, & abduxi ipsos in desertum:

11 Ubi dedi ipsis statuta mea, & jura mea nota feci ipsis, quæ, qui faceret homo, viveret per ea.

12 Ac etiam sabbatha mea dedi ipsis, ut essent signo inter me, & ipsos: ut sciretur, me Jehovam sanctificare ipsos.

13 Sed rebellârunt contra me domus Jisraëlis in ipso deserto, in statutis meis non ambulantes, & jura mea spernentes, quæ, qui fecisset homo, vixisset per ea, & sabbatha mea prophanantes valde: quapropter dixi, me effusurum excandescentiam meam super eos, in ipso deserto, ad consumendum eos.

14 Sed feci propter nomen meum, ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium, in quarum oculis eduxeram eos.

15 Veruntamen etiam ego sublatâ manu meâ *juravi* eis in deserto; me non introducturum illos in terram, quam dedi affluentem lacte, & melle, decus ipsum omnium regionum:

16 Eò quòd jura mea spernerent, & in statutis meis non ambularent, ac sabbatha mea prophanarent: quòd stercoreos deos suos cor illorum sequeretur.

17 Pepercit tamen oculus meus illis, ne perderem illos, neque feci ex eis consummationem in deserto:

18 Edixi enim filiis illorum in deserto, in statutis patrum vestrorum, ne ambuletis, & jura illorum, ne observetis; neque stercoreis diis illorum vos polluatis:

19 Ego *sum* Jehova, Deus vester, in statutis meis ambulate; & jura mea observate, ac facite ipsa:

20 Et sabbatha mea sanctificate, ut sint signo inter me, & vos, ut sciatur, me Jehovam esse, Deum vestrum.

21 Rebellârunt autem contra me ipsi filii, in statutis meis non ambulantes, & jura mea non observantes, ut facerent ea; quæ, qui faceret homo, viveret per ea, sabbatha mea prophanantes: quapropter dixi, me effusurum excandescentiam meam super eos, consummando iram meam contra eos in deserto.

22 Sed reducens manum meam, feci propter nomen meum; ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium, in quarum oculis eduxeram eos.

23 *Nam* etiam ego sublatâ manu meâ *juraveram* eis in deserto; me dispersurum eos in gentes, & sparsurum eos in regiones:

24 Eò quòd jura mea non facerent, & statuta mea spernerent, ac sabbatha mea prophanarent: denique stercoreos deos, patrum suorum, sequerentur oculi ipsorum.

25 Atque etiam ego dederam ipsis statuta non bona, & jura, per quæ non viverent;

26 Impurans ipsos cum donis ipsorum, eò quòd traducerent omnem aperientem vulvam; ut desolarem eos, ut experirentur me esse Jehovam.

27 Idcirco alloquere domum Jisraëlis, fili hominis, indicens eis, sic ait Dominus Jehovi, adhuc hac *re* blasphemaverunt me patres vestri, prævaricando contra me prævaricatione.

28 Quòd, quum introduxissem eos in terram, quam sublatâ manu *juraveram*, me daturum ipsis; aspexerunt omnem collem excelsum, & omnem arborem densis *ramis*, ubi sacrificârunt sacrificia sua, & ubi dederunt irritamentum oblationis suæ, & ubi disposuerunt odores gratos suos, denique ubi libârunt libamina sua:

29 Et quàmvis dicerem iis ipsis, qui veniebant eòdem, quò vos, quid *sit* ipsum excelsum: tamen vocatum est nomen illius excelsum, usque in diem hunc.

30 Idcirco dic domui Jisraëlis, sic ait Dominus Jehovi, an in via patrum vestrorum vos ipsos impuraveritis; & detestationes eorum sequendo vos scortati fueritis;

31 Et offerendo dona vestra, traducendo filios vestros per ignem, vos ipsos impuraveritis in omnibus stercoreis diis vestris in hunc usque diem, & ego consular à vobis, ô domus Jisraël? ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, si consular à vobis.

32 Ideóque, quod ascendit in spiritum vestrum, minimè omnium futurum est, quòd vos dicitis; erimus ùt istæ Gentes, ùt nationes istarum regionum, ministrando ligno, & lapidi.

33 Ne vivam ego, dictum Domini Jehovi; nisi manu robustâ, & brachio extenso, ac excandescentiâ effusâ regnabo super vos.

34 Quum educam vos ex populis, & congregabo vos ex regionibus, in quas dispersi fueritis; manu robustâ, brachióque extenso, & excandescentiâ effusâ.

35 Nam deducam vos in desertum populorum, ubi disceptabo vobiscum in os:

36 Quemadmodum disceptavi cum majoribus vestris, in deserto terræ Ægypti; sic disceptabo vobiscum, dictum Domini Jehovi:

37 Et transmittam vos sub virgam; ut inducam vos ad exhibitionem fœderis:

38 Seligénsque ex vobis eos, qui rebellant, & qui deficiunt à me, è terra peregrinationum ipsorum emittam eos, & *eorum nemo* in terram Jisraëlis redibit; ità experimini me esse Jehovam.

39 Vos itaque ô domus Jisraëlis, sic ait Do-

Dominus Jehovi, quiſque ſtercoreos deos ſuos agedum colite, etiam poſtea: ſiquidem non auſcultatis mihi: nomen verò ſanctitatis meæ ne prophanate ampliùs donis veſtris,& ſtercoreis diis veſtris.

40 Nam in monte ſanctitatis meæ, in monte celſitudinis Jiſraëlis, dictum Domini Jehovi, ibi colent me tota domus Jiſraëlis, quanta quanta erit in ea terra: ibi acceptos habebo eos, ac ibi requiram oblationes veſtras, & primitias munerum veſtrorum cum omnibus rebus ſanctis veſtris:

41 Cum odore grato acceptos habebo vos; quando eduxero vos ex populis, & congregavero vos ex regionibus, in quas diſperſi fueritis: & ſanctificabo me in vobis ante oculos ipſarum gentium.

42 Et experiemini me eſſe Jehovam; quum reduxero vos in terram Jiſraëlis: in terram illam, quam ſublatâ manu meâ *juraveram* me daturum majoribus veſtris:

43 Ubi recordati viarum veſtrarum, omniúmque actionum veſtrarum, quibus vos ipſos impuraſtis; faſtidio eritis vobis ipſis propter omnia mala veſtra, quæ feceritis.

44 Ità agnoſcetis me eſſe Jehovam, quum *hæc* fecero erga vos propter nomen meum, non ſecundùm vias veſtras peſſimas, & ſecundùm actiones veſtras corruptiſſimas, ô domus Jiſraëlis, dictum Domini Jehovi.

CAP. XXI. *Ieruſchalaima ſilva incendenda.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, diſpone faciem tuam dexteram verſùs; & fac, ut ſtillet verſùs Auſtrum, ac prophetato in ſilvam agreſtem meridiem *verſus*;

3 Dicens ſilvæ meridianæ, audi verbum Jehovæ: ſic ait Dominus Jehovi, ecce ego accenſurus ſum in te ignem, qui conſumat in te omnem arborem viridem, & omnem arborem aridam, non exſtinguetur flamma inflammatiſſima, & adurentur eâ omnes facies à meridie ad aquilonem:

4 Et experientur omnis caro me Jehovam incendere illam, non exſtinguetur.

5 Me autem dicente, ahah Domine Jehovi, ipſi dicunt de me, nónne artifex eſt parabolarum iſte? *Cap. XXI.*

6 Fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

7 Fili hominis, diſpone faciem tuam verſùs Jeruſchalaima, & fac, ut ſtillet loca ſancta verſùs: & prophetato contra terram Jiſraëlis,

8 Dicens terræ Jiſraëlis, ſic ait Jehova, ecce me contra te exſerturum gladium meum, è vagina ſua; ut exſcindam ex te juſtum, & improbum:

9 Ut exſcindam ex te juſtum, & improbum: idcirco prodibit gladius meus è vagina ſua contra omnem carnem à meridie *ad* aquilonem:

10 Ut experiantur omnis caro, me Jehovam exſerere gladium meum è vagina ſua, non revertetur ampliùs.

11 Tu ergo fili hominis ſuſpira: cum fractione lumborum, & amaritudine ſuſpirato ante oculos illorum.

12 Erit autem, quum dicent tibi, quamobrem ſuſpirabundus es? ut dicas, propter rumorem, qui advenit, quò liqueſcet omne cor, & remittentur omnes manus, caligabítque omnis ſpiritus, & omnia genua diffluent *ut* aquæ, ecce advenit, & fit, dictum Domini Jehovi.

13 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

14 Fili hominis, prophetato, dicens, ſic ait Dominus: dic, gladius gladius exacutus, atque etiam exterſus eſt:

15 Ut mactet mactandos exacutus eſt, ut ſit ei coruſcatio exterſus eſt: aut gauderemus, virgâ filii mei ſpernente omne lignum?

16 Nam tradidit illum extergendum, capiendum manu: ipſe exacutus eſt vaſtationi, idemque exterſus, quem tradat in manum interfectoris.

17 Clama, & ejula fili hominis, quia ipſe eſt contra populum meum, idem*que* contra omnes principes Jiſraëlis, detruſi in gladium erunt cum populo meo; idcirco applaude femori.

18 Quum *fuit* probatio, quid tandem fuit? an etiam virgæ ſpernentis non eſſet? dictum Domini Jehovi.

19 Tu itaque fili hominis propheta, & complode manibus: nam iterabitur gladius tertiò, gladius confoſſorum, *idémq;* gladius confoſſorum magnatum, cubicula permeans illorum.

20 Ut diffluente animo multiplicentur offendicula, contra omnes portas eorum diſpoſui mucronem gladii: ah, factus eſt ad coruſcationem, acuminatus ad mactationem.

21 Unis viribus dexteram pete, compoſitis pete ſiniſtram; quocunque occurrent tibi res comparatæ.

22 Nam etiam ego complodam manibus meis, & faciam, ut requieſcat excandeſcentia mea, ego Jehova eloquutus ſum.

23 Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

24 Tu autem fili hominis, propone tibi duas vias, adveniente gladio Regis Babyloniæ, è terra unius procedentes ambas; & latus ſelige, in capite viæ ad civitatem *ſpectantis* ſelige.

25 Viam, *inquam*, proponito, quâ adveniat gladius contra Rabbatham Hammonitarum: aut contra Jehudæos, *verſantes* in *urbe* Jeruſchalajimorum munitâ.

26 Nam ſtabit Rex Babyloniæ in bivio, in capite duarum viarum, ad divinandum divinationem: terget cultros, conſulet imagines, inſpiciet jecur.

27 In dextera ipſius erit divinatio hæc: Jeruſchalaima, diſponendos eſſe primores *exercitus*, os aperiendum in occiſione, tollendam vocem cum clangore: diſponendos *igitur* primores exercitûs contra portas effundendas aggeſtas moles, exſtruendas munitiones.

28 Erit quidem *hoc* iſtis tanquam ſi divines vanitatem in oculis ipſorum, iſtis juratis in juramenta multa: ſed hoc revocabit in memoriam iniquitatem, quâ capiendi ſunt.

29 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, eò quòd revocatis in memoriam iniquitatem veſtram, dum retegunt ſe defectiones veſtræ, dum apparent peccata veſtra in omnibus actionibus veſtris: quia verſamini in memoria, manu illâ capiemini.

30 Tu autem prophane,improbe,ô prin-
ceps Jisraëlis : cujus advenit dies, *suo* tem-
pore iniquitatis terminus:
31 Sic ait Dominus Jehovi, amove cida-
rim istam,& tolle coronam: hæc *futura* non
est : *eum, qui in* depressum *abiit*, exalta , &
eum,qui altus *est*, deprime.
32 Perversam,perversam,perversam red-
dam illam : etiam hæc non futura est,donec
venerit, in cujus *est* jus ipsum , & tradidi
illud.
33 Tu autem fili hominis propheta , di-
cens : sic ait Dominus Jehovi de Hammo-
nitis,& de opprobrio illorum: dices igitur,
gladius,gladius districtus *est*, ad mactatio-
nem extersus , ad consumendum *extersus*
propter coruscationem ;
34 Dum vides tibi vanitatem , dum divi-
nas tibi mendacium : applicando te ad cer-
vices confossorum ab improbis,quorum di-
es advenit , *suo* tempore iniquitatis termi-
nus.
35 Repone *gladium* in vaginam suam: in
loco,ubi procreata fuisti, in terra conversa-
tionum tuarum judicabo te :
36 Et effundam super te indignationem
meam,igne furoris mei efflans in te,tradam-
que te in manum hominum ardentium,arti-
ficum perditionis.
37 Igni eris ad consumendum, sanguis
tuus erit in terra fusus : non versaberis in
memoria *ullius*, nam ego Jehova eloquutus
sum.

CAP. XXII. *Catalogus peccatorum populi Iudaici.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me,dicendo :
2 Tu autem fili hominis,an causam age-
res ? an causam ageres civitatis istius san-
guinariæ? imò notas facies ipsi omnes abo-
minationes suas.
3 Dicens : sic ait Dominus Jehovi,civita-
tis effundentis sanguinem in medio suî ad-
venturum tempus : quæ facit stercoreos
deos apud se,ad impurandum se.
4 Sanguine tuo, quem effundis,rea es, &
stercoreis diis tuis,quos facis,impura es,fe-
cisti,ut appropinquent dies tui, & perveni-
sti ad annos tuos : idcirco exponam te pro-
bro apud gentes , & ludificationi apud o-
mnes regiones.
5 Quæ propinquæ sunt , & longinquæ à
te ludificabuntur te ; ô infamis,copiosa di-
vexatione.
6 Ecce principes Jisraëlis , pro brachio
cujusque sunt in te ; ut effundant sangui-
nem.
7 Patrem , & matrem vilipendunt in te ,
cum peregrino agunt fraude in medio tuî ;
pupillo,& viduæ vim faciunt in te :
8 Sanctas res meas spernis , & sabbatha
mea prophanas.
9 Homines detractores sunt in te , ut ef-
fundant sanguinem : & per ipsos montes
comedunt in te,scelus faciunt in medio tuî:
10 Nuditatem patris *filius* retegit in te ;
Impuram ex separatione comprimunt in te:
11 Et alius cum uxore proximi sui facit
abominationem , & alius nurum suam im-
purat scelerate , & alius sororem suam ,
filiam patris sui comprimit in te :
12 Munus accipiunt in te , ut effundant
sanguinem : usuram , & fœnus accipis , &
quæstum facis à proximis tuis fraude, meî
autem oblivisceris,dictum Domini Jehovi.
13 Ideo ecce , complodo manum meam
propter quæstum tuum ,quem facis; & pro-
pter sanguinem tuum, quæ sunt in medio
tuî.
14 An perstabit animus tuus ? an confir-
mabuntur manus tuæ diebus illis , quibus
ego acturus sum tecum ? ego Jehova dixi, &
faciam.
15 Dispergam enim te in gentes, & spar-
gam te in regiones ; faciamque, ut absuma-
tur impuritas tua ex te :
16 Et prophana effecta in te ante oculos
Gentium,experieris me esse Jehovam.
17 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me ,
dicendo :
18 Fili hominis , effecti sunt mihi domus
Jisraëlis pro scoria : omnes sunt æris *scoria*,
& stanni, ferrique,ac plumbi in catino,sco-
riæ ex argento effecti sunt.
19 Idcirco sic aitDominus Jehovi,eò quòd
effecti estis vos omnes scoriæ ; idcirco ec-
ce ego congregaturus sum vos intra Jeru-
schalaima.
20 Ut congregatur argentum ; & æs, fer-
rumque , ac plumbum , & stannum in cati-
num , sufflatur circa eum ignis ad funden-
dum : ità congregabo irâ meâ , & excande-
scentiâ,& collocans *illic*,fundam vos :
21 Nam comportabo vos, & sufflabo cir-
ca vos ignem furoris mei , ut fundamini in
medio ipsius *urbis*.
22 Ut funditur argentum in catino , ità
fundemini in medio illius ; & experiemini
me esse Jehovam , effundentem excande-
scentiam meam super vos.
23 Denique fuit verbum Jehovæ ad me,
dicendo :
24 Fili hominis , dic isti , tu terra *es*, *quæ*
mundata non est ; non perfunderis pluviâ
die indignationis.
25 Conjuratio prophetarum ejus in me-
dio ejus *est*,similes *sunt* leoni rugienti,præ-
danti prædam : animas comedunt, robur,&
res pretiosas capiunt , viduas ejus multipli-
cant in medio ejus.
26 Sacerdotes ejus vim faciunt legi meæ,
& prophanant res sanctas meas : inter san-
ctum, & prophanum non discernunt, & in-
ter impurum,& purum *discrimen* non osten-
dunt ; ac à sabbathis meis occultant oculos
suos, denique prophanor inter eos.
27 Principes ejus in medio ejus *sunt* tan-
quam lupi,prædantes prædam : effundendo
sanguinem , perdendo animas , ut faciant
quæstum ;
28 Prophetæ verò ejus obducunt eis ine-
ptum *tectorium* , videntes vanitatem, & di-
vinantes eis mendacium , dicentes : sic ait
Dominus Jehovi , quum Jehova non loquu-
tus est.
29 Populus ipse terræ fraudant fraude,&
rapiunt rapinâ : pauperemque , & egentem
opprimunt,ac peregrinum fraudant injuriâ.
30 Dum autem quæro ex eis aliquem ,
qui obducat sepem,& consistat in irruptio-
ne coram me pro ipsa terra, ne corrumpam
eam ; non invenio.
31 Quapropter , effundens super eos in-
dignationem meam,igne furoris mei consu-

mam eos; viam suam in caput ipsorum reponam, dictum Domini Jehovi.

CAP. XXIII. *Ecclesia Dei meretrix facta.*

Fuit quoque verbum Jehovæ ad me, dicendo:
2 Fili hominis, duæ fœminæ, filio matris unius fuerunt;
3 Quæ scortantes in Ægypto, in pueritia sua scortabantur, ibi compressa fuerant ubera earum, ac ibi subegerant mammas virginales earum.
4 Nomina autem earum, Ahola majoris, & Aholiba sororis ipsius *minoris*, quæ nuptæ mihi pepererunt filios, ac filias: nomina, *inquam*, earum, Schomronis Ahola, Jeruschalaimorum autem Aholiba.
5 Sed scortata est Ahola, *exteros recipiens*, loco meo, egitque amasiam cum amatoribus suis, cum Assyriis propinquis.
6 Indutis hyacinthino principibus, & antistitibus, juvenibus desideratissimis omnibus; equitibus, qui vehebantur equis:
7 Et exposuit scortationes suas ipsis, lectissimis Assyriorum omnibus: & quorumcunque amasiam egit, ipsorum stercoreis diis omnibus impuravit se.
8 Denique scortationes suas *delatas* ab Ægypto non dereliquit, quòd ei concubuissent in pueritia ejus, & ipsi subegissent mammas virginales ejus; sed effuderunt scortationem suam in ea.
9 Idcirco tradidi eam in manum amatorum ipsius; in manum Assyriorum, quibus cum amasiam egerat.
10 Ipsi retexerunt nuditatem ejus; filios ejus, filiasque ejus ceperunt, & eam gladio occiderunt: ità fuit celebris reliquis fœminis, quum judicia exercuissent in eam.
11 Videns verò soror ejus Aholiba, corruptiùs egit amasiam, quàm illa; & scortationes suas *corrupit* præ scortationibus sororis suæ.
12 Cum Assyriis amasiam egit, principibus, & antistitibus propinquis, indutis perfectissimè equitibus, qui vehebantur equis; juvenibus desideratissimis omnibus:
13 Adeò ut viderem ipsam impuràsse se, viam eandem *esse* ambabus ipsis.
14 Sed adiecit ad scortationes illius; nam videns homines expressos in pariete, imagines Chaldæorum expressas indico.
15 Accinctos cingulo lumbis suis, redundantes coloriis ad capita sua, specie ducum omnes; similitudinem Babyloniorum, Chaldæorum, *ut in* solo natali *subsunt*:
16 Amasiam egit cum eis ad aspectum oculorum suorum; missis legatis ad ipsos in Chaldæam.
17 Congressi itaque cum ea Babylonii concubitu amatorio, impuràrunt eam scortatione suâ: & postquam impuravit se cum eis, luxata est anima ipsius ab eis.
18 Quum itaque retegat scortationes suas, retegátque nuditatem suam, luxata est anima mea ab ea, quemadmodum luxata fuerat anima mea à sorore ejus.
19 Multiplicat enim scortationes suas, recordando dies pueritiæ suæ, quibus scortata fuerat terra Ægyptiorum.
20 Et amasiam agit cum concubinis eorum; quòd velut caro asinorum caro corum sit, & *velut* fluxus equorum, fluxus eorum.
21 Sic revisi scelus pueritiæ tuæ; subigendo ab Ægyptiis mammas tuas, propter *subacta* ubera pueritiæ tuæ.
22 Idcirco ò Aholiba, sic ait Dominus Jehovi; ecce ego excitaturus sum amatores tuos in te, eos, à quibus luxata est anima tua; & adducturus eos contra te circumquaque,
23 Babylonios, omnesque Chaldæos, Pekodæos, Schohæósque, & Kohæos, omnes Assyrios cum ipsis: juvenes desideratissimos, principes, & antistites omnes, duces, & celeberrimos, vectos equis omnes.
24 Qui invadentes te falcatis curribus, plaustris, & essedis, ac congregatione populorum, clypeum, ac scutum, galeámque disponent contra te circumquaque: & proponam illis jus, ut judicent te judiciis suis.
25 Nam opponam zelum meum tibi, ut agant tecum in excandescentia, nasum tuum, & aures tuas amoveant, & tandem gladio concidas; ipsi filios tuos, filiásque tuas capiant, & tu tandem consumaris igne:
26 Postquam nudaverint te vestibus tuis, & ceperint instrumenta ornatûs tui.
27 Ita faciam, ut cesset scelus tuum à te, & scortatio tua *allata* è terra Ægypti; adeò ut non sis sublatura oculos tuos ad eos, & Ægyptiorum non recordatura ampliùs.
28 Nam sic ait Dominus Jehovi, ecce ego trado te in manum eorum, quos odisti, in manum eorum, à quibus luxata est anima tua.
29 Ut agant tecum odio, & accipiant totum laborem tuum, & derelinquant te nudissimam, & retectissimam retectâ nuditate scortationum tuarum, & scelere tuo cum scortationibus tuis.
30 Faciendo ista tibi; eò quòd scortando persequeris gentes, eò quòd impuras te stercoreis diis earum:
31 *Quòd* in via sororis tuæ ambulas; ideo trado poculum ejus in manum tuam.
32 Sic ait Dominus Jehovi, poculum sororis tuæ bibes, profundissimum, & latissimum; erit capacissimum, ad *faciendum* risum, & subsannationem.
33 Ebrietate, & mœrore repleberis, poculo desolationis, & quidem desolatissimæ, poculo sororis tuæ Schomronis.
34 Bibes enim illud, & exsuges, & testas ejus volens comminuere, potiùs mammas tuas avellas: nam ego eloquutus sum, dictum Domini Jehovi.
35 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, quia oblita es meî, & rejecisti me post tergum tuum: ideo etiam tu reporta scelus tuum, & scortationes tuas.
36 Deinde dixit Jehova mihi, fili hominis, an causam ageres Aholæ, & Aholibæ? imò indica eis abominationes ipsarum:
37 Quòd adulterantur, & sanguis inest manibus ipsarum, & cum stercoreis diis suis adulterantur: etiámque filios suos, quos pepererant mihi, traducunt illis consumendos;
38 Adhæc istud faciunt mihi, polluunt sanctuarium meum eodem die, & sabbatha mea profanant;
39 Nam postquam jugulàrunt filios suos ster-

stercoreis diis suis, veniunt ad sanctuarium meum eodem die, ad prophanandum ipsum: imò, ecce sic faciunt in medio domo mea:

40 Quin etiam quòd mittitis ad homines venturos è longinquo; qui legato misso ad se statim, ecce veniunt, quorum causâ lavas te, fucas oculos tuos, & ornas te ornatu.

41 Insides lecto honorato cum mensa instructa ante ipsum, cui *lecto* suffitum meum, ac unguentum meum adhibes.

42 Quúmque vox multitudinis tranquilla *est* in ea, ad homines quoque è vulgo *mittitis*, qui adducuntur ebriosi ex deserto: ac si daturi essent armillas manibus ipsarum, & coronam ornatûs capitibus ipsarum.

43 Et quàmvis dicam isti effœtæ adulteria; modò scortari istos scortationibus hujus, & *modò* illius:

44 Congreditur *quisque* cum ea: ùt congreditur *quis* cum muliere scortante: ità congrediuntur cum Ahola, & cum Aholiba, fœminis sceleratissimis.

45 Quare homines justi, ipsi judicabunt istas judicio adulterarum, & judicio effundentium sanguinem: nam adulteræ sunt, & sanguis *est* in manibus ipsarum.

46 Nam sic ait Dominus Jehovi; faciendo, ut ascendat super istos congregatio, & tradendo eos commotioni, & direptioni;

47 Obruent eas lapidibus congregatio, & putabunt eas gladiis suis: filios earum, & filias earum interficient, & domos earum igne comburent.

48 Ità faciam, ut cesset scelus ab hac terra: & erudientur omnes fœminæ, ne faciant secundùm scelus vestrum:

49 Cùm regesserint illi scelus vestrum in vos, & peccata stercoreorum deorum vestrorum feretis: ità experiemini me esse Dominum Jehovi.

CAP. XXIV. *Parabolica prædictio calamitatum populi Iudaici, eaque ultima.*

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, anno nono, mense decimo, *die* decimo mensis, edicendo:

2 Fili hominis, scribe tibi nomen hujus diei, hunc eundem diem: incumbit rex Babyloniæ in Jeruschalaima hoc ipso die.

3 Et utere contra domum istam rebellem parabolâ, indicens eis, sic ait Dominus Jehovi: dispone istam ollam, dispone, & etiam infunde in eam aquas.

4 Colligendo membra ejus in ipsam, omne membrum bonum; femur, & armum; delectu ossium implendo.

5 Delectum gregis accipiendo, & etiam pyram ossium sub ipsa; fervefac eam quàm plurimùm, elixant etiam ossa ejus in medio ipsius.

6 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, væ civitati isti sanguinariæ; ollæ, in qua *est* spuma sua, & ex qua non exivit spuma ipsius, membratim, membratim extrahe illam, non accidat in eam sors.

7 Quia sanguis ejus in medio ejus *est*, in loco arduo petræ posuit eum; non effudit eum super terram ad tegendum eum pulvere:

8 Accendendo excandescentiam, ad sumendum ultionem, disponam sanguinem istius in arduo petræ, ut non tegatur.

9 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, væ civitati isti sanguinariæ: etiam ego magnam efficiam ejus pyram.

10 Multiplicando ligna, accendendo ignem, consumendo carnem; ut conditura conditissima, ossáque ipsa adurantur.

11 Et statuendo eam super prunas suas vacuam; ut incalescat, & aduratur ærugo ipsius, fundatúrque in medio ejus immunditia ipsius, consumatur spuma ipsius.

12 Mendaciis fatigavit *me*, ideo non exibit ab eo copiosa spuma ejus; indetur igni spuma ejus.

13 Pro immunditia tua *est* scelus; eò quòd mundavi te, sed non es mundata, ab immunditia tua non mundaberis ampliùs, donec fecero, ut quiescat excandescentia mea in te.

14 Ego Jehova dixi, eventurum est, & faciam; non abstraham me: neque parcam, neque pœnitebit me: secundùm vias tuas, & secundùm actiones tuas judicabunt te, dictum Domini Jehovi:

15 Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

16 Fili hominis, ecce ego tollo à te desiderium oculorum tuorum plagâ: sed ne plangito, neque fleto, neque prodeunto lachrymæ tuæ:

17 Clamare desiste, mortuorum luctum ne facito; tiaram tuam alliga tibi: & calceos tuos apponito pedibus tuis: neque obvelato mystacem, & cibum ullorum ne comedito.

18 Quæ, quum eloquutus essem ad populum manè, mortua est uxor mea vespere: itaque feci postero manè, quemadmodum jussus fueram.

19 Dicentibus autem mihi popularibus; annon indicaturus es nobis, quid ista ad nos *pertineant*, quæ tu facis?

20 Dixi eis; verbum Jehovæ fuit ad me, dicendo:

21 Dic domui Jisraëlis, sic ait Dominus Jehovi: ecce ego prophanaturus sum sanctuarium meum, excellentiam roboris vestri, desiderium oculorum vestrorum, & cui indulget anima vestra: etiam filii vestri, & filiæ vestræ, quas reliquistis, gladio concident.

22 Tum facietis, quemadmodum facio: mystacem non obvelabitis, & cibum ullorum non comedetis.

23 Et tiaris vestris *induti* ad capita vestra, calceísque vestris ad pedes vestros, non plangetis, neque flebitis; sed tabescetis in iniquitatibus vestris, & gemetis alter cum altero.

24 Est enim Jechezkel vobis ostento, omnino, prout facit, facturi estis: quum advenerit istud, utique experiemini me esse Dominum Jehovi.

25 Tu autem fili hominis, annon quâ die tollam ab eis robur eorum, gaudium ornatûs eorum, desiderium oculorum ipsorum, & id, ad quod attollunt animam suam, filios ipsorum, & filias ipsorum.

26 Eâ ipsâ die veniet, qui evaserit ad te, ad significandum auribus.

27 Eo ipso die aperietur os tuum apud ipsum, qui evaserit, ut eloquaris; nec obmutescas ampliùs; interea eris illis ostento, ut cognoscant me esse Jehovam.

CAP. XXV. *Clades prædicitur Hammonitis, Moabitis, Edomæis, & Pelischthæis.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
2 Fili hominis, dispone faciem tuam
versùs Hammonitas, ut prophetes contra
eos.
3 Dices ergo Hammonitis, audite ver-
bum Domini Jehovi; sic ait Dominus Je-
hovi, eò quòd dicis, euge, de sanctuario
meo, quum prophanatur, & de terra Jisraë-
lis, quum desolatur, ac de domo Jehudæ,
quum abeunt in deportationem:
4 Idcirco ecce ego traditurus sum te o-
rientalibus in hæreditatem; ut collocent
arces suas in te, & ponant in te tabernacula
sua; ipsi comedent fructus tuos, & ipsi bi-
bent lac tuum.
5 Redigamque Rabbam in habitaculum
camelorum, & Hammonitarum *regionem*
in cubile gregis; ut experiamini me esse
Jehovam.
6 Nam sic ait Dominus Jehovi, eò quòd
complodis manum, & plaudis pede; & læ-
taris ex animo de totâ depopulatione tua
contra terram Jisraëlis.
7 Idcirco ecce ego extendens manum
meam contra te, traditurus sum te in præ-
dam gentibus, & excisurus te ex populis,
ac perditurus te è regionibus: profligabo
te, ut experiaris me esse Jehovam.
8 Sic ait Dominus Jehovi: eò quòd di-
cit Moab, & Sehir, ecce, ùt omnes aliæ gen-
tes *est* domus Jehudæ:
9 Idcirco ecce ego aperturus sum latus
Moabitarum inde ab ipsis Haris, à civitati-
bus ejus, *quæ sunt* ab extremitate ejus. de-
cus, terram Beth-jeschimotharum, Bahal-
mehonis, & Kirjathajimorum:
10 Per Orientales, cum Hammonitarum
regione, quam dedi in hæreditatem: ut non
fiat mentio Hammonitarum in gentibus.
11 Etiam in Moabum exercebo judicia,
ut experiantur me esse Jehovam.
12 Sic ait Dominus Jehovi, eò quòd E-
domæi sumendo ultionem faciunt contra
domum Jehudæ; & reos se statuunt inde-
sinenter sumentes ultionem de eis.
13 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ex-
tendens quoque manum meam contra Edo-
meam, exscindam ex ea homines, & jumen-
ta: exponámque eam vastationi à Thema-
ne, & Dedanem usque gladio concident:
14 Edámque ultionem meam in Edo-
mæos manu populi mei Jisraëlis, agent-
que contra Edomæos secundùm iram
meam, & secundùm excandescentiam
meam, ut experiantur ultionem meam, di-
ctum Domini Jehovi.
15 Sic ait Dominus Jehovi, eò quòd a-
gunt Pelischthæi per ultionem, & sumunt
ultionem ex animo depopulatione, perden-
do inimicitiâ perpetuâ.
16 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce
ego extendens manum meam contra Pe-
lischthæos, excisurus sum Cerethæos, &
perditurus residuum portûs maris:
17 Et exercebo in eos ultiones magnas
summâ increpatione excandescentiæ, ex-
perientúrque me esse Jehovam, quum edi-
dero ultionem meam in eos.

CAP. XXVI. *Excidium Tyri prædicitur.*

FUit autem undecimo anno, primo die
mensis illius; ut esset verbum Jehovæ ad
me, dicendo:
2 Fili hominis, eò quòd dicit Tyrus de
Jeruschalaimis, euge, fracta est *urbs* portis
populosissimis, avertitur ad me; replebor
ex *quo* vastata est:
3 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce
me contra te, ô Tyre; ut deducam contra
te gentes multas, ac si deducerem mare cum
fluctibus ipsius:
4 Quæ perdant muros Tyri, & destruant
turres ejus; adeò ut abradam pulverem
ejus ab ea; redigámque eam in arduam
petram.
5 Locus expandendis plagis erit in me-
dio mari, nam ego eloquutus sum, dictum
Domini Jehovi: ideo erit direptioni gen-
tibus.
6 Filiæ quoque ejus, quæ in agro *sunt*,
gladio interficientur; ut experiantur me
esse Jehovam.
7 Nam sic ait Dominus Jehovi, ecce ego
adducam contra Tyrum Nebucad-netza-
rem, regem Babyloniæ ab Aquilone, regem
regum: cum equis, curribúsque, & equiti-
bus, & congregatione, populóque multo.
8 Filias tuas per agrum gladio interficiet;
& disposito contra te propugnaculo, dif-
fundet in te aggestas moles, & statuet con-
tra te clypeum:
9 Et Heliopolin disponet in muros tuos:
& turres tuas demolietur cultris ejus.
10 Præ agminibus equorum ejus operiet
te pulvisculus eorum, præ strepitu equi-
tum, & essedorum, currúsque, commove-
buntur muri tui, quum intrabit intrà por-
tas tuas, ad ingressus civitatis disrupta *pa-
tebis*.
11 Ungulis equorum suorum calcabit o-
mnes vicos tuos: populum tuum gladio
interficiet, & stationum robustarum tua-
rum *unaquæque* in terram descendet:
12 Et prædabuntur opes tuas, diripient-
que mercem tuam, ac destruent muros
tuos, & domos desiderabiles tuas demo-
lientur: & lapides tuos, lignaque tua, etiam
pulverem tuum in medio aquarum ponent.
13 Ità faciam, ut cesset strepitus canti-
corum tuorum, & sonus cithararum tuarum
non audiatur ampliùs.
14 Et redigam te in arduam petram, lo-
cus expandendis sagenis eris, non ædifica-
beris ampliùs; nam ego Jehova loquutus
sum, dictum Domini Jehovi.
15 Sic ait Dominus Jehovi Tyro; nón-
ne à sono casûs tui, quum clamabunt con-
fossi, quum interficientur interfectione in
medio tui, commovebuntur insulæ?
16 Nam descendent è soliis suis omnes
principes maris, amoventes pallia sua, &
vestibus versicoloribus suis nudantes sese:
trepidationes induent, in terra sedebunt, &
trepidantes *singulis* momentis stupebunt de
te:
17 Proferentésque de te lamentationem,
dicent tibi; Quomodo periisti, quæ habita-
baris à maritimis? civitas laudatissima, quæ
erat firma in mari ipsa cum habitatoribus
suis, *quinam sunt*, qui indiderunt terrorem
suî

sui omnibus habitatoribus ejus?
18 Nunc trepidabunt reliquæ insulæ *die* casûs tui; & turbabuntur insulæ, quæ *sunt* in mari, propter exitum tuum.
19 Nam sic ait Dominus Jehovi, quum reddidero te civitatem desolatam, similem civitatibus, quæ non habitantur; adducendo contra te abyssum, ut operiant te aquæ plurimæ:
20 Faciensque, ut descendas cum descendentibus in foveam, ad populum antiquum, collocavero te in terræ imis *partibus*, in vastitatibus priscis, cum descendentibus in foveam, ut non habiteris; ut reponam decus in terra viventium:
21 In terrorem summum exponam te; quod nusquam futura sis; & quæsita non invenieris unquam, dictum Domini Jehovi.

CAP. XXVII. *Excidium Tyri deploratur.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
2 Tu autem fili hominis, profer de Tyro lamentationem;
3 Dicens Tyro, o *urbs* sita ad aditus maris, mercatrix populosissima apud insulas multas: sic ait Dominus Jehovi, ô Tyre, tu dicebas, ego sum perfecta pulchritudine.
4 In intima parte marium *erant* termini tui; ædificatores tui perfecerant pulchritudinem tuam.
5 Abiegna è Senire ædificabant tibi omnia tabulata; cedrum è Libano accipiebant ad parandum malum *navis* in te.
6 Roboreos è Baschane faciebant remos tuos: transtra tua faciebant ex ebore tritissimo *artifices* ex insulis Chitthæorum.
7 Xylinum cum Phrygiano opere, ex Ægypto erat carbasus tua, ut esset tibi velum; hyacinthinum, & purpureum ex insulis Elischæ operiebat te.
8 Habitatores Tzidonis, & Arvadi erant remiges tui; periti tui, ô Tyre, erant in te, ipsi *erant* gubernatores tui.
9 Seniores Gebalis, ac periti ejus erant in te curatores labis tuæ: omnes classes maris, & nautæ earum erant in te, ut commiscerent se commercio tuo.
10 Persæ, Ludæique, & Putæi erant in copiis tuis, bellatores tui scutum, & galeam suspendebant in te, ipsi præstabant decorem tibi.
11 Arvadæi cum copiis tuis super muros tuos circumquaque, & Gammadæi in turribus tuis erant: umbones suos suspendentes ad muros tuos circumquaque, ipsi perficiebant pulchritudinem tuam.
12 Tharschisch negotiatrix tua præ copia omnium opum: cum argento, ferro, stanno, & plumbo, negotiabantur *in* nundinis tuis.
13 Javan, Thubal, & Meschec erant mercatores tui; hominibus, & vasis æreis negotiabantur *in* commercio tuo.
14 *Qui erant* è domo Thogarmæ; equis, equitibúsque, ac mulis negotiabantur *in* nundinis tuis.
15 Dedanitæ mercatores tui, insulæ multæ *mercatrices* mercium manûs tuæ, cornibus eboris, hebenóque reddebant pretium tuum.
16 Syria negotiatrix tua, præ multitudine operum tuorum; chrysopraso, purpurâ, & phrygiano opere, byssóque, & sandastro, ac pyropo negotiabantur in nundinis tuis.
17 E Jehudæa, & regione Jisraëlitarum, erant mercatores tui: tritico Minnithæ, & Phœniciæ, melleque, & oleo, ac opobalsamo negotiabantur *in* commercio tuo.
18 Damascus negotiabatur tecum de multitudine operum tuorum; præ copia omnium opum, vino Chelbonis, & lanâ nitidâ.
19 Et Dan, ac Javan circumforaneis in nundinis tuis negotiabantur; ferro nitido, casiâ, & calamo odorato, in commercio tuo erat.
20 Dedan mercabatur tecum, pannis ingenuorum *advectis* curru.
21 Arabes, & omnes principes Kedaris erant negotiatores *mercium* manûs tuæ; agnis, arietibúsque, & hircis, hi *erant* negotiatores tui.
22 Mercatores Schebæ, & Rahmæ ipsi mercabantur tecum; præstantissimo quoque aromate, & omni lapide pretioso, ac auro negotiabantur *in* nundinis tuis.
23 Charan, & Canne, ac Heden, mercatores Schebæ; Assyrius, & Chilmadæus mercans tecum:
24 Hi mercatores tui *erant* rebus perfectissimis, involutis hyacinthinis, & phrygianis, gazísque *gentium* in superioribus *habitantium*; quæ funibus circumligantur, & includuntur cedrinis *capsis* in mercatu tuo.
25 Classes oceani decantabant te commercio tuo; denique plena eras, & gravis valde in intima parte marium.
26 In aquas multas adduxerunt te, qui remis agebant te; Eurus confregit te in intima parte marium:
27 Opes tuæ, & nundinationes tuæ commercium tuum, nautæ tui, & gubernatores tui, curatores labis tuæ, & miscentes commercium tecum, omnesque bellatores tui, qui in te *erant* cum tota congregatione tua, quæ *erat* in medio tui, ceciderunt in intimam partem marium die casûs tui.
28 Ad vocem clamoris gubernatorum tuorum: commoti sunt fluctus jactati.
29 Descendentesque è classibus suis omnes tractantes remum, nautæ, omnes gubernatores marini, in terram constiterunt:
30 Facientesque, ut audiretur de te vox ipsorum, clamaverunt amarè; & imposito pulvere capitibus suis, in cinere volutaverunt se:
31 Inductóque propter te calvitio, accinxerunt cilicia, & defleverunt te amaritudine animi, planctu amaro:
32 At protulerunt propter te in lamento suo lamentationem, quum lamentarentur de te, *dicentes*: quæ *erat* par Tyro, par succisæ in medio mari?
33 Procedentibus nundinationibus tuis è maribus, satiabas populos multos amplitudine opum tuarum, & commerciorum tuorum ditabas reges terræ.
34 *Quo* tempore confracta es à maribus, in profundissimis aquis; commercium tuum, & tota congregatio tua in medio tuî ceciderunt:
35 Omnes habitatores insularum obstupescunt de te, & Reges illorum horrescunt hor-

horrore, percelluntur vultu.
36 Negotiatores in populis sibilant de te: terrori summo es, quòd nulla sis usque in seculum.

CAP. XXVIII. *Princeps Tyri perisse ingitur, & excidium Tzidonis prædicitur.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
2 Fili hominis, dic antecessori Tyri, sic ait Dominus Jehovi, eò quòd elatus est animus tuus, adeò ut dicas, *Deus* fortis sum, habitationem divinam inhabito in intima parte marium: cúmque sis homo, non autem *Deus* fortis; tribuis tamen animum tibi parem animo Dei:
3 Ecce sapientior es Daniiele, quicquam occultum non absconditur tibi;
4 Sapientiâ tuâ, & prudentiâ tuâ comparâsti tibi facultates; & congessisti aurum, & argentum in thesauros tuos:
5 Amplitudine sapientiæ tuæ in mercatura tua amplificâsti facultates tuas, adeò ut elatus sit animus tuus in facultatibus tuis:
6 Idcirco sic ait Dominus Jehovi: eò quòd tribuis tibi animum, parem animo Dei.
7 Idcirco, ecce ego adducturus sum contra te extraneos violentissimos gentium, qui exsertis gladiis suis contra pulchritudinem sapientiæ tuæ confodient splendorem tuum.
8 In foveam demittent te, morierísque mortibus confossorum in intima parte marium.
9 An perges dicere, Deus sum coram interfectore tuo? atqui tu homo *futurus es*, non autem *Deus* fortis, in manu confodientis te.
10 Mortibus præputiatorum morieris, manu alienorum: nam ego eloquutus sum, dictum Domini Jehovi.
11 Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
12 Fili hominis, profer lamentationem de Rege Tyri: dicens ei, sic ait Dominus Jehovi, tu obsignans summam, plenè sapientiâ, & perfectè pulchritudine.
13 In Hedene, horto Dei eras, omnes lapides pretiosi operiebant te, pyropus, topazius, & adamas, beryllus thalassius, sardius, & iaspis, sapphirus, chrysoprasus, smaragdúsque cum auro: opus tympanorum tuorum, & fistularum tuarum in te, die, quo procreatus fuisti, parata erant.
14 Tu Cherub *eras*, ex quo unxi *te* protectorem, ex quo præposui te, in monte sancto Dei eras, inter lapides ignitos indesinenter ambulabas.
15 Integer eras in viis tuis, inde à die, quo procreatus fuisti; donec præsto fuit iniquitatis pœna in te.
16 In amplitudine mercaturæ tuæ pleni erant in te violentiâ, quâ peccabas: ideo confodiens te, *dejectum* è monte Dei perdidi te, ô Cherub protector, è medio lapidum ignitorum.
17 Elatus fuerat animus tuus propter pulchritudinem tuam, corruperas sapientiam tuam cum splendore tuo; in terram dejeci te, Regibus exposui te, ut aspiciant te:
18 Præ multitudine iniquitatum tuarum, propter improbitatem mercaturæ tuæ prophanâsti sanctuarium tuum; ideo eduxi ignem è medio tui, qui consumsit te, & redegi te in cinerem super terram ante oculos omnium videntium te;
19 Quicunque nôrant te in populis, obstupuerunt de te: terrori summo es, quòd nulla *sis* usque in seculum.
20 Fuit etiam verbum Jehovæ ad me, dicendo:
21 Fili hominis, dispone faciem tuam Tzidonem versùs, & propheta contra eam.
22 Dicens: sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te, ô Tzidon, ut glorificer in medio tui: ut cognoscatur me esse Jehovam, quum exercuero in ea judicia, & sanctificavero me in ea.
23 Nam immittam pestem in eam, & sanguinem in vicos ejus, & judicabuntur confossi in medio ejus, gladio incumbente ei circumquaque; experientúrque me esse Jehovam.
24 Ità non erit ampliùs domui Jisraëlis spinus dolorificus, & spina dolorem afferens, præ omnibus locis circumstantibus eos, qui depopulentur eos; experientúrque me esse Dominum Jehovi.
25 Sic ait Dominus Jehovi: quando congregabo domum Jisraëlis ex populis, in quibus dispersi sunt, sanctificans me in eis ante oculos gentium: ut habitent in terra sua, quam dederam servo meo Jahakobo:
26 Tunc habitabunt in ea securè; ædificabúntque domos, & plantabunt vineas habitantes securè: quum exercuero judicia in omnes, qui depopulabantur eos è locis circumstantibus ipsos, ut cognoscant me Jehovam esse, Deum ipsorum.

CAP. XXIX. *Regnum Ægypti in solitudinem redigendum.*

ANno decimo, decimo *mense*, duodecimo *die* mensis, fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
2 Fili hominis, dispone faciem tuam versùs Parhonem, regem Ægypti, ut prophetes contra eum, & contra Ægyptum totam.
3 Eloquere, dicens, sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te, ô Parho, rex Ægypti, balæna maxima, quæ cubat inter rivos suos? quæ dicit, mihi *est* rivus meus, nam ego feci mihi.
4 Indam enim hamos maxillis tuis, faciámque, ut adhæreat multitudo piscium rivorum tuorum squamis tuis; ut deducam te è medio rivorum tuorum, & totam multitudinem piscium rivorum tuorum, squamis tuis adhærentem.
5 Postea deseram te *abductum* in desertum te, & totam multitudinem piscium rivorum tuorum, in superficie agri cades, non recipieris, neque congregaberis: bestiis terræ, & avibus cœlorum exponam te in cibum:
6 Et experientur omnes habitatores Ægypti me esse Jehovam: eò quòd sunt scipio arundineus domui Jisraëlis.
7 Quum prehendunt illi te manu, quassaris, & findis eis totum humerum: quúmque innituntur tibi, confringeris, & eis totos lumbos cohibes.
8 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce ego adducturus sum contra te gladium, &

excisurus ex te homines,& jumenta :
9 Ut sit terra Ægypti desolationi,& vasti-
tati,& experiantur me esse Jehovam : eò
quòd dixerit,rivus meus *est*,nam ego feci.
10 Idcirco,ecce me contra te,& contra
rivos tuos ; ut tradam terram Ægypti vasti-
tatibus,vastitati desolatissimæ,à turri Seve-
nes,usque ad terminum Cuschi.
11 Non transibit eam pes humanus, &
pes jumentorum non pertransibit eam,ne-
que habitabitur quadraginta annis.
12 Reddam enim terram Ægypti desola-
tissimam inter regiones desolatas,& civita-
tes ejus inter civitates devastatas,erunt de-
solatissimæ quadraginta annis ; quum di-
spergam Ægyptios in gentes,& spargam eos
in regiones.
13 Nam sic ait Dominus Jehovi ; exactis
quadraginta annis congregabo Ægyptios è
populis,quò dispersi fuerint :
14 Et reducam captivam multitudinem
Ægyptiorum,reducam,*inquam*, eos in ter-
ram Pathrosi,in terram conversationis eo-
rum : ut sint ibi regnum humile.
15 Præ reliquis regnis erit humile,neque
sese extollet ampliùs supra gentes : immi-
nuam enim eos,ne dominentur in gentes :
16 Ut non sit ampliùs domui Jisraëlis con-
fidentiæ revocaturæ *mihi* in memoriam ini-
quitatem , his avertentibus se post illos :
sed agnoscant me esse Dominum Jehovi.

CAP. XXX. *Urbes Ægypti à Rege Baby-
lonis vastandas esse.*

QUum esset vigesimus septimus annus ,
primo *mense*,primo *die* mensis,fuit ver-
bum Jehovæ ad me,dicendo :
2 Fili hominis,Nebucad-netzar,Rex Ba-
byloniæ exegit à copiis suis servitutem
magnam contra Tyrum,omne caput decal-
vatum est,& omnis humerus nudatus ; mer-
ces autem non est ipsi,& copiis ejus de Ty-
ro, propter illam servitutem,quam servi-
verunt contra eam.
3 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce
ego trado Nebucad-netzari,Regi Babylo-
niæ terram Ægypti,ut tollat multitudinem
ejus,& spoliet spolium ejus, ac prædetur
prædam ejus,unde sit merces copiis ipsius.
4 Operæ pretium suum , cujus nomine
serviverit,trado illi terram Ægypti,quia o-
perati sunt mihi, dictum Domini Jehovi.
5 Die illâ efferam cornu domui Jisraëlis,
& tibi dabo aperturam oris inter illos ; ut
cognoscant me esse Jehovam. *Caput* XXX.
6 Rursus fuit verbum Jehovæ ad me,di-
cendo :
7 Fili hominis , prophetato, dicens , sic
ait Dominus Jehovi ; ejulate,*dicentes*,ah de
die ista.
8 Nam propinqua *est* dies,propinqua *est*,
inquam,dies Jehovæ. dies nubila,tempus
gentium erit :
9 Quum invadet gladius Ægyptum, erít-
que gravis dolor in Æthiopia, cadentibus
confossis in Ægypto : quum intercipient
multitudinem ejus,& destruentur funda-
menta ejus.
10 Æthiopes. Putæique,,& Ludæi,totá-
que miscellanea turba,Cubæi quoque,de-
nique juncti fœdere, cum illis gladio ca-
dent.

11 Sic ait Jehova,& cadent sustentantes
Ægyptum, descendetque fastus roboris e-
jus , inde à turri Sevenes gladio cadent in
ea,dictum Domini Jehovi :
12 Et desolabuntur inter regiones deso-
latas ; & civitates illius inter civitates va-
statas erunt :
13 Ut experiantur me esse Jehovam ,
quum posuero ignem in Ægypto,& fracti
fuerint omnes auxiliarii ejus.
14 Die illo prodibunt nuncii à conspe-
ctu meo navibus,ad exterrendum Æthio-
piam securam : & erit gravis dolor in eis,
ùt diei Ægypti,quum ecce advenerit.
15 Sic ait Dominus Jehovi ; & faciam,
ut cesset multitudo Ægyptiorum per Nebu-
cad-netzarem,Regem Babyloniæ :
16 Ipsum,& populum ejus cum ipso,vio-
lentissimos gentium adductos ad perden-
dum istam terram, qui exserentes gladios
suos contra Ægyptum; implebunt eam ter-
ram confossis.
17 Et redigens rivos *in* siccitatem,ven-
dam terram illam in manum malorum: de-
nique desolabo terram,& quæ eam implent
manu extraneorum ; ego Jehova dixi.
18 Sic ait Dominus Jehovi ; & perdam
deos stercoreos,& faciam,ut cessent idola è
Nopho , & princeps è terra Ægypti non
erit ampliùs : quum indidero timorem ter-
ræ Ægypti.
19 Nam desolabo Pathrosum,& tradam
igni Tzohanem ; ac exercebo judicia in
No :
20 Et effundam excandescentiam meam
in Sinem, robur Ægypti, quum exscidero
multitudinem No.
21 Quum ponam ignem in Ægypto,valde
dolebit Sin,& No disrumpetur ; & Noph,
hostibus quotidianis.
22 Juvenes Heliopoleos, & Bibesti gladio
cadent,ipsæ verò *puellæ* in captivitatem ab-
ibunt ;
23 Et Daphnis obscurabitur dies , quum
frangam ibi lora Ægypti,& cessabit in ea
fastus roboris ejus : ipsam nubes operiet,&
filiæ ejus in captivitatem abibunt :
24 Denique exercebo judicia in Ægy-
ptum,ut experiantur me esse Jehovam.

CAP. XXXI. *Parho instar Assur elatus,
similiter deturbabitur.*

FUerat verò undecimo anno,primo *mense*,
septimo *die* mensis ; fuerat, *inquam*, ver-
bum Jehovæ ad me,dicendo :
2 Fili hominis, brachium Parhonis,regis
Ægypti fregi ; quòd ecce non alligabitur
inditis medicamentis, impositâ fasciâ ad
obligandum ipsum, ut confirmetur ad tra-
ctandum gladium.
3 Idcirco sic ait Dominus Jehovi,ecce me
contra Parhonem,regem Ægypti,ut confrin-
gam brachia ejus , illud, quod firmum est,&
quod fractum fuit : ut dejiciam gladium è
manu ejus.
4 Et dispergam Ægyptios in Gentes,spar-
gamque eos in regiones.
5 Ideo confirmabo brachia regis Babylo-
niæ, tradens gladium meum in manum e-
jus,ut confringam brachia Parhonis,& ge-
mat gemitibus confossorum coram illo.

6 Confirmabo autem brachia regis Babyloniæ, brachia verò Parhonis concident; ut cognoscatur me esse Jehovam, quum tradidero gladium meum in manum regis Babyloniæ, ut extendat illum contra terram Ægypti.

7 Similiter dispergam Ægyptios in gentes, & spargam in regiones; ut cognoscatur me esse Jehovam. *Caput XXXI.*

8 Deinde fuit undecimo anno, tertio *mense*, primo *die* mensis, fuit, *inquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo:

9 Fili hominis, dic Parhoni, regi Ægypti, & multitudini ejus; cui similis es in magnitudine tua?

10 Ecce Assyrium, *erat* cedrus in Libano, pulchra ramis, & virgultis umbrosa, altáque staturâ; cujus calami summi erant inter densos ramos.

11 Aquæ educaverant eam, abyssus extulerat eam: fluentis suis *abyssus* obibat circumquaq; plantarium ejus, & aquæ-ductus suos mittebat ad omnes arbores agri.

12 Idcirco exaltavit se statura ejus præ omnibus arboribus agri, & multiplicabantur ramusculi ejus, prolongabantúrque rami ejus, quos emittebat, aquis multis.

13 In ramusculis ejus nidificabant omnes aves cæli, & sub ramis ejus pariebant omnes bestiæ agri, ac in umbra ejus sedebant omnes gentes amplissimæ.

14 Denique pulchra erat magnitudine suâ & longitudine palmitum suorum, quia erat radix ejus ad aquas amplas.

15 Cedri in horto Dei non abscondebant eam, abietes non erant similes ramusculis ejus, & castaneæ non erant pares ramis ejus, nulla arbor in horto Dei similis erat ei pulchritudine suâ.

16 Pulchram effeceram eam cum multitudine palmitum ejus; adeò ut inviderent ei omnes arbores Hedenis, quæ *erant* in horto Dei.

17 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, eò quod te exaltas staturâ: quum edidisset *ille* summum calamum suum inter densos ramos suos, & elatus est animus illius in altitudine sua:

18 Tum tradidi eum in manum fortissimi gentium, hunc liberè acturum in illum, propter improbitatem illius impuli.

19 Ità cædentes eum extranei, violentissimi gentium deseruerunt eum: in montibus, & in omnibus vallibus deciderunt palmites ejus, & fracti sunt rami ejus in omnibus alveis terræ, descendentésque ab umbra ejus omnes populi terræ, deseruerunt eum:

20 Super cadivum truncum ejus habitant omnes aves cœli; & in ramis ejus sunt omnes bestiæ agri:

21 Ut non exaltent se de statura sua ullæ arbores irriguæ, & non proferant summum calamum suum inter densos ramos: neque conquiescant in se ipsis altitudine suâ ullæ riguæ: quandoquidem omnes illi traditi sunt morti, *dejecti* in terram imam inter filios hominis, ad eos, qui descenderunt in foveam.

22 Sic ait Dominus Jehovi, quo die descendit in sepulchrum luctu, quem importavi, obtexi pro eo abyssum, cohibens fluenta ejus, ut coërcerentur aquæ multæ: & atratum reddidi pro eo Libanum, & omnibus arboribus agri, propter eum, fuit defectio animi.

23 Præ sono casûs ejus commovi gentes, quum demitterem eum in sepulchrum cum descendentibus in foveam: unde consolationem ceperunt in terra ima omnes arbores Hedenis, delectus, & præstantia Libani, omnes riguæ.

24 Etenim ipsi cum illo descenderunt in sepulchrum ad confossos gladio; qui *domiti* brachio illius resederant in umbra illius inter gentes.

25 Cui ex arboribus Hedenis ità similis gloriâ, & magnitudine? dejicieris ergo cum arboribus Hedenis in terram imam, in medio præputiatorum cubabis cum confossis gladio, ille est Parho, & tota multitudo ejus, dictum Domini Jehovi.

CAP. XXXII. *Lamentum funebre super Ægypti regem.*

Deinde fuit duodecimo anno, duodecimo mense, primo *die* mensis; fuit, *inquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, profer lamentationem contra Parhonem, Regem Ægypti, dicens ei; juveni leoni inter gentes similis es, imò es similis balænæ per maria, quum prodiens per flumina tua, conturbas aquas pedibus tuis, & perturbas flumina illarum,

3 Sic ait Dominus Jehovi, at expandam contra te rete meum per congregationem populorum multorum; qui educent te plagis meis:

4 Et deserens te in terra, in superficie agri dejiciam te; faciamque, ut habitent super te omnes aves cœli, & saturabo ex te bestias totius terræ.

5 Exponens carnem tuam super montes, & implens valles altitudine tuâ.

6 Et irrigans terram natationis tuæ sanguine tuo usque ad ipsos montes; adeò ut alvei impleantur te.

7 Et operiam, quum exstinguam te, cœlos, atratasque reddam stellas eorum: Solem nube operiam, & luna non faciet, ut luceat lux sua:

8 Omnia luminaria lucida in cœlis atrata reddam super te; & disponam tenebras super terram tuam, dictum Domini Jehovi:

9 Et ad indignationem provocabo animum populorum multorum; efficiendo, ut perveniat confractio tua ad gentes, in regiones *populorum*, quos non nôsti:

10 Faciamque, ut obstupescant de te populi multi, & Reges eorum horrescant propter te horrore, vibrante me gladium meum ante faciem illorum, ut trepident singulis momentis quisque propter se ipsum, die casûs tui:

11 Nam sic ait Dominus Jehovi, gladius Regis Babyloniæ invadet te.

12 Gladiis robustorum dejiciam multitudinem tuam, violentissimorum in gentibus omnium: qui vastabunt fastum Ægypti, ut perdatur tota multitudo ejus.

13 Perdam etiam omnia jumenta ejus, ne superveniant aquis multis; ut non conturbet eas pes humanus ampliùs, etiam ungulatus jumentorum non conturbet eas.

14 Tunc faciam, ut sidant aquæ illarum, & flumina illarum tanquam oleum faciam, ut ambulent; dictum Domini Jehovi.

15 Quum reddidero terram Ægypti desolatissimam, terram destitutam iis, quæ implebant eam, quum percussero omnes habitantes in ea: ut experiantur me esse Jehovam.

16 Lamentatio hæc est, quâ lamentabuntur illam, filiæ gentium lamentabuntur illam; de Ægypto, & de tota multitudine ejus lamentabuntur illâ; dictum Domini Jehovi.

17 Deinde fuit duodecimo anno, decimo quinto die ejusdem mensis: fuit, *inquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo:

18 Fili hominis, ede lamentum de multitudine Ægypti, & effer eam ipsam, ut filios gentium validarum, in imas terræ *partes* cum descendentibus in foveam,

19 *Dicens*, quò amœnior esses? descende, ut prosternaris cum præputiatis;

20 Inter confossos gladio, *qui* ceciderint: gladius positus est, trahite eum, & omnes copias ejus.

21 Alloquantur illum duces potentum è medio sepulchri cum auxiliaribus ejus; *qui* descenderint, jacuerint præputiati *apud* confossos gladio.

22 Ibi *alloquatur* Assyrius cum tota congregatione sua, circumstantibus illum sepulchris hujus: omnes confossi, qui ceciderunt gladio;

23 Cujus sepulchra disposita sunt in lateribus foveæ; ut ejus congregatio circumstet sepulchrum illius, omnes confossi, qui ceciderunt gladio, qui terrorem indiderant terræ viventium.

24 Ibi *alloquatur* Helam cum tota multitudine sua, circumstans sepulchrum illius, omnes confossi, qui ceciderunt gladio, qui descenderunt præputiati in imas terræ *partes*, qui indiderant terrorem suum terræ viventium, & reportant ignominiam suam cum descendentibus in foveam.

25 Cui inter confossos positum est cubile cum tota multitudine ipsius, circumstantibus illam sepulchris ipsius: omnes præputiati confossi gladio, qui indito terrore suo in terra viventium, jam reportant ignominiam suam cum descendentibus in foveam, inter confossos positi:

26 Ibi *alloquantur* Meschec, Thubal, cum tota multitudine sua, circumstantes illum sepulchris suis; omnes præputiati confossi gladio, quum indiderint terrorem suum terræ viventium.

27 Quamvis non cubent cum potentibus, qui ciciderunt ex præputiatis: qui descendent *in* sepulchrum cum instrumentis bellicis suis, positis gladiis ipsorum sub capitibus ipsorum, quum incumbat iniquitas eorum ossibus ipsorum, quia terror potentum in terra viventium *fuit*:

28 Tu quoque inter præputiatos confringeris, & jacebis cum confossis gladio.

29 Ibi *alloquatur* Edom; reges ejus, & omnes principes ejus, qui collocabuntur potentiâ illorum apud confossos gladio; ipsi cum præputiatis cubabunt, & cum descendentibus in foveam.

30 Ibi *alloquantur* Toparchæ Aquilonis, quotquot sunt: & omnes Tzidonii, qui descendent ad confossos cum terrore suo, à potentia illorum erubescentes, cubabuntque præputiati cum confossis gladio, reportantes ignominiam suam apud descendentes in foveam.

31 Hos videns Parho, consolationem capiet de tota multitudine sua; confossi gladio, Parho, & omnes copiæ ejus, dictum Domini Jehovi.

32 Quum indidero terrorem meum terræ viventium, & prostratus fuerit inter præputiatos cum confossis gladio Parho, & tota multitudo ipsius, dictum Domini Jehovi.

CAP. XXXIII. *Indoles malorum pastorum: Christus verus pastor.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, alloquere populares tuos, indicens eis, quum adducturus sum contra terram aliquam gladium, si acceperint populus illius terræ unum quempiam ab extremitatibus suis, quem imponant sibi speculatorem:

3 Et videns gladium supervenientem terræ, clanxerit buccinâ, & monuerit populum.

4 Audiens verò quisque sonum buccinæ, non acceperit monitum, & adveniens gladius, sustulerit ipsum; cædis suæ *causa* in capite ipsius erit:

5 Sonum buccinæ audivit, sed monitum non accepit, cædis suæ causa in eo erit: si enim monitum accepisset, se ipsum eripuisset.

6 Ipse verò speculator, quum viderit gladium advenientem, si non clanxerit buccinâ, populúsque non fuerit monitus, & adveniens gladius, sustulerit ex eis aliquem: hic propter iniquitatem suam tolletur, sanguinem verò ejus è manu speculatoris reposcam.

7 Te autem, ô fili hominis, te, *inquam*, speculatorem dedi domui Jisraëlis: ut audiens ex ore meo verbum, moneas eos ex me.

8 Quum dixero improbo, improbe omnino moriturus es, si non loquaris, monendo improbum, *ut desistat* à via sua: ipse improbus propter iniquitatem suam morietur, sanguinem verò *ejus* è manu tua requiram.

9 Tu verò, si monueris improbum de via sua, ut revertatur ab ea, neque reversus fuerit à via sua, ipse propter iniquitatem suam morietur, tu autem te ipsum eripueris.

10 Tu itaque, fili hominis, dic domui Jisraëlis, ità loquimini, dicendo: quia defectiones nostræ, & peccata nostra incumbunt nobis, ideo in ipsis nos tabescimus, ecquî viveremus?

11 Dic eis, *ne vivam ego*, dictum Domini Jehovi, si delector morte improbi, sed *delector*, quum revertitur improbus à via sua, ut vivat: revertimini, revertimini à viis vestris pessimis: cur enim moreremini domus Jisraëlis?

12 Tu ergo, fili hominis, dic popularibus tuis, justitia justi non est ereptura ipsum tempore defectionis suæ, & in sua improbitate improbus non corruet, quo tempore reversus fuerit ab improbitate sua: ut ju-

stus non poterit vivere illâ, quo tempore peccabit.
13 Quum dixero justo, omnino victurus es, si ipse confisus justitiæ suæ, fecerit iniquitatem, omnia justè facta ipsius non memorabuntur, sed in iniquitate illa sua, quam facit, morietur:
14 Et quum dixero improbo, omnino moriturus es: si reversus à peccato suo, exercuerit judicium, & justitiam.
15 Pignus restituerit improbus, rapinam reddiderit, in statutis vitæ ambulaverit, non faciendo iniquitatem, omnino vivet, non morietur:
16 Omnia peccata ejus, quibus peccavit, non memorabuntur ei: judicium, & justitiam exercuit, omnino vivet.
17 Interea dicunt populares tui, non est æqua via Domini, quum ipsorum via non sit æqua.
18 Quum avertit se justus à justitia sua, & facit iniquitatem, etiam moritur in istis:
19 Quum autem avertit se improbus ab improbitate sua, & exercet judicium, & justitiam, in his ipse vivit.
20 Et dicitis, non est æqua via Domini; quemque secundùm vias suas judicabo vos, ô domus Jisraëlis.
21 Fuit autem duodecimo anno, decimo *mense*, quinto *die* mensis à deportatione nostra, ut veniens ad me quidam, qui evaserat Jeruschalaimis, diceret percussa est civitas.
22 Manus autem Jehovæ adfuerat mihi vespere, ante adventum ejus, qui evaserat, ut aperiret os meum, donec is veniret ad me mane: aperueratque os meum, ut non obmutescerem ampliùs,
23 Fuit ergo verbum Jehovæ ad me, dicendo:
24 Fili hominis, qui habitant vastitates istas in terra Jisraëlis, loquuntur, dicendo: unicus erat Abraham, qui hæreditario jure possideret hanc terram: nos autem multi *sumus*, nobis tradita est hæc terra in hæreditatem.
25 Idcirco dic eis, sic ait Dominus Jehovi cum sanguine ipso comeditis, & oculos vestros attollitis ad stercoreos deos vestros, sanguinemque effunditis: & istam terram hæreditario jure possideretis?
26 Insistitis gladio vestro, facitis abominationem, & quisque uxorem amici sui impuratis: & justam terram hæreditario jure possideretis?
27 Sic dicito eis, sic ait Dominus Jehovi, *ne* vivam ego; nisi, qui in vastitatibus *sunt*, gladio cadant, & qui *est* in superficie agri, bestiis eum exponam, quem comedent: qui verò in munitionibus, & in speluncis, peste moriantur.
28 Ità reddam istam terram desolatissimam, & desinet fastus roboris ejus: desolabunturque montes Jisraëlis, adeò ut nullus transeat:
29 Ut experiantur me esse Jehovam, quum reddidero istam terram desolatissimam propter omnes abominationes istorum, quas faciunt.
30 Tu etiam, fili hominis, populares tui frequenter prædicantes de te juxta parietes, & in portis domorum: quorum alloquitur alter alterum, & quisque fratrem suum, dicendo, venite jam, & audite, quod *sit* verbum, quod prodit à Jehova:
31 Venientes ad te quasi adventu populi, sedentesque coram te *quasi* populus meus, & audientes verba tua, ipsa non faciunt: quàmvis suavissima ore suo ipsi faciant, quæstum suum animus ipsorum persequitur.
32 Nam ecce tu *es* eis quasi canticum suavissimum, pulchrum sono, & quidem optimè pulsantis: sed ut audiant verba tua, minimè faciunt ea.
33 Quum igitur evenerit illud (ecce advenit) tum experientur Prophetam fuisse in medio sui.

CAP. XXXIV. *Officium Pastoris Evangelici.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
2 Fili hominis, propheta contra pastores Jisraëlis: propheta, dicens istis, pastoribus ipsis, sic ait Dominus Jehovi, væ pastoribus Jisraëlis, qui erant pasturi ipsos, annon grex *est, quem* pascunt pastores?
3 Adipem comeditis, & lanam induitis, quod optimum est, mactatis: gregem non pascitis.
4 Morbo affectas non confirmatis, ægrotámque non curatis, & confractam non obligatis, ac depulsam non reducitis, pereuntémque non requiritis: sed vi dominamini in eas, & per sævitiam:
5 Adeò ut dispergantur destitutæ pastore, & sint cibo omnibus bestiis agri dispersæ:
6 Deerrent oves meæ in omnibus montibus, & super omnem collem excelsum; denique in superficie totius terræ dispersæ sint oves gregis mei, nemine reposcente, & nemine requirente.
7 Idcirco, ô pastores, audite verbum Jehovæ:
8 Ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, nisi (eo quòd est grex meus direptioni, & sunt *oves* gregis mei cibo omnibus bestiis agri, destitutæ pastore, & non reposcentibus pastoribus meis gregem meum: pascunt enim pastores se ipsos, gregem autem meum non pascunt.)
9 Idcirco, ô pastores, audite verbum Jehovæ:
10 Sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra istos pastores, ut reposcam gregem meum è manu ipsorum, & faciam, ut cessent à pascendo grege, ut non pascant ampliùs isti pastores seipsos: eripiam enim gregem meum ex ore ipsorum, ut non sint *oves* illis cibo.
11 Nam sic ait Dominus Jehovi, ecce me, *inquam*, ut reposcam *oves* gregis mei, & anquiram eas.
12 Sicut anquirit pastor gregem suum, quo tempore est in medio gregis sui, *ovium* dissipatarum, ità anquiram gregem meum: ut eripiam illas ex omnibus locis, quò dispersæ fuerint tempore nubis, & caliginis:
13 Educens eos è populis, congregansque eos ex regionibus, ac reducens eos in terram suam, ut pascam eos in montibus Jisraëlis ad alveos, & in omnibus locis habitabilibus hujus terræ.
14 In pascuo bono pascam eos, & in montibus

tibus excelsi Jisraëlis erit caula eorum ; ibi recubabunt in caula bona,& pascuum pingue depascent in montibus Jisraëlis.

15 Ego pascam gregem meum,& ego faciam, ut recubent dictum Domini Jehovi,

16 Pereuntem requiram,& depulsam reducam, fractamque obligabo, & ægrotam confirmabo : pinguem verò,& firmam perdam,pascam unamquamque jure.

17 Vos enim,ô mi grex,sic ait Dominus Jehovi ; ecce ego judicaturus sum inter par vas pecudes,arietes,& hircos.

18 An parvum *est* præ vobis,vos pascuum optimum depascere, quòd reliquum pascuorum vestrorum conculcatis pedibus vestris ? & vos nitidam aquam bibere, quòd reliquas pedibus vestris conturbatis ?

19 Ut *oves* gregis mei conculcatum pedibus vestris depascant ? & conturbatum pedibus vestris bibant ?

20 Idcirco sic ait Dominus Jehovi illis ; ecce me,*inquam*,ut judicem inter pecudem opimam,& pecudem macilentam.

21 Eò quòd latere,& armo impellitis,& cornibus vestris impetitis omnes morbo affectas ; eò usque ut dispersceritis eas foras.

22 Ideo servabo gregem meum, ut non sint ampliùs direptioni : & judicabo inter pecudes.

23 Nam excitabo eis pastorem unum,qui pascat eas, servum meum Davidem : ipse pascet eas,& ipse erit eis pastor :

24 Ego verò Jehova,ero eis Deus,& servus meus David princeps in medio eorum : ego Jehova eloquutus sum :

25 Et pangens eis fœdus pacis,faciam,ut cessent bestiæ malæ è terra ; ut habitent in deserto securè,& dormiant in silvis :

26 Reddámque ista , & quæ sunt circa collem meum, conserta benedictione, ac demittam imbrem tempore suo,imbres benedictionis erunt :

27 Ut edat arbor agri fructum suum, & terra det proventum suum, síntque in terra sua securè,agnoscentque me esse Jehovam ; quum fregero lora jugi ipsorum,& eripuero eos è manu exigentium servitutem ab ipsis.

28 Ità non erunt ampliùs direptioni gentibus, & bestiæ terræ non comedent eos ; sed habitabunt securè,nemine deterrente.

29 Denique excitabo eis plantam ad celebritatem ; ut non sint ampliùs, quos intercipiat fames in terra,neque ferant ampliùs ignominiam gentium :

30 Sed cognoscatur me Jehovam,Deum ipsorum cum ipsis esse, & ipsos esse populum meum, domum Jisraëlis, dictum Domini Jehovi.

31 Quum vos,vos,*inquam*,homines grex meus eritis,grex pascui mei : ego Deus vester,dictum Domini Jehovi.

CAP. XXXV. *Edomæi, hostes Iehudæorum peribunt.*

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo :

2 Fili hominis , dispone faciem tuam contra montem Sehiris,& propheta contra eum.

3 Dicens ei, sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te,ô mons Sehiris ; ùt extendens manum meam in te , reddam te desolatissimum.

4 Civitates tuas *in* vastitatem redigam, & tu desolatissimus eris ; ut experiaris me esse Jehovam.

5 Eò quòd est tibi inimicitia perpetua, facísque,ut diffluant Jisraëlitæ per gladium: tempore calamitatis suæ , *quo* tempore iniquitatis *est* terminus :

6 Idcirco , ùt vivo ego , dictum Domini Jehovi , in cædem comparabo te , & cædes persequetur te: quandoquidem odisti vacuitatem à cæde , etiam cædes persequetur te.

7 Nam tradam montem Sehiris summæ desolationi ; exscindens ex eo viatorem omnem :

8 Et replebo montes ejus confossis ipsius: in ipsis collibus tuis , vallibúsque tuis,& omnibus alveis tuis confossi gladio cadent.

9 Desolationibus perpetuis tradam te, & civitates tuæ non restituentur ; ut experiamini me esse Jehovam.

10 Eò quòd dicis,duæ istæ gentes,& duæ regiones istæ meæ erunt , jam possessuri sumus istam hæreditario jure ; ubi Jehova fuit :

11 Idcirco , ùt vivo ego , dictum Domini Jehovi; facturus sum secundùm iram tuam, & secundùm invidiam tuam , quam exercuisti præ odio tuo contra illos : ut agnoscar ab eis,quum judicavero te.

12 Et experieris me esse Jehovam ; audivisse omnes irritationes tuas,quibus loquutus es de montibus Jisraëlis , dicendo : desolati sunt : nobis traduntur ad consumendum :

13 Ut magnificâstis vos contra me ore vestro,fecistísque,ut abundarent contra me verba vestra ; me audivisse.

14 Sic ait Dominus Jehovi ; prout lætatur tota ista terra , desolationem sum effecturus tibi.

15 Secundùm lætitiam tuam,de possessione domûs Jisraëlis,eò quòd desolaretur,ità faciam tibi : desolatissimus eris ; ô mons Sehir,& tota Edomæa quantacunque est, ut cognoscatur me esse Jehovam.

CAP. XXXVI. *Liberatio ab hostibus; cor novum,& vocatio gentium promittuntur.*

TU quoque fili hominis,propheta de montibus Jisraëlis,dicens ; montes Jisraëlis, audite verbum Jehovæ.

2 Sic ait Dominus Jehova : eò quòd dicit iste inimicus de vobis,euge ; & excelsa seculi hæreditario jure futura sunt nobis :

3 Idcirco propheta,dicens; sic ait Dominus Jehovi ; quia multis modis desolaverunt,& exhauserunt vos circumquaque ; ut essetis hæreditaria possessio reliquiis gentium,& traducti estis in labia nationum,infamiámque populorum :

4 Idcirco montes Jisraëlis,audite verbum Domini Jehovi : sic ait Dominus Jehovi istis montibus , & collibus, alveis, vallibúsque , & vastitatibus desolatis,ac civitatibus derelictis,quæ sunt direptioni,& subsannationi reliquiis gentium,quæ circumquaque *sunt :*

5 Idcirco sic ait Dominus Jehovi ; *mentiar*,nisi igne zeli mei loquar contra reli-

quias gentium, & contra Edomæam totam : quæ attribuerunt terram meam sibi in hæreditatem cum lætitia totius cordis, cum depopulatione animosa, ut sedes expulsorum ejus *sit* direptioni.

6 Idcirco propheta de terra Jisraëlis : & dicito ipsis montibus,& collibus,alveis,ac vallibus, sic ait Dominus Jehovi , ecce ego zelo meo,& excandescentiâ meâ loquor,eò quòd ignominiam gentium fertis.

7 Idcirco sic ait Dominus Jehovi,ego sublatâ manu meâ juro ; *mentior*,nisi gentes illæ, quæ circumstant vos,ipsæ ignominiam suam reportaturæ sunt:

8 Vos verò montes Jisraëlis ramum vestrum edituri estis , & fructum vestrum laturi populo meo Jisraëli ; quum propè advenerint.

9 Nam ecce me apud vos ; qui respiciam ad vos,ut colamini,& seramini :

10 Et multiplicabo in vobis homines, totam domum Jisraëlis, quanta quanta est ; ut inhabitentur civitates, & vastitates reædificentur.

11 Multiplicabo,*inquam*,in vobis homines, & jumenta, quæ augescent,& fortificabunt : faciámque,ut habitetis, sicut priscis temporibus vestris, benefaciens ampliùs, quàm primordiis vestris, ut agnoscatis me esse Jehovam.

12 Adducam enim ad vos homines cum populo meo Jisraële,qui hæreditario jure possideant te, erísque eis in possessionem : neque perges ampliùs orbare eos.

13 Sic ait Dominus Jehovi, eò quòd dicunt vobis exedentem homines te esse ; & orbantem gentes tuas esse te:

14 Idcirco homines non exedes ampliùs, & gentes tuas non orbabis ampliùs,dictum Domini Jehovi :

15 Neque sinam,ut audiatur in te ampliùs ignominia gentium, & opprobrium populorum non feres ampliùs ; & gentes tuas offendere non sines ampliùs, dictum Domini Jehovi ?

16 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo ;

17 Fili hominis, domus Jisraëlis, quum habitarent in terra sua , impurârunt eam viâ suâ, & actionibus suis : tanquam impuritas separatæ ex immunditia erat via ipsorum coram me:

18 Idcirco effudi excandescentiam meam super eos,eò quòd sanguinem effundebant super terram ; & stercoreis diis suis impurabant eam :

19 Et dispersi eos in gentes,sparsíque sunt per regiones, secundùm viam eorum,& secundùm actiones eorum judicavi eos.

20 Etiam,quum venissent in gentes, quò venerunt , similiter prophanârunt nomen sanctitatis meæ ; quum dicerent *illa* de eis, populum Jehovæ ipsos esse, & è terra ejus prodiisse:

21 Sed clementiâ usus sum propter nomen sanctitatis meæ : quod prophanant domus Jisraëlis in gentibus,quò venerunt.

22 Idcirco dic domui Jisraëlis,sic ait Dominus Jehovi, non propter vos ego facturus sum,ô domus Jisraëlis : sed propter nomen sanctitatis meæ , quod prophanâstis apud gentes,quò venistis :

23 Ut sanctificem nomen meum maximum, quod prophanatum fuit in gentibus, quod prophanatis in medio earum : ut sciant gentes me esse Jehovam, dictum Domini Jehovi, quum sanctificabo me in vobis,ante oculos earum.

24 Recipiens enim vos ex ipsis gentibus, congregabo vos ex omnibus regionibus ; ac reducam vos in terram vestram :

25 Et aspergens vos aquis mundis, ut mundemini ; ab omnibus impuritatibus vestris, & ab omnibus stercoreis diis vestris mundabo vos :

26 Et dabo vobis cor novum,& spiritum novum ponam in medio vestri : & amovens cor lapideum è carne vestra, indam vobis cor carneum :

27 Et spiritum meum ponam in medio vestri ; quò faciam, ut in statutis meis ambuletis, & jura mea observetis, facientes ea.

28 Ità habitabitis in terra,quam dederam majoribus vestris ; eritísque mihi populus, & ero vobis Deus.

29 Nam servabo vos ab omnibus impuritatibus vestris ; & advocans frumentum, augebo illud, neque imponam vobis famem.

30 Et augebo fructus arborum, & proventum agri, ut non suscipiatis ampliùs opprobrium famis in gentibus :

31 Quum recordabimini viarum vestrarum pessimarum, & actionum vestrarum, quæ non *sunt* bonæ ; & fastidio eritis vobis ipsis propter iniquitates vestras, & propter abominationes vestras.

32 Non propter vos ego facturus sum, dictum Domini Jehovi,notum esto vobis : erubescite, & rubore afficiamini à viis vestris,ô domus Jisraëlis.

33 Sic ait Dominus Jehovi ; quo tempore mundabo vos ab omnibus iniquitatibus vestris ; faciam quoque, ut habitentur civitates,& ædificentur vastitates illæ :

34 Et terra desolata colatur ; pro eo, quòd fuerat desolatissima ante oculos omnis viatoris :

35 Adeò ut dicant, terra hæc ipsa,quæ desolata erat, est similis horto Hedenis ; & civitates, quæ vastatæ desolatæque, & destructæ erant,munitæ inhabitantur :

36 Ut cognoscant gentes, quæ reliquæ factæ fuerint circa vos,me Jehovam reædificare *civitates* destructas,conserere desolatum *agrum* : ego Jehova dixi,& faciam.

37 Sic ait Dominus Jehovi,præterea expositus ero domui Jisraëlis, ut hoc faciam eis, multiplicabo eos, quasi grege hominibus ;

38 Quasi grege sacrificiorum, quasi grege *urbis* Jeruschalaimorum in solennitatibus ejus ; ità erunt civitates, quæ vastatæ sunt,repletæ gregibus hominum,ut cognoscatur me esse Jehovam.

CAP. XXXVII. *Typus resurrectionis mortuorum, ejúsque præludium.*

Supervenit mihi manus Jehovæ ; & educens me in spiritu Jehova, collocavit me in medio cujusdam convallis:quæ *erat* plena ossibus :

2 Et traduxit me per illa circumquaque ; ecce

ecce autem *erant* multa valde in superficie
illius convallis,& ecce arida *erant* valde.
3 Quum autem dixisset mihi, fili homi-
nis, an reviviscerent ossa ista? dixi, Domi-
ne Jehovi, tu nôsti.
4 Edixit verò mihi, propheta de ossibus
istis, indicens eis; ô ossa arida, audite ver-
bum Jehovæ:
5 Sic ait Dominus Jehovi ossibus istis:
ecce ego inducturus sum in vos spiritum,
ut vivatis.
6 Nam addam vobis nervos,& obducam
vobis carnem, & superindam vobis cutem,
ponamque in vobis spiritum,& vivetis: ut
cognoscatis me esse Jehovam.
7 Quum itaque prophetarem, quemad-
modum jussus fueram; fuit sonus me pro-
phetante,& ecce concussio, appropinquan-
tibus ossibus uno ad suum alterum.
8 Deinde, quum aspicerem, quòd ecce
super ea nervi, & caro assurrexisset,& su-
perindita esset eis cutis supernè; spiritus
autem nullus inesset eis:
9 Dixit mihi, propheta, alloquens spiri-
tum; propheta fili hominis, dicens spiri-
tui, sic ait Dominus Jehovi, à quatuor ven-
tis advenì, ô spiritus,& perflato interfectos
istos, ut vivant.
10 Quamobrem prophetavi, quemadmo-
dum præceperat mihi; & ingressus est in
illa spiritus, & revixerunt, steterúntque su-
per pedes suos copiæ magnæ quàm plu-
rimùm.
11 Deinde dixit mihi; fili hominis, ossa
ista tota domus Jisraëlis sunt; ecce dicunt,
aruerunt ossa nostra,& periit exspectatio
nostra, succisi sumus, quod ad nos.
12 Idcirco propheta, indicens eis, sic ait
Dominus Jehovi; ecce ego aperiens sepul-
chra vestra, deducam vos è sepulchris ve-
stris, popule mi: reducámque vos in ter-
ram Jisraëlis;
13 Ut cognoscatis me esse Jehovam;
aperiente me sepulchra vestra,& deducente
vos è sepulchris vestris, popule mi:
14 Et indam spiritum meum vobis, ut re-
viviscatis, & collocabo vos in terra vestra;
ut cognoscatis me Jehovam dicere, & face-
re, dictum Jehovæ.
15 Fuit etiam verbum Jehovæ ad me,
dicendo:
16 Tu autem fili hominis, accipe tibi li-
gnum unum,& inscribe ei, Jehudæ, & filiis
Jisraëlis, sociis ejus: deinde accipe lignum
alterum, & inscribe ei, Josepho lignum E-
phrajimi, cum tota domo Jisraëlis sociis
ejus.
17 Tum admove ea unum ad alterum ti-
bi in lignum unum; ut sint adunata in ma-
nu tua.
18 Quum autem alloquentur te popula-
res tui, dicendo; annon indicaturus es no-
bis, quid ista *significent* tibi?
19 Dic eis, sic ait Dominus Jehovi, ecce e-
go accepturus sum lignum Josephi, quod
fuit in manu Ephrajimi cum tribubus Jisraë-
lis, sociis eius; & componam has conjun-
ctas illi cum ligno Jehudæ, efficiámque eos
lignum unum, ut sint unum in manu mea.
20 Quúmque fuerint ligna ista, quibus in-
scripseris, in manu tua ante oculos illo-
rum.
21 Dic illis, sic ait Dominus Jehovi, ecce
ego recepturus sum filios Jisraëlis è medio
ipsarum gentium, quò abiverint; & con-
gregans eos, circumquaque, reducam eos in
terram suam.
22 Et efficiam eos gentem unam in illa
terra, in montibus Jisraëlis,& Rex unus e-
rit ipsis omnibus Rex: neque erunt am-
pliùs duæ gentes, neque dividentur ampliùs
in duo regna deinceps:
23 Neque impurabunt se ampliùs diis
stercoreis suis, & rebus detestandis suis, aut
ullis defectionibus suis: sed servabo eos
ex omnibus habitationibus ipsorum, in qui-
bus peccaverint, & mundabo ipsos, ut sint
mihi populus,& ego sim ipsis Deus.
24 Et servus meus David rex, erit super
ipsos, ac pastor unicus erit omnibus ipsis;
ut in judiciis meis ambulent, ac statuta mea
observent facientes ea.
25 Et residebunt in ea terra, quam dede-
ram servo meo Jahakobo, in qua resederunt
majores vestri; residebunt, *inquam*, in ea
ipsi, filiique ipsorum, ac nepotes ipsorum
usque in seculum, & David servus meus
princeps ipsis *erit* usque in seculum:
26 Quum pepigero ipsis fœdus pacis, fœ-
dus perpetuum futurum cum ipsis; & di-
sponens ipsos, multiplicabo ipsos, ponam-
que sanctuarium meum in medio ipsorum
in seculum.
27 Ut existente tabernaculo meo apud
ipsos, sim ipsis Deus; & ipsi sint mihi po-
pulus:
28 Et cognoscant gentes me Jehovam
sanctificare Jisraëlem, quum erit sanctuarium
meum in medio ipsorum in seculum.

CAP. XXXVIII. *Prophetia de Gogo, & Magogo.*

Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, di-
cendo:
2 Fili hominis, dispone faciem tuam ver-
sus Gogum, terram Magogi, principem, pri-
marium Mescheci, & Thubalis, & propheta
contra eum:
3 Dicens, sic ait Dominus Jehovi: ecce
me contra te, ô Gog, princeps, primarie
Mescheci,& Thubalis:
4 Nam reducam te, imponens hamos ma-
xillis tuis, & educam te, & omnes copias
tuas, equos,& equites indutos perfectissimè
omnes, congregationem multam clypeato-
rum, & scutatorum, tractantium gladios
omnium.
5 Persas, Æthiopas, & Putæos cum illis,
omnes scutatos,& galeatos:
6 Gomerum cum omnibus agminibus
suis, domum Thogarmæ ad latera Aqui-
lonis cum omnibus agminibus suis, populos
multos tecum.
7 Comparator,& compara te, tu,& omnes
congregationes tuæ, quæ congregantur ad
te, ut sis istis custodiæ.
8 Post dies multos animadvertetur in te,
qui consequentibus annis invasurus es ter-
ram reducem à gladio, congregatam ex po-
pulis multis, invasurus montes Jisraëlis, qui
fuerant vastati jugiter: quum ipsa ex popu-
lis educta habitabunt securè omnes:
9 Et ascendens quasi fremebunda vasta-
tio invasurus es, similis nubi operiendo il-

lam

lam terram futurus : tu, & omnia agmina tua,populíque multi tecum.

10 Sic ait Dominus Jehovi : nam erit die illa,ut venientibus rebus multis in animum tuum,cogites cogitationem malam.

11 Dicens ; ascendam contra terram pagorum,invadam istos tranquillos habitantes securè, qui omnes habitant absque ullo muro,& quibus nullus *est* vectis,aut valvæ :

12 Ad prædandum prædam , & ad diripiendum direptionem , reducendo manum tuam contra vastitates inhabitatas, & contra populum receptum ex gentibus, facientem pecuariam , & negotiantem , habitantes in editiore loco istius terræ.

13 Scheba, & Dedan,negotiatorésque Oceani , & omnes juvenes leones ejus dicent tibi , an ad prædandum prædam advenis ? an ad diripiendum direptionem congregâsti congregationem tuam ? ut deportes argentum , & aurum , ut accipias pecora , & merces,ut prædêris prædam magnam ?

14 Idcirco propheta, fili hominis,dicens Gogo : sic ait Dominus Jehovi ; ánnon die illâ, habitante populo meo Jisraële securè, experturus esses :

15 Postquam veniens è loco tuo ,à lateribus Aquilonis,tu,& populi multi tecum,insidentes equis omnes, congregatio magna, & copiæ multæ.

16 Ascendetis contra populum meum Jisraëlem , ut nubes ad operiendum terram ? consequentibus temporibus erit,quum adduxero te contra terram meam , ut agnoscant gentes me, quum me sanctificabo in te ante oculos ipsarum,ô Gog.

17 Sic ait Dominus Jehovi, an tu es,de quo loquutus fuero diebus priscis per servos meos Prophetas Jisraëlis,qui prophetârunt diebus illis annos *multos*; me adducturum te contra illos ?

18 Atqui erit die illâ , quâ die invaserit Gog terram Jisraëlis, dictum Domini Jehovi : ascendet excandescentia mea in faciem meam :

19 Et zelotypiâ meâ,igne furoris mei loquar ; *mentiar*,nisi die illâ fuerit concussio magna in terra Jisraëlis :

20 Adeò ut concutiantur à facie mea pisces maris, & volucres cœli, ac bestiæ agri, & omnia reptilia reptantia super terram , omnesque homines ,qui *erant* in superficie terræ:& diruantur ipsi montes; concidántque præcipitia , & omnis murus in terram corruat.

21 Advocabo enim contra illum pro omnibus montibus meis gladium , dictum Domini Jehovi ; gladius cujusque contra fratrem suum erit.

22 Et disceptabo cum illo peste,& cæde,& imbrem inundantem , lapidésque immanis grandinis, ignem,& sulphur depluam super illum,& super agmina illius,ac super populos multos,qui *erunt* cum illo.

23 Ità magnificabo me , & sanctificabo me , & innotescam in oculis gentium multarum ; ut cognoscatur me esse Jehovam.

CAP. XXXIX. *Gog ubi presserit, tandem premetur.*

PRæterea tu, fili hominis,propheta contra Gogum, dicens ; sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te Gog, princeps primarie Mescheci,& Thubalis.

2 Ut reducam te,senario unco trahens te, & deducens te è lateribus Aquilonis, & adducam te in montes Jisraëlis.

3 Ubi percutiens arcum tuum è manu sinistra tua *deturbabo*,& sagittas tuas è manu dextera tua dejiciam.

4 In montibus Jisraëlis concides , tu, & omnia agmina tua , & populi,qui *erunt* tecum,volucribus,avibus omnibus alitibus,& bestiis agri trado te comedendum.

5 In superficie agri concides ; quia ego eloquutus sum,dictum Domini Jehovi.

6 Deinde immittam ignem in Magogum, & in habitatores insularum securos , ut experiantur me esse Jehovam :

7 Et nomen sanctitatis meæ notum faciam in medio populi Jisraëlis, neque prophanabo nomen sanctitatis meæ ampliùs, sed cognoscent gentes me esse Jehovam sanctum in Jisraele.

8 Ecce adventurum est,& fiet,dictum Domini Jehovi ;illo ipso die,quem proloquutus sum ;

9 Tunc exibunt habitatores civitatum Jisraëlis, & incendentes exurent arma, scutaque, & clypeos, arcus, & sagittas, jaculáque,& spicula:& incendent ea igne septem annis.

10 Neque ferent ligna ex agro , neque cædent è silvis , nam armis accendent ignem;quum prædabuntur prædatores suos, diripientque direptores suos,dictum Domini Jehovi.

11 Et erit die illâ,ut dem Gogo locum sepulchri ibi in Jisraële, vallem viatorum ad Orientem maris, ut illa obthuret ora viatorum ; quúmque sepeliverint ibi Gogum , & totam multitudinem ejus , vocabunt eam vallem multitudinis Gogi.

12 Nam sepelient eos domus Jisraëlis, ut mundent terram septem mensibus.

13 Sepelient,*inquam*,totus populus ipsius terræ, quum fuerit ipsis *comparatum* nomen : quo die glorificavero me,dictum Domini Jehovi.

14 Homines autem assiduos separabunt transituros per regionem, transituros,ut sepeliant eos, qui remanserint in superficie terræ,ad mundandum ipsam,exactis septem mensibus pervestigaturos.

15 Atque hi transeuntes transibunt per terram, ut dispiciat *quisque* ossa hominum ; exstruátque juxta illorum quodque monimentum : donec sepeliverint eorum quodque vespillones in valle multitudinis Gogi.

16 Quin etiam nomini civitatis erit multitudo ipsius,postquam mundaverint terram.

17 Tu autem fili hominis , sic ait Dominus Jehovi, dic avibus, omnibus alitibus, & omnibus bestiis agri, congregamini, & venite , colligite vos circumquaque ad mactationem meam, quam ego mactaturus sum vobis, mactationem magnam in montibus Jisraëlis : ut comedatis carnem , & bibatis sanguinem ;

18 Carnem potentum comedatis , & sanguinem principum terræ bibatis : arietum, agnorum , & hircorum , juvencorum , pinguium Baschanis omnium.

19 Comedetis autem adipem ad satieratem,

...em, & bibetis sanguinem ad ebrietatem ex mactatione mea, quam mactaturus sum vobis:

20 Et satiabimini de mensa mea equis, & curribus, potentibus, & omnibus bellatoribus; dictum Domini Jehovi.

21 Sic edam gloriam meam in gentibus: ut videant omnes gentes judicium meum, quod fecero, & manum meam, quam imposuero illis.

22 Et cognoscant domus Jisraëlis me Jehovam, Deum ipsorum esse à die illo, & deinceps:

23 Cognoscant verò gentes propter iniquitatem ipsorum deportatos fuisse domum Jisraëlis, eò quòd prævaricati essent contra me, & abscondissem faciem meam ab eis: ideo me tradidisse eos in manum hostium suorum, ut caderent gladio omnes:

24 Secundùm impuritatem eorum, & secundùm defectiones eorum me egisse cum eis, quum abscondissem faciem meam ab eis.

25 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, jam restituam captivam multitudinem Jahakobi, & miserebor totius domûs Jisraëlis, & zelotypus ero nominis sanctitatis meæ:

26 Quum tulerint ignominiam suam, & totam prævaricationem suam, quâ prævaricati sunt contra me; quando habitabant in terra sua securè, nemine deterrente:

27 Reducendo eos ex populis, congregabo eos è regionibus inimicorum ipsorum, ut sanctificer in ipsis ante oculos gentium multarum:

28 Ut cognoscant me Jehovam, Deum ipsorum esse, qui deportavi ipsos in gentes, colligam eos in terram ipsorum; neque relinquam ampliùs *ullum* ex eis ibi.

29 Neque abscondam ampliùs faciem meam ab eis; quum effudero spiritum meum super domum Jisraëlis, dictum Domini Jehovi.

CAP. XL. *Isagoge mystica demensionis templi Jechezkelis.*

Vicesimo quinto anno à deportatione nostra, in principio anni, decimo die mensis, quartodecimo anno, postquam percussa fuerat civitas; ipso eodem die fuit super me manus Jehovæ, ut deduceret me illuc.

2 Visionibus Dei duxit me *Jehova* in terram Jisraëlis; & collocavit me in monte alto valde, secundùm quem *erat* quasi structura civitatis à meridie.

3 Quúmque duxisset me illuc, ecce virum, cujus aspectus *erat* similis aspectui chalybeo, cum funiculo lineo in manu sua, & calamo mensuræ; qui stabat in porta.

4 Edixit autem mihi vir ille, fili hominis, aspice oculis tuis, & auribus tuis audi, & adverte animum tuum ad omnia, quæ sum ostensurus tibi, nam ut ostenderem tibi, adductus fuisti huc, indica omnia, quæ tu vides, domui Jisraëlis.

5 Ecce autem murus *erat* à parte extima domûs circumquaque: & in manu illius viri calamus mensuræ, sex cubitorum, ex cubito, & palmo, quo mensus est latitudinem illius structuræ calamo uno, & altitudinem calamo uno.

6 Venitque ad portam, quæ spectabat Orientem versùs, ascendens per gradus ejus; & mensus est limen portæ calamo uno latitudine, & limen alterum calamo uno latitudine:

7 Et thalamum quemque calami unius longitudine, & calami unius latitudine, inter thalamos verò quinque cubitos: limen quoque portæ juxta vestibulum portæ intrinsecus, calami unius.

8 Ità, quum mensus esset vestibulum ipsius portæ intrinsecus, calami unius.

9 Mensus est vestibulum portæ octo cubitorum cum liminibus ejus binûm cubitorum; nempe vestibulum portæ intrinsecus.

10 Thalami autem portæ versùs Orientem tres *erant* hinc, & tres inde: mensura eadem ternis ipsis; etiam mensura eadem liminibus hinc, & inde.

11 Et mensus est latitudinem ostii istius portæ, decem cubitorum, longitudinémque ipsius portæ, tredecim cubitorum.

12 Terminus autem ante thalamos *erat* unius cubiti *hinc*, & unius cubiti terminus inde: & quisque thalamus senûm cubitorum hinc, & senûm cubitorum inde.

13 Itaque mensus est præter portam à tecto thalami *unius* ad tectum alius, latitudinem viginti quinque cubitorum; ostium è regione ostii.

14 Ità fecit subgrundarum supercilia sexaginta cubitorum; & versus limen ipsum atrii circumcirca portam.

15 A fronte autem hujus portæ ingressus, usque ad frontem vestibuli, portam interiorem, *erant* quinquaginta cubiti.

16 Denique fenestræ clausæ erant thalamis, & superliminaribus eorum intrinsecus circumcirca portam, ac ipsis etiam pteromatis *vestibuli*: *in* fenestris autem circumquaque intrinsecus, & in *unoquoque* limine palmæ.

17 Postea introduxit me in atrium extimum, ubi ecce *erant* cellæ, & pavimentum factum isti atrio circumquaque; triginta cellæ in ipso pavimento.

18 Atque hoc pavimentum ad latus portarum, è regione longitudinis portarum, pavimentum depressius erat.

19 Mensus etiam est latitudinem inde à fronte portæ infimæ ad frontem atrii interioris intrinsecus centum cubitos; Orientem, & Aquilonem *versus*:

20 Quum portæ spectantis versùs Aquilonem in atrio extimo metiretur longitudinem, & latitudinem:

21 Ejúsque thalami tres hinc, & tres inde, limina quoque ejus, & vestibula ejus *erant*, unumquodque secundùm mensuram portæ prioris: quinquaginta cubitorum longitudine suâ, latitudine verò viginti quinque cubitorum.

22 Etiam fenestræ ejus; & vestibula ejus, & palmæ ejus *erant* secundùm mensuram portæ, quæ spectabat versùs Orientem: quo gradibus septem ascendebatur, cum vestibulis ejus ante ipsas.

23 Ubi autem porta *erat* atrio interiori è regione portæ Aquilonem, & Orientem versùs, mensus est à porta *una* ad alteram centum cubitos.

24 Postea deduxit me versùs Meridiem, ubi

ubi

ubi ecce porta *erat* Meridiem versùs: cujus mensus est limina, & vestibula secundùm mensuras illas;

25 Cui *erant* fenestræ,& vestibula sua circumquaque,similes fenestris illis: quinquaginta cubitorum longitudine,latitudine verò viginti quinque cubitorum:

26 Septem quoque gradus ascensuum ejus, ubi vestibula ejus ante ipsos *erant*: & palmæ una hinc, & altera inde ad limina ejus.

27 Ad portam autem atrii interioris Meridiem versùs; mensus est à porta *illa* ad portam hanc versùs meridiem centum cubitos.

28 Tum perduxit me in atrium alterum interius portâ meridianâ; ubi mensus est portam meridianam secundùm mensuras illas:

29 Et thalamos ejus,& limina ejus,vestibuláque ejus secundùm mensuras illas,cum fenestris ejus, & vestibulis ejus circumquaque: quinquaginta cubitorum longitudine, latitudine autem viginti quinque cubitorum.

30 Nam vestibula *erant* circumquaque; longitudine viginti quinque cubitorum; & latitudine quinque *decadum* cubitorum:

31 Cum vestibulis suis secundùm atrium exterius, & palmis ad limina ipsius; gradibúsque octo *in* ascensus suos.

32 Deinde abduxit me in ipso atrio interiore versùs Orientem; ubi mensus est portam secundùm mensuras illas:

33 Thalamos quoque ejus,& limina ejus, vestibuláque ejus secundùm mensuras illas, fenestras etiam ejus, & vestibula ejus circumquaque: longitudine quinquaginta cubitorum, latitudine autem viginti quinque cubitorum:

34 Cum vestibulis ejus versùs atrium exterius, & palmis ad limina ejus utrinque; & octo gradibus *in* ascensus suos.

35 Similiter deducens me ad portam Aquilonarem,mensus est secundùm mensuras illas:

36 Thalamos ejus, limina ejus,& vestibula ejus, fenestrasque ejus circumquaque; longitudine quinquaginta cubitorum,& latitudine viginti quinque cubitorum;

37 Cum liminibus ejus ad *partem* atrii exteriorem; & palmis ad limina ejus utrinque; & octo gradibus *in* ascensus suos.

38 Ac cellæ quidem cum ostiis ipsarum *erant* ad limina singula portarum; ubi abluebant holocausta:

39 Sed in vestibulo hujus portæ binæ mensæ *erant* utrinque; ad jugulandum in eis holocaustum,& peccatum,& reatum:

40 Et ad latus forisascendenti ad ostium portæ Aquilonaris duæ mensæ;similiter ad latus alterum, quod *erat* vestibulo ejusdem portæ, duæ mensæ:

41 Quatuor mensæ hinc,& quatuor mensæ inde lateribus istius portæ: in his octo mensis jugulabant.

42 Quatuor autem mensæ pro holocausto *erant* è cæsis lapidibus, longitudine sesqui cubiti, & latitudine sesqui cubiti, altitudine autem cubiti unius;in quibus etiam deponebant instrumenta,quibus jugulabant holocaustum & sacrificium.

43 Et lapides focarii palmi unius dispositi erant intus circumquaque; & in mensis caro rerum oblatarum.

44 Postea ab exteriore loco portæ intimæ *vidi* cellas cantorum,*unas*,quæ in atrio intimo *erant* ad latus portæ Aquilonaris, spectantes meridiem versùs: alteras in latere portæ Orientalis versùs Aquilonem spectantes.

45 Tum dixit mihi: hæ cellæ,quæ spectant versùs meridiem,sacerdotum sunt,observantium observationem domûs:

46 Cellæ autem istæ,quæ spectant versùs Aquilonem,sacerdotum observantium observationem altaris: hi *sunt* filiorum Tzadoki,qui appropinquant è posteris Levi ad Jehovam,ut ministrent ei.

47 Atque hoc atrium mensus est longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum, quadratum; cum altari ante domum.

CAP. XLI. *Dimensio mystica templi continuatur.*

DEinde adducens me ad vestibulum domûs; mensus est limen vestibuli quinque cubitorum hinc,& quinque cubitorum inde: latitudinem autem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde.

2 Longitudo vestibuli viginti cubitorum, *erat*, & latitudo undecim cubitorum, ídque cum gradibus, quibus ascendebatur ad ipsum: & columnæ *erant* ad limina,una hinc & altera inde. *Cap. XLI.*

3 Postea adducens me ad ipsum templum: mensus est limina,sex cubitorum latitudine hinc, & sex cubitorum inde latitudine, *pro* latitudine tentorii;

4 Latitudinem autem ostii decem cubitorum; & latera ostii quinque cubitorum hinc,& quinque cubitorum inde: mensus etiam est longitudinem ejus quadraginta cubitorum,& latitudinem viginti cubitorum.

5 Et ingressus intrinsecus,mensus est limen ostii duorum cubitorum; & ostium sex cubitorum,latitudinem autem ostii septem cubitorum.

6 Tum mensus longitudinem ejus viginti cubitorum,& latitudinem viginti cubitorum,in parte interiore templi; dixit mihi, hoc *est* sanctum sanctorum.

7 Item mensus est parietem istius domûs sex cubitorum; & latitudinem substructionis quatuor cubitorum circa domum circumquaque.

8 Substructiones autem *istæ*, substructio una ad alteram,ternæ *erant*,ídque triginta vicibus,perveniebántque ad parietem,qui *erat* domui,trabes substructionum circumquaque,ut hærerent; sed non hærebant parieti domûs.

9 Nam dilatabatur *paries muri* in ambitum supernè pro substructionibus,quæ ambitum ipsius domus efficiebant supernè circumcirca domum, idcirco latitudo domûs *erat* supernè: atque ità infimæ *latitudo* excrescebat in summa *suî parte* pro mediana.

10 Similiter vidi ad domum *substructionem* supremam circumquaque,fundamenta

ubstructionum justi calami,sex cubitorum
ad alam usque.
11 Latitudo parietis,qui *erat* substructio-
ni extrinsecus,quinque cubitorum *erat*: i-
temque area pura, locus substructionum,
quæ *erant* domui:
12 Inter quas,& cellas latitudo *intercede-
bat* viginti cubitorum, circa domum cir-
cumquaque
13 Ostia autem substructionum ad aream
puram,ostia una *spectabant* Aquilonem ver-
sùs,& ostia altera versùs meridiem: eratque
latitudo loci areæ illius puræ, quinque cu-
bitorum circumquaque.
14 Structura verò,quæ *erat* ante septum,
latere versùs Occidentem , latitudine se-
ptuaginta cubitorum *erat*, cujus structuræ
paries quinque cubitorum *erat* latitudine
circumquaque : longitudine autem sua,
nonaginta cubitorum.
15 Deinde mensus est domum illam lon-
gitudine centum cubitorum, id est, septum,
structuramque ; & parietes ejus longitudi-
ne centum cubitorum:
16 Similiter latitudinem partis anterio-
ris domûs cum septo Orientem versùs,cen-
tum cubitorum :
17 Denique mensus est longitudinem stru-
cturæ in conspectu illius septi , quæ *erat*
post illud,& peristylia ejus hinc,& inde,cen-
tum cubitorum; comprehenso templo ipso
interiore,& vestibulis atrii.
18 Limina,& fenestræ clausæ,& peristylia
circumquaque *erant* tribus istis , è regione
liminis, cujusque tectorium ligneum cir-
cumquaque : *à* solo, *inquam*,usque ad fene-
stras,etiam ipsæ fenestræ tectæ *erant*.
19 Ad superiorem usque partem ostii, &
usque ad domum intimam,extimámque ,
denique in omni pariete circumquaque in-
terno,& externo,convenientissimè.
20 Erátque fabrefactum Cherubinis & pal-
mis ; palma inter duos Cherubinos,& binæ
facies cuique Cherubo.
21 Nempe facies humana versùs palmam
unam hinc , & facies juvenis leonis versùs
palmam *alteram* inde , fabrefactum in tota
domo circumquaque :
22 A terra usque ad superiorem partem
ostii Cherubini,& palmæ fabrefactæ *erant*:
etiam *in* pariete templi.
23 Templo *erat* postis quadratus; & par-
ti interiori loci sancti,hujus aspectus,sicut
aspectus illius.
24 Altare ligneum *erat* tres cubitos altum,
& longitudine duorum cubitorum, cum an-
gulis suis ad ipsum *pertinentibus* , cujus lon-
gitudo,& parietes lignei *erant*: dixítque il-
le mihi,illa *est* mensa,quæ *est* coram Jehova,
25 Binæ autem fores *erant* templo,& lo-
co sancto ;
26 Et binæ valvæ foribus : binæ versati-
les valvæ , duæ foribus unis, & duæ valvæ
alteris.
27 Fabrefactique *erant* in illis, in foribus
templi , Cherubini,& palmæ , quemadmo-
dum fabrefacti *erant* parietibus,etiam denso
ligno in fronte vestibuli extrinsecus.
28 Et fenestris clausis quoque palmæ hinc,
& inde in lateribus vestibuli ; & substructio-
nibus domûs,densisque trabibus.

CAP. XLII. *Dimensio templi mystica ab-
solvitur.*

DEinde educens me ad atrium exterius
eâ viâ,quæ spectat Aquilonem ; addu-
xit me ad eas cellas,quæ *erant* è regione se-
pti,& quæ *erant* è regione structuræ ad A-
quilonem.
2 In conspectum longitudinis cubitorum
centum, *ad* ostium Aquilonare ;& latitudi-
nis,quinquaginta cubitorum.
3 E regione viginti illorum,qui *erant* a-
trio interiori ; & è regione pavimenti,
quod *erat* atrio exteriori; *erat* peristylium
è regione peristylij tribus *ordinibus*.
4 Itâ ante cellas ambulacrum *erat* denûm
cubitorum latitudine introrsum, viâ cubiti
unius ; ostiáque eorum ad Aquilonem.
5 Cellæ autem summæ contractiores *e-
rant* : quia superare debuerant peristylia
ipsas,ex imis,& medianis ædificium erat.
6 Nam tristegæ *quidem* erant , sed non
erant eis columnæ, similes columnis atrio-
rum istorum : idcirco contractius erat *ædi-
ficium* præ imis, & medianis *contignationi-
bus* inde à solo ipso.
7 Maceriæ autem,quæ extrinsecus *erat* ex
adverso cellarum,versùs atrium exterius in
fronte cellarum ; longitudo *erat* quinqua-
ginta cubitorum.
8 Nam longitudo cellarum,quæ *erant* a-
trio exteriori , quinquaginta cubitorum *e-
rat* : ità ecce ante templum centum cubito-
rum cellas.
9 A loco autem cellarum istarum , is, qui
deducebat me ab Oriente,venturus ad illas
de exteriore atrio.
10 Per latitudinem maceriæ atrii versùs
Orientem ; in frontem septi, & in frontem
structuræ,cellarúmque :
11 (Ante ista autem *erat* via secundùm
aspectum illarum cellarum,quæ spectabant
Aquilonem, secundùm longitudinem illa-
rum,similitérque latitudinem illarum ; & o-
mnes exitus illarum ; tum secundùm ratio-
nes illarum , tum secundùm ostia illarum
erant :
12 Et simile ostiis illarum cellarum,quæ
spectabant meridiem,ostium in capite viæ ;
viæ, *inquam*,quæ erat ante maceriam rectam
Orientem versùs,quâ venitur ad illas :)
13 Dixit ille mihi,cellæ Aquilonis,cellæ-
que meridiei,quæ *sunt* in fronte septi ; sunt
cellæ sanctitatis,ubi comedunt sacerdotes ,
qui *sunt* propinqui Jehovæ,res sanctas san-
ctarum : ibi deposituri sunt res sanctas san-
ctarum, & munus, & peccatum, & reatum ,
quia locus ille sanctus *est*.
14 Quum ingressi fuerint sacerdotes,tum
non exibunt ex hoc sancto in atrium exte-
rius,quin ibi reposuerint vestes suas,in qui-
bus ministraverint, quia sanctæ sunt ; indu-
entur vestibus aliis , quum appropinqua-
bunt ad *ea*,quæ *sunt* populi.
15 Quum itaque absolvisset mensuras do-
mûs interioris,deduxit me viâ illius portæ,
quæ spectat Orientem versùs ; & mensus est
illam circumquaque.
16 Mensus est plagam Orientalem cala-
mo mensuræ ; quingentorum cubitorum
calamis,calamo mensuræ circumquaque.
17 Mensus est plagam Aquilonarem ;
quin-

quingentorum calamis, calamo mensuræ circumquaque.

18 Plagam meridianam mensus est; quingentorum calamis, calamo mensuræ.

19 Divertens ad plagam occidentalem; mensus est quingentorum calamis, calamo mensuræ.

20 In quatuor plagas mensus est illam *structuram*, murum illius circumquaque, longitudine quingentorum, & latitudine quingentorum *cubitorum*; ad distinguendum inter sanctum, & prophanum.

CAP. XLIII. *Dei præsentiâ in æternum sanctificatur templum.*

Postea, quum reduxisset me ad portam illam; ad portam, quæ spectat versùs Orientem:

2 Ecce gloria Dei Jisraëlis veniebat viâ Orientali; cujus sonus similis *erat* sono aquarum multarum, & à cujus gloria relucebat terra.

3 Similisque *erat* aspectus hujus visionis, quam videbam, prorsus visioni illi, quam videram veniens ad *prænunciandum* perdendam civitatem, visionesque similes visioni illi, quam videram ad flumen Cebaris: quapropter procidi in faciem meam.

4 Gloriâ verò Jehovæ ingrediente domum viâ portæ, quæ spectat versùs Orientem;

5 Tollens me spiritus, deduxit me in atrium intimum: ecce autem plena erat gloriâ Jehovæ domus:

6 Et audivi sermocinantem mecum è domo, viro *illo* adstante mihi.

7 Dicebatur autem mihi; fili hominis, *neque* locum solii mei, & locum plantarum pedum meorum, ubi habitaturus sum inter filios Jisraëlis in seculum; neque nomen sanctitatis meæ contaminaturi sunt ampliùs domus Jisraëlis, ipsi, & reges ipsorum scortatione suâ, & cadaveribus regum suorum, *&* excelsis suis;

8 Apponendo limen suum limini meo, & postem suum ad postem meum, parietemque inter me, & ipsos: nam impuraverunt nomen sanctitatis meæ abominationibus suis, quas faciebant, & consumsi eos in ira mea.

9 Nunc longè amovebunt scortationem suam, & cadavera regum suorum à me: & habitabo inter eos in seculum.

10 Tu fili hominis, indica domui Jisraëlis domum istam, quum pudore suffusi fuerint propter iniquitates suas; ut metiantur universe:

11 Quum, *inquam*, pudore suffusi fuerint propter omnia, quæ fecerunt, formam domûs, & constitutionem ejus, exitúsque ejus cum aditibus ejus, & omnibus formis ejus, omniaque statuta ejus cum omnibus formis ejus, omnibúsque legibus ejus notas fac eis, & describe ante oculos eorum: ut observantes totam formam ejus, & omnia statuta ejus, faciant ea.

12 Hæc *est* lex ipsius domûs: in vertice montis totus terminus ejus circumquaque sanctus sanctorum *est*, ecce hæc *est* lex istius domûs.

13 Hæ verò *sunt* mensuræ altaris eisdem cubitis, cubito unoquoque ex cubito, & palmo, primum basis *altitudine* cubitali, & cubitali latitudine, cujus crepido versùs labrum ejus circumquaque spithamæ unius, nam hujusmodi est projectura altaris.

14 Tum à basi solo juncta usque ad diazoma inferius duo cubiti, cujus latitudo cubiti unius: deinde à diazomate minore usque ad diazoma maius quatuor cubiti, cujus latitudo cubitalis *est*.

15 Ità ipsum Hareël quatuor cubitorum *est*: ab ipso denique Ariele sursum versùs cornua *sunt* quatuor.

16 *Est* autem ipsum Ariel duodecim *cubitorum* longitudine, cum duodecim latitudine: quadratum, in quatuor partibus suis.

17 Diazoma verò *cubitorum* quatuordecim longitudine, cum quatuordecim latitudine in quatuor partibus suis: circa quod crepido *est* dimidii cubiti, & basis ei cubitalis circumquaque, cum gradibus ejus spectantibus Orientem.

18 Tum dixit mihi, fili hominis, sic ait Dominus Jehovi, hæc sunt statuta hujus altaris; quo die factum fuerit; ut offeratur in eo holocaustum, & spargatur in eo sanguis.

19 Dabis itaque sacerdotibus Leviticis, qui *sunt* è semine Tzadoki, qui appropinquant ad me, dictum Domini Jehovi, ut ministrent mihi; juvencum subrumum pro peccato:

20 Et sumens è sanguine ejus, impones quatuor cornibus illius, & quatuor angulis diazomatis, & crepidini circumquaque: ità purgabis ipsum, & expiabis ipsum.

21 Deinde accipies juvencum illum pro peccato; ut comburat ipsum, *sacerdos* in loco destinato domus, extra locum sanctum.

22 Die quoque secundo offeres hircum caprarum integrum pro peccato, ut purgent altare, quemadmodum purgaverint juvenco.

23 Quum absolveris purgare; offerto juvencum subrumum integrum, & arietem è grege integrum:

24 Quos ubi obtuleris coram Jehova; sacerdotes injicient in eos salem, & offerent eos holocaustum Jehovæ.

25 Septem diebus parabis hircum peccati quolibet die; prout juvencum subrumum, & arietem è grege integros parare debent.

26 Septem diebus expiabunt altare, & purgabunt ipsum; consecrabúntque ministerium *quisque* suum

27 Quumque absolverint istos dies; erit die octavo, & deinceps, parabunt sacerdotes illi in ipso altari holocausta vestra, & eucharistica vestra, & acceptos habebo vos, dictum Domini Jehovi.

CAP. XLIV. *In sanctuarium quâ, & quibus conceditur, & non conceditur, ingressus.*

Tum reduxit me viâ portæ sanctuarii exterioris, quæ spectat Orientem; eratque clausa.

2 Et dixit mihi Jehova, porta hæc clausa esto, non aperitor, & quisquam non ingreditor per eam, quia Jehova Deus Jisraëlis ingressus est eâ: erit igitur clausa.

3 Penès principem est, princeps ipse assidebit ei, ut comedat panem coram Jehova:

viâ

viâ vestibuli hujus portæ ingredietur, & viâ suâ egredietur.

4 Quapropter duxit me viâ portæ Aquilonaris in conspectum domûs; unde vidi, quod ecce implebat gloria Jehovæ domum Jehovæ: & procidi in faciem meam.

5 Edixitque mihi Jehova, fili hominis, adhibe animum tuum, & vide oculis tuis, auribusque tuis audi, quæcunque ego eloquor tibi de omnibus statutis domûs Jehovæ, & de omnibus legibus ejus; ut adhibeas animum tuum ad *leges* aditus domûs, cum omnibus *legibus* exituum è sanctuario.

6 Indices igitur rebelli domui Jisraëlis, sic ait Dominus Jehovi; satis *esto* vobis, *discedite* ab omnibus abominationibus vestris, ô domus Jisraëlis;

7 Qui introduxistis alienigenas, præputiatos corde, & præputiatos carne, ut essent in sanctuario meo, ut prophanarent ipsam domum meam, qui obtulistis cibum meum, adipem, & sanguinem, quum illi irritum facerent fœdus meum, præter omnes abominationes vestras:

8 Neque observâstis observationem rerum sanctarum mearum, sed substituistis observatores observationis meæ in sanctuario meo arbitratu vestro.

9 Sic ait Dominus Jehovi: ullus alienigena, præputiatus corde, & præputiatus carne, non venito ad sanctuarium meum: ullus, *inquam*, alienigena, qui *sit* inter filios Jisraëlis.

10 Sed Levitæ isti, qui longè recesserunt à me, quum errarent Jisraëlitæ, qui errârunt à me, sequuti stercoreos deos illorum; etiam reportârunt iniquitatem suam.

11 Nam erunt in sanctuario meo ministri præfecturarum ad portas domûs, & ministrantes domui: ipsi jugulabunt holocaustum, & sacrificium populo, & ipsi stabunt coram eis ad ministrandum eis:

12 Eò quòd ministrârunt eis coram stercoreis diis ipsorum, & fuerunt domui Jisraëlis offendiculo ad iniquitatem; idcirco sublatâ manu meâ *juravi* contra eos, dictum Domini Jehovi, reportaturos ipsos iniquitatem suam:

13 Et non accessuros ad me, ut sacerdotio fungantur mihi, & accedant ad ullas res sanctas meas, ad res sanctas sanctarum; sed reportaturos ignominiam, & abominationes suas, quas fecerunt.

14 Itaque disponam eos observantes observationem domûs; in toto ministerio ejus, & in omnibus, quæ fiunt in ea.

15 Sacerdotes vero Levitici, filii Tzadoki, qui observant observationem sanctuarii mei, aberrantibus Jisraëlitis à me, ipsi appropinquabunt ad me, ut ministrent mihi; & stabunt coram me, offerendo mihi adipem, & sanguinem, dictum Domini Jehovi.

16 Ipsi accedunto sanctuarium meum, & ipsi appropinquanto ad mensam meam ministrando mihi, ut observent observationem meam.

17 Erit autem, quum accedent ad portas atrii intimi, ut vestes lineas induant neque impositum esto ipsis *vestimentum* laneum, quum ministrabunt in portis atrii intimi, & intus:

18 Tiaræ lineæ sunto in capite eorum, & femoralia linea sunto ad lumbos eorum, non cingunto se ullâ re sudatoriâ.

19 Exituri autem in atrium exterius: *&* in atrium extimum, ad populum; nudanto se vestimentis suis, quibus ministrant, deponentes illa in cellis sanctitatis; ut induant vestes alias, neque sanctificent populum vestimentis suis.

20 Caput quoque suum ne radunto, & cæsariem ne promissam habento; omnino tondento capita sua.

21 Item vinum ne bibunto ullus sacerdos, quum erunt ingressuri in atrium intimum:

22 Et viduam, aut repudiatam non ducunto sibi uxores: sed virgines è semine domûs Jisraëlis, aut viduam, quæ sit vidua ex sacerdote, ducent:

23 Et populum meum docento *discrimen* inter sanctum, & prophanum; & inter immundum, & mundum instituunto eos.

24 In lite autem ipsi insistunto juri, secundùm jura mea judicanto illam, legésque meas, & statuta mea cum omnibus solemnitatibus meis observanto, & sabbatha mea sanctificanto.

25 Et ad mortuum hominem non venito sacerdos ad impurandum se: sed de patre, & de matre, & de filio, ac filia, de fratre ac de sorore, quæ non nupserit viro, impurari poterunt.

26 Ac post tempus purificationis ipsius, septem dies numerantor ei:

27 Quo autem die venturus est in sanctum, in atrium intimum, ut ministret in sancto, offerto peccatum suum; dictum Domini Jehovi:

28 Quod erit ipsis in possessionem, ego sum possessio ipsorum; jus autem possessionis ne tradatis eis in Jisraële, ego sum jus possessionis ipsorum.

29 Ipsum munus, peccatúmque, & reatum ipsi comedent; & omne anathema in Jisraële ipsorum esto.

30 Item præcipuum omnium primitiarum ex omnibus, & omnis oblationis omnium ex omnibus oblationibus vestris, sacerdotum esto; etiam principium conspersionum vestrarum dabitis sacerdoti, ut statuam benedictionem in domo tua.

31 Nullum morticinum, aut discerptum, ex avibus, aut jumentis comedunto sacerdotes.

CAP. XLV. *Generalis gæodæsia terræ sanctæ, & nomothesia sacra: utraque mystica.*

QUum autem sortiemini terram in possessionem, offertote oblationem Jehovæ sanctam ex ipsa terra, longam vicies quinquies mille *cubitorum* longitudine, & latitudine decies mille: hæc sancta *esto* in toto termino suo circumquaque.

2 Esto ex hoc *spatio* in locum sanctum quingentorum *cubitorum* per quingentos *cubitos* quadratus *locus* circumquaque, & quinquaginta cubitorum suburbium eis circumquaque:

3 Qumque de mensura hac mensus fueris, longitudine vicies quinquies mille, & latitudine decies mille *cubitorum*; in eo

spatio sanctuarium, & sanctum sanctorum esto.

4 Sanctum è terra illud *est*; Sacerdotum administrorum sanctuarii esto, qui appropinquant ad ministrandum Jehovæ: ut sit eis locus pro domibus, & sanctus locus pro sanctuario.

5 Quinquies verò, & vicies mille *cubitorum* longitudo, & decies mille latitudo; similiter erit Levitis in jus possessionis ipsis ministris domûs, *ministrantibus in* viginti cellarum ordinibus.

6 In justam autem possessionem civitatis datote quinquies mille cubitos latitudine, & longitudine vicies quinquies mille ex adverso oblationis sanctæ: pro tota domo Jisraëlis esto.

7 Ipsi autem Principi ab hac, & ab illa *parte* oblationis sanctæ, & justæ possessionis civitatis, ante oblationem sanctam, & ante justam possessionem civitatis, à latere Occidentis *portio* Occidentem versùs, & à latere Orientis *portio* Orientem versùs: longitudo verò ex adverso uniuscujusque istarum partium *porrigetur*, à termino Occidentis ad terminum Orientem versùs;

8 Ipsi, *inquam, portio* hujus terræ esto in jus possessionis apud Jisraëlem: ut non opprimant ampliùs principes mei populum meum, sed terram reddant domui Jisraëlis per tribus ipsorum.

9 Sic ait Dominus Jehovi, satis *esto* vobis, principes Jisraëlis, violentiam, & vastationem amovete, jùsque, & justitiam exercete, tollite depulsiones vestras à populo meo, dictum Domini Jehovi.

10 Lances justæ; & Epha justum, & Bath justum esto vobis.

11 Epha, & Bath summæ unius esto, ut capiat decimam Chomeris Bath; & decimam Chomeris Epha *capito*, ad ipsum Chomerem esto summa cujusque.

12 Similiter *ad* siclum viginti obolorum: vicenûm siclorum *numti*, vicenûm quinûm siclorum *numi*, quindenûm siclorum *numi*, ipsius minæ *summa* esto vobis.

13 Hæc oblatio *esto*, quam offeretis; sextam Ephæ è Chomere tritici, similiter sextam offeretis Ephæ è Chomere hordei:

14 Statutum autem de oleo (Bathus *enim est* mensura olei) decimam Bathi è Coro, *vel* Chomere decem Bathorum: nam decem Bathorum *est* Chomer:

15 Parvam verò pecudem è grege, unam de ducentenis; ex irriguis *pascuis* Jisraëlitarum in munus, & in holocaustum, & in eucharistica; ad expiationem faciendam pro ipsis. dictum Domini Jehovi

16 Totus populus terræ censentor in oblatione hac; cum Principe in Jisraële.

17 Nam Principi incumbet *dare* holocausta cum munere, & libamine, diebus festis, noviluniisque, & sabbathis in omnibus solennitatibus domûs Jisraëlis: ipse parato peccatum cum munere, & holocaustum, atque eucharistica, ad expiationem faciendam pro domo Jisraëlis.

18 Sic ait Dominus Jehovi: primo *mense*, primo *die* mensis accipiens *offerto* juvencum subrumum integrum; quo purges sanctuarium:

19 Accipiénsque Sacerdos de sanguine catharmatis hujus, indet posti domûs, & quatuor angulis diazomatis, altari; atque posti, portæque atrii intimi.

20 Similiter quoque facito septimo die ejusdem mensis, nomine cujusvis errore peccantis, & nomine fatui; ut expietis domum.

21 Primo *mense*, quarto decimo *die* mensis esto vobis Pascha: festo septem dierum azymi comeduntor.

22 Et parabit Princeps ipse die illo pro se, & pro toto populo terræ, juvencum peccati:

23 Et septem diebus ipsius festi, parabit holocaustum Jehovæ septenûm juvencorum, & septenûm arietum integrorum in diem, septem diebus illis; hostiámque pro peccato hircum caprarum in diem:

24 Munus verò Epham in juvencum, & Epham in arietem parato; ac olei Hinem in Epham.

25 Septimo *mense*, decimo quinto *die* mensis in festo illius; parato hujusmodi septem illis diebus: æquè peccatum, æquè holocaustum, & æquè munus; ac æquè oleum.

CAP. XLVI. *Politia sacra in templo Jechezkelis.*

Sic ait Dominus Jehovi; porta atrii interioris, quæ spectat Orientem, esto clausa sex diebus profestis: die verò sabbathi aperitor, & die novilunii aperitor.

2 Ut adveniens Princeps viâ vestibuli ipsius portæ foris, consistat ad postem ipsius portæ, dum parabunt Sacerdotes holocaustum ipsius, & eucharistica ipsius, & postquam incurvaverit se in limine ipsius portæ abeat, porta verò non clauditor usque ad vesperam;

3 Et incurvans se populus terræ *ad* ostium portæ illius, sabbathis, & noviluniis; coram Jehova.

4 Holocaustum autem, quod oblaturus est Princeps Jehovæ; *esto* die sabbathi sex agnorum integrorum, & arietis integri:

5 Munus verò Ephæ in arietem, & in agnos munus prout donatum fuerit manui ipsius; & oleum Hinis in Epham.

6 Die autem novilunii; juvencum subrumum quemque integrum; & sex agnos, ac arietem, integri sunto:

7 Ephæ quoque in juvencum, & Ephæ in arietem parato munus, & in agnos, prout assequuta fuerit manus ejus: & oleum Hinis in Epham.

8 Veniens autem Princeps; viâ vestibuli ejusdem portæ venito, & eâdem viâ suâ abito.

9 Sed quum veniet populus terræ ante Jehovam in solennitatibus; qui venerit viâ portæ Aquilonaris ad incurvandum se, abito viâ portæ meridianæ, & qui venerit viâ portæ meridianæ, abito viâ portæ Aquilonem versùs: non revertitor viâ portæ, quâ venerit, sed è regione illius abeunto.

10 At princeps inter eos, quum advenient, advenito; & quum abibunt, abeat ipse cum comitatu suo.

11 Denique in festis, & in solennitatibus esto munus Epha in juvencum, Ephâque in arietem, in agnos autem, prout donatum fue-

fuerit manui ejus: oleūmq; Hinis in Epham.

12 Quod si parabit Princeps voluntarium, holocaustum, aut eucharistica, voluntariè Jehovæ; tum aperiet ei *Sacerdos* portam, quæ spectat Orientem, ut faciat holocaustum suum, & eucharistica sua, quemadmodum facit die Sabbathi: postea abibit, & claudet *Sacerdos* portam post abitum ejus.

13 Præterea agnum anniculum integrum parato holocaustum in diem Jehovæ; unoquoque manè parato illum:

14 Et munus adhibeto ipsi unoquoque manè sextam Ephæ, & olei tertiam Hinis, ad conspergendum similam; munus Jehovæ statutis perpetuis jugiter.

15 Ità parabunt agnum, & munus, & oleum unoquoque manè; holocaustum juge.

16 Sic ait Dominus Jehovi, si dederit Princeps donum alicui è filiis suis, possessio ejus est, filiorum ipsius esto: juris ipsorum est possessione.

17 Sin autem dederit donum de possessione sua ulli è servis suis, erit quidem illius usque ad annum libertatis, quo revertetur ad ipsum Principem: verùntamen possessio ipsius est, ipsorum filiorum ejus esto:

18 Ut non accipiat Princeps de possessione populi, oppressione deturbando eos de jure possessionis ipsorum, de jure suo possessionem tradet filiis suis: ut non dispergantur populus meus, ullus de jure possessionis suæ.

19 Postea duxit me per aditum, qui *est* in latere portæ; ad Sacerdotes, in cellas sanctas, spectantes Aquilonem versùs: ubi ecce locus *erat* in duobus lateribus ejus, Occidentem versùs:

20 Et dixit mihi, hic est locus, ubi elixant Sacerdotes reatum, & peccatum: ubi coquunt munus, ut non efferant in atrium exterius ad sanctificandum populum.

21 Tum educens me ad atrium exterius, fecit, ut transirem in quatuor angulos atrii: ecce autem atrium unum in unoquoque angulo ipsius atrii.

22 In quatuor angulis istius atrii atria *erant* caminata: quadragenûm *cubitorum* longitudine, & tricenum latitudine: mensura eadem ipsis quatuor angularibus.

23 In quibus quatuor popina *erat* circumquaque; quæ quidem focis instructa erat sub ipsis popinis circumquaque:

24 Et dixit mihi: *in* his *est* locus popinarum, ubi elixant ministri domûs sacrificium populi.

CAP. XLVII. *Amplitudo gratiæ Dei sub novo Testamento figuratur.*

POstea reduxit me ad ostium domûs; ubi ecce aquas exeuntes ex inferiore parte liminis domûs Orientem versùs, nam frons domûs Orientalis *erat*: & aquæ descendebant infernè à latere domûs dextero, ab Australi parte altaris.

2 Inde educens me viâ portæ Aquilonem versùs, circumduxit me viâ extimâ ad portam extimam, viâ, quæ spectat Orientem: ubi ecce aquæ manabant tanquam è phiala à latere dextero.

3 Quumque progressus esset vir ille ad Orientem cum linea in manu sua; mensus mille cubitos, traduxit me per aquas illas, aquas talares.

4 Postea mensus iterum mille, traduxit me per aquas illas, aquas genua pertingentes: rursus mensus mille, traduxit me aquis lumbos pertingentibus.

5 Eo denique menso mille, torrens *fuit*, quem non potui transire, quia altæ erant aquæ, aquæ enatandæ, torrens, qui transiri non posset.

6 Quum itaque dixisset mihi, vidistine, fili hominis: deducens me, collocavit me in ripa ipsius fluminis.

7 Me autem reverso, ecce in ripa fluminis arbores magnas valde hinc, & inde:

8 Et dixit mihi, aquæ istæ procedunt in Galilæam primam, & descendunt in campestria: tum veniunt ad mare, & in ipsum mare exoneratis eis, curantur aquæ ipsius.

9 Ità fit, *ut* omnis animans, quæ repit, quòcunque perveniunt flumina, vivat, & fit multitudo piscium ampla valde: nam venientibus illuc aquis istis, curantur, & vivunt, quòcunque pervenit hoc flumen:

10 Fitque, *ut* stent juxta illud piscatores *ab* Hengedi usque ad fontem Heglajimorum, locus sunt expandendis plagis: in speciem suam est multitudo piscium eorum, par multitudini piscium maris magni, copiosa valde:

11 Cœnosorum ejus, *inquam*, & palustrium *locorum* ejus, quæ non curabantur, sali attributa erant.

12 Ad flumen autem assurgunt in ripa ejus hinc, & inde omnes arbores esculenti fructus, quarum folia non decidunt, & quarum fructus non consumuntur, mensibus suis præstantissimos fructus edunt, quia aquæ earum è sanctuario prodeunt: ideo sunt fructus earum cibo, & folia earum curationi.

13 Sic ait Dominus Jehovi, hic terminus *est*, quò possessores constituetis vos hujus terræ per duodecim tribus Jisraëlis; Josepho funiculis *duobus attributis*:

14 Ut possideatis eam unus æquè, ac alter, quam sublatâ manu meâ *juravi* me daturum majoribus vestris; prout acciderit terra hæc vobis in possessionem.

15 Hic ergo terminus *est* terræ: in latere Aquilonari, à mari magno, viâ Chethlonis Tzedadum usque:

16 Chamath, Berotha, Sibrajima, quæ *sunt* inclusa termino Damasci, & termino Chamathæ; pagi mediani, qui adjacent termino Chavranis.

17 Ità est terminus à mari, Chatzar henon, terminus Damasci, & qui maximè Aquilonalis *est*, terminus Chamathæ: atque hoc latus Aquilonare.

18 Latus autem Orientis à Chavrane, & & à Damasco, & à Gilhade, & à terra Jisraëlis, *terra* Jardenis, à termino *hoc* ad mare Orientale metiemini: atque hoc latus Orientem versùs.

19 Latus verò Australe meridiem versùs, à Thamare usque ad aquas contentionum Kadeschi, *latus* possessionis ad mare magnum; atque hoc latus meridianum Austrum versùs.

20 Denique latus Occidentis, mare magnum, à termino *hoc* usque ex adverso adi-

tùs Chamathæ: hoc latus est Occidentis.

21 Partiemini autem terram hanc vobis per tribus Jisraëlis.

22 Erit autem, quum sortiemini eam in possessionem, vobis, & peregrinis, qui peregrinantur inter vos, qui genuerunt filios inter vos, cùm sint vobis ùt indigena in filiis Jisraëlis, vobiscum accedunto in possessionem inter tribus Jisraëlis.

23 Quamobrem erit in ea tribu, quâ cum peregrinatur peregrinus; *ut ibi tribuatis* possessionem ejus, dictum Domini Jehovi.

CAP. XLVIII. *Particularis geodæsia terræ sanctæ, eáque mystica.*

HÆc autem *sunt* nomina tribuum: ab extremitate versùs Aquilonem, secundùm viam Chethlonis, aditùs Chamathæ, Chatzar-henanis, termini Damasci Aquilonem versùs, secundùm Chamatham (hæc enim sunt ei latus Orientale) Danis *tribus* una:

2 Juxta terminum autem Danis, à latere Orientali usque ad latus Occidentis, Ascheris una:

3 Et juxta terminum Ascheris, à latere Orientem versùs usque ad latus Occidentis, Naphthali una

4 Et juxta terminum Naphthali, à latere Orientem versùs usque ad latus Occidentis, Menaschis una:

5 Et juxta terminum Menaschis, à latere Orientem versùs usque ad latus Occidentis, Ephrajimi una:

6 Et juxta terminum Ephrajimi, à latere Orientis usque ad latus Occidentis, Reubenis una:

7 Et juxta terminum Reübenis, à latere Orientis usque ad latus Occidentis, Jehudæ una:

8 Juxta terminum verò Jehudæ, à latere Orientis usque ad latus Occidentis: esto oblatio illa, quam oblaturi estis vicies quinquies mille *cubitorum* latitudinis, longitudinis verò ùt una reliquarum portionum à latere Orientem versùs usque ad latus Occidentis, in cujus medio sit locus sanctus.

9 Oblatio illa, quam oblaturi estis Jehovæ; longitudine vicies quinquies mille, & latitudine decies mille *cubitorum*.

10 Horum autem erit hæc oblatio sancta, *nempe* sacerdotum, *ampla* Aquilonem versùs vicies quinquies mille, & occidentem versùs latitudine decies mille *cubitorum*, & Orientem versùs latitudine decies mille, versùs Meridiem verò longitudine vicies quinquies mille *cubitorum*: in cujus medio erit sanctuarium Jehovæ.

11 Sacerdotum, quisquis sanctificatus fuerit è filiis Tzadoki, qui observârunt observationem meam; qui non errârunt errantibus Jisraëlitis, quemadmodum errârunt alii Levitæ:

12 Erit, *inquam*, istorum collativa ex oblatione terræ, res sancta sanctarum, adjacens termino Levitarum.

13 Levitarum autem, ex adverso termini sacerdotum, vicies quinquies mille *cubiti* longitudine, & latitudine decies mille; omnis longitudo vicies quinquies mille, latitudo verò decies mille *cubitorum*.

14 Non autem vendent ex eo, neque permutabit *quisquam*, neque transferet primitias terræ, quia sancta *est* Jehovæ.

15 Quinquies verò mille *cubitorum spatium* reliquum in latitudine, in fronte vicies quinquies mille *cubitorum*, commune est civitati ad habitationem, & ad suburbia; in cujus medio erit ipsa civitas:

16 Cujus hæ *sunt* dimensiones; latus Aquilonis quater mille quingentorum, & latus Austri quater mille quingentorum: & à latere Orientis quater mille quingentorum, latus verò Occidentis quater mille quingentorum *cubitorum*.

17 Sic erit suburbium civitati; Aquilonem versùs ducentorum quinquaginta, & Meridiem versùs ducentorum quinquaginta; & Orientem versùs ducentorum quinquaginta, ac Occidentem versùs ducentorum quinquaginta *cubitorum*.

18 Et quod reliquum erit in longitudine ex adverso oblationis sanctæ, *id est*, decies mille *cubiti* Orientem versùs, & decies mille Occidentem versùs, quod erit ex adverso oblationis sanctæ, ejus proventus sit in cibum ministris civitatis:

19 Ut minister quisque civitatis; ex omnibus tribubus Jisraëlis, ministrent ei.

20 Totam hanc oblationem vicies quinquies mille *cubitorum* per vicies quinquies mille *cubitos*; quadratam offeretis oblationem sanctam cum justa possessione civitatis.

21 Quod autem reliquum erit Principi ab hac, & ab illa *parte* oblationis sanctæ, & justæ possessionis civitatis, in fronte vicies quinquies mille *cubitorum* oblationis usque ad terminum Orientem versùs; & ab Occidente in fronte vicies quinquies mille secundùm terminum Occidentis ex adverso *harum* portionum, Principis *esto*, ità erit oblatio sancta, & sanctuarium domûs in medio illius:

22 Et inde à justa possessione Levitarum, justáque possessione civitatis, interjecta *possessione*, quæ principis erit; *id quod* inter terminum Jehudæ, & terminum Binjaminis *erit*, Principis esto.

23 Residuum verò tribuum; à latere Orientem versùs usque ad latus Occidentis, *tribus* Binjaminis una;

24 Et juxta terminum Binjaminis, à latere Orientem versùs usque ad latus Occidentis, Schimhonis una;

25 Et juxta terminum Schimhonis, à latere Orientem versùs usque ad latus Occidentis, Jissascaris una;

26 Et juxta terminum Jissascaris, à latere Orientem versùs usque ad latus Occidentis, Zebulunis una:

27 Et juxta terminum Zebulunis, à latere Orientem versùs usque ad latus Occidentis, Gadis una;

28 Et juxta terminum Gadis, ad latus Australe Meridiem versùs; ibi erit terminus à Thamare, *ad* aquas contentionis Kadeschi, ad torrentem, ad mare magnum.

29 Ista *est* terra, quam sortiemini inde à torrente, pro tribubus Jisraëlis, & istæ *sunt* distributiones earum, dictum Domini Jehovi.

30 Hi autem *sunt* exitus civitatis; à latere

ere Aquilonis,quater mille quingentorum
cubitorum mensura.
31 Portæ verò civitatis de nominibus
tribuum Jisraëlis *erunt*,portæ tres Aquilo-
nem versùs,porta Reubenis una,porta Je-
hudæ una,porta Levi una ;
32 Et in latere Orientem versùs *cubito-
rum* quater mille quingentorum, similiter
portæ tres; nempe porta Josephi una,porta
Binjaminis una,porta Danis una :
33 Et lateris Austrum versùs,quater mil-
le quingentorum *cubitorum* mensura, &
portæ tres ; porta Schimhonis una,porta
Jissascaris una,porta Zebulunis una :
34 Lateris Occidentem versùs quater
mille quingenti *cubiti*,quorum portæ tres ;
porta Gadis una,porta Ascheris una, porta
Naphthali una.
35 Ambitus decies octies mille *cubito-
rum* : nomen verò civitatis deinceps
futurum est,ibi Jehova.

Danijel.

CAP. I. *Educatio regia Danijelis in Ba-
bylone.*

ANno tertio regni Jehojakimi,Regis
Jehudæ ; venerat Nebucad-netzar,
Rex Babyloniæ Jeruschalaima , &
obsederat ea :
2 Quumque tradidisset Dominus in ma-
num ejus Jehojakimum,Regem Jehudæ,&
partem instrumentorum domûs Dei, quos
deportavit in terram Schinharis,in domum
Dei sui : instrumenta verò illa exportavit
in thesaurum Dei sui.
3 Edixerat etiam Rex Aschpenazo,præ-
fecto aulicorum suorum,ut exportaret è fi-
liis Jisraëlis,tum ex semine regio,tum ex
proceribus;
4 Pueros quibus nullum inesset vitium,
& elegantes aspectu, & intelligentes omnis
sapientiæ, præditósque notitiâ , & instru-
ctos intelligentiâ,& quibus inesset facultas,
constituros in palatio Regis ; útque doce-
ret eos literas,& linguam Chaldæorum ;
5 Et constituerat Rex eis demensum di-
ei cujusque in diem quemque de portio-
ne cibi regii,& ex vino potionum ejus,quo
educaret eos annis tribus : ut exactis illis
consisterent coram Rege.
6 Fuit autem inter hos è filiis Jehudæ
Danijel,Chananja,Mischaël,& Hazarja:
7 Quibus imposuit princeps aulicorum
nomina : imposuit enim Danijeli *nomen*
Beltschatzaris , & Chananjæ Schadraci, &
Mischaëli Meschaci,ac Hazarjæ Habed-ne-
gonis.
8 Sed statuens Danijel cum animo suo,
ut non contaminaret se portione cibi re-
gii,&vino potionum ejus;requisivit à prin-
cipe aulicorum,ut non contaminaret se :
9 Et conciliavit Deus Danijeli benignita-
tem,& misericordiam ; coram principe au-
licorum.
10 Dixit enim princeps aulicorum Da-
nijeli, timeo Dominum meum Regem, qui
constituit cibum vestrum & potiones ve-
stras: nam quare videret facies vestras mœ-
stiores,quàm puerorum,qui similiter ùt vos
ad tempus alendi sunt, & efficeretis me re-
um capitis apud Regem ?
11 Dixit itaque Danijel ipsi promo;quem
præfecerat princeps aulicorum Danijeli,
Chananjæ,Mischaëli,& Hazarjæ.
12 Proba quæso servos tuos diebus de-
cem; denturque nobis de leguminibus,quæ
comedamus,& aquæ,quas bibamus ;
13 Deinde inspiciantur coram te vultus
nostri, & vultus puerorum,qui comedunt
portionem cibi regii ; &,prout videris,age
cum servis tuis :
14 Qui auscultans eis in re hac,probavit
eos diebus decem.
15 Exactis autem diebus decem,apparuit
vultus eorum elegans,ùt pinguium carne ;
præ omnibus pueris,qui comedebant por-
tionem cibi regii:
16 Itaque perrexit promus ipse tollere
portionem cibi ipsorum, vinúmque potio-
num ipsorum ; & dare ipsis legumina.
17 Interea pueris istis quatuor dedit Deus
notitiam,& intelligentiam in omnibus lite-
ris,& sapientia : Danijelem verò peritum
reddidit in omni visione,& somniis.
18 Quapropter exactis diebus illis,qui-
bus edixerat Rex, ut adduceret eos ; quum
adduxisset eos Princeps auliorum coram
Nebucad-netzare ;
19 Et alloqueretur eos Rex ; non est in-
ventus ex omnibus his par Danijeli, Cha-
nanjæ,Mischaëli,& Hazarjæ ; steterúntque
coram Rege:
20 Omnibúsque *in* rebus ad peritiam in-
telligendi pertinentibus , quas requirebat
ab eis Rex,inveniebat eos decuplo superio-
res omnibus Magis,*&* Astrologis,qui in to-
to regno ipsius *erant*.
21 Sic fuit Danijel usque ad annum pri-
mum Cyri regis.

CAP. II. *Quatuor Monarchiæ per quintam
abolitæ.*

ANno autem secundo,*nempe* regno Nebu-
cad-netzaris,somniavit Nebucad-netzar
somnia ; quibus consternavit se spiritus e-
jus,quum adhuc somnum caperet.
2 Quapropter edixit Rex,vocari magos,
astrologósque, & præstigiatores,Chaldæos
denique ad indicandum Regi somnia ipsi-
us : qui venientes steterunt coram Rege.
3 Et dixit eis Rex,somnium somniavi;&
consternavit se spiritus meus, *solicitus* de
cognoscendo somnio.
4 Dixerunt autem Chaldæi Regi Syrè : ô
Rex in secula vive,dic somnium servis tuis,
tum interpretationem indicabimus.
5 Respondens verò Rex,dixit Chaldæis,
verbum à me abiit: nisi notum feceritis mi-
hi somnium & interpretationem ejus , in
membra laniabimini , & domus vestræ in
sterquilinium redigentur :
6 Sin autem somnium,& interpretatio-
nem ejus,indicaveritis, dona cum honora-
rio,& gloriam multam recepturi estis à me :

itaque somnium, & interpretationem ejus indicate mihi.

7 Respondentibus secundò, ac dicentibus; Rex somnium dicat servis suis, tum interpretationem indicabimus:

8 Respondit Rex, dicens, verè agnosco vos tempus redimere: quandoquidem videtis abivisse à me verbum.

9 Quia si ipsum somnium notum non feceritis mihi, una hæc *est* sententia vestri, ideo verbum mendax, ac corruptum comparatis vos ad dicendum coram me, usque dum tempus mutetur: itaque somnium dicite mihi, ut cognoscam vos interpretationem ejus indicaturos esse mihi.

10 Responderunt Chaldæi Regi, dicentes, non est quisquam in terra, qui verbum Regis possit indicare; propterea nullus Rex, princeps, aut dominator verbum hujusmodi petiit ab ullo mago, astrologóve, aut Chaldæo.

11 Nam verbum, quod Rex petit, tam pretiosum est: ut alius non sit, qui indicare ipsum possit Regi: sed dii, quorum habitatio cum carne non est.

12 Propter hoc Rex in ira, & fervore magno edixit perdi omnes sapientes Babyloniæ.

13 Quumque sententiâ profectâ sapientes interficerentur, quærebant etiam Danijelem, & socios ejus, ut interficerentur.

14 Tunc Danijel retulit consilium, & caussam Arioco, præfecto satellitum Regis, qui profectus erat ad interficiendum sapientes Babyloniæ:

15 Respondensque dixit Arioco, dominatori regio, quare sententia ista accelerares *exsequutionem* à Rege? tunc verbum hoc notum fecit Arioc Danijeli.

16 Itaque Danijel ingressus petiit à Rege; ut tempus daret sibi, & interpretationem se indicaturum *promisit* Regi.

17 Tunc Danijel domum suam profectus est; Chananiæ, Mischaeli, & Hazarjæ sociis suis verbum notum fecit:

18 Et misericordiam petendam esse à Deo cœli super arcano isto, ut non perirent Danijel, & socii ipsius cum reliquis sapientibus Babyloniæ.

19 Tunc Danijeli visione nocturnâ arcano revelato; tunc, *inquam*, Danijel benedixit Deo cœli.

20 Respondens Danijel, dixit, sit nomen Dei benedictum à seculo usque in seculum: nam sapientia, & potentia ejus est;

21 Et ipse mutat tempora & tempestates, transfert reges & constituit reges; dat sapientiam sapientibus, & scientiam scitis, & intelligentibus:

22 Ipse revelat profunda, & abscondita: novit, quod in tenebris *est*, & lux cum eo habitat.

23 Tibi, ô Deus patrum meorum, gratias ago, & laudo ego *te*, qui sapientiam, & potentiam dedisti mihi: jam enim notum fecisti mihi, quod quærebamus à te, quum verbum Regis notum fecisti nobis.

24 Propter hoc Danijel ingressus est ad Ariocum, quem constituerat Rex ad perdendum sapientes Babyloniæ: & veniens ità dixit ei: sapientes Babyloniæ, ne perdas, introduc me coram Rege, ut interpretationem Regi indicem.

25 Tunc Arioc festinantissimè introduxit Danijelem coram Rege, & ità dixit ei, inveni virum ex deportatis Jehudææ, qui interpretationem Regi notam facturus est.

26 Respondens Rex, dixit Danijeli, cujus nomen *erat* Beltschatzar, esne præditus facultate, ut notum facias mihi somnium, quod vidi, & interpretationem ejus?

27 Respondens Danijel, Regi dixit; arcanum, quod Rex petit, non sapientes, astrologi, magi, haruspices possunt indicare Regi:

28 Sed est Deus, in cœlo revelans arcana, qui notum facit Regi Nebucad-netzari id, quod futurum est consequentibus temporibus: somnium tuum cum visionibus capitis tui, incumbentis cubili tuo illud est.

29 Tibi, ô Rex, cogitationes tuæ incumbenti cubili tuo obvenerant, quid futurum sit posthac: & revelans arcana, ostendit tibi id, quod futurum est.

30 De me autem, non per sapientiam, quæ sit in me præ omnibus viventibus, arcanum istud revelatum est mihi; sed propter caussam *eorum*, qui interpretationem Regi notam facturi sunt, ut cogitationes cordis tui cognoscas.

31 Tu ô Rex, vidisti, quòd ecce imago una magna, imago ista ampla, & splendore excellente stabat ex adverso tui; cujus forma terribilis *erat*.

32 Istius imaginis caput *erat* ex auro præstante, pectus ejus, & brachia ejus ex argento; venter ejus, & latus ejus ex ære;

33 Crura ejus ex ferro, pedes ejus partim ex ferro, & partim ex luto.

34 Vidisti, usque dum excisus est lapis, qui non *est* in *ullis* manibus, & percussit imaginem ad pedes ipsius ferreos, & luteos; adeò ut comminueret eos.

35 Tunc comminuta sunt pariter ferrum, lutum, æs, argentum, & aurum, fueruntque ùt gluma ex areis æstivis, ità abstulit ea ventus, & nullus locus inventus est eis: lapis autem, qui percusserat imaginem, effectus est mons magnus, adeò ut impleret totam terram.

36 Hoc *est* somnium illud, cujus interpretationem dicemus coram Rege.

37 Tu, ô Rex, Rex Regum: cùm Deus cæli regnum, potentiam, firmitatémque, & gloriam det tibi;

38 Et, quibuscunque *locis* habitant filii hominum, bestiæ agri, & aves cœli, *ea* det in manum tuam, & dominatorem constituat te in omnibus illis, tu, *inquam*, es caput illud aureum.

39 Postea autem exsurget regnum alterum humilius tuo, & regnum tertium aliud æneum, quod dominabitur in tota terra.

40 Denique regnum quartum erit durum ùt ferrum: quandoquidem ferrum comminuit, & debilitat omnia; etiam sicut ferrum, quod confringit omnia ista, comminuet, & confringet.

41 Quòd autem vidisti pedes, & digitos partim ex luto figuli, & partim ex ferro, regna diversa erunt, in quibus de firmitate ferri futurum est: quandoquidem vidisti ferrum mixtum cum luto cœnoso.

42 Et digiti pedum, partim *sunt* ex ferro, & partim ex luto: *quia* ex parte regnum

futu-

futurum est durum, & ex parte futurum est fragile.

43 Quod *verò* vidisti ferrum mixtum luto cœroso, commiscebuntur *quidem* inter se semine humano, sed non cohærebunt aliud cum alio: perinde ac ferrum non hæret commixtum cum luto.

44 Temporibus autem Regum istorum suscitabit Deus cœli regnum, quod in secula non destruetur, & regnum ipsum populo alieno non relinquetur; comminuturum, & consumturum omnia illa regna, ipsum autem staturum in secula.

45 Quandoquidem vidisti è monte excindi lapidem, qui non *est* in *ullis* manibus, & comminuere ferrum, æs, lutum, argentum, & aurum, Deus maximus notum facit Regi id, quod futurum est posthac: ac verum *quidem est* somnium, & fidelis interpretatio ejus.

46 Tunc Rex Nebucad-netzar procidebat in faciem suam, ut Danijelem adoraret: & munere, ac odoribus gratis edicebat libari ei.

47 *Deinde* respondens Rex Danijeli, dixit, ex veritate *est*, quod Deus vester *est* Deus deorum, & Dominus regum: & revelans arcana: cùm potueris revelare arcanum hoc.

48 Tunc Rex Danijelem magnificavit, & dona amplissima multa dedit ei, dominatoremque constituit eum in tota provincia Babyloniæ: & præfectum antistitum super omnes sapientes Babyloniæ.

49 Denique Danijele petente à Rege, constituit super negotium provinciæ Babyloniæ Schadracum, Meschacum, & Habed-negonem, Danijel verò *præerat* portæ Regis.

CAP. III. *Fornax Babylonica.*

NEbucad-netzar Rex facta imagine aurea, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex; erexit eam in convalle Duræ in provincia Babylonica.

2 Deinde Nebucad-netzar Rex misit, qui congregarent satrapas, antistites, & duces, senatores, præfectos thesauris, legisperitos, exactores, omnesque dominatores provinciarum; ut venirent ad dedicationem imaginis, quam erexerat Nebucad-netzar Rex.

3 Tunc congregati satrapæ, antistites, & duces, senatores, thesauris præfecti, legisperiti, exactores, omnesque dominatores provinciarum ad dedicationem imaginis, quam erexerat Nebucad-netzar Rex, stabant coram imagine, quam erexerat Nebucad-netzar:

4 Et præco proclamavit strenuè; vobis edicitur, ô populi, nationes, & linguæ:

5 Quo tempore audietis sonum cornu, fistulæ, citharæ, sambucæ, psalteriorum, symphoniæ, & omnium generum musices, procidítote, & adorate imaginem auream, quam erexit Nebucad-netzar Rex:

6 Nam is, qui non prociderit, & adoraverit, eâdem horâ projicietur in mediam fornacem ignis accensam.

7 Propterea eodem tempore, quum audirent omnes populi sonum cornu, fistulæ, citharæ, sambucæ, psalteriorum, omniúmque generum musices: procidentes omnes populi, nationes, & linguæ adorârunt imaginem auream, quam erexerat Nebucad-netzar Rex.

8 Propterea eodem tempore appropinquantes viri Chaldæi, accusârunt Jehudæos:

9 Et proloquentes, dixerunt Nebucad-netzari Regi, ô Rex, in secula vive.

10 Tu Rex proposuisti edictum; ut quisquis audiret sonum cornu, fistulæ, citharæ, sambucæ, psalteriorum, & symphoniæ, omniúmque generum musices: procidens adoraret imaginem auream:

11 Is autem, qui non procidens adoraret, projiceretur in mediam fornacem ignis accensam.

12 Sunt viri Jehudæi, quos præfecisti negotio provinciæ Babyloniæ, Schadrac, Meschac, & Habed-nego; viri isti non habuerunt tui, ô Rex, rationem, deos tuos non colunt, & imaginem auream, quam erexisti, non adorant.

13 Tunc Nebucad-netzare per iram, & excandescentiam edicente adduci Schadracum, Meschacum, & Habed-negonem, tunc, *inquam*, viros istos adduxerunt coram Rege:

14 Quibus proloquutus Nebucad-netzar, dixit, an certo consilio, Schadrac, Meschac, & Habed-nego, deos meos non colitis, & imaginem auream, quam erexi, non adoratis?

15 Nunc si parati estis, ut quo tempore audieritis sonum cornu, fistulæ, citharæ, sambucæ, psalteriorum, & symphoniæ, omniúmque generum musices, procidatis, & adoretis imaginem, quam feci, *bene est*; sin autem non adoraveritis, eâdem horâ projiciemini in mediam fornacem ignis accensam: quis verò est Deus; qui eripere possit vos è manibus meis?

16 Responderunt Schadrac, Meschac, & Habed-nego, ac dixerunt Regi: Nebucad-netzar, ut respondeamus tibi, non sumus soliciti de hoc negotio:

17 Sive futurum est, *ut* Deus noster, quem nos colimus, *qui* potens est ad eripiendum nos à fornace ignis accensa, & à manu tua, ô Rex, eripiat nos.

18 Sive non, notum sit tibi, Rex: deos tuos nos non esse culturos, & imaginem auream, quam erexisti, non adoraturos.

19 Tunc Nebucad-netzar adeò repletus fuit excandescentiâ, ut imago vultûs ipsius immutaretur contra Schadracum, Meschacum, & Habed-negonem; respondénsque, edixit, ut accenderent fornacem septuplo magis, quàm solebat accendi:

20 Et viris valentibus robore, qui *erant* in copiis ipsius, edixit, ut vincirent Schadracum, Meschacum, & Habed-negonem, projiciendos in fornacem ignis accensam.

21 Tunc viros istos vinxerunt cum suis chlamydibus, subligaculis suis, paludamentísque suis, & vestimentis suis; & projecerunt in mediam fornacem ignis accensam.

22 Propterea eò, quòd verbum regis accelerabat, & fornax accensa erat valdè; viros istos, qui intrudebant Schadracum, Meschacum, & Habed-negonem, interfecerunt scintillæ ignis:

23 Quum autem viri illi tres, Schadrac, Meschac, & Habed-nego cecidissent in medium fornacem ignis accensam vincti :

24 Tunc Nebucad-netzar Rex trepidus surrexit cum perturbatione ; & proloquutus, dixit gubernatoribus suis, annon viros tres projecimus in medium ignis vinctos? *quibus* respondentibus, & dicentibus Regi, verum *est* Rex ;

25 Respondit, & dixit, ecce video viros quatuor solutos, ambulantes in medio ignis, in quibus non est corruptio : forma autem quarti similis *est* filio Dei.

26 Tunc appropinquans Nebucad-netzar ad portam fornacis ignis accensæ ; proloquutus est, & dixit, Schadrac, Meschac, & Habed-nego servi Dei excelsi, egredimini, & venite : tunc egressi sunt Schadrac, Meschac, & Habed-nego è medio ignis.

27 Et congregati satrapæ, antistites, ducesque, & gubernatores Regis ; quum inspicerent viros istos, non esse dominatum ignem in corpus eorum, & pilum capitis eorum non esse adustum, neque eorum chlamydes mutatas : denique odorem ignis non pervasisse eos ;

28 Proloquutus Nebucad-netzar, dixit, benedictus *sit* Deus horum, Schadraci, Meschaci, & Habed-negonis ; qui mittens angelum suum, eripuit servos suos, qui confisi sunt in ipso ; quum verbum Regis mutantes, exposuerunt corpus suum, ut non colerent, neque adorarent ullum Deum præterquam Deum suum.

29 Quamobrem à me proponitur edictum ; ut omnis populus, natio, aut lingua, quæ dictis erraverit contra Deum horum, Schadraci, Meschaci, & Habed-negonis, in membra lanietur, & domus ejus in sterquilinium redigatur ; propterea quod non est Deus alius, qui possit eripere hoc modo.

30 Tunc Rex prosperari jussit Schadracum, Meschacum, & Habed-negonem, in provincia Babyloniæ.

CAP. IV. *Magistratus bonus, arbor patula.*

Nebucad-netzar Rex omnibus populis, nationibus, ac linguis, quæ habitant in tota terra, pax vestra multiplicetur.

2 Signa, & miracula, quæ fecit erga me Deus excelsus, decet me indicare :

3 Signa ejus quàm magna *sint*, & miracula ejus, quàm fortia : regnum ejus regnum æternum, & dominium ejus in omnes generationes *esse*. *Caput IV.*

4 Ego Nebucad-netzar tranquillus eram domi meæ, & virens in palatio meo :

5 Quum somnium viderem, quod exterruit me ; ità ut cogitationes in cubili meo, & visiones capitis mei conturbarent me.

6 Quamobrem à me propositum est edictum, ut adducerentur coram me omnes sapientes Babyloniæ ; qui interpretationem somnii notam facerent mihi :

7 Tunc accesserunt magi, astrologi, Chaldæi, & haruspices : quúmque somnium dixissem coram eis, interpretationem ejus notam non faciebant mihi :

8 Tandem autem accessit coram me Danijel, cujus nomen *est* Beltschatzar, secundùm nomen Dei mei, in quo *est* spiritus deorum sanctorum, & somnium coram eo dixi :

9 Beltschatzar, *inquam*, præfecte magorum ; quia novi spiritum deorum sanctorum inesse tibi, & ullum arcanum non premere te : visiones somnii mei, quod vidi, id est, interpretationem ejus, dic.

10 Visionibus igitur capitis mei in cubili meo videbam : quum ecce arbor in medio terræ *esset* altitudine magnâ.

11 Crevisse arborem, & roboratam esse: & altitudine suâ pervenisse ad cœlum, aspectúque suo ad finem totius terræ :

12 Ramos ejus pulchros, & fructus ejus multos, cibúmque pro omnibus inesse ei : sub ea umbram captare bestias agri, & in ramis ejus habitare aves cœli ; denique ex ea cibum percipere omnem carnem.

13 Videbam in visionibus capitis mei super cubile meum ; quum ecce vigil, & sanctus è cœlo descenderet.

14 Clamans strenuè, & ità dicens, exscindite istam arborem, & amputate ramos ejus, dejicite folia ejus, & spargite fructus ejus : vagentur bestiæ, ne subsint ei, & aves à ramis ejus.

15 Verùm stirpem radicum ejus in terra relinquite, & cum vinculo ferreo, chalybcóque apud teneram herbam agri : ut rore cœli intingatur, & cum bestiis *sit* portio ejus in herba terræ :

16 Animus ejus ab humano mutetur, & cor bestiæ detur ei ; septémque tempora prætereant eum.

17 Ex decreto vigilum verbum hoc, & ex sermone sanctorum hoc postulatum *est* : usque dum adducatur, ut agnoscant viventes, dominari excelsum in regno hominum, adeò ut, cui vult, tradat illud, & abjectissimum hominum constituat in illo.

18 Hoc somnium vidi ego Rex Nebucad-netzar : jam tu Beltschatzar interpretationem dic, propterea quod nulli sapientes regni mei possunt interpretationem notam facere mihi, tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum inest tibi.

19 Tunc Danijel, cujus nomen *est* Beltschatzar, quum obstupuisset quasi horam unam, & cogitationes ejus conturbâssent eum : proloquenti Regi, ac dicenti, ô Beltschatzar, somnium, & interpretatio ne perturbet te, respondens Beltschatzar, dixit ; Domine mi, somnium hoc *eveniat* osoribus tuis, & interpretatio ejus inimicis tuis.

20 Arbor illa, quam vidisti, quæ crevit, & roborata est ; cujus altitudo pervenit ad cœlum, & aspectus in totam terram.

21 Cujus rami pulchri, & fructus multi, & cui cibus pro omnibus infuit ; sub qua habitabant bestiæ agri, & in cujus ramis sedebant aves cœli :

22 Tu es, ô Rex, qui crevisti, & roboratus es, nam amplitudo tua ità crevit, ut pervenerit ad cœlum, ac dominium tuum ad finem terræ.

23 Quòd autem vidit Rex vigilem, & sanctum descendentem de cœlo, ac edicentem, exscindite arborem istam, ac perdite eam, verùm stirpem radicum ejus in terra relinquite, & *quidem* cum vinculo ferreo, chalybeóque apud teneram herbam agri : ut rore cœli intingatur, & cum bestijs agri *sit* portio

ejus,

ejus, usque dum septem tempora transeant super eum:

24 Hæc interpretatio *est* Regis; & decretum excelsi est, quod superventurum est Domino meo Regi.

25 Nam te depellent homines à se, & cum bestiis agri futura est habitatio tua, herbamque ùt bobus tibi gustandam dabunt, & rore cœli te intingent, septemque tempora præteribunt te: usque dum noscas dominari excelsum in regno hominum, & cui vult dare illud.

26 Quod autem dicebant relinquendam stirpem radicum illius arboris, regnum tuum tibi stabile erit, ex quo agnoveris cœlos dominari.

27 Quapropter, ô Rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua justitiâ abrumpe; & iniquitates tuas gratiâ erga afflictos: si fortè erit prorogatio tranquillitati tuæ.

28 Totum hoc supervenit Nebucad-netzari Regi.

29 Exactis mensibus duodecim, in palatio regni Babyloniæ obambulabat.

30 Et proloquens Rex, dicebat, ánnon hæc *est* Babylon illa magna, quam ego ædificavi, ut esset regia, & ornamentum decoris mei robore potentiæ meæ?

31 Adhuc sermone illo *versante* in ore Regis, vox è cœlo accidit, *dicens*; tibi indicitur Nebucad-netzar Rex, regnum istud discedere à te:

32 Et homines te depulsuros à se, ut cum bestiis agri *sit* habitatio tua, herbam sicut bobus gustandam tibi daturos esse, & septem tempora præteritura te: usque dum agnoscas dominari excelsum in regno hominum, & cui vult dare illud.

33 Eadem horâ verbum illud completum est in Nebucad-netzare; nam ab hominibus depulsus, herbam ùt boves comedit, & rore cœli corpus ejus intinctum est: usque dum pili ejus ùt aquilarum *plumæ* crevissent, & ungues ejus ùt avium.

34 Exactis verò temporibus illis, ego Nebucad-netzar oculos meos ad cœlum sustuli, & mente meâ ad me reversâ Excelso benedixi, & viventem in perpetuum laudavi, ac glorificavi: quòd dominatus ejus *sit* dominatus æternus, & regnum ejus in omnes generationes:

35 Omnes verò habitatores terræ ùt nihili reputentur, & pro voluntate sua faciat in exercitu cœli, & habitatoribus terræ: neque est, qui prohibeat manum ejus, aut dicat ei, quid facis?

36 Eo tempore mente meâ reversâ in me, & ad gloriam regni mei *capessendam* decore meo, & splendore meo reverso in me, tum me gubernatores mei, & proceres mei requisiverunt: & in regno meo ità confirmatus sum, ut amplitudo major addita sit mihi.

37 Nunc ego Nebucad-netzar laudo, extollóque, & glorifico Regem cœli, cujus omnia opera *opera* veritatis, & cujus viæ *sunt viæ* judicii: qui denique ambulantes in superbia, potest dejicere.

CAP. V. *Beltschatzar voluptuarius dat pœnam.*

Beltschatzar Rex, facturus convivium magnum proceribus suis mille, coram mille his vinum bibiturus erat.

2 Beltschatzar edixit ad gustandum vinum afferri vasa aurea, & argentea, quæ exportaverat Nebucad-netzar avus suus ex templo, quod *fuerat* Jeruschalaimis: ut biberent in eis Rex ipse, proceresque ejus, uxores ejus, & concubinæ ejus.

3 Tunc allatis vasis aureis, quæ exportaverant è templo domus Dei, quæ *fuerat* Jeruschalaimis, bibebant in eis Rex ipse, proceresque ejus, uxores ejus, & concubinæ ejus:

4 Bibentes vinum; etiam laudabant deos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneos, & lapideos.

5 Eadem horâ egressi digiti manûs humanæ scripserunt è regione lychnuchi, in tectorio parietis palatii regii, Rege vidente partem manûs, quæ scribebat.

6 Tunc toto Regis splendore immutato, & cogitationibus ejus conturbantibus ipsum, quum cingula lumborum ejus dissoluta essent, genuaque ejus colliderent alterum alteri.

7 Inclamavit Rex strenuè, ut adducerentur astrologi, Chaldæi, & haruspices: *&* proloquens Rex, dixit sapientibus Babylonis; quisquis legerit scripturam hanc, & interpretationem ejus indicaverit mihi, purpurâ induetur cum torque aureo ad collum ipsius, ac tertius in hoc regno dominabitur.

8 Tunc accedentes omnes sapientes Regis, quum non possent scripturam illam legere, & interpretationem notam facere Regi:

9 Tunc, *inquam*, Rege Beltschatzare valde conturbato, adeò ut totus splendor ejus mutatus esset in eo, & proceribus ejus attonitis;

10 Regina propter verba Regis, & procerum ejus ad domum convivii accessit, proloquutáque Regina dixit, Rex in secula vive, ne conturbent te cogitationes tuæ, & splendores tui ne mutentur:

11 Est vir in regno tuo, cui spiritus deorum sanctorum inest; & in quo temporibus avi tui lux, intelligentiáque, ac sapientia, par sapientiæ deorum inventa est: quapropter Rex Nebucad netzar avus tuus præfectum magorum, astrologorum, Chaldæorum, haruspicum, constituit eum, avus tuus Rex.

12 Quandoquidem spiritus excellens, ac cognitio, & intelligentia, interpretatio somniorum, & indicatio ænigmatum, ac solutio rerum implexarum inventa est in ipso Danijele, cui Rex imposuerat nomen Beltschatzar; nunc Danijel vocetur, & interpretationem indicabit.

13 Tunc Danijele adducto coram Rege; proloquutus Rex, dixit Danijeli, es tu ille Danijel, ex deportatis Jehudææ, quos adduxit Rex avus meus è Jehudæa?

14 Audivi enim de te, spiritum deorum inesse tibi; & lucem, intelligentiamque, & sapientiam excellentem inveniri in te.

15 Nunc ergo adducti sunt coram me sapientes, astrologi, ut scripturam istam legerent, & interpretationem ejus notam facerent

rent mihi: sed non possunt interpretationem verbi istius indicare.

16 Ego autem audivi de te, posse te interpretationes afferre, & res implexas solvere: nunc si poteris scripturam istam legere, & interpretationem ejus indicare mihi, purpurâ indueris cum torque aureo ad collum tuum, & tertius in hoc regno dominaberis.

17 Tunc respondens Danijel, dixit coram Rege, dona tua tibi sint, & honoraria tua alii da: verùm scripturam istam legam Regi, & interpretationem notam faciam ei.

18 Tu ô Rex; (Deus excelsus regnum, & amplitudinem, gloriámque, & decorem dederat Nebucad-netzari avo tuo;

19 Et ob amplitudinem, quam dederat ei, omnes populi, nationes, & linguæ tremebant, ac timebant à conspectu ejus: quem volebat, occidebat, & quem volebat, in vita conservabat, & quem volebat, extollebat, & quem volebat, deprimebat:

20 Sed quum elatus esset animus ejus, & spiritus ipsius obduratus esset ad superbè agendum; depositus est è solio regni sui, & gloriam amoverunt ab eo.

21 Nam ab hominibus depulsus, animum suum ad bestias applicuit, & cum onagris habitationem suam, herbam ùt bobus gustandam dederunt ei, & rore cœli corpus ejus intinctum est; donec agnovit dominari Deum excelsum in regno hominum, & quem vult, constituere in eo)

22 Tu igitur fili ejus Beltschatzar, non depressisti animum tuum; quàmvis totum hoc cognosceres:

23 Imò contra Dominum cœli adeò extulisti te, ut vasa domûs illius attulerint coram te, in quibus tu, proceres que tui, uxores tuæ, & concubinæ tuæ vinum bibatis; deósque argenteos, & aureos, æreos, ferreos, ligneos, & lapideos, qui non vident, neque audiunt, neque cognoscunt, laudavisti: Deum verò, in cujus manu *est* anima tua, & penès quem totum iter tuum *est*, non glorificâsti.

24 Tunc à conspectu ejus missa est pars illa manûs; unde scriptura ista exarata est.

25 Atque hæc scriptura illa, quæ exarata *est*: Mene, mene, tekel, upharsin, *id est, numeravit, numeravit, appendit, dividúntque.*

26 Hæc interpretatio verborum; NUMERAVIT, numeravit Deus regnum tuum, & perfectissimè numeravit illud.

27 APPENDIT; appensus fuisti lancibus, & inventus es minore pondere.

28 DIVISIT; divisum est regnum tuum, traditúmque Medis, ac Persis.

29 Tunc edicente Beltschatzare, induerunt Danijelem purpurâ, cum torque aureo ad collum ejus: & proclamaverunt de eo, ipsum futurum dominatorem tertium in eo regno.

30 Eâdem nocte interfectus est Beltschatzar, Rex Chaldæorum:

CAP. VI. *Danijel inter leones.*

Darius autem Medus accepit regnum fermè natus annos sexaginta duos.

2 Et placuit coram Dario præficere ipsi regno satrapas centum viginti, qui præessent toti regno:

3 Supra istos autem Eparchos tres, quorum Danijel primus esset: quibus essent satrapæ illi reddituri rationem, ne Rex damno afficeretur.

4 Tunc Danijele isto pergente præesse Eparchis, atque satrapis; & propterea quòd spiritus excellens inesset ipsi, Rege cogitante præficere ipsum toti regno suo:

5 Tunc Eparchi, & satrapæ quærebant, ut occasionem invenirent ab administratione regni; sed nullam occasionem, aut vitium potuerunt invenire, propterea quòd fidus esset, & nullus error, aut vitium inveniretur in eo.

6 Tunc viri illi dicentes, non sumus inventuri contra Danijelem istum ullam occasionem; nisi inveniamus contra eum *occasionem* de lege Dei ipsius:

7 Tunc, *inquam*, Eparchi, & satrapæ illi convenientes ad regem; ità dixerunt ei, Darie Rex, in secula vive:

8 Consilium iniverunt omnes Eparchi regni, præsides, & satrapæ, gubernatores, ac duces, de statuendo statuto regio, & firmando interdicto: ut quisque petierit petitionem ab ullo Deo, aut homine per dies triginta, præterquam à te Rege, projiciatur in foveam leonum.

9 Nunc, ô Rex, statue hoc interdictum, & exara scripturam; ut non mutetur, secundùm jus Medorum, & Persarum, quod non intercidit:

10 Quamobrem Rex Darius exaravit scriptum, & interdictum.

11 Danijel autem, quum cognovisset exaratum esse scriptum istud, ingressus est domum suam, cui fenestræ apertæ *erant* in cœnaculo ejus ex adverso Jeruschelemi: & temporibus tribus de die ipse procumbens in genua sua, orabat, & confitebatur coram Deo suo, quemadmodum fecerat antea.

12 Tunc viri illi convenientes, postquam invenissent Danijelem orantem, & supplicantem coram Deo suo:

13 Tunc, *inquam*, appropinquârunt, & dixerunt coram Rege de interdicto Regis: nonne interdictum exarâsti, ut quisquis petierit ab ullo Deo, aut homine per dies triginta nisi à te, ô Rex, in foveam projiciatur Leonum; respondit Rex, dicens, verum *est* verbum hoc, secundùm jus Medorum, & Persarum, quod non intercidit.

14 Tunc responderunt dicentes coram Rege, Danijel, qui *est* ex deportatis Jehudææ, non habuit tui, ô Rex, rationem, aut interdicti, quod exarâsti: nam temporibus tribus de die petit petitionem suam.

15 Tunc Rex simulac verbum hoc audivit, multùm tristatus est apud se, & pro Danijele adhibuit cogitationem, ut liberaret eum: & usque ad occasum solis conabatur eripere eum.

16 Tunc viri illi convenerunt ad Regem; & dixerunt Regi, scias, ô Rex, jus Medis, & Persis esse, ut ullum interdictum, aut statutum, quod Rex statuerit, non mutetur.

17 Tunc Rege dicente adduxerunt Danijelem, projecerúntque in foveam leonum: & proloquutus Rex, dixit Danijeli, Deus tuus, quem tu colis jugiter, ipse liberet te.

18 Et allato lapide uno, ac imposito super os foveæ, obsignavit eum Rex annulo suo, & annulo procerum suorum, ne mutaretur

retur voluntas de Danijele :

19 Tunc profectus Rex in palatium suum, & pernoctavit jejunus,& exhilarantium nihil jussit afferri coram se ; somnúsque ejus recessit ab eo.

20 Tunc rex summâ aurorâ surgens cum luce ; festinantissimè ad foveam leonum profectus est :

21 Et appropinquando ad foveam, Danijelem voce tristi inclamavit:proloquutus Rex,dixit Danijeli,ô Danijel,serve Dei viventis,Deus tuus, quem tu colis jugiter,potuitne liberare te à leonibus ?

22 Tunc Danijel cum Rege loquens, *dixit* : Rex in secula vive.

23 Deus meus misit Angelum suum,qui occlusit os leonum,ut non læderent me : propterea coram eo puritas invenitur in me ; etiámque coram te, ô Rex,maleficium non commisisse me.

24 Tunc Rex multùm lætatus de eo ;Danijelem jussit educi è fovea illa : eductóque Danijele è fovea illa,nulla læsio inventa est in eo,quia crediderat in Deum suum.

25 Deinde edicente Rege,*satellites* adduxerunt viros illos,qui accusaverant Danijelem,& in foveam leonum projecerunt eos, filios eorum,& uxores eorum : neque pervenerant ad imum foveæ,quum dominium exercuerunt in ipsis leones,& omnia ossa ipsorum comminuerunt.

26 Tunc Darius Rex scripsit omnibus populis,nationibus,ac linguis habitantibus in terra:pax vestra multiplicetur.

27 A me proponitur decretum,ut in toto dominatu regni mei tremant,& timeant *omnes* à conspectu Dei Danijelis : quia ipse *est* Deus vivens, & stabilis in secula,& regnum ejus incorruptum,ac dominatus ejus ad finem usque.

28 Liberat , & eripit, facítque signa,ac miracula in cœlo,& in terra ; qui liberavit Danijelem à leonibus.

29 Itaque Danijel iste prosperè egit in regno Darii,& in regno Cyri Persæ.

CAP. VII. *Quatuor Monarchiæ figurantur per totidem bestias.*

ANno primo Beltschatzaris,Regis Babyloniæ,Danijel somnium vidit,& visiones capitis sui,incumbens cubili suo : tunc somnium scripsit, summam verborum exponens :

2 Proloquutus Danijel,dixit,videbam in visione mea per noctem ; quòd ecce quatuor venti cœli irrumpebant in mari magno :

3 Et quatuor bestiæ magnæ ascendebant è mari,diversæ una ab altera.

4 Prima similis leoni,cui *erant* alæ aquilæ, *hanc* vidi,usque dum avulsis alis ejus, quibus efferebatur è terra, in pedes velut homo stare coacta est, & cor humanum inditum est ei.

5 Deinde ecce bestia altera secunda, similis urso, quæ dominatum unum erexit, habens tres costas in ore suo inter dentes suos : cui ità dicitur,surge,comede carnem multam.

6 Postea vidente me,ecce alia similis pardo, cui alæ quatuor volucris *erant* in dorso ipsius ; & quatuor capita bestiæ isti,cui potestas data.

7 Postea videbam visionibus nocturnis, quòd ecce bestia quarta timenda, terribilísque, ac dura valde, cui *erant* dentes ferrei magni, comedebat, & comminuebat, ac reliquum pedibus suis conculcabat : erátque diversa ab omnibus bestiis antegressis, & *erant* cornua decem ei.

8 Animum advertebam ad cornua,quum ecce cornu ultimum parvum succresceret inter illa,adeò ut tria ex cornibus illis prioribus eradicarentur à conspectu ejus : & ecce oculi similes oculis humanis *erant* in cornu isto,sed os loquebatur grandia.

9 Videbam, donec solia abjecta sunt, & antiquus dierum sedit ; cujus vestimentum ùt nix album *erat*, & pili capitis ùt lana munda, solium *ut* scintillæ ignis, rotæ *ùt* ignis ardens.

10 A cujus conspectu fluvius ignis manabat prodiens, cui millies mille ministrabant, & coram quo myrias myriadum stabant: *donec* judicio considente libri aperti sunt.

11 Videbam tunc,ex quo cœpit vox verborum grandium, quæ cornu illud loquebatur ; videbam,*inquam*,usque dum occisa est bestia illa, perditúmque corpus ejus, ac traditum incendio ignis :

12 Etiam residuis bestiarum ablatus est dominatus ; quia spatium in vita datum *fuerat* eis usque ad tempus,& constitutum tempus.

13 Videbam visionibus nocturnis, quòd ecce cum nubibus cœli similis filio hominis veniebat : deinde usque ad antiquum dierum pervenit,ut sisteretur ante eum :

14 Et huic datus est dominatus,gloriáque,ac regnum,ut omnes populi,nationes, & linguæ ei serviant : cujus dominatus dominatus *est* perpetuus,qui non præterit, & regnum ejus *regnum*,quod non corrumpitur.

15 Transfixus est spiritus meus, mihi Danijeli, intrà corpus ; & visiones capitis mei conturbaverunt me.

16 Appropinquavi ad unum ex adstantibus, & veritatem quæsivi ab eo de tota re hac : qui alloquens me interpretationem verborum notam fecit mihi,*dicens* ;

17 Hæ bestiæ magnæ,quæ sunt quatuor, quatuor *sunt* reges surrecturi è terra.

18 Qui accipient regnum hoc, regnum sanctorum excelsorum ; qui possessuri sunt regnum ipsum usque in seculum, & usque in seculum seculorum.

19 Tunc optavi veritatem cognoscere de bestia illa quarta,quæ erat diversa ab omnibus illis ; timenda valde dentibus ferreis, & unguibus chalybeis , comedente, comminuente , & reliquum pedibus suis conculcante :

20 Similiter de cornibus decem,quæ *erant* in capite ejus, & ultimo,quod succrevit cadentibus à conspectu ejus tribus : de cornu, *inquam*, ejusmodi, cui *erant* oculi,& os loquens grandia,cujus denique species major fuit,quàm sociorum ejus.

21 Videram cornu ejusmodi gerere bellum cum sanctis,& prævalere eis :

22 Usque dum veniret antiquus dierum, & judicium daretur sanctis excelsorum, &

tem-

tempus perveniret,quo regnum illud possiderent sancti.

23 Ità autem dixit; bestia illa quarta regnum quartum erit in terra, quod diversum erit ab omnibus illis regnis . consumet enim totam terram, conteretque eam, & comminuet eam :

24 Et cornua decem ex illo regno,decem reges exsurgent ; post quos exsurget postremus, qui erit diversus à prioribus ; & tres reges deprimet :

25 Et verba adversùs excelsum loquetur, ac sanctos excelsorum deteret: adeo ut cogitet se mutaturum tempora, & jus,tradantúrque per manum ejus,usque ad tempus,& tempora,particulámque temporis.

26 Sed judicium considebit ; & dominatus ejus auferetur profligando, & perdendo usque in finem.

27 Regnum autem,dominatúsque,& amplitudo regnorum sub toto cœlo dabitur populo sanctorum excelsorum : cujus regnum regnum *erit* perpetuum,&omnes dominatores ei servient,& auscultabunt.

28 Hucusque finis *est* sermonis illius : ego Danijel cùm valde cogitationes meæ conturbavissent me, & totus splendor meus mutatus fuisset in me, verbum hoc apud animum meum servavi.

CAP. VIII. *Vicissitudo regnorum.*

ANno tertio regni Beltschatzaris Regis visio apparuit mihi , mihi Danijeli, post *illam*,quæ apparuerat mihi principio.

2 Respiciens igitur ad visionem illam (erat autem,quum viderem, ut essem Schuschane *in* palatio, quod *est* in Helami provincia) respiciens , *inquam*, ad illam visionem,quum essem ad fluentum Ulaji.

3 Sustuli oculos meos ,& vidi,quòd ecce aries unus stabat ante fluentum illud,bicornis : duo autem illius cornua *erant* alta , sed unum altius altero,& quod altius erat,assurrexit posterius.

4 Videbam istum arietem cornu petentem Occidentem , Aquilonemque, & Meridiem versùs , cui nullæ bestiæ obsistebant , neque ullus eripiebat è manu ejus,sed faciebat pro voluntate sua,& quidem res magnificas.

5 Me autem considerante , ecce hircus è capris veniebat ab occasu in superficiem totius terræ,quem nemo attingebat in terra, & hirco isti cornu conspicuum *erat* inter oculos ipsius.

6 Veniens itaque ad illum usque arietem bicornem , quem videram stantem ante ipsum fluentum, incurrit in eum excandescens viribus suis.

7 Quum autem vidissem eum pervenientem ad illum arietem , exacerbans se contra illum, percussit arietem, adeò ut frangeret ambo cornua illius, nec esset vis in ariete obsistendi ei : & dejiciens illum in terram, conculcavit illum, nec fuit,qui eriperet arietem ex manu ipsius.

8 Hircus verò è capris magnus evasit admodum : sed quum roboratus esset ,fractum est cornu illud magnum , & assurrexerunt conspicua *cornua* quatuor loco ejus in quatuor ventos cœli :

9 Et ab uno ex ipsis prodiit cornu unum perparvum, quod magnificavit se excellenter versùs Meridiem, & versùs Orientem,& versùs decus ipsum :

10 Ubi magnificavit se contra exercitum cœli,adeò ut dejiciens in terram de exercitu illo,& de stellis ipsis,conculcaret eas.

11 Etiam usque ad Principem illius exercitus magnificavit se : nam ab ipso sublatus est jugis *cultus* , & abjectum habitaculum sanctuarii illius.

12 Exercitúsque expositus est defectioni contra jugem *cultum* : adeò ut dejiciens veritatem in terram, faceret, & prosperaretur.

13 Tunc audivi quendam sanctum loquentem : dixit enim quidam sanctus illi, qui occulta in numerato habet, loquenti, quò usque ista visio *erit* de jugi *cultu*,de defectione desolante ? *quousque* exponetur,& sanctitas,& exercitus conculcationi ?

14 Dixítque mihi , usque ad vespertina matutinaque tempora bis mille trecenta : tum justè restituetur sanctitas.

15 Fuit autem, quum viderem ego Danijel istam visionem : ut requirente me intelligentiam , ecce staret coram me quasi species viri :

16 Et audirem vocem humanam inter Ulajum , quæ inclamans dixit,Gabrijel declara huic visionem istam.

17 Itaque venit ad stationem meam , quo adveniente conturbatus procidi in faciem meam : sed dixit mihi, animadverte fili hominis , nam tempore definito hæc visio *futura est*.

18 Quum autem loquente eo mecum,sopore obrutus jacerem pronus in terra ; tangens me fecit,ut starem in statione mea.

19 Et dixit,ecce ego notum facturus sum tibi id,quod futurum est usque ad extremitatem istius indignationis ; nam constituto tempore finis *erit*.

20 Aries,quem vidisti,bicornis , *est* regnum Mediæ,& Persidis.

21 Hircus autem ille villosus , *est* regis Græciæ : cornu autem magnum interjectum oculis ejus,est rex primus.

22 Atque hoc effracto quòd consurgent quatuor pro illo,quatuor regna ex *sua* gente assurrectura,sed non cum robore illius.

23 Procedente autem regno istorum, quum *defectionem* consummabunt defectores isti ; exsurget Rex impudens ; & cautus :

24 Cujus robur ità invalescet,etsi non robore ipsius,ut mirificentissimè perdat,prosperetúrque,& efficiat ; perdet enim validos,populúmque sanctorum :

25 Et incumbens intelligentiæ suæ prosperabit dolum actionum suarum, & cum animo suo magnificabit se,& in tranquillitate perdet multos : denique principi principum obsistet,& absque manu frangetur.

26 Visio autem illius vespertini,& matutini temporis, quæ dicta fuit verissima est : quare tu occlude hanc visionem,quia dierum multorum *est*.

27 Tunc ego Danijel affectus ægritudine *aliquot* dies,assurgens feci officium Regis ; quàmvis obstupescerem super visione hac,nemo tamen animadvertebat.

CAP. IX. *Septuaginta septimanæ prophetica.*

ANno primo Darii, filii Ahaschueri ex semine Medorum, quo factus est rex in regno Chaldæorum:

2 Anno primo regni ejus, ego Daniiel considerans ex libris numerum annorum, quibus fuerat verbum Jehovæ ad Jirmejam Prophetam completas fore vastitates Jeruschalaimorum, septuagesimum annum *esse*;

3 Adhibui faciem meam ad Dominum Deum, quærendo oratione, & deprecationibus, cum jejunio, ciliciòque, & cinere:

4 Et orans Jehovam, Deum meum, confessus sum, ac dixi: obsecro Domine, *Deus* fortissime, maxime, & summè reverende; servans fœdus, & benignitatem amantibus ipsum, & observantibus præcepta ipsius:

5 Peccavimus, & perverse egimus, improbeque fecimus, ac rebellavimus, & *quidem* recedendo à præceptis tuis, & à juribus tuis.

6 Non enim auscultavimus servis tuis Prophetis, qui alloquebantur nomine tuo Reges nostros, Principes nostros, & patres nostros, ac totum populum terræ.

7 Penès te, Domine *est* justitia ipsa; at penès nos pudor faciei, qualis est die hoc, Penès viros Jehudæ, & penès habitatores Jeruschalaimorum, & penès omnes Jisraëlitas, propinquos, & longinquos, in omnibus regionibus, quò depulisti eos, propter prævaricationem ipsorum, quâ prævaricati sunt in te:

8 Domine, penès nos *est* pudor vultûs, penès Reges nostros, penès Principes nostros, & penès patres nostros; quia peccavimus in te.

9 Penès Dominum Deum nostrum *sunt* miserationes, & condonationes, quia rebellavimus contra ipsum.

10 Ac non auscultavimus voci Jehovæ, Dei nostri, ut ambularemus in legibus ejus, quas proposuerat nobis per servos suos Prophetas:

11 Sed omnes Jisraëlitæ transgressi sunt legem tuam, *idque* recedendo, ut non auscultarent voci tuæ: quapropter effusa est super nos illa execratio, & illa adjuratio, quæ scripta *est* in lege Moschis, servi Dei, quia peccavimus in eum.

12 Itaque præstitit unumquodque verborum suorum, quæ loquutus fuerat contra nos, & contra judices nostros, qui judicabant nos, inducendo super nos malum magnum: non enim factum fuit *malum* sub toto cœlo, quemadmodum factum est contra Jeruschalaima.

13 Quemadmodum scriptum *est* in lege Moschis, totum hoc malum supervenit nobis; nec tamen deprecati sumus faciem iratam Jehovæ, Dei nostri, revertendo ab iniquitatibus nostris, & animum advertendo ad veritatem tuam.

14 Ideo sedulus fuit Jehova in illo malo, quod adduxit super nos: nam justus *est* Jehova, Deus noster in omnibus factis suis, quæ fecit, quum non auscultaverimus voci ipsius.

15 Nunc ergo Domine, Deus noster, qui eduxisti populum tuum è terra Ægypti manu forti, & comparasti tibi nomen, quale *est* hoc die: peccavimus, improbè egimus.

16 Domine secundùm totam justitiam tuam summam avertat se jam ira tua, & excandescentia tua à civitate tua Jeruschalaimis, monte sanctitatis tuæ; nam propter peccata nostra, & propter iniquitates patrum nostrorum Jeruschalaima, populusque tuus opprobrio *sunt* omnibus circumstantibus nos.

17 Nunc, *inquam* ausculta, Deus noster, orationi servi tui, & deprecationibus ejus, & fac, ut luceat facies tua super sanctuarium tuum, quod desolatum est, propter Dominum.

18 Inclina Deus mi, aurem tuam, & audi, aperi oculos tuos, & vide desolationes nostras, & civitatis, quæ vocata est de nomine tuo: non enim propter ullam justitiam nostram nos procidentes deprecamur te, sed propter miserationes tuas amplissimas.

19 Domine exaudi, Domine condona, Domine attende, & effice, ne tardato: propter te, Deus mi, quia de nomine tuo vocatur civitas tua, & populus tuus.

20 Me autem adhuc loquente, & orante, ac confitente peccatum meum, & peccatum populi mei Jisraëlis; & prono deprecante iratam faciem Jehovæ, Dei mei pro monte sancto Dei mei;

21 Adhuc, *inquam*, me loquente in oratione, vir ille Gabrijel, quem videram in illa visione principio, jussus advolare contentissimè, tetigit me sub tempus muneris vespertini;

22 Et informans me, loquutus est mecum; ac dixit, ô Danijel: nunc prodii, ut imbuam te intelligentiâ.

23 In principio deprecationum tuarum prodiit verbum, ad quod indicandum venio, quia desideratissimus es: quapropter animadverte ipsum verbum, & intellige visionem istam.

24 Septimanæ septuaginta decisæ sunt super populum tuum, & super civitatem sanctam tuam, cohibendo defectionem illam, & obsignando peccata, & expiando iniquitatem, & adducendo justitiam perpetuam: idque obsignando visionem, ac Prophetam, & ungendo sanctum sanctorum.

25 Igitur cognoscito, & intelligito ab enunciatione verbi de restituendo, & de ædificandis Jeruschalaimis usque ad Christum antecessorem *fore* septimanas septem; deinde septimanas sexaginta duas, *quum erit* rursus ædificata platea, & fossa, idque in angustia temporum.

26 Post septimanas autem illas sexaginta duas, exciso Christo, quum nihil *erit* ipsi: civitatem ipsam, & sanctum perdet, populum antecessoris venturum, *eritque* illius finis cum inundatione, & usque ad finem belli præcisè desolatio maxima.

27 Corroborabit quidem fœdus multis septimana una: sed *in* medio septimanæ ipsius adolebit sacrificium, & munus, & per legiones detestationum desolantes, etiam usque ad consummationem, eamque præcisam, in desolatum effundetur *desolatio*.

CAP. X. *Danijel videt majestatem Dei.*

ANno tertio Cyri, Regis Persarum, verbum revelatum est Danijeli, qui vocabatur nomine suo Beltschatzar; veritásque ipsius verbi, ac constituti temporis magni, & intellectus illius verbi, ac intelligentia ipsi *obvenit* visione.

2 Diebus illis ego Danijel fueram in luctu trium septimanarum diebus:

3 Cibum *rerum* desiderabilium non comederam, nec caro, aut vinum intraverat os meum, nec unguento unxeram me; donec complerentur trium septimanarum dies.

4 Die autem vigesimo quarto mensis primi, quum essem ad ripam fluminis magni, *qui* est Chiddekel.

5 Sublatis oculis meis vidi, quòd ecce vir unus indutus *vestibus* lineis *aderat*; cujus lumbi accincti erant insigni auro Uphazi;

6 Corpus ejus simile beryllo thalassio, & vultus ejus similis speciei fulguris, oculíque ejus similes tædis ardentibus, & brachia ejus, ac pedes ejus similes colori æris tersi: sonus autem verborum ejus similis sono multitudinis.

7 Videbam verò ego Danijel solus visionem istam, homines autem, qui *erant* mecum, non videbant visionem ipsam; sed trepidatione magnâ accidente eis, fugerunt ut absconderent se.

8 Quum itaque relictus essem solus, & viderem visionem maximam istam, non fuerunt reliquæ in me vires, sed decor meus mutatione corruptus est in me, adeò ut non obtinerem vires.

9 Tunc audivi sonum verborum illius; & quum audirem sonum verborum illius; ego fui oppressus sopore pronus, & facie mea *dejectâ* in terram.

10 Ecce autem manus tetigit me; & commovit me super genua mea, & palmas manuum mearum:

11 Edixítque mihi; Danijel, vir desideratissime, considera verba, quæ ego eloquuturus sum tibi, & sta rectus; nam nunc missus sum ad te: quúmque loquutus esset mecum verbum istud, constiti tremens.

12 Quamobrem dixit mihi, ne timeto Danijel, nam inde à die primo, quo applicuisti animum tuum ad considerandum, & ad affligendum te, coram Deo tuo exaudita sunt verba tua, & ego veni propter verba tua.

13 Sed Princeps regni Persici stetit coram me uno, & viginti diebus, quum ecce Micaël, primus è Principibus primariis venisset ad adjuvandum me: ego relictus sum ibi apud Reges Persiæ.

14 Jam venio, ut edoceam te id, quod obventurum est populo tuo consequentibus temporibus: nam adhuc visio est de illis diebus.

15 Quum autem colloqueretur mecum verbis hujusmodi, demisi faciem meam in terram obmutescens.

16 Sed ecce quasi similitudo humana attigit labia mea: tunc aperiens os meum loquutus sum, dicens ei, qui stabat è regione mei, Domine mi, hac visione irruerunt dolores mei in me, adeò ut non obtinerem vires:

17 Quomodo ergo poterit servus Domini mei hic loqui cum Domino meo illo: cùm *in* me ex hoc tempore, in me, *inquam*, non constiterint vires, & anima non reliqua sit in me?

18 Pergens itaque tetigit me quasi aspectus hominis, & confirmavit me:

19 Ac dixit; ne timeto, vir desideratissime, pax tibi, etiam atque etiam confirmare: quúmque eo loquente mecum confirmatus essem, dixi, loquatur Dominus meus, quia confirmâsti me.

20 Qui dixit, nôstine quamobrem venerim ad te? nunc enim revertor ad pugnandum contra Principem Persiæ; donec *inde* egresso, ecce Princeps Græciæ adveniat.

21 Sed indicabo tibi id, quod exaratum est in scripto verissimo: nam ne unus quidem est, qui se confirmet mecum ad ista, nisi Micaël Princeps vester.

CAP. XI. *Danijel videt majestatem Dei.*

EGo igitur anno primo Darii Medi, steti, ut ei essem confirmationi, & robori.

2 Jam verò veritatem indicabo tibi: ecce adhuc tres Reges stabunt Persidi, deindè quartus ditabitur divitiis maximis omnium; & ubi confirmaverit se in divitiis suis, excitabit omnes contra regnum Græciæ.

3 Sed obsistet rex potens, qui dominabitur dominatione amplâ, agetque pro voluntate sua.

4 Et quum obstiterit, frangetur regnum ejus, & dividetur in quatuor ventos cœli: sed non posteritati ejus, neque secundùm dominatum ejus, quo dominatus fuerit: nam evelletur regnum ejus, & aliis præter illos *cedet*.

5 Itaque confirmabit se Rex Austri, & *alter* ex principibus ejus; qui confirmabit se supra illum, & dominabitur, dominium amplum *erit* dominium ejus.

6 Et exactis aliquot annis consociabunt se, & filia Regis Austri veniet ad Regem Aquilonis, ad faciendum æquis conditionibus *pacem*: sed non obtinebit illa vires brachii, neque *ipse* consistet cum brachio suo, sed tradetur ipsa, & qui adduxerint eam, & qui natus ejus fuerit, & qui confirmaverit eam illis temporibus.

7 Postea existet è surculo radicum ejus *in* statu illius; qui veniens cum copiis suis, aggredietur munitiones regis Aquilonis, agétque contra eas ità, ut occupet:

8 Atque etiam deos horum cum toparchis ipsorum, cum instrumentis desideratissimis ipsorum, argento, & auro, in captivitatem abducet *in* Ægyptum; & ipse annis *multis* stabit valentior Rege Aquilonis:

9 Ita veniet in regnum Rex Austri, ac revertetur in terram suam.

10 Sed filii illius miscebunt bellum, & postquam collegerint multitudinem, copias amplas, veniet subinde, exundabítque, & transibit: & reversus miscebit bellum usque ad munitionem illius.

11 Unde exacerbatus Rex Austri prodibit, pugnabítque contra illum, contra Regem Aquilonis; opponetque multitudinem magnam; adeò ut tradatur multitudo illa in manum ipsius.

12 Itaque sublatâ illâ multitudine ex ol-

let

let animum suum; & quum dejecerit myriadas, non corroborabitur.

13 Nam reversus rex Aquilonis constituet multitudinem majorem priore; deinde exactis illis temporibus, annis *illius*, veniet subinde cum copiis magnis, & cum facultatibus amplis:

14 Quibus temporibus multi obsistent Regi Austri; filii verò effractores populi tui tollentur ad stabiliendum visionem, & corruent.

15 Etenim veniens Rex Aquilonis diffundet aggestas moles, & capiet civitates munitionum: & brachia Austri non constabunt, nec populus delectuum ejus, nullæ denique *erunt* vires ad consistendum.

16 Quúmque fecerit aggrediens eum pro voluntate sua, nullo obsistente ipsi; stabit etiam in terra decoris, quam consumet manu suâ.

17 Deinde disponet faciem suam, ut ingrediatur cum robore totius regni sui, & rectis adjunctis sibi, efficietque: & virginem dabit ei corrumpendo illam, sed non perstabit *illa*, neque pro eo erit.

18 Postea convertet faciem suam ad insulas, capietque multas: sed reprimens ductor opprobrium ejus commodo suo, vacuus opprobrio illius regeret in illum.

19 Ità convertet faciem suam ad munitiones terræ suæ, & impingens corruet, ac non invenietur.

20 Et stabit in statu hujus traductor exactoris, *in* decore regio; qui diebus paucis frangetur, quàm vis neque irâ, neque bello.

21 In hujus autem statu stabit despectus, quàmvis non imposuerint ei decorem regium: sed veniens tranquillè usurpabit regnum blanditiis;

22 Et brachiis inundantibus inundabuntur à conspectu ejus, & frangentur, etiamque antecessor fœderis.

23 Nam ex consociatione sua cum illo faciet dolum; & ascendens roborabit se cum parva gente.

24 Tranquillè etiam opima loca provinciæ invadet; facietque, quod non fecerant patres ejus, & majores ejus, prædam, spoliúmque, & facultates illis disperget: & contra munitiones cogitabit cogitationes suas, *easque* ad tempus usque.

25 Postea excitabit vires suas, animúmque suum contra Regem Austri copiis magnis, & Rex Austri miscebit se bello copiis magnis, & validis admodum, sed non consistet, quia cogitaverint contra eum cogitationes:

26 Nam comedentes portionem cibi ejus, frangent eum, quum exercitus illius exundabit: & concident confossi multi.

27 Tunc utrorumque Regum istorum animus *erit* malefaciendi, & in mensa eadem mendacium loquentur: sed non prosperabitur *illud*, quia adhuc *supererit* terminus constituto tempori.

28 Itaque redibit in terram suam cum facultatibus magnis, & animo suo contra fœdus sanctum, quúmque fecerit, revertetur in terram suam.

29 Constituto tempore rursus invadet Austrum: sed non erit ùt prior *expeditio*, aut ùt posterior.

30 Venientibus enim contra eum navibus Chitthæis dolore afficietur, rursúsque indignabitur contra fœdus sanctum, atque efficiet; reversus enim, animum adhibebit ad eos, qui dereliquerint fœdus sanctum:

31 Et brachia ab ipso stabunt, prophanabúntque sanctuarium, & munitionem, & amovebunt jugem *cultum*, imponentque detestationem desolantem.

32 Nam improbè agentes in fœdus contaminabit blanditiis: ut populum cognoscentium Deum suum prehendant, sicut facient.

33 Ità erudientes populum, instruentes multos; corruent gladio, & flammâ, captivitate, & direptione diebus *multis*.

34 Et corruendo adjuvabuntur adjumento parvo, quia adjungent se ipsis multi blanditiis.

35 Ex ipsis autem erudientibus corruent, ad conflandum eos; & ad purificandum, & ad dealbandum, usque ad tempus determinatum, quia adhuc *supererit terminus* constituto tempori.

36 Nam faciet pro voluntate sua iste Rex, & extollet se, ac magnificabit se supra omnem *Deum* fortem, etiam supra *Deum* fortissimum omnium, loquens mirabilia: & prosperabitur usque dum consumet indignationem, dum id, quod fuerat præcisum, efficiatur.

37 Ne ad deos quidem majorum suorum attendet, & neque ad desiderium fœminarum, neque ad ullum deum attendet; sed supra omnes magnificabit se.

38 Et quod ad Deum summi roboris, in sede ejus honorabit, honorabit, *inquam*, deum, quem non agnoverint majores ejus auro, & argento, & lapidibus pretiosis, ac *rebus* desideratissimis.

39 Committénsque munitionis *Dei* summi roboris deo alieno, quos agnoverit, *hos* augebit gloriâ: dominatores eos faciet in multos, ac terram partietur pretii loco.

40 Sub tempus autem finis, confliget contra eum Rex Austri, irruétque ùt turbo in illum Rex Aquilonis curribus, equitibúsque, & classibus amplis: & ingressus regiones, inundabit, & transibit.

41 Deinde regredietur in regionem decoris, quum multæ corruerint: hæ autem eripient se è manu ejus, Edomæa, & Moabitis, ac præcipua Hammonitarum.

42 Quum autem extendet manum suam in regiones, etiam terra Ægypti non evadet:

43 Sed dominabitur in recondita auri, & argenti, & in omnia desideratissima Ægypti; Libyésque, & Æthiopes comitabuntur gressus ejus.

44 Sed rumores conturbabunt eum ab Oriente, & ab Aquilone: quamobrem exibit cum excandescentia magna, ad perdendum, & ad internecioni devovendum multos:

45 Et figet tentoria palatii sui inter maria in monte decoris sancti: quúmque venerit ad finem suum, nullus *erit* auxilio ei.

CAP. XII. *Redemtio gloriosa, & resurrectio justorum.*

Tem-

TEmpore autem illo, adstabit Micaël, princeps ille maximus, qui stat pro popularibus tuis, quum fuerit tempus angustiæ, qualis non extiterit, ex quo fuit gens usque ad tempus istud; & tempore illo eripietur populus tuus, quisquis inventus fuerit scriptus in libro illo.

2 Tandemque multi ex dormientibus in pulverulenta terra expergiscentur; hi ad vitam æternam, illi ad opprobria, & contemtum æternum:

3 Et erudientes splendebunt quasi splendore expansi; & iustificantes multos, ùt stellæ; in sempiterna secula.

4 Tu verò Danijel occlude hæc verba, & obsigna hunc librum ad tempus determinatum usque: percurrent multi, & augebitur cognitio.

5 Tum videbam ego Danijel, quòd ecce duo alii adstabant; unus hinc ad ripam rivi, & alter inde ad ripam ejusmodi rivi.

6 Qui dixit viro illi induto vestibus lineis, qui *erat* supra aquas ipsius rivi; quousque terminus *erit* horum mirabilium?

7 Audivi autem illum virum indutum *vestibus* lineis, qui erat super aquas ipsius rivi; qui efferens dexteram suam, & sinistram suam versùs cœlos, juravit per viventem in æternum: post constitutum tempus, constituta tempora, partemque *temporis*, & quum absolvet dissipare vires populi sancti, fore ut absolvantur omnia ista.

8 Quúmque ego audiens non intelligerem; dixi, Domine mi, quis finis *futurus* istorum?

9 Et *ille*, abi inquit, Danijel; nam occlusæ sunt, & obsignatæ hæ res usque ad tempus determinatum.

10 Purgabuntur, dealbabuntur, & conflabuntur multi, quum improbè agent improbi, nec animadvertent ulli improbi: sed erudientes animadversuri sunt.

11 A tempore autem, quo ablatus fuerit jugis *cultûs*, & posita detestatio desolans, dies *erunt* mille ducenti nonaginta.

12 Beatus, qui præstolabitur; & perveniet ad dies mille trecentos triginta quinque.

13 Tu autem abi ad terminum: & quiesces, ac perstabis in sorte tua ad terminum usque dierum.

Hoscheah.

CAP. I. *Conjugium Prophetæ cum meretrice, typus Idololatriæ.*

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Hoschebam, filium Beeri; temporibus Huzzijæ, Jothami, Achazi, Jechizkijæ, Regum Jehudæ; & temporibus Jarobhami, filii Joaschi, Regis Jisraëlis.

2 Quum primò alloquutus est Jehova Hoscheham, edixit Jehova Hoschebæ, abi, assume tibi uxorem scortum, & natos scorti, cùm omnino scortetur hæc terra aversata Jehovam.

3 Abiens itaque assumsit Gomeram Diblaiimanam, quæ concepit, & peperit ei filium.

4 Tunc edixit Jehova ei, voca nomen ejus Jizrehelem; nam adhuc paulisper, & animadvertam cædes Jizrehelis in domum Jehu, faciámque, ut cesset regnum *in* domo Jisraëlis.

5 Eritque die illo; ut frangam arcum Jisraëlis, propter vallem Jizrehelis.

6 Deinde concipiens iterum, peperit filiam, edixítque *Jehova* ipsi *Hoschebæ*, voca nomen ejus Lo-ruchamam, nam non pergam ampliùs misereri domûs Jisraëlis, ut ullo pacto condonem istis.

7 Domûs autem Jehudæ miserebor, servabóque eos per Jehovam, Deum ipsorum: ac non servabo eos arcu gladióve, aut bello, equis, aut equitibus.

8 Quúmque à lacte depulisset Lo-ruchamam; rursus concepit, pepéritque filium:

9 Et dixit *Jehova*, voca nomen ejus Lohammim: quia vos *estis* non populus meus, nec ego sum futurus vester.

10 Quanquam futurus est numerus Jisraëlitarum par arenæ maris, quæ neque mensurari, neque numerari potest: erítque pro eo, quòd dicitur istis, non populus meus estis, *ut* dicatur illis, filii *Dei* fortis viventis *estis*:

11 Quando congregantes se Jehudæi, & Jisraëlitæ unà, & præponentes sibi caput unum ascendent è terra hac: quum magnus fuerit dies Jizrehelis.

CAP. II. *Conjugium Christi cum Ecclesia: & connexio causarum secundarum cum prima.*

DIcite fratribus vestris, ô popule mi, & sororibus vestris, ô misericordiam consequuta;

2 Contendite cum matre vestra, contendite, ipsam non esse uxorem meam, & me non esse virum ipsius: ut amoveat scortationes suas à conspectu suo, & adulteria sua è medio uberum suorum:

3 Ne denudem eam planè, & statuam eam, ùt *die*, quo genita fuit; disponénsque eam velut *in* deserto, & redigens eam velut *in* terra siticulosa, extinguam eam siti:

4 Et filiorum ejus non miserear, eò quòd filii scorti sint:

5 Nam scortatur mater ipsorum, scelus pudendum committit genitrix ipsorum; nam dicit: prosequar amatores meos dantes cibum meum, & aquas meas, lanam meam, ac linum meum, oleum meum, & potiones meas.

6 Idcirco, ecce ego obsepiam viam tuam spinis; & obducam maceriam, ut semitas suas non inveniat:

7 Et sectata amatores suos non assequatur eos & quærens eos, non inveniat; tandem dicat, agè, revertar ad virum meum priorem illum, nam meliùs mihi tum erat, quàm nunc.

8 Etenim ipsa non agnoscit me dare sibi frumentum, mustúmque, & oleum; etiam argentum copiosè suppeditare ipsi, & aurum,

rum, *quo* conficiunt Bahalem.

9 Idcirco reversus, recipiam frumentum meum tempore suo, & mustum meum tempestate suâ; eripiámque lanam meam, & linum meum, tecturum nuditatem ipsius:

10 Et nunc retegam fœditatem ejus in oculis amatorum ejus, nemine erepturo eam è manu mea.

11 Et abolebo omne gaudium ejus, festivitatem ejus, novilunium ejus, & sabbathum ejus, denique omnem solemnitatem ejus:

12 Et desolabo vites ejus, & ficus ejus, *de* quibus dicit, merces hæ *sunt* mihi, quas dederunt mihi amatores mei; redigámque eas in silvam, ut comedant eas bestiæ agri.

13 Ità animadvertam in illam dies Bahalimorum, quibus suffitum facit eis, & ornans se inaure suâ, & monili suo prosequitur amatores suos: mei verò obliviscitur, dictum Jehovæ.

14 Idcirco, ecce ego pellecturus sum eam, quum deduxero eam *in* desertum; & eloquuturus sum, quæ sint ei cordi:

15 Et daturus ei vineas ipsius inde ab eo loco, & vallem Hacoris pro foribus spei; ut canat illic sicut diebus pueritiæ suæ, & quo die ascendit è terra Ægypti.

16 Eritque die illo, dictum Jehovæ, *ut* voces me, vir mi, ac non voces ampliùs, mi Bahal:

17 Amovebo enim nomina Bahalimorum ab ore ejus; ut non commemorentur ampliùs nomine suo:

18 Et pangam pro ipsis fœdus die illo cum bestiis agri, & cum avibus cœli, reptilibúsque terræ: & arcum, gladiúmque, ac bellum confringens è terra, faciam, ut jaceant securè:

19 Et desponsabo te mihi in seculum; desponsabo te, *inquam*, mihi justitiâ, judicióque, & benignitate, ac misericordiâ:

20 Et desponsabo te mihi fide, ut agnoscas Jehovam.

21 Erit etiam die illo, *ut* exaudiam, dictum Jehovæ: exaudiam cœlos, & ipsi exaudiant terram;

22 Et terra exaudiat frumentum, & mustum, & oleum; & ista exaudiant Jizrehelem.

23 Nam conseram eam mihi in terra, & miserebor Lo-ruchamæ; & dicam *ipsi* Lo-hammi, populus meus es; & ipse dicet, Deus mi.

CAP. III. *Jisraëlis defectio, rejectio, & collectio.*

Deinde edixit Jehova mihi, iterum abi, ama mulierem, amatam ab amico; & adulterantem: qualis *est* amor Jehovæ erga Jisraëlitas, quum ipsi respiciant ad deos alienos, & ament lagenas vini.

2 Quum itaque comparâssem eam mihi quindecim *siclis* argenti, & sesqui-chomere hordei:

3 Edixi ei, diebus multis desideto meî causâ; ne scortator, neque adjungito te cuiquam; vicissim etiam ego tuî causâ.

4 Nam diebus multis desidebunt Jisraëlitæ, nullo rege, nullóque principe, & nullo sacrificio, ac nullâ statuâ; nullo denique amiculo, aut imaginibus:

5 Postea reversi Jisraëlitæ, quærent Jehovam, Deum suum, & Davidem Regem suum; & pavidi accedent ad Jehovam, & ad bonitatem ejus ultimis temporibus.

CAP. IV. *Comminatio multiplex adversus multiplicia peccata Jisraëlis.*

Audite verbum Jehovæ, ô Jisraëlitæ: nam contentio *est* Jehovæ cum habitatoribus hujus terræ, quòd nulla *sit* fides, nulláque benignitas, & nulla agnitio Dei *in* hac terra.

2 Pejerando, & mentiendo, & occidendo, furandóque, & adulterando, effringunt *legem*, & cædes aliæ aliis sunt contiguæ:

3 Propterea lugebit hæc terra, & languebit quicquid habitat in ea, tum bestiæ agri, tum aves cœli: quin etiam pisces maris interibunt.

4 Veruntamen quisquam ne contendito, & ne increpato quemquam: nam populares tui similes *sunt* contendentibus cum sacerdote.

5 Itaque corrues interdiu, corruétque etiam propheta tecum noctu: & exscindam matrem tuam.

6 Exscindentur populus meus, eò quòd vacet scientiâ: quia tu scientiam sprevisti, spernam quoque te, ne sacerdotio fungaris mihi; quia oblitus es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum ego quoque.

7 Prout aucti sunt, ità peccant in me; gloriam eorum ignominiâ commutabo.

8 Peccatum populi mei comedunt; & ad iniquitatem eorum attollunt animum suum *quisque*.

9 Quapropter erit, ùt populus, ità sacerdos; & animadvertens in eum vias ejus, actiones ejus retribuam ei.

10 Nam comedentes, non saturabuntur; scortantes, non erumpent *in multitudinem*; quia Jehovam desierunt observare:

11 Scortatio, vinúmque, & mustum; intercipit mentem.

12 Populus meus lignum suum consulit, ut baculus ejus indicet ipsi; nam spiritus scortationum in errorem agit, ut scortentur aversi à Deo suo.

13 In verticibus montium sacrificant, & in collibus suffitum faciunt sub quercu, populóque, & robore, eò quòd bona *sit* umbra ejus, idcirco scortantur filiæ vestræ, & sponsæ vestræ adulterantur.

14 Non animadverterem in filias vestras, quòd scortentur? & in sponsas vestras, quòd adulterentur; quòd isti cum scortis separent, quæ cum meretricibus sacrificent? imò populus non intelligens conturbabitur.

15 Si scortaris tu Jisraël, ne reatum obeat Jehuda: & ne accedatis Gilgalem, neque adscendatis Beth-avenem, neque juretis, ùt vivit Jehova.

16 Nam ùt juvenca refractaria, refractarius *est* Jisraël; nunc pasturus est eos Jehova tanquam agnum in loco spatioso.

17 Conjunctus est terriculis Ephrajim: sine illum.

18 Refractarium est merum eorum; indesinenter scortantur, amant, date, *cum* ignominia protectores ejus.

19 Ligat ventus eam alis suis; erubescéntque propter sacrificationes suas.

CAP. V. *Jisraël inversus decalogus.*

Audite istud, ô sacerdotes, & attendite do-
mus Jisraëlis, & domus Regis aurem
præbete, nam ad vos judicium *pertinet*: qui
velut laqueus estis in Mitzpa, & rete ex-
pansum super Thabore.
2 Qui *ad* jugulationem declinantes pro-
funda petunt, iis ego castigationi sum o-
mnibus.
3 Ego novi Ephrajimum, & Jisraël non est
celatus mihi; nunc scortari te, Ephrajim,
impurum esse Jisraëlem.
4 Non adhibent actiones suas, ut rever-
tantur ad Deum suum: nam spiritus scor-
tationum in ipsis est, & Jehovam non a-
gnoscunt.
5 Etiam testificatur fastus Jisraëlis in fa-
ciem ipsius: quamobrem Jisraël, Ephrajim-
que corruent iniquitate suâ, corruet etiam
Jehuda cum illis.
6 Et cum gregibus suis, & cum armentis
suis eant ad quærendum Jehovam, non in-
venient: eruit se ab eis.
7 In Jehovam perfidè egerunt, nam filios
extraneos pepererunt: nunc consumet eos
mensis, partes eorum.
8 Clangite buccinâ Gibhæ, tubâ Ramæ,
vociferamini Beth-avene, posterior te, ô
Binjamin, *clangat*.
9 Ephrajim desolationi futurus est die
correctionis: *quo* in tribubus Jisraëlis no-
tum fecero *illam* certam *esse*.
10 Sunt Principes Jehudæ similes iis, qui
movent terminum, super eos effundam ve-
lut aquam furorem meum.
11 Opprimitur Ephrajim, conteritur ju-
dicio: quia placet, sequitur mandatum.
12 Quapropter ego tanquam tinea *fui* E-
phrajimo, & quasi putredo domui Jehudæ.
13 Sed videns Ephrajim morbum suum,
& Jehuda ulcus suum, abiit Ephrajim ad
Assyrium: misitque *Iehuda* ad Regem pro-
pugnaturum: sed ipse non poterit mederi
vobis, neque curabit vos ab ulcere.
14 Nam ego ùt ferox leo *sum* Ephraji-
mo, & velut juvenis leo domui Jehudæ: e-
go, ego rapiam, & abibo; deportabo, & ne-
mo eripiet;
15 Abiens revertar in locum meum, do-
nec reos peragant se, & quærant faciem
meam: quum angustia fuerit ipsis, quærent
me diluculo, *dicentes*:

CAP. VI. *Concio legalis, & Evangelica ad regnum Iehudæ, & Iisraëlis.*

Agitè, revertamur ad Jehovam: nam ipse
rapuit, & curaturus est nos: percussit, &
obligaturus est nos:
2 Vitæ restituet nos post biduum: die
tertio excitabit nos, & vivemus coram
ipso:
3 Si cum scientia prosequamur ad co-
gnoscendum Jehovam, tanquam auroræ
comparatus est exortus ejus, advenietque
ùt pluvia nobis, tanquam serotina, & tem-
pestiva terræ.
4 Quid facerem tibi, Ephrajim? quid fa-
cerem tibi, Jehuda? quum benignitas ve-
stra tanquam nubes matutina, & velut ros
manè stillans abeat.
5 Propterea cæcidi per prophetas, inter-
feci istos sermonibus oris mei: & judicio-
rum tuorum lux exorta est.
6 Me benignitate delectari, non autem
sacrificio, & cognitione Dei magis, quàm
holocaustis.
7 At isti tanquam hominis transgressi
sunt fœdus, ibidem perfidè egerunt contra
me:
8 In Gilhade, urbs *erat* operantium ini-
quitatem *quæque*, vestigiis sanguinolentis.
9 Sodalitium verò sacerdotum *est* simile
præstolantibus aliquem turmis, *quâ* viâ ad
Schecemum *factum est*, occidunt: nam sce-
lus faciunt.
10 In domo Jisraëlis video rem horren-
dam: ibi scortatione Ephrajimi pollui Jis-
raëlem:
11 Etiam, ô Jehuda, *Ephrajimum* posuisse
messem in te: quum reducerem captivam
multitudinem populi mei.

CAP. VII. *Populus insanabilis.*

Dum curo Jisraëlem, tum revelatur ini-
quitas Ephrajimi, & malitia summa
Schomronis, operari eos falsitatem: nam
fur ingreditur, irruit turma foràs;
2 Neque dicunt cum animo suo, me o-
mnis malitiæ ipsorum recordari: nunc
circumstant eos actiones ipsorum, coram
facie mea sunt.
3 Malitiâ suâ exhilarant Regem, & men-
daciis suis Principes.
4 Quotquot sunt, adulterantur, similes
fornaci ardenti à pistore: qui desinit esse
vigil, ex quo subacta est massa, usque dum
fermentata sit.
5 Die regis nostri, morbo afficientibus
Principibus utre vini, extendit manum
suam cum derisoribus.
6 Nam ad insidias suas applicuerunt a-
nimum suum similem fornaci: *quæ* totam
noctem dormiente pistore ipsorum, ardet
manè tanquam ignis flammans.
7 Quotquot sunt, incalescunt ùt fornax
illa, & consumunt judices suos: omnes re-
ges ipsorum cadunt, nemine ex eis claman-
te ad me.
8 Ephrajim cum populis ipse confundit
se: Ephrajim est ùt placenta non versa.
9 Comedunt extranei vim ipsius, nec ta-
men agnoscit ipse: etiam canities aspergit
eum, nec tamen agnoscit ipse:
10 Et quàmvis testificetur fastus Jisraëlis
in faciem ipsius: non revertuntur ad Jeho-
vam, Deum suum, nec quærunt eum omni-
bus his:
11 Sed est Ephrajim similis columbæ fa-
tuæ, demens: Ægyptium vocant, Assyrium
adeunt.
12 Quum adibunt, expandam super eos
rete meum, quasi aves cœli deducam eos:
castigabo eos, prout auditum est à cœtu
ipsorum.
13 Væ eis, quoniam vagantur à me, vasta-
tio eis, quoniam deficiunt *rebellantes* in me;
quum ego redempturus sum eos, tum ipsi al-
loquuntur me mendaciis.
14 Neque inclamant me ex animo suo,
quum ejulant in cubilibus suis: *quum* pro-
pter frumentum, & mustum congregantes
se, divertunt ad me.

15 Quum *autem* ego castigavi,confirmavi brachia eorum; tum contra me cogitant malum:

16 Revertuntur non *ad* excelsum, sunt velut arcus fallax,concidunt gladio Principes eorum ab indignatione linguæ ipsorum: hæc sanna ipsorum in terra Ægypti.

CAP. VIII. *Concio legalis ad domum Iehudæ,& Iisraëlis.*

ADhibitâ palato tuo buccinâ,*dicito; involat* similis aquilæ in domum Jehovæ, eò quòd transgrediuntur fœdus meum,& contra doctrinam meam deficiunt.

2 Ad me clamant Jisraëlitæ, Deus mi, agnoscimus te:

3 Deseruit Jisraël bonum, inimicus persequetur eum.

4 Ipsi constituunt Reges, at non ex me, præficiunt Principes, quos non agnosco: argento suo,& auro suo faciunt sibi terricula,ut exscindatur *Iisraël*.

5 Deseret *eos* vitulus tuus, ô Schomron, exardescente irâ meâ in ipsos: quò usque non poterunt *colere* innocentiam?

6 Nam à Jisraële ipse quoque *est*, artifex paravit illum, neque Deus est: nam *in* fragmenta erit vitulus Schomronis.

7 Quum vento seminaverint, etiam turbini metent; culmus nullus *erit* ei, germen non efficiet farinam, si fortè fecerit; extranei absorbebunt ipsam.

8 Absorbebitur Jisraël: mox fuerint in gentibus similes instrumento, in quo nulla *est* delectatio.

9 Quia isti ascenderunt *ad* Assyrium,onagrum solummodo studentem *sibi*; Ephrajimitæ mercede conduxerunt amores:

10 Etiam quia mercede conduxerunt *alios* in gentibus, mox congregaturus sum eos: cœperunt enim paululùm, propter onus Regis Principum.

11 Quia multiplicavit Ephrajim altaria ad peccandum; sunt ipsi altaria ad peccandum;

12 *Quæ* præscribo ei documentis amplissimis legis meæ, tanquam *res* extera reputantur.

13 Sacrificia ipsa donariorum meorum, sacrificantes carnem,comedentésque, Jehova non accipit; nunc recordatur iniquitatis eorum, & animadvertit peccata eorum, ipsos *in* Ægyptum reverti.

14 Denique oblitus est Jisraël opificis sui, exstruxitque templa, & Jehuda multiplicavit civitates munitas:ideo immittam ignem in civitates hujus, ubi consumserit palatia illius.

CAP. IX. *Pœna peccati certissima.*

NE læteris,Jisraël,ad exsultationem,similem *exsultationi* populorum, quòd scorteris à Deo tuo; diligas mercedem meretriciam in omnibus areis frumentariis.

2 Area, & lacus torcularis non pascet istos,& multum mentietur isti.

3 Non habitabunt in terra Jehovæ; sed revertetur Ephraiim *in* Ægyptum, & in Assyria pollutum *cibum* comedent.

4 Non libabunt Jehovæ vinum, neque suavia erunt ipsi *libamina*; sacrificia eorum ut cibus lugentium *futura essent* eis,quicunque comederent ipsum,polluerent se; nam cibus eorum pro mortuo ipsorum non venit *in* domum Jehovæ.

5 Quid facturi esseris die solennitatis; & die festo Jehovæ?

6 Nam ecce interituri sunt à vastatione, Ægyptus congregabit eos; Moph sepeliet eos, desideratissima *tentoria* ad argentum ipsorum chamæleon hæreditario jure possidebit, spina in tentoriis ipsorum *erit*.

7 Advenisse dies animadversionis, advenisse dies retributionis agnoscent Jisraëlitæ, stultos prophetas istos, dementes,viros ventosos esse, propter amplitudinem iniquitatis tuæ, & amplum intestinum odium.

8 Speculatur Ephrajimum conjunctum Deo meo, *ut* laqueus aucupis in omnibus viis prophetæ ipsius *est*, intestinum odium in domo Dei ipsius.

9 In profundissimam corruptionem conjiciunt,similem temporibus Gibhæ: recordabitur iniquitatis eorum, animadvertet peccata eorum,*dicens*;

10 Tanquam uvas in deserto inveneram Jisraëlem, *ut* primum fructum in ficu principiò ipsius, videram majores vestros: ipsi venerunt *ad* Bahal-pehorem,& separàrunt se pudendo, & fuerunt detestationes prout amaverunt.

11 Ipsorum Ephraiimitarum, tanquam volucris,evolabit gloria; inde à partu,& ab utero,& à conceptu.

12 Quòd si educaverint filios suos,ità orbabo eos, ut non supersit ullus: quin etiam væ eis, quum discessero ab ipsis.

13 Ephrajim, quemadmodum video Tyrum, plantata *est* in amœno habitaculo, sed Ephrajim producturus est ad interfectorem filios suos.

14 Da eis Jehova,quod daturus es: da eis vulvam abortientem, & ubera flaccida.

15 Totum malum istorum in Gilgale *est*, nam ibi odi istos propter malitiam actionum istorum, è domo mea expellam istos; non pergam amare eos, omnes Principes eorum *sunt* refractarii.

16 Percutietur Ephrajim, radix ipsorum exarescet,fructum non sunt facturi: etiamsi genuerint, morte afficiam tamen *liberos* desideratissimos uteri ipsorum.

17 Spernet eos Deus meus, quia non auscultant ei; ideo erunt errabundi in gentibus.

CAP. X. *Ingratitudo populi Dei punitur.*

VItis vacua *est* Jisraël, fructum reponit sibi: secundùm multitudinem fructûs sui multiplicat altaria, secundùm bonum terræ suæ benefaciunt statuis.

2 Impertitur animus eorum,jam rei sunt; ille decutiet altaria illorum, vastabit statuas istorum.

3 Nunc enim dicunt,nullus Rex *est* nobis: nam non timemus Jehovam, & Rex ipse, quid facturus esset nobis?

4 Loquuntur verba exsecrando falsò,pangendo fœdus; & floret simile cicutæ judicium per porcas agrorum meorum.

5 Propter vitulas Beth-avenis formidabunt *quisque* habitator Schomronis; quum lugebit de eo populus ipsius, etiam atrati

ejus, *qui* de eo exsultant; propterea quod gloria ejus migraverit ab eo.

6 Etiam ipse in Assyriam deportabitur, munus Regi propugnanti; pudorem Ephrajim percipiet, & erubescet Jisraël à consilio suo.

7 Exscindetur ipsius Schomronis Rex, similis spumæ in superficie aquarum:

8 Et succidentur excelsa Avenis, peccatum Jisraëlis, spina, & tribulus assurget super altaria eorum: & dicent ipsis montibus, tegite nos; & collibus, cadite super nos.

9 Inde à diebus Gibhæ peccâsti Jisraël, ibi steterunt, non assequutum est eos Gibhæ bellum contra iniquos *gestum*.

10 In voluntate meâ *est*, & vinciam eos: congregabuntur enim contra eos populi, vinciendo eos *deducendos* in duabus habitationibus ipsorum.

11 Nam Ephrajim vitula est edocta, amans triturare, quàmvis ego transivissem super præstantiam colli ejus: usurus ad equitandum fuissem Ephrajimo, araturus Jehudâ, occaturus Jahakob.

12 Seminate vobis, *dicebam*, ad justitiam, metite ad benignitatem, novellate vobis novale: nam tempus est quærendi Jehovam, donec veniat, & perfundet vos pluviâ justitiæ.

13 Arâstis improbitatem, iniquitatem metitis, comeditis fructum mendacii: quia confidis viæ tuæ, multitudini potentium tuorum.

14 Quapropter exsurgit tumultus in populis tuis: & unaquæque munitionum tuarum vastabitur, ùt vastavit Schalmam Arbelitida die belli: mater cum filiis collidetur.

15 Ità efficit vobis Beth-el propter summam malitiam vestram; in ipsa aurora planè exscindetur Rex Jisraëlis.

CAP. XI. *Deus nutritius populi sui, etiam ingrati.*

Quia puer Jisraëlis *est*, & diligo eum; ideo ex Ægypto vocavi filium meum.

2 *Prout* revocant eos, ità abeunt à conspectu illorum, Bahalimis sacrificant, & sculptilibus suffitum faciunt:

3 Quum ego assuefacio Ephrajimum, accipit illa in brachiis suis; ac non agnoscunt me curare ipsos.

4 Funiculis humanis traho eos, densis funibus amoris, & sum eis, ùt qui levant iugum impositum maxillis eorum; ut admoveam ei cibum.

5 Non erat ipsi revertendum in terram Ægypti, nec Assyrius *erat futurus* Rex ejus; sed respuerunt converti.

6 Denique quum residet gladius in civitatibus ejus, & consumit membra ejus, devoratque propter consilia eorum:

7 Populus meus suspensi *hærent* aversione à me: quàmvis ad excelsum revocent eum, pariter non exaltat.

8 Quomodo exponerem te ô Ephrajim? dederem te, ô Jisraël? quomodo disponerem te ùt Admam? ponerem te ùt Tzebojima? se vertat in me animus meus, simul æstuant viscera mea pœnitentiâ.

9 Non perficiam æstum iræ meæ, non perdam ampliùs Ephrajimum, quia *Deus* fortis sum, ac non vir in medio tui sanctus, non autem invasurus civitatem.

10 Jehovam sequentur tanquam leonem rugientem: quum ipse rugiet, tum trepidè accurrent filii inde à mari.

11 Trepidi accurrent ùt avicula ex Ægypto, & ùt columba è terra Assyriæ; & collocabo eos in domibus ipsorum, dictum Jehovæ.

CAP. XII. *Comparatio Jisraëlis, & Jehudæ, hujúsque prærogativa.*

Circumdederunt me mendacio Ephrajimitæ, & dolo domus Jisraëlis; quando Jehuda adhuc dominabatur cum Deo forti, & cum sanctis fidelis erat. *Caput* XII.

2 Ephrajim depascens ventum, & persequens Eurum, toto die mendacium, & vastitatem multiplicat: nam ubi fœdus cum Assyrio pangunt, unguentum in Ægyptum deportatur.

3 Etiam disceptatio *est* Jehovæ cum Jehuda, qui animadversurus in Jahakobum secundùm vias ejus, secundùm actiones ejus reddet ei.

4 In ipso utero calcaneum tenuit fratris sui; & robore suo principem se gessit cum Deo:

5 Principem, *inquam*, se gessit cum angelo, & potentiâ valuit, flevit, & supplex oravit eum, Beth-ele invenit eum, & ibi loquutus est nobiscum.

6 Atqui Jehova, Deus exercituum, Jehova *est* memoriale eius.

7 Tu ergo ad Deum tuum convertere; benignitatem, & iudicium observa, & exspectationem habe in Deo tuo iugiter.

8 Mercator *est*: in manu ejus *sunt* lances dolosæ; opprimere amat.

9 Ac dicit Ephrajim, utique ditatus sum, assequutus sum opes mihi; omnes labores mei non suspiciunt mihi, iniquitatis pœna *est illi*, cui peccatum *est*.

10 Et ego Jehova, Deus tuus inde à terra Ægypti; adhuc facerem, ut sedeas in istis tentoriis ùt diebus solennitatis?

11 Et loquens per ipsos prophetas, ego visionem multiplicarem; & per prophetas ipsos proponerem similitudines?

12 An in Gilhade iniquitas, tantummodo vanitas fuerunt? in Gilgale *tantùm* boves sacrificant? etiam altaria istorum *sunt* tanquam acervi per porcas agrorum meorum.

13 Illuc fugerat Jahakob ex agro Syriæ; quum servivisset Jisraël propter uxorem, & propter uxorem custodivisset *gregem*.

14 *Huc* quoque per prophetam adduxit Jehova Jisraëlem ex Ægypto, quum per Prophetam servatus esset.

15 Provocavit Ephrajim *indignationem* amarissimam; ideo cædes ejus in eum expandit, & opprobrium ejus reddit ei Dominus ipsius.

CAP. XIII. *Abominationes Jisraëlis.*

Quum eloqueretur Ephrajim, tremorem *eum* excitabat ipse in Jisraële; sed simulac reatum obiit cum Bahale, mortuus est. *Cap* XIII.

2 Nunc verò pergunt peccare, & parant sibi fusione ex argento suo pro intellectu suo terricula, opus artificum quodque: de qui-

quibus isti dicunt, homines, qui sacrificant, vitulos osculantur.

3 Idcirco sunt ùt nubes matutinæ, & veluti ros manè stillans, qui abit; ùt gluma turbine abrepta ex arena, & velut fumus ex camino summo:

4 Atqui ego *sum* Jehova, Deus tuus inde à terra Ægypti; & Deum præter me non expertus es, ac servator nullus *est* præter me.

5 Ego agnovi te in ipso deserto, in terra torridissima.

6 Prout *erant* pascua eorum, saturati sunt; simulac saturati sunt, elatus est animus eorum: idcirco obliti sunt mei:

7 Et fui eis tanquam vetus leo, velut pardus in via *torvè* contemplatus sum:

8 Occurri eis ùt ursus orbatus, & laceravi præcordia eorum; exedíque eos ibi ù timmanis leo, *ut* bestia agrestis, diffindens eos.

9 Perdidit te ô Jisraël, quum in me, in auxilio tuo *staturus esset*.

10 Ubi *est* Rex tuus? ubínam est? *is* servet ergo te in omnibus civitatibus tuis; ubi vindices tui, de quibus dixeras, da mihi Regem, & Principes?

11 Do tibi Regem in ira mea, & recipio in furore meo.

12 Servatur in fasciculo iniquitas Ephrajimi, reconditum *est* peccatum ejus:

13 Dolores parturientis evenient ei: ipse filius *est* insipiens, nam *tanto* tempore non maneret in ore matricis.

14 E potestate sepulchri redimam eos, à morte vindicabo eos: ubi *sunt* pestes tuæ, ô mors? ubi exitium tuum, sepulchrum? pœnitentia abscondita est ab oculis meis.

15 Nam ipse inter fratres fructificabit *postquam* veniente Euro, vento Jehovæ è deserto ascendente, exaruerit scaturigo ejus, & exsiccatus fuerit fons ejus, illo diripiente thesaurum omnium instrumentorum desiderabilium *Cap* XIV.

16 *Postquam* desolata fuerit Schomron, quòd rebellavit contra Deum suum, gladio ceciderint, parvuli eorum collisi fuerint, & prægnantes eorum diffissæ.

CAP. XIV. *Conversi ad Deum nunquam eversi.*

COnvertere Jisraël, usque ad Jehovam, Deum tuum; quando corruisti propter iniquitatem tuam.

2 Sumite vobiscum verba, & revertimini ad Jehovam; dicite ei, omnem condona iniquitatem, & acceptum confer bonum, & rependemus juvencos labiis nostris.

3 Assyrius non potest servare nos, equo non vehemur, neque dicemus ampliùs, ô Deus noster, operi manuum nostrarum: quia per te misericordiam consequitur pupillus:

4 Curabo aversionem eorum, amabo eos benevolentiâ, quum aversa fuerit ira mea ab eo.

5 Ero velut ros Jisraëli, florebit ùt lilium, & propagabit radices suas ùt Libanicæ *arbores*.

6 Diffundent se teneri rami ejus, erítque quasi oliva decus ejus, & odor ejus quasi Libani.

7 Revertentur sessuri in umbra ejus, in vitam producent ùt frumentum, & efflorescent tanquam vitis: memoria ejus *fragrabit* ùt vinum Libani.

8 Ephrajim, quid mihi ampliùs cum terriculis? ego exaudiam, & contemplabor eum, ego *sum* tanquam abies virens, ex me fructus tuus præstò est.

9 Qui *est* sapiens, intelligat ista, intelligens etiam agnoscat ista: nam rectæ *sunt* viæ Jehovæ, & justi ambulabunt in eis, defectores autem impingant in eis.

JOEL.

CAP. I. *Concio pœnitentialis.*

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Joëlem, filium Pethuelis.

2 Audite hoc, ô Seniores, & auribus percipite omnes habitatores hujus terræ, an fuit hoc temporibus vestris, aut etiam temporibus majorum vestrorum:

3 De hoc filiis vestris narrate, & filii vestri filiis suis, & filii illorum generationi posteræ.

4 Reliquum erucæ comedit locusta, & reliquum locustæ comedit melolontha; ac reliquum melolonthæ comedit bruchus.

5 Expergiscimini ebriosi, ac flete, ac ejulate omnes vini potores; propter mustum, quòd excisum sit ex ore vestro.

6 Gens enim ascendit super terram meam, robusta, & innumera; cujus dentes dentes *sunt* leonis, cui molares immanis leonis *sunt*:

7 Disponens vites meas in vastitatem, & ficus meas in clavum: omnino nudavit eas, ac dejecit, albi evaserunt botri illarum.

8 Ejula, ùt virgo accincta cilicio propter maritum adolescentiæ suæ.

9 Factum est, ut succideretur munus, & libamen à domo Jehovæ; lugent sacerdotes, ministri Jehovæ.

10 Vastatus est ager, luget terra: quia vastatur frumentum, exarescit mustum, languet oleum.

11 Erubescunt agricolæ, ejulant vinitores propter triticum, & propter hordeum, quia periit messis agri.

12 *Quia* vitis exaruit, & ficus elanguit: malus punica, etiam palma, & malus, omnes arbores agri arent, quia exaruit gaudium è filiis hominum.

13 Accingite vos, & plangite ô sacerdotes, ejulate ministri altaris, ingredimini, pernoctate in ciliciis, ministri Dei mei: quia cohibetur à domo Dei vestri munus, & libamen.

14 Indicite jejunium, proclamate diem interdicti, congregate seniores, *&* omnes habitatores terræ *in* domum Jehovæ, Dei vestri: & clamate ad Jehovam, *dicentes*:

15 Eheu diei isti: nam propinquus est dies Jehovæ; qui similis vastationi ab omnipotente advenit.

16 Nónne coram oculis nostris cibus exscinditur; è domo Dei nostri lætitia, & exsultatio?

17 Mucida facta sunt fata sub glebis suis, desolata sunt horrea, destructa granaria; quoniam exaruit frumentum.

18 Quàm ingemiscit jumentum! perplexa sunt armenta boum, eò quòd nullum sit pascuum eorum! etiam gregem ovium desolantur!

19 Ad te, ô Jehova clamo, quia ignis consumsit habitacula deserti, & flamma inflammavit omnes arbores agri:

20 Etiam bestiarum agri *quæque* glocitat te versùs; eò quòd exaruerint alvei aquarum, & ignis absumserit habitacula deserti.

CAP. II. *Regnum gratiæ in Veteri, & Novo Testamento.*

CLangite buccinâ Tzijone, & vociferamini in monte sanctitatis meæ, commoveantur omnes habitatores huius terræ: nam advenit dies Jehovæ, nam propinquus *est*:

2 Dies tenebrarum, & caliginis, dies nubis, & obscuritatis, ùt *nubes* auroræ panditur super montes; populus amplus, & robustus, cui par non fuit à seculo, & post quem non ampliùs erit usque ad annos multarum generationum.

3 Ante eum consumet ignis, & post eum inflammabit flamma: ut similis horto Hedenis sit terra ante eum, post eum desertum *erit* desolatissimum, adeóque quod evadat non est futurum ei.

4 Quasi species equorum species ejus; & ùt equites, ità current:

5 Quasi strepitu curruum super cacumina montium salient, quasi strepitu flammæ ignis consumet stipulam; quasi populus robustus, instructus *ad* prælium.

6 A conspectu eius dolebunt populi, omnes facies contrahent nigrorem.

7 Sicut potentes current, ùt bellatores scandent murum; & quisque per vias suas procedentes, non pervertent semitas suas:

8 Et unus alterum non prement, quisque per aggerem suum procedent; etiam in ensem ruentes non sauciarentur.

9 Civitatem percurrent, per murum discurrent, in domos ascendent; per ipsas fenestras ingredientur tanquam fur.

10 Ante illum movebitur terra, commovebuntur cœli: sol, & luna obscurabuntur, & stellæ recipient splendorem suum.

11 Jehovà autem edente vocem suam ante copias suas; quum ampla admodum *sint* castra eius, quum robustus sit, qui efficit verbum ejus: (magnus enim est futurus dies Jehovæ, & timendus valde) ecquis sustinebit eum?

12 Quapropter etiam nunc, dictum Jehovæ, convertimini ad me ex toto animo vestro; & jejunio, & fletu, & planctu.

13 Lacerate igitur corda vestra, ac non vestes vestras, & revertimini ad Jehovam, Deum vestrum; quia gratiosus, & misericors est, longanimis, & amplus benignitate, & quem pœnitet mali:

14 Quis scit an reversum pœniteat ipsum? & reliquam faciat post illum benedictionem *futuram* munus, & libamen Jehovæ, Deo vestro?

15 Clangite buccinâ Tzijone: indicite jejunium, proclamate diem interdicti:

16 Colligite populum, indicite congregationem, congregate senes, colligite parvulos, & sugentes ubera; egrediatur sponsus è cubiculo suo, & sponsa è thalamo suo:

17 Inter ipsum vestibulum, & altare fleant sacerdotes, ministri Jehovæ; & dicant: parce Jehova populo tuo, & ne exponas possessionem tuam opprobrio, ut dominentur in eos gentes, cur dicerent in populis; ubi *est* Deus istorum?

18 Jam zelotypiâ affectus Jehova terræ suæ; clementia usus est erga populum suum:

19 Respondítque Jehova, dicens populo suo; ecce ego mittam vobis frumentum, & mustum, & oleum, ut saturemini eo: neque expositurus sum vos ampliùs opprobrio in gentibus.

20 Nam *ex eo* Aquilonarem longè amovebo à vobis, & depellam *ex eo* in terram siticulosam, & desolatam; primum agmen ejus in mare Orientale, & postremum in mare posterum: adeò ut ascendat fœtor eius, & ascendat putor ejus; quia magnificè *Jehova* agit.

21 Ne timeto terra, exsulta, & lætare; quia magnificentissimè Jehova aget.

22 Ne timetote bestiæ agrorum meorum, nam herbascent habitacula deserti: nam arbor proferet fructum suum, ficus, & vitis edent vim suam.

23 Filii quoque Tzijonis exsultate, & lætamini in Jehova, Deo vestro, nam daturus est vobis ipsum imbrem tempestivum justè; & demissurus vobis pluviam tempestivam, & serotinam primo quoque *tempore*.

24 Ità implebuntur horrea frumento, plateæque perfundent torcularium lacus musto, & oleo.

25 Et rependam vobis annos illos, quos absumsit locusta, melolontha, bruchúsque, & eruca; copiæ meæ maximæ, quas immisi in vos.

26 Comedentéique indesinenter, ac saturati laudabitis nomen Jehovæ, Dei vestri, quòd se gesserit erga vos mirificè; neque erubescent populus meus in seculum:

27 Sed agnoscetis in medio Jisraëlis me esse, neque esse Jehovam, Deum vestrum, & nullum esse ampliùs: neque erubescent populus meus in seculum.

28 Erítque postea, *ut* effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: seniores vestri somnia somniabunt, juvenes vestri visiones videbunt.

29 Quin etiam super servos, & super ancillas, diebus illis effundens spiritum meum,

30 Edam ostenta in cœlis, & in terra; sanguinem, & ignem, & elationes fumi.

31 Sol ipse vertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Jehovæ magnus, & reverendus.

32 Erítque *ut* quisquis invocaverit nomen Jehovæ, eripiat se: quia in monte Tzijonis, & Jeruschalaimis erit liberatio, quemadmodum dixit Jehova, & in residuis, quos Jehova vocaverit.

CAP. III. *Regnum gratiæ, & gloriæ simul.*

NAm ecce diebus illis, & tempore illo; quo reducam captivam multitudinem Jehudæ, & Jeruschalaimorum.

2 Congregabo quoque omnes gentes, & deducam eas in convallem Jehoschaphati; ut

ut disceptem cum eis ibi pro populo meo, & possessione mea Jisraële, quod disperserint *eum* per gentes,& terram meam partitæ fuerint.
3 Et in populum meum projecerint sortem; exposuerintque puerum pro meretrice; & puellam vendiderint pro vino, quod biberent.
4 Quin etiam, quid vobis mecum, Tyre, & Tzidon,& omnes termini Palæstinæ? an retributionem rependitis mihi? & an retribuitis mihi? velocissimè reddam retributionem vestram in caput vestrum:
5 Qui argentum meum,& aurum meum capitis,& desiderabilia mea optima infertis in templa vestra:
6 Et filios Jehudæ, filiósque Jeruschalaimorum venditis filiis Græcorum; ut longè abigatis eos à termino suo.
7 Ecce ego excitaturus sum eos è loco ipso, quò *abducendos* vendidistis eos; ut reddam retributionem vestram in caput vestrum:
8 Vendam enim filios vestros,& filias vestras, *tradens* in manum filiorum Jehudæ, qui vendent eos Sabæis, *abducendos* in gentem longinquam, quum Jehova loquutus fuerit.
9 *Quum dixerit*, proclamate hoc in gentibus, indicite bellum; excitate potentes, appropinquent, ascendant omnes bellatores;
10 Tundite ligones vestros in gladios,& falces vestras in spicula; qui debilis est, dicat, potens sum:
11 Coite,& conveniant omnes gentes undique, *quúmque* congregati fuerint illuc, fac Jehova, ut descendant potentes tui.
12 Excitabuntur,& ascendent gentes istæ in convallem Jehoschaphati: nam ibi sedebo ad judicandum omnes istas gentes undique.
13 *Dicens*: immittite falculam; nam maturuit messis: venite, descendite, quia plenum est torcular, plateas perfundunt torcularium lacus, nam ampla *est* malitia istorum.
14 Multitudines passim *erunt* in convalle concisionis: quum propinquus *fuerit* dies Jehovæ, in convalle concisionis.
15 Sol,& luna obscurabuntur, & stellæ recipient splendorem suum.
16 Quum Jehova è Tzijone rugiet,& ex Jeruschalaimis edet vocem suam, tum commovebuntur cœli,& terra: nam Jehova receptus *est* populo suo,& robur filiis Jisraëlis.
17 Ità agnoscetis me Jehovam, Deum vestrum esse, habitantem Tzijone, monte sanctitatis meæ; erítque urbs Jeruschalaimorum sancta,& extranei non transibunt per eam ampliùs.
18 Erit autem die illo, stillabunt montes ipsi mustum,& colles diffluent lacte,& omnes alvei Jehudæ diffluent aquis; & fons è domo Jehovæ prodibit, qui irrigabit vallem cedrorum lectissimarum.
19 Ægyptus desolationi erit, Edomæáque in desertum desolatissimum erit: propter violentiam in filios Jehudæ, in quorum terra effuderunt sanguinem innocentium:
20 Jehuda autem in seculum permanebit, & Jeruschalaima in quamque generationem.
21 Ubi mundabo *eos*, quorum sanguinem non mundabam, *ego*,& Jehova habitans Tzijone.

HAMOS.

CAP. I. *Plaga Dei incumbens quibusdam gentibus prædicitur.*

VErba Hamosi, qui fuit inter pecuarios, The Kohani: quæ vidit de Jisraële, temporibus Huzzijæ, Regis Jehudæ,& temporibus Jarobhami, filii Joaschi, Regis Jisraëlis, biennio ante motum terræ.
2 Dixit ergo, Jehova è Tzijone rugiet; & è Jeruschalaimis edet vocem suam; quandoquidem luxerunt habitacula pastorum,& aruit præstantissimum arvorum.
3 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Damasci, etiam propter quatuor non avertam istud; eò quòd trituraverint tribulis ferreis Gilhadem:
4 Sed immittam ignem in domum Chazaëlis, qui consumet palatia Ben-hadadi:
5 Et confringam vectem Damasci, exscindámque habitatorem è convalle Avenis, & tenentem sceptrum è domo Hedenis; migrabúntque populus Syriæ in Kirum, ait Jehova.
6 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Hazzæ; etiam propter quatuor, non avertam istud; eò quòd deportaverint hos deportatione perfecta, tradendos Edomæis:
7 Sed immittam ignem in murum Hazzæ, qui consumet palatia ejus:
8 Et exscindam habitatorem ex Aschdodo, & tenentem sceptrum ex Aschkelone; convertámque manum meam contra Hekronem,& peribunt reliquiæ Pelischthæorum, ait Dominus Jehovi.
9 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Tyri, etiam propter quatuor, non avertam istud; eò quòd tradiderint *hos* deportatione perfecta Edomæis, neque sint recordati fœderis fraterni:
10 Sed immittam ignem in murum Tyri, qui consumet palatia ejus.
11 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Edomi, etiam propter quatuor, non avertam istud; eò quòd persequatur gladio fratrem suum, corrumpens miserationes suas, discerpátque in perpetuum ira ejus, & furor ejus observet in æternum:
12 Sed immittam ignem in Themanem, qui consumet palatia Botzræ.
13 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Hammonitarum, etiam propter quatuor non avertam istud; eò quòd diffiderint gravidas Gilhadis, ut dilatarent terminum suum:
14 Sed accendam ignem in murum Rabbæ, qui consumet palatia ejus: cum clangore die belli, cum procella die turbinis:
15 Et abibit Rex eorum in deportationem; ipse cum Principibus suis simul, ait Jehova. *Caput II.*
16 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Moabi, etiam propter quatuor, non avertam istud; eò quòd combusserit ossa Regis Edomæorum in calcem;

17 Sed immittam ignem in Moabum, qui consumet palatia Kerijotharum; & morietur in strepitu Moab, in clangore, & in sono buccinæ:

18 Exscindámque judicem è medio ejus; & omnes principes ejus interficiam cum eo, ait Jehova.

CAP. II. *Plaga Dei incumbens Iehudæis, & Iisraëlitis prædicitur.*

SIc ait Jehova, propter tres defectiones Jehudæ, etiam propter quatuor, non avertam istud; eò quòd spernunt legem Jehovæ, & statuta ejus non observant, seducúntque ipsos mendacia ipsorum, quæ sequuti sunt majores ipsorum:

2 Sed immittam ignem in Jehudam, qui consumet palatia Jeruschalaimorum.

3 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Jisraëlis, etiam propter quatuor, non avertam istud; eò quòd vendunt pecuniâ justum; & egentem pro pari calceorum.

4 Qui anhelant in caput tenuium, *dejectûri* in pulverem terræ, & viam mansuetorum pervertunt; & vir, ac pater ipsius accedunt ad *eandem* puellam, ut profanent nomen sanctitatis meæ:

5 Et super vestes in pignus acceptas inclinant *se* juxta omne altare; vinúmque damnatorum bibunt in domo deorum suorum:

6 Quàmvis ego perdiderim Emoræum à facie ipsorum, cujus altitudo similis *erat* altitudini cedrorum, & robustus erat ùt robora; perdiderímque fructum ejus supernè, & radices ejus infernè:

7 Et ego eduxerim vos è terra Ægypti; deduxerímque vos per desertum quadraginta annos, ad possidendum hæreditario jure terram ipsius Emoræi:

8 Et excitaverim è filiis vestris prophetas, & ex juvenibus vestris Neziræos: an verò non *est* ità, ô filii Jisraëlis, dictum Jehovæ?

9 At bibendum dedistis Neziræis vinum; & prophetis interdixistis, dicendo: ne prophetetis.

10 Ecce ego pressurus sum locum vestrum; quemadmodum premit plaustrum, quod plenum est manipulis.

11 Itaque peribit effugium à levi; & robustus non fortificabit vires suas, ac potens non liberabit se ipsum.

12 Et tenens arcum non consistet, levísque pedibus suis non liberabit; neque insidens equo liberabit se ipsum:

13 Sed fortis animo inter potentissimos; nudus fugiet die illo, dictum Jehovæ.

CAP. III. *Processus Dei, quem servat in suis judiciis, est, non incipere ab exsecutione, neque enim punit, quin præmoneat.*

AUdite verbum hoc, quod loquitur Jehova contra vos, filii Jisraëlis, contra totam familiam illam, quam eduxeram è terra Ægypti, dicendo:

2 Solummodo vos agnoveram ex omnibus familiis terræ: idcirco animadvertam in vos omnes iniquitates vestras.

3 An ambulaturi essent duo unà, nisi convenirent?

4 An rugiturus esset leo in silva, si præda nulla *adesset* ei? an editurus esset juvenis leo vocem suam è lustro suo, nisi si capturus esset?

5 An casura esset avis in laqueum humilem, si tendicula non *adesset* ei? an elaturus esset *auceps* laqueum è terra, si prorsus non capturus esset?

6 Quum clanxit buccinâ in civitate, si populus trepidè non accurrerint; an erit malum in civitate, quod Jehova non efficiat?

7 Non enim facit Dominus Jehovi quicquam, nisi quum revelaverit secretum suum servis suis prophetis.

8 Leone rugiente, quis non timeat? Domino Jehovi edicente, quis non prophetet?

9 Promulgate in palatiis Aschdodi, & in palatiis in terra Ægypti; & dicite, colligite vos per montes Schomronis, & videte vexationes plurimas in ea, & oppressos in ea:

10 Ut ignorent facere rectum, dictum Jehovæ, qui thesauros faciunt violentiæ, & vastationes in palatiis suis.

11 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, hostis etiam, qui circumstat hanc terram, is dejiciet à te robur tuum, & diripientur palatia tua.

12 Sic ait Jehova; quemadmodum eripit pastor ex ore leonis ambo crura, aut particulam auritam: ità eripientur Jisraëlitæ, qui desident Schomrone in latere lecti, & in crure spondæ.

13 Audite, & testificamini in domo Jahakobi, dictum Domini Jehovi, Dei exercituum.

14 Quo die animadvertam defectiones Jisraëlis in ipsum: me animadversurum quoque in altaria Beth-elis, adeo ut exscindantur, cornua altaris, & cadant in terram:

15 Et percussurum domum hyemalem cum domo æstivali: denique perituras domos eburneas, & defecturas domos amplas, dictum Jehovæ.

CAP. IV. *Invectiva in scelera principum, & populi.*

AUdite verbum istud, vaccæ Baschanis, quæ *estis* in montanis Schomronis, quæ opprimitis tenues, quæ confringitis egentes; quæ dicitis dominis illorum, affer, ut bibamus.

2 Jurat Dominus Jehovi per sanctitatem suam, quòd ecce dies superventuri sunt vobis: quum tollet vos aculeis, & posteritatem vestram hamis piscatoriis.

3 Et *per* rupturas exibitis quæque è regione sui; ac abjicietis, quæ *erant* in palatio, dictum Jehovæ.

4 Ite Beth-elem, & deficite, Gilgale augete defectionem, & afferte *unoquoque* manè sacrificia vestra, tertio quoque die, *pleno* decimas vestras;

5 Et adolendo è fermentato eucharisticum, etiam indicite sacrificia voluntaria, inclamate: siquidem ità amatis Jisraëlitæ, dictum Domini Jehovi:

6 Nam etiam ego dedi vobis munditiem dentium in omnibus civitatibus vestris, & penuriam cibi in omnibus locis vestris

nec

nec tamen conversi estis ad me,dictum Jehovæ.

7 Etiámque ego cohibui à vobis imbrem, quum adhuc tres menses *superessent* ad messem, & demisi pluviam super civitatem unam, super civitatem verò alteram non demisi pluviam: portio una completa est, & portio, quæ non sivit pluviam descendere super se,exaruit:

8 Ità evagabantur duæ,tres civitates ad civitatem unam,ut biberent aquas, neque saturabantur: tamen non estis reversi ad me,dictum Jehovæ.

9 Percussi vos uredine,& rubigine: augentibus hortis vestris,& vineis vestris, ficubúsque vestris,& oleis vestris,*ea* consumsit eruca: nec tamen reversi estis ad me,dictum Jehovæ.

10 Misi in vos pestem pro ratione Ægypti, interfeci gladio juvenes vestros adjunctâ captivitate equorum vestrorum: fecíque, ut adscenderet fœtor castrorum vestrorum etiam in nasum vestrum, nec tamen conversi estis ad me,dictum Jehovæ.

11 Subverti ex vobis,prout subvertit Deus Sedomum, & Hamoram,adeò ut fueritis similes torri erepto ab incendio, nec tamen conversi estis ad me,dictum Jehovæ.

12 Idcirco sic facturus sum tibi,ô Jisraël: propterea quòd hoc facturus sum tibi,paratus adesdum obviàm Deo tuo,ô Jisraël.

13 Nam ecce formator montium,& creator venti,& indicans homini,quæ *sit* sua meditatio,efficiens auroram obscuram,& proculcans excelsa terræ: Jehova Deus exercituum *est* nomine.

CAP. V. *Ruina Iisraëlis prædicta quomodo evitari possit.*

AUdite verbum hoc, quod ego profero contra vos lamentabile, ô domus Jisraëlis.

2 Cadit, non perget stare virgo Jisraëlis, deserta erit in terra sua,nemo eriget eam.

3 Sic enim ait Dominus Jehovi,civitas illa, quæ procedit millenis, reliquos faciet centenos:& quæ procedit centenis; reliquos faciet denos domui Jisraëlis.

4 Nam sic ait Jehova domui Jisraëlis, quærite me,ità vivite;

5 Et ne quæratis Beth-elem, & Gilgalem ne adeatis,& Beerschebahum ne transeatis: quia Gilgalita omnino migrabit, & Beth-elita abibit in nihilum.

6 Quærite Jehovam, ità vivite: ut non pervadat velut ignis domum Josephi, & consumat Beth-elitas,nemine exstinguente.

7 Mutantes in absinthium jus,& justitiam humi collocantes.

8 *Quærite* opificem Plejadum,& Orionis, qui, & mutat in matutinum densissimam umbram, & diem nocte obtenebrat; advocantem aquas maris, & effundentem eas in superficiem terræ,Jehovam nomine.

9 Qui recreat se vastatione contra fortem, ut vastatio munitioni obveniat.

10 Oderunt in porta corripientem,& loquentem integrum abominantur.

11 Propterea, eò quòd calcaturam agitis contra tenuem, & onus frumenti accipitis ab eo, domos cæso lapide ædificâstis, sed non habitabitis in eis; vineas desideratissimas consevistis, sed non bibetis vinum earum.

12 Quia novi multas defectiones vestras, & ingentia peccata vestra; affligentium justum, accipientium redemtionem, & egentes in porta pervertentium:

13 Idcirco intelligens tempore illo silebit,quum tempus mali erit.

14 Quærite bonum, neque malum, ut vivatis: aderítque ità Jehova, Deus exercituum vobis,ùt prædicatis.

15 Odio habete malum, & amate bonum, ac constituite in porta jus; fortasse gratiam faciet Jehova, Deus exercituum reliquiis Josephi.

16 Idcirco sic ait Jehova, Deus exercituum, Dominus; in omnibus plateis planctum,& in omnibus vicis dicent,heu,heu:& vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum cum peritis lamenti.

17 Etiam in omnibus vineis *erit* planctus, quum transibo in medio tui,ait Jehova.

18 Væ concupiscentibus diem Jehovæ: quorsum vobis dies Jehovæ? tenebrarum *est*; non autem lucis:

19 Tanquam si cui fugienti à conspectu leonis occurrat ursus; aut ingressum domum, & innitentem manu suâ ad parietem mordeat serpens.

20 Annon *esset* tenebrarum dies Jehovæ, non autem lucis? & caliginosus, cui non inesset splendor?

21 Odi,sperno dies festos vestros; neque odoraturus sum diebus interdicti vestris:

22 Nam si obtuleritis mihi holocausta, & munera vestra, non accepta habebo; & eucharisticum pinguium vestrorum non intuebor.

23 Amovendo à me strepitum canticorum tuorum, etiam melos nabliorum tuorum non audiam:

24 Sed fluet tanquam aqua jus, & justitia ùt torrens validus.

25 An sacrificia,& munus obtulistis mihi in deserto quadraginta annis,domus Jisraëlis?

26 Imò portâstis tabernaculum Meleci vestri, & basin imaginum vestrarum; sidus Dei vestri,quæ fecistis vobis.

27 Quapropter deportabo vos ulteriùs Damascenis, ait Jehova, Deus exercituum nomine.

CAP. VI. *Corrupti mores totius reipublicæ, adeóque Cyclopica vocatur.*

VÆ tranquillis Tzijone, & fiduciam habentibus in monte Schomronis; qui *montes* expressè nominantur præcipuum suarum gentium, ad quos conveniunt domus Jisraëlis.

2 Transite Calnen, & aspicite,& ite illinc Chamatham maximam: tum descendite Gathum Pelischthæorum, an *sunt* præstantiores regnis istis? an amplior *est* terminus earum termino vestro?

3 *Væ* longè repellentibus diem mali, qui admovetis sedem violentiæ:

4 Accumbentibus in lectis eburneis, & redundantibus super spondas suas; & comedentibus agnos è grege, & vitulos è medio saginarii:

5 Modulantibus ad præscriptum nablii,

qui sicut David excogitant sibi instrumenta musica:

6 Bibentibus in crateribus vini, & *qui* præstantissimo unguentorum ungunt *sese*; neque afficiuntur ægritudine propter confractionem Josephi.

7 Idcirco mox migrabunt inter primos migraturos; tunc cessabit, amovebiturque designatio redundantium.

8 Jurat Dominus Jehovi per se ipsum, dictum Domini, Jehovæ exercituum, detestor ego fastum Jahakobi, & palatia ejus odi; ideóque traditurus sum civitatem, & quæ implent eam.

9 Erítque, si relicti fuerint decem homines in domo una, ut moriantur:

10 Quúmque tollet aliquem amicus ejus, aut ustor ejus educturus ossa è domo; si dicat ei, qui *erit* in lateribus illius domûs; an quis præterea apud te *est*? is dicet, minimè: & dicet, tace, quia non *erant* commemoraturi nomen Jehovæ:

11 Nam ecce Jehova præcepturus est, & percussurus domum majorem *velut* aspersionibus; & domum minorem rupturis.

12 An cursuri essent in petra equi? an araturus *eam quis* bobus? nam mutâstis in cicutam jus, & fructum justitiæ in absinthium.

13 O vos lætantes de nihilo! qui dicitis, nónne robore nostro absumsimus nobis cornua?

14 Nam ecce ego excitaturus sum contra vos, ô domus Jisraëlis, dictum Jehovæ Dei exercituum, gentem: quæ prement vos ab aditu Chamathæ usque ad torrentem campestrium.

CAP. VII. *Tres visiones plagosæ.*

SIc ostendit mihi Dominus Jehovi, quòd ecce formaret prasocuridas, quum primùm succrescit cordum fœnum: quum ecce cordum fœnum *esset*, post fœnisecia Regis.

2 Fuit autem, quum absolveret comedere herbam terræ, ut dicente me, Domine Jehovi, condona obsecro, quis staret Jahakobo? nam parvus est.

3 Pœniteret Jehovam hujus rei; non est futurum, dixit Jehova.

4 Sic ostendit mihi Dominus Jehovi, quòd ecce proclamaret se contendere igne Dominus Jehovi: qui postquam consumsisset abyssum magnam, consumsit portionem quandam.

5 Sed me dicente, Domine Jehovi, desiste obsecro, quis staret Jahakobo? nam parvus est,

6 Pœnituit Jehovam hujus rei, etiam hoc non est futurum, dixit Dominus Jehovi.

7 Sic ostendit mihi, quòd ecce Dominus stabat super murum ad libellam positum; habens in manu sua libellam.

8 Quúmque dicente Jehovâ mihi, quid vides Hamos? dixissem, libellam: dixit Dominus, ecce ego dispositurus sum libellam in medio populi mei Jisraëlis, non perrecturus sum ampliùs præterire ipsi.

9 Nam desolabuntur excelsa Jischaki, & sanctuaria Jisraëlis in solitudinem redigentur, quum insurrexero contra domum Jarobhami gladio.

10 Tum misit Amatzja, sacerdos Beth-elis ad Jarobhamum, Regem Jisraëlis, dicendo: conjuravit contra te Hamos in medio domus Jisraëlis, non posset hæc terra sustinere omnia verba ejus:

11 Nam sic ait Hamos, gladio morietur Jarobham; Jisraël autem omnino migrabit e terra sua.

12 Deinde edixit Amatzja Hamoso, videns, abi, aufuge in terram Jehudæ, & comede ibi panem, & illic prophetato:

13 Beth-ele verò ne pergito ampliùs prophetare; nam sanctuarium Regis est, & domus regia est.

14 Respondens autem Hamos, dixit Amatzjæ, non propheta eram: neque filius prophetæ eram: sed bubulcus eram, & perquirens sycomora:

15 Quum assumsit me Jehova à sequendo grege; & edixit mihi Jehova, abi prophetato apud populum meum Jisraëlem.

16 Nunc igitur audi verbum Jehovæ, tu edicis, ne prophetato apud Jisraëlem, neque facito, ut stillet *prophetia* apud domum Jischaki.

17 Idcirco sic ait Jehova, uxor tua in ipsa civitate scortabitur, & filii tui, filiæque tuæ gladio cadent, & terra tua funiculo dividetur; tu verò in terra immunda morieris, quum Jisraël omnino migrabit à terra sua.

CAP. VIII. *Fames, & sitis verbi Dei prædicitur.*

SIc ostendit visionem mihi Dominus Jehovi, quòd ecce fiscum æstivorum fructuum.

2 Quúmque dicenti, quid vides Hamos? dixissem, fiscum æstivorum fructuum; dixit Jehova mihi, advenit ipse finis populo meo Jisraël, non pergam ampliùs præterire ipsi.

3 Nam ejulabunt cantica templi die illâ, dictum Domini Jehovi; plurimum erit cadaverum, *quæ* in omnem locum projecerit tacitus:

4 Audite hoc, qui anhelatis *dejecturi* egentem, & deleturi pauperes terræ.

5 Dicendo: quando transiverit hoc novilunium, ut vendamus commeatum, & sabbathum, ut aperiamus frumenti *horrea*? minuendo Epham, & majus faciendo pondus, ac pervertendo lancibus dolosis.

6 Comparando pecuniâ tenues, & egentem pari calceorum; *ut* denique quisquilias frumenti vendamus.

7 Jurat Jehova per excellentiam Jahakobi, *ne vivam*, si oblivíscar in æternum ullum operum istorum.

8 An propter hoc non commoveretur hæc terra, & lugeret quisquis habitat in ea? & ascenderet velut rivus *in* totam ipsam, quo expelleretur, & submergeretur, ùt rivo Ægypti?

9 Imò erit die illo, dictum Domini Jehovi, efficiam, ut sol occidat ipso meridie; & obtenebrabo terram die lucido:

10 Et commutabo dies festos vestros in luctum, omniáque cantica vestra in lamentationem, inducens super omnes lumbos cilicium, & super omne caput calvitium: dispónámque illam quasi luctu unigeniti, ut finis illius *sit* tanquam diei amarissimi.

11 Ecce dies venturi sunt, dictum Domini Jehovi, quibus immittam famem in hanc

terram

terram; non famem habendi panis, neque sitim aquarum, sed audiendi verba Jehovæ:
12 Et vagabuntur à mari uno ad alterum, & ab Aquilone ad Orientem usque: discurrentes ad pervestigandum verbum Jehovæ, non tamen invenient.
13 Die illâ continenter deficient animo virgines pulchræ, & ipsi juvenes eâ siti.
14 Qui jurant per reatum Schomronis, & dicunt, ùt vivit Deus tuus, ô Dan, & ùt vivit *Deus* viæ Beerschebahi, denique cadent, nec resurgent ampliùs.

CAP. IX. *De Messia, & ejus regno futuro.*

Vidi Dominum stantem super altari, ac dicentem; percute istud malogranatum, ut commoveantur postes ipsi, & divide ipsos in capite ipsorum omnium, quod autem post ipsos est, gladio interficiam: non effugiet ex eis profugus, neque liberabit se ex eis, qui evaserit.
2 Si foderent *latitaturi* in sepulchro, inde manus mea caperet eos; & si ascenderent *in* cœlum, illinc deducerem eos:
3 Et si abderent se in vertice Carmeli, inde scrutatus caperem eos: & si occultarent se à conspectu oculorum meorum in fundo maris, inde præciperem serpenti, ut mordens *tolleret* eos:
4 Quod si abirent in captivitatem coram inimicis suis, inde præciperem gladio, ut interficiens *tolleret* eos: adhibebo enim oculum meum contra eos in malum, non autem in bonum.
5 Nam Domino Jehovi exercituum tangente terram, dissolvitur, & lugent quicunque habitant in ea: conscendítque quasi rivus totam ipsam, quasi rivus Ægypti, atque submergitur:
6 Qui exstruxit in cœlis cœnacula sua, & cuneum suum super terram fundat: qui evocans aquas maris, effundit eas in superficiem terræ, Jehova nomine.
7 Annon pares filiis Æthiopum estis mihi, ô filii Jisraëlis? dictum Jehovæ: ánnon Jisraëlitas deduxero è terra Ægypti, ùt Pelischthæos è Caphthore, & Syros è Kiro?
8 Ecce oculos Domini Jehovi contra hoc regnum peccans, ut perdam ipsum à superficie terræ; nisi quòd non omnino perdam domum Jahakobi, dictum Jehovæ.
9 Nam ecce ego præcipiens, agitabo inter omnes gentes domum Jisraëlis, quemadmodum agitantur grana in vanno, ità ut non decidat lapillus in terram.
10 Gladio morientur omnes peccatores populi mei: qui dicunt, non assequetur, aut obveniet nobis hoc malum.
11 Tempore illo erigam tugurium Davidis, quod decidit, & sepiam rupturas earum, ac demolitiones ejus restituam, & reædificabo illud, sicut olim:
12 Ut hæredes sint cum reliquiis Edomi, & omnibus gentibus, quæ vocantur de nomine meo: dictum Jehovæ, qui facit istud.
13 Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quibus attinget arator messorem, & calcator uvarum satorem: & stillabunt montes mustum, & omnes colles colliquescent:
14 Et reducam captivam multitudinem populi mei Jisraëlis, qui ædificabunt civitates desolatas, ut inhabitent, & conserent vineas, ut bibant vinum earum: faciéntque hortos, ut comedant fructum eorum.
15 Et plantabo eos in terra ipsorum; ac non evellentur ampliùs à terra sua, quam dedero ipsis; dicit Jehova, Deus tuus.

HOBADJAS.

CAP. I. *Concio legalis, de peccato, & pœna Edomitarum; & evangelica de regno Christi.*

Visio Hobadjæ. Sic ait Dominus Jehovi de Edomæa, rumorem audivimus à Jehova, & legatum ad gentes missum, *dicentem*; Surgite, ut insurgamus adversùs eam in prælium.
2 Ecce, parvum dispositurus sum te inter gentes; contemtus eris valde.
3 Superbia animi tui decipit te, ô qui habitas in fissuris petræ; *in* altissima habitatione sua; dicens cum animo suo, quis dejiceret me in terram?
4 Si exaltares velut aquila, & si inter stellas poneres nidum tuum; inde dejicerem te, dictum Jehovæ.
5 Quomodo excisa es? si fures advenirent tibi, si vastatores nocturni, nónne furarentur, quod satis esset ipsis? si vindemiatores advenirent tibi, nónne relinquerent racemos?
6 Quomodo pervestigantur Hesaui, perquiruntur abdita ejus?
7 Usque ad terminum deducent te omnes fœderati tui, decipient te, prævalebunt tibi, qui pacem colunt tecum: convivæ tui imponent vulnus loco tuo, cujus *vulneris* nulla *erit* intelligentia.
8 Nónne die illo, dictum Jehovæ; quum perdidero sapientes ex Edomæa, & intelligentes è monte Hesaui;
9 Tum terrebuntur potentes tui, ô Theman, ut exscindatur quisque è monte Hesaui à strage?
10 Propter violentiam in fratrem tuum Jahakobum, operiet te pudor, & exscinderis in seculum:
11 Quia eo die stas ex adverso, quo die captivas abducunt extranei copias ejus; quúmque alienigenæ ingressi portas ejus, super Jeruschalaima projiciunt sortem, tu quoque ùt unus illorum *es*.
12 Ne ergo aspicias diem fratris tui, diem alienationis ejus, neque læteris de Jehudæis, quo die pereunt; neque magnifices os tuum die angustiæ.
13 Ne ingrediaris portam populi mei, die calamitatis eorum, ne aspicias tu quoque malum ejus die calamitatis ipsius: neque extendant se *manus* in facultates ejus die calamitatis ejus;
14 Neque persistat in diruptione, ad exscindendum, qui evadunt ex eo: neque prodas superstites ejus die angustiæ.
15 Nam propinquus *est* dies Jehovæ contra omnes istas gentes: quemadmodum feceris, fiet tibi, retributio tua revertetur in caput tuum.
16 Nam quum biberitis in monte sanctitatis meæ, bibent omnes gentes jugiter: bibent, *inquam*, & absorbebunt, erúntque ac si non fuissent:

17 In monte verò Tzijonis erit, qui evadet, erítque ſanctus, & hæreditario jure poſſidebunt domus Jahakobi hæreditarias poſſeſſiones ſuas:

18 Erítque domus Jahakobi, *velut* ignis, & domus Joſephi flamma, domus autem Heſaui in ſtipulam, ut accenſi in hos conſumant ipſos; neque erit ſuperſtes domui Heſaui; quia Jehova eloquitur.

19 Ità hæreditario jure poſſidebunt auſtralem regionem cum monte Heſaui, & locum humilem cum Peliſchthæis, hæreditario, *inquam*, jure poſſidebunt cum agro Ephrajimi, & cum agro Schomronis, Binjaminíſque cum Gilhade.

20 Et deportatæ copiæ iſtæ Jiſraëlitarum, quod *fuit* Cenahanæorum Tzarphatham uſque, & deportati Jeruſchalaimani, quod eſt in fine dominatûs; *id* hæreditario jure poſſidebunt cum civitatibus auſtralibus:

21 Quúmque aſcenderint ſervatores in monte Tzijonis, ad judicandum montem Heſaui, erit Jehovæ regnum.

JONAS.

CAP. I. *Jonas fugitivus, juſto Dei judicio in mare projicitur.*

QUum fuiſſet verbum Jehovæ, ad Jonam, filium Amitthai, edicendo:

2 Surge, adi Niniven, civitatem maximam, & clama contra eam; aſcendiſſe enim malitiam eorum in conſpectum meum:

3 Surrexit Jonas, ut fugeret Tharſum à conſpectu Jehovæ: quapropter deſcendens Japhuntem, inventa navi, quæ ibat Tharſum, dedit naulum ejus, deſcendítque in eam, ut abiret cum nautis Tharſum à conſpectu Jehovæ.

4 Jehova autem injecit ventum magnum in mare, fuítque procella magna in mari; adeò ut navem illam cogitarent fractum iri.

5 Quare timentes nautæ, inclamaverunt quiſque Deum ſuum; projecerúntque inſtrumenta, quæ inerant navi in mare, ut levarent ſe illis: Jonas autem deſcenderat ad latera navigii, & jacebat ſomno ſopitus.

6 Sed appropinquans ad eum nauclerus, dixit ei, quid tibi *eſt*, ſomnolente? ſurge, inclama Deum tuum, ſi fortè ſuſcipiat cognitionem Deus ille de nobis, ut non pereamus.

7 Deinde dixerunt alter alteri, agitè, projiciamus ſortes, ut cognoſcamus, cujus cauſâ malum hoc *eſt* nobis: & quum projeciſſent ſortes, accidit ſors Jonæ.

8 Cui dicentibus illis, indica jam nobis, cujus cauſâ malum hoc nobis eſt: quæ *eſt* ars tua? & unde venis? quæ *eſt* regio tua? denique ex quônam populo es?

9 Dixit illis, Hebræus ſum; & Jehovam, Deum cælorum ego revereor, qui fecit mare, & aridam.

10 Tunc timentes homines illi timore magno, poſtquam dixerunt ei, ecquid feciſti? quum cognoviſſent homines illi eum à conſpectu Jehovæ fugere, quia indicabat ipſis;

11 Dixerunt ei, quid facturi ſumus de te, ut conticeſcat mare ab infeſtandis nobis? nam mare magis ac magis procelloſum erat.

12 Qui dixit eis, tollite me, & projicite me in mare, ut conticeſcat mare ab infeſtandis vobis; nam agnoſco propter factum meum procellam maximam hanc infeſtare vos.

13 Tunc remigantes homines illi, ut reducerent navem ad aridam, quum non potuiſſent; quia mare magis ac magis procelloſum infeſtabat eos;

14 Inclamaverunt Jehovam, dicentes; obſecramus Jehova, ne jam pereamus pro anima viri iſtius, & ne reponas nobis ſanguinem innoxium; nam tu, Jehova, quemadmodum vis, facis.

15 Deinde tollentes Jonam, projecerunt eum in mare; deſtitítque mare ab æſtu ſuo.

16 Quapropter reveriti ſunt homines illi reverentiâ magnâ Jehovam, & ſacrificaverunt ſacrificium Jehovæ, voverúntque vota. *Caput II.*

17 Paraverat autem Jehova piſcem magnum, qui abſorberet Jonam; fuítque Jonas: in viſceribus illius piſcis tribus diebus, & tribus noctibus.

CAP. II. *Jonæ precatio in ventre piſcis.*

ORavit autem Jonas Jehovam, Deum ſuum, è viſceribus illius piſcis:

2 Deinde dixit, inclamavi ex anguſtia mea Jehovam, & exaudivit me: è ventre ſepulchrali vociferatus ſum, exaudiviſti vocem meam.

3 Nam projeceras me *in* profundum, in intimam partem marium, & flumen circumdabat me: omnes irrumpentes fluctus tui, & undæ tuæ ſuper me tranſibant:

4 Adeò ut ego dicerem, ejectus ſum à conſpectu oculorum tuorum; verùntamen pergam intueri in templum ſanctitatis tuæ.

5 Circumiverant me aquæ uſque ad animam, abyſſus circumdabat me, alga alligata *erat* capiti meo.

6 Ad præciſas radices montium deſcenderam, terra vectibus ſuis obſtitura mihi in ſeculum: attamen eduxiſti à corruptione vitam meam Jehova, Deus mi.

7 Quum obrueretur in me anima mea, Jehovæ recordatus ſum; pervenítque ad te oratio mea, in templum ſanctitatis tuæ.

8 Qui obſervant vanitates mendaces, benignitatem erga ſe derelinquant:

9 Ego verò cum voce gratiarum actionis ſacrificabo tibi, quæ vovi, rependam: omnimoda ſalus *eſt* Jehovæ.

CAP. III. *Ninevitæ ad prædicationem Jonæ reſipiſcunt.*

QUum autem dicente Jehovâ piſci illi, evomuiſſet Jonam in aridam; *Cap. III.*

2 Fuit verbum Jehovæ ad Jonam iterum, edicendo:

3 Surge, adi Nineven, civitatem maximam; & proclama in ea proclamationem illam, quam ego edico tibi.

4 Surgens itaque Jonas, abivit Nineven ſecundùm verbum Jehovæ; Nineve autem erat civitas perquàm maxima, itinere tridui:

5 Ubi, quum cœpiſſet Jonas ire per civitatem

tatem itinere diei unius,& proclamavisset, dicens,adhuc quadraginta dies,deinde Nineve subvertetur :

6 Crediderunt Ninevitæ Deo ; & indicentes jejunium, induerunt cilicia *omnes* à maximo ipsorum usque ad minimum ipsorum.

7 Quum enim pervenisset hoc verbum ad Regem Ninevæ, surgens è solio suo,deposuit paludamentum suum à se ; & operiens se cilicio,sedit in cinere :

8 Et postquam convocâsset *populum*,edixit Ninevæ ex sententia Regis, & procerum ejus, dicendo : homines, & jumenta, armenta, & greges ne gustanto quidquam, ne pascuntor,& aquas ne bibunto :

9 Sed operiunto se ciliciis homines cum jumentis,& inclamanto Deum fortiter : ac revertuntor quisque à via sua pessima,& ab ipsa violentia, quæ inest manibus ipsorum.

10 Quis scit *an* reversurus sit,& pœniteat Deum ; ut reverso eo ab æstu iræ suæ, non pereamus ?

11 Quare, quum vidisset Deus opera eorum, eos reversos esse à via sua pessima , pœnituit Deum ejus mali, quo se dixerat affecturum eos,& non affecit.

CAP. IV. *Ionas salutem Nineves ægrè ferens,corripitur,& corrigitur à Domino.*

QUod autem malè haberet Jonam, pessimè ; & accensa esset *ira* ejus.

2 Oravit Jehovam,dicens ; quæso Jehova, annon erat hoc verbum meum,dum essem adhuc in terra mea ? idcirco anteverteram fugiendo Tharsum : sciebam enim te *Deum* fortem, gratiosum, & misericordem, longanimem , & amplum benignitate, ac pœnitentem mali esse.

3 Nunc ergo, Jehova,accipe quæso,animam meam à me : nam præstat mori me, quàm vivere.

4 Dixit verò Jehova,an factum bene,*quòd* accensa est *ira* tibi ?

5 Nam egressus Jonas è civitate, residebat ab Oriente civitatis : ubi fecerat sibi tugurium, ut resideret sub eo in umbra, usque dum videret, quid futurum esset civitati.

6 Paraverat enim Jehova, Deus ricinum, qui ascenderet supra Jonam, ut esset umbra super caput ejus,ereptura eum à malo ipsius lætabatúrque Jonas de ricino illo lætitiâ magnâ.

7 Deinde paravit Deus vermem ascendente aurorâ , postero manè ; quo lædente ricinum,exaruit.

8 Fuit itaque oriente sole, quum parâsset Deus Eurum silentem , ut percuteret sol caput Jonæ adeò , ut deficeret animo ; expeteretque se ipsum mori , dicens ; præstat mori me,quàm vivere.

9 Dixit autem Deus Jonæ, an factum bene , *quod* accensa est tibi *ira* propter istum ricinum ? qui dixit , factum bene, *quòd* accensa est mihi *ira* ad mortem usque.

10 Cui dixit Jehova,tu parcis isti ricino, pro quo non laborâsti,& quem non educavisti ; qui unâ nocte exstitit , & unâ nocte periit.

11 Et ego non parcerem Ninevæ,civitati maximæ, in qua sunt plures duodecim myriadibus hominum, qui non nôrunt discrimen inter dextram suam , & sinistram suam,jumentáque multa ?

MICAS.

CAP. I. *Furor Domini terribilis.*

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Micam Moraschthitem, diebus Jothami, Achazi, Jechizkijæ, Regum Jehudæ ; quod vidit super Schomrone,& Jeruschalaimis.

2 Audite populi,quotquot estis attende terra, & qui eam implent : sitque Dominus Jehovi in vobis testis, Dominus è templo sanctitatis suæ.

3 Nam ecce Jehova proditurus est è loco suo,& descendens calcabit excelsa terræ :

4 Et liquefient ipsi montes sub eo,& ipsæ convalles diffilient ; tanquam cera à conspectu ignis, ùt aquæ profusæ in declivem locum :

5 Propter defectionem Jahakobi totum istud , & propter peccata domûs Jisraëlis : cujus est defectio Jahakobi? annon Schomronis ? & cujus excelsa Jehudæ ? annon Jeruschalaimorum ?

6 Itaque disponam Schomronem in acervum agrestem,ad plantaria vineatica ; & faciam, ut diffluant in vallem lapides ejus, & fundamenta ejus retegam.

7 Et omnia sculptilia ejus contundentur, ac omnia donaria ejus comburentur igne, omniáque terricula ejus disponam in vastationem ; quia ex mercede meretricia collegit, & dum merces meretricia est, avertuntur.

8 Propterea plangam , & ejulabo, incedens spoliatus,& nudus : edam planctum,sicut dracones,& luctum,ùt pulli ululæ :

9 Quòd ægra sit *Schomron* plagis suis ; quòd pervenerit usque ad Jehudam,pertigerit usque ad portam populi mei, Jeruschalaima usque.

10 Gathi ne indicetis,omninò ne fleatis; in domo Hophræ pulvere te voluta.

11 Transi habitatrix elegantis *loci*,nudata pudendis: non exibit habitatrix *loci* pecorosi,planctus *erit* in locis adjacentibus,*quæ* accipiunt à vobis constitutionem suam :

12 Nam dolebit propter bonum habitatrix asperarum *sedium* ; quum descenderit malum à Jehova in portam Jeruschalaimorum :

13 Junge currum angariis,habitatrix Lachischi; origo peccati ipsa est cum filia Tzijonis, quia in te inventæ sunt defectiones Jisraëlis.

14 Idcirco dato munera cum Moreschetha Gathi : domus Aczabi *erunt* mendaces Regibus Jisraëlis.

15 Adhuc hæredem adducam tibi,ô habitatrix Mareschæ ; Hadullamum usque perveniet,gloriam Jisraëlis.

16 Glabra te,& tonde propter filios deliciarum tuarum ; dilata calvitium tuum, ùt aquilæ,quia migrant à te.

CAP. II. *Concio legalis,& Evangelica.*

VÆ cogitantibus iniquitatem,& dantibus operam malo in cubilibus suis;quòd illu-

lu-

lucescente manè faciant, quum est in potestate manûs ipsorum :

2 Qui concupiscunt agros, quos rapiant, & domos, quas adimant : opprimentes virum cum domo ejus, quemque cum possessione sua.

3 Idcirco sic ait Jehova, ecce ego cogito contra familiam istam malum ; unde non amovebitis colla vestra, neque ambulabitis elatè, quum tempus mali erit.

4 Tempore illo proferet de vobis parabolam, & lamentabitur lamentum summum *lamentator*, dicens ; prorsùs vastati sumus, portionem populi mei commutat *Deus* : quomodo adimit mihi, *&* avertendo agros nostros partitur?

5 Idcirco, *inquam*, non erit tibi projiciens funiculum ad sortem ; in congregatione Jehovæ.

6 Ne stilletis, *inquiunt*, stillent *isti* : non stillant secundùm istos, non hæsurum esse *populum* ignominiis.

7 O quæ diceris domus Jahakobi, an angustatus esset spiritus Jehovæ ? an hæ *essent* actiones illius? nónne verba mea profutura essent apud *eum*, qui rectè ambulat ?

8 Atqui heri populus meus quasi hostis insurgebat, quum adest vestis, togam detrahitis ; à transeuntibus securè, quietis à bello.

9 Uxores populi mei expellitis, *quamque* è domo deliciarum suarum ; à parvulis ejus aufertis decorem meum in seculum.

10 Surgite, & abite, quia non *est* hæc requies, propter impuritatem perditura est *vos*, & quidem perditione præcisâ.

11 Si vir ventosus, & falsus mentiatur, *dicens* ; stillabo tibi pro vino, aut pro potu inebriante, is stillator est populi hujus.

12 Omninò recipiam te, Jahakob, totum, omnino congregabo reliquias Jisraëlis ; simul disponam eum ùt oves Botzræ; ùt grex in medio ovilis sui, perstrepent præ *multitudine* hominum.

13 Ascendit effractor in conspectu eorum, perruperunt transeuntes portam, quâ egrediuntur : transitque Rex eorum ante ipsos, & Jehova in principiis illorum.

CAP. III. *Tyrannis rejectio, pseudoprophetis confusio, urbi desolatio prædicitur.*

QUapropter dico, audite jam primores Jahakobi, & ductores domûs Jisraëlis ; ánnon vestrum *est* scire ipsum jus ?

2 Osores *sunt* boni, & amantes mali ; rapientes cutem istorum ab eis, & carnem eorum ab ossibus ipsorum :

3 Et quod comedunt, caro *est* populi mei ; & cutem eorum ab eis nudant, ac ossa eorum diffringunt : divideúntque ùt quod *est* in olla, & velut carnem, quæ *est* in lebete.

4 Tunc inclamabunt Jehovam, & non exaudiet eos : sed abscondet faciem suam ab eis tempore illo, quemadmodum malè instituerıs actiones suas.

5 Sic ait Jehova contra illos prophetas ; qui in errorem inducunt populum meum ; qui mordentes suis dentibus proclamant pacem ; & in eum, qui non indiderit ori ipsorum, indicunt bellum :

6 Idcirco nox *erit* vobis à visione : quæ obscuritatem afferet vobis, ne divinetis, & occidet sol super istos prophetas, atrabitúrque super eos dies.

7 Ita erubescent isti videntes, & pudore suffundentur isti divinatores, obvelabúntque mystacem suum quotquot erunt : quia nulla *erit* exauditio Dei,

8 Veruntamen ego repletus sum virtute à spiritu Jehovæ, judicióque, & potentiâ ; ad indicandum Jahakobo defectionem ipsius, & Jisraëli peccatum ipsius.

9 Audite jam hoc primores domûs Jahakobi, & ductores domûs Jisraëlis : qui abominantur jus, & quicquid est rectum pervertunt :

10 Quisquis ædificat Tzijonem cædibus, & Jeruschalaima iniquitate.

11 Quorum primores munere judicant; & quorum sacerdotes pretio docent, & quorum prophetæ pecuniâ divinant ; interea Jehovâ nituntur, dicendo : ánnon Jehova in medio nostri *est* ? non superveniet nobis malum.

12 Idcirco vestrâ causâ Tzijon ùt ager arabitur ; & Jeruschalaima in acervos abibunt, & mons ipsius domûs in excelsa silvosa.

CAP. IV. *De Christo, & Ecclesia.*

SEd erit ultimis temporibus, *ubi* constitutus fuerit mons domûs Jehovæ in vertice aliorum montium, & elatus fuerit supra colles : ut confluant ad eum populi :

2 Eántque gentes multæ, dicentes ; venite, ut ascendamus in montem Jehovæ, & in domum Dei Jahakobi, ut doceat nos de viis suis, & ambulemus in itineribus ejus, nam Tzijone prodit doctrina, & verbum Jehovæ Jeruschalaimis :

3 Qui judicem aget inter populos multos, & corripiet gentes validas in longinquum usque, ut tundant gladios suos in ligones ; & hastas suas in falces, non attollant gens una in alteram gladium, neque discant ampliùs bellum ;

4 Sed consideant quisque sub vite sua, & sub ficu sua, nemine deterrente : quia os Jehovæ exercituum loquutum est.

5 Nam omnes populi ambulant quisque in nomine Dei sui ; nos autem ambulabimus in nomine Jehovæ, Dei nostri in seculum, & in æternum.

6 Tempore illo, dictum Jehovæ, recipiam claudicantem, & depulsam congregabo ; & quam malis affecero :

7 Et disponam claudicantem in reliquias, & procul disjectam in gentem validam ; regnabítque Jehova super eos in nomine Tzijonis ex hoc tempore usque in seculum.

8 Et tu turris gregis, clive filiæ Tzijonis, ad te usque perveniet ; & adveniet dominium illud primarium, regnum filiæ Jeruschalaimorum.

9 Nunc quare vociferaris indesinenter ? an Rex nullus *est* in te ? an consiliarius tuus periit, quòd deprehenderit te dolor similis parturientis ?

10 Parturi, & ede *partum*, filia Tzijonis, tanquam puerpera ; quum jam egressa ex urbe, habitaveris in agro, ac perveneris Babyloniam usque, ibi liberaberis, ibi vindi-

cabit te Jehova è manu inimicorum tuorum.

11 Nam quàmvis jam conveniant contra te gentes multæ ; quæ dicunt, contamine-tur, & videat in Tzijone oculus noster :

12 Ipsi ignorant cogitationes Jehovæ, neque intelligunt consilium ejus ; eum congregare ipsas, velut manipulum in aream.

13 Surge, & tritura filia Tzijonis, nam cornu tuum reddam ferreum, & ungulas tuas reddam chalybeas, ut comminuas populos multos : & anathemate devovebo Jehovæ quæstum eorum, & facultates eorum Domino totius terræ.

CAP. V. *Prophetia de persona, & officio Christi.*

NUnc turmatim coito, ô turmaria, obsidionem disponens contra nos, virgâ percutiant in maxilla judicem Jisraëlis.

2 At tu Beth-lechem Ephratæ, minima, ut sis in ducibus Jehudæ, ex te mihi prodibit futurus dominator in Jisraële ; cujus exortus indè à principio, à diebus seculi *sunt*.

3 Idcirco exponet *quidem* eos usque ad tempus, *quo* parturiens pepererit ; quum residuum fratrum ejus revertentur cum Jisraëlitis.

4 Et permanebit, ac pascet robore Jehovæ, excellentia nominis Jehovæ, Dei sui : & habitabunt quum jam magnus erit usque ad fines terræ.

5 Eritque ille pax ; quum venerit Assyrius in terram nostram, & quum calcaverit palatia nostra, constituemus super eum septem pastores, & octo toparchas ex hominibus.

6 Qui pascant terram Assyriorum gladio, & terram Nimrodi in ostiis ejus : eripietque ab Assyrio, quum veniet in terram nostram, & quum calcabit terminum nostrum.

7 Itaque erunt reliquiæ Jahakobi inter populos multos, sicut ros à Jehova, & ùt tenues pluviæ super herbam ; quæ non exspectat virum, neque præstolatur filios hominis.

8 Erunt etiam reliquiæ Jahakobi in gentibus, inter populos multos, velut leo inter bestias silvæ, ùt juvenis leo inter greges ovium ; qui *si quà* transit, & calcat, & rapit, nemine eripiente.

9 Elata erit manus tua supra hostes tuos, & omnes inimici tui exscindentur.

10 Nam erit die illo, dictum Jehovæ, quum exscidero equos tuos in medio tuî, & perdidero currus tuos.

11 Exscinderoque civitates terræ tuæ, destruxero omnes munitiones tuas.

12 Et exscidero præstigias è manu tua, adeò ut planetarii non sint tibi.

13 Exscideróque sculptilia tua, & statuas tuas è medio tuî, ut non incurves te ampliùs *honorem habens* operi manuum tuarum.

14 Et evulsero lucos tuos è medio tuî ; ut perdam adversarios tuos.

15 Faciámque irâ, & excandescentiâ vindictam contra gentes ; quæ non auscultaverint.

CAP. VI. *Sacrificia, quæ Deo placent.*

AUdite jam, quod Jehova edicit ; surge, contende cum istis montibus, & audiant isti colles vocem tuam.

2 Audite montes contentionem Jehovæ, & robustissima fundamenta terræ, nam contentio Jehovæ *est* cum populo suo, & cum Jisraële disceptaturus est :

3 Popule mi, quid feci tibi ? & quô fatigavi te ? testificare contra me.

4 Quum educens te è terra Ægypti, è domo servorum redemissem te ; & præmisissem tibi Moschen, Aharonem, & Mirjamam :

5 Popule mi, recordare jam, quid consilii inierit Balak, rex Moabitarum, & quid responderit ei Bilham, filius Behoris ; at agnoscens justè facta Jehovæ à Schittimis Gilgalem usque, *dicas* ;

6 Quânam re *instructus* veniam ante Jehovam, incurvabo me, *honorem habens* Deo excelso ? veniámne ante eum cum holocaustis ? cum vitulis anniculis ?

7 An accepta haberet Jehova millia arietum ? myriadas torrentium olei ? an darem primogenitum meum *pro* defectione mea ? fructum ventris mei *pro* peccato animæ meæ ?

8 Indicavit tibi, ô homo, quid *sit* bonum : ecquid Jehova requisivit abs te, nisi ut exerceas jus, & ames benignitatem, & modestè ambules cum Deo tuo ?

9 Vox Jehovæ ipsi civitati prædicat, (nam quod res est, videt nomen tuum) audite virgam, & quis accersat istud

10 Adhuc sitne cuiquam domus improbi ? thesauri improbitatis ? & epha minutum detestabile ?

11 An purum haberem *quemquam* cum lancibus improbitatis, & inditis loculo ponderibus dolosis ?

12 Cujus *civitatis* divites pleni sunt violentiâ, & habitatores loquuntur falsum, quorum lingua dolosa *est* in ore ipsorum ?

13 Quinimò ego ægritudine afficiam percutiendo te ; desolando propter peccata tua.

14 Tu comedes, sed non saturaberis, & depressio tua *erit* in medio tui : & amovebis, sed non liberabis, quod autem liberaveris, gladio tradam.

15 Tu seres, sed non metes ; tu calcabis olivas, sed non unges te oleo, & mustum, sed non bibes vinum.

16 Etenim assiduè observat statuta Homri, & totum opus domûs Achabi, ambulatísque in consiliis eorum : ut dedam te desolationi, & habitatores ipsius, itaque opprobrium populi mei portetis.

CAP. VII. *Tam corrupta passim est hominum conditio, ut nulli, nisi Deo soli fidendum sit.*

HEi mihi, quum sim tanquam interceptis æstivis fructibus, tanquam *interceptis* racemis vindemiæ ; nullus *est* botrus ad comedendum, præcocem fructum desiderat anima mea.

2 Periit benignus è terra hac, & rectus in hominibus his nullus *est* : quotquot sunt, ad cædes insidiantur, quisque fratrem suum venantur plagis.

3 Ut

3 Ut malefaciant ambæ manus ſtrenuè, princeps poſcit,& judex pro retributione: & qui magnus eſt, eloquitur ærumnam deſideratiſſimam ſibi ipſe,quam contorquent.

4 Optimus iſtorum ſimilis *eſt* ſpinæ, rectiſſimus præ ſpineto *eſt*: dies ſpeculatorum tuorum,animadverſio tua advenit,nunc erit perplexitas iſtorum.

5 Ne creditote amico,ne confiditote duci: ab ea, quæ cubat *in* ſinu tuo,obſerva fores oris tui.

6 Nam filius turpitudine afficit patrem; filia inſurgit in matrem ſuam, nurus in ſocrum ſuam; inimici cujuſque *ſunt* domeſtici ipſius.

7 Quapropter ego Jehovam verſùs ſpeculabor, præſtolabor Deum ſalutis meæ; exaudiet me Deus meus.

8 Ne lætator,inimica mea,de me, quum cecidero,ſurgam: quum ſedero in tenebris, Jehova illuceſcet mihi.

9 Indignationem Jehovæ feram, quia peccavi in eum;uſque dum contendat contentionem meam, & exerceat jus meum, producens me in lucem, ut fruar juſtitiâ ejus.

10 Nam reſpiciens inimicam meam, operies eam pudore, dicentem mihi,ubi eſt Jehova Deus tuus? oculi mei videbunt illam,nunc futura eſt conculcationi,ùt lutum platearum.

11 Quo die ædificaturus eſt macerias tuas,eo die in longinquum abibit decretum.

12 Dei,*inquam*,illo,quum ad te venturus eſt inde ab Aſſyria uſque ad civitates munitas; & inde à civitatibus munitis uſque ad flumen, & ad mare unum ab altero, & à monte uno ad alterum:

13 Poſtquam fuerit hæc terra deſolationi propter habitatores ipſius; propter fructum actionum ipſorum:

14 Paſce populum tuum cum pedo tuo, gregem poſſeſſionis tuæ habitantem ſolitariè *in* ſilva, in medio arvorum; depaſcant Baſchanem,& Gilhadem,ùt diebus priſcis.

15 Ut diebus, quibus egreſſus es è terra Ægypti,faciam,ut videat ille mirabilia.

16 Videntes Gentes erubeſcent præ tota potentia illorum, imponent manum ori, aures illarum obſurdeſcent:

17 Lingent pulverem ùt anguis, & ſerpentes terreſtres,commovebuntur e clauſtris ſuis: ad Jehovam, Deum noſtrum pavidi accurrent,& timebunt à te.

18 Quis *eſt Deus* fortis par tibi? condonans iniquitatem, & præteriens defectionem reliquiis poſſeſſionis ſuæ; non retinens in æternum iram ſuam, eo quòd delectetur benignitate?

19 Converſus miſerebitur noſtri, ſubiget iniquitates noſtras: imò projecturus es in profundiſſimum maris omnia peccata iſtorum.

20 Præſtabis fidem *datam* JahaKobo,benignitatem *datam* Abrahamo;quam juraveras majoribus noſtris à diebus priſcis.

NACHUM.

CAP. I. *Viva deſcriptio majeſtatis Dei.*

PRophetia onerosa Nineves;liber viſionis Nachumi,ElKoſchæi.

2 *Deus* fortis zelotes,& ultor *eſt* Jehova, ultor *eſt* Jehova, & excandeſcens; ultor *eſt* Jehova in hoſtes ſuos, & aſſervat *iram* in inimicos ſuos.

3 Jehova longanimis *eſt*, & magnus virtute,ſed ullo pacto non abſolvit, Jehovæ via cum turbine, & procella *eſt*,& nubes pulvis pedum ejus *eſt*.

4 Increpans mare, arefacit ipſum, & omnia flumina exſiccat; langueſcit Baſchan, & Carmel,etiam flos Libani langueſcit.

5 Montes commoventur ab eo, & colles ſeſe diſſolvunt; conflagrátque terra à conſpectu ejus, & orbis habitabilis cum omnibus habitantibus in eo.

6 Coram indignatione ejus quis ſubſiſtat? & quis conſiſtat in æſtu iræ ejus, *quum* excandeſcentia ejus funditur velut ignis,ipſæ rupes evertuntur ab eo.

7 Bonus *eſt* Jehova, robori *eſt* tempore anguſtiæ, & agnoſcit recipientes ſe ad ipſum.

8 Itaque inundatione pervadente, affecturus eſt conſumtione locum illius: & inimicos ejus perſequentur tenebræ.

9 Quid cogitaretis adverſùs Jehovam? conſumtione affecturus eſt, non ſurget bis anguſtia.

10 Nam æquè, ac ſpinæ perplexi,& tanquam ſi mero obruti eſſent, inebriati; conſumentur,velut ſtipula arida,plenè.

11 Ex te prodiit; cogitans contra Jehovam malum,conſultor nequam.

12 Sic ait Jehova, ſi pacem coluiſſent,ità etiam ampli fuiſſent; aut *fuiſſent* ità tonſi, ut tranſiviſſet: ùt affixeram te,non afflicturus fuiſſem te ampliùs.

13 Nunc verò fracturus ſum lorum iſtius, ne incumbat tibi; & vincula tua diſrumpam.

14 Præcipit enim Jehova contra te, ô *Ninevita*,non feretur de nomine tuo ampliùs: è domo deorum tuorum exſcindam ſculptile, & fuſile, diſponam ſepulchrum tuum,poſtquam vilueris. *Cap. II.*

15 Ecce ſuper his montibus pedes evangelizantis, promulgantis pacem, *dicentis*; celebra Jehuda feſta tua, repende vota tua: nam non perget amplius tranſire in te nequam,totus exciſus eſt.

CAP. II. *Obſidio Nineuæ, ejúſque à Chaldæis depopulatio.*

AScendit diſſipator contra faciem tuam, Nineve, cuſtodi munitionem: ſpeculare viam, confirma lumbos, fortifica vires valdè.

2 Nam reverſus eſt Jehova cum excellentia JahaKobi,ut *qui ſit* excellentia Jiſraëlis: quia evacuarunt eos depopulatores, & palmites eorum corruperunt.

3 Clypeus potentium ejus rubricatus, bellatores coccinati, cum igne tædarum *erunt* currus, quo die inſtruet *prælium*; quum abietes agitabuntur horridè.

4 Per vicos inſanient currus,allident ſeſe per plateas; ſpecies earum tanquam tædarum *erit*,tanquam fulgura perrumpent.

5 Recenſebit magnificos ſuos, *ſed* corruent in ambulatione illorum, feſtinabunt ad murum illius, quaſi paratus fuiſſet protector.

6 Portæ

6 Portæ fluminum aperientur, & ipsum templum dissolvetur:

7 Et statione positâ deportabitur *Nineve*, deducetur: cum ancillis suis, comitantibus voce simili columbarum, quæ tympana pulsant ex animo suo.

8 *Fuit* quidem Nineve velut piscina aquarum, ex quo tempore est; sed ipsos fugientes, *dicens*; consistite, consistite, nullus avertet.

9 Diripite argentum, diripite aurum, & infinitum apparatum istum, gloriam ex omnibus instrumentis desiderabilibus.

10 Vacuitas, & quidem vacuissima, & exinanita erit: & animus liquefactus, ac collisio genuum, ac dolor in omnibus lumbis, & facies eorum omnium contrahent nigrorem, *dicentium*;

11 Ubi *est* lustrum leonum, & *quod* pascuum erat juvenum leonum? quò ibat leo, quò leunculus, catulus leonis, nemine terrente?

12 Leo, *inquam*, rapiens, quantum sufficiebat catulis suis, & strangulans leunculis suis; qui implebat rapinâ cavernas suas, & lustra sua rapto?

13 Ecce me contra te, dictum Jehovæ exercituum, ut comburam in fumum currus ejus, & juvenes leones tuos consumat gladius; ità exscindam è terra rapinam tuam, neque audietur ampliùs vox nunciorum tuorum.

CAP. III. *Viva descriptio peccati, & pœnæ Ninevitarum.*

VÆ civitati sanguinariæ; *quæ* tota est mendacio, *&* lacerato plena, non amovet rapinam.

2 Sonus flagelli, & sonus commotionis rotæ; & equi plaudentis, currûsque salientis *futurus est*.

3 Eques inducens, & flammantem gladium, & coruscam hastam, & multitudinem confossorum, & ingentem numerum cadaverum; denique infinita corpora, *adeò ut* impingatur in corpora illorum.

4 Propter amplitudinem scortationum scorti, pollentis gratiâ, magistræ præstigiarum; quæ venumdabat gentes scortationibus suis, & familias præstigiis suis.

5 Ecce me contra te, dictum Jehovæ exercituum, & retegam fimbrias tuas, *replicans* in faciem tuam: ut ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam:

6 Et projicient in te res detestandas, turpitudine afficiam te; disponámque te ùt speculum,

7 Erítque, ut quisque videntium te aberret à te, ac dicat vastata est Nineve, quis condoleat ei? unde quærerem consolatores tibi?

8 An meliùs esset tibi, quàm No Nutriciæ, sitæ inter rivos, aquis circumdatæ, cui præmunitio *est* mare, à mari *est* murus ejus?

9 Æthiopia robori *erat*, & Ægyptus, infinitæque *gentes*: Putæi, & Libyes erant auxilio tibi.

10 Etiam hæc deportatio fuit, abivit in captivitatem, etiam parvuli ejus illisi sunt in capite omnium vicorum: & super honoratos ejus projecerunt sortem, denique omnes magnates ejus vincti fuerunt compedibus.

11 Tu quoque inebriaberis, eris latitans; tu quoque desiderabis robur propter inimicum.

12 Omnes munitiones tuæ *similes* ficubus cum primitivis fructibus; si moveantur, illico cadent in os comedentis.

13 Ecce populus tuus, ùt fœminæ, in medio tui *erit*: inimicis tuis omnino aperientur portæ terræ: absumet ignis vectes tuos.

14 Aquas obsidionis hauri tibi, firma munitiones tuas: ingredere in lutum; & calca argillam, refice fornacem laterariam.

15 Ibi consumet te ignis, exscindet te gladius, comedet te ùt melolontha: numerosum effice te ùt melolontha, numerosam effice te ùt locusta.

16 Multiplicâsti negotiatores tuos præ stellis cœli; ùt irruit melolontha, & avolat, *avolabunt*:

17 Diademati tui similes locustæ, & imperatores tui, ùt prasocuris foraminum; quæ castra metantur per sepes tempore frigoris, sed sole exorto errant, ità ut non dignoscatur locus ullius earum, ubi fuerint.

18 Dormitabunt pastores tui, ô Rex Assyriæ, jacebunt magnifici tui; abundabunt populus tuus super istos montes, nemine congregante.

19 Nulla *est* contractio fracturæ tuæ, ægra *est* plaga tua: quicunque audient rumorem tuum, complodent manu super te; nam quem non pervasit afflictio tua jugiter?

CHABAKKUK.

CAP. I. *Miratur propheta Deum populum suum impiis affligendum tradere: nam contra Iehudæos suscitat Chaldæos, qui victoriam non Deo, sed sibi tribuunt.*

ONerosa prophetia, quam vidit Chabakkuk Propheta.

2 Quò usque Jehova, quum vociferatus fuero, non exaudies? quum clamavero ad te, violentiam non servabis?

3 Quare facis, ut videam iniquitatem, & intuear molestiam, vastitatemque, ac violentiam è regione mei? & *quare* est litem, & jurgium, *qui* efferat?

4 Idcirco intermittitur lex, & non procedit unquam jus: quia improbus circumsidet justum, idcirco prodit jus perversum.

5 Respicite in gentibus, & intuemini, admiratione abrepti admiramini: nam opus operor diebus vestris, *quod* non credituri estis, quum narrabitur.

6 Nam ecce ego excitaturus sum Chaldæos, gentem acerbissimam, & festinam, ambulaturam per latitudines terræ ad possidendum habitacula, non sua, jure hæreditario:

7 Formidabilem, & terribilem illam, à qua judicium istius, & deportatio istius prodeant.

8 Nam leviores erunt pardis equi ejus, & acutiores lupis vespertinis, abundabúntque equites ejus; & equites ejus è longinquo venientes, involabunt, ùt aquila celer ad escam;

9 Illa tota ad violentiam veniet; haustu faciei ipsorum Orientem versùs *spectante*: ut colligat tanquam arenam captivam turbam.

10 Et ipse Rex regibus illudet, & dominatores risui *erunt* ei; ipse omnem munitionem deridebit, & coacervato pulvere capiet eam.

11 Tunc remeante spiritu, ubi transiverit, reatum obibit; *prædicans* hanc vim suam Dei sui *esse*.

12 Nónne tu ab æterno es? Jehova Deus meus *est*, sanctus meus, non moriemur: Jehova ad judicium disponis eum, & ô rupes ad corripiendum fundas eum.

13 Purior *es* oculis, quàm ut aspicias malum, & intueri molestiam non potes, quare intuereris perfidos? surdum ageres, dum absorbet improbus justiorem se?

14 Et faceres homines velut pisces maris? ùt reptile, cui non *est* dominator?

15 Quotquot sunt, hamo educit, congregat illos plagis suis, & recipit eos reti jaculo suo; idcirco lætatur, & exsultat.

16 Idcirco sacrificat plagis suis, & suffitum facit reti jaculo suo; quia per hæc pinguis *est* portio ejus, & cibus ejus opimus.

17 An propter hoc educet plagas suas, & jugiter occidendo gentes non utetur clementia.

CAP. II. *Insolentia Regis Chaldæorum coërcebitur.*

IN custodia mea stanti, & consistenti mihi in munitione, ac speculanti ad videndum quid eloqueretur mihi, & quid responsurus essem post correptionem meam;

2 Respondit mihi Jehova, dicens; scribe visionem, & *quidem* perspicue in istis tabulis; ut percurrat lecturus eam.

3 Nam adhuc visio ad constitutum tempus *rejecta est*, quam effabitur suo termino, neque fallet: si cunctabitur, exspecta eam, nam omnino eventura est, *ac* non tardabit.

4 Ecce ebullat, in quo non est rectus animus ipsius: justus autem ex fide sua vivet.

5 Quin etiam cum vino perfidiosus sit, vir arrogans, neque maneat in habitaculo; cùm dilatet velut sepulchrum animum suum, sitque velut mors, quæ non saturatur, & recipiat ad se omnes gentes; congregetque ad se omnes populos:

6 Annon isti omnes de eo parabolam prolaturi essent, & interpretationem *cum* ænigmatis de eo? & dicturus *illi*, væ multiplicanti non sua (quò usque tandem?) numerose aggreganti penès se densissimum lutum?

7 Annon repentè consurgent, qui mordeant te, & expergiscentur divexaturi te; & eris continenti conculcationi eis?

8 Quia tu spoliâsti gentes multas, spoliaturæ sunt te omnes reliquiæ populorum, propter cædes humanas, & violentiam terræ; urbem, & omnes habitantes in ea.

9 Væ dedito quæstui malo pro domo sua; ut disponant in excelso nidum suum, quò eripiatur è potestate mali.

10 Consilium inivisti pudendum domi tuæ: scindendi populos multos, & peccâsti *contra* te ipsum:

11 Nam lapis è pariete exclamat, & nodus è ligno testificatur istud:

12 Væ ædificanti civitatem cædibus, & stabilienti urbem iniquitate.

13 Annon ecce à Jehova exercituum *est*; ut laborent populi pro igne, & nationes pro inanitate fatigentur?

14 Nam implebitur terra cognoscendo gloriam Jehovæ; ùt aquæ operiunt alveum maris.

15 Væ potum præbenti proximo suo, adhibenti utrem tuum, & etiam inebrianti; ut intuearis nuditatem eorum.

16 Saturaris ignominiâ præ gloria, bibe tu quoque, & retege præputium: divertet ad te poculum dexteræ Jehovæ, & vomitus ignominiosus ad gloriam tuam.

17 Nam violentia Libani operiet te, & vastitas bestiarum terrefaciens eas; propter cædes humanas, & violentiam terræ, urbem, & omnes habitantes in ea.

18 Quid profuerit sculptile, quod sculpserit illud formator illius, fusile, & doctor falsi; quòd confidat formator figmenti sui ipsi, faciendo idola muta?

19 Væ *illi*, qui dicit ligno, expergiscere, evigila, lapidi silenti: ipse docet, ecce ipsum, continetur *quidem* auro, aut argento, sed omnino spiritus nullus *est* in medio ejus.

20 Jehova verò in templo sanctitatis suæ *est*; sile à conspectu ejus, ô universa terra.

CAP. III. *Carmen propheticum Chabakkuki.*

ORatio Chabakkuki, prophetæ: secundùm odas mixtas.

2 O Jehova, audiens pronunciatum tuum timeo; Jehova opus tuum interea temporis conserva, interea temporis notum fac: in commotione *iræ* misereri recordare.

3 Deo à meridie veniente, & sancto è monte Paranis summæ, operuit cœlum decor ejus, & lux ejus implevit terram:

4 Et splendor tanquam lucis affuit, cornuaque ad latus ipsius ei: ubi absconsio erat roboris ejus.

5 Anteivit ipsum pestis, & præcessit anthrax ad pedes ejus.

6 Ubi autem constitit, mensus est terram, vidit, & disturbavit gentes, & dissipati sunt, *quorum erant* montes æterni, incurvati sunt, *quorum erant* colles perpetui: cujus *fuerant* ambulationes perpetuæ.

7 Locum vanitatis vidi *esse* tentoria Æthiopiæ; commota sunt aulæa terræ Midjanis.

8 An contra flumina accensa fuit, Jehova; an contra flumina ira tua? an contra mare furor tuus; quum insideres equis tuis, curribus tuis salutaribus?

9 Nudus alveus factus est arcu tuo, juramentis tribuum, sermone maximè: flumina diffidisti terræ.

10 Te videntes contremuerunt montes, inundatio aquarum transivit; edens abyssus vocem suam, *in* altum latera sua extulit.

11 Sol, luna stetit *in* habitatione: ad lucem sagittæ tuæ ibant, ad splendorem coruscat hasta tua.

12 Indignatione progressurus in terram, irâ trituraturus gentes.
13 Processisti ad salutem populi tui, ad salutem cum uncto tuo; fregisti caput è domo improbi, usque ad collum, nudando fundamentum maximè.
14 Perforâsti virgis illius caput pagorum ejus, *quum* procellam excitarent ad dispergendum me; *quum* exsultatio eorum *esset* ac si comesturi fuissent pauperem, *latentem* in abscondito.
15 Iter fecisti ad mare equis tuis, *ad* acervum aquarum multarum.
16 Audivi; commotus est venter meus, ad vocem palpitant labia mea; invadit putredo ossa mea, denique commoveor in loco meo: *audiens* quiescendum esse mihi in die angustiæ, quum ascendit contra populum *hostis*, turmatim populaturus eum.
17 Quamvis ficus non effloresceret, & nullus *esset* proventus in vitibus, mentiretur opus olivæ, & agrorum nullus ederet cibum; abscinderet *hostis* ab ovili gregem, & nullum *esset* armentum in bubilibus:
18 Ego tamen in Jehova exsultabo, gestiam in Deo salutis meæ.
19 Jehovi Dominus robur meum *est*, qui disponit pedes meos tanquam cervarum, & super excelsa mea facit, ut incedam: magistro symphoniæ fidium mearum.

TZEPHANJAS.

CAP. I. *Clades imminens Jehudææ prædicitur.*

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Tzephanjam, filium Cuschi, filii Gedaljæ, filii Amariæ, filii Chizkijæ; temporibus Joschijæ, filii Amonis, Regis Jehudæ.
2 Omnino recepturus sum omnia à superficie hujus terræ, dictum Jehovæ.
3 Recepturus sum homines, & jumenta, recepturus sum aves cœli, & pisces maris, & ruinas cum ipsis improbis; denique exscindam homines à superficie hujus terræ, dictum Jehovæ.
4 Extendens enim manum meam super Jehudam, & super omnes habitatores Jeruschalaimorum; exscindam è loco hoc residuum Bahalis, & nomen atratorum cum ipsis sacerdotibus:
5 Et qui incurvant se super tecta *honorem habentes* exercitui cœlorum; etiam, qui incurvantes se jurant per Jehovam, & jurant per Melecum suum:
6 Tum, qui retrò aguntur à sequendo Jehova; tum qui non quærunt Jehovam, neque requirunt ipsum.
7 Sile à conspectu Domini Jehovi; propinqua enim *est* dies Jehovæ, nam apparavit Jehova mactanda animalia, præparavit invitatos suos.
8 Erit autem die mactationis Jehovæ, ut animadvertam in ipsos principes, & in filios Regis, & in omnes, qui induuntur indumento alienigenarum:
9 Et animadvertam in omnem, qui insilit in limen die illâ; qui implent domum dominorum suorum violentiâ, & dolo:
10 Eritque die illâ, dictum Jehovæ, vox clamoris à porta piscium, & ejulatus à parte secunda; & confractio magna ab ipsis collibus.
11 Ejulate habitatores cavi: nam succidetur totus populus, mercaturam faciens, exscindentur omnes argentarii.
12 Eritque tempore illo, scrutante me Jeruschalajima lucernis; ut animadvertam in istos homines, qui concreti sunt cum fæcibus suis, dicentes cum animo suo, non bene facit Jehova, neque malefacit.
13 Erunt enim facultates eorum direptioni, & domus eorum desolationi: ædificant quidem domos, sed non inhabitabunt, plantántque vineas, sed non bibent vinum earum.
14 Propinqua *est* dies Jehovæ maxima, propinqua, & festina valde; sonus diei Jehovæ, amare clamaturo ibi robusto:
15 Dies furoris, dies illa; dies angustiæ, & oppressionis; dies vastitatis, & *quidem* vastissimæ, dies tenebrarum, & obscuritatis, dies nubis, & caliginis:
16 Dies buccinæ, & clangoris; contra civitates munitas, & contra angulos altissimos:
17 Quâ angustiis afficiam homines, ut ambulent tanquam cæci; quia Jehovæ peccaverunt: & effundetur sanguis eorum velut pulvis, & caro eorum velut stercora.
18 Neque argentum eorum, neque aurum eorum poterit eripere eos die furoris Jehovæ, quum igne zeli ipsius consumetur tota hæc terra: nam consummationem utique acceleratam confecturus est cum omnibus habitatoribus hujus terræ.

CAP. II. *Clades imminens gentibus prædicitur.*

EXcutite vos, *iterúmque* excutite, ô gens, vacua desiderio:
2 Quum nondum exsequitur decretum, *quum nondum* ùt glumæ transit dies: quum nondum invadit vos æstus iræ Jehovæ; quum nondum invadit vos dies iræ Jehovæ.
3 Quærite Jehovam omnes mansueti terræ, qui jus ejus operantur: quærite justitiam, quærite mansuetudinem, fortasse abscondemini die iræ Jehovæ.
4 Nam Hazza derelicta erit, & Aschkelon desolationi: Aschdodum in ipso meridie depellent, & Hekron exstirpabitur.
5 Væ habitatoribus tractûs maritimi, genti Cerethæorum: verbum Jehovæ contra vos est, Cenahanæa terra Pelischthæorum, me ità perditurum esse te, ut nullus *sit* habitator.
6 Eritque tractus maritimus *pro* caulis, fossuris pastorum, & septis gregum.
7 Et erit tractus pro residuo domûs Jehudæ, *ut* apud eos pascant: in domibus Aschkelonis vespere accubabunt, quum reviserit eos Jehova, Deus ipsorum, & reduxerit captivam turbam ipsorum.
8 Audivi opprobrium Moabitarum, & convitia Hammonitarum; quibus *probris* affecerint populum meum, ut ampliaverint *illud* per terminum illorum.
9 Idcirco ùt vivo ego, dictum Jehovæ exercituum, Dei Jisraëlis, Moab tanquam Sedom erit, & Hammonitæ ùt Hamora, locus derelictus urticæ, & fodinæ salis, ac deso-

solationis *locus* usque in seculum ; reliquiæ
populi mei diripient eos,& reliquum gen-
tis meæ possidebunt eos.
10 Hoc eis *erit* pro fastu eorum ; quia
probris affecerunt,& ampliárunt *ea* per po-
pulum Jehovæ exercituum.
11 Terribilis *erit* Jehova in eis,quum e-
maciabit omnes deos terræ ; & incurva-
bunt se *honorem habentes* ei quisque è loco
suo,omnes regiones gentium :
12 Etiam vos Æthiopes confossi gladio
meo istis.
13 Nam extendet manum suam versùs
Aquilonem, ut perdat Asyriam ; disponet-
que Nineven desolationi,siccam ùt deser-
tum :
14 Et accubabunt in ea greges , omnes
bestiæ gentium,tum plateâ,tum anatariâ,in
malogranatis eius pernoctabunt : vox can-
tabit in fenestra,desolatio in poste,quum
opus cedrinum eius nudaverit.
15 Hujusmodi *erit* civitas illa exsulta-
bunda,,quæ residet securè,quæ dicit cum
animo suo ego *sum*,& præter me nulla *est*
ampliùs : quomodo est desolationi ? cubi-
le bestiis ? *dicens* quisquis transibit per eam
sibilabit,agitabit manum suam.

CAP. III. *Corruptela morum Ieruschalaimorum describitur,& vocatio gentium promittitur.*

VÆ ingluviei , & contaminatæ civitati
huic opprimenti.
2 Non auscultat voci,non accipit disci-
plinam , Jehovæ non confidit , ad Deum
suum non appropinquat.
3 Principes eius in medio ejus *sunt* leo-
nes rugientes : judices eius lupi vesperti-
ni,*qui* non rodunt ossa in matutinum us-
que.
4 Prophetæ eius rapidi,viri perfidiosissi-
mi ; Sacerdotes eius prophanant rem san-
ctam,vim faciunt legi.
5 Jehova justus in medio ejus,non facit
iniquitatem ; unoquoque mane jus suum
edit in lucem,non deest,sed nescit iniquus
erubescere.
6 Excidi gentes,desolatæ sunt extremi-
tates earum,destruxi vicos earum adeò,ut
nullus transiret : ita sunt exinanitæ civita-
tes earum,ut non *sit* quisquam,ut nullus *sit*
habitator.
7 Dicebam,utique timebis me,accipies
disciplinam,ut non exscinderetur habita-
culum eius,quibuscunque animadverterem
in eam : verùntamen inde à diluculo cor-
ruperunt omnes actiones suas.
8 Idcirco præstolamini me , dictum Je-
hovæ,in diem,quo surrecturus sum ad præ-
dam : nam jus meum *est*,ut recipiam gen-
tes,ut congregem regna,ut effundam super
illas indignationem meam , totum æstum
iræ meæ,quum igne zeli mei absumta fue-
rit tota hæc terra.
9 Tunc enim mutabo in populis labium,
ut purum *sit* : quo invocent omnes nomen
Jehovæ,colendo eum humero uno.
10 E transfluvialibus *partibus* Æthiopiæ;
supplices mei , filia dispersorum meorum
afferent munus meum.
11 Tempore illo non erubesces ab o-
mnibus actionibus tuis,quibus defeceris à
me : nam tunc amovero è medio tui exsul-
tantes de fastu tuo,ut non pergas efferre te
ampliùs in monte sanctitatis meæ ;
12 Reliquero autem in medio tui popu-
lum pauperem,tenuémque ; qui se recipi-
ent ad nomen Jehovæ.
13 Reliquiæ Jisraëlis non facient iniqui-
tatem,neque loquentur mendacium,neque
invenietur in ore earum lingua dolosa,sed
ipsi pascentur,& recubabunt,nemine per-
terrente.
14 Cane filia Tzijonis, clangite Jisraëli-
tæ,lætare,& exsulta ex toto animo,filia Je-
ruschalaimorum.
15 Amovisse Jehovam judicia tua ; ex-
pedivisse inimicos tuos : regem Jisraelis
Jehovam *esse* in medio tui,fore ut non ti-
meas malum ampliùs.
16 Die illâ dicetur urbi Jeruschalaimo-
rum, ne timeto ; Tzijoni,ne remittuntor
manus tuæ.
17 Jehova,Deus tuus in medio tui po-
tens servaturus est ; gavisurus de te lætitiâ,
conquieturus in amore suo,exsultaturus de
te cantu,*dicens* :
18 Mœstos propter conventum recipi-
am,*qui* ex te sunt : *mœstos propter* onus im-
positum ei,*propter* opprobrium.
19 Ecce me conficiente cum omnibus
affligentibus te,tempore illo,simul servabo
claudicantem , & depulsam congregabo ,
disponámque eis laudem,& nomen in tota
terra, quod illos pudeat.
20 Tempore illo adducam vos, *quo, in-
quam* , tempore congregavero vos : nam
dispositurus sum vobis nomen, & laudem
in omnibus populis terræ,me reducente
captivas turbas vestras in oculis ve-
stris,ait Jehova.

CHAGGAJ.

CAP. I. *Increpantur Iehudæi,quòd magis sua curent,quàm quæ Dei sunt.*

ANno secundo Darii Regis,mense sex-
to , die primo mensis, fuit verbum
Jehovæ per Chaggajum prophetam
ad Zerubbabelem, filium Schealthielis,du-
cem Jehudæ,& ad Jehoschuham,filium Jeho-
tzadaki,Sacerdotem maximum,dicendo :
2 Sic edixit Jehova exercituum , ut di-
cam ; populus hic dicunt, non advenisse
tempus,tempus quo domus Jehovæ ædifi-
cetur.
3 Fuit itaque verbum Jehovæ per Chag-
gajum,Prophetam,dicendo :
4 An tempus *est* vobis,*heus* vos,desiden-
di in domibus vestris contabulatis ; quum
domus hæc vasta *est* ?
5 Quapropter tunc sic ait Jehova exer-
cituum,adhibete animum vestrum ad vias
vestras.
6 Seritis multùm,& infertis parùm, co-
meditis,minimè verò ad saturitatem,bibi-
tis, sed minimè affatim,induimini,sed ne-
mo *ità*,ut sit calor ipsi : & qui mercedem
reportat sibi,mercedem reportat in locu-
lum pertusum.
7 Sic ait Jehova exercituum,adhibete a-
nimum ad vias vestras.
8 Ascendite in illum montem, & affe-
rentes ligna ædificate domum hanc,ut acce-
ptum

ptum habens illud,glorificem me,ait Jehova.

9 Spectatis ad multa,sed ecce ad pauca *pervenitis*,& *quod* infertis domum,efflo illud : quamobrem,dictum Jehovæ exercituum,propterea quòd domus mea *est* vasta, & vos excurritis quisque pro domo sua.

10 Idcirco contra vos cohibentur cœli à rore,& terra cohibetur frumento suo.

11 Me advocante siccitatem super hanc terram,& super hos montes,& super frumentum,& super mustum,& super oleum, & super id, quod prolatura esset hæc terra: etiam super homines,& super jumenta,denique super omnem laborem manuum.

12 Auscultabit autem Zerubbabel,filius Schealthielis,& Jehoschua,filius Jehotzadaki,sacerdos maximus,& totæ reliquiæ populi voci Jehovæ,Dei sui,& verbis Chaggaji, prophetæ,quum misisset eum Jehova Deus ipsorum: timuerúntque populus à facie Jehovæ.

13 Tunc loquutus est Chaggaj,legatus Jehovæ ex legatione Jehovæ populo,dicendo : Ego vobiscum *sum*,dictum Jehovæ :

14 Concitavítque Jehova spiritum Zerubbabelis,filii Schealthielis,ducis Jehudæ, & spiritum Jehoschuhæ,filii Jehotzadaki, sacerdotis maximi , & spiritum reliquiarum totius populi ; ut venientes facerent opus in domo Jehovæ exercituum,Dei sui :

Caput II.

15 Die vigesimo quarto mensis , sexto *mense* ;anno secundo Darii Regis.

CAP. II. *Magnificentia templi secundò restaurati.*

MEnse septimo , vigesimo primo die mensis ; fuit verbum Jehovæ per Chaggajum prophetam,edicendo :

2 Alloquere jam Zerubbabelem,filium Schealthielis, ducem Jehudæ,& Jehoschuham,filium Jehotzadaki sacerdotem maximum,& reliquias populi,dicendo :

3 Quis inter vos *sit* reliquus,qui viderit domum istam in gloria ipsius priore ? etsi qualem vos videtis eam nunc,nónne ad illam tanquam nihil *est* in oculis vestris ?

4 Attamen nunc confirmare , Zerubbabel, dictum Jehovæ, & confirmare Jehoschuah fili Jehotzadaki Sacerdos maxime, & confirmare universe popule hujus terræ, dictum Jehovæ,& perficite : sum enim vobiscum,dictum Jehovæ exercituum.

5 Cum VERBO,quo pepigeram vobiscum exeuntibus vobis ex Ægypto,& spiritu meo stante in vobis : ne timeatis.

6 Sic enim ait Jehova exercituum,adhuc semel parùm illud est : tum ego commoturus sum cœlos,& terram,& mare,& siccum.

7 Et commoturus sum omnes gentes,ut veniant desiderati omnium gentium ; & impleturus domum hanc gloriâ,ait Jehova exercituum.

8 Meum *est* argentum, & meum *est* aurum ; dictum Jehovæ exercituum.

9 Major futura est gloria domûs hujus posterioris,quàm illius prioris,ait Jehova exercituum ; nam in loco hoc disponam pacem dictum Jehovæ exercituum.

10 Vigesimo quarto *die* noni *mensis* anno secundo Darii ; fuit verbum Jehovæ per Chaggajum prophetam,dicendo :

11 Sic ait Jehova exercituum, interroga jam sacerdotes *de* lege,dicendo :

12 En tulerit aliquis carnem sanctam in ala vestis suæ,vel tetigerit alâ suâ panem, aut pulmentum,aut vinum,aut oleum,aut ullum cibum, an sanctificabitur ? cui respondentes sacerdotes dixerunt,non.

13 Deinde dixit Chaggaj,si tetigerit immundus ex cadavere quicquam istorum,an immundum erit ? cui respondentes sacerdotes, dixerunt,immundum erit.

14 Respondens itaque Chaggai dixit,ità populus iste,& ità gens ista coram me *fuit*, dictum Jehovæ,& ita totum opus manuum istorum : imò quòd obtulerunt ibi,immundum fuit.

15 Nunc enim adhibete jam animum vestrum ab hoc die ad eos,qui præcesserunt ; ex quo nondum impositus fuit lapis lapidi in templo Jehovæ.

16 Ex quo sunt *dies* illi,si *quis* venit ad acervum vicenûm *modiorum*,est denûm ; si venit ad lacum ut exhauriat quinquagenas *mensuras* torcularis,vicenarum est.

17 Percussi vos uredine , & rubigine,ac grandine,totum opus manuum vestrarum ; & nullus apud vos ad me *venit*,dictum Jehovæ.

18 Adhibete jam animum vestrum à die hoc ad eos, qui præcesserunt : à die vigesimo quarto *mensis* noni,inde à die,quo fundatum fuerat templum Jehovæ, adhibete animum vestrum.

19 An adhuc semen granarii,adeóque vitis,& ficus,& malus punica,& olea non protulit ? ab hoc ipso die benedicturus sum.

20 Deinde fuit verbum Jehovæ secundò ad Chaggajum, vigesimo quarto *die* mensis, dicendo :

21 Alloquere Zerubbabelem, ducem Jehudæ, dicendo: ego commoturus sum cœlos ,& terram.

22 Et subversurus sum solium regnorum; ac perditurus firmitatem regnorum ipsarum gentium ; subversurus , *inquam* , currum,& sessores ejus,ruentibus equis, & sessoribus eorum unoquoque per gladium fratris sui.

23 Die illo , dictum Jehovæ exercituum, adsumam te Zerubbabel , fili Schealthielis, serve mi, dictum Jehovæ , ponámque te ùt annulum signatorium ; quia te elegi, dictum Jehovæ exercituum.

ZECARJAS.

CAP. I. *Zelus Christi super Ieruschalaima.*

MEnse octavo,anno secundo Darii fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam, filium Berecjæ, filii Hiddonis,prophetam, dicendo:

2 Efferbuit Jehova contra patres vestros, fervente irâ :

3 Quamobrem edices istis,sic ait Jehova exercituum, revertimini ad me,dictum Jehovæ exercituum,& revertar ad vos,ait Jehova exercituum.

4 Ne sitis similes majoribus vestris , quibus proclamaverant prophetæ priores , dicendo : sic ait Jehova exercituum , reverti-

mini jam à viis vestris pessimis,& ab actio-
nibus vestris pessimis : non enim auscul-
târunt , neque attenderunt ad me , dictum
Jehovæ.
5 Majores vestri ubínam sunt ; & pro-
phetæ ipsi ; an in seculum vivunt ?
6 Veruntamen verba mea,& statuta mea,
quæ præceperam servis meis , prophetis,
nónne assequuta sunt majores vestros?adeò
ut reversi dixerint, quemadmodum cogita-
verat Jehova exercituum facere nobis se-
cundùm vias nostras , & secundùm actiones
nostras,ità egit nobiscum.
7 Die vigesimo quarto undecimi mensis,
is *est* mensis Schebat , anno secundo Darii ,
fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam , filium
Berecjæ ,filii Hiddonis, prophetam , quod
diceret :
8 Vidi nocte , quòd ecce vir insidebat e-
quo rufo, & stabat inter myrtos , quæ *erant*
in profundo : postea verò equos rufos, ba-
lios,& albos.
9 Quúmque dicerem , quid *sibi volunt*
isti,Domine mi? dixit mihi angelus ille,qui
alloquutus est me, ego ostendam tibi, quid
sibi velint isti.
10 Tunc respondens vir ille , qui stabat
inter myrtos, dixit : hi *sunt*,quos misit Je-
hova ad perambulandum terram.
11 Et respondentes angelo Jehovæ,stanti
inter myrtos , dixerunt , perambulavimus
terram ,& ecce tota terra desidet , & tran-
quilla *est*.
12 Tunc loquutus angelus Jehovæ,dixit;
ô Jehova exercituum, quo usque tu non
miserturus es Jeruschalaimorum , & civita-
tum Jehudæ : *in* quas indignatus es jam se-
ptuaginta annis ?
13 Respondit autem Jehova exercituum
angelo illi, qui alloquebatur me, verba bo-
na,verba consolatoria.
14 Quamobrem edixit mihi angelus, qui
alloquebatur me,proclama,dicendo : sic ait
Jehova exercituum , zelo prosequor Jeru-
schalaima,& Tzijonem,zelo maximo.
15 Fervore enim maximo ferveo contra
gentes istas tranquillas : quia me efferve-
scente paululùm,ipsæ adjutrices fuerunt in
malum.
16 Idcirco sic ait Jehova,reversus sum ad
urbem Jeruschalaimorum misericordiâ,do-
mus mea ædificabitur in ea , dictum Jehovæ
exercituum , & regula extendetur super Je-
ruschalaima.
17 Ampliùs proclama , dicendo : sic ait
Jehova exercituum,adhuc dispergentur ci-
vitates meæ præ bono , consolante Jehovâ
adhuc Tzijonem , & eligente adhuc Jeru-
schalaima.

CAP. II. *Vocatio gentium prædicitur.*

ET sublatis oculis meis vidi ; ecce autem
quatuor cornua.
2 Dicente autem me illi angelo,qui allo-
quebatur me, quid *sunt* ista?dixit mihi,ista
sunt illa cornua, quæ sparserunt Jehudam,
Jisraëlem,& Jeruschalaima.
3 Deinde ostendit mihi Jehova quatuor
fabros :
4 Et quum dicerem, quid isti veniunt fa-
cturi ? eloquutus est, dicendo : illa cornua,
quæ sparserant Jehudam, adeò ut quisquam
non extulerit caput suum,jam venerunt isti
ad deterrendum ista , ad dejiciendum cor-
nua gentium , quæ sustulerant cornu in ter-
ram Jehudæ ad spargendum eam. *Cap.* II.
5 Iterum sublatis oculis meis videns ,
quòd ecce virum , & in manu ejus funicu-
lum mensorium ;
6 Dixi , quò vadis ? qui dixit mihi, ad
mensurandum Jeruschalaima ; ut videam
quanta *sit futura* latitudo ejus , & quanta
longitudo ejus.
7 Ecce autem angelo illo,qui alloqueba-
tur me, procedente; angelus alter processit
obviàm ipsi :
8 Cui edixit , curre , alloquere puerum
istum , dicendo : *per pagos habitabunt cives*
urbis Jeruschalajimorum præ multitudine
hominum,& jumentorum *versantium* in ea:
9 Et ego ero ei , dictum Jehovæ, murus
igneus circumquaque, & gloriæ ero in me-
dio ejus.
10 Heus,heus,jam fugite è terra Aquilo-
nis,dictum Jehovæ; quum expanderim vos,
quàm latè patent quatuor venti cœlorum ,
dictum Jehovæ.
11 Heus Tzijon ; libera te ; quæ desides
apud filiam Babyloniæ.
12 Nam , sic ait Jehova exercituum ; *qui*
post *inditam* gloriam,misit me contra gen-
tes istas,quæ deprædatæ sunt vos : quia,qui
tangit vos,tangit pupillam oculi ipsius :
13 Nam,ecce ego agitaturus sum manum
meam contra illas , & erunt prædæ servis
suis : ità agnoscetis Jehovam exercituum
misisse me.
14 Cane, & lætare filia Tzijonis;quia ec-
ce venturus sum , & habitaturus in medio
tui,dictum Jehovæ :
15 Et adjungentes se gentes multæ Jeho-
væ die illo,erunt mihi populus : habitante
in medio tui,me agnosces,Jehovam exer-
cituum mittere me ad te.
16 Tum possidebit Jehova Jehudam por-
tionem suam in terra sancta ; & eliget rur-
sus Jeruschalajima.
17 Sile, universa caro à facie Jehovæ :
quum excitatus fueris ex habitaculo sancti-
tatis suæ.

CAP. III. *Iustificatio peccatoris in perso-
na Iehoschuæ adumbratur.*

POstea ostendit mihi Jehoschuham,sacer-
dotem maximum, stantem coram angelo
Jehovæ : & Satanam stantem ad dexteram
ejus,ut adversaretur ei.
2 Dicebat autem Jehova Satanæ , incre-
pet Jehova te,ô Satan, increpet, *inquam*,
te Jehova, qui eligit Jeruschalaima : nón-
ne hic *est* titio ereptus ex igne ?
3 Jehoschuah autem, *quum* esset indutus
vestibus sordidis, & staret coram ipso an-
gelo :
4 Respondens *angelus*, alloquutus est
eos, qui stabant coram se, edicendo : amo-
vete vestes istas sordidas ab eo ; & dixit ei,
vide, transtuli à te iniquitatem tuam, ut in-
duam te mutatis vestibus ;
5 Ideòque dico , imponunto cidarim
mundam capiti ejus: imposuerunt itaque
illi cidarim mundam capiti ejus, & indue-
runt eum vestibus, angelo Jehovæ adstan-
te.

6 Tum contestatus est angelus Jehovæ
Jehoschuham, dicendo:
7 Sic ait Jehova exercituum, si in viis
meis ambulabis, & si observationem meam
observabis, & tu cùm jus dices domui meæ,
tum etiam observabis atria mea: utique
disponam tibi, qui ambulent inter adstan-
tes istos.
8 Audi jam Jehoschuah, sacerdos maxi-
me, tu, & amici tui, qui sedent coram te,
quandoquidem ostento sunt: ecce ego ad-
ducturus sum servum meum, GERMEN.
9 Nam ecce lapis ille *est*, quem pono co-
ram Jehoschuah, apponens lapidi unico
septem oculos: ecce ego sculpturus sum
sculpturam ejus, dictum Jehovæ exercitu-
um, & amoturus iniquitatem terræ istius
die uno.
10 Die illo, dictum Jehovæ exercituum,
vocabitis quisque amicum suum; sub vi-
tem, & sub ficum.

CAP. IV. *Zerubbabel typus Christi.*

DEinde reversus angelus ille, qui allo-
quebatur me, excitavit me ùt virum,
qui excitatur à somno suo:
2 Dixítque mihi, quid tu vides? cui di-
xi, video, quòd ecce lychnuchus aureus to-
tus, cujus lecythus supra summitatem ejus
est, & septem lucernæ ejus in eo, septem-
que infundibula septem illis lucernis, quæ
sunt in summitate illius:
3 Et duæ oleæ ad illum; una à dextera
lecythi, & altera ad sinistram ejus.
4 Quumque respondissem, loquutus sum
ad angelum, qui alloquebatur me, dicendo:
quid ista *sibi volunt*, domine mi?
5 Respondens autem angelus, qui allo-
quebatur me, dixit mihi, an nescis, quid sibi
velint ista? cui dixi, non, Domine mi:
6 Respondens itaque, alloquutus est me,
dicendo; hoc *est* verbum Jehovæ ad Ze-
rubbabelem, dicendo: non virtute, neque
vi, sed spiritu meo, ait Jehova exercituum.
7 Quis es, ô mons magne, coram Zerub-
babele? in planitiem *es*: nam proferet la-
pidem summum; *cum* fragosis acclamatio-
nibus, gratia, gratia ei.
8 Fuit enim verbum Jehovæ ad me, di-
cendo:
9 Manus Zerubbabelis fundaverunt do-
mum istam, & manus ejus perfecturæ sunt;
ut agnoscas Jehovam exercituum misisse
me ad vos.
10 Nam quis spreverit diem parvorum
operum? nam lætantur aspicientes ad lapi-
dem illum, perpendiculum, in manu Zerub-
babelis septem isti, oculi, *inquam*, Jehovæ,
ipsi peragrantes terram?
11 Ampliùs respondens, dixi ei; quid *si-
bi volunt* duæ oleæ istæ, ad dexteram lych-
nuchi, & ad sinistram ipsius?
12 Et respondens denuò dixi ei; quid
duæ baccæ olivarum, quæ *sunt* in spatio
duorum tuborum auri, effundentium ex se
aureum liquorem?
13 Qui, quum alloquutus esset me, dicen-
do: an nescis, quid *sibi velint* illa? dixi,
non, Domine mi.
14 Itaque dixit, hæ *sunt* duæ oleosæ;
quæ permanent apud Dominum totius
terræ.

CAP. V. *Imago falsæ doctrinæ.*

DEinde rursus attollens oculos meos, vi-
di; quod ecce volumen volabat.
2 Quúmque diceret mihi, quid tu vides?
dixi, video volumen volans, longitudine vi-
ginti cubitorum, & latitudine decem cubi-
torum.
3 Tum dixit mihi, hæc exsecratio pro-
cessura in superficiem totius terræ, quia
quisquis furator ex hoc *populo*, ùt illa, se in-
nocentem asserit; & quisquis jurat ex hoc
populo, ùt illa, se innocentem asserit.
4 Hanc profero, dictum Jehovæ exerci-
tuum, ut invadat domum furis; & domum
jurantis per nomen meum falsò: commo-
ransque in domo ejus, consumat eam, & li-
gna ejus, ac lapides ejus.
5 Postea progressus angelus, qui alloque-
batur me, dixit mihi, attolle jam oculos
tuos, & vide, quid *sit* hoc, quod procedit.
6 Dicenti autem mihi, quid est? dixit,
est Epha, quæ progreditur, dixítque, hic *est*
oculus ipsorum in tota hac terra.
7 Ecce autem massam plumbi allatam,
cum ea, mulierem unam, quæ sedit in me-
dio illius Ephæ.
8 Dixítque *ille*, hæc *est* ipsa improbitas,
quum projiceret eam in medium Ephæ;
projecítque massam illam plumbi in os
ipsius *Ephæ*.
9 Tum attollens oculos meos, vidi, quòd
ecce duæ mulieres prodibant, habentes
ventum in alis suis, quibus *erant* alæ simi-
les alis ciconiæ; efferebántque Epham il-
lam inter terram, & cœlum.
10 Me autem dicente illi angelo, qui al-
loquebatur me; quò istæ deferunt Epham
hanc?
11 Dixit mihi, ut ædificet sibi domum in
terra Schinharis: ubi stabiliatur, & collo-
cetur in basi sua.

CAP. VI. *Angeli boni, defensores Ecclesiæ.*

DEinde rursus attollens oculos meos vi-
di, quòd ecce quatuor currus prodibant
è medio duorum montium; qui montes
erant montes chalybei.
2 In curru primo equi rufi *erant*, & in
curru secundo equi nigri:
3 In curru autem tertio equi albi, & in
curru quarto equi grandine guttati, confir-
mati.
4 Itaque proloquens dixi angelo, qui
alloquebatur me, quid *sibi* hæc *volunt*, Do-
mine mi?
5 Et respondens angelus dixit mihi, hi
quatuor *sunt* venti cœlorum, procedentes
inde, ubi constiterant, apud dominatorem
totius terræ.
6 Qui sunt in illo *curru, &* equi illi nigri
egrediuntur in terram Aquilonarem, & albi
illi egrediuntur post eos; grandine verò
guttati egrediuntur in terram Meridia-
nam.
7 Confirmati itaque illi egressi, quære-
bant eundo, ut obambularent terram hanc;
quapropter edixit, ite, obambulate terram
hanc: sic obambulârunt *eque* terram.
8 Et accersens me, alloquutus est me, di-
cendo: vide, hi, qui egressi sunt in terram
Aquilonarem, tranquillârunt spiritum me-
um in terra Aquilonari.

9 Tum fuit verbum Jehovæ, edicendo mihi;
10 Accipe à deportatis, à Cheldajo, & à Tobija, & à Jedahja; veniens tu die eodem, veniens, *inquam, in* domum Joschijæ, filij Tzephanjæ, qui veniunt è Babylonia:
11 Et accipiens argentum, & aurum, facies coronas; ac impones capiti Jehoschuhæ, filii Jehotzadaki, sacerdotis maximi:
12 Quem alloqueris, dicendo: sic ait Jehova exercituum, dicendo: ecce virum, cujus nomen *est* GERMEN, qui è loco suo germinabit, & ædificabit templum Jehovæ.
13 Is enim ædificaturus est templum Jehovæ, idémque reportaturus decorem, & sessurus, ac dominaturus in solio suo: eritque sacerdos in solio suo, & consilium pacis erit inter utrosque.
14 Quamobrem illarum coronarum quæque *esto*, pro Chelemo, & pro Tobija, & pro Jedahja, & pro Chene, filio Tzephanjæ, in memoriale, in templo Jehovæ.
15 Nam longinqui advenient, & ædificabunt in templo Jehovæ, ità cognoscetis Jehovam exercituum misisse me ad vos: atque *hoc quidem* futurum est, quum omnino auscultaveritis voci Jehovæ, Dei vestri.

CAP. VII. *Iejunium Deo acceptum.*

POstea fuit anno quarto Darii Regis; fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam, quarto *die* mensis noni, Cislevo *mense*.
2 Quum misisset *populus* in domum Dei Scharetzerum, & Regem Melecum, & viros suos; ad deprecandum faciem Jehovæ.
3 Et alloquendum sacerdotes, qui aderant domui Jehovæ exercituum, & prophetas, dicendo, an fleturus sim mense quinto, separando me, quemadmodum feci jam aliquot annis?
4 Fuit igitur verbum Jehovæ exercituum, edicendo mihi:
5 Alloquere totum populum hujus terræ, & sacerdotes, dicendo: quum jejunatis, *&* plangitis quinto, & septimo *mense*, ut illis septuaginta annis, an nullo pacto mihi, mihi *inquam*, jejunatis?
6 Et quum comeditis, aut quum bibitis; nónne vos comeditis, & vos bibitis *vobis*.
7 Nónne *facturi fuistis* secundùm verba illa, quæ proclamavit Jehova per prophetas priores, quum esset urbs Jeruschalaimorum deses, & tranquilla, & civitates circumstantes eam; quum Australem locum, & humilem regionem *populus* inhabitaret?
8 Fuítque verbum Jehovæ ad Zecarjam, ut diceret:
9 Sic loquutus fuerat Jehova exercituum, edicendo: jus veritatis dicite, benignitatémque, & misericordiam exercete alter in alterum:
10 Viduamque, aut pupillum peregrinum, aut pauperem ne opprimitote: & malum alter alterius ne cogitate cum animo vestro:
11 Sed renuerunt attendere, & præbuerunt humerum refractarium; auréisque suas aggravârunt, ne audirent:
12 Et cor suum disposuerunt ùt lapidem perditurum, ne audiret legem ipsam, & verba, quæ mittebat Jehova exercituum spiritu suo, *dicenda* per prophetas illos priores: unde fuit fervor *iræ* magnus à Jehova exercituum.
13 Fuit enim, quemadmodum clamantem ipsum non audiverant, *ut* ità clamantes ipsos non audirem ait Jehova exercituum:
14 Sed turbine disjicerem eos in omnes gentes, quas non noverant, & terra hæc desolaretur post eos, destituta transeunte, & redeunte: ità disposuerunt terram desiderabilem in desolationem.

CAP. VIII. *Ira Dei placabilis.*

DEinde fuit verbum Jehovæ exercituum, dicendo:
2 Sic ait Jehova exercituum; Zelotypus fui Tzijonis zelotypiâ magnâ; & excandescentiâ magnâ zelotypus fui ipsius.
3 Sic ait Jehova, reversus sum ad Tzijonem, & habito in medio Jeruschalajimorum, ut vocetur urbs Jeruschalajmorum civitas veritatis, & mons Jehovæ exercituum mons sanctitatis.
4 Sic ait Jehova exercituum, adhuc sedebunt senes, & anus in plateis Jeruschalaimorum; habens quisque scipionem suum in manu suâ præ multitudine dierum:
5 Et plateæ civitatis replebuntur pueris, & puellis, ludentibus in plateis ejus.
6 Sic ait Jehova exercituum, quia mirabile est in oculis reliquiarum populi hujus diebus his, *an* etiam in oculis meis mirabile esset? dictum Jehovæ exercituum.
7 Sic ait Jehova exercituum, ecce ego servaturus sum populum meum, è terra Orientis; & è terra occasûs solis.
8 Et reducturus eos, ut habitent Jeruschalaimis, eruntque mihi populus, & ego ero eis Deus in veritate, & justitiâ.
9 Sic ait Jehova exercituum; confirmantor manus vestræ, qui audistis diebus his verba ista, ex ore prophetarum ipsorum, ex quo die fundata est domus Jehovæ exercituum, templum ædificandum fuisse.
10 Nam ante dies hos merces hominis non efficiebatur, & merces jumenti nulla erat, & exeunti, ac egredienti nulla *erat* pax ab hoste, sed committebam omnes homines unum cum altero.
11 Nunc verò non *sum* ùt diebus illis prioribus ego, reliquiis populi hujus; dictum Jehovæ exercituum.
12 Nam sementis pacis *est*, vitis edit fructum suum; & terra edit proventum suum, cœlíque edunt rorem suum, denique facio ut possideant reliquiæ populi hujus omniâ ista.
13 Erítque, *ut* quemaemodum fuistis maledictioni in gentibus, ô domus Jehudæ, & domus Jisraëlis, ità servem vos, & sitis benedictioni: ne timetote, confirmantor manus vestræ.
14 Sic enim ait Jehova exercituum: quemadmodum cogitaveram malo afficere vos, quum fervefecissent me patres vestri, ait Jehova exercituum; neque pœnituit me:
15 Ità conversus, cogito diebus his bono afficere Jeruschalajima, & domum Jehudæ; ne timetote.
16 Hæ *sunt* res, quas facturi estis: loquimini

mini veritatem alter cum altero,veritatis,
& pacis jus dicite in portis vestris :
17 Et alter malum alterius ne cogitetis
cum animo vestro,& juramentum falsum ne
ametis : nam omnia hæc *sunt*,quæ odi,di-
ctum Jehovæ.
18 Fuit igitur verbum Jehovæ exerci-
tuum, dicendo mihi :
19 Sic ait Jehova exercituum,jejunium
quarti *mensis*,& jejunium quinti,& jejuni-
um septimi,jejuniúmque decimi futurum
est domui Jehudæ gaudio,& lætitiæ,& in
solennitates hilares :sed veritatem,& pa-
cem amate.
20 Sic ait Jehova exercituum ; adhuc
erit, quum venient populi,& habitatores
civitatum multarum :
21 Et adibunt habitatores unius alteram,
dicendo : eamus indesinenter ad deprecan-
dum faciem Jehovæ,& ad quærendum Je-
hovam exercituum ; eam ego quoque.
22 Ità venient populi multi , & gentes
numerosæ ad quærendum Jehovam exer-
cituum Jeruschalaimis ; & ad deprecan-
dum faciem Jehovæ.
23 Sic ait Jehova exercituum ; *erit* die-
bus illis,quum prehendent decem homi-
nes ex omnibus linguis gentium ; prehen-
dent,*inquam*,alam viri Jehudæi,dicendo :
ituri sumus vobiscum,quia audimus Deum
esse vobiscum.

CAP. IX. *Christus rex equitans in asino.*

PRophetia onerosa *est* verbi Jehovæ in
terram circumstantem te , & Damascus
requies *erit* illius : quia Jehovæ est oculus
spectator hominum , ut omnium tribuum
Jisraëlis.
2 Quin etiam Chamatham terminabit
illa ; Tyrum,& Tzidonem,quàmvis sapiens
sit valde,
3 Et ædificaverit Tyrus munitionem
sibi,coacervaveritque argentum quasi pul-
verem,& effossum *aurum* quasi lutum pla-
tearum.
4 Ecce Dominus expellet eam,& percu-
tiens *deturbabit* in mare præmunitionem
ejus,& ipsa igne absumetur.
5 Videns Aschkelon timebit, & Hazza
dolebit quoque valde,etiam Hekron,quòd
pudefecerit *ipsam* exspectatio sua : peri-
bítque Rex ex Hazza, & Aschkelon non
permanebit :
6 Et habitabit notus Aschdodi,denique
exscindam fastum Pelischthæorum.
7 Quúmque amovero cædes cujusque ab
ore ipsius,& detestationes ejus è dentibus
ejus, relinquetur etiam ipse Deo nostro ;
ut sit tanquam dux in Jehuda,& Hekron
ùt Jebusæus ,
8 Et castra habebo ad domum meam
propter exercitum,propter transeuntes,&
propter redeuntes , ut non pervadat eos
ampliùs exactor : quia jam visum est mihi
in oculis meis.
9 Exsulta valde filia Tzijonis, clange fi-
lia Jeruschalajmorum,ecce Rex tuus ad-
veniet tibi,justus, & salute præditus est;
pauper,& insidens asino ; ídque pullo nato
asinabus.
10 Nam exscindam currus ex Ephraji-
mo,& equos è Jeruschalaimis,exscindetur
etiam arcus bellicus,pacémque eloquetur
gentibus ; & dominatus ejus à mari uno ad
alterum,& à flumine usque ad fines terræ
protendetur
11 Tu autem infecta sanguine fœderis tui
emisi vinctos tuos è cisterna ; in qua nullæ
sunt aquæ :
12 Revertimini ad munitionem, vincti
sperantes : tum illo die , *quod* indico, du-
plum restituam tibi :
13 Quum tetendero mihi Jehudam, ar-
cum implevero Ephrajimo,& excitavero fi-
lios tuos,ô Zijon,contra filios tuos,ô Javan,
disponens te tanquam gladium potentis.
14 Nam Jehova contra hos conspicuus
erit,prodeunte velut fulgure sagittà ejus :
& Dominus Jehovi buccinâ clanget,& pro-
gredietur procellis meridianis
15 Jehova exercituum proteget illos ; ut
comedant , postquam subegerint lapides
fundæ,& bibant strepentes quasi vino ; im-
plebúntque tum craterem,tum angulos al-
taris.
16 Denique servabit eos Jehova Deus i-
psorum die illâ , tanquam gregem populi
sui ; quum lapides coronarii pro vexillis
erunt in terra illius.
17 Nam quantum *erit* bonum ejus ? &
quanta pulchritudo ejus ? frumentum juve-
nes,& mustum facundas faciet virgines.

CAP. X. *Progressus Evangelii.*

PEtite à Jehova pluviam tempore seroti-
no, Jehovâ efficiente nimbos,& pluviam
imbriferam est editurus eis,cuique herbam
in agro suo.
2 Nam imagines loquuntur vanitatem,&
divini vident falsum, & somnia vana lo-
quuntur , vanitate consolantur : idcirco
proficiscentes velut grex , testificati sunt
nullum fuisse pastorem.
3 Contra pastores istos accensa est ira
mea,& in istos hircos animadverti : nam
visitavit Jehova exercituum gregem suum,
domum Jehudæ,& disposuit illos velut e-
quum decoris sui in bello.
4 Ab ipso *fuit* angulus, ab ipso clavus,
ab ipso arcus bellicus ; ab ipso processit
omnis exactor pariter.
5 Fuerúntque similes potentibus, con-
culcantibus lutum platearum in bello,
quum præliabantur, quia Jehova cum ipsis
erat ; & pudefecerunt eos, qui insidebant
equis.
6 Corroborabo autem domum Jehudæ,
& domum Josephi servabo , & tranquillè
collocabo eos,quia misereor eorum,erunt-
que ac si non abjecissem eos: quia ego
sum Jehova, Deus eorum, & exaudiam
eos.
7 Erúntque similes potenti Ephrajimitæ
& lætabitur animus eorum quasi vino ;
& filii eorum videntes lætabuntur, exsulta-
bit animus eorum in Jehova.
8 Sibilans ad eos,congregabo eos,quum
redimam eos : & multiplicabuntur sicut
multiplicati fuerant:
9 Et disseminabo eos in populos, ut in
longinquis locis recordentur mei ; & vi-
ventes cum filiis suis revertantur.
10 Ità reducam eos è terra Ægypti,& ab
Assyria congregabo eos ; in terram Gilha-

dis, Libaníque, adducam eos; & non sufficiet eis.

11 Quamobrem transiens per mare angustiâ, percutiet in mari fluctus, arescentque omnia profunda rivi; & dejicietur fastus Assyriæ, sceptrúmque Ægypti amovebitur.

12 Roborabo autem illos in Jehova, ut in nomine ejus continenter ambulent, dictum Jehovæ.

CAP. XI. *Destructio templi secundi, & disparitas pastorum Ecclesiæ, inprimis Christi, & Antichristi.*

APeri Libane januas tuas, ut consumat ignis cedros tuas.

2 Ejula abies, quia corruit cedrus, quia magnifici vastantur: ejulate robora Baschanis, quia concidit silva vindemiæ.

3 Vox ejulatus pastorum, eò quòd vastetur magnificentia eorum, vox rugitûs leonum, eò quòd vastetur fastus Jardenis.

4 Sic ait Jehova, Deus meus; pasce oves has interfectionis.

5 Quas possessores earum interficiunt, neque habentur rei, & eorum, qui vendunt ipsas, quisque dicit, benedictus Jehova, quòd ditatus sim; & pascentium eas, nemo clementiâ utitur erga eas.

6 Nam non utar clementiâ ampliùs erga habitatores hujus terræ, dictum Jehovæ: sed ecce ego faciam ut præstò sint homines, alter in manu alterius, & in manu regis sui, quibus contundentibus terram hanc, non eripiam è manu eorum.

7 Itaque pavi oves interfectionis, vos, *inquam*, ô pauperes gregis; & accipiens mihi duos baculos, quorum unum vocavi amœnitatis, & alterum vocavi devincientium, pavi oves illas.

8 Et excidi tres pastores mense uno: imminuto animo meo propter illos, quòd etiam animus eorum coqueret *consilia* in me:

9 Et dixi, non sum pasturus vos; quæ moritura est, moriatur, & quæ exscindenda est, exscindatur, & reliquæ comedant altera carnem alterius.

10 Itaque accipiens baculum meum, *baculum* jucunditatis, succidi ipsum; irritum faciendo fœdus meum, quod pepigeram cum omnibus populis istis.

11 Irritóque facto die illâ; agnoverunt rectè pauperes illius gregis, qui observabant me, verbum Jehovæ esse.

12 Dixeram enim illis, si bonum *videtur* in oculis vestris, date mercedem meam; sin minùs, desistite: qui appenderunt mercedem meam, triginta argenteos.

13 Edixit autem Jehova mihi, projice eos *conferendos* in figulum, magnificum pretium, quo pretiosè æstimatus sum ab illis: ità accipiens illos triginta argenteos, projeci eos *in* domum Jehovæ, *conterendos* in figulum.

14 Postea succidi baculum meum secundum, *baculum* devincientium, irritam faciendo fraternitatem inter Jehudam, & Jisraëlem.

15 Tandem edixit Jehova mihi, ampliùs sume tibi instrumentum pastoris stulti.

16 Nam ecce ego suscitaturus sum pastorem in hac terra, *qui* erraticas non visitabit, ætate teneram non requiret, & fractam non curabit: restitantem non portabit, sed carnem pinguioris comedet, & ungulas harum perrumpet.

17 Væ pastori meo nihili, derelinquenti gregem, gladius imminet brachio ejus, & oculo dextero ejus: brachium ejus prorsus arescet, & oculus dexter ejus omnino caligabit.

CAP. XII. *Spiritus gratiæ, & precum: & Ecclesia sub pressuris invicta.*

ONerosa prophetia verbi Jehovæ pro Jisraële: dictum Jehovæ, qui extendit cœlos, & fundat terram, formatque spiritum hominis in eo.

2 Ecce ego dispositurus sum Jeruschalaima, ut pelvem soporiferam omnibus populis circumquaque, quando tum contra Jehudam erit in obsidione, *tum* contra Jeruschalaima.

3 Quin futurum est die illo, *ut* disponam Jeruschalaima *velut* lapidem onerosissimum omnibus populis, quo, quicunque onerant se, omnino cæduntur; etiamsi congregentur contra illum omnes gentes terræ.

4 Die illo, dictum Jehovæ, percutiam omnem equum stupore, & sessorem ejus amentiâ: & super domum Jehudæ aperiens oculos meos, omnes equos populorum percutiam cæcitate.

5 Adeò ut dicant duces Jehudæ cum animo suo, fortitudo *est* mihi, & habitatoribus Jeruschalaimorum, in Jehova exercituum, Deo ipsorum.

6 Die illo disponam duces Jehudæ tanquam foculum ignis, invadentis ligna, & ùt tædam ignis, invadentis manipulum, qui consumant ad dexteram, & ad sinistram omnes populos circumquaque: permaneant Jeruschalaima adhuc loco suo Jeruschalaimis.

7 Ità servans Jehova tentoria Jehudæ primùm, ut non magnificet se ornatus domûs Davidis, & ornatus habitantium Jeruschalaimis super Jehudam.

8 Die illo proteget Jehova habitantes Jeruschalaimis: erítque abjectissimus ex eis, die illo similis Davidi, & domus Davidis, ùt dii, ùt angelus Jehovæ coram illis.

9 Erit enim die illo; *quum* quæram perdere omnes gentes, quæ invaserint Jeruschalaima.

10 Ut effundam super domum Davidis, & super habitatores Jeruschalaimorum spiritum gratiæ, & deprecationum, respicientque ad me, quem transfixerint, clangéntque super hoc, tanquam planctu de unigenito: & amarè plangent de eo, ùt amarè quis plangit de primogenito.

11 Die illo magnus erit planctus Jeruschalaimis, ùt planctus Hadad rimmonis, in convalle Megidduntis:

12 Planget enim terra, quæque familiæ seorsim; familia domûs Davidis seorsim, & fœminæ eorum seorsim, familia domûs Nathanis seorsim, & fœminæ eorum seorsim:

13 Familia domûs Levi seorsim, & fœminæ eorum seorsim; familia Schimhitica seorsim, & fœminæ eorum seorsim:

14 Omnes familiæ reliquæ, familiæ singulæ seorsim; & fœminæ eorum seorsim.

CAP. XIII. *Passio Christi futura.*

Die illo erit fons apertus domui Davidis, & habitatoribus Jeruschalaimorum pro peccato,& pro separatione ex immunditia.

2 Erit etiam die illo, dictum Jehovæ exercituum, *ut* exscindam nomina terriculorum è terra, adeò ut non commemorentur ampliùs: quin etiam eorum prophetas,& spiritum impuritatis amoturus sum à terra.

3 Eritque, quum prophetaverit quispiam ampliùs; ut dicant ei pater ejus, & mater ejus, qui genuerint eum, non es victurus, quia falsitatem loquutus es nomine Jehovæ: & transfigent eum pater ejus,& mater ejus, qui genuerint eum,quum prophetaverit.

4 Ita erit die illo, ut erubescant isti prophetæ quisque à visione sua,quum prophetaverit, neque induant togam villosam, ut mentiantur.

5 Sed dicat,non sum propheta; vir agricola sum, nam instituit me aliquis à pueritia mea.

6 Quòd si dixerit ei *quisquam*, quid plagæ istæ in manibus tuis? dicet, *plagæ sunt*, quibus percussus fui in domo amantium me.

7 Gladie, evigila contra pastorem meum, & contra virum proximum meum, dictum Jehovæ exercituum; percute pastorem, & dispergentur oves; at reducam manum meam ad parvulos.

8 Nam erit in tota terra, dictum Jehovæ, ut partibus duabus in ea excisis, & exspirantibus; tertia relinquatur in ea:

9 Et inducam tertiam istam in ignem, conflánsque eos, ùt conflatur argentum, probabo eos,quemadmodum probatur aurum: hic invocabit nomen meum, & ego exaudiam eum,dicam,populus meus est, & ipse dicet,Jehova *est* Deus meus.

CAP. XIV. *Excidium Ieruschalaimorum, & vocatio gentium prædicitur.*

Ecce dies ventura est Jehovæ, quum dividetur spolium tuum in medio tuî.

2 Recipiam enim omnes gentes contra Jeruschalaima ad bellum: & capietur civitas, diripientúrque domus; & fœminæ comprimentur, & exeunte parte civitatis in deportationem, residuum populi non exscindetur à civitate.

3 Nam procedens Jehova, pugnabit contra gentes illas; ùt quo die pugnavit, die conflictûs.

4 Et stantibus pedibus ejus die illo super montem olivarum,qui est in conspectu Jeruschalaimorum ab Oriente; scindetur mons olivarum medius Orientem, & Occidentem versùs, *in* vallem magnam valde: & recedet pars ipsius montis ad Aquilonem, & pars ejus ad Austrum.

5 Tum fugientes vallem montium, quum pertinget vallem montium,ad *montem contendetis, quem* selegit, & fugietis,quemadmodum fugiebatis metu terræmotus, diebus Huzzijæ, Regis Jehudæ: veniente Jehovâ, Deo meo, omnibúsque sanctis adstituris tibi.

6 Et erit die illo, *ut* non sit lux pretiosa, & densa:

7 Sed erit dies unus,qui agnoscetur à Jehovâ, non ex die, & nocte; nam erit, *ut* tempore vespertino sit lux.

8 Erit etiam die illo, prodeuntibus aquis vivis è Jeruschalaimis,parte sui ad mare Orientale, & parte sui ad mare posterum (quod æstate,& hyeme futurum est.)

9 Erit, *inquam*, Jehova Rex super totam terram; die illo erit Jehova unus,& nomen ejus unum.

10 Redigetur tota hæc terra quasi campestria; à Gebaho ad Rimmonem, *in* Australi parte Jeruschalaimorum: & exaltata *urbs* manebit in loco suo, à porta Binjaminis usque ad locum portæ primæ, usque ad portam angulorum, & à turri Chananeelis, usque ad lacus torcularium regis:

11 Et habitabunt in ea,& anathema non erit ampliùs; nam residebit urbs Jeruschalaimorum securè.

12 Hæc verò erit plaga, quâ afficiet Jehova omnes populos, qui turmatim convenerint contra Jeruschalaima: tabefaciet carnem cujusque ipso stante super pedes suos, & oculi cujusque tabefient in foraminibus suis; & lingua cujusque tabefiet in ore ipsorum:

13 Erit etiam die illo, *ut* sit vexatio Jehovæ magna in illis; adeò ut prehendant alter manum alterius, & ascendat manus unius in manum alterius.

14 Et *tu* quoque Jehuda pugnabis Jeruschalaimis; & recipientur opes omnium gentium circumquaque, aurum, & argentum, vestesque multæ admodum.

15 Et similiter futura est plaga equorum, mulorum, camelorum, asinorúmque, & omnium jumentorum, quæ erunt in castris illis; similis plagæ illi.

16 Eritque, ut quisquis residuus fuerit ex omnibus gentibus, quæ venerint contra Jeruschalaima; ascendant de anno in annum, ut incurvent se *honorem exhibentes* Regi Jehovæ exercituum, & ut celebrent festum tabernaculorum.

17 Et erit, *si* qui non ascenderint ex familiis terræ Jeruschalaima, ad incurvandum *se exhibituri honorem* Regi Jehovæ exercituum, ut non sit super eos imber.

18 Quod si familia Ægypti non ascenderit,neque advenerit,super quos non *est imber*, erit illa plaga,quâ affecturus est Jehova gentes, quæ non ascenderint ad celebrandum festum tabernaculorum.

19 Hæc erit pœna peccati Ægypti,& peccati pœna omnium gentium, quæ non ascenderint ad celebrandum festum tabernaculorum.

20 Die illo erit *inscriptum* tintinnabulis equorum; sanctitas Jehovæ, ut sint ollæ in domo Jehovæ,quasi crateres coram altari:

21 Imo erit omnis olla Jeruschalaimis,& in Jehuda sanctitatis Jehovæ exercituum; & venientes omnes sacrificaturi accipient ex eis,& coquent in eis; neque erit Cenahanæus ampliùs in domo Jehovæ exercituum die illo.

MALACI.

CAP. I. *Gratia Dei malam init gratiam apud populum confœderatum.*

Prophetia onerosa verbi Jehovæ, ad Jisraëlem; per Malacin.

2 Diligo vos, ait Jehova, & dicitis,

in

in quo diligis nos? nónne frater *fuit* Hesau
Jahakobo? dictum Jehovæ, dilexi autem
Jahakobum.
3 Hesauum verò odio habui; ideo di-
sposui montes ejus desolationi, & posses-
sionem ejus draconibus deserti:
4 Quòd dicit Edomæa, depauperati su-
mus *quidem*, at revertemur, & ædificabimus
vastata loca, sic ait Jehova exercituum, ipsi
ædificent, at ego destruam: & vocabuntur
terminus improbitatis, & populus, cui in-
dignatur Jehova, usque in seculum:
5 Quòd oculi vestri visuri sunt ex termi-
no Jisraëlis; & vos dicturi, magnificat se
Jehova.
6 Filius honorat patrem, & servus domi-
num suum: quòd si pater sum, ubi *est* ho-
nor meus? & si dominus sum, ubi reveren-
tia mei? ait Jehova exercituum vobis, ô sa-
cerdotes, contemtores nominis mei, qui di-
citis, quâ in re contemnimus nomen tuum?
7 Qui afferentes super altare meum ci-
bum pollutum, dicitis, qua in re polluimus
te? in eo, quòd dicitis mensam Jehovæ con-
temtibilem esse.
8 Nam quum affertis *animal* cæcum ad
sacrificandum, nihilne *est* mali? & quum af-
fertis claudum aut ægrotum, nihilne *est* ma-
li? offer illud jam duci tuo, an acceptum
habiturus sit te, aut an suscepturus vultum
tuum, ait Jehova exercituum.
9 Nunc itaq; deprecamini jam faciem *Dei*
fortis, ut gratiam faciat nobis; *dum* à manu
vestra est hoc, an suscepturus est *ullius* ex
vobis vultum? ait Jehova exercituum.
10 Quis etiam inter vos *est*, qui claudat
fores *gratis*? aut num illustratis altare me-
um gratis? nulla *est* mihi delectatio in vobis;
ait Jehova exercituum, & munus acceptum
non habeo è manu vestra:
11 Nam ab ortu solis usque ad occasum
ejus, magnum *erit* nomen meum in genti-
bus, & in omni loco suffimentum afferetur
nomini meo, & munus purum: quia ma-
gnum nomen meum *erit* in gentibus, ait
Jehova exercituum.
12 Etenim vos profanatis illud; in eo, quòd
dicitis, mensam Jehovæ pollutam esse, &
proventus ejus: contemtibilem *esse* cibum:
13 Et dicitis, ecce quantum fatigatio-
nis, quum exsufflare possetis illud, ait Jeho-
va exercituum, affertis etiam raptum, &
claudum, & ægrotum, afferentes munus: an
acceptum habebo illud è manu vestra? ait
Jehova.
14 Imò maledictus *est* machinator, *qui*
quum sit in grege ipsius masculus, vovet, &
sacrificat corruptum Domino: nam rex ma-
gnus sum, ait Jehova exercituum, & nomen
meum *est* reverendum in gentibus.

CAP. II. *Peccata sacerdotum, & populi.*

NUnc itaque ad vos *spectat* præceptum i-
stud, ô sacerdotes;
2 Nisi auscultaveritis, & nisi indideritis
animo *studium* tribuendi gloriam nomini
meo, ait Jehovam exercituum, utique im-
mittam in vos maledictionem, & maledi-
cam benedictionibus vestris: quin etiam
maledixi earum cuique, quia minimè indi-
tis animo.
3 Ecce ego correpturus sum vobis se-
mentem, & sparsurus fimum in facies ve-
stras; fimum sacrificiorum vestrorum, adeò
ut abripiat vos ad se.
4 Nôstis enim me misisse ad vos præce-
ptum istud; ut sit fœdus meum cum *tribu*
Levi, ait Jehova exercituum:
5 Fœdus meum fuisse cum illa vitæ, & pa-
cis, & dedisse eas ipsi *propter* reverentiam,
quâ reveritus est me; & propter nomen me-
um contritum fuisse:
6 *Quum* lex veritatis fuit in ore ejus, &
iniquitas non est inventa in labiis ejus; in
pace, & in æquitate ambulavisse mecum, &
multos avertisse ab iniquitate:
7 Quum labia sacerdotis observarent
scientiam, & lex requireretur ex ore ipsius:
nam angelus Jehovæ exercituum est.
8 At vos recessistis ab illa via, fecistis, ut
impingerent multi in legem; corrupistis
fœdus Leviticum, ait Jehova exercituum.
9 Ideoque etiam ego reddidi vos con-
temtos, & abjectos toti populo; prout vos
minimè observatis vias meas, sed attollitis
faciem contra legem, *dicendo*:
10 Nónne pater unus omnibus nobis *est*,
nónne Deus fortis unicus creavit nos? qua-
re perfidi sumus alter in alterum, profanan-
do fœdus majorum nostrorum?
11 Perfidè agit Jehuda, & abominatio fit
in Jisraële, & Jeruschalaimis: profanat enim
Jehuda sanctitatem Jehovæ, quam amatu-
rus fuerat, ducens filiam dei alieni.
12 Exscindet Jehova virum vigilantem,
& respondentem, qui fecerit illam è tento-
riis Jahakobi; etiam offerentem munus Je-
hovæ exercituum.
13 Atque hoc secundùm facitis, operi-
endo lacrymis altare Jehovæ fletu, & excla-
matione; adeò ut minimè ampliùs respici-
at *Deus* ad munus: & benevolentiâ *ejus* re-
cipiat oblationem è manu vestra.
14 Dicitis autem, propter quid? pro-
pterea quòd Jehova testificatus est inter te,
& uxorem adolescentiæ tuæ, contra quam
tu perfidè agis, cùm sit socia tua, & uxor fœ-
derata tibi.
15 Nam nónne unum effecit, quàmvis
reliqui spiritus ipsius *essent*? quid autem
unum? quæsiturum semen Dei: ideo cau-
turi estis spiritui vestro, & in uxorem ado-
lescentiæ tuæ perfidè ne *quisquam* agito.
16 Sibi odio esse dimissionem, ait Jeho-
va, Deus Jisraëlis, nam *eum* operire violen-
tiam pallio ipsius, ait Jehova exercituum:
quare cavebitis spiritui vestro, ut non per-
fidè agatis.
17 Fatigatis Jehovam verbis vestris, &
dicitis, qua in re fatigamus? in eo quòd di-
citis, quisquis facit malum, bonus *videtur* in
oculis Jehovæ, & istis ipse delectatur, aut ubi
est Deus judicii?

CAP. III. *Adventus Christi, & ejus præcursor Iohannes Baptista.*

ECce ego missurus sum angelum meum,
qui expediat viam ante me: & repentè
veniet in templum suum Dominus, quem
vos quæritis, & angelus fœderis, quo vos
delectamini, ecce venturus est, ait Jehova
exercituum.
2 Quis autem sustineat diem adventûs e-
jus? aut quis consistat, quum apparuerit?
nam

am ipse quasi ignis conflatoris,& ùt smegma fullonum est.
3 Ut sedet conflans,& purgans argentum, tà purgabit filios Levi, defæcans eos velut aurum,& argentum: ut sint Jehovæ,qui offerant munus justè:
4 Et suave sit Jehovæ munus Jehudæ,& Jeruschalaimorum: ùt diebus priscis, & ùt annis antiquis.
5 Accedam autem ad vos in judicium; & ero testis festinantissimus contra præstigiatores, & contra adulteros, & contra jurantes falso: & contra oppressione detinentes mercedem mercenarii; viduam, & pupillum,ac peregrinum pervertentes, neque timentes mei,ait Jehova exercituum.
6 Quia ego Jehova non mutor: ideo vos, filii JahaKobi,non consumti estis.
7 Inde à diebus majorum vestrorum recessistis à statutis meis, neque observastis, revertimini ad me,& revertar ad vos,ait Jehova exercituum: sed dicitis, quâ in re revertemur?
8 An spoliet homo Deum, quòd vos spoliatis me? & dicitis,quâ in re spoliamus te? decimis,& oblatione.
9 Maledictione estis maledicti, eò quòd vos me spoliatis: gens ipsa tota.
10 Afferte omnes decimas in thesaurum, ut sit cibus in domo mea;& probate me jam in hoc, ait Jehova exercituum: si non aperuero vobis cataractas cœlorum,& proferam vobis benedictionem, adeò ut non sufficiatis:
11 Et increpabo vestri causâ exedentem, ut non corrumpat vobis fructum terræ: neque orbet vos vitis in agro,ait Jehova exercituum.
12 Itaque beatos prædicabunt vos omnes gentes, quia eritis terra oblectationis, ait Jehova exercituum.
13 Invaluerint contra me verba vestra, ait Jehova: sed dicitis,quid obloquuti sumus contra te?
14 Dixistis, vanum *est* colere Deum,& quod lucrum *erit*, quum observaverimus observationem ejus, & quum ambulaverimus atratè metu Jehovæ exercituum?
15 Imò nunc felices prædicamus superbos: & ædificantur,qui faciunt improbitatem: & qui probant Deum,liberantur:
16 Tunc timentes Jehovæ, frequenter prædicant alter apud alterum,*dicentes*: enimverò attendit Jehova, & audit, atque conscriptum est in libro commentarii coram eo;pro timentbus Jehovæ,& cogitantibus *de* nomine ejus.
17 Hi erunt mei, ait Jehova exercituum, quo die ego confecturus sum peculium: & clementia utar erga ipsos, quemadmodum quis utitur clementiâ erga filium suum, qui colit ipsum.
18 Tunc conversi videbitis inter justum,& improbum *quid intersit*,inter colentem Deum & eum,qui non colit ipsum. *Caput IV.*
19 Nam ecce dies ille adveniet, ardens tanquam fornax; quo erunt omnes superbi, & omnes facientes improbitatem stipula,& inflammabit eos dies ille venturus: ait Jehova exercituum,adeò ut non derelinquat eis radicem,aut ramum.
20 Exorietur autem vobis, ô timentes nominis mei, sol justitiæ cum curatione in alis ipsius; & procedetis, augescetísque ùt vituli saginarii:
21 Et conculcabitis improbos; nam futuri sunt cinis sub plantis pedum vestrorum; quo die ego effecturus sum, ait Jehova exercituum.
22 Recordamini legis Moschis,servi mei: cui præcepi in Chorebo *perferenda* ad totum Jisraëlem statuta,& jura.
23 Ecce ego missurus sum vobis Elijam prophetam, antequam veniat dies Jehovæ maximus,& reverendus:
24 Ut convertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres ipsorum, ne veniens, percutiam terram anathemate.

LIBRI APOCRYPHI.

TOBIT.

CAP. I. *Tobit senior constans confessor.*

Commentarius Tobiti, filii Tobjelis, filii Chananeelis, filii Hiddui, filii Gebahelis, è semine Jachtzielis, de tribu Naphthali:
2 Qui captivus adductus est diebus Schalman-asaris, regis Assyriorum è Thischbe, quæ *regio* sita est ad dexteram ejus, quæ propriè *dicitur* Naphthali in Galilæa,suprà Ascheris *tribum*.
3 Ego Tobit fideliter, ac justè ambulavi singulis diebus vitæ meæ,eleemosynas multas faciens fratribus meis, ac genti meæ,& iis,qui venerant mecum in regionem Assyriorum Nineven.
4 Nam quum essem in regione mea,in terra Jisraëlis juvenis adhuc,deficiente totâ tribu Naphthali patris mei à domo Jeruschalaimorum, quæ electa fuerat ex omnibus tribubus Jisraëlis.
5 Ut sacrificarent *illic* omnes tribus, ubi sanctificatum fuerat templum pro tabernaculo Altissimi, ex quo exstructum fuerat, in generationes omnes æternas; & omnibus tribubus, quæ unà defecerant, sacrificantibus Bahali deo,cum domo Naphthali, patris mei:
6 Ego tamen solus ibam sæpe Jeruschalaima diebus festis, quemadmodum præscriptum est toti populo Jisraëlis,præcepto æterno,primitias,decimásque fœtuum, & prima vellera habens; & dabam ea Sacerdotibus posteris Aharonis ad altare *offerens*.
7 Primas omnium fœtuum decimas dabam posteris Aharonis,qui ministrant Jeruschalaimis; secundas verò decimas vendebam,& profectus,expendebam eas Jeruschalaimis unoquoque anno:
8 Tertias denique dabam iis,quibus conveniebat *dari*, quemadmodum præceperat Debora, mater patris mei; quia orphanus relictus fueram à patre meo.

9 Quùm-

9 Quúmque ad viri ætatem perveniſſem, ducens Channam, uxorem è gente noſtra, genui ex ea Tobijam.

10 Sed quum captivus Nineven abductus eſſem;

11 Omnibus fratribus meis, ac gentilibus meis veſcentibus cibis gentium;

12 Ego continui me ipſum, ne comederem *eos*:

13 Quia memor eram Dei ex toto animo meo.

14 Conciliavit autem Altiſſimus gratiam, decorémque *mihi* coram Schalmanaſare, ut eſſem opſonator ipſius.

15 Itaque profectus ſum in Mediam:

16 Depoſuíque apud Gebahelem, fratrem Gobrajæ Rageſchi, civitate Mediæ, argenti talenta decem.

17 Poſtquam verò mortuus eſt Schalmanaſar, regnavit Sancherib, filius ejus pro eo.

18 Cujus rationes, quum incertæ eſſent, non potui ampliùs proficiſci in Mediam.

19 Ac in diebus quidem Schalmanaſaris eleemoſynas multas feceram fratribus meis.

20 Cibos meos dederam eſurientibus, & veſtimenta mea nudis; & ſi quem ex gente mea videram mortuum, projectúmque ad murum Nineves, eum ſepeliveram.

21 Præterea, ſi quem occiderat Sancherib rex, quum veniſſet fugiens ex Jehudæa, furtim abripiens, ſepeliebam eum (multos enim perdebat indignatione ſuâ) & requiſita à rege corpora eorum non inveniebantur.

22 Profectus verò quidam Ninevitarum, indicavit regi me ſepelire eos; quamobrem abdidi me, & cognoſcens me quæri ad mortem; ex metu me recepi aliò.

23 Tum raptæ ſunt omnes facultates meæ: neque relictum eſt mihi quicquam præter Channam, uxorem meam, & Tobijam, filium meum.

24 Sed non præteriverant dies quinquaginta quinque, quum occiderunt eum duo filii ipſius, fugerúntque in montes Armeniæ, & regnavit Eſarchaddon, filius ejus pro eo, qui præfecit Achikarum, filium fratris mei Chananeelis omnibus rationibus patris ſui, & toti procurationi.

25 Poſtulante itaque Achikaro meâ cauſâ, reverſus ſum Nineven: (erat enim Achikar à poculis, & ab annulo, procuratórque, & rationarius, conſtituerátque eum Eſarchaddon ſecundum à ſe, filium fratris mei)

26 Reverſóque mihi domum, reſtituta eſt Channa uxor, & Tobija, filius meus.

CAP. II. *Tobit fit cæcus.*

DIe feſto pentecoſtes, qui *dies* ſanctus eſt ſeptimanarum ſeptem, comparatum eſt prandium lautum mihi: quúmque accumbens ad edendum, contemplarer cibaria multa, edixi filio, abi, adduc, quemcunque inveneris fratrum noſtrorum egentem, qui memor ſit domini: Ecce autem ſum exſpectaturus te.

2 Ille adveniens dixit, pater, quidam è genere noſtro projectus jacet in foro ſtrangulatus.

3 Tum ego antequam guſtarem, exſiliens, ſuſtuli eum, & *exportavi* in domum quandam, donec occidiſſet ſol.

4 Deinde reverſus lavi, & comedi cibum meum triſtis.

5 Recordando prophetiæ Hamoſi, quemadmodum dixerit.

6 Convertentur feriæ veſtræ in luctum, & omnia hilaria veſtra in lamentum: ac flevi.

7 Quum autem occidiſſet ſol, abii, & effoſſâ *foveâ* ſepelivi eum.

8 Vicini verò *me* irridebant, dicentes; non ampliùs metuit iſte interfici propter factum iſtud, quàmvis antè aufugerit: Nam ecce mortuos iterum ſepelit:

9 Eâdemque nocte decubui pollutus ad murum hypæthri, facie meâ non obtectâ; neque animadverti paſſeres eo in muro eſſe.

10 Itaque oculis meis apertis excreverunt paſſeres calidum *ſtercus* in oculos meos, unde enatæ ſunt albugines in oculis meis; & quàmvis adirem medicos, tamen non adjuverunt me, Achikar verò aluit me, donec profectus eſſet in Elymaida.

11 Channa autem uxor mea lanificium exercebat in gynæceis:

12 Cui, quum remiſiſſet *opus* ſuum dominis, rependerunt quoque illi mercedem, & ampliùs etiam donârunt hœdum.

13 Quum verò veniſſet ad me, balare cœpit: Quamobrem dixi ei, unde hœdulus iſte? nónne furto ſublatus eſt? Redde eum dominis; nam nefas eſt comedere furto ablatum *quicquam*; dicente verò illâ, dono datus eſt mihi præter mercedem, tamen non credidi illi, ſed edixi reddi eum dominis.

14 Me itaque contra illam exardeſcente, reſpondens illa, mihi dixit, ubi ſunt tuæ eleemoſynæ, & juſtè facta tua? Ecce ſpectata ſunt omnia apud te.

CAP. III. *Tobit gemens, & orans.*

ITaque contriſtatus flevi, & oravi cum dolore, dicendo:

2 Juſtus es Domine, omniáque opera tua, & omnes viæ tuæ ſunt miſericordia, & veritas; etiam judicio vero, juſtóque tu judicas in ſeculum.

3 Memento mei, & reſpice ad me: ne ulciſcaris me pro peccatis meis, atque erroribus meis, & majorum meorum, qui peccaverunt coram te.

4 Nam non obedivimus præceptis tuis; quamobrem expoſuiſti nos direptioni, & captivitati, mortíque, & dicterio probroſo omnibus, apud quos diſperſi ſumus.

5 Nunc ergo, *ut* multa judicia tua ſunt, & vera, ne facito propter peccata mea, majorúmque meorum, quia non fecimus præcepta tua (non enim ambulavimus fideliter coram te.)

6 Nunc, *inquam*, prout placuit tibi, facito me, præcepto tolle ſpiritum meum, ut diſſolutus redigar in terram: quoniam utilius eſt mihi mori, quàm vivere, quandoquidem exprobrationes falſas audivi, ac triſtitia multa inceſſit me; præcipe, *inquam*, me ſolutum à neceſſitate hac, jam *concedere* in æternum locum; ne avertas faciem tuam à me.

7 Eo ipſo die accidit filiæ Rehuelis Saræ in Ecbatanis Mediæ, ut ipſi quoque objice-

etur probrum ab ancillis patris ipsius.

8 Quia tradita fuerat viris septem; sed Aschmadæus, improbum illud dæmonium, occiderat eos; antequam congrederentur cum ea, ut fit mulieribus.

9 Dicebant enim ipsi, an nondum intelligis te præfocare viros tuos?

10 Jam septem viros habuisti, neque vocaris de ullius eorum nomine.

11 Quid nos verberas propter illos, siquidem mortui sunt? abi cum illis: ne videamus ex te filium, aut filiam in seculum.

12 Hæc, quum audisset, tristata est valde; adeò ut strangulatione premeretur: sed dixit, equidem unica sum patri meo, si fecero hoc, probrosum fuerit ipsi; & senium ejus deduxero cum dolore in sepulchrum.

13 Postea oravit ad fenestram quandam, dicens;

14 Benedictus es, Domine Deus mi, & benedictum nomen gloriæ tuæ, sanctum, & pretiosum in secula; benedicant tibi omnia opera tua in seculum.

15 Nunc autem Domine, oculos meos, & faciem meam converti ad te.

16 Dicens, ut liberes me ab hac terra; ac non audiam ampliùs exprobrationem.

17 Tu nôsti, Domine, me puram esse ab omni peccato viri.

18 Ac non coinquinâsse nomen meum, neque nomen patris mei, in terra captivitatis meæ.

19 Unica sum patri meo, neque est ipsi alter natus, qui percipiat hæreditatem ejus:

20 Neque agnatus propinquus, neque filius ex eo, cui me conservem, ut nubam ipsi.

21 Jámque perierunt mihi septem: quorsum mè *in tempus* reliquum vivere.

22 Quòd si non visum fuerit tibi occidere me;

23 Præcipe respiciens ad me; & misertus meî, ut non audiam ampliùs exprobrationem.

24 Exaudita autem est oratio utriusque coram gloria Dei maximi:

25 Et missus est Rephael curaturus hos duos, Tobiti desquamaturus albugines, & Saram, Rehuelis filiam traditurus Tobijæ, Tobiti filio uxorem, ac ligaturus Aschmadæum, improbum illud dæmonium; quia Tobijæ *jus* acciderat, ut illam hæreditario jure duceret: eodémque momento reversus Tobit ingressus est domum suam, & Sara Rehuelis filia descendit è cœnaculo suo.

CAP. IV. *Testamentum Tobiti.*

DIe illo recordatus Tobit pecuniæ, quam deposuerat apud Gebahelem Rageschi *civitate* Mediæ.

2 Dixit apud se ipsum, ego postulabam mortem: quid non advoco Tobiiam filium meum, ut ipsi indicem antequam moriar? Itaque vocato illi dixit:

3 Fili, quum mortuus fuero, sepeli me, ac ne despicias matrem tuam: honora eam omnibus diebus vitæ tuæ, & fac, quod placuerit tibi, neque contristes eam.

4 Memento, fili, ipsam multa pericula expertam esse propter te *latentem* in utero.

5 Quum mortua fuerit, sepeli eam apud me in eodem sepulchro.

6 Omnibus diebus, fili, Domini Dei nostri recordare, neque voluntariè pecces, & transgrediaris mandata ejus; sed justitiam exerce omnibus diebus vitæ tuæ; ac ne ambules viis iniquis: nam te colente veritatem prosperi successus aderunt tuis operibus, & omnibus exercentibus justitiam.

7 De facultatibus tuis fac eleemosynam; ac ne invideto oculus tuus, quum facies eleemosynam; ne avertas faciem tuam ab ullo paupere, & à te minimè avertetur facies Dei.

8 Prout tibi aderunt in multitudinem, facito ex eis eleemosynam:

9 Sin parùm tibi fuerit, pro paucitate ne metuas facere eleemosynam:

10 Thesaurum enim bonum comparas tibi ipsi in diem necessitatis:

11 Nam eleemosyna à morte liberat, nec sinit *auctorem suum* ingredi in tenebras:

12 Donum enim bonum est eleemosyna omnibus facientibus eam coram Altissimo.

13 Attentè cave tibi ipsi, fili, ab omni scortatione; & uxorem imprimis assume de semine majorum tuorum, ac ne assumas uxorem exteram, quæ non sit de tribu patris tui, quia filii prophetarum sumus: Noachum, Abrahamum, Jitzchakum, & Jahakobum majores nostros olim, memento, fili, omnes istos duxisse uxores è cognatis suis, & benedictos fuisse in filiis suis, ac semen ipsorum terram hæreditario jure possessurum esse.

14 Nunc etiam, fili, dilige fratres tuos, ac ne superbè fastidias cum animo tuo de fratribus tuis, & popularibus tuis, de illis, *inquam*, sumere tibi ipsi uxorem: nam superbiæ adest perditio multa, ac non stabilitas; & arrogantiæ diminutio, indigentiáque maxima: arrogantia enim mater est famis.

15 Merces omnis hominis, qui operam commodaverit tibi apud te, ne pernoctato, sed redde ei illico; quòd si servieris Deo, reddetur tibi.

16 Attende tibi ipsi, fili, in omnibus operibus tuis, ut sis eruditus in tota conversatione tua; Itaque quod odisti, nemini feceris; vinum ad ebrietatem ne bibas, neque ambulet tecum ebrius in via tua.

17 De cibo tuo da esurienti, & nudis de vestibus tuis, omnium, quæ abundaverint tibi, fac eleemosynam, neque invideat oculus tuus, quum facies eleemosynam.

18 Effunde cibos tuos in monimentum justorum, neque des peccatoribus.

19 Consilium ab omni prudente quære, neque contemnas unquam consilium utile.

20 Omni autem momento benedic Domino; & ab eo postula, ut viæ tuæ efficiantur rectæ, & omnes calles tui, consiliáque tua prosperè succedant. Nam gens ulla non habet consilium, sed ipse Dominus dat omnia, quæ bona sunt. & quem vult deprimit, prout vult. Nunc ergo, fili, recordare mandata mea, ac ne deleantur ex animo tuo.

21 Jam verò indico tibi decem talenta argenti *esse*, quæ deposui apud Gebahelem, filium Gobrajæ Rageschi Mediæ; neque propterea metuas, fili, quòd pauperes facti sumus; sunt tibi multa, si timeas Deum, & desistens ab omni peccato, feceris, quæ placent ipsi.

CAP. 5

CAP. V. *Angelus comes, & custos Tobijæ.*

Tum respondens Tobija, dixit, pater, faciam quæcunque mandâsti mihi:
2 Verùm quomodo potero recipere pecuniam illam, quum non cognoscam eum?
3 Itaque dedit ei *pater* chirographum, & dixit ei;
4 Conquire tibi ipsi aliquem, qui, dum vivo, proficiscatur tecum, & dabo ei mercedem; ità profectus pecuniam illam recipe.
5 Abiens igitur ad conquirendum aliquem, invenit Rephaëlem, qui
6 Erat Angelus, sed nesciebat Tobija:
7 Et dixit ei, an posses proficisci mecum in *civitatem* Mediæ Ragescheum?
8 Et an peritus es locorum illorum?
9 Cui dixit Angelus, sum profecturus tecum, & apud Gebahelem agnatum nostrum commoraturus sum.
10 Dixit verò ei Tobija, exspecta me, ut dicam patri meo: qui dixit ei, abi, ac ne tardes.
11 Ingressus itaque, dixit patri, ecce inveni; qui proficiscatur mecum: edicente autem patre, voca illum ad me, ut cognoscam, ex qua tribu sit, & an certus *homo* sit ad proficiscendum tecum, vocavit eum:
12 Quúmque venisset intrò salutârunt alter alterum:
13 Et dixit ei Tobit; frater, ex qua tribu, & ex qua familia es tu? Indica mihi.
14 Quo dicente ei, túne tribum, & familiam quæris, an mercenarium, qui proficiscatur cum filio tuo? dixit illi Tobit, cupio, frater, cognoscere genus, & nomen tuum.
15 Dixit verò ille, ego sum Hazarja *nomine*, genere verò, filius Chananjæ illius magni, & fratris tui.
16 Tum dixit Tobit, prosperè adveneris, frater:
17 Sed ne irascaris mihi, quòd quæsivi tribum tuam, & familiam tuam cognoscere.
18 Tu verò agnatus meus es ex optimo genere: Novi enim Chananiam, & Jonathanem, filios Schemahjæ, illius magni:
19 Ut qui iverimus unà Jeruschalaima adoraturi, afferentes primogenita *animalia*, decimásque fœtuum.
20 Et ipsos *novi* non seductos esse errore fratrum nostrorum.
21 Ex stirpe magna es, mi frater, sed dic, quam tibi mercedem daturus sim, drachmam in diem *spondeo*, & quæ erunt opus, ùt etiam filio meo; etsi ampliùs adjecturus sum tibi ad mercedem hanc, si incolumes reversi fueritis.
22 Atque hoc modo inter ipsos convenit.
23 Tum edixit Tobijæ, compara te ad iter istud, & itinere prospero utimini.
24 Paravítque filius, quæ ad iter illud *pertinebant*: cui dixit pater illius, proficiscere cum homine hoc: qui autem in cœlo habitat Deus, prosperet iter vestrum, & Angelus Dei proficiscatur vobiscum.
25 Itaque egressi sunt ambo, ut proficiscerentur, & canis filij comitatus est eos. Flevit autem Channa, mater ejus, & dixit Tobito, quid emisisti filium nostrum? nónne scipio manûs nostræ est, res nostras agens arbitratu nostro?
26 Utinam argentum huic argento non antecessisset, sed ramenta nos circumstantia filii nostri essent.
27 Nam prout datum est nobis, unde vivamus à Domino, hoc sufficiens nobis est.
28 Dixit verò ei Tobit, ne curam habeas soror; incolumis veniet, & oculi tui videbunt eum:
29 Angelus enim bonus proficiscetur cum eo, & prosperabitur iter ejus, revertetúrque incolumis: ità clamare destitit.

CAP. VI. *Tobias discit mederi, docente Angelo.*

Illi autem profecti eo itinere, venerunt vespere ad Tigrim fluvium, ubi commorati sunt.
2 Quúmque filius loturus descendisset, exsiluit piscis ex eo fluvio,
3 Qui volebat devorare filium.
4 Dixit verò Angelus illi, prehende piscem istum.
5 Itaque firmè prehendens piscem illum filius, projecit eum in terram:
6 Dixítque ei Angelus, disseca piscem istum, & excipiens cor, hepárque, & fel, repone ea tutò.
7 Fecit ergo filius ùt dixerat ipsi Angelus; piscem verò assatum comederunt, perrexerúntque ambo, donec appropinquarent ad Ecbatana.
8 Quúmque dixisset filius Angelo, Hazarja frater, quid sibi volunt cor istud, & hepar, ac fel istius piscis?
9 Dixit ei, cor, & hepar istud, si quem turbet dæmonium, aut spiritus malus, ea adole coram viro, aut muliere illa, ac minimè turbabitur ampliùs.
10 Felle inunge hominem, qui habet albugines in oculis suis, ità curabitur.
11 Quum autem ad Ragescheum appropinquâssent,
12 Dixit Angelus ille filio, frater, hodie commoraturi sumus apud Rehuelem, qui idem est cognatus tuus; est autem ei filia unigenita, nomine Sara: loquar de ea, ut detur tibi illa in uxorem.
13 Nam tibi accidit ejus hæreditatis quia tu solus es ex genere illius: puella autem pulchra, & prudens est.
14 Nunc ergo ausculta mihi, & compellabo patrem illius, quúmque revertemur Ragescho, celebrabimus nuptias: Nam scio Rehuelem minimè daturum esse illam viro alteri, secundùm legem Moschis, neque sibi comparaturum mortem: quia tibi convenit, ut hæreditatem percipias, potiùs quàm ulli homini *alteri*.
15 Tunc dixit filius angelo, Hazarja frater, audivi ego puellam septem viris fuisse traditam, & omnes in thalamo ipso periisse:
16 Nunc autem ego unicus sum patri, & metuo, ne ingressus moriar, ùt etiam priores illi; quia dæmonium diligit eam, ùt quòd neminem injuria afficiat, præter eos, qui accedunt ipsam: Nunc, *inquam*, metuo, ne moriar, & deducam vitam patris mei, & matris meæ ex dolore meâ causâ percepto, in sepulchrum ipsorum: Filius autem alter non est ipsis, qui sepeliat ipsos.
17 Dixit verò ei Angelus, annon meministi sermonum, quos præcepit tibi pater, ut assu-

assumeres uxorem de gente tua?

18 Nunc ergo ausculta mihi frater, nam tua erit uxor, illius verò dæmonii nullam rationem habe:

19 Nam hac ipsâ nocte tradetur tibi illa in uxorem: quum autem ingressus fueris thalamum, si accipiens cinerem thymiamatum, imposueris de corde istius piscis, & hepate, atque adoleveris,

20 Quum odoratum fuerit dæmonium, fugiet; neque ampliùs revertetur, ut impetum faciat in sempiternum.

21 Sed quando eris congressurus cum ea, exsurgite ambo, & inclamate Deum misericordem, qui misertus conservabit vos.

22 Ne metuas; nam illa tibi jam olim erat præparata, & tu illam servabis, ac proficiscetur tecum: etiam præcipio *animo* tibi fore ex ea liberos.

23 Quúmque Tobija audivisset ista, dilexit eam, & animus ipsius adhæsit ei pervalde: sic venerunt Ecbatana.

CAP. VII. *Tobijas ducit uxorem.*

ADvenerunt itaque ad domum Rehuelis, Sara autem obviàm facta illis, salutavit illos, & illi *resalutârunt* eam.

2 Postea introduxit illos domum, dixítque Rehuel Hednæ, uxori suæ, quàm similis est adolescens iste Tobito, cognato meo!

3 Rogavítque eos Rehuel, unde estis, fratres?

4 Qui dixerunt ei, è filiis Naphthali, qui captivi sunt Nineves.

5 Dixítque illis, nôstis Tobitum, cognatum meum? Qui dixerunt, novimus.

6 Dicente autem illo, valétne? dixerunt ipsi, & vivit & valet, dixítque Tobija, pater meus est.

7 Tum exsiliens Rehuel, & osculatus eum, flevit, & benedixit ei, dicens ei; optimi viri filius *es*. Audiens verò Tobitum amisisse oculos suos, dolore affectus est, & flevit:

8 Hedna quoque uxor ipsius, & Sara, filia ipsius fleverunt.

9 Postea excipientes eos studiosè, mactârunt arietem subrumum, apposuerúntque cibaria multa: dixit verò Tobija Rephaëli, Hazarja frater, loquere de iis, quæ dicebas in itinere, ut perficiatur negotium: ità communicavit rem cum Rehuele.

10 Tum dixit Rehuel Tobijæ, comede, & bibe, & age hilariter: tibi convenit filiam meam ducere:

11 Veruntamen indicabo tibi veritatem; dedi filiam meam septem viris, & quando congressuri erant cum ea, mortui sunt de nocte: sed in præsentia hilariter age.

12 Dixit verò Tobija, non gustabo quicquam hic, donec adstantes constitueritis mecum. Itaque dixit Rehuel, accipito illam jam ex jure; tu agnatus es, illa *vicissim* tua.

13 Misericors autem Deus prosperet vos rebus optimis.

14 Quum autem vocâsset Saram, filiam suam, venit ad patrem suum:

15 Qui prehendens manum illius, tradidit illam Tobijæ uxorem, dicens; ecce secundùm legem Moschis accipe illam, & adduc ad patrem tuum; & benedixit eis.

16 Deinde vocavit Hednam, uxorem suam, & accipiens libellum, scripsit instrumentum conventionis, atque obsignavit.

17 Tum cœperunt edere.

18 Postea vocavit Rehuel Hednam, uxorem suam, & dixit ei; soror, præpara alterum cubiculum, & introduc eam.

19 Quæ fecit prout dixerat, & introducens eam, illuc flevit, mutuásque lachrymas accepit filiæ suæ:

20 Dixítque ei, bono animo esto filia; Dominus cœli, & terræ det tibi lætitiam pro tristitia hac tua: bono animo esto ô filia.

CAP. VIII. *Castitas Tobiti filii.*

QUum autem absolvissent cœnare, introduxerunt Tobijam ad illam:

2 Qui adiens, meminit verborum Rephaëlis, acceptóque cinere thymiamatum, impositum cor illius piscis, & hepar adolevit:

3 Quem odorem, quando sensit dæmonium, abiit in *partes* superiores Ægypti, & ligavit eum Angelus.

4 Conclusis autem duobus illis simul, adscendit Tobija in lectum, & dixit, surge soror, precemúrque, ut misericordiam faciat nobis Dominus.

5 Itaque cœpit Tobija dicere, benedictus es, ô Deus majorum nostrorum, & benedictum nomen tuum sanctum, gloriosúmque in secula: benedicant tibi cœli, & omnes res creatæ tuæ.

6 Tu fecisti Adamum, & dedisti ei adjumentum Chavam, firmamentum, uxorem ipsius, è quibus factum est hominum genus: tu dixisti, non esse bonum, ut sit homo solus, faciamus ipsi adjumentum, simile ipsi.

7 Nunc autem, Domine, non ad scortationem accipio sororem meam hanc, sed ex veritate.

8 Præcipe, misertus mei, ut cum hac consenescam: quæ dixit cum eo, Amen. Ità cubuerunt ambo eâ nocte.

9 Surgens autem Rehuel, abiit, effodítque sepulchrum, dicens, nónne hic etiam mortuus fuerit?

10 Et veniens Rehuel domum suam, dixit Hednæ, uxori suæ.

11 Mitte unam ancillarum, quæ videat, an vivit: sin minùs, *renunciet*, ut sepeliam eum, & nemo noverit.

12 Tum veniens ancilla, quum aperuisset januam, invenit duos ipsos dormientes:

13 Egressáque renunciavit eis illum vivere.

14 Itaque benedixit Rehuel Deo, dicens; benedictus es, ô Deus, omni benedictione purâ, & sanctâ, & benedicant tibi omnes sancti tui, omnésque res creatæ tuæ, benedicant, *inquam*, tibi omnes angeli tui, & electi tui in omnia secula: benedictus es, quòd exhilaraveris me, ac non fuerit factum mihi, prout animo præceperam, sed pro multa misericordia tua te gesseris erga nos:

15 Benedictus *es*, quòd duorum unigenitorum misertus sis; fac eis, Domine, misericordiam, fac, ut percurrant vitam suam incolumes cum lætitia, & misericordia.

16 Jussítque famulos, ut obruerent sepulchrum,

17 Postea exhibuit eis nuptiale convivi-
um, dierum quatuordecim ; dixitque ei
Rehuel,antequam absolverentur dies nu-
ptiales, adhibito iuramento, eum non e-
gressurum esse, donec completi essent illi
quatuordecim dies nuptiales convivii:
18 Tum verò accepto dimidio faculta-
tum ejus abiturum incolumem ad patrem:
reliqua verò, *inquit accipies*, quum mortui
fuerimus ego,& uxor mea.

CAP. IX. *Convivium nuptiale Tobijæ.*

TUm vocans Tobija Rephaëlem.
2 Dixit ei, Hazarja frater ;
3 Accipe tecum puerum, & duos came-
los, ac proficiscere Rageschum Mediæ ad
Gebahelem,& referens ad me pecuniam il-
lam, ipsum adduc ad nuptias: quandoqui-
dem juravit Rehuel, me non egressurum
esse:
4 Nam pater meus numerat hos dies:
5 Quòd si tardavero multùm, dolebit ad-
modum.
6 Ità profectus Rephaël,commoratus est
apud Gebahelem, & exhibuit illi chirogra-
phum ipsum:
7 Ille verò afferens loculos ipsos cum si-
gillis, vicissim tradidit ei.
8 Postea manè surgentes, simul venerunt
ad nuptias,& benedixit *Gebahel* Tobijæ, &
uxori ejus.

CAP. X. *Tobijas tandem dimittitur unà cum uxore.*

PAter autem illius Tobit supputabat uno-
quoque die: quùmque impleti essent
dies profectionis, nec venissent illi, dice-
bat Tobit,an fortè confusus est?
2 An fortè mortuus est Gebahel,ut nemo
illi reddat pecuniam istam?
3 Et contristabatur valde: dicebat verò
illi uxor, periit puer,quandoquidem tarda-
vit.
4 Cœpítque ea lugere ipsum,dicens;
5 Eheu,pœnitet me,fili, quòd dimiserim
te, lucem oculorum meorum.
6 Cui dixit Tobit,tace,ne curam habeas,
incolumis est.
7 Sed dicebat illa ei, tace, ne fallas me,
periit puer meus,& abibat quotidie in viam
foras,quà discesserant.
8 Interdiu autem cibum non capiebat,
noctes verò totas non desinebat lamentari
Tobijam,filium suum.
9 Tantisper dum absoluti essent dies qua-
tuordecim nuptiarum,quos juraverat Re-
huel,eum illic consumturum esse.
10 Dixit autem Tobija Rehueli, dimitte
me,nam pater meus, & mater mea non am-
pliùs sperant visuros esse me.
11 Cui dixit ipsius socer,mane apud me,
& ego mittam ad patrem tuum; qui signifi-
cent ipsi res tuas. Sed Tobija dixit, nequa-
quam;verùm dimitte me ad patrem meum:
surgens itaque Rehuel, dedit ipsi Saram,
uxorem ipsius cum dimidio facultatum,cor-
poribus,jumentísque,& pecunia.
12 Et benedicens eis,dimisit eos,dicen-
do: prosperum successum det vobis Deus,ô
nati, Deus cœli, antequam moriar: dixit
verò filiæ suæ,honora soceros tuos:illi nunc
parentes tui sunt: audiam de te sermonem
bonum, & osculatus est eam.
13 Hedna autem dixit Tobijæ,frater cha-
re,constituat te Dominus cœli; & det mihi,
ut videam liberos tuos ex Sara, filia mea, ut
exhilarer coram Domino: Ecce autem de-
pono apud te filiam meam in depositum: ne
ergo contristes eam. Postea abiit etiam To-
bija, benedicens Deo, qui prosperaverat
viam suam, quum benedixisset Rehueli, &
Hednæ,uxori ejus.

CAP. XI. *Tobijas cum uxore redit ad suos.*

QUum autem profectus esset, donec ap-
propinquarent ipsi ad Nineven.
2 Dixit Rephaël Tobijæ, nôsti frater, ut
dimiseris patrem tuum:
3 Præcurramus ante uxorem tuam, ut
comparemus domum:
4 Et accipe ad manum istud fel piscis.
5 Ità processerunt, & unà abiit canis, se-
quutus eos.
6 Channa autem sedebat circumspiciens
pro filio suo in via, & animadvertens eum
venientem,dixit patri ejus:
7 Ecce filius tuus advenit, & vir ille, qui
erat profectus cum eo,& dixit Rephaël,scio
ego, Tobija,aperturum oculos suos,patrem
tuum esse:
8 Tu itaque inunge felle hoc oculos
ipsius, nam mordicatus exteret, abjicietque
albugines,& videbit te.
9 Accurrens verò Channa, irruit in col-
lum filii sui, & dixit ei, videam te fili, dein-
ceps moriar; fleverúntque ambo.
10 Tobit quoque exibat ad januam; sed
impegit: filius autem ejus accurrit ad eum.
& prehendens patrem suum, inspersit fel
illud oculis patris sui,dicens; bono animo
esto pater; ùt autem mordicati sunt, extri-
vit oculos suos, & desquamatæ sunt de an-
gulis oculorum ejus albugines.
11 Ità videns filium suum, irruit in col-
lum ejus,& flevit;
12 Deinde dixit,Benedictus es,ô Deus;
13 Benedictum nomen tuum in secula:
14 Et benedicant tibi omnes sancti tui
Angeli, quia flagellâsti,& misericordia usus
es:
15 Jam ecce video Tobijam, filium
meum.
16 Itaque ingressus est filius ejus gau-
dens.
17 Et renunciavit patri suo res illas ma-
gnas,quæ factæ fuerant in Media.
18 Tum egressus est Tobit obviàm nurui
suæ,gaudens, & benedicens Deo ad portam
Nineves, & mirantibus iis,qui contempla-
bantur ipsum incedentem, eò quòd rece-
pisset visum, Tobit profitebatur coram o-
mnibus misertum ipsius fuisse Deum;
quùmque appropinquâsset Tobit ad Saram,
nurum suam,benedixit ei,dicens; prospe-
rè adveneris filia: benedictus sit Deus, qui
adduxit te ad nos, & pater tuus, ac mater
tua; fuítque lætitia omnibus,qui erant Ni-
neves cognatis ejus.
19 Adfuit enim Achiikar, & Nitzba, fi-
lius fratris ejus.
20 Et agitatæ sunt nuptiæ Tobijæ hilari-
ter diebus septem.

CAP. XII. *Tobijas tandem agnoscit angelum custodem.*

POstea advocans Tobit Tobijam filium,
dixit ei, vide fili, *ut* des mercedem homi-
ni huic, qui profectus est tecum: etiam am-
plius ei oportet addere.
2 Cui dixit Tobija, pater non esset mihi
grave dare ipsi dimidium eorum, quæ at-
tuli.
3 Quia me reduxit ad te incolumem, &
uxorem meam curavit, & pecuniam meam
attulit, denique te curavit consimiliter;
dixítque senex, justè fiet, si dabitur ei.
4 Et accersens Angelum, dixit ei:
5 Accipe dimidium eorum, quæ attuli-
stis:
6 Ità discede incolumis.
7 Tum *Angelus* vocans duos ipsos clàm,
dixit eis, benedicite Deo, eumque celebra-
te, & amplitudinem tribuite ei; celebrate,
inquam, coram omnibus viventibus, pro
iis rebus, quas fecit erga vos; bonum est
benedicere Deo, & efferre nomen ejus; res
à Deo gestas honorificè ostendendo, ac ne
pigremini celebrare ipsum.
8 Arcanum enim regis bonum est occul-
tare, opera autem Dei revelare gloriosum;
bonum facite, & malum non assequetur
vos.
9 Bona res est oratio cum jejunio, mise-
ricordiáque, & justitia: melius est parùm
cum justitia, quàm multum cum injustitia:
melius exercere misericordiam, quàm auri
thesauros comportare: misericordia enim
ex morte liberat, & ipsa expurgat omne
peccatum, qui exercent misericordiam, &
justitiam omnimodam, implebuntur vita.
10 Qui autem peccant, hostes sunt suæ
ipsorum vitæ.
11 Minimè occulturus sum à vobis ul-
lum verbum, ùt qui dixerim arcanum re-
gis occultare bonum esse, opera verò Dei
revelare gloriosum.
12 Jam itaque, quando orabas tu, & spon-
sa tua Sara, ego afferebam monimentum
orationis vestræ coram Sancto;
13 Et quando sepeliebas mortuos, similiter
aderam unà tibi; & quando non dubitabas
surgere, ac relinquere prandium tuum, ut
profectus circumtegeres mortuum, non erat
ignotum mihi benefactum tuum, sed tecum
eram.
14 Nunc ergo emisit me, Deus ad curan-
dum te, & sponsam tuam Saram:
15 Ego sum Rephaël, unus ex septem An-
gelis illis sanctis, qui referunt preces san-
ctorum, & egrediuntur coram gloria Sancti.
16 Ipsis autem duobus turbatis, & pro-
cidentibus in faciem, quia metuebant,
17 Dixit, ne metuite, pax enim vobis fu-
tura est:
18 Verùm Deo benedicite; quia non
meâ ipsius gratia, sed voluntate Dei nostri
veni; quamobrem benedicite ei in secula.
19 Quotidie spectabar à vobis, ac non
comedebam, neque bibebam; sed visum
vos contemplabamini.
20 Nunc autem celebrate Deum, quia
adscendo ad eum, qui miserat me, & scri-
bite omnia, quæ confecta sunt in libro.
21 Tum surrexerunt; quùmque ampliùs
non viderent eum, celebraverunt opera
magna, adeóque mirabilia Dei.

CAP. XIII. *Canticum Tobiti.*

POstquam ergo apparuisset ipsis Angelus
Domini, Tobit scripsit orationem ad ex-
sultationem, dicens;
2 Benedictus *sit* Deus vivus in secula, &
regnum ipsius, quia ipse flagellat, miseretúr-
que, deducit ad inferos, & reducit, neque
est, qui effugiat manum ipsius.
3 Celebrate eum filii Jisraëlis coram
gentibus, quandoquidem ipse disseminavit
nos in eis; ibi ostendite amplitudinem e-
jus, & exaltate ipsum coram omni vivente,
quandoquidem ipse dominus noster est, &
Deus ipse pater noster in omnia secula.
4 Si flagellabit nos propter injusta facta
nostra, at rursum miserebitur, & congrega-
bit nos ex omnibus gentibus, in quibus nos
disseminaverit: siquidem convertimini ad
ipsum toto corde vestro, & toto animo ve-
stro ad exercendam coram ipso veritatem,
tunc convertetur ad vos, & minimè ab-
scondet faciem suam à vobis, sed contem-
plabimini, quæ facturus est erga vos.
5 Celebrate igitur eum toto ore vestro,
& benedicite Domino potentissimo, atque
exaltate regem seculorum.
6 Ego in terra captivitatis meæ celebro
eum, & indico robur, ac amplitudinem e-
jus genti peccatrici.
7 Quis novit utrùm benevolè sit acce-
pturus nos, & facturus misericordiam no-
bis?
8 Deum meum exalto, & animus meus
regem cœli, qui exsultabit de amplitudine
ejus.
9 Dicant omnes, & celebrent eum justè.
10 Jeruschalaima civitas sancta, flagella-
bit *quidem* te propter opera filiorum tuo-
rum; sed rursum misericordiam faciet fi-
liis justorum:
11 Celebra Dominum, quoniam bonus
est, & benedic regi seculorum, ut rursum ta-
bernaculum ejus exstruatur in te cum læ-
titia.
12 Et exhilaret in te captivos tuos, íd-
que diligendo in te miseros in omnes ge-
nerationes seculi.
13 Gentes multæ è longinquo venient ad
nomen Domini Dei, dona in manibus ha-
bentes: dona Regi cœli *offerendo*; generatio-
nes omnes laudabunt te, & dabunt exsulta-
tionis munera.
14 Maledicti omnes, qui oderunt te, be-
nedicti erunt omnes, qui diligunt te in se-
culum.
15 Lætare, & exsulta, proptereà quòd filii
justorum congregabuntur, & benedicent
Domino justorum, *dicentes*;
16 O beatos, qui diligunt te, lætabuntur
de tua prosperitate; beatos, qui contristati
sunt pro omnibus flagellis tuis; quia de te
lætabuntur contemplantes omnem gloriam
tuam, & gaudebunt in seculum:
17 Anima mea benedicat Deo, Regi ma-
gno:
18 Quia exstruentur Jeruschalaima sap-
phiro, & smaragdo, ac lapide precioso;
19 Muri tui, turrésque, ac præmunitio-
nes ipsæ auro puro;

20 Et platea Jeruschalaimorum beryllo,
& carbunculo, lapillísque insitis, ophirino
tessellabuntur : dicéntque omnes *incolæ* vi-
corum *civitatis* illius, Halleluja ; & lauda-
bunt,dicentes :
21 Benedictus Deus,qui exaltavit *nos*, in
omnia secula.

CAP. XIV. *Verba novissima Tobiti.*

POstea cessavit celebrare Tobit.
2 Erat autem annorum quinquaginta
octo.
3 Quando amisit oculos;post annos verò
octo recepit visum.
4 Et fecit opera misericordiæ.
5 Perrexítque timere Dominum Deum ,
& celebrare ipsum.
6 Plurimùm autem,quum senuisset,voca-
vit filium suum cum sex nepotibus suis , &
dixit ei , fili , accipe filios tuos (ecce con-
senui, & iam propè est, ut excurram ex hac
vita) abi in Mediam,fili,quia persuasus sum
de iis omnibus, quæ dixit Jona, propheta
de Nineve , ipsam eversum iri (in Media
verò plus erit pacis ad tempus) & fratres
nostros,qui in ipsa terra sunt,dispersum iri
ex optima illa terra , & Jeruschalaima fore
deserta , domúmque Dei illic exustum iri ,
desertámque fore ad tempus usque :
7 Sed iterum misertum ipsorum Deum,
& reducturum ipsos in terram illam, ubi
ædificaturi sunt domum cum priore mini-
mè comparandam , donec completæ sint
tempestates seculi ; postea verò reversuros
ex variis suæ captivitatis locis, & ædifica-
turos Jeruschalaima honorificè, domúm-
que ipsam Dei illic ædificatum iri, & in o-
mnes generationes seculi ædificium glorio-
sum, quemadmodum loquuti sunt de eo
prophetæ :
8 Et omnes gentes conversum iri ex ve-
ritate ad timendum Dominum Deum , suf-
fossurásque idola sua , & benedicturas o-
mnes gentes Domino ; ac populum ejus
celebraturum Deum,Dominum verò exalta-
turum populum suum : ità lætabuntur o-
mnes, qui diligunt Dominum Deum in ve-
ritate, & justitia,exercentes misericordiam
erga fratres nostros.
9 Nunc ergo,fili,abi Nineve,quia omni-
no futura sunt, quæ dixit propheta Jona ;
tu verò observa legem, & præcepta, estó-
que studiosus misericordiæ,& justus,ut tibi
bene sit ; & sepeli me honestè, matrémque
tuam mecum, neque ampliùs commorami-
ni Nineves.
10 Fili, observa, quid fecerit Haman A-
chikaro, qui educaverat ipsum ; quemad-
modum ex luce deduxerit eum in tenebras,
& quantis malis compensaverit eum.
11 Ac Achikar quidem servatus est, illi
verò retributio est facta, quum ille in tene-
bras descenderit : Nitzba in misericordia
se occupaverat,&servatus est è laqueo mor-
tis , quem posuerant ipsi, Haman verò in-
cidens in laqueum,periit.
12 Nunc ergo, fili,vide,quid misericor-
dia faciat,& quomodo justitia liberet.
13 Hæc autem dicente illo, exhalata est
anima ejus in lecto, (erat autem annorum
centum quinquagina octo)& sepelivit eum
gloriosè *filius*.
14 Quúmque mortua Channa esset,mater
ipsius , sepelivit eam cum patre suo : abiit
verò Tobija cum uxore sua , liberísque Ec-
batana ad Rehuelem socerum suum :
15 Ubi consenuit honoratè,mortuósque
soceros suos sepelivit gloriosè, hæredita-
témque percepit facultatem illorum,&To-
biti,patris sui :
16 Obiit autem ipse quoque annos cen-
tum viginti septem natus, Ecbatanis Me-
diæ.
17 Et audivit, antequam moreretur,per-
ditionem Nineves , quam cepit Nebucad-
netzar, & Assuerus : itaque ante mor-
tem de Nineve lætatus est.

ORATIO MENASCHIS, REGIS JEHUDÆ.

DOmine Deus, omnipotens majorum
nostrorum, Abrahami, Jitzchaki,&
Jahakobi,ac seminis eorum;
2 Qui fecisti cœlum, & terram cum toto
ornatu eorum.
3 Qui obsignâsti mare verbo præcipiente
tuo, qui conclusisti abyssum obsignatam ter-
ribili,& glorioso nomine tuo,
4 Quem omnia horrent,& contremunt à
facie potente tua.
5 Quia perferri non potest majestas glo-
riæ tuæ , aut sustineri interminatio iræ tuæ
contra peccatores :
6 Cujus promissionum immensa, & im-
pervestigabilis est misericordia,quoniam tu
Domine altissimus,benignus,longanimis,&
plurimùm misericors , pœnitentiâ duceris
erga filios hominum ;
7 Tu domine, qui pro amplitudine bo-
nitatis tuæ promisisti pœnitentiâ te addu-
ctum iri,& remissurum iis,qui peccaverint
in te,& multitudine miserationum tuarum
ex decreto tribuis resipiscentiam peccato-
ribus ad salutem :
8 Tu,*inquam* , Domine Deus justorum,
non imposuisti pœnitentiam justis Ab-
rahamo , Jitzchako ,& Jahakobo, iis, qui
non peccaverunt contra te ; sed imposuisti
pœnitentiam mihi,qui sum peccator.
9 Quoniam plùs peccavi, quàm numero-
sa sit arena maris,plurimæ sunt iniquitates
meæ ; Domine , plurimæ sunt iniquitates
meæ ; nec sum dignus , qui intentis oculis
contuear altum cœlum præ multitudine ini-
quitatum mearum :
10 Incurvatus sum graviter vinculo fer-
reo,adeò ut non possim efferre caput me-
um,sed non est relaxatio mihi,quia excita-
vi iram tuam,faciens,quod malum videtur
in oculis tuis, quum non fecerim volunta-
tem tuam , & mandata tua non observave-
rim,sed statuerim abominationes , offensas
multas commiserim.
11 Nunc ergo flecto genua cordis mei,
exoptans à te benignitatem tuam ; pecca-
vi Domine, peccavi, & iniquitates meas a-
gnosco.
12 Quamobrem peto , & oro te, remitte
mihi

mihi Domine, remitte mihi, ac ne perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum iratus asserves mala, aut damnatum adjudices me locis infimis terræ, quia tu Deus es, Deus pœnitentiæ:

13 Sed ostende in me totam bonitatem tuam, indignum me servando, secundùm magnam misericordiam tuam,

14 Et laudabo te semper singulis diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cœlorum, & tua est gloria in sempiterna secula, Amen.

JUDITH.

CAP. I. *Incrementum regni Nebucad-netzaris.*

ANno duodecimo regni Nebucad-netzaris, qui regnabat Nineves, in civitate magna, temporibus Arpacschadi, regnum tenentis Medorum Ecbatanis.

2 (Qui exstruxit Ecbatanis circumquaque muros ex lapidibus cæsis in longitudinem cubitorum ternûm, in latitudinem cubitorum senûm, faciens murum altum cubitos septuaginta, & latum cubitos quinquaginta.

3 Et turres ejus imposuit portis ejus, centenûm cubitorum.

4 Statuens latitudinem fundamentorum ejus in cubitos sexaginta.

5 Fecítque portas ejus portas exstantes in altitudinem cubitorum septuaginta, quarum latitudo cubitorum quadragenûm fuit, ut procedere possent copiæ potentes ejus, & acies instrui peditatûs eius.)

6 Gessit ergo bellum temporibus illis Rex Nebucad-netzar contra regem Arpacschadum in planitie magna, quæ planities est in finibus Ragi, ad quem convenerant omnes, qui incolebant montana, & omnes accolentes Euphratem, & Tigrim, & Hydaspen, & planitiem Arjoci, regis Elymæorum, & convenerant gentes multæ admodum ex Gelodeis in aciem.

7 Misit autem Nebucad-netzar, Rex Assyriorum ad omnes habitatores Persidis, & ad omnes habitantes occasum versùs, id est, incolentes Ciliciam, & Damascum, Libanúmque, & Antilibanum, omnésque accolas maris.

8 Et ad gentes Carmelum, & Gilhadem, superiorémque Galilæam, & magnam planitiem Chatzar-allom *incolentes.*

9 Et omnes habitantes Samarjam, ac civitates illius; denique trans Jardenem usque Jeruschalaima, & Batanæam, & Aulonas, & Kadeschum, & flumen Ægypti, & Daphnas, & Ramessesum, & totam regionem Goschenis,

10 Usque quà venitur ad ulteriora Taneos, & Mempheos, denique omnes habitantes Ægyptum usque, quà venitur ad fines Æthiopiæ.

11 Sed nihili fecerunt omnes habitatores regionum istarum verbum Nebucad-netzaris, Regis Assyriorum, neque convenerunt ad ipsum bellaturi, quia non metuebant ipsum; sed videbatur ipsis non majoris, quàm alius quilibet, & remiserunt legatos ejus re infectâ ignominiosè à conspectu suo.

12 Quamobrem animatus Nebucad-netzar contra omnes regiones istas valde, juravit per thronum, & regnum suum omnino se ulturum esse omnes fines Ciliciæ, & Damasci, Syriæque; ac sublaturum gladio suo omnes habitantes in regione Moabi, & Hammonitas, & totam Jehudæam, omnesque Ægyptios, usque quâ venitur ad fines utriusque maris.

13 Et aciem instruxit copiarum suarum contra Arpacschadum Regem anno decimo septimo, ubi confirmatus ipse in bello suo cum omnibus curribus ipsius dominatûs ex civitatibus eius.

14 Et perveniens Ecbatana usque, occupavit turres, & devastavit plateas *civitatis* illius, & ornatum illius exposuit opprobrio:

15 Ipsum verò Arpacschadum capiens in montanis Cragi, confixit jaculis ipsius, atque profligavit eo ipso die;

16 Eóque confecto rediit Nineven ipse cum tota turba miscella sua, multitudine hominum bellatorum permagnâ, ubi soluto animo convivatus est ipse cum copiis suis per dies centum viginti.

CAP. II. *Insatiabilis dominandi libido Nebucad-netzaris.*

ANno autem decimo octavo, die vigesimo secundo mensis primi, factus est sermo in domo Nebucad-netzaris, Regis Assyriorum de ulciscendis omnibus illis regionibus, quemadmodum dixerat.

2 Et convocatis omnibus administris ejus, & omnibus magnatibus ejus, proposuit eis arcanum consilii sui, colligens omne malum regionum istarum ore suo.

3 Illi autem judicârunt profligandam esse omnem carnem eorum, qui non obsequuti essent verbo oris ipsius.

4 Fuit itaque, quum absolvisset consultationem suam, ut vocaret Nebucad-netzar, Rex Assyriorum Holophernem, primarium ducem copiarum suarum, qui secundus erat ab ipso, ac ediceret ei.

5 Hæc dixit Rex ille magnus, dominus totius terræ, ecce tu profectus à conspectu meo, assumito tecum viros, fretos robore suo, peditum ad centum viginti millia, equorum verò multitudinem cum sessoribus ad duodecim millia: & procedito contra totam regionem illam, quæ ab occasu *est*, quia non paruerunt verbo meo; ac denunciato ipsis, ut terram, & aquam comparent mihi, quia indignatione meâ superventurus sum ipsis, & obtegens totam superficiem terræ pedibus copiarum mearum, expositurus ipsos direptioni eis, adeò ut fauci illorum impleant valles, ac torrentes illorum, & fluvii exundantes mortuis illorum impleantur; denique acturus turbam captivam illorum in extremitates totius ter-

ræ; tu ergo egressus præoccupa mihi totum terminum illorum, quúmque dedent seipsos tibi, conserva eos mihi ad diem illum, quo sum castigaturus eos:
6 Erga eos autem, qui erunt immorigeri, ne clementia utitor oculus tuus, ut exponas eos cædi, & rapinæ in tota terra tua, quia *ut* vivo ego, & potentia regni mei constat, ità quæcunque loquutus sum, ea quoque efficiam manu meâ. Tu igitur, ne transgreditor quicquam verborum domini tui; sed omnino conficito prout præcepi tibi, ac ne longior esto in efficiendis illis.
7 Egressus itaque Holophernes à conspectu domini sui, vocavit omnes dynastas, ducésque, & præfectos copiarum Assyriæ, numeravítque lectissimos viros in aciem, quemadmodum præceperat ipsi Dominus ipsius ad myriadas duodecim, & equites sagittarios duodecies mille:
8 Quorum aciem instruxit quemadmodum militaris multitudo disponi solet. & sumsit camelos, asinósque ad impedimenta ipsorum multitudine permagnâ, & oves, bovésque, & capras, ut expeditiores essent, innumeras;
9 Item commeatum in virum quemque numerosissimum.
10 Aurúmque, & argentum ex domo regis permultum.
11 Ità processit ipse cum omnibus copiis suis in expeditionem, præiturus Regi Nebucad-netzari, ut obtegeret totam superficiem terræ ad occasum *sitæ* curribus, & equitibus, peditibúsque lectissimis ipsorum: multi etiam miscelli conveniebant ad ipsos *numerosè*, ùt locustæ, aut ùt arena terræ: innumerabiles denique erant præ multitudine.
12 Processerunt ergo Nineve itinere trium dierum in campum Betilath; castraque fecit supra Betilathum propè montem illum, qui à dextera est superioris Ciliciæ, ubi assumens omnes copias suas, pedites, & equites, atque currus suos, discessit inde in regionem montanam.
13 Et concidit Phudum, ac Ludum, vastavítque omnes harsenses, & Jischmahelitas, qui ad Austrum *erant* in superficie deserti Aulonum, quum trajecisset Euphratem, & transiisset Mesopotamiam.
14 Nam subruit omnes civitates excelsas, impositas torrenti Arbonæo, donec veniatur ad mare;
15 Et occupans terminos Ciliciæ, concidit omnes, qui obsistebant sibi, perveniśque ad terminos usque Japhonis meridiem versùs, & prospectum Arabiæ.
16 Postea circumveniens omnes Midianitas, incendit tabernacula eorum, & vastavit caulas eorum.
17 Descendítque in campum Damasci tempore messis triticeæ, ubi incendens omnes agros illorum, & greges, armentáque exponens delenda, civitates eorum deprædatus est, & agros eorum excutiens, cæcidit omnes adolescentes eorum acie gladii.
18 Itaque accidit metus, & tremor de eo omnibus habitantibus *regionem* maritimam, qui erant Tzidone, & Tyri, habitantibúsque Suri, & Hacone, omnibúsque habitantibus Jemnane: etiamque habitatores Aschdodi, & Aschkelonis timuerunt ab eo valde.

CAP. III. *Holophernes tyrannus, administer Nebucad-netzaris.*

Quamobrem miserunt ad eum legatos, qui verbis ad pacem spectantibus, dicerent.
2 Ecce nos servi Nebucad-netzaris, Regis magni, expositi sumus tibi;
3 Utere nobis, quemadmodum placuerit tibi.
4 Ecce prædia nostra, & omnia loca nostra, omnésque agri tritici, gregésque, & armenta, & omnes caulæ tentoriorum nostrorum expositæ sunt tibi, utere, quemadmodum placuerit tibi.
5 Ecce etiam civitates nostræ, & qui incolunt eas, servi tui sunt, veniens, exhibe te illis, ùt videtur bonum in oculis tuis.
6 Quum ergo accedentes viri illi Holophernem, renunciavissent ipsi in hanc sententiam.
7 Descendit in maritimam regionem ipse cum copiis suis.
8 Et custodiâ impositâ civitatibus excelsis, acceperunt ex eis ad auxilium viros delectos.
9 Exceperunt autem eum ipsi cum tota circumjacente regione ipsorum coronis, choreísque, & tympanis.
10 Ipse verò evertens omnes terminos eorum, lucos eorum excidit:
11 Placebat enim ipsi profligare omnes deos terræ.
12 Ut solum Nebucad-netzarem illum colerent omnes gentes; omnes linguæ, atque nationes ipsorum, illum invocarent deum.
13 Quum autem venisset è regione Chatzar-allomi, propè Dothajima, qui locus est ex adverso Serræ magnæ, ùt *vocant* Jehudæi.
14 Castra fecit inter Gebahum, & Scythopolin: ubi fuit mensem integrum, ut omnia impedimenta copiarum suarum colligeret.

CAP. IV. *Preces, & jejunium Iisraëlitarum ob insolentiam Holophernis.*

Audientes verò Jisraëlitæ, qui habitabant in Jehudæa, quæcunque fecerat gentibus Holophernes, primarius dux Nebucad-netzaris, Regis Assyriorum, & quomodo spoliasset omnia loca sacra earum, eaque delevisset:
2 Metuerunt valde ab eo, & Jeruschalaimorum causâ, ac templi Jehovæ, Dei ipsorum conturbati sunt, quia recens ascendebant è captivitate, & nuper totus populus congregatus fuerat ex Jehudæa, vasáque, & altare, ac domus ipsa à profanatione fuerant sanctificata.
3 Itaque miserunt in totum terminum Samariæ, & vicos illius, & Beth-choronem, & Bahal-maijma, & Jerichuntem, & Mechollam, & Tzorham, & convallem Schalemi, qui præoccuparent omnes vertices montium excelsorum;
4 Et muris cingentes vicos, qui *erant* in eis, deponerent illic commeatum ad apparatum belli, quia recens fuerant agri eorum demessi.

5 Scri-

5 Scripsit etiam Joiakim, sacerdos magnus, qui erat tempore illo Jeruschalaimis, d habitatores Beth-choglæ, & Beth-hachittæ, quæ sita est è regione Chatzar-alloni, adversus agrum propinquum Dothajinis, edicens, ut obtinerent ascensus monanæ *regionis*.

6 Quia per ipsos ingressus patebat in Jeudæam, eratque facile prohibere illos agredientes, quum angustus esset transitus in viros, ad summum binos.

7 Feceruntque Jisraëlitæ prout constiuerat ipsis Joiakim, sacerdos magnus, & Senatus totius populi Jisraëlis, qui considebant Jeruschalaimis.

8 Et inclamaverunt omnes Jisraëlitæ Deum contentione magnâ, deprimentes animos suos contentione magnâ, ipsi cum uxoribus suis.

9 Et infantes ipsorum, ac jumenta ipsorum cum omni inquilino, & mercenario, & *mancipio* ipsorum pecuniâ emto, imposuerunt cilicia lumbis suis.

10 Et unusquisque vir, mulierque, & pueri, atque habitatores Jeruschalaimorum procidérunt ante templum.

11 Et inspergentes cinere capita sua, expanderunt cilicia sua coram Domino.

12 Et altare ipsum cilicio circumdederunt:

13 Exclamaveruntque apud Deum Jisraëlis unanimiter contentione magnâ, ne exponeret direptioni liberos ipsorum, & uxores prædæ, & civitates hæreditarias ipsorum deletioni, & res sanctas profanationi, & probro, unde lætaturæ essent gentes.

14 Et exaudiens Deus deprecationem ipsorum, ex tribulatione ipsorum servavit eos:

15 Quum jejunaret populus dies complures in tota Jehudæa, & Jeruschalaimis coram loco sancto, Domini omnipotentis.

16 Et Joiakim sacerdos magnus, omnesque, qui adstabant coram Domino sacerdotes, & qui ministrabant Domino, ciliciis accincti lumbos suos, offerrent holocaustum juge, & vota, & voluntaria dona populi.

17 Et versante cinere super cidares ipsorum, inclamarent Dominum omnibus viribus, ut benignè respiceret in totam domum Jisraëlis.

CAP. V. *Holophernes spirans fulmina, & ignes adversus Iehudæos.*

Sed quum renunciatum esset Holopherni primario duci copiarum Assyriæ, Jisraëlitas se comparavisse ad bellum, & accessus *regionis* montanæ occlusisse, muróque firmasse omnem verticem montis excelsi, & in agris disposuisse res, ad quas impingeret:

2 Iratus, & indignatus vehementer, accersivit omnes principes Moabi, omnésque duces Hammonitarum, & omnes satrapas *regionis* maritimæ, & dixit eis,

3 Renunciate jam mihi, ô Cenahanæi, quis sit populus iste, qui considet in *regione* montana, quæ civitates, quas habitant, quæ multitudo copiarum ipsorum, quâ in re *positum sit* robur ipsorum, & potentia ipsorum, quis exstiterit apud eos Rex, aut princeps exercitus ipsorum.

4 Et quamobrem contrà statuerint, quàm omnes habitantes ab occasu, ne obviàm mihi procederent.

5 Cui dixit Achior, dux omnium Hammonitarum, audiat jam Dominus meus rem ex ore servi sui: nam renunciabo tibi veritatem de populo isto, domicilia habente prope te, qui inhabitat montanam *regionem* istam, non enim prodibit mendacium ex ore servi tui.

6 Populus iste à Chaldæis oriundus est;

7 Fuerunt autem inquilini primùm in Mesopotamia, eò quòd nollent obsequi diis majorum suorum, qui erant in terra Chaldæorum;

8 Sed excedentes ex instituto gentis suæ, adorarent Deum cœli, Deum, quem agnoverant: quamobrem ejicientibus ipsos *patribus* à conspectu deorum suorum, fugerunt in Mesopotamiam, ubi fuerunt inquilini diebus multis; quumque edixisset Deus ipsorum, ut egressi ex incolatu suo, proficiscerentur in terram Cenahanis, inquilini fuerunt illic, & multiplicati sunt auro, & argento, ac pecoribus multis valde.

9 Postea descenderunt in Ægyptum (obtexerat enim superficiem terræ Cenahanis fames) & inquilini fuerunt illic, donec reverterentur: ubi abierant in multitudinem plurimam, adeò ut innumerum esset genus ipsorum.

10 Quum autem insurrexisset in eos Rex Ægypti, ut astutis consiliis opprimeret eos, & labore, ac lateritio opere deprimens eos, efficeret eos servos:

11 Inclamaverunt Deum suum, qui percussit totam terram Ægypti plagis immedicabilibus, adeò ut ejicerent eos Ægyptii à conspectu suo:

12 Et exarefecit Deus mare rubrum coram eis:

13 Et adducens eos in montem Sinai, & Kadesch-um Barnehæ, ejecit omnes, qui habitabant in deserto.

14 Ità habitaverunt in terra Emoræorum.

15 Et omnes Cheschbonis *incolas* profligârunt potentiâ suâ.

16 Et postquam trajecerunt Jardenem,

17 Hæreditario jure possederunt montanam istam *regionem* totam.

18 Ejectísque à conspectu suo Cenahanæo, & Perizzæo, Jebusæóque, Schecemitâ, & Girgaschæis omnibus habitârunt ibidem diu.

19 Denique tantisper dum non peccaverunt coram Deo suo, fuerunt penès ipsos bona, quia Deus osor iniquitatis adest ipsis:

20 Quando verò discesserunt à via, quam disposuerat ipsis, profligati sunt multis bellis quàm plurimùm.

21 Et captivi abducti in terram alienam, & templum Dei ipsorum habitum est ùt profanum solum, & civitates ipsorum captæ ab adversariis.

22 Nunc autem conversi ad Deum suum, ascenderunt è dispersionis locis, in quæ dispersi fuerant, & obtinentes Jeruschalaima (ubi sanctuarium ipsorum est) habitatores effecti sunt regionis istius montanæ, quòd deserta esset.

23 Nunc ergo, Domine Imperator, si quis est error in populo isto, & peccavit contra Deum suum, considerandum est: quia hoc

ipsis offendiculo futurum est, & ascendentes debellabimus eos.

24 Sin autem non est iniquitas in gente istorum, prætereat quæso, Dominus meus, ne forte protegat Dominus ipsorum, & Deus ipsorum ipsos, simúsque probro coram universa terra.

25 Fuit autem, quum desivisset Achior loqui sermones istos, ut murmuraret totus populus, qui in circuitu tentorii circumstabat.

26 Dicerentque magnates Holophernis, & omnes habitatores regionis maritimæ, & Moabitidis, ipsum discindendum esse; non enim metuemus, *inquiebant*, ab Jisraëlitis. Nam ecce populus est, cui non adsunt vires, neque robur ad aciem validam *constituendam*:

27 Quamobrem jam ascendemus, eruntque tanquam esca, devoranda toti exercitui tuo, Domine Holophernes.

CAP. VI. *Iehudæi duce Achiore pendent à Deo contra minas Holophernis.*

POstquam verò cessavit tumultus hominum, qui consessum circumstabant, dixit Holophernes primarius dux copiarum Assyriæ Achiori, coram toto populo alienigenarum.

2 At quisquam es? quòd tu Achior coram toto populo alienigenarum, & apud omnes Moabitas, & quicunque sunt mercenarii Ephrajimi, quòd tu prophetavisti apud nos, prout *audimus* hodie, & dixisti gentem Jeruschalaimorum non esse debellandam, quia Deus ipsorum sit protecturus ipsos: at quis Deus est, nisi Nebucad-netzar?

3 Hic missurus est potentiam suam, & profligaturus eos è superficie terræ: neque liberabit eos Deus ipsorum, sed nos servi illius profligabimus eos, tanquam virum unum: neque sustinebunt potentiam equorum nostrorum, nam iis proculcabimus illos.

4 Imò illorum montes inebriabuntur sanguine illorum, & illorum campi complebuntur mortuis ipsorum; neque obsistet vestigium ullum pedum ipsorum ex adverso nostri, sed peribunt planè, ait rex Nebucad-netzar, Dominus totius terræ: dixit enim, non irrita fient verba mea.

5 Tu verò Achior mercenarie Hammonita, qui proloquutus es sermones istos, die injustitiæ tuæ, non visurus es ampliùs faciem meam, inde à die hoc, donec ultus fuero gentem istorum advenarum Ægypti, ac tum pervadet ferrum exercitûs mei, & grex servorum meorum latera tua, & corrues inter vulneratos istorum, quando revertar *ad te*.

6 Quamobrem constituent te servi mei *abducentes* in regionem montanam, & collocabunt te in una ex civitatibus, ad quas ascensuri sumus; neque peribis, donec profligeris cum illis. Quòd si speras animo tuo, fore, ut non prehendantur, ne concidat vultus tuus: dixi, & nullum verborum meorum excidet.

7 Præcepit itaque Holophernes servis suis, qui aderant tentorio suo, ut comprehendentes Achiorem, statuerent eum ad Beth-choglam, & traderent in manus Jisraëlitarum:

8 Et comprehendentes eum servi illius, abduxerunt eum extra castra in campum, & profecti è medio campestris regionis in montanam, pervenerant ad fontes, qui subsunt Beth-choglæ: cúmque viderent eos oppidani, qui erant in vertice montis, omnes funditores, obtinuerunt ascensum, quò contendebant illi, & lapides in eos immiserunt.

9 Quamobrem illi subeuntes montem, ligaverunt Achiorem, & dimiserunt abjectum sub radice montis: postea ad Dominum suum reverterunt.

10 Descendentes verò Jisraëlitæ è civitate sua adstiterunt ipsi, & solventes eum abduxerunt Beth-choglam.

11 Stiteruntque eum apud principes civitatis suæ, qui erant eo tempore Huzzia, filius Micæ, è tribu Schimhonis, & Chabri, filius Hothnielis, & Carmi Malcielis.

12 Hi postquam accersivissent omnes seniores civitatis, concurrentibus omnibus adolescentibus eorum, & mulieribus, in congregationem stiterunt Achiorem in medio totius populi sui, & interrogavit eum Huzzija, quidnam accidisset:

13 Qui respondens renunciavit eis verba consessus Holophernis, & omnia verba, quæ proloquutus fuerat apud principes Assyriæ, & quæcunque magnificè jactaverat Holophernes contra domum Jisraëlis.

14 Itaque procedentes populares, adoraverunt Deum, & inclamaverunt Deum, dicentes;

15 Domine, Deus cœli, respice ad immensam superbiam ipsorum, & miserere abjectionis gentis nostræ, ac intuere faciem eorum, qui sanctificati sunt tibi hoc tempore.

16 Deinde consolati Achiorem, laudaverunt eum valde.

17 Et assumto eo Huzzija ex congregatione in domum suam, exhibuit convivium senioribus:

18 Qui invocaverunt Deum Jisraëlis ad auxilium totâ nocte illâ.

CAP. VII. *Holophernes obsidet Bethuliam.*

POstridie verò denunciavit Holophernes toti exercitui suo, & toti populo suo, iis, qui advenerant ad auxilium ipsius, ut conjunctis copiis ascendentes contra Beth-choglam, adscensus regionis montanæ præoccuparent, & inferrent bellum Jisraëlitis.

2 Ità conjunctis copiis eo ipso die procedentes quique viri potentes ipsorum, in quorum copiis erant bellatorum peditum centum septuaginta millia, & equitum duodecim millia, præter impedimenta, & viros alios, qui pedibus comitabantur ipsos multitudine quàm plurimâ.)

3 Castra posuerunt in valle propinqua Beth-choglæ, ad fontem, protenderúntque in latitudinem à Dothajimis usque Bahalmajima, & in longitudinem à Beth-chogla usque ad Fabarium agrum, qui est è regione Chatzar-allomi.

4 Jisraëlitæ verò, ut viderunt eorum multitudinem, turbati sunt valde, dixerúntque alter alteri, nunc occludent isti superficiem totius hujus terræ: & neque montes excelsi, neque convalles, neque colles sustinebunt

nebunt gravem hunc numerum istorum.

5 Et assumtis quisque armis suis bellicis, quum accendissent pyram in turribus suis, manserunt excubantes totam noctem illam.

6 Die autem postero eduxit Holophernes totum equitatum suum in os Jisraëlitarum, qui erant Beth-choglæ, ut recognosceret ascensus civitatis ipsorum:

7 Et fontes aquarum ipsorum invadens, occupavit eos, ac instituit in eis præsidia bellatorum: ipse verò conjunctis copiis ad populum suum regressus est.

8 Nam accedentes eum omnes principes Edomæorum, & omnes ductores populi Moabitarum ducesque regionis maritimæ, dixerant; audiat jam sermonem Dominus noster, ne fiat labes in copiis tuis:

9 Nam populus iste Jisraëlitarum non confidunt hastis suis, sed istis præaltis montibus, in quibus ipsi habitant: non enim fuerit facilè ipsos antevertere per vertices montium ipsorum.

10 Nunc ergo Domine, ne bellum gerito contra eos, ut sit bellum instructâ acie, & non cadet ex populo tuo vel unus: permane in castris tuis, præservans unumquemque virum in copiis tuis, & obtineant servi tui fontem aquæ, qui egreditur è radice istius montis (nam illinc aquantur omnes habitatores Beth-choglæ) ita tollet eos sitis, aut dedent civitatem suam: nos verò, & populus noster, conscendemus propinquos vertices montium, & in eis castra metabimur ad præsidium, ne exeat civitate ullus; & contabescent fame ipsi, uxoresque ipsorum, & liberi ipsorum; denique antequam gladius superveniat eis, subvertentur in plateis habitationis suæ. Sic rependes ipsis malum, eò quòd seditionem moverint, neque auscultaverint tibi placidè.

11 Atque horum sermones placuerant Holopherni, & omnibus ministris ejus, constituerátque facere, prout loquuti fuerant.

12 Profecta igitur castra Hammonitarum, & cum eis quinque Assyriorum millia, metata sunt in valle, & præoccupârunt aquas, & fontes aquarum Jisraëlitarum. Ascendentes verò Edomæi, & Hammonitæ, metati sunt in regione montana, ex adverso Dothhaijimorum, ex quibus miserunt ad Nothum, & Subsolanum ex adverso Beth-harabæ, quæ est propinqua Ketzitzo ad torrentem Mochmur: reliquo Assyriorum exercitu castra metantibus in campo, adeò ut obtegerent totam superficiem terræ, quum tentoria, & impedimenta ipsorum metata essent in multitudinem quàm plurimam.

13 Tunc Jisraëlitæ inclamârunt Dominum Deum suum minuto spiritu ipsorum, eò quòd ipsos circumdedissent omnes hostes ipsorum, adeò ut non esset effugiendi è medio illorum via. Quum enim mansissent in circuitu ipsorum tota congregatio Assyriorum, pedites, currúsque, ac equites ipsorum dies triginta quatuor, deficiebant omnes habitantes Beth-choglam omnia vasa aquaria ipsorum, ac cisternæ ita exhaustæ erant, ut non haberent aquam, unde biberent ad satietatem die uno, quia ex dimenso dabatur bibenda ipsis. Itaque abjiciebant animum liberi ipsorum, & mulieres, ac adolescentes deficientes ex siti, concidebant in plateis civitatis, & in biviis portarum; nec erat virtus ampliùs in ipsis. Et congregati sunt totus populus ad Huzzijam, & principes civitatis cum adolescentibus, mulieribusque, & liberis, & exclamantes voce magnâ, dixerunt coram omnibus senioribus, judicet Deus inter nos, & vos, quandoquidem affecistis nos injuriâ magnâ, qui non loquuti estis de pace cum Assyriis.

14 Nunc autem non est adjutor noster: sed vendidit nos Deus in manus illorum, ut sternamur coram eis siti, & perditione magnâ.

15 Nunc igitur accersite eos, & tradite civitatem totam diripiendam populo Holophernis, & omnibus copiis ejus:

16 Præstat enim nos ipsis rapinæ esse, quàm siti emori. Erimus enim servi; sed vivet anima nostra, neque videbimus mortem infantium nostrorum oculis nostris, & mulieres, liberósque nostros deficientes animis ipsorum.

17 Contestamur vobis cœlum, & terram, Deúmque nostrum, & Dominum majorum nostrorum, qui ulciscitur nos secundùm peccata nostra, & peccata majorum nostrorum; *videte*, ut non faciat, quemadmodum diximus hodierno die.

18 Ita fuit fletus magnus omnium unanimiter in ecclesia, inclamantium Dominum Deum voce magnâ.

19 Dixit verò illis Huzzija, bono animo estote, fratres: toleremus adhuc dies quinque, quibus advertet Dominus, Deus noster misericordiam suam in nos; non enim derelicturus est nos in æternum:

20 Quòd si prætelabentur illi, nec supervenerit nobis auxilium, faciam secundùm sermonem vestrum. Sic dispersit populum in stationes ipsius; qui ad muros, & turres civitatis suæ abeuntes, in domos suas uxores, liberósque remiserunt, fuéruntque plurimùm abjecti in civitate illa.

CAP. VIII. *Judith heroina consulit in rem Jehudæorum.*

Audiens verò diebus illis Judith, filia Merari, filii Achsai, filii Josephi, filii Huzzielis, filii Chilkijæ, filii Chananjæ, filii Gidhonis, filii Rephanis, filii Achitubi, filii Elijæ, filii Elijabi, filii Nethanaëlis, filii Samalielis, filii Schimhonis, filii Jisraëlis.

2 Cujus vir Menasche, ex tribu, & familia eadem, mortuus erat tempore messis hordeaceæ.

3 (Instabat enim *messoribus* ligantibus manipulos in campo, & superveniente æstu capiti ejus, decubuerat in cubili suo, sepeliverántque eum cum majoribus ejus, in agro inter Dothajima, & Bahal-maijima *sito*.

4 Fuerat autem Judith domi suæ in viduitate annos tres, & menses quatuor.

5 Et fecerat sibi tentorium in cœnaculo domi suæ, imposito lumbis ipsius cilicio, & indutis vestibus viduitatis suæ.

6 Jejunabátque omnibus diebus viduitatis suæ, præterquam pridie sabbathorum, sabbathis, & pridie noviluniorum, & festis, hilariisque domûs Jisraëlis.

7 Erátque speciosa formâ, & venusta aspectu valde, cui reliquerat Menasche, vir

ipsius aurum, & argentum, famulósque, & ancillas, & pecora, & agros, in quibus manebat:
8 Nec erat, qui insimularet eam rei ullius malæ, quia timebat Deum valde.)
9 Audiens igitur verba populi iniqua adversùs magistratum, quia minutus erat ipsorum animus ex aquarum raritate; audiens quoque omnes sermones Judith, quibus alloquutus erat Huzzija ipsos, ùt jurasset eis, se tradi turum civitatem post dies quinque Assyriis, missa puella honoraria suâ, quæ præerat omnibus facultatibus ipsius, vocavit Huzzijam, & Chabrin, & Carmin, seniores civitatis suæ:
10 Qui, quum venissent ad ipsam, dixit eis, audite quæso me, principes habitatorum Beth-choglæ: nam non est rectus sermo vester, quem eloquuti estis coram populo hodierno die: statuentes jusjurandum illud, quod loquuti estis, inter Deum, atque nos; & dicentes, vos tradituros civitatem hanc hostibus nostris, nisi intrà dies illos conversus Dominus, auxilietur nobis.
11 Nunc enim, quínam estis vos, qui tentetis Deum hodierno die, & stetis loco Dei inter filios hominum?
12 Nunc enim Dominum omnipotentem disquirite, & nihil pernoscetis unquam.
13 Nam profunditatem cordis humani non invenitis, & verba cogitationis ipsius non comprehenditis; & quomodo Deum, qui fecit omnia hæc, scrutabimini, & mentem ejus pernosceris, & ratiocinationem ejus percipietis mente?
14 Nequaquam, fratres; ne provocate ad iram Dominum Deum nostrum: nam si nolit intrà hos quinque dies adjuvare nos; ipse habet potestatem, quibuscunque vult, imò omnibus diebus protegendi nos, aut etiam profligandi nos coram inimicis nostris.
15 Vos autem ne pignoremini consilia Domini Dei nostri: non enim similis Deus est homini ad sumendas ultiones, neque similis filio hominis ad judicia statuenda.
16 Quamobrem exspectantes salutem, quæ ab ipso est, invocemus eum ad auxilium nostrum, & exaudiet vocem nostram, si placuerit ipsi:
17 Quandoquidem non exstitit in generationibus nostris, neque est hodierno die, neque tribus, neque familia, neque populus, neque civitas ex nobis, qui adorent deos manu factos.
18 Quemadmodum factum est antegressis temporibus, quorum causâ traditi sunt gladio, & direptioni majores nostri; concideruntque casu magno coram hostibus nostris.
19 Nos verò Deum alterum non novimus; unde speramus ipsum non despecturum nos, neque ullum è gente nostra.
20 Neque verò si deprehendamur ità, nominabitur Jehudæa *amplius*; sed prædæ erit sanctuarium nostrum, & reposcet profanationem ejus ex ore nostro, & metum, qui fratres nostros invasit, & captivitatem *incolarum* terræ, & vastitatem hæreditatis nostræ adversùs nos, profundet in capita nostra apud gentes, ubi servi fuerimus, eri-mú sque publico dicterio, & probro, coram possessoribus nostris. Non enim reddetur servitus nostra gratiosa, sed ignominiosam efficiet ipse Dominus, Deus noster.
21 Nunc itaque fratres, demonstremus fratribus nostris, quandoquidem à nobis pendet animus illorum, & sanctissimum locum, & domum, & altare firmè hærere nobis: præter omnia hæc agamus gratias Domino, Deo nostro, qui tentat nos, ùt etiam majores nostros.
22 Mementote quæcunque fecit erga Abrahamum.
23 Et quibus tentavit Jitzchakum, & quæ acciderunt Jahakobo in Mesopotamiensi Syria, pascenti pecudes Labanis, fratris matris suæ.
24 Etenim quemadmodum illos probavit igne ad examinationem cordis ipsorum; ita etiam nos non planè ulciscitur; sed ad institutionem flagellat Dominus eos, qui propè accedunt ipsum.
25 Tum dixit ei Huzzija, quæcunque dixisti, ex optimo corde eloquuta es, neque est quisquam restiturus verbis tuis: non enim hodierno primùm die sapientia tua manifesta est; sed à primis diebus tuis novit totus populus animum intelligentem tuum, bonam esse commentationem cordis tui: sed populus sitim validam passus est; ita coëgerunt nos, prout loquuti sumus, facere ipsis, & obstringere nos jurejurando, quod minimè sumus transgressuri.
26 Nunc autem ora tu pro nobis, quum mulier pia sis, & immittet Dominus pluviam ad implendum cisternas nostras, ut non deficiamus ampliùs.
27 Dixit verò Judith, auscultate mihi, & faciam facinus, quod perveniet in generationes omnes, ad posteros gentis nostræ.
28 Vos stabitis ad portam hâc nocte, & egrediar ego cum ancilla honoraria mea: atque intrà dies illos, quibus elapsis dixistis vos tradituros esse hostibus nostris civitatem hanc, inviset Dominus Jisraëlem manu meâ.
29 Vos verò ne perscrutemini, quid factura sim, non enim sum indicatura vobis, donec perfecta sint, quæ ego factura sum.
30 Cui Huzzija dixit, & principes, abi feliciter, & Dominus Deus præeat tibi ad ultionem hostium nostrorum: tum reversi ex tentorio ejus, ad suos ordines abierunt.

CAP. IX. *Judith Deo supplex.*

Judith verò procidens in faciem, imposuit cinerem capiti suo, & cilicium, positâ, quam induerat, veste; quum adhuc offerretur Jeruschalaimis, in domo Domini suffitus vesperæ illius, & exclamavit voce magnâ Judith, dicens;
2 Domine, Deus patris mei Schimhoni, cui tradidisti gladium ad ulciscendum alienigenas, qui aperuerant vulvam virginis ad inquinationem, & nudaverant femur ad rem pudendam, contaminaverántque virginitatem ad probrum, (nam dixeras non ità futurum esse) fecerántque res, quarum nomine exposuisti principes eorum cædi, quæ cubile ipsorum fraude oppressum, irrigavit sanguine, & percussisti servos cum potentio-

tentioribus, ac potentiores in thronis ipso-
rum:
3 Qui exposuisti uxores eorum prædæ, &
filias eorum captivitati, omniáque spolia
eorum dividenda filiis dilectis à te, qui
etiam zelotypi fuerunt zeli tui, & abomi-
nantes inquinamentum sanguinis sui, invo-
caverant te, ut adjutor ipsorum esses; ô
Deus, Deus mi, exaudi me viduam.
4 Tu enim fecisti res antegressas illis, &
illas, & consequentes, etiámque præsentes,
& venturas comprehendis mente, quemad-
modum adfuerunt eæ, quarum consilium
ceperas, & dixerunt, ecce adsumus.
5 Etenim omnes viæ tuæ sunt paratissi-
mæ, judiciáque tua per providentiam.
6 Nam ecce Assyrii multiplicati sunt co-
piis suis, elelati sunt equo, & sessore; glorian-
tur brachio peditum, spem habent in cly-
peo, sagittâque, & funda, neque agnoscunt
te esse Dominum, conterentem bella, Jeho-
vam esse nomen tuum:
7 Tu frange robur eorum potentiâ tuâ, &
rumpe vires eorum indignatione tuâ:
8 Nam consilia inierunt profanandi san-
ctuarium tuum,
9 Inquinandi tabernaculum quietis, no-
minis gloriosi tui, & dejiciendi ferro cornu
altaris tui.
10 Respice ad superbiam eorum:
11 Immitte iram tuam in capita eorum:
12 Inde manui meæ, quæ vidua sum, vi-
res, quas præcepi mente.
13 Percute servum labiis fraudulentis
meis cum domino, & dominum cum servo
ipsius:
14 Frange eorum erectas cervices manu
fœminæ.
15 Non enim vires tuæ in multitudine,
neque potentia tua in valentibus *sita est*; sed
humilium es Dominus, & minimorum es
adjutor, defensor infirmorum, deploratorum
protector, desperatorum servator: næ, næ, ô
Deus patris mei, & Deus hæreditatis Jisraë-
litarum,
16 Domine cœlorum, & terræ, creator
aquarum, Rex omnium rerum creatarum
tuarum.
17 Tu exaudi orationem meam:
18 Et præsta, ut sermo meus *sit* fraudi, &
vulneri, & cicatrici istis, qui contra testa-
mentum tuum, & domum sanctificatam
tuam, verticémque Tzijonis, & domicilium
possessionis filiorum tuorum, consilia dura
inieverunt;
19 Denique affer in omni gente noti-
tiam tui, & totius potentiæ tuæ, viriúmque,
non esse alium, qui protegat gentem Jisraë-
lis, præter te.

CAP. X. *Judith prodiens in castra Holo-
phernis.*

Fuit autem, quum desivisset inclamare De-
um Jisraëlis, & perfectis omnibus verbis
suis, surrexisset ex procubitu suo.
2 Ut vocaret ancillam honorariam suam,
& descendens in domum, in qua versabatur
diebus sabbathi, & festis diebus suis, atque
evolvens cilicium, quo induta erat, exueret
vestimenta viduitatis suæ.
3 Deinde circumluit os aquâ, & ungens
unguento optimo disposuit capillos capitis
sui, & impositâ sibi mitrâ induit vestimenta
festiva sua, quibus ornabatur, quo tempore
vivebat vir ipsius Menasche.
4 Quúmque sumens sandalia, adhibuis-
set pedibus suis, & circumposuisset brachia-
lia, & armillas, annulósque, & inaures, ac to-
tum mundum suum, denique venustè se
composuisset valdè, ad decipiendum oculos
virorum, quicunque visuri essent ipsam;
5 Dedit ancillæ honorariæ suæ ligneum
utrem vini, & vas olei, perámque implevit
farinâ, & palathis, panibúsque, & caseis, quæ
circumvolvens, omnia vasa sua imposuit ei.
6 Ità exiverunt unà ad portam civitatis
Beth-choglæ, invenerúntque adstantes ei
Huzzijam, & seniores civitatis Chabrin, &
Carmin:
7 Qui ubi viderunt eam alterâ specie, &
mutatâ veste, admirati pulchritudinem e-
jus quàmplurimùm.
8 Dixerunt ei, Deus, Deus majorum no-
strorum efficiat te gratiosam, & perficiat in-
stituta tua ad gloriationem Jisraëlitarum,
& exaltationem Jeruschalaimorum; atque
adoraverunt Deum.
9 Illa verò dixit eis, præcipite aperiri
mihi portam civitatis, ut egrediar ad per-
ficiendum sermones, quos loquuti estis me-
cum, præceperunt itaque adolescentibus, ut
aperirent ei, quemadmodum dixerat: qui
fecerunt ità.
10 Egressa igitur Judith ipsa, & ancilla
ipsius cum ea, prospectabant ad eam oppi-
dani, donec descendisset montem, & transi-
visset vallem, neque ampliùs viderent eam.
11 Abierunt autem per vallem rectà, ubi
occurrente ipsi primâ Assyriorum custodiâ,
prehenderunt eam, & interrogârunt eam, ex
quibus es? & unde venis?
12 Quæ dixit, filia sum Hebræorum, &
fugio à conspectu eorum, quia futurum est,
ut tradantur vobis devorandi:
13 Ego verò venio in conspectum Holo-
phernis, primarii ducis copiarum vestra-
rum, ut renunciem res veras: nam demon-
strabo ei viam, per quam proficiscens do-
minium totius montanæ *regionis* obtine-
bit; nec disperibit virorum ipsius ullus, aut
ullum animal.
14 Quum autem audivissent viri isti verba
illius, & considerantibus faciem ejus, vide-
retur valde admirabilis pulchritudine.
15 Dixerunt ei, servâsti te ipsam, quòd fe-
stinaveris descendere in conspectum domi-
ni nostri: nunc ergo accede ad tentorium
ejus, & *quidam* ex nobis deducent te, donec
te in manus ejus tradiderint.
16 Verùm, quando stabis coram ipso, ne
metuas animo tuo; sed renuncia in hanc
sententiam, & benefaciet tibi. Ità delege-
runt ex suo numero viros centum, quos ad-
junxerunt ei, & ancillæ honorariæ ejus, de-
duxerúntque eam ad tentorium Holopher-
nis. Fuit autem concursus in totis castris,
quum pervasisset clamor tentoria de adven-
tu ejus: venientésque circumdabant eam,
quando stabat extra tentorium Holopher-
nis, donec renunciâssent ei de illa: & admi-
rantes pulchritudinem ejus, admirabantur
Jisraëlitas.
17 Dicebat enim alter alteri, quis conte-
mnat populum istum, qui habet apud se mu-
lieres,

lieres hujusmodi, non est bonum relinqui ex iis virum unum, qui dimissi possent arte circumvenire omnes *incolas* terræ.

18 Postea egressi, qui excubabant in tentorio Holophernis, omnésque administri ejus, introduxerunt eam in tentorium.

19 Quiescebat autem Holophernes super cubili suo in conopeo, quod erat ex purpura, auróque, & smaragdo, & lapidibus pretiosis contextum; sed quum renunciassent ipsi de ea, exiverat in proscenium cum lampadibus argenteis, præeuntibus ipsi.

20 Quúmque venisset Judith in conspectum ejus, & administrorum ejus, admirantibus omnibus pulchritudinem faciei ejus, procidens in faciem, inclinavit se *habens honorem* ei; sed servi illius erexerunt eam.

CAP. XI. *Judith comiter excepta ab Holopherne.*

Dixit verò Holophernes ei, bono animo esto, mulier, ne timeas apud animum tuum. Nam ego malo non affeci quemquam, qui certo consilio voluerit servire Nebucad-netzari, regi totius terræ.

2 Atqui etiam nunc in populares tuos, habitantes montanam *regionem* istam, nisi me fecissent nihili, non fuissem sublaturus hastam meam, sed ipsi sibi confecerunt ista.

3 Nunc itaque dic mihi, cujus rei causâ effugeris ab eis, & veneris ad nos: venisse enim tibi salutare futurum est. Esto bono animo: hâc nocte victura es, & deinceps: Non enim est, qui faciat injuriam tibi, sed benefaciet *quisque* tibi, ùt fit servis domini mei Nebucad-netzaris, Regis.

4 Cui dixit Judith; accipe verba ancillæ tuæ, & loquatur famula tua coram te: Non enim renunciabo mendacium domino meo nocte hâc: sed si sequaris sermones ancillæ tuæ, perfectè negotium faciet tecum Deus, neque decidet dominus meus institutis suis.

5 Nam ùt vivit Rex Nebucad-netzar totius terræ, & vivit potentia illius, qui misit te ad correctionem omnis animæ, non solùm homines per te serviunt ei; verùm etiam bestiæ agri, & pecudes, & volucres cœli; robore tuo victuræ sunt sub Nebucadnetzare, & tota domo illius.

6 Audivimus enim sapientiam tuam, & versutias animi tui, & renunciatum est toti huic terræ, te unum peritissimum esse in toto regno, & potentem scientiâ, & admirabilem administratione bellicâ.

7 Jam verò de sermone, quem loquutus est Achior in consessu tuo, audivimus verba illius: quia asciverunt eum Bethchoglani, & renunciavit eis, quæcunque eloquutus fuerat apud te. Propterea Domine Imperator, ne omittas sermonem ejus, sed repone eum in animo tuo, quia verus est;

8 Nam genus nostrum non fert ultionem, nam non prævalet gladius eis, nisi peccaverint in Deum suum.

9 Sed nunc (ut dominus meus non dejiciatur spe, & re infectâ abeat) & accidit mors in conspectum eorum, & occupavit eos peccatum, quo provocant Deum suum, quandocunque fecerint rem alienam.

10 Quoniam defecerunt eos alimenta ipsorum, & rara est omnis aqua; ideóque consilium inierunt invadendi pecudes suas, & quæcunque discrevit ipsis Deus in legibus suis, ne comedant, decreverunt consumere:

11 Et primitias frumenti, decimásque vini, & olei, quas sanctificatas custodiebant sacerdotibus, qui adstant Jeruschalaimis in conspectu Dei nostri, statuerunt absumere, quæ ne manibus quidem conveniebat contingere quemquam popularium.

12 Miserunt autem Jeruschalaima: quòd si ii etiam, qui illic habitant, assenserint eis, qui reportarunt his remissionem à Senatu, manebunt quidem hi, donec renuncietur ipsis, sed *ita* faciem, tradentur tibi profligandi eo ipso die.

13 Itaque ego ancilla tua cognoscens omnia hæc, aufugi à conspectu illorum; & misit me Deus ad conficiendum res tecum, de quibus obstupescent in tota terra, quicunque eas audiverint.

14 Nam ancilla tua pia est, & serviens noctu, atque interdiu Deo cœli. Nunc ergo mi Domine, maneam apud te, & exiens ancilla tua de nocte in vallem istam, orabo Deum, ut renunciet mihi, quando commiserint peccata ipsorum: veniensque referam ad te, ut progrediaris cum omnibus copiis tuis, nec erit ex eis, qui obsistat tibi.

15 Et ducam te per medium Jehudææ, donec pervenias è regione Jeruschalaimorum;

16 Et ponam sedem tuam in medio *civitatis* illius, ut agas eos tanquam pecudes, quibus non est pastor:

17 Ac ne canis quidem mutiet linguâ suâ adversùm te: hæc enim mihi dicta sunt ex prænotione mea, & renunciata mihi, quæ missa sum, ut renunciem tibi.

18 Placuerunt autem sermones ejus Holopherni, & omnibus administris ipsius, qui admirantes sapientiam ejus, dixerunt;

19 Non est ab extremitate una terræ ad alteram mulier ejusmodi, pulchritudine vultûs, & peritiâ sermonum.

20 Et dixit Holophernes ei, benefecit Deus, qui præmisit te populo isti, ut adsit manibus nostris robur, perditio verò iis, qui nihili fecerant dominium meum. Nunc autem ùt tu venusta es specie, & grata sermonibus tuis.

21 Si feceris prout loquuta es, Deus tuus erit mihi Deus, & tu in domo regis Nebucad-netzaris sedens, eris nominatissima in tota terra.

CAP. XII. *Judith admissa ad convivium Holophernis, qui inebriatur.*

Tum jussit introduci eam in locum, ubi deponebatur argentea supellex ipsius, & præcepit instrui mensam ei de opsoniis ejus, & de vino suo bibendum dari:

2 Cui dixit Judith, non comedam ex eis; ne quæ fiat offensa; sed de iis, quæ mecum allata sunt, *victus* ministrabitur.

3 Dicente verò Holopherne ei, at si defecerint ea, quæ habes penès te, unde habituri simus similia eis, quæ demus tibi? non enim est nobiscum quisquam è gente tua.

4 Respondit ei Judith, ùt vivit anima tua, Domine mi, non consumet ancilla tua hæc, quæ sunt penès me, donec fecerit Dominus

minus manu meâ, quæ statuit consilio suo.

5 Quum itaque abduxissent eam ministri Holophernis in tentorium illud, somnum cepit ad mediam usque noctem, deinde surrexit sub matutinam vigiliam;

6 Et misit ad Holophernem, dicens, præcipiat quæso dominus meus, ut sinatur ancilla tua ad precandum egredi: præcepítque Holophernes custodibus suis, ne prohiberent ipsam.

7 Ità permansit in castris triduo: noctu verò egrediebatur in vallem Beth-choglæ, & abluebat se ad fontem illum aquæ in castris:

8 Quúmque ascenderet, orabat Dominum, Deum Jisraëlis, ut dirigeret viam ipsius ad erigendum populares suos.

9 Et ingressa, permanebat munda in tentorio, usque dum afferret ancilla alimentum ipsius sub vesperam.

10 Fuit autem die quarto, ùt exhibito Holophernes convivio servis suis solùm, neque vocato ad epulas ullo eorum, qui negotiis præerant, diceret Bigvajo, eunucho, qui præerat omnibus rebus ipsius; profectus, jam persuade mulieri isti Hebrææ, quæ est apud te, ut veniat ad nos, & convivetur nobiscum.

11 Ecce enim turpe nobis est, si mulierem hujusmodi omittamus, nec conversemur cum ea. Nam nisi eam pertraxerimus, derisura est nos.

12 Egressus itaque Bigvaj à conspectu Holophernis, accessit eam, & dixit, ne pigretur puella hæc pulchra venire ad dominum meum, ut gloriam consequatur in conspectu ejus, & bibere nobiscum hilariter vinum, ac fieri hodierno die ùt aliqua filiarum Assyriarum, quæ adstant in domo Nebucad-nezzaris.

13 Cui respondit Judith, & quæ sum ego, quæ contradicam Domino meo?

14 Nam quicquid placiturum est in oculis ejus, studiosè factura sum: atque hoc mihi futurum est exsultationi ad diem usque mortis meæ.

15 Ità exsurgens, ornavit se veste, & toto mundo muliebri suo: quúmque accedens ancilla ejus, stravisset ei coram Holopherne humi eas pelles, quas acceperat à Bigvajo ad quotidianum usum suum, ut comederet occumbens in eis, ingressa Judith, accubuit.

16 Tum obstupescente corde Holophernis de ea, & commoto animo ejus, fuit cupientissimus admodum congrediendi cum ea: nam observabat occasionem decipiendi eam, ex quo die primùm eam viderat.

17 Dixítque Holophernes ei, bibe jam, & esto nobiscum hilaris.

18 Cui Judith, jam bibam, *inquit*, domine, quia magnificentiam adepta vita mea videtur in me hodie plùs, quàm ullo die, ex quo nata sum.

19 Accipiénsque comedit: & bibit coram eo, quæ ancilla ipsius præparaverat.

20 Quamobrem lætatus Holophernes de ea, bibit multum vini admodum, quantum non biberat unquam die uno, ex quo natus erat.

CAP. XIII. *Holophernes trucidatur à Juditha.*

Ut autem advesperavit, festinantes servi ejus, receperunt se; Bigvajus verò conclusit tentorium ejus foris, quum dimisisset adstantes à conspectu domini sui, & discessissent ad cubilia sua.

2 Erant enim omnes defatigati, eò quòd plurimùm usi essent potu: Judith verò sola in tentorio illo relicta est;

3 Et Holophernes, qui antè procubuerat in lecto suo, quia perfusus erat vino.

4 Judith autem edixerat ancillæ suæ, ut stans extra cubiculum ipsum observaret egressum ipsum ipsius, prout quotidie, *fecerat*; nam dicebat se egressuram esse ad precationem suam: & Bigvajum alloquuta erat in eandem sententiam. Itaque abiverant omnes à conspectu ejus, & nemo relictus fuerat in eodem cubiculo, neque parvus, neque magnus.

5 Tum consistens Judith ad lectum illius, dixit apud animum suum;

6 Domine, Deus omnis potentiæ, respice horâ hac ad opera manuum mearum, ut exaltentur Jeruschalaima: quandoquidem jam tempus *est* defendendi hæreditatem tuam, & efficiendi instituta mea ad confringendum hostes, qui insurrexerunt in nos.

7 Et accedens ad regulam lecti, quæ erat ad caput Holophernis, deprompsit ex eo acinacem, & appropinquans lecto, prehendit pugno comam capitis ejus, dicendo:

8 Corrobora me, Domine Deus, hodierno die.

9 Et incussit in collum ejus duos ictus robore suo, auferénsque caput ejus ab eo, devolvit corpus ejus è strato.

10 Et abstulit à columnis conopeum ipsum.

11 Egressáque paulò pòst, tradidit ancillæ honorariæ suæ caput Holophernis, quum indidisset illud in peram cibarii sui.

12 Ità egressæ sunt ambæ simul pro sua consuetudine ad precationem, & trajicientes castra, circumiverunt vallem illam, ascendentésque montem Beth-choglæ, venerunt ad portas illius:

13 Dixítque Judith è longinquo custodibus, qui erant ad portas, aperite, aperite modò portam hanc: nobiscum Deus, Deus noster est ad faciendum adhuc res potentes in Jisraële, & robustas contra inimicos, quemadmodum etiam fecit hodierno die.

14 Fuit autem, quum audivissent viri civitatis illius vocem ejus, ut festinantes descenderent ad portam civitatis suæ, & Seniores civitatis illius convocarent.

15 Concursantésque omnes æquè parvi, ac magni, eò quòd præter opinionem videbatur ipsis reverti illa, & aperientes portam, susceperunt eas.

16 Quúmque accendissent ignem, lucis causâ circumstabant eas.

17 Illa verò voce magnâ dicebat eis.

18 Laudate Deum, laudate, laudate Deum: quia non abstitit misericordia ejus à domo Jisraëlis, sed diffregit inimicos nostros meâ manu nocte hac:

19 Proferénsque caput illud è pera sua ostendit, & dixit eis; Ecce caput Holophernis, primarii ducis copiarum Assyriæ: ecce

quoque conopeum, cui incumbebat ebriosus, ubi percussit eum Dominus per manum fœminæ.

20 Nam ut vivit Dominus, qui conservavit me in hac via mea, quâ ambulavi; decepit eum vultus meus ad perditionem ipsius; nec tamen commisit peccatum mecum impurum, aut pudendum ullum.

21 Tum obstupuit totus populus admodum, & inclinantes se, adoraverunt Deum:

22 Dixerúntque uno animo, benedictus es Deus noster, qui in nihilum redegisti hodierno die inimicos populi tui.

23 Huzzija verò dixit ei, tu benedicta es, ô filia, à Deo altissimo supra omnes mulieres, quæ versantur in terra;

24 Et benedictus Dominus Deus, qui creavit cœlos, & terram, quòd direxerit te ad diffringendum caput principis inimicorum nostrorum.

25 Nam non absistet spes tua à mente hominum, recordantium robur Dei in seculum: faciat itaque Deus hæc tibi ad exaltationem æternam, ut respiciens ad te profundat te bonis, quandoquidem non pepercisti vitæ tuæ, propter abjectionem gentis nostræ: sed prævenisti casum nostrum, rectâ ambulans coram Deo nostro.

26 Dixítque totus populus, Amen, Amen.

CAP. XIV. *Caput Holophernis de muro suspenditur.*

Dixit verò Judith illis, auscultate mihi jam fratres, & accipientes caput istud, suspendite ipsum in projectura summa muri nostri.

2 Erítque illucescente matutino, & exoriente sole super terram, ut assumatis quisque arma bellica vestra, & procedat omnis vir potens extra civitatem, quum imposueritis ducem eis, tanquam descensuri in campum ad primam custodiam Assyriorum, quamvis minimè descensuri estis.

3 Tum assumentes isti omnia arma sua, ibunt in castra sua, excitabúntque duces copiarum Assyriæ.

4 Quúmque accurrentes ad tentorium Holophernis, non invenerint ipsum, irruente in eos metu, fugient à conspectu nostro.

5 Tum verò insequentes vos, & quicunque habitant totum terminum Jisraëlis, prosternite eos, ubicunque fuerint.

6 Verùm antequam faciatis ista, arcessite mihi Achiorem, Hammonitam, ut videns agnoscat illum, qui nihili faciebat domum Jisraëlis, & qui ipsum tradendum morti miserat ad nos: vocaverunt itaque Achiorem è domo Huzzijæ; qui, quum venisset, videns caput Holophernis ad manum cujusdam viri in congregatione populi, procidit in faciem, tanquam soluto spiritu suo. Quum autem resumsissent eum, accidit ad pedes Judithæ, & inclinans se coram ea, dixit; Tu verò benedicta es in omni tentorio Jehudæ, & in omni gente: quæ audito nomine tuo turbabuntur: nunc autem renuncia mihi, quæ feceris diebus istis; renunciavítque Judith ei in medio populi, quæcunque fecerat, ex quo die exiverat, usque dum erat alloquuta ipsos: quúmque desiisset loqui, voce magnâ jubilavit populus, edideruntque vocem hilarem in civitate sua.

7 Videns verò Achior quæcunque fecerat Deus Jisraëlis, credidit Deo admodum, & circumcisus carne præputii sui, adjunctus est domui Jisraëlis usque ad diem hunc.

8 Matutina autem lux, quum ascendisset, suspenderunt caput Holophernis de muro; & assumens quisque vir arma sua; processerunt per acies in ascensus montis; quos quum viderent Assyrii, transmiserunt ad ductores suos.

9 Venerunt igitur illi ad duces, & chiliarchos, & ad omnem principem ipsorum; qui accedentes ad tentorium Holophernis, dixerunt præfecto prætorio ejus;

10 Excita jam dominum nostrum; nam audent ista mancipia descendere contra nos in pugnam, ut profligentur prorsus.

11 Ingressus autem Bigvaj, pulsavit vestibulum tentorii;

12 Suspicabatur enim eum cum Juditha dormire.

13 Sed quum nemo exaudiret, aperiens, ingressus est in cubiculum:

14 Ubi invenit eum, jacentem super strato mortuum, capite ejus ablato ab eo, exclamavítque voce magnâ cum fletu, ac gemitu, & clamore valido, disrumpens vestimenta sua:

15 Deinde ingressus tentorium, ubi solebat Judith pernoctare, non invenit eam: quamobrem prosiliens ad populum, clamavit, prævaricati sunt servi, attulit confusionem unica mulier Hebræorum domui regis Nebucad-netzaris: nam ecce Holophernes humi *jacet*, & caput ejus non adest ei.

16 Hæc autem verba, quum audissent principes copiarum Assyriæ, disruperunt statim tunicas, & turbatus est animus eorum valde:

17 Eorúmque clamor, & vociferatio magna valde in castris effecta est.

CAP. XV. *Panicus terror, & fuga Assyriorum.*

Sed quum audissent ii, qui erant in tentoriis, obstupuerunt de eo, quod factum fuerat, & accidit eis timor, & trepidatio.

2 Adeò ut non maneret quisquam in conspectu proximi sui ampliùs, sed effusi uno animo, fugerent in omnem viam planitiei, & regionis montanæ, & ii quoque, qui in regione montana circum Beth-choglam castra posuerant, in fugam verterentur.

3 Tum verò filii Jisraëlis unusquisque, *inquam*, bellator ex eis effusi sunt in eos.

4 Et misit Huzzija Eschthemonem, & Beth-birem, Chobamque, & Cholonem, denique in omnem terminum Jisraëlis, qui renunciarent de iis, quæ confecta erant, indicerentque, ut omnes impetu effunderentur contra hostes, ad tollendum eos.

5 Quod, quum audissent Jisraëlitæ, omnes uno animo irruerunt in eos Chobam usque, similiterque ii, qui Jeruschalaimis advenerant, & ex tota regione montana, quia renunciaverant ipsis ea, quæ facta fuerant in castris inimicorum suorum:

6 Et qui in Gilhade, quíque in Galilæa habitabant, irruentes, fuderunt eos plagâ magnâ, donec præteriissent Damascum, &

ter-

terminos ejus.

7 Ac habitatores quidem Beth-choglæ reliqui irruerunt in castra Assyriorum, & prædati eos, divitiarum plurimùm adepti sunt:

8 Jisraëlitæ verò à cæde reversi, reliquiis potiti sunt: vicíque, & civitates, quæ in montana, & campestri regione erant, obtinuerunt multa spolia: erat enim multitudo *eorum* magna valde.

9 Jojakim verò sacerdos ille magnus, & senatus Jisraëlitarum, habitantes Jeruschalaimis, venerunt, ut constituerent bona, quæ fecerat Deus Jisraëli, & visâ Judithâ, alloquerentur eam verbis pacis.

10 Ingressi autem ad eam, benedixerunt ei uno animo, dicentes ei:

11 Tu exaltatio Jeruschalaimorum, tu exaltatio magna Jisraëlis, tu gloriatio magna es gentis nostræ, quòd feceris hæc omnia manu tuâ, & te afficiente bonis Jisraëlem, Deus prosequutus sit eos benevolentiâ: benedicta sis ab omnipotente Domino in æternum tempus; dixítque populus totus, Amen.

12 Spoliavit autem populus castra per dies triginta:

13 Dederúntque Judithæ tentorium Holophernis, instrumentáque argenti omnia, & lectos, urnásque, & omnia supellectilia ejus; quæ accipiens illa, imposuit alia mulæ suæ, aliáque junctis plaustris suis cumulans imposuit.

14 Tum concurrens unaquæque mulier Jisraëlitis ad videndum eam, benedixerunt ei; & exhibuerunt ei choream ex numero suo.

15 Quúmque illa accipiens thyrsos in manus suas, dedisset quoque mulieribus, quæ comitabantur ipsam, vicissim coronam oleæ imposuerunt ipsi, & ipsius comiti. Itâ processit coram toto populo in chorea dux omnium mulierum, & sequuti sunt omnes Jisraëlitæ armati cum coronis, & hymnis ore ipsorum *decantatis*.

CAP. XVI. *Epinicium Judithæ.*

NAm incipiente Judithâ professionem hanc apud totum Jisraëlem, totus populus post eam proloquutus est laudationem hanc.

2 Dixit ergo Judith, incipite Deo meo *canere* tympanis, modulamini ei psalmos, laudemque, exaltate, & invocate nomen ejus;

3 Quia Deus conterens bella, quia in castra *incurrens* in medio populi, eduxit me è manu persequentium me.

4 Venerat Assyrius è montibus, à Borea;

5 Venerat cum myriadibus copiarum suarum, quarum multitudo obturaverat torrentes; & quarum equitatus tegebat colles.

6 Dicebat se incensurum terminos meos, & adolescentes meos sublaturum gladio, lactentésque abjecturum in solum, & infantes meos expositurum depopulationi, virginésque meas prædaturum:

7 Sed Dominus omnipotens deturbavit eos manu fœminæ.

8 Non enim cecidit potens ille à iuvenibus, neque posteri Titanum percusserunt eum, neque excelsi gigantes aggressi sunt eum; sed Judith, filia Merari pulchritudine vultûs sui dissolvit eum.

9 Exuerat enim stolam viduitatis suæ ad exaltandum Jisraëlitas laborantes:

10 Unxerat faciem suam unguento, & devinxerat crines suos insertos mitræ, ceperátque stolam lineam, ut deciperet eum.

11 Hujus sandalium abripuit oculum illius, & pulchritudo hujus captivam tenuit animam illius, pervasit acinax collum illius.

12 Horruerunt Persæ audaciam illius, & Medi *ad* facinus audax illius perturbati sunt.

13 Tum jubilârunt humiles mei, & exclamârunt infirmi mei, quum *illi* perterrefacti sunt; exaltârunt vocem suam, quum retroversi sunt.

14 Puelli confoderunt eos, & tanquam pueros fugitivos vulnerârunt eos, perierunt ab instructa acie Domini, Dei mei.

15 Cantabo Domino hymnum novum.

16 Domine magnus es, & gloriosus, admirabilis potentiâ, & inexsuperabilis.

17 Tibi serviat omnis creatura tua; quia dixisti, & facta sunt; misisti spiritum tuum; qui ædificavit, neque est, qui obsistere posset voci tuæ.

18 Montes enim à fundamentis cum aquis commoverentur, & petræ à conspectu tuo, ùt cera liquescerent.

19 Erga eos autem, qui timentes sunt tuî, tu propitius futurus es planè. Nam parva res *videtur* tibi omne sacrificium ad odorem gratum; & minima omnis adeps ad holocaustum tuum, sed qui timet Dominum, omnino magnus est.

20 Væ gentibus, quæ insistunt in genus meum: Dominus omnipotens ulciscetur eas die judicii,

21 Indendo ignem, vermésque carnibus earum, quorum sensu fleant in seculum.

22 Ingressi autem Jeruschalaima, adoraverunt Dominum; & postquam fuit purificatus populus, obtulerunt holocausta sua, & voluntarias oblationes, & donaria sua.

23 Obtulit verò Judith omnia instrumenta Holophernis, quæ dederat ipsi populus; & conopeum ipsum, quod acceperat è cubiculo illius, donarium sacravit Domino.

24 Populus verò hilaria egit Jeruschalaimis coram sanctuario per tres menses, & Judith cum ipsis mansit.

25 Quibus diebus transactis junctis *equis* reversus est quisque in hæreditatem suam, & Judith profecta Beth-choglam, mansit apud facultates suas.

26 Fuítque tempore suo gloriâ illustris in regione tota:

27 Et quàmvis multi concupiscentes ambirent eam, non tamen cognovit eam quisquam omnibus diebus vitæ eius, ex qua hora mortuus erat Menasche, vir ejus, usque dum aggregata est ad populum suum.

28 Sed provecta est, ùt *erat* magna valde, consenuítque in domo viri sui ad annos centum quinque, dimisítque ancillam honorariam suam in libertatem. Itâ mortua est Beth choglæ, & sepelierunt eam *cives* in spelunca viri ipsius Menaschis, luxítque eam domus Jisraëlis diebus septem.

29 Distribuit autem facultates suas, ante-

sequam moreretur, omnibus proximè Menaschen virum suum, & proximè genus suum attingentibus:
30 Nec fuit ampliùs, qui metum Jisraëlitis injiceret diebus Judithæ, & diebus multis post mortem ipsius.

BARUC.

CAP. I. *Baruc prælegit librum suum Iehudæis cum fructu.*

HÆc autem *sunt* verba libri, quæ scripsit Baruc, filius Nerijæ, filii Machsejæ, filii Tzidkijæ, filii Chaschabjæ, filii Chilkijæ in Babylonia.
2 Anno quinto, septimo die mensis illius, eodem tempore, quo ceperant Chaldæi Jeruschalaima, eáque incenderant igne.
3 Hujus ergo libri verba legit Baruc audiente Jeconja, filio Jehojakimi, rege Jehudæ.
4 Et audiente populo toto, convenientibus ad lectionem libri, & audientibus potentioribus, & filiis principum, & senioribus; denique audiente toto populo, æque parvo, ac magno, iis omnibus, qui habitabant in Babylonia, ad fluvium Sudi:
5 Quum flentes, jejunârunt, & voverunt vota coram Domino.
6 Coëgerúntque pecuniam prout uniuscujusque potuit facultas;
7 (Quam miserunt Jeruschalaima ad Jehojakimum, filium Chilkijæ, filii Schallumi, sacerdotem, & ad sacerdotes alios, & ad populares omnes, qui præsentes erant cum eo Jeruschalaimis:
8 In terram Jehudæ, die decimo Sivanis, ut accipiens ille, restitueret vasa domûs Domini, quæ elata fuerant è templo, vasa argentea, quæ curavit fieri Tzidkija, filius Jeschijæ, rex Jehudæ.
9 Postquam deportans Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ Jeconjam, & principes, ac potentes quosque vinctos, & populum terræ Jeruschalaimis abduxisset in Babyloniam.)
10 Et dixerunt: Ecce misimus ad vos pecuniam; ità comparate vobis pecuniâ hac holocausta, & *oblationes* pro peccatis, ac thus; & conficientes munus, offerte ad altare Domini, Dei nostri:
11 Et orate pro vita Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ, & pro vita Beltschatzaris, filii ejus, ut sint dies illorum pares diebus cœli, impendentis terræ.
12 Dabítque Dominus vires nobis, illuminans oculos nostros, ut viventes sub umbra Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ, & sub umbra Beltschatzaris, filii ejus, serviamus eis diebus multis, & consequamur gratiam coram eis.
13 Item orate pro nobis Dominum Deum nostrum, quia peccavimus Domino Deo nostro; necdum aversa est indignatio, & ira ejus à nobis in hunc usque diem.
14 Et legite libellum hunc, quem misimus ad vos, pronunciantes in domo Domini diebus festis, & diebus solennibus.
15 Dicentes, Domino Deo nostro justitia; nobis verò confusio vultûs *inest*, prout est hodiernus dies, Jehudæo cuique, & habitatoribus Jeruschalaimorum.
16 Et Regibus nostris, ac principibus nostris, & sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, majoribúsque nostris;
17 Eò quòd peccavimus coram Domino, & fuimus ei immorigeri.
18 Neque auscultavimus voci Domini Dei nostri, ut ambularemus in præceptis ejus, quæ exposuerat in conspectu nostro.
19 Ex quo die eduxit Dominus majores nostros è terra Ægypti; usque ad diem hunc fuimus immorigeri erga Dominum, Deum nostrum, eúmque parvi fecimus, ut non auscultaremus voci illius:
20 Et quàmvis adhæserint nobis mala, & maledictio illa, quam constituerat Dominus Moschi, servo suo, quo tempore eduxit Dominus majores nostros è terra Ægypti, ut daret nobis terram affluentem lacte, & melle, ùt hodierno die:
21 Non tamen auscultavimus voci Domini Dei nostri in omnibus verbis prophetarum, quos mittebat ad nos:
22 Sed ambulavimus unusquisque in cogitatione cordis sui nequam, colendo deos alios, & faciendo, quæ mala videntur in oculis Domini Dei nostri.

CAP. II. *Speculum pœnitentiæ in Iehudæis captivis.*

IDeo præstitit Dominus verbum suum, quod proloquutus erat contra nos, & contra judices nostros, qui judicabant Jisraëlem, & contra Reges nostros, & contra principes nostros, denique contra Jisraëlitas, & contra Jehudæos.
2 Se adducturum contra nos mala magna, quæ non facta fuerint sub toto cœlo, prout factum est Jeruschalaimis; secundùm ea, quæ scripta sunt in lege Moschis.
3 Vescituros nos quemque carnibus filii sui, & quemque carnibus filiæ suæ:
4 Et reddidit eos subiectos omnibus regnis, circumstantibus nos, probro, & *desolationi* inviæ, omnibus populis circumstantibus nos, ubi disseminavit eos Dominus.
5 Fuerúntque inferiores, ac non superiores: quia peccavimus Domino Deo nostro, & non auscultavimus voci illius.
6 Domino Deo nostro justitia; nobis verò, & majoribus nostris *inest* confusio vultuum, prout est hodierno die:
7 Quæ eloquutus fuerat Dominus contra nos, omnia mala illa supervenerunt nobis.
8 Non enim precati sumus faciem Domini, ut averteret unumquemque à cogitationibus cordis sui nequam:
9 Idcirco invigilavit Dominus malis istis, quæ adduxit Dominus super nos. Nam justus est Dominus in omnibus operibus suis, quæ mandavit nobis.
10 Nos verò non auscultavimus voci ejus, ut ambularemus in præceptis Domini, quæ exposuerat in conspectu nostro.
11 Nunc ergo, Domine Deus Jisraëlis, qui eduxisti populum tuum è terra Ægypti manu robustâ, signísque, & portentis, ac potentiâ magnâ, & brachio excelso, & comparâsti tibi ipsi nomen, prout est hodie:
12 Peccavimus, impiè fecimus, injusti fuimus, Domine Deus noster, in omnibus statutis tuis.
13 Avertatur indignatio tua à nobis, quan-

quandoquidem relicti sumus pauci in gentibus, ubi disseminavisti nos.
14 Exaudi, Domine, orationem nostram, & deprecationem nostram, ac extrahe nos propter te, & inde nobis gratiam in conspectu eorum, qui deportaverunt nos.
15 Ut noscat tota terra te esse Dominum Deum nostrum, & de nomine tuo vocari Jisraëlem, & genus illius.
16 Domine, respice è domo sancta tua, & cogitationem adverte ad nos, inclina Domine aurem tuam, & audi.
17 Aperi, Domine, oculos tuos, & vide: Non enim, qui mortui sunt in sepulchro, quorum receptus est spiritus ex visceribus ipsorum, ii tributuri sunt gloriam, & laudem justitiæ Domino:
18 Sed anima dolens de magnitudine depressionis, & infirmitatis, in qua ambulat; & oculi deficientes, animáque famelica cedent tibi gloriam, & justitiam Domine.
19 Non enim rectè factorum à majoribus nostris, regibúsque nostris nomine effundimus nos miseram deprecationem nostram in conspectu tuo, Domine, Deus noster.
20 Nam immisisti indignationem tuam, & iram tuam in nos, quemadmodum loquutus fueras per servos tuos prophetas, dicens:
21 Sic ait Dominus, inclinate humerum vestrum, & servite Regi Babyloniæ, & considete in terra, quam dedi majoribus vestris.
22 Quod si non ausculta veritis voci Domini, serviendo Regi Babyloniæ:
23 Faciam, ut deficiat ex civitate Jehudæ, & extra Jeruschalaima vox lætitiæ, & vox gaudii, vox sponsi, & vox sponsæ, sitque tota terra invia, deserta habitatoribus.
24 Quúmque non auscultaverimus voci tuæ, serviendo Regi Babyloniæ, præstitisti verba tua, quæ proloquutus fueras per servos tuos prophetas, fore, ut efferantur ossa regum nostrorum, & ossa majorum nostrorum è loco suo.
25 Nam ecce sunt projecta ad æstum diei, & gelu noctis, & mortui sunt in laboribus gravissimis, fame, gladio, atque disjectione.
26 Et posuisti domum tuam, quæ vocatur de nomine tuo, prout est hodie, propter improbitatem domûs Jisraëlis, & domus Jehudæ.
27 Denique fecisti nobiscum, Domine, Deus noster, secundùm omnem æquitatem tuam, & secundùm omnem tuam miserationem magnam:
28 Quemadmodum eloquutus fueras per servum tuum Moschen, quo die mandâsti ei, ut scriberet legem tuam coram Jisraëlitis, dicens:
29 Nisi auscultaveritis voci meæ: utique examen illud magnum, ac multum illud convertetur in *numerum* parvum, in gentibus, ubi disseminabo eos:
30 Novi non esse auscultaturos mihi, quia populus durâ cervice est:
31 Sed si reversi ad se ipsos in terra deportationis suæ, agnoverint me esse Dominum Deum ipsorum, me indente ipsis cor, & aures audientes;
32 Et laudaverint me in terra deportationis suæ; recordantes nominis mei.
33 Et reversi fuerint ab *aversatione* humeri sui obdurati, & ab improbitatibus actionum suarum, eò quòd recordati fuerint vias majorum suorum, qui peccaverunt coram Domino:
34 Etiam reducam eos in terram, quam jurans promisi majoribus ipsorum, Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo, ut dominetur ei; & multiplicabo eos, ac nullo pacto minuentur:
35 Denique constituam eis fœdus æternum, me fore ipsis Deum, ut ipsi mihi sint populus: neque amovebo ampliùs populum meum Jisraëlem à terra, quam dedero eis.

CAP. III. *Supplex populi ad Deum precatio.*

Domine omnipotens, Deus Jisraëlis, anima in angustiis *versans*, & spiritus anxius inclamavit te.
2 Exaudi, Domine, & miserere, quoniam Deus es misericors: miserere, *inquam*, quia peccavimus coram te:
3 Tu enim sedes in seculum, nos verò *an* periremus in seculum?
4 Domine omnipotens, Deus Jisraëlis, exaudi jam orationem mortuorum Jisraëlitarum, id est, filiorum, qui peccant coram te, qui non auscultaverunt voci Domini, Dei sui, unde nobis adhærent hæc mala.
5 Ne recorderis iniquitates majorum nostrorum: sed recordator manûs tuæ, & nominis tui hoc tempore.
6 Te Dominum, Deum nostrum esse, & laudabimus te, Domine.
7 (Nam propterea indidisti cordibus nostris timorem tui ad invocandum nomen tuum,) & laudabimus te in loco deportationis nostræ, quandoquidem revocabimus in animum nostrum totam iniquitatem majorum nostrorum, qui peccaverunt coram te.
8 Ecce nos hodie in deportatione nostra, ubi disseminâsti nos, probro, & exsecratione, ac exactione, *infecti* sumus secundùm omnes iniquitates majorum nostrorum, qui defecerunt à Domino Deo nostro.
9 Audi Jisraël mandata vitæ; auribus percipite, ut cognoscatis prudentiam.
10 Quid est Jisraël, cur verseris in terra inimicorum, consenueris in regione aliena,
11 Inquinatus habearis cum mortuis, reputeris inter eos, qui *sunt* in sepulchro?
12 Dereliquisti fontem sapientiæ.
13 Si viâ Domini ambulâsses, habitâsses in pace æterna.
14 Disce ubi sit prudentia, ubi sit robur, ubi sit intelligentia, ut cognoscas pariter ubi sit longævitas, ac vita, ubi sit lux oculorum, & pax.
15 Quis invenit locum illius? & quis ingressurus est thesauros illius?
16 Ubi sunt principes gentium, & qui dominantur bestiis terrestribus?
17 Qui volucribus cœli illudunt, & argentum recondunt, atque aurum, cui confidunt homines, quorum denique innumera est possessio.
18 Nam qui argentum fabrefaciunt, &

curant folicitè: & quorum opera non pos-
sunt pervestigari.
19 Deleti sunt,& in sepulchrum descen-
derunt,aliique exstiterunt pro eis.
20 Juniores viderunt lucem, habitantes
in terra, sed viam scientiæ non agnove-
runt:
21 Neque intellexerunt calles ejus, ne-
que susceperunt eam filii eorum,à via ejus
procul abfuerunt:
22 Neque audita est in Cenahane,neque
visa in Themane.
23 Neque Hagareni exquirentes intelli-
gentiam eorum, quæ in terra sunt, merca-
tores Medanæi,& Themanitæ,& Rhetores,
& scrutatores intelligentiæ habent eam;
viam sapientiæ non agnoverunt, neque re-
cordati sunt calles ejus.
24 O Jisraël,quàm magna *est* domus Dei,
quàm amplus locus possessionis ejus?
25 Magna adeò, ut infinita sit, alta adeò
ut immensa.
26 Illic fuerant gigantes illi nominati,
qui principiò erant permagni, periti rei
militaris:
27 Non hos elegit Deus, neque viam
scientiæ tradidit eis:
28 Sed perierunt,eò quòd carerent pru-
dentiâ, perierunt propter vacuitatem con-
silii,ex qua laborabant.
29 Quis ascendens in cœlum accepit
eam,& deduxit eam è nubibus?
30 Quis trajiciens mare, invenit eam, &
allaturus *est* eam *pro* auro lectissimo?
31 Non est,qui cognoscat viam ejus,non
qui animum adverteret ad callem ejus;
32 Sed qui novit omnia,is cognoscit
eam; invenit eam intelligentiâ suâ, qui
comparavit terram in æternum tempus,
qui implevit eam jumentis quadrupedi-
bus:
33 Quo mittente lucem abit,revocante,
obsequitur ei tremens:
34 Quo vocante stellas, splenduerunt,
ipsæ in stationibus suis lætantes, & dixe-
runt,adsumus:
35 Splenduerunt cum lætitia coram fa-
ctore suo.
36 Is Deus noster est,non æstimatur alius
cum ipso comparatus.
37 Invenit omnem viam scientiæ; quam
dedit JahaKobo,filio suo,& Jisraëli,dilecto
suo; postea in terra visa est, & inter homi-
nes ea conversata est.

CAP. IV. *Ad peccati agnitionem infertur consolatio redemtionis.*

Is est liber præceptorum Dei, & lex subsi-
stens in seculum, quam prehendentes o-
mnes ad vitam *pertinent*: qui autem relin-
quunt eam,morituri sunt.
2 Convertere JahaKob,& prehende eam;
perge ad splendorem coram lumine illius:
3 Ne cedas alteri gloriam tuam; & gen-
ti alienæ ea,quæ conferunt tibi.
4 Beati sumus, ô Jisraël, quòd ea, quæ
placent Deo,sunt nobis cognita.
5 Bono animo esto, popule mi, moni-
mentum Jisraëlis.
6 Venundati estis gentibus, non tamen
ad perditionem; sed quia ad iram provo-
càstis Deum,traditi estis adversariis.
7 Nam exacerbatis eum, qui fecit vos,
sacrificantes dæmonibus,ac non Deo:
8 Obliti autem estis Dei illius æterni,
qui genuit vos, & dolore affecistis *urbem*
Jeruschalaimorum,quæ educavit vos.
9 Videns enim superventuram vobis iram
à Deo, dixit, audite,ô vicinæ Tzijonis, in-
duxit mihi Deus luctum magnum.
10 Vidi enim captivitatem filiorum meo-
rum, filiarúmque, quam super eos adduxit
æternus:
11 Nam educavi illos cum lætitia, sed
dimisi illos cum fletu,& luctu.
12 Nemo lætetur de me,quòd vidua sim,
& derelicta à multis: desolata sum propter
peccata filiorum meorum, eò quòd decli-
naverunt à lege Dei:
13 Non autem statuta ejus agnoverunt,
neque ambulaverunt viis mandatorum Dei,
neque callibus institerunt disciplinæ,tradi-
tæ justitiâ ejus.
14 Accedant vicinæ Tzijonis, & recor-
damini captivitatis filiorum meorum, filia-
rúmque,quam induxit eis æternus.
15 Induxit enim gentem in eos è lon-
ginquo, gentem impudentem, & diversa
utentem lingua.
16 Cujus homines non sunt reveriti se-
nem,neque miserti pueri; sed abduxerunt
dilectos viduæ, & solitariam filiabus ipsius
desolaverunt.
17 Ego verò quid possem adjumenti af-
ferre vobis?
18 Nam, qui induxit vobis mala ista, is
vos è manu inimicorum vestrorum exem-
turus est.
19 Abite liberi, abite;Ego verò derelicta
sum,desolata.
20 Exui stolam pacis, & indui cilicium
deprecationis meæ; inclamatura æternum
diebus meis.
21 Bono animo estote liberi, inclamate
Deum; & eximet vos è potestate,è manu
inimicorum.
22 Ego enim jam concepi spem in æter-
no salutis vestræ, advenítque mihi lætitia
à sancto propter misericordiam, quæ vobis
eventura est brevi ab æterno servatore no-
stro:
23 Nam emisi vos cum luctu,& fletu: sed
Deus vos redditurus est mihi cum gaudio,
& lætitia in seculum.
24 Quemadmodum enim modò viderunt
vicinæ Tzijonis captivitatem vestram: ità
visuræ sunt brevi salutem vestram à Deo,
quæ adventura est vobis cum gloria ma-
gna,& splendore æterni *Dei*.
25 O liberi,patienter tolerate iram,quæ
à Deo supervenit vobis: Nam persequu-
tus est quidem te inimicus tuus,sed tu vide-
bis ejus perditionem brevi, & eorum cer-
vicibus supergredieris.
26 Deliciæ meæ ambulaverunt viis aspe-
ris, sublatæ sunt tanquam grex direptus ab
inimicis.
27 Bono animo estote,liberi,& inclama-
te Deum: erit enim recordatio vestri ab
eo,qui induxit *ista*.
28 Quemadmodum enim fuit vobis ani-
mus aberrandi à Deo, *nunc* conversi decies
ampliùs requirite eum.
29 Nam qui induxit vobis mala ista,in-
ducet

ducet vobis æternum gaudium cum salute
vestra.
30 Bono animo esto urbs Jeruschalai-
morum: nominatim vocans te consolabi-
tur te.
31 Miseri, qui te affligunt, & qui lætantur
de casu tuo:
32 Miseræ civitates, quibus serviverunt
liberi tui: misera, quæ accepit filios tuos.
33 Nam quemadmodum lætata fuerit de
ruina tua, & gavisa de casu tuo: ità dolore
afficietur de sua ipsius desolatione:
34 Quum auferam ejus exsultationem
de frequentia multa, & gloriatio ejus ver-
tetur in luctum.
35 Ignis enim superveniet ei ab æterno
diutissime, & habitabitur à dæmoniis per
multum tempus.
36 Circumspice ad orientem, urbs Jeru-
schalaimorum, & vide lætitiam tibi eveni-
entem à Deo:
37 Ecce veniunt Filii tui, quos emiseras:
veniunt congregati ab ortu ad occasum us-
que verbo sancti, & lætantes de gloria Dei.

CAP. V. *Urbs Ieruschalaimorum in spe gloriosæ redemtionis confirmatur.*

Exue, urbs Jeruschalaimorum, stolam lu-
ctus, & afflictionis tuæ, ac indue deco-
rem gloriæ à Deo, *collatæ* in seculum.
2 Amici diploidem justitiæ, donatæ à
Deo, impone capiti tuo mitram gloriæ *Dei*
æterni.
3 Deus enim demonstrabit omni *genti*,
quæ sub cœlo est, splendorem tuum.
4 Nam vocaberis nomine tuo, à Deo in
seculum, pax justitiæ, & gloriæ pietatis.
5 Exsurge *urbs* Jeruschalaimorum, &
consistens in loco edito, circumspice orien-
tem versùs, & vide liberos tuos congrega-
tos à solis occasu ad ortum verbo sancti, &
lætantes ad Dei recordationem.
6 Nam egressi sunt à te pedites, abducti
ab inimicis, abducit verò Dominus eos ad
te elatos cum gloria, ùt filios regni.
7 Constituit enim Deus deprimi omnem
montem excelsum, & littora perennia, at-
que convalles impleri ad æquandum ter-
ram, ut eat Jisraël securè ad gloriam Dei.
8 Exsilieruntque etiam silvæ, & omne li-
gnum odoratum coram Jisraële præcepto
Dei.
9 Deducetur enim populus Jisraëlis læ-
tus, lumine glorioso ipsius, per misericor-
diam, & justitiam, quæ ab ipso est.

CAP. VI. *Epistola Jirmejæ, 74 notis arguens vanitatem idolorum.*

Exemplum epistolæ, quam misit Jirmeja ad
eos, qui agendi erant in Babyloniam à Re-
ge Babyloniorum, renuncians eis, quem-
admodum mandatum acceperat à Deo.

Propter peccata, quibus peccâstis coram
Deo, abducemini in Babyloniam captivi
à Nebucad-netzare, rege Babyloniorum.
2 Quum itaque veneritis in Babyloni-
am, eritis illic annos multos, & tempus lon-
gum usque in generationes septem: postea
verò educam vos inde cum pace.
3 Nunc autem visuri estis in Babylonia
deos argenteos, aureósque, & ligneos subla-
tos humeris, qui metum ostentant genti-
bus.
4 Cavete igitur, ne vos etiam ullo pacto
alienigenis conformemini, & vos occupet
metus ab eis;
5 Quum videbitis turbam ante, & post
eos adorantium eos, sed dicite cogitatione
vestrâ, te oportet adorari, Domine.
6 Nam Angelus meus vobiscum est, qui
idem reposciturus est animas vestras.
7 Lingua enim illorum est expolita à fa-
bro, ipsaque idola, deaurata, & argentea: sed
falsa sunt, quum loqui non possint.
8 Etiam tanquam virgini amanti mun-
dum, accipientes aurum;
9 Comparant coronas, imponúntque ca-
pitibus deorum suorum: aliquando verò
etiam subducentes Sacerdotes à diis suis
aurum, & argentum, in usus suos consu-
munt:
10 Donántque ex illis etiam meretrici-
bus, quæ sub tecto ipsorum sunt, & ornant
deos ipsos argenteos, aureósque, & ligneos,
tanquam homines, vestimentis.
11 Hi autem non servant eos constanter
ab ærugine, & tineis:
12 Quamvis circumamicti sint indumen-
to purpureo, extergentes faciem eorum
propter pulverem ex æde, qui plurimus est
in eis.
13 Ac habet quidem sceptrum ùt judex
aliquis regionis, qui tamen ullum peccan-
tem in se non sublaturus est:
14 Habet quoque gladium in dextera, &
securim; se ipsum verò ex bello, latroni-
búsque non eximit; unde perspectum est
non esse Deos.
15 Ne igitur metuatis ab eis: nam æquè
ac vas hominis confractum inutile est, ejus-
modi sunt illorum dii:
16 Quum illi constituti sunt in suis do-
mibus, oculi ipsorum pleni sunt pulvere à
pedibus ingredientium:
17 Ea sicut alicui, qui regem offenderit,
circumsepta sunt atria: tanquam in vi-
rum, qui ad mortem rapiendus est, domos
illorum muniunt sacerdotes januis, & clau-
stris, & vectibus, ne à latronibus spolientur.
18 Lucernas accendunt, ac plures, quàm
sibi ipsis, quarum nullam videre possunt: est
enim profectò tanquam trabs aliqua ea-
rum, quæ in æde sunt:
19 Intima verò illorum ajunt elingi ter-
restribus insectis; comedentia ipsos, & in-
dumentum suum ipsorum non sentiunt:
20 Atrantur facie suâ ex fumo, qui ab æ-
de est:
21 Super corpus ipsorum, & super caput
advolant noctuæ, hirundines, & aviculæ, si-
militerque etiam feles:
22 Unde cognituri estis non esse Deos; ne
igitur metuatis ipsos.
23 Nam ex auro, quod circumjacet ad
pulchritudinem, nisi quis exterserit æругi-
nem, minimè fulgebunt, neque enim sense-
runt, quando fundebantur.
24 Omni pretio emta sunt ea, quibus non
inest spiritus.
25 Carentes pedibus humeris feruntur,
demonstrantes suam ipsorum ignominiam
hominibus.
26 Pudore verò etiam urgentur, qui mi-

niſtrant eis: quia ſi quando in terram ceciderit, non exſurgit per ſe, neque, ſi quis eum erectum ſtatuerit, movetur per ſe; neque, ſi inclinatus fuerit, unquam erigitur: ſed tanquam mortuis palmas eis adhibent.

27 Sacrificia verò illorum vendentes ſacerdotes ipſis abutuntur; ſimilitérque etiam mulieres ex eis falſamenta facientes, nihili mendico, neque impotenti impertiunt.

28 Sacrificia eorum, quæ ex menſibus laborat, & puerpera contingunt: cognoſcite igitur ex his non eſſe deos; nec timeatis illos.

29 Unde enim vocarentur dii? *ſcilicet*, quia mulieres offerunt diis argenteis, aureíſque, & ligneis.

30 In domibus ipſorum ſacerdotes ſedent, habentes tunicas diſciſſas, & capita, barbáſque raſas, quorum capita retecta ſunt.

31 Rugiúntque clamantes coram diis ſuis; ùt quidam ſolent in epulo ad mortuum facto.

32 Ex indumento illorum ablato ſacerdotes veſtiunt uxores ſuas, & liberos.

33 Neque ſi malum perficiatur ab ullo, neque ſi bonum, poſſunt reddere: neque conſtituere regem poſſunt, neque tollere.

34 Similiter neque divitias, neque æs ullo pacto poſſunt dare: ſi quis, ubi votum voverit eis, non præſtiterit, minimè repoſcituri ſunt.

35 Ex morte quemquam minimè liberant, neque inferiorem à potentiore unquam eripiunt.

36 Hominem cæcum ad viſum minimè revocant, verſantem in neceſſitate hominem minimè eximunt.

37 Viduæ non miſerentur, neque orphano benefaciunt.

38 Brutis è monte lapidibus dii ſimiles ſunt, idola lignea, & deaurata, & argentata: & qui miniſtrant eis, pudorem conſequentur.

39 Quomodo igitur exiſtimandum eſt, aut pronunciandum illos eſſe deos?

40 Quin etiam ipſi quoque Chaldæi ignominiâ afficiunt ea, qui quando viderunt mutum, non valentem loqui, ad Belum adducentes,

41 Petunt, ut loquatur tanquam poſſet illud eſſe, nec poſſunt ipſi percipientes mente relinquere illa: nam ſenſu carent ipſi.

42 Mulieres verò cinctæ funiculis, in viis ipſis ſedent accendentes acus eorum.

43 Sed quando aliqua illarum abſtracta ab aliquo uno ex tranſeuntibus compreſſa fuerit, alteram probro afficit, quòd non fuerit appetita, ſicut ipſa fuit, neque funiculus ipſius diſruptus fuerit.

44 Omnia, quæ fiunt in illis, falſa ſunt: quomodo igitur putandum eſt aut prædicandum deos illos eſſe?

45 A fabris, & auri fuſoribus comparata ſunt, nihil aliud futura, quàm quod eſſe voluerint ea artifices:

46 Et ipſi fabricatores eorum minimè longævi futuri ſunt: & quomodo ergo, quæ ab ipſis fabricata ſunt, poſſent eſſe dii?

47 Reliquerunt enim mendacia, & probra iis, qui adſunt ad ipſa.

48 Nam quum ſupervenerit eis bellum, & mala, ineunt conſilium de eis ſacerdotes, ubi ſimul abſcondentur cum eis.

49 Quomodo igitur non poteſt ex ſenſu cognoſci hos non eſſe deos? qui neque ſervent ſe ipſos ex bello, neque ex malis.

50 Quæ ſunt lignea, & deaurata, atque argentata, hæc cognoſcentur poſtea à gentibus omnibus eſſe falſa, Regibúſque manifeſtum erit non eſſe deos, ſed opera manuum humanarum, nec ullum Dei opus ineſſe eis.

51 Quâ igitur re cognoſcendum eſt non eſſe deos?

52 Nam Regem minimè inſtituunt regionis, neque pluviam dant hominibus.

53 Judiciúmque minimè faciunt illorum, neque liberant ab injuria, ùt qui impotentes ſunt: *ſunt* enim quaſi corniculæ inter cœlum, & terram.

54 Etenim quum acciderit deorum ligneorum ædi, aut deauratorum aut argentatorum ignis; fugiunt quidem ſacerdotes illorum, & ſervantur, ipſi verò tanquam trabes medii comburuntur:

55 Regi autem, hoſtibúſque minimè reſiſtunt; quomodo igitur exiſtimandum, aut accipiendum iſtos eſſe deos?

56 Neque à furibus, neque à latronibus planè conſervari poſſunt dii lignei, argentatíque, & deaurati.

57 Quorum illi valentiores ipſis detrahunt aurum, & argentum, & indumentum, quod circumſtat eos, & habentes diſcedunt, quum illi ne ſe ipſos quidem adjuverint.

58 Itaque præſtat eſſe Regem, qui oſtendat ſuam ipſius fortitudinem, aut inſtrumentum domui utile, quo utatur poſſeſſor, quàm deos falſos eſſe; aut etiam januam domi ſervantem, quæ in ea ſunt, quàm falſos deos; aut ligneam columnam eſſe in baſilicis, quàm falſos deos.

59 Nam ſol quidem, & luna, & aſtra, quæ ſplendida ſunt, quum mittuntur ad uſum ſuum optimè auſcultant:

60 Similitérque fulgur, quum apparet perſpicuum eſt, & ipſe ventus regionem totam perſpirat:

61 Et quum nubibus mandatum eſt à Deo, ut obeant totum orbem habitabilem, conficiunt, quod imperatum eſt;

62 Et ignis demiſſus supernè ad deſolandum montes, & ſilvas, facit, quod imperatum eſt;

63 Iſta autem, ne formis quidem, facultatibus ſuis conformata ſunt: quamobrem nec putandum, nec prædicandum eſt iſtos eſſe deos, quum non poſſint iſti, neque judicium facere, neque benefacere hominibus.

64 Scientes igitur non eſſe deos, ne timeatis illos:

65 Nam neque Regibus maledicturi ſunt, neque benedicturi:

66 Signáque apud gentes in cœlo minimè oſtenſuri ſunt, neque ùt ſol lucebunt, neque lumen præbebunt ùt luna.

67 Beſtiæ ipſæ meliores ſunt eis, quæ fugientes in ſpecum, poſſunt ſibi ipſis prodeſſe.

68 Igitur manifeſtum eſt nobis, nullo pacto eſſe deos, quapropter ne timeatis eos.

69 Nam quemadmodum in cucumera-

rio

rio pudenda statua nihil observans, ità sunt dii illorum lignei, & deaurati, & argentati eodem modo; & quemadmodum in horto rhamnus, cui avis quælibet insidet:

70 Similitérque etiam mortuo projecto in tenebris similes sunt dii illorum lignei, deauratíque, & argentati:

71 Quæ non esse deos cognituri estis à purpura, & splendore, qui inerit illis, putrescente; & eò quòd ipsa postea exeduntur, itaque sunt probro regioni suæ.

72 Itaque melior est homo justus non habens idola. Nam procul à probro futurus est.

ADJECTIONES
AD DANIJELEM.
Ad tertium caput Danijelis.

Ambulabant autem in medio flammæ, celebrantes Deum, & benedicentes Domino.

25 Nam consistens Hazarja, oravit hoc modo, & aperiens os suum in medio ignis, dixit;

26 Benedictus es Domine, Deus majorum nostrorum; laudandum, & gloriâ afficiendum nomen tuum in secula;

27 Quia justus es in omnibus, quibus affecisti nos; & omnia opera tua veracia, rectæque viæ tuæ, & omnia judicia tua vera.

28 Cùm judicia vera exercueris per omnia, quæ induxisti in nos, & in civitatem sanctam maiorum nostrorum Jeruschalaima. Nam verissimo judicio induxisti hæc omnia in nos propter peccata nostra.

29 Peccavimus enim, & iniquè fecimus, deficientes à te, & quidem supra modum peccavimus in omnibus.

30 Cùm mandatis tuis non auscultaverimus, neque observaverimus, neque fecerimus prout mandaveras nobis, ut bene esset nobis.

31 Idcirco quæcunque induxisti in nos, & quæcunque fecisti nobis, verace judicio fecisti:

32 Quòd tradideris nos in inimicorum iniquorum manus, defectorum inimicissimorum; & Regi injusto, ac improbissimo supra omnes incolas terræ.

33 Nunc itaque non est nobis *facultas* aperiendi os (confusioni, & probro sumus expositi) *nobis*, *inquam*, servis tuis, & colentibus te.

34 Ne tradas nos, quæsumus, in perpetuum propter nomen tuum, neque dissipes fœdus tuum.

35 Et ne amoveas misericordiam tuam à nobis, propterea quòd Abrahamo dilecto à te, & Jitzchako, servo tuo, & Jisraëli sancto tuo,

36 Eloquutus es, dicens, te multiplicaturum semen ipsorum, ùt *sunt* astra cœli, & ùt *est* arena, quæ circumstat littus maris:

37 Nam, Domine, diminuti sumus supra omnes gentes, & sumus abjecti in tota terra hodie propter peccata nostra.

38 Neque est hoc tempore princeps, & propheta, & dux, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque suffitus:

39 Non locus offerendis fructibus coram te, & consequendæ misericordiæ tuæ: sed *ut sumus* animo contrito, & spiritu abjectissimo, accepti sumus;

40 Tanquam si essent holocausta arietum, taurorúmque, & tanquam myriadibus agnorum pinguium oblatis; ità sit sacrificium nostrum coram te hodie, ut litetur à prosequentibus te. Non enim confusio evenit fiduciam habentibus in te.

41 Nunc itaque prosequimur te ex toto animo, & timemus te, & faciem tuam quærimus:

42 Ne confusioni exponas nos, sed fac nobiscum secundùm æquitatem tuam, & pro amplitudine misericordiæ tuæ.

43 Et exime nos secundùm facta mirabilia tua, gloriámque compara nomini tuo, Domine:

44 Ità pudore afficiantur omnes, qui designant in servos tuos mala, & confusi decidant ab omni potestate, & vires eorum conterantur.

45 Ut cognoscant te esse Dominum, Deum solum, & gloriosum in toto terrarum orbe.

46 Quum autem non cessarent, qui injecerant eos administri Regis incendere fornacem napthâ, & pice, stupâque, & malleolis;

47 Diffusa flamma supra fornacem in cubitos quadraginta novem, ità pervasit.

48 Ut incenderet Chaldæos, quos invenit supra fornacem ipsam.

49 Angelus verò Domini in fornacem illam descendit cum Hazarja:

50 Et excutiens flammam ignis è fornace, effecit medium fornacis tanquam si aër fuisset persperfus rore, adeò ut non attigerit eos omnino ignis, neque molestiâ affecerit, neque turbaverit eos.

51 Tunc tres illi, quasi ore uno laudârunt, benedixerúntque, & glorificârunt Deum in fornace, dicentes;

52 Benedictus es, Domine, Deus majorum nostrorum, & laudandus, ac exaltandus supra omnia in secula, & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum, supráque omnia laudandum, & exaltandum in secula.

53 Benedictus es in throno gloriosi regni tui, & supra omnia laudatus summeque gloriosus in secula.

54 Benedictus es in templo sanctæ gloriæ tuæ; & supra omnia laudatus, gloriosúsque in secula.

55 Benedictus es, qui vides abyssos insidens Cherubinis, & supra omnia laudatus, summéque gloriosus in secula.

56 Benedictus es in firmamento cœli, & supra omnia laudatus, ac glorificatus in secula.

57 Benedicite omnia Domini opera Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

58 Angeli Domini benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

59 Cæli benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

60 Benedicite aquæ omnes, quæ supra

cœlos estis, Domino, laudate, & supra omnis exaltate eum in secula.
61 Benedicite Domino omnes potestates Domini, laudate, & supra omnia exaltatate eum in secula.
62 Sol, & luna benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
63 Astra cœli benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
64 Omnis imber, & ros benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
65 Omnes venti benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
66 Ignis, & æstus benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
67 Frigus, & calor benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
68 Rores, & pruinæ benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
69 Noctes, & dies benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
70 Lux, & tenebræ benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
71 Gelu, & frigus benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
72 Glacies, & nives benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
73 Fulgura, & nubes benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
74 Benedicat terra ipsa Domino, laudet, & supra omnia exaltet eum in secula.
75 Montes, & colles benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
76 Quæcunque nascuntur in terra, benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
77 Fontes benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
78 Maria, & fluvii benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
79 Cœte, & quæcunque movemini in aquis benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
80 Omnes volucres cœli benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
81 Bestiæ, omniáque pecora benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
82 Filii hominum benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
83 Jisraëlitæ benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
84 Sacerdotes Domini benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
85 Servi Domini benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
86 Spiritus, & animæ justorum benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
87 Sancti, & humiles corde benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.
88 Chananja, Hazarja, & Mischaël benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula: quia exemit nos è sepulchro, & servavit nos à morte, liberans nos è media fornace ardentis flammæ, atque è medio igne liberans nos.
89 Celebrate Dominum, quoniam bonus est, quoniam in seculum misericordia ejus.
90 Omnes, qui colitis Dominum, benedicite Deo deorum, laudate, & celebrate in omnia secula esse misericordiam ejus.

CAP. XIII. *Castitas Susannæ divinitus vindicatur.*

ERat autem vir, habitans Babyloniæ, cui nomen Jojakim.
2 Qui duxerat uxorem, nomine Susannam, filiam Chilkijæ, pulchram valde, & timentem Domini:
3 Nam parentes illius justi, docuerant filiam suam ex lege Moschis.
4 Erátque Jojakim dives valde, habens hortum propinquum domui suæ, & conveniebant ad eum Jehudæi, eò quod præ omnibus esset in existimatione.
5 Fuerant autem designati duo seniores ex populo judices anno illo, de quibus dixit Dominus prodiisse iniquitatem Babylone à senioribus judicibus, qui videbantur gubernare populum.
6 Isti constanter manebant in domo Jojakimi, & adibant eos, quicunque judicium expetebant.
7 Erat verò, quum excurrisset populus meridie, ut ingressa Susanna ambularet in horto viri sui.
8 Videntes itaque eam duo Seniores isti ingredientem quotidie, atque ambulantem, lapsi sunt in concupiscentiam ejus:
9 Et pervertentes suam ipsorum mentem, declinaverunt oculos suos, ne respicerent in se, neque recordarentur judiciorum justorum è cœlo.
10 Et quàmvis essent uterque transfixi amore illius, tamen non renunciaverunt alter alteri dolorem suum:
11 (Nam pudebat eos enunciare concupiscentiam suam, se velle cum ea concumbere)
12 Sed observabant solicitè quotidie, ut viderent eam.
13 Quúmque dixissent alter alteri, eamus jam domum, quia hora est prandii.
14 Egressi quidem, discesserunt alter ab altero, sed reflectentes venerunt eòdem, & sciscitantes alter ab altero causam, confessi sunt inter se concupiscentiam suam, atque tum communi consilio constituerunt occasionem, quum eam possent invenire solam.
15 Fuitque observantibus illis diem appositum, ut veniens Susanna sicut antea, cum duabus solùm puellis desideraret lavari in horto, quia æstus erat.
16 Nemo autem erat illic, præterquam illi duo seniores abditi, & observantes eam:
17 Dixerat enim puellis suis, afferte mihi

oleum, & smegmata, & januas horti occludite, ut laver.

18 Quæ facientes prout edixerat, occluserant januas horti, quum exirent per obliquas portas, allaturæ ea, quæ fuerant imperata ipsis; neque viderant Seniores illos, eò quòd essent absconditi.

19 Fuit ergo, ut egressis puellis insurgerent duo Seniores illi, & incurrentes in eam, dicerent:

20 Ecce januæ horti istius clausæ sunt, & nemo contemplatur nos; sumus autem affecti concupiscentiâ tui; propterea assentire nobis, & concumbe nobiscum:

21 Sin minus, testabimur contra te, fuisse tecum juvenem, ac propterea te emisisse puellas à te.

22 Tunc ingemiscens Susanna, dixit, angustiæ *sunt* mihi undique: nam sive hoc fecero, mors mihi adest; sive non fecero, non sum effugitura manus vestras.

23 Malo tamen non commissâ offensâ incidere in manus vestras, quàm peccare coram Domino.

24 Itaque exclamavit voce magnâ Susanna, exclamaverántque illi duo Seniores quoque adversùs eam.

25 Et accurrens unus, aperuit januas illius horti.

26 Audientes verò clamorem in horto domestici, insilierunt per obliquam januam, visuri, quid accidisset ei:

27 Sed quum dixissent Seniores illi sermones suos, pudore affecti sunt servi valde, quia nunquam fuerat habitus de Susanna sermo ejusmodi.

28 Fuítque postridie, ubi convenit populus ad virum ejus Jojakimum, ut venientes duo seniores illi, pleni iniquâ cogitatione contra Susannam, ad morte afficiendum eam;

29 Dicerent coram populo; mittite ad Susannam, filiam Chilkijæ, quæ uxor est Jojakimi: & miserunt illi.

30 Venit igitur illa cum parentibus suis, & filiis suis, & omnibus cognatis suis.

31 Erat autem Susanna delicata valde, & pulchrâ specie.

32 Isti verò iniqui jusserunt retegi ipsam (erat enim obtecta) ut explerentur pulchritudine ipsius:

33 Flebántque, qui aderant ei, & omnes, qui videbant eam.

34 Surgentes autem seniores illi duo in medio populi, imposuerunt manus suas capiti illius.

35 Illa verò flens, respiciebat in cœlum, quia animus illius fiduciam habebat in Domino.

36 Dixerant enim seniores illi, ambulantibus nobis in horto solis, ingressa ista cum duabus puellis, occlusit januas horti, quum dimisisset puellas:

37 Et veniens ad istam juvenis, qui erat abditus, accubuit cum ea.

38 Nos autem, qui eramus in angulo horti, videntes iniquitatem istam, incurrimus in eos, nempe videntes congredi ipsos.

39 Ac illum quidem non potuimus vi comprehensum retinere; quia valentior erat nobis; sed aperiens januas, exsiliit.

40 Istam verò, quum prehendissemus, interrogabamus, quis esset ille juvenis: sed noluit enunciare nobis: hæc testamur.

41 Tum credente eis congregatione, tanquam senioribus populi, judicibúsque, condemnârant eam ad mortem.

42 Exclamans verò magnâ voce Susanna, dixit, ô Deus æterne, abditorum cognitor, qui nôsti omnia, antequam sint:

43 Tu scis istos res falsas contra me testificatos esse: ecce autem morior, quum nihil commiserim eorum, quæ isti improbè commenti sunt contra me.

44 Tunc exaudivit Deus vocem illius.

45 Quùmque abduceretur illa ad interitum, excitavit Deus spiritum sanctum pueruli junioris, nomine Danijelis, qui clamavit voce magnâ.

46 Purus sum ego à sanguine hujus.

47 Convertit autem se totus populus ad illum, dixerúntque, quid *sibi vult* sermo iste, quem tu eloquutus es?

48 Ille verò stans in medio eorum, dixit, adeò stulti estis, ô Jisraëlitæ; ut non habitâ quæstione, neque re certò cognitâ condemnetis Jisraëlitidem?

49 Revertimini in judicium; nam isti res falsas contra eam testificati sunt.

50 Reverso itaque toto populo cum festinatione, dixerunt illi *puero* seniores: adesdum, jam sede in medio nostrûm, & renuncia nobis; quandoquidem tibi dedit Deus seniorum munus.

51 Edixit verò Danijel illis, separate istos alterum ab altero procul, & exquiram illos.

52 Qum autem separati essent alter ab altero, accersens unum eorum, dixit ei, ô inveterate in diebus malignis, nunc venerunt supplicia peccatorum tuorum, quæ committebas antea.

53 Judicans judicia injusta, innocentes quidem condemnans, noxios verò dimittens; cùm dicat Dominus, innocentem, & justum non interficies.

54 Nunc igitur hanc siquidem vidisti, dic, sub qua arbore videris eos congredientes inter se?

55 Qui dixit, sub lentisco. Dixit verò Danijel rectè mentitus es in tuum ipsius caput: Ecce enim nuncius Dei acceptâ sententiâ à Deo medium discindet te.

56 Postea seponens eum, jussit adduci alterum, cui dixit, ô semen Cenahanis, ac non Jehudæ, pulchritudo decepit te, & concupiscentia pervertit animum tuum.

57 Sic faciebatis filiabus Jisraëlis, quæ timentes congrediebantur vobiscum; at non sustinuit filia Jehudæ iniquitatem vestram.

58 Nunc ergo dic mihi, sub qua arbore deprehenderis eos congredientes inter se; qui dixit, sub ilice.

59 Tum dixit ei Danijel, rectè, mentitus es tu quoque in tuum ipsius caput: Exspectat enim nuncius Dei, gladium habens ad secandum te medium, ut profliget vos.

60 Et exclamans tota congregatio voce magnâ, benedixerunt Deo, servanti eos, qui spem collocant in ipso:

61 Et insurrexerunt in duos seniores istos, eò quòd reos confecisset eos Danijel ex ore ipsorum falsi testimonii.

62 Et fecerunt eis secundùm legem Moschis; quemadmodum improbè cogitaverant facere propinquo suo; & interfecerunt eos; ità servatus est sanguis innocens die illo.

63 Chilkija verò, & uxor ejus laudaverunt Deum de filia sua Susanna cum Joiakimo, viro ejus, & cognatis omnibus, quòd non esset deprehensum turpe factum in ipsa.

64 Danijel verò effectus est magnus coram populo à die illo in posterum.

65 Rex autem Astyages, quum aggregatus esset majoribus suis; suscepit Cyrus, Persa regnum illius.

CAP. XIV. *Danijel triumphat de Belo, & Dracone Babylonico.*

CONvixit autem Danijel huic Regi, & gloriâ superavit omnes amicos ejus.

2 Erat verò idolum Babyloniis, cui nomen Bel, in quod consumebant unoquoque die similæ artabas duodecim, & oves quadraginta, vinique metretas sex.

3 Colebat autem Rex illud, & abiens unoquoque die, adorabat illud: Danijel verò adorabat Deum suum: quamobrem dicebat ei rex, quare non adoras Belum?

4 Cui dixit ille, quia non adoro idola manu facta; sed viventem Deum, qui creavit cœlum, & terram, & habet dominium in omnem carnem:

5 Rege autem dicente illi, ánnon videtur tibi Bel esse Deus vivens? ánnon vides, quàm multa comedat unoquoque die?

6 Dixit Danijel ridens, ne errato, ô Rex: hic enim intus quidem lutum est, æs verò foris; neque comedit, neque bibit unquam.

7 Tum indignatus Rex, accersivit sacerdotes suos, & dixit eis, nisi dixeritis mihi, quis comedat impensam istam, morituri estis:

8 Sin autem ostenderitis Belum comedere ista, morietur Danijel, eò quòd in Belum blasphemaverit: dixítque Danijel Regi, fiat secundùm verbum tuum.

9 (Erant autem sacerdotes Beli septuaginta, sine uxoribus, & liberis) venítque Rex cum Danijele in ædem Beli.

10 Ubi dixerunt sacerdotes, ecce nos excurrimus foras, tu autem rex appone illa edulia, & vinum miscens propone, & occlusam portam annulo tuo obsigna.

11 Quòd si veniens manè, non inveneris omnia comesta à Belo, moriamur nos: aut Danijel, qui mentitus est contra nos, *si invenneris, moriatur*:

12 Ipsi autem eo contemnebant, quòd fecissent sub mensa occultum aditum, quo ingrediebantur semper, & tollebant ea.

13 Fuit autem, quum egressis illis Rex apposuisset edulia Belo, ut præciperet Danijel pueris suis; qui afferentes cinerem, constraverunt eo totam ædem coram Rege: postea egressi, clauserunt portas, & obsignârunt annulo regis, abiveruntque.

14 Sacerdotes verò ingressi nocte pro more suo, & uxores, liberíque eorum, comederunt omnia, atque abierunt.

15 Quum itaque surrexisset Rex manè, & Danijel adesset ei;

16 Dixit Rex, integra sunt sigilla, Danijel, qui dixit, integra sunt, ô Rex.

17 Sed fuit, simulac aperuisset portas, ut respiciens Rex ad mensam, clamaret voce magnâ, magnus es, ô Bel, neque est apud te dolus vel unicus.

18 Ridens verò Danijel, detinuit Regem, ne ingrederetur intrò, & dixit, aspice solùm, & agnosce cuius hæc vestigia sint.

19 Tum rex, video, *inquit*, vestigia virorum, mulierúmque, & puerorum:

20 Et iratus Rex, comprehendit tum sacerdotes, uxorésque, & liberos eorum, qui demonstrârunt ipsi occulta ostiola, quibus ingrediebantur, ut consumerent, quæ imponebantur mensæ.

21 Quamobrem interficiens eos Rex, donavit Belum Danijeli dono, qui evertit eum cum æde ipsius.

22 Erat quoque Draco magnus in eo loco, quem colebant Babylonii.

23 Dixit autem Rex Danijeli, non etiam hunc esse dices æreum. Ecce vivit, & comedit, & bibit: non potes dicere hunc non esse viventem deum: itaque adora eum.

24 Cui Danijel, Dominum, *inquit*, Deum meum adoraturus sum, quia is Deus vivens est.

25 Tu verò rex, da mihi potestatem, & interficiam draconem istum sine gladio, & fuste: cui dixit rex, do tibi.

26 Itaque Danijel accipiens picem, adipemque, & pilos, quæ coxit unà, fecit massas, quas indidit in os draconis illius, & disruptus est draco. Tum dixit Danijel, ecce numina vestra.

27 Fuit autem, quum audissent Babylonii, ut indignarentur valde, & conversi in regem, dicerent, rex iste Jehudæus factus est, Belum destruxit, & draconem interfecit, ac sacerdotes ipsos jugulavit.

28 Postea venientes ad regem, dixerunt, trade nobis Danijelem; sin minùs, interficiemus te, & domum tuam.

29 Quum itaque videret Rex, se ab illis urgeri vehementer, necessitate coactus, tradidit eis Danijelem.

30 Ii autem conjecerunt eum in foveam leonum, ubi fuit dies sex.

31 Erant verò in fovea illa leones septem, quibus dabantur in diem bina corpora, & binæ oves, sed tunc non erant data eis, ut comederent Danijelem.

32 Erat autem propheta Chabakkuk in Jehudæa; qui, quum coxisset pultem, & intrivisset panes in magide, abibat in campum, ut ferret ea messoribus.

33 Verùm edixit Chabakkuko angelus Domini, defer prandium, quod habes, Babylonem ad Danijelem, in foveam leonum:

34 Cui dixit Chabakkuk, Domine, Babylonem non vidi, & fovea illa, ubi sit, nescio.

35 Tum prehendit eum Angelus Domini vertice, & bajulans comâ capitis ipsius, deposuit eum delatum Babylonem supra foveam, impetu spiritûs eius.

36 Exclamavítque Chabakkuk, dicens, Danijel, Danijel, accipe prandium hoc, quod tibi mittit Deus.

37 Danijel verò dixit, Etenim meministi mei Deus, qui non deserueris eos, qui requirunt te.

38 Ità

38 Ita exsurgens, comedit Danijel: Angelus verò Dei restituit Chabakkukum confestim in loco ipsius.

39 Rex autem venerat die septimo ad lugendum Danijelem, & veniens ad foveam, inspexerat, quum ecce sederet Danijel.

40 Quamobrem exclamans rex voce magnâ, dixit, Magnus es, Domine, Deus Danijelis, neque est alius præter te, & extraxit eum:

41 Eos verò, qui in causa erant perditionis ejus, conjecit in foveam illam, & devorati sunt statim in conspectu ejus.

HEZRÆ APOCRYPHUS LIBER PRIOR.

Qui vulgò tertius appellatur.

CAP. I. *Status turbatus regni Iehudæ, inde à morte Ioschijæ, usque ad urbis excidium.*

Celebrans Joschija Jeruschalaimis Pascha Jehovæ, jugulavit Pascha, quarto decimo die mensis primi:

2 Postquam instituisset sacerdotes in custodiis suis, vestibus indutos in domo Jehovæ;

3 Edixissetque Levitis sacrorum ministris pro Jisraële, ut sanctificantes se Jehovæ, proponerent *res sanctificatas* arcæ sanctæ Jehovæ in domo, quam ædificavit Schelomo, filius Davidis, Rex;

4 Non incumbit vobis, *inquiens*, onus eam deportandi humero: sed nunc servite Jehovæ, Deo vestro, & curam habete populi ejus Jisraëlis, ac præparate per familias vestras secundùm distributiones vestras ex præscripto Davidis, Regis Jisraëlis, & ex descriptione Schelomonis, filii ejus;

5 Omnesque in templo, secundùm partitionem familiæ paternæ suæ, stantes coram Jisraëlitis, fratribus vestris:

6 Ordine jugulate Pascha, & sacrificia parate pro fratribus vestris, facientes Pascha secundùm præceptum Jehovæ, *datum* Moschi.

7 Donavítque Joschija populo, qui aderat, agnos ex ovibus, & hædos è capris triginta mille, & armentalium tria millia, eáque de facultatibus Regis, ex promisso tradita sunt populo, sacerdotibúsque, & Levitis.

8 Chilkija autem, & Zecarja, & Jehiel, præfecti templo sacerdotibus, in Pascha pecudes bis mille *sexcentas*, & armentalia *ter* centum.

9 Conania verò cum Schemaja, & Nethaneele, fratribus, Chaschabia quoque, & Jehiel, & Jozabad, Chiliarchi dederunt Levitis in Pascha pecudum quinque millia, & armentalia quingenta:

10 His ergo legitimè comparatis, steterunt sacerdotes, ac Levitæ per tribus utentes azymis.

11 Et per distributiones familiarum paternarum suarum in conspectu populi, obtulerunt Jehovæ, secundùm ea, quæ in libro Moschis præscripta sunt.

12 Nam assarunt Pascha igne pro ritu, hostias verò coxerunt in ahenis, & in lebetibus pro arbitratu suo, quum transmisissent ad omnes populares:

13 Postea verò paraverunt sibi, & Sacerdotibus, fratribus suis filiis Aharonis.

14 Sacerdotes enim offerebant adipes, usque dum finita esset hora: quamobrem Levitæ illi paraverunt sibi, & suis fratribus, posteris Aharonis, sacerdotibus.

15 Et sacri cantores, posteri Asaphi agebant in statione sua, secundùm præceptum Davidis *datum* Asapho, Hemani, & Jedithuni, videnti Regis.

16 Et janitores per singulas januas, quibus non erat recedendum à ministerio suo: his fratres ipsorum Levitæ paraverunt.

17 Ita consummatus est totus cultus Jehovæ die illo.

18 Celebrando Pascha, & offerendo holocausta in altari Jehovæ secundùm præceptum Regis Joschijæ.

19 Celebrârunt enim Jisraëlitæ, qui aderant tempore illo Pascha, diemque festum azymorum, diebus septem:

20 Neque celebratum est Pascha simile huic in Jisraële à diebus Schemuelis prophetæ:

21 Nulli, *inquam*, Reges Jisraëlis celebraverunt tale Pascha, quale celebravit Joschija, & sacerdotes, Levitæque, & Jehudæi, omnesque Jisraëlitæ, & qui aderant habitatores Jeruschalaimorum.

22 Octavo decimo anno, regnante Joschijâ celebratum est Pascha istud.

23 Ac directa quidem sunt opera Joschijæ coram Jehova Deo ipsius, corde integro reverentis eum:

24 Quæ autem illius tempore acciderunt scripta sunt jam olim, de illis, qui peccaverunt, & qui reverentiam Domini abjecerunt præ omni gente, ac regno, quíque ipsum dolore affecerunt sentientem: ideóque verba Domini præstita sunt in Jisraële.

25 His omnibus à Joschija gestis, accidit, ut Parho rex Ægypti veniret bellum excitaturus Carcemischum versùs ad Euphratem, cui processit obviàm Joschija:

26 Sed misit Rex Ægypti ad eum, qui dicerent, quid mihi tecum, Rex Jehudæ?

27 Non sum missus à Domino Deo, ut oppugnem te; ad Euphratem bellum meum spectat: nunc autem Dominus mecum est, & Dominus, qui mecum *est*, is est, qui accelerat: abstine à me, neque adversare Domino.

28 Non est autem aversus Joschija cum copiis: sed pugnare contra eum aggressus est, non attendens ad verba Jirmejæ prophetæ ex ore Dei.

29 Sed constituto contra eum prælio in convalle Megidduntis, descenderunt principes ad Regem Joschijam.

30 Edixitque Rex pueris suis, amovete me à prælio, nam infirmatus sum valde: & statim amoverunt eum pueri ipsius ab acie.

31 Tum ascendit currum secundarium suum, & perveniens Jeruschalaima, vitâ functus est, ac sepultus in sepulchro majorum suorum:

32 Et in tota Jehudæa *populares* luxerunt Joschijam: & lamentatus est Jirmeja propheta de Joschija, magistríque symphoniæ cum mulieribus lamentati sunt de eo in hunc

hunc usque diem: mandatum enim est fieri semper in tota gente Jisraëlis.

33 Hæc autem scripta sunt in libro historiarum Regum Jehudæ: singulæ, *inquam*, res gestæ Joschijæ, & gloria, intelligentiaque ejus in lege Jehovæ, tum quæcunque gesta sunt ab eo ante, tum quæ nunc *geruntur*, scripta sunt in libro Regum Jisraëlis, & Jehudæ.

34 Itaque assumentes, qui erant è *Jehudæorum* gente, Jochananem, filium Joschijæ, eum constituerunt Regem pro Jóschija patre ipsius, quum esset annorum viginti trium.

35 Quúmque regnâsset in Jehuda, & Jeruschalaimis tres menses, amovit eum Rex Ægypti, ne regnaret Jeruschalaimis:

36 Et gentem multavit centum talentis argenti, & talento auri.

37 Constituítque Rex Ægypti Regem Jehojakimum, fratrem ejus, Regem Jehudæ, & Jeruschalaimorum.

38 Obligans sibi Jehojakimum, & magnates; Jochananem verò fratrem ejus prehendens duxit in Ægyptum.

39 Annorum erat Jehojakim viginti quinque, quum regnare cœpisset in terra Jehudæ, & Jeruschalaimis, & fecit malum in conspectu Domini.

40 Contra hunc autem ascendit Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ, & ligavit eum æneo vinculo abducturus in Babyloniam.

41 Et de sacris vasis Jehovæ accipiens Nebucad-netzar abstulit, appendítque in templo suo Babylone.

42 Quæ autem narrantur de ipso, & impuritate ipsius, & impietate, scripta sunt in Chronicis Regum.

43 Ità regnavit Jehójakim filius ejus pro eo, annos decem, & octo natus, quum Rex institueretur.

44 Regnavit autem menses tres, & dies decem Jeruschalaimis; & fecit malum in conspectu Domini.

45 Itaque vertente anno mittens Nebucad-netzar, deportavit eum Babylonem cum sacris vasis Domini.

46 Et designavit Tzidkijam Regem Jehudæ, & Jeruschalaimorum, quum esset annorum viginti *&* unius: qui regnavit annis undecim.

47 Et faciens malum in conspectu Domini non metuit sibi à verbis, quæ dicta fuerant per Jirmejam prophetam ex ore Domini.

48 Sed quum jurejurando obstrictus fuisset regi Nebucad-netzari per nomen Domini, perjurans defecit, ac obduratâ cervice suâ, animóque suo transgressus est jura Jehovæ Dei Jisraëlis.

49 Etiam principes populi, sacerdotúmque multa iniquè gesserunt, & impiè egerunt supra omnes abominationes gentium omnium, polluentes templum Jehovæ, quod sanctum erat Jeruschalaimis:

50 Quúmque mitteret Deus majorum ipsorum per nuncium suum, revocaturus ipsos, eò quòd parcebat illis, & habitaculo suo;

51 Ipsi subsannârunt nuncios ejus, & quando loquebatur Dominus, illuserunt prophetis ejus:

52 Adeò ut ad æstum iræ concitatus contra gentem suam propter impietatem ipsius, præceperit in eos ascendere Reges Chaldæorum.

53 Hi occiderunt juvenes eorum gladio in circuitu sancti templi eorum, neque pepercerunt puero, aut seni, virgini, aut adolescenti, quum omnes tradidisset in manum ipsorum:

54 Et omnia sacra instrumenta Domini magna, & parva, & instrumenta arcæ Dei, regalésque thesauros sumtos exportârunt in Babyloniam.

55 Et incenderunt domum Domini, ac demoliti muros Jeruschalaimorum, turres eorum incenderunt igne.

56 Absumentes omnia, quæ inerant desiderabilia, & ad nihilum redigentes: eos verò, qui reliqui fuerunt à gladio, deportârunt in Babyloniam;

57 Ubi fuerunt servi Babyloniæ, usquedum regnarent Persæ, ad implendum verbum Jehovæ, dictum ore Jirmejæ.

58 Donec exsolvisset terra sabbatha sua, *&* omni tempore desolationis suæ quievisset, complendo annos septuaginta.

CAP. II. *Cyrus laxat captivitatem Babylonicam.*

Regnante Cyro, Rege Persarum anno primo, ad consummationem verbi Jehovæ *dicti* ore Jirmejæ.

2 Suscitavit Jehova spiritum Cyri, Regis Persarum, ut promulgaret per totum regnum suum etiam scripto.

3 Dicens; sic ait Cyrus, Rex Persarum, me designavit Regem orbi terrarum Jehova, Deus Jisraëlis, Dominus excelsus.

4 Et commisit mihi, ut ædificem domum sibi Jeruschalaimis quæ *sunt* in Jehudæa.

5 Si quis vestrûm igitur est è gente vestra *ædificaturus*, esto Jehova Dominus ejus cum eo; & ascendens Jeruschalaima, quæ *sunt* in Jehudæa, ædificato domum Domini Dei Jisraëlis. Is est Dominus, qui habitavit Jeruschalaimis.

6 Quotquot verò hic illic resederint, sublevanto eos homines ipsius loci auro, & argento.

7 Donis, equis, & jumentis, votivísque oblationibus in ædem Domini, qui est Jeruschalaimis.

8 Surrexerunt itaque principes paternarum familiarum ex tribu Jehudæ, & Binjaminis, Sacerdotésque, & Levitæ, quorumcunque spiritum excitavit Deus, ut ascenderent ad ædificandum domum Jehovæ, quæ *est* Jeruschalaimis:

9 Et vicini eorum adjuverunt eos omnibus auro, & argento suo, jumentis, ac votivis compluribus, permulti, quorum animus excitatus est.

10 Etiam Rex ipse Cyrus protulit vasa sacra Domini, quæ transtulerat Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ Jeruschalaimis, & appenderat in idolio suo;

11 Eáque prolata Cyrus Rex Persarum tradidit Mithridati præfecto ærario suo.

12 Per quem tradita sunt Schefchbatzari, Præsidi Jehudææ.

13 Eorum autem erat numerus: pelves aurei triginta, pelves argentei mille, secespitæ viginti novem, crateres aurei triginta,

crate-

crateres argentei ſecundarii quadringenti
decem,& alia vaſa *per* millia :
14 Omia vaſa apportata ſunt aurea,& ar-
gentea,quinquies mille quadringenta.
15 Hæc exportata ſunt à Scheſchbatzare
cum iis *proficiſcente* , qui ex captivitate Ba-
bylone veniebant, Jeruſchalaima.
16 Temporibus autem Artaxerxis Regis
Perſarum ſcripſerunt ei contra habitatores
Jehudæ,& Jeruſchalaimorum Bilſcham,Mi-
thridates,Tabeel, Rechum Præſes conſilii,
& Schimſchaj,legiſperitus, cæteríque con-
juncti iſtis , habitantes in Samaria, & locis
reliquis , epiſtolam ſequentem Regi Arta-
xerxi Domino.
17 Rechum præſes conſilii,& Schimſchaj
legiſperitus,& reliqui conſilio ipſorum,ju-
dicéſque in Cœle Syria,& Phœnicia.
18 Nunc verò notum ſit domino Regi ,
Jehudæos , qui aſcendentes à vobis ad nos
venerunt Jeruſchalaima,civitatem rebellem,
ac peſſimam , ædificare fora ejus , & muros
ejus curare,ejúſque templum excitare :
19 Quòd ſi civitas iſta ædificata , & muri
conſummati fuerint , tributa non ſuſtine-
bunt dare,ſed reſiſtent etiam Regibus.
20 Quia autem de templo exſtruendo
agitur , juſtum fore arbitrati ſumus,ſi non
deſpiceremus iſtud ;
21 Sed notum faceremus domino Regi;
ut,ſi viſum fuerit Regi, inquiratur in Com-
mentariis majorum tuorum :
22 Et invenies in commentariis de iis
ſcriptum , cognoſcéſque civitatem iſtam
fuiſſe rebellem, Regibúſque, & civitatibus
adferentem turbas :
23 Et Jehudæos rebelles,conſpirationem
in ea feciſſe inde à ſeculo , eámque ob cau-
ſam civitatem iſtam fuiſſe devaſtatam.
24 Nunc ergo notum facimus tibi domi-
ne Rex , ſi iſta civitas exædificata fuerit, &
muri ejus reſtituti,fore,ut acceſſus tibi non
pateat in Cœle-Syriam,& Phœniciam.
25 Tunc reſpicit Rex Rechumo,præſidi
conſilii,& Schimſchaiona legiſperito,&re-
liquis collegis eorum, habitantibúſque in
Syria,& Phœnicia,ea quæ ſequuntur :
26 Legi Epiſtolam,quam miſiſtis mihi :
itáque præcepi quæſtionem haberi ,& in-
ventum eſt civitatem iſtam jam olim Regi-
bus reſiſtere.
27 Homines rebelles , & conjurationum
auctores eſſe verſatos in ea ; etiam Reges
potentiſſimos , & moleſtos Jeruſchalaimis
dominatos eſſe,qui tributa exegerint à Cœ-
le-Syria,atque Phœnicia.
28 Nunc ergo præcipio prohiberi viros
iſtos, ne ædificent civitatem, & provideri
ne quid ampliùs faciant.
29 Ac non procedant graviora mala,qui-
bus turbæ Regibus importentur.
30 Tunc recitatis iis,quæ à Rege Arta-
xerxe ſcripta fuerant, Rechum, & Schim-
ſchajus legiſperitus, & collegæ eorum jun-
gentes feſtinanter venerunt Jeruſchalaima
cum equitatu,turba,& agmine.
31 Cœperúntque ædificantes prohibere :
ità ceſſârunt Jehudæi ab ædificatione tem-
pli Jeruſchalaimis, ad annum uſque ſecun-
dum regni Darii regis Perſarum.

CAP. III. *Diſputatio de re fortiſſima.*

REx autem Darius fecit convivium ma-
gnum omnibus, qui ſuberant ipſi, & o-
mnibus domeſticis ſuis, omnibúſque ma-
gnatibus Mediæ,& Perſidis.
2 Et omnibus clariſſimis , regulis, duci-
búſque , & præfectis, qui ſuberant ipſi ab
India ad Æthiopiam uſque,centum viginti
ſeptem provinciis :
3 Qui quum ediſſent,bibiſſéntque,& ſa-
tiati rediviſſent *domum* , aſcendit Darius
Rex in cubiculum ſuum,dormivit *parum-
per*,& expergefactus eſt.
4 Tunc tres juvenes illi ſatellites,qui cu-
ſtodiebant corpus regis,dixerunt alter al-
teri.
5 Proponamus quiſque dictum aliquod
eximium, quandoquidem cujuſcunque vi-
ſus fuerit ſermo præſtare aliorum ſermoni
ſapientiâ,daturus eſt illi Darius Rex dona
magna,& magna epinicia ;
6 Ut purpurâ induatur,ex aureo poculo
bibat,inaurato cubili dormiat,curru veha-
tur cum equis frænatis auro,geſtet cidarin
byſſinam,& torquem appendentem collo.
7 Secundus ſedeat à Dario propter ſapi-
entiam ſuam,& cognatus Darii vocetur.
8 Tunc ſcripſerunt quiſque dictum
ſuum,obſignatúmque poſuerunt ad cervi-
cal Darii Regis;
9 Dicentes, quum ſurrexerit Rex,dabun-
tur ei ſcripta noſtra : & cujuſcunque è no-
bis tribus judicaverit Rex , & magnates
Perſidis dictum eſſe ſapientiſſimum , huic
dabitur victoria,ſicut ſcriptum eſt.
10 Unus ſcripſerat,forte eſt vinum :
11 Alter ſcripſerat,fortior eſt Rex.
12 Tertius ſcripſerat,fortiores ſunt mu-
lieres,ſupra omnia autem vincit veritas.
13 Quum itaque ſurrexiſſet Rex,accipi-
entes ſcripta dederunt illi,& legit ;
14 Deinde mittens,vocavit omnes ma-
gnates Perſarum,Medorúmque clariſſimos,
regulos,& duces,& præfectos,& conſules.
15 Quibus conſidentibus in conſilio,ſcri-
pta prælecta ſunt coram ipſis.
16 Poſtea edixit Rex,vocare juvenes,qui
exponant dicta ſua : quúmque vocati ve-
niſſent intrà.
17 Edixit illis Rex , exponite nobis ea,
quæ ſcripta ſunt. Is itaque incepit primus,
qui prædicaverat fortitudinem vini,ſic di-
cens;
18 O viri , quomodo vi ſuperat vinum
omnes bibentes ipſum ! ſeducit mentem.
19 Æquè Regis mentem,ac orphani effi-
cit unam ſervi,liberi,pauperis,divitis.
20 Et omni menti ſecuritatem,ac jucun-
ditatem affert,ità ut nullus triſtitiæ debití-
ve ullius meminerit ;
21 Omneſque animos reddit munificos,
faciens,ùt vir potus neque Regem,neque
magiſtratum recordetur, ſed omnia talenta
crepet os ipſius :
22 Aut poſtquam biberint, neque ami-
citiæ,neque germanitatis ullius memine-
runt ; ſed paulo momento arripiunt gladi-
os ;
23 Quum autem è vino mergentes ſur-
gunt,non meminerunt factum.
24 O viri, nónne vi ſuperat vinum;quòd
ita facere cogit? atque hoc dicto conticuit.

CAP. 4.

CAP. IV. *Veritatis palma.*

TUm cœpit secundus dicere, qui prædicaverat fortitudinem Regis.

2 O viri, nónne fortissimi sunt homines, qui terram, ac mare obtinent, & omnia, quæ sunt in eis?

3 Rex autem est illorum omnium fortissimus, qui ità dominatur illis, utitúrque dominatione, ut quidquid edixerit ipsis, auscultent.

4 Nam si edixerit ipsis, ut belligerent alter in alterum, faciunt: sin autem eos in hostes miserit, abeunt, montes, & turres subruunt:

5 Jugulantur, & jugulant, ut mandatum Regis non transgrediantur; quòd si vicerint, omnia afferunt ad Regem, si prædati fuerint, & alia omnia *gesserint*.

6 Similitérque alii omnes, qui in militiam minimè incumbunt, ac ne in ullum quidem prælium, sed colunt terram; hi, quum severint, atque messuerint, afferunt tributa Regi.

7 Denique solus ipse si dixerit, occidite, occidunt; si, desinite, desinunt;

8 Si, percutite, percutiunt; si, exterminate, exterminant; si, ædificate, ædificant;

9 Si, excidite, excidunt; si, plantate, plantant;

10 Omnis populus ejus, & copiæ ejus ipsi obediunt, eis instructus accumbit, comedit, & bibit, dormítque eis custodientibus in circuitu ipsum:

11 Neque possunt abire ullus arbitratu suo, ut curet res suas, neque immorigeri sunt ipsi.

12 O viri, ecqui non esset Rex fortissimus? cui sic obediri oporteat? his dictis tacuit.

13 Tertius vèrò, qui de mulieribus, & veritate dixerat, (is est Zerubbabel,) cœpit dicere:

14 O viri, non Rex maximus, non hominum multitudo, non vinum est fortissimum: quis ergo est, qui dominetur eis? aut quis prævaleat eis?

15 Nónne mulieres? mulieres pepererunt Regem, omnémque populum, qui dominatur mari, & terræ.

16 Hæ educaverunt eos, qui plantant vineas, è quibus fit vinum;

17 Hæ conficiunt vestes hominum, hæ gloriam afferunt hominibus, ab his viri nequeunt retrahi.

18 Si congregato auro, & argento, ac re qualibet pretiosa viderint aliquam mulierem habitam, atque speciosam.

19 Omnia illa omittentes, in eam intendunt, defixis oculis inhiantes ei, & eam magis appetunt, quàm aurum, & argentum, & rem quamlibet pretiosam:

20 Vir patrem relinquit, qui educavit ipsum, ac regionem suam; & adjungit se mulieri,

21 Et cum muliere se ipsum recreans, neque patris meminit, neque matris, neque regionis suæ.

22 Atque hinc oportet à vobis cognosci istud, mulieres dominari vobis, nónne dolores subitis, & labores, & omnia datis, defertísque fœminis?

23 Et accipiens homo gladium suum, abit per itinera commissurus furta, & latrocinia, per mare navigat, & flumina.

24 Leonem videt, & de nocte ambulat, quúmque furtum fecerit, fraudes, & rapinam, comportat omnia ad amantem suam:

25 Quinetiam diligi à viro uxorem ipsius magis, quàm patrem, aut matrem *nostis*.

26 Nam multi dementes facti sunt propter uxores suas, multi servi facti sunt propter illas:

27 Multi perierunt, & jugulati sunt, quum peccassent propter mulieres.

28 Jam verò non creditis mihi? nónne magnus est Rex potentiâ suâ? nónne regionum omnium homines verentur eum contingere?

29 Vidi tamen eum, & Appajimam, filiam Rabschakis, concubinam Regis, magnificentissimè assidentem ad dexteram Regi.

30 Quæ auferens ei diadema de capite ejus, imponebat suo, & feriebat Regem sinistrâ manu.

31 Atque hæc, quum fiunt, Rex aperto ore intuetur eam; ea si arriserit ipsi, ridet, si indignata fuerit, abblanditur, donec reconciliatus fuerit in gratiam.

32 O viri, ecqui non essent mulieres fortissimæ? quæ res faciant ejusmodi?

33 Tunc respicientibus Rege, & magnatibus uno in alterum, cœpit de veritate dicere.

34 O viri, nónne fortes sunt mulieres? magna verò est terra, excelsúmque cœlum, & velox cursus Solis, qui in orbem conversatur cœli, & locum suum repetit uno die.

35 An verò non esset magnificus, qui hæc fecit? maxima autem est veritas, fortissimáque omnium.

36 Omnis terra veritatem invocat, cœlum etiam benedicit ipsi, & omnia opera commoventur, ac contremiscunt ab ea, neque est apud eam iniquum quicquam.

37 Vinum iniquum, iniquus Rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filii hominum, & iniqua omnia illorum opera: neque est in ipsis veritas, sed peribunt in iniquitate sua:

38 At veritas manet, valénsque in æternum vivit, & obtinet in omnia secula.

39 Apud quam neque est acceptio personarum, neque distinctio; sed jus reddit omnibus, justis, & injustis, qui omnes acquiescunt eo.

40 Non enim est in judicio ejus ulla iniquitas, sed fortitudo ipsa, & regnum, potentiáque, & majestas, omnium seculorum est benedictus Deus veritatis.

41 Hoc autem desinente loqui, tum populus totus exclamavit, ac tum dixit, maxima est veritas, atque fortissima.

42 Rex verò dixit illi, si quid voles supra, quàm scriptum est, pete, & dabimus tibi; quandoquidem inventus es sapientissimus, proximè assidebis mihi, & cognatus meus vocaberis.

43 Tum ille Regi, memor esto, inquit, voti tui, vovisse te ædificationem Jeruschalaimorum, quo die regnum tuum acceptu-rus esses:

44 Omniúmque vasorum restitutionem exporta-

exportatorum Jeruschalaimis, quæ separans Cyrus, eò quòd voviſſet excidium Babylonis, voverat illuc remittere:
45 Voviſſe quoque ædificationem templi, quod incenderunt Edomæi, quando Jehudæa vaſtata fuit à Chaldæis.
46 Nunc ergo hoc illud eſt, quod poſtulo Domine Rex, & peto, hoc illud eſt, de quo rogo majeſtatem tuam. Rogo igitur, ut perficias votum, quod voviſti Regi cœleſti ore tuo facturum te.
47 Tunc ſurgens Darius Rex, oſculatus eſt illum, & propter illum reſcripſit omnibus quæſtoribus, præfectis, ducibus, atque clariſſimis, ut deducerent eum, ac comites ejus omnes, aſcenſuros ad ædificandum Jeruſchalaima.
48 Omnibúſque procuratoribus, qui erant in Cœleſyria, Phœniciaque, & Libano, ut curarent devehi ligna cedrina à Libano Jeruſchalaima, ad juvandum eos in civitatis inſtauratione;
49 Præterea Jehudæis omnibus à regno in Jehudæam aſcenſuris libertatem pronuncians, ut nemini potentiori magiſtratui, aut præfecto, aut procuratori liceret invadere portas ipſorum.
50 Sed totam regionem, quam obtinuerint, *mandavit* liberam à tributis eſſe, Edomæóſque cedere vicis, quos detinebant, Jehudæorum:
51 Et in ſtructuram templi dari quotannis talenta vicena, donec exædificatum eſſet.
52 Ad holocauſta verò comburenda quotidie in altari ſacro, quemadmodum præceptum eſt offerri ſeptena dena, alia talenta dena offerri per annos ſingulos:
53 Denique omnibus è Babylonia proficiſcentibus ad inſtaurandum civitatem, pronunciavit libertatem, ipſis ipſorúmque poſteris, & omnibus ſacerdotibus aſcenſuris.
54 Item reſcripſit inſtrumenta, & veſtimenta ſacra numero certo dari, quibus induti miniſtrarent;
55 Levitis quoque demenſa dari, uſque dum conſummata eſſet domus, & exſtructa Jeruſchalaima,
56 Et omnibus cuſtodibus civitatis dari ſortes, atque ſtipendia:
57 Amandánſque omnia vaſa, quæ ſeparaverat Cyrus è Babylonia, & quæcunque Cyrus edixerat, hic etiam præcepit fieri, & mitti Jeruſchalaima.
58 Egreſſus itaque adoleſcens ille, elatâ facie verſùs Jeruſchalaima benedixit Regi cœleſti,
59 Dicens; abs te eſt victoria, à te ſapientia, & gloria tua eſt, ego verò ſervus tuus:
60 Benedictus es, ô qui dediſti mihi ſapientiam; celebrabo te Domine, Deus majorum noſtrorum.
61 Et acceptis literis profectus eſt Babylonem, veniénſque nunciavit fratribus ſuis omnibus, *qui erant Babylone*;
62 Qui benedixerunt Deo majorum ſuorum, quòd daret ipſis laxamentum, & refrigerationem;
63 Ut aſcendentes ædificarent Jeruſchalaima, & templum, in quo invocatum eſt nomen ipſius; exſultaverúntque cum ſymphonia, & lætitia diebus ſeptem.

CAP. V. *Jehudæi reduces, inſtauraturi cultum Dei impediuntur.*

POſt hæc autem electi ſunt, qui aſcenderent principes paternarum familiarum per tribus ipſorum cum uxoribus, filiis, filiabúſque ipſorum, ſervis, ancillíſque, & pecoribus ipſorum:
2 Et miſit Rex Darius cum eis equites mille, qui deducerent Jeruſchalaima cum pace Jehudæos utentes inſtrumentis muſicis, tympaníſque, & tibiis.
3 (Omnes enim fratres illorum ludebant eis) juſſítque illos cum eis aſcendere.
4 Hæc autem ſunt nomina virorum, qui adſcenderant per familias paternas ſuas in tribus ſuas, in præfecturas ſuas.
5 Sacerdotum, è filiis Pinchaſi, filii Aharonis, princeps Jeſchuah, filius Jehotzadaki cum Jehojakimo filio, & Zerubbabel, filius Schealthielis è domo Davidis, ex progenie Peretzi, *princeps* tribus Jehudæ.
6 Qui proloquutus eſt apud Darium Regem ſermones illos ſapientes ſecundo anno regni ejus, menſe Niſane, *menſe* primo.
7 Atque hi ſunt ex Jehudæa, qui aſcenderant è captivitate illius deportationis, quam deportaverat Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ in Babyloniam, qui reverſi Jeruſchalaima, repetiverunt partes Jehudææ, unuſquiſque civitatem ſuam:
8 Qui venerant cum Zerubbabele, Jeſchuha, Nechemja, Hazarja, Rahamja, Nachamane, Mardecaio, Bilſchane, Miſperetho, Bigvajo, Nechumo, Bahana, ſingulis principibus ipſorum: hic numerus popularium à principibus ipſorum.
9 Filii Parhoſchi, bis mille centum ſeptuaginta duo; filii Schephatjæ trecenti ſeptuaginta duo;
10 Poſteri Arachi, ſexcenti quinquaginta duo;
11 Poſteri Pachath-moabi, ex poſteris Jeſchuhæ, & Joabi, bis mille octingenti octodecim;
12 Poſteri Helami, mille ducenti quinquaginta quatuor; poſteri Zatthu, octingenti quadraginta quinque; poſteri Zaccaj, ſeptingenti ſexaginta; poſteri Binnuj, ſexcenti quadraginta octo;
13 Poſteri Bebai, ſexcenti viginti octo; poſteri Hazgadis, bis mille trecenti viginti duo;
14 Poſteri Adonikami, ſexcenti ſexaginta ſeptem; poſteri Bigvaj, bis mille ſexaginta ſeptem; poſteri Haddinis, ſexcenti quinquaginta quinque;
15 Poſteri Ateris ex Chizkija, nonaginta octo; poſteri Chaſchumi, trecenti viginti octo; poſteri Betzaj, trecenti viginti quatuor;
16 Poſteri Chariphi, centum duodecim;
17 Gibhonitæ, nonaginta quinque;
18 Bethlechemitæ, & Netophatæi, centum octoginta octo; Hanathothani, centum viginti octo; Hazmavethani, quadraginta duo;
19 Kirjath-jeharimani, Cephirani, & Beerothani, ſeptingenti quadraginta tres; Ramani, & Gebahæi, ſexcenti viginti unus;
20 Micmaſæi, centum viginti duo; Bethelitæ, & Haiani, centum viginti tres;
21 Nebuntini alteri, quinquaginta duo;

posteri Helami alterius, mille ducenti quin-
quaginta quatuor; posteri Magbischi, cen-
tum quinquaginta sex;
22 Posteri Charimi, trecenti viginti; Je-
richuntini, trecenti quadraginta quinque;
23 Lodæi, Chadidæi, & Onuntini, septin-
genti viginti unus; Senaani, ter mille no-
ningenti triginta:
24 Sacerdotes: posteri Jeschajæ, è fami-
lia Jeschuhæ, noningenti septuaginta tres;
posteri Immeris, mille quinquaginta duo;
25 Posteri Paschchuris, mille ducenti qua-
draginta septem, posteri charimi, mille se-
ptendecim.
26 Levitæ: posteri Jeschuhæ cum Kad-
miele, è filiis Hodevæ, septuaginta quatuor;
27 Posteri Asaphi, qui psallebant in tem-
plo, centum quadraginta octo;
28 Ostiarii verò, posteri Schallumi, po-
steri Ateris, posteri Talmonis, posteri Hak-
kubi, posteri Chatitæ, posteri Schobai, cen-
tum triginta octo.
29 Sacerdotibus ministrantes in templo,
posteri Tzichæ, posteri Chaschuphæ, poste-
ri Tabbahoti, posteri Kerosi, posteri Sihæ,
posteri Padonis.
30 Posteri Lebanæ, posteri Chagabæ, po-
steri Schalmai, posteri Chananis, posteri
Giddelis, posteri Gachadis, posteri Reajæ,
posteri Retzinis, posteri Nekodæ.
31 Posteri Gazami, posteri Huzzæ, po-
steri Paseachi, posteri Bezai, posteri Me-
hunimi, posteri Nephischesimi, posteri
Hakbuki, posteri Chakuphæ, posteri Char-
churis.
32 Posteri Batzelithi, posteri Mechidæ,
posteri Charschæ, posteri Barkosi, posteri
Siseræ, posteri Temachi, posteri Netzia-
chi, posteri Chatiphæ.
33 Schelomonis Nethinæi, posteri Sotaj,
posteri Sophereth, posteri Peridæ, posteri
Jahalæ, posteri Darkonis, posteri Giddelis.
34 Posteri Schephatjæ, posteri Chatilis,
posteri Pokereth-hatzebajimi, posteri A-
monis.
35 Omnes Nethinæi, & posteri servo-
rum Schelomonis, trecenti nonaginta duo.
36 Hi sunt illi, qui ascenderunt è Thel-
melacho, & Thelcharsa, eorúmque princi-
pes Cerub, Adan, & Immer;
37 Sed non potuerunt indicare civitates
suas, & progeniem suam, quemadmodum
essent ex Jisraële, posteri Delajæ, posteri
Tobijæ, posteri Nekodæ:
38 E sacerdotibus verò fungentibus sa-
cerdotio, qui non sunt inventi esse posteri
Chabajæ, posteri Kotzi, posteri Barzillaj,
qui acceptâ uxore è filiabus Barzillaj, vo-
catus est de nomine ejus.
39 Horum quæsita est scriptura generis,
quod prædicabant, sed non inventa est, qua-
propter sunt prohibiti sacerdotio fungi:
40 Edixit enim Regis legatus eis, ne par-
ticiparent res sanctas, donec sacerdos exi-
steret, docturus veritatem Urimis, & Thum-
mimis.
41 Omnes Jisraëlitæ erant à nato annos
duodecim, & deinceps, præter pueros, &
puellas, quadragies bis mille trecenti sex-
aginta.
42 Servi, & ancillæ eorum septies mille
trecenti triginta septem; cantores, & can-
tatrices ducenti quadraginta quinque.
43 Equi eorum septingenti triginta sex,
muli eorum ducenti quadraginta quinque,
cameli quadringenti triginta quinque, asini
sexies mille septingenti viginti.
44 Ex primoribus autem paternarum fa-
miliarum, quum pervenissent ad domum
Jehovæ, qui habitat Jeruschalaimis, qui-
dam *spontè* se offerentes ad domum Dei
statuendam in sede ipsius:
45 Pro facultate sua dederunt in thesau-
rum ipsius operis auri drachmas semel, &
sexagies mille, argentíque pondo quin-
quies mille, & tunicas sacerdotum cen-
tum.
46 Et habitaverunt Sacerdotes, ac Levi-
tæ, & qui venerant è plebe Jeruschalaima,
atque in Jehudæam Nethinæi, cantorés-
que, & ostiarii, & omnes Jisraëlitæ in re-
gionibus suis.
47 Quum autem septimus advenisset
mensis, versantibus Jisraëlitis in civitatibus
suis, convenerunt unanimes in atrium,
quod erat ante portam Orientalem:
48 Ubi stans Jehoschuah, filius Jotzada-
ki, cum fratribus suis sacerdotibus, & Ze-
rubbabel, filius Schealthielis cum fratribus
suis, exstruxerunt altare Dei Jisraëlis.
49 Ad offerendum in eo holocausta, si-
cut scriptum est in lege Moschis, viri Dei.
50 Quúmque erexissent altare in sede
sua, quamvis convenientibus contra ipsos
populis aliarum gentium terræ, eò quòd o-
dio essent ipsis, tum confirmaverunt eos
omnes gentes, quæ erant super terram, &
obtulerunt in eo hostias, & holocausta Je-
hovæ mane, & vesperi:
51 Et celebraverunt festum tabernacu-
lorum, sicut præceptum est, sacrificia in
diem offerentes secundùm ritum.
52 Itemque holocaustum juge, & hostias
sabbathorum, ac neomeniarum, & dierum
solennium, omnes res sacras.
53 Quotquot voverunt Jehovæ, à die pri-
mo mensis septimi cœperunt offerre holo-
causta Jehovæ, quum templi Jehovæ non
esset jactum fundamentum:
54 Dederúntque pecuniam putatoribus,
& fabris, cibúmque, & potum cum oleo.
55 Tzidoniis, ac Tyriis, ut adveherent
ipsis ligna cedrina ex Libano ratibus in
portum Japhonis, secundùm facultatem à
Cyro, Rege Persarum ipsis perscriptam.
56 Anno autem secundo, ex quo vene-
rant ad domum Dei Jeruschalaima, mense
secundo, cœperunt Zerubbabel, filius Sche-
althielis, & Jehoschuah, filius Jotzadaki
cum fratribus suis sacerdotibus, & Levi-
tis, & quicunque venerant è captivitate Je-
ruschalaima,
57 Fundare domum Dei primo die se-
cundi mensis anno secundo, quicunque ve-
nerant in Jehudæam, & Jeruschalaima.
58 Quúmque statuissent Levitas à nato
viginti annos, & deinceps, ut præessent o-
peri domûs Jehovæ.
59 Assistens Jeschuah, filii ejus, & cogna-
ti ejus, & Kadmiel fratres, & filii ejus, filii-
que Jehudæ, & posteri Chenadadi, filii eo-
rum, fratres eorum, Levitæ simul præfue-
runt opificibus in domo Dei: quum ædifi-
carent structores templum Domini.

60 Ste-

60 Steterúntque sacerdotes induti cum tubis, & Levitæ posteri Asaphi cum cymbalis.

61 Collaudantes Jehovam, & benedicentes canticis, traditis à Davide, Rege Jisraëlis; exclamaverúntque hymnis, benedicentes Domino, quia benignitas ejus, gloriáque est in secula in toto Jisraële.

62 Totus verò populus vociferabatur vociferatione magnâ, laudando Jehovam, quum excitaretur domus Jehovæ.

63 Venientes autem ex sacerdotibus, & Levitis, primoribúsque paternarum familiarum senes, qui viderant domum priorem;

64 Ad hujus ædificationem flebant voce magnâ, & multi vociferabantur ex lætitia magna.

65 Adeò ut populus non internosceret vociferationem ex lætitia à voce fletûs populi, quia populus vociferabatur vociferatione maximâ, ità ut longè audiretur.

66 Audientes verò inimici Jehudæ, & Binjaminis, venerunt cognituri, quid *sibi vellet* ista vociferatio:

67 Et cognoscentes deportatos istos ædificare templum Jehovæ, Deo Jisraëlis.

68 Accesserunt ad Zerubbabelem, & Jehoschuham, & ad primores paternarum familiarum, & dixerunt eis, ædificemus vobiscum:

69 Nam, sicut vos, auscultamus Deo vestro, & ipsi pariter adolemus inde à diebus Esarchaddonis, Regis Assyriæ, qui deportavit nos huc.

70 Quibus dixit Zerubbabel, & Jeschuah cum primoribus paternarum familiarum Jisraëlis, non est vestrum nobiscum ædificare domum Deo nostro:

71 Sed nos soli ædificabimus Jehovæ, Deo Jisraëlis, ùt præcepit nobis Cyrus, rex Persidis.

72 Populi autem illarum regionum, instantes in populum Jehudææ, obsidentésque, conturbabant opus ædificationis, & insidiis, & hominibus adductis, ne ædificarent;

73 Et grassationem exercentes, impediebant, ne consummaretur ædificium omnibus diebus Cyri Regis, protrahebántque structuram usque ad annum secundum Darii Regis.

CAP. VI. *Templum exstruitur auspiciis Darii Nothi.*

ANno autem secundo regni Darii prophetavit Chaggaj, & Zecarja, filius Hiddonis, prophetæ Judæis, qui erant in Jehudæa, & Jeruschalajmis, nomine Dei Jisraëlis.

2 Tunc surgens Zerubbabel, filius Schealthielis, & Jeschuah, filius Jozadaki, redorsi sunt ædificare domum Domini, habitantis Jeruschalaimis, quum adessent eis prophetæ Domini, juvantes eos.

3 Quo tempore venit ad eos Thatnaj, princeps trans flumen, & Schetar-boznaj cum collegio suo:

4 Et dixerunt eis, quo auctore ædificatis domum istam, & tectum istud, aliáque omnia perficitis? & quínam sunt structores, qui ista ædificant?

5 Sed gratiam hanc consequuti sunt respiciente Domino in reduces à captivitate seniores Jehudæorum.

6 Ut non impedirentur ædificare, donec significatis Dario omnibus rebus istis responsum haberetur.

7 Exemplum epistolæ, quam scripserunt Dario, miserúntque Thatnaj, princeps trans flumen, & Schetar-boznaj, ac collegæ eius, qui erant trans flumen: Dario Regi salutem.

8 Omnia nota sunto Domino nostro Regi, nos profectos in regionem Jehudææ, & ingressos Jeruschalaima invenisse ex captivitatis reducibus seniores Jehudæorum in urbe, Jeruschalaimis ædificantes domum Dei magnam.

9 Templum novum ex lapidibus politis, & maximis, pretiosáque materiâ ad parietes;

10 Et opus istud celeriter fieri, & prosperari in manibus eorum, magnificeque, & quàm diligentissimè perfici.

11 Tunc interrogavimus seniores, dicendo: quo auctore ædificatis domum istam, & opera hæc fundatis?

12 Ideò autem interrogavimus eos, ut notos faceremus tibi præpositos operi; & nomina eorum nobis de scripto dari postulavimus.

13 Qui responderunt nobis, dicentes; nos sumus servi Dei, qui fecit cœlum, & terram.

14 Ædificata autem fuerat hæc domus ante multos annos, & consummata à Rege Jisraëlis magno, & potentissimo, perfectáque.

15 Sed ex quo majores nostri exacerbantes peccaverunt in Deum cœlestem Jisraëlis, tradidit eos in manum Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ, Regis Chaldæorum.

16 Qui domum istam demolientes, incenderunt, & populum captivum abduxerunt in Babyloniam.

17 Verùm anno primo Cyri, Regis Babyloniæ, rescripsit Cyrus Rex domum hanc ædificari.

18 Et illa sacra vasa aurea, & argentea, quæ exportans Nebucad-netzar è domo, quæ erat Jeruschalaimis, appenderat in templo suo, illa depromsit Cyrus Rex è templo Babylonico & tradita sunt Zerubbabeli, ac Scheschbatzari, præsidi:

19 Quibus mandatum est, ut afferentes hæc vasa, reponerent in templo, quod futurum erat Jeruschalaimis, & ipsum templum Dei curarent ædificari in loco suo.

20 Tunc adveniens Scheschbatzar, posuit fundamenta domûs Dei, quæ est Jeruschalaimis, atque ex eo tempore huc usque ædificatur, necdum est absoluta.

21 Nunc ergo, si videbitur tibi, ô Rex, perquiratur in regio tabulario Cyri;

22 An inveniatur ex auctoritate Cyri Regis cœptam esse structuram domûs Domini, quæ est Jeruschalaimis, & judicium domini nostri Regis de his rescribat nobis.

23 Tum Darius Rex mandavit inquiri in chartophylaciis, quæ erant in Babylonia: & inventus est in oppido Ecbatanis, in regione Mediæ loculus unus, in quo scripta erant ista:

24 Anno primo Cyri Regis, Rex Cyrus mandavit domum Dei, quæ est Jeruschalaimis, ædificari, ubi ignis jugis accendatur.

25 Cu-

25 Cuius altitudo sit cubitorum sexaginta, & amplitudo cubitorum sexaginta, ordinibus lapidum maximorum ternis, & ordine lignorum novorum; & impensas è domo Cyri Regis tradi;

26 Et sacra vasa domûs Domini aurea, & argentea exportata per Nebucad netzarem è domo Domini, quæ erat Jeruschalaimis, restitui in domum Jeruschalaimis, ubi fuerant posita, ut ponantur illic.

27 Mandavit itaque curæ esse Thatnajo, principi trans flumen, Schetar-boznajo, & collegis, & præsidibus, qui erant trans flumen, ut abstinerent ab eo loco, sinerentque servum Domini Zerubbabelem, præfectúmque Jehudææ, ac Seniores Jehudæorum ædificare eo in loco domum illam Domini.

28 Mando quoque omnino ædificari, & prospici, ut adjuventur reduces Jehudæorum, donec consummatum sit templum Domini.

29 Et de canone transfluviali diligenter quantitatem dari viris illis, & Zerubbabeli, præfecto ad sacrificia Domini in tauros, arietésque, & agnos.

30 Similiter frumentum, sal, vinúmque, & oleum indesinenter quotannis, prout sacerdotes, qui sunt Jeruschalaimis, indixerint quotidie consumendum esse, ac sine mora:

31 Ut offerant libamenta Deo maximo pro Rege, ac filiis ejus, orantes pro ipsorum vita.

32 Præterea denunciator istud, quisquis transgressus fuerit aliquid eorum, quæ rescripta sunt, aut infirmaverit, amotum iri lignum à domo ipsius, cui suspendatur, & bona ipsius adscribenda Regi.

33 Propterea verò Dominus, cuius nomen invocatur illic, dejiciat omnem Regem, & populum, qui manum suam extenderit ad impediendum, aut afficiendum malo domum Domini, quæ est Jeruschalaimis.

34 Ego Darius, Rex decrevi hæc fieri quàm diligentissimè.

CAP. VII. *Encænia, seu dedicatio templi.*

TUnc Thatnaj, princeps trans flumen, Schetar-boznai, & collegæ obsequentes mandatis Darii Regis.

2 Assistebant sacris operibus diligentissimè & seniores Jehudæorum, curatorésque templi adjuvabant:

3 Ità prosperabantur opera sacra, prophetis Chaggajo, & Zecarjâ prophetantibus.

4 Et perfecta sunt omnia de sententia Domini Dei Jisraëlis, & ex voluntate Cyri, & Darii, & Artaxerxis, Regis Persarum.

5 Finitâ autem domo nostrâ ad diem tertium mensis Adaris, sexto anno Darii Regis;

6 Facientes Jisraëlitæ, sacerdotes, ac Levitæ, & reliqui reduces deportationis, qui conscripti erant, secundùm ea, quæ præscripta sunt in libro Moschis.

7 Obtulerunt in dedicationem templi Domini, juvencos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos.

8 Et hœdos pro peccatis totius Jisraëlis duodecim ex numero à præfectis duodecim tribuum Jisraëlis:

9 Præfuerúntque sacerdotes, Levitæ, induti amiculis per distributiones suas omnibus operibus Domini Dei Jisraëlis, secundùm præscriptum libri Moschis, & ostiarii singulis januis.

10 Deinde celebrârunt reduces deportationis Pascha die quarto-decimo mensis primi, purificatis sacerdotibus, & Levitis.

11 Nam etsi omnes reduces non simul purificati sunt, tamen omnes Levitæ purificati erant.

12 Immolaverúntque Pascha pro omnibus reducibus deportationis, & pro cognatis suis sacerdotibus, ac pro se ipsis.

13 Quod comederunt Jisraëlitæ, qui reduces erant ex deportatione, quicunque separaverant se ab omnibus exsecrationibus gentium terræ, quærentes Dominum.

14 Et celebraverunt festum azymorum septem diebus coram Jehova, epulantes.

15 Quoniam converterat animum Regis Assyriæ erga ipsos ad confirmandum manus eorum in opere Domini Dei Jisraëlis.

CAP. VIII. *Hezra redit Ieruschalaima.*

DEinde his rebus gestis, regnante Artaxerxe, Persarum Rege, accedens Hezra, filius Seraiæ, filii Hazarjæ, filii Chilkijæ, filii Schallumi.

2 Filii Tzadoki, filii Achitubi, filii Amarjæ, filii Hazarjelis, filii Bukki, filii Abischuhæ, filii Pinchasi, filii Elhazaris, filii Aharonis, Sacerdotis primarii.

3 Hezra ergo ascendit è Babylonia (erat autem legisperitus promtus in lege Moschis, quam dederat Jehova, Deus Jisraëlis.)

4 Quum dedisset ei Rex gloriosè, atque munificè omne desiderium ejus, tantam consequutus erat gratiam in conspectu eius:

5 Et ascenderunt cum ipso ex Jisraëlitis, sacerdotibúsque, & Levitis, sacris cantoribus templi, ostiariisque, & Nethinæis Jeruschalaima.

6 Anno septimo regni Artaxerxis, mense quinto, egressi e Babylonia, primo die mensis;

7 Pervenerunt Jeruschalaima ipso auctore, prout Dominus iter ipsorum prosperavit.

8 Nam Hezra maximo studio attendebat, ne prætermitteret quicquam eorum, quæ sunt ex Lege Domini, dicendo Jisraëli justitiam, ac judicium omne.

9 Ascendentibus autem actuariis Artaxerxis Regis dederunt scriptum ab Artaxerxe Rege, concessum Hezræ Sacerdoti legis perito, cujus exemplum subjectum est.

10 Rex Artaxerxes Hezræ, sacerdoti, perito legis Domini, salutem.

11 Humaniùs ego judicans benefacere præcipio eis, qui spontè voluerint ex gente Jehudæorum, & ex Sacerdotibus, ac Levitis, qui sunt in regno meo comitari te Jeruschalaima.

12 Si qui ergo volent ire tecum, ut congressi, proficiscantur ex placito meo, & intimorum septem consiliariorum meorum:

13 Ut revisentes quæ aguntur in Jehudæa, & Jeruschalaimis, observent ea ex lege Domini, *quam habes ad manum.*

14 Deferántque munera Domino Deo Jisraëlis, quæ vovimus ego, & consiliarii, Jeruschalaima, cum omni auro, & argento, quod inventum fuerit in regione Babyloniæ

nitæ esse Domini, habitantis Jeruschalaimis;
15 Ut aurum, & argentum, quod donatum fuerit in ipsa gente in templum Domini ipsorum, quod est Jeruschalaimis, collectum, expendatur in juvencos, arietes, agnos, hœdósque, & quæ his conjuncta sunt.
16 Ut offerantur hostiæ Domino super altare Domini ipsorum Jeruschalaimis.
17 Quæcunque autem volueris cum fratribus tuis facere auro, & argento, pro voluntate tua, ex præcepto Dei vestri facito te:
18 Et sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi ad ministerium domûs Dei tui reddens Jeruschalaimis.
19 Cætera, quæ tibi obvenerint necessaria domui Dei tui, dato de ærario Regis.
20 *Quæ volueris cum fratribus tuis facere ære, & argento, fac secundùm voluntatem Domini.*
21 Ego quoque rex Artaxerxes, mando quæstoribus ærarii, qui sunt trans flumen, ut quicquid rescripserit Hezra sacerdos, peritus Legis Dei Altissimi, diligenter detur ei usque ad argenti talenta centum.
22 Et similiter ad frumenti coros centum, & vini bathos centum, *totidémque olei, & salis, quod abundet ei sine taxatione.*
23 Aliáque omnia secundùm legem Dei fiant Deo Altissimo, ne fortè effervescat ira in regnum Regis, & filiorum ejus.
24 Vobis autem indicitur, ut omnibus Sacerdotibus, & Levitis, & sacris cantoribus, Nethinæísque, & administris templi huius
25 Nullum tributum, neque indictio irrogetur, nec possit ullus imponere eis quicquam.
26 Tu autem Hezra pro sapientia Dei constitue judices, & arbitros trans flumen, omnes scientes Legis Dei, & omnes, qui legem Dei tui non noverunt, doce.
27 Ut, quicunque transgressi fuerint legem, diligenter plectantur, sive morte, sive cruciatu, sive pecuniæ multatione, sive exilio.
28 Et dixit Hezra, legisperitus, Benedictus Deus solus maiorum nostrorum, qui indidit voluntatem hanc animo regis, ornandi domum Jehovæ, quæ est Jeruschalaimis.
29 Et me honore affecit coram rege, consiliariísque ejus, & amicis omnibus, & principibus potentibus ejus.
30 Ego itaque confirmatus animo, prout adfuit mihi Jehova, Deus meus, congregavi ex Jisraële viros, qui ascenderunt mecum.
31 Hi autem sunt primores paternarum familiarum, & gentis suæ, qui mecum ascenderunt regnante Artaxerxe è Babylonia.
32 E posteris Pinchasi, Gerschon; è posteris Ithamaris, Danijel; è posteris Davidis, Chattusch:
33 E posteris Schecanjæ, è natis Parhoschi, Zecarja; & cum eo reversi sunt viri centum quinquaginta:
34 E Posteris Pachath-moab, Eljohenaj; & cum ipso viri ducenti;
35 E posteris Schecanjæ, filius Jachazielis, & cum ipso trecenti viri:
36 E posteris Hadinis, Hebed, filius Jonathanis; & cum ipso quinquaginta viri:
37 Et è posteris Schephatjæ Zebadja, filius Michaëlis; & cum ipso octoginta viri:
38 E posteris Joabi, Hobadja, filius Jechielis; & cum eo ducenti octodecim viri:
39 Ex posteris Schelomithi, filius Josiphjæ, & cum eo centum sexaginta viri:
40 Ex posteris Bebaj, Zecarja, filius Bebaj; & cum ipso viri viginti octo:
41 Ex posteris Hazgadis, Jochanan, filius Katanis; & cum ipso viri centum decem:
42 Ex posteris Adonikami posterioribus, quorum hæc nomina, Eliphelet, Jehiel, & Schemahja, & cum eis sexaginta viri: denique è posteris Bigvaj, Huthaj, & Zabbud; & cum eis septuaginta viri.
43 Quum autem congregâssem eos ad fluvium Ahavæ, metati sumus illic triduo, & recognovi eos:
44 Sed ex filiis Sacerdotum, & Levitarum neminem inveni illic;
45 Quapropter amandavi Elihezerem, Arielem, Schemahjam, Elnathanem, Jaribum, & Elnathanem, Nathanémque, & Zecarjam, ac Meschullamum primores; Jojaribum quoque, & Elnathanem doctores;
46 Et dedi mandata eis ad Iddonem, qui erat in Casiphja loco.
47 Jubens eos dicere Iddoni Achivo, & Nethinæis, qui erant in Casiphja loco, ut mitterent nobis, qui ministerio fungerentur in domo Jehovæ, Dei nostri.
48 Qui adduxerunt nobis, prout manus Dei nostri valida adfuit nobis, viros intelligentes è posteris Machli, filii Levi, filii Jisraëlis, Scherebjam cum filiis ejus, & cognatis ejus octodecim:
49 Chaschabjam, & Jeschajam è posteris Merari, cognatos ejus, & filios eorum viginti;
50 Ex Nethinæis autem, quos dederat David, & principes ministerio Levitarum, Nethinæos ducentos viginti, quorum omnium nomina scripto expressa sunt.
51 Tum proclamavi illic jejunium, ut affligentes nos in conspectu Dei, quæreremus ab eo bonum iter pro nobis, & comitibus nostris, filiísque, & pecoribus *propter insidias*:
52 Nam pudebat me petere à Rege pedites, & equites ad comitatum, ut tuerentur nos contra adversarios nostros:
53 Quia dixeramus Regi, virtutem Domini, quærentibus ipsum ex toto animo, adfuturam ad omne opus bonum.
54 Sic igitur deprecati Dominum Deum nostrum, eum exoravimus, *& compotes facti sumus à Deo nostro.*
55 Et separavi è principibus Sacerdotum viros duodecim; & Scherebjam, Chaschabjámque, & cum eis ex cognatis eorum viros decem;
56 Quibus appendi aurum, & argentum, & vasa sacerdotalia domûs Dei nostri, quæ donaverat Rex, & consiliarii ejus, principésque, & omnes Jisraëlitæ?
57 Appensáque tradidi eis talenta argenti sexcenta quinquaginta, vasa argentea talentorum centum, & auri talenta centum.
58 Et crateres aureos viginti, & vasa ex auri-

aurichalco præſtante duo, ſpecioſa ùt aurum.
59 Et dixi eis, & vos ſancti eſtis Jehovæ, & vaſa hæc ſancta, etiam aurum, & argentum votivum eſt Domino Deo patrum noſtrorum:
60 Sedulò cuſtodite, donec expendatis ea principibus ſacerdotum, Levitarúmque, & principibus paternarum familiarum Jiſraëlis Jeruſchalaimis in cellis domûs Dei noſtri.
61 Itaque ſuſceperunt Sacerdotes, & Levitæ aurum illud, argentum, & vaſa inferenda Jeruſchalaima in templum Domini.
62 Tunc promovimus à flumine Ahavæ, die duodecimo menſis primi, venimúſque Jeruſchalaima:
63 Ubi poſtquam conſediſſemus triduo, die quarto expenſum eſt aurum, & argentum in domo Jehovæ, Dei noſtri, Meremotho, filio Urijæ, ſacerdoti.
64 Et collegæ ipſius Elhazari, filio Pinchaſi, quibuſcum erant Jozabat, filius Jeſchuhæ, & Nohadia, filius Binnuj Levitæ, ex numero, & ex pondere univerſo.
65 Et ſcriptum eſt pondus ipſorum eâdem horâ.
66 Qui autem venerunt ex captivitate, obtulerunt holocauſta Domino Deo Jiſraëlis, juvencos duodecim pro toto Jiſraële, arietes nonaginta ſex.
67 Agnos ſeptuaginta ſeptem, & hircos pro peccato duodecim, omnia in ſacrificium Domino:
68 Et legenda tradiderunt edicta Regis ſatrapis, regiis procuratoribus, & principibus trans flumen, qui honore affecerunt gentem, & templum Domini.
69 His autem conſummatis acceſſerunt ad me principes, dicendo: non ſeparaverunt ſe gens Jiſraëlitarum, & principes, & ſacerdotes, & Levitæ.
70 Ab alienigenis gentibus, & nationibus terræ; immunditias ſuas à Cenahanæis, Chitthæis, Perizzæis, Jebuſæis, Moabitis, Ægyptiis, & Edomæis habent:
71 Conjugati enim ſunt filiabus eorum ipſi, & filii ipſorum, & miſtum eſt ſemen ſanctum alienis gentibus: etiam participes ſunt principes, & antiſtites iniquitatis iſtius à principio.
72 Ut audivi iſta, conſcidi veſtem, & pallium meum, & vellens de capillis capitis mei, & barbæ, ſedi dolens, & mœſtus.
73 Et convenerunt ad me, quicunque movebantur verbo Domini Dei Jiſraëlis, lugentem propter iniquitatem iſtam, & ſedebam triſtis uſque ad tempus ſacrificii veſpertini.
74 Tunc conſurgens à jejunio conſciſſâ veſte, & pallio, & flectens genua, extendi manus ad Dominum;
75 Dicens; Domine, confuſus ſum, & pudet me comparere ante faciem tuam:
76 Nam peccata noſtra multiplicata ſunt ſupra capita noſtra, & iniquitates noſtræ altæ ſunt in cœlum uſque.
77 Quomodo à temporibus majorum noſtrorum ſumus in reatu magno, uſque in diem hunc.
78 Itaque propter peccata noſtra, majorúmque noſtrorum fuimus traditi cum fratribus noſtris, Reges noſtri, & ſacerdotes noſtri Regibus terræ, gladio, captivitati, & prædæ, ac confuſioni uſque in hodiernum diem.
79 At nunc, quando contingit nobis miſericordia abs te, Domine Deus, relinquente nobis radicem, & nomen in loco ſanctitatis tuæ;
80 Detegente lumen noſtrum in domo Domini Dei noſtri, dante nobis cibum in tempore ſervitutis noſtræ:
81 Quum ſerviremus, non derelinquente nos Domino Deo noſtro; ſed conſtituente nos in gratia, & diſponente, ut nobis reges Perſidis dent cibum.
82 Ut extollamus templum Domini Dei noſtri, & inſtauremus vaſtitates Tzijonis; denique dante nobis ſtabilitatem in Jehudæa, & Jeruſchalaimis:
83 Nunc, *inquam*, quid dicemus Domine, habentes hæc? tranſgreſſi enim ſumus præcepta tua, quæ dederas manu ſervorum tuorum, prophetarum, dicens;
84 Terra, quam ingreſſuri eſtis ad poſſidendum hæreditatem ejus, terra polluta eſt coinquinationibus populorum ipſius, quorum immunditiis repleta eſt, totâ immunditiâ ſuâ.
85 Nunc ergo filias veſtras ne jungite filiis eorum, & filias eorum ne accipite filiis veſtris:
86 Nec quærite pacem habere cum illis unquam, ut invaleſcentes comedatis fructus optimos terræ, & hæreditatem diſtribuatis filiis veſtris uſque in ſeculum.
87 Poſtquam igitur, quæ contigerunt nobis, omnia fuerunt propter opera noſtra peſſima, & maxima peccata noſtra; (Tu enim, Domine, allevans peccata noſtra dediſti nobis tale reſiduum;)
88 An rurſus averſi tranſgrederemur jura tua, & commiſceremur immunditiæ alienigenarum, & gentium terræ hujus:
89 Nónne iratus nobis, perderes nos, donec non relinqueretur radix, & nomen noſtrum?
90 Jehova, Deus Jiſraëlis juſtus eſſes: ſed derelicta eſt radix uſque in hodiernum diem.
91 Ecce, nunc ſumus coram te in reatibus noſtris, quamvis non ſit ſtandum coram te in eis.
92 Quum autem oraret Hezra, & confiteretur flens, ac proſtratus ante templum, congregati ſunt ad eum Jeruſchalaimis turba magna valde, viri, & mulieres, juveneſque, & juvenculæ, & fletus erat magnus in ipſa multitudine.
93 Exclamantíque Hezræ dixit Schecanja, filius Jechielis è poſteris Helami; Hezra, nos in Dominum peccavimus, quòd duximus mulieres alienigenas ex gentibus terræ.
94 Nunc verò ſpes eſt toti Jiſraëli: hic ergo detur juſjurandum Domino, nos expulſuros omnes uxores noſtras, quæ ſunt ex alienigenis cum natis earum.
95 Sicut tibi præceptum eſt à majoribus ex lege Domini, ſurgens explica:
96 Tibi enim hæc res incumbit, nos verò aderimus tibi, viriliter fac.
97 Itaque exſurgens Hezra, adjuravit principes ſacerdotum, Levitas, & totum Jiſ-

Jisraëlem,ut facerent secundùm rem hanc : cui juraverunt.

CAP. IX. *Hezra reformationem instituit.*

POstea surgens Hezra ab anteriore parte templi, abiit in cellam Jochananis, filii Eljaschibi :

2 Ubi diversatus,non gustavit cibum,nec aquam bibit, lugens propter iniquitates magnas multitudinis.

3 Et promulgatum est in tota Jehudæa,& Jeruschalaimis, omnibus, qui reversi erant ex captivitate,ut congregarentur Jeruschalaima :

4 Quicunque verò non venturus esset biduo, vel triduo ex consilio principum, ac seniorum,ejus facultates omnes consecratum iri, ipsum verò separatum iri à congregatione deportata.

5 Ità congregati sunt omnes tribules Jehudæ, & Binjaminis triduo Jeruschalaima, mense nono,die vicesimo mensis ;

6 Et consedit totus populus in area templi, trementes propter præsentem hyemem.

7 Tunc exsurgens Hezra, dixit illis,vos iniquè fecistis, quòd duxistis uxores alienigenas,superaddentes reatui Jisraëlis.

8 Nunc ergo cedite confessionem,& magnificentiam Jehovæ,Deo majorum nostrorum.

9 Et perficientes voluntatem ipsius, discedite à gentibus terræ,& ab uxoribus alienigenis.

10 Cui exclamans omnis multitudo,dixerunt voce magnâ,sicut dixisti,faciemus.

11 Sed quoniam multitudo magna est, & tempus hybernum, nec possumus sub dio stare ; hoc autem opus non est unius diei nobis, neque bidui,quia plurimi in hac re peccavimus :

12 Stent principes multitudinis ; & omnes, qui inter nos habitant, quicunque habent uxores apud se alienigenas.

13 Sistent se præfinito tempore cum senioribus, & judicibus uniuscujusque loci, usque dum solverint iram Domini ex negotio hoc ;

14 Tantùm Jonathan, filius Hasaëlis, & Jachzeja filius Thikvæ susceperunt istud : Meschullam verò, & Schabbethaj Levitæ adjuverunt illos :

15 Fecerúntque secundùm omnia hæc reduces ex captivitate.

16 Nam electi viri Hezra sacerdos, & primarii paternarum familiarum in familias paternas suas nominibus expressi,sederunt à die primo mensis decimi,ut examinarent negotium istud ;

17 Et perductum est ad finem *negotium* de viris, habentibus uxores alienigenas usque ad diem primum mensis primi.

18 Et inventi sunt ex Sacerdotibus permisti,qui habebant uxores alienigenas ;

19 E filiis Jeschuhæ, filii Jehotzadaki, & cognatis ejus,Mahaseja,& Elihesér,& Jarib,& Gedalja.

20 Qui adhibentes manus, expulerunt uxores suas, litando ex grege arietem pro reatu suo :

21 Item è posteris Immeris, Chanani,& Zebatja, & è posteris Charimi,Mahaseja, Elija,& Schemahja,& Jechiel,& Huzzija :

22 Et è posteris Paschchuris, Eljohenaj, Mahaseja,Jischmahel,Nethaneel,Jozabad, & Elhasa.

23 Item ex Levitis,Jozabad,& Schimhi, & Kelaja, qui idem Kelita, Petachja,Jehuda,& Elihezer :

24 Et è musicis,Eljaschib :

25 Et ex ostiariis, Schallum, & Telen, & Uri.

26 De Jisraëlitis verò; è posteris Parhoschi, Ramja, & Jezija,& Malcija, & Mijamin,& Elhazar,& Malcija,& Benaja :

27 Item è posteris Helam,Matthanjah, Zecarja, &Jechiel,& Habdi,& Jeremoth,& Elija :

28 Item è posteris Zattu,Eljohenaj,Eljaschib, Mathanja, & Jeremoth, & Zabad, & Haziza :

29 Et è posteris Bebaj, Jochanan, Chananja,Zabbaj,& Hathlai :

30 Et è posteris Bani, Meschullam,Malluc,& Hadaja,Jaschub,Scheal,& Ramoth :

31 Item è posteris Pachath-moabi, ex Hadna, & Celale, Benaja, Mahaseja, Matthanja,Betzaleel,& Binnui,ac Menasche :

32 Item è posteris Charimi,Elihezer, Jischija, Malcija, Schemahja,Schimhon,Binjamin,& Malluc,& Schemarja :

33 Et è posteris Chaschumi,Matthenai, Matthathja,Zebad, Elipheler,Jeremaj,Menasche,& Schimhi :

34 Item è posteris Bani,Mahadaj,Hamram, & Vel, Benaia, Bedeja, Celuhu,Vanja, Meremoth,Eliaschib,Matthania,Matthenai, & Jahasan, & Bani, & Binnuj,& Schimhi,& Schelemja,& Nathan,& Hadaja,Manadbaj, Schaschaj, Scharaj, Hazareel, Schelemja, Schemarja,Schallum,Amaria,& Joseph :

35 Et è Nebuntinis Jehiel, Matthithja, Zabad,Zebina,Jaddau,Joël,& Benaia.

36 Omnes isti duxerunt uxores alienigenas,& dimiserunt eas cum filiis.

37 Ità habitaverunt sacerdotes, ac Levitæ,& Jisraëlitæ Jeruschalaimis, atque in regione tota : novilunio autem mensis septimi, dum erant Jisraëlitæ in commorationibus suis.

38 Congregata est tota multitudo simul in aream,quæ est ab oriente portæ sacræ :

39 Et dixerunt Hezræ legisperito,ut afferret legem Moschis, traditam à Domino Deo Jisraëlis.

40 Tum afferens Hezra sacerdos legem coram tota multitudine eorum, tam virorum, quàm mulierum, & omnibus valentibus intelligere legem, novilunio mensis septimi ;

41 Legit in area,quæ est ante portam sacram templi, à prima luce usque ad meridiem,coram viris, & mulieribus omnibus attendentibus ad legem.

42 Stabat autem Hezra legisperitus in suggestu ligneo,qui fabricatus fuerat ;

43 Adstantibus ei Matthithjâ,& Schemahjâ, Hanajâ, Urijâ, Chilkijâ, & Mahasejâ ad dexteram ;

44 Ad sinistram verò Pedajâ,& Mischaële, Malcijâ, Chaschuino, Chaschabaddanâ,Zecarjâ,& Meschullamo :

45 Quum sumeret Hezra librum coram tota multitudine, præsidens è superiore loco

loco in conspectu omnium.

46 Deinde postquam absolvisset legem omnibus stantibus: benedixit Hezra Jehovæ,Deo maximo,Deo exercituum omnipotenti.

47 Et respondit omnis populus, amen, elatísque sursum manibus,procidentes in terram,adoraverunt Dominum.

48 Jeschuah quoque,& Bani, & Scherebja,Jamin,HakKub,Schabbethaj,Hodja,Mahaseja, Kelita, Hazarja, Jozabad, Chanan, Pelaja,& alii Levitæ.

49 Docebant legem Domini in multitudine, legentes legem Domini, & proponebant singuli ea,quibus lectio intelligeretur.

50 Deinde loquutus legatus regis cum Hezra Sacerdote,legisperito,ac Levitis,docentibus populum, dixit; dies hic sanctus est Domino, (flebant enim omnes, quum audivissent legem.)

51 Et dixit Hezra,digressi ergo comedite pinguissima quæque,& bibite dulcia,ac mittite munera iis,qui non habent.

52 (Sanctus enim est hic dies Domino) & nolite mœsti esse; nam Dominus gaudio afficit vos.

53 Levitæ quoque denunciârunt palàm omnibus, dicentes; dies hic sanctus est, nolite mœsti esse:

54 Et abiverunt omnes ad comedendum,& ad bibendum,epulandúmque,& mittendum munera iis, qui non habebant,ut epularentur, & magnificè lætati sunt de verbis, quæ edocti fuerant.

55 Et congregati omnes Jeruschalaimis, celebrârunt lætitiam, secundùm dispositionem Domini Dei Jisraëlis.

HEZRÆ APOCRYPHUS LIBER SECUNDUS.

Qui vulgò Quartus appellatur.

CAP. I. *Mittitur Hezras à Domino multa ingratis Iehudæis exhibita beneficia exprobraturus.*

Liber Hezræ Prophetæ secundus,filii Serajæ,filii Hazarjæ, filii Chilkijæ, filii Schallumi,filii Tzadoki,filii Achitubi.

2 Filii Amarjæ,filii Hazarjæ,filii Meraiothi,filii Zerachjæ,filii Huzzi,filii Bukki,filii Abischuhæ,filii Pinchasi,filii Elhazaris.

3 Filii Aharonis ex tribu Levi,qui fuit deportatus in regione Medorum, regno Artaxerxis,Regis Persarum.

4 Fuit igitur verbum Domini ad me,dicendo:

5 Abiens, renuncia populo meo facinora ipsorum, & ipsorum filiis iniquitates, quas admiserunt in me, ut renuncient posteris.

6 Peccata majorum aucta in ipsis esse: qui obliti meî, sacrificaverunt diis alienis.

7 Nónne ego eduxi eos è terra Ægypti, è domo servitutis? ipsi autem irritaverunt me,& consilia mea spreverunt.

8 Tu itaque excute comam capitis tui,& projice omnia mala super ipsos: quoniam non obediverunt legi meæ,etiámque populus iste, disciplinam non accipit.

9 Quo usque tandem tolerarem istos, quibus tanta contuli beneficia?

10 Reges multos propter eos subverti; Parhonem cum servis ejus, & omnem exercitum ejus percussi:

11 Omnes gentes à facie eorum perdidi in Oriente,provinciarum duarum populos, Tyrum, & Tzidonem usque dissipavi, & omnes adversarios eorum interfeci.

12 Tu ergo alloquere illos, dicens; Hæc dicit Dominus;

13 Ego vos per mare traduxi, & plateas vobis jam olim munitas effeci, ducem vobis dedi Moschen, & Aharonem Sacerdotem;

14 Lucem vobis columnâ ignis exhibui, & maxima miracula feci in vobis: vos autem meî obliti estis,ait Dominus.

15 Hæc ait Dominus exercituum,Coturnix vobis signo fuit,castris vestris ùt præsidium circumdedi eam, quum illic murmuraretis.

16 Ac non triumpharetis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorum; sed nunc adhuc etiam murmuratis.

17 Et ubi sunt beneficia,quæ præstiti vobis? nónne in deserto esurientes inclamavistis me.

18 Dicendo: quare in desertum istud adduxisti nos, ut morte afficeres nos? præstitisset nos servire Ægyptiis,quàm mori in deserto hoc:

19 Et condolens gemitibus vestris, dedi vobis Man in escam, panem angelorum manducâstis.

20 Nónne,quum sitiretis,petram excidi, & fluxerunt aquæ ad saturitatem? propter æstus ùt foliis arborum obtexi vos.

21 Divisi vobis regiones opimas; Cenahanæos,& Perizzæos, ac Pelischthæos à facie vestra projeci, quid faciam vobis ampliùs? ait Dominus.

22 Hæc ait Dominus omnipotens, in deserto, quum essetis ad fontes amaros,sitientes,& blasphemantes nomen meum.

23 Non ignem vobis immisi pro blasphemis, sed mittens lignum in aquam dulces feci fontes.

24 Quid tibi faciam,JahaKob? noluisti obedire Jehuda: transferam me ad alias gentes,& exponam eis nomen meum,ut custodiant statuta mea.

25 Quoniam me dereliquistis, ego quoque vos derelinquam: quando petetis à me misericordiam,non miserebor:

26 Quando invocabitis me, ego non exaudiam vos: maculâstis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri excurrunt impigrè ad committenda homicidia.

27 Non me planè dereliquistis, sed vos ipsos,ait Dominus.

28 Hæc dicit Dominus omnipotens, nónne ego vos rogavi,agens ùt pater filios, & ùt mater filias & ùt nutrix parvulos suos.

29 Ut essetis mihi populus, & ego vobis Deus,essetísque mihi filii,& ego vobis pater?

30 Ità vos collegi ùt gallina pullos suos sub alas suas: modò autem, quid facerem vobis? projiciam vos à facie mea.

31 Oblationem quum attuleritis mihi, avertam faciem meam à vobis; dies enim

festos

festos vestros, & neomenias, & circumcisiones repudiavi.
32 Ego misi servos meos prophetas ad vos; quos acceptos interfecistis,& laniastis corpora eorum: sanguinem eorum reposcam,ait Dominus.
33 Hæc dicit Dominus omnipotens, domus vestra deserta est: projiciam vos ùt ventus stipulam;
34 Et filii non procreabunt, quoniam mandatum meum neglexerunt,& fecerunt, quod malum videtur in oculis meis.
35 Tradam domos vestras populo venturo,qui,quum me non audiverint,credent; qui quum signa non ostendero ipsis,facient præcepta mea;
36 Qui quum Prophetas non viderint, recordabuntur iniquitates suas.
37 Testor populi venturi gratiam, cujus parvuli exsultabunt lætitiâ,me quidem non videntes oculis carnis, sed spiritu credentes,quæ dixi.
38 Nunc verò frater aspice,quæ gloria,& vide populum advenientem ab ortu:
39 (Quibus daturus sum principatum Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi, & Hoschehæ,& Hamosi,& Micæ,& Joelis,& Hobadiæ,& Jonæ.
40 Et Nachumi, & Chabbakuki, Tzephanjæ, Chaggai, Zecariæ, & Maleaci)& eum,qui Angelus Domini vocatus est.

CAP. II. *Synagoga sub figura matris,evocatur à malis suis ad viam rectiorem.*

HÆc dicit Dominus, ego eduxeram populum istum de servitute, eisque mandata dederam per servos meos Prophetas: quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt consilia mea.
2 Mater, quæ istos genuit, dicit eis,abite filii; nam ego vidua,& derelicta sum.
3 Educaveram vos cum lætitia, sed amisi vos cum luctu, & tristitia, quoniam peccâstis coram Domino Deo vestro, & fecistis, quod malum videtur in oculis ejus.
4 Modò autem quid facerem vobis? ego vidua sum,& derelicta,abite filii,& petite à Domino misericordiam.
5 Ego verò te, pater, testem invoco in matrem filiorum istorum, qui noluerunt testamentum meum servare.
6 Ut exponas eos confusioni,matrémque eorum direptioni,ne progenies sit eis;
7 Dispergantur in gentes,nomina eorum deleantur è terra, quoniam spreverunt sacramentum jurisjurandi mei.
8 Væ tibi Aschur, qui abscondis iniquos penès te: ô gens improba, recordare quid fecerim Sedomo,& Hamoræ.
9 Quorum ager jacet,piceis glebis,& aggesto cinere: sic efficiam eos,qui mihi non auscultârunt,inquit Dominus omnipotens.
10 Hæc edicit Dominus Hezræ, indica populo huic meo,me daturum ipsis regnum Jeruschalaimorum, quod daturus fueram Jisraël.
11 Recepturum ad me gloriam illorum, & daturum his tabernacula æterna, quæ præparaveram illis;
12 Lignum vitæ fore his, unguentum odoratissimum, hos neque labori,neque fatigationi infestos fore.
13 Pergite, ut accipiatis: rogate pro vobis, ut dies paucos morentur: jam paratum est regnum,vigilate.
14 Testare cœlum, & terram, contrivi enim malum,& creavi bonum,ùt vivo ego, ait Dominus.
15 Mater, amplectere filios tuos, educa illos cum lætitia sicut columba, confirma pedes eorum: quoniam te elegi, dicit Dominus.
16 Et excitans mortuos de locis suis, è monumentis educam illos: quoniam agnovi nomen tuum Jisraël.
17 Ne timeas,ô filiorum istorum mater, quoniam te elegi,dicit Dominus.
18 Mittam tibi adjutores servos meos Jeschahjam,& Jirmejam,& quorum consilium sanctificavi, ac paravi tibi,ùt arbores duodecim gravidas variis fructibus.
19 Et totidem fontes fluentes lacte, & melle,ac montes ingentes septem abundantes rosâ, & lilio; quibus gaudio explebo filios tuos.
20 Viduam absolve, pupilli causam age, egenti da,orphanum tuere,nudum vesti.
21 Confractum, & debilem cura,claudum ne deride, defende mancum, & cæcum ad videndum claram lucem meam adhibe.
22 Senem, & puerum intrà muros tuos serva.
23 Mortuos, ubi inveneris, involvens commenda sepulchro: &dabo tibi primam sedem in resurrectione mea.
24 Contine te,& quiesce popule mi,nam requies tua adventura est.
25 Nutrix bona,nutri filios tuos, confirma pedes eorum.
26 Puerorum, quos dedi tibi, nemo intereat; eos enim ego reposcam de manu tua:
27 Sed ne defatigeris: nam, quum advenerit dies oppressionis, & angustiæ, plorabunt, & mœrebunt alii, tu autem hilaris,& gaudiis copiosa eris.
28 Invidebunt gentes, sed nihil adversùs te poterunt,inquit Dominus.
29 Manus meæ protegent te, ne filii tui tormenta experiantur.
30 Hilaris esto mater cum filiis tuis, nam ego eripiam te,dicit Dominus.
31 Filiorum tuorum, qui dormiunt, recordare; quoniam ego eos educturus sum è lateribus terræ, & misericordiam facturus eis, quia misericors sum, ait Dominus omnipotens.
32 Complectere natos tuos usque dum veniam, & faciam eis misericordiam: nam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet unquam.
33 Ego Hezra præceptum acceperam à Domino in monte Chorebi, ut adirem Jisraëlem: sed quum veni ad eos; reprobaverunt me,& respuerunt mandatum Domini.
34 Ideóque vobis edico gentes, quæ auscultatis,& intelligitis, exspectate pastorem vestrum, requiem æternam daturum vobis: nam in proximo ille est,qui temporibus ultimis erat adventurus.
35 præparati estote ad præmia regni, quum lux perpetua lucebit vobis in æterna tempora.
36 Fugite umbram istius seculi,percipite jucun-

jucundissimam gloriam vestram: ego testor palàm servatorem meum.
37 Commendatum donum percipientes hilares estote, gratias agentes ei, qui vos, ad regna cœlestia advocavit.
38 Agedum consistite, & respicite numerum obsignatorum ad convivium Domini.
39 Qui umbram effugientes seculi istius, splendidas tunicas à Domino acceperunt.
40 Accipe, Tzijon, numerum tuorum, & recl ude tuos vestibus candidis indutos, qui legi Domini plenè obsequuti sunt.
41 Filiorum tuorum, quos optabas, plenus est numerus: roga Dominum, penes quem imperium est, ut sanctificetur populus tuus, qui ab initio vocatus est.
42 Ego Hezra vidi in monte Tzijonis turbam magnam, quam numerare non poteram, omnium canticis collaudantium Dominum:
43 In quorum medio erat iuvenis staturâ celsus, eminens supra omnes alios, qui singulorum capitibus imponebat coronas, & eo magis exaltabatur: ego autem tenebar miraculo.
44 Tunc interrogans Angelum, dixi, qui sunt hi, Domine?
45 Qui respondens mihi, dixit, hi sunt, qui mortalem tunicam deponentes, immortalem induerunt, & confessi nomen Dei, modò coronantur, & accipiunt palmas.
46 Iterum dixi Angelo, Quis est iuvenis ille, qui coronas imponit eis, & palmas in manus tradit?
47 Qui respondens, dixit mihi, ille est Filius Dei, quem in seculo suo confessi sunt.
48 Quum itaque cœpissem magnificare eos, qui fortiter pro nomine Domini perstiterunt; edixit mihi Angelus, abi, renuncia populo meo, quales res, & quàm mirabiles Domini Dei videris.

CAP. III. *In omnibus Adami posteris, & maximè in gentibus abundare malitiam.*

ANno tricesimo, ab urbe diruta, quum essem in Babylonia, conturbatus fui recumbens in cubili meo, & cogitationes meæ obruerunt animum meum;
2 Quoniam videbam desolationem Tzijonis, & multitudinem eorum, qui erant in Babylonia.
3 Exagitato itaque spiritu meo valde, cœpi alloqui verbis timore conjunctis Altissimum;
4 Dicens: Domine Jehova, tu verbo tuo ab initio statuisti terram solus, & in ea parâsti populum:
5 Tu dedisti Adamo corpus mortuum (nam ipsum quoque figmentum manuum tuarum est) quúmque insufflâsses in illud spiritum vitæ, factus est vivens coram te:
6 Tu inducens eum in Paradisum, quem dextera tua conseverat, antequam ille veniret in terram.
7 Mandaveras illi, ut diligeret viam tuam: sed transgressus est illam, ideóque sententiam tulisti in illum mortis, & in posteros illius.
8 Ità natis gentibus, tribubúsque, & populis, nationibúsque innumeris, ambulavit etiam unaquæque gens arbitratu suo, & facientes, quod malum videtur in oculis tuis, spreverunt præcepta tua.
9 Quapropter succedente tempore induxisti diluvium in habitatores seculi, quo perdidisti eos.
10 Evenítque singulis eorum, ùt Adæ mors, ità diluvium eis:
11 Unum verò ex eis dereliquisti, Noachum cum domo ipsius, unde justi omnes.
12 Fuit autem, quum cœpissent multiplicari habitatores terræ in filios quàm plurimos, unde populi, ac gentes multæ dispersæ sunt, quando cœperunt iterum impietatem exercere plùs quàm priores:
13 Fuit, *inquam*, eis iniquè facientibus in conspectu tuo, ut eligeres tibi virum ex eis, cui nomen Abraham.
14 Et diligens eum, demonstrares ei soli voluntatem tuam.
15 Ac institueres ei fœdus æternum, dicens ei, te nunquam esse derelicturum semen ipsius.
16 Itaque dedisti ei Jitzchakum, Jitzchako verò Jahakobum, & Hesauum, è quibus eligens Jahakobum, postquam Hesavum separavisti, abiit Jahakob in multitudinem magnam.
17 Fuitque, quum eductum semen ejus ex Ægypto, adduxisses ad montem Sinai.
18 Ut inclinans cœlos, quateres terram, commoveres orbem, tremefaceres abyssos, & conturbares seculum.
19 Et præeunte gloriæ tuæ in partes quatuor igne, & terræmotu, ventóque, & gelidâ nube, dares semini Jahakobi legem, & generationi Jisraëlis, quam diligenter observaret.
20 Sed non abstulisti cor malignum ab eis, ut ederet lex tua in eis fructum.
21 Cor enim malignum primus gestavit Adam, ex quo transgressione victus est, atque etiam omnes, qui nati sunt ex eo:
22 Et facta est permanens infirmitas, adeóque lex infirmitatis hærens cordi populi radice pessimâ, in qua discedente bonitate, remansit malignitas.
23 Quum autem procedentibus temporibus, anni completi essent, quibus suscitâsti tibi servum, nomine Davidem.
24 Indixisti ei, ut extructâ civitate nomini tuo, offerrentur tibi in ea thus, & oblationes:
25 Quod ubi factum fuisset annis multis, dereliquerunt te habitatores civitatis.
26 Omnino facientes, ùt fecerat Adam, omnésque generationes ejus, & ipsi quoque usi sunt maligno corde.
27 Quamobrem tradidisti civitatem tuam in manus inimicorum tuorum.
28 An verò meliùs faciunt habitatores Babylonis, ut propterea dominentur Tzijoni?
29 Fuit enim, ex quo veni huc, ut impietates innumerabiles viderim, & delinquentes multos viderit anima mea his triginta annis:
30 Quapropter deficit animus meus, quoniam video, ùt sustines peccatores istos, & parcis impiè agentibus: perdis autem populum tuum, conservans inimicos tuos, quod non significaveras.
31 Nihil venit in mentem mihi, cur via

hæc immota relinqui debeat: nam an meliùs facit Babylon,quàm Tzijon?

32 Aut an alia gens cognovit te,præterquam Jisraël, aut si,quæ nationes crediderunt tuis fœderibus,ùt fecit Jahakob?

33 At horum merces non comparet,neque labor attulit fructum suum: quacunque verò peragravi in gentibus, vidi eas abundantes, quamvis immemores mandatorum tuorum.

34 Nunc ergo expende staterâ iniquitates nostras,& aliorum,qui in hoc seculo habitant: non invenietur profectò nominis tui recordatio,nisi in Jisraële.

35 Ecquando non peccaverunt in conspectu tuo, qui habitant terram? aut quæ gens sic observavit præcepta tua?

36 Hos quidem nominatim comperies servâsse mandata tua,gentes autem minimè comperies.

CAP. IV. *Retunditur curiosi scrutatoris præsumptio,adductis variis similitudinibus.*

Respondens verò mihi Angelus,missus ad me,cui nomen Uriel,

2 Dixit mihi; gravissimè ergo defecit animus tuus,quòd in seculo hoc comprehendere cogitas viam Altissimi.

3 Cui dicente me,ità Domine mi,respondens ille mihi,tres vias, inquit, missus sum, ut ostendam tibi, & tres similitudines, ut proponam coram te:

4 E quibus unam, si exposueris mihi, ego vicissim demonstrabo tibi viam,quam desideras videre: & docebo te,unde sit cor malignum.

5 Quum autem dixissem,eloquere Domine mi; dixit mihi,abi,pondera ignis pondus, quod referas mihi, aut metire flatum venti,aut revoca mihi diem præteritum.

6 Tum respondente me, & dicente,quis mortalium ea facturus esset,de quibus rogas me?

7 Dixit mihi,si rogarem te, dicendo: quantæ habitationes sunt in profundo maris; aut quantæ venæ in abysso ima? aut quantæ venæ aquarum sunt in expanso? aut qui sunt exitus paradisi?

8 Diceres mihi fortassè, in abyssum non descendi, ac ne in sepulchrum quidem adhuc,neque in cœlum ascendi unquam:

9 Nunc autem non rogavi te nisi de igne, & vento, & die, quem præteriisti, à quibus tamen separari non potes, & non respondes mihi de illis.

10 Deinde dixit mihi, tu, quæ tua sunt, tecum versantia,non potes cognoscere:

11 Et quomodo posset vas tuum capere viam Altissimi, etiam ex corrupto exteriùs seculo intelligere corruptionem, quæ evidens est in conspectu meo?

12 Me autem dicente illi,præstiterat nos non esse, quàm adhuc vitam trahere inter impios, & pati,quamobrem verò non intelligere?

13 Respondit mihi,dicendo: Profectus sum aliquando ad silvam arborum campestrem,quæ iniverant consilium,dicentes;

14 Agite,eamus, & bellum geramus in mare,ut recedat coram nobis,& faciamus nobis silvas alias:

15 Similiterque fluctus maris; hi quoque iniverunt consilium,dicentes; Agitè,ascendamus, & debellemus silvas campi, ut ibi etiam conficiamus nobis aliam regionem.

16 Sed irritum fuit consilium silvæ; ignis enim veniens consumsit eam:

17 Et similiter consilium fluctuum maris, obsistens enim arena,prohibuit eos.

18 Si ergo judex istorum esses, utrum priùs absolveres? aut utrum condemnares?

19 Cui ego respondens,utique, *inquam*, vanum consilium iniverunt: terra enim data est silvæ, & maris locus, ut ferat fluctus ipsius.

20 Et ille mihi,bene,inquit,judicâsti: & quare non aptas tibi ipsi hoc judicium tuum?

21 Quemadmodum enim silvæ data est terra, & maris locus fluctibus ipsius; sic habitatores terræ, quæ sunt super terram, ea solùm possunt intelligere; cœlites verò, quæ sunt in cœlorum altitudine.

22 Tunc respondens,dixi, oro te Domine,ut mihi detur mens intelligendi capax:

23 Non enim fuit animus rogandi de rebus tuis superioribus, sed de iis, quæ pervadunt nos quotidie: cur Jisraël expositus sit gentibus opprobrio, & populus, quem dilexisti, traditus nationibus impiis; cur Lex patrum nostrorum interierit,& constitutiones scriptæ nusquam habeantur.

24 Pereuntibus nobis è seculo tanquam locustis, vitáque nostra stupori, & pavori dedita, quasi indigni essemus consequi misericordiam;

25 Quid item nomine suo, de quo vocamur,facturus sit: de his interrogavi.

26 Respondit autem ille mihi, dicens; Quandoquidem scrutaris plurimùm,& frequenter admiraris, quòd adeò festinè seculum hoc pertranseat;

27 Certè non est capax,ut reportet ea, quæ in futura tempora justis promissa sunt, quoniam plenum injustitiâ est hoc seculum,& infirmitatibus.

28 Ea autem, de quibus rogas, enarrabo: nam seminatum est malum,sed nondum evenit destructio ipsius.

29 Si ergo non evertatur;quod seminatum est, & non discedat è loco,ubi seminatum fuerat malum, non proveniet bonum, ubi seminatum fuerit.

30 Etenim granum mali seminis in corde Adami seminatum est ab initio: at quantum impietatis generavit usque adhuc,& generaturum est usque dum in aream deportetur?

31 Jam verò æstima apud te granum mali seminis,quantam impietatis segetem generaverit:

32 Quando ergo secatæ fuerint spicæ,quæ sunt innumeræ, quàm magnum areæ acervum tum primùm effecturæ sunt?

33 Quum autem responderem, dicens; quomodo,& quando ista?quare pauci sunt, & mali anni nostri?

34 Respondens ille, edixit mihi, Túne præfestinans contendas, ut sis superior Altissimo? (festinares enim frustrà superior esse ipso) nam excessus tuus est maximus.

35 Nónne de his,quando interrogaverunt justi ipsi in suis cellis,dicendo: Quò usque sic speraturus sum? ecquando adventurus est

eſt fructus areæ, & mercedis noſtræ.

36 Reſpondens ad ea Jeremiel Archangelus, dixit, quando completus fuerit numerus ſeminum veſtrorum:

37 Nam qui ſtaterâ ponderavit ſeculum, & dimenſus eſt menſurâ, numeravítque tempora accuratiſſimè, is non movet quicquam, nec præſtiturus eſt, uſque dum præfixa menſura impleatur,

38 Tunc ergo reſpondi, dicens, ô Domine Jehova, at nos etiam omnes pleni ſumus iniquitate:

39 Vide quæſo ne fortè propter nos non impleantur juſtorum areæ, propter peccata habitatorum terræ.

40 Reſpondens autem ille, abi, inquit, interroga prægnantem, an completis novem menſibus ipſius, adhuc poſſit vulva ipſius partum in ſe ipſa continere:

41 Et dicenti mihi, non poteſt Domine, dixit ille, in ſepulchro cellæ mortuorum ſunt cum vulva comparandæ:

42 Quemadmodum enim feſtinat puerpera effugere neceſſitatem partûs, ſic etiam hæc, ea, quæ ſibi fuerint commendata, feſtinabunt reddere.

43 Jam tibi demonſtrata ſunt ea, quæ ab initio cupiebas cognoſcere.

44 Ego verò proloquutus, dixi, Si inveni gratiam in oculis tuis, ſi fieri poteſt, ſi idoneus ſum.

45 Demonſtra mihi utrùm plura eventura ſint, quàm præterita, an verò plura præterita, quàm futura ſint.

46 Quid præteriverit ſcio, quid autem futurum ſit ignoro.

47 Tum ille edixit mihi, conſiſte ad dexteram, & demonſtrabo tibi rem ſimilitudine.

48 Conſiſtens itaque vidi, quòd ecce fornax ardens tranſivit ante me; fuit autem, quum tranſeuntem flammam vidiſſem, quòd ecce ſupereſſet fumus:

49 Poſtea tranſiens ante me nubes plena aquæ, imbrem demiſit impetu: quúmque tranſiviſſet impetus pluviæ, ſuperfuerunt ex ea guttæ:

50 Et dixit ille mihi, cogita apud te; ùt pluvia ampliùs abundavit guttis, & ignis fumo, ità menſuram eorum, quæ præterierunt ampliùs abundare; quæ autem inſuper ventura ſunt cum guttis, & fumo comparari:

51 Quamobrem ego orans, dixi, putásne me victurum uſque ad dies illos; & quid erit diebus illis;

52 Reſpondens autem ille mihi, dixit; Signorum, de quibus me interrogas, partem poſſum tibi indicare: de vita autem tua non ſum miſſus, ut dicam tibi, neſcio.

CAP. V. *Varia ſigna de futuris rebus Hezræ per Angelum oſtenduntur, pro captivorum conſolatione, ac ſpe.*

DE ſignis igitur, ecce dies venturi ſunt, quibus deprehendentur habitatores terræ in cenſu multo; ſed abſconditâ veritatis viâ ſterilis erit à fide regio.

2 Et multiplicabitur injuſtitia ſupra quàm nunc vides, & quàm olim fuiſſe audiveris.

3 Eritque, quum primum veſtigium apponetur, ut regio, quam nunc regnare vides, conſpiciatur deſerta.

4 Nam ſi vitam tibi dederit Altiſſimus, videbis poſt tertiam tubam, reducentem ſubitò Solem noctu, & Lunam interdiu:

5 Et tanquam ligno ſanguinem ſtillante, & lapide edente vocem ſuam, populi commovebuntur.

6 Quum regnabit is, quem non ſperant habitatores terræ, & volucres emigrabunt:

7 Mare autem Sedomi piſces ejiciet, & vocem edet noctu, quam non noverunt multi, adeò ut omnes audiant vocem ejus.

8 Et ſolitudo fiet locis multis, velut igne frequenter immiſſo: etiam beſtiæ agreſtes emigrabunt, & mulieres ex menſibus laborantes parient monſtra:

9 Tanquam ſi in dulcibus aquis inveniantur ſalſæ; ità amici omnes inter ſe pugnabunt: & tunc latebit prudens, & intelligens ſeparatus manebit tanquam in cella ſua conditus.

10 Et quæſitus à multis non invenietur; ſed multiplicabitur injuſtus, & incontinens ſuper terram.

11 Adeò ut ſi rogent incolæ regionis unius incolas alterius, dicentes; Nonne apud vos aliquis tranſiit juſtitiam colens, qui juſtè fecerit; hoc negent illi.

12 Quapropter erit illo tempore, ut quamvis ſperent homines, non conſequantur, quamvis laborent, non dirigantur viæ ipſorum.

13 Hæc ſigna, ut indicarem tibi, permiſſum eſt mihi: ſed ſi orans iterum, & flens, ut modò feciſti, jejunaveris diebus ſeptem, adhuc iſtis majora audies.

14 Me autem evigilante, corpus meum exhorruit valde, laboravítque anima mea adeò, ut deficeret:

15 Ideo tenens me Angelus, qui venerat, & alloquutus fuerat me, confirmavit me, atque in pedes ſtatuit me.

16 Fuit autem ſecundâ nocte, ut veniens ad me Schealthiel, princeps populi, diceret mihi, ubinam fuiſti; & quare eſt vultus tuus triſtis?

17 An neſcis tibi creditum eſſe Jiſraëlem in regione deportationis ſuæ?

18 Exſurge ergo, & guſta cibum, ac ne derelinquas nos ùt paſtor gregem ſuum lupis in manu malignorum.

19 Cui dixi, diſcede à me, neque propiùs accedito me: auſcultans itaque ùt dixeram, diſceſſit à me.

20 Ego verò jejunavi diebus ſeptem, ejulans, & plorans, ſicut mandaverat mihi Uriel Angelus.

21 Fuítque poſt dies ſeptem, cogitationibus cordis mei angentibus me iterum valde.

22 Ut reciperet anima mea ſpiritum intelligentiæ, iterúmque inciperem loqui ſermones coram Altiſſimo, dicens;

23 Domine Jehova, ex omni ſilva terræ, & omnibus arboribus ejus vineam unicam elegiſti;

24 Et ex omnibus terris orbis elegiſti foveam unam tibi, & ex omnibus floribus orbis tibi lilium unum elegiſti;

25 Et ex omnibus abyſſis maris plenum rivum unum tibi elegiſti; & ex omnibus civi-

civitatibus ædificatis, tibi ipsi sanctificâsti Tzijonem;
26 Et ex omnibus creatis volatilibus nominatim elegisti tibi columbam unam; & ex omnibus formatis pecoribus prospexisti tibi de ove una;
27 Et ex omnibus multiplicatis populis unum tibi populum comparâsti; & unam ex omnibus probatam legem donâsti huic populo dilecto tuo.
28 Nunc autem Domine, quare unum hunc pluribus tradidisti? quare statuisti super unam hanc radicem arbores alias, & dispersisti unicum tuum in multos;
29 Et conculcant eum, qui contradicunt promissis tuis, quique tuis fœderibus non credunt?
30 Etenim si ullo pacto odisti populum tuum, tuis manibus debuit castigari.
31 Fuit verò, quum eloquutus essem sermones istos, ut missus ad me Angelus, qui antè venerat ad me præteritâ illâ nocte,
32 Diceret mihi, audi me, & instituam te, attende ad me, & plura exponam tibi.
33 Me autem dicente, loquere Domine mi; Valde, inquit ille mihi, animus tuus extra te rapitur causâ Jisraëlis: an verò plùs eum diligis, quàm qui fecit eum?
34 Non Domine, *inquam*, ego; sed ex dolore ità loquutus sum: torquent enim me renes mei omnibus horis, cupientem tenere viam Altissimi, & investigare partem judiciorum ejus.
35 Tum dixit mihi, non potes: & ego, quare Domine? quorsum igitur natus sum? aut cur vulva matris meæ non effecta est mihi sepulchri loco, ut non viderem laborem JahaKobi, & defatigationem gentis Jisraëliticæ?
36 Qui dixit mihi, numera mihi, quæ nondum evenerunt, collige mihi dispersas guttas, & viriditati restitue flores aridos:
37 Et aperiens mihi clausas specus, produc ventos inclusos in eis, demonstra mihi vocis imaginem, & tunc ostendam tibi laboris istius causam, quam rogas videre.
38 Cui ego, Domine Jehova, ecquis verò est, qui hæc scire possit, nisi, qui cum hominibus habitationem non habet?
39 Ego autem insipiens, ecqui possem de his dicere, de quibus interrogasti me?
40 Itaque dixit mihi, Quemadmodum non potes facere unum horum, quæ dicta sunt, ita non potes pervestigare judicium meum, aut charitatis officia, quæ promisi me facturum populo in fine.
41 Cui ego, atqui ecce Domine, tu propinquus es iis, qui in fine futuri sunt: quid ergo facturi sunt ii, qui fuerunt ante me, aut nos, aut ii, qui sunt sequuturi nos?
42 Et ille, Coronæ, inquit, simile effeci judicium meum: ùt non est ulla postremorum tarditas, sic nulla est primorum velocitas.
43 Tum ego respondens, dixi, Annon poteras facere unà eos, qui facti fuerunt, qui sunt, & qui futuri sunt, ut celeriùs judicium tuum ostenderes?
44 Respondens autem ille mihi, dixit, non potest res creata festinare præ creatore, neque unà sustinere seculum eos, qui creandi sunt ipso.
45 Cui ego, sicut dixisti, *inquam*, servo tuo te auctorem vitæ indidisse vitam creaturis unà creatis à te, & sustinuisse creaturam, posse etiam nunc portare præsentes unà.
46 Tunc edixit mihi, interroga mulieris vulvam, dicendo ei, si paris, quare per tempora? & roga eam, ut edat denos unà.
47 Me autem dicente, non utique poterit, sed per tempora:
48 Et ego, inquit ille, statui *quasi* vulvam terræ iis, qui seminati sunt in terra per tempora pariendis:
49 Quemadmodum enim ea non parit infantes, qui deni sint, sic ego disposui à me creatum seculum.
50 Tum interrogavi, dicens, quum jam aperueris mihi viam, proloquar coram te: nam ecce mater nostra, quam dixisti mihi adhuc juvenem esse, jam senectuti propinqua est.
51 Respondens autem ille mihi, dixit, interroga eam, quæ parit, ut dicat tibi.
52 Et dicito ei, quare ii, quos nunc paris, non sunt pares prioribus, sed minores staturâ?
53 Illa enim dictura est tibi, alii sunt, qui in juventutis robore nati sunt, & alii, qui sub tempus senectutis deficiente matrice sunt nati.
54 Considera tu ipse quoque minore staturâ vos esse, quàm ii, qui antecesserunt vos.
55 Et qui post vos venturi sunt minores fore vobis, quasi jam senescentibus creaturis, & robur juventutis prætereuntibus.
56 Et ego, rogo te, *inquam*, Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, demonstra servo tuo, per quem visites creaturas tuas.

CAP. VI. *Deus omnia novit antequam fiant, & omnia creavit propter hominem, omniúmque fines considerat.*

Tunc ille mihi, ab initio, inquit, orbis terrarum, imò antequam starent processus seculi, & antequam spirarent ventorum cœtus.
2 Antequam personarent voces tonitruum, antequam splenderent nitores coruscationum, antequam statuerentur fundamenta paradisi.
3 Antequam spectarentur decori flores, antequam statuerentur ignotæ virtutes, antequam colligerentur innumerabiles exercitus Angelorum.
4 Antequam extollerentur alta aëris spatia, & antequam nominatim definirentur mensuræ cœlorum, & antequam arderent camini Tzijone.
5 Antequam investigarentur præsentes anni, & antequam à me abalienarentur eorum, qui nunc peccant inventiones, & seorsim consignati essent, qui thesaurum fidei comparârunt.
6 Jam tum cogitaveram; omnia facta sunt per me solum, ac non per alium; eorúmque finis per me, ac non per alium est dispositus.
7 Quum autem proloquutus dicerem, quæ erit separatio temporum? aut quando erit prioris finis, & sequentis initium?
8 Dixit mihi, ab Abrahami usque ad

Jitzchaki tempus, quando genitis ab eo Jahakobo, & Hesauo, manus Jahakobi teneret ab initio calcaneum Hesaui:
9 Ut finis hujus seculi fuit Hesaui calcaneus; & ùt principium sequentis, manus Jahakobi.
10 Inter calcaneum, & manum aliud noli quærere Hezra.
11 Ego vero proloquutus, dixi, Domine Jehova, si inveni gratiam in oculis tuis;
12 Oro, ut demonstres servo tuo finem signorum tuorum, quorum partem mihi demonstrâsti præcedente nocte.
13 Et respondens ille, dixit mihi, surge in pedes tuos, & audies vocem sonitûs amplissimam.
14 Et fiet quædam velut commotio, quàmvis locus, in quo stas, non commovebitur.
15 Ideo, quum loquetur, ne expavescito, quoniam verbum de fine à fundamento terræ intelligitur.
16 Et de sermonibus istis tremiscit, & commovetur: scit enim oportere, ut finis eorum commutetur.
17 Fuit autem his auditis, quum surrexissem in pedes, ut audirem, quòd ecce vox loquebatur, cujus sonus par erat sono aquarum multarum.
18 Dicens: ecce dies veniunt, eritque, quum appropinquare incipiam, ut visitem habitatores terræ istius.
19 Et quum quæstionem habere incipiam de iis, qui injustè nocuerunt injustitiâ suâ, postquam suppleta fuerit humilitas Tzijonis.
20 Quum ergo seculum hoc reserabitur, quod transire incipit, hæc signa faciam, libri aperientur coram cœlo, adeò ut omnes videant simul:
21 Et infantes anniculi edent voces suas, prægnantesque parient immaturos partus ternûm, & quaternûm mensium, qui vivent, & suscitabuntur:
22 Apparebùntque repentè loca sata semente vacua, & plena promtuaria subitò invenientur inania:
23 Et tuba clangens personabit, quâ auditâ omnes subitò expavescent.
24 Eritque illo tempore, ut amici debellent alii alios tanquam inimici, adeò ut expavescente ex his terrâ, venæ fontium consistant, & non decurrant horis tribus.
25 Tunc erit, ut quisquis derelictus fuerit ex omnibus istis, quæ prædixi tibi, servetur ille, & videat salutem meam, finemque vestri seculi:
26 Videántque homines, qui recepti fuerint, qui mortem non gustaverint à nativitate sua, quando mutabitur cor habitatorum, & convertetur in mentem aliam.
27 Delebitur enim malum, & extinguetur dolus:
28 Florebit autem fides corruptione victâ, & ostendetur veritas, quæ infructuosa fuerat tamdiu.
29 Fuit autem, quum alloquutus esset me, ut ego paulisper intuerer in eum, ante quem stabam:
30 Quapropter dixit mihi, hæc veniens ostendam, tempora venturæ noctis alterius.
31 Si ergo denuo jejunans diebus septem de integro rogaveris, renunciabo tibi majora istis denuo, quâ die audivero.
32 Ita exaudita est vox tua ab Altissimo: vidit Deus fortis rectum consilium tuum, & prospexit vastitatem, quam à juventute tua habuisti:
33 Propterea misit me, ut his omnibus demonstratis tibi dicerem, Confide, & noli timere.
34 Sed noli præfestinatione, ùt prioribus temporibus, cogitare res vanas, ne præfestinando aberres à cognitione venturorum temporum.
35 Itaque fuit postea, ut flerem iterum, jejunarémque diebus septem, suppleturus tres hebdomadas, quæ fuerant indictæ mihi.
36 Fuit verò octavâ nocte, ut animo meo de integro turbato in me, inciperem loqui coram Altissimo.
37 (Inflammabatur enim spiritus meus valde, & angebatur anima mea:)
38 Et dicerem, Domine, tu loquutus es solummodo initiò creationis die primo, dicendo, fiat cœlum, & terra; & verbo tuo opus perfectum est.
39 Qúmque esset Spiritus, ubi tenebræ circumferebantur & silentium erat, sonus humanæ vocis nondum erat effectus à te:
40 Tunc edixisti de thesauris tuis proferri lumen lucidum, quò appareret opus tuum.
41 Tu die secundo creâsti aërem expansi, & imperâsti ei, ut pars earum sursum recederet, pars verò maneret deorsum.
42 Tu die tertio imperâsti aquis, ut congregarentur in partem septimam terræ; sex verò partes illius siccas conservâsti, ut existerent ex iis, quæ administri tui seminata à Deo colerent.
43 Verbo enim procedente ex te statim fiebat opus.
44 Processit itaque subitò fructuum multitudo immensa, deliciæ gustûs multiformes, & flores colore non imitabili, & odoramenta odore impervestigabili: hæc die tertio facta sunt.
45 Tu quoque die quarto imperâsti esse splendentem solem, lucentem lunam, stellas dispositas;
46 Mandans eis, ut servirent homini, qui formandus erat.
47 Tu quinto die dixisti parti septimæ, ubi erat aqua congregata, ut procrearet animalia, volucres, & pisces: atque ità factum est.
48 Aqua muta, & inanima, quæ Dei nutu jubebatur animalia, profundebat, ut ex eo mirabilia facta tua nationes enarrarent.
49 Tunc autem reservâsti duo animantia, quorum unum vocâsti Bahamoth, alterum Leviathan;
50 Et separâsti ea unum ab altero: non enim septima pars, ubi erat aqua congregata, poterat capere ea simul.
51 Itaque dedisti Bahamothi unam partem, quæ tertio die siccata fuerat, ut habitaret in ea, ubi sunt montes mille.
52 Leviathani verò dedisti septimam partem humidam, & servâsti ipsum, ut devoret quos, & quando voles.
53 Sexto autem die imperâsti terræ, ut pro-

procreare: coram te jumenta, bestias, & reptilia:

54 Atque insuper Adamum fecisti ducem omnibus, quæ feceras, ex quo educti sumus nos omnes, & populus, quem elegisti.

55 Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creâsti seculum;

56 Residuas autem gentes ab Adamo ortas dixisti nihil esse, aut salivæ similes esse, & quasi stillis vase decidentibus comparâsti abundantiam earum.

57 At nunc ecce, Domine, gentes istæ, quæ nihilo deputatæ sunt, cœperunt dominari nobis, ac devorare nos:

58 Et nos populus tuus, quem vocâsti primogenitum, unigenitus, cujus es zelotypus, traditi sumus in manus eorum.

59 Quòd si propter nos creatum est seculum, quare non possidemus hæreditatem nostram cum seculo? quò usque tandem?

CAP. VII. *Nonnisi per angusta ad augusta perveniri.*

FUit autem, quum finissem eloqui verba hæc, ut missus ad me Angelus, qui missus fuerat ad me antecedentibus noctibus.

2 Ediceret mihi, surge Hezra, & audi sermones, quos veni eloquuturus ad te.

3 Me autem dicente, loquere Deus mi, dixit mihi, mare positum est in spatioso loco, adeò ut sit altum, & immensum:

4 Est autem ei accessus in angusto portu, ubi simile est fluminibus:

5 Quis enim unquam velit ingressus mare experiri ipsum, aut dominari ipsi, nisi transeat per angustum in latitudinem ipsius? quomodo alioqui venire poterit?

6 Item alterum exemplum: civitas ædificata est, & sita in campestri loco, quæ plena est bonorum omnium:

7 Introitus ejus angustus est, & in præcipitio positus, versante à dextera quidem igne, à sinistra verò aquâ altâ.

8 Adeò ut semita unica sit inter hæc posita, putà inter ignem, & aquam, quæ semita non capit nisi solummodo vestigium hominis.

9 Si ergo dabitur civitas hæc homini in hæreditatem; si nunquam ille periculum, quod antè positum est, transeat, quomodo percipiet hæreditatem suam?

10 Quum autem dixissem ad hæc, ità est Domine; dixit mihi, sic etiam est pars Jisraëlis:

11 Nam propter eos feci seculum; sed quando transgressus est Adam constitutiones meas, tum adjudicatum est ei illud: quod factum est.

12 Et facti sunt introitus huius seculi angusti, dolore infesti, & laboriosi; pauci *inquam*, & mali, & periculorum pleni, & labore operoso cincti.

13 Alterius enim seculi introitus spatiosi, & securi sunt, & afferentes immortalitatis fructum.

14 Quamobrem si nunquam ingressi fuerint homines viventes angusta hæc, & vana loca, non poterunt ea recipere, quæ reposita sunt.

15 Nunc ergo, quare conturbaris, quòd corruptibilis es? & quid eò moveris, quòd mortalis es?

16 Quare non præcipis animo tuo, quod futurum est, sed in præsente hæres?

17 Tunc ego respondens, dixi, Domine Jehova, ecce dispofuisti lege tua, ut justi hæc possideant hæreditario jure, impii autem pereant.

18 Justi autem ferunt res angustas pro eo, quod separabant spatiosa: qui enim impie se gesserunt? at hi angustias patiuntur, nec spatiosa visuri sunt.

19 Sed dixit mihi, non est judex superior Deo, neque intelligentior Altissimo.

20 Pereunt multi in præsentia, quia negligitur lex Dei, quæ proposita est.

21 Mandavit enim Deus omnino venientibus, quando venerunt, quid faciendum vitam habituris, & quid observandum, ne pœnas luerent:

22 Hi autem non persuasi, contradixerunt ei, & proposuerunt sibi cogitationes vanas.

23 Et circumdantes sibi cohortes delictorum, dixerunt de Altissimo, non esse ipsum, & vias ejus non agnoverunt:

24 Et spernentes legem ejus, sponsiones ei factas abnegârunt, & constitutionibus ejus non habentes fidem, opera ejus minime perfecerunt.

25 Propterea, ô Hezra, vacua vacuis, & plena plenis.

26 Ecce tempus veniet, & erit, quum venerint signa, quæ prædixi tibi, ut appareat sponsa, & emergens ea, demonstrabitur, quæ nunc obducitur terra;

27 Et quisquis liberatus fuerit à prædictis malis, videat facta mirabilia mea.

28 Revelabitur enim filius meus Jesus cum iis, qui sequuntur ipsum, & recreabuntur, qui relicti fuerint annis quadringentis.

29 Erit autem his annis exactis, ut moriatur filius meus Christus, & viventes omnes.

30 Et seculum convertatur diebus septem in antiquum silentium, quale fuit judiciis antecedentibus, ità ut nemo superstes derelinquatur.

31 Sed erit elapsis diebus septem, ut moriente corrupto seculo, illud seculum, quod nondum vigilat, excitetur.

32 Reddente eos terrâ, qui dormiunt in ipsa, & pulvere eos, qui in illo silentio habitant, & cellis reddentibus cadavera, quæ sibi fuerint commendata.

33 Tunc apparebit Altissimus, insidens judiciali throno, & præterlapsis miseriis, recipient illi, qui patientia usi fuerint longanima.

34 Nam judicium solum remanebit, veritas stabit, & fides revalescet;

35 Unde operæ pretium subsequetur, & merces ostendetur, & justitia erit pervigil, nec injustitia ampliùs dominabitur.

36 Dixi autem, pater Abraham pro Sedomitis oravit, & Mosche pro majoribus, qui in deserto peccaverunt.

37 Et *Jehoschuah* successor ejus pro Jisraële in diebus Hacanis, & Schemuel.

38 Et David pro confractione, & Schelomo pro iis, qui venerunt ad sanctum locum.

39 Et Elija pro iis, qui pluviam acceperunt, & pro mortuo, ut reviviseceret.

40 Et

40 Et Chizkija pro populo diebus Sancheribi; multi denique pro multis.
41 Si ergo modò, quum increvit corruptio, & iniustitia multiplicata est, oraverint justi pro impiis; quare nunc etiam non sic futurum esset,
42 At ille mihi respondens, dixit; præsens seculum non est finis, gloria in eo versantes frequenter manet; propterea illi pro invalidis oraverunt.
43 Dies enim judicii futurus est finis temporis istius, & initium temporis futuræ immortalitatis, quo perierit corruptio.
44 Soluta fuerit intemperantia, abscissa incredulitas, excreverit justitia, exorta fuerit veritas.
45 Nam tunc nemo poterit eum, qui periit servare, nec eum, qui vicit perdere.
46 Ego verò respondens, hic est, *inquam*, sermo meus, quem semper habui, meliùs futurum fuisse non dari terram Adamo, aut eâ jam datâ coërceri ipsum, ut non peccaret.
47 Quid enim prodest hominibus hîc in tristitia vivere, & post mortem supplicium exspectare?
48 O tu quid fecisti, Adam? quòd enim tu peccâsti, non est factus tuus solius casus, sed & noster, qui ex te provenimus.
49 Quid enim prodest nobis quòd promissa est nobis immortalitas? nos verò mortis opera egimus.
50 Quòd prædicta est nobis spes perennis? nos verò pessimè evanuimus.
51 Quòd reposita sunt nobis habitacula suavitatis, & securitatis? nos verò male conversati sumus,
52 Quòd proposita est gloria Altissimi, protegens eos, qui considerate incesserunt; nos autem pessimus viis ambulavimus.
53 Quòd ostenditur paradisus, cujus fructus incorruptus perseverat, in quo est securitas, atque curatio?
54 Nos verò non ingrediemur, ùt qui in locis ingratis conversati simus.
55 Quòd præ stellis fulgebunt facies eorum, qui abstinuerint se? nostræ autem facies tenebris nigriores erunt;
56 Quia viventes non cogitavimus, quando faciebamus iniquitatem, nos post mortem incepturos pati.
57 Tum ille respondens, dixit; hæc cogitatio est certaminis, quo certaturus est homo, qui in terra nascitur.
58 Ut si victus fuerit, patiatur, quod dicis? sin autem vicerit, percipiat, quod dico:
59 Hæc enim vita est quam Mosche, quum viveret, indixit populo, dicens; elige tibi vitam, ut vivas.
60 Verùm non crediderunt ei, nec prophetis post eum, ac ne mihi quidem, quum alloquutus sum ipsos.
61 Non futuram fuisse tristitiam eis perditione ipsorum; sed futurum gaudium, sicut futurum est eis, quibus persuasa est salus.
62 Hic ego respondens, dixi; Scio Domine, Altissimum vocari misericordem, eò quòd miseretur eorum, qui nondum venerunt in seculum.
63 Quódque miseretur eorum, qui convertunt se ad legem ipsius:
64 Et longanimem esse, eò-quòd longanimitatem exhibet peccatoribus quasi suis operibus:
65 Et munificum esse, eò quòd donare vult cuique, prous res exigunt:
66 Et plurimùm misericordem, eò quòd magis ac magis multiplicat misericordias iis, qui præsentes sunt, qui præterierunt, & qui futuri sunt.
67 Multiplicat; si enim non multiplicaret misericordias suas, non servaretur hoc seculum cum iis, qui obtinent ipsum hæreditario jure:
68 Et condonat; si enim pro bonitate sua non condonaret; ut, qui fecerunt iniquitatem, ii leventur suis iniquitatibus, non posset decies millesima pars hominum conservari:
69 Et judex, si non ignosceret iis, qui curantur verbo ipsius, & deleret multitudinem contentionum.
70 Non planè reliqui fierent ex innumerabili multitudine, nisi pauci valde.

CAP. VIII. *Propheta dolens ob paucitatem salvandorum, recreatur magnitudine, & diversitate præmiorum, quæ salvandos manent.*

Tunc ille respondit mihi, dicens; hoc seculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos.
2 Proponam autem tibi, Hezra, similitudinem. Quemadmodum si rogares terram, dictura esset tibi, se plùs daturam terræ, unde fiat fictile, minimum autem pulveris, unde fit aurum, sic etiam habet se hoc præsens seculum.
3 Multi quidem creati sunt, sed servabuntur pauci.
4 Ego autem respondens, dixi; absorbe ergo anima, quod sentitur, & devora, quod sapit.
5 Conveneras enim audiendi, prophetandíque consilio; sed non est tibi datum spatium nisi solummodo ad vivendum.
6 O Domine, si non permittas servo tuo, ut oremus coram te, & des nobis semen cordi, culturámque sensui, unde fructus efficiatur, qui vivere posset omnis corruptus, qui inter homines locum habet?
7 Tu enim solus es, & nos unà figmentum sumus tuarum manuum, prout loquutus es.
8 Nunc autem, quando in vulva fingitur corpus, tu præstas membra: conservatur velut in igne, & aqua creatura tua, quum novem mensibus fert opus tuum creaturam tuam creatam in ipso:
9 Ipsum, *inquam*, quod conservat, & quæ conservatur in eo, utraque servantur, & servata plerunque iterum reddit vulva, quæ creverunt in ipsa.
10 Imperâsti etiam ex ipsis membris, præberi fructui lac mamillarum;
11 Ut nutriatur id, quod formatum est ad tempus aliquod, & postea instituas eum in misericordia tua.
12 Enutris eum justitiâ tuâ, & erudiens eum in Lege tua, corripis eum intellectu tuo:

13 Et

13 Et mortificas eum ùt creaturam tuam, & vivificas eum ùt opus tuum.
14 Si ergo perdis eum solo jussu tuo, qui tanto labore fuit formatus, facilè etiam fuerit ordinare, ut id, quod factum est, servetur.
15 Nunc itaque Domine eloquar: ac de omnibus quidem hominibus tu nôsti optimè, verùm de populo tuo, propter quem doleo.
16 Et de hæreditate tua, propter quam lugeo, de Jisraële, propter quem tristis sum, & de Jahakobo, propter quem dolore affectus sum.
17 De eo incipiam orare coram te, pro me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros, qui inhabitavimus terram.
18 Et audivi celeritatem judicis adventuri.
19 Ideo audi vocem meam, & intellige sermonem meum: eloquar coram te præcipuum verborum Hezræ, antequam assumatur.
20 Dicens; Domine, qui permanes in æternum, cujus oculi elati in supremo sunt, atque in aëre;
21 Cujus thronus æstimari non potest, nec comprehendi gloria; cui adstat exercitus Angelorum tremens.
22 Quorum observatio vento, & igni committitur, cujus verbum, & dicta perstantia, cujus fortia jussa, & dispositio terribilis;
23 Cujus aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabefacit montes, ùt testificatur veritas:
24 Exaudi orationem servi tui, & auribus percipe preces figmenti tui;
25 Dum enim vivo, loquuturus sum; & dum sensum habeo, affaturus te.
26 Ne respicias ad delicta populi tui, sed ad eos, qui tibi serviunt fideliter:
27 Ne attendas ad impia gentium studia, sed ad eos, qui custodiverunt anxiè testimonia tua:
28 Neque reputes eos, qui conversati sunt falsò in conspectu tuo, sed eorum recordare, qui ex voluntate tua cum reverentia tuì agnoverunt te:
29 Neque velis perdere eos, qui pecudum mores habuerunt, sed respice ad eos, qui Legem tuam luculenter docuerunt:
30 Nec indigneris eis, qui bestiis pejores judicati sunt, sed eos diligas, qui semper in tua justitia, & gloria fiduciam habuerunt.
31 Nos enim, & majores nostri ex morbis talibus languemus: tu autem propter nos peccatores misericors appellaberis.
32 Tunc misericors appellaberis, si voles exhibere nobis misericordiam, nobis, *inquam*, non habentibus opera justitiæ:
33 Justi enim, si quibus essent opera multa reposita, ex propriis operibus mercedem reciperent.
34 Quid verò est homo, ut indigneris ei? aut genus corruptum, ut ità acerbè agas cum ipso;
35 Etenim verè nemo natus est, qui non impiè se gesserit, & viventium nemo, qui non deliquerit:
36 Hac autem in re annunciabitur justitia tua, & bonitas tua Domine, quòd eorum misertus fueris, quibus nihil est bonorum operum.
37 Tunc respondit mihi, dicens; rectè loquutus es quædam; ùt sermones habuisti, sic etiam fiet.
38 Etenim reverâ non exigam rationem de factis eorum, qui peccaverunt ante mortem, ante judicium, ante perditionem;
39 Sed dilectionem capiens ex justorum cogitationibus, recordabor earum peregrinationis quoque, & salutis, & recipiendæ mercedis.
40 Quomodo ergo loquutus fueram, sic etiam est.
41 Sicut enim agricola serit quidem super terram semina multa, plantásque plurimas plantat; sed non omnia, quæ seminata sunt, procedente tempore servantur, nec omnia, quæ plantata sunt, radicantur: sic etiam, qui in seculo seminati sunt, non omnes servabuntur.
42 Ego autem respondens, dixi; Si inveni gratiam, proloquar.
43 Quemadmodum semen agricolæ, quum non assurgit, sive non acceperit pluviam tuam tempore suo, sive corruptum fuerit multitudine pluviæ;
44 Sic etiam perit similiter homo, qui manibus tuis formatus est, qui tua imago nominatur, eò quòd similis est tibi, propter quem omnia formâsti; quandoquidem comparâsti eum cum semine agricolæ.
45 Ne irascaris nobis, sed parce populo tuo, & miserere hæreditatis tuæ: tu enim creaturæ tuæ misertурus es.
46 Qui respondit mihi, dicens; Quæ sunt præsentia, præsentibus; & quæ futura, futuris sunto.
47 Multùm enim abes, ut possis ampliùs diligere creaturam meam, quàm ego: te autem ipsum frequenter accessi propiùs, sed injustos nunquam.
48 Hac autem in re mirabilis videris coram Altissimo,
49 Quòd abjiciens te ùt decet, non judicas te dignum, qui inter justos glorificeris plurimùm.
50 Quapropter miseriæ multæ, ac miserabiles evenient habitatoribus seculi temporibus ultimis, quia in multa superbia ambulaverint:
51 Tu autem pro te intellige, & pro similibus tuì inquire gloriam.
52 Vobis enim apertus est paradisus, plantata arbor vitæ, præparatum futurum tempus, comparata abundantia, ædificata civitas, probata requies perfectâ bonitate, perfectâque sapientiâ.
53 Radix mali obsignata est, ne hæreat vobis, infirmitas, & tinea à vobis abscondita est, & in sepulchrum fugit corruptio, in oblivionis locum:
54 Præterierunt dolores, & ostenditur tandem adventurus immortalitatis thesaurus.
55 Noli ergo ampliùs inquirere de multitudine pereuntium.
56 Etenim isti assumentes licentiam, spreverunt Altissimum, & legem ejus contemnentes, dereliquerunt vias ejus:
57 Præterea etiam conculcaverunt justos ejus.
58 Et dixerunt cum animo suo non esse Deum, & quidem scientes se morituros esse.

59 Sicut enim vos suscipient illa, quæ prædicta sunt, sic eos invadent sitis, atque cruciatus, qui comparati sunt.

60 Non enim voluit Deus hominem disperdi; sed ipsi, qui creati sunt, coinquinaverunt nomen eius, qui fecit ipsos, & ingrati fuerunt ei, qui præparaverat ipsis vitam:

61 Quapropter judicium meum modò appropinquat.

62 Atque hæc quidem non omnibus demonstravi, sed tibi, & paucis tui similibus.

63 Tunc ego proloquens, dixi, Ecce nunc Domine, demonstrâsti quidem mihi multa signa, quæ incipies facere ultimis temporibus; sed, quo tempore, non demonstrâsti mihi.

CAP. IX. *Iudicia Dei, sicut & alia ejus opera egregia, præcedent aliqua signa.*

RESpondit autem mihi, dicens; Tu, si quo modo poteris, metire tempus in ipso: erit enim, quum videris partem quandam signorum, quæ prædicta sunt, transiisse;

2 Tunc intelliges illud esse tempus, quo cœpturus est Altissimus visitare seculum, quod ab ipso factum est;

3 Quando, *inquam*, videbitur in seculo terræ motus, & populorum turbatio.

4 Tunc intellige Altissimum de iis diebus antecedentibus inde à principio loquutum esse.

5 Sicut enim quicquid est in seculo, initium pariter; & consummationem habet, ac consummationem manifestam:

6 Sic etiam Altissimi tempora initia habent manifesta prodigiis, & portentibus factis, & consummationes manifestæ sunt, & actu, & signis:

7 Eritque, ut quisquis servabitur, qui poterit effugere labore suo per fidem, quâ credidistis,

8 Reliquus fiat ex prædictis periculis, videátque salutare meum in terra mea, & in terminis meis, ùt sanctificavi me inde à seculo.

9 Tunc erunt in miseriis, qui nunc abutuntur viis meis, & in tormentis morabuntur, qui per contemtum eas abjecerint:

10 Qui enim non agnoverunt me, quum viventes beneficia consequerentur;

11 Et qui fastidiverunt Legem meam, quum adhuc facultatem haberent, quúmque adhuc esset apertus eis pœnitentiæ locus, non tamen adverterunt, sed spreverunt eam;

12 Hos oportet post mortem in cruciatu agnoscere.

13 Tu ergo noli ampliùs curiosè inquirere, quomodo cruciabuntur impii, sed inquire, quomodo servabuntur iusti, quorum, & propter quos seculum est, & quando.

14 Ego verò respondens, dixi.

15 Quod antè loquutus sum, nunc etiam dico, & dicam in posterum, plures esse, qui pereunt, quàm qui serventur; sicut fluctus majores sunt guttis.

16 Ille autem respondit, dicens;

17 Qualis ager, talia & semina: & quales flores, tales tincturæ, & qualis operator, tale opus; & qualis agricola, talis cultura; quoniam tempus est seculi.

18 Tunc enim, quum ego pararem iis, qui nunc sunt seculum (ùt nondum factum fuerat) in quo habitarent, nemo mihi contradicebat;

19 Atque ùt tunc quidem, quisque nunc etiam creatur in mundo hoc parato, & messe indesinente, & lege inpervestigabili; sed corrupti sunt mores eorum.

20 Considerans itaque seculum, quòd ecce periculum aderat ei à cogitationibus, quæ advenerant in ipsum.

21 Respexi, & peperci ei valde: tandem servavi mihi acinum è botro, & plantam è plantario multo.

22 Pereat ergo multitudo, quæ immeritò nata est, servetúrque acinus meus, & planta mea, quam multo cum labore perfeci.

23 Tu autem, si adhuc alios septem dies remiseris (sed ne jejunato illis;

24 Ito in campum florum, ubi domus non est ædificata, & comedito solùm de floribus ipsius campi: ne carnem gustato, vinúmque ne bibito, sed flores solummodo;)

25 Deprecans indesinenter Altissimum, veniam denuo, & alloquar te.

26 Itaque profectus sum, sicut dixerat mihi, in campum, qui vocatur Ardatha; ubi sedens inter flores, comedi de herbis agri, & cibo earum saturatus sum.

27 Fuit autem post dies septem discumbente me super gramen, quum animus meus turbaretur de integro sicut antea.

28 Ut aperto ore meo inchoarem loqui coram Altissimo, & dicerem;

29 O Domine, tu quidem certè videndum te exhibuisti majoribus nostris in deserto avio, & infructuoso, quum egrederentur ex Ægypto.

30 Et dixisti planè, Tu Jisraël audi me, & semen Jahakobi attende ad sermones meos;

31 Ecce enim ego semino in vobis legem meam, quâ efferente in vobis fructum, gloriam reportabitis de eo in seculum.

32 Verùm majores nostri acceptam legem non servaverunt, & statuta tua non custodiverunt; fructus verò Legis non periit (nec enim poterat, quoniam tuus erat,)

33 Nam, qui acceperant, perierunt non custodientes, quod in ipsis seminatum fuerat.

34 Ecce autem consuetudo est, quum excepit terra semen, aut mare navem, aut vas aliquod escam, vel potum; perdito eo, in quo seminatum est, vel in quod immissum est.

35 Simul id, quod seminatum, immissúmve fuerit, & quæcunque fuerint excepta, perdi, eáque jam non esse penès nos: nobis verò non ità accidit.

36 Nos quidem, qui Legem accepimus, peccando periimus, & cor nostrum, quod exceperat eam:

37 Lex verò non periit, sed permansit in suo robore.

38 Quum autem hæc loquerer apud animum meum, respiciens oculis meis, vidi mulierem ad dexteram, quæ ecce lugens plorabat cum vociferatione magna, & animo dolebat valde, vestimentis suis discissis, & cinere insperso capiti ipsius.

39 Omittens itaque cogitationes meas, in quibus versabar, conversus sum ad eam.

40 Et dixi ei, quare fles? & quid doles animo?

41 Illa

41 Illa verò mihi, sine me, inquit, Domine mi flere, & in dolore pergere, nam valde amaro sum animo, depressa sum valde.

42 Me autem dicente ei, quid perpessa es ? dic mihi, respondit illa mihi.

43 Sterilis fueram ego ancilla tua, ac non pepereram triginta annis, quum haberem maritum:

44 Ego verò per singulas horas, & per singulos dies, annósque triginta illos deprecabar Altissimum nocte, ac die.

45 Fuit tandem post triginta annos, ut audiret me Deus, ancillam tuam, & respiciens abjectionem meam, attendensque tribulationi meæ, daret mihi filium; de quo gavisa sum valde ego, & vir meus, & omnes cives mei, honoremque Deo forti plurimum tribuimus.

46 Et educavi eum labore multo.

47 Fuit autem, quum crevisset, pervenissetque ad eam ætatem, quâ uxorem ducturus erat, ut diem facerem epuli.

CAP. X. *Mulier flens, & refulgens, figura Ecclesiæ.*

HOc facto, introiens filius meus in thamum suum, cecidit mortuus.

2 Quamobrem evertimus omnes lumina, & surrexerunt omnes cives mei ad consolandum me, & continui me ad noctem usque diei alterius.

3 Fuitque supersedentibus omnibus à consolatione mei, ut quiescerem, fuit, *inquam*, ut surgens eâ nocte, fugerem, veniremque (ùt vides) in hunc campum.

4 Nunc autem cogito non reverti in civitatem, sed hic consistere; neque comedere, neque bibere, sed sine intermissione lugendo jejunare usque dum moriar.

5 Omittens igitur sermones, in quibus versabar, iratus respondi ei, dicens:

6 Tu mulierum omnium stultissima, nónne vides luctum nostrum, & quæ nobis accidunt ?

7 Tzijonem matrem nostram omni tristitiâ contristari, & depressione deprimi, & lugere validissimè.

8 Nos nunc lugere omnes, & tristes esse? quum autem nos omnes contristamur; tu an contristaberis de uno filio ?

9 Interroga enim terram, & dicet tibi se eam esse, quæ debeat tam multorum lugere casus, qui in ea pullulant.

10 Et omnium, qui ex ipsa ab initio nati sunt, & aliorum, qui venturi sunt: nam ecce penè omnes in perditionem ambulant, & exitio traditur plurima pars eorum.

11 Utra igitur ampliùs lugere debet ? hæc certè, quæ tantam multitudinem perdidit magis, quàm tu, quæ pro uno doles.

12 Quòd si dixeris mihi, non est planctus meus similis planctui terræ; quoniam fructum amisi ventris mei, quem cum mœroribus gestavi, & cum doloribus peperi;

13 Terra autem pro modo terræ; sic abit ex ea multitudo præsens, ùt evenit antè:

14 Ego quoque dicturus sum tibi, Sicut tu cum labore peperisti, sic etiam terra dat fructum suum homini ab initio, ei, qui instituit ipsam.

15 Nunc ergo contine apud te ipsam dolorem tuum, & fortiter fer, qui tibi contigerunt casus.

16 Si enim tanquam justis acquieveris rebus, à Deo determinatis, & consilium ejus percipies suo tempore, & istis in rebus laudaberis.

17 Regredere ergo in civitatem ad virum tuum.

18 Illâ autem dicente mihi, non faciam, neque ingrediar civitatem, sed hic moriar;

19 Perrexi adhuc loqui ad illam, dicens;

20 Noli facere rem istam; sed assentire suadenti. Quot enim sunt casus Tzijonis ? accipe consolationem propter dolorem Jeruschalaimorum.

21 Vides enim sanctuarium nostrum desolatum esse, & altare nostrum dejectum, templúmque nostrum destructum.

22 Psalterium nostrum humi prostratum esse, hymnum conticuisse, exsultationem nostram dissolutam esse, lumen lychnuchi nostri exstinctum, arcam fœderis nostri direptam, loca sancta nostra contaminata, & nomen, de quo vocati sumus, penè profanatum, liberos item nostros esse contumeliam passos, sacerdotes nostros succisos, Levitas nostros in captivitatem abductos, virgines nostras inquinatas, mulieres nostras vim passas, justos nostros direptos, parvulos nostros perditos, juvenes nostros in servitutem raptos, & fortes nostros infirmatos.

23 Et quod omnium est maximum, signaculum Tzijonis resignatam esse gloriam ipsius: nam tradita etiam est in manus eorum, qui oderunt nos.

24 Tu ergo excute tuam tristitiam multam, & depone à te dolorum multitudinem, ut tibi propitius Deus fortis requiem præstet tibi Altissimus, requiem à laboribus.

25 Fuit autem me alloquente eam, ut facies ejus repentè fulgeret, ac specie coruscus fieret aspectus ejus adeò, ut expavescens valde ab ea, cogitarem, quid illud esset.

26 Ecce autem subitò emisit sonum vocis magnum, & ità formidabilem, ut moveretur terra ipsa à sono mulieris.

27 Quúmque respicerem, ecce mulier ampliùs non comparuit mihi; sed civitas ædificabatur, & locus demonstrabatur à fundamentis magnus: & timens, clamavi voce magnâ.

28 Et dixi; ubi est Uriel Angelus, qui principiò venit ad me ? nam ipse fecit, ut venirem in tantum hunc excessum mentis, quo finis meus, quem spectabam, evanescit, & oratio mea efficitur ridicula.

29 Me autem proloquente ista, ecce venit ad me;

30 Et respiciens me, quòd ecce jacerem ùt mortuus, & intellectus meus abalienatus esset, prehendens dexteram meam, confirmavit me, & statuens me in pedes meos, dixit mihi;

31 Quid tibi est, quòd turbata est mens tua, & sensus cordis tui ? quid conturbaris?

32 Cui ego, quoniam, *inquam*, dereliquisti me, qui faciens secundùm sermones tuos, veni in hunc campum: ecce autem videre mihi visus sum, quæ non possum enarrare.

33 Illo autem dixit mihi; Sta viriliter,& docebo te.
34 Ego verò dixi,loquere,Domine mi,ad me, ne derelinquas me, ut non fruſtratus moriar.
35 Nam vidi,quæ neſciebam, & audio, quæ neſcio:
36 Aut an falleretur ſenſus meus,& ſomniaret anima mea?
37 Nunc ergo oro te,ut exponas ſervo exceſſum iſtum.Qui reſpondens mihi,dixit,
38 Audi me, & docebo te, exponens ea tibi,à quibus metuis: nam Altiſſimus revelavit tibi myſteria multa:
39 Vidit rectam viam tuam,te ſine intermiſſione fuiſſe contriſtatum pro populo tuo,& valde luxiſſe propter Tzijonem.
40 Hæc ergo intelligentia viſionis, quæ tibi apparuit paulò antè.
41 Quòd vidiſti lugentem, quam cœpiſti conſolari.
42 Nunc autem ſpeciem mulieris ampliùs non vides,ſed viſa eſt tibi civitas ædificari;
43 Et quòd illa narrabat tibi de caſu filii ſui,hæc ſolutio eſt:
44 Hæc mulier,quam vidiſti,eſt Tzijon, quam etiam modò conſpicis ùt civitatem ædificatam.
45 Quòd dixit tibi ſe fuiſſe ſterilem triginta annis, *dixit* propterea, quòd fuerint anni triginta, quando non erat adhuc oblata in ea oblatio,
46 Sed fuit poſt annos triginta,ædificante Schelomone civitatem, & oblationes offerente, tunc fuit, quando peperit ſterilis filium.
47 Quòd dixit tibi ſe educâſſe eum cum labore, hi fuerunt habitatores Jeruſchalaimorum.
48 Quòd autem dixit tibi, filius meus veniens in thalamum ſuum mortuus eſt, & contigit ei caſus,hæc eſt ruina Jeruſchalaimorum,quæ facta eſt:
49 Ecce autem vidiſti ſimilitudinem illius,& quum lugeret filium, cœpiſti conſolari illam de iis,quæ contigerant: hæc fuerunt tibi aperienda.
50 Nunc autem videns Altiſſimus te ex animo contriſtari, & ex toto corde condolere illi, oſtendit tibi claritatem gloriæ illius,& pulchritudinem decoris illius:
51 Propterea enim edixeram tibi,ut maneres in campo, ubi domus non eſt ædificata.
52 Nam ſciebam Altiſſimum cœpturum eſſe tibi oſtendere hæc;
53 Propterea edixeram tibi,ut venires in hunc agrum,ubi nullum eſt fundamentum ædificii:
54 Nec enim poterat opus ædificii humani ſuſtineri in eo loco, ubi incipiebatur oſtendi civitas Altiſſimi.
55 Tu ergo noli timere, neque expaveſcat cor tuum, ſed ingredere,& vide ſplendorem, ac magnitudinem ædificii,quantum poteſt videre aſpectus oculorum tuorum:
56 Poſtea verò audies, quantum auditus aurium tuarum audire poteſt.
57 Tu enim beatus es præ multis,& vocatus ab Altiſſimo,quò alii pauci.
58 Nocte autem, quæ in craſtinum ventura eſt, maneto hic.
59 Et oſtendet tibi Altiſſimus eas viſiones rerum extremarum, quas efficiet Altiſſimus habitatoribus terræ ultimis temporibus.
60 Itaque dormivi illic eâ nocte, & alterâ,ſicut edixerat mihi.

CAP. XI. *Aquila triceps myſtica.*

Tunc vidi ſomnium, quòd ecce aſcendebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennatæ,& capita tria.
2 Vidi autem,quum ecce expanderet alas ſuas in omnem terram,omnibus ventis cœli efflantibus in eam,atque collectis,
3 Vidi,*inquam*,è pennis ejus naſci contrarias pennas, quæ in pennulas minutas,& modicas evadebant:
4 Et capita ejus quieſcebant,quorum medium erat majus aliis capitibus: ipſa itaque quieſcebat cùm illis.
5 Deinde vidi, quum ecce volâſſet aquila pennis ſuis, ut regnaret ſuper terram,& ſuper habitatores ejus,
6 Vidi ei ſubjici omnia,quæ ſunt ſub cœlo,& neminem ei contradicere, ne unam quidem è rebus creatis, quæ ſunt ſuper terram.
7 Tum vidi, quòd ecce ſurgens aquila in ungues ſuos, alloquuta eſt pennas ſuas, dicens;
8 Nolite omnes ſimul vigilare, dormite quæque loco ſuo,& ad tempus vigilate:
9 Capita autem ultimo loco ſerventur.
10 Et vidi, quòd ecce non prodibat vox è capitibus,ſed è medio corpore ejus:
11 Et numeravi contrarias pennas ejus, quæ ecce erant octo.
12 Poſtea vidi,quòd ecce à dextera parte ſurgens una penna, regnavit ſuper omnem terram:
13 Fuit verò, quum regnâſſet, ut adveniente ei fine, non appararet locus ejus,& ſequens exſurgens regnavit, & multum obtinuit tempus:
14 Sed fuit, quum regnâſſet,ut adveniente fine ipſius,hæc non appareret,ſicut etiam prior.
15 Ecce autem vox emiſſa eſt ad eam,dicens;
16 Audi tu, quæ tamdiu obtinuiſti terram, hæc annuncio tibi, antequam incipias diſparere:
17 Nemo poſt te obtinebit tempus tuum, ac ne dimidium quidem illius.
18 Tum exſurgens tertia, tenuit principatum ſicut & priores, & diſparuit ipſa quoque.
19 Et ſic contigit omnibus aliis ſigillatim principatum gerere, ac deinde nuſquam comparere.
20 Vidi enim, quum ecce per tempus ſequentes pennæ erigerentur à dextera parte, obtinere ipſas quoque principatum, & eas,quæ obtinebant,non tamen comparere illico:
21 Et aliquas ex eis erigere quidem ſe, at principatum non obtinere.
22 Sic vidi poſtea, quum ecce non comparerent duodecim pennæ,& duæ pennulæ;
23 Nihil ſuper eſſe in corpore aquilæ, niſi duo capita quieſcentia,& ſex pennulas.
24 Vidi autem,quòd ecce à ſex pennulis, diviſæ

divisæ duæ manserunt sub capite, quod erat ad partem dexteram, quatuor vero manserunt in loco suo:

25 Et vidi, quòd ecce hæ, quæ aliis suberant, cogitabant se erigere, & obtinere principatus.

26 Nam vidi, quòd ecce una erecta est, sed statim non comparuit:

27 Et sequentes etiam velociùs, quàm priores non comparuerunt.

28 Tum vidi, quòd ecce duo, quæ supererant, apud se ipsas cogitabant etiam regnare:

29 Quum autem cogitarent de eo, ecce unum quiescentium capitum, quod erat medium, evigilavit (hoc autem erat duobus aliis capitibus majus;)

30 Et vidi conjunctis duobus aliis capitibus secum.

31 Quòd ecce conversum est caput istud cum aliis prosequentibus ipsum, & comedit duas illas pennulas subjectas alis, quæ cogitabant regnare.

32 Hoc autem caput perterruit omnem terram, & dominatum est in ea habitatoribus ejus cum labore multo, & dominium tenuit orbis terrarum supra omnes alas, quæ fuerant.

33 Postmodum autem vidi, quòd ecce medium caput subitò disparuit, idque sicut alæ:

34 Superfuerunt autem duo capita, quæ & ipsa similiter regnaverunt super terram, & super habitatores ejus.

35 Et vidi, quòd ecce devoravit caput dexteræ partis illud, quod erat in læva.

36 Tunc audivi vocem dicentem mihi; Respice ex adverso tui, & considera, quod vides.

37 Et vidi, quòd ecce quiddam simile leoni concitato è silva rugienti; vidi, *inquam*, emittentem vocem humanam ad aquilam, & loquentem, dicendo:

38 Audi tu, & eloquar ad te, quæ dicit Altissimus tibi:

39 Nónne tu es illa, quæ restas de quatuor illis animalibus, quæ feci, ut regnarent in seculo meo, ídque ut post eos veniret finis temporum istorum?

40 Nam quartum veniens, devicit omnia animalia, quæ præterierant, de dominatu obtinuit seculum cum tremore multo, & omnem orbem cum labore gravissimo, & habitavit tamdiu orbem terrarum cum dolo.

41 Tu non judicâsti terram ex veritate;

42 Sed afflixisti mansuetos, & læsisti quietos, & dilexisti mendaces, & destruxisti habitationes eorum, qui ferebant fructum, & muros eorum, qui non nocebant tibi, dejecisti.

43 Adeò ut ascenderit contumelia tua usque ad Altissimum, & superbia tua ad Deum fortem:

44 Respexit itaque Altissimus superbiæ tempora, quæ ecce finita sunt, & scelera ejus completa.

45 Propterea tu ne appareto aquila, & alæ tuæ horribiles, & pennulæ tuæ pessimæ, & capita tua maligna, & ungues tui pessimi, & totum corpus tuum vanum.

46 Ut refrigeretur tota terra, & liberata à vi tua, convertatur, & speret jus, ac misericordiam ab eo, qui fecit ipsam.

CAP. XII. *Impetrat Hezras mysterii particularem explicationem.*

Hoc facto, quum alloquutus esset leo his verbis aquilam, vidi,

2 Quòd ecce superesset, caput, non autem comparerent illæ quatuor alæ, quæ ad ipsum transierant: nam erectæ fuerant, ut regnarent, sed fuerat regnum earum exile, & tumultu plenum.

3 Vidi autem, quum ecce non comparerent illæ, totum corpus aquilæ incendi: unde expavit terra valde, & ego ex tumultuatione, ac excessu mentis, metúque magno evigilavi, & dixi spiritui meo:

4 Ecce tu præstas mihi hæc, eò quòd scrutaris vias Altissimi:

5 Ecce adhuc sum defessus animo, & spiritu meo infirmus valde, ne modica quidem inest mihi virtus à timore multo, quo expavi nocte hac.

6 Nunc ergo orabo Altissimum, ut me ad finem usque confirmet.

7 Tum dixi, Domine Jehova, si inveni gratiam in oculis tuis, si justus effectus sum apud te præ multis, & si certè ascendit oratio mea in conspectum tuum;

8 Confirma me, & ostende mihi servo tuo interpretationem, distinctam visi horribilis istius, ut plenissimè consoleris animam meam:

9 Nam dignum me habuisti, cui tempora ultima ostenderes.

10 Ille autem mihi, hæc est, inquit, interpretatio visionis hujus:

11 Aquila, quam vidisti ascendentem è mari, regnum illud est, quod visione visum est Danieli, fratri tuo:

12 Sed non est illi data interpretatio, nunc autem sum interpretaturus tibi.

13 Ecce dies veniunt, quum exsurget regnum super terram, à quo erit vehementior metus, quàm ab omnibus regnis, quæ fuerint ante ipsum.

14 Regnabunt autem in eo Reges duodecim, unus post alterum:

15 Qui verò secundus incipiet regnare, is plùs temporis obtinebit, quàm ullus è duodecim.

16 Hæc est interpretatio duodecim alarum, quas vidisti.

17 Quòd autem vocem, quæ loquuta est, audisti non è capitibus ejus exeuntem, sed è medio corpore ejus.

18 Hæc est interpretatio: post tempus regni illius nascentur contentiones non modicæ, periclitabitúrque, ut cadat; non tamen cadet tunc, sed iterum restituetur principio suo.

19 Quòd vidisti pennulas octo subjectas alis, cohærentes alis ejus.

20 Hæc interpretatio: exsurgent in ipso Reges octo, quorum erunt tempora brevia, & citati anni: ac duo quidem ex ipsis peribunt statim:

21 Appropinquante verò tempore, quatuor diutiùs servabuntur medio tempore, quum incipiet appropinquare tempus ejus, ut finiatur: duo verò in finem servabuntur.

22 Et quòd vidisti tria capita quiescentia;

23 Hæc interpretatio: ultimis temporibus ejus suscitabit Altissimus tria regna, in quæ reducturus est multa alia, & dominabuntur terræ, atque habitatoribus ejus;

24 Infestantia eos labore graviore, quàm præcedentia: propterea vocati sunt Reges capita aquilæ.

25 Isti enim sunt, qui recolligent impietates illius, & qui perficient extrema illius.

26 Quòd vidisti caput maximum disparuisse, hæc interpretatio: unus ex eis super lecto suo morietur, sed tamen cum tormentis.

27 Duos autem, qui perstiterint, gladius consumet:

28 Unius enim gladius consumet alterum, sed tamen ille quoque gladio tandem cadet.

29 Quòd vidisti pennulas duas subjectas alis trajicere subter caput, quod erat in parte dextera;

30 Hæc est interpretatio: hi sunt, quos servavit Altissimus in finem suum, hoc est, regnum exile, & tumultu plenum.

31 Quòd etiam audivisti leonem, quem videras evigilantem, progressum de silva, rugientem, alloquentem aquilam, & arguentem eam, factáque injusta ejus omnibus sermonibus suis, sicut audisti:

32 Hic est spiritus, quem servavit Altissimus in finem contra eos, & impietates eorum, ut arguat eos, & eis objiciat in os dilaniationes eorum.

33 Sistet enim eos in judicio vivos: eritque, postquam arguerit eos, ut tunc demum corripiat eos.

34 Nam residuum populum meum liberaturus est à miseria, qui servati fuerint in finibus meis, & exhilarabit eos, usque dum finis adveniat, dies judicii, de quo ab initio loquutus sum tibi.

35 Hoc somnium, quod vidisti, & hæ interpretationes illius.

36 Tu verò solus fuisti dignus, qui hoc secretum scires Altissimi.

37 Scribe ergo omnia hæc in libro, quæ vidisti, & pone ea in loco abscondito:

38 Et docebis ea sapientes populi tui, quorum animos scis posse capere, & servare secreta hæc.

39 Tu autem adhuc sustine hîc alios dies septem, ut tibi ostendatur, quicquid visum fuerit Altissimo ostendere tibi. Ità profectus est à me.

40 Fuit autem, quum audivisset omnis populus præteritis septem diebus me non fuisse reversum in civitatem, ut congregati omnes æquè parvi, ac magni venirent ad me, & alloquerentur me, dicentes;

41 Quid peccavimus in te? quid injustè egimus in te, quòd derelictis nobis sedisti in loco hoc?

42 Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis, ùt botrus è vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut in portu navis, servata à tempestate.

43 Annon sufficiunt nobis mala, quæ contigerunt?

44 Si ergo tu nos dereliqueris, quantò nobis fuisset melius succensos fuisse nos quoque cum Tzijonis incendio?

45 Nec enim sumus meliores eis, qui ibi mortui sunt: & ploraverunt voce magnâ.

46 Respondens autem eis, dixi, confide Jisraël, & noli contristari tu domus Jahakobi:

47 Est enim memoria vestri coram Altissimo, & Deus fortis non obliviscitur vestri in tentatione:

48 Ego verò non dereliqui vos, neque discessi à vobis; sed veni in hunc locum, ut deprecarer pro desolatione Tzijonis, ut quærerem misericordiam pro oppressione sanctificationis vestræ.

49 Nunc ergo abite unusquisque vestrûm in domum suam: ego autem veniam ad vos post dies istos.

50 Et profectus est populus, sicut dixeram ei, in civitatem:

51 Ego autem sedi in campo septem diebus, sicut mihi mandavit Deus, comedens solummodo de floribus agri: ex herbis fuit esca mihi in diebus illis.

CAP. XIII. *Vir ex mari ascendens vincit populos.*

FUit autem post dies septem, ut nocte somniarem somnium.

2 Quòd ecce de mari quidam ùt ventus exsurgebat, & conturbabat omnes fluctus ejus.

3 Vidi autem, quòd ecce invalescebat ille homo cum millibus cœlitum: & quocunque vultum suum vertebat, ut consideraret, tremebant omnia, quæ ab eo respiciebantur:

4 Et quocunque exibat vox ex ore ejus, exardescebant omnes, qui audiebant vocem ejus, sicut ardet terra, quando sentit ignem.

5 Et vidi postea, quum ecce congregaretur multitudo hominum innumera è quatuor partibus cœli, ut debellarent hominem, qui ascenderat è mari.

6 Vidi, quòd ecce sibi ipsi exsculpsit montem magnum, & volavit super eum.

7 Ego autem quæsivi regionem videre, vel locum, unde mons exsculptus esset, nec tamen potui.

8 Deinde vidi, quòd ecce omnes, qui congregati fuerunt in eum, ut expugnarent eum, timebant valde, & tamen ausi sunt pugnare.

9 Ecce autem, ùt vidit impetum multitudinis venientis, non extulit manum suam, neque frameam prehendit, neque aliquod instrumentum bellicum; sed solummodo, ùt vidi,

10 Emisit ex ore suo sicut flatum ignis, & è labiis suis spiritum flammæ, & è lingua sua scintillantes procellas; quæ commista sunt omnia simul, flatus ignis, spiritus flammæ, & multitudo procellarum.

11 Quæ irruit impetu super multitudinem paratam ad pugnandum, & succendit omnes adeò, ut repentè nihil videretur de innumera illa multitudine, nisi pulvis solùm, & fumus odorem mittens: atque hæc videns extimui.

12 Postea verò vidi hominem illum descendentem de monte, & vocantem ad se multitudinem alteram pacificam:

13 Ac-

13 Accesſítque ad eum ſpecies hominum multorum quorundam gaudentium, & quorundam dolentium, quorum alii erant alligati, alii adducebant ex iis, quæ offerri ſolent: & infirmatus ſum ex pavoris multitudine, & expergefactus, dixi:
14 Tu ab initio demonſtrâſti ſervo tuo res iſtas mirabiles, & dignum me habuiſti, cujus precationem ſuſciperes:
15 Nunc ergo demonſtra mihi adhuc interpretationem ſomnii iſtius.
16 Nam ſicut exiſtimo ex ſenſu meo, væ iis, qui derelicti fuerint diebus illis; & multò ampliùs væ illis, qui non fuerint derelicti:
17 Qui enim non fuerint derelicti, triſtiores erunt.
18 Intelligo nunc, quæ ſint repoſita in dies ultimos, ut his obveniant, & iis, qui derelicti fuerint:
19 Propterea enim venerint in pericula magna, & neceſſitates multas, ſicut oſtendunt ſomnia hæc.
20 Attamen faciliùs eſt periclitantem venire in hunc diem, & tunc videre, quæ contingent tempore ultimo, quàm pertranſire ſicut nubem à ſeculo.
21 Ille autem mihi reſpondens, dixit; & viſionis interpretationem dicam tibi, & de quibus loquutus es, hæc adaperiam tibi.
22 Quòd de iis dixiſti, qui derelicti fuerint, hæc eſt interpretatio:
23 Qui perfert periculum, in illud tempus, hic ſe cuſtodivit; & qui in pericula inciderunt, hi ſunt, qui habent opera, & fidem apud Altiſſimum.
24 Scito ergo beatiores eſſe, qui derelicti fuerint iis, qui ſunt mortui.
25 Hæ interpretationes viſionis: quòd vidiſti virum aſcendentem è medio maris;
26 Is eſt, quem conſervat Altiſſimus multis temporibus, qui per ſe ipſum liberaturus eſt creaturas ſuas, & ipſe diſpoſiturus iis, qui derelicti ſunt, fœdus.
27 Quòd autem vidiſti de ore ejus exire ſicut flatum, & ignem, & procellam.
28 Et quòd non tenebat frameam, neque inſtrumentum bellicum; corrupit impetus ejus multitudinem, quæ venerat ad oppugnandum eum; hæc eſt interpretatio:
29 Ecce dies veniunt, quando incipiet Altiſſimus liberare eos, qui ſunt ſuper terram.
30 Et veniens exceſſum mentis afferet iis, qui inhabitant terram:
31 Et cogitabunt debellare alii alios, civitas civitatem, & locus locum: gens inſurget adverſùs gentem, & regnum adverſùs regnum.
32 Erit autem, quum fient hæc, & contingent ſigna, quæ antè oſtendi tibi, ut tunc reveletur Filius meus, quem vidiſti ùt virum aſcendentem.
33 Erítque, quando audierint omnes gentes vocem ejus, ut derelinquat unuſquiſque bellum ſuum, quod habuerint inter ſe.
34 Et colligatur in unum multitudo innumerabilis, ùt volentium venire, & expugnare eum.
35 Ipſe autem ſtabit ſuper cacumen montis Tzijonis.
36 (Tzijon enim procedet, oſtendetúrque omnibus parata, & ædificata, ùt vidiſti montem ſculpi ſine manibus)
37 Et ipſe Filius meus arguet impietates gentium, quas adinvenerunt malis, quæ cum procella comparantur, & mala cogitata eorum cruciamentis, quibus incipient cruciari, aſſimilatis flammæ.
38 Et perdet eos ſine labore per legem, quæ igni aſſimilata eſt.
39 Quòd autem vidiſti eum colligentem ad ſe aliam multitudinem pacificam:
40 Hæ ſunt decem tribus captivæ abductæ è terra ſua diebus Hoſchehæ, Regis, quem captivum abduxit Schalmanaſar, Rex Aſſyriorum: quæ deportatæ cis flumen, poſtea tranſlatæ ſunt in terram aliam.
41 Ipſi autem ſibi ceperunt hoc conſilium, ut derelinquerent multitudinem, profecti in ulteriorem regionem, ubi nunquam genus humanum habitavit:
42 Et ibi obſervarent legitima ſtatuta ſua, quæ non obſervaverant in regione ſua.
43 Per introitus autem fluminis Euphratis anguſtos introierunt.
44 (Fecit enim eis tunc Altiſſimus ſigna, ſiſtens venas fluminis, uſque dum tranſiviſſent;)
45 Et in eam regionem perventuris fuit via magna, iter anni unius, & dimidii: regio autem illa vocatur Harſchareth,
46 Tunc habitaverunt ibi ad tempus uſque ultimum: nunc autem, quum incipient reverti,
47 Iterum Altiſſimus ſiſtet venas fluminis, ut poſſint tranſire: propterea vidiſti multitudinem cum pace ambulantem.
48 Sed & qui derelicti fuerint è populo tuo, qui invenientur intrà terminum meum.
49 Fiet ergo, quum incipiet perdere multitudinem earum gentium, quæ collectæ fuerint, ut protegat eos, qui è populo ſuperfuturi ſunt;
50 Et tunc oſtendat eis multò plura portenta.
51 Ego verò dixi, Domine Jehova, oſtende mihi, cur viderim virum aſcendentem è medio maris.
52 Et ille mihi, ſicut non potes, inquit, vel ſcrutari, vel ſcire, quæ ſunt in profundo maris; ſic non poterit quiſquam ſuper terram videre Filium meum, vel eos, qui cum eo ſunt, niſi tempore, & die illo.
53 Hæc eſt interpretatio ſomnii, quod vidiſti, & propter quod illuminatus hic fuiſti ſolus.
54 Nam dereliquiſti viam tuam, & in meam incumbens legem, quæſiviſti eam:
55 Vitámque tuam diſponens ſapienter, illam ex animo tuo vocâſti matrem.
56 Ac propterea oſtenditur tibi merces apud Altiſſimum: erit enim poſt tres dies alios; ut apud te alia proloquar, exponámque tibi res graves, & mirabiles.
57 Profectus itaque, perrexi in campum, glorificans multùm, & laudans Altiſſimum de rebus mirabilibus, quas ſuo tempore facit.
58 Quòd gubernet tempus, & quæ accidunt temporibus; & reſedi illic tribus diebus.

CAP: XIV. *Deus apparet in rubo, & libri Biblici vindicantur ab interitu.*

FUit autem die tertio, quum federem fub quercu, ut, ecce vox exiens ad me è rubo, diceret, Hezra Hezra;

2 Cui dixi, Ecce me Domine, & furrexi in pedes meos.

3 Tum ille mihi, planè revelatus fum fuper rubum, & alloquutus fum Moſchen, quando populus meus ferviebat in Ægypto.

4 Et mittens eum, eduxi populum meum ex Ægypto, & adducens eum fuper montem Sinaj, detinui eum apud me diebus multis;

5 Et enarrans ei res multas admirabiles, oſtendi ei temporum arcana, & finem.

6 Ac præcepi ei, dicens; hæc palàm facies verba, & hæc abſcondes.

7 Nunc quoque edico tibi:

8 Signa, quæ demonſtravi, & fomnia, quæ vidiſti, & interpretationes, quas audiſti, in corde tuo repone.

9 Tu enim recipieris, ne omnia videas, adduceris reliquus factus confilio meo cum fimilibus tui, uſque dum finiantur tempora:

10 Quoniam feculo periit juventus fua, & tempora, propè eſt, ut fenefcant.

11 Nam in duodecim partes divifum eſt feculum, cujus tranfierunt decem, & dimidium partis undecimæ:

12 Superfunt autem ei, quæ fubfequuntur medium partis undecimæ.

13 Nunc ergo diſpone domum tuam, & corripe populum tuum, ac confolare humiles eorum.

14 Et renuncians jam corruptelæ, dimitte abs te mortales cogitationes, abjicienſque à te pondera humana, exue te jam infirmâ naturâ, ac reponens feorfim moleſtiſſimas tibi cogitationes, feſtina migrare ab his temporibus:

15 Quæ enim vidiſti nunc contigiſſe mala, iterum his deteriora facient.

16 Nam quò invalidius fiet feculum à fenectute, eò multiplicabuntur ampliùs in habitatores mala.

17 Longiùs enim abibit veritas, & appropinquabit mendacium: jam autem feſtinat venire iſta viſio, quam vidiſti.

18 Ego verò reſpondens, dixi; Placeant hæc coram te, Domine.

19 Ecce enim ego abiens, ficut præcepiſti mihi, corripiam præſentem populum: qui autem deinceps nati fuerint, quis commonebit?

20 Poſitum eſt ergo feculum in tenebris, & habitatores ejus ſunt fine lumine:

21 Quoniam Lex tua exuſta eſt: quamobrem nemo fcit, quæ à te facta ſunt, vel quæ incipient fieri opera.

22 Si ergo inveni apud te gratiam, immitte in me Spiritum Sanctum, ut fcribam quicquid fuit factum in feculo ab initio, quæ fuerunt fcripta in Lege tua, ut poſſint homines invenire femitam tuam: & qui voluerint vivere ultimis temporibus, vivant.

23 Reſpondens itaque mihi, dixit: Abi, congrega populum, & indicito eis, ut non quærant te diebus quadraginta.

24 Tu autem præpara tibi libros multos; & accipiens tecum Serajam, Debarjam, Schelemiam, Echanum, & Chatzielem, hos quinque viros paratiſſimos ad fcribendum velociter, advenito huc:

25 Et ego accendam in corde tuo lucernam intellectûs, quæ non exſtinguetur, donec finita ſint, quæ inceperis fcribere.

26 Iiſque perfectis quædam palàm facies, quædam fapientibus occultè trades: in craſtinum autem hac horâ incipies fcribere.

27 Tunc ego profectus ficut præceperat mihi, congregavi omnem populum, & dixi;

28 Audi Jiſraël verba hæc.

29 Peregrinati ſunt majores noſtri olim in Ægypto, & liberati ſunt indè.

30 Et acceperunt Legem vitæ, quam non cuſtodiverunt, & quam vos, fequentes eos, tranſgreſſi eſtis.

31 Traditáque vobis terrâ in fortem, & monte Tzijonis, & patres veſtri, & vos iniquè feciſtis, ac non obſervâſtis vias, quas præcepit vobis Altiſſimus:

32 Qui cùm juſtus fit judex, abſtulit vobis ad tempus, quod donaverat:

33 Et nunc vos hic eſtis, & fratres veſtri ſunt ulteriùs, quàm vos.

34 Si ergo imperantes fenfibus veſtris, erudiveritis cor veſtrum, vivi confervabimini, & poſt mortem miſericordiam conſequemini.

35 Judicium enim poſt mortem adveniet, quando iterum revivifcemus; atque tunc juſtorum nomina apparebunt, & impiorum facta oſtendentur.

36 Ad me verò nemo jam accedat, neque requirat me in dies quadraginta.

37 Ità acceptis quinque viris, ficut mandaverat mihi, profecti in campum, manſimus illic.

38 Fuit autem poſtridie, ut ecce vox me vocaret, dicens; Hezra aperi os tuum, & bibe, quod bibendum tibi dedero.

39 Me itaque aperiente os meum, ecce calix plenus porrigebatur mihi, plenus rei liquidæ, ficut aqua, fed colore igneo:

40 Quem accipiens bibi; qúumque bibiſſem ex eo, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectore meo intumefcebat fapientia, quam fpiritus meus voluit confervare memoriæ.

41 Quapropter ubi apertum fuit os meum, non fuit clauſum ampliùs;

42 Sed ùt Altiſſimus dederat intellectum quinque illis viris, fcripſerunt ea, quæ dicebantur exceſſu mentis, & quæ non intelligebant:

43 Ac nocte quidem fumebant cibum; ego verò per diem loquebar, & per noctem non tacebam.

44 Sic fuerunt fcripti per quadraginta dies libri ducenti quatuor.

45 Fuit autem completis quadraginta diebus.

46 Ut loqueretur Altiſſimus, dicens; Quæ priora fcripſiſti propone palàm, ut legant digni, & indigni;

47 Poſteriores verò feptuaginta conferva, ut tradas eos fapientibus è populo tuo:

48 In his enim eſt vena intellectûs, & fapientiæ fons, & fcientiæ flumen. Atque ità feci.

CAP.15.

CAP. XV. *Prædicuntur multa calamitates seculo superventura.*

ECce eloquere in aures plebis meæ sermones prophetiæ, quos immisero in os tuum, ait Dominus.
2 Et fac, ut inscribantur chartæ; nam fideles, & veri sunt.
3 Ne timeas à cogitationibus adversùm te, nec conturbent te incredula verba obloquentium:
4 Quoniam omnis incredulus in sua incredulitate morietur.
5 Ecce, ego induco, ait Dominus, in orbem terrarum mala, gladium, famem, mortemque, & interitum.
6 Quia polluit vehementissimè omnem terram iniquitas, & completæ sunt noxæ illorum.
7 Propterea sic ait Dominus.
8 Jam non silebo de impiis factis istorum, quæ irreligiosè agunt, nec tolerabo in iis, quæ iniquè exercent: ecce sanguis innoxius, & justus inclamat me, & animæ justorum clamant indesinenter:
9 Planè sumam vindictam de istis, ait Dominus, & recipiam omnem sanguinem innoxium ab istis ad me.
10 Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur: jam non patiar illum habitare in terra Ægypti;
11 Sed educam eum manu forti, & brachio excelso; & percutiens plagâ, sicut priùs, corrumpam omnem terram ejus.
12 Lugebit Ægyptus cum fundamentis suis, verberatâ plagâ, & castigatione, quas inducet ei Deus.
13 Lugebunt agricolæ arantes terram, quoniam deficient semina ipsorum ab uredine, & grandine, & à sideratione terribili.
14 Væ huic seculo, & iis, qui habitant in eo:
15 Quia appropinquavit gladius, & contritio eorum: nam gens exsurget contra gentem ad prælium cum gladio in manibus suis:
16 Nec erit stabilitas inter se hominibus, nec curabunt alii invalescentes alios Regem suum, & principes; sed vias rerum gerendarum statuent in potentia sua.
17 Adeò ut desiderans homo in civitate sua ire non possit.
18 Nam propter superbiam eorum civitates turbabuntur, domus evertentur, homines metuent.
19 Non miserebitur homo proximi sui propter famem panis, & tribulationem multam, delendo gladio domos eorum, & diripiendo facultates eorum.
20 Ecce ego convoco, inquit Deus, omnes Reges terræ ad reverendum me, qui sunt ab Occidente, ab Austro, ab Euro, & à Libano, ut convertentes se, reddant quæ ademerunt illis:
21 Sicut faciunt adhuc electis meis, sic faciens, reddam in sinum eorum, ait Dominus Jehova:
22 Non parcet dextera mea peccatoribus, nec cessabit gladius irruere in effundentes sanguinem innoxium super terram.
23 Exiens ignis ab ira ejus, devorabit fundamenta terræ, & peccatores ùt stramen accensum.
24 Væ eis, qui peccant, & non observant mandata mea, ait Dominus:
25 Non parcam illis: discedite filii à potestate illorum, nolite contaminare sanctuarium meum:
26 Quoniam novit Dominus omnes, qui delinquunt in ipsum, propterea tradidit illos Deus morti, & occisioni, dicens;
27 Jam ecce venerunt super orbem terrarum mala, & manebitis in illis: non enim liberabit vos Deus propterea, quòd peccâstis in eum.
28 Ecce visio horribilis, cujus aspectus est ab Oriente.
29 Nam exibunt nationes deserta colentium Arabum cum multis curribus; & sicut ventus, eorum numeri ferentur super terram, adeò ut etiam timeant, trepidentque omnes, qui de illis audient:
30 Carmanii quoque insanientes irâ exibunt ùt apri è silva, & advenientes cum copiis magnis, consistent in bello, conjuncti illis, & vastabunt portionem terræ Assyriorum.
31 Postea verò supervalescent incolæ deserti memores ortûs sui, & conversi conspirabunt ad persequendum eos copiis magnis.
32 Ii autem turbati quiescent à copiis horum, & convertent se in fugam.
33 Tunc à regione Assyriorum subsessor veniens, obsidebit eos, & consumet unum ex eis, eritque timor, & tremor in exercitu eorum, & contentio in Reges ipsorum.
34 Ecce nubes ab Oriente, & à Septentrione ad Meridiem usque, quarum aspectus horret valde, plenus iræ, procellarúmque:
35 Et collidentes inter se, elident sidus amplum, quod super terram est, sidus istorum; eritque sanguis à gladio fusus ad ventrem usque.
36 Et fimus hominis usque ad avertam cameli: eritque timor, & tremor multus super terram:
37 Et horrebunt, qui iram illam viderint, & tremor occupabit illos.
38 Postmodum enim movebuntur nimbi copiosi à Meridie, & Septentrione, & pars alia ab Occidente.
39 Invalescéntque insuper venti ab Oriente; & nubes, quas suscitabit in ira Deus, recludent eos, & sidus eorum perterrefaciens Orientis, & Occidentis tractum, violabitur;
40 Et exaltabuntur nubes magnæ, validæque, plenæ irâ, & sidus earum, exterrituræ omnem terram, & habitatores ejus, effusuræque in omnem locum altum, & eminentem siderationem terribilem-
41 Ignem, & grandinem, & gladios volantes, & aquas multas adeò, ut etiam impleantur omnes campi, omnésque rivi plenissimè, ùt aquis multis.
42 Et demolientur civitates, & muros & montes, collesque, & ligna silvarum, fœnúmque pratorum, & frumenta agrorum:
43 Et transibunt constanter Babylonem usque, ac eam exterrent.
44 Convenient in eam, & circumsidentes eam effundent siderationem, omnemque iram super eam, & subeunte pulvere, ac fumo

mo in coelum usque, omnes in circuitu lugebunt eam:

45 Qui verò sub ea manserint, servient iis,qui extriverint ipsam.

46 Tu autem Asia concors in spem Babylonis,& gloria personæ ejus;

47 Væ tibi misera, propterea quòd imitata es eam; ornans filias tuas ad scortationem, ut placerent, & gloriarentur de tuis amatoribus,qui tecum semper cupidè scortati sunt.

48 Exosam imitata es in omnibus operibus ejus,& inventionibus ejus: propterea, inquit Deus.

49 Immittam tibi mala, viduitatem,paupertatem,famem,gladium,& pestem ad devastandum domos tuas violentâ morte.

50 Gloria virtutis tuæ sicut flos siccabitur,quum exsurget ardor emissus super te,

51 Infirmaberis ùt paupercula plagis affecta,& castigata à mulieribus, ut non possint te amplius suscipere potentes amatores tui.

52 Numquid ego sic ductus zelotypiâ tecum agerem,inquit Dominus,

53 Nisi occidisses electos meos omni tempore, ad percutiendum extollens manus

54 Et dicens,in morte eorum,quum inebriata esses,exorna speciem vultus tui?

55 Merces scortationis tuæ in sinu tuo est,propterea accipies retributionem.

56 Sicut facis electis meis, dicit Dominus,sic faciet tibi Deus,& exponet te malo:

57 Et nati tui fame interibunt, & tu gladio cades,& civitates tuæ atterentur,& homines omnes tui in campo concident gladio:

58 Et qui erunt in montibus,pereuntes fame,manducabunt carnes suas,& sanguinem bibent ex fame panis, & siti aquæ.

59 Infelix per maria ibis,& rursum accipies mala:

60 Nam transeuntes allident civitatis accisæ incolas, & exterentes aliquam portionem terræ tuæ, partem gloriæ tuæ perdent, quum revertentur rursum ad Babylonem eversam.

61 Destructáque illis eris pro stipula,& ipsi erunt tibi ignis:

62 Absument enim te, & civitates tuas, terram tuam, & montes tuos. omnes silvas tuas, fructiferásque arbores comburent igne:

63 Filios tuos captivos ducent; & censum tuum habentes in prædam, perdent gloriam faciei tuæ.

CAP. XVI. *Horrenda universo orbi desolatio in fine futura.*

VÆ tibi Babylon,&Asia: væ tibi Ægypte, & Syria.

2 Præcingite vos saccis,& ciliciis,plangite filios vestros,& dolete,quoniam appropinquavit contritio vestra.

3 Immisso vobis gladio,ecquis est, qui avertat illum?

4 Immisso in vos igne,ecquis est,qui extinguat illum?

5 Immissis in vos malis,ecquis est,qui repellat ea?

6 Numquid repulsurus esset aliquis leonem esurientem in silva? aut mox exstincturus esset ignem in stipula, quum cœpit ardere?

7 Numquid repulsurus esset aliquis sagittam immissam à forti sagittario?

8 Dominus Deus fortis immittit mala, ecquis est,qui repellat ea?

9 Exit ignis ex ira ejus,ecquis est, qui exstinguat eum?

10 Coruscat,ecquis non timebit? tonat, ecquis non pavebit?

11 Domino comminante,ecquis non funditus conteratur à facie ipsius?

12 Terra tremit, & fundamenta ejus,mare fluctuat è profundo, & fluctus ejus disturbantur, ac pisces ejus à facie Domini,& à gloria virtutis ejus:

13 Quoniam fortis est dextera ejus,quæ arcum tendit, sagittæ ejus acutæ, quæ ab ipso mittuntur,non deficient, quum cœperint mitti in fines terræ.

14 Ecce mittuntur mala, & non avertentur,donec supervenerint terræ:

15 Ignis succenditur,& non extinguetur, donec consumat fundamenta terræ:

16 Quemadmodum non redit sagitta missa à valente sagittario; sic non revertentur mala,quæ missa fuerint in terram.

17 Væ mihi, væ mihi: quis me liberabit diebus illis?

18 Initium dolorum,& multi erunt gemitus; initium famis,& multi interitus; initium bellorum, & formidabunt potentissimi;initium malorum,& trepidabunt omnes in eis.

19 Quid faciam,quum evenerint mala ista?

20 Ecce fames, & plaga, tribulatióque,& angustia, missa sunt flagella ad emendationem:

21 Sed his omnibus non revertentur ab iniquitatibus suis, sed erunt flagellorum semper immemores.

22 Ecce,ùt fuerit annonæ vilitas in terra adeo,ut sibi putent dispositam esse pacem, tunc pullulabunt mala super terram,gladius,fames,& magna confusio:

23 A fame enim plurimi interibunt habitatores terræ,& gladius perdet cæteros, qui superfuerint à fame:

24 Et mortui sicut stercora projicientur; & non erit,qui consoletur eos: nam derelinquetur terra deserta,& civitates ejus dejicientur.

25 Non derelinquetur,qui colat terram, & qui seminet in ea:

26 Arbores dabunt fructus, sed quis demeteret illos?

27 Uva maturescet, sed quis calcaret illam? erit enim locis omnibus magna desolatio.

28 Cupiet enim homo videre hominem, & vel vocem ejus audire.

29 Nam reliqui fient è civitate deni,& bini ex agro, qui absconderint se in densis nemoribus,& scissuris petrarum.

30 Quemadmodum derelinquuntur in oliveto singulis arboribus ternæ,aut quaternæ olivæ.

31 Aut sicut in vinea vindemiata reliqui fiunt racemi ab iis, qui diligenter scrutantur vineam;

32 Sic reliqui fient diebus illis terni,aut

qua-

quaterni à perscrutantibus domos ipsorum
gladio.
33 Et relinquetur terra deserta, & agri
ejus veterascent, & viæ ejus,omnésque se-
mitæ germinabunt spinas , eò quòd non
transibunt homines per eam.
34 Lugebunt virgines , non habentes
sponsos, lugebunt mulieres,non habentes
viros, lugebunt filiæ earum,non habentes
adjumentum,
35 Sponsis earum bello consumtis,& vi-
ris earum attritis fame.
36 Audite verò ista, & cognoscite ista,ô
servi Domini.
37 Ecce verbum Domini,excipite illud:
ne diis credatis,in quos,dicit Dominus,
38 Ecce appropinquant mala,& non tar-
dant.
39 Quemadmodum prægnans, quum pa-
ritura est à nono mense partum suum ; ap-
propinquante horâ partus ejus,horas duas,
vel tres, dolores circumeunt uterum ejus,
& prodituro infante ex utero non tardant
punctum unum ;
40 Sic non morabuntur mala preditura
super terram; sed gemet seculum,& dolores
comprehendent illud.
41 Audite verbum plebs mea: parate vos
ad pugnam, & in malis sic estote ùt advenæ
terræ:
42 Qui venit , quasi qui fugiat,& qui e-
mit,quasi perditurus ;
43 Qui mercatur,quasi non capturus fru-
ctum ; qui ædificat , quasi non habitatu-
rus ;
44 Qui seminat,quasi non messurus,& qui
vineam putat,quasi non vindemiaturus ;
45 Qui nubunt, quasi non genituri libe-
ros ; & qui non nubunt,quasi vidui.
46 Propterea quòd,qui laborant,laborant
frustrà.
47 Fructus enim illorum metent alieni-
genæ, & substantiam illorum rapient,do-
mos evertent , & liberos eorum captivos
ducent : quia in captivitatem,& famem gi-
gnunt natos suos.
48 Nam qui negotiantur ex rapina,quò
magis exornant civitates, & domos suas,
possessionésque , & se ipsos ;
49 Eò magis persequar ipsos zelotypiâ
pro peccatis ipsorum,ait Dominus.
50 Quomodo invidet adulteræ mulier
honesta,& proba valde ;
51 Sic invidens iustitia iniquitati,quòd
exornat se,accusabit eam in os,quum ad-
venerit is, qui prohibet omne peccatum
accurari super terram.
52 Propterea nolite imitari illam,neque
opera illius :
53 Nam adhuc pusillum, & sublatâ ini-
quitate è terra,justitia regnabit in vos.
54 Ne dicat peccator se non peccâsse :
quoniam carbones ignis accendet super
caput suum,qui dicit, non peccavi coram
Domino Deo,& gloriâ ipsius.
55 Ecce Dominus cognoscit omnia ope-
ra hominum, & inventiones ,cogitationés-
que,& corda illorum.
56 Dixit enim, fiat terra,& facta est ; fiat
cœlum,& factum est ;
57 Et verbo illius stellæ constitutæ sunt,
& novit numerum stellarum ;
58 Qui scrutatur abyssum quamque , &
thesauros illarum , qui mensus est mare,&
conceptaculum ejus,
59 Qui conclusit mare inter aquas,& su-
spendit terram super aquas verbo suo.
60 Qui extendit cœlum ùt cameram,su-
per aquas fundavit ipsum.
61 Qui fecit in deserto fontes aquarum,
& ad verticem montium lacus,emittens flu-
mina ab eminente petra ad irrigandum ter-
ram;
62 Qui finxit hominem,& posito corde
ejus in medio corporis, indidit ei spiri-
tum,vitam,& intellectum ;
63 Et spiritus Dei omnipotentis,qui fe-
cit omnia, & scrutatur omnia abscondita
in abditis partibus terræ.
64 Hic novit intentionem vestram , &
quæ cogitatis in cordibus vestris peccan-
tes,& volentes occultare peccata vestra.
65 Et propterea quòd Dominus planè
scrutatus est omnia opera vestra,ideò tra-
ducet vos omnes.
66 Et vos confusi eritis,quum procedent
peccata vestra coram hominibus , & ipsæ
iniquitates vestræ ùt accusatores sistent se
in die illo.
67 Quid facietis ? aut quomodo abscon-
detis peccata vestra coram Deo,& Angelis
ejus ?
68 Ecce judex Deus,timete eum,desini-
te à peccatis vestris,& jam obliviscimini in
æternum committere iniquitates vestras :
& Deus educet vos,liberabítque ab omni
tribulatione.
69 Ecce enim incenditur ardor super
vos,ô turbæ amplissimæ , & rapient quos-
dam ex vobis,quos cibent idolothytis.
70 Et qui consenserint eis,erunt eis ludi-
brio,& probro,ac conculcationi :
71 Erit autem singulis in locis,& in vici-
nis civitatibus insurrectio multa in timen-
tes Domini.
72 Erunt quasi insani,nemini parcentes,
diripiendo,& devastando adhuc timentes
Domini :
73 Nam devastabunt, & diripient facul-
tates eorum, & de domibus eorum ejicient
eos.
74 Tunc probatio apparebit electorum
meorum,ùt auri,quod probatur igne.
75 Audite dilecti mei,inquit Dominus ;
ecce adsunt dies tribulationis, è quibus li-
berabo vos.
76 Ne timeatis,neque hæsitetis,quoniam
Deus dux vester est :
77 Quin potiùs servate mandata, & præ-
cepta mea,ait Dominus Deus ; ne gravia
sint in vos peccata vestra,neve supra vos se
efferant iniquitates vestræ.
78 Væ iis, constringuntur peccatis suis,
& obteguntur suis iniquitatibus :
79 Quemadmodum ager,qui à silvescen-
tibus vepribus occupatur , & cujus semita,
quâ transit homo,spinis obtecta occluditur,
is traditur consumendus igni, *sic illi*
futuri sunt.

ADJECTIONES
AD LIBRUM
ESTHER.

CAP. X. *Interpretatio ſomnii Mordecaj.*

ET dixit Mordecai, à Deo facta ſunt
iſta :
5 Recordor enim illius ſomnii,
quod videram de rebus iſtis;nam non præ-
teriit earum quicquam.
6 Parvus fons, qui fluvius effectus eſt ex-
ortâ luce, & ſole,& aquâ multâ,*hic*, *inquam*,
fluvius eſt Eſther, quam duxitRex,& Regi-
nam fecit.
7 Duo verò dracones ſumus ego, & Ha-
man :
8 Atque hæ gentes,quæ præterea conve-
nerant ad perdendum nomen Jehudæorum:
9 Gens autem mea ipſa eſt Jiſraël,qui-
cunque inclamant Deum, ſervantur:nam
ſervavit Dominus populum ſuum, libera-
vítque nosDominus ab omnibus malis iſtis,
& præſtitit Deus ſigna,& prodigia hæc ma-
xima,quæ non ſunt facta in gentibus.
10 Propterea effecit ſortes duas,unam
populo Dei ; & alteram omnibus gentibus.
11 Venerúntque hæ duæ ſortes in horam,
& momentum, & diem judicii coram Deo
conſtituti apud omnes gentes.
12 Quum recordatus eſt Deus populi ſui,
aſſeruítque juſtitiam hæreditatis ſuæ.
13 Quapropter agitabuntur ab his dies
illi menſe Adare, die decimo quarto illius
menſis cum cœtu, & gaudio, lætitiáque co-
ram Deo per generationem quamque in ſe-
culum apud populum illius.

CAP. XI. *Aliud ſomnium Mordecaj.*

ANno quarto,regnantePtolomæo,&Cleo-
patrâ, attulit Doſitheus, qui ſe dicebat
eſſe ſacerdotem, & Levitam, & Ptolomæus
filius ejus hanc epiſtolam Purim, quam di-
cebant eſſe ipſam, & interpretatum Lyſi-
machum, *filium* Ptolomæi, qui erat Jeru-
ſchalaimis.
2 Anno ſecundo, regnante Artaxerxe
Magno, primo die Niſanis,ſomnium vidit
Mordecaj, filius Jairi, filii Schimhi, filii
Kiſchi ex tribu Binjaminis, homo Jehu-
dæus, habitans in urbe Suſis, vir magnus,
qui erat adminiſter in aula Regis.
3 Erat autem ex captiva turba, quam ca-
ptam Nebucad-netzar Rex Babyloniæ Je-
ruſchalaimis cum Jeconja Jehudææ Rege
deportaverat : atque hoc illius ſomnium.
4 Ecce enim vox tumultus,tonitrua, &
terræmotus, ac perturbatio ſuper terram,
& ecce dracones duo magni parati proceſ-
ſerunt ambo ad concertandum, quorum
fuit ſonus maximus,
5 Adeò ut ſono illorum compararentur o-
mnes gentes ad prælium, ut oppugnarent
juſtorum gentem.
6 Ecce itaque dies tenebrarum,& caligi-
nis, tribulatio, & anguſtia, afflictio,& con-
turbatio magna ſupervenit terræ ;
7 Quâ conturbatum eſt totum genus ju-
ſtum, qui timentes ſua ipſorum mala, com-
paraverunt ſe ad interitum.
8 Sed quum inclamaviſſent Deum,ad cla-
morem ipſorum factus eſt quaſi ex parvo
fonte fluvius magnus,aqua multa :
9 Et lux, atque ſol exortus eſt, humileſ-
que exaltati ſunt,& abſumſerunt glorio-
ſos.
10 Poſtea expergefactus Mordecaj, qui
viderat ſomnium hoc, & quid Deus conſi-
lii cœpiſſet facere, retinuit ſomnium hoc
in animo ſuo ; & omni ratione voluit co-
gnoſcere illud ad noctem uſque illam.

CAP. XII. *Mordecaj detectis inſidiis,ornatur honoribus.*

QUieſcens autem Modecaj in veſtibulo
cum Bigtane, & Tereſcho,duobus eu-
nuchis Regis,cuſtodibus veſtibuli.
2 Audiit illorum cogitationes ; & ſtudia
eorum perſcrutatus, cognovit eos ſe com-
parare,ut manus injicerent in Artaxerxem
Regem ; & indicavit Regi conſilia eorum.
3 Quamobrem exquirente Rege duos
eunuchos ſuos, confeſſi illi, fuerunt ſtran-
gulati.
4 Et ſcripſit Rex negotia hæc in com-
mentario : & Mordecaj conſcripſit de iiſ-
dem rebus.
5 Deinde præcepit Rex Mordecajum
miniſtrare in aula, eíque dedit donaria hu-
jus rei cauſâ.
6 Haman verò, filius Hammedatæ, Aga-
gæus, quum glorioſus eſſet apud Regem,
quærebat malefacere Mordecajo, & popu-
lo ejus propter duos illos eunuchos Re-
gis. Epiſtolæ autem illius exemplum eſt
hujuſmodi.

CAP. XIII. *Artaxerxes iniquus Iehudæis : & Mordecajus Deo ſupplex.*

REx magnus Artaxerxes magiſtratibus,
& toparchis, ſubditis provinciarum
centum viginti ſeptem ab India Æthio-
piam uſque,hæc ſcribit.
2 Multis imperans gentibus,& univer-
ſum orbem terrarum obtinens, volui non
fiduciâ hujus poteſtatis elatus, ſed æquiùs
ſemper, & cum lenitate agens,ſubditos ex-
pertes fluctuum in vita omnino efficere, &
regnum tranquillum, perviúmque ad ter-
minos uſque,exhibens etiam renovare pa-
cem omnibus hominibus exoptatam.
3 Me autem conſulente conſiliarios,quo-
modo iſtud ad finem perduci poſſet,Haman
vir prudentiâ apud nos excellens,& bene-
volentiâ immutabili,ac firmâ fide ſpectatus,
qui ſecundum regni honorem reportavit.
4 Indicavit nobis ſingulis tribubus per
orbem terrarum permixtum eſſe exoſum
populum quendam, adverſantem legibus,
quæ ſunt apud omnes gentes, & continen-
ter regnum inſtituta omittentem ; ut non
procedat principatus ille,qui à nobis in-
culpatè dirigitur.
5 Quum itaque percepiſſemus gentem
iſtam unicam ex adverſo ſemper cuivis ho-
mini objectam per adjectionem legum ex-
tranearum mutare,& diſſentire à rebus no-
ſtris,ac mala peſſima conſummare,ídque ut
regnum hoc convenientem ſtatum minimè
aſſequatur :
6 Mandavimus itaque, ut,quicunque ſi-
gnificantur vobis literis ſcriptis ab Hama-
ne

ne præfecto negotiis, & secundo à nobis, cum uxoribus, & liberis pereant radicitus inimicorum gladiis, sine ulla misericordia, & clementia, decimo quarto die Adaris, mensis duodecimi, præsentis anni:
7 Ut isto olim, & nunc exosi die uno violenter in sepulchrum descendentes, in posterum tempus sinant negotia nostra bene constituta, & perturbationibus vacua continenter procedere.
8 Ille autem oravit Dominum, recordatus omnium operum Domini, & dixit, Domine Domine, Rex omnipotens, quia omnia sunt in potestate tua.
9 Et non est, qui obsistere possit tibi volenti servare Jisraëlem.
10 (Quia tu fecisti cœlum, & terram, & quicquid mirabile est in regione, subjecta cœlo:
11 Et Dominus es omnium, ac non est, qui tibi Domino possit resistere.)
12 Tu omnia nosti, tu scis Domine, me non contumeliâ, neque superbiâ, neque cupiditate gloriæ fecisse illud, quod non incurvaverim me isti superbo Hamani *honorem habiturus*:
13 Nam grato animo vellem osculari vestigia pedum eius ad salutem Jisraëlis;
14 Sed me fecisse illud, ne gloriam hominis supra gloriam Dei statuerem;
15 Non enim adoraturus sum quenquam præter te, Domine, neque tamen superbiæ causâ facio istud.
16 Nunc verò Domine Deus, Rex, parce populo tuo, quandoquidem intuentur nos ad perditionem *afferendam*, & cupiunt perdere hæreditatem, quæ tua est inde à principio:
17 Ne despicias partem tuam, quam tibi ipsi redemisti è terra Ægypti.
18 Exaudi orationem meam, estóque propitius sorti tuæ, & converte luctum nostrum in gaudium, ut viventes laudemus nomen tuum, Domine; neque deleto os laudantium te, Domine.
19 Omnes quoque Jisraëlitæ clamaverunt quàm maxime potuerunt, quia mors ipsorum *obversabatur* oculis ipsorum.

CAP. XIV. *Esthera lamentatio, & oratio ad Deum.*

Esther Regina similiter confugit ad Dominum, quum in agone mortis se deprehensam esse conspiceret:
2 Nam positis vestimentis gloriæ suæ, induit vestimenta angustiæ, & luctûs, & pro superbis deliciis, cinere, sordibúsque perfudit caput suum, corpus suum abjiciens valde, omnémque locum exaltationis suæ replevit contortis crinibus suis:
3 Et orans Dominum Deum Jisraëlis, dixit:
4 Domine mi, tu Rex noster unus es, adjuva me solitariam, & quæ adjutorem non habeo nisi te, quia periculum meum adest manui meæ.
5 Ego audivi à nativitate mea in tribu familiari mea, te Domine, recipientem Jisraëlem ex omnibus gentibus, & patres nostros ex omnibus majoribus ipsorum, ad hæreditatem æternam adoptâsse, ac fecisse eis quæcunque dixeras.
6 Nunc autem peccavimus coram te, ideo tradidisti nos in manus inimicis nostris, eò quòd gloriam tribuimus diis istorum: justus es Domine.
7 Nunc verò non satis habent acerbitate servitutis nostræ:
8 Sed datis manibus suis in manus idolorum suorum spoponderunt.
9 Se sublaturos decretum oris tui, & deleturos hæreditatem tuam, & obstructuros ora laudantium te, exstincturósque gloriam domûs tuæ, & altaris tui:
10 Ora verò gentium aperturos ad virtutes vanorum *prædicandas*, & mirabilem efficiendum Regem carnalem in seculum.
11 Ne tradas, Domine, sceptrum tuum iis, qui nihil sunt, neque rideant de casu nostro: sed converte consilium istorum in ipsos, & eum, qui princeps hujus consilii est contra nos initi, in exemplum statue.
12 Memento Domine, innotescito tempore afflictionis nostræ, & mihi audaciam adde, ô Rex gentium, & omnem dominatum obtinens.
13 Inde sermonem compositum ori meo coram leone ipso, & traduc animum illius in odium ejus, qui oppugnat nos, ad interitum ipsius, & eorum, qui consentiunt ipsi.
14 Nos autem libera manu tuâ, & adjuva me solitariam; ac non habentem alterum adjutorem nisi te, Domine, omnium cognitionem habes.
15 Et scis me odisse gloriam iniquorum, & abominari cubile incircumcisorum, & omnis extranei.
16 Tu scis necessitatem mihi impositam, me detestari signum istud meum superbiæ, quod in capite meo gero: quibus diebus me spectandam præbeo, me detestari istud, ut mensibus, neque gestare illud, quibus diebus conquiesco:
17 Neque comedisse ancillam tuam è mensa Hamanis, neque gloriam tribuisse convivio Regis; neque bibisse vinum libaminum.
18 Neque lætatam esse ancillam tuam, ex quo die huc translata sum usque adhuc, nisi in te, Domine, Deus Abrahami.
19 O Deus, qui robore supra omnes vales, exaudi vocem desperatorum, & libera nos è manu hominum, consilia improba ineuntium: me denique libera à timore meo.

CAP. XV. *Esthera accedit ad Regem, & pro Ichudæis intercedit.*

Fuit autem tertio die, quum desiisset orare, ut exuens vestimenta illa luctûs, amiciret se glorioso ornatu suo:
2 Ità quum esset insigniter ornata, invocans omnium spectatorem, & servatorem, assumsit duas ancillas honorarias suas.
3 Quarum uni quidem innitebatur, quasi delicatam ageret;
4 Altera verò ponè sequebatur, allevans indumentum ejus.
5 Illa autem rubore perfusa cum elegantia pulchritudinis suæ, & vultu suo hilari, velut amabili, animo verò angustato à metu.
6 Ingressa omnes januas, constitit coram Rege, qui insidebat throno regni sui,

indueratque omnes vestes insignes suas, totus ornatus auro, & lapidibus pretiosis, eratque valde formidabilis.

7 Tollens enim vultum suum coruscantem gloriâ, vehemente irâ intuitus est; quamobrem procidens Regina, mutavit colorem suum defectione, & reclinavit in caput ancillæ honorariæ suæ, quæ antegrediebatur.

8 Sed mutavit Deus spiritum Regis in mansuetudinem, qui celeriter contendens, exsiliit è throno suo, & recepit eam in ulnas suas, donec restituta esset, consolans eam verbis pacificis, & dicens ei, quid est Esther? Ego sum frater tuus, bono animo esto, nequaquam morieris: nam commune præceptum nostrum est.

9 Accede; & sublatam auream virgam suam imposuit collo illius.

10 Amplexatúsque eam, dixit, alloquere me.

11 Quæ dixit ei, vidi te, domine, tanquam angelum Dei, & conturbatus est animus meus metu gloriæ tuæ:

12 Quia mirabilis es, domine, & vultus tuus omni gratiâ plenus:

13 Ea autem loquens, rediit ex defectione sua.

14 Rex verò turbatus cum toto servitio suo, consolabatur eam.

CAP. XVI. *Artaxerxes æquior Jehudæis redditus, beat illos autonomiâ.*

REx magnus Artaxerxes satrapis, & principibus centum viginti septem regionum ab India Æthiopiam usque, & nostris procuratoribus salutem.

2 Multi plurimâ eorum, à quibus beneficia acceperunt bonitate frequentiùs honorati, plùs æquo sapiunt:

3 Ac non solùm subditis nostris quærunt malefacere, sed quia satietatem non possunt ferre, etiam in eos, qui ipsis benefecerint, aggrediuntur machinationes:

4 Et non tantùm gratiarum actionem ex hominibus, contra quam debuerant, tollentes, verùm etiam elati ventosis illis cogitationibus hominum, virtutis expertium, statuunt se judicium effugituros Dei, omnia spectantis semper, quod improbis invisum est:

5 Sæpe etiam multos eorum, qui in potestatibus constituti sunt, quibus commissa sunt tractanda amicorum negotia, hortatio ista efficiens participes cædis innocentum, circumdedit calamitatibus immedicabilibus.

6 Quando mendace improborum morum circumventione abducunt à ratione simplicem eorum, qui ampliùs possunt, benevolentiam.

7 Hoc autem considerare licet tum ex antiquioribus (ùt traditæ sunt nobis) historiis, tum ex iis, quæ si exquiramus, ante pedes sunt, iniquè consummatâ, eorum, qui indignè dominatum obtinent, pestilentiâ.

8 Proinde attendere ad ea, quæ deinceps futura sunt, ut regnum turbis vacuum omnibus hominibus exhibeamus cum pace.

9 Utentes mutationibus, & quæ in conspectum venient, semper discernentes, obviàm eundo æquissimè.

10 Ut enim Haman, Hammedathæ filius, Macedo, reverâ alienus à Persarum sanguine, multúmque distans à bonitate nostra, & hospitio acceptus à nobis, humanitatem, quâ sumus in omnes gentes, consequutus est eò usque, ut diceretur pater noster.

11 Et adorari ab omnibus pergeret, velut secundus à regali throno:

12 Non ferens ille tantam præstantiam, instituit dominatu privare nos, ipsóque spiritu;

13 Et servatorem nostrum, modísque omnibus benefactorem Mordecajum, & inculpatam regni consortem Estheram cum tota illorum gente multiplicibus, & artificiosis circumventionibus expetens ad interitum.

14 (His enim modis putabat se postquam nos solitarios deprehendisset, Persarum dominationem ad Macedonas translaturum:)

15 Nos verò Jehudæos ab isto consceleratissimo homine traditos ad deletionem, deprehendimus non esse maleficos, sed justissimis administrari legibus:

16 Et filios esse Altissimi, Maximi Dei viventis, qui erexit & nobis, & majoribus nostris regnum in hac dispositione elegantissima.

17 Rectè igitur feceritis, si non utamini ampliùs literis, ab Hamane missis, filio Hammedathæ.

18 Quum iste, qui confecerat hæc ad Susarum portas cum familia tota crucifixus fuerit, condignum illi judicium rependente Deo celeriter, qui omnia obtinet.

19 Exemplum verò hujus epistolæ proponentes in omni loco, liberè sinatis Jehudæos uti suis ipsorum legibus;

20 Et conjunctis viribus adjuvetis eos; ut, si qui tempore angustiæ invadant eos, ulciscantur die decimo tertio mensis Adaris duodecimi, eo ipso die.

21 Hunc enim Deus, qui omnia potenter administrat, lætum confecit ipsis loco excidii electo generi comparati.

22 Quamobrem vos quoque in celebribus vestris feriis, insignem illum diem cum omni lætitia ducite:

23 Ut & nunc, & deinceps salutis nobis, & benevolentibus Persis, iis verò, qui insidiantur nobis, perditionis monumentum exstet.

24 Omnis autem civitas, aut in universum regio, quæ secundùm ista minimè fecerit, ferro, & igne cum indignatione consumetur; & non solùm invia hominibus, verùm etiam bestiis, & volucribus in omne tempus constituetur ùt inimicissima.

SCHIMHONIS SACERDOTIS SUMMI. LIBER UNUS, vulgò MACBÆORUM III.

CAP. I. *Impius conatus Ptolomæi Philopatoris.*

UT autem Philopator didicit ab iis, qui reversi erant, ea loca, quæ obtinuerat, ab Antiocho sibi adempta esse, denunciavit omnibus suis pedestribus, & equestribus copiis;

2 Et assumtâ secum sorore Arsinoë, contendit ad loca usque Raphiam adjacentia, ubi castra fecerant milites Antiochi.

3 Theodotus verò quidam se perfecturum insidiis cogitans, optima cepit ex armis Ptolomæi, quæ antè sibi fuerant commissa; & intulit se noctu in tentorium Ptolomæi, ut solus eum occideret, atque hoc *pacto* bellum dissolveret.

4 Sed abducto eo, Dositheus *filius* Drimyli dictus (qui genere quidem erat Jehudæus, postea verò mutaverat cultum legitimum, & se à majorum placitis alienaverat) fecit, ut ignobilis quidam recumberet in tentorio ejus, quem reportare contigit supplicium ejus.

5 Deinde verò, quum prælium vehemens committeretur, & res valentiores essent ab Antiocho admodum, obambulans Arsinoë, hortata est copias cum miseranda specie, & lacrymis, capillis sparsis, ut & se ipsos, & liberos suos, uxoresque audacter adjuvarent, promittens se victoribus daturam cuique duas auri minas:

6 Itaque evenit, ut adversarii cominus pugnando perderentur, & multi quoque captivi comprehenderentur.

7 Quum autem insidias illas superâsset, judicavit sibi in propinquas civitates eundum esse, ut adhortaretur eas: quod, postquam fecisset, donariaque delubris distribuisset, effecit, ut subditi sui bono essent animo.

8 Jehudæis verò mittentibus ad ipsum ex Senatu, & senioribus, qui salutarent ipsum, & munera apportantes de iis, quæ evenerant, gratularentur ipsi, accidit, ut eò esset paratiore animo ad eos, quàm citissimè adeundos.

9 Sed ubi perlatus Jeruschalaima, sacrificavit Deo maximo, & gratias egit, & aliquid eorum, quæ ex ordine *fieri solent*, in loco fecit;

10 Quum jam venisset ad locum ipsum, accuratione, & decore obstupefactus, optimúmque miratus ordinem loci sancti, in animum induxit consilium ingrediendi templum.

11 Illis autem dicentibus non convenire, ut fiat istud, quia ne illis quidem, qui ex gente sunt, liceat ingredi, neque omnibus sacerdotibus; sed soli sacerdoti summo, qui anteit omnes, idque per annum semel: hic nequaquam fuit persuasus:

12 Sed quàmvis lex apud ipsum legeretur, non destitit se ipsum inferre, dicens, oportere, ut ingrederetur: quod si illi (*inquit*) honore isto privati sunt, me non oportet; rogavítque quam ob causam ingredientem se in totum fanum nemo ex præsentibus prohibuerit:

13 Et dicente quodam, imprudenter *factum* hoc ipsi malè portendere, si hoc, inquit factum est, quam ob causam non essem omnino, velint nolint, ingressurus?

14 Sacerdotibus itaque cum toto vestitu procedentibus, orantibúsque Deum maximum, ut instanti necessitati succurreret, & impetum illius nefariè invadentis averteret, & clamore cum lacrymis complentibus templum; qui in civitate relicti erant: exsiliverunt perturbati, aliquid incerti statuentes fuisse factum:

15 Et inclusæ in thalamis virgines cum genetricibus eruperunt, imponentésque pulverem crinibus passis, gemitu, lamentísque plateas impleverunt.

16 Et aliæ quoque recens emissæ; cùm eos, qui ad eundem obviàm fuerant dispositi, tum convenientem *sibi* pudorem relinquentes, cursum confusum in civitate faciebant.

17 Prætereáque recens genitos liberos tum matres, tum nutrices hic illic relinquentes, aliæ per domos, aliæ per plateas irrevocabili concursatione in templum supremum congregabantur.

18 Itaque varia erat hominum, qui in unum collecti erant, oratio de iis, quæ illegitimè ab illo tentabantur.

19 His *aderant* quoque è civibus, qui audaciam adhibentes non ferebant illum planè insistentem, & suum illud consilium explere cogitantem: sed exclamantes impetu capienda arma, & audacter pro lege patria moriendum, magnam eo in loco exasperationem concitabant:

20 Qui ægrè à senatoribus, senioribúsque aversi, ad idem orationis officium accesserunt.

21 Itaque populares quidem, ut antè, simul orantes, conversabantur: Seniores verò, qui circumstabant Regem, multifariam tentabant superbam ejus mentem à concepto apud se consilio dimovere.

22 At ille audaciam assumens, omnibus omissis, jámque aditum comparabat, se illud ad finem perducturum censens, quod antè dixerat:

23 Quamobrem illi etiam, qui circumstabant Regem, videntes ista, se ad invocandum cum nostris eum, qui omnem potentiam habet, contulerunt, ut res præsentes defenderet, neque dissimularet illegitimum istud, superbúmque factum.

24 Et concurrente autem densissimâ, & laboriosâ turbarum exclamatione incomparabilis quidam assurgebat clamor:

25 Videbantur enim non homines solùm, sed parietes quoque ipsi, & solum totum personare, tanquam si jam tum mortem, *& ruinam* subiissent pro contaminatione loci.

CAP. II. *Preces Schimhonis.*

Itaque Schimhon sacerdos summus genibus contra sanctuarium flexis, & convenienter protensis manibus in cœlum orationem hanc habuit, & uno animo dixerunt omnes.

2 Domine Jehova, Rex cœlorum, & Dominator omnis creaturæ, inter sanctos sanctissime, Monarcha omnipotens, attende ad nos, qui ab impio, ac prophano homine, ex audacia viribúsque fremebundo opprimimur.

3 Tu enim, qui creâsti omnia, & qui ea universa obtines, Dynasta justus es, ac propterea, qui ex contumelia, superbiáque aliquid faciunt, tu eos judicas:

4 Tu eos, qui antehac injustitiam exercuerant, inter quos etiam gigantes erant, robori, & audaciæ confidentes, perdidisti, inductâ super eos aquâ immensâ:

5 Tu occupatos in operibus superbiæ Sedomitas, quum manifestò infinitâ malitiâ tene-

tenerentur, concremâsti, exemplum præbens pòst venturis *ætatibus*:

6 Tu audacem illum Parhonem, qui sanctum populum tuum Jisraëlem servituti mancipaverat variis, ac multis suppliciis probans, notam fecisti majestatem tuam;

7 Post quæ *supplicia* notam fecisti magnam potentiam tuam, quum Regem quidem, qui persequebatur eum cum curribus, & turbis multis inundâsti profundo mari, eos verò, qui tibi omnis creaturæ imperium obtinenti incumbebant fide, salvos transvexisti, qui etiam agnoscentes apud se opera manus tuæ, te omnipotentem laudaverunt:

8 Tu, ô Rex, qui creaveras infinitam illam, & immensam terram, elegisti civitatem hanc, & sanctificâsti locum hunc pro nomine tuo, qui tamen nullius rei omnino indiges, & apparitione glorificavisti magnificâ, faciens commendationem illius ad gloriam magni, & honorandi nominis tui:

9 Et diligens domum Jisraëlis, promisisti, si quando nos aversos à te occuparet angustia, & venientes in hunc locum, oraremus, te exauditurum orationem nostram.

10 Jam verò fidelis es, & verax, quandoquidem sæpe, dum affligerentur majores nostri, succurristi ipsis in abjectione sua, & liberâsti ipsos è malis maximis:

11 Ecce autem nunc, ô Rex sancte, propter multa, & magna peccata nostra opprimimur subjecti inimicis nostris, & dimittimur in imbecillitate summa.

12 Atque in hoc casu nostro audax, & prophanus iste studet injuriâ afficere locum sanctum, quem in terra hac designâsti nomini glorioso tuo:

13 Nam habitatio quidem tua, cœlum summum, inaccessa est hominibus, sed quandoquidem placuit tibi gloriam tuam in populo tuo Jisraële *statuere, &* locum hunc sanctificavisti

14 Ne ulciscaris de nobis per immundos istos, neque per prophanos punias nos, ut non glorientur iniqui cum animo suo, neque exsultent superbâ linguâ suâ, dicentes, nos proculcavimus domum illam sanctificationis, sicut proculcantur domus abominationum.

15 Dele peccata nostra, & dissipa errores nostros; & misericordiam tuam ostende hoc tempore: citò præoccupent miserationes tuæ, & inde laudes in os eorum, qui prociderunt contriti animis, confectâ nobis pace.

16 Hic ille inspector omnium, & sanctus supra omnia Deus, in sancto loco legitimam hanc orationem exaudiens, illum contumeliâ, audaciâque elatum maximè flagellavit hinc, & inde, percellens eum ùt arundinem *agitatam* à vento, adeò ut prostratus humi. non valens ampliùs agere quicquam, sed solutus membris: ne vocem quidem posset edere justo judicio implicatus.

17 Quamobrem cùm amici, tum custodes ejus acrem videntes castigationem, quæ invaserat ipsum, metuentesque ne vita etiam ipsum deficeret, citò extraxerunt ipsum, perculsi metu maximo.

18 Postea verò, quum se ipsum recollegisset, minimè ad resipiscentiam venit, correptus, sed amarulentis interminationibus usus abiit.

19 Quum autem delatus in Ægyptum augesceret malitiâ, *ope* adjutorum, atque sociorum ab omni justo abhorrentium, quos antè indicavimus, non solùm innumeris se libidinibus explevit; sed etiam eo processit audaciæ, ut maledicta singulis locis *in populum* conferret; & multi amicorum ad propositum Regis attendentes, ii quoque sequerentur voluntatem ejus.

20 Proposuerat enim *sibi*, ut gentem hanc publicè vituperio exponeret, erectâque ad turrim aulæ junctam columnâ scripturam insculpserat, ne quis eorum, qui non sacrificant, veniret in templa ipsorum; sed ut omnes Jehudæi in populi censum, aut servilem statum cogerentur; qui verò contradicerent, vi abrepti, privarentur vita;

21 Eos autem, qui in censum referentur, adhibito etiam igne obsignari insigni Bacchi folio hederæ in corpus impresso, ac deinde separari ad utendum, quæ priùs contracta fuerit, libertate.

22 Ut autem non videretur omnibus inimicari, subjecit scripturæ; Quòd si, qui ex illis voluerint certo consilio inter illos versari, qui sacris sunt initiati; eos æquo jure cives cum Alexandrinis fore.

23 Quidam igitur in civitate habentes odio istos gradus, pietati civitatis hujus imperatos, facilè se ipsos dediderunt, velut cum magna aliqua communicaturi gloria ex conversatione futurâ cum Rege:

24 Veruntamen plurimi in generoso animo confirmati, non destiterunt à pietate; sed pecunias pro vita commutantes, intrepidè conabantur se ipsos à recensionibus liberare, quippe freti bonâ spe se defensionem consequuturos esse;

25 Præterea, qui discedebant à se, eos abominabantur, & tanquam hostes gentis suæ judicabant, privabantque communi conservatione, & commodo.

CAP. III. *Immanis tyrannis Philopatoris.*

HÆc autem impius ille percipiens, adeò iratus est, ut non solùm Alexandriæ *manentibus* irasceretur, sed etiam iis, qui in regione *erant*, adversaretur graviùs, mandaretque festinanter omnes congregari unà, & pessimâ nece è vita tolli.

2 Quæ dum administrabantur, evulgatus est dirus contra gentem sermo conspirantibus ad maleficium nominibus; quibus dabatur ad institutum istud occasio, tanquam si *Iehudæi* ipsos à suis legibus prohibituri essent.

3 Ac Jehudæi quidem benevolentiam, fidemque constantem in Reges observabant; sed quia colebant Deum, & lege ejus regebantur, separationem instituebant in quosdam, & conversiones (quam ob causam quibusdam esse inimici videbantur) & bonis rerum justarum factis ornantes conversationem suam, omnibus hominibus erant probatissimi.

4 Itaque vitam quidem bene actam, quæ apud omnes de gente pervulgabatur, isti alienigenæ minimè enumerabant; sed de adorationibus, & cibis differentiam pervulgabant; dicentes, neque Regi, neque potesta-

testatibus homines istos consentire, se diros esse, & magnopere negotiis adversari: denique non vulgari perstringebant vituperatione.

5 Græci verò, qui per civitatem erant, nullâ affecti injuriâ, tumultum inopinatum contra hos homines spectantes, & improvisas concursationes fieri, succurrere quidem non poterant (nam tyranni Regis erat constitutio)

6 Sed ferentes graviter consolabantur, & futurum præcipientes *animo*, ut non starent istâ: non enim ab eo, qui nihil ignorat, talem constitutionem rerum ità despectum iri.

7 Jam verò etiam vicini quidam, & amici, & qui commercium habebant cum ipsis; clàm excipientes quosdam, dabant fidem se defensionem communem adhibituros, & contentissimè ad auxilium adventuros.

8 Ille igitur præsente prosperitate elatus, ac in Dei maximi potentiam non respiciens; sed statuens se perpetuò in eodem consilio permansurum, contra eos rescripsit has literas:

9 Rex Ptolomæus Philopator ducibus, militibúsque per Ægyptum, & *quemque* locum *residentibus* salutem, & valetudinem. Valeo ego ipse quoque, & negotia mea.

10 Postquam militaris nostra in Asiam expeditio (quam novistis ipsi quoque) inoffensò deorum auxilio ad finem ex animo perducta est; non vi armorum, sed æquitate, & humanitate multâ duximus gentes lactandas esse, quæ Cœlen Syriam, Phœniciámque habitant, & beneficiis ultro prosequendas.

11 Quúmque templis, quæ per civitates sunt, reditus multos attribuissemus, advenimus etiam Jeruschalaima, quò ascenderamus, ut templum istorum sceleratorum, & nunquam ab amentia sua desinentium honoraremus.

12 Et illi sermone quidem adventum nostrum *gratè*, at re ipsa falsò accipientes, quum esset nobis animus ingrediendi in templum ipsorum, & decentissimis, atque pulcherrimis donariis honorandi, antiquissimâ *suâ* acti superbiâ ab ingressu nos prohibuerunt.

13 Ità non experti sunt robur nostrum propter eam humanitatem, quâ in omnes homines utimur; sed suam contra nos diritatem effecerunt manifestam, ùt qui omnino soli ex gentibus cervices in Reges, & bene de se meritos attollentes, nihil æquum perferre volunt.

14 Ac nos quidem, quod istorum amentiæ concessimus, & cum victoria reversi in Ægyptum, omnibus etiam gentibus humanitatem exhibuimus, prout decebat, confecimus:

15 Interea verò, quum apud tribules istorum omnibus significavimus oblivionem *tanti* mali, atque tum societate, tum mille rebus, quas eis primùm simplicissimè voluerамus concreditas, eos ausi ad mutationem provocare, eos, & consortes perpetuorum sacerdotum voluimus constituere, & dignari eos Alexandrinorum civitate:

16 Isti contrà excipientes, ingenitáque malitiâ depellentes, quod bonum est, & perpetuò in malum, inclinantes, non solùm aversati sunt hoc jus civitatis inæstimabile, verùm etiam paucos è suis, qui optimè erga nos affecti sunt, abominantur sermone, atque silentio, maximè suspicantes nos ob illud vitiendi infame institutum citò ea, quæ correximus, eversuros.

17 Quapropter etiam optimè persuasi signis istos modis omnibus à nobis dissentire, atque providentes, ne si fortè repentinus in posterum tumultus instaret, impios istos à tergo proditores, & barbaros hostes haberemus.

18 Mandavimus simulac hæ literæ ad vos pervenerint, ut istos, qui his literis indicantur cum uxoribus liberísque eâdem horâ exceptos contumeliâ, & divexationibus mittatis ad nos undique vinculis ferreis inclusos, ut immedicabili, & ignominiosâ nece (quemadmodum homines diros decet) auferantur.

19 His enim supplicio simul affectis, percepimus nobis in tempus reliquum negotia perfectè conveniente statu, optimáque dispositione constitutum iri.

20 Quisquis autem Jehudæorum aliquem, sive senem, sive puerum, sive lactentem etiam protexerit, turpissimis tormentis cruciabitur distentâ familiâ totâ:

21 Et qui indicare *illud* voluerit, præterquam, quod substantiam ejus, qui reus peractus fuerit, ac bis mille drachmas ex pecunia Regis accipiet, etiam libertate coronabitur.

22 Omnis verò locus, ubi omnino tectus Jehudæus deprehendetur, inhabitabilis efficitor, & cremator igne, ut toti naturæ mortali planè appareat inutilis in sempiternum tempus. Atque sic quidem habebat literarum forma.

CAP. IV. *Threnodia Iehudæorum, & jubila hostium.*

Quocunque autem mandatum illud pervenit, populare constitutum est à gentibus convivium cum acclamationibus, & gaudio, velut audacter jam demonstrante se inimicitiâ, quæ ipsis olim cogitatione callum induratâ contraxerat.

2 Jehudæis verò perpetuus erat luctus, & planè lamentabilis clamor cum lacrymis, gemitibúsque, inflammato undique ipsorum corde, quum improvisam perniciem repentè contra se decretam deplorarent.

3 Quæ præfectura, aut civitas, aut quis in universum locus habitabilis, aut quæ viæ planctu, ejulatibúsque de illis non implebantur?

4 Ità enim acerbo, & immiti animo à ducibus, qui per civitatem erant, unanimiter ejiciebantur, ut de insolentibus suppliciis etiam ex inimicis quidam capientes, ante oculos communem illam misericordiam, & incertam hujus vitæ commutationem reputantes, deplorarent infelicissimam eorum dejectionem.

5 Nam præibat senum multitudo variorum canitie, quorum incurvis pedibus, tardísque à senio, sine pudore ullo ad profectionem celerem abutebantur violentæ adversionis impetu:

6 Quæ verò ad communionem vitæ nupria.

ptialem modò thorum subierant adolescentulæ, pro delectatione suscipientes ejulatus, & unguento delibutam comam conspersæ pulvere, ac sine velo abductæ, lamentationem pro hymenæis incipiebant unanimiter, ùt vexationibus alienigenis laceratæ, quum vinctæ publicè vi usque ad locum, ubi conscendebatur navis, traherentur.

7 Et harum conjuges laqueis coronarum, loco cervicibus implexi in florente ætate adolescentiæ, pro convivio, juvenilibúsque deliciis reliquos nuptiarum dies degebant in lamentationibus, cernentes jamque sepulchrum ad pedes positum.

8 Agebantur autem bestiarum modo tracti vinculorum ferreorum vi, alii collo suffixi clavis ad navium transtra, alii pedes firmis constricti pedicis; idque etiam tabulato, quod supernè erat frequente imposito, ut undequaque obtenebratis oculis ductum insidiatorum in tota navigatione paterentur.

9 His ergo in navigium illud, quod diximus, actis, & finitâ navigatione, prout sancitum fuerat à Rege, mandavit, ut illi in suburbano hippodromo metarentur (cujus erat ingens ambitus, & quam opportunissimus ad traducendum *miseros*, cùm apud eos, qui in civitatem veniebant, tum apud eos, qui inde in regionem proficiscebantur peregrè) ut neque cum illius copiis communicarent, neque universè in muros reciperentur.

10 Hoc autem confecto, ùt audivit Rex gentiles Jehudæorum è civitate clàm frequentiùs exeuntes lugere ignominiosam fratrum miseriam, iratus mandavit, ut his simul accuratè eodem modo, ac illis fieret, neque ullo pacto à supplicio illorum immunes essent; & totam gentem nominatim describi:

11 Non enim se laboriosum illud operum ministerium, quod paulò antè significaverat exacturum esse, sed cruciatos tormentis, quæ denunciaverat, tandem unius diei tempore deleturum.

12 Fiebat igitur horum descriptio vehemente studio, ambitiosâque assiduitate ab ortu solis ad occasum, etsi perfectum finem minimè consequuta diebus quadraginta:

13 Rex verò multùm, ac perpetuò impletus gaudio, conviviáque ad omnia idola faciens, mente à veritate procul aberrante, & profano ore muta quidem, & quæ non poterant ipsos alloqui, aut adjuvare, laudabat; in Deum verò maximum res, quæ non conveniebant, loquebatur.

14 Post illud autem intervallum temporis, quod modò dicebamus, retulerunt scribæ Regi, se non ampliùs posse Jehudæorum descriptionem facere propter immensam eorum multitudinem; quum essent adhuc per regionem plures, alii quidem adhuc in domibus consistentes, alii verò alio loco: tanquam si fieri non potuisset illud ab omnibus ducibus, qui præerant Ægypto.

15 Quúmque interminaretur Rex eis duriùs, quasi fuissent corrupti donis ad machinationem fugæ, accidit, ut de re illa manifestò persuaderetur, dicentibus illis, ac demonstrantibus, & chartam, jámque, & scriptorios calamos, quibus utebantur, defecisse.

16 Hæc autem fuit efficacitas invictæ providentiæ illius, qui Jehudæis è cœlo succurrebat.

CAP. V. *Tyrannis Philopatoris pertinax.*

Tunc advocato Chermone, qui præerat elephantorum procurationi, Rex gravi completus irâ, & ab indignatione omnino immotus jussit in diem posterum largos thuris manipulos, cum vino copioso mero omnibus elephantis potandos dari, qui erant numero quingenti, & efferatos profusâ potiùs illius subministratione contra Jehudæos immitti ad necem illorum:

2 Ac ille quidem, quum mandâsset ista, congregatis amicis summis, & ducibus, qui infensi in Jehudæos erant, ad convivium se convertit: magister verò elephantorum Chermon, quod imperatum fuerat, aptè consummavit.

3 Præterea etiam administri vespere exeuntes, vinciebant miserorum manus, & reliquas contra eos cautiones moliebantur totam noctem, existimantes gentem illam simul internecionis terminum percepturam.

4 Jehudæi verò, qui gentibus ab omni protectione deserti esse videbantur, propter necessitatem, quâ cum vinculis undequaque circumcludebantur, omnipotentem Dominum, ac omnis potestatis habentem imperium, Deum suum, patrémque misericordem omnes indesinente clamore cum lacrymis invocabant, orantes, ut impium illud consilium contra se *raptum* mutaret, magnificâque apparitione ipsos à nece, quæ ad pedes *erat* parata, liberaret.

5 Horum ergo intenta supplicatio in cœlum ascendebat: Chermon verò, quum immisericordes illos elephantos potu perfudisset, plenos multâ illâ vini subministratione, & saturatos thure, manè ad aulam adfuit, ut res istas nunciaret Regi.

6 Verùm *Deus* partem somni (quæ res creata inde à temporibus seculi, bona est de nocte) etiam interdiu iniectam ab eo, qui gratiosè tribuit omnibus, quibuscunque ipse voluerit, immisit Regi:

7 itaque detentus suavissimo, & profundo *somno* efficacitate Domini, à nefario quidem proposito plurimùm excidit, sed ab immutabili consilio fraudatus magnificè.

8 Jehudæi verò, quum horam, quæ antè significata fuerat, effugissent, Deum suum laudaverunt sanctum, iterúmque rogârunt, ut optimè conciliatus cum ipsis potentissimæ manûs suæ robur superbis gentibus ostenderet.

9 Mediâ autem jam fermè decimâ vocator frequentes invitatos videns, accessit, pepulit Regem, cúmque vix excitans, ostendit tempus convivii jam præterfluere, sermonémque de illis habuit: quem reputans Rex ad convivium versus, jussit eos, qui ad convivium venerant ex adverso sui accumbere:

10 Eóque facto adhortatus est, ut se in convivio occupantes, præsentem convivii par-

partem eò plùs honorarent eam in lætitia consumendo.

11 Quum autem diutiùs processisset confabulatio, Chermonem accersitum Rex cum minis acerbis interrogavit, quam ob causam sinerentur Jehudæi in diem præsentem supervivere.

12 Qui, ubi ostendit, se nocte, quod fuerat imperatum, ad finem perduxisse, & attestati sunt amici ejus, *ille* pejorem, quàm Phalaridis crudelitatem habens dixit, habeant illi gratiam hodierni diei somno.

13 Tu verò sine cunctatione in diem crastinum similiter elephantos comparato ad scelestorum Jehudæorum istorum deletionem.

14 Hæc ubi dixisset Rex, alacriter omnes, qui aderant cum gaudio simul collaudârunt, & in suam quisque domum reversus est: ubi non tam ad somnum tempore noctis abusi sunt, quàm ut omnia fabricarentur ludibria in eos, qui miseri esse videbantur.

15 Simulac autem gallus manè cecinerat, bestias armatas in peristylio magno commovebat, & turbæ, quæ per civitatem *erant*, congregabantur ad spectaculum imprimis miserabile, diluculum studiosè exspectantes.

16 Jehudæi verò continenter animam trahentes, supplicatione multis lacrymis conjuncta canticísque miserabilibus, manibus ad cœlum protensis orabant Deum maximum, ut brevi iterum ipsis succurreret.

17 Nondum radii solis dispergebantur, Rege amicos excipiente, quum accedens Chermon, accersivit, ut prodiret, indicans illud, quod antea Rex in animo habuerat, paratum esse.

18 Quod quum ille acciperet, & de iniquo illo exitu obstupesceret, ignoratione planè occupatus, quæsivit quamobrem istud studiosè ab eo effectum esset: erat autem istud ab efficacitate Dei dominantis omnibus, qui oblivionem rerum, quas ille priùs machinatus fuerat, menti illius indiderat.

19 Indicavit Chermon, & amici omnes, *dicendo*, bestiæ, copiæque istæ, ô Rex, paratæ *sunt* ex proposito consilio vehemente tuo.

20 Ille verò his dictis gravi irâ plenus, eò quòd tota ipsius cogitatio de his rebus providentiâ Dei dissipata esset, minaciter intuens, dixit.

21 Quotquot parentes advenerint, aut filiorum nati, hi largam escam bestiis feris paraverint, inculpatorum Jehudæorum loco, qui mihi, meísque majoribus integram, stabilémque fidem eximiè demonstrârunt: quanquam nisi animo erga te propenso essem propter communem educationem, & ministerium tuum, pro illis privareris vitâ.

22 Sic Chermon inopinatam, ac periculosam sustinens comminationem, & aspectu, & vultu cohorruit: amicorum verò quisque paulatim diffluxit tristis, qui congregatos dimiserunt, quemque ad occupationem suam.

23 Jehudæi autem Regis sermonibus auditis, illustrem Deum Dominum, Regem Regum laudaverunt, ùt qui ab ipso auxilium hoc consequuti essent.

24 Deinde, quum Rex constituto de integro consilio hortaretur convivas, ut se ad lætitiam conferrent, secundùm leges illas, Chermonem accersens cum interminatione, dixit ei, quoties oportet tibi de iisdem rebus mandata dari ô infelicissime? etiam nunc tandem elephantos arma in diem crastinum ad deletionem Jehudæorum.

25 Cognati autem simul accumbentes instabilem hanc mentem admirati protulerunt ista, ô Rex, quo usque verò nos ùt expertes rationis pertentaturus es, jam tertio imperans deleri illos, & rursum in ipso facto dissolvens mutato consilio ea, quæ placuerunt tibi?

26 Quorum gratiâ hæc civitas exspectatione turbatur, & multos conventus experta, jam etiam periclitatur, ut diripiatur sæpè.

27 Rex itaque *alter* omnino Phalaris impletus studio rationi adversante, & mutationes animi, quæ ad procurationem Jehudæorum in ipso fuerant effectæ, nihili faciens.

28 Postquam impurissimum juramentum firmè statuisset se cùm illos sine cunctatione genibus, pedibúsque bestiarum sauciatos ad inferos transmissurum, tum castris contra Jehudæam ductis, eam celeriter æquatam solo flammæ, & ferro traditurum, & templum illorum, quod nobis (*inquit*) inaccessum fuit, ubi consummant sacrificia, citò prostratum igne in omne tempus effecturum:

29 Tunc læti discesserunt amici, & cognati cum fiducia, & disposuerunt copias ad custodiam per opportunissima civitatis loca.

30 Magister verò elephantorum, ùt bestias ad furiosam (ut ita dicam) ferè constitutionem odoratis poculis è vino condito thure, formidabili ornatas apparatu adduxerat, sub auroram, quum jámque civitas innumerabilibus turbis hippodromum versùs repleta esset, ingressus aulam, ad rem præsentem incitavit Regem.

31 Qui irâ gravi impiam mentem complens, omni mole erupit cum bestiis, volens immiti animo, & pupillis oculorum siccis molestum illum, & miserabilem eorum, de quibus antè diximus, spectare exitum.

32 Itaque exeuntium elephantorum ad portam armatis copiis simul prosequentibus, ingentísque multitudinis pulverem videntes Jehudæi, & horrisonum tumultum audientes, quum illud sibi ultimum vitæ momentum esse arbitrarentur.

33 *Sub* finem miserrimæ illius exspectationis ad commiserationem, & ejulatus versi, osculabantur alii alios complectentes cognati, *&* in colla ruentes, filiorum patres, & puellarum matres:

34 Aliæ verò infantes uberibus admotos habentes, qui lac sugerent ultimum.

35 Veruntamen, quum hi è converso etiam considerarent defensiones ipsorum, quæ antè fuerant è cœlo factæ, pronos unanimiter se ipsos prosternentes, & infantes ab uberibus seponentes, inclamaverunt voce magnâ universitatis principem.

36 Supplicantes, ut apparitione illustri factâ

facta miseraretur ipsos jamque ad portas sepulchri constitutos.

CAP. VI. Preces Elhazaris.

Elhazar autem quidam, vir insignis de sacerdotibus, *qui erant* è regione illa, in senûm numero jam ætatem consequutus, & omni virtute ornatus, quæ ad vitam hanc *pertinet*, senes, qui circumstabant ipsum contrahens *ad* invocandum Deum sanctum, oravit his verbis:

2 Rex magnifice, altissime, omnipotens Deus, qui rem creatam omnem semper gubernas, misericorditer respice ad semen Abrahami, ad liberos sanctificati JahaKobi, *ad* populum patris, quæ sanctificata est tibi, exterum, in terra extera injustè pereuntem, ô pater.

3 Tu Pharhonem olim abundantem curribus, Ægypti istius principem, elatum immiti audaciâ, & linguâ magniloquâ, cum superbo exercitu mari perfusos perdidisti, luce misericordiæ perlustrans genus Jisraelis:

4 Tu Sancheribum, gravem Assyriorum Regem innumerabilibus copiis exsultantem, qui gladio terram totam subjectam sibi jam occupaverat, & qui efferebatur contra sanctam civitatem tuam, res graves fastu, audaciâque proloquens, tu, *inquam*, Domine fregisti, manifestam gentibus multis potentiam tuam ostendens:

5 Tu socios tres versantes in Babylonia, qui animam suam ultrò igni tradiderant, ne *rebus* vanis servirent, ignitum caminum perfundens rore, liberâsti, adeò ut ne capillo-quidem-tenus damnum perpessi sint, flammamque omnibus adversariis immisisti:

6 Tu Danielem, qui invidentiæ calumniis leonibus sub terram fuerat projectus, *ut* esca bestiis *esset*, incolumem in lucem revocâsti, & Jonam prolixè in ventre marini cete liquescentem, illæsum omnibus domesticis ostendisti, pater.

7 Nunc ergo, ô *Deus*, osor injuriæ, plurimùm misericors, universitatis protector, citò appare istis, qui de genere *sunt* Jisraelis, & ab iniquis gentibus, abominandisque injuriam patiuntur.

8 Quòd si impietatibus in peregrinatione hac constricta fuit vita nostra, libera nos ab inimicorum manu, & tu Domine, prout volueris, nos nece perde.

9 Ne isti, qui nihil nisi vanitatem sapiunt, rebus vanis benedicant perditionis in dilectos tuos eventuræ nomine, dicentes; ne Deus quidem ipsorum liberavit istos:

10 Sed tu, ô æterne, qui omnes vires, ac universam potestatem obtines, jam respice.

11 Miserere nostri, qui per iniquorum injuriam, rationi adversam, vitâ destituimur insidiatorum modò:

12 Gentes verò stupescentes admirentur hodie invictam potentiam tuam, ô gloriose *Deus*, potentiáque prædite, de salute generis JahaKobi.

13 Tibi supplicat tota infantium istorum multitudo, & hi parentes istorum cum lacrymis, demonstretur omnibus gentibus, te nobiscum esse Domine, neque avertisse faciem tuam à nobis.

14 Sed quemadmodum dixisti, te ne tum quidem, quum in terra inimicorum suorum versantur, despexisse eos, ità perfice Domine.

15 Quum autem Elhazar ab oratione modò desineret, Rex cum bestiis, ac toto copiarum horrore secundùm hippodromum prætervehebatur.

16 Quod contemplati Jehudæi, magnum clamorem in cœlum extulerunt, adeò ut adjacentes convalles ipsæ unà personantes castris totis necessarium fletum excuterent.

17 Tunc gloriosissimus, omnipotens, & verax Deus ostendens sanctam faciem suam, aperuit portas cœli, è quibus gloriâ instructi duo, formidabilesque aspectu Angeli omnibus manifesti, præter Jehudæos descenderunt.

18 Et resistentes, impleverunt adversariorum copias perturbatione, & metu, immotísque ligârunt pedicis, adeò ut ipsum Regis corpus horresceret, & oblivio audaciam ipsius, quæ tam graviter inflammata fuerat, occuparet:

19 Bestiæ verò conversæ in copias armatas, quæ subsequebantur, proculcabant, & profligabant illas.

20 Tunc Regis ira in misericordiam, & lacrymas conversa est, propter eas res, quas ante fuerat machinatus.

21 Nam, quum audisset clamorem illum; & consideraret pronos omnes ad perditionem *comparatos*, cum ira lachrymans, interminatus est amicis, dicens;

22 Regno abutimini, qui tyrannos crudelitate superavistis, & me ipsum in vos beneficum jam aggredimini cùm à principatu, tum etiam à vita amovere, clàm machinantes ea, quæ non essent regno profutura.

23 Quis eos *homines*, qui munitiones regionis nostræ fideliter tenuerunt, è domiciliis suis exportatos singulos præter rationem huc coacervavit?

24 Quis eos, qui omnino inde à principio benevolentiâ erga nos gentes omnes antecellunt, & qui pessima persæpe ab hominibus pericula susceperunt, ita nefariis implicuit suppliciis?

25 Solvite, dissolvite injusta vincula, in proprias sedes cum pace remittite, ea, quæ ante fuerunt gesta, deprecati. Absolvite filios omnipotentis, cœlestis Dei viventis, quia nostris adhuc majoribus expeditam constitutionem cum gloria præbet nostris negotiis.

26 Atque hæc quidem dicebat iste: illi verò momento soluti, sancto Servatori suo benedicebant, quòd modò effugissent mortem.

27 Postea Rex in civitatem reversus, accersito eo, qui reditibus præerat, jussit vina, cæteráque ad convivium necessaria in septiduum Jehudæis suppeditari, statuens eos, quo in loco se subituros exitium putaverant, ibidem soteria cum omni lætitiâ celebrare.

28 Tunc illi, qui antè probrosi fuerant, & sepulchro proximi, ac potiùs in illud jámque descenderant, loco acerbæ necis, & luctuosissimæ poculum salutare inter se statuentes

tes; eum locum, qui ad ruinam ipsis, & sepulchrum paratus fuerat, pleni gaudio in accubitus diviserunt.

29 Et finem flebili lamentationis cantu facientes, receperunt majorum cantica, Deum servatorem laudantes, atque mirificum, fletúque omni, & ejulatu objecto choreas constituerunt *ad* lætitiæ pace conjunctæ signum.

30 Similiter autem Rex quoque de his rebus, quum amplissimum convivarum numerum congregâsset, indesinenter in cœlum *respiciens*, vicissim celebrabat Deum magnificè, propter salutem, quæ ipsi præter opinionem acciderat.

31 Qui verò antè statuerant illos in exitium *raptos* avium futuros escam, & cum gaudio descripserant, *hi* contra gemuerunt, quòd pudore apud animum suum amicti essent, & quòd audaciam suam, quæ ignem spiraverat merum, ingloriè extinctam cognoscerent.

32 At Jehudæi constitutâ, ut antè diximus, choreâ illâ cum convivio, tempus in celebrationibus hilaribus, & Psalmis transegerunt:

33 Et communem de his rebus ferentes legem in toto incolatu suo generationibus omnibus dies prædictos statuerunt hilares celebrari, non compotationis aut comessationis causâ; sed propter salutem, quam ipsis Deus effecerat.

34 Deinde accesserunt Regem, se ad suos dimitti postulantes.

35 Cæterùm descripserant illos *ministri Regis* à vicesimo quinto die Paschonis ad quartum Epiphi diebus quadraginta: constituerant verò perditionem illorum à quinto Epiphi ad septimum diebus tribus, quum etiam magnificè illustrans misericordiam suam universitatis princeps incolumes eos liberavit.

36 Unanimiter autem convivati sunt omnibus suppeditatis à Rege, ad diem usque decimum quartum.

37 Quo etiam die, quum interpellâssent Regem pro dimissione sui, collaudans eos Rex magno animo, scripsit eorum gratiâ sequentes literas ad duces unicuique civitati præpositos, in hanc sententiam.

CAP. VII. *Philopatoris propensa voluntas erga Iehudæos.*

REx Ptolomæus Philopator ducibus, qui *sunt* per Ægyptum, & omnibus, qui præfecti sunt rebus *gerendis* salutem, & incolumitatem: valemus quoque ipsi, & liberi nostri.

2 Amici quidam, quum Deus maximus nobis, ùt volumus, negotia dirigeret, improbo more crebriùs apud nos insistentes nobis persuaserunt, ut coacervato cœtu Jehudæos, qui sub regno *sunt nostro*, afficeremus insolentibus defectorum suppliciis:

3 Prætextum hunc afferentes nunquam fore, ut bene constituantur negotia nostra propter diritatem, quâ isti sunt in omnes gentes, donec istud fuerit consummatum.

4 Qui etiam, quum eos vinctos, & vexatos tanquam mancipia, ac potiùs tanquam insidiatores adduxissent, sine ulla disquisitione, & percunctatione ipsos sunt aggressi tollere, ferociore nexi crudelitate, quàm legis Scytharum sit.

5 Nos autem propterea interminati durissimè, quum pro ea æquitate, quam hominibus omnibus exhibemus ægrè vitam essemus istis gratificati; Deum verò cœlestem agnovissemus certò Jehudæos protegere, velut patrem semper filios propugnantem, atque reputavissemus constantem illam, quam habent erga nos, & maiores nostros amicam benevolentiam, *hos* justè ab omni crimine qualicunque ratione *intenso* absolvimus:

6 Et unicuique præcepimus, ut ad res suas quisque, quocunque loco *sit*, revertatur, neminem eos omnino lædere, neque res istas, quæ præter rationem confectæ sunt *ipsis* exprobrare.

7 Scitote enim, si quas improbas technas in eos cuderimus, aut eos ullo pacto tristitiâ affecerimus, nos non hominem, sed Deum altissimum, qui potestati omni dominatur, adversarium nobis in omni re ad ultionem factorum istorum inevitabilem semper habituros. Valete.

8 *Iehudæi* verò, quum has literas accepissent, non dederunt operam, ut statim abscederent, sed præterea à Rege postulaverunt, ut qui ex gente Jehudæorum voluntariè Deum sanctum, & Dei legem omisissent, ii ab ipsis pœnam debitam reportarent.

9 Adducentes eos, qui ventris causâ præceptiones divinas omiserint, ne in præcepta quidem Regis bono animo futuros unquam.

10 Atque hic ùt percepit eos verum dicere; collaudans, facultatem eis dedit ad omnia; ut eos, qui essent transgressi legem Dei, liberè in omni loco regni sui sine ulla regia potestate, aut cognitione profligarent.

11 Tunc bene precantes ei, ùt decebat illorum sacerdotes cum turba tota, *&* acclamantes Hallelu-jah, cum gaudio discesserunt.

12 Itaque pollutum ex gente sua quemque, prout incidebat, in itinere puniebant, variísque modis traductum è *medio* tollebant.

13 Sustulerunt autem die illo ampliùs trecentos viros, agitarántque lætitiam cum gaudio, postquam prophanos illos sustulissent.

14 Illi verò, qui ad mortem usque Deo adhæserant, integro salutis fructu accepto; jungentes è civitate abierunt, omnigenis floribus odoratissimis coronati, cum lætitia, & acclamatione; gratias laudibus, & hymnis omnimodis agentes Deo majorum suorum, aucto servatori Jisraëlis.

15 Sed quum pervenissent Ptolemaida, quæ Rhodophoros à proprietate loci nominatur, ubi de communi sententia ipsorum classis dies septem ipsos præstolabatur.

16 Illic fecerunt convivium salutare, suppeditante Rege alacriter ipsorum cuique omnia, quæ erant opus, ut se in suas domos singuli reciperent:

17 Atque ibidem statuerunt, ut delati *ad suos* cum pace dies eosdem hilares tempore incolatus sui, adhibitis justis celebrationibus, agitarent.

18 Quos ubi consecraverunt, columnâ-

que in convivii loco *posita*, confirmârunt voto; integri liberísque summo cum gaudio discesserunt terrâ, & mari, fluvióque in suas *domos*, conservati præcepto Regis, & majorem habentes, quàm antè in inimicos potestatem gloriâ, & metu conjunctam.

19 Denique nullius operâ à suis facultatibus concussi sunt; sed singuli res suas omnes ex descriptione receperunt, adeò ut qui habebant aliquid *de iis* maximo cum timore ipsis restituerent: ità Deus maximus res magnificentissimas perfectè faciebat ad salutem ipsorum.

20 Benedictus *sit* liberator Jisraëlis in sempiterna tempora.

MACBÆORUM
LIBER PRIMUS.

CAP. I. *Potentia magna Alexandri Magni fracta: & Antiochus Epiphanes re verà, & Epimanes.*

Fuit autem, postquam cecidisset Alexander Philippi, filius, Macedo, qui procedebat è terra Chittæorum, cæcidisset, *inquam*, Darium Regem Persarum, Medorúmque, ut regnaret loco ejus, *quum* priùs in Græcia *regnâsset*.

2 Constituit enim prælia multa, expugnavítque munitiones, & jugulavit Reges terræ.

3 Pervadénsque ad extremas usque terras accepit spolia multarum gentium, & tranquilla fuit terra coram ipso.

4 Ità exaltatus est, ac elatus animus illius.

5 Quòd coactis copiis potentibus valdè imperaret regionibus, gentibus, & regnis, essentque ea sibi tributaria.

6 Postea verò decidens in lectum, quum agnosceret se in morte esse.

7 Accersivit administros suos gloriosos, qui unà cum ipso fuerant educati à pueritia, & divisit illis regnum suum, quum adhuc viveret.

8 Quum itaque regnavisset Alexander annis duodecim, & mortuus esset.

9 Obtinuerunt dominatum administri ejus quisque in loco suo:

10 Et imposuerunt omnes *sibi* diademata post mortem illius, & filii eorum post eos annis multis; & multiplicata sunt mala in terra.

11 Prodiit autem ex eis radix peccatrix Antiochus illustris, filius Antiochi Regis, qui fuerat Romæ obses; regnavítque anno centesimo trigesimo septimo regni Græcorum.

12 Temporibus illis prodierunt ex Jisraële homines iniqui, & persuaserunt multis, dicentes; eamus, & disponamus fœdus cum gentibus circumstantibus nos: nam ex quo separati sumus ab illis, obvenerunt nobis mala multa.

13 Qui sermo, quum bonus visus esset in oculis illorum.

14 Comparati animo quidam è populo, profecti sunt ad Regem, qui dedit potestatem faciendi statuta gentium.

15 Ædificaverunt itaque gymnasium Jeruschalaimis secundùm leges gentium;

16 Et facientes sibi ipsis præputia, abscesserunt à fœdere sancto, & conjuncti gentibus, venditi fuerunt ad faciendum malum.

17 Comparato autem regno coram Antiocho, præcepit quoque animo regnum Ægypti, ut regnaret super duo regna:

18 Et ingressus Ægyptum cum turba numerosa, curribus, elephantísque, & equitibus, & magnâ classe.

19 Constituit prælium contra Ptolomæum, Regem Ægypti, in quo aversus Ptolomæus, à conspectu illius fugit, cecidéruntque confossi multi:

20 Postea occupârunt civitates munitas in terra Ægypti, accepítque Antiochus spolia Ægypti.

21 Inde revertens Antiochus, postquam percussisset Ægyptum, anno centesimo quadragesimo tertio:

22 Ascendit contra Jisraëlem, & Jeruschalaima cum turba numerosa:

23 Et ingressus sanctuarium superbè, cepit altare aureum, & lychnuchum lucentem cum omnibus instrumentis ejus, & mensam propositionis, & crateras, phialásque, & pelves aureos, & velum, & coronas, & ornatum aureum, qui erat in conspectu templi, aurúmque detraxit omnibus.

24 Similiter accepit argentum, & aurum, & instrumenta desiderabilia: accepítque thesauros absconditos, quos invenit, & captis omnibus abiit in terram suam.

25 Et fecit cædem hominum, loquens superbiâ magnâ.

26 Quamobrem fuit luctus magnus apud Jisraëlem in omni loco eorum.

27 Nam ingemuerunt principes, senioresque, virgines, & adolescentes infirmati sunt, & pulchritudo mulierum immutata est;

28 Omnis sponsus assumsit lamentum, qui sedebat in thalamo, fuit in luctu:

29 Et mota est terra propter habitatores suos, totáque domus JahaKobi induerunt pudoris indumenta.

30 Post duos annos integros misit Rex præfectum tributo in civitates Jehudæ, qui venit Jeruschalaima cum numerosa turba:

31 Cui alloquenti ipsos sermonibus pacificis dolosè, crediderunt cives.

32 Ità irruit in civitatem repentè, & cæcidit eam plagâ magnâ, perdens populum multum ex Jisraële.

33 Et accipiens spolia civitatis, incendit eam igne, diruítque domos ejus, & muros ejus in circuitu:

34 Abduxerúntque captivas mulieres, liberósque, & jumenta possederunt.

35 Postea ædificaverunt in civitate Davidis murum magnum, munitúmque turribus munitis, qui fuit ipsis pro arce:

36 Et posuerunt illic gentem peccatricem, viros iniquos, qui confirmârunt se in ea:

37 Et comportârunt arma, atque commeatum, congregantésque spolia Jeruschalaimorum, deposuerunt illic, fuerúntque loco laquei maximi.

38 Nam fuit pro insidiis in locum sanctum, & pro diabolo infesto in Jisraëlem semper;

39 Unde effundebant sanguinem innocentem in circuitu sanctuarii, & contaminabant sanctuarium.
40 Itaque fugerunt habitatores Jeruschalaimorum propter istos, & fuit *urbs* habitatio exterorum, fuitque extera natis suis, liberis ipsius derelinquentibus ipsam.
41 Sanctuarium ejus desolatum est ùt solitudo, dies festi ejus conversi sunt in luctum, sabbatha ejus in opprobrium, honor ejus in nihilum.
42 Secundùm gloriam ejus fuit ignominia ejus, celsitudine ejus conversa in luctum.
43 Quum autem rescripsisset Rex toti regno suo, ut coalescerent omnes in populum unum, & derelinquerent unusquisque ritus suos:
44 Acceperunt omnes gentes secundùm sermones Regis.
45 Et multi quoque ex Jisraële consenserunt cultui ejus, & sacrificantes idolis, coinquinaverunt sabbathum.
46 Misit enim Rex libellos per legatos Jeruschalaima, & ad civitates Jehudæ, denuncians sequendos esse ritus alienos terræ;
47 Et holocausta, sacrificiumque, & libamen è sanctuario tollenda interdicto:
48 Et profananda sabbatha, diesque festos:
49 Et coinquinandum sanctuarium, & sanctos.
50 Ædificandas aras, & lucos, idolorúmque delubra, & sacrificandas suillas, & immundas pecudes.
51 Dimittendósque filios ipsorum incircumcisos, efficiendas animas ipsorum abominabiles re omni immundâ, & inquinamento, ità ut oblivifcerentur legis, & immutarent omnia statuta Dei.
52 Qui autem non fecerit secundùm verbum Regis, *hunc* moriturum esse.
53 In sententiam hanc omnino rescripsit toti regno suo, & præfecit inspectores toti populo.
54 Civitatibúsque Jehudæ mandavit, ut sacrificarent in civitate quaque.
55 Congregati sunt itaque ex populo ad eos multi, quisquis dereliquit legem, & perfecerunt mala in terra;
56 Facientes, ut Jisraël lateret in abditis locis, in omni perfugio ipsorum.
57 Die autem decimo quinto mensis Cislevi, anno centesimo quadragesimo quinto, exstruxerunt abominationem desolationis super altare, & in civitatibus Jehudæ circumquaque exstruxerunt aras;
58 Et in foribus domorum, & in plateis fecerunt suffitum;
59 Et libros legis, quos invenerunt, conscindentes, usserunt igne;
60 Et ubicunque inveniebatur, apud aliquem liber fœderis, aut si quis acquiescebat legi, edicto Regis afficiebatur morte.
61 Freti robore suo, faciebant ità Jisraëli, iis, qui deprehendebantur unoquoque mense in civitatibus.
62 Et vigesimo quinto mensis sacrificantes in ara, quæ erat super altare;
63 Mulieres, quæ circumciderant liberos suos, morte afficiebant ex præstituto:
64 Et suspendebant infantes de collo earum; & familias earum, & eos, qui circumciderant illos, *trucidabant*.
65 Sed multi in Jisraële confirmati sunt, & roborati cum animis suis, ne res impuras comederent:
66 Susceperúntque consilium moriendi, ut non polluerentur cibis illis, neque sanctum fœdus inquinarent, ac mortui sunt.
67 Unde effecta est ira magna contra Jisraëlem valde.

CAP. II. *Matthithjæ zelus heroicus, ejúsque filiorum numero quinque.*

Temporibus autem illis surrexit Matthithja, filius Jochananis, filii Schimhonis, sacerdos è posteris Jojaribi Jeruschalaimis, & consedit Moddinis.
2 Huic autem *erant* filii quinque, Jochanan, qui nominabatur Gaddesch;
3 Schimhon, qui vocabatur Taschi;
4 Jehuda, qui vocabatur Macbæus;
5 Elhazar, qui vocabatur Habaran, & Jonathan, qui vocabatur Aphusch.
6 Videns autem blasphemias, quæ efficiebantur in Jehuda, & Jeruschalaimis.
7 Dixit, hei mihi, quare jam natus sum ad videndum contritionem populi mei, & contritionem civitatis sanctæ, & sedendum illic, quando tradita est in manus inimicorum?
8 Sanctuarium in manu extraneorum est; factus est Deus in templo ejus habitans ùt vir inglorius.
9 Instrumenta gloriæ in captivitatem exportata sunt; interfecti sunt infantes ejus in plateis ejus, & juvenes ejus gladio inimici.
10 Quæ gens non accepit sortem ex regno, & non obtinuit spolia ejus:
11 Omnis mundus ejus ablatus, pro libera facta est ancilla.
12 Ecce enim sanctuarium nostrum, & pulchritudo nostra, & gloria nostra desolata est, & coinquinârunt ea gentes.
13 Quorsum nobis ampliùs vivere?
14 Et discindens Matthithja, filiique ipsius vestimenta sua, induerunt cilicia, & luxerunt valde.
15 Quum autem venerunt administri Regis, qui impellebant in apostasiam, in civitatem Moddina, ut sacrificarent *incolæ*;
16 Multi quidem ex Jisraële ad ipsos accesserunt; Matthithia verò, & filii ejus simul adducti sunt;
17 Quibus respondentes administri Regis, alloquuti sunt Matthithjam, dicentes; princeps & gloriosus, & magnus es in civitate hac, firmatúsque filiis, & fratribus:
18 Nunc accede primus, & fac mandatum Regis, ùt fecerunt omnes gentes, & viri Jehudæ, & qui relicti sunt Jeruschalaimis: ità eris tu, & familia tua inter amicos Regis, & tu, ac filii tui honorabimini argento, & auro, muneribúsque multis.
19 Respondens verò Matthithja, dixit voce magnâ, si omnes gentes regni, & quæ in domo Regis sunt, auscultent ipsi, deficientes quisque à cultu majorum suorum, & consenserint mandatis ejus;
20 Ego verò, & filii mei, ac fratres mei ambulabimus in fœdere majorum nostrorum.
21 Propitius nobis *sit Deus*: ne derelin-

quamus legem,& statuta ejus.
22 Sermoni Regis non auscultabimus,ut
transgrediamur cultum nostrum,ad dexte-
ram,aut sinistram *deflectentes*.
23 Quúmque desivisset proloqui sermones
istos, accessit quidam Jehudæus in oculis
omnium,sacrificaturus in ara Moddinis se-
cundùm præceptum Regis.
24 Quod videns Matthithja,zelo affectus
est,& contremiscentibus renibus suis,extu-
lit animum suum secundùm judicium *legis*,
incurrensque , jugulavit illum super aram
ipsam :
25 Hominem quoque Regis cogentem
sacrificare occidit momento illo , & aram
destruxit :
26 Et zelo affectus legis,ùt fecerat Pin-
chas Zimri filio Schallu.
27 Exclamavit Matthithja in civitate voce
magnâ; quisquis zelotypus est legis,& præ-
stat fœdus,prosequatur me.
28 Fugerúntque ipse,& filii ejus in mon-
tana,& dereliquerunt quæcunque habebant
in civitate illa.
29 Tunc descenderunt multi,qui require-
bant justitiam,& jus,in desertum illud.
30 Ut illic considerent ipsi cum filiis suis,
& uxoribus suis , jumentisque suis , quia
multiplicata erant super ipsos mala.
31 Quum autem renunciatum esset viris
à Rege missis,& copiis,quæ erant Jeruscha-
laimis in civitate Davidis,descendisse ho-
mines,qui dissipaverant mandatumRegis in
latebras,quæ sunt in deserto illo,& fugisse
multos post eos :
32 Statim occupantes eos,castra fecerunt
contra eos,& constituerunt in eos prælium
die sabbathi,quum edixissent eis :
33 Quò usque tandem ? nunc egressi faci-
te secundùm sermonem Regis,& vivetis.
34 Qui dixerunt,non egrediemur,neque
faciemus sermonem Regis,polluendo diem
sabbathi.
35 Itaque accelerârunt in eos prælium.
36 Sed non responderunt eis,neque lapi-
dem miserunt in eos,neque obsepiverunt
latebras suas,dicentes ;
37 Moriamur omnes in simplicitate no-
stra ; testificabitur pro nobis cœlum,& ter-
ra, quòd nullo judicio habito perditis nos.
38 Ita insurgentibus illis contra hos in
prælium sabbatho,mortui sunt hi cum suis
uxoribus,& liberis suis,ac jumentis suis ad
mille animas humanas.
39 Quod cognoscens Matthithja,& amici
ejus,luxerunt super eis admodum :
40 Et dixit alter alteri ;si omnes feceri-
mus ùt fratres nostri fecerunt,ac non pu-
gnabimus contra gentes istas pro vita no-
stra,& statutis nostris, jam celerrimè nos
profligabunt è terra.
41 Ità consilium iniverunt die illo,dicen-
tes,quisquis homo fuerit,qui veniet contra
nos in prælium die sabbathi, pugnabimus
contra eum,ne moriamur omnes,quemad-
modum mortui sunt fratres nostri in suis
latebris.
42 Tunc congregati sunt ad eos congre-
gatione suâ Aschidæi,valentes robore è Jis-
raëlitis , quicunque voluntariè adhærebant
legi :
43 Et quicunque fugiebant ab improbis,
adjuncti illis,erant illis confirmationi.
44 Tum constitutis copiis cæciderunt
peccatores in ira sua,viros iniquos in indi-
gnatione sua ; & cæteri fugerunt ad natio-
nes *alias*,ut servarentur.
45 Obiens enim Matthithja,& amici ejus
regionem,destruxerunt aras illorum ;
46 Et circumciderunt pueros incircum-
cisos , quoscunque invenerunt in terminis
Jisraëlis,fortiter :
47 Et persequuti sunt omnes illos super-
bissimos ; prosperè succedente hoc opere
in manu illorum.
48 Ità asseruerunt legem è manu gentium,
& è manu ipsorum regum,ac ne illa quidem
peccatori vires concesserunt.
49 Appropinquantibus autem diebus
Matthithjæ,ut moreretur,dixit filiis suis ;
nunc firmata fuit superbia,& castigatio,&
tempus indignationis,& æstus indignatio-
nis ;
50 Jam verò filii zelotypi estote legis,&
exponite animas vestras pro fœdere majo-
rum vestrorum.
51 Mementote patrum nostrorum , quæ
opera fecerint suis temporibus ; & accipie-
tis gloriam magnam,& nomen æternum.
52 Abraham nónne in tentatione inven-
tus est fidelis ? & imputatum est ei ad justi-
tiam.
53 Joseph tempore angustiæ suæ observa-
vit mandatum,& dominus Ægypti factus
est.
54 Pinchas pater noster,quum zelo affi-
ceretur legis,accepit fœdus æterni sacer-
dotii.
55 Jehoschuah complendo sermonem,fa-
ctus est in Jisraële judex.
56 Caleb testimoniis confirmando in Ec-
clesia *sermonem suum*,percepit hæredita-
tem terræ.
57 David in misericordia sua hæredita-
rio jure habuit thronum æterni regni.
58 Elias zelo affectus legis,assumtus est in
cœlum usque.
59 Chanania,Hazzarja , & Michaël cre-
dentes,servati sunt è flamma.
60 Danijel in simplicitate sua liberatus
est ex ore leonum.
61 Sic igitur cogitate in generationem
quamque ; quicunque spem habent in illo,
eos non infirmatum iri.
62 Ut à sermonibus viri peccatoris, ne
timeatis ; quia gloria ejus in stercora,& in
vermes *abitura est*.
63 Ut hodie extollatur,cras minimè repe-
rietur : nam reversus fuerit in pulverem
suum,& ratiocinatio ejus perierit.
64 Vos itaque filii confirmamini,& viros
vos præbete in lege ; nam eâ gloriam adi-
piscemini.
65 Ecce autem Schimhonem,fratrem ve-
strum,scio virum consilio valentem esse ;
ipsi auscultate omni tempore , ipse vobis
futurus est pater.
66 Jehuda verò Macbæus,qui valet po-
tentiâ à juventute sua : is vobis futurus est
dux exercitûs,ut geratis bellum in popu-
los :
67 Ità vos adducetis ad vos eos omnes,
qui observant legem, & *facietis* ultionem
populi vestri,

68 Retri-

68 Retribuite retributionem gentibus,& attendite ad præcepta legis.

69 Tum benedixit eis, deinde appositus est suis maioribus.

70 Quúmque mortuus esset centesimo quadragesimo sexto anno, sepeliverunt eum filii ipsius in sepulchris Majorum ipsius Moddinis,& luxerunt eum omnes Jisraëlitæ luctu magno.

CAP. III. *Iehudas Macbæus succedit patri, tanquam Iosua Moschi.*

Surrexit itaque Jehuda, qui vocatus est Macbæi, filius ejus pro eo:

2 Cui auxiliantes omnes fratres ipsius,& quicunque adhæserant patri ipsius, gesserunt bellum Jisraëlis cum lætitia.

3 Et amplificavit gloriam populo suo: nam induens thoracem ùt gigas,& accingens arma bellica sua, prælia constituit, protegens castra sua gladio:

4 Et similis effectus leoni in operibus suis,& tanquam juvenis leo rugiens in venationem.

5 Persequutus est iniquos,perscrutans eos,& turbantes populum suum incendit;

6 Adeò ut contraherentur iniqui ex metu eius, & omnes operam dantes iniquitati conturbarentur, prosperè succedente salute per administrationem ejus.

7 Sic exacerbans Reges multos, lætificavit JahaKobum operibus suis,ità ut in seculum usque memoria ejus *sit* benedictioni.

8 Et pervadens per civitates Jehudææ, profligavit impios ex ea,avertítque iram ab Jisraële.

9 Factúsque celebris ad extremitatem usque terræ,congregavit pereuntes.

10 Quamobrem congregavit Apollonius gentes, & ex Schomrone copias multas,ut bellaret contra Jisraëlem.

11 Quod cognoscens Jehuda, processit ei obviàm,& percutiens eum,occidit,cadentibus confossis multis,& reliquis fugientibus;

12 Quorum spolia accipiens,gladium Apollonii assumsit Jehuda, eóque bellum gessit diebus omnibus.

13 Audiens verò Seron,princeps copiarum Syriæ, collegisse Jehudam cœtum,ecclesiámque fidelium secum, & procedentium in bellum,dixit:

14 Comparabo mihi nomen,& glorificabor in regno,debellans Jehudam,& socios eius,& istos nihili facientes sermonem Regis.

15 Et applicuit se ad illud,ascenderúntque cum eo castra impiorum fortia ad juvandum eum, & exsequendum ultionem in filios Jisraëlis.

16 Quum autem appropinquâsset ad ascensum Beth-choronis usque,egressus est Jehuda obviàm ei paucis comitibus.

17 Qui ùt viderunt venientem exercitum obviàm sibi, dixerunt Jehudæ,quid poterimus, qui pauci sumus, efficere præliando contra tantam multitudinem, *ac* fortem, cùm nos solutis viribus simus ex inedia hodierna?

18 Sed dixit Jehuda,facilè est concludi multos in paucorum manibus, neque est differentia coram Deo cœli,ut servet multísne,an paucis:

19 Non enim multitudine copiarum est victoria belli,sed è cœlo fortitudo est.

20 Isti veniunt contra nos cum plurima injuria, & iniquitate, ad tollendum nos, & uxores nostras, liberósque nostros, ad spoliandum nos.

21 At nos pugnamus pro animis nostris, & legibus nostris.

22 Quamobrem ille conteret istos in conspectu nostro: vos itaque ne metuatis ab illis.

23 Qúumque desiisset loqui,invectus est in eos repente, adeò ut contereretur Seron, & castra ipsius coram eo.

24 Et persequuti sunt eos in descensu Beth-choronis ad campum usque, cecidérúntque ex eis quasi octingenti viri,reliqui verò fugerunt in terram Pelischthæorum.

25 Ità cepit metus Jehudæ,fratrúmque ipsius,& consternatio irruere in gentes circumstantes ipsos:

26 Et perlatum est ad Regem usque nomen ipsius,denique de prælii Jehudæ enarrabant omnes gentes.

27 Ut autem Rex Antiochus audivit sermones istos, exarsit indignatione, & mittens, congregavit copias omnes regni sui, castra potentia valde:

28 Aperiénsque ærarium suum,dedit stipendia copiis suis in annum, & mandavit eis,ut in annum comparatæ essent ad omnem usum.

29 Sed quum videret deficere argentum è thesauris,& collectores tributorum regionis paucos esse propter seditionem, & plagam,quam effecerat in terra,tollendo leges, quæ fuerant à diebus primis;

30 Veritúsque, ut non haberet, quod semel,aut bis satis esset ad sumtus,& donaria, quæ dederat antea liberali manu; ùt abundaverat supraReges priores liberalitate donorum:

31 Incertus cum animo suo valde, cepit consilium proficiscendi in Persida, & accipiendi tributa regionum illarum,ac congregandi pecuniam multam.

32 Itaque reliquit Lysiam, hominem gloriosum,& è regali genere,præfectum negotiis Regis à fluvio Euphrate usque ad terminos Ægypti.

33 Qui educaret Antiochum,filium ipsius, donec reverteretur ipse:

34 Et tradidit ei dimidium copiarum,atque elephantos,addens mandata ei de rebus omnibus, quas volebat, & de habitatoribus Jehudææ,ac Jeruschalaimorum.

35 Ut mitteret in eos exercitum ad atterendum,& tollendum robur Jisraëlis, & reliquias Jeruschalaimorum, auferendúmque è loco illo memoriam eorum;

36 Et collocandum viros alienigenas in omnibus terminis eorum,& sorte tradendum terram eorum.

37 Rex verò ipse accipiens dimidium copiarum, quod remanserat, profectus est Antiochià è civitate regni sui, anno centesimo quadragesimo septimo,& trajecto Euphrate fluvio, regiones superiores peragravit.

38 Elegit autem Lysias Ptolomæum,filium Dorymenis, & Nicanorem, & Gorgiam,viros potentes ex amicis Regis;

39 Et misit cum eis quadraginta millia virorum, & septies mille equitatûs, ut venientes in terram Jehudæ, devastarent eam secundùm sermonem Regis.

40 Atque hi profecti, cum omni exercitu suo venerunt, & castra posuerunt propè Emmauntem in regione campestri:

41 Quorum famam audientes mercatores regionis, assumserunt argentum, & aurum multum valde, atque administros, & venerunt in castra, ad accipiendum Jisraëlitas in servitium sibi, quibuscum adjunxerunt se copiæ Syriæ, & regionis alienigenarum.

42 Videns itaque Jehuda, & fratres ejus multiplicata esse mala, & copias castra metari in terminis suis; ùt cognoverunt sermones Regis, quos mandaverat fieri populo ad perditionem, & consummationem, dixerunt quisque alter alteri:

43 Restituamus populum nostrum ex dejectione hac, ut pugnemus pro populo nostro, ac sanctuario.

44 Et congregatus est conventus, ut parati essent ad bellum, ùtque orantes peterent misericordiam, & miserationes à *Deo*.

45 (Nam Jeruschalaimorum urbs erat vacua habitatoribus ùt desertum, non erat, qui ingrederetur, aut egrederetur inter natos ejus; & sanctuarium erat conculcatum, & viri alienigenæ in arce *erant*, diversorium *erat* pro gentibus; denique sublata erat delectatio ex JahaKobo: tibiaque, & cithara defecerat.)

46 Congregatíque venerunt Mitzpam è regione Jeruschalaimorum, quia locus orationis fuerat Mitzpæ antea Jisraëli.

47 Et jejunaverunt die illo, induentes cilicia, & cinerem imponentes capitibus suis, & disruperunt vestimenta sua:

48 Expanderúntque libros legis, de quibus accuratè scrutabantur gentes; ut inscriberent eis figuras idolorum suorum:

49 Et afferentes vestimenta sacerdotii, primitiásque, & decimas, excitaverunt Neziræos, qui expleverant dies suos.

50 Inclamaverúntque voce in cœlum sublatâ, dicentes; quid faciemus istis, & quónam istos abducemus?

51 Et sanctuarium tuum conculcatum est, atque inquinatum, & sacerdotes tui *versantur* in luctu, & abjectione;

52 Et ecce gentes istæ congregatæ sunt contra nos ad tollendum nos; Tu nôsti, quas rationes ineant contra nos.

53 Quomodo poterimus subsistere in faciem istorum, nisi tu adjuveris nos?

54 Clanxerúntque tubis, & clamaverunt voce magnâ.

55 Postea verò constituit Jehuda duces populi, chiliarchos, & centuriones, & præfectos quinquagenis, & decuriones:

56 Dixerúntque iis, qui ædificabant domos, & desponsaverant uxores sibi, & conseverant vineas, timidísque, ut reverteretur quisque domum secundùm legem.

57 Ita profecta sunt castra, & metati sunt ad Emmauntem, meridiem versùs.

58 Et dixit Jehuda, accingimini, & estote strenui, ac estote parati manè ad pugnandum contra gentes istas, quæ congregatæ sunt adversùm nos, ad tollendum nos, & sanctuarium nostrum:

59 Nam meliùs *est* nos mori in bello, quàm videre mala gentis nostræ, & sanctuarii.

60 Prout autem fuerit voluntas *Dei* in cœlo, ità faciat.

CAP. IV. *Encænia templi per Jehudam.*

Assumsit autem Gorgias quinquies mille viros, & mille equites electos, & castra ista profecta sunt noctu.

2 Ut irruentes in castra Jehudæorum, cæderent eos repentè: erántque ipsi incolæ montis duces itineris illius.

3 Quod audiens Jehuda, profectus est ipse, ac potentes illi ad percutiendum copias Regis, quæ erant Emmaunte.

4 Atque adhuc quidem illius copiæ erant dispersæ à castris.

5 Quum veniens Gorgias in castra Jehudæ noctu, nemine invento, quæsivit eos in montibus; nam dicebat, fugiunt isti à nobis.

6 Simulac autem illuxit dies: visus est Jehuda in campo ipso cum tribus virorum millibus: verùntamen tegumenta, gladiósque non habebant pro voluntate sua.

7 Quum itaque aspicerent castra gentium fortia loricatis hominibus, & equitatum circumstantem ea, qui quidem periti erant rei militaris.

8 Dixit Jehuda viris, qui erant cum ipso, ne timeatis multitudinem istorum, & impetum istorum ne formidetis:

9 Mementote ùt servati sunt Majores nostri in mari rubro, quando persequebatur eos Parho, instructus copiis.

10 Nunc ergo inclamemus Deum cœli, si miserebitur nostri, & recordatus fœderis Majorum, conteret castra ista hodie in conspectu nostro:

11 Ut cognoscant omnes gentes esse, qui liberet, & servet Jisraëlem.

12 Attollentes autem alienigenæ oculos suos, quum vidissent illos ex adverso venientes.

13 Exiverunt è castris in prælium, & clanxerunt, qui *erant* à Jehuda.

14 Quúmque fuissent congressi, gentes illæ contritæ sunt, diffugerúntque in campum:

15 Extremi verò omnes ceciderunt gladio; quos persequuti sunt ad Schedemothas usque, & usque ad campos Edomææ, Aschdodúmque, & Jamniam; ceciderúntque ex eis quasi ter mille viri.

16 Reversus autem Jehuda, & copiæ ejus à persequutione illorum.

17 Edixit populo, ne concupiscatis spolia; hostes enim *sunt* ex adverso nostri.

18 Gorgias, *inquam*, & copiæ ejus in monte isto *sunt* propè nos; sed state nunc contra inimicos nostros, & expugnate illos; postea verò liberè spolia illorum capite.

19 Absolvente adhuc Jehudâ ista *eloqui*, apparuit pars quædam prospiciens è monte;

20 Quæ vidit in fugam versos fuisse *suos*, & *Jehudæos* succendere castra sua: nam fumus, qui spectabatur, demonstrabat factum.

21 Illi autem videntes ista, timore perculsi sunt valde; & simul videntes Jehudæ castra in campo parata ad prælium.

22 Fugerunt omnes in regionem alienigenarum;

23 Ita-

23 Itaque Jehudâ reverso ad spolia castrorum, acceperunt aurum multum, & argentum, & hyacinthinas vestes, & infectas purpurâ marinâ,& divitias magnas.
24 Deinde reversi laudârunt, & benedixerunt Deo cœli, eò quòd bonus sit, quòd in seculum misericordia eius:
25 Effectáque est salus magna Jisraëli die illo.
26 Quicunque autem alienigenarum conservati sunt, advenientes renunciârunt Lysiæ omnia,quæ acciderant:
27 Et ille audiens, confusus est, & abjecit animum, quòd ea non essent facta Jisraëli, quæ voluerat,neque evenissent ea,quæ Rex ipsi mandaverat.
28 Sequente autem anno collegit virorum lectissimorum sexaginta millia,& quinquies mille virorum equitatum, ut expugnaret eos:
29 Venientésque in Edomæam,castra fecerunt Beth-tzuræ,quibus occurrit Jehuda cum decies mille viris.
30 Et videns castra illorum fortia,oravit, dicens;benedictus esto servator Jisraëlis,qui contrivisti impetum potentis per servum tuum Davidem,& tradidisti castra alienigenarum in manus Jonathanis,filii Schaulis,& armigeri ipsius;
31 Conclude castra ista in manu populi tui Jisraëlis, & confundantur in copiis, & equitatu suo:
32 Inde illis metum, & liquefac audax robur illorum, commoveantúrque contritione ipsorum:
33 Dejice ipsos gladio amantium te; & laudent te omnes, qui cognoscunt nomen tuum,hymnis.
34 Tunc congressi sunt inter se, cæcidéruntque ex castris Lysiæ ad quinquies mille viros,cæciderunt, *inquam*,ex adverso istorum.
35 Videns autem Lysias fugam,quæ fuerat sui exercitûs, & factum audax Jehudæ, atque ùt parati sunt vivere,aut mori generosè, profectus in Antiochiam,exteros collegit, multiplicatóque exercitu,qui fuerat confectus,cogitavit oportere,ut instauratus rediret in Jehudæam.
36 Dixit autem Jehuda,& fratres ejus,ecce contriti sunt inimici nostri, ascendamus ad purificandum locum sanctum, & instaurandum denuò:
37 Congregatísque castris totis,ascenderunt in montem Tzijonis:
38 Ubi,quum viderunt sanctuarium desolatum, & altare contaminatum, portásque exustas, & in vestibulis plantas enatas tanquam in arboreto, aut in aliquo montium, cellásque dirutas:
39 Diffregerunt indumenta sua plangentes planctu magno, imposuerúntque cinerem capiti suo.
40 Et procidentes super faciem in terram,clanxerunt tubis hoc significantibus,& inclamaverunt Deum cœli.
41 Tunc mandavit Jehuda viris, ut oppugnarent eos, qui erant in arce, donec purificaret locum sanctum:
42 Et elegit sacerdotes inculpatos studiosos legis.
43 Qui purificârunt locum sanctum, & sustulerunt lapides contaminationis, *exportantes* in locum immundum.
44 Quum autem consilium inirent de altari holocausti contaminato,quid eo facturi essent.
45 Accidit eis consilium optimum destruendi illud, ne fortè esset ipsis probro, quia gentes contaminaverant illud: & destruxerunt altare.
46 Reposuerúntque lapides illos in monte domus ipsius commodo loco *servandos*, donec propheta adventaret ad respondendum de illis:
47 Et acceptis lapidibus integris secundùm legem,ædificaverunt altare novum ad *formam ejus*,quod fuerat priùs.
48 Postea ædificatis locis sanctis,interioribúsque domûs partibus, atria ipsa sanctificaverunt.
49 Et factis novis instrumentis sanctis intulerunt lychnuchum, & altare holocaustorum, ac thymiamatum, mensámque in templum.
50 Ita suffitum fecerunt in altari, & accenderunt lucernas impositas lychnucho, ut lucerent in templo:
51 Imposuerúntque mensæ panes, & extenderunt aulæa, perfecerúntque omnia opera,quæ curaverant.
52 Tum surgentes manè vigesimo quinto die mensis noni (is est mensis Cislev) anno centesimo quadragesimo octavo.
53 Obtulerunt sacrificium secundùm legem in altari holocaustorum novo,quod fecerant pro tempore.
54 Quo die contaminaverant illud gentes,eodem fuit denuò instauratum cum canticis,& citharis,cinyrísque,& cymbalis:
55 Et procidentes omnes populares in faciem,adoraverunt,benedixerúntque Deo cœli, qui prosperum successum tribuerat ipsis.
56 Celebraverúntque hanc instaurationem altaris diebus octo,offerentes holocausta cum lætitia, & sacrificantes sacrificium salutis,& laudis.
57 Nam ornârunt partem anteriorem templi coronis aureis, & scutulis, renovârúntque portas, & cellas,quum januas apposuissent eis.
58 Quum itaque fuisset lætitia magna in populo valde, & aversum opprobrium gentium.
59 Statuit Jehuda cum fratribus suis, & tota ecclesia Jisraëlis, ut agerentur dies instaurationis altaris temporibus suis quotannis,diebus octo,incipientibus à vigesimo quinto mensis Cislevi,cum lætitia & gaudio.
60 Et ædificârunt eodem tempore in monte Tzijonis circumquaque muros altos, & turres præpotentes,ne quando advenientes gentes, proculcarent ea, ùt fecerant priùs:
61 Mandaverúntque exercitum, qui illic erat,custodiis incumbere, postquam munivisset illud: & servare Beth-tzuram, ut haberet populus munitionem, ex adverso Edomææ.

CAP. V. *Iehuda feliciter pugnat in gentes.*

Fuit autem, quum audivissent gentes in circuitu ædificatum esse altare, instauratum-

túmque denuò fanctuarium, ùt priùs, ut irafcerentur valde.

2 Ineuntéfque confilium de tollendo genere Jahakobi, eos, qui erant in medio fui, inciperent morte afficere, & tollere aliquos è populo.

3 Quamobrem expugnavit Jehuda, bellum gerens in pofteros Hefaui in Edomæa, regionem Hakrabbatenam, quia circumfedebant Jifraëlitas, & percuffit eos plagâ magnâ, eófque in arctum compellens, cepit fpolia eorum.

4 Deinde recordatus malitiæ filiorum Hakranis, qui fuerant populo laqueus, & offendiculum, ftruendo eis infidias per itinera;

5 Poftquam inclufi fuiffent ab eo in turres caftra metante contra illos, internecioni devovit illos, & incendit turres illius *regionis* igne cum omnibus, qui erant in eis.

6 Inde tranfmeavit in Hammonitas, ubi invenit manum fortem, populúmque multum cum Timotheo, duce ipforum.

7 Eo autem cum illis congreffo, præliis multis contriti funt à confpectu ejus, ità percuffit eos.

8 Quúmque cepiffet priùs Jahzerum, & pagos illius, reverfus eft in Jehudæam.

9 Congregatæ funt autem gentes, quæ *erant* in regione Gilhadis contra Jifraëlitas, qui erant in finibus ipforum, ad tollendum ipfos.

10 Quamobrem fugerunt in munitionem Dathema, miferúntque literas ad Jehudam, & fratres ejus, dicentes;

11 Congregatæ funt contra nos gentes, quæ circumftant nos ad tollendum nos, atque fe comparant, ut venientes occupent munitionem, in quam confugimus, & Timotheus dux eft exercitûs ipforum.

12 Nunc igitur veniens, eripe nos è manu ipfarum: nam ceciderunt è nobis multi:

13 Et omnes fratres noftri, qui erant in partibus Tobi, morte affecti funt, & captivas abduxerunt uxores ipforum, liberófque eorum, & ipfam fupellectilem, poftquam peremiffent illic ad mille viros.

14 Quum adhuc literæ iftæ legerentur, ecce nuncii alii advenerunt ex Galilæa diruptis veftibus, renunciantes in hanc fententiam.

15 Dicentéfque conveniffe contra fe ex Ptolemaide, Tyróque, & Tzidone, & Galilæam totam repletam effe alienigenis, ut confumant nos, *inquiebant illi*.

16 Quum autem Jehuda, populúfque audiviffet fermones iftos, congregata eft ecclefia magna ad confulendum, quid facturi effent fratribus fuis; qui erant in afflictione, & oppugnabantur ab illis.

17 Dixítque Jehuda Schimhoni, fratri fuo, elige tibi viros, & profectus libera fratres tuos, qui *funt* in Galilæa: ego verò, & Jonathan, frater meus proficifcemur in regionem Gilhadis.

18 Ità reliquit Jofephum, filium Zecarjæ, & Hazarjam, duces populi, cum reliquis copiis in Jehudæa ad cuftodiam:

19 Quibus mandavit, dicens; præeftote huic populo, ac ne committite prælium in gentes, donec reverfi fuerimus.

20 Quum ergo diftributi effent Schimhoni viri ter mille, qui proficifcerentur in Galilæam; Jehudæ verò viri octies mille *profecturi* in regionem Gilhadis:

21 Profectus Schimhon in Galilæam, commifit prælia multa contra gentes, & contritis gentibus à confpectu fuo, perfequutus eft eos ad portas ufque Ptolemaidis;

22 Adeò ut caderent ex gentibus ad viros ter mille: ceperúntque fpolia earum.

23 Et affumentes alios è Galilæa, etiam qui in Harbathis *erant*, cum uxoribus, liberífque, & quæcunque erant ipfis, abduxerunt ea in Jehudæam cum lætitia magna.

24 Jehuda verò Macbæus, & Jonathan frater ejus, quum trajeciffent Jardenem, profecti funt itinere trium dierum in deferto.

25 Ubi occurrerent Nabathæis, qui obviàm venientes illis pacificè, enarraverunt illis omnia, quæ acciderant fratribus ipforum in regione Gilhadis.

26 Et multos ex eis comprehenfos effe Botzræ, & Betzeri, Nallæ, Chefchbone, Mahacathæ, & Karnajimis; quæ omnes civitates munitæ funt, & magnæ.

27 In cæteris quoque civitatibus Gilhadis comprehenfos effe: ac poftridie ftatuere irruptione factâ contra munitiones, eas occupare, deinde verò tollere omnes illos die uno.

28 Quamobrem convertit Jehuda cum caftris fuis viam ad defertum in Botzram repentè, & capiens civitatem, occidit omnem mafculum acie gladii, & acceptis omnibus fpoliis eorum, incendit eam igne.

29 Inde verò movens nocte, profectus eft tanquam in munitionem *iturus effet*.

30 Sed quum illuxiffet, fublatis oculis ipforum, ecce populus multus, atque innumerus attollebant fcalas, & machinas ad capiendum munitionem, & bello petebant eos.

31 Videns autem Jehuda inceptum effe prælium, clamore civitatis afcendente in cœlum ufque tubis, & voce magnâ dixit viris copiarum:

32 Pugnate hodie pro fratribus veftris:

33 Et procedentes tribus ordinibus à tergo illorum, clanxerunt tubis, & inclamaverunt oratione.

34 Agnofcentia verò caftra Timothei Macbæum effe, fugerunt à confpectu ejus, & percuffit eos plagâ magnâ, adeò ut caciderint ex eis die illo ad octies mille viros.

35 Poftea declinans Mitzpam, oppugnavit eam, & occupavit eam, occidit omnem marem ejus, acceptífque fpoliis ejus, incendit eam igne.

36 Inde movens, occupavit Chefchbonem, Mahacatham, Betzerum, & reliquas civitates regionis Gilhadis.

37 His autem rebus geftis, congregavit Timotheus caftra altera, & caftra metatus eft ex adverfo Rephanis trans torrentem;

38 Jehuda verò mifit, qui explorarent caftra, hi renunciàrunt ei, dicentes, congregatæ funt ad eos omnes gentes, quæ circumftant nos, copiæ multæ admodum;

39 Arabas etiam conduxit ad auxilium fuum, & caftra habent trans torrentem, parati venire ad pugnandum contra te. Profectus eft itaque Jehuda obviàm eis.

40 Dixit

40 Dixit verò Timotheus principibus copiarum suarum, quum appropinquaret Jehuda, & castra ejus ad torrentem aquæ; si trajecerit ad nos prior, non poterimus sustinere eum; sed omnino potentior erit nobis:

41 Sin autem formidaverit,& castra fecerit trans fluvium, trajiciemus ad eum, erimúsque potentiores eo.

42 Sed ubi appropinquavit Jehuda ad torrentem aquæ, stitit populi scribas ad torrentem, & mandavit eis,dicens; ne sinatis ullum hominem castra ponere: sed veniant omnes in prælium.

43 Ità trajecit in illos prior, totúsque populus ipsius post ipsum, & contritæ sunt in conspectu ejus omnes gentes,quæ abjicientes arma sua, fugerunt in fanum, quod est Karnajimis.

44 Occupantes autem civitatem, fanum ipsum incenderunt igne cum omnibus,quæ erant in eo. Sic eversa est urbs Karnajimorum, quum non potuissent ampliùs sustinere in conspectu Jehudæ.

45 Tunc abduxit Jehuda omnes Jisraëlitas, qui *erant* in regione Gilhadis,tam parvum,quàm magnum,& uxores eorum,liberósque eorum, & supellectilem,castra magna admodum,ut venirent in terram Jehudæ.

46 Quum autem venissent Hephronem usque(quæ civitas est magna in ipso ingressu,munita valde,non poterat declinari ab ea dextrorsum, aut sinistrorsum: sed per medium ejus eundum erat;)

47 Excluserunt eos cives.

48 Et obstruxerunt portas lapidibus.

49 Misit vero ad eos Jehuda verbis pacificis,dicens;

50 Transibo per terram tuam,ut abeamus in terram nostram: nemo autem malefaciet vobis; tantummodo pedibus transibimus: sed noluerunt aperire ei.

51 Quamobrem mandavit Jehuda, ut pronunciaretur in castris irrumpendum esse cuique ab eo, quo erat loco; & irruperunt viri copiarum, oppugnaverúntque civitatem toto die illo,& totâ nocte,donec tradita est civitas in manus ipsorum:

52 Et perdidit omnem masculum acie gladii,funditúsque eversâ illâ,accepit spolia ejus, & pervasit per civitatem super eos, qui occisi erant.Inde trajecerunt Jardenem, in campum magnum, qui ex adverso Bethscheanis *est*.

53 Jehuda verò agens extremam aciem, adhortabatur populum in tota via, donec venisset in terram Jehudæ.

54 Tunc ascenderunt in montem Tzijonis cum lætitia, & gaudio, obtulerúntque holocausta, eò quòd non cecidisset ex ipsis ullus,donec reversi essent cum pace.

55 Diebus autem illis, quibus erat Jehuda cum Jonathane in regione Gilhadis,& Schimhon frater ejus in Galilæa ex adverso Ptolemaidos;

56 Audiens Joseph,filius Zecarjæ,& Hazarja principes copiarum reliquarum strenua facinora, & res bellicas; quas effecerant,dixerunt:

57 Comparemus nos quoque nobis ipsis nomen, & proficiscamur ad oppugnandum gentes,quæ circumstant nos:

58 Præceptóque dato viris copiarum, quæ *erant* cum ipsis,profecti sunt contra Jamniam.

59 Egressus verò Gorgias è civitate est,& viri ipsius obviàm eis in prælium.

60 Ità versus in fugam Josephus,& Hazaria persequentibus illis, propulsati sunt ad terminos usque Jehudææ, cæciderúntque die illo è populo Jisraëlis ad bis mille viros; adeò fuit fuga magna in populo Jisraëlis;

61 Eò quòd non audivissent Jehudam,& fratres ejus, existimantes se facturos facinus.

62 Isti autem non erant de semine virorum illorum, quorum operâ salus data est Jisraëli.

63 Itaque vir ille Jehuda,& fratres ejus gloriam consequuti sunt valde coram toto Jisraële,gentibúsque omnibus,ubi audiebatur nomen ipsorum:

64 Adeò ùt congregatæ, eos accederent, acclamantes fausta.

65 Deinde procedens Jehuda,& fratres ejus,ut oppugnarent Edomæos,qui in regione Meridiana; percussit Chebronem,& villas illius.

66 Et sublatâ munitione illius, postquam turres illius incendit circumquaque, castra movit profecturus in terram alienigenarum,transivítque Schaharajima:

67 Quo tempore cæciderunt sacerdotes civitatum sine consilio, volente ipso facinus strenuum efficere, quum processisset in prælium.

68 Declinavítque Jehuda in Aschdodum, *in* terram alienigenarum, quorum altaria destruxit, & sculptiles deos combussit igne: quúmque cepisset spolia civitatum,reversus est in terram Jehudæ.

CAP. VI. *Antiocho seniori succedit junior*, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν.

REx autem Antiochus pervadens superiores regiones, quum audisset esse in Elymaide, quæ est in Perside, civitatem nobilem divitiis,argento,& auro;

2 Et templum, quod erat in ea, esse opulentum valde, ibíque esse tegumenta aurea, & thoraces,& arma, quæ reliquerat ibi Alexander,filius Philippi,Rex Macedo,qui regnaverat primus Græcorum illic:

3 Venit, quærens occupare civitatem, & deprædari eam; sed non potuit,quia innotuerat hic sermo civibus.

4 Quamobrem insurgentes in eum, prælio infestârunt eum, & fugiens, movit inde cum tristitia magna,reversus Babylonem.

5 Venit autem quidam in Persida, qui nunciavit ei,in fugam versa esse castra,quæ profecta erant in terram Jehudæ:

6 Et profectum Lysiam cum copiis potentibus in primis fuisse in fugam versum à conspectu eorum, eósque invaluisse armis, & copiis,& spoliis multis, quæ ex illis castris ceperant, quum Jehudæi concidissent ea.

7 Et diruisse abominationem, quam ædificaverant in altari, quod erat Jeruschalaimis, & sanctuarium sicut illud, quod ante fuerat, circumdedisse muris alteris,

& Bethtzuram civitatem suam.
8 Fuit verò,quum audivisset Rex sermones istos,ut consternaretur,& commoveretur valde, adeò ut decumbens lecto incideret in infirmitatem ex tristitia,quòd factum non fuisset ipsi,sicut cogitaverat.
9 Itaque fuit illic diebus multis,eò quòd renovata esset in ipso tristitia magna.
10 Et arbitratus se jamjam moriturum, advocavit omnes amicos suos, & dixit eis, abscessit somnus ab oculis meis, & concidi animo ex solicitudine.
11 Dicens cum animo meo,quò usque afflictionis deveni,& fluctûs magni,quò nunc jactatus sum!
12 Nam utinam bonus,& dilectus fuissem in regno meo. Nunc autem recordor malorum, quæ feci Jeruschalaimis, accipiens omnia instrumenta aurea, & argentea, quæ in eis erant, & mittens, qui tollerent habitatores Jehudæ sine causa.
13 Agnosco, propter ista obvenire mihi mala hæc: nam ecce pereo tristitiâ magnâ in regione aliena.
14 Tunc advocans Philippum,unum ex amicis suis,præfecit eum toti regno suo:
15 Et tradidit ei diadema,& stolam suam, & annulum; ut agens Antiochum filium ipsius,educaret eum ad regnandum.
16 Ità mortuus est illic Antiochus Rex anno centesimo quadragesimo nono:
17 Et cognoscens Lysias mortuum esse Regem, instituit Antiochum,filium illius,qui regnaret pro eo,quem educavit juvenem,& imposuit ei nomem Eupatoris.
18 Qui autem ex arce erant, concludebant Jisraëlitas circa sanctum locum, & procurantes *populo* huic mala semper,& firmamentum gentibus.
19 Quapropter rationem iniens Jehuda tollendi eos,congregavit universum populum; ut circumsideret eos.
20 Qui congregati simul,obsidionem instituerunt in eos anno centesimo quinquagesimo, fecítque contra eos Jehuda stationes prò balistariis,& machinas.
21 Prodeuntes autem ex ipsis è clausura sua quidam impii ex Jisraële,qui adhæserant ipsis,& profecti ad Regem,dixerunt.
22 Quousque non exercebis judicium, aut ulcisceris fratres nostros?
23 Nobis placuit servire patri tuo,& ambulare in viis,quæ indicebantur ab ipso, & obsequi præceptis ejus; quàmvis ii,qui ad istum populum pertinent hujus rei causâ à nobis alienarentur:
24 Quin etiam quicunque inveniebantur ex nobis morte afficiebantur, & possessiones nostræ diripiebantur:
25 Neque in nos solùm injiciebant manum,sed etiam in omnes terminos suos.
26 Ecce autem castra fecerunt hodie contra arcem Jeruschalaimorum,ut capiant illam; & locum sanctum, itémque Bethtzuram muniverunt.
27 Quòd si non anticipaveris eos celeriter,majora istis facient, neque poteris continere eos.
28 Tunc iratus Rex,quum audivisset,congregavit omnes amicos suos,principes copiarum suarum,& magistros equitum:
29 Et à Regibus aliis,atque ab insulis maris venerunt ad eum mercenariorum copiæ.
30 Adeò ut esset numerus copiarum ejus centies mille peditum; & vicies mille equitum, elephantorúmque triginta duorum, peritorum rei bellicæ.
31 Tum venientes per Edomæam,castra fecerunt contra Bethtzuram, quam oppugnaverunt diebus multis, factis machinis, sed egressi oppidani,incenderunt eas igne, & pugnaverunt viriliter.
32 Movens itaque Jehuda ab arce, posuit castra ad Bethzecarjam, è regione castrorum Regis:
33 Rex verò manè surgens,movit castra impetu contra viam Bethzecarjæ, ubi distributæ copiæ ad prælium, clanxerunt tubis.
34 Quúmque elephantibus ostendissent sanguinem uvæ,& mororum,ut instituerent eos ad prælium;
35 Diviserunt bestias in phalangas, & constituerunt cuique elephanti mille viros loricatos annulis ferreis, cum galeis æneis in capitibus ipsorum: & quingenti equites ordinati sunt ad unamquamque bestiam lectissimi.
36 Hi opportunissimè, ubicunque erat bestia,aderant; & quòcunque proficiscebatur, proficiscebantur simul, non discedebant ab ea.
37 Turres quoque ligneæ super eas firmæ, & obtegentes unamquamque bestiam, erant accinctæ super ea machinis; & in unaquaque viri triginta duo pugnantes ab eis,cum Indo *magistro* bestiæ.
38 Reliquum verò exercitum hinc & inde statuerunt in duabus partibus, duces agentes *eum*,& circumsepti phalangibus;
39 Adeò ut sole super aureos clypeos fulgente,fulgerent montes ab eis, & resplenderent ùt lampades ignis.
40 Fuit autem extensa pars quædam castrorum Regis ad excelsa montium,& quædam ad humilia loca; ita procedebant securè atque ordinatè.
41 Commovebantúrque omnes, qui audiebant sonum multitudinis eorum, & incessum multitudinis, & collisionem armorum; erant enim castra magna admodum atque valentia.
42 Appropinquante autem Jehudâ,& castris ejus in aciem,ceciderunt ex castris Regis sexcenti viri.
43 Videns verò Elhazar Habaran unam ex bestiis loricatam loricis regiis, quæ erat superior omnibus aliis bestiis; eò quòd videbatur ipsi in ea esse rex.
44 Exposuit se ipsum,ut servaret populum suum, & compararet sibi nomen æternum;
45 Incurrénsque in eam audacter per medium phalangis,quum morte affecisset à dextera,sinistráque, adeò ut discinderentur ab eo hinc,& inde.
46 Subiit sub elephantum illum, & supponens se ei,occidit eum,cecidítque in terram super ipsum,& illic mortuus est.
47 Quúmque vidissent potentiam Regis,& impetum copiarum,declinaverunt ab eis.
48 Qui autem ad castra regis pertinebant,ascenderunt adversùs eos Jeruschalaima,

laima, ut castra poneretRex in Jehudæam,& in montem Tzijonis ;
49 Postquam, factâ pace cum Bethtzuranis, exiissent è civitate (nam non erat ibi commeatus ipsis, ut conclusi manerent in ea, quia sabbathum erat terræ.)
50 Et accepisset Rex Bethtzuram,& instituisset illic præsidium ad servandum eam.
51 Posuit ergo castra in locum sanctum diebus multis, & statuit illic stationes pro balistariis, machinásque ; & igni,& lapidibus mittendis tormenta accommoda , & scorpiones ad injicienda tela,& fundas.
52 Fecerunt autem illi quoque machinas adversùs machinas eorum , & præliati sunt diebus multis.
53 Cibaria verò non erant in vasis , quia septimus erat annus, & qui servati, se receperant in Jehudæam à gentibus , comederant residuum, quod fuerat repositum.
54 Itá reliqui erant in locis sanctis viri pauci, quia prævalebat eis fames,& dispersi erant quisque in locum suum.
55 Sed quum audiret Lysias Philippum, quem constituerat Rex Antiochus, quum adhuc viveret, educare Antiochum filium suum ;
56 Revertisse à Perside, & Media, ut regnaret ipse, & copias Regis, quæ profectæ erant cum eo, & quærere, ut cum negotiis *regnum* acciperet.
57 Festinaverunt, & exstimulati sunt, ut ex arce abirent ; & dixerunt Regi ducibúsque copiarum, & viris, deficimus in dies,& alimenta nobis sunt pauca ; locus vero, quem obsidemus, munitus est,& incumbunt nobis negotia regni :
58 Nunc itaque jungamus dexteras viris istis,& faciamus cum eis pacem,& cum tota gente ipsorum ;
59 Et constituamus eis, ut ambulent ex lege sua sicut antea. Nam propter legalia statuta sua, quæ expulimus, irati sunt, fecerúntque hæc omnia.
60 Placuit hic sermo coram Rege,& principibus, qui misit ad eos faciendæ pacis nomine,& acceperunt illi :
61 Qúmque juramento confirmâsset eos Rex,& principes de illis, abierunt à munitione.
62 Rex autem ingressus in montem Tzijonis, quum vidisset munitionem loci, abjecit juramentum, quod fecerat , datóque mandato evertit murum circumquaque.
63 Deinde movens diligenter, reversus est ad Antiochiam ,ubi invenit Philippum dominantem civitati, & oppugnans eum , vi civitatem occupavit.

CAP. VII. *Jehudæi vincunt Nicanorem.*

Anno centesimo quinquagesimo primo, egressus Demetrius , Seleuci filius Româ, ascendit cum viris paucis in civitatem maritimam,& regnavit illic.
2 Fuit autem, quum venisset in domum regalem majorum suorum, comprehendentibus copiis ipsius Antiochum, & Lysiam, quos ad ipsum adducerent.
3 Ut cognita re ab ipso diceret, ne mihi ostendatis facies eorum.
4 Itá quum occidissent eos copiæ, insedit Demetrius throno regni sui.
5 Venientes autem ad ipsum viri omnes iniqui, & impii ex Jisraële, quorum dux erat Alcimus, qui volebat sacerdotio fungi :
6 Accusaverunt populum apud Regem, dicentes ; perdidit Jehuda cum fratribus suis omnes amicos tuos,& nos disperserunt è terra nostra.
7 Nunc itaque mitte aliquem, cui habeas fidem, ut profectus videat perditionem totam, quam effecit nobis,& regioni Regis ; puniatque eos, & omnes, qui ad hanc rem sunt adjumento ipsis.
8 Eligens itaque Rex Bacchidem, amicum suum ,dominantem in regione transfluviali, & magnum in regno, fidúmque regi, emisit eum ;
9 Et Alcimum illum impium, cui instituit sacerdotium ; mandavítque illi, ut efficeret vindictam in filios Jisraëlis:
10 Profecti autem, ubi venerunt cum copiis multis in terram Jehudæ, misit legatos ad Jehudam, & fratres ejus dolosè verbis pacis ;
11 Sed non attenderunt sermonibus eorum ; noverant enim venisse illos cum multis copiis.
12 Congregati verò sunt ad Alcimum, & Bacchidem scribæ congregatione magnâ, requisituri, quæ justa videbantur.
13 (Hi enim Aschidæi primi fuerant in filiis Jisraëlis,) & requisiverunt ab eis pacem.
14 Dicebant enim; quidam sacerdos è semine Aharonis venit cum copiis istis, neque; injuriam faciet nobis.
15 Et ille eos alloquutus est verbis pacis, juravítque eis, dicens ; non procurabimus vobis mala,& amicis nostris.
16 Sed postquam credidissent ipsi, comprehenderunt ex eis viros sexaginta,& occidit eos die uno, secundùm sermones illos, quos scripsit *Psaltes.*
17 Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem eorum effuderunt circum Jeruschalaima, nec fuit eis, qui sepeliret ipsos.
18 Quamobrem accidit illorum metus,& terror in totum populum ; dicebant enim. non inest veritas, & jus istis : transgressi sunt enim pactum constitutum,& jusjurandum, quod juraverant.
19 Movens itaque Bacchides Jeruschalaimis, castra posuit Bethzethæ, & mittens comprehendit multos ex hominibus transfugis, qui erant cum ipso , & populares quosdam , quos mactavit, projecítque in magnam foveam.
20 Deinde committens regionem Alcimo, dimisit cum eo copias auxilio futuras ei,& abiit Bacchides ad regem.
21 Contendebat autem Alcimus de principatu sacerdotii :
22 Et congregati ad ipsum omnes, qui turbabant populum suum, obtinuerunt terram Jehudæ, & plagâ magnâ affecerunt Jeruschalaima.
23 Quamobrem videns Jehuda omne malum, quo afficiebat Alcimus,& qui erant cum eo filios Jisraëlis, supra quàm gentes ;
24 Egressus in omnes terminos Jehudææ circumquaque, fecit ultionem de viris illis, qui transfugerant, & contracti sunt, ne in regio-

regionem ampliùs proficiſcerentur.
25 Ut autem videns Alcimus prævalere Jehudam, & comites ejus, agnovit ſe non poſſe ſuſtinere eos,reverſus adRegem,accuſavit eos peſſimè.
26 Quapropter miſit Rex Nicanorem unum nobilium ſuorum principum,odio habentem, & infeſtum Jiſraëli, dans in mandatis ei,ut tolleret populum.
27 Et veniens Nicanor Jeruſchalaima *inſtructus* copiis multis, miſit ad Jehudam, & fratres ipſius doloſè verba pacis,dicens;
28 Ne eſto bellum inter me, & vos; veniam cum viris paucis,ut videam vos in faciem cum pace.
29 Ità venit ad Jehudam, & ſalutârunt alter alterum pacificè,ſed hoſtes erant parati,ut abriperent Jehudam:
30 Quæ res, quum innotuiſſet Jehudæ, eum doloſè veniſſe ad ipſum; deterritus eſt,ne ampliùs congrederetur cum eo, nec voluit ampliùs videre faciem ejus.
31 Agnoſcens itaque Nicanor retectum eſſe conſilium ſuum, proceſſit obviàm Jehudæ juxta Cephar-ſalma.
32 Ceciderúntque eorum,qui erant à Nicanore quaſi quingenti viri; ità fugerunt in civitatem Davidis.
33 His autem rebus geſtis,& aſcendente Nicanore ad montem Tzijonis;proceſſerunt è loco ſancto quidam è Sacerdotibus, & è Senioribus populi, ſalutaturi ipſum cum pace,& demonſtraturi ei holocauſtum, quòd offerebatur pro Rege.
34 Verùm ſubſannans eos,ludificatus eſt eos,& polluit eos,loquutus ſuperbè;
35 Juravítque cum furore, dicens; niſi tradatur Jehuda cum caſtris ipſius in manus meas,nunc erit,quum rediero in pace, ut incendam domum iſtam, exivítque actus furore magno.
36 Ingreſſi verò Sacerdotes,ſteterunt ante altare,& templum: fleverúntque,dicentes;
37 Tu elegiſti domum hanc,ut vocetur de nomine tuo,ut ſit domus orationis,& obſecrationis populo tuo.
38 Fac ultionem de homine iſto,& de caſtris iſtius, corruántque gladio, memento blaſphemiarum iſtorum, ac ne ſinito eos conſiſtere.
39 Egreſſus autem Nicanor Jeruſchalaimis,caſtra poſuit in Beth-chorone, ubi occurrerunt ei copiæ Syriæ:
40 Jehuda verò caſtra fecit Hadaſis cum tribus virorum millibus,& orabat Jehuda, dicens;
41 Quum legati àRege miſſi,blaſpemârunt, procedens angelus tuus, percuſſit ex eis centum octoginta quinque millia:
42 Ità contere caſtra iſta coram nobis hodie,& agnoſcant reliqui iſtos malè obloquutos eſſe loco ſancto tuo; & judica iſtum ſecundùm malitiam ipſius.
43 Congreſſis itaque caſtris in prælium decimo tertio Adaris menſis, contrita ſunt caſtra Nicanoris, & ipſe primus in prælio concidit.
44 Quum autem viderunt caſtra ejus mortuum eſſeNicanorem,abjectis armis ſuis,fugerunt:
45 Eóſque perſequuti ſunt *Iehudæi* itinere diei unius Hadaſis, uſque quò venitur Gezerum; ubi clanxerunt tubis adſignificantibus poſt ipſos.
46 Egreſſi autem ex omnibus vicis Jehudææ, *incolæ* circumquaque feriebant illos, adeò ut revertentes hi ad illos, caderent omnes gladio, nec reliquus fieret ex eis, vel unus.
47 Ità acceperunt ſpolia,prædámque,caput verò Nicanoris amoventes,& dexteram ejus,quam extenderat ſuperbè, detulerunt,& ſuſpenderunt ad Jeruſchalaima.
48 Unde lætatus populus valde,agitaverunt diem illum diem lætitiæ magnæ:
49 Inſtituerúntque celebrari quotannis diem illum decimo tertio Adaris.
50 Et quievit terra Jehudæ diebus paucis.

CAP.VIII. *Iehudas init fœdus cum Romanis.*

Audiens verò Jehuda nomen Romanorum,eos valere robore,& eos placidè omnino acquieſcere iis omnibus,quæ proponebantur ipſis,& quicunque ad ipſos veniunt,conſtituere cum eis amicitiam,denique valentes eſſe robore:
2 (Narratum enim fuerat ei de bellis ipſorum, & rebus ſtrenuis, quas gerebant apud Galatas,eos vi ſuperâſſe,& effeciſſe ſibi tributarios.
3 Et quæcunque fecerant in regione Hiſpaniæ, ad obtinendum fodinas metallicas auri,& argenti,quæ in ea ſunt;
4 Ut ſuperaverant locum illum totum conſilio ſuo, & tolerantiâ, quàmvis locus ille procul abeſſet ab ipſis valde, & Reges, qui invaſerant ipſos ab extremitate terræ, donec contriviſſent eos, poſtquam percuſſiſſent eos plagâ magnâ,útque reliqui darent ipſis tributum quotannis:
5 Philippum quoque, & Perſeum Macedonum Regem,& qui extulerant ſe in ipſos, ùt eos contriviſſent bello,& ſuperaviſſent eos.
6 Itemque Antiochum magnum,Regem Aſiæ, qui profectus erat in eos ad bellum, habens centum viginti elephantes,& equitatum, & currus, copiáſque multas valde,& attritus eſt ab ipſis:
7 Ut eum ceperint vivum,ſtatuerintque, ut ipſis daret cùm ille, tum qui Reges futuri erant poſt illum, tributum magnum,datis obſidibus,& diviſione inſtitutâ.
8 Quà regionem Iliacam, Myſiam, Lydiámque, & alias ex optimis regionibus illius acceptas ab illo,dederant EumeniRegi:
9 Et quia Græci conſilium inierant invadendi, & tollendi ipſos, cognito ſermone hoc an ipſis.
10 Miſerint in eos ducem unum,bellóque afflixerint eos,adeò ut ceciderint ex eis confoſſi multi, multos verò captivos abduxerint, uxores eorum,liberóſque eorum;& deprædatis illis obtinuerint terram eorum, everſiſque munitionibus eorum,ac deprædatis illis, ſervos effecerint eos in diem hunc uſque.
11 Item ùt reliqua regna,& inſulas,quæcunque obſtiterunt ipſis, perdiderunt,& in ſervitutem compulerunt:
12 Cum amicis autem ſuis,& iis,qui acquieſcunt

quiescunt ipsis, *cum* iis conservare amici-
tiam, & obtinere regna propinqua, & lon-
ginqua; & quicumque audiverunt nomen
ipsorum, metuere sibi ab ipsis; quoscun-
que autem volunt adjuvare, & tenere re-
gnum, eos regnare;
13 Contrà verò quos voluerint, destitue-
re: denique exaltatos esse valde:
14 Atque propter hæc omnia, non im-
posuisse quenquam eorum diadema sibi, ne-
que induisse purpuram, ut eâ se magnificè
gerat;
15 Sed senatum fecisse sibi, & quotidie
consilium sibi esse trecentorum viginti, con-
silia ineuntium semper de republica, ut ex-
ornent eam:
16 Tantùm credere uni homini, qui do-
minetur ipsis in annum, & imperium ha-
beat totius terræ ipsorum, & omnes ità au-
scultare uni, ut non sit invidia, neque æmu-
latio inter ipsos.
17 Elegit ergo Jehuda Eupolemum, filium
Jochananis, filii HakKotzi, & Jasonem, fi-
lium Elhazaris, quos misit Romam, ad con-
stituendum cum ipsis amicitiam, & socie-
tatem.
18 Et tollendum jugum suum à se; quia
videbant regnum Græcorum opprimere
Jisraëlem servitute.
19 Itaque profecti Romam (erat autem
iter multum admodum) & ingressi in sena-
tum proloquuti sunt, dicentes:
20 Jehuda Macbai, & fratres ipsius, & res-
publica Jehudæorum nos miserunt ad vos,
ut constituamus vobiscum societatem, &
pacem, & nos inscribamur sociis, & amicis
vestris:
21 Qui sermo placuit coram ipsis.
22 Atque hoc exemplum est illius epi-
stolæ, quam rescripsit *Senatus* in tabulis æ-
reis, & misit Jeruschalaima, ut esset apud
eos illic monimentum pacis, & societatis:
23 Quod faustum felixque sit Romanis,
& genti Jehudæorum mari terrâque in se-
culum, gladiúsque, & hostis procul sit ab
eis.
24 Quòd si exstiterit bellum in Romam
priùs, aut in ullum sociorum ipsorum in
tota ditione ipsorum;
25 Auxilium latura est gens Jehudæo-
rum, prout tempus præbebit ipsis, animo
optimo:
26 Neque dabunt, neque subministra-
bunt hostibus oppugnantibus ipsos com-
meatum, arma, argentum, naves, ùt visum
fuerit Romanis; & custodient mandata
eorum, nihil accipientes.
27 Similiter verò, si genti Jehudæorum
evenerit priùs bellum, auxilium ferent Ro-
mani ex animo; ut ipsis opportunitas
præbebitur:
28 Et oppugnantibus non dabitur com-
meatus, arma, argentum, naves, ùt visum
fuerit Romanis: sed custodient mandata
hæc, idque bonâ fide:
29 In hanc sententiam statuerunt Roma-
ni cum populo Jehudæorum *fœdus*.
30 Quòd si in posterum consilia inierint
hi, aut illi, addendi, aut adimendi, facient
prout placuerit ipsis, & quicquid addide-
rint, ademerintve, id ratum futurum est.
31 De malis autem, quæ Rex Demetrius
perficit in eos, scripsimus ei, dicentes.
Quamobrem grave jugum imponis amicis
nostris, sociísque Jehudæis?
32 Si ergo ampliùs interpellaverint nos
pro auxilio contra te, faciemus eis jus, & te
mari terrâque oppugnabimus.

CAP. IX. *Iehudæ cæso succedit Ionathan frater.*

Audiens verò Demetrius fecisse Nicano-
rem, & copias eius bellum, perrexit Bac-
chidem, & Alcimum secundò mittere in
terram Jehudæ, & cornu dexterum cum
eis.
2 Profecti itaque viâ Gilgalem versùs, ca-
stra metati sunt contra Cesulothas, quæ *sunt*
in Harbathis: quam quum occupâssent,
perdiderunt animas humanas multas.
3 Mense autem primo anni centesimi
quinquagesimi secundi, castra metati sunt
contra Jeruschalaima.
4 Moventes autem, profecti sunt Beth-
zethan cum viginti millibus virorum pe-
ditum, & bis mille virorum equitatûs;
5 Quum Jehuda castra posuisset Hadasi,
habens ter mille viros electos secum:
6 Qui videntes multitudinem copiarum,
hostes multos esse, metuerunt valde, & dif-
fluxerunt multi è castris; non sunt facti ex
eis reliqui, nisi octingenti viri.
7 Videns itaque Jehuda diffluxisse ca-
stra sua, quum prælium istud affligeret
ipsum, adeóque animo attritus esset, (quia
non habebat tempus congregandi eos) ut
dissolveretur.
8 Dixit iis, qui erant reliqui, surgamus, &
adscendamus in adversarios nostros, si for-
tè poterimus debellare eos.
9 Avertebant autem illum, dicentes, ne-
quaquam poterimus: sed servemus nostras
ipsorum animas modò; revertere, nam fra-
tres nostri diffluxerunt, & nos debellaremus
istos? qui sumus tam pauci.
10 Sed dixit Jehuda, absit à me, ut fa-
ciam facinus istud, & fugiam ab istis: nam
si propè est tempus nostrum, moriamur vi-
riliter propter fratres nostros, ac ne relin-
quamus quicquam, quod gloriæ nostræ cri-
mini verti possit.
11 Tunc moverunt copiæ è suis castris,
ut sisterent se obviàm illis, diviso equitatu
in duas partes, & funditoribus, sagittariís-
que procedentibus ante copias, qui primi
bellatores erant potentes omnes.
12 Bacchides autem erat in cornu dexte-
ro, quum appropinquante phalange à dua-
bus illis partibus clangor tubis factus est.
13 Clanxerunt quoque milites Jehudæ
ipsi tubis, & commota est terra è sonitu ca-
strorum? fuítque prælium commissum à
manè usque ad vesperam.
14 Vidit verò Jehuda Bacchidem, & fir-
mamentum castrorum ad dexteram esse,
quapropter convenerunt ad ipsum omnes
animosi.
15 Ità contritum est dexterum cornu ab
illis, & persequuti sunt à tergo eos usque
ad Aznothas montem.
16 Qui autem erant in cornu sinistro,
videntes cornu dexterum attritum esse, re-
versi sunt secundùm vestigia Jehudæ, & co-
mitum ejus à posterioribus partibus;

17 Ità

17 Ità ingravescente prælio ceciderunt confossi multi ex his,& ex illis :

18 Jehuda vero cecidit, & fugerunt reliqui :

19 Unde tollentes Jonathan, & Schimhon Jehudam, fratrem suum, sepeliverunt eum in monumento majorum suorum Moddinis :

20 Et deflentes eum, planxerunt de eo omnes Jisraëlitæ planctu magno ; lugentésque diebus multis,dixerunt;

21 Quomodo cecidit potens, qui servabat Jisraëlem ?

22 Reliquæ verò res Jehudæ, & bella, & strenua facta, quæ fecit,& magnitudo ejus non sunt descriptæ ; nam multæ erant admodum.

23 Fuit autem post mortem Jehudæ, ut emergerent iniqui in omnibus terminis Jisraëlis, & exorirentur omnes operarii injustitiæ.

24 Diebus illis fuit fames magna valde : quapropter descivit regio ipsa cum illis.

25 Eligens verò Bacchides impios istos viros,eos instituit dominos regionis.

26 Qui exquirentes , perscrutantésque amicos Jehudæ,adducebant eos ad Bacchidem ; qui ultionem sumebat de eis, illudens eis.

27 Ità fuit afflictio magna in Jisraëlitis, cujusmodi non fuerat, ex quo die non est visus propheta ipsis,

28 Quamobrem congregati omnes amici Jehudæ,dixerunt Jonathani.

29 Ex quo frater tuus Jehuda mortuus est,non fuit vir par ei ad procedendum contra inimicos, & Bacchidem,& invadendum adversarios gentis nostræ :

30 Nunc itaque eligimus te hodie, ut sis loco illius princeps noster,& dux ad gerendum bella nostra.

31 Accepítque Jonathan momento illo principatum,& surrexit in locum Jehudæ, fratris sui:

32 Quod resciscens Bacchides, quæsivit eum occidere:

33 Sed cognoscens Jonathan , & Schimhon,frater ipsius, ac omnes , qui erant cum ipso,fugerunt in desertum Thekohæ, & castra posuerunt ad aquas lacûs Aspharis.

34 Quod ubi cognovit Bacchides , die Sabbathi venit ipse cum toto exercitu suo secundùm Jardenem.

35 Miserat autem fratrem suum , ducem multitudinis, ut rogaret Nabathæos amicos suos , ut apud ipsos deponerent impedimenta sua,quæ multa erant.

36 Sed exeuntes filii Amri Medebâ,comprehenderunt Jochananem , & quæcunque habebat ; quæ habentes ,abierunt.

37 Postea verò renunciatum est Jonathani,& Schimhoni,fratri ipsius,filios Amri celebrare nuptias magnas,& deducere sponsam Medebâ, filiam cujusdam è magnatibus summis Cenahanis,cum pompa maxima.

38 Recordati itaque Jochananis,fratris sui , ascenderunt, & abdiderunt se sub quadam montis unius specu.

39 Quumque sublatis oculis suis , vidissent, quòd ecce turba,& apparatus multus, procedente sponso cum amicis suis, & fratribus suis obviàm illis cum tympanis, instrumentísque musicis,& armis multis ;

40 Exsurrexerunt in eos ex insidiis , & interfecerunt eos,adeò ut caderent confossi multi , & reliqui fugerent ad montana, ceperúntque omnia spolia illorum.

41 Ità conversæ sunt nuptiæ in luctum,& vox musicorum instrumentorum ipsorum in lamentum.

42 Illi autem factâ ultione sanguinis fratris sui reversi sunt ad terminum Jardenis.

43 Audiens ergo Bacchides , venit die sabbathi ad ripas usque Jardenis cum copiis multis.

44 Dixit autem Jonathan suis, surgamus jam,& pugnemus pro nobis ipsis: non enim est hodierno die,ùt antehac :

45 Nam ecce bellum imminet ex adverso nostri , & à tergo nostro ; aqua verò Jardenis hinc & inde,palúsque,& saltus ; non est declinandi locus.

46 Nunc ergo inclamate Deum cœli , ut servemini à manu inimicorum.

47 Tunc commissum est prælium , & extendit Jonathan manum suam ad percutiendum Bacchidem , sed declinavit ab eo retrorsum.

48 Postea insiliit Jonathan , & qui erant cum eo in Jardenem , & transiverunt in ulteriorem ripam : illi verò non trajecerunt Jardenem,insequentes eos.

49 Ceciderunt autem ex castris Bacchidis quasi viri mille,die illo.

50 Reversus autem Jeruschalaima, ædificavit civitates munitas in Jehudæa , & munitionem,quæ est Jerichunte,& Beth-elem, & Thimnatham , & Pirhathonem, & Thappuachum , instruentes muris altis, portísque,& vectibus ?

51 Et posuerunt præsidia in eis, ut inimicè agerent cum Jisraële.

52 Munivit quoque civitatem Beth-tzuranam, & Gazara, & Arcam : ponens in eis copias,& apothecas commeatuum :

53 Accepísque filiis eorum , qui duces regionis erant,obsidibus,posuit eos in arce Jeruschalaimis in custodia.

54 Anno autem centesimo quinquagesimo tertio, secundo mense, præcipiente Alcimo , ut destrueretur murus atrii in loco sancto extimus,& evertente opera prophetarum,quum jam cœpisset destruere ;

55 Momento illo percussus est Alcimus , & impedita opera illius,obserato ore illius, & paralysi affecto corpore ; adeò ut non posset ampliùs quicquam eloqui , aut præcepta dare de domo sua ;

56 Et mortuus est Alcimus tempore illo cum cruciatu magno.

57 Videns ergo Bacchides mortuum esse Alcimum,reversus est ad Regem, & quievit terra Jehudæ duobus annis.

58 Quapropter consilium iniverunt omnes iniqui,dicentes,ecce Jonathan,& qui cum eo sunt,habitant in quiete confidenter: nunc igitur adducamus Bacchidem, qui comprehendat istos omnes unâ nocte :

59 Et profecti , consilium communicarunt cum eo.

60 Qui movens , ut veniret cum copiis multis , misit epistolas clàm omnibus sociis suis , qui erant in Jehudæa,ut comprehenderent Jonathanem , & eos , qui erant cum ipso ;

ipso; sed non potuerunt, quia innotuit il-
lis consilium istorum.
61 Sed comprehenderunt ex hominibus
regionis, auctoribus illius sceleris quinqua-
ginta viros, & interfecerunt eos.
62 Postea secedens Jonathan, & Schim-
hon, & qui erant cum eo, Beth-Ketzitzum,
quod est in deserto, exstruxit R ex amotas
ejus, & firmavit eam:
63 Quod Bacchides cognoscens, congre-
gavit totam suam multitudinem, & iis, qui
erant ex Jehudæa, denunciavit.
64 Quúmque veniens, castra posuisset
contra Beth-Ketzitzum, oppugnavit ipsum
diebus multis, fecítque machinas:
65 Jonathan verò relinquens Schimho-
nem, fratrem suum in civitate, processit in
regionem, & venit cum numeris.
66 Ità percussit præfectum viarum insi-
diis cum sociis ipsius, & eos, qui valvas ob-
servabant in tentorio ipsorum.
67 Quúmque incepisset cædere, ascen-
dens cum suis copiis Schimhon quoque, &
qui erant cum eo, egressi è civitate, incende-
runt machinas:
68 Ità pugnantibus illis contra Bacchi-
dem, contritus est ab illis; & afflixerunt eum
valde, eò quòd consilium ipsius, & expedi-
tio ipsius inanis esset.
69 Quamobrem irati animo in viros ini-
quos illos, qui consuluerant ipsi, ut veniret
in regionem, occiderunt ex eis multos:
etiámque inibant consilium invadendi ter-
ram eorum.
70 Hoc autem, postquam cognovit Jo-
nathan, misit ad eum legatos ad componen-
dum cum eo pacem, & ut redderent ipsis
captivorum turbam:
71 Quod accipiens ille, fecit secundùm
sermones ejus, & juramento spopondit ei
se non procuraturum ei malum ullo dierum
vitæ suæ:
72 Redditísque ei captivis, quos cepe-
rat priùs è terra Jehudæ, revertens, abiit in
terram suam, ac non perrexit ampliùs in-
vadere terminos eorum.
73 Ità sublato ex Jisraële bello, habitavit
Jonathan Micmaschi; & quum cœpisset Jo-
nathan judicare populum, delevit impios
ex Jisraële.

CAP. X. *Jehudæi stant à partibus Alexan-
dri.*

ANno verò centesimo sexagesimo ascen-
dit Alexander, filius Antiochi illustris, &
occupatâ Ptolemaide, quum accepissent
eum, regnavit illic.
2 Quod audiens Demetrius Rex, congre-
gavit copias multas valde, ut procederet
obviàm ei in prælium:
3 Misitque Demetrius ad Jonathanem li-
teras verbis pacificis, adeò ut magnificaret
eum.
4 (Dicebat enim, anticipemus pacem
constituere cum istis, antequam constitue-
rit iste pacem cum Alexandro contra nos:
5 Nam recordaturus esset omnium malo-
rum, quæ commisimus in ipsum, & in fratres
suos, atque in gentem suam:
6 Deditque ei potestatem congregandi
copias, & comparandi arma, ut esset ille so-
cius ipsius; & obsides, qui erant in arce,
reddi edixit ei.
7 Veniens itaque Jonathan Jeruschalai-
ma, quum legisset epistolas audiente toto
populo, & iis, qui erant in arce:
8 Timuerunt timore magno, quando au-
diverunt Regem dedisse ei facultatem con-
gregandi copias;
9 Tradideruntque, qui erant in arce, Jo-
nathani obsides, quos reddidit parentibus
ipsorum.
10 Tunc habitans Jonathan Jeruschalai-
mis, cœpit ædificare, & instaurare civitatem.
11 Edicens operis, ut exstruerent muros,
& montem Tzijonis circumdarent lapidi-
bus quadratis ad munitionem; & ità fece-
runt.
12 Quamobrem fugerunt alienigenæ, qui
erant in munitionibus, quas ædificaverat
Bacchides:
13 Et relinquens quisque locum suum,
abiit in terram suam.
14 Tantùm Betzuræ reliqui fuerunt qui-
dam ex iis, qui legem, & præcepta relique-
rant: nam hoc erat ipsis perfugium.
15 Sed audiens Alexander Rex promissa
quæcunque literis significaverat Demetrius
Jonathani, quum narravissent ipsi bella, &
strenua facta, quæ fecerat ille, & fratres il-
lius; ac labores, quos sustulerant:
16 Dixit, ánnon possemus invenire unum
aliquem virum ejusmodi? nunc ergo con-
stituemus eum amicum, sociúmque nostrum.
17 Et scriptas literas misit ei, dicens in
hanc sententiam:
18 Rex Alexander fratri Jonathani salu-
tem.
19 Audivimus de te virum potentem ro-
bore esse, & commodum esse, ut sis amicus
nobis.
20 Nunc itaque constituimus te hodie
sacerdotem summum gentis tuæ, & amicum
Regis vocari: misit quoque ei purpuram, &
coronam auream, *dicens*: ut, & sentias no-
biscum, & conserves amicitiam erga nos.
21 Sic induit Jonathan sanctam vestem
septimo mense anni centesimi sexagesimi,
festo tabernaculorum, & congregavit co-
pias, comparavítque arma multa.
22 Quos sermones audiens Demetrius,
dolore affectus est;
23 Et dixit, quídnam fecimus, quòd pri-
or nobis Alexander amicitiam constituit
cum Jehudæis ad firmamentum suî;
24 Scribam eis ego quoque verba cohor-
tationis, & amplitudinem, & dona *confe-
ram*, ut sint mecum ad auxilium *meum*.
25 Et scripsit eis in hanc sententiam;
Rex Demetrius genti Jehudæorum salutem.
26 Quòd conservâstis pacta nobiscum i-
nita, & permansistis in amicitia nostra, ac
non accessistis inimicis nostris, audientes
gavisi sumus.
27 Nunc itaque permanete adhuc ad
servandum fidem erga nos, & reddemus vo-
bis bona pro iis, quibus afficitis nos:
28 Dimittemúsque vobis, quæ dimittenda
erunt multa, & dabimus vobis dona.
29 Nunc etiam absolvo vos, remittens
vobis, omnes *inquam*, Jehudæos à tributis,
& à canone, salinarum, & à coronis:
30 Et pro tertia parte seminis, & pro di-
midio

midio fructuum ex arboribus, quod conve-
niebat me percipere, dimitto ex hodierno
die, & deinceps; ne accipiatur à terra Je-
hudæ, & à tribus præfecturis ex Samaritide,
Galilææque adjectis ei; ídque ab hodierno
die in tempus æternum.
31 Urbs verò Jeruschalaimorum esto
sancta, & libera cum terminis suis, & à deci-
mis, & à vectigalibus.
32 Dimitto etiam potestatem arcis, quæ
est Jeruschalaimis, quam trado sacerdoti
summo, ut constituat in ea viros, quoscun-
que elegerit ipse ad custodiendum eam.
33 Omnem quoque animam Jehudæo-
rum, quæ captiva abducta fuerit è terra
Jehudæ in totum regnum meum, dimitto
liberam gratis.
34 Item omnes dimittuntor tributa eo-
rum, & jumentorum ad eos pertinentium;
& omnes dies festi, sabbathaque, & novilu-
nia, diésque stati, & terni dies ante festum,
terníque dies post festum sunto omnes
dies isti dies immunitatis, & remissionis
omnibus Jehudæis, qui sunt in regno meo;
35 Ut non habiturus sit potestatem quis-
quam vendendi, aut turbandi quenquam
eorum de negotio ullo.
36 Præterea inscribuntor Jehudæorum
in copias Regis ad triginta millia virorum,
quibus dabuntur munera, ùt convenit omni-
bus copiis Regis:
37 Et constituetur *pars* ex eis in muni-
tionibus Regis magnis, & pars ex eis con-
stituetur in curandis negotiis regni fidu-
ciariis; quorum præfecti, & magistratus
sunto ex ipsis; & incedunto legibus ipso-
rum, quemadmodum etiam præcepit Rex
in terra Jehudæ.
38 Quod autem ad tres præfecturas illas
adjectas Jehudææ è regione Samariæ; hoc
adjicitor Jehudææ, ut recenseantur subjectæ
uni, nec obediant alteri potestati, nisi sa-
cerdotis summi.
39 Ptolemaida verò, & regionem adhæ-
rentem ei dono do sanctuario, quod est Je-
ruschalaimis ad convenientem sumtum san-
ctuarii.
40 Item ego in annum do quindena mil-
lia Siclorum argenti è rationibus Regis, ex
locis ad ipsum pertinentibus;
41 Etiámque quod abundat, quod non
reddiderunt ex negotiorum administra-
tione ùt antecedentibus annis, deinceps
danto in opera domus:
42 Quibus addita quinque millia Siclo-
rum argenti, quos accipiebant de negotiis
sanctuarii (ùt annis præcedentibus) ex ra-
tionibus quotannis, ea quoque remittun-
tur, quia pertinent ipsa ad sacerdotes, qui
funguntur ministerio.
43 Et quicunque fugerint in templum,
quod est Jeruschalaimis, & quicunque in o-
mnibus terminis ejus debitores sunt rega-
lium pensitationum, aut cujuslibet operæ,
absolvuntor etiam ab omnibus, quæ erant
ipsis in regno meo.
44 Tum ad ædificandum, & instaurandum
opera loci sancti sumtus dabitur è rationi-
bus Regis;
45 Tum ad ædificandum muros Jeruscha-
laimorum, & muniendum circumquaque,
sumtus quoque dabitur è rationibus Regis,
& ad ædificandum muros, qui sunt in Jehu-
dæa.
46 Quum autem Jonathan, populúsque
audivit sermones istos, non crediderunt eis,
neque acceperunt, recordabantur enim ma-
li maximi, quo affecerat Jisraëlem, ùt affli-
xerat eos valde:
47 Sed acquieverunt Alexandro, eò quod
ille fuisset ipsis auctor sermonum pacis; &
socii præliorum fuerunt ei omnibus diebus.
48 Quum itaque Alexander Rex congre-
gavisset copias magnas, & castra fecisset ex
adverso Demetrii;
49 Commiserunt prælium duo isti Re-
ges: sed fugerunt castra Demetrii, & perse-
quutus est eum Alexander, quum prævaluis-
set eis.
50 Quúmque obfirmâsset prælium valde,
usque dum occideret sol, cecidit quoque
Demetrius die illo.
51 Et misit Alexander ad Ptolomæum,
Regem Ægypti legatos, in hanc sententiam,
dicens:
52 Quoniam reversus in terram regni mei,
insideo throno majorum meorum, obtineó-
que dominatum; & conterens Demetrium,
obtinui regionem nostram:
53 (Nam commisi in eum prælium, quo
contritus est ipse, & castra ipsius à nobis,
insidemúsque throno regni ejus.)
54 Nunc ergo statuamus inter nos amici-
tiam, & jam da mihi filiam tuam, ut sit mihi
uxor, & ego gener tibi; & dabo tibi dona,
illaque digna te.
55 Respondit verò Ptolomæus Rex, di-
cens; felix dies, quo reversus es in terram
majorum tuorum, & insedisti throno regni
eorum.
56 Jam verò facturus sum tibi, quæ scri-
psisti; sed occurre ad Ptolemaida, ut videa-
mus alter alterum; & socer ero tibi, quem-
admodum dixisti.
57 Egressus itaque Ptolomæus ex Ægypto
ipse, & Cleopatra, filia ipsius, venerunt Pto-
lemaida, anno centesimo sexagesimo se-
cundo.
58 Ubi, quum occurrisset ei Alexander
Rex, tradita est ipsi Cleopatra, filia ejus; ce-
lebravítque nuptias ejus Ptolemaide, ùt *fa-
ciunt* Reges, cum gloria maxima.
59 Scripserat autem Rex Alexander Jo-
nathani, ut veniret obviàm ipsi;
60 Qui profectus cum gloria Ptolemai-
da, obviàm venit duobus illis Regibus, &
dedit eis argentum, aurúmque, & amicis
eorum, ac dona multa, & adeptus est gratiam
in oculis eorum.
61 Congregati sunt autem adversùs eum
viri pestilentes ex Jisraële, viri iniqui, ut
accusarent eum, quibus non attendit Rex;
62 Sed mandavit Rex, ut exueretur Jona-
than vestimentis suis, ac indueretur purpu-
râ, atque ità fecerunt.
63 Postea sedere jussit eum Rex secum,
edixítque principibus suis, prodite cum eo
in medium civitatis, & mandate, ne quis-
quam incuset eum de ulla re, & nemo ipsum
interturbet ulla de causa.
64 Fuítque, ubi viderunt accusatores glo-
riam ejus, sicut promulgabatur, & amictum
ipsum purpurâ, ut omnes fugerent.
65 Quúmque gloriâ affecisset eum Rex,
&

& conscribens eum inter primos amicos, disposuisset eum ducem, & participem principatus:
66 Reversus est Jonathan Jeruschalaima cum pace,atque lætitiâ.
67 Anno autem centesimo sexagesimo quinto, venit Demetrius, filius Demetrii è Creta in terram majorum suorum:
68 Quod audiens Alexander Rex,contristatus est valde,& reversus est Antiochiam.
69 Constituit autem ducem Demetrius Apollonium, præfectum Cœles Syriæ, qui congregans copias magnas castra posuit Jamniæ, misitque ad Jonathanem, sacerdotem summum,dicens;
70 Tu unicus efferris in nos,& ego factus sum ludibrio,probróque propter te: quamobrem verò potentiam ostentas contra nos in montibus istis?
71 Nunc ergo, si confidis copiis tuis,descende contra nos in campum,ubi decertemus inter nos; nam penès me est potentia civitatum.
72 Interroga, & disce, quis sim ego,& reliqui adiuvantes nos, dicuntur enim non posse vestra consistere vestigia in conspectu nostro, quia bis in fugam versi sunt majores tui in terra sua.
73 Nunc itaque non posses sustinere equitatum, & copias hujusmodi in eo campo,ubi neque lapis, neque saxum,neque locus effugiendi est.
74 Quum autem audivit Jonathan sermones Apollonii,commotus animo,elegit decem millia hominum, & processit Jeruschalaimis, occurrente ipsi Schimhone, fratre ipsius ad auxilium ipsius;
75 Et castra posuit contra Joppen postquam exclusissent eum è civitate, eò quòd præsidium Apollonii erat Joppes, & oppugnârunt eam.
76 Metuentes verò,aperuerunt oppidani,& dominatus est Jonathan Joppæ.
77 Quod audiens Apollonius,castra instituit ex ter mille equitibus, & copiis multis; profectúsque Aschdodum tanquam iter faceret, eâdem operâ processit in campum; quia habebat multitudinem equitatûs,cui confidebat.
78 Persequente verò *Jonathane* à tergo ejus Azotum versùs,ut congrederentur castra à tergo ejus in prælium:
79 Reliquit Apollonius mille equites occultè post eos.
80 Cognoscente autem Jonathane esse insidias post se,circuiverunt castra illius.unde conjiciebant jacula in populum à matutino ad vesperam usque.
81 Populus verò consistebat, ùt mandaverat Jonathan, quum labore fatigati essent equites eorum.
82 Tunc trahens Schimhon copias suas, congressus est cum phalange, (nam equites defatigati erant,) & contriti ab eo,fugerunt.
83 Equitatu verò dissipato in campo,fugerunt Aschdodum, & ingressi sunt ædem Dagonis, templum idoli sui, ut servarentur.
84 Incendens verò Jonathan Aschdodum, & civitates circumstantes eam, accepit spolia eorum, & sacrum Dagonis, eósque, qui confugerant in illud, incendit igne.
85 Ità fuerunt, qui ceciderunt gladio, cum iis, qui perierunt incendio, ad octies mille viri.
86 Et inde movente Jonathane,ut castra poneret contra AschKelona, processerunt cives obviàm ei cum gloria magna.
87 Postea reversus est Jonathan Jeruschalaima, & qui erant cum eo, habentes spolia multa.
88 Fuítque,ùt audivit Alexander Rex sermones istos, ut ampliore gloriâ Jonathanem afficeret.
89 Mittens ei fibulam auream,ùt mos est dari cognatis Regum,& dans ei Hekronem, omnésque terminos ejus hæreditatis nomine.

CAP. XI. *Ptolomæus in generum crudelis.*

REx autem Ægypti congregavit copias multas, ùt est arena, quæ jacet ad littus maris, & naves multas, quærens obtinere Alexandri regnum dolo, & addere ipsum regno suo.
2 Eo itaque prodeunte in Syriam verbis pacis, aperientes ei cives,occurrebant ei; quia mandatum erat Alexandri Regis,ut occurrerent ei,eò quòd socer ipsius esset,
3 Ità civitates ingrediens Ptolomæus, instituebat copias præsidiarias in unaquaque civitate.
4 Quum autem venisset propè Azotum, demonstrantes ei templum Dagonis igni traditum, & Azotum, suburbiáque ipsius destructa,corporáque projecta,& homines exustos, quos exusserat *Jonathan* in eo bello, (nam fecerant tumulos eorum in via ipsius.)
5 Enarraverunt Regi,quæ fecerat Jonathan ad criminandum eum; & conticuit Rex.
6 Occurrente verò Jonathane Regi Joppen cum gloria,postquam salutâssent alter alterum,& pernoctâssent illic.
7 Profectus Jonathan cum Rege ad flutium usque,qui dicitur Eleutherus,reversus est Jeruschalaima.
8 Rex autem Ptolomæus, dominans civitatibus maritimis Seleuciam maritimam usque, ùt inibat in Alexandrum rationes improbas.
9 Misit legatos ad Demetrium Regem,dicens; agè,constituamus inter nos fœdus,& dabo tibi filiam meam, quam habet Alexander,regnabísque in regno patris tui.
10 Pœnitet enim me, quòd dederim illi filiam meam,nam quæsivit interficere me.
11 Criminatus est autem eum, propterea quòd ipse concupiscebat regnum ejus:
12 Et auferens ab eo filiam, dedit ipsi Demetrio,& alienatus est ab Alexandro,ità ut manifestæ essent ipsorum inimicitiæ.
13 Et ingressus Ptolomæus Antiochiam, apposuit duo diademata capiti suo, Asiæ, & Ægypti.
14 Rex autem Alexander erat in Cilicia temporibus illis; quia deficiebant locorum illorum incolæ.
15 Sed audiens Alexander, invasit eum bello, & producens Ptolomæus *copias*, oc-

currit ei manu validâ, atque in fugam vertit eum.

16 Ità fugiente Alexandro in Arabiam, ut protegeretur illic, Rex Ptolomæus exaltatus est:

17 Et tollens Zabdiel Arabs caput Alexandri, misit Ptolomæo.

18 Postea Rex Ptolomæus obiit die tertio; & qui erant in munitionibus ejus, perierunt ab iis, qui in iisdem munitionibus versabantur.

19 Ità regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.

20 Diebus illis cogens Jonathan incolas Jehudææ ad expugnandum arcem, quæ erat Jeruschalaimis, fecit contra eam machinas multas.

21 Profecti autem quidam osores gentis suæ, viri iniqui ad Regem, quum renunciassent ei Jonathanem obsidere arcem.

22 Audiens ille, iratus est, & ubi audivisset, statim jungens, venit Ptolomaida, & rescripsit Jonathani, ne obsideret, sed veniret ipse obviàm sibi celerrimè Ptolomaida, ut congrederentur.

23 Ut autem Jonathan audivit, obsidere jussit; & delectis senioribus Jisraëlis, & sacerdotibus, exposuit se ipsum periculo;

24 Nam accipiens argentum, & aurum, vestémque, & alia munera plurima, profectus est ad regem Ptolomaida, & invenit gratiam coram eo:

25 Et quamvis accusarent eum quidam iniqui, ex eadem gente.

26 Fecit tamen ei Rex, quemadmodum fecerant ei antecessores ipsius, & exaltavit eum coram omnibus amicis suis.

27 Stabiliens ei principatum sacerdotii, & quæcunque aliena ante habuerat ad honores pertinentia, fecítque, ut ille dux primorum amicorum esset.

28 Tum rogante Jonathane Regem, ut Jehudæam faceret immunem tributorum, & tres toparchias, atque Samaritida, promittendo ei talenta trecenta;

29 Acquiescens Rex, conscripsit Jonathani epistolas de iis rebus omnibus, habentes in hunc modum:

30 Rex Demetrius Jonathani, fratri salutem, & genti Jehudæorum.

31 Exemplum epistolæ, quam scripsimus Lastheni, cognato nostro de vobis, scripsimus etiam ad vos, ut videatis.

32 Rex Demetrius Lastheni patri salutem.

33 Genti Jehudæorum, amicis nostris, & conservantibus ea, quæ ex jure sunt erga nos, judicavimus bene faciendum esse propter benevolentiam ipsorum erga nos.

34 Constituimus ipsis, & terminos Jehudææ, & tres præfecturas, Aphærema, Lyddam, & Ramatham, quæ adjectæ sunt Jehudææ ex Samaritide, & omnia, quæ adhærent ipsis, omnibus sacrificantibus Jeruschalaimis, pro regalibus illis collectis, quas percipiebat Rex ab eis quotannis antè ex fructibus terræ, & fructibus arborum;

35 Et alia ad nos pervenientia deinceps; decimas, *inquam*, tributáque ad nos pervenientia, & salis stagna, & pervenientes ad nos coronas, omnia concedimus eis:

36 Neque irritum fiet quicquam horum deinceps in omne tempus.

37 Nunc itaque curate confici istorum exemplum, quod dator Jonathani, & ponitor in monte sancto, conveniente loco, & celebri.

38 Videns autem Demetrius Rex quietam esse terram coram ipso, & nihil sibi obsistere, dimisit omnes copias suas unumquemque in locum suum, præter exteras copias, quas collegerat ab insulis gentium: ità factæ sunt inimicæ ipsi omnes copiæ, quas à majoribus habuerat.

39 Tryphon verò, qui fuerat ab Alexandro priùs, quum videret omnes copias in Demetrium murmurare, profectus est ad Malcoëlem Arabem (qui alebat Antiochum, puerulum Alexandri:)

40 Et insistens apud eum, ut traderet eum sibi, ut regnaret pro patre suo, renunciabat ei, quæcunque confecerat Demetrius, & inimicitias, quibus prosequuntur eum copiæ ejus; mansítque illic dies multos.

41 Scripsit autem Jonathan epistolas ad Demetrium Regem, ut ejiceret eos, qui in arce erant Jeruschalaimis, & qui erant in munitionibus; quia Jisraëlem oppugnabant.

42 Remisit verò Demetrius literas ad Jonathanem, dicens; non solùm hæc facturus sum tibi, & genti tuæ, sed gloriâ ornabo te, & gentem tuam, si commoditatem habuero.

43 Nunc itaque rectè feceris, si miseris ad me viros, qui pugnent mecum; nam defecerunt omnes copiæ meæ.

44 Tunc misit Jonathan viros ter mille potentes robore ad ipsum Antiochiam: quibus advenientibus ad Regem, lætatus est Rex adventu ipsorum.

45 Nam congregati fuerant cives intrà civitatem ad viros centies vicies mille; volentes Regem è medio tollere.

46 Itaque fugiente Rege in aulam, occupârant cives vias civitatis, & cœperant bello infestare.

47 Advocante autem Rege ad auxilium Jehudæos, quum fuissent congregati ad ipsum, omnes simul statim in civitate dispersi sunt;

48 Interfecerúntque in civitate die illo ad centum millia; & incendentes civitatem, capientesque spolia multa die illo, servaverunt Regem.

49 Videntes verò cives obtineri à Jehudæis civitatem, prout volebant, & infirmati cogitationibus suis, inclamaverunt Regem cum precibus, dicentes;

50 Da nobis dexteras, cessentque Jehudæi nos, & civitatem oppugnare.

51 Tum abjicientes arma, fecerunt pacem, & gloriam consequuti sunt Jehudæi coram Rege, & coram omnibus, qui erant in regno ipsius; reversíque sunt Jeruschalaima, habentes spolia multa.

52 Et sedente Demetrio Rege in throno regni sui, quievit terra coram ipso.

53 Verùm mentitus erat, quæcunque dixerat, nam abalienatus à Jonathane, non reddidit ei secundùm benevolentiæ illius facta, quæ fecerat in ipsum; sed afflixit eum valde.

54 Postea autem reversus est Tryphon, & Antiochus cum eo, puerulus juvenis, qui regna-

regnavit imposito sibi diademate.

55 Et congregatæ sunt ad ipsum omnes copiæ, quas dispersèrat Demetrius, pugnaverùntque in eum, ità ut fugatus fugeret.

56 Tum accepit Tryphon bestias, & obtinuit Antiochiam.

57 Scripsit vero Antiochus Junior Jonathani, dicens; stabilio tibi principatum sacerdotii, & præficio te quatuor præfecturis, & volo esse te ex amicis Regis:

58 Et mittens ei instrumenta aurea ad ministerium, dedit ei potestatem bibendi ex aureis, & purpuram induendi, & habendi fibulam auream.

59 Schimhonem quoque fratrem ejus constituit ducem à tractu Tyri, usque ad terminos Ægypti.

60 Profectus itaque Jonathan, quum peragrasset trans fluvium, & in civitatibus singulis, & congregatæ essent ad ipsum omnes copiæ Syriæ auxiliares, venit Aschkelonem, ubi obviàm ipsi processerunt cives honorificè:

61 Et inde abiit ad Gazam, ubi occludentibus Gazanis, circumsedit eam, & incendens suburbia ejus igne, prædatus est ea.

62 Postea rogantibus Gazanis Jonathanem, dedit eis dexteram, & acceptos filios principum eorum obsides, emisit eos Jeruschalaima, pervasítque regionem Damascum usque.

63 Audiens verò Jonathan advenisse principes Demetrii Kadeschum, quod *est* in Galilæa cum copiis multis, volentes ejicere ipsum regione illâ.

64 Occurrit eis; fratrem verò suum Schimhonem reliquit *in* regione sua.

65 Tum castra ponens Schimhon contra Bethtzuram, oppugnavit eam diebus multis, & conclusam observavit eam.

66 Adeò, ut rogarent eum sibi dexteras dari; quibus dans dexteram, ejecit eòs, & occupatâ civitate, posuit in ea præsidium.

67 Jonathan verò, & castra ipsius metata ad aquam Genezareth, surrexerunt manè, venturi in campum Chatzoris.

68 Ecce autem castra alienigenarum occurrerunt ei in ipso campo, emissis insidiis contra eum in montibus; Jehudæi verò obviàm occurrerunt ex adverso castrorum.

69 Sed quum insidiæ exsurgentes è locis suis, committerent prælium.

70 Fugerunt milites Jonathanis omnes, neque ullus reliquus factus est ex eis, præter Matthithjam, filium Abschalomi, & Jehudam, filium Chalphai, principes militiæ copiarum.

71 Disrumpens itaque Jonathan vestes suas, imposuit terram capiti suo, & oravit;

72 Reversúsque contra eos in prælium, fugavit eos, ità ut fugerent.

73 Quod videntes ii, qui fugerant ab ipso, reversi sunt ad eum, & persequuti sunt eum Kadeschum usque, in castra illorum usque, ubi posuerant castra:

74 Ceciderúntque ex alienigenis die illo ad viros ter mille, & reversus est Jonathan Jeruschalaima.

CAP. XII. *Jonathan renovat fœdus cum Romanis, & Spartiatis.*

Videns itaque Jonathan hanc temporis sibi adjumento esse, elegit viros, quos misit ad Romanos ad constituendum, & renovandum cum eis amicitiam;

2 Itemque ad Spartiatas, & loca alia misit epistolas in eam sententiam.

3 Profecti ergo Romam, & ingressi senatum, dixerunt, Jonathan summus sacerdos, & gens Jehudæorum misit nos, ut renovetis amicitiam secum, & societatem, sicut antea.

4 Dederúntque literas eis scriptas ad eos pro ratione loci, ut deducerent eos in terram Jehudæ cum pace.

5 Hoc autem exemplum literarum est, quas scripsit Jonathan Spartiatis:

6 Jonathan summus sacerdos, & senatus gentis, & sacerdotes, populúsque reliquus Jehudæorum, Spartiatis fratribus salutem.

7 Jam antea missæ sunt literæ ad Oniam, sacerdotem summum ab Areo, regnante apud vos, docentes vos fratres nostros esse, exemplum earum subjectum est.

8 Et accepit Onias virum illum, qui missus fuerat, honorificè; quum recepisset literas, quibus declarabatur negotium societatis, & amicitiæ.

9 Quapropter nos etiam, qui istorum non indigemus, consolationem habentes ex libris sanctis, qui versantur in manibus nostris;

10 Tentavimus mittere, qui renovent fraternitatem, & amicitiam vobiscum, ne abalienemur à vobis; quoniam multa tempora transiverunt, ex quo misistis ad nos.

11 Nos itaque omni tempore indesinenter, & festis, & reliquis convenientibus diebus recordamur vestri, in sacrificiis, & orationibus illis, quas offerimus, ùt oportet, ac decet recordari fratrum;

12 Et lætamur de gloria vestra.

13 Ac nos quidem circumdederunt multæ tribulationes, & bella multa; nam oppugnaverunt nos Reges, qui circumstant nos:

14 Verùm noluimus interturbare vos, & reliquos socios, atque amicos nostros bellis istis.

15 Habemus enim auxilium è cœlo, quod auxiliatur nobis, quo liberati sumus ab hostibus nostris, & depressi sunt hostes nostri.

16 Elegimus igitur Numenium, filium Antimachi, & Antipatrum, filium Jasonis, quos misimus ad Romanos, ut renovent amicitiam cum eis, & societatem præcedentem.

17 Mandavimus igitur eis, ut ad vos quoque profecti, salutent vos, & reddant vobis epistolas à nobis de renovatione fraternitatis nostræ.

18 Nunc itaque rectè feceritis, si respondebitis ad eas nobis.

19 Hoc autem est exemplum literarum, quas miserant Oniæ:

20 Areus, Rex Spartiatarum, Oniæ Sacerdoti magno salutem.

21 Inventum est in Scriptura de Spartiatis, & Jehudæis, ipsos fratres esse, & esse ex genere Abrahami.

22 Nunc autem, ex quo novimus ista, rectè feceritis, si scribetis nobis de pace vestra.

23 Enim verò nos rescribimus vobis pecora nostra, & facultates nostras vobis, & quæ nostra sunt, vobis exposita esse, amandavimus igitur *viros*, ut renuncient nobis in eandem sententiam.
24 Audiens verò Jonathan, reversos esse principes Demetrii cum copiis pluribus, quàm antea, ad debellandum ipsum;
25 Movens Jeruschalaimis, processit obviàm ipsis in regionem Chamathæ, (neque enim dabat ipsis spatium invadendi regionem ipsius;)
26 Et misit speculatores in castra illius, qui reversi, renunciaverunt ipsi, illos constituisse irruere in eos nocte.
27 Quum itaque occidisset sol; præcepit Jonathan suis, ut vigilarent, & essent in armis, comparati ad prælium totâ nocte illâ; emisítque præcubitores circum castra sua.
28 Quamobrem audientes adversarii paratum esse Jonathanem cum suis ad prælium, timuerunt, & perculsi animo suo, & pyris per castra sua accensis, *abiverunt*:
29 Jonathan verò, & milites ejus nescierunt ad matutinum usque: videbant enim luminaria ardentia.
30 Tunc persequutus est eos Jonathan à tergo; sed non comprehendit eos, nam Eleutherum fluvium trajecerant.
31 Quamobrem declinans Jonathan ad Arabas, qui vocantur Nabathæi, percussit eos, & cepit spolia eorum.
32 Postea jungens, venit in Damascum, & peragravit regionem totam.
33 Schimhon verò profectus, peragravit Aschkelonem usque, & munitiones propinquas, & declinans Joppen versùs, occupavit eam:
34 (Audiverat enim eos velle munitionem tradere Demetrianis,) & posuit ibi præsidium, ut custodirent eam.
35 Reversus autem Jonathan, congregavit seniores populi, & consilium inivit cum ipsis ædificandi munitiones in Jehudæa.
36 Et extollendi muros Jeruschalaimorum, & exstruendi murum magnum, præaltum, inter arcem, & civitatem, ad disparandum eam à civitate, ut ea seorsim esset; ut neque emerent, neque venderent in ea *præsidiarii illius*.
37 Quum itaque convenissent ad ædificandum civitatem, appropinquavit ipse ad murum torrentis, qui versùs subsolanum est, ubi comparaverunt *illud*, quod appellatur Chaphunatha.
38 Schimhon verò exstruxit Chadida in humili loco, quæ munivit portis, & vectibus.
39 Quærebat autem Tryphon regnum Asiæ obtinere, & imponere sibi diadema injectâ manu in Antiochum Regem.
40 Sed metuebat, ne forte Jonathan ipsum non sineret, ac ne fortè oppugnaret ipsum; ideo quærebat rationem prehendendi ipsum, ut perderet movénique, venit Beth-Scheanem:
41 Et procedens Jonathan in occursum ejus cum quadraginta millibus virorum delectis ad aciem, Beth-Scheanem quoque venit.
42 Videns ergo Tryphon adesse ipsum cum copiis multis, & injicere manum in ipsum metuens.
43 Excepit eum honorificè, commendans eum omnibus amicis suis, & dans ei dona: præcepítque amicis suis, ut obedirent ipsi, quemadmodum sibi:
44 Dixítque Jonathani, quorsum vexâsti totum populum istum; quum bellum non sit nobis?
45 Nunc ergo remitte eos in domos suas, & delige tibi viros paucos, qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaida, quam traditurus sum tibi, & reliquas munitiones, copiásque reliquas, & omnes, qui præsunt negotiis, ut revertens abeam: nam hujus rei gratiâ adsum.
46 Tunc *Jonathan* fidem habens ei, fecit, quemadmodum dixerat: amandavit enim copias, ut abirent in terram Jehudæ.
47 Reliquos verò detinuit secum, viros ter mille: quorum bis mille dimisit in Galilæam, mille verò cum ipso profecti sunt.
48 Sed quum ingressus esset Jonathan Ptolemaida; occluserunt Ptolomaidenses portas, & comprehendentes eum, atque omnes, qui venerant cum eo, interfecerunt gladio.
49 Tum misit Tryphon copias, & equitatum in terram Galilææ, & in campum magnum, ad perdendum omnes, qui à Jonathane fuerant.
50 Sed ubi cognoverunt eum comprehensum esse, & periisse, qui erant cum ipso, exhortati inter se, profecti sunt, unà revertentes, & comparati in prælium.
51 Videntes verò prosequutores eos de vita dimicaturos esse, reversi sunt.
52 Ità venerunt omnes in terram Jehudæ, & luxerunt Jonathanem, ac comites ejus, timuerúntque valde; luxerunt quoque omnes Jisraëlitæ luctu magno.
53 Tum quærebant omnes gentes, quæ circumstabant eos, atterere eos:
54 Dicebant enim, non habent principem, & adjutorem: nunc ergo oppugnantes eos, tollemus ex hominibus memoriam eorum.

CAP. XIII. *Schimhon succedit fratri Jonathani.*

Audiens verò Schimhon congregare Tryphonem copias multas ad invadendum terram Jehudæ, & atterendum eam;
2 Quum videret populum esse trepidum, & perculsum metu, ascendit Jeruschalaima, & congregavit populum.
3 Et adhortatus est eos, dicens eis, ipsi nostis, quanta ego, & fratres mei, ac domus patris mei fecerimus pro legibus, & sanctuario; & quæ prælia, angustiásque experti simus:
4 Propterea perierunt fratres mei omnes, causâ Jisraëlis, & ego solus reliquus factus sum.
5 Nunc autem absit à me, ut parcam animæ meæ omni tempore angustiæ: non enim melior sum fratribus meis.
6 Verùm vindex ero pro gente mea, & pro sanctuario, & pro uxoribus, liberísque nostris: quandoquidem congregatæ sunt omnes istæ gentes, ut atterant nos infenso animo.

7 Ità de integro accendit animos populi, simul atque audivit sermones istos, qui responderunt voce magnâ, dicentes:
8 Tu esto noster dux pro Jehuda, & Jonathane, fratribus tuis.
9 Gere bellum nostrum, & quæcunque edixeris nobis, faciemus.
10 Congregatis itaque omnibus viris bellatoribus, acceleravit perficere muros Jeruschalaimorum, quibus munivit ea circumquaque;
11 Misítque Jonathanem, filium Abschalomi, & copias cum eo idoneas Joppen; qui ejectis iis, qui erant in ea *urbe*, ibidem mansit in ea.
12 Movit autem Tryphon Ptolemaide cum copiis multis, invasurus terram Jehudæ, habens Jonathanem secum in custodia.
13 Schimhon verò castra posuit Chadidis è regione illius campi.
14 Cognoscens verò Tryphon, surrexisse Schimhonem pro Jonathane, fratre ipsius, & committendum sibi fore bellum, misit ad eum legatos, dicens:
15 Pro argento illo, quod debet Jonathan, frater tuus in ærarium Regis, propter negotia, quæ habuit, detinuimus ipsum:
16 Nunc autem mitte talenta centum, & duos filiorum ejus obsides, ut dimissus, non deficiat à nobis, sed *securè* dimittamus ipsum.
17 Ac noverat quidem Schimhon, istos dolo loqui cum ipso; misit tamen argentum, & duos pueros, ídque ne quando inimicitiam susciperet magnam apud populum, qui fuissent dicturi:
18 Quia non misit ei argentum, & pueros, idcirco perii;
19 Quum autem misisset pueros, & talenta centum, mentitus est, ac non dimisit Jonathanem.
20 Sed postea venit Tryphon ad invadendum regionem, & atterendum ipsam, abiens viâ Dorum versùs: Schimhon verò, & castra ejus ex adverso procedebant ei, quemcunque in locum proficiscebatur ille.
21 Qui autem ex arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos acceleraturos eum; ut veniret ad ipsos per desertum, & mitteret ipsis alimenta:
22 Quamobrem comparavit Tryphon totum equitatum suum, ut veniret; sed nocte illâ fuit nix multa valde, adeò ut non venerit propter nivem illam: sic movens ille, venit in regionem Gilhadis.
23 Quúmque venisset proximè Botzekatham, interfecit Jonathanem, qui sepultus est illic;
24 Et reversus est Tryphon, castra movens in terram suam.
25 Itaque mittens Schimhon, accepit ossa Jonathanis, fratris sui, quem sepeliverunt Moddinis in civitate majorum suorum.
26 Et plangentes eum omnes Jisraëlitæ planctu magno, luxerunt eum diebus multis.
27 Exstruens verò Schimhon monumentum super sepulchrum patris sui, & fratrum suorum, extulit illud speciosum lapide polito antè, & retro:
28 Statuítque super ea septem pyramidas; unam ex adverso alterius; patri, & matri, fratribúsque quatuor.
29 Et iis adjecit machinas, circumponens columnas magnas, quibus columnis imposuit omnem armaturam ad nomen æternum, & ad omnia armorum genera naves insculptas, ut spectarentur ab omnibus navigantibus mari.
30 Hoc *est* sepulchrum, quod fecit Moddinis in diem usque hunc.
31 Tryphon autem incedens dolo cum Antiocho Rege juniore, interfecit eum,
32 Et regnavit loco ejus imponens sibi diadema Asiæ; intulítque plagam magnam terræ.
33 Quapropter Schimhon exstruxit munitiones Jehudææ, circummuniens turribus altis, & muris magnis, cum turribus, & portis, ac vectibus, & posuit cibaria in munitionibus:
34 Deligénsque Schimhon viros, misit ad Demetrium Regem, ut concederet immunitatem regioni, eò quòd omnes actiones Tryphonis erant rapinæ:
35 Et mittens ei Demetrius Rex in eam sententiam, respondit ei, & scripsit ei epistolam ejusmodi:
36 Rex Demetrius Schimhoni sacerdoti summo, & amico Regum, senioribúsque, & genti Jehudæorum salutem.
37 Coronam auream, vestémque spadiceam, quas misistis, accepimus, & parati sumus tribuere vobis pacem magnam, & scribere procuratoribus negotiorum, ut dimittant ea vobis, quæ dimittimus.
38 Nam quæcunque constituimus erga vos, stata sunt; & munitiones vestræ, quas ædificâstis, vobis sunto.
39 Dimittimus quoque errores, & peccata in hodiernum usque diem commissa; & coronam, quam debetis: præterea, si quid aliud pendebatur Jeruschalaimis tributi nomine, ne ampliùs penditor.
40 Quòd si qui vestrûm apti sunt, ut conscribantur inter nostros, conscribuntor, & pax inter nos esto.
41 Anno centesimo septuagesimo sublatum est jugum gentium à Jisraële:
42 Cœpítque populus Jisraëlis scribere in syngraphis, & contractibus; anno primo, Schimhone principe sacerdotum magno, & imperatore, ac duce Jehudæorum.
43 Diebus illis castra ponens contra Hazzam, circumdedit eam castris, & factam Heleopolin admovens civitati, ità concussit turrim unam, ut occupaverit:
44 Exsilientibúsque iis, qui in Heleopoli erant in civitatem, fuit motus magnus in civitate illa.
45 Quamobrem ascenderunt, qui erant in civitate cum uxoribus, & liberis in murum, disrumpentes vestimenta sua, & clamaverunt voce magnâ, petentes, ut Schimhon dexteras ipsis daret.
46 Et dicentes, ne utaris nobis secundùm malefacta nostra, sed pro misericordia tua.
47 Tunc adductus in ipsos misericordiâ Schimhon, non debellavit eos; sed ejiciens eos è civitate, purgavit domos, in quibus idola erant, atque ità ingressus est in eam, celebrans, & benedicens Deo.
48 Quúmque ejecisset ex ea omnem immunditiam, incolas statuit illic viros, qui

legem observarent; & amplius muniens eam, ædificavit sibi ipsi in ea habitationem.
49 Qui autem erant in arce, Jeruschalaimis prohibebantur egredi, & ingredi in regionem, etiam emere, & vendere, adeo ut esurirent valde, perirentque ex eis multi fame.
50 Sed quum inclamâssent Schimhonem, ut dexteras jungerent, dedit eis, & ejiciens eos inde, mundavit quoque arcem ab inquinamentis.
51 Et ingressus est eam die vigesimo tertio secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo, cum laude, & termitibus, citharisque, & cymbalis, & nabliis, & hymnis, & canticis; eo quod attritus esset hostis magnus, & ejectus ex Jisraele:
52 Constituitque quotannis agitari diem illum cum lætitia:
53 Et amplius munivit montem sancti loci, qui *erat* secus arcem, ubi habitavit ipse, & comitatus ipsius.
54 Tum videns Schimhon Jochananem, filium suum virum esse, statuit eum ducem copiarum omnium, & habitavit Gazaris.

CAP. XIV. *Halcyonia Iehudæorum sub Schimhone.*

ANno autem centesimo septuagesimo secundo, congregavit Demetrius Rex copias suas, & profectus est in Mediam ad contrahendum auxilium sibi, ut Tryphonem debellaret.
2 Sed audiens Arsaces, rex Persidis, & Mediæ, venisse Demetrium in fines suos, misit unum principum suorum, ut vivum comprehenderet eum:
3 Qui profectus cæcidit castra Demetrii, & comprehendens eum, adduxit eum ad Arsacem, qui in custodia posuit eum:
4 Quievit autem terra omnibus diebus Schimhonis, nam procuravit bona genti suæ, adeo ut placeret eis potentia ejus, & gloria ejus omnibus diebus.
5 Cepit enim præter totam gloriam suam Joppen, ut portus *Iehudæis* esset, & comparavit aditum ad insulas maris.
6 Et dilatatis terminis gentis suæ, obtinuit regionem.
7 Congregavitque multam captivorum multitudinem, consequutus dominatum Gazarorum, Bethtzuræque, & Acræ, ex qua sustulit immunditias; neque fuit, qui resisteret ipsi.
8 Ita colebant terram suam cum pace, terràque dabat fœtus suos, & arbores agrorum fructum suum:
9 Seniores in plateis sedebant; omnes de rebus bonis communicabant, & iuvenes induebant gloriosas vestes, & amictus bellicos.
10 Civitatibus subministrabat cibaria, & instruebat eas instrumentis ad munitionem aptis, eo usque, ut nominaretur nomen gloriosum ejus ad extremum usque terræ:
11 Comparabat pacem in terra, lætabatúrque Jisraël lætitiâ magnâ.
12 Et sedebat quisque sub vite sua, & ficu sua, nec erat, qui exterreret ipsos:
13 Defecerat enim, qui oppugnaverat eos in terra, & Reges ipsi attriti erant diebus illis.
14 Confirmabatque omnes abjectos populi sui, legem exquirens; & tollebat omnem iniquum, improbúmque:
15 Sanctuarium glorificabat, & multiplicabat vasa loci sancti.
16 Ut autem Romæ auditum est mortuum esse Jonathanem, & Spartam usque *fama delata est*, contristati sunt valde.
17 Sed ubi audiverunt Schimhonem fratrem ejus factum esse sacerdotem summum loco ejus, & obtinere regionem, ac civitates, quæ in ea sunt:
18 Scripserunt ad eum tabulis æreis ad renovandum cum eo amicitiam, ac societatem, quam constituerant cum Jehuda, & Jonathane fratribus ejus:
19 Quæ lectæ sunt coram ecclesia Jeruschalaimis.
20 Atque hoc exemplum *est* literarum, quas scripserunt Spartiatæ: Spartiatarum principes, & civitas Schimhoni, sacerdoti magno, senioribúsque, & sacerdotibus, & reliquo Jehudæorum populo, fratribus, salutem.
21 Legati missi ad populum nostrum, renunciaverunt nobis gloriam vestram, & honorem, de quorum adventu lætati sumus.
22 Itaque rescripsimus, quæ ab ipsis dicta sunt in consiliis populi, hoc pacto: Numenius Antimachi, & Antipater Jasonis filius, legati Jehudæorum venerunt ad nos renovantes suam nobiscum amicitiam:
23 Et placuit populo accipi viros illos gloriose, & poni exemplum sermonum istorum in libris, qui designati sunt populo, ut monimentum habeat populus Spartiatarum. Hoc exemplum scripserunt istorum Schimhoni sacerdoti summo.
24 Postea misit Schimhon Romam, Numenium habentem clypeum aureum magnum, minarum mille pondere, ad statuendum cum eis societatem.
25 Quum autem populus audivit res istas, dixerunt, quam gratiam reddemus Schimhoni, & filiis ejus?
26 Confirmavit enim ille *suos*, & fratres illius, paternáque domus illius, atque expugnando inimicos Jisraelitarum, propulsaverunt ab eis, ideo statuerunt ei liberam administrationem, & conscripserunt in tabulis æreis, quas apposuerunt columnis in monte Tzijonis.
27 Atque hoc exemplum scripturæ: Die decimo octavo Elulis, anno centesimo septuagesimo secundo, qui tertius est annus, Schimhone sacerdote summo.
28 In atrio munitionis, congregatione magnâ sacerdotum, & populi, & principum gentis, seniorumque regionis. Notum se fecit nobis, quandoquidem sæpe gerebantur bella in regione hac,
29 Schimhon, Matthithjæ filius è posteris Jojaribi, & fratres illius; qui exposuerunt se ipsos periculo, resistentes adversariis gentis suæ, ut staret locus sanctus ipsorum, & lex; gloriámque magnam pepererunt genti suæ.
30 Nam congregans Jonathan gentem suam, factus est eis sacerdos summus; postquam vero appositus est ad populares suos,
31 Volentibus inimicis eorum invadere regionem illorum, ut atterendo regionem eorum,

eorum, extenderent manum in locum sanctum eorum:

32 Tunc surgens Schimhon, propugnavit gentem suam, & consumens pecunias multas de suo, arma dedit viris copiarum gentis suæ, & dedit eis stipendia.

33 Munivítque civitates Jehudææ, & Bethtzuram in finibus Jehudææ *sitam*, ubi erant arma hostium priùs, & posuit in ea præsidiarios homines Jehudæos.

34 Joppen quoque munivit mari impositam, & Gazara ad terminos Aschdodi, ubi priùs hostes habitaverant, collocans illic Jehudæos; & quæcunque commoda erant ad rectam horum locorum constitutionem, disposuit in eis.

35 Quare videns populus fidem Schimhonis; & gloriam, quam certo consilio comparaverat genti suæ, instituerunt eum ducem suum, & sacerdotem summum; videns *inquam*, justitiam & fidem, quam conservabit genti suæ, procurans omnibus modis exaltare populum suum:

36 Adeò ut diebus ipsius res bene successerint administratione ipsius, sublatis gentibus è regione ipsorum, & iis, qui erant in civitate Davidis Jeruschalaimis, qui fecerant sibi ipsis arcem, ex qua erumpentes, contaminabant *omnia* in circuitu sanctuarii, & infligebant plagam magnam sanctitati;

37 Collocante ipso in ea viros Jehudæos, & muniente eam ad securitatem regionis, civitatísque, ac efferente muros Jeruschalaimorum.

38 Et Rex quoque Demetrius stabilivit ei sacerdotium summum.

39 Secundùm omnia illa, & fecit eum unum ex amicis suis, ac glorificavit eum gloriâ magnâ.

40 (Nam audiebatur appellari Jehudæos à Romanis amicos, sociósque, & eos obviàm processisse legatis Schimhonis gloriosè.

41 Et visum esse Jehudæis, sacerdotibúsque, ut esset ipsorum dux, & sacerdos summus Schimhon in seculum, donec exsurgeret propheta certus.

42 Essétque super eos dux, tum ut cura sit ipsi pro loco sancto constituendi per ipsum præfectos operibus ipsorum, & regioni, armísque, & munitionibus:

43 Tum ut cura sit ipsi sanctuarii, útque pareatur ipsi ab omnibus, & ut scribantur de nomine ejus omnes syngraphæ in regione, & ut induatur purpurâ, aurúmque gestet.)

44 Ideo non licebit ulli ex populo, & sacerdotibus irritum facere quicquam istorum, & rebus, quæ ab ipso dicentur contradicere: aut conventum in regione cogere sine ipso, aut indui purpurâ, & ornari fibulâ aureâ.

45 Qui autem præter hæc fecerit, aut irritum fecerit quicquam horum, reus futurus est:

46 Nam placuit toti populo statuere, ut Schimhon faciat secundùm res istas.

47 Quod ùt accepit Schimhon, & placuit ipsi summo sacerdotio fungi, ac esse ducem, ac principem gentis Jehudæorum, sacerdotúmque, & præesse omnibus:

48 Scripturam istam edixerunt poni in tabulis æreis;

49 Eásque statui in ambitu loci sancti, in loco celebri: eorum vero exempla poni in gazophylacio, ut haberet Schimhon, ejúsque filii.

CAP. XV. *Romani nunciant Regibus societatem Jehudæorum.*

Tum misit Antiochus, filius Demetrii Regis literas ab insulis maris Schimhoni sacerdoti, ac principi gentis Jehudæorum, & universæ genti;

2 Quæ scriptæ erant in hanc formam: Rex: Antiochus Schimhoni sacerdoti magno, & gentis principi, gentíque Jehudæorum salutem.

3 Quandoquidem viri pestilentes obtinuerunt regnum majorum nostrorum.

4 Quod regnum volens vindicare, ut illud restituam, sicut erat priùs, collegi multitudinem copiarum, & comparavi naves militares (volo enim procedere per regionem, ut consequar eos, qui corruperunt regionem nostram, & qui desolaverunt civitates multas in regno)

5 Nunc ergo stabilio tibi omnes immunitates, quas attribuerunt tibi Reges, qui antecesserunt me, & quæcunque alia donaremiserunt tibi:

6 Item quod concesserunt tibi cudere proprium numisma regioni tuæ.

7 Et Jeruschalaima sanctúmque locum esse libera: omnia etiam arma, quæcunque comparavisti, & munitiones, quas ædificâsti, quas obtines, manento penes te:

8 Et omne debitum Regi, & quæcunque futura erant Regis, ab hoc in omne tempus remissa sunto tibi.

9 Quum autem constituerimus regnum nostrum, gloriâ afficiemus te, gentémque tuam, & templum magnâ, adeò ut manifesta futura sit gloria vestra in universa terra.

10 Anno centesimo septuagesimo quarto, quum processisset Antiochus in terram majorum suorum, convenerunt ad ipsum omnes copiæ, adeò ut pauci cum Tryphone essent:

11 Qui persequente Antiocho Rege ipsum, venit Dora, *in locum* mari impositum fugiens:

12 Videbat enim simul adduci in se ipsum mala, quum dimisissent ipsum copiæ.

13 Itaque castra posuit Antiochus contra Dora, habens secum centum viginti millia bellatorum, & octo equitum millia:

14 Et circumdans civitatem, navésque è mari comportans, afflixit civitatem terrâ, & mari, nec sivit egredi, aut ingredi quenquam.

15 Venit autem Numenius, & comites ejus Româ, habentes literas ad Reges, atque regiones, in quibus scripta erant ista:

16 Lucius consul Romanorum Ptolomæo Regi salutem.

17 Legati Jehudæorum venerunt ad nos, amici nostri, socíique, renovaturi amicitiam, & societatem, quæ ab initio fuit, missi à Schimhone sacerdote summo, populóque Jehudæorum:

18 Et attulerunt clypeum aureum,minarum mille.

19 Placuit igitur nobis scribere Regibus, ac regionibus, ne procurent eorum mala, neque oppugnent eos, & civitates eorum, regionémque eorum, & ne societatem ineant cum iis,qui oppugnant eos:

20 Et visum est nobis accipere clypeum illum ab ipsis.

21 Si qui ergo pestilentes effugerunt è regione illorum ad vos; tradite eos Schimhoni sacerdoti, ut ulciscatur eos secundùm legem ipsorum.

22 Atque hæc quoque rescripsit Demetrio Regi,& Attalo,& Ariarathi.

23 Et Arsacæ,atque in omnes regiones,& Lampsaco, & Spartiatis, & Delo,& Myndo, & Sycioni,& Cariæ, & Samo, Pamphiliæque,& Lyciæ, & Alicarnasso,& Coo,& Sidæ, & Arado, & Phaselidi, & Gortynæ, & Cnido,& Cypro,& Cyrenæ:

24 Quorum exemplum rescripserunt Schimhoni sacerdoti summo.

25 Antiochus ergo Rex castra fecit contra Dora, secundo *die* adhibens contra illa manus, machinásque faciens, & conclusit Tryphonem,ne egrederetur,aut ingrederetur quisquam.

26 Quum autem misisset ei Schimhon bis mille viros electos, auxiliaturos ipsi, & argentum,aurúmque,& vasa multa:

27 Voluit quidem ea accipere,sed postea irrita faciens quæcunque confecerat cum ipso priùs,ùt alienatus est ab ipso;

28 Misit ad ipsum quendam amicorum suorum Athenobium, qui communicaret cum ipso,dicens; vos obtinetis vi Joppen, & Gaza, & Acram,quæ est Jeruschalaimis, civitates regni mei:

29 Terminos earum desolâstis,& inflixistis plagam magnam in terra, dominantes locis multis in regno meo.

30 Nunc ergo tradite civitates, quas occupavistis, & tributa locorum, quibus dominamini, ex terminis, qui extra Jehudæam sunt.

31 Sin minùs, date pro eis quingenta talenta argenti, & pro perditione,quam intulistis, & tributis locorum quingenta alia talenta: quòd si non feceritis, advenientes expugnabimus vos.

32 Veniens itaque Athenobius, amicus Regis Jeruschalaima,vidit gloriam Schimhonis, & repositorium cum vasis aureis, & argenteis, apparatúmque tam multum, ut obstupesceret,& renunciavit ei verba Regis.

33 Cui respondens Schimhon,dixit; neque terram alienam occupavimus, neque res alienas detinuimus; sed hæreditatem majorum nostrorum, quæ ab inimicis nostris injustè aliquâ occasione occupata fuit:

34 Nos verò occasionem habentes, vindicamus hæreditatem majorum nostrorum.

35 De Joppe autem,Gazarísque,quæ petis (hæc infligebant populo plagam magnam,& regioni nostræ) horum *causâ* daturi sumus talenta centum: sed non respondit *Athenobius* ei verbum.

36 Reversus verò cum ira ad Regem,renunciavit ei sermones istos, & gloriam Schimhonis,& quæcunque viderat: quamobrem iratus est Rex ira magna.

37 Tryphon verò ingressus navigium,fugit Orthosiada.

38 Itaque instituens Rex Cendebæum, ducem in regione maritima,& copias pedestres,& equestres dans ei;

39 Mandavit ei,ut castra metaretur adversùs Jehudæam, ædificaret Gedorum, & muniret Pylas, denique, ut oppugnaret populum: Rex vero Tryphonem persequutus est.

40 Itaque adveniens Cendebæus Jamniam,cœpit lacessere populum,invadens Jehudæam, & captivum ducere populum, atque occidere; & ædificavit Gedorum;

41 Ubi ordinavit equites, copiásque,ut procedentes percurrerent itinera Jehudææ,quemadmodum constituerat ipsi Rex.

CAP. XVI. *Schimhon occumbit dolo.*

QUapropter ascendens Jochanan Gazaris, renunciavit Schimhoni patri suo, quæ conficiebat Cendebæus.

2 Schimhon verò accersens duos filios suos seniores, Jehudam, & Jochananem, dixit eis: Ego,& fratres mei,paternáque domus mea gessimus bella Jisraëlis à juventute ad hodiernum usque diem, & prosperè successit administratione nostrâ, ut liberaretur persæpe Jisraël.

3 Nunc autem consenui,vos verò ad hoc officium misericors his annis idonei estis: estote loco meo,& fratris mei,& procedentes, pugnate pro gente nostra; auxilium autem à cœlo adesto vobis.

4 Deinde, quum delegisset è regione viginti millia peditum bellatorum cum equitibus, proficiscentes contra Cendebæum, Moddinis pernoctârunt.

5 Unde exsurgentes manè profecti sunt in campum: ecce autem copiæ multæ obviàm venientes eis, pedestres cum equitibus; sed torrens erat inter ipsos.

6 Habens autem castra ex adverso eorum, ipse cum populo suo, ùt vidit populum formidine dubitantem trajicere torrentem, trajecit primus: quem videntes viri,trajecerunt post eum.

7 Tunc divisit populum, equites in medio peditum collocans (equitatus enim adversariorum multus *erat* valde.)

8 Et clanxit tubis,ità verso in fugam Cendebæo, & castris illius,ceciderunt ex illis confossi multi; reliqui verò confugerunt ad munitionem.

9 Tunc vulneratus est Jehuda,frater Jochananis; Jochanan verò eos persequutus est, donec venisset ad Gedorum, quam ædificaverat *Cendebæus*.

10 Itaque fugerunt ad turres usque, quæ *sunt* in agro Aschdodi, quum eam succendisset igne: cecidetúntque ex eis ad viros bis mille: postea reversus est in terram Jehudæ cum pace.

11 Ptolomæus autem, *filius* Abubi constitutus erat dux in campo Jerichuntis,habens argenti,& auri multùm:

12 Erat enim gener sacerdotis summi.

13 Hujus quum elatus esset animus, & vellet obtinere regionem, cogitavit dolum

contra

contra Schimhonem, & filios ejus, ut tolleret eos.

14 Schimhon verò obibat civitates, quæ in regione erant, & curabat, quæ in eis curanda erant: ità descendit Jerichuntem ipse, & Mathitthja, Jehudáque, & filii ipsius, anno centesimo septuagesimo septimo, mense undecimo, hic est mensis Schebat.

15 Tum excipiens eos filius Abubi in munitionem parvam, quæ appellatur Dok, quam ædificaverat dolo, fecit eis convivium magnum, & abscondit illic viros:

16 Quúmque affatim bibisset Schimhon cum filiis suis, exsurgens Ptolomæus, & qui aderant ipsi, ceperunt arma illorum; invadentesque Schimhonem in convivio, occiderunt eum, & duos filios ejus; & quosdam ex pueris ejus:

17 Faciens scelus magnum, & reddens mala pro bonis;

18 Deinde scripsit hæc Ptolomæus, mittens ad Regem, ut mitteret ipsi copias ad auxilium, & se traditurum regionem, ac civitates ipsi.

19 Misit quoque alios Gazara, qui tollerent Jochananem, & chiliarchis misit epistolas, ut venirent ad se, ut daret ipsis argentum, & aurum, donativáque:

20 Alios verò misit, qui occuparent Jeruschalaima, & montem templi.

21 Sed præcurrens quidam, renunciavit Jochanani Gazara, periisse patrem ipsius, & fratres ipsius, & misit etiam, *inquiens*, ad occidendum te.

22 Quod audiens, obstupefactus est admodum, & comprehendens viros, qui venerant ad perdendum ipsum, interfecit eos: cognoverat enim eos quærere, ut perderent ipsum.

23 Reliqui autem sermones Jochananis, & bella ejus, & strenua facta ejus; quæ fortiter gessit, & ædificatio murorum, quos ædificavit, & actiones ejus:

24 Ecce hæc scripta sunt in Chronicis summi sacerdotii ejus, ex quo factus est sacerdos summus post patrem suum.

MACBÆORUM
LIBER SECUNDUS.

CAP. I. *Ignis in puteo servatus.*

FRatribus, qui *sunt* per Ægyptum, Jehudæis, fratres, qui sunt Jeruschalaimis, Jehudæi, & qui *sunt* in regione Jehudææ, salutem, & pacem optimam:

2 Et bonis afficiat vos Deus, recordatus fœderis sui, quod constituit cum Abrahamo, & Jitzchako, & Jahakobo, servis suis fidelibus:

3 Et det vobis animum omnibus ad colendum ipsum, & faciendum ipsius voluntatem corde maximo, & animo voluntario:

4 Et aperiet mentem vestram in lege sua, & in præceptis suis, & pacem efficiat:

5 Et exaudiens vestras orationes, reconcilietur vobis, neque vos deserat tempore calamitoso.

6 Prout nunc hîc oramus pro vobis.

7 Regnante Demetrio anno centesimo sexagesimo nono, nos Jehudæi rescripsimus vobis de afflictione, & impetu, qui supervenerat nobis annis illis, ex quo defecerat Jason, & comites ejus à terra sancta, & regno.

(8 Qui postquam incendissent vestibulum, & innocentem sanguinem effudissent, nos orantes Dominum, ità exauditi sumus, ut obtulerimus sacrificia, & similam, accenderimus lucernas, & panes proposuerimus.)

9 Ut nunc etiam agatis dies tabernaculorum Cislevo mense.

10 Anno centesimo octogesimo octavo, qui Jeruschalaimis, & in Jehudæa sunt, senatus, populúsque Jehudæ Aristobulo magistro Ptolomæi Regis (qui est è gente unctorum sacerdotum) & Jehudæis, qui sunt in Ægypto, salutem, & incolumitatem.

11 E magnis periculis à Deo servati maximas gratias agimus ei, ùt qui in Regem fuissemus dimicaturi.

12 Is enim eduxit eos, qui dimicaverant instructâ acie contra civitatem sanctam.

13 Nam veniens dux in Persida, & copiæ comitantes eum, quæ sustinere non posse videbantur, concisæ sunt in loco sancto Nanææ, sacerdotibus, qui Nanææ ministrant, verbis dolosis utentibus.

14 Ut enim congressurus cum ea advenit in locum Antiochus, & amici comitantes ipsum, accipiendarum pecuniarum causâ, dotis nomine.

15 (Quas proponebant ipsi sacerdotes Nanææ, ipso accedente cum paucis in ambitum fani) concludentes illi templum.

16 Postquam introivissent Antiochus, aperuerunt abditam specûs portam, & jacientes lapides, tanquam fulgure obruerunt ducem, eúmque in membra dividentes, capita ademta iis, qui foris erant, projecerunt.

17 In omnibus benedictus *sit* Deus noster, qui tradidit eos, qui fecerant impiè.

18 Acturi in Cislevo, vigesimo quinto die, purificationem templi, opus esse duximus, ut exponeremus vobis, ut ipsi quoque celebreris æquè diem ignis illius, ac tabernaculorum: quando Nechemia, qui exstruxerat templum, & altare, obtulit sacrificium.

19 Etenim, quum in Persidem agerentur Majores nostri, sacerdotes pii, qui tum erant, accipientes de igne altaris clàm, absconderunt in cavo putei fundum habentis aridum, in quo collocaverunt *eum* tutò, adeò ut omnibus ignotus esset locus.

20 Prætergressis autem annis multis, quando visum est Deo, missus Nechemja à Rege Persidis posteros Sacerdotum, qui absconderant, misit ad ignem illum: quúmque exposuissent nobis, se non invenisse ignem, sed aquam densam:

21 Jussit eos haurientes inde afferre; & ubi oblata sunt, quæ ad sacrificia pertinebant, jussit sacerdotes Nechemja inspergere aquâ, & ligna ipsa, & quæ incumbebant illis:

22 Quod postquam factum est, & tempus advenit, quo sol resplenduit, qui priùs erat nubilus, accensa est pyra magna, adeò ut admirarentur omnes.

23 Tunc orationem habebant sacerdotes, quum absumeretur sacrificium, sacerdotes (*inquam*) & *populares* omnes inci-

piente Jonathane, reliquis verò acclamantibus,ùt Nechemjà.

24 Erat autem oratio illa hujusmodi: Domine, Jehova, Deus omnium creator, formidabilis,& potens, justúsque,& misericors:

25 Solus Rex,& bonus, solus beneficentissimus, solus justus,& omnipotens, ac æternus, qui conservas Jisraëlem ab omni malo, qui fecisti Majores electos,& sanctificâsti eos;

26 Accipe sacrificium hoc pro toto populo tuo Jisraële,& custodi partem tuam, atque sanctifica:

27 Ampliùs collige turbam dispersam nostram; in libertatem assere eos, qui serviunt in gentibus, qui nihil fiunt,& abominationi sunt, respice; & agnoscant gentes ipsæ te esse Deum nostrum.

28 Tormentis affice eos, qui potentiâ abutuntur,& contumeliosi sunt superbè:

29 Planta populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Mosche.

30 Sacerdotes autem psallebant hymnis interea.

31 Postquam verò consumta sunt ea, quæ erant sacrificii, tunc residuam aquam Nechemja jussit lapidibus maximis capi.

32 Quod ubi factum est, flamma accensa *in eis*, per relucens ex adverso lumen ab altari ipso, *aqua* consumta est.

33 Qúmque manifestum fuisset hoc factum,& nunciatum Persarum Regi,& venientibus in locum, ubi ignem absconderant sacerdotes, qui abducti fuerant, aquam apparuisse, ex qua Nechemja res purificâsset ad sacrificia pertinentes;

34 Rex circumsepivit locum re probatâ,&, sanctum effecit:

35 Et multa accipiens munera, variáque donavit Rex, quæ gratiosè largiri placuit.

36 Vocavit autem Nechemja locum illum Ephtar, quod si interpreteris, purificationem sonat: vocatúrque à vulgo Nephtar.

CAP. II. *Annales Iehudæorum.*

INvenitur autem in scriptis Jirmeiam prophetam jussisse eos, qui depórtandi erant, ut ignem acciperent, prout significatum est.

2 Et mandavisse prophetam iis, qui deportandi erant, quum daret ipsis legem, ut non obliviscerentur præceptorum Dei, ac non aberrarent cogitationibus, videntes simulacra aurea, argenteáque,& mundum circum stantem ea;

3 Et alia dicentem hujusmodi; hortatum esse, ne absisteret lex ab animo ipsorum.

4 Erat quoque in eadem scriptura, ut tabernaculum,& arcam jusserit idem propheta divino responso facto unà secum iter facere:

5 Qúmque processisset ad montem, quem Mosche conscendens, spectaverat hæreditatem Dei, venientem Jirmejam invenisse domicilium in spelunca factum, & tentorium, & arcam, atque altare suffitûs intulisse illuc,& januam obstruxisse.

6 Advenientes autem quosdam eorum, qui unà comitabantur, ut annotarent viam, non potuisse invenire eam:

7 Quod ubi cognovit Jirmeia, increpantem eos dixisse, incognitum fore locum illum, donec congreget Deus venturam congregationem populi, factâ misericordiâ;

8 Tunc autem Dominum demonstraturum illa, & apparituram gloriam Domini, ac nubem; quemadmodum etiam tempore Moschis manifesta fuerat,& Schelomone postulante, ut locus sanctificaretur, magnificè fuerat patefacta.

9 Idque, quum præditus sapientiâ obtulit sacrificium dedicationis,& consecrationis templi:

10 Quemadmodum etiam Mosche apud Dominum orante, descendit ignis de cœlo, & sacrificia consumsit: ac etiam Schelomone orante, descendens ignis, consumsit holocausta.

11 Quum dixit Mosche, propterea quòd non fuisset comestum sacrificium pro peccato, fuisse consumtum.

12 Similitérque Schelomo dies octo celebravit.

13 Enarrabantur autem, & in scriptis illis, & in commentariis Nechemjæ res eædem, & quemadmodum comportans bibliothecam, accumulavit scripta de Regibus, & prophetis, scriptáque Davidis,& de donariis Regum epistolas.

14 Similiter autem Jehuda ea, quæ interciderant propter bellum, quod accidit nobis, comportavit omnia, súntque ea apud nos.

15 Horum igitur si indigebitis, qui exportent ad vos, mittite.

16 Celebraturi ergo purificationem, hanc rescripsimus vobis; rectè igitur feceritis, si dies eosdem celebrabitis.

17 Deus autem, qui servavit totum populum suum, idem reddit hæreditatem omnibus, regnúmque,& sacerdotium,& sanctificationem;

18 Quemadmodum promisit in lege: speramus enim in Deo, ipsum citò misserturum nostri, & congregaturum *nos* è terra, quæ subest cœlo, in locum sanctum:

19 Nam exemit nos è magnis malis, & locum purgavit.

20 Res autem à Jehuda Macbæo gestas,& fratribus ejus, & templi magni purificationem,& aræ dedicationem:

21 Etiámque prælia in Antiochum illustrem,& Eupatorem, filium illius gesta:

22 Et illustria signa è cœlo edita viris pro Jehudaismo certatim agentibus strenuè; adeò ut totam regionem, quum pauci essent, depopulati sint,& barbaras turbas persecuti:

23 Et celebre in toto orbe habitabili templum instauraverint, civitatémque liberaverint,& leges (quæ mox dissolvendæ erant) restituerint, Domino cum omni æquitate placato in ipsos:

24 *Hæc* à Jasone Cyrenæo declarata libris quinque, tentabimus uno volumine contrahere.

25 Nam considerantes confusionem numerorum, & difficultatem propositam iis, qui volunt evolvere narrationes hujus historiæ propter materiæ multitudinem;

26 Curavimus, ut volentibus legere exhiberetur delectatio, studiosis rei memoriâ complectendæ facilitas, omnibus denique in librum hunc incidentibus utilitas.

27 Ac nobis quidem, qui molestiam suscepi-

scepimus conficiendæ epitomes, non facile, sed *plenum* fuit sudorum opus, ac vigiliarum:

28 Quemadmodum ei, qui parat convivium, & quærit omnem utilitatem, res difficilis est. Veruntamen ad habendas gratiarum actiones à multis, libenter molestiam hanc sustinebimus.

29 Accuratam quidem de singulis rebus tractationem auctori concedentes; maximè verò laborantes, ut lineamentis epitomes insistamus.

30 Quemadmodum enim novæ domûs architectum oportet curam habere totius structuræ, qui autem encausticen, & picturam aggreditur, eum oportet res ad ornatum proprias exquirere; sic etiam de nobis censeo:

31 Auctori quidem historiæ convenire, ut penetret, & ambulacra faciat verborum, multáque rimetur in rebus singularibus;

32 Ei verò, qui enarrationem inde excerptam facit, concedendum esse, ut brevitatem dictionis sectetur, & quæ ad exornationem causarum pertinent, aversetur.

33 Hinc ergo narrationis initium faciemus, ad ea, quæ præfari oportuit, hoc tantùm adjungentes: Stolidum enim fuerit ante historiam *multis* circumfluere; historiam verò contrahere.

CAP. III. *Sanctitas templo divinitus conservata.*

DUm sancta civitas cum omni pace habitaretur, & leges conservarentur optimè propter pietatem Oniæ, sacerdotis summi, & improbitatis odium;

2 Accidit, ut ipsi quoque Reges honorarent hunc locum, & templum missis muneribus optimis decorarent;

3 Adeò ut Seleucus ipse, Rex Asiæ suppeditaret de suis reditibus omnes sumtus ad ministeria publica sacrificiorum pertinentes.

4 Schimhon autem, quidam ex Binjaminis tribu, præfectus templo constitutus, quum adversùs sacerdotem summum de iniquitate, quam volebat in civitate tueri, contenderet;

5 Eò quòd vincere Oniam non poterat, venit ad Apollonium, Thrasæi filium, qui eâ tempestate dux erat Cœles Syriæ, atque Phœniciæ:

6 Et renunciavit ei pecuniis, quarum numerus dici non poterat, plenum esse gazophylacium Jeruschalaimis; adeò ut multitudo earum, quæ ex tributis colligebantur, esset innumerabilis, & minimè venirent eæ ad sacrificiorum rationem, fieri autem posse, ut illæ sub potestatem Regis reciderent.

7 Congressus autem Apollonius cum Rege, de indicatis ipsi pecuniis exposuit ei; qui ùt ante elegerat Heliodorum, præfectum ærario, misit eum, & mandata dedit, ut prædictarum pecuniarum exportationem faceret.

8 Itaque statim Heliodorus instituit profectionem, specie quidem, tanquam Cœles Syriæ, & Phœniciæ civitates obiturus; sed facto propositum Regis effecturus.

9 Quum autem venisset Jeruschalaima, & benignè à summo sacerdote civitatis acceptus esset, exposuit de facto judicio illo, & cujus causâ adesset, demonstravit, rogavítque an ex veritate hæc ità se haberent.

10 Cui, ùt sacerdos summus ostendit deposita esse viduarum, orphanorúmque,

11 Quædam vero etiam Hircani esse filii Tobijæ, viri præstantis excellentiâ, non autem ejusmodi, ùt calumniatus fuerat impius ille Schimhon, eáque omnia esse quadringenta talenta argenti, & ducenta auri.

12 Et injuriâ affici eos, qui res suas crediderunt sanctimoniæ illius loci, & honorati in universo mundo templi majestati, & inviolatæ religioni; illud omnino fieri non posse:

13 Heliodorus propter mandata, quæ habebat, Regis, dixit ea planè in ærarium Regis esse inferenda.

14 Ac dicto die ingrediebatur, ut pecuniarum istarum ratione habitâ de iis ordinaret: itaque fuit non parva in tota civitate angustia.

15 Sacerdotes verò ante altare sacris vestibus induti, projiciebant se ipsos, & inclamabant cœlum versùs eum, qui leges tulit depositi, ùt iis, qui deposuerant pecunias illas, integras conservaret.

16 Neque poterat, quisquis videbat summi sacerdotis vultum, quin vulneraretur mente, nam aspectus, & mutatus color declarabat angustiam, quæ urgebat animum ipsius:

17 Circumfusus enim erat viro illi timor quidam, & horror corporis, ex quibus manifestus efficiebatur contemplantibus dolor, qui inerat cordi.

18 Alii verò ex ædibus gregatim exsiliebant ad publicam supplicationem, eò quòd abiturus esset in contemtum locus:

19 Et succinctæ sub mammas mulieres ciliciis vias implebant, inclusæque virgines aliæ quidem ad portas concurrebant, aliæ ad muros, aliæ verò per fenestras prospectabant flexæ,

20 Et omnes protendentes manus in cœlum, deprecabantur.

21 Eratque miseranda promiscuæ multitudinis prostratio, & sacerdotis summi in angustia magna versantis exspectatio.

22 Hi ergo invocabant omnipotentem Dominum, ut res creditas integras eis, qui crediderant, cum omni securitate conservaret.

23 Heliodorus verò, quum illud, quod decretum fuerat, faceret, ipso ibidem cum satellitibus ad ærarium jámque præsente,

24 Ille spirituum, & omnis potestatis princeps illustre signum effecit magnum, adeò ut omnes, qui fuerant ausi convenire, obstupefacti potentiâ Dei in deliquium animi, formidinémque converterentur.

25 Apparuit enim quidam equus ipsis, terribilem habens sessorem, & pulcherrimo tegmine adornatus, qui delatus impetu, impegit Heliodoro anteriores ungulas, *qui* autem insidebat, armaturam auream habere videbatur.

26 Alii quoque duo ante ipsum apparuerunt adolescentes, robore decori, elegantissimi gloriâ, & amictu speciosi, qui etiam ab utroque latere adstantes, indesinenter eum flagellabant, multas ei injicientes plagas.

27 Quum

27 Quum itaque subitò in terram cecidisset,& multis tenebris circumfusus esset, rapientes simul eum,& imponentes lecticæ *satellites*.

28 Eum, qui modò cum multa concursatione,& toto satellitio in prædictum ingrediebatur gazophylacium, eum, *inquam*, qui auxilium ab armis nullum consequi potuerat, extulerunt,

29 Manifestè agnoscentem potentem administrationem Dei, atque hic quidem divinâ efficacitate mutus, & omni privatus spe, ac salute jacebat.

30 Illi verò Domino benedicebant, qui supremâ gloriâ suum locum affecisset; & templum illud, quod paulò antè metu, ac turbatione plenum fuerat, ùt omnipotens Dominus apparuit, gaudio, lætitiáque impletum est.

31 Quidam verò ex Heliodori familiaribus citò rogaverunt Oniam, ut invocaret Altissimum, ut vitam gratiosè donaret homini, qui planè jacebat animam acturus.

32 Tum veritus sacerdos summus, ne fortè suspicionem haberet Rex maleficium aliquod in Heliodorum à Jehudæis consummatum esse, sacrificium obtulit pro salute illius viri:

33 Quúmque sacerdos summus Deum exorâsset, iidem adolescentes iterum apparuerunt Heliodoro, iisdem vestibus induti, & stantes dixerunt, multas habe gratias Oniæ sacerdoti summo; nam propter eum gratiosè vitam tibi donavit Deus.

34 Tu verò è cœlo flagellatus, denuncia omnibus maximum Dei robur; atque his dictis disparuerunt,

35 Heliodorus autem, quum sacrificium obtulisset Domino, & vota maxima vovisset ei, qui vitam ipsi reparaverat, Oniámque salutâsset, castra movens, ad Regem reversus est:

36 Testificans omnibus, quæ aspectu viderat, opera Dei maximi.

37 Interrogante autem Rege Heliodorum, quísnam aptus esset, qui adhuc semel mitteretur Jeruschalaima, dixit;

38 Si quem habes hostem, aut rebus tuis insidiantem, hunc mitte illuc, & flagellatum recipies ipsum; si tamen salvus evaserit: eò quòd in loco reverâ quædam est Dei potentia.

39 Nam ille, qui habitationem cœlestem obtinet, inspector est, & adjutor illius loci; qui venientes ad malefaciendum verberat, & perdit.

40 Atque sic quidem cesserunt res Heliodori, & custodia gazophylacii.

CAP. IV. *Calumnia & cædes in ordine sacerdotali.*

ILle autem Schimhon, de quo antè diximus, qui index fuerat pecuniarum, & patriæ, malè loquebatur de Onia, tanquam si ipse & Heliodorum impulisset, & malorum artifex exstitisset;

2 Virúmque bene de civitate meritum, & curatorem gentilium suorum, legúmque studiosum, insidiatorem in negotia *Regis* audebat dicere.

3 Sed quum inimicitia eò usque procederet etiam per aliquem eorum, qui à Schimhone probabantur, cædes committerentur:

4 Considerans Onias difficultatem contentionis, & Apollonium furere velut Cœles Syriæ, & Phœniciæ ducem adaugendo malitiam Schimhonis, ad Regem se ipsum contulit;

5 Non quòd civium accusator esset, sed spectans illud, quod publicè, privatímque toti multitudini conducebat.

6 Videbat enim sine regali providentia fieri non posse, ut res ampliùs sortirentur pacem, & Schimhonem non cessaturum à dementia ista.

7 Sed quum Seleucus vitam morte commutâsset, & regnum Antiochus, qui illustris cognominabatur, accepisset: ambivit Jason frater Oniæ summum sacerdotium,

8 Pollicitus Regi pro consequutione trecenta sexaginta talenta argenti, & alterius cujusdam reditûs talenta octoginta:

9 Præterea etiam promittebat se alia centum quinquaginta constituturum, si concederetur ipsi potentiâ suâ gymnasium, & Epheborum ludum sibi constituere, & cives Jeruschalaimorum cum Antiochenis conscribere.

10 Quum autem annuente Rege principatum obtineret, statim ad Græcum ritum tribules suos traduxit:

11 Et humana Regum indulta Jehudæis proposita per Joannem, patrem Eupolemi, (qui legationem pro amicitia, & societate ad Romanos habuerat) exorata dejecit, legalesque administrationes dissolvens, illegitima novavit instituta.

12 Ultrò enim sub ipsam arcem gymnasium fundavit, & potentissimos Ephebörum subigens, sub petaurum duxit.

13 Atque hoc pacto invalescebat quidam Hellenismus, & progressus morum alienigenarum, propter supremam istam istius impii, ac non sacerdotis summi Jasonis impuritatem.

14 Adeò ut non ampliùs alacres sacerdotes essent ad ministeria altaris: sed templum ipsum contemnentes, & sacrificia negligentes, festinabant communicare cum iniquo palæstræ spectaculo post disci provocationem.

15 Patrios quidem honores nihili facientes; Græcanicas verò glorias pro optimis ducentes.

16 Quorum etiam causâ pervasit ipsos gravis calamitas, quum quorum æmulabantur ductum, & quibus omnino volebant conformari, hos inimicos, atque ultores habuerunt.

17 Nam impiè contra divinas leges venire non est facile, veruntamen hæc sequens tempus declarabit.

18 Quum autem celebraretur quinquennale certamen Tyri, cui Rex aderat:

19 Misit Jason iste scelestus spectatores tanquam Antiochenses è Jeruschalaimis, exportantes argenti drachmas trecentas ad sacrificium Herculis, quas etiam ipsi, qui exportabant, postulaverunt non erogari ad sacrificium:

20 Sed propter ipsos, qui apportabant, erogavit ad triremes comparandas.

21 Misso autem in Ægyptum Apollonio,

nio,filio Menesthei,propterea quòd ad ob-
tinendas primas à PhilometoreRege accer-
situs erat, percipiens postea Antiochus
eum à rebus suis alienum factum esse,cura-
vit, ut contra ipsum confirmaretur: quam-
obrem Joppen venit,ac inde profectus est
Jeruschalaima.
22 Ubi magnificè à Jasone,& civitate ac-
ceptus cum facibus, & acclamationibus in-
troductus est: postea hoc modo in Phœni-
cia abducto exercitu constitit.
23 Post triennium verò misit Jason Me-
nelaum fratremSchimhonis,cujus antè me-
minimus, afferentem pecunias Regi, & de
negotiis necessariis monita facturum.
24 Hic verò commendatus Regi,quum
gloriam tribuisset ei coram potestate, ad se
ipsum transtulit sacerdotium summum, eò
quòd Jasonem talentis argenti trecentis
superâsset.
25 Quum itaque regalia mandata acce-
pisset, advenit, nihil quidem sacerdotio
summo dignum afferens,sed animos crude-
lis tyranni, bestiæque barbaræ impetus ha-
bens.
26 Ac Jason quidem,qui proprium fra-
trem abdicaverat, abdicatus ab altero pro-
fugus, in Hammoniticam regionem expul-
sus est:
27 Menelaus verò principatum obtinuit,
sed promissarumRegi pecuniarum nihil cu-
ravit; exigebat verò eas Sostratus, præfe-
ctus arci:
28 Ad hunc enim pertinebat rerum,quæ
ex vectigalibus colligebantur, exactio:
quamobrem hi duo à Rege accersiti sunt.
29 Ac Menelaus quidem reliquit sacer-
dotii successorem Lysimachum, fratrem
suum: Sostratus verò Craterem,præfectum
Cypriis.
30 His autem hoc modo constitutis, ac-
cidit, ut Tarsenses, & Mallotæ seditionem
moverent; eò quòd Antiochidi, pellici
Regis,dono dati essent.
31 Celerrimè itaque Rex venit ad con-
stituendum res illas, relicto,qui vices fun-
geretur, Andronico ex viris dignitate præ-
stantibus.
32 Ratus autem Menelaus se arripuisse
occasionem commodam,aurea quædam in-
strumenta templi subtrahens,donavit An-
dronico, & alia vendidit Tyrum,& in civi-
tates circumjacentes *exportata*.
33 Quod benè cognoscens Onias,redar-
guit, postquam secessisset in locum tutum,
Daphnen,quæ ad Antiochiam sita est.
34 Quare Menelaus assumtum seorsim
Andronicum hortatus est, ut Oniam occi-
deret; qui veniens ad Oniam (quum per-
suasus esset ad dolum, dexteráque datâ cum
juramentis confirmatus) & dans dexteram,
quàmvis suspectus esset,persuasit,ut ex asy-
lo procederet: itaque eum repentè circum-
clusit,nullâ justi reverentiâ ductus:
35 Quam ob causam non solùm Jehudæi,
sed etiam multi ex aliis gentibus indignati,
tulerunt ægerrimè injustam hanc hujus viri
cædem.
36 Rege autem revertente è partibus
Ciliciæ, compellaverunt eum Jehudæi, qui
in civitate erant, suffragantibus etiam odio
improbitatis Græcis,eò quòd præter ratio-
nem Onias interfectus esset.
37 Itaque Antiochus ex animo contrista-
tus, & versus ad misericordiam, etiámque
lachrymans propter temperantiam defun-
cti summámque modestiam.
38 Et accensus animo statim Andronici
purpuram abstulit, vestes disrupit, circum-
duxit per totam civitatem in eum locum,
ubi impiè Oniam occiderat,& illic homici-
dam vitâ privavit; Domino dignam ipsi
punitionem rependente.
39 Sed quum sacrilegia multa fierent per
civitatem à Lysimacho,conscio Menelao,&
fama foris pervulgata esset, congregavit se
multitudo contra Lysimachum, multis iam
aureis instrumentis varias in partes ablatis.
40 Quúmque excitatæ turbæ irâ plenæ
essent, armans contrà Lysimachus ad ter
mille viros, cœpit manus injustas inferre,
duce imprimis Chauranensi quodam,pro-
vecto ætate,nec verò minùs amentiâ.
41 Illi verò simul videntes quoque im-
pressionem Lysimachi,arripientes alii saxa,
alii fustes densos, alii verò ex adjacente
cinere,quòddepsebant,pugillis prehenden-
tes,projiciebant in milites Lysimachi.
42 Eámque ob causam multos quidem
eorum vulnerârunt,multos verò etiam pro-
straverunt, multósque ad fugam compule-
runt, ipsum denique sacrilegum propè ga-
zophylácium interfecerunt.
43 De his autem constitutum est judi-
cium contra Menelaum:
44 Et adveniente Rege Tyrum contra
ipsum, accusationem fecerunt tres viri à
senatu missi.
45 Menelaus verò jam deprehensus,pro-
misit pecunias multas Ptolomæo,filio Dory-
menis,ut persuaderet Regi.
46 Quamobrem acceptâ eâ Ptolomæus
abductum Regem in quoddam peristylium,
ùt refrigeraturum se,traduxit *à sententia*.
47 Qui auctorem quidem totius mali,
Menelaum absolvit ab accusationibus; mi-
seros autem illos,qui si etiam apud Scythas
dixissent causam, liberi à condemnatione
fuissent absoluti,illos adjudicavit morti.
48 Itaque celeriter pœnam injustam sub-
ierunt, eò quòd antea pro civitate,popu-
lóque,& sacris vasis dixissent causam.
49 Eámque ob causam Tyrii quoque
odio improbitatis istius adducti, res ad se-
pulturam eorum pertinentes suppeditave-
runt magnificè.
50 Menelaus verò propter summam po-
tentiorum avaritiam, magnus civium suo-
rum insidiator effectus,mansit in principatu
inolescens malitiâ.

CAP. V. *Antiochus spoliat templum.*

SUb idem verò tempus secundùm profe-
ctionem Antiochus in Ægyptum compa-
ravit.
2 Accidit autem per totam civitatem
fermè ad quadraginta dies,ut apparerent in
aëre currentes equites,auratos amictus ha-
bentes, & lanceis turmæ ritu armati, gla-
diísque strictis.
3 Et turmæ equitum dispositæ, congres-
sionésque factæ,& incursiones utrorumque,
& clypeorum agitationes,& spicula multa,
& tela conjecta, & aureorum ornamento-
rum

rum splendores, & loricæ omnigenæ.
4 Quamobrem omnes expetebant, ut ostentum istud bene cederet,
5 Sed quum increbuisset falsus sermo, tanquam si commutasset Antiochus vitam *morte*, assumens Jason mille viros minimam, repente in civitatem fecit impressionem: quibus jam super murum convenientibus, ac denique jam occupatâ civitate Menelaus in arcem confugit.
6 Jason verò faciebat cædes civium suorum, nemini parcens, non cogitans secum prosperitatem *sævientis* in cognatos infelicitatem esse maximam.
7 Quum itaque videretur sibi hostium, ac non gentilium trophæa diruere; dominatum non obtinuit, sed pro fine insidiarum percipiens pudorem, profugus iterum in regionem Hammonitarum, abiit:
8 Itaque terminum malæ conversationis sortitus est, quum inclusus apud Aretam Regem Arabum, in civitatem unam ex altera fugiens, persequutione pressus ab omnibus, exosus ùt desertor legum, & exsecrabilis ùt patriæ, civiúmque carnifex, in Ægyptum ejectus est.
9 Et qui multos è patria extorres fecerat, extorris periit, delatus ad Lacedæmonios tanquam si ob cognationem fuisset *apud illos* protectionem consequuturus.
10 Et qui multitudinem insepultorum ejecerat, nullo fuit comitatus luctu, neque sepulturam ullam qualemcunque, nedum patrium sepulchrum habuit.
11 Sed postquam ista innotuissent Regi, concepit pro rebus factis Jehudæos defecturos esse: Itaque jungens, venit ex Ægypto, efferatus animo, & civitatem occupavit armis:
12 Ubi mandavit militibus conscindere, ac non parcere obviis quibusque, & eos, qui domos conscenderent, trucidare.
13 Itaque fiebant iuvenum, & senum occisiones, virorúmque, & mulierum, ac puerorum deletio: virginúmque, & infantium cædes:
14 Adeò ut octoginta millia totis diebus tribus consumti sint: quadraginta quidem trucidationibus, & *alii* non pauciores cæsis venditi.
15 Non contentus autem istis, ausus est in sanctissimum totius terræ templum ingredi, ducem habens Menelaum, qui proditor legum fuerat, & patriæ:
16 Et sceleratis manibus sacra vasa capiens, & quæcunque ab aliis Regibus ad augmentum, gloriámque loci, & honorem fuerant reposita, prophanis manibus contrectans.
17 Elatus est mente Antiochus, non cognoscens propter peccata eorum, qui civitatem habitaverant, Dominum ad breve tempus iratum fuisse, ac propterea despectum fuisse locum.
18 Quòd si non evenisset, neque in multa peccata fuissent delati, quemadmodum Heliodorus (qui missus fuerat à Seleuco Rege ad inspectionem gazophylacii) hic quoque in ipso aditu repentè flagellatus, aversus fuisset ab audacia sua.
19 Verùm non propter locum gentem Dominus, sed propter gentem locum elegerat.
20 Ac propterea idem locus, qui unà fuerat particeps adversorum casuum, qui fuerunt in gente, postea communicavit beneficiis; & qui relictus fuerat omnipotentis irâ, iterum ex maximi Domini conciliatione cum omni gloria fuit restitutus.
21 Antiochus igitur mille octingenta talenta exportans è templo celerrimè in Antiochiam secessit, existimans præ superbia se cùm terram navigabilem, tum mare ipsum pervium pedibus effecturum propter elationem cordis.
22 Sed reliquit etiam præfectos, ut malè afficerent gentem; Jeruschalaimis quidem Philippum, genere Phrygem, moribus magis barbarum, quàm qui constituerat ipsum;
23 Garizimis verò Andronicum, ac præterea Menelaum, qui pessimè *aliorum* omnium supra cives efferebatur, ùt adversùs cives Jehudæos animum habebat inimicissimum.
24 Et misit abominationum principem Apollonium cum exercitu, nempe viginti duobus millibus, mandans, ut omnes, qui justâ ætate erant, iugularet; mulieres verò, & juniores venderet.
25 Hic autem, quum venisset Jeruschalaima, simulans se pacificum, cohibuit se usque ad sanctum diem sabbathi; quo occupans feriantes Jehudæos, illos milites, qui parebant ipsi, mandavit armari.
26 Itaque egressos omnes ad spectandum confodit, & per civitatem cum armis discurrens, multam peremit multitudinem.
27 Jehuda verò Macbæus novem aliis comitantibus secedens, in montibus ferarum more transigebat vitam cum suis comitibus; qui gramineo alimento vesci perseverabant, ne contaminationis illius essent participes.

CAP. VI. *Antiochus sævit in Iehudæos.*

PAulo post tempore misit Rex senem Antiochenum, qui cogeret Jehudæos, ut transsilientes à patriis legibus non regerentur legibus ipsius Dei:
2 Et contaminans templum, quod erat Jeruschalaimis, Jovis Olympii: illud verò, quod erat Garizimis (prout erant habitatores loci) Jovis hospitalis nominaret.
3 Difficilis autem, & gravis erat populo malitiæ hujus institutio:
4 Nam templum luxu, & comessationibus implebatur à gentibus, molliter vitam consumentibus cum meretricibus, & in sacro ædis ambitu ad mulieres se adjungentibus, etiámque intro ferentibus, quæ non conveniebant.
5 Et altare rebus illegitimis, quas lex vetuerat, implebatur.
6 Neque verò celebrare licebat sabbatha, neque patrias solennitates observare, neque simpliciter se Jehudæum confiteri:
7 Sed ducebantur cum acerba necessitate die natali Regis singulis mensibus ad viscerationem; & quum erat Dionysiorum festum, cogebantur hederam ferentes pompam Baccho ducere.
8 Decretum quoque prodiit in vicinas civita-

civitates Græcas, suggerente Ptolomæo, ut contra Jehudæos eadem ratione visceratio fieret:

9 Qui autem ad ritus Græcos transire nollent, ii jugularentur, itaque nihil nisi miseria instans videri poterat.

10 Nam duæ mulieres, quæ filios circumciderant, abductæ sunt, ad quarum ubera suspensis natis, publicè per civitatem circumductas eas, deorsum à muro præcipitaverunt.

11 Alii verò inter se concurrentes ad speluncas, ut latentes septimum diem celebrarent, indicati Philippo concremati sunt; quia religio fuerat ipsis, ut sibi succurrerent, propter gloriam diei religiosissimi.

12 Itaque hortor eos, qui librum hunc legunt, ne propter calamitates istas contrahantur, sed cogitent supplicia hæc non ad interitum, sed ad eruditionem generis nostri spectare:

13 Etenim quod non diu sinuntur, qui agunt impiè, sed statim in supplicia incidunt, magnæ beneficentiæ signum est:

14 Non enim judicavit Dominus, quemadmodum etiam in aliis gentibus longâ patientiâ differt, donec ipsi ad complementum peccatorum concurrentes puniantur, ità etiam nobis faciendum esse; ut postea non ulciscatur nos, si tandem ad peccatorum summum perveniremus.

15 Quamobrem misericordiam quidem nunquam aufert à nobis; sed erudiens cum calamitate non derelinquit populum suum:

16 Verùm hæc ad commonitionem dicta à nobis sunto.

17 Nunc his paucis positis ad narrationem veniendum.

18 Elhazar quidam ex primoribus scribis vir jam provectus ætate, & aspectu faciei pulcherrimus, cogebatur hiare, ut comederet suillam carnem.

19 Hic autem conjunctam gloriâ mortem potiùs, quàm vitam cum abominatione complectens, ultrò ad tormentum accedebat;

20 Idque se inflectens palàm, quemadmodum oportet accedere eos, qui se audent ab eis defendere, quæ propter vivendi studium gustare est nefarium.

21 Ac illi quidem, qui ad legitimam viscerationem illam constituti erant, propter notitiam, quæ ab iniquis temporibus cum viro hoc *intercesserat*, assumtum eum seorsim hortabantur, ut afferens carnes, quæ ab ipso comparatæ essent, uteretur iis, quibus conveniret ipsi: sed ità simularet, quasi comederet *secundùm* ea, quæ à Rege mandata erant, de carnibus sacrificii.

22 Ut hoc facto liberaretur à morte, & propter veterem cum ipsis amicitiam humanitatem consequeretur.

23 Hic autem honestam suscipiens cogitationem, & dignam ætate, ac senectutis excellentiâ, & comparata, ac spectata canitie, optimáque à puero educatione, ac potiùs sanctâ, & divinitùs inditâ legis institutione, continuò respondit, edicens, ut citò ad sepulchrum præmitteretur.

24 Non enim hac ætate nostrâ (*inquit*) dignum est, simulare, ut multi juvenes statuentes Elhazarum nonagenarium transivisse ad alienigenarum ritus:

25 Illi quoque propter simulationem meam, & propter paululam istam, & momentaneam vitam seducantur per me, & abominandam maculam senectutis comparem.

26 Etenim si ad præsens extraharè supplicio humano, at omnipotentis manus, neque vivus, neque mortuus effugiturus sum.

27 Quapropter nunc quidem viriliter vitam commutans *morte*, cum hac senectute dignus videbor;

28 Tum juvenibus exemplum nobile reliquero, ut alacriter, & generosè pro gravibus, & sanctis legibus honestam mortem oppetant; atque his dictis ad tormentum confestim venit;

29 Iis, à quibus ducebatur, animum illum benevolum, quem paulò antè ipsi exhibuerant, in malevolum convertentibus, propter sermones, quos antè habuerat, prout ipsi dementiam esse cogitabant.

30 Quum autem plagis moriturus esset, ingemiscens dixit; Domino, qui sanctam cognitionem habet, manifestum est, me, quum potuerim liberari à morte, duros perferre corpore dolores flagellorum, animo verò libente propter reverentiam ipsius hæc pati.

31 In hunc igitur modum emigravit ille, non tantùm juvenibus, sed etiam plurimis è gente mortem suam pro exemplo animi generosi, & monimento virtutis relinquens.

CAP. VII. *Constantia septem fratrum, & matris eorum.*

Accidit autem etiam fratres septem cum matre prehensos cogi à Rege, ut illicitis carnibus suillis vescerentur, flagellis cæsos, & taureis.

2 Sed unus illorum, qui primus causam dixit, ità loquutus est, quid rogare vis, & discere à nobis? nam parati sumus mori *potiùs*, quàm leges patrias transgredi.

3 Tum excitus furore, mandavit Rex, ut sartagines & lebetes fervefierent:

4 Quibus repentè fervefactis, ejus, qui primus eorum dixerat, mandavit præcidi linguam, & cute circùm detractâ extremos artus resecari, cæteris fratribus, & matre unà videntibus;

5 Deinde eum omnino effectum inutilem, jussit ad pyram adduci spirantem, & frigi: quum autem vapor è sartagine admodum se diffunderet, hortabantur alii alios, fratres cum matre, ad generosè obeundam mortem, sic dicentes:

6 Dominus Deus inspicit, & reverâ de nobis consolationem accepturus est, quemadmodum per canticum, quo in os contestabatur, declaravit Mosche, dicens; & de suis servis consolationem accipiet.

7 Postquam verò primus migravit hoc modo, secundum duxerunt ad ludibrium, & capitis pellem cum capillis detrahentes interrogaverunt, an comedes priùsquam suppliciis membratim afficiatur corpus?

8 Atque hic respondens, patriâ voce dixit, minimè.

9 Quamobrem hic quoque ùt primus ille ex ordine tormentum pertulit; quúmque

extremum ageret spiritum, dixit, tu quidem sceleste ex hac præsente vita nos eximis; verùm Rex mundi nos pro suis legibus mortuos suscitabit in æternam resurrectionem vitæ.

10 Post hunc autem tertius in ludibrium traductus, quum lingua ab ipso posceretur, eam citò protulit, & manus audacter protendit, dixitque generosè;

11 Hæc à Deo cœli possedi, atque hæc despicio propter ejus leges, ùt qui hæc ab ipso spero me de integro reportaturum esse:

12 Adeò ut Rex ipse, & qui cum eo erant, obstupescentes, admirarentur adolescentis animum, ut dolores istos nihili faceret:

13 Atque hoc quoque defuncto, quartum similiter cædentes, cruciabant:

14 Qui quum propè esset, ut moreretur, sic dixit, optabile est mutari exspectationes, quæ sunt ab hominibus, & quæ à Deo sunt exspectare, nos iterum resurrecturos per ipsum: etenim tibi resurrectio ad vitam non erit.

15 Consequenter etiam quintum adductum cædebant, qui respiciens in illum, dixit:

16 Potestatem inter homines habens, quum sis corruptioni infestus, facis, quod vis: verùm ne putes genus nostrum à Deo derelictum esse;

17 Sed tu exspecta, & contemplare magnam ejus potentiam, ùt te, & semen tuum cruciaturus est.

18 Post hunc adduxerunt sextum, qui quum moriturus esset, dixit, ne erres frustrà; nos enim propter nos ipsos perpetimur hæc, cùm peccaverimus in Deum nostrum, atque hæc digna admiratione facta sunt:

19 Tu verò, ne putes te impunitum fore, qui oppugnare Deum aggressus es.

20 Sed mater supra modum admirabilis *fuit*, dignáque memoriâ optimâ, quæ sub tempus unius diei videns simul perire filios septem, forti animo ferebat, propter spes, quas in Domino posuerat.

21 Et unumquemque eorum hortabatur voce patriâ, generoso animo impleta, fœmineámque cogitationem masculo animo excitans, dicebat eis.

22 Nescio quomodo in meo utero comparueritis, neque ego spiritum, vitámque sum largita vobis, neque primariam cujusque informationem ego coaptavi.

23 Igitur conditor ille mundi, qui finxit hominum ortum, & omnium naturam invenit, & spiritum, & vitam vobis pro misericordia iterum redditurus est, quandoquidem nunc vos ipsos despicitis propter leges ipsius:

24 Antiochus autem putans se contemni, & probrosam hanc esse suspicatus vocem, quum adhuc minimus natu superesset, non tantùm sermonibus adhortationem faciebat, verùm etiam iuramentis confirmabat, se ditaturum simul, & beatissimum effecturum illum, si traduceretur ab *institutis* patriis, & pro amico habiturum, & negotia concrediturum.

25 Et quia adolescens minimè attendebat, Rex accersitam matrem hortabatur, ut pueri consultrix pro salute esset.

26 Quæ, quum ille multis hortatus esset, recepit se suasuram filio.

27 Tum mater se ad eum inclinans, ludificata crudelem tyrannum, patriâ linguâ sic dixit.

28 Fili, miserere mei, quæ novem menses te in utero circumtuli, quæ lactavi te triennium, quæ educavi te, & perduxi ad ætatem hanc usque, & quæ molestias educationis pertuli: peto à te, fili, ut respiciens in cœlum, & terram, & videns omnia, quæ in eis sunt, agnoscas Deum hæc fecisse ex iis, quæ non erant, & humanum genus ità factum esse.

29 Ne timeas carnificem istum; sed esto dignus fratribus tuis, mortémque suscipe, ut eâdem misericordiâ cum tuis fratribus excipiam te.

30 Hac autem solùm desinente, dixit adolescens, quæ *sunt res, quas* exspectatis? non sum obediturus præcepto Regis; sed præcepta legis audio, quæ majoribus nostris per Moschen data est. ¶

31 Tu autem, qui omnis mali in Hebræos inventor es, nequaquam effugies manus Dei:

32 Nos enim propter nostra ipsorum peccata patimur:

33 Quòd si increpationis, ac eruditionis gratiâ Deus vivens in nos paulisper iratus est, at iterum conciliabitur servis suis.

34 Sed tu, ô impie, & omnium hominum flagitiosissime, ne frustrà extollaris fremens, &, incertis exspectationibus fretus, in cœlestes pueros attollens manum.

35 Nondum enim omnipotentis inspectoris Dei judicium effugisti.

36 Etenim jam hi fratres nostri, qui brevem laborem sustinuerunt, divino fœderi vitæ æternæ acciderunt; tu verò judicio Dei justas pœnas istius superbiæ reportaturus es.

37 Ego autem, sicut fratres illi, & corpus, & animam trado pro legibus patriis, invocans Deum, ut brevi sit propitius huic genti, útque tu per quæstiones, & flagella ad confitendum adducaris ipsum solum Deum esse:

38 In me verò, & fratribus meis sistatur omnipotentis ira, quæ in universum genus nostrum justè adducta est.

39 Tunc excitus Rex furore, in hunc supra alios pessimè invectus est, acerbè ferens, quòd ità sannis exagitatus esset.

40 Hic igitur purè migravit è *vita*, omnino confidens in Domino.

41 Denique ultima post filios vitam finivit mater.

42 De viscerationibus igitur, & de immanibus cruciatibus hactenus dictum esto.

CAP. VIII. *Gesta Iehudæ Macbæi.*

Jehuda autem Macbæus, & qui erant cum eo, latenter proficiscentes in vicos, adhortabantur cognatos, & eos, qui permanserant in Judaismo, assumentes, congregaverunt sex virorum millia:

2 Et invocârunt Dominum, ut aspiceret populum ab omnibus afflictum, miseraretur templum ab hominibus impiis prophanatum.

3 Misertúsque civitatis (quæ & perdita erat,

erat,& æquanda solo) inclamantem se occisorum sanguinem exaudiret:

4 Ac recordatus illegitimæ perditionis infantium innocentium,& blasphemiarum, quæ pronunciatæ fuerant in nomen ipsius, odium impuritatis ostenderet.

5 Macbæus autem, quum haberet aciem, jamque non poterat à gentibus sustineri, ira Domini in misericordiam versa,

6 Civitatesque,& vicos,ex improviso veniens,succendebat, & commoda loca occupans, non paucos hostium in fugam vertebat.

7 Maximè noctium adjumento ad hujusmodi insidias utebatur, adeò ut sermo quidam de fortitudine ejus ubique personaret.

8 Videns verò Philippus brevi hominem ad incrementum pervenisse, & frequentiùs secundis rebus provehi, Ptolomæo Cœles Syriæ, & Phœniciæ duci scripsit,ut succurreret unà negotiis Regis.

9 Ipse verò citò electum Nicanorem, filium Patrocli è summis amicis misit,subjectis ei *militibus* è gentibus omnigenis non paucioribus vicies mille,ut universum Jehudæorum genus tolleret; & Gorgiam quoque ducem, & rerum militarium peritum adjunxit ei.

10 Distulerat autem Nicanor tributum, quod Rex debebat Romanis, talentorum bis mille, ut ex captiva Jehudæorum turba expleret illud:

11 Et statim ad maritimas civitates miserat, provocans ad emtionem mancipiorum Jehudæorum, & promittens se nonaginta mancipia talento addicturum esse; *scilicet* non exspectans consequuturam in ipsum ultionem ab omnipotente.

12 Jehudæ verò innotuit res de Nicanoris invectione:

13 Qui ùt communicavit cum suis comitibus adventum illius exercitûs, formidolosi *homines*, & qui justitiæ Dei diffidebant, diffugerunt,& se à loco subduxerunt:

14 Alii verò omnia vendebant, quæ relicta erant, ac simul orabant Dominum,ut liberaret eos,qui ab impio Nicanore,antequam congrederentur,fuerant venditi:

15 Quòd si non propter istos facturus esset,at *certè* propter fœdera ipsius cum majoribus inita, & propterea quòd de venerando, & magnifico ejus nomine vocabantur.

16 Tunc convocatos eos,qui aderant sibi, ad sex mille numero Macbæus hortabatur, ne propter hostes percellerentur, neque metuerent amplam multitudinem gentium, injustè ipsos invadentium; sed generosè dimicarent, assumentes ante oculos injuriam ab ipsis iniquè in locum sanctum consummatam.

17 Et verberationem civitatis ludibrio expositæ,etiámque dissolutionem illius acceptæ à majoribus administrationis.

18 Illi etenim armis,inquit,pariter,& audaciæ confidunt;nos verò Deo omnipotenti, qui, & istos procedentes in nos,& mundum totum potest nutu uno dejicere,confidimus.

19 Qúmque ampliùs collegisset coram eis, & defensiones pro majoribus factas, & ultionem centum octoginta quinque millium, Sancheribo parentium, quemadmodum periissent.

20 Et prælium in Babylonia adversùs Galatas commissum; quemadmodum ipsi universè ad operam præstandam venissent octies mille cum quatuor millibus Macedonum, & Macedonibus hæsitantibus ipsi octies mille *numero*, centum viginti millia perdidissent,propter auxilium ipsis à cœlo collatum,& utilitatem magnam accepissent;

21 His rebus fecit,ut bono animo essent, & parati ad mortem pro legibus,patriáque obeundam.

22 Ità quadripartito exercitu facto,constituit etiam fratres suos, qui duces ordinis utriusque essent, Schimhonem,& Josephum, & Jonathanem,quorum cuique mille quingentos milites subjecit, itémq; Elhazarum:

23 Et postquam legisset apud illos è sacro libro,tesserámque dedisset,DEI AUXILIO, ipse primæ aciei dux congressus est cum Nicanore.

24 Pugnante verò ab ipsis omnipotente, trucidârunt ex hostibus supra novem millia,vulnerârúntque,& mutilârunt membris majorem partem exercitûs Nicanoris, & omnes coëgerunt fugere.

25 Pecunias denique eorum,qui advenerant ad emtionem suam, acceperunt; qúumque eos multùm persequuti essent, unà receperunt se hora interclusi:

26 Erat enim pridie sabbathi, quam ob causam non perstiterunt longiùs in eos incurrere.

27 Sed quum arma eorum collegissent,& spolia exuissent hostium, incubuerunt in sabbathum,plurimùm benedicentes,& celebrantes Dominum; qui conservaverat ad diem illum usque principium misericordiæ,quæ denuò stillabat in ipsos.

28 Post sabbathum autem debilitatis,viduísque, & orphanis, ubi partem è spoliis erogassent,reliquias inter se, & pueros partiti sunt.

29 Atque his perfectis, & communi supplicatione factâ misericordem Dominum oraverunt, ut ad finem usque servis suis conciliatus permaneret.

30 Postea eorum,qui Timotheo,& Bacchidi aderant, supra viginti millia sustulerunt,conjunctis viribus obnixi,& munitiones altas pervaldè obtinuerunt, spoliáque plura diviserunt, æquis partibus inter ipsos, & debilitatos, orphanósque, & viduas,senésque effectis.

31 Qúumque arma eorum collegissent, accuratè omnia comportârunt in opportuna loca, reliqua verò spolia tulerunt Jeruschalaima.

32 Philarchem quoque,qui Timotheo aderat, sustulerunt, hominem impurissimum, & qui multas molestias Jehudæis intulerat.

33 Similiter epinicia in patria celebrantes,Callisthenem (qui sacras portas succenderat) in domunculam quandam sibi consulentem fugâ, cremaverunt: itaque dignam impietate suâ mercedem reportavit.

34 Ille autem sceleratissimus Nicanor, qui mercatores mille ad venditionem Jehudæorum adduxerat.

35 Depressus ab iis,qui judicio ipsius minimi esse videbantur, auxilio Domini glo-

riosâ veste positâ perMediterraneum mare, tanquam mancipium se solitarium subtrahens, venit Antiochiam, suprà omnes secundis rebus usus in exercitûs sui interitu-
36 Et qui receperat tributum Romanis persolvendum, ex captivitate eorum, qui erant Jeruschalaimis, confectum iri, renunciavit Jehudæos habere propugnatorem Deum, atque hoc modo inviolatos à vulneribus esse Jehudæos, quia legibus ab eo mandatis obsequantur.

CAP. IX. *Antiochi fastus deprimitur.*

Sub tempus autem illud Antiochus se ignominiosè è regionibus Persicis receperat.
2 Nam ingressus urbem, Persepolim nomine, tentavit sacrilegium committere, & civitatem obtinere, ideo irruentibus turbis, ad armorum subsidium in fugam versi sunt, unde evenit, ut fugatus ab indigenis Antiochus, turpiter referret gradum.
3 Quum autem esset ad Ecbatana, perlatæ sunt ad eum res Nicanori, Timotheóque factæ.
4 Itaque furore percitus, arbitrabatur se etiam eorum, à quibus fugatus fuerat, malum in Jehudæos retorsurum: ac propterea aurigam jussit indesinenter pergentem profectionem perficere; ùt judicium è cœlo jam instabat ipsi, sic enim superbè dicebat, cœmeterium Jehudæorum efficiam Jeruschalaima, quum illuc venero.
5 Omnipotens autem Dominus, Deus Jisraëlis incurabili, nec aspectabili plagâ percussit eum; útque solummodo finiebat sermonem illum, occupavit illum immedicabilis viscerum dolor, & acerba internorum tormenta.
6 Omnino justè, qui per multas, & insolentes calamitates aliorum viscera tormentis affecerat.
7 Hic verò nequaquam à jactantia desinebat, sed adhuc etiam implebatur superbiâ, ignem spirans animo contra Jehudæos, & profectionem accelerari jubens; sed contigit etiam, ut ipse decideret de curru, qui agebatur impetu, decidentíque gravi casu omnia corporis membra ex eo torquerentur.
8 Atque hic, qui modò videbatur maris fluctibus imperare, propter arrogantiam, quâ supra humanum modum agebatur, & arbitratus staterâ se montes altissimos appensurum esse, dum in terra erat, gestatorio portabatur, manifestam Dei potentiam in se demonstrans;
9 Adeò ut etiam de corpore illius impii erumperent vermes vivi, & illius in doloribus, angoribúsque viventis carnes deciderent, & ex odore ejus totus exercitus gravaretur fætorem *ferre*.
10 Ità hominem, qui paulò antè videbatur cœli astra contingere, nemo exportare poterat propter intolerabilem illam odoris gravitatem.
11 Hic igitur cœpit vulneratus à multitudine superbiæ desinere, & divino flagello venire ad agnitionem sui, momentis singulis graviùs affectus angoribus.
12 Quúmque ne suum quidem odorem posset perferre, hæc dixit, justum *est* Deo subjici, eúmque, qui mortalis est, res Deo pares minimè sapere.
13 Et orabat scelestus ille Dominum, qui jam non erat ampliùs misertus ipsius, sic dicens;
14 Se tum civitatem sanctam (ad quam venire festinabat, ut æquaret solo, & cœmeterium efficeret) liberam designaturum;
15 Tum Jehudæos omnes (quos decreverat, ne sepulturâ quidem dignari, sed ejicere devorandos avibus & feris etiam parvulos) eos æquales Antiochenis effecturum;
16 Quòd autem priùs spoliaverat sanctum templum, elegantissimis donariis ornaturum, & sancta vasa omnia, quàm plurimùm aucta redditurum, & convenientes ad sacrificia sumtus ex reditibus propriis suppeditaturum:
17 Præterea etiam se fore Jehudæum, & aditurum omnem locum habitabilem annunciantem robur Dei.
18 Sed quum nequaquam laboriosi dolores desinerent (nam supervenerat ei justum judicium Dei) de rebus suis desperans, scripsit ad Jehudæos sequentes literas, habentes formam deprecationis, hoc modo;
19 Bonis Jehudæis civibus salutem plurimam, & valetudinem, ac prosperitatem Rex, & dux Antiochus.
20 Si valetis cum liberis vestris, & res vestræ sunt vobis ex sententia, in Deo cœli spem habenti mihi honorem vestrum, & benevolentiam pergratum fuerit recordari.
21 Rediens è regionibus Persidis, & in difficilem infirmitatem incidens necessarium duxi curare communem securitatem omnium;
22 Non desperans de me ipso, sed spem magnam habens fore, ut infirmitatem hanc effugiam.
23 Considerans autem patrem quoque meum, quibus temporibus in has superiores partes duxit exercitum, designâsse eum, qui sibi succederet;
24 Ut si quid præter opinionem eveniret, aut etiam aliquid grave pronunciaretur, scientes regionis incolæ, cui rerum summa relicta esset, non turbarentur de eo:
25 Præterea cogitans adjacentes magnates, & vicinos regno tempora observare, & exspectare quid eventurum sit; designavimus filium Antiochum Regem, quem sæpius accurrens in has superiores Satrapias, apud plurimos vestrûm deponens commendabam, & scripsi ad eum, quæ huic scripto subjecta sunt.
26 Hortor igitur vos, & peto, ut memores beneficiorum publicè, privatímque observetis quisque benevolentiam, quâ estis in me, ac filium.
27 Nam persuasus sum ipsum æquè, & humanè sequentem propositum consilium meum, vobis obsecundaturum.
28 Iste igitur homicida, & blasphemus, quum res pessimas perpessus esset, prout alios exceperat, peregrinus in montanis cum miserrimâ morte vitam commutavit.
29 Exportavit verò corpus Philippus, qui fuerat cum ipso educatus; qui etiam metuens filium Antiochi, ad Ptolomæum Philometora in Ægyptum delatus est.

CAP. X. *Jehuda recuperat urbem sanctam.*

MAcbæus autem, & qui erant cum ipſo, Domino duce, & templum, civitatémque receperunt.

2 Et aras, quæ per forum ab alienigenis fuerant exſtructæ, etiámque delúbra demoliti ſunt.

3 Et purgato templo alterum fecerunt altare, quúmque lapidibus attritis ignem ex eis accepiſſent, obtulerunt ſacrificium poſt tempus biennii, & ſuffitum, lucernáſque, & panem propoſitionum curaverunt.

4 Quibus factis rogaveruntDominum procidentes proni, ne ampliùs in ejuſmodi mala inciderent; ſed ſi quando etiam peccarent, ex æquitate ab ipſo erudirentur, ac non blaſphemis, barbaríſque gentibus traderentur.

5 Quo autem die templum ab alienigenis fuerat pollutum, evenit eo ipſo die purificationem fieri templi, die vigeſimo quinto menſis Ciſlevi:

6 Quo cum lætitia agitaverunt diebus octo formam feſti tabernaculorum, recordantes ùt paulò antè tempora per tabernaculorum feſtum in montibus, & in ſpeluncis fuerant ferarum modo ſolitarii.

7 Quapropter thyrſos, & ramos ſpecioſos, etiámque palmas habentes, hymnos offerebant ei, qui proſperum ſucceſſum tribuerat ad purificandum locum ſuum:

8 Decreverúntque communi mandato, & decreto in tota Jehudæorum gente, ut hi dies quotannis celebrarentur.

9 Ac finis quidem Antiochi, qui Epiphanes cognominabatur, ità ſe habuit.

10 Nunc verò res ipſas quoque tempore Eupatoris Antiochi (qui filius erat illius impii) factas declarabimus, contrahentes ea mala, quæ à bellis continua acciderunt.

11 Hic enim ſuſcepto regno deſignavit, qui negotiis præeſſet, Lyſiam quendam, & qui dux eſſet primarius Cœles Syriæ, & Phœniciæ.

12 Ptolomæus enim, qui vocabatur Macron, pluris faciens, ut erga Jehudæos jus conſervaret, propter injuriam, quæ ipſis facta fuerat, res illorum conabatur cum pace tranſigere.

13 Unde apud Eupatorem ab amicis accuſatus, & frequenter proditor appellatus, eò quod Cyprum fidei ſuæ commiſſam habens à Philometore reliquiſſet, & ad Antiochum Epiphanem receſſiſſet, neque nobilem poteſtatem uſque adeò generoſè adminiſtraviſſet, hauſto veneno deceſſit de vita.

14 Gorgias verò dux horum locorum factus, militem alebat exterum, & quotidie contra Jehudæos fovebat bellum:

15 Et huic conjuncti etiamEdomæi opportunas munitionesobtinentes, exercebantJehudæos; profugóſque Jeruſchalaimis excipientes, bellum fovere, aggrediebantur.

16 Quamobrem ii, qui Macbæo aderant, quum factis precibus poſtulaſſent à Deo, ut ſibi adjutor eſſet, in Edomæorum munitiones fecerunt impetum.

17 In quas ubi fortiter incurriſſent, compotes locorum facti ſunt; & cùm omnes ulti ſunt, qui in muro pugnabant, tum occurrentes jugulârunt, ſuſtulerúntque è medio non minùs viginti millibus.

18 Quum enim confugiſſent novem millia minimùm, in duas turres potentes pervalde, quæ habebant omnia ad obſidionem *ferendam* neceſſaria:

19 Macbæus ipſe ad urgentia loca ſeorſim abiit, relictis Schimhone, & Joſepho, atque etiam Zaccæo, multíſque cum ipſo ad obſidionem illorum.

20 Qui autem Schimhoni aderant, pecuniæ avidi, à quibuſdam, qui erant in turribus pecuniâ corrupti ſunt; & ſeptuaginta drachmarum millibus acceptis, ſiverunt quoſdam diffluere.

21 Quod factum, ùt Macbæo renunciatum eſt, congregavit ductores populi, & accuſavit, quòd pecuniâ vendidiſſent fratres, quum hoſtes adverſùs eos dimiſerant.

22 Itaque hos proditores evictos interfecit, & repentè turres illas duas occupavit.

23 Armíſque, quæ in manibus ipſius erant, utens ad omnia proſperè, perdidit in duabus illis munitionibus ampliùs vicies mille.

24 Timotheus autem, qui priùs fuerat à Jehudæis victus, congregatis exteris copiis quàm plurimis, & equitibus non paucis ex Aſia collectis adveniebat, tanquam armis Jehudæam recepturus.

25 Qui verò Macbæo aderant, ipſo unà accedente ad ſupplicandum Deo,

26 Terrâ aſpergentes capita, & lumbos ciliciis accingentes, procidentéſque in ſolum, quod eſt è regione altaris, petiverunt, ut propitius ipſis factus exerceret inimicitias contra inimicos ipſorum, & adverſantibus adverſaretur prout declarat lex

27 Deinde oratione perfuncti, aſſumtis armis proceſſerunt è civitate plurimùm, quúmque ad hoſtes appropinquâſſent, reſederunt.

28 Simulac autem diffuſus eſt ortus *ſolis*, utrique congreſſi ſunt: hi quidem ſponſorem habentes proſperitatis, ac victoriæ virtute conjunctæ perfugium ſuum ad Dominum, illi verò ex adverſo ducem certaminum conſtituentes animum.

29 Dum autem vehemens committebatur pugna, apparuerunt adverſariis è cœlo, inſidentes equis frenatis auro, viri quinque illuſtres, & duces Jehudæorum duo,

30 Qui Macbæum aſſumentes medium, & protegentes omni armaturâ, quæ ſuper ipſos erat, integrum à vulneribus conſervabant: in adverſarios verò tela, fulgurâque ejaculabantur. Quamobrem confuſi, cæcitate concidebant, & pleni perturbatione.

31 Itaque jugulati ſunt vicies mille quingenti *pedites*, & ſexcenti equites.

32 Ipſe verò Timotheus confugit Gazara, ùt appellatur, in munitum pervalde præſidium, ubi dux erat Chæreas:

33 Macbæi verò milites alacres præſidium illud obſederunt dies viginti quatuor.

34 Sed quum ii, qui intus erant, confiſi munitione loci, pervalde blaſphemarent, nefarióſque ſermones objicerent;

35 Illuceſcente die vigeſimo quinto, adoleſcentes eorum, qui Macbæo aderant, quidam inflammati animis propter blaſphemias, accedentes murum, viriliter, feróque animo obvium quemque occiderunt.

36 Alii verò ſimiliter conſcendentes in ambitu adverſùs eos, qui intus erant, incenderunt turres, & pyris accenſis vivos blaſ-

phemos illos cremaverunt.
37 Alii denique fregerunt portas, qui receptis intrò reliquis ordinibus, occupaverunt civitatem, & Timotheum in quadam fovea abditum jugulaverunt, fratremque ejus, & Chæream, & Apollophanem.
38 Quæ quum perfecissent, hymnis, & celebrationibus benedixerunt Domino, magnificâ beneficentiâ Jisraëlem prosequenti, & victoriam danti sibi

CAP. XI. *Variæ epistolæ in causa Iehudæorum scriptæ.*

POst tempus autem paucissimum Lysias procurator Regis, & cognatus, præfectúsque negotiis, valde graviter ferens ea, quæ facta fuerant.
2 Congregatis quasi octoginta millibus, & equitatu universo adventabat contra Jehudæos, statuens secum civitatem effecturum Græcorum habitaculum.
3 Tum etiam templum ad quæstum pecuniæ accommodaturum, quemadmodum cætera delubra gentium; & venale quotannis redditurum sacerdotium summum:
4 Minimè adhæc considerans potentiam Dei, sed mente captus propter myriadas peditum, & millia equitum, atque elephantes octoginta.
5 Jehudæam itaque ingressus, accessit propè Beth-tzuram, quæ munito agro sita erat, distans quasi stadiis quinque Jeruschalaimis, & afflixit eam:
6 Sed ubi Macbæi comites perceperunt illum obsidere munitiones suas, ejulatibus, & lacrymis supplicaverunt ipsi, ac turbæ Domino, ut bonum angelum mitteret ad salutem *præstandam* Jisraëli.
7 Ipse autem Macbæus primus assumtis armis, hortatus est alios, ut periculum secum perferentes, fratribus suis succurrerent:
8 Quamobrem etiam alacriter simul fecerunt impetum. Quum autem ibidem essent ad Jeruschalaima, apparuit antecedens ipsos eques veste albâ, armaturam auream commovens:
9 Et simul omnes benedixerunt Deo misericordi, animísque confirmati sunt, adeò ut non solùm homines, sed bestias etiam ferissimas, murósque ferreos parati impetere.
10 Processerint ordinibus suis, adjutorem habentes è cœlo, miserente ipsorum Domino.
11 Ità leonum more irruentes in hostes, prostraverunt illorum undecim millia, & mille sexcentos equites.
12 Omnes verò coëgerunt fugere, quorum plurimi vulnerati conservati sunt nudi; ipse verò Lysias turpiter fugiens, servatus est:
13 Et prout non erat demens, reputans secum damnum, quod acceperat, & cogitans invictos esse Hebræos, quibus omnipotens Deus auxilietur.
14 Mittens, persuasit se consentire in omnes *conditiones* justas; & quia etiam ipsius erat, ut persuaderet Regi, se coacturum, ut ipsis amicus esset.
15 Annuit itaque Macbæus omnibus, ad quæ Lysias hortabatur, utilitatis curam habens: nam quæcunque Macbæus tradidit Lysiæ de scripto pro Jehudæis, ea concessit Rex.
16 Fuerunt enim scriptæ Jehudæis literæ à Lysia quidem hoc modo: Lysias populo Jehudæorum salutem.
17 Jochanan, & Abschalom missi à vobis, quum tradidissent subscriptum responsum, rogaverunt pro rebus, quæ significantur illo.
18 Quæcunque igitur oportuit ad Regem perferri, declaravi; quæ verò fieri posse contigit, ille concessit.
19 Si igitur servaveritis illam in negotia hæc benevolentiam, etiam in reliquum tempus conabor in causa esse, ut bonis afficiamini.
20 De rebus autem singularibus præcepi, & illis, & legatis meis, ut colloquantur vobiscum.
21 Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, die Jovis Corinthii vicesimo quarto.
22 Regis verò literæ sic habebant: Rex Antiochus Lysiæ fratri salutem.
23 Postquam pater noster ad Deos migravit, volens incolas regni nostri turbis vacuos incumbere in rerum suarum procurationem:
24 Quandoquidem audimus Jehudæos, qui non acquieverunt mutationi, quam fecerat pater ad *ritus* Græcos, sed suam ipsorum institutionem malunt, postulare, ut concedantur sibi sui ritus legitimi:
25 Volentes igitur illam quoque gentem vacare turbâ, judicavimus, & templum ipsis restituendum, & administrationem relinquendam secundùm mores, qui fuerunt majorum ipsorum tempore.
26 Itaque benefeceris, si mittens ad eos, dexteras dederis, ut nostrum consilium cognoscentes, & bono animo sint, & suaviter versentur in rerum suarum occupatione.
27 Ad gentem verò Regis literæ erant hujusmodi: Rex Antiochus senatui Jehudæorum, Jehudæísque aliis salutem.
28 Si valetis, erit prout volumus; nos quoque valemus ipsi.
29 Manifestum fecit nobis Menelaus vos velle descendere, & rebus propriis incumbere.
30 Iis ergo, qui descendunt ad vos usque ad trigesimum mensis Xanthici, futura est fides cum securitate:
31 Ut Jehudæi utantur suis ipsorum cibis, & legibus, quemadmodum etiam priùs; & nemo ipsorum ullo pacto afficiatur molestiâ rerum errore commissarum nomine.
32 Misi autem Menelaum quoque, ut consoletur vos.
33 Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, decimo quinto Xanthici.
34 Miserunt quoque Romani ad eos literas, ità habentes: Quintus Memmius, Titus Manlius legati Romanorum, populo Jehudæorum salutem.
35 Quibus in rebus Lysias cognatus Regis concessit vobis, nos etiam comprobamus:
36 Quæ autem judicavit ad Regem referenda esse, mittite confestim aliquem, qui de iis prospiciat, ut exponamus, quemadmodum convenerit vobis; nos enim provehimur Antiochiam.
37 Ideóq; festinate, & mittite aliquos, ut nos etiam cognoscamus, quâ sitis sententiâ.
38 Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, die Xanthici decimo quinto.

CAP. 12.

CAP. XII. *Jehudas plectit perfidiam fœderatorum.*

FActis autem his conventionibus, Lysias quidem ad Regem abiit; Jehudæi verò in agricultura versati sunt:
2 Sed ex ducibus, qui in locis illis erant, Timotheus, & Apollonius, Gennæi filius, itémque Hieronymus, & Demophoon, ac præterea Nicanor, præfectus Cypri, non sinebant eos consistere, & negotia quiete conjuncta agere.
3 Joppenses quoque hoc tam impium facinus consummaverunt, quòd hortati Jehudæos, qui secum habitabant, ut cum uxoribus, liberísque in scaphas à se comparatas conscenderent, quasi nulla adfuisset contra eos animorum diritas;
4 Quum illi ex communi civitatis decreto accepissent legem, ùt pacem colere volentes, & nullam habentes suspicionem; submerserunt eos scaphis in altum provectos, qui ducentis non erant pauciores.
5 Itaque postquam accepisset Jehudâ factam in gentiles suos crudelitatem, denunciavit iis viris, qui erant secum,
6 Et invocato justo judice Deo, adveniens contra homicidas fratrum, & portum incendit noctu, & scaphas concremavit, & confodit eos, qui illuc confugerant:
7 Quúmque locus circumclusus esset, recessit ùt venturus denuò, & universam Joppensium rempublicam eradicaturus.
8 Accipiens quoque Jamnienses etiam velle idem perficere in Jehudæos inquilinos.
9 Invadens Jamnienses nocte, succendit portum cum classe, adeò ut splendores flammæ apparerent Jeruschalaima usque, quum distent stadiis ducentis quadraginta.
10 Atque inde provecti novem stadia, quum instituerent profectionem contra Timotheum; irruerunt Arabes in eum non pauciores quinquies mile *peditibus*, & quingentis equitibus.
11 Ubi commissâ validâ pugnâ, & militibus Jehudæ propter auxilium Dei prosperantibus, superati Arabes Nomades postulaverunt Jehudam sibi dexteram dare, promittentes se, & daturos pecora, & reliquis in rebus fore ipsis adjumento.
12 Jehuda verò arbitratus eos reverâ multis in rebus futuros utiles, concessit pacem fieri cum illis; qui acceptis dexteris in tentoria sua discesserunt.
13 Aggressus quoque est civitatem quandam, ponte munitam, & muris circumseptam, & promiscuis gentibus habitatam, cui nomen erat Caspin:
14 Sed quum ii, qui intus erant confidentes murorum munitione, & cibariorum apparatu, remissiùs agerent, milites Jehudæ petentes conviciis, prætereáque blasphemantes, & dicentes, quæ nefas *erat proloqui*;
15 Milites Jehudæ postquam invocassent magnum mundi principem, qui sine arietibus, & machinis organicis præcipitaverat muros Jerichuntis temporibus Jehoschuæ, irruerunt ferociter in murum.
16 Et occupatâ civitate per voluntatem Dei, cædes, quæ dici non possent, perfecerunt, adeò ut adjacens lacus, qui in latitudinem capiebat duo stadia, perfusus sanguine plenus videretur.
17 Inde verò profecti stadia septingenta quinquaginta, pervenerunt in Characem ad eos, qui Tobiani Jehudæi dicebantur.
18 Ac Timotheum quidem in locis illis non comprehenderunt, qui tum re infectâ ab iis locis discesserat, sed præsidium in quodam loco, ac valde firmum reliquerat.
19 Dositheus autem, & Sosipater ex ducibus, qui Macbæo aderant, progressi, perdiderunt eos, qui à Timotheo in illa munitione relicti fuerant, plures decem mille viris
20 Macbæus verò dispositò per cohortes exercitu, præfecit eos cohortibus, & in Timotheum irruit, habentem secum centum viginti millia peditum, & bis mille quingentos equites.
21 Sed cognoscens adventum Jehudæ, Timotheus antè dimiserat uxores, liberósque, & apparatum reliquum in locum, qui dicebatur Carnion: erat enim locus difficilis obsessu, & aditu, propter locorum omnium angustiam.
22 Quumque apparuisset cohors Jehudæ prima, invadentes hostes metu, & timore ex apparitione ejus, qui omnia inspicit, pervadente eos, in fugam eruperunt, alii delati aliò; adeò ut sæpe læderentur à suis, & gladiorum mucronibus configerentur.
23 Itaque persequutioni instans maximâ contentione Jehuda, confodiénsque miseros, perdidit ad triginta virorum millia:
24 Et ipse Timotheus in Dositheum, Sosipatrémque incidens, postulavit cum multis veteratoriis artibus, ut se vivum dimitterent, eò quòd multorum, & parentes, & fratres haberet, quorum alioqui futurum esset, ut nulla ratio haberetur.
25 Quúmque fidem dedisset ille multis, se eos illæsos restituturum, dimiserunt eum propter salutem suorum fratrum.
26 Progressus verò *Jehuda* contra Carnion, & Atergation, jugulavit hominum viginti quinque millia.
27 Post quorum fugam, perditionémque castra etiam fecit contra Hephron, civitatem munitam, in qua omnium nationum turbæ habitabant, & adolescentes robusti ad muros constituti robustè propugnabant; ubi denique machinarum, telorúmque multi apparatus erant.
28 Sed invocato principe, qui potenter conterit vires hostium, civitatem occupantes, sub jugum miserunt eam, prostraverúntque eorum, qui intus erant viginti quinque millia.
29 Postea moventes inde, irruerunt contra Scythopolim, distantem Jeruschalaimis stadiis sexcentis:
30 Sed Jehudæis, qui consistebant illic, de iis testantibus, quâ benevolentiâ Scythopolitæ in eos usi essent, & quàm benignâ conversatione adversis temporibus.
31 Gratias agentes eis, hortati sunt, ut in reliquum tempus erga gentem benigni essent, venerúntque Jeruschalaima, quum jam propinquus esset festus septimanarum dies.
32 Post Pentecosten verò, quemadmodum appellatur, impetum fecerunt in Gorgiam, ducem Edomææ:
33 Processerúntque cùm peditum ter mille, & quadringentorum equitum comitatu.

34 Dum autem in illum pugnarent, evenit, ut pauci ex Jehudæis ceciderint.

35 Dositheus vero quidam eques ex turma Bakenoris, vir potens, quum teneret Gorgiam, & captum chlamyde fortiter eum abduceret, volens exsecrabilem illum vivum comprehendere, delatus in eum quidam Thrax eques, humerum amputavit ei, sic Gorgias effugit Mareſcham.

36 Ut autem ii, qui obſidebant Eſdrin ampliùs pugnantes, fatigabantur, invocans Jehuda Dominum, ut appareret adjutor, & dux anteceſſor belli.

37 Et incipiens ſermone patrio clamorem hymnis conjunctum, aggreſſus eſt ex improviſo milites Gorgiæ, eóſque in fugam vertit.

38 Tum Jehuda recipiens exercitum, venit in civitatem Hadullamum, ubi ſuperveniente die ſeptimo, pro more purificati ſabbathum tranſegerunt.

39 Poſtridie vero venerunt milites Jehudæ ſecundùm tempus illud, quo miniſterium hoc fiebat, ut corpora eorum, qui antè occubuerant, efferrent, & cum cognatis in patriis ſepulchris reponerent.

40 Invenerunt autem ſub tunicis cujuſque eorum, qui erant mortui, res ſacratas idolis Jamnienſibus, à quibus lex Jehudæos averterat; adeò ut omnibus fieret manifeſtum, iſtos propter hanc cauſam cecidiſſe.

41 Omnes itaque benedicentes operibus Domini, juſti judicis, qui res occultas manifeſtas facit.

42 Ad ſupplicationem converſi ſunt, oraverúntque, ut commiſſum iſtud peccatum perfectè deleretur: & generoſus Jehuda hortatus eſt multitudinem, ut conſervarent ſe ipſos integros à peccatis, cùm ante oculos ſuos viderint ea, quæ facta ſunt propter iſtorum peccatum, qui ceciderant.

43 Deinde, quum ex capitatione confeciſſet ad drachmas bis mille argenti, miſit Jeruſchalaima, ut offerretur ſacrificium pro peccato, valde bene, & honeſtè faciens, quòd de reſurrectione cogitaret:

44 (Nam ſi eorum, qui antè ceciderant, reſurrectionem non expectaviſſet, ſuperfluum, & delirum fuiſſet orare pro mortuis)

45 Deinde quòd proſpexit iis, qui piè occumbunt, optimam repoſitam eſſe gratiam.

46 Sancta, & pia cogitatio, ex qua pro mortuis expiationem fecit, ut à peccato ſoluti eſſent.

CAP. XIII. *Iehudas confligit cum Antiocho Eupatore, & Lyſia.*

ANno autem centeſimo quadrageſimo nono perlatum eſt ad Jehudam, Antiochum Eupatorem cum copiis contra Jehudæam adventare.

2 Et cum eo Lyſiam procuratorem, & unumquemque præfectum negotiis, habentem copias Græcas peditum centies decies mille, & equites quinquies mille trecentos, elephantéſque viginti duos, & falcatos currus trecentos;

3 Quibus ſe immiſcuerat etiam Menelaus, hortatus cum ludibrio multo Antiochum, non de patriæ ſalute cogitans, ſed ut in principatu conſtitueretur.

4 Verùm Rex Regum Antiochi animum adverſùs iſtum ſceleratum excitavit; & quum oſtendiſſet Lyſias hunc cauſam eſſe malorum omnium, mandavit (ùt moris eſt) *ſatellitibus*, ut abducentes eum Beream, in eodem loco perderent.

5 Eſt autem in eo loco turris cubitos quinquaginta alta, plena cinere, quæ inſtrumentum habebat verſatile undequaque præceps in cinerem:

6 Ibi reum iſtum ſacrilegii, & qui etiam aliis quibuſdam malis perpetrandis excelluerat, omnes in exitium impulerunt.

7 Hac nece contigit iniquum iſtum mori Menelaum, ac ne terram quidem obtinere.

8 Omnino juſtè; nam quandoquidem conſummaverat multa peccata circùm altare, cujus ignis, & cinis erat caſtus, in cinere mortem reportavit.

9 Rex cæterùm cogitationibus efferatus, veniebat deſignaturus contra Jehudæos res peſſimas, quæ unquam fuiſſent factæ patris ſui tempore.

10 Sed quum Jehuda percepiſſet iſta, denunciavit multitudini, ut dies noctéſque invocaret Dominum, ſi quando aliàs nunc etiam ſuccurreret iis, qui propè erant, ut lege, & patriâ, & templo ſancto privarentur;

11 Et populum, qui jam pauliſper reſpiraverat, non ſineret infamibus gentibus ſubjici.

12 Quum itaque omnes ſimul idem facerent, & orarent miſericordem Dominum cùm fletu, ac jejuniis tres dies indeſinenter proſtrati; hortatus eos Jehuda, juſſit venire *ad ſe*.

13 Et ſeorſim cum ſenioribus exiſtens, conſilium iniit, ut antequam invaderet exercitus Regis Jehudæam, compoteſque fierent civitatis, ipſi procedentes, de ſumma rerum ope Domini decernerent *prælio*.

14 Ità procuratione traditâ creatori mundi, hortatus eſt, qui ſecum erant, ut generoſè ad mortem uſque contenderent, pro legibus templi, civitatis, patriæ, & reipublicæ, & circùm Moddinas caſtra fecit.

15 Deinde datâ ſuis teſſerâ, DEI VICTORIÆ, cum juvenibus optimis delectis invadens noctu caſtra ad aulam regiam, ſuſtulit quaſi bis mille viros; & elephantem, qui primas tenebat, cum multitudine impoſitam ipſi domum habitante, adjecit illis.

16 Deniq; poſtquam metu, & perturbatione impleviſſent caſtra, proſperè diſceſſerunt.

17 Hoc autem factum fuerat, quum jam dies illuceſceret, propter protectionem Domini, quæ ſupernè defendebat ipſum.

18 Rex autem ùt percepit guſtum Jehudæorum audaciæ, loca tentavit artibus.

19 Quúmque ad Beth-tzuram, munitum Jehudæorum præſidium accederet, in fugam vertebatur, offendebat, minuebatur:

20 Jehuda verò ad eos, qui intus erant, mittebat res neceſſarias.

21 Quaſi rerum arcana hoſtibus renunciavit Rhodocus è Jehudæorum exercitu; ſed quæſtione habitâ prehenſus, atque concluſus eſt.

22 Tum Rex ſecundò cum Beth-tzuranis ſermonem habuit, dexteram dedit, accepit, abiit, congreſſus eſt cum Jehudæ copiis, inferior fuit.

23 Ut autem accepit deſciviſſe Philippum, qui relictus fuerat Antiochiæ gerendis nego-

negotiis, confusus est, Jehudæósque hortatus, submisit se ipsum, & juravit in omnes justas leges: reconciliatúsque, sacrificium obtulit, templum honoravit, & locum humaniter coluit.

24 Macbæum etiam amplexatus, reliquit ducem à Ptolemaide usque ad Gerrenos maximum.

25 Inde veniente illo Ptolomaida, quum graviter ferrent Ptolomenses conventiones illas (nam indignabantur eò quòd voluissent Jehudæi conditiones irritas facere;)

26 Venit in tribunal Lysias, defendit rem commodè, persuasit, sedavit, & effecit benevolos, deinde jungens Antiochiam, reversus est: ità successit profectio, & reversio Regis.

CAP. XIV. *Iehuda ducit uxorem, rebus cum Nicanore compositis.*

POst tempus autem triennii, perlatum est ad Jehudam, Demetrium, Seleuci filium per Tripolitanum portum navigio advenisse cum multitudine valida, & classe.

2 Et occupâsse regionem, postquam Antiochum, & procuratorem ejus Lysiam sustulisset.

3 Alcimus autem quidam (qui antè fuerat sacerdos summus, sed voluntariè inquinatus confusionis temporibus) quum reputaret nullâ ratione sibi salutem esse, neque ampliùs accessum ad sanctum altare,

4 Venit ad Regem Demetrium anno centesimo quinquagesimo primo, afferens ei coronam auream, & palmam, ac præterea ramos, qui templi esse putabantur; & quietè se continuit die illo.

5 Sed arripiens tempus dementiæ suæ commodum, arcessitus in consilium à Demetrio, & interrogatus, quo instituto, consilióque Jehudæi constitissent, respondit ad hæc.

6 Qui ex Jehudæis dicuntur Aschidæi, quorum dux est Jehuda Macbæus, bella, & seditiones fovent, non sinentes, ut regnum bonam constitutionem assequatur.

7 Quamobrem ego majorum gloriâ spoliatus, nempe sacerdotio summo, huc nunc adveni:

8 Primùm quidem de rebus ad Regem pertinentibus optimè cogitans: deinde verò etiam propriis civibus dans operam. Etenim istorum, quos modò dixi, pravitate, rationem aversante, universum genus nostrum non mediocres calamitates accipit.

9 Quum autem tu, ô Rex singula ista cognoveris; & regioni, & obsesso generi nostro prospice pro ea comi humanitate, quam omnibus exhibes.

10 Tantisper enim dum Jehuda superest, fieri non potest, ut pacem negotia hæc consequantur.

11 Atque hæc postquam ab illo dicta sunt, confestim amici reliqui in res Jehudæ infensissimi, Demetrium ampliùs accenderunt:

12 Qui statim accersens Nicanorem, qui magister elephantorum erat, & ducem Jehudææ designans eum, misit;

13 Datis literis, ut & Jehudam tolleret, & comites, ejus dispergeret, & Alcimum sacerdotum summum templi maximi constitueret.

14 Gentes verò, quæ ex Jehudæa fugerant Jehudam, miscebant se gregatim Nicanori, miserias, & casus Jehudæorum putantes fore sibi ipsis felicissimos.

15 Jehudæi autem audito Nicanoris adventu, & accessione gentium, conspersi terrâ, supplicaverunt ei, qui in æternum constituit populum suum, & semper cum illustri apparitione defendit partem suam.

16 Postea præcipiente duce, statim movens inde *exercitus*, cum illis ad vicum Dessau miscuit *pugnam*.

17 Schimhon verò, Jehudæ frater cum Nicanore quidem congressus est, sed de repentinâ adversariorum disparitione brevi tempore facta, fuit consternatus.

18 Veruntamen audiens Nicanor strenuitatem, quâ erat Jehuda, & felicitatem in certaminibus *susceptis* pro patria, metuebat armis experiri:

19 Quamobrem misit Posidonium, & Theodorum, Matthiámque, qui darent fidem, atque acciperent.

20 Quibus de rebus, quum plurima fuisset deliberatio, & quum turbis dux communicavisset, visâ concorde sententiâ annuerunt conventionibus:

21 Et præstituto die, quo privatim unà venturi essent, advenienti utrique sellæ positæ sunt:

22 (Disposuerat autem Jehuda armatos *homines*, paratos opportunis locis, ne fortè ab hostibus repentè maleficium existeret,) & convenientem habuerunt sermonum inter se communicationem.

23 Tum moratus Nicanor Jeruschalaimis, nihil fecit absurdi, dimissis turbis gregariis, quas antè coëgerat:

24 Sed Jehudam semper ferebat oculis, adeò ex animo in virum hunc propendebat:

25 Eóque hortante, ut ductâ uxore liberos gigneret, duxit quiete usus; & communem viam instituit.

26 Alcimus autem ùt vidit unius in alterum benevolentiam, & conventiones factas, sumtis *comitibus* venit ad Demetrium, & dixit Nicanorem res alienas à negotiis *Regis* cogitare: nam *(inquit)* insidiatorem regni ipsius Jehudam successorem designavit.

27 Itaque Rex furore abreptus, & sceleratissimis istius calumniis inflammatus, scripsit Nicanori, cùm se dicens de conventionibus graviter ferre, tum jubens, ut citò Macbæum vinctum mitteret Antiochiam.

28 Quæ, quum ad Nicanorem perlata essent, confusus erat, & iniquè ferebat, quòd res compositas irritas facturus esset, maximè, quum nullam vir ille fecisset injuriam.

29 Sed quandoquidem non erat, unde resisteret Regi, opportunum tempus observabat, ut stratagemate illud perficeret.

30 Macbæus verò cognoscens Nicanorem austeriùs semper agere erga se, & solitam conversationem agrestiorem exhibere, cogitavit austeritatem istam ex optimo *animo* minimè proficisci; & coacervatis non paucis suorum comitum, se à Nicanore occultavit.

31 Alter autem agnoscens se generosè à viro stratagemate delusum esse, adveniens ad maximum, & sanctum templum, quum sacerdotes convenientia offerrent sacrificia, virum imperavit tradi:

32 Illis autem dicentibus cum juramento se nescire, ubi locorum is sit, qui quæritur, protendens dexteram in templum, juravit ista:

33 Nisi vinctum mihi tradatis Jehudam, istud Dei fanum complanabo, & altare suffodiam, & templum hic illustre Libero patri instituam:

34 Atque his dictis abiit; sacerdotes verò manus in cœlum protendentes, eum invocabant, qui semper fuit propugnator gentis nostræ, dicentes ista:

35 Tu Domine universitatis, nullius rei indigens, voluisti templum habitationis tuæ apud nos fieri:

36 Nunc ergo, ô sancte omnis sanctificationis Domine, conserva impollutam in secula hanc domum, quæ nuper purificata est.

37 Rezaja autem quidam è senioribus, qui erant Jeruschalaimis, vir amans civitatis, & perbene audiens, adeóque propter benevolentiam Jehudæorum pater appellatus, ad Nicanorem delatus est.

38 Hic enim antegressis temporibus judicium continentiæ in Jehudaismo reportaverat, & corpus, animúmque pro Jehudaismo cum omni constantia exposuerat.

39 Volens itaque Nicanor diritatem, quâ in Jehudæos vehebatur, manifestò testatam facere, milites ampliùs quingentos misit, qui eum comprehenderent:

40 Putabat enim comprehenso illo, se Jehudæis cladem effecturum.

41 Quum autem turbæ occupaturæ turrim, vestibuli januam pulsarent vi, & ignem afferri juberent, januásque incendi; denique, quum jam penè comprehensus esset, sibi ipsi subjecit gladium,

42 Generosè mori exoptans *potiùs*, quàm sceleratis istis subjici, & indignas generosâ conditione suâ contumelias perpeti.

43 Sed quum plagam non intulisset ictu certo, propter contentionis festinationem; turbæ autem illæ intrà januas irrumperent; incurrens in murum generosè, se ipsum dedit præcipitem in turbas illas viriliter.

44 Quæ ubi citò retulissent gradum, effecto spatio processit in medium incumbens ventri;

45 Et quum adhuc spiraret, animóque inflammatus esset, surgens (quàmvis ferretur salientium more sanguis, & gravia essent vulnera), cursu pervasit turbas.

46 Et super quandam petram præruptam consistens, planè jam exsanguis effectus, protulit intestina, & capiens ambabus manibus, coniecit in turbas: tandémque invocans eum, qui vitæ, & spiritûs dominium obtinet, ut ea sibi iterum redderet, hoc pacto migravit è *vita*.

CAP. XV. *Victoria Jehudæorum memorabilis.*

Nicanor autem ùt percepit Jehudam esse in partibus Schomronis, consilium iniit, ut die quietis cum omni cautione eos invaderet.

2 Jehudæis autem, qui ex necessitate eum prosequebantur, dicentibus, nequaquam ità horridè, & barbarè perdas illos; sed gloriam tribue diei illi, qui olim sanctè ab eo fuit honoratus, qui intuetur omnia:

3 Interrogavit ille sceleratissimus, an esset in cœlo princeps, qui præcepisset diem sabbathi celebrari.

4 Quibus respondentibus, Dominum viventem, eum principem in cœlo esse, qui jussserit diem septimum observari:

5 Ego verò, inquit, alter *sum* princeps in terra, qui præcipio capi arma, & Regis negotia confici: verùntamen non obtinuit, ut miserum consilium suum perficeret.

6 Ac Nicanor quidem iste cum omni jactatione cervices efferens, decreverat commune trophæum de Jehuda statuere:

7 Macbæus verò indesinenter confidebat cum omni exspectatione, se defensionem consequuturum à Domino:

8 Itaque hortabatur suos, ne formidarent adventum gentium; sed habentes in mente ea auxilia, quæ antè fuerant ipsis è cœlo facta, nunc etiam exspectarent victoriam sibi ab omnipotente adfuturam:

9 Et consolabatur eos ex lege, & prophetis; & præterea revocans in memoriam ipsis etiam certamina, quæ perfecerant, alacriores eos efficiebat, animósque eorum excitabat.

10 Atque hic denuncians ista, simul ostendebat irrita facta à gentibus fœdera, juramentorúmque transgressionem:

11 Denique eorum quemque non tam clypeorum, lancearúmque munitione armabat, quàm adhortatione, sermonibus optimis; ad quos adiiciens somnium, fide dignum omnes affecit lætitiâ summoperè.

12 Fuit autem illius visio hujusmodi: Oniam, qui summus sacerdos fuerat; virum optimum, reverendum quidem aspectu, sed moribus mitem, & sermones decenter efferentem, qui denique à puero laborem consumserat in rebus omnibus, quæ virtutis sunt propriæ; hunc protendentem manus, vota fecisse pro toto Jehudæorum cœtu:

13 Deinde eodem modo apparuisse virum canitie, & gloriâ præstantem, cujus admirabilis quædam, & decentissima erat circumstans eum excellentia.

14 Tum respondentem Oniam, dixisse, hic est amans ille fratrum propheta Dei Jirmeja, qui multis oravit pro populo, & civitate sancta.

15 Jirmejam verò protendisse dexteram, & gladium aureum dedisse Jehudæ; qúumque daret, pronunciâsse ista.

16 Accipe sanctum gladium, donum à Deo, quo frangas adversarios.

17 Tum accipientes hortationem ex his Jehudæ verbis, bonis planè, quæ juvenum animos, & ad virtutem incitare poterant, & viriles efficere; decreverunt non esse castra metandum, sed generosè irruendum, & congresso toto animo, ac virili facto, de rerum summa decertandum, quandoquidem & civitas, & locus sanctus, & templum periclitabatur:

18 Nam de uxoribus, liberísque, itémque fratribus, & cognatis periculum minore loco habebatur, sed maximus, & primus insidebat eis de templo sanctificato metus.

19 Iis verò, qui in civitate detinebantur, non mediocris erat solicitudo, sed congressus sub dio faciendi cogitatio eos conturbabat.

20 Ut autem omnes jam futurum certamen

men exspectabant, & jam miscebant *prælium* hostes, & acie disposita, & bestiis in opportuna parte constitutis, & equitatu ad alas disposito.

21 Conspiciens Macbæus turbarum adventum, & variam armorum apparationem, bestiarúmque ferocitatem, protendit manus in cœlum, & mirificum Dominum invocavit, agnoscens non armis esse; sed prout apud se ipsum *Dominus* judicaverit, conficere dignis victoriam.

22 Invocans autem, dicebat hoc modo, tu Domine misisti, Angelum tuum tempore Chizkijæ, Regis Jehudææ, qui sustulit è castris Sancheribi ad centum octoginta quinque millia.

23 Nunc autem, ô princeps cœlorum, mitte bonum Angelum ante nos ad timorem, & terrorem:

24 Magnitudine brachii tui percellantur isti, qui cum blasphemia contra sanctum populum tuum advenerunt; atque his dictis desiit.

25 Qui autem erant à Nicanore cum tubis, & pæanibus invehebantur;

26 Qui verò à Jehuda cum invocatione, & votis *prælium* cum hostibus miscuerunt;

27 Ità manibus quidem pugnantes, sed cordibus orationem fundentes apud Deum, prostraverunt non minùs triginta quinque millibus, maximè lætantes hac illustri Dei præsentiâ.

28 Ut autem ab opere cessantes, cum gaudio revertebantur, agnoverunt antè cecidisse Nicanorem cum tota armatura sua.

29 Ità exclamatione turbulentâ factâ, benedixerunt Deo principi suo paternâ linguâ.

30 Præcepit autem ille primus civium suorum propugnator, qui omnino corpus, & animam suam abjecerat, & ætate suâ benevolentiam in suos gentiles conservaverat, ut rescissum caput Nicanoris, & manus cum humero deferretur Jeruschalaima.

31 Quò postquam advenisset, & convocatis gentilibus suis, ac sacerdotibus ante altare constitisset, advocavit eos, qui erant in arce:

32 Et ostendens prophani Nicanoris caput, manúmque blasphemi, quâ extentâ in sanctam omnipotentis domum cervices extulerat.

33 Linguâ Nicanoris impii abscissâ, dixit, se eam minutatim daturum avibus; præmia verò dementiæ ex adverso templi suspensurum.

34 Itaque omnes in cœlum aspicientes, benedixerunt illustri Domino, dicentes; benedictus *sit*, qui conservavit locum suum impollutum.

35 Tum suspendit Nicanoris caput de arce; ut manifestum esset omnibus, & evidens signum auxilii à Domino.

36 Itaque decreverunt omnes decreto communi, nequaquam diem hunc incelebrem sinendum esse;

37 Sed haberi celebritatem die decimo tertio mensis duodecimi, *qui* Adar Syrâ linguâ dicitur, die uno ante diem festi Mordecaici.

38 Quum igitur res Nicanoris ità successerint, & ab illis temporibus civitatem Hebræi obtinuerint; Hic ego quoque finem sermonis faciam,

39 Ac siquidem bene, & prout compositionem perstringi convenit *præstitero*, hoc etiam ipse volui, sin autem exiliter, atque tenuiter, hoc tamen est, quod potui assequi.

40 Nam ùt vinum seorsim bibere, similiterque etiam aquam, utrumque variè adversum est; contrà verò ùt vinum aquâ commixtum, suavem, & delectabilem gratiam efficit: ità etiam sermonis apparatus delectat aures legentium compositione suâ, atque hic finis futurus est.

SAPIENTIA.

CAP. I. *Institutio Regis.*

Diligite justitiam, ô judices terræ; sentite de Domino bonitate, & simplicitate cordis quærite ipsum.

2 Nam expositus est iis, qui non tentant ipsum, & patefit iis, qui non infidi sunt ei.

3 Perversæ enim ratiocinationes separant à Deo, & probata illius potentia arguit insipientes.

4 Eò quòd in malitiosam animam non ingreditur sapientia, neque habitat in corpore, quod subjectum est peccato.

5 Sanctus enim spiritus disciplinæ fugit dolum, & absistit à ratiocinationibus *hominum* vacuorum intelligentiâ; & indicatur, quum advenit iniquitas.

6 Nam humanus est spiritus sapientiæ; sed non liberat blasphemum à *maledicto* labiorum ipsius, quia renum ipsius testis est Deus, & cordis ipsius observator verus, & auditor linguæ;

7 Cùm spiritus Domini impleat orbem terrarum, & idem continens omnia, cognitionem habeat vocis.

8 Propterea, qui loquitur rem injustam, nullis occultus futurus est, neque præteritura ipsum injustitia illa arguens.

9 Nam consiliis impii adest quæstio, & auditio verborum ejus ad Dominum perventura est, ut arguat iniquitates ejus.

10 Quia auris zelotypa audit omnia hæc, etiam sonus murmurationis non est abditus ei.

11 Cavete igitur à murmuratione inutili, & ab obtrectatione continete linguam, quia sermo occultus non est impunè abiturus, & os contra *illum* mentiens perdit animam.

12 Ne studeatis morti errore vitæ vestræ, neque attrahatis perditionem operibus manuum vestrarum:

13 Quia Deus mortem non fecit, neque delectatur perditione viventium:

14 Nam omnia creavit, ut sint, & salutares sunt ortus hujus mundi, in quibus non est pharmacum exitiale, neque inferorum regnum super terram.

15 Justitia autem immortalis est:

16 Impii verò manibus, & sermonibus accersiverunt mortem, amicam arbitrati eam, contabuerunt, ubi conventionem statuerunt cum ea; quia digni sunt, qui cedant in partem illius.

CAP. II. *Speculum vitæ, & consiliorum impiorum.*

Dixerunt enim apud se ipsos, ratiocinantes improbè, brevis, & molesta est vita no-

nostra, neque remedium est adversùs mortem humanam, nec cognitus est ullus, qui ab inferis reverterit:
2 Nam casu nati sumus, postea verò ità futuri sumus quasi non fuissemus: quia fumus est respiratio narium nostrarum, & sermo *prolatus* motu cordis nostri scintilla est.
3 Quâ exstinctâ in cinerem abiturum est corpus nostrum, & spiritus noster ùt aër mollis diffundetur:
4 Quo tempore oblivioni erit nomen nostrum, & nemo recordabitur operum nostrorum: ità transitura est vita nostra ùt vestigia nubis, & quasi nebula dispergetur infestata à radiis solis, & à calore ejus graviùs impulsa.
5 Nam *ùt* umbræ transitus est tempus nostrum, neque est remeatio à morte nostra; quia obsignata est, & nemo revertitur.
6 Agitè ergo, fruamur præsentibus bonis, & possessione hac tanquam in juventute utamur studiosè.
7 Vino pretioso, & unguentis impleamur, ac ne prætereat nos jucundus aër:
8 Coronemur rosarum calyculis, antequam marcescant:
9 Nemo nostrûm expers sit nostræ lasciviæ, ubique relinquamus symbola lætitiæ: nam hæc est portio nostra, & sors hujusmodi.
10 Potentiâ opprimamus pauperem justum, ne parcamus viduæ, neque senis revereamur longævos canos:
11 Sed esto robur nostrum lex justitiæ; infirmitas enim deprehenditur inutilis.
12 Insidiemur autem justo, quia incommodus est nobis, & adversans operibus nostris: exprobrat nobis peccata in legem, & infamiam irrogat nobis peccatorum vitæ institutæ nostræ:
13 Profitetur cognitionem se habere Dei, & filium Domini se ipsum nominat:
14 Factus est nobis ad redarguendum cogitationes nostras:
15 Gravis est nobis etiam ad aspectum, quia dissimilis est aliorum vita illius, & aliò spectantes semitæ ejus:
16 *Argentum* reprobum æstimamur ab ipso, & abstinet à viis nostris tanquam ab immundis rebus, beatos prædicat fines justorum, & Deum patrem jactitat.
17 Videamus sintne sermones ejus veri, & experiamur, quæ sint eventura ei:
18 Nam si justus iste filius est Dei, suscipiet eum, & liberabit eum à manu adversantium.
19 Contumeliâ, & tormento quæstionem habeamus de eo, ut cognoscamus æquitatem illius, & probemus, quam habet iste malorum tolerantiam.
20 In mortem turpem condemnemus istum: nam illius erit prospicere ex sermonibus istius.
21 Hæc ratiocinantes, erraverunt: etenim excæcavit eos malitia ipsorum.
22 Et non agnoverunt arcana Dei, neque mercedem speraverunt sanctitatis, neq; judicaverunt præmium *esse* animis inculpatis.
23 Deus enim creaverat hominem ad conditionem incorruptam, & imaginem ipsissimæ naturæ suæ fecerat eum:
24 Sed invidentiâ diaboli mors venit in mundum, & tentant illum, qui cedunt in partem istius.

CAP. III. *Piorum post hanc vitam felicitas.*

JUstorum verò animæ *sunt* in manu Dei, ut minimè attingat eos cruciatus.
2 Videntur in oculis insipientium mori, & æstimatur malus esse exitus ipsorum.
3 Et via nostra *est* contritio, hi verò versantur in pace.
4 Etenim ad aspectum hominum, si puniuntur, horum *tamen* spes immortalitatis plena est:
5 Et paulùm castigati, plurimùm afficientur bonis; quoniam Deus tentaverit ipsos, eósque dignos se ipso deprehenderit.
6 Tanquam aurum in fornace probaverit ipsos, & tanquam holocaustum sacrificium acceperit ipsos.
7 Itaque tempore visitationis ipsorum relucebunt, & tanquam scintillæ accendentes stipulam perficient cursum:
8 Judicabunt gentes, & dominabuntur populis, regnante Domino eorum in secula.
9 Qui confidunt ipsi, intelligent veritatem, & fideles in charitate manebunt apud ipsum: nam gratia, & misericordia inest sanctis ejus, & visitatio electis ejus.
10 Impii verò prout ratiocinati sunt, perferent supplicium, qui neglexerint justum, & à Deo defecerint.
11 Nam qui nihili facit sapientiam, & disciplinam, miser est; etiam inanis est spes illorum, & labores infructuosi, inutiliáque opera illorum.
12 Uxores eorum insipientes *sunt*, & improbi liberi illorum.
13 Maledictáque generatio illorum: nam beata *est* sterilis, quæ polluta non est; quæ non experta est cubile flagitiosè, est perceptura fructum in visitatione animarum.
14 Similiter eunuchus, qui non operatus est manu iniquitatem, neque res improbas contra Dominum cogitavit: nam dabitur ei gratia fidei lectissima, & sors in templo Domini animo gratissima.
15 Bonorum enim laborum fructus celebris est, & non excidit radix prudentiæ.
16 Liberi verò mœchorum non consequentur perfectionem, sed semen ex illegitimo cubili natum, delebitur:
17 Etenim sive longævi sint, nihili æstimantur, & inhonora ad finem usque *est* senectus illorum:
18 Sive celeriter moriantur, neque spem habent, neque consolationem in die cognitionis,
19 Nam generis iniqui dura sunt exitia.

CAP. IV. *Consolatio piorum adversus mortem; ideóque* εὐθανασία, καὶ ἀθανασία.

MElius est carere liberis servatâ virtute; nam immortalitas inest memoriæ illius, quia & à Deo, & ab hominibus agnoscitur.
2 Quam præsentem imitantur, & desiderant abeuntem, quæ in seculo hoc triumphat, coronam gestatura, & certamen præmiorum pollutione carentium reportatura.
3 Plu-

3 Plurimùm verò sobolescens impiorum multitudo neque utilitatem afferet, neque ex adulterinis stolonibus radicem in profundum aget, neque stabilem pedem ponet:

4 Etenim quàmvis ramis ad momentum effloruerit, infirmè procedentes, à vento commovebuntur, & ipsâ vi ventorum eradicabitur:

5 Circumquaque diffringentur rami imperfecti, & fructus ipsorum inutilis, immaturus ad cibum, & nulli rei aptus.

6 Nam ex illegitimis congressibus geniti liberi testes sunt improbitatis adversùs parentes, quum de ipsis habetur quæstio:

7 Justus verò, si maturâ morte obierit, in quiete futurus est:

8 Non enim, quæ longæva est senectus, honorata *est*, neque numero annorum *multorum* mensurata.

9 Sed prudentia hominibus est canities, & vita immaculata est senilis ætas.

10 Qui placens Deo diligebatur, quum viveret inter peccatores, fuit translatus;

11 Ereptus est, ne malitia mutaret intellectum ipsius, aut dolus deciperet animum ipsius:

12 Nam fascinatio improbitatis obscurat, quæ bona sunt, & circumagitatio concupiscentiæ transvertit mentem, carentem malitiâ.

13 Sanctificatus, brevi implevit longa tempora:

14 Grata enim Domino erat anima ipsius, propterea festinavit eum *tollere* ex improbitatis medio.

15 Populi autem vident, & non considerant, neque intelligentiam advertunt ad istud, gratiam, & misericordiam adesse sanctis ejus, visitationémque electis ejus.

16 Condemnat justus moriens viventes impios, & juventus confecta celeriter annosum senium injusti.

17 Vident enim mortem sapientis; neque animadvertunt, quid consilii ceperint de eo, & quorsum in tuto statuerit eum Dominus.

18 Vident, & nihili faciunt, Dominus verò deridebit ipsos.

19 Erunt enim postea ruinæ ignominiosæ, & contumeliæ expositi apud mortuos in seculum, quum franget ipsos præceptâ voce præcipites, & commovebit eos à fundamentis, atque ad extremum usque desolati, erunt in dolore, & peribit memoria eorum.

20 Inibunt rationes peccatorum suorum pavidi, & revincent eos ex adverso iniquitates ipsorum.

CAP. V. *Beatitudo justorum in altera vita, & sera pœnitentia impiorum.*

Tunc stabit confidentiâ magnâ justus in conspectu eorum, qui afflixerint ipsum, & qui abjecerint labores ipsius:

2 Videntes turbabuntur timore gravi, & stupefient propter salutem inopinatam eorum:

3 Dicéntque apud se ipsos resipiscentes, dicent (*inquam*,) gementes propter angustiam spiritûs, hic erat, quem habebamus quondam ludibrio, & communi probro.

4 Stulti vitam ejus æstimabamus furorem, & finem ejus ignominiosum.

5 Quomodo relatus est in filios Dei, & in sanctis est sors illius?

6 Planè erravimus à via veritatis, justitiæ luce non lucente nobis, & sole justitiæ non exorto nobis.

7 Iniquitatis, & perditionis callibus expleti sumus, & perambulavimus deserta avia; viam autem Domini non cognovimus.

8 Quid juvit nos superbia? & quid divitiæ cum gloriatione contulerunt nobis?

9 Præterierunt illa omnia tanquam umbra, & tanquam nuncius prætercurrens.

10 Tanquam navis permeans fluctuantem aquam, quæ, quum transivit, non potest inveniri vestigium, neque via meatus ejus in fluctibus:

11 Aut tanquam ave volante per aërem, nullum invenitur indicium meatûs, sed turbans ictu verberatum levem aëra, & scissum vi stridente motis alis permeat, posteáque non invenitur signum progressûs in eo:

12 Aut tanquam sagitta in scopum missa, sectus aër statim in se ipsum resolvitur, adeò ut ignoretur transitus illius.

13 Ità etiam nos nati deficimus.

14 Ac virtutis quidem signum nullum valuimus ostendere; sed in malitia nostra planè absumti sumus.

15 Nam spes impii ùt lanugo delata à vento, & tanquam spuma tenuis à procella impulsa, & tanquam fumus à vento dissoluta est, aut etiam præteriit ùt diversorii in diem unum recordatio.

16 Justi verò in seculum vivunt, quorum merces est in Domino, & quorum cura est apud Altissimum.

17 Propterea regnum decoris accepturi sunt, & diadema pulcherrimum è manu Domini; nam dexterâ suâ proteget eos, & brachio defendet eos:

18 Sumet *ad* totam armaturam zelum suum, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum:

19 Induet pro thorace justitiam, & imponet pro galea judicium minimè simulatum:

20 Sumet in scutum inexpugnabile sanctitatem:

21 Acuet verò severam iram pro gladio, & belligerabit cum eo ad finem usque mundus ipse contra insipientes istos.

22 Procedent directa tela fulgurum, & ex nubibus, tanquam ex arcu bene in orbem adducto, insilient in scopum;

23 Et grandines confertæ, ab indignatione lapides jaculante projicientur; indignabitur in eos aqua maris, fluviíque simul severe exundabunt:

24 Instabit in eos spiritus potentiæ, & tanquam procella ventilando *ejiciet* eos: desolat enim totam terram iniquitas, & thronos potentum evertit maleficentia.

CAP. VI. *Exhortatio ad sapientiam sectandam, eò quòd offerat sese tam benignè, & tam insigniter benefaciat.*

Melior est sapientia, quàm vires, & vir prudens, quàm fortis,

2 Audite igitur Reges, & intelligite, discite, ô judices extremitatum terræ:

3 Auribus percipite dominatores multitudinis, & superbientes de turbis nationum.

4 Nam data est à Domino potentia vobis,

bis,& poteſtas ab Altiſſimo; qui quæſtionem habebit de operibus veſtris,& conſilia perſcrutabitur.

5 Quandoquidem,quum miniſtri ſitis regni ipſius,non iudicaſtis rectè,neque obſervâſtis legem,neque ex conſilio Dei ambulâſtis;

6 Horribiliter,& celeriter inſtabit in vos: Nam judicium ſeverum exercetur in eos, qui præſunt.

7 Minimus enim quivis condonationem habet miſericordiæ; potentes verò potenter exquirentur.

8 Nam Dominus omnium non diſſimulabit perſonam,neque verebitur magnitudinem,quum parvum,ac magnum ipſe fecerit,& pariter utatur providentia in omnibus.

9 Sed potentibus vehemens inſtat inquiſitio.

10 Ad vos itaque,ô Reges,pertinent ſermones mei,ut diſcatis ſapientiam,& non excidatis:

11 Nam, qui ſanctè ſervant res ſanctas, ſanctificabuntur,& qui eam edocti fuerint, defenſionem conſequentur.

12 Expetite igitur ſermones meos,& cupido animo inſtituimini.

13 Præclara eſt, & nunquam marceſcit ſapientia, quæ facilè ſpectatur ab iis,qui diligunt ipſam,& invenitur ab eis,qui quærunt ipſam:

14 *Imò* occurrit cupientibus,ut antè noſcatur.

15 Qui manè attendit ad ipſam,non laboraturus eſt,nam aſſidentem foribus ſuis inveniet eam:

16 Nam cogitare de illa prudentia perfectiſſima *eſt*,& qui vigilaverit propter eam, celeriter vacuus erit curâ.

17 Quoniam illa dignos ſe circumeundo quærit,& in collibus quibuſque apparet eis benevolè, atque in omni cogitatione occurrit eis.

18 Nam veriſſimum principium illius eſt diſciplinæ cupiditas;

19 Cura autem diſciplinæ eſt charitas,& charitas obſervatio legum illius,attentio verò ad leges *eſt* incorruptæ vitæ firmamentum;

20 Vita autem incorrupta facit,ut ſimus propinqui Deo:

21 Igitur cupiditas ſapientiæ perducit ad regnum *ejus*.

22 Si ergo delectamini thronis,& ſceptris, Reges populorum;

23 Honorate ſapientiam,ut in ſeculum regnetis.

24 Quid autem ſit ſapientia,& quomodo exſtiterit; enunciabo,nec celabo vos myſteria,ſed à principio ortûs perveſtigans, exponam perſpicuè cognitionem ejus,nec præteribo veritatem ipſam.

25 Neque etiam cum invidia tabifica ambulabo, is enim non eſt communionem adepturus ſapientiæ.

26 Multitudo autem ſapientum *eſt* ſalus mundi,& Rex prudens ſtabilimentum populi:

27 Quamobrem erudimini verbis meis, & utilitatem capietis.

CAP. VII. *Sapientiæ præſtantia enarratur.*

Sum quidem ego quoque mortalis homo, æqualis omnibus,& progenitus ab homine primo,ex terra facto:

2 Et in utero matris figuratus ſum caro tempore decem menſium: coagulatus ſum ſanguine ex ſemine viri; idque per voluptatem,conjunctam ſomno:

3 Et ego quoque factus traxi communem nobis aërem,& in hanc terram iiſdem perpeſſionibus infeſtus decidi; primam vocem ſimilem omnibus emiſi,flens:

4 In faſciis educatus ſum,& cunis.

5 Nemo enim Rex aliud habuit initium naturæ ſuæ;

6 Sed unus *eſt* omnium ingreſſus in hanc vitam,& par exitus.

7 Propterea oravi,& prudentia data eſt mihi, invocanti mihi advenit ſpiritus ſapientiæ.

8 Prætuli eam ſceptris,& thronis,& divitias nullas duxi cum ea comparandas eſſe;

9 Neque æquavi ei lapidem pretioſum; quia omne aurum reſpectu ejus arena exigua,& tanquam lutum æſtimatur argentum ad eam:

10 Præ ſanitate,& ſpecie dilexi eam,& propoſui conſilium mihi habendi eam pro luce: quia non occumbit proficiſcens ex ea lux.

11 Advenerunt autem mihi hæc bona ſimul cum ea omnia,& innumeræ divitiæ per eam:

12 Et lætatus ſum de omnibus,quòd eorum dux eſſet ſapientia; quàmvis ignorarem hanc eorum genitricem eſſe.

13 Hanc & ſine dolo didici,& ſine invidia trado; divitias hujus non abſcondo.

14 Theſaurus eſt hominibus, qui nunquam deficit; quo qui utuntur,cum Deo contrahunt amicitiam,donis ex eruditione profectis commendati;

15 Mihi verò Deus dedit, ut loquar ex ſententia,& cogitem dignè,donatis rebus: nam ipſe & ad ſapientiam dux eſt,& conſtans ſapientium rector.

16 Etenim in manu ipſius ſumus,& nos, & ſermones noſtri,omníſque prudentia,& opificiorum ſcientia.

17 Ipſe enim mihi dedit eorum,quæ ſunt, cognitionem certam,ut cognoſcam conſtitutionem mundi,& vim elementorum.

18 Principium, & finem; mediúmque temporum.

19 Solſtitiorum mutationes,& varietates tempeſtatum, anni circuitus, & ſtellarum ſitus.

20 Naturas animantium,& animos beſtiarum,ſpirituum vires,& cogitationes hominum,differentias plantarum,& radicum facultates:

21 Denique quæcunque ſunt occulta,& manifeſta novi; artifex enim omnium docuit me ſapientia:

22 Nam ineſt ei ſpiritus intelligens,ſanctus, ſimplex, multiplex, ſubtilis, mobilis, ſplendidus,impollutus,perſpicuus,perpeſſionis expers,amans boni,acutus,expeditus,beneficus.

23 Humanus,ſtabilis,certus,ſecurus,omnipotens,omnia intuens, & permeans omnes ſpi-

spiritus intelligentes puros,& summè subtiles:
24 Nam omni motu res mobilior est sapientia,& pervadit,ac permeat omnia puritate suâ.
25 Nam vapor est potentiæ Dei,& syncerus fluxus à gloria omnipotentis; propterea nihil inquinatum in eam incidit:
26 Nam splendor est à luce æterna,& speculum efficacitatis Dei expers maculæ,ac imago bonitatis ejus:
27 Quúmque una sit,omnia potest,& in se ipsa manens,innovat omnia,& per ætates singulas in animas sanctas transiens amicos Dei,& prophetas comparat.
28 Nihil enim diligit Deus,nisi eum,qui habitat cum sapientia:
29 Nam ea est speciosior sole,& superat omnem stellarum situm,cum luce comparata prior esse deprehenditur:
30 Etenim illam excipit nox: sapientiæ verò non est prævalitura malitia.

CAP. VIII. *Sapientia, virgo amabilis, Commendat hominem Deo,& hominibus.*

PErtingit autem à fine uno ad alterum fortiter,& disponit omnia utiliter.
2 Hanc amavi,& exquisivi à juventute mea,& quærens ducere hanc sponsam mihi, amore pulchritudinis hujus correptus sum.
3 Nobilitatem suam hac gloriâ exornat, quòd convictum Dei habet, Dominúsque omnium amavit eam:
4 Hæc enim est, quæ docet scientiam Dei,& quæ eligit opera illius.
5 Quòd si divitiarum optabilis est possessio in vita,quid sapientiâ ditius,hæc omnia operante?
6 Et si prudentia operatur,quis eorum, quæ in natura sunt,artifex potiùs est,quàm ipsa?
7 Et justitiam si quis diligit,elaboratæ ab ea res sunt virtutes; nam temperantiam,& prudentiam edocet, justitiam,& fortitudinem,quibus utilius nihil est in vita hominibus:
8 Sin etiam multiplicem experientiam desiderat aliquis,hæc novit vetera,& futura conjicit, scit versutias sermonum,& solutiones ænigmatum,signa,& portenta prænoscit,eventúsque tempestatum,ac temporum.
9 Judicavi itaque hanc ducendam ad convictum meum,sciens futuram esse mihi consultricem bonorum,& consolationem à curis,& molestia.
10 Per hanc gloriam in turbis habiturus sum, & honorem apud seniores juvenis:
11 Acutus inveniar in judicio,& in conspectu potentum admirationi ero:
12 Tacentem me exspectabunt,& loquentem attentè audient,etiam loquente ampliùs,manum imponent ori suo.
13 Per hanc habebo immortalitatem,& memoriam æternam venturis post me derelinquam:
14 Administrabo populos,& gentes subjicientur mihi:
15 Metuent me,quum audierint tyranni horribiles,in multitudine bonus videbor, & in bello virilis, ingressus domum meam acquiescam ei:
16 Non enim acerbitatem habet conversatio ejus,neque dolorem convictus ejus: sed lætitiam,& gaudium.
17 Hæc ratiocinatus mecum, & curans cum animo meo,immortalitatem esse in cognatione sapientiæ;
18 Et in amicitia ejus delectationem bonam,& in laboribus manuum ejus divitias indesinentes,& in communi colloquii cum ea exercitatione prudentiam,& celebritatem in communicatione sermonum ejus; circumivi quærens,ut assumerem eam apud me:
19 Eram autem puer bonâ indole,animámque bonam sortitus eram;
20 Ac potiùs ùt bonus eram,in corpus impollutum veneram:
21 Sed quum agnoscerem,me non aliter fore compotem illius,nisi Deus dederit; atque hoc ipsum novisse,cujus sit gratia,esse prudentiæ,accedens Dominum,oravi eum, & dixi ex toto animo meo:

CAP. IX. *Oratio pro sapientia impetranda.*

O Deus majorum, & Domine misericordiæ,qui fecisti omnia verbo tuo.
2 Et sapientiâ tuâ constituisti hominem, ut dominetur creaturis,quæ à te factæ sunt.
3 Et administrans mundum sanctitate,& justitiâ recto animo judicia exerceat:
4 Da mihi sapientiam adstitricem throni mei,ac ne reprobes me è numero filiorum tuorum:
5 Nam ego servus tuus sum,& filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & vitæ brevis, & tennuior adhuc in judicii,ac legum intelligentiâ,
6 Etenim ut perfectus sit aliquis inter filios hominum, absente sapientiâ, quæ à te est,nihili reputandus est.
7 Tu me antè elegisti Regem populi tui, & judicem filiorum,filiarúmque tuarum:
8 Dixisti, ut ædificem tibi domum, in monte sancto tuo, & in civitate habitationis tuæ altare,imaginem tabernaculi sancti, quod ab initio præparavisti.
9 Tecum autem est sapientia, quæ novit opera tua, & quæ adfuit, quum faceres mundum, & quæ scit,quid placeat in oculis tuis,& quid rectum ex mandatis tuis.
10 Emitte illam è sanctis cœlis,à throno, *inquam*, gloriæ tuæ mitte illam, ut præsens versetur mecum in labore, & cognoscam, quid gratum sit apud te.
11 Illa enim novit omnia, atque intelligit, éstque ductura me in actionibus meis moderatè, & conservatura me in gloria sua;
12 Erúntque accepta opera mea, quum judicabo populum tuum justè, & ero dignus throno patris mei.
13 Quis enim hominum cognoscat consilium Dei? aut quis cogitare possit, quid velit Deus?
14 Nam ratiocinationes mortalium sunt timidæ,& instabiles cogitationes eorum.
15 Infestum enim corruptioni corpus aggravat animam, & deprimit terrena habitatio mentem multis curis plenam:
16 Et vix conjicimus ea,quæ in terra sunt, & quæ ad manus *sunt*,laboriosè invenimus;

nimus ; quæ autem in cœlis *sunt*, quis pervestigavit ?

17 Et consilium tuum, quis noverit, nisi tu dederis sapientiam, & miseris sanctum spiritum tuum è *locis* altissimis ?

18 Sic enim correctæ sunt eorum, qui in terra *versantur*, semitæ, & res, quæ placent tibi, homines edocti sunt :

19 Itaque sapientiâ fuerunt servati.

CAP. X. *Commoda sapientiæ variis exemplis firmata.*

Hæc primùm formatum parentem mundi, qui solus creatus est, conservavit.

2 Et eximens eum à delicto ipsius, dedit ei potentiam dominandi omnibus rebus.

3 Discedens autem ab hac injustus irâ suâ, unà periit cum furoribus, quibus occidit fratrem.

4 Propter quem diluvio inundatam terram iterum servavit sapientia, quæ exiguo ligno justum gubernabat.

5 Hæc etiam in consensu improbarum gentium confusarum agnoscens justum, servavit eum inculpatum Deo, & in summa filii *sui* miseratione fortem custodivit.

6 Hæc justum, pereuntibus impiis, liberavit, fugientem ab igne in civitates quinque descendente :

7 Cujus adhuc testimonium nequitiæ constituta est solitudo fumo diffluens, & plantæ, inutili pulchritudine ferentes fructum, *&* statua salis, constituta animæ non credentis monimentum.

8 Nam qui sapientiam præteriverunt, non tantùm eò acceperunt damnum, quòd res bonas non obtinent, sed etiam reliquerunt suæ ipsorum insipientiæ monimentum huic vitæ, ut ne iis quidem in rebus lateant, in quibus lapsi sunt :

9 Sapientia verò cultores suos è laboribus liberavit.

10 Hæc fugientem ab ira fratris justum deduxit callibus rectis, demonstravit ei regnum Dei, & dedit ei cognitionem sanctorum ; locupletavit eum in ærumnis, quum multiplicaret labores ejus ;

11 Quum avaritiæ dominatus exerceretur in ipsum, hæc adfuit, & ditavit ipsum :

12 Conservavit ipsum ab inimicis, & ab insidiantibus tutata est, certaminísque validi præmium dedit ei, ut cognosceret omni re potentiorem esse pietatem.

13 Hæc venditum justum non dereliquit, sed ex peccato liberavit eum : unà cum ipso descendit in foveam.

14 Neque in vinculis dimisit eum, *sed constanter adfuit*, donec contulit ipsi sceptrum regni, & potentiam in eos, qui tyrannicè vexabant eum, mendacésque demonstrans illos, qui vituperaverant eum, dedit gloriam æternam ei.

15 Hæc populum sanctum, & semen inculpatum liberavit à gente affligentium.

16 Ingressa est in animam administri Domini, & formidabilibus Regibus obstitit portentis, & signis :

17 Reddens sanctis mercedem sanctitatis laborum suorum, deduxit eos viâ mirabili, & fuit eis tegumentum interdiu, & lux stellaris noctu.

18 Traduxit eos trans mare rubrum, & transvexit eos trans aquas multas ;

19 Hostes verò eorum inundatione perdidit, quum ex profunditate abyssi eduxisset eos.

20 Propterea justi spoliatis impiis cantaverunt, Domine, nomen sanctum tuum, & animo uno laudaverunt manum tuam, propugnantem ipsos.

21 Nam sapientia os mutorum aperit, & linguas infantum disertas reddit.

CAP. XI. *Sapientia per deserta ducit, ibique nutrit hominem, & ejus inimicos devincit.*

Fecit, ut succederent opera eorum administratione Prophetæ sancti.

2 Permearunt desertum inhabitabile, & in *locis* aviis impegerunt tentoria :

3 Restiterunt hostibus, & inimicos ulti sunt.

4 Sitientes invocaverunt te, & data est ipsis aqua è petra abrupta, & è lapide duro remedium sitis:

5 Per quæ enim supplicio affecti sunt inimici ipsorum.

6 Per eadem ipsi in difficultatibus versantes, sunt affecti beneficio.

7 Nam loco fontis perennis fluvii, qui sanguine sanioso turbatus fuerat, ad redargutionem mandati de cædendis infantibus.

8 Dedisti ipsis aquam ex insperato largam.

9 Quum demonstravisses per sitim, quæ tum fuerat, quomodo adversarios punivisses.

10 Quum enim tentati fuerunt, quàmvis misericordiâ erudirentur, agnoverunt quomodo irâ judicati impii sunt tormenta passi.

11 Etenim hos tanquam pater admonens probavisti, illos verò tanquam Rex severus condemnans, in quæstionem adduxisti.

12 Qui, & absentes, & præsentes pariter cruciati sunt.

13 Nam duplex eos occupavit dolor, & gemitus, rerum præteritarum recordantes :

14 Quum enim audivissent suis ipsorum suppliciis illos bono affectos esse, persenserunt Dominum.

15 Nam quem expositum olim, abjectúmque pro deplorato ludificantes habuerant, eum posterioribus eventis mirati sunt, quando siti fuerunt affecti à justorum siti dispare.

16 Pro insipientibus autem ratiocinationibus injustitiæ ipsorum, quibus errantes colebant reptilia, rationis expertia, & bestias viles, misisti contra eos multitudinem rationis expertium ad vindictam ;

17 Ut cognoscerent, per quæ aliquis peccat, per eadem puniri ipsum.

18 Non enim difficultatibus distinebatur omnipotens manus tua, & quæ creavit mundum ex informi materia, quin posset immittere ipsis multitudinem ursorum, audacésve leones :

19 Aut plenas juvenis animi bestias incognitas ; aut ignivomum efflantes halitum, strepitúmve ventilati fumi, aut instar fulguris ejaculantes ab oculis scintillas graves ;

20 Quarum non tantùm noxa eos poterat simul atterere, sed etiam aspectus perterre-

terre-

terrefaciens perdere.

21 Quinetiam sine his uno afflatu cadere poterant à justitia persequente, & ventilari à spiritu potentiæ tuæ: verùm omnia mensurâ, numeróque, & pondere disposuisti.

22 Nam quòd multùm potes, hoc tibi semper adest, & robori brachii tui quis resiiturus esset?

23 Quandoquidem tanquam momentum è lancibus est totus mundus coram te, & tanquam gutta roris descendens manè in terram;

24 Misereris autem omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum, ut resipiscant.

25 Nam diligis omnia, quæ sunt, & nihil abominaris eorum, quæ fecisti; nec enim comparâsti quicquam, quod haberes odio.

26 Ecquî autem mansurum fuisset aliquid, nisi tu voluisses? aut conservatum fuisset, quod non accersivisses?

27 Sed parcis omnibus, eò quòd tua sunt, ô Domine, animarum amans.

CAP. XII. *Dei longanimitas in corripiendis peccatoribus prædicatur.*

NAm spiritus incorruptus tuus inest omnibus:

2 Ideo, qui excidunt, eos paululùm corripis, & revocans in memoriam, quibus in rebus peccaverint, admones, ut abalienati à malitia credant in te, Domine.

3 Etenim antiquos habitatores sanctæ terræ tuæ odio habens.

4 (Eò quòd inimicissima facerent opera veneficiorum, & sacra impia.)

5 Et liberorum occisores immisericordes, & viscera comedentes humanarum carnium.

6 Et epulum sanguinarium, & interfectores animarum, ope carentium parentes, è medio sacramenti tui voluisti perdere manibus majorum nostrorum.

7 Ut dignos incolas acciperet Dei filios hæc terra apud te omnium pretiosissima.

8 Sed etiam his tanquam hominibus pepercisti, & misisti præcursores tui exercitûs vespas, ut illos paulatim profligarent ex ea:

9 Non quòd potentia deficeret te impios in acie tradendi in potestatem justorum, aut bestiis gravibus, aut verbo præciso ad unum atterendi:

10 Sed judicium exercens paulatim, dabas locum pœnitentiæ, non ignorans improbam esse naturam illorum, nativámque malitiam illorum, & nequaquam mutatum iri ratiocinationem illorum in seculum;

11 (Nam semen erat maledictum inde à principio) neque timens aliquem in peccatis ipsorum, securitatem dabas.

12 Quis enim dixerit, quid fecisti? aut quis restiturus sit judicio tuo? & quis sit accusaturus te nomine gentium perditarum, quas tu fecisti? aut quis constiturus adversùm te, veniat vindex pro injustis hominibus?

13 Nam non est Deus præter te non injustè judicâsse:

14 Neque Rex, aut tyrannus oculum obfirmare poterit in te propter eos, quos pœnâ affecisti;

15 Sed ùt justus es, justè omnia disponis, alienum ducens à potentia tua, ut condemnes eum, qui pœnâ non debet affici:

16 Nam potentia tua justitiæ principium est, & quòd omnibus dominaris, hoc facit, ut parcas omnibus.

17 Quum enim non crederis pro perfectione potentiæ robur demonstrare, etiam in iis, qui agnoscunt, audaciam illam redarguis.

18 Tu autem dominium habens roboris, ex æquitate judicas, & cum summa indulgentia administras nos: adest enim tibi, quando vis, potentia.

19 Docuisti autem populum operibus hujusmodi oportere, ut justus humanus sit, & bonam spem effecisti in filiis tuis; quandoquidem tribuis in peccatis resipiscentiam.

20 Si enim filiorum tuorum inimicos, & reos mortis cum tanta attentione punivisti, tribuens tempus, & modum, quibus abalienarentur à malitia ista:

21 Quanta cum accuratione judicâsti filios tuos, quorum majoribus juramenta, & conventiones tradidisti bonarum promissionum?

22 Nos itaque erudiens inimicos nostros, infinitè castigas: ut tuam bonitatem curemus judicantes *de eis*, judicati verò exspectemus misericordiam.

23 Unde etiam eos, qui imprudente vitâ injustè vixerunt, propriis cruciavisti abominationibus.

24 Etenim per vias erroris erraverunt longiùs, deos existimantes esse etiam inhonora inimicorum suorum animalia; decepti tanquam infantes, vacui prudentiâ.

25 Propterea tanquam pueris rationis expertibus judicium, ad ludificandum eos, immisisti.

26 Qui autem ludibriis increpationis non commonefiunt, justum Dei judicium experturi sunt:

27 Nam de quibus illi, quum perpeterentur mala, cum indignatione erant soliciti, de iis, *inquam*, quos putabant deos, quum se iisdem puniri viderunt, verum agnoverunt Deum, quem olim novisse negaverunt: ideóque extrema illa condemnatio supervenit illis.

CAP. XIII. *Vanitas est creaturas majoris facere, quàm creatorem.*

ETenim vani *sunt* omnes homines à natura, quibus inest Dei ignoratio, cùm ex iis, quæ vident, bonis, non potuerint eum novisse, qui est; neque ad opera attendentes agnoverint artificem;

2 Sed aut ignem, aut ventum, aut citum aërem, aut orbem stellarum, aut violentam aquam, aut luminaria cœli deos rectores mundi esse putaverint.

3 Quorum si delectati specie istâ, deos, esse statuerunt, agnoscant quantò istis melior est Dominus: nam ille naturalis auctor pulchritudinis, creavit illa.

4 Quòd si potentiâ, ac efficacitate in admirationem traducti, intelligant ex istis, quantò *sit* potentior is, qui comparavit ista:

5 Nam ex magnitudine, & specie, ac creatis rebus, convenienter naturæ earum opifex spectatus est.

6 Ve-

6 Veruntamen in rebus istis criminatio est parva: etenim ipsi fortasse errant, quærentes Deum,& volentes invenire:

7 Nam in operibus illius conversantes perscrutantur, & persuadentur visu, quia res,quæ videntur,pulchræ sunt.

8 Verùm è diverso ne isti quidem sunt digni veniâ:

9 Nam si tantùm valuerunt cognoscere, ut potuerint conjecturis assequi seculum, istarum rerum Dominum quomodo non invenerunt citiùs?

10 Miseri verò *sunt*, & mortuis incumbunt spes eorum,qui appellant deos opera manuum hominum, aurum,& argentum arte elaboratum, & figurationes animalium, aut lapidem inutilem, opus antiquæ manûs.

11 Sin autem etiam aliquis faber materiarius aptam operi arborem succidens, serrâ circumraserit scitè omnem corticem illius, & artem convenientem adhibeo, comparaverit utile instrumentum ad ministerium vitæ.

12 Et resegminibus operis ad comparationem alimenti consumtis sese expleverit;

13 Quod autem ex istis rejectum fuerit, nullam ad rem utile, lignum tortuosum,& ramis adnatis plenum sumens,sculpserit accurato otio suo, & peritâ intelligentiâ formaverit illud, assimilaverit illud imagini humanæ.

14 Aut animanti alicui vili illud fecerit simile, inunxerit rubricâ,& fuco,rubefecerit colorem ejus,& omnem maculam,quæ in eo *est*,obliverit,

15 Et faciens ei domunculam dignam eo, in muro posuerit illud,& ferro confirmaverit:

16 Hic igitur providerit quidem illi,ut non decidat, sciens illud non posse sibi ip adjumentum afferre; Etenim imago est, & opus habet adjumento.

17 Sed quum de possessionibus,& nuptiis suis,& liberis orat;

18 Non pudet ipsum alloqui rem inanimam: sed de sanitate quidem invocat id, quod nullis est viribus; pro vita verò,quod mortuum est, rogat, & pro auxilio, quod nullum planè sui experientiam exhibuit, supplicat.

19 Et de profectione ab eo,quod ne gressu quidem uti potest,& de quæstu, & opere, ac manuum consequutione ab eo, quod ignavissimum est, manibus commodam effectionem petit.

CAP. XIV. *Vanitas idololatriæ,ejúsque exordium,progressus,& effecta.*

E Diverso aliquis se ad navigandum comparans, & feros permeaturus fluctus, lignum putridius inclamat eo,quod fert ipsum.

2 Hoc enim cupiditas quæstuum excogitavit.& artifex peritiâ comparavit.

3 Tuáque, ô pater,gubernat providentia: nam proposuisti etiam in mari viam,& in fluctibus securum callem.

4 Demonstrans te posse ab omni re servare, ut etiam sine arte aliquis possit supergredi.

5 Neque vis otiosa esse opera sapientiæ tuæ; propterea etiam minimo ligno credunt homines se ipsos,& pervadentes fluctum rati conservantur.

6 Nam etiam principiò pereuntibus superbis gigantibus, spes mundi ad ratem confugiens,reliquum fecit seculo semen naturæ *nostræ* gubernante manu tuâ.

7 Benedictum enim lignum fuit, per quod est justitia:

8 Illud vero manu factum,maledictum est,ipsum, & qui fecit illud: quoniam hic quidem elaboravit, illud verò corruptum nominatur Deus.

9 Ex æquo *sunt* exosa Deo,& qui facit impiè,& impietas ipsius:

10 Etenim,quod factum est cum eo,qui fecit,punietur.

11 Propterea etiam in idola gentium animadversio futura est, quia inter creaturas Dei ad rem abominandam facta sunt; ùt quæ sint offendicula animis hominum, & laqueus pedibus insipientium:

12 Principium enim scortationis est idolorum excogitatio,& illorum inventio corruptela vitæ:

13 Nam neque à principio erant, neque in seculum futura sunt.

14 Quum vanâ opinatione hominum venerint in mundum, ac propterea præcisus illarum finis excogitatus sit.

15 Acerbo enim luctu vexatus pater, quum filii citò sublati imaginem fecisset, hominem tunc quidem mortuum, nunc verò ùt Deum affecit honoribus,& subditis mysteria,sacrificiáque tradidit.

16 Deinde procedente tempore invalescens hæc impia consuetudo tanquam lex custodita est, & tyrannorum præceptis cultus sculptilibus attributus est:

17 Quos,quum in os non possent honoribus prosequi homines,eò quod longè habitarent; longinquam eorum faciem effigurantes, conspicuam imaginem Regis, quem honorabant, fecerunt,ut absenti studiosè tanquam præsenti assentarentur.

18 Ad incrementum autem cultûs ignorantes etiam provocavit ambitio artificis.

19 Etenim hic fortasse dominatori volens placere,detorserit arte similitudinem ad aliquid pulchrius:

20 Multitudo verò pertractum optimâ operis gratiâ hominem, qui paulò antè honorabatur, jam numen *esse* duxerit.

21 Atque hæ fuerunt in vitam hanc insidiæ,quòd aut calamitati, aut tyrannidi servientes homines, nomen illud lapidibus, & lignis imposuerunt, quod communicari cum illis non potest.

22 Deinde non satis fuit errare in Dei cognitione; sed etiam in magno viventes bello ignorantiæ, tanta mala appellant pacem:

23 Nam aut sacrificia ex cæde liberorum, aut occulta mysteria,aut furiosas ex alienis legibus comessationes agentes.

24 Neque instituta vitæ, neque nuptias ampliùs puras custodiunt; sed alter alterum,aut insidians tollit,aut adulterans dolore afficit:

25 Omnia denique se promiscuè habent, sanguis, & cædes, furtum, & dolus, corruptela, perfidia,tumultus,perjurium, perturbatio bonorum:

26 Gratiæ oblivio, animarum inquinatio,

tio, naturæ immutatio, nuptiarum confusio, adulterium, & impudicitia.

27 Nam idolorum, quæ ne nominanda quidem essent, cultus, principium omnis mali, causaque, & finis est:

28 Aut enim lætantes furunt, aut prodhetant res falsas, aut vivunt injuste, aut pejerant cito:

29 Nam qui inanimis idolis confidunt, quando jurarunt improbè, non exspectant, ut injustitiæ arguantur.

30 De utrisque vero subsequentur ipsos ea, quæ justa sunt, eò quòd male senserint de Deo, attendentes idolis, & injustè juraverint, dolo contemnentes sanctimoniam:

31 Non enim eorum, per quos juratur, potentia, sed jus peccantium semper injustorum hominum transgressioni supervenit.

CAP. XV. *Fidelium, & infidelium fatum dispar.*

Tu autem, ô Deus noster, bonus *es*, & verax, longanimis, & misericordiâ administrans omnia:

2 Etenim si peccaverimus, tui sumus nos, qui novimus potentiam tuam: non sumus autem peccaturi, scientes nos in tuis reputatos esse.

3 Nam cognoscere te absoluta est justitia, & nôsse potentiam tuam radix immortalitatis.

4 Neque enim seduxit nos improbæ artis humana cogitatio, neque umbra picturarum, *qui* labor infructuosus *est*, species maculata coloribus diversis.

5 Quarum aspectus insipientibus appetentiam excitat, quæ concupiscit mortuæ imaginis speciem, carentem spiritu.

6 Rerum malarum amatores, dignique talibus exspectationibus *sunt*, & qui faciunt, & qui concupiscunt, & qui colunt eas:

7 Etenim figulus teneram terram premens, laboriosè quidem fingit ad ministerium nostrum unumquodque *vas*; sed ex eodem luto finxit cùm vasa, operibus mundi servientia, contrariaque omnia similiter, quorum utriusque quis *sit*, cujusque usus, judicat figulus.

8 Tum improbè laborans deum vanum, ex eodem fingit luto, *illius imaginem*, qui paulò antè è terra natus, paulò pòst proficiscetur in eam, ex qua desumtus est, quum repetitum fuerit debitum præsentis vitæ.

9 Enimverò curæ est ei, non quòd laboraturus sit, neque quòd brevem vitam habeat; sed concertat cum aurificibus, & argentariis, & fabros ærarios imitatur, & gloriæ ducit, quòd res adulterinas fingit:

10 Cinis *est* cor illius, & terrâ vilior *est* spes illorum, & vita illius luto inhonoratior:

11 Quia ignoravit eum, qui finxit se, & qui inspiravit ipsi animam efficacem, & sufflavit in ipsum vitalem spiritum.

12 Verùm ratiocinati sunt rem ludicram esse vitam nostram, & vitam hanc publicum mercatum esse quæstuosum: nam oportere, dicunt, undecunque etiam ex malo acquirere:

13 Hic enim supra omnes novit se peccare, qui materiæ terreæ fragilia vasa, sculptaque fabricatur.

14 Omnes verò insipientissimi sunt miseri, *inquam*, insipientiores animis infantium, inimici populi tui, qui potentiâ in ipsum abutuntur:

15 Quandoquidem omnia idola gentium deos esse reputant, quibus neque oculorum usus ad aspectum est, neque nares ad contractionem aëris, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad contrectationem, & quorum pedes inanes sunt ad gressum.

16 Homo enim fecit illa, & spiritus mutuatus effinxit illa: nam nemo homo similem illis potest Deum fingere.

17 Sed quum sit mortalis, rem mortuam operatur manibus iniquis: melior enim est suis numinibus; quippe quum ipse quidem vivat, illa verò minimè.

18 Quin etiam animalia colunt inimicissima: nam etiamsi dementiâ inter se comparentur, aliis deteriora sunt;

19 Neque itâ pulchra sunt ad aspectum inter animantia, ut desideremus ea, sed fugerunt, & Dei laudem, & benedictionem ejus.

CAP. XVI. *Deus qualis erga pios, & impios, & quo discrimine erga illos sese habeat.*

Quapropter à similibus puniti sunt meritò, & à multitudine bestiarum cruciati.

2 Cujus punitionis loco benefecisti populo tuo, quibus concupiscente appetentiâ alimentum præparâsti novi gustûs coturnicem:

3 Ut illi quidem concupiscentes ab alimento averterentur propter demonstratam illam appetentiam eorum, qui emittebantur, etiam necessariam, hi verò paulisper indigentes effecti, etiam novum participarent gustum.

4 Oportebat enim illis quidem, qui tyrannidem exercebant, indigentiam supervenire inevitabilem, his verò solùm ostendi, quomodo hostes ipsorum cruciarentur.

5 Etenim quando illis sævus supervenit bestiarum furor, morsibúsque tortuosorum anguium corrupti sunt;

6 Non ad extremum usque mansit ira tua: sed ut admonerentur, ad breve tempus fuerunt conturbati, symbolum habentes salutis ad recordationem mandati legis tuæ.

7 Nam qui advertebat ad illud, non per illud servatus est, quod videbatur ab ipso, sed per te servatorem omnium:

8 Atque hoc *pacto* persuasisti hostibus nostris te esse, qui liberas ab omni malo.

9 Hos enim locustarum, & muscarum occiderunt morsus, neque inventum est remedium animæ istorum; quia digni erant, qui ab hujusmodi rebus punirentur:

10 Filios verò tuos ne venenatorum quidem draconum superârunt dentes, quoniam misericordia tua ex adverso veniens, sanavit illos.

11 Nam ad recordationem sermonum tuorum velociter conservati sunt, quando aculeis confixi fuerant, ne in profundam oblivionem decidentes, abalienarentur à beneficio tuo.

12 Etenim neque herba, neque malagma

curavit eos, sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia:

13 Tu enim vitæ, ac mortis potestatem habes, & deducis ad portas inferni, reducísque.

14 Homo quidem occidit malitiâ suâ: sed egressum spiritum non reducet, neque religaturus est animam desumtam:

15 Tuam vero manum nihil potest effugere.

16 Nam impii, qui negabant te à se cognosci, flagellati sunt robore brachii tui, novis pluviis, grandinibúsque, & imbribus exagitati, quæ non poterant effugere, & igne consumti.

17 Quod enim mirabile supra omnia est, in aqua exstinguente omnia plus efficacitatis habebat ignis; quia hic mundus justorum propugnator est:

18 Nam modò quidem mitescebat flamma, ne combureret animalia, quæ contra impios immissa erant, sed ipsi intuentes, agnoscerent se exagitari judicio Dei:

19 Modò vero etiam inter aquam supra ignis facultatem ardebat, ut terræ injustæ fœtus corrumperet.

20 Quorum loco alimento Angelorum cibâsti populum tuum, & comparatum panem sine labore è cœlo misisti ipsis, qui ad omnem voluptatem, & omnem convenientem gustum poterat temperari.

21 Substantia enim tua patefaciebat tuam erga liberos suavitatem, quum occurrentis cujusque subserviens desiderio temperabatur, secundùm illud, quod volebat quisque.

22 Nix autem, & glacies sustinens ignem, non tamen liquescebat, ut agnoscerent ignem ardentem in nive, & in pluviis coruscantem, fructus hostium consumsisse.

23 Hic vero è contrario, ut alerentur justi, etiam propriæ facultatis oblitus est.

24 Nam creatura tibi, qui fecisti omnia, subserviens ad punitionem contra injustos intenditur, & remittitur ad beneficentiam pro iis, qui confidunt in te.

25 Propterea etiam in omnia tunc transformata, gratiæ tuæ, omnium altrici subserviebat ad voluntatem gentium;

26 Ut discerent filii tui, quos dilexisti, Domine, naturas fructuum non alere hominem; sed verbum tuum eos, qui tibi credunt, conservare.

27 Illud enim, quod ab igne non consumebatur, simpliciter à radio solis calefactum brevi liquescebat:

28 Ut notum esset, oportere, ut anteveramus solem ad gratias agendas tibi, & ad exortum solis oremus te.

29 Nam spes ingrati tanquam hiberna glacies liquescet, diffluétque ùt aqua inutilis.

CAP. XVII. *Impii non participant de lumine, quod animabus piis illucet.*

Nam magna *sunt* tua judicia, & inenarrabilia; quapropter ineruditæ animæ erraverunt.

2 Iniqui enim, qui se dominatu abusuros in gentem sanctam præsumebant, detenti vinculis tenebrarum, & compediti inclusi tectis noctis longissimæ, perfugæ à providentia æterna jacuerunt.

3 Nam quum statuerent se in occultis peccatis obscuro oblivionis velamento latitaturos esse, dispersi sunt, expavescentes graviter, & simulacris perturbati.

4 Neque enim spelunca, quæ continebat ipsos vacuos metu, conservavit; sed soni conturbantes ipsos circumstrepebant, & visa tristia flebilibus formis apparebant.

5 Ac ignis quidem nulla vis poterat illustrare, neque lucidæ astrorum flammæ sustinebant illuminare atram illam noctem;

6 Sed apparebat ipsis solùm pyra timore plena ultro, exterritíque à visione illa, quæ non erat aspectabilis, ea, quæ videbant, ducebant pessima:

7 Ità jacebant magicæ artis ludibria, & contumeliosum judicium arrogantium, prudentiæ suæ incumbentium.

8 Nam qui promittebant timores, & perturbationes à laborante animo depellere, hi ridiculo ex timore laborabant.

9 Etenim si nihil ipsos turbulentum conterruerat;

10 Bestiarum transvectionibus, & reptilium sibilis abacti, peribant tremebundi, & recusantes aërem intueri, quem nulla ex parte poterant effugere:

11 Nam res timida est improbitas, teste proprio condemnata, & semper res graves præsumit, dum constringitur conscientiâ:

12 Nihil enim est metus nisi abjectio eorum adjumentorum, quæ à ratiocinatione sunt.

13 Quum autem intrinsecus minor est ista abjectio, eò majorem ratiocinatur esse ignorantiam illius causæ, quæ tormentum præbet.

14 Ii verò, qui noctem illam, reverâ intolerabilem, & ex inferni intolerabilis speluncis supervenientem eundem somnum dormiebant.

15 Modò portentis agitabantur phantasmatum, modò abjectione animi sui deficiebant, quum repentinus ipsis, & non exspectatus timor supervenisset:

16 Deinde hoc pacto, quicunque tandem illuc inciderat, custodiebatur, conclusus carcere, carente ferro.

17 Nam sive agricola quis esset, sive pastor, sive laborum, qui in desertis occupantur, operarius, præoccupatus, istam inevitabilem necessitatem sustinebat:

18 Unâ enim tenebrarum catenâ omnes constricti erant.

19 Sive sibilans ventus, sive commoda vox avium inter densos ramos, sive numerus aquæ, euntis violentiâ, sive fragor immanis dejectarum petrarum, sive lascivientium animalium cursus invisus, sive rugientium immanissimorum animalium vox, sive reflexa è cavitate montium echo, *hæc* illos exterrentia dissolvebant.

20 Totus enim mundus lucido perlustrabatur lumine, & in expeditis occupabatur operibus:

21 Solis autem illis supernè protensa erat nox gravis, imago tenebrarum, quæ ipsos erant suscepturæ; sed ipsi sibi graviores erant tenebris.

CAP. XVIII. *Recensetur specialis Dei œconomia in liberatione populi ex Ægypto, ejusdemque in deserto conservatione.*

AT sanctis tuis maxima erat lux; quorum vocem quidem audientes, sed non videntes formam.

2 Prædicabant beatos illos, quòd non paterentur eadem etiam, quæ ipsi, & gratias agebant, quòd non nocerent, quàmvis antè injuriâ affecti essent, & quòd discrepâssent ab illis, veniam precabantur.

3 Quorum loco igne flagrantem columnam, quæ & dux esset profectionis ignotæ, & sol innocuus magnificæ peregrinationis, præbuisti.

4 Etenim illi digni *erant*, qui privarentur luce, & custodirentur in tenebris, qui inclusos custodiverant filios tuos, per quos incorrupta legis lux, seculo danda erat.

5 Quúmque consilia inivissent illi occidendi infantes sanctorum; & exposito, & servato uno filio ad redargutionem, abstulisti illis multitudinem filiorum, quos uno animo, insequentes perdidisti in aqua vehementi.

6 Illa nox priùs innotuerat majoribus nostris, ut securè cognoscentes, quibus credidissent juramentis, freti illis, bono essent animo.

7 Sic accepta est à populo tuo tum salus justorum, tum inimicorum perditio.

8 Ut enim puniveras adversarios, sic etiam nos accersens glorificabas.

9 Nam occultè sacrificaverant sancti bonorum pueri, & divinam legem concordiâ disposuerant, eorundem pariter, & bonorum, & periculorum participes fore sanctos, jam majorum laudes, animo præceptas concinentes.

10 Resonabat verò absonus inimicorum clamor, & miserabilis huc illuc ferebatur vox lamentantium puerorum.

11 Cùm servi pari jure cum Domino puniti, tum popularis eadem perpetientis cum Rege.

12 Unóque animo omnes mortem unam nominantes, mortuos habebant innumerabiles: neque enim ad sepeliendum sufficiebant vivi, quum momento uno honoratissima ipsorum generatio corrupta esset.

13 Nam qui nihil crediderant propter beneficia, in primogenitorum interitu confessi sunt populum filium esse Dei.

14 Quum enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo veloce cursu media esset.

15 Omnipotens tuus sermo è cœlis è throno regali præcisus bellator in medium interitui adjudicatæ illius terræ desiliit.

16 Ut gladium acutum, ferens mandatum tuum non simulatum, qui consistens, implevit omnia morte; cœlum quidem pertingens, sed etiam in terra ambulans.

17 Tunc repentè, & visa somniorum gravium exturbârunt eos, & institerunt timores inopinati:

18 Et alius alibi prostratus, semimortuus patefaciebat, quam ob causam moreretur.

19 Nam somnia, quæ turbaverant eos, hoc antè indicaverant, ne ignorantes, cur malè afficiebantur, perirent.

20 Contigit quidem aliquando justis etiam tentatio mortis, & fractio multitudinis facta est in deserto; sed non diu permansit ira:

21 Festinans enim vir inculpatus propugnavit, arma sui ministerii orationem, & suffitûs placationem afferens, obstitit iræ, & finem imposuit calamitati, ostendens se tuum servum esse.

22 Vicit enim vastatorem illum non robore corporis, non armorum efficacitate; sed verbo subjecit ultorem, juramenta majorum, fœderaque recordatus.

23 Nam quum jamque acervatim cecidissent alii super alios mortui, intermedius stans, rescidit iram, & divisit viam, quæ ad vivos *spectabat*:

24 Quoniam talari vestimento impositus erat totus ornatus, & majorum gloriæ inerant sculpturæ lapidum ordinibus quatuor dispositæ, & majestas tua super diadema capitis illius.

25 His cessit vastator, & hæc timuit: nam sola illa sufficiebat iræ tentatio.

CAP. XIX. *Continuatur Dei œconomia erga populum, ejúsque ab inimicis vindicatio.*

IMpiis verò ad finem usque animus institit immisericors:

2 Prænoverat enim res etiam futuras illorum fore, ut quum ipsi permisissent discedere, & studiosè deduxissent illos, pœnitentiâ ducti, persequerentur.

3 Nam quum adhuc haberent præ manibus luctus, ejularéntque ad sepulchra mortuorum; alteram adhibuerunt cogitationem amentiæ, & quos emiserant supplicantes, eos, ùt fugitivos persequuti sunt:

4 Trahebat enim ipsos ad finem istum digna ipsis necessitas; quæ eorum, quæ acciderant, oblivionem injecerat, ut plenè perferrent punitionem, tormentis illis deficientem;

5 Ac populus quidem tuus iter, opinionem superans, transiret; illi verò novam consequerentur mortem.

6 Tota enim creatura in suo genere de integro supernè reformabatur, ut deserviret propriis mandatis, ut tui pueri custodirentur illæsi.

7 Castra inumbrans nubes, & ex aqua, quæ antè illic fuerat fundus aridæ terræ, fuit conspicuus, ex rubro, *inquam*, mari via expedita, & viridans campus è fluctu violento.

8 Per quem tota gens, qui protegebantur manu tuâ, transiverunt, spectantes portenta admirabilia.

9 Nam velut equi pasti sunt, & velut agni exsultaverunt, laudantes te, Domine, liberatorem suum.

10 Memores enim adhuc erant eorum, quæ evenerant in terra peregrinationis suæ; quomodo pro generatione animalium terra eduxisset muscas, & pro aquatilibus eructâsset fluvius ranarum multitudinem.

11 Postea verò ipsi quoque viderunt novam progeniem avium, quum abducti concupiscentiâ, peterent escas delicatas.

12 Nam ad consolationem ipsorum ascenderunt è mari coturnices.

13 Atque hæ quidem pœnæ supervenerunt peccatoribus, non sine antegressis signis, vi fulgurum: justè enim patiebantur à suis ipsorum improbitatibus: etenim gravissimum peregrinorum odium exercebant:

14 Quum illi quidem ignotos homines advenientes non acciperent, hi verò beneficos peregrinos servituti manciparent:

15 Neque solùm istud, sed (quæcunque tandem sit horum consideratio) quum illi inimici alienos exceperint, hi verò, postquam festivè acceperant, homines jamque juris ejusdem participes, laboribus gravibus afflixerint.

16 Itaque percussi sunt etiam cæcitate, sicut illi ad fores illius justi, quum vastis circumamicti tenebris, quisque suarum forium viam perquireret.

17 Elementa enim per se commutata sunt, quemadmodum in psalterio soni nomen numerosum mutant, etsi voces ubique permanent: quod quidem ex accurato rerum, quæ factæ sunt, aspectu licet conjicere.

18 Nam terrestria in aquatica mutabantur, & natatilia transibant super terram.

19 Ignis valebat in aqua, propriæ facultatis oblitus, & aqua naturam extinguendi non recordabatur.

20 Flammæ è diverso carnes animantium corruptioni infestarum non tabefaciebant, quum hic ambularent, neque liquabile *Man*, glaciali specie, genus ad liquescendum commodum alimenti supra quàm humani.

21 Nam in omnibus, Domine, magnificâsti populum tuum, & affecisti gloria, neque despexisti, quin omni tempore, & loco adsisteres.

ECCLESIASTICUS, SIVE SAPIENTIA JESU, FILII SIRACHI.

Incerti auctoris præfatio.

Hic Jesus Sirachi erat filius, nepos Jesu, ejusdem nominis.

2 Hic ergo temporibus inferioribus vixit post captivitatem, & revocationem *populi*, & post prophetas omnes fermè.

3 Avus autem ipsius Jesus, quemadmodum hic quoque testatur, vir fuit inter Hebræos laboris studiosus, ac prudentissimus:

4 Qui non solùm aliorum hominum præditorum intelligentiâ, qui ante ipsum fuerunt, sapienter dicta contulit, verùm etiam ipse sua quædam pronunciavit permultæ intelligentiæ, & sapientiæ plena.

5 Quum igitur librum hunc primus Jesus ferè bona ex parte collectum relinquens, è vivis excessisset, Sirach ille post eum iterum assumens, proprio filio Jesu reliquit illum.

6 Atque hic eundem capiens, totum convenienter aptatum in unum volumen comparavit, & sapientiam de suo, patrisque, adeóque de avi nomine appellavit; ex ipso nomine sapientiæ alliciens, ut ampliore studio auditor ad hujus libri meditationem accederet.

7 Itaque sermones prudentiæ, ænigmatáque, & parabolas continet, & cùm singulares quasdam veteres, Deóque gratas historias de viris, qui bene placuerunt Deo; tum orationem, & hymnum illius: præterea etiam, quibus beneficiis dignatus sit Deus populum suum *persequi*, & quibus expleverit malis inimicos ipsorum.

8 Sectator Schelomonis hic Jesus fuit, nihil minùs, quàm ille incumbens probandæ sapientiæ, & eruditioni: qui verè, & multiplex fuit scientiâ, & appellatus est.

Prologus auctoris in sapientiam Iesu, filii Sirachi.

Cum multa, & magna nobis per legem, & prophetas, aliósque, qui hos sequuti sunt, tradita fuerint, quorum causâ laudandus est Jisraël eruditionis nomine, & sapientiæ;

2 Atque ità non solùm ipsos, quum legent, sapientiores fieri opus sit, sed etiam oporteat, ut qui discendi erunt studiosi externis utiles esse possint cùm dicendo, tum etiam scribendo:

3 Avus meus Jesus, postquam se plurimùm in lectionem dedisset tam legis, prophetarúmque, quàm aliorum librorum, quos à patribus accepimus, atque in eis aptam facultatem consequutus esset;

4 Adductus est ipse quoque, ut aliquid scriberet earum rerum, quæ ad eruditionem, & sapientiam pertinent.

5 Ut disciplinæ studiosi, & qui horum facti sunt participes, ampliùs adhuc augescant legitimâ institutione vitæ.

6 Itaque moniti estote, ut lectioni huic cum benevolentia, & attentione incumbatis, nobísque detis veniam, si facultate vocum quarundam destituti videbimur quibusdam in locis, in quibus interpretandis studiosè laboravimus:

7 Non enim æquè valent eadem per se, quum dicuntur Hebraicè, & quum in linguam alteram transferuntur:

8 Neque solùm ista, sed etiam alia, & lex ipsa, & prophetiæ, & libri reliqui non mediocriter antecellunt sermone suo enunciata.

9 Nam trigesimo octavo anno Evergetæ Regis, quum venissem in Ægyptum, & aliquod tempus ibi consumsissem, inveni non mediocris disciplinæ viaticum.

10 Quapropter summè necessarium esse statui, ut ipse aliquod studium, laborémque conferrem ad interpretandum hunc librum, multis vigiliis ad scientiam hanc adhibitis illo temporis intervallo:

11 Ut ad finem librum perductum ederemus, atque hoc pacto eos, qui in peregrinatione voluerint studio disciplinæ incumbere, antè informaremus in moribus, quibus ex lege vitam traducerent.

CAP. I. *Sapientia datur à solo Deo.*

Omnis sapientia à Domino, atque apud ipsum est in seculum.

2 Arenam maris, & guttas pluviæ, diésque seculi quis enumeret?

3 Altitudinem cœli, & latitudinem ter-

ræ, abyssúmque, & sapientiam quis pervestiget?
4 Prior omnibus creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab æternitate.
5 Fons sapientiæ *est* sermo Dei *versantis* in altissimis, & viæ ejus mandata æterna.
6 Radix sapientiæ cui retecta est? & callida eius facta quis novit?
7 Unus est sapiens, reverendus valde, insidens throno suo,
8 Dominus; is creavit eam, & novit, ac recensuit eam.
9 Et effudit eam in omnia opera sua, adest omni carni pro donatione ejus; & suppeditavit eam diligentibus ipsum.
10 Reverentia Domini est gloria, & prædicatio, lætitiaque, & corona exsultationis.
11 Reverentia Domini delectatura est cor, & inditura lætitiam, gaudiúmque, & longævitatem.
12 Timenti Dominum bene futurum est ad finem usque, & die mortis ejus benedicetur illi.
13 Principium sapientiæ est revereri Dominum: hæc adest fidelibus, in utero cum ipsis creata est.
14 Cum hominibus fundamentum æternitatis ædificavit, & cum semine eorum, *quibus* credita est.
15 Plenitudo sapientiæ est revereri Dominum: nam inebriat eos suis fructibus.
16 Omnem domum eorum implet desideratis rebus suis, & cellas fœtibus suis.
17 Utraque autem sunt dona Dei ad pacem.
18 Corona sapientiæ *est* revereri Dominum, progerminans pacem, & incolumitatem salutarem: nam gloriationem amplificat diligentibus eum.
19 Scientiam, & cognitionem intelligentem velut imbrem profundit sapientia, & gloriam exaltat eorum, qui obtinent ipsam.
20 Radix sapientiæ est revereri Dominum, & rami ejus sunt longævitatis.
21 Reverentia Domini depellit peccata, & permanens avertit iram.
22 Non potest iracundus quisquam justificari; nam momentum iracundiæ ejus *est* ruinæ ipsi.
23 Ad tempus sustinet longanimis, & postea editura est se lætitia ipsi:
24 Ad tempus occultaturus est sermones suos, & labia multorum enarrabunt intelligentiam eius.
25 In thesauris sapientiæ *sunt* parabolæ scitæ; sed abominationi *est* peccatori pietas.
26 Si cupis sapientiam, observa mandata; & Dominus eam suppeditabit tibi.
27 Sapientia enim, ac eruditio est reverentia Domini, & perplacet ei fides, ac mansuetudo.
28 Ne diffidas reverentiæ Domini, quum egebis, neque accedas eum duplice animo.
29 Ne simulatus esto, ut si ora humana habeas, & labiis tuis ne adhære.
30 Ne exaltes te ipsum, ut cadens non inducas animæ tuæ ignominiam:
31 Nam revelaturus esset Dominus omnia occulta tua, & in medio congregationis dejecturus te.
32 Quoniam non accesseris ex veritate ad reverentiam Domini, sed animus tuus *fuerit* dolo plenus.

CAP. II. *Quæ deceant eum, qui volet Deo placere.*

Fili, si ad serviendum Domino accesseris, compara te ipsum ad tentationem:
2 Dirige cor tuum, & perdura, neque præfestines tempore, quo inducetur illa.
3 Agglutinator ei, ac ne absistito, ut augearis ad finem usque tuum.
4 Quicquid inductum fuerit tibi, accipe libenter; & ad commutationem dejectionis tuæ *sperandam* esto longanimis:
5 Nam ùt igne probatur aurum, sic homines accepti camino dejectionis.
6 Crede ipsi, & suscipiet te; & dirige vias tuas, spemque colloca in illo.
7 Qui reveremini Dominum, credite ipsi; ac non decidet merces vestra.
8 Qui reveremini Dominum, spem habetote de bonis, & de lætitia æternitatis, atque misericordiæ:
9 Qui reveremini Dominum, exspectate misericordiam ejus, neque declinate, ut non decidatis:
10 Aspicite ad antiquas ætates, & videte.
11 Quis fiduciam habens in Domino, pudefactus est?
12 Aut quis manens in reverentia ejus derelictus est? aut quis invocavit eum, & despectus est ab eo?
13 Quoniam pius, & misericors Dominus longanimis, ac plurimus misericordiâ, & remittit peccata, & servat afflictionis tempore.
14 Væ cordibus timidis, & manibus remissis, & peccatori ingredienti calles duos.
15 Væ cordi remisso, quia non credit, propterea non protegetur.
16 Væ vobis, qui perdidistis patientiam:
17 Ecquid facturi estis, quum animadvertet Dominus?
18 Qui reverentur Dominum, non diffident verbis ejus; & qui diligunt eum, conservabunt vias ejus.
19 Qui reverentur Dominum, quærunt, ut placeant ei:
20 Et qui diligunt eum, explebuntur lege.
21 Qui reverentur Dominum, præparabunt corda sua, & coram eo abjicient se ipsos:
22 *Dicentes*; incidamus in manum Dei, ac non in manus hominum.
23 Nam ùt majestas ejus; ità etiam *est* ejus misericordia.

CAP. III. *Honor erga parentes, & in pauperes beneficentia commendantur.*

Me patrem audite filii, & ità facite, ut salvi sitis.
2 Nam Dominus gloriam attribuit patri, ut superior sit liberis, & judicium matris firmavit in filios.
3 Qui honorat patrem, expiatur à peccato:
4 Et qui gloriam tribuit matri suæ, similis est ei, qui thesaurum colligit.
5 Qui honorat patrem, de filiis lætabitur, & die orationis suæ exaudietur.
6 Qui gloriam tribuit patri, longævus erit:

7 Et qui auscultat Domino, quietem affert matri suæ.
8 Qui reveretur Dominum, honorat patrem, & tanquam Dominus serviturus iis, qui genuerunt ipsum.
9 Opere, & sermone honora patrem tuum, matremque, ut superveniat tibi ab hominibus benedictio;
10 Nam patris benedictio statuminat domos liberorum, maledictio verò matris eradicat fundamenta.
11 Ne glorieris de ignominia patris tui, nam tibi non est gloriæ patris ignominia.
12 Gloria enim hominis *existit* ex honore patris ipsius, & probro *est* liberis mater ignominiosa.
13 Fili suscipe in senectute patrem tuum, neque dolore afficias eum in vita tua.
14 Et si quando deficietur intelligentiâ, da veniam, ac ne dedecore afficias illum, *sed honorem habe* omnibus viribus tuis.
15 Misericordia etiam erga patrem tuum non tradetur oblivioni, sed contra peccata statumen domûs erit adstructum tibi:
16 Die afflictionis fiet mentio tuî, velut serenitate glaciei superveniente, ità dissolventur peccata tua.
17 Tanquam blasphemus est, qui derelinquit patrem suum, & exsecratione perfusus à Domino, qui ad iram provocat matrem suam.
18 Fili, opera tua mansuetè ad finem perduc, & ab homine accepto diligeris.
19 Quò major es, eò magis te ipsum abjice; & coram Domino consequeris gratiam.
20 Multi sunt excelsi, & gloriosi supra modum, sed mansuetis revelantur arcana: nam magna est potestas Domini, sed ab humilibus gloriam adipiscitur.
21 Difficiliora captu tuo ne quæras temerè, & valentiora viribus tuis ne exquiras insipienter, quæ mandata sunt tibi, hæc sanctè cogita:
22 Non enim opus est tibi, ut occulta intuearis oculis.
23 Ut redundantes sint sermones tui, ne curiosè laborato.
24 Nam plura, quàm intellectus humanus capiat, demonstrata sunt tibi.
25 Multos seduxit præsumtio ipsorum vana, & suspicio prava labefactavit cogitationem eorum: pupillas non habens, indigebis luce, sed si cognitionis es expers, ne annunciato.
26 Cor durum affligetur tandem; & qui amat periculum, in illo periturus est.
27 Cor durum gravabitur rebus laboriosis, & peccator peccata addet peccato.
28 Quum inducitur superbo *afflictio*, non est curatio: itinera ejus radicitus convellentur, quia planta improbitatis radicata est in eo.
29 Cor intelligentis cogitabit de parabolis, & auris hujusmodi auditoris à sapiente exoptatur.
30 Ignem flammantem exstinguet aqua, & misericors beneficentiâ expiabitur à peccato:
31 Nam Dominus, qui reddit gratiosè facta, in posterum recordaturus est; adeò ut quo tempore cecideris ille, statumen consequuturus sit.

CAP. IV. *Ad opera misericordiæ, & sapientiam fit exhortatio.*

Fili, vitam pauperis ne destituito, neque oculis indigentibus protrahas *beneficentiam.*
2 Animum esurientem ne afficias molestiâ, neque protrahas viro, quum in egestate est.
3 Cor exacerbatum ne ampliùs turbes, neque protrahas donum *ab* indigente:
4 Supplicem afflictum ne abjicias, neque avertas faciem tuam à paupere:
5 Ab egente ne avertas oculum, neque des locum homini maledicenti tibi:
6 Maledicentis enim tibi ex acerbitate amimi sui orationem exaudiet, qui fecit ipsum.
7 Amicum te ipsum exhibe congregationi, & coram magnate demitte caput tuum.
8 Inclina aurem tuam ad pauperem libenter, & responde ei mansuetè verbis pacis.
9 Exime eum, cui fit injuria, è manu injurii; neque sis minuto animo, quum judicas.
10 Esto orphano tanquam pater, & pro viro matri orphanorum:
11 Ità futurus es tanquam filius Altissimi, & diliget te magis, quàm mater tua.
12 Sapientia exaltat filios suos, & prehendit manu eos, qui quærunt ipsam.
13 Qui diligit eam, diligit vitam, & qui manè incumbunt in eam, lætitiâ explebuntur.
14 Qui obtinet eam, hæreditatem percipiet gloriæ; & quocunque ingreditur ea, *illic* benedicet Dominus.
15 Qui serviunt illi, sunt ministraturi sancto: nam diligentes illam, diligit Dominus.
16 Qui obedit illi, judicaturus est gentes; & qui attendit ad illam, confidenter habitabit.
17 Si crediderit, hæreditatem percipiet illius; & in possessione erunt horum posteri.
18 Nam distortè *quidem* ambulatura est cum eo primùm.
19 Timorem, & metum adductura super eum, & cruciatura eum eruditione suâ, donec crediderit anima ipsius, & tentaverit ipsum in statutis suis:
20 Sed rursus redibit ad ipsum rectà, & lætificabit ipsum.
21 Detegens ipsi occultas res suas.
22 Si seductus fuerit; deseret ipsum, & tradet ipsum potestati casûs ipsius.
23 Conserva occasionem: & cave à malo:
24 Ac ne pudefias pretio animæ tuæ.
25 Nam est pudor adducens peccatum. & pudor est gloriosus, & gratus.
26 Ne suscipias personam damno animæ tuæ, ac ne verearis ad ruinam tuam.
27 Ne prohibeas sermonem tempore salutis.
28 Ac ne occultes sapientiam tuam, ut bellus videaris.
29 Nam sermone cognoscitur sapientia, & eruditio ex verbis linguæ.
30 Ne contradicas veritati ullo modo, sed

sed verecundiâ cohibetor, ne mentiaris inopiâ eruditionis tuæ.

31 Ne verecunderis confiteri peccata tua, neque vim affer defluxioni fluminis.

32 Ne substernas te ipsum cuiquam stulto, ac ne suscipias personam potentis.

33 Ad mortem usque certa pro veritate, & Dominus Deus pugnabit pro te.

34 Ne sis audax linguâ tuâ, iners verò, ac remissus in tuis operibus.

35 Ne sis tanquam leo domi tuæ, & tanquam ex viso proclivis ad percutiendum inter famulos tuos.

36 Ne esto manus tua extenta ad accipiendum, ad reddendum verò contracta.

CAP. V. *Non differendam conversionem, nec fraudulenter ambulandum coram Deo.*

NE innitaris pecuniis tuis, ac ne dixeris, sufficientes mihi sunt ad vitam.

2 Ne persequaris animam tuam, & robur tuum, ambulando in viis cordis tui.

3 Ne dixeris, quis in me judicem ageret propter opera mea? Nam Dominus omnino injuriam tuam ulturus esset.

4 Ne dixeris, peccaveram; ecquid mihi adfuit molestum? nam Dominus est longanimis, nequaquam verò dimissurus te.

5 De expiatione ne securus esto, quum abundaveris, addendo peccata peccatis;

6 Ac ne dixeris, miseratio illius multa est, multitudinem peccatorum meorum expiabit.

7 Nam misericordia, & ira apud ipsum citæ sunt, sed super peccatores incubabit ejus indignatio.

8 Ne differas te ad Dominum convertere; quæ dejicias de die in diem:

9 Subitò enim prodibit ira Domini, quâ attereris, quando curam abjeceris ejus, & tempore ultionis disperderis.

10 Ne innitaris pecuniis injustè partis: nam nihil adjuturæ sunt, quo die ultio adducetur.

11 Ne ventiles ad omnem ventum, neque pergas in omnem viam: ità *est* peccator bilinguis:

12 Esto stabilis certâ tuâ intelligentiâ, & unus esto sermo tuus.

13 Esto celer ad bene audiendum, estóque ex veritate vita tua, & cum tolerantia responsionem rectam eloquere.

14 Si tibi est intelligentia, respondeto proximo; sin minùs, manus tua super os tuum esto.

15 Gloria, & ignominia in loquutione *est*, & lingua hominis *est* ruinæ ipsi.

16 Ne voceris susurro, ac linguâ tuâ ne insidiator:

17 Nam furi quidem inest laboriosa turpitudo, sed bilingui pessima condemnatio.

18 In re magna æquè, ac parva ne ullam quidem rem ignorato.

CAP. VI. *Amicitia sincera, & fucata quid differant.*

INprimis pro eo, quòd amicus es, ne efficiaris inimicus; nam malum hoc nomen hæreditatem percipiet ludibrii, & probri: ità peccator bilinguis ignominiam habiturus est.

2 Ne efferas te ipsum in consilio animæ tuæ, ut non huc illuc rapiatur, velut taurus, anima tua.

3 Folia tua comede; sed perdes fructus tuos, ac te ipsum relinques ùt lignum aridum.

4 Anima prava perdit possessorem suum, qui ludibrium inimicorum ipsam effecturus est.

5 Guttur suave multiplicat amicos suos, & lingua bene loquens multiplicat, qui bonis verbis compellent ipsam.

6 Qui pacem colant tecum, multi sunto; consiliarii verò tui unus è millenis.

7 Si comparaturus es amicum, in afflictione comparato eum; neque citò credas te ipsum ei:

8 Nam est amicus tempore suo, qui non permanet die afflictionis tuæ:

9 Est item amicus, qui ad inimicitiam traducitur, & certamen probrosum tibi revelaturus est:

10 Item amicus est mensarum particeps, qui non permanebit die afflictionis tuæ:

11 Sed rebus secundis tuis erit tanquam tu, & in familiares tuos utetur libertate:

12 Sin deprimeris, contra te stabit; & à facie tua occultabitur.

13 Ab inimicis tuis separator, & ab amicis tuis tibi attende.

14 Amicus fidus valida *est* protectio; quem qui adeptus est, thesaurum adeptus est.

15 Amici fidi non est pretium, quo permutetur; & nullum est pondus æquans pulchritudinem ejus.

16 Amicus fidus medicamentum *est* vitæ; quem, qui timent Dominum, consequentur.

17 Qui timet Domninum, diriget amicitiam suam, quia prout ipse *est*, sic etiam propinqui ipsius futuri *sunt*.

18 Fili, à juventute tua elige eruditionem, & ad canos usque consequeris sapientiam.

19 Cuius bonos fructus exspectato.

20 Nam in elaboratione ejus paululùm fatigaberis, sed citò comedes de fœtibus ejus.

21 Quàm aspera est valde rudibus! quum in ea non permaneat excors.

22 Tanquam lapis indicaturæ fortis apud illum futura est, nec tardabit abjicere eam:

23 Nam sapientia secundùm nomen suum est, neque est multis manifesta.

24 Audi, fili, & elige sententiam meam, neque abjice consilium meum; sed infer pedes tuos in pedicas ejus, & in collare ejus collum tuum,

25 Subde humerum tuum, & bajula eam, neque inimicè feras vincula ejus.

26 Ex toto animo tuo accede eam, & totis viribus tuis conserva vias ejus:

27 Investiga, & quære, & innotescet tibi; deinde compos factus, eam ne dimittito:

28 Tandem enim consequeris requiem ejus, & vertetur tibi in lætitiam:

29 Eruntque tibi pedicæ illius pro tegumento roboris, & collaria ejus pro stola gloriæ:

30 Nam ornamentum aureum est ei, & vincula ejus *sunt* glomus hyacinthinum.

31 *Ut* stolam gloriæ indues eam, & coronam exsultationis tibi ipsi circumdabis.
32 Si cupiveris fili, erudieris; & si dedas animum tuum, eris solers:
33 Si dilexeris audire, recipies intelligentiam, & si inclinaveris aurem tuam, sapiens eris.
34 In multitudine seniorum consiste, & qui sapiens *est*, huic agglutinare; omnem narrationem divinam cupito audire, & parœmiæ intelligentiæ ne effugiant te.
35 Si virum intelligentem videris, manè adito eum; & gradus januarum ejus deterito pes tuus.
36 Cogitationem habe in mandatis Domini perfectè, & præcepta ejus meditare semper: ipse stabiliet cor tuum, & concupita sapientia tradetur tibi.

CAP. VII. *Oeconomiæ, & finis tui habenda ratio.*

NE facias mala, & mala non deprehendent te.
2 Absiste ab injusto, & peccatum declinabit à te.
3 Fili, ne serito in sulcis injustitiæ, & minimè septuplum eorum metes.
4 Ne requiras à Domino principatum, neque à Rege cathedram gloriæ.
5 Ne justitiam tibi asseras coram Domino, neque coram Rege sapientiam.
6 Ne quæras fieri judex, ne non valeas injustè facta tollere; ne quando metuas à facie potentis, & ponas offensionem in recto itinere tuo.
7 Ne pecces in multitudinem civitatis, & ne immittas te ipsum in turbam.
8 Ne alligeris bis peccato, nam uno non eris innocens.
9 Ne dixeris, ad multitudinem donorum meorum respiciet, & quum obtulero Deo Altissimo, accipiet: ne parvo animo sis in oratione tua, & ne despicias exercere misericordem beneficentiam.
10 Ne derideas hominem, cujus anima in acerbitate versatur: est enim, qui deprimat, & qui exaltet.
11 Ne exares mendacium in fratrem tuum, neque amico facias similiter.
12 Ne velis mentiri ullo mendacio: nam assiduitas ejus non est futura bono.
13 Ne verbosus sis in multitudine seniorum, neque repetas sermonem in oratione tua.
14 Ne oderis laboriosum opus, & agricolationem creatam ab Altissimo.
15 Ne referas te ipsum in multitudinem peccatorum:
16 Memento iram non tardaturam esse.
17 Deprime valde animam tuam, cùm ultio impii ignis, & vermis *futura sit.*
18 Ne commutes amicum ullâ re, quæ sit indifferens, neque fratrem germanum auro ophirio.
19 Ne aberres ab uxore sapiente, & bona; nam gratia ejus *est* superior auro.
20 Ne affligas famulum opus facientem fideliter, neque mercenarium, qui tradit se ipsum.
21 Famulum intelligentem diligito anima tua, ne prives eum libertate.
22 Si pecora tibi sunt, inspice illa: quod si utilia sunt tibi, permaneant tibi.
23 Si liberi sunt tibi, erudi eis; & flecte à juventute collum eorum.
24 Filiæ si sunt tibi, attende ad corpus earum; neque hilarem præbeas erga illas vultum tuum.
25 Eloca filiam, & confeceris opus magnum: sed viro intelligenti trade illam.
26 Uxor est tibi ex animo, ne ejicias eam; exosæ verò te ipsum ne addicito.
27 Ex toto corde gloriâ affice patrem tuum, & matris dolores ne obliviscaris:
28 Memento te per illos fuisse genitum: quid enim redditurus es eis, quemadmodum illi *fecerunt* tibi?
29 Ex toto animo tuo revere Dominum, & sacerdotes ipsius admirare; ex totis viribus dilige eum, qui fecit te, & ne derelinquas ministros ejus.
30 Time Dominum, gloriâque affice sacerdotem:
31 Et da ei partem, prout mandatum est tibi.
32 Primitias, & *sacrificium* pro reatu.
33 Et donum armorum, & sacrificium sanctificationis, primitiásque sanctorum:
34 Et mendico porrige manum tuam, ut consecrata sit benedictio tua.
35 Gratia doni coram omni vivente *spectata est*; etiam super mortuo gratiam ne avertito.
36 Ne recedas à flentibus, sed cum lugentibus luge.
37 Ne pigreris infirmum invisere: nam ex hujusmodi *rebus* amaberis,
38 In omnibus sermonibus tuis memento finis tui, & in æternum non peccaturus es.

CAP. VIII. *Lites, sponso, & conversatio temeraria vitandæ.*

NE contendas cum homine principatum obtinente, ne quando incidas in manus ipsius:
2 Ne rixeris cum homine divite, ne quando statuat adversùm te libram;
3 Multos enim perdidit aurum, etiam Regum animos inclinavit.
4 Ne contendas cum homine verboso, neque aggeras ad ignem illius ligna.
5 Ne ludificeris cum rudi, ut non afficiantur ignominiâ progenitores tui.
6 Ne probro afficias hominem revertentem à peccato; memento nos omnes infectos increpationibus.
7 Ne ignominiâ afficias ullum de senectute ipsius, etenim ex numero nostro senescunt *homines.*
8 Ne læteris de mortuo tibi inimicissimo, memento nos omnes mori.
9 Ne despicias narrationem sapientum; sed in proverbiis illorum conversare:
10 Nam ab illis disces eruditionem, etiam ad ministrandum rectè magnatibus.
11 Ne aberres à narratione senum: etenim didicerunt ipsi à suis parentibus.
12 Quia ab ipsis disces intelligentiam, etiam ad dandum tempore necessitatis responsum.
13 Ne incendas carbones peccatoris, ne comburaris igne flammante illius.
14 Ne resilias à conspectu contumeliosi, ut

ut non insideat velut insidiæ ori tuo.
15 Ne mutuum des homini potentiori te, quòd si dederis mutuum, ità esto quasi perdideris.
16 Ne spondeas supra vires tuas: quòd si spospenderis, ità curam habe quasi soluturus.
17 Ne judicio experiaris contra judicem, nam secundùm opinionem illius judicabitur.
18 Cum audace ne facias iter, ut non sit gravis in te: hic enim pro voluntate sua facturus est, & unà peribis hujus insipientiâ.
19 Cum iracundo ne ineas certamen, ac ne facias cum eo iter solitarium: ità enim *videtur* sanguis in oculis illius, quasi nihil esset; & ubi non est auxilium, ibi dejicit te.
20 Cum stulto consilium ne ineas, nam non posset celare verbum.
21 Coram alieno rem occultandam ne facias: nescis enim, quid pariturus sit.
22 Cuivis homini ne exponas animum tuum, & ne referat tibi gratiam falsam ullus.

CAP. IX. *Non fœmina, gloria, aut opes concupiscendæ, nec cum potentibus, sed cum sapientibus conversandum.*

NE sis zelotypus uxoris versantis in sinu tuo, neque doceas *eam* contra te disciplinam malam.
2 Ne dedas mulieri te ipsum, ut illa supra te ipsum ascendat.
3 Ne occurras mulieri meritoriæ, ne quando incidas in laqueos ejus.
4 Cum psaltria ne sis assiduus, ne quando capiaris institutis illius.
5 Virginem ne studeas habere notam, ne quando offensionem subeas increpationibus illius.
6 Ne des te ipsum meretricibus, ut non perdas hæreditatem tuam.
7 Ne circumspicias *eam* per vicos civitatis, etiam in solitariis illius viis ne erres.
8 Averte oculum à muliere formosa, neque studeas habere notam pulchritudinem alienam.
9 Nam pulchritudine mulieris multi seducti sunt, & ab ea tanquam ignis amor accenditur: ne ergo accumbas in ulnis complectens eam.
10 Cum muliere nupta ne sedeas planè, neque symbolum cum illa conferas ad vinum:
11 Ne quando declinet anima tua ad illam, tuóque spiritu in perditionem delabaris.
12 Ne relinquas amicum veterem, nam recens non est æqualis illi.
13 Ut vinum novum, amicus novus: si inveteratum fuerit, tum suaviter comprehende ipsum.
14 Ne invideas gloriæ peccatoris; nescis enim, quæ sit illius subversio.
15 Ne placeant tibi impiorum placita: memento eos ad inferos usque minimè justos fore.
16 Longè absiste ab homine, qui potestatem habet occidendi, ut minime suspiceris timorem mortis.
17 Quòd si accesseris, ne delinquas: ut non eripiat statim vitam tuam.
18 Cognosce te medios laqueos pervadere, & in projecturis murorum civitatis ambulare.
19 Pro viribus tuis conjecturam fac de altero, & cum sapientibus ini consilia, cum intelligentibus esto confabulatio tua, & tota narratio tua de lege Altissimi.
20 Viri justi sunto convictores tui, & in reverentia Domini esto gloriatio tua.
21 Operâ artificum laudatur opus, & dux populi sapiens sermone suo.
22 Formidabilis *est* in civitate sua vir verbosus, & qui præceps est in sermone suo, odio futurus est.

CAP. X. *Idea Judicis, & Magistratûs boni.*

JUdex sapiens erudit populum suum, & principatus intelligentis *ex ordine* institutus est.
2 Qualis est judex populi, tales etiam *sunt* ministri ejus, & qualis est dux civitatis, tales omnes habitatores ejus.
3 Rex rudis perdit populum suum, civitas verò intelligentiâ potentum habitabitur.
4 In manu Domini *est* potestas hujus terræ, & eum, qui utilis est in ea, suscitabit suo tempore.
5 In manu Domini est prosper successus viri, qui faciei literati gloriam suam appositurus est.
6 De ulla injuria ne irascaris proximo, & ne agas quicquam contumeliosis factis.
7 Odiosa *est* coram Domino, & hominibus superbia, & ab utrisque ejicitur delictum injustum.
8 Regnum à gente una ad alteram traducitur propter injustè facta, & contumelias, pecuniásque dolo partas: quamobrem superbit terra, & cinis?
9 Avaro etenim nihil est iniquius:
10 Nam hic etiam suam ipsius animam venalem efficit, quia dum vivit, abjiciunt *eam* interanea ipsius.
11 Longam infirmitatem resecat medicus; & qui Rex est hodie, cras etiam moriturus est.
12 Mortuo enim homine hæres serpentum, & bestiarum, ac vermium futurus est.
13 Principium superbiæ *est*, quum homo absistit à Domino, quum ab opifice suo absistit animus ipsius:
14 Nam principium peccati *est* superbia; & qui tenet eam, contumeliis *quidem* abominandis afficit, sed subvertetur tandem.
15 Propterea admirabiles inducit castigationes Dominus, & tandem subvertit eos:
16 Thronos magistratuum tollit Dominus, & collocat mites in loco illorum intus:
17 Radices gentium superbarum evellit Dominus, & plantat in gloria humiles earum loco:
18 Regiones gentium subvertit Dominus, perdens eas usque adfundamenta terræ.
19 Sustulit ex eis, eósque perdidit;
20 Et amovit è terra memoriam eorum.
21 Non est à creatione indita hominibus

tus superbia, neque iraanimi natis mulierum.
22 Semen securum *est* eorum, qui reverentur Dominum, & pretiosa planta eorum, qui diligunt ipsum: semen ignominiosum est eorum, qui non attendunt legi, semen errabundum est eorum, qui mandata transsiliunt.
23 Inter fratres, qui dux ipsorum est, honoratus *est*; sed qui reverentur Dominum, in oculis illius *sunt honorati*.
24 Ante sortem principatus est reverentia Domini, duritas verò, superbiaque amissio est principatûs.
25 Divitis, & gloriosi, ac pauperis, horum gloriatio *est* reverentia Domini.
26 Non est justum, ut pauper intelligens afficiatur ignominiâ, neque convenit gloriâ affici virum peccatorem.
27 Magnates quidem, judicesque, & potentes afficiuntur gloriâ, sed non est eorum quisquam major eo, qui reveretur Dominum.
28 Famulo intelligenti ministrabunt liberi, & vir scientiâ præditus, quum erudítur, non obmurmurabit.
29 Ne sapientem age in opere tuo faciendo, neque gloriosum age tempore angustiæ tuæ.
30 Nam meliùs est ei, qui operatur, & abundat omnibus, quàm qui gloriosum agit, & indiget pane.
31 Fili, mansuetudine gloriam compara animæ tuæ, & da honorem ei, prout digna est.
32 Eum, qui peccat in animam suam, quis justum pronunciet? & eum, qui vitam suam afficit ignominiâ, quis ornet gloriâ?
33 Pauper afficitur gloriâ propter scientiam suam, dives verò afficitur propter divitias suas:
34 Is autem, qui in paupertate afficitur gloriâ, quantò magis etiam afficeretur in divitiis?

CAP. XI. *Humilitatis laudes, & præcepta: omnia à Deo esse; & peccati merces quæ.*

SApientia humilis *viri* exaltabit caput ipsius, & inter magnates faciet, ut considеat.
2 Ne laudes quenquam de pulchritudine ipsius, neque abomineris ullum ex aspectu ipsius.
3 Parva *est* inter volucres apis, sed principatus *est* condimentorum dulcium fructus illius.
4 De amictu vestimentorum ne glorieris, & die honoris ne extollaris; nam admirabilia sunt opera Domini, occultaque opera ejus hominibus.
5 Tyranni multi resederunt humi, & is, de quo nulla fuerat suspicio, gestavit diadema.
6 Multi potentes ignominiâ valde affecti sunt, & gloriosi traditi in aliorum manus.
7 Priusquam perquisiveris, ne crimineris: cognosce primùm, atque tum increpa.
8 Priusquam audiveris, ne respondeas; & in medium sermonum ne immittas verbum.
9 De re, quæ non attinet te, ne litiges, & in judicio peccatorum ne considеas.
10 Fili, ne in multis occupentur actiones tuæ; nam si multis incubueris, non eris innocens; & si persequaris *multas*, minimè consequeris, & si aufugeris, minimè effugies.
11 Est, qui defatigatur laborans, & festinans, atque eò magis deficitur.
12 Est ignavus indigens sublevatione, deficiens robore, & abundans paupertate, quem oculus Domini beneficentissimè intuetur, & quem erigit ex abjectione ipsius.
13 Cujus exaltavit caput è contritione, & de quo multi contemplantes admirati sunt.
14 Bona, & mala, vita, & mors, paupertas, divitiæque sunt à Domino.
15 Sapientia, scientiaque, & cognitio legis à Domino; charitas, & viæ bonorum operum ab eo sunt.
16 Error, & tenebræ creatæ sunt cum peccatoribus; sed qui exsultant in malis, cum eis malum consenescit.
17 Donum Domini permanet piis, & benevolentia ejus successum bonum confert in seculum.
18 Est, qui ditescit attentione, & parsimoniâ suâ, atque hæc portio ipsius *est* è mercede ipsius.
19 Quòd, quum dicit ille, inveni requiem, & jam comedam indesinenter de bonis meis, nescit tamen, quale tempus præteribit ipsum, ut ea relinquat aliis moriens.
20 Consiste in fœdere tuo, & versare in illo, atque in opere tuo veterasce.
21 Ne admireris opera peccatoris, sed crede Domino, & permane in labore tuo.
22 Nam leve *est* *factu* in oculis Domini, ut quàm citissimè ditet pauperem.
23 Benedictio Domini *est* in mercede pii, qui horâ citâ progerminat benedictionem ipsius.
24 Ne dicas, quæ est utilitas mihi ab officio? & quæ deinceps mihi futura sunt bona?
25 Ne dicas, sufficiunt mihi, & *satis* multa sunt mihi, quæ habeo, quid ergo deinceps affligerem me in vita mea?
26 Tempore bonorum *est* malorum oblivio, & tempore malorum, non *est* bonorum recordatio:
27 Nam facile *est* coram Domino, ut die mortis reddat homini secundùm opera ipsius.
28 Afflictio horæ oblivionem deliciarum efficit, hominis verò consummationem revelatio operum ipsius.
29 Ante mortem beatum ne prædices quenquam; etiam de liberis suis vir agnoscitur.
30 Ne quemvis hominem inducas in domum tuam: nam multæ *sunt* insidiæ diaboli.
31 Ut perdix venatrix in cavea, ità *est* cor superbi, & velut speculator invadens ad ruinam:
32 Nam bona in mala convertens insidiatur etiam iis, qui stant à suis partibus, imponit maculam.
33 E parva scintilla multæ conficiuntur prunæ,

prunæ,& homo peccator in sanguinem insidiatur *multùm*.

34 Attentè cave à malefico: nam res pravas fabricatur, ne quando indat tibi maculam in seculo *duraturam*.

35 In domum recipe alienum, & te pervertens conturbatione abalienabit te à rebus,quæ tibi propriæ sunt.

CAP. XII. *In quos beneficia collocanda.*

QUando benefacis,cognosce,cui facias,& referetur gratia tuis beneficiis.

2 Benefac pio,& retributionem consequeris; quòd si non ab ipso,at ab Altissimo.

3 Non erunt bona ei,qui assiduè incumbit in mala, & qui misericorde beneficentiâ non gratificatur, da pio, ac ne peccatorem suscipias.

4 Benefac humili, ac ne des impio, impedito panes tuos, ac ne des ei,ut non illis potestatem in te comparet: nam duplicia mala comperies *obvenire* tibi pro bonis omnibus,quibus eum affeceris.

5 Nam etiam Altissimus peccatores odit, & piorum gratiâ redditurus est ultionem; sed custodit eos ad diem illum validum ultionis eorum; da viro bono,ac ne suscipias peccatorem.

6 Non ejicitur secundis rebus amicus iste, sed non occultus erit in adversis inimicus.

7 Secundis rebus alicujus tristes *sunt* inimici ejus, adversis autem illius etiam amicus separatur.

8 Ne credas inimico tuo in seculum.

9 Nam sicut æs affert æruginem,sic etiam pravitas illius.

10 Etiamsi abjiciat se, & inflexus ambulet, insiste animæ tuæ, & custodi ab illo *ipsam*: sic eris erga ipsum tanquam qui abstergit speculum,& cognosces non intulisse æruginem ad extremum usque.

11 Ne statuas eum apud te ipsum, ne quando, quum subverterit,consistat in loco tuo,ne colloces eum ad dexteram tuam,ne quando sedem tuam quærat occupare, & tandem cognoscas sermones meos, & pungaris verbis meis.

12 Quis misereatur incantatoris à serpente morsi, aut omnium accedentium bestiis? sic hominis peccatorem accedentis, & se admiscentis peccatis ejus,*nemo miserturus est*.

13 Horam *unam* tecum permanebit in statione justa; sed si declinaveris, nequaquam perdurabit.

14 Ac labiis quidem suis aget suavem inimicus, sed in animo suo versabit consilia te in foveam evertendi.

15 Oculis suis lacrymabitur, sed si occasionem invenerit, non poterit impleri sanguine; mala si obveniant tibi,ibidem priorem, quàm te invenies illum, & quasi velit succurrere,supplantabit calcem tuum.

16 Caput suum movebit, & applaudet manibus, & hic illic susurrabit multa, ac vultum suum commutabit.

CAP. XIII. *Divitum, & potentum conversatio fugienda.*

QUi attrectat picem, inquinabitur eâ; & qui communicat cum superbo, similis fiet ei.

2 Pondus superans vires tuas, ne tollas in vita tua, & cum eo, qui robustior est te, aut ditior te,ne communices.

3 Quid communicatura esset olla cum lebete? illa si allidet, eadem contereretur.

4 Dives, quum injuriam fecit, rogatur tamen; pauper, quum injuriam fecit,hic etiam minatur ampliùs.

5 Si utilis fueris, opera tua utitur; quòd si deficiaris,afflicturus est te.

6 Et si habueris, convictor erit tuus; quúmque exhauserit te,tum non laborabit ipse.

7 Si opus te habuerit, & seducet te, arridens tibi, & faciet tibi spem, alloquens te bonis *verbis*,& dicens: quid opus *est* tibi?

8 Sed pudore afficiet te cibis suis bis, aut ter *ablatis*, donec exhauserit te,& tandem deridebit te; ac postea videns te, derelinquet te; & caput suum movebit adversùm te.

9 Attentè cave,ne seducaris mente.

10 Et ne abjiciaris hac lætitiâ cordis tui.

11 Accersente potentiore te, esto ùt qui subducit se; & eò magis te perget accersere.

12 Ne irruas,ut non detrudaris nullo judicio habito; & ne longè absistas, ut non tradaris oblivioni.

13 Ne des operam, ut ex æquo alloquaris eum, & ne credas pluribus verbis ejus: nam multâ loquutione probaturus est te, & tanquam arridens perquisiturus res occultas tuas.

14 Immisericors est, qui non custodit sermones: nam afflictioni tuæ, & vinculis non parciturus est.

15 Conserva, & attende valde,ut audias, nam cum casu tuo obambulas.

16 Audiens ista,in somno tuo vigila.

17 Totâ vitâ dilige Dominum, & invoca eum ad salutem tuam.

18 Omne animal diligit simile sibi, & omnis homo diligit propinquum sibi.

19 Omnis caro congregatur cum suo genere,& ad similem sibi agglutinatur vir.

20 Quid communicaturus esset lupus cum agno? similiter peccator cum pio?

21 Quæ pax esset hyænæ cum cane? & quæ pax diviti cum paupere?

22 Ut venationes leonum sunt onagri in deserto, ità pascua divitum *sunt* pauperes.

23 Ut abominationi *est* superbis abjectio, ità *est* abominationi apud divitem pauper.

24 Dives jactatus statuminatur ab amicis, pauper verò cadens ampliùs ab amicis depellitur.

25 Divitis collapsi multi sunt defensores, quum res tacendas eloquutus est,tamen justum ipsum pronunciant:

26 Si humilis lapsus est, increpatur ipse, si enunciaverit verbum intelligentiæ, non tamen tribuitur ipsi locus.

27 Divite loquente, omnes silent,etiam sermonem ejus exaltaverunt ad nubes usque.

28 Paupere loquente, dixerunt, quis iste est? & si ostenderit ampliùs, subvertere solent ipsum.

29 Bo-

29 Bonæ *sunt* divitiæ, quibus non inest peccatum, & mala paupertas in ore impii.

30 Cor hominis mutat vultum ipsius, sive ad bona *spectes*, sive ad mala: nam animus in delectatione virescens bonum vultum efficit.

31 Vestigium cordis in bonis *versantis* est vultus virens, inventio autem parabolarum est laboriosa cogitatio.

CAP. XIV. *Institutio avari.*

BEatus est vir, qui non labitur ore suo, ac non pungitur peccatorum multitudine:

2 Beatus, quem non condemnat anima ipsius, & qui non decidit de spe sua in Dominum.

3 Viro sordido non *sunt* bonæ divitiæ, & viro invido quorsum pecuniæ?

4 Qui colligit subtrahendo animæ suæ, colligit aliis: & de bonis illius facient delicias alii:

5 Qui sibi ipsi malus est, cuinam erit bonus? non enim lætatur de pecuniis suis.

6 Non est pejor eo, qui sibi ipsi invidet, atque hæc retributio *est* malitiæ illius.

7 Nam si benefecerit *sibi*, invitus facit, & tandem declarabit malitiam suam.

8 Invidus ad aspectum oculi malus *est*, avertens faciem, & despiciens animas.

9 Avari oculus non impletur parte, & injustitia improbi exsiccat animam ipsius.

10 Oculus malus invidet pani, & indigens *est* in mensa sua.

11 Fili, prout habueris, tibi ipsi benefacito, & oblationes dignè offerto Domino.

12 Memento mortem non tardare, & pactum cum sepulchro non fuisse demonstratum tibi.

13 Antequam moriaris, benefac amico, & pro facultate tua extende *beneficium*, & dato ei.

14 Ne defrauderis die bono, & pars cupiditatis bonæ ne prætereat te.

15 Nonne alteri relicturus esses labores tuos, & defatigationes tuas divisuris hæreditatem?

16 Da, & accipe, & sanctè regito animam tuam:

17 Nam non est in sepulchro, cur alimentum quæras.

18 Omnis caro tanquam vestimentum veterascit: nam hæc constitutio *est* inde à seculo, omnino moriturus es.

19 Quemadmodum folium virens in densa arbore illud abiiciente, & hoc producente, ità etiam *se habet* generatio carnis, & sanguinis: illa moritur, hæc verò gignitur.

20 Omne opus putrescens deficit, & cum eo abiturus est opifex illius.

21 Beatus vir, qui cum sapientia res honestas meditatur, & qui intelligentia sua res sanctas disserit:

22 Qui considerat vias suas cum corde suo, etiam res occultas illius percipiet mente: persequere illam ùt vestigator, & velut insidiator vias illius explora.

23 Qui flexus inspicit per fenestras illius, & ad januas illius auscultat.

24 Qui versatur proximè domum illius, & pangit ad muros illius palum, statuens tentorium suum ad manum illius;

25 Hic diversabitur in diversorio bonorum, ponet liberos suos sub tegmine illius, & sub ramis illius acquiescet.

26 Protegetur ab illa adversùs æstum, & in gloria illius diversabitur.

CAP. XV. *Timor Dei utilis.*

QUi reveretur Dominum, facturus est ista, & potiùs cognitione legis adipiscetur illam.

2 Quæ tanquam mater occurret ipsi, & tanquam virginalis conjunx excipiet ipsum.

3 Cibabit ipsum pane intelligentiæ, & bibendam præbebit ipsi aquam sapientiæ.

4 Statuminabitur super illam, ac minimè inclinabitur; incumbet illi, ac minimè pudore afficietur,

5 Nam efferet eum suprà proximos ipsius, & in medio Ecclesiæ aperiet os ejus.

6 Lætitiam, & coronam exsultationis adipiscetur, & nomen æternum erit hæreditarium ei:

7 Nequaquam verò homines insipientes illam apprehensuri sunt, & viri peccatores neutiquam visuri illam.

8 Procul abest à superbia, & viri mendaces non faciunt mentionem illius.

9 Non *est* speciosa laus in ore peccatoris, quoniam à Domino non est immissa ei.

10 Nam per sapientiam prædicanda est laus, & Dominus prosperum ei successum daturus est:

11 Ne dicas per Dominum factum est, ut deficerem; nam quæ odio habet, ea non faceres.

12 Ne dicas, ipse finxit me; nam non habet opus viro peccatore.

13 Omnem rem abominandam odit Dominus: itaque non amatur *illa* ab iis, qui reverentur ipsum.

14 Ipse à principio, quum fecit hominem, permisit ipsum consilio ipsius, *dicens*; si voles, custodies mandata, & fidem, faciendo, quod placet.

15 Apposuit tibi ignem, & aquam, ad utrum volueris, extende manum tuam.

16 Coram hominibus est vita, & mors:

17 Et utrumcunque placuerit, dabitur ipsi.

18 Nam multa *est* sapientia Domini, & validus *est* potentiâ, & videns omnia.

19 Et oculi ejus intuentur eos, qui reverentur ipsum, & ipse cognoscit omne opus hominis.

20 Non præcepit cuiquam, ut facias impiè, nec dedit cuiquam peccandi licentiam.

CAP. XVI. *Causa felicis Politiæ.*

NE expetas inutilem liberorum multitudinem, neque læteris de filiis impiis, si multi fuerint: ne læteris de ipsis, nisi adsit ipsis reverentia Domini.

2 Ne fidenter incumbas vitæ illorum, neque innitaris illorum multitudine;

3 Præstat enim justus unus *aliis* mille.

4 Et mori sine liberis, quàm impios habere liberos.

5 Nam ab uno intelligente instrui civitas

tas habitatoribus poteſt, impiorum vero tribus citò deſolabitur.
6 Multa hujuſmodi vidit oculus meus, & potentiora his audivit auris mea.
7 In congregationem peccatorum accenditur ignis, & in gentem contumacem exardeſcit ira.
8 Non fuit placatus in omnes illos veteres gigantes, qui defecerant robore inſipiente ſuo:
9 Non pepercit vicinitati Loti, quos abominatus eſt propter ſuperbiam ipſorum:
10 Non miſertus eſt gentis perditæ eorum, qui procedebant cum peccatis ſuis, quæ perpetraverant:
11 Atque ità ſexcenta millia peditum, quæ collecta fuerant, in duritia cordis ipſorum flagellans, miſerans, verberans, curanſque Dominus miſericordiâ, & eruditione conſervavit; nam ſi quis fuerit durâ cervice in populo, mirandum eſt iſtud, ſi impunè tulerit:
12 Miſericordia enim, & ira ſunt apud illum.
13 Celeriter princeps eſt placidiſſimus, aut effundens iram: prout eſt multa miſericordia ejus, ità etiam reprehenſio ejus, unumquemque ſecundùm opera ipſius judicaturus eſt.
14 Non effugiet cum rapina peccator; ac minimè deficiet pii tolerantia.
15 Omni miſericordi beneficentiæ da locum: nam quiſque ſecundùm opera ſua inventurus eſt. Dominus induraverat Parhonem, ne cognoſceret ipſum, ut agnoſcerentur efficacitates ipſius *rebus creatis* ſub cœlo: omni creaturæ miſericordia ejus manifeſta eſt, nam lucem ſuam, ac tenebras adamante diſpeſcuit.
16 Ne dicas, à Domino abſcondar; & apud excelſum quis mei memor futurus eſt?
17 In populo quàmplurimo nequaquam erit recordatio mei: nam quæ *eſt* anima mea inter res creatas immenſas?
18 Ecce cœlum, & cœlum ſummum, abyſſus, & terra, & quæ in eis ſunt, ad aſpectum ejus commoventur; totus mundus, qui factus fuit, & qui eſt, ad voluntatem ejus.
19 Unà montes ipſi, & fundamenta terræ, reſpiciente ad ea Domino, concutiuntur tremore.
20 Neque condignè cor de iſtis cogitare poteſt: nam vias illius quis percipiat animo?
21 *Eſt* procella, quam nemo videre poteſt; verùm plurima ipſius opera ſunt in abditis.
22 Opera juſtitiæ ejus quis annunciare, aut quis ſuſtinere poſſit? nam longè *eſt* fœdus ipſum, & exquiſitio *rerum* omnium in morte.
23 Qui ſubmittit ſe, cogitat iſta; ſed vir inſipiens res ſtultas ſeductus cogitat.
24 Audi me, fili, & diſce ſcientiam, atque ad ſermones meos attende animo tuo.
25 Oſtendam penſitatè eruditionem, & accuratè enunciabo ſcientiam ejus.
26 Nam ex judicio Domini *ſunt* opera ejus inde à principio; & ex quo facta ſunt, diſpoſuit partes eorum.
27 Ornavit in ſeculum opera ſua, prout in manu ejus ſunt principia illius in generationem quamque: neque eſurierunt, neque fatigata ſunt in opificiis ejus, neque defecerunt ab operibus eius.
28 Alterum non fuit alteri anguſtiæ,
29 Et in ſeculum uſque non ſunt immorigera ſermoni ejus;
30 Nam poſtea in terram reſpiciens Dominus, implevit eam bonis ſuis.
31 Cadaver omnis animantis tegit ſuperficies illius, & in illam revertuntur ipſa.

CAP. XVII. *Prærogativa hominis protoplaſti, & Iiſraëlis à Deo electi.*

DOminus creavit è terra hominem.
2 Et rurſus in eam convertit ipſum.
3 Dies numeratos, & præfinitum tempus dedit ipſis, quum daret ipſis poteſtatem in ea, quæ ſuper terram ſunt:
4 Et induens eos robore pro conditione ipſorum, ſecundùm imaginem ſuam fecit ipſos:
5 Impoſuit timorem ejus cuilibet carni, ut beſtiis, & volucribus dominaretur.
6 Sed partem tribuens in *ſua* ſimilitudine, ſexto loco dedit ipſis mentem, ſeptimoque ſermonem ad interpretationem efficacitatum ejus.
7 Conſilium, & linguam, oculóſque, aures, & cor dedit ad cogitandum illis; ſcientiâ intelligentæ implevit eos, bonáque, & mala demonſtravit eis:
8 Adhibuit oculum ſuum ad corda eorum, dedit ut per ſecula gloriari poſſint de *factis* mirabilibus ipſius, ut intelligenter enarrent opera ipſius.
9 Et nominatiſſimam ſanctificationem ipſius electi laudent:
10 Adjecit eis ſcientiam, & legem vitæ hæreditariam dedit eis, ut percipiant animo ſe nunc mortales eſſe:
11 Fœdus perpetuum ſtatuit cum eis, & judicia ſua demonſtravit eis:
12 Magnificam gloriam viderunt oculi eorum, & glorioſam vocem ejus audivit auris eorum, quum diceret eis:
13 Attentè cavete ab omni injuſtitia: & mandata eis ſingulis de propinquo daret.
14 Non ſunt abſconditæ ab oculis ejus viæ illorum, perpetuò ſunt ei expoſitæ; ſed omnis homo à juventute ad res malas *ſpectat*: itaque non potuerunt corda ſua pro lapideis facere carnea.
15 Nam, quum dividerentur gentes totius terræ, unicuique genti conſtituit ducem; ſed aſſumſit Jiſraëlem pro parte ſua; quem, ùt primogenitus eſt, nutrit eruditione, & in partem communicans lucem dilectionis, non dimittit eum.
16 Quapropter omnia opera ipſorum ſunt tanquam ſol coram illo, & oculi illius aſſiduè intuentur vias ipſorum.
17 Non fuerunt occulta ab eo injuſta ipſo-

ipſorum facta, ſed omnia peccata ipſo-
rum expoſita fuerunt Domino; Dominus
verò, qui bonus eſt,& agnoſci figmentum
ſuum, neque dimiſit eos, neque reliquit,
quin parceret ipſis.

18 Miſericordia in virum *eſt* tanquam
ſigillum penès ipſum, & gratiam erga ho-
minem velut pupillam conſervat, imper-
tiens filiis ſuis,filiabúſque reſipiſcentiam;
poſtea verò exſurgens,retribuet ipſis, re-
tributionem, *inquam*, ipſorum retribuet in
caput ipſorum.

19 Veruntamen reſipiſcentibus conver-
ſionem dedit,& revocavit eos, qui toleran-
tiam deſerebant.

20 Revertere igitur ad Dominum, & re-
linque peccata: precare in os,& minùs of-
fende.

21 Reduc *te ipſum* ad Altiſſimum,& con-
verte ab injuſtitia: nam ipſe dux futurus
eſt è tenebris ad illuſtrationem ſaluta-
rem;

22 Et valde odio habe rem abominan-
dam.

23 Altiſſimum quis laudet in ſepulchro,
loco viventium, & edentium celebratio-
nem?

24 A mortuo,tanquam ſi non eſſet, perit
celebratio.

25 Vivens, & incolumis corde laudat
Dominum.

26 Magnam eſſe miſericordiam Domini
Dei noſtri, & placationem reverentibus ad
ipſum ſanctè:

27 Non enim poſſe omnia ineſſe homi-
nibus, cùm non ſit immortalis filius homi-
nis.

28 Quid lucidius ſole? at hic tamen de-
ficit: item vir, qui cogitat carnem, & ſan-
guinem.

29 Potentiam quidem altiſſimi cœli ille
conſiderat, ſed homines omnes ſunt terra,
& cinis.

CAP. XVIII. *Opera Dei imperſcrutabi-
lia.*

Qui vivit in ſeculum, is creavit omnia
communi lege.

2 Dominus ſolus juſtus, cùm non ſit
præter eum alter; qui fecit habitabilem
mundum palmo manûs ſuæ, cujus volun-
tati obediunt omnia: nam ipſe Rex o-
mnium eſt,diſtinguens in eis potentiâ ſuâ à
prophanis res ſanctas.

3 Cuinam contulit, ut enunciet opera
ipſius? aut quis perveſtigavit magna ipſius
facta?

4 Robur majeſtatis ipſius quis enumeret?
& quis propoſiturus ſit enarrationem mi-
ſerationum ejus?

5 Non poſſunt minuere,aut addere,ne-
que perveſtigare poſſunt *homines* mirabilia
opera Domini.

6 Quum abſolverit homo, tum princi-
pium eſt; quúmque deſiverit, tum dubita-
turus eſt,*unde incipiat.*

7 Nam quid *eſt* homo? & quis uſus il-
lius? quódnam *eſt* bonum illius? & quod
malum illius?

8 Numerus dierum hominis, ùt ſint plu-
rimi,*eſt* annorum centum: ſed cuique præ-
finitum obdormiendi tempus, omnium ra-
tiocinio non poteſt computari: tanquam
gutta aquæ è mari,& tanquam calculus are-
næ,ità ſunt mille anni inter dies ſeculi.

9 Propterea longanimis eſt Dominus er-
ga illos,& diffundit miſericordiam ſuam in
illos.

10 Vidit, & agnovit exitum eorum ma-
lum futurum eſſe:

11 Propterea copioſam adhibuit placa-
tionem ſuam.

12 Miſericordia hominis *eſt* erga proxi-
mum ſuum;

13 Miſericordia verò Domini erga o-
mnem carnem.

14 Arguens,erudienſque,docens,& con-
vertens,ùt paſtor gregem ſuum.

15 Excipientium eruditionem miſeretur,
& feſtinantium ad judicia ejus.

16 Fili, ſecundis rebus utens,ne præbeas
reprehenſionis argumentum, neque in ulla
oratione moleſtiam ſermonis improbi.

17 Nónne æſtum ſedat ros? ſic melior
eſt ſermo donatione.

18 Ecce nónne ſermo ſuperat donatio-
nem bonam? at utrumque *eſt* penès homi-
nem gratiâ præditum.

19 Stultus ingratè exprobrat, & donum
invidi tabefacit oculos.

20 Priuſquam loquaris, diſce, & ante in-
valetudinem cura.

21 Ante judicium compara te ipſum, ut
benefacias, & horâ animadverſionis placa-
tionem conſequeris.

22 Antequam infirmeris, abjice te con-
tinentiâ; & tempore peccatorum demon-
ſtra converſionem.

23 Ne impedias,quin reddatur tempeſti-
vè votum, neque differas ad mortem uſque,
ut juſtè facias.

24 Antequam voveas,compara te ipſum;
ac ne eſto ſimilis viro tentanti Dominum:

25 Recordare indignationem *venturam*
diebus mortis, & tempus vindictæ *ventu-
rum*,quum faciem avertet Deus.

26 Recordare tempus famis tempore ab-
undantiæ, paupertatem, & indigentiam,
quando eris dives.

27 A matutino ad veſpertinum uſque
commutatur tempus,& omnia iſta ſunt cita
coram Domino: homo ſapiens in re quali-
bet religioſè metuet, & diebus peccatorum
attentè cavebit à delicto; inſipiens verò
non obſervat tempus.

28 Omnis *vir* intelligens ſapientiam, &
eruditionem agnovit.

29 Et ei,qui adeptus eſt illam,celebratio-
nem tribuit.

30 Qui intelligentes ſunt, ii quoque ſer-
monibus ſapientiam teſtantur, & deſtillant
parœmias accuratas in vitam: optima *eſt*
fiducia in Dominum ſolum,quandoquidem
mortuum cor adhæret rei mortuæ.

31 Ne ſequaris concupiſcentias tuas, ſed
prohibe *te* à tuis appetitionibus.

32 Si ſuppeditaveris animo tuo rem,
quam concupiſcit, quæ lubet ipſi, facies,
ut gaudeant inimici tui de eo, qui invi-
dent tibi.

33 Ne læteris de multis deliciis tuis
neque requiras conſilium illarum *adipi-
ſcendarum.*

34 Ne ſias pauper, convivia ex fœnera-
tione

tione frequenter exhibendo, quum nihil est in marsupio tibi: nam famosus esses insidiator tuæ ipsius vitæ.

CAP. XIX. *Concupiscentia, & luxuria fugienda.*

Operarius ebriosus non solet ditescere: & qui nihili facit res parvas, paulatim ruit.

2 Vinum, & mulieres seducunt intelligentes; & qui agglutinatur scortis, est audax.

3 Tineæ, & vermes hæreditario jure possidebunt illum; & arefiet traductus in exemplum infamiæ maximæ.

4 Qui vero credit *se illis*, levis *est* animo; & qui peccat, in se ipsum delinquit.

5 Qui lætatur de constitutione prava, condemnabitur; qui verò oculum contra voluptates intentum habet, coronam parat vitæ suæ.

6 Qui compos est linguæ suæ, cum altero sine pugnis traducet vitam; & qui odit loquacitatem; minimè afficitur malo.

7 Nunquam repetas sermonem, & nihil tibi detrimento erit.

8 Ne enarra apud amicum, aut inimicum rationes alienæ vitæ: & nisi in te redundaturum esset crimen peccati, ne reveles.

9 Nam qui audiverit te, & observaverit te, is suo tempore odio habiturus est te.

10 Audivisti sermonem? moriatur apud te, & bono animo esto: non enim rumpet te.

11 A sermone stultus cruciatur doloribus, ùt à fœtu parturiens.

12 Ut sagitta fixa in femore hominis, ità est sermo in ventre stulti.

13 Argue amicum, ne quando fecerit; & si fecerit, ne quando pergat:

14 Argue proximum, ne quando dixerit; & si dixerit, ut non repetat:

15 Argue amicum; nam sæpe existit vana calumnia, & ne cuivis sermoni credito animus tuus.

16 Est, qui labitur sermone, sed non ex animo; ecquis autem est, qui non sit lapsus linguâ suâ?

17 Argue proximum, antequam mineris & concede locum legi Altissimi, quum irâ vacas.

18 Reverentia Domini principium est, quo ad accipiendum *proximum* adduceris, & sapientia ab eo dilectionem comparat: cognitio mandatorum Domini, *est* eruditio vitæ, & qui faciunt res placentes ei, percipiunt immortalitatis fructum: reverentia à Domino est tota sapientia, & omni sapientiæ adest effectio legis, & cognitio omnipotentiæ ejus; servus, qui dicit Domino, ùt placet *tibi*, non faciam; etsi postea faciet, irritat ultorem suum.

19 Improbitatis scientia non est sapientia; neque est prudentia, ubi consilium peccatorum est.

20 Est improbitas, quæ eadem abominanda est, sed est insipiens, qui parùm valet sapientiâ.

21 Præstat timidus, qui trepidat in intelligentia, eo, qui abundat prudentiâ, & transgreditur legem Altissimi.

22 Est astutia accurata, quæ ipsa injusta est, & est, qui pervertat gratiam in proferendo judicio; sed qui justè judicia pronunciat, hic sapiens est.

23 Est, qui pravè agens, flexus ambulat, pullatúsque; sed apud se plenus est ignito dolo.

24 Unà quidem deflectit vultum, & surdum voluntariè agit, sed ubi non cognoscitur priùs, te afficiet malo.

25 Etiamsi præ tenuitate roboris impeditus fuerit à peccando; si occasionem invenerit, afficiet malo.

26 Ex aspectu cognoscitur vir, & ex obvia personæ specie cognoscitur, qui valet mente.

27 Ornatus viri, & risus dentium, gressúsque hominis enunciant constitutionem ejus.

28 Est redargutio, quæ intempestiva est, & qui tacet *eam*, is quoque prudens est.

CAP. XX. *Ars loquendi, & tacendi.*

Quemadmodum meliùs est redarguere, quàm occultè indignari, sic, qui redarguenti confitetur, à detrimento prohibebitur.

2 Ut concupiscentia eunuchi de vitianda puella, ità *est* quisquis vi exercet judicia.

3 Est tacens, qui sapiens deprehenditur, & est aliquis odiosus præ multa loquacitate sua.

4 Est tacens, eò quòd non habet responsionem, & est tacens, qui opportunitatem novit.

5 Vir sapiens taciturus est ad opportunitatem usque; procax verò, & insipiens opportunitatem transsilit.

6 Qui abundat sermone, abominationi est; & qui potentiam sibi arrogat, odio est.

7 Quàm pulchrum *est* hominem reprehensum declarare resipiscentiam, sic enim voluntarium peccatum fugiturus est.

8 Placent quidem mala viro peccatori, sed inventum est ad detrimentum ipsius.

9 Est donatio, quæ tibi non profutura est, & donatio est, cujus dupla futura est retributio.

10 Accidit diminutio propter gloriationem, sed est, qui per humilitatem extulit caput.

11 Est, qui parvo emit multa, sed illa persolvit septuplo.

12 Sapiens se ipsum reddit sermonibus amabilem, stultorum verò gratiæ effunduntur.

13 Donatio insipientis non est tibi, si acceperis, profutura, similiterque etiam invidentis, propter necessitatem ab eo impositam: nam oculi ejus *spectant*, ut pro uno accipiant multa.

14 Pauca dabit; sed exprobrabit multa, & aperiet os suum tanquam præco.

15 Hodie mutuò dabit, & cras repetet, odiosus Domino, & hominibus *vir* hujusmodi.

16 Stultus dicet; non est amicus mihi, non est gratia beneficiorum meorum:

17 Qui comedent cibum meum, sunt vani linguâ.

18 O quoties, & quàm multi istum derisuri sunt! nam neque istud, quod habuit, ac-

ceptum

ceptum recto sensu dedit; neque similiter, quod non habet, ipsi perinde est.

19 Lapsus à pavimento tolerabilior *est*, quàm lapsus à lingua: ità ruina malorum studiosè advenit.

20 Homo ingratus, sermo intempestivus in ore rudium assiduè futurus est.

21 Ab ore stulti *prolata* reprobatur parabola, nequaquam enim dicit eam tempore suo.

22 Est, qui vetatur peccare præ indigentia, ac ne in sua quidem quiete compungitur.

23 Est, qui perdit se ipsum pudore; & quidem personæ observatione se ipsum perdit.

24 Est, qui gratiam ex verecundia promittit amico, deinde gratis eum inimicum parat.

25 Labes mala *est* in homine mendacium, & in rudium ore assiduè versatur.

26 Optabilior *est* fur, quàm mendax assiduus; utrique verò perditionis hæreditatem consequentur.

27 Mores hominis mendacis sunt ignominiosi; & pudor ejus comitatur ipsum assiduè.

28 Sapiens provecturus est se ipsum sermonibus, & vir prudens magnatibus placiturus.

29 Qui colit agrum suum, altiorem faciet acervum suum, & qui magnatibus placet, veniam exorabit injustitiæ suæ.

30 Xenia, & dona excæcant oculos sapientum, & velut pastomis, ori indita, avertunt reprehensiones.

31 In sapientia occulta, & thesauro abdito, quænam *est* utrobique utilitas?

32 Præstat homo occultans stultitiam suam homini occultanti sapientiam suam.

33 Præstat tolerantia infracta in quærendo Domino, homini suam ipsius vitam sine Domino agitanti.

CAP. XXI. *Resipiscere est odisse, & fugere malum.*

FIli, quum peccâsti, ne pergas ampliùs; sed priorum causâ deprecare.

2 Tanquam à serpente fuge à peccato: nam si accesseris ipsum, mordebit te.

3 Dentes leonis *sunt* dentes ejus, tollentes animas hominum:

4 Similis gladio ancipiti *est* omnis iniquitas, plagæ illius non est curatio.

5 Insultatio, & contumelia desolant divitias: ità superborum domus desolabitur.

6 Precatio pauperis ab ore *ipsius* ad aures *solùm* illius; sed judicium illius studiosè advenit.

7 Qui odit reprehensionem, vestigio insistit peccatoris, sed qui reveretur Dominum, convertetur ex animo suo.

8 Notus è longinquo est, qui valet linguâ; sed consideratus novit, quum ille labitur.

9 Qui ædificat domum suam pecuniis alienis, *est*, qui colligit sibi ipsi lapides ad tumulum sepulturæ suæ.

10 Stupa coacta *est* iniquorum congregatio, & consumit eos flamma ignis ad perditionem.

11 Via peccatorum lapidibus quidem complanata est; sed in extremo ejus *est* mortis fovea.

12 Qui custodit legem Domini, tenet intelligentiam ejus.

13 Assumtio autem sapientiæ *est* consummatio reverentiæ Domini.

14 Non erudietur is, qui non est solers.

15 Solertia enim, est, quæ multiplicat *illi* acerbitatem.

16 Cognitio sapientis velut inundatio multiplicari solet, & consilium ejus ùt castus fons vitæ.

17 Intestina stulti similia sunt confracto vasi: ullam scientiam non tenent in via sua.

18 Sermonem sapientem, quum audiverit scitus, laudat eum, & adhibet sibi; sin eum audivit, qui caret intelligentiâ, & displicet ipsi, & avertit eum post tergum suum.

19 Narratio stulti *est* tanquam onus in via: in labiis verò intelligentis invenitur gratia.

20 Os prudentis in Ecclesia requiri solet.

21 Tanquam domus deleta, ità *est* stulto sapientia: cujus sermones, si cum animo reputentur, cognitioni hominis vacantis intelligentiâ sermones insunt, quos nequeas perquirere.

22 Pro pedicis *est* in pedibus dementium eruditio, & velut manicæ ad manum dexteram.

23 Stultus in risu extollit vocem suam, vir autem solers vix placidè arrisurus est.

24 Tanquam mundus aureus *est* prudenti eruditio, & tanquam armilla imposita brachio dextero.

25 Pes stulti citò infertur in domum *alterius*, sed homo peritus multarum rerum pudore ab ea continebit se.

26 Imprudens à foribus flexus in domum introspicit, sed vir eruditus consistit foris.

27 Ruditas est hominis, quum auscultat ad fores, prudens verò ignominiam istam gravabitur.

28 Multiloquorum labia *res* narrant, quæ non attinent ipsos, prudentum verò sermones staterâ ponderantur.

29 In ore stultorum *est* cor ipsorum; in corde autem sapientum est os ipsorum.

30 Quum exsecratur impius satanam, is suam ipsius animam exsecratur.

31 Inquinat suam ipsius animam susurro; & ubicunque inquilinus fuerit, odio futurus est.

CAP. XXII. *Candidè agendum cum proximo.*

LApidi conspurcato comparatur piger, & quisque exsibilat ignominiam ejus.

2 Stercori bubulo è sterquiliniis comparatur piger, quem quisquis tollit, manum solet excutere.

3 Pudor patri est in genitura filii carentis eruditione, & filia *talis* ad detrimentum gignitur.

4 Filia prudens hæres viri sui futura est; quæ autem pudore afficit *eum*, ad tristitiam genitoris *afficit*.

5 Patrem, virúmque pudore afficit audax, sed apud utrosque ignominiosa futura est.

6 Musicorum *sonorum* in luctu narratio intem-

intempestiva *est*, flagella verò,& correctio tempore sapientiæ.

7 Liberi, qui cum vita bona educantur, suorum genitorum abscondunt ignobilitatem,liberi,qui in contemtu, & ruditate exsultant,inquinant nobilitatem cognationis suæ.

8 Conglutinat testam, qui docet stultum, & excitat dormientes e profundo somno; narrat dormitanti, qui narrat stulto: nam consummatâ narratione dicet,quid est?

9 Mortuum defle, quia defecit *eum* lux; & stultum defle, quia defecit eum intelligentia.

10 Suaviùs defle mortuum, quia requievit.

11 Nam stulti vita gravior est morte.

12 Luctus mortui septendialis *est*, sed stulti,ac impii *luctus perdurat* omnibus diebus vitæ ejus.

13 Cum insipiente ne habeas sermonem multum, neque ambules cum eo, quia caret intelligentiâ: nam,ùt nullo sensu est,omnia tua nihili facturus est.

14 Cave ab illo,ut molestiam non habeas, & quisquiliis ejus minimè inquineris.

15 Declina ab illo, & requiem consequeris, & nequaquam securus esto in dementia ejus:

16 Plumbo futurum esset aliquid gravius, & si quod aliud nomen est *rei alicui graviori* plumbo.

17 Arenam,& salem,& massam ferri faciliùs est ferre, quàm hominem vacantem intelligentiâ.

18 Coaxatio lignea devinctâ ad ædificium concussione non dissolvitur: ità cor statuminatum super consulta cogitatione nullo tempore timore perterre fiet.

19 Cor fundatum super intelligente cogitatione, *est* velut ornatus arenati in pariete xysti.

20 Valli in alto siti ex adverso venti, nequaquam mansuri sunt;

21 Ità cor meticulosum in cogitatione stulti, ex adverso cujusque timoris minimè permansurum est,

22 Qui pungit oculum, elicit lachrymas; & qui pungit cor,provocat sensum.

23 Qui mittit lapidem in volucres,abigit illas,& qui probris afficit amicum, dissolvit amicitiam.

24 Si in amicum strinxeris gladium, ne desperes: est enim reconciliationis via.

25 In amicum si aperueris os, ne verearis,est enim componendi ratio,præterquam ex probro, superbiâque, & arcani revelatione, & doloso ictu: ex his enim omnis amicus aufugit.

26 Fide utere erga propinquum in paupertate *illius*; ut læteris rebus secundis illius.

27 Tempore afflictionis permane apud illum,ut cohæres sis hæreditatis illius; neque enim semper circumhærentem constitutionem oportet contemnere, neque admirabilis *est* dives, qui non habet mentem.

28 Ante ignem *præit* vapor camini,& fumus,sic ante cædes convicia.

29 Amicum protegere non erubescam, & à conspectu ejus nequaquam abscondam me;

30 Quòd si mala mihi per ipsum evenerint,quisquis audiverit,cavebit ab illo.

31 O si quis inderet mihi ad os meum custodiam, & ad labia mea sigillum solers; ut non corruerem repentè ab illa, & me non perderet lingua mea!

CAP. XXIII. *Regulæ quodlibeticæ.*

DOmine pater,& dominator totius vitæ, ne derelinquas me in consilio istorum, neque sinas me inter istos cadere.

2 (Quis institueret in cogitationem meam flagella,& in corde meo eruditionem sapientiæ?) ut in peccatis errore commissis tu mihi parcas Domine, & non sinas eorum contumelias, qui ex professo peccatores sunt:

3 Ut non multiplicentur errores mei, & abundent peccata mea ad contritionem; itaque corruam coram adversariis, & gaudeat de me inimicus meus,ii,quorum spes procul est à misericordia tua.

4 Domine pater,& Deus vitæ meæ, elationem oculorum ne tribuas mihi,& giganteum animum semper amove à servis tuis.

5 Spes inanes,& cupiditates averte à me, & contine semper eum, qui cupit servire tibi: ventris appetentia, & concubitus, ne occupent me, & animo impudenti ne tradas me famulum tuum.

6 Audite, liberi,eruditionem oris veracis; quam,qui servabit,minimè deprehendetur labiis ipsius.

7 In sua imprudentia intercipietur peccator,& conviciator,superbúsque offendent istis.

8 Juramento ne assuefacias os tuum, & nominare sanctum ne assuefias.

9 Nam quemadmodum famulus non paucis vicibus afficitur, de quo assiduè habetur quæstio: ità qui jurat,& Deum semper nominat,à peccato minimè mundus erit.

10 Vir, qui multùm jurat, plenus est iniquitate, & non abscedet à domo ejus flagellum.

11 Quum abundabit peccatum ejus in ipso, etiam si despexerit, peccat dupliciter.

12 Quòd si inaniter juravit, justus non habebitur: nam implebitur domus ejus inductis flagellis.

13 Est sermo circumvestitus morte, ne deprehendatur iste in hæreditate Jahakobi.

14 Nam à piis omnia hæc abstitura sunt, qui in peccatis non involventur.

15 Intemperanti juramento ne assuefacias os tuum: huic enim culpa inest peccati.

16 Recordare patris, & matris tuæ, nam inter magnates considebis.

17 Ne fortè oblivioni tradaris coram illis, & consuetudine tuâ ipsius marcescas; velles enim te non natum esse,& diem exsecrareris partûs tui.

18 Homo consuescens sermonibus probrosis, omnibus diebus suis nequaquam erudietur.

19 Duo genera multùm peccant, & tertium adducit iram:
20 Animus fervidus ùt ignis ardens, qui non extinguitur, donec consumtus sit:
21 Homo scortator peccans in suo ipsius corpore, qui non desinit, donec ignem accenderit.
22 Scortatori homini quilibet cibus suavis *est*, nequaquam cessaturus est, donec moriatur.
23 Homo digrediens è cubili suo, dicens cum animo suo, quis videt me?
24 Tenebræ circumstant me, & parietes tegunt me, & nemo videt me, quid vererer? peccata mea minimè recordabitur Altissimus:
25 Cui timori *sunt* oculi hominum, quasi non noverit oculos Domini Altissimi millies sole lucidiores esse.
26 Qui inspiciunt omnes vias hominum, & considerant in partes occultas usque.
27 Cui, antequam hæc omnia crearentur, nota erant omnia, similiterque postquam consummata sunt, pervidet omnia:
28 Hic in plateis civitatis vindicabitur, & ubi non suspicatus fuerit, deprehendetur.
29 Similiter etiam mulier relinquens virum suum, & hæredes ex alio parans.
30 Etenim primùm non paruit legi Altissimi, ac secundò in virum suum deliquit, tertiò vero scortatione adulteravit, & ex alio viro præbuit liberos.
31 Hæc in Ecclesia producetur, & in liberos hujus animadversio erit.
32 Non mittent in diversum filii istorum radicem, & rami istius non ferent fructum:
33 Relinquet ad exsecrationem memoriam sui, & probrum istius non delebitur.
34 Ità cognoscent, qui reliqui facti fuerint, nihil esse meliùs reverentiâ Domini, & nil suavius eo, qui attendit mandatis Dei.
35 Gloria magna *est* sequi Deum, & longitudo vitæ *in eo sita est*, ut accipiaris ab illo.

CAP. XXIV. *Encomium sapientiæ.*

Sapientia laudat seipsam, & in medio populi sui gloriatur.
2 In Ecclesia Altissimi os suum aperit, & coram potentia ejus gloriatur, *dicens*:
3 Ego ex ore Altissimi proveni, & tanquam nebula cooperui terram:
4 Ego in excelsis *locis* tentorium habui, & *fuit* thronus meus in columna nubis:
5 Rotunditatem cœli circumivi sola, & in profunditate abyssorum ambulavi.
6 In fluctu maris, & in tota terra, atque in omni populo, ac gente acquisivi:
7 Et apud hæc omnia quæsivi requiem, ut in hæreditate alicujus commorarer.
8 Tunc mandavit mihi Creator omnium, & qui creavit me, fecit, ut requiescere tentorium meum, dicens:
9 In JahaKobo tentorium pone, & hæres esto Jeruschalaimis,
10 Ante seculum à principio creavit me, & in secula minimè defectura sum: in tentorio sancto coram illo ministravi.
11 Atque ità Tzijone stabilita sum, in civitate sanctificata similiter fecit, ut quiescerem, & Jeruschalaimis *est* potestas mea.
12 Itaque radicata sum in populo affecto gloriâ, in parte Domini, hæreditatis ipsius.
13 Tanquam cedrus in Libano exaltata sum, & tanquam cupressus in montibus Chermonis:
14 Tanquam palma Hengedi exaltata sum, & tanquam plantæ rosæ Jerichuntinæ:
15 Tanquam olea decora in specioso campo, & tanquam platanus ex aquis exaltata sum:
16 Tanquam cinnamomum, & tanquam pila aromatica, & tanquam myrrha electa emisi odorem bonum:
17 Tanquam galbanum, & onyx, stactéque, & tanquam thuris vapor in tabernaculo.
18 Ego velut terebinthus extendi ramos meos, súntque gloriosi, & gratiosi rami mei.
19 Ego tanquam vitis germinans protuli odorem bonum; & flores mei afferunt fructum gloriosum, & divitem.
20 Ego mater *sum* dilectionis optimæ, reverentiæque, & cognitionis, & spei sanctæ.
21 Quas communico cum liberis meis omnibus, semper futuras iis, qui indicuntur ab ipso.
22 Accedite ad me, qui cupitis me, & fructibus meis, quos gigno, implemini:
23 Nam memoria mei dulcior *est* melle, & hæreditas mea favo mellis.
24 Qui comedunt me, adhuc esurient; & qui bibunt me, adhuc erunt sitientes mei.
25 Qui auscultat mihi, pudore non afficietur unqnam: & qui colunt me, non aberrabunt.
26 Hæc omnia *dicit* liber fœderis Dei Altissimi.
27 Lex, quam mandavit nobis Mosche hæreditariam in congregationibus JahaKobi: ne deficiatis, quin robore valeatis in Domino: ut confirmet ipse vos, agglutinamini ipsi: Dominus omnipotens Deus solus est, neque est ampliùs præter ipsum servator:
28 Qui implet omnia tanquam Pischon sapientiâ suâ, & tanquam Tigris diebus novorum *fructuum*:
29 Qui replet tanquam Euphrates intelligentiâ, & tanquam Jarden diebus messis:
30 Qui demonstrat tanquam lucem eruditionem scitam, & tanquam Gichon diebus flavescentis segetis.
31 Non agnovit primus perfectè illam, similiterque ultimus non pervestigavit illam:
32 Nam ex mari plurimæ emergunt cogitationes illius, & consilium illius ex abysso magna.
33 Ego sapientia tanquam fossa ducta è flumine.
34 Et tanquam aquæ ductus, processi in paradisum:
35 Dixi, irrigabo optimum hortum, meum

meum, & inebriabo areolam justam meam:
36 Ecce autem factus est mihi ex fossa fluvius,& ex fluvio meo factum est mare:
37 Quia eruditionem tanquam matutinum tempus illustro, & demonstro eam in longinquum usque.
38 Quia doctrinam ad prophetiam effundo, quam relicturus sum in generationes æternas.
39 Videtis me non mihi soli laborâsse,sed omnibus,qui exquirunt illam.

CAP. XXV. *Arithmetica ethica: ubi tria, quæ placent: tria,quæ displicent: decem, quæ magni fiunt.*

TRibus rebus speciosa effecta sum, & surrexi speciosa coram Domino, coram Domino,& hominibus:
2 Concordiâ fratrum,& amicitiâ propinqui, & viro,ac muliere,quibus inter ipsos convenit.
3 Tria verò genera odit anima mea, & infensus sum valde vitæ illorum:
4 Pauperem superbum, & divitem mendacem, senemque mœchum minimâ præditum intelligentiâ.
5 In juventute tua si nihil coëgeris, quomodo poteris in senectute tua consequi?
6 Quàm speciosum est canitiei judicium, & senioribus cognitio consilii?
7 Quàm speciosa *est* senum sapientia, & gloria præditis *decora* cognitio,atque consilium!
8 Corona senum *est* experientia multiplex, eorúmque gloriatio reverentia Domini.
9 Novem cogitata prædicavi beata esse ex animo meo; & decimum proloquar linguâ meâ.
10 Homo de liberis lætans *beatus est*, & qui vivens videt ruinam inimicorum:
11 Beatus,qui habitat cum uxore intelligente,& qui linguâ non labitur,& qui non servit homini indigno se:
12 Beatus,qui adeptus est prudentiam,& qui *eam* narrat ad aures audientium.
13 Quàm magnus est, qui adeptus est sapientiam! sed nemo est,qui superet reverentem Domini.
14 Dilectio autem Domini supra omnia excellit ad illustrationem.
15 Qui tenet eam, cui comparari posset?
16 Reverentia Domini principium *est* dilectionis ejus, fides verò principium agglutinationis ad illum.
17 Omnem plagam *paterer*,modò ne plagam cordis;& omnem improbitatem,modò ne improbitatem mulieris;
18 Omnem invasionem, modò ne invasionem osorum; & omnem ultionem, modò ne ultionem inimicorum:
19 (Non est caput valentius capite serpentis, neque est animus valentior animo inimici.)
20 Habitare cum leone, & dracone malim,quàm habitare cum improba muliere.
21 Improbitas mulieris mutat faciem illius, & faciem illius offundit tenebris,*ut sit* tanquam ursa.
22 Inter propinquos suos accumbens vir illius etiam invitus propter illam ingemiscet.
23 Exigua *est* omnis improbitas ad improbitatem mulieris, sorte peccator accidat illi.
24 Ut ascensus arenosus ad pedes senis, ità *est* mulier garrula quieto viro.
25 Ne accidas ad pulchritudinem mulieris, & mulierem ne concupiscas deliciarum causâ.
26 Ira, & impudentia,ac turpitudo magna inest mulieri,si suppeditaverit,quæ opus sunt viro suo.
27 Cor humile, faciémque mœstam, & plagam cordis *efficit* mulier improba;
28 Manus remissas,& genua soluta, quæ non consolatur virum suum in angustia.
29 A muliere principium *est* peccati, & per eam nos omnes morimur.
30 Ne des aquæ effluendi locum, neque mulieri improbæ licentiam exeundi.
31 Si non ambulat ad manum tuam;
32 A carne tua reseca illam,da *libellum*, & dimitte *illam*.

CAP. XXVI. *A quatuor rebus cavendum.*

MUlieris bonæ beatus *&* vir, & numerus dierum ejus duplex.
2 Mulier fortis lætitiam affert viro suo, & annos vitæ illius implet prosperitate.
3 Bona mulier bona portio est, in partem reverentibus Dominum dabitur:
4 Divitis enim, ac pauperis animus bonus *est* erga Dominum,omni tempore vultum habentes hilarem exsultant.
5 A tribus formidat cor meum,& à quarti conspectu metuo.
6 Calumnia civitatis,& concio populi;
7 Et obtrectatio; *illa* omnia supra mortem laboriosa sunt:
8 Sed onerosa cordi,& luctifica *est* mulier æmulans zelotypiâ mulierem *alteram*:
9 Et flagellum *est* linguæ cum omnibus de re communicans.
10 Jugum bonum exagitatum *facit* mulier improba: qui habet eam,ità *est* ùt qui prehendit scorpium.
11 Iram magnam *efficit* mulier ebriosa,& vertiginosa, quæ inhonestam constitutionem suam minimè contegit.
12 Scortatio mulieris in elatis oculis, atque in palpebris ejus cognoscitur.
13 In filiam inverecundam confirma custodiam, ut quum invenerit sibi licentiam esse,non utatur eâ.
14 Impudentem oculum à tergo observa,ac ne mireris,si delinquat in te.
15 Quemadmodum viator sitiens os aperit invento fonte, & de omni aqua propinqua bibit; *ità* adversùm omnem palum sessura esset,& adversùs telum apertura pharetram.
16 Gratia mulieris delectat virum ipsius, ossaque illius pinguefacit scientia illius.
17 Donatio Domini *est* mulier taciturna, atque benevola, neque est quicquam, quo erudita illius anima commutari possit.
18 Gratia suprema *est* pudica,& fidelis mulier:

19 Neque est pretium ullum æquè pendendum, ac temperans anima illius.
20 *Vt* sol Domini oriens in altissimis; ità pulchritudo bonæ mulieris est in ornamento domûs ipsius.
21 *Vt* lucerna elucens in lychnucho sancto, ità *est* pulchritudo vultûs *illius* in ætate stata.
22 *Vt* columnæ aureæ, impositæ basibus argenteis, ità *sunt* pedes speciosi in pectoribus firmis *illius*.
23 Fili, florem ætatis tuæ conserva sanum, ac ne des alienis robur tuum.
24 Quum requisiveris ex omni agro fœcundam sortem, sere propria semina, fretus bono genere tuo:
25 Ità fœtus tui superstites, & audenter generosum animum obtinentes augescent.
26 Mulier meretrix æqualis sui reputabitur; quæ autem subest viro, turris defendens à morte reputabitur utentibus.
27 Mulier impia in partem iniquo dabitur, pia verò datur reverenti Dominum.
28 Mulier inhonesta ignominiam *in virum* excitabit, filia verò honesta etiam virum verebitur.
29 Mulier inverecunda ùt canis reputabitur, quæ autem verecundiam habet, reverebitur Dominum.
30 Mulier honorans virum suum, omnibus apparebit sapiens, quæ autem non honorat eum, superbè impia ab omnibus agnoscitur.
31 Bonæ mulieris vir beatus *est*, numerus enim annorum ejus futurus est duplex.
32 Mulier clamosa, & loquax spectata est, ad arcendos inimicos *apta*:
33 Et hominis cujusque anima, quæ similiter arcetur istis, in bellicis seditionibus sibi ipsi degendum cogitat.
34 Duobus *nominibus* afficitur tristitiâ cor meum, & de tertio advenit mihi indignatio.
35 Si vir bellator inopiâ deficit, & viri intelligentes si flocci fiunt.
36 Et si quis revertitur à justitia ad peccatum: hunc comparabit Dominus, ut cædatur gladio.
37 Vix eximitur mercator è delicto, neque justus est à peccato caupo.

CAP. XXVII. *Sapientiæ tria displicent.*

Rei indifferentis gratiâ peccaverunt multi, & qui quærit abundare, oculum suum avertit.
2 Inter compages lapideas pangitur clavus, & inter venditionem, atque emtionem peccatum ultrò citròque teritur.
3 Qui non obtinet studiosè reverentiam Domini, hujus citò subvertetur domus.
4 Dum excutitur cribrum, remanent sordes; similiterque exuviæ hominis in eloquutione ejus.
5 Vasa figuli caminus probat, tentatio verò hominis colloquio ipsius *probatur*.
6 Culturam arboris demonstrat fructus illius, sic eloquutio cogitationis, quæ inest cordi hominis.
7 Ante eloquutionem ne laudaveris quenquam, hæc enim *est* tentatio hominum.
8 Si sequaris jus, comprehendes ipsum, & indues ipsum velut talarem *vestem* gloriæ.
9 Volucres ad similes sibi divertunt, veritas verò ad eos revertitur, qui colunt *ipsam*.
10 Leo insidiatur venationi, similiterque peccatum iis, qui operantur malum.
11 Narratio pii semper *est* cum sapientia, imprudens verò mutatur ùt luna.
12 Inter eos, qui carent intelligentia, observa tempus: inter consideratos verò assiduè versare.
13 Narratio stultorum offensioni est, & risus eorum hæret deliciis peccati.
14 Sermo illius, qui plurimùm jurat capillos arrigit, & certamen illorum facit, ut obstruamus aures.
15 Effusionem sanguinis *facit* superborum pugna, & conviciatio illorum gravis auditu *est*.
16 Qui revelat arcana, amittit fidem; ac nequaquam amicum inventurus est ex animo suo.
17 Benevolentiâ prosequere amicum, & fidus esto cum eo:
18 Quòd si revelaveris arcana ejus, nequaquam persequaris eum.
19 Quemadmodum enim perdit homo inimicum suum, ità perdit propinquum suum.
20 Et quemadmodum si volucrem è manu tua dimiseris, ità propinquum dimisisti, & minimè venando consequeris ipsum.
21 Ne prosequaris ipsum: nam abstitit procul, effugítque ùt dorcas è laqueo:
22 Nam vulnus obligari potest, & de convicio est reconciliatio:
23 Sed qui revelavit arcana, amisit fidem.
24 Qui nutat oculo, fabricatur mala, & qui novit eum, absistit ab eo.
25 E regione *quidem* oculorum tuorum suave efficiet os suum, & sermones tuos mirabitur; sed postea pervertet os suum, & tuis sermonibus offensiones addet.
26 Permultùm odi, neque est, quem ei comparem, & Dominus odio habiturus est.
27 Qui lapidem in altum mittit, super caput suum mittit; ità plaga dolosa diducit vulnus.
28 Qui fodit foveam, in ipsam incidet:
29 Et qui statuit laqueum, capietur ipse.
30 Malefico mala supervenientia morabuntur apud ipsum, quàmvis minimè cognoscat, unde adveniant ipsi.
31 Illusio, & probrum superborum *est*, vindictaque ùt leo insidiatur illis.
32 Laqueo capientur, qui lætantur de ruina piorum, & dolor consumet eos ante mortem ipsorum, simultas, & ira. & quæcunque sunt res abominandæ: hujusmodi vir, *inquam*, peccator possidetur istis.

CAP. XXVIII. *Ignoscentia virtus regia.*

Ultori obveniet ultio à Domino, qui peccata ejus constanter servaturus est.
2 Dimitte injuriam proximo, ac tum deprecanti tibi solventur peccata tua.
3 Homo in hominem conservat iram, & à Domino curationem petat?
4 Et in hominem similem sibi non adhibens misericordiam, pro peccatis suis deprecetur?
5 Quum ipse, qui caro est, conservet simultatem, ecquis expiet peccata illius?

6 Me-

6 Memento finis, & desine inimicitias gerere:

7 Ac ne simultatem exerceas in proximum *ad* corruptionem, & mortem; sed in mandatis permane.

8 Memento mandatorum, neque simultatem exerceas in proximum:

9 Et *memento* fœderis Altissimi, ac despice rem ignoratione commissam.

10 Abstine à lite, & minues peccata: nam homo iracundus incendit pugnam.

11 Vir peccator amicos turbat, & inter eos, qui pacem habent, immittit calumniam.

12 Prout est materia ignis, ità accenditur: prout est confirmatio pugnæ, *ità* augetur ignis: prout est robur hominis, *ità* furor est illius: & prout sunt divitiæ hominis, *ità* illius extollunt iram.

13 Contentio accelerata accendit ignem, sed pugna accelerans effundit sanguinem.

14 Si flaveris in scintillam, accenditur, sin exspueris in illam, extinguitur; ambo verò ex ore tuo exeunt.

15 Susurronem, ac bilinguem exsecramini: multos enim habentes pacem perdiderunt.

16 Lingua duplex multos divexavit, & dissipavit eos ab una gente ad alteram:

17 Et civitates munitas sustulit, domósque magnatum subvertit.

18 Lingua duplex mulieres fortes ejecit, & privavit eas laboribus ipsarum,

19 Qui attendit ei, nequaquam requiem consequetur, neque habitabit cum tranquillitate.

20 Plaga flagelli efficit vibicem, sed plaga linguæ confringit ossa.

21 Multi ceciderunt acie gladii, sed non *tam multi*, quàm qui propter linguam ceciderunt.

22 Beatus est, qui protegitur adversùs illam, qui non expertus est furorem illius;

23 Qui non traxit jugum illius, & vinculis non alligatus est.

24 Nam jugum illius iugum *est* ferreum, & vincula ejus vincula ærea.

25 Mors pessima *est*, quæ affertur ab illa, & sepulchrum utilius est illâ.

26 *Illa* piis minimè dominatura est, & flammâ illius minimè comburentur.

27 Qui derelinquunt Dominum, incident in illam: atque in his accendetur, ac non extinguetur unquam, immittetur in ipsos tanquam leo, & tanquam pardalis perimet ipsos:

28 Ecce circumsepi possessionem tuam spinis; at ori tuo fac januas, & vectes.

29 Argentum tuum, & aurum tuum colliga; sed sermonis tui trutinam confice, & ori tuo fac januam, & vectem:

30 Et attende, ne quando labaris illis, ut non concidas coram insidiatore.

CAP. XXIX. *Opera misericordiæ.*

Qui exercet misericordiam, fœneratur propinquo; & qui se pro illo confirmat facultate suâ, servat mandata.

2 Mutuum da propinquo tempore quo opus habet, iterúmque redde propinquo tempore suo.

3 Firmum exhibe sermonem tuum, & fidus esto erga illum: ità omni tempore, quod opus erit tibi, consequeris.

4 Multi tanquam rem inventam existimaverunt fœnus, & laborem exhibuerunt iis, qui ipsos adjuverant.

5 Usque dum acceperit, osculatur manus illius, & pro pecuniis propinqui submittit vocem:

6 Tempore autem restitutionis protrahit tempus, & affert excusationem socordiæ, ac causatur tempus:

7 Quod si potuerit dare, vix reportabit dimidium, & reputabit illud tanquam rem inventam.

8 Sin minùs, *quum* privaverit eum pecuniis suis, & immeritò inimicum eum comparaverit.

9 Exsecrationes, & convicia rependet ei, pro gloria ignominiam reddet ei.

10 Multi itaque propter improbitatem *istam* aversantur hominem, & privari metuunt.

11 Veruntamen afflicto propinquo longanimus esto, & in *conferenda* misericordi beneficentia ne protrahas eum.

12 Propter mandatum suscipe pauperem, & in egestate ipsius ne averseris eum.

13 Perde argentum propter amicum, & fratrem, ac ne abscondas illud subter lapidem, ut pereas.

14 Colloca thesaurum tuum secundùm mandata Altissimi, quod utilius erit tibi, quàm aurum ipsum.

15 Concludito misericordem beneficentiam in penuariis tuis, eàque te ex omni afflictione eximet:

16 Supra scutum robustissimum, & supra hastam validam contra hostem propugnabit te.

17 Vir bonus spondebit pro altero; sed qui amisit pudorem, derelinquet illum.

18 Beneficiorum sponsoris ne obliviscaris, exposuit enim animam suam, pro te.

19 Sponsionem bonam evertit peccator.

20 Sponsore usus fugit peccator, atque inutilis *vir* animo suo relinquit eum, qui liberavit ipsum.

21 Sponsio multos commodè agentes perdidit, & agitavit eos ùt fluctus maris:

22 Viros potentes ejecit domibus, qui erraverunt per alienas gentes.

23 Peccator transgrediens mandata Domini, in sponsionem incidet, & qui persequitur operarum conductiones, incidet in judicia.

24 Suscipe propinquum pro facultate tua, & attentè cave tibi ipsi, ne incidas.

25 Præcipua vitæ humanæ *sunt* aqua, & panis, vestísque, & domus tegens imbecillam conditionem.

26 Melior *est* vita pauperis sub tegmine trabium, quàm epulæ splendidæ ex alienis rebus.

27 Æquè parvis, ac magnis rebus acquiesce, ac ne audias probrum domûs tuæ.

28 Mala *est* vita *migrantis* de domo in domum: nam ubi inquilinus es, non audes aperire os.

29 Hospites accipies, & potum præbebis ingratis, & adhuc præterea res acerbas audies:

30 Adveni, inquiline, instrue mensam, & si quid est penès te, pasce me;
31 Abi, inquiline, à conspectu gloriæ; opus est domo, hic frater mihi in hospitium advenit.
32 Gravia *sunt* ista prudenti, increpatio de domicilio, & fœneratoris probrum.

CAP. XXX. *Liberorum, & sanitatis ratio habenda.*

Qui amat filium suum, assiduè flagella ei adhibiturus est, ut lætetur de eo tandem.
2 Qui erudit filium suum, lætabitur de eo, & inter spectatos de eo gloriabitur.
3 Qui docet filium, invidentiam acuit inimici, & coram amicis de eo exsultaturus est.
4 Defuncto illius patre, ità *est* tamen quasi non esset mortuus, nam similem sibi reliquit post se.
5 *Quem* in vita sua videns, lætatus est de eo, neque in obitu suo afficitur tristitiâ.
6 *Quia* contra hostes reliquit vindicem, & qui amicis referat gratiam.
7 Qui strigilem adhibet filio, colligat vulnera illius, quàmvis ad omnem clamorem turbentur viscera ipsius.
8 Equus indomitus evadit molestus, & filius sibi permissus evadit præceps.
9 Blandè educa filium, & terrorem incutiet tibi, collude ipsi, & tristitiâ afficiet te.
10 Ne rideas cum ipso, ut non afficiaris dolore, & tandem collidas dentes.
11 Ne des ei licentiam in juventute, ac ne despicias errata ejus.
12 Flecte collum ejus in juventute, & frange latera ejus, dum est infans; ne fortè induratus sit tibi inobsequens, & dolori sit animæ tuæ.
13 Erudi filium tuum, & operam da ei, ut non offendas turpi conditioni ejus.
14 Præstat pauper sanus, & constitutione suâ valens, diviti flagellis affecto in corpore suo.
15 Sanitas, & bona constitutio quolibet auro melior *est*, & corpus validum immensis opibus.
16 Non sunt divitiæ, quæ meliores sunt sanitate corporis, neque est lætitia superans gaudium cordis.
17 Potior *est* mors, quàm vita acerba, aut invalitudo permanens,
18 Res bonæ inclusæ ad os clausum *velut* fercula ciborum ad sepulchrum sita.
19 Quid prodest holocaustum idolo? nam neque edit, neque odoratur: ità est is, quem persequitur Dominus:
20 Qui videt oculis, & gemit, tanquam eunuchus amplectens virginem, atque ingemiscens.
21 Ne tradas tristitiæ animum tuum, neque angas te ipsum consilio tuo.
22 Lætitia cordis *est* vita ipsa hominis, & exsultatio producit dies viri.
23 Dilige animum tuum, & consolare cor tuum, tristitiámque procul à te siste.
24 Multos enim perdidit, occidítque tristitia.
25 Invidia, & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectutem adducit solicitudo.
26 Cor splendidum, & bene affectum in epulis ciborum suorum curam habet.

CAP. XXXI. *Regulæ convivales.*

Vigiliæ divitiarum *causâ* tabefaciunt carnes, & cura earum amovet somnium.
2 Solicitudo pervigil postulat dormitationem, & infirmitatem gravem eluit somnus.
3 Defatigatur dives in cogendis pecuniis, & in quiete impletur deliciis suis.
4 Defatigatur pauper penuriâ victûs, sed in quiete sua efficitur egentior.
5 Qui amat aurum, non erit justus; & qui persequitur corruptionem, hic implebitur eâ.
6 Multi fuerunt vincti propter aurum, & perditio eorum occurrit eis.
7 Lignum offensionis *est* iis, qui sacrificant ipsi, & omnis imprudens capietur eo.
8 Beatus *est* dives, qui inculpatus deprehenditur, & qui non sectatur aurum.
9 Quis est ille, ut beatum prædicemus eum? fecerit enim in populo suo res admirabiles.
10 Quis probatus eò, perfectè versatus est, ut extollatur gloriâ? quis quum posset transgredi, non transgressus est? & quum *posset* malum facere, non fecit?
11 Propterea confirmabuntur bona ejus, & beneficia misericordiæ ejus enarrabit Ecclesia.
12 Ad mensam magnificam assidens ne aperias fauces tuas in ea:
13 Neque dicas, multa certè sunt imposita ei.
14 Memento malam rem esse oculum nequam.
15 Quid oculo nequius creatum est? propterea de omni aspectu lacrhymatur.
16 Quócunque inspexeris, ne extendas manum tuam:
17 Ac ne cum eo in patina collidas.
18 Intellige res propinqui ex te ipso, & de omni verbo cogita: comede ùt homo, quæ apposita sunt tibi; neque devora, ne odio habearis.
19 Cessa primùm eruditionis gratiâ, neque esto insatiabilis, ne fortè offendas:
20 Quòd si inter plures consederis, ne primus eorum extendas manum tuam.
21 Quàm sufficit homini erudito res modica? nam in cubili suo non anhelat; somnus sanus *est*, cum intestino mediocri surgit manè, compos animæ suæ:
22 Laboriosæ vigiliæ, & cholera, torminàque adsunt viro insaturabili:
23 Quòd si coactus fueris in epulis, exsurge, deambulans, vome; & quiesces.
24 Audi me, fili, ac ne contemnas me, & tandem comperies sermones meos.
25 In omnibus operibus tuis esto promtus, & ulla infirmitas minimè obveniet tibi.
26 Splendido in cibis benedicunt labia, testimonium *est* fidele bonitatis illius:
27 Improbo propter cibum obmurmurat civitas, & accuratum *est* testimonium improbitatis illius.
28 In vino ne agas virum; nam vinum multos perdidit.
29 Fornax probat id, quo duratur acies ex

ex immersione ità vinum in corde superborum ex ebrietate *facit*.
30 Tanquam vita *est* vinum hominibus, si moderate illud biberis.
31 Quænam vita est *homini*, qui destituitur vino? hoc enim creatum *est* ad lætitiam hominibus.
32 Exsultationem cordis, lætitiámque animi *efficit* vinum potum tempestivè, quod satis est.
33 Acerbam animam *facit* vinum multum potum, irritatione, & adverso casu.
34 Auget animum ebrietas imprudentis ad offensionem: minuit robur, & acquirit vulnera.
35 In convivio vinoso ne redarguas propinquum, neque facias eum nihili in lætitia eius:
36 Sermonem probrosum ne dixeris ei, neque angas eum, obversantem tibi.

CAP. XXXII. *Regulæ ethico-musicæ.*

Ductorem *si* te constituerunt *homines*, ne extollitor; esto eis tanquam unus ex ipsis:
2 Curam eorum habe, atque ità sede.
3 Et omnem tui copiam facito, quúmque probaveris te, requiescito: ut per illos afficiaris lætitiâ, & ornamenti causâ coronam adipiscaris.
4 Alloquere seniorem: hoc enim decet te
5 Sed quum accuratâ scientiâ agitur, musicis etiam modulos impedi.
6 Ubi est concentus, ne effundas eloquium, neque intempestivè agas sapientem.
7 Sigillum carbunculi impositum ornamento aureo, *est* concentus musicorum in vinoso convivio.
8 Sigillum smaragdi in aureo instrumento *est*, musicorum melos ad vinum suave.
9 Loquere adolescens vix, si opus erit tibi, si bis interrogatus fueris:
10 Summatim sermonem contrahe paucis multa.
11 Esto tanquam is, qui novit, & silet tamen.
12 Inter magnates æqualem ne præbeas te, & ubi senes *sunt*, ne multa effutias.
13 Ante tonitru celer præit fulgur, & ante verecundum procedit gratia.
14 Tempestivè expergiscere, ac ne aciem extremam agito; excurre domum, ac ne desideto;
15 Ibi lude, & fac, quæ cogitaveris; sed sine peccatis, & sermone superbo:
16 Atque his fruens, benedic ei, qui fecit te, & qui inebriat te bonis suis.
17 Qui reveretur Dominum, excipiet eruditionem eius; & qui manè incumbunt, adipiscentur benevolentiam.
18 Qui quærit legem, explebitur eâ; simulator verò offendet in eam.
19 Qui reverentur Dominum, consequentur judicium, & jura accendent, ceu lucem.
20 Homo peccator declinat redargutionem, & pro voluntate sua invenit judicia sibi convenientia.
21 Vir consultus minimè cogitationem negligit: inconsultus verò, & superbus non pertimescit metum:
22 Sed postquam fecit, apud se sine consilio *est*.
23 Sine consilio ne facias quidquam, & quum feceris, ne pœniteat te.
24 Via, in qua adversus casus est, ne ambules, & ne offendas in lapidosis *locis*.
25 Ne credas viæ, quæ sine offendiculo est, sed à filiis tuis cave:
26 In omni bono opere crede tibi ipsi: hæc enim est mandatorum observatio.
27 Qui credit Domino, attendit mandato; & qui fidem habet in eo, non minuetur.

CAP. XXXIII. *Opera Dei quomodo consideranda.*

Reverenti Dominum non obveniet malum: sed in tentatione etiam iterum eripiet ipsum *Deus*.
2 Vir sapiens non odit legem, hypocrita verò in ea *versatur* ùt in procella multorum *fluctuum*.
3 Homo intelligentiâ præditus se credit legi, & lex ei fidelis futura est.
4 Utcunque interrogatio manifesta *sit*, præpara sermonem, atque ità audieris; colligato eruditionem, & tunc respondeto.
5 Rota plaustri *sunt* viscera stulti, & cogitatio ipsius *est* velut axis, qui vertitur.
6 Equus admissarius est tanquam amicus irrisor: sub omni sessore hinnit.
7 Quamobrem dies superat diem, & omnis lux di ei per annum à sole data?
8 Cognitione Domini disparata sunt.
9 Qui mutavit tempora, & ferias:
10 Nam ex illis alios exaltavit, & sanctificavit, alios ex illis reposuit in dierum numero.
11 Homines quoque omnes, *qui* è solo *sunt*, prout è terra creatus est Adam.
12 Plurimâ scientiâ Dominus disparavit ipsos, & mutavit vias ipsorum.
13 Ex ipsis aliis benedixit, exaltánsque ex ipsis sanctificavit, & admovit sibi, ex ipsis *verò alios* exsecratus est, & abjecit, evertítque eos è sedibus ipsorum.
14 Velut figuli lutum in manu ejus *sunt*.
15 Omnes viæ ejus ex placito ipsius *sunt*, ità *est* homo in manu illius, qui fecit ipsum, redditurus ipsis secundùm judicium suum.
16 Ex adverso mali bonum *est*, & ex adverso mortis vita; similiter ex adverso peccatoris pius est, similitérque ex adverso viri pii peccator, denique similiter (intuere in omnia opera Altissimi) bina *sunt omnia*, unum ex adverso alterius.
17 Ego verò ultimus evigilavi, tanquam is, qui spicas legit post messores, profeci benedictione Domini, & tanquam vindemiator implevi torcularis lacum.
18 Considerate, me mihi non soli laborâsse, sed omnibus quærentibus eruditionem.
19 Audite magnates, & ductores Ecclesiæ auribus accipite.
20 Filio, & uxori, fratri, aut amico ne des potestatem in te ipsum, dum vivis; neque des alteri pecunias tuas, ut non de illis roges, quum pœnitebit te.
21 Dum adhuc vivis, & spiritus est in te, ne alienaveris te *mancipans* ulli carni:
22 Meliùs enim est, ut liberi precentur te, quàm

quàm ut tu respicias ad manus filiorum tuorum.

23 In omnibus tuis operibus superiorem administrationem obtine, neque afficias labe gloriam tuam.

24 Quo die consummabuntur dies vitæ tuæ, & tempore mortis divide hæreditatem.

25 Pabula, virgáque, & onera, *sunt opus* asino; cibus, & castigatio, operáque famulo.

26 Utere operâ ejus cum castigatione, & quæret requiem: sine remissas illi manus, & quæret libertatem.

27 Jugum, & lorum curvant cervicem *illi*, famulo vero malefico tormenta, & cruciatus.

28 Immitte eum ad opus, ut non otietur: nam multum malum docuit otium.

29 Ad opera constitue eum, quemadmodum decet eum;

30 Quòd si non obsequatur, fac compedes habeat graviores; sed ne esto nimius in ullam carnem, & sine judicio ne facias quicquam.

31 Si est tibi famulus, esto tibi tanquam tu ipse, quia sanguine parâsti ipsum: si est tibi famulus, age eum ùt fratrem, quia est tanquam tu ipse.

32 Indigebis eo, si afflixeris eum injustè, & movens, aufugerit, quâ viâ requireres ipsum?

CAP. XXXIV. *Spes impiorum fallit, piorum alit.*

Vanæ *sunt* exspectationes, & mendaces viro carenti intelligentiâ, somniaque addunt alas insipientibus.

2 Ut qui captat umbram, & persequitur ventos, ità est, qui se adhibet somniis.

3 Rem hanc secundùm illam *exhibet* somniorum visio, ùt ex adverso faciei *exhibetur* similitudo faciei.

4 De re immunda quid mundari potest, & de mendace quid verum esse?

5 Divinatio, auguriáque, & somnia vana sunt, & tanquam puerperæ visa habet cor tuum.

6 Nisi ab Altissimo demittantur, qui invisant te, ne adhibeas ad illa cor tuum;

7 Multos enim seduxerunt somnia, & exciderunt, qui spem in eis habuerant.

8 Sine mendacio perficitur lex, & sapientiæ in ore fideli *est* consummatio.

9 Vir, qui erravit, novit multa, & qui multa expertus est, enarrat sermones intelligentes.

10 Qui non est tentatus, novit pauca:

11 Qui verò erravit, multam calliditatem habet.

12 Multa vidi in errore meo: itaque intelligentiæ meæ *sunt*, quæ sermonibus meis informantur.

13 Sæpe ad mortem usque periclitatus sum, & conservatus sum:

14 Propterea spiritus vivet reverentium Dominum.

15 Quum spes eorum incumbat ei, qui servat ipsos.

16 Qui reveretur Dominum, nihil extimescit, neque expavescit, quia ille spes ipsius est.

17 Reverentis Dominum anima beata est.

18 Cui adhibet se, & quod *est* statumen illius?

19 Oculi Domini intenti amantibus ipsum, protectio potentissima, & statumen valentissimum, tegmen ab æstu, tegmen *inquam*, à meridiano, custodia ab offensione, & adjumentum in casum.

20 Exaltans animam, & illustrans oculos, curationem afferens, vitam, ac benedictionem.

21 Sacrificantis ex injusto oblatio ridicula *est*, neque placitura sunt iniquorum dona.

22 Non placent Altissimo oblationes impiorum, neque multitudine sacrificiorum placatur, peccati *nomine*.

23 Mactat filium coram patre ipsius, qui offert sacrificium de pecuniis pauperum.

24 Panis vita *est* pauperum indigentium; quem, qui adimit, homo sanguinarius *est*.

25 Occidit propinquum, qui aufert communem victum.

26 Effundítque sanguinem, qui fraudat mercede mercenarium.

27 Uno ædificante, & altero destruente, quid ampliùs proficiunt ultrà laborem *suum* *uterque*?

28 Uno orante, & altero exsecrante, cujus vocem exauditurus est Dominus?

29 Qui lavatur ex mortuo *tactu*, & iterum tangit eum, *huic* quæ utilitas *est* ex lotione ipsius?

30 Sic homo *est*, qui jejunat de peccatis suis, rursúmque abiens, eadem facit: quis exauditurus esset orationem istius; & quid profecerit humiliter abjiciendo se?

CAP. XXXV. *Victima Deo grata.*

Qui observat legem, abundè oblationem facit:

2 Sacrificat *hostiam* salutarem, qui attendit mandatis:

3 Et qui refert gratiam; *ità facit* quasi offerat similam; & qui exercet misericordiam, quasi offerat *sacrificium* laudis.

4 Quod placet Domino, est, ut desistatur ab improbitate, & litatio est desistere ab iniquitate.

5 Ne appareas coram Domino vacuus:

6 Nam hæc omnia propter mandatum *facienda sunt*.

7 Oblatio justi, quum pinguefacit altare, gratus odor illius *est* coram Domino.

8 Sacrificium viri justi acceptum *est*, & memoria ejus non excidet oblivione.

9 Oculo bono glorifica Dominum, & ne minuas primitias manuum tuarum.

10 In donatione qualibet hilarem præbe vultum tuum, & cum lætitia decimas sanctis confer.

11 Da Altissimo, prout dedit ipse, & bono oculo, prout adest manui tuæ;

12 Nam Dominus *est*, qui reddit, & redditurus septuplum; ne resecato de donis;

13 Non enim accepturus esset: ne ergo attendas injusto sacrificio.

14 Nam judex est Dominus, apud quem non est personæ *ullius* gloria.

15 Non est accepturus Dominus personam,

nam, quæ invadat pauperem, sed orationem hujus injuriâ affecti exauditurus.
16 Nequaquam despecturus est supplicationem orphani; & viduam, quum effuderit eloquutionem *suam*.
17 Nonne lachryma viduæ in maxillam descendit? etiam illius exclamatio in eum, qui eduxit illam.
18 Qui colit bono animo, acceptus erit; & precatio ejus ad nubes usque continget.
19 Oratio humilis *viri* transit nubes; & minimè consolationem accepturus est, donec appropinquaverit, minimeque destiturus, donec inspexerit Altissimus, *qui* jus dicet justis, judiciúmque exsequetur.
20 Nam Dominus nequaquam tardaturus est, neque longanimis in eorum causa futurus ille fortis; donec contriverit lumbos immisericordium:
21 Sed gentibus retribuet ultionem, donec sustulerit multitudinem contumeliosorum, & injustorum sceptra contriverit.
22 Donec reddiderit homini secundùm actiones eius, mercedes, *inquam*, hominum secundùm cogitationes ejus.
23 Donec confecerit judicium populi sui, lætitiámque illis attulerit misericordia ejus.
24 Quàm tempestiva misericordia *est* tempore afflictionis! quasi nubes *est* pluviæ siccitatis tempore.

CAP. XXXVI. *Precationis ardentis formula.*

Miserere nostri, Domine, Deus omnium, & respice;
2 Ac immitte timorem tui in omnes gentes, quæ non exquirunt te.
3 Attolle manum tuam in gentes alienas, videant potestatem tuam.
4 Quemadmodum coram ipsis sanctificatus es in nobis, ità magnificeris ante nos in ipsis:
5 Et agnoscant te, prout etiam nos te agnovimus; non esse Deum præter te, Domine.
6 Ede nova signa, & fac res alias mirabiles.
7 Gloriam compara manui, & brachio dextero, ut enarrent mirabilia tua:
8 Excita furorem, & effunde iram:
9 Tolle adversarium, & inimicum extere.
10 Accelera tempus recordatus iræ, & enarrent te mirabilia tua.
11 Irâ ignitâ devoretur, qui servatus est, & qui malis afficiunt populum tuum, perditionem consequantur.
12 Contere capita principum in gentibus, dicentium, nemo est præter nos *princeps*.
13 Congrega omnes tribus Jahakobi, & tribue hæreditatem ipsis, sicut principio.
14 Miserere populi, qui de nomine tuo vocatur, Domine; & Jisraëlis, quem primogenitum nominavisti.
15 Miserere civitatem sanctificationis tuæ, Jeruschalaima, locum quietis tuæ.
16 Comple Tzijonem, extollendo sermones tuos, & gloriâ tuâ populum tuum.
17 Da testimonium rebus, quas creavisti in principio, & prophetas excita in nomine tuo.
18 Da mercedem exspectantibus te, & prophetæ tui fideles demonstrentur.
19 Exaudi, Domine, orationem famulorum tuorum *habitam* pro populo tuo, secundùm benedictionem Aharonis, ut agnoscant omnes, qui in terra sunt, te Dominum seculorum esse.
20 Omnem cibum comedit venter; sed cibus cibo melior est.
21 Fauces gustant cibos venaticos, ità cor intelligentiâ præditum sermones mendaces.
22 Cor distortum tristitiam affert, vir autem multorum peritus, rependit illi.
23 Quemlibet marem accipit mulier: sed est puella una elegantior alterâ; & *magis accepta viro*.
24 Species mulieris exhilarat faciem, & superatam omnem concupiscentiam hominis abducit.
25 Si inest linguæ *illius* misericordia; & mansuetudo, atque curatio; non est vir illius, quales sunt homines alii.
26 Qui comparat mulierem adjumentum simile sibi, & columnam requietis, incipit possessionem *constituere*.
27 Possessio, cui non est sepes, disrumpitur, & cui non est uxor, is ingemiscit errans.
28 Quis enim fidem habiturus est expedito latroni, gliscenti de civitate in civitatem? Ità *etiam* viro, qui non habet nidum, sed diversatur ubicunque advesperaverit.

CAP. XXXVII. *Amicitia vera, & ficta.*

Omnis *quidem* amicus dicit, ego quoque amicitiam colui; sed est amicus, solùm amicus nomine.
2 Nonne tristitia manet ad mortem usque, *quum* socius, & amicus ad inimicitiam convertitur?
3 O improba cogitatio, unde es devoluta, quæ tegeres aridam fraudulentiâ?
4 Socius cum amico victitat lætè, & tempore afflictionis adversarius est.
5 Socius cum amico laborat ventris causâ, & adversans ei accipit scutum hostile.
6 Ne obliviscaris amici cum animo tuo: sed ne recorderis illius, qui pecuniis tuis amicus est.
7 Ne consilium ineas cum eo, qui subdolè observat te, & ab invidentibus tibi consilium absconde.
8 Consiliarius quisque extollit consilium; sed est, qui consilium det pro se ipso.
9 A consiliario tibi ipsi cave, & priùs nosce, quæ *sit* ipsius necessitas (etenim ipse sibi ipsi consulturus est.)
10 Ne fortè detrudat aleam in te; & dicens tibi, bona *est* via tua, ipse stet ex adverso, visurus quid eveniat tibi.
11 Ne ineas consilium cum eo, qui subdolè observat te, & ab invidentibus tibi consilium absconde:
12 *Neque* cum uxore de æmula ipsius, & cum meticuloso de bello, cum mercatore de permutatione, & cum emtore de venditione, cum invido de agendis gratiis, & cum

immiſericordi de benignis moribus;

13 Cum pigro de omni opere, & cum mercenario in annum conducto de conſummatione *operis*, ſervo otioſo de omni labore.

14 Ne attende ad iſtos de ulla conſultatione:

15 Sed cum viro pio aſſiduus eſto, quem agnoveris obſervare mandata Domini;

16 Qui animo ſuo conveniat cum tuo, & qui, quum cecideris, indoleſcat tecum.

17 Itaque conſilium cordis *tui* ſtabilito, nemo enim tibi fidelior eſt illo.

18 Nam animus viri interdum renunciare ſolet *meliùs*, quàm ſeptem ſpeculatores, ſedentes in ſublimi ſpecula.

19 Sed ſupra hæc omnia ora Altiſſimum, ut dirigat veritas ipſius viam tuam.

20 Principium omnis operis *eſt* oratio, & conſilium omnem actionem anteit, veſtigiúmque lætitiæ mutatæ eſt vultus.

21 Quatuor partes oriuntur, bonum, malum, vita, mors; ſed quæ horum dominatum aſſiduè obtinet, eſt lingua.

22 Eſt vir callidus eruditor multorum, qui ſuæ ipſius animæ eſt inutilis.

23 Qui ſapientiam agit verbis, eſt odioſus; hic omni ſapientiâ deſtituitur:

24 Non enim data eſt ipſi à Domino gratia, quum careat omni ſapientiâ.

25 Eſt ſapiens ſibi ipſi, cujus intelligentiæ fructus in lingua verſantes *ſunt* laudabiles.

26 Vir ſapiens populum ſuum erudit, & fructus intelligentiæ ipſius ſunt ſtabiles.

27 Vir ſapiens impletur benedictione, eúmque beatum prædicant videntes omnes.

28 Vita cujuſque continetur numero dierum; ſed dies Jiſraëlis *ſunt* innumerabiles.

29 Sapiens in populo ſuo hæreditariam percipiet gloriam, & nomen illius ſtabit in ſeculum.

30 Fili, dum vivis, periculum fac animi tui, & vide, quid *ſit* malum illi, ac ne des illi.

31 Non enim omnia conferunt omnibus, neque omnis animus omni re exiſtimationem adipiſcitur.

32 Ne eſto inſaturabilis omnibus deliciis, neque projectus eſto ad eſcas:

33 Nam multis cibis adhæret morbus, & inſatiabilis voracitas proximè accedit choleram.

34 Voracitate inſatiabili multi ſunt mortui: ſed qui attendit ſibi, vitam prorogaturus eſt.

CAP. XXXVIII. *Excellentia medicinæ, & Funera quomodo lugenda.*

AFfice medicum ſuis honoribus, convenientibus uſui ipſius; etenim ipſum creavit Dominus:

2 Nam ab Altiſſimo curatio eſt, *cujus nomine* etiam à Rege percepturus eſt gloriam.

3 Scientia medici exaltat caput ipſius, adeò ut coram magnatibus ſit admirationi.

4 Dominus creavit è terra pharmaca: quapropter vir prudens non gravabitur illis.

5 Nónne à ligno aqua dulcis facta eſt, ut robur illius ab homine cognoſceretur?

6 Etiam ipſe dedit hominibus ſcientiam, quâ glorioſi efficerentur rebus admirabilibus ipſius.

7 Illis curat *hominem*, & tollit laborem ejus.

8 Unguentarius illis facit miſtionem; & nunquam conſummata ſunt opera illius, eſtque pax ab illo in ſuperficie terræ.

9 Fili, in tua invaletudine ne deſpicias, ſed ora Dominum, & ipſe curabit te.

10 Abſiſte à delicto, & manum in recto occupa; atque ab omni peccato cor munda.

11 Exhibe odorem bonum, & ſuffitum conjunctum ſimilâ; & pinguem orationem offer, ut qui non cœperis.

12 Deinde medico da locum, etenim ipſum creavit Dominus, neque abſiſtito ab eo, etenim opus *eſt* eo.

13 Eſt interdum tempus, quum manibus eorum proſper ſucceſſus *advenit*:

14 Etenim ipſi Dominum oraturi ſunt, ut det eis quietem, ſanitatemque ad vitam.

15 Qui peccat adverſus opificem ſuum, incidat in manus medici.

16 Fili, de mortuo lacrymas educito, & tanquam res graves paſſus ordire lamenta: ſed pro ratione ejus circumtege corpus ejus, neque deſpicias ſepulturam ejus.

17 Fletu acerbo utere, & calente planctu:

18 Et fac luctum pro dignitate ejus diem unum, aut duos propter calumniam; & conſolationem accipe triſtitiæ causâ:

19 Nam à triſtitia evenit mors, & triſtitia robur cordis reflectit.

20 Quum inducitur *malum*, una manet etiam triſtitia: ſed vita pauperis *eſt* maledictio cordis.

21 Ne dedas triſtitiæ cor tuum, abſiſte ab ea, recordatus finem.

22 Ne obliviſcaris: non enim eſt reverſio, & illum non juturus es, & te ipſum affecturus malo.

23 Memento juris tui, hoc quoque jus tuum eſſe: mihi heri, & tibi hodie.

24 Requieſcente mortuo fac, ut quieſcat memoria ejus, & conſolationem de eo percipe egreſſo ſpiritu ejus.

25 Sapientia juriſperiti opportuno otio comparatur: ſed qui parùm attendit actioni ſuæ, non efficietur ſapiens.

26 Qua in re efficeretur ſapiens? qui tenet aratrum, & gloriatur de haſtili ſtimuli, boves agit, & nutritur inter opera eorum, & cujus narratio eſt de taurorum fœtibus.

27 Hic animum ſuum adjicit ad edendos ſulcos, & vigiliæ ejus *occupantur* in pabulis juvencarum.

28 Similiter omnis faber, & architectus, qui noctem ùt diem tranſigit, qui ſcalpunt ſigilla ſculpturis, & cujus aſſiduitas *verſatur* in varietate commutanda, animum ſuum adhibet ad effingendam picturam, & cujus vigiliæ in opere conſummando:

29 Ità faber ærarius aſſidens incudi, & addiſcens in operibus ferri, cujus carnes tabefacit vapor ignis, & qui æſtu camini oppugnatur.

30 Cujus autem novè perſonat mallei & incudis ſonus, & cujus oculi ſpectant ex adverſo

verso instrumenti similitudinem.

31 Animum suum adhibet ad operum consummationem, & vigiliæ ejus *versantur* in ornando ad consummationem *opere*.

32 Similiter figulus assidens operi suo, & convertens pedibus suis rotam, qui solicitus incumbit semper operi suo, ut numerosa sit tota elaboratio sua.

33 Brachio suo figurat lutum, & eo quod ante pedes est, flectit robur suum.

34 Cor adhibet ad oblinendum perfectè, & vigiliæ *sunt* ejus in mundando camino:

35 Omnes isti manibus suis fidem habent, & quisque procurat, ut sapiat in opere suo:

36 Sine istis non ædificatur civitas, neque *cives* incolunt, neque ambulant in ea, in consilio verò populi non desiderantur, neque in concione transcendunt.

37 In sede judicum non sedent, & dispositionem judicii non discernunt, neque eruditionem, judiciúmque exponunt.

38 Neque instructi sententiis gravibus inveniuntur, sed possessionem seculi confirmant, & optatum eorum est de elaboratione artis.

39 Nisi, qui adjecerit animum suum, & cogitet de lege Altissimi, *non efficietur sapiens*.

CAP. XXXIX. *Instructio ad laudandum Deum.*

Hic sapientiam antiquorum omnium exquirit; & in prophetiis occupatur:

2 Narrationem virorum nominatorum conservat, & instructus variis parabolis cum eis ambulat:

3 Occulta *sensa* proverbiorum exquirit; & instructus ænigmaticis parabolis conversatur:

4 Inter magnates ministrat, & coram ducibus spectatur:

5 In terra alienarum gentium perambulat; quia bona, & mala inter homines expertus est:

6 Cor suum adhibet ad Dominum, manè accedens suum opificem, & precatur coram Altissimo.

7 Et aperiens os suum, in oratione de peccatis suis deprecatur.

8 Quum Dominus ille magnus voluerit, impletur spiritu prudentiæ.

9 Is profundens verba sapientiæ suæ, etiam in oratione celebrat Dominum;

10 Is dirigit consilium suum, atque scientiam, & de occultis suis rebus cogitat:

11 Is exponit eruditionem disciplinæ suæ, & de lege fœderis Domini gloriatur.

12 Laudant intelligentiam ejus multi, quæ in seculum minimè delebitur:

13 Nec desistet memoria ejus, sed nomen ejus vivet in omnes generationes.

14 Sapientiam ejus narrabunt gentes, & laudem ejus enunciabit Ecclesia,

15 Sive maneat, nomen relinquit amplius, quàm mille; sive requiescat, comparat sibi.

16 Quod cogitavi ampliùs enarrabo, nam velut in medio mense *est* luna, plenus sum.

17 Audite me sancti, & germinate tanquam rosa plantata ad flumen humidum.

18 Ac proferte florem ùt lilium, edite odorem, & laudate cantico,

19 Benedicite Domino de omnibus operibus ejus odis vocalibus, & citharis, atque hoc modo dicite celebrantes.

20 Opera Domini omnia *sunt* bona valde, & omne præceptum suo tempore est: non est, unde dicas, cur istud est? nam omnia ista suo tempore sunt exposita.

21 Sermone ipsius aqua stetit tanquam acervus frugum, & verbo oris ejus aquarum conceptacula.

22 Præcepto ejus *existit*, quicquid placet, neque est, qui possit minuere, quod servaturus est.

23 Opera cujusque carnis *sunt* exposita ei, neque est, unde abscondantur ab oculis ejus.

24 Ex quo seculum est, in seculum inspicit, & nihil est coram ipso mirabile.

25 Non est, unde dicas, quid illud est? omnia enim ad ministerium suum creata sunt.

26 Benedictio ejus, ùt fluvius operuit, atque ùt inundatio inebriavit aridam.

27 Ità iram ejus gentes hæreditatis nomine percepturæ sunt, ùt convertit aquas in salsuginem.

28 Vitæ ejus *sunt* rectæ sanctis, similiterque iniquis *sunt* offendiculo.

29 Bona bonis creata sunt ab initio, similitèrque peccatoribus mala.

30 Præcipuum omnis usûs ad vitam hominis *est* aqua, & ignis, ferrúmque, & sal, & similago tritici, & lac, & mel, sanguis uvæ, oleúmque, & vestimentum:

31 Omnia hæc piis bona *sunt*; ità peccatoribus convertuntur ad mala.

32 Sunt spiritus, qui ad ultionem creati sunt, & quorum furore flagella eorum confirmavit; tempore consummationis effundunt robur, & furorem ejus, qui fecit illum, sedant:

33 Ignis, & mare, & fames, atque mors, omnia ista ad ultionem creata sunt.

34 Bestiarum dentes, & scorpii, viperæque, & gladius ulciscens ad internecionem impiorum.

35 Lætantur, quum oritur ipse:

36 Et in terra ad ministeria comparata sunt, suísque temporibus sermonem non sunt transgressura.

37 Propterea à principio confirmatus, ubi cogitavi, commisi scripto.

38 Opera Domini *sunt* omnia, quæ bona *sunt*, & omne ministerium suppeditat suo tempore.

39 Nec est, unde dicas, hoc illo pejus *est*: nam omnia tempore *suo* probata erunt.

40 Nunc ergo ex toto corde, & ore laudate nomen Domini, ac benedicite ei.

CAP. XL. *In quas miserias homo prolapsus est.*

Occupatio magna homini cuique creata est, & jugum grave filiis Adami impositum, ex quo die egressi sunt ex utero matris suæ ad diem usque, quo ad matrem omnium revertuntur:

2 Cogitationibus eorum, & timori cordis solicita exspectatio, *nempe* dies mortis *impositus*.

3 Æquè sedenti in throno gloriæ, atque hu-

humiliter abjecto in terra,& cinere.
4 Æquè ferenti hyacinthinum, & coronam,atque amicienti linum crudum.
5 Indignatio,invidiaque,perturbatio,& fluctuatio,& metus mortis,& effingendi studium, atque contentio, etiam tempore quietis, de nocte somnus ejus, *recumbentis* in cubili notitiam mutat.
6 Perparum, quasi nihil quietem capit; & ex eo in somno *versatur* tanquam in diebus speculationis.
7 Conturbatus viso mentis suæ,ùt qui effugit à bello,tempore salutis suæ.
8 Expergefactus verò miratur timorem de nihilo communem omni carni,& homini,& pecudi; sed peccatores septuplò graviora supra hæc invadunt *mala*.
9 Mors, & contentio, gladiúsque,& sanguis, adductiones famis, & contritionis,ac flagelli; contra iniquos ista omnia creata sunt, etiam propter eos diluvium factum est.
10 Quæcunque è terra sunt, in terram revertuntur, & *quæ* ab aquis,in mare reflectunt.
11 Omne donum,injustitiáque delebitur:
12 Fides verò consistet in seculum.
13 Pecuniæ injustorum tanquam fluvius exarescent, & tanquam magnum tonitru cum imbribus *in eas* intonabit *Deus*.
14 Quum aperit ille manus, afficitur lætitiâ: ità qui transgrediuntur, ad consummationem usque deficient.
15 Impiorum propago non edet ramos multos,& radices impuræ *sunt* in præcipite rupe.
16 *Sunt velut* spuma, imposita cuivis aquæ,& ripæ fluminis, ante omne gramen evelluntur.
17 Gratia *est* velut viridarium benedictionibus confertissimum, & in seculum permanet misericors beneficentia,
18 Vita hominis suâ sorte contenti, & operarii, suavis est: sed superat utraque,qui thesaurum illum adipiscitur.
19 Liberi, & ædificatio civitatis stabiliunt nomen:
20 Vinum, & musica lætitiam afferunt cordi; sed supra utraque amor sapientiæ.
21 Tibia, & psalterium suaves efficiunt modulos,sed supra utraque suavis lingua.
22 Gratiam, & pulchritudinem concupiscit oculus, sed supra utraque herba sata.
23 Amicus, & socius tempestivè occurrunt,sed supra utraque uxor cum viro.
24 Fratres, & auxilium in tempore afflictionis, sed supra utraque misericors beneficentia liberat.
25 Aurum,& argentum constabiliunt pedem,sed supra utraque consilium probatum est.
26 Pecuniæ & robur exaltant animum, sed supra utraque Domini reverentia.
27 Non est in reverente Dominum diminutio, neque est, cur sibi ipsi quærat auxilium.
28 Reverentia Domini *est* tanquam viridarium benedictum, quam supra omnem gloriam obtegit *Deus*.
29 Fili,vitam mendicam ne vivas; præstat mori,quàm mendicare.
30 Vir respiciens ad alienam mensam, non habet vitam, quæ reputanda sit vita; inquinat animam suam escis alienis:
31 Vir autem scitus,ac eruditus cavet.
32 In ore impudentis suavis est mendicitas,sed ignis ardet in ventre ejus.

CAP. XLI. *Mors cui amara, & cui grata.*

O Mors,quàm acerba *est* tui memoria homini utenti in pace facultatibus suis.
2 Viro minimè distracto *curis*,sed successu prospero utenti in omnibus,& adhuc valenti cibum capere!
3 O mors, *quàm* bonum *est* judicium tuum homini indigenti,& minuto viribus,
4 Extremam senectam agenti,& distracto ad omnia,atque diffidenti,& qui amisit patientiam!
5 Ne timeas jus mortis: recordare eorum,qui præcesserunt te,& qui sequuutur, hoc enim jus est *indictum* carni tuæ à Domino.
6 Ecquid recuses,quod placet Altissimo? sive decem, sive centum, sive mille annos *natus*.
7 Non est in sepulchro incusatio vitæ.
8 Quum liberi abominandi fuerunt,filii peccatorum, qui conversantur impiorum vicinitatibus.
9 Filiorum peccatorum perit hæreditas, & cum semine eorum assiduum est probrum.
10 Patri impio succensent liberi,eò quod per ipsum probro sint.
11 Væ vobis viri impii,qui quidem dereliquistis legem Altissimi; nam sive multi sitis,ad perditionem *estis*;
12 Et sive nascamini,ad maledictionem nascimini; sive moriamini,maledictioni in partem adjudicamini.
13 Quæcunque è terra *sunt*,in terram revertuntur,sic impii in perditionem.
14 Luctus hominum de corporibus ipsorum *est*: sed nomen hominum,qui non fuerunt boni,delebitur.
15 Curam habe de nomine: hoc enim tibi permanet *magis*, quàm mille thesauri ingentes auri.
16 Vitæ bonæ numerantur quidem dies, sed bonum nomen in secula permanet.
17 Eruditionem in pace conservate, liberi.
18 Sapientiæ absconditæ,& thesauro non manifesto,quæ *est* utrique utilitas?
19 Præstat homo abscondens stultitiam suam,homini abscondenti sapientiam suam.
20 Itaque verecundia commoveatur hoc verbo meo: non enim bonum est omnem pudorem conservare, neque omnia omnibus probantur *fuisse facta* fideliter.
21 In patrem,& matrem,pudeat vos scortationis; & in ducem, potentioremque, mendacii:
22 Et in judicem, magistratúmque,delicti; in cœtum,& populum,iniquitatis;
23 In socium,& amicum,injustitiæ; & in loco,ubi incola es,furti;
24 In veritatem Dei, *fracti fœderis*; & in eum, qui impingit cubitum, ciborum; in exagitatione,nundinationis;
25 Et apud salutantem, silentii: *pudeat* aspectûs in mulierem meretricem, & aversatio-

fationis ab homine nobili.
26 Ablatæ portionis,& doni,& adhibiti
ad mulierem conjugatam animi.
27 Curiositatis, & ancillæ; nam ne insi-
stito in cubile ejus.
28 *Pudeat* apud amicum sermonum pro-
bri, & postquam dederis,ne exprobrato:
29 Pudeat etiam repetitionis, & sermo-
nis ex auditu, & retectionis in occultis
rebus.
30 Sic eris veraciter pudens,& gratiam
coram omni homine consequeris.

CAP. XLII. *Instructionis varii flosculi.*

NE de rebus istis pudeat te,neque susci-
pias personam ad peccandum.
2 De lege Altissimi,& fœdere,& de judi-
cio,ut impium justifices.
3 De re sociali, atque viatorum,& de tra-
ditione hæreditatis sodalium;
4 Et accuratione trutinæ,ponderúmque,
de acquisitione multarum,& paucarum re-
rum;
5 De varia mercatorum venditione.
6 Et de multa liberorum eruditione,& de
cruentando latere famulo nequam,
7 In mulierem improbam bona *est* ob-
signatio; & ubi manus multæ sunt,conclu-
de *res tuas*.
8 Quum trades,*trade* numero,& pondere,
& datum, & acceptum omnia de scripto
habe.
9 *Ne pudeat* de eruditione amentis, &
stulti, & decrepiti cum juvenibus litigan-
tis: erísque eruditus certò,& coram omni
vivente probaberis.
10 Filia patri occultas vigilias affert, &
solicitudo de ea abducit somnum; tum in
juventute ejus, ne fortè ætatis flos præte-
reat; tum elocata,ne fortè odio sit:
11 In virginitate, ne fortè polluatur,& in
paternis *ædibus* suis gravida fiat; cum viro
autem versata, ne fortè transgrediatur, &
elocata,ne fortè sit sterilis.
12 In filiam inverecundam firmâ utere
custodiâ,ne fortè efficiat,ut tu sis gaudio
inimicis, sermoni in civitate,& famosus in
populo, denique pudore illa afficiat te in
turba multorum.
13 In ullum hominem ne intuere ob pul-
chritudinem,& inter mulieres ne conside:
14 Nam ex vestimentis egreditur tinea,
& ex muliere mulieris improbitas.
15 Melior *est* improbitas viri; quàm mu-
lier benefica, mulier pudore afficiens ad
probrum.
16 Memorabo jam opera Domini,& quæ
vidi, enarrabo verbis Domini,opera ipsius.
17 Et sol perlustrans in omnia inspicit,
gloriâ Domini plenum *est* opus ipsius.
18 Non indidit sanctis Domini,ut enar-
rent omnia mirabilia ipsius, quæ firmavit
Dominus omnipotens statuminando gloriâ
suâ universitatem.
19 Abyssum,& cor pervestigat, & de cal-
liditatibus illorum cogitat:
20 Novit enim Altissimus notitiam om-
nem,& introspicit in signa æterna, nuncians
res præteritas, & futuras,& occultarum ve-
stigia retegens.
21 Non præterit ipsum ulla cogitatio
non absconditus est ipsi ne unus quidem
sermo.
22 Res magnificas ornavit sapientiâ suâ,
qui ante seculum,& in seculum est,
23 Neque augetur,neque minuitur,ne-
que indiget ullo consiliario.
24 Quàm desiderabilia *sunt* omnia ope-
ra ipsius,etiam ad scintillam usque facilè
est spectare.
25 Hæc omnia vivunt,manéntque in se-
culum omnibus in ministeriis,omniáque o-
bediunt.
26 Omnia duplicia,unum è regione alte-
rius; neque fecit quicquam deficiens:
27 Alterum alterius confirmat bona; de-
nique quis expleatur videndo gloriam Dei?

CAP. XLIII. *Ubique creaturæ Deum laudandi materiam suppeditant.*

SUperba altitudo expansum purum *est*,
species cœli cum aspectu glorioso ejus:
2 Sol ad aspectum nunciat de glorioso
Deo,*quod* instrumentum *est* admirabile,o-
pus Altissimi.
3 Quum in meridiano est,arefacit regio-
nem, & ex adverso æstûs illius quis subsi-
stat? *quasi* in caminum sufflet operibus
æstûs *sui*.
4 Tripliciter sol exurit montes,vapores
igneos efflat, & refulgens radiis hebetat o-
culos.
5 Magnus *est* Dominus,qui fecit illum,&
sermonibus suis sedavit iter *illius*.
6 Idem lunam fecit ad constitutionem
tempore suo *faciendam*, demonstrationem
temporum,& signum seculi.
7 Etiam à Luna signum *habetur* die festi.
8 Luminare *ubi* minutum est ad consum-
mationem, mensis de nomine illius; au-
ctum verò res mirabiles facit mutatione:
9 Instrumentum castra habens in alto,in
expanso cœli relucens.
10 Pulchritudo cœli *est* gloria astrorum,
ornatûs lucem præbens in *cœlis* Domini Al-
tissimi.
11 Ad sermones sancti exhibent conde-
mnationem,neque exardescunt in custodia
sua.
12 Vide arcum, & benedic ei,qui fecit
ipsum,valde speciosum splendore suo.
13 Curavit cœlum in circulum glorio-
sum,manus Altissimi extenderunt illud.
14 Præcepto suo sistit nivem,& celeriter
incitat fulgura judicii sui.
15 Propterea apertis thesauris evolant
nubes,ùt volucres.
16 Magnificentiâ suâ confirmat nubes,
& diffringuntur lapides grandinis.
17 Sonus tonitru ipsius facit,ut indole-
scat terra, & aspectu ipsius commoventur
montes.
18 Voluntate ipsius spirat Notus, & pro-
cellosus Boreas,& Circius.
19 Tanquam volucres deorsum volantes
spargit nivem, cujus descensus *est* tanquam
locustæ divertentis.
20 Pulchritudinem albedinis ejus admi-
ratur oculus, & ad imbrem illius extra se
rapitur cor.
21 Et pruinam tanquam salem in terram
profundit, quæ congelata efficit palorum
summitatem.

22 Fri-

22 Frigido vento Boreâ efflante compingitur ex aqua gelu, in omni congregatione aquarum diversatur,& aquam velut loricâ induit.
23 Exedit montes,& desertum exulit,herbámque extinguit tanquam ignis.
24 *Quæ* omnia curans festinanter nebula,ros occurrens ab æstu exhilarat.
25 Sermocinatione ejus quiescit abyssus, & in ea insulas plantavit.
26 Qui navigant mare, narrant periculum ejus: quod audientes auribus nostris admiramur.
27 Ibidem *sunt* incredibilia, & mirifica opera,varietas omnium animantium,discrimen cetorum.
28 Deinde per ipsum prosperâ viâ utitur Angelus ipsius,& sermone ipsius consistunt omnia.
29 Ut dicamus multa,haud quaquam tamen assequemur; & ut summatim dicam,is est universum ipsum.
30 Gloriâ afficere eum ubi valeremus? nam ipse *est* magnus præter omnia opera sua.
31 Terribilis Dominus,& magnus valde, & admirabilis potentia ejus.
32 Glorificantes Dominum, exaltate quantum potestis; nam adhuc etiam superabit *exaltationem vestram*:
33 Et exaltantes eum,plurimas vires conferte;
34 Ne defatigemini; non enim unquam assequemini: quis vidit ipsum,ut enarret? & quis magnificet ipsum,prout est?
35 Multa abscondita sunt majora istis, pauca vidimus ex operibus illius:
36 Nam omnia fecit Dominus,& piis indit sapientiam.

CAP. XLIV. *Laudantur patriarchæ Chanoc,Noach,Abraham,Iitzchak,& Iahakob.*

JAm laudemus viros gloriosos,& majores nostros genere.
2 Multam gloriam comparavit Dominus per illos majestati suæ inde à seculo.
3 Dominantes in regnis suis,& viri celebres potentiâ,consilia ineuntes cum intelligentia sua,qui renunciaverunt de propheriis.
4 Ducentes populum constantibus consiliis,& intelligentiâ juris popularis.
5 Quorum eruditioni sapientes sermones inerant, qui exquirebant modulationes musicorum,& carmina scripta enarrabant.
6 Viri divites,instructi robore,colentes pacem in suis habitationibus:
7 Hi omnes per generationes adepti sunt gloriam, quâ gloriati sunt in diebus suis.
8 Sunt ex iis,qui reliquerunt nomen,cujus enarrentur laudes:
9 Sunt etiam,quorum non est recordatio,qui perierunt quasi non extitissent, & fuerunt,quasi non fuissent,liberíque ipsorum post ipsos.
10 Verùm quàm fuerunt misericorditer accepti viri illi, quorum justè facta non sunt oblivioni tradita?
11 Cum semine illorum permanet bona hæreditas, posteri illorum in fœderibus sunt.
12 In fœderibus est semen eorum,& liberi eorum post eos.
13 In seculum manet eorum semen, neque deletur eorum gloria.
14 Sunt *quidem* eorum corpora sepulta in pace; sed nomen eorum vivit in generationem quamque.
15 Sapientiam eorum narrant populi,& laudem eorum enunciat Ecclesia.
16 Chanoc placuit Domino Deo,& translatus est,exemplum resipiscentiæ his generationibus *propositum*.
17 Noach deprehensus est integer,justus, cujus fuit reconciliatio,quo tempore irascebatur *Deus*.
18 Propterea,quum diluvium fieret.
19 Etiam Fœdera perpetua cum eo constituta sunt,ut non deleretur diluvio omnis caro.
20 Abraham, magnus pater multarum gentium *fuit*, cui non est inventus par in gloria illius, qui conservavit legem Altissimi,& fuit fœdere junctus illi.
21 In carne illius instituit fœdus, & in tentatione fidelis compertus est:
22 Propterea juramento constituit ei, se benedicturum gentibus in semine ejus.
23 Multiplicaturum eum tanquam pulverem terræ,& illos hæreditatem possessuros à mari uno ad alterum,& à fluvio usque ad extremitatem terræ.
24 Similitérque in Jitzchako statuit, propter Abrahamum patrem ipsius,
25 Benedictionem omnium hominum, & fœdus,quod incubuit capiti Jahakobi.
26 Agnovit eum in benedictionibus illius, quúmque dedisset ei hæreditatem, divisit partem ejus in tribus duodecim, quas dispertitus est:
27 Eduxítque ex eo virum misericordiæ, qui consequutus est gratiam coram omni carne.

CAP. XLV. *Triga virorum heroicâ pietate insignium, Moschis, Aharonis, & Pinchæ.*

DIlectum Deo,& hominibus Moschen,cujus memoria benedictionibus conjuncta est.
2 Parem effecit eum gloriæ sanctorum, & magnificavit eum hostium timoribus,sermonibus ejus signa compescuit, & gloriâ affecit eum in conspectu Regum.
3 Dedit ei mandata ad populum suum, & demonstravit ei gloriam suam:
4 In fide,& mansuetudine ejus sanctificavit eum, quum elegisset eum ex omni carne:
5 Fecit, ut audiret vocem suam, & introduxit eum in caliginem:
6 Et tradens ei coràm mandata,legem vitæ, atque scientiæ; docuit Jahakobum fœdus,& jura sua Jisraëlem.
7 Aharonem extulit sanctum, similem illi,fratrem illius,è tribu Levi:
8 Instituens ei fœdus perpetuum, dedit ei sacerdotium populi, & ornatu apto beavit eum.
9 Nam circumcinxit eum amictu glorioso, induens eum consummatione gloriosâ, & confirmavit eum instrumentis roboris:

10 Feminalibus, & talari veste, atque humerali:

11 Et circumdedit eum parvulis malogranatis, aureisque tintinnabulis plurimis in circuitum, ut sonaret vox ad gressus ejus, ut sonum ederet, qui in templo exaudiretur, & memoriale esset popularibus ejus:

12 Stolâ sanctâ ex auro, & hyacintho, purpuráque, opere plumario, rationali judicii manifestis veritatis *signis*.

13 Ex retorto coccineo opere artificioso, lapidibus pretiosis, sculpturis sigilli, cum vinculis aureis, opere gemmarii, ad monimentum; scripturâ celatâ de numero filiorum Jisraëlis.

14 Coronam auream imposuit cidari, cum ectypo, signo sanctificationis, *opere* sigilli, *instrumentum* gloriationis honoratæ, opera strenuè fabrefacta, quæ adornata speciosè ab oculis concupiscerentur.

15 Ante eum res non fuerunt ejusmodi, neque in seculum induit alienigena;

16 Præter filios ejus solùm, & posteros ejus perpetuò:

17 Quorum sacrificia in holocaustum offeruntur assiduè bis in diem.

18 Implevit Mosche manus ejus, eúmque oleo sancto unxit;

19 *Quod* fuit ei in fœdus perpetuum, & semini ejus, tantisper dum futurum est cœlum; ut ministrantes eis, simul fungantur sacerdotio, & benedicant populo in nomine ipsius.

20 Elegit eum ex omnibus viventibus, ut adduceret holocaustum Domino, suffitum, odorémque gratum ad monimentum, litando pro populo:

21 Dedit ei mandata sua, potestatémque judiciorum de fœderibus *suis*, ut doceret JahaKobum testimonia, & in lege ipsius illustraret Jisraëlem.

22 Quum simul institissent in eum alieni, invidentes ei in deserto quidam, Dathan, & Abiram, & congregatio Corachi irato animo;

23 Videns Dominus improbavit, sed consummati fuerunt in furore iræ:

24 Fecit in eos portenta, consumendo eos igne flammante:

25 Et adjiciens Aharoni gloriam, dedit illi hæreditatem, primitias primorum fœtuum impertitus illi.

26 Cibum inprimis abundè comparavit; etenim sacrificia Domini comedunt, quæ dedit ei, & semini ejus.

27 Verùm in terra populi hæreditatem non percipit, neque inter populum est portio ei; nam ipse pars *est* hæreditatis ejus.

28 Pinchas verò, filius Elhazaris tertius est gloriâ, eò quòd zelo ductus ipse cum reverentia Domini

29 Steterit in aversione populi optimo, promptóque animo suo, & pro Jisraële *Deum* placaverit.

30 Propterea instituit ei fœdus pacis, & populo ipsius, ut antistes rerum sanctarum esset, ut magnificentia sacerdotii esset ipsi, ac semini ipsius in seculum.

31 Ac ex fœdere quidem facto cum Davide, nato ex tribu Jehudæ hæreditas Regis à filio ad filium unicum pervenit: hæreditas verò Aharonis *debetur* etiam semini ipsius.

32 Indat vobis sapientiam, cordi, *inquam*, vestro ad judicandum populum suum justè, ut non deleantur bona illorum, & gloria ejus *constet*, per generationes illorum.

CAP. XLVI. *Jehoschuah, Judices, & in iis Schemuel.*

FOrtis in bello Jehoschuah, filius Nunis, & successor *fuit* Moschis in prophetiis:

2 Qui fuit magnus secundùm nomen suum, ad salutem electorum ejus, vindicando inimicos, qui insurgebant, ut hæreditatem traderet Jisraëli.

3 Quàm gloriosus factus est, quum extolleret manus suas, extenderetque in civitates gladium!

4 Quis ante eum sic stetit? nam bella Domini ipse induxit *illis*.

5 Nónne ad manum illius retrogressus est sol, & unus dies fuit ùt biduum?

6 Invocavit Altissimum Principem, quum affligeret inimicos circumquaque, & magnus Dominus exaudivit eum immissis lapidibus grandinis potentiâ vehemente.

7 Erupit in gentes bello, & descendens, perdidit eos, qui resistebant:

8 Ut agnoscerent gentes armaturam ipsorum, Domino *esse curæ* bellum ipsius: etenim persequebatur eos præeunte principe.

9 Etiam tempore Moschis fecit misericorditer ipse, & Caleb, filius Jephunnæ, resistendo coram Ecclesia, prohibendo populum à peccato, & murmurationem improbam sedando.

10 Atque hi, quum duo fuerint, è sexcentis millibus peditum conservati sunt, ut adduceret ipsos *Deus* in hæreditatem, in regionem affluentem lacte, & melle:

11 Deditque Dominus Calebo robur, quod ad senectutem usque permansit ei, adeò ut ascenderit ipse supra celsas civitates terræ, & semen ipsius hæreditatem obtinuerit;

12 Ut viderent omnes filii Jisraëlis bonum *esse* obsequi Domino.

13 Similiter judices singuli de nomine suo.

14 Omnes, quorum cor non est scortatione aversum à Deo, & quicunque non fuerunt aversi à Domino, horum etiam memoria est benedictionibus conjuncta.

15 Ossa eorum revirescant in loco suo, & nomen eorum quasi permutatione renovetur in filiis eorum, qui gloriam adepti sunt.

16 Dilectus à Domino suo Schemuel, Propheta Domini constituit regna, & unxit principes, præficiens populo ipsius;

17 Ex lege Domini judicavit congregationem, & invisit JahaKobum Dominus.

18 In sua fide accuratus propheta compertus est, & agnitus in verbo suo:

19 Nam invocavit Dominum principem, affligentibus eum inimicis ejus circumquaque, cum oblatione lactentis maris;

20 Et intonuit è cœlo Dominus, adeò ut sono magno tonitru faceret, ut exaudiretur vox sua.

21 Attrivítque duces Tyriorum, & omnes principes Pelischthæorum.

22 Deinde antequam indormisceret à seculo, contestatus est coram Domino, & uncto ipsius, *dicens*; pecunias, ac ne calceamenta

menta quidem ab ullo homine accepi ; nec
incuſavit eum quiſquam.

23 Poſteaquam vero obdormiviſſet, pro-
phetavit,demonſtrans Regi mortem ipſius,
& extulit è terra vocem ſuam, prophetia
indicans deletum iri iniquitatem populi.

CAP. XLVII. *Duo viri illuſtres virtute David, & Schelomo: & totidem illuſtres malitiâ Rechabhamus,& Iarobham.*

POſtea vero exſtitit Nathan , Propheta ,
Davidis temporibus :
2 Tanquam adeps ſeparatus ab *hoſtia* ſa-
lutari,ità *eſt* David *eximius* ex Jiſraëlitis.
3 Inter leones peregrinus converſatus
eſt,ſicut inter hœdos , & inter urſos , ſicut
inter lactentes agnos.
4 In juventute ſua occidit gigantem , &
ſuſtulit probrum è populo.
5 Quum attolleret manum, lapide fundæ
dejecturus gloriabundum Goliathum.
6 Nam invocavit Dominum Altiſſimum,
qui dedit dexteræ ipſius robur tollendi ho-
minem potentem bello,ad exaltandum cor-
nu populi ſui.
7 Sic inter myriadas gloriam tribuit ei,
& laudavit eum benedictionibus Domini.
8 Quum allatum fuiſſet ipſi diadema
gloriæ , attrivit inimicos circumquaque , &
redegit in nihilum Peliſchthæos adverſa-
rios,in diem hodiernum uſque attrivit illo-
rum cornu.
9 In omni opere ſuo tribuit celebratio-
nem Sancto Altiſſimo verbis glorioſis.
10 Ex toto corde ſuo decantavit,& ama-
vit opificem ſuum :
11 Inſtituítque cantores ante altare , ut
voce ſuaves canerentur moduli ipſius , &
indies laudarent Deum odis ſuis
12 Tradidit ad dies feſtos res decoras,&
tempeſtates ornavit abſolutiſſimè,laudan-
tibus illis ſanctum nomen eius, & inde à
matutino perſonante ſanctuario ejus.
13 Dominus abſtulit peccata ipſius , &
cornu ipſius in ſecula exaltavit,tradens ei
fœdus regni,& thronum gloriæ in Jiſraële.
14 Poſt eum exſtitit filius ſapiens , per
quem in lato habitavit *Deus*.
15 Schelomo regnavit temporibus pacis,
& gloriam adeptus eſt,quum Deus ſedaviſſet
regiones circumſtantes eum,ut ſtatueret do-
mum ad nomen ejus,& pararet ſanctuarium
in ſeculum :
16 Qui ſapiens factus eſt in juventute
ſuâ,& impletus,ùt *aquâ* fluvius,intelligen-
tiâ.
17 Terram obtexit animâ ſuâ totam,&
implevit parabolis ænigmaticis :
18 Ad inſulas procul pervenit nomen
tuum,& dilectus es in proſperitate tua.
19 De odis,& parœmiis,paraboliſque,&
interpretationibus admiratæ ſunt regiones.
20 In nomine Domini Dei totius terræ,
qui tuus vocatus,eſt Deus Jiſraëlis.
21 Congregâſti quaſi ſtannum aurum,&
quaſi plumbum collegiſti multum argenti.
22 Inclinâſti viſcera tua ad mulieres,&
in poteſtate aliena fuiſti corpore tuo.
23 Indidiſti maculam gloriæ tuæ,& pro-
phanum effeciſti ſemen tuum,ad inducen-
dum iram in filios tuos, & ut compunge-
rentur de imprudentia tua; quum diſcinde-
retur regnum,& ex Ephrajimo regnum in-
obſequens inciperet.
24 Dominus vero nequaquam fuit dere-
licturus miſericordiam ſuam,neque factu-
rus,ut abrumperetur curſus operum ipſius ;
25 Ac minimè deleturus poſteros electi
ſui,& ſemen ejus,qui dilexit eum, minimè
ſublaturus :
26 Sed JahaKobo diſpoſuit reliquias,&
Davidi radicem ex ipſo.
27 Nam quum requieſceret Schelomo
cum ſuis majoribus.
28 Reliquit poſt ipſum de ſemine ipſius,
inſipientiſſimum è populo,minimáque in-
telligentiâ,Rechabhamum; qui avertit po-
pulum conſilio ſuo.
29 Et Jarobham , filius Nebati,qui ad
peccandum induxit Jiſraëlem : quúmque
prodidiſſet Ephrajimo viam peccati,mul-
tiplicata ſunt peccata illorum valde ;
30 Ut amoveret ipſos è terra *Deus* :
31 Donec ira, & vindicta ſuperveniſſet
ipſis

CAP. XLVIII. *Triga virorum piorum : Elija,,Chizkija & Ieſchaja.*

SUrrexit vero Elija, Propheta, tanquam
ignis,cujus ſermo tanquam fax ardebat :
2 Qui induxit in eos famem validam, &
zelo ſuo paucos effecit eos :
3 Sermone Domini cohibuit cœlum, &
deduxit ignem ter è cœlo.
4 Quàm glorioſus effectus es,Elija,mi-
rabilibus *factis* tuis : & quis par tibi *eſt*,un-
de glorietur ?
5 Qui mortuum excitâſti è morte, & è
ſepulchro animam ſermone Altiſſimi :
6 Qui deduxiſti Reges in perditionem,&
gloriam adeptos è cubili ipſorum :
7 Qui audiviſti in Sinai redargutionem
Domini,& in Chorebo judicia ultionis :
8 Qui unxiſti Reges,ut retribuerent,&
Prophetas ſucceſſores poſt te :
9 Qui aſſumtus es ignis turbine , curru
equis igneis vecto.
10 Qui conſcriptus es,ut eſſes redargu-
tioni in *ſua tempora* , ut ſedares iratum ju-
dicium Domini,furore conjunctum,ut con-
verteres cor patris ad filium,& conſtitueres
tribus JahaKobi.
11 Beati, qui viderunt te , & qui obdor-
miverunt cum dilectione *tui*.
12 Etenim nos planè victuri ſumus.
13 Elija ùt tectus fuit turbine , ſimiliter
Eliſchah impletus fuit ſpiritu ſancto , adeò
ut diebus ſuis non fuerit commotus à prin-
cipibus , neque dominio abuſus ſit in eum
quiſquam :
14 Ulla res non ſuperavit illum; ſed quum
obdormiviſſet,prophetavit corpus illius :
15 Et in vita ſua fecit portenta,& in mor-
te ſua mirabilia opera ſua.
16 Ad iſta omnia non reſipuit populus,
neque abſtiterunt à peccatis ſuis , donec
cùm de populatione abducti ſunt è terra
ſua,& diſperſi in tota terra.
17 Ità relictus eſt populus perpaucus ; &
princeps in domo Davidis :
18 *Quorum* quidem fecerunt alii , quod
placet Deo , alii vero peccaverunt pluri-
mùm.
19 Chizkija munivit civitatem ſuam,&
intro-

introduxit in medium illius aquam : fodit ferro præcipitem *rupem*,& fontes exstruxit ad commoditatem aquarum.

20 Temporibus ejus ascendens Sancherib,misit Rabschakem à Lachischo ;& movens manum suam contra Tzijonem,cervices extulit superbiâ suâ :

21 Tunc commota sunt corda,& manus illorum,indoluerúntque ùt parturientes :

22 Et invocaverunt Dominum misericordem,extendentes manus suas ad ipsum :

23 Et sanctus è cœlo exaudiens eos,liberavit eos *metu* per Jeschahjam.

24 Cæcidit castra Assyriorum, & contrivit eos Angelus ipsius.

25 Fecerat enim Chizkija, quod placet Domino, & confirmaverat se in viis Davidis,patris sui,prout mandaverat Jeschahja, propheta ille magnus,& fidelis in visione sua.

26 Temporibus ejus retrogressus est sol, & addidit vitam Regi *Deus*.

27 Spiritu magno vidit res ultimas, & consolatus est lugentes Tzijone :

28 Res in seculum usque futuras ostendit,& res absconditas,antequam advenirent illæ.

CAP. XLIX. *Viginti duo viri illustres.*

MEmoria Joschijæ *similis* comparato ad compositionem suffitus operi unguentarii.

2 In omni ore,tanquam mel,suavis est, & tanquam *instrumenta* musica in convivio lauto :

3 Is ad rectum adductus,quando conversus est populus,sustulit res abominandas,& iniquissimas :

4 Direxit ad Dominum cor suum,temporibus iniquorum corroboravit pietatem.

5 Præter Davidem, & Chizkijam,ac Joschijam omnes delictum commiserunt :

6 Relinquentes enim legem Altissimi Reges Jehudæ,dereliquerunt eum.

7 Dedit cornu illorum aliis,& gloriam illorum genti alienæ:

8 Incendit electam civitatem sanctificationis, & desolavit vias illius ad manum Jirmeiæ:

9 Nam afflixit ipsum, quamvis in utero ipse sanctificatus esset propheta ad eradicandum, affligendúmque,& perdendum,similiter ædificandum,& plantandum.

10 Jechezkelis, qui vidit visionem gloriæ, quam ostendit ipsi insidentem currui Cherubinorum.

11 (Etenim meminit inimicorum perfusorum imbre, & correxit eos, qui spectabant vias rectas.)

12 Et duodecim prophetarum sit memoria conjuncta benedictionibus.

13 Quomodo magnificè extollemus Zerubbabelem ? qui *quidem est* tanquam sigillum ad manum dexteram :

14 Similiterque Jehoschuah, filius Jehotzadaki,qui temporibus suis ædificaverunt ædem, & extulerunt templum sanctum Domino,paratum ad gloriam perpetuam.

15 Inter electos quoque fuit Nechemja, cujus plurimùm *exstat* memoria : qui excitavit nobis muros collapsos, restituitque portas, & vectes,& instauravit areas ædium nostrarum.

16 Nemo creatus est ejusmodi in terra, qualis fuit Chanoc, etenim assumtus est è terra.

17 Neque par Josepho fuit vir, dux fratrum *suorum*.

18 Statumen populi, cujus ossa curata sunt à Domino.

19 Schem, & Scheth inter homines gloriam adepti sunt, & supra universum in creatione Adam.

CAP. L. *Encomium Schimhonis: duæ gentes odio habitæ,& tertia stulta.Epilogus Auctoris.*

SChimhon, filius Chonjæ, sacerdos magnus, qui in vita sua sartam tectam ædem præstitit, etiam diebus suis populum confirmavit ;

2 Et ipso auctore fundata est altitudo duplicis loricationis,alta lorica templi.

3 Temporibus ejus minora fuerunt conceptacula aquæ, æneum tanquam lacus, tripli capax *confectum est*.

4 Qui curavit populum suum à casu :

5 Qui corroborans civitatem,& circummuniens ,gloriam adeptus est in conversatione populi :

6 Exeundo ex æde, cui velum obductum est tanquam astrum matutinum inter nubes , tanquam luna plena temporibus suis *exstitit* :

7 Et tanquam arcus perlustrans nebulas gloriæ :

8 Tanquam sol refulgens in templo Altissimi, tanquam flos rosarum, quo tempore existunt novi, tanquam lilia ad ripam aquæ, tanquam germen Libani diebus æstivis.

9 Tanquam ignis,& thus in acerra :

10 Tanquam instrumentum ex auro solidè malleatum, quovis lapide pretioso ornatum:

11 Tanquam olea decora,progerminans fructus, & tanquam cupressus exaltata ad nubes ; quum assumeret ipse stolam gloriæ, indueretque consummatæ gloriationis ornamenta.

12 In ascensu altaris sancti glorificavit amictum sanctificationis.

13 Quum autem acciperet membra è manu sacerdotum,ipse quoque stans ad focum altaris;

14 (Circa eum coronâ fratrum *versante* tanquam germine cedrorum in Libano,qui circumdabant eum tanquam stipites palmarum, omnibus, *inquam*, filiis Aharonis indutis gloriâ suâ.

15 Quorum in manibus erat oblatio Domini coram tota Ecclesia Jisraëlis,) denique ministrans super altari ad ornandum oblationem omnipotentis Altissimi.

16 Extendit ad craterem manum suam,& libavit de sanguine uvæ :

17 Effudit supra fundamenta altaris odorem suavem Altissimo Regi omnium.

18 Tunc exclamantes filii Aharonis,insonuerunt tubis ductilibus,facientes,ut audiretur vox magna ad monimentum coram Altissimo,

19 Tunc universus populus promiscuè

festinans, praeciderunt super faciem in terram, ut adorarent Dominum suum omnipotentem, Deum Altissimum;
20 Laudaveruntque cantores vocibus suis, cum sono plurimo suave effectum est melos;
21 Et oravit populus Domini Altissimi oratione coram Deo misericorde, donec consummatus esset ornatus Domini, & ministerium illius absolvissent.
22 Tunc descendens, extulit manus suas super totam Ecclesiam Jisraëlitarum, ut daret benedictionem Domini labiis suis, & in nomine illius gloriaretur.
23 Quamobrem repetiverunt adorationem, ut acciperent benedictionem ab Altissimo.
24 Nunc ergo benedicite Deo omnium, qui res magnas solus ubique facit, qui altè evehit dies nostros inde ab utero, & agit nobiscum pro misericordia sua:
25 *Et orate*, ut sit pax temporibus nostris in Jisraële quamdiu futuri sunt dies seculi, ut fidem apud nos confirmet misericordiæ suæ; & diebus nostris liberet nos.
26 Duabus gentibus offenditur anima mea, etiam tertia non est gens:
27 Qui resident in monte Schomronis, & viri habitantes Pelischthæam, & populus stultus, Schecemi habitans.
28 Eruditionem intelligentiæ, & scientiæ exaravit in libro hoc Jesus, filius Siraci, Hierosolymitanus, qui profudit imbrem sapientiæ ex animo.
29 Beatus, qui versatur in istis; & qui indit ista cordi suo, efficietur sapiens:
30 Si enim fecerit ista, valens erit ad omnia, quia lux Domini *aderit* vestigio ejus, qui piis tradit sapientiam.
31 Benedictus Dominus in seculum: Amen, amen.

CAP. LI.

Oratio Jesu, filii Sirachi.

Celebrabo te, Domine Rex, & laudabo te, Deum Servatorem meum:
2 Celebrabo nomen tuum, quoniam protector, & adjutor fuisti mihi, & liberavisti corpus meum è perditione.
3 Et è laqueo calumniantis linguæ, à labiis operantibus mendacium; & adversùs eos, qui obstiterunt mihi, fuisti adjutor,
4 Liberavisti, *inquam*, me pro multitudine misericordiæ nominis tui, è rictibus paratis ad devorationem.
5 E manu quærentium animam meam, è compluribus afflictionibus, quas habui.
6 E suffocante igne circumquaque, è medio igne, *ità ut* non fuerim exustus.
7 Et è profundi ventre, atque è lingua immunda, & à sermone mendace, à calumnia apud Regem per linguam injustam.
8 Appropinquaverat ad mortem usque anima mea.
9 Et vita mea erat propinqua sepulcro infimo:
10 Circumdederant me undique, nec erat, qui adjuvaret: aspexeram ad defensionem hominum, sed non erat.
11 Itaque recordatus sum misericordiæ tuæ, Domine, & operationis hujus à seculo.
12 Te eximere eos, qui patienter sustinent: & servare eos è manu inimicorum.
13 Et extuli ab ira altè supplicationem meam, & è morte liberationem rogavi.
14 Orans Dominum, patrem Domini mei, ne derelinqueret me die afflictionis, tempore superborum, quo deficiebar auxilio.
15 Laudabo nomen tuum assiduè, & cantabo te celebratione, quòd exaudita fuit oratio mea.
16 Nam servâsti nos è perditione, & exemisti me è tempore mali.
17 Propterea celebrabo, atque laudabo te, & benedicam nomini tuo, Domine.
18 Quum adhuc junior essem, antequam oberrarem, quæsivi sapientiam manifestò oratione meâ:
19 Coram templo oravi pro illa; & ad extremum usque requisiturus sum illam.
20 Tanquam de flore dematurescente uvâ, lætatum est cor meum de illa: ingressus est pes meus rectà, à juventute mea investigavi illam.
12 Inclinavi aurem meam parumper, & accepi.
22 Multámque adeptus sum mihi eruditionem: progressio à me facta est in illa.
23 Ei, qui tribuit mihi sapientiam, potentiam tribuam.
24 Cogitavi enim de exercenda illa, & æmulando bono, & haud quaquam pudore afficiar.
25 Decertavit anima mea de illa, & effectâ fame accuratè incubui.
26 Manus meas extendi in sublime, quum ignorationes de illa animadverti:
27 Animam meam direxi ad illam, & purificatus inveni illam:
28 Cor possedi conjunctum illi inde à principio:
29 Propterea nequaquam derelinquar.
30 Et cor meum turbatum est in quærenda illa, propterea comparavi possessionem bonam.
31 Dedit Dominus linguam, ut sit merces à me; itaque eâ laudabo ipsum.
32 Appropinquate ad me, ô inerudíti, & commoramini in eruditionis domo.
33 Quare cunctamini? aut quid dicitis interea? cùm vestræ animæ sitiant valde.
34 Aperto ore meo loquutus sum, comparate vobis sine argento *sapientiam*.
35 Collum vestrum supponite jugo, & suscipito anima vestra eruditionem: propè est, ut inveniatis eam.
36 Aspicite oculis vestris me laboravisse, & mihi ipsi requiem multam invenisse:
37 Participes estote eruditionis cum magno numero pecuniæ, & multùm auri possidete cum ea.
38 Lætetur anima vestra de misericordia illius, & ne pudeat vos laudationis illius.
39 Operamini opus vestrum ante tempus *illud*, & dabit mercedem vestram suo tempore.

FINIS. NOV. TEST.

NOVUM TESTAMENTUM Domini nostri JESU CHRISTI.

Evangelium secundùm Matthæum.

CAP. I. *Genealogia, & nativitas Christi.*

LIBER generationis Jesu Christi, fi-
lii Davidis, filii Abrahami.
2 Abrahamus genuit Isaacum. I-
saacus autem genuit Jacobum. Jaco-
bus autem genuit Judam, & fratres ejus.
3 Judas autem genuit Pharesum, & Zara-
mum, è Thamara. Pharesus autem genuit
Esromum. Esromus autem genuit Aramum.
4 Aramus autem genuit Aminadabum.
Aminadabus autem genuit Naassonem.
Naasson verò genuit Salmonem.
5 Salmo verò genuit Boozum, è Rachaba.
Boozus autem genuit Obedem, è Rutha.
Obedes autem genuit Jessen.
6 Jesse verò genuit Davidem illum Re-
gem. David autem Rex ille genuit Solomo-
nem, ex ea, quæ *fuerat uxor* Uriæ.
7 Solomon verò genuit Roboamum. Ro-
boamus autem genuit Abiam. Abias autem
genuit Asam.
8 Asas autem genuit Josaphatum. Josa-
phatus autem genuit Joramum. Joramus
autem genuit Hoziam.
9 Hozias autem genuit Joathamum. Joa-
thamus autem genuit Achazum. Achazus
autem genuit Ezeciam,
10 Ezecias autem genuit Manassen. Ma-
nasses autem genuit Amonem. Amon au-
tem genuit Josiam.
11 Josias autem genuit Jechoniam, & fra-
tres ejus, in transportatione illa Babylonica.
12 Post transportationem *autem* illam Ba-
bylonicam Jechonias genuit Salathielem.
Salathiel autem genuit Zorobabelem.
13 Sorobabel autem genuit Abjudem.
Abjud autem genuit Eljacimum. Eljacimus
autem genuit Azorem.
14 Azor autem genuit Sadocum. Sado-
cus autem genuit Achimum. Achimus au-
tem genuit Eliudem,
15 Eliud autem genuit Eleazarum. Eleaza-
rus autem genuit Matthanem. Matthan au-
tem genuit Jacobum.
16 Jacob autem genuit Josephum, virum
Mariæ, ex qua genitus est Jesus ille, qui di-
citur Christus.
17 Universæ igitur progenies ab Abraha-
mo usque ad Davidem, progenies quatuor-
decim: & à Davide usque ad transporta-
tionem Babylonicam, progenies quatuor-
decim: & à transportatione Babylonica us-
que ad Christum, progenies quatuordecim.
18 Jesu verò Christi nativitas ità fuit.
Quum enim mater ejus Maria desponsata
esset Josepho, priusquàm ipsi convenissent,
comperta est prægnans esse è Spiritu sancto.
19 Porrò Josephus vir ejus, quum esset
justus, & nollet eam ignominiæ exponere,
voluit clàm eam dimittere.
20 Hæc autem, quum in animum indu-
xisset, ecce Angelus Domini in somnio ap-
paruit ei, dicens, Josephe, fili Davidis, ne
metue accipere Mariam uxorem tuam. Nam
quod in ea genitum est, ex Spiritu sancto est.
21 Pariet autem filium, & vocabis nomen
ejus Jesum. Ipse enim liberabit populum
suum ex peccatis ipsius.
22 (Totum hoc autem factum est, ut im-
pleretur, quod ait Dominus per prophetam,
dicentem;
23 Ecce, virgo illa prægnans erit, & pa-
riet filium, & vocabis nomen ejus Emma-
nuel: quod est, si interpreteris, Nobiscum
Deus.)
24 Expergefactus autem Josephus ex somno,
fecit uti imperârat Angelus Domini, & ac-
cepit uxorem suam.
25 Sed non cognovit eam, quò usque pe-
perisset filium illum suum primogenitum:
vocavítque nomen ejus Jesum.

CAP. II. *Magi Christum adorant. Iose-
phus Angeli monitu fugit cum Iesu, & ma-
tre in Aegyptum. Infanticidium.*

QUum ergo natus esset Jesus in *ea* Beth-
leema, *quæ est* Jehudææ, temporibus
Herodis Regis, ecce Magi ab oriente ad-
venerunt Hierosolymam,
2 Dicentes; ubi est ille Rex Judæorum,
qui natus est? vidimus enim ejus stellam
in oriente, & venimus, ut adoremus eum.
3 His autem auditis Herodes Rex tur-
batus est, & tota Hierosolyma cum eo.
4 Et congregatis omnibus primariis sa-
cerdotibus, & scribis populi, percontatus
est ab eis, ubi Christus ille nasciturus esset.
5 At illi dixerunt ei, In *ea* Bethleema, *quæ
est* Judææ. Sic enim scriptum est per pro-
phetam.
6 Et tu Bethleema, terra Judæ, nequa-

quam minuta es inter duces Judæ: ex te enim exibit dux, qui pascet populum illum meum Jisraëlem.

7 Tum Herodes clàm vocatis Magis, exquisivit ab eis, quo tempore stella apparuisset.

8 Et eis Bethleemam dimissis, dixit; Profecti, penitus exquirite de puerulo illo: postquam autem *illum* inveneritis, renunciate mihi, ut & ego veniam, & adorem eum.

9 Ipsi verò audito Rege profecti sunt: & ecce, stella, quam viderant in oriente, præibat eis, donec venit, stetítque supra *locum, in* quo erat puerulus ille.

10 Visâ autem stellâ gavisi sunt gaudio magno valde:

11 Et ingressi domum, invenerunt puerulum cum Maria, matre ipsius, & prostrati adoraverunt eum: apertísque thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham.

12 Et divinitus admoniti in somnio, ne reverterentur ad Herodem, per aliam viam regressi sunt in regionem suam.

13 Ipsis autem regressis, ecce, Angelus Domini apparet in somnio Josepho, dicens: Experrectus, accipe puerulum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum: & esto illic, usque dum dixero tibi. Futurum est enim, ut Herodes quærat puerulum, ad eum perdendum.

14 Ille verò experrectus, accepit puerulum, & matrem eius nocte, & secessit in Ægyptum.

15 Et fuit illic usque ad obitum Herodis: ut impleretur, quod ait Dominus per prophetam, dicentem; Ex Ægypto vocavi filium meum.

16 Tum Herodes, quum vidisset *se* illusum esse à Magis, excanduit valde, & missis *carnificibus* interemit omnes pueros, qui erant in Bethleem, & in omni confinio ejus, à bimulis, & infra, secundùm tempus, quod exquisierat ex Magis.

17 Tunc impletum fuit, quod ait Dominus per Hieremiam prophetam, dicentem;

18 Vox in Rhama audita est, lamentatio, & fletus, & ejulatus multus; Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem admittere *de eo*, quòd non sint.

19 Quum autem obiisset Herodes, ecce Angelus Domini in somnio apparet Josepho in Ægypto.

20 Dicens; Experrectus, accipe puerulum, & matrem ejus, & proficiscere in regionem Jisraëlis: mortui sunt enim, qui petebant animam pueruli.

21 Ille verò experrectus, accepit puerulum, & matrem ipsius, & venit in regionem Jisraëlis.

22 Quum autem audisset Archelaum regnare in Judæa pro Herode, patre suo, timuit illuc abire: verùm divinitus admonitus in somnio, secessit in partes Galilææ.

23 Et quum eò venisset, habitavit in urbe, quæ dicitur Nazareth: ut impleretur, quod dictum est per prophetas, fore, ut Nazarenus vocaretur.

CAP. III. *Doctrina, & vita Johannis, à quo Christus baptizatur.*

Temporibus autem illis adfuerat Johannes Baptista, prædicans in deserto Judææ.

2 Dicénsque; resipiscite, appropinquavit enim regnum cœlorum.

3 Nam hic est ille, de quo dictum est per Esajam prophetam, dicentem; Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

4 Ipse verò Johannes habebat vestimentum suum è pilis camelinis, & zonam coriaceam circùm lumbos suos, alimentum autem ejus erat locustæ, & mel agreste:

5 Tunc exivit ad eum Hierosolyma, & tota Judæa, totáque regio circumjacens Jordani:

6 Et baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.

7 Quum vidisset autem multos ex Pharisæis, & Sadducæis, venientes ad Baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis vobis præmonstravit, ut fugeretis à futura ira?

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ:

9 Et ne putate *vobis* dicendum apud vos ipsos; Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis, Deum posse etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

10 Jam verò etiam securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor non ferens fructum bonum, exciditur, & in ignem abjicitur.

11 Ego quidem baptizo vos aquâ ad resipiscentiam: is verò, qui ponè me venit, validior me est, quo non sum dignus, qui soleas portem: ipse vos baptizabit Spiritu sancto, & igne.

12 Cujus ventilabrum *est* in manu sua, & *qui* perpurgabit aream suam: & coget triticum suum in horreum, paleam autem exuret igni inexstincto.

13 Tunc advenit Jesus à Galilæa ad Jordanem, ad Johannem, ut baptizaretur ab eo.

14 At Johannes obnixè prohibebat eum, dicens; Mihi opus est, ut à te baptizer, & tu venis ad me?

15 Respondens autem Jesus, dixit ad eum, Omitte *me* nunc, ità enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc omittit eum.

16 Baptizatus Jesus, ascendit statim ex aqua: & ecce, aperti sunt ei cœli, & vidit Spiritum Dei descendentem quasi columbam, & venientem super ipsum.

17 Et ecce vox *adfuit* è cœlis, dicens; Hic est filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco.

CAP. IV, *Christus jejunans; tentatur à Diabolo, quo victo inchoat suum ministerium.*

Tunc Jesus subductus fuit in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.

2 Et quum jejunasset dies quadraginta, & noctes quadraginta, postea esuriit.

3 Et quum venisset ad eum tentator, dixit; Si filius es Dei, dic, ut isti lapides panes fiant.

4 At ille reſpondens, dixit; Scriptum eſt
eſt. Non ſolo pane vivet homo,ſed ex quo-
vis verbo prodeunte per os Dei.
5 Tunc aſſumit eum diabolus in ſanctam
urbem, & ſtatuit eum ſuper pinnas templi:
6 Dixítque ei; Si filius es Dei, dejice te
ipſum deorſum, nam ſcriptum eſt; Angelis
ſuis mandabit de te, & *ipſi* attollent te in
manus, ne quando offendas ad lapidem pe-
dem tuum:
7 Dixit ei Jeſus; viciſſim ſcriptum eſt,
Non tentabis Dominum Deum tuum.
8 Rurſum aſſumit eum diabolus in mon-
tem ſublimem valde, & oſtendit ei omnia
regna mundi,& gloriam eorum.
9 Dixítque ei; Hæc omnia tibi dabo, ſi
proſtratus adoraveris me.
10 Tunc dicit ei Jeſus; Abi Satana,ſcri-
ptum eſt enim;Dominum Deum tuum ado-
rabis,& ei ſoli ſervies.
11 Tunc omittit eum diabolus, & ecce,
angeli acceſſerunt,& miniſtrabant ei.
12 Quum audiſſet autem Jeſus Johan-
nem traditum eſſe *in cuſtodiam*,rediit in Ga-
lilæam:
13 Et relictâ Nazareth, venit, & habita-
vit in Capernaumo, *urbe* maritima,in fini-
bus Zabulon,& Nephthalim:
14 Ut impleretur,quod dictum eſt per E-
ſajam prophetam,dicentem;
15 Terra Zabulon,& terra Nephthalim:
ad viam maris ſecus Jordanem, Galilæa
Gentium:
16 Populus poſitus in tenebris,vidit lu-
cem magnam. & poſitis in regione,& um-
bra mortis,lux exorta eſt
17 Ex eo tempore cœpit Jeſus prædica-
re, & dicere; Reſipiſcite, appropinquavit
enim regnum cœlorum.
18 Ambulans autem Jeſus ad mare Gali-
lææ, vidit duos fratres, Simeonem, qui di-
ctus eſt Petrus,& Andream,fratrem ejus,ja-
cientes rete in mare: (erant enim piſcato-
res)
19 Et dicit eis:Sequimini me, & faciam
vos piſcatores hominum.
20 Illi verò ſtatim omiſſis retibus,ſequuti
ſunt eum.
21 Tunc progreſſus illinc, vidit alios
duos fratres,Jacobum, filium Zebedæi,&
Johannem, fratrem eius, in navigio cum
Zebedæo,patre ſuo, farcientes retia ſua: &
vocavit eos.
22 Illi autem ſtatim omiſſo navigio, &
patre ſuo,ſequuti ſunt eum.
23 Et obivit totam Galilæam Jeſus, do-
cens in ſynagogis ipſorum, & prædicans
Euangelium regni, & ſanans quemvis mor-
bum,& quemvis languorem in populo.
24 Tunc emanavit fama ipſius in totam
Syriam: & obtulerunt ei omnes malè affe-
ctos,variis morbis, & cruciatibus detentos,
& dæmoniacos,& lunaticos,& paralyticos:
ſanavítque eos.
25 Et ſequuta eſt eum turba multa à Ga-
lilæa, ac Decapoli, & Hieroſolymis, & Ju-
dæa,& *regionibus* trans Jordanem *ſitis*.

CAP. V. *Concio Chriſti in monte,complexa octo beatitudines,& explicationem legis.*

Quum vidiſſet autem turbam,aſcendit in
montem: & quum conſediſſet,adierunt
eum diſcipuli ejus.
2 Tunc aperto ore ſuo, docebat eos, di-
cens;
3 Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſo-
rum eſt regnum cœlorum.
4 Beati, qui lugent: quoniam ipſi ſola-
men recipient.
5 Beati, qui ſunt mites: quoniam ipſi
terram hæreditario jure obtinebunt.
6 Beati,qui eſuriunt,& ſitiunt juſtitiam:
quoniam ipſi ſaturabuntur.
7 Beati,qui ſunt miſericordes: quoniam
ipſis miſericordia tribuetur.
8 Beati,qui ſunt mundo corde: quoniam
ipſi Deum videbunt.
9 Beati, qui ſunt pacifici: quoniam filii
Dei vocabuntur.
10 Beati, quos perſequuntur *homines* ju-
ſtitiæ cauſa: quoniam ipſorum eſt regnum
cœlorum.
11 Beati eritis, quum vos conviciis affe-
cerint, & perſequuti fuerint, & mentientes
dixerint quidvis mali adverſus vos, propter
me.
12 Gaudete,& exſultate: quoniam mer-
ces veſtra multa eſt in cœlis: ità enim per-
ſequuti fuerunt prophetas,qui *fuerunt* ante
vos.
13 Vos eſtis ſal terræ. Quòd ſi ſal infatua-
tus fuerit, quo ſalietur? ad nihil valet am-
pliùs,niſi ut abjiciatur foras, & conculcetur
à quibuſvis.
14 Vos eſtis lux mundi. Non poteſt urbs
occultari ſupra montem poſita.
15 Neque accendunt lucernam, & po-
nunt eam ſubter modium, ſed in candela-
brum: & ſplendet omnibus,qui ſunt in do-
mo.
16 Ità ſplendeat lux veſtra coram homi-
nibus,ut videant veſtra bona opera, glorifi-
céntque Patrem illum veſtrum, qui eſt in
cœlis.
17 Ne exiſtimate me veniſſe,ut diſſolvam
legem, aut prophetas; non veni, ut *eam*
diſſolvam,ſed ut *eam* impleam.
18 Amen quippe dico vobis, uſquedum
præterierit cœlum, & terra, jota unum, aut
unus apex nequaquam præterierit ex Lege,
uſquedum omnia facta fuerint.
19 Quiſquis igitur ſolverit unum ex
mandatis hiſce minimis, & ità docuerit ho-
mines, minimus vocabitur in regno cœlo-
rum: quiſquis autem fecerit, & docuerit,
iſte magnus vocabitur in regno cœlorum.
20 Dico enim vobis,niſi abundaverit ve-
ſtra juſtitia plùs quàm *illa* Scribarum, &
Phariſæorum,vos nequaquam ingreſſuros in
regnum cœlorum.
21 Audiſtis dictum fuiſſe à veteribus,
Non occides: quiſquis autem occiderit,
tenebitur judicio.
22 Ego verò dico vobis; Quicunque ira-
ſcitur fratri ſuo temerè, tenebitur judicio;
quicunque verò dixerit fratri ſuo, raka, te-
nebitur conſeſſu: quiſquis autem dixerit,
fatue,tenebitur gehennâ ignis.
23 Igitur,ſi munus tuum attuleris ad al-
tare, & illic memineris fratrem tuum habe-
re aliquid contra te;
24 Omitte illic munus tuum coram alta-

ri,& abi, primùm reconciliator fratri tuo, & tunc, ubi veneris, offer munus tuum.
25 Esto amicus adversario tuo citò, dum es in via cum eo: ne quando te tradat adversarius judici, & judex te tradat ministro, & in custodiam conjiciaris:
26 Amen dico tibi, nequaquam exibis illinc, usquedum reddideris ultimum quadrantem.
27 Audistis dictum fuisse à veteribus: Non mœchaberis.
28 Ego verò dico vobis; Quicunque aspicit mulierem, ut eam concupiscat, jam adulteravit eam in corde suo.
29 Quòd si oculus tuus dexter facit, ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te: expedit enim tibi, ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.
30 Et, si dextera tua manus facit, ut tu offendas, exscinde eam, & abjice abs te: expedit enim tibi, ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.
31 Dictum est autem; Quisquis dimiserit uxorem suam, det ei libellum abscessionis.
32 Ego verò dico vobis; Quisquis dimiserit uxorem suam, extra rationem scortationis, facit, ut ea mœchetur: & quisquis dimissam duxerit, mœchatur.
33 Rursum audistis dictum fuisse veteribus; Non pejerabis, sed reddes Domino, quæ tu juraveris.
34 Ego verò dico vobis; Ne jurate omnino: neque per cœlum, quia thronus Dei est:
35 Neque per terram, quia scabellum est pedum ejus: neque per Hierosolymam, quia urbs est magni Regis.
36 Neque per caput tuum jures, quia non potes unum capillum album, aut nigrum facere.
37 Esto autem sermo vester, etiam etiam, non non: quod autem supra hæc redundat, à malo est.
38 Audistis dictum fuisse; Oculum pro oculo, & dentem pro dente.
39 Ego verò dico vobis, ne obsistite improbo: sed qui te cædet in dexteram tuam maxillam, obverte ei & alteram:
40 Et ei, qui velit tecum contendere: ac tunicam tuam capere, dimitte illi etiam pallium:
41 Et quisquis te angariabit *ad* milliare unum, abi cum eo duo.
42 Petenti abs te dato: & volentem mutuari abs te, ne aversere.
43 Audistis dictum fuisse; Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.
44 Ego verò dico vobis; Diligite inimicos vestros, benedicite eis, qui devovent vos, benefacite iis, qui oderunt vos, & precamini pro iis, qui vobis infesti sunt, & persequuntur vos;
45 Ut sitis filii Patris illius vestri, qui est in cœlis: facit enim, ut sol suus exoriatur super malos, ac bonos, & pluit super justos, & injustos.
46 Nam si dilexeritis eos, qui diligunt vos, quam mercedem habebitis? nónne, & publicani idem faciunt?
47 Et si complexi fueritis fratres vestros solùm; quid ampliùs facitis? nónne, & publicani ità faciunt.
48 Estote igitur vos perfecti, ùt Pater vester, qui est in cœlis, perfectus est.

CAP. VI. *De eleemosyna, oratione Dominica, jejunio, mammona, & regno Dei.*

ATtendite, ne justitiam vestram exerceatis coram hominibus, ut spectemini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui *est* in cœlis.
2 Itaque, quum præstabis eleemosynam, ne curato buccinâ cani coram te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, & in plateis, ut gloriam consequantur ab hominibus, amen dico vobis, retulerunt mercedem suam.
3 Quum verò tu das eleemosynam, ne noverit sinistra tua, quid faciat dextera tua:
4 Ut sit tua eleemosyna in occulto; pater autem tuus, qui te aspicit in occulto, reddet tibi in propatulo.
5 Et quum precaberis, ne esto ùt hypocritæ: amant enim in conventibus, & in angulis platearum stantes precari, ut appareant hominibus: amen dico vobis, retulerunt mercedem suam.
6 Tu verò, quum precaris; introito in conclave tuum, & clauso ostio tuo precare Patrem tuum in occulto: & Pater tuus, qui te aspicit in occulto, reddet tibi in propatulo.
7 Precantes autem, ne *eadem* blaterate ùt Ethnici: putant enim fore, ut suâ illâ loquacitate exaudiantur.
9 Ne igitur ipsis assimilamini: novit enim Pater ille vester, quibus sit vobis opus, antequam vos petatis ab eo.
7 Vos igitur ità precamini: PATER noster, qui *es* in cœlis, sanctificetur nomen tuum.
10 Veniat regnum tuum: fiat voluntas tua, sicut in cœlo, *ità* etiam in terra.
11 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.
12 Et remitte nobis debita nostra: sicut & nos remittimus debitoribus nostris.
13 Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos ab illo malo. Quia tuum est regnum, & potentia, & gloria in secula, Amen.
14 Nam si remiseritis hominibus suos lapsus, remittet etiam vobis Pater ille vester cœlestis:
15 Sin autem non remiseritis hominibus ipsorum lapsus: nec Pater vester remittet vobis offensas vestras.
16 Quum autem jejunatis, ne estote ùt hypocritæ tetrico vultu: deformant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunare: amen dico vobis, retulerunt mercedem suam.
17 Tu verò, quum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava:
18 Ut ne appareas hominibus jejunare, sed Patri tuo, qui *est* in occulto; & Pater tuus, qui aspicit in occulto, reddet tibi in propatulo.
19 Ne thesauros recondite in terra, ubi tinea, & erosio corrumpit, & ubi fures perfodiunt, ac furantur.
20 Sed recondite vobis thesauros in cœlo,

lo, ubi neque tinea, neque erosio corrumpit, & ubi fures non perfodiunt, neque furantur.
21 Nam ubi est thesaurus vester, illic erit etiam cor vestrum.
22 Lucerna corporis est oculus: itaque si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit:
23 Sin autem oculus tuus malus fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Ergo si lumen, quod est in te, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ?
24 Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum habebit odio, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire, & mammonæ.
25 Propterea dico vobis, ne estote soliciti de anima vestra, quid esuri sitis, aut quid bibituri: neque de corpore vestro, quâ re sitis induendi. Nónne anima plùs est, quàm alimentum, & corpus, quàm vestitus?
26 Intuemini in volucres cœli: non enim serunt, neque metunt, neque cogunt in horrea, sed Pater ille vester cœlestis alit eas, nónne vos multò præstatis eis?
27 Quis autem ex vobis solicitè cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?
28 Ac de vestitu quid soliciti estis? discite quomodo lilia agrorum augescant: non fatigantur, neque nent.
29 Sed dico vobis, ne Solomonem quidem cum universa gloria sua, sic amictum fuisse ùt unum ex istis.
30 Quod si herbam agri, quæ hodie exstat, & cras in clibanum conjicitur, Deus ità circumvestit: nónne vos multò magis, o exiguâ fide præditi?
31 Ne igitur estote soliciti, dicentes; Quid edemus, aut quid bibemus, aut quo amiciemur?
32 (Nam omnia ista gentes requirunt.) Novit enim Pater ille vester cœlestis, vos indigere his omnibus.
33 Sed quærite primò regnum Dei, & justitiam ejus, & ista omnia adjicientur vobis.
34 Ne igitur estote soliciti de crastino; nam crastinus *dies* solicitus erit de *rebus* suis: sufficit diei sua vexatio.

CAP. VII. *Non judicandum de proximo. Sanctum canibus non dandum. Via lata, & arcta. Prophetæ ex fructu discernendi. Domus, quæ bene, & quæ malè fundata.*

NE judicate, ut ne judicemini.
2 Quo enim judicio judicatis, judicabimini: & quâ mensurâ metimini, *eâdem* contrà metietur *aliquis* vobis.
3 Quid autem spectas festucam, quæ est in oculo fratris tui, trabem verò, quæ est in oculo tuo, non animadvertis?
4 Aut quomodo dices fratri tuo, sine ejiciam festucam ex oculo tuo: & ecce trabes in oculo tuo?
5 Hypocrita, ejice primùm trabem illam ex oculo tuo, & tum dispicies, ut ejicias festucam ex oculo fratris tui.
6 Ne date, *quod* sanctum *est* canibus, nec projicite margaritas vestras coram porcis: ne quando conculcent eas pedibus suis, & conversi lacerent vos.
7 Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.
8 Quisquis enim petit, accipit: *&* qui quærit, invenit: & ei, qui pulsat, aperietur.
9 Nam quis est ex vobis homo, qui si filius ejus petierit ab eo panem, det ei lapidem?
10 Et, si piscem petierit, num serpentem dabit ei?
11 Si vos igitur, qui mali estis, nôstis dona bona dare liberis vestris, quantò magis Pater ille vester, qui est in cœlis, dabit bona iis, qui petierint ab ipso?
12 Quæcunque igitur volueritis, ut faciant vobis homines, ità & vos facite eis: ista enim est lex, & prophetæ.
13 Introite per angustam portam: quoniam lata est porta, & spatiosa via, quæ abducit in exitium, multique sunt, qui introeunt per eam.
14 Quia angusta est porta, & stricta via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inveniunt eam.
15 Cavete verò vobis à pseudoprophetis, qui veniunt ad vos cum vestimentis ovium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces.
16 A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus?
17 Ità omnis arbor bona fert fructus bonos: putris autem arbor fert fructus putres.
18 Non potest arbor bona fructus malos ferre, neque arbor mala fructus bonos ferre.
19 Quæcunque arbor non fert fructum bonum, exciditur, & in ignem conjicitur.
20 Nempe igitur ex fructibus ipsorum agnoscetis eos.
21 Non, quisquis dicit mihi, Domine Domine, introibit in regnum cœlorum, sed qui facit, quod vult Pater meus, qui in cœlis est.
22 Multi dicent mihi die illo, Domine Domine, nónne *per* nomen tuum prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & *per* nomen tuum multas virtutes edidimus?
23 Tunc autem profitebor eis; Certè nunquam novi vos, discedite à me, qui operam datis transgressioni legis.
24 Quisquis igitur audit ex me sermones istos, & eos præstat, assimulabo eum viro prudenti, qui ædificavit domum suam super petram:
25 Decidit autem nimbus, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & inciderunt domui illi; sed non cecidit: fundata enim fuerat super petram.
26 Et quisquis audit ex me hos sermones, & eos non præstat, assimilabitur viro fatuo, qui ædificavit domum suam super arenam:
27 Descendit autem pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & impegerunt in domum illam: & cecidit, & fuit casus ejus magnus.
28 Factum est autem, quum finisset Jesus sermones istos, ut percelleretur turba super doctrina ipsius.
29 Docebat enim eos ùt habens auctoritatem, non autem ùt Scribæ.

CAP. VIII. *Leprosus, Centurionis puer, & socrus Petri sanantur. Sedatur tempestas à Christo, & dæmones ex hominibus ejecti in porcos ruunt.*

DEscendentem autem eum è monte, sequuta est turba multa.

2 Et ecce leprosus, quum venisset, adoravit eum, dicens; Domine, si velis, potes me purgare.

3 Extensáque manu tetigit eum Jesus, dicens: volo, purgator. Statim igitur purgata fuit ejus lepra.

4 Tunc dicit ei Jesus; Vide, *ut* nulli dicas: sed abi, ostende te sacerdoti, & offer donum illud, quod imperavit Moses, *ut hoc sit* eis testimonio.

5 Ingressum autem Jesum Capernaumum adiit centurio, precans eum,

6 Et dicens; Domine, puer meus projectus est domi paralyticus, & vehementer torquetur.

7 Tunc dicit ei Jesus; Ego, quum venero, sanabo eum.

8 Et respondens Centurio, dixit; Domine non sum dignus, ut sub tectum meum ingrediaris: sed solùm loquere, & sanabitur puer meus:

9 Etenim ego sum homo sub potestate *constitutus*, habens sub me milites: & dico huic, proficiscere, & proficiscitur: & alteri, veni, & venit: & servo meo, fac hoc, & facit.

10 *Hæc* autem, quum audisset Jesus, miratus est: & dixit iis, qui sequebantur; Amen dico vobis, ne in Jisraële quidem tantam fidem inveni.

11 Dico autem vobis, multos ab oriente, & occidente venturos, & accubituros cum Abrahamo, & Isaaco, & Jacobo in regno cœlorum:

12 Filios verò regni ejectum iri in tenebras illas exteras, illic erit fletus, & stridor dentium.

13 Et dixit Jesus Centurioni; abi, & ùt credidisti fiat tibi. Sanatúsque est puer ejus eo ipso momento.

14 Et quum venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum ejus in lecto projectam, & febricitantem.

15 Tetigítque manum ejus, & dimisit eam febris: & surrexit, ac ministravit eis.

16 Quum autem serum *diei* esset, obtulerunt ei dæmoniacos multos, & ejecit spiritus verbo, omnésque malè habentes sanavit:

17 Ut impleretur, quod dictum est per Esajam prophetam, dicentem; ipse invaletudines nostras accepit, & morbos portavit.

18 Quum vidisset autem Jesus turbam multam circùm sese, jussit, ut abiret in ulteriorem *ripam*.

19 Et quum accessisset quidam Scriba, dixit ei; Magister, sequar te quòcunque abieris.

20 Tunc dicit ei Jesus; Vulpes habent lustra, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.

21 Alius autem ex discipulis ejus dixit ei; Domine, permitte mihi primùm abire, & sepelire patrem meum.

22 Jesus autem dixit ei; sequere me, & sine, ut mortui sepeliant mortuos suos.

23 Ipsum autem ingressum in navigium, sequuti sunt eum discipuli ejus

24 Et ecce concussio magna facta est in mari, adeò ut navis operiretur fluctibus: ipse verò dormiebat.

25 Et accedentes discipuli, excitaverunt eum, dicentes; Domine serva nos, perimus.

26 *Ipse* verò dixit eis, Quid timidi estis, ô exiguâ fide præditi? Tunc experrectus, objurgavit ventos, & mare; & facta est tranquillitas magna.

27 Homines autem illi mirati sunt, dicentes; Qualis est ille, quòd venti quoque, & mare auscultant ei?

28 Et quum venisset ipse ad ulteriorem ripam, in regionem Gergesenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis prodeuntes, sævi valde; adeò ut non valeret quisquam præterire per viam illam.

29 Et ecce clamârunt, dicentes; Quid nobis tecum Jesu, fili Dei? venisti huc vexatum nos ante constitutum tempus?

30 Erat autem longè ab eis grex porcorum multorum pascens.

31 Dæmones verò precabantur eum, dicentes; Si ejicis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum illorum.

32 Et ait eis; Abite. Illi verò egressi, abierunt in illum gregem porcorum: & ecce, ruit totus ille grex porcorum è præcipitio in mare, & mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt: & quum abiissent in urbem, renunciârunt omnia, & quæ dæmoniacis facta fuerant.

34 Et ecce, tota urbs illa exivit in occursum Jesu: & quum vidissent eum, rogârunt, ut digrederetur â finibus suis.

CAP. IX. *Christus peccata, & paralysin solvit, Matthæum vocat, quinque edit miracula, & in multa messe operarios jubet petere.*

INgressus igitur navigium, trajecit, & venit in suam urbem.

2 Et ecce obtulerunt ei paralyticum in lecto projectum: quúmque vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico; Confide fili, remissa sunt tibi peccata tua.

3 Et ecce quidam è Scribis dicebant apud se, iste blasphemat.

4 Et quum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit; Quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5 Utrum enim est facilius, dicere; Remissa sunt tibi peccata, an dicere; Surge, & ambula?

6 Ut autem sciatis potestatem habere Filium hominis in terra remittendi peccata (tunc dixit paralytico,) Surge, attolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Tunc *ille* surrexit, abiítque domum suam.

8 Turba verò, quum *hoc* vidisset, mirata est, & glorificavit Deum, qui dedisset talem potestatem hominibus.

9 Et quum digrederetur Jesus illinc, vidit quendam sedentem ad telonium, qui Matthæus dicebatur, & dixit ei; Sequere me. Atque *is* surgens, sequutus est eum.

10 Et ecce factum est, quum Jesus accumberet domi *illius*, ecce, ut multi publicani, & pecca-

peccatores, qui venerant, simul accubuerint cum Jesu, & discipulis ejus.
11 Quum autem *id* vidissent Pharisæi, dixerunt discipulis ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus edit doctor ille vester?
12 Jesus autem, quum *hoc* audisset, dixit eis; iis, qui valent, non est opus medico, sed iis, qui male *se* habent.
13 Ite vero, & discite, quid sit: Miserationem volo, & non sacrificium. Non enim veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscentiam.
14 Tunc adeunt eum discipuli Johannis, dicentes: Quare nos, & Pharisæi multùm jejunamus, discipuli verò tui non jejunant?
15 Et dixit eis Jesus, Num possunt filii thalami lugere quamdiu cum eis est sponsus? Aderunt autem dies, quum tolletur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.
16 Nullus autem indit panniculum novum in vestimentum vetus: illud enim ipsius supplementum tollit *aliquid* ex illo vestimento, & fit pejor fissura.
17 Neque injiciunt vinum novum in utres veteres: alioqui rumpuntur utres, & *tum* vinum effunditur, tum utres pereunt: sed injiciunt vinum novum in utres recentes, & utraque conservantur.
18 Hæc eo loquente ipsis, ecce, quidam præfectus *synagogæ* venit, & adoravit eum, dicens; filia mea modò defuncta est: sed veni, & impone manum tuam super eam, & vivet:
19 Tunc surgens Jesus, sequutus est eum, & discipuli ejus.
20 Et ecce, mulier sanguinis profluvio laborans à duodecim annis, accedens à tergo, tetigit fimbriam vestimenti illius.
21 Dicebat enim apud se; Si solùm tetigero vestimentum ejus, liberabor.
22 Jesus verò conversus, & intuitus eam, dixit: Confide filia; fides tua te liberavit. Et liberata fuit mulier ab eo momento.
23 Et quum venisset Jesus domum præfecti *synagogæ*, vidissetque tibicines, & turbam tumultuantem.
24 Dicit eis; Recedite: non enim mortua est puella, sed dormit. Et deridebant eum.
25 Quum autem fuisset ejecta turba, ingressus, prehendit manum ejus: & surrexit adolescentula.
26 Et exiit hæc fama in totam illam regionem.
27 Quúmque digrederetur illinc Jesus: sequuti sunt eum duo cœci, clamantes, & dicentes; Miserere nostri fili David.
28 Quum autem venisset domum, adierunt eum cœci illi, & dicit eis Jesus, Creditis me hoc posse facere? dicunt ei; Etiam Domine.
29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens; Secundùm fidem vestram fiat vobis.
30 Et aperti sunt oculi eorum: & graviter interminatus est eis Jesus, dicens; Videte, nemo sciat.
31 At illi egressi, sparserunt ejus famam in tota illa regione.
32 Ipsis autem egredientibus, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmoniacum.
33 Et ejecto dæmonio loquutus est mutus: & mirata est turba, dicens; Nunquam apparuit tale quidpiam in Jisraële.
34 Pharisæi verò dicebant, per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.
35 Et obibat Jesus urbes omnes, ac vicos, docens in synagogis eorum, & prædicans Evangelium regni, & sanans quemvis morbum, & quemvis languorem in populo.
36 Quum vidisset autem turbam, commiseratione intimâ commotus est super eis, quòd essent dissipati, & disjecti quasi oves, non habentes pastorem.
37 Tunc dicit discipulis suis, ipsa quidem messis multa, operarii autem pauci.
38 Rogate igitur Dominum messis, ut emittat operarios in messem suam.

CAP. X. *Vocatio 12 Apostolorum, illorúmque persecutio, consolatio, & summaria instructio.*

Tunc advocatis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem adversùs spiritus impuros, ut ejicerent eos, & sanarent omnem morbum, & omnem languorem.
2 Porrò duodecim Apostolorum nomina sunt hæc: Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus: Jacobus, filius Zebedæi, & Johannes, frater ejus:
3 Philippus, & Bartholomæus: Thomas, & Matthæus ille publicanus: Jacobus, *filius* Alphæi, & Lebbæus, cognominatus Thaddæus:
4 Simon Cananites, & Judas Iscariotes, qui etiam prodidit eum.
5 Hos duodecim misit Jesus, & addidit eis mandata, dicens; In viam Gentium ne abieritis, & in urbem Samaritanorum ne ingrediamini:
6 Sed proficiscimini potiùs ad oves perditas domûs Jisraëlis.
7 Iter facientes verò proclamate, dicentes; Appropinquavit regnum cœlorum.
8 Ægrotos sanate, leprosos purgate, mortuos suscitate, dæmonia ejicite: dono accepistis, dono date.
9 Ne comparate aurum, neque argentum, neque æs in zonis vestris:
10 Neque peram ad iter, neque binas tunicas, neque soleas, neque baculum: nam dignus est operarius alimento suo.
11 In quamcunque verò urbem, aut vicum introieritis, exquirite quis in ea sit dignus: & illic manete usquedum exeatis.
12 Introeuntes autem domum, salutate eam.
13 Et si quidem fuerit domus digna, venito pax vestra super eam; sin autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertitor.
14 Et quicunque non exceperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes domo, aut ex urbe illa, excutite pulverem pedum vestrorum.
15 Amen dico vobis, tolerabilior erit conditio terræ Sodomorum, & Gomorrhæorum in die judicii, quàm urbis illius.
16 Ecce, ego mitto vos ùt oves in medium luporum: estote igitur prudentes ùt serpentes, & simplices ùt columbæ.
17 Cavete verò ab hominibus: tradent enim vos in consessus, & in conventibus suis flagellabunt vos.
18 Sed & ad præsides, ac Reges ducemini meâ causâ, *ut hoc sit* eis, & Gentibus testimonium.

19 Sed quum tradent vos, ne estote solliciti, quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis illo momento, quod loquamini.

20 Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri *is est*, qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium: & insurgent liberi in parentes, & morte multandos eos curabunt:

22 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum: verùm, qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

23 Quum autem persequentur vos in ea urbe, fugite in aliam. Amen enim dico vobis, nequaquam obieritis urbes Jisraëlis, quin venerit Filius hominis.

24 Non est discipulus supra doctorem, neque servus supra dominum suum.

25 Sufficiat discipulo, ut sit sicut doctor ipsius: & *ut* servus *sit* sicut dominus ipsius. Si ipsum patrem familiâs Beelzebulem vocârunt, quantò magis domesticos ejus?

26 Itaque ne eos timete: nihil enim est opertum, quod non sit retegendum, & nihil occultum, quod non sit cognoscendum.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aurem auditis, prædicate in solariis.

28 Et ne timete *vobis* ab iis, qui trucidant corpus, animam autem non possunt trucidare; sed timete potiùs eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehenna.

29 Nonne duo passerculi assario veneunt, & unus ex eis non cadet in terram sine Patre vestro?

30 Vestri verò etiam capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Ne igitur timete: vos multis passerculis præstatis.

32 Quisquis igitur agnoscet me coram hominibus, agnoscam & ego eum coram Patre meo, qui est in cœlis.

33 Quisquis autem abnegaverit me coram hominibus, abnegabo eum & ego coram Patre meo, qui est in cœlis.

34 Ne existimate me venisse immissurum pacem in terram: non veni immissurus pacem, sed gladium.

35 Nam veni facturus, ut dissideat filius à patre suo, & filia à matre sua, & nurus à socru sua.

36 Et inimici hominis *erunt, qui sunt* domestici ipsius.

37 Qui amat patrem, aut matrem supra me, non est me dignus: & qui amat filium, aut filiam supra me; non est me dignus.

38 Et qui non accipit crucem suam, ac ponè me sequitur, non est me dignus.

39 Qui invenerit animam suam, perdet eam: & qui perdiderit animam suam meâ causâ, inveniet eam.

40 Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui misit me.

41 Qui recipit Prophetam nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet, & qui recipit justum nomine justi, mercedem justi accipiet.

42 Et quicunque potum dederit uni ex his parvis poculum frigidæ solùm, nomine discipuli, amen dico vobis, non perdiderit mercedem suam.

CAP. XI. *Legatio Iohannis ad Christum, Christique concio legalis, & evangelica.*

ET factum est, quum finem fecisset Jesus præcipiendi duodecim discipulis suis, ut digressus illinc doceret, & prædicaret in urbibus eorum.

2 Johannes autem, quum audisset in vinculis opera Christi, missis duobus ex discipulis suis,

3 Dixit ei; Túne is es, qui venturus erat, an alium exspectabimus?

4 Et respondens Jesus, dixit ei; Ite, & renunciate Johanni, quæ auditis, & videtis:

5 Cæci visum recipiunt, & claudi ambulant, leprosi mundantur, & surdi audiunt, mortui suscitantur, & pauperibus evangelizatur;

6 Et beatus est, qui non fuerit offensus in me.

7 Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere turbæ de Johanne: Quid exiistis in desertum spectaturi? arundinem, quæ agitetur à vento?

8 Sed quid exiistis visuri? hominem mollibus vestibus amictum? ecce, qui gerunt molles vestes, in domibus Regum sunt.

9 Sed quid exiistis visuri? Prophetam? certè dico vobis etiam ampliùs, quàm Prophetam.

10 Iste enim est, de quo scriptum est, Ecce, ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam coram te.

11 Amen dico vobis, non est suscitatus inter genitos è mulieribus quisquam major Johanne Baptistâ: sed qui est minimus in regno cœlorum, major eo est.

12 Porrò à diebus Johannis Baptistæ, usque nunc, regno cœlorum vis affertur, & violenti rapiunt illud.

13 Nam omnes Prophetæ, & ipsa Lex usque ad Johannem prophetârunt.

14 Et, si vultis hoc recipere: ipse est Elias ille, qui venturus erat.

15 Qui habet aures ad audiendum, audiat.

16 Sed cui assimilabo gentem istam? Similis est puerulis, qui sedent in foris, & acclamant sodalibus suis,

17 Acdicunt; Tibiis cecinimus vobis, & non saltâstis: lamentati sumus vobis, & non planxistis.

18 Venit enim Johannes, nec edens, nec bibens, & aiunt, dæmonium habet.

19 Venit Filius hominis edens, ac bibens, & dicunt; Ecce homo edax, & vini potor, publicanorum amicus, & peccatorum. Sed justificata est Sapientia à filiis suis.

20 Tunc cœpit cum probris increpare civitates, in quibus editæ fuerant plurimæ virtutes ipsius, quòd non resipuissent, *dicens*;

21 Væ tibi Chorazin; væ tibi Bethsaida: nam si Tyri, & Sidone editæ fuissent virtutes, quæ editæ sunt apud vos, olim cum sacco, & cinere *sedentes* resipuissent:

22 Quinetiam dico vobis, Tyro, & Sidoni tolerabilior erit conditio in die judicii, quàm vestra.

23 Et

23 Et tu Capernaum, quæ es usque ad cœlum sublata, usque ad inferos deprimeris: nam si Sodomis editæ fuissent virtutes, quæ editæ sunt apud te, mansissent usque ad hodiernum diem.

24 Quinetiam dico vobis, terræ Sodomorum tolerabilior erit conditio in die judicii, quàm tua.

25 In illo tempore respondens Jesus, dixit, Gloriam tibi tribuo Pater, Domine cœli, & terræ, quòd hæc occultaveris à sapientibus, & intelligentibus: & ea retexeris infantibus.

26 Etiam Pater, quia ità placuit tibi,

27 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quisquam novit, nisi Filius, & cuicunque voluerit Filius retegere.

28 Venite ad me omnes, qui fatigati estis, & onerati, & ego faciam, ut requiescatis.

29 Attollite jugum meum in vos, & discite à me, quòd mitis sim, & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris.

30 Jugum enim meum facile est, & onus meum leve est.

CAP. XII. *Quid sabbatho, & sacrificio præstantius. Diabolum non posse ejici, nisi digito Dei, & bonum esse debere, qui bene agat. Ionas typus Christi.*

ILlo tempore ibat Jesus sabbatho per sata: discipuli verò ipsius esuriebant, cœperúntque vellere spicas, & edere.

2 Pharisæi verò, quum *hoc* vidissent, dixerunt ei; Ecce, discipuli tui faciunt, quod non licet facere sabbatho.

3 Ipse autem dixit eis, Non legistis, quid fecerit David, quum esuriret ipse, & qui erant cum eo?

4 Quomodo introierit domum Dei, & panes propositítios ederit, quibus vesci non erat ipsi licitum, neque iis, qui cum eo erant, sed sacerdotibus solis?

5 Aut non legistis in lege, sabbathis sacerdotes in templo sabbathum profanare, & inculpabiles esse?

6 Dico autem vobis, *quendam* templo majorem hic esse.

7 Quod si nôssetis quid sit; Misericordiam volo, & non sacrificium, non condemnâssetis inculpabiles.

8 Nam Dominus est etiam sabbathi Filius hominis.

9 Et digressus illinc, venit in synagogam eorum.

10 Et ecce, quidam *illic* erat manum habens aridam: & interrogârunt eum, dicentes; Licétne sabbathis *quempiam* sanare? ut accusarent eum.

11 Ipse verò dixit ei; Quis erit ex vobis, qui habeat ovem unam, &, si ea inciderit sabbatho in foveam, non apprehendat eam, & erigat?

12 Quantùm autem homo præstat ovi? Itaque licet sabbathis bene facere.

13 Tunc dixit homini illi, protende manum tuam. Et *is* extendit: éstque restituta sana ùt altera.

14 Pharisæi verò egressi, ceperunt consilium adversùs eum; ut eum perderent.

15 Jesus autem, quum *hoc* nôsset, secessit illinc, sequutaque est eum turba multa, sanavítque eos omnes.

16 Et interminatus est eis, ne se manifestum facerent.

17 Ut impleretur, quod dictum erat per Esajam prophetam, dicentem;

18 Ecce servus ille meus, quem elegi: dilectus ille meus, in quo acquiescit anima mea: ponam Spiritum meum super eum, & judicium Gentibus annunciabit.

19 Non litigabit, neque clamitabit, neque audiet quisquam in plateis vocem ejus.

20 Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet: usque dum protulerit ad victoriam judicium;

21 Et in ejus nomine Gentes sperabunt.

22 Tunc oblatus est ei dæmoniacus cœcus, & mutus: & sanavit eum, adeò ut qui cœcus, ac mutus *fuerat*, & loqueretur, & videret.

23 Et obstupuit tota turba, dicebátque; Nónne ille est filius ille Davidis?

24 Pharisæi verò, quum hæc audissent, dicebant, Iste non ejicit dæmonia nisi per Beelzebulem, principem dæmoniorum.

25 Jesus autem, quum sciret cogitationes eorum, dixit eis; Omne regnum dissidens adversùs sese, vastatur: & omnis urbs, aut domus dissidens adversùs se ipsam, non stabit.

26 Sed si satanas satanam ejicit, adversùs se ipsum dissidet: quomodo ergo stabit regnum ejus?

27 Et, si ergo per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii vestri per quem *ea* ejiciunt? propterea ipsi erunt vestri iudices.

28 Sin autem per Spiritum Dei ego ejicio dæmonia, nempe pervenit ad vos regnum Dei.

29 Nam quomodo potest aliquis ingredi domum potentis *alicujus*, & vasa ejus diripere, nisi primò vinxerit potentem illum, & tunc domum illius diripiet?

30 Qui non est mecum, adversùm me est: & qui non cogit mecum, spargit.

31 Propterea dico vobis, quodvis peccatum, & blasphemia remittetur hominibus: blasphemia verò in Spiritum non remittetur hominibus.

32 Et quisquis loquutus fuerit adversùs Filium hominis, remittetur ei: quisquis autem fuerit loquutus adversùs Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum, aut facite arborem putrem, & fructum ejus putrem: nam è fructu arbor cognoscitur.

34 Progenies viperarum, quomodo possitis bona loqui, quum sitis mali? nam ex redundantia cordis os loquitur.

35 Bonus homo è bono thesauro cordis profert bona: & malus homo ex malo thesauro profert mala.

36 Sed dico vobis, quodcunque verbum otiosum loquuti fuerint homines, de eo reddituros rationem in die judicii.

37 Ex sermonibus enim tuis justificaberis, & ex sermonibus tuis condemnaberis.

38 Tunc responderunt quidam è Scribis

ac Pharisæis,dicentes; Præceptor,velimus ex te signum videre.

39 Ipse verò respondens,dixit eis;Gens mala,& adulterina signum requirit,sed signum non dabitur ei,nisi signum illud Jonæ prophetæ.

40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies,& tres noctes,ità erit Filius hominis in corde terræ tres dies,& tres noctes.

41 Ninevitæ resurgent in judicio cum gente ista, & condemnabunt eam: quòd ipsi resipuerint ad præconium Jonæ: & ecce plùs,quàm Jonas *est* in hoc loco.

42 Regina Austri surget in judicio cum gente ista,& condemnabit eam: quòd venerit à terminis terræ, ut audiret sapientiam Solomonis: & ecce plùs,quàm Solomon *est* in hoc loco.

43 Cæterùm, quum impurus spiritus exierit à quopiam, ambulat per arida loca, quærens requiem,& non invenit.

44 Tunc dicit; revertar domum meam, unde exivi. Et quum venit,invenit *eam* vacantem,versam,& ornatam:

45 Tunc abit,& accipit secum septem alios spiritus peiores,quàm ipse *sit*: & ingressi habitant illic, fitque ultima conditio hominis illius deterior priore: ità etiam erit genti isti malæ.

46 Quum autem adhuc loqueretur turbæ, ecce, mater,& fratres ejus adstiterunt foris,quærentes ejus colloquium.

47 Dixit autem ei quidam; Ecce, mater tua, & fratres tui foris adstant, quærentes tuum colloquium.

48 Ipse verò respondens, dixit illi, qui hoc ei dixerat, quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?

49 Et protensâ manu suâ in discipulos suos,dixit;Ecce mater mea,& fratres mei:

50 Quisquis enim fecerit,quod vult Pater ille meus, qui est in cœlis, is est meus frater,& soror,& mater.

CAP. XIII. *Concio Christi complexa parabolam de semine,& septem alias. Despicitur Iesus à cognatis.*

ILlo verò die egressus Jesus domo, sedit apud mare.

2 Et coacta est ad eum turba multa, adeò ut navigium ingressus sederet: tota autem turba in littore adstabat.

3 Et loquutus est eis multa per parabolas, dicens; Ecce, *quidam* sator exiit ad serendum.

4 Et quum is seminaret,alia quidem ceciderunt secundùm viam; & venerunt volucres,& devoraverunt ea.

5 Alia verò ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & statim exorta sunt,propterea quòd non habebant profundam terram:

6 Sole autem exorto,ardore tacta sunt,& propterea quòd non habebant radicem,exaruerunt.

7 Alia verò ceciderunt in spinas; & ascenderunt spinæ,& suffocârunt ea.

8 Alia verò ceciderunt in terram bonam, & ediderunt fructum, aliud quidem centena,aliud verò sexagena,aliud verò tricena.

9 Qui habet aures ad audiendum,audiat.

10 Tunc accedentes discipuli,dixerunt ei;Quare per parabolas loqueris eis?

11 Ipse verò respondens,dixit eis; Quia vobis datum est nôsse mysteria regni cœlorum,illis autem non est datum.

12 Quisquis enim habet, dabitur ei,& ampliùs habebit: quisquis autem non habet: etiam,quod habet,tolletur ab eo.

13 Propterea per parabolas loquor eis; quia videntes non vident, & audientes non audiunt,nec intelligunt.

14 Itaque completur in ipsis prophetia Esajæ, quæ dicit: Auditu audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non cernetis.

15 Crassum factum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt,& oculis suis conniverunt: ne quando cernant oculis,& auribus audiant, & corde intelligant,& se convertant,& sanem eos.

16 Vestri verò beati sunt oculi,quòd videant: & aures vestræ,quòd audiant.

17 Amen enim dico vobis,multi prophetæ,& justi desiderârunt videre,quæ videtis, & non viderunt: & audire,quæ auditis,& non audierunt.

18 Vos igitur audite parabolam ejus,qui seminat.

19 Quoties quispiam audit sermonem de regno illo,& non attendit, venit ille malus, & rapit, quod satum est in corde ipsius, is est,qui secundùm viam semen excepit.

20 Qui verò in petrosa semen excepit,is est,qui sermonem audit, & eum statim cum gaudio excipit.

21 Non habet autem radicem in sese,sed temporarius est, ortâque compressione, vel persequutione propter sermonem,statim offenditur.

22 Qui verò in spinas semen excepit,is est,qui sermonem audit: sed solicitudo seculi hujus, & fallacia divitiarum suffocat sermonem,qui fit fructûs expers.

23 Qui verò in terram bonam excepit semen, is est, qui sermonem audit, & intelligentiam intendit, qui videlicet fructum fert: editque alius quidem centena, alius sexagena,alius verò tricena.

24 Aliam parabolam proposuit eis,dicens; Simile est regnum cœlorum homini serenti bonum semen in agro suo.

25 Quum autem dormirent homines, venit ejus inimicus, & sevit zizania inter triticum, & abiit.

26 Quum verò germinâsset herba,& fructum edidisset, tunc apparuerunt etiam zizania.

27 Accedentes autem servi patris familiâs,dixerunt ei;Domine,nónne bonum semen sevisti in tuo agro? unde ergo habet zizania?

28 Ille verò dixit eis,Inimicus quispiam hoc fecit. Servi autem dixerunt ei;Vis igitur,abeamus,& colligamus ea.

29 At ille dixit,Non: ne colligendo zizania,eradicetis simul cum eis triticum.

30 Sinite utraque simul crescere usque ad messem: & tempore messis dicam messoribus: Colligite primùm zizania, & ligate ea in fasciculos, ad exurendum ea: triticum verò cogite in horreum meum.

31 Aliam parabolam proposuit eis, dicens;

cens ; Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum quispiam sevit in agro suo :
32 Quod minimum quidem est omnium seminum : quum autem excreverit, maximum est olerum : & arborescit : adeo ut veniant volucres cœli, & nidulentur in ramis ipsius.
33 Aliam parabolam loquutus est eis, *dicens* ; Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier indidit in farinæ sata tria, usque quò fermentaretur tota.
34 Hæc omnia loquutus est Jesus per parabolas ad turbam : & absque parabola nihil loquutus est eis.
35 Ut compleretur, quod dictum fuit per prophetam, dicentem ; Aperiam per parabolas os meum : eructabo occultata à jacto mundi fundamento.
36 Tunc dimissâ turbâ venit domum Jesus, & adierunt eum discipuli ejus, dicentes ; Edissere nobis parabolam zizaniorum agri illius.
37 Ipse verò respondens, dixit eis ; Qui seminat bonum semen, est filius hominis :
38 Ager autem est mundus : bonum verò semen, sunt filii regni : zizania verò sunt filii illius mali.
39 Inimicus autem, qui seminavit ea, est diabolus : messis verò, consummatio seculi est : messores autem Angeli sunt.
40 Sicut ergo colliguntur zizania, & igni exuruntur : ità erit in consummatione seculi hujus.
41 Mittet Filius hominis Angelos suos, qui colligent ex ipsius regno omnia offendicula, & eos, qui dant operam transgressioni legis ;
42 Projiciéntque eos in fornacem ignis : illic erit fletus, stridórque dentium.
43 Tunc justi effulgebunt ùt sol, in regno patris sui. Qui habet aures ad audiendum, audiat.
44 Rursus simile est regnum cœlorum thesauro occultato in agro, quem nactus quispiam, occuluit, & præ gaudio, quod accipit, ex eo, subducit *sese*, & omnia, quæ habet, vendit, emítque agrum illum.
45 Rursus simile est regnum cœlorum cuipiam negotiatori, quærenti pulchras margaritas.
46 Qui nactus quandam magni pretii margaritam, abiit, & venundedit omnia, quæ habebat, & emit eam.
47 Rursum simile est regnum cœlorum sagenæ, jactæ in mare, & quæ res cujusvis generis coëgit.
48 Quam impletam *piscatores* subduxerunt in littus : & sedentes, quæ bona erant, in vasa collegerunt, quæ verò putria extrà abjecerunt.
49 Ità erit in consummatione seculi : prodibunt Angeli, & segregabunt malos è medio justorum ;
50 Projiciéntque eos in caminum ignis : ilic erit fletus, & stridor dentium.
51 Dicit eis Jesus, intellexistis hæc omnia? Dicunt ei ; Etiam Domine.
52 Ipse verò dixit eis, Propterea omnis Scriba edoctus in regno cœlorum, similis est cuipiam patri familias, qui profert è thesauro suo nova, & vetera.
53 Et factum est, quum finisset Jesus parabolas istas, ut solveret illinc.
54 Et quum venisset in patriam suam, docuit eos in synagoga eorum ; *adeò* ut percellerentur, ac dicerent ; Unde huic sapientia ista, & virtutes ?
55 Nónne iste est ille fabri filius ? nónne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus, & Joses, & Simon, & Judas ?
56 Et sorores ejus nónne omnes apud nos sunt ? unde igitur isti hæc omnia ?
57 Et offendebantur in eo. Jesus autem dixit eis ; Non est propheta inhonoratus, nisi in patria sua, & domo sua.
58 Neque edidit illic virtutes multas, propter incredulitatem eorum.

CAP. XIV. *Herodis de Iesu judicium : quare Iohannes vinctus, & decollatus fuerit : miraculum quinque panum : fide sedantur fluctus.*

Illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam *de* Jesu ;
2 Et dixit pueris suis, iste est Johannes ille Baptista : ipse suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.
3 Nam Herodes prehensum Johannem vinxerat, & conjecerat in carcerem, propter Herodiadem, uxorem Philippi fratris sui.
4 Dicebat enim ei Johannes : Non licet tibi eam habere.
5 Et quum cuperet eum occidere, timuerat turbam, quod eum haberent ùt prophetam.
6 Quum autem agerentur natalitia Herodis, saltaverat filia Herodiadis in medio & placuerat Herodi.
7 Unde cùm jurejurando spospondera *se* daturum ei, quicquid petiisset.
8 Illa verò producta à matre sua ; Da mihi (inquit) hic in patina caput Johannis Baptistæ.
9 Et contristatus fuerat Rex, sed propter jusjurandum, & eos, qui simul accumbebant, jusserat dari.
10 Et misso *carnifice* decollaverat Johannem in carcere.
11 Et allatum fuerat caput ejus in patina, datúmque puellæ ; & *ipsa* obtulerat illud matri suæ.
12 Et quum accessissent discipuli ejus, sustulerant corpus illius, illúdque sepelierant : venerántque, & renunciaverant Jesu.
13 *Hæc* igitur, quum audisset Jesus, secessit illinc è navigio in desertum locum privatim : & quum *hoc* audisset turba, pedibus sequuta est eum ab urbibus.
14 Et egressus Jesus, vidit multam turbam : & commiseratione intimâ commotus est erga eos, sanavítque eorum ægrotos.
15 Quum autem serum diei esset, adierunt eum discipuli ejus, dicentes ; Desertus est locus, & tempus jam præteriit : dimitte turbam, ut abeuntes in vicos, emant sibi escas.
16 Jesus autem dixit eis ; Non habent necesse abire : date eis vos, quo vescantur.
17 Ipsi verò dicunt ei ; Non habemus hîc nisi quinque panes, & duos pisces.
18 Ipse autem dixit, adferte mihi eos huc.
19 Et jussâ turbâ per herbas discumbere, acce-

accepris quinque illis panibus,ac duobus piscibus, suspiciens in cœlum,benedixit: & quum fregisset,dedit discipulis panes,discipuli verò turbæ.

20 Et comederunt omnes,& saturati sunt, sustulerúntque,quod superfuerat, fragmentorum duodecim cophinos plenos.

21 Qui autem ederant, fuére viri quasi quinquies mille,absque mulieribus,ac puerulis.

22 Et statim adegit Jesus discipulos suos inscendere in navigium,& præire sibi in ripam alteram,dum dimitteret turbam.

23 Dimissâ igitur turbâ ascendit in montem privatim ad orandum. Quum autem serum diei esset,solus erat illic.

24 Navigium verò jam in medio maris erat vexatum à fluctibus: nam ventus erat contrarius.

25 Quartâ autem noctis vigiliâ abiit ad eos Jesus,ambulans super mare:

26 Et eo viso super mare ambulante,discipuli turbati sunt, dicentes; Spectrum est: & præ metu clamârunt.

27 Sed statim loquutus est eis Jesus,dicens; Confidite: ego sum,ne timete.

28 Respondens autem ei Petrus, dixit; Domine,si tu es,jube me ad te venire super aquas.

29 Ipse verò dixit;Veni. Et quum descendisset è navigio Petrus,ambulavit super aquas,ut veniret ad Jesum.

30 Videns autem ventum validum,timuit: & quum cœpisset demergi, clamavit, dicens; Domine serva me.

31 Statim verò Jesus extensâ manu apprehendit eum, dicítque ei; Exiguâ fide prædite,quid dubitâsti?

32 Et quum ipsi essent ingressi navigium, pacatus fuit ventus.

33 Qui autem erant in navigio,venientes, adoraverunt eum,dicentes; Verè Dei filius es.

34 Et quum trajecissent,venerunt in terram Gennesaret.

35 Et quum agnovissent eum viri loci illius, miserunt in totam circumjacentem illam regionem: obtulerunt ei omnes male affectos;

36 Et precabantur eum, ut solùm tangerent fimbriam pallii ipsius, & quotquot tetigerunt,liberati sunt.

CAP. XV. *Incusantur Apostoli de non lotis manibus. Quid polluat hominem. Historia Ceananææ, & septem panum cum piscibus.*

TUnc quidam, *qui* Hierosolymis *advenerant* Scribæ,& Pharisæi,adierunt Jesum, dicentes;

2 Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas,quum edunt panem.

3 At ille respondens, dixit eis;Quare,& vos transgredimini mandatum Dei per traditionem vestram?

4 Nam Deus mandavit,dicens; Honora patrem tuum, & matrem: &, Qui maledixerit patri,aut matri,morte moriatur.

5 Vos autem dicitis; Quicunque dixerit patri, aut matri, Donum *est*, quocunque à me juvari posses, *insons erit*; & nequaquam honoraverit patrem suum, aut matrem suam.

6 Et irritum fecistis mandatum Dei per traditionem vestram.

7 Hypocritæ, bene de vobis prophetavit Esajas,dicens;

8 Appropinquat mihi populus hic ore suo,& labiis me honorat: cor autem eorum procul abest à me.

9 Sed frustrà me colunt,docentes doctrinas,*quæ sunt* mandata hominum.

10 Et advocatâ turbâ dixit eis; Audite,& intelligite.

11 Non quid ingreditur in os, hoc polluit hominem, sed quod egreditur ex ore, hoc polluit hominem.

12 Tunc accedentes discipuli ejus, dixerunt ei;Nôsti Pharisæos audito isto sermone offensos fuisse?

13 Ipse verò respondens, dixit; Omnis planta,quam non plantavit pater ille meus cœlestis,eradicabitur.

14 Omittite illos: duces sunt cœci cœcorum: quod si cœcus cœcum per viam duxerit,ambo in foveam cadent.

15 Respondens autem Petrus, dixit ei; Edissere nobis parobolam istam.

16 Jesus autem dixit; Adhuc, & vos intelligentiâ caretis?

17 Nondum intelligitis, quicquid ingreditur in os, in ventrem cedere, & in latrinam ejici?

18 Quæ autem proficiscuntur ex ore,ex ipso corde egrediuntur, & illa polluunt hominem.

19 Nam ex corde egrediuntur cogitationes malæ, cædes, adulteria, scortationes, furta,falsa testimonia,maledicta.

20 Hæc sunt, quæ polluunt hominem: illotis autem manibus vesci, non polluit hominem.

21 Et egressus illinc Jesus,secessit in partes Tyri,& Sidonis.

22 Et ecce,mulier Cananæa, à finibus illis egressa, clamitavit, dicens ei; Miserere mei Domine, fili David, filia mea malè à dæmonio vexatur.

23 Ille verò non respondit ei quicquam. Tunc accedentes discipuli ejus, rogárunt eum, dicentes; Dimitte eam: nam clamat post nos.

24 Ipse verò respondens,dixit;Non sum missus nisi ad oves perditas domûs Jisraëlis.

25 Illa autem venit, & adoravit eum,dicens; Domine,succurre mihi.

26 Ipse verò respondens, dixit; Non est bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.

27 Ipsa autem dixit;Etiam Domine; etenim catelli vescuntur micis, quæ cadunt è mensa dominorum suorum.

28 Tunc respondens Jesus, dixit ei; O mulier, magna *est* fides tua: fiat tibi ùt vis. Et sanata fuit filia ejus ab eo momento.

29 Et digressus illinc Jesus, venit juxta mare Galilææ: & quum ascendisset in montem,sedit illic.

30 Tunc adiit eum turba multa, habens secum claudos, cœcos, mutos, mancos,& alios multos: & abjecerunt eos ad pedes Jesu; & sanavit eos:

31 *Adeò*

31 *Adeò* ut turba mirata sit, quum videret mutos loquentes, mancos sanos, claudos ambulantes, cœcos videntes: & glorificârunt Deum Jisraëlis.

32 Jesus autem advocatis discipulis suis dixit; Commoveor misericordiâ erga turbam: quia jam triduum permanent apud me, & non habent, quo vescantur: & dimittere eos jejunos nolo, ne viribus deficiant in via.

33 Tunc dicunt ei discipuli ejus, unde nobis in deserto tot panes, ut saturemus turbam tantam?

34 Dicit igitur eis Jesus; Quot panes habetis? Illi autem dixerunt; Septem, & paucos pisciculos.

35 Tunc jussit turbam discumbere humi.

36 Et acceptis septem illis panibus, ac piscibus, quum gratias egisset, fregit, dedítque discipulis suis, discipuli verò turbæ.

37 Comederúntque omnes, & saturati sunt: & sustulerunt, quod superfuerat, fragmentorum septem sportas plenas.

38 Erant autem, qui comederant, quater mille viri, absque mulieribus, & puerulis.

39 Tunc dimissâ turbâ ingressus in navigium: venítque in fines Magdala.

CAP. XVI. *Cavendum à fermento Pharisæorum. Confessio Petri. Petra, & claves Ecclesiæ. Abnegatio sui, & crux quàm necessaria.*

ET quum accessissent Pharisæi, & Sadducæi, tentantes, rogârunt eum, ut signum e cœlo sibi ostenderet.

2 Ipsi verò respondens, dixit eis; Quando serum est diei, dicitis; serenitas *erit*, rubet enim cœlum.

3 Et manè; Hodie *erit* tempestas: rubet enim cœlum triste. Hypocritæ, faciem quidem cœli nôstis discernere, signa verò temporum illorum non potestis?

4 Gens mala, & adulterina signum requirit: sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ Prophetæ. Et relictis ipsis, abiit.

5 Et quum venissent discipuli ejus in ulteriorem ripam, obliti fuerant sumere panes.

6 Jesus autem dixit eis, Videte, & cavete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum.

7 Ipsi verò disceptabant inter se, dicentes; Panes non sumsimus.

8 *Id* autem, quum nôsset Jesus, dixit eis; Quid disceptatis inter vos, exiguâ fide præditi, quod panes non sumsistis?

9 Non animadvertitis, neque meministis quinque illos panes *hominum* quinquies mille, & quot cophinos acceperitis?

10 Neque septem illos panes quater mille *hominum*, & quot sportas acceperitis;

11 Quomodo non animadvertitis me non dixisse vobis de pane, ut caveretis à fermento Pharisæorum. & Sadducæorum?

12 Tunc intellexerunt eum non dixisse, ut caverent à fermento panis, sed à fermento doctrinæ Pharisæorum, & Sadducæorum.

13 Quum venisset autem Jesus in partes Cæsareæ, *quæ dicitur* Philippi, interrogavit discipulos suos, dicens; Quemnam esse me dicunt homines, Filium hominis?

14 Illi verò dixerunt; Alii quidem Johannem Baptistam, alii verò Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex prophetis.

15 Dicit eis; Vos autem, quem me dicitis esse?

16 Respondens verò Simon Petrus, dixit; Tu es Christus, Filius ille Dei viventis.

17 Tunc respondens Jesus; dixit ei beatus es Simon Bar Jona: quia caro, & sanguis hæc non retexit tibi, sed Pater meus, qui est in cœlis.

18 Sed, & ego tibi dico; Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo meam Ecclesiam: & portæ inferorum non superabunt eam.

19 Et tibi dabo claves regni cœlorum: & quicquid ligaveris in terra, erit ligatum in cœlis, & quicquid solveris in terra, erit solutum in cœlis.

20 Tunc interdixit discipulis suis, ut nemini dicerent, se esse Jesum illum Christum.

21 Ex eo tempore cœpit Jesus indicare discipulis suis, oportere se abire Hierosolymam, & multa pati à senioribus, & primariis sacerdotibus, & Scribis, & occidi, & tertio die suscitari.

22 Et prehensum eum Petrus, cœpit objurgare, dicens; Propitius tibi esto, Domine: nequaquam erit tibi hoc.

23 At ille sese convertens, dixit Petro; Abscede à me satana, offendiculo es mihi: nam non sapis, quæ *sunt* Dei, sed quæ *sunt* hominum.

24 Tunc Jesus dixit discipulis suis; Si quis vult ponè me venire, abdicet semet ipsum, & attollat crucem suam, ac sequatur me.

25 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam meî causâ, inveniet eam.

26 Quid enim prodest cuipiam, si totum mundum lucratus fuerit, animâ verò suâ mulctetur? aut quam dabit quispiam compensationem animæ suæ?

27 Futurum est enim, ut Filius hominis veniat cum gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique secundùm facta ipsius.

28 Amen dico vobis, sunt quidam ex his, qui hic adstant, qui nequaquam gustabunt mortem, usque dum viderint Filium hominis venientem in regnum suum.

CAP. XVII. *Transformatio Christi. Elias quis. Quæ vis fidei Christus prædicit passionem suam, & tributum solvit.*

SExto verò post die assumit Jesus Petrum, ac Jacobum, & Johannem, fratrem ejus, & subducit eos privatim in montem sublimem.

2 Transformatúsque est coram eis, & fulsit facies ejus ùt sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba ùt lux.

3 Et ecce, conspecti sunt eis Moses, & Elias, cum eo colloquentes.

4 Respondens autem Petrus, dixit Jesu, Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum:

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida

inumbravit eos: & ecce vox è nube, dicens;
Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo
acquiesco: ipsum audite.
6 Et quum *hæc* audissent discipuli, ceci-
derunt, in faciem suam, & timuerunt vehe-
menter.
7 Tunc accedens Jesus, tetigit eos, di-
xitque; Surgite, & ne timete.
8 Sublatis autem oculis suis, neminem
viderunt, nisi Jesum solum.
9 Et quum descenderunt de monte, man-
davit eis Jesus, dicens; Nemini dixeritis,
quod vidistis, usque quò filius hominis à
mortuis resurgat.
10 Tunc interrogaverunt eum discipuli
sui, dicentes; Quid igitur Scribæ dicunt, o-
portere, ut Elias primùm veniat?
11 Jesus autem respondens, dixit eis,
Elias quidem veniet primùm, & restituet o-
mnia:
12 Sed dico vobis, Eliam jam venisse,
quem non agnoverunt, sed fecerunt ei,
quæcunque voluerunt: ità futurum est, ut
& filius hominis patiatur ab eis.
13 Tunc intellexerunt discipuli *eum* de
Johanne Baptista *hæc* ipsis dixisse.
14 Et quum venissent ad turbam, adiit
eum quidam, procidens ei ad genua;
15 Et dicens; Domine miserere filii mei,
quoniam lunaticus est, & malè afficitur:
nam sæpe cadit in ignem, & sæpe in aquam.
16 Et obtuli eum discipulis tuis, nec po-
tuerunt sanare.
17 Respondens autem Jesus, dixit: O na-
tio incredula, & perversa, quò usque tan-
dem ero vobiscum? quò usque tandem to-
lerabo vos? adducite mihi eum huc.
18 Et increpavit dæmonium Jesus, exiit-
que illud ab eo: & sanatus est puer ab illo
momento.
19 Tunc adeuntes discipuli Jesum pri-
vatim, dixerunt: Quare nos non potuimus
illud ejicere?
20 Jesus autem dixit eis; Propter incre-
dulitatem vestram: amen quippe dico vo-
bis, si habeatis fidem, quantulum *est* granum
sinapi, diceris huic monti; Transgreditor
hinc illuc & demigrabit: & nihil impossi-
bile vobis erit.
21 Hoc verò genus *dæmoniorum* non e-
greditur nisi per precationem, & jejunium.
22 Versantibus autem ipsis in Galilæa,
dixit eis Jesus; Futurum est, ut Filius homi-
nis tradatur in manus hominum.
23 Et trucidabunt eum, sed tertio die su-
scitabitur. Et contristati sunt vehementer.
24 Quum autem venissent Capernau-
mum, venerunt ad Petrum, *ii* qui didrachma
accipiunt, dixerúntque; Præceptor vester
non solvit didrachma?
25 Dicit; Etiam. Et quum ingressus fuis-
set domum, prævenit eum Jesus, dicens;
Quid tibi videtur Simon? Reges terræ, à
quibus accipiunt tributa, sive censum? à fi-
liis suis, an ab alienis?
26 Dicit ei Petrus, ab alienis. Ait ei Je-
sus; Nempe igitur liberi sunt filii.
27 Sed ne offendiculo simus eis, profe-
ctus ad mare, mitte hamum; & eum piscem,
qui ascenderit primus, tolle: & aperto ore
ejus invenies staterem: acceptum illum, da
eis pro me, & pro te.

CAP. XVIII. *Pueruli imitandi proponun-
tur: instituitur disciplina Ecclesiastica.*

EO ipso tempore adierunt Jesum discipu-
li, dicentes; Quisnam maximus est in re-
gno cœlorum?
2 Et quum advocâsset puerulum Jesus,
statuit eum in medio eorum.
3 Et dixit, Amen dico vobis, nisi vos con-
verteritis, & fiatis ùt pueruli, nequaquam
ingrediemini in regnum cœlorum.
4 Quisquis igitur submiserit sese, sicut *est*
puerulus iste, is est maximus ille in regno
cœlorum.
5 Et quisquis exceperit aliquem pueru-
lum talem nomine meo, me excipit.
6 Quisquis autem offendiculo fuerit uni
ex parvis istis, qui in me credunt, præstite-
rit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo
ejus, ac demergatur in profundo maris.
7 Væ mundo ab offendiculis, necesse est
enim, ut eveniant offendicula; verùm ta-
men væ homini illi, per quem offendi-
culum evenit.
8 Si verò manus tua, vel pes tuus facit, ut
tu offendas, exscinde ea & abjice abs te:
bonum est tibi ad vitam ingredi claudum,
aut mancum *potiùs*, quàm duas manus, vel
duos pedes habentem conjici in ignem il-
lum æternum.
9 Et si oculus tuus facit, ut tu offendas,
erue eum, & abjice abs te: bonum est tibi
luscum ingredi in vitam *potiùs*, quàm duos
oculos habentem conjici in gehennam i-
gnis.
10 Videte, ne contemnatis aliquem ex
parvis istis: Dico enim vobis, Angelos eo-
rum in cœlis per omne *tempus* intueri fa-
ciem Patris mei, qui in cœlis est.
11 Venit enim filius hominis, ut servet
quod perierat.
12 Quid vobis videtur? si fuerint alicui
homini centum oves, & erraverit una ex
iis, nónne relictis ipsis nonaginta novem,
profectus in montes, quærit eam, quæ aber-
raverat?
13 Quòd si acciderit, ut inveniat eam,
amen dico vobis, gaudet super ea magis,
quàm super illis nonaginta novem, quæ
non aberrârant.
14 Ità non vult Pater vester, qui in cœlis
est, ut pereat ullus ex parvis istis.
15 Si verò peccaverit in te frater tuus,
ito, & argue eum inter te, & ipsum solum:
si te audierit, lucratus es fratrem tuum.
16 Sin verò te non audierit, assume te-
cum adhuc unum, aut duos, ut ex ore duo-
rum, aut trium testium confirmetur res
tota.
17 Quòd si neglexerit eos audire, dic Ec-
clesiæ: quòd si Ecclesiam audire neglexe-
rit, sit tibi velut Ethnicus, & publicanus
quispiam.
18 Amen dico vobis, quæcunque ligave-
ritis in terra, erunt ligata in cœlo: & quæ-
cunque solveritis in terra, erunt soluta in
cœlo.
19 Rursum dico vobis, si duo ex vobis
consenserint in terra, de omni re, quam pe-
tierint, fiet eis à Patre meo, qui in cœlis est.
20 Ubi enim sunt duo, vel tres coacti in
nomine meo; illic sum in medio eorum.

21 Tunc

21 Tunc audiens eum Petrus, dixit, Do-
mine, quoties peccabit in me frater meus,
& remittam ei ? an usque septies :
22 Dicit ei Jesus,non dico tibi usque se-
pties,sed usque septuagies septies.
23 Propterea simile est regnum cœlorum
Regi, qui voluit conferre rationem cum
servis suis.
24 Et quum cœpisset conferre,oblatus est
ei quidam debitor decies mille talento-
rum.
25 Quum autem is non posset *hæc* red-
dere,jussit eum Dominus ejus venundari,&
uxorem ejus, & liberos,& omnia, quæ ha-
bebat,& reddi *debitum*.
26 Procidens ergo servus ille, adorabat
eum, dicens ; Domine, cohibe iram adver-
sùm me,& omnia tibi reddam.
27 Commotus autem intimâ commise-
ratione Dominus servi illius, dimisit eum,
& mutuum remisit ei.
28 Egressus verò servus ille, invenit u-
num ex conservis suis,qui debebat ei cen-
tum denarios : & prehensum eum,suffoca-
bat,dicens ; Redde,quod debes.
29 Procidens ergo conservus ejus ad e-
jus pedes, precabatur eum,dicens ; Cohibe
iram adversùm me,& omnia reddam tibi.
30 Ille verò noluit : sed abiens,conjecit
eum in carcerem, quousque redderet de-
bitum.
31 Quum autem vidissent conservi ejus,
quæ facta fuerant, doluerunt vehementer,
& quum venissent ,declararunt Domino
suo omnia,quæ facta fuerant.
32 Tunc eo advocato,dominus ipsius di-
xit ei, Serve male,totum debitum illud re-
misi tibi,quia precatus es me :
33 Nónne oportuit, & te misereri con-
servi tui,ùt & ego tui misertus sum ?
34 Et iratus dominus ejus, tradidit eum
tortoribus, usque quò redderet id omne,
quod sibi debebatur.
35 Ità & Pater ille meus cœlestis faciet
vobis, nisi remiseritis suo quisque fratri ex
cordibus vestris lapsus eorum.

CAP. XIX. *Ius divortii: distinguuntur Eunuchi : acceptantur pueruli : quid ad vitam promoveat,& quid impediat.*

ET factum est,quum finiisset Jesus sermo-
nes istos, ut solveret è Galilæa,& venit
in fines Judææ,secus Jordanem.
2 Et sequuta est eum turba multa,sanavit-
que eos illic.
3 Tunc adierunt eum Pharisæi,tentantes
eum,& dicentes ei ; Licetne homini dimit-
tere uxorem suam quavis ex causa ?
4 Ille verò respondens, dixit eis,Non le-
gistis opificem ab initio fecisse masculum,
& fœminam ?
5 Et dixisse,Propterea derelinquet homo
patrem, & matrem,& agglutinabitur uxori
suæ: & qui duo *fuerant*,erunt una caro ?
6 Itaque non ampliùs sunt duo, sed una
caro : quod ergo Deus conjunxit, homo ne
sejungat.
7 Dicunt ei, Cur ergo Moses mandavit
dare libellum discessionis, & eam dimit-
tere ?
8 Dicit eis,Moses pro duritia cordis ve-
stri permisit vobis dimittere uxores ve-
stras : cæterùm à principio non fuit ità.
9 Dico autem vobis, quicunque dimise-
rit uxorem suam, nisi ob scortationem, &
aliam duxerit, mœchatur, & qui dimissam
duxerit,mœchatur.
10 Dicunt ei discipuli ejus,Si tale est ne-
gotium hominis cum uxore, non expedit
uxorem ducere.
11 Ipse verò dixit eis,Non omnes sunt
capaces hujus sermonis, sed ii, quibus da-
tum.
12 Sunt enim eunuchi, qui ex matris u-
tero nati sunt ità ; & sunt eunuchi, qui ca-
strati sunt ab hominibus : & sunt eunuchi,
qui se ipsos castrârunt propter regnum cœ-
lorum. Qui potest capax esse *hujus rei*, ca-
piat.
13 Tunc oblati sunt ei pueruli, ut manus
eis imponeret,& precaretur : discipuli au-
tem objurgârunt eos.
14 Jesus autem ait ; Omittite istos pue-
rulos, & ne prohibete eos ad me venire :
talium est enim regnum cœlorum.
15 Et quum imposuisset eis manus, pro-
fectus est illinc.
16 Et ecce , quidam accedens dixit ei,
Doctor bone, quid boni faciam, ut habeam
vitam æternam ?
17 Ipse verò dixit ei, Cur me dicis bo-
num ? nullus est bonus, nisi unus, *nempe*
Deus. Si vis autem ad vitam ingredi, serva
mandata.
18 Dicit ei,Quæ ? Jesus autem dixit,Non
occides. Non Mœchaberis. Non furaberis.
Non dices falsum testimonium
19 Honora patrem,& matrem . Et, dili-
ges proximum tuum,ùt te ipsum.
20 Dicit ei adolescens ille , Omnia hæc
observavi à iuventute mea : quo adhuc
deficior ?
21 Ait ei Jesus,Si vis perfectus esse, abi,
vende, quæ tibi suppetunt, & da pauperi-
bus: & habebis thesaurum in cœlo ; & ades-
dum,sequere me.
22 Quum audisset autem adolescens ille
hunc sermonem,abiit tristitiâ affectus ; ha-
bebat enim bona multa.
23 Jesus autem dixit discipulis suis, A-
men dico vobis, dives difficulter introibit
in regnum cœlorum.
24 Rursum verò dico vobis, Facilius est
camelum per foramen acûs transire,quàm
divitem in regnum Dei introire.
25 *His* autem auditis discipuli ejus per-
culsi sunt valde,dicentes ; Quis ergo potest
servari ?
26 Intuitus autem *eos* Jesus,dixit eis, A-
pud homines hoc impossibile est ; apud
Deum autem omnia possibilia sunt.
27 Tunc respondens Petrus, dixit ei,Ec-
ce, nos reliquimus omnia, & sequuti sumus
te : quid ergo erit nobis ?
28 Jesus autem dixit eis,Amen dico vo-
bis, vos, qui sequuti estis me in regenera-
tione,quum sederit Filius hominis in thro-
no gloriæ suæ,sedebitis vos etiam,*inquam* ,
in thronis duodecim, judicantes duodecim
tribus Jisraëlis.
29 Et quisquis reliquerit domos, aut fra-
tres, aut sorores, aut patrem, aut matrem,
aut uxorem, aut liberos, aut agros, causâ
nominis mei, centuplicia accipiet, & vi-

tam æternam hæreditatis jure possidebit.
30 Multi autem primi, erunt ultimi, & ultimi primi.

CAP. XX. *Ecclesia est vinea. Zebedæorum petitio enodatur, & cæci duo sanantur.*

SImile enim est regnum cœlorum patrifamiliâs, qui exiit cum prima luce ad
conducendos operarios, *quos mitteret* in vineam suam.
2 Pactus autem cum operariis denario in
diem, misit eos in vineam suam.
3 Et egressus circa horam tertiam, vidit
alios stantes in foro otiosos :
4 Et illis dixit , abite & vos in vineam,
& quodcunque justum fuerit, dabo vobis.
5 Illi autem abierunt. Rursum egressus
circa sextam, & nonam horam, fecit itidem.
6 Circa horam autem undecimam egressus, invenit alios stantes otiosos, ac dicit
eis ; Cur hîc statis totum diem otiosi?
7 Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit ;
Dicit eis , abite & vos in vineam : & quicquid fuerit justum, accipietis.
8 Quum autem serum diei esset, dicit dominus vineæ procuratori suo, voca operarios, & redde eis mercedem, exorsus ab ultimis usque ad primos.
9 Et quum venissent, qui circa undecimam horam *conducti fuerant* , acceperunt
singuli denarium.
10 Quum venissent autem primi, existimârunt se plus esse accepturos : sed acceperunt ipsi quoque singuli denarium.
11 Sed quum accepissent, murmurabant
adversùs patremfamiliâs.
12 Dicentes ; Isti ultimi unam horam *opus* fecerunt, & eos æquales nobis fecisti,
qui portavimus pondus diei, & æstum.
13 Ipse verò respondens dixit uni eorum, Amice, non facio tibi injuriam : nónne denario pactus es mecum ?
14 Tolle, quod tuum est, & abi. Volo autem huic ultimo dare ùt & tibi.
15 Annon licet mihi, quod volo facere in
meis *rebus* ? an oculus tuus malus est, quia
ego bonus sum ?
16 Sic ultimi, erunt primi ; & primi ultimi : multi enim sunt vocati, pauci verò
electi.
17 Et ascendens Jesus Hierosolymam, assumsit duodecim discipulos suos privatim
in via, & dixit eis :
18 Ecce, ascendimus Hierosolyma, & Filius hominis tradetur primariis Sacerdotibus, ac Scribis, & condemnabunt eum morte :
19 Tradéntque eum gentibus, ut illudant,
& flagellent, & crucifigant : sed tertiâ die
resurget.
20 Tunc venit ad eum mater filiorum
Zebedæi cum filiis suis, adorans, & petens
aliquid ab eo.
21 Ipse verò dixit ei, Quid vis ? Ait ei,
Dic, ut sedeant isti duo filii mei, unus ad
dexteram tuam, & alter ad sinistram in regno tuo.
22 Respondens autem Jesus, dixit, Nescitis quid petatis : potestis bibere poculum,
quod ego bibiturus sum, & baptismate, quo
ego baptizor, baptizari ? Dicunt ei, Possumus.
23 Tunc dicit eis, Poculum quidem meum
bibetis, & baptismate , quo ego baptizor,
baptizabimini : sedere autem ad dexteram
meam, & sinistram meam, non est meum dare, sed *dabitur*, quibus paratum est à Patre
meo.
24 Et quum *hæc* audissent *alii* decem, indignati sunt de duobus fratribus.
25 Jesus autem, quum eos advocâsset, ait,
Scitis principes gentium in eas dominari,
& magnates potestatem exercere in eas.
26 Verùm non ità erit inter vos : sed quicunque voluerit inter vos magnus fieri, esto
vester minister :
27 Et quicunque voluerit inter vos primus esse, sit vester servus.
28 Sicut Filius hominis non venit, ut sibi
ministretur, sed ut ministret, detque animam suam *in* redemtionis pretium pro
multis.
29 Egredientibus autem ipsis *urbe* Jericho, sequuta est eum turba multa.
30 Et ecce, duo cæci sedentes apud viam,
quum audivissent Jesum præterire , clamârunt, dicentes ; Miserere nostri, Domine, Fili
Davidis.
31 Turba autem objurgabat eos, ut silerent : illi verò magis clamabant, dicentes ;
Miserere nostri, Domine, Fili Davidis.
32 Et quum substitisset Jesus, vocavit eos,
& ait ; Quid vultis, faciam vobis ?
33 Dicunt ei, Domine, ut aperiantur oculi nostri.
34 Commiseratione autem intimâ commotus Jesus, tetigit oculos eorum ; & statim visum receperunt oculi eorum, & *ipsi*
sequuti sunt eum.

CAP. XXI. *Pompa regalis Christi asinâ vecti, læto Hosiannâ excepti. Quis verè dicendus facere, quod pater vult.*

ET quum appropinquâssent Hierosolymis,
& venissent Bethphagen, ad montem olearum, tunc Jesus misit duos discipulos.
2 Dicens eis ; Ite in vicum, qui vobis est
ex adverso, & statim invenietis asinam ligatam, & pullum cum ea : solventes *eos*, adducite mihi.
3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite ;
Domino his opus est : statim autem mittet
eos.
4 Hoc autem totum factum est, ut impleretur, quod dictum est per Prophetam dicentem ;
5 Dicite filiæ Sion, Ecce, Rex tuus venit
tibi mitis, & insidens asinæ, ac pullo fœtu
subjugis *asinæ*.
6 Profecti autem sunt discipuli, fecerúntque sicut imperârat eis Jesus.
7 Et adduxerunt asinam, & pullum, & eis
imposuerunt vestimenta sua, & collocârunt
ipsum super eâ.
8 Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via : alii verò cædebant ramos
ex arboribus, & sternebant in via.
9 Porrò turba, quæ præibat, & quæ sequebatur, clamabat, dicens ; Hosanna, filio David : benedictus, qui venit in nomine Domini : hosanna, ô *qui es in cœlis*, altissimis.
10 Et quum introisset Hierosolymam,
com-

commota est universa urbs, dicens: Quis est hic?

11 Turba autem dicebat; Hic est Jesus, ille Propheta, ortus Nazarethâ, *urbe* Galilææ.

12 Et introivit Jesus in templum Dei, & ejecit omnes, qui vendebant, & qui emebant in templo: mensásque numulariorum, & cathedras vendentium columbas subvertit.

13 Et dixit eis, Scriptum est, Domus mea, domus precationis vocabitur: at vos fecistis eam speluncam latronum.

14 Tunc venerunt ad eum cœci, & claudi in templo, & sanavit eos.

15 Quum vidissent autem primarii Sacerdotes, & Scribæ miranda illa, quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes; Hosanna, filio David, indignati sunt.

16 Et dixerunt ei, audis, quid isti dicant? Jesus autem dixit eis, Etiam: nunquam legistis, ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem?

17 Et eis relictis abiit Bethaniam, extra urbem, & diversatus est illic.

18 Manè autem rediens in urbem, esuriit.

19 Et quum vidisset ficum quandam apud viam, venit ad eam, & nihil invenit in ea, nisi folia solùm: tunc dicit ei, Ne ampliùs ex te fructus nascitor in æternum. Et exaruit illico ficus.

20 Quum igitur hoc vidissent discipuli, mirati sunt, dicentes; Quomodo illico exaruit ficus?

21 Respondens autem Jesus ait eis, Amen dico vobis, si habueritis fidem, neque addubitaveritis, non solùm hoc, *quod factum est* ficui, facietis, verùm etiam, si monti isti dixeritis, Tollitor, & projicitor in mare, fiet:

22 Et quæcunque precando petieritis, si credideritis, accipietis.

23 Quum autem venisset in templum, primarii Sacerdotes, & seniores populi eum docentem adierunt, dicentes: Quâ auctoritate facis ista? & quis tibi dedit istam auctoritatem?

24 Respondens verò Jesus, dixit eis, interrogabo vos & ego rem quandam; quam si dixeritis mihi, dicam & ego vobis, quâ auctoritate ista faciam:

25 Baptisma Johannis unde erat? è cœlo, an ex hominibus? At illi ratiocinabantur apud se, dicentes; Si dixerimus; E cœlo: dicet nobis. Quare ergo non credidistis ei.

26 Sin autem dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam: omnes enim habent Johannem ùt Prophetam.

27 Et respondentes Jesu, dixerunt, Nescimus. Ait eis & ipse, Nec ego vobis dicam, quâ auctoritate ista faciam.

28 Quid autem vobis videtur? Quidam habebat duos filios: & accedens ad priorem, dixit; Fili, abi, hodie operare in vinea mea.

29 Ille verò respondens, ait, Nolo: sed postea, quum resipuisset, abiit.

30 Et accedens ille ad secundum, dixit itidem: is verò respondens, ait, Ego *abeo* Domine. Sed non abiit.

31 Uter è duobus fecit, quod voluit *ejus* pater? Dicunt ei, Prior. Dicit eis Jesus, Amen dico vobis, publicani, & meretrices præeunt vobis in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Johannes viâ justitiæ, & non credidistis ei: publicani verò, & meretrices crediderunt ei. Vos autem, qui *hoc* vidistis, non resipuistis postea, ut ei crederetis.

33 Aliam parabolam audite: Fuit quidam paterfamiliâs, qui plantavit vineam, & sepem circumposuit ei, fodítque in ea torcular, & ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: ac peregrè profectus est.

34 Quum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut ejus fructus perciperent.

35 Agricolæ verò captis ejus servis, alium quidem cæciderunt, alium verò trucidârunt, alium autem lapidârunt.

36 Rursum misit alios servos, plures prioribus, & fecerunt eis itidem.

37 Postremò autem misit ad eos filium suum, dicens; Reverebuntur filium meum.

38 Agricolæ verò viso filio, dixerunt inter se, iste est hæres, adeste, trucidemus eum, & obtineamus hæreditatem ejus.

39 Et captum eum ejecerunt extra vineam, & trucidârunt.

40 Quum igitur venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

41 Dicunt ei, malos ipsos malè perdet: & vineam suam elocabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis.

42 Dicit eis Jesus, nunquam legistis in scripturis, Quem lapidem reprobârunt ædificantes, is factus est caput anguli: A Domino factum est illud, & est mirabile in oculis nostris?

43 Propterea dico vobis, tolletur à vobis regnum Dei, & dabitur genti, quæ ferat ejus fructus.

44 Porrò, qui ceciderit ad lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, dissipabit eum.

45 Et quum audissent primarii Sacerdotes, ac Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt *hæc* de se dici.

46 Et quum studerent eum prehendere, timuerunt turbam, quoniam ùt Prophetam eum habebat.

CAP. XXII. *Nuptiarum parabola. Gentium vocatio. Quæstiones de censu Cæsaris, de resurrectione, & mandato maximo. Messias quis.*

Tunc respondens Jesus, rursum loquutus est eis per parabolas, dicens;

2 Simile est regnum cœlorum cuidam Regi, qui fecit nuptias filio suo:

3 Et misit servos suos, qui vocarent vocatos ad nuptias: sed noluerunt venire.

4 Rursus misit alios servos, dicens; Dicite vocatis, Ecce, prandium meum paravi, tauri mei, & altilia mactata sunt, & omnia parata: adeste ad nuptias.

5 Illi autem, quum *hoc* neglexissent, abierunt, alius quidem in agrum suum, alius verò ad mercaturam suam.

6 Reliqui verò prehensos servos ejus, contumeliis affecerunt, & trucidârunt.

7 Rex autem, quum *hoc* audisset, iratus est, & missis copiis suis, perdidit homicidas illos, & urbem eorum incendit.

8 Tunc dicit servis suis, Nuptiæ quidem

paratæ sunt: sed, qui vocati fuerant, non erant digni.

9 Ite ergo ad compita viarum, & quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Et egressi servi illi in vias, congregârunt omnes, quos invenerunt, malos pariter, ac bonos: & impletæ sunt nuptiæ convivis.

11 Ingressus autem Rex, ut spectaret convivas, vidit illic quendam non indutum veste nuptiali.

12 Tunc dicit ei, Amice, quomodo huc introisti non habens vestem nuptialem? At illi os occlusum est.

13 Tunc dicit Rex ministris, Ligatis pedibus, & manibus ejus, tollite eum, & ejicite in tenebras extimas: illic erit fletus, & stridor dentium.

14 Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

15 Tunc profecti Pharisæi, consilium ceperunt, ut illaquearent eum in sermone:

16 Itaque mittunt ad eum discipulos suos cum Herodianis, dicentes; Præceptor, scimus te veracem esse, & viam Dei in veritate docere, nec quenquam curare: non enim respicis ad personam hominum.

17 Dic ergo nobis quid tibi videtur? licet censum dare Cæsari, án non?

18 Cognitâ autem Jesus malitiâ eorum, ait, Quid me tentatis, hypocritæ?

19 Ostendite mihi numisma censûs. Ipsi verò obtulerunt ei denarium.

20 Tunc dicit eis, Cujus est imago ista, & inscriptio?

21 Dicunt ei, Cæsaris: Tunc dicit eis, Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.

22 Quum igitur hoc audissent, mirati sunt: & omisso eo abierunt.

23 In illo die adierunt eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem; & interrogârunt eum.

24 Dicentes, Præceptor, Moses dixit, Si quis mortuus fuerit, non habens filios, ejus frater ducet affinitatis iure uxorem ejus, & suscitabit sobolem fratri suo.

25 Fuerunt autem apud nos septem fratres; & primus uxore ductâ obiit: & quum non haberet semen, reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Similiter etiam secundus, & tertius, usque ad illos septem.

27 Post omnes autem mortua est & mulier.

28 In resurrectione ergo, cujus ex illis septem erit uxor? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens autem Jesus, dixit eis, Erratis, neque scripturas scientes, neque potentiam Dei.

30 Nam in resurrectione, neque uxores ducunt, neque nuptum dantur, sed sunt ùt Angeli Dei in cœlo.

31 De resurrectione verò mortuorum non legistis, quod vobis dictum est à Deo, dicente;

32 Ego sum Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi? Deus non est Deus mortuorum, sed viventium.

33 Et quum hoc audisset turba, perculsa est super doctrinâ ipsius.

34 Pharisæi verò, quum *eum* audissent, os occlusisse Sadducæis, coacti sunt in unum:

35 Tunc interrogavit *eum* quidam ex ipsis Legis interpres, tentans eum, & dicens;

36 Præceptor, quod est mandatum magnum in lege?

37 Jesus autem dixit ei, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua & ex tota cogitatione tua.

38 Istud est primum, & magnum mandatum.

39 Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum ùt te ipsum.

40 Ab istis duobus mandatis tota Lex, & Prophetæ pendent.

41 Coactis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus.

42 Dicens; Quid vobis videtur de Christo illo? cuius filius est? Dicunt ei, Davidis.

43 Dicit eis, Quomodo ergo David per Spiritum vocat eum Dominum, dicens;

44 Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam, usque dum posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

45 Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius eius est?

46 Et nemo poterat ei respondere quicquam: neque ausus fuit quisquam ab illo die ampliùs illum interrogare.

CAP. XXIII. *Doctrina, & vita Pharisæorum graphicè à Christo depicta.*

Tunc Jesus loquutus est turbæ, & discipulis suis,

2 Dicens; In cathedra Mosis sedent Scribæ, & Pharisæi:

3 Omnia ergo, quæ dixerint vobis, ut servetis, servate, & facite, sed secundùm opera eorum ne facite; dicunt enim, & non faciunt.

4 Ligant enim onera gravia, difficiliaque portatu, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere.

5 Omnia verò opera sua faciunt, ut spectentur ab hominibus: dilatant enim phylacteria sua, & producunt fimbrias palliorum suorum.

6 Amántque primos accubitus in cœnis, & primos consessus in conventibus:

7 Et in foris salutationes, & vocari ab hominibus Rabbi, Rabbi.

8 Vos autem ne vocamini Rabbi: unus est enim doctor vester, *nempe* Christus: omnes autem vos fratres estis.

9 Et patrem vestrum ne *quenquam* vocate in terra: unus est enim Pater vester, qui in cœlis est.

10 Nec vocemini doctores: unus enim vester est doctor, *nempe* Christus.

11 Sed qui maximus est vestrûm, sit minister vester.

12 Porrò qui sese extollet, deprimetur: & qui sese deprimit, extolletur.

13 Sed væ vobis Scribæ, & Pharisæi, hypocritæ, quoniam præcluditis regnum cœlorum hominibus: vos enim non introitis, nec introeuntes sinitis introire.

14 Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, hypocritæ, quoniam exeditis domos viduarum, idque in speciem utentes longis precibus:

pro-

propterea auferetis graviorem condemnationem.

15 Væ vobis Scribæ,& Pharisæi hypocritæ,quoniam circumitis mare, & terram, ut faciatis unum proselytum: & quum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo magis,quàm vos *sitis*.

16 Væ vobis duces cæci,qui dicitis,Quisquis juraverit per templum, nihil est: quicunque autem juraverit per aurum templi, reus est.

17 Stulti, & cæci, utrum enim maius est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum?

18 Et, quisquis juraverit per altare,nihil est:quicunque autem juraverit per donum, quod est super ipsum,reus est.

19 Fatui ac cæci, utrum enim majus est, munus,an altare,quod sanctificat munus?

20 Qui ergo juraverit per altare, jurat per ipsum, & per omnia, quæ super illud sunt.

21 Et qui juraverit per templum, jurat per ipsum,& per eum,qui habitat in eo.

22 Et qui juraverit per cœlum, jurat per thronum Dei, & per eum, qui sedet super ipsum.

23 Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ; qui decimatis mentham, & anethum,& cuminum, & omittitis, quæ graviora sunt Legis,judicium,& misericordiam,ac fidem: hæc oportuit facere,& illa non omittere.

24 Duces cæci, qui percolatis culicem: camelum autem deglutitis.

25 Væ vobis Scribæ,& Pharisæi hypocritæ,qui purgatis exteriorem poculi,patinæque partem, intus autem *illa* plena sunt rapinâ,& intemperantiâ.

26 Pharisæe cæce, purga primùm, quod est intrà poculum, & patinam, ut id quoque,quod extrà est,purum fiat.

27 Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui assimiles estis sepulchris dealbatis, quæ extrà quidem apparent speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, omníque immunditiâ.

28 Ità & vos extrà quidem apparetis hominibus justi,intus autem pleni estis hypocrisi,& iniquitate.

29 Væ vobis Scribæ. & Pharisæi hypocritæ,qui ædificatis sepulchra Prophetarum,& ornatis monumenta justorum.

30 Et dicitis,Si fuissemus temporibus patrum nostrorum,non fuissemus eorum socii in cæde Prophetarum.

31 Itaque testamini adversùs vósmet ipsos, vos esse filios eorum, qui Prophetas occiderunt.

32 Vos quoque complete mensuram patrum vestrorum.

33 Serpentes, progenies viperarum,quomodo effugere possitis condemnationem gehennæ?

34 Propterea ecce,ego mitto ad vos Prophetas, & sapientes, & scribas, & ex ipsis *nonnullos* trucidabitis, & crucifigetis: & ex ipsis nonnullos flagellabitis in conventibus vestris,& persequemini oppidatim.

35 Ut veniat super vos omnis sanguis justus, effusus super terram, à sanguine Abel justi,usque ad sanguinem Zachariæ,filii Barachiæ, quem occidistis inter templum, & altare.

36 Amen dico vobis,venient hæc omnia super ætatem istam.

37 Jerusalem,Jerusalem,trucidatrix Prophetarum, & lapidatrix eorum, qui ad te missi sunt; quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas: & noluistis?

38 Ecce, relinquetur vobis domus vestra deserta.

39 Dico enim vobis, nequaquam me videbitis ab hoc tempore, usquedum dicatis, Benedictus,qui venit in nomine Domini.

CAP. XXIV. *Signa excidii Hierosolymorum pariter,& finis hujus seculi.*

ET egressus Jesus è templo, abibat: & accesserunt discipuli ejus,ut ostenderent ei ædificia templi.

2 Jesus autem dixit eis, Nónne videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem,qui non dissolvatur:

3 Sedente autem eo in monte olearum, adierunt eum discipuli privatim,dicentes; Dic nobis, quando hæc erunt, & quod *erit* signum adventus tui,& consummationis seculi?

4 Et respondens Jesus, dixit eis, Videte ne quis vos seducat.

5 Multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum Christus ille, multósque seducent.

6 Futurum est autem, ut audiatis bella, & rumores bellorum: videte, ne turbemini: oportet enim omnia *hæc* fieri,sed nondum erit finis.

7 Insurget enim gens in gentem, & regnum in regnum: & erunt fames, & pestilentiæ,& terræ motus singulis locis.

8 Hæc autem omnia principium *erunt* dolorum *partûs*.

9 Tunc tradent vos afflictioni, & trucidabunt vos; & eritis exosi omnibus gentibus propter nomen meum.

10 Et tunc offendentur multi, & alius alium prodet,& odio habebit alius alium.

11 Et multi pseudoprophetæ exorientur,ac seducent multos.

12 Et quoniam multiplicata erit iniquitas,refrigescet charitas multorum.

13 Sed qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

14 Et prædicabitur istud Evangelium regni in toto terrarum orbe; ut sit testimonio omnibus gentibus; & tunc veniet finis.

15 Quum ergo videritis abominationem illam vastatricem, quæ dicta est per Danielem Prophetam, positam in loco sancto: (qui legit,animadvertat.)

16 Tunc,qui in Judæa *fuerint*, fugiant in montes.

17 Qui in solario, non descendat, ut sumat quicquam è domo sua.

18 Et qui in agro, non revertatur retrò, ut sumat vestimenta sua.

19 Væ autem prægnantibus, & lactantibus per illos dies.

20 Orate verò,ne fiat fuga vestra hyeme, neque sabbatho.

21 Erit enim tunc afflictio magna, qualis facta non fuit à principio mundi ad hoc usque tempus, neque unquam fiet.

22 Et nisi decurtati fuissent dies illi, periret omnis caro: sed propter electos decurtabuntur dies illi.

23 Tunc, si quis vobis dixerit, Ecce, hic Christus, aut hic; ne credite.

24 Excitabuntur enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & edent signa magna, & miracula; ità ut seducant (si fieri possit) etiam electos.

25 Ecce, prædixi vobis.

26 Itaque, si dixerint vobis, Ecce, in deserto est: ne egredimini. Ecce, in conclavibus, ne credite.

27 Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet usque in occidentem, ità etiam erit adventus Filii hominis.

28 Ubicunque enim fuerit cadaver, illuc congregabuntur aquilæ.

29 Statim autem post compressionem dierum illorum Sol obscurabitur, nec dabit Luna splendorem suum, & stellæ cadent è cœlo, & potestates cœlorum concutientur.

30 Tunc apparebit signum Filii hominis in cœlo; & tunc omnes tribus terræ plangent, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum potentia, & gloria multa.

31 Is verò mittet Angelos suos cum tubæ voce magnâ, & cogent electos ejus à quatuor ventis, à cœlorum extremo, ad eorum extremum.

32 A ficu autem discite parabolam: quum jam ramus ejus tener sit, & folia germinat, nôstis propè esse æstatem:

33 Ità & vos, quum videritis hæc omnia, scitote *illum* propè esse *&* ad fores.

34 Amen dico vobis, nequaquam præterierit ætas hæc, usquedum omnia ista facta sint.

35 Cœlum, & terra præteribunt; sermones autem mei nequaquam præteribunt.

36 De die autem illo, & horâ nemo scit, ne Angeli quidem cœlorum: sed Pater meus solus.

37 Sicut autem *erant* dies Noæ, ità erit & adventus Filii hominis.

38 Sicut enim diebus, qui præcesserunt diluvium, edebant, & bibebant, uxores ducebant, & nuptum dabant, ad eum usque diem, quo ingressus est Noë in arcam:

39 Nec agnoverunt diluvium, usque dum venisset, & sustulisset omnes: ità erit & adventus Filii hominis.

40 Tunc duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.

41 Duæ molentes in pistrino, una accipietur, & altera relinquetur.

42 Vigilate ergo, nescitis enim, quâ horâ Dominus vester venturus sit.

43 Illud autem scitote; si sciret pater familiâs, quâ vigiliâ fur venturus sit, vigilaret, nec sineret perfodi domum suam.

44 Propterea, & vos estote parati: quia, quâ horâ non putatis, Filius hominis venturus est.

45 Quis igitur est fidelis servus, & prudens, quem præfecit Dominus famulitio suo, ut det illis alimentum in tempore?

46 Beatus servus ille, quem, quum venerit Dominus ejus, invenerit ità facientem.

47 Amen dico vobis, omnibus, quæ sibi suppetunt, præficiet eum.

48 Quòd si dixerit servus ille malus in corde suo: Differt dominus meus adventum:

49 Cœperítque verberare conservos, quin etiam edere, & bibere cum ebriis:

50 Veniet dominus servi illius, die, quo non exspectat, & horâ quâ non novit.

51 Et separabit eum, ac partem ei assignabit cum hypocritis: illic erit fletus, & stridor dentium.

CAP. XXV. *Decem Virgines, talenta, & processus judicii.*

Tunc erit simile regnum cœlorum decem virginibus, quæ sumtis lampadibus suis, exierunt in occursum sponsi.

2 Quinque autem ex eis erant prudentes, & quinque fatuæ.

3 Quæ erant fatuæ, sumtis lampadibus suis, non ceperant oleum secum:

4 Prudentes verò ceperant oleum in vasis suis unà cum suis lampadibus.

5 Morante autem sponso, nictârunt omnes, ac dormierunt.

6 Mediâ verò nocte clamor ortus est, *dicentium*; Ecce sponsus venit, exite in occursum ejus.

7 Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, & adornârunt lampades suas.

8 Fatuæ verò prudentibus dixerunt, Date nobis ex oleo vestro: quia lampades nostræ extinguuntur.

9 Responderunt autem prudentes illæ, dicentes; *Nequaquam*, ne non sufficiat nobis, & vobis: ite verò potiùs ad eos, qui vendunt, & ipsæ vobis emite.

10 Quum autem abirent emtum, venit sponsus: & quæ paratæ erant, introiverunt cum eo ad nuptias: clausaque est janua.

11 Postea verò veniunt, & reliquæ virgines, dicentes; Domine, Domine, aperi nobis.

12 Ipse verò respondens, ait, Amen dico vobis, non novi vos.

13 Vigilate itaque, quia neque illum diem, neque illam horam scitis, quâ Filius hominis veniet.

14 *Ità* enim *est*, ùt *quum* quispiam peregrè proficiscens, vocavit servos suos, & tradidit eis, quæ sibi suppetebant:

15 Et huic quidem dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum: unicuique secundùm ipsius facultatem; & peregrè profectus est statim.

16 Profectus autem, qui quinque talenta acceperat, negotiatus est ex iis; & fecit altera quinque talenta.

17 Itidem & qui duo receperat; lucratus est & ipse altera duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiit, & defodit *illud* in terram, & occultavit pecuniam domini sui.

19 Post multum verò tempus venit dominus servorum illorum, & confert rationem cum eis.

20 Tunc accedens is, qui quinque talenta acceperat, attulit altera quinque talenta, dicens;

dicens; Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce, altera quinque talenta lucratus sum ex iis.
21 Dixit autem ei Dominus ejus, Bene *est*, serve bone, & fidelis; in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam, ingredere in gaudium Domini tui.
22 Accedens autem, & qui duo talenta acceperat, ait, Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce, alia duo lucratus sum ex iis.
23 Ait ei Dominus ejus, Bene *est*, serve bone, & fidelis; in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium Domini tui.
24 Accedens autem, & qui unum talentum acceperat, ait, Domine, noveram te hominem durum esse, qui metas, ubi non sevisti, & inde cogas, ubi non sparsisti:
25 Itaque timens abii, & occultavi talentum tuum in terra; ecce, habes, quod tuum est.
26 Respondens autem Dominus ejus, dixit ei, Serve male, & ignave, sciebas me metere, ubi non sevi, & inde cogere, ubi non sparsi:
27 Oportuit ergo te tradere pecuniam meam mensariis: & ego, quum venissem, recepissem meum cum fœnore.
28 Tollite ergo ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta.
29 (Omni enim, qui habet, dabitur, & *is* exuberabit: qui verò non habet, etiam quod habet, tolletur ab eo.)
30 Et inutilem servum ejicite in tenebras illas extimas: illic erit fletus, & stridor dentium.
31 Quum autem venerit Filius hominis cum gloria sua, & omnes S. Angeli cum eo, tunc sedebit in throno gloriæ suæ:
32 Et cogentur coram eo omnes gentes, & separabit eos, alteros ab alteris, ùt pastor separat oves ab hœdis.
33 Et statuet oves quidem ad dexteram suam, hœdos autem ad sinistram.
34 Tunc dicet Rex iis, qui ad dexteram ipsius *erunt*, Adeste benedicti Patris mei, possidete regnum, paratum vobis à jacto mundi fundamento.
35 Esurivi enim, & dedistis mihi, *quo* vescerer: sitivi, & dedistis mihi potum: hospes eram, & collegistis me:
36 Nudus, & amicistis me: ægrotavi, & invisistis me: in carcere eram, & venistis ad me.
37 Tunc respondebunt ei justi, dicentes; Domine, quando te vidimus esurientem, & aluimus? aut sitientem, & dedimus tibi potum?
38 Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum, & amicivimus?
39 Aut quando te vidimus ægrotum, aut in carcere, & venimus ad te?
40 Et respondens Rex, dicet eis, Amen dico vobis, quatenus id fecistis uni ex istis fratribus meis minimis, mihi fecistis.
41 Tunc dicet etiam iis, qui ad sinistram *erunt*; Execrati, abite à me in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & angelis ejus.
42 Esurivi enim, & non dedistis mihi, *quo* vescerer: sitivi, & non dedistis mihi potum:
43 Hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non amicistis me: ægrotus, & in carcere *eram*, & non invisistis me.
44 Tunc ipsi quoque respondebunt ei, dicentes; Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut ægrotum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?
45 Tunc respondebit eis, dicens; Amen dico vobis, quatenus *id* non fecistis uni ex istis minimis, nec mihi fecistis.
46 Et abibunt isti ad supplicium æternum: justi verò ad vitam æternam.

CAP. XXVI. Προσπάτεια Christi, & *institutio S. Cœnæ.*

ET factum est, quum finisset Jesus omnes istos sermones, dixit discipulis suis;
2 Scitis post biduum Pascha fore, & Filius hominis prodetur, ut crucifigatur.
3 Tunc coacti sunt primarii Sacerdotes, & Scribæ, & Seniores populi in aulam Pontificis maximi, qui dicebatur Cajaphas.
4 Et simul consultârunt, ut Jesum dolo prehenderent, & trucidarent.
5 Dicebant autem, Non in festo, ne tumultus fiat in populo.
6 Quum autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,
7 Venerat ad eum mulier, habens alabastrum unguenti gravis pretii, & effuderat in caput ipsius accumbentis.
8 *Hoc* autem videntes discipuli ejus, indignati sunt, dicentes; Quorsum perditio hæc?
9 Potuit enim istud unguentum venire magno, & dari pauperibus.
10 Quum autem hoc cognovisset Jesus, ait eis, Quid molestiam exhibetis isti mulieri? opus enim bonum operata est erga me.
11 Semper enim pauperes habebitis vobiscum; me verò non semper habebitis:
12 Quod enim hæc unguentum hoc injecit corpori meo, ad funerandum me fecit.
13 Amen dico vobis, Ubicunque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, etiam, quod hæc fecit, dicetur ad memoriam ipsius.
14 Tunc profectus unus ex duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes ad primarios Sacerdotes:
15 Ait eis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? ipsi verò appenderunt ei triginta argenteos *nummos.*
16 Et ex eo tempore quærebat opportunitatem ad eum prodendum.
17 Primo autem *die* azymorum accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes ei; Ubi vis paremus tibi ad edendum Pascha?
18 Ipse verò dixit, Abite in urbem ad quendam, & dicite ei, Præceptor dicit: Tempus meum propè est, apud te faciam Pascha cum discipulis meis.
19 Et fecerunt discipuli, sicut præceperat eis Jesus: & paraverunt Pascha.
20 Quum autem serum diei esset, discubuit cum duodecim.
21 Et edentibus ipsis, dixit, Amen dico vobis, unus vestrûm me prodet,

22 Tunc contristati vehementer, cœperunt singuli eorum ipsi dicere ; Num ego is sum, Domine?
23 Ipse verò respondens, ait, Qui intingit mecum manum in catino, is me prodet.
24 Filius quidem hominis abit, sicut scriptum est de eo : væ autem homini illi, per quem Filius hominis proditur : bonum erat homini illi, si natus non fuisset.
25 Respondens autem Judas, qui prodebat eum, dixit, Num is ego sum, Rabbi? Dicit ei, Tu dixisti.
26 Edentibus autem eis, Jesus, quum accepisset panem, & benedixisset, fregit *eum*, deditque discipulis, & ait, accipite, comedite : hoc est corpus meum.
27 Et accepto poculo, ac gratiis actis dedit eis, dicens, Bibite ex eo omnes.
28 Hoc est enim sanguis meus, novi fœderis, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.
29 Dico autem vobis, Non bibam ab hoc tempore ex hoc fructu vitis, usque ad diem illum, quum ipsum bibam vobiscum novum in regno Patris mei.
30 Et quum hymnum cecinissent ; exierunt in montem Olearum.
31 Tunc dicit eis Jesus, Omnes vos istâ nocte offendemini in me : scriptum est enim, Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.
32 Postquam autem suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.
33 Respondens verò Petrus, dixit ei, Etiamsi omnes offendantur in te, ego nunquam offendar.
34 Dixit ei Jesus, Amen dico tibi, istâ nocte antequam gallus vocem mittat, ter me abnegabis.
35 Dicit ei Petrus, Etiam si oportuerit me mori tecum, non te abnegabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.
36 Tunc venit Jesus cum eis in locum, qui dicitur Gethsemane: & dicit discipulis, Sedete hic, usque quò profectus precatus fuero illic.
37 Et assumto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari, & gravissime angi.
38 Tunc dicit eis Jesus, Undiquaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hic, & vigilate mecum.
39 Et progressus paululùm, procidit in faciem suam, precans, & dicens ; Pater mi, si possibile est, abeat à me poculum istud: veruntamen non ùt ego volo, sed ùt tu.
40 Tunc venit ad discipulos, & reperit eos dormientes : & dicit Petro, Itáne non potuistis unam horam vigilare mecum?
41 Vigilate, & orate, ne introeatis in tentationem : spiritus quidem est promtus, sed caro infirma.
42 Rursum secundò abiit, & precatus est, dicens ; Pater mi, si non potest hoc poculum abire à me, quin bibam ipsum, fiat voluntas tua.
43 Et quum venisset, reperit eos rursum dormientes : erant enim oculi eorum gravati.
44 Et relictis eis, rursum abiit : & precatus est tertiò, eundem sermonem loquutus.
45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit eis, Dormite, quod superest, & requiescite : ecce, appropinquavit hora illa, & Filius hominis proditur in manus peccatorum.
46 Surgite, eamus: ecce appropinquavit, qui me prodit.
47 Et adhuc eo loquente, ecce, Judas, unus ex duodecim, venit, & cum eo turba multa cum gladiis, & fustibus, à primariis sacerdotibus, & Senioribus populi.
48 Is verò, qui prodebat eum, dederat eis signum, dicens ; Quem osculatus fuero, is est, prehendite eum.
49 Itaque statim, quum venisset ad Jesum, dixit: Ave Rabbi. Et deosculatus est eum.
50 At Jesus dixit ei, Amice, quorsum ades? Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & prehenderunt eum.
51 Et ecce, unus ex iis, qui *erant* cum Jesu, extensâ manu distrinxit gladium suum : & percusso servo Pontificis maximi, abstulit auriculam ejus.
52 Tunc ait ei Jesus, Converte gladium tuum in locum suum : quicunque enim acceperint gladium, gladio peribunt.
53 An putas me non posse nunc precari Patrem meum, qui huc sistat mihi plures, quàm duodecim legiones Angelorum?
54 Quomodo ergo implerentur Scripturæ, *quæ dicunt*, sic oportere fieri?
55 In illa hora dixit Jesus turbæ, ùt adversùs latronem exivistis cum gladiis, & fustibus ; ut comprehenderetis me : quotidie apud vos sedebam, docens in templo, nec prehendistis me.
56 Hoc autem totum factum est, ut implerentur scripturæ Prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt.
57 Illi vero prehensum Jesum, abduxerunt ad Cajapham, Pontificem maximum, ubi Scribæ, & Seniores coacti erant.
58 Petrus autem sequebatur eum è longinquo, usque in aulam Pontificis maximi, & ingressus intrò, sedebat cum ministris, ut videret finem.
59 Primarii verò Sacerdotes, & Seniores, & totus consessus quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morte afficerent :
60 Et non invenerunt ; etiam, quum multi falsi testes accessissent, non invenerunt : Postremo verò advenientes duo falsi testes,
61 Dixerunt ; Iste dixit, Possum destruere templum Dei, & triduo ipsum ædificare.
62 Et quum exsurrexisset Pontifex maximus, dixit ei, Nihil respondes? quid *est*, *quod* isti adversùm te testificantur?
63 Jesus autem silebat. Et respondens Pontifex maximus, dixit ei; Adjuro te per Deum viventem, ut dicas nobis, an tu sis Christus, ille Filius Dei.
64 Dicit ei Jesus, Tu dixisti : quin etiam dico vobis, Ab hoc tempore videbitis Filium hominis, sedentem ad dexteram potentiæ *Dei*, & venientem in nubibus cœli.
65 Tunc Pontifex maximus disrupit vestimenta sua, dicens ; blasphemavit : quid ampliùs egemus testibus? ecce, nunc audistis blasphemiam ejus.
66 Quid vobis videtur? ipsi verò respondentes dixerunt ; Tenetur mortis pœnâ.

67 Tunc

67 Tunc inspuerunt in faciem ejus, & colaphos ei inflixerunt: alii verò bacillis eum cæciderunt.

68 Dicentes; Vaticinare nobis Christe, quis sit, qui te percussit.

69 Petrus autem sedebat extrà in aula: & accessit ad eum quædam ancillula, dicens; Et tu cum Jesu Galilæo eras.

70 Ipse verò negavit coram omnibus, dicens; Nescio, quid dicas.

71 Eum autem egredientem in vestibulum vidit alia *ancilla*: & dixit iis, qui *erant* illic, Et iste erat cum Jesu Nazaræno.

72 Tunc rursus negavit cum jurejurando, *dicens*; non novi hominem.

73 Paulo post autem accesserunt, qui adstabant, & dixerunt Petro, Verè & tu ex ipsis es: nam & loquutio tua te manifestum facit.

74 Tunc cœpit se ipsum devovere, & jurare *dicens*; Non novi hominem. Et statim gallus misit vocem.

75 Et recordatus est Petrus verborum Jesu, qui dixerat ei, Priusquam gallus vocem mittat, ter me abnegabis. Et egressus extrà, flevit amarè.

CAP. XXVII. *Historia passionis, mortis, & sepulturæ Christi.*

Manè autem quum esset, consilium ceperunt omnes primarii Sacerdotes, & Seniores populi adversùs Jesum, ut eum morte afficerent.

2 Et vinctum eum abduxerunt, ac tradiderunt Pontio Pilato præsidi.

3 Tunc Judas, qui eum prodiderat, quum vidisset eum damnatum esse, pœnitens, retulit triginta argenteos *nummos* ad primarios Sacerdotes, & Seniores.

4 Dicens; Peccavi, prodito sanguine innoxio: At illi dixerunt; Quid ad nos? tu videris.

5 Ipse verò projectis *illis nummis* argenteis in templum, secessit: & profectus, strangulavit *sese*.

6 Primarii autem sacerdotes acceptis *nummis* illis argenteis, dixerunt; non licet eos immittere in corbanan, quoniam pretium sanguinis est.

7 Consilio autem capto, emerunt ex eis agrum illum figuli, ad sepulturam hospitum.

8 Quapropter vocatus est ager ille, ager sanguinis, usque in hodiernum diem.

9 (Tunc impletum est, quod dictum est per Jeremiam, Prophetam, dicentem; Et acceperunt triginta *nummos* argenteos, pretium æstimati, qui æstimatus fuit à filiis Jisraëlis.

10 Et dederunt eos ad *emendum* illum agrum figuli, sicut injunxit mihi Dominus.)

11 Jesus autem stetit coram præside, & interrogavit eum præses, dicens; Túne es Rex ille Judæorum? Dixit autem ei Jesus, Tu dicis.

12 Et quum ipse accusaretur à primariis Sacerdotibus, & Senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit ei Pilatus, Non audis, quàm multa adversùm te testificentur?

14 Et non respondit ei ad ullum verbum: ità ut miraretur præses valde.

15 Præses autem singulis festis consueverat turbæ dimittere unum vinctum, quem voluissent.

16 Habebant verò tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Ipsis igitur congregatis, dixit eis Pilatus, Utrum vultis, dimittam vobis? Barabban, an Jesum, qui dicitur Christus?

18 Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum.

19 Sedente autem eo in tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens; Nihil tibi rei *sit* cum justo illo: multa enim passa sum hodie in somnio propter eum.

20 Primarii verò Sacerdotes, & Seniores persuaserunt turbæ, ut peteret Barabban, Jesum verò perderet.

21 Respondens autem præses, dixit eis, Utrum è duobus illis vultis, ut vobis dimittam? Ipsi verò dixerunt, Barabban.

22 Dixit eis Pilatus, Quid igitur faciam Jesu, qui dicitur Christus? Dicunt ei omnes, Crucifigatur.

23 Præses autem ait, At enim quid mali fecit; At illi ampliùs clamabant, dicentes; Crucifigatur.

24 Videns autem Pilatus se nihil proficere, sed majorem tumultum fieri, acceptâ aquâ abluit manus coram turba, dicens; innoxius ego sum à sanguine hujus justi: vos videritis.

25 Et respondens universus populus, dixit, Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.

26 Tunc dimisit eis Barabban: Jesum autem, quum flagellâsset, tradidit, ut crucifigeretur.

27 Tunc milites præsidis, quum abduxissent Jesum in prætorium, coëgerunt ad eum universam cohortem.

28 Et quum exuissent eum, circumposuerunt ei chlamydem coccineam:

29 Et coronam è spinis contextam imposuerunt ejus capiti, & arundinem in dexteram ejus: & genu ante eum summisso, illudebant ei, dicentes; Ave Rex Judæorum.

30 Et quum inspuissent in eum, ceperunt arundinem illam, & verberabant caput ejus.

31 Et postquam illusissent ei, exuerunt eum chlamyde, induerúntque vestimentis suis: & abduxerunt eum, ut crucifigerent.

32 Exeuntes autem, invenerunt quendam Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt, ut attolleret crucem ejus.

33 Et quum venissent in locum, qui dicitur Golgotha, quod est calvariæ locus.

34 Dederunt ei acetum bibendum cum felle mistum: & quum gustâsset, noluit bibere.

35 Postquam autem crucifixerunt eum, partiti sunt ejus vestimenta, sortem jacientes, ut impleretur, quod dictum est à Propheta, Partiti sunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam iecerunt sortem.

36 Et sedentes, servabant eum illic.

37 Et imposuerunt super caput ejus crimen ipsius scriptum, HIC EST JESUS, REX ILLE JUDÆORUM.

38 Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones: unus ad dexteram, & alter ad sinistram.

39 Qui vero præteribant, conviciabantur eum, moventes capita sua.

40 Et dicentes; Tu, qui destruis templum,

plum,& triduo ædificas,serva temet ipsum:
Si filius Dei es,descendito è cruce.
41 Similiter autem etiam primarii sacerdotes,illudentes cum scribis, & senioribus,
dicebant;
42 Alios servavit, se ipsum non potest
servare, si Rex Jisraëlis est, descendat nunc
è cruce,& credemus ei.
43 Confisus est in Deo,eruat ipsum nunc,
si placet ei,dixit enim,Filius Dei sum.
44 Id ipsum autem etiam latrones, qui
crucifixi erant cum eo,exprobrabant ei.
45 A sexta autem hora tenebræ factæ
sunt super universam regionem, usque ad
horam nonam.
46 Circiter verò horam nonam exclamavit Jesus voce magnâ,dicens; Eli,Eli,lama
sabachthani? Hoc est, Deus mi, Deus mi,
cur deseruisti me?
47 Quidam autem illic stantium, quum
hoc audissent,dicebant; Eliam vocat iste.
48 Et statim currens quidam ex eis,quum
acceptam spongiam implevisset aceto, &
circumposuisset calamo, dedit ei, ut biberet.
49 Reliqui verò dicebant; Sine, videamus,an veniat Elias,servaturus eum.
50 Jesus autem, quum rursum clamâsset
voce magnâ,emisit spiritum.
51 Et ecce,velum templi fissum est in duas
partes, à summo usque ad imum; & terra
mota est,& petræ fissæ sunt.
52 Et monumenta aperta sunt: & multa
corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.
53 Qui egressi è monumentis post resurrectionem ejus, introierunt in sanctam urbem,& apparuerunt multis.
54 Centurio verò, & qui cum eo servabant Jesum, viso terræmotu, & iis, quæ facta fuerant, timuerunt vehementer, dicentes; Verè Filius Dei erat iste.
55 Erant autem illic mulieres multæ, è
longinquo spectantes,quæ sequutæ fuerant
Jesum à Galilæa,ministrantes ei.
56 Inter quas erat Maria Magdalene,
Maria mater Jacobi,& Jose, & mater filiorum Zebedæi.
57 Quum autem serum diei esset, venit
homo dives Arimathæensis, nomine Josephus,qui & ipse discipulus fuerat Jesu.
58 Is adiit Pilatum, & petiit corpus Jesu: Tunc Pilatus jussit reddi corpus.
59 Et Josephus, quum accepisset corpus,involvit illud sindone purâ:
60 Posuitque in monumento suo novo,
quod exciderat in petra: & advoluto saxo
magno ad ostium monumenti,abiit.
61 Erat autem illic Maria Magdalene,&
altera illa Maria, sedentes contra sepulchrum.
62 Postero autem die, qui est post Parasceven,coacti sunt primarii Sacerdotes,&
Pharisæi ad Pilatum.
63 Dicentes, Domine, meminimus planum illum dixisse, quum adhuc viveret,
Tertio post die suscitabor.
64 Jube ergo muniri sepulchrum usque
in diem tertium: ne quando veniant discipuli ejus nocte,& furentur eum,dicántque
populo,Suscitatus est è mortuis: & erit ultimus error pejor priore.
65 Dixit ei Pilatus, Habetis custodiam:
abite,munite,sicut scitis.
66 Ipsi autem profecti,munierunt sepulchrum,obsignato lapide cum custodia.

CAP. XXVIII. *Christi resurrectio, apparitio, baptismi catholici institutio, & Apostolatûs inauguratio.*

Extremo autem Sabbathorum,quum lucesceret in primum *diem* hebdomadis,venit
Maria Magdalene, & altera illa Maria, ut
spectarent sepulchrum.
2 Et ecce,terræmotus factus est magnus,
Angelus enim Domini,quum descendisset
è cœlo,accessit, & avolvit saxum ab ostio,
sedebátque super illud.
3 Erat autem visus ejus ùt fulgur,& vestimentum ejus album sicut nix.
4 Custodes autem perculsi sunt præ ipsius timore,& facti sunt sicut mortui.
5 Respondens autem Angelus,dixit mulieribus,Vos *verò* ne timete; scio enim vos
Jesum crucifixum quærere.
6 Non est hic; resurrexit enim, prout
dixit: Adeste,videte locum,ubi jacebat Dominus:
7 Et citò profectæ,dicite discipulis ejus,
eum resurrexisse à mortuis. Et ecce præit
vobis in Galilæam: illic eum videbitis:
ecce dixi vobis.
8 Tunc egressæ citò à monumento cum
timore,& gaudio magno,currebant,ut renunciarent discipulis ejus.
9 Ut autem proficiscebantur,ut *hoc* renunciarent discipulis ejus, ecce,Jesus occurrit eis,dicens; Avete. Illæ verò accesserunt,& prehenderunt pedes ejus,& adoraverunt eum.
10 Tunc ait Jesus,Ne timete: abite,renunciate fratribus meis,ut abeant in Galilæam,illic me videbunt.
11 Euntibus autem ipsis,ecce,quidam ex
custodia venerunt in urbem, & renunciârunt primariis Sacerdotibus omnia, quæ facta fuerant.
12 Ipsi verò congregati cum Senioribus,
consilióque capto, nummos multos dederunt militibus,
13 Dicentes; Dicite, discipuli ejus nocte
venerunt,& eum furati sunt,nobis dormientibus.
14 Quod si hoc auditum fuerit apud præsidem,nos persuadebimus ei,& securos vos
præstabimus.
15 Ipsi verò acceptâ pecuniâ fecerunt,sicut erant edocti: & divulgatus est ille sermo apud Judæos,usque ad hodiernum diem.
16 Undecim autem illi discipuli profecti sunt in Galilæam,in montem,ubi constituerat eis Jesus.
17 Et quum vidissent eum, adoraverunt
eum: quidam autem dubitaverunt.
18 Et quum accessisset *ad eos* Jesus, loquutus est eis,dicens; Data est mihi omnis
potestas in cœlo,& in terra.
19 Profecti ergo, docete omnes gentes,
baptizantes eos in nomen Patris,& Filii,&
Spiritûs sancti.
20 Docentes eos servare omnia, quæ
mandavi vobis; & ecce,ego vobiscum sum
omnibus diebus, usque ad consummationem seculi. Amen.

Evangelium Secundùm Marcum.

CAP. I. *Johannis ministerium, victus, & vestitus; Christique investitura per Baptismum, & proba per tentationem, Evangelii prædicatio, Discipulorum vocatio, & miracula.*

PRINCIPIUM Evangelii Jesu Christi, Filii Dei.

2 Ut scriptum est in Prophetis, Ecce, ego mitto nuncium illum meum ante faciem tuam, qui parabit viam tuam coram te.

3 Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

4 Baptizabat Johannes in deserto, & prædicabat baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccatorum.

5 Et exibat ad eum omnis Judaica regio, ac Hierosolymitæ, & baptizabantur omnes ab eo in Jordane flumine, confitentes peccata sua.

6 Indutus autem erat Johannes pilis camelorum, & zonâ coriaceâ circa lumbos suos; & edebat locustas, & mel sylvestre.

7 Et prædicabat, dicens; Venit ponè me, qui validior me est, quo non sum dignus, qui incurvatus solvam corrigiam solearum.

8 Ego quidem baptizavi vos aquâ, ipse verò baptizabit vos Spiritu sancto.

9 Et factum est diebus illis, ut Jesus, quum venisset Nazarethâ, *urbe* Galilææ, baptizatus sit in Jordane à Johanne.

10 Et *is* statim ascendens ex aqua, vidit findi cœlos, & Spiritum quasi columbam descendere super eum.

11 Et vox exstitit è cœlis, Tu es filius ille meus dilectus, in quo acquiesco.

12 Statímque Spiritus eum expellit in desertum.

13 Et fuit illic in deserto dies quadraginta, tentante eum Satanâ: erátque cum feris: & Angeli ministrabant ei.

14 Postquam autem traditus fuit Johannes in custodiam, venit Jesus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei;

15 Et dicens, expletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei; resipiscite, & credite Evangelio.

16 Ambulans autem apud mare Galilææ, vidit Simonem, & Andream, fratrem ejus, jacientes rete in mare, (erant enim piscatores.)

17 Et dixit eis Jesus, Sequimini me, & faciam, ut sitis piscatores hominum.

18 Et *ipsi* statim omissis retibus suis, sequuti sunt eum.

19 Tunc progressus illinc paululùm, vidit Jacobum, *filium* Zebedæi, & Johannem, fratrem ejus, qui & ipsi in navigio sarciebant retia:

20 Statímque vocavit eos: & *ipsi* omisso patre suo Zebedæo in navigio cum mercenariis, sequuti sunt eum.

21 Et ingrediuntur Capernaum: statímque sabbathis ingressus Jesus in synagogam, docebat.

22 Et percellebantur super doctrinâ ejus; docebat enim eos ùt auctoritatem habens, & non ùt Scribæ.

23 Fuit autem in synagoga eorum quidam, in quo erat spiritus impurus: qui exclamavit,

24 Dicens; Ah, quid nobis tecum Jesu Nazarene? venisti, ut perderes nos? novi te quis sis, *nimirum* Sanctus ille Dei.

25 Et objurgavit eum Jesus, dicens; Obmutesce, & exi ex eo.

26 Tunc, quum discerpisset eum Spiritus impurus, & clamâsset voce magnâ, exiit ex eo.

27 Et expaverunt omnes, ità ut mutuò quærerent inter se, dicentes; Quid est hoc? quæ doctrina nova hæc, quòd per potestatem imperat etiam spiritibus impuris, & auscultant ei?

28 Emanavit autem fama ipsius statim in totam regionem circumjacentem Galilææ.

29 Et statim è synagoga egressi, venerunt in domum Simonis, & Andreæ cum Jacobo, & Johanne.

30 Socrus autem Simonis decumbebat febricitans: & statim dicunt ei de illa.

31 Tunc accedens, erexit eam prehensâ manu ejus: & dimisit eam febris statim, & ministravit eis.

32 Quum autem serum diei esset, occidente sole, adducebant ad eum omnes malè affectos, & dæmoniacos.

33 Et civitas tota coacta erat ad ostium.

34 Et sanavit multos malè affectos variis morbis: & dæmonia multa ejecit, & non sinebat dicere dæmonia, quòd ipsum nôssent.

35 Et manè, valde multâ nocte, quum surrexisset, exiit, & abiit in desertum locum, & illic precabatur.

36 Et prosequuti sunt eum Simon, & qui cum ipso erant.

37 Et quum invenissent eum, dicunt ei; Omnes te quærunt.

38 Tunc dicit eis, Eamus in contigua oppidula, ut & illic prædicem; ad hoc enim sum egressus.

39 Et prædicabat in synagogis eorum in tota Galilæa: & dæmonia ejiciebat.

40 Venítque ad eum leprosus, precans eum, eíque ad genua procidens, ac dicens ei; Si velis, potes me purgare.

41 Jesus autem commiseratione intimâ commotus, extensâ manu, tetigit eum, & dixit ei, Volo, purgator.

42 Et quum *hæc* dixisset, statim abiit ab eo lepra, & purgatus fuit.

43 Et graviter interminatus ei *Jesus*, statim ablegavit eum;

44 Dixítque ei, Vide, *ut* nemini quicquam dicas: sed abi, ostende te ipsum sacerdoti, & offer pro purgatione tui, quæ imperavit Moses, ut hoc sit eis testimonio.

45 Ille verò egressus cœpit prædicare multa, & rem divulgare, ità ut iam non posset Jesus manifestè introire in civitatem:

sed

sed foris in desertis locis erat, & veniebant ad eum undique.

CAP. II. *Christus simul paralysin, & peccata solvit. Matthæum vocat. discipulósque excusat neglecti jejunii, & Sabbathi.*

ET rursus intravit Capernaumum interjectis *aliquot* diebus, & auditum est eum domi esse.
2 Statímque coacti sunt multi, *adeò* ut jam non caperent *eos*, ne ea quidem *loca*, quæ erant ad ostium: & loquebatur eis sermonem *Evangelii*.
3 Tunc venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur.
4 Et quum non possent ei appropinquare propter turbam, detexerunt tabulatum *loci*, in quo erat, eóque perfosso, *funibus* demiserunt grabbatum, in quo paralyticus jacebat.
5 Quum autem vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico, Fili, remissa sunt tibi peccata tua.
6 Erant autem illic quidam ex Scribis sedentes, & ratiocinantes in cordibus suis,
7 Quid iste ità loquitur blasphemias? quis potest remittere peccata, nisi solus Deus?
8 Et quum statim cognovisset Jesus spiritu suo, eos ità ratiocinari apud se, dixit eis, Quid ista ratiocinamini in cordibus vestris?
9 Utrum est facilius, dicere paralytico; Remissa sunt tibi peccata: an dicere; Surge, & attolle grabbatum tuum, & ambula?
10 Ut autem sciatis filium hominis habere potestatem remittendi peccata in terra (ait paralytico,)
11 Tibi dico, surge, & attolle grabbatum tuum, & abi domum tuam.
12 Tunc *ille* statim surrexit: sublatóque in humeros grabbato, egressus est coram omnibus: adeo ut obstupescerent omnes, & glorificarent Deum, dicentes, Nunquam tale quicquam vidimus.
13 Et egressus est rursum ad mare: totáque turba veniebat ad eum, ac docebat eos.
14 Et quum prætergrederetur, vidit Levin, Alphæi *filium*, sedentem ad telonium: dixítque ei, Sequere me. Et *is* surgens, sequutus est eum.
15 Et factum est, ut quum Jesus accumberet in domo illius, multi etiam publicani, & peccatores simul discubuerunt cum Jesu, & discipulis ejus: erant enim multi, & sequuti fuerant eum.
16 Quúmque Scribæ, ac Pharisæi vidissent eum edentem cum publicanis, & peccatoribus, dixerunt discipulis ejus, Quid est, quòd cum publicanis, & peccatoribus edit, ac bibit?
17 Et quum *hoc* audisset Jesus, dicit eis, iis, qui valent, non opus est medico, sed iis, qui malè *se* habent: non veni, ut vocarem justos, sed peccatores ad resipiscentiam.
18 Discipuli autem Johannis, ac Pharisæorum jejunabant: veniunt igitur, & dicunt ei, Quare discipuli Johannis, & Pharisæorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?
19 Tunc ait eis Jesus, Num possunt filii thalami, quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunare? quamdiu habent secum sponsum, non possunt jejunare.
20 Venient autem dies, quum sublatus erit ab eis sponsus, & tunc jejunabunt illis diebus.
21 Sed nemo panniculum impexum insuit vestimento veteri: alioquin illud ipsius supplementum novum tollit *aliquid* ex vetere *vestimento*, & fit pejor fissura.
22 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioqui vinum effunditur, & utres pereunt: sed vinum novum in utres recentes injiciendum est.
23 Factum est autem, ut ipse præteriret Sabbathis per sata, & cœperunt discipuli ejus iter faciendo vellere spicas.
24 Tunc Pharisæi dixerunt ei, Ecce, cur faciunt Sabbatho, quod non licet?
25 Et ipse dixit eis, Nunquam legistis, quid fecerit David, quum egeret, & esuriret ipse, & qui cum eo *erant*?
26 Quomodo ingressus sit domum Dei sub Abiathar Pontifice maximo, & panes proposititios ederit, quos non licet edere nisi Sacerdotibus, & dederit etiam iis, qui secum erant?
27 Dixit etiam eis, Sabbathum propter hominem factum est, non homo propter Sabbathum.
28 Itaque filius hominis est etiam Sabbathi Dominus.

CAP. III. *Jus sabbathi. Investitura Apostolorum. Per quam vim ejiciantur dæmonia. & quis mater. aut frater Christi.*

ET introivit rursus in synagogam: erátque illic quidam, arefactam manum habens:
2 Et observabant eum, an Sabbathis sanaturus esset eum: ut ipsum accusarent.
3 Tunc ait homini habenti manum arefactam, Surge in medium.
4 Eis autem dixit, Licet sabbathis benefacere, an malefacere *cuipiam*, hominem servare, aut trucidare? ipsi verò silebant.
5 Et quum circumspexisset eos cum ira, simul dolens, quod occalluisset cor eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et *is* extendit: restitutáque est manus ejus sana ùt altera.
6 Tunc egressi Pharisæi, statim cum Herodianis consilium inierunt adversùs eum, ut eum perderent.
7 Sed Jesus cum discipulis suis secessit ad mare: & magna multitudo sequuta est eum à Galilæa, & à Judæa.
8 Et Hierosolymis, & ab Idumæa, & *regione, quæ* est trans Jordanem: & qui circa Tyrum, ac Sidonem *habitabant*, magnâ multitudine, quum audissent quanta faceret, venerunt ad eum.
9 Ipse autem dixit discipulis suis, ut navigiolum sibi semper adesset propter turbam, ne ipsum opprimerent.
10 Multos enim sanaverat, adeò ut inciderent in eum, ut ipsum tangerent, quotquot tenebantur flagellis.
11 Et spiritus impuri, quum eum conspexerant, accidebant ei *ad pedes*, & clamabant, dicentes; Tu es Filius ille Dei.
12 Ipse verò multùm interminabatur eis, ne ipsum manifestum facerent.
13 Tunc ascendit in montem, & advocavit

vit

vit ad se, quos ipse voluit: & venerunt ad eum.

14 Et constituit duodecim, ut secum essent, & ut mitteret eos ad prædicandum *Euangelium*:

15 Et ut haberent potestatem sanandi morbos, & ejiciendi dæmonia.

16 Primum Simonem: (cui imposuit nomen Petrum)

17 Et Jacobum, *filium* Zebedæi, & Johannem, fratrem Jacobi (& imposuit eis nomina Boanerges, quod est filii tonitrui)

18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum, Alphæi *filium*, & Thaddæum, & Simonem Cananiten.

19 Et Judam Iscarioten, qui prodidit eum: venerúntque domum.

20 Convenit autem rursum turba, adeò ut ne capere quidem cibum possent.

21 Et quum *hæc* audissent ipsius propinqui, venerunt, ut prehenderent eum: dicebant enim eum apud se non esse.

22 Scribæ verò, qui Hierosolymis descenderant, dicebant; Certè habet Beelzebulem, & certè per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

23 Quum autem eos advocâsset, dixit eis per parabolas, Quomodo potest Satanas Satanam ejicere?

24 Neque si regnum adversùs sese dissideat, potest stare regnum illud.

25 Neque si domus contra semet ipsum dissideat, potest stare domus illa:

26 *Sic* quoque si Satanas insurrexit, & dissidet adversùs semet ipsum, stare non potest, sed finem habet.

27 Non potest quisquam potentis *alicujus* vasa, ingressus domum ejus, diripere, nisi primò validum illum vinxerit: & tunc domum ejus diripiet.

28 Amen dico vobis, quævis peccata remittentur filiis hominum, & blasphemiæ, quibuscunque blasphemârint:

29 Sed quicunque blasphemârit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed tenetur æterno judicio.

30 Dicebant enim, Spiritum impurum habet.

31 Veniunt igitur fratres, *&* mater ejus: & foris stantes, miserunt ad eum, & eum vocârunt.

32 Sedebat autem circa eum turba: *illi* verò dixerunt ei, Ecce, mater tua, & fratres tui foris quærunt te.

33 Tunc respondit eis, dicens; Quæ est mater mea, aut fratres mei?

34 Et quum circumspexisset in circuitu eos, qui circumsedebant, ait, Ecce mater mea, & fratres mei.

35 Quicunque enim fecerit, quod Deus vult, is est frater meus, & soror mea, & mater.

CAP. IV. *Parabola seminantis, ejusdémque expositio, & navigatio periculosa.*

Et rursus cœpit docere apud mare: & coacta est ad eum turba multa, adeò ut ipse navigium ingressus, sederet in mari: tota autem turba apud mare in terra erat.

2 Et docebat eos per parabolas multa, dicebátque eis in doctrina sua:

3 Audite, Ecce, *quidam* sator exiit satum:

4 Et factum est inter serendum, aliud quidem cecidit secundùm viam: venerúntque volucres cœli, & devoraverunt illud.

5 Aliud verò cecidit in petrosa, ubi non habebat terram multam: & statim exortum est, propterea quòd non habebat profundam terram:

6 Sole autem exorto, ardore tactum est, & propterea quòd non habebat radicem, exaruit.

7 Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, ac suffocârunt illud, & fructum non edidit.

8 Et aliud cecidit in terram bonam, edidítque fructum assurgentem, ac crescentem: & tulit aliud tricena, & aliud sexagena, & aliud centena.

9 Tunc dixit eis, Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10 Quum autem esset solus, interrogârunt eum, qui circum eum erant cum duodecim, de parabola.

11 Et dixit eis, vobis datum est nôsse mysterium regni Dei: iis autem, qui foris sunt, per parabolas omnia *ista* fiunt:

12 Ut videntes videant, & non cernant: & audientes audiant, & non intelligant, ne quando *se* convertant, & remittantur eis peccata.

13 Præterea dixit eis, Nescitis parabolam istam? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14 Sator ille, sermonem serit.

15 Isti autem sunt, qui juxta viam *semen excipiunt*, in quibus *videlicet* seminatur sermo: sed postquam audierunt, statim venit Satanas, & tollit sermonem, qui seminatus fuerat in cordibus eorum.

16 Et isti sunt similiter, qui in petrosa semen excipiunt: qui *videlicet*, quum audirent sermonem, statim cum gaudio excipiunt eum:

17 Et non habent radicem in sese, sed temporarii sunt: deinde ortâ afflictione, aut persequutione propter sermonem, statim offenduntur.

18 Hi sunt autem, qui in spinas semen excipiunt, hi sunt, *inquam*, qui sermonem audiunt:

19 Sed solicitudines seculi hujus, & fallacia divitiarum, & cupiditates, quæ in cæteris rebus *versantur*, introeuntes suffocant sermonem, ísque redditur fructûs expers.

20 Hi sunt verò, qui in terram bonam semen exceperunt, qui *videlicet* audiunt sermonem, & excipiunt: & fructum ferunt aliud tricena, aliud sexagena, aliud centena *grana*.

21 Dixit etiam eis, Num lucerna venit, ut subter modium ponatur, aut subter lectum? nónne ut candelabro imponatur?

22 Non est enim quicquam occultum, quod non sit manifestum futurum, neque *quod* abscondatur, sed *oportet*, ut in apertum veniat.

23 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

24 Præterea dixit eis, Videte quid audiatis: quâ mensurâ metimini, vobis *alius* metietur, & adjicietur vobis, qui auditis.

25 Qui enim habet,dabitur ei:& qui non
habet,etiam quod habet,tolletur ab eo.
26 Item dicebat, Ita est regnum Dei, ut si
quispiam jaciat semen in terram,
27 Et dormiat, & exsurgat nocte, ac die :
& semen germinet , & assurgat , quomodo
ipse nescit.
28 Sponte enim terra fructum fert, pri-
mùm herbam , deinde spicam , deinde ple-
num frumentum in spica :
29 Quum autem prodiderit *sese* fructus,
statim mittit messores , quoniam adest
messis.
30 Dicebat etiam , Cui *rei* assimilaveri-
mus regnum Dei ? aut quâ collatione con-
tulerimus illud ?
31 Velut grano sinapis : quod,quum seri-
tur in terra , minimum est omnium semi-
num,quæ in terra sunt :
32 Sed quum satum fuerit, assurgit , & fit
maximum omnium olerum: editque ramos
magnos,ità ut possint sub ejus umbra volu-
cres cœli nidulari.
33 Et talibus multis parabolis loqueba-
tur eis sermonem *Euangelii*, prout poterant
audire.
34 Absque parabola verò non loqueba-
tur eis : privatim autem discipulis suis ex-
plicabat omnia.
35 Dixit autem eis die illo , quum serum
diei esset,Transeamus in ulteriorem *ripam*.
36 Dimissâ igitur turbâ acceperunt eum
ùt erat in navigio : sed & alia navigiola
erant cum eo.
37 Tunc oritur turbo venti magnus : &
fluctus irruebant in navigium , ità ut jam
impleretur.
38 Erat autem ipse in puppi,cervicali in-
dormiens ; tunc expergefaciunt eum , di-
cúntque ei,Magister,non est tibi curæ,quòd
perimus ?
39 Experrectus igitur , objurgavit ven-
tum , dixítque mari, Sile,obmutesce. Tum
quievit ventus , factáque est tranquillitas
magna.
40 Dixit autem eis , Quid ità timidi
estis ? quomodo fidem non habetis ?
41 Et timuerunt timore magno,dicebánt-
que alius ad alium , Quísnam iste est , quòd
etiam ventus,& mare auscultent ei.

CAP. V. *Miracula erga Dæmoniacum,erga filiam Iairi, & erga mulierem sanguinis fluxu laborantem.*

ET venerunt in ulteriorem *ripam* maris,in
regionem Gadarenorum.
2 Egresso autem ipsi è navigio, statim oc-
currit è monumentis quidam,in quo erat
spiritus impurus :
3 Qui domicilium habebat in monumen-
tis, & ne catenis quidem quisquam poterat
eum vincire:
4 Propterea quòd sæpe pedicis , & cate-
nis vinctus fuerat, sed discerptæ fuerant ab
eo catenæ,& pedicæ contritæ: neque quis-
quam potuerat eum domare.
5 Et per omne *tempus* erat die,ac nocte
in montibus, & in monumentis clamans, &
concidens se ipsum lapidibus.
6 Quum vidisset autem Jesum procul,cu-
currit,& adoravit eum :
7 Et clamans voce magnâ, dixit ; Quid
mihi tecum Jesu, Fili Dei Altissimi ? adju-
ro te *per* Deum,ne me torqueas.
8 (Dicebat enim ei *Iesus*,exi spiritus im-
pure ex illo homine.)
9 Tunc interrogavit eum, Quod tibi no-
men *est* ? Et respondit,dicens ; Legio mihi
nomen *est* : quia multi sumus.
10 Et multùm precabatur eum, ne ipsos
mitteret extra illam regionem.
11 Erat autem illic apud montes grex
porcorum magnus pascens.
12 Et precati sunt eum omnes *illi* dæmo-
nes , dicentes ; Mitte nos ad porcos,ut in
eos introeamus.
13 Et permisit eis statim Jesus. Egressi
vero spiritus illi impuri , introierunt in
porcos:& ruit ille grex è præcipitio in ma-
re,(erant autem quasi bis mille) & suffocati
sunt in mari.
14 Qui verò pascebant porcos,fugerunt,
& renunciarunt in urbem,& in agros. Et illi
egressi sunt , ut viderent quid illud esset,
quod factum fuerat.
15 Veniunt igitur ad Jesum , & conspi-
ciunt eum,qui fuerat dæmoniacus,seden-
tem,ac vestitum & sanæ mentis, eum, *in-
quam* , qui habuerat legionem : & timue-
runt.
16 Et qui *id* viderant,narraverunt eis quo-
modo actum esset cum dæmoniaco , & de
porcis.
17 Tunc *illi* cœperunt eum rogare,ut abi-
ret ex finibus ipsorum.
18 Ipso verò ingresso in navigium,roga-
bat eum ille, qui fuerat dæmoniacus,ut es-
set cum ipso.
19 Jesus autem non permisit ei,sed ei di-
xit,Abi domum tuam,ad tuos,& eis renun-
cia quanta tibi Dominus præstiterit , &
quod misertus sit tui.
20 Abiit igitur *ille*,& cœpit prædicare in
Decapoli quanta ipsi fecisset Jesus : & o-
mnes mirabantur.
21 Et quum Jesus rursus trajecisset navi-
gio in ulteriorem *ripam* , coacta est turba
multa ad eum : erátque apud mare.
22 Et ecce,venit unus ex præfectis syna-
gogæ,nomine Jairus: & quum vidisset eum,
accidit ad pedes ejus.
23 Et multùm precabatur eum,dicens ;
Filiola mea in extremum adducta est: *rogo*,
ut venias,& imponas ei manus,ut servetur;
& vivet.
24 Abiit igitur *Iesus* cum eo : sequebatur
eum turba multa,& comprimebant eum.
25 (Tunc mulier quædam, quæ erat in
fluxione sanguinis *ab* annis duodecim :
26 Fueratque multa perpessa à multis
medicis , & impenderet omnia sua,& nihil
adjuta fuerat , sed potiùs in deterius vene-
rat ;
27 Quum audisset de Jesu,venit in turba
à tergo,& tetigit vestimentum ejus.
28 Dicebat enim, Si vel vestimenta ejus
tetigero,servabor.
29 Et statim exaruit fons sanguinis ejus ;
& sensit corpore se sanatam esse ex eo fla-
gello.
30 Statim autem Jesus,quum apud se co-
gnovisset vim illam,quæ ex se ipso prodie-
rat, conversus in turba, dixit ; Quis tetigit
vestimenta mea ?

31 Et dixerunt ei discipuli ipsius, Vides turbam te comprimentem, & dicis; Quis me tetigit?

32 *Ipse* verò circumspiciebat, ut videret eam, quæ hoc fecerat.

33 Mulier autem timens, & tremens, quum sciret, quod in se factum fuerat; venit, & accidit ei *ad pedes*, dixitque ei omnem veritatem.

34 Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te servavit: abi cum pace, & esto sana ex flagello tuo.)

35 Adhuc eo loquente veniunt *quidam* à præfecto synagogæ, dicentes; Filia tua mortua est, quid ampliùs vexas magistrum?

36 Jesus autem, statim ùt audiit hunc sermonem, qui dicebatur, dicit præfecto synagogæ, Ne metue, solummodo crede.

37 Neque permisit, ut se quisquam unà sequeretur, nisi Petrus, & Jacobus, & Johannes, frater Jacobi.

38 Venit igitur domum præfecti synagogæ, & tumultum conspicit, flentes, & ejulantes multùm.

39 Et ingressus, dicit eis, Quid tumultuamini & fletis? puella non est mortua, sed dormit.

40 Et deridebant eum. Ipse verò, ejectis omnibus, assumit patrem, & matrem puellæ, & eos, qui secum erant; & ingreditur *eò*, ubi erat Puella jacens.

41 Prehensaque manu puellæ, dicit *ei*, Talitha cumi, quod est, si interpreteris: Puella (tibi dico) surge.

42 Et statim surrexit puella, & ambulabat: erat enim annorum duodecim: & obstupuerunt stupore magno.

43 *Ipse* verò multùm imperavit eis, ne quis id resciret: dixitque, ut daretur puellæ, quo vesceretur.

CAP. VI. *Prædicans Christus in patria contemnitur. Mittuntur Apostoli Johannes ab Herode decollatur. Quinque panibus saturatur ingens populus.*

ET egressus est illinc, venítque in patriam suam: & sequuti sunt eum discipuli ejus.

2 Quúmque advenisset Sabbathum, cœpit in synagoga docere: multíque audientes percellebantur, dicentes; Unde huic ista, & quæ est hæc sapientia, quæ data est ei, quòd etiam virtutes tales per manus ejus edantur?

3 Nonne iste est faber ille, filius Mariæ, frater Jacobi, & Jose, & Judæ, & Simonis? nonne & sorores ejus hic sunt apud nos? & offendebantur in ipso.

4 Dicebat autem eis Jesus, Non est propheta inhonoratus nisi in patria sua, & inter cognatos, & domi suæ.

5 Neque potuit illic virtutem illam edere, nisi *quòd*, quum paucis ægrotis imposuisset manus, sanavit *eos*.

6 Mirabatúrque propter incredulitatem eorum, & circuibat vicos in orbem, docens.

7 Tunc advocavit duodecim illos, cœpítque eos mittere binos: dedítque eis potestatem *adversus* spiritus impuros.

8 Et præcepit eis, ut nihil sumerent ad iter, nisi virgam tantùm, non peram, non panem, non æs in zona;

9 Sed *ut* calcearentur sandaliis: & ne induerentur binis tunicis.

10 Et dicebat eis, ubicunque introieritis domum, illic manete, usque dum exeatis illinc.

11 Et quicunque non exceperint vos, neque audierint vos, egressi illinc, excutite pulverem, qui suberit pedibus vestris, ut hoc sit testimonium adversùs eos. Amen dico vobis, tolerabilior erit Sodomorum *conditio*, aut Gomorrhorum in die judicii, quàm urbis illius.

12 Egressi igitur *illi* proclamabant, ut resipiscerent *homines*.

13 Et dæmonia multa ejiciebant, ungebántque oleo multos ægrotos, & sanabant eos.

14 Audivit autem *hæc* Rex Herodes, (clarum enim factum erat nomen ejus) dixitque, Johannes ille, qui baptizabat, suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

15 Alii dicebant, Elias est. Alii verò dicebant, Propheta est, vel unus ex prophetis illis.

16 Quum igitur *hæc* audisset Herodes, ait, Iste est Johannes, quem ego decollavi: ipse suscitatus est ex mortuis.

17 Ipse enim Herodes, missis *satellitibus* prehenderat Johannem, & vinxerat eum in carcere, propter Herodiadem, uxorem Philippi, fratris sui, quia duxerat eam uxorem.

18 Dicebat enim Johannes Herodi, Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19 Herodias autem imminebat ei, & cupiebat eum trucidare: nec poterat.

20 Herodes enim metuebat Johannem: sciens eum esse virum justum, ac sanctum, & observabat eum, auditóque eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21 Quum igitur dies opportunus adesset, quo tempore Herodes in natalitiis suis cœnam faciebat proceribus suis, ac chiliarchis, & primariis Galilææ:

22 Et introisset filia ipsius Herodiadis, ac saltâsset, placuissetque Herodi, & simul accumbentibus, rex ait puellæ, Pete à me, quodcunque volueris, & dabo tibi.

23 Juravítque ei, Quodcunque à me petieris dabo tibi, usque ad dimidium regni mei.

24 At illa egressa, dixit matri suæ, Quid petam? Illa verò dixit; Caput Johannis Baptistæ.

25 *Puella* igitur cum festinatione statim ad Regem ingressa, *id* petiit, dicens, Velim, ut jam nunc des mihi in patina caput Johannis Baptistæ.

26 Rex autem valde tristis factus, noluit *tamen* propter jusjurandum, & eos, qui simul accumbebant, eam aspernari.

27 Et statim rex misso speculatore, imperavit, ut afferretur caput ejus.

28 Ille verò abiit, ac decollavit eum in carcere: attulítque caput ejus in patina, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ.

29 Quúmque *hoc* audissent discipuli ejus, venerunt, & sustulerunt cadaver ejus, & posuerunt in monumento.

30 Coacti sunt autem Apostoli ad Jesum, & annunciaverunt ei omnia, & quæ egerant.

gerant, & quæ docuerant.

31 Et dixit eis, Venite vos seorsim in desertum locum, & requiescite paululùm. Erant enim multi venientes, & abeuntes: & ne cibum quidem capere ipsis vacabat.

32 Abierunt igitur in desertum locum navigio seorsim.

33 Vidit autem eos abeuntes turba, & agnoverunt eum multi: & pedibus ex omnibus civitatibus concurrerunt illuc, prævenerúntque eos,& convenerunt ad eum.

34 Tunc egressus vidit turbam multam Jesus, & commiseratione intimâ commotus est super eis, quoniam erant ùt oves non habentes pastorem: cœpitque eos docere multa.

35 Quum autem iam multus dies esset, adierunt eum discipuli ejus, dicentes; Desertus est locus iste,& jam multus dies est:

36 Dimitte eos, ut abeuntes in circumjacentes agros ac vicos, emant sibi panes: nam quo vescantur,non habent.

37 At ille respondens,dixit eis, Date vos ipsis,quo vescantur. Tunc dicunt ei: *Num* profecti emerimus ducentis denariis panes, & dederimus eis,quo vescantur?

38 Ipse verò dixit eis, Quot panes habetis? abite,& videte.Et *illi* re cognitâ, dixerunt,Quinque,& duos pisces.

39 Tunc imperavit eis, ut facerent discumbere omnes per convivia super viridi gramine.

40 Discubuerunt igitur sigillatim per areolas, *partim* centeni, & *partim* quinquageni.

41 Et acceptis quinque illis panibus, ac duobus illis piscibus, quum suspexisset in cœlum, benedixit, ac fregit panes: dedítque discipulis suis, ut illis apponerent: & duos pisces partitus est omnibus.

42 Comederúntque omnes, & saturati sunt.

43 Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos,& ex piscibus.

44 Erant autem, qui comederant quasi quinquies mille viri.

45 Et statim coëgit discipulos suos inscendere navigium; & præire in ulteriorem *ripam*, Bethsaidæ oppositam,dum ipse dimitteret turbam.

46 Et quum amandâsset eos,abiit in montem ad precandum.

47 Quum autem serum *diei* adesset, erat navigium in medio mari, & ipse solus in terra.

48 Vidítque eos vexatos in *navigio* provehendo: (erat enim ventus eis contrarius,) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos, ambulans super mare: volebátque eos præterire.

49 Isti verò viso eo ambulante super mare, putârunt spectrum esse; & exclamaverunt:

50 (Omnes enim videbant eum, & turbati sunt) sed statim loquutus est cum eis, & dixit,Confidite,ego sum,ne timete.

51 Tunc ascendit ad eos in navigium, quievítque ventus: & *ipsi* multò magis apud sese obstupescebant,& mirabantur.

52 Non enim intellexerant, *quod factum fuerat* illis panibus: quoniam cor eorum stupidum erat.

53 Et quum traiecissent, venerunt in terram Genezaret,& appulerunt.

54 Tunc ipsis egressis è navigio, statim agnito eo,

55 Percussâ totâ illâ circumjacente regione, *homines loci illius* cœperunt in grabbatis malè affectos circumferre, ubi audiebant eum esse.

56 Et quocunque introisset in vicos, aut urbes, aut agros,in foris ponebant ægrotos; & precabantur eum, ut vel fimbriam pallii ipsius tangerent, quotquot tangebant eum, servabantur.

CAP. VII. *Præpostera Pharisæorum religio. Chananææ fides. Surdus mutus sanatur.*

TUnc coguntur ad eum Pharisæi, & quidam ex Scribis, qui venerant Hierosolymis.

2 Et quum vidissent quosdam ex discipulis ejus, pollutis manibus (id est illotis) edere panem,conquesti sunt.

3 Nam Pharisæi,& omnes Judæi,nisi pugno laverint manus, non edunt, tenentes traditionem Seniorum.

4 Et à foro *venientes*, nisi loti fuerint, non edunt. Et alia multa sunt,quæ acceperunt tenenda, *nempe* lotiones poculorum,& sextariorum,& æramentorum,& lectorum.

5 Deinde interrogârunt eum Pharisæi,& Scribæ, Quare discipuli tui non ambulant secundùm traditionem Seniorum, sed illotis manibus edunt panem?

6 Ille verò respondens dixit eis, Bene certè prophetavit Esaias de vobis hypocritis: ùt scriptum est, Populus iste labiis me honorat, cor autem eorum procul abest à me.

7 Frustra verò me colunt, docentes doctrinas,*quæ sunt* mandata hominum.

8 Nam omisso mandato Dei, tenetis traditionem hominum, lotiones sextariorum, & poculorum: aliáque similia hujusmodi multa facitis.

9 Præterea dixit eis, *Sanè* bellè aboletis mandatum Dei, ut traditionem vestram servetis.

10 Moses enim dixit, Honora patrem tuum, & matrem tuam, &, qui maledixerit patri,vel matri,morte moriatur.

11 Vos autem dicitis, Si dixerit quispiam patri, vel matri,Corban (id est donum) est quocunque à me juvari posses,*insons erit*.

12 Nec permittitis amplius eum, quicquam præstare patri suo,aut matri suæ:

13 Irritum facientes sermonem Dei traditione vestrâ, quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.

14 Advocatâ etiam totâ turbâ, dixit eis, Audite me omnes,& attendite.

15 Nihil est extra hominem,quod ingrediens in eum,possit eum polluere; sed quæ egrediuntur ex eo, illa sunt, quæ polluunt hominem.

16 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

17 Et quum introisset domum, *digressus* à turba, interrogârunt eum discipuli ejus de parabola.

18 Tunc dicit eis, Itáne & vos intelligentiâ caretis? non intelligitis quicquid

extrin-

extrinsecus ingreditur in hominem, non eum polluere?
19 Non enim ingreditur in cor ejus, sed in ventrem: & in latrinam abit, purgans omnes escas.
20 Dicebat autem, quod ex homine egreditur, illud polluere hominem.
21 Intus enim, ex corde hominum malæ cogitationes egrediuntur, adulteria, scortationes, cædes,
22 Furta, augendæ rei artes, scelera, dolus, protervia, oculus malus, obtrectatio, superbia, amentia.
23 Omnia hæc scelera intus exeunt, & polluunt hominem.
24 Et illinc surgens abiit in confinia Tyri, ac Sidonis: & ingressus domum, neminem volebat *hoc* scire: sed non potuit latere.
25 Quum enim de eo audisset mulier, cujus filiola habebat spiritum impurum, venit, & accidit ad pedes ejus:
26 (Erat autem mulier Græca, Syrophœnissa gente) & rogavit eum, ut dæmonium ejiceret ex filia sua.
27 Jesus autem dixit ei, Sine priùs saturari liberos: non est enim bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.
28 Ipsa verò respondit, & dixit ei; Etiam Domine: sed enim catelli edunt sub mensa ex micis puerorum.
29 Tunc dixit ei, propter istum sermonem abi, exiit dæmonium ex filia tua.
30 Quum autem *illa* abiisset domum suam, invenit dæmonium exiisse, & filiam projectam super lectum.
31 Tunc regressus è finibus Tyri, ac Sidonis, venit ad mare Galilææ, per medios fines Decapolis.
32 Et offerunt ei surdum, difficulter loquentem: & precantur eum, ut imponat ei manum.
33 *Ipse* verò, quum abduxisset eum è turba privatim, misit digitos suos in auriculas ejus: & quum spuisset, tetigit linguam ejus.
34 Et quum suspexisset in cœlum, ingemuit, dixítque ei, Ephphatha, quod est, adaperitor.
35 Et statim adapertæ sunt ejus aures: & solutum est vinculum linguæ ipsius, & loquebatur rectè.
36 Et interdixit eis, ne cui dicerent: sed quantumcunque ipse eis interdixisset, multò magis *hoc* prædicabant.
37 Et supra modum percellebantur, dicentes; Bene omnia fecit; facit, ut & surdi audiant, & muti loquantur.

CAP. VIII. *Miraculum 7. panum. Cæci sanatio. Apostolorum de Christo confessio. Satanam esse, qui animam servare suadet.*

Diebus illis, quum multa omnino turba esset, nec haberent, quo vescerentur, advocatis Jesus discipulis suis, dixit eis;
2 Intimâ misericordiâ commoveor erga turbam: quia jam triduum manent apud me, nec habent, quo vescantur.
3 Quod si dimisero eos jejunos domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis procul venerunt.
4 Responderunt autem ei discipuli ejus, Unde istos quispiam possit hîc satiare panibus in deserto?
5 Interrogavit autem eos, Quot panes habetis? Ipsi verò dixerunt, septem.
6 Tunc denunciavit turbæ, ut discumberet humi: & acceptis septem illis panibus, quum gratias egisset, fregit, dedítque discipulis suis, ut *eos* apponerent: & apposuerunt turbæ.
7 Habebant autem pisciculos paucos: & quum benedixisset, dixit, ut hos etiam apponerent.
8 Comederunt autem, & saturati sunt: & sustulerunt fragmentorum, quæ superfuerant, septem sportas.
9 Erant autem, qui comederant, quasi quater mille: dimisítque eos.
10 Et statim ingressus in navigium cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.
11 Prodierunt autem Pharisæi, cœperúntque altercari cum eo, quærentes ab eo signum è cœlo, ipsum tentando.
12 Ipse verò, quum altè ingemuisset spiritu suo, dixit; Cur gens ista signum requirit? amen dico vobis, si dabitur isti genti signum.
13 Et eis relictis, ingressus rursus navigium, abiit in ulteriorem *ripam*.
14 Fuerant autem obliti discipuli sumere panes, & panem non nisi unum habebant secum in navigio.
15 Tunc dixit eis, dicens; Videte, cavetè à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.
16 Disceptabant igitur alii adversùs alios, dicentes; Panes non habemus.
17 *Id* autem, quum nôsset Jesus, dixit eis; Quid disceptatis, quòd panes non habetis? nondum animum advertitis, nec intelligentiâ præditi estis? adhuc stupidum habetis cor vestrum?
18 Quum oculos habeatis, non cernitis? & quum aures habeatis, non auditis? neque memores estis?
19 Quum quinque illos panes fregi illis quinquies mille, quot cophinos fragmentis plenos sustulistis? Dicunt ei, duodecim.
20 Quum autem septem illos *panes* illis quater mille, quot sportas fragmentis plenas sustulistis? illi verò dixerunt, Septem.
21 Tunc dixit eis, quomodo *hæc* non intelligitis?
22 Venit autem Bethsaidam: & obtulerunt ei cœcum, & precati sunt eum, ut ipsum tangeret.
23 Tunc prehensâ manu cœci, eduxit eum extra vicum: & quum inspuisset in oculos ejus, imposuissétque ei manus, interrogavit eum, ecquid videret.
24 Qui, quum suspexisset, dixit, Video homines instar arborum ambulantes.
25 Deinde rursum imposuit manus oculis ejus, fecítque, ut *denuò* oculos attolleret: & restitutus fuit, vidítque procul, & dilucidè omnes.
26 Tunc *Jesus* misit eum domum suam, dicens; Neque in vicum illum ingreditor, neque *hæc* dicito cuiquam in vico.
27 Egressus est autem Jesus, ac discipuli ejus in vicos Cæsareæ, *quæ cognominatur* Philippi: & in via interrogavit discipulos suos, dicens eis; Quemnam esse me dicunt homines?
28 Illi verò responderunt, Johannem Ba-

ptistam: & alii Eliam: alii verò unum ex Prophetis.
29 Tunc ipse dixit eis, Vos autem, quem me dicitis esse? Respondens vero Petrus dicit ei, Tu es ille Christus.
30 Tunc interminatus est, ut nulli *id* dicerent de se.
31 Et cœpit eos docere, quòd oporteret Filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus, & primariis sacerdotibus, ac scribis, & trucidari: & tribus pòst diebus resurgere.
32 Et apertè eum sermonem loquebatur. Tunc prehensum eum Petrus cœpit objurgare.
33 Ipse verò conversus, & intuitus discipulos suos, objurgavit Petrum, dicens; Abscede à me satana: nam non sapis, quæ Dei *sunt*, sed quæ *sunt* hominum.
34 Et quum advocâsset turbam cum discipulis suis, dixit eis; Quicunque vult ponè me venire, abdicet semet ipsum, & tollat crucem suam, ac sequatur me.
35 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam causâ meâ, & Evangelii, is servabit eam.
36 Quid enim profuerit cuipiam, si lucratus fuerit mundum totum, & animâ suâ mulctetur?
37 Aut quam dabit quispiam compensationem animæ suæ?
38 Nam quemcunque puduerit mei, ac meorum sermonum in gente ista adultera, & peccatrice, Filium etiam hominis pudebit ejus, quando venerit in gloria patris sui cum Angelis illis sanctis.

CAP. IX. *Transfiguratio Christi. Quis Elias sit. Spiritus mutus ejicitur. Discipuli exemplo pueruli de prioritate instruuntur.*

PRæterea dixit eis, Amen dico vobis, sunt quidam ex iis, qui hic adstant, qui nequaquam gustabunt mortem, usquedum viderint regnum Dei venisse cum potentia.
2 Sexto verò pòst die assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Johannem, & subducit eos in montem sublimem seorsim solos: & transformatus fuit coram eis.
3 Et vestimenta ejus facta sunt coruscantia, candida valde ùt nix, qualia non potest fullo in terra dealbare.
4 Et visus est eis Elias cum Mose, qui colloquebantur cum Jesu.
5 Tunc respondens Petrus, dicit Jesu, Rabbi, bonum est nos hic esse: faciamus igitur tabernacula tria, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.
6 Nec enim sciebat quid loqueretur: erant enim exterriti.
7 Et exstitit nubes, quæ inumbravit eos: venitque vox è nube, dicens: Hic est filius ille meus, dilectus ille, ipsum audite.
8 Et repentè, quum circumspexissent, non ampliùs viderunt quenquam, nisi solum Jesum secum.
9 Quum verò descenderent è monte, interdixit eis, ut nemini narrarent, quæ viderant, nisi postquam Filius hominis à mortuis resurrexisset.
10 *Ipsi* igitur hanc rem continuerunt apud se, mutuò quærentes, quid illud esset, à mortuis resurgere.
11 Et interrogârunt eum, dicentes; Cur scribæ dicunt, oportere, ut Elias priùs veniat?
12 Ipse verò respondens, dixit eis, Elias quidem postquam priùs venerit, restituet omnia: sed ùt scriptum est de Filio hominis, *oportet*, ut multa patiatur, & pro nihilo habeatur.
13 Sed dico vobis, & Eliam venisse, & *istos* ei fecisse quæcunque voluerunt, sicut scriptum est de eo.
14 Et quum venisset ad discipulos *suos*, vidit turbam multam circa eos, & scribas cum eis altercantes.
15 Et statim tota turba viso eo expavit; & accurrentes, Asalutaverunt eum.
16 Tunc interrogavit scribas, Quid altercamini inter vos?
17 Et respondens quidam è turba, dixit, Magister, adduxi filium meum ad te, habentem spiritum mutum.
18 Qui, ubicunque eum corripuerit, lacerat eum: *ipse* verò spumat, & stridet dentibus suis, & exarescit. Et dixi discipulis tuis, ut eum ejicerent, sed non potuerunt.
19 Ipse verò respondens ei, dixit, O natio incredula, quousque apud vos ero? quousque tolerabo vos? adducite eum ad me.
20 Illum igitur adduxerunt ad eum. Et eo conspecto, statim spiritus discerpsit eum: & *ille*, quum cecidisset in terram, volutabat sese spumans.
21 Tunc interrogavit I*esus* patrem ejus, Quantum temporis est, quòd hoc accidit ei? Ipse vero ait, ab infante.
22 Et sæpè eum tum in ignem abjecit, tum in aquas, ut perderet eum. Sed si quid potes, succurre nobis, intimâ misericordiâ commotus erga nos.
23 Jesus autem dixit ei, si potes hoc credere, omnia fieri possunt credenti.
24 Pater verò pueri statim clamans cum lachrymis, dixit. Credo, Domine: succurre incredulitati meæ.
25 Quum vidisset autem Jesus turbam simul accurrere, objurgavit spiritum illum impurum, dicens ei, *Tu* spiritus mute, & surde, ego tibi impero, exi ab eo, & ne ampliùs ingreditor in eum.
26 Et quum clamâsset *spiritus*, multùmque discerpsisset eum, exivit: & *ille* factus est quasi mortuus, adeò ut multi dicerent, Certè mortuus est.
27 Jesus verò prehensâ manu ejus, erexit eum: & *ille* surrexit.
28 Quum autem esset ingressus domum, discipuli ejus interrogârunt eum privatim, Cur nos non potuimus *spiritum* illum ejicere?
29 *Ipse* verò dixit eis, Hoc genus *dæmoniorum* nullâ re potest exire nisi precatione & jejunio.
30 Et illinc egressi, unà iter faciebant per Galilæam: nec volebat, ut quisquam *id* sciret.
31 Docebat enim discipulos suos, & dicebat eis, Filius hominis tradetur in manus hominum, qui trucidabunt eum: sed trucidatus tertio die resurget.
32 Ipsi verò ignorabant hoc dictum, & timebant

mebant eum interrogare.
33 Venit igitur Capernaumum, & quum venisset domum, interrogavit eos, Quid in via inter vos disceptabatis?
34 Ipsi vero siluerunt, nam alii adversùs alios disseruerant in via, quis *esset futurus ipsorum* maximus.
35 Et quum consedisset, vocavit duodecim illos, & dixit eis, Si quis vult primus esse, erit omnium ultimus, & omnium minister.
36 Et acceptum puerulum statuit in medio eorum: eoque in ulnas recepto, dixit eis;
37 Quisquis unum ex talibus puerulis exceperit meo nomine, me excipit, & quicunque me exceperit, non me excipit, sed eum, qui misit me.
38 Respondit autem ei Johannes, dicens, Præceptor, vidimus quendam per nomen tuum ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos: & prohibuimus eum, quia non sequitur nos.
39 Jesus autem ait, Ne illum prohibete: nullus enim est, qui edat virtutem per nomen meum, & possit citò malè loqui de me.
40 Nam qui non est contra nos, pro nobis est.
41 Quisquis enim potum dederit vobis poculum aquæ in nomine meo, *id est*, quòd sitis Christi, amen dico vobis, nequaquam perdiderit mercedem suam:
42 Et quisquis offendiculo fuerit uni ex parvis istis, qui credunt in me, bonum esset ei potiùs, si circumponeretur saxum molare circa collum ejus, & projiceretur in mare.
43 Quòd si manus tua facit, ut tu offendas, abscinde eam: bonum est tibi ad vitam ingredi mancum *potiùs*, quàm duas manus habentem abire in gehennam *id est*, in ignem illum inextinctum.
44 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.
45 Et si pes tuus facit, ut tu offendas, abscinde eum: bonum est tibi ingredi in vitam claudum *potius*, quàm duos pedes habentem projici in gehennam, *id est*, in ignem inextinctum.
46 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.
47 Et si oculus tuus facit, ut offendas, erue eum: bonum est tibi introire in regnum Dei luscum *potiùs*, quàm duos oculos habentem projici in gehennam ignis:
48 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.
49 Nam omnis *homo* igne salietur: & omnis oblatio sale salietur.
50 Bonus est sal: si verò sal insulsus fuerit, quónam ipsum condietis? habete in vobis ipsis salem, & pacem habete alii cum aliis.

CAP. X. *Jus repudii. Parvulorum prærogativa. Difficultas divitum salvandorum. Petitio filiorum Zebedæi,*

ET illinc digressus venit in fines Judææ per oram Jordanis: & convenit rursum turba ad eum; &, ùt consueverat, rursum docebat eos.
2 Tunc accedentes Pharisæi interrogârunt eum, an liceret viro uxorem dimittere, tentantes eum.
3 Ipse verò respondens dixit eis, Quid vobis mandavit Moses?
4 Ipsi autem dixerunt, Moses permisit libellum abscessionis scribere, & dimittere *uxorem*.
5 Tunc respondens Jesus, dixit eis, Pro duritia cordis vestri scripsit vobis mandatum istud.
6 A principio verò creationis masculum, & fœminam fecit Deus.
7 Propterea relinquet homo patrem suum, & matrem, & agglutinabitur uxori suæ.
8 Et qui duo *fuerant*, erunt caro una. Itaque non sunt ampliùs duo, sed una caro.
9 Quod ergo Deus conjunxit, homo ne sejungat.
10 Et domi rursum discipuli ejus eâdem de re interrogârunt eum.
11 *Ipse* verò dixit eis, Quicunque dimiserit uxorem suam, & duxerit aliam, mœchatur adversùs eam.
12 Et, si mulier dimiserit virum suum, & nupserit alteri, mœchatur.
13 Tunc obtulerunt ei puerulos, ut tangeret eos: discipuli verò objurgabant eos, qui offerebant.
14 Quod, quum vidisset Jesus, indignatus est, & dixit eis, Sinite puerulos venire ad me, & ne prohibete eos: talium enim est regnum Dei.
15 Amen dico vobis, quicunque non exceperit regnum Dei ùt puerulus, nequaquam in id ingredietur.
16 Et quum accepisset eos in ulnas, impositis in eos manibus, benedixit eis.
17 Egrediente autem ipso, *ut sese daret* in viam, quidam, quum accurrisset, & accidisset ad genua, interrogavit eum, Præceptor bone, quid faciam, ut vitam æternam possideam?
18 Jesus autem dixit ei, Cur me dicis bonum, nullus est bonus, nisi unus, *nempe* Deus.
19 Mandata nôsti, Ne mœchator, Ne occidito, Ne furator, Ne falsum testimonium dicito, Ne damno afficito *quenquam*, Honora patrem tuum, & matrem.
20 Ille verò respondens, dixit ei, Magister, hæc omnia observavi à juventute mea.
21 Jesus autem eum intuitus, dilexit eum, & dixit ei, Unum te deficit: abi, quæcunque habes, vende, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me, sublatâ *in humeros* cruce.
22 Ille verò mœstus factus propter hunc sermonem, abiit contristatus: habebat enim possessiones multas.
23 Et quum circumspexisset Jesus, dicit discipulis suis; Quàm difficulter, qui opes habent, in regnum Dei introibunt!
24 Discipuli verò expaverunt ad hos sermones ipsius, Jesus autem rursum respondens dixit eis, Filii, quàm difficile est eos, qui confidunt opibus, in regnum Dei introire!
25 Facilius est, camelum per foramen acûs transire, quàm divitem in regnum Dei introire.
26 Illi verò amplius percellebantur, dicentes inter se, Et quis potest servari?
27 Intuitus autem eos Jesus, dicit, Apud homines hoc fieri non potest, sed non apud

Deum: nam omnia fieri possunt apud Deum.

28 Tunc Petrus cœpit dicere, ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.

29 Respondens autem Jesus, ait, Amen dico vobis, nullus est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros mei causa, & Evangelii,

30 Quin accipiat centuplicia nunc isto tempore, domos, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros cum persequutionibus, & in seculo venturo vitam æternam.

31 Multi autem primi erunt ultimi: & ultimi primi.

32 Erant autem in via ascendentes Hierosolymam: & præibat eis Jesus, & expavescebant, & *eum* sequendo terrebantur. Ipse vero assumtis rursum duodecim, illis cœpit dicere, quæ sibi erant eventura.

33 *Dicens*, Ecce, ascendimus Hierosolymam, & Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & scribis: & condemnabunt eum morte, tradentque eum gentibus:

34 Et *ipsæ* illudent ei, & flagellabunt eum, & inspuent in eum, & trucidabunt eum, sed tertia die resurget.

35 Tunc accedunt ad eum Jacobus, & Johannes, filii Zebedæi, dicentes; Magister, velimus, ut quicquid petierimus, præstes nobis,

36 Ipse vero dixit eis, Quid me vultis vobis præstare?

37 Illi autem dixerunt ei, Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua.

38 Jesus autem dixit eis, nescitis quid petatis: potestis bibere poculum, quod ego bibo, & baptismo, quo ego baptizor, baptizari?

39 Ipsi vero dixerunt ei, possumus. Jesus autem dixit eis, Poculum quidem, quod ego bibo, bibetis: & baptismate, quo ego baptizor, baptizabimini:

40 Sed sedere ad dexteram meam, & ad sinistram meam non est meum dare, sed *dabitur*, quibus paratum est.

41 Et quum *hæc* audissent alii decem, cœperunt indignari de Jacobo, & Johanne.

42 Jesus autem, quum eos advocasset, dixit eis, Scitis eos, qui censentur imperare gentibus, dominari in eas: & earum magnates potestatem habere in eas.

43 Verùm non ità erit inter vos: sed quicunque voluerit fieri magnus inter vos, sit minister vester.

44 Et quicunque voluerit ex vobis fieri primus, sit omnium servus.

45 Nam & Filius hominis non venit, ut sibi ministraretur, sed ut ministraret, & daret animam suam, redemtionis pretium pro multis.

46 Tunc veniunt Hiericho: eóque egrediente ab Hiericho, ac discipulis ejus, & turbâ multâ, filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat apud viam mendicans.

47 Et quum audisset ipsum esse Jesum illum Nazarenum, cœpit clamare, & dicere, Fili Davidis, Jesu, miserere mei.

48 Objurgabant autem eum multi, ut sileret: ille verò multò magis clamabat, Fili Davidis, miserere mei.

49 Tunc Jesus, quum substitisset, jussit eum vocari: vocant igitur cæcum, dicentes ei, Confide, surge: vocat te.

50 Ipse vero abjecto pallio suo, quum surrexisset, venit ad Jesum.

51 Et respondens, dixit ei Jesus, Quid vis tibi faciam? Cæcus autem ait ei, Rabboni, ut visum recipiam.

52 Jesus autem dixit ei, Abi, fides tua te servavit. Statim igitur recepit visum, & sequebatur Jesum in illo itinere.

CAP. XI.

Christus ingreditur Hierosolymam, ejicit templo vendentes, & ementes, vim fidei prædicat, & quæstione de Baptismo Johannis Sacerdotum os obthurat.

Quum autem appropinquarent Hierosolymis ad Bethphage, & Bethaniam apud montem Olearum, misit duos è discipulis suis.

2 Et dicit eis; Abite in vicum, qui vobis est ex adverso: & statim ut ingrediemini in eum, invenietis pullum ligatum, in quo nullus hominum sedit: solvite eum, & adducite.

3 Quod si quis vobis dixerit, Cur hoc facitis? dicite, quoniam eo opus est Domino: & eum statim huc mittet.

4 Abierunt igitur, & invenerunt pullum ligatum ad ostium foris in bivio: & solverunt eum.

5 Tunc quidam eorum, qui illic adstabant, dixerunt eis, Quid facitis quòd solvitis pullum?

6 Ipsi vero dixerunt eis prout mandarat Jesus: & *illi* dimiserunt eos.

7 Adduxerunt igitur pullum ad Jesum, & injecerunt ei pallia sua, & insedit ei.

8 Multi vero pallia sua straverunt per viam: alii autem frondes cædebant ex arboribus, & sternebant in viam.

9 Et qui præibant, quique sequebantur, clamabant, dicentes; Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini.

10 Benedictum regnum patris nostri Davidis, quod venit in nomine Domini; hosanna, *o qui es* in cœlis altissimis.

11 Et ingressus est Hierosolymam Dominus, & in templum: quúmque circumspexisset omnia, & quum vespera jam hora esset, abiit ad Bethaniam cum illis duodecim.

12 Et postero die, quum exissent Bethania, esuriit.

13 Quúmque procul vidisset ficum, habentem folia, venit, *visurus* videlicet num inveniret aliquid in ea: & quum venisset ad eam, nihil invenit nisi folia, non enim erat tempus ficuum.

14 Tunc respondens Jesus, dixit ficui; Ne ampliùs ex te in seculum quisquam fructum comedat. Et hoc audierunt discipuli ejus.

15 Veniunt igitur Hierosolymam; Et ingressus Jesus in templum, cœpit ejicere eos, qui vendebant, & emebant in templo, & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas subvertit.

16 Nec sinebat, ut quisquam deportaret vas per templum.

17 Et docebat, dicens eis; Nonne scriptum est, domum meam, domum precationis vocatum iri ab omnibus gentibus? vos autem eam fecistis speluncam latronum.

18 Et hoc audierunt scribæ, & primarii sacerdotes, & quærebant, quomodo eum perderent: timebant enim eum, quia tota turba percellebatur super doctrinâ ipsius.

19 Quum verò vespera advenisset, egressus est Jesus extra urbem.

20 Et manè iter facientes propè ficum, viderunt eam exaruisse radicitus.

21 Tunc recordatus Petrus, dixit ei, Rabbi, ecce, ficus illa, cui imprecatus es, exaruit.

22 Et respondens Jesus, dixit eis, Habete fidem Dei.

23 Amen enim dico vobis, quicunque dixerit monti huic, Tolle te, & projice te in mare: nec addubitaverit in corde suo, sed crediderit futura, quæ dicit, fiet ei, quicquid dixerit.

24 Propterea dico vobis, quæcunque precantes petitis, credite vos accepturos: & erunt vobis.

25 Et quum adstiteritis precantes, remittite, si quid habetis adversus aliquem: ut & Pater ille vester, qui in cœlis *est*, remittat vobis offensas vestras.

26 Nam, si vos non remiseritis, nec Pater ille vester, qui in cœlis *est*, remittet offensas vestras.

27 Tunc veniunt rursus Hierosolymam: & quum ipse ambularet in templo, veniunt ad eum primarii sacerdotes, & scribæ, & seniores.

28 Et dicunt ei; Quâ auctoritate ista facis? & quis tibi dedit auctoritatem istam, ut hæc facias?

29 Jesus autem respondens, dixit eis, Interrogabo vos & ego rem quandam. Respondete igitur mihi, & dicam vobis, quâ auctoritate hæc faciam.

30 Baptisma Johannis è cœlo erat, an ex hominibus? respondete mihi.

31 Ratiocinabantur autem apud se, dicentes; Si dixerimus, E cœlo; dicet, Quare ergo non credidistis ei?

32 Sed si dicamus, Ex hominibus: timemus populum: omnes enim sentiebant de Johanne, eum verè Prophetam fuisse.

33 Tunc respondentes, dicunt Jesu, Nescimus. Et Jesus respondens dicit eis, Nec ego dicam vobis, quâ auctoritate hæc faciam.

CAP. XII. *De lapide ab ædificatoribus reprobato, similitudine vineæ, de tributo, de resurrectione mortuorum, de legis summa, filio Davidis & vidua paupercula.*

ET cœpit eis per parabolas dicere, Vineam plantavit quidam, & circumposuit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: ac peregrè profectus est.

2 Misitque servum ad agricolas *suo* tempore, ut ab agricolis acciperet ex fructu vineæ.

3 Illi verò captum eum ceciderunt, ac remiserunt inanem.

4 Et rursum misit ad eos alium servum, *& illi* huic quoque lapidato, caput comminuerunt, & remiserunt dedecoratum.

5 Et rursum alium misit: & illum trucidarunt, multósque alios, hos quidem cædentes, illos verò trucidantes.

6 Quum ergo unum adhuc haberet filium suum dilectum, misit etiam illum ultimùm ad eos, dicens; reverebuntur filium meum.

7 Illi verò agricolæ dixerunt inter se, iste est hæres, venite, trucidemus eum, & nostra erit hæreditas.

8 Et captum eum trucidârunt, & ejecerunt extra vineam.

9 Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet, & perdet agricolas, & dabit vineam aliis.

10 Ne hanc quidem scripturam legistis? Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus est caput anguli:

11 A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

12 Studebant igitur eum prehendere, sed timuerunt turbam: nôrant enim eum adversus ipsos illam parabolam dixisse: itaque omisso eo, abierunt.

13 Et miserunt ad eum quosdam è Pharisæis, & Herodianis, ut eum irretirent captum sermone.

14 Illi verò, quum venissent, dicunt ei, Præceptor, scimus te veracem esse, neque curare quenquam: non enim respicis ad personam hominum, sed in veritate viam Dei doces: Licet censum Cæsari dare, annon? demus, annon demus?

15 Ipse verò, quum sciret eorum hypocrisin, dixit eis; Quid me tentatis? proferte mihi denarium, ut videam.

16 Illi verò protulerunt. Tunc dicit eis, Cujus est imago ista, & inscriptio? Illi verò dixerunt ei, Cæsaris.

17 Et respondens Jesus, dixit eis, reddite, quæ *sunt* Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei *sunt*, Deo. Et admirati sunt super eo.

18 Tunc veniunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem; & interrogarunt eum, dicentes;

19 Præceptor, Moses scripsit nobis, ut si cujus frater mortuus sit, ac reliquerit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat ipsius frater uxorem ejus, & excitet semen fratri suo.

20 Septem ergo fratres fuerunt: ac primus accepit uxorem, & moriens non reliquit semen.

21 Et secundus accepit eam, & mortuus est, & ne ipse quidem reliquit semen: & tertius itidem.

22 Et acceperunt eam septem illi, neque reliquerunt semen: ultima omnium mortua est & mulier.

23 In resurrectione ergo, postquam resurrexerint, cujus eorum erit uxor? nam septem habuerunt eam uxorem.

24 Tunc respondens Jesus, dixit eis, Nonne propterea erratis, quòd non sciatis scripturas, neque potentiam Dei?

25 Postquam enim à mortuis resurrexerint, neque uxores ducunt, neque nuptum dantur: sed sunt ùt Angeli, qui in cœlis *sunt*.

26 De mortuis verò, quòd suscitandi sint, non legistis in libro Mosis, quomodo in rubo loquutus sit ei Deus, dicens; Ego *sum* Deus Abrahami, & Deus Jsaaci, & Deus Jacobi?

27 Non est Deus *Deus* mortuorum, sed Deus viventium: vos ergo multùm erratis.

28 Et quum accessisset quidam è Scribis,

qui audierat eos disceptantes, & sciebat
eum bene illis respondisse, interrogavit
eum, *dicens*, quód est primum omnium
mandatum?
29 Jesus autem respondit ei, Primum
omnium mandatorum *est*, Audi Jisraël,Do-
minus Deus noster,Dominus unus est.
30 Diliges igitur Dominum Deum tuum,
ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, &
ex tota cogitatione tua, & ex totis viribus
tuis,hoc est primum mandatum.
31 Et secundum *illi* simile, hoc *est*, Diliges
proximum tuum ut te ipsum: majus istis
aliud mandatum non est.
32 Tunc dixit ei scriba ille, Bene,Præce-
ptor,in veritate dixisti:nam unus est Deus,
nec alius est præter eum:
33 Et diligere eum ex toto corde, & ex
tota intelligentia, & ex tota anima, & ex
totis viribus: ac diligere proximum,ut
se ipsum, plus est, quàm omnia holocauto-
mata,& sacrificia.
34 Tum Jesus, quum vidisset eum corda-
tè respondisse, dixit ei, non longè es à re-
gno Dei. Et nemo ampliùs audebat eum in-
terrogare.
35 Et respondens Jesus dicebat, docens
in templo, quomodo dicunt scribæ Chri-
stum esse filium Davidis?
36 Nam ipse David dixit per Spiritum
sanctum,Dixit Dominus Domino meo,sede
ad dexteram meam,usque dum posuero ini-
micos tuos scabellum pedum tuorum.
37 Ipse ergo David dicit eum Dominum:
unde igitur filius ejus est? Et multa turba
audiebat eum libenter.
38 *Ipse* autem dicebat eis in doctrina sua,
Cavete à scribis, qui amant stolati ambula-
re,& salutationes in foris,
39 Primósque consessus in conventibus,
& primos accubitus in cœnis:
40 Qui devorant domos viduarum, & in
speciem utuntur longis precibus: isti aufe-
rent gravius judicium.
41 Et quum sedisset Jesus ex adverso ga-
zophylacii, spectabat quomodo turba im-
mitteret æs in gazophylacium: multi igi-
tur divites injiciebant multa.
42 Et quum venisset quædam vidua pau-
per, injecit minuta *æreola* duo, quod est,
quadrans.
43 Tunc *ille*, quum advocâsset discipulos
suos,dixit eis, Amen dico vobis,vidua hæc
pauper plùs immisit, quàm omnes *alii*, qui
miserunt *pecuniam* in gazophylacium.
44 Nam omnes ex eo, quod ipsis redun-
dat, immiserunt: hæc verò è penuria sua
immisit omnia, quæ habebat, totum *nempe*
victum suum.

CAP. XIII. *Consummatio hujus seculi figuratur per excidium Hierosolymorum.*

QUum autem egrederetur è templo, dixit
ei quidam è discipulis ejus.Præceptor,
vide quales lapides, & qualia *ista sint* ædifi-
cia.
2 Tunc Jesus respondens, dixit ei,Vides
ista magna ædificia? non relinquetur lapis
super lapidem,qui non dissolvatur.
3 Et quum sederet in monte Olearum ex
adverso templi, interrogârunt eum priva-
tim Petrus, & Jacobus, & Johannes, & An-
dreas,
4 Dic nobis, quando hæc erunt, & quod
signum *erit*, quando futurum est, ut hæc
omnia finem habeant.
5 Jesus autem eis respondens, cœpit di-
cere,Videte,ne quis vos seducat.
6 Multi enim venient sub nomine meo,
dicentes; Ego sum *Christus*: multósque se-
ducent.
7 Quum autem audieritis bella, & rumo-
res bellorum, ne turbamini, oportet enim
ista fieri: at nondum *erit* finis.
8 Surget enim gens in gentem, & re-
gnum in regnum; erúntque terræmotus
singulis locis,& erunt fames,ac turbæ.
9 Principia *erunt* dolorum *partûs* ista:
sed cavete vos vobis ipsis:tradent enim vos
in consessus,& conventus: cædemini,& co-
ram præsidibus, ac regibus sistemini pro-
pter me,*ut hoc sit* testimonio adversùs eos.
10 Et apud omnes gentes oportet pri-
mùm prædicari Evangelium.
11 Quum autem vos tradendo duxerint,
ne ante soliciti estote,quid dicturi sitis,ne-
que meditamini: sed quicquid datum fue-
rit vobis illo momento, id loquimini: non
enim estis vos, qui loquimini, sed Spiritus
sanctus.
12 Tradet autem frater fratrem ad mor-
tem,& pater filium: & insurgent liberi ad-
versùs parentes, & eos curabunt morte
mulctandos.
13 Et eritis odio omnibus propter no-
men meum: sed qui sustinuerit ad finem
usque,is servabitur.
14 Quum autem videritis abominatio-
nem illam vastatricem, quæ dicta est à Da-
niele Propheta, positam ubi non oportet,
(qui legit, animadvertat) tunc, qui *fuerint*
in Judæa,fugiant in montes.
15 Qui verò *fuerit* in solario, ne descen-
dat domum, nec ingrediatur, ut quicquam
sumat è domo sua.
16 Et qui fuerit in agro,ne revertatur re-
tro,ut sumat pallium suum.
17 Væ autem prægnantibus, & lactanti-
bus per illos dies.
18 Orate verò,ne fiat fuga vestra hyeme.
19 Erunt enim dies illi *tales* afflictio,qua-
lis ea non fuit à principio rerum condita-
rum,quas condidit Deus,usque ad hoc tem-
pus,neque fiet.
20 Et nisi Dominus decurtâsset dies illos,
omnis caro periret: sed propter electos,
quos elegit,decurtavit dies illos.
21 Tunc autem,si quis dixerit, Ecce hic
Christus,vel,ecce illic:ne credite.
22 Surgent enim pseudochristi, & pseu-
doprophetæ: & edent signa,ac miracula
ad seducendum,si fieri possit,etiam electos.
23 Vos autem cavete.Ecce,prædixi vobis
omnia.
24 Cæterùm per illos dies,post afflictio-
nem illam, sol obscurabitur, nec dabit luna
splendorem suum.
25 Et stellæ cœli excident, & potestates,
quæ in cœlis *sunt*,concutientur:
26 Et tunc videbunt Filium hominis ve-
nientem in nubibus cum potentia multa,&
gloria.
27 *Ipse* verò tunc mittet Angelos suos,
&

& suos electos coget à quatuor ventis, ab extremo terræ usque ad extremum cœli.
28 A ficu verò discite parabolam, Quum ramus ejus jam tener fit, & germinat folia, nôstis propè esse æstatem :
29 Ità & vos, quum hæc videritis fieri, scitote *illum* propè esse, & ad fores.
30 Amen dico vobis, nequaquam præterierit hæc ætas, usquedum facta sint hæc omnia.
31 Cœlum, & terra præteribunt, sermones autem mei nequaquam præteribunt.
32 Sed de die illo, ac hora nemo scit, ne Angeli quidem, qui in cœlo sunt, neque ipse Filius, sed Pater.
33 Cavete, vigilate, & orate : nescitis enim, quando tempus illud sit futurum.
34 *Nam filius hominis ità est* ùt quispiam, qui peregrè abiens relictâ domo suâ, dataque servis suis potestate, ac suo cuique opere, janitori mandavit, ut vigilaret.
35 Vigilate igitur : (nescitis enim, quando Dominus domûs veniet, vespere, an mediâ nocte, an in gallicinio, an manè.)
36 Ne, quum repente venerit, inveniat vos dormientes.
37 Quæ autem dico vobis, omnibus dico, vigilate.

CAP. XIV. *Christi propassio.*

ERat autem Pascha, & Azyma duobus pòst diebus, & quærebant primarii sacerdotes, & scribæ, quomodo eum dolo prehensum trucidarent.
2 Dicebant autem, non in festo, ne tumultus sit populi.
3 Quum autem *Jesus* esset apud Bethaniam, in domo Simonis leprosi, accumbente eo, venerat mulier habens alabastrum unguenti nardi liquidæ multi pretii : & confracto alabastro effuderat ei in caput.
4 Quidam autem indignabantur apud sese, & dicebant ; Quorsum perditio ista unguenti facta est ?
5 Nam poterat hoc venire ampliùs, quàm trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.
6 Jesus autem ait, Omittite eam : quid ei molestiam exhibetis ? bonum opus operata est erga me.
7 Semper enim pauperes habetis vobiscum, & quandocunque volueritis, potestis eis benefacere : me verò non semper habebitis.
8 Hæc, quod potuit, fecit : occupavit enim ungere meum corpus ad funerationem.
9 Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit Evangelium hoc in toto mundo, etiam id, quod ista fecit, dicetur in memoriam ipsius.
10 Tunc Judas Iscariotes, unus ex illis duodecim, abiit ad primarios sacerdotes, ut eum ipsis proderet.
11 Illi verò eo audito gavisi sunt : & polliciti sunt se pecuniam ei daturos. Quærebat igitur quomodo opportunè eum proderet.
12 Primo autem die Azymorum, quando Pascha mactabatur, dicunt ei discipuli ipsius, Ubi vis, ut profecti paremus, ut edas Pascha ?
13 Tunc mittit duos è discipulis suis, & dicit eis, Abite in urbem, & occurret quidam bajulans amphoram aquæ, sequimini eum :
14 Et quocunque introierit, dicite patrifamiliâs, Præceptor dicit ; Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis meis edam ?
15 Tunc ipse vobis monstrabit cœnaculum magnum stratum, paratum, illic parate nobis *Pascha*.
16 Abierunt igitur discipuli ejus, venerúntque in civitatem, & invenerunt *omnia*, prout dixerat eis ; & paraverunt pascha.
17 Et quum serum *diei* esset, venit cum duodecim.
18 Qúmque discubuissent, & ederent, ait Jesus, Amen dico vobis, unus ex vobis prodet me, qui edit mecum.
19 Ipsi verò cœperunt contristari, & ei dicere sigillatim; Num ego ? Et alius; Num ego ?
20 Ipse autem respondens, dixit eis, Unus ex duodecim, qui *manum* intingit mecum in catinum, *me prodet*.
21 Filius quidem hominis abit, prout scriptum est de eo : sed væ homini illi, per quem filius hominis proditur : bonum erat homini illi, si natus non fuisset.
22 Et edentibus ipsis, quum accepisset Jesus panem, & benedixisset, fregit, dedítque eis, & ait, accipite, edite : Hoc est corpus meum.
23 Et accepto poculo, cùm gratias egisset, dedit eis : & biberunt ex eo omnes.
24 Et dixit eis, Hic est sanguis meus novi illius fœderis, qui pro multis effunditur.
25 Amen dico vobis, non bibam ampliùs ex fructu vitis usque ad diem illum, quum ipsum bibam novum in regno.
26 Et quum hymnum cecinissent, exierunt in montem Olearum,
27 Tunc dicit eis Jesus, Omnes offendemini in me nocte istâ : Nam scriptum est, Percutiam pastorem, & dispergentur oves.
28 Sed postquam suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.
29 Petrus autem dixit ei, Etiamsi omnes offendantur, at non ego.
30 Tunc dicit ei Jesus, Amen dico tibi, hodie nocte istâ, priusquàm bis gallus vocem miserit, ter abnegabis me,
31 At ille multò magis dicebat, Si me oportuerit commori tibi, haud quaquam te abnegabo. Itidem autem etiam omnes dicebant.
32 Veniunt igitur in locum, cujus nomen est Gethsemane. Tunc dicit discipulis suis, Sedete hic usque dum precatus fuero.
33 Et assumit Petrum, & Jacobum, & Johannem secum : cœpítque expavescere, & gravissimè angi.
34 Et dixit eis, Undequaque tristis est anima mea usque ad mortem : manete hic, & vigilate.
35 Progressúsque paululùm, procidit in terram: & oravit, ut si fieri posset, abiret ab ipso hora illa.
36 Dixítque, Abba, Pater, omnia fieri abs te

te possunt : transfer à me istud poculum : verùm non quid ego velim, sed quid tu.

37 Tunc venit, & invenit eos dormientes : dixítque Petro, Simon, dormis ? non potuisti unam horam vigilare ?

38 Vigilate, & precamini, ne introeatis in tentationem : spiritus quidem promtus est, sed caro infirma.

39 Et quum rursum abiisset, precatus est, eundem sermonem loquutus:

40 Reversus autem, invenit eos rursum dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) neque sciebant, quid ei responderent.

41 Et venit tertiò, dicítque eis, dormite, quod superest, & requiescite : sufficit, venit hora : ecce, traditur Filius hominis in manus peccatorum.

42 Surgite, eamus : ecce, qui prodit me, appropinquavit.

43 Et statim, adhuc eo loquente, adest Judas, qui erat unus è duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis, & fustibus à primariis sacerdotibus, & scribis, & senioribus.

44 Dederat autem eis iste, qui eum tradebat, commune inter ipsos signum, dicens : Quemcunque osculatus fuero, is est ; prehendite eum, & abducite tutò.

45 Quum igitur venisset, statim accedens ad eum, dixit ei ; Rabbi, Rabbi, ac deosculatus est eum.

46 Illi verò injectis in eum manibus, prehenderunt eum.

47 Quidam autem ex iis, qui adstabant, stricto gladio, percussit servum pontificis maximi, & abstulit ejus auriculam.

48 Respondens autem Jesus, dixit eis, Ut adversùs latronem existis cum gladiis, & fustibus ad comprehendendum me.

49 Quotidie eram apud vos in templo docens, nec prehendistis me. Sed *oportet*, ut impleantur Scripturæ.

50 Tunc relicto eo, omnes fugerunt.

51 Quidam autem juvenis sequebatur eum, amictus sindone super nudum *corpus*, & prehenderunt eum juvenes.

52 Ipse verò derelictâ sindone nudus effugit ab illis.

53 Tunc abduxerunt Jesum ad pontificem maximum ; cum quo convenerunt omnes primarii sacerdotes, & seniores, & scribæ.

54 Petrus autem è longinquo sequutus est eum intro usque in aulam pontificis maximi : & considebat cum ministris, & calefaciebat *sese* ad ignem.

55 Primarii verò sacerdotes, & totus consessus quærebant testimonium adversùs Jesum, ut eum morte mulctarent : nec inveniebant.

56 Nam multi falsum testimonium dicebant adversùs eum : sed non erant paria ipsorum testimonia.

57 Tunc quidam surrexerunt, & falsò testati sunt adversùs eum, dicentes ;

58 Nos audivimus eum dicentem, Ego destruam templum hoc, quod est manibus factum, & intra triduum absque manibus factum, aliud ædificabo.

59 Sed ne sic quidem par erat testimonium eorum.

60 Tunc pontifex maximus, quum adsurrexisset in medium, interrogavit Jesum, dicens ; Non respondes quicquam ? quid *illud est, quod* isti adversùm te testificantur?

61 Ipse verò silebat, & nihil respondit. Rursum pontifex maximus eum interrogavit, & dixit ei ; Túne es ille Christus, filius illius Benedicti ?

62 Jesus autem dixit, Ego sum : & videbitis Filium hominis sedentem ad dexteram potentiæ *Dei*, & venientem cum nubibus cœli.

63 Pontifex maximus verò disruptis vestibus suis dixit, Quid adhuc nobis opus est testibus ?

64 Audistis blasphemiam : quid vobis videtur ? Illi verò omnes contra eum judicàrunt, ipsum teneri mortis pœnâ.

65 Et cœperunt quidam inspuere in eum, & obtegere faciem ejus, & colaphos ei infligere, & dicere ei, Vaticinare : ministri verò bacillorum ictibus eum cædebant.

66 Quum verò Petrus esset in aula inferiùs, venit quædam ex ancillis pontificis maximi :

67 Et quum vidisset Petrum se calefacientem, intuita in eum dixit ? Et tu cum Nazareno Jesu eras.

68 Ipse verò negavit, dicens ; Non novi *illum*, neque scio, quid tu dicas. Et exivit extra in vestibulum. & gallus vocem emisit.

69 Tunc ancilla, quum rursus vidisset eum, cœpit dicere iis, qui adstabant, Hic est *unus* ex ipsis.

70 Ipse verò rursum negavit. Et rursus paulò post, qui adstabant, dixerunt Petro, Verè ex ipsis es : etenim Galilæus es, & loquutio tua similis est.

71 Ipse autem cœpit execrari, & jurare, *dicens* ; Non novi hominem istum, quem dicitis.

72 Tunc secundò gallus vocem emisit, & recordatus est Petrus verborum, quæ dixerat ei Jesus, Priusquam gallus vocem bis miserit, ter me abnegabis. Et quum *se* proripuisset, flevit.

CAP. XV. *Christi passio, mors, & sepultura.*

STatim autem, manè consilio inito summi sacerdotes cum senioribus, & scribis, totúsque consessus, vinctum Jesum abduxerunt, tradiderúntque Pilato.

2 Et interrogavit eum Pilatus, Túne es ille Rex Judæorum ? ipse verò respondens, dixit ei, Tu dicis.

3 Et accusabant eum primarii sacerdotes de multis.

4 Pilatus autem rursus interrogavit eum, dicens ; Non respondes quicquam ? ecce, quàm multa adversus te testificantur.

5 Jesus autem nihil ampliùs respondit, adeò ut miraretur Pilatus.

6 Cæterùm singulis festis dimittebat eis unum ex vinctis, quemcunque postulàssent.

7 Erat verò quidam, qui dicebatur Barabbas, vinctus cum seditionis sociis, qui cædem per seditionem fecerant.

8 Et vociferans turba, cœpit petere, *ut faceret*, prout semper ipsis fecerat.

9 Pilatus autem respondit eis, dicens ; Vultis, dimittam vobis Regem illum Judæorum ?

10 (Noverat enim eum per invidiam traditum fuisse à primariis sacerdotibus)

11 Primarii verò sacerdotes concitârunt turbam, ut potiùs Barabbam ipsis dimitteret.

12 Tum Pilatus respondens, rursum dixit eis; Quid ergo vultis faciam *isti*, quem dicitis Regem Judæorum?

13 Ipsi verò rursum clamaverunt, Crucifige eum.

14 Pilatus autem dicebat eis, Enimverò quid mali fecit? Illi autem ampliùs clamaverunt; Crucifige eum.

15 Pilatus igitur volens turbæ satisfacere, dimisit eis Barabbam, & Jesum flagellatum tradidit, ut crucifigeretur.

16 Milites verò abduxerunt eum intrà aulam, id est, prætorium, & convocaverunt totam cohortem:

17 Et induerunt eum purpurâ, & circumposuerunt ei plexam coronam spineam:

18 Et cœperunt eum salutare, *dicentes*; AVe Rex Judæorum.

19 Et verberabant ejus caput calamo, & inspuebant in eum, ac summissis genibus adorabant eum.

20 Quum autem illusissent ei, exuerunt eum purpurâ, & induerunt eum suis ipsius vestimentis: eduxeruntque, ut crucifigerent eum.

21 Præterea angariârunt prætereuntem quendam Simonem Cyrenæum (venientem rure, patrem Alexandri, & Rufi,) ut attolleret crucem ejus.

22 Duxeruntque eum in locum Golgotha: quod est, si interpreteris, Calvariæ locus.

23 Et dederunt ei bibendum myrrhatum vinum: ipse verò non sumsit.

24 Quumque crucifixissent eum, partiti sunt vestimenta ejus, jactâ sorte super ea, quis quid tolleret.

25 Erat autem hora tertia, quando crucifixerunt eum.

26 Eratque inscriptio criminis ipsius inscripta *his verbis*: REX ILLE JUDÆORUM.

27 Crucifixerunt etiam cum eo duos latrones, unum ad dexteram, & alterum ad sinistram ejus.

28 Et impleta est scriptura, quæ dicit, Et cum sceleratis numeratus est.

29 Qui verò prætceribant, conviciabantur ei, moventes capita sua, & dicentes; Vah, *Tu*, qui destruis templum, & triduo ædificas:

30 Serva te ipsum, & descende è cruce.

31 Similiter autem, & primarii sacerdotes illudentes, dicebant alii ad alios cum scribis, Alios servavit, se ipsum servare non potest.

32 Christus ille Rex Jisraëlis descendat nunc è cruce, ut videamus, & credamus. Et qui crucifixi erant cum eo, probris afficiebant eum.

33 Quum verò advenisset hora sexta, tenebræ factæ sunt super totam regionem, usque ad horam nonam

34 Et horâ nonâ clamavit Jesus voce magnâ, dicens; Eloi, Eloi, lamma sabacthani? quod est, si quis interpretetur, Deus mi, Deus mi, cur me deseruisti?

35 Et quidam adstantium, quum audîssent, dicebant; Ecce, Eliam vocat.

36 Cucurrit autem quidam, & impletâ spongiâ aceto, arundini circumpositâ dedit ei potum, dicens; Sinite: videamus, an veniat Elias ad eum detrahendum.

37 Jesus verò emissâ voce magnâ, exspiravit.

38 Et aulæum templi fissum est in duas partes, à summo usque ad imum.

39 Quum vidisset autem Centurio, qui adstabat ipsi ex adverso, eum ità emisso clamore exspirâsse, dixit; Verè homo ille Filius erat Dei.

40 Erant autem etiam, & mulieres è longinquo, spectantes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi parvi, & Jose mater, & Salome:

41 Quæ etiam, quum esset in Galilæa, sequutæ fuerant eum, & ministraverant ei: aliæque multæ, quæ simul cum eo ascenderant Hierosolymam.

42 Quum autem serum *diei* jam esset, (quoniam erat Parasceve, hoc est, ante sabbathum)

43 Veniens Josephus Arimathæensis, honoratus senator, qui & ipse exspectabat regnum Dei, fidenti animo introiit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu.

44 Pilatus autem miratus est, si jam mortuus esset; & advocato centurione, interrogavit eum, an jam dudum mortuus fuisset.

45 Et re cognitâ ex centurione, donavit corpus Josepho.

46 Is autem emit sindonem; & detractum eum involvit sindone; deposuitque in monumento, quod erat excisum è petra: & advolvit saxum ad ostium monumenti.

47 Maria Magdalene verò, & Maria *mater* Jose spectabant, ubi poneretur.

CAP. XVI. *Christi resurrectio, apparitio; baptismi institutio, & ascensio in cœlum.*

ET exacto intercedente sabbatho Maria Magdalene, & Maria Jacobi *mater*, & Salome emerant aromata, ut venientes ungerent eum.

2 Et valde manè, primo die hebdomadis, veniunt ad monumentum, exorto sole.

3 Dicebántque inter sese, quis avolvet nobis saxum ab ostio monumenti?

4 Intuitæ verò, conspiciunt saxum esse avolutum: nam erat magnum valde.

5 Ingressæ igitur in monumentum, viderunt juvenem, sedentem ad dexteram, amictum stolâ candidâ: & expaverunt.

6 Ipse verò dixit eis, Ne expavescite: Jesum quæritis Nazarenum illum, qui fuit crucifixus: suscitatus est, non est hic: ecce locus, ubi posuerant eum.

7 Sed abite, dicite discipulis ejus, & Petro, *ipsum* præire vobis in Galilæam: illic eum videbitis, prout dixit vobis.

8 Tunc digressæ citò, fugerunt à monumento: tenebat enim eas tremor, & stupor, neque cuiquam quicquam dicebant; timebant enim.

9 Quum autem resurrexisset Jesus manè, primo die hebdomadis, apparuit primùm Mariæ Magdalenæ, ex qua ejecerat septem dæmonia.

10 Illa profecta annunciavit iis, qui cum ipso fuerant, lugentibus, ac flentibus.

11 Illi verò, quum audissent eum vivere, & conspectum fuisse ab ea, non crediderunt.

12 Postea autem duobus ex ipsis ambulantibus apparuit aliâ formâ, quum rus proficiscerentur.

13 Et illi abierunt, & annunciaverunt reliquis: *qui* ne illis quidem crediderunt.

14 Postremò verò unà sedentibus ipsis undecim conspicuum sese præbuit, & exprobravit incredulitatem eorum, & cordis duritiem; eò quòd iis, qui ipsum conspexerant suscitatum, non credidissent.

15 Et dixit eis, Profecti in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.

16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, servabitur; qui verò non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos, qui crediderint, hæc consequentur; Per nomen meum dæmonia ejicient; linguis loquentur novis:

18 Serpentes tollent: & si quid lethale biberint, nequaquam nocebit eis: ægrotis manus imponent, & bene habebunt.

19 Dominus igitur postquam loquutus fuisset eis, sursum receptus est in cœlum, & sedit ad dexteram Dei.

20 Illi verò profecti, prædicârunt ubique, Domino cooperante, & sermonem *eorum* confirmante per signa subsequentia.

Evangelium secundùm Lucam.

CAP. I. *Historia parentum Iohannis, ejúsque nativitatis, & functionis. Annunciatur conceptio Christi. Magnificat Deum Maria, & Zacharias prophetat de Iohanne.*

QUoniam multi aggressi sunt componere narrationem earum rerum, quarum plena fides nobis facta est.

2 Prout tradiderunt nobis, qui à principio spectatores ipsi, & ministri fuerunt sermonis:

3 Visum est etiam mihi, omnia altè *repetita* penitus assequuto, ordine *illa* ad te scribere, præstantissime Theophile:

4 Ut agnoscas earum rerum veritatem, quas auditione accepisti.

5 FUit diebus Herodis illius regis Judææ sacerdos quidam, nomine Zacharias, ex classe Abiæ: uxor verò ipsius *erat* ex filiabus Aaron, & nomen ejus Elisabera.

6 Erant autem justi ambo in conspectu Dei, incedentes in omnibus mandatis, & constitutionibus Domini inculpate.

7 Nec erat eis proles, eò quòd esset Elisabeta sterilis, & ambo provecti jam essent ætate.

8 Factum est autem, ut quum is sacerdotio fungeretur in ordine suæ classis ante Deum,

9 Secundùm ritum functionis sacerdotalis, sortitus sit *munus* suffitûs faciendi, ingrediendo in templum Domini.

10 Tota verò multitudo populi foris precabatur tempore suffitûs:

11 Visus autem est ei Angelus Domini, stans ad dexteram altaris suffitûs.

12 Et Zacharias *eo* viso turbatus est, & timor incidit in eum.

13 Dixit autem ei Angelus, ne time Zacharia; Nam exaudita est deprecatio tua, uxórque tua Elisabeta gignet tibi filium, & vocabis nomen ejus Johannem.

14 Et *is* erit tibi gaudio, & exultationi, multíque super ejus nativitate gaudebunt.

15 Erit enim magnus in conspectu Domini, & vinum, sicerámque non bibet: & Spiritu sancto implebitur etiam à ventre matris suæ:

16 Multósque filiorum Jisraëlis convertet ad Dominum Deum ipsorum.

17 Nam ipse præcedet in conspectu ejus, cum spiritu, & virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios, & rebelles ad prudentiam justorum: ut paret Domino populum instructum.

18 Tunc dixit Zacharias Angelo, Quo *argumento* istud noscam? ego enim sum senex, & uxor mea provecta est ætate.

19 Et respondens Angelus, dixit ei, Ego sum Gabriel, qui adsto in conspectu Dei; missúsque sum, ut te alloquar, & hæc tibi læta nunciem.

20 Et ecce, silebis, nec loqui poteris *ad eum* usque diem, quo hæc fiant: eò quòd non credidisti sermonibus meis, qui implebuntur tempore suo.

21 Erat autem populus exspectans Zachariam; & mirabantur, quòd is tardaret in templo.

22 *Ille* verò egressus, non poterat eis loqui: & agnoverunt eum visionem vidisse in templo. Nam ipse innuebat eis: permansitque mutus.

23 Et factum est, ùt impleti sunt dies ministerii ipsius, abiit domum suam.

24 Post illos autem dies concepit Elisabeta, uxor ejus: & occultavit se menses quinque, dicens;

25 Nempe ità mihi fecit Dominus diebus, quibus *me* intuitus est, *ut* auferret probrum illud meum inter homines.

26 Mense autem sexto missus est Angelus Gabriel, à Deo in urbem Galilææ, cui nomen Nazaretha.

27 Ad virginem desponsam viro, cui nomen erat Josephus, ex domo Davidis: nomen autem virginis *erat* Maria.

28 Ingressus igitur Angelus ad eam, dixit; Ave gratiâ dilecta: Dominus tecum *est*: benedicta tu inter mulieres.

29 Illa verò, quum *eum* vidisset, perturbata est super ejus sermone: & cogitabat, qualis esset salutatio ista.

30 Tunc dixit ei Angelus, Ne time Maria: es enim in gratia apud Deum.

31 Et ecce, concipies in utero, & paries filium: & vocabis nomen ejus Jesum.

32 Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, dabítque ei Dominus Deus sedem Davidis, patris ipsius.

33 Regnabítque in domo Jacobi in æter-

ternum, & regni ejus non erit finis.
34 Dixit autem Maria ad Angelum, Quomodo erit istud, quandoquidem virum non novi?
35 Et respondens Angelus, dixit ei, Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi inumbrabit te: propterea *id* etiam, quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.
36 Et ecce, Elisabeta, cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus ipsi, quæ vocabatur sterilis.
37 Quia apud Deum non erit ullum verbum, quod fieri non possit.
38 Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Et abiit ab ea Angelus.
39 Surgens verò Maria per eos dies, profecta est in montanam *regionem* cum festinatione in urbem Juda.
40 Et ingressa est domum Zachariæ, & salutavit Elisabetam.
41 Et factum est, ùt audivit Elisabeta salutationem Mariæ, subsiliit fœtus in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elisabeta.
42 Exclamavítque voce magnâ, & dixit; Benedicta tu inter mulieres, quia benedictus fructus uteri tui.
43 Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?
44 Ecce enim, ùt exstitit vox salutationis tuæ in auribus meis, subsiliit fœtus exsultans in utero meo.
45 Beata *est*, quæ credidit: nam perficientur ea, quæ dicta sunt ei à Domino.
46 Tunc ait Maria; Magnificat anima mea Dominum.
47 Et exsultat spiritus meus super Deo Servatore meo.
48 Quia respexit humilem ancillam suam: ecce enim, ex hoc *tempore* beatam me prædicabunt omnes ætates:
49 Quia magnificè mecum egit potens ille, cujus sanctum *est* nomen:
50 Et cujus misericordia in omnes ætates *parata est* timentibus ipsum.
51 Forte facinus fecit brachio suo: dissipavit superbos cogitatione cordis ipsorum.
52 Detraxit potentes è thronis, & extulit humiles.
53 Famelicos implevit bonis, & divites ablegavit inanes.
54 Suscepit Jisraëlem, puerum suum, ut memor esset misericordiæ
55 (Prout loquutus est patribus nostris, *nimirum* Abraham, & semini ejus) in æternum.
56 Mansit autem Maria cum illa quasi menses tres: & *postea* revertit domum suam.
57 Elisabetæ verò completum est tempus ad pariendum; & peperit filium.
58 Et audierunt accolæ, & cognati ejus, Dominum magnificâ misericordiâ suâ usum esse erga eam: & ei gratulabantur.
59 Et factum est, ut die octavo venerint ad circumcidendum puerulum; Vocabunt autem eum ex nomine patris ipsius, Zachariam.
60 Sed respondens mater ejus, ait; Nequaquam: sed vocabitur Johannes.
61 Et dixerunt ad eam; Nemo est in cognatione tua, qui vocetur isto nomine.
62 Innuebant autem patri ejus, quî vellet eum vocari.
63 Isque postulatâ tabellâ scripsit, dicens; Johannes est nomen ejus. Et mirati sunt omnes.
64 Apertum est autem os ejus illico, & lingua ejus: & loquebatur benedicens Deo.
65 Ortus est igitur timor omnibus accolis eorum: & in tota montana regione Judææ divulgata sunt omnia verba ista.
66 Et omnes, qui audierunt, reposuerunt ea in corde suo, dicentes; Quisnam puerulus hic erit? Manus autem Domini erat cum eo.
67 Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto: prophetavítque, dicens;
68 Benedictus Dominus Deus Jisraëlis, quòd inviserit, & redemerit populum suum.
69 Et erexerit cornu salutis nobis in domo Davidis, pueri sui:
70 Prout loquutus est per os sanctorum, qui à seculo fuerunt, Prophetarum suorum.
71 *Fore, ut nos* servaret ex inimicis nostris, & è manu omnium, qui oderunt nos:
72 Ut uteretur misericordiâ erga patres nostros, ac memor esset fœderis sui sancti:
73 Et jurisjurandi, quod juravit Abrahamo, patri nostro, *nimirum se* daturum nobis;
74 Ut sine metu, è manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus ipsi,
75 Cum sanctitate, & justitia in ipsius conspectu, cunctis vitæ nostræ diebus.
76 Tu verò puerule, Propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini, ut pares vias ejus;
77 Et des cognitionem salutis populo ejus, per remissionem peccatorum ipsorum:
78 Ex intima misericordia Dei nostri, quâ invisit nos is, qui prodit ex alto:
79 Ut appareat iis, qui in tenebris, & umbra mortis positi sunt, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.
80 Ipse autem puerulus crescebat, & corroborabatur spiritu: fuítque in desertis, ad eum usque diem, quo se ostenderet apud Jisraëlem.

CAP. II. *Nativitas Christi quomodo facta, & patefacta, ejúsque circumcisio. Purificatio Mariæ. Canticum Simeonis, concio Annæ, & Christi pueri cum doctoribus συζήτησις.*

FActum est autem diebus illis, ut prodiret decretum à Cæsare Augusto, ut describeretur totus terrarum orbis:
2 (Hæc descriptio prima facta est, præsidente Syriæ Cyrenio:)
3 Ibant igitur omnes, ut describerentur, in suam quisque urbem.
4 Ascendit autem etiam Josephus à Galilæa, ex urbe Nazaretha, in Judæam, in urbem Davidis, quæ vocatur Bethlehema, propterea quòd erat ex domo, & familia Davidis:
5 Ut describeretur cum Maria, desponsâ sibi

bi uxore, quæ erat prægnans.
6 Factum eſt autem,quum eſſent illic,ut
explerentur dies ad pariendum.
7 Peperit igitur filium ſuum primogeni-
tum,& faſciis eum involvit,reclinavítque
eum in præſepi ; eo quod non erat eis lo-
cus in diverſorio.
8 Erant autem paſtores in eadem regione
excubantes,& agentes vigilias noctis ſuper
gregem ſuum.
9 Et ecce, Angelus Domini ſupervenit
ipſis,& gloria Domini circumfulſit eos : &
timuerunt timore magno.
10 Tunc dixit eis Angelus, Ne timete :
ecce enim evangelizo vobis gaudium ma-
gnum,quod erit toti populo :
11 *Nempe* natum eſſe vobis hodie Serva-
torem, qui eſt Chriſtus Dominus, in urbe
Davidis.
12 Hoc autem vobis ſignum *erit*,invenie-
tis infantem faſciis involutum,jacentem in
præſepi.
13 Et repentè adfuit cum Angelo multi-
tudo exercituum cæleſtium, laudantium
Deum,& dicentium ;
14 Gloria in *cœlis* altiſſimis Deo,& in ter-
ra pax,in homines benevolentia.
15 Et factum eſt,ut diſceſſerunt ab eis An-
geli in cœlum ; tunc paſtores illi dicerent
alii ad alios,Eamus ſane Bethlehemam uſ-
que,& videamus factum iſtud,quod Domi-
nus notum fecit nobis.
16 Venerunt igitur feſtinantes,& inve-
nerunt Mariam, & Joſephum,& infantem
jacentem in præſepi.
17 Eo autem viſo,divulgaverunt *id*,quod
dictum fuerat ipſis de puerulo illo ;
18 Et omnes,qui audierunt, mirati ſunt
ea,quæ ipſis dicta fuerant à paſtoribus illis.
19 Maria vero iſta omnia conſervabat,
conferens *ea* in corde ſuo.
20 Reverſi ſunt autem paſtores glorifi-
cantes,& laudantes Deum ſuper omnibus,
quæ audierant & viderant,prout ipſis di-
ctum fuerat.
21 Et quum adveniſſet dies octavus ad
circumcidendum puerulum, vocatum eſt
nomen ejus Jeſus,quod vocatum fuerat ab
Angelo priuſquàm ipſe in utero concipe-
retur.
22 Et quum impleti fuiſſent dies purga-
tionis Mariæ,ſecundùm legem Moſis,addu-
xerunt eum Hieroſolymam,ut ſiſterent eum
Domino.
23 (Prout ſcriptum eſt in lege Domini,
Omnis maſculus primogenitus,ſanctus Do-
mino erit.)
24 Et ut darent oblationem, ſecundùm
id, quod dictum eſt in lege Domini,par tur-
turum,aut duos pullos columbarum.
25 Et ecce,quidam erat Hieroſolymis, cui
nomen Simeon : *erátque* homo iſte juſtus,
ac religioſus,exſpectans conſolationem Jiſ-
raëlis,& Spiritus ſanctus erat ſuper eum.
26 Fueratque ipſi divinitus nunciatum à
Spiritu ſancto, *ipſum* non viſurum mor-
tem,priuſquam vidiſſet Chriſtum illum Do-
mini.
27 Is igitur venit impulſore Spiritu in
templum ; Et quum introducerent pueru-
lum Jeſum parentes,ut ejus cauſâ facerent,
quod ex Lege conſuetum erat :
28 Tunc ipſe recepit eum in ulnas ſuas,
& benedixit Deo,& dixit ;
29 Nunc dimittis ſervum tuum Domine,
ſecundùm verbum tuum,cum pace :
30 Quia viderunt oculi mei ſalutem tuam.
31 Quam paraſti in oculis omnium po-
pulorum :
32 Lumen detegendum gentibus, & glo-
riam populi tui Jiſraëlis.
33 Joſephus autem,& mater ejus mira-
bantur ſuper iis,quæ dicebantur de eo.
34 Et benedixit eis Simeon,dixítque Ma-
riæ,Matri ejus ; Ecce poſitus eſt iſte caſui,
& reſurrectioni multorum in Jiſraële,& in
ſignum,cui contradicatur :
35 (Quin & tuam ipſius animam trajiciet
gladius) ut detegantur ex multis cordibus
cogitationes.
35 Erat etiam *quædam* Anna Propheciſſa,
filia Phanuelis,ex tribu Aſeris,provecta in
multam ætatem,poſtquam vixiſſet cum vi-
ro annos ſeptem à virginitate ſua :
38 Et *quum eſſet* vidua quaſi annorum
octoginta quatuor,non abſcedebat à tem-
plo, jejuniis, ac deprecationibus colens
Deum noctem,ac diem.
38 Hæc igitur eo ipſo momento,quum
ſuperveniſſet, viciſſim palàm agnoſcebat
Dominum,& loquebatur de eo omnibus,
qui redemtionem exſpectabant Hieroſoly-
mis.
39 At *illi*,ùt perfecerunt omnia ſecun-
dùm Legem Domini,reverſi ſunt in Gali-
læam,in urbem ſuam Nazaretham.
40 Puerulus autem creſcebat,& corrobo-
rabatur Spiritu,implebatúrque ſapientiâ :
& Dei gratia erat ſuper eum.
41 Ibant verò parentes ejus quotannis
Hieroſolymam in feſto Paſchæ.
42 Quum igitur factus eſſet annorum duo-
decim,ipſique aſcendiſſent Hieroſolymam
ſecundùm morem illius feſti ;
43 Et peregiſſent illius dies,revertenti-
bus ipſis,ſubſtiterat puer Jeſus Hieroſoly-
mis : & hoc neſcivit Joſephus,nec mater
ejus.
44 Exiſtimantes autem eum eſſe in comi-
tatu ; ierunt viam *unius* diei : & require-
bant eum inter cognatos,& inter notos.
45 Et quum eum non inveniſſent,reverſi
ſunt Hieroſolymam,quærentes eum.
46 Et factum eſt triduo pòſt,ut invenirent
eum in templo,ſedentem in medio magi-
ſtrorum, & audientem eos, & eos interro-
gantem.
47 Percellebantur autem omnes,qui eum
audiebant, ſuper intelligentiâ,& reſponſis
ejus.
48 Et eo viſo facti fuerunt *parentes ejus*
attoniti :& dixit ad eum mater ipſius, Fili,
cur ità feciſti nobis? ecce pater tuus,&
ego anxii quærebamus te.
49 Tunc dixit ad eos ; Quid eſt, quòd
quærebatis me ? *an* neſciebatis oportere
me in iis eſſe,quæ Patris mei ſunt?
50 Sed ipſi non intellexerunt verba,quæ
ipſis fuerat loquutus.
31 Deſcendit autem cum eis, venítque
Nazaretham : & erat eis ſubiectus Et mater
ejus conſervabat verba hæc omnia in corde
ſuo.
52 Jeſus verò proficiebat ſapientiâ,
&

& staturâ, ac gratiâ apud Deum, & homines.

CAP. III. *Ministerium Iohannis, ejusque de Christo testimonium, ejus incarceratio, & mors; nec non baptismus, & genealogia Christi.*

ANno autem decimo quinto imperii Tiberii Cæsaris, Pontio Pilato procurante Judæam, tetrarchâ Galilææ Herode, Philippo autem ipsius fratre tetrarchâ Iturææ, & Trachonitidis regionis, & Lysaniâ Abilenes tetrarchâ,

2 Sub pontificibus maximis Annâ, & Cajaphâ, factum est verbum Domini ad Johannem, Zachariæ filium, in deserto.

3 Venit igitur in omnem regionem circumjacentem Jordani, prædicans Baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccatorum:

4 Ut scriptum est in libro sermonum Esajæ, Prophetæ, dicentis; Vox vociferantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

5 Omnis vallis implebitur, & omnis mons, & collis deprimetur: & quæ curva sunt, fient *via* recta, & asperæ viæ fient planæ.

6 Videbitque omnis caro salutem Dei.

7 Dicebat igitur turbæ venienti, ut baptizaretur ab ipso, progenies viperarum, quis præmonstravit vobis, ut fugeretis à futura ira?

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ, & ne cœperitis dicere apud vos ipsos, patrem habemus Abrahamum: dico enim vobis, posse Deum etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

9 Jam vero etiam securis ad radicem arborum posita est: omnis ergo arbor, non ferens fructum bonum, exscinditur, & in ignem abjicitur.

10 Et interrogavit eum turba, dicens; Quid igitur faciemus?

11 Respondens autem, dixit eis, Qui habet duas tunicas, impertiat non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

12 Venerunt autem & publicani, ut baptizarentur: & dixerunt ei, Magister, quid faciemus?

13 Ipse verò dixit eis, Nihil ampliùs, quàm quod constitutum est vobis, exigite.

14 Interrogârunt autem eum etiam milites, dicentes; Et nos quid faciemus? Et ait eis, Neminem concutite, neque dolo opprimite: & contenti estote stipendiis vestris.

15 Exspectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Johanne, numnam ipse esset Christus ille;

16 Respondit Johannes, dicens omnibus; Ego quidem baptizo vos aquâ: sed venit, qui validior me est, quo non sum dignus, qui solvam corrigiam solearum: ipse vos baptizabit Spiritu sancto, & igni.

17 Cujus ventilabrum in manu ipsius: & qui perpurgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleam autem exuret igni inextinguibili.

18 Multa igitur etiam alia exhortans, evangelizabat populo.

19 Herodes autem tetrarcha, quum argueretur ab eo de Herodiade, uxore Philippi fratris ejus, deque omnibus sceleribus, quæ ipse patrârat.

20 Adjecit & hoc supra omnia, quòd inclusit Johannem in carcere.

21 Factum est autem, quum baptizaretur omnis populus, & Jesus baptizatus esset, & oraret, ut aperiretur cœlum:

22 Et descenderet Spiritus sanctus corporeâ specie, tanquam columba, supra eum: & vox de cœlo existeret, dicens; Tu es Filius ille meus, dilectus ille, in te acquiesco.

23 Ipse autem Jesus incipiebat esse quasi annorum triginta, filius (ùt existimabatur) Josephi, *filii* Heli.

24 *Filii* Matthati, *filii* Levi, *filii* Melchi, *filii* Jannæ, *filii* Josephi,

25 *Filii* Mattathiæ, *filii* Amosi, *filii* Naumi, *filii* Esli, *filii* Naggæ,

26 *Filii* Maathi, *filii* Mattathjæ, *filii* Semei, *filii* Josephi, *filii* Judæ,

27 *Filii* Joannæ, *filii* Rhesæ, *filii* Zorobabelis, *filii* Salathielis, *filii* Neri.

28 *Filii* Melchi, *filii* Addi, *filii* Cosami, *filii* Elmodami, *filii* Eris,

29 *Filii* Josæ, *filii* Eliezeris, *filii* Jorimi, *filii* Matthati, *filii* Levi,

30 *Filii* Simeonis, *filii* Judæ, *filii* Josephi, *filii* Jonani, *filii* Eljacimi.

31 *Filii* Meleæ, *filii* Mainani, *filii* Mattathæ, *filii* Nathanis, *filii* Davidis,

32 *Filii* Jessæ, *filii* Obedis, *filii* Boosi, *filii* Salmonis, *filii* Naassonis.

33 *Filii* Aminadabi, *filii* Arami, *filii* Esromi, *filii* Pharesi, *filii* Judæ,

34 *Filii* Jacobi, *filii* Isaaci, *filii* Abrahami, *filii* Tharæ, *filii* Nachoris,

35 *Filii* Saruchi, *filii* Ragavi, *filii* Phaleci, *filii* Heberis, *filii* Salæ,

36 *Filii* Arphaxadi, *filii* Semi, *filii* Noæ, *filii* Lamechi,

37 *Filii* Mathusalæ, *filii* Henochi, *filii* Jaredis, *filii* Mahalaleelis, *filii* Cainani,

38 *Filii* Henosi, *filii* Sethi, *filii* Adami, qui fuit Dei.

CAP. IV. *Iejunium Christi quadragesimale, Monomachia felix cum diabolo, & concio inter populares, & miracula.*

JEsus autem plenus Spiritu sancto revertit à Jordane, & actus est ab *eodem* spiritu in desertum.

2 Dies quadraginta tentante *eum* diabolo, nec edit quicquam per illos dies, sed iis finitis postea esuriit.

3 Tum edixit ei diabolus, Si filius es Dei; dic isti lapidi, ut fiat panis.

4 Et respondit ei Jesus, dicens; Scriptum est, Non pane solo vivet homo, sed quovis verbo Dei.

5 Tunc, quum subduxisset eum diabolus in montem sublimem, ostendit ei omnia regna terræ puncto temporis.

6 Et ait ei diabolus, Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum *regnorum*: nam mihi tradita est, & cuicunque voluero, do eam.

7 Itaque, si tu adoraveris me, erunt tua omnia.

8 Respondens autem Jesus, dixit ei, Abscede à me Satana, scriptum est enim; Ado-

dorabis Dominum Deum tuum,& eum solum coles.

9 Tum duxit eum Hierosolymam,& eum statuit supra pinnas templi; & dixit ei: Si tu filius Dei es,dejice te ipsum hinc deorsum.

10 Scriptum est enim,Angelis suis præcipiet de te,ut custodiant te;

11 Et in manus attollent te,ne quando impingas ad lapidem pedem tuum.

12 Respondens autem Jesus dixit ei,dictum est,Non tentabis Dominum Deum tuum.

13 Et finitâ omni tentatione,diabolus abscessit ab eo ad tempus.

14 Reversus est autem Jesus cum virtute Spiritûs in Galilæam: & fama de eo exiit in totam circumjacentem regionem.

15 Et ipse docebat in synagogis eorum, omnibus ipsum glorificantibus.

16 Venit igitur Nazaretham, ubi fuerat nutritus: & intravit, ùt consueverat, die Sabbathi in synagogam: & surrexit ut legeret.

17 Tunc datus est ei liber Esaiæ,Prophetæ: quúmque explicuisset librum, invenit locum,*in* quo scriptum erat:

18 Spiritus Domini super me, propterea quòd unxit me, ut euangelizem pauperibus, misit me, ut medear contritis corde,ut prædicem captivis dimissionem,cæcis visûs recuperationem, ut confractos emittam in libertatem:

19 Ut prædicem annum Domini acceptum.

20 Et complicatum librum, quum reddidisset ministro,sedit: & omnium in synagoga oculi erant intenti in eum.

21 Cœpit autem eis dicere, Certè hodie impleta est hæc Scriptura audientibus vobis.

22 Et omnes testimonium ei dabant, ac mirabantur super sermonibus, *plenis* gratiâ, procedentibus ex ore ipsius, dicebantque; Nónne iste est filius ille Josephi?

23 Et dixit ad eos, Omnino dicetis mihi hoc proverbium, Medice cura te ipsum: quæcunque audivimus facta fuisse in urbe Capernaumo,fac etiam hic in patria tua.

24 Dixit autem, Amen dico vobis, nemo Propheta acceptus est in patria sua.

25 Sed in veritate dico vobis, multæ viduæ erant diebus Eliæ in Jisraële, quando clausum fuit cœlum ad tres annos, & sex menses, *adeò* ut fuerit fames magna per totam regionem:

26 Et ad nullam illarum missus est Elias, sed Sareptam *urbem* Sidoniæ, ad mulierem viduam.

27 Et multi leprosi erant in Jisraële sub Elisæo Propheta: & nullus eorum purificatus est,sed Naamanus Syrus.

28 Tunc repleti sunt omnes excandescentiâ in synagoga,hæc audientes.

29 Et quum surrexissent, ejecerunt eum extra urbem; & duxerunt eum usque ad supercilium montis,super quem urbs ipsorum erat ædificata,ut præcipitarent eum.

30 Ipse verò,quum transiisset per medios ipsos,profectus est.

31 Et descendit Capernaumum, urbem Galilææ,ibíque docebat eos Sabbathis.

32 Et percellebantur super doctrinâ ejus: erat enim sermo ipsius cum auctoritate.

33 Erat autem in synagoga quidam, habens spiritum dæmoniacum impurum, qui exclamavit voce magnâ,

34 Dicens, Ah, quid nobis tecum Jesu Nazaræe? venisti, ut perderes nos? novi te,quis sis; *nimirum* Sanctus ille Dei.

35 Et objurgavit eum Jesus, dicens; Obmutesce,& exi ab eo. Tunc dæmonium projecto illo in medium, exiit ex eo, nihilque ei nocuit.

36 Et obortus est pavor in omnibus: & colloquebantur alii cum aliis, dicentes; Quid hoc rei est, quòd cum auctoritate, ac potestate imperat impuris spiritibus, & exeunt?

37 Et dimanavit rumor de eo in omnem locum circumjacentis regionis.

38 Egressus autem Jesus è synagoga, introivit domum Simonis: socrus verò Simonis detinebatur febri magnâ: & rogaverunt eum pro illa.

39 Tunc *ipse* adstans supra eam, objurgavit febrim: & *febris* eam dimisit, *illa* verò, quum illico surrexisset, ministravit eis.

40 Occidente autem sole, omnes,qui habebant infirmos morbis variis, ducebant ipsos ad eum; ille verò unicuique ipsorum impositis manibus,sanavit eos.

41 Exibant autem etiam dæmonia ex multis, clamantia, ac dicentia, Certè tu es Christus ille,Filius ille Dei. *Sed ipse* objurgans, non sinebat ea loqui, quòd scirent ipsum esse Christum illum.

42 Orto autem die egressus, profectus est in desertum locum,& turba quærebat eum, venerúntque usque ad ipsum,& retinebant eum,ne ab ipsis discederet.

43 Ille verò dixit eis, Certè etiam aliis urbibus oportet me euangelizare regnum Dei: nam ad hoc missus sum.

44 Et prædicabat in synagogis Galilææ.

CAP. V. *Christus docet è navigio: & per capturam piscium attrahit Petrum, Iacobum & Iohannem: simul paralysin, & peccata solvit: vocat Levi publicanum: excusat suos discipulos à jejunio.*

FActum est autem, quum turba incumberet ei, audiendi verbi Dei causâ,ipse stabat apud lacum Genezaret;

2 Vidítque duo navigia, quæ ad lacum erant: piscatores verò, quum ex iis descendissent,abluebant retia.

3 Ingressus autem in unum istorum navigiorum, quod erat Simonis,rogavit eum, ut à terra proveheret paululùm; quúmque consedisset docebat turbam ex navigio.

4 Ut cessavit autem loqui,dixit ad Simonem,Provehito in altum, & dimittite retia vestra ad capturam.

5 Tum respondens Simon, ait ei, Magister, quum per totam noctem nos fatigaverimus, nihil cepimus; tamen ex tuo jussu demittam rete.

6 Et quum hoc fecissent concluserunt piscium multitudinem magnam: dirumpebatur autem rete eorum.

7 Et innuerunt consortibus, qui *erant* in altero navigio, ut venirent, & sibi opitula-

rentur. Venerunt igitur, & impleverunt ambas naves; ità ut pene mergerentur.

8 Quum autem *hæc* vidisset Simon Petrus, accidit ad genua Jesu, dicens; Discede à me, nam homo peccator sum, Domine.

9 Pavor enim occupârat eum, & omnes, qui cum eo *erant*, super capturâ piscium, quam comprehenderant:

10 Similiter autem & Jacobum, & Johannem, filium Zebedæi, qui erant socii Simonis. Tunc ait ad Simonem Jesus, Ne metue: ab hoc *tempore* vivos capies homines.

11 *Illi* autem, quum subduxissent in terram navigia, relictis omnibus, sequuti sunt eum.

12 Et ecce factum est, ut quum esset in quadam urbe, tum *adveniret* quidam, plenus leprâ; ac viso Jesu procidens in faciem, deprecaretur eum, dicens; Domine, si velis, potes me purificare.

13 *Iesus* autem extensâ manu tetigit eum, dicens; volo, purificator. Et statim lepra abiit ab eo.

14 Ipse verò mandavit ei, ut nulli *hoc* diceret: sed profectus, *inquit*, ostende te ipsum sacerdoti, & offer pro purificatione tuâ, prout imperavit Moses, *ut hoc sit* eis testimonio.

15 Dimanabant autem eò magis sermones de eo: & conveniebat turba multa, ut audirent, & per eum sanarentur ab infirmitatibus suis.

16 Ipse autem secedens, erat in desertis, & orabat.

17 Et factum est quodam die, quum ipse doceret, sederéntque Pharisæi, ac Legis doctores, qui venerant ex omnibus vicis Galilææ, & Judææ, & Hierosolymis: & virtus Domini adesset *ei* ad sanandum illos:

18 Tunc, ecce *advenerunt* quidam ferentes in lecto hominem, qui erat paralyticus: & studebant eum inferre, & ponere in ipsius conspectu.

19 Et quum non invenissent, quâ ipsum inferrent, propter turbam, ascenderunt in solarium, & perfosso testaceo pavimento, dimiserunt eum cum lectulo in medium, ante Jesum.

20 Qui fide eorum visâ, dixit; Heus tu, remissa sunt tibi peccata tua.

21 Tunc cœperunt ratiocinari scribæ, & Pharisæi, dicentes; Quis est iste, qui loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus Deus?

22 Jesus autem agnitis eorum cogitationibus, respondens, dixit eis, Quid ratiocinamini in cordibus vestris?

23 Utrum est facilius? dicere; Remissa sunt tibi peccata; aut dicere, Surge, & ambula?

24 Ut autem sciatis, Filium hominis auctoritatem habere in terra remittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, surge, & sublato *in humeros* lectulo tuo, abi domum tuam.

25 *Is* autem illico surgens in eorum conspectu, sublato *in humeros eo*, in quo jacuerat, abiit domum suam, glorificans Deum.

26 Et stupor cepit omnes, & glorificabant Deum: & repleti sunt metu, dicentes; Certè vidimus inopinata hodie.

27 Posthæc verò exiit, & conspexit publicanum, nomine Levi, sedentem ad telonium, & dixit ei, Sequere me.

28 Et *ille* derelictis omnibus surrexit, & sequutus est eum.

29 Et fecit ei Levi epulum magnum domi suæ: eratque turba multa publicanorum, & aliorum, qui cum ipsis accumbebant.

30 Obmurmurabant autem eis scribæ, ac Pharisæi, dicentes ad discipulos ejus; Quare cum publicanis, & peccatoribus editis, & bibitis.

31 Et respondens Jesus dixit eis, non opus est iis, qui sani sunt, medico, sed iis, qui malè se habent.

32 Non veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscentiam.

33 Ipsi vero dixerunt ei, Quare discipuli Johannis jejunant crebro, & deprecationes faciunt, similiter & *discipuli* Pharisæorum; tui verò edunt, & bibunt?

34 Ipse autem dixit eis, Num potestis facere, ut filii thalami, quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunent?

35 Venient autem dies, quum tolletur ab eis sponsus, tunc jejunabunt illis diebus.

36 Dicebat autem eis etiam parabolam, Nemo panniculum novi vestimenti indit in vestimentum vetus: alioqui & illud novum findit *vetus*, & veteri non convenit panniculus *sumtus* ex novo.

37 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioqui disrumpet vinum novum utres, & ipsum effundetur, & utres peribunt.

38 Sed vinum novum in utres recentes injiciendum est: & utraque conservantur.

39 Et nemo, qui biberit vetus, statim vult novum: dicit enim: Vetus utilius est.

CAP. VI. Συζήτησις de sabbatho, electio, & recensio Apostolorum, concio de beatitudine, & contrà, de inimicorum dilectione, & de fugiendis judiciis temerariis, & hypocrisi.

FActum est verò, ut sabbatho altero primo pertransiret per sata: Vellebant autem discipuli spicas, edebántque, confricantes manibus.

2 Quidam autem Pharisæorum dixerunt eis, Cur facitis, quod non licet facere sabbathis?

3 Tunc respondens Jesus, dixit eis, Ne hoc quidem legistis, quod fecit David, quum esuriret ipse, & qui cum eo erant?

4 Quomodo introierit domum Dei, & panes propositionis sumserit, ederítque, ac dederit etiam iis, qui secum *erant*: quibus *panibus* non licet vesci, nisi solis sacerdotibus?

5 Et dicebat eis, Filius hominis Dominus est etiam sabbathi.

6 Factum est verò etiam alio sabbatho, ut ipse ingrederetur in synagogam, ac doceret: Erat autem ibi quidam, cujus manus dextera erat arida.

7 Observabant autem eum scribæ, ac Pharisæi, an sabbatho sanaturus esset *illum*, ut invenirent accusationem *adversus* eum.

8 At ipse nôrat cogitationes eorum: & dixit homini illi, qui habebat manum aridam,

dam, Surge, & adsta in medio: ille verò surgens adstitit.

9 Dixit igitur eis Jesus, interrogabo vos quiddam, licet sabbathis benefacere, an malefacere *cuipiam*? hominem servare, an perdere?

10 Et quum eos omnes circumspexisset, ait homini, Extende manum tuam, ille autem ità fecit; & restituta est manus ejus sana sicut altera.

11 Ipsi autem repleti sunt amentiâ: & colloquebantur alii cum aliis, quidnam facerent Jesu.

12 Factum est autem illis diebus, abiit in montem ad orandum, & pernoctavit *illic in* precatione Dei.

13 Et quum dies ortus esset, advocavit discipulos suos, & quum ex ipsis elegisset duodecim, quos & Apostolos nominavit.

14 (*Nempe* Simonem, quem etiam nominavit Petrum, & Andream, fratrem ejus, Jacobum, & Johannem, Philippum, & Bartholomæum.

15 Matthæum, & Thomam, Jacobum, Alphæi *filium*, & Simonem, qui vocatur Zelotes.

16 Judam Jacobi *fratrem*, & Judam Jscarioten, qui etiam fuit proditor:)

17 Et descendisset cum eis, substitit in loco campestri, turbâque discipulorum ejus, & multitudo magna plebis ex tota Judæa, & Hierusalem, & à maritima *regione* Tyri, & Sidonis, qui venerant, ut audirent eum, & sanarentur ab infirmitatibus suis:

18 Et qui vexabantur à spiritibus impuris: & sanabantur.

19 Et tota turba studebat eum tangere: quia vis ab eo prodibat, & sanabat omnes:

20 Ipse verò sublatis oculis suis in discipulos, dicebat; Beati *estis* pauperes: quia vestrum est regnum Dei.

21 Beati, qui nunc esuritis: quia saturabimini; Beati, qui nunc fletis: quia ridebitis.

22 Beati eritis, quum vos oderint homines, & separaverint vos, & conviciis affecerint *vos*, & nomen vestrum, ùt improbum abjecerint, propter filium hominis.

23 Gaudete illo die, & salite: Ecce enim merces vestra multa *est* in cœlis: nam itidem faciebant Prophetis patres eorum.

24 Sed væ vobis divitibus: nam perceptum habetis solatium vestrum.

25 Væ vobis, qui impleti estis: nam esurietis; Væ vobis, qui ridetis nunc: nam lugebitis, & flebitis.

26 Væ vobis, quum bene vobis dixerint omnes homines: nam itidem faciebant pseudoprophetis patres eorum.

27 Sed vobis dico, qui auditis: Diligite inimicos vestros; benefacite iis, qui vos oderunt.

28 Benedicite iis, qui exsecrantur vos, & orate pro infestantibus vos.

29 Et qui tibi cæciderit maxillam, præbe & alteram: & ab eo, qui tollit tibi pallium, etiam tunicam ne prohibeto.

30 Cuivis autem petenti abs te da: & ab eo, qui tollit *res tuas*, ne repetito.

31 Et prout vultis, ut faciant vobis homines, vos etiam facite eis similiter.

32 Quod si diligitis eos, qui vos diligunt quæ vobis erit gratia? nam & peccatores diligunt eos, à quibus diliguntur.

33 Et si benefeceritis iis, qui vobis benefaciunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores idem faciunt.

34 Et si mutuum dederitis iis, à quibus speratis vos recepturos, quæ gratia erit vobis? nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria.

35 Imò diligite inimicos vestros, & *iis* benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, ac filii eritis illius Altissimi: nam ipse benignus est erga ingratos, & malos.

36 Estote ergo misericordes, prout & Pater vester misericors est.

37 Ne judicate, & non iudicabimini: ne condemnate, & non condemnabimini: absolvite, & absolvemini.

38 Date, & dabitur vobis; mensuram, *inquam*: bonam, pressam, agitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem enim mensurâ, quâ metimini, contrametietur vobis *aliquis*.

39 Dicebat autem eis parabolam, Num potest cæcus cæco viæ dux esse? nonne ambo in foveam cadent?

40 Non est discipulus supra Magistrum suum: sed quisquis *erit* perfectus *discipulus*, erit ùt magister.

41 Quid autem aspicis festucam, quæ est in oculo fratris tui, trabem autem, quæ est in oculo tuo non consideras

42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine eiiciam festucam, quæ in oculo tuo est: quum ipse trabem, quæ est in oculo tuo, non respicias? Hypocrita, ejice primùm trabem illam ex oculo tuo; & tunc dispicies, ut ejicias festucam, quæ est in oculo fratris tui.

43 Non est arbor bona, quæ ferat fructum malum, neque arbor mala, quæ ferat fructum bonum.

44 Unaquæque enim arbor ex fructu suo cognoscitur. Neque enim è spinis colligunt ficus; neque è rubo vindemiant uvam.

45 Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum: ex abundantia enim cordis loquitur os ejus.

46 Quid autem vocatis me Domine, Domine: & non facitis, quæ dico?

47 Quisquis venit ad me, & audit sermones meos, & eos præstat, præmonstrabo vobis, cui similis sit.

48 Similis est cuipiam ædificanti domum, qui fodit, & excavavit, statuitque fundamenta super petram. Ubi autem venit inundatio, illisum est flumen domui illi, sed nequivit eam quatere: fundata enim erat super petram.

49 Qui autem *meos sermones* audivit, nec præstitit, similis est cuipiam, qui ædificavit domum suam super solum absque fundamento, cui illisum est flumen: itaque statim cecidit, fuitque ruina domûs illius magna.

CAP. VII. *Christus servum Centurionis sanat, & filium viduæ resuscitat, legatos Johannis excipit, edit miracula, & peccata remittit.*

Quum autem finivisset omnia verba sua audiente populo, ingressus est Capernaumum.
2 Centurionis verò cujusdam servus malè affectus moribundus erat, qui erat ipsi
pretiosus.
3 *Is* verò, quum audivisset de Jesu, misit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum, ut veniret, & servaret servum suum.
4 Isti autem, quum venissent ad Jesum, precati sunt eum studiosè, dicentes; certè dignus est, cui hoc præbeas.
5 Diligit enim gentem nostram, & synagogam ædificavit nobis.
6 Jesus ergo ibat cum eis. Et quum jam non longè abesset ab illa domo, misit ad eum Centurio ille amicos, dicens ei; Domine, ne vexator: nec enim sum dignus, ut tectum meum subeas.
7 Ideo ne me ipsum quidem sum dignum arbitratus, qui venirem ad te: sed loquere, & sanabitur puer meus.
8 Etenim ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites; & dico huic; Vade, & vadit: & alteri; Veni, & venit: & servo meo; Fac hoc, ac facit.
9 Auditis autem his Jesus admiratus est eum: & conversus, dixit turbæ, quæ ipsum sequebatur; Dico vobis, ne in Jisraële quidem tantam fidem inveni.
10 Et domum reversi, qui missi fuerant, sanum invenerunt servum, qui infirmus fuerat.
11 Et factum est *die* sequenti, ut proficisceretur in civitatem, quæ vocatur Nain: proficiscebantur autem cum eo discipuli ejus multi, turbàque multa.
12 Ut autem appropinquavit portæ civitatis, tum ecce, defunctus efferebatur, *qui* unigenitus *fuerat* matri suæ, & ipsi *quidem* viduæ: turbàque civitatis multa erat cum ea.
13 Dominus verò ipsam intuitus, intimâ misericordiâ commotus est super eâ, & dixit; Ne fleto.
14 Quúmque accessisset, tetigit loculum: (qui verò portabant, substiterunt) & dixit; Adolescens, tibi dico; Surge.
15 Tunc resedit, qui fuerat mortuus, & cœpit loqui: & *ille* dedit eum matri suæ.
16 Cepit autem omnes timor: & glorificabant Deum, dicentes; Certè propheta magnus suscitatus est inter nos, &; Certè Deus respexit populum suum.
17 Pervenítque iste de eo sermo in totam Judæam, & in totam regionem circumjacentem.
18 Et annunciârunt Johanni discipuli ipsius de his omnibus: qui advocatos duos quosdam è discipulis suis,
19 Misit ad Jesum, dicens; Túne is es, qui venturus erat, an alium exspectabimus?
20 Quum igitur venissent ad eum viri illi, dixerunt; Johannes Baptista misit nos ad te, dicens; Túne is es, qui venturus erat, an alium exspectabimus?
21 Eâdem autem horâ multos sanavit à morbis, & flagellis, & spiritibus improbis: & cœcis multis visum gratificatus est.
22 Et respondens Jesus, dixit eis; Profecti, annunciate Johanni, quæ vidistis, & audistis: cæcos visum recipere, claudos ambulare, leprosos purificari, surdos audire, mortuos suscitari, pauperibus evangelizari.
23 Beatus est autem, quicunque non fuerit offensus me.
24 Et quum abiissent nuncii Johannis, cœpit de Johanne dicere ad turbam. Quid existis in desertum spectaturi? arundinem, à vento agitatam?
25 Sed quid existis visuri? hominem mollibus vestibus amictum? ecce, qui vestitu magnifico utuntur, & in luxu versantur, sunt in palatiis regiis.
26 Sed quid existis visuri? Prophetam? certè dico vobis, etiam ampliùs, quàm prophetam.
27 Hic est, de quo scriptum est; Ecce, mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui apparabit viam tuam coram te.
28 Nam dico vobis, inter genitos ex mulieribus nullus est major propheta Johanne Baptistâ: sed qui minimus est in regno Dei, major est eo.
29 Et *eo* audito, totus populus, & publicani justificârunt Deum, baptizati baptismo Johannis.
30 Pharisæi verò, & legis interpretes consilium Dei aspernati sunt adversùs semet ipsos, non baptizati ab eo.
31 Dixit præterea Dominus; Cui ergo assimilabo homines gentis istius? & cui rei similes sunt?
32 Similes sunt puerulis sedentibus in foro; & qui acclamant alii aliis, & dicunt; Cecinimus vobis tibiis, & non saltâstis: lamentati sumus vobis, & non flevistis.
33 Venit enim Johannes Baptista, neque edens panem, neque bibens vinum: & dicitis; Dæmonium habet.
34 Venit filius hominis edens, ac bibens, & dicitis; Ecce homo edax, & vini potor, amicus publicanorum, ac peccatorum.
35 Sed justificata est sapientia à filiis suis omnibus.
36 Rogavit autem eum quidam ex Pharisæis, ut secum ederet: itaque ingressus domum Pharisæi, discubuit.
37 Et ecce, mulier, quæ fuerat in urbe peccatrix, quum cognovisset eum accumbere in domo Pharisæi, allato alabastro unguenti:
38 Et stans apud pedes ejus retrò flens, cœpit lacrymis rigare pedes ejus, & capillis capitis sui extergebat, & deosculabatur pedes ejus, & illo unguento ungebat.
39 Quum autem id vidisset Pharisæus, qui vocaverat eum, dixit apud se; Hic, si esset propheta, nôsset utique, quæ, & qualis sit ea mulier, quæ tangit ipsum: quòd *videlicet* sit peccatrix.
40 Tunc respondens Jesus, dixit ei; Simon, habeo quiddam, quod tibi dicam. At ille ait; Magister, dic.
41 Duo debitores, *inquit Iesus*, erant cuidam creditori: unus debebat denarios quingentos, alter verò quinquaginta:
42 Quum autem illi non essent solvendo, gra-

gratificatus est *debitum* utrìsque. Horum igitur dic, uter eum plùs diliget ?

43 Respondens vero Simon, dixit, Iste præsumo, cui plùs gratificatus est. At ille dixit ei, Rectè judicâsti.

44 Et conversus ad mulierem, dixit Simoni, Cernis hanc mulierem? ingressus sum domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis capitis sui extersit.

45 Osculum mihi non dedisti: hæc autem, ex quo ingressa est, non intermisit deosculari pedes meos.

46 oleo caput meum non unxisti, hæc autem unguento unxit pedes meos.

47 Cujus rei gratia dico tibi, remissa esse multa illa ipsius peccata: nam dilexit multùm: cui autem paululùm remittitur, paululùm diligit.

48 Dixit autem ei, remissa sunt tibi peccata.

49 Et cœperunt, qui simul accumbebant, dicere apud se, Quis est hic, qui etiam peccata remittit?

50 Dixit autem ad mulierem illam, Fides tua te servavit: vade cum pace.

CAP. VIII. *Mulieres Christo ministrant. Parabola de semine, & de lucerna. Item quatuor miracula.*

ET factum est deinceps, ut ipse ità faceret oppidatim, & vicatim, prædicans, & euangelizans regnum Dei, & duodecim illi *erant* cum eo:

2 Et quædam mulieres, quas sanaverat à spiritibus improbis, & morbis, *nempe* Maria, quæ vocabatur Magdalene, ex qua septem dæmonia exierant.

3 Et Johanna, uxor Chuzæ, procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei ex iis, quæ sibi suppetebant.

4 Quum autem multa turba conveniret, & qui in singulis urbibus erant, proficiscerentur ad eum, dixit per parabolam.

5 Quidam sator exiit, ut sereret semen suum: & inter serendum aliud cecidit secundùm viam, & conculcatum est, & volucres cœli exederunt illud:

6 Et aliud cecidit in petram, & enatum exaruit, quia non habebat humorem:

7 Et aliud cecidit inter spinas: & simul enatæ spinæ suffocârunt illud:

8 Et aliud cecidit in terram bonam: & quum enatum esset, edidit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat; Qui habet aures ad audiendum, audiat.

9 Interrogabant autem eum discipuli ejus, dicentes, quæ esset ista parabola.

10 Ipse vero dixit *eis*, Vobis datum est nôsse mysteria regni Dei: reliquis autem per parabolas *loquor*, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc parabola: Semen illud est sermo Dei:

12 Qui autem secundùm viam *semen excipiunt*, ii sunt, qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit sermonem è corde eorum, ne, postquam crediderint, serventur.

13 Qui verò in petram, *ii sunt*, qui quum audierunt, cum gaudio excipiunt sermonem: sed isti radices non habent, qui ad tempus credunt, & tempore tentationis abscedunt.

14 Quod autem in spinas cecidit, ii sunt, qui audierunt: sed profecti, à solicitudinibus, & divitiis, ac voluptatibus vitæ suffocantur, nec fructus proferunt.

15 Quod autem in bonam terram *cecidit*, ii sunt, qui in corde honesto, ac bono auditum sermonem retinent, & fructum adferunt per tolerantiam.

16 Nemo porrò, qui lucernam accenderit, operit eam vase, aut subter lectum ponit, sed candelabro imponit, ut, qui ingrediuntur, cernant lumen.

17 Non est enim *quicquam* occultum, quod non sit futurum manifestum: nec celatum, quod non sit futurum, ut innotescat, & veniat in apertum.

18 Videte ergo, quomodo audiatis: quisquis enim habet, dabitur ei, & quicunque non habet, etiam quod videtur habere, tolletur ab eo.

19 Venerunt autem ad eum mater, & fratres ejus, & non poterant eum convenire propter turbam.

20 Et annunciatum est ei, dicentibus *nonnullis*, Mater tua, & fratres tui adstant foris, cupientes te videre.

21 Ipse vero respondens, dixit; Mater mea, & fratres mei ii sunt, qui sermonem Dei audiunt, & eum præstant.

22 Factum est autem quodam die, ut ipse ingrederetur in navigium, ac discipuli ejus, & diceret eis, Transeamus in ulteriorem ripam lacus. Profecti sunt igitur.

23 Navigantibus autem eis, sopitus est: & descendit turbo venti in lacum: & complebantur, ac periclitabantur.

24 Accedentes autem expergefecerunt eum, dicentes; Præceptor, præceptor, perimus. Ipse verò experrectus, objurgavit ventum, ac fluctuationem aquæ: & cessaverunt, factáque est tranquillitas.

25 Dixit autem eis, Ubi est fides vestra? Metuentes autem, mirati sunt, dicentes alii ad alios, Quisnam iste est, ut ventis quoque, & aquæ imperet, & auscultent ei?

26 Et navigârunt in regionem Gadarenorum, quæ est in opposita ripa Galilææ.

27 Ipsi autem egresso in terram, occurrit ex urbe vir quidam, qui habebat dæmonia à temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in *ulla* domo manebat, sed in monumentis.

28 *Is* ergo, quum vidisset Jesum, & exclamâsset, accidit ei *ad pedes*, & voce magnâ dixit: Quid mihi tecum Jesu, Fili Dei Altissimi? rogo te, ne me torqueas.

29 Mandabat enim illi spiritui impuro, ut exiret ab eo homine: nam à multo tempore corripuerat eum: itaque vinctus *ille* catenis, & pedicis custodiebatur: sed diruptis vinculis agitabatur à dæmone in deserta.

30 Interrogavit autem eum Jesus, dicens; Quod tibi nomen est? Ipse verò dixit, Legio: Nam dæmonia multa ingressa erant in eum.

31 Et rogabant eum, ne imperaret sibi, ut abirent in abyssum.

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum, pascentium in monte: & rogabant

eum

eum *dæmonia*, ut sibi permitteret in illos ingredi, Et permisit eis.

33 Egressa autem dæmonia ex eo homine, ingressa sunt in porcos; & grex ille ruit è præcipitio in lacum: & suffocatus est.

34 Quum autem pastores vidissent, quod factum fuerat, fugerunt: & profecti, annunciarunt in urbem, & in agros.

35 Exierunt igitur, ut viderent, quod factum erat: venerúntque ad Jesum, & invenerunt hominem illum, à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sanæ mentis, ad pedes Jesu: & metuerunt.

36 Annunciaverunt autem ipsis etiam ii, qui viderant, quomodo liberatus fuisset, qui fuerat dæmoniacus.

37 Et rogavit eum tota multitudo circumjacentis regionis Gadarenorum, ut discederet ab ipsis, quia magno metu tenebantur: ipse autem ingressus navigium, reversus est.

38 Deprecatus est autem eum vir ille, à quo dæmonia exierant, ut esset cum eo: sed dimisit eum Jesus, dicens;

39 Revertere domum tuam, & narra, quanta tibi præstiterit Deus. Abiit igitur, prædicans per totam urbem, quanta sibi præstitisset Jesus.

40 Factum est autem, ut quum revertisset Jesus, exceperit eum turba: nam omnes exspectabant eum.

41 Et ecce, venit quidam, cui nomen Jairus, qui erat præfectus synagogæ: & accidens ad pedes Jesu, rogabat eum, ut ingrederetur domum suam;

42 Quoniam erat ei unigenita filia, quasi annorum duodecim, eáque moriebatur. Inter eundum verò turba coarctabat eum.

43 Mulier autem, quæ erat in fluxione sanguinis ab annis duodecim, & in medicos impenderat totum victum, nec ab ullo potuerat curari;

44 Quum accessisset à tergo, tetigit fimbriam pallii ipsius: & illico substitit fluxio sanguinis ejus.

45 Tunc ait Jesus, Quis *est*, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum eo erant, Magister, turba te constringit, & opprimit, & dicis, Quis *est*, qui me tetigit?

46 Jesus autem ait, Tetigit me aliquis, nam ego cognovi virtutem à me prodiisse.

47 Videns autem mulier illa, se non latuisse, tremens venit, & accidens ei *ad pedes*, declaravit ei in conspectu totius populi, quam ob causam tetigisset eum, & quomodo sanata fuerat illico.

48 Ipse verò dixit ei, Confide filia, fides tua te servavit: vade cum pace.

49 Adhuc eo loquente, venit quidam à præfecto synagogæ, dicens ei; Mortua est filia tua: ne vexa Magistrum.

50 Jesus autem *hoc* audito, respondit ei; Ne metue, crede solummodo, & servabitur:

51 Ingressus verò domum, non permisit ingredi quenquam, nisi Petrum, & Jacobum, & Johannem, & patrem, ac matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes, & plangebant eam: ipse verò dixit; Ne flete: non est mortua, sed dormit.

53 Et deridebant eum, quòd scirent esse mortuam.

54 Ipse verò ejectis foras omnibus, & prehensâ manu ejus, clamavit, dicens; Puella surge.

55 Et reversus est spiritus ejus, ac surrexit illico: & *ipse* imperavit, ut ei daretur, quod ederet.

56 Et perculsi fuerunt parentes ejus: ipse verò mandavit eis, ut nulli dicerent, quod factum fuerat.

CAP. IX. *Commissio, & missio 12 Apostolorum. Miraculum 5 panum, & 2 piscium. Quid vulgus, & quid Apostoli de Christo senserint. Præmonet Christus de morte, & resurrectione sua, transfiguratur, dæmoniacum sanat, contentionem de primatu reprimit, Zelum inconsideratum redarguit, sequi se volentes instruit.*

Convocatis autem *Jesus* duodecim discipulis suis, dedit eis vim, & potestatem in omnia dæmonia, & morbos sanandi.

2 Misítque eos, ut prædicarent regnum Dei; & sanarent infirmos.

3 Et dixit eis, Nihil sumite ad iter, neque virgas, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque binas tunicas habere.

4 Et in quamcunque domum intraveritis, illic manete, & illinc exite.

5 Et quicunque non receperint vos, exeuntes ex urbe illa, etiam pulverem à pedibus vestris excutite, *ut hoc sit* testimonium adversùs eos.

6 Exeuntes igitur obibant singulos vicos, evangelizantes, & sanantes *morbos* ubique.

7 Audivit autem Herodes tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo: & hæsitabat, propterea quòd dicebatur à quibusdam Johannem suscitatum esse è mortuis.

8 A quibusdam verò, Eliam apparuisse: ab aliis autem, prophetam quempiam ex antiquis surrexisse.

9 Tunc ait Herodes Johannem ego decollavi: quis est autem iste, de quo ego talia audio? & studebat eum videre.

10 Reversi autem Apostoli, narraverunt ei, quæcunque fecerant: & *ipse* assumtis illis, secessit privatim in locum desertum urbis, quæ vocatur Bethsaida.

11 Quod, quum cognovisset turba, sequuta est eum: *ipse* autem excepit eos, & loquebatur eis de regno Dei; & eos, quibus sanatione opus erat, sanabat.

12 Dies autem cœperat inclinare: & accedentes duodecim illi, dixerunt ei, Dimitte turbam, ut abeuntes in circumjacentes vicos & agros, *illuc* divertant, & inveniant cibaria: nam hic in loco deserto sumus.

13 *Ipse* verò dixit eis, Date ipsis vos, quod edant. Ipsi verò dixerunt, Non sunt nobis plùs, quàm quinque panes, & duo pisces, nisi nos profecti emamus toti huic populo escas.

14 Aderant enim quasi viri quinquies mille. Ait autem discipulis suis, facite, ut discumbant per singulos quosque discubitus quinquageni.

15 *Ipsi* igitur ità fecerunt, & discubuerunt omnes:

16 *Ipse* verò acceptis quinque illis panibus,

bus, & duobus piscibus, suspiciens in cœ-
lum ; benedixit eis : & fregit, dedítque di-
scipulis, ut apponerent turbæ.
17 Ederunt igitur omnes illi, & saturati
sunt : & sublatum est, quod superfuit ipsis
fragmentorum, cophini duodecim.
18 Et factum est, ut quum ipse seorsim o-
raret, fuerint unà cum eo discipuli: quos in-
terrogavit, dicens ; Quemnam esse me dicit
turba ?
19 Ipsi autem respondentes, dixerunt Jo-
hannem Baptistam : alii autem Eliam : alii
verò prophetam quempiam ex antiquis re-
surrexisse.
20 Dixit autem eis; Vos verò, quem me
esse dicitis ? Respondens autem Petrus, di-
xit, Christum illum Dei.
21 Ipse verò interminatus eis, mandavit
nulli hoc dicerent :
22 Dicens ; Oportet Filium hominis mul-
ta, & reprobari à senioribus, & principibus
sacerdotum, & scribis, & interimi, & tertiâ
die suscitari.
23 Dicebat autem omnibus, Si quis vult
me sequi, abdicet se ipsum, & attollat cru-
cem suam quotidie, & sequatur me.
24 Quisquis enim voluerit animam suam
servare, perdet eam : quisquis verò perdi-
derit animam suam meâ causâ, is servabit
eam.
25 Quid enim prodest cuipiam, si lucre-
tur universum mundum, se ipsum autem
perdat, sive sui ipsius exitio mulctetur.
26 Quem enim puduerit mei, ac meorum
sermonum, ejus pudebit Filium hominis,
quando venerit cum gloria sua, & Patris,
sanctorúmque Angelorum.
27 Dico autem vobis verè, sunt quidam
ex iis, qui hic adstant, qui nequaquam gu-
stabunt mortem, usquedum viderint re-
gnum Dei.
28 Factum est autem quum post hæc
verba, quasi dies octo *intercessissent*, ut assum-
tis Petro, & Johanne, & Jacobo, ascenderet
in montem ad orandum.
29 Facta est autem inter orandum species
faciei ipsius alia, & vestitus ejus albus, ac re-
fulgens.
30 Et ecce, duo viri colloquebantur cum
eo, qui erant Moses, & Elias :
31 Qui visi cum gloria, dicebant ipsius
exitum, quo futurum erat, ut defungeretur
in Hierusalem.
32 Petrus verò, & qui cum ipso erant,
gravati erant somno : quum autem evigi-
lâssent, viderunt gloriam ejus, & duos illos
viros stantes cum eo.
33 Et factum est, quum illi discederent ab
eo, ut diceret Petrus ad Jesum: Magister,
bonum est nos hic esse : atque *adeò* facia-
mus tria tabernacula, unum tibi, & unum
Mosi, & unum Eliæ, nesciens quid diceret.
34 Hæc autem ipso dicente, exstitit nu-
bes, quæ inumbravit illos : metuerunt au-
tem, dum illi ingrederentur in nubem.
35 Et vox exstitit è nube, dicens ; Hic
est filius ille meus, dilectus ille, ipsum au-
dite.
36 Et postquam vox illa exstitisset : in-
ventus est Jesus solus : ipsi autem siluerunt,
& nulli annunciârunt per id tempus quic-
quam eorum, quæ viderant.
37 Factum est autem sequente die, ut
quum ipsi descendissent è monte, occurre-
ret ei turba multa.
38 Et ecce quidam è turba vociferatus est,
dicens; Magister, deprecor te, respice ad fi-
lium meum : nam unigenitus est mihi.
39 Et ecce, spiritus apprehendit eum, &
ipse repentè clamat, & *spiritus* discerpit
eum spumantem, & vix abscedit ab eo, con-
terens eum.
40 Et deprecatus sum discipulos tuos, ut
ipsum ejicerent : sed non potuerunt.
41 Respondens autem Jesus, ait; O gens
incredula, & perversa, quò usque tandem
ero apud vos, & sufferam vos? Adduc filium
tuum huc.
42 Quum autem adhuc accederet, allisit
eum dæmonium, & discerpsit : objurgavit
autem Jesus spiritum impurum, & sanavit
puerum : & reddidit eum patri suo.
43 Percellebantur igitur omnes super
magnifica Dei virtute : omnibus verò mi-
rantibus super omnibus, quæ faciebat, dixit
discipulis suis:
44 Reponite vos in aures vestras sermo-
nes istos : futurum est enim, ut Filius homi-
nis tradatur in manus hominum.
45 Ipsi verò ignorabant dictum istud, e-
rátque ipsis occultum, adeò ut illud non
sentirent ; & metuebant eum interrogare
de hoc dicto.
46 Incidit autem cogitatio inter eos, quis
esset eorum maximus.
47 Jesus verò visâ cogitatione cordis ipso-
rum, acceptum puerulum statuit apud se :
48 Et dixit eis; quicunque exceperit pue-
rulum hunc nomine meo, me excipit : &
quicunque me exceperit, excipit eum, qui
me misit : nam qui minimus est inter vos,
is erit magnus
49 Respondens autem Johannes, ait, Ma-
gister, vidimus quendam sub nomine tuo
ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum,
quia te non sequitur nobiscum.
50 Et dixit ei Jesus; Ne prohibete *illum*,
qui enim non est adversùm nos, pro nobis
est.
51 Factum est autem interim, dum com-
pleretur tempus, quo sursum reciperetur,
tum ipse faciem suam direxit ad eundum
Hierosolymam.
52 Misitque nuncios ante faciem suam :
profecti, ingressi sunt in vicum Samaritano-
rum, ut pararent ei *hospitium*.
53 Sed *illi* non receperunt eum, quòd fa-
cies ejus esset proficiscentis Hierosolymam:
54 Quum autem hoc vidissent ejus disci-
puli Jacobus, & Johannes, dixerunt, Domi-
ne, vis dicamus, ut ignis descendat è cœlo,
& consumat eos, ùt etiam Elias fecit ?
55 Sed conversus Jesus, objurgavit eos,
dicens : Nescitis qualis spiritûs vos sitis.
56 Filius enim hominis non venit, ut per-
deret animas hominum, sed ut servaret.
Adierunt igitur in alium vicum.
57 Factum est autem, ut proficiscentibus
ipsis quidam in via dixerit ei; Sequar te
quòcunque ieris, Domine.
58 Dixit autem ei Jesus; Vulpes habent
lustra, & volucres cœli nidos: Filius autem
hominis non habet, ubi caput reclinet.
59 Dixit verò ad alium *quendam*; Seque-
re

re me. At ille dixit;Domine,permitte mi-
hi,ut priùs abeam , ac sepeliam patrem
meum.
60 Dixit autem ei Jesus; Sine,ut mortui
sepeliant mortuos suos:Tu verò profectus,
nuncia regnum Dei.
61 Dixit autem etiam alius;Sequar te Do-
mine : sed permitte mihi priùs,ut valedi-
cam iis,qui sunt domi meæ.
62 Ait autem ei Jesus;Nemo,qui manu
suâ admotâ aratro, respexit ad ea,quæ re-
trò *sunt* appositus est ad regnum Dei.

CAP. X. *LXX discipuli adjunguntur XII Apostolis,& væ urbibus infidelibus denunciatur. Quis proximus,& quæ diversa studia Marthæ,& Mariæ.*

POst hæc autem designavit Dominus etiam
alios *discipulos* septuaginta,misitque eos
binos ante faciem suam in omnem urbem,
& locum,quo futurum erat,ut ipse veniret.
2 Dicebat igitur eis; Messis quidem mul-
ta, sed operarii pauci : deprecamini ergo
Dominum messis , ut emittat operarios in
messem suam.
3 Abite, ecce,ego mitto vos ùt agnos in
medium luporum.
4 Ne portate crumenam, neque peram,
neque soleas : & neminem in via salutave-
ritis.
5 In quamcunque domum ingrediemini,
primùm dicite;Pax *esto* huic domui.
6 Quòd si fuerit illic, quispiam filius pa-
cis,requiescet super eum pax vestra:sin mi-
nùs , ad vos revertetur.
7 Manete autem in ea ipsa domò,eden-
tes,& bibentes,quæ ab ipsis *apposita fuerint*:
dignus enim est operarius mercede suâ.
Ne egredimini è domo in domum.
8 Sed & in quamcunque urbem ingressi
fueritis,& exceperint vos,edite,quæ appo-
nuntur vobis.
9 Et sanate infirmos, qui in ea fuerint,&
dicite eis; Appropinquavit ad vos regnum
Dei.
10 In quamcunque autem urbem ingres-
si fueritis , & non exceperint vos,egressi in
plateas ejus dicite ;
11 Etiam pulverem,qui adhæsit nobis ex
urbe vestra, vobis abstergimus : tamen hoc
scitote,appropinquâsse ad vos regnum Dei.
12 Dico autem vobis,Sodomorum condi-
tionem die illo tolerabiliorem fore , quàm
urbis illius.
13 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethsaida :
nam si in Tyro, & Sidone editæ fuissent vir-
tutes , quæ editæ sunt apud vos, olim cum
sacco,& cinere sedentes resipuissent.
14 Ideo Tyri,& Sidonis tolerabilior erit
conditio in judicio,quàm vestra.
15 Et tu Capernaum, quæ usque ad cœ-
lum elata es,usque ad inferos deprimeris.
16 Qui vos audit,me audit: & qui vos a-
spernatur , me aspernatur : qui verò me a-
spernatur,aspernatur eum,qui misit me.
17 Reversi sunt autem septuaginta cum
gaudio,dicentes ; Domine,etiam dæmonia
subjiciuntur nobis per nomen tuum.
18 *Ipse* autem dixit eis;Spectabam sata-
nam,ùt fulgur,è cœlo cadentem.
19 Ecce,do vobis potestatem calcandi
serpentes,& scorpiones , & supra omnem
vim inimici : nihil vos lædet.
20 Sed de eo ne gaudete, quòd spiritus
vobis subjiciantur : gaudete verò potiùs,
quòd nomina vestra scripta sunt in cœlis.
21 Eo ipso momento exsultavit Jesus in
spiritu, & dixit; Gloriam tibi tribuo Pater,
Domine cœli,& terræ,quòd hæc occultave-
ris sapientibus, & intelligentibus ; & dete-
xeris ea infantibus : etiam Pater , quia ità
libuit tibi.
22 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo:
& nemo novit, quis sit Filius, nisi Pater: &
quis sit *Pater*, nisi Filius, & cuicunque vo-
volueritFilius *eum* revelare.
23 Et conversus ad discipulos, privatim
dixit *eis*;Beati oculi,qui vident,quæ vos vi-
detis.
24 Dico enim vobis , multos prophetas,
& Reges cupivisse videre,quæ vos videtis,
nec vidisse : & audire, quæ auditis,nec au-
disse.
25 Tum ecce , quidam legis interpres
surrexit, tentans eum,& dicens ; Magister,
quid faciendo,vitam æternam possidebo ?
26 At ille dixit ei; In lege quid scriptum
est ? quomodo legis ?
27 Ille verò respondens , dixit; Diliges
Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &
ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis,
& ex tota cogitatione tua : & proximum
tuum ùt te ipsum.
28 Tum *ipse* dixit ei ; rectè respondisti,
hoc fac,& vives.
29 Ille autem volens justificare se ipsum,
dixit; Jesu;Et quis est meus proximus ?
30 Excipiens autem *ejus sermonem* Jesus,
dixit; Quidam descendebat ab Hierusalem
in Jericho,& incidit in latrones,qui exspo-
liato eo , & plagis impositis abierunt,eo se-
minece relicto.
31 Casu autem sacerdos quidam descen-
dit per eandem viam : qui viso eo,ex ad-
verso præteriit.
32 Similiter & Levita, quum venisset eò,
& illum vidisset,præteriit ex adverso.
33 Samaritanus autem quidam iter fa-
ciens venit eò, & ipso conspecto, miseri-
cordiâ intimâ commotus est.
34 Et accedens,obligavit ejus vulnera,in-
fundens oleum , ac vinum : & ipsum impo-
situm suo jumento, duxit in diversorium,&
ejus curam egit.
35 Postero autem die abiens, prolatos
duos denarios dedit hospiti,& dixit ei;Cu-
ram ipsius age : & quodcunque præterea
insumseris , ego , quum redibo , reddam
tibi.
36 Quis igitur horum trium tibi videtur
proximus fuisse illi, qui incidit in latro-
nes ?
37 Ille autem dixit: Is,qui usus est mise-
ricordiâ erga eum. Ait igitur ei Jesus,Abi,
& tu fac similiter.
38 Factum est verò inter eundum, ut ipse
ingrederetur in quendam vicum : mulier
autem quædam , Martha nomine , ex cepit
eum domum suam.
39 Et huic erat soror,quæ vocabatur Ma-
ria , quæ etiam assidens ad pedes Jesu , au-
diebat ipsius sermonem.
40 Martha verò distrahebatur circa fre-
quens ministerium:superveniens igitur ait,

Domine, non est tibi curæ, quòd soror mea
derelinquit me, ut sola ministrem; dic ergo
ei, ut me vicissim adjuvet.
41 Respondens autem dixit ei Jesus,
Martha, Martha, solicita es, & satagis de
multis:
42 Atqui uno opus est. Maria verò bo-
nam partem elegit, quæ non auferetur
ab ea,

CAP. XI. *Christus docet orare, Dæmonium mutum ejicit, docet, qui sint beati, quæ signa improbis data, & quomodo lucidum fiat corpus; à Pharisæo invitatus, externam sanctimoniæ larvam increpat.*

ET factum est, ut quum ipse oraret quo-
dam in loco, postquam cessasset, diceret
ei quidam ex ejus discipulis, Domine, doce
nos orare, prout & Johannes docuit disci-
pulos suos.
2 Dixit autem eis, Quum oratis, dicite:
PATER noster, qui es in cœlis, sanctifice-
tur nomen tuum: veniat regnum tuum: fiat
voluntas tua, sicut in cœlo, ita etiam in
terra.
3 Panem nostrum quotidianum da nobis
in diem.
4 Et remitte nobis peccata nostra: nam
& ipsi remittimus cuivis nobis aliquid de-
benti. Et ne nos inducas in tentationem, sed
libera nos ab illo improbo.
5 Dixit etiam eis, Quis vestrûm habebit
amicum, & proficiscetur ad eum mediâ no-
cte, & dicat ei, Amice, da mihi mutuò tres
panes;
6 Quoniam amicus meus venit de via ad
me, & non habeo, quod apponam ei.
7 Et ille intus respondens, dicat, Ne mihi
molestias præbe: jam ostium clausum est, &
pueruli mei mecum sunt in cubili: non
possum surgere, & dare tibi.
8 Dico vobis, etiamsi non dederit ei ex-
perrectus, eò quòd amicus ejus sit, at certè
propter importunitatem ejus experrectus,
dabit ei, quotquot sunt ei opus.
9 Et ego dico vobis, Petite, & dabitur
vobis: quærite, & invenietis, pulsate, &
aperietur vobis.
10 Quisquis enim petit, accipit, & qui
quærit, invenit: & pulsanti aperietur.
11 Ecquis autem ex vobis pater, *si* filius
ab eo petierit panem, lapidem ei dabit? aut
si piscem, num pro pisce dabit ei serpen-
tem?
12 Aut si petierit ovum, num dabit ei
scorpium?
13 Si vos igitur, qui mali estis, nôstis bo-
na dona dare liberis vestris: quantò magis
Pater vester cœlestis dabit Spiritum san-
ctum, petentibus ab ipso?
14 Ejecit etiam dæmonium, quod erat
mutum: factum est autem egresso dæmonio,
loquutus est ille mutus, & mirata est turba.
15 Quidam verò ex eis dixerunt, Per
Beel-zebulem, principem dæmoniorum,
ejicit dæmonia.
16 Et alii *eum* tentantes, signum è cœlo
petebant ab eo.
17 Ipse verò, quum nôsset cogitationes
eorum, dixit eis, Omne regnum diffidens ad-
versùs sese, vastatur, & domus adversùs sese
diffidens cadit.
18 Quòd si etiam satanas adversùs se
ipsum diffidet, quomodo stabit regnum
ejus? Nam dicitis, per Beelzebulem ejice-
re me dæmonia.
19 Quod si ego per Beelzebulem ejicio
dæmonia, filii vestri, per quem ejiciunt?
propterea ipsi erunt vestri judices.
20 Sin autem digito Dei ejicio dæmonia,
nempe antevertens pervenit ad vos re-
gnum Dei.
21 Quum validus quispiam armatus cu-
stodit aulam suam, in pace sunt, quæ ipsi
suppetunt.
22 Postquam verò quispiam, eo validior
superveniens, vicerit eum, totam armatu-
ram ejus tollit, quâ confidebat, & spolia e-
jus distribuit.
23 Qui non est mecum, adversùm me est:
& qui non congregat mecum, spargit.
24 Quum impurus spiritus exierit à quo-
piam, transit per arida loca, quærens re-
quiem: & non inveniens, dicit; Revertar
domum meam, unde exivi.
25 Veniens igitur, invenit eam versam,
& ornatam.
26 Tunc proficiscitur, & assumit septem
alios spiritus improbiores, quàm sit ipse, &
ingressi habitant illic: fitque ultima condi-
tio hominis illius deterior priore.
27 Factum est autem, quum hæc diceret,
attollens vocem quædam mulier è turba,
dixit ei, Beatus venter, qui te portavit, &
ubera, quæ suxisti.
28 Ipse autem dixit, Imò verò beati, qui
audiunt sermonem Dei, & eum observant.
29 Quum autem turba aggregaretur apud
eum, cœpit dicere, Gens ista improba est:
signum requirit: sed signum non dabitur
ei, nisi signum illud Jonæ, Prophetæ.
30 Nam prout fuit Jonas signum Nine-
vitis, ità etiam erit Filius hominis isti
genti.
31 Regina Austri surget in judicio cum
viris gentis hujus, & condemnabit eos:
quòd venerit ab ultimis terris, ut audiret
sapientiam Solomonis: & ecce, plùs quàm
Solomon *est* hoc in loco.
32 Viri Ninevitæ exsurgent in judicio
cum gente ista, & condemnabunt eam:
quòd ad præconium Jonæ resipuerint: &
ecce plùs quàm Jonas *est* hoc in loco.
33 Nullus verò, si lucernam accenderit, in
occulto *loco* ponit *eam*: neque subter mo-
dium; sed in candelabrum, ut, qui ingre-
diuntur, splendorem cernant.
34 Lucerna corporis est oculus: quum
igitur oculus tuus fuerit simplex, totum
quoque corpus tuum lucidum erit: quum
verò malus fuerit, etiam corpus tuum tene-
brosum erit.
35 Considera ergo num lumen, quod in
te est, tenebræ sint.
36 Itaque si corpus tuum totum lucidum
fuerit, non habens aliquam partem tenebro-
sam, erit lucidum totum, ùt quum lucerna
fulgore te illustrat.
37 Quum autem *hæc* loquutus esset, roga-
vit eum quidam Pharisæus, ut pranderet
apud se. Ingressus igitur, recubuit.
38 Pharisæus verò, quum hoc vidisset, ad-
miratus est, eum non priùs ablutum fuisse
ante prandium.

39 Dixit autem ei Dominus, Vos quidem Pharisæi exteriorem poculi, patinæque partem purificatis: sed quod intrà vos est, plenum est rapinâ,& improbitate.

40 Desipientes, nónne, qui fecit, quod foris est,etiam id,quod intus est,fecit?

41 Imò ea, quæ penès vos sunt, date *in* eleemosynam: & ecce, omnia erunt vobis munda.

42 Sed væ vobis Pharisæis,qui decimatis mentham, & rutam, & quodvis olus, sed præteritis judicium,& charitatem Dei. Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

43 Væ vobis Pharisæis, qui diligitis primum consessum in conventibus, & salutationes in foris.

44 Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ: qui estis ùt monumenta, quæ non apparent, & *quæ* nesciunt ii, qui super *ea* ambulant.

45 Respondens autem quidam ex legis interpretibus, ait ei, Magister, quum hæc dicis,etiam nos afficis injuriâ?

46 Ipse autem ait, Væ vobis quoque Legis interpretibus, quoniam oneratis homines oneribus difficilibus portatu, sed ipsi uno ex digitis vestris non attingitis onera.

47 Væ vobis: quoniam ædificâtis monumenta prophetarum, patres autem vestri interemerunt eos.

48 Nempe testimonio vestro ultrò consentitis factis patrum vestrorum: quoniam illi quidem eos interemerunt, vos autem ædificatis eorum monumenta.

49 Propterea etiam Sapientia Dei dixit, Mittam ad eos prophetas, & apostolos, & ex ipsis *quosdam* interiment,& *quosdam* expellent.

50 Ut à gente ista requiratur sanguis omnium prophetarum effusus à jacto mundi fundamento:

51 A sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare, & ædem: profectò, dico vobis, requiretur ab hac gente.

52 Væ vobis Legis interpretibus, quoniam sustulistis clavem cognitionis: ipsi non introistis, & eos,qui introibant,prohibuistis.

53 Quum autem hæc eis diceret, cœperunt Scribæ,& Pharisæi vehementer *ipsi* imminere, & eum allicere ad loquendum de multis.

54 Insidiantes ei,& cupidè venantes aliquid ex ipsius ore,ut eum accusarent.

CAP. XII. *Christus à fermento Pharisæorum, à timore hominum, ab avaritia, & solicitudine terrenorum dehortatur, jubétque ad regni sui præcursoria attendere.*

INterea quum aggregata esset permulta turba adeò, ut alii alios conculcarent, cœpit dicere discipulis suis, In primis cavete vobis à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.

2 Nihil enim opertum est,quod non detegatur: & *nihil* occultum, quod non innotescat.

3 Propterea, quæ in tenebris dixistis,in luce audientur: & quod in aurem loquuti estis in conclavibus, prædicabitur in solariis.

4 Dico autem vobis amicis meis, Ne metuite *vobis* ab iis,qui interimunt corpus, & postea non habent,quòd ampliùs faciant:

5 Præmonstrabo autem vobis,quem metuatis, metuite eum, qui postquam interemit, auctoritatem habet conjiciendi in gehennam: utique dico vobis, hunc metuite.

6 Nónne quinque passerculi veneunt assariis duobus? & *tamen* unus ex iis non est in oblivione in conspectu Dei?

7 Quinetiam capilli capitis vestri omnes numerati sunt: ne igitur metuite, multis passerculis præstatis.

8 Dico autem vobis,Quisquis me agnoverit coram hominibus, Filius quoque hominis agnoscet eum coram Angelis Dei.

9 Qui vero me abnegaverit in conspectu hominum, abnegabitur in conspectu Angelorum Dei.

10 Et quisquis loquutus fuerit adversùs Filium hominis,ei remittetur: ei verò,qui adversùs Spiritum sanctum blasphemaverit,non remittetur ei.

11 Quum autem adduxerint vos ad synagogas, & magistratus, ac potestates, ne soliciti estote, quomodo,aut quid pro defensione allaturi, aut quid dicturi sitis:

12 Spiritus enim sanctus docebit vos eo ipso momento,quæ oporteat dicere.

13 Dixit autem ei quidam è turba,Magister, dic fratri meo,ut partiatur mecum hæreditatem.

14 Ipse verò dixit ei, Heus tu, quis me vobis judicem,aut partitorem præfecit?

15 Dixit igitur eis, Videte, & cavete ab avaritia: nec enim cujusquam vita ex iis, quæ ipsi suppetunt,in eo sita est,ut redundet.

16 Dixit autem eis parabolam in hæc verba, Hominis cujusdam divitis exuberârat regio:

17 Itaque ratiocinabatur apud se, dicens; Quid faciam? nec enim habeo,ubi congregem fructus meos.

18 Et dixit, Hoc faciam: destruam horrea mea,& majora ædificabo: & illic cogam omnes proventus meos,& bona mea:

19 Et dicam animæ meæ, Anima, habes multa bona reposita in annos multos: requiesce,ede,bibe,oblectare.

20 Dixit autem ei Deus, Desipiens, hac nocte animam tuam repetunt abs te: quæ verò parâsti,cuius erunt?

21 Ità est, qui thesaurum recondit sibi, nec est in Deo dives.

22 Dixit autem discipulis suis, Propterea dico vobis, ne soliciti estote de anima vestra, quid esuri sitis, neque de corpore, quâ re sitis induendi.

23 Anima plus est, quàm alimentum, & corpus,quam indumentum.

24 Considerate corvos,neque serere, neque metere: quibus non est cella, neque horreum, & *tamen* Deus alit eos: quantò vos præstatis volucribus?

25 Quis autem ex vobis solicitè cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?

26 Itaque, si ne rem quidem minimam

præſtare poteſtis, quid de reliquis illis eſtis ſoliciti?

27 Conſiderate lilia, quomodo creſcant: non fatigantur, neque nent: dico autem vobis, ne Solomonem quidem omni gloriâ ſuâ amictum fuiſſe ùt unum illorum.

28 Quòd ſi herbam, quæ hodie eſt in agro, & in clibanum immittitur, Deus ità circumveſtit, quantò magis vos, exiguâ fide præditi?

29 Vos igitur, ne quærite, quid eſuri ſitis, & quid bibituri: & ne ſuſpenſo animo eſtote.

30 Hæc enim omnia gentes mundi requirunt: Pater autem veſter novit vos iſtis indigere.

31 Quin potiùs quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis.

32 Ne metue, parve grex iſte, nam libuit Patri veſtro dare vobis regnum illud.

33 Vendite, quæ habetis, & date eleemoſynam. Parate vobis crumenas, quæ non veteraſcunt, theſaurum in cœlis, qui nunquam deficiat, quò fur non appropinquat, *& ubi* tinea non corrumpit.

34 Ubi enim theſaurus veſter eſt, illic & cor veſtrum erit.

35 Sint lumbi veſtri ſuccincti, & *veſtræ* lucernæ ardentes:

36 Et ſimiles *eſtote* vos iis, qui exſpectant, quando Dominus ſuus regreſſurus ſit à nuptiis, ut, quum venerit, ac pulſaverit, ſtatim aperiant ei.

37 Beati ſervi illi, quos, quum venerit Dominus, invenerit vigilantes; amen dico vobis, præcinget ſe, & faciet, ut diſcumbant, & accedens, miniſtrabit eis.

38 Et ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vigilia venerit, atque ità invenerit, beati ſunt ſervi illi.

39 Hoc autem ſcitote; ſi ſciret paterfamiliâs, quâ horâ fur venturus ſit, vigilaret, nec ſineret perfodi domum ſuam.

40 Et vos igitur eſtote parati: quia, quâ horâ non putatis, Filius hominis veniet.

41 Dixit autem ei Petrus; Domine, nobis dicis illam parabolam, an etiam omnibus?

42 Dixit autem Dominus; Quíſnam eſt fidus diſpenſator, ac prudens, quem Dominus conſtituet ſupra famulitium ſuum, ut tempore præſtituto det demenſum?

43 Beatus ſervus ille, quem, quum venerit Dominus, invenerit ità facientem.

44 Verè dico vobis, ſupra omnia, quæ ſibi ſuppetunt, præficiet eum.

45 Quòd ſi dixerit ſervus ille in corde ſuo; Tardat Dominus meus adventum: cœperítque cædere ſervos, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari;

46 Veniet Dominus ſervi illius, eo die, quo *ipſum* non exſpectat, & eâ horâ, quam non novit: & ſeparabit eum, partémque cum incredulis ei ſtatuet.

47 Ille autem ſervus, qui novit voluntatem Domini ſui, & neque *ſe* comparavit, neque fecit ex ejus voluntate, cædetur multis *plagis*.

48 Qui verò non novit, & fecit digna plagis, cædetur *plagis* paucis. Porrò cuicunque multum datum fuerit, multum repetetur ab eo; & apud quem depoſitum fuerit multum, ampliùs repoſcetur ab eo.

49 Ignem veni miſſurus in terram, & quid volo, ſi jam accenſus eſt?

50 Sed baptiſmo oportet me baptizari, & quomodo conſtringor uſque quò *hoc* perficiatur?

51 Putatis me adveniſſe pacem daturum in terra? non, dico vobis, imò diſſidium.

52 Erunt enim ex hoc *tempore* quinque in una domo diſſidentes, tres adverſùs duos, & duo adverſùs tres.

53 Diſſidebit pater adverſùs filium, & filius adverſùs patrem: mater adverſùs filiam, & filia adverſùs matrem: ſocrus adverſùs nurum ſuam, & nurus adverſùs ſocrum ſuam.

54 Dicebat autem etiam turbæ; Quum videritis nubem exorientem ab Occaſu, ſtatim dicitis; Imber venit: & ità fit.

55 Et quum Auſtrum flantem, dicitis, Æſtus erit: & fit *æſtus*.

56 Hypocritæ, faciem terræ, & cœli nôſtis explorare, hoc autem *præſtitutum* tempus qui fit, ut non exploretis?

57 Cur autem & per vos ipſos non diſcernitis, quod juſtum eſt?

58 Enimverò dum abis cum adverſario tuo ad magiſtratum, da operam in via, ut libereris ab eo: ne pertrahat te ad judicem, & judex tradat te exactori, & exactor conjiciat te in carcerem.

59 Dico tibi, non exibis illinc uſquequò ultimum etiam minutum reddideris.

CAP. XIII. *Exemplis, & ſimilitudine ad reſipiſcentiam exhortatio. Mulier ſabbatho ſanatur. Parabola grani ſinapis, & fermenti. Salvandi difficultas, & luctus Chriſti ſuper Hieruſalem.*

ADfuerunt autem eo ipſo tempore quidam, annunciantes ei de Galilæis, quorum ſanguinem Pilatus miſcuerat cum ipſorum ſacrificiis.

2 Et reſpondens Jeſus, dixit eis; Putatis hos Galilæos præ omnibus Galilæis peccatores fuiſſe, quòd talia paſſi ſint?

3 Nequaquam dico vobis: Imò, niſi reſipiſcatis, omnes itidem peribitis.

4 Aut illi decem & octo, ſupra quos cecidit turris in Siloam, & quos interemit, putatis debitores fuiſſe præ omnibus hominibus, qui habitabant Hieroſolymis?

5 Nequaquam dico vobis: Imò niſi reſipiſcatis, omnes ſimiliter peribitis.

6 Dixit autem hanc parabolam; Ficum habebat quidam plantatam in vinea ſua: & venit, quærens fructum in ea, neque invenit.

7 Dixit autem vinitori; Ecce, anni tres ſunt, *ex quo* venio, quærens fructum in ficu iſta, & non invenio: exſcinde eam: quorſum etiam terram inutilem reddit?

8 Ille verò reſpondens, dixit ei; Domine, ſine eam etiam hoc anno, uſque quò fodero circùm eam, & miſero ſtercus;

9 Et ſi quidem tulerit fructum, *ſines*: ſin minùs, poſtea exſcindes eam.

10 Docebat autem in quadam ſynagoga ſabbatho.

11 Et ecce, mulier adfuit, habens ſpiritum infirmitatis *ab* annis decem & octo: erátque incurva, nec prorſus *ſeſe* poterat ſurrigere.

12 Ipſam autem Jeſus viſam advocavit,

& dixit ei; Mulier, soluta es ab infirmitate tua.

13 Et imposuit ei manus: & illico surrecta est; & glorificabat Deum.

14 Respondens autem præfectus synagogæ, indignans quòd sabbatho sanasset Jesus, dixit turbæ: Sex dies sunt, quibus oportet operari: his ergo *diebus* venite, & curamini, & non die Sabbathi.

15 Respondit ergo ei Dominus, & dixit; Hypocrita, unusquisque vestrûm Sabbatho nónne solvit bovem suum, aut asinum à præsepi, & abducit aquatum?

16 Hanc autem filiam Abrahami, quam vinxerat satanas, ecce decem & octo annos, non oportuit à vinculo isto solvi die sabbathi?

17 Et quum hæc diceret, pudefiebant omnes, qui se opponebant ei: tota verò turba gaudebat super omnibus illis præclaris rebus, quæ fiebant ab eo.

18 Dixit autem Iesus; Cui rei simile est regnum Dei, & cui illud assimilabo?

19 Simile est grano sinapis, quod acceptum quispiam, misit in hortum suum: & crevit, & evasit in arborem magnam, & volucres cœli nidulatæ sunt in ejus ramis.

20 Et rursum dixit; Cui *rei* assimilabo regnum Dei?

21 Simile est fermento, quod acceptum mulier indidit in farinæ sata tria, usque quò fermentaretur tota.

22 Peragrabat igitur singulas urbes, & vicos, docens, & iter faciens Hierosolymam.

23 Dixit autem ei quidam; Domine, num pauci sunt, qui servantur? Ipse verò dixit eis;

24 Contendite intrare per angustam portam; quia multi, dico vobis, studebunt intrare, & non poterunt:

25 Ex quo *videlicet* surrexerit paterfamiliâs, & occluserit ostium, & cœperitis foris stare, & pulsare ostium, dicentes; Domine, Domine, aperi nobis: qui respondens, dicet vobis, Nescio vos, unde sitis.

26 Tunc incipietis dicere, Edimus in tui conspectu, & bibimus, & in plateis nostris docuisti.

27 Et dicet; dico vobis, nescio, unde vos sitis: abscedite à me omnes, qui datis operam injustitiæ.

28 Illic erit fletus, & stridor dentium, quum videritis Abrahamum, & Isaacum, & Jacobum, & omnes prophetas in regno Dei, vos autem ejici foras.

29 Tunc venient *homines* ab Oriente, & Occidente, & Borea, & Austro: & discumbent in regno Dei.

30 Et ecce, sunt ultimi, qui erunt primi, & sunt primi, qui erunt ultimi.

31 Eo ipso die accesserunt quidam Pharisæi, dicentes; Exi, & abi hinc: nam Herodes vult te interimere.

32 Tunc ait eis; Profecti, dicite vulpi isti, Ecce, ejiciam dæmonia, & sanationes peragam hodie & cras: tertiâ autem die consummabor.

33 Veruntamen oportet me hodie, & cras, & perendie iter facere: quia non contingit, ut propheta pereat extra Hierusalem.

34 Hierusalem, Hierusalem, quæ interimis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina pullitiem suam sub alas, & noluistis?

35 Ecce, relinquitur vobis domus vestra deserta. Amen autem dico vobis, non videbitis me, usquedum venerit *tempus*, quum dicatis; Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAP. XIV. *Sanatio Hydropici sabbatho. Sermones convivales Christi, ejúsque præmonitio ad sui imitatores.*

ET factum est, ut, quum venisset domum cujusdam ex primoribus Pharisæis sabbatho ad edendum panem, ipsi observarent eum.

2 Et ecce, quidam hydropicus aderat coram eo.

3 Tum respondens Jesus, dixit Legis interpretibus, & Pharisæis, in hæc verba; Licétne curare sabbatho?

4 Ipsi verò tacuerunt. Tum ipse prehensum eum sanavit, & dimisit.

5 Et respondens eis, dixit; Quis vestrûm, *si ipsius* asinus, aut bos in puteum incidat, non statim extrahet eum die sabbathi?

6 Et non poterant ei ex adverso ad ista respondere.

7 Dixit autem parabolam iis, qui vocati fuerant, attendens, quomodo primos accubitus eligerent, dicens eis;

8 Quum vocatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne discumbito primo loco: ne fortè honoratior te sit vocatus ab eo:

9 Et is, qui te, & illum vocavit, veniens, dicat tibi; Da huic locum: & tunc incipias cum ignominia ultimum locum tenere.

10 Sed quum vocatus fueris, vade discubitum in ultimum locum, ut quum venerit, qui te vocavit, dicat tibi; Amice, ascende altiùs: tunc erit tibi gloria in conspectu eorum, qui tecum discumbunt.

11 Nam quisquis se extollit, deprimetur: & qui se depresserit, extolleur.

12 Dicebat autem etiam ei, à quo fuerat ipse vocatus, Quum feceris prandium, aut cœnam, ne vocato amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos divites; ne quando & ipsi te vicissim vocent, ac retribuatur tibi gratia.

13 Sed quum facis epulum, voca mendicos, mancos, claudos, cœcos:

14 Et beatus eris, quia non possunt *gratiam* retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.

15 Hæc autem, quum audîsset quidam ex iis, qui simul discumbebant, dixit ei; Beatus, qui edit panem in regno Dei.

16 Ipse autem dixit ei; Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos:

17 Misítque servum suum horâ cœnæ, ut diceret vocatis; Venite, quia jam parata sunt omnia.

18 Et omnes cœperunt uno *ore se* excusare; Primus dixit ei; Agrum emi, & necesse habeo exire, & eum inspicere: rogo te, habe me excusatum.

19 Et alter dixit; Juga boum emi quinque, & proficiscor ad probandum ea: rogo te, habe me excusatum.

20 Et alius dixit; Uxorem duxi, & propterea non possum venire.

21 Quum igitur servus ille advenisset, annunciavit ista Domino suo. Tum iratus paterfamilias, dixit servo suo, Exi citò in plateas, & vicos urbis, & mendicos, ac mancos, claudósque, & cœcos huc introducito.

22 Et ait servus, Domine factum est, ùt imperâsti, & adhuc locus est.

23 Tunc ait Dominus servo, Abi ad vias, & sepes, & coge ingredi, ut impleatur domus mea.

24 Dico enim vobis, neminem virorum illorum, qui vocati fuerant, gustaturum cœnam meam.

25 Ibat autem turba multa cum eo: & conversus dixit eis:

26 Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & sorores, atque adeò etiam animam suam, non potest meus esse discipulus.

27 Et quisquis non portat crucem suam, & sequitur me, non potest meus esse discipulus.

28 Quis enim ex vobis, si velit turrim ædificare, non priùs considens computat sumtum, an habeat, quæ ad *ejus* perfectionem *requirantur*?

29 Ut ne postquam statuerit fundamentum, & nequiverit eam perficere, omnes, qui spectârint, incipiant illi illudere.

30 Dicentes: Homo iste cœpit ædificare, & nequivit *ædificium* perficere.

31 Aut quis Rex proficiscens, ut committat prælium adversùs alterum Regem, non priùs consultat considens, an possit cum decem millibus occurrere illi, qui cum viginti millibus venit adversùs ipsum?

32 Alioquin, quum adhuc ille procul est, legatione missâ rogat ea, quæ ad pacem spectant.

33 Sic ergo quisquis vestrûm non valedicit omnibus bonis suis, non potest meus esse discipulus.

34 Bonus est sal: si verò sal infatuatus fuerit, quo condietur?

35 Neque ad terram, neque ad sterquilinium appositus est, foras eum abjiciunt. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

CAP. XV. *Tres parabolæ, de ove, & drachmâ perditis, filióque prodigo.*

Accedebant autem ad eum omnes publicani, & peccatores, ut eum audirent:

2 Et murmurabant Pharisæi, & Scribæ, dicentes; Iste peccatores recipit, & edit cum eis.

3 Ipse verò loquutus est ad eos hanc parabolam, dicens;

4 Quis ex vobis, si habeat centum oves, & perdiderit unam ex illis, non derelinquit illas nonaginta novem in deserto, & abit ad eam, quæ periit, usque dum eam nactus erit?

5 Et *eam* nactus, imponit in humeros suos gaudens;

6 Veniensque domum, convocat amicos, & vicinos, dicens eis; Gratulamini mihi: nam inveni ovem meam, quæ perierat?

7 Dico vobis, ità fore gaudium in cœlo super uno peccatore resipiscente, *magis* quàm super nonaginta novem justis, quibus non opus est resipiscentiâ.

8 Aut quæ mulier, si habeat drachmas decem, & perdiderit drachmam unam, non accendit lucernam, & vertit domum, quærítque accuratè, usque quò *eam* invenerit;

9 Et *eam* nacta, convocat amicas, ac vicinas, dicens: Gratulamini mihi: nam inveni drachmam, quam perdideram.

10 Ità dico vobis, gaudium est in conspectu Angelorum Dei super uno peccatore resipiscente.

11 Ait autem, Quidam habebat duos filios:

12 Quorum junior dixit patri, Pater, da mihi partem substantiæ *ad me* attinentem, *Ille* igitur divisit eis facultates.

13 Post dies autem non multos, congregatis omnibus, junior ille filius peregrè profectus est in regionem longinquam: & illic dissipavit substantiam suam profusè vivendo.

14 Quum autem omnia ipse consumsisset, orta est fames valida in regione illa: & ipse cœpit *victu* defici.

15 Abiit igitur, & adhæsit uni ex civibus regionis illius: qui misit eum in agros suos, ut pasceret porcos.

16 Et desiderabat implere ventrem suum siliquis, quas edebant porci: & nemo ei dabat.

17 Quum autem ad se rediisset, dixit; Quot mercenarii patris mei redundant panibus, ego verò fame pereo?

18 Surgens, proficiscar ad patrem meum, & dicam ei. Pater, peccavi in cœlum, & in tuo conspectu:

19 Neque ampliùs sum dignus vocari filius tuus: fac me ùt unum ex mercenariis tuis.

20 Surgens igitur, contendit ad patrem suum. Quum autem adhuc longe abesset, vidit eum pater ipsius, & intimâ misericordiâ motus est: & accurrens, incidit in collum ejus, & deosculatus est eum.

21 Dixit autem ei filius, Pater, peccavi in cœlum, & in tuo conspectu, neque dignus sum ampliùs vocari filius tuus.

22 Dixit verò pater ad servos suos, proferte stolam illam præcipuam, & induite eum, & indite annulum in manum ejus, & soleas in pedes:

23 Et adductum vitulum illum saginatum mactate, & edentes oblectemur.

24 Quia filius iste meus mortuus erat, & revixit: perieratque, & inventus est. Cœperunt igitur sese oblectare.

25 Erat autem filius ille ipsius senior ruri: qui ùt veniens appropinquavit domui, audivit concentum, & choros.

26 Et vocatum unum ex pueris, percontatus est, quid istud esset.

27 Is verò dixit ei, Frater tuus venit: & mactavit pater tuus vitulum illum saginatum: quòd valentem illum receperit.

28 Indignatus est autem *ille*, nec voluit introire. Pater ergo ipsius egressus, advocabat eum.

29 Ipse verò respondens, dixit patri, Ecce, tot annos servio tibi, nec unquam præceptum tuum sum transgressus, nec unquam dedisti mihi hœdum, ut cum amicis meis oblectarer:

30 Sed quum filius iste tuus, qui abligurivit

rivit victum tuum cum meretricibus, venit, mactâsti ei vitulum illum saginatum.

31 Ipse verò dixit ei, Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.

32 Exhilarari verò, & gaudere oportebat, quòd frater tuus hic mortuus erat; & revixit: perierâtque, & inventus est.

CAP. XVI. *Parabola dispensatoris iniqui. Divortium. Dives epulo, & Lazarus.*

DIxit autem etiam discipulis suis, Fuit homo quidam dives, qui habebat dispensatorem: & is delatus est apud eum, ùt qui dissiparet, quæ ipsi suppetebant.

2 Vocavit eum igitur, & dixit ei; Qui istud audio de te? redde rationem dispensationis tuæ: non enim poteris ampliùs esse dispensator.

3 Dixit autem apud se dispensator, Quid faciam, quum dominus meus auferat à me dispensationem; fodere nequeo, mendicare pudet.

4 Novi, quid sim facturus, ut, quum amotus fuero à dispensatione, recipiant me *aliqui* domum suam.

5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dixit primo, Quantum debes domino meo?

6 Is autem ait, Centum batos olei, Tum ille dixit ei, Accipe tabulas tuas, & sede citò, & scribe quinquaginta.

7 Deinde alii dixit, Tu verò quantum debes? Is autem ait, Centum coros tritici. Tum ipse dixit ei, Accipe tabulas tuas, & scribe octoginta.

8 Et laudavit Dominus ille dispensatorem injustum, quòd prudenter fecisset. Certe filii hujus seculi prudentiores sunt filiis lucis in suo genere.

9 *Sic* etiam ego vobis dico, Facite vobis amicos ex mamona injusto: ut, quum defeceritis, recipiant vos in æterna illa tabernacula.

10 Qui fidelis est in pauco, etiam in multo fidelis est: & qui in pauco injustus est, etiam in multo injustus est.

11 Itaque, si in fallaci mamona fideles non fuistis, verum *mamonam* quis credet vobis?

12 Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis?

13 Nullus servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet, non potestis Deo servire, & mamonæ.

14 Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisæi, qui erant avari: & sannis eum excipiebant.

15 Tunc dixit eis, Vos ii estis, qui justificatis vos ipsos in hominum conspectu: Deus autem novit corda vestra: quia, quod apud homines sublime est, abominatio est in conspectu Dei.

16 Lex, & prophetæ usque ad Johannem: ab eo tempore regnum Dei euangelizatur, & quivis in illud vi perrumpit.

17 Faciliùs est autem cœlum, & terram præterire, quàm legis unum apicem excidere.

18 Quisquis dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & quisquis à viro dimissam ducit, mœchatur.

19 Cæterùm quidam erat dives, qui induebatur purpurâ, & bysso, & sese oblectabat quotidie splendidè.

20 Erat verò quidam mendicus, nomine Lazarus, qui projectus erat ad vestibulum ejus, ulcerosus.

21 Et desiderans saturari micis, quæ cadebant è mensa divitis: sed & canes veniebant, ac lingebant ejus ulcera.

22 Factum est autem, ut moreretur mendicus, & asportaretur ab Angelis in sinum Abrahami: mortuus est verò etiam dives, ac sepultus est.

23 Et apud inferos sublatis oculis suis, quum esset in tormentis, vidit Abrahamum è longinquo, & Lazarum in sinu ejus.

24 Tum ipse clamans, dixit, Pater Abrahame, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digitum suum in aquam & refrigeret linguam meam: quoniam crucior in ista flamma.

25 Dixit autem Abrahamus, Fili, memento te bona tua recepisse in vita tua, & Lazarum similiter mala: nunc autem hic solamen recipit, tu verò cruciaris.

26 Et ad hæc omnia, inter nos, & vos hiatus ingens constitutus est, ut ii, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque istinc huc transire.

27 Dixit autem *ille*, Rogo te igitur pater, ut eum mittas domum patris mei.

28 Habeo enim quinque fratres, ut *hæc* attestetur eis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormenti.

29 Dicit ei Abrahamus, Habent Mosen, & prophetas: audiant eos.

30 Ille verò dixit, Non, Pater Abrahame; sed si quis è mortuis abierit ad eos, resipiscent.

31 Abrahamus autem dixit ei, Si Mosen, & prophetas non audiunt, ne, siquidem quispiam ex mortuis resurgat, persuadebuntur.

CAP. XVII. *Scandalum vitandum. Ignoscentia commendata. 10 leprosi sanati. Regnum Dei quomodo veniet, & quo mundi statu apparebit Filius hominis.*

AIt autem discipulis, Contingere non potest, ut non eveniant offendicula: sed væ illi, per quem eveniunt.

2 Expedit ei, si mola asinaria circumponatur collo ejus, & abjectus fuerit in mare, *potiùs*, quàm ut sit offendiculo uni ex parvis istis.

3 Cavete vobis: Si peccaverit in te frater tuus, objurga eum: & si resipuerit, remitte ei.

4 Et, si septies in die peccaverit in te, & septies in die revertatur ad te, dicens; Resipui: Remittes ei.

5 Tunc dixerunt Apostoli Domino, Adde nobis fidem.

6 Dixit autem Dominus, Si haberetis fidem quantulum *est* granum sinapis, diceretis huic sycamino, Eradicator, & plantator in mari: & obediret vobis.

7 Quis autem vestrum habet servum arantem, aut pascentem, qui regresso ab agro dicat statim, Accede, & recumbe?

8 Imò nonne dicit ei, Para, quod cœnem,

nem, & præcinctus ministra mihi usque dum edero, ac bibero: postea & edito tu, & bibito?

9 Num gratiam habet servo illi, quia fecit, quæ ipsi edicta fuerant? non puto.

10 Ità & vos, quum feceritis omnia, quæ edicta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus: nam quod debuimus facere, fecimus.

11 Et factum est inter eundum Hierosolymam, ut ipse transiret per mediam Samariam, & Galilæam.

12 Quum autem ingrederetur in quendam vicum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt procul:

13 Et sustulerunt vocem, dicentes; Jesu magister, miserere nostri.

14 Qui, quum eos vidisset, dixit eis; Profecti, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, ut inter eundum purificati sint.

15 Unus autem ex ipsis ut vidit se sanatum esse, revertit, glorificans Deum voce magnâ.

16 Et procidit in faciem ad pedes ejus, gratias ei agens: erátque iste Samaritanus.

17 Respondens autem Jesus, dixit; Nónne decem illi purificati sunt? novem autem illi ubi *sunt*?

18 Non sunt reperti, qui redierint, ut retribuerent gloriam Deo, nisi alienigena iste.

19 Et dixit ei; Surge, *&* abi; fides tua te servavit.

20 Interrogatus autem à Pharisæis, quando venturum esset regnum Dei, respondit eis, & dixit; Non veniet regnum Dei ità, ut observari possit.

21 Neque dicent; Ecce hic, aut ecce illic: ecce enim, regnum Dei intus habetis.

22 Dixit autem discipulis; Veniet tempus, quum desiderabitis videre unum ex diebus Filii hominis: nec videbitis.

23 Et dicent vobis, Ecce hic, aut ecce illic; *sed* ne abite, neque prosequimini.

24 Nam sicut fulgur coruscans ex *una* regione, quæ sub cœlo est, in *alteram*, quæ sub cœlo est, splendet: ità erit & Filius hominis die suo.

25 Sed priùs oportet eum multa pati, & reprobari à gente ista.

26 Et prout factum est in diebus Noë, ità erit etiam diebus Filii hominis:

27 Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum ad eum usque diem, quo introiit Noë in arcam: venítque diluvium, & perdidit omnes.

28 Similiter etiam, ùt accidit in diebus Lot: edebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant:

29 Quo autem die Lot exiit Sodomis, pluit igni, & sulphure è cœlo, & omnes perdidit:

30 Secundùm hæc erit dies, quo Filius hominis detegetur.

31 In illo die, qui fuerit in solario, & vasa ejus in ipsa domo, ne descendat ad ea tollenda: & qui in agro, similiter non revertatur retrorsum.

32 Memineritis uxoris Lot.

33 Quicunque studuerit animam suam servare, perdet eam: & quicunque eam perdiderit, vivificabit eam.

34 Dico vobis, illâ nocte erunt duo in lecto uno; unus accipietur, & alter relinquetur.

35 Duæ erunt molentes simul: una accipietur, & altera relinquetur.

36 Duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.

37 Tum respondentes, dicentes ei: Ubi, Domine? Ipse verò dixit eis; Ubi corpus, illuc congregabuntur aquilæ.

CAP. XVIII. *Exemplo viduæ, & publicani commendantur assiduitas, & humilitas orationis. Puerulos Christus amplectitur. Terrentur qui pecunias possident. Christus consolatur, qui omnia reliquerunt.*

Dixit autem eis etiam parabolam, *huc spectantem*, quòd oporteret ipsos semper orare, nec segnes esse,

2 Dicens; Judex quidam erat in quadam urbe, qui Deum non timebat, nec quenquam reverebatur:

3 Erat autem in illa urbe quædam vidua, quæ venit ad eum, dicens; Vindica me ab adversario meo.

4 Ille autem noluit per *multum* tempus: postea vero dixit apud se; Etsi Deum non timeo, nec quenquam revereor:

5 Tamen quia molestiam mihi præbet vidua ista, vindicabo eam, ne tandem veniens obtundat me.

6 Ait autem Dominus; Audite, quid judex ille injustus dicat:

7 Deus autem non vindicabit electos suos, vociferantes ad ipsum die, ac nocte, etiamsi iram cohibeat super ipsis?

8 Dico vobis, vindicabit eos cito. Veruntamen Filius hominis quum venerit, num repertùrus est fidem in terra?

9 Dixit autem etiam quibusdam, qui sibi persuaserant se justos esse, & pro nihilo habebant reliquos, parabolam istam:

10 Homines duo ascenderunt in templum ad orandum; unus Pharisæus, & alter publicanus:

11 Pharisæus consistens seorsim, hæc oravit; Deus, gratias ago tibi, quòd non sim ùt reliqui homines, rapaces, injusti, mœchi: vel etiam ùt iste publicanus.

12 Jejuno bis hebdomade, decimo quæcunque possideo.

13 Publicanus autem procul stans, nolebat vel oculos in cœlum attollere: sed cædebat pectus suum, dicens; Deus, placator mihi peccatori.

14 Dico vobis, descendit iste justificatus domum suam *potiùs*, quàm ille: quia quicunque se extollit, deprimetur, & qui sese deprimit, extolletur.

15 Adferebant autem ad eum etiam infantes, ut eos tangeret: quum autem hoc vidissent discipuli, objurgarunt eos.

16 Jesus verò, quum puerulos advocâsset, dixit; Sinite puerulos venire ad me, & eos non prohibete: talium enim est regnum Dei.

17 Amen dico vobis, quicunque non exceperit regnum Dei tanquam puerulus, nequaquam introibit in illud.

18 Tunc interrogavit eum quidam ex primoribus, dicens; Magister bone, quid faciendo, vitam æternam possidebo?

19 Dixit autem ei Jesus; Cur me dicis bonum? nemo bonus, nisi unus, *nempe* Deus.

20 Præcepta nôsti; Ne mœchare; Ne occidi-

cidito; Ne furare, Ne falsum testimonium
dicito; Honora patrem tuum, & matrem
tuam.
21 Ille autem dixit;Hæc omnia observa-
vi à juventute mea.
22 Jesus verò his auditis,dixit ei; Adhuc
unum tibi deest: omnia, quæ habes,vende,
& distribue pauperibus,& habebis thesau-
rum in cœlo: & adesdum,sequere me.
23 At ille his auditis,valde tristis factus
est,nam dives erat valde.
24 Quum autem vidisset Jesus eum valde
tristem factum,dixit; Quàm difficulter qui
pecunias habent introibunt in regnum
Dei.
25 Faciliùs est enim camelum per fora-
men acus intrare,quàm divitem in regnum
Dei intrare.
26 Qui verò *istud* audierant, dixerunt;Et
quis potest servari?
27 Ipse autem dixit,Quæ fieri non pos-
sunt apud homines, fieri possunt apud
Deum.
28 Dixit autem Petrus;Ecce,nos reliqui-
mus omnia,& sequuti sumus te.
29 Ipse verò dixit eis; Amen dico vobis,
nemo est, qui reliquerit domum,aut paren-
tes,aut fratres, aut uxorem,aut liberos, re-
gni Dei causâ.
30 Qui non recepturus sit multiplicia in
hoc tempore, & in seculo venturo vitam
æternam.
31 Jesus autem assumtis illis duodecim,
dixit eis; Ecce,ascendimus Hierosolymam,
& perficientur omnia, quæ scripta sunt per
prophetas,de Filio hominis.
32 Tradetur enim Gentibus,& illudetur,
& contumeliis afficietur,& conspuetur.
33 Et postquam eum flagellaverint,inte-
riment: sed die tertiâ resurget.
34 Ipsi verò nihil horum intellexerunt:
erantque ista verba ipsis occulta, nec co-
gnoverunt,quæ dicebantur.
35 Factum est autem, ut dum ipse appro-
pinquaret Jericho, cæcus quidam sederet
apud viam,mendicans.
36 Quum igitur *is* audisset turbam præ-
tereuntem,percontabatur,quid hoc esset.
37 Annunciaverunt autem ei Jesum Na-
zaræum transire.
38 Tunc vociferatus est, dicens; Jesu,fi-
li Davidis,miserere mei.
39 Et qui præibant, objurgabant eum,ut
sileret: ipse verò multò magis clamabat;Fi-
li Davidis miserere mei.
40 Jesus autem, quum substitisset, jussit
eum adduci ad se: & quum is appropin-
quâsset,interrogavit eum.
41 Dicens: Quid tibi vis faciam? Ille ve-
rò dixit;Domine,ut visum recipiam.
42 Et Jesus dixit ei;Recipito visum: fi-
des tua te servavit.
43 Illico igitur visum recepit,asseque-
batur eum glorificans Deum, & totus popu-
lus,quum *hoc* vidisset laudem Deo tribuit.

CAP. XIX. *Zacchæus vocatur. Parabola de decem minis. Christi ingressus in urbem, ejúsque lachrymæ, & zelus erga Domum Dei.*

JEsus autem ingressus Jericho,transibat:
2 Et ecce quidam,nomine vocatus Zac-
chæus, & qui magister erat publicanorum,
& is dives erat:
3 Studebatque videre quis esset Jesus:
nec poterat præ turba, quòd staturâ parvus
esset:
4 Præcurrens igitur,ascendit in sycomo-
rum, ut eum videret: quoniam futurum e-
rat,ut illac transiret.
5 Ut autem venit ad eum locum,suspi-
ciens Jesus vidit eum, & dixit ei,Zacchæe,
festinans descende: hodie enim domi tuæ
oportet manere.
6 Tum is festinans descendit,& excepit
eum gaudens.
7 Et omnes, quum hoc vidissent,murmu-
rabant, dicentes,cum ingressum esse ad ho-
minem peccatorem,ut *ibi* diversaretur.
8 Adstans autem Zacchæus, dixit Domi-
no; Ecce dimidium bonorum meorum,Do-
mine,do pauperibus: & si quid cuipiam
per calumniam eripui,reddo quadruplum.
9 Dixit autem ei Jesus;Hodie salus huic
domui contigit,eò quòd ipse quoque est fi-
lius Abrahami.
10 Venit enim Filius hominis,ut quærat,
& servet,quod perierat.
11 Hæc autem ipsis audientibus,pergens,
dixit parabolam,eò quòd esset propè Hie-
rosolymam, & quòd putarent fore, ut illico
regnum Dei appareret.
12 Dixit ergo;Homo quidam nobilis pro-
fectus est in regionem longinquam, ut acci-
peret sibi regnum,ac reverteretur.
13 Vocatis autem decem servis suis,dedit
eis decem minas,& dixit eis; Negotiamini,
donec veniam.
14 Cives autem ejus oderant eum,mise-
rúntque legationem post eum, dicentes;
Nolumus hunc regnare super nos.
15 Et factum est,quum is rediisset,acce-
pto regno, jussit vocari servos illos ad se,
quibus dederat pecuniam: ut cognosceret
quis quid negotiando confecisset.
16 Adfuit autem primus, dicens; Domi-
ne,mina tua decem lucrifecit.
17 *Ille* autem ait ei,Bene *est* serve bone:
quia in minimo fuisti fidelis,habeto pote-
statem in decem urbes.
18 Et alter venit,dicens; Domine, mina
tua confecit quinque minas.
19 *Ille* verò & isti dixit;Tu quoque præ-
esto quinque urbibus.
20 Et alius venit,dicens; Domine, ecce
mina tua,quam habui sepositam in sudario:
21 Metui enim te,quòd homo sis auste-
rus: aufers, quod non deposuisti, & tollis,
quod non seminâsti.
22 Tum *ille* dixit ei;Ex ore tuo te judica-
bo,serve male: sciebas me hominem auste-
rum esse,qui tollam, quod non deposui, &
metam,quod non seminavi;
23 Quare igitur non dedisti pecuniam
meam ad mensam, & ego veniens,cum fœ-
nore ipsam exegissem?
24 Et adstantibus dixit;Tollite ab eo mi-
nam,& date ei,qui decem minas habet.
25 *Illi* verò dixerunt ei; Domine, habet
decem minas.
26 *At ille*; Nam, *inquit*,dico vobis;Omni
habenti dabitur; ei verò, qui non habet,
etiam

etiam quod habet, auferetur ab eo.
27 Quin etiam meos illos inimicos, qui
noluerunt me regnare supra se, adducite
huc, & jugulate coram me.
28 Et his dictis, antegrediebatur ascendens Hierosolymam.
29 Et factum est, quum appropinquâsset
Bethphagæ, & Bethaniæ, ad montem, qui
vocatur Olearum, misit duos e discipulis
suis.
30 Dicens; Abite in vicum, qui est ex
adverso: in quo introëuntes, invenietis
pullum alligatum, cui nullus unquam hominum insedit: solutum eum adducite.
31 Et si quis vos interrogaverit, Quare
solvitis? sic dicetis ei, Quoniam eo opus
est Domino.
32 Profecti autem, qui missi erant, invenerunt prout eis dixerat.
33 Solventibus autem ipsis pullum, dixerunt eis, Domini ejus, quare solvitis pullum?
34 Ipsi verò dixerunt, Quoniam eo opus
est Domino.
35 Duxerunt igitur eum ad Jesum. Et palliis suis pullo injectis, imposuerunt Jesum.
36 Eunte autem ipso, substernebant pallia sua in via.
37 Et quum jam appropinquaret ad descensum montis Olearum, cœpit omnis
multitudo discipulorum, gaudentium laudare Deum voce magnâ de omnibus, quas
viderant, virtutibus.
38 Dicentes; Benedictus Rex ille, qui venit in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in *locis* altissimis.
39 Et aliqui Pharisæorum è turba dixerunt ei, Magister, objurga discipulos tuos.
40 Ipse verò respondens, dixit eis, Dico
vobis, si siluerunt isti, mox lapides clamaturos.
41 Et ùt appropinquavit, visâ urbe, flevit super ea.
42 Dicens; Si vel tu nôsses hoc saltem
tuo die, quæ ad pacem tuam *pertinent*. Sed
ea nunc occulta sunt oculis tuis.
43 Nam veniet tempus adversùm te, quo
circumjicient tibi inimici tui vallum, &
circumcingent te, & constringent undique:
44 Teque solo æquabunt, & filios tuos
intus, neque relinquent in te lapidem super
lapidem: eò quòd non noveris præstitutum hoc tempus visitationis tuæ.
45 Et ingressus in templum, cœpit ejicere eos, qui vendebant in eo, & emebant.
46 Dicens eis; Scriptum est, Domus mea,
domus precationis est: vos autem fecistis
eam speluncam latronum.
47 Et docebat quotidie in templo. Primarii verò Sacerdotes, & scribæ, & primores plebis studebant eum perdere:
48 Nec inveniebant, quid facerent: totus
enim populus pendebat ab ipso, quum eum
audiebat.

CAP. XX. *De Baptismo Johannis. De operariis in vineam missis. De tributo. De resurrectione, & filio Davidis.*

ET factum est quodam dierum illorum, ut,
quum ipse doceret populum in templo,
& euangelizaret, supervenerint primarii
Sacerdotes, & scribæ cum senioribus.
2 Et alloquuti sint eum, dicentes; Dic nobis, quâ auctoritate ista facias, aut quis ille
sit, qui dedit tibi istam auctoritatem.
3 Respondens autem, dixit eis, interrogabo vos & ego quiddam. Dicite igitur
mihi:
4 Baptismus Johannis è cœlo erat, an ex
hominibus?
5 At illi ratiocinati sunt apud se, dicentes; Si dixerimus, E cœlo: dicet, Quare ergo
non credidistis ei?
6 Sin autem dixerimus, Ex hominibus:
tota plebs lapidabit nos: persuasa enim
est, Johannem prophetam fuisse.
7 Responderunt igitur, se nescire unde
esset.
8 Tunc Jesus dixit eis, Nec ego dicam
vobis, quâ auctoritate hæc faciam.
9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Quidam plantavit vineam, &
elocavit eam agricolis: & peregrè abfuit
multum temporis.
10 Sed præstituto tempore misit servum
ad agricolas illos, ut sibi darent ex fructu
vineæ. Agricolæ autem illi cæsum illum
ablegaverunt inanem.
11 *Ille* verò perrexit, & alterum servum
misit: at ipsi hunc quoque cæsum, & contumeliis affectum ablegaverunt inanem.
12 Et perrexit mittere tertium: at illi &
istum vulneratum ejecerunt.
13 Dixit igitur Dominus vineæ, Quid faciam? mittam filium illum meum dilectum:
utique, quum hunc viderint, reverebuntur.
14 Viso autem eo agricolæ ratiocinabantur inter se, dicentes; Iste est hæres: venite,
interimamus eum, ut nostra fiat hæreditas.
15 Et ejectum eum extra vineam, interemerunt. Quid ergo faciet eis Dominus vineæ?
16 Veniet, & perdet agricolas istos, & dabit vineam aliis. *Hoc* autem, quum audissent
dixerunt, Absit.
17 Ille verò intuitus eos, ait, Quid illud
est ergo, quod scriptum est, Quem lapidem
reprobaverunt ædificantes, is factus est caput anguli?
18 Quisquis ceciderit super illum lapidem, confringetur: super quem autem ceciderit, dissipabit eum.
19 Et studuerunt primarii sacerdotes, &
scribæ injicere in eum manus eâ ipsâ horâ:
sed metuerunt plebem: cognoverant enim
eum adversùs ipsos dixisse similitudinem istam.
20 Itaque observantes *eum*, miserunt insidiatores, qui se justos esse simularent: ut
carperent ejus sermonem, tradituri eum
imperio, & potestati Præsidis.
21 Qui interrogaverunt eum, dicentes;
Præceptor, scimus te rectè dicere, & docere, nec accipere personam, sed viam Dei in
veritate docere:
22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an
non?
23 Animadversâ autem eorum calliditate,
dixit eis; Quid me tentatis?
24 Ostendite mihi denarium: cujus habet
imaginem, & inscriptionem? Respondentes autem, dixerunt, Cæsaris.
25 Tum dixit eis, Reddite igitur, quæ
sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ *sunt* Dei, Deo.

26 Itaque nequiverunt ejus verba carpere coram plebe: & mirati super ejus responso, fuerunt.
27 Accedentes autem quidam Sadducæorum (qui contendunt non esse resurrectionem) interrogârunt eum,
28 Dicentes; Magister, Moses scripsit nobis, Si cujus frater mortuus fuerit, habens uxorem, & sine liberis mortuus fuerit, ut ejus frater accipiat uxorem illam, & excitet semen fratri suo.
29 Septem ergo fratres fuerunt, quorum primus accepta uxore, mortuus est sine liberis.
30 Accepit igitur eam secundus, *qui* & ipse mortuus est sine liberis.
31 Deinde tertius accepit eam: itidem autem & illi septem: nec reliquerunt liberos, & mortui sunt.
32 Post omnes autem mortua est mulier.
33 In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? nam illi septem habuerunt eam uxorem.
34 Tum respondens dixit eis Jesus, Filii hujus ævi ducunt uxores, & nuptum dantur:
35 Qui verò digni habiti fuerint, qui ævum illud consequantur, & resurrectionem ex mortuis, neque ducunt uxores, neque nuptum dantur.
36 Nec enim mori possunt ampliùs, pares enim Angelis sunt: & filii sunt Dei, quum sint filii resurrectionis.
37 Mortuos autem suscitatum iri, etiam Moses indicavit in rubo, quum dicit Dominum Deum Abrahami, & Deum Isaaci, & Deum Jacobi.
38 Deus autem non est mortuorum, sed vivorum *Deus*: omnes enim vivunt ei.
39 Respondentes autem ei quidam ex Scribis dixerunt, Magister, bene dixisti.
40 Nec ampliùs audebant eum quicquam interrogare.
41 Dixit autem eis, Quomodo dicunt Christum filium esse Davidis?
42 Et ipse David dicit in libro Psalmorum, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dextram meam:
43 Usquedum statuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum?
44 David ergo Dominum eum vocat, & quomodo filius ejus est?
45 Audiente verò toto populo, dixit discipulis suis:
46 Cavete à Scribis, qui volunt ambulare stolati, & amant salutationes in foris, ac primos consessus in conventibus, & primos accubitus in cœnis.
47 Qui exedunt domos viduarum, & in speciem precibus longis utuntur: isti recipiunt gravius judicium.

CAP. XXI. *Viduæ super omnes liberalitas. Excidium Ierusalem, & finis seculi.*

RE spiciens verò vidit divites immittentes dona sua in gazophylacium.
2 Vidit autem etiam quandam viduam pauperculam immittentem illuc minuta *æreola* duo.
3 Et dixit, Verè dico vobis, vidua hæc pauper immisit ampliùs, quàm omnes.
4 Nam omnes hi ex eo, quod sibi redundat, immiserunt, quæ donarent Deo: hæc autem immisit ex penuria sua totum victum, quem habebat.
5 Et quibusdam dicentibus de templo, quod pulchris lapidibus, ac donariis ornatum esset, dixit:
6 Hæccíne spectatis? venient dies, quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.
7 Interrogaverunt autem eum, dicentes; Magister, quando hæc erunt: & quod *erit* signum quando futura sint ista?
8 Ipse verò dixit, Videte, ne seducamini: multi enim venient sub nomine meo, dicentes; Ego sum *Christus*: & tempus illud præstitutum appropinquat. Ne igitur sequimini eos.
9 Quum verò audieritis bella, & exagitationes, ne consternamini: oportet enim ista primùm fieri, sed non statim *erit* finis.
10 Tunc dixit eis, Insurget gens in gentem, & regnum in regnum:
11 Et magni terræmotus erunt singulis locis, & fames, ac pestilentiæ, & terriculamenta, & signa è cœlo magna erunt.
12 Sed ante hæc omnia injicient vobis manus, & *vos* persequentur, tradentes in conventus, & carceres, adductos ad Reges, ac præsides, propter nomen meum.
13 *Hæc* autem cedent vobis testimonio.
14 Habete igitur *hoc* repositum in cordibus vestris, non præmeditati defensionem.
15 Ego enim dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt contradicere, neque obsistere omnes, qui se vobis opponent.
16 Prodemini autem etiam à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis: & morte mulctandos curabunt *aliquos* ex vobis:
17 Eritis exosi omnibus propter nomen meum.
18 Sed pilus capitis vestri non peribit.
19 Per tolerantiam vestram possidete animas vestras.
20 Quum autem videritis Hierosolymam cingi ab exercitibus, tunc agnoscite appropinquare vastationem ejus.
21 Tunc, qui in Judæa sunt, fugiant in montes: & qui intrà eam, excedant: & qui in agris, non ingrediantur in eam.
22 Nam hi sunt dies ultionis, ut impleantur omnia, quæ scripta sunt.
23 Væ autem gravidis, & lactantibus in illis diebus: erit enim necessitas magna in hac regione, & ira in populo isto.
24 Et cadent acie gladii, & captivi ducentur in omnes Gentes: & Hierosolyma calcabitur à Gentibus, usquequò impleantur præstituta illa tempora Gentium.
25 Tunc erunt signa in sole, & luna, & stellis: & in terra anxietas Gentium in consilii inopiâ, resonante mari, & salo:
26 Exanimatis hominibus præ metu, & exspectatione *malorum* eorum, supervenientium in orbem terrarum: nam potestates cœlorum concutientur.
27 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potentia, & gloria multâ.
28 Quum autem hæc fieri incipient, sursum

sum aspicite,& attollite capita vestra,quoniam appropinquat redemtio vestri.

29 Dixit etiam eis parabolam,*inquiens*, Videte ficum,& omnes arbores:

30 Quum jam emiserint *folia*,*vos eas* cernentes,per vos ipsos agnoscitis,jam propè esse æstatem:

31 Ità & vos,quum videritis hæc fieri, agnoscite propè esse regnum Dei.

32 Amen dico vobis,nequaquàm præterierit hæc ætas, quousque *hæc* omnia facta fuerint.

33 Cœlum, & terra præteribunt, verba autem mea nequaquam præteribunt.

34 Cavete autem vobis, ne quando graventur corda vestra crapulâ,& ebrietate,& solicitudinibus hujus vitæ: & repentè vobis superveniat dies ille.

35 Nam ut laqueus invadet in omnes, qui habitant in superficie totius terræ.

36 Excubate igitur, omni tempore deprecantes,ut digni habeamini,qui effugiatis ista omnia,quæ futura sunt:& consistatis ante Filium hominis.

37 Docebat autem interdiu in templo: noctu verò exiens,pernoctabat in monte, qui vocatur Olearum.

38 Et totus populus diluculo veniebat ad eum,ut eum audiret in templo.

CAP. XXII. *Proditio Judæ. Institutio cœnæ. Professio Christi. Petri zelus, lapsus, & resipiscentia. Christi de se confessio,*

APpropinquabat autem festum azymorum,quod dicitur Pascha:

2 Et quærebant primarii sacerdotes, & scribæ, quomodo eum interimerent: metuebant enim plebem:

3 Introiit autem satanas in Judam, cognominatum Iscariotem,qui erat è numero *illorum* duodecim.

4 Abiens igitur,colloquutus est cum primariis sacerdotibus, ac præfectis *templo*, quomodo ipsis eum proderet.

5 Qui gavisi sunt: & *pacti sunt se* daturos ei pecuniam.

6 *Ipse* verò spospondit: quærebàtque opportunitatem eum ipsis tradendi absque turba.

7 Venit autem dies azymorum, quo oportebat mactari Pascha.

8 Misit igitur Petrum, & Johannem, dicens; Profecti, parate nobis Pascha,ut edamus.

9 Ipsi verò dixerunt ei;Ubi vis,paremus *illud*?

10 At ille dixit eis;Ecce, postquam introieritis in urbem,occurret vobis quidam aquæ amphoram bajulans: sequimini eum domum illam,in quam ingreditur.

11 Et dicite patrifamiliâs illius domûs; Dicit tibi Magister; Ubi est diversorium, ubi Pascha cum discipulis meis edam?

12 Tunc ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum: illic parate *Pascha*.

13 Profecti verò,invenerunt omnia,prout dixerat eis: & paraverunt Pascha.

14 Quum autem adesset *constitutum* illud tempus, recubuit, & duodecim Apostoli cum eo.

15 Et dixit eis; Desiderio desideravi hoc Pascha edere vobiscum,antequam ego patiar.

16 Dico enim vobis,me non ampliùs esurum ex eo, usque quò completum fuerit in regno Dei.

17 Et accepto poculo, quum gratias egisset,dixit; Accipite hoc,& partimini vobis ipsis.

18 Dico enim vobis, me non bibiturum ex fructu vitis, usque quò regnum Dei venerit.

19 Et acceptum panem, quum gratias egisset,fregit: & dedit eis, dicens; Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite ad mei commemorationem.

20 Itidem etiam *dedit eis* poculum, postquam cænâsset, dicens; Hoc poculum, *est* Novum ilud pactum per sanguinem meum, qui pro vobis effunditur.

21 Cæterùm ecce manus ejus,qui me prodit,mecum *est* in mensa.

22 Et filius quidem hominis, prout definitum est,abit: veruntamen væ homini illi,per quem proditur.

23 Tunc ipsi cœperunt mutuò quærere inter se de hac re: ecquis nimirum ex ipsis esset hoc facturus.

24 Orta est autem etiam de hoc contentio inter eos,quis eorum videretur esse maximus.

25 Ipse verò dixit eis;Reges gentium dominantur eis, & qui auctoritatem habent in eas,benefici vocantur.

26 Vos autem non ità *estote*: sed qui maximus est inter vos, esto sicut qui minimus est: & qui ductor est,sicut qui ministrat.

27 Nam uter major est,qui accumbit,an qui ministrat? nónne qui discumbit? At ego sum inter vos ùt qui ministrat.

28 Vos autem ii estis,qui permansistis mecum in tentationibus meis.

29 Ego verò paciscor vobis,prout pactus est mihi Pater meus,regnum.

30 Ut edatis,& bibatis in mensa mea,in regno meo,& sedeatis super thronos,judicantes duodecim tribus Jisraël.

31 Dixit etiam Dominus: Simon,Simon, ecce, satanas appetit vos, quos ventilaret sicut triticum:

32 Sed ego deprecatus sum pro te,ne deficiat fides tua: tu igitur aliquando,quum te converteris,stabili fratres tuos.

33 Ipse verò dixit ei; Domine,tecum paratus sum, & in carcerem, & ad mortem proficisci.

34 At ille dixit ei;Dico tibi Petre,nequaquam emittet vocem hodie gallus, priusquàm ter neges,quòd tu me noveris.

35 Dixit etiam eis;Quando misi vos absque crumena,& pera,& soleis,num quid defuit vobis? Ipsi verò dixerunt;Nihil.

36 Dixit ergo eis; At nunc,qui crumenam habet,tollat *eam*,similiter & peram: & qui non habet, vendat pallium suum, & emat gladium.

37 Dico enim vobis,adhuc oportere scriptum istud in me perfici; istud,*inquam*; Et cum sceleratis numeratus est. Nam ea,quæ *scripta sunt* de me,finem habent.

38 At illi dixerunt; Domine, ecce duo gladii hic. Ipse verò dixit eis;Satis est.

39 Et egressus, profectus est ex more in mon-

montem Oliearum: sequuti sunt autem eum etiam discipuli ejus.
40 Quum vero pervenisset ad eum locum, dixit eis, orate, ne introeatis in tentationem.
41 Tum ipse abscessit ab eis quasi ad jactum lapidiis, positísque genibus oravit.
42 Dicens; Pater, si velles transferre poculum hoc à me! veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.
43 Conspectus est autem ei Angelus è cœlo, corroborans eum.
44 Et *ipse* constitutus in angore intentiùs orabat. Erat autem sudor ejus quasi grumi sanguinis descendentes in terram.
45 Et quum surrexisset à precatione, venissetque ad discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia.
46 Et dixit eis, Quid dormitis? surgite, & orate, ne introeatis in tentationem.
47 Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & is, qui dicebatur Judas, unus ex illis duodecim, præibat eis, & appropinquavit Jesu, ut osculāretur eum.
48 Jesus autem dixit ei; Juda, osculo Filium illum hominis prodis?
49 Videntes autem ii, qui circa ipsum *erant*, quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, percutiemúsne gladio.
50 Et quidam ex ipsis percussit servum pontificis maximi, & abstulit aurem ejus dexteram.
51 Respondens autem Jesus, dixit: Sinite huc usque. Et tactâ illius auricula, sanavit eum.
52 Dixit autem Jesus iis, qui adversùs ipsum venerant, *nempe* primariis sacerdotibus, & præfectis templo, & senioribus, *Siccine* ùt adversùs latronem exiistis cum gladiis, ac fustibus?
53 Quum quotidie vobiscum essem in templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora illa vestra, & potestas tenebrarum.
54 Prehensum autem eum duxerunt, & introduxerunt domum pontificis maximi. Petrus verò sequebatur è longinquo.
55 Qúumque accendissent ignem in medio aulæ, atque unà consedissent, sedit & Petrus inter eos.
56 Quum autem eum vidisset ancilla quædam sedentem ad ignem, intentis in eum oculis dixit, Et iste cum eo erat.
57 Ipse verò abnegavit eum, dicens; Mulier, non novi eum.
58 Paulò pòst alius videns eum, dixit; Et tu ex ipsis es, Petrus verò ait, Heus tu, non sum.
59 Et interpositâ quasi horâ unâ, alius quidam *id* asseverabat, dicens; Verè & iste cum illo erat: etenim Galilæus est.
60 Ait autem Petrus, Heus tu, nescio quid dicas. Et illico adhuc ipso loquente, vocem emisit gallus.
61 Tum conversus Dominus, intuitus est Petrum; & recordatus est Petrus sermonis Domini, quomodo *nimirum* dixerat ipsis; Priusquam gallus vocem emiserit, ter me abnegabis.
62 Et egressus foras Petrus, flevit amarè.
63 Et viri illi, qui unà tenebant Jesum, ludebant ei, cædentes eum:
64 Et eo obvelato, cædebant faciem ejus, & interrogabant eum, dicentes; Vaticinare, quis sit, qui te percussit.
65 Et alia multa convicíantes, dicebant in eum.
66 Et ùt ortus est dies, congregatum fuit presbyterium populi, & primarii sacerdotes, & scribæ, & adduxerunt eum in suum consessum.
67 Dicentes; Num tu es ille Christus? dic nobis, Dixit autem eis, Si vobis dixero, nequaquam credetis:
68 Quòd si vos etiam interrogavero, nequaquam respondebitis mihi, neque *me* absolvetis.
69 Ab hoc tempore erit Filius hominis sedens ad dexteram potentiæ Dei.
70 Dixerunt autem omnes, Tu ergo es Filius ille Dei? Ipse verò dixit eis; Vos dicitis: nam *is* ego sum.
71 At illi dixerunt, Quid ampliùs egemus testimonio? Ipsi enim audivimus ex ore ipsius.

CAP. XXIII. *Christus ab Herode illusus, & à Pilato damnatus crucifigitur, crucifixus deridetur & moritur, mortuus sepelitur.*

Tunc surgens universa multitudo eorum, duxit eum ad Pilatum.
2 Cœperunt autem eum accusare, dicentes; Comperimus istum pervertere gentem, & vetare tributa dare Cæsari, dicendo, se Christum, *id est*, Regem esse.
3 Pilatus autem interrogavit eum, dicens; Túne es Rex ille Judæorum? ipse vero respondens ei dixit, Tu dicis.
4 Ait verò Pilatus ad primarios sacerdotes, & turbam: Nullam invenio noxam in hoc homine.
5 At illi invalescebant, dicentes; Concitat populum, docens per universam Judæam, exorsus à Galilæa huc usque.
6 Pilatus verò, auditâ Galilæâ interrogavit, utrum homo iste Galilæus esset.
7 Et quum cognovisset eum ad Herodis potestatem pertinere, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per eos dies.
8 Herodes autem viso Jesu, gavisus est valde: nam à multo *tempore* cupiebat eum videre, eò quòd audivisset multa de eo: & speraret se signum aliquod visurum ab eo fieri.
9 Interrogavit autem eum multo sermone: sed ipse nihil ei respondit.
10 Adstabant autem primarii sacerdotes, & scribæ magnâ contentione eum accusantes.
11 Herodes autem cum militibus suis, quum eum pro nihilo habuisset, & illusisset *ei*, amictum veste splendidâ remisit ad Pilatum.
12 Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes eo ipso die: nam antea inimici erant inter sese.
13 Pilatus verò, convocatis primariis sacerdotibus, ac primoribus, ac populo,
14 Dixit eis, Obtulistis mihi hunc hominem, tanquam avertentem populum: & ecce, ego in vestri conspectu quæstione habitâ, nullam noxam inveni in homine isto, ex iis, de quibus accusatis eum.

15 Sed ne Herodes quidem : nam remisi
vos ad illum, & ecce, nihil dignum morte
actum est ab eo.
16 Castigatum ergo eum dimittam.
17 Necesse autem habebat dimittere eis
singulis festis unum *quempiam* :
18 Exclamavit autem simul universa tur-
ba, dicens ; Tolle illum, dimitte verò nobis
Barabbam :
19 Qui erat propter seditionem quan-
dam, & cædem factam in urbe, conjectus in
carcerem.
20 Rursus ergo Pilatus alloquutus est
eos, volens dimittere Jesum.
21 Ipsi verò reclamabant, dicentes ;
Crucifige, crucifige eum.
22 Iste autem tertiò dixit eis, Quid enim
iste mali fecit ? nullam noxam capitalem
inveni in eo : castigatum ergo eum dimit-
tam.
23 At illi instabant vocibus magnis, pe-
tentes, ut ipse crucifigeretur : & invalesce-
bant voces eorum, ac primariorum sacer-
dotum.
24 Tum Pilatus secundùm eos judicavit,
ut fieret, quod ipsi petebant.
25 Dimisit autem eis illum, qui propter
seditionem, & cædem conjectus fuerat in
carcerem, quem petierant : Jesum verò tra-
didit illis eorum voluntati.
26 Quum igitur abducerent eum, prehen-
so Simone quodam Cyrenæo, qui veniebat
rure, imposuerunt ei crucem ferendam po-
ne Jesum.
27 Sequebatur autem eum magna mul-
titudo populi, & mulierum : quæ & plan-
gebant, & lamentabantur eum.
28 Conversus autem ad eas Jesus, dixit,
Filiæ Hierusalem, ne flete de me, verùm de
vobis ipsis flete, & de liberis vestris :
29 Nam ecce venient dies, quibus dicent,
Beatæ steriles, & uteri, qui non genuerunt,
& ubera, quæ non lactaverunt.
30 Tum incipient dicere montibus, Ca-
dite in nos : & collibus, Operite nos.
31 Nam si in virente ligno ista faciunt,
in arido quid fiet ?
32 Ducebantur autem etiam alii duo, *ii-
que* facinorosi, cum eo interimendi.
33 Quum igitur venissent in locum, qui
vocatur Calvaria, illic crucifixerunt eum,
& facinorosos illos : unum ad dexteram,
alterum ad sinistram.
34 Jesus autem dicebat, Pater, remitte
hoc ipsis : nesciunt enim, quid faciant. Par-
tientes verò vestimenta ejus, jecerunt sor-
tem.
35 Et stabat populus, spectans : sannis au-
tem excipiebant eum etiam primores cum
eis, dicentes ; Alios servavit, servet se
ipsum, si hic est ille Christus, electus ille
Dei.
36 Illudebant autem etiam ei milites, ac-
cedentes, & acetum ei offerentes.
37 Dicentésque ; Si tu es Rex ille Judæo-
rum, serva temet ipsum.
38 Erat autem etiam inscriptio scripta
supra eum literis Græcis, & Romanis, &
Hebraicis : HIC EST REX ILLE
JUDÆORUM.
39 Unus autem ex facinorosis illis su-
spensis, conviciabatur ei, dicens ; Si tu es
Christus ille, & te ipsum, & nos serva,
40 Respondens autem alter, objurgavit
eum, dicens ; Ne Deum quidem tu times,
quum in eadem sis damnatione ?
41 Et nos quidem justè : (nam digna fa-
ctis recipimus) iste verò nihil indecens fe-
cit.
42 Dixitque ; Jesu, Domine, memento
meî, quum veneris in regnum tuum.
43 Tum dixit ei Jesus, Amen, dico tibi,
hodie mecum eris in paradiso.
44 Erat autem quasi hora sexta, & tene-
bræ factæ sunt in tota regione usque ad ho-
ram nonam.
45 Et obtenebratus est sol, & aulæum
templi fissum est medium.
46 Quumque clamâsset voce magnâ Je-
sus, ait, Pater, in manus tuas depono spiri-
tum meum. Et quum hæc dixisset, exspira-
vit.
47 Quum vidisset autem Centurio quod
factum fuerat, glorificavit Deum, dicens ;
Verè hic homo justus erat.
48 Et omnis turba, quæ simul ad hoc spe-
ctaculum accesserat, spectans quæ facta fue-
rant, cædens pectora sua, revertebatur.
49 Stabant autem omnes noti ejus pro-
cul, & mulieres, quæ erant eum unà sequutæ
à Galilæa, videntes ista.
50 Tum ecce quidam, nomine Josephus,
senator, vir bonus, ac justus :
51 Qui non assensus fuerat consilio, ac fa-
cto eorum, ortus Arimathæâ, civitate Ju-
dæorum : qui & ipse exspectabat regnum
Dei ;
52 Hic, *inquam*, adiens Pilatum, petiit
corpus Jesu.
53 Et detractum illud, involvit sindone,
posuítque illud in monumento, quod erat
in saxo incisum, in quo nondum quisquam
positus fuerat.
54 Porrò dies erat Parasceves, & sabba-
thum succedebat.
55 Subsequutæ etiam mulieres, quæ cum
eo venerant ex Galilæa, spectârunt monu-
mentum, & quomodo positum esset corpus
ejus.
56 Reversæ verò, paraverunt aromata, &
unguenta : ac sabbatho quidem quieverunt,
secundùm præceptum.

CAP. XXIV. *Angeli euangelizant mulie-
ribus. Colloquium Emmaunticum. Christi
assumtio in cœlum.*

PRimo autem die hebdomadis, profundo
diluculo, iverunt ad monumentum, fe-
rentes, quæ paraverant aromata : & nonnullæ
cum ipsis.
2 Invenerunt autem saxum avolutum à
monumento.
3 Et ingressæ, non invenerunt corpus Do-
mini Jesu.
4 Et factum est, ut dum in ea re hæsita-
rent, tum ecce, duo viri supervenerunt eis,
induti vestibus fulgurantibus :
5 Quum autem expavefactæ inclinarent
faciem in terram, dixerunt eis ; Quid inter
mortuos quæritis eum, qui vivit ?
6 Non est hic, sed suscitatus est : memen-
tote, ùt loquutus sit vobis, quum adhuc in
Galilæa esset,
7 Dicens ; Oportet Filium hominis tradi
in

in manus hominum peccatorum, & crucifi-
gi: & die tertio resurgere.
8 Recordatæ sunt igitur verborum illius.
9 Et reversæ à monumento, annunciave-
runt hæc omnia illis undecim, & reliquis
omnibus.
10 Erant autem Maria Magdalene, & Jo-
hanna, & Maria Jacobi *mater*, & reliquæ
cum ipsis, quæ hæc dicebant Apostolis.
11 Sed visa sunt apud eos quasi delira-
menta verba ipsarum; neque credide-
runt eis.
12 Petrus autem surgens, cucurrit ad mo-
numentum: & quum se inclinâsset, cernit
lintea sola *illic* jacentia: abiítque apud se-
met ipsum mirans factum.
13 Et ecce, duo ex iis ibant eo ipso die in
vicum, distantem stadiis sexaginta ab Hie-
rusalem, cui *vico* nomen *est* Emmaus.
14 Et colloquebantur inter se de istis
omnibus, quæ evenerant.
15 Et factum est, ut dum colloquerentur,
& *se* mutuò rogitarent, ipse Jesus accede-
ret, & unà iter faceret cum ipsis.
16 Oculi autem eorum retinebantur, ne
ipsum agnoscerent.
17 Dixit autem eis, Qui sunt hi sermones,
quos confertis inter vos ambulantes? &
quid estis tetrico vultu?
18 Respondens autem alter, cui nomen
Cleophas, dixit ei; Tu solus commoraris
Hierosolymæ, & non nôsti, quæ in ea facta
sunt his diebus?
19 Ipse verò dixit eis, Quæ? At illi dixe-
runt ei, quæ *facta sunt* Jesu Nazaræo, qui
fuit propheta, potens re ipsâ, & verbis, co-
ram Deo, & toto populo.
20 Quomodo eum tradiderunt principes
sacerdotum, & primores nostri, ut morte
damnaretur, & crucifixerunt eum.
21 Nos autem sperabamus illum esse, qui
redempturus esset Jisraëlem: atqui præter
hæc omnia, tertium hunc diem agit hodie,
ex quo hæc facta sunt.
22 Sed & mulieres quædam ex nobis per-
culerunt nos, quæ diluculo venerunt ad mo-
numentum:
23 Et non invento ejus corpore vene-
runt, dicentes, se etiam apparitionem An-
gelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.
24 Et abierunt quidam eorum, qui erant
nobiscum ad monumentum; & ità invene-
runt prout mulieres dixerant, ipsum verò
non viderunt.
25 Tum ipse dixit eis, O amentes, & tardi
corde ad credendum omnibus, quæ loquuti
sunt prophetæ;
26 Nónne hæc oportuit pati Christum, &
introire in gloriam suam?
27 Et exorsus à Mose, & omnibus pro-
phetis, interpretabatur illis in omnibus
Scripturis, quæ de se *scripta erant*.
28 Appropinquârunt igitur vico, in
quem proficiscebantur, & ipse simulabat se
longiùs ire:
29 Sed *ipsi* adegerunt eum, dicentes; Ma-
ne nobiscum: quoniam advesperascit, &
inclinavit dies. Ingressus est igitur, ut mane-
ret cum eis.
30 Et factum est, quum discubuisset cum
eis, sumto pane benedixit, & fractum dedit
eis.
31 Adaperti sunt autem oculi eorum, &
agnoverunt eum: sed ipse ablatus est ex eo-
rum conspectu.
32 Tum alter ad alterum dixerunt, Nón-
ne cor nostrum ardebat in nobis, dum lo-
queretur nobis in via, & dum adaperiret
nobis Scripturas?
33 Et surgentes eo ipso momento, rever-
si sunt Hierosolymam, & invenerunt con-
gregatos illos undecim, & eos, qui cum ipsis
erant.
34 Et qui dicebant, Suscitatus est Domi-
nus verè, & conspectus est Simoni.
35 Tum ipsi exposuerunt *eis*, quæ *gesta*
erant in via, & ùt fuerat à se agnitus in fra-
ctione panis.
36 Hæc autem ipsis loquentibus, stetit
ipse Jesus in medio eorum, & dixit eis: Pax
vobis.
37 Consternati verò, & expavefacti puta-
bant se spiritum conspicere.
38 Tunc dixit eis, Quid turbati estis, &
quare disceptationes subeunt corda vestra?
39 Videte manus meas, & pedes meos:
nam ego ipse sum: contrectate me, & vide-
te: nam spiritus carnem, & ossa non habet,
sicut me conspicitis habere.
40 Et quum hoc dixisset, ostendit eis ma-
nus, ac pedes.
41 Adhuc autem ipsis non credentibus
præ gaudio, & mirantibus, dixit eis, Habe-
tis hic esculenti aliquid?
42 Tum ipsi dederunt ei partem piscis as-
si, & aliquid ex favo apiario.
43 Quæ *ille* accepit, & edit in eorum con-
spectu:
44 Dixítque eis; Hi sunt sermones, quos
loquutus sum vobis, quum adhuc essem vo-
biscum, oportere impleri omnia, quæ scri-
pta sunt in lege Mosis, & Prophetis, & Psal-
mis de me.
45 Tunc aperuit eorum mentem, ut in-
telligerent Scripturas.
46 Et dixit eis, ità scriptum est, & ità o-
portuit Christum pati, & resurgere ex mor-
tuis tertio die:
47 Et prædicari ejus nomine resipiscen-
tiam, ac remissionem peccatorum apud o-
mnes Gentes, incipiendo ab urbe Hieroso-
lymorum.
48 Vos autem estis horum testes.
49 Et ecce, ego emittam promissum Pa-
tris mei in vos: vos autem residete Hiero-
solymis, usque quò induamini virtute ex
alto.
50 Eduxit autem eos foras ad Bethaniam
usque, & sublatis manibus suis, benedixit
eis.
51 Et factum est, ut dum ipse benedice-
ret eis, disjunctus ab eis, sursum ferretur in
cœlum.
52 Ipsi autem adorato eo, reversi sunt Hie-
rosolymam cum gaudio magno.
53 Erántque omni *tempore* in templo,
laudantes, & benedicentes Deo.
Amen.

Evangelium secundùm Johannem.

CAP. I. *Verbum caro factum. Testimonium Johannis de Christo. Vocatio quatuor discipulorum. Scala cœli.*

IN principio erat Sermo ille, & Sermo ille erat apud Deum, erátque ille Sermo Deus.
2 Hic *Sermo* erat in principio apud Deum.
3 Omnia per hunc *Sermonem* facta sunt, & absque eo factum est nihil, quod factum sit.
4 In ipso vita erat, & vita erat Lux illa hominum.
5 Et Lux ista in tenebris lucet, sed tenebræ eam non comprehenderunt.
6 Exstitit homo missus à Deo, cui nomen Johannes:
7 Is venit ad *dandum* testimonium, *id est*, ut testaretur de illa Luce, ut omnes per eum crederent.
8 Non erat ille Lux illa, sed *missus fuit*, ut testaretur de illa Luce.
9 *Hic* erat Lux illa vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum.
10 In mundo erat; & mundus per eum factus est, sed mundus eum non agnovit.
11 Ad sua venit, & sui eum non exceperunt.
12 Quotquot autem eum exceperunt, dedit eis hoc jus, ut Filii Dei sint facti, *nempe* iis, qui credunt in nomen ejus:
13 Qui non ex sanguine, neque ex libidine carnis, neque ex libidine viri, sed ex Deo geniti sunt.
14 Et Sermo ille factus est Caro, & commoratus est inter nos, (& spectavimus gloriam ejus, gloriam, *inquam*, ùt unigeniti *egressi* à Patre) plenus gratiæ, ac veritatis.
15 Johannes testatus est de eo, & clamavit, dicens; Hic est, de quo dicebam, *Is*, qui ponè me venit, antepositus est mihi: quia prior me erat.
16 Et ex plenitudine ipsius omnes accepimus, & gratiam pro gratia:
17 Nam Lex illa per Mosen data est: gratia, & veritas per Jesum Christum præstita est.
18 Deum nemo vidit unquam: unigenitus ille Filius, qui est in sinu Patris, ille *nobis* exposuit.
19 Hoc etiam est testimonium Johannis, quando miserunt Judæi Hierosolymis sacerdotes, & Levitas, ut interrogarent eum, quisnam ipse esset.
20 Et professus est, neque negavit & professus est, *inquam*, se non esse Christum illum.
21 Tunc interrogaverunt eum, Quid ergo es? Túne es Elias? *Ipse verò* dixit, Non sum. Et *illi*, Es tu propheta ille? Qui respondit, Non.
22 Dixerunt ergo ei, Quis es? ut responsum demus iis, qui miserunt nos: quid dicis de te ipso?
23 Ait, Ego *sum* vox vociferantis in deserto. Complanate viam Domini, prout dixit Esajas, propheta.
24 Qui verò missi fuerant, erant ex Pharisæis.
25 Et interrogaverunt eum, ac dixerunt ei, Cur ergo baptizas, si tu non es Christus ille, neque Elias, neque propheta ille?
26 Respondit eis Johannes, dicens; ego baptizo aquâ: sed in medio vestrûm stat, quem vos non nôstis.
27 Hic ille est, qui ponè me venit, qui mihi antepositus est: quo calceamenti ego non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam.
28 Hæc Bethabaræ facta sunt secus Jordanem, ubi Johannes baptizabat.
29 Postero die cernit Johannes Jesum venientem ad se, & ait, Ecce agnus ille Dei, qui tollit peccatum mundi.
30 Hic est, de quo dicebam, Ponè me venit vir, qui antepositus est mihi, quia prior me erat.
31 At ego non noveram eum: sed ut manifestus fiat Jisraëli, propterea veni ego baptizans aquâ.
32 Tum, *inquam*, testatus est Johannes, dicens; Conspexi Spiritum descendentem quasi columbam è cœlo, *qui* etiam mansit super eum.
33 Et ego non noveram eum, sed qui misit me, ut baptizarem aquâ, ille mihi dixerat, Super quem videris Spiritum descendentem, ac manentem super eum, hic est, qui baptizat Spiritu sancto.
34 Ego igitur vidi, & testor hunc esse Filium illum Dei.
35 Postero die iterum stabat Johannes, & ex discipulis ejus duo.
36 Et intuitus Jesum ambulantem, dixit, Ecce, Agnus ille Dei.
37 Audierunt autem eum duo illi discipuli loquentem, & sequuti sunt Jesum.
38 Conversus verò Jesus, & conspicatus eos sequentes *se* dicit eis,
39 Quid quæritis? Illi verò dixerunt ei, Rabbi (quod dicitur, si interpreteris; Magister) ubi moraris?
40 Dicit eis; Venite, & videte. Venerunt, viderúntque, ubi moraretur: & apud eum manserunt diem illum; hora enim erat quasi decima.
41 Erat Andreas, frater Simonis Petri, unus ex duobus, qui audierant *illa* ex Johanne, & sequuti fuerant eum:
42 Invenit hic prior fratrem suum, Simonem, & dixit ei; Invenimus Messiam illum, quod est, si interpreteris, Christus ille.
43 Et adduxit eum ad Jesum. Intuitus autem eum Jesus, dixit; Tu es Simon, filius Jona: tu vocaberis Cephas, quod *est*, si interpreteris, Petra.
44 Postero die voluit Jesus abire in Galilæam: invenit autem Philippum, & dixit ei, Sequere me.
45 Erat verò Philippus ex Beth-saida, civitate Andreæ, & Petri.
46 Invenit Philippus Nathanaëlem, & dicit ei; Invenimus *illum*, de quo scripsit Moses in Lege, & Prophetæ, *nempe* Jesum, filium

filium illum Josephi, illum ex *urbe* Nazaretha.

47 Tum dixit ei Nathanaël; Ex *urbe* Nazaretha potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus; Veni, & vide.

48 Vidit Jesus Nathanaëlem venientem ad se, & dixit de eo, Ecce verè Jisraëlita, in quo dolus non est.

49 Dixit ei Nathanaël; Unde me nôsti? Respondit Jesus, & dixit ei, Priusquam te Philippus vocaret, quum esses subter ficum, videbam te.

50 Respondit Nathanaël, & dixit ei, Rabbi, tu es ille filius Dei, tu es ille Rex Jisraëlis.

51 Respondit Jesus, & dixit ei; Quia dixi tibi; Vidi te sub ficu, credis: majora istis videbis.

52 Præterea dixit ei; Amen amen dico vobis; Ab hoc tempore videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei ascendentes, ac descendentes super filium hominis.

CAP. II. *Nuptiæ in Cana Galilææ: reformatio templi. Corpus Christi templum mysticum.*

DIe autem tertio nuptiæ factæ sunt in Cana *oppido* Galilææ: erátque mater Jesu illic.

2 Vocatus est autem etiam Jesus, ac discipuli ejus ad nuptias illas.

3 Et quum defecisset vinum, mater Jesu dixit ei, Vinum non habent.

4 Dicit ei Jesus, Quid mihi tecum *rei est*, mulier? nondum venit hora illa mea.

5 Dicit ejus mater ministris, Quodcunque dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundùm purificationem Judæorum, capientes singulæ amphoras binas, aut ternas.

7 Dicit eis Jesus; Implete has hydrias aquâ. Impleverunt eas igitur usque ad summum.

8 Tunc dicit eis, Haurite nunc, & offerte architriclino. Obtulerunt igitur.

9 Ut autem gustavit architriclinus aquam illam, quæ facta fuerat vinum, (nesciebat autem, unde esset: sed ministri sciebant, qui hauserant aquam) vocat sponsum architriclinus.

10 Et dicit ei; Omnes primo loco bonum vinum apponunt, & postquam *convivæ* affatim biberunt, tunc id, quod minùs bonum est: tu *verò* servâsti bonum vinum usque adhuc.

11 Hoc initium signorum fecit Jesus in Cana *oppido* Galilææ, & manifestam fecit gloriam suam: & crediderunt in eum discipuli ejus.

12 Postea descendit Capernaumum ipse, & mater, & fratres, & discipuli ejus: manserúntque illic non multos dies:

13 Nam propè erat Pascha Judæorum, Adscendit igitur Jesus Hierosolymam.

14 Et invenit in templo venditores boum, & ovium, & columbarum, & numularios sedentes.

15 Factóque flagello è funiculis, omnes ejecit è templo, & oves, & boves, & argentariorum numulos effudit, mensásque subvertit:

16 Et columbarum venditoribus dixit Tollite hinc ista: ne facite domum Patris mei domum mercatûs.

17 Recordati sunt autem ejus discipuli, scriptum esse; Zelus domûs tuæ exedit me.

18 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei, Quod signum ostendis nobis, quòd ista facis?

19 Respondit Jesus, & dixit eis, Destruite templum hoc, & intrà triduum excitabo illud.

20 Dixerunt ergo Judæi, Quadraginta & sex annis ædificatum est templum istud, & tu intrà triduum illud excitabis?

21 At ille loquebatur de templo corporis sui.

22 Postquam ergo suscitatus fuit ex mortuis, recordati sunt ejus discipuli, quòd hoc sibi dixisset, & crediderunt Scripturæ, & sermoni, quem Jesus dixerat.

23 Quum autem esset Hierosolymis in Pascha, in festo, multi crediderunt in nomen ejus, spectantes signa, quæ edebat.

24 Ipse autem Jesus non credebat eis semet ipsum, eò quod nôsset omnes.

25 Nec opus esset, ut quisquam ei testaretur de homine: ipse enim sciebat, quid esset in homine.

CAP. III. *Dialogus inter Nicodemum, & Christum. Compendium evangelii propositum, expositum, & obsignatum.*

ERat autem quidam ex Pharisæis, cui nomen *erat* Nicodemo, ex primoribus Judæorum.

2 Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei, Rabbi, scimus te à Deo venisse magistrum: nemo enim potest hæc signa edere, quæ tu edis, nisi Deus sit cum eo.

3 Respondit Jesus, & dixit ei; Amen amen dico tibi, nisi quis genitus sit iterum, non potest videre regnum Dei.

4 Dicit ei Nicodemus, Quomodo potest quispiam nasci, qui sit senex? num potest in uterum matris suæ secundò introire, & nasci?

5 Respondit Jesus, Amen amen dico tibi, nisi quis fuerit genitus ex aqua, & Spiritu, non potest introire in regnum Dei.

6 Quod genitum est ex carne, caro est: & quod genitum est ex Spiritu, spiritus est.

7 Ne mireris me dixisse tibi, Oportet vos iterum gigni.

8 Ventus, quò vult, spirat, & sonum ejus audis, sed nescis, unde veniat, & quò vadat: ità est quisquis genitus est è Spiritu.

9 Respondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo possunt hæc fieri?

10 Respondit Jesus, & dixit ei; Tu es magister Jisraëlis, & hæc non nôsti?

11 Amen amen dico tibi, quod scimus, loquimur, & quod vidimus, testamur: sed testimonium nostrum non recipitis.

12 Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixero vobis cœlestia, credetis?

13 Nullus enim ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, *nempe* Filius hominis, qui est in cœlo.

14 Prout autem Moses extulit serpentem in deserto, ità extolli oportet Filium hominis;

15 Ut quiſquis credit in eum,non pereat, ſed habeat vitam æternam.

16 Ità enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum illum unigenitum dederit,ut, quiſquis credit in eum,non pereat,ſed habeat vitam æternam.

17 Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum,ut damnet mundum,ſed ut ſervetur mundus per eum.

18 Qui credit in eum,non condemnatur: qui verò non credit,jam condemnatus eſt: quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.

19 Hæc eſt autem condemnatio, quòd Lux venit in mundum,ſed dilexerunt homines potiùs tenebras,quàm Lucem: quia ſunt eorum mala opera.

20 Quiſquis enim,quæ mala ſunt, agit,odit lucem,nec venit ad lucem,ne arguantur opera ipſius:

21 Qui verò dat operam veritati, venit ad lucem: ut manifeſta fiant opera ipſius, quòd ſecundùm Deum facta fuerint.

22 Poſtea venit Jeſus,& diſcipuli ejus in Judææ territorium: & illic verſabatur cum eis,& baptizabat.

23 Baptizabat autem etiam Johannes in Ænon propè Salem,quoniam aquæ multæ erant illic,& veniebant,ac baptizabantur.

24 Nondum enim conjectus fuerat Johannes in carcerem.

25 Orta eſt igitur quæſtio *quibuſdam* ex diſcipulus Johannis cum Judæis de purificatione.

26 Veneruntque ad Johannem, & dixerunt ei,Rabbi,is,qui tecum erat apud trajectum Jordanis,cui tu teſtimonium dediſti,ecce baptizat,& omnes veniunt ad eum.

27 Reſpondit Johannes,& dixit; Homo non poteſt recipere quicquam,niſi fuerit ei datum è cælo.

28 Vos ipſi mihi teſtes eſtis,me dixiſſe, Non ſum ego Chriſtus,ſed miſſus ſum,*qui apparerem* coram eo.

29 Qui habet ſponſam,ſponſus eſt: amicus autem ſponſi,qui ſtat,& audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi:hoc ergo gaudium meum impletum eſt.

30 Illum oportet creſcere,me verò minui.

31 Qui supernè venit,ſupra omnes eſt: qui è terra eſt,terrenus eſt,& terrena loquitur: qui è cœlo venit,ſupra omnes eſt.

32 Et quod vidit,& audivit,hoc teſtatur: ſed teſtimonium ejus nemo recipit.

33 Qui recipit ejus teſtimonium,is obſignavit Deum veracem eſſe.

34 Nam *is demum*,quem miſit Deus,verba Dei loquitur: non enim *huic* admetitur Deus Spiritum.

35 Pater diligit Filium,& omnia dedit ei in manum.

36 Qui credit in Filium,habet vitam æternam: qui verò non aſſentitur Filio,non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum

CAP. IV. *Colloquium Chriſti cum Samaritana,ejúſque fructus. Regii filius ſanatur.*

UT ergo cognovit Dominus Phariſæos audiſſe,ipſum plures diſcipulos facere, & baptizare,quàm Johannem,

2 (Quanquam Jeſus ipſe non baptizabat,ſed diſcipuli ejus)

3 Reliquit Judæam, & abiit rurſum in Galilæam.

4 Oportebat autem eum tranſire per Samariam.

5 Venit ergo in urbem Samariæ, quæ dicitur Sichar,juxta prædium,quod dedit Jacobus Joſepho,filio ſuo.

6 Erat autem ibi fons Jacobi,Jeſus ergo fatigatus ex itinere, ità ſedit ad fontem: hora *enim* erat quaſi ſexta.

7 Venit mulier Samaritana,ut hauriret aquam: dicit ei Jeſus,Da mihi potum.

8 Nam diſcipuli ejus abierant in urbem, ut cibos emerent.

9 Dicit igitur ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu,Judæus quum ſis,potum à me poſcis,quæ ſum mulier Samaritana? (non enim utuntur Judæi Samaritanis:)

10 Reſpondit Jeſus,& dixit ei; Si nôſſes donum illud Dei, & quis ſit ille, qui dicit tibi,Da mihi potum:tu petiiſſes ab eo,& dediſſet tibi aquam vivam.

11 Dicit ei mulier, Domine,neque quo haurias,habes,& puteus profundus eſt: unde ergo habes aquam illam vivam?

12 Num tu major es patre noſtro Jacobo,qui dedit nobis hunc puteum,ex quo ipſe bibit,& filii ejus,& ejus pecora?

13 Reſpondit Jeſus,& dixit ei,Quiſquis bibit ex aqua iſta,ſitiet rurſus:

14 Quiſquis autem biberit ex aqua illa, quam ego ei dabo, non ſitiet in æternum: ſed aqua illa, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

15 Dicit ei mulier, Domine, da mihi aquam iſtam, ut non ſitiam, neque veniam huc ad hauriendum.

16 Dicit ei Jeſus,Vade,voca virum tuum, & veni huc.

17 Reſpondit mulier,& dixit ei,Non habeo virum.Dicit ei Jeſus, Bene dixiſti, Non habeo virum.

18 Quinque enim viros habuiſti: & nunc quem habes, non eſt tuus vir: hoc verè dixiſti.

19 Dicit ei mulier,Domine,video te prophetam eſſe.

20 Patres noſtri in hoc monte adoraverunt:& vos dicitis Hieroſolymis eſſe locum illum,ubi oporteat adorare.

21 Dicit ei Jeſus,Mulier,crede mihi,venit tempus,quando neque in monte hoc,neque Hieroſolymis adorabitis Patrem.

22 Vos adoratis, quod neſcitis, nos adoramus,quod ſcimus: quia ſalus ex Judæis eſt.

23 Sed venit tempus, & nunc eſt, quum veri adoratores adorabunt Patrem Spiritu, ac veritate: etenim Pater tales quærit, qui ipſum adorent.

24 Deus eſt Spiritus: & qui adorant eum, oportet,ut Spiritu,ac veritate adorent.

25 Dicit ei mulier, Scio Meſſiam venturum (qui dicitur Chriſtus) quum venerit ille,nobis annunciabit omnia.

26 Dicit ei Jeſus, Ego *is* ſum, qui loquor tibi.

27 Interea verò venerunt ejus diſcipuli, & mirati ſunt, quòd cum muliere loqueretur: nemo tamen dixit, Quid quæris? aut, Quid loqueris cum ea?

28 Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abiit in urbem, dixítque ejus loci hominibus.

29 Venite, videte hominem, qui dixit mihi, quæcunque feci: num iſte eſt Chriſtus ille.

30 Exierunt ergo ex urbe, & venerunt ad eum.

31 Interim autem rogabant eum diſcipuli, dicentes; Rabbi, ede.

32 Ille autem dixit eis, ego cibum habeo quendam, quem vos non nôſtis.

33 Dicebant ergo diſcipuli alii ad alios, Num quis attulit ei, quod ederet?

34 Dicit eis Jeſus, Eſca mea eſt exſequi voluntatem ejus, qui miſit me, & conſummare ipſius opus.

35 Nónne vos dicitis, Adhuc quadrimeſtre *ſpatium* ſupereſt, & meſſis erit? Ecce dico vobis, attollite oculos veſtros, & ſpectate regiones: nam albæ jam ſunt ad meſſem.

36 Qui autem metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut, & qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit.

37 Nam in hoc dictum illud verum eſt, Alius eſt, qui ſeminat, & alius, qui metit.

38 Ego miſi vos ad *id* metendum, in quo vos non laborâſtis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiſtis.

39 Ex urbe autem illa multi Samaritanorum crediderunt in eum propter ſermonem mulieris, illius teſtantis, *ac dicentis*, Certè dixit mihi omnia, quæ feci.

40 Quum ergo veniſſent ad eum Samaritani, rogârunt eum, ut apud ipſos maneret: & manſit ibi duos dies.

41 Ac multò plures crediderunt propter ſermonem ipſius.

42 Et illi mulieri dicebant, Non ampliùs propter tuos ſermones credimus: ipſi enim audivimus, & ſcimus hunc eſſe verè Servatorem illum mundi, Chriſtum.

43 Duobus autem pòſt diebus exiit inde, & abiit in Galilæam.

44 Ipſe enim Jeſus teſtatus fuerat, prophetam in ſua patria honorem non habere.

45 Quum ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, quum omnia vidiſſent, quæ fecerat Hieroſolymis in feſto: nam & ipſi venerant ad feſtum.

46 Venit igitur Jeſus rurſum Cana, *oppidum* Galilææ, ubi fecerat ex aqua vinum. erat autem in *urbe* Capernaumo regius quidam, cujus filius infirmus erat.

47 Is quum audiſſet Jeſum veniſſe ex Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & eum rogavit, ut deſcenderet, ac ſanaret ſuum filium: erat enim moribundus.

48 Dixit ergo Jeſus ei, Niſi ſigna, & prodigia videritis, non credetis.

49 Dicit ei regius ille, Domine, deſcende priuſquam moriatur puerulus meus.

50 Dicit ei Jeſus, Vade, filius tuus vivit. Credidit homo ſermoni, quem dixerat ei Jeſus: & profectus eſt.

51 Jam autem eo deſcendente, ſervi occurrerunt ei, & annunciaverunt, dicentes; Filius tuus vivit.

52 Percontatus eſt ergo ab eis horam, quâ meliùs habuerat: & dixerunt ei, Heri *circiter* horam ſeptimam dimiſit eum febris.

53 Agnovit ergo pater *id factum eſſe* illâ ipſâ horâ, quâ dixerat ei Jeſus, Filius tuus vivit, & credidit ipſe, ac domus ejus tota.

54 Hoc rurſus, *id eſt*, ſecundum ſignum edidit Jeſus, quum veniſſet ex Judæa in Galilæam.

CAP. V. *Paralyticus ad piſcinam. Auctoritas & officium Chriſti. Reſurrectio mortuorum. Scrutinium Scripturarum.*

POſt hæc erat feſtum Judæorum, & aſcendit Jeſus Hieroſolymam.

2 Eſt autem Hieroſolymis ad *portam* pecuariam, piſcina, quæ nominatur Hebraicè Betheſda, quinque porticus habens.

3 In his jacebat multitudo magna infirmorum, cæcorum, claudorum, aridorum, exſpectantium aquæ motum.

4 Angelus enim deſcendebat præſtituto tempore in piſcinam, & turbabat aquam: itaque qui primus ingreſſus erat poſt aquæ turbationem, ſanus fiebat, à quocunque detineretur morbo.

5 Erat autem quidam illic triceſimum octavum annum agens in infirmitate.

6 Hunc quum vidiſſet Jeſus jacentem, & cognoviſſet eum jam multum temporis egiſſe *in morbo*, dicit ei, Cupis ſanus fieri?

7 Reſpondit ei infirmus ille, Domine non habeo, qui, quum turbata fuerit aqua, immittat me in piſcinam: ſed interim, dum ego venio, alius ante me deſcendit.

8 Dicit ei Jeſus, Surge, attolle grabbatum tuum, & ambula;

9 Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille: & ſuſtulit grabbatum ſuum, & ambulabat: erat autem ſabbathum die illo.

10 Judæi ergo dicebant ei, qui curatus fuerat; Sabbathum eſt, non licet tibi attollere grabbatum.

11 Reſpondit eis, Qui me ſanum fecit, is mihi dixit, Attolle grabbatum tuum, & ambula.

12 Interrogaverunt eum ergo, Quis ille eſt, qui dixit tibi, Attolle grabbatum tuum, & ambula?

13 Is autem, qui ſanatus fuerat, neſciebat quis eſſet: Jeſus enim evaſerat è turba, quæ erat in illo loco.

14 Poſtea invenit eum Jeſus in templo, & dixit ei, Ecce, ſanus factus es: ne pecca ampliùs, ut ne quid deterius tibi fiat.

15 Abiit homo ille, & nunciavit Judæis Jeſum eſſe, à quo ſanatus fuerat.

16 Ac propterea perſequebantur Judæi Jeſum, & ſtudebant eum interimere, quod iſta feciſſet ſabbatho.

17 Jeſus autem reſpondit eis, Pater meus uſque adhuc operatur, & ego operor.

18 Propterea ergo magis ſtudebant eum Judæi interimere, quia non ſolùm ſolviſſet ſabbathum, ſed & Deum dixiſſet patrem ſuum, parem ſe faciens Deo.

19 Reſpondit ergo Jeſus, & dixit eis; Amen amen dico vobis, non poteſt Filius à ſemet ipſo operari, *id eſt*, niſi viderit Patrem operantem: quæcunque enim ille facit, hæc etiam Filius pariter facit.

20 Pater enim amat Filium, & omnia oſtendit ei, quæ ipſe facit: & opera iſtis majora oſtendet ei, ut vos miremini.

21 Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos, & vivi-

vivificat,ità & filius,quos vult,vivificat.
22 Nec enim Pater judicat quenquam, sed omne judicium dedit Filio:
23 Ut omnes honorent Filium,prout honorant Patrem: qui non honorat Filium, non honorat Patrem,qui miserit eum.
24 Amen amen dico vobis, qui sermonem meum audit,& credit ei,qui misit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non veniet, sed transibit à morte in vitam.
25 Amen amen dico vobis,adventat tempus, & nunc est,quum mortui audient vocem filii Dei: & qui audierint,vivent.
26 Sicut enim Pater habet vitam in se ipso, sic dedit & Filio habere vitam in se ipso.
27 Et auctoritatem ei dedit etiam judicium exercendi, quatenus Filius hominis est.
28 Ne hoc miramini: nam veniet hora, quâ omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem ejus:
29 Et prodibunt,qui bona fecerint,in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerint, in resurrectionem condemnationis.
30 Non possum ego à me ipso facere quicquam: prout audio,judico: & judicium meum justum est: quia non quæro voluntatem meam: sed voluntatem ejus,qui misit me,*id est*,Patris.
31 Si ego testor de me ipso,testimonium meum non est firmum.
32 Alius est,qui testatur de me,& scio firmum esse testimonium,quod testatur de me.
33 Vos misistis ad Johannem, & *is* testimonium dedit veritati.
34 Ego autem ab homine testimonium non capto: sed hæc dico,ut vos servemini.
35 Ille *erat* lucerna ardens, & lucens: vos autem voluistis ad momentum exsultare in ejus luce.
36 At ego testimonium habeo majus *testimonio* Johannis: opera enim,quæ dedit mihi Pater,ut ea consummem,ipsa,*inquam*, opera,quæ ego facio,testantur de me,quòd Pater miserit me.
37 Et qui misit me,Pater ipse testatus est de me. Neque vocem ejus unquam audistis, neque speciem ejus vidistis.
38 Et sermonem ejus non habetis in vobis manentem: quia quem misit ille,huic vos non creditis.
39 Scrutamini Scripturas, quia vos videmini vobis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt,quæ testantur de me.
40 Sed non vultis venire ad me,ut vitam habeatis.
41 Gloriam ab hominibus non capto,
42 Sed vos novi charitatem Dei non habere in vobis.
43 Ego veni in nomine Patris mei,nec recipitis me;si venerit alius in nomine suo,illum recipietis.
44 Quomodo vos potestis credere,quum gloriam alii ab aliis captetis,& gloriam illam, quæ à solo Deo proficiscitur, non quæratis?
45 Ne putate me accusaturum vos apud Patrem: est,qui accuset vos,Moses,in quo vos speratis.
46 Si enim crederetis Mosi, crederetis mihi: nam ille de me *sic* scripsit.
47 Quòd si scriptis illius non creditis, quomodo verbis meis credetis?

CAP. VI. *Duo Christi miracula,& concio de pane,& aqua vitæ,& quomodo excepta.*

POst hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, *quod est* Tiberiadis.
2 Et sequebatur eum turba multa, quia videbant ejus signa, quæ edebat in infirmis.
3 Subiit verò in montem Jesus,& ibi sedit cum discipulis suis.
4 Propè autem erat Pascha, festum Judæorum.
5 Quum ergo sustulisset oculos Jesus,& conspexisset multam turbam ad se venire, dicit Philippo; Unde ememus panes,ut edant isti?
6 (Hoc autem dicebat, tentans eum: ipse enim sciebat,quid esset facturus:)
7 Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non suffecerint eis, ut singuli eorum paululum quiddam accipiant.
8 Dicit ei unus ex discipulis ejus, *nempe* Andreas,frater Simonis Petri;
9 Est hic puerulus quidam, qui habet quinque panes hordeaceos,& duos pisciculos: sed hæc quid sunt inter tam multos?
10 Dixit autem Jesus,Facite, ut homines recumbant; Erat autem gramen multum in eo loco; Discubuerunt ergo viri illi numero quasi quinquies mille.
11 Accepit autem panes illos Jesus, & actis gratiis distribuit discipulis, discipuli verò accumbentibus: similiter etiam ex pisciculis illis,quantum volebant.
12 Ut autem expleti sunt, dixit *Jesus* discipulis suis,Congregate,quæ superfuerunt fragmenta,ne quid pereat.
13 Congregarunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentis ex quinque illis panibus hordeaceis, quæ superfuerant iis,qui comederant.
14 Illi ergo,quum vidissent signum,quod Jesus ediderat; dicebant, Hic est verè propheta ille,qui venturus erat in mundum.
15 Jesus ergo, quum nôsset venturos,& se abrepturos,ut facerent se Regem,secessit rursus in montem solus ipse.
16 Ut autem serum *diei* factum est,descenderunt discipuli ejus ad mare.
17 Et ingressi navigium,ibant trans mare Capernaumum versùs: jam autem erant tenebræ,nec venerat ad eos Jesus.
18 Et mare, vento magno flante, insurgebat.
19 Provecti verò quasi stadia viginti quinque,aut triginta, conspiciunt Jesum ambulantem super mare,& appropinquantem navi: & timuerunt.
20 Ille verò dixit eis, Ego sum, ne metuite.
21 Cupidè ergo receperunt eum in navigium: & statim navigium pervenit ad regionem,in quam ibant.
22 Postero die turba, quæ substiterat cis mare,quum vidisset illic non fuisse aliud navigium, nisi unum illud, in quod ingressi fuerant discipuli ejus,& Jesum non intrâsse

ſe cum diſcipulis ſuis in navigium, ſed ſolos ejus diſcipulos abiiſſe:

23 (Alia vero navigiola Tiberiade venerunt, propè locum illum, ubi ederant panem, poſteaquam gratias egiſſet Dominus:)

24 Quum igitur, *inquam*, vidiſſet turba Jeſum illic non eſſe, neque diſcipulos ejus, ingreſſi ſunt & ipſi in navigia, & venerunt Capernaumum, quærentes Jeſum.

25 Et eo invento trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quando huc perveniſti?

26 Reſpondit eis Jeſus, & dixit; Amen amen dico vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia ediſtis panes illos, & ſaturati eſtis.

27 Operamini non cibo, qui perit, ſed cibo iſti, qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis: hunc enim Pater obſignavit, *id eſt*, Deus.

28 Dixerunt ergo ad eum, Quid faciemus, ut operemur operibus Dei?

29 Reſpondit Jeſus, & dixit eis; Hoc illud eſt opus Dei, ut credatis in *eum*, quem ille miſit.

30 Dixerunt ergo ei; Quod ergo tu ſignum edis, ut videamus, & credamus tibi? quid operaris?

31 Patres noſtri ederunt illud manna in deſerto illo: ſicut ſcriptum eſt; Panem è cœlo dedit eis, quem ederent.

32 Dixit ergo eis Jeſus; Amen amen dico vobis, nequaquam Moſes dedit vobis panem illum cœleſtem, ſed Pater meus dat vobis panem illum cœleſtem verum.

33 Panis enim ille Dei is eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ei; Domine, da nobis ſemper panem iſtum.

35 Dixit autem eis Jeſus; Ego ſum panis ille vitæ: qui venit ad me, nequaquam eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet unquam.

36 Sed dixi vobis, certè & vidiſtis me, & non creditis.

37 Quicquid dat mihi Pater, ad me veniet: & eum, qui venit ad me, nequaquam ejecerim foras:

38 Quia deſcendi è cœlo, ut exſequar non voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me.

39 Hæc eſt autem voluntas ejus, qui miſit me, *id eſt*, Patris, ut quicquid mihi dederit, non perdam ex eo, ſed ſuſcitem illud in ultimo illo die.

40 Hæc eſt autem voluntas ejus, qui miſit me, ut quiſquis conſpicit Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & ſuſcitem ipſum ego ultimo illo die.

41 Murmurabant ergo Judæi de eo, quia dixerat, Ego ſum panis ille, qui è cœlo deſcendit.

42 Et dicebant; Nónne iſte eſt ille Jeſus, filius ille Joſephi, cujus nos novimus patrem, & matrem? quomodo ergo dicit iſte: E cœlo deſcendi?

43 Reſpondit ergo Jeſus, & dixit eis, Ne murmurate inter vos.

44 Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum: & ego ſuſcitem ipſum ultimo illo die.

45 Scriptum eſt in Prophetis; Et erunt omnes docti à Deo. Quiſquis ergo audivit à Patre, & didicit, venit ad me.

46 Non quòd Patrem viderit quiſquam, niſi is, qui eſt à Deo: hic vidit Patrem.

47 Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.

48 Ego ſum panis ille vitæ.

49 Patres veſtri ederunt manna in deſerto, & mortui ſunt.

50 Hic eſt panis ille, qui è cœlo deſcendit, ut, qui edit ex eo, non moriatur.

51 Ego ſum panis ille vivus, qui è cœlo deſcendit. Si quis ederit ex hoc pane, vivet in æternum: panis autem, quem ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi vita.

52 Pugnabant ergo Judæi alii adverſus alios, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare, quam edamus?

53 Dixit ergo eis Jeſus, Amen amen dico vobis, niſi ederitis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.

54 Qui edit carnem meam, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam: & ego ſuſcitabo ipſum ultimo illo die.

55 Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.

56 Qui edit meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.

57 Sicut miſit me vivens ille Pater, & ego vivo per Patrem; *ità* etiam, qui ederit me, vivet ipſe quoque per me.

58 Hic eſt panis ille, qui de cœlo deſcendit: non prout ederunt Patres veſtri manna, & mortui ſunt: qui ederit hunc panem, vivet in æternum.

59 Hæc dixit in ſynagoga, quum doceret in *urbe* Capernaumo.

60 Multi ergo ex diſcipulis ejus *his* auditis dixerunt: Durus eſt hic ſermo: quis poteſt eum audire?

61 Sciens autem Jeſus apud ſe diſcipulos ſuos de hoc murmurare, dixit eis; Hoccine vos offendit?

62 *Quid* ſi igitur ſpectaveritis Filium hominis, aſcendentem eò, ubi erat priùs?

63 Spiritus eſt id, quod vivificat, caro non prodeſt quicquam: verba, quæ ego loquor vobis, ſpiritus ſunt, & vita ſunt.

64 Sed ſunt quidam ex vobis, qui non credunt: ſciebat enim à principio Jeſus, quinam eſſent, qui non credebant, & quis eum proditurus eſſet.

65 Et dicebat, Propterea dixi vobis, neminem poſſe venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo.

66 Ex eo *tempore* multi diſcipulorum ejus pedem retulerunt: nec ampliùs cum eo verſabantur.

67 Dixit ergo Jeſus duodecim illis: Num & vos vultis abire?

68 Reſpondit ergo ei Simon Petrus, Domine, ad quem abibimus? verba vitæ æternæ habes:

69 Et nos credidimus, & ſcivimus te eſſe Chriſtum, illum Filium Dei viventis.

70 Reſpondit ei Jeſus, nónne ego vos duodecim elegi? & *tamen* unus ex vobis eſt diabolus.

71 Loquebatur autem de Juda, Simonis *filio*, Iſcariota, futurum e[illegible] ic

prodderet eum, quum esset unus ex illis duodecim.

CAP. VII. *Christus non cum affinibus, sed clàm profectus ad festum, docet in templo. Varia feruntur de eo judicia; & dissident, qui eum comprehendere volebant.*

VErsabatur autem Jesus posthæc in Galilæa: nolebat enim in Judæa versari, quia studebant eum Judæi interimere.
2 Propè autem erat festum Judæorum, Scenopegia.
3 Dixerunt igitur ad eum fratres ejus, Digredere hinc, & vade in Judæam, ut tui quoque discipuli spectent opera tua, quæ facis.
4 Nemo enim occultè facit aliquid, & quærit ipse celebris esse: si hæc facis, manifesta te ipsum mundo.
5 Nam ne fratres quidem ejus credebant in eum.
6 Dicit ergo eis Jesus, Præstitutum illud tempus meum nondum adest: præstitutum autem illud tempus vestrum semper est paratum.
7 Non potest mundus vos odisse: me autem odit, quoniam ego testor de eo opera ejus mala esse.
8 Vos ascendite ad hos dies festos: ego nondum ascendo ad festum, quia præstitutum illud meum tempus nondum expletum est.
9 Hæc autem, quum eis dixisset, mansit in Galilæa.
10 Ut ascenderunt autem fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifestè, sed velut occultè.
11 Judæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant, Ubi est ille?
12 Et mussitatio multa erat in turba de eo, alii quidem dicebant: Vir bonus est: Alii verò dicebant: Non: sed turbam seducit.
13 Nullus tamen liberè loquebatur de eo, propter metum Judæorum.
14 Festo autem illo jam medio ascendit Jesus in templum, ac docebat.
15 Et mirabantur Judæi, dicentes; Quomodo iste literas novit, quum *eas* non didicerit?
16 Respondit eis Jesus, & dixit: Mea doctrina non est mea: sed ejus, qui misit me.
17 Si quis voluerit, quod ille vult, facere, cognoscet de doctrina, utrùm ex Deo sit, an ego à me ipso loquar.
18 Qui à semet ipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus, qui misit ipsum, hic verax est, & injustitia in eo non est.
19 Nónne Moses dedit vobis Legem, & *tamen* nemo ex vobis præstat Legem? quid me studetis interimere?
20 Respondit turba, & dixit, Dæmonium habes: quis te studet interimere?
21 Respondit Jesus, & dixit eis, Unum opus feci, & omnes miramini.
22 Attamen Moses dedit vobis circumcisionem (non quòd ex Mose sit, sed *quia* ex Patribus) & Sabbatho circumciditis hominem.
23 Si circumcisionem accipit homo Sabbatho, ut non solvatur Lex Mosis, mihi indignamini, quòd totum hominem sanum fecerim Sabbatho?
24 Ne judicate secundùm vultum, sed justum illud judicium ferte.
25 Dicebat ergo quidam ex Hierosolymitanis, Nónne hic est, quem student interimere?
26 At ecce, liberè loquitur, & nihil ei dicunt: númnam verè cognoverunt primores, hunc verè esse Christum illum?
27 Sed novimus, unde hic sit: quum autem venerit ille Christus, nemo cogniturus est, unde sit.
28 Clamabat ergo Jesus in templo, docens, & dicens; Et me nôstis, & unde sim nôstis: & à me ipso non veni, sed est verax, qui misit me, quem vos non nôstis.
29 Ego verò novi eum, quia ab ipso sum, & ille me misit.
30 Studebant ergo eum prehendere: sed nemo injecit in eum manum, quia nondum venerat hora illa ipsius.
31 Multi verò ex turba crediderunt in eum, & dicebant: Christus, quum venerit, num signa plura edet iis, quæ iste edidit?
32 Audierunt Pharisæi turbam ista murmurantem de eo, & miserunt Pharisæi, ac primarii sacerdotes ministros, ut eum prehenderent.
33 Dixit ergo eis Jesus, Adhuc paulisper ero vobiscum: deinde abibo ad eum, qui me misit.
34 Quæretis me, nec invenietis: & ubi ego ero, eò vos non poteritis venire.
35 Dixerunt ergo Judæi inter sese, Quónam est iste profecturus, ut nos non inveniamus eum? num ad eos, qui dispersi sunt inter Græcos, profecturus est, & Græcos docturus?
36 Quis est hic sermo, quem dixit? Quæretis me, & non invenietis me: & ubi ego ero, vos non poteritis venire?
37 Ultimo autem die illo magno festi stetit Jesus, & clamavit, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.
38 Qui credit in me, sicut dixit Scriptura, flumina aquæ vivæ ex ventre ipsius fluent.
39 (Hoc autem dixit de Spiritu illo, quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat Spiritus sanctus, quia Jesus nondum erat glorificatus.)
40 Multi ergo è turba, quum audissent hunc sermonem, dicebant, Verè hic est Propheta ille.
41 Alii dicebant; Hic est Christus ille. Quidam autem dicebant; Num enim è Galilæa veniet ille Christus?
42 Nónne Scriptura dicit, ex semine Davidis, & ex *vico* Bethlehema, ubi erat David, venturum illum Christum?
43 Dissidium ergo ortum est in turba propter eum.
44 Quidam autem ex ipsis volebant eum prehendere, sed nemo injecit in eum manus.
45 Venerunt ergo ministri ad primarios sacerdotes, & Pharisæos: qui dixerunt eis; Quare non adduxistis eum?
46 Responderunt ministri; Nunquam ità loquutus est homo, ut homo iste.

47 Re-

47 Responderunt ergo eis Pharisæi; Num & vos seducti estis?
48 Num quis ex primoribus credidit in eum, aut ex Pharisæis?
49 Sed turba hæc, quæ non novit legem, exsecrabilis est.
50 Dicit eis Nicodemus, is, qui venerat ad eum nocte, quum unus esset ex illis.
51 Num Lex nostra condemnat quempiam, nisi prius ex ipso audierit, & cognoverit, quid faciat?
52 Responderunt, & dixerunt ei; Num & tu Galilæus es? scrutare, & scito ex Galilæa prophetam non fuisse suscitatum.
53 Et profectus est unusquisque domum suam.

CAP. VIII. *Christus adulteræ peccata remittit, testatur de se ipso, & de Patre. & quis semen Abrahæ, & quis liber dicendus.*

JEsus autem profectus est in montem Oleарum.
2 Et diluculo rursus adfuit in templo, & totus populus venit ad eum, & sedens, docebat eos.
3 Adducunt autem ad eum Scribæ, & Pharisæi mulierem, in adulterio deprehensam: & quum statuissent eam in medio.
4 Dicunt ei; Magister, hæc mulier deprehensa est in ipso facto, quum mœcharetur:
5 In Lege verò Moses præcepit nobis, ut tales lapidentur: tu ergo, quid dicis?
6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent eum accusare, Jesus autem incurvatus deorsum, digito scribebat in terra.
7 Quum autem perseverarent eum interrogare, sese surrigens, dixit ad eos; Qui vestrûm immunis est à peccato, primus in eam jaciat lapidem.
8 Et rursum incurvatus deorsum, scribebat in terra.
9 Ipsi verò, quum *hæc* audivissent, & à conscientia redarguerentur, singulatim alius post alium exierant, initio facto à senioribus usque ad ultimos: & derelictus est solus Jesus, & mulier in medio stans.
10 Jesus autem sese surrigens, & nemine conspecto præter mulierem, dixit ei; Mulier, ubi sunt illi tui accusatores? nemo te condemnavit?
11 Ipsa verò dixit, Nemo Domine. Dixit autem ei Jesus, Nec ego te condemno: vade, & ne deinceps pecca.
12 Rursum ergo Jesus eis loquutus est, dicens; Ego sum lux illa mundi: qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ.
13 Pharisæi igitur dixerunt ei, Tu de ipso testaris, testimonium tuum non est firmum.
14 Respondit Jesus, & dixit eis; Etiamsi ego testor de me ipso, firmum est testimonium meum: quia scio unde venerim, & quò vadam: vos autem nescitis, unde venerim, & quò vadam.
15 Vos secundùm carnem judicatis, ego non judico quenquam.
16 Quòd si etiam judicarem ego, judicium meum firmum esset: quia solus non sum, sed ego, & qui misit me Pater.
17 Sed & in Lege vestra scriptum est, duorum hominum testimonium firmum esse.
18 Ego *is* sum, qui testor de me ipso, & testatur de me, qui misit me Pater.
19 Dicebant ergo ei; Ubi est tuus ille Pater? Respondit Jesus, neque me nôstis, neque Patrem meum: si me nôssetis, Patrem quoque meum nôssetis.
20 Hæc verba loquutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo; & nemo prehendit eum, quia nondum venerat illa ipsius hora.
21 Dixit ergo iterum eis Jesus, Ego vado, & quæretis me, & in hoc peccato vestro moriemini, quò ego vado, vos non potestis venire.
22 Dicebant ergo Judæi, Num interimet se ipsum, quòd dicat, Quò ego vado, vos non potestis venire?
23 Tunc dixit eis, Vos infernè estis, ego sum supernè: vos ex hoc mundo estis, ego non sum ex hoc mundo:
24 Ideo vobis dixi, vos morituros in peccatis vestris. Nam nisi credideritis me *eum* esse, moriemini in peccatis vestris.
25 Dixerunt ergo ei, Tu quis es? Tum dixit eis Jesus, *Id*, quod à principio dico vobis.
26 Multa habeo, quæ de vobis loquar, ac judicem; sed qui me misit, verax est: & ego, quæ audivi ab eo, hæc loquor mundo.
27 Non cognoverunt se de Patre *hæc* ipsis dicere.
28 Dixit ergo eis Jesus, Quum sustuleritis Filium hominis, tunc agnoscetis me eum esse, & à me ipso nihil facere, sed prout docuit me Pater hæc loqui.
29 Nam qui me misit, mecum est, non reliquit me solum Pater, quia ego, quæ placent ipsi, facio semper.
30 Hæc illo loquente multi crediderunt in eum.
31 Dicebat ergo Jesus iis Judæis, qui crediderant ipsi, Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis.
32 Et cognoscetis veritatem, & veritas vos in libertatem vindicabit.
33 Responderunt ei, Semen Abrahami sumus, neque cuiquam servivimus unquam: quomodo tu dicis, vos in libertatem vindicabimini?
34 Respondit eis Jesus, Amen amen dico vobis, quisquis operam dat peccato, servus est peccati.
35 Servus autem non manet in domo perpetuò: filius manet perpetuò.
36 Itaque, si vos Filius in libertatem vindicârit, verè liberi eritis.
37 Scio vos semen Abrahami esse, sed studetis me interimere, quia sermo ille meus non habet locum apud vos.
38 Ego loquor, quod vidi apud Patrem meum, & vos facitis, quod vidistis apud Patrem vestrum.
39 Responderunt, & dixerunt ei, Pater noster Abrahamus est. Dicit eis Jesus, si filii Abrahami essetis, opera Abrahami faceretis.
40 Nunc autem studetis me interimere, hominem, qui veritatem vobis loquutus sum, quam audivi à Deo: hoc Abrahamus non fecit.
41 Vos facitis opera patris vestri. Itaque dixe-

dixerunt ei, Nos ex scortatione non sumus
geniti: unum patrem habemus, *nempe*
Deum.
42 Dixit ergo eis Jesus, Si Deus pater vester
esset, diligeretis me: ego enim à Deo
prodii, & adsum: nec enim à me ipso veni,
sed ille me misit.
43 Quare loquelam istam meam non agnoscitis?
nempe quoniam non potestis audire
sermonem meum.
44 Vos ex patre diabolo estis, & cupiditates
patris vestri vultis exsequi. Ille fuit
homicida à principio, & in veritate non
perstitit: non est enim veritas in eo. Quotiescunque
loquitur mendacium, de suo loquitur,
quia mendax est, & pater ille mendacii.
45 *Vos* autem, quia ego veritatem dico,
non creditis mihi.
46 Quis ex vobis arguit me de peccato?
si veritatem dico, quare vos non creditis
mihi?
47 Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea
vos non auditis, quia ex Deo non
estis.
48 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt
ei, Nónne bene dicimus, te Samaritanum
esse, & dæmonium habere?
49 Respondit Jesus, ego dæmonium non
habeo, sed honoro Patrem meum, & vos
contumeliâ afficitis me.
50 Ego verò non quæro gloriam meam:
est, qui quærat, & judicet.
51 Amen amen dico vobis: si quis sermonem
meum observaverit, mortem non
conspiciet in æternum.
52 Dixerunt ergo ei Judæi, Nunc agnovimus
te dæmonium habere. Abrahamus
mortuus est, & prophetæ: & tu dicis, Si quis
sermonem meum servaverit, non gustabit
mortem in æternum?
53 Num tu major es patre illo nostro Abrahamo,
qui mortuus est? etiam prophetæ
mortui sunt: quem tu te ipsum facis?
54 Respondit Jesus, Si ego glorifico me
ipsum, gloria mea nihil est: Pater ille meus
is est, qui glorificat me, quem vos dicitis
Deum vestrum esse.
55 Sed non nôstis eum: ego verò ipsum
novi, & si dixero, ipsum mihi non esse notum,
ero similis vestri, *id est*, mendax: sed
eum novi, & sermonem eius observo.
56 Abrahamus pater ille vester gestivit
videre diem istum meum, & vidit, ac gavisus
est.
57 Dixerunt igitur ei Judæi, Quinquaginta
annos nondum habes, & Abrahamum
vidisti?
58 Dixit eis Jesus, Amen amen dico vobis,
priusquam Abrahamus existeret, ego
sum.
59 Sustulerunt ergo lapides, ut jacerent
in eum: Jesus autem occultavit se, & exivit
è templo, quum transivisset per medios
ipsos: & ità præteriit.

CAP. IX. *Cœci à Christo sanati historia.*

PRætergrediens autem, vidit quendam
cœcum à nativitate:
2 Et interrogaverunt eum discipuli ejus,
dicentes; Rabbi, quis peccavit, ille, an parentes
ejus, ut cœcus nasceretur?
3 Respondit Jesus, Neque iste peccavit,
neque parentes eius, *ut cœcus nasceretur*:
sed *cœcus natus est*, ut opera Dei manifesta
fierent in eo.
4 Oportet me vacare operibus ejus, qui
misit me, donec dies est: veniet nox, quum
nemo potest operari.
5 Quamdiu fuero in mundo: Lux sum
mundi.
6 Hoc quum dixisset, spuit humi, & fecit
lutum ex sputo, & illevit luto oculos cœci
illius:
7 Dixítque ei: Vade, ablue *oculos* in piscina
Siloam, quod est, si interpreteris, Missus.
Abiit ergo, & abluit *oculos*, rediítque videns.
8 Vicini ergo, & qui priùs conspexerant
eum cœcum esse, dicebant; Nónne hic est,
qui sedebat, & mendicabat?
9 Alii dicebant, Certè hic est: alii verò,
Certè similis est ei. Ille *verò* dicebat, Certè
ego *is* sum.
10 Dixerunt ergo ei; Quomodo aperti
sunt tibi oculi?
11 Respondit ille, & dixit; Quidam, qui
dicitur Jesus, lutum fecit, & inunxit oculos
meos, & dixit mihi, Vade ad piscinam Siloam,
& ablue *oculos*. Ut autem abii, & ablui
oculos, vidi.
12 Dixerunt ergo ei, Ubi est ille? Ait: Nescio.
13 Adducunt eum ad Pharisæos, eum, *inquam*,
qui olim cœcus fuerat.
14 Erat autem Sabbathum, quum lutum
faceret Jesus, & aperiret oculos ejus.
15 Rursus ergo interrogârunt eum etiam
Pharisæi, quomodo videndi facultatem esset
adeptus. Ille verò dixit eis: Lutum imposuit
oculis meis, & ablui *oculos*, & video.
16 Dicebant ergo ex Pharisæis quidam,
Homo iste non est à Deo: nam Sabbathum
non observat. Alii dicebant; Quomodo
potest quispiam peccator talia signa edere?
Et dissidium erat inter eos.
17 Rursus dicunt cœco, Tu quid dicis de
ipso, quòd aperuit oculos tuos? ille autem
dixit: Certè propheta est.
18 Non crediderunt ergo Judæi de eo,
quòd cœcus fuisset, & videndi facultatem
esset adeptus, usque quò vocârunt eius parentes,
ejus, *inquam*, qui videndi facultatem
fuerat adeptus.
19 Et interrogaverunt eos, dicentes;
Hiccíne est filius ille vester, quem vos dicitis
cœcum natum esse? quomodo ergo nunc
videt?
20 Responderunt eis parentes ejus, &
dixerunt: Scimus hunc esse filium illum nostrum,
& cœcum natum esse:
21 Quomodo verò nunc videat, nescimus:
aut quis ejus aperuerit oculos, nos
nescimus: ipse ætatem habet, ipsum interrogate,
ipse de se loquetur.
22 Hæc dixerunt parentes eius quòd metuerent
Judæos: jam enim constituerant
Judæi, ut, si quis eum profiteretur esse Christum,
synagogâ moveretur.
23 Propterea parentes eius dixerunt:
Ætatem habet, ipsum interrogate.
24 Secundò ergo vocârunt hominem, qui
fuerat cœcus, & dixerunt ei, Tribue gloriam
Deo,

Deo, nos hunc hominem scimus peccatorem esse.

25 Respondit igitur ille,& dixit,An peccator sit, nescio : unum scio, me, quum cæcus fuerim, nunc videre.

26 Dixerunt autem ei rursus, Quid fecit tibi? quomodo aperuit oculos tuos?

27 Respondit eis jam vobis dixi, & non audivistis : cur iterum vultis audire? num & vos fieri vultis ipsius discipuli?

28 Itaque conviciati sunt ei, & dixerunt, Tu discipulus illius es: nos autem Mosis discipuli sumus.

29 Nos scimus, Deum esse loquutum Mosi: hic autem unde sit, nescimus.

30 Respondit ille, & dixit eis; At enim istud mirum est, quod vos nesciatis, unde sit, & *tamen* aperuit meos oculos.

31 Scimus autem, quod Deus peccatores non audiat: sed si quis Dei cultor est, & facit, quod ille vult, *ille* hunc audit.

32 A seculo non est auditum, aliquem aperuisse oculos ejus, qui cæcus natus fuerit.

33 Nisi esset hic à Deo, non posset *tale* quicquam facere.

34 Responderunt, & dixerunt ei, Tu in peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.

35 Audivit Jesus eum ejectum foras: & eum nactus, dixit ei; Tune credis in Filium Dei?

36 Respondit ille, & dixit; Quis est, Domine, ut credam in eum?

37 Dixit autem ei Jesus, Et vidisti eum, & is est, qui loquitur tecum.

38 At ille ait, Credo, Domine. Et adoravit eum.

39 Et dixit Jesus: Ad judicium *exercendum* ego in hunc mundum veni: ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant.

40 Audierunt autem hæc quidam ex Pharisæis, qui cum ipso erant, & dixerunt ei, Num & nos cæci sumus?

41 Dixit eis Jesus, Si cæci essetis, non haberetis peccatum, nunc verò dicitis, Videmus: itaque peccatum vestrum manet.

CAP. X. *Christus distinguens verum Pastorem à mercenario, & ovium naturam describens, conciliat sibi à Iudæis odium, & calumnias.*

AMen amen dico vobis, qui non ingreditur per ostium in caulam ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro.

2 Qui verò ingreditur per ostium, pastor est ovium.

3 Huic aperit janitor, & oves vocem ejus audiunt: & suas oves vocat nominatim, & educit eas.

4 Quumque suas oves emiserit, antegreditur eas: & oves eum sequuntur, quia noverunt vocem ejus.

5 Alienum autem nequaquam sequuntur, sed fugient ab eo: quia non nôrunt vocem alienorum.

6 Hanc similitudinem dixit eis Jesus. Illi verò non cognoverunt, quænam illa essent, quæ loquebatur eis.

7 Jesus ergo rursum dixit eis; Amen amen dico vobis, ego sum ostium illud ovium.

8 Quotquot ante me venerunt, fures sunt, & latrones; sed oves non auscultârunt eis.

9 Ego sum illud ostium: per me si quis introierit, servabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.

10 Fur non venit, nisi ut furetur, & mactet, ac perdat *oves*: ego veni, ut vitam habeant, & abundent.

11 Ego sum pastor ille bonus: bonus pastor animam suam deponit pro ovibus.

12 Mercenarius autem, & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, spectans lupum venientem, relinquit oves, & fugit: lupus autem eas rapit, & dispergit ovile.

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non est illi cura ovium.

14 Ego sum pastor ille bonus, & agnosco meas, & agnoscor à meis.

15 Prout novit me Pater, *ità* & ego novi Patrem, & animam meam depono pro ovibus.

16 Alias etiam oves habeo, quæ non sunt ex hac caula: illas quoque oportet me adducere: nam vocem meam audient: Fietque unus grex, & unus pastor.

17 Propterea Pater me diligit, quia ego depono animam meam, ut eam rursus assumam.

18 Nemo tollit eam à me, sed ego depono eam per me ipsum: auctoritatem habeo deponendi eam, & auctoritatem habeo rursus eam assumendi. Hoc præceptum accepi à Patre meo.

19 Dissidium igitur rursum ortum est inter Judæos propter istos sermones.

20 Dicebant autem multi eorum, Dæmonium habet, & insanit, quid eum auditis?

21 Alii dicebant, Hæc verba non sunt dæmoniaci: num dæmonium potest cæcorum oculos aperire?

22 Facta sunt autem Encænia Hierosolymis, & hyems erat.

23 Et ambulabat Jesus in templo in porticu Solomonis.

24 Cinxerunt igitur eum Judæi, & dixerunt ei, Quousque animam nostram suspendis? si tu es Christus ille, dic nobis apertè.

25 Respondit eis Jesus, Dixi vobis, nec creditis: opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testantur de me.

26 Sed vos non creditis: non enim estis ex ovibus illis meis, sicut dixi vobis.

27 Oves illæ meæ vocem meam audiunt, & ego eas agnosco, & sequuntur me:

28 Et ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quisquam è manu mea.

29 Pater ille meus, qui mihi dedit eas, major omnibus est: neque quisquam potest eas eripere è manu Patris mei.

30 Ego, & Pater unum sumus.

31 Sustulerunt ergo rursum lapides Judæi, ut eum lapidarent.

32 Respondit eis Jesus, Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo: propter quod illorum operum me lapidatis?

33 Responderunt ei Judæi, dicentes; Ob bonum opus non lapidamus te, sed ob blasphemiam, id est, quia tu homo quum sis, facis te ipsum Deum.

34 Respondit eis Jesus, Nónne scriptum est in Lege vestra, Ego dixi, Dii estis?

35 Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi scriptura:

36 Mihne,

36 *Méne*,quem Pater ſanctificavit,& miſit
in mundum , vos dicitis blaſphemare, quia
dixi : Filius Dei ſum ?
37 Si non facio opera Patris mei , nolite
credere mihi.
38 Sin verò *illa* facio , etiamſi mihi non
credatis,operibus *tamen* credite : ut cogno-
ſcatis , & credatis Patrem in me eſſe , & me
in eo.
39 Rurſus ergo ſtudebant eum prehende-
re : ſed exivit ex eorum manu.
40 Abiítque rurſus ad trajectum Jorda-
nis , in eum locum , ubi primùm fuerat Jo-
hannes,quum baptizaret,manſítque illic.
41 Multi autem veniebant ad eum , & di-
cebant , Johannes quidem ſignum nullum
edidit : quæcunque autem de iſto dixit, ve-
ra erant.
42 Et multi illic crediderunt in eum.

CAP. XI. *Lazarus mortuus reſuſcitatur. Chriſtus concionatur. Cajaphas inſcius vaticinatur.*

Erat autem infirmus quidam , *nomine* La-
zarus, à Bethania,ex vico Mariæ,& Mar-
thæ,ſororis ipſius.
2 (Maria autem ea erat , quæ unxit Do-
minum unguento, & exterſit pedes ejus ca-
pillis ſuis : cujus frater Lazarus infirmus
erat :)
3 Miſerunt ergo ſorores ejus ad ipſum ,
dicentes ; Domine, ecce, *is*,quem amas,eſt
infirmus.
4 Jeſus autem *hoc* audito, dixit, Hæc in-
firmitas non eſt *immiſſa* ad mortem, ſed pro
Dei gloria , ut per eum *morbum* glorifice-
tur Filius Dei.
5 Diligebat autem Jeſus Martham , & ſo-
rorem ejus,& Lazarum.
6 Ut ergo audivit *illum* ægrotare , tum
quidem manſit duos dies in eo loco , ubi
erat :
7 Deinde poſtea dixit diſcipulis , Eamus
in Judæam rurſus.
8 Dicunt ei diſcipuli , Rabbi, modò ſtu-
debant te Judæi lapidare , & rurſum illuc
abis ?
9 Reſpondit Jeſus , Nónne duodecim
ſunt horæ diei? ſi quis ambulet interdiu ,
non impingit : quia lucem hujus mundi
cernit:
10 Si quis autem ambulet nocte , impin-
git : quia lux ei non adeſt.
11 Hæc ait : & poſtea dixit eis , Lazarus,
amicus ille noſter , dormit, ſed proficiſcor,
ut à ſomno excitem eum.
12 Dixerunt ergo diſcipuli ejus,Domine,
ſi dormit,ſervabitur.
13 Hoc autem dixerat Jeſus de ipſius
morte : at illi putârunt eum de dormitione
ſomni dicere.
14 Tunc ergo Jeſus dixit eis apertè , La-
zarus mortuus eſt.
15 Et gaudeo propter vos (ut credatis)me
illic non fuiſſe,ſed eamus ad eum.
16 Dixit autem Thomas , qui dicitur Di-
dymus, condiſcipulis, Eamus & nos, ut mo-
riamur cum eo.
17 Venit ergo Jeſus,& invenit eum quar-
tum jam diem in monumento agere.
18 Erat autem Bethania propè Hieroſo-
lymam,ferè ſtadiis quindecim:
19 Multíque ex Judæis venerant ad Mar-
tham,& Mariam,& eas,quæ cum ipſis erant,
ut conſolarentur eas de fratre ſuo.
20 Martha ergo ùt audivit Jeſum venire,
occurrit ei : Maria verò domi ſedebat.
21 Dixit autem Martha Jeſu , Domine , ſi
fuiſſes hic,frater meus non fuiſſet mortuus :
22 Sed , & nunc ſcio fore , ut quæcunque
petieris à Deo,det tibi.
23 Dicit ei Jeſus,Reſurget frater tuus.
24 Dicit ei Martha, Scio reſurrecturum in
reſurrectione ultimo illo die.
25 Dixit ei Jeſus, Ego ſum reſurrectio, &
vita, qui credit in me, etiamſi mortuus fue-
rit,vivet :
26 Et quiſquis vivit, & credit in me,non
morietur in æternum. Credis hoc ?
27 Ait illi , Etiam Domine, ego credo te
eſſe Chriſtum illum,Filium illum Dei,qui in
mundum venturus erat.
28 Et quum hæc dixiſſet , abiit , & clàm
vocavit Mariam , ſororem ſuam , dicens :
Magiſter adeſt,& te vocat.
29 Illa ùt audivit , ſurgit citò, & venit ad
eum.
30 (Nondum autem venerat Jeſus in vi-
cum: ſed erat in loco , ubi occurrerat ei
Martha :)
31 Judæi ergo, qui domi erant cum ea, &
conſolabantur eam,quum vidiſſent Mariam
citò ſurrexiſſe, & exiiſſe, ſequuti ſunt eam,
dicentes ; Certè abit ad monumentum ; ut
illic fleat.
32 Maria verò,quum veniſſet eò, ubi erat
Jeſus, viſo eo, accidit ad ejus pedes , dicens
ei ; Domine, ſi fuiſſes hic,non eſſet mortuus
frater meus.
33 Jeſus autem ùt vidit eam flentem , &
Judæos , qui unà venerant cum ea , flentes ,
infremuit ſpiritu,& turbavit ſe ipſum.
34 Et dixit , Ubi poſuiſtis eum ? Dicunt
ei,Domine,Veni,& vide.
35 Lacrymatus eſt Jeſus.
36 Dixerunt ergo Judæi , Ecce quomodo
amabat eum.
37 Quidam autem ex ipſis dixerunt,Non
poterat hic,qui aperuit oculos cæci,facere,
ut & iſte non moreretur ?
38 Jeſus ergo rurſum fremens apud ſemet
ipſum, venit ad monumentum : erat autem
ſpelunca,& lapis erat ei impoſitus.
39 Ait Jeſus ; Tollite lapidem. Dicit ei
Martha,ſoror ejus,qui mortuus fuerat; Do-
mine,jam olet : quatuor enim dierum eſt.
40 Dicit ei Jeſus, Nónne dixi tibi,fore,ſi
credideris,ut videas gloriam Dei ?
41 Suſtulerunt ergo lapidem è *loco* , ubi
mortuus ille fuerat poſitus : Jeſus autem ſu-
ſtulit ſurſum oculos, & dixit, Pater, gratias
ago tibi,quòd me audieris.
42 Ego verò ſciebam me ſemper à te au-
diri : ſed propter turbam circumſtantem
hoc dixi,ut credant me à te miſſum eſſe.
43 Et quum hæc dixiſſet , clamavit voce
magnâ:Lazare,adeſdum foras.
44 Tum, qui fuerat mortuus, prodiit pe-
des , & manus vinctus faſciis , vultus autem
ejus ſudario erat obvinctus,Dicit eis Jeſus,
Solvite eum,& ſinite abire.
45 Multi ergo ex Judæis,qui venerant ad
Mariam , & ſpectârant , quæ fecerat Jeſus ,
crediderunt in eum.

46 Qui-

46 Quidam autem ex eis abierunt ad Pha-
risæos, & dixerunt eis, quæ fecerat Jesus.
47 Coëgerunt ergo primarii sacerdotes,
& Pharisæi consilium, & dicebant ; Quid a-
gemus ? nam hic homo multa signa edit.
48 Si omittamus eum ita, omnes ei cre-
dent : venientque Romani, & delebunt tum
locum nostrum, tum gentem,
49 Unus autem ex ipsis, Cajaphas, ponti-
fex maximus anni illius, dixit eis, Vos nihil
scitis.
50 Nec cogitatis conducere nobis, ut u-
nus homo moriatur pro populo, & tota gens
non pereat.
51 Hoc autem ex semet ipso non dixit ;
sed quum esset pontifex maximus anni il-
lius, prophetavit fore, ut Jesus pro gente
moreretur ;
52 Nec tantùm pro ea gente, sed ut etiam
filios Dei dispersos congregaret in unum.
53 Ab illo ergo die, consultabant unà, ut
interimerent eum.
54 Jesus ergo palàm ampliùs non ambu-
labat inter Judæos: sed abiit illinc in regio-
nem, quæ est propè desertum : in urbem,
quæ dicitur Ephraim : & illic commoraba-
tur cum discipulis suis.
55 Propè autem erat Pascha Judæorum :
& ascenderunt multi Hierosolymam ex illa
regione ante Pascha, ut purificarent se.
56 Quærebant ergo Jesum, & loqueban-
tur alii cum aliis in templo stantes, Quid
videtur vobis, an venturus non est ad fe-
stum ?
57 Dederunt autem primarii sacerdotes,
& Pharisæi præceptum, ut si quis nôsset, ubi
esset, indicaret, ut prehenderent eum.

CAP. XII. *Christus à Maria ungitur. Hie-
rosolymam ingreditur, & tristatur.*

Jesus ergo sex ante Pascha diebus venit in
Bethaniam, ubi erat Lazarus ille, qui fuerat
mortuus, quem suscitaverat ex mortuis.
2 Fecerunt igitur ei cœnam illic, & Mar-
tha ministrabat : Lazarus autem unus erat
ex iis, qui simul discumbebant cum eo.
3 Maria verò acceptâ librâ unguenti nar-
di liquidæ multi pretii, unxit pedes Jesu,
& extersit pedes ejus capillis suis : domus
autem impleta est odore unguenti.
4 Dixit ergo quidam ex discipulis ejus,
nempe Juda, Simonis *filius*, Iscariotes, qui e-
rat eum proditurus.
5 Quare hoc unguentum non veniit tre-
centis denariis, & datum est pauperibus ?
6 Dixit autem hoc, non quòd pauperum
ipsi cura esset, sed quia fur erat, & marsu-
pium habebat, & ea, quæ immittebantur
portabat.
7 Dixit ergo Jesus, Omitte eam, in diem
funerationis meæ asservavit istud.
8 Pauperes enim semper habebitis vobi-
scum, me verò non semper habebitis.
9 Cognovit ergo turba multa ex Judæis
eum illic esse: & venerunt non propter Je-
sum tantùm, sed etiam, ut Lazarum vide-
rent, quem excitârat à mortuis.
10 Consultârunt autem primarii sacerdo-
tes, ut Lazarum etiam interimerent :
11 Quia multi ex Judæis propter eum ab-
ibant, & credebant in Jesum.
12 Postero die turba multa, quæ venerat
ad diem festum, quum audissent Jesum ve-
nire Hierosolymam.
13 Acceperunt ramos palmarum, & pro-
dierunt ei obviàm, & clamabant, Hosanna,
Benedictus, qui venit in nomine Domini,
Rex ille Jisraëlis.
14 Nactus autem Jesus asellum, insedit
ei, sicut scriptum est :
15 Ne metue filia Sionis : ecce, Rex ille
tuus venit insidens pullo asinæ.
16 Hæc autem non cognoverunt disci-
puli ejus primò : sed quum glorificatus es-
set Jesus, tunc recordati sunt hæc esse scri-
pta de eo, & sese hæc illi præstitisse.
17 Testabatur verò turba, quæ erat cum
eo, quòd Lazarum vocâsset è monumento,
& suscitâsset eum ex mortuis.
18 Propterea etiam occurrit ei turba,
quia audierat eum edidisse hoc signum.
19 Pharisæi ergo dixerunt inter se, Vide-
tisne nos nihil proficere ? ecce, mundus
eum sequutus est.
20 Erant autem quidam Græci ex iis, qui
ascendunt, ut adorent in festo.
21 Isti ergo venerunt ad Philippum, qui
erat à Bethsaida, *urbe* Galilææ, & rogârunt
eum, dicentes ; Domine, vellemus Jesum vi-
dere.
22 Venit Philippus, & dicit Andreæ: An-
dreas rursum, & Philippus dicunt Jesu.
23 Jesus autem respondit eis, dicens ; Ve-
nit hora illa glorificandi filii hominis.
24 Amen amen dico vobis, nisi granum
frumenti ceciderit in terram, & mortuum
fuerit, ipsum solum manet : si verò mor-
tuum fuerit, multum fructum adfert.
25 Qui amat animam suam, perdet eam ;
& qui odit animam suam in hoc mundo, in
vitam æternam custodiam eam.
26 Si quis mihi ministrat, me sequatur:
& ubi ego fuero, illic & minister meus erit,
& si quis mihi ministraverit, honorabit eum
Pater.
27 Nunc anima mea turbata est: & quid
dicam ? Pater, libera me ab hac hora ; sed
propterea veni in horam hanc.
28 Pater, glorifica nomen tuum. Venit
ergo vox è cœlo, *dicens* ; Et glorificavi, &
rursus glorificabo.
29 Turba ergo, quæ adstabat, & audierat,
dicebat tonitru esse factum. Alii dicebant,
Angelus ei loquutus est.
30 Respondit Jesus, & dixit ; Non pro-
pter me hæc vox exstitit, sed propter vos.
31 Nunc judicium adest mundi hujus :
nunc princeps ille mundi hujus ejicietur
foras.
32 Et ego si sublatus fuero è terra, omnes
traham ad me ipsum.
33 (Hoc autem dicebat, significans, quâ
morte futurum erat, ut moreretur.)
34 Respondit ei turba, nos audivimus
ex Lege, Christum manere in æternum :
quomodo igitur tu dicis, oportere tolli Fi-
lium hominis ? quis est iste Filius homi-
nis ?
35 Dixit igitur eis Jesus, Adhuc parvo
tempore lux vobiscum est : ambulate, dum
lucem habetis, ne vos tenebræ deprehen-
dant : qui ambulat in tenebris, nescit quò
vadat :
36 Dum lucem habetis, credite in lucem,

ut filii lucis fiatis. Hæc loquutus est Jesus: & quum abiisset, occultavit se ab eis.
37 Quum autem tot signa coram eis edidisset, non credebant in eum:
38 Ut sermo Esajæ Prophetæ impleretur, quem dixit, Domine, quis credidit sermoni nostro, & brachium Domini, cui detectum est?
39 Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esajas:
40 Excæcavit oculos eorum, & obduravit corda eorum: ne videant oculis, & sint intelligentes corde, & sese convertant, & sanem eos.
41 Hæc dixit Esajas, quando vidit gloriam ejus, & loquutus est de eo.
42 Veruntamen etiam ex primoribus multi crediderunt in eum; sed propter Pharisæos *hoc* non profitebantur, ne synagogâ moverentur.
43 Dilexerunt enim gloriam hominum potiùs, quàm gloriam Dei.
44 Jesus autem clamavit, & dixit, Qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me.
45 Et qui conspicit me, conspicit eum, qui misit me.
46 Ego lux in mundum veni, ut quisquis credit in me, in tenebris non maneat.
47 Si quis autem audierit verba mea, & non crediderit, ego non damno ipsum. Non enim veni, ut damnem mundum; sed ut servem mundum.
48 Qui aspernatur me, nec recipit verba mea, habet, qui condemnet ipsum: sermo, quem loquutus sum, ille damabit eum ultimo illo die.
49 Quia ego ex me ipso non sum loquutus: sed qui misit me & Pater, ipse mihi præcepit, quid dicam, & quid loquar.
50 Et scio, præceptum ejus vitam æternam esse. Quæ igitur ego loquor, prout dixit mihi Pater, ità loquor.

CAP. XIII. *Christus lavat pedes Apostolorum, notat proditorem, prædicit lapsum Petri.*

ANte festum autem diem Paschæ, sciens Jesus venisse horam illam digrediendi ex hoc mundo ad Patrem, quum dilexisset suos illos, qui erant in mundo, usque ad finem dilexit eos.
2 Et cœnâ peractâ, (quum diabolus jam immisisset in cor Judæ, *filii* Simonis Iscariotæ, ut proderet eum;
3 Sciens Jesus Patrem omnia dedisse sibi in manus, & se à Deo prodiisse, & ad Deum abire:
4 Surgit à cœna, & deponit pallium: acceptóque linteo, præcinxit se.
5 Deinde immisit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.
6 Venit ergo ad Simonem Petrum: qui dixit ei, Domine, tu mihi lavas pedes?
7 Respondit Jesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis, nunc cognosces autem postea.
8 Dicit ei Petrus, Non lavabis meos pedes in æternum. Respondit ei Jesus, Nisi lavero te, nihil mecum habebis commune.
9 Dicit ei Simon Petrus, Domine, non solùm pedes meos, sed etiam manus, & caput.
10 Dicit ei Jesus, Ei, qui lotus est, non opus est, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus: & vos mundi estis, sed non omnes.
11 Nôrat enim eum, à quo prodebatur: propterea dixit, Non omnes estis mundi.
12 Postquam ergo lavisset pedes eorum, & pallium suum recepisset rursum recubuit, & dixit eis: Nôstísne, quid fecerim vobis?
13 Vos me vocantes, *dicitis*, Magister, ac Domine, & bene dicitis: sum enim.
14 Itaque, si ego lavi pedes vestros Dominus, & præceptor, vos quoque debetis alii aliorum pedes lavare.
15 Exemplum enim præbui vobis, ut prout ego feci vobis, *ità* & vos faciatis.
16 Amen amen dico vobis, Servus non est major Domino suo, neque legatus major eo, à quo missus est.
17 Si hæc noveritis, beati eritis, si ea feceritis.
18 Non de omnibus vobis loquor: ego scio, quos elegerim: sed *oportet* impleatur Scriptura: Qui edit mecum panem, sustulit adversùm me calcem suum.
19 Jam nunc dico vobis, priusquam fiat, ut quum factum fuerit, credatis me *eum* esse.
20 Amen amen dico vobis, quando aliquem misero, quisquis *eum* recipit, me recipit: qui verò me recipit, recipit eum, qui me misit.
21 Quum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, & testatus est, dixitque. Amen amen dico vobis, unus ex vobis prodet me.
22 Discipuli ergo aspiciebant alii ad alios, incerti, de quo diceret.
23 Erat autem quidam ex discipulis Jesu, recumbens in sinu ipsius, *nimirum* is, quem diligebat Jesus.
24 Innuit ergo huic Simon Petrus, *ut* percontaretur, quisnam esset, de quo diceret.
25 Ille verò, quum sese inclinâsset in pectus Jesu, dicit ei, Domine, quis est?
26 Respondet Jesus, Ille est, cui ego intinctam offulam dedero. Et quum intinxisset offulam, dedit Judæ, *filio* Simonis Iscariotæ.
27 Et post *sumtam* offulam tunc ingressus est in illum satanas. Dicit igitur ei Jesus, Quod facis, mox facito.
28 Hoc autem nemo accumbentium intelligebat, quorsum ei dixisset.
29 Quidam enim putabant, quoniam marsupium habebat Judas, Jesum ei dixisse, Eme, quibus opus est nobis ad festum: aut egenis ut aliquid daret.
30 Ille igitur acceptâ offulâ statim exivit: erat autem nox.
31 Quum ergo exivisset, dicit Jesus, Nunc glorificatus est Filius hominis, & Deus glorificatus in eo.
32 *Quod* si Deus glorificatus est in eo, Deus quoque glorificabit eum in sese, & statim glorificabit eum.
33 Filioli, adhuc paulisper vobiscum sum, Quæretis me: sed sicut dixi Judæis; Quò ego vado, vos non potestis venire: *ità* & vobis nunc dico.
34 Præceptum novum do vobis, Ut alii alios diligatis: sicut, *inquam*, dilexi vos, ut vos etiam diligatis alii alios.

35 Ex

35 Ex hoc omnes cognoſcent, vos eſſe di-
ſcipulos meos, ſi Charitatem habueritis alii
in alios.
36 Dicit ei Simon Petrus, Domine, quò
abis? Reſpondit ei Jeſus: Quò abeo, non
potes me nunc ſequi: poſtea verò ſequeris
me.
37 Dicit ei Petrus, Domine, quare non
poſſum te ſequi nunc? animam meam pro
te deponam.
38 Reſpondit ei Jeſus, Animam tuam pro
me depones? amen amen dico tibi, non e-
mittet vocem gallus, donec ter me abnega-
veris.

CAP. XIV. *Chriſtus via, vita, veritas, pro-
mittit Spiritum S. ejúſque officium deſcri-
bit.*

NE turbator cor veſtrum: creditis in
Deum, etiam in me credite.
2 In domo Patris mei habitationes mul-
tæ ſunt, alioqui dixiſſem vobis.
3 Proficiſcor paraturus vobis locum: &
quum profectus fuero, & paravero vobis
locum, rurſum veniam, & aſſumam vos ad
me ipſum: ut, ubi ero ego, & vos ſitis.
4 Et quò ego abeam ſcitis, & viam ſcitis.
5 Dicit Thomas, Domine, neſcimus quò
abeas: quomodo igitur poſſumus viam
ſcire?
6 Dicit ei Jeſus: Ego ſum via illa, & illa
veritas, & vita illa: nemo venit ad Patrem,
niſi per me.
7 Si nôſſetis me, Patrem etiam meum nôſ-
ſetis: & jam nunc nôſtis eum, & vidiſtis
eum.
8 Dicit ei Philippus, Domine, oſtende
nobis Patrem, & ſufficit nobis.
9 Dicit eis Jeſus, Tantum temporis vo-
biſcum ſum, & non nôſtis me? Philippe,
qui vidit me, vidit Patrem: quomodo igi-
tur tu dicis, Oſtende nobis Patrem?
10 Non credis me in Patre, & Patrem in
me eſſe? Verba, quæ ego loquor vobis, à
me ipſo non loquor: ſed pater, qui in me
manet, ipſe facit opera.
11 Credite mihi, me in Patre, & Patrem
in me *eſſe*: ſin minùs, propter ipſa opera
credite mihi.
12 Amen amen dico vobis, qui credit in
me, opera, quæ ego facio, & ipſe faciet, &
majora illis faciet. Nam ego ad Patrem
meum proficiſcor.
13 Et quicquid petieritis in nomine meo,
hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.
14 Si quid petieritis in nomine meo, ego
faciam.
15 Si diligitis me, præcepta mea ſervate.
16 Ego verò rogabo Patrem; & alium ad-
vocatum dabit vobis, ut maneat vobiſcum
in æternum:
17 *Nempe* Spiritum illum veritatis, quem
mundus non poteſt recipere, quia non con-
ſpicit eum, nec novit eum: vos autem nô-
ſtis eum, quia apud vos manet, & in vobis
erit.
18 Non relinquam vos orbos: redeo ad
vos.
19 Adhuc paululùm, & mundus me non
ampliùs conſpiciet, vos autem conſpicie-
tis me: quia ego vivo, vos etiam vivetis.
20 In illo die vos cognoſcetis me eſſe in
Patre meo, & vos in me, & me in vobis.
21 Qui tenet præcepta mea, & obſervat
illa, is eſt, qui diligit me: qui autem diligit
me, diligetur à Patre meo: & ego diligam
eum, & ei conſpiciendum exhibebo me
ipſum.
22 Dicit ei Judas, non *ille* Iſcariotes, Do-
mine, quid eſt, cur te ſis nobis conſpicien-
dum exhibiturus, & non mundo?
23 Reſpondit Jeſus, & dixit ei, Si quis di-
ligit me, ſermonem meum obſervabit, &
Pater meus diliget eum, & ad eum venie-
mus, & apud eum habitabimus.
24 Qui non diligit me, ſermones meos
non obſervat: & ſermo, quem auditis, non
eſt meus, ſed ejus, qui miſit me, *nempe* Patris.
25 Hæc loquutus ſum vobis, apud vos
manens.
26 Advocatus autem ille, *id eſt*, Spiritus
ſanctus, quem mittit Pater in nomine meo,
ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis o-
mnia, quæ dixi vobis.
27 Pacem relinquo vobis, pacem illam
meam do vobis: non prout mundus dat,
ego do vobis. Ne turbator cor veſtrum, ne-
que formidato.
28 Audiviſtis me dixiſſe vobis, Abeo, &
redeo ad vos. Si diligeretis me, gauderetis
utique, quòd dixerim, proficiſcor ad Pa-
trem: nam pater major me eſt.
29 Et nunc dixi vobis, priuſquam fiat, ut,
quum factum fuerit, credatis.
30 Non loquar ampliùs multa vobiſcum:
venit enim princeps mundi hujus, ſed in
me non habet quicquam.
31 Sed ut nôrit mundus, Patrem à me di-
ligi: & prout præcepit mihi Pater, ità fa-
ciam; ſurgite, abeamus hinc.

CAP. XV. *Chriſtus vitis, & palmitum ſi-
militudine oſtendit, quomodo diſcipuli fru-
ctum ferre poſſint, & ad dilectionem, & pa-
tientiam ſuo exemplo eos hortatur.*

EGo ſum vitis illa vera, & Pater meus eſt
agricola ille.
2 Omnem palmitem in me non ferentem
fructum, tollit: & omnem, qui fert fructum,
purgat, ut plùs fructûs adferat.
3 Jam vos puri eſtis propter ſermonem,
quem loquutus ſum vobis.
4 Manete in me, & ego in vobis *manebo*:
ſicut palmes non poteſt ferre fructum à ſe-
met ipſo, *id eſt*, niſi manſerit in vite; ità
nec vos, niſi in me manſeritis.
5 Ego ſum vitis, vos palmites: is, qui ma-
net in me, & in quo ego *maneo*, hic fert
fructum multum: nam ſeorſim à me nihil
poteſtis facere.
6 Niſi quis in me manſerit, abjectus ex-
tra *vineam* ſtatim ùt palmes areſcet: dein-
de congregantur iſti *palmites*, & in ignem
abjiciuntur, & ardent.
7 Si manſeritis in me, & verba mea in
vobis manſerint, quicquid volueritis, peti-
te, & fiet vobis.
8 In hac re glorificatus fuerit Pater meus,
ut fructum multum adferatis: & eritis mei
diſcipuli.
9 Prout dilexit me Pater, ità & ego dile-
xi vos: manete in illa mea charitate.
10 Si præcepta mea obſervaveritis, ma-
nebitis in charitate mea, ſicut ego Patris

mei præcepta servavi, & maneo in ejus charitate.

11 Hæc loquutus sum vobis, ut gaudium illud meum in vobis maneat, & gaudium vestrum impleatur.

12 Hoc est mandatum illud meum, ut diligatis alii alios, prout dilexi vos.

13 Majorem charitatem nullus habet, quàm istam, ut quispiam animam suam deponat pro amicis suis.

14 Vos amici mei eritis, si feceritis, quæcunque ego præcipio vobis.

15 Non ampliùs dicam vos servos, quia servus nescit, quid faciat dominus ipsius: vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis.

16 Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & constitui vos, ut abeuntes, fructum feratis, & fructus vester maneat: ut quicquid petieritis à Patre in nomine meo, det vobis.

17 Hæc præcipio vobis, ut diligatis alii alios.

18 Si mundus vos odit, scitis me priùs, quàm vos *ab illis* odio habitum.

19 Si ex mundo essetis, mundus, quod suum est, amaret: quia verò ex mundo non estis, sed ego elegi vos ex mundo, propterea odit vos mundus.

20 Mementote sermonis illius, quem ego dixi vobis, Non est servus major domino suo: si me persequuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum observaverunt, & vestrum observabunt.

21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia non noverunt eum, qui misit me.

22 Si non venissem, & loquutus essem eis, peccatum non haberent; nunc autem non habent, quod prætexant peccato suo.

23 Qui me odit, *is* etiam Patrem meum odit.

24 Si opera non fecissem inter eos, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem, & viderunt, & oderunt tum me, tum Patrem meum.

25 Sed *oportet*, ut impleatur sermo, qui in Lege ipsorum scriptus est: Oderunt me immeritò.

26 Quum autem venerit Advocatus ille, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus, *inquam*, ille veritatis, qui à patre emanat, ille testabitur de me.

27 Sed & vos testabimini, quoniam à principio mecum estis.

CAP. XVI. *Christus discipulis crucem prædicit, consolatorem promittens, ejúsque officium describens: angustias suorum mulieri parturienti comparat.*

HÆc loquutus sum vobis, ut ne offendamini.

2 Movebunt vos synagogis: imò veniet tempus, quum quisquis vos interemerit, putet *se* cultum præstare Deo.

3 Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4 Sed hæc loquutus sum vobis, ut ubi venerit hora illa, memineritis eorum, *nempe*, quòd ego *hæc* dixerim vobis: hæc autem vobis à principio non dixi, quia vobiscum eram.

5 Nunc autem abeo ad eum, qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, *dicens*; Quò abis?

6 Sed quia hæc loquutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7 Sed ego veritatem dico vobis, confert vobis, ut ego abeam. Nisi enim abiero, Advocatus non veniet ad vos: si autem profectus fuero, mittam eum ad vos.

8 Et quum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.

9 De peccato quidem, eò quod non credunt in me:

10 De justitia verò, eò quòd ad Patrem abeam, & ampliùs non conspicietis me:

11 De judicio autem, eò quod princeps hujus mundi condemnatus sit.

12 Adhuc multa habeo, quæ vobis dicam, sed nunc non potestis portare.

13 Quum autem venerit ille, *is est*, Spiritus ille veritatis, dux viæ vobis erit in omnem veritatem: non enim loquetur à semet ipso, sed quæcunque audierit, loquetur: & quæ ventura sunt, renunciabit vobis.

14 Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & renunciabit vobis.

15 Omnia, quæ habet Pater, mea sunt: propterea dixi illum de meo accepturum, & renunciaturum vobis.

16 Paulisper, & non conspicietis me: & rursum paulisper, & videbitis me, quia ego vado ad Patrem.

17 Dixerunt ergo *quidam* ex discipulis ejus alii ad alios: Quid est hoc, quod dicit nobis, Paulisper, & non conspicietis me, & rursus paulisper, & videbitis me: &, Quia ego vado ad Patrem?

18 Dicebant ergo: Quid illud est, quod dicit paulisper? nescimus, quid loquatur.

19 Cognovit autem Jesus, eos velle ipsum interrogare, & dixit eis, de hoc quæritis inter vos, quòd dixi, paulisper & non conspicietis me: & iterum, paulisper, & videbitis me?

20 Amen amen dico vobis, flebitis vos, & lamentabimini, mundus autem gaudebit: vos verò tristes eritis, sed tristitia vestra evadet in gaudium.

21 Mulier, quum parit, dolorem habet, quoniam advenit hora ejus: postquam autem peperit puerulum, jam non meminit afflictionis, propter gaudium, quòd homo sit natus in mundum.

22 Et vos igitur nunc quidem tristitiâ tenemini: sed rursum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

23 Et illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amen dico vobis, quæcunque petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis.

24 Usque adhuc non petiistis quicquam in nomine meo: petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25 Hæc loquutus sum vobis per similitudines: venit tempus, quum non ampliùs per similitudines loquar vobis, sed apertè de Patre meo nuncium afferam vobis.

26 Illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis, me rogaturum Patrem pro vobis.

27 Ipse

27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amâstis, & credidistis me à Deo prodiisse.

28 Prodii à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & proficiscor ad Patrem.

29 Dicunt ei discipuli ejus: Ecce, nunc apertè loqueris, nec similitudinem ullam dicis.

30 Nunc scimus te scire omnia, nec opus esse tibi, ut quis te interroget: per hoc credimus te à Deo prodiisse.

31 Respondit eis Jesus: Nunc creditis?

32 Ecce veniet tempus, & jam venit, quum dispergemini unusquisque ad sua, meque solum relinquetis: sed non sum solus: nam Pater mecum est.

33 Hæc loquutus sum vobis, ut in me pacem habeatis, in mundo afflictionem habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

CAP. XVII. *Christi ad Patrem precatio.*

HÆc loquutus est Jesus, & sustulit oculos suos in cœlum, dixítque; Pater, venit hora illa: glorifica Filium tuum, ut & te Filius tuus glorificet:

2 Sicut dedisti ei auctoritatem in omnem carnem, ut, quotquot dedisti ei, det eis vitam æternam.

3 Hæc est autem vita æterna, ut te cognoscant *esse* illum solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.

4 Ego te glorificavi in terra: opus consummavi, quod dedisti mihi, ut facerem:

5 Nunc igitur glorifica me tu Pater apud temet ipsum eâ gloriâ, quam habui apud te, priusquàm mundus esset.

6 Manifestum feci nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi *selectos* è mundo: tui erant, & mihi eos dedisti: & sermonem tuum servârunt.

7 Nunc noverunt omnia, quæ dedisti mihi, à te esse.

8 Quia verba, quæ tradidisti mihi, tradidi eis: & ipsi receperunt, & verè nôrunt me à te prodiisse, & crediderunt me à te missum esse.

9 Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro *iis*, quos dedisti mihi, quia tui sunt.

10 Et mea omnia tua sunt, & tua, mea sunt: & glorificatus sum in eis.

11 Et non sum ampliùs in mundo, sed isti sunt in mundo, & ego ad te venio. Pater sancte, serva eos per nomen tuum, quos dedisti mihi, ut sint unum, prout *&* nos.

12 Quum essem cum eis in mundo, ego custodiebam eos per nomen tuum, quos dedisti mihi. ego custodivi, & nemo ex eis periit, nisi filius ille perditionis: ut Scriptura impleretur.

13 Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum plenum apud se.

14 Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt ex mundo, prout & ego non sum ex mundo.

15 Non rogo, ut tollas eos è mundo, sed ut eos ab impio illo conserves.

16 Ex mundo non sunt, prout ego non sum ex mundo.

17 Sanctifica eos tuâ veritate: sermo ille tuus veritas est.

18 Sicut me misisti in mundum, *ita* & ego misi eos in mundum.

19 Et eorum causâ ego sanctifico me ipsum; ut sint & ipsi sanctificati in veritate.

20 Non tantùm autem pro istis rogo, sed & pro iis, qui per sermonem eorum credituri sunt in me:

21 Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te: ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus me à te missum esse.

22 Et ego gloriam, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus:

23 Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum, & ut cognoscat mundus, quòd tu me miseris, & eos diligas, prout me dilexisti.

24 Pater, quos dedisti mihi, velim, ut, ubi sum ego, & illi sint mecum: ut spectent gloriam istam meam, quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante jactum mundi fundamentum.

25 Pater juste, mundus te non novit: ego autem te novi, & hi noverunt me à te missum esse.

26 Et notum ipsis feci nomen tuum, & notum faciam: ut charitas, quâ dilexisti me, sit in eis, & ego in eis.

CAP. XVIII. *Christus in horto capitur: à Petro abnegatur, & Pilato traditur.*

HÆc, quum dixisset Jesus, *egressus* abiit cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse, & discipuli ejus.

2 Noverat autem eum locum etiam Judas, qui prodebat eum, quia Jesus frequenter cum discipulis suis illuc convenerat.

3 Judas ergo, quum accepisset cohortem, & à primariis sacerdotibus, ac Pharisæis ministros, venit illuc cum laternis, & facibus, & armis.

4 Jesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant in se, prodiens, dixit eis, Quem quæritis?

5 Responderunt ei, Jesum Nazarenum. dicit eis Jesus: Ego *is* sum. Stabat autem cum eis etiam Judas, qui prodebat eum.

6 Ut ergo dixit eis: Ego *is* sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt humi.

7 Iterum igitur rogavit eos. Quem quæritis? illi autem dixerunt, Jesum Nazarenum.

8 Respondit Jesus, Dixi vobis me eum esse: ergo, si me quæritis, sinite hos abire.

9 Ut impleretur sermo, quem dixerat, Ex iis, quos dedisti mihi, non perdidi quenquam.

10 Simon autem Petrus, quum gladium haberet, eduxit eum, & percussit servum pontificis maximi, & abscidit auriculam ejus dexteram: Erat autem nomen servo Malchus.

11 Dicit ergo Jesus Petro, Reconde gladium tuum in vaginam: Annon bibam poculum, quod dedit mihi Pater?

12 Cohors igitur, & tribunus, & ministri Judæorum comprehenderunt Jesum, & vinxerunt eum:

13 Et abduxerunt primùm ad Annam, erat enim socer Cajaphæ, qui erat pontifex maximus anni illius: is verò misit eum vin-

ctum ad Cajapham,pontificem maximum.

14 Erat autem Cajaphas is,qui consilium dederat Judæis,expedire,ut unus homo moreretur pro populo.

15 Sequebatur autem Jesum Simon Petrus,& alius discipulus. Discipulus verò ille notus erat pontifici maximo,& simul introiit cum Jesu in aulam pontificis maximi.

16 Petrus autem stabat extrà ad ostium. Exivit ergo discipulus ille alter, qui erat notus Pontifici maximo, & loquutus est ostiariæ,& introduxit Petrum.

17 Dixit ergo Petro ancilla ostiaria:Nónne & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille:Non sum.

18 Adstabant autem servi,& ministri,qui prunas congesserant,quia frigus erat,& sese calefaciebant: erat verò cum eis etiam Petrus adstans,& sese calefaciens.

19 Pontifex maximus ergo interrogavit Jesum de discipulis ejus, & de doctrina ipsius.

20 Respondit ei Jesus:Ego palàm loquutus sum mundo: ego semper docui in synagoga,& in templo,quò undique Judæi conveniunt,& in occulto loquutus sum nihil.

21 Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt,quid sim ipsis loquutus:ecce, hi sciunt,quæ dixerim ego.

22 Hæc autem, quum ipse dixisset,unus ex ministris,qui adstabat,bacillo cæcidit Jesum,dicens; Itane respondes pontifici maximo?

23 Respondit ei Jesus, Si malè loquutus sum, testificare de malo: sin bene, cur me cædis?

24 Miserat igitur eum Annas vinctum ad Cajapham,pontificem maximum.

25 Stabat autem Simon Petrus,& sese calefaciebat: dixerunt igitur ei,Num & tu ex discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non sum.

26 Dicit ei quidam ex servis Pontificis maximi,cognatus ejus,cujus absciderat Petrus auriculam,Nónne ego te vidi in horto cum eo?

27 Rursus ergo negavit Petrus,& statim gallus vocem emisit.

28 Ducunt ergo Jesum à Cajapha in prætorium,erat autem manè: & ipsi non introierunt in prætorium, ne polluerentur, sed ut ederent Pascha.

29 Prodiit ergo Pilatus ad eos,& dixit, Quam accusationem adfertis adversùs hominem istum?

30 Responderunt, & dixerunt ei: Nisi iste esset facinorosus, non tradidissemus eum tibi.

31 Dicit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos,& secundùm legem vestram condemnate eum. Itaque Judæi dixerunt ei:Nobis non licet interimere quenquam.

32 Ut sermo Jesu impleretur,quem dixerat,significans,qua morte futurum erat,ut moreretur.

33 Regressus est ergo in prætorium Pilatus,& vocavit Jesum,dixítque ei; Túne es Rex ille Judæorum?

34 Respondit ei Jesus, A te ipsóne tu hoc dicis,an alii dixerunt tibi de me?

35 Respondit Pilatus;Numquid ego Judæus sum? gens tua,& primarii sacerdotes tradiderunt te mihi: quid fecisti?

36 Respondit Jesus:Regnum meum non est ex hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei certâssent, ne traderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37 Dixit ergo ei Pilatus:Ergo Rex es tu? Respondit Jesus:Tu dicis me Regem esse: ego ad hæc genitus sum,& ad hoc veni in mundum, ut dem testimonium veritati. Quisquis est ex veritate,audit vocem meam.

38 Dicit ei Pilatus:Quid est veritas? Et quum hoc dixisset,rursum prodiit ad Judæos,& dixit eis: Ego nullum invenio crimen in eo.

39 Est autem vobis consuetudo,ut unum dimittam vobis in Pascha: vultísne ergo, dimittam vobis Regem illum Judæorum?

40 Clamitârunt autem rursum omnes, dicentes: Nequaquam istum,sed Barabbam. Erat autem ille Barabbas latro.

CAP. XIX. *Historia passionis,mortis, & sepulturæ Christi.*

Tunc ergo assumsit Jesum Pilatus,& flagellavit.

2 Et milites contexuerunt coronam è spinis,& imposuerunt ipsius capiti,& pallio purpureo induerunt eum.

3 Et dicebant: Ave Rex Judæorum. Et bacillis eum cædebant.

4 Prodiit ergo rursum Pilatus foras,& dixit eis:Ecce adduco vobis eum foras,ut noveritis me nullum in eo crimen invenire.

5 Prodiit ergo Jesus foras,gerens spineam illam coronam,& purpureum illud pallium. Et dixit eis *Pilatus*:Ecce homo.

6 Quum autem intuiti essent eum primarii sacerdotes, & *eorum* ministri, clamitârunt, dicentes; Crucifige, crucifige: Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos,& crucifigite; ego enim non invenio in eo crimen.

7 Responderunt ei Judæi:Nos legem habemus,& secundùm legem nostram debet mori,quia Filium Dei se fecit.

8 Quum ergo audivisset Pilatus hunc sermonem,magis metuit.

9 Et rursus ingressus est in prætorium,& dixit Jesu:Unde es tu? Jesus autem responsum ei non dedit.

10 Dicit ergo ei Pilatus:Mihi non loqueris? nescis me potestatem habere te crucifigendi,& potestatem habere te dimittendi?

11 Respondit Jesus:Non haberes potestatem adversùm me ullam,nisi *hoc* tibi datum esset supernè: propterea,qui me tradidit tibi,majus peccatum habet.

12 Ex eo *tempore* studebat Pilatus eum dimittere,Judæi verò clamabant,dicentes: Si hunc dimiseris, non es amicus Cæsaris, quicunque se Regem facit, contradicit Cæsari.

13 Pilatus ergo, quum audisset hunc sermonem, eduxit foras Jesum,consedítque in tribunali,in loco, qui dicitur Lithostrotos, Hebraicè autem Gabbatha.

14 Erat autem parasceve Paschæ, horâ verò quasi sextâ, tum dicit Judæis, Ecce Rex vester.

15 Illi verò clamitârunt: Tolle, tolle cru-

crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Responderunt primarii sacerdotes: Non habemus Regem, nisi Cæsarem.

16 Tunc ergo tradidit eum ipsis, ut crucifigeretur. Assumserunt autem Jesum, & abduxerunt.

17 Et *ipse* portans crucem suam, prodiens venit in eum locum, qui dicitur Calvaria, Hebraicè autem Golgotha.

18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc & hinc, medium autem Jesum.

19 Scripsit autem etiam titulum Pilatus, & imposuit cruci. Erat verò scriptum: JESUS NAZARENUS, REX ILLE JUDÆORUM.

20 Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt: quia propè civitatem erat locus, ubi crucifixus erat: & erat scriptum Hebraicè, Græcè *&* Romanè.

21 Dixerunt igitur Pilato primarii sacerdotes Judæorum: Ne scribito: Rex ille Judæorum: sed illum dixisse: Rex sum Judæorum.

22 Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.

23 Milites ergo, quum crucifixissent Jesum, acceperunt ejus vestimenta, (& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem) & tunicam: erat autem tunica insutilis, à summo contexta tota.

24 Dixerunt ergo inter se: Ne findamus eam, sed sortiamur de illa, cujus futura sit: ut Scriptura impleretur, dicens; Partiti sunt vestimenta mea sibi, & super veste meâ jecerunt sortem. Milites igitur hæc fecerunt.

25 Stabant autem juxta crucem Jesu, mater ejus, & soror matris ejus, Maria Cleopæ uxor, & Maria Magdalene.

26 Quum vidisset ergo Jesus matrem, ac discipulum adstantem, quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora recepit eam discipulus ille domum suam.

28 Postea, quum sciret Jesus *reliqua* omnia jam esse peracta, ut consummaretur Scriptura, dixit; Sitio.

29 Vas igitur *illic* erat positum, aceto plenum. Illi verò impleverunt spongiam aceto, & hyssopo circumdatam admoverunt ori ejus.

30 Quum autem accepisset Jesus acetum, dixit: Consummatum est: & inclinato capite tradidit spiritum.

31 Judæi ergo, ut non manerent in cruce corpora Sabbatho, quoniam erat Parasceve, (erat enim magnus dies illius Sabbathi) rogaverunt Pilatum, ut confringerentur eorum crura, ac tollerentur.

32 Venerunt ergo milites, & prioris quidem *latronis* confregerunt crura, & alterius, qui crucifixus fuerat cum eo.

33 Ad Jesum autem, quum venissent, ùt viderunt eum jam mortuum, non confregerunt ejus crura:

34 Sed quidam ex militibus lanceâ latus ejus fodit; & statim exivit sanguis, & aqua.

35 Et qui vidit, testatur, & firmum est testimonium ejus: ille, *inquam*, scit se vera dicere, ut *&* vos credatis.

36 Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur, *dicens*: Non contereretur *ullum* os ipsius.

37 Et rursus alia Scriptura dicit: Intuebuntur, quem transfixerunt.

38 Post hæc autem rogavit Pilatum Josephus Arimathæensis (ùt qui esset discipulus Jesu, sed occultus propter metum Judæorum) ut tolleret corpus Jesu: quod permisit Pilatus. Venit ergo, & sustulit corpus Jesu.

39 Venit autem & Nicodemus (is, qui venerat ad Jesum nocte primùm) ferens misturam myrrhæ, & aloës libras quasi centum.

40 Acceperunt ergo corpus Jesu, & obvinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis funerare.

41 In eo autem loco, ubi fuerat crucifixus, erat hortus, & in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus fuerat.

42 Ibi ergo, propter Parasceven Judæorum, quòd monumentum illud propè esset, posuerunt Jesum.

CAP. XX. *Resurrectio Christi quomodo facta, patefacta.*

PRimo verò die hebdomadis Maria Magdalene venit manè, quum adhuc tenebræ essent, ad monumentum. cernítque lapidem illum sublatum à monumento.

2 Currit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & alterum illum discipulum, quem amabat Jesus, & dicit eis: Sustulerunt Dominum è monumento, & nescimus, ubi posuerint eum.

3 Exivit ergo Petrus, & alter ille discipulus, & venerunt ad monumentum.

4 Currebant autem duo simul: sed alter ille discipulus præcurrit citiùs Petro, venítque prior ad monumentum.

5 Et quum se incurvâsset, cernit posita lintea: non tamen introivit.

6 Venit ergo Simon Petrus, sequens eum, & introivit in monumentum, & conspexit lintea *ibi* posita;

7 Et sudarium, quod fuerat super caput ejus, non cum linteis positum, sed seorsim involutum in unum locum.

8 Tunc ergo introivit etiam alter ille discipulus, qui venerat prior ad monumentum, vidítque, & credidit.

9 Nondum enim noverant Scripturam, videlicet quòd oporteret eum ex mortuis resurgere.

10 Redierunt ergo illi discipuli ad suos.

11 Maria verò flens stabat ad monumentum foris. Dum ergo fleret, incurvavit se in monumentum.

12 Et conspexit duos Angelos albatos, sedentes, unum ad caput, & alterum ad pedes, *illic* ubi jacuerat corpus Jesu:

13 *Qui* etiam dixerunt ei: Mulier, quid fles? Dicit eis: Sustulerunt Dominum meum, nec scio, ubi posuerint eum.

14 Et quum hæc dixisset: convertit se retrorsum, conspexítque Jesum stantem, nec sciebat Jesum esse.

15 Dicit ei Jesus: Mulier, quid fles? quem quæris? Illa putans olitorem esse dicit ei: Domine: si tu ipsum asportâsti, dicito mihi, ubi posueris eum, & ego eum tollam.

16 Dicit ei Jesus, Maria. Illa se convertens, dicit ei: Rabboni, quod dicitur: Magister.

17 Dicit ei Jesus: Ne me tangito, nondum enim ascendi ad Patrem meum; sed proficiscere ad fratres meos, & dic eis; Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, & Deum meum, & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalene, annuncians discipulis, quòd vidisset Dominum, *& quòd* ea sibi dixisset.

19 Quum ergo vespera esset, die illo primo hebdomadis, & fores essent clausæ *illic*, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jesus: stetítque in medio *ipsorum*, & dixit eis: Pax vobis.

20 Et quum hæc dixisset; ostendit eis manus, ac latus suum. Gavisi sunt ergo discipuli viso Domino.

21 Dicit autem eis iterum: Pax vobis: sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos.

22 Et quum hæc dixisset, afflavit *eos*: & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum.

23 Si quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: si quorum retinueritis, retenta sunt.

24 Thomas autem, unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quando venerat Jesus.

25 Dixerunt igitur ei alii discipuli: Vidimus Dominum: Ille verò dixit eis: Nisi video in manibus ejus vestigium clavorum, & immisero digitum meum in vestigium clavorum, & immisero manum meam in latus ejus, nequaquam credam.

26 Octo verò post diebus rursus erant discipuli ejus intus, & Thomas cum eis: venit Jesus foribus clausis, & stetit in medio *ipsorum*, & dixit: Pax vobis.

27 Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & profer manum tuam, & immitte in latus meum; & ne esto incredulus, sed credens.

28 Respondit autem Thomas, & dixit: Domine mi, & Deus mi.

29 Dicit ei Jesus: Quia vidisti me, Thoma, credidisti: beati, qui non viderunt, & crediderunt.

30 Multa verò etiam alia signa edidit Jesus in discipulorum suorum conspectu, quæ non sunt scripta in hoc libro.

31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum, illum filium Dei, & ut credentes, vitam habeatis per nomen ejus.

CAP. XXI. *Apparitio Christi, & sermo ad Petrum.*

POstea sese conspiciendum præbuit rursus Jesus discipulis apud mare Tiberiadis: sic autem sese conspiciendum præbuit.

2 Erant simul Simon Petrus, & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanaël, qui erat ex Cana, *urbe* Galilææ, & *filii* Zebedæi, aliíque ex discipulis ejus duo.

3 Dicit eis Simon Petrus: Abeo piscatum. Dicunt ei: Imus & nos tecum. Exierunt, & ascenderunt in navigium statim: & illâ nocte nihil ceperunt.

4 Mane verò jam exorto stetit Jesus ad littus: nesciebant tamen discipuli Jesum esse.

5 Dicit igitur eis Jesus: Pueri, num quid opsonii habetis? Responderunt ei: Non.

6 At ille dixit eis: Conjicite rete in dexteram navigii partem, & invenietis. Conjecerunt ergo, & nequibant ampliùs illud trahere præ multitudine piscium.

7 Dicit ergo discipulus ille, quem diligebat Jesus, Petro: Dominus est. Simon ergo Petrus, quum audisset Dominum esse, amiculum præcinxit, (erat enim nudus) & abjecit se in mare.

8 Alii verò discipuli navigio venerunt, (non enim longè aberant à terra, sed circiter cubitis ducentis) trahentes rete *plenum* piscium.

9 Ut autem descenderunt in terram, cernunt prunas positas, & piscem impositum, & panem.

10 Dicit eis Jesus: Afferte ex piscibus, quos modò cepistis.

11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus: & quum tot essent, non est fissum rete.

12 Dicit eis Jesus: Venite, prandete. Nullus autem discipulorum audiebat eum interrogare: Tu quis es? quum scirent Dominum esse.

13 Venit ergo Jesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter.

14 Istâ jam tertiâ vice conspicuum sese præbuit Jesus discipulis suis, postquam suscitatus fuerat ex mortuis.

15 Quum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus: Simon, *fili* Jonæ, diligis me plùs, quàm hi? Dicit ei: Certè, Domine, tu nôsti, quòd amem te. Dicit ei: Pasce agnos meos.

16 Dicit ei rursum secundò: Simon, *fili* Jonæ, diligis me? Ait illi: Certè, Domine, tu nôsti, quòd amem te. Dicit ei: Pasce oves meas.

17 Dicit ei tertiò: Simon, *fili* Jonæ, amas me? Tristitiâ fuit affectus Petrus, quòd tertiò dixisset ipsi: Amas me? Dixítque ei: Domine, tu omnia nôsti: tu nôsti, quòd amem te. Dicit ei Jesus: Pasce oves meas.

18 Amen amen dico tibi, quum esses junior, cingebas te, & ambulabas, quò volebas: quum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & transferet, quò noles.

19 Hoc autem dixit, significans, quâ morte glorificaturus esset Deum. Et quum hoc dixisset, dicit ei; Sequere me.

20 Conversus Petrus, cernit illum discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem, qui & recubuerat in cœna illa super pectus ejus, & dixerat, Domine: quis est ille, qui te prodit?

21 Hunc ergo, quum vidisset Petrus, dicit Jesu: Domine, hic autem quid?

22 Dicit ei Jesus: Si velim eum manere, donec veniam, quid ad te? tu me sequere.

23 Exiit ergo sermo iste inter fratres, discipulum illum non moriturum; sed non dixerat ei Jesus: Non morietur: sed, Si eum velim manere, donec veniam, quid ad te?

24 Hic est discipulus ille, qui de his testatur, & hæc scripsit: & scimus firmum esse testimonium ejus.

25 Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus, quæ si scriberentur sigillatim, ne mundum quidem ipsum opinor capturum eos, qui scriberentur, libros. Amen.

Acta Apostolorum.

CAP. I. *Ascensio Christi in cœlum. Devotio Apostolorum. Electio Matthiæ in locum Iudæ.*

PRimum quidem librum confeci, Theophile, de omnibus, quæ cœpit Jesus & facere,& docere.
2 Ad eum usque diem,quo, quum præcepta dedisset Apostolis, quos per Spiritum sanctum elegerat,sursum receptus est.
3 Quibus etiam sese, postquam passus fuit,exhibuit vivum cum multis certissimis signis, per dies quadraginta conspectus ab eis,& dicens, quæ ad regnum Dei *spectant*.
4 Et cum illis conveniens, mandavit eis, ne abscederent Hierosolymis, sed ut conspectarent promissionem Patris, quam,*inquit*,audistis ex me.
5 Nam Johannes quidem baptizavit aquâ, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non multis istis post diebus.
6 Quum igitur illi convenissent, interrogârunt eum, dicentes; Domine, num hoc tempore restitues regnum Jisraëli?
7 Dixit autem ad illos, Non est vestrum nôsse tempora, sive opportunitates, quas Pater in sua ipsius auctoritate statuit.
8 Sed recipietis virtutem Spiritûs sancti, postquam supervenerit in vos,eritísque mihi testes & Hierosolymis, & in tota Judæa, & Samaria,& usque ad ultimas terras.
9 Et quum hæc dixisset, aspicientibus ipsis elevatus est; & nubes susceptum eum abstulit ab oculis eorum.
10 Et quum essent intentis in cœlum oculis, eo proficiscente,ecce,viri duo adstiterunt illis albo vestitu:
11 Qui & dixerunt:Viri Galilæi,quid statis intuentes in cœlum? hic Jesus, qui sursum receptus est, *discedens* à vobis in cœlum, ità veniet, quemadmodum spectâstis eum proficiscentem in cœlum.
12 Tunc reversi sunt Hierosolymam, à monte, qui vocatur Oliveti, qui est propè Hierosolymam,distans itinere Sabbathi.
13 Et quum introîssent, ascenderunt in cœnaculum,ubi commorabantur,& Petrus, & Jacobus,& Johannes,& Andreas,Philippus, & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Jacobus,*filius* Alphæi,& Simon Zelotes,& Judas,Jacobi *frater*.
14 Hi omnes perdurabant concorditer in precibus,& supplicationibus cum uxoribus,& Maria,matre Jesu,& cum ipsius fratribus.
15 Et per eos dies,quum assurrexisset Petrus in medio discipulorum, dixit; (erat autem turba capitum eôdem *loci* quasi centum viginti.)
16 Viri fratres,oportuit impleri Scripturam hanc,quam prædixit Spiritus sanctus, per os Davidis,de Juda,qui fuit viæ dux iis,qui comprehenderunt Jesum.
17 Annumerabatur enim nobiscum, & sortitus erat sortem ministerii hujus.
18 Is igitur acquisivit agrum ex mercede injustitiæ: & præcipitatus,crepuit medius,& effusa sunt omnia viscera ejus:
19 Innotuítque omnibus habitantibus Hierosolymis; adeò ut vocetur ager ille propriâ ipsorum linguâ:Akeldama,hoc est, ager sanguinis.
20 Scriptum est enim in libro Psalmorum:Fiat commoratio ejus deserta,& non sit, qui habitet in ea. Et Episcopatum ejus accipiat alius.
21 Oportet igitur ex iis viris,qui nobiscum convenerunt toto tempore,quo Dominus Jesus versatus est inter nos,
22 Exorsus à Baptismo Johannis,ad eum usque diem,quo sursum receptus est à nobis, unum fieri nobiscum testem resurrectionis ejus.
23 Statuerunt igitur duos,Josephum,vocatum Barsabam,qui cognominabatur Justus,& Matthiam.
24 Et orantes dixerunt: Tu Domine,qui corda omnium nôsti, ostende utrum elegeris ex his duobus:
25 Ut accipiat sortem ministerii hujus, & Apostolatus,à quo aberravit Judas,ut abiret in locum suum.
26 Jecerunt igitur sortes eorum,& cecidit sors super Matthiam,qui communibus calculis allectus est cum undecim Apostolis.

CAP. II. *Solennitas primæ Pentecostes N. T. in effusione Spiritûs sancti,in concione Apostolorum, nominatim Petri: conversione auditorum,& communione sanctorum.*

QUum autem advenisset dies Pentecostes erant omnes concorditer eôdem *loci*.
2 Tum exstitit repentè sonitus è cœlo, tanquam ruentis flatûs violenti,qui replevit totam domum,ubi erant considentes.
3 Et visæ sunt eis dispertitæ linguæ,instar ignis,*qui* etiam sedit super unumquemque eorum.
4 Repleti sunt autem omnes Spiritu sancto,cœperúntque loqui aliis linguis,prout Spiritus ille dabat eis effari.
5 Erant verò Hierosolymis habitantes Judæi viri religiosi, ex omni natione *eorum*,qui sub cœlo *sunt*.
6 Orto autem hoc rumore,convenit multitudo,& conturbata fuit,quòd audiret unusquisque *suâ* propriâ linguâ ipsos loquentes.
7 Obstupescebant autem omnes,ac mirabantur,dicentes alii ad alios: Nónne,ecce omnes isti,qui loquuntur Galilæi sunt?
8 Quomodo igitur nos audimus eos suâ quisque linguâ,in qua nati sumus?
9 Parthi,& Medi,& Elamitæ,& qui incolimus Mesopotamiam,Judæámque,& Cappadociam,Pontum,& Asiam.
10 Phrygiam,& Pamphiliam,Ægyptum,& partes Libyæ,quæ est secundùm Cyrenen,& advenæ Romani,tum Judæi,tum proselyti.
11 Cretes, & Arabes, audimus eos loquentes nostris linguis magnifica Dei *facta*.
12 Obstupescebant igitur omnes, & hæsita-

tabant, dicentes alius ad alium: Quid hoc
sibi vellet?
13 Alii verò sannis *eos* exsequentes, dice-
bant: Vino dulci pleni sunt.
14 Consistens autem Petrus cum unde-
cim, extulit vocem suam, & affatus est eos,
dicens; Viri Judæi, *vosque* omnes, qui ha-
bitatis Hierosolymis, hoc vobis notum esto,
& auribus percipite verba mea.
15 Non enim, ùt vos præsumitis, isti ebrii
sunt, quum sit hora diei tertia:
16 Sed hoc illud est, quod dictum est per
prophetam Joëlem.
17 Et erit ultimis temporibus, (dicit
Deus) effundam ex Spiritu meo in quamvis
carnem: & prophetabunt filii vestri, & filiæ
vestræ; & juvenes vestri visiones videbunt,
& seniores vestri somnia somniabunt.
18 Et quidem in servos meos, & in ancil-
las meas in diebus illis effundam ex Spiritu
meo, & prophetabunt.
19 Et edam prodigia in cœlo sursum, & si-
gna in terra deorsum, sanguinem, & ignem,
& vaporem fumi.
20 Sol convertetur in tenebras, & luna in
sanguinem, priusquam veniat dies ille Do-
mini magnus, & illustris.
21 Et futurum est, ut quicunque invoca-
verit nomen Domini, servetur.
22 Viri Jisraëlitæ, audite sermones istos:
Jesum, illum Nazaræum, virum à Deo ap-
probatum apud vos præstantibus factis, &
prodigiis, & signis, quæ edidit per eum Deus
in medio vestri, sicut & ipsi nôstis;
23 Hunc, *inquam*, definito illo consilio, &
præcognitione Dei deditum, quum accepis-
setis, manibus sceleratis *cruci* affixum inte-
remistis.
24 Quem Deus suscitavit, solutis dolori-
bus mortis, eò quod fieri non poterat, ut
ipse ab ea retineretur.
25 David enim dicit de eo; Prospiciebam
Dominum in conspectu meo semper: quo-
niam est mihi ad dexteram, ne concutiar.
26 Propterea oblectatum est cor meum,
& exsultavit lingua mea, atque adeò caro
mea commorabitur cum spe.
27 Quoniam non deseres animam meam
apud inferos, nec sines sanctum illum tuum
sentire corruptionem.
28 Notas mihi fecisti vias vitæ, replebis
me jucunditate in tuo conspectu.
29 Viri fratres, licet liberè dicere apud
vos de patriarcha Davide, eum & obiisse, &
sepultum esse, & monimentum ejus esse
apud nos ad hunc usque diem.
30 Propheta igitur, quum esset, & sciret
Deum jurejurando sibi jurâsse, fore, ut ex
fructu lumbi ipsius, quod ad carnem atti-
net, Christum illum suscitaret, *quem* collo-
caret super ejus throno;
31 Præscius loquutus est de resurrectione
Christi, non derelictam esse apud inferos
animam ejus, neque carnem ejus sensisse
corruptionem.
32 Hunc Jesum suscitavit Deus: cujus
rei omnes nos sumus testes.
33 Itaque dexterâ Dei sursum sublatus, &
promissum Spiritum sanctum adeptus à Pa-
tre, effudit hoc, quod vos nunc cernitis, &
auditis.
34 Nec enim David ascendit in cœlos:
sed dicit ipse: Dixit Dominus Domino meo,
Sede ad dexteram meam;
35 Usque dum statuero inimicos tuos
scabellum pedum tuorum.
36 Certò sciat ergo tota domus Jisraëlis,
quod Deus hunc fecerit Dominum, & Chri-
stum, hunc ipsum, *inquam*, Jesum, quem vos
crucifixistis.
37 Qui verò hæc audierunt, compuncti
sunt corde, & dixerunt ad Petrum, ac reli-
quos Apostolos: Quid faciemus viri fra-
tres?
38 Petrus autem ait ad eos: Resipiscite,
& baptizetur unusquisque vestrûm in no-
men Jesu Christi, in remissionem peccato-
rum: & accipietis donum Spiritûs sancti.
39 Vobis enim *facta est* promissio, & libe-
ris vestris, & omnibus longè post *futuris*,
quoscunque videlicet advocaverit Domi-
nus Deus noster.
40 Aliisque sermonibus plurimis obte-
stabatur, & exhortabatur *eos*, dicens: Serva-
mini ex gente ista prava.
41 Qui ergo libenter receperunt sermo-
nem ejus, baptizati sunt, & additæ sunt *Ec-
clesia* die illo animæ quasi ter mille.
42 Perdurabant autem in doctrina Apo-
stolorum, & communicatione, & fractione
panis, & precibus,
43 Obortus est autem omnibus metus:
multáque prodigia, & signa per Apostolos
fiebant.
44 Omnes autem, qui credebant, erant
eôdem *loci*, & habebant omnia communia.
45 Et possessiones, ac facultates vende-
bant, & dispertiebant ea omnibus, prout
cuique opus erat.
46 Et quotidie perdurantes concorditer
in templo, ac frangentes domatim panem,
capiebant cibum cum exsultatione, & sim-
plicitate cordis:
47 Laudantes Deum, & habentes gratiam
apud totum populum, Dominus autem ad-
debat quotidie Ecclesiæ, qui salvi fierent.

CAP. III. *Petri miraculum, & concio pœ-
nitentialis, & evangelica.*

CÆterùm Petrus, & Johannes simul a-
scendebant in templum, sub horam pre-
cationis, *nempe* nonam.
2 Quidam autem vir claudus ab utero
matris suæ, portabatur: quem ponebant
quotidie ad portam templi, quæ dicitur
speciosa, ut peteret eleemosynam ab ingre-
dientibus in templum.
3 *Is*, quum vidisset Petrum, ac Johan-
nem ingressuros in templum, rogavit, ut
eleemosynam acciperet.
4 Intentis autem in eum oculis Petrus
cum Johanne, dixit: Aspice ad nos.
5 Ille igitur attendebat eos, sperans se
aliquid ab eis accepturum.
6 Petrus autem dixit: Argentum, & aurum
non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi
do, in nomine Jesu Christi Nazaræi surge,
& ambula.
7 Et prehensâ manu ejus dexterâ, erexit
eum: illico verò solidatæ sunt plantæ ipsius,
ac malleoli.
8 Et exsiliens stetit, & ambulavit, & in-
gressus est cum eis in templum, ambulans,
& saliens, & laudans Deum.

9 Viditque eum totus populus ambulan-
tem,& laudantem Deum.
10 Et eum agnoverunt illum esse,qui ad
petendam eleemosynam sedebat ad specio-
sam portam templi: & impleti sunt pavore,
& stupore super eo,quod ei contigerat.
11 Quum autem claudus ille,qui sanatus
fuerat,teneret Petrum,& Johannem,cucur-
rit totus populus ad eos in porticum,quæ
appellatur Solomonis,expavefactus.
12 Quo viso Petrus respondit populo:
Viri Jisraëlitæ, quid miramini de hac re?
aut quid intentos oculos in nos habetis,
quasi propriâ potestate,aut pietate effece-
rimus,ut hic ambulet?
13 Deus ille Abrahami,& Isaaci,& Jaco-
bi Deus,*inquam*,Patrum nostrorum glorifi-
cavit Filium suum Jesum,quem vos tradidi-
stis,& abnegâstis in conspectu Pilati; quum
ille judicâsset esse dimittendum.
14 Vos autem sanctum illum, & justum
abnegâstis,& postulâstis homicidam condo-
nari vobis:
15 Principem autem vitæ interemistis,
quem Deus suscitavit à mortuis: cujus *rei*
nos testes sumus.
16 Et per fidem in nomine ipsius,hunc,
quem conspicitis,ac nôstis,confirmavit no-
men ipsius: fides (*inquam*) quæ per ipsum
est, dedit isti integritatem hanc coram
omnibus vobis.
17 Sed nunc,fratres,scio vos per igno-
rantiam *ista* fecisse, sicut & primores ve-
stros.
18 Deus autem,quæ prænunciaverat per
os omnium Prophetarum suorum,Christum
suum perpessurum,ità implevit.
19 Resipiscite igitur,& convertite vos,
ut deleantur peccata vestra: postquam ve-
nerint tempora refrigerationis à conspe-
ctu Domini.
20 Et miserit priùs prædicatum vobis Je-
sum Christum:
21 Quem oportet quidem cœli capiant,
usque ad tempora restitutionis omnium,de
quibus loquutus est Deus à seculo,per os
omnium sanctorum suorum prophetarum.
22 Moses etenim ad patres dixit; pro-
phetam suscitabit vobis Dominus, Deus
vester ex fratribus vestris,sicut me: audie-
tis eum in omnibus, quæ loquutus fuerit
vobis.
23 Futurum est autem, ut quisquis non
auscultârit prophetæ illi,disperdatur è po-
pulo.
24 Sed & omnes prophetæ à Samuele,&
deinceps iis, *qui fuerunt*,quotquot loqu-
ti sunt,etiam prænunciârunt dies istos.
25 Vos estis filii prophetarum,& pacti,
quod pepigit Deus erga patres nostros,di-
cens ad Abrahamum; Et in semine tuo be-
nedictionem consequentur omnes familiæ
terræ.
26 Vobis primùm Deus suscitatum Fili-
um suum Jesum misit,qui benediceret vo-
bis,unoquôque *sese* avertente à pravitati-
bus vestris.

CAP. IV. *Petrus,& Iohannes intrepidi coram Senioribus populi, causam Christi agunt: interea discipuli precibus invigilant, & communione bonorum coalescunt.*

LOquentibus autem ipsis ad populum,su-
pervenerunt sacerdotes, & præfectus
templo,& Sadducæi.
2 Molestè ferentes,quòd docerent popu-
lum,& annunciarent in nomine Jesu resur-
rectionem ex mortuis.
3 Et injecerunt eis manus,posuéruntque
eos in custodia in posterum diem. Nam
erat jam vespera.
4 Multi verò eorum, qui audierant hunc
sermonem, crediderunt: & factus est nu-
merus virorum quasi quinquies mille.
5 Factum est autem postero die, ut con-
gregarentur primores eorum, & seniores,
& Scribæ Hierosolymis:
6 Et Annas, pontifex maximus, & Caia-
phas, & Johannes, & Alexander, & quot-
quot erant ex genere pontificio.
7 Quum igitur statuissent eos in medio,
percontati sunt, quâ potestate,aut quo no-
mine vos hoc fecistis?
8 Tunc Petrus repletus Spiritu sancto,
dixit eis: Primores populi, & Seniores Jis-
raëlis;
9 Quandoquidem de nobis hodie quæ-
stio habetur super beneficio, in hominem
infirmum *collato*, quomodo *videlicet* iste
servatus sit;
10 Notum sit omnibus vobis, & toti po-
pulo Jisraëlitico, per nomen Jesu Christi,
Nazaræi,quem vos crucifixistis,quem Deus
suscitavit ex mortuis, per hoc, *inquam*,
istum adstare sanum in vestro conspectu.
11 Hic est lapis ille pro nihilo habitus à
vobis ædificantibus, qui factus est caput
anguli.
12 Nec est in alio quoquam salus, nec e-
nim aliud nomen est sub cœlo, quod datum
sit inter homines, per quod oporteat nos
servari.
13 Conspectâ verò Petri in dicendo li-
bertate, & Johannis, compertóque homi-
nes esse illiteratos,& idiotas,admirabantur,
& agnoscebant eos cum Jesu fuisse.
14 Et hominem illum,qui sanatus fuerat,
cernentes stantem cum eis, nihil poterant
contradicere.
15 Jussis autem ipsis extra concilium abi-
re,conferebant inter se.
16 Dicentes, quid faciemus hominibus
istis? conspicuum enim signum editum es-
se per eos, manifestum est omnibus habi-
tantibus Hierosolymis, nec id possumus
negare:
17 Sed ne *id* ampliùs serpat in populum,
minaciter interminemur eis,ne posthac ul-
li hominum loquantur in nomine isto.
18 Itaque vocatis ipsis denunciârunt, ne
omnino loquerentur,néve docerent in no-
mine Jesu.
19 Petrus autem,& Johannes responden-
tes,dixerunt eis: An justum sit in conspe-
ctu Dei vobis potiùs auscultare, quàm Deo,
judicate.
20 Non enim possumus nos, quæ vidi-
mus,& audivimus,non loqui.
21 Illi verò non invenientes, quomodo
punirent eos,additis minis eos dimiserunt,
propter populum, quia omnes glorifica-
bant Deum super eo, quod factum fue-
rat.
22 Annorum enim erat ampliùs quadra-
Eee 5 ginta

ginta homo ille, in quem editum fuerat
signum istud sanationis.
23 Dimissi autem *illi* venerunt ad suos, &
annunciaverunt, quæ primarii sacerdotes,
& seniores ipsis dixerant.
24 Qui, quum *hæc* audissent, concorditer
sustulerunt vocem ad Deum, dixerúntque,
Domine, tu es Deus ille, qui fecisti cœlum,
ac terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt:
25 Qui Spiritu sancto per os Davidis,
pueri tui dixisti: Cur fremuerunt Gentes, &
populi meditati sunt inania?
26 Adstiterunt Reges terræ, & principes
congregati sunt simul adversùs Dominum,
& Christum ejus.
27 Congregati sunt enim in hac civitate
verè adversùs sanctum Filium tuum Jesum,
quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus
cum Gentibus, & populis Jisraëlis.
28 Ut facerent quæcunque manus tua, &
consilium tuum priùs prædestinavit, ut fierent.
29 Nunc igitur, Domine, dispice in minas
eorum, & da servis tuis, ut cum omni
libertate loquantur sermonem tuum.
30 Manu tuâ à te extensâ ad sanandum,
signísque, & prodigiis editis per nomen
sancti Filii tui Jesu.
31 Quum autem precati essent concussus
est locus, in quo erant congregati: & repleti
sunt omnes Spiritu sancto, & loquuti
sunt sermonem Dei cum libertate.
32 Multitudinis autem eorum, qui crediderant,
erat cor, & anima una: nec quisquam
aliquid eorum, quæ habebat, suum
esse dicebat, sed erant eis omnia communia.
33 Et Apostoli magnâ vi reddebant testimonium
resurrectionis Domini Jesu: &
gratia magna erat super eos omnes:
34 Nullus enim erat egenus inter eos,
quotquot erant enim possessores agrorum,
aut domorum, vendentes adferebant pretia
eorum, quæ vendita fuerant:
35 Et deponebant ad pedes Apostolorum:
distribuebatur autem *hoc* singulis, prout
cuique opus erat.
36 Joseph ergo, qui cognominatus est
Barnabas ab Apostolis (quod est, si interpreteris,
filius consolationis) Levita, Cyprius
genere.
37 Quum haberet agrum, vendidit *eum*,
& attulit pecuniam, depósuítque ad pedes
Apostolorum.

CAP. V. *Ananiæ cum uxore historia. Apostoli capti, denuò sistuntur Concilio, & Gamalielis consilio morte eximuntur, cæduntur tamen, & gaudent.*

Vir autem quidam, nomine Ananias, cum
Sapphira uxore sua vendidit possessionem:
2 Et intervertit *aliquid* ex pretio, consciâ
etiam uxore suâ: allatamque partem
aliquam, ad pedes Apostolorum deposuit.
3 Dixit autem Petrus: Anania, cur implevit
Satanas cor tuum, ut mentireris *in*
Spiritum sanctum, & interverteres ex pretio
istius prædii?
4 Nónne, si servâsses, manebat tibi, & venundatum
in tua erat potestate? quid *erat*,
cur induceres in animum rem istam? non
es mentitus hominibus, sed Deo.
5 Audiens autem Ananias hos sermones,
cecidit, & ex animatus est. Et exstitit metus
magnus super omnes audientes ista.
6 Surgentes verò juvenes, subtraxerunt
eum, elatúmque sepelierunt.
7 Intercessit autem fermè horarum trium
intervallum, quum uxor quoque ipsius, nesciens,
quod factum fuerat, ingressa est.
8 Dixit autem ei Petrus: Dic mihi, num
tanti prædium vendidistis? Ipsa verò dixit:
Etiam, tanti.
9 Petrus autem dixit ei: Quid *est*, cur convenerit
inter vos, ut tentaretis Spiritum
Domini? ecce, pedes eorum, qui sepelierunt
virum tuum, ad ostium *adsunt*, & efferent te.
10 Illico verò cecidit ad pedes ejus, &
exanimata est: ingressi autem juvenes, invenerunt
eam mortuam, & elatam sepelierunt
juxta virum suum.
11 Et obortus est metus magnus toti Ecclesiæ,
& omnibus, qui hæc audiebant.
12 Per manus autem Apostolorum edebantur
signa, & prodigia multa in populo:
& erant concorditer omnes in porticu Solomonis.
13 Reliquorum autem nemo audebat
ipsis adhærere: sed magnificabat eos populus.
14 Imò verò adjiciebantur, qui crederent
Domino, multitudo *videlicet* virorum
simul, ac mulierum.
15 Adeò ut in plateas efferrent infirmos,
& ponerent in lectis, ac grabbatis; ut venientis
Petri vel umbra inumbraret aliquem
eorum.
16 Conveniebat autem etiam vulgus vicinarum
urbium Hierosolymam, adferentes
infirmos, ac vexatos à spiritibus impuris:
qui sanabantur omnes.
17 Consurgens autem pontifex maximus,
& omnes, qui cum eo erant, quæ est
hæresis Sadducæorum, repleti sunt invidiâ.
18 Et injecerunt manus in Apostolos,
posuerúntque eos in custodia publica.
19 Sed Angelus Domini per noctem aperuit
fores carceris, eductísque illis, dixit:
20 Ite, & *vos* sistentes loquimini populo
in templo omnia verba vitæ hujus.
21 *Illi verò*, quum *hæc* audissent, introierunt
sub diluculum in templum, & docebant.
Adveniens autem pontifex maximus,
& qui cum eo erant, convocârunt concilium,
& universum senatum filiorum Jisraëlis,
miserúntque in carcerem, ut illi adducerentur.
22 Quum autem venissent ministri, non
invenerunt eos in carcere: *quod* reversi,
annunciaverunt.
23 Dicentes; Carcerem quidem invenimus
clausum quàm tutissimè, & custodes
extrà stantes ante fores: quum aperuissemus
autem, neminem intus invenimus.
24 Ut verò audierunt hos sermones, &
pontifex, & præfectus templo, & primarii
Sacerdotes, hæsitabant super eis, quónam
hoc evasurum esset.
25 Adveniens autem quidam, nunciabat
eis, Ecce, viri, quos posueratis in carcere,
stant in templo, & docent populum.

26 Tunc præfectus abiens cum ministris, adduxit eos, non *tamen* per vim (metuebant enim populum, ne lapidarentur.)

27 Adductos igitur eos statuerunt in concilio: & interrogavit eos pontifex maximus;

28 Dicens; Nónne etiam atque etiam demandavimus vobis, ne doceretis nomine isto? & ecce, replevistis Hierosolymam doctrinâ vestrâ, & vultis in nos inducere sanguinem hominis istius.

29 Respondens autem Petrus, & Apostoli dixerunt; Obedire oportet Deo potiùs, quàm hominibus.

30 Deus ille Patrum nostrorum suscitavit Jesum, quem vos interfecistis suspensum in ligno.

31 Hunc, *inquam*, Deus dexterâ suâ sursum sublatum *constituit* principem, ac servatorem, ut det resipiscentiam Jisraëli, & remissionem peccatorum.

32 Et nos sumus ei testes horum, quæ dicimus: atque etiam Spiritus ille sanctus, quem dedit Deus iis, qui dicto sunt audientes ipsi.

33 At illi *his* auditis frendebant, & consultabant de iis interficiendis.

34 Surgens autem in concilio quidam Pharisæus, nomine Gamaliel, Legis doctor, quem totus populus in pretio habebat, jussit, ut paulisper abducerent foras Apostolos.

35 Et dixit illis: Viri Jisraëlitæ, attendite animum vobis ipsis, quod ad istos homines *attinet*, quid facturi sitis.

36 Nam ante hæc tempora exortus est Theudas, dicens, se aliquem esse: cui agglutinatus est numerus virorum circiter quadringentorum: qui interemtus est, & omnes, qui assensi sunt ei, dissoluti sunt, & ad nihilum redacti:

37 Post hunc exortus est Judas ille Galilæus, temporibus descriptionis, & avertit populum multum post se: periit & ille, & omnes, qui assensi fuerant ei, dispersi sunt.

38 Nunc itaque dico vobis, abscedite ab hominibus istis, & missos ipsos facite: quoniam, si est ex hominibus consilium hoc, sive opus istud, dissolvetur:

39 Sin ex Deo est, non potestis illud dissolvere. & *videte* ne etiam cum Deo pugnare comperiamini.

40 Assensi sunt autem ei: & quum advocâssent Apostolos, cæsis mandârunt, ne loquerentur in nomine Jesu: & dimiserunt eos.

41 Ipsi ergo gaudentes, profecti sunt à conspectu concilii, quòd digni habiti essent, qui pro nomine Jesu contumeliâ afficerentur.

42 Et quotidie in templo, & domatim non cessabant docere, & evangelizare Jesum Christum.

CAP. VI. *Septem Diaconi eliguntur: ex quibus Stephanus capitur, & accusatur.*

CÆterùm per eos dies, quum multiplicarentur discipuli, ortum est murmur Græcorum adversùs Hebræos, quod ipsorum viduæ despicerentur in ministerio quotidiano.

2 Itaque duodecim illi, advocatâ multitudine discipulorum, dixerunt: Non est æquum, nos derelicto sermone Dei, ministrare mensis.

3 Deligite ergo, ô fratres, ex vobis viros septem, testimonio ornatos, plenos Spiritu sancto, & sapientiâ, quos huic usui præficiamus.

4 Nos verò in precibus, & administratione Sermonis perdurabimus.

5 Placuit autem hic sermo toti præsenti multitudini: & elegerunt Stephanum, virum plenum fide, ac Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenan, & Nicolaum, proselytum Antiochensem:

6 Quos statuerunt in conspectu Apostolorum: qui precati, imposuerunt eis manus.

7 Itaque sermo Dei crescebat, & valdè multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis: multáque turba Sacerdotum auscultabat fidei.

8 Stephanus verò plenus fide, ac potentiâ edebat prodigia, & signa magna in populo.

9 Exorti sunt autem è synagoga, quæ dicitur Libertinorum, quidam, & Cyrenæorum, & Alexandrinorum, & eorum, qui sunt ex Cilicia & Asia, altercantes cum Stephano.

10 Sed nequiverunt obsistere sapientiæ, & spiritui, per quem loquebatur.

11 Tunc subjecerunt quosdam, qui dicerent, se audivisse eum loquentem verba blasphema in Mosen, & Deum.

12 Commoveruntque plebem, & seniores, & Scribas: & eum adorti, correptum adduxerunt in concilium.

13 Stiterúntque falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba blasphema adversùs locum hunc sanctum, & Legem.

14 Audivimus enim eum, quum diceret, Jesum illum Nazaræum destructurum hunc locum, & mutaturum ritus, quos tradidit nobis Moses.

15 Tunc intentis in eum oculis omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus, quasi faciem Angeli.

CAP. VII. *Concio Stephani apologetica, explicans nucleum Pentateuchi: ejúsque lapidatio.*

DIxit autem pontifex maximus; Num igitur hæc ità habent?

2 Ipse verò dixit: Viri fratres, & patres, audite: Deus ille gloriæ visus est patri nostro Abrahamo, quum esset in Mesopotamia, priusquam habitaret Charris:

3 Et dixit ei: Exi è terra tua, & ex cognatione tuâ, & veni in terram, quamcunque ostendam tibi.

4 Tunc exiit è terra Chaldæorum, & habitavit Charris, & illinc, postquam pater ejus mortuus est, transtulit eum *Deus* in terram hanc, in qua nunc vos habitatis.

5 Nec dedit ei hæreditatem in ea, ne vestigium quidem pedis, quàmvis pollicitus esset se illam daturum ei obtinendam, & semini ejus post eum; quum non haberet prolem.

6 Loquutus autem est ità Deus, Erit, *inquit*, semen tuum inquilinum in terra aliena, ubi servituti subjicietur, & malè accipietur annis quadringentis.
7 Sed gentem, cui servierint, puniam ego, dicit Deus: & post hæc exibunt, & *ipsi* colent me in loco isto.
8 Dedítque ei pactum Circumcisionis: & ità *Abrahamus* genuit Isaacum, & circumcidit eum die octavo: Isaacus autem *genuit* Jacobum, & Jacobus duodecim illos patriarchas.
9 Patriarchæ verò invidiâ moti, Josephum vendiderunt *abducendum* in Ægyptum: sed erat Deus cum eo.
10 Et eruit eum ex omnibus ipsius afflictionibus, dedítque ei gratiam, & sapientiam coram Pharaone, Rege Ægypti, qui constituit eum ductorem Ægypto, & toti domui suæ.
11 Venit autem fames in universam terram Ægypti, & Chanaan, & afflictio magna: & non inveniebant cibos patres nostri.
12 Quum audivisset autem Jacobus esse triticum in Ægypto, misit patres nostros primùm.
13 Et in secundâ *profectione* agnitus est Josephus à fratribus suis, & innotuit Pharaoni genus Josephi.
14 Missis autem *nunciis* Josephus accersivit patrem suum Jacobum, omnémque cognationem suam, capitum septuaginta quinque.
15 Descendit ergo Jacobus in Ægyptum, obiítque ipse, & patres nostri.
16 Et translati sunt Sichemam, & positi in monumento, quod emerat Abrahamus pretio argenti à filiis Emmoris *patris* Sichemi.
17 Quum autem appropinquaret tempus promissionis, quam Deus iurârat Abrahamo, crevit populus, & multiplicatus est in Ægypto.
18 Usque quò exortus est alius Rex, qui non noverat Josephum.
19 Hic adversùs genus nostrum ingeniosus, malè accepit patres nostros, *adeò* ut exponerent infantes suos, ne sobolescerent.
20 Quo tempore natus est Moses, qui fuit divinitus venustus, & nutritus fuit tres menses in domo patris sui.
21 Expositum autem illum sustulit filia Pharaonis, & nutrivit eum sibi pro filio.
22 Et eruditus fuit Moses omni sapientiâ Ægyptiorum: erátque potens dictis, & factis.
23 Ut vero expletum est ei quadraginta annorum tempus, venit ei in mentem invisere fratres suos, filios Jisraëlis.
24 Et quum vidisset quendam *ex iis* affici injuriâ, tutatus est *eum*, percusso Ægyptio, & laborantem illum vindicavit.
25 Existimabat autem fratres suos intelligere, Deum per manum ipsius dare ipsis salutem: at illi non intellexerunt.
26 Subsequente verò die visus est ipsis pugnantibus, & compulit eos in pacem, dicens; Viri, fratres estis vos: cur alii alios injuriâ afficitis?
27 Is autem, qui injuriâ afficiebat proximum, repulit eum, dicens; Quis te nobis constituit principem, & iudicem?
28 Num tu me vis interimere, quemadmodum interemisti heri Ægyptium illum?
29 Ad hunc autem sermonem Moses fugit, & factus est advena in regione Madian, ubi genuit duos filios.
30 Expletis verò annis quadraginta visus est ei in deserto montis Sina Angelus Domini, in flammeo igne rubi.
31 Moses autem ùt *hoc* conspexit, admiratus est visum: & quum accederet ad *hoc* considerandum, exstitit ad eum vox Domini, *dicentis*;
32 Ego *sum* Deus ille patrum tuorum, Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi. Tremefactus autem Moses, non audebat *illud* considerare.
33 Dixit autem ei Dominus: Solve soleas pedum tuorum: locus enim, in quo stas, terra sancta est.
34 Vidi, vidi vexationem populi mei, qui *est* in Ægypto, & suspiria ipsorum audivi, & descendi, ut eruam eos: nunc ergo adesdum & mittam te in Ægyptum.
35 Hunc *ergo* Mosen, quem abnegaverant, dicentes: Quis te constituit principem & judicem? hunc, *inquam*, Deus misit principem, & liberatorem *futurum* ductu Angeli, qui visus fuerat ei in rubo.
36 Hic eduxit illos editis prodigiis, & signis in regione Ægypti, & in rubro mari, & in deserto, annis quadraginta.
37 Hic est Moses ille, qui dixit filiis Jisraëlis: Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester è fratribus vestris sicut me: ipsum audietis.
38 Hic ille est, qui conveniente *populo* in deserto fuit cum Angelo, ipsum alloquente in monte Sina, & cum patribus nostris, quíque excepit viva eloquia, quæ nobis traderet.
39 Cui noluerunt auscultare patres nostri, sed repulerunt *eum*, & aversi sunt cordibus suis in Ægyptum:
40 Dicentes Aharoni: Fac nobis Deos, qui præeant nobis. Mosi enim isti, qui eduxit nos ex regione Ægypti, nescimus, quid contigerit.
41 Et vitulum fecerunt per illos dies, obtulerúntque sacrificium idolo, & oblectâtunt sese operibus manuum suarum.
42 Vertit autem *sese* Deus, & tradidit eos ad colendum exercitum cœli: sicut scriptum est in libro prophetarum: Num victimas, & oblationes obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Jisraël?
43 Imò bajulâstis tabernaculum Molochi, & sidus Dei vestri Remphanis, quas figuras fecistis, ut eas adoraretis: itaque transferam vos ad Babylonis fines.
44 Tabernaculum testimonii fuit patribus nostris in deserto, prout edixerat is, qui dixerat Mosi, ut faceret illud secundùm exemplar, quod viderat.
45 Quod etiam exceptum introduxerunt patres nostri cum Jesu in ipsa occupatione Gentium, quas expulit Deus à conspectu patrum nostrorum, usque ad dies Davidis.
46 Qui invenit gratiam in conspectu Dei, petiítque, ut nancisceretur tabernaculum Deo Jacobi.
47 Solomon autem ædificavit ei ædem.
48 Sed excelsissimus ille in manufactis tem-

templis non habitat,ficut propheta dicit.
49 Cœlum mihi thronus est, terra autem scabellum pedum meorum. Quam ædem ædificabitis mihi, dicit Dominus: aut quis est locus quietis meæ.
50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?
51 Duri cervice, & incircumcisi corde,& auribus, vos semper Spiritui illi sancto obnitimini: quales *fuerunt* patres vestri, tales & vos *estis*.
52 Quem prophetarum non sunt persequuti patres vestri? trucidârunt, *inquam*, eos, qui prænunciârunt adventum justi illius, cujus nunc vos proditores, & interfectores facti estis.
53 Qui accepistis legem per dispositionem Angelorum,& non observâtis.
54 Audientes autem hæc, findebantur cordibus suis,& stridebant dentibus in eum.
55 Quum autem esset plenus Spiritu sancto, intentis in cœlum oculis vidit gloriam Dei,& Jesum adstantem ad dexteram Dei.
56 Et ait: Ecce, conspicio cœlos apertos, & filium illum hominis adstantem ad dexteram Dei.
57 Exclamantes autem *illi* voce magnâ, continuerunt aures suas, & irruerunt concorditer in eum.
58 Et ejectum eum extra urbem, lapidârunt:testes autem deposuerunt pallia sua ad pedes adolescentis,qui vocabatur Saulus.
59 Lapidârunt igitur Stephanum invocantem, & dicentem: Domine Jesu, recipe spiritum meum.
60 Positis autem genubus, clamavit voce magnâ, Domine, ne statuas eis hoc peccatum.Et quum hoc dixisset,obdormivit.

CAP. VIII. *Saulus Ecclesiam persequitur: Samaria Dei verbum recipit: Philippus Simonem Magum, & Æthiopem eunuchum baptizat.*

SAulus autem ultrò consenserat ipsius cædi. Orta est verò illo die persequutio magna adversùs Ecclesiam,quæ erat Hierosolymis: & omnes dispersi sunt per regiones Judææ,& Samariæ,præter Apostolos.
2 Extulerunt autem unà Stephanum viri religiosi, & plangorem magnum ediderunt super eo.
3 Saulus verò vastabat Ecclesiam,iens domatim: & tractos viros, ac mulieres tradebat in custodiam *conjiciendos*.
4 At qui dispersi fuerant,peragrabant *regionem* euangelizantes sermonem *Dei*.
5 Philippus verò, quum devenisset in urbem Samariæ,prædicabat eis Christum.
6 Attendebat autem turba concorditer iis,quæ à Philippo dicebantur,audiendo,& cernendo signa,quæ edebat.
7 Spiritus enim impuri ex multis, qui *eis* tenebantur, exibant, vociferantes voce magnâ: multíque paralytici, & claudi sanati sunt.
8 Et gaudium magnum exstitit in illa urbe.
9 Vir autem quidam, nomine Simon, antea in urbe illa exercuerat artem magicam, & gentem Samariæ obstupefecerat, dicens; se esse quempiam magnum.
10 Cui attendebant omnes à minimo usque ad maximum, dicentes; Iste est potentia illa Dei magna.
11 Attendebant autem ei propterea, quòd à multo tempore magicis artibus eos dementârat.
12 Quum verò credidissent Philippo evangelizanti,quæ ad regnum Dei, & nomen Jesu Christi *pertinent*, baptizabantur tum viri,tum mulieres.
13 Simon verò & ipse credidit: & baptizatus perdurabat apud Philippum: & conspiciens signa,& virtutes magnas edi,obstupefiebat.
14 Quum autem audîssent Apostoli, qui erant Hierosolymis,Samariam recepisse sermonem Dei,miserunt ad eos Petrum,ac Johannem.
15 Qui,quum descendissent, orârunt pro eis,ut acciperent Spiritum sanctum.
16 (Nondum enim in quenquam illorum illapsus fuerat, sed baptizati tantùm fuerant in nomen Jesu.)
17 Deinde imposuerunt eis manus, & receperunt *illi* Spiritum sanctum.
18 Quum autem conspexisset Simon per impositionem manuum Apostolorum dari Spiritum sanctum,obtulit eis pecunias.
19 Dicens; Date etiam mihi potestatem istam, ut cuicunque imposuero manus,recipiat Spiritum sanctum.
20 Petrus autem dixit ei: Pecunia tua tecum pereat,quòd donum Dei existimâris pecuniis acquiri.
21 Non est tibi pars, neque sors in hoc negotio: cor enim tuum non est rectum in Dei conspectu.
22 Resipisce igitur ab ista malitia tua, & deprecare Deum, si fortè remittetur tibi machinatio cordis tui.
23 Video enim te in felle amarissimo, & connexu injustitiæ positum.
24 Respondens autem Simon, dixit: Deprecamini vos pro me apud Dominum, ne quid superveniat mihi *istorum*, quæ dixistis.
25 Illi igitur attestati sermonem Dei,reversi sunt Hierosolymam, & multis vicis Samaritanorum euangelizârunt.
26 Angelus autem Domini loquutus est Philippo, dicens; Surge,& vade meridiem versùs, ad viam, quæ Hierosolymis descendit Gazam: & quæ est deserta.
27 Is igitur surgens,profectus est: & ecce quidam Æthiops eunuchus, dynastes Candaces, Reginæ Æthiopum: qui præerat universæ illius gazæ,,venerat Hierosolymam adoraturus:
28 Et revertebatur,sedens in curru suo, legebâtque Esajam prophetam.
29 Dixit autem Spiritus Philippo:Accede,& proximè adhæreto currui isti.
30 Accurrens igitur Philippus, audivit eum legentem Esajam propheram, & dixit: Nempe intelligis,quæ legis?
31 At ille ait:Quînam enim possim,nisi mihi quispiam dux viæ fuerit? Et precatus est Philippum, ut ascenderet,sederetque secum.
32 Locus autem scripturæ, quem legebat,hic erat,ùt vobis ad mactationem ductus est: & ùt agnus coram suo tonsore mutus,ità non aperuit os suum.

33 In ipsius depressione judicium ejus sublatum est: seculum autem ejus quis enarrabit? quoniam tollitur è terra vita ejus.

34 Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Oro te, de quo dicit istud propheta? de se ipso, an de alio quopiam?

35 Tum Philippus aperuit os suum, & exorsus ab hac scriptura, evangelizavit ei Jesum.

36 Quum verò pergerent in viam, venerunt ad quandam aquam: tum ait ei eunuchus: En aquam: quid prohibet me baptizari?

37 Dixit verò Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Respondens autem *ille* dixit: Credo Jesum Christum esse Filium illum Dei.

38 Jussítque sisti currum: ac descenderunt ambo in illam aquam Philippus simul, & eunuchus: & *ille* baptizavit eum.

39 Quum autem ascendissent ex aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, nec ampliùs vidit eum eunuchus. Perrexit igitur in via sua gaudens.

40 Philippus autem inventus est Azoti: & peragrans *regionem*, evangelizavit omnibus urbibus, usque dum veniret Cæsaream.

CAP. IX. *Sauli conversio, baptizatio, & evasio è Damasco. Sanatio Æneæ paralytici, & Tabithæ defunctæ per Petrum resuscitatio.*

PAulus autem adhuc spirans minas, ac cædem adversùs discipulos Domini, adiit Pontificem maximum,

2 Et petiit ab eo epistolas *perferendas* Damascum ad synagogas: ut si quos invenisset hujus sectæ, tum viros, tum mulieres, vinctos abduceret Hierosolymam.

3 Quum autem iter faceret, factum est, ut appropinquaret Damasco: Et repentè circumfudit eum ùt fulgur lux è cœlo.

4 Et quum cecidisset in terram, audivit vocem, dicentem sibi: Saul, Saul, quid me persequeris?

5 Dixit autem, Quis es Domine? Dominus autem dixit, Ego sum Jesus, quem tu persequeris, durum *fuerit* tibi contra stimulos calcitrare.

6 *Saul verò* tremens, & pavens dixit; Domine, quid me vis facere? Tum Dominus ad eum. Surge, & ingredere urbem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere.

7 Viri autem illi, qui cum Saulo iter faciebant, constiterunt muti, audientes quidem *ejus* vocem, neminem autem conspicientes.

8 Surrexit autem Saulus è terra, apertísque oculis suis, neminem videbat: manu verò ductum eum introduxerunt Damascum.

9 Fuitque tribus diebus, non videns, & non edit, neque bibit.

10 Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias, ad quem dixit per visionem Dominus: Anania. Et ille ait: Ecce ego *adsum* Domine.

11 Tum Dominus ad eum, Surge, & proficiscere in vicum, qui vocatur rectus, & quære in domo Judæ, Saulum *quendam* nomine, Tarsensem, ecce enim orat,

12 Et vidit per visionem virum Ananiam nomine, introëuntem, & imponentem sibi manum, ut visum reciperet.

13 Respondit autem Ananias, Domine, audivi ex multis de viro isto, quod malis affecerit sanctos tuos Hierosolymis.

14 Quin etiam hoc loco habet potestatem à principibus sacerdotum, vinciendi omnes, qui invocant nomen tuum.

15 Dixit autem ad eum Dominus, Proficiscere: nam instrumentum electum est mihi iste, ut portet nomen meum in conspectum Gentium, & Regum, & filiorum Jisraëlis.

16 Ego enim ei præmonstrabo, quàm multa oporteat ipsum pro nomine meo pati.

17 Abiit igitur Ananias, & introivit domum illam, & impositis ipsi manibus dixit: Saul frater, Dominus misit me, (Jesus, *inquam*, qui visus est tibi in via, quâ veniebas) ut visum recipias, & implearis Spiritu sancto.

18 Statim autem deciderunt ab oculis ejus quasi squamæ, & visum recepit illico: ac surgens baptizatus est.

19 Quúmque cepisset cibum, corroboratus est. Fuit autem Saulus cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot.

20 Et statim in synagogis prædicavit Christum, *nempe* eum esse Filium illum Dei.

21 Obstupescebant autem omnes, qui eum audiebant, & dicebant: Nónne hic est, qui perdidit Hierosolymis eos, qui invocabant nomen istud: & huc idcirco venit, ut vinctos eos adduceret ad primarios sacerdotes?

22 Saulus autem magis sese corroborabat, & confundebat Judæos, qui habitabant Damasci, collatis testimoniis demonstrans eum esse Christum illum.

23 Expletis autem multis diebus, ceperunt simul Judæi consilium illum interimendi.

24 Sed intellectæ sunt Saulo insidiæ eorum: observabant autem portas die, ac nocte, ut eum interimerent.

25 Acceptum igitur eum discipuli nocte, per murum demiserunt fune submissum in sporta.

26 Quum verò Saulus advenisset Hierosolymam, tentabat se propiùs adjungere discipulis: sed omnes metuebant eum, non credentes eum esse discipulum.

27 Barnabas autem acceptum eum duxit ad Apostolos, & narravit eis, quomodo in via vidisset Dominum, & quod loquutus esset ei, & quomodo Damasci liberè loquutus esset in nomine Jesu.

28 Versabatur ergo cum eis Hierosolymis.

29 Et liberè in nomine Domini Jesu loquebatur, & disceptabat adversùs Græcos: illi verò conabantur eum interimere.

30 Quod, quum cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum.

31 Ecclesiæ igitur per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam habentes pacem, ædificabantur: & pergentes *in* timore Domini, & consolatione sancti Spiritûs, multiplicabantur.

32 Factum est autem, ut Petrus per omnes per-

pertransiens, deveniret etiam ad Sanctos,
qui habitabant Lyddæ.
33 Reperit autem illic quendam, nomine
Æneam, ab annis jam octo decumbentem
in grabbatto, qui erat paralyticus.
34 Et dixit ei Petrus, Ænea: sanat te Jesus
Christus: surge, & sterne tibi ipsi. *Is* autem
statim surrexit.
35 Et viderunt eum omnes, qui incolebant
Lyddam, & Sarona, qui converterunt
se ad Dominum.
36 Joppæ verò fuit quædam discipula,
nomine Tabitha, quæ, si interpreteris, dicitur
Caprea. Hæc erat dives operum bonorum,
& eleemosynarum, quas præstabat.
37 Factum est autem per illos dies, ut illa
ex infirmitate moreretur: quam, quum
lavissent, posuerunt in cœnaculo.
38 Quum autem Lydda esset propè Joppen,
discipuli, audientes Petrum illic esse,
duos viros miserunt ad eum, rogantes, ne
cunctaretur usque ad ipsos transire.
39 Exsurgens igitur Petrus, venit cum eis:
quem, quum advenisset, adduxerunt in cœnaculum:
& adstiterunt ei omnes viduæ,
flentes, & ostendentes tunicas & vestimenta,
quæ Dorcas faciebat, quum unà cum ipsis
esset.
40 Ejectis autem omnibus foras, Petrus
positis genibus oravit: & conversus ad corpus,
dixit, Tabitha, surge. Illa verò aperuit
oculos suos, & viso Petro resedit.
41 Datâ autem ei manu, *Petrus* erexit
eam: & vocatis sanctis, ac viduis eam vivam
repræsentavit.
42 Id autem innotuit per totam Joppen,
& multi crediderunt in Dominum.
43 Factúmque est, ut dies multos maneret
Petrus Joppæ, apud Simonem quendam
coriarium.

CAP. X. *Cornelius Angeli monitu Petrum accersit, & Petrus Dei jussu adit Cornelium, illóque ei concionante, venit Spiritus Dei super eum, & suos.*

POrrò quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius,
centurio ex legione, quæ vocatur
Italica,
2 Pius, ac timens Deum, cum tota domo
sua, & præstans eleemosynas multas populo.
3 Qui, quum assiduè precaretur Deum,
vidit per visionem manifestè, quasi horâ diei
nonâ, Angelum Dei introëuntem, & dicentem
ipsi: Corneli.
4 At ille intentis oculis in eum, & expavefactus,
dixit: Quid est Domine? Dixit autem
ei: Preces tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt
in memoriam, in Dei conspectu.
5 Nunc igitur mitte aliquos Joppen, &
accerse Simonem, qui cognominatur Petrus.
6 Is diversatur apud Simonem quendam
coriarium, cui est domus apud mare: is dicet
tibi, quid te oporteat facere.
7 Ut autem discessit Angelus, qui loquebatur
Cornelio, vocavit duos ex famulis
suis, & militem pium ex iis, qui cum ipso
erant assidui:
8 Et quum eis exposuisset omnia, misit
eos Joppen.
9 Postridie verò illis iter facientibus, &
appropinquantibus urbi, ascendit Petrus
in solarium, ut oraret, circa horam sextam.
10 Factum est autem, ut valde esuriret,
voluítque capere cibum. Parantibus igitur
illis *cibum*, incidit in eum mentis excessus.
11 Conspexítque cœlum apertum, ac descendens
ad se vas quoddam, ut linteum magnum,
quatuor extremis devinctum, quod
demittebatur in terram:
12 In quo erant quævis quadrupedia terræ,
& feræ, & reptilia, & volucres cœli.
13 Et exstitit vox ad eum: Surge Petre,
macta, & ede.
14 Ait autem Petrus: nequaquam Domine:
nunquam enim edi quicquam pollutum,
vel impurum.
15 Tum vox rursus ad eum secundò: Quæ
Deus purificavit, tu ne polluito.
16 Hoc autem factum est ter: & rursum
receptum est vas in cœlum.
17 Quum autem apud se Petrus hæsitaret,
cogitans quidnam esset visum illud, quod
viderat, tum ecce, viri, qui missi fuerant à
Cornelio, percontati de domo Simonis, supervenerunt
ad vestibulum.
18 Et evocato *quopiam*, percontati sunt,
an Simon, qui cognominaretur Petrus, illic
diversaretur.
19 Petro verò cogitante de visione, dixit
ei Spiritus: Ecce, tres viri quærunt te.
20 Surgens itaque, descende, & nihil addubitans,
proficiscere cum eis: nam ego eos
misi.
21 Descendens ergo Petrus ad viros illos,
qui ad ipsum missi fuerant à Cornelio, dixit;
Ecce, ego *is* sum, quem quæritis: quæ
causa est, propter quam adestis?
22 Ipsi verò dixerunt: Cornelius centurio,
vir justus, & timens Deum, & ornatus
testimonio totius gentis Judæorum, divinitus
admonitus est ab Angelo sancto, ut accerseret
te domum suam, & abs te quædam
audiret.
23 Intrò vocatos igitur eos accepit hospitio.
Postridie verò Petrus abiit cum eis,
& quidam ex fratribus Joppensibus comitati
sunt eum.
24 Et altero pòst die introierunt Cæsaream.
Cornelius autem exspectabat eos, convocatis
cognatis suis, & necessariis amicis.
25 Ut autem factum est, ut introiret Petrus,
occurrens ei Cornelius, & accidens ad
ejus pedes, adoravit.
26 Petrus verò erexit eum, dicens; Surge:
& ego ipse homo sum.
27 Et colloquens cum eo, ingressus est,
invenítque multos, qui convenerant:
28 Dixítque eis: Vos scitis Judæo nefas
esse propiùs adjungere se, aut accedere ad
alienigenam: Sed mihi ostendit Deus, ne
quem pollutum, vel impurum hominem dicerem.
29 Quapropter etiam nihil obloquutus,
veni accersitus. Percontor igitur, quâ ratione
me accersiveritis.
30 Tum Cornelius ait: Nudiusquartus usque
ad hanc horam eram jejunus, & horâ
nonâ orabam domi meæ: & ecce, quidam
stetit ob oculos meos, veste splendidâ.
31 Dixítque: Corneli, exauditæ sunt preces
tuæ, & eleemosynæ tuæ in memoriam
venerunt in conspectu Dei,

32 Mitte

32 Mitte ergo Joppen, & accerse Simo-
nem, qui cognominatur Petrus; hic diversa-
tur in ædibus Simonis coriarii apud mare:
qui quum advenerit, loquetur tibi.
33 Eodem igitur *momento* misi ad te: &
tu benefecisti, qui adveneris. Nunc ergo o-
mnes nos in conspectu Dei adsumus, ut
audiamus omnia, quæ tibi imperata sunt à
Deo.
34 Petrus autem ore aperto dixit: Verè
deprehendo Deum non respicere ad perso-
nam:
35 Sed in quavis gente acceptum ei esse
quemvis, qui eum timeat, & operam det ju-
stitiæ.
36 Quem sermonem significavit filiis Jis-
raëlis, euangelizans pacem per Jesum Chri-
stum, qui est omnium Dominus.
37 Vos nostis, quod gestum est in tota Ju-
dæa, initio facto à Galilæa, post baptisma,
quod prædicavit Johannes:
38 Ut Jesum illum à Nazaretha unxerit
Deus Spiritu sancto, & potentiâ, qui obam-
bulavit beneficiis afficiens, & sanans o-
mnes sub diaboli potestatem redactos,
quoniam Deus erat cum eo.
39 Et nos sumus testes omnium, quæ & in
regione Judæorum, & Hierosolymis fecit,
quem interemerunt suspensum in ligno.
40 Hunc *autem* Deus suscitavit tertio
die, fecitque, ut is conspicuus fieret:
41 Non toti populo, sed testibus, quos
ipse priùs designaverat, *nimirum* nobis, qui
comedimus, ac bibimus unà cum eo, po-
steaquam resurrexit à mortuis.
42 Mandavit autem nobis, ut prædice-
mus populo, & cum testificatione denun-
ciemus eum esse, qui definitus sit à Deo ju-
dex vivorum, ac mortuorum.
43 Huic etiam omnes Prophetæ testi-
monium dant, remissionem peccatorum
accepturum per nomen ejus quemvis, qui
crediderit in eum.
44 Adhuc loquente Petro verba ista, il-
lapsus est Spiritus sanctus in omnes, qui au-
diebant hunc sermonem.
45 Et fideles, qui *erant* ex circumcisio-
ne, & venerant cum Petro, obstupuerunt,
quòd etiam in Gentes effusum esset donum
Spiritûs sancti:
46 Audiebant enim eos loquentes lin-
guis, ac magnificantes Deum. Tunc respon-
dit Petrus:
47 Num quis aquam prohibere potest,
quò minùs *videlicet* baptizentur isti, qui
Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos?
48 Et præcepit eos baptizari in nomen
Domini. Tunc rogaverunt eum, ut *ibi* per-
maneret ad dies aliquot.

CAP. XI. *Apologia Petri. Nomenclatura Christianorum. Agabi prophetia.*

Audierunt autem Apostoli, & fratres, qui
erant in Judæa, Gentes etiam recepisse
sermonem Dei.
2 Quum igitur ascendisset Petrus Hie-
rosolymam, disceptarunt adversùs eum, qui
erant ex circumcisione.
3 Dicentes: Ad viros præputium ha-
bentes introisti, & unà edisti cum eis.
4 Exorsus autem Petrus, *omnia* exposuit
eis ordine, dicens;
5 Ego eram in civitate Joppe, orans: &
visum in mentis excessu vidi, *nempe* descen-
dens vas quoddam, ceu linteum magnum,
quod quatuor extremis demittebatur è cœ-
lo, & ad me usque venit.
6 In quod quum intendissem oculos,
consideravi, & vidi quadrupedia terræ, &
feras, & reptilia, & volucres cœli.
7 Audivi autem vocem, dicentem mihi;
Surge Petre, macta, & ede.
8 Dixi verò, nequaquam Domine: nam
nihil commune, aut impurum unquam in-
troivit in os meum.
9 Respondit autem mihi vox secundò è
cœlo: Quæ Deus purificavit, tu ne polluito.
10 Idque ter factum est, & rursus omnia
sursum retracta sunt in cœlum.
11 Tum ecce, eodem momento tres viri
supervenerunt in ædes, in quibus eram,
Cæsareâ missi ad me.
12 Dixit verò mihi spiritus, ut irem cum
eis, nihil addubitans. Venerunt autem me-
cum etiam sex isti fratres, & ingressi sumus
domum viri illius.
13 Qui annunciavit nobis, quomodo vi-
disset Angelum domi suæ, qui adstitisset, ac
dixisset ipsi: Mitte aliquos Joppen, & accer-
se Simonem, qui cognominatur Petrus:
14 Qui tibi ea dicturus est, per quæ tu
serveris, & tota domus tua.
15 Quum autem cœpissem loqui, illapsus
est Spiritus sanctus in eos, quemadmodum
& in nos in principio:
16 Recordatus sum verò illius dicti Do-
mini, quum diceret: Johannes quidem ba-
ptizavit aquâ, vos verò baptizabimini Spi-
ritu sancto.
17 Postquam igitur par illud donum de-
dit eis Deus ùt & nobis, quum crediderunt
in Dominum Jesum Christum, quis eram
ego, qui Deum possem inhibere?
18 His autem auditis quieverunt, & glo-
rificaverunt Deum, dicentes; Nempe etiam
Gentibus Deus resipiscentiam dedit ad vi-
tam.
19 Cæterùm, qui dispersi fuerant ex af-
flictione ortâ ob Stephanum, transierunt us-
que in Phœniciam, & Cyprum, & Antiochi-
am, nemini loquentes sermonem *Dei*, nisi
solis Judæis.
20 Erant autem quidam Cyprii, & Cyre-
nenses, qui ingressi Antiochiam, loquuti
sunt Græcis, evangelizantes Dominum Je-
sum.
21 Fuit autem manus Domini cum eis:
multúsque numerus fide ipsis habitâ con-
versus est ad Dominum.
22 Pervenit autem hic rumor ad aures
Ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis. Emiserunt
igitur Barnabam, ut pergeret Antiochiam
usque.
23 Qui, quum advenisset, & vidisset gra-
tiam Dei, gavisus est, & hortatus est omnes,
ut proposito cordis permanerent cum Do-
mino.
24 Nam erat vir bonus, & plenus Spiritu
sancto, & fide: & adjuncta est multa turba
Domino.
25 Abiit autem Barnabas Tarsum, ut re-
quireret Saulum: & eum inventum duxit
Antiochiam.
26 Factúmque est, ut annum totum con-
grega-

gregarentur in Ecclesia, docerentque turbam multam, & discipuli nominarentur primùm Antiochiæ Christiani.
27 Per id tempus autem descenderunt Hierosolymis prophetæ Antiochiam.
28 Et unus eorum surgens, nomine Agabus, significavit per Spiritum, famem magnam futuram in toto terrarum orbe: quæ etiam fuit sub Claudio Cæsare.
29 Singuli verò discipulorum, prout cuique suppetebat, decreverunt subministrationis causâ mittere *aliquid* fratribus, habitantibus in Judæa.
30 Quod & fecerunt mittentes ad seniores per manum Barnabæ,& Sauli.

CAP. XII. *Herodes Agrippa persecutor Iacobi,& Petri,perit phthiriasi.*

CÆterùm per id tempus injectis Rex Herodes manibus, malè accepit nonnullos ex Ecclesia.
2 Interemit autem Jacobum,fratrem Johannis,gladio.
3 Et quum vidisset *hoc* placere Judæis, perrexit comprehendere etiam Petrum: (erant autem dies Azymorum.)
4 Quem etiam prehensum conjecit in carcerem, traditum quatuor quaternionibus militum, ut eum custodirent: volens eum post pascha producere populo.
5 Petrus igitur asservabatur in carcere: preces autem assiduæ fiebant ad Deum ab Ecclesia pro ipso.
6 Quum verò producturus esset eum Herodes, nocte illâ dormiebat Petrus inter duos milites, vinctus catenis duabus,& custodes ante ostium observabant carcerem:
7 Et ecce, Angelus Domini supervenit,& lux splenduit in carcere: & pulsato latere Petri excitavit eum,dicens; Surge citò.Et exciderunt ei catenæ ex manibus.
8 Dixitque ei Angelus: Præcingere, & subliga sandalia tua. Fecit autem ita. Tum *ille* dixit ei: Amicitor pallio tuo, & sequere me.
9 Itaque egressus *Petrus*,sequebatur eum, nec sciebat verum esse, quod fiebat per Angelum,sed putabat *se* visum *aliquod* cernere.
10 Quum autem pertransivissent primam, ac secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit in civitatem,quæ suâ sponte aperta est eis: & egressi, progressi sunt per vicum unum: & statim abscessit Angelus ab eo:
11 Tunc Petrus ad se reversus, dixit: Nunc verè scio Dominum emisisse Angelum suum, & eruisse me è manu Herodis, & ex omni exspectatione populi Judæorum.
12 Et *re* apud se animadversâ, venit domum Mariæ, matris Johannis, qui cognominabatur Marcus,ubi erant multi congregati,& orantes.
13 Quum pulsâsset autem Petrus ostium vestibuli, prodiit puella, ut subauscultaret, nomine Rhode.
14 Quæ agnitâ voce Petri, præ gaudio non aperuit vestibulum, sed intrò currens, annunciavit adstare Petrum ante vestibulum.
15 Illi verò dixerunt ei; Insanis. Illa autem asseverabat ità se *rem* habere. At illi dicebant: Angelus ejus est.
16 Petrus verò *ibi* perseverabat pulsare: quum autem aperuissent, viderunt eum, & perculsi fuerunt.
17 *Ipse* verò manu postulato ab ipsis silentio, narravit eis, quomodo Dominus se eduxisset è carcere: dixitque: Annunciate ista Jacobo, & fratribus. Et egressus,profectus est in alium locum.
18 Orto autem die fuit tumultus non parvus inter milites,quidnam factum esset Petro.
19 Herodes verò, quum eum requisivisset,& non invenisset, quæstione de custodibus habitâ,jussit *eos* ad supplicium rapi: & quum descendisset à Judæa Cæsaream, *ibi* commoratus est.
20 Herodes autem infenso animo erat in Tyrios,& Sidonios: at illi concorditer venerunt ad eum,& persuaso Blasto, qui præerat cubiculo Regis, petebant pacem: eò quòd aleretur regio ipsorum ex Regis *agro*.
21 Statuto autem die, Herodes indutus veste regiâ,& considens pro tribunali,concionabatur ad eos.
22 Populus verò acclamabat: Vox Dei, & non hominis.
23 Illico verò percussit eum Angelus Domini, eò quòd non tribuisset gloriam Deo, & erosus à vermibus,exanimatus est.
24 Sermo verò Domini crescebat, ac multiplicabatur.
25 Barnabas autem,& Saulus reversi sunt Hierosolymis, expleto ministerio,simul assumto etiam Johanne, qui cognominabatur Marcus.

CAP. XIII. *Paulus & Barnabas segregati,Christum prædicant Iudæis, & Gentibus. Elymas Paulo resistens excæcatione punitur.*

ERant autem Antiochiæ in Ecclesia, quæ *illic* erat, quidam prophetæ, & doctores, Barnabas & Simeon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenæus, & Manaen, qui fuerat unà cum Herode tetrarchâ educatus, & Saulus.
2 Illis autem suum ministerium obeuntibus Domino, & jejunantibus,dixit Spiritus sanctus: Separate mihi Barnabam,& Saulum ad opus,ad quod eos advocavi.
3 Quum ergo jejunâssent; & precati, imposuissent eis manus,dimiserunt *eos*.
4 Ipsi igitur emissi à Spiritu sancto, descenderunt Seleuciam: & illuc abnavigaverunt Cyprum.
5 Quúmque pervenissent Salamina, annunciârunt sermonem Dei in synagogis Judæorum: habebant autem etiam Johannem *sibi* subservientem.
6 Peragratâ verò insulâ Paphum usque, invenerunt quendam magum, pseudoprophetam Judæum,cui nomen *erat* Barjesu.
7 Qui erat cum Proprætore Sergio Paulo,viro intelligente. Hic advocatis Barnabâ, & Saulo, expetivit audire sermonem Dei.
8 Obsistebat autem eis Elymas, *id est*, magus (ità enim explicatur nomen ejus) studens avertere Proprætorem à fide.
9 Saulus autem (qui & Paulus) repletus

Spiritu sancto, intentis in eum oculis.

10 Dixit: O plene omni dolo, & ad quodvis scelus facilitate fili diaboli, hostis omnis justitiæ, non cessabis pervertere vias Domini rectas?

11 Nunc igitur ecce, manus Domini adversùm te: erísque cæcus, non cernens solem ad certum tempus. Illico verò incidit in eum caligo, ac tenebræ: & circumiens, quærebat, qui sese manu prehensum ducerent.

12 Tunc Proprætor, quum vidisset, quod factum fuerat, credidit, perculsus super doctrina Domini.

13 Profecti verò Papho Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ *urbem*: Johannes verò abscedens ab eis, reversus est Hierosolymam.

14 At ipsi progressi Pergâ, venerunt Antiochiam, *urbem* Pisidiæ, & ingressi synagogam die sabbathi, consederunt.

15 Post lectionem autem Legis, & Prophetarum, miserunt præfecti synagogæ ad eos, dicentes; Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad populum, dicite.

16 Assurgens igitur Paulus, manu silentio postulato, dixit: Viri Jisraëlitæ, & qui timetis Deum, audite.

17 Deus ille populi hujus Jisraëlis, elegit Patres nostros, & populum sursum evexit, quum commoraretur in terra Ægypti, & ex ea eduxit eos elato brachio.

18 Et circiter quadraginta annorum tempus mores eorum pertulit in deserto.

19 Et quum delevisset septem gentes in terra Canaan, sorte distribuit eis terram earum.

20 Et postea annis circiter quadringentis, quinquaginta dedit judices usque ad Samuelem Prophetam.

21 Et exinde petierunt Regem, deditque eis Deus Saulem, filium Cis, virum ex tribu Benjamin, annis quadraginta.

22 Et amoto illo, excitavit eis Davidem in Regem, cui etiam testimonio dato dixit: Inveni Davidem, *filium* Jesse, virum, secundùm cor meum, qui exsequetur omnes voluntates meas.

23 Huius è semine Deus, secundùm promissionem, excitavit Jisraëli Servatorem Jesum.

24 Quum antè prædicâsset Johannes coram eo, jam adventante, Baptismum resipiscentiæ toti populo Jisraëlis.

25 Quum autem expleret Johannes cursum, dixit: Quem me suspicamini esse? non *is* sum ego, sed ecce, venit post me, cujus pedum soleam non sum dignus qui solvam.

26 Viri fratres, filii generis Abrahami, & qui inter vos timetis Deum, vobis sermo salutis hujus missus est.

27 Qui enim habitabant Hierosolymis, & primores eorum, quum hunc ignorarent, tum voces Prophetarum, quæ per omne sabbathum leguntur, eo damnato, impleverunt:

28 Tunc nullâ causâ mortis inventâ, petierunt à Pilato, ut interimeretur.

29 Quum verò perfecissent omnia, quæ de eo scripta sunt, detractum è ligno, posuerunt in monumento.

30 Deus autem suscitavit eum ex mortuis.

31 Qui conspectus est per dies multos iis, qui simul ascenderant cum eo, à Galilæa Hierosolymam, súntque testes ejus apud populum.

32 Et nos vobis euangelizamus eam promissionem, quæ patribus facta est, Deum videlicet eam implevisse filiis illorum, *id est*, nobis, suscitato Jesu;

33 Ut etiam in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

34 Quod autem suscitaverit eum ex mortuis, non ampliùs reversurum in sepulchrum ità dixit: Dabo vobis firmas illas Davidis beneficentias.

35 Ideo & alibi dicit: Non sines sanctum illum tuum sentire corruptionem.

36 Nam David quidem, postquam ætate suâ inservivit Dei consilio, obdormivit, & appositus est patribus suis, sensitque corruptionem:

37 At is, quem Deus excitavit, non sensit corruptionem.

38 Notum igitur sit vobis fratres, annunciari vobis remissionem peccatorum per istum.

39 Et ab omnibus, à quibus non potuistis per Legem Mosis justificari, per hunc credentem quemvis justificari.

40 Videte ergo, ne vobis superveniat, quod dictum est in prophetis.

41 Videte ô contemtores, & admiramini, & disparete: quia opus operor ego diebus vestris, opus, quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

42 Egressis autem *eis* è synagoga Judæorum, rogârunt Gentes, ut intra proximè sequens sabbathum exponerentur sibi hæc verba.

43 Solutóque conventu, sequuti sunt multi ex Judæis, & religiosis proselytis Paulum, ac Barnabam: qui alloquentes eos persuaserunt eis, ut permanerent in gratia Dei.

44 Sequente verò sabbatho urbs propè tota congregata fuit ad audiendum sermonem Dei.

45 Visâ autem turbâ, Judæi repleti sunt invidiâ, & contradicebant iis, quæ à Paulo dicebantur, contradicentes, ac blasphemantes.

46 Tunc loquendi libertate usi Paulus ac Barnabas, dixerunt: Vobis necesse fuit primùm exponi sermonem Dei: postquam autem illum repellitis, & indignos vos ipsos decernitis æternâ vitâ, ecce, convertimus nos ad Gentes.

47 Ità enim nobis præcepit Dominus, *dicens*; Constitui te, ut sis lux Gentium, ut sis saluti usque ad ultimas terras.

48 Gentes autem hæc audientes gavisæ sunt, & laudibus extulerunt sermonem Domini: & crediderunt, quotquot erant ordinati ad vitam æternam.

49 Perferebatur autem sermo Domini per totam illam regionem.

50 Judæi verò exstimulârunt mulieres religiosas, & honoratas, & primos urbis, & excitârunt persequutionem in Paulum, ac Barnabam, ejecerúntque eos è finibus suis.

51 At illi excusso pulvere pedum suorum in eos, venerunt Iconium.

52 Discipuli verò replebantur gaudio, & Spiritu sancto.

CAP. XIV. *Paulus, & Barnabas Iconio ejecti, Paulus Lystræ claudum sanat, & sibi sacrificaturos prohibet, ibidem lapidatus se recolligit, & Ecclesias multas colligit.*

FActum est autem Iconii, ut simul introirent synagogam Judæorum, & ità loquerentur, & crederet Judæorum simul, & Græcorum magna multitudo.

2 Judæi verò, qui assensi non fuerunt *sermoni*, incitârunt, & malè affectos reddiderunt animos Gentium adversùs fratres.

3 Multum igitur tempus *ibi* commorati sunt liberè loquentes, freti Domino, qui testimonium dabat sermoni gratiæ suæ, dabatque, ut signa, & prodigia ederentur per manus eorum.

4 Fissa est autem multitudo urbis: & alii quidem erant à Judæis, alii verò ab Apostolis.

5 Quum autem factus esset impetus Gentium, ac Judæorum unà cum suis primoribus, ad eos contumeliis afficiendos, & lapidandos.

6 Re inter se animadversâ perfugerunt in civitates Lycaoniæ Lystram, & Derben, & circumjacentem regionem:

7 Et illic euangelizaverunt.

8 Quidam autem vir Lystris captus pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunquam ambulaverat.

9 Hic audivit Paulum loquentem: qui quum intendisset in eum oculos, & vidisset, quòd fidem haberet *se* liberatum iri.

10 Dixit voce magnâ: Surge in pedes tuos rectus. At *ille* exsiliit, & ambulavit.

11 Turba verò, quum vidisset, quod fecerat Paulus, sustulerunt vocem suam, Lycaonicè dicentes; Dii assimilati hominibus, descenderunt ad nos.

12 Vocabântque Barnabam, Jovem: Paulum verò Mercurium: quoniam is præibat in loquendo.

13 Sacerdos autem Jovis collocati ante illorum urbem, quum tauros vittatos ad vestibula adduxisset, volebat cum turba sacrificare.

14 Quod, quum audissent Apostoli Barnabas, & Paulus, disruptis palliis suis insilierunt in turbam clamantes,

15 Ac dicentes; Viri, cur ista facitis? nos quoque sumus homines iisdem, quibus vos, affectionibus obnoxii, annunciantes, ut à vanis istis rebus convertatis vos ad Deum illum vivum, qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis sunt.

16 Quíque præteritis ætatibus sivit omnes gentes suis ipsarum viis incedere.

17 Quanquam non passus est se *esse* expertem testimonii, bona tribuendo, dans nobis cœlitus pluvias, ac præstitura tempora fructibus perferendis, implens cibo, & delectatione corda nostra.

18 Et hæc dicentes; vix compescuerunt turbam, ne ipsis sacrificaret.

19 Supervenerunt autem quidam Judæi Antiochiâ, & Iconio, qui persuasâ turbâ, Paulum lapidatum traxerunt extra urbem; existimantes eum mortuum esse.

20 Quum autem circumstetissent eum discipuli, surrexit, & ingressus est urbem, & postridie egressus, venit Derben cum Barnaba.

21 Qúumque euangelizâssent urbi illi, & discipulos multos adjunxissent, reversi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam:

22 Confirmantes animos discipulorum, hortantes, ut permanerent in fide, & *dicentes*; oportere per multas afflictiones nos ingredi in regnum Dei.

23 Qúumque ipsis per suffragia creâssent per singulas Ecclesias presbyteros, precatíque essent cum jejuniis, commendârunt eos Domino, in quem crediderant.

24 Peragratâque Pisidiâ, venerunt in Pamphyliam.

25 Ac Pergæ loquuti *Domini* sermonem, descenderunt Attaliam.

26 Et illinc enavigârunt Antiochiam, unde fuerant commendati gratiæ Dei ad opus, quod impleverant.

27 Quum autem venissent, & congregâssent Ecclesiam, retulerunt, quanta Deus per ipsos effecisset, eúmque aperuisse Gentibus ostium fidei.

28 Et commorati sunt illic non parvum tempus cum discipulis.

CAP. XV. *Synodus Hierosolymitana, & Pauli à Barnaba separatio, & in Asiam ablegatio.*

POrrò quidam, qui descenderant è Judæa, docebant fratres, *& dicebant*; Nisi circumcidamini ritu Mosis, non potestis servari.

2 Ortâ igitur repugnantiâ, & disceptatione non parvâ, Paulo, ac Barnabæ adversùs illos, constitutum fuit, ut ascenderent Paulus, & Barnabas, & quidam alii ex illis, ad Apostolos, ac presbyteros Hierosolymam, super hac quæstione?

3 Illi ergo deducti ab Ecclesia, peragrârunt Phœnicem, & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & gaudio magno affecerunt omnes fratres.

4 Quum autem pervenissent Hierosolymam, excepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, ac presbyteris, & retulerunt, quanta Deus per ipsos effecerat.

5 Sed *(ajebant)* quidam surrexerunt ex hæresi Pharisæorum, qui crediderunt, dicentes; oportere ipsos circumcidere, & eis mandare, ut observent Legem Mosis.

6 Congregati sunt igitur Apostoli, & presbyteri, ut dispicerent de hac re.

7 Quum autem multa disceptatio fuisset, surgens Petrus dixit eis: Viri fratres, vos scitis Deum jampridem inter nos elegisse *me*, ut per os meum audirent Gentes sermonem Euangelii, & crederent.

8 Et ille cordium cognitor Deus præbuit eis testimonium, dato ipsis Spiritu sancto sicut & nobis:

9 Nihílque discrevit inter nos, & illos, fide ab *ipso* purificatis cordibus eorum.

10 Nunc ergo, quid tentatis Deum, ad imponendum jugum cervici discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare valuimus?

11 Imò per gratiam Domini Jesu Christi credimus nos servatum iri, quemadmodum & illos.

12 Tacuit autem tota illa multitudo, & au-

audiebant Barnabam, & Paulum, exponentes quanta Deus edidisset signa, & prodigia per ipsos inter Gentes.

13 Postquam autem ipsi conticuissent, respondit Jacobus, dicens; Viri fratres, audite me.

14 Simeon exposuit, quomodo primùm Deus respexerit *Gentes*, ut sumeret ex ipsis populum nomini suo.

15 Et huic *rei* consonant verba Prophetarum: sicut scriptum est:

16 Post hæc revertar, & restaurabo tabernaculum Davidis collapsum, & ruinas ejus restaurabo, & rursus erigam illud:

17 Ut requirant reliqui homines Dominum, & omnes Gentes, super quas invocatum fuerit nomen meum: dicit Dominus, qui facit hæc omnia.

18 Nota sunt Deo ab *omni* ævo omnia opera sua.

19 Quamobrem ego censeo non esse obturbandos eos, qui ex Gentibus ad Deum se convertunt.

20 Sed ad eos scribendum, ut abstineant à pollutis per simulachra, & scortatione, & suffocatis rebus, & sanguine.

21 Moses enim ab ætatibus antiquis oppidatim habet, qui ipsum prædicent, quum in synagogis per singula sabbatha legatur.

22 Tunc visum est Apostolis, & presbyteris cum tota Ecclesia, delectos ex sese viros mittere Antiochiam cum Paulo, & Barnaba: *nempe* Judam, qui cognominabatur Barsabas, & Silam; viros primarios inter fratres:

23 Istis per eorum manum scriptis: Apostoli, & presbyteri, & fratres, iis, qui sunt Antiochiæ, & in Syria, & in Cilicia fratribus, qui *sunt* ex Gentibus, salutem.

24 Quoniam quosdam è nobis egressos audivimus vos turbâsse verbis, labefactantes animas vestras, dicentes, *oportere vos* circumcidi, & observare Legem, quibus non edixeramus:

25 Visum est nobis concorditer coactis delectos viros mittere ad vos cum dilectis nostris Barnaba, & Paulo.

26 Hominibus, qui exposuerunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi.

27 Misimus ergo Judam, & Silam, qui & ipsi *vobis* eadem verbis referent.

28 Visum est enim Spiritui sancto, ac nobis, ne quod ampliùs imponeremus vobis onus, præter necessaria ista.

29 *Videlicet*, ut abstineatis ab iis, quæ sunt immolata simulachris, & sanguine, & suffocato, & scortatione: à quibus, si vobis caveritis, bene agetis. Valete.

30 Illi igitur dimissi, venerunt Antiochiam, & congregatâ multitudine reddiderunt epistolam.

31 Quam quum legissent, gavisi sunt super ea exhortatione.

32 Judas quoque, & Silas, quum essent & ipsi prophetæ, multo sermone adhortati sunt, & confirmârunt fratres.

33 Quum autem egissent *illic* aliquandiu, dimissi sunt cum pace à fratribus ad Apostolos.

34 Silæ tamen visum est ibi manere.

35 Paulus autem, & Barnabas commorati sunt Antiochiæ, docentes, & euangelizantes cum aliis etiam multis sermonem Domini.

36 Post aliquot autem dies dixit Barnabæ Paulus: Reversi, invisamus fratres nostros oppidatim, in quibus annunciavimus sermonem Domini, *cognituri* quomodo se habeant.

37 Barnabæ verò consilium erat assumere secum Johannem, qui vocabatur Marcus.

38 Paulus autem æquum censebat, eum non simul assumere, qui abscessisset ab ipsis ex Pamphylia, nec eorum comes in illo opere fuisset.

39 Orta igitur fuit exacerbatio, ut alter ab altero abscesserit: & Barnabas assumto Marco navigârit in Cyprum:

40 Paulus verò allecto Silâ abiit commendatus gratiæ Dei à fratribus.

41 Peragravítque Syriam, ac Ciliciam confirmans Ecclesias.

CAP. XVI. *Profectio, & persecutio Pauli multiplex.*

Devenit autem Derben, & Lystram: & ecce, discipulus quidam erat illic, nomine Timotheus, filius mulieris cujusdam Judææ fidelis, patris autem Græci.

2 Huic dabant testimonium fratres, qui Lystris erant, & Iconii.

3 Eum *itaque* voluit Paulus secum proficisci: & assumtum eum circumcidit, propter Judæos, qui in illis locis erant, sciebant enim omnes patrem ejus Græcum esse.

4 Prout autem pertransibant urbes, tradebant eis observanda placita illa, quæ decreta fuerant ab Apostolis, & presbyteris, qui Hierosolymis erant.

5 Itaque Ecclesiæ confirmabantur fide, & exuberabant numero quotidie.

6 Phrygiâ autem peragratâ, & Galaticâ regione, prohibiti à Spiritu sancto loqui sermonem Dei in Asia,

7 Quum venissent in Mysiam, tentabant versùs Bithyniam: sed non sivit eos *ire* Spiritus Jesu.

8 Præteritâ igitur Mysiâ, descenderunt Troada.

9 Et visum per noctem conspectum est Paulo: Vir Macedo quidam adstabat, precans eum, & dicens; Transiens in Macedoniam, succurre nobis.

10 Ut autem hoc visum vidit, statim studuimus abire in Macedoniam, collatis argumentis colligentes, quod advocâsset nos Dominus, ut eis euangelizaremus.

11 Provecti igitur Troade, rectum cursum tendimus Samothracem, & sequente die Neapolin:

12 Et illinc Philippos, quæ est prima hujus partis Macedoniæ urbs, colonia: Commorati sumus autem in ea urbe aliquot dies.

13 Et die sabbathi egressi sumus ex urbe ad flumen, ubi solebat esse precatio: & quum consedissemus, alloquuti sumus mulieres, quæ convenerant.

14 Quædam autem mulier, nomine Lydia, quæ purpuram vendebat in urbe Thyatirorum,

tirorum, Deum colens, *nos* audivit: cujus Dominus adaperuit cor, ut attenderet iis, quæ dicebantur à Paulo.

15 Quum igitur baptizata esset, & domus ejus, rogavit *nos*, dicens; Si judicâstis me fidelem esse Domino, ingressi domum meam, manete. Et adegit nos.

16 Factum est autem proficiscentibus nobis ad precationem, ut ancillula quædam, habens spiritum Pythonis, occurreret nobis, quæ quæstum magnum præbebat dominis suis, vaticinando.

17 Hæc subsequuta Paulum, ac nos, clamabat, dicens; Isti homines servi sunt Dei, illius Altissimi, qui annunciant vobis viam salutis.

18 Hoc autem fecit ad multos dies: sed molestè ferens Paulus, & sese convertens, spiritui illi dixit; Mando tibi per nomen Jesu Christi, ut exeas ab ea. Exiit igitur eodem illo momento.

19 Videntes illius *ancillulæ* domini abiisse spem quæstûs sui, prehensum Paulum, & Silam traxerunt in forum ad magistratus.

20 Et quum pertraxissent eos ad prætores, dixerunt: Homines isti conturbant civitatem nostram, quum sint Judæi.

21 Et annunciant ritus, quos non licet nobis excipere, neque usurpare, quum simus Romani.

22 Unà verò insurrexit turba adversùs eos: & prætores disruptis eorum vestibus jusserunt *eos* virgis cædi.

23 Et quum multas plagas eis imposuissent, conjecerunt eos in carcerem, additis mandatis commentariensi, ut tutò eos asservaret.

24 Qui tali accepto mandato, conjecit eos in intimum carcerem, & pedes eorum adstrinxit numellâ.

25 Mediâ autem nocte orantes Paulus, & Silas, hymnos canebant Deo: & qui vincti erant, exaudiebant eos.

26 Repentè verò terræ motus magnus extitit, ità ut quaterentur fundamenta carceris: & illico apertæ sunt omnes fores, & omnium vincula laxata.

27 Expergefactus autem commentariensis, quum videret fores carceris apertas, stricto gladio erat se ipsum interemturus, existimans vinctos effugisse:

28 Clamavit verò Paulus voce magnâ dicens; Ne quid feceris tibi ipsi mali: omnes enim hic sumus.

29 Is autem petito lumine irrupit, & tremefactus, accidit Paulo, & Silæ *ad pedes*.

30 Et productis ipsis foras, ait, Domini, quid me oportet facere, ut server?

31 At illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum Christum, & servaberis tu, ac domus tua.

32 Et loquuti sunt ei sermonem Domini, & omnibus, qui erant domi ipsius.

33 *Ipse* verò illis assumtis eâ ipsâ horâ noctis, lavit *eorum* plagas: & baptizatus est ipse, & omnes *domestici* illius illico.

34 Et ipsis deductis domum suam, apposuit mensam: & exsultavit, quòd cum universâ domo suâ credidisset Deo.

35 Die autem exorto, prætores miserunt viatores, qui dicerent: Dimitte homines illos.

36 Annunciavit autem commentariensis hos sermones Paulo: Miserunt, *inquit*, præfecti, ut dimittamini: nunc igitur egressi, ite in pace.

37 Paulus autem dixit eis: Cæsos nos publicè, indictâ causâ, quum simus Romani, conjecerunt in carcerem, & nunc clàm nos ejiciunt? non profectò: sed veniant ipsi, & nos educant.

38 Renunciârunt autem prætoribus viatores verba ista: metuêruntque audito eos Romanos esse.

39 Et venientes precati sunt eos, & eductos rogârunt, ut egrederentur ex urbe.

40 Egressi autem è carcere, introierunt ad Lydiam: & visis fratribus, consolati sunt eos, & egressi sunt ex *urbe*.

CAP. XVII. *Paulus prædicat Thessalonicæ, & Athenis.*

Itinere autem facto per Amphipolin, & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga quædam Judæorum.

2 Paulus verò, sicut consueverat, introivit ad eos, & per sabbatha tria disseruit *cum* eis ex Scripturis.

3 Explicans, & ob oculos ponens, oportuisse Christum pati, & resurgere ex mortuis: & hunc Jesum, quem ego, *inquit*, annuncio vobis, esse Christum illum.

4 Nonnulli igitur eorum, assensi sunt, & consociati sunt Paulo, & Silæ, & religiosorum Græcorum multitudo magna, & ex mulieribus primariis non paucæ.

5 Sed invidiâ commoti Judæi, qui *sermoni* non assentiebantur, assumtis quibusdam circumforaneis, viris improbis, ac turbâ coactâ, fecerunt, ut civitas tumultuaretur, & adorti domum Jasonis, studebant eos adducere ad populum.

6 Et quum non invenissent eos, traxerunt Jasonem, & quosdam fratres ad civitatis magistratus, vociferando: Isti, qui orbis terrarum statum subverterunt, etiam hic adsunt:

7 Quos excepit Jason: qui omnes contra edictum Cæsaris faciunt, Regem alium dicentes esse, *nempe* Jesum.

8 Commoverunt autem turbam, & civitatis magistratus hæc audientes.

9 *Qui* tamen, quum satis accepissent à Jasone, & reliquis, dimiserunt eos.

10 Fratres verò statim per noctem Paulum simul, & Silam emiserunt Berœam: qui, quum advenissent, ierunt in synagogam Judæorum.

11 Iis autem *Judæis*, qui erant Thessalonicæ, fuerunt isti generosiores, ùt qui receperunt sermonem cum omni alacritate, quotidie examinantes Scripturas, an hæc ità se haberent.

12 Multi igitur crediderunt ex eis, & Græcarum mulierum honoratarum, & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Thessalonicenses Judæi, Berœæ quoque annunciatum esse à Paulo sermonem Dei, venerunt etiam illuc, concitantes turbam.

14 Sed tunc statim Paulum emiserunt fratres, ut iret velut ad mare; Silas autem, & Timo-

Timotheus remanserunt illic.
15 Qui verò Paulum susceperunt tuto lo-
co constituendum, deduxerunt eum Athe-
nas usque: & accepto præcepto ad Silam,
ac Timotheum, ut quàm citissimè ad ipsum
venirent, abierunt.
16 Paulo vero Athenis illos exspectante,
irritabatur spiritus ejus in ipso, quum con-
spiceret urbem idolis refertam.
17 Disserebat igitur in synagoga cum Ju-
dæis, & religiosis: & in foro quotidie cum
quibusvis obviis.
18 Quidam autem ex Epicureis, & Stoi-
cis Philosophis confligebantur cum eo: &
quidam dicebant: Quid vult garrulus iste
dicere? Alii verò; Peregrinorum deorum
videtur annunciator esse, quoniam Jesum,
& resurrectionem ipsis annunciabat.
19 Et prehensum eum duxerunt in Areo-
pagum, dicentes; Possumúsne scire, quæ sit
ista nova, de qua tu loqueris, doctrina?
20 Peregrina enim quædam infers auri-
bus nostris: volumus ergo scire, quídnam
ista sibi velint.
21 (Cæterùm Athenienses omnes, & in-
quilini peregrini nulli alii rei vacabant,
nisi ad dicendum, aut audiendum aliquid
novi.)
22 Quum autem constitisset Paulus in
medio Areopago, dixit: Viri Athenienses,
omnino conspicio vos quasi religiosiores.
23 Pertransiens enim, & contemplans sa-
cra vestra, inveni etiam aram, cui inscri-
ptum erat: Ignoto Deo. Quem ergo igno-
rantes colitis, hunc ego vobis annuncio:
24 Deus ille, qui fecit mundum, & omnia,
quæ in eo sunt, quum sit cœli, & terræ Do-
minus, in manufactis templis non habitat:
25 Nec manibus hominum colitur, ali-
cujus rei egens, quum ipse det omnibus vi-
tam, & halitum, & omnia.
26 Fecítque ex uno sanguine totam gen-
tem hominum, ut habitaret super universa
superficie terræ, definitis præstitutis tem-
poribus, & positis terminis habitationis eo-
rum;
27 Ut quærerent Dominum, si fortè pal-
pando eum invenirent: quanquam profe-
ctò non longè abest ab unoquoque no-
strûm.
28 In ipso enim vivimus, & movemur, &
sumus: sicut & quidam vestratium poëta-
rum dixerunt: Nam hujus progenies etiam
sumus.
29 Progenies ergo Dei, quum simus, non
debemus existimare auro, & argento, aut la-
pidi, sculpturæ artificii, & excogitationis
hominum, numen esse simile.
30 Deus igitur temporibus istius igno-
rantiæ connivendo dissimulatis, nunc man-
dat omnibus ubique hominibus, ut resipi-
scant.
31 Eò quòd statuit diem, quo justè judi-
caturus est orbem terrarum, per eum vi-
rum, quem definiit, fide *ejus rei* palàm factâ
omnibus, illo ex mortuis suscitato.
32 Quum audissent autem resurrectio-
nem mortuorum, alii quidem sannis *eum*
excipiebant, alii verò dicebant: Audiemus
te rursus de hac re.
33 Et ità Paulus exivit è medio eorum.
34 Quidam verò ei sese adjunxerunt, &
crediderunt: in quibus *fuit* & Dionysius,
Areopagita, & mulier, nomine Damaris, &
alii cum eis.

CAP. XVIII. *Paulus visitat multas Ec-
clesias: Apollos penitius informatur in fide
Christi.*

POstea Paulus, quum discessisset Athenis,
venit Corinthum:
2 Et reperto quodam Judæo, nomine A-
quila, Pontico natione, qui nuper venerat
ex Italia, & Priscillâ, uxore ejus, (eo quod
edixisset Claudius, ut omnes Judæi Româ
excederent) venit ad eos:
3 Et quia ejusdem erat artificii, mansit a-
pud eos, & operabatur: erat enim ars illo-
rum conficere tabernacula.
4 Disserebat autem in synagoga omnibus
sabbathis, & in suam sententiam adducebat
tum Judæos, tum Græcos.
5 Ut autem advenerunt è Macedonia Si-
las, & Timotheus, constringebatur Spiritu
Paulus, attestans Judæis Jesum *esse* Christum
illum.
6 Ipsis autem obsistentibus, ac blasphe-
mantibus, excussis vestibus, dixit eis: San-
guis vester *esto* super caput vestrum: mun-
dus ego, ab hoc tempore ad Gentes profi-
ciscar.
7 Et digressus illinc, introiit domum cu-
jusdam, nomine Justi, colentis Deum, cujus
domus erat confinis synagogæ.
8 Crispus autem, præfectus synagogæ, cre-
didit Domino cum tota domo sua: multi-
que Corinthiorum audientes credebant, &
baptizabantur.
9 Dixit autem Dominus nocte per visio-
nem Paulo: Ne metue, sed loquere, & ne ta-
cueris:
10 Nam ego sum tecum, & nemo te in-
vadet, ut male te accipiat: quoniam popu-
lus est mihi multus in hac urbe.
11 Commoratus est itaque *illic* annum, &
sex menses, docens apud eos sermonem
Dei.
12 Quum autem Gallion esset Proconsul
Achaiæ, insurrexerunt concorditer Judæi
in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal.
13 Dicentes; Iste persuadet hominibus
colere Deum contra Legem.
14 Paulo verò os aperturo, dixit Gallion
Judæis: Si quid injusti factum esset, aut fa-
cinus malum, ô Judæi, quatenus ferret ra-
tio, vos sufferrem.
15 Sin verò quæstio est de sermone, &
nominibus, & lege vestra, ipsi videritis: ju-
dex enim ego istarum rerum esse nolo.
16 Et abegit eos à tribunali.
17 Prehensum autem omnes Græci So-
sthenem, præfectum synagogæ cædebant
ante tribunal: neque quicquam eorum
Gallioni curæ erat.
18 Paulus vero, quum adhuc illic per-
mansisset dies multos, valedicens fratribus,
enavigavit in Syriam, & cum eo Priscilla, &
Aquila, quum totondisset caput Cenchreis:
habebat enim votum.
19 Devenit autem Ephesum, & eos ibi
dereliquit: ipse verò ingressus synagogam,
disseruit cum Judæis.
20 Rogantibus autem ipsis, ut diutiùs a-
pud ipsos maneret, non annuit.

21 Sed valedixit eis, dicens; Oportet omnino me diem festum, qui instat, agere Hierosolymis: sed iterum revertar ad vos, Deo volente. Et profectus est Epheso.

22 Quumque descendisset Cæsaream, adscendissetque *Hierosolymam*, & salutâsset Ecclesiam, descendit Antiochiam.

23 Et quum egisset *illic* aliquandiu, abiit, pertransiens ordine Galaticam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam, Apollos nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, pervenit Ephesum, potens in scripturis.

25 Hic erat initiatus viâ Domini, & fervens spiritu, loquebatur, & docebat diligenter ea, quæ sunt Domini, sciens tantùm Baptisma Johannis.

26 Cœpitque liberè loqui in synagoga, quem audientem Aquila, & Priscilla assumserunt, & penitiùs ei exposuerunt viam Dei.

27 Quum autem vellet transire in Achajam, fratres *eum* adhortati scripserunt discipulis, ut exciperent eum: qui, quum advenisset, multum contulit iis, qui crediderunt per gratiam.

28 Magnâ enim contentione Judæos magis ac magis redarguebat publicè, ostendens per Scripturas Jesum esse Christum illum.

CAP. XIX. *Libris magicis Ephesi combustis, & idololatriâ reprehensâ excitantur turbæ, quæ tamen sedantur.*

FActum est autem interim, dum Apollos esset Corinthi, ut Paulus, peragratis superioribus partibus, veniret Ephesum: ubi, quum discipulos quosdam invenisset.

2 Dixit eis; Num Spiritum sanctum accepistis, postea quàm credidistis? Illi verò dixerunt ei; imò sitne Spiritus sanctus ne audiimus quidem.

3 Tunc dixit eis: In quid ergo baptizati estis? Ipsi verò dixerunt: in Johannis baptisma.

4 Dixit autem Paulus: Johannes quidem baptizavit Baptismo resipiscentiæ, dicens populo, ut in eum, qui venturus erat post ipsum, crederent, hoc est, in Christum Jesum.

5 Qui verò *illum* audierunt, baptizati sunt in nomen Domini Jesu.

6 Et quum imposuisset eis manus Paulus, venit Spiritus sanctus in eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

7 Erant autem omnes isti viri circiter duodecim.

8 *Ipse* porrò ingressus synagogam, liberè loquebatur, ad tres menses disserens, & suadens, quæ ad regnum Dei *pertinent*.

9 Quum autem quidam indurarentur, & non assentirentur *sermoni*, malè loquentes de via illa *Dei*, in conspectu multitudinis, abscedens ab illis, separavit discipulos, quotidie disserens in schola Tyranni cujusdam.

10 Hoc autem factum est per biennium; *ità* ut omnes, qui habitabant in Asia, tum Judæi, tum Græci, audierint sermonem Domini Jesu.

11 Virtutesque non vulgares edebat Deus per manus Pauli,

12 *Ità* ut etiam ad infirmos deferrentur à corpore ejus sudaria, seu semicincta, & discederent ab eis morbi, & spiritus improbi ab eis exirent.

13 Aggressi sunt verò quidam ex circulatoribus Judæis exorcistis nominare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu dicentes; Adjuramus vos per Jesum, quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam filii Scevæ, Judæi primarii sacerdotis septem, qui hoc faciebant.

15 Respondens verò spiritus improbus, dixit: Jesum novi, & Paulum scio: vos autem, qui estis?

16 Et insiliit in eos homo, in quo erat spiritus ille improbus, & superatis illis, invaluit contra eos, ità ut nudi, & vulnerati effugerent ex domo illa.

17 Id verò innotuit omnibus, tum Judæis, tum Græcis, qui habitabant Ephesi: & incidit metus in eos omnes, & magnificabatur nomen Domini Jesu.

18 Et multi eorum, qui crediderant, veniebant confitentes, & indicantes facta sua.

19 Multi verò ex iis, qui curiosa exercuerant, comportatos libros exusserunt in omnium conspectu: quorum supputatis pretiis, repererunt denariorum quinquaginta millia.

20 Ità fortiter crescebat sermo Domini, & invalescebat.

21 His autem impletis, induxit in animum Paulus peragratâ Macedoniâ, & Achajâ proficisci Hierosolymam, dicens; Postquam illic fuero, oportet me Romam etiam videre.

22 Missis verò in Macedoniam duobus ex iis, qui ministrabant ei, *videlicet* Timotheo, & Erasto, ipse substitit ad tempus in Asia.

23 Ortus est autem illo tempore tumultus non parvus super via *Dei*.

24 Nam quidam, nomine Demetrius, signator argenti, qui faciebat templa Dianæ argentea, præbebat artificibus non parvum quæstum.

25 Quibus ille congregatis, & istiusmodi rerum opificibus dixit; Viri, scitis ex hoc quæstu nostras esse copias:

26 Et spectatis, & auditis Paulum istum non solùm Ephesinam, sed propè totius Asiæ multam turbam, persuadendo avertisse, dicentem; deos illos non esse, qui manibus fiant.

27 Non solùm autem periculum est, ne istud, quod nobis est peculiare, nobis probrosum evadat, sed etiam, ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo reputetur, futurúmque sit, ut etiam destruatur majestas ejus, quam Asia tota, & orbis terrarum colit.

28 *His* autem auditis, pleni excandescentiâ clamaverunt, dicentes; Magna *est* Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas tota confusione, & irruerunt concorditer in theatrum, correpto Gajo, & Aristarcho Macedonibus, sociis peregrinationis Pauli.

30 Paulo verò volente prodire ad populum, non siverunt eum *prodire* discipuli.

31 Sed & quidam ex Asiarchis, quum essent ei amici, *nunciis* ad eum missis, rogârunt, ne se daret in theatrum.

32 Alii igitur aliud clamabant: erat enim

nim concio conturbata,& plerique nesciebant,cujus *rei* causâ convenissent.

33 Ex turba vero *quidam* produxerunt Alexandrum, propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat defensione uti apud populum.

34 Quem, ùt agnoverunt Judæum esse, vox exstitit una ab omnibus *profecta*,quasi ad horas duas clamantibus:Magna est Diana Ephesiorum:

35 Tum scriba,quum sedâsset turbam,dixit ; Viri Ephesii , quisnam est hominum, qui nesciat Ephesiorum urbem ædituam esse magnæ deæ Dianæ,& à Jove delapsi *simulachri* ?

36 Quum igitur istis non possit contradici,oportet vos sedatos esse, nec quicquam præceps facere.

37 Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos , neque contumeliosos in deam vestram.

38 Quod si Demetrius,& qui cum eo sunt artifices, negotium habent cum aliquo,agitur forum , & Proconsules adsunt,alii alios postulanto.

39 Si quid autem de rebus aliis requiritis, in legitima concione explicabitur.

40 Nam periculum est,ne postulemur seditionis propter *diem* hodiernum , quum nulla subsit causa, ob quam possimus reddere rationem concursûs istius. Et quum hæc dixisset,dimisit concionem.

CAP. XX. *Paulus excitat Eutychum, Presbyteros Ephesinos vocat Miletum, ibique habet concionem valedictoriam.*

POstquam verò cessavit tumultus, quum advocâsset Paulus discipulos, & complexus esset, abiit , profecturus in Macedoniam.

2 Quum autem illas partes peragrâsset,& hortatus illos fuisset multo sermone , venit in Græciam.

3 Et *ibi* peractis mensibus tribus,quum ei in Syriam navigaturo factæ fuissent à Judæis insidiæ,censuit per Macedoniam reverti.

4 Comitabatur autem eum usque in Asiam Sopater,Berœensis : ex Thessalonicensibus verò,Aristarchus,& Secundus,& Gajus Derbæus,& Timotheus :

5 Asiani vero , Tychicus, & Trophimus, quum præivissent, exspectarunt nos Troade.

6 Nos vero enavigavimus Philippis post dies Azymorum , & venimus ad eos Troadem intra dies quinque , ubi commorati sumus dies septem.

7 Primo autem die hedomadis , congregatis discipulis ad frangendum panem , Paulus disserebat cum eis abiturus postridie , produxitque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant verò lucernæ multæ in cœnaculo,ubi erant congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens,nomine Eutychus in fenestra,obrutus somno profundo, quum diutiùs dissereret Paulus, præ somno deturbatus , decidit ex tertia contignatione deorsum : & sublatus est mortuus.

10 Quum descendisset autem Paulus , prolapsus est in eum : & simul *eum* complexus , dixit : Ne tumultuamini : anima enim ejus in ipso est.

11 Quum igitur ascendisset , fregissetque panem, & cibum sumsisset , diu colloquutus usque ad diluculum , ità *demum* profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, & solamen acceperunt non mediocre.

13 Nos verò progressi ad navem , provecti sumus Assum,illinc recepturi Paulum:sic enim edixerat,pedibus ipse iter facturus.

14 Ut autem conjunxit *sese* nobiscum apud Assum , recepto eo devenimus Mitylenen.

15 Et quum illinc enavigâssemus, sequenti die pervenimus è regione Chii, postridie verò appulimus Samum : & quum diversati essemus apud Trogyllium , sequenti die venimus Miletum.

16 Decreverat enim Paulus prænavigare Ephesum , ne ipsi contingeret tempus terere in Asia. Festinabat enim,ut,si fieri posset,die Pentecostes esset Hierosolymis.

17 Missis autem Mileto *nunciis* Ephesum, accersivit presbyteros Ecclesiæ.

18 Qui cùm ad ipsum venissent,dixit eis; Vos scitis , quomodo à primo die , quo ingressus sum Asiam , vobiscum per id omne tempus fuerim.

19 Serviens Domino cum omni animi submissione,& multis lachrymis,ac tentationibus , quæ mihi evenerunt in Judæorum insidiis:

20 Ut nihil subterfugerim eorum , quæ *vobis* conducerent,quò minus *ea* vobis annunciarem,& docerem vos publicè,& domatim:

21 Attestans Judæis simul , & Græcis, conversionem ad Deum,& fidem,quæ est in Dominum nostrum Jesum Christum.

22 Et nunc ecce,ego vinctus Spiritu,proficiscor Hierosolymam, ignorans,quæ in ea mihi occurrent :

23 Nisi quòd Spiritus sanctus oppidatim etiam atque etiam attestatur,dicens, vincula,& afflictiones me manere.

24 Sed nullius rei habeo rationem,neque vita mea mihi ipsi cara est , ut consummem cursum meum cum gaudio , & ministerium, quod accepi à Domino Jesu,ad attestandum Euangelium gratiæ Dei.

25 Et nunc ecce , ego scio , non ampliùs visuros faciem meam ullos ex vobis omnibus,per quos transivi , prædicans regnum Dei.

26 Ideo testor vobis hodierno die me purum esse à sanguine omnium :

27 Non enim subterfugi , quo minùs annunciarem vobis omne Dei consilium.

28 Attendite igitur *animum* ad vos ipsos, & totum gregem , in quo vos Spiritus ille sanctus constituit episcopos, ad pascendam Ecclesiam Dei , quam suo illo proprio sanguine acquisivit.

29 Ego enim illud scio,lupos graves,non parcentes gregi, ingressuros esse in vos post discessum meum.

30 Et ex vobis ipsis exorituros , qui loquantur perversa , ut discipulos post se abstrahant.

31 Ideo vigilate, memores me per triennium nocte , & die non cessâsse cum lachrymis

mis admonere unumquemque.
32 Et nunc quoque fratres, commendo vos Deo,& sermoni gratiæ ipsius,qui *quidem Deus* potest vos superstruere, & dare vobis, *quod* hæreditatem *jure possideatis* cum sanctificatis omnibus.
33 Argentum, vel aurum, aut vestem nullius concupivi.
34 Imo ipsi nostis, usibus meis,& iis,qui mecum sunt, manus istas ministrasse.
35 In omnibus ostendi vobis oportere sic laborando suscipere infirmos, & meminisse verborum Domini Jesu,ipsum *videlicet* dixisse : Beatum est dare potiùs, quàm accipere.
36 Et quum hæc dixisset, positis genibus suis oravit cum illis omnibus,
37 Magnus autem fletus omnium ortus est: & ruentes in collum Pauli,deosculabantur eum:
38 Cruciati maximè ob sermonem, quem dixerat, ipsos non esse ampliùs faciem ejus conspecturos :& deduxerunt eum ad navim.

CAP. XXI. *Agabus prophetat, & Paulus Hierosolymis capitur.*

UT autem profecti sumus,avulsi ab eis,recto cursu venimus Coum,& sequenti die Rhodum, & illinc Patara.
2 Et nacti navem trajicientem in Phœniciam,eâ conscensâ provecti sumus.
3 Quum autem cœpisset nobis apparere Cyprus, & eam ad sinistram reliquissemus, navigavimus in Syriam, & devecti sumus Tyrum: illic enim navis erat, suum onus expositura.
4 Permansimus autem ibidem dies septem inventis discipulis: qui Paulo dicebant per Spiritum, ne ascenderet Hierosolymam.
5 Sed peractis illis diebus,abiimus omnibus deducentibus nos cum uxoribus, & liberis,extra urbem usque: & positis genibus in littore oravimus.
6 Et alii alios complexi, conscendimus navim: illi autem reversi sunt domum suam.
7 Nos vero navigatione perfecta,devenimus Tyro Ptolemaida: & salutatis fratribus, mansimus diem unum apud eos.
8 Postridie vero egressi Paulus,& nos,qui cum eo eramus, venimus Cæsaream: & ingressi domum Philippi Evangelistæ (qui erat unus ex illis septem) mansimus apud eum.
9 Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.
10 Et quum *illic* permansissemus dies complures, descendit ex Judæa quidam propheta,nomine Agabus:
11 Qui,quum venisset ad nos, & sumsisset zonam Pauli, vinctis sibi manibus, ac pedibus,dixit:Hæc dicit Spiritus sanctus;Virum, cujus est hæc zona,ità vincient Hierosolymis Judæi,tradentque in manus Gentium.
12 Ut vero ista audivimus, rogabamus & nos, & ejus loci incolæ, ne ascenderet Hierosolymam.
13 Sed respondit Paulus: Quid facitis, flentes& emollientes cor meum ? Nam ego non solùm vinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis,pro nomine Domini Jesu.
14 Quum igitur non assentiretur,acquievimus,dicentes ; Fiat Domini voluntas.
15 Porro post dies istos, collectis sarcinis ascendimus Hierosolymam.
16 Venerunt autem simul etiam *aliqui* ex discipulis Cæsareâ nobiscum, adducentes apud quem diversaremur,Mnasonem quendam Cyprium,antiquum discipulum.
17 Quum igitur pervenissemus Hierosolymam ; libenter exceperunt nos fratres.
18 Sequenti vero die introiit Paulus nobiscum ad Jacobum, & omnes presbyteri adfuerunt.
19 Quos complexus, exposuit ordine singula, quæ Deus fecerat inter Gentes per ipsius ministerium.
20 At illi *his* auditis glorificaverunt Dominum : & dixerunt ei : Vides frater, quot sint millia Judæorum,qui crediderunt: suntque omnes accensi zelo Legis.
21 Audierunt autem de te ex aliorum sermone, te defectionem à Mose docere omnes, qui inter Gentes sunt,Judæos, & dicere eos non debere circumcidere filios,neque *secundùm* ritus ambulare.
22 Quid est ergo ? omnino oportet convenire multitudinem: audient enim te venisse.
23 Hoc igitur fac, quod tibi dicimus : Sunt nobis viri quatuor, qui voto sese obstrinxerunt.
24 His assumtis, sanctificator cum eis,& adde ad eorum sumtus, ut radant capita, & nôrint omnes nihil esse eorum, quæ de te auditione acceperunt, sed te quoque ità incedere,ut Legem observes.
25 De iis autem,qui crediderunt ex Gentibus,nos scripsimus,& decrevimus,ne quid hujusmodi observent,nisi,ut caveant ab iis, quæ sunt immolata simulachris, & à sanguine,& rebus suffocatis,& scortatione.
26 Tum Paulus assumtis viris illis, sequente die cum eis sanctificatus, ingressus est in templum, denuncians expletionem dierum sanctificationis, usque dum oblata fuit pro unoquoque eorum oblatio.
27 Quum autem septeni illi dies jam essent finiendi,qui ex Asia *advenerant*, Judæi ipsum conspicati in templo, concitârunt totam turbam,& injecerunt manus in eum.
28 Clamantes ; Viri Jisraëlitæ, succurrite: hic ille homo est, qui adversùs populum, & Legem ad locum hunc omnes ubique docet: atque adeò Græcos introduxit in templum, & polluit sanctum locum istum.
29 (Viderant enim antea Trophimum Ephesium in urbe cum eo, quem existimabant fuisse à Paulo introductum in templum.)
30 Commota est igitur urbs tota, & factus est concursus populi: & prehensum Paulum trahebant è templo : statimque clausæ sunt fores.
31 Studentibus autem ipsis eum interficere, pervenit rumor ad Tribunum cohortis, totam Hierosolymam conturbatam esse:
32 Qui eo ipso *momento* acceptis militibus,ac Centurionibus, decurrit ad illos. At illi, quum vidissent Tribunum, & milites,cessârunt cædere Paulum.
33 Tunc appropinquans Tribunus, prehen-

hendit eum; & jussit vinciri catenis duabus, & percontatus est, quisnam esset, & quid fecisset.

34 Alii autem aliud vociferabantur in turba: & quum non posset certum rescire propter tumultum, jussit eum duci in castra.

35 Quum igitur pervenisset ad gradus, evenit, ut portaretur à militibus propter violentiam turbæ;

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle ipsum.

37 Et quum futurum esset, ut introduceretur in castra Paulus, dicit tribuno, Licetne mihi aliquid tibi dicere? Qui dixit: Græcè nôsti?

38 Nonne tu es Ægyptius ille, qui ante hos dies commovisti, & eduxisti in desertum quatuor millia sicariorum?

39 Dixit autem Paulus: Ego quidem sum Judæus Tarsensis, urbis in Cilicia non obscuræ civis, cæterùm rogo te, permitte mihi, ut alloquar populum.

40 Quum igitur ille permisisset: Paulus stans in gradibus, manu silentium postulavit à plebe: & magno silentio facto, loquutus est linguâ Hebræâ, dicens:

CAP. XXII. *Apologia Pauli, ejusque fructus.*

VIri fratres & patres, audite meam, quâ nunc apud vos utor, defensionem.

2 Quum audissent autem eum Hebræâ linguâ ipsos alloqui, magis præbuerunt se quietos: *ipse* verò dixit *ex*;

3 Ego quidem sum Judæus, natus Tarsi, *quæ urbs est* Ciliciæ, nutritus verò in hac ipsa urbe, apud pedes Gamalielis, eruditus ad exquisitam formam patriæ legis, zelo Dei accensus, sicut & vos omnes estis hodie.

4 Qui hanc sectam sum persecutus usque ad mortem, vinciens, ac tradens in carceres, tum viros, tum mulieres.

5 Ut & pontifex maximus mihi testis est, & totus seniorum ordo, à quibus etiam acceptis ad fratres epistolis, Damascum proficiscebar, adducturus etiam eos, qui illic essent; vinctos Hierosolymam, ut punirentur;

6 Evenit autem mihi iter facienti, & appropinquanti Damasco circiter meridiem, ut repentè è cœlo circumfuderit me lux multa, tanquam fulgur.

7 Cecidíque in solum, & audivi vocem, dicentem mihi: Saul, Saul, quid me persequeris?

8 Ego verò respondi: Quis es Domine? Dixítque mihi: Ego sum Jesus Nazaræus, quem tu persequeris.

9 Porrò, qui mecum erant, lucem quidem conspexerunt, & expavefacti sunt: vocem autem non audierunt ejus, qui loquebatur mecum.

10 Dixit verò: Quid faciam Domine? Dominus autem dixit mihi: Surge, ac proficiscere Damascum: & illic tibi dicetur de omnibus, quæ constituta sunt tibi, ut facias.

11 Quum verò non viderem præ gloria lucis illius, manu deductus ab iis, qui mecum erant, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir pius secundùm Legem, testimonio ornatus omnium *illic* habitantium Judæorum,

13 Veniens ad me, & adstans, dixit mihi: Saul frater, recipe visum. Et ego eodem illo momento, visu recepto, illum vidi.

14 Ipse autem dixit: Deus patrum nostrorum designavit te, qui cognosceres ipsius voluntatem, & videres Justum illum, & audires vocem ex ore ipsius.

15 Nam eris ei testis apud omnes homines, *eorum*, quæ vidisti, & audisti.

16 Et nunc quid cunctaris? surgens baptizator, & abluitor à peccatis tuis invocato nomine Domini.

17 Evenit autem mihi reverso Hierosolymam, quum orarem in templo, ut raperer extra me.

18 Et viderem eum, dicentem mihi: Festina, & exi citò Hierosolymis, quoniam non excipient testimonium tuum de me.

19 Et ego dixi: Domine, ipsi sciunt me pertraxisse in carcerem, & verberibus affecisse per singulas Synagogas eos, qui credebant in te.

20 Et quum effunderetur sanguis Stephani Martyris tui, ego quoque adstabam, & unà assentiebar cædi ipsius, & custodiebam pallia eorum, qui interimebant eum.

21 Tum *is* dixit mihi: Proficiscere: nam ego te longè ad gentes emittam.

22 Audiebant autem eum ad hunc usque sermonem: tum *verò* sustulerunt vocem suam, dicentes; Tolle è terra *hominem* istiusmodi: non enim convenit eum vivere.

23 Clamantibus autem eis, & projicientibus pallia, & pulverem jactantibus in aërem,

24 Jussit Tribunus eum duci in castra, dixítque: ut in eum flagris inquireretur: ut resciret, propter quod crimen sic clamarent adversùs eum.

25 Quum autem eum distendissent loris *cædendum*, dixit adstanti Centurioni Paulus: Num hominem Romanum, & *quidem* indictâ causâ licet vobis flagellare?

26 *Hoc* autem, quum audisset Centurio, adiit Tribunum, & *hoc* annunciavit ei, dicens; Vide, quid facturus sis: homo enim iste Romanus est.

27 Accedens autem Tribunus, dixit ei; Dic mihi, num tu Romanus es? At ille dixit: Etiam.

28 Et respondit Tribunus: Ego multâ summâ civitatem istam acquisivi. Paulus autem ait: Ego verò etiam natus sum *civis*.

29 Statim igitur abscesserunt ab eo, qui erant in eum inquisituri: sed & Tribunus quoque metuit cognito eum Romanum esse, quoniam eum vinxerat.

30 Postridie verò volens certum rescire, nempe cujus rei accusaretur à Judæis, solvit eum è vinculis, & jussit primarios sacerdotes venire, totúmque ipsorum consessum: ac deductum Paulum statuit coram eis.

CAP. XXIII. *Paulus jussu Ananiæ percutitur, Deus consolatur illum, & è conjuratorum manu Cæsaream mittitur.*

Inten-

INtentis autem in consessum oculis Paulus, ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona servivi Deo ad hunc usque diem.
2 Ananias autem pontifex maximus imperavit iis, qui ipsi adstabant, ut os ejus cæderent.
3 Tum Paulus dixit ei: Futurum est, ut percutiat te Deus, paries dealbate, & tu sedes, judicans me secundùm Legem, & Legem transgrediens jubes me cædi?
4 Tum, qui adstabant, dixerunt; Pontifici illi Dei maximo conviciaris?
5 Dixit autem Paulus: Nesciebam, fratres, pontificem esse maximum: scriptum est enim; Principi populi tui non maledices.
6 Quum verò nôsset Paulus unam quidem partem esse Sadducæorum, alteram verò Pharisæorum, clamavit in consessu: Viri fratres, ego Pharisæus sum, filius Pharisæi: de spe, & ressurrectione mortuorum ego in judicium vocor.
7 Quum autem hoc esset loquutus, orta est seditio inter Pharisæos, ac Sadducæos: & fissa est multitudo.
8 Nam Sadducæi quidem dicunt non esse resurrectionem, neque angelum, neque spiritum: Pharisæi autem utrumque profitentur.
9 Ortus est igitur clamor magnus: & quum surrexissent Scribæ ex partibus Pharisæorum, repugnabant, dicentes; Nihil mali invenimus in homine isto: quòd si spiritus loquutus est ei, seu Angelus, ne repugnemus Deo.
10 Magnâ autem ortâ seditione veritus Tribunus, ne Paulus ab ipsis discerperetur, jussit militum manum descendere, & eum raptum è medio ipsorum ducere in castra.
11 Sequente verò nocte superveniens ei Dominus, dixit; Confide Paule: ùt enim constanter attestatus es de me Hierosolymis, sic te oportet etiam Romæ testari.
12 Orto autem die quidam ex Judæis factâ coitione, devoverunt sese, dicentes; neque esuros se, neque bibituros, usque quò interemissent Paulum.
13 Erant verò plures, quàm quadraginta *viri*, qui hanc conjurationem fecerant.
14 Qui adierunt primarios sacerdotes, & seniores, & dixerunt; Devotione devovimus nos ipsos, nihil gustaturos usque quò interemerimus Paulum.
15 Nunc ergo vos comparete apud Tribunum ex consessûs voluntate, ut eum cras ad vos deducat, veluti exquisitiùs percognituros de iis, quæ ad eum *spectant*: nos verò, priusquam appropinquet, parati sumus ipsum interimere.
16 Quum autem filius sororis Pauli audisset insidias; venit, & ingressus in castra, annunciavit *eas* Paulo.
17 Paulus autem advocato quodam ex Centurionibus, ait: Adolescentem hunc abduc ad Tribunum: habet enim, quod annunciet ei.
18 Ille igitur assumtum eum duxit ad Tribunum, & dixit; Vinctus ille Paulus advocatum me rogavit, ut hunc adolescentem ducerem ad te, qui aliquid habeat, quod tibi loquatur.
19 Tribunus verò, prehensâ ejus manu, quum secessisset seorsim, percontatus est: Quid est, quod habes mihi annunciandum?
20 *Ille* autem dixit: Judæi constituerunt te rogare, ut cras Paulum deducas in consessum, quasi aliquid exquisitiùs percontaturi sint de eo.
21 Tu verò, ne ipsis assentitor. Insidiantur enim ei ex istis viri plures quadraginta, qui se ipsos devoverunt, neque esuros, neque bibituros usque quò interemerint eum: & nunc parati sunt, exspectantes quid à te renuncietur.
22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, quum ei mandasset, *ut* nulli effutiret, quòd hæc ipsi indicasset.
23 Et advocatis duobus quibusdam ex Centurionibus, dixit *eis*: Parate milites ducentos, qui proficiscantur Cæsaream usque, & equites septuaginta, & stipatores ducentos à tertia hora noctis:
24 Et ut jumenta præberent, ut impositum Paulum salvum perducerent ad Felicem Præsidem:
25 Scriptâ epistolâ, quæ hanc summam contineret;
26 Claudius Lysias præstantissimo Præsidi Felici salutem.
27 Virum hunc comprehensum à Judæis, quum jam futurum esset, ut ab eis interimeretur, superveniens cum militum manu, erui, edoctus Romanum esse.
28 Et volens rescire crimen, cujus eum postularent, deduxi eum in ipsorum consessum.
29 Quem comperi accusari de quæstionibus Legis ipsorum, nullius verò criminis eum, quod sit dignum morte, aut vinculis.
30 Indicatis autem mihi insidiis adversûs hunc virum eventuris à Judæis, eo ipso momento misi *eum* ad te, & mandavi quoque accusatoribus, ut quæ habent adversûs eum, dicant apud te. Vale.
31 Milites igitur, sicut ipsis edixerat, receptum Paulum duxerunt nocte Antipatrida.
32 Postero autem die reversi sunt in castra, relictis equitibus, qui cum eo proficiscerentur.
33 Qui, quum venissent Cæsaream, & reddidissent epistolam Præsidi, stiterunt coram eo etiam Paulum.
34 Quum legisset autem *literas* Præses, & interrogasset, ex qua provincia esset, ac cognovisset esse ex Cilicia,
35 Audiam te, inquit, quum accusatores quoque tui adfuerint. Jussitque in prætorio Herodis ipsum custodiri.

CAP. XXIV. *Paulus agit causam suam & concionatur coram Felice.*

QUinque autem pòst diebus descendit pontifex maximus, Ananias cum Senioribus, & Tertullo quodam oratore: qui comparuerunt coram Præside contra Paulum.
2 Citato igitur eo, cœpit accusare Tertullus, dicens;
3 Multa *nos* pace potiri per te, & ea, quæ rectè, ac feliciter in hac gente providentiâ tuâ gesta sunt, prorsus, & ubique agnoscimus, præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne verò te diutiùs interpellem, precor te, ut audias nos paucis pro tua æquitate:

5 Comperimus enim virum hunc *esse* pestem, & qui moveat seditionem omnibus Judæis per orbem terrarum, & principem hæresis Nazaræorum:

6 Qui templum quoque tentavit profanare: in quem etiam prehensum voluimus secundùm Legem nostram judicium ferre.

7 Sed interveniens Tribunus Lysias, cum magna vi abduxit eum è manibus nostris;

8 Jussis ipsius accusatoribus ad te venire: ex quo poteris ipse inquisitione habitâ de omnibus istis cognoscere, de quibus nos eum accusamus:

9 Consenserunt autem etiam Judæi, ajentes hæc ità se habere.

10 Respondit autem Paulus, quum innuisset ei præses, ut loqueretur: Quia te à multis annis huic genti præfuisse scio, eo alacriore animo, quæ ad me attinent, pro mei defensione dicam.

11 Quum tu possis certior fieri non plures *exactos* esse dies, quàm duodecim, ex quo ascendi Hierosolymam adoraturus.

12 Neque verò me in templo invenerunt cum aliquo disserentem, aut coitionem turbæ facientem, neque in Synagogis, neque in urbe:

13 Neque probare possunt ea, de quibus nunc me accusant.

14 Hoc verò tibi fateor, me secundùm viam illam, quam hæresin dicunt, ità colere patrium Deum, ùt qui credam omnibus, quæ in Lege, & in Prophetis scripta sunt:

15 Et spem habeam in Deo, fore, quam etiam ii ipsi exspectant, resurrectionem mortuorum, tum justorum, tum injustorum.

16 Interea vero ipse *me* exerceo, ad conscientiam habendam sine offensa apud Deum, & apud homines semper.

17 Pluribus autem annis interjectis, veni eleemosynas præstiturus genti meæ, & oblationes.

18 Inter quæ invenerunt me sanctificatum in templo, non *tamen* cum turba, neque cum tumultu, quidam ex Asia Judæi.

19 Quos oportuit apud te adesse, & accusare, si quid haberent adversùm me.

20 Aut hi ipsi dicant, si quod compererunt in me injustè factum, quum ego starem in consessu.

21 Nisi de hac una voce, quâ clamavi, quum inter eos starem: De resurrectione mortuorum ego in judicium vocor hodie à vobis.

22 Auditis autem his, Felix ampliavit eos. Postquam exquisitiùs pernovero, quæ ad viam istam pertinent, inquiens, quum Tribunus Lysias descenderit, pernoscam vestrum negotium.

23 Edicens etiam Centurioni, ut servaretur Paulus, ac laxaretur, & ne quis prohiberetur ex ipsius familiaribus ei ministrare, aut eum adire.

24 Aliquot autem pòst diebus, quum advenisset Felix cum Drusilla, uxore sua, quæ erat Judæa, accersivit Paulum: & audivit eum de fide, quæ est in Christum.

25 Disserente autem ipso de justitia, & continentia, & judicio futuro, expavefactus Felix, respondit; ùt nunc se res habent, abi; opportunitatem autem pòst nactus, accersam te.

26 Simul & illud sperans, fore, ut pecunia ipsi daretur à Paulo, ut eum *vinculis* exsolveret: quamobrem etiam crebriùs eum accersens, colloquebatur cum eo.

27 Biennio autem completo accepit successorem Felix Portium Festum: & volens gratiam inire à Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAP. XXV. *Paulus agit causam suam coram Festo.*

FEstus ergo ingressus provinciam, triduo pòst ascendit Cæsareâ Hierosolymam.

2 Comparuerunt autem coram eo pontifex maximus, & primarii ex Judæis contra Paulum, & eum precati sunt;

3 Petentes gratiam adversùs eum, ut accerseret eum Hierosolymam: factis insidiis, ut *eum* in via interimerent.

4 Festus autem respondit, ut asservaretur Paulus Cæsareæ, se verò citò *illuc* profecturum.

5 Qui ergo inter vos, inquit, *istud* poterunt, unà descendant, & si quid est in hoc viro improbum, accusent eum.

6 Commoratus autem apud eos dies non plures, quàm decem, quum descendisset Cæsaream, postero die sedit in tribunali, jussitque Paulum adduci.

7 Qui, quum adfuisset, circumsteterunt *eum*, qui Hierosolymis descenderant Judæi, multas & graves criminationes adferentes adversùs Paulum, quas nequibant demonstrare.

8 Quum ipse pro sui defensione diceret, neque in Legem Judæorum, neque in templum, neque in Cæsarem quicquam peccavi.

9 Sed Festus volens gratiam inire à Judæis, respondens Paulo, dixit; Vis Hierosolymam ascendere, & illic de his judicari apud me?

10 Dixit autem Paulus, Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet judicari. Judæos nulla in re injuriâ affeci, sicut & tu pulchrè agnoscis.

11 Nam si injuriâ quenquam affeci, & aliquid dignum morte feci, non recuso mori: sin verò nihil est *ex iis*, de quibus isti me accusant, nullus me potest eis donare: Cæsarem appello.

12 Tunc Festus cum concilio colloquutus, respondit, Cæsarem appellâsti? ad Cæsarem proficisceris.

13 Diebus autem aliquot exactis, Agrippa Rex, & Bernice venerunt Cæsaream, salutaturi Festum.

14 Et quum dies complures illic essent commorati, Festus Regi exposuit, quæ ad Paulum *spectabant*, dicens; Vir quidam est relictus à Felice in vinculis.

15 De quo, quum essem Hierosolymis, comparuerunt principes sacerdotum, & seniores Judæorum, petentes damnationem adversùs eum.

16 Quibus respondi: Non esse Romanis morem, quempiam ad exitium concedere, priusquam is, qui accusatur, in conspectu habeat accusatores, & locum defensionis accipiat super criminatione.

17 Quum ergo huc convenissent absque ulla dilatione, consequente die sedens in tribunali, jussi adduci hominem.

18 Cujus accusatores, quum adstarent, nullum crimen objiciebant eorum, quæ ego suspicabar.

19 Sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant adversùs eum, & de quodam Jesu defuncto, quem ajebat Paulus vivere.

20 Incertus autem ego super ejusmodi inquisitione, dixi, num vellet proficisci Hierosolymam, & illic judicari super istis.

21 Quum vero Paulus appellasset, ut asservaretur Augusti cognitioni, jussi eum asservari, quò usque mitterem eum ad Cæsarem.

22 Agrippa vero dixit Festo: Velim & ipse hominem audire. At ille, Cras, inquit, eum audies.

23 Postero igitur die quum venissent Agrippa, & Bernice cum multa ostentatione, & introîssent in auditorium cum Tribunis, & eminentibus ejus urbis civibus, jubente Festo, adductus est Paulus.

24 Tum Festus: Agrippa Rex, inquit, & omnes, qui simul adestis nobiscum, videtis istum, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me, & Hierosolymis, & hic, vociferando: non oportere ipsum vivere ampliùs.

25 Ego verò, quum comperissem, eum nihil dignum morte fecisse: & is ipse appellasset Augustum, decrevi eum mittere.

26 De quo quid certi scribam Domino, non habeo, quapropter eum ad vos produxi, & maximè ad te, Rex Agrippa, ut habitâ quæstione habeam, quod scribam.

27 Nam præter rationem mihi videtur, quum mittam vinctum, non etiam crimina in eum *collata* significare.

CAP. XXVI. *Paulus disserit patheticè coram Agrippa, & innocens judicatur.*

Agrippa verò Paulo dixit: Permittitur tibi pro te ipso dicere. Tunc Paulus extentâ manu hac defensione usus est.

2 Super omnibus, de quibus postulor à Judæis, Rex Agrippa, beatum me duco, quòd sim hodie defensione apud te usurus:

3 Maximè quòd te gnarum esse sciam omnium, qui apud Judæos sunt, rituum, & quæstionum. Ideo rogo te, ut me patiente animo audias.

4 Vitam itaque meam actam à juventute, quæque à principio fuit in gente mea Hierosolymis, sciunt omnes Judæi:

5 Ut qui antea noverint, me jam inde à majoribus, (si velint testari) secundùm exquisitissimam illam hæresin nostri religiosi cultûs vixisse Pharisæum:

6 Nunc verò ob spem promissionis factæ patribus nostris à Deo, sto in judicium vocatus.

7 Ad quam *promissionem* duodecim tribus nostræ, Deum nocte, & die assiduè colentes, sperant se eventuras, de qua spe postulor, Rex Agrippa, à Judæis.

8 Quid? incredibile judicatur apud vos, quod Deus mortuos suscitet?

9 Equidem statueram apud me adversùs nomen illius Jesu Nazaræi multa oportere *me* contraria facere.

10 Quod etiam feci Hierosolymis: & multos sanctorum ego carceribus inclusi à principibus sacerdotum potestate acceptâ: & quum *ab eis* interimerentur, tuli suffragium.

11 Ac per omnes synagogas sæpe ipsos puniens, coëgi ad blasphemandum: & supra modum furens adversùs eos, persequutus sum *ipsos* etiam in exteras usque civitates.

12 Inter quas etiam proficiscens Damascum cum auctoritate, & procuratione à principibus sacerdotum.

13 Die medio, Rex, in via vidi cœlitus lucem, quæ splendorem solis superans, circumfudit me suo fulgore, & eos, qui mecum iter faciebant.

14 Quum autem omnes nos decidissemus in terram, audivi vocem alloquentem me, ac dicentem Hebraicâ linguâ: Saul, Saul, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulos calcitrare.

15 Ego autem dixi: Quis es Domine? At ille dixit: Ego sum Jesus ille, quem tu persequeris.

16 Sed exsurge, & sta in pedes tuos: idcirco enim apparui tibi, ut designarem te ministrum, ac testem tum eorum, quæ vidisti, tum eorum, *in* quibus apparebo tibi:

17 Eruens te ex hoc populo, & gentibus, ad quos nunc te mitto.

18 Ut aperias oculos eorum, & convertas *eos* à tenebris ad lucem, & à potestate satanæ ad Deum, ut remissionem peccatorum, & sortem inter sanctificatos accipiant per fidem, quæ est in me.

19 Unde, Rex Agrippa, non fui rebellis cœlesti illi apparitioni.

20 Sed iis, qui sunt Damasci primùm, & Hierosolymis, & in omni regione Judææ, *deinde* & Gentibus annunciavi, ut resipiscerent, & converterent se ad Deum, opera facientes convenientia resipiscentiæ.

21 Horum causâ Judæi me in templo comprehensum tentârunt manibus *suis* interficere.

22 Sed auxilium, quod *est* à Deo, nactus, persisti in hunc usque diem, testificans *ista* tum parvis, tum magnis, nec quicquam dicens extra ea, quæ Prophetæ, ac Moses futura prædixerunt:

23 *Nempe* Christum fuisse passurum ac primùm ex resurrectione mortuorum, lucem annunciaturum huic populo, & Gentibus.

24 Hæc autem ipso pro sui defensione excipiente: Festus magnâ voce ait: Insanis Paule, multæ literæ te ad insaniam adigunt.

25 Tum ille: Non insanio, inquit, præstantissime Feste, sed vera, ac sanæ mentis verba loquor.

26 Scit enim ista Rex, apud quem etiam liberè loquor: nam eum latere quicquam horum mihi non persuadeo: neque enim id in angulo gestum est.

27 Credis Rex Agrippa Prophetis? scio te credere.

28 Agrippa vero dixit Paulo: Propemodum persuades mihi, ut fiam Christianus.

29 Paulus autem dixit: Optârim à Deo, ut & propemodum, & admodum non tu modo, sed omnes etiam, qui me audiunt hodie, fa-

cti essetis tales, qualis ego sum, exceptis istis vinculis.

30 Et quum hæc dixisset, surrexit Rex, ac Præses, & Bernice, & qui consederant cum eis.

31 Et quum secessissent, loquebantur alii ad alios, dicentes; Certè nihil morte, aut vinculis dignum fecit homo iste.

32 Agrippa verò Festo dixit: Dimitti poterat homo iste, nisi appellâsset Cæsarem.

CAP. XXVII. *Pauli navigatio, naufragium, & incolumitas.*

UT autem decretum fuit, ut nos enavigaremus in Italiam, tradiderunt tum Paulum, tum quosdam alios vinctos Centurioni, nomine Julio, cohortis Augustæ.

2 Conscenso igitur navigio Adramytteno, navigaturi secundùm Asiæ regiones, profecti sumus, & nobiscum erat Aristarchus, Macedo Thessalonicensis.

3 Alterâ autem die devecti sumus Sidonem: & Julius humaniter tractato Paulo, permisit, ut ad amicos profectus, ab illis curaretur.

4 Illinc verò provecti, sublegimus Cyprum, quòd venti essent adversi.

5 Et pelagus, quod est secundum Ciliciam, & Pamphyliam emensi, devenimus Myra, *urbem* Lyciæ.

6 Et illic nactus Centurio navem Alexandrinam, navigantem in Italiam, imposuit nos in eam.

7 Quùmque multis diebus tardè navigaremus, vixque pervenissemus secundùm Gnidum, non permittente nobis vento, sublegimus Cretam, secundùm Salmonem:

8 Et illam vix prætérlegentes, pervenimus in locum quendam, quem vocant Pulchros portus, cui propinqua erat civitas Lasæa.

9 Multo autem tempore peracto, & quum jam esset periculosa navigatio, quòd iam etiam jejunium præteriisset, admonebat *eos* Paulus.

10 Dicens eis; Viri video cum injuria, multóque damno non solùm oneris, & navigii, sed etiam capitum nostrorum, futuram esse navigationem.

11 Centurio autem gubernatori, & nauclero potiùs assentiebatur, quàm iis, quæ à Paulo dicebantur.

12 Et quum appositus portus non esset ad hybernandum, plerique ceperunt consilium solvendi etiam illinc, *experturi* si quo modo possent Phœnica devenire, & illic hybernare: qui portus est Cretæ, spectans ad Africum, & Chorum.

13 Quum autem aspirâsset Notus, visi, quod sibi proposuerant, obtinuisse, quum solvissent, propiùs prætérlegerunt Cretam.

14 Verùm haud multò pòst impegit in eam ventus turbulentus, qui vocatur Euroclydon.

15 Quùmque abreptum esset navigium, nec posset obniti vento, dato *venti navigio* ferebamur.

16 Et quum infra parvam quandam insulam, quæ Clauda vocatur, cursu delati essemus, vix valuimus scaphæ compotes fieri.

17 Quâ subductâ, adjumentis utebantur, succinctâ navi; metuentésque, ne in Syrtin exciderent, demissis velis ità ferebantur.

18 Quum autem vehementi tempestate jactaremur, sequente *die* jacturam fecerunt:

19 Ac tertio die ipsi nostris manibus armenta navis abjecimus.

20 Quum autem neque sol, neque sidera apparerent ad complures dies, & tempestas non parva incumberet, ablata in posterum spes omnis erat salutis nostræ.

21 Et quum multa jam fuisset inedia, tunc stans Paulus in medio ipsorum, dixit; Oportebat quidem, ô viri, mihi obediendo non provehi à Creta, & vitare injuriam hanc, & damnum.

22 Sed nunc adhortor vos, ut bono animo sitis: amissio enim nulla erit cujusquam ex vobis, sed tantùm navis.

23 Adstitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui etiam servio.

24 Dicens; ne metue Paule, oportet te Cæsari sisti: & ecce, gratificatus est tibi Deus omnes, qui tecum navigant.

25 Propterea bono animo estote viri: credo enim Deo, ità fore, quemadmodum loquutus est mihi.

26 In insulam autem quandam excidere nos oportet.

27 Cæterùm, quum quarta decima nox advenisset, & jactaremur in Adria, nautæ circa medium noctis suspicati sunt appropinquare sibi aliquam regionem.

28 Et demissâ bolide invenerunt passus viginti: & paululùm inde progressi, rursum demissâ bolide invenerunt passus quindecim.

29 Et metuentes, ne quo modo in aspera loca exciderent, jactis è puppi anchoris quatuor, optabant diem oriri.

30 Quum verò nautæ studerent fugere è navi, & demisissent scapham in mare, sub prætextu velut è prora anchoras extensuri,

31 Dixit Paulus Centurioni, & militibus: Nisi isti in navi manserint, vos servari non potestis.

32 Tunc absciderunt milites funes scaphæ, & siverunt eam excidere.

33 Interim autem dum oriretur dies, hortabatur Paulus omnes, ut caperent cibum dicens; Dies hic est decimus quartus, ex quo exspectantes jejuni permanetis, nullo *cibo* sumto.

34 Ideo vos hortor, ut sumatis cibum: hoc enim ad salutem vestram spectat: nullius enim vestrum capillus ex capite cadet.

35 Et quum hæc dixisset, & accepisset panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & quum fregisset, cœpit edere.

36 Omnes verò, quum jam animum recepissent, sumserunt & ipsi cibum.

37 Eramus autem universi capita in navigio ducenta septuaginta sex.

38 Cæterùm satiati cibo, allevabant navim, projicientes frumentum in mare.

39 Quum autem dies ortus esset, terram illam non agnoscebant: sinum verò quendam animadverterunt, habentem littus, in quem decreverant, si possent extrudere navim.

40 Anchoris igitur undique præcisis permiserunt *eam* mari, simul laxatis vinculis gubernaculorum: & sublato artemone ad venti flatum tendebant ad littus.

41 Sed

41 Sed quum incidissent in locum bimarem, impegerunt navem: ac prora quidem infixa manebat immota, puppis verò solvebatur præ undarum violentia.

42 Militum autem consilium erat, ut vinctos interimerent, ne quis, quum enatâsset, effugeret.

43 Sed Centurio volens conservare Paulum, prohibuit eos ab hac voluntate: jussitque, ut qui possent natare, abjicerent *se* primos, & in terram evaderent:

44 Reliqui verò partim in tabulis, partim in quibusdam navis *fragmentis*: & ità factum est, ut omnes salvi evaderent in terram.

CAP. XXVIII. *Paulus multis in itinere miraculis editis, tandem venit Romam, & per biennium ibidem Evangelium docet.*

Et quum salvi evasissent, tunc cognoverunt insulam illam vocari Melitam.

2 Barbari verò præstabant nobis non vulgarem humanitatem: accensâ enim pyrâ acceperunt nos omnes, propter imbrem urgentem, & propter frigus.

3 Quum autem convertisset Paulus nonnihil sarmentorum & imposuisset in pyram, vipera, è calore prodiens, arripuit ejus manum.

4 Ut verò barbari viderunt pendentem bestiam è manu ejus, alii aliis dicebant; Omnino homicida est homo iste, quem, postquam salvus evasit è mari, ultio non sivit vivere.

5 At ille excussâ bestiâ in ignem nihil mali passus est.

6 Illi verò exspectabant, dum intumesceret, aut concideret repentè mortuus: sed quum multum *tempus* exspectâssent, & viderent nihil incommodi illi accidere, mutati, dicebant eum esse Deum.

7 Cæterùm circa locum illum erant prædia primario insulæ illius, nomine Publio, qui nos exceptos triduo peramicè hospitio excepit.

8 Factum est autem, ut pater Publii febribus, ac dysenteriâ detentus decumberet: ad quem Paulus ingressus, & precatus, impositis ei manibus sanavit eum.

9 Hoc igitur facto, reliqui etiam, qui infirmitatibus tenebantur in illa insula, accedebant, & sanabantur.

10 Qui etiam multis honoribus nos honorârunt, & quum proveheremur, imposuerunt, quæ usui *nobis* erant.

11 Tribus itaque pòst mensibus provecti sumus navi Alexandrinâ, quæ in ea insula hyemaverat, cui erat insigne Castor, & Pollux.

12 Et devecti Syracusas, *illic* mansimus triduum.

13 Unde circumlegentes, devenimus Rhegium: & altero pòst die, quum supervenisset Auster, secundo die venimus Puteolos.

14 Ubi repertis fratribus, rogati sumus, ut permaneremus apud eos diebus septem; & ità contendimus Romam.

15 Unde quum audissent fratres de rebus nostris, prodierunt nobis in occursum usque ad Appii forum, & tres tabernas: quos, quum vidisset Paulus, gratiis actis Deo, sumsit fiduciam.

16 Quum verò venissemus Romam, Centurio tradidit vinctos præfecto exercituum: sed permissum est Paulo, ut habitaret seorsim cum milite, qui ipsum custodiret.

17 Factum est autem, ut tertio pòst die convocaret Paulus Judæorum primos: qui ubi convenissent, dixit eis, Ego, viri fratres, quum nihil fecerim adversùs populum, aut ritus patrios, vinctus traditus sum Hierosolymis in manus Romanorum.

18 Qui quæstione de me habitâ volebant me dimittere, quòd nulla sit in me causa mortis.

19 Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem, non *tamen* quasi habeam, de quo gentem meam accusem.

20 Ob hanc igitur causam vos advocavi, quos viderem, & alloquerer: nam propter spem Israëlis circumdatus sum hac catenâ.

21 Illi verò dixerunt ei: Nos neque literas accepimus de te ex Judæa: neque adveniens quisquam fratrum annunciavit, aut loquutus est aliquid de te mali.

22 Æquum autem censemus ex te audire, quæ sentias, nam de ista hæresi notum est nobis, ubique ei contradici.

23 Quum igitur constituissent diem, venerunt ad eum in hospitium complures, quibus cum attestatione exponebat regnum Dei, suadens eis, quæ de Jesu Christo sunt, ex Lege Mosis, & Prophetis, à mane usque ad vesperam.

24 Et alii quidem assentiebantur iis, quæ dicebantur, quidam verò non credebant.

25 Quum autem inter se discordes essent, digressi sunt, postquam Paulus hoc verbum dixisset. Bene sanè Spiritus sanctus loquutus est per Esaiam Prophetam patribus nostris.

26 Dicens; Vade ad populum istum, & dic: Auditu audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non cernetis.

27 Crassum enim factum est cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis suis conniverunt: ne cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertant sese, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, missam esse Gentibus hanc Dei salutem, & ipsos audituros.

29 Quum ergo hæc dixisset, exierunt Judæi, multam habentes inter se altercationem,

30 Mansit autem Paulus biennium totum in proprio conducto: & excipiebat omnes, qui ad ipsum ingrediebantur.

31 Prædicans regnum Dei, ac docens, quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni dicendi libertate, nemine prohibente,

Pauli Apostoli Epistola ad Romanos.

CAP. I. *Apostolatûs sui munus professus, causam describit oppressæ, & inhibitæ veritatis.*

PAulus servus Jesu Christi, ex *Dei* vocatione Apostolus, separatus ad *prædicandum* Evangelium Dei;

2 (Quod ante promiserat per Prophetas suos in scripturis sanctis)

3 De filio suo, facto ex semine Davidis, secundùm carnem:

4 Declarato Filio Dei potenter, secundùm Spiritum sanctificationis, per resurrectionem ex mortuis, *nempe* Jesu Christo, Domino nostro.

5 (Per quem accepimus gratiam, & Apostolatum ad obedientiam fidei, inter omnes Gentes, pro ipsius nomine:

6 Inter quas estis etiam vos, vocati à Jesu Christo:)

7 Omnibus, qui Romæ estis, dilectis Dei, vocatis sanctis: Gratia *sit* vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primùm quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum, super omnibus vobis, quòd fides vestra annunciatur in toto mundo.

9 Testis enim mihi est Deus: quem colo spiritu meo in Evangelio Filii ipsius, me perpetuò mentionem facere vestri:

10 Semper in precibus meis rogans, ut, si quo modo tandem aliquando prosperum iter mihi detur ex voluntate Dei, veniam ad vos.

11 Expeto enim videre vos, ut aliquod impertiar vobis donum spirituale, ut vos stabiliamini.

12 Hoc est, ad communem exhortationem percipiendam apud vos, per mutuam fidem vestram simul, & meam.

13 Nolim autem vos ignorare, fratres, me sæpe proposuisse venire ad vos, (sed prohibitus fui usque adhuc) ut fructum aliquem haberem inter vos quoque, sicut & inter reliquas Gentes.

14 Et Græcis, & barbaris, tum sapientibus, tum insipientibus debitor sum.

15 Itaque quicquid in me situm est, promtum est ad vobis quoque, qui Romæ estis, evangelizandum.

16 Non enim me pudet Evangelii Christi: potentia siquidem est Dei ad salutem, cuivis credenti, Judæo primùm, tum etiam Græco.

17 Justitia enim Dei per illud revelatur, ex fide in fidem: sicut scriptum est; Justus autem ex fide vivet.

18 Patet enim ira Dei è cœlo adversùs omnem impietatem, & injustitiam hominum, ùt qui veritatem injustè detineant:

19 Quoniam id, quod de Deo cognosci potest, manifestum est in ipsis: Deus enim eis manifestum fecit.

20 Ipsius enim invisibilia, jam inde à condito mundo ex iis, quæ fecit, mente perpensâ pervidentur, æterna *videlicet* ejus tum potentia, tum divinitas: ad hoc, ut sint inexcusabiles.

21 Propterea quòd, quum Deum nôrint, *tamen* ùt Deum non glorificaverunt, neque gratias ei egerunt: sed vani facti sunt in ratiocinationibus suis, & obtenebratum est cor eorum intelligentiâ carens.

22 Quum se dictitent sapientes, stulti facti sunt.

23 Mutârunt enim gloriam incorruptibilis Dei in efformatam imaginem corruptibilis hominis, & volucrium, & quadrupedum, & reptilium.

24 Quamobrem etiam tradidit eos Deus cupiditatibus cordium ipsorum, ad impuritatem, ut fœdarent corpora sua inter se.

25 Ut qui Dei veritatem transmutârint in falsitatem, & coluerint res conditas, ac servierint *eis*, præterito Conditore, qui est benedictus in secula, Amen.

26 Propterea, *inquam*, tradidit eos Deus fœdis affectibus: nam & fœminæ illorum transmutârunt naturalem usum in eum, qui est præter naturam.

27 Similiterque etiam masculi relicto naturali usu fœminæ, exarserunt suâ libidine alius in alium, masculi in masculis fœda perpetrantes, & compensationem (quam oportuit) erroris sui in sese recipientes.

28 Et sicut non visum est eis Deum in notitia retinere: *ità* tradidit eos Deus in mentem omnis judicii expertem, ut facerent, quæ minimè conveniunt:

29 Oppleti omni injustitiâ, malitiâ, scortatione, improbitate, avaritiâ: pleni invidiâ, cæde, contentione, dolo, malignitate:

30 Susurrones, obloquutores, Dei osores, injuriosi, superbi, gloriosi, inventores malorum, parentibus non obedientes.

31 Desipientes, fœdifragi, charitatis expertes, implacabiles, immisericordes.

32 Qui Dei jure agnito (*nempe* eos, qui talia faciunt, dignos esse morte) *tamen* non solùm ea faciunt, sed etiam facientibus consentiunt ultrò.

CAP. II. *Judæos, & gentes ex æquo sub condemnationem peccati concludit.*

QUapropter inexcusabilis es ô homo, quisquis *alium* damnas: nam hoc ipso, quòd damnas alterum, te ipsum condemnas: eadem enim facis *tu*, qui *alium* damnas.

2 Scimus verò judicium Dei esse secundùm veritatem, adversùs eos, qui talia faciunt.

3 Cogitas autem hoc, ô homo, qui damnas eos, qui talia faciunt, & facis ea, fore, ut effugias judicium Dei?

4 An divitias benignitatis ejus, & tolerantiæ, ac iræ cohibitæ contemnis, ignorans benignitatem Dei ad resipiscentiam te deducere?

5 Sed pro duritia tua, & corde, quod resipiscere nescit, ipse tibi thesaurum recondis iram in diem iræ, & revelationis justi judicii Dei:

6 Qui reddet unicuique secundùm opera ipsius :

7 Iis quidem, qui per tolerantiam quærunt boni operis gloriam, & honorem, & incorruptibilitatem, vitam æternam :

8 Rixosis verò, & veritati quidem non assentientibus, obsequentibus autem injustitiæ, *erit* excandescentia, & ira.

9 Afflictio, *inquam, erit*, & angustia in omnem animam hominis, perpetrantis malum, tum Judæi inprimis, tum etiam Græci:

10 Gloria verò, & honor, & pax *erit* cuivis rectè facienti bonum, tum Judæo inprimis, tum & Græco :

11 Non enim est personarum acceptio apud Deum.

12 Quicunque enim sine lege peccaverunt, sine lege quoque peribunt : & quicunque in Lege peccaverunt, per Legem damnabuntur.

13 (Non enim, qui audiunt Legem, justi sunt apud Deum, sed qui Legem præstant, justificabuntur.

14 Nam, quum Gentes, quæ Legem non habent, naturâ, quæ Legis sunt, faciant, isti Legem non habentes, sibi ipsis sunt Lex.

15 Ut qui ostendant opus Legis scriptum in cordibus suis, unà testimonium reddente ipsorum conscientiâ, & cogitationibus sese mutuò accusantibus, aut etiam defendentibus :)

16 In die, quo judicabit Dominus de rebus occultis hominum, ex Evangelio meo, per Jesum Christum.

17 Ecce, tu cognominaris Judæus, & acquiescis in Lege, & gloriaris in Deo.

18 Et nosti *ejus* voluntatem, & exploras, quæ discrepant, institutus ex Legis auditu.

19 Confidisque te viæ ducem esse cœcis, lucem eorum, qui *sunt* in tenebris ;

20 Eruditorem desipientium, magistrum infantium, quòd habeas informationem cognitionis, ac veritatis in Lege.

21 Qui igitur doces alium, te ipsum non doces ? qui prædicas non furandum, furaris ?

22 Qui dicis: non mœchandum, mœcharis ? qui abominaris idola, sacrilegium admittis ?

23 Qui de Lege gloriaris, per Legis transgressionem Deum afficis contumeliâ ?

24 Nam Dei nomen propter vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.

25 Nam circumcisio quidem prodest, si Legem exsequaris : quòd si transgressor Legis fueris, circumcisio tua facta est præputium.

26 Itaque, si præputium jus Legis observaverit, nónne præputium illius pro circumcisione reputabit?

27 Et quod est ex natura præputium, Legem præstans, damnabit te, qui per literam, & circumcisionem transgressor es Legis ?

28 Non enim qui *est* in propatulo *Iudæus*, Judæus *est* : nec ea, quæ *est* in propatulo *circumcisio, id est*, in carne, circumisio *est* :

29 Sed qui in occulto Judæus *est*, & circumcisio cordis, *id est*, in spiritu, non literâ: cujus *Iudæi* laus non *est* ex hominibus, sed ex Deo.

CAP. III. *Prærogativam Iudæorum concedens, probat tamen eos inde non justificari, sed tantùm ex fide, quemadmodum & Gentes.*

QUæ est igitur præstantia Judæi? aut quæ utilitas circumcisionis ?

2 Multa per omnem modum. Primarium enim *illud est*, quòd eis credita sunt eloquia Dei.

3 Quid tum enim, si infidi fuerunt quidam ? num ipsorum infidelitas fidem Dei inanem reddet ?

4 Absit : imò esto Deus verax, omnis autem homo mendax : sicut scriptum est, ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas, quando tu judicas.

5 Quòd si injustitia nostra Dei justitiam commendat, quid dicemus ? num injustus Deus, qui inferat pœnam ? (humano more loquor.)

6 Absit : alioquin quomodo judex erit Deus mundi ?

7 Etenim si veritas Dei per meum mendacium exundavit in gloriam ipsius, cur ampliùs ego ùt peccator condemnor ?

8 Ac non (sicut de nobis malè loquuntur, & sicut quidam ajunt nos dicere) faciamus mala, ut veniant bona ? quorum damnatio justa est.

9 Quid igitur ? præcellimus ? Nullo modo : nam antè criminati sumus & Judæos, & Græcos omnes esse sub peccato.

10 Sicut scriptum est. Non est justus, ne unus quidem.

11 Non est, qui intelligat, non est, qui exquirat Deum.

12 Omnes deflexerunt, simul inutiles facti sunt : non est, qui faciat, quod bonum est, non est usque ad unum.

13 Sepulchrum apertum guttur eorum, linguis suis ad dolum usi sunt, venenum aspidum sub labiis eorum.

14 Quorum os diris, & amarulentiâ plenum est.

15 Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

16 Contritio, & miseria in viis eorum.

17 Et viam pacis non cognoverunt.

18 Non est timor Dei coram oculis eorum.

19 Scimus autem, quæcunque Lex dicit, iis, qui in lege sunt, dicere, ut omne os obstruatur, & obnoxius fiat totus mundus condemnationi Dei.

20 Propterea ex operibus Legis nulla caro justificabitur in conspectu ejus: per Legem enim *est* cognitio peccati.

21 Nunc verò absque lege justitia Dei manifesta facta est, comprobata testimonio Legis, ac Prophetarum.

22 Justitia, *inquam*, Dei per fidem Jesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt ; non enim est distinctio.

23 Omnes enim peccaverunt, ac deficiuntur gloriâ Dei.

24 Ut qui justificentur gratis, *id est*, ejus gratiâ, per redemtionem, factam in Jesu Christo.

25 Quem præstituit Deus, *ut esset* placamentum per fidem In sanguine ipsius, ad demonstrationem justitiæ suæ, propter dissimula-

dissimulationem peccatorum, quæ antecesserunt, Deo *illa* tolerante:

26 Ad demonstrationem justitiæ suæ præsenti tempore: ut sit ipse justus, & justificans eum, qui est ex fide Jesu.

27 Ubi igitur gloriatio? exclusa est. Per quam legem? operum? non: sed per legem fidei.

28 Colligimus igitur fide justificari hominem absque operibus Legis.

29 An Judæorum Deus solùm? ánnon & Gentium? certè & Gentium.

30 Siquidem Deus unus est, qui justificabit circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.

31 Legem igitur inutilem reddimus per fidem? Absit: imò Legem stabilimus.

CAP. IV. *Justificatio per fidem exemplis, & dictis Scripturæ confirmatur.*

Quid igitur dicemus Abrahamum patrem illum nostrum nactum esse secundùm carnem?

2 Nam si Abrahamus ex operibus justificatus fuit, habet, quod glorietur, at non apud Deum.

3 Quid enim Scriptura dicit? Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum est ei ad justitiam.

4 Atqui ei, qui operatur, merces non imputatur ex gratia, sed *est* ex debito:

5 Ei verò, qui non operatur, sed credit in eum, qui justificat impium, imputatur fides sua ad justitiam.

6 Sicut etiam David declarat beatum eum hominem, cui Deus imputat justitiam absque operibus, dicens;

7 Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum obtecta sunt peccata.

8 Beatus vir, cui non imputârit Dominus peccatum.

9 Ista igitur beatitatis declaratio, in circumcisionem *solùm*, an & in præputium *cadit*? Dicimus enim imputatam fuisse Abrahamo fidem ad justitiam.

10 Quomodo ergo imputata est? quum esset in circumcisione? an *quum esset* in præputio? non in circumcisione, sed in præputio.

11 Et signum accepit circumcisionis, sigillum justitiæ fidei receptæ in præputio, ut esset pater omnium credentium in præputio, imputatâ etiam ipsis justitiâ:

12 Et pater circumcisionis, iis *videlicet*, qui non solùm sunt ex circumcisione, sed qui etiam incedunt per vestigia fidei patris nostri Abrahami, quæ fuit in præputio.

13 Non enim per Legem promissio *cessit* Abrahamo, aut semini ejus: ut hæres esset mundi, sed per justitiam fidei.

14 Etenim, si ii, qui ex Lege *sunt*, hæredes sunt, vana facta est fides, & inanis reddita est illa promissio.

15 Nam lex iram efficit: ubi enim non est Lex, ibi nec transgressio *est*.

16 Propterea ex fide *est hæreditas*, ut *sit* per gratiam, ut firma sit promissio toti semini: *id est*, non solùm ei, quod *est* ex Lege, verùm etiam ei, quod *est* ex fide Abrahami, qui est pater omnium nostrûm.

17 (Sicut scriptum est, Patrem multarum gentium constitui te;) Coram eo, cui credidit, Deo *videlicet*, vivificante mortuos, & vocante, quæ non sunt, tanquam sint.

18 Qui *Abrahamus* contra spem sub spe credidit, fore, ut ipse fieret Pater multarum gentium, secundùm id, quod ei dictum fuerat, Ità erit semen tuum.

19 Ac minimè infirmus fide, non consideravit suum ipsius corpus jam emortuum, quum centum circiter natus esset annos, nec emortuum uterum Saræ.

20 Ad hanc promissionem autem Dei non addubitavit incredulitate: sed corroboratus fuit fide, tributâ gloriâ Deo:

21 Ac plenè persuasum habens, *eum* quod promiserat, posse etiam efficere.

22 Quapropter etiam *hoc* imputatum est ei ad justitiam.

23 Non scriptum est autem propter eum solùm, quòd *hoc* imputatum fuerat ei:

24 Sed etiam propter nos, quibus futurum est, ut imputetur, iis *nimirum*, qui credunt in eum, qui suscitavit Jesum, Dominum nostrum à mortuis;

25 Traditum *morti* propter offensas nostras, & suscitatum ad nostri justificationem.

CAP. V. *Fructus justificationis: & collatio Adami primi, & secundi.*

Justificati igitur ex fide, pacem habemus erga Deum apud Dominum nostrum Jesum Christum:

2 Per quem etiam fide adducti fuimus in hanc gratiam, per quam stamus, & gloriamur sub spe gloriæ Dei.

3 Neque *id* solùm, sed etiam gloriamur de afflictionibus, scientes, quòd afflictio tolerantiam efficiat:

4 Tolerantia verò experientiam, experientia autem spem:

5 Porrò spes non pudefacit, eò quòd charitas Dei effusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

6 Christus enim, cùm nullis adhuc viribus essemus, præstituto tempore pro impiis mortuus est.

7 Enimverò vix pro justo quisquam moriatur: (nam pro bono *viro* forsitan aliquis etiam mori sustineat:)

8 Commendat autem suam erga nos charitatem Deus, eò quòd, quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit.

9 Justificati igitur nunc ejus sanguine, servabimur multò magis per eum ab ira illa.

10 Nam si, quum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo, per mortem Filii ejus, multò magis reconciliati servabimur per vitam ipsius.

11 Neque id solùm, verùm etiam gloriamur de Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem recepimus.

12 Propterea sicut per unum hominem peccatum in mundum introiit, ac per peccatum mors: & ità in omnes homines mors pervasit, in quo omnes peccârunt.

13 Nam usque ad Legem peccatum erat in mundo: peccatum verò *esse* non putatur, non existente lege.

14 Re-

14 Regnavit autem mors ab Adamo usque ad Mosem,in eos etiam,qui non peccaverunt ad similitudinem transgressionis Adami,qui est typus illius,qui erat futurus.

15 Atnon ut offensa,ita etiam *est*, quod *Deus* gratificatur: nam si illius unius offensâ multi mortui sunt, multò magis gratia Dei, & donatio per gratiam, quæ *est* unius illius hominis Jesu Christi, in multos exundavit.

16 Neque ùt *illud*, *quod introiit* per unum, qui peccavit, *ità est* beneficium: nam reatus quidem *est* ex una *offensa* ad condemnationem: quod autem gratificatur *Deus*, *est* ex multis *offensis* ad justificationem.

17 Etenim si per unam offensam mors regnavit per unum ,multò magis ii,qui exundantiam illam gratiæ,& doni justitiæ recipiunt, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18 Nempe igitur sicut per unam offensam *reatus venit* in omnes homines ad condemnationem, ità per unam justificationem,*beneficium redundavit* in omnes homines,ad justificationem vitæ.

19 Sicut enim per contumaciam unius hominis, peccatores constituti sunt multi, ità per unius obedientiam, justi constituentur multi.

20 Lex verò præterea introiit, ut amplificaretur offensa illa: sed ubi amplificatum est peccatum *ibi* superabundavit gratia.

21 Ut quemadmodum regnaverat peccatum ad mortem,ità etiam gratia regnaret per justitiam,ad vitam æternam,per Jesum Christum,Dominum nostrum.

CAP. VI. *Qualis reddatur,qui coaluit cum secundo Adamo,& in ejus mortem implantatus est.*

Quid igitur dicemus? permanebimus in peccato,ut gratia auctior fiat?

2 Absit: qui mortui sumus peccato,quomodo adhuc vivemus in eo?

3 An ignoratis, nos,quotquot baptizati sumus in Christum Jesum,in mortem ejus esse baptizatos?

4 Consepulti sumus igitur ei per baptismum in mortem: ùt sicut suscitatus est Christus ex mortuis in gloriam patris,ità & nos novâ vitâ ambulemus.

5 Nam si cum eo plantati coaluimus assimilatione mortis ejus,nimirum etiam resurrectionis *assimilatione cum eo* coalescemus:

6 Illud scientes, veterem illum nostrum hominem cum eo crucifixum esse,ut aboleatur corpus peccati,ne nos ampliùs serviamus peccato.

7 Etenim,qui mortuus est,liberatus est à peccato.

8 Quòd si commortui sumus Christo,credimus fore,ut etiam ipsi convivamus.

9 Ut qui sciamus Christum suscitatum ex mortuis,non ampliùs mori: mortem, *inquam*,ei non ampliùs dominari.

10 Nam quòd mortuus est,peccato mortuus est semel, quòd autem vivit,vivit Deo.

11 Ità etiam vos colligite,vos tum mortuos esse peccato,tum verò vivere Deo per Christum Jesum,Dominum nostrum.

12 Ne regnato igitur peccatum in mortali vestro corpore,ut auscultetis ei in cupiditatibus corporis:

13 Neque sistite membra vestra arma injustitiæ peccato: sed sistite vos Deo,ut ex mortuis vivos,& membra vestra arma justitiæ Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur; non enim estis sub Lege,sed sub gratia.

15 Quid igitur? peccabimus,quod non simus sub Lege,sed sub gratia? Absit.

16 An nescitis,quòd cui sistitis vos servos ad obediendum,ejus servi estis,cui auscultatis,sive peccati ad mortem,sive obedientiæ ad justitiam.

17 Gratia autem *habetur* Deo,quòd fuistis *quidem* servi peccati,sed ex corde auscultâstis ei formæ doctrinæ,in quam estis traditi.

18 Et liberati à peccato,servi facti estis justitiæ.

19 Hominum more loquor,propter infirmitatem carnis vestræ. Nempe sicut sistitis membra vestra serva impuritati,& iniquitati,ad *patrandam* iniquitatem: ità nunc sistite membra vestra serva justitiæ ad sanctimoniam.

20 Quum enim servi eratis peccati,liberi eratis justitiæ.

21 Quem igitur fructum habebatis tunc ex *iis*,de quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors *est*.

22 Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo,habetis fructum vestrum in sanctimoniam: finem autem, vitam æternam.

23 Nam stipendia peccati,mors: donum autem Dei *est* vita æterna in Christo Jesu, Domino nostro.

CAP. VII. *Exemplo monstratur,quomodo à Lege liberemur,ejus erga nos usus,& mentis repugnantia cum Lege membrorum declaratur.*

An ignoratis fratres, (peritos enim Legis alloquar) Legem *tantisper* dominari homini,quoad *ipse* vixerit?

2 Nam viro subiecta mulier,viventi viro devincta est per Legem: quòd si mortuus fuerit vir,liberata est à Lege viri.

3 Proinde vivente viro mœcha vocabitur, si fiat alterius viri: sin autem mortuus fuerit vir ejus,libera est à lege illa,ut non mœcha,si fiat alterius viri.

4 Itaque fratres mei vos quoque mortificati estis Lege in corpore Christi: ut essetis alterius, ejus *videlicet*,qui ex mortuis suscitatus est,ut fructum feramus Deo.

5 Quum enim essemus in carne,affectus peccatorum per Legem *existentes* vigebant in membris nostris, ad fructum ferendum morti.

6 Nunc autem liberati sumus à Lege, mortuo *eo*,in quo detinebamur, ut serviamus in novitate spiritus,ac non *in* vetustate literæ.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum *est*? Absit. Imò peccatum non cognovi,nisi per Legem, nam ipsam quoque cupiditatem non nôssem esse *peccatum*,nisi Lex dixisset, Non concupisces.

8 Sed peccatum occasione per illud præ-

ceptum sumtâ effecit in me totam cupiditatem.

9 Nam absque Lege peccatum *quidem* erat mortuum: ego verò vivus eram absque Lege quondam: præcepti autem illius adventu peccatum *quidem* revixit, ego verò mortuus sum.

10 Et inventum est illud præceptum, quod *erat* ad vitam, mihi *cedere* ad mortem.

11 Nam peccatum occasione per illud præceptum sumtâ seduxit me, & per illud occidit.

12 Itaque Lex ipsa quidem sancta: & præceptum illud sanctum, ac justum, & bonum.

13 Ergo quod bonum *est*, mihi factum est mors? Absit: imò peccatum *mihi factum est mors*, ut manifestum fiat, quòd peccatum mihi per id, quod bonum est efficiat mortem: *id est*, ut peccatum fieret admodum peccans per illud præceptum.

14 Scimus enim Legem esse spiritualem: at ego carnalis sum, venditus, ut subjicerer peccato.

15 Quod enim perpetro, non agnosco: non enim quod volo, hoc ago, sed quod odi, hoc facio.

16 Quòd si id facio, quod nolo, consentio Legi, quòd bona *sit*.

17 Nunc itaque non ampliùs ego id perpetro, sed peccatum, quod in me habitat, *id perpetrat*.

18 Novi enim non habitare in me (id est in carne mea) bonum: nam velle adest mihi, sed ut, quod bonum est, efficiam, non assequor:

19 Non enim facio bonum, quod volo: sed malum, quod nolo, hoc ago.

20 Quid si facio ego, quod ego nolo, non ampliùs ego id perpetro, sed peccatum, quod in me habitat, *id perpetrat*.

21 Invenio igitur volenti mihi facere bonum hanc legem *impositam esse*, quòd mihi malum adjaceat.

22 Delector enim Lege Dei, quod ad interiorem hominem:

23 Sed cerno aliam legem in membris meis, belligerantem adversus legem mentis meæ, & captivum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis.

24 Ærumnosus ego homo: quis me eripiet ex isto corpore mortis?

25 Gratias ago Deo per Jesum Christum, Dominum nostrum. Nempe igitur ipse ego mente quidem servio Legi Dei; carne verò Legi peccati.

CAP. VIII. *Immunitas, spes, & confidentia eorum, qui à lege membrorum liberati, secundùm legem mentis, & Spiritum vivunt.*

Nulla igitur nunc *est* condemnatio iis, qui *sunt* in Christo Jesu, *qui* non secundùm carnem ambulant, sed secundùm spiritum.

2 Nam Lex Spiritûs vitæ, *qui est* in Christo Jesu, liberavit me à Lege peccati, & mortis.

3 Nam quæ Legis *erat* impotentia, quum viribus esset destituta in carne, Deus suo ipsius Filio misso, in forma consimili carni peccato obnoxiæ, idque pro peccato, condemnavit peccatum in carne:

4 Ut jus illud Legis compleatur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm Spiritum.

5 Nam qui secundùm carnem sunt, quæ carnis sunt, sapiunt: qui verò *sunt* secundùm Spiritum, quæ Spiritûs sunt.

6 Nam quod sapit caro, mors est: quod autem sapit Spiritus, vita, & pax:

7 Quoniam quod sapit caro, inimicitia *est* adversùs Deum. Legi enim Dei non subjicitur: nam ne potest quidem.

8 Ergo, qui in carne sunt, Deo placere non possunt.

9 Vos autem non estis in carne, sed in Spiritu: siquidem Spiritus Dei habitat in vobis: quòd si quis Spiritum Christi non habet, is non est ejus.

10 Porrò, si Christus in vobis *est*, corpus quidem mortuum *est* propter peccatum: Spiritus autem vita *est* propter justitiam.

11 Sed si Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum ex mortuis, habitat in vobis: is, qui excitavit Christum ex mortuis, vivificabit etiam mortalia corpora vestra, per inhabitantem ipsius Spiritum in vobis.

12 Nempe igitur, fratres, debitores sumus non carni, ut secundùm carnem vivamus, *sed Spiritui*.

13 Nam si secundùm carnem vixeritis, futurum est, ut moriamini: sed si Spiritu actiones corporis mortificetis, vivetis.

14 Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.

15 Non enim accepistis Spiritum servitutis rursum ad metum, sed accepistis Spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba, *id est*, Pater.

16 Et ipse Spiritus testatur unà cum Spiritu nostro, nos esse filios Dei.

17 Quòd si filii, etiam hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si modo cum *eo* patimur, ut & cum *eo* glorificemur:

18 Reor enim minimè pares *esse* præsentis temporis perpessiones gloriæ, in nobis revelandæ.

19 Etenim mundus hic conditus, *quasi* exserto capite observans exspectat revelationem filiorum Dei.

20 Nam vanitati mundus hic conditus subjectus est, non suâ sponte, sed propter eum, qui subjecit *eum isti vanitati*.

21 Sub spe, quòd & ipse conditus mundus liberabitur ex servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.

22 Scimus enim totum mundum conditum unà suspirare, & unà parturire ad hoc usque tempus.

23 Neque verò *ille* solùm, sed & ipsi, qui primitias Spiritûs habemus, nos ipsi, *inquam*, apud nos ipsos suspiramus, adoptionem exspectantes, *id est*, redemtionem corporis nostri.

24 Nam spe servati sumus. Spes autem si cernatur, non est spes: quod enim quis cernit, cur speret?

25 Si verò, quod non cernimus, speramus, *nempe* per tolerantiam exspectamus.

26 Itidem autem & Spiritus unà sublevat infirmitates nostras: quid enim oremus, ùt oportet, non novimus: sed ipse Spiri-

Spiritus intercedit pro nobis suspiriis inenarrabilibus.

27 Qui verò scrutatur corda, novit quid sapiat Spiritus: quia secundùm Deum intercedit pro sanctis.

28 Novimus autem iis, qui diligunt Deum, omnia simul adjumento esse ad bonum: iis *videlicet*, qui ex præstituto *ipsius* vocati sunt.

29 Nam quos præscivit, etiam prædestinavit conformandos imagini Filii sui: ut is sit primogenitus inter multos fratres.

30 Quos verò prædestinavit, eos etiam vocavit: & quos vocavit, eos etiam justificavit: quos autem justificavit, eos etiam glorificavit.

31 Quid igitur dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos?

32 Is quidem, qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam cum eo nobis omnia gratificabitur?

33 Quis intentabit crimina adversùs electos Dei? Deus *is est*, qui justificat.

34 Quis est, qui condemnet? Christus *is est*, qui mortuus est, imò verò qui etiam suscitatus est: qui etiam est ad dexteram Dei: qui etiam interpellat pro nobis.

35 Quis nos separabit à Charitate Christi? *num* afflictio, num angustia, num persequutio, num fames, num nuditas, num periculum, num gladius?

36 (Sicut scriptum est: Tui causâ occidimur totum diem: reputati sumus velut oves destinatæ mactationi;)

37 Imò in his omnibus amplius, quàm victores sumus per eum, qui dilexit nos:

38 Nam mihi persuasum est, neque mortem, neque vitam, neque Angelos, neque principatus, neque potestates, neque præsentia, neque futura.

39 Neque sublimitatem, neque profunditatem, neque ullam rem aliam conditam posse nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu, Domino nostro.

CAP. IX. *Filii carnis à filiis promissionis distinguuntur, &, promissionis fundamentum unde petendum, docetur.*

VEritatem dico per Christum, non mentior, attestante mihi simul conscientiâ meâ per Spiritum sanctum.

2 Magnam mihi tristitiam esse, & sine intermissione cruciatum cordi meo.

3 Optârim enim ego ipse anathema esse, *separatum* à Christo, pro fratribus meis, cognatis, *inquam*, meis secundùm carnem:

4 Qui sunt Jisraëlitæ: quorum *est* adoptio, & gloria, & pacta, & Legis constitutio, & cultus, & promissiones.

5 Quorum *sunt* Patres, & ex quibus *est* Christus, quod ad carnem attinet, qui est supra omnes Deus benedictus in secula. Amen.

6 Fieri verò non potest, ut exciderit sermo Dei: non enim omnes, qui *sunt* ex *patre* Jisraële, *sunt* Jisraël:

7 Neque quia *sunt* semen Abrahami, *ideo* omnes *sunt* filii: sed in Isaaco vocabitur tibi semen.

8 Hoc est, non qui filii carnis, ii filii Dei: sed qui *sunt* filii promissionis, reputantur in semine.

9 Promissionis enim sermo hic est: Hoc ipso tempore veniam, & erit Saræ filius.

10 Neque *hic* solùm, sed & Rebecca, quum ex uno concepisset, *nempe* ex Isaaco, patre nostro, *hæc experta est*.

11 Nondum enim natis *pueris*, quum nihil fecissent boni, vel mali, ut præstitutum Dei, quod *est* secundùm *ipsius* electionem, *id est*, non ex operibus, sed ex vocante *firmum* maneret.

12 Dictum est ei: Major serviet minori.

13 Sicut scriptum est: Jacobum dilexi, Esauum autem odio habui.

14 Quid igitur dicemus? Num injustitia *est* apud Deum? absit.

15 Nam Mosi dicit: Miserebor, cujus misertus fuero, & commiserabor, quem commiseratus fuero.

16 Nempe igitur *electio* non est ejus, qui velit, neque ejus, qui currat, sed ejus, qui misereatur, *nempe* Dei.

17 Dicit enim Scriptura Pharaoni: Ad hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te potentiam meam, & ut annuncietur nomen meum in tota terra.

18 Itaque cujus vult, miseretur, quem autem vult, indurat.

19 Dices ergo mihi: Quid adhuc succenset? nam ejus voluntati quis obsistit?

20 Imo verò, ô homo, tu quis es, qui ex adverso responsas Deo? num dicet figmentum fictori: Cur me tale fecisti?

21 Annon habet potestatem figulus in lutum, ut ex eadem massa faciat aliud quidem vas ad decus, aliud verò ad dedecus?

22 *Quid* si verò volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, pertulit multa cum iræ cohibitione vasa iræ, compacta ad interitum:

23 Et ut notas faceret divitias gloriæ suæ erga vasa misericordiæ, quæ præparavit ad gloriam?

24 Quos etiam vocavit, *nimirum* nos, non solùm ex Judæis, verùm etiam ex Gentibus.

25 Ut etiam apud Oseam dicit: Vocabo populum, qui meus non *erat*, populum meum: & eam, quæ dilecta non *erat*, dilectam.

26 Et erit in loco, ubi dictum fuerat ei: Non populus meus vos, illic vocabuntur filii viventis Dei.

27 Esajas autem clamat super Jisraël: *Etiamsi* fuerit numerus filiorum Jisraëlis ùt arena maris, reliquiæ servabuntur.

28 Rem enim conficiet, & concidet cum justitia: quoniam rem concisam peraget Dominus in terra.

29 Et sicut prius dixit Esajas: Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, facti fuissemus ùt Sodoma, & Gomorrhæ similes facti fuissemus.

30 Quid igitur dicemus? nempe Gentes, quæ non sectabantur justitiam, apprehendisse justitiam, justitiam autem eam, quæ *est* ex fide:

31 Jisraëlem verò consectando Legem justitiæ, ad Legem justitiæ non pervenisse.

32 Quare? Quia non ex fide, sed velut ex operibus Legis: impegerunt enim ad lapidem, ad quem impingitur.

33 Quemadmodum scriptum est: Ecce,

statuo in Sion lapidem, ad quem impingetur, & petram offendiculi: & quisquis credit in eum, non pudefiet.

CAP. X. *Justitia fidei cum justitia Legis confertur, cujus dicitur ad omnes promulgatio facta.*

FRatres, propensa quidem est voluntas cordis mei, & deprecatio ad Deum super Jisraël ad salutem.

2 Testor enim de ipsis, eos zelum Dei habere, sed non ex notitia.

3 Nam ignorantes Dei justitiam, & propriam justitiam studentes constituere, justitiæ Dei non fuerunt subjecti.

4 Nam finis Legis *est* Christus ad justitiam cuivis credenti.

5 Moses enim describit justitiam, quæ est ex Lege, *his verbis*: Quod, qui præstiterit ea, vivet per illa.

6 At, quæ ex fide est justitia, ità dicit: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in cœlum? hoc est, Christum ex alto reducere.

7 Aut, Quis descendet in abyssum? hoc est, Christum ex mortuis reducere.

8 Sed quid dicit? Propè te verbum est in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est verbum illud fidei, quod prædicamus.

9 Nempe, Si professus fueris ore tuo Dominum Jesum, & credideris in corde tuo, quòd Deus eum suscitavit ex mortuis, servaberis.

10 Nam corde creditur ad justitiam, fit autem ore professio ad salutem.

11 Dicit enim Scriptura: Quisquis credit in eum, non pudefiet.

12 Non enim est distinctio vel Judæi, vel Græci: nam idem *est* Dominus omnium, dives in quosvis, à quibus invocatur:

13 Quisquis enim invocaverit nomen Domini, servabitur.

14 Quomodo igitur invocabunt eum, in quem non crediderint? quomodo autem credent *ei*, de quo non audierint? quomodo autem audient absque prædicante?

15 Quomodo autem prædicabunt, nisi missi fuerint? sicut scriptum est: Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, evangelizantium bona?

16 Sed non omnes auscultârunt Euangelio. Esajas enim dicit: Domine, quis credidit sermoni nostro?

17 Ergo fides ex auditu est, auditus autem per verbum Dei.

18 Sed (inquam ego) ànnon audierunt? imò verò in omnem terram exivit sonus eorum, & ad ultima orbis terrarum verba eorum.

19 Sed (inquam *ego*) num Jisraël non cognovit *Deum*; Primus Moses dicit: Ego ad æmulationem provocabo vos per gentem, quæ non est gens: per gentem intelligentiæ expertem ad iram vos provocabo.

20 Esajas autem utitur audacia, dicitque: inventus sum ab iis, qui me non quærebant: manifestus factus sum iis, qui de me non interrogabant.

21 Adversùs Jisraëlem autem dicit, Toto die expandi manus meas ad populum contumacem, & contradicentem.

CAP. XI. *Judæorum rejectio quomodo intelligenda, & quem usum erga nos habere debeat.*

NUm igitur (*inquam ego*) abjecit Deus populum illum suum? Absit. Nam & ego Jisraëlita sum, ex semine Abrahami, tribu Benjaminis.

2 Non abjecit Deus populum illum suum, quem præcognovit. An nescitis de Elia, quid dicit Scriptura? quomodo interpellet Deum adversùs Jisraëlem, dicens;

3 Domine, Prophetas tuos occiderunt: & altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, & petunt animam meam.

4 Sed quid dicit ei divinum responsum? Feci, ut remanserint mihi septem millia virorum, qui non flexerunt genu *imagini* Baalis.

5 *Ità* igitur, & hoc tempore reservatio secundùm electionem gratuitam facta est.

6 Quod si per gratiam, non jam ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia. Sin ex operibus, jam non est gratia: alioquin opus jam non est opus.

7 Quid igitur? Quod requirit Jisraël, hoc non est adeptus: sed electionem assequuti sunt, reli qui verò occalluerunt.

8 Sicut scriptum est: Dedit eis Deus spiritum soporis: oculos, ut non cernant, & aures, ut non audiant usque ad hodiernum diem.

9 Et David dicit: Fiat mensa eorum in laqueum, & tendiculam, & offendiculum, & talionem ipsis.

10 Obtenebrentur oculi eorum, ut non cernant: & tergum eorum semper incurva.

11 Num igitur (*inquam ego*) impegerunt, ut caderent? Absit. Sed per eorum offensam salus *obtigit* Gentibus, ut eos ad æmulationem provocaret.

12 Quod si eorum offensa est opulentia mundi, & diminutio eorum opulentia Gentium: quantò magis plenitudo ipsorum?

13 Nam (quod vobis dico Gentibus, quatenus ego quidem sum Apostolus Gentium) ministerium meum illustro.

14 Ut *experiar*, si quo modo ad æmulationem provocem consanguineos meos, & servem aliquos ex ipsis.

15 Nam si abjectio eorum est reconciliatio mundi, quæ *erit* assumtio, nisi vita ex mortuis?

16 Quod si primitiæ sanctæ, *sancta* etiam massa: & si radix sancta *est*, etiam rami.

17 Quod si nonnulli rami defracti sunt, tu verò quum esses oleaster, insitus es pro ipsis, & particeps radicis, ac pinguedinis oleæ factus es.

18 Ne gloriare adversùs ramos: quòd si glorioris, non tu radicem portas, sed radix te.

19 Dices igitur: Defracti sunt rami, ut ego insererer.

20 Bene: per incredulitatem defracti sunt, tu verò per fidem stas: ne effertor animo, sed metue.

21 Nam si Deus naturalibus ramis non pepercit, *vide*, ne tibi quoque non parcat.

22 Vide igitur benignitatem, ac præcisam severitatem Dei in eos quidem, qui ceciderunt, præcisam severitatem: in te verò benigni-

nignitatem, si permanseris in benignitate: alioquin & tu excideris.
23 Sed & illi, si non permanserint in infidelitate, inserentur: potens enim est Deus rursum eos inserere.
24 Etenim si tu ex naturali exsectus es oleastro, & præter naturam insitus es in veram oleam: quantò magis ii, qui naturales sunt, inserentur propriæ oleæ?
25 Nolim enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc (ut ne sitis apud vosmet ipsos sapientes) obdurationem ex parte Jisraëli evenisse, tantisper dum plenitudo Gentium introierit.
26 Et ità totus Jisraël servabitur: sicut scriptum est: Veniet ex Sion ille liberator, & avertet impietates à Jacob.
27 Et hoc *est* illis à me pactum, quum abstulero peccata ipsorum.
28 Itaque quod ad Evangelium *attinet, sunt* inimici propter vos: quod ad electionem autem, dilecti propter Patres.
29 Nam dona illa, & illa vocatio Dei ejusmodi sunt, ut eorum ipsum pœnitere non possit.
30 Sicut enim, & vos quondam inobedientes fuistis Deo, nunc autem estis misericordiam consequuti per istorum contumaciam:
31 Sic & isti nunc inobedientes fuerunt, ut per vestram misericordiam, & ipsi misericordiam consequantur.
32 Conclusit enim Deus omnes illos in inobedientiam, ut omnium illorum misereretur.
33 O profundas divitias tum sapientiæ, tum cognitionis Dei! quàm inscrutabilia sunt ejus judicia, & ejus viæ impervestigabiles?
34 Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit à consilio?
35 Aut quis prior dedit ei, & reddetur ei?
36 Nam ex eo, & per eum, & in ipsum *sunt* omnia: ipsi *sit* gloria in secula. Amen.

CAP. XII. *Parænesis ad cultum Deo gratum, ad dilectionem mutuam, & inimicorum.*

ADhortor igitur vos, fratres, per miserationes Dei, ut sistatis corpora vestra hostiam vivam, sanctam, placentem Deo, rationalem illum cultum vestrum:
2 Et ne vos configurate seculo isti, sed transformate vos per renovationem mentis vestræ, ad hoc, ut probetis, quæ sit Voluntas Dei, bona illa, placens, ac perfecta.
3 Enim verò per gratiam, quæ mihi data est, edico cuivis versanti inter vos, ne supra modum sapiat ultrà, quàm oportet sapere: sed sapiat ad sobrietatem, prout cuique Deus partitus est mensuram fidei.
4 Quemadmodum enim in uno corpore membra multa habemus, membra verò omnia eandem non habent actionem:
5 Ità multi unum corpus sumus in Christo, singulatim autem alii aliorum membra.
6 Habentes autem diversa dona pro gratia, quæ nobis data est, sive prophetiam, *prophetemus* pro proportione fidei:
7 Sive ministerium, *versemur* in ministrando: tum is, qui docet, in docendo:
8 Tum qui exhortatur, in exhortatione, qui distribuit, cum simplicitate: qui præest, cum diligentia: qui miseretur, cum hilaritate.
9 Charitas *esto* minimè simulata. *Estote* abhorrentes à malo, agglutinati bono.
10 Fraternâ charitate alii ad alios amandos propensi. Honore alii aliis præeuntes.
11 Studio minimè ignavi. Spiritu ferventes, Domino servientes.
12 Spe gaudentes. In afflictione subsistentes. In oratione perdurantes.
13 Usibus sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes.
14 Benedicite iis, qui vos insectantur, benedicite, *inquam*, & ne imprecamini.
15 Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.
16 Itidem alii in alios affecti. Non elata *de vobis ipsis* sentientes, sed humilibus obsecundantes. Ne estote prudentes apud vosmet ipsos.
17 Nemini malum pro malo vicissim reddentes. Procurantes honesta in omnium hominum conspectu.
18 Si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus in pace viventes.
19 Non ipsi vosmet ulciscentes dilecti: sed date locum iræ, scriptum est enim: *Meum* est ulcisci: ego rependam, dicit Dominus.
20 Itaque si esurit inimicus tuus, ciba eum: si sitit, da ei potum: hoc enim si feceris, carbones ignis coacervabis in caput ejus.
21 Ne vincitor à malo, sed vince bono malum.

CAP. XIII. *Magistratui obedientiam, & omni homini officia dilectionis exhibenda.*

OMnis anima potestatibus supereminentibus subiecta esto, non enim est potestas nisi à Deo: & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinatæ.
2 Itaque quisquis obsistit potestati, Dei ordinationi obsistit; qui autem obsistunt, ipsi sibi condemnationem auferent.
3 Nam magistratus non sunt metui bonis operibus, sed malis: Vis autem non metuere potestatem? quod bonum est, facito, & laudem ab ipsa obtinebis.
4 Dei enim minister est tuo bono. Quod si feceris, quod malum est, metue: non enim frustrà gladium gerit: nam Dei minister est, vindex ad iram ei, qui, quod malum est, fecerit.
5 Quapropter necesse est subjici, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.
6 Propter hoc enim etiam tributa solvitis: siquidem ministri Dei sunt, in hoc ipsum incumbentes.
7 Reddite igitur omnibus, quod debetis, cui tributum *debetur*, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timor, timorem: cui honor, honorem.
8 Nemini quicquam debete, nisi *hoc*, ut alii alios diligatis: nam qui diligit alterum, Legem implevit.
9 Siquidem illud, Non mœchaberis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices: Non concupisces: & si quod aliud *est* præceptum, in hoc sermone sum-

matim comprehenditur: nempe: Diliges proximum tuum sicut te ipsum.
10 Charitas proximum non afficit malo. Itaque Charitas est completio Legis.
11 Idque perspectâ opportunitate, quòd *videlicet* tempus jam *sit* nostri à somno expergefiendi. Nunc enim propiùs nos est salus, quàm quum credidimus.
12 Nox processit, dies autem propinquat. Abjiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur habitu, qui luci conveniat.
13 Ut interdiu, compositè ambulemus: non *in* comessationibus, & ebrietatibus, non cubilibus, ac lasciviis, non lite, & invidiâ.
14 Sed induimini Domino Jesu Christo, & carnis curam ne habete, ad *explendas* cupiditates.

CAP. XIV. *Infirmos non offendendos, sed libertatem nostram ad ædificationem esse dirigendam.*

EUm verò, qui fide est infirmus, assumite, non tamen ad altercationes disceptationum.
2 Alius quidem credit edi licere quidvis, alius autem *fide* infirmus, edit olera.
3 Qui edit, non edentem ne pro nihilo habeto, & qui non edit, edentem ne condemnato: Deus enim eum assumsit.
4 Tu quis es, qui condemnas alienum famulum? proprio Domino perstat, aut cadit, stabilietur autem: potest enim Deus eum stabilire.
5 Alius quidem æstimat diem præ die, alius autem *peræquè* æstimat quemvis diem. unusquisque in animo suo plenè certus esto.
6 Qui curat diem, Domino curat, & qui non curat diem, Domino non curat. Qui edit, Domino edit: gratias enim agit Deo: & qui non edit, Domino non edit, & gratias agit Deo.
7 Nullus enim nostrûm sibi ipsi vivit, & nullus sibi ipsi moritur:
8 Nam sive vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive igitur vivamus, sive moriamur, Domini sumus.
9 Ad hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, & revixit, ut & mortuis, & viventibus dominetur.
10 Tu verò cur condemnas fratrem tuum? aut etiam tu cur pro nihilo habes fratrem tuum? Omnes enim sistemur apud tribunal Christi.
11 Scriptum est enim, Vivo ego, dicit Dominus, Certè mihi *sese* flectet omne genu, & omnis lingua palàm agnoscet Deum.
12 Nempe ergo unusquisque nostrûm de se ipso rationem reddet Deo.
13 Ne ampliùs igitur alii alios judicemus: sed hic potiùs adhibete judicium, ut ne fratri proponatis quidpiam, ad quod impingat, vel offendat.
14 Novi, & persuasum habeo per Dominum Jesum, nihil esse impurum per se, sed ei, qui reputat aliquid esse impurum, *id ei* impurum *esse*.
15 Verùm, si propter escam frater tuus tristitiâ afficitur, non jam secundùm charitatem ambulas. Ne escâ tuâ illum perdito, pro quo Christus mortuus est.
16 Ne vestrum igitur bonum blasphemator.
17 Non enim est regnum Dei esca, & potus, sed justitia, & pax, & gaudium per Spiritum sanctum.
18 Nam qui per hæc servit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.
19 Nempe igitur, quæ ad pacem faciunt, sectemur, & quæ ad mutuam ædificationem.
20 Ne cibi causâ destrue opus Dei; omnia quidem munda: sed malum *est* homini, qui edens impingit.
21 Bonum *est* non edere carnes, neque bibere vinum, neque *quicquam facere*, in quo frater tuus impingit, vel offenditur, vel infirmus est.
22 Tu fidem habes: apud temet ipsum habe in conspectu Dei. Beatus, qui non condemnat se ipsum, in *eo*, quod approbat.
23 Qui verò dubitat, si ederit, condemnatus est, quoniam non *edit* ex fide: quicquid verò ex fide non est, peccatum est.

CAP. XV. *Exemplo Christi jubentur fortiores robur suum conferre ad confirmandos infirmos.*

DEbemus autem nos, qui firmi *sumus*, infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere nobis ipsis.
2 *Itaque* unusquisque nostrûm proximo placeat in bonum, *id est*, ad *ejus* ædificationem.
3 Etenim Christus non placuit sibi ipsi, sed, sicut scriptum est: Convicia eorum, qui conviciantur tibi, inciderunt in me.
4 Nam quæ antè scripta sunt, ad nostram doctrinam antè scripta sunt: ut per tolerantiam, & consolationem Scripturarum spem habeamus.
5 Deus autem *auctor* tolerantiæ, & consolationis det vobis, ut itidem alii in alios affecti sitis, secundùm Christum Jesum.
6 Ut concorditer uno ore glorificetis Deum, ac Patrem Domini nostri Jesu Christi.
7 Propterea assumite alii alios, sicut & Christus assumsit nos in gloriam Dei.
8 *Illud* autem dico, Jesum Christum ministrum fuisse circumcisionis, pro Dei veritate, ut confirmaret promissiones patrum.
9 Et ut gentes pro misericordia glorificent Deum; sicut scriptum est, Propterea celebrabo te inter Gentes, & nomini tuo psallam.
10 Et rursum dicit: Hilares estote Gentes cum populo ejus.
11 Et rursum: Laudate Dominum omnes Gentes, & collaudate eum omnes populi.
12 Et rursum Esajas dicit; Erit radix Jesse, & qui exsurgat ad imperandum Gentibus, in ipso Gentes sperabunt.
13 Utinam verò Deus spei impleat vos omni gaudio, & pace credendo, ut spe exundetis per virtutem Spiritûs sancti.
14 Persuasum autem habeo, & ipse ego de vobis, fratres mei, quòd ipsi per vos pleni sitis bonitate, impleti omni cognitione, & qui possitis etiam vos mutuò admonere.
15 Audaculè verò scripsi vobis, fratres, aliquatenus, veluti commonefaciens vos, propter gratiam, quæ data est mihi à Deo.
16 Ad hoc, ut sim minister Jesu Christi apud Gentes: operans Euangelio Dei, ut

oblatio

oblatio Gentium fiat accepta, sanctificata per Spiritum sanctum.

17 Habeo igitur, quòd glorier per Christum Jesum, in iis, quæ ad Deum *pertinent*.

18 Non enim sustinuerim quicquam loqui, quod non effecerit Christus per me, *adducendis* ad obedientiam Gentibus, verbis, & factis.

19 Virtute signorum, ac prodigiorum, virtute Spiritûs Dei: adeò ut ab Hierosolyma, & circumjacentibus *regionibus*, usque ad Illyricum, impleverim prædicandi Evangelii Christi munus.

20 Ità porro contendens evangelizare, non ubi nominatus esset Christus, ut ne super alienum fundamentum ædificarem:

21 Sed sicut scriptum est: Quibus non est annunciatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent.

22 Quapropter etiam sæpe inhibitus sum venire ad vos.

23 Nunc verò, quum non ampliùs habeam locum in his regionibus, summum autem desiderium habeam veniendi ad vos à multis annis:

24 Quando proficiscar in Hispaniam, veniam ad vos. Spero enim fore, ut *istàc* præteriens conspiciam vos, & à vobis deducar illuc: si tamen vestra consuetudine priùs ex parte expletus fuero.

25 Nunc autem proficiscor Hierosolymam, ministrans sanctis.

26 Libuit enim Macedoniæ, & Achajæ conferre aliquid in pauperes sanctos, qui sunt Hierosolymis.

27 Libuit enim *eis, inquam*, & debitores eorum sunt: nam si spiritualia ipsorum *bona* Gentibus communicata sunt, debent etiam *ipsæ* in carnalibus eis ministerio suo adesse.

28 Hoc igitur, ubi perfecero, & eis consignavero hunc fructum, abibo istàc in Hispaniam.

29 Scio verò me, quum veniam ad vos, cum plena benedictione Evangelii Christi venturum.

30 Precor autem vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem Spiritus, ut mecum certetis *vestris* pro me apud Deum precibus.

31 Ut liberer à contumacibus in Judæa, atque ministerium hoc meum erga Hierusalem acceptum sit sanctis,

32 Ut cum gaudio, veniam ad vos per voluntatem Dei, unàque vobiscum refociller.

33 Deus autem pacis *sit* cum omnibus vobis. Amen.

CAP. XVI. *Salutat complures, & monet, ut caveant sibi à dissidiorum auctoribus.*

COmmendo autem vobis Phœben, fororem nostram, quæ est ministra Ecclesiæ Cenchreensis:

2 Ut eam excipiatis in Domino, convenienter sanctis, & adsitis ei, quacunque in re *ipsi* usus fuerit vobis: nam hæc tum multis hospitium præbuit, tum mihi etiam ipsi.

3 Salutate Priscillam, & Aquilam, adjutores meos in Christo Jesu;

4 Qui pro anima mea suam ipsorum cervicem supposuerunt: quibus non ego solus gratias ago, sed etiam omnes Ecclesiæ Gentium.

5 Item Ecclesiam, quæ in domo eorum est. Salutate Epænetum mihi dilectum, primitias Achajæ in Christo.

6 Salutate Mariam, quæ multùm laboravit erga nos.

7 Salutate Andronicum, & Junium, cognatos meos, & concaptivos meos, qui sunt insignes inter Apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo.

8 Salutate Ampliam, dilectum mihi in Domino.

9 Salutate Urbanum, adjutorem nostrum in Christo, & Stachyn, mihi dilectum.

10 Salutate Apellem, probatum in Christo. Salutate eos, qui sunt ex Aristobuli *familiaribus*.

11 Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos, qui *sunt* ex Narcissi *familiaribus*, eos, *inquam*, qui *sunt* in Domino.

12 Salutate Tryphænam, & Tryphosam, quæ laborant in Domino. Salutate Persida, *mihi* dilectam, quæ multùm laboravit in Domino.

13 Salutate Rufum, selectum in Domino; & matrem ejus, ac meam.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen, & qui cum iis sunt fratres.

15 Salutate Philologum, & Juliam, Nereum, & sororem ejus, & Olympam, & qui cum iis sunt, omnes sanctos.

16 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos Ecclesiæ Christi.

17 Precor autem vos, fratres, ut observetis dissidiorum, & offendiculorum auctores contra doctrinam, quam vos didicistis: & declinetis ab eis.

18 Nam qui ejusmodi *sunt*, Domino nostro Jesu Christo non serviunt, sed suo ventri: & per blandiloquentiam, & assentationem corda *hominum* minimè malorum seducunt.

19 Vestra enim obedientia ad omnes pervenit. Gaudeo igitur, quod ad vos *attinet*: sed volo vos sapientes quidem esse in rebus bonis, simplices verò in malis.

20 Porrò Deus pacis conteret satanam sub pedes vestros citò. Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

21 Salutant vos Timotheus, adjutor meus, & Lucius, & Jason, & Sosipater, cognati mei.

22 Saluto vos in Domino ego Tertius, qui descripsi epistolam.

23 Salutat vos Gajus, hospes meus, & Ecclesiæ totius. Salutat vos Erastus, procurator urbis, & Quartus, frater.

24 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

25 Ei verò, qui potest vos stabilire secundùm Evangelium meum, & præconium Jesu Christi, ex revelatione mysterii, quod à temporibus secularibus tacitum fuit:

26 Nunc verò factum est manifestum, & per Scripturas Propheticas, ex imperio æterni Dei ad obedientiam fidei, omnibus Gentibus notificatum;

27 Soli, *inquam*, sapienti Deo gloria, per Jesum Christum in secula. Amen.

Ad Romanos scripta fuit Corintho, per Phœben, ministram Cenchreensis Ecclesiæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD CORINTHIOS I.

CAP. I. *Ad dissidia reprimenda, animos à mundi sapientia ad crucem Christi revocat.*

Paulus vocatione Apostolus Jesu Christi, per voluntatem Dei, & Sosthenes frater;

2 Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis cum omnibus, qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, quovis loco, *Domini, inquam*, tum ipsorum, tum nostri.

3 Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper de vobis, ob gratiam Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu:

5 Quòd in omnibus ditati sitis in ipso, omni loquendi facultate, omnique cognitione:

6 Prout testimonium Christi confirmatum fuit in vobis.

7 Adeò ut nullo dono deficiamini, exspectantes, dum reveletur Dominus noster Jesus Christus.

8 Qui *Deus* etiam confirmabit vos, usque ad finem inculpatos, in diem Domini nostri Jesu Christi.

9 Fidelis *est* Deus, per quem vocati estis in communionem Filii ipsius Jesu Christi, Domini nostri.

10 Precor autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter vos dissidia, sed sitis impacti eâdem mente, & eâdem sententiâ.

11 Declaratum est enim mihi de vobis, fratres mei, à domesticis Chloes, quòd lites sint inter vos.

12 Hoc autem dico, singulos vestrûm dicere, ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, at ego Christi.

13 Num dispertitus est Christus? num Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomen Pauli baptizati fuistis.

14 Gratias ago Deo meo, quòd neminem vestrûm baptizaverim, nisi Crispum, & Gajum.

15 Ut ne quis dicat, me in meum nomen baptizâsse.

16 Baptizavi autem etiam Stephanæ familiam: Cæterùm haud scio, num quem alium baptizaverim.

17 Non enim misit me Christus, ut baptizarem, sed ut evangelizarem: non *tamen* cum dicendi peritia, ne inanis reddatur crux Christi.

18 Nam sermo ille de cruce iis quidem, qui pereunt, stultitia est; iis autem, qui servantur, *id est*, nobis, potentia Dei est.

19 Scriptum est enim: Abolebo sapientiam sapientum, & intelligentiam intelligentium tollam è medio.

20 Ubi sapiens? ubi Scriba? ubi disquisitor seculi istius? nònne infatuavit Deus sapientiam mundi hujus?

21 Nam postquam in Dei sapientia mundus non cognovit Deum per *istam* sapientiam, libuit Deo per stultitiam prædicationis servare credentes.

22 Quandoquidem & Judæi signum petunt, & Græci sapientiam quærunt:

23 Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem offendiculum, Græcis verò stultitiam:

24 Ipsis autem vocatis, tum Judæis, tum Græcis, Christum Dei potentiam, ac Dei sapientiam.

25 Nam stultitia Dei sapientior est, quàm homines: & infirmitas Dei validior est, quàm homines.

26 Cernitis enim vocationem vestram, fratres: vos *videlicet* non esse multos sapientes secundùm carnem, non multos potentes, non multos nobiles.

27 Verùm, quæ stulta *sunt* mundo, elegit Deus, ut pudefaciat sapientes: & quæ *sunt* infirma mundi, elegit Deus, ut pudefaciat valida:

28 Et quæ ignobilia sunt in mundo, & pro nihilo habita, elegit Deus, & ea, quæ non sunt, ut ea, quæ sunt, aboleat:

29 Ut ne glorietur ulla caro in ejus conspectu.

30 Sed ex ipso vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, justitiaque, & sanctificatio, & redemtio.

31 Ut *fiat*, sicut scriptum est, qui gloriatur, in Domino glorietur.

CAP. II. *Mysteria Christi crucifixi, non sermonis elegantiâ, sed Spiritûs evidentiâ prædicari, quia non animalibus, sed spiritualibus susceptibilia.*

Ego igitur, quum venirem ad vos, fratres, veni non cum eminentia orationis, aut sapientiæ, annuncians vobis testimonium Dei.

2 Non enim statui quicquam scire inter vos, nisi Jesum Christum, eumque crucifixum.

3 Sed fui ego cum infirmitate, & timore, ac tremore multo apud vos.

4 Neque oratio mea, & præconium meum *versatum est* in persuasoriis humanæ sapientiæ verbis, sed in demonstratione spiritûs, & potentiæ.

5 Ne fides vestra consistat in sapientia hominum, sed in potentia Dei.

6 Sapientiam verò loquimur inter adultos: sapientiam autem non seculi hujus, neque principum seculi hujus, qui abolentur:

7 Sed loquimur sapientiam Dei, *latentem* in mysterio, *id est*, occultam illam, quam præfinierat Deus ante secula ad gloriam nostram.

8 Quam nemo principum seculi hujus cognovit: nam si cognovissent, nequaquam Dominum gloriæ crucifixissent.

9 Sed *prædicamus*, sicut scriptum est, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in mentem hominis venerunt, quæ paravit Deus iis, à quibus ipse diligitur.

10 Nobis autem Deus ea retexit per Spiritum

ritum ſuum: Spiritus enim omnia ſcruta-
tur, etiam profunditates Dei.
11 Quis enim hominum novit ea, quæ
ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui eſt
in eo? ità etiam ea, quæ ſunt Dei, nemo
novit, niſi Spiritus Dei.
12 Nos verò non ſpiritum mundi acce-
pimus, ſed ſpiritum, qui *eſt* ex Deo: ut ſcia-
mus, quæ Deus eſt nobis gratificatus.
13 Quæ etiam loquimur, non ſermoni-
bus, quos docet humana ſapientia, ſed quos
docet Spiritus ſanctus, ſpiritualia cum iis,
quæ ſpiritualia ſunt, conferentes.
14 Animalis autem homo non eſt capax
eorum, quæ ſunt Spiritûs Dei: ſunt enim
ei ſtultitia, nec poteſt *ea* cognoſcere, quia
ſpiritualiter dijudicantur.
15 At ſpiritualis dijudicat quidem o-
mnia, ipſe verò à nemine dijudicatur.
16 Quis enim novit mentem Domini,
qui inſtructurus ſit eum? nos autem men-
tem Chriſti habemus.

CAP. III. *Gloriantes in miniſtris remittuntur ad Chriſtum totius ædificii fundamentum; cui ſuper ædificanda non humana, & carnalia, ſed quæ probam ſuſtinere poſſint.*

EGo porrò, fratres, non potui loqui vobis
ùt ſpiritualibus, ſed *loquutus ſum* ùt car-
nalibus, *id eſt*, ùt infantibus in Chriſto.
2 Lactis potu vos alui, & non eſcâ, non-
dum enim poteratis *id ferre*: imò ne nunc
quidem adhuc poteſtis.
3 Nam adhuc carnales eſtis: quum enim
inter vos *ſint* invidia, & contentio, & diſſi-
dia, nónne carnales eſtis, & ſecundùm ho-
minem ambulatis?
4 Etenim, quum dicit aliquis: Ego qui-
dem ſum Pauli: alter verò: Ego *ſum* Apol-
lo: nónne carnales eſtis?
5 Quis igitur eſt Paulus, quis autem A-
pollos, niſi miniſtri, per quos credidiſtis, &
ùt cuique Dominus dedit?
6 Ego plantavi, Apollos rigavit: ſed
Deus dedit creſcendi vim.
7 Itaque, neque is, qui plantat, eſt ali-
quid, neque qui rigat: ſed Deus, qui dat
creſcendi vim.
8 Is verò, qui plantat, & is, qui rigat, u-
num ſunt: unuſquiſque verò ſuam merce-
dem accipiet ſecundùm ſuum laborem.
9 Etenim Dei ſumus adminiſtri: Dei ar-
vum, Dei ædificium eſtis.
10 Secundùm gratiam Dei, quæ data eſt
mihi, ùt peritus architectus fundamentum
ſtatui: alius autem ſuperædificat. Porrò
quiſque videat, quomodo ſuperædificet.
11 Nam fundamentum aliud nemo po-
teſt ſtatuere præter id, quod poſitum eſt,
quod eſt Jeſus Chriſtus.
12 Quòd ſi quis ſuperædificet ſuper fun-
damentum hoc, aurum, argentum, lapides
pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam;
13 Cujuſque opus manifeſtum fiet: dies
enim *id* declarabit: nam per ignem revela-
bitur: & cujuſque opus quale ſit, ignis pro-
babit.
14 Si cujus opus manſerit, quod ſuper-
ædificaverit, mercedem accipiet:
15 Si cujus opus exuſtum fuerit, da-
mnum faciet: ipſe verò ſervabitur: ità ta-
men ùt per ignem.
16 An neſcitis vos eſſe templum Dei, &
Spiritum Dei habitare in vobis?
17 Si quis templum Dei violat, hunc per-
det Deus: nam templum Dei ſanctum eſt,
quod eſtis vos.
18 Nullus ſe ipſum ſeducat: ſi quis *ſibi*
videtur eſſe ſapiens inter vos in hoc ſeculo,
ſtultus fiat, ut fiat ſapiens.
19 Sapientia enim mundi hujus, ſtulti-
tia *eſt* apud Deum: ſcriptum enim eſt: Car-
pit ſapientes in verſutia ipſorum.
20 Et rurſum: Dominus novit diſcepta-
tiones ſapientum eſſe vanas.
21 Itaque nullus glorietur in hominibus:
omnia namque veſtra ſunt:
22 Et Paulus, & Apollos, & Cephas, &
mundus, & vita, & mors, & præſentia, & fu-
tura: omnia, *inquam*, veſtra ſunt:
23 Vos autem Chriſti; Chriſtus verò Dei.

CAP. IV. *Imago fidelis diſpenſatoris in Paulo, cujus exemplum imitandum proponitur.*

SIc de nobis reputet homo, ùt de miniſtris
Chriſti, & diſpenſatoribus miniſteriorum
Dei.
2 Quod reliquum eſt autem, *illud* requiri-
tur in diſpenſatoribus, ut quis fidus inve-
niatur.
3 Mihi verò pro minimo eſt, quòd à vo-
bis dijudicer, aut ab humano judicio: imò
nec ipſe me dijudico.
4 Nullius enim rei mihi conſcius ſum:
ſed non per hoc juſtificatus ſum: Dominus
autem is eſt, qui me dijudicat.
5 Proinde, ne ante præſtitutum tempus,
quicquam judicate, *id eſt*, uſque dum vene-
rit Dominus, qui & illuſtraturus eſt res te-
nebris occultatas, & manifeſta faciet conſi-
lia cordium: ac tunc laus erit unicuique à
Deo.
6 Hæc autem, fratres, figurâ quâdam tran-
ſtuli ad me ipſum, & Apollo, propter vos:
ut in nobis diſcatis ſupra id, quod ſcriptum
eſt, non ſapere: ut ne alius pro alio infle-
mini adverſùs alium.
7 Quis enim te *ab aliis* diſcernit? quid
autem habes, quod non acceperis? quòd ſi
etiam accepiſti, quid gloriaris, quaſi non
acceperis?
8 Jam ſaturati eſtis, jam ditati eſtis, abſ-
que nobis regnum adepti eſtis: atque uti-
nam ſanè regnum adepti ſitis, ut & nos vo-
bis conregnemus.
9 Deus enim, puto, nos ultimos Apoſto-
los, ſpectandos propoſuit, ùt morti addictos.
Nam ſpectaculum facti ſumus mundo, &
Angelis, & hominibus.
10 Nos ſtulti propter Chriſtum, vos au-
tem prudentes in Chriſto: nos infirmi, vos
autem validi: vos glorioſi, nos ignominioſi.
11 Ad hoc uſque tempus & eſurimus, &
ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur,
& incertis ſedibus erramus:
12 Et laboramus, operantes propriis ma-
nibus: conviciis affecti bene precamur: ſi
qui nos perſequantur, ſufferimus.
13 Infamati precamur: tanquam purga-
menta mundi facti ſumus, & *tanquam* o-
mnium ramentum nunc uſque.
14 Non ut vos pudore ſuffundam, hæc
ſcribo.

scribo, sed ùt filios meos dilectos admoneo.

15 Nam etsi decem millia pædagogorum habeatis in Christo, at non multos patres habetis, in Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui.

16 Precor vos igitur, imitatores mei estote.

17 Propterea misi vobis Timotheum, qui est filius meus dilectus, & fidelis in Domino, qui vobis in memoriam revocabit, quæ sint viæ meæ in Christo, sicut ubique in omnibus Ecclesiis doceo.

18 Cæterùm perinde, quasi ego non sim venturus ad vos, inflati sunt quidam.

19 Sed veniam citò ad vos, si Dominus voluerit, & cognoscam non verba istorum inflatorum, sed *spiritualem* potentiam.

20 Non enim in verbis *situm est* regnum Dei, sed in *Spiritûs* potentia.

21 Quid vultis? cum virga veniam ad vos, an cum charitate, & spiritu lenitatis?

CAP. V. *Incestuosum jubet excommunicari, & sine fermento vitiorum Pascha celebrari.*

OMnino auditur *esse* inter vos scortatio, & ejusmodi scortatio, quæ ne inter Gentes quidem nominatur, adeò ut quis uxorem patris habeat.

2 Et vos inflati estis, ac non potiùs luxistis, ut tolleretur è medio vestri, qui facinus hoc patravit?

3 Enim verò ego ùt absens corpore, præsens autem spiritu, jam ùt præsens judicavi, ùt is, qui hoc ità perpetravit.

4 Vobis, & meo spiritu in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis, cum potestate Domini nostri Jesu Christi.

5 Ejusmodi *inquam homo* tradatur satanæ ad exitium carnis, ut spiritus salvus sit die illo Domini Jesu.

6 Non *est* bona gloriatio vestra. An nescitis paululo fermenti totam massam fermentari?

7 Expurgate igitur vetus fermentum, ut sitis nova massa, sicut estis fermenti expertes. Etenim Pascha nostrum pro nobis sacrificatum est, *nempe* Christus.

8 Itaque festum agitemus, non fermento veteri, nec fermento malitiæ, & nequitiæ: sed non fermentatis *panibus* sinceritatis, & veritatis.

9 Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini cum scortatoribus.

10 At non omnino cum scortatoribus mundi hujus, aut avaris, aut rapacibus, aut idololatris: alioquin debetis scilicet è mundo exire.

11 Nunc autem scripsi vobis, ne commisceamini, *id est*, si quis, quum frater nominetur, sit scortator, aut alieni avidus, aut idololatra, aut conviciator, aut ebriosus, aut rapax: cum ejusmodi, *inquam*, ne edatis quidem.

12 Quid enim meâ *interest* etiam de extraneis judicare; nónne de iis, qui intus sunt, vos judicatis?

13 De extraneis verò Deus judicat, tollite igitur istum improbum ex vobis ipsis.

CAP. VI. *Contentiones forenses, & templi spiritualis profanationes redarguuntur.*

SUstinet aliquis vestrûm, negotium habens adversùs alterum, judicio experiri sub injustis, ac non sub sanctis?

2 An ignoratis, sanctos mundum judicaturos? quod si per vos judicabitur mundus, indigni estis minimis judiciis;

3 An ignoratis fore, ut Angelos judicemus, nedum *ut*, quæ ad hujus vitæ usum pertinent, *non judicemus*?

4 Itaque si judicia habeatis de iis, quæ ad hujus vitæ usum pertinent, eos, qui nullo loco habentur in Ecclesia, eos, *inquam*, in subselliis collocate.

5 Ad pudorem vobis *incutiendum* loquor. Itane non est inter vos sapiens, ne unus quidem, qui possit decernere inter fratres suos?

6 Sed frater cum fratre judicio experitur, idque sub infidelibus.

7 Jam igitur omnino defectus in vobis est, quod judicia habeatis inter vosmet ipsos: quare non potiùs injuriam patimini; cur non potiùs damnum accipitis?

8 At vos injuriâ afficitis, & fraudatis, idque fratres.

9 An ignoratis, injustos non esse Dei hæreditatem possessuros? Ne errate: neque scortatores, neque idololatræ, neque mœchi, neque molles, neque qui concumbunt cum masculis:

10 Neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque conviciatores, neque rapaces, regni Dei hæreditatem possidebunt.

11 Et hæc eratis quidam: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis: in nomine Domini Jesu, & per Spiritum Dei nostri.

12 Omnia mihi licent, at non omnia conducunt: omnia mihi licent, at ego non redigar sub ullius rei potestatem.

13 Escæ ventri *destinatæ sunt*, & venter escis: Deus autem & hunc, & eas abolebit, corpus verò non scortationi, sed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus autem & Dominum suscitavit, & nos suscitabit potentiâ suâ.

15 An ignoratis corpora vestra esse membra Christi? Num igitur sublata membra Christi faciam scorti membra? Absit.

16 An ignoratis eum, qui agglutinatur scorto, unum esse corpus *cum scorto*? Erunt enim, inquit, qui duo *erant*, caro una.

17 Qui verò agglutinatur Domino, unus cum eo spiritus est.

18 Fugite scortationem: omne peccatum, quod fecerit homo, extra corpus est: sed qui scortatur, in proprium corpus peccat.

19 An ignoratis, corpus vestrum esse templum Spiritûs sancti, *qui est* in vobis, quem habetis à Deo, neque vos esse vestri juris?

20 Nam emti estis pretio: glorificate igitur Deum in corpore vestro, & in spiritu vestro, quæ sunt Dei.

CAP. VII. *Quæsitis Corinthiorum de conjugio, de vocatione temporali, & virginitate respondetur.*

CÆterùm de quibus mihi scripsistis: bonum *fuerit* viro mulierem non attingere.

2 Sed propter scortationes suam quisque uxorem habeto, & proprium quæque virum habeto.

3 Uxori vir debitam benevolentiam reddito: similiter autem & uxor viro.

4 Uxor proprium corpus non habet in potestate, sed vir: similiter autem & vir proprium corpus non habet in potestate, sed uxor.

5 Ne fraudate alter alterum, nisi si quid ex consensu ad tempus, ut vacetis jejunio, & precibus: & rursum simul convenite, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico ex concessione, non ex imperio:

7 Nam velim omnes homines esse ùt & ipse *sum*: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ità, alius autem ità.

8 Dico autem cælibibus, & viduis, bonum eis est, si *sic* manserint, ùt & ego *maneo*.

9 Quod si se non continent, matrimonium contrahant: nam melius est matrimonium contrahere, quàm uri.

10 Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, mando, non ego, sed Dominus, uxor à viro ne se ipsam separato.

11 Quod si se separàrit, maneat cælebs, aut viro reconciliator: & vir uxorem ne dimittito.

12 Reliquis autem ego dico, non Dominus; Si quis uxorem habeat infidelem, quæ consentiat ad habitandum cum eo, ne eam dimittito.

13 Et uxor, quæ habet virum infidelem, qui consentiat ad habitandum cum ea, ne eum dimittito.

14 Maritus enim infidelis sanctificatus est in uxore, & uxor infidelis sanctificata est in viro: alioqui certe liberi vestri impuri essent: nunc autem sancti sunt:

15 At si infidelis sese separet, separatus esto: non est servituti subjectus frater, aut soror in hujusmodi *rebus*: sed ad pacem vocavit nos Deus.

16 Ecquid enim nôsti uxor, an virum sis servatura? aut ecquid nôsti vir, an uxorem sis servaturus?

17 Sed ùt unicuique *donum* partitus est Deus, ùt unumquemque vocavit Dominus, ità ambulet, & ità in Ecclesiis omnibus constituo.

18 Circumcisus aliquis vocatus est? ne attrahat *præputium*: in præputio aliquis vocatus est? ne circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed observatio præceptorum Dei.

20 Unusquisque, in qua vocatione vocatus fuit, in ea maneat.

21 Servus vocatus es? ne sit tibi curæ: sed si potes etiam liber fieri, potiùs *eo* utere.

22 Etenim, & qui in Domino vocatus est servus, libertus Domini est: similiter & qui liber vocatus est, servus est Christi.

23 Pretio emti estis, ne estote servi hominum.

24 Unusquisque, in quo vocatus fuit, fratres, in hoc maneat apud Deum.

25 De virginibus autem imperium Domini non habeo: sed sententiam *in hac re meam* dico, ùt cui Dominus per misericordiam dederit fidum esse.

26 Existimo igitur hoc bonum esse propter instantem necessitatem, bonum, *inquam*, esse homini ità esse.

27 Alligatus es uxori? ne quære dissolutionem: solutus es ab uxore? ne quære uxorem.

28 Quod si etiam duxeris uxorem, non peccâsti: & si nupserit virgo, non peccavit: sed afflictionem in carne habituri sunt, *qui sunt* hujusmodi. Ego verò vobis parco.

29 Hoc autem ajo, fratres, quoniam opportunum tempus est angustum in posterum: ut & qui habent uxores, sint ùt non habentes:

30 Et qui flent, ùt non flentes: & qui gaudent, ùt non gaudentes: & qui emunt, ùt non obtinentes.

31 Et qui utuntur hoc mundo, ùt non abutentes, præterit enim habitus hujus mundi.

32 Velim autem vos absque solicitudine esse. Qui cælebs est, solicitus est de iis, quæ *sunt* Domini, quomodo placiturus sit Domino.

33 At qui duxit uxorem, solicitus est de iis, quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit uxori.

34 Discretæ sunt uxor & virgo, ea, quæ *est* cælebs, solicita est de iis, quæ sunt Domini, ut sit sancta cùm corpore, tum spiritu: quæ verò nupta est, solicita est de iis, quæ sunt mundi, quomodo placitura sit viro.

35 Hoc autem dico vestro commodo: non ut laqueum vobis injiciam, sed ut decenter, & aptè adhærescatis Domino, absque ulla distractione.

36 Cæterùm si quis *sese* existimat indecorum in virginem suam committere, si florem ætatis excedat, & ità debet fieri: quod vult, faciat, non peccat: jungantur matrimonio.

37 Qui verò stabilis perstat in corde, nec adigitur necessitate, sed in potestate habet propriam voluntatem, & hoc decrevit in corde suo, ut servet suam virginem, bene facit.

38 Itaque, qui dat nuptum, bene facit: qui verò non dat nuptum, melius facit.

39 Uxor alligata est lege, quamdiu vivit vir ipsius: quòd si obdormierit vir ipsius, libera est ad, cui velit, nubendum: tantùm in Domino.

40 Sed beatior est, si ità maneat, secundùm meam sententiam: videor autem *mihi* & ego Spiritum Dei habere.

CAP. VIII. *Cognitionem charitate frænandam esse docetur.*

Cæterùm de iis, quæ idolis immolantur, scimus nos omnes cognitione esse præditos. Cognitio inflat, charitas verò ædificat.

2 Quòd si quis *sibi* videtur aliquid scire, nondum quidquam novit, sicut oportet nôsse.

3 Sed si quis diligit Deum, hic cognitus fuit ab eo.

4 De esu igitur eorum, quæ idolis immolantur, scimus idolum nihil *esse* in mundo. & nullum *esse* Deum alium, nisi unum.

5 Nam etiamsi sint, qui dicantur dii, & in cœlo, & in terra: (sicut sunt dii multi, & domini multi;)

6 Nobis tamen unus *est* Deus, Pater ille, à quo omnia, & nos in ipso : & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.
7 Sed non in omnibus *est* ea cognitio : nonnulli enim *cum* conscientia idoli usque ad hoc tempus, ùt idolis immolatum edunt: & conscientia eorum, infirma quum sit, inquinatur.
8 Cæterùm esca nos non commendat Deo : neque enim, si edamus, ampliùs habemus: neque si non edamus, minùs habemus.
9 Sed videte, ne quo modo facultas illa vestra impingendi causa sit infirmis.
10 Etenim si quis viderit te illâ cognitione præditum, in idoleio accumbere, nónne conscientia ipsius, qui infirmus est, instruetur ad edendum ea, quæ sunt idolis mactata ?
11 Et tuâ istâ cognitione frater infirmus, propter quem Christus est mortuus, peribit.
12 Ità autem peccantes in fratres, & vulnerantes ipsorum conscientiam infirmam, in Christum peccatis.
13 Quapropter, si esca offendiculo est fratri meo, non edam carnes in æternum, ne sim offendiculo fratri meo.

CAP. IX. *Apostoli exemplum docet, quomodo libertas per charitatem sit coërcenda, & corpus domandum ad cursum tutiùs absolvendum.*

NOnne sum Apostolus? nónne sum liber? Nónne Jesum Christum, Dominum illum nostrum vidi ? nónne opus meum vos estis in Domino ?
2 Si aliis non sum Apostolus, at certè vobis sum : nam sigillum Apostolatûs mei vos estis in Domino.
3 Mea defensio apud eos, qui in me inquirunt, hæc est
4 Annon habemus potestatem edendi, ac bibendi ?
5 Annon habemus facultatem sororem uxorem circumducendi, ut & reliqui Apostoli, & fratres Domini, & Cephas ?
6 An solus ego, & Barnabas non habemus facultatem non operandi ?
7 Quis militat propriis stipendiis unquam ? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit ? aut quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit ?
8 Num secundùm hominem hæc dico ? nónne etiam Lex hæc dicit ?
9 Nam in Mosis Lege scriptum est: Non obligabis os bovi trituranti. Num boves curæ sunt Deo ?
10 An *hoc* propter nos omnino dicit ? propter nos enim *hoc* scriptum est. Nam sub spe debet is, qui arat, arare : & qui triturat sub spe, spei suæ particeps esse.
11 Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos vestra carnalia messuerimus ?
12 Si alii *sui* in vos juris participes sunt, *an* non potiùs nos ? atqui non usi fuimus jure isto : sed omnia tegimus, ne interrumpamus Evangelium Christi.
13 An nescitis eos, qui sacris operantur, *ea, quæ* ex sacrario *sunt*, edere : *&* qui altari assident, cum altari participare ?
14 Ità etiam Dominus constituit iis, qui Evangelium annunciant, ut ex Evangelio vivant.
15 Ego tamen nullo istorum sum usus. Neque verò hæc scripsi, ut ità fiat in me : nam bonum est mihi mori potiùs, quàm ut gloriationem meam aliquis inanem reddat.
16 Etenim si evangelizem, non est, quod glorier : necessitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi est, nisi evangelizem.
17 Nam si volens hoc faciam, mercedem habeo : si invitus, dispensatio credita est mihi.
18 Quæ igitur mihi est merces ? ut quum evangelizem, gratuitum constituam Evangelium Christi, ut ne abutar facultate meâ in Evangelio.
19 Nam quàmvis liber sim ab omnibus, omnibus me ipsum servum feci, ut plures lucrifacerem.
20 Et factus sum Judæis ùt Judæus, ut Judæos lucrifacerem : iis, qui sub Lege sunt, ùt si *essem* sub Lege, ut eos, qui sub Lege sunt, lucrifacerem.
21 Exlegibus ùt exlex, (*non tamen* exlex Deo, sed sublex Christo) ut lucrifacerem exleges.
22 Factus sum infirmis ùt infirmus, ut infirmos lucrifacerem: omnibus factus sum omnia, ut omnino aliquos servarem.
23 Hoc autem facio propter Evangelium, ut unà particeps ejus fiam.
24 An ignoratis, eos, qui in stadio currunt, omnes quidem currere, sed unum accipere præmium ? sic currite, ut comprehendatis.
25 Porrò quisquis certat, in omnibus est continens. Illi quidem itaque, ut corruptibilem coronam accipiant, *sunt continentes* : nos autem, *ut* incorruptam.
26 Ego igitur ità curro, ùt non in incertum; ità pugilem ago, ùt non aërem cædens.
27 Sed contundo corpus meum, & in servitutem redigo : ne quando, quum aliis prædicârim, ipse rejectaneus fiam.

CAP. X. *Historia sacra mysterium explicatur, & docetur abstinendum esse à mensa Dæmoniorum, ut participetur de mensa Domini.*

NOlim autem vos ignorare, fratres, Patres nostros omnes sub illa nube fuisse, & omnes per mare transivisse.
2 Et omnes in Mosen baptizatos esse nube, & mari ;
3 Et omnes eandem escam spiritualem edisse ;
4 Et omnes eundem potum spiritualem bibisse. Bibebant enim ex sequente spirituali petra : Petra verò illa erat Christus.
5 Sed plerosque illorum non habuit gratos Deus, prostrari sunt enim in deserto.
6 Hæc autem typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas, sicut illi concupiverunt.
7 Ne igitur idololatræ estote, sicut quidam eorum, ùt scriptum est : Sedit populus ad edendum, ac bibendum, & surrexerunt ad ludendum.
8 Neque scortemur, sicut quidam eorum scortati sunt, & ceciderunt uno die viginti tria millia.
9 Neque tentemus Christum, sicut quidam

dam eorum tentârunt, & à serpentibus perierunt.
10 Neque murmurate, sicut quidam eorum murmurârunt, & perierunt à dispersore.
11 Hæc autem omnia typicè evenerunt eis: scripta verò sunt ad nostri admonitionem, in quos fines seculorum devenerunt.
12 Itaque, qui *sibi* videtur stare, videat, ne cadat.
13 Tentatio vos non cepit, nisi humana: fidelis autem *est* Deus, qui non sinet vos tentari supra *id*, quod potestis, sed unà cum tentatione præstabit etiam exitum, ut possitis *eam* sufferre.
14 Quapropter, dilecti mihi, fugite ab idololatria.
15 Ut intelligentibus loquor: judicate vos, quod ajo.
16 Poculum benedictionis, cui benedicimus, nónne communio sanguinis Christi est? panis, quem frangimus, nónne communio corporis Christi est?
17 Quoniam unus *est* panis, unum corpus nos illi multi sumus: nam omnes ex uno illo pane participamus.
18 Cernite Jisraëlem, *qui est* secundùm carnem: nónne, qui edunt victimas, consortes sunt altaris?
19 Quid ergo dico? idolum aliquid esse, aut quod idolis immolatum est, aliquid esse?
20 Imò *illud dico*, quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo: nolim autem vos consortes dæmoniorum esse.
21 Non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.
22 An provocamus ad æmulationem Dominum? num validiores eo sumus?
23 Omnia mihi licent, at non omnia conferunt: omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.
24 Nemo, quod suum est, quærat, sed quisque, quod alterius *est*.
25 Quicquid in macello venditur, edite, nihil discriminantes propter conscientiam.
26 Domini enim est terra, & plenitudo ejus.
27 Quòd si quis infidelium vos vocat, & vultis ire, quicquid apponitur vobis, edite, nihil interrogantes propter conscientiam.
28 At si quis vobis dixerit: Hoc idolis mactatum est, ne edite, propter illum, qui indicavit, & propter conscientiam: Domini enim est terra, & plenitudo ejus.
29 Conscientiam autem dico, non tuam: sed illius alterius: cur enim libertas mea damnatur ab alia conscientia?
30 Et si ego per gratiam *cibum* participo, cur *ob id* impius judicor, pro quo ego gratias ago?
31 Sive igitur editis, sive bibitis, sive quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite.
32 Estote sine offendiculo, & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.
33 Sicut & ego *per* omnia omnibus placeo, non quærens meam ipsius utilitatem, sed multorum, ut serventur.

CAP. XI. *Virum debere aperire, mulierem velare caput. Corrupta Cœnæ praxis ad primam institutionem reformatur.*

IMitatores mei estote, sicut & ego Christi.
2 Laudo verò vos, fratres, quòd omnia mea meministis, & sicut tradidi vobis, traditiones retinetis.
3 Velim autem vos nôsse Christum esse omnis viri caput: caput autem mulieris, virum: caput verò Christi, Deum.
4 Omnis vir orans, aut prophetans operto capite, dedecorat caput suum.
5 Omnis verò mulier orans, aut prophetans non operto capite, dedecorat caput suum: nam *id* unum ac idem est, ac si rasa esset.
6 Nam si non operitur mulier, etiam tondeatur: quod si turpe mulieri tonderi, aut radi, veletur.
7 Vir enim non debet operire caput, quum *is* imago sit, & gloria Dei: at mulier gloria viri est.
8 Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro.
9 Neque enim conditus est vir propter mulierem, sed mulier propter virum.
10 Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite, propter Angelos.
11 Attamen, neque vir absque muliere, neque mulier absque viro in Domino.
12 Sicut enim mulier ex viro *est*, ità & vir per mulierem: omnia verò ex Deo.
13 Apud vos ipsos judicate, *num* decorum est, mulierem non opertam Deum orare?
14 Annon natura quidem ipsa hoc vos docet, quod viro quidem comatum esse dedecori sit:
15 Contrà mulieri, comatam esse decori sit? Nam coma pro velamine data est ei.
16 Quòd si quis videtur contentiosus esse, nos ejusmodi consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ Dei.
17 Hoc verò *ità* mando, ut vos non laudem, quòd *videlicet* non cum emolumento, sed cum detrimento convenitis.
18 Primùm enim, quum convenitis in Ecclesia, audio dissidia inter vos esse, & aliquam partem credo.
19 Oportet enim etiam hæreses inter vos esse, ut, qui probi sunt, manifesti fiant inter vos.
20 Quum igitur convenitis eodem loci, *hoc* non est Dominicam cœnam edere.
21 Nam unusquisque propriam cœnam præoccupat in edendo: & hic quidem esurit, ille verò ebrius est.
22 Enimverò num domos non habetis ad edendum, & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & pudefacitis inopes? Quid vobis dicam? laudabo vos? in hoc non laudo.
23 Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, Dominum Jesum *videlicet eâ* nocte, quâ proditus est, accepisse panem:
24 Et gratiis actis fregisse, ac dixisse: Accipite, edite: hoc meum est corpus, quod pro vobis frangitur: hoc facite ad mei commemorationem.
25 Itidem & poculum, postquam cœnâsset, dicendo: Hoc poculum est Novum illud

Pactum,

Pactum,per meum ſanguinem : hoc facite, quotieſcunque biberitis,ad meî commemorationem.

26 Quotieſcunque enim ederitis panem hunc,& poculum hoc biberitis,mortem Domini annunciate,uſque quò venerit.

27 Itaque quiſquis ederit panem hunc, vel biberit poculum Domini indignè, damnas erit corporis,& ſanguinis Domini.

28 Exploret autem quiſque ſe ipſum,& ità de pane illo edat ; & de poculo illo bibat.

29 Nam qui edit,& bibit indignè,damnationem ſibi ipſi edit, & bibit, non diſcernens corpus Domini.

30 Propterea inter vos multi *ſunt* infirmi,& valetudinarii,& dormiunt multi.

31 Etenim ſi nos ipſos dijudicaremus, non judicaremur.

32 Sed dum judicamur,à Domino erudimur,ne cum mundo condemnemur.

33 Itaque fratres mei, quum conveniatis ad edendum,alius alium exſpectate.

34 Quòd ſi quis eſurit,domi edat : ne ad condemnationem conveniatis.Reliqua verò,quum venero,ordinabo.

CAP. XII. *Dona Dei varia, & ipſorum uſus.*

PORro de ſpiritualibus *donis*, fratres, nolim vos in *eorum* ignoratione verſari.

2 Scitis *vos* Gentes fuiſſe, ad idola illa muta, prout abripiebamini, fuiſſe abreptos.

3 Quapropter notum vobis facio, nullum per Spiritum Dei loquentem,dicere Jeſum anathema,& neminem poſſe dicere Jeſum Dominum,niſi per Spiritum ſanctum.

4 Diſtinctiones autem donorum ſunt,ſed idem Spiritus.

5 Et diſtinctiones miniſteriorum ſunt, ſed idem Dominus:

6 Et diſtinctiones actionum ſunt, ſed idem eſt Deus,agens ea omnia in omnibus.

7 Unicuique verò datur declaratio Spiritûs ad utilitatem.

8 Nam huic quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ: alii verò ſermo cognitionis per eundem Spiritum :

9 Alteri verò fides per eundem Spiritum: alii verò donum ſanationum per eundem Spiritum : alii verò operatio virtutum, alii verò prophetia , alii verò diſcretio Spirituum :

10 Alteri verò genera linguarum,alii verò interpretatio linguarum.

11 Sed omnia hæc agit unus ille,& idem Spiritus , diſtribuens privatim *illa* ſingulis, ſicut vult.

12 Sicut enim corpus unum eſt,& membra habet multa , omnia verò illa membra corporis, quod unicum eſt, multa ſunt , *ſed* unum ſunt corpus : ità & Chriſtus.

13 Etenim per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati ſumus,& Judæi, & Græci, & ſervi,& liberi : & omnes potati ſumus in unum Spiritum.

14 Etenim corpus non eſt unum membrum,ſed multa.

15 Si dicat pes:Quia non ſum manus,non ſum ex corpore ; num propterea non eſt ex corpore ?

16 Et ſi dicat auris:Quia non ſum oculus, non ſum ex corpore ?

17 Si totum corpus oculus,ubi auditus ? ſi totum auditus,ubi odoratus ?

18 Nunc autem Deus conſtituit membra ſingula ſigillatim in corpore,ſicut voluit.

19 Quòd ſi eſſent omnia unum membrum, ubi corpus ?

20 Nunc verò multa quidem membra ſunt,unum verò corpus.

21 Non poteſt autem oculus dicere manui:Te mihi non opus eſt : aut rurſum caput pedibus: Non eſt mihi vobis opus.

22 Imò multò potiùs,quæ videntur membra corporis infirmiſſima eſſe, neceſſaria ſunt :

23 Et quæ putamus *membra* corporis minimè eſſe honeſta : iis honorem ampliorem circumponimus : & quæ ſunt in nobis indecora,copioſiorem decorem habent.

24 Nam quæ ſunt in nobis decora,*iis decore* non eſt opus : ſed Deus contemperavit corpus, ei, cui deerat,ampliore tributo honore :

25 Ut ne ſit diſſidium in corpore , ſed membra itidem ſolicita ſint alia pro aliis.

26 Itaque,ſive patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, ſive honore afficitur unum membrum, congratulantur omnia membra.

27 Vos autem eſtis corpus Chriſti , & membra particulatim.

28 Et alios quidem conſtituit Deus in Eccleſia,primùm Apoſtolos, deinde Prophetas,tertiò Doctores : deinde *conſtituit* poteſtates, deinde dona ſanationum, opitulationes,gubernationes,genera linguarum.

29 Num omnes Apoſtoli ? num omnes Prophetæ ? num omnes Doctores ?

30 Num omnes edunt virtutes ? num omnes donum habent ſanationum ? num omnes linguis loquuntur ? num omnes interpretantur ?

31 Sed affectate dona potiora. Et porrò iter ad excellentiam vobis indicabo.

CAP. XIII. *Prærogativa , & ſpeculum charitatis.*

SI linguis hominum loquar,& Angelorum, charitatem autem non habeam,factus ſum æs reſonans,aut cymbalum tinniens.

2 Et ſi habeam prophetiam , & noverim myſteria omnia, omnemque cognitionem : & ſi habeam totam fidem , adeò ut montes transferam, charitatem autem non habeam , nihil ſum.

3 Et ſi inſumam alendis egenis omnia,quæ mihi ſuppetunt, & ſi tradam corpus meum, ut comburar , charitatem autem non habeam,*hoc* nihil *mihi* prodeſt.

4 Charitas iram cohibet,benigna eſt charitas, non invidet charitas, non agit perperam,non inflatur.

5 Non agit indecorè,non quærit quæ ſua ſunt,non exacerbatur,non cogitat malum.

6 Non gaudet injuſtitiâ , gratulatur autem veritati :

7 Omnia tegit,omnia credit, omnia ſperat,omnia ſuſtinet.

8 Charitas nunquam excidit : ſed & prophetiæ evaneſcent , & linguæ ceſſabunt , & cognitio evaneſcet.

9 Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus.

10 Poſtquam autem advenerit, quod perfectum eſt, tunc quod eſt aliquatenus, ùt inutile tolletur.

11 Quum eſſem infans, ùt infans loquebar, ùt infans ſapiebam, ùt infans ratiocinabar: poſtquam autem factus ſum vir, inutilia ſuſtuli, quæ infantis erant.

12 Cernimus enim nunc per ſpeculum, & per ænigma, tunc autem coràm *cernemus*: nunc novi aliquatenus, tunc verò ampliùs cognoſcam, prout ampliùs edoctus fuero.

13 Nunc verò manet fides, ſpes, charitas, tria hæc: maxima autem harum charitas.

CAP. XIV. *Politia Eccleſiæ.*

Affectate charitatem, ambite ſpiritualia: magis tamen, ut prophetetis.

2 Nam qui loquitur linguâ, non hominibus loquitur, ſed Deo: nullus enim audit, ſpiritu verò loquitur myſteria.

3 Qui autem prophetat, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & conſolationem.

4 Qui loquitur linguâ, ſe ipſum ædificat: qui verò prophetat, Eccleſiam ædificat.

5 Velim autem omnes vos loqui linguis, magis tamen ut propheretis: major enim *eſt*, qui prohetat, quàm qui loquitur linguis, excepto, ſi interpretetur, ut Eccleſia ædificationem accipiat.

6 Quòd ſi nunc, fratres, veniam ad vos linguis loquens, quid vos juvabo, niſi vobis loquar aut ex revelatione, aut ex cognitione, vel prophetando, vel docendo?

7 Atqui animæ experria, quæ ſonum edunt, & tibia, & cithara, niſi diſtinctionem ſonis dederint, quomodo cognoſcetur, quod tibiâ canitur, aut citharâ?

8 Etenim ſi incertum ſonum tuba dederit, quis apparabitur ad bellum?

9 Ità & vos niſi per linguam edideritis bene ſignificantem ſermonem, quomodo cognoſcetur, quod dicitur? eritis enim in aërem loquentes.

10 Tot, ſi caſus tulerit, genera vocum ſunt in mundo, & nihil *eſt* mutum.

11 Niſi igitur ſciero vim vocis, ero ei, qui loquitur, barbarus: & qui loquitur, apud me barbarus *fuerit*.

12 Ità & vos, quandoquidem Spiritus affectatis, ad ædificationem Eccleſiæ quærite, ut exundetis.

13 Quapropter, qui loquitur linguâ, oret, ut interpretetur.

14 Nam ſi orem linguâ, ſpiritus meus orat: ſed intelligentia mea eſt infructuoſa.

15 Quid eſt igitur? orabo ſpiritu, ſed orabo etiam intelligentiâ: pſallam ſpiritu, ſed pſallam etiam intelligentiâ.

16 Quemadmodum, ſi benedixeritis ſpiritu, is, qui implet locum idiotæ, quomodo dicturus eſt Amen ad tuam gratiarum actionem? nam quid dicas neſcit.

17 Nam tu quidem bene gratias agis, ſed alius non ædificatur.

18 Gratias ago Deo meo, quòd magis, quàm vos omnes linguis loquar.

19 Sed in Eccleſia malim quinque verba ex intelligentia mea loqui, ut & alios voce inſtituam, quàm decem millia verborum linguâ.

20 Fratres, ne eſtote pueri prudentiâ: ſed malitiâ infantes, prudentiâ vero adulti eſtote.

21 In lege ſcriptum eſt, propterea per diverſæ linguæ *homines*, & alia labra loquar populo huic: & ità quoque me non audient, dicit Dominus.

22 Linguæ igitur ſunt ſignum non iis, qui credunt, ſed infidelibus: prophetia verò non infidelibus, ſed credentibus.

23 Itaque, ſi eodem loci convenerit tota Eccleſia, & omnes linguis loquantur, ingrediantur autem idiotæ, vel infideles, nónne dicent vos furere?

24 Sed ſi omnes prophetent, ingrediatur autem infidelis quiſpiam, aut idiota, arguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus.

25 Et ità quæ occulta ſunt in ejus corde, manifeſta fiunt: atque ità procidens in faciem, adorabit Deum, annuncians Deum verè in vobis eſſe.

26 Quid igitur eſt, fratres? quoties convenitis quiſque veſtrûm, canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, revelationem habet, interpretationem habet? omnia ad ædificationem fiant.

27 Et linguâ quis loquitur, *fiat* per binos, aut *ad* plurimum ternos, & viciſſim: unus autem interpretetur.

28 Quòd ſi non ſit interpres, taceat in Eccleſia, *qui loquitur linguâ*, ſibi ipſi verò loquatur, & Deo.

29 Prophetæ autem duo, aut tres loquantur, & alii dijudicent.

30 Quòd *ſi quid* alii revelatum fuerit aſſidenti, prior taceat.

31 Poteſtis enim omnes ſigillatim prophetare, ut omnes diſcant, & omnes conſolationem accipiant.

32 Et ſpiritus Prophetarum Prophetis ſubjiciuntur.

33 Non enim eſt exagitationis *auctor* Deus, ſed pacis, ùt in omnibus Eccleſiis ſanctorum.

34 Mulieres veſtræ in conventibus ſileant: nec enim permiſſum eſt eis, ut loquantur, ſed *oportet*, ut ſubditæ ſint, ſicut & Lex dicit.

35 Quòd ſi quid diſcere volunt, domi ſuos viros interrogent: nam turpe eſt mulieribus in Eccleſia loqui.

36 An à vobis ſermo Dei profectus eſt? an ad vos ſolos devenit?

37 Si quis ſibi videtur Propheta eſſe, aut ſpiritualis, agnoſcat quæ ſcribo vobis eſſe Domini præcepta.

38 Qui verò ignarus eſt, ignarus eſto.

39 Itaque fratres, ambite prophetandi donum, & loqui linguis ne prohibete.

40 Omnia decenter, & ordine fiant.

CAP. XV. *Confirmatio reſurrectionis, & quónam corpore futura ſit.*

Cæterùm notum facio vobis, fratres, Evangelium, quód evangelizavi vobis, quod & accepiſtis, in quo etiam ſtatis:

2 Per quod etiam, *ſi* retinetis, quo ſermone vobis evangelizaverim, ſervamini: niſi ſi fruſtrà crediſtis.

3 Tradidi enim vobis inprimis, quod & accepi, Christum videlicet mortuum esse pro peccatis nostris, secundùm Scripturas:
4 Et sepultum fuisse, & suscitatum tertio die secundùm Scripturas:
5 Et visum fuisse Cephæ, deinde duodecim illis.
6 Postea visus est ampliùs, quàm quingentis fratribus semel: ex quibus plerique manent usque adhuc, quidam autem obdormierunt.
7 Postea visus est Jacobo: deinde Apostolis omnibus.
8 Ultimò verò omnium, velut abortivo, visus est etiam mihi.
9 Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, propterea quòd persequutus sum Ecclesiam Dei.
10 Sed gratiâ Dei sum id, quod sum: & gratia ejus, quæ in me *collata est*, non fuit inanis, sed ampliùs, quàm illi omnes laboravi: non ego tamen, sed gratia Dei, quæ mecum *est*.
11 Et ego igitur, & illi ità prædicamus, & ità credidistis.
12 Quòd si Christus prædicatur ex mortuis suscitatus esse, quomodo dicunt quidam inter vos, non esse resurrectionem mortuorum?
13 Nam si resurrectio mortuorum non est, Christus quoque non est suscitatus.
14 Quòd si Christus non est suscitatus, vanum videlicet *est* præconium nostrum, vana autem *est* etiam fides vestra.
15 Invenimur autem etiam falsi testes Dei: quoniam de Deo testificati sumus, eum suscitâsse Christum: quem *tamen* non suscitavit, si videlicet mortui non suscitantur:
16 Nam si mortui non suscitantur, Christus quoque non est suscitatus.
17 Quòd si Christus non est suscitatus, inanis est fides vestra: adhuc estis in peccatis vestris.
18 Nempe & qui obdormierunt in Christo, perierunt.
19 Si in hac solùm vita speramus in Christum, miserrimi omnium hominum sumus.
20 Nunc autem Christus suscitatus est ex mortuis: *&* primitiæ eorum, qui obdormierunt factus est.
21 Quia enim per hominem mors, per hominem quoque resurrectio mortuorum.
22 Sicut enim in Adamo omnes moriuntur, ità & in Christo omnes vivificabuntur.
23 Unusquisque autem suo ordine: primitiæ Christus, postea, qui sunt Christi, in adventu ipsius.
24 Deinde *erit* finis, quum tradiderit regnum Deo, ac Patri: quum ùt inane sustulerit omne imperium, & omnem auctoritatem & potestatem.
25 Nam oportet eum regnare usque quò omnes inimicos supposuerit pedibus ejus.
26 Ultimus *autem* hostis aboletur mors.
27 Nam omnia subiecit sub pedes ejus. Quum autem dicit omnia esse *ei* subjecta, palàm est *hoc dici*, excepto eo, qui subjecit ei omnia.
28 Postquam verò subjecta fuerint ei omnia, tunc & ipse Filius subjicietur ei, qui subjecit ipsi omnia, ut Deus sit omnia in omnibus.
29 Alioqui quid facient, qui ablutione utuntur super mortuis? Si omnino mortui non suscitantur, cur ablutione utuntur super mortuis?
30 Cur etiam nos periclitamur omni momento?
31 Diebus singulis morior per gloriationem vestram, quam habeo in Christo Jesu, Domino nostro.
32 Si secundùm hominem adversùs bestias pugnavi Ephesi, quæ mihi utilitas? Si mortui non suscitantur, edamus, & bibamus, cras enim morimur.
33 Ne errate. Mores bonos commercia corrumpunt mala.
34 Evigilate justè, & ne peccate: quidam enim Deum non nôrunt: ad pudorem vobis *incutiendum* loquor.
35 At dicet aliquis: Quomodo suscitantur mortui? quali autem corpore prodeunt?
36 Desipiens, quod tu seris, non vivificatur, nisi mortuum fuerit:
37 Et quod seris, non corpus oriturum seris, sed nudum granum, si casu tulerit, tritici, aut alicujus ex reliquis *seminibus*.
38 Sed Deus ei dat corpus, ùt voluit, & singulis seminibus suum corpus.
39 Non omnis caro, eadem caro, sed alia quidem caro hominum, alia autem caro pecorum, alia autem piscium, alia verò volucrium.
40 Et *sunt* copora cœlestia, & *sunt* corpora terrestria: sed alius quidem cœlestium decor, alius vero terrestrium.
41 Alius decor Solis, & alius decor Lunæ: & alius decor stellarum: stella enim stellæ præstæt decore.
42 Ità *erit* & resurrectio mortuorum: seritur *corpus* cum corruptione, suscitatur cum incorruptione:
43 Seritur fœdum, suscitatur cum gloria: seritur omnium virium expers, suscitatur potens: seritur corpus animale, suscitatur corpus spirituale.
44 Est corpus animale, & est corpus spirituale.
45 Ità etiam scriptum est: Factus est prior homo Adamus animal vivens: posterior *autem* Adamus *factus est* spiritus vivificus.
46 At spirituale non est priùs, sed animale, deinde spirituale.
47 Primus homo è terra pulvereus: secundus homo, ipse Dominus è cœlo.
48 Qualis pulvereus ille, tales & pulverei *sunt*: & qualis ille cœlestis, tales & qui cœlestes erunt.
49 Et sicut gessimus imaginem terreni, geremus etiam imaginem cœlestis.
50 Hoc autem dico, fratres, quia caro, & sanguis non possunt regni Dei hæreditatem consequi: neque corruptio hæreditatem incorruptibilitatis consequetur.
51 Ecce, mysterium vobis dico: Non omnes quidem obdormiemus, sed omnes mutabimur momento, & jactu oculi, ad ultimam tubam.
52 Canet enim tubâ, & mortui excitabun-

buntur incorrupti, & nos mutabimur.

53 Oportet enim corruptibile istud induere incorruptibilitatem, & mortale istud induere immortalitatem.

54 Postquam autem hoc corruptibile induerit incorruptibilitatem, & mortale istud induerit immortalitatem, tunc fiet illud, quod scriptum est: Absorpta est mors ad victoriam.

55 Ubi tua, ô mors, victoria? ubi tuus, ô sepulchrum, aculeus?

56 Aculeus verò mortis *est* peccatum: vis autem peccati Lex.

57 Deo autem *habeatur* gratia, qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.

58 Itaque, fratres mei dilecti, stabiles estote, immoti, eminentes in opere Domini semper, quum sciatis laborem vestrum non esse inanem in Domino.

CAP. XVI. *Factâ exhortatione ad Eleemosynam, epistola commendatione Timothei, & salutationibus clauditur.*

PORrò de collecta in sanctos, quemadmodum ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ità & vos facite.

2 Primo quoque *die* hebdomadis unusquisque vestrûm apud se seponat recondens ùt thesaurum, quod pro Dei benignitate licuerit: ne, quum venero, tunc collectæ fiant.

3 Postquam autem accessero, quoscunque probaveritis, hos mittam cum epistolis, ut perferant Hierosolymam beneficentiam vestram.

4 Quòd si res digna fuerit, ut ipse proficiscar, mecum proficiscentur.

5 Veniam autem ad vos, quum Macedoniam transiero. (Macedoniam enim pertransibo.)

6 Apud vos autem forsitan permanebo: aut etiam hybernabo: ut vos me prosequamini, quócunque proficiscar:

7 Nolo enim vos nunc in transcursu videre: sed spero temporis aliquantum mansurum me apud vos, si Dominus permiserit:

8 Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten.

9 Nam ostium mihi apertum est magnum, & operosum, & adversarii multi.

10 Quòd si venerit Timotheus, videte, ut sine metu sit apud vos: opus enim Domini operatur ùt & ego.

11 Ne quis igitur illum pro nihilo habeat: sed prosequimini eum cum pace, ut veniat ad me: exspecto enim eum cum fratribus.

12 Porrò de Apollo, fratre, multùm precatus sum eum, ut iret ad vos cum fratribus: sed omnino non fuit *ei* voluntas nunc eundi: venturus est autem, quum tempus opportunum habuerit.

13 Vigilate, perstate in fide, viriliter agite, estote fortes.

14 Omnia vestra cum charitate fiant.

15 Precor autem vos, fratres, nôstis familiam Stephanæ esse primitias Achaiæ, & sese in ministerium sanctis addixisse:

16 Ut & vos subjiciamini talibus, & omnibus operam suam conferentibus, & laborantibus.

17 Gaudeo vero de adventu Stephanæ, & Fortunati, & Achaici, quoniam isti defectum vestri suppleverunt.

18 Refocillârunt enim spiritum meum, ac vestrum. Agnoscite igitur eos, qui tales sunt.

19 Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant in Domino multùm Aquila, & Priscilla, cum Ecclesia, quæ est domi ipsorum.

20 Salutant vos fratres omnes. Salutate alii alios osculo sancto.

21 Salutatio manu meâ Pauli.

22 Si quis non amat Dominum Jesum Christum, esto anathema, maran-atha.

23 Gratia Domini Jesu Christi *sit* vobiscum;

24 Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu. Amen.

Ad Corinthios prior, missa fuit Philippis per Stephanam, & Fortunatum, & Achaicum, & Timotheum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD CORINTHIOS, POSTERIOR.

CAP. I. *Paulus gaudet consolationem in afflictionibus perceptam, in afflictos refundere, & excusat se, quod ad Corinthios non venerit.*

PAulus Apostolus Jesu Christi, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, unà cum sanctis omnibus, qui sunt in tota Achaia.

2 Gratia *sit* vobis, & pax à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Benedictus *esto* Deus, ac Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater, *inquam*, ille miserationum, & Deus omnis consolationis:

4 Consolans nos in omni afflictione nostra: ut possimus in quavis afflictione *positos* consolari, eâ ipsâ consolatione, quâ nos ipsos consolatur Deus.

5 Nam sicut exundant perpessiones Christi in nobis, ità per Christum exundat etiam consolatio nostra.

6 Sive autem affligimur, pro vestra consolatione, ac salute *affligimur*: sive consolatione percipimus, *consolationem percipimus* pro vestra consolatione, quæ agit *in vobis* per tolerantiam earundem perpessionum, quas & nos perpetimur: & spes nostra firma est de vobis:

7 Ut qui sciamus vos, sicut consortes estis perpessionum, ità etiam consortes fore consolationum.

8 Non enim volumus vos ignorare, fratres, de afflictione nostra, quæ nobis evenit in Asia, nos supra modum gravatos fuisse, supra vires, adeò ut prorsus animi penderemus, etiam quod ad vitam.

9 Sed ipsi apud nos decretum mortis habuimus, ne confideremus in nobis ipsis, sed in Deo suscitante mortuos:

10 Quíque ex tanta morte nos eripuit, & eripit: in quo speramus, nos adhuc etiam ereptum iri:

11 Unà conferentibus subsidiariam operam etiam vobis per deprecationem pro

nobis, ut donum ex multis personis in nos *collatum*, per multos celebretur gratiarum actione, pro nobis.

12 Nam gloriatio nostra hæc est, testimonium *videlicet* conscientiæ nostræ, quòd cum simplicitate, & sinceritate Dei, non cum sapientia carnali, sed cum gratia Dei versati sumus in mundo, plurimùm autem apud vos.

13 Non enim alia scribimus vobis, quàm quæ legitis, aut etiam agnoscitis: spero autem vos etiam ad extremum agnituros.

14 Sicut & aliquatenus agnovistis nos gloriationem vestram esse, quemadmodum & vos nostra *estis*, in diem Domini Jesu.

15 Itaque hac fiducia priùs volui ad vos venire, ut secundam gratiam haberetis:

16 Et per vos transire in Macedoniam, & rursum è Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.

17 Hoc igitur, quum deliberarem, númnam levitate sum usus? aut quæ delibero, secundùm carnem delibero, ut sit apud me Etiam & Non?

18 Imò fidelis Deus *novit* sermonem nostrum apud vos non fuisse Etiam, & Non.

16 Nam Dei filius, Jesus Christus, qui inter vos per nos prædicatus est, *id est*, per me, & Sylvanum, ac Timotheum, non fuit Etiam, & Non, sed Etiam fuit in ipso.

20 Quotquot enim *sunt* promissiones Dei, in ipso *sunt* Etiam, & in ipso *sunt* Amen, ad Dei gloriam per nos.

21 Porrò, qui nos confirmat vobiscum in Christum, & qui unxit nos, Deus *est*.

22 Qui etiam obsignavit nos; indiditque arrhabonem Spiritûs cordibus nostris.

23 Ego verò testem Deum invoco in meam animam, me *idcirco* nondum venisse Corinthum, quòd vobis parcam.

24 Non quòd dominemur vestræ fidei, sed *quòd* administri simus gaudii vestri: nam fide statis.

CAP. II. *Prioris scripti apologia. Resipiscenti jam Incestuoso jubet veniam dari.*

HOc autem apud me statui rursus cum tristitia non venire ad vos.

2 Nam si ego contristo vos, quis est igitur, qui exhilaret me, nisi is ipse, qui contristatus fuerit ex me?

3 Et hoc ipsum vobis scripsi, ne quum venero, tristitiam capiam ex iis, de quibus oportebat me gaudere, confisus de vobis omnibus, meum gaudium, omnium vestrum *gaudium* esse.

4 Nam ex multa afflictione, & anxietate cordis scripsi vobis, per multas lacrymas: non ut tristitiâ afficeremini, sed ut cognosceretis charitatem, quam habeo summam erga vos.

5 Quòd si quis tristitiam attulit, non mihi tristitiam attulit, sed quadantenus, ne *illum* aggravem, vobis omnibus.

6 Sufficit istiusmodi *homini* ista increpatio, à pluribus illis *profecta*.

7 Ut è contrario potiùs vos *ei* condonetis, *cúmque* consolemini, ne quomodo redundante tristitiâ absorbeatur *vir* hujusmodi.

8 Quapropter precor vos, ut ratam faciatis in illum charitatem.

9 Nam in hunc finem etiam scripsi, ut cognoscerem probationem vestri, *id est*, an ad omnia obedientes sitis.

10 Cui verò quidpiam condonatis, & ego *condono*: nam & ego, si quid condonavi, cui condonavi, propter vos *id feci*, in conspectu Christi, ut ne superemur à Satana.

11 Non enim illius machinationes ignoramus.

12 Porrò, quum venissem Troadem, ad *prædicandum* Evangelium Christi, etiamsi ostium mihi apertum erat per Dominum, non fuit remissio spiritui meo, eò quòd non invenissem Titum, fratrem meum:

13 Sed quum illis valedixissem, abii in Macedoniam.

14 Deo *habetor* autem gratia, qui facit, ut semper triumphemus in Christo: & odorem cognitionis sui manifestum facit, per nos quovis in loco.

15 Nam Christi bona fragrantia sumus Deo: in iis, qui servantur, & in iis, qui pereunt:

16 His quidem odor mortis ad mortem: illis verò odor vitæ ad vitam. Sed ad hæc quis idoneus?

17 Non enim, ùt plerique, cauponamur sermonem Dei, sed ùt ex sinceritate, sed ùt ex Deo in conspectu Dei, de Christo loquimur.

CAP. III. *Commendatur minister spiritûs præ ministro literæ, cùm illi apertè pronuncient, quod hi sub velo tradebant.*

INcipimus rursus nos ipsos commendare? aut num egemus, ùt nonnulli, commendatitiis epistolis apud vos, aut commendatitiis à vobis?

2 Epistola nostra vos estis, inscripta in cordibus nostris, quæ intelligitur, & legitur ab omnibus hominibus.

3 Dum manifestum sit, vos esse epistolam Christi, subministratam à nobis, inscriptam non atramento, sed Spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in carneis tabulis cordis.

4 Fiduciam autem hujusmodi habemus per Christum apud Deum.

5 Non quòd idonei sumus per nos ipsos, ad cogitandum quicquam, velut ex nobis ipsis: sed quod idonei sumus, *id ex* Deo est:

6 Qui etiam fecit, ut idonei essemus ministri novi pacti, non literæ, sed Spiritûs: nam litera occidit, Spiritus autem vivificat.

7 Quòd si mortis ministerium in literis *positum*, & informatum in lapidibus, fuit gloriosum, adeò ut non possent intentis oculis intueri filii Jisraëlis in faciem Mosis, propter gloriam illam faciei ejus, quæ *nunc* ùt inutilis tollitur.

8 Qui non potiùs ministerium Spiritûs erit gloriosum?

9 Nam si ministerium condemnationis *fuit* gloriosum, multò magis ministerium justitiæ exundat gloriâ.

10 Etenim quod glorificatum fuit, ne glorificatum quidem fuit hac in parte, *id est*, supereminentis illius gloriæ respectu.

11 Nam si quod *nunc* ùt inutile tollitur, *fuit* gloriosum, multò magis est gloriosum id, quod manet.

12 Itaque quum ejusmodi spem habeamus, multâ

multa in loquendo evidentiâ utimur.
13 Nec sumus sicut Moses, *qui* imponebat velamen faciei suæ, ne oculos defigerent filii Jisraëlis ad finem ejus, quod *nunc* ùt inutile tollitur.
14 Itaque occalluerunt mentes illorum. Nam usque ad diem hodiernum, in lectione Veteris pacti manet non retectum velamen illud, quod in Christo inutile factum tollitur.
15 Sed ad hunc usque diem, quum legitur Moses, velamen cordi eorum impositum est.
16 Quando vero sese converterit ad Dominum, tolletur velamen illud.
17 Dominus verò Spiritus ille est: ubi autem Spiritus ille Domini, illic libertas.
18 Nos autem omnes retectâ facie gloriam Domini, quasi in speculo intuentes, in eandem imaginem transformamur ex gloria in gloriam, sicut à Domini Spiritu.

CAP. IV. *Veritatem omnibus conscientiis, non induratis per Apostolos illuxisse: confessores ejus subjectos cruci; majori tamen consolatione, quàm cruce fruituros.*

PRopterea, quum ministerium hoc habeamus, prout misericordiam consequuti sumus, segnes non sumus.
2 Sed abrenunciavimus pudendis latebris, non cum calliditate ambulantes, neque falsantes sermonem Dei, sed declaratione veritatis commendantes nos ipsos, apud omnem conscientiam hominum in conspectu Dei.
3 Quòd si opertum est Evangelium nostrum, iis, qui pereunt, opertum est.
4 In quibus Deus hujus seculi excœcavit mentes, *nempe* in infidelibus, ne irradiet eos illustratio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.
5 Non enim nos ipsos prædicamus, sed Christum Jesum *esse* Dominum: nos autem servos vestros propter Jesum.
6 Quoniam Deus, qui dixit, ut è tenebris lux splendesceret, *is est*, qui splenduit in cordibus nostris, ad *præbendum* lucem notitiæ gloriæ Dei, in facie Jesu Christi.
7 Habemus autem thesaurum hunc in testaceis vasculis, ut hæc hujus potentiæ supereminentia sit Dei, & non ex nobis:
8 Dum in omnibus affligimur, at non coarctamur, hæsitamus, at non prorsus hæremus:
9 Persequutionem patimur, sed in ea non deserimur: dejicimur, at non perimus:
10 Quolibet tempore mortificationem Domini Jesu in corpore circumferentes, ut etiam vita illa Jesu in corpore nostro manifesta fiat.
11 Semper enim nos, qui vivimus, morti tradimur propter Jesum, ut etiam vita Jesu manifesta fiat in carne nostra mortali.
12 Itaque mors quidem in nobis agit, vita verò in vobis.
13 Et quoniam habemus eundem Spiritum fidei secundùm illud, quod scriptum est: Credidi, & ideo loquutus sum: nos quoque credimus, quamobrem etiam loquimur.
14 Scientes fore, ut qui suscitavit Dominum Jesum, nos quoque per Jesum suscitet, & sistat vobiscum.
15 Nam hæc omnia propter vos *sunt*, ut gratia illa amplificata, pluribus gratias agentibus exundet in gloriam Dei.
16 Propterea non segnescimus: sed etiamsi externus homo noster corrumpitur, internus tamen renovatur in dies.
17 Illico enim præteriens levitas afflictionis nostræ, excellenter excellentis gloriæ pondus æternum conficit nobis.
18 Dum non spectamus ea, quæ cernuntur, sed ea, quæ non cernuntur: nam quæ cernuntur, temporaria sunt: at, quæ non cernuntur, æterna.

CAP. V. *Peregrinantes in tabernaculo corporis, abesse à Christo; per Apostolum autem vocari ad Christum, qui in spiritu, & novitate vitæ est cognoscendus.*

SCimus enim nos, si terrestris hujus domûs nostræ tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, domicilium *videlicet* non manu factum, æternum in cœlis.
2 In hoc etenim suspiramus, expetentes domicilio nostro, quod è cœlo est, superindui.
3 Siquidem etiam induti, non nudi reperiemur.
4 Etenim, qui sumus in hoc tabernaculo, suspiramus gravati: in quo *constituti* non cupimus eo exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à vita.
5 Porrò Deus *is est*, qui nos ad hoc ipsum condidit, qui etiam dedit nobis arrhabonem Spiritus.
6 Confidenti igitur animo sumus semper, & scimus, nos dum adsumus in corpore, peregrè abesse à Domino:
7 (Per fidem enim ambulamus, non per adspectum:
8 Confidenti autem animo sumus: sed gratum est nobis potiùs abesse è corpore, & adesse apud Dominum.)
9 Quapropter etiam contendimus, ut hic præsentes, & hinc absentes, ipsi placeamus.
10 Omnes enim nos manifestos fieri oportet coram tribunali Christi, ut unusquisque reportet, quæ in corpore *fecerit*, congruenter ad id, quod fecerit, sive bonum, sive malum.
11 Scientes igitur terrorem illum Domini, homines ad fidem adducimus, Deo autem manifesti sumus: & spero *nos* etiam conscientiis vestris manifestos esse.
12 Non enim iterum nos ipsos commendamus vobis, sed vobis occasionem præbemus gloriandi de nobis: ut habeatis, *quod dicatis* adversùs eos, qui in facie gloriam captant, at non in corde.
13 Nam sive insanimus, Deo *insanimus*: sive sanâ mente sumus, vobis *sana mente sumus*.
14 Charitas enim illa Christi constringit nos:
15 Ut qui hoc statuerimus, si unus pro omnibus mortuus fuit, nempe istos omnes fuisse mortuos, & *illum* pro omnibus mortuum esse, ut, qui vivunt, posthac non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & suscitatus est.
16 Itaque nos posthac neminem novimus secundùm carnem: quòd si etiam novimus

Christum secundùm carnem , nunc tamen
non ampliùs novimus.
17 Si quis igitur *est* in Christo,nova res
condita *est*: vetera præterierunt : ecce no-
va facta sunt omnia.
18 Hæc autem omnia *sunt* ex Deo,qui
reconciliavit nos sibi per Jesum Christum,
deditque nobis ministerium reconciliatio-
nis.
19 Nempe , quia Deus erat in Christo
mundum reconcilians sibi,non imputando
eis offensas eorum : posuitque in nobis
sermonem illum reconciliationis.
20 Itaque nomine Christi legatione fun-
gimur,*&* velut Deo *vos* rogante per nos,o-
ramus Christi nomine,reconciliamini Deo .
21 Fecit enim,*ut* qui non novit pecca-
tum,pro nobis peccatum *esset*,ut nos effice-
remur justitia Dei in eo.

CAP. VI. *Ministerium cruce & virtute insigniter commendatur : & ab infidelium commercio dissuadetur.*

SEd & ùt operam nostram *ei* accommo-
dantes, hortamur, ne frustrà gratiam Dei
receperitis.
2 (Dicit enim *Deus*: Præstituto tempore
accepto exaudivi te,& in die salutis succur-
ri tibi: ecce nunc *est* præstitutum illud tem-
pus acceptum,ecce nunc dies salutis.)
3 Nullam ulla in re præbentes impingen-
di causam,ne vituperetur ministerium :
4 Sed in omnibus nos approbantes , ùt
Dei ministri in tolerantia multa , in affli-
ctionibus,in necessitatibus,in angustiis.
5 in verberibus, in carceribus, in exagi-
tationibus,in laboribus, in vigiliis, in jeju-
niis.
6 Cum castitate,cum notitia,cum iræ co-
hibitione , cum benignitate , cum Spiritu
sancto,cum charitate minimè simulata.
7 Per sermonem veritatis , per virtutem
Dei, per arma justitiæ à dextris,ac sinistris.
8 Per gloriam,& dedecus,per convicia,&
laudes : ùt impostores,& *tamen* veraces :
9 Ut ignoti,& *tamen* noti: ùt morientes,
& ecce vivimus,ùt qui castigamur , nec *ta-
men* morte afficimur :
10 Ut tristes,semper tamen gaudentes: ùt
pauperes , sed multos ditantes : ùt nihil ha-
bentes,sed omnia obtinentes.
11 Os nostrum apertum est erga vos , Co-
rinthii,cor nostrum dilatatum est.
12 Non habitatis anguste in nobis : sed
angusti estis in visceribus vestris.
13 Loquor autem ùt filiis de pari com-
pensatione. Dilatamini & vos.
14 Ne impari jugo copulamini cum in-
fidelibus : quod enim consortium justitiæ
cum legis transgressione?& quæ communio
lucis cum tenebris ?
15 Et quæ concordia Christo cum Belial?
aut quæ portio fideli cum infideli ?
16 Et quæ consensio templo Dei cum si-
mulachris ? nam vos templum estis Dei vi-
ventis : sicut dixit Deus: Habitabo in eis,&
inambulabo : & ero illorum Deus , & ipsi
erunt mihi populus.
17 Quapropter exite è medio eorum , &
separamini,dicit Dominus, & impurum ne
attingite,tum ego excipiam vos:
18 Et ero vobis pro patre, & vos eritis
mihi pro filiis , ac filiabus, dicit Dominus
omnipotens.

CAP. VII. *Se ex amore fecisse,quòd contristârit ipsos,nec pœnitere ; quoniam tristitia eorum secundùm Deum fuit , & in bonum cessit.*

HAs igitur promissiones quum habea-
mus , dilecti , purificemus nos ab omni
inquinamento carnis , ac spiritûs,ad finem
perducentes sanctimoniam in timore Dei.
2 Recipite nos,neminem injuriâ affeci-
mus,neminem corrupimus, neminem quæ-
stui habuimus.
3 Ad condemnationem *vestrî hoc* non di-
co: nam antè dixi vos in cordibus nostris
esse,ad commoriendum,& convivendum.
4 Multa *est* mihi loquendi libertas apud
vos, multa mihi gloriatio de vobis : imple-
tus sum consolatione : vehementer super-
abundo gaudio in omni afflictione nostra.
5 Etenim, quum venissemus in Macedo-
niam, nullam habuit remissionem caro no-
stra , sed in omnibus fuimus afflicti : foris
fuerunt pugnæ,intus metus.
6 Sed qui consolatur abjectos,consolatus
est nos,*nempe* Deus,adventu Titi.
7 Non solùm autem adventu illius,sed e-
tiam consolatione,quam ille accepit ex vo-
bis,quum renunciaret nobis vestrum vehe-
mens desiderium, vestrum luctum, vestrum
super me ardorem adeò, ut magis gavisus
fuerim.
8 Nam etiamsi vos contristavi per epi-
stolam, non me pœnitet, etiamsi pœnitue-
rit, (video enim epistolam illam , tametsi
ad tempus,vos contristâsse.)
9 Nunc gaudeo , non quòd contristati
fueritis, sed quòd contristati fueritis ad re-
sipiscentiam : nam contristati fuistis secun-
dùmDeum,ut nulla in re damno affecti fue-
ritis ex nobis.
10 Nam, quæ secundùm Deum est tristi-
tia, ea resipiscentiam efficit ad salutem,cu-
jus nunquam pœniteat : at mundi tristitia
mortem efficit.
11 Ecce enim istud ipsum, quòd secun-
dùm Deum contristati fuistis , quantum in
vobis effecit studium ? imò defensionem,
imò indignationem,imò timorem,imò ve-
hemens desiderium, imò zelum,imò vindi-
cationem ? per omnia testatum fecistis,vos
esse puros in hoc negotio.
12 Itaque etsi scripsi vobis,non *scripsi vo-
bis* ejus respectu, qui injuriam fecerat, nec
ejus respectu , qui injuriâ affectus fuerat :
sed ut apud vos manifestum fieret studium
illud nostrum pro vobis in conspectu Dei.
13 Propterea consolationem accepimus
ex consolatione vestri:sed quàm plurimùm
gavisi fuimus ob gaudium Titi,quòd refo-
cillatus sit spiritus ejus ab omnibus vo-
bis :
14 Et quòd,si quid apud eum de vobis
gloriatus sum, non fui pudefactus, sed ùt o-
mnia verè loquuti sumus vobis,ità & glo-
riatio nostra , quâ usus eram apud Titum ,
vera comperta sit :
15 Et viscera ejus eò ampliùs erga vos
affecta sint,memoriâ repetentis omnium ve-
strûm obedientiam , & ùt cum timore , ac
tremore ipsum exceperitis.

16 Gau-

16 Gaudeo igitur quòd penitus confidam de vobis.

CAP. VIII. *Macedonum, & Christi exemplo ad Eleemosynas exhortatio.*

PORrò notam facimus vobis, fratres, gratiam Dei præstitam Ecclesiis Macedonum:

2 *Nempe* in multa exploratione afflictionis exundans gaudium ipsorum, & profundam eorum paupertatem exundâsse in copiosam benignitatem ipsorum.

3 Nam pro viribus (testor,) atque supra vires voluntarii *fuerunt*:

4 Multis cum precibus nos deprecantes, ut hanc beneficentiam, & societatem hujus ministerii sanctorum causâ *subeundi*, in nos reciperemus.

5 At non prout sperabamus, *ità fecerunt*, sed semet ipsos dediderunt primùm Domino, *deinde* & nobis per Dei voluntatem:

6 Ut adhortaremur Titum, ut sicut antè cœpit, ità etiam absolvat apud vos hanc quoque beneficentiam.

7 Itaque sicut omnibus abundatis, *nempe* fide, & sermone, & cognitione, & omni studio, & vestrâ in nos charitate, *videte*, ut hac quoque gratiâ abundetis.

8 Non ex imperio dico, sed aliorum studio, vestræ quoque dilectionis sinceritatem reddens exploratam.

9 Nôstis enim beneficentiam Domini nostri Jesu Christi, eum *videlicet* propter vos pauperem factum esse, quum esset dives, ut vos illius paupertate ditesceretis.

10 Et sententiam in ea re *meam* dico: nam hoc vobis conducit, qui non solùm facere, sed etiam velle antè cœpistis anno superiore.

11 At nunc etiam illud ipsum facere absolvite: ùt sicut *adfuit* promtum illud Velle; ità etiam *adsit* ipsum Perficere ex eo, quod habetis.

12 Etenim si priùs adsit promtus animus, aliquis acceptus *est* pro eo, quod habet, non pro eo, quod non habet.

13 Non enim *dico*, ut aliis sit relaxatio, vobis autem afflictio: sed *ut* pari conditione, quod vobis superest, *suppleat* hoc tempore, quod illis deest.

14 Ut & quod illis superest, suppleat, quod vobis deest, ut fiat æqualitas.

15 Sicut scriptum est: Qui multum *collegit*, plus non habuit, & qui paululum, minus non habuit.

16 Gratia verò *habetor* Deo, qui cordi Titi indidit idem studium pro vobis:

17 Quòd tum exhortationem illam gratam habuit, tum verò, quòd majore studio ultrò ad vos iter suscepit.

18 Misimus autem unà cum eo fratrem illum, cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias.

19 (Nec *id* solum, sed etiam suffragiis delectus est ab Ecclesiis socius peregrinationis nostræ; cum hac beneficentia, quæ administratur à nobis ad ipsius Domini gloriam, & *comprobandum* promtum animum vestrum.)

20 Vitantes hoc, ne quis vos vituperet in hac ubertate, quæ administratur à nobis.

21 Ut qui procuremus honesta non solùm in conspectu Domini, sed etiam in conspectu hominum.

22 Misimus autem cum eis fratrem nostrum, quem sæpè in multis probavimus studiosiorem, ob multam *meam* fiduciam in vobis.

23 Sive de Tito *quæritur*, socius meus *est*, & apud vos adjutor: sive de fratribus nostris, legati *sunt* Ecclesiarum, & gloria Christi.

24 Itaque demonstrationem charitatis vestræ, & nostræ de vobis gloriationis edite in eos, in conspectu Ecclesiarum.

CAP. IX. *Continuatur exhortatio ad liberalitatem eleemosynarum.*

NAm de ministerio, quod sanctis exhibetis, supervacaneum est mihi scribere vobis.

2 Novi enim promtum animum vestrum, quem de vobis jacto apud Macedones, Achajam videlicet paratam esse ab anno superiore: & ex vobis *ortus* zelus provocavit complures.

3 Misi autem hos fratres, ne gloriatio nostra de vobis inanis fiat hac in parte: ut (sicut dicebam) parati sitis:

4 Ne quomodo, si mecum venerint Macedones, & invenerint vos imparatos, nos pudefiamus (ut ne vos dicam) in confidentia ista gloriationis.

5 Itaque necessarium duxi adhortari hos fratres, ut priores venirent ad vos, & priùs absolverent antea denunciatam beneficentiam vestram, ut ea sit parata, ità ùt beneficentia, & non ùt extortum aliquid.

6 Hoc autem *dico*: Qui serit parcè, parcè etiam metet: & qui serit benignè, benignè etiam metet.

7 Quisque sicut præoptat corde, *ità agat*: non ex tristitia, aut ex necessitate: nam hilarem datorem diligit Deus.

8 Potens *est* autem Deus efficere, ut omnis gratia in vos exundet: ut in omnibus omni tempore omne, quod sufficiat, habentes exundetis ad omne opus bonum:

9 Sicut scriptum est: Dispersit, dedit, pauperibus: Justitia ejus manet in seculum.

10 Qui autem suppeditat semen serenti, & panem ad escam suppeditet, & multiplicet sementem vestram, & augeat fructus justitiæ vestræ.

11 *Vobis* omni modo ditatis ad omnem benignitatem, quæ per nos efficit, ut gratiæ agantur Deo.

12 Nam ministerium functionis istius non solum supplebit, quæ sanctis desunt, sed etiam exundat per multas gratiarum actiones apud Deum *exhibitas*, per approbationem istius ministerii.

13 Deum glorificando de submissione confessionis vestræ *de* Evangelio Christi, deque benigna in se, & in omnes communicatione.

14 Et per ipsorum deprecationem pro vobis, propenso vos amore diligentium, propter excellentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratia autem *habetor* Deo super inenarrabili suo dono.

CAP. X. *Arma & armatura Christianorum.*

CÆterùm precor vos per lenitatem illam, & æquitatem Christi, ego ipse Paulus, qui coràm quidem summisso animo sum inter vos, absens vero sum erga vos confidens.

2 *Hoc* autem deprecor, ne præsens confidenter agam fiduciâ, quâ existimor audax fuisse in quosdam, qui de nobis existimant quasi secundùm carnem ambulemus.

3 Nam in carne, non *tamen* secundùm carnem ambulantes, militamus:

4 Arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt, sed divinitus valida ad destructionem munitionum.

5 Ratiocinationes evertendo, omnémque sublimitatem, quæ sese extollit adversùs cognitionem Dei: & in captivitatem redigendo omnem cogitationem ad obediendum Christo:

6 Et paratam habendo, quo vindicemus omnem contumaciam, postquam impleta fuerit vestra obedientia.

7 Quæ ob oculos sunt, aspicitis? siquis apud se confidit se Christi esse, hoc vicissim reputet ex sese, quemadmodum ipse Christi *est*, ità & nos Christi *esse*.

8 Nam si ampliùs etiam quippiam glorier de potestate nostra, quam dedit Dominus nobis ad ædificationem, ac non ad destructionem vestri, non pudefiam.

9 Ne videar ceu perterrefacere vos per epistolas.

10 Nam epistolæ quidem (inquiunt) graves sunt, & validæ: sed præsentia corporis infirma *est*, & sermo *est* nihili.

11 Hoc reputet, *qui* istiusmodi *est*, quales sumus sermone per epistolas, quum absumus, tales etiam *nos fore* re ipsâ, quum aderimus.

12 Non enim audemus nos adjungere, vel conjungere cum quibusdam, qui se ipsos commendant: sed non intelligunt, quòd ipsi sese metiuntur se ipsis, & sibi ipsis sese comparant.

13 At nos non gloriabimur de iis, quæ mensuræ *nostræ* non sunt, sed secundùm *modum nobis ad* regulam *ad mensum, id est ejus*, quam distribuit nobis Deus mensuræ, *gloriabimur* nos pervenisse ad vos etiam usque.

14 Non enim quasi non pervenerimus usque ad vos, extendimus nos ipsos ultrà, quàm deceat: nam usque ad vos etiam pervenimus in Evangelio Christi.

15 Nequaquam de iis, quæ mensuræ *nostræ* non sunt, gloriantes, *id est*, de alienis laboribus: sed sperantes, *fore, ut*, augescente fide vestrâ in vobis, amplificemur in attributa nobis nostra mensura ad exundantiam usque.

16 Ut in iis *regionibus*, quæ ultra vos *sunt*, evangelizem: non ut in alteri attributa mensura, de præparatis gloriemur.

17 Cæterùm, qui gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim, qui se ipsum commendat, is probandus est, sed is, quem Dominus commendat.

CAP. XI. *Instituit sui cum Pseudo-apostolis comparationem, & excusat se illis.*

UTinam sufferretis paulisper insipientiam *meam*: imò etiam sufferte me.

2 Affecto enim vos Dei æmulatione. Aptavi enim vos uni viro, *ut* virginem puram sistam, *nempe* Christo:

3 Sed metuo, ne quomodo, sicut serpens ille Evam seduxit calliditate suâ, ità corruptæ cogitationes vestræ *degenerent* à simplicitate, quæ est in Christo.

4 Enimverò si veniens quispiam alium Jesum prædicet, quem non prædicavimus, aut *si* Spiritum alterum accipiatis, quem non acceperatis, aut Evangelium aliud, quod non receperatis, bene *illum* toleraveritis.

5 Puto enim me nihilo inferiorem fuisse summis Apostolis.

6 Quòd si rudis *sum* sermone, non tamen *sum rudis* cognitione: sed omnino manifesti facti sumus in omnibus apud vos.

7 Num peccavi, quum ipse me submitterem, ut vos eveheremini? *id est*, quòd gratuito Evangelium Dei euangelizavi vobis.

8 Alias Ecclesias spoliavi, accepto *ab eis* stipendio, ut vobis inservirem: & quum apud vos essem, & egerem, non obtorpui cum cujusquam incommodo.

9 Quod enim mihi deerat, suppleverunt fratres, quum venissent è Macedonia: & in omnibus me conservavi vobis minimè onerosum, & præstabo.

10 Est veritas Christi in me, quòd hæc gloriatio non obstruetur in me, in regionibus Achajæ.

11 Quapropter? *an* quòd non diligam vos? Deus novit.

12 Sed quod facio, etiam faciam: ut amputem occasionem iis, qui exoptant occasionem, ut in *eo*, *de* quo gloriantur, inveniantur quales & nos.

13 Nam istiusmodi pseudoapostoli operarii dolosi sunt, transfigurantes se in Apostolos Christi.

14 Neque id mirum: ipse enim Satanas se transfigurat in Angelum lucis.

15 Non magnum est igitur, si etiam ejus ministri transfigurant se tanquam *sint* ministri justitiæ, quorum finis erit secundùm opera ipsorum.

16 Rursum dico, ne quis me putet desipientem esse: alioquin velut desipientem recipite me, ut paululùm quiddam & ego glorier.

17 Quod dico, non dico secundùm Dominum, sed ùt desipiens, in fundamento hujus gloriationis.

18 Quandoquidem multi gloriantur secundùm carnem, & ego gloriabor.

19 Libenter enim sufferetis desipientes, quòd sitis sapientes.

20 Suffertis enim, si quis vos in servitutem adigit, si quis exedit, si quis *stipendium* accipit, si quis attollit sese, si quis vos in faciem cædit.

21 Contumeliæ respectu dico: sicuti quòd nos infirmi fuimus: imò in quocunque audaciâ uti velit aquis, (ùt desipiens loquor) audacia & ego uti velim:

22 Hebræi sunt? *sum & ego*: Jisraëlitæ sunt?

sunt? *sum*,& ego: semen Abrahami sunt? *sum* & ego:

23 Ministri Christi sunt? (desipiens loquor) superior sum ego: laboribus ampliùs: in plagis supra illos: in carceribus ampliùs: in mortibus sæpe.

24 A Judæis quinquies accepi quadragenas *plagas*, unâ minùs.

25 Ter virgis cæsus fui, semel fui lapidatus, ter naufragium feci, noctem, ac diem in profundo egi:

26 *In* itineribus sæpe *fui*, *in* periculis fluminum, periculis latronum, periculis à *meis* gentilibus, periculis à Gentibus, periculis in civitatibus, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis inter falsos fratres.

27 In labore, & ærumna, in vigiliis sæpe, in fame, & siti, & in jejuniis sæpe, in frigore, & nuditate.

28 Absque iis, quæ extrinsecus *eveniunt*, *urget* agmen illud, in me quotidie consurgens, *id est*, solicitudo de omnibus Ecclesiis.

29 Quis infirmus est, quin ego sim infirmus? quis offendiculo afficitur, quin ego urar?

30 Si gloriari oporteat, de iis, quæ infirmitatis meæ *sunt*, gloriabor.

31 Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi benedictus in secula, novit me non mentiri.

32 Damasci, Ethnarcha, nomine Aretæ Regis, præsidio tenebat Damascenorum urbem, cupiens me prehendere:

33 Sed per fenestram, in corbe fune demissus fui per mœnia, & ejus manus effugi.

CAP. XII. *Raptus Pauli. Stimulus carnis. Gloriatio in infirmitatibus, & passionibus.*

Gloriari sanè non convenit mihi: veniam enim ad apparitiones, & revelationes Domini.

2 Novi hominem in Christo ante annos quatuordecim, (an in corpore, nescio: an extra corpus, nescio: Deus novit) raptum in tertium usque cœlum.

3 Et novi hujusmodi hominem (an in corpore an extra corpus, nescio: Deus novit.)

4 Raptum fuisse in paradisum, & audiisse ineffabilia verba, quæ non liceat homini loqui.

5 Super ejusmodi homine gloriabor: de me ipso verò non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis.

6 Si enim voluero gloriari, non ero desipiens: veritatem enim dicam: sed parcè loquor, ne quis de me reputet supra *id*, quod cernit, *esse* me, aut *quod* audit ex me.

7 Et ne supereminentiâ revelationum supra modum efferrer, datus est mihi surculus, infixus carni, *nempe* angelus Satan, ut me colaphis cædat, ne supra modum efferar.

8 Super hoc ter Dominum rogavi, ut abscederet à me.

9 Sed dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam potentia mea per infirmitatem con summatur. Libentissimè igitur gloriabor potiùs de infirmitatibus meis, ut tanquam in tabernaculo inhabitet in me potentia Christi.

10 Propterea acquiesco in infirmitatibus, in injuriis, in necessitatibus, in persequutionibus, in angustiis pro Christo: quum enim infirmus sum, tunc potens sum.

11 Fui desipiens in gloriando: vos me coëgistis: nam ego debueram à vobis commendari: nulla enim in re inferior fui summis Apostolis, etiamsi nihil sum.

12 Indicia quidem Apostoli edita sunt apud vos cum omni tolerantia, per signa, & prodigia, & virtutes.

13 Nam quid est, in quo fueritis inferiores reliquis Ecclesiis, nisi quòd ego ipse non obtorpui cum vestro incommodo? condonate mihi hanc injuriam.

14 Ecce tertiò paratus sum venire ad vos, nec cum vestro incommodo obtorpescam: non enim quæro, quæ vestra sunt, sed vos: non enim debent filii parentibus, sed parentes filiis thesauros recondere.

15 Ego verò libentissimè sumtum impendam, & expendar pro animabus vestris: etiamsi plurimùm vos diligens, minùs diligar.

16 Sed esto, ego vos non gravavi: Sed quòd sim callidus, dolo vos cepi.

17 Num per quenquam eorum, quos misi ad vos, quæstui vos habui?

18 Precatus sum Titum, & cum eo misi fratrem: num aliqua in re vos quæstui habuit Titus? nónne eodem spiritu ambulavimus? nónne iisdem vestigiis?

19 Rursum putatis, quòd nos vobis excusemus? in conspectu Dei, in Christo loquimur: omnia autem hæc, dilecti, pro vestri ædificatione.

20 Nam metuo, ne quando, quum venero, non quales velim, reperiam vos, & ego reperiar vobis, qualem nolitis: ne quando *sint* lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, obtrectationes, susurri, rumores, tumultuationes.

21 Ne me, postquam iterum venero, deprimat Deus meus apud vos, & lugeam multos eorum, qui antè peccârunt, nec resipuerunt super impuritate, & scortatione, & lascivia, quam patrârunt.

CAP. XIII. *A sui ipsorum examine probat Apostolatûs sui* ἐνεργείαν, *& auctoritatem, quâ posset uti.*

Tertiò jam venio ad vos. Ex ore duorum testium, aut trium firmum erit omne verbum.

2 Prædixi, & secundò prædico ùt præsens, & absens nunc scribo iis, qui antè peccârunt, & reliquis omnibus, fore ut, si denuò venero, non parcam.

3 Quandoquidem experimentum quæritis in me loquentis Christi, qui erga vos non infirmus, sed potens est in vobis.

4 Nam etsi crucifixus fuit ex infirmitate, vivit tamen ex potentia Dei: nam & infirmi sumus in eo, sed vivi erimus cum eo ex potentia Dei apud vos.

5 Vos ipsos tentate, an sitis in fide, vos ipsos explorate: ánnon agnoscitis vósmet ipsos, *videlicet* Jesum Christum in vobis esse? nisi rejectanei estis.

6 At spero fore, ut cognoscatis, nos non esse rejectaneos.

7 Opto autem à Deo, nequid mali faciatis: non, ut nos probi appareamus, sed ut quod bonum est, faciatis, nos verò velut rejectanei simus.

8 Non enim possumus quicquam adversùs veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim, quum nos infirmi sumus, vos autem validi estis: hoc autem etiam optamus, vestri *videlicet* connexum.

10 Proptèrea hæc absens scribo, ne præsens præcisâ severitate utar ex auctoritate, quam dedit mihi Dominus ad ædificationem, ac non ad destructionem.

11 Quod reliquum est, fratres, gaudete, compingimini, consolatione fruimini, idem sapite, in pace agite: & Deus charitatis, ac pacis erit vobiscum.

12 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos sancti omnes.

13 Gratia Dnmini Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Spiritùs sancti sit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Corinthios posterior, fuit scripta Philippis, *urbe* Macedoniæ, per Titum, & Lucam.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA

AD GALATAS.

CAP. I. *Galatæ mutabiles. Evangelii auctoritas. Chronicum Pauli.*

PAulus Apostolus (non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, ac Deum Patrem, qui suscitavit eum ex mortuis)

2 Quique mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ.

3 Gratia vobis, & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo:

4 Qui dedit semet ipsum pro peccatis nostris, ut eximeret nos ex præsenti seculo malo, secundùm voluntatem Dei, & Patris nostri.

5 Cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

6 Miror vos ità citò, deserto eo, qui vocavit vos in gratiam Christi, transferri in aliud Evangelium:

7 Quod non est aliud: sed nonnulli vos turbant, & volunt invertere Evangelium Christi.

8 Sed etiamsi nos, aut Angelus è cœlo evangelizet vobis præter *id*, quod vobis evangelizavimus, anathema esto.

9 Ut antè diximus, etiam nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit præter id, quod accepistis, anathema esto.

10 Nunc enim *utrùm* homines, an Deum *audiendum* suadeo, aut quæro hominibus placere? Enimverò, si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium illud, quod est à me euangelizatum, non esse secundùm hominem.

12 Neque enim ego ab homine id accepi, neque edoctus sum, sed *illud* per revelationem Jesu Christi.

13 Audistis enim, quomodo versatus sim olim in Judaismo, me *videlicet* supra modum persequutum esse Ecclesiam Dei, & eam vastâsse:

14 Et profecisse in Judaismo supra multos coævos meos in gente meâ, summè affectans traditiones, à Patribus meis profectas.

15 Quando verò libuit Deo, qui separaverat me ab utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam;

16 Revelare Filium suum in me, ut evangelizarem ipsum inter Gentes, non statim præterea contuli cum carne, & sanguine.

17 Neque redii Hierosolymam ad eos, qui ante me *fuerunt* Apostoli: sed abii in Arabiam, ac denuò reversus sum Damascum.

18 Deinde tribus pòst annis redii Hierosolymam, ut viserem Petrum: & permansi apud eum dies quindecim.

19 Alium autem ex Apostolis non vidi quenquam, nisi Jacobum, fratrem Domini.

20 In iis porrò, quæ scribo vobis, ecce in conspectu Dei *testor* me non mentiri.

21 Deinde veni in regiones Syriæ, & Ciliciæ.

22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ *erant* in Christo.

23 Sed solùm audierant, *qui dicerent*: Qui persequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem, quam olim vastabat:

24 Et glorificabant Deum de me.

CAP. II. *Chronicum Pauli continuatur, & justificatio evangelica asseritur, Paulus Apostolus Gentium, ùt Petrus Judæorum.*

DEinde interjectis annis quatuordecim, rursum ascendi Hierosolymam unà cum Barnaba, assumto simul & Tito.

2 Ascendi autem ex revelatione, & exposui eis Evangelium, quod prædico inter Gentes: sed privatim iis, qui sunt in pretio, ne quomodo frustrà currerem, aut cucurrissem.

3 Sed neque Titus, qui mecum erat, quàmvis esset Græcus, coactus fuit circumcidi:

4 Nempe propter irreptitios falsos fratres, qui fuerant clàm ingressi ad explorandum libertatem nostram, quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem adigerent.

5 Quibus ne ad momentum quidem *nos* subjiciendo cessimus: ut veritas Evangelii permaneret apud vos:

6 Ab iis autem, qui existimantur esse aliquid, quales olim fuerint, nihil meâ refert. personam hominis Deus non accipit. Nam qui sunt in pretio, nihil mecum præterea contulerunt.

7 Imò è contrario, quum vidissent mihi concreditum fuisse Evangelium præputii, sicut Petro circumcisionis:

8 (Nam qui efficax fuit per Petrum ad Apostolatum circumcisionis, efficax fuerat etiam per me apud Gentes.)

9 Qùumque cognovissent gratiam mihi datam, Jacobus, & Cephas, & Johannes, qui existimantur esse columnæ, dexteras societatis dederunt mihi, ac Barnabæ: ut nos apud Gentes, ipsi verò apud circumcisos, *Apostolatu fungerentur.*

10 Solùm *monuerunt*, ut pauperum meminissemus: quod & ipsum studui facere.

11 Quum

11 Quum autem venisset Petrus Antiochiam, in os ei obstiti, eò quòd condemnandus esset.

12 Nam antequam venissent quidam à Jacobo, unà cum Gentibus edebat: quum autem venissent, subterfugiebat, ac separabat sese ab eis, metuens eos, qui erant ex circumcisione.

13 Ac simulabant unà cum eo reliqui etiam Judæi, adeò ut Barnabas quoque simul abduceretur eorum simulatione.

14 Sed quum vidissem eos non recto pede incedere, ùt veritati Evangelii congruebat, dixi Petro coram omnibus: Si tu, quum sis Judæus, gentiliter vivis, ac non Judaicè, cur Gentes cogis Judaizare?

15 Nos naturâ Judæi, & non ex Gentibus peccatores:

16 Scientes non justificari hominem ex operibus Legis, sed per fidem Jesu Christi: etiam nos in Christum Jesum credidimus, ut justificaremur ex fide Christi, & non ex operibus Legis: propterea quòd non justificabitur ex operibus Legis ulla caro.

17 Quòd si, dum quærimus justificari per Christum, invenimur & ipsi peccatores, num Christus peccati minister est? Absit.

18 Nam si quæ destruxi, ea rursus ædifico, transgressorem me ipsum constituo.

19 Ego enim per Legem Legi mortuus sum, ut Deo viverem.

20 Unà cum Christo crucifixus sum. Vivo autem, non ampliùs ego: sed vivit in me Christus; & vitam, quam nunc vivo in carne, vivo per fidem illam Filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semet ipsum pro me.

21 Irritam non facio gratiam Dei: nam si per Legem est justitia, igitur Christus sine causa mortuus est.

CAP. III. *Doctrina de justificatione gratuita continuatur: & usus legis ostenditur.*

O amentes Galatæ, quis vos fascinavit, ne obsequeremini veritati, quibus ob oculos Jesus Christus priùs fuerat depictus, inter vos crucifixus?

2 Hoc solùm velim discere ex vobis: Ex operibus Legis Spiritum accepistis, an ex fide per auditum perceptâ?

3 Adeò amentes estis? quum spiritu inceperitis; nunc carne perficimini?

4 Tam multa passi estis frustrà, si modò etiam frustrà.

5 Qui igitur subministrat Vobis Spiritum, & efficit virtutes in vobis ex operibus Legis, an ex fide per auditum perceptâ *subministrat*?

6 Sicut Abrahamus credidit Deo, & imputatum est ei ad justitiam.

7 *Ità* nôstis, nempe eos, qui ex fide sunt, esse filios Abrahami.

8 Quum prævidisset autem Scriptura, Deum ex fide justificaturum Gentes, *id* antè evangelizavit Abrahamo: Benedicentur, *inquiens*, in te omnes Gentes.

9 Itaque, qui ex fide *sunt*, benedicuntur cum fideli illo Abrahamo.

10 Nam quotquot ex operibus Legis sunt, sub execratione sunt. Scriptum est enim: Execrabilis *est*, quisquis non manserit in omnibus, quæ scripta sun in libro Legis, ut faciat ea.

11 Nullum autem per Legem justificari apud Deum, manifestum *est*: quoniam justus ex fide vivet.

12 Lex autem non est ex fide: sed quisquis ea fecerit, vivet per ea.

13 *At* Christus nos redemit ab execratione Legis; dum pro nobis factus est execratio: scriptum est enim: Execrabilis *est*, quisquis pendet in ligno.

14 Ut in Gentibus benedictio Abrahami exstet in Christo Jesu, *&* ut promissum illum Spiritum acciperemus per fidem.

15 Fratres, humana loquor, pactionem ratam factam, humanam licèt, nullus irritam facit, aut *aliquid ei* superaddit.

16 Abrahamo verò dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit: Et seminibus, ùt de multis, sed ùt de uno: Et semini tuo, qui est Christus.

17 Hoc autem dico, pactionem à Deo, priùs ratam habitam, *respicientem* in Christum, Lex, quæ post annos quadringentos, & triginta extitit, non reddit inutilem, ad abolendam promissionem.

18 Nam si ex Lege est hæreditas, non jam *est* ex promissione: Atqui Abrahamo per promissionem gratificatus est Deus *hæreditatem*.

19 Quid igitur Lex? transgressionum gratiâ adjecta est, usque quò venisset semen illud, cui facta est promissio: *Lex, inquam*, ordinata per Angelos, per manum internuncii.

20 Internuncius autem unius non est: Deus verò unus est.

21 *Num* igitur Lex *addita est* adversus promissiones Dei? Absit: nam si data fuisset Lex, quæ posset vivificare, verè ex Lege esset justitia.

22 Sed conclusit illa Scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.

23 Antequam autem venisset fides, sub Legis præsidio custodiebamur, conclusi in eam fidem, quæ futura erat, ut revelaretur.

24 Itaque Lex pædagogus noster fuit, in Christum *respiciens*, ut ex fide justificaremur.

25 At postquam venit fides, non ampliùs sub pædagogo sumus.

26 Omnes enim filii Dei estis, per fidem in Christo Jesu.

27 Nam quicunque in Christum baptizati fuistis, Christo fuistis induti.

28 Non est Judæus, neque Græcus, non est servus, neque liber, non est masculus, ac fœmina: omnes enim vos unus estis in Christo Jesu.

29 Quòd si vos *estis* Christi, nempe Abrahami semen estis, & secundùm promissionem hæredes.

CAP. IV. *Status hominis sub lege, & evangelio, sive sub peccato, & gratia.*

HOc autem dico: Quamdiu hæres infans est, nihil differt à servo, quàmvis sit dominus omnium:

2 Sed sub tutoribus, & curatoribus est, usque ad tempus, quod pater præstituerit.

3 Ità & nos, quum essemus infantes, sub elementis mundi eramus in servitutem redacti:

4 At postquam venit plenum tempus, e-
misit Deus filium suum, factum ex muliere,
factum Legi subjectum :
5 Ut eos,qui Legi erant subjecti,redime-
ret,ut adoptionem acciperemus.
6 Quoniam autem estis filii, emisit Deus
Spiritum Filii sui in corda vestra, claman-
tem,Abba,*id est*,Pater.
7 Itaque non ampliùs es servus,sed filius,
quòd si filius, etiam hæres Dei per Chri-
stum.
8 Imò tum quidem ignorantes Deum,ser-
viebatis iis,qui naturâ non sunt dii.
9 At nunc, quum cognoscatis Deum,
imò potiùs cogniti sitis à Deo,quomodo
convertitis *vos* retrorsum ad infirma,& e-
gena elementa,quibus ad superiora regres-
si servire vultis ?
10 Dies observatis, & menses, & *præsti-
tuta*,tempora,& annos.
11 Metuo de vobis, ne frustrà fatigatus
sim apud vos.
12 Estote quasi ego : nam & ego *sum* qua-
si vos : fratres,deprecor vos,nulla in re me
affecistis injuriâ.
13 Nôstis autem, me per infirmitatem
carnis vobis priùs evangelizâsse :
14 Et explorationem mei, quæ *fiebat* in
carne mea, non pro nihilo habuistis, neque
respuistis : sed me ùt Angelum Dei , ùt
Christum Jesum excepistis.
15 Quæ igitur erat beatitatis vestræ præ-
dicatio ? testimonium enim reddo vobis,
vos,si fieri potuisset, oculos vestros effossos
daturos mihi fuisse.
16 Itaque *num* inimicus factus sum vo-
bis,dum vobis vera loquor ?
17 Ambiunt vos non bene,imò exclude-
re nos volunt,ut se ambiatis.
18 Præclarum est autem vehementer a-
mare,in re bona semper,& non solùm dum
præsens sum apud vos.
19 Filioli mei,quos iterum parturio ,us-
que quò formetur Christus in vobis :
20 Velim autem nunc adesse apud vos,&
mutare vocem meam : quoniam hæsito in
vobis.
21 Dicite mihi,qui sub Lege vultis esse,
Legem non auditis ?
22 Scriptum est enim Abrahamum duos
filios habuisse : unum ex ancilla,& unum
ex libera.
23 Sed is,qui ex ancilla *natus est*,secun-
dùm carnem natus est : qui verò ex libera,
per promissionem.
24 Per quæ aliud figuratur. Nam hæc
sunt duo illa pacta : unum quidem,quod est
Agar, ex monte Sina,generans *Prolem* ad
servitutem.
25 Istud enim Agar,est Sina mons in A-
rabia : eàdem autem serie respondet ei
Hierosolymæ,quæ nunc *est*,servítque cum
filiis suis.
26 Illa verò,quæ sursum est Hierusalem,
libera est , quæ est mater omnium no-
strûm.
27 Scriptum est enim : Lætare sterilis,
quæ non paris : erumpe,& clama,quæ non
parturis : quoniam plures sunt liberi de-
sertæ,quam ejus,quæ habet virum.
28 Nos igitur,fratres,secundùm Isaacum
promissionis filii sumus.
29 Sed quemadmodum tunc is,qui se-
cundùm carnem genitus fuerat,perseque-
batur eum,qui natus erat secundùm Spiri-
tum : Ità & nunc *fit*,
30 Sed quid dicit Scriptura ? Ejice ancil-
lam,& filium ejus. Nequaquam enim hæ-
res erit filius ancillæ cum filio liberæ.
31 Nempe fratres,non sumus ancillæ filii,
sed liberæ.

CAP. V. *Libertas Christiana. Lucta carnis & Spiritûs,& utriusque fructus.*

IN libertate igitur,quâ Christus nos libe-
ravit, perstate,& ne regredientes impli-
camini servitutis jugo.
2 Ecce,ego Paulus dico vobis,si circum-
cidamini , Christum nihil vobis profutu-
rum.
3 Testor enim rursum omni homini,qui
circumciditur , eum esse debitorem totius
legis servandæ.
4 Inanes facti estis ,*separati* à Christo,
quicunque per Legem justificamini : *&* à
gratia excidistis.
5 Nos enim Spiritu ex fide,spem justi-
tiæ exspectamus,
6 Nam in Christo Jesu neque circumci-
sio quicquam valet,neque præputium : sed
fides per charitatem efficax.
7 Currebatis bene,quis vos interrupit,
ut non obsequeremini veritati ?
8 Hæc persuasio non *est profecta* ex eo,
qui vocat vos.
9 Paulùm fermenti totam massam fer-
mentat.
10 Ego confido de vobis in Domino,vos
nihil aliud esse sensuros : sed qui turbat
vos,auferet condemnationem,quisquis fu-
erit.
11 Ego autem,fratres,si circumcisionem
etiam prædico,quid adhuc persequutio-
nem patior ? nempe inane redditum fuerit
offendiculum crucis.
12 Utinam etiam abscindantur,qui vos in-
quietant.
13 Vos enim ad libertatem vocati estis,
fratres : tantùm ne libertatem *arripite, ut
datam* carni occasionem, sed ex charitate
servite alii aliis.
14 Nam tota Lex uno dicto completur,
isto *videlicet*,Diliges proximum tuum ùt te
ipsum.
15 Quòd si alii alios mordetis,& exede-
tis,videte,ne vicissim alii ab aliis consu-
mamini.
16 *Hoc* autem dico, Spiritu ambulate,&
quod concupiscit caro,ne perficite.
17 Nam caro concupiscit adversùs spi-
ritum,spiritus autem adversùs carnem: hæc
autem inter se opposita sunt,ut non,quæ-
cunque volueritis,eadem faciatis.
18 Quòd si spiritu ducimini,non estis sub
Lege.
19 Porrò manifesta sunt opera carnis :
quæ sunt adulterium,scortatio, impuritas,
lascivia,
20 Idololatria,veneficium,inimicitiæ,li-
tes,æmulationes,excandescentiæ,rixæ,dis-
sidia,hæreses.
21 Invidiæ, cædes, ebrietates,commessa-
tiones,& his similia ; quæ prædico vobis,

prout etiam prædixi : eos *videlicet*,qui talia agunt,regni Dei non fore hæredes.
22 At fructus spiritûs,est charitas,gaudium, pax, iræ cohibitio,benignitas,bonitas,fides,lenitas,continentia.
23 Adversus ejusmodi non est Lex.
24 Qui enim *sunt* Christi,carnem crucifixerunt cum affectibus,& cupiditatibus.
25 Si vivimus spiritu, spiritu etiam incedamus.
26 Ne simus inanis gloriæ cupidi,alii alios provocantes,alii aliis invidentes.

CAP. VI. *Dilectione mutuâ,cruce Christi, & novâ creaturâ secerni filios Dei.*

FRatres etiamsi præoccupatus fuerit homo in aliqua offensa,vos spirituales reconcinnate hujusmodi hominem cum spiritu lenitatis : considerans *unusquisque* semet ipsum,& ne tu tenteris.
2 Alii aliorum onera portate : & ità complete Legem Christi.
3 Nam si quis sibi videtur aliquid,quum nihil sit,hunc suus ipsius animus seducit.
4 Opus autem suum probatum reddat unusquisque : & tunc in semet ipso solo gloriationem habebit,& non in alio.
5 Nam unusquisque suum onus portabit.
6 Communicet autem,qui instituitur in sermone,cum eo,qui se instituit,omnia bona.
7 Ne errate ; Deus non irridetur : quicquid enim seminaverit homo , hoc & metet.
8 Nam qui seminat carni suæ,ex carne metet interitum : qui verò seminat spiritui,ex spiritu metet vitam æternam.
9 Porrò ne benefaciendo segnes simus, Præstituto enim tempore suo metemus, si non frangamur animo.
10 Nempe igitur,dum tempus opportunum habemus,simus benefici erga omnes, maximè verò erga domesticos fidei.
11 Videtis , quàm longis literis vobis scripserim meâ manu.
12 Quicunque volunt speciosi apparere in carne,ii cogunt vos circumcidi,tantùm ne ob crucem Christi persequutionem patiantur.
13 Nam ne ipsi quidem, qui circumciduntur, Legem servant: sed volunt vos circumcidi,ut de vestra carne glorientur.
14 A me verò absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi,per quem mundus mihi crucifixus est,& ego mundo.
15 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet , neque præputium , sed nova creatura.
16 Et quicunque secundùm hanc regulam incedent,Pax *est* super eos,& misericordia,& super Jisraëlem Dei.
17 De cæterò , ne quis mihi molestias præbeto : ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.
18 Gratia Domini nostri Jesu Christi,*sit* cum Spiritu vestro,fratres. Amen.

Ad Galatas missa fuit Româ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD EPHESIOS.

CAP. I. *De Electionis,& Adoptionis mysteriis disserens, à Deo eorum revelationem Ephesiis comprecatur.*

PAulus Apostolus Jesu Christi,per voluntatem Dei,sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu.
2 Gratia *sit* vobis,& Pax à Deo Patre nostro,& Domino Jesu Christo.
3 Benedictus esto Deus,& Pater Domini nostri Jesu Christi,qui benedixit nobis omni benedictione spirituali , in cœlis in Christo.
4 Sicut elegit nos in ipso ante jactum mundi fundamentum,ut simus sancti ,& inculpati in conspectu ejus cum charitate.
5 Qui prædestinavit nos,quos adoptaret in filios,per Jesum Christum in sese,pro benevolo affectu voluntatis suæ,
6 Ad laudem gloriosæ suæ gratiæ , quâ nos gratis sibi acceptos effecit in illo dilecto.
7 in quo habemus redemtionem , per sanguinem ipsius, remissionem, *inquam*,lapsuum ex divite ipsius gratia.
8 Quâ exundavit in nos omni sapientia, & prudentia.
9 Postquam notum fecit nobis ministerium voluntatis suæ,secundùm gratuitam suam benevolentiam,quam præstituerat in sese.
10 *Nempe* ut in plena temporum illorum præstitutorum dispensatione summatim recolligeret omnia illa in Christo,tum quæ in cœlis sunt,tum quæ in terra :
11 In ipso,*inquam*,in quo etiam in sortem adsciti sumus,quum essemus prædestinati secundùm præstitutum ejus,qui agit omnia ex consilio voluntatis suæ.
12 Ut nos simus laudi gloriæ ipsius,qui priores speravimus in Christo.
13 In quo *sperâstis*,& vos audito sermone illo veritatis illius,*id est*,Evangelio salutis vestræ : per quod etiam postea,quàm credidistis,obsignati estis Spiritu illo promissionis sancto :
14 Qui est arrhabo hæreditatis nostræ,ad obtinendam redemtionem,ad laudem gloriæ ipsius.
15 Propterea etiam ego,auditâ eâ,quæ in vobis est,fide in Dominum Jesum,& charitate in omnes sanctos.
16 Non cesso gratias agere pro vobis, mentionem vestri faciens in precibus meis.
17 Ut Deus Domini nostri Jesu Christi, Pater ille gloriæ,det vobis spiritum sapientiæ,& revelationis,per agnitionem ipsius ;
18 Illuminatis oculis mentis vestræ ; ad sciendum,quæ sit spes illa vocationis ipsius,& quæ opes gloriæ hæreditatis ipsius in sanctis :
19 Et quæ sit superminens illa magnitudo potentiæ ipsius in nobis, qui credimus, pro efficacitate roboris virium ipsius.
20 Quod exeruit in Christo,quum suscitavit eum ex mortuis,& collocavit ad dexteram suam in cœlis.

21 Longè supra omne imperium, ac potestatem & potentiam, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc seculo, verùm etiam in futuro.

22 Et omnia subjecit ejus pedibus, eúmque constituit caput super omnia *ipsi* Ecclesiæ.

23 Quæ est corpus ipsius, *&* complementum ejus, qui omnia implet in omnibus.

CAP. II. *Status hominis extra Christum, & in Christo.*

ET vos *unà vivificavit*, quum essetis mortui in lapsibus, & peccatis:

2 In quibus olim ambulâstis, ùt est vita mundi hujus, secundùm principem cui est aëris potestas *&* spiritûs nunc agentis in hominibus contumacibus.

3 Inter quos & nos omnes conversati sumus olim in cupiditatibus carnis nostræ, facientes, quæ carni, ac cogitationibus libebant: eramúsque naturâ filii iræ, ùt etiam reliqui.

4 Sed Deus, ùt qui dives sit misericordiâ, propter multam charitatem suam, quâ dilexit nos.

5 Etiam nos, quum in offensis mortui essemus, unà vivificavit cum Christo, *cujus* gratiâ estis servati:

6 Unáque suscitavit, unáque collocavit in cœlis in Christo Jesu.

7 Ut ostenderet in seculis supervenientibus, supereminentes illas opes suæ gratiæ, pro *sua* erga nos benignitate in Christo Jesu.

8 Gratiâ enim estis servati per fidem: (& hoc non *est* ex vobis: *sed* Dei donum *est*)

9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.

10 Nam ipsius sumus opus, conditi in Christo Jesu ad opera bona, præparavit Deus, ut in eis ambulemus.

11 Propterea mementote, vos quondam Gentes in carne, qui dicebamini præputium ab ea, quæ vocatur Circumcisio, manibus in carne facta.

12 Vos *inquam*, illo tempore fuisse absque Christo, abalienatos à civili statu Jisraëlis, & extraneos, quod ad pactorum promissiones *attinet*, spem non habentes, & absque Deo in mundo:

13 At nunc in Christo Jesu vos, qui olim eratis longinqui, propinqui facti estis, per sanguinem Christi.

14 Ipse enim est pax nostra, qui utraque fecit unum, & intergerini parietis septum solvit:

15 Inimicitiis, *id est* lege præceptorum, *quæ* in ritibus *posita est*, per carnem suam abolitis: ut ex duobus illis conderet in semet ipso unum novum hominem, faciens pacem.

16 Et utrosque in uno corpore reconciliaret Deo per crucem, peremtis inimicitiis per eam.

17 Et veniens, evangelizavit pacem vobis, *tum* qui longè, tum qui propè eratis.

18 Quoniam utrique per ipsum habemus aditum per unum Spiritum ad Patrem.

19 Nempe igitur non ampliùs estis peregrini, & inquilini, sed concives sanctorum, ac domestici Dei.

20 Superstructi super fundamentum Apostolorum, ac Prophetarum existente imo angulari lapide ipso Jesu Christo.

21 In quo totum ædificium congruenter coagmentatum crescit, ut sit templum sanctum Domino.

22 In quo & vos unà ædificamini, ut sitis domicilium Dei per Spiritum.

CAP. III. *Ex suo inter Gentes ministerio vim potentiæ Christi in se operantem vult observari, eámque Ephesiis quoque comprecatur.*

HUjus rei gratiâ ego Paulus *sum* vinctus, ille Christi Jesu pro vobis Gentibus:

2 Si modò audistis dispensationem gratiæ Dei, datæ mihi erga vos:

3 *Deum videlicet* per revelationem notum mihi fecisse mysterium illud, (sicut antè scripsi paucis:

4 Ex quo perlecto potestis perpendere, quæ sit mea intelligentia in mysterio Christi)

5 Quod aliis ætatibus non innotuit filiis hominum, ùt nunc revelatum fuit sanctis ejus Apostolis, & Prophetis per Spiritum:

6 Gentes *videlicet* esse cohæredes, & concorpores, consortésque promissionis ejus in Christo per Euangelium.

7 Cujus factus sum minister ex dono gratiæ Dei, quod datum est mihi secundùm efficacem illam vim potentiæ ipsius.

8 Mihi, *inquam*, longè minimo omnium sanctorum, data est hæc gratia evangelizandi inter Gentes impervestigabiles illas opes Christi.

9 Et in lucem proferendi omnibus, quæ *sit* communio mysterii, quod erat absconditum à seculis in Deo, qui omnia hæc condidit per Jesum Christum.

10 Ut nota nunc fiat per Ecclesiam imperiis, ac potestatibus, *quæ* in cœlis *sunt*, multiformis illa sapientia Dei:

11 Secundùm præstitutum æternum, quod constituit in Christo Jesu, Domino nostro:

12 In quo habemus *loquendi* libertatem, & aditum cum fiducia, per fidem ipsius.

13 Quapropter peto, ne segnes fiatis ob afflictiones meas pro vobis, quæ est gloria vestra.

14 Hujus rei gratiâ flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi.

15 Ex quo tota familia in cœlis, & in terra nominatur.

16 Ut det vobis pro divite sua gloria, ut fortiter corroboremini per Spiritum suum in interiore homine.

17 Et inhabitet Christus per fidem in cordibus vestris:

18 Ut in charitate radicati, & fundati, valeatis assequi cum omnibus sanctis, quæ *sit* illa latitudo & longitudo, & profunditas, & sublimitas:

19 Et nôsse charitatem illam Christi, *omni* notitiâ supereminentiorem: ut impleamini ad omnem usque plenitudinem illam Dei.

20 Ei verò, qui summa cum exuberantia potest omnia facere supra ea, quæ petimus, aut cogitamus, pro illa vi agente in nobis.

21 Ei *sit*, *inquam*, gloria in Ecclesia, per

Chri-

ristum Jesum, in omnes ætates seculi se-llorum. Amen.

AP. IV. *Unio, communio, & hierarchia Ecclesiæ, membrorúmque, & præcepta ad sanctimoniam spectantia.*

)Recor itaque vos ego, vinctus ille in Domino, ut ambuletis ità, ùt convenit vocaoni, quâ vocati estis:

2 Cum omni animi submissione & lenita-:, cum iræ cohibitione, sufferentes alii ios per charitatem:

3 Studentes conservare unitatem Spiritûs er connexum pacis.

4 Unum est corpus, & unus Spiritus, sicut vocati estis in unam spem vocationis veræ.

5 Unus Dominus, una Fides, unum Batisma.

6 Unus Deus, & Pater omnium, qui est iper omnes, & per omnes, & in omnibus obis.

7 Sed unicuique nostrûm data est gratia ro mensura doni Christi.

8 Quapropter dicit: Quum ascendisset in iblime, captivam duxit captivitatem, & deit dona hominibus.

9 Cæterùm illud Ascendit, quid est, nisi uod etiam descenderat priùs in infimas artes terræ?

10 Qui descenderat, ipse est, qui etiam scendit longè supra omnes cœlos, ut imleret omnia.

11 Is igitur dedit alios quidem Apostoos, alios verò Prophetas, alios autem Evanelistas, alios autem Pastores & Doctores.

12 Ad compactionem sanctorum, ad pus ministerii, ad ædificationem corporis hristi.

13 Donec perveniamus nos omnes in nitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in viium adultum, ad mensuram plenæ staturæ hristi:

14 Ut ne simus ampliùs pueri, qui fluctuemus, & circumferamur quovis vento loctrinæ, in hominum alea, per veteratoiam ad artificiose fallendum versutiam:

15 Sed sincere nos gerentes in charitate, prorsus adolescamus in eum, qui est caput, empe Christus:

16 Ex quo totum corpus congruenter cogmentatum, & compactum per omnes suppeditatas commissuras, ex vi intus agente ro mensura uniuscujusque membri, incrementum capit corpori conveniens, ad sui psius exstructionem per charitatem.

17 Hoc itaque dico, & obtestor per Domiium, ne ampliùs ambuletis, sicut reliquæ Gentes ambulant in vanitate mentis suæ.

18 Tenebris obscuratam mentem habenes, & alienati à vita Dei, propter ignoraniam, quæ est in ipsis, per obdurationem cordis ipsorum.

19 Qui posteaquam dedoluerunt, sese dediderunt lasciviæ, ad certatim patrandam mpuritatem omnem.

20 Vos autem non ità didicistis Christum:

21 Si modò de eo audivistis, & per eum doctì estis, (sicut est veritas in Jesu)

22 Deponere, quod ad pristinam converationem attinet, veterem illum hominem, qui de seductricibus cupiditatibus sese corrumpit:

23 Renovari verò spiritu mentis vestræ.

24 Et induere novum illum hominem, qui secundùm Deum conditus est ad justitiam, & sanctimoniam veram.

25 Quapropter deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo: nam sumus alii aliorum membra.

26 Irascimini, & ne peccate: sol ne occidat super exacerbatione vestra.

27 Neque date locum diabolo.

28 Qui furabatur, non ampliùs furetur: sed potiùs laboret, operando manibus, quod bonum sit, ut habeat, quod impertiat, cui opus fuerit.

29 Nullus sermo putris ex ore vestro egreditor: sed si quis est commodus ad ædificationis usum, ut gratiam auditoribus adferat.

30 Et ne tristate Spiritum illum sanctum Dei, per quem obsignati estis in diem redemtionis.

31 Omnis amaritudo, & excandescentia, & ira, & clamor, & maledicentia tollatur ex vobis cum omni malitia.

32 Sed estote alii in alios benigni, misericordes, condonantes vobis mutuo *offensas*, sicut & Deus in Christo condonavit vobis.

CAP. V. *Imitandus Deus in charitatis, & virtutum œconomicarum praxi: conjugium Christo, & Ecclesiæ appropriatum.*

Estote igitur imitatores Dei, ùt filii dilecti:

2 Et ambulate in charitate, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semet ipsum pro nobis oblationem, ac victimam Deo in odorem bonæ fragrantiæ.

3 Scortatio verò, & omnis impuritas, aut avaritia ne nominator quidem inter vos, sicut decet sanctos.

4 Et obscœnitas, & stultiloquium, & scurrilitas, quæ non conveniunt: sed potiùs gratiarum actio:

5 Nam hoc nôstis, nullum scortatorem, aut impurum, aut avarum, qui est idololatra, habere hæreditatem in regno Christi, & Dei.

6 Nemo vos seducat inanibus sermonibus: propter hæc venit ira Dei in homines contumaces.

7 Ne igitur estote consortes eorum.

8 Eratis enim olim tenebræ, nunc autem lux in Domino: ùt filii lucis incedite.

9 (Nam fructus Spiritûs *situs est* in omni bonitate, & justitia, & veritate)

10 Explorantes, quid placeat Domino.

11 Et ne participate opera illa infrugifera tenebrarum, sed potiùs etiam arguite.

12 Nam quæ occultè fiunt ab istis, turpe est vel dicere.

13 Sed omnia illa, dum à luce arguuntur, manifesta fiunt: lux enim illud est, quod omnia facit manifesta.

14 Quapropter dicit: Excitare, qui dormis, & resurge è mortuis, & illucescet tibi Christus.

15 Videte igitur, quomodo accuratè ambuletis, non ùt insipientes, sed ùt sapientes:

16 Redimentes opportunitatem, quoniam dies mali sunt.

17 Propterea, ne estote despientes, sed intel-

intelligentes, quæ sit voluntas Domini.
18 Et ne inebriamini vino, in quo luxus est, sed implemini Spiritu:
19 Loquentes inter vos mutuò psalmis, & hymnis, & cantionibus spiritualibus, canentes, ac psallentes in corde vestro, Domino.
20 Gratias agentes semper de omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri:
21 Subjicientes vos alii aliis cum timore Dei.
22 Uxores propriis viris subjicite vos, ùt Domino:
23 Quoniam vir est caput uxoris, ùt & Christus est caput Ecclesiæ: & is est, qui salutem dat corpori.
24 Itaque sicut Ecclesia sese subjicit Christo, ità & uxores suis viris sese sujiciunto in omnibus.
25 Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semet ipsum exposuit pro ea:
26 Ut eam sanctificaret, ab eo purificatam lavacro aquæ per verbum.
27 Ut sisteret eam sibi gloriosam, *id est*, Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut quicquam ejusmodi, sed ut sit sancta, & inculpata.
28 Ità debent viri diligere suas uxores ùt sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxorem, se ipsum diligit.
29 Nullus enim unquam suam ipsius carnem odio habuit: imò enutrit, ac fovet eam, sicut & Dominus Ecclesiam.
30 Quoniam membra sumus corporis ejus, ex carne ejus, & ex ossibus ejus.
31 Propterea derelinquet homo patrem suum, ac matrem, & agglutinabitur uxori suæ: & qui duo *erant*, fient una caro.
32 Mysterium hoc magnum est: loquor autem de Christo, & Ecclesia.
33 Itaque & vos singuli suam quisque uxorem ità diligito ùt se ipsum, uxor autem *videte*, ut timeat virum.

CAP. VI. *Præcepta œconomica continuantur; & panoplia sacra graphicè describitur.*

Liberi, auscultate in Domino parentibus vestris, id enim est justum.
2 Honora patrem tuum, & matrem: quod est præceptum primum cum promissione.
3 Ut bene tibi sit, & sis longævus super terrâ.
4 Et *vos* patres, ne provocate ad iram liberos vestros, sed enutrite eos in disciplina, & admonitione Domini.
5 Servi, auscultate dominis secundùm carnem cum timore ac tremore, cum simplicitate cordis vestri, ùt Christo.
6 Non ad oculum servientes; ùt qui hominibus placere student: sed ùt servi Christi, facientes ex animo, quæ vult Deus.
7 Cum benevolentia servientes, ùt Domino, & non hominibus.
8 Scientes singulos, quicquid fecerint boni, hoc reportaturos à Domino, sive servus fuerit, sive liber.
9 Et vos Domini, eadem facite erga illos, remissis minis: scientes vestrum etiam ipsorum Dominum esse in cœlis, nec personæ acceptionem esse apud eum.
10 Quod reliquum est fratres mei, corroboramini in Domino, & robore virium ipsius.
11 Induite universam illam armaturam Dei, ut possitis stare adversùs artes Diaboli.
12 Quoniam non est nobis lucta adversùs sanguinem, & carnem, sed adversùs imperia, adversùs potestates, adversùs mundi principes, *id est* tenebrarum seculi hujus, adversùs spirituales improbitates, *quæ sunt* in sublimi.
13 Propterea assumite universam illam armaturam Dei, ut possitis obsistere tempore adverso, & omnibus confectis stare.
14 State igitur, lumbis circumcinctis veritate, & induti thorace Justitiæ.
15 Calceatis pedibus præparatione Evangelii pacis.
16 Supra omnia assumto scuto fidei, quo possitis omnia Jacula Mali illius ignita extinguere.
17 Galeam etiam salutis recipite, & gladium Spiritûs, hoc est verbum Dei:
18 Omni prece, & deprecatione, orantes omni tempore per Spiritum, & illi ipsi rei excubantes cum omni perseverantia, & supplicatione pro omnibus sanctis.
19 Et pro me, ut mihi detur sermo ad apertionem oris mei cum libertate, ut notum faciam mysterium Evangelii.
20 Cujus causâ legatione fungor catenatus, ut, *inquam*, de eo liberè loquar, ùt oportet me loqui,
21 Ut autem sciatis & vos res meas, *&* quid agam, omnia vobis nota faciet Tychicus, charus frater, & fidus minister in Domino.
22 Quem misi ad vos ob id ipsum, ut cognoscatis res nostras, & consoletur corda vestra.
23 Pax *sit vobis* fratribus, & charitas cum fide à Deo Patre, à Domino Jesu Christo.
24 Gratia sit cum omnibus diligentibus Dominum nostrum Jesum Christum ad incorruptibilitatem, Amen.

Scripta fuit Romà ad Ephesios per Tychicum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

CAP. I. *Philippensibus progressum charitatis, & cognitionis precatur: fructum vinculorum suorum, & dissolutionis suæ desiderium notat: atque unitatem, & patientiam hortatur.*

Paulus, & Timotheus, servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, unà cum episcopis, ac diaconis:
2 Gratia vobis, & pax à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.
3 Gratias ago Deo meo cum omni memoria vestri,
4 Semper in omni deprecatione mea pro omnibus vobis, cum gaudio deprecans.
5 Super vestri in Evangelio communione, à primo die usque ad hoc tempus.
6 Persuasum habens hoc ipsum, fore, ut, qui incepit in vobis opus bonum, perficiat usque ad diem Jesu Christi;

7 Sicut justum est, ut ego id sentiam de omnibus vobis, propterea quod animo teneam, vos & in vinculis meis, & in defensione, & confirmatione Evangelii, vos, *inquam* omnes unà mecum fuisse gratiæ participes.

8 Testis enim mihi est Deus, quantopere expetam vos omnes in visceribus Jesu Christi.

9 Et hoc oro; ut charitas vestra adhuc magis ac magis exundet in cognitione, & omni sensu:

10 Ut exploretis, quæ discrepant, ut sitis sinceri, & inoffenso cursu pergatis ad diem usque Christi.

11 Repleti fructibus justitiæ, qui *sunt* per Jesum Christum ad gloriam, & laudem Dei.

12 Velim autem vos scire, fratres, quæ mihi *acciderunt*, magis ad profectum Evangelii evenisse.

13 *Adeò* ut vincula mea in Christo celebria sint in toto prætorio, ac reliquis omnibus.

14 Et plerique ex fratribus in Domino freti vinculis meis, ampliùs audeant sine metu sermonem loqui.

15 Nonnulli quidem per invidiam, & contentionem, nonnulli verò etiam bono affectu Christum prædicant.

16 Alii quidem, *inquam*, per contentionem Christum non castè annunciant, quòd existiment sese afflictionem adjicere vinculis meis:

17 Alii verò ex charitate, scientes me ad defensionem Evangelii constitutum esse.

18 Quid igitur? attamen quovis modo, sive in speciem, sive sincerè Christus annuncietur: & de hoc gaudeo, atque etiam gaudebo.

19 Novi enim fore, ut hoc mihi cedat in salutem per vestram deprecationem, & suppeditationem spiritûs Jesu Christi.

20 Secundùm intentam exspectationem, & spem meam, quòd nulla in re pudefiam, sed cum omni dicendi libertate, ùt semper, *ità* nunc quoque magnificabitur Christus in corpore meo, seu per vitam, seu per mortem.

21 Mihi enim *est* Christus & *in* vita, & *in* morte lucrum.

22 An verò vivere in carne mihi operæ pretium *sit*, & quid eligam, ignoro.

23 Constrictus enim utrinque teneor, desiderio tendens ad dimissionem, & ut cum Christo sim. Est enim *id* valde multo melius.

24 Sed permanere in carne, magis necessarium *est* propter vos.

25 Et hoc confisus, novi, me mansurum esse, & permansurum cum vobis omnibus ad vestrum profectum, & gaudium fidei:

26 Ut exundet gloriatio vestra in Christo Jesu de me meâ rursus apud vos præsentiâ:

27 Tantùm, ùt convenit Evangelio Christi, vos gerite, ut, sive postquam venero, & videro vos, sive absens audiam de rebus vestris, & vos perstare in uno Spiritu, uno animo concertantes per fidem Evangelii.

28 Nec illa in re territos ab iis, qui se opponunt: quod illis quidem est exitii indicium, vobis autem salutis, idque à Deo.

29 Quia gratis datum est vobis in Christi negotio, non solùm in eum credere, sed etiam pro eo pati.

30 Idem certamen sustinendo, quale vidistis in me, & nunc auditis de me.

CAP. II. *Exemplo Christi ad humilitatem hortatur: Timotheum se missurum promittit, & moram Epaphroditi excusat.*

Si qua igitur consolatio *est* in Christo, si quod solatium charitatis, si qua communio spiritûs, si quæ viscera, ac miserationes.

2 Explete meum gaudium, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes, & sententiis uni.

3 Nihil *gerentes* per contentionem, aut per inanem gloriam, sed ex animi submissione alii alios existimantes sibi præcellere.

4 Ne sua quisque spectate, sed unusquisque etiam, quæ sunt aliorum.

5 Itaque is sit affectus in vobis, qui fuit & in Christo Jesu:

6 Qui quum esset in forma Dei, non duxit *esse* rapinam, parem esse cum Deo;

7 Sed ipse sese exinanivit, formâ servi acceptâ, similis hominibus factus:

8 Et habitu inventus ùt homo, ipse se submisit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis;

9 Quapropter etiam Deus ipsum in summam extulit sublimitatem, ac donavit ei nomen, quod est supra omne nomen:

10 Ut ad nomen Jesu omne genu *se* flectat cœlestium, ac terrestrium, & subterraneorum.

11 Omnísque lingua profiteatur Jesum Christum esse Dominum ad gloriam Dei Patris.

12 Proinde, dilecti mihi, prout semper auscultâstis, non ùt in præsentia mea solùm, sed nunc multò magis in absentia mea, cum timore, ac tremore vestram ipsorum salutem conficite.

13 Deus enim is est, qui efficit in vobis & ipsum velle, & ipsum agere, pro gratuita *sua* benevolentia.

14 Omnia facite absque murmurationibus, ac disceptationibus.

15 Ut sitis inculpati, & simplices, Dei, *inquam*, filii inculpati, in medio gentis pravæ, ac perversæ; inter quos *homines* splendetis ùt faces in mundo.

16 Sermonem vitæ prætendentes: ut gloriari possim in die Christi, me non frustrà cucurrisse, nec frustrà laborâsse.

17 Quinetiam, si pro libamento offerar super sacrificio, & ministerio fidei vestræ, gaudeo, & gratulor omnibus vobis.

18 Itidem autem & vos gaudete, & gratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Jesu, me Timotheum citò missurum vobis, ut & ego bono sim animo, cognito statu vestro.

20 Neminem enim habeo pari animo præditum, qui sincerè de rebus vestris futurus sit solicitus.

21 Nam omnes, quæ sua ipsorum sunt quærunt, non quæ Christi Jesu.

22 Experimentum autem ejus nôstis, quòd *videlicet* tanquam cum patre filius, mecum servierit Deo in Evangelio.

23 Hunc igitur spero me missurum, simulatque videro rerum mearum statum.
24 Confido autem in Domino, me quoque citò venturum ad vos.
25 Sed necessarium duxi Epaphroditum, fratrem, & adjutorem, ac commilitonem meum, vestrum autem legatum, quíque mihi subministravit, quibus mihi opus erat, ad vos mittere.
26 Quoniam expetebat omnes vos, & gravissimè angebatur, propterea quòd audissetis eum infirmum fuisse.
27 Et certè infirmus fuit proximè mortem: sed Deus misertus est ejus: nec ejus solùm, sed & mei, ne tristitiam haberem super tristitiam.
28 Eò studiosiùs itaque ipsum misi, ut eo rursus viso gaudeatis, & ego eò minùs doleam.
29 Excipite igitur eum in Domino cum omni gaudio: & tales in honore habete.
30 Nam propter opus Christi accessit ad mortem usque, non habitâ vitæ ratione, ut suppleret defectum vestri erga me ministerii.

CAP. III. *Præ notitia Christi omnia contemnit, ad sui imitamen hortatur, & deflet inimicos crucis.*

Quod reliquum est, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem scribere vobis, me quidem haud piget, vobis autem tutum est.
2 Cavete canes, cavete malos operarios, cavete concisionem.
3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu colimus Deum, & gloriamur in Christo Jesu, nec confidimus in carne:
4 Quanquam ego habeo etiam in carne, de quo confidam. Si quisquam alius videtur habere in carne, de quo confidat, ego maximè *habeo*:
5 Circumcisus octavo die, ex gente Jisraëlis, tribu Benjaminis, Hebræus ex Hebræis, religione Pharisæus.
6 Quod ad æmulationem *attinet*, persequens Ecclesiam: quod ad justitiam, quæ est in Lege, irreprehensus.
7 Sed quæ mihi erant lucra, ea duxi propter Christum damnum esse.
8 Quinetiam certè duco omnia damnum esse propter eminentiam notitiæ Christi Jesu, Domini mei: propter quem omnibus istis me ipsum multavi, eáque duco pro stercoribus, ut Christum lucrifaciam;
9 Et comperiar in eo, non habens meam justitiam, *nempe*, quæ est ex Lege, sed eam, quæ est per fidem Christi, *id est* justitiam, *quæ est* ex Deo per fidem:
10 Ut cognoscam eum, & vim resurrectionis ejus: & communionem perpessionum ejus, dum conformis fio morti ejus:
11 Experiens, ecquo modo deveniam ad resurrectionem mortuorum.
12 Non quod jam *metam* apprehenderim, aut jam sim consummatus: sed persequor, *experiens*, an quoque apprehendam, cujus etiam rei causâ apprehensus fui à Christo Jesu.
13 Fratres, ego me ipsum non reor *metam* apprehendisse.
14 Unum autem ago: ea quidem, quæ à tergo sunt, obliviscens, ad ea verò, quæ à fronte sunt, contendens, scopum versùs feror ad præmium supernæ vocationis Dei, in Christo Jesu.
15 Quotquot itaque adulti sumus, hoc sentiamus; quòd si quid aliter sentitis, hoc quoque vobis Deus revelabit.
16 Attamen *in eo*, ad quod usque pervenimus, eâdem incedamus regula; *&* idem sapiamus.
17 Estote simul mei imitatores, fratres, & eos considerate, qui ità ambulant, sicut habetis nos pro exemplari.
18 Multi enim incedunt, quos sæpe dixi vobis, nunc autem & flens dico, hostes *esse* crucis Christi:
19 Quorum finis *est* exitium: quorum Deus *est* venter, & gloria ad ignominiam ipsorum, qui terrestria curant.
20 Nos autem, ùt municipes cœlorum nos gerimus: unde etiam Servatorem exspectamus, Dominum Jesum Christum.
21 Qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme fiat ejus corpori glorioso, pro vi illa efficace, quâ potest etiam subjicere sibi omnia.

CAP. IV. *Jubet gaudere in Domino, sine solicitudine esse, suam conversationem imitari: & quàmvis indigentiam tolerare possit, subventionis tamen gratiam agnoscit.*

Itaque, fratres mei dilecti, & expetiti, gaudium, & corona mea, ità perstate in Domino, dilecti.
2 Evodiam precor, & Syntychen precor, ut idem sapiant in Domino.
3 Et rogo te quoque, socie germane, adjuva illas, ùt quæ in Evangelio concertârunt mihi, unà cum Clemente quoque, & reliquis adjutoribus meis, quorum nomina *sunt* in libro vitæ.
4 Gaudete in Domino semper: rursum, *inquam*, gaudete.
5 Æquitas vestra innotescat omnibus hominibus, Dominus propè est.
6 De nulla re soliciti estote: sed omni in re precibus, & deprecatione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum.
7 Et pax illa Dei, quæ exsuperat omnem mentem, præsidio custodiet corda vestra, & mentes vestras in Christo Jesu.
8 Quod reliquum est, fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque veneranda, quæcunque justa, quæcunque pura, quæcunque amabilia, quæcunque boni nominis, si qua virtus, & si qua laus est, hæc reputate.
9 Quæ & didicistis, & accepistis, & audîstis, & vidistis in me, hæc, *inquam*, facite, & Deus pacis erit vobiscum.
10 Gavisus sum autem in Domino magnoperè, quòd jam tandem reviruistis in vestra pro me cura: qua de re tamen soliciti eratis, sed destituebamini opportunitate.
11 Non quòd penuriâ laborem, *hoc* dico: nam ego didici, in quibus sum, iis ipsis contentus esse.
12 Novi autem deprimi, novi etiam abundare: ubique & in omnibus initiatus sum, & ad saturitatem, & ad esuritionem,

id est, tum ad exundantiam, tum ad penuriam:

13 Omnia valeo per eum, qui me corroborat, *nempe* Christum.

14 Attamen benefecistis, quòd unà participes fuistis meæ afflictionis.

15 Nôstis autem & vos, Philippenses, quum in initio Evangelii proficiscerer è Macedonia, nullam mihi Ecclesiam communicâsse in ratione dati, & accepti, nisi vos solos:

16 Nam etiam Thessalonicæ, *quum essem*, semel & iterum, quod mihi opus erat, mihi misistis.

17 Non quòd requiram donum: sed requiro fructum illum exuberantem, *qui* in rationes vestras *inducatur*.

18 Accepi autem omnia, & abundo: expletus sum, *inquam*, acceptis ab Epaphrodito, quæ à vobis *missa sunt*, odorem bonæ fragrantiæ, hostiam Deo acceptam, *ac* placentem.

19 Deus autem meus supplebit, quicquid opus fuerit vobis, secundùm divitias suas gloriosè in Christo Jesu.

20 Deo autem, & Patri nostro *sit* gloria in secula seculorum, Amen.

21 Salutate omnes sanctos in Christo Jesu. Salutant vos, qui mecum sunt, fratres.

22 Salutant vos omnes sancti, maximè verò, qui sunt ex Cæsaris domo.

23 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Scripta est Româ per Epaphroditum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD COLOSSENSES.

CAP. I. *Colossensibus bene precatur, iisque prædicat Christum, imaginem Dei, caput Ecclesiæ, & absconditum olim mysterium.*

PAulus, Apostolus Jesu Christi, per Dei voluntatem, & Timotheus, frater,

2 Iis, qui sunt Colossis, sanctis, ac fidelibus fratribus in Christo Jesu. Gratia *sit* vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratias agimus Deo, & Patri Domini nostri Jesu Christi, semper pro vobis orantes:

4 Auditâ fide vestrâ in Christo Jesu, & charitate in omnes sanctos:

5 Propter spem, sepositam vobis in cœlis: quam priùs audîstis per sermonem veritatis, *id est*, Evangelii.

6 Quod pervenit ad vos, sicut & in totum mundum, & fructum profert, sicut apud vos quoque: ex quo die verè audivistis, & cognovistis Dei gratiam.

7 Sicut & didicistis ex Epaphra, dilecto conservo nostro, qui est fidus pro vobis minister Christi:

8 Qui & declaravit nobis vestram per Spiritum charitatem:

9 Propterea & nos, ex quo die *id* audivimus, non desinimus pro vobis orare, & petere, ut impleamini agnitione voluntatis ejus cum omni sapientia & intelligentia spirituali.

10 Ut ambuletis, sicut Domino convenit, cui per omnia placeatis, omnis operis boni fructum proferentes, & crescentes in agnitione Dei.

11 Omni potentiâ potentes facti secundùm gloriosum robur ipsius, ad omnem tolerantiam, & animi lenitatem cum gaudio:

12 Gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit ad participandam sortem sanctorum in luce:

13 Qui, *inquam*, eripuit nos ex potestate tenebrarum, ac transtulit in regnum Filii sui dilecti.

14 In quo habemus redemtionem, per sanguinem ipsius, *id est*, remissionem peccatorum.

15 Qui est imago Dei invisibilis, & primogenitus omnis rei conditæ.

16 Nam per eum condita sunt omnia, quæ in cœlis sunt, & quæ in terra, visibilia, & invisibilia, sive throni, sive dominia, sive imperia, sive potestates, omnia, *inquam*, per eum, & ejus respectu condita sunt:

17 Estque ipse ante omnia, & omnia per eum consistunt.

18 Estque caput corporis, *id est*, Ecclesiæ, estque *etiam* principium, & primogenitus ex mortuis, ut inter omnes primas teneat.

19 Quoniam libuit *Patri*, ut omnis plenitudo in eo inhabitaret:

20 Et ut pace per sanguinem crucis ejus factâ, per eum reconciliaret omnia sibi, per eum, *inquam*, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis.

21 Itaque vos, quum essetis quondam abalienati, & hostes, mente operibus malis *intentâ*, nunc sanè reconciliavit.

22 In corpore illo carnis suæ, per mortem: ut sistat vos sanctos, & inculpatos, & irreprehensos in conspectu suo:

23 Siquidem permanetis in fide fundati, & stabiles, nec dimovemini à spe Evangelii, quod audîstis, *Evangelii, inquam*, prædicati omni creaturæ, quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus minister.

24 Qui nunc gaudeo de iis, quæ patior pro vobis, & reliquias afflictionum Christi vicissim expleo in carne mea, pro corpore ipsius, quod est Ecclesia:

25 Cujus *Ecclesiæ* factus sum minister ex dispensatione Dei, quæ data est mihi erga vos, ad implendum Dei sermonem:

26 *Nempe* mysterium illud, quod absconditum fuit à seculis, & ætatibus, nunc autem factum est manifestum sanctis ejus.

27 Quibus voluit Deus notum facere, quæ sint illæ divitiæ gloriosi hujus mysterii inter Gentes, qui est Christus inter vos, spes illa gloriæ:

28 Quem nos annunciamus, admonentes quosvis, & quosvis erudientes omni sapientiâ, ut quosvis sistamus perfectos in Christo Jesu.

29 Ad quod etiam enitor, decertans secundùm vim illam efficacem ipsius, agentem in me potenter.

CAP. II. *Vanitatis damnat quicquid extra Christum est: nominatim de circumcisione, ciborum abstinentia, & Angelorum cultu loquitur, unde constituit liberatos, qui cum Christo mortui sunt.*

Velim enim vos scire, quantum certamen sustineam pro vobis,& iis,qui *sunt* Laodiceæ, & quotquot non viderunt faciem meam in carne :

2 Ut consolationem accipiant eorum corda, ipsis charitate compactis, & omni opulentiâ plenè certioratæ intelligentiæ, ad cognitionem mysterii Dei,ac Patris,& Christi:

3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ, ac notitiæ absconditi.

4 Hoc autem *ideo* dico, ut ne quis vos falso ratiocinando fallat , sermonis probabilitate.

5 Etsi enim corpore absum,spiritu tamen sum vobiscum, gaudens, & cernens vestrum ordinem, & soliditatem vestræ in Christum fidei.

6 Sicut igitur accepistis Christum Jesum Dominum,*itâ* in eo ambulate :

7 Radicati , & superstructi in eo,ac confirmati fide , sicut edocti estis , exundantes eâ cum gratiarum actione.

8 Videte, ne quis sit, qui vos deprædetur per philosophiam,& inanem seductionem, secundùm traditionem hominum , secundùm elementa mundi , & non secundùm Christum.

9 Nam in eo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter:

10 Et estis in eo completi, qui est caput omnis imperii,ac potestatis :

11 In quo etiam circumcisi estis circumcisione, quæ fit sine manibus , corpore peccatis carnis exuto per circumcisionem Christi :

12 Ei consepulti per Baptismum , per quem etiam cum eo suscitati estis,per fidem efficacis illius virtutis Dei , qui suscitavit eum ex mortuis.

13 Vósque mortuos in offensis, & præputio carnis vestræ,cum eo vivificavit ; vobis condonatis omnibus offensis :

14 *Ac* deleto, quod adversùm nos *erat*,rituum chirographo : quod, *inquam*, erat nobis subcontrarium,*ipse* verò cruci affixum,è medio sustulit.

15 Et exspoliata imperia , ac potestates traduxit palàm,triumphatis illis per eam.

16 Ne quis igitur vos damnet ob cibum, vel potum, aut respectu festi,aut novilunii, aut Sabbathorum :

17 Quæ sunt umbra rerum futurarum , at corpus *est* Christi.

18 Nemo adversùm vos rectoris partes sibi ultrò sumat,in submissione animi,& religioso cultu Angelorum : pedem inferens in ea,quæ non vidit, *&* temere inflatus carnis suæ intelligentiâ.

19 Neque retinens caput , ex quo totum corpus per commissuras , & connexus suppeditatum, &compactum, augescit Dei augmento.

20 Itaque , si mortui cum Christo , *liberi* estis ab elementis mundi : quid ùt viventes in mundo,ritibus oneramini ?

21 Ne ederis , *ajunt isti* , neque gustâris , neque attigeris ?

22 Quæ omnia ipso usu corrumpuntur , *præscripta* ex præceptis , & doctrinis hominum :

23 Quæ rationem quidem habent sapientiæ in cultu voluntario , & submissione animi,& in eo,quòd corpori non parcant : nec *tamen* ullius sunt pretii,*quum* ad ea *spectent*, quibus farcitur caro.

CAP. III. *Iubet exuere veterem hominem cum suis affectibus , & novum induere cum suis virtutibus : instituitque œconomiam Christianam.*

Itaque,si resurrexistis cum Christo,superna quærite ,ubi Christus est, ad dexteram Dei sedens.

2 Superna curate,non terrestria.

3 Nam mortui estis , & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo :

4 Postquam autem Christus , vita *illa* nostra,manifestus factus fuerit,tum & vos cum eo patefietis gloriosi.

5 Mortificate igitur membra vestra terrestria,scortationem,impuritatem,mollitiem, cupiditatem malam , & avaritiam , quæ est idololatria.

6 Ob quæ venit ira Dei super homines contumaces :

7 Quibus in vitiis & vos ambulâstis quondam,quum in iis viveretis.

8 At nunc deponite etiam vos hæc omnia, iram,excandescentiam,malitiam,maledicentiam , verborum obscœnitatem ab ore vestro.

9 Ne mentimini alius adversùs alium, quum exuti sitis illo vetere homine cum factis ipsius :

10 Et induti sitis novo illo , qui renovatur in agnitionem congruentem imagini ejus,qui ipsum condidit.

11 Ubi non est Græcus , & Judæus , Circumcisio,& Præputium,Barbarus,& Scytha, servus,& liber : sed omnia,& in omnibus *est* Christus.

12 Induimini igitur, ùt electi Dei, sancti, & dilecti,visceribus miserationum,benignitate, animi submissione , lenitate, iræ cohibitione.

13 Sufferentes alii alios,& condonantes vobis mutuò,si quis adversùs aliquem habuerit querelam : sicut & Christus condonavit vobis,itâ & vos.

14 Super hæc autem omnia *induimini* charitate,quæ est connexus perfectionis.

15 Et pax Dei sit gubernatrix in cordibus vestris , ad quam etiam vocati estis in unum corpus : & grati estote.

16 Sermo Christi inhabitet in vobis copiosè cum omni sapientia , docendo, & admonendo vos mutuò psalmis , & hymnis, & cantionibus spiritualibus , cum gratia canendo in vestro corde Domino.

17 Et quicquid feceritis sermone, aut facto,in nomine Domini Jesu *id facite*, gratias agentes Deo,& Patri per eum.

18 Uxores,subjicite vos propriis viris, ùt convenit in Domino.

19 Viri , diligite uxores , & ne estote adversùs eas amarulenti.

20 Filii , auscultate parentibus in omnibus : hoc enim placet Domino.

21 Patres, ne irritate liberos vestros : ne despondeant animum.

22 Servi , auscultate per omnia dominis secundùm carnem,non obsequiis ad oculum exhibitis,ùt qui hominibus placere student, sed cum simplicitate cordis,timentes Deum.

23 Et

23 Et quicquid feceritis, ex animo præstate, tanquam Domino, & non hominibus:
24 Scientes vos à Domino recepturos mercedem hæreditatis. Nam Domino Christo servitis.
25 Qui verò injuriam intulerit, referet injuriam, quam intulerit, nec est personarum acceptio.

CAP. IV. *Ad generales exhortationes redit, commendationesque, & salutationes subjungit.*

DOmini, jus, & æquum servis præstate: ùt qui sciatis vos quoque habere Dominum in cœlis.
2 In precibus perdurate, invigilantes iis cum gratiarum actione.
3 Orantes simul etiam pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis, ut loquamur mysterium Christi, propter quod etiam sum vinctus.
4 Ut, *inquam*, illud manifestum faciam, sicut oportet me loqui.
5 Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatem redimentes.
6 Sermo vester semper cum gratia *sit* sale conditus, ut sciatis, quomodo oporteat vos unicuique respondere.
7 Res meas omnes vobis notas faciet Tychicus, dilectus frater, & fidus minister, ac conservus in Domino:
8 Quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscat res vestras, & corda vestra consoletur.
9 Cum Onesimo fido, & dilecto fratre, qui est ex vobis. Omnia *igitur* vobis nota facient, quæ hic aguntur.
10 Salutat vos Aristarchus, meus in captivitate socius, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis præcepta: si venerit ad vos, excipite eum.
11 Et Jesus, qui vocatur Justus: qui sunt ex circumcisione: hi soli *sunt* mihi adjutores in regno Dei, & fuêre mihi solatio.
12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi, semper precibus certans pro vobis, ut stetis perfecti, & completi in omni voluntate Dei.
13 Hoc enim de eo testor, eum multo vestrî studio ardere, & eorum, qui sunt Laodiceæ, & eorum, qui Hierapoli.
14 Salutat vos Lucas, medicus ille dilectus, & Demas.
15 Salutate fratres, qui sunt Laodiceæ, & Nympham, & Ecclesiam, quæ in domo illius est.
16 Et quum perlecta fuerit apud vos epistola, facite, ut etiam in Laodicensium Ecclesia recitetur: & ut scriptam Laodiceâ, vos quoque legatis.
17 Et dicite Archippo, Vide, ut ministerium, quod accepisti in Domino, impleas.
18 Salutatio, meâ manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia *sit* vobiscum. Amen.

Scripta est ad Colossenses Româ, per Tychicum, & Onesimum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD THESSALONICENSES PRIOR.

CAP. I. *Thessalonicenses Pauli, imò Domini ipsius imitatores effecti, idea sunt bonorum Christianorum.*

PAulus, & Silvanus, & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, *quæ est* in Deo Patre, Domino Jesu Christo. Gratia *sit* vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
2 Gratias agimus Deo semper de omnibus vobis, mentionem vestri facientes in precibus nostris:
3 Indesinenter commemorantes efficacem vestram fidem, & laboriosam charitatem, & patientem illam expectationem in Domino nostro Jesu Christo coram Deo, & Patre nostro,
4 Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem vestram.
5 Quoniam Evangelium nostrum constitit apud vos non sermone solùm, sed etiam potentiâ, & Spiritu sancto, & certioratione: sicut nôstis, quales fuerimus inter vos, vestrî causâ.
6 Et vos, imitatores nostri facti fuistis, & Domini, recepto sermone cum afflictione multa, cum gaudio Spiritûs sancti:
7 Adeò ut fueritis exemplaria omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaja.
8 A vobis enim non solùm personuit sermo Domini in Macedonia, & Achaja, verùm etiam in omnem locum fides vestra, quæ est in Deum, dimanavit, ut necesse non habeamus quicquam loqui.
9 Siquidem ipsi de nobis annunciant, qualem ingressum habuerimus ad vos, & quomodo converteritis vos ad Deum relictis idolis, ut serviretis Deo vivo, & vero:
10 Et exspectaretis Filium ejus è cœlis, quem suscitavit à mortuis, *nempe* Jesum, nos eruentem ab ira illa ventura.

CAP. II. *Speculum boni pastoris, & auditoris.*

NAm ipsi nôstis, fratres, ingressum nostrum ad vos non fuisse vanum:
2 Imò etiam *multa* priùs passi, & contumeliis affecti Philippis, sicut nôstis, libertate loquendi usi sumus in Deo nostro, ad annunciandum apud vos Evangelium Dei cum multo certamine.
3 Exhortatio enim nostra non fuit ex impostura, neque ex impuritate, neque cum dolo:
4 Sed sicut probati fuimus à Deo, *quibus* crederetur Evangelium, ità loquimur, non ùt hominibus placentes, sed Deo, exploranti corda nostra.
5 Nec enim unquam sermone assentatorio usi sumus, sicut nôstis, nec avaritiæ causâ quicquam prætexuimus: Deus testis est.
6 Neque ex hominibus quærentes gloriam, nec à vobis, nec ab aliis, quum possemus *vobis* oneri esse, ùt Apostoli Christi.

7 Sed fuimus mansueti in medio vestri, ut si nutrix foveret liberos suos.
8 Et ità cupidi vestri, gratum nobis erat impertiri vobis non solùm Evangelium Dei; sed etiam nostras ipsorum animas, quòd chari essetis nobis.
9 Meministis enim, fratres, laboris nostri, ac ærumnæ: nocte enim, ac die operando, ne cui vestrûm oneri essemus, prædicamus apud vos Evangelium Dei.
10 Vos testes *estis*, & Deus, quomodo sanctè, & justè, & inculpatè vobis, qui creditis, nos gesserimus.
11 Sicut nôstis, quomodo unumquemque vestrûm, tanquam pater liberos suos, hortabamur & consolabamur.
12 Et obtestabamur, ut ambularetis, sicut convenit Deo, vocanti vos ad suum regnum, ac gloriam.
13 Propterea etiam nos gratias agimus Deo sine intermissione, quòd acceptum de Deo sermonem, quem audistis ex nobis, exceperitis non ùt sermonem hominum, sed (sicut est verè) ùt Dei sermonem, qui etiam agit in vobis, qui creditis.
14 Vos enim, fratres, imitatores facti estis Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Judæa, in Christo Jesu, quippe qui eadem passi sitis, & vos à propriis tribulibus, prout & ipse à Judæis.
15 Qui etiam Dominum Jesum, & proprios Prophetas occiderunt, & nos exegerunt: neque Deo placent, & omnibus hominibus adversantur.
16 Prohibentes nos Gentibus loqui, ut serventur, ut semper compleant peccata sua: occupavit enim eos ira ad extremum usque.
17 Nos verò, fratres, orbati vobis ad temporis momentum, conspectu, non animo, eò ampliùs studuimus videre faciem vestram, cum multo desiderio.
18 Ideo voluimus venire ad vos (ego quidem Paulus) semel atque iterum, sed impedivit nos Satanas.
19 Nam quæ est nostra spes, aut gaudium, aut corona, de qua glorier? ànnon & vos in conspectu Domini nostri Jesu Christi, in ejus adventu?
20 Vos enim estis gloria nostra, & gaudium.

CAP. III. *Informatus à Timotheo de eorum fide, & dilectione, desiderat ipsos videre & precatur ipsis progressum.*

Quamobrem nos non ampliùs continentes, libuit nobis, ut soli Athenis derelinqueremur.
2 Misimúsque Timotheum, fratrem nostrum, & ministrum Dei, & adjutorem nostrum in Evangelio Christi, ad vos stabiliendos, & exhortandos super fide vestra:
3 Ut nemo conmoveatur ob afflictiones istas, ipsi enim nôstis ad id nos esse constitutos.
4 Etenim, quum apud vos essemus, prædicebamus vobis fore, ut affligeremur, quod & evenit, & nôstis.
5 Quamobrem & ego non ampliùs me continens misi *eum*, ut cognoscerem fidem vestram: *veritus*, ne quomodo tentâsset vos tentator ille, & inanis redditus esset labor noster.
6 Nuper autem, quum venisset Timotheus ad nos à vobis, & lætum nuncium nobis attulisset de fide, & charitate vestra, & quòd bonam nostri memoriam retineatis, semper expetentes nos videre, sicut nos quoque vos:
7 Propterea consolationem accepimus, fratres, ex vobis, in omni afflictione, & necessitate nostra, per vestram fidem:
8 Nunc enim vivimus, si vos perstatis in Domino.
9 Quam enim gratiarum actionem possumus Deo rependere de vobis, super omni gaudio, quo gaudemus propter vos coram Deo nostro.
10 Nocte, ac die magis ac magis rogantes, ut videamus vestram faciem, & quæ desunt fidei vestræ, suppleamus?
11 Ipse verò Deus, & Pater noster, & Dominus noster Jesus Christus dirigat viam nostram ad vos.
12 Faxit autem Dominus, ut auctiores sitis, & exundetis mutuâ inter vos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in vos:
13 Ut corda vestra inculpata stabiliat in sanctimonia coram Deo, & Patre nostro, in adventum Domini nostri Jesu Christi cum omnibus sanctis suis.

CAP. IV. *Sanctimoniam, & amorem fraternum sectandum. Propriis manibus operandum. Resurrectionem justorum solatio habendam.*

Quod reliquum est igitur, fratres, rogamus vos, & precamur per Dominum Jesum, ut sicut accepistis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, magis excellatis.
2 Nôstis enim, quæ mandata dederimus vobis per Dominum Jesum.
3 Nam hæc est voluntas Dei, *nempe* sanctificatio vestri, *id est*, ut abstineatis à scortatione:
4 Ut sciat vestrûm unusquisque suum vas possidere in sanctificatione, & honore:
5 Non in morbo cupiditatis, sicut Gentes, quæ non noverunt Deum.
6 Et, ut ne *quis* opprimat, & habeat quæstui in negotio fratrem suum, nam vindex est Dominus omnium istorum, sicut & antè diximus vobis, & asseveranter testificati sumus.
7 Non enim vocavit nos Deus ad impuritatem, sed ad sanctificationem.
8 Proinde, qui *hæc* aspernatur, non aspernatur hominem, sed Deum, qui etiam dedit nobis Spiritum suum sanctum.
9 Cæterùm de fraterno amore non necesse habetis, ut scribam vobis: ipsi námque divinitus docti estis, ut diligatis alii alios.
10 Nam & facitis hoc erga cunctos fratres, qui sunt in tota Macedonia: precamur autem vos, fratres, ut potiùs excellatis:
11 Et ambitiose contendatis quieti esse, & res vestras agere, ac operari propriis manibus vestris, sicut vobis mandavimus:
12 Ut vos geratis decenter erga extraneos, & nullius indigeatis.
13 Nolim autem vos in ignorantia versari, fratres, quod ad eos attinet, qui obdormierunt, ut ne contristemini, sicut & reliqui, qui spem non habent:
14 Nam si credimus Jesum mortuum esse,

& resurrexisse, ità etiam Deus eos, qui obdormierunt in Jesu, adducet cum eo.
15 Hoc enim vobis dicimus verbis Domini, fore, ut nos vivi, qui reliqui erimus in adventu Domini, non præveniamus eos, qui obdormierunt.
16 Nam ipse Dominus cum hortationis clamore, cum voce Archangeli, & cum Dei tuba descendet è cœlo: & qui mortui fuerint in Christo, resurgent primùm.
17 Deinde nos vivi, qui reliqui erimus, rapiemur simul cum eis in nubes, in occursum Domini in aëra: & ità semper cum Domino erimus.
18 Itaque consolamini alii alios istis sermonibus.

CAP. V. *Modus legitimæ præparationis ad novissimum diem.*

Porrò de temporibus, & opportunitatibus, fratres, non est necesse, ut vobis scribatur.
2 Ipsi enim penitus scitis, diem illum Domini, ùt fur nocte *venit*, ità venturum esse.
3 Quum enim dicent, Pax *est*, & securitas: tunc repentinum eis instat exitium, sicuti dolor partus mulieri gravidæ, & nequaquam effugient.
4 At vos, fratres, non estis in tenebris, ut dies ille vos, tanquam fur, deprehendat.
5 Omnes vos filii lucis estis, ac filii diei: non sumus *filii* noctis, neque tenebrarum.
6 Nempe igitur, ne dormiamus ùt reliqui, sed vigilemus, & sobrii simus.
7 Nam, qui dormiunt, noctu dormiunt: & qui inebriantur, noctu sunt ebrii.
8 At nos, qui sumus diei, sobrii simus, induti thorace fidei, & charitatis: & pro galeâ, spe salutis.
9 Nam non constituit nos Deus ad iram, sed ad salutem obtinendam per Dominum nostrum Jesum Christum,
10 Qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum eo vivamus.
11 Quapropter adhortamini alii alios, & ædificate singuli singulos, sicut & facitis.
12 Rogamus autem vos, fratres, ut agnoscatis eos, qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & admonent vos:
13 Et eos supra modum charos ducatis, propter opus ipsorum. Pacem colite inter vos mutuò.
14 Precamur autem vos, fratres, admonete inordinatos, consolamini eos, qui pusillo animo sunt: sublevate infirmos, iram cohibete erga omnes.
15 Videte, ne quis malum pro malo cuipiam reddat, sed beneficentiam semper sectamini, tum inter vos mutuò, tum erga omnes.
16 Semper gaudete:
17 Sine intermissione orate.
18 In omnibus gratias agite: hæc enim est voluntas Dei per Christum Jesum erga vos.
19 Spiritum ne extinguite:
20 Prophetias ne pro nihilo habete:
21 Omnia explorate: quod bonum fuerit, retinete.
22 Ab omni specie mali abstinete.
23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos totos: & integer vester spiritus, & anima, & corpus inculpatè, in adventum Domini nostri Jesu Christi conserventur.
24 Fidelis *est*, qui vocavit vos, qui etiam *id* efficiet.
25 Fratres, orate pro nobis.
26 Salutate fratres omnes cum osculo sancto.
27 Adjuro vos per Dominum, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus.
28 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

Ad Thessalonicenses prior scripta fuit Athenis.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD THESSALONICENSES. POSTERIOR.

CAP. I. *Afflictiones piorum in adventu Christi compensandas.*

Paulus, & Silvanus, & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, *quæ est* in Deo, Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
2 Gratia *sit* vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo:
3 Gratias agere debemus Deo semper de vobis, fratres, ùt par est, quòd vehementer augescat fides vestra, & abundet mutua uniuscujusque omnium vestrûm charitas:
4 Adeò ut nos ipsi de vobis gloriemur apud Ecclesias Dei, *id est*, super tolerantiâ vestrâ, & fide in omnibus persecutionibus vestris, & afflictionibus, quas sufferetis:
5 *Quæ* res indicium est justi judicii Dei, ut digni habeamini regno Dei, pro quo etiam *ista* patimini:
6 Si quidem justum est apud Deum, vicissim reddere iis, qui affligunt vos, afflictionem:
7 Vobis verò, qui affligimini, relaxationem nobiscum, in revelatione Domini Jesu de cœlo, cum Angelis suis potentibus,
8 Cum igne flammante, infligens ultionem iis, qui Deum nesciunt, neque auscultant Evangelio Domini nostri Jesu Christi:
9 Qui pœnam pendent æterni exitii, *expulsi* à facie Domini, & gloria virium ipsius:
10 Quum venerit, ut glorificetur in sanctis suis: & admirandus fiat in credentibus omnibus, (quòd fides habita fuerit testimonio nostro apud vos) in die illo.
11 Cujus etiam rei gratiâ oramus semper pro vobis, ut vos dignetur istâ vocatione Deus noster, & compleat omnem *suæ* bonitatis gratuitam benevolentiam, & opus fidei potenter.
12 Ut glorificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, & vos in eo, & gratia Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAP. II. *Vaticinium de Antichristi natali, progressu, revelatione, & abolitione.*

Rogamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostrâ ad eum aggregationem.
2 Ne citò à mente dimoveamini, neque

terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam, tanquam per nos *scriptam*, quasi instet dies ille Christi.

3 Ne quis vos seducat ullo modo. Non enim *adveniet dies* Christi, quin venerit defectio prius, & revelatus fuerit homo ille peccati, filius, *inquam*, ille perditionis.

4 Sese opponens ille, & efferens supra quicquid dicitur Deus, aut numen, adeo ut in templo Dei, tanquam Deus, sedeat, præ se ferens se esse Deum.

5 Annon meministis me, quum adhuc essem apud vos, hoc dixisse vobis?

6 Nunc verò quid *eum* retineat, nôstis, ut is suo præstituto tempore reveletur.

7 Jam enim peragitur mysterium impietatis hujus: tantùm, qui nunc obstat, *obstabit* usquedum è medio sublatus fuerit.

8 Et tunc revelabitur sceleratus ille, quem Dominus absumet spiritu oris sui, & illustri adventu suo abolebit:

9 *Illum, inquam*, cujus adventus est ex illa vi efficaci satanæ, cum omni potentia, & signis, ac prodigiis mendacibus:

10 Et cum omni seductione injustitiæ in iis, qui pereunt: propterea quòd amorem veritatis non receperunt, ut salvi fierent.

11 Ideo igitur mittet eis Deus efficaciam erroris, ut credant mendacio:

12 Ut damnentur omnes, qui non crediderint veritati, sed acquieverint in injustitia.

13 Nos autem debemus gratias agere Deo semper de vobis, fratres dilecti à Domino, quòd elegerit vos Deus ab initio ad salutem per sanctificationem Spiritus, & fidem habitam veritati:

14 Quò vocavit vos per Evangelium nostrum, ad acquirendam gloriam Domini nostri Jesu Christi.

15 Nempe igitur, fratres, perstate, & retinete traditam doctrinam, quam edocti estis, & per sermonem, & per epistolam nostram.

16 Ipse verò Dominus noster Jesus Christus, & Deus, ac Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam per gratiam.

17 Consoletur vestra corda, & stabiliat vos in omni sermone, & opere bono.

CAP. III. *Precandum esse, & à vita inordinata, & otiosa cavendum.*

Quod reliquum est, orate, fratres, pro nobis, ut sermo Domini currat, & glorificetur sicut & apud vos:

2 Et ut eripiamur à protervis, ac sceleratis hominibus: non enim omnium est fides.

3 Sed fidelis est Dominus, qui stabiliet vos, & custodiet ab illo improbo.

4 Confidimus autem in Domino de vobis, vos, quæ mandamus vobis, & facere, & facturos esse.

5 Dominus verò dirigat vestra corda ad Dei charitatem, & Christi patientem exspectationem.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subducatis vos ab omni fratre, qui inordinatè ambulat, & non ex tradita doctrina, quam accepit à nobis.

7 Nam ipsi scitis, quomodo oporteat nos imitari: quoniam non inordinatè nos gessimus inter vos.

8 Neque gratis panem edimus *acceptum* à quoquam: sed cum labore, & ærumna noctu, diéque operantes, ne cui vestrûm oneri essemus.

9 Non quòd nobis *id* non liceat: sed ut nosmet ipsos pro exemplari præbeamus vobis ad nos imitandos.

10 Etenim, quum essemus apud vos, hoc demandabamus vobis: quod si quis nolit operari, etiam non edito.

11 Audivimus enim quosdam ambulare inter vos inordinatè, nihil agentes, sed inaniter satagentes.

12 Iis autem, qui sunt istiusmodi, mandamus, & precamur per Dominum nostrum Jesum Christum, ut cum quiete operantes, suo pane vescantur.

13 Vos autem, fratres, ne segnescite in benefaciendo.

14 Quòd si quis non auscultat nostro per epistolam sermoni, hunc notate; & ne commercium habete cum eo, ut erubescat.

15 Neque ùt inimicum ducite, sed admonete ùt fratrem.

16 Ipse autem Dominus pacis semper det vobis pacem omni modo. Dominus *sit* cum omnibus vobis.

17 Salutatio, meâ manu Pauli, quod est signum in omni epistola, ità scribo.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Thessalonicenses posterior missa fuit Athenis.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TIMOTHEUM. PRIOR.

CAP. I. *Ad quid præcipuè Doctori attendendum: Quibus ponatur lex. Ad quid Christus venerit, & quomodo militandum.*

Paulus Apostolus Jesu Christi, ex imperio Dei Servatoris nostri, & Domini Jesu Christi, spei nostræ,

2 Timotheo, germano filio in fide: Gratia *sit tibi*, misericordia, & pax à Deo Patre nostro, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Sicut te sum precatus, ut permaneres Ephesi, quum proficiscerer in Macedoniam, *vide*, ut denuncies quibusdam, ne diversam doctrinam doceant:

4 Nec attendant *animum* fabulis, & genealogiis, nunquam finiendis, quæ potiùs quæstiones præbent, quàm ædificationem Dei, quæ est per fidem.

5 Porro finis mandati est charitas ex mundo corde, & conscientiâ bonâ, & fide minimè simulatâ.

6 A quibus nonnulli ùt à scopo aberrantes, diverterunt ad vaniloquentiam:

7 Volentes esse legis doctores, quum non intelligant, quæ loquuntur, nec ea, de quibus asseverant.

8 Scimus autem bonam esse legem, si quis eâ legitimè utatur.

9 Hoc sciens, *nempe* legem justo positam

non

non esse, sed sceleratis, & subjici nesciis, impiis, & peccatoribus, nefariis, & profanis, parricidis, & matricidis, homicidis.

10 Scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, perjuris, & si quid aliud est, quod sanæ doctrinæ sit oppositum.

11 *Quæ est* secundùm gloriosum Evangelium beati Dei, quod concreditum est mihi.

12 Gratiam igitur illi habeo, qui corroboravit me, *id est*, Christo Jesu Domino nostro: quòd me fidum duxerit, ùt qui *me* in ministerio constituerit:

13 Qui priùs eram blasphemus, & persequutor, & contumeliosus: sed mei misertus est. Nam ignorans *id* faciebam; *nempe* fidei expers.

14 Superabundavit autem gratia illa Domini nostri cum fide, & dilectione in Christo Jesu.

15 Certus *est hic* sermo, & dignus modis omnibus, qui recipiatur: Christum Jesum venisse in mundum, ut peccatores servaret, quorum primus sum ego.

16 Verùm ideo misertus est mei, ut in me primo ostenderet Jesus Christus omnem clementiam, ut essem exemplar credituris in eum ad vitam æternam.

17 Regi autem æterno, incorruptibili, invisibili, soli sapienti Deo honor *sit*, & gloria in secula seculorum. Amen.

18 Hoc mandatum commendo tibi, fili Timothee, *nempe* ut secundùm prægressas de te prophetias, milites per eas bonam illam militiam:

19 Retinens fidem, & bonam conscientiam: quâ expulsâ, nonnulli naufragium fidei fecerunt.

20 Ex quibus est Hymenæus, & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut castigati discerent non blasphemare.

CAP. II. *Cur pro omnibus, & quomodo precandum. Ad mulieres instructio.*

ADhortor igitur ante omnia, ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro quibusvis hominibus:

2 Pro Regibus, & quibusvis in eminentia constitutis: ut tranquillam, ac quietam vitam degamus cum omni pietate, & veneratione.

3 Nam hoc bonum est, & acceptum in conspectu Servatoris nostri Dei.

4 Qui quosvis homines vult servari, & ad agnitionem veritatis venire.

5 Unus enim *est* Deus, unus etiam mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus:

6 Qui sese ipse dedit redemtionis pretium pro quibusvis, *Christus, inquam*, testimonium illud præstitutis suis temporibus *destinatum*.

7 Cujus constitutus sum ego præco, & Apostolus, (veritatem dico, per Christum, non mentior,) doctor, *inquam*, Gentium cum fide, ac veritate.

8 Volo igitur viros orare in quovis loco, puras manus attollentes absque ira, & disceptatione.

9 Itidem & mulieres amictu honesto, cum verecundia, & modestia ornare sese, non cincinnis, vel auro, vel margaritis, vel pretioso vestitu:

10 Sed (quod decet mulieres pietatem in Deum spondentes) operibus bonis.

11 Mulier cum silentio discito cum omni submissione.

12 Mulieri enim docere non permitto, neque auctoritatem usurpare in virum, sed *mando* ut sit in silentio.

13 Adamus enim prior formatus est, deinde Eva.

14 Et Adamus non fuit seductus: sed mulier seducta, causa transgressionis fuit.

15 Servabitur tamen liberos gignendo, si manserit in fide, ac charitate, & sanctificatione cum modestia.

CAP. III. *Idea Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, & quid Ecclesia, quæve mysteria pietatis.*

CErtus *est hic* sermo, Si quis episcopatum desiderat, præclarum opus desiderat.

2 Oportet igitur Episcopum irreprehensum esse, unius uxoris virum, vigilantem, temperantem, compositum, hospitalem, aptum ad docendum:

3 Non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem, sed æquum, alienum à pugnis, alienum ab avaritia:

4 *Qui* suæ domui bene præsit, qui liberos habeat subditos cum omni honestate:

5 (Nam si quis propriæ domui præesse nescit, quomodo Ecclesiam Dei curabit?)

6 Non novitium, ne inflatus in criminationem incidat diaboli.

7 Oportet autem eum etiam bonum habere testimonium ab extraneis: ne in probrum incidat, & laqueum diaboli.

8 Diaconos itidem venerandos, non bilingues, non multo vino addictos, non turpem quæstum facientes.

9 Tenentes mysterium fidei in munda conscientia.

10 Atque hi etiam explorentur priùs, deinde ministrent, si sint inculpati.

11 Uxores itidem *eorum oportet esse* venerandas, non calumniatrices, sobrias, fidas in omnibus.

12 Diaconi sint unius uxoris mariti, qui liberis bene præsint, & propriis domibus.

13 Nam, qui bene ministraverint gradum sibi bonum acquirunt, & multam loquendi libertatem per fidem, quæ *est* in Christo Jesu.

14 Hæc tibi scribo, sperans fore, ut mox ad te veniam:

15 Quòd si tardâro, ut nôris quomodo oporteat in domo Dei versari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna, & stabilimentum veritatis.

16 Et sine dubio magnum est pietatis mysterium: Deus conspicuus factus est in carne, justificatus est in spiritu, conspectus est ab Angelis, prædicatus est Gentibus, fides illi habita est in mundo, sursum receptus est in gloriam.

CAP. IV. *Prædicit ultimorum temporum hypocrisin, & heterodoxiam; suadetque studium pietatis, & sanctarum literarum.*

SPiritus autem disertè dicit fore, ut posterioribus præstitutis temporibus desci-

ſcant quidam à fide, attenti ſpiritibus deceptoribus, ac doctrinis dæmoniorum.

2 Per hypocriſin falſiloquorum, quorum conſcientia cauterio reſecta eſt.

3 Prohibentium contrahere matrimonium, *jubentium* abſtinere à cibis, quos Deus condidit ad participandum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui nôrunt veritatem.

4 Nam quicquid condidit Deus, bonum *eſt*: nec quicquam rejiciendum *eſt*, ſi cum gratiarum actione ſumatur.

5 Sanctificatur enim per verbum Dei, & preces.

6 Hoc ſi ſubjeceris fratribus, bonus eris miniſter Jeſu Chriſti, innutritus in ſermonibus fidei, & præclaræ doctrinæ, quam aſſectatus es.

7 Cæterùm profanas, & aniles fabulas averſare: ſed exerce te ipſum ad pietatem.

8 Nam corporalis exercitatio ad pauca utilis eſt; at pietas ad omnia utilis eſt, ùt quæ promiſſionem habeat vitæ præſentis, ac futuræ.

9 Certus *eſt* hic ſermo, & omnibus modis dignus, qui recipiatur.

10 Nam idcirco etiam fatigamur, & conviciis afficimur, quòd ſperemus in Deo vivo, qui eſt conſervator omnium hominum, maximè *verò* fidelium.

11 Hæc denuncia, & doce.

12 Nemo tuam juventutem contemnat, ſed eſto exemplar fidelium in ſermone, in converſatione, in charitate, in ſpiritu, in fide, in caſtitate.

13 Interim dum venio, intentus eſto lectioni, exhortationi doctrinæ.

14 Ne negligito donum, quod in te eſt, quod datum eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum preſbyterii.

15 Hæc meditare, in his eſto: ut tuus profectus manifeſtus ſit inter omnes.

16 Intentus eſto tibi ipſi, & doctrinæ: *&* permane in iſtis, id enim ſi feceris, & te ipſum ſervabis, & eos, qui te audierint.

CAP. V. *De modo quemque decenter exhortandi. De viduis. De Presbyteris, & impoſitione manuum.*

Seniorem ne increpato, ſed hortare ùt patrem: juniores, ùt fratres:

2 Mulieres natu grandiores, ùt matres: juniores, ùt ſorores, cum omni caſtitate.

3 Viduas honora, quæ verè viduæ ſunt.

4 Quòd ſi qua vidua liberos, aut nepotes habet, diſcant priùs *in* propriam domum pietatem exercere, & vicem rependere parentibus, hoc enim eſt honeſtum, & acceptum in conſpectu Dei.

5 Porrò quæ verè vidua eſt, ac ſola relicta, ſperat in Deo, & permanet in deprecationibus, & precibus nocte, ac die.

6 At quæ laſcivit, *ea* vivens mortua eſt.

7 Hæc igitur denunciato, ut ſint irreprehenſæ.

8 Quòd ſi quis ſuis, & maximè domeſticis non providet, fidem abnegavit, & eſt infideli deterior.

9 Vidua allegator non minor annis ſexaginta, quæ fuerit unius viri uxor:

10 In operibus bonis bono teſtimonio ornata: ſi liberos educavit, ſi fuit hoſpitalis, ſi ſanctorum pedes lavit, ſi afflictis ſubvenit, ſi omne bonum opus eſt aſſiduè ſectata.

11 Porrò juniores viduas rejice: poſtquam enim laſcivierunt adverſùs Chriſtum, nubere volunt.

12 Damnandæ, quòd primam fidem irritam fecerint.

13 Simul autem etiam otioſæ *eſſe* diſcunt, circumeuntes domos: imò non ſolùm otioſæ, ſed etiam nugaces, & curioſæ, garrientes, quæ non oportet.

14 Velim igitur juniores nubere, liberos gignere, domum adminiſtrare, nullam occaſionem dare adverſario ad conviciandum.

15 Jam enim nonnullæ deflexerunt, ſequutæ Satanam.

16 Quòd ſi quis fidelis, aut ſi qua fidelis habet viduas, ei ſuppeditato, quantum ſufficit, & non onerator Eccleſia, ut iis, quæ verè viduæ ſunt, ſubveniat.

17 Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habentor: maximè qui laborant in ſermone, & doctrina.

18 Dicit enim Scriptura: Bovi trituranti non obligabis os, &: Dignus eſt operarius mercede ſua.

19 Adverſus presbyterum accuſationem ne recipito, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus.

20 Eos, qui peccant, in conſpectu omnium argue, ut & reliqui metuant.

21 Obteſtor in conſpectu Dei, & Domini Jeſu Chriſti, & electorum Angelorum, ut hæc obſerves ſine præjudicio, nihil faciens in alteram partem inclinando.

22 Manus citò ne cui imponito, neque communicato peccatis alienis, temetipſum caſtum conſerva.

23 Ne ampliùs eſto abſtemius: ſed vino pauculo utere, propter ſtomachum tuum, & crebras tuas infirmitates.

24 Quorundam hominum peccata antè manifeſta ſunt, præeuntia damnationi: quoſdam verò ſubſequuntur.

25 Itidem & bona opera antè manifeſta ſunt: & ea, quæ ſecus habent, occultari non poſſunt.

CAP. VI. *Officium ſervi, pietatis αὐτάρκεια, & avaritiæ mala indicantur.*

Quicunque ſub jugo ſunt ſervi, ſuos dominos omni honore dignos ducunto, ne Dei nomen, & doctrina blaſphemetur.

2 Qui verò fideles habent dominos, ne *eos* contemnant, quòd fratres ſint: ſed eò magis inſerviant, quòd fideles ſint, ac dilecti, qui beneficentiam illam itidem capeſſunt. Hæc doce, & exhortare.

3 Siquis diverſam docet doctrinam, neque accedit ſanis ſermonibus Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ei, quæ ſecundùm pietatem eſt, doctrinæ.

4 *Is* inflatus eſt, nihil ſciens, ſed inſaniens, circa quæſtiones, ac pugnas de verbis: ex quibus naſcitur invidia, lis maledicentiæ, ſuſpiciones malæ.

5 Perverſæ exercitationes hominum, mente corruptorum, & qui privati ſunt veritate

ritate,& quæstui habent pietatem : abscede ab eis,qui ejusmodi sunt.

6 Est autem quæstus magnus pietas cum animo sua sorte contento.

7 Nihil enim intulimus in mundum, videlicet nec efferre quicquam possumus.

8 Sed habentes alimenta,& quibus tegamur,hæc nobis satis erunt.

9 Qui verò volunt ditescere, incidunt in tentationem, & laqueum, & cupiditates multas amentes, & damnosas, quæ demergunt homines in exitium,& perniciem.

10 Siquidem radix omnium malorum est amor pecuniæ: quam quidam dum appetunt, aberrârunt à fide, & se ipsos undiquaque transfixerunt doloribus multis.

11 Tu vero, ô homo Dei,ista fuge : sectare autem justitiam, pietatem, fidem,charitatem,tolerantiam,lenitatem.

12 Decerta præclarum illud certamen fidei: apprehende vitam æternam,ad quam & vocatus es, & professus præclaram illam professionem in conspectu multorum testium.

13 Mando tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Jesu Christo, qui testatam fecit coram Pontio Pilato præclaram illam professionem :

14 Ut observes hanc præceptionem incontaminatus, & irreprehensus, usque ad illustrem illum adventum Domini nostri Jesu Christi :

15 Quem præstitutis temporibus ostendit ille beatus, & solus Princeps, Rex ille regum,& Dominus dominorum :

16 Qui solus habet immortalitatem,lucem habitans inaccessam,quem vidit nemo hominum, neque videre potest : cui honor,& robur æternum. Amen.

17 Iis, qui divites sunt in hoc seculo, denuncia, ne efferantur animo , neque spem ponant in divitiis incertis, sed in illo Deo vivo, qui præbet nobis omnia copiosè ad fruendum.

18 Ut sint benefici, ut divites sint operibus bonis, faciles ad impertiendum, faciles convictûs :

19 Congerentes sibi pro thesauro fundamentum bonum in posterum, ut apprehendant æternam illam vitam.

20 Timothee,depositum custodi,& aversare profanos illos,de rebus inanibus clamores, & oppositiones falsò nominatæ notitiæ :

21 Quam nonnulli præ se ferentes,circa fidem aberrârunt à scopo. Gratia sit tecum. Amen.

Ad Timotheum prior missa fuit Laodiceâ, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TIMOTHEUM POSTERIOR.

CAP. I. *Donum exsuscitandum. Hypotyposis sanorum verborum servanda, & strenuitas in officio adhibenda.*

PAulus, Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, secundùm promissionem vitæ, quæ est in Christo Jesu.

2 Timotheo,dilecto filio sit gratia,misericordia, pax à Deo patre,& Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratiam habeo Deo,quem colo à majoribus cum munda conscientia, prout continuam tui memoriam teneo in deprecationibus meis nocte,ac die :

4 Expetens te videre,memor tuarum lacrymarum,ut gaudio replear :

5 Memoriâ repetens eam,quæ in te est, minimè simulatam fidem,quæ habitavit priùs in avia tua Loide,& matre tua Eunica : persuasus sum autem,quòd in te quoque.

6 Quam ob causam in memoriam revoco tibi,ut exsuscites donum Dei,quod est in te per impositionem manuum mearum.

7 Non enim dedit nobis Deus spiritum formidinis,sed roboris,& charitatis,& sanitatis animi.

8 Ne igitur te pudeat testimonii Domini nostri,neque te pudeat mei,qui sum vinctus ipsius : sed esto particeps afflictionum Evangelii ex potentia Dei :

9 Qui servavit nos, & vocavit vocatione sanctâ : non ex operibus nostris , sed ex suo proposito,& gratia,quæ data quidem est nobis inChristo Jesu ante tempora seculorum :

10 Sed facta nunc est manifesta per illustrem illum adventum Servatoris nostri Jesu Christi, qui & mortem abolevit,& vitam,ac incorruptibilitatem in lucem produxit,per Evangelium.

11 Cujus causâ constitutus sum ego præco,& Apostolus,ac doctor Gentium.

12 Quam ob causam & hæc patior ; sed non pudefio : novi enim,cui crediderim,& mihi persuasum est , eum posse depositum meum in illum diem custodire.

13 Expressam formam teneto sanorum sermonum, quos à me audisti, cum fide, & charitate,quæ est in Christo Jesu.

14 Præclarum illud depositum custodi per Spiritum sanctum,qui inhabitat in nobis.

15 Nôsti hoc, quod se averterint à me omnes , qui sunt in Asia : ex quibus est Phygellus,& Hermogenes.

16 Præstet misericordiam Dominus Onesiphori familiæ : quoniam sæpe me recreavit,& catenam meam non erubuit.

17 Imò quum esset Romæ , studiosissimè quæsivit me,& invenit.

18 Det ei Dominus, ut inveniat misericordiam apud Dominum in die illo : quàm multa etiam Ephesi subministrârit , tu optimè nôsti.

CAP. II. *Sumtâ à militibus,& agricolâ similitudine ad tolerantiam exhortatur, & monet Timotheum,ut posthabitis clamoribus leniter,& mansuetè aget.*

TU igitur , fili mi , corroborator per gratiam,quæ est in Christo Jesu :

2 Et quæ audisti à me inter multos testes, hæc committe fidis hominibus,qui sint idonei ad alios quoque docendos.

3 Tu igitur tolerans esto afflictionum, ut bonus miles Jesu Christi.

4 Nemo,qui militat,implicatur hujus vitæ negotiis,ut ei placeat,à quo delectus est miles.

5 Quòd si certet etiam aliquis ; non coronа-

ronatur,nisi legitimè certaverit.

6 Agricolam oportet priùs laborando fructus percipere.

7 Perpende, quæ dico. Det igitur tibi Dominus intelligentiam in omnibus.

8 Memento Jesum Christum suscitatum fuisse ex mortuis, *factum* ex semine Davidis,secundùm Evangelium meum:

9 In quo vexor usque ad vincula ùt facinorosus: sed sermo Dei non est vinctus.

10 Ideo omnia tolero propter electos, ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Jesu,cum gloria æterna.

11 Certus *est hic* sermo, nam si cum eo mortui sumus,cum *eo* etiam vivemus:

12 Si substiterimus, etiam conregnabimus: si abnegamus,& ille abnegabit nos.

13 Si infidi sumus,ille *tamen* fidus manet, negare se ipsum non potest.

14 Hæc suggere, obtestans in conspectu Domini,ne de verbis pugnent,quod nullam adfert utilitatem,*imò* auditores subvertit.

15 Stude te ipsum probatum sistere Deo, operarium qui non erubescat, *&* qui rectè sermonem veritatis secet.

16 Profanos autem illos, de rebus inanibus clamores cohibe: ad majorem enim procedunt impietatem.

17 Et sermo eorum depascet ùt gangræna: ex quibus est Hymenæus,& Philetus:

18 Qui circa veritatem aberrârunt à scopo, dicentes, resurrectionem jam esse factam: & subvertunt quorundam fidem.

19 Solidum tamen fundamentum Dei stat, habens sigillum hoc: Novit Dominus eos, qui sunt sui: &: Abscedat ab injustitia, quisquis nominat nomen Christi.

20 Cæterùm in magna domo non tantùm sunt vasa aurea,& argentea,sed etiam lignea, ac testacea: & alia quidem ad decus, alia verò ad dedecus.

21 Si quis igitur sese ab his expurgârit, erit vas ad decus, sanctificatum, & accommodum usibus Domini, *&* ad omne opus bonum comparatum:

22 Juveniles autem cupiditates fuge: sed sectare justitiam, fidem, charitatem, pacem cum iis, qui invocant Christum ex mundo corde.

23 Stultas autem,& ineruditas illas quæstiones aversare,sciens eas gignere pugnas.

24 Servum autem Domini non oportet pugnare, sed mansuetum esse erga omnes, aptum ad docendum,tolerantem malos;

25 Cum lenitate erudientem eos,qui contrario animo sunt affecti: *experturum* num aliquando daturus sit eis Deus resipiscentiam ad agnitionem veritatis:

26 Et sanitate mentis receptâ *evasuri* ex diaboli laqueo, ab eo captivi facti, ad ipsius libitum.

CAP. III. *Prophetia de Novissimo tempore. Auctor,usúsque S. Literarum.*

Illud autem scito,fore,ut extremis diebus instent tempora molesta.

2 Erunt enim homines suî amantes,avari, gloriosi, superbi, maledici, parentibus non obsequentes,ingrati,prophani.

3 Charitatis expertes, implacabiles, calumniatores,intemperantes,immites,minimè amantes bonorum.

4 Proditores,præcipites,inflati,voluptatum amantes potiùs,quàm amantes Dei:

5 Habentes formam pietatis,sed qui vim ejus abnegârint: istos igitur aversare.

6 Ex his enim sunt isti, qui irrepunt in familias,& captivas ducunt mulierculas,cumulatas peccatis,actas cupiditatibus variis:

7 Semper discentes,sed quæ nunquam ad cognitionem veritatis venire possint.

8 Quemadmodum autem Jannes, & Jambres obstiterunt Mosi, ità & hi obsistunt veritati: homines mente corrupti, rejectanei circa fidem.

9 Sed non procedent ampliùs: nam amentia istorum evidens erit omnibus, ùt & illorum fuit.

10 Tu verò assequutus es doctrinam meam, vitæ meæ rationem, propositum, fidem,iræ cohibitionem,charitatem,tolerantiam.

11 Persequutiones,perpessiones,quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconii, Lystris: quas persequutiones sustinuerim: sed ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Sed & omnes,qui volunt piè vivere in Christo Jesu,persequutionem patientur.

13 Improbi autem homines, & impostores procedent in pejus,tum seducentes,tum seducti.

14 At tu maneto in iis, quæ didicisti, & quæ tibi concredita sunt, sciens, à quo didiceris:

15 Teque à puero sacras literas novisse, quæ te possunt sapientem reddere ad salutem per fidem,quæ est in Christo Jesu.

16 Tota Scriptura divinitus *est* inspirata, & utilis ad doctrinam,ad redargutionem,ad correctionem,ad disciplinam in justitia:

17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfectè instructus.

CAP. IV. *Officium pastoris Ecclesiæ. Cantus Pauli cygneus: multa passus, & dei electus ab omnibus,liberatur à Domino.*

Obtestor te igitur ego in conspectu Dei,& Domini Jesu Christi,qui judicaturus est vivos, & mortuos in illustri illo suo adventu,& regno suo:

2 Prædica sermonem illum, insta tempestivè,intempestivè: argue,objurga: exhortare cum omni lenitate,& doctrina.

3 Nam erit tempus, quum sanam doctrinam non sufferent: sed auribus prurientes, ipsi sibi secundùm suas illas peculiares cupiditates coacervabunt doctores:

4 Et à veritate quidem aures avertent,ad fabulas verò divertent.

5 At tu vigila in omnibus, tolerans esto afflictionum, opus perage Evangelistæ, ministerii tui plenam fidem facito.

6 Nam ego jam libor, & præstitutum tempus meæ dimissionis instat.

7 Certamen illud præclarum decertavi, cursum peregi,fidem servavi.

8 Quod reliquum est,reposita est mihi justitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, justus ille judex: non solùm autem mihi, sed & omnibus,qui expetiverint illustrem illum ipsius adventum.

9 Stude mox ad me venire.

10 Nam Demas me deseruit,amore inductus præsentis seculi, & profectus est Thessaloni-

salonicam: Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam:

11 Lucas mecum est solus. Marcum assumtum adduc tecum: est enim mihi perutilis ad ministerium.

12 Porrò Tychicum misi Ephesum.

13 Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, adfer quum venies, & libros, maximè membranas.

14 Alexander, faber ærarius multa mala mihi exhibuit: reddat ei Dominus secundùm facta ipsius.

15 Quem, & tu cave: vehementer enim obstitit sermonibus nostris.

16 In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt: utinam ne hoc illis imputetur.

17 Sed Dominus mihi adfuit, & corroboravit me: ut per me certioraretur præconium, quod audirent omnes Gentes: & ereptus fui ex ore leonis.

18 Et eripiet me Dominus ob omni opere malo, servabitque regno suo cœlesti: cui gloria in secula seculorum. Amen.

19 Saluta Priscam, & Aquilam, & Onesiphori familiam.

20 Erastus mansit Corinthi: Trophimum autem reliqui Mileti infirmum.

21 Stude venire ante hiemem. Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus *sit* cum spiritu tuo. Gratia *sit* vobiscum. Amen.

Scripta est Româ posterior ad Timotheum, qui primus Ephesi ordinatus fuit Episcopus, quum Paulus iterum sisteretur Cæsari Neroni.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TITUM.

CAP. I. *Quales Episcopos, & Presbyteros ordinare debeat, & de quibus Cretenses monendi.*

PAulus, servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundùm fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ est secundùm pietatem.

2 Ad spem vitæ æternæ, quam promisetat Deus ille mentiri nescius, ante tempora seculorum; manifestam autem fecit præstitutis temporibus suis:

3 *Videlicet* sermonem illum suum per præconium, quod concreditum est mihi ex imperio Servatoris nostri Dei: Tito germano, filio, in communi fide.

4 Gratia *sit tibi*, misericordia, & pax à Deo Patre, & Domino Jesu Christo, Servatore nostro.

5 Hujus rei gratiâ dereliqui te in Creta, ut quæ desunt, corrigas, & constituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinavi.

6 Si qui est inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fideles, qui non sint obnoxii crimini luxus, aut subjici nescii.

7 Oportet enim episcopum inculpatum esse, tanquam Dei dispensatorem, non sibi pertinaciter placentem, non iracundum, non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem:

8 Sed hospitalem, bonorum amantem, temperantem, justum, pium, continentem;

9 Tenacem fidelis illius sermonis, qui ad doctrinam facit, ut possit & exhortari doctrinâ sanâ, & contradicentes convincere.

10 Sunt enim multi subjici nescii, & vaniloqui, & mentium seductores, maximè qui sunt ex Circumcisione.

11 Quibus oportet os obthurare: qui totas domos subvertunt, docentes, quæ non oportet, turpis lucri gratiâ.

12 Dixit quidam ex ipsis, proprius ipsorum propheta, Cretenses semper mendaces, malæ feræ, ventres pigri.

13 Testimonium hoc est firmum, quam ob causam eos redarguito præcise, ut sani sint in fide:

14 Non attenti Judaicis fabulis, & præceptis hominum, aversantium veritatem.

15 Omnia quidem munda mundis: pollutis autem, & incredulis nihil est mundum, sed polluta est eorum, & mens, & conscientia.

16 Deum profitentur se scire, sed factis negant, quum sint abominandi, & contumaces, & ad omne opus bonum rejectanei.

CAP. II. *Jubetur Titus verbis, & exemplo ad obedientiam gratiæ, quæ illuxit omnibus, omnes, & singulos exhortari.*

AT tu loquere, quæ decent sanam doctrinam.

2 Ut senes sobrii sint, venerandi, temperantes, sani fide, charitate, tolerantia.

3 Anus itidem, ut *sint* habitu, qui sanctimoniam deceat, non calumniatrices, non vino multo addictæ, honestatis magistræ:

4 Ut sapere doceant adolescentulas, ut sint maritorum, ac liberorum amantes.

5 Temperantes, castæ, domi manentes, bonæ, quæ sese subjiciant suis viris: ne sermo Dei blasphemetur.

6 Adolescentulos itidem adhortare, ut sint temperantes:

7 Per omnia te ipsum præbens exemplar bonorum operum, in doctrina integritatem, gravitatem.

8 Sermonem sanum, qui damnari non possit: ut qui *se* ex adverso *opponit*, erubescat, nihil habens, *quod* de vobis dicat mali.

9 Servos *hortare*, ut suis dominis sese subjiciant in omnibus, ut *eis* placeant, non responsatores:

10 Nihil intervertentes, sed omnem bonam fidem ostendentes, ut doctrinam Servatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11 Illuxit enim gratia illa Dei salutifera quibusvis hominibus.

12 Erudiens nos, ut abnegatâ impietate, & mundanis cupiditatibus, temperanter, & justè, & piè vivamus in præsenti seculo:

13 Exspectantes beatam illam spem, & illustrem illum adventum gloriæ magni illius Dei, ac Servatoris nostri, *nempe* Jesu Christi.

14 Qui dedit semet ipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibi ipsi populum peculiarem, accensum studio bonorum operum.

15 Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio: nemo te despiciat.

CAP. III. *Benignitati Dominicæ, & bonis operibus, non quæstionibus, aut λογομαχίαις studendum.*

IPsis suggere, ut sese subjiciant principatibus, ac potestatibus, ut obtemperent, ut ad omne opus bonum sint parati :
2 Ne cui maledicant, ut sint à pugnis alieni, æqui, omnem exhibentes lenitatem erga quosvis homines.
3 Nam eramus quondam & nos amentes, rebelles, errantes, servientes cupiditatibus, & voluptatibus variis, in malitia, & invidia degentes, odiosi, alii alios odio prosequentes :
4 Sed postquam benignitas, & erga homines amor apparuit Servatoris nostri Dei.
5 Non ex operibus justis, quæ fecerimus nos, sed ex sua misericordia servavit nos, per lavacrum regenerationis, renovationis Spiritûs sancti :
6 Quem effudit super nos copiosè per Jesum Christum, Servatorem nostrum :
7 Ut justificati illius gratiâ hæredes efficeremur secundùm spem vitæ æternæ.
8 Certus *est* hic sermo, & hæc volo te asseverare, ut qui crediderunt Deo, curent bene agendo præire.
9 Hæc illa sunt bona, & hominibus millia: stultas autem quæstiones, & genealogias & contentiones, ac pugnas legales cohibe : sunt enim inutiles, & vanæ.
10 Hæreticum hominem post unam, & alteram admonitionem repelle :
11 Ut qui nôris eversum esse eum, qui fit ejusmodi, & peccare, ùt qui suopte judicio sit condemnatus.
12 Quum misero Arteman ad te, aut Tychicum, stude venire ad me Nicopolin: nam illic decrevi hyemare.
13 Zenan, legis interpretem & Apollo studiosè deducendos curato, nequid illis desit.
14 Discant autem etiam nostri bene agendo præire ad necessarios usus, ut non sint fructûs expertes.
15 Salutant te, qui mecum sunt omnes. Saluta eos, qui diligunt nos in fide. Gratia Dei *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Titum, qui primus Cretensium Ecclesiæ ordinatus fuit Episcopus, scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA
AD PHILEMONEM.

Ignoscentia Christiana commendatur Philemoni.

PAulus vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto, & adjutori nostro.
2 Et Apphiæ dilectæ, & Archippo, commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ domi tuæ est :
3 Gratia *sit* vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
4 Gratias ago Deo meo, semper mentionem tuî faciens in precibus meis.
5 Quòd audiam tuam charitatem, ac fidem, quam habes erga Dominum Jesum, & erga omnes sanctos :
6 Ut communicatio fidei tuæ efficax fiat, agnitione omnis ejus boni, quod est in vobis per Christum Jesum.
7 Gaudium enim habemus multum, & consolationem super charitate tua, quòd viscera sanctorum refocillata sint per te, frater.
8 Quapropter quàmvis multam in Christo libertatem habeam præcipiendi tibi, quod convenit,
9 *Tamen* propter charitatem potiùs precor, cùm talis sim, nempe Paulus, senex, nunc autem etiam vinctus Jesu Christi.
10 Precor autem pro filio meo, quem genui in vinculis meis, Onesimo :
11 Quondam tibi inutili, nunc vero tibi, & mihi perutili.
12 Quem remisi : tu autem eum, id est, viscera mea excipe.
13 Quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te ministraret mihi in vinculis Evangelii:
14 Sed absque tua sententia nihil volui facere, ut non velut ex necessitate sit beneficium tuum, sed sponte collatum.
15 Utique enim propterea separatus fuit *abs te* ad tempus, ut eum *à me* perpetuum recipias :
16 Non jam ùt servum, sed ampliùs, quàm servum, fratrem *videlicet* dilectum, maximè mihi, quando autem magis tibi, & in carne, & in Domino ?
17 Itaque si me socium habes, excipe eum tanquam me.
18 Quòd si quâ te injuriâ affecit, aut debitor tibi est, hoc mihi imputato.
19 Ego Paulus scripsi meâ manu, ego dependam : ut ne dicam tibi, quòd te ipsum etiam mihi insuper debeas.
20 Etiam, frater, *hunc* ego fructum abs te consequar in Domino : refocilla mea viscera in Domino.
21 Scripsi tibi, confisus fore, ut tu *me* audias, ùt qui nôrim te supra id etiam, quod dico, facturum esse.
22 Simul autem etiam para mihi hospitium : spero enim, me per preces vestras donatum iri vobis.
23 Salutant te Epaphras, (meus in captivitate propter Christum Jesum socius)
24 Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adjutores mei.
25 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cùm spiritu vestro. Amen.

Ad Philemonem missa fuit Româ per Onesimum servum.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA
AD HEBRÆOS.

CAP. I. *Ut doctrinam Christi commendet, probat eum supra prophetas, & supra Angelos esse.*

MUltis vicibus, multisque modis olim Deus loquutus Patribus in Prophetis, ultimis diebus hisce loquutus est nobis in Filio.
2 Quem constituit hæredem omnium, per quem etiam mundum condidit.

3 Qui cùm sit effulgentia gloriæ,& chara-
cter personæ illius,sustineátque omnia ver-
bo illo suo potente, purificatione peccato-
rum nostrorum per se ipsum factâ,sedit ad
dexteram majestatis illius,in *locis* excelsissi-
mis.
4 Tantò præstantior factus Angelis,quan-
tò excellentius præ illis sortitus est nomen.
5 Nam cui dixit unquam Angelorum:Fi-
lius meus es tu , ego hodie genui te ? Ac
rursum:Ego ero ei pater,& ipse erit mihi fi-
lius ?
6 Rursum autem , quum inducit primo-
genitum in orbem terrarum, dicit:Et,ado-
rent eum omnes Angeli Dei.
7 Et de Angelis quidem dicit:Qui ange-
los suos facit ventos,& administros suos,i-
gnis flammam.
8 Ad Filium autem,Thronus tuus,Deus
in seculum seculi: virga recta,virga regni
tui.
9 Dilexisti justitiam,& odisti transgres-
sionem : propterea unxit te ô Deus,Deus
tuus oleo exsultationis,ultra consortes tu-
os.
10 Et:Tu in initiò Domine terram fundâ-
sti,& opera manuum tuarum sunt cœli :
11 Ipsi peribunt, tu autem permanes,&
omnes ùt vestimentum veterascent.
12 Ac velut amictum circumvoles eos,&
mutabuntur : tu autem idem es,& anni tui
non deficient.
13 Ad quem autem angelorum dixit un-
quam:Sede ad dexteram meam,usquedum
posuero inimicos tuos scabellum pedem
tuorum ?
14 Nónne omnes sunt ministerii munere
fungentes Spiritus,qui ministerii causâ e-
mittuntur propter hæredes salutis futuros ?

CAP. II. *Concludit Christi doctrinæ obedi-
entiam deberi , eúmque nobis fratrem fa-
ctum,ut nostrûm misereatur.*

PRopterea oportet nos eò ampliùs atten-
dere ea,quæ audivimus,nequando per-
fluamus.
2 Etenim si per Angelos dictus sermo,fu-
it firmus, omnisque transgressio,& contu-
macia justam mercedis retributionem re-
tulit.
3 Quomodo nos effugiemus , si tantam
neglexerimus salutem ? quæ quum primùm
enarrari cœpit per ipsum Dominum,ab iis,
qui ipsum audierant,fuit nobis confirmata:
4 Testimonium illis præbente Deo,& si-
gnis ,& prodigiis , variisque virtutibus, &
Spiritus sancti distributionibus pro sua vo-
luntate.
5 Non enim Angelis subjecit mundum
illum futurum ,de quo loquimur.
6 Testatus est autem quidam alicubi,di-
cens ; Qui est homo,ut memor sit ejus :aut
filius hominis,ut eum respicias ?
7 Fecisti eum paulisper inferiorem An-
gelis: gloriâ,& honore coronâsti eum, &
constituisti eum super opera manuum tua-
rum.
8 Omnia subjecisti sub pedibus ejus. E-
nimverò per hoc,quòd ei subjecit omnia,
nihil omisit,quod non sit ei subjectum. At
nunc nondum videmus ei omnia esse subje-
cta.
9 Sed Jesum illum cernimus gloriâ,& ho-
nore coronatum,qui paulisper fuit inferior
Angelis factus, propter mortis permissio-
nem : ut beneficio Dei pro omnibus mor-
tem gustaret.
10 Decebat enim,ut ipse,propter quem
sunt hæc omnia,& per quem sunt hæc o-
mnia,multos filios in gloriam adducendo,
principem salutis ipsorum per perpessio-
nes consummaret.
11 Nam & qui sanctificat,& qui sanctifi-
cantur,ex uno sunt omnes. Quam ob cau-
sam non erubescit eos vocare fratres.
12 Dicens ; Annunciabo nomen tuum
fratribus meis,in medio Ecclesiæ tibi hy-
mnos canam.
13 Et rursus,Ego fretus ero ipso. Et ite-
rum, Ecce ego & pueri,quos mihi dedit
Deus.
14 Quoniam igitur pueri participes sunt
carnis,& sanguinis,ipse quoque consimili-
ter particeps factus est eorundem,ut per
mortem aboleret eum , penès quem est
mortis robur,hoc est diabolum :
15 Et liberos redderet, quotquot metu
mortis per omnem vitam damnati erant
servitutis.
16 Non enim utique Angelos assumsit,
sed semen Abrahami assumsit.
17 Unde debuit per omnia fratribus simi-
lis fieri,ut misericors esset, & fidelis ponti-
fex in iis,quæ apud Deum *agenda forent*,ad
expiandum peccata populi.
18 Nam ex eo,quòd perpessus fuit,quum
tentatus est,potest & iis,qui tentantur,suc-
currere.

CAP. III. *Collatio Mosis,& Christi. Inde
exhortatio ex Davidis testimonio,& debor-
tatio ab exemplo induratorum in deserto.*

UNde fratres sancti,vocationis cœlestis
consortes , considerate Apostolum , &
Pontificem professionis nostræ Christum
Jesum :
2 Fidelem ei,qui ipsum constituit : ut &
Moses *fidelis fuit* in tota domo ipsius :
3 *Tantò* nàmque ampliore gloriâ præ
Mose hic dignus est habitus,quantò majo-
rem habet honorem is,qui construxit do-
mum,quàm domus ipsa.
4 Omnis enim domus apparatur à quo-
piam ; qui verò construxit hæc omnia,est
Deus.
5 Moses quidem fidus *fuit* in tota domo
ipsius,ùt famulus ad testificanda,quæ pòst
erant dicenda :
6 At Christus ùt filius domui suæ præest :
cujus domus sumus nos,si modò loquendi
libertatem,& spem illam,de qua gloriamur,
ad finem usque firmam retinuerimus.
7 Quapropter , sicut dicit Spiritus ille
sanctus:Hodie,si vocem ejus audiveritis.
8 Ne obdurate corda vestra,sicut in ex-
acerbatione illa, in die tentationis illius in
deserto :
9 Ubi tentaverunt me patres vestri, ex-
ploraverunt me,& viderunt opera mea per
annos quadraginta.
10 Quapropter infensus fui isti genti: &
dixi:Semper errant corde,neque cognove-
runt vias meas.

11 Itaque juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam.

12 Videte, fratres, ne quando sit in ullo vestrûm cor malum incredulum, desciscendo à Deo vivo:

13 Sed exhortamini alii alios quotidie, quoad appellatur dies hodiernus: nequis ex vobis induretur seductione peccati.

14 Christi enim consortes facti sumus, si modò principium illud, quo sustentamur, firmum retinuerimus ad finem usque.

15 *Interim* dum dicitur: Hodie, si vocem ejus audieritis, ne obdurate corda vestra, ùt in illa exacerbatione.

16 Nam quidam, quum audissent, exacerbârunt *Dominum*: non omnes tamen ii, qui exierant ex Ægypto per Mosen.

17 Quibus autem infensus fuit quadraginta annis? nónne iis, qui peccaverunt, quorum artus conciderunt in deserto?

18 Quibus autem juravit non ingressuros in requiem suam, nisi iis, qui non obedierunt?

19 Et videmus non potuisse ingredi propter incredulitatem.

CAP. IV. *Collatio sabbathi ceremonialis, & spiritualis: & vis verbi Dei penetrantissima.*

METuamus igitur ne quando derelictâ promissione introeundi in requiem ejus, videatur aliquis ex vobis *illa* fuisse per tarditatem exclusus.

2 Etenim nobis evangelizatum est, sicut & illis: at non profuit illis auditus sermo, ùt qui fide contemperatus non fuerit apud illos, qui audierant.

3 Introimus enim in requiem nos, qui credidimus, sicut dixit: Itaque juravi in ira mea; si ingressuri sint in requiem meam: quamvis operibus à jacto mundi fundamento factis.

4 Ità enim dixit quodam in loco de septimo die: Et requievit Deus die septimo ab omnibus operibus suis.

5 Et hic rursum; si introibunt in requiem meam:

6 Quia igitur reliquum est, ut aliqui introeant in eam, & quibus priùs evangelizatum fuit, non introierunt propter contumaciam:

7 Rursum quendam præfinit diem: Hodie apud Davidem dicens, tanto pòst tempore, (prout dictum est) Hodie si vocem ejus audieritis, ne obdurate corda vestra.

8 Nam si Jesus eos in requie collocâsset, nequaquam de alio post hac die loquutus fuisset.

9 Itaque reliquus est aliquis sabbathismus populo Dei.

10 Nam qui ingressus est in requiem ipsius, requievit & ipse ab operibus suis, quemadmodum à suis Deus.

11 Studeamus igitur ingredi in illam requiem, ne quis in diem incidat contumaciæ exemplum.

12 Vivus enim *est* sermo Dei, & efficax, & penetrantior quovis gladio ancipiti: & pertingit usque ad divisionem animæ simul, ac spiritûs, compagúmque, & medullarum: & dijudicat cogitationes, & conceptus cordis.

13 Nec est ulla res creata non manifesta in conspectu ipsius: imò omnia *sunt* nuda, & intimè patentia oculis ejus, quocum nobis est negotium.

14 Habentes igitur Pontificem magnum, qui transivit cœlos, Jesum Filium Dei, retineamus *hanc* professionem.

15 Non enim habemus Pontificem, qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentatum in omnibus similiter, absque *tamen* peccato.

16 Accedamus igitur cum loquendi libertate ad thronum gratiæ; ut consequamur misericordiam, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAP. V. *Collatio Sacerdotii Christi cum Levitico, & Melchisedeciano.*

NAm omnis Pontifex ex hominibus assumtus pro hominibus constituitur in iis, quæ apud Deum *agenda sunt*: ut offerat dona, & victimas pro peccatis.

2 Qui, quantum satis est, possit miserari vicem ignorantium, & aberrantium: quòd & ipse circumdatus sit infirmitate:

3 Et propter hanc debeat, sicut pro populo, ità & pro se ipso offerre *victimam* pro peccatis.

4 Neque sibi ipsi quisquam sumit hunc honorem, sed qui vocatur à Deo, sicut & Aaron.

5 Ità & Christus non ipse sibi hunc honorem tribuit, ut fieret Pontifex, sed is, qui dixit ei: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6 Sicut & in alio *Psalmo* dicit: Tu *es* Sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedeci.

7 Qui in diebus carnis suæ deprecationibus, & supplicationibus oblatis cum clamore valido, & lacrymis apud eum, qui poterat ipsum servare à morte, & exauditis precibus, *liberatus* ex metu.

8 Quamvis filius esset, *tamen* ex iis, quæ passus est, didicit obedientiam:

9 Et consummatus factus est auctor salutis æternæ omnibus ei auscultantibus.

10 Cognominatus à Deo Pontifex secundùm ordinem Melchisedeci.

11 De quo multa nobis sunt dicenda, eáque difficilia explicatu: quandoquidem segnes facti estis auribus.

12 Vos enim, quos oportuit pro temporis ratione doctores esse, rursum opus est doceri, quæ sint elementa initii eloquiorum Dei: factíque estis ii, quibus lacte sit opus, & non solido cibo.

13 Enimverò, cui cum lacte res est, is rudis est sermonis justitiæ, (infans enim est.)

14 Sed adultorum est solidus cibus, eorum *videlicet*, qui propter habitum, sensus habent exercitatos ad discretionem boni, ac mali.

CAP. VI. *Prætergressis rudimentis fidei ad ipsam perfectionem tendendum esse: ubi deficientium miseria, & persistentium firmandæ spei certitudo asseritur.*

QUapropter omisso, qui in Christo rudes inchoat, sermone, ad perfectionem feramur: non jacientes rursum fundamentum resipiscentiæ ab operibus mortuis, & fide in Deum.

a Bapti-

2 Baptismatum doctrinæ, ac manuum impositionis, & resurrectionis mortuorum, & judicii æterni.
3 Atque id faciemus, siquidem permiserit Deus.
4 Nam fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustaveríntque donum illud cœleste, & participes facti fuerint Spiritûs sancti,
5 Gustaveríntque bonum Dei verbum, ac virtutes futuri seculi,
6 Si prolabantur, denuò renoventur ad resipiscentiam, ùt qui rursum crucifigant sibi Filium Dei, & ignominiæ exponant.
7 Nam terra, quæ imbrem sæpius in se venientem combiberit, & progenuerit herbam accommodam iis, per quos excolitur, particeps fit benedictionis à Deo.
8 At quæ profert spinas, & tribulos, rejectanea *est*, & maledictioni proxima: cujus exitus *tendit* ad exustionem.
9 Sed nobis persuasimus de vobis, dilecti, quæ meliora sunt, & saluti adhærentia, etiamsi ità loquamur.
10 Non enim injustus est Deus, ut oblivìscatur operis vestri, & laboriosæ charitatis, quam ostendistis erga ipsius nomen: ùt qui ministraveritis sanctis, & ministretis.
11 Cupimus autem, ut unusquisque vestrûm idem studium ad finem usque ostendat, ad certam spei persuasionem:
12 Ut ne sitis segnes, sed imitatores eorum, qui per fidem, & patientem animum hæreditario jure obtinent promissionem.
13 Deus enim pollicitus Abrahamo, quum non posset per quenquam majorem jurare, juravit per se ipsum.
14 Dicens: certè benedicens benedicam tibi, & multiplicans multiplicabo te.
15 Atque ità patiente animâ fretus, nactus est promissum.
16 Nam homines quidem per eum jurant, qui sit major: atque iisdem omnis controversiæ terminus est jusjurandum, ad confirmationem *adhibitum*.
17 Qua in re Deus volens ex abundanti hæredibus promissionis ostendere immutabilitatem consilii sui, fidejussit jurejurando:
18 Ut per duas res immutabiles, in quibus fieri non potest, ut mentitus sit Deus, validam consolationem habeamus *nos*, qui cursum *eò* corripuimus, ut spem propositam retineamus,
19 Quam velut animæ anchoram habemus tutam, ac firmam, & ingredientem usque in ea, quæ sunt intrà velum,
20 Quo præcursor pro nobis ingressus est Jesus, factus secundùm ordinem Melchisedec, Pontifex in æternum.

CAP. VII. *Melchisedeci historia, & allegoria typica.*

NAm hic Melchisedecus Rex *erat* Salem, sacerdos Dei Altissimi, qui occurrit Abrahamo revertenti à cæde Regum, & benedixit ei:
2 (Cui & decimas ex omnibus impertitus est Abrahamus) qui primùm quidem ex interpretatione dicitur Rex justitiæ, deinde verò etiam Rex Salem, quod est Rex *pacis*;
3 Sine patre, sine matre, sine genere: nec initium dierum, neque vitæ finem habens: sed assimilatus Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.
4 Spectate verò quantus hic *fuerit*, cui Abrahamus etiam ille patriarcha decimas spoliorum dederit.
5 Et ii quidem, qui sunt ex filiis Levi, sacerdotium accipientes, præceptum habent decimarum accipiendarum à populo secundùm legem, hoc est, à fratribus suis, licèt egressis ex lumbis Abrahami.
6 Is verò, cujus genus ad illos non refertur, decimas accepit ab Abrahamo, & habenti promissiones benedixit.
7 Porrò sine ulla controversia, ei, quod minus est, ab eo, quod majus est, benedicitur.
8 Atque hic quidem homines, qui moriuntur, decimas accipiunt: illic autem is, de quo testimonium perhibitum est, quòd vivat.
9 Et (ut ità loquar) in Abrahamo decimatus est etiam ipse Levi, qui decimas solet accipere.
10 Nam is adhuc in lumbis patris erat, quum occurreret Abrahamo Melchisedecus.
11 Porrò si consummatio per Leviticum sacerdotium erat, (nam sub hoc sancita lex est populo) quid ampliùs erat opus alium exoriri sacerdotem secundùm ordinem Melchisedeci, nec secundùm ordinem Aaronis dici?
12 Mutato enim hoc sacerdotio, necessariò quoque legis mutatio fit.
13 Nam *is*, de quo hæc dicuntur, ad aliam tribum pertinet, de qua nullus attendit altari.
14 Palàm est enim è Juda exortum esse Dominum nostrum, cui tribui nihil de sacerdotio loquutus est Moses.
15 *Idque* eò ampliùs manifestum est, quòd ad similitudinem Melchisedeci exoritur sacerdos alius.
16 Qui non ex lege, cujus præceptum fit carnale, factus est *sacerdos*, sed ex vi indissolubilis vitæ.
17 Testificatur enim ad hunc modum: Tu *es* sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedeci.
18 Fit enim irritum præcedens præceptum, propter ipsius infirmitatem, & inutilitatem.
19 Nihil enim consummavit lex, sed superintroducta spes potior, per quam appropinquamus Deo.
20 Etiam quatenus non absque jurejurando *superintroducta est*.
21 Nam illi quidem absque jurejurando sacerdotes facti sunt: hic verò cum jurejurando, per eum, qui dixit ei: juravit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu *es* sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedeci.
22 Tantò melioris pacti sponsor factus est Jesus.
23 Et illi quidem plures facti sunt sacerdotes, quòd mors prohiberet eos permanere:
24 At iste, propterea quòd in æternum manet, perpetuum habet Sacerdotium.

25 Unde & servare perfectè potest eos, qui per ipsum accedunt ad Deum, semper vivens, ut interpellet pro eis.

26 Talis enim nos decebat pontifex, sanctus, ab omni malo alienus, sine labe, separatus à peccatoribus, & sublimior cœlis factus:

27 Cui non sit quotidie necesse, quemadmodum illis pontificibus, priùs pro peccatis propriis victimas offerre, deinde *pro peccatis* populi. Hoc enim fecit semel, quum semet ipsum obtulit.

28 Lex enim homines constituit pontifices infirmitate laborantes: at sermo jurisjurandi post legem *concepti*: Filium *constituit* in æternum consummatum.

CAP. VIII. *Recapitulatio doctrinæ de sacerdotio Christi.*

CÆterùm eorum, quæ dicimus, *hæc* summa *est*: Talem *nos* habere pontificem, qui consedit ad dexteram throni majestatis illius in cœlis,

2 Sanctuarii minister, ac veri illius tabernaculi, quod fixit Dominus, & non homo.

3 Omnis enim pontifex ad offerenda dona, & victimas constituitur: unde necesse fuit, hunc quoque habere, quod offerret.

4 Nam si esset in terra, ne sacerdos quidem esset, manentibus illis sacerdotibus, qui secundùm legem offerunt dona.

5 Ut qui exemplari, & umbræ deserviant rerum cœlestium, sicut divinitus dictum est Mosi, quum esset absoluturus tabernaculum: Vide enim, inquit, *ut* facias omnia ad exemplar, quod ostensum est tibi in monte.

6 At nunc *noster ille pontifex eò* præstantius ministerium sortitus est, quò etiam præstantioris est pacti mediator, quod præstantioribus promissis sancitum est.

7 Nam si prius illud tale fuisset, ut nihil in eo posset requiri, haud quaquam fuisset secundò quæsitus locus.

8 Nam incusans eos, inquit: Ecce, dies venient, dicit Dominus, quum peragam cum domo Jisraëlis, & cum domo Juda pactum novum.

9 Non secundùm pactum, quod feci cum patribus ipsorum, quo die prehendi manum ipsorum, ut educerem eos ex Ægypto: nam ipsi non perstiterunt in illo meo pacto: & ego despexi eos, dicit Dominus.

10 Quamobrem hoc est pactum, quod paciscar domui Jisraëlis post dies illos, dicit Dominus: Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inscribam: & ero ipsis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

11 Neque docebunt singuli proximum suum, & singuli fratrem suum, dicentes; Cognosce Dominum: nam omnes cognoscent me, ab eo, qui pusillus fuerit inter eos, ad eum usque, qui magnus fuerit inter eos.

12 Ero enim propitius iniquitatibus eorum, & peccatorum ipsorum, & transgressionum ipsorum non recordabor ampliùs.

13 Dum novum dicit, antiquavit prius: porrò quod antiquatur, ac senescit, propè est, ut evanescat.

CAP. IX. *Collatio duplicis tabernaculi, veteris, & novi.*

HAbuit igitur prius *pactum* etiam ritus, cultus, & sanctuarium mundanum.

2 Tabernaculum enim apparatum fuit: prius *quidem*, in quo *erat* candelabrum, & mensa, & propositi panes, quod Sancta vocant.

3 Post secundùm autem velum *erat* tabernaculum, quod vocant Sancta sanctorum:

4 Aureum habens thuribulum, & arcam pacti undique circumtectam auro: in qua urna aurea, habens manna, & virga illa Aaronis, quæ germinavit, & tabulæ illæ pacti.

5 Supra hanc autem Cherubim gloriosi, obumbrantes propitiatorium: de quibus non est nunc dicendum singulatim.

6 His verò sic constructis, in prius quidem tabernaculum, quovis *tempore* ingrediuntur sacerdotes, cultus obeuntes:

7 In secundum autem semel quotannis solus pontifex, non absque sanguine, quem offert pro se ipso, & *pro* populi erratis:

8 Hoc declarante Spiritu sancto, nondum factam fuisse manifestam ad sacrarium viam, priore tabernaculo adhuc consistente.

9 Quod *erat* exemplar pro tempore illo tunc præsente, quo dona, sacrificiaque offeruntur, quæ non possunt in conscientia consummare cultorem.

10 In cibis duntaxat, & potionibus, & diversis ablutionibus, ac ritibus carnalibus, usque ad præstitutum tempus directionis imposita.

11 Adveniens autem Christus, pontifex futurorum bonorum, per majus, & perfectius tabernaculum, non manufactum, id est, non hujus conditionis.

12 Neque per sanguinem hircorum, & vitulorum, sed per proprium sanguinem ingressus est semel in sacrarium, æternam redemtionem nactus.

13 Nam si sanguis taurorum, & hircorum, & cinis juvencæ, aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis puritatem:

14 Quantò magis sanguis Christi, qui per Spiritum æternum se ipsum obtulit inculpatum Deo, emundabit conscientiam vestram à mortuis operibus, ad colendum Deum vivum?

15 Itaque ob id novi pacti mediator est, ut, morte ad redemtionem earum transgressionum intercedente, quæ fuerant sub priore pacto, qui vocati erant, promissam æternam hæreditatem acciperent.

16 Nam ubi testamentum est, mors intercedat necesse est testatoris.

17 Testamentum enim in mortuis ratum est: quandoquidem nondum valet, quum vivit testator.

18 Unde ne prius quidem illud absque sanguine dedicatum fuit.

19 Quum enim Moses omnia mandata secundùm legem recitâsset toti populo, sumto sanguine vitulorum, & hircorum, cum aqua, & lana coccina, & hyssopo, simul & ipsum librum, & totum populum aspersit:

20 Dicens; Hic *est* sanguis ille hujus pacti, quod mandavit vobis Deus.

21 Insuper autem & tabernaculum, & omnia vasa illius ministerii sanguine similiter adspersit.

22 Et omnia ferè secundùm legem sanguine puriffic antur, & absque sanguinis effusione non fit remissio.

23 Itaque necesse fuit exemplaria quidem eorum, quæ sunt in cœlis, hisce rebus purificari, ipsa verò cœlestia potioribus, quàm hæ sint, victimis.

24 Non enim in manufactum sacrarium ingressus est Christus, quod sit exemplar, vero sacrario respondens: sed in ipsum cœlum, ut compareat apud faciem Dei pro nobis.

25 Neque, ut sæpe offerat semet ipsum, sicut pontifex ingreditur in sacrarium quotannis cum sanguine alieno:

26 (Alioquin oportuisset eum sæpe passum fuisse a iacto mundi fundamento) sed nunc semel in consummatione seculorum, ad peccatum, per immolationem sui ipsius è medio tollendum, factus est manifestus.

27 Et sicut illud statutum est hominibus, ut semel moriantur, postea verò judicium;

28 Ità & Christus semel oblatus, ut in se ipso tolleret multorum peccata, secundo absque peccato conspicietur iis, qui ipsum exspectant, ad salutem.

CAP. X. *Collatio sacrificiorum ad hostiam Christi, indéque exhortatio ad gratiam Christi in sanctificatione, fide & tolerantia amplectendam.*

LEx enim umbram obtinens futurorum bonorum, non ipsam expressam formam rerum, iis hostiis, quas singulis annis easdem continenter offerunt, nunquam potest accedentes confirmare:

2 Alioqui desiissent offerri, propterea quòd cultores semel purificati, nullorum peccatorum ampliùs essent sibi conscii.

3 At in istis *fit* repetita mentio peccatorum quotannis.

4 Non enim potest sanguis taurorum, & hircorum auferre peccata.

5 Quapropter ingrediens mundum, dicit: Sacrificium, & oblationem noluisti: corpus autem adaptâsti mihi.

6 Holocautomata, & hostiam pro peccato non approbâsti.

7 Tunc dixi: Ecce adsum (in capite libri scriptum est de me) ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8 Quum superius dixisset: Sacrificium, & oblationem, & holocautomata, & hostiam pro peccato noluisti, neque approbâsti: (quæ juxta legem offeruntur)

9 Tunc dixit, Ecce adsum, ut faciam, Deus voluntatem tuam: Aufert prius, ut posterius statuat.

10 Quâ voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Jesu Christi semel *factam*.

11 Omnis igitur sacerdos adstat quotidie sacro ministerio defungens, & easdem sæpius offerens hostias, quæ nunquam possint auferre peccata:

12 Hic verò unâ pro peccatis oblatâ in perpetuum victimâ consedit ad dexteram Dei:

13 Quod reliquum est, exspectans, donec inimici ipsius statuantur scabellum pedum ejus.

14 Unicâ enim oblatione consummavit in perpetuum eos, qui sanctificantur.

15 Testificatur autem *hoc* nobis & ipse Spiritus sanctus, nam posteaquam priùs dixit;

16 Hoc est pactum, quod pangam cum eis post dies illos, dicit Dominus, indam leges meas cordibus eorum, & eorum mentibus eas inscribam.

17 Et peccatorum, atque transgressionum ipsorum non recordabor ampliùs.

18 Porrò, ubi *est* horum remissio, non *est* ampliùs oblatio pro peccato.

19 Quum igitur, fratres, habeamus libertatem ingrediendi sacrarium per sanguinem Jesu.

20 Eâ viâ, quam dedicavit nobis recentem, & vivam, per velum, hoc est, per carnem suam:

21 *Quúmque habeamus* sacerdotem magnum, præfectum domui Dei:

22 Accedamus cum vero corde, per certioratam fidem, aspersione purgatis cordibus à conscientia mala:

23 Et abluto corpore aquâ mundâ, retineamus professionem spei non vacillantem (fidelis enim *est*, qui promisit)

24 Et observemus alii alios, ut nos acuamus ad charitatem, & bona opera:

25 Non deserentes aggregationem nostri mutuam, sicuti mos est quibusdam, sed adhortantes *alii alios*: idque eò magis, quòd videtis illum diem appropinquare:

26 Nam si ultrò peccaverimus post acceptam cognitionem veritatis, non adhuc pro peccatis reliqua est hostia:

27 Sed horrenda quædam exspectatio judicii, & ignis fervor, qui devoraturus est adversarios.

28 Qui aspernatus fuerit Mosis legem, absque misericordia ex duorum, aut trium testimonio moritur:

29 Quantò (putatis) acerbiore supplicio dignus censebitur, qui Filium Dei conculcârit, & sanguinem fœderis, per quem fuerat sanctificatus, profanum duxerit, & spiritum gratiæ contumeliâ affecerit?

30 Novimus enim eum, qui dixit: Mea est vindicatio, ego rependam, dicit Dominus. Et rursum: Dominus judicabit populum suum.

31 Horrendum est incidere in manus Dei vivi.

32 Revocate verò in memoriam superiores dies, quibus postquam illustrati fuistis, ingens certamen afflictionum sustinuistis.

33 Partim quidem dum & cum conviciis, & cum afflictionibus in theatrum estis producti: partim verò dum socii facti estis eorum, qui sic agitantur.

34 Nam & de vinculis meis mecum doluistis, & direptionem eorum, quæ vobis suppetebant, cum gaudio excepistis, ùt qui sciretis *vos* habere apud vos potiorem substantiam in cœlis, & quæ permaneat.

35 Ne igitur abjicite liberam illam professionem vestram, quæ magnam habet præmii retributionem.

36 Nam tolerantiâ vobis est opus, ut voluntati Dei obsequuti, reporteris promissionem illam.

37 Adhuc enim pusillum quantulumcun-

que, & qui venturus est, veniet, neque tardabit.

38 Justus autem ex fide vivet:ac si *quis se* subduxerit,non probat eum animus meus.

39 At nos non ii sumus, qui nos subducamus ad exitium,sed qui credamus ad animæ salutem.

CAP. XI. *Fides quid,& ejus energia variis exemplis firmata.*

Est autem fides illud, quo subsistunt, quæ sperantur, & quæ demonstrat, quæ non cernuntur.

2 Ob eam enim testimonio fuerunt ornati majores.

3 Per fidem intelligimus compactum fuisse mundum verbo Dei,ut,quæ cernimus, non sint ex apparentibus facta.

4 Abel per fidem majoris pretii sacrificium obtulit Deo,quàm Cain: per quam testimonio fuit ornatus, quòd esset justus,testimonium perhibente Deo de donis ejus : & mortuus adhuc per hanc loquitur.

5 Per fidem Enochus fuit translatus,ne videret mortem : nec fuit inventus,propterea quòd transtulerat eum Deus : priusquam enim transferretur, testimonium obtinuerat,quòd gratus fuerit Deo.

6 Atqui fieri non potest, ut absque fide quisquam Deo sit gratus: nam qui accedit ad Deum, hunc credere oportet esse *Deum*, & præmia largiri iis,qui ipsum requirunt.

7 Per fidem divinitus admonitus Noë de iis, quæ nondum cernebantur, veritus,construxit arcam ad servandam domum suam : per quam *arcam* condemnavit mundum, & ejus, quæ ex fide est, justitiæ factus est hæres.

8 Per fidem vocatus Abrahamus, auscultavit Deo, abeundo in locum, quem accepturus erat in hæreditatem, & exivit, nesciens quò esset venturus.

9 Per fidem commoratus est in terra promissa,ùt aliena,commoratus in tabernaculis cum Isaaco,& Jacobo,cohæredibus ejusdem promissionis.

10 Exspectabat enim civitatem illam, habentem fundamenta, cujus artifex, & conditor est Deus.

11 Per fidem & ipsa Sara vim ad concipiendum semen accepit, ac præter præstitutum tempus ætatis peperit, quòd fidelem *esse* duxerit eum,qui promiserat.

12 Quapropter & ex uno, eóque jam emortuo,nati sunt *posteri*,quanta est astrorum cœli multitudo, & quasi arena illa innumerabilis,quæ est ad oram maris.

13 Secundùm fidem mortui sunt isti omnes, non adepti promissa, sed eminus ea conspicati, postquam *ipsis* fuissent persuasa, & *ea* amplexi fuissent, ac sese professi peregrinos,& advenas esse in terra.

14 Nam qui hæc dicunt,palàm ostendunt se patriam requirere.

15 Quòd si illius memores fuissent,ex qua exierant,habere poterant tempus ad revertendum :

16 Atqui potiorem expetunt,hoc est,cœlestem, quapropter Deum non pudet eorum, *id est*, cognominari Deus eorum, paraverat enim eis urbem.

17 Abrahamus quum tentaretur,obtulit Isaacum per fidem : unigenitum,*inquam*, illum obtulit is, qui promissiones exceperat.

18 Ad quem dictum fuerat: In Isaaco vocabitur tibi semen :

19 Ratiocinatus Deum potentiâ præditum esse etiam suscitandi ex mortuis: unde etiam illum similitudine quadam recepit.

20 Per fidem de futuris benedixit Isaacus Jacobo,& Esauo.

21 Per fidem Jacobus moriens singulis filiis Josephi benedixit : & adoravit super extremo baculo suo.

22 Per fidem Josephus obiens de egressione filiorum Jisraëlis meminit; déque ossibus suis præcepit.

23 Per fidem,Moses,quum natus esset,occultatus est menses tres à parentibus suis, quòd viderent venustum esse puerulum : & non metuerunt edictum Regis.

24 Per fidem Moses jam grandis renuit vocari filius filiæ Pharaonis :

25 Potiùs eligens simul malis vexari cum populo Dei, quàm temporarium retinere peccati fruitionem:

26 Majores ducens divitias probrum Christi,quàm Ægyptiorum thesauros.Intuebatur enim in præmii retributionem.

27 Per fidem dereliquit Ægyptum, non metuens excandescentiam Regis: nam ùt qui videret eum, qui est invisibilis, *ità* forti animo fuit.

28 Per fidem peregit pascha, & effusionem illam sanguinis : ne, qui perimebat primogenita,ipsos tangeret.

29 Per fidem transgressi sunt rubrum mare veluti per terram : cujus *maris* facto periculo Ægyptii absorpti sunt.

30 Per fidem mœnia Jericho ceciderunt,circumdata ad dies septem.

31 Per fidem Rahab, meretrix illa non periit unà cum iis, qui non obedierunt, quum pacificè excepisset hospitio exploratores.

32 Et quid præterea loquor;deficiet enim me tempus, narrantem de Gedeone, de Baraco, & Samsone, & Jephthe,& Davide,& Samuele,ac Prophetis :

33 Qui per fidem debellârunt regna: operam dederunt justitiæ, assequuti sunt promissiones,obstruxerunt ora leonum.

34 Exstinxerunt vim ignis, effugerunt acies gladii, corroborati sunt ex infirmitate,effecti sunt validi in bello, exercitus exterorum in fugam verterunt.

35 Mulieres acceperunt ex resurrectione mortuos suos: alii verò distenti sunt, non acceptatâ liberatione, ut potiorem resurrectionem consequerentur:

36 Alii rursus ludibria,& flagella sunt experti,insuper & vincula,& carcerem.

37 Lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, gladio cæsi mortui sunt, oberraverunt cum ovillis, & caprinis pellibus, destituti, afflicti,malè habiti.

38 Quibus indignus erat mundus, in desertis errantes, & montibus, ac speluncis,& cavernis terræ.

39 Atque omnes hi testimonio per fidem ornati,non obtinuerunt promissum illud :

40 Quoniam Deus de nobis potius quiddam

dam providerat, ne absque nobis consummarentur.

CAP. XII. *A Sanctorum, & Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocat à peccatis: & ex N. Testimenti super vetus excellentia, deterret ab inobedientia.*

PRoinde nos quoque, quum tanta nos circumstet testium nubes, abjecto omni pondere, & peccato, ad nos circumcingendos procli vi, per tolerantiam propositum nobis stadium decurramus:

2 Intuentes in fidei ducem, ac consummatorem Jesum, qui pro sibi proposito gaudio sustinuit crucem ignominiâ contemtâ, & ad dextram throni Dei consedit.

3 Etenim reputate quis ille sit, qui talem sustinuit à peccatoribus adversùs sese contradictionem, ne vestris animabus fracti, fatiscatis.

4 Nondum ad sanguinem usque restitistis, adversùs peccatum decertando.

5 Et obliti estis adhortationis, quæ vobis, tanquam filiis loquitur: Fili mi, ne parvi facito castigationem Domini, neque animo frangitor, quum ab eo argueris.

6 Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem, quemcunque filium agnoscit.

7 Si castigationem sustinetis, Deus sese vobis exhibet ùt filiis: quis enim est filius, quem non castiget pater?

8 Quòd si estis absque castigatione, cujus participes sunt omnes, nempe suppostitii estis, non filii:

9 Deinde patres quidem carnis nostræ castigatores habuimus, & reveriti sumus: annon multò magis subjiciemur Patri spirituum, & vivemus?

10 Nam illi ad paucos dies, prout ipsis videbatur, nos castigabant: hic autem ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius.

11 Omnis autem castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum tranquillum justitiæ reddit iis, qui per eam fuerint exercitati.

12 Quapropter manus remissas, & genua soluta surrigite:

13 Et rectas orbitas facite pedibus vestris, ne, quod claudum *est*, deflectat de via, sed ut sanetur potiùs.

14 Pacem sectamini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum:

15 Prospicientes, ne quis deficiat à gratia Dei: ne qua radix amara suppullulans obturbet, & per hanc polluantur multi.

16 Ne quis sit scortator, aut profanus, velut Esau, qui unico edulio vendidit suum jus primogeniti.

17 Scitis enim etiam postea, quum vellet hæreditario jure benedictionem assequi, reprobatum fuisse: non enim reperit pœnitentiæ locum, quamvis cum lachrymis *benedictionem* illam exquisisset.

18 Non enim accessistis ad contrectabilem montem, & ardentem ignem, ac turbinem, & caliginem, & procellam:

19 Tubæque sonitum, & vocem verborum, quam qui audierant, cum excusatione petierunt, ne ampliùs sibi fieret sermo.

20 (Non enim ferebant, quod interdicebatur: Si vel bestia tetigerit montem, lapidabitur, aut sagittâ configetur.

21 Et Moses, adeò horrendum erat visum, quod apparebat, dixit: Expavefactus sum, ac tremebundus.)

22 Sed accessistis ad montem Sion, & civitatem Dei vivi, Hierusalem cœlestem, & myriadas Angelorum.

23 Conventum universalem, & concionem primogenitorum, qui conscripti sunt in cœlis & judicem universorum Deum, & spiritus justorum consummatorum.

24 Et ad novi pacti mediatorem Jesum, & sanguinem aspersionis, potiora loquentem, quàm loquatur Abel.

25 Videte, ne aversemini eum, qui loquitur. Nam si illi non effugerunt, qui recusârunt divinitus loquentem in terra, multò magis nos, qui eum, qui de cœlis *est*, aversaremur:

26 Cujus vox tunc concussit terram: nunc autem denunciavit, dicens; Adhuc semel ego concutiam non solùm terram, sed etiam cœlum.

27 Porrò, illud adhuc semel, declarat instabilium rerum, utpotà factitiarum, amotionem, ut maneant, quæ sunt stabilia.

28 Quapropter regnum assumentes, quod concuti non potest, teneamus gratiam, per quam ità colamus Deum, ut ei grati simus, cum verecundia, & reverentia.

29 Etenim Deus noster consumens ignis est.

CAP. XIII. *Præcepta pietatis varia continuantur.*

FRaternus amor maneto.

2 Hospitalitatis ne estote immemores: per hanc enim quidem inscii exceperunt Angelos hospitio.

3 Memores estote vinctorum, tanquam unà cum illis vincti: eorum, qui malis premuntur, ac si ipsi quoque corpore *afflicti* essetis.

4 Honorabile *est* inter quosvis conjugium, & cubile impollutum: scortatores autem, & adulteros damnabit Deus.

5 Sint mores *vestri* alieni ab avaritia: *estote* contenti præsentibus: dixit enim ipse: Nequaquam te omittam, neque unquam te deseram:

6 Adeò ut confidenti animo dicamus: Dominus *est* mihi auxiliator: nec metuam, quid faciat mihi homo.

7 Memores estote ductorum vestrorum, qui loquuti sunt vobis sermonem Dei: quorum imitamini fidem, contemplantes quis fuerit exitus conversationis ipsorum.

8 Jesus Christus heri, & hodie idem *est*, & in secula.

9 Doctrinis variis, & peregrinis ne circumferimini: bonum enim est gratiâ confabiliri cor non cibis, unde nullam perceperunt utilitatem, qui in ipsis ambulârunt.

10 Habemus altare, ex quo non habent jus edendi, qui tabernaculo deserviunt.

11 Quorum enim animalium sanguis infertur pro peccato in sacrarium per ponti-

ficem, eorum corpora exuruntur extra castra.
12 Quapropter & Jesus, ut sanctificaret populum per proprium sanguinem, passus est extra portam.
13 Exeamus igitur ad eum extra castra, probrum ejus portantes.
14 Non enim habemus hic stabilem civitatem, sed futuram illam inquirimus.
15 Per ipsum igitur assiduè offeramus Deo sacrificium laudis, id est, fructum labiorum, celebrantium nomen ejus.
16 Beneficentiæ verò, & communicationis ne obliviscimini: talibus enim victimis delectatur Deus.
17 Obedite ductoribus vestris, & obsecundate: ipsi enim excubant pro animabus vestris, tanquam rationem reddituri: ut cum gaudio hoc faciant, & non suspirantes: id enim est vobis inutile.
18 Orate pro nobis: confidimus enim nos bonam conscientiam habere, ùt qui in omnibus cupiamus bene versari.
19 Ampliùs autem precor vos, ut id faciatis, ut eò citiùs restituar vobis.
20 Deus verò pacis, qui magnum illum ovium, per sanguinem pacti æterni, pastorem, Dominum nostrum Jesum ex mortuis reduxit,
21 Compingat vos ad omne opus bonum, ad præstandam ipsius voluntatem, efficiens in vobis, quod gratum sit in conspectu suo, per Jesum Christum: cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.
22 Precor autem vos, fratres, sufferte sermonem exhortationis hujus: nam paucis *de hoc* scripsi vobis.
23 Scitote fratrem *nostrum* Timotheum solutum esse, cum quo (si mox venerit) videbo vos.
24 Salutate omnes ductores vestros, & omnes sanctos. Salutant vos Itali.
25 Gratia *sit* cum omnibus vobis Amen.

Ad Hebræos scripta est ex Italia per Timotheum.

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

CAP. I. *De exploratione, & oratione fidei. De tentationis origine. De insititio Verbo, & vero ejus auditore.*

Jacobus Dei, ac Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus dispersis, salutem:
2 Summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias incideritis:
3 *Illud* scientes, explorationem fidei vestræ efficere tolerantiam.
4 Cæterùm tolerantia opus integrum habeto, ut sitis integri, & toti, in nullo deficientes.
5 Quòd si cui vestrûm deest sapientia, petito à Deo, qui dat *eam* omnibus benignè, nec exprobrat: & dabitur ei.
6 Sed postulet cum fide, nihil ambigens: nam qui ambigit, similis est fluctui maris, qui ventis agitatur, & jactatur.
7 Non enim existimet homo ille se quicquam accepturum à Domino:
8 *Vt qui sit* vir animo duplici, & inquietus in omnibus viis suis.
9 Porrò frater, qui est humilis conditionis, glorietur in sublimitate sua.
10 Qui verò dives est, in submissione sui: quoniam veluti flos herbæ præteribit.
11 Nam *ùt* exortus est sol cum æstu, arefecit herbam, & flos illius decidit, & spectabilis decor ipsius periit: ità & dives in suis gressibus marcescet.
12 Beatus *est* vir, qui sustinet tentationem: quoniam probus compertus, accipiet coronam vitæ, quam promisit Dominus iis, à quibus ipse diligitur.
13 Nemo, quum tentatur, dicat, à Deo tentor: nam Deus tentari malis non potest, nec quenquam tentat.
14 Sed unusquisque tentatur, cùm à propria cupiditate abstrahitur, & inescatur.
15 Deinde cupiditas, posteaquam conceperit, parit peccatum: peccatum verò peractum gignit mortem.
16 Ne errate, fratres mei dilecti.
17 Omnis donatio bona, & omne integrum donum est supernè, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, aut conversionis obumbratio.
18 *Is*, quia voluit, progenuit nos sermone veritatis, ut essemus primitiæ quædam eorum, quæ creavit.
19 Itaque, fratres mei dilecti, sit omnis homo celer ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram.
20 Nam ira viri justitiam Dei non exsequitur.
21 Quapropter abjectis omnibus sordibus, & excremento malitiæ, cum lenitate excipite insititium illum sermonem, qui potest servare animas vestras.
22 Effectores verò estote sermonis: nec auditores solùm, falsò ratiocinando fallentes vosmet ipsos.
23 Nam si quis est auditor sermonis, & non effector, is similis est viro, consideranti faciem suam nativam in speculo.
24 Nam simul atque consideravit se ipsum, abiit, & statim oblitus est, qualis esset.
25 At is, qui introspexerit in perfectam illam legem libertatis, & permanserit *in ea*, quia non fuerit auditor obliviosus, sed actor operis, is, *inquam*, beatior erit in opere suo.
26 Si quis videtur religiosus esse inter vos, non frænans linguam suam, sed suum ipsius cor seducens, hujus vanus est cultus religiosus.
27 Religiosus autem cultus, mundus, & incontaminatus apud Deum, & Patrem, hic est, invisere orphanos, & viduas in afflictione ipsarum & immaculatum sese conservare à mundo.

CAP. II. *Prosopolepsia damnatur. Lex regia commendatur. Fides historica rejicitur, & operosa commendatur.*

Fratres mei, ne cum acceptione personarum habete fidem Domini nostri Jesu Christi gloriosi.
2 Nam si quis in cœtum vestrum ingrediatur, aureum gestans annulum, veste splendi-

splendidâ, ingrediatur autem & pauper cum fordida veste:

3 Et respexeritis ad eum, qui vestem gerit splendidam, & dixeritis ei: Tu sede hic pulchrè: pauperi verò dicatis: Tu sta illic, aut sede hic super scabellum meum:

4 Nónne discrimen feceritis apud vos, & facti fueritis judices, malè disceptantes?

5 Audite fratres mei dilecti, nónne Deus elegit pauperes mundi hujus, *ut fierent* divites fide, & hæredes regni, quod promisit iis, qui ipsum diligunt?

6 At vos contumeliâ affecistis pauperem. Nónne divites per tyrannidem opprimunt vos, & trahunt vos ad tribunalia?

7 Nónne blasphemant præclarum istud nomen, à quo estis cognominati?

8 Quòd si legem regiam præstatis secundùm scripturam: Diliges proximum tuum ùt te ipsum, benefacitis:

9 Sin verò personam respicitis, peccatum committitis, & redarguimini à lege veluti transgressores.

10 Quisquis enim totam legem servaverit, impegerit autem in uno, damnas factus est omnium:

11 Nam qui dixit: Ne mœcheris, dixit etiam: Ne occidas. Quòd si non fueris mœchatus, occideris autem, factus es transgressor legis.

12 Ità loquimini, & ità facite, ut per legem libertatis judicandi.

13 Nam damnatio absque misericordia *erit* ei, qui non præstiterit misericordiam: & gloriatur misericordia adversùs damnationem.

14 Quæ utilitas, fratres mei, si fidem dicat aliquis habere se, opera verò non habeat? num potest fides illa eum servare?

15 Quòd si frater, aut soror nudi fuerint, & destituti quotidiano victu:

16 Dicat autem eis aliquis vestrûm: Abite cum pace, calescite, & saturamini: non tamen dederitis eis, quæ sunt apta corpori, quæ *erit* utilitas?

17 Ità quoque fides, si opera non habeat, mortua est per se.

18 Quinimò dicet aliquis: Tu fidem habes, & ego opera habeo, ostende mihi fidem tuam absque operibus tuis, & ego ostendam tibi ex operibus meis fidem meam.

19 Tu credis Deum unum esse: bene facis: dæmonia quoque *istud* credunt, & horrescunt.

20 Vis verò nôsse, homo vane, fidem, *quæ est* absque operibus, mortuam esse?

21 Abrahamus pater ille noster nónne ex operibus justificatus est, quum obtulisset Isaacum, filium super altare?

22 Vides fidem administram fuisse operum ipsius, & ex operibus fidem ad finem perductam fuisse?

23 Itaque impleta est scriptura, quæ dicit: Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum est ei ad justitiam, & amicus Dei vocatus est.

24 Videtis igitur ex operibus justificari hominem, & non ex fide tantùm?

25 Similiter autem etiam Rahab, illa meretrix, annón ex operibus justificata est, quum accepisset nuncios illos, & aliâ viâ emisisset?

26 Nam sicut corpus absque spiritu mortuum est, ità & fides illa, quæ *est* absque operibus, mortua est.

CAP. III. *Commoda, & incommoda linguæ, illiúsque usus, & abusus: item sapientia terrena, & cœlestis.*

NE estote multi doctores, fratres mei; scientes fore, ut gravius judicium auferamus.

2 In multis enim impingimus omnes. Si quis in sermone non impingit, hic perfectus est vir, ùt qui possit fræno moderari totum etiam corpus.

3 Ecce, equis fræna in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus eorum circumagimus.

4 Ecce, naves quoque, quum tantæ sint, & à ventis sævis agitentur, circumaguntur à minimo gubernaculo, quocunque impulsus gubernatoris voluerit:

5 Ità & lingua pusillum membrum est, & sese effert magnificè. Ecce, exiguus ignis quantam materiam incendit?

6 Et lingua flamma *est*, & mundus iniquitatis: ità, *inquam*, lingua constituta est inter membra nostra, maculans totum corpus, inflammans rotam genituræ nostræ, & inflammata à gehenna.

7 Omnis enim natura & ferarum, & volucrum, serpentúmque, & marinorum, domatur, & domita est à natura humana:

8 Linguam autem nullus hominum domare potest: malum *est*, quod coërcere non possis: plena *est* veneno mortifero.

9 Per ipsam benedicimus Deo, & Patri, & per ipsam execramur homines ad similitudinem Dei factos.

10 Ex eodem ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ità fieri.

11 Num fons ex eodem foramine fundit dulcem, & amaram *aquam*?

12 Num potest, fratres mei, ficus oleas edere, aut vitis ficus? ità neque salsa dulcem aquam *potest* edere.

13 Quis sapiens, & scientiâ præditus *est* inter vos? demonstret ex bona conversatione opera sua cum lenitate sapiente.

14 Quòd si invidiam amaram habetis, & irritationem in corde vestro, ne gloriamini, & ne mendaces estote adversùs veritatem.

15 Non est *enim* ista sapientia supernè descendens, sed terrena, animalis, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia *est*, & rixa, ibi inconstantia, & omne opus pravum.

17 Quæ autem supernè *est* sapientia, primùm quidem casta est, deinde pacifica, æqua, obsequens, plena misericordiâ, & fructuum bonorum, absque disceptatione, & minimè simulata.

18 Fructus autem justitiæ seritur cum pace iis, qui dant operam paci.

CAP. IV. *Origo litium, & pugnarum unde. Exhortatio ad animi submissionem, & purificationem, & sui ipsius cognitionem.*

UNde bella, & pugnæ inter vos? nonne hinc *nimirum* ex voluptatibus vestris, quæ militant in membris vestris?

2 Concupiscitis, & non habetis: invidetis, & affectatis, nec potestis nancisci: pugnatis, & bellatis, nec obtinetis, propterea quòd non petitis.

3 Petitis, & non accipitis, eò quòd mala petatis, ut in voluptates vestras insumatis.

4 Adulteri, & adulteræ, nescitis amicitiam mundi, inimicitiam esse adversùs Deum? Quicunque ergo voluerit amicus esse mundi, inimicus Dei constituitur.

5 An putatis scripturam inaniter dicere: Ad invidiam fertur spiritus, qui sedem posuit in nobis?

6 Sed majorem offert gratiam, quia dicit: Deus superbis obsistit, submissis autem dat gratiam.

7 Subjicite igitur vos Deo, obsistite diabolo, & fugiet à vobis.

8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis, purificate manus vos peccatores: & expiate corda, duplices animo.

9 Sensu ærumnæ tangimini, & lugete, & flete: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Submittite vos in conspectu Domini, & extollet vos.

11 Ne alii aliis obloquimini, fratres: qui obloquitur fratri, quique damnat fratrem suum, obloquitur legi, & damnat legem: quòd si damnas legem, non es observator legis, sed judex.

12 Unus est Legislator, qui potest servare, & perdere: tu quis es, qui damnas alium?

13 Age nunc, qui dicitis: Hodie, vel cras proficiscemur in illam urbem, & agemus ibi annum unum, & mercabimur, & lucrabimur:

14 Qui ignoratis, quid *futurum sit* postero die: quæ est enim vita vestra? vapor enim est, ad exiguum *tempus* apparens, & deinde disparens.

15 Pro eo, quod dicere debuistis: Si Dominus voluerit, & vivamus, faciemus hoc, aut illud.

16 Nunc autem gloriamini de jactantiis vestris. Omnis ejusmodi gloriatio mala est.

17 Igitur, qui noverit rectè facere, nec facit, is peccato tenetur.

CAP. V. *Terret divites: hortatur ad patientiam, sermonis simplicitatem, orationis vehementiam, & peccatorum confessionem.*

AGitè nunc divites, flete, ejulantes super ærumnis vestris superventuris.

2 Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra sunt à tineis vorata:

3 Aurum, & argentum vestrum ærugine vitiatum est, & ærugo eorum testabitur adversùm vos, & exedet carnes vestras velut ignis: thesaurum recondidistis in ultimos dies.

4 Ecce, merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, per vos interversa, clamat: & vociferationes eorum, qui messuerunt, in aures Domini Sabaoth introierunt.

5 In luxu vixistis super terram, & lascivistis: enutristis corda vestra ùt in die epuli.

6 Condemnâstis, occidístis ustum: non obsistit vobis.

7 Patiente igitur animo estote, fratres, usque ad Domini adventum. Ecce, agricola exspectat pretiosum fructum terræ, patiente animo eum exspectans, dum accipiat pluviam matutinam, & serotinam.

8 Patiente animo estote & vos, & stabilitè corda vestra, quoniam adventus Domini appropinquat.

9 Ne suspirate alius adversùs alium, fratres; ut ne condemnemini: ecce, judex antè fores adstat.

10 Sumite, fratres mei, pro exemplari vexationis, ac patientis animi, Prophetas, qui loquuti sunt in nomine Domini.

11 Ecce, beatos prædicamus eos, qui *adversa* sustinent: tolerantiam Jobi audistis, & finem Domini vidistis: nam abundat intimâ misericordiâ Dominus, & est miserator.

12 Ante omnia verò, fratres mei, ne jurate, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud ullum jusjurandum: sit autem vestrum est, est: & non, non: ne in condemnationem incidatis.

13 Æger est animo aliquis inter vos? oret: bono animo est aliquis? psallat.

14 Infirmatur aliquis inter vos? accersat presbyteros Ecclesiæ, & orent pro eo, ungentes eum oleo in nomine Domini.

15 Et oratio fidei servabit laborantem, erigetque eum Dominus: quòd si peccata commiserit, remittentur ei.

16 Confitemini alii aliis offensas, & precamini alii pro aliis, ut sanemini: multùm *enim* valet deprecatio justi efficax:

17 Elias, homo erat iisdem, quibus nos, affectionibus obnoxius, & ardentissimè oravit, ne plueret: & non pluit super terram annos tres, & sex menses.

18 Et rursum oravit, & cœlum dedit pluviam, & terra produxit fructum suum.

19 Fratres, si quis inter vos aberrârit à veritate, & converterit eum quispiam.

20 Sciat, eum, qui averterit peccatorem ab errore viæ suæ, servaturum animam à morte, & operturum multitudinem peccatorum.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA PRIOR.

CAP. I. *Gratias agit Deo de vocatione ad fidem, cujus probam, objectum, & mercedem indicat, de qua prophetæ vaticinati sunt. Exhortatur, ut renunciantes mundo, & priori vitæ, se Deo conforment.*

PEtrus Apostolus Jesu Christi, advenis dispersionis per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bithyniam:

2 Electis ex præcognitione Dei Patris ad sanctificationem Spiritûs, per obedientiam, & aspersionem sanguinis Jesu Christi: gratia vobis, & pax multiplicetur.

3 Benedictus esto Deus, & pater Domini nostri Jesu Christi, qui ex multa sua misericordiâ regenuit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis.

4 *Id est* ad hæreditatem, quæ nec corrumpi

pi potest, nec contaminari, nec marcescere, vobis in cœlis servatam.
5 Qui virtutis Dei præsidio custodimini per fidem, ad salutem paratam revelari præstituto tempore ultimo.
6 Quâ in re exsultatis ad exiguum tempus nunc (si oportet) in variis tentationibus tristitia affecti:
7 Ut exploratio fidei vestræ multò pretiosior *exploratione* auri, quod perit, & tamen per ignem exploratur, inveniatur *vobis esse* laudi, & honori, & gloriæ, quum revelabitur Jesus Christus.
8 Quem, quum non videritis, diligitis: in quem nunc *cum* non videntes, tamen credentes, exsultatis gaudio ineffabili, & glorioso:
9 Reportantes mercedem fidei vestræ, salutem animarum.
10 De qua salute requisiverunt, & *quam* scrutati sunt Prophetæ, qui de *ventura* in vos gratia prophetârunt.
11 Scrutantes, in quem, aut qualem temporis articulum prænuncius ille, qui in ipsis *erat* Spiritus Christi, declararet *eventuras* Christo perpessiones, & gloriam illas consequuturam.
12 Quibus revelatum est, eos non sibi, sed nobis ea administrare, quæ nunc annunciata sunt vobis per eos, qui vobis evangelizârunt, per emissum è cœlo Spiritum sanctum, in quæ cupiunt Angeli introspicere.
13 Quapropter succincti lumbis mentis vestræ, sobrii, ad finem usque sperate in eam, quæ vobis defertur, gratiam, quum revelabitur Jesus Christus.
14 Ut filii obedientes, qui vos non configuretis pristinis, quæ in ignorantia vestra *viguerint*, cupiditatibus.
15 Sed sicut is, qui vos vocavit, sanctus est, ipsi quoque sancti in omni conversatione reddamini,
16 Propterea quòd scriptum est: Sancti estote, nam ego sanctus sum:
17 Et, si patrem cognominatis eum, qui citra personarum respectum judicat ex cujusque opere, cum timore versamini commorationis vestræ tempore.
18 Ut qui sciatis vos non corruptibilibus *rebus*, argento, vel auro fuisse redemtos ex vana illa vestra conversatione, à patribus tradita:
19 Sed pretioso sanguine, utpote agni inculpati, & incontaminati, *nempe* Christi:
20 Præcogniti quidem ante iacta mundi fundamenta, manifesti autem facti ultimis temporibus propter vos.
21 Per eum credentes in Deum, qui suscitavit eum ex mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides, ac spes vestra in Deo esset.
22 Qui *igitur* animas vestras purificâstis, auscultando veritati per Spiritum, ad amorem fraternum minimè simulatum, ex mundo corde alii alios diligite intensè:
23 Regeniti non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, *id est*, per sermonem Dei vivi, & manentis in æternum.
24 Nam omnis caro *est* ùt gramen, & omnis gloria hominis, ùt flos graminis: exaruit gramen, & flos ejus decidit:
25 Sed verbum Domini manet in æternum: hoc autem est verbum illud, quod evangelizatum est vobis.

CAP. II. *Exhortatur ad succerescentiam in Christo, & superædificandum lapidi angulari: item ut à concupiscentiis mundi abstineatur, superioribus obtemperetur, & afflictiones ad imitationem Christi ferantur.*

PRoinde depositâ omni malitiâ, & omni dolo, & simulationibus, & invidentiis, & omnibus obtrectationibus.
2 Ut modo geniti infantes, lac illud sermonis sincerum expetite, ut per illud augescatis,
3 Si quidem gustâstis, quòd bonus sit Dominus:
4 Ad quem accedentes, qui est lapis vivus, ab hominibus quidem reprobatus, apud Deum verò electus, *ac* pretiosus:
5 Ipsi quoque veluti vivi lapides, ædificati, fiatis domus spiritualis, sacerdotium sanctum, ad offerendum spirituales hostias, acceptas Deo per Jesum Christum.
6 Quapropter etiam continetur in scriptura: Ecce statuo in Sion lapidem, in imo angulo electum, pretiosum: in quem, qui credit, nequaquam pudefiet.
7 Vobis igitur est honori, qui creditis: non assentientibus autem *sermoni*, lapis, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est caput anguli, & lapis, ad quem impingitur, & petra offendiculi.
8 *Nempe* iis, qui impingunt ad sermonem, non assentientes, ad quod etiam constituti fuerant.
9 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus, quem *sibi Deus* ùt proprium vendicat: ut virtutes prædicetis illius, qui vos vocavit è tenebris in admirabilem suam lucem.
10 Qui quondam *eratis* non populus, nunc *estis* populus Dei: qui non consequuti misericordiam, nunc estis misericordiam consequuti.
11 Dilecti, precor, ut tanquam inquilini, & advenæ abstineatis à carnis cupiditatibus, quæ militant adversùs animam, conversationem vestram habentes honestam inter Gentes:
12 Ut pro eo, quòd obloquuntur vobis, ùt facinorosis, ex bonis operibus, *quæ* spectârint, glorificent Deum die visitationis.
13 Proinde subjecti estote cuivis humanæ ordinationi propter Dominum: sive Regi, ùt supereminenti:
14 Sive præsidibus, ùt qui per eum mittantur: tum ad ultionem facinorosorum, tum ad laudem bene agentium.
15 Quoniam ità est voluntas Dei, ut bene agendo os obstruatis desipientium hominum ignorantiæ.
16 Ut liberi, ac non veluti malitiæ velamen habentes libertatem, sed ùt servi Dei.
17 Omnes honorate: Fraternitatem diligite: Deum timete: Regem honorate.
18 Servi, subditi estote cum omni timore dominis, non solùm bonis, & æquis, sed etiam pravis.
19 Hoc enim cedit gratiæ, si quis propter conscientiam Dei suffert molestias injustè afflictus.

20 Quæ enim est gloria, si peccantes, & colaphis cæsi subsistatis? sed si bene agentes, & tamen afflicti subsistatis, hoc cedit vobis gratiæ apud Deum:

21 Nam ad hoc etiam vocati estis, quoniam & Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplar, ut subsequeremini vestigia ipsius.

22 Qui non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipsius.

23 Qui conviciis affectus, non vicissim conviciabatur, quum malis afficeretur, non minabatur: sed committebat *causam suam* ei, qui juste judicat.

24 Qui peccata nostra ipsemet sursum tulit in corpore suo super lignum illud, ut peccatis mortui justitiæ viveremus: cujus vibicibus sanati estis.

25 Nam eratis velut oves errantes: sed nunc convertistis vos ad pastorem, & curatorem animarum vestrarum.

CAP. III. *Instructio ad mulieres, & in genere ad omnes de colendâ charitate, de patienter toleranda in carne afflictione, ut spiritus salvetur.*

Similiter uxores sese subjiciant suis viris: ut, etiamsi qui non assentiuntur sermoni, per uxorum conversationem absque sermone lucrifiant.

2 Ubi spectârint cum timore *conjunctam* castam conversationem vestram.

3 Quarum ornatus non sit externus ille in nobis capillorum, & circumposito auro, vel palliorum amictu:

4 Sed occultus ille cordis homo, *situs* in incorruptione lenis, ac quieti spiritûs, qui est in conspectu Dei pretiosus.

5 Ità enim olim & sanctæ illæ mulieres, quæ sperabant in Deum, ornabant sese, subjectæ suis viris:

6 Sicut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum vocans: cujus factæ estis filiæ, dum bene agitis, & nequaquam ullâ terremini consternatione.

7 Viri similiter simul habitent, secundùm Dei notitiam, vasi muliebri, ùt infirmiori, tribuentes honorem, utpote quum unà etiam hæredes *sitis* gratiæ vitæ, ne interrumpantur preces vestræ.

8 Denique omnes *estote* concordes, mutuo molestiarum sensu affecti, fraterna præditi charitate, ad intimam misericordiam proni, comes:

9 Non reddentes malum pro malo, aut convicium pro convicio, sed contra, benedicentes: ùt qui sciatis vos ad hoc vocatos esse, ut benedictionem hæreditario jure obtineatis.

10 Qui enim vult vitam diligere, & videre dies bonos, desistere faciat linguam suam à malo, & labia sua, ne loquantur dolum:

11 Declinet à malo: & faciat, quod bonum est: quærat pacem, & persequatur eam.

12 Nam oculi Domini *sunt intenti* in justos, & aures ejus ad deprecationem eorum: vultus verò Domini adversùm eos, qui faciunt mala.

13 Et quis est, qui malè accipiat vos, si bonarum rerum æmulatores fueritis?

14 Sed & si *quid* perpetiamini propter justitiam, beati *tamen estis*: cæterùm metu eorum ne metuite, neque turbemini:

15 Sed Dominum Deum sanctificate in cordibus vestris. *Estote* autem semper parati ad respondendum cuilibet petenti rationem eius spei, quæ in vobis est: cum mansuetudine, & timore, conscientiam bonam habentes:

16 Ut pro eo, quòd obloquuntur vobis tanquam facinorosis, pudefiant, qui infesti sunt vestræ bonæ in Christo conversationi.

17 Meliùs enim *est*, ut bene agentes, si ità velit Dei voluntas, malis afficiamini, quàm malè agentes:

18 Nam & Christus semel pro peccatis passus fuit, justus pro injustis: ut nos ad Deum adduceret, morte quidem affectus carne, vivificatus autem Spiritu.

19 Per quem etiam spiritibus, qui *sunt* in carcere, profectus prædicavit.

20 Qui olim non obedierunt, quum semel exspectabat ille Dei patiens animus in diebus Noë, quum construeretur Arca, in qua paucæ (id est, octo) animæ servatæ sunt in aqua.

21 Cui rei nunc respondens exemplar Baptismi nos quoque servat (non quo carnis sordes abjiciuntur, sed stipulatio bonæ conscientiæ apud Deum) per resurrectionem Jesu Christi.

22 Qui est ad dexteram Dei, profectus in cœlum, subjectis ipsi Angelis, & potestatibus, ac virtutibus.

CAP. IV. *Cum Christo mortuos hortatur, ut præterita devitent peccata, & in novitate vitæ ambulantes gaudeant, se consortes afflictionum Christi factos, tanquam qui gloriæ ipsius consortes etiam fient.*

Quum igitur Christus passus sit pro nobis carne, vos quoque eadem cogitatione armamini, *nempe* quòd qui passus est in carne, destitit à peccato.

2 Ut non ampliùs cupiditatibus hominum, sed voluntati Dei, quod in carne reliquum est temporis, vivat.

3 Sufficit enim vobis præterito vitæ tempore, quæ libent Gentibus, perpetrâsse, incedendo in lasciviis, cupiditatibus, vinolentiis, comessationibus, compotationibus, & nefariis simulacrorum cultibus.

4 Quamobrem *illi*, non concurrentibus vobis ad eandem luxûs profusionem, peregrinari sibi videntur, blasphemantes:

5 Qui reddituri sunt rationem ei, qui paratus est ad judicandum vivos, & mortuos.

6 Nam idcirco mortuis quoque evangelizatum fuit, ut damnarentur quidem secundùm homines, *id est*, carne, viverent autem secundùm Deum, *id est*, Spiritu.

7 Omnium autem finis imminet. Estote igitur temperantes, & sobrii ad preces.

8 Ante omnia verò charitatem alii in alios intensam habentes: nam charitas operiet multitudinem peccatorum.

9 Hospitales *estote* alii erga alios absque murmurationibus.

10 Ut quisque accepit donum, *ità* alius in alium illud subministrantes, ùt boni dispensatores variæ Dei gratiæ.

11 Si quis loquitur, *loquatur* ùt eloquia Dei

Dei: si quis ministret, *ministret* tanquam ex viribus, quas suppeditat Deus: ut in omnibus glorificetur Deus per Jesum Christum, cui est gloria, & robur in secula seculorum. Amen.

12 Dilecti, ne tanquam peregrini exploratione illâ per ignem, quæ fit in vobis ad vestri experimentum, percellimini, ùt si peregrinum aliquid vobis accideret.

13 Imò in eo, quòd consortes estis afflictionum Christi, gaudete: ut & quum revelabitur gloria ipsius, gaudeatis exsultantes.

14 Si conviciis afficimini in nomine Christi, beati *estis*: quoniam & illæ gloriæ, & ille Dei Spiritus super vos requiescit: qui quod ad illos quidem attinet, blasphematur; quod ad vos autem, glorificatur.

15 Ne enim quisquam vestrûm malo afficiatur ùt homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienarum rerum inspector.

16 Sed si ùt Christianus, ne pudefiat, imò glorificet Deum hoc respectu.

17 Nam tempus *est*, ut incipiat judicium à domo Dei: quòd si primùm *incipit* à nobis, quis erit finis eorum, qui non assentiuntur Evangelio Dei?

18 Et, si justus vix servatur, impius, & peccator ubi comparebit?

19 Itaque, qui malis afficiuntur ex voluntate Dei, tanquam fideli conditori commendent animas suas bene agendo.

CAP. V. *Officia pastorum, & auditorum in Ecclesia.*

PResbyteros, qui inter vos sunt, precor ego unà presbyter, ac testis afflictionum Christi, atque idem gloriæ consors, quæ futura est, ut reveletur:

2 Pascite Dei gregem, qui penes vos est, illius inspectioni vacantes non coactè, sed libenter: non turpiter affectantes lucrum, sed promto animo.

3 Neque ùt dominantes cleris, sed ùt qui sitis exemplaria gregis:

4 Et quum manifestus factus fuerit ille pastorum princeps, reportabitis amarantinam illam gloriæ coronam.

5 Similiter juniores subjecti estote senioribus, & omnes vicissim subjicimini. Submissione animi estote intus ornati: nam Deus superbis obsistit, submissis autem dat gratiam.

6 Submittite vos igitur robustæ manui Dei: ut vos opportuno tempore extollat:

7 Omni solicitudine vestrâ in eum conjectâ, nam illi cura est de vobis.

8 Sobrii estote, vigilate: nam adversarius ille vester diabolus, ùt leo rugiens, obambulat, quærens, quem absorbeat.

9 Cui obsistite firmi per fidem, ùt qui noveritis easdem afflictiones, à vestra, quæ in mundo est, fraternitate peragi.

10 Cæterùm Deus omnis gratiæ *auctor*, qui vocavit vos ad æternam suam gloriam in Christo Jesu, paulisper afflictos, is, *inquam*, perficiat vos, stabiliat, robore fundet.

11 Ipsi gloria, & robur in secula seculorum. Amen.

12 Per Silvanum vobis fidum fratrem, paucis, ùt puto, scripsi, adhortans vos, & testificans hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis.

13 Salutat vos ea, quæ est in Babylone vobiscum electa *Ecclesia*, & Marcus, filius meus.

14 Salutate alii alios charitatis osculo. Pax vobis omnibus, qui estis in Christo Jesu Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA POSTERIOR.

CAP. I. *Propositâ spei excellentiâ ad introitum in regnum Dei hortatur; & brevi moriturus, doctrinam Christi, ex voce Patris, & Prophetarum scriptis confirmat.*

SIMEON Petrus, servus, & Apostolus Jesu Christi, æquè pretiosam fidem nobiscum sortitis per justitiam Dei nostri, & Servatoris Jesu Christi:

2 Gratia vobis, & pax multiplicetur in agnitione Dei, & Jesu Domini nostri:

3 Prout divina vis ipsius omnia nobis donavit, quæ ad vitam, & pietatem *pertinent*, per agnitionem illius, qui vocavit nos ad gloriam, ac virtutem.

4 Ex eo, quòd maxima illa nobis, ac pretiosa promissa donavit, ut per hæc efficeremini divinæ consortes naturæ, elapsi ex corruptione, quæ est in mundo per cupiditatem.

5 Ad hoc ipsum verò *vos* omni præterea collato studio, adjicite fidei vestræ virtutem, virtuti verò notitiam:

6 Notitiæ verò continentiam: continentiæ verò tolerantiam: tolerantiæ verò pietatem:

7 Pietati verò fraternum amorem: fraterno verò amori charitatem.

8 Hæc enim si vobis adsint, & abundent, non inertes vos, nec infructuosos efficient in Domini nostri Jesu Christi agnitione.

9 Nam, cui hæc non adsunt, is cœcus est, nihil procul cernens, oblitus sese à veteribus peccatis suis fuisse purificatum.

10 Quapropter, fratres, potiùs studete vocationem, & electionem vestram firmam efficere: hæc enim si feceritis, nunquam impingetis.

11 Ità enim amplè subministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & Servatoris Jesu Christi.

12 Quapropter non negligam vos de istis semper commonefacere, quamvis peritos, & stabilitos in præsente veritate.

13 Justum autem duco, quamdiu sum in hoc tabernaculo, expergefacere vos per submonitionem:

14 Quum sciam citò futurum, ut deponam tabernaculum meum: sicut Dominus noster Jesus Christus declaravit mihi.

15 Sed & studebo, ut subinde vos possitis post exitum meum horum mentionem facere.

16 Non enim arte compositas fabulas sequuti, notam vobis fecimus Domini nostri Jesu Christi potentiam, & adventum: sed ùt qui oculis nostris aspeximus illius majestatem.

17 Acceperat enim à Deo Patre honorem, & gloriam, voce ad eum delatâ hujusmodi à magnifica illa gloria: Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco.

18 Et hanc vocem nos audivimus è cœlo delatam, quum essemus unà cum eo in monte illo sancto.

19 Et habemus firmissimum illum sermonem propheticum, ad quem, benefacitis, quòd attenditis, velut lucernam splendentem in obscuro loco, usquedum dies illuxerit, & lucifer exoriatur in cordibus vestris.

20 Si illud primùm noveritis, nullam prophetiam scripturæ esse propriæ explicationis.

21 Non enim libitu hominis allata est olim prophetia, sed acti à Spiritu sancto loquuti sunt sancti Dei homines.

CAP. II. *Vaticinium de falsorum doctorum multitudine, indole, artibus, & pœna.*

FUerunt autem etiam pseudoprophetæ in populo: ùt etiam inter vos erunt falsi doctores, qui subintroducent hæreses exitiales, etiam Dominum, qui illos mercatus est, abnegantes, accersentes sibi ipsis celerem perniciem.

2 Et multi sequentur eorum exitia: per quos via veritatis blasphemabitur.

3 Et per avaritiam fictis sermonibus vos negotiabuntur, quibus damnatio jam olim non otiatur, & quorum exitium non dormitat.

4 Nam si Deus Angelis, qui peccaverunt, non pepercit, sed in tartarum detrusos catenis caliginis tradidit, damnationi servatos:

5 Et prisco mundo non pepercit, sed octavum Noë, justitiæ præconem custodivit, diluvio in mundum impiorum inducto.

6 Et civitates Sodomorum, ac Gomorrhæ in cinerem redactas subversione damnavit, constituítque, ut essent exemplar impiè victuris.

7 Et justum Lot lascivâ nefariorum conversatione fatigatum eripuit.

8 Justus enim ille, quum habitaret inter eos, indies animam justam sceleratis *illorum* factis, & videndo, & audiendo excruciabat)

9 Novit Dominus pios è tentatione eripere, injustos autem in diem judicii pœnas dantes servare.

10 Maximè verò eos, qui carnem sequentes in cupiditate pollutionis incedunt & dominatum contemnunt, *qui, inquam,* ùt *sunt* audaces, & sibi pertinaciter placentes, non horrent dignitates probris incessere.

11 Quum ipsi Angeli, qui sunt viribus, ac potentiâ majores, non ferant adversùs eas apud Dominum maledictionis judicium.

12 At isti, veluti animantia rationis expertia, *quæ* naturali impetu feruntur, facta ad eum finem, ut capta intereant, ea vituperantes, quæ ignorant, suâ ipsorum corruptelâ interibunt:

13 Reportaturi mercedem injustitiæ, ùt qui voluptatem ducant diurnum luxum, labes, ac maculæ, seductionibus suis sese oblectantes, vobiscum convivando.

14 Oculos habentes plenos adulterii, & qui à peccando cessare nesciant, inescantes animas instabiles, cor habentes ad avaritiam exercitatum, execrandi homines:

15 Qui derelictâ rectâ viâ aberrârunt, sequuti viam Balaam, *filii* Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit.

16 Sed redargutionem suæ transgressionis habuit: *nam* subjugis asina muta, humanâ voce loquuta inhibuit Prophetæ dementiam.

17 Isti sunt fontes aquâ carentes, nebulæ à turbine agitatæ: quibus caligo tenebrarum in æternum asservata est.

18 Nam quæ prætumida vanitas ipsis dictavit loquendo, *eos* inescant per carnis cupiditates lascivas, qui verè effugerant ab iis, qui in errore versantur:

19 Libertatem eis pollicendo, quum ipsi servi sunt corruptelæ, siquidem à quo quis superatus est, huic etiam in servitutem est addictus.

20 Nam si postquam pollutiones mundi per agnitionem Domini, & Servatoris Jesu Christi effugerint, his rursum implicati superentur, facta est ultima eorum conditio deterior priore.

21 Meliùs enim fuisset eis, non cognovisse viam justitiæ, quàm cognitâ *illâ* regredi à sancto præcepto, sibi tradito.

22 Sed accidit eis, quod vero proverbio dici solet: Canis reversus est ad suum ipsius vomitum, &, Sus lota ad volutabrum cœni.

CAP. III. *Adventus Christi ad judicium: mundi παλιγγενεσία: judicium Epicureorum hac de re: præparatio ad illum diem.*

HAsce jam alteras vobis literas scribo, dilecti, quibus sinceram mentem vestram per submonitionem expergefacio:

2 Ut memores sitis verborum, quæ prædicta sunt à sanctis Prophetis, & præcepti illius nostri, qui sumus Apostoli Domini, & Servatoris.

3 Illud primùm scientes, venturos extremis diebus irrisores, in suis ipsorum cupiditatibus incedentes.

4 Et dicentes; ubi est pollicitatio adventûs ejus? nam ex quo *die* patres obdormierunt, omnia ità permanent ab initio creationis.

5 Illud enim volentes ipsos fugit, cœlos jam olim exstitisse per Dei sermonem, & terram ex aqua, & in aqua consistentem.

6 Quamobrem is, qui tum erat mundus, aquâ inundatus periit.

7 Qui verò nunc *sunt* cœli, ac terra, eodem sermone reconditi, asservantur igne in diem damnationis, & exitii impiorum hominum.

8 Unum autem hoc ne vos fugiat, dilecti, unum diem apud Dominum *perinde esse* ùt mille annos, & mille annos ùt diem unum.

9 Non tardat Dominus promissionem, (ùt nonnulli tarditatem *hanc esse* ducunt) sed patiente est animo erga nos, nolens ullos perire, sed omnes ad resipiscentiam tendere.

10 Veniet autem sicut fur in nocte dies ille Domini: quo cœli cum stridore præteribunt, elementa verò æstuantia solventur,

terráque, & quæ in ea sunt opera, exurentur.
11 Quum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet esse vos in sanctis conversationibus, & pietatis officiis.
12 Exspectantes, & properantes ad adventum diei Dei, in quo cœli conflagrantes solventur, & elementa æstuantia liquescent?
13 Sed cœlos novos, ac terram novam, secundùm promissum ejus exspectamus, in quibus justitia inhabitat.
14 Quapropter, dilecti, quum hæc exspectetis, studete, ut incontaminati, & inculpati ab eo inveniamini cum pace:
15 Dominíque nostri tarditatem ad itam salutem ducite, sicut & dilectus frater noster Paulus pro sibi data sapientia scripsit vobis:
16 Ut in omnibus ferè epistolis loquens de istis, in quibus sunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti, parúmque stabiles detorquent, ut & reliquas scripturas, suo ipsorum exitio.
17 Vos igitur, dilecti, *istorum* præscii quum sitis, cavete, ne illorum nefariorum errore cum illis abducti, excidatis à propria bonitate.
18 Sed crescite in gratia, & notitia Domini nostri, & Servatoris Jesu Christi: cui gloria, & nunc, & ad tempus sempiternum. Amen.

JOHANNIS APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA PRIMA,

CAP. I. *Verbi annunciatio apostolica. Communio cum Christo. Sanguis Christi* λύτρον καὶ λουτρον. *Confessio peccatoris.*

Quod erat à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectavimus, & manus nostræ contrectârunt de sermone illo vitæ:
2 (Nam vita illa conspicua facta est: & illam vidimus, & testamur, & annunciamus vobis vitam illam æternam, quæ erat apud Patrem, & conspicua facta est nobis)
3 Quod, *inquam*, vidimus, & audivimus, id annunciamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum: & communio nostra *sit* cum Patre, & cum Filio ejus Jesu Christo.
4 Et hæc scribimus vobis, ut gaudium vestrum sit plenum.
5 Hic est igitur nuncius ille, quem audivimus ex ipso, & renunciamus vobis, Deum lucem esse, nec tenebras in eo esse ullas.
6 Si dixerimus nos communionem habere cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, nec sincerè agimus.
7 Quod si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, communionem habemus cum eo mutuam, & sanguis Jesu Christi, Filii ejus, purificat nos ab omni peccato.
8 Si dixerimus nos peccatum non habere, nos ipsos fallimus, & veritas in nobis non est.
9 Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & justus, ut remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate.
10 Si dixerimus: nos non peccâsse, mendacem facimus eum, & sermo ejus non est in nobis.

CAP. II. *Christi meritum catholicum. Vita Christiana. Unctio Spiritûs. Doctrina antichristi.*

Filioli mei, hæc scribo vobis, ut ne peccetis. Quod si quis peccârit, advocatum apud Patrem habemus, Jesum Christum justum.
2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nec pro nostris solùm, sed etiam pro totius mundi *peccatis*:
3 Et per hoc scimus, quòd ipsum novimus, si præcepta ipsius observemus.
4 Qui dicit, novi eum, & præcepta ejus non observat, mendax est, & in eo veritas non est.
5 Qui autem observat sermonem ejus, verè in hoc charitas Dei adimpleta est: per hoc scimus nos in ipso esse.
6 Qui dicit se in eo habitare, debet, prout ille ambulavit, ità & ipse ambulare.
7 Fratres, non scribo vobis novum præceptum, sed præceptum vetus, quod *videlicet* habuistis *jam inde* à principio. Vetus hoc præceptum, sermo ille est, quem audivistis *jam inde* à principio.
8 E contrario præceptum novum scribo vobis, id, quod verum est in ipso, & in vobis: quia tenebræ prætereunt, & vera illa lux jam lucet.
9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.
10 Qui diligit fratrem suum, in luce manet, & offendiculum in eo non est:
11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit, quò eat, quia tenebræ oculos ipsius obcœcârunt.
12 Scribo vobis, filioli, quoniam remissa sunt vobis peccata propter nomen ejus.
13 Scribo vobis, patres, quoniam nôstis eum, qui à principio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam improbum illum vicistis.
14 Scribo vobis, pueruli, quoniam nôstis Patrem. Scripsi vobis, patres, quoniam nôstis eum, qui *est* à principio. Scripsi vobis, adolescentes, quia validi estis, & verbum Dei habitat in vobis, & improbum illum vicistis.
15 Ne diligite mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.
16 Quoniam quicquid est in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & fastus vitæ, non est ex Patre, sed ex mundo est.
17 Porrò mundus præterit, & cupiditas ipsius: qui verò præstat voluntatem Dei, manet in æternum.
18 Pueruli, ultimum tempus adest: & sicut audivistis antichristum venturum, etiam nunc antichristi multi cœperunt esse: unde scimus ultimum tempus adesse.
19 E nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum sed *egressi sunt ex nobis*, ut manifestum fieret, non omnes esse ex nobis.
20 At vos unctionem habetis à Sancto illo *profectam*, & nôstis omnia.
21 Non scripsi vobis *idcirco*, quòd verita-

tem nesciatis, sed quoniam eam scitis, & nullum mendacium esse ex veritate.

22 Quis est mendax, nisi qui negat Jesum esse Christum illum? hic est antichristus, qui negat Patrem, & Filium.

23 Quisquis negat Filium, nec Patrem habet: qui agnoscit Filium, etiam Patrem habet.

24 Quod igitur audivistis à principio, in vobis maneat: si in vobis manserit, quod audivistis à principio, vos quoque in Filio, & Patre manebitis.

25 Hæc autem illa est promissio, quam ipse pollicitus est nobis, *nempe* vita illa æterna.

26 Hæc scripsi vobis de iis, qui seducunt vos.

27 Sed unctio, quam vos accepistis ab eo, manet in vobis: nec necesse habetis, ut quisquam doceat vos: verùm sicut eadem unctio docet vos de omnibus, *quæ* & verax est, & non mendax: & sicut docuit vos, manebitis in eo.

28 Nunc igitur, filioli, manete in eo: ut quum manifestus factus fuerit, habeamus loquendi libertatem, neque pudefiamus coram eo in ipsius adventu.

29 Si scitis eum justum esse, nôstis, quicunque exercet justitiam, ex ipso natum esse.

CAP. III. *Gratia adoptionis. Charitas filiorum Dei symbolum. Christi dilectio erga nos. Preces conscientiæ indemnis placent.*

Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, *nempe* ut filii Dei vocemur: propterea mundus non novit nos, quia non novit eum.

2 Dilecti, nunc filii Dei sumus, sed nondum manifestum factum est, quod erimus: scimus autem fore, ut quum *ipse* factus fuerit manifestus, similes ei simus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3 Et quisquis habet hanc spem in eo *sitam*, castum se conservat, sicut & ille castus est.

4 Quisquis dat operam peccato, etiam legem transgreditur: nam peccatum est legis transgressio.

5 Et scitis illum patefactum esse, ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non esse.

6 Quisquis in eo manet, non peccat, quisquis peccat, non vidit eum, neque novit eum.

7 Filioli, Nemo seducat vos, qui exercet justitiam, iustus est, sicut ille justus est.

8 Qui dat operam peccato, ex diabolo est: quoniam à principio diabolus peccat. Ad hoc manifestus factus est Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

9 Quisquis natus est ex Deo, peccato non dat operam: quoniam semen ipsius in eo manet: nec potest peccare, eò quòd ex Deo natus est.

10 Per hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli: quisquis non dat operam justitiæ, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.

11 Quoniam hæc est denunciatio, quam audivistis à principio, ut diligamus alii alios.

12 Non sicut Cain, *qui* ex illo improbo erat, & mactavit fratrem suum. Cujus autem rei gratiâ occidit eum? quia opera ejus mala erant, fratris autem ejus justa.

13 Ne miramini, fratres mei, si odit vos mundus.

14 Nos scimus nos translatos esse ex morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte.

15 Quisquis odit fratrem suum, homicida est, & nôstis nullum homicidam habere vitam æternam in se manentem.

16 Per hoc novimus charitatem Dei, quòd ille animam suam pro nobis deposuit: nos igitur debemus pro fratribus animas deponere.

17 Qui verò habuerit mundanum victum, & viderit fratrem suum, cui aliquo sit opus, & clauserit viscera sua coram eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

18 Filioli mei, ne diligamus verbo, neque linguâ *solùm*, sed facto, & veritate.

19 Et per hoc cognoscimus nos ex veritate esse, & coram ipso secura reddemus corda nostra.

20 Nam si nos condemnet cor nostrum, nempe potentior est Deus corde nostro, & novit omnia.

21 Dilecti, si cor nostrum nos non condemnet, libertatem loquendi habemus apud Deum.

22 Et quicquid petierimus, accipimus ab eo, quoniam præcepta ejus observamus, & quæ in ipsius conspectu placent, facimus.

23 Hoc est igitur ejus præceptum, ut credamus nomini Filii ejus Jesu Christi, & diligamus alii alios, sicut præcepit nobis.

24 Nam qui observat ejus præcepta, in eo habitat, & ipse in eo: & per hoc novimus eum habitare in nobis, *nempe* ex Spiritu, quem nobis dedit.

CAP. IV. *Spiritus sani probandi. Notæ veræ, & falsæ doctrinæ. Character piorum & impiorum.*

Dilecti, ne cuivis spiritui credite, sed probate spiritus, an ex Deo sint: nam multi pseudoprophetæ venerunt in mundum.

2 Ex hoc cognoscite Dei Spiritum: quicunque spiritus profitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo est.

3 At quicunque spiritus non profitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo non est: sed hic est ille *spiritus* Antichristi, quem audîstis venturum fuisse, & *qui* jam nunc in mundo est.

4 Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eos: quoniam potentior est, qui est in vobis, quàm qui in mundo est.

5 Ipsi è mundo sunt, ideo mundana loquuntur, & mundus eos audit.

6 Nos ex Deo sumus: qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: ex hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris.

7 Dilecti, diligamus alii alios, nam charitas ex Deo est: quisquis diligit, ex Deo natus est, & novit Deum.

8 Qui non diligit, non novit Deum: nam Deus est charitas.

9 Per hoc manifesta facta est charitas Dei in nos, quòd Filium illum suum unigenitum misit

misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10 In hoc est charitas, non quòd nos dileximus Deum, sed quòd ipse dilexerit nos, & miserit Filium suum, ut esset propitiatio pro peccatis nostris.

11 Dilecti, si Deus nos ità dilexit, debemus & nos alii alios diligere.

12 Deum nemo conspexit unquam: si diligamus alii alios, Deus in nobis habitat, & charitas ejus adimpleta est in nobis.

13 Per hoc cognoscimus nos in eo habitare, & ipsum in nobis, quòd de Spiritu suo dedit nobis.

14 Nos verò spectavimus, & testamur, Patrem misisse Filium, qui esset Servator mundi.

15 Quisquis professus fuerit Jesum esse Filium Dei, Deus in eo habitat, & ipse in Deo.

16 Et nos cognovimus, & credidimus charitatem, quam habet Deus erga nos. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17 Per hoc adimpletur charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii, quòd qualis ille est, *tales* & nos sumus in hoc mundo.

18 Metus non est in charitate: integra charitas foras ejicit metum: quoniam metus cruciatum habet: qui autem metuit, non est consummatus in charitate.

19 Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit: Diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum, quem vidit, Deum, quem non vidit, quomodo potest diligere?

21 Et hoc præceptum habemus ab eo, ut, qui diligit Deum, diligat etiam fratrem suum.

CAP. V. *Characteres regenitorum. Tres testes in cœlo, totidem in terris. Peccatum irremissibile, & remissibile.*

Quisquis credit Jesum esse Christum illum, ex Deo genitus est; & quisquis diligit eum, qui genuit, diligit etiam eum, qui ex eo genitus est.

2 Per hoc cognoscimus nos diligere filios Dei, quum Deum diligimus, & præcepta ejus observamus.

3 Hæc est enim charitas Dei, ut præcepta ejus observemus: & præcepta ejus gravia non sunt.

4 Quoniam quicquid natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria, quæ vicit mundum, *nempe* fides nostra.

5 Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit Jesum esse Filium Dei?

6 Hic ille est, qui venit per aquam, & sanguinem, *nempe* Jesus Christus: non per aquam solùm, sed per aquam, & sanguinem: & spiritus is est, qui testificatur Spiritum veritatem esse.

7 Nam tres sunt, qui testificantur in cœlo, Pater, Sermo, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Et tres sunt, qui testificantur in terra, Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.

9 Si testimonium hominum accepimus, testimonium Dei majus est: nam hoc est testimonium Dei, quod testificatus est de Filio suo.

10 Qui credit in Filium Dei, habet testimonium in se ipso: qui non credit Deo, mendacem eum fecit, quia non credidit testimonio, quod testificatus est Deus de Filio suo.

11 Est autem hoc testimonium, nempe quòd vitam æternam dedit nobis Deus: & hæc vita in Filio ejus est.

12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, vitam non habet.

13 Hæc scripsi vobis, qui creditis in nomen Filii Dei: ut sciatis vos vitam æternam habere, & ut credatis in nomen Filii Dei.

14 Et hæc est fiducia, quam apud Deum habemus, ipsum, si quid petierimus secundùm voluntatem ejus, nos audire.

15 Quod si scimus eum audire nos, quicquid petierimus, scimus nos habere petitiones, quas ab eo petiimus.

16 Si quis viderit fratrem suum peccare peccato, *quod* non *est* ad mortem, petet, & dabit ei vitam: peccantibus *dico* non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico, ut roget.

17 Omnis injustitia peccatum est: sed est peccatum, *quod* non *est* ad mortem.

18 Scimus, quòd quisquis natus est ex Deo, non peccat: sed *quod* qui genitus est ex Deo, conservat se ipsum, & improbus ille non attingit eum.

19 Scimus nos ex Deo esse, & mundum totum in illo improbo jacere.

20 Sed scimus Filium Dei venisse, & dedisse nobis mentem, ut cognoscamus verum illum: & sumus in vero illo, *id est*, in ejus Filio Jesu Christo Hic est verus ille Deus, & vita illa æterna.

21 Filioli, cavete vobis ab idolis. Amen.

JOHANNIS APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA SECUNDA.

Charitati in vita, & sinceritati in doctrina, studendum.

Presbyter electæ dominæ, & liberis ejus, quos ego verè diligo, nec ego solus, sed & omnes, qui nôrunt veritatem:

2 Propter veritatem, quæ manet in nobis, & nobiscum erit in æternum.

3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Domino Jesu Christo, Filio Patris, cum veritate, & charitate.

4 Gavisus sum valde, quòd invenerim ex filiis tuis, qui sincerè ambulent, sicut præceptum accepimus à Patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non ùt præceptum novum scribens tibi, sed quod habuimus à principio, ut diligamus alii alios.

6 Hæc autem est charitas, ut ambulemus secundùm præcepta ipsius. Hoc est præceptum illud, sicut audistis à principio, ut in eo ambuletis.

7 Nam multi impostores ingressi sunt in mundum

mundum, qui non profitentur Jesum Christum venisse in carne. Hic ille est impostor, & antichristus.
8 Respicite vos ipsos, ne perdamus, quæ egimus, sed ut mercedem plenam recipiamus.
9 Quisquis transgreditur, nec permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui manet in doctrina Christi, hic & Patrem, & Filium habet.
10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, ne recipite eum domum, nec ave ei dicite.
11 Qui enim dicit ei ave, communicat operibus ejus malis.
12 Quum multa haberem vobis scribenda, nolui per chartam, & atramentum: sed spero me venturum ad vos, & præsentem præsentibus loquuturum, ut gaudium nostrum sit completum.
13 Salutant te filii sororis tuæ electæ. Amen.

JOHANNIS APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA TERTIA.

Gajus hospitalitatis speculum. Diotrephes imago falsorum doctorum.

PResbyter Gajo dilecto, quem ego verè diligo.
2 Dilecte, in primis opto, ut prosperè agas, & valeas, sicut prosperè agit anima tua.
3 Gavisus sum enim valde, quum venirent fratres, & testimonio suo commendarent sinceritatem tuam, prout tu sincerè ambulas.
4 Majus istis gaudium non habeo, quum *videlicet* audio filios meos sincerè ambulare.
5 Dilecte, fideliter agis, quicquid facis erga fratres, & erga peregrinos.
6 Qui testimonio suo commendârunt charitatem tuam in conspectu Ecclesiæ: quos, rectè facies, si prosequutus fueris, ùt Deo convenit.
7 Nam pro nomine ejus excesserunt ex Gentibus, nihil accipientes.
8 Nos ergo debemus recipere hujusmodi, ut unà operam impendamus veritati.
9 Scripsi Ecclesiæ: sed qui primatum inter eos ambit, Diotrephes, non recipit nos.
10 Propterea, si venero, memoriam renovabo ipsius facinorum, quæ facit, sermonibus malis garriens in nos: quique etiam his non contentus, neque ipse recipit fratres, & qui volunt *recipere*, prohibet, & ex Ecclesia ejicit.
11 Dilecte, ne imitare quod malum est, sed quod bonum est: Qui bene agit, ex Deo est, qui autem malè agit, non vidit Deum.
12 Demetrio testimonium redditum est ab omnibus, & ab ipsa veritate: sed & nos testimonium perhibemus: & nôstis testimonium nostrum firmum esse.
13 Multa possem scribere, sed nolo per atramentum, & calamum tibi scribere.
14 Spero autem fore, ut statim te videam, & *tunc* præsentes præsenti loquamur.
15 Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

JUDÆ APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

Exhortatur Apost. ad perseverantiam fidei, contraque pseudoprophetas præmonet, eorum doctrinam, conversationem & exitium indicans.

JUdas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, vocatis, à Deo Patre sanctificatis, & Jesu Christo asservatis:
2 Misericordia vobis, & pax, & charitas multiplicetur.
3 Dilecti, quum omne studium adhibeam, ut scribam ad vos de communi salute, necesse habui vobis scribere, ad vos hortandos, ut decertetis pro fide, quæ semel tradita est sanctis.
4 Nam subrepserunt quidam homines, jam olim præscripti ad hanc damnationem, impii, qui Dei nostri gratiam transferunt ad lasciviam, & solum illum herum Deum, ac Dominum nostrum Jesum Christum negant.
5 Volo autem vobis in memoriam revocare, *istos*, ut qui semel hoc sciatis, Dominum, quum populum ex Ægypto liberâsset, rursus eos, qui non credebant, perdidisse.
6 Et Angelos, qui non conservârunt suam originem, sed reliquerunt suum domicilium, judicio magni illius diei vinculis æternis sub caligine reservâsse.
7 Sicut Sodoma, & Gomorrha, & his finitimæ civitates simili modo, atque illæ scortatæ, & carnem alteram sectatæ, propositæ sunt exemplo, ignis æterni pœnam sustinentes.
8 Similiter tamen & isti sopiti carnem quidem polluunt, dominatum verò aspernantur, & dignitates vituperant.
9 At Michaël Archangelus ille, quum adversùs diabolum altercans disceptaret de corpore Mosis, non ausus est *illi* impingere notam maledicti, sed dixit: increpet te Dominus.
10 At isti, quæcunque non noverunt, vituperant: quæcunque verò naturaliter, ùt animantia rationis expertia, sciunt, in iis sese corrumpunt.
11 Væ ipsis: nam viam Cain ingressi sunt, & deceptione mercedis, quâ deceptus fuit Balaam, effusi sunt, & contradictione Core perierunt.
12 Hi sunt in agapis vestris maculæ, dum vobiscum convivantur, securè se ipsos pascentes, nubes aquâ carentes, ventis circumactæ, arbores emarcidæ, infrugiferæ, bis emortuæ, eradicatæ:
13 Undæ maris efferatæ, despumantes sua ipsorum dedecora, stellæ erraticæ, quibus caligo tenebrarum in æternum servata est.
14 Prophetavit autem etiam de istis septimus ab Adamo, Enochus, dicens; Ecce, venit Dominus cum sanctis millibus suis:
15 Ut ferat judicium adversùs omnes, & redarguat, quicunque ex ipsis sunt impii, de factis omnibus, quæ impiè patrârint, deque omnibus duris, quæ loquuti fuerint adversùs ipsum, peccatores impii.

16 Hi

16 Hi sunt murmuratores, queruli, in cupiditatibus suis incedentes: & quorum os loquitur prætumida, admirantes personas utilitatis gratiâ.
17 Vos autem dilecti, memores estote verborum illorum, quæ prædicta fuerunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi.
18 Quod *videlicet* dixerunt vobis, in extremo tempore futuros irrisores, qui in impiis cupiditatibus incederent.
19 Hi sunt, qui se ipsos segregant, animales, Spiritum non habentes.
20 Vos autem, dilecti sanctissimæ vestræ fidei superstruentes vosipsos, per Spiritum sanctum orantes.
21 Vos ipsos in charitate Dei conservate, exspectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam,
22 Et alios quidem, habito delectu, commiseramini:
23 Alios verò metu servate, ex flamma rapientes: odio habentes vel eam tunicam, quæ à carnis contactu sit maculata.
24 Cæterùm ei, qui potest vos custodire à lapsu immunes, & statuere in conspectu gloriæ suæ inculpatos cum exsultatione:
25 *Id est*, soli sapienti Deo, Servatori nostro, gloria *esto*, & magnificentia, robur, & auctoritas, & nunc, & in omnia secula. Amen.

APOCALYPSIS JOHANNIS THEOLOGI.

CAP. I. *Prologus hujus libri: in quo intimatio Iohannis, & prima visio.*

Apocalypsis Jesu Christi, quam dedit ipsi Deus, ut indicaret servis suis, quæ oporteat fieri citò: *Is* verò missam per Angelum suum, servo suo Johanni significavit:
2 Qui testificatus est sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi, & quæcunque vidit.
3 Beatus, qui legit, & *beati* qui audiunt verba prophetiæ hujus, & observant ea, quæ in ea scripta sunt: præstitutum enim tempus illud propè est.
4 Johannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia. Gratia *sit* vobis, & pax ab eo, Qui est, & qui erat, & qui venturus est: & à septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt:
5 Et à Jesu Christo, *qui est* fidus ille testis, primogenitus ille ex mortuis, ac princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris per sanguinem suum.
6 Et *qui fecit* nos reges, & Sacerdotes Deo, & Patri suo: ei *sit* gloria, & robur in secula seculorum. Amen.
7 Ecce, venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, etiam, qui eum transfixerunt: & plangent coram eo omnes tribus terræ: etiam. Amen.
8 Ego sum A, & Ω, *id est*, principium, & finis, dicit Dominus, *id est*, Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est, ille, *inquam*, omnipotens.
9 Ego Johannes, *qui & frater* vester *sum*, & socius in afflictione, & in regno, & patiente expectatione Jesu Christi, eram in insula, quæ vocatur Patmos propter sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi:
10 Fui *autem* Spiritu correptus die Dominico, & audivi à tergo vocem magnam, tanquam tubæ,
11 Dicentis: Ego sum A, & Ω, primus ille, & ultimus: &, Quod cernis, scribe in libro, & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardibus, & Philadelphiæ, & Laodiceæ.
12 Converti me igitur, ut cernerem vocem, quæ loquuta erat mecum. Conversus autem, vidi septem candelabra aurea
13 Et in medio septem candelabrorum aureorum *quenquam* similem Filio hominis, indutum talari *veste*, & præcinctum ad mammillas zonâ aureâ.
14 Caput autem ejus, & capilli *erant* candidi ùt lana alba tanquam nix: & oculi ejus, ùt flamma ignis.
15 Pedes autem ejus similes chalcolibano, veluti in fornace ardentes: & vox illius tanquam vox aquarum multarum.
16 Habebat autem in dextera sua stellas septem: & ex ore ejus anceps romphæa acuta prodibat: & facies ejus, qualis sol in suo vigore lucet.
17 Quum autem vidissem eum, cecidi ad pedes ejus veluti mortuus: tum imposuit mihi dexteram suam, dicens mihi: Ne metue: ego sum primus ille, & ultimus ille.
18 Et qui vivo, sed fui mortuus, & ecce vivo in secula seculorum, Amen, & habeo claves inferorum, & mortis.
19 Scribe, quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ posthæc sunt futura.
20 Mysterium septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea. Septem illæ stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra illa septem, quæ vidisti, septem Ecclesiæ sunt.

CAP. II. *Protasis hujus libri incipit: & quatuor epistolæ exarantur ad totidem Episcopos.*

Angelo Ephesinæ Ecclesiæ scribe. Hæc dicit, qui tenet septem illas stellas in dextera sua, qui ambulat inter septem illa candelabra aurea.
2 Novi opera tua, & laborem tuum, & tolerantiam tuam, & quòd non possis ferre malos: & exploràris eos, qui se dictitant Apostolos esse, & non sunt, & comperisti eos *esse* mendaces.
3 Et onere pressus fuisti, & toleras: & propter nomen meum laboràsti, & non es defatigatus.
4 Sed habeo *aliquid* adversùm te, quòd charitatem tuam primam omiseris.
5 Memor esto itaque, unde excideris, & resipisce, & priora opera facito: sin minùs, veniam adversùm te citò, & movebo candelabrum tuum à loco suo, nisi resipueris.
6 Sed hoc habes quòd odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi
7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. Victori dabo edere ex arbore illa vitæ, quæ est in medio paradisi Dei.

8 Angelo verò Smyrneorum Ecclesiæ scribe, Hæc dixit primus ille, & ultimus ille, qui fuit mortuus, & vivit:

9 Novi opera tua, & afflictionem, & paupertatem, (sed dives es) & blasphemiam eorum, qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed Synagoga Satanæ.

10 Nihil eorum metue, quæ passurus es: ecce, futurum est, ut conjiciat diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut exploremini: & habebitis afflictionem dierum decem: esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis; Qui vicerit, nequaquam lædetur à morte secunda.

12 Angelo verò Pergamensis Ecclesiæ scribe, hæc dicit: Qui habet gladium illum ancipitem, acutum illum:

13 Novi opera tua, & ubi habites, *nempe* ubi thronus est Satanæ, & *quod* retineas nomen meum, neque negâsti fidem meam: etiam iis diebus, quibus Antipas, martyr ille meus fidelis occisus est apud vos, ubi Satanas habitat.

14 Sed habeo adversùm te pauca, quòd habeas istic, qui teneant doctrinam Balaam, qui docebat Balacum objicere offendiculum coram filiis Jisraëlis, ut ederent ex iis, quæ simulacris erant immolata, & *ut* scortarentur.

15 Ità habes etiam tu, qui teneant doctrinam Nicolaitarum: quod odi.

16 Resipisce: sin minùs, veniam adversùm te citò, & pugnabo cum illis gladio illo oris mei.

17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. Ei qui vicerit, tribuam, ut edat de Manna illo occulto: & dabo illi calculum album, & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo novit, nisi qui accipit.

18 Angelo verò Thyatirensis Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & cujus pedes *sunt* similes chalcolibano:

19 Novi opera tua, & charitatem, & subministrationem, & fidem, & tolerantiam tuam, & opera tua, & ultima plura prioribus.

20 Sed habeo adversùs te pauca: quòd permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetissam, docere, & seducere servos meos, ut scortentur, & edant ex iis, quæ simulacris immolantur.

21 Et dedi illi tempus, ut resipisceret à scortatione sua: sed non resipuit.

22 Ecce, ego abjiciam eam in lectum: & eos, qui adulterium committunt cum ea, in afflictionem magnam, nisi resipuerint ab operibus suis.

23 Et filios ejus occidam morte: & cognoscent omnes Ecclesiæ, me esse scrutatorem renum, & cordium: & dabo unicuique vestrûm secundùm opera vestra.

24 Vobis autem dico, & reliquis Thyatirensibus, quicunque non teneris doctrinam hanc, & qui non approbâstis profunditates Satanæ, ùt ajunt: non imponam vobis aliud onus.

25 Tamen id, quod habetis, retinete, quòusque veniam.

26 Nam si quis vicerit, & observaverit ad finem usque opera mea, dabo ei potestatem in Gentes.

27 Et reget eas virgâ ferreâ: & tanquam vasa fictilia conterentur, sicut & ego accepi à Patre meo.

28 Et dabo ei stellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAP. III. *Tres epistolæ exarantur ad totidem Episcopos.*

Angelo autem Ecclesiæ, quæ est Sardibus scribe: Hæc dicit, qui habet septem illos Spiritus Dei, & septem illas stellas: Novi opera tua, *nempe* quòd dicaris vivere, sed mortuus sis.

2 Esto vigilans, & stabili reliqua moribunda: non enim inveni opera tua plena in conspectu Dei.

3 Memento igitur, quæ acceperis: & audieris: & observa *illa*, & resipisce. Quòd si non vigilaveris, veniam adversùm te tanquam fur, neque intelliges, quâ horâ veniam adversùm te.

4 Habes *tamen* aliqua capita etiam Sardibus, quæ non inquinârunt vestimenta sua, ideòque ambulabunt mecum albati: digni enim sunt.

5 Qui vicerit, amicietur vestimentis albis: neque unquam delebo nomen ejus ex libro vitæ, sed agnoscam nomen ejus in conspectu Patris mei, & in conspectu Angelorum ejus.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

7 Angelo verò Philadelphiensis Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Sanctus, & verax ille, qui habet clavem Davidis: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit:

8 Novi opera tua: ecce, proposui in tuo conspectu ostium apertum, nec quisquam potest illud claudere: quia nonnullam habes virtutem, & observâsti sermonem meum, neque abnegâsti nomen meum.

9 Ecce, præbebo eos, qui sunt ex synagoga Satanæ, *id est*, eorum, qui dicunt se Judæos esse, nec sunt, sed mentiuntur: ecce, *inquam*, faciam, ut ipsi veniant, & adorent ante pedus tuos, & sciant, quòd ego dilexi te:

10 Quoniam observâsti sermonem tolerantiæ meæ, ego quoque te servabo ex tempore tentationis, quod venturum est in orbem universum, ad explorandos incolas terræ.

11 Ecce, venio citò, retine, quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam, ut is sit columna in templo Dei mei: nec foras egredietur ampliùs: & inscribam ei nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei, *id est*, novæ Hierusalem, quæ descendit è cœlo à Deo meo, & nomen meum novum.

13 Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis.

14 Angelo verò Laodicensium Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Amen, testis ille fidelis, & verax, principium opificii Dei:

15 Novi opera tua, *nempe* te neque frigidum esse, neque fervidum; utinam frigidus esses, aut fervidus.

16 Itaque,

16 Itaque, quoniam tepidus es, nec frigidus, nec fervidus, futurum est, ut te evomam ex ore meo.

17 Nam dicis, dives sum, & ditatus sum, & nullâ re mihi est opus: Neque nôsti, te esse ærumnosum, & miserabilem, & pauperem, & cæcum, & nudum.

18 Consilium do tibi, ut emas à me aurum igni exploratum, ut dives fias: & vestimenta alba, ut induaris, nec manifesta fiat pudenda nuditas tua: & collyrio inungas oculos tuos, ut videas.

19 Ego, quoscunque amo, arguo & castigo: Ferve igitur, & resipisce.

20 Ecce, sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit ostium ingrediar ad eum, & cœnabo cum eo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, tribuam ei ut sedeat mecum in throno meo, ùt & ego vici, & sedeo cum Patre meo in throno ejus.

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAP. IV. *Rex caput, & ἀρχιποίμην Ecclesiæ describitur à palatio, throno, assessoribus, &c.*

Postea vidi, & ecce, ostium *erat* apertum in cœlo: & vox prima, quam audiveram tanquam tubæ, loquentis mecum, dicebat. Adscende huc, & ostendam tibi, quæ oporteat fieri posthac.

2 Statim igitur fui correptus spiritu: & ecce thronus positus erat in cœlo: & *quidam* throno insidebat.

3 Is autem, qui sedebat, aspectu similis *erat* lapidi jaspidi, & sardio, & in circuitu throni erat iris, aspectu similis smaragdo.

4 Et in circuitu throni, erant throni viginti quatuor: & super eos thronos vidi viginti quatuor Seniores sedentes, amictos vestibus albis, & habentes impositas capitibus suis coronas aureas.

5 Prodibant autem ex illo throno fulgura, & tonitrua, & voces: & septem lampades igneæ, ardentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus Dei.

6 Erat etiam ante thronum mare vitreum, simile crystallo: & inter thronum, & quæ thronum ambiebant, quatuor animalia plena oculis antè & retrò:

7 Animal autem primum erat simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem velut homo, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia singula per se habebant alas senas in circuitu, & intus plena erant oculis, die ac nocte, sine intermissione dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus, ille omnipotens, Erat, & Est, & Venturus *est*.

9 Et quum tribuebant illa animalia gloriam, & honorem, & gratiarum actionem ei, qui throno insidebat, illi, *inquam*, viventi in secula seculorum.

10 Procidebant viginti quatuor illi Seniores in conspectu istius insidentis throno, & adorabant illum viventem in secula seculorum, & abjiciebant coronas suas ante thronum, dicentes;

11 Dignus es Domine, qui accipias gloriam & honorem, & virtutem; quia tu condidisti omnia, & per voluntatem tuam sunt, & creata sunt.

CAP. V. *Liber regiminis, & providentiæ Christi clausus.*

Deinde vidi ad dexteram ejus, qui insidebat throno, librum scriptum intus, & à tergis obsignatum sigillis septem.

2 Et vidi Angelum validum, prædicantem voce magna: Quis est dignus, qui aperiat librum, & solvat ejus sigilla?

3 Nemo autem poterat neque in cœlo, neque in terra, neque subter terram, aperire librum, neque eum inspicere.

4 Flebam igitur ego multùm, quòd nemo dignus inventus esset, qui aperiret, & legeret librum, nec qui eum inspiceret.

5 Tum unus ex Senioribus illis dicit mihi: Ne fleto: ecce, vicit Leo illa ex tribu Juda, stirps illa Davidis, ut aperiat librum, & solvat septem ejus sigilla:

6 Aspexi igitur, & ecce inter thronum, & quatuor illa animalia, & inter Seniores illos, Agnus stans tanquam mactatus, habens cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem illi Spiritus Dei, emissi in omnem terram.

7 Is venit, & accepit librum ex dextera illius, throno insidentis,

8 Quùmque accepisset librum, quatuor illa animalia, & viginti quatuor illi Seniores prociderunt in conspectu Agni, habentes singuli citharas, & Phialas aureas, plenas suffituum, quæ sunt preces sanctorum.

9 Et cecinerunt canticum novum, dicentes; Dignus es, qui accipias librum, & aperias ejus sigilla: quoniam mactatus es, & redemisti nos Deo per sanguinem tuum, ex omni tribu, & linguâ, & populo, & natione:

10 Et fecisti nos Deo nostro reges, & sacerdotes: & regnabimus in terra.

11 Tum aspexi, & audivi in circuitu throni, & animalium, & seniorum illorum, vocem Angelorum multorum, & erat eorum numerus millies centena millia, & decies centena millia:

12 Dicentes voce magnâ: Dignus est Agnus ille mactatus, qui accipiat potestatem, & divitias, & sapientiam, & vires, & honorem, & gloriam, & benedictionem:

13 Sed & res omnes conditæ, quæ in cœlo sunt, & quæ in terra, & sub terra, & in mari, & quæ in eis sunt omnia, audivi dicentes; Ei, qui insidet throno, & Agno benedictio, & honor, & gloria, & robur, in secula seculorum.

14 Quatuor autem animalia illa dicebant: Amen: & viginti quatuor illi Seniores prociderunt in facies suas, & adorârunt eum, qui vivit in secula seculorum.

CAP. VI. *Liber clausus aperitur ab Agno, Sex sigillis ordine apertis, judicia Dei executioni mandantur.*

Postea vidi, quum aperuisset Agnus primum ex sigillis, & audivi unum ex quatuor illis animalibus dicens, tanquam vocem tonitrui: Veni, & aspice.

2 Aspexi igitur, & ecce *aderat* equus albus: & qui insidebat ei, habebat arcum: &

data est ei corona,& prodiit vincens,& ut vinceret.

3 Quumque aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal dicens; Veni, & adspice.

4 Et prodiit alius equus rufus : & sedenti in eo datum est,ut tollat pacem è terra,ut alii alios mactent : datúsque est ei gladius magnus.

5 Et quum aperuisset sigillum tertium,audivi tertium animal dicens ; Veni,& aspice. Aspexi igitur,& ecce equus niger *aderat* : & qui insidebat ei,habebat stateram in manu sua.

6 Et audivi vocem inter illa quatuor animalia dicentem: Chœnix tritici denario,& tres chœnices hordei denario : & vinum,& oleum ne læseris.

7 Quumque aperuisset sigillum quartum; audivi vocem quarti animalis , dicentem Veni,& aspice.

8 Tum vidi,& ecce *aderat* equus pallidus, & ejus, qui insidebat ei, nomen erat Mors : & infernus sequebatur eam : datáque est eis in quadrantem terræ potestas trucidandi gladio, & fame, & morte,& per terrestres feras.

9 Quum verò aperuisset sigillum quintum,vidi sub altari animas eorum,qui mactati fuerant propter verbum Dei,& propter testimonium,quod tuebantur.

10 Clamabant autem voce magnâ,dicentes ; Usque quò Domine, qui sanctus es,& verax, non judicas, & sanguinem nostrum vindicas,*cum reposcendo* ab iis,qui habitant in terra ?

11 Tum datæ sunt singulis stolæ albæ , & dictum est eis, ut requiescerent adhuc paululùm temporis,usque quò compleantur etiam conservi eorum, & fratres eorum , qui occidendi sunt sicut & ipsi.

12 Deinde aspexi, quum aperuisset sigillum sextum,& ecce terræmotus magnus factus est : & sol factus est niger ùt saccus cilicinus,& luna tota facta est ùt sanguis :

13 Et stellæ cœli ceciderunt in terram,sicut ficus abjicit grossos suos, quum vento magno concutitur.

14 Et cœlum abscessit sicut liber,qui convolvitur : & omnes montes,& insulæ è suis locis emotæ sunt :

15 Et reges terræ,& optimates,& divites, & tribuni,& potentes,omnésque tum servi, tum ingenui occultârunt se in speluncis, & in petris montium.

16 Et dixerunt montibus,& petris: Cadite in nos,occultate nos à conspectu ejus, qui insidet throno,& ab ira Agni :

17 Nam venit dies ille magnus iræ illius: & quis poterit stare ?

CAP. VII. *Quatuor angeli,qui præsunt 4. cardinibus mundi. Angelus custos magni sigilli , quo obsignantur 144000. electi homines. Multitudo,& hymnus sanctorum in cœlo.*

POstea vidi quatuor Angelos, insistentes quatuor angulis terræ,retinentes quatuor ventos terræ,ne flaret ventus super terram,neque super mare,neque in ullam arborem.

2 Et vidi alium Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem sigillum Dei vivi: qui acclamavit voce magnâ quatuor illis Angelis,quibus datum est lædere terram,& mare.

3 Dicens ; Ne lædite terram,neque mare, neque arbores,quò usque obsignaverimus servos Dei nostri in frontibus suis.

4 Et audivi numerum obsignatorum ; centum quadraginta quatuor millia *erant* obsignata ex omnibus tribubus filiorum Jisraël.

5 Ex tribu Judæ,duodecies mille obsignata : ex tribu Ruben , duodecies mille obsignata : ex tribu Gad,duodecies mille obsignata :

6 Ex tribu Aseris,duodecies mille obsignata : ex tribu Nephthali,duodecies mille obsignata : ex tribu Manassis , duodecies mille obsignata :

7 Ex tribu Simeonis ,duodecies mille obsignata : ex tribu Levi , duodecies mille obsignata : ex tribu Isascharis , duodecies mille obsignata :

8 Ex tribu Zabulonis,duodecis mille obsignata : ex tribu Josephi, duodecies mille obsignata :ex tribu Benjaminis, duodecies mille obsignata.

9 Postea vidi,& ecce,*aderat* turba multa: quam numerare nemo posset,ex omnibus gentibus,& tribubus,& populis,& linguis , stabántque ante thronum , & in conspectu Agni,amicti stolis albis : & palmæ in manibus eorum.

10 Et clamabant voce magnâ, dicentes ; Salus à Deo nostro *est*, insidenti throno,& Agno.

11 Omnes autem Angeli stabant in circuitu throni,& seniorum,& quatuor animalium illorum , & procubuerunt ante thronum in facies suas,& adorârunt Deum.

12 Dicentes ; Amen : benedictio, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio , & honor,& potestas,& vires Deo nostro in secula seculorum Amen.

13 Tum me compellavit unus ex illis senioribus, dicens mihi ; Isti, qui amicti sunt stolis albis,quínam sunt,& unde venerunt ?

14 Et dixi ei, Domine,tu nôsti : Et dixit mihi: Hi sunt , qui venerunt ex afflictione magna : & laverunt stolas suas, ac dealbârunt in sanguine Agni.

15 Ideo sunt ante thronum Dei,& colunt eum die ac nocte in templo ejus : & qui insidet throno,proteget eos umbraculo.

16 Non esurient ampliùs , neque sitient ampliùs,nec in eos cadet sol , neque ullus æstus.

17 Quoniam Agnus , qui in medio throni est,pascet eos,& viæ dux erit ipsis ad vivos fontes aquarum : & absterfurus est Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

CAP. VIII. *Epitasis hujus libri hic incipit. Nam aperto septimo sigillo,septem angeli cum tubis procedunt : & primis quatuor clangentibus magna oritur confusio.*

POrrò , quum aperuisset sigillum septimum,factum est silentium in cœlo,fermè per semihoram.

2 Et vidi septem illos Angelos,qui adstant in conspectu Dei , quibus datæ sunt septem tubæ.

3 Tum alius Angelus venit,& stetit apud aram

aram, habens thuribulum aureum: & dati sunt ei suffitus multi, ut offerret cum precibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum.
4 Ascendit autem fumus suffituum cum precibus Sanctorum, è manu Angeli ad conspectum Dei.
5 Deinde accepit Angelus thuribulum, & implevit illud ex igne altaris, abjecitque in terram: & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræ motus.
6 Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, præparaverunt se, ut clangerent.
7 Primus igitur Angelus clanxit, & facta est grando, & ignis, mista sanguine, projectáque sunt in terram: & tertia pars arborum exusta est, & omne gramen viride exustum.
8 Deinde secundus Angelus clanxit, & quasi mons magnus, igne ardens projectus est in mare: factáque est tertia pars maris sanguis.
9 Et mortua est tertia pars creaturarum, quæ erant in mari, animantia *dico*, & tertia pars navium periit.
10 Tum Angelus tertius clanxit, & cecidit è cœlo stella magna, ardens velut lampas, cecidítque in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum.
11 Nomen autem stellæ dicitur absinthium: versa est igitur tertia pars aquarum in absinthium: & multi homines mortui sunt ex aquis, quòd amaræ factæ essent.
12 Deinde quartus Angelus clanxit, & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum: ità ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter.
13 Et vidi, & audivi unum Angelum volantem per medium cœli, dicentem voce magnâ: Væ, væ, væ incolis terræ, à reliquis sonis tubæ trium illorum Angelorum, qui clangent.

CAP. IX. *Quintò, & sextò Angelis clangentibus aliæ subeunt calamitates,*

TUm quintus Angelus clanxit, & vidi stellam è cœlo cecidisse in terram, & data est ei *Angelo* clavis putei abyssi.
2 Aperuit igitur puteum abyssi: & ascendit fumus ex puteo ùt fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol, & aër à fumo putei.
3 Ex fumo autem exierunt locustæ in terram: datáque est illis potestas, qualem habent potestatem terrestres scorpii.
4 Sed ipsis est dictum, ne læderent gramen terræ, neque viride quicquam, neque ullam arborem: sed tantùm homines, qui non haberent signum Dei in frontibus suis.
5 Datum autem est eis, non ut occidant eos, sed ut torqueantur menses quinque, sitque tormentum eorum, ùt tormentum scorpii, quum percusserit hominem.
6 Itaque per eos dies homines quærent mortem, & non invenient eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis:
7 Figuræ verò locustarum similes *erant* equis paratis ad prælium: *erántque* impositæ capitibus eorum tanquam coronæ similes auro, & facies earum ùt facies hominum.
8 Et habebant capillos, ùt capillos mulierum: & dentes earum, ùt leonum erant:
9 Habebant autem loricas, ùt loricas ferreas: & sonitus alarum ipsarum, ùt sonitus curruum, equis multis currentibus ad bellum.
10 Sed & habebant caudas similes scorpionum: erántque aculei in caudis earum: & earum potestas *erat* nocere hominibus menses quinque.
11 Habebant autem sibi impositum regem: Angelum abyssi: cui nomen Hebraice Abad-don, Græcè verò Apollyon, *id est, perdens.*
12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ postea.
13 Tum sextus Angelus clanxit, & audivi vocem quandam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est in conspectu Dei;
14 Dicentem sexto Angelo, qui habebat tubam: Solve quatuor illos Angelos, vinctos ad magnum illud flumen, Euphratem.
15 Soluti sunt igitur quatuor illi Angeli, parati ad horam, & diem, & mensem, & annum, ut occidant tertiam partem hominum:
16 Erátque numerus equestris exercitûs bis millies centena millia: nam audivi numerum eorum.
17 Itémque vidi equos per visionem, & qui ipsis insidebant, habentes thoraces igneos, & hyacinthinos, & sulphureos: erant autem capita equorum ùt capita leonum: & ex ore ipsorum prodibat ignis, & fumus, & sulphur.
18 Ab his tribus occisa est tertia pars hominum, *nempe* ab igne, & fumo, & sulphure, quæ prodibant ex ore ipsorum.
19 Potestas enim eorum in ore eorum est, & in caudis eorum: nam eorum caudæ similes sunt serpentibus, habentes capita, per quæ lædunt.
20 Porrò reliqui homines, qui occisi non sunt his plagis, non resipuerunt ab operibus manuum suarum, ut ne adorarent dæmonia, & simulachra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque cernere possunt, neque audire neque ambulare:
21 Neque resipuerunt à cædibus suis, neque à veneficiis suis, neque à scortatione suâ, neque à furtis suis.

CAP. X. *Alius apparet Angelus nube amictus, & libellum tenens, quem Iohanni devorandum tradit.*

TUm vidi alium Angelum validum, descendentem de cœlo, amictum nube, supra cujus caput erat iris: facies autem ejus erat ùt sol, & pedes ejus ùt columnæ igneæ.
2 Habebátque in manû sua libellum apertum: & imposuit pedem suum dexterum mari, sinistrum autem super terram.
3 Clamavítque voce magnâ, sicut leo rugit: & quum clamâsset, loquuta sunt septem tonitrua voces suas.
4 Et quum loquuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: sed audivi vocem de cœlo dicentem mihi: Obsigna, quæ loquuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas.
5 Et Angelus, quem vidi stantem super mare, & super terram, sustulit manum suam ad cœlum.

6 Et juravit per eum , qui vivit in ſecula
ſeculorum, qui condidit cœlum, & ea , quæ
ſunt in eo, & terram,& ea,quæ in ea ſunt,&
mare,& ea,quæ in eo ſunt,tempus non fore
ampliùs:
7 Sed diebus vocis ſeptimi Angeli,quum
clanget , conſummatum iri myſterium Dei ,
ſicut annunciavit ſervis ſuis prophetis.
8 Et vox,quam audieram è cœlo , rurſum
loquuta eſt mecum, & dixit ; Abi, & accipe
libellum illum apertum,*qui eſt* in manu An-
geli,ſtantis ſuper mare,& ſuper terram.
9 Abii igitur ad Angelum, dicens ei ; Da
mihi libellum. Et dixit mihi : Accipe , &
devora eum : & amaritudinem adferet ven-
tri tuo , ſed in ore tuo erit dulcis tanquam
mel.
10 Accepi igitur libellum è manu Ange-
li, & devoravi eum : eràtque in ore meo
dulcis tanquam mel : ſed quum devoráſſem
eum,amaruit venter meus.
11 Tum dixit mihi : Oportet te iterum
prophetare coram populis , & gentibus, &
linguis,& regibus multis.

CAP. XI. *Duo teſtes cœlitùs miſſi devoran-
tur à beſtia, quorum tamen cadavera poſtea
vitam recipiunt. Subſequitur clangor ſepti-
mi Angeli.*

Datus eſt autem mihi calamus,ſimilis vir-
gæ, adſtitítque Angelus,dicens: Surge,
& metire templum Dei, & altare, & eos,qui
adorant in eo.
2 Sed atrium,quod extra templum eſt,ex-
clude ,& ne metiaris illud: nam datum eſt
Gentibus,& Urbem ſanctam calcabunt men-
ſibus quadraginta duobus.
3 Sed dabo illam duobus illis teſtibus
meis , qui prophetabunt diebus mille du-
centis ſexaginta,amicti ſaccis.
4 Hi ſunt duæ illæ oleæ , & duo candela-
bra im conſpectu Dei terræ poſita.
5 Quòd ſi quis velit eos lædere,ignis pro-
dit ex ore ipſorum,& devorat inimicos eo-
rum : nam ſi quis velit eos lædere, ità opor-
tet eum occidi.
6 Hi habent poteſtatem claudendi cœ-
lum,ne pluat diebus prophetiæ ipſorum :&
poteſtatem habent ſuper aquas, converten-
di eas in ſanguinem : & percutiendi terram
omni plagâ,quotieſcunque voluerint.
7 Porrò poſtquam peregerint ſuum teſti-
monium beſtia illa , aſcendens ex abyſſo
geret adverſùs eos bellum , & vincet eos, &
occidet eos.
8 Et cadavera eorum jacebunt in plateis
urbis illius magnæ,quæ vocatur ſpiritualiter
Sodoma,& Ægyptus, ubi & Dominus noſter
crucifixus eſt.
9 Et cernent *homines* ex tribubus , & po-
pulis , & linguis , & gentibus cadavera eo-
rum, per tres dies, & dimidium, &cadavera
eorum non ſinent poni in monumentis.
10 Et incolæ terræ gaudebunt ſuper illis,
& hilares erunt:& munera mittent alii aliis,
quoniam hi duo Prophetæ torſerint terræ
incolas.
11 Sed poſt dies tres , & dimidium ſpiri-
tus vitæ,à Deo *prodiens* ingredietur in illos :
ſtabúntque *erecti* in pedes ſuos , & metus
magnus cadet in eos,qui ipſos ſpectàrint.
12 Deinde audierunt vocem magnam de
cœlo,dicentem ipſis ; Aſcendite huc.Aſcen-
derúntque in cœlum per nubem: & conſpe-
xerunt illos inimici eorum.
13 Factúſque eſt in illa hora terræmotus
magnus,& decima pars urbis cecidit, & oc-
ciſa ſunt in terræmotu capita hominum ſe-
pties mille , & reliqui territi ſunt , & dede-
runt gloriam Deo cœli.
14 Væ ſecundùm abiit,& ecce væ tertium
veniet citò.
15 Septimus igitur Angelus clanxit , &
factæ ſunt voces magnæ in cœlo, dicentes ;
Facta ſunt regna mundi Domini noſtri , &
Chriſti ejus , qui regnabit in ſecula ſecu-
lorum.
16 Tum viginti quatuor illi Seniores,qui
in conſpectu Dei ſedent in thronis ſuis,pro-
ciderunt in facies ſuas,& adorârunt Deum.
17 Dicentes : Gratias agimus tibi Domi-
ne, Deus omnipotens, Qui es,& Qui eras,&
Qui venturus es , quòd adeptus ſis poten-
tiam tuam magnam,& regnum inieris :
18 Et iratæ ſunt Gentes , & advenit ira
tua , & præſtitutum tempus mortuorum, ut
judicentur,& des mercedem ſervis tuis Pro-
phetis , & ſanctis , & timentibus nomen
tuum , parvis,& magnis : & perdas eos, qui
perdunt terram .
19 Tunc apertum eſt templum Dei in
cœlo , & viſa eſt Arca pacti ipſius in ejus
templo : & facta ſunt fulgura,& voces,& to-
nitrua,& terræmotus,& grando magna.

CAP. XII. *Mulieris parturientis ſignum
apparet,cujus partui inſidiatur Draco ;qui à
Michaële devictus,& in terram dejectus ad-
huc inſequitur mulierem.*

Viſum eſt autem ſignum magnum in cœlo:
mulier amicta ſole , ſub cujus pedibus
erat luna,& in capite corona ſtellarum duo-
decim.
2 Et gravida clamabat parturiens , & diſ-
torquebatur ad pariendum.
3 Et viſum eſt aliud ſignum in cœlo : nam
ecce, *adfuit* draco magnus, rufus,habens ca-
pita ſeptem, & cornua decem: & in capiti-
bus ſuis diademata ſeptem.
4 Cujus cauda trahebat tertiam partem
ſtellarum cœli,quas abjecit in terram: ſtetit
autem is draco ante mulierem parituram ,
aut quum peperiſſet,filium ejus devoraret.
5 Peperit autem filium maſculum, recturum
omnes Gentes virgâ ferreâ : & raptus
eſt Filius eius ad Deum,& thronum ejus.
6 Mulier verò fugit in ſolitudinem, ubi
habet locum paratum à Deo: ut illic ale-
rent eam diebus mille ducentis ſexaginta.
7 Et factum eſt prælium in cœlo: Mi-
chaël, & Angeli ejus præliati ſunt cum dra-
cone,& draco pugnavit,& Angeli ejus:
8 Sed hi non prævaluerunt, neque locus
eorum ampliùs inventus eſt in cœlo.
9 Et projectus eſt draco ille magnus , ſer-
pens ille antiquus , qui vocatur diabolus, &
Satanas,qui ſeducit totum terrarum orbem:
projectus , *inquam*, eſt in terram, & Angeli
ejus cum eo projecti ſunt.
10 Et audivi vocem magnam dicentem
in cœlo: Nunc facta eſt ſalus, & potentia, &
regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus :
quia dejectus eſt accuſator fratrum noſtro-
rum

rum, qui accusabat eos in conspectu Dei
nostri die ac nocte.

11 Sed ipsi vicerunt eum per sanguinem
Agni, & per sermonem testimonii sui: &
animæ suæ prodigi fuerunt usque ad mor
tem.

12 Propterea hilares estote cœli, & qui
habitatis in eis. Væ incolis terræ, & maris:
nam descendit diabolus ad vos, excande-
scentiæ magnæ plenus, ùt qui sciat se exi-
guum tempus habere.

13 Quum igitur vidisset draco se proje-
ctum esse in terram, persequutus est mulie-
rem, quæ pepererat masculum.

14 Sed datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ
magnæ, ut volaret à conspectu serpentis in
desertum, in locum suum, ubi aleretur per
tempus, & tempora, & dimidium temporis.

15 Ejecit autem serpens ex ore suo post
mulierem aquam tanquam flumen, ut eam
faceret rapi à flumine:

16 Sed succurrit terra mulieri, aperuít-
que terra os suum, & absorpsit flumen, quod
ejecerat draco ex ore suo.

17 Iratus est igitur draco adversùs mulie-
rem, & abiit, ut gereret bellum cum reliquis
ex ejus semine, observantibus præcepta
Dei, & habentibus testimonium JESU
Christi.

18 Stetítque super arenam maris.

CAP. XIII. *Bestia illa multiceps, quæ ma-
ximam mundi partem in idololatriam sedu-
cit: & ab alia confirmatur.*

TUm vidi bestiam è mari ascendentem,
quæ habebat capita septem, & cornua
decem: & imposita cornibus ejus decem
diademata, & impositum capitibus ejus no-
men blasphemiæ.

2 Eratque hæc bestia, quam vidi, similis
pardo, & pedes ejus ùt pedes ursi, & os ejus
ùt os leonis: dedit autem ei draco virtu-
tem suam, & thronum suum, & potestatem
magnam.

3 Et vidi unum ex capitibus ejus quasi
lethaliter cæsum: sed ipsius plaga lethalis
curata est: & admirans universa terra, se-
quuta est bestiam.

4 Et adorârunt draconem, qui dedit po-
testatem bestiæ: & adorârunt bestiam, di-
centes: Quis similis bestiæ? quis poterit
pugnare cum ea?

5 Datúmque est ei os, loquens magna, &
blasphemias: & data est ei potestas agendi
menses quadraginta duos.

6 Aperuit igitur os suum ad blasphemi-
am adversùs Deum, ut conviciis afficeret
nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos,
qui in cœlo habitant.

7 Sed & datum est ei bellum gerere cum
sanctis, & eos vincere: & data est ei potestas
in omnem tribum, & linguam, & gentem.

8 Itaque adorabunt eam omnes incolæ
terræ, quorum non sunt scripta nomina in
libro vitæ Agni illius, mactati *jam inde* à
jacto mundi fundamento.

9 Si quis habet aurem, audiat.

10 Si quis in captivitatem agit, in capti-
vitatem abit: si quis gladio occiderit, o-
portet eum gladio occidi: hic est toleran-
tia, & fides Sanctorum.

11 Deinde vidi aliam bestiam ascenden-
tem è terra, habentem cornua duo similia
Agni, sed loquebatur ùt draco.

12 Ea vero potestatem prioris bestiæ o-
mnem exercet in conspectu ejus, & facit, ut
terra, & ipsius incolæ adorent bestiam illam
primam, cujus curata fuerat plaga lethalis.

13 Editque signa magna, adeò ut etiam
ignem faciat è cœlo descendere in terram,
in conspectu hominum.

14 Et seducit incolas terræ propter signa,
quæ data sunt ei, ut faciat in conspectu be-
stiæ, dicens incolis terræ, ut faciant imagi-
nem bestiæ, quæ gladio vulnerata fuit, sed
revixit.

15 Datúmque est ei, ut animaret imagi-
nem bestiæ, ut etiam loquatur imago be-
stiæ: & faciat, ut quicunque non adorârint
imaginem bestiæ, occidantur.

16 Sed & facit, ut omnes, parvi, & magni,
divites, & pauperes, liberi, & servi accipiant
characterem in manu sua dextera, aut in
frontibus suis:

17 Et ne quis possit emere, aut vendere,
nisi qui habeat characterem, aut nomen be-
stiæ, aut numerum nominis ejus.

18 Hic sapientia est. Qui intelligentiâ
præditus est, computet numerum bestiæ,
numerus enim hominis est: & numerus
ejus, sexcenta sexaginta sex.

CAP. XIV. *Hic incipit læta catastrophe
hujus libri. Nam Agnus tandem prodit in
aciem, canticum novum auditur, & quinque
Angeli suo officio non desunt.*

TUnc vidi, & ecce *aderat* Agnus, stans su-
per montem Sion, & cum eo centum
quadraginta quatuor millia, habentia nomen
Patris ejus scriptum in frontibus suis.

2 Et audivi vocem è cœlo, tanquam vo-
cem aquarum multarum, & tanquam sonum
tonitrui magni: & vocem audivi citharœ-
dorum, pulsantium citharas suas:

3 Et qui canebant quasi canticum novum
ante thronum, & in conspectu quatuor illo-
rum animalium, & illorum seniorum: ne-
que quisquam poterat discere canticum il-
lud, nisi illa centum quadraginta quatuor
millia, ii *videlicet*, qui emti sunt è terra:

4 Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt
inquinati: virgines enim sunt: hi sequun-
tur Agnum, quocunque ierit: hi emti sunt
ex hominibus primitiæ Deo, & Agno sacræ.

5 Et in quorum ore non est inventus do-
lus: sunt enim inculpati ante thronum Dei.

6 Deinde vidi alium Angelum, volantem
per medium cœli, habentem Evangelium æ-
ternum, ut Evangelizaret incolis terræ, &
omni genti, & tribui, & linguæ, & populo.

7 Dicentem magnâ voce; Timete Deum,
& ei tribuite gloriam: nam venit hora ju-
dicii ejus: & adorate eum, qui fecit cœlum,
& terram, & mare, & fontes aquarum.

8 Et alius Angelus sequutus est, dicens;
Cecidit Babylon, urbs illa magna, quia vi-
num excandescentiæ scortationis suæ po-
tandum præbuit omnibus gentibus.

9 Et tertius Angelus sequutus est illos,
dicens voce magnâ; Si quis adoraverit be-
stiam, & imaginem ejus, & acceperit cha-
racterem in fronte sua aut in manu sua.

10 Bibet hic quoque ex vino excande-

scentiæ Dei, ex mero, *inquam*, infuso in poculum excandescentiæ ipsius, & torquebitur igne, & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & in conspectu Agni.

11 Et fumus tormenti ipsorum ascendet in secula seculorum: nec habebunt requiem die, nec nocte, qui adorant bestiam, & imaginem ejus, & si quis acceperit characterem nominis ejus.

12 Hic tolerantia sanctorum est: hîc qui observant præcepta Dei, & fidem Jesu.

13 Tunc audivi vocem è cœlo, dicentem mihi: Scribe, Beati ab hoc tempore mortui ii, qui Domini causâ moriuntur. Etiam, dicit Spiritus; ut requiescant à laboribus suis: & opera eorum sequuntur eos.

14 Aspexi autem, & ecce *aderat* nubes candida: & nubi insidebat *quidam*, similis homini, habens impositam capiti suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

15 Et alius Angelus prodiit è templo, clamans voce magnâ ad eum, qui insidebat nubi: Mitte falcem tuam, & mete: quia venit tibi tempus metendi: nam aruit messis terræ.

16 Misit igitur is, qui insidebat nubi, falcem suam in terram, & demessa est terra.

17 Tum alius Angelus prodiit è templo, quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam.

18 Et alius Angelus prodiit ab altari, habens potestatem in ignem: & clamavit voce magnâ ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens; Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: nam maturæ sunt ejus uvæ.

19 Misit igitur Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in magnum illum lacum excandescentiæ Dei.

20 Et calcatus est lacus extra civitatem: exivítque sanguis è lacu usque ad frænos equorum per stadia mille sexcenta.

CAP. XV. *Calix iræ Dei excipitur septem phialis à totidem Angelis.*

DEinde vidi aliud signum in cœlo magnum, & admirabile: Angelos illos septem, habentes plagas septem ultimas, quoniam per illas erit excandescentia Dei consummata.

2 Et vidi tanquam mare vitreum, mixtum igni: & eos, qui victoriam reportabant ex bestia illa, & imagine ejus, & charactere ejus, ex numero nominis ejus stantes apud mare vitreum, & habentes citharas Dei.

3 Qui etiam cantabant canticum Mosis, servi Dei, & canticum Agni, dicentes; Magna, & mirabilia sunt opera tua Domine, Deus omnipotens: Justæ, & veræ sunt viæ tuæ, Rex sanctorum.

4 Quis non timebit te Domine, & glorificabit nomen tuum? Nam solus sanctus es. Nam omnes gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo: nam jura tua manifesta facta sunt.

5 Et posthæc aspexi, & ecce, apertum est templum Tabernaculi, testimonii in cœlo.

6 Et prodierunt è templo septem illi Angeli, habentes septem plagas, induti lino mundo, & splendido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7 Et unum ex quatuor animalibus dedit septem Angelis Phialas aureas, plenas excandescentiæ Dei, viventis in secula seculorum.

8 Et impletum est templum fumo *prodeunte* à majestate Dei, & à virtute ejus: nec quisquam poterat ingredi in templum, donec consummatæ essent septem plagæ septem Angelorum.

CAP. XVI. *Septem Phialæ nutu Dei effunduntur.*

TUnc audivi vocem magnam è templo, dicentem septem illis Angelis: Ite, effundite Septem phialas excandescentiæ Dei in terram.

2 Abiit igitur primus *Angelus*, & effudit phialam suam in terram: factúmque est ulcus malum, ac noxium adversùs homines, qui habebant characterem bestiæ, & eos, qui adorabant imaginem ejus.

3 Deinde secundus Angelus effudit phialam suam in mare, factumque est *illud* quasi cruor cadaveris: & quodcunque animal vivens in mari, mortuum est.

4 Tum tertius Angelus effudit phialam suam in flumina, & in fontes aquarum: & factæ sunt sanguis.

5 Et audivi Angelum aquarum dicentem: justus es, Domine, Qui es, & Qui eras, & Qui eris, quòd hæc judicâris,

6 Quoniam sanguinem sanctorum, & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti ad bibendum: digni enim sunt.

7 Et audivi alium è sanctuario dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens, vera *sunt*, & justa judicia tua.

8 Postea quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est ei æstu affligere homines per ignem.

9 Et æstuaverunt homines æstu magno, & blasphemârunt nomen Dei, habentis auctoritatem in has plagas: neque resipuerunt, ut tribuerent ei gloriam.

10 Tum quintus Angelus effudit phialam suam super thronum bestiæ illius, & factum est regnum ejus tenebrosum: & mandebant linguas suas præ dolore:

11 Et blasphemârunt Deum cœli præ doloribus suis, & ulceribus suis, nec resipuerunt ab operibus suis.

12 Tum sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum, *nempe* Euphratem: & exsiccata est aqua ejus, ut pararetur via Regum ab ortu solis *adventantium*.

13 Et vidi ex ore draconis, & ex ore illius bestiæ, & ex ore Pseudoprophetæ illius tres impuros spiritus, similes ranis *prodeuntes*.

14 Sunt enim spiritus dæmoniorum, edentes signa, quíque abeunt ad Reges terræ, & totius mundi, ut congregent eos ad prælium magni illius diei Dei omnipotentis.

15 (Ecce venio ùt fur. Beatus, qui vigilat, & servat vestimenta sua, ne nudus ambulet, & cernantur pudenda ipsius.)

16 Congregavit igitur eos in locum, qui vocatur Hebraicè Armageddon.

17 Tum septimus Angelus effudit phialam suam in aërem: & prodiit vox magna è templo cœli à throno, dicens; Fuit.

18 Factique sunt sonitus, & fulgura, & tonitrua: & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt super terram, terræmotus, *inquam*, adeò magnus.

19 Et dirupta est urbs illa magna in tres partes, & civitates Gentium ceciderunt, & Babylon illa magna venit in memoriam, in Dei conspectum, ut præberet ei poculum excandescentiæ iræ suæ.

20 Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.

21 Et grando magna, quasi talenti pondo descendit è cœlo in homines: & blasphemârunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna fuit ejus plaga vehementer.

CAP. XVII. *Iudicium magnæ meretricis, cujus ornatus, calix, & anatome describitur.*

TUm venit unus ex septem Angelis, qui habebant septem phialas, & loquutus est mecum dicens mihi: Heus tu, ostendam tibi damnationem meretricis illius magnæ, sedentis super aquas multas:

2 Cum qua scortati sunt reges terræ, & cujus scortationis vino inebriati sunt incolæ terræ.

3 Quùmque me per spiritum in desertum asportâsset, vidi mulierem insidentem bestiæ coccinæ, plenæ nominibus blasphemiæ, habenti capita septem, & cornua decem.

4 Erat autem mulier illa amicta purpurâ, & cocco, & inaurata auro, & lapidibus pretiosis, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationibus, & immunditiâ scortationis suæ.

5 Et in fronte sua nomen scriptum, mysterium, Babylon illa magna, mater illa scortationum, & abominationum terræ.

6 Et vidi mulierem illam ebriam sanguine sanctorum, & sanguine martyrum Jesu: & miratus sum, quum viderem illam, admiratione magnâ.

7 Tunc dixit mihi Angelus: Quare miraris? ego dicam tibi mysterium mulieris, & bestiæ, quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem.

8 Bestia, quam vidisti, fuit, & non est: & ascensura est ex abysso, & in exitium abitura: & mirabuntur incolæ terræ, (quorum nomina scripta non sunt in libro vitæ à jacto mundi fundamento) cernentes bestiam, quæ erat, & non est, & tamen est.

9 Hic est mens, quæ habet sapientiam. Septem capita septem montes sunt, super quos mulier sedet.

10 Et Reges septem sunt: quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & quum venerit, oportet illum ad exiguum *tempus* manere.

11 Bestia autem, quæ erat, & non est, is octavus est, & è septem illis est, & in exitium abit.

12 Decem autem cornua, quæ vidisti, decem Reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed auctoritatem tanquam Reges ad unam horam accipient cum bestia.

13 Hi sunt unius sententiæ, & vires, ac auctoritatem suam bestiæ tradent.

14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet eos: quoniam Dominus dominorum est, & Rex Regum, qui cum eo sunt vocati, & electi, & fideles.

15 Deinde dixit mihi: Aquæ, quas vidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt, & turbæ, & gentes, & linguæ.

16 Et decem cornua, quæ vidisti in bestia, hi odio prosequentur meretricem, & desertam reddent illam, & nudam, & carnes ejus edent, & ipsam igne exurent.

17 Deus enim dedit in corda eorum, ut exsequantur, quod ipsi visum est, & ut consentiant, denique regnum suum bestiæ, donec consummentur verba Dei.

18 Et mulier, quam vidisti, est urbs illa magna, quæ habet regnum super reges terræ.

CAP. XVIII. *Ruina Babylonis figuratur.*

ET post hæc vidi Angelum descendentem è cœlo, habentem auctoritatem magnam: & terra illuminata fuit ipsius gloriâ.

2 Exclamavit autem vehementer, voce magnâ, dicens: Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta est domicilium dæmoniorum, & custodia omnis spiritûs impuri, & custodia omnis volucris immundæ, & exosæ.

3 Quia ex vino excandescentiæ scortationis ejus biberunt omnes gentes, & Reges terræ cum ea scortati sunt, & mercatores terræ opibus luxûs ejus ditati sunt.

4 Et audivi aliam vocem, è cœlo dicentem; Exite ex ea popule mi, ne participes sitis peccatorum ejus, & ex plagis ejus accipiatis.

5 Nam accumulata peccata ejus pertigerunt usque in cœlum, & recordatus est Deus scelerum ejus:

6 Reddite ei, sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate ei duplum secundùm opera ejus: in poculo, quod propinavit, propinate ei duplum.

7 Quantum sibi gloriæ attribuit, & luxuriata est, tantum date ei tormentum, & luctum: quia in corde suo dicit: Sedeo regina, nec sum vidua, nec luctum videbo.

8 Ideo unâ die venient ejus plagæ, mors, & luctus, & fames: & igne exuretur, quia validus est Dominus Deus, qui damnabit eam.

9 Tum flebunt eam, & plangent super eâ reges terræ, qui cum illa scortati, & luxuriati sunt, quum viderint fumum incendii ejus:

10 Procul stantes, propter terrorem tormenti ipsius, & dicentes; Vah, vah, Magna illa urbs Babylon, urbs illa valida, unâ horâ venit judicium tuum.

11 Sed & mercatores terræ flebunt, & lugebunt super eâ: quoniam merces eorum nemo emit ampliùs:

12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritarum, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci, & omne lignum thyinum, & omne vas eburneum, & omne vas ex ligno pretiosissimo, & ære, & ferro, & marmore.

13 Et cinnamomum, & suffitus, & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, & jumenta, & oves, & equos, &

& rhedas, & mancipia, & animas hominum.

14 Et fructus desiderati ab anima tua, abierunt à te: & omnia pinguia, & præclara abierunt à te: nec ampliùs ea invenies.

15 Harum, *inquam*, rerum mercatores ab ea divites facti, procul stabunt, propter terrorem tormenti ipsius, flentes, ac lugentes:

16 Et dicentes; Vah, vah, civitas illa magna, quæ amicta erat bysso, & purpurâ, & cocco, & deaurata erat auro, & lapidibus pretiosis, & margaritis! quînam unâ horâ vastatæ sunt tantæ divitiæ?

17 Sed & omnes gubernatores, & omnis in navibus versantium turba, & nautæ, & quotquot ex mari quæstum faciunt, procul stabunt;

18 Et clamabunt, videntes fumum incendii ejus, & dicent; Quæ similis *erat* urbi isti magnæ?

19 Et injecto capitibus pulvere clamabunt, flentes, ac lugentes, & dicentes: Vah, vah, quòd urbs illa magna, in qua omnes, qui habebant naves in mari, divites facti sunt ex ipsius copiis, unâ horâ desolata est.

20 Exsulta super eâ cœlum, & sancti Apostoli, & Prophetæ, quoniam nostras de illa pœnas Deus sumsit.

21 Tum sustulit quidam Angelus validus lapidem, instar molæ magnæ, & projecit in mare, dicens; ità cum impetu projicietur Babylon, urbs illa magna: nec ampliùs invenietur.

22 Sed vox citharœdorum, & musicorum, & tibia, ac tuba canentium non audietur in te ampliùs; nec ullus artifex cujuscunque artis invenietur in te ampliùs: & sonitus molæ non audietur in te ampliùs:

23 Et lux lucernæ non lucebit in te ampliùs: & vox sponsi, & sponsæ non audietur ampliùs in te: nam mercatores tui erant optimates terræ, & veneficiis tuis seductæ sunt omnes gentes.

24 Sed in ea sanguis Prophetarum, & sanctorum inventus est, & omnium, qui mactati sunt in terra.

CAP. XIX. *Cœlites exultant ob judicium Babylonicæ meretricis, & canunt cœleste* Halleluja.

POst hæc audivi vocem magnam turbæ multæ in cœlo, dicentis: Halleluja: salus, & gloria, & honor, & virtus Domino Deo nostro.

2 Quia vera, & justa *sunt* judicia ejus, & meretricem illam magnam, quæ corrupit terram scortatione suâ, damnavit, & vindicavit sanguinem servorum suorum ex manu ejus.

3 Deinde, secundò dixerunt: Halleluja: & fumus ejus ascendit in secula seculorum.

4 Et prociderunt viginti quatuor illi Seniores, & quatuor illa animalia, & adoraverunt Deum, insidentem throno, dicentes; Amen. Halleluja.

5 Tum vox è throno prodiit, dicens; Laudate Deum nostrum omnes servi ejus, & qui timetis eum, parvi, & magni.

6 Et audivi tanquam sonitum turbæ multæ, & tanquam sonitum aquarum multarum, & tanquam sonitum tonitruorum vehementium, dicentium; Halleluja: quoniam regnum iniit Dominus Deus ille noster omnipotens.

7 Gaudeamus, & exsultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus paravit se.

8 Et datum est ei, ut amiciatur bysso mundâ, & splendidâ: byssus enim justificationes sunt Sanctorum.

9 Tum dixit mihi, Scribe: Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dixit mihi: Hæc verba Dei vera sunt.

10 Et procidi ante pedes ejus, ut adorarem eum: sed dixit mihi: Vide, ne *feceris*: conservus tuus sum, & fratrum tuorum, qui habent testimonium Jesu. Deum adora: testimonium enim Jesu est Spiritus Prophetiæ.

11 Deinde vidi cœlum apertum, & ecce *adfuit* equus albus: & qui insidebat ei, vocabatur Fidelis, & Verax, & *qui* justè judicat, & pugnat.

12 Oculi autem ejus *erant* tanquam flamma ignis: & in capite ejus diademata multa: habebátque nomen scriptum, quod nemo novit, nisi ipse.

13 Et amictus erat veste, tinctâ sanguine: vocatúrque nomen ejus, Sermo ille Dei.

14 Exercitus autem, qui sunt in cœlo, sequebantur eum equis albis, vestiti bysso albâ, & mundâ.

15 Et ex ore ejus prodibat gladius acutus, ut eo percuteret gentes: ipse enim reget eas virgâ ferreâ: & is est, qui calcabit lacum vini excandescentiæ, & iræ Dei omnipotentis.

16 Habebátque in vestimento, & in femore suo nomen scriptum, Rex Regum, & Dominus dominantium.

17 Tunc vidi quendam Angelum, stantem in sole, qui clamavit voce magnâ, dicens omnibus avibus, quæ volabant per medium cœli: Adeste, & congregamini ad cœnam magni Dei.

18 Ut edatis carnes Regum, & carnes tribunorum, & carnes potentum, & carnes equorum, & eorum, qui ipsis insident, & carnes omnium liberorum, ac servorum, parvorum, ac magnorum.

19 Deinde vidi bestiam illam, & Reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad gerendum bellum cum eo, qui insidebat equo, & cum ipsius exercitu.

20 Et comprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta ille, qui ediderat signa in ejus conspectu, quibus seduxit eos, qui acceperant characterem bestiæ, & qui adoraverant imaginem ejus: & vivi conjecti sunt ambo in stagnum ignis, ardens sulphure:

21 Et reliqui occisi sunt gladio ejus, qui insidebat equo, prodeunte ex ore ipsius: & omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum.

CAP. XX. *Felicitas Ecclesiæ in his terris per mille annos.*

DEinde vidi Angelum, descendentem è cœlo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua.

2 Qui apprehendit draconem, serpentem, *inquam*, illum antiquum, qui est diabolus, & Satanas, & vinxit eum ad annos mille.

3 Conjecítque eum in abyssum, quam occlusit, & obsignavit super eum, ut non seduceret

ceret ampliùs gentes, donec consummaren-
tur anni mille : nam postea oportet eum
solvi *ad* exiguum tempus.
4 Deinde vidi thronos,& sederunt super
eos , & judicium datum est eis : & animas
eorum,qui securi percussi sunt propter te-
stimonium Jesu, & propter sermonem Dei,
quique non adorant bestiam , neque imagi-
nem ejus , nec acceperunt characterem ejus
in frontibus suis , aut in manibus suis: vi-
véntque ,& regnabunt cum Christo mille
illos annos.
5 Reliqui verò ex mortuis non revivi-
scent,donec consummati fuerint illi anni
mille. Hæc est resurrectio prima.
6 Beatus, & sanctus,qui habet partem in
resurrectione prima : in hos *enim* secunda
mors non habet potestatem : sed erunt sa-
cerdotes Dei , & Christi , & regnabunt cum
eo mille annis.
7 Postquam verò consummati fuerint
anni mille, solvetur Satanas è carcere suo.
8 Et exibit,ut seducat gentes,quæ sunt in
quatuor angulis terræ,Gogum,& Magogum,
ut congreget eos ad prælium , quorum nu-
merus est sicut arena maris.
9 Ascenderunt igitur super latitudinem
terræ, & circumiverunt castra sanctorum,&
urbem illam dilectam : sed descendit ignis
à Deo è cœlo, qui devoravit eos.
10 Et Diabolus,qui seducebat eos, conje-
ctus est in stagnum ignis , & sulphuris, ubi
erat & bestia illa, & ille pseudopropheta, &
torquebuntur die,ac nocte,in secula seculo-
rum.
11 Tum vidi thronum magnum , candi-
dum,& quendam ei insidentem,à cujus con-
spectu fugit terra , & cœlum, quorum locus
non est inventus.
12 Et vidi mortuos parvos , & magnos ,
stantes in conspectu Dei,& libri aperti sunt:
& alius liber apertus est, qui est *liber* vitæ :
judicatíque sunt mortui ex iis , quæ scripta
erant in libris ,secundùm opera ipsorum.
13 Et reddidit mare mortuos, quos habe-
bat : Mors quoque, & infernus reddiderunt
mortuos , quos habebant : & judicatum est
de singulis secundùm opera ipsorum.
14 Infernus autem,ac mors conjecti sunt
in stagnum ignis : quæ est mors secunda.
15 Et qui non inventus est in libro vitæ
scriptus,conjectus est in stagnum ignis.

CAP. XXI. *Cœlum novum,& terra nova.*

DEinde vidi cœlum novum, & terram no-
vam,primum enim cœlum, & prima ter-
ra abierat : & mare non ampliùs exstabat.
2 Et ego Johannes vidi sanctam illam ci-
vitatem, Hierusalem novam descendentem
à Deo, è cœlo paratam,ùt Sponsam , orna-
tam viro suo.
3 Et audivi vocem magnam è cœlo, di-
centem ; Ecce tabernaculum Dei *est* cum
hominibus, & habitabit cum eis : & ipsi,
populi ejus erunt,& ipse Deus cum eis erit,
Deus ipsorum.
4 Et abstersurus est Deus omnem lacry-
mam ab oculis eorum : & mors ampliùs non
exstabit; neque luctus,neque clamor, neque
labor exstabit ampliùs : quia præcedentia
abierunt.
5 Et dixit is, qui insidebat throno, Ecce,
nova facio omnia. Et dixit mihi, Scribe :
nam hæc verba vera sunt,& fidelia.
6 Et dixit mihi: Fuerunt : ego sum A,&
Ω,initium , & finis. Ego sitienti dabo ex
fonte aquæ vivæ,gratis.
7 Victor , hæreditario jure obtinebit o-
mnia : & ero ei Deus , & ipse erit mihi fi-
lius.
8 Formidolosis autem , & incredulis, &
execrabilibus , & homicidis, & scortatori-
bus, & veneficis, & idololatris,& omnibus
mendacibus portio *assignata* est in stagno,
ubi ardet ignis , & sulphur , quod est mors
secunda.
9 Tum venit ad me unus ex septem illis
Angelis,qui habuerant septem illas phialas,
plenas septem plagis ultimis : & loquutus
est mecum , dicens ; Veni , ostendam tibi
sponsam,uxorem Agni.
10 Et asportavit me per spiritum in mon-
tem magnum,& sublimem,& ostendit mihi
civitatem illam magnam, sanctam,*inquam*,
illam Hierusalem , è cœlo descendentem à
Deo :
11 Habentem gloriam Dei : & cujus lu-
men *erat* simile lapidi pretiosissimo , tan-
quam lapidi jaspidi, instar crystalli splen-
denti .
12 Habebat præterea murum magnum,&
sublimem,habentem portas duodecim,& in
portis Angelos duodecim,& nomina inscri-
pta,quæ sunt nomina duodecim tribuum fi-
liorum Jisraëlis.
13 Ab Oriente *erant* portæ tres : Ab A-
quilone portæ tres : Ab Austro portæ tres :
ab Occasu portæ tres :
14 Et murus urbis habebat fundamenta
duodecim,in quibus *erant* duodecim nomi-
na Apostolorum Agni.
15 Porrò is, qui loquebatur mecum, ha-
bebat calamum aureum , ut metiretur civi-
tatem,& portas ejus,& murum ejus.
16 Urbs ipsa verò quadrangularis sita est,
cujus longitudo tanta est, quanta & latitu-
do,mensúsque est civitatem illo calamo,ad
stadiorum duodecim millia : súntque lon-
gitudo,& latitudo,& altitudo ejus æquales.
17 Et mensus est murum ejus: centum
quadraginta quatuor cubitorum , mensura
hominibus,quæ est Angeli.
18 Erat autem structura muri ejus ex ja-
spide : ipsa verò civitas aurum purum,&
similis vitro puro.
19 Et fundamenta muri urbis omni lapi-
de pretioso ornata: fundamentum primum
erat jaspis : secundum sapphyrus : tertium
chalcedonius : quartum smaragdus :
20 Quintum sardonyx : sextum sardius :
septimum chrysolithus : octavum beryllus :
nonum topazius : decimum chrysoprasus :
undecimum hyacinthus : duodecimum a-
methystus.
21 Duodecim autem portæ , duodecim
margaritæ sunt, & singulæ portæ ex singulis
margaritis sunt ; & platea civitatis, aurum
purum,tanquam vitrum pellucidum.
22 Nec templum vidi in ea : Dominus
enim Deus omnipotens,templum illius est,
& Agnus.
23 Neque civitas ista eget sole,vel lunâ,
ut luceant in ea : nam gloria Dei illustrat
cam

eam, & lucerna ejus est Agnus.

24 Et gentes, quæ servatæ fuerunt, ambulabunt ad lucem ejus: & reges terræ gloriam suam, & honorem ad eam adferent.

25 Nec portæ ejus claudentur interdiu: nox enim non erit illic.

26 Et adferetur gloria, & honor Gentium ad eam.

27 Non intrabit in eam quicquam, quod inquinat, aut abominandum quippiam patrat; vel mendacium *loquitur*: sed qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAP. XXII. *Paradisi cœlestis descriptio, & hujus libri epilogus.*

DEinde ostendit mihi purum fluvium aquæ vivæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem ex throno Dei, & Agni.

2 In media verò platea ipsius, & ex utraque parte fluminis, *erat* arbor vitæ, ferens fructus duodecim, per menses singulos edens fructum suum, & folia sua ad sanationem Gentium.

3 Nec ullum adversus quenquam anathema erit amplius: sed sedes Dei, & Agni in ea erit, & servi ejus colent eum.

4 Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus ipsorum *erit*.

5 Et nox illic non erit, neque opus est eis lumine lucernæ, neque lumine solis: quoniam Dominus Deus illustrat eos: & regnabunt in secula seculorum.

6 Tum dixit mihi: Hæc verba fida *sunt*, & vera: & Dominus Deus ille sanctorum Prophetarum misit Angelum suum, ut indicet servis suis, quæ oportet fieri citò.

7 Ecce venio citò: beatus, qui observat verba Prophetiæ libri huius.

8 Ego verò Johannes *is sum*, qui hæc audivi, & vidi. Et quum audissem, & vidissem, procidi, ut adorarem ante pedes Angeli, qui mihi hæc ostendebat.

9 Is verò dixit mihi, Vide, ne *feceris*: conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum, qui observant verba libri hujus: Deum adora.

10 Deinde dicit mihi: Ne obsignaveris verba prophetiæ libri hujus: præstitutum enim illud tempus propè est.

11 Qui injustè agit, injustè agat adhuc: & qui sordidus est, sordescat adhuc: & qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc.

12 Et ecce, venio citò: & merces mea mecum *est*, ut reddam unicuique, prout opus ipsius erit.

13 Ego sum A, & Ω: principium, & finis: primus, & ultimus.

14 Beati, qui præstant ejus præcepta: ut sit eis jus in arborem vitæ, & per portas ingrediantur in civitatem.

15 Foris autem *erunt* canes, & venefici, & scortatores, & homicidæ, & idololatræ, & quisquis amat, ac committit mendacium.

16 Ego Jesus misi Angelum meum, ut hæc vobis testificaretur in Ecclesiis. Ego sum stirps, & progenies illa Davidis, stella illa splendida, & matutina.

17 Et Spiritus, & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat, Veni: & qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.

18 Enimverò unà testor cuivis audienti verba Prophetiæ libri hujus: si quis adjecerit ad hæc, imponet ei Deus plagas, scriptas in libro isto:

19 Et si quis abstulerit *aliquid* ex verbis libri prohetiæ hujus, auferet Deus partem ejus è libro vitæ, & ex urbe illa sancta, & ex iis, quæ scripta sunt in libro isto.

20 Dicit, qui testatur ista: etiam venio citò. Amen. Veni igitur Domine Jesu.

21 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

SOLI DEO HONOR, ET GLORIA.